De civitate Dei / [Augustine].

Contributors

Augustine, of Hippo, Saint, 354-430.
Locatelli, Boneto, active 1486-1523.
Scotus, Octavianus, active 1479-1499.
Thomas, Waleys, approximately 1287-1350?
Trivet, Nicholas, 1258?-1328.

Publication/Creation

Venice : [Bonetus Locatellus, for Octavianus Scotus], 18 Feb. 1489[90]

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/ynkhrev8

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

wellcome collection

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

THE PROPERTY
of the Right Honble. the Earl of Ranfurly,
A DIRECT DESCENDANT OF WILLIAM PENN.

Augustinus
De civitate Dei. [With the
commentary of Thomas Valois
and Nicolaus Trivetth.]
[Bonetus Locatellus for] Octavianus Scotus

Venice
18 February 1489/90

Hain-Cop. 2065
Proctor 5018
Pellechet 1560
B.M.V, 437
G.K.W. 2889

74492

Augustinus de ciuitate dei
cum commento.

Mirifico poteris textos sermone libellos
Posce: op crepecium perlegere hospes: ades.
Nempe duo currunt vrbes ab origine mundi:
Una Cayn: fratris altera structa manu.
Subdolus illam habitat: fraudis reus: improbus omnis.
Hanc pius: hanc simplex: pacificusq; pudens.
Illa luto torpet: vitys corrupta nefandis.
Hec delecta manet caraq; sponsa dei.
Sed scelere implicitos manes petit illa profundos.
Hec virtute micans ethera leta tenet.
Illa sinistrorsum vel ad impia tartara tendit.
Hec dextro innitens calle vireta subit.

Hac iter Elysiū duce purifronde metalli.
Illac ditis biat panda voragofatim.
Has ter sex libris discreuerat atq; quaternis
Augustinus: opus forte magister agens.
Falsa etiam excussit cautus figmenta deorum.
Confutans verbis dogmata stulta suis.
Quoq; modo primum regalis machina mundi
Condita: nil falsis debeat illa deis.
Improbat atq; viros tenuit quos error antitus.
Spiritibus partem qui tribuere malis.
Unius imperio regitur bene principis orbis.
Nec fortuna graui nos premit arbitrio.

Prologus.

¶ Aurelij Augustini hipponēsis episcopi in libros de ciuitate dei. Argumentum operis totius ex libro retractationum.

Aterea cuz roma gothoz irruptōe: agētiū sub rege Alarico atqz iperu magne cladis euersa est: eiq; euersionem deoz falsoz mutoziqz cultores: quos vsitato nomine paganos vocam⁹: in xp̄ianą religionē referre conantes: solito acerbius ꝛ amarius deuz vez blaspbemare ceperūt. Vñ ego exardescēs ze lo domus dei: aduersus eoz blaspbemias vel errores: libros de ciuitate dei scribere istitui. Q̄ op⁹ p aliquot annos me tenuit: eo q̄ alia multa itercurrebāt: que differre nō oporteret ꝛ me pri⁹ ad soluēdū occupabāt. Hoc aūt de ciuitate dei grāde op⁹ tādē. xxij. libris est terminatum: quoz q̄qz primi eos refellūt q res humanas ita p̄spari volūt: vt ad hoc multoz deoz cultū quos pagani colere p̄suenerūt: ne cessariū eē arbitrent: ꝛ q̄z p̄bībēt: mala ista exoriri atqz abūdare p̄tēdūt. Sequētes aūt q̄qz adūsus eos loquunt̄ q fatēt: hec mala nec defuisse vnq̄z: nec defutura mortalib⁹: ꝛ ea nūc magna: nūc parua: loq; tpib⁹: p̄soniscqz variari. Sz deoz multoz cultū quo eis sacrificat: pp vitā post mortē futurā eē vtilē disputāt. His q̄. x. libris due iste vane opiniones xp̄iane religioni adūsarie refellunt̄. Sz ne q̄sq̄z nos aliena tātū redarguisse: nō aūt nr̄a asseruisse reprehēderet: id agit ps alt̄a opis hui⁹: q̄. xij. libris p̄tinet. Quāq̄z vbi op⁹ ē: ꝛ i p̄rioribus. x. q̄ nr̄a sūt asseram⁹: ꝛ i. xij. posterioribus redarguamus adūsa. Duodecī q̄ librozz seq̄ntiū primi q̄tuoz p̄tinet exoztū duaz ciuitatū: q̄z ē vna dei: alt̄a hui⁹ mūdi. Secūdi q̄tuoz excursū eaz seu p̄cursū. Tertij vo q ꝛ postremi: ūbitos fines. Ita oēs. xxij. libri cū sint de vtraqz ciuitate p̄scripti: titulū tñ a meliore acceperūt: vt de ciuitate dei potiꝰ vocarent̄. In quoz. x. libro nō debuit p̄ miraculo poni i abrae sacrificio flāmā celitꝰ fcāz iter diuisas victimas cucurrisse: q̄m B illi i visione mōstratū ē. In. xvij. libro q̄ dctū ē ū samuele ñ erat ū filijs aarō: dicēdū potiꝰ fuit: ñ erat filiꝰ sacerdoū. Filios q̄ppe sacerdotū ūcūq; sacerdotib⁹ succedere magꝭ legitimi mor⁹ fuit. Nā i filijs aarō repit̄ p̄ samuel: sz sacerdos nō fuit: nec ita i filijs: vt eū ipe genuerit aarō: sz sic oēs illiꝰ ppli ūnr filij ist̄.

¶ Incipiunt capitula libri primi.

E adūsarijs nois xp̄i q̄b⁹ i vastatiōe
b vrbis pp xp̄z barbari pepcerūt vicē. I.
Q̄ nulla vnq̄z bella ita gesta sūt vt victores pp̄ ūos eoz quos vicerāt pcerēt vicē. ij.
Q̄ ip̄rudēter romani ūos penates q troiā custodire ñ poterāt sibi crediderūt p̄futuros. iij
De asylo iunonis i troia q̄ neminez liberauit a gred: ꝛ basilicis ap̄loz q̄ oēs ad se p̄fugientes a barbaris defenderunt. iiij.
De generali consuetudine hostium victas ciuitates euertentium quid cato senserit. v.
Q̄ ne romani q̄dem ita vllas ceperūt ciuitates vt in templis earum parcerent victis. vj.
Q̄ ū i euersione vrbis q̄ aspe gesta sūt de p̄suetudine acciderint belli: que vero clementer de potētia p̄uenerit nominis christi. vij.
De cōmodis atqz icōmodis que bonis ac malis plerūqz cōmunia sunt. viij.
De causis correctionum p̄pter quas ꝛ boni ꝛ mali pariter flagellantur. ix.
Q̄ ūd scis i amissione rez tpaliū nihil peat. x.
De fine tpalis vite siue lōgioꝝ siue breuioꝝ. xj.
De sepultura humanoz corpoz que christianis etiam si fuerit negata nil adimit. xij.
Que sit rō scōz corpoz sepeliēdi. xiij.
De captiuitate sanctoz quibus nunq̄z diuina solatia defuerunt. xiiij.
De regulo i quo captiuitatis ob religionē etiaz spōte tolerāde extat exēplū q̄ tamen illi deos coléti p̄desse nō potuit. xv.
An stupris q̄ ēt scāz fortez vginū ē passa captiuitas: p̄taminari potuerit virtus animi sine voluntatis assensu. xvj.
De morte voluntaria ob metum pene siue dedecoris. xvij.
De aliena violētaz libidine quā i oppressō corpore mens inuita perpetūrat. xviij.
De lucretia q̄ se ob illatū sibi stupri pemit. xix.
Nullā eē auctoritatem que xp̄ianis i qualibet causa ius volūtarie necis attribuat. xx.
De iterfectionibus hominū que ab homicidij crimine excipiuntur. xxj.
Q̄ nunq̄z possit mors volūtaria ad magnitudinem animi pertinere. xxij.
Quale exemplum sit catonis qui se victoriam cesaris non ferens interemit. xxiij.
Q̄ i ea virtute q̄ regulus carone p̄stātioz fuit: multomagis emineant christiani. xxiiij.
Q̄ petrū nō p petrū debeat declinari. xxv.
De bis q̄ fieri nō licet cū a sanctis fcā noscūtur

P. Candidi Petroli.

qua ratione facta credēda sint. xxvi.
An propter declinationem peccati mors spō
tanea appetēda sit. xxvij.
Quo iudicio dei in corpora cōtinētium libido
hostilis peccare pmissa sit. xxviij.
Quid familia christi respondere debeat in fide
libus cum exprobrant q eam a furore hostiū
nō liberauerit christus. xxix.
Q pudendis prosperitatibus affluere velint
qui de christianis temporibus conquerun
tur. xxx.
Quibus vitiorum gradibus aucta sit in roma
nis cupido regnādi. xxxj.
De scenicorum istitutōe ludoꝝ. xxxij.
De vitijs romanorum quos patrie non corre
xit euersio. xxxiij.
De clementia dei que vrbis excidium tempe
rauit. xxxiiij.
De latentibus inter impios ecclesie filijs: t de
falsis intra ecclesiam christianis. xxxv.
De quibus causis sequenti disputatione sit dis
serendum. xxxvj.

¶Sacre pagine pfessoꝝ ordinis predicatorum Tho
me valois t Nicolai triueth i libros beati Augustini de
ciuitate dei. Cōmentaria feliciter icboant.

Luminis ipet⁹ letificat citatē ei⁹. ps.
45. Fōs sapie vbū dei resi
dēs i excelsis p dona sua pcedēs: i q tuō capi
ta se diuisit. s. i q tuor flumina: de qb⁹ scribit.
Eccl. 24. Ego sapia effudi flumina: dum mentib⁹ q tu
tuoꝝ doctoꝝ ecclie. qb⁹ spāl⁹ i expōne sacre scripture cō
tulit pncipatū copiosissime aḡs sapie salutar] ifudit: qs
tñ mirabili dispōne sic p spm̄ suū distribuit. qb⁹ antono
matice p quādā excellētiā: sēsū historicū btō Hieryny
mo: sēsū morale seu tropologicū btō Gregorio: sēsū alle
goricū btō Ambrosio: sēsū vo anagogicū btō Augustino
cōmisit. Inter qs sensus anagogie⁹. i. sursū ducēs videli
cet ad supna progatiuā obtinet dignitatis. Propter qō
btō augustino spāl⁹ cueniebat iuxta illud Eccl. 47. Imple
tus ē q si flumē sapia. Nā quēadmodū btūs Johes euā
gelista alios euāgelistas: sic t btūs augustin⁹ ceteros do
ctores affectit: Quāuis igit pdicta flumina q tuor ab al
titudine montiū eternoꝝ descēdāt cū ipetu: t iō nec̄e sit
de eis illud ps. verificari. Eleuauerunt flumina vñe ele
uauerūt flumina vocē suā. fluuiū tñ q rt⁹ cui⁹ nomē ē eu
phrates: qō iterp̄tat frugifer. i. doctrina bti augustini q
si ab altiori pueniēs quo ad libros de ciuitate dei ab ipo
scriptos: p ciuitatē scāz hierl'z. i. ecclīā militantē decur
rēs venit cū ipetu fortiori cui⁹ ipet⁹ ciuitatē dei letificat
nō solū q potū suauissimū sibi pstat: sz etiā q sz ipugna
tores hostiles ipsā ptegit t defensat. Propter hoc. n. ad
uersario huius ciuitatis dici pōt illud Eccl. 4. Noli resi
stere scāe potētis: t ne coneris scō ictū fluuij. Cum ergo
sint huius fluminis aque suauissime t salubres. ciues tñ
huiꝰ ciuitatis scissime multos scō tristat. q accessus ad
eas pcipue i pmis. 10. libris multū videt difficilis. Nā flu
uiꝰ ipse q si putē⁹ altꝰ ē: t i q hauriāt pauci bñt. Propter
qō ego frater thomas ordinis pdicatoꝝ anglicus natiōe
cupiēs pfatā difficultatē saltē p pte auferre: t de pdicto
fluuio haurire volētib⁹: accessū facilē pparare: scrisus in
ei⁹ auxilio q pfūda fluuioꝝ scrutat⁹ t abscōdita pducit
i lucē: expōnē quādā sup. 10. libros pmos de ciuitate dei
i qb⁹ ē maior obscuritas q̄z i sequētib⁹ pp hystoriaꝝ t fa
bulaꝝ mltitudinem paucis notā cōpositu: loca planiora
trāsiliēs. obscuritatib⁹ vo magis insisto: pmittens qdā q̄si
phemialr q̄ ad itelligentiā dcōꝝ libroꝝ nec̄ia videtur.
Quoꝝ qdā ptinēt ad cās ipsoꝝ effectiuā: qdā vo ad eoꝝ
mās t pcedēdi modū seu formā. Circa vo cām effectiuā
librorꝝ de ciuitate dei sciēdū ē q⁹ btūs augustin⁹ sic col
ligi pōt ex his q̄ ipsemet dicit infra libro. 19. ca. vltimo. li
bros de ciuitate dei scripsit circa ānū a missione spūssci:
391. Cā vo q̄ mouit ipz ad scribēdū fuit vt reprimeret bla
sphemias scīa xp̄i insurgētes pp̄ B q⁹ tpib⁹ xp̄ianoꝝ vrbs
romana a gothis capta fuit. Et pp̄ alia mala q̄ tā vrbi q̄ b
alibi etiā ex vrbe xp̄ianis p gētē gothoꝝ sunt illata. Ob
B. n. multi scīa xp̄m t nomē xp̄ianū insurrexerūt t cultū
falsoꝝ deoꝝ cultui xp̄iano pferebāt: asserētes q⁹ dū pplis
roman⁹ cultui mltoꝝ deoꝝ fuerat dedit⁹ nō ē passus ta
lia q̄lia tpib⁹ xp̄ianis a gothis. Ut aūt pmissa t ea de qb⁹
btūs augustin⁹ i libro de ciuitate dei facit mētionē ple
ni⁹ intelligant: ponā pfate captōis vrbis historiā quā pse
qunt⁹ paulus diacon⁹ i libro. 12. historie romanoꝝ. t oro
sius libro. 7. de orestа mūdi. Est aūt i pmis sciēdū q⁹ Ysi
doꝝ libro. 9. ethymologiaꝝ Hēs gothoꝝ ē gēs fort] t
bellicosa corpis mole ardua t armoꝝ genere terribilis.
Et scōz eūdē libro. 14. gothia ē ps europe ppe daciā. Cu
ius pplis gothi appellant q fz papiā: getē: t olī getuli ap
pellabant. Di vo fm orosiū tpe valētis iperatoris q fuit
arrian⁹ de sedib⁹ suis expulsi p hunos venerūt i italiā i
mltitudine copiosa vt sibi agrerēt nouas sedes. Erant
aūt ipsoꝝ duo reges: quoꝝ vn⁹ fuit scytha genere t infi
delis radagalsus noīe bñs sub se ducēta milia gothoꝝ: q
vt moris erat hui⁹ gētis duos suis ḡuouerat oēs sāguine ro
manoꝝ. Eo igit vrbi imināte fit oīuz paganoꝝ i vrbe cō
cursus vicētiū hūc hostē potētē eē: nō solū copia viroꝝ:
vex etiā maxime psidio deoꝝ. Urbē vo idcirco destitu
tā eē auxilio t i breui pitura q⁹ dos t sacra deoꝝ pdidit
In tñ vo auget ḡrela. q⁹ de dys i vrbē reducēdis t eoꝝ
sacris renouādis iter se tractatur. feruēt i tota vrbe bla
sphemie t nomē xp̄i tanḡ lues aliq̄ istoꝝ tēpoꝝ lacessit
Et tñ mificozditer egit dos vt pdict⁹ rex cū suo exercitu
diuino nutu territ⁹ i mōtes vesalanos coact⁹ est: vbi fm
eos q nudi⁹ referūt ipse cū ducētis milib⁹ i mōtis ingo
asprimo ē scīusus sic q effusione sāguis xp̄iani cdētib⁹
t bibētib⁹ t ludētib⁹ xp̄ianis: ipsi hostes laborātes esu
rie siti t frigore sūt scīecti: rege eoꝝ capto t i viculis retē
to paulisp t postmodū iterfecto: t gdē finis hui⁹ regis go
thoꝝ. s. radagalsi talis fuit. Alter vo rex gothoꝝ alaric⁹
noīe xp̄ian⁹ fuit: ac tūnore dei mitis iceōs q ab honorio
tūc ipatore admodū catholico sedes qb⁹ cū suo exercitu
possz scīistere expetyt: Cui ipator gallias scīessit. Qui dū
ad gallias pgeret t apud pulētiā aliq̄tulū resideret: stil
lico comes cupiēs gothos aggredi pagano ducibelli sū
mā scīmisit q sacro die pasce gothis nihil tale suspicātib⁹
sup eos irruit magnāq ptē eoꝝ pstrauit. Nā pmū ptur
bati t etiā pp religionē cessērūt: sz demū arma corripiūt
victoresq̄ pius exercitū stillicomis psternūt. Nec mora
iter iceptū deserētes romā redire scīēdūt t cūcta p q̄ trā
seūt: igne ferroq̄ vastātes vrbē capiūt t icēdūt. Preius q̄
tñ vrbs icēderet̄ pceptū erat regis: vt si q⁹ in scā loca pci
pue scōꝝ petri t pauli eccl'as scīugisset̄ securi t tuiolati eē
sinerent. Deide q̄tū posset̄ se a sāguie tēperarēt. Capta ē
itaq̄ roma ānō. iii64. a scīditōe sua. i. circa annū dñi. 412.

Die vero tertia postq̃ gothi vrbē ceperāt: ab vrbe discedunt facto aliquali domoꝝ incendio sed nō tanto quanto olim a romano imperatore nerone factum fuit. Deinde vero per campaniam lucaniā ⁊ brutiā strage bacchātes in ciuitatē que regiū dicitur peruenerūt. vbi in sicilia ascēsis nauib⁹ dum cuperēt trāsfretare passi naufragium plurimos pdidērt: Alaricus vero rex eoꝝ duꝝ quid actur⁹ esset deliberaret morte subita ō funct⁹ est: quez in flumine vascēto noīe cuius alueuꝝ gothi ōuiauerāt captiuoꝝ cum opibus multis sepelierūt: Et ne loc⁹ ille notus esset labore expleto captiuos extinguūt. Regēvero sibi cōstituunt ataulphuꝝ alarici affinem seu propiquū: cuꝝ quo romā reuertuntur: ⁊ quod in vrbe residuū fuerat more locustarū eradunt auferentes inde sororem imperatoris bonorꝝ que fuit theodosij magni filia nomie placidā. quam sibi ataulphus in foro iulij matrimonio copulauit ad magnum ꝓmodū reipublice vt postmodū patuit in effectu. Nam maritū animū ingenio suo ⁊ subtilibus argumētis ad hoc inflexit vt pacem peteret romanis: immo ⁊ pro defendenda romana republica vires gothorū impendere preoptauit. nam prout ipsemet solebat referre cum multa experiētia ꝓbasset videlicet gothos nullo modo posse parere legibus propter effrenatā barbariem: neq; rempublicā esse posse: elegisset vt saltē gloriam sibi de restituendo in integrū romano nomine ⁊ augēdo gothoꝝ viribus quereret: quamuis prius ardēter inhiasset vt deleto nomine romanorum gothorum esset imperium sicq; vocaretur: qui postmodum in gallias proficiscēs apud barchinonā fraude suorum diem clausit extremum. Premissa de duobus regibus prefatis gothorum ac malis per eos illatis de historijs pauli diaconi ⁊ orosij extraxi. De quib⁹ malis facit aug⁹ in dictis libris sepi⁹ mentionem: ostendens q̃ multa peiora passi sunt romani cum dediti essent cultui deorum multorum: ⁊ ideo non debere eos propter dicta mala blasphemare nomen christi. nec preferre culturam deorum culture vel religioni christiane: Unde ⁊ totū opus augustini de ciuitate dei vt patet per eundem libꝝ scōs retractionū i duas partes diuidit principales. In quarum ꝑma euertit ciuitatē diaboli: errores varios circa latriā idest diuinitatis cultum destruendo. In secunda parte firmat ciuitatē dei: ipāz in vero cultu dei ⁊ fide catholica istruendo: ⁊ incipit scōa pars i. iz. libꝝ. In ꝑma vo pte ideest in decem ꝑmis libris intēdit aug⁹ per totuꝝ subuertere errores gentilium plures deos colentiū. Quātum vero ad materiam ⁊ modum procedendi in his. io. libris sciendum q̃ cum hi. io. libri ordinati sint ad destructionem idolatrie et confutandum errores gentilium circa culturam falsorum deorum: augustinus in eis sic procedit. Nam primo improbat errorem ponentem q̃ cultus eorum deorum confert et prodest viuis. secundo improbat errorem ponentem q̃ talis cultus prodest mortuis. Et circa ꝓbationē primi erroris laborat in quinq; primis libris. Circa improbationē vero secūdi erroris laborat in quīq; libris alys ꝑmos quinq; sequētibus. Circa improbationem primi erroris sic procedit: quia primō ostendit q̃ vrbs romana mala q̃ passa est ñ potuit cultui vni⁹ veri dei ascribere. Scōo ostendit q̃ bona sua .s. quib⁹ aucta est debeat vni ō attribuere. Et ꝓtinet ꝑma ps tres libros. Scōa vo duos sequētes. In trib⁹ vero primis libris sic ꝓcedit. nam in primo libro ostendit q̃ vastatio vrbis per gothos non debet ascribi religioni christiane. sicut ifideles putauerunt. In secundo vero libro probat q̃ dy falsi non curant de malis culpe: vt scilicet illa prohibeant. In tertio vero libro probat q̃ nec curant de malis pene vt ea depellant. Primus vero liber continet triginta sex capitula quorum ponam principia ⁊ tangam eorum sententiam breuiter ⁊ summatim: vbicūq; vero in capitulo quocūq; aliquid reperero quod possit merito intellectum legentis obscurare locum illū designabo: ⁊ aperiam intentionem augustini quantum mihi videbitur posse ⁊ debere legēti sufficere ad intelligentiam capiendam. Et idem in libris sequentibus obseruabo.

¶ Primus vero liber incipit hoc modo. Capitulum. I.

Gloriosissimam ciuitatem dei ⁊c. In isto primo capitulo tangit beatus augustinus duas culpas romanorum. Quarum prima fuit nimia elatio ⁊ superbia. Gloriabantur enim se sibi orbem subiecisse vel subegisse: quasi hoc ex ꝓpria virtute et non dei nutu et dispositione illud egissent. Et propter illam culpam merito permisit deus vrbem a gothis gente videlicet abiecta: vtpote que proprias sedes amiserat: nec locum ad inhabitandum habebat: vastari. Secunda culpa fuit eorum ingratitudo nimia que dictam vastationem sequebatur. Nam cum in dicta vastatione multus parcitum fuisset ciuibus ⁊ etiam vrbi propter reuerentiam nominis christiani: nihilominus multi eorum christianis temporibus insultabant. Dec igitur quo ad summam totius capituli breuiter sint perstricta.

a Gloriosissimā ciuitatē dei: siue in hoc tempoꝝ cursu: cuꝝ inter ipios pegrīaī ex fide viuēs: siue in illa stabilitate sedis eterne: quā nunc expectat ꝑ patiētiā: quoadusq; iusticia ꝓuertaī i iudiciū: deinceps adeptura ꝑ excellētiā: victoria vltima ⁊ pace ꝑfecta: hoc opera te istituto ⁊ mea ꝓmissiōe ōbito: defēdere adūsus eos: q̃ ꝓdi

b Siue in hoc temporum cursu. Hoc dicit augustinus quia ciuitas dei habet duas partes quaruꝝ vna vocatur ecclesia militās: et alia vocatur triumphans: sed in fine mundi tota erit triumphans.

c Carissime marcelline ⁊c. Isti marcellino scripsit au-

gustinus hos libros de ciuitate dei: cuius multe reperiuntur epistole ad augustinum ꝛ econuerso. Fuit autez marcelinus ꝑm o:osium libro. 7. vir tribunus prudens industrius ꝛ omnium studiorum appetentissimus: quē marius comes vel ẓelo stimulatus vel auro corruptus apud carthaginem iterfecit. a Parcere subiectis ꝛ debellare ꝛc. Iste versus est virgilij libro. 6. eneide: ꝛ logꝛ de excellētia romanorum i armis ꝛ reb⁹ bellicis ac ipsorum modestia in regēdo subiectos. Uersus autem iste virgilij cum alijs versibus eiusdem hunc versum precedētibus ponit ab augustino ifra libro. 5. capitulo. 12: vbi exponetur ꝛ ideo ꝑtranseo.

b Hucusqz cruentus ꝛc. idest ad loca martyrum ꝛ basilicas apostolorum i quibus saluabantur fugiētes vt supra in hist̄oria captionis vrbis patuit. c Illo ducebantur a miserātib⁹ ꝛc. Sensus est ꝙ multi hostium: idest gothorū tante miserationis fuerūt erga eos quos intra vrbem reperierūt ꝙ deduxerunt eos ad loca martyrum ꝛ basilicas apostolorū ne forte si ab his qui miꝛis miseratiōis erāt fuissēt reperti extra illa loca fuissent trucidati: ꝛ tñ quidam ex sic deductis ꝛ saluatis insultauerunt christo ꝛ suam saluationem fato proprio ascripserunt.

ctat: amatqz sibi i laudib⁹ dici:

a Parcere subiectis: ꝛ debellare superbos. Uñ etiā de rēa citate: q̄ cū dñari appetit: etsi ppter hoc ipa ei dñandi libido dñat: nō ē ꝓtinus dū filētio: qcqd dicere suscepti b⁹ opis rō postulat ꝛ facultas dat. Et hac nāqz existūt inimici: adūsus quos ōfēdēda ē dei ciuitas: quoꝛ tñ multi correcto ipietat̄ erroꝛe: ciues i ea fiūt satis idonei: mltiꝰ i eā tātis exardescūt ignib⁹ odioꝛum tāqz māifestā bñficijs redēptor⁹ ei⁹ ingrati sē: vt bodie ꝫ eam linguas mouerēt nisi ferrū hostile fugiētes i sacrat̄ ei⁹ locis vitā ō q̄ superbiūt inuēirēt. An ñ etiā illi romāi xp̄i noī infesti sē: qb⁹ ppē xp̄z barbari pepcerūt. Testāt B mā: yrū loca: ꝛ basilice ap̄lo rū: q̄ i illa vastatōe vrb ad se ꝓfugiētes suos alienosqz receperūt.

b Hucusqz cruent⁹ seuiebat inimicus: ibi accipiebat limitē trucidator⁹ furoꝛ: illō ducebanē a miserātib⁹ hostib⁹: qb⁹ etiā eē ipa loca pepcerāt: ne i eos icurreret q̄ silez mīficordiā ñ bēbant. Qui tñ etiā ipi alibi truces atqz hostili moꝛe seuiētes: posteaqz ad loca illa veniebāt vbi fuerat iterdictū q̄ alibi iure belli licuisset: tota feriēdi refrenabat im manitas ꝛ captiuandi cupiditas frāgebat. Sic cuasert multi qui nūc xp̄ianis ꝛpibus detrahunt: ꝛ mala q̄ illa ciuitas ꝓtulit: xp̄o imputāt. Bona vero q̄ in eos vt viuerēt ꝓpter xp̄i bonoꝛē facta sūt: nō iputāt xp̄o nostro ꝫ fato suo: cū potius deberent si quid recte saperēt: illa q

d Quod nomen multi eoꝝ mendaciter vsurpauerūt ꝛc. Sensus est ꝙ multi pagani reperti in vrbe iam capta finxerunt se christianos saltē fiere. quia ad p̄dicta loca tanqz christiani confugerunt ꝛ sic saluati sunt: ꝛ tamē non minus postmodum detraxerunt christianis temꝓribus.

Cap. II.

e t Ot bella gesta conscripta sunt: vl̄ aī ꝓdita romā: vl̄ ab ei⁹ exoꝝ ꝛ imperio. legāt ꝛ ꝓferāt sic ab alienigenis aliquā captā eē ciuitatē vt hostes q̄ ceperāt ꝓcerent eis: quos ad deoꝝ suoꝝ templa confugisse compererant: aut aliquem ducez barbarū ꝑcepisse: vt irrupto opido null⁹ ferireē: qui i illo vl̄ illo templo

ab hostib⁹ aspa ꝛ dura perpessi sūt: illi diuie, puidētie tribuere: q̄ solet corruptos boiuz moꝛes bellis emēdare atqz ꝓterrere. Jtēqz vitā mortaliū instā atqz laudabilē talibus afflictiōibus exercere: ꝓbatāqz vel in meliora trāsferre: vl̄ i his adhuc terris ꝓpvsus alios detinere. Illudꝝ q̄ō eis vl̄ vbicūqz ꝓpē xp̄i nomē: vel i locis xp̄i nomini dicatissimis ꝛ amplissimis: ac ꝑ largiore mīficordia ad capacitatē multitudinis elecē: ꝑter belloꝝ moꝛē truculēti barbari pepcerūt: hoc tribuere tēporib⁹ xp̄ianis: hinc deo agere gr̄as: hinc ad ei⁹ nomē veracit̄ currere: vt effugiāt pēas ignis

d eterni. Q̄ō nōmē multi eoꝝ mendaciter vsurparunt vt effugerēt penas p̄sentē exitij. Nam quos vides petulāter ꝛ ꝓcacit̄ insultare ꝓuis xp̄i: sūt i eis plurimi q̄ illū ꝓteritū cladēqz nō euasissent nisi ꝓuos xp̄i se eē finxissent. Et nūc ingrata superbia atqz ipijssima isania ei⁹ nomi resistūt corde puerso: vt sēpiternis tenebris puniāt: ad q̄ō nomē oꝛe vl̄ ꝓbdolo ꝓfugerēt: vt tē porali luce fruerent. Ca. II.

e Ot bellā gesta conscripta sūt: vl̄ aī ꝓdita romā: vl̄ ab ei⁹ exoꝝ ꝛ imperio. legāt ꝛ ꝓferāt sic ab alienigenis aliquā captā eē ciuitatē vt hostes q̄ ceperāt ꝓcerent eis: quos ad deoꝝ suoꝝ templa confugisse compererant: aut aliquem ducez barbarū ꝑcepisse: vt irrupto opido null⁹ ferireē: qui i illo vl̄ illo templo

Capitulo ꝓbat quicquid dixerat in capitulo precedenti videlicet ꝙ liberatio ꝛ salua/tio illoꝝ qui ad loca apostolorū ꝛ martyrum confugerunt sit ascribenda christo ꝛ temporibus christianis. Et hoc probat dupliciter. Prio ꝑ hist̄orias veteres: quia in nulla earum i uenitur vt patet ꝑ singulas discurrendo ꝙ hostes captā aliqua citate parcerēt fugiētib⁹ ad rēpla deoꝝ suoꝝ: sec⁹ autē factū ē i captione vrbis de fugiētibus ad loca apl̄oꝝ ꝛ martyꝝ Scdo ꝓbat idē ꝑ virgiliuz c⁹ fuit apud romānos auctoritas maxima: ꝙ dic ꝙ fugientes ad aras deoꝝ vl̄ ad tēpla: ibidē fuerūt ab hostib⁹ iterfecti. Et ad ꝫ ꝓbādū adducit aug⁹ duo exempla a virgilio sūpta. Primū exemplū ē de pamo q̄ i troia tēpore excidij troiani regnabat: q̄ ad aras iouis fugiēs ibidem trucidatus est. Uñ quātū ad

illud exemplum btūs aug⁹ alludēs vbis virgilij dicit sic.

a Nõne vidit eneas: pamũq; p aras ⁊c. Virgili⁹ enim cui⁹ verbis alludit btũs aug⁹ dicit sic: Uidi hecubã centũq; nur⁹ priamũq; p aras Sãguie fedãtẽ q̃s ipe sacrauerat ignis. Ista dicit virgili⁹ i ꝑsona enee narrãtis ea q̃ ipo ꝑsente gesta sũt i captiõe troie. Dicit enĩ eneas sevidisse hecubã vxorẽ scz pami: ⁊ cẽtũ nur⁹ ei⁹ scz priami. i. cẽtũ vxores filiox suox. Credit enĩ a multis q̃ cẽtũ filios hũit: quod vtq; sit verum certum nõ est. Tamẽ legenti hystoriã de bello troiano quã scripsit dytis cretẽsis qui in bello ex parte grecox cũ suo rege scz idomeneo filio deucaliõis q tũc i grecia militauit: apparebit esse verisile q̃ tot filios hũerit eo q̃ iuxta dictã hystoriã ĩ singulis pugnis ⁊ cõgressionib⁹ grecox ⁊ troianox mlti fily pami cozuerũt. Uidit etiã ip̃s priamũ sãguie ꝑprio fedãtẽ p aras ignes quos ipe sacrauerat. i. gbus i sacrificys vsus fuerat. Ad cui⁹ itellectũ sciẽdũ q̃ prefat⁹ dytis cretensis refert ĩ ꝑfata hystoria: q̃ post captã troiam filius achillis: q neoptolem⁹ ⁊ pyrrh⁹ noiat⁹ est priamũ fugiẽtẽ ad aras iouis ⁊ ꝑtraq; manu renitẽtẽ. i. vtrãq; manũ ad iplorãdũ mificordiã extẽdẽtẽ sine vllo respectu bonoris regy vl'etatis senilis ibidẽ trucidauit. Postmodũ troianis q̃ i captõe vrbis grecis occurrerãt trucidatis: deliberauer̃t greci qd de his agẽdum eẽt q̃ ad tẽpla deox ⁊ aras fugerãt: ⁊ decretũ est a grecis ꝯcorditer q̃ taliter fugiẽtes a tẽplis ⁊ aris euellerẽtur ⁊ necarẽtur. Quãtũ vero ad scõz exẽplũ sũptuz a vgilio dicit aug⁹. sic.

a fuisset inuẽt⁹. Nõnẽ vidit enee as: priamũq; p aras Sãguine fedãtez: quos ipse sacrauerat ignis. Nõnẽ diomedes ⁊ vlyxes Cesis sũme custodibus arcis Corripuere sacrã effigiez: manibusq; cruẽtis Uirgineas

b Nõne diomedes ⁊ vlyxes ⁊c. Ista sũt a virgilio libro scõo eneidos circa mediũ libri vbi imediate ãte dictos versus dicit sic vgili⁹. Tytides eteniz scelerũq; inẽtor vlyxes: Fatale aggressi sacrato euellere tẽplo Palladiũ cesis sũme custodib⁹ arcis ⁊c. vt supra ab augustino ĩtroducta sũt. Diomedẽ appellat vgili⁹ tytidẽ q̃si tyreidẽ. i. filiũ tydei. Est enĩ tytides nomẽ patronymicũ. Ulyxẽ aũt dicit scelez inuentorẽ: q̃ i vitate fuit homo praui igeny ⁊ pnus ad scelera. Ad intelligẽtiã tñ pmissoz vsuũ habẽdã sciendus ẽ q̃ palladium fuit q̃daz imago: idest effigies seu statua dee palladis que ⁊ minerua est appellata. De quo palladio narrat ouidi⁹ libro. 6. de fastis q̃ tpe Juli regis troianox q̃ fuit quartus a dardano a quo troiani dicuntur dardanides: palladiũ predictũ cecidit de celo in summam arcez troie. Consulitur super hoc apollo: qui respondit: q̃ diu troia haberet palladium tandu staret eius imperium. Troiani ergo cum summa diligẽtia seruabant palladium in arce vsq; ad tempora priami regis: qui aliquantulũ negligentius illud seruabat. Aliud etiã sciendum est q̃ virgilius libro. z. eneidos introducit eneam narrantẽ didoni regie carthaginis ea que gesta sũt circa captionẽ troie: ⁊ inter cetera ĩ persona enee narrat q̃ greci desperãtes ⁊ tedio diutine obsidiõis affecti simulauerũt reditum in patriam suam: cum tamen in rei veritate aliquantulum discedentes absconderunt se in quadã insula tenedo troie vicina. Erat autem grecus quidaz sinon nomine qui promisit grecis q̃ faceret eis aperiri portas troianas. Dic ergo accedens ad troianos sponte se obtulit capiendum vt cum rege priamo posset habere colloquium: quo habito dixit regi se fugisse a grecis timore vlyxis promittens coram populo q̃ indicaret sibi cõsilia grecorum: qui iter cetera retulit ea que in premissis versibus cõtinẽtur scilicet q̃ diomedes ⁊ vlyxes: quia fatatum ⁊ diuinatum fuit vt audierat q̃ palladio trãslato trasferretur imperium: intrauerant vrbem latenter ⁊ ascendentes vsq; ad arcẽ. vbi fuit palladium interfectis custodibus arcis rapuerunt effigiez palladis: idest statuã vel imaginem eius: audentes adhuc

Eneiz.

In eoõ.

c ausi diue ꝓtingere vittas. Nec tñ q̃ segnẽ vexẽ: Ex illo fluere ac retro sũblapsa referri: Spes danaũ. Postea q̃ppe viceñ: postea troiã ferro ignibusq; ꝛ lerũt: postea ꝓfugiẽtẽ ad aras d priamũ obtruncauerunt. Nec

manibus cruentis tangere vittas virgineas diue: idest vittas dee palladis. Sunt autem vitte quibus vincif: idest alligatur capillatura. Utrum autem isti duo scilicet diomedes ⁊ vlyxes rapuerũt palladium. vel eneas fugiẽs illud cum alys troianis rapuerit relingtouidius libro. 6. de fastis sub dubio. asserẽs tamẽ pro certo q̃ suo tpe fuerit rome ĩ templo dee veste. cũ quo cõcordat titus liui⁹. li. 6. de secũdo bello punico. Dytis vero cretẽsis narrat q̃ antenor troian⁹ ꝑprie patrie ꝑditor: postq̃ cum grecis ordinauerat ꝑditõez troie ꝑstitit theane q̃ fuit sacerdos templi minerue seu palladis vbi seruabaf palladiũ q̃ sibi illud traderet ꝑmittens sibi munera ⁊ dona magna si illud faceret. quod ⁊ fecit quo facto antenor tradidit illud grecis. Deinde post excidium vrbis ortum est grande certamen super palladio inter aiacem ⁊ vlyxem vtroq; ipsorũ petente palladium ⁊ sua merita allegante. Fauerunt vlyxi agamenon ⁊ menelaus frater agamẽnonis mari⁹ belene eo q̃ cum aiax belenam originẽ tãtox malorum vellet ĩterficere vlyxes eã liberauit ⁊ saluauit. Aiaci vero fauerunt exercitus ⁊ reliqua multitudo ꝓpter beneficia maxima ab ipso in necessitate percepta. tamẽ palladium vlyxes obtinuit. quod aiax grauiter ferens patẽter comminatus est se velle iniuriam vindicare. postmodum aiax clam de nocte ferro inuenitur interẽpt⁹. Orta vero seditione in exercitu contra vlyxem ꝓpter necem aiacis de qua suspectus habebatur apud exercitum fugit vlyxes per mare ⁊ palladium dimisit penes diomedez. Dis concordat solinus libro. 3. capo. 2. dicens q̃ eneas cum in italia applicuisset castra sua posuit in agro laurentino vbi dum simulacrum quod secum ex sicilia adduxerat veneri dedicaret a diomede palladium suscepit.

c Nec tamẽ q̃ ⁊c. Ad hui⁹ dicti itelligentiaz sciendum est q̃ illud virgily scz. Ex illo fluere ac retro ⁊c. imediate segtur post virgily vsus ias expositos. nã sinon: de quo dictuz ẽ: cõtinuãdo narrationẽ suam cotã ꝑamo dicebat q̃ postq̃ diomedes ⁊ vlyxes ausi sunt tantum nefas ꝓmittere vt scz rapent mõ deõ palladium. pallas sic trata grecis fuit q̃ ab illo tpe spes danaũ. i. grecoruz cepit retroferri ⁊ labi ⁊ fluebat oino spes eox. i. euanuit spes victorie. Btũs vero aug⁹. dicit q̃ qcquid sit de veritate cõteta in ꝑcedentibus versib⁹ vgily: cõstat tamẽ ⁊ certũ est vsus istos continere falsuz. q̃ postq̃ habuerũt greci palladium ipsi ceperũt troiam ⁊ vastauerũt: eox rege. s. ꝑamo ĩterfecto.

d Nec iõ troia peryt q̃ minerua ꝑdidit. i. q̃ perdidit palladiũ. i. simulacruz palladis seu mineruc.

a Cce quib⁹ oys ⁊c. In B capło oñdit beat⁹ aug. e ꝙ veteres auctores ⁊ scriptores romanos ꝙ oy ꝙs coluerũt nõ pñt suos cultores defẽdere ⁊ iõ si nõ defẽdãt nõ ẽ dicẽdũ ꝙ iõ nõ defẽdũt qz a suis cultoꝛib⁹ offẽdũt. Iz B ẽ qz defẽdere eos nõ pñt. imo magl. idigẽt defẽsiõe cultoꝛ suoꝛ. In fine vero huiꝰ capli redarguit augꝰ. ingratitudinez coꝛ qz Iz ñ esset xpiãi tñ simulãtes se cẽ xpiãos saluari sũt. b Insup ⁊ sala. ⁊c. Notãdũ ẽ ꝙ oli apõ romanos doctoꝛes receperũt salarũ suuz õ publico. i. õ bonis coitatis: ⁊ Iz vsqz ad pñs i mltis italie citatib⁹ obtinuãt. c Nẽpe apõ vgi. ⁊c. Sciẽdum ẽ ꝙ vgiliꝰ iõ plꝰ aliis poetis vtiꝛi ptoꝛib⁹ romanis allegat ab augꝰ. quia eius apud romãos contra quos disputat fuit maioꝛ auctoꝛitas. Sic. n. homerꝰ apõ grecos bẽbat maximꝰ poetaꝝ. ita ⁊ vgiliꝰ apõ latios. Uñ dixit õ ipo ouidiꝰ sic. Uirgiliꝰ magꝝ q̃ntũ ꝛcessit homero Tñ ego vgilio naso poeta meo. Macrobiꝰ etiã sup sõniũ scipiõis dic vgiliũ cẽ oñuz disciplinaꝝ pitissimũ. Et octauianꝰ augustꝰ i ei⁹ laudẽ singulare carmẽ ꝓposuit pulcherrimũ qõ ꝛsueuit ꝓponi libris vgily. Iz illõ horaty. d Quo semel ⁊c. Isto ẽ horaty. epla. z. e Hens inimica ⁊c. Isti sũt vsus vgily. lib. i. eneidos cito post pncipiũ. Tyrrhenũ mare siue eaꝝ vocat vgiliꝰ mare tuscũ õ q̃ dic solinꝰ li. 6. ꝙ a grecis vocaꝝ mare ioniũ vel tyrrhenũ ab italicis vo ifernꝰ. Est aũt mare qõ attigit tuscia ⁊ ptẽdit vsqz ad siciliã. Illiũ vo ponit ꝓ ciuitate q̃ fuit i troia. nã Iz bug. troia fuit q̃dã regio i phrygia. ⁊ iliũ fuit citas ꝓncipal' illiꝰ regiõis. tñ q̃nqz troia accipit ꝓ ipa ciuitate q̃ iliũ ꝓpe vocabaꝝ. In ꝓposito vo accipit ꝓ iliẽsi b⁹. i. ꝓ ciuib⁹ ily. Sit aũt mẽtio i dcis vsib⁹ de nauigatõe enee ⁊ socioꝝ suoꝝ p⁹ euersionẽ ily i italiã. Et cõcordat ouidiꝰ li. 4. de fastis dicẽs. Cũ troiã eneas italos portaret i agros. Augꝰ vo adducit B vsus vgily ad ꝓbandũ ꝙ oy troianoꝝ nõ potuerũt se ipos defẽdere. nã vgilius dic troianoꝝ penates fore victos. f Uictosqz penates. Sũt pẽates oy ꝓuati. nã apõ gẽtiles alig fuerũt oy publici g. ſ. gnãliter ⁊ cõiter a tota citate vl reg̃ colebãt: alig vo erãt oy ꝓuati q̃s. ſ. glibz iſtituit ꝓ arbitrio volũtatis ⁊ coluit i domo sua q̃si i ꝓuata capella. Cõsueuerũt eni colere aias parẽtũ ⁊ ꝓgenitoꝝ vl amicoꝝ: ⁊ eis i ꝓpys domib⁹ vl sacell'. i. puis edib⁹ eis ꝛsecratis aut tectis vl atrys sacrificare: ⁊ vocabãtur tales oy penates.

ideo troia perijt qz minerua ꝓdidit. Quid. n. ꝓius ipa minerua ꝓdiderat vt periret: an forte custodes suos: hoc sane vexẽ: illꝰ q̃ppe inꝺempt̃ potuit auferri. Neqz. n. boies a simulachro: ſ simlachꝝ ab hominib⁹ ꝓuabaꝝ. Qũo ꝙ colebaꝝ vt pñtã custodiret ⁊ ciues: q̃ suos ñ valuit custodire custodes. Ca. III.

a e Cẽ qb⁹ dijs vibẽ romã ꝓuãdã se ꝛmẽdas se gaudebãt. O nimiũ miſabilẽ errorẽ: ⁊ nob succẽsẽt cũ õ dijs coꝝ talia dicimus: nec succẽsẽt auctoꝛib⁹ suis: quos vt ediſcerẽt mercedẽ õderũt: b Doctoꝛesqz ipos isup ⁊ salario publico ⁊ honoꝛib⁹ dignis c simos bũerũt. Nẽpe apõ vgiliũ: quẽ ꝓpea puli legũt: vt

Dy vo publici colebãt i tẽplis. Ad pleniorẽ vo itelligentiã victoꝝ vsuũ sciẽdũ ẽ ꝙ poete finxerũt iunonẽ deaz cui attribuũt dñiuz ⁊ regimẽ aeris: offẽsã fuisse troiãis hac õ cã: Fingũt. n. ꝙ alexãdro paridi q belenã rapuit: filio. ſ. regis pami: cũ dormiret i q̃dã silua ꝓpe troiã ida noie apparuerũt tres dee sedentes iuxta fontẽ: iuno: pallas: ⁊ venꝰ. Dea vero discoꝛdia ꝓiecit in fontem pomum aureum. cui pomo inſcriptum fuit hoc modo: õtur pulchrioꝛi: hac occasione mote tres dee in ceperũt contendere. q̃libet enim earum se in pulchritudie alteri ꝓferebat. Eligunt igitur prefatum alexandrum i iudicem vt pomum decerneret pulchrioꝛi. qui decreuit illud veneri: ꝓpter quod venus postmodum fauit troianis. Sed iuno et pallas irate conabantur in eoꝝ exterminium. Hanc fabulam seu deluſionem diabolicam tangit beatus augustinus infra. libꝛo. 18. capitulo. 10. Premissos ergo versus dicit virgilius in persona iunonis irate contra troianos: ⁊ cupientis submergere eneam ⁊ socios suos mare tyrrhenum versus italiam nauigantes. Et ideo iuno alloquens eolum deum ventoꝛum in cuius scilicet potestate erat excitare ventos ⁊ tempestates in mari iuxta errorem gentiliuz: conqueritur sibi de enea ⁊ socys suis. ⁊ dicit sic. Hens inimica ⁊c. Uocans gentem inimicam sibi: gentem troianam: videlicet eneam ⁊ socios eius.

g Sed hec iuno dicebat ⁊c. Respondit ironice ad prefatum dictum iunonis que dicebat. scilicet penates troianoꝝ victos. potest enim responderi ꝙ non est standuz dicto iunonis in proposito: quia loquebatur sicut irata troiãis ⁊ mulier ⁊ ideo talia ꝓtulit contra penates eoꝝ: vt ſcz diceret eos victos: mentita ex ira. Quia vero possz taliter ad precedentia respõderi: ideo augꝰ. ꝓbat ꝙ penates troianoꝝ fuerũt victi alio testimonio ñ suspecto: videlicz testimonio enee troiani q nõ potuit eẽ suspectꝰ. ⁊ si ꝛtra penates troianoꝝ quicqz loqueret ꝓpter duo. ſ. qz troianꝰ erat ⁊ qz a virgilio sepissime vocatur pius: scz ꝓpter pietatẽ quaz ostendit tam erga deos q̃s sedule coluit. q̃ etiã erga parẽtes. nã ⁊ deos ⁊ patrez suum: cum arderet ciuitas: de incendio extulit. Introducit ergo Augꝰ. eneam apud virgiliũ loquentem hoc modo. b Quid eneas ipe pius ⁊c. Ista verba: scz q̃d eneas ipse pius. totiens appellatus nonne ita narrat.

hos.3.cs

Dora. epi. z.

Enei. i.

Ene. z.

fūt verba Augustini: ea q̄ sequūt. s. pāthus otriades ⁊c. sūt versus virgilij li. 2. eneidos: quos recitat virgilius: q̄si platos ab enea q̄ dicit dos victos: igitur patet q̄ dy troianoꝝ ī rei veritate a grecis victi fuerūt: ⁊ p ꝯseqūns nec se nec suos cultores defēdere potuerūt. Ad itelligē tiā etiā istoꝝ vsuū sciendū ē q̄ panthꝰ de quo fit h̄ mētio fuit filius otry. ⁊ iō dicitur panthus otriades q̄si ō gñe otry. Luz aūt ī arce troiana essz templuz phebi. i. apollinis: iste pāthꝰ fuit eiꝰ sacerdos ibidē: q̄ cū videret ciuitatem iam captā vbi icendio: volens seruare deos iam victos ⁊ paruuluz quēdā nepotē suū: cum maximo cursu deos sacra manu. i. ppriis manibꝰ cōsecratis deoꝝ seruitio aspoꝛtauit ne perirent incendio.

In eoō.

a Nōne deos ⁊c. Dic oſſdit beatꝰ aug. q̄ dy troiani q̄s postmodū habuēr ⁊ coluerūt romani sicut magl idiguerūt custodiri a troianis q̄z troiani ab ipsis dū scz erāt troie: ita ⁊ postq̄z erāt romā trāslati magis idiguerūt custodiri a romanis q̄z romani ab eis. Q̄ vo idiguerint custodiri a troianis: duz troie fuerūt. pbat augꝰ p vnuz vsuz virgilij q̄ habeē li. 2. eneidos. āte versus iaz expositos q̄ talis est. b Sacra suosq̄ ⁊c. Sacra dicebāt oia q̄ cultui deoꝝ deputata fuerūt. Est autē hic sciēdū q̄ sicut recitat virgiliꝰ: cuz eneas ignarus isidiaruz q̄bus nocte troia capta est: cepisset dormire ī noctis illiꝰ pncipio: apparuit ei hector filiꝰ pami: quez achilles grecꝰ pius iterfecerat: ⁊ dedit ei cōsiliuz q̄ fugeret: vocās eū filiū dee. s. veneris: seu natū ex dea. s. venere. Fingitur eniz a poetis q̄ eneas genitꝰ fuit ex anchise ⁊ venere. vñ hector cōsuluit sibi q̄ fugiens portaret secum deos ⁊ sacra troianoꝝ: q̄z hostis. s. exercitꝰ grecoꝝ iā occupauerat ciuitatē. Virilꝰ ergo in persona hectoris alloquens eneā dic sic. Deu fugenate dea teq̄z bis ait eripe flammis. Hostis hz muros: ruit alto a culmine troia Et postea duobꝰ versibus iterpositis subiūgit vsum supaposituz sic. Sacra suosq̄z tibi cōmendat troia penates: tibi. s. enee. Est tamen aduertēdum q̄ licet virgiliꝰ conēt excusare eneaz a pditōe patrie dicēs ipm ignaꝝ isidiaꝝ fuisse: tamen in rei veritate sicut narrāt dares phrygiꝰ ⁊ dictys cretēsis ī hist oriis q̄s scripserunt de bello troiano: eneas fuit consciꝰ pditionis vrbis troiāe.

c Psa. vt dixi troia ⁊c. Jn hoc capitulo oſſdit beatꝰ Augꝰ q̄ quātuz ad sūmitatē pstanduz ecclesie xp̄ianoꝝ multum excellebant templa deoꝝ: nam ecclesie christianoꝝ tempore captionis vrbis romane a gothis: defēderunt ad se confugiētes ⁊ ipsoꝝ bona illuc apportata vt supra dcm̄ fuit ī pmo capitlo ⁊ ī hist oria captōis vrbis: sz tēpla dōruz hoc non fecerunt: sicut patuit de templo iunonis q̄ dearum est maxima ⁊ alys tēpl' troianis: q̄ nec bona troianoꝝ nec etiaz psonas eoꝝ potuerūt defēdere a grecis: q̄uis a troianis trosāos forte defendissent. Ecclesie vero romanoꝝ defenderūt nō solū romanos a romanis. sz etiā a gothis.

i Psa. vt dixi troia ⁊c. Ca. IIII.

d i Psa vt dixi troiā mat romani ppli sacratis ī locis deoꝝ suoꝝ munire non potuit ciues suos ab ignibus ferroq̄z grecoꝝ: eosdē dos colētiū: quin ētiaz iunonis asylo etiā a gothis.

e o Troia mater romani ppli. hoc dic q̄z fm oēs texētes genealogiaz ⁊ oz̄iginez romanoꝝ: romani descēderūt a troianis: qui cū enea venerunt ī italiam. e Quin etiā iunonis asylo ⁊c. Asyluz est locꝰ refugy gaudēs īmunitate: vñ in ppositō asylū iunonis vocāt tēplum eius: qō lz gauderet īmunitate q̄ ad troianos iter se: tñ greci nō pmiserūt pfugiētes ad ipz īmunitatē psequi. Et hoc pbat Aug. p versus sequētes.

f Custodes lecti phenix ⁊c. Di versus sūt virgilij libro 2. eneidos versus finē: quoꝝ sñia talis est. s. q̄ postq̄z troia a grecis capta est: adyta. i. tēpla spoliata sūt ⁊ postmodū icēsa. Greci vero sic spoliauerūt ea q̄ ipsi eripuerūt omnes diuitias ī eis repertas: ita vt nō parcerēt nec mēsis nec crateribus seu vasis tēpli. ⁊ oia q̄ rapuerūt siue de tēplis: siue ō alys locis: ⁊ personas mulieꝝ ⁊ pueroꝝ q̄s captiuauerāt cōportauerūt ad tēplū iunonis: tanq̄z ad locū magis aptū p talibus seruandis: quos vero posuerunt custodes qui omnia sibi ꝑgesta seruarēt. s. phenicē ⁊ dirus vlyxes: qui erāt custodes lecti. i. ad hoc electi. Unde quātū ad custodes istos dicit virgilius loq̄ns in persona enee ista narrantis: q̄ custodes lecti. i. electi: phenix ⁊ dirus vlyxes predam asseruabāt. quātum vo

ad locuz vbi oia seruabāt.i.ad quē portabant̄ seruāda dicit sic. Huc.i.ad asyluz iunonis: vndiqz.i. ex omni pte ciuitatis troie gaza.i.diuitie troiane:q̄ quidez troiana gaza fuit erepta adytis icēsis:sic etiā mēse deoz crateresqz auro solidi.i.vasa aurea tēploz:captiuaqz vestī gerit̄.i.totum illud gerebat̄ i tēplū prefatū:pueri ro7 mīes pa

Encī.z. uide stabant i circuitu eorū q̄ sic erant gesta longo ordine. Dicit ergo q̄ stabāt longo ordine ad denotādū q̄ erat magna multitudo deoz vt lōgū ordinē faceret. Est aūt ꝑ aduertēdū q̄ cū dic troia gaza. troia ē triū syllabarū. 7 ideo versus ille bñ finit 7 cōplet: naz troia ē dactyl⁹ pes 7 est i ꝓposito adiectiuum. 7 significat idez qđ troiana.

a Adytis 7c. sciendū ē fm bugl q̄ differētia est inē ꝑ aditꝰ. tus. tui. 7 ꝑ adytū.ti. nā aditꝰ i masculino genere idē ē qđ ingressus. adytuz vo i neutro gñe ē locꝰ secretꝰ iuxt altare vndē dabant̄ respōsa. 7 dicit ab adeūdo q̄ ꝓtrarium: qz nulli licebat locū istū adire nisi sūmo pōtifici q̄ respōsa deoz īmediate suscipiebat. vnde signāter dicit virgili⁹ q̄ greci icensis adytis eripuerūt bona tēploz: vt ex ꝑ magis appareat: q̄ tēpla habebant̄ contēptui: exquo locis illis que i tēplis erāt sacratissima. s. ipsis adytis nō pcebāt. 7 pōt dici q̄ ꝓ ipsa itelligit virgili⁹ ipsa tēpla tanq̄ ptes digniores. b Crateresqz 7c. Sciēdū est q̄ crater crateris ē idē qđ cratera cratere. videlicet calix duas hās ansas fm Isidoz. tū i ꝓposito p crateres itelligunt̄ q̄cūq̄ vasa tēploz. c Lōpa nūc asylū 7c. Sciendū ē q̄ iter deos fuit apud romanos distinctio talis. q̄ aliq̄ erāt dy selecti quasi seorsuz electi 7 ꝑcipui: qdā vo erāt dy gregales. i. ignobiles 7 plebei 7 inferioris gradus. Juno vero de cui⁹ asylo. i. tēplo iā facta est mentio nō fuit de numero deoz gregaliū. imo fuit dea selecta. 7 iter deas videbat̄ dignissima. nā cū iuppiter eēt oīuz deoz rex 7 ꝑnceps: ipsa fuit ionis soror 7 cōiunx. Unde ouidius li. 6. de fastis loq̄ns i ꝑsona iunonis sic dic̄. Regina vocor ꝑncepsq̄ deaz. De dys vero gregalibꝰ pōt poni exemplū i pico 7 i fauno i q̄z ꝑsona loq̄ns ouidius li. 3. de fastis dicit sic. Dīt fines numina nr̄a suos. Dy summ⁹ agrestes. 7 q̄ dīamur I altis Mōtibꝰ. arbitriū est in sua tecta ioui. Ult btūs Aug. dicere q̄ illud templuz qđ sic ꝓtenebat̄ a grecis nō fuit asyluz alicuꝰ dei ifimi stat⁹: sed fuit tēplū iunonis q̄ fuit maxima inter deas. 7 hoc dicit Aug. ne gs rūderet q̄ ideo ꝓtenebant̄ tēpla q̄z nō fuerāt nisi tēpla deoz gregalium. Cap. V.

f Custodes lecti phenix 7 dirꝰ vlyxes predā asseruabāt huc
a vndiqz troia gaza Incensis ereptā adytis: menseqz deoz.
b Crāteresqz auro solidi captiuaqz vestē Gerit̄: pueri 7 paride lōgo ordie mīes Stāt circuz. Electꝰ ē videz locꝰ tāte de sacratꝰ: ñ vñ captiuos nō liceret educere: ꝛ vbi captiuos li-
c beret icludere. Cōpāra nunc asylū illō ñ cuiuslibz ōi gregalis vl̄ de turba plebis: ꝛ ionis ipi⁹ sororis 7 ꝙiug̃ 7 regie oium deoz: cū memorijs nr̄oz aplor̄. Illuc icēsis tēplis 7 ditis: erepta spolia pōtabāt: non ꝺddēda victi ꝛ diuidēda victoribꝰ: huc āt 7 qđ alibi ad ea loca ꝓptū ē ptiere: cū bonore 7 obsequo religiosissimo reportatū ē Ibi amissa: ꝺ fuata libtas: ibi clausa ꝺ inēdicta captiuitas. ibi possidēdi a dñantibꝰ hostibꝰ pmebāt. huc liberādi a mīantibꝰ hostibꝰ ducebant̄. Po

Uez q mozē ēt 7c. In hoc capło ꝓbat augꝰ q̄ apō romāos tēplis deoz nō parcebāt. ēt a ciuibꝰ romanis. 7 probat p ereptū ō catilina ciue romano. ipse. n. phanis. i. templis nō pepercit. vt p salustiuz patet ex cellētē historiographum romanorum. nā salustiꝰ i libro quē ō gestī catilīe scripsit: q̄ vocat catilinarium: introduxit cesarē loquētez in senatu ō cōiuratis cū catilina. qui cesar inter cetera dicit sic.

Salustiꝰ i catilinario.

d q Uez mozē ēt Cesar sic scribit salustiꝰ nobilitate ꝓbitat̄ historicꝰ: snia sua quā ō ꝙiurat̄ i senatu būit cōmemorare non pretermittit.
e Rapi ꝙgiel. pueros: diuelli libos a parētū cōplexu. mīes familiaz pati q̄ victoribꝰ collibus ista: phanā atqz domos spoliari: cedē 7 icēdia fieri. Postremo armis: cadauīb⁹: cruore atq̄ luctu oia ꝓpleri. Hic si phana tacuissz deoz sedib⁹ solere: hostes pcere putaremꝰ. 7 ꝺ ñ

stremo illō iunonis tēplū sibi elegerat auaritia 7 superbia leuiz grecoz: istas xp̄i basilicas misericordia 7 hūilitas ēt imanitū barbaroz. Nisi fōte greci qdā illa sua victoria tēpl̄ deoz cōiuz pepercerunt: atqz illo ꝙfugientes mīos victosqz troianos ferire vl̄ captiuare: ñ ausi sūt. Sz ꝙgiliꝰ poetaz more illa metitꝰ ē. Immo vo more hostiū cita tes cēteriū ille ōscripsit. La. V

d q Uez mōzē ēt Cesar sic scribit salustiꝰ nobilitate ꝓbitat̄ historicꝰ: snia sua quā ō ꝙiurat̄ i senatu būit cōmemorare non pretermittit.
e Rapi ꝙgiel. pueros: diuelli libos a parētū cōplexu. mīes familiaz pati q̄ victoribꝰ collibus ista: phanā atqz domos spoliari: cedē 7 icēdia fieri. Postremo armis: cadauīb⁹: cruore atq̄ luctu oia ꝓpleri. Hic si phana tacuissz deoz sedib⁹ solere: hostes pcere putaremꝰ. 7 ꝺ ñ

etu oia repleri. iter q̄ dicta bñ sic. f Phana atqz domos spoliari. Et ꝓpter istud dictū ē ad ꝓpositū augus. Est autem hic considerandum q̄ iste catilina cum eēt romanus 7 nobilis. nam fuit genere patricius: aspirabat ad consulatum habens ꝓparte sua multos coniuratos. Tractatum vero est in senatu deistis coniuratis quid agendum esset. 7 sicut dicit hic augu. cesar cuz dicturus esset suam sententiam expressit mala que facta sūt per catilinā 7 dictos coniuratos. inter q̄ mala vnum fuit q̄ phana erant spoliata. igitur romani non pepercerunt ꝓpriis phanis quando inter se hostiliter agebant. Est autem hic aduertendum q̄ salustius ponit sententiam trium patrum de dictis coniuratis. videlicet iuly siluani. 7 gay cesaris 7 marci catonis. Et in sententia gay cesaris ponuntur scōm salustium illa dicta que hic allegat btūs augu. 7 non sunt in snia catonis. 7 tū libri cōiter habent catonē vbi deberēt habere cesarē. 7 cā ē vt credo vitiū scriptoz. qz ꝓpria nomina cōsueuerūt scribi p vnicā tū lr̄am videlicet per ꝓmam lr̄am nois. 7 eadē ē ꝓma lr̄a huiꝰ nois cesar. 7 huiꝰ nois cato. ideo forsā scriptores posteriores inuenientes nomē cesaris scriptū p. C. scripserunt ibi cato. non enīz credo augustinum in nomine errasse. Cap. VI.

a Uid ergo ꝙ multas gentes ꝛc. In hoc capᷣlo pro
q bat aug⁹. ꝙ romani nō ꝓcebāt tēplis alia ꝛ ciui-
tatū qñ eas ceperāt. Et hoc ꝓbat aug⁹ duplici-
ter. ꝓmo qꝛ scriptores romani nō scripserūt ō aliquo du
ce romano ꝙ tēplis alia ꝛ ciuitatū pepcerit. q̄tūcūq; co
narent scriptores ducē de quo scripserūt extollere. Se
cūdo scripse-
rūt ꝺriū vide
licet ꝙ duces
romani nō pe
percerūt tem
plis vt patuit
ō marco mar
cello duce ro
mano ꝛ apud
romanos lau
dabili q cōcef
sit militib⁹ su
is spoliare tē-
pla vt ifra di
cet. Et qꝛ pos
set obyci ꝓtra
illud qō dictū
ē de ducib⁹ ro
mānis. possz. n.
dici ꝙ fabius
maxim⁹ dux
romanorum
ꝓcipu⁹ ꝛ maxi
mus. duys pep
cit. rñdet aug.
ꝙ hoc fecit ñ
in deoꝝ reue
rentiā: sz i co-
rum ꝺrisionē
vt ifra dicet.

b Parcere su
biectis ꝛc. Hoc
dictū est vgily
libro .6. eneydos.

c Et ꝙ acce-
pta iniuria ꝛc.
ista sūt verba
salustij in cati
linario.

d Egregiꝰ ro
mani nois ꝛc. Iste marc⁹ fact⁹ fuit ꝺsul romanoꝝ qnto
āno scōi belli punici. cuz decreta sibi eēt a senatu sicilia
ad regendū. ꝛ subiugādū rebelles. Et eo tpe cū ciuitas
syracusana fauēs hānibali duci penoꝝ romanis rebel-
lasset: marc⁹ marcellus cepit eaz machinis oppugnare.
Sed archimedes pbꝰ syracusan⁹ oēs ci⁹ conat⁹ suo ige
nio frustrauit. fuit n. ꝫ archimedes nō solū magn⁹ astro
log⁹ sz etiā geometra pfectissim⁹ ꝛ machinaꝝ bellicaꝝ
excogitator mirabilis. ꝓpter qō omissa expugnatōe cuz
machinis ꝓtinuauit obsidionē. Et tādē. 7. āno scōi belli
punici cepit syracusanā ciuitatē opulentissimā ptim vi
rib⁹. ptim pditōe. ac ptim p negligentiam cuiuꝭ. Mar-
cellus ꝑ ꝓma luce ciuitatez ingressus sterit i loco vñ vide
re posset totā ciuitatē ꝛ cōpatiēs future desolatōi ciui-
tatis lachrymas fudit. Ad petitōem vero ciuū miseri-
cordiaz perentiū ꝓcepit ne qs corp⁹ mulieris libere vio
laret. ꝓcedēs vt oīa alia ꝑde eēnt cōia. ēt sacra oīa vulgo
spoliādi ab ipso cōsule facta est. Premissa refert titus li-
uius de scōo bello punico libro. 4. De lachrymis quas
marcellus fudit super desolatione ciuitatis futura: nar
rat valeri⁹ libro. v. capitulo ꝓmo. addens sic in fine. Ci
uitas syracusana si tibi icolumē stare fas nonerat. icui
ter sub tā mansueto victore ceciḋisti. De isto etiaz mar
cello narrat valeri⁹ libro. 8. ca. 7. ꝙ capta ciuitate ꝓcce
pit vt capiti
ar. humedis
parceret. non
obstāte ꝙ per
archimedem
fuisset diu ei⁹
victoria ꝓpedi
ta sz ꝓ ceptū
effectu caruit
nā cum miles
qdā spoliādi
gra domū ar-
chimedis in-
trasset inuenit
eum figuras i
pluere scribē
tē. miles vero
strictuz tenēs
gladiū ꝛ me-
moz ꝓcepti
dati scisciteba
tur nomē ei⁹
q nimis ōscri
ptōi figurarū
i puluere itē
tus nomē suū
nō idicauit sz
hoc soluz mili
ti respondit.
Rogo te ne fi
guras istas di
sturbes. vnde
moꝝ obtūca-
tus a milite sā
guine proꝓrio
lineamenta fi
guraꝝ ꝓfudit
Iste fuit ar-
chimedes q ꝑ
m⁹ q̄dratura
circuli reperit
de qua dicit aristoteles in libro predicamentorum ꝙ
q̄uis esset scibilis: tamen adhuc suo tempore non fuit
scita. patet vero ex his dictis ꝙ marcellus licz videre
tur fuisse dux pius: tamen non ꝓhibuit sed concessit spo
liationem templorum.

e Fabius tarentine vrbis ꝛc. De isto fabio qui apud ro
manos dux maximus habitus est. propter quod et fabi-
us maximus appellatus est: refert titus liuius ō secun
do bello punico libro. 7. ꝙ factus consul tarentum ci-
uitatem fauentem hannibali imperatori penoꝝ
terra ꝛ mari oppugnauit. ꝛ tandem proditione cuiusdā
ꝓfecti hannibalis cepit: postq; vero ciuitatem vastaue
rat cuidā scribe interroganti qd de figuris deoꝝ faciēdū
esset respōdit eo modoquo hic recitat aug⁹. Ca. VII.

f q Uicquid ergo ꝛc. In hoc capitlo ꝺcludit aug⁹.
conclusionem principaliter intentam a prin-
cipio libri vsq; ad locum istum. Cetera pa-
tent.

Enei .6.

Salu. in catilin z

ab alienigēis hostib⁹: sed a catilia ꝛ socijs ei⁹ nobilissimis sena
tōib⁹: ꝛ romānis ciuib⁹ romana tēpla metuebāt. Sz hi. vz. pdi
a titꝛ ꝓie pricide. Ca. VI
q Uid ergō ꝑ mlras gen
tes q̄ iter se bella gesse
rūt: ꝛ nusq; vict⁹ i ōꝝ suoꝝ se-
dib⁹ pepcerīt nr̄ ꝓmo discurrat:
Romāos ipos videam⁹: ipos
iq; f colam⁹: respiciamusq; ro-
mānos ō quoꝝ ꝓcipua laude di
b ctū ē. Parcere sbis ꝛ ōbellare
c supbos. Et ꝙ ācepta iniuria ig
scere malebāt q̄ pseq. Qñ tot
tātasq; vrbes vt late dñārēt: ex-
pugnatas: captasq; cūterūt. le-
gat nob q̄ tēpla excipe solebāt:
vt ad ea q squis ꝓfugisset libe-
rarēt. An illi faciebāt ꝛ scripto
res earūdē rez gestaꝝ ista reti-
cebāt. Ita ne ꝺo qui ea q̄ lau
darēt maxime reqrebāt: ista p̄
clarissima scōm ipsos pietatis
indicia ꝓterirēt: Egregiūs ro-
mani nois marc⁹ marcell⁹ q sy
racusas vrbē ornatissimā cepit
refert eā pri⁹ fleuisse ruituram
ꝛ añ ei⁹ sāguinē suas illi lachry
mas effudisse. Sedsit ꝛ curā pu
dicitie: ēt i hoste fuāde. nā pri⁹
q̄z oppidū victoꝝ iussisset inadi
ficari: ꝓstituit edicto: ne qs cōp⁹ libe
rū violaret. Eū sa ēt n̄ citas mo
re belloꝝ: nec vspiā legit ab ipa
toze tā casto atq; clemēti fuisse
ꝓceptū: vt q sqs ad illō vl illō tē
plū fugissz abiret illesus: q ō vti
q; nllo mō ꝓteriret: qñ nec ei⁹
flet⁹ nec qō ediderat. ꝙ pudicitia
minime violāda potuit taceri.
Fabiūs tarētine cū soꝝ vrbis a
filiacroꝝ ꝺpdatōe abstinuisse
laudat. nā cū ei scriba suggessis
sz qd ō signis ꝺoꝝ q̄ mlta capta
fuerāt fieri inberet: ꝓtinētiā suā
ēt iocādo cōdiuit. Quesiuit eni
cuiusmōi eēnt: ꝛ cū ei ñ solū ml
ta grādia: vez ēt renūciarēt ar-
mata: flinq̄m⁹ igit tarētinis ōos
iratos. Cū igit nec illi⁹ fletū: nec
h⁹ risū: nec illi⁹ castā mīficōdiā
nec hui⁹ facetā ꝓtinētiā: roma
noꝝ rez gestaꝝ scriptores tacē
potuerīt: qñ ptermitterēt si ali
q̄b⁹ hoīb⁹ i honorē cuiuspiā de-
oꝝ suoꝝ sic pepcissēt vt i quocū
q; tēplo cedem vel captiuitatē
fieri ꝓhiberēt. Ca. VII.
f q Quicq̄id ergo vasta-

Capūz VIII.

b Jez alīqs. cur ḡ ꝛc. In B capło solꝫ uit aug. qōnē q̄ dā icidē tē q̄ talē videlicz q̄re deꝰ i pñti malꝫ hoīb⁹ pꝫcit ꝓcedē do eisbona tpalia ꝛ bonos affligit. bōa tpa lia ab eis ſbtrahē do Et solꝫ uit qōnē i B capło gnāt̄r q̄ ad bonoſ ꝛ malos. In seq̄n ti vo capło solꝫ uit eam ſpāliter q̄ ad bonos. Et faċ hoc capitulo duo: qꝛ p̄ reddit cās q̄re cōiter ꝺus pmittit iuſtoſ i vita pñti magis affligi in bonis tē porālib⁹ q̄ malos Et huiꝰ rdditgn q̄ cās: q̄ rū p̄ma lcipit ibi Cur putamus niſi ꝛc. Secunda ibi. Itemq̄ mīa ꝛc. Tertia ibi. Iſta vo tpalia ꝛc. Quarta ibi. Oñdit tñ ꝺeus ꝛc. Quinta ibi. ſimiliter in rebꝰ ꝛc. Deinde ibi.

Mat.5.

Rom.2

1. 2. 3.

tionis: trucidatōis: depredationis: cōcrematōis: afflictōis: i iſta recentiſſima romana clade cōmiſſuz eſt: fecit hoc cōſuetudo belloꝝ. Qꝛ aūt more nouo factū eſt: q̄ inuſitata reruz facie ímanitas barbara taz mitis appuit: vt ap̄liſſime baſilice ip̄lē de pp̄lo cui pceret eligerent ꝛ decernerent: vbi nemo ferireť: vñ nemo rapeť: quo liberandi mīti a miſerātib⁹ hoſtib⁹ ducerent: vñ capti uādi nulli nec a crudelib⁹ hoſtibus adducerent: hoc x̄pi noi: hoc x̄pia no tpi tribuēdū: q̄ſq̄s nō videt cec⁹ q̄ſq̄s videt nec laudat ingrat⁹: q̄ſq̄s laudāti fluctaſ i ſan⁹ē. abſit: vt p̄u dēs q̄ſq̄z b̄ ferītati iputet barbaroꝝ Truculētiſſimas ꝛ ſeuiſſimas mētes ille terruit: ille frēauit: ille mirabilīr tēperauit: q̄ p̄ p̄b̄az tanto añ p̄dixit. viſitabo i virga iniquitates eoꝝ ꝛ i flagellis pcūſ eoruz: miſericordiā āt meā nō diſpḡ ab eis. Ca. VIII.

a * b Jcēt aliqs. Cur ḡ iſta diuina miſericordia etiā ad impios ingratoſq̄z peruenit: Cur putam⁹: niſi qꝛ eam ille p̄buit qui quotidie facit oriri ſolē ſuū ſup bonos ꝛ malos: ꝛ pluit ſup iuſtos ꝛ iniuſtos. Quāuis enīz quidā iſta coꝝ cogitātes penitēdo ab ip̄ietate ſe corrigāt: qdā vo ſic ap̄ls dīc: diuitias bonitatis ꝛ lōganimitatis ꝺi p̄tēnētes: ſcōm duritiā cordis ſui ꝛ coꝝ ip̄ēitēs theſaurizēt ſibi irā i die ire ꝛ reuelatōis iuſti iudicij ꝺei: qui reddet vnicuiq̄ ſm opa ei⁹. Tamē patiētia ad dei p̄niaz iuitat malos: ſicut flagellū ꝺei ad patiētiaz erudit bonos. Itēq̄z miſericordia ꝺei foueōdos amplectit bonos: ſic ſeueritas ꝺi puniēdos corrīpit malos. Placuit quippe diuine ꝓuidentie p̄parare i poſteꝝ bona iuſtis quib⁹ nō fruent iiuſti: ꝛ mala ip̄īs quib⁹ nō excruciabunt boni. Iſta vo tē porālia bona ꝛ mala vtriſq̄z voluit eē cōia: vt nec bona cupidi⁹ appetā tur q̄ mali quoq̄z babere cernuntur nec mala turpiter euitētur: quibus ꝛ boni plerūq̄z afficiunt. Intereſt aūt plurimū q̄lis ſit vſus vel earuz rerū q̄ ꝓſpere: vel eaꝝ q̄ dicunt aduerſe. Nam bon⁹ tēporalibus nec bōis extollit: nec malis frāgit: Malus aūt iō huiuſcemodi infelicitate punit: qꝛ felicitate corrūpit. Oſtēdit tñ ꝺe⁹ ſepe ēt i his diſtribuēdis euidēti⁹ opatione ſuā. Nā ſi nunc oē pctm manifeſta plecteret pena: nihil vltimo iudicio reſeruari putaret. Rurſus ſi nullus peccatū nunc puniret aperte diuinitas: nulla eſſe ꝓuidētia diuina crederet. Sīlr in reb⁹ ſcōis: ſi nō eas ꝺe⁹ quibuſdaz petētib⁹ euidētiſſima largitate ꝓcederet: nō ad eū iſta ptinere dicerem⁹. Itēq̄z ſi oīb⁹ eas petētibus daret: ñ niſi pp talia p̄mia ꝓuidū illi eē arbitraremur. nec pios iſtos ſacceret talī ſeruit⁹: ḣport⁹ cupidos ꝛ

b auaros. Dēc cū ita ſint quicūq̄z bōi malīq̄z pariter afflicti ſunt: nō ideo iſti diſtincti nō ſūt: qꝛ diſtinctuz nō eſt qō vtriq̄z ꝓpeſſi ſūt. Manet. n. diſſimilitudo paſſioꝝ etiā in ſimilitudine paſſionū: ꝛ licz ſub eodē tormēto: nō ē idē virt⁹ ꝛ vitiū. Vaz ſicut ſub vno igne auruz rutilat ꝛ palea fumat: ꝛ ſub eadē tribula ſtipule cōminuunt: frumēta purgant: nec iōcuz oleo amurca cōfundit: qꝛ eodē p̄eli pōdere exp̄imit: ita vna eadēq̄z vis irruens bonos ꝓbat: purificat: eliq̄t: malos dānat: vaſtat ꝛ exterminat. Vñ i eadē afflictōe: malli deū deteſtant atq̄z blaſphemāt: boni aūt p̄cant ꝛ laudant. Tantum iteresſt: nō q̄lis ſed q̄lis quiſq̄z patiat Nam pari motu exagitatum ꝛ exbalat horribiliter cenum: ꝛ ſuauit fragrat vnguentum. Ca. IX.

c Uid igī i illā rex vaſtitate q x̄piani paſſi ſūt: q̄ eis non magis fideliter iſta conſiderantib⁹ ad ꝓfectuz valeret. Primo q̄ ipſa pctā quib⁹ ꝺeus idignatus ip̄leuit tātis calamitatibus mū

b Dec cum ita ſint ꝛc. Oſtedit augu. q̄ oīno aliꝰ ſe habēt bōi i aduerſis q̄z malu. Et hec pōt eſſe. 6. cā pōris dicti: vt. ſ. deꝰ permittat affligi nō ſolū malos ſz ēt bonos vt ex diuerſo mō ſe bñdi in aduerſis appeat diuerſitas inter bonos ꝛ malos. Ca. IX.

c Uid q igī i illa rerū ꝛc. In B capło solꝫ uit qōnē motā i p̄cedēti capło ſpāliter quo ad bonoſ ꝛ logr̄ o malꝫ ad uerſis q̄ bōi ſpāliter patiebant i vaſtatōe vrbis a gothis: ō gbꝰ aduerſis in hoc capitulo loquitur i diſtincte ꝛ reddit duplicē cauſam quare. ſ. aduerſa cum ma

lis patiebātur boni. Scōa cauſa incipit ibi. Deīde habent aliam. Reliqua ſunt nota.

dū:humliter cogitantes:q̄nis lōge absint a facinorosis: flagitiosis atq; ipijs:tamen non vsq; adeo se a vlcijs deputāt alienos: vt nec talia p eis mala perpeti se iudicent dignos. Excepto.n.q; vnusq;q; quā libz laudabilr vi ués cedit i qbusdā carnali cūcupiscētie: t si nō ad facinor̄ īmanitatē t gurgitē flagitior̄ atq; ipietatis abominationez:ad aliq̄ tñ pctā vl ra ra vl tāto crebriora quāto minora. Hoc ergo excepto:qs tādē facile repiet q eosdē ipsos p pter quor̄ horrēdā supbiā:luxuriā t auariciā atq; execrabiles iniq̄tates t ipietates:de⁹ sic mināo pdixit:pterit ēras:sic habeat vt bñdi sūt:sic cū eis viuat:vt cū talib⁹ vinēdū ē. Tole rūq; ciz ab eis docēdis: admonēdis: aliq̄n ēt obiurgādis: t corripiēdis male dissilāt: vl cū laboris piget: vel cū os eor̄ corā qb⁹ sum⁹ ve recūdamur offēdere: vl cū eor̄ inimicitias ō nitam⁹:ne ipedīāt t noceāt i istis tpalib⁹ reb⁹ siue q̄s adipisci adhuc appetit nr̄a cupiditas: siue q̄s amittere formidat ifirmitas:ita vt q̄nis bonis malor̄ vita displiceat: t iō cū eis nō icidāt i illā dānatōez:q̄ p⁹ hāc vitā talib⁹ ꝓparāt:tñ qz ꝓpter ea pcis eor̄ dānabilib⁹ parcūt: dū eos i suis lz leuib⁹ t venialib⁹ metuūt: in re cuz eis tpaliē flagellāt:q̄nis in eternū mini me puniāt. Jure istā vitā qñ diuinit⁹ affligūt cū eis amarā sentiūt:cui⁹ amādo dulcedinez peccātib⁹ eis amari eē noluerūt. Hā si ꝓpter q̄sq; obiurgādis t corripiēdis male agēntibus pcit:qz oportuni⁹ tp̄s ingrit:vl eisdē ipis me tuit ne ūteriores ex h efficiāt:vl ad bonā vitā t piā erudiēdos ipediāt ifirmos alios: t pre māt atq; aūrāt a fide:ñ videt eē cupiditat⁹ oc casio:hz ꝓsiliū caritat⁹:illō ē cl'pabile:q; bi qui dissiliē viuūt t a malor̄ facī abhorrēt:parcūt tñ pcis aliēis q̄ ōdocere aut obiurgare ōbe rēt:dū eor̄ offēsiōes cauēt ne sibi noceāt i his reb⁹ qb⁹ licite bōi atq; inocent vtūt: hz cupidi⁹ q̄ oportebat eos q i h mūdo pegrinār: t spez supne p̄rie p se gerūt. Hō solū qppe ifirmio res vitā ducētes ꝓingalē:filios hñtes vl hāe cupientes:domos ac familias possidentes: quos apl'us iecclīa allogī docēs: t monens quēadmodū viuere debeāt vxores cū maritis t mariti cū vxorib⁹: t filij cū parētib⁹: t parē tes cū filijs: t serui cū dñis: t dñi cuz seruis: mlta tpalia: mlta ērena libēter adipiscunt: t molestē amittūt: pp̄ q̄ ñ audēt offēdere hoies quor̄ sibi vita ꝓfanatissima t ꝓsceleratissi ma displicet: vex ēt bi q supiorē vite gradum tenēt: nec ꝓingalib⁹ vinculis irretiti sūt: t victu paruo ac tegumēto vtunt: plerūq; sue fame ac saluti dum insidias atq; impetus malorum ti ment:ab eorum reprehensione se se abstinent. Et q̄nis non intantuz eos metuant vt ad si milia perpetranda quibuslibz eorum terrori bus atq; improbitatibus cedant: ea ipsa ta men que cum eis non perpetrant nolunt ple rūq; corrūpere: cum forte possint aliquos corripiendo corrigere:ne si nō potuerint sua salus ac fama in periculum extitiūq; perueni at. Hoc non ea consideratione qua suam fa mam ac salutem vident esse necessariam vti litati erudiendor̄ hominum:sed ea potius infirmitate qua delectat lingua blandiens t humanus dies: t reformidatur vulgi iudici um: t carnis excruciatio vel peremptio: hoc est ꝓpter quedam cupiditatis vincula:non ꝓpter officia caritatis. Non mihi itaq; vi detur hoc parua esse causa quare cum malis flagellentur t boni:quādo deo placet perdi tos mores etiaz temporaliuz penaz afflictio ne punire. Flagellant enim simul:nō quia si mul agunt malam vitam:hz quia simul amāt temporalem vitam:nō qdem eq̄liter sed tam sil':quā bōi ꝓtenere ōberēt: vt illi correpti atq; correcti ꝓseq̄rent eternā:ad quā ꝓseq̄ndā si nol lent eē socij: ferrent t diligerent inimici:quia donec viuūt:semp̄ icertuz est vtruz voluntatem sint in meli⁹ muraturi. Qua in re ñ vtiq; parem:sed longe grauiorez habēt cām quib⁹ p ꝓbam dī. Ille qdem in suo peccato mo riet:sanguinē aūt eius de manu speculatoris regram. Ad hoc enim speculatores hoc ē po pulor̄ prepositi constituti sunt in ecclesijs: vt nō parcant obiurgando peccata. Nec ideo tñ ab huiuscemodi culpa penitus alienus est q lz prepositus non sit:in eis tamen quibus vi te bui⁹ necessitate ꝓiungit multa monēda vel arguenda nouit: t negligit:deuitans eorum offensiones ꝓpter illa quibus in hac vita non vt debuit vtitur: sed plusq; debuit delectat. Deinde habent aliam causam boni quare tē poralibus affligant malis:qualez habuit iob vt sibi ipse humanus animus sit ꝓbatus t co gnitus:quanta virtute pietatis gratis deum diligat: Quibus recte consideratis atq; per spect:attende vtrum aliquid mali acciderit fidelibus t pijs quod eis non in bonum ver teretur:nisi forte putandum est apostolicam illam vacare sententiam vbi ait: Sicim⁹ qñ

Cap.X.

a Mi e ierē oia q̄ hēbāt tē Jn B.c.i tipit.b. aug.agē dicti tz ō aduer sis q̄ bōi passi sūt tpe illi⁹ vastatōis distiguit .n.aug.il la aduer sa t ea p segḡ i spā li: pseḡ vo i B.c. duo ma la bōis il lata vnū fuit spo liatio bo nor tpa liuz: t b⁹ ꝺdit tri plicē rō nē qr.s.ōs B pmis sit q̄z⁹ cā seu rō tāgit ibi Illi āt i firmio res tē.3ª tāgit ibi.

b Dec g tē. vbi aug⁹. fac mētōz ō panlino nolenſ epo q si bi nihil reliq̄rat auferen dū ponēſ eū i ex⁹ solū: t ſi ītēdens dicere ip̄e a go this pas sus sit. nā ō isto paulino scribit paul⁹ dia con⁹ i hi storia ro manor. li.14. p

ꝺligētib⁹ deū oia coopant i bonū

a Miserūt oia Cap.X.

a q̄ hēbāt. Nūqd fidē: Nūqd pietatē. Nūqd iterio ris hois bōa q ē añ deū diues: De sē opes xp̄ianor: qb⁹ opulēt⁹ dice bat apl's. Est ātē qst⁹ magn⁹ pietas cū sufficiētia. Nihil.n.itulim⁹ i hūc mūduz: ꝛ nec auferre qd possum⁹. hītes āt victū t tegumētū: his cō tēti sum⁹. Nā q volūt diuites fieri icidūt i tēratiōem t laqueū t ōsideria mlta t noxia: q̄ mergūt hoies i iteritū t ꝺditionē. Radix.n.ē oiuz maloꝝ auaricia: quā qdā appetentes a fide pererrauerūt: t iseruerūt se doloꝛib⁹ multis. Quib⁹ g ērene diuitie illa vastatōe pierūt: si eas sic habebāt quēadmodū ab isto fozis pauper: it⁹ diuite audierāt. i. si mundo vtebant tāquā ñ vtētes: potuerūt ꝺfe: qō ille guīt tentat⁹ t minie supat⁹. Nud⁹ ingt exī ō vtero mris mee: nudus i terrā reūtar: ꝺns dedit ꝺns ablstulit. sīē ꝺno placuit ita fcm̄ ē. sit nom̄ ꝺni bñdictū. Ut bo n⁹ fu⁹ magnas facltates bñret: ipaz sui ꝺni volūtatē: cui pedissequ⁹ mēte ꝺtesceret: nec ꝛtristaret eis reb⁹ viuēs relict: q̄s fuerat cito moriēs flictur⁹? Illi āt i firmiozes q ērenis bis bonis q̄zuis ea ñ ꝓponerēt xp̄o aliquātl'a tñ cupiditate coberebāt: q̄ztū b amādo peccauerit ꝓdendo sēsert. Tātū q ppe doluerūt q̄ztum se doloꝛib⁹ iseruerāt sīē apl'm ꝺxisse sup ꝛmēoꝛaui. O poꝛtebat.n. vt eis adderet ēt exp̄imētoꝝ disciplia qb⁹ fuerat tādiu neglecta vbertuz. Nā cū ꝺxit apl's. Qui volūt diuites fieri i tentatōez icidūt tē. pfecto i diuitijs cupiditatē rep̄hēdit: nō facultatē quā p̄cepit alibi dicēs Precipe diuitib⁹ h⁹ mūdi ñ supbe sape: neq̄ spare i icerto diuitiaruz suaꝝ: ꝛ i deo vino: q p̄stat nob oia abūdāt ad fruēdū: bñ faciāt diuites sint i opib⁹ bōis: facile tribuāt: cōicēt: thesaurizēt sibi fūdamētū bonū i b futuꝝ: vt apꝓhēdāt verā vitā. Hēc q de suis factebāt diuitijs: magnis

sūt lucrleuia dāna solati: plusq̄ letati ex bis q̄ facile tribuēdo tutius ꝺuauerūt: q̄ ꝛtristati ex bis q̄ timide retinēdo facili⁹ amiserūt. Hoc eni potuit i ēra pire: qō piguit ide trāsferre. Nā q recepūt ꝛsiliū ꝺni sui dicētis. Nolite ꝛdere vobis i ēra thesauros: vbi tinea t rubigo exēminat t vbi fures effodiūt t furāt: ꝛ thesaurizate vob i celo thesauros: quo fur nō accedit neq̄ tinea coꝛrūpit: vbi.n.ē thesaur⁹ tu⁹ ibi erit t coꝛ tuū: tribl'atōis tpe p bauerūt q̄z recte sapuerit ñ ꝛtēnēdo ꝺacissimū ꝓceptoꝛē: t thesauri sui fidelissimū iuictissimūq̄z custodē. Nā si m'ri sunt gauisi ibi se habuisse diuitias suas quo ꝛtigit vt hoſt ñ accederet: quāto certi⁹ t securi⁹ gaudere potuerūt: q monitu sui ō illuc miḡuerāt quo accedi oio nō possz: Uñ paulin⁹ nr nolēsis ep̄s ex opulētissimo diuite volūtate paupim⁹: t copiosissime scūs: qñ t ipaz nolā barbaria stauerūt: cū ab eis teneret sic i cōde suo: vt ab eo postea coḡuim⁹ p̄ca bat. Dñe: ñ excrucier pp auꝝ tar gētū. Ubi.n. sint oia mea tu scis. Jbi.n. hēbat oia sua vbi cū ꝺdere t thesaurizare ille monuerat q b mala mūdo vētura p̄dixerat. ac p hoc q dño suo monēti obediēbat vbi t quō thesaurizare deberent: nec ipas ērenas diuitias barbaris i cursātib⁹ amiserūt. Quos āt ñ obdisse penituit: qd ō talib⁹ reb⁹ faciēdū eēt si ñ p̄cedēte sapia: certe c ꝛsequente expiētia didicerūt. Ut ēniz qdaz boni eriā xp̄iani tozmēt⁹ excruciati sūt: vt bona sua bostib⁹ p derēt. Jlli vo: nec ꝺdere nec ꝺdere potuerūt bonuz: quo ipsi boni erāt. Si aūt tozāri q̄z māmona iniqtatis ꝺdere maluerūt: boni nō erāt. Admonēdi āt fuerāt q tanta patiebāt pauro: quāta eēnt sustinēda p xp̄o: vt eū poti⁹ diligere discerent: qui p se passos eterna felicitate ditaret: nō auꝝ t argentū p quo pati mīrimū fuit seu mē

p⁹ captōz vrbis a gothis: ō q̄ supra sepe dictuz ē: expliciūt .14. ām̄s: itez capta est vrbs a ge Mat.6 ſerico re Luc.12 ge vandalorꝝ. Relicta vo p⁹ modū vrbe t vāda li t mauri p cāpaniā se effūdentes: tādez nolā citatez ditissimā pstrauerūt. Jnē bas vo p cellas vir pissimus paulinus nolane vr bis ep̄us p⁹ q̄ gegd būerat vk bñe po cat i ꝺdēptōz captiuoꝝ expēderat tādē ad p̄ces cuiusdaz vidue c⁹ fili⁹ captiu⁹ i africa teneba tur illuc cum ea se trāstlit et p filio ei⁹ cuidā viro barbaro i ſuitiuz se tradidit. ō isto scō paulino tractat greg⁹ li.4. dialogoꝝ: narrās magis diffuse ea q̄ scribit ō ipo paul⁹. Deide infra ibi.s.

c Ut ēniz qdā boni. pseḡ scōz malū illaeū xp̄iāis

videlicet tortionem. naz aliqui torquebantur. vt proderēt bona sua. ⁊ pz totum ca.

Capitulū. XI.

a Ultos m iquiunt christianos ⁊c. In hoc capitulo pſequitur aug⁹. tertiz malum christianis illatum scilicet famē quam multi passi sūt. ⁊ reddit causaz.

Capitulū. XII.

b T.n. i tan a ta ⁊c. In B capitulo prosequit aug⁹ quartuz maluz christianis illatum. videlicet carentiaz sepulture. ostendens q⁹ talis carētia nō est per se malum illius qui iaz mortuus ē ⁊ insepultus abiicitur. verum ē tamen q⁹ per accidēs nocet quādo scilicet per subtractionem sepulture subtrahuntur suffragia que fiunt p sepultis speciali ter in determinato loco. ⁊ etiā subtrahitur occasio orandi p insepultis que datur orandi p sepultis in certo loco dum scilicet ex loco sepulture reducitur quandoq⁹ quis in memoriam ibi sepulti tñ gentiles qdā putabāt. q⁹ cā tiēdo occultaret seu vex dicēdo pderet. Nāq; iter tormēta nēo xp̄m pfitēdo amisit: nēo aurū nisi negādo ſuauit. Quocirca vtilioza erāt fōtasse tormēta q̄ bonū icorruptibile amādū docebant q̄ illa bōa q̄ sine vllo vtili fructu dños sui amoze torq̄bāt. sz qdā ēt nō hītes q⁹ pderēt: dū ñ credūt torti sūt. Et hi forte hīc cupiebāt nec scā volūtate paupes erāt qb⁹ ōmōstrādū fuit: nō facultates sz ipas cupiditates talī b⁹ eē dignas cruciatib⁹. Si vero melioꝛ vite ꝓposito recōditū aux argētūq; ñ habebāt: nescio qdē vtz cuiq; taliū acciderit: vt duz hīc crediť torq̄reť. Verūtñ ēt si accidit pfecto q̄ iter illa tormēta paupertatez scām pfitebať christum confitebatur. Quapropter ⁊ si nō meruit ab hostibus credi: non potuit tñ sancte paupertatis cōfessoꝛ sine celesti mercede torqueri.

Capitulum. XI.

Ultōs iquiūt etiā xp̄ia m nos fames diuturna vastauit: hoc quoq; in vsus suos boni fideles pie tolerando verterūt. Quos enim fames necauit malī vite b⁹ sicut corpis morb⁹ eripuit. Quos āt nō necauit docuit pti⁹ viuere: docuit ꝓducti⁹ ieiunare. Sz n. mlti ēt xp̄iani interfecti sūt: mlti multaꝛ mortiū feda varietate ꝓsumpti. Hoc si egreferēdū ē oīb⁹ q̄ i hāc vitā p creati sē vtiq; cōcē. Hoc scio: neminē fuisse mortuū q̄ nō fuerat aliq̄n moriturus. Finis āt vite: tā lōgā q̄ breuē vitā hoc idē facit. Neq; n. aliō meli⁹ aliō deteri⁹ aut aliō mai⁹ ⁊ aliō breui⁹ ē: qō iā piter nō ē. Quid āt interest quo morī genere vita ista finiať: qñ ille cui finiť: itez mori nō cogiť. Cū autē vnicuiq; mortaliū sub quotidianis vite casib⁹ inuerabiles mortes quodāmō ꝓtinētur: q̄diu icertū ē q̄ nā eaꝛ vētura sit. Quero vtꝛ sati⁹ sit vnā p peti moriēdo: an oēs timere viuēdo. Nec ig ro q̄ iterti⁹ eligať diu viuere sub timoꝛe tot mortiū: q̄ semel moriēdo nl'lā deiceps formidare. Sz aliō ē qō carnis sensus infirmiť pauid⁹ refugit: aliō qō mēt rō diligenť enucleata ꝓuicit. Mala moꝛs putāda nō ē: quā bōa vita pcesserit. Neq; n. facť malā mortē nisi qō segť mortē. Nō itaq; ml'tū curādū ē eis q̄ necessario morituri sūt: qd accidat vt moriāť: sz moriēdo quo ire cogāť. Cū igiť xp̄iani nouerit lōge meliozes fuisse religiosi paupis mortē inť lingentiū canū liguas: q̄ i pū diuiti i purpura ⁊ byſſo borrēda illa genera mortiū: qd mortuis obfueřt q̄ bñ vixerť? Luc. 16.

Teni i tāta strage cadaue Ca. XII a rū nec sepeliri potuerūt. Neq; istud pia fides nimiū reformidat: tenēs pdictū. Nec absumētes bestias resurrecturis corpib⁹ obfuturas: quoꝛ capill⁹ capiť ñ pibit nl'lo mō diceret ꝓuitas: Nolite timere eos q̄ corp⁹ occidūt aiaz āt ñ pñt occidere: si q̄q; obcēť future vite qcqd iimici ō corpib⁹ occisorū facer voluissēt. Nisi forte q̄spiā sic absurd⁹ ē: vt ꝓtēdat eos q̄ corp⁹ occidūt ñ ōbeť timeri añ morte ne corp⁹ occidāt: ⁊ timeri ōbere p⁹ morte ne corp⁹ occisū sepeliri ñ sinant. Falsū ē q̄ dō ait xp̄s q̄ corp⁹ occidūt ⁊ postea ñ hñt qd faciāt: si hñt tāta q̄ ō cadauerib⁹ faciāt. Absit vt falsū sit qō ꝓuitas dixit. Bcūm ē n. aliqd eos facer cū occidūt: qz i corpe sēsus ē occidēdo: postea ꝓo nihil hīc qd faciāt qz nll's sēsus ē i corpe occiso. Mlra itaq; corpa xp̄ianoꝝ ēra nō terit: sz nullū eoꝝ q̄q; a celo ⁊ a ēra sepauit: quā totā ipler pūtia sui q̄ nouit vū rūsuscitet qō creauit. Dz qdē i psalmo Posuerūt mortalia ſuoꝝ tuoꝝ escā volatilib⁹ celi: carnes scoꝝ tuoꝝ bestijs tre. Effuderūt sāguinē eoꝝ sic aquā i circuitu hirlz: ⁊ ñ erat q̄ sepelirz: sz magꝝ ad exaggerādā crudelitatē coꝝ q̄ ista fecerť: ñ ad coꝝ ifelicitatē q̄ ista ppessi sūt. Quānis. n. B i ꝓspectu hoim dura ⁊ dira videāť. Sz pciosa i ꝓspectu dñi mors scoꝝ ei⁹. Proīde oia ista idē curatō funeri: ꝓdō sepl'tur: pōpa exequaꝝ magꝝ ſt viuoꝝ solatia q̄ subsidia mortuoꝝ. Si aliqd pdest ipioꝝ sepl'tura pciosa: oberit pioꝝ il'aut nlla. Preclaras exequas: i ꝓspectu dñi vlceroso illi paupi misteriū pbuit āgeloꝝ: q̄ eū ñ extulerť i marmoreū tumulū: sz i abrae gremiū sustulerť. ridēt B illi: ℨ quos ō fēdēdā suscepim⁹ ciuitatē dei.

Luc. 16.

matb. 10

pſa. 78.

pſa. 115.

rentia sepul
ture per se
t directe
obesset mor
tuis. vt pa
tet per vir
gilium libro
6. eneidos.
qui dicit q
ase ĩsepulto
rũ dõec se
peliãt errãt
ioo. ãnis cir
ca fluuiũ in
fernalẽ. qui
appellãt co
cyt⁹. t circa
stygias palu
des. nec pñt
ĩfra. ioo. an
nos trãsire
ad sedes op
tatas.

a Uerũtñ sepultur cu
rã ꝛc. Exẽ
plũ ad istõ
hr ĩ seneca.
qui libro de
remedio for
tuitor⁹ mul
tiplicit oñ
dit q⁹ caren
tia sepltur ẽ
paruipẽdẽ
da. virgili⁹
etiã nõ ob
stantib⁹ bis
q̃ finxit de i
sepltor⁹ pe
na t impedi
mẽto. libro
6. tamen li
bro. 7. enei
dos dicit sic
Facil' iactu
ra sepulcbri
valeri⁹ etiã
libro. 6. nar
rat õ theo
doro q⁹ regi
lissimacbo
pcipiẽti vt
cruci affige
ret. rñdit.
terribil' sit
bec crux
purpuratis
tuis. meave
ro nibil ine
est humi an
sublime pu
trefiã.

a Uerũtñ sepulture curã ẽt cor⁹ philosophi ꝓtẽpserẽt t sepe vniuer si exercit⁹ dñi p ẽrena pñia morerẽ tur: vbi postea tacerẽt vl'qb⁹ be stijs esca fierẽt ñ curarẽt. Licuitq; b õ hac re poci plausibil'r dicer. Lẽ lo tegĩ q̃ñ hz vrnã. Quãto min⁹ õbẽt de corporib⁹ isepultis ĩsultare pñianis: qb⁹ t ipi⁹ carnis t mẽ brox oim reformatõ ñ solũ ex ẽra verũẽt ex alioꝝ cleñtoꝝ secretissi mo sinu quo dilapsa cadauera re cesserẽt: ĩ tpis pũcto reddẽda t rei tegrãda pmittit. La. XIII.

c n Ec idẽo tñ ꝓtẽnẽda t ab ijciẽda sũt corpa õfũctoꝝ maxieq; iustoꝝ atq; fide liũ: qb⁹ trãq; orgãis t vasis ad oia bõa opa: scijs vsus ẽ spũs. Si. n. pẽna vesti t ãnul⁹ ac si qd hmõi tãto cari⁹ ẽ poster⁹: q̃nto erga pen tes maior extitit affect⁹: nullo mõ ipa sperneda sũt corpa q̃ vtiq; ml' to familiari⁹ atq; ꝓsicri⁹ q̃ libet idumẽta gestam⁹. Nec. n. ñ ad or nam̃tũ vel adiutoriũ qõ adhibẽt exrisec⁹: hz ad ipaz nãm bois ptinẽt. Tñ t ãtiquoꝝ iustoꝝ funera officiosa pietate curata sũt: t exe qe celebrate: t sepultura ꝓuisa: ipiq; dũ viuerẽt h̃ õ sepeliẽdis vl' ẽt trãsferẽdis suis corpibus filijs madauerũt. Et tobias sepeliẽdo mortuos: deũ pmeruisse teste ãge lo ꝓmẽdat. Ipe quoq; dñs die ẽ tio r̃surrectur⁹ t religiose mulier bonũ op⁹ pdicat: pdicãdũq; ꝓmẽ dat: q⁹ vnguẽtũ pciosũ sup mẽbra ei⁹ effuderit: atq; h̃ ad eũ sepeliẽ dũ fecerit. Et laudabil'r cõmemo rãt ĩ euãgelio q corp⁹ ei⁹ õ cruce acceptũ diligẽter atq; honorifice tegẽdũ sepeliẽdũq; curarũt. Uer ist⁹ anẽcrates nõ h̃ admonẽt: q⁹ i sit vll⁹ cadauerib⁹ sẽsus: hz ad dei p uidẽtiã: cui placẽt etiã talia pieta tis officia corpa quoq; mortuoꝝ ptinere significãt: pp fidẽ resur rectionis astrnẽdã. Ubi t illõ salu briter discit q̃nta possit eẽ remis cratio p elemosynis q̃s viuẽtib⁹ t sentiẽtib⁹ exhibem⁹: si neq; h̃ apõ deuz pit q õ exanimis hoium mẽ brijs offõ diligẽtieq; psoluit. Sũt qdẽ t alia q̃ sci pñiarche de corpi b⁹ suis vel ꝓdẽdis vel trãsferẽdis ꝓphetico spũ itelligi dicta volu erũt. Mõ ãt h̃ loc⁹ ẽ vt ea ptracte m⁹ cuz sufficiãt ea q̃ dixim⁹. Hz si ea q̃ sustẽtãdis viuẽtib⁹ sunt neces saria siẽ vict⁹ t amict⁹: q̃uis cuz gũi afflictõe desint ñ frãgunt ibo nis pferẽdi tolerãdiq; fruẽtẽ: nec c eradicant ex aio pietatez: hz exerci tatã faciunt fecundioꝝ: quãtoma gis cuz õsunt ea q̃ curãdis funeri b⁹ ꝓdendisq; corpib⁹ õfunctoꝝ adhiberi solent: ñ efficiunt miꝶos ĩ occultis pioꝝ sedibus iã quietos. Ac p h̃ q̃ñ ista cadauerib⁹ pñiano ruz ĩ illa magne vrbis vl'ẽt alioꝝ oppidoꝝ vastatiõe defuerũt: nec vinoꝝ culpa ẽ: q ñ potuerũt ista p bere: nec pẽa mortuoꝝ qui nõ pñt ista sentire. La. XIIII.

d s Ed multi iguntpñiani ẽt captiui ducti sunt. Hoc sane miꝶrimũ ẽ si aliquo duci potuerũt vbi deũ suũ nõ iue nerẽt. Sunt i scriptur̃ scis b⁹ ẽt cla dis magna solatia. Fuerẽt i capti uitate tres pueri: fuit daniel: fuerẽt alij ꝓphete: nec de⁹ õfuit ꝓsolatõ. Sic nõ deseruit fideles suos sub damnatione gentis: licet barbare tñ bũane q ꝓphetã non deseruit e nec in viscerib⁹ belue. Hoc quoq; illi cuz qbus agim⁹ malunt irride re q̃z credere: q tñ in suis litteris credunt arionẽ methymneu nobilissimuz citharistã cuz eẽt eiect⁹ de naui: exceptũ delphini dorso t ad ẽrã cẽ ꝓuectuz. Uerũ illud nostruz de iona ꝓpheta incredibi lius est. Planc incredibili⁹: quia mirabilius: t mirabili⁹ q: potẽti⁹,

bat. Cõsue uerũt. n. an tigt⁹ roma ni mortuoꝝ corpora cre mare t post modũ colle ctos cineres crematos cor poris ĩ vase ꝓseruar. qõ vas vrna vocabat h̃ vero recipi tur vrna ge neraliter p sepulchro. Ca. XIII.

c Ec iõ n tñ cõ tẽnen da ꝛc. Jn h̃ capitulo ex cludit aug⁹. errorẽ q⁹ pos set oriri ex dictis ĩ pce dẽti capitu lo. q. n. di xit q⁹ sepul tur carẽtia nõ obest de functo. pos set aliqs cre dere q⁹ cor pora mortu orũ eẽnt ab uciẽda. qõ h̃ reprobat augustinus. Ca. XIIII

d Ed mł f ti inqui unt ꝛc. Jn h̃ caplo ꝓsegr̃ au gustin⁹. gn tuz malum christianis romanis il latum tem pore vasta tiõis vrbis. scilicet ca ptiuationẽ. nã aliq ca ptiui forsan abducti sũt quos aug⁹ ꝓsolar̃ per exẽplum de Jona ꝓpha q licet mer

b Celo tegĩ ꝛc. Jstõ ẽ dictũ lucani li. 7. Est ãt vna ꝓpe fz bug. t papiã. vas qõ õfunctoꝝ corpibus ꝓdẽdis faire sole

sus in ventre piscis tamẽ nõ fuit a deo desertus. sic nec captiui fideles q̃cũq; ducãt in captiuitatẽ.

e Doc q̃q

illi ⁊c. Illos cū gb⁹ agit vocat aug. gentiles seu paganos q forsan nō credunt q ionas fuit saluat⁹ ab vtero piscis. ſz tñ hoc nō debet eis eē icredibile. qz simile iuenit scriptū i libris eoꝝ: de arione citharista. cui⁹ fortuna fuit mirabilis q̄ b tāgit ab augustino. Et fuit ſm elynādū tpibus iosie regis iude: quā describit ouidius pulchre ⁊ diffuse libro. ⁊. ō fastis. A. Helli⁹ vo li. 16. noctiū acticarus scō titl'o narrat q cū arion esset periādri regi corinthioꝝ familiarissi / m⁹ ⁊ de sicilia ī patriaz rediret onust⁹ grādi pecunia. corinthios nautas tanq̄ sibi notiores elegit. Di vo pecunie cupidi: cū i altū mare veissēt ceperūt ꝓsilū. vt arionē interficerēt quod ipse cōperiēs oia sua eis obtulit vt sibi vitā cōcederēt. Ipsi vo sibi ecōtra ꝓceperūt: vt se ī mare statim pyceret: vix āt ab eis potuit ipetrare vt ꝓsq̄ in mare se ꝓcipitaret: liceret sibi vestimēta sua iducere ⁊ canere carmē ꝓsolabre sui casus in cithara. qō cū fecisset quāto altꝰ potuit statiz i mare se piecit: moxq̄ iter vndas delphin⁹ affuit ⁊ eo supra dorsuz suū eleuato sup vndas susceptū ad terram portauit Arion vo in corinthū veniēs: talē se periādri exhibuit q̄lē delphin⁹ portauerat de q̄ pulchre dic̄ ouidi⁹ sic. Ille sedet citharāq̄ tenet ꝓciumq̄ vehēdi
Lātat ⁊ equoreas carmine mulcet aq̄s. De delphino aūt illo fingūt poete vt ꝑz i ouidio q ꝓpter illud op⁹ pietatis iuppiter cū trāstulit i celū vbi lucet stellis noue. Est enim i rei vitate vna cōstellatio i celo ex nouez stellis cōstās q̄ vocat delphin⁹. Iz aūt illud de trāslatōe delphini i celuz sit fictio poetica: nō ꝓpter hoc credendū est q illō qō narrat de arione portato a delphino sit ficticiū. qz q delphini homines susceperūt i mari ad portanduz ꝑs ꝓsolinū qui ō plurib⁹ hoc refert. Ualeri⁹ āt li. ii. dicit q delphini non horret hoīez vt alienū: Iz nauib⁹ potiꝰ occurrūt ⁊ ludēdo applaudūt. Isidor⁹ aūt li. iz. etymologiaꝝ dicit q natura delphinoꝝ q vocant gymones est quod ad melodiā gregatim veniunt. Cap. XV.

a b Abēt tñ isti ⁊c. Jn hoc capitulo ꝓsolat augu. captiuos romanos q. ſ. a gothis captiuati fuerunt: ⁊ exhortat eos ad patiētiā p exēplū cuiusdā ducis romanoꝝ nobilissimi ⁊ maximi. ſ. marci attily reguli olim cōsulis romanoꝝ q nō solū captionē suā patiēter sustinuit q̄uis gētilis eēt: imo ⁊ cū potuisset liberari si ꝑiuramētū ꝓpriuz venire voluisset: pelegit seruare iuramētum q̄ a morte ⁊ captiuitate liberari. b Marcus ⁊c. De isto marco attilio facit aug. mētionē infra libro isto. Et ea q̄ hic narrant cōtigerunt in ꝓmo bello punico. Fuerūt aūt triā bella pūica .i. bella romanoꝝ cōtra penos qui africi ⁊ carthaginēses appellant: africi ab africa: carthaginēses a carthagine ciuitate q oliz fuit caput imperij africāi: sic̄ roma romani. Primū. n. bellū punicū scōz eutropiū durauit. zz. ānis. Scōm āt durauit. 19 Tertiū vo durauit. 4. ānis Anno q̄ nono ꝓmi belli punici creati sūt rome duo cōsules. ſ. māli⁹ volsco ⁊ ꝓfat⁹ marc⁹ regulus: q scōz oro siuz li. 4. iussi ſ africaz ferre bellū cū. 430. nauib⁹ i sicilia q̄ tūc erat carthaginēsium ꝓfecti sūt. vbi obtēta victoria vlteri⁹ ꝓcesserūt i africā. ⁊ captis. 300. castellis ⁊ oppidis manli⁹ ꝓsul romaz rediens. 27. milia captiuoꝝ cū ingētib⁹ spolys secū reuexit. Marc⁹ regulus vo bellū carthaginēse sortit⁹: ꝑ tres imperatores carthaginēses. ſ. duos astrubales ⁊ hamilcharē atrociter pugnauit. In q̄ pugna cesa sūt carthaginēsiuz .17. milia. capta vo. 5. milia. ⁊. 8. elephātes abducti. Carthaginēses vo tracti ⁊ exinaniti diuersis bellis ⁊ cladib⁹ pacē a regulo poposcerūt. Sz cū audirēt cōditōes pacl itolerabiles q̄s dictauerat: maluerūt carthaginēses mori armati q̄ talib⁹ ꝓditōib⁹ assentire. Cōparatis q ex diuersis ptib⁹ militib⁹ ⁊ facto exercitu magno xantippuz regē lacedemonioꝝ cū auxilys accitū ducē bello ꝓfecerunt. Ingēs vero ruina romanoꝝ secuta ē: naz cesis. 30. milib⁹ romanoꝝ marc⁹ capt⁹ ⁊ i catenas cōiect⁹ ē. Postmodū vo de ꝑmutādis captiuis romaz missus ē. sic̄ narrat hic aug⁹. Eutropi⁹ vero li. 2. narrat q post captionē reguli ⁊ interfectionez sui exercit⁹ ꝓsules romanoꝝ ābo. ſ. marc⁹ emili⁹: paulus: ⁊ scaur⁹ fului⁹: cū classe. 300. nauiū ꝓfecti ꝑ africam p̄ vicerūt afros bello nauali: ⁊ emili⁹ ꝓsul. i. o. 4. naues hostiū cōmersit. ⁊. 30. cuz pugnatoriꝰ cepit. Itez ēt deuicti sūt afri a metello cōsule iterfe-

ctis.xo.milibus hostiū ꝛ capti elephātib⁹ eoꝝ ita vt metell⁹ .izo.elephātes cū captiuis mītis romā deduceret. Et post hec mala: carthaginēses regulū miserūt romaꝫ: vt pmutatōeꝫ captiuoꝝ ipetraret. Qui romā veniēs dixit ī senatū nihil q̄si roman⁹ egit dixitq̄ se ex illa die q̄ ī ptāte afroꝝ venisset romanū eē desysse. Suasit tñ ne pax cū afris fieret di cens ipos iaꝫ effractos nulla m spes bñe. sed vtātī nō esse vt tot milia captiuoꝝ ppter vnū se senē et paucos romanos captiuos rēdderēt. Pmissa ex eutropio excerpta sūt. A. Hellⁱ⁹ vo li. 5. addit ad pdictā psuasionē regli. dic. n. regulū i senatu retulisse: q⁹ a carthaginēsib⁹ sibi clā venenū mirabile datū fuit. qō. vꝫ. certo die sibi morte iferret vt. s. viuē posset donec ipe trassꝫ pmutatōꝫ captiuoꝝ postmodū vo ualescēte veneno tabesceret. Audita q̄ ī senatu psuasiōe regulⁱ vt refert eutropi⁹ romāi ei⁹ ꝓsilio acquiescūt. Cū āt romāi sibi offerrēt q⁹ eum rome tenerent negauit se in ea vrbe mansurū ī q̄ postq̄ fuisset afri⁹ dignitatē bone sti ciuis bñe n possꝫ. Reuersus q̄ ī africaꝫ ne iuramētuꝫ ei⁹ frigeret q̄ se iurauerat reuersurū nisi pmutationeꝫ captiuoꝝ ipetraret crude li to nimiumq̄ horribili supplicij genere cruciat⁹: extict⁹ ē. Si āt cult⁹ deoꝝ post hāc vitā velut mercedē reddit felicitatez: cur calūniant̄ tpib⁹ xp̄ianis: iō dicētes vrbi accidisse illā calamitatē: q⁹ deos suos colere ꝺstitit: cū potuerit etiā illos diligētissime colēs tā infelix fieri q̄ ille regul⁹ fuit: Nisi forte ꝓtra clarissimā xp̄itatez tāta q̄q̄ demētia mirecitat̄ obnitit̄: vt ꝓtendere audeat vniū saꝫ ciuitatē deos colētē infelicē eē ñ posse: vnū vo hominē posse: q⁹ videlicꝫ potentia deoꝝ suoꝝ mītos poti⁹ sit idonea ꝓseruare q̄ singulos: cum mītitudo ꝓstet ex figul. Si aūt dñt marcū rēgulū ēt ī illa captiuitate illisq̄ cruciatib⁹ corpis ai xp̄ute bēz eē potuisse: xp̄⁹ poti⁹ xa q̄rat: q̄ trāpossit eē ꝛ citas. Necq̄. n. aliūde trā citas: aliūde hō: cū aliō citas nō sit: q̄ ꝓcorꝑ boiuꝫ mītitudo. Quāobrē nō dū iteri disputo: q̄lis ī regl⁹ virt⁹ fuerit. Sufficit nē q⁹ isto nobilissimo exēplo cogūt fateri: ñ pp corpis bōa vel eaꝝ rex q̄ extrisec⁹ homini accidūt: colēdos deos: q̄ndē ille carere bis oīb⁹ maluit: q̄ deos p quos iurauit offēdere: Sꝫ qd faciem⁹ homib⁹ q̄ gliant̄ talē se habuisse cinē: q̄lē timēt bñe citatē: Aō si ñ timēt: tale ḡ aliqd q̄le accidit regl⁹: etiā ciuitati: tā diligēter q̄s ille deos colēti accidere potuisse fateant̄: ꝛ xp̄ianis tpib⁹ ñ calūniēt. Nec q⁹ ō illis xp̄iānis ꝛra q̄stio ē q̄ ēt captiui ducti sē Bituant̄ ꝛ taceāt q⁹ salubrime religiōi exhic ipudent̄ atq̄ ipudēt illudūt: q⁹ si dījs eoꝝ ꝓbro nō fuit q⁹ attētissim⁹ cliꝛ illoꝝ gsie mōti necat⁹ ē. nā circūcisis palpebris cū vsq̄ ad mortē excruciatu itolerabili iugularet: demū oīb⁹ supplicys extict⁹ ē. A. Gelli⁹ vo narrat q⁹ peni. i. afri: regulū reuersū a romanis ī antris ꝛ pfūdis tenebris clauserūt longo tpe: ꝛ postmodū vbi solerat ardētissim⁹ cū repēte eduxerūt. aduersusq̄ ict⁹ solis oppositū ꝓtinētes itēdere oculi celū cogebāt palpebras vo ei⁹ ne eas claudere possꝫ sursū ꝛ deorsum deuctas iuserāt: ꝛ sic diu sōno phibitū necauerunt. Romāi vo audito nobilissimos peoꝝ captiuos ōdērūt filys rḡli q⁹ ēt eos sōno phibitos necauerūt. Dec. A. Gellius. Modū āt q̄ tortus erat rḡul⁹ narrat valeri⁹ li. .9. codē mō q̄ narrat aug. Ualeri⁹ ēt li. p valde cōmendat reguluꝫ ō B q⁹ iuramētū suū seruauerit. Tulli⁹ ēt. li. 3. ō officys ideꝫ phat: ꝛ rñdet ad rōes alioꝝ q̄ B improbauerūt. oñdēs q⁹ strictū ē vinculū iuramēti: ꝛ q⁹ stricte illō ātiq romāi obseruauerūt tē.

Cap. XVI.

Agnū sanctis crimen tē.

Ad B. c. pseq̄ aug. sextū malū romāi⁹ vastatōe vrbis illatū. vꝫ. q⁹ mīte xp̄iane: nupte: vgies. ꝛ ēt sāctimōiales violate sūt ab hostib⁹: ꝛ rñdet aug. aduersarys xp̄iāoꝝ q⁹ pp hoc xp̄ianis insultauerunt.

Agnū sane se crimē putāt obijcere xp̄ianis cū eoꝝ exaggerātes captiuitatē addūt stupra ēt cōmissa ñ soluꝫ ī aliena mr̄imonia ꝛ gineseq̄ nupturas: ꝫ ēt ī q̄sdā scimoniales Hic vo nō fides: nō pietas: nō ipa virt⁹ q̄ castitas dr̄: ꝫ nr̄a poti⁹ disputatio inr̄ pudoreꝫ atq̄ rōnē q̄busdā coartar̄ āgustijs. nec tātū cura⁹ b alienis r̄nsiōnē reddere: q̄ tūipsis nr̄is ꝓsolatōeꝫ. Sit igit̄ i primis positū atq̄ ꝓfirmatū virtutē q̄ recte viuit ab animi sede mēbris cōpis īpare: scīq̄ corp⁹ vsu fieri sē volūtatis: q̄ incōcussa ac stabili pmanēte: q̄cqd ali⁹ ō corpore vel i corpe fecerit q⁹ sine pctō ꝓprio nō valeat cuitari pret̄ cl pā eē patiēris. Sꝫ q⁹ nō solum q⁹ ad dolorē: vex ēt q⁹ ad libidinē ptiet i corpe alieno ppetri pt: q̄cqd tale ppetratū fuerit: ꝛ si rtētā ꝓstātiss⁹ io aio pudicitiā nō excutit: tñ pudorē icutit: ne credat̄ fcīn cū mēte ēt volūtate: q⁹ fieri cōtasse sine carnis aliq̄ voluptate ñ potuit. ac p B ꝛ q̄ se occiderēt ne q̄cq̄ hmōi paterēt q⁹ hūan⁹ affect⁹ eis nolit ig̃sci: Et q̄ se occidē noluerūt: ne suo facinore alienū flagitiū ōuitarēt q̄s q̄s eis B crimi ōderit: ipe crimie ispie nō carebit.

a Azvtiqz a n tē. In B capitlo probat augn. qōda dictum qō i prioꝛi capitlo dixerat .s. qꝫ insipiens eēt q diceret: qꝫ mlieres poti⁹ se debebāt occidisse qꝫ pati qꝫ violate fuissent.

23.q.5. n Am vtiqz si non licet priuata potestate hominem occidere vl̄ nocentem: cuius occidendi licentiam lex nulla concedit: profecto etiam qui seipsum occidit: homicida est. Et tanto fit nocentioꝛ cum se occiderit: quanto innocentioꝛ in ea causa fuit: qua se occidendū putauit. Nā si inde factum merito detestamur: eumqz veritas iudicat: cū se laqueo suspendit: scelerate illius traditionis auxisse potius qꝫ expiasse cōmissum: quoniaz dei misericoꝛdiam desperando exitiabiliter penitens nulluz sibi salubꝛis penitentie locum reliquit: quanto magis a sua nece se abstinere debet: qui tali supplicio quid in se puniat non habet? Judas enim cum se occidit sceleratū hoīez occidit: t tñ non solum christi: verum etiam sue mortis reus finiuit hanc vitam: quia licet propter suuz scelus alio suo scelere occisus est.

Capitulum. XVIII.

b Ur aūt c homo tē. In B ca. confirmat aug. qōdā qō dixerat i duob⁹ capitul'ꝑcedētib⁹. vz. qꝫ ille q̄ oio ꝺ volūtatē violate fuerāt nō peccauerunt: imo habuerūt t mētē scāz t coꝛp⁹ sanctuz.

Ca. XIX

a Uucre/ 23.q.5. Si ñ lz l tiā certe mr̄onaz tē. In B ca. reꝓbat aug. factū cuiusdam mr̄one nobil' q̄ seipsā occidit: qz ab alio fuerat oppꝫssa .s. lucretie quā romani ob id fcm. quia .s. se ipsam occidit laudib⁹ extulerūt. Dāc vo hist oriā lucretie plene narrat ouidi⁹ li. p̄ de fast. Tit⁹ ēt liui⁹ li. p̄ de oꝛigine vrbis i fine eādem narrat B mō. Cū marit⁹ lucretie. s. collatin⁹ targni⁹ in obsidione ardee citatis rutiloꝝ eēt: t cenaret cū Sexto targno filio targny supbi 7. t vltimi r̄g romāoꝝ t aliis iuuenib⁹ reg. iter ipos oꝛ vel oppꝛessa carne sua: exerceāt t expleatur libido nō sua? Si enim hoc modo pudicitia perit: profecto pudicitia virtus animi nō erit: nec pertinebit ad ea bona quibus bene vinitur: sed in bonis coꝛpoꝛeis numerabitur: qualia sunt vires pulchꝛitudo: sana integraqz valitudo: ac si quid huiuscemodi est: que bona etiam si minuantur: bonam iustamqz vitam omnino non minuunt. Quod si tale aliquid est pudicitia: vt quid pro illa ne amittat etiam cuz periculo coꝛpoꝛis laboꝛat? Si autem bonum animi est: eriaz oppꝛessо coꝛpoꝛe nō amittit. Quietia sancte continentie bonum: cuz immundicie carnalium cōcupiscentiarum non cedit: t ipsum coꝛpus sanctificatur: t ideo cū eis non cedere inconcussa intētione persistit. Nec de ipso coꝛpoꝛe perit castitas: quia eo sancte vtendi perseuerat volūtas: t quantum in ipso est etiam facultas. Neqz enim eo coꝛpus sanctuz est: qꝫ eius membꝛa sūt integra: atqz eo qꝫ nullo contrectantur attactu: cum possint diuersis casibus: etiam vulnerata vim perpeti: t medici aliquando saluti opitulantes: hec ibi faciant que hoꝛꝛet aspectus Obstetrix virginis cuiusdam integritatem manu velut explorans: seu maliuolentia: seu inscientia: siue casu: dum inspicit pdit. Non opinoꝛ quenqz tam stulte sapere vt huic periisse aliquid existimet etiam de ipsius coꝛpoꝛis sanctitate: cuius membꝛi illius integritate iam perdita. Quocirca pꝛopositо animi permanente: p quod ēt coꝛpus sanctificari meruit nec ipsi coꝛpoꝛi aufert sanctitatē violentia libidis aliene: quā fuat pseuerātia pꝛinētie sue. An ꝺo si aliq clā accessit. t sinistra māu pect⁹ lucretie oppmēs Tace t⁹ē ꝺmo ꝺ vxoꝛibus suis. Cepitqz vnusqsqz suā laudare t vxoꝛi alteri⁹ ꝓferre. Tē ait marit⁹ luerētie. Nō ē op⁹ ꝺbis: nam veritas facto sciri pōt. Ascēsis igit̄ egs vt suas vxoꝛes visitarēt ex iopinato: t scirent qd ageret vna queqz: venūt i p̄ncipio noct̄ romā bi q̄rū vxoꝛes erāt rome: t subito domos suas igressi: cū soda lib⁹ suis reperiunt vxoꝛes suas luxu t cōuiuys occupatas. postmo/dū vlēi⁹ pcedētes collatinū oppiduz ꝓpe romam a quo collatin⁹ marit⁹ lucretie doct⁹ ē: subito domuz collatini targny itrauerūt: inuenēsqz lucretiā cū ancillis suis lanificys occupatā. La⁹ g̃ vxoꝛum penes lucretiā romanfit. Sextus ꝺo targni⁹ filius regis amoꝛe ei⁹ capt⁹ statiz deliberauit quō copiā ei⁹ hꝛe possz. Igr̄ paucis diēb⁹ iterioct̄ ignoꝛāte collatino ad lucretiā cū vno tñ comite venit. Que benigne ipm receptuz post cenā ad cubiculū hospitale duci fecit Qui oīb⁹ ꝺoꝛmiētib⁹ ad lectum lucretie

23.q.5. Jtane.

ingt lucretia: Sextus tarquinius fuit: ferre in manu hñs: q̃ moz̃eris si vocem emiseris. Tũc ipa excitata somno z ad hec vba paulisper tacuit. Tũc sext⁹ tarquini⁹ amoz̃em suũ idicauit: z minas p̃cibus adiungebat. quã cũ nõ posset flectere: minat se iterfectũ vnuz ex seruis ei⁹: z iterfectũ posituz in lectũ eius iuxta ipsaz etiã iterfectraz: vt necata i adulterio tã sordido videretur. Quo timore victa lucretia assensit. Post recessuz vero sexti tarquini mittit ipsa romã ad patrez suuz lucretiũ ardeaz ad vir suũ collatinũ venit q̃ p̃ cuz valerio valesi filio. z mari⁹ cum iunio bruto: q cũ ad ipaz itrassent iterrogat eam vir si salua esset ola. ipsa vo emisit lachrymis: minime inquit. Quid n. saluũ mlier amissa pudicitia: vestigia viri alieni collatine i lecto tuo sũt. Leterũ tñ corp⁹ violatũ: mẽs vero insos ẽ. moz̃s testis erit. sed date fidẽ adultero nõ impune fore. Sext⁹ tarquini⁹ hostis pro hospite re

femina mente corrupta: violatoq̃ proposito quod deo vouerat: pergat vitianda ad decep̃torem suum: adhuc eã pgẽtẽ sanctam vel corpore dicim⁹: ea sanctitate animi per quam corpus sanctificabatur amissa atq̃ destructa: Absit hic error. Et hinc potius admoneamur ita ñ amitti corporis scitatẽ manẽte animi scitate etiã corpore oppsso: sic amittit cõpis scitas violata animi scitate etiã corpe intacto. Quã obrẽ nõ hz qõ i se mõte spõtanea puniat femina sine vlla p̃sẽtione sua violenẽ oppssa: z alieno p̃ssa pctõ. q̃to min⁹ añq̃ hoc fiat ne admittat homicidiũ certũ: cũ ipm flagitium q̃uis alienũ adhuc pẽdet incertaz? An forte huic pspicue rõni q̃ dicim⁹ corpe oppsso neq̃q̃ p̃posito castitatẽ vlla i malũ p̃sensione mutato: illi⁹ tm̃ esse flagitiũ q oppr̃imẽs p̃cubuerit: non illi⁹ q̃ oppssa cõcubẽti nulla volũtate cõsenserit: p̃dicere audebũt bi p̃ quos femia xp̃iana i captiuitate oppssa: nõ tm̃ mẽtes: vex etiã corpa sca defendimus. Ca. xix.

a l Ucrẽtiã certe matronã nobilem veterẽq̃ romanã pudicitie magnis effert laudib⁹. Dui⁹ corpe cũ violenẽ oppsso: tarquinij regis fili⁹ libidinose poti⁹ eẽt: illa sceli⁹ iprobissimi iuuenis marito collatino z propinquo bruto viris clarissimis z fortissimis idicauit: eosq̃ advocatã p̃stitit. Deide fedi i se cõmissi egra atq̃ ipatiẽs se peremit. Quid dicem⁹? Adulẽa hẽ: an casta iudicãda ẽ? Quis i hac ptro
b ũsia laborãdũ putauerit? Egrẽgie qdã ex hoc vaciterq̃ declamãs ait: Mirabile dictu: Duo fuerũt z adulteriũ vn⁹ admisit. Splẽdide atq̃ vissime. Intuẽs enim i duũ corpor cõmixtione: vni⁹ ingnatissimã cupiditatẽ alteri⁹ castissimã volũtatẽ: z non qd p̃iũctõe mẽbror: ẽ qd aiorũ diũsitate agere ẽt attẽdẽs: duo ingt fuerũt z adulteriũ vn⁹ admisit. Sz qd ẽ hẽ q̃ i eã gui⁹ vindicaẽt: q̃ adulteriũ non admisit? Ille p̃ria ẽt cũ patre pulsus est hec sũmo mactata est supplicio Si nõ illa ipudicitia q̃ in vita cõprimit: non est hec iusticia q̃ casta punit. Vos appello legesiudicesq̃ romani. Nepe p⁹ppe trata facinora: nec quẽq̃ scelestũ z idẽnatũ ipune voluisse occidi. Si g ad vtum iudiciũ gsq̃ deferret hoc crimez vobisq̃ p̃bareẽ nõ solũ idẽnatã vexetiaz castã z inocẽtẽ interfectraz eẽ mulieré: nõne cũ q id fecisse seueritate p̃grua plecteret? Hoc fecit illa lucretia: illa sic p̃dicata lucretia: inocẽtẽ: castã: viz ppessã lucretiã insup interemit. Proferte sniaz. qõ ñ ppẽa non potesse qz ñ astat quã pũire possit: cur interfectricẽ inocẽtis z caste tã ta p̃dicatõe laudat? Quã certe apõ iferos iudices: ẽt tales q̃les poetaq̃ vioz carmib⁹ cãtitãt: nulla rõne defenditis p̃stitutaz .s. inẽ illos: q sibi letũ Insontes peprere manu lucemq̃ perosi:
c Proiecere aias: cui ãd supna redire cupiẽti Fata obstãt: tristicq̃ palus inabilis vnda alligat An forte ideo ibi nõ est: qz non insontẽ sed male sibi conscĩam se peremit? Quid si enim q ipa tantũmodo nosse poterat quãuis iuueni violenter irruenti: ẽt sua libidine illecta p̃sensit. Jdq̃ in se puniẽs ita doluit vt morte putaret expianduz: quãq̃ ne sic quidem occidere se debuit: si fructuosam posset apud vos falsos agere penitentiam. Verũtamen forte ita est: falsumq̃ est illud: q fuerunt duo: et adulterium vnus admisit: sed poti⁹ ãbo adulteriũ cõmiserũt: vn⁹ mãifesta invasione: altera

ceptus: vos videritis qd illi debeatis. Ego meipsam etsi pecco absoluo. supplicio tñ non libero. nec vlla ipudica viuet lucretie exẽplo. denicq̃ ferrũ qõ sub veste abscõderat in p̃põo corde defixit. Huius lucretie epitaphium ab ouidio dr eẽ fam̃ mõ. Cum foderet gladio castũ lucretia pect⁹. Sãguinis z torrens egrederet ait Testes p̃cedãt me nõ fauisse tyrãno. Añ vix sãguis spiritus ante deos. Quã bñ pducti p me p⁹ fata loqñt Alẽ apõ manes. alter apõ supos. Et pp illud flagitiũ p̃missuz in lucretiaz a filio regis fuit p⁹ modũ nomen regiũ in vbe extinctũ.

Enei. 6.

b Egregie qdã ẽ. Iste fuit vgili⁹ puta quodam viro magno qui bi storias m̃tas legerat scriptum inueni.

c Qui ad supna ẽ. Dic notãdũ ad itellectũ hñdũ eoz q̃ hic dñr qvgili⁹ lib. 6. ene. fingit eneam viuũ ad inferos descẽdisse z vidisse loca vbi sunt anime mortuoz z ea q̃ ibi fiũt et inter cetera refert q

37. q. 5. Ita ne

eneaſvi dit eos q̄ ſeipos i nocētes occidūt t q̄ ipſe ñ pñt re dire ad ſupna ſi cut op tant. q̄ fata ñ p̄mittūt. t aḡ in trāſmea bili ſt al ligate. i. lpedite. ſic q̄ trā ſire non pñt. vñ ibi v̄gili⁹ Proxia occidere tenēt me ſti loca. q̄ ſibi le tū: id eſt mortē i ſontes pe pere ma nu lucē q̄ poſſi piecere aias q̄s vellent ethere i alto. ſ. eē Nunc t pauperiē t duros perferre labores fata ob ſtāt. i. in dicia de oꝛ triſti q̄ pal⁹ inabil⁹ vn da alli gat. i. ipe dit tran ſitus. Et nouies ſtyx id ē pal⁹ iferna lis in terfusa coercet. Aug⁹ in ꝓposito fūdās ſe ſup ocīs t doctri na v̄gilij

D. Nonnus Pc. 22.

latēte cōſenſione: nō ſe occidit iſō tē: t lō pōt a lr̄atis ei⁹ defenſoꝛib⁹ dici: nō eē apud iferos inē illos qui ſibi letū iſontes pepere manu. Sz ita hec cā ex vtroq̄ latere coartaī: vt ſi extenuaī homicidiū adulteriū ꝓfirmeī: ſi purgaī adulteriū homi cidiū cumuleī. Nec oio iueniī exi tus: vbi dr̄. Si adultera cur lauda ta: ſi pudica cur occiſa? Nobis tñ i B tā nobili femine hui⁹ exēplo ad iſtos refutādos q̄ xp̄ianis feminis i captiuitate ꝓſtis alieni ab oi co gitatōe ſcitatis iſultāt: ſufficit q̄ō i p̄claris ei⁹ laudib⁹ dcm̄ ē: Duo fue rūt t adulteriū vn⁹ ad miſit. Talis eniz lucrecia ab eis magꝝ credita ē: q̄ ſe nllo adulēino potuerit macu lare ꝓſenſu. Qꝛ q̄ ſeipſā qm̄ adulte riuz ptulit: etiā nō adulēa occidit: ñ eſt pudicitie caritas: ſz pudoꝛis in firmitas. Puduit eā eni turpitudi nis aliene i ſe ꝓmiſſe ēt ſi nō ſecū: t romana mlier laudis auida nimiū ꝓvita ē ne putareī q̄ō violēī ē paſſa cīviuēt: libēī paſſa ſi viueret. vñ ad ocl̄os boiuz mētis ſue teſtē illā pe nā adhibēdā putauit: Quib⁹ ꝓſciaz ōmōſtraī ñ potuit. Socīā q̄ppe fci ſe credi erubit: ſi q̄ō ali⁹i ea fecerat turpiē ferret ipſa patiēter. Non B fecerūt femine xp̄iane: q̄ paſſe ſil⁹ia viuūt. Tñ nec i ſe vlte ſūt crimē alie nū ne alioꝝ ſcelerib⁹ adderēt ſua: ſi q̄m hoſtes i eis cōcupiſcēdo ſtu pra cōmiſerāt: ille i ſeipſis homici dia erubeſcēdo committerēt. Hñt q̄ppe itus gloriā caſtitatis teſtimo niū cōſcie: hñt aūt coraz oculis dei ſui: nec reḡrūt āpli⁹ vbi q̄d recte fa ciāt ñ āpli⁹ hñt: ne deuiēt ab aucte legis diuine: cū male ōuitāt offen ſionē ſuſpitōis hūane. La. xx.

a Eqz eniz fruſtra i ſanctis canoniciſq̄z libr̄ nuſq̄z no bis diuinit⁹ ꝑceptū ꝑmiſſū ve repiri pōt: vt vl̄ ip̄i⁹ adipiſcende imoꝛtalitat: vl̄ vll⁹ carēdi cauendi ve mali cā: nobiſmetipſis necē iſera m⁹. Nā t ꝓhibitos nos eē itelligē dū ē: vbi lex ait. Nō occides: ꝑſerti qz nō addidit ꝓximū tuū: ſiē falſuz teſtimoniū cūvetaret. Falſuz ingr teſtimoniū nō dices aduerſus ꝓxi mū tuū. Nec iō tñ ſi adūſus ſeipſū q̄ſq̄z falſū teſtimoniū dixerit: ab B crimie ſe putauerit alienū qm̄ regu lā diligēdi ꝓximū a ſemetipſo dile ctoꝛ accepit: q̄ñ q̄dē ſcriptū ē. Diliges ꝓximū tuū ſiē teip̄z. Deinde ſi falſi teſtimonij ñ min⁹ re⁹ ē q̄ ō ſe/ ipſo falſū fateī: q̄z ſi adūſus ꝓximū B facēr: cū i eo ꝓcepto quo falſū teſtimo niū ꝓhibeī adūſus ꝓximū ꝓhibeaī: poſſitq̄z nō recte intelligētib⁹ videri ñ eē ꝓhibituz vt adūſus ſeipſū q̄ſq̄z falſus teſt̄ aſſiſtat: q̄z tomag itelligē dū ē ñ licē hoi ſeip̄z occidere: cūi eo q̄ō ſcriptū ē. Nō occides: nihilo ō/ ide addito: nec ipē vtiq̄z cui p̄cipiī itelligaī excepī. Vñ q̄dā hoc p̄ce ptū ēt i beſtias ac pecoꝛa conāī ex tēdere: vt ex hoc ēt nullū eoꝝ liceat occidere. Cur nō ḡ t herbas t q̄/ q̄d humo radicit⁹ aliī ac figiī? Nā t hoc gen⁹ rer̄ q̄z nō ſentiat dr̄ viuere: ac ꝓ hoc pōt t moꝛi: ꝓide ēt cūvis adhibeī occidi. vñ t apls cū de huiuſcemodi ſemib⁹ loq̄reī Tu ingt q̄ō ſeminas nō viuificaī: niſi ꝓi⁹ moꝛiaī. Et i ꝑſalmo ſcri ptū ē: Occidit vites eoꝝ i grādine Nūq̄d igiī ob B cū audiuim⁹. Nō occides: ꝙgultū vellere nefas dici m⁹: t manicheoꝝ erroꝛi iſaniſſime acq̄eſcim⁹. His igr̄ deliramētis re moī: cū audim⁹. Nō occides: ſi ꝓ p̄cea nō accipim⁹ hoc dcm̄ eē ō fru treī: q: nullus ē eis ſenſus: nec ō ir rōnalibus animātib⁹ q: volatilibus: natatilib⁹: ābulātib⁹: reptilibus: q: nlla nob rōe ſociāī quā ñ eis datū ē nobiſcū bñe cōez. Vñ iuſtiſſima oꝛdinatiōe creatoꝛis t vita t moꝛs eoꝝ nr̄is vſib⁹ ſubdiī. Reſtat vt de boie itelligam⁹ q̄ō dcm̄ ē: Nō occi des. Nō alteꝝ ḡ nec te. Neq̄z eni q̄ ſe occidit aliō q̄z hominez occidit.

b q Vasdā ꝓō La. xxi. exceptiōes eadē ipſa diui na fecit auctoritas vt non liceat hominez occidi: ſz his exce-

dīc q̄ lu cretia ēt ꝓſtituta apō ōos inferna les q̄les poete ō/ ſcribunt non pōt defendi cuz pro/ pē B q̄ ſibi moꝛ tē itulit i iferno iudicio deoꝝ num ſit pūita Lap̄luz xx.

a n eniz fru/ ſtra tē. In B ca pitlo p/ bat brūſ aug⁹. q̄ ꝑceptuz dei ō nō occiden do extē/ dit ad B q̄ null⁹ dz iterfi cere ſe/ ipz tñ ñ extēdit ad aialia bruta vl̄ ad her/ bas licz aliql̄ vi tā bēant Mani/ chei tam illō ꝑceptuz ſic extēdūt Lap̄luz xxi.

b q daz vo excepti/ ones tē. In B ca pitlo oñ dit brūs augu. q̄ ꝑceptuz ō ꝓximo nō occi dēdo ca pit iſtan

Leui. .16.

ē.eo. t iſra eo.

ꝑ Lozi. iB. 15. ·pē. 77

Exo. 20

Exo. 20 .ē. eoō.

23. q. 5. Si ñ lz.

Exo. 20. iſra eoō

tiã q̃ ad alios boies. quos i casu lz hõi tãq̃ dei mistro occidere.

Ca. XXII.

a T qui/
e cũq̃ B
i scipis ẽ. In hoc ca/
pitulo probat aug⁹. q⁹ nõ lz alicui seipsuz occidere: nec
Gen. xx. ꝓpter aduer/
sa vitãda: nec ẽt ỗsiderio vi
te future. vñ reprobat fa/
ctũ theobro/
ti phi. q legẽs
D⁹. Ambros. libz platõis i
Judi. ii. q̃ aiaz bois re
pit imortales
eẽ spe ỗside
rio future vi/
Judi. 6. te. ñ ꝓ aliõ
seipz iterfecit

b Ille potius theob. ẽ. De isto theobro/
to scribit tul/
li⁹ libro de tu
sculanis qõi/
b⁹ q⁹ cũ nihil
sibi accidis/
set aduersi ex
muro se i ma
ri iecit lecto
platõs libro.

c Lecto pla. ẽ. Nota q⁹ li
ber iste plato
nis vocat pla
to i phedrone
vbi plato lo/
q̃ns õ aia cor
pori alligata
dic sic. Donec
hẽm⁹ corp⁹: p/
mixt⁹ si sibi tali
mõ videt ani
m⁹ nunq̃ nos illud quod iã olim concupi
scimus satis
secururi sum⁹
dicit etiam
plato in eodẽ
libro mortez
phantibus eẽ
appetendam
Ex quo dicto
forsan theo/
brotus sum/

ptis quos de⁹ occidi iubet: siue data lege siue ad ꝑsonaz ꝓpe
exꝑssa iussione: Nõ aũt ipe occi
dit q ministeriũ dz iubẽti: sicut
adminiculũ gladi⁹ ẽ vtẽti: ẽ iõ
nequaq̃ õ hoc ꝑceptuz fecerũt
quo dcm̃ est: nõ occides qui õo
auctore bella gesserũt: aut ꝑso/
nã gerẽtes publice ꝓtãtis scõz
ci⁹ leges: hoc ẽ iustissime rõnis
iperio sceleratos morte punie
rũt. Et abraã nõ solũ nõ ẽ culpa
t⁹ crudelitat crimie: vez ẽt lau
dat⁹ ẽ noie pietatis: q⁹ voluit fi
liũ nequaq̃ scelerate: ẽ obediẽ
ter occidere. Et merito querit
vtz ꝑ iussu dĩ sit hñdũ q⁹ iepte
filiã q̃ pmi occurrit occidit: cuz
se imolaturz õo id vouisse q̃ re
deũti õ plio victori primit⁹ oc/
curriss: Nec sãpson alr excu/
sat q⁹ seipsũ cũ hostib⁹ ruina do
m⁹ oppssit: nisi q ꝑ spũs latenẽ ẽ
iusserat: q ꝑ illũ miracula facie/
bat. Dis igr exceptis quos vl lex
iusta gñalr: vl ipe fons iusticie
spãlr occidi iubet: q̃q̃s hoiem
vl seipz vl quẽlz occiderit hõi/
cidij crimie inectit. XXII.

a T qcũnq̃ boc i seipis
e ꝓpetrauerit: animi ma
gnitudine fortasse mi/
rãdi: nõ sapie sanitate laudandi
sũt: quãq̃ si rõnẽ diligẽti⁹ ꝙsu/
las: nec ipa qdẽ animi magnitu
do recte noiat: vbi q̃q̃ nõ va/
lẽdo tolerare vl quecq̃ aspa vl
aliena peccata: seipm iteremẽ/
rit. Adagis enim mes ifirma õ/
pbendit: q̃ ferre nõ pot vel du/
rã sui corporis seruitutẽ vl stul
tã vulgi opinionem. Adaiorq̃
aius merito dicẽdus ẽ: q vitam
erũnosam magz pot ferre: q̃ fu
gere: ẽ hnmanũ iudiciuz mani/
mecq̃ vulgare: q̃ plerũq̃ cali/
gine errozis inuoluit ꝑ ꝙscie lu/
ce ac puritate ꝓtenere. Quam/
obrẽ si magno aio fieri putãdũ
ẽ: cũ sibi hõ igerit mortẽ: ille po
b tius theobrot⁹ i hac animi ma

gnitudine repit: quẽ ferũt lecto
platõis libro vbi de imortalita
te anime disputauit: se ꝑcipitẽ
dedisse õ muro: atq̃ ita ex hac
vita emigrasse: ad eã quã credi
dit eẽ meliorẽ. Nihil enim vrge
bat: aut calamitat: aut crimis:
seu vez seu falsũ q̃ nõ valẽdo
ferre se auferret: ẽ ad capescẽ
dã mortẽ atq̃ ad hui⁹ vite sua
uia vicula rũpẽda: sola affuit ai
magnitudo. Q̃ õ tñ magne po
ti⁹ fcm̃ eẽ q̃z bñ testis ei potuit
eẽ plato ipse quẽ legerat: q ꝑfe
cto id ꝑcipue potissimũq̃ fecis
set vl ẽt ꝑceptiss: nisi ea mente
q̃ imortalitatẽ aie vidit: nequa
quã faciẽdũ: qn ẽt ꝓhibẽdũ eẽ
iudicasset. XXIII.

a T ẽniz multi se inter
e emerũt: ne i man⁹ ho/
stium pueniret. Non
modo querim⁹ vtz sit fcm̃: sed
vtrum fuerit faciendum. Sa/
na quippe ratio etiã exemplis
anteponenda est: cui quidem
ẽ exempla concordant: sed illa
que tanto dignioza sunt imita
tione: quanto excellentioza pie
tate. Non fecerũt patriarche:
non ꝓphete: nõ apostoli: quia
ẽ ipse dominus christus quã/
do eos qui persecutionem pa
terent fugere admonuit de ci
uitate in ciuitatem: potuit ad/
monere vt sibi manus inferrẽt
ne in manus persequentiuz ꝓ
uenirent. Porro si hoc ille nõ
iussit: aut monuit: vt ꝑ mõ sui
ex hac vita emigrarent quibus
migrantibus se mãsiones eter
nas preparaturum esse promi
sit: quelibet exempla ponãt gẽ
tes que ignorant deum: mani
festum est: hoc nõ licere colen
tib⁹ vnũ vez deum. Sz tñ etiã
b illi preter lucretiã: õ qua supra
satis quod videbaz diximus:
non facile repiunt: de cuius au
c ctoritate prescribant: nisi illũm
catonem qui seytice occidit: nõ

pfit occasionẽ seipsum inter
ficiendi: ta/
men ad pau/
ca respexit: cũ
plato in eodẽ
libro dicit do
mini non esse
sponte moriẽ/
dum. propter
quod aug⁹ in
fine huius ca
pituli dicit q⁹
plato iudica/
uit esse hoc ꝓ/
hibendũ. De
ista materia
pulchre loqui
tur macrobi⁹
super somni/
um scipionis.
Prefatus the
obrtus in ali/
quibus aucto
ritatibus i/
uenitur nom
inatus Theo
brot⁹ abrtiẽ
sis. sic noiat⁹
a ꝓria vl cita/
te: vt credo.

Ca. XXIII.

Teni
a e multi
se interemert
ẽ. In hoc ca/
pitlo Respõ
det aug⁹ cui/
dam fruole
ratiõi aliquo/
rum qui per
exempla quo/
rumdam qui
seipsos inter/
fecerũt volũt
ꝓbare hoc eẽ
faciendum et
patet respon/
sio aug⁹.

b Preter lu/
cretiaz ẽ. De
ista lucretia
dictum est. ã
capitulo. 19.

c Nisi illum
catonem ẽ.
Cato de q̃ hic
fit mentio di
ctus est cato
vticẽs. ad dif
ferentiam ali
orum multo/
rum qui dicti
sunt catones.
nam in vbe

dom⁹ quedā fuit seu cōsanguinitas dicta catonuz. sicut fuit domus scipionuz fabioꝝ vel fabriciorꝝ ac mlte alie domus cōsimiles. Prim⁹ aūt q nobilitauit domū catonum scōm valeriuz li.3. fuit cato dictus censorius: nā censor⁹. i. q index mortuz ſm hug. Ipe aūt fuit iudex mortē iō dictus est censorius. dom⁹ aūt ista catonū sic ſignita fuit pbis virīs q ex ea mlti viri ſignes dicti catones pcesserūt. Unde familia seu de domo catonū. A. Gellius libro .15. dicit sic. nō vnus ſz plēs ſm apollinarem marci catones censorij nepotes fuerunt. genitī ex diuersis patrib⁹. duos enim ille marcius cato qui t oratoꝛ t censoꝛ fuit filios habuit ex mꝛibus diuersos t etate longe dispares. nam adolescēte altero t matre eius amissa ipse quoq; multū senex solonis clientis sui filiā virginē duxit i matrimoniū. Ex q̄ nat⁹ est ei marcus cato solonianus. Ex maioꝛe aūt catonis filio. q pretoꝛ designatus pſe viuo mortuus est. t egregios libros de iuris disciplina reliquit. nascit marcus cato. q vehemens oratoꝛ fuit multasq; oratōes scriptas reliqt Dic cōsul in africā pfectus ibidē obyt. t ipse qdē filiuz maioꝛē catonē habuit. ſz ñ q vtice peryt. ſz eū q cū edilis curulis t pretoꝛ fuisset i galliā narbonēsem pfectus ibi ō functus est. Ex altero vero cēsorio filio minoꝛe videlicet soloniano nati sūt luci⁹ cato. t marcus cato. Marcus vō cato tribunus plebis fuit t pturaz petēs obyt. Et ex eo natus est marcus cato pretoꝛ⁹. q bello ciuili se vtice interfecit. de cuius vita laudibusq; cū tullius scriberet p nepotē eius catonis censoꝛy dixit fuisse. hec. A. geli⁹. Unde patet q multi fuerunt catones ſignes viri: oēs tamē de vna domo catonū. iter quos fuerūt duo ſigniores videlicet cato censorius q fuit primus vñ t cato superior sepe noiat. Et cato vticensis. q fuit iter iaz noiatos vltim⁹ q est dictus vticensis ab vtica ciuitate africe. vbi seipsum iterfecit de q̄ fac aug. B mētionē. t vocat q̄q; cato posterioꝛ. Causa vō quare seipsū iterfecit erat qꝛ nolebat esse sub iulio cesare. Cum enim esset bellum ciuile iter cesarem t pompeum magnuz reliquūq; senatū. iste cato fauit parti pompei cōtra cesarē. post modū cū cesar vicisſz t pompeus in egyptū turpiter fugeret. vbi et a rege egypti decollatus fuit. t eius caput missum cesari. iste cato reliquias exercitus pompey recollegit t cū nauibus fugit in africaz. Tandez cuz videret cesarem in oīb⁹ pſperari: t partem pompey in oībus succūbere nolēs aliquo modo subesse cesari. cuius sciret cesarē excellentis foze clementie apud vticā seipm interfecit. quod factū multi romanoꝝ valde laudauerunt qꝛ strenue t vtuose egiſſet. Unde anneus florus i epitomote libro quarto de catone isto dicit sic: accepta partiū clade vt sapiēti erat dignum mortem etiam letus excepit: nā postq; filiū comitesq; ab amplexu dimisit: lecto i nocte ad lucernā libro platonis q̄ de imortalitate aie docet paululum quieuit: tuc circa primā vigiliam stricto gladio reuelatū manu pectus semel iterūq; pcussit. auſt sunt post hoc vix medici violare fomentis. qō iste passus duz abscederet rescidit plagas securaq; vi sanguinis morbūdas manus in ipso vulnere reliqt. Dec florus. Valeri⁹ quoq; hoc idē libro tertio mēdat dicēs ad catonē sic. Tui quoq; clarissimi excessus cato vtica monimētū est in q̄ ex vulneribus ei⁹ fortissim: ſpl⁹ gloue q̄ sanguinis manauit. siquidem cōstantissime i gladium icū bēdo magnū hominib⁹ documentū dedisti quāto potioꝛ esse debet p bis dignitas sine vita: q̄ vita sine dignitate. Dec valerius. Refert aūt valerius li. 5. q̄ cesar audita mōte catonis dixit t se glozie illius inuidere t illuz. ſ. catonē sue glozie inuidisse. patrimonium vero ei⁹ liberis suis incolume seruauit. Dec valerius. Tamē augu. vt patet infra libro. 19 ca. 4. non iudicat eius mortē virtuosaz esse aut glozioſam nec ascribendam esse fortitudini sed impatiētie. Fuit t ali⁹ cato philosophus stoic⁹ qui scōm eusebiū anno impery augusti. 41. tedio duplicis quartane seipsuz interfecit: sperans post hanc vitam aliam vitaz meliozem. Quidam vero credunt q̄ iste fuit cato ille qui scripsit illum libꝝ quez parvuli discunt i scolis grāmatice. Sz hoc nō potest esse. quia i illo libro fit mētio de lucano poeta. lucan⁹ aūt poeta fuit circa tē poza neronis imperatoꝛis: t per consequens diu post augustum. Dec igit de catonibus ne quis decipiat i nomine credens tantum vnum fuisse cum multi fuerint.

Nam si cum filium qui cōtra imperiuz t̄. Dic repzobat beatus augus. factum catonis qui seipsuz occidit ne sub cesare viueret: filiū tñ suū ñ occidit: imo voluit euz sub clemētia cesaris viuere. tñ si iudicauit turpe viuere sub victoꝛe debuerat et potius filiū suū interfecisse: q̄ eū sub cesare permisisse viuere. Qz vō potiꝰ debuerat filiuz propriū vt dictum est interfecisse ſm errozem romanozum probat augus. per exemplum de torquato qui proprium filium etiam victoꝛem hostium interfecit: t p fecit laudabiliter ſm auctoꝛes t scriptoꝛes romanos: mltomagis cato potuit laudabiliter interfecisse filiuz suuz a cesare victum. De isto torquato t facto suo loquit iterum augus. infra libro. 5. ca. 18. Idem facit oꝛosius lib. 3. t Ilius frontinus. libro. 4. ca. p. t valerius libro. 2. Tit⁹ vero liuius historiam huius rei magis diffuse t expreſſe refert libro. 8. ab origine vrbis. Dicit enim q̄ in bello romanozum contra latinos sub cōsulibus: manlio torq̄to predicto: t decio mure qui gesserunt illud bellum: cū edictum consulum esset: ne qui extraoꝛdinarie pugnaret: filius torquati approprinquauit ad castra hostiuz cū suis turmalibus. i. cum his qui erāt de turma sua. Eg⁹ bus vero tusculanis qui latini erant prefuit geminius metius qui videns filium torquati sciens ipsum cē vix strenuū: incepit ipsum vbis stimulosis allicere ad singulare certamen: filius vō torquati partiz ira motꝰ partiz pudoze. ne videretur certamen recusare congressus est

tum eo:quem equo deiectum statiz interfecit.t rediens ad patrez cum spolys hostis occisi narrauit que fecerat pater vero statim conuocata multitudine exercitus dixit filio suo.Ex quo tu nec imperiuz consulare necz maiestatem patris veritus:contra edictum nostrum extra ordinem pugnasti t inquãtum in te fuit disciplinam militarem per quam res romana vsqz ad hanc diem stetit soluisti:mecz ad hanc necessitatem induxisti:vt vel reipublice vel mei ac meoz obliuisci oporteat:nos potius nostro delicto plectemur cz respublica tanto suo damno nostra delicta luat.Triste erimus exẽpluz sed tamen iuuenturi salubre: straimcz lictori pcepit: vt cum ligatũ ad palum interficeret.

Istud factuz licet tor9 exercitus exhorreret:tamen fecit atrocitas pene obedientiorem duci militẽ.Postmodum vero torquatus obtenta victoria de latinis reuersus est romam. Cui senes venerunt obuiam. iuuẽt9 vero romana eaz tunc t omni tempore vite sue execrata est.Frõtinus vero refert õ filio torquati q cum exercitus p eo aduersus patrem seditionem pararet:ipse seditionem compescuit dicens non esse tanti quẽcz:vt ppter illum disciplina militaris esset corrumpenda:vnde obtinuit vt ipsum puniri paterentur. Valerius vero libro.z.istud factum torquati de occisione filij: iudicat esse magis laudabile cz ipse laudare sufficeret:t causam assignans dicit.q sanctius esse iudicauit torquatus patrem filio fortiz cz patriam militari disciplina carere. Orosius vero illud factum improbat vocans torquantumpro hoc facto patricidaz dicens sic. Manlius torquatus licet victor occursum tamen nobilium iuuenum romanorum qui legitime exhiberi solet.triumphans patricida non meruit.

Capitulum. XXIIII.

a n Olunt autez isticõtra quos agimus tẽ. In hoc capitulo confirmat adhuc magis augustinus illud quod supra, zz. capitulo probauerat. videlicet q nulli licet seipsum interficere pro vitãdis aduersis. Et hoc probat per factum attily reguli. de quo supra dixi.capi.15.qui merito:vt probat augustin9 preferendus est catoni t oibus alijs romanis quos veteres corũ scriptores laudant.nam in tãta victoria permãsit pauperrimus.

Narrat titus liuius libro.8. abvrbis origine. Et valeriꝰ etiaz libro.4. q attilius regulus cum in africa insolentissime carthaginis opes crebris victorijs contenderet.ac prorogatum sibi pter res pspere per ipsũ gestas esset imperium.i.consulatus iannum secundũ scripsit romam de africa consulibus q villicus suus quem in paruo agro.7.iugerum habebat mortuus erat:et q mercenarius qui agrum colere debuit subtractis quibusdam rebus nacta iam oportunitate discesserat: propter quod petiuit q in africam mitteretur successor vt

a n Olunt ãtẽ isti ꝯ quos agim9 vt scm̃ viruz iob q tam horrẽda mala i sua carne pperi maluit:cz illata sibi mõte oibus carere cruciatibus: vl alios sãctos ex nostris litteris sũma auctoritate celsissimos siõcz dignissimos q captiuitatẽ dominationẽcz hostiũ ferre:cz sibi necẽ iferre maluerunt:catoni preferam9. Sz ex lris eoruz dez:illũ marco catoni marcum regulũ pferam9. Cato.n. nũcz cesarem vicerat:cui vict9 dedignat9 ẽ subijci: t ne subijcereꝰ a seipso elegit occidi. Regul9 aũt penos iã vicerat:imperiocz romão romanꝰ iperator:nõ ex ciuib9 dolẽdã:ꝫ ex hostib9 laudãdã victoriam reportauerat. Ab eis tñ postea vict9 : maluit eos ferre seruiẽdo:cz eis se auferre moriẽdo. Proinde seruauit t sub carthaginẽsiũ dñatõe patiẽtiã:t i romãoz dilectõe pstantiã:nec victũ auferẽs cõp9 ab hostib9:nec iuictuz aiuz a ciuibus. Nec ipse occidẽ noluit vite b9 amore feꝰ. Doc ꝓbauit:cuz cãpmissi inrisqz iurãdi ad eosdem hostes:quos graui9 i senatu vobis:cz i bello armis offenderat: sine vlla dubitatione remeauit. Tãt9 itaqz vite b9 pceptor:cuz seruientib9 hostib9 p cslz penas eã finire:cz se ipe pimere maluit: magnũ scel9 eẽ si se bõ iterimat pcul dubio iudicauit. Inẽ suos oẽs laudabiles t vtuẽ isignib9 illustres viros ñ pferũt romãi meliorẽ quẽ neqz felicitas corrupit:nã i tãta victoria pauprim9 pmãsit:nec ifelicitas fregẽit:nã ad tãta exitia reuertiẽ intrepid9 Porro si fortissimi t pclarissimi viri terrene patrie defensores: deorũcz licet falsoz non tñ fallaces cultores:ꝫ veracissimi ẽt iuratores:q hostes victos more ac iure belli ferire potuerũt. hi ab hostibus victi seipsos ferire noluerũt t cũ morte minime formidarẽt: victores tñ dños ferre cz eaz sibi iferre maluerũt:cztomag xpiãi vez deũ colẽtes: t supne prie suspirãtes ab õ facioze tpabũt si eos diuina dispositio vl pbãdos vl emẽdãdos ad tps hostib9 sbiugaũit:quos i illa bũilitate ñ deꝰit:q pp eos tã humiliter venit altissim9:pserti quos nulli9 militaris ptãtis vel talis militie iura pstrigũt:ipz hostes

ipse posset redire: ne vxor sua et liberi destituerentur alimentis. Cap'm. XXV.

a q Uis ḡ tā malus error ⁊c. Ja hoc capitulo probat augustinus q̄ non licz alicui se ipsum occidere: etiaz ne peccet in futurum: ⁊ specialiter ne sentiat concupiscētiā carnis quando timet ab alio pollui. Cap'm. XXVI

b s Ed ingunt quedaz sancte ⁊c. In hoc capitulo: respōdet beatus augustin⁹ cuidam obiectōi quā gdā faciunt contra illud qō dictum fuit in precedēti capitulo pbāt enim q̄ licet mulieri se ferre superatū. Ca. XXV.

a Uis ergo tā malus error obrepit: vt bō se occidat: vel qz in eū peccauit vel ne i eū peccet inimic⁹ cū vel pcōrē vel peccatuz ipm occidere nō audeat inimicū? Alt.n.timēdi ē ⁊ cauēdū: ne libidini hostili subdituz corpus illecebrosa voluptate aiuz allicitat ꝓsētire pctō. Proide iquiūt nō iaz ꝓpter alienū: sz ꝓpter suū pctū ante hoc q̄ sequ cōmittat se debet occidere. Nullo mō quidem hoc faciet anus vt ꝓsentiat libidini carnis sue aliena libidine ꝓcitare: q̄ deo pot⁹ eiusq̄ sapie q̄ corporis ꝓcupiscētie subiectus est. Verūtamē si dete stabile facinus: ⁊ dānabile scelus est etiā seipsuz hominē occidere sicut veritas manifesta ꝓclamat: qs ita desipiat: vt dicat: iam nūc peccemus: ne postea forte peccem⁹. Jā nūc ꝓpetrem⁹ homicidiuz ne forte postea incidam⁹ i adulteriū? Nōne si rātū dominat iniqtas vt nō inocētia sz pot⁹ peccata eligātur: satius est icertū ꝓ futuro adulterium: q̄ certū de ꝓsenti homicidiū? Nōne satius est flagitiū cōmittere: qō penitētdo saneť: q̄ tale facinus vbi locus salubris penitētie nō relinquiť. Hoc dixi ꝓpter eos vel eas que nō alieni sz ꝓpriī peccati deuitādi causa: ne sub alterius libidine etiā excitate sue forte cōsētiāt: vim sibi quamorianť iferēdaz putāt. Cetez absit a mēte christiana q̄ deo suo fidit i eoq̄ spe posita eius adiutorio nitit: absit inquam vt mens talis cuiuslibet carnis voluptatib⁹ ad consensum turpitudinis cedat. Quod si illa cōcupiscentialis inobediētia q̄ adhuc in mēbris morībūdis habitat: ꝓter nostre volūtať legē quasi lege sua mouet: quāto magis absq̄ culpa est in corpore non consentiētis: si absq̄ culpa est in corpore dormiēt⁹. Ca. XXVI.

b s Ed q̄dam iquiūt scē femine tēpore ꝓsecutiōis vt insectatores sue pudicitie deuitarent: in raptuz atq̄ necatuz se fluminū ꝓiecerūt: eoq̄ modo defunctе sūt: earūq̄ martyria in catholica ecclesia veneratiōe celeberrima frequentant. De his nihil temere audeo indicare. Utrū enim ecclesie aliq⁹ fidedignis testificatiōib⁹ vt eaz memoriaz sic honorет diuina persuaserit auctoritas nescio: ⁊ fieri pōt: vt ita sit. Quid si enim hoc fecerūt nō humanit⁹ decepte: sz diuinit⁹ iusse: nec errantes sz obediētes: sicut de sampson aliud nobis fas est nō credere? Cū aūt deus iubet seq̄ iubere sine vllis ambagib⁹ itimat: qs obediētiam i crimē vocet? qs obsequiuz pietať accuset? Sz nō ideo sine scelere facit q̄s deo imolare filiū decreuerit: quia hoc abrahā etiā laudabilr fecit. Nā ⁊ miles cū obediēs ptāti sub q̄ legitime cōstitutus est hoiem occidit: nulla ciuitať sue lege: reus ē homicidiū: imo nisi fecerit reus est iperiū deserti atq̄ ꝓtēpti. Qō si sua spōte atq̄ auctoritate fecisset: crimen effusi humani sanguinis icidisset. Itaq̄ vñ punit si fecit iniussus: ide punieť nisi fecerit iussus. Qō si ita est iubēte iperatore: quātomagis iubente creatore? Qui ergo audit non licere se occidere: faciat si iussit cui⁹ nō licet iussa ꝓtēnere. Tātūmō videat vtz diuina iussio: nullo nuter icerto. nos p aurē ꝓsciētiā ꝓuenimus: occultoz nobis iudiciū nō vsurpam⁹. Nemo scit qd agat i homine: nisi spūs hois q̄ i ipso ē? Hoc dicim⁹: hoc asserimus: hoc modis oibus approbam⁹: neminē spōtaneā morte sibi iferre debere: velut fugiēdo molestias tēporales ne ici dat i ppetuas. Neminē ꝓpter aliena pcā: ne hoc incipiat hōe grauissimū ꝓpriū quē nō polluebat alienū. Neminē ꝓpter sua pcā ꝑterita ꝓpter q̄ magis hac vita op⁹ ē: vt possint pēitēdo sanari. Neminē velut desiderio vite melioris q̄ p⁹ morte sperať: qz reos sue morti: melioz p⁹ morte vita nō suscipit. Ca. XXVII

occidere in casu supra dicto: Et hoc qz q̄daz mulieres ō quibus ecclesia celebrat sic fecerunt et patet intentio augu. ō mulieri Judi.16 bus tamē christianis que sic se occiderunt Heñ.zz nusq̄ legi. de gētilibus vero aliquibus hoc scribit beatus hieronym⁹ contra iouinianum.

Caplm. xxvij.

a r Est tat vna causa de q̄ rē. Jn B caplo ꝛ firmat adhuc aug. illō qō ꝓbauit sup. 25. capitulo q̄ nullus debet se ipsum interficere cum ista videre ē potissima causa q̄ re hoc liceret: si tñ aliq̄ causa rationabilis ad B eēt. Signanter vo btūs augustinus diffuse tractat istā materiā probās q̄ non licet alicui seip̄z interficere q̄ dia bolo ꝓcurante tanta celeritas et ōmētia mentes hominū p̄cipue romanorum gētiliū occupauerat: vt reputaret op⁹ summe virtutis q̄ aliqs seipsum etiaz ex leui cau

Ecclē. 3.

e r Est tat vna cā de qua dicere ceperā: q̄ vtile putaē vt se q̄sq̄ occidat: scz ne irruat ī pctm̄ vel blādiente voluptate: vel dolore seuiēte. Quā causam si voluerimus admittere eousq̄ ꝓgressa ꝓcurrent: vt bonādi sint homines tūc se potius interimere: cūla uacro scē regenerationis abluti vniuersoz remissionē acceperint peccatoz. Tūc enim tēpus est cauēdi oia futura peccata cuz sunt omnia deleta p̄terita. Qō si morte spōtanea recte fit: cur nō tūc potissimum fit: Cur baptizatus sibi quisq̄ parcit: Cur liberatuz caput tot rursus vite huius periculis iserit: cū sit facilime potestaē illata sibi nece oia deuitare: cū scriptuz sit. Qui amat periculum incidet i illud: Cur ergo amātur tot ꝛ tāta picula: vel certe etiā si nō amātur suspiciūtur: Cur manet i hac vita: cui abscedere licitū est: An vero tā insulsa ꝓcursitas coz cuertit ꝛ a ꝓsideratōe veritatis aūtit: vt si se q̄sq̄ interimere debeat ne vni⁹ captiuātis dñatu coꝛruat i pctm̄: vinēdū sibi exīstimet: vt ip̄m ꝓferat mūdū p oēs horas tēratōib⁹ plenū: ꝛ talib⁹ qualis sub vno dño formidanē ꝛ inumerabilib⁹ ceter⁹: sine q̄b⁹ hec vita non ducit: Quid igit cause ē: cur i eis exhortatiōib⁹ tēpora ꝓsumamus: q̄bus baptizatos alloquēdo studemus accēdere siue ad virginalē integritatē: siue ad ꝓtinētiā vidualē: siue ad ipsam thori ꝓiugalis fidē: cū habeam⁹ meliora: ꝛ ab oibus peccādi piculis remota cōpēdia: vt q̄buscūq̄ post remissionē recētissimā pctoz arripiēdaz morte sibiq̄ igerēdā ꝓsuadere potuerimus: eos ad dñm sanioꝛes purioꝛesq̄ mittam⁹: Porro si q̄sq̄ hoc aggrediēdū atq̄ ꝓsuadēduz putat: nō dico desipit: sed insanit. Qua tādē frōte homini dicit: interfice te: ne paruis tuis pctis adūcias grauī⁹: dū viuis sub dño barbaris moꝛib⁹ ipudico: q̄ nō pōt nisi sceleratissime dicere: interfice te pctis tuis omnibus absolutis: ne rursus talia vel etiā peioꝛa cōmittas dum viuis i mūdo: tot ipuris voluptatibus illecebꝛoso: tot nefādis crudelitatib⁹ furioso: tot erroꝛib⁹ ꝛ eroꝛib⁹ inimico: Hoc q̄ nefas est dicere: nefas est ꝓfecto se occidere. Naz si hoc spōte faciēdi vlla causa iusta esse posset: peuldubio iustioꝛ q̄ ista nō eēt. Quia vero nec ista ē: ergo nulla est. Nō itaq̄ vobis: o fideles xp̄i sit tedio vita vestra: si lubꝛico fuit hostib⁹ castitas vestra. habebitis magnā verāq̄ ꝓsolationē si fidam cōsciētiā retinetis: nō vos cōsensisse pctis coz̄ q̄ i vos peccare ꝓmissi sunt. Ca. XXVIII.

b Quod si forte cur ꝓmissi sūt q ār̄it: alta qdē est ꝓuidētia creatoꝛis mūdi atq̄ rectoris: ꝛ iscrutabilia sūt iudicia ei⁹: ꝛ inuestigabiles vie ei⁹. Uerūtñ intēro gate fideliter anias vias: ne forte de isto integritatis ꝛ cōtinētie vel pudicitie bono vos inflati⁹ extulistis: ꝛ humanis laudibus delectate i hoc etiam alīqb⁹ inuidistis. Nō accuso qō nescio: nec audio qō vobis inꝛrogata coꝛda vīa rīdent. Tñ si ita eē rīderint: nolite mirari hoc vos amisisse vñ hoīb⁹ placere gessistis: illud vob remānisse qō oñdi hoīb⁹ nō pōt. Si peccātib⁹ nr̄īs ꝓsēsistis: diuine gratie ne amitteret: diuinū accessit auxiliū: humane glie ne amareē: humanū successit opꝛobꝛiuz. Jn vtroq̄ ꝓsolami pusillanimes: illic ꝓbate: hic castigate: illic iustificate: hic emēdate. Quaz vero coꝛda inꝛrogata rīdēt nunq̄ se de bono ꝑgitat⁹ vl viduitat⁹ vl ꝓiugalis pudicitie supbisse: scz humilib⁹ ꝓsētiēdo de dono dei cū tremoꝛe exultasse: nec inidisse cuiq̄ part⁹ excellētiā scitat⁹ ꝛ castitat⁹: scz bōana laude: postposita: q̄ tāto maioꝛ deferri solet q̄to ē bonū rari⁹ qō exigit laudē optasse poti⁹ vt eaz ꝑlioꝛ numer⁹ cēt q̄ vt ipe i paucitate ampli⁹ eminerēt. Nec iste qdez q̄ tales sunt: si earuz quoq̄ aliq̄s barbarica libido

fa interficeret. Caplm. xxvij.

b Q si forte rē. Jn B .c. rīdet btūs augustin⁹ cuidam q̄stioni icidenti scilicet q̄re de⁹ ꝑmisit q̄ aliq̄ mlieres violate sūt ipis renuētib⁹ ꝛ inuitis: de q̄ mā etiā tractauit supꝛa ca. 16. Et reddit august. hic tres causas: vt ps inlra. Secūda cā tāgitur ibi fortassis ātē. Tertia ibi quāq̄ ꝛ illud rē.

c Sic q̄ qdaz rapti rē. Dic alludit aug⁹ illi qō scribit. sapie. 4 vbi de enoch sic scribitur. Raptꝰ ē ne malicia mutaꝛ intellectū ei⁹: aut ne fictō decipet aīam illi⁹. Caplz XXIX

a Abet itaq; ois familia ⁊c. In B ca. ostdit btūs aug⁹. q; xp̄iāi oīno bñt aliaz ꝓsolationem ī aduersis q̄z ifideles q; aduersa cadunt electi ī bonū ⁊ B vl̄ ī p̄ti: vl̄ in futura vita vel in vtraq;. Cap. xxx.

b Jnasica ille scipi. a

Sap. 4. ⁊c. In B caplo assignat aug⁹. cāz q̄re ifideles isultaueñt xp̄ianis pp aduersa q̄ passi sūt tpe vastatōis vrb. ⁊ dic̄ q; cā fuit q; illi isultātes volebāt maleviuere ipune ⁊ ñ volebāt iustꝰ viuere q̄z xp̄iani. Et q; ifideles sic optauerūt viuere. s. iiuste: ⁊ pp hoc amaueñt, pspa ⁊ odeñt aduersa: pbat au⁹. p scipionē nasicā: q; nolebat citatē carthaginē emulā ⁊ hostē vrb romē dirui: ne pace ⁊ securitate nimia obtēta romāi dilcys affluerēt: qō ne romāis ꝓtigeret: iudicauit expediēs q; carthago remāeret ī exercitiū romāoz. Jstū scipionez vocat tit⁹ liui⁹ cōneliū scipionez: ⁊ fuit tpe scōi belli p̄nici adolescēs nōdū q̄storis⁹ filiꝰ vero erat Cnei scipionis: qui ibispanta interfectus fuit durante secūdo bello punico: q; Cneꝰ fuit patruꝰ scipionis africani pozis q; ouiet africanis scōo bello p̄nico finē ipo fui. Circa vo p̄dēm scipionē nasicā fac̄ hic aug⁹ duo: q; p oñdit q̄ste rputatōis apō romanos fuerit vt sic appareat eius maioz auctas: ⁊ ōide pōit aug⁹ eiꝰ cōsiliū. quātūvo ad pꝰ vt melius telligat aug⁹ sciendū q; sic narrat tit⁹ liuiꝰ ō scōo bello punico li. 9. tpe scōi belli punici pꝰ q̄z hānibal romāos ⁊ italiā mlt̄is victoryis attriuerat: nec tñ de italia cedere volebat: sz eos vexabat assidue: tē ab hisq; rome sacris pterāt: inuētū fuit carmē tlē q̄ñ hostil alienige ne terre italie bellū itulissz: eū pelli ō italia ⁊ vici posse si mrisp̄essimi uncte numen rome adductū foret. Qō carmē sz oui diū li. 22. ō fastl fuit sybille. occasione huius carminis miserūt legatos romani ī phrygiā q̄ ē ps asie vt afferrent mrez p̄essimi unctā. legati vo pfati trāseūtes p apollinē ōlphicū ꝓsuluerūt eū ō agēdis q; pmisit eis prosperuz exitum cum adiutorio attali regis asie: qui confede-

p. 95.

compssit pmissū B eē causent: nec iō credāt deū ista negligere: qz pmittit qō nemo ipune cōmittit. Quedā. n. veluti pondera malaz cupiditatū ⁊ p occultū diuinū pñs iudiciuz relatāt: ⁊ manifesto vltimo rep tiāt. Fortassis aūt iste q̄ bene sibi sūt ꝓscie: nō se ex isto castitatis bono cor inflatū extulisse: ⁊ tñ vim hostilē i carne ppesse sūt: habebāt aliqd latēt infirmitaz: q̄ possz i supbie fastū: si hac humilitatē i valtatōe illa euasiss sent: extolli. Sicūt q; qdā mozte rapti sūt ne malicia mutaret itellectū eoz: ita qddaz ab istis vi raptū ē: ne ꝑspitas mutaret modestiaz eaz. Utrisq; igit q̄ de carne sua qō turpē nullius cēnt ppesse ꝓtractū: vel iam supbiebāt: vl̄ supbire: si nec hostiū violētia ꝓtrectare cēnt: fortitā poterāt: nō ablata ē castitas: sz humilitas psuasa. Illaz tumori occurrū est imanēti: istaz occursū ē iminēti. Quāq; ⁊ illud nō sit tacēdū q; qbusdam q̄ ista ppesse sūt potuit videri ꝓtinētie bonū i bonis coꝛpalib⁹ deputādū: ⁊ tūc manere si nulli⁹ libidine coꝛp⁹ attrectaret: non aūt eē positū i solo aduto diuinit⁹ roboze volūtat. vt sit scīm ⁊ coꝛp⁹ ⁊ spūs: nec tale bonuz eē qō iuito aio nō possit auferri: q; error eis fortasse sublat⁹ē. Cū. n. cogitāt q̄ ꝓscia deo fuerit: ⁊ fide icōcussa nō de illo sētiūt: q; ita sibi fuētes: eūq; ita i uocātes deserere vllo mō potuerit: q̄tūcūq; illi castitas placeat dubitare nō p̄nt: videt eē ꝓsequens nequaq̄ illū fuisse p̄missuz: vt hec acciderent scis suis: si eo modo perire posset sanctitas quā cōrulit eis: ⁊ diligit i eis. Ca. xxix.

b Aber itaq; ois familia

sūmi ⁊ veri dī ꝓsolatōz suā ñ fallacē: nec i spe rez nutātiū vl̄ labētiū ꝓstitutā: vitāq; ēt ipsā tēporalē minime penitēdā: i qua erudit ad eternaz: bonisq; ērenis tanq̄z pegrina vtit nec capitur: malis aūt ꝑbat aut emēdatur. Jllivero q; ꝑbitati eius insultāt eiq; dñt: cū forte i aliqua tēporalia mala deuenerit: vbi ē deꝰ tuus: ipsi dicant. Ubi sunt dij coꝛ cū talia patiātur: ꝑ q⁹ quitandis eos vel colunt vel colēdos eē cōtēdūt. Illā ista rñdet. Deꝰ me⁹ vbiq; p̄sēs: vbiq; totus: nusq; iclusus q; possit adeē secret⁹: abesse nō mot⁹. Jlle cū me aduersis reb⁹ exagitat: aut merita examinat: aut pctā castigat: mercedēq; mihi eternā ꝑ tolerat pie malis tpalib⁹ seruat. Vos aūt q; estis cū q⁹ log dignū sit saltē de dīs vīis: quāto magis de deo meo q; ēribilis ē sup oēs deos: qm̄ oēs dij gētiū demonia: dñs aut̄ celos fecit.

Jnasica Ca. xxx.

s ille scipio quōdā pōtifex vt viueret: quē subterroze belli punici ī suscipiendis pbrygijs sacris: cū vir optimus quereret: vniuersus senatus elegit: cuius os fortasse nō auderetis aspicere: ipse vos ab hac ipudentia cohiberet. Cur enim afflicti rebus aduersis de tēpozibus querimini xp̄ianis: nisi qz vestram luxuriā cupitis habere securam: ⁊ pditissimis mozibus remota omni molestiarum asperitate diffluere: Neq; enim ꝓpterea cupitis habere pacem ⁊ omni genere copiaz abūdare: vt bis bonis honeste vramini: hoc est modeste sobrie: tēperāter: pie: sed vt infinita varietas voluptatum insanis effusionibus exquirat secū discz rebus ea mala oriantur in

rat⁹ t amic⁹ romano⁹ erat. Et addidit apollo q̄ cū rediret roma cū mīre pessimiūcta oīno habebāt curare q̄ reciperet i hospitio ab optimo viro. Ipsa vo p mare deportata vsq; ad ostiā vñ mō dr ēps ostiēsis cardinalis: deliberauit senat⁹ qs eēt i vrbe vir optim⁹ t vnanimiter decreuit suprādictū scipionē nasicā eē vir optimū vrbis. t mittēdū i ostiam cū mīritudine matronarū ad recipiēdū mīez pessimiunctam.

Quo cū venisset recepit eaz t i hospitium suuz roma detulit. Premissa excerpta sūt ex titoliuio.

Uñ p3 q̄ p̄fatus scipio maxime reputationis t auctoritatī fuit apō romanos. Aduertēdū ē aūt q̄ illa mīr pessimiuncta de q̄ dict⁹ est fuit q̄dā statua lapidea mīr deoz: vñ flor⁹ dicit q̄ mīr pessimiuncta fuit lapis q̄dā quem mīez deoz ic̄o le di cebāt. s. i cole illi⁹ loci vnde adducebāt: q̄re āt dicta sit mīr ōoz q̄daz dea quā gentiles colebāt: alias dicēt. Ista vo mīr deoz vocaī multis nomīb⁹: vocaī. n. mīr seu dea pessimiucta t dea idea a loco vñ fuit trāsportata: nā ida fuit silua q̄dā iuxta troiā i phrygia: in q̄ silua fuit pessimiū: videlicet loc⁹ sic dict⁹ vñ fuit asportata: vñ q̄q; ab illo loco. s. pessimio: dcā est mīr pessimiūcta. Et q̄q; ab illa silua vocaī dea idea: vocaī etiā q̄q; berecynthia a berecynto loco videlicet alio i quo colebaī: vocabaī celibel t alma t opis t rhea. De ista plus dicēt ifra libro. 2. c. 4. vbi aug⁹ de ipsa faē mētionē expssā.

a At ille scipio t̄c. ponit aug⁹. hic p̄silliū scipionis nasice p̄fati q̄ dedit romanis. Ad cui⁹ itelligētiā sciēdum ē q̄ scōm orosiū libro. 4. finito tertio bello punico i quo romani penos sibi totaliter subiecerāt: t cōtinuerāt: habitū ē iter romanos cōsiliū: qd de carthagine faciēdū eēt. Quidā vo cōsuluerūt q̄ pp ppetuā securitatē vrbis romane eēt deleda: iter quos vt p3 hic p augu. fuit cato videlicet cēlori⁹: seu cato supior: de q̄ dixi. 8. ca. 23. Quidā vo cōsuluerūt q̄ pp vtutis curā ppetuā quam semp ex suspitōe emule t hostilis ciuitatis. s. carthaginis ipēderēt: ne roman⁹ vigor bellis semp exercitat⁹: in segnitiē securitate ex ocio soluereī: carthago non deleret: t iter eos fuit scipio nasica vt p3 hic p augustinū. De ista vo p̄tietate cōsiliorū: flor⁹ i abbreuiatōe titi liuy libro. 49. sic scribit. Inter marcū t scipionē nasicā quoz alter sapiētissim⁹ vir i ciuitate habebaī: t alter optim⁹ etiā iudicabaī a senatu erat diuersis certatū sētētys catone suadēte bellū: t vt tolleret deleretur q̄ carthago: nasica dissuadēte: placuit tū eo q̄ carthaginēses ꝫ fedus naues haberēt: t q̄ exercitus ex fines duxissent: t q̄ socio ppli romani t amico manifeste arma itulissēt: t q̄ filiū ex⁹ gulusā q̄ cū legatis romanis erat: i oppiduz nō recepissent bellū his idicit hec flor⁹. Nō ē tū itelligēdū q̄ senat⁹ stati post cōsiliū catonis cēsuerit carthaginē oīno ōlēdā: imo sic narrat titi⁹ liu⁹ libro. 49. t florus i epitomate libro secūdo. Senat⁹ volens mediare iter sniaz catonis t scipionis p̄dicti censuit q̄ carthago staret: sic tū q̄ nō esset romanus metuēda. Et iō voluit q̄ carthaginēses p̄struxissent sibi ciuitatē distātem a mari decē miliaribus: sz q̄ carthaginēses hoc noluerūt facere vllo modo: idicto eis bello expugnata est carthago: t similiter deleta. Orosius dicit se nunq; vidisse bum terty belli punici certā causā ex parte romanoz. Et hoc sensit scipio nasica: vt paret p titū liuiuz libro. 48. Quicquid vero de hoc sit: cōstat tamē q̄ consiliū scipionis de carthagine nō subuertēda nō habuit effectū. t ideo secuta sunt mala i vrbe: que scipio nasica metuebat futura vrbi si carthago deleret: nā postq; carthago deleta est t roma potita est securitate quā q̄rebat scz. 40. anno post euersionē carthaginis: gessit marius sextū consulatum: ideſt iam sexto factus est cōsul: t ex tunc fere vsq; ad natiuitatē xp̄i: nō cessauerūt romanoz ire stina bella: nam ab ipso tēpore sic iter se mutuo pugnauerūt: q̄ fere pduxerūt statū romani ipery vsq; ad exitū: de istis bellis dicētur multa ifra libro. 2. Laplin xxxxi.

b Am quādo illa gesceret t̄c. In hoc capitulo confirmat augustinus dictū scipionis nasice q̄ dicebat vt patuit i precedēti capitulo q̄ securitas t pax nimia eēt nocua. Et narrat aliud fcm̄ scipionis eius de ptinēs ad ppositū. Ad cuius itelligētiā est sciēdus q̄ sicut refert orosius libro. 3. t titus liu⁹ libro. 7. ab vrbis

moribus q̄ seniētib⁹ peiora sunt
a hostib⁹. At ille scipio pontifex maximus vester ille iudicio totius senat⁹ vir optim⁹: istā vobis metuens calamitatē: nolebat emulam tūc iperū romani carthaginez dirui: t decerneti vt dirueret ꝫdicebat catoni: timēs ifirmis animis hostē securitatē: t tanq; pupillis ciuibus idoneū tutorē: necessariū vidēs eē erorē. Nec eū fnia fefellit. re ipsa pbatum ē: cū vez diceret. Deleta qppe carthagine: magno sez erore romane reipublice depulso t extricto: tāta de rebus ꝓsperis orta mala ꝓtinuo subsecuta sūt: vt corrupta diruptaq; ꝓcordia prius seuis cruētisq; seditiōib⁹: deide mor malaz ꝓnexione cāz bellis etiā ciuilib⁹ tāte strages ederēt̄ur: tā tus sāguis effūderet: tāta cupiditate ꝓscriptionū ac rapinarū ferueret imanitas: vt romani illi q̄ vita itegriore mala metuebāt ab hostib⁹: pdita itegritate vite: crudeliora paterētur a ciuib⁹: eaq; ipsa libido dominādi q̄ iter alia vitia generis humani imoderatior inerat vniuerso ppło romano: postea q; ī paucis potētioribus vicit: obtritos: fatigatosq; ceteros etiā iugo seruitutis oppsit. Ca. xxxxi.

b Am q̄ādo illa gesceret i supbissimis mētibus donec cōtinuatis
n bonoribus ad ptātē regiā pueniret. Donoz porro ꝓtinuādoz nō facultas nō cēt: nisi ambitio p̄ualeret. Adeo inime aūt p̄ualeret ambitio: nisi ī ppło auaricia luxuriaq; corrupto. Auar⁹ vero curiosusq; ppls sēbis reb⁹ effect⁹ ē: q̄s nasica ille prudētissime cauēdas eē cēsebat: q̄n ciuitatē hostiū maximā: fōtissimā: opulētissimāq; nolebat auferri: vt timore libido p̄merctur: libido p̄ssa nō luxuriaret: luxuriaq; cohibita nec auaricia crassaret. Quib⁹ vitijs obseratis ciuitati vtilis virtus floreret t crescere

origine: lucio gemitio: t̄ gnto seruitio ꝓsulibus pestilētia ingens orta est q̄ multi romani t̄ maximi ꝓsupti sūt. t̄ cū sequēti anno duraret pestis illa ita vt vis morbi nec humanis auxilys nec ope diuina leuare[t] ludi scenici inter alia celestis ire placamina instituti dñr. q̄ fuit res satis nota pplo romano q̄ semp fuit bellicosus. Et dicit titus liuius q̄ institutio istoꝝ ludoruꝫ paꝫ ꝓfuit t̄ multū obfuit romanis: qz post ludos hꝫ passa ē ciuitas mala grauiora. s. i moribꝰ. dicit etiam q̄ isti ludi ichoati fuerūt a pncipio satis moderato: sꝫ postmodū vsq; ad tātā creuerūt insaniam q̄ ꝓpter multū luxū t̄ apparatū vix fuissent tolerabiles magnis regibus. Narrat etiaꝫ titus liuiꝰ lib. 48. t̄ valerius etiā lib. 2. cap. pmo. q̄ postmodum theatra ichoata sūt a messala ⁊ cassio censoribꝰ scz lapidea theatra: scōm helynādū: sed nasica scipio auctor fuit q̄ omnis apparatus eorum venditus fuit t̄ senatusconsulto cautum fuit ne aliquis infra vrbem vel propead mille passus subsellia poneret ad huiusmodi ludos spectandos: vel sedens eos spectaret. Theatra autem sunt loca sic ordinata spectaliter ad ludos tales spectandos q̄ omnes sedere possunt et ludos istos clare t̄ distincte videre: q̄ nullus alterius aspectum impediat: sicut patet in theatris antiquitus constructis in vrbe: t̄ alibi apparent. Et quia greci primo ludos inuenerūt t̄ sedēdo in theatris eos in primo spectare consueuerūt: ideo dicit augustinus hic: q̄ nasica persuasit oratiōe grauissima: ne grecam luxuriā virilibus patrie moribus paterentur obrepere. Ludi vero theatrales t̄ ludi scenici idem sunt: t̄ dicūtur theatrales a theatro in quo fieri cō sueuerunt etiam apud romanos: licet ad tempus per nasicam fuisset constructio theatri impedita. Ludi vero p̄ dicti ꝓm isidorum libro. 18. ethymologiarum dicebant scenici a scena que fuit domūcula quedā in medio theatri in qua cantabantur t̄ recitabantur carmina poetarum, vnde i ludis scenicis principales persone fuerunt poete: quibus seruiebāt mimi t̄ histriones saltantes t̄ effigiātes motibus corporis ea que a poetis canebantur In quibus ludis multa canebantur t̄ effigiebantur turpia t̄ inhonesta tā de dijs q̄ de hoibꝰ t̄c. La. XXXII

a Erūtamen scitote t̄c. In hoc capitulo oñdit beatus augustinus quomodo demones seduxerunt homines vt crederēt q̄ ludi scenici fozēt eis i remediū ꝺ pestilētiā: et probat q̄ talis seductio fuit periculosa in moribus t̄ nocua solis antea ludis circensibus assueris. Qui sint circenses satis diffuse prosequitur isidoꝰ libro. 18. ethymo. Dicebantur autem circenses q̄si circa enses: nam ꝓm isidorū oliponebant gladij quos quadrige circuibant: t̄ secundū mores illi⁹ temporis erat arti equos circa picula torquere. Secundum valerium autem libro secundo isti ludi instituti fuerunt rome a romulo: t̄ vocati sūt ꝓsualia i q̄bus rapte sunt sabine: et secundum titum liuium celebrabātur in honorem neptuni. Fuit consuetudo gentilium q̄ sicut sacrificabant in honorem deorum: ita et ludos celebrarent: et determinati ludi determinatis dijs fuerunt consecrati: vnde t̄ christiani quidam a gentilibus videntur accepisse exemplum qui in diebus solennibus ludis intendunt: quasi hoc esset deo gratum. De istis ludis circensibus facit virgilius mentionem libro quinto eneidos, dicens q̄ eneas hos ludos celebrabat in honorem patris sui. Et iuxta hoc quamuis rome ludi isti primo fuerunt celebrati a romulo: tamen fuerunt alibi prius celebrati.

v Erūtāmē scitote q̄ ista nescitis t̄ q̄ vos ista nescire dissimulat. aduertite q̄ aduersus liberatorē a talibꝰ dñis murmurat: ludi scenici: spectacula turpitudinū: t̄ licētia vanitatū: nō hominū vitijs: sꝫ deoꝝ vijs inssis rome instituta sūt. Tolerabilius diuinos honores ꝺferret illi scipioni q̄ deos eiusmodi coleretis. Necq; n. erāt illi dij: suo pōtifice meliores. Ecce attendite: si mēs tādiu potaꝫ errozibꝰ ebria vos aliq̄d sanū ꝓsiderare pmittit. Dij ppē sedādā corpoꝝ pestilētiā ludos sibi scenicos exhiberi iubebant: pontifex autem vester propter animorum ea nendam pestilentiaꝫ ipsam scenam construi prohibebat. Si mabat. Nōdum. n. fuerat declarata gentibus supna doctrina que fide cor mūdās ad celestia vel supcelestia capescēda: humili pietate humanū mutaret affectū: t̄ a dñatu supboꝝ dēmonū liberaret. La. XXXII.

b Atque inde t̄c. vult dicere augustinus q̄ aliqui quos morum pestilentia possedit non obstante vastatione vrbis a gothis facta: quā oculis viderunt: fugiebāt de vrbe t̄ venerunt carthaginem vbi frequentabant theatra: et quasi continue pro histrionibus se gesserunt t̄ more insanorum se habebant. La. XXXIII.

o Mētes amētes t̄c. In B. c. redarguit augⁿ insaniā

ꝙ̃dã romanoꝝ ꝙ cũ aliena tõe remotissime plãgerẽt vrbis vastationez ipi dabãt se ludis t theatra freq̃ntabãt. La. xxxiiij.

aliq̃ luce mẽt aiuz corpi ꝓponit: eligite quẽ colaꝫ. Neqz.n. t illa corpoꝝ pestilẽtia tõ ꝓcuit: qz ppl'o bellicoso: t sol'antea ludis circẽsib⁹ assuero: ludoꝝ scenicoꝝ ōlicara subitrq uit isania: sz astutia spũz nefãdoꝝ ꝑuidẽs illã pestilẽtiã tã fine ōbito cessaturã: altã lõge gẽioꝛẽ q̃ plũmũ gauder: ex hac occasione nõ corpib⁹ sz morib⁹ curauit imittere: q̃ aias miseroꝝ tãt obcecauit tenebꝛ: tãta ōfoꝛmitate fedauit: vt ẽt mõ qō icredibile fozsitã erit si a nr̃is posteꝛ audieꝛ romana vrbe vastata quos pestilẽtia illa possedit: atq̃e ide fugiẽtes carthaginẽ puenire potuerũt: i theatris quotidie certatiz ꝑ histrionib⁹ isanirẽt. La. xxxiii.

Adẽtẽs amẽtes: qs ẽ b̃tãt⁹ nõ erroꝛ: sz furoꝛ: vt exitiuz vr̃z sic audiuim⁹ plãgẽtib⁹ oriẽtalibus pplis: t maximis ciuitatib⁹ i remotissimis ẽris: publicũ luctũ meroꝛẽq̃ ducẽtib⁹ vos theatra q̃reret: itraret: ipleret: t multo isanioꝛa q̃z fuerãt antea faceret. Hanc aioꝛ labẽ ac pestẽ: hãc ꝓbitaꝫ t honestaꝫ cũsionẽ: vobis scipio ille metuebat: qñ ꝓstrui theatra, phibebat: qñ reb⁹ ꝑsperꝫ vos facile cõꝛupi atq̃ euerti posse cernebat: qñ vos ab hostili ẽroꝛe securos ẽe nolebat. Neqz.n. cẽsebat ille felicẽ ẽe rẽpublicã: stãtibus menib⁹ ruẽtib⁹ morib⁹: sz i vob plus valuit q̃ hoines puidi ꝑcauerꝫ. Hic ẽ q̃ mala q̃ facitꝭ vob ipurare nõ vultꝭ: mala vo q̃ patimini xp̃ianis tpib⁹ iputaꝫ. Neqz.n. i vã securitate pacatã rẽpublicã: sed luxuriã q̃ritꝭ ipunitã: q de ꝑuati reb⁹ ꝑsperꝫ nec coꝛrigi potuistis adũsis. Volebat vos ille scipio ẽreri ab hoste: ne i luxuriã flueretꝭ: vos nec ꝓtriti ab hoste luxuriaz repssistis: pdidistis vtilitatẽ calamitaꝫ: t miꝛrimi fci estis t pessimi pmãsistis. Et tñ qō viuiꝭ dei ẽ: q vob parcẽdo admonet vt coꝛrigami penitẽdo q vob ẽt ingraꝫ ꝓstitit: vt vel sb noie nuoꝝ ei⁹ vr̃i loc marryꝝ ei⁹ hostiles manus euaderetis. Capl'z.

Omulus t re- m⁹ asylũ ꝓstituisse phibentꝫ quo q̃squis ꝓfugeret ab oi noxa liber eẽt: augere q̃rẽtes creande multitudinẽ citaꝫ. Adirãdũ i boꝛẽ xp̃i ꝓcessit exẽplũ: b̃ ꝓstituerũt euersoꝛes vrbis: qō istituerãt antea ꝓditoꝛes. Quid aũt magnũ si b̃ fecerũt illi vt ciuiũ suoꝝ numer⁹ supplereꝫ: qō fecerũt isti vt suoꝝ hostiũ numerosit as nuareꝫ? Dec talia: si quaꝝ uberi⁹ t cõmodi⁹ potuerit: rñdeat inimicꝭ suis redẽpta familia dñi xp̃i t pegria citas reg̃ xp̃i. La. xxxv

Eminerit sane i ipis inimicꝭ latere ciues futuros: ne infructuosũ vl'apud ipos puret: q̃ donec pueniat ad ꝓfessos poꝛtat ifẽsos: sic ex illoꝝ numero ẽt dei citaꝫ hz secũ q̃diu pegrinaꝫ i mũdo ꝓnexos coione sacroꝝ: nec secũ futuros i ecna sozte scoꝝ: q pti i occlio p ti i apto sẽ. Qui ẽt cũ ipis inimicꝭ adũsus deũ c⁹ sacr̃z gerũt murmurare ñ dubitãt: mõ cũ ill' theaꝫ: mõ ecclias nobiscũ replẽtes. De coꝛrectiõe aũt quoꝛũdã ẽt taliũ mltomin⁹ ẽ ōsperãdũ si apud aptissimos adũsarios p̃destinati amici latitãt: adhuc ignati ẽt sibi. Perplexe q̃ppe sunt iste due ciuitates i b̃ scl'o iuicẽq̃ pmixte: donec vltimo iudicio dirimant̃: dẽ q̃ꝝ exoꝛtu t ꝑcursu: t ōbitꝭ finib⁹ q̃ō dicẽdũ arbitroꝛ: q̃stũ diuinit⁹ adiuuaboꝛ expediã ꝓpter gliã ciuitaꝫ dei q̃ alienis a ꝛrio ꝓfuꝫ clarit⁹ eminebit.

Ed ãdhuc q̃ Da mihi dicẽda sẽ adũsũ eos q romãe reipublice clades i religionẽ nr̃az referꝛ: qz ōjs suis sacrificareꝫ, phibẽt. Cõmemoꝛãda. n. sunt que t quãta occurrere potuerũt: vel videbuntur satis esse mala: que illa ciuitas pertulit: vel ad eius imperium ꝓuincie pertinentes

a o

b r

c m

d

e s

f

duce iflu xerãt. Et ita exvarys quasi elemẽtis cõgrega, uit coꝛp⁹ vt vnum pplm romanũ efficeret. b eutropi⁹. Idẽ etiã narrat ti t⁹ liuiꝰ de vrbis origine lib. p La. xxxv.

Emi ne- rit sane tẽ. In b ca. oñdit augu. q̃ boni patienter ferre debẽt societatem malorũ: qz multi eoꝝ q̃ fũt mõ mali fũt a deo ꝑdestinati ad salutẽ eternã

De q̃ꝝ exoꝛtu t cetera. ō exoꝛtu ciuitatiꝫ ōi t ciuitatꝫ diaboli ꝓtractat aug⁹. ifra ab. ii. lib. vsq̃ ad. 15. De ꝑcursu vo ciuitatis vtriusq̃ a lib. 15. vsq̃ ad libꝝ. 19. ō fine vo vtriusq̃ citatꝫ a li. 19. vsq̃ ad finẽ totiꝰ operis. Laplin.

xxxvi

a Latini dentq̃ tusciq̃ pastoꝛes t etiam trãsmarini phꝛyges: q sub enea t archades sub euãdro

e s Ed adhuc tẽ. In b. c. oñdit aug. q̃ restãt adhuc tractãda i nouẽ libꝝ seq̃ntib⁹.

f Cõmemoꝛãda. tẽ. s. li. 3.

a Deinde demõstrãdũ est cẽ scilicet lib. 2.

b Et quas ob cãm cẽ. scilicet libro. 4. capo. 3.

c Postmodum aduersus eos cẽ. scilicet a lib. 6. vsque ad libꝝ xi.

d Asseramus ciuitatem dei cẽ. scilicet a 3. capitulo libri. 10. vsq; ad finem eius.

afficꝫ eoꝝ sacrificia ꝓhibita fuissẽt: q̃ oia ꝓculdubio nobis tribuerẽt si ꝑas vel illis clareret nr̃a religio: vel ita eos a sacris sacrilegis ꝓhiberet.

a Bẽide demõstrandũ ẽ quos eoꝝ b mores ꝛ q̃ã ob cãs ver⁹ ds ad augẽdũ iperiũ adiuuare dignat⁹ est: i cui⁹ ptãte sũt regna oia: cũcꝫ nihil eos adiuuerit bi quos deos putãt: qn poti⁹ cũctũ deciplẽdo ꝛ fallendo c nocuerit. Postremo adũsus eos dicẽt: q manifestissimis documẽtis ꝓfutati atq; deuicti conant̃ asserere: ñ ꝓpt̃ vite pñs vtilitatẽ: sed ꝓpt̃ eas q̃ post mortẽ futura ẽ colẽdos eẽ deos. Que nisi fallor q̃stio multo erit opositior: ꝛ subtiliori disputatione dignior: vt ꝛ ꝓtra ꝓbos in ea disserat̃ nõ quoslibet: sꝫ q apud illos excellẽtissima glia clari sũt ꝛ nobiscũ multa sẽtiũt. s. de aie imortalitate: ꝛ q ds verus mũdũ ꝓdiderit ꝛ de ꝓuidẽtia ei⁹ q̃ vniersũ qd cõdidit regit. Sꝫ qm̃ ꝛ ipsi i illis que ꝓtra nos sẽtiũt refellẽdi sũt: deesse huic officio nõ debem⁹: vt refutat̃ ipis ꝺdictoꝝ⁹, ꝓ viris⁹ q̃s ds ipar d tiet asseramus ciuitatẽ dei veracꝫ pietatẽ ꝛ dei cultũ: i quo vno veraciter sẽpiẽna beatitudo ꝓmittit̃. Dicitaq; modus sit huius voluminis: vt deinceps disposita ab alio sumamus exordio.

¶ Explicitus est liber primus.

¶ Incipiunt capitula libri secũdi.

E mõ q necessitati disputa d tionis adhibẽdus est. j.

De his q primo volumine expedita sũt. ij.

De assumẽda historia q̃ oñdit q̃ mala acciderit romanis cũ deos colerent anteq̃ religio chr̃istiana cresceret. iij.

Q̃ cultores deoꝝ nulla vnq̃ a dis suis ꝓcepta ꝓbitatis acceperit ꝛ in sacris eoꝝ turpia quecꝫ celebrauerint. iiij.

De obscenitatib⁹ qbus mr̃ deoꝝ a cultoribus suis honorabat̃. v.

Deos paganoꝝ nũcꝫ bñ viuẽdi sanxisse doctrinam. vj.

Inutilia eẽ iuẽta philosophica sine auctoritate diuina vbi quẽcꝫ ad vitia ꝓnũ magꝭ mouet qd̃ dũ fecerit q̃ qd̃ homines disputauerit. vij.

De ludis scenicis i qb⁹ dũ nõ offẽdũtur edictõe suaꝝ turpitudinũ: sꝫ placãtur. viij.

Quid romani veteres de cohibẽda poetica licẽtia senserit quã greci deoꝝ secuti iudiciũ liberam eẽ voluerũt. ix.

Qua nocẽdi arte demones velit vel falsa de se crimina vel vera narrari. x.

De scenicis apud grecos i reipublice administratione receptẽ eo q placatores deoꝝ iniuste ab homib⁹ spernerẽtur. xj.

Q̃ romãi auferẽdo libtatẽ poeti i hoĩb⁹ quã dẽrt i ds: meli⁹ d se cũcꝫ d dijs suis sẽserũt. xij.

Debuisse itelligere romanos q dũ eoꝝ qui se turpib⁹ ludis coli expetebãt idigni eẽnt honore diuino. xiij.

Melioꝛẽ fuisse platonẽ q poetis locũ i bñ morata vrbe nõ dederit cũcꝫ hos deos qui se ludis scenicis voluerit honorari. xiiij.

Q̃ romani quosdã sibi deos nõ rõe sed adulatione istituerũt. xv.

Q̃ si dijs vlla eẽt cura iusticie ab eis romani accipe debuerit ꝓcepta viuẽdi pot⁹ cũcꝫ leges ab alijs hoĩb⁹ mutuare. xvj.

De raptu sabinaꝝ alijsq; iniqtatib⁹ q̃ i ciuitate romana etiã laudat̃ viguere tpib⁹. xvij.

Que d mozib⁹ romãoꝝ aut metu ꝓpsis aut securitate resolut̃ salustij ꝓbat historia. xviij.

De corruptiõe romane reipublice ꝓiuscꝫ cultũ deoꝝ rps auferret. xix.

Quali velit felicitate gaudere ꝛ qb⁹ mozib⁹ viuere q tpa xp̃iane religionis icusãt. xx.

Que ínia fuẽrit ciceroĩs d romana r̃publica. xxj.

Q̃ dijs romanoꝝ nulla vnq̃ cura fuerit ne malis mozib⁹ respublica deperisset. xxij.

Varietates reꝝ tpaliũ ñ ex fauore aut ipugnatiõe demonũ: sꝫ ex dei veri pẽdere iudicio. xxiij.

De syllanis actib⁹ quoꝝ se demones ostentauerũt aditores. xxiiij.

Quãtũ maligni spũs ad flagitia ĩducant hoies cũ cõmittẽdis sceleri⁹ q̃si diuinam exẽpli sui iterponũt auctoritatẽ. xxv.

De secret⁹ d monũ mõit⁹ q ꝓriebãt ad bonos mores cũ palã i sacr⁹ coꝝ ois negtia discereẽt. xxvj.

Quãta eũsione publice discipline romani dijs suis placãdis sacuerit obscena ludoꝝ. xxvij.

De xp̃iane religionis salubritate. xxviij.

De abũciendo cultu deorum coboratio ad romanos. xxix.

¶ Incipit liber secūdus Lap. I. Ira ronis pspicue. Dicit liber scōs i q̄ btūs augusti⁹ pbat q̄ mltitudo dorū falsorū nō curauit de malis clē pe romanorū: vt scz ea pbiberet immovt poti⁹ p̄curaret ea fieri. Et habz iste liber 29. capitula. In quoz p̄mo dēterminat sibi modū p̄cedēdi quē itēdit in sequētib⁹ obſuare in declaratōe veritatis t terminū quē non vult excedere i expugnatiōe falsitatis.

¶ Incipit liber secūdus. Ca. I.

a s Ironi pspicue veritatis infirm⁹ humane cōsuetudinis sēsus nō auderet obstere: sed doctrine salubri lāguorē suū tāq̄ medicine subderet: donec diuino adiutorio fide pietatis ipetrāte sanaret: nō mlto ꝓmone op⁹ eēt ad ꝓuicēdū quēlibet vane opinatōis errorē: bis q̄ recte sentiūt: t sēsa⁹ bis sufficiētib⁹ explicāt: Hūc vero qm̄ ille ē maior t tetrior ifipiē tiū morbus aio⁹: quo irrōnabiles mor⁹ suos ēt post rōnē plene redditā q̄sta boi ab boie debeāt: sine nimia celitate q̄ nec apta cernunt: sine obstinatissima puicatia q̄ t ea q̄ cernunt nō ferunt: tanq̄ ipsā rōnē veritatēq̄ defendūt: sit nec̄itas copiosi⁹ dicēdi plerūq̄ res claras: velut eas nō spectantib⁹ irnēdas: sed b quodāmō tāgēdas pālpātib⁹ t cōmuētib⁹ offeram⁹: Et tm̄ qs discerptādi finis erit t loquēdi modus: si rnidēdū eē rnidentib⁹ semp existimem⁹: Mā q vel non p̄sit itelligere q̄ dz: vel tā duri sūt adūsitate mētis: vt etiā si itellexerit nō obediāt: rnidēt vt scriptū ē: t loquūtur iniq̄tatē atq̄ ifatigabilr vani sūt. Quorū dcā ꝓia si totiēs velim⁹ refellere: quotiēs obnixa frōte statuerit nō curare qd dicāt dū quocūq̄ mō nris disputatōib⁹ ꝓdicāt: q̄ sit ifinitū t erūnosū t ifructuosū vides. Quāobrē nec teipz mi fili marcelline nec alios qb⁹ hic labor nr i xp̄i charitate vtilr ac liberalr fuit: tr̄les meoz scriptoz velim iudices: qui rnsionē semp desiderēt: cū bis q̄ legūtur audierit aliqd ꝓdici: ne fiant sil'es eaz mulierculaz q̄s cōmemorat apl's: semp discētes t ad veritatis sciaz nūq̄ puenientes. Ca. II.

c s Upiori itaq̄ libro cū de cinitate dei dicere istituissez vñ hoc vniuersū opus illo adiuuāte i man⁹ sumptū ē: occurrit mihi rnidēdū eē p̄mitus eis q̄ hec bella qb⁹ mūdus iste ꝓterit: maximeq̄ romane vrbis recētē a barbaris vastatiōnē xp̄iane religioni tribuūt: q̄ ꝓhibētur nefandis sacrificijs fuire demonib⁹: cū poti⁹ ꝑ deberēt tribuere xp̄o: q̄ ꝓpt̄ ei⁹ nomē ꝓ institutū morēq̄ bellorū eis quo ꝓfugerēt religiosa t amplissima loca barbari libere ꝑbuerunt: atq̄ in multē famulatū debitū xp̄o: nō solū vez sz etiā timorē ꝓfectū: sic bonorauerūt: vt q̄ ꝓ eos belli iure fieri licuisset: illicitū sibi eē iudicarēt:

d Indē icidit q̄stio cur diuina bñficia etiā ad ipios igratosq̄ puenerint: t cur illa iridez dura q̄ hostilr fcā sūt: pios cū ipijs pariē afflixerit Quā q̄stionē p multa diffusam: i hui⁹ eui quotidianis vel dei munerib⁹ vl' boiuz cladib⁹: q̄ qm̄ vtraq̄ bñ vel male viuētib⁹ ꝑmixte atq̄ idiscrete sepe accidūt: solet multos mouere: vt ꝓ suscepti opis necessitate dissoluerē aliquātū imorat⁹ sū: maxime ad ꝓsolandas scās feminas t pie castas: i q⁹ ab hoste aliqd ꝓpetratū ē q̄ ō itulit verecūdie dolorē: t si nō abstulit pudicitie firmitatē: ne peniteat eas vite q̄s nō est vñ possit penitere negtie.

e Deide pauca dixi i eos q̄ xp̄ianos aduersis illis reb⁹ affectos: t p̄cipue pudorē humiliataz feminarū q̄nis castaz atq̄ scāz: ꝓteruitate ipudētissima exagitāt: cū sint negligentissimi t irreuerētissimi: longe ab eis ipsis romanis degeneres: quoz p̄clara mīra laudātur t lr̄az memoria celebrātur: imo illoz glie vehemēter aduersi. Romaz q̄ppe curastructā veteꝝ auctāq̄ laborib⁹: fediorē stātē fecerāt q̄z ruētē: quādo qdē i ruina ei⁹ lapides t ligna: in istoz aūt vita oia nō murorū sz morū munimēta atq̄ ornamēta ceciderūt: cū funestiorib⁹ eoz corda cupiditatib⁹ q̄z ignib⁹ tecta illi⁹ vrbis arderēt. Quib⁹ dicē: primū termif nauī librū. Deinceps itaq̄ dicere istituī q̄sta mala ciuitas illa ꝓpessa sit ab origine sua: siue apud seipsā siue i ꝓuincijs iā sibi subiectis: q̄ oia xp̄iane religioni tribuerēt: si iaz tūc

z. Tbi. z Lōniuere. n. est oculos vel palpebras claudere: vult ḡ aug⁹ dicere: q̄ ea q̄ dicet ꝑbebit palpāda: vt si q̄ oculos etiaz claudat ne ipa videāt salte ea palpabunt. Capi. II.

c s Upe riori itaq̄ libro cē. In B c. recolligit ea q̄ tractata sūt i p̄ libro: t declarat i tētionez suā q̄ addicēda. Recolligit aūt p ea q̄ dcā sūt a p̄ncipio primi libri vsq̄ ad octauuz capl'z exclusiue. deide ibi

d Jnde icidit cē. Recolligit breuiter q̄ tractata sūt ab. 8. ca. vsq̄ ad 16. Et postea ibi.

e Deide pauca cē Recolligit q̄ tractata sūt a. 16. ca. fere vsq̄ ad finez libri.

f Deinceps itaq̄ dicere cē. B fac i p̄rio. c. sequēti i generali Sz i tertio libro dissuse t magis in speciali.

a Emento autem me ista ⁊c. Cap. III.

m In hoc capō cōuincit maliciam aliquoꝝ q xpi anis ⁊ insultabāt ꝓpter mala q̄ roma a gothis passa est ⁊ insultādo fecerūt sibi puerbiū: cū tñ multi eorum scirēt ex libris suis historicis. q roma ante tpa xpianoꝝ grauiora fuerit perpessa mala. Ca. IIII.

b Rimo ipos mores ⁊c. In hoc cap. incipit aug. intentionem suā pricipalez hui⁹ scōi libri psequi ꝓbās q̄ dij romanoꝝ ñ curauerūt ō bonis moribꝰ cultoꝝ suoꝝ: imo potius miserunt eos i errorē ⁊ reprobum sensū: vt mīta turpia perpetrarēt qō ꝓbat i B ca. per defectū legū. q̄ dū nulla lege turpia prohibebāt: ⁊ etiā p cultū quē augu. vidit duc exhiberi.

c Ludibria q̄ sacrilegiorū ⁊c. Ludibria sacrilegioꝝ appellat ludos turpissimos q̄s gētiles faciebāt ad placādū deos suos. ⁊ deas suas. In q̄bus ludis multa fiebāt ⁊ dicebāt turpia quib⁹ repte sentabāt cā turpissima deoꝝ suoꝝ. ita q̄ in ludis illi videbāt dū eoꝝ exiberi ludibrio. d Spectabam⁹ arrepticios ⁊c. Hoc dic aug⁹. pp mulieres q̄ i festo bacchi q̄ fingit de⁹ vini. q̄si insanientes videbāt ⁊ cū i sania festū bacchi celebrarūt. vt ꝓz p augu. li. 6. ca. 6. Et iō mulieres illas vocat arrepticias. Uel potiꝰ dic aug⁹. B pp sacerdotes berecyntie de qua statz facit mētionē. nā sacerdotes illi galli vocabant fm hug. a quodā flumine. i phrygia. q̄ gall⁹ vocabat. vbi berecyntia colebat: fluui⁹ vero potātes iebriat ⁊ q̄si insanos reddit ⁊ furiosos: de quo i sacrificijs bibebāt ⁊ quasi ebrij ⁊ furiosi ⁊ arrepticij vidēbāt ⁊ iō etiā rome ⁊ alibi q̄ celebrebat festū ei⁹ sacerdotes ei⁹ quādā insaniā ꝓtēdebāt. Quidꝰ aūt de fastis. 4. aliā reddit causā q̄ inuitē fictiōi poetice. Fingebāt eni poete q̄ erat puer q̄dā ōcor⁹ noīe atbis oblat⁹ bera cyntie q̄ voueret castitatē ⁊ seruiret sibi i templo suo fcūs ē sacerdos. Ipe vo postmodū votū suū fregit. pp q̄ dea irata volēs se vindicare imisit sibi furorē ⁊ insaniā. q̄ in tātū furebat nō potēs ferre dolorē sus os q̄ fēsit q̄ cū petra abscidit sibi virilia sua. dicēs. ba pereant ptes q̄ nocuere mihi. Et iō ad repsētādum dictā illaz sacerdotes ei⁹ postmodū fuēt castrati ⁊ i festo ei⁹ insaniā mētis q̄si arrepticij ꝓtēdebant. De gall⁹ ⁊ athis adolescente fac aug⁹ mētionē i fra li. 6. ca. 7. ⁊ lib. 7. ca. 25.

e Audiebam⁹ symphoniacos ⁊c. Symphoniaci sūt canētes tubis. vt alio mō soni tū magnū faciētes. In festo ātberecyntie fiebat strepit⁹ magn⁹ q̄tiētiū cymbala ⁊ es cū ere p cutiētiuz. vt pz p ouidiū li. 4. de fast. Et etiā p isido. et huarū

f Dijs deabusq̄ exibebāt oblectabamur celesti virgini ⁊ berecyntie matri deorum omnium.

li. 4. strepit⁹ erat tāt⁹ q̄ erat horribilis ad audiendū. vñ ouidi⁹. Querere mīta libz sz me son⁹ eris acuti Terret. ⁊ horrēdo iurhos aduncа sono. Uocat hic ergo btūs augu. symphoniacos istos sic strepentes. vel symphoniacos vocat q̄ i honorē dee pudicitie q̄dā turpia faciebāt vt dicā ifra libro isto ca. zz. f Oblectamur celesti vgini ⁊c. Adcuī⁹ itellectū sciēdū ē q̄ imagines duas scilicet palladis. i. minerue, ⁊ berecyntie cōsueuerūt singulis annis lauare i almone fluuio qui fluit i tyberi. pallas aūt q̄ ⁊ minerua vgo eē tradebat. Est āt dea sapiētie fm gētiles. sicut narrāt historie: ipa subito apparuit in habitu vgiali iuxta palladē i africa. tritonē noīe. Et iō ap-

pellata ẽ virgo tritonia. docuit ãt africos multa ꝓpter qꝺ creditur eẽ dea. ⁊ eo citꝰ ꝙ eiꝰ origo fuit oĩno igno/ta. vñ dicebaꝫ q̃si de celo lapsa. propter qꝺ hic aug. vo cat eã virginẽ celestẽ. Et sm fictiones poeticas ipa fuit nata de capite iouis. palladiuz etiã. i. imago palladis al/latuz de troia romã vt dicit ouidius li. 6. de fastis. cre/debaꝫ de ce lo i arcẽ iuli descẽdisse. vñ dic ouidi dius. Credi tur armifere signũ celeste minerue. Tñ ꝺ festo lotõis eiꝰ q̃ ad eaq̃ fiebãt i festo illo ñ faĉ aug. ℔ i spãli mẽtionẽ. sz ꝺ lotõe berecyntie. Uel ꝙ celestẽ ygẽ intelligit ℔ augu. deã ygẽ seu pudicitiã. vt infra li. isto ca. 26. dicã. Berecyntia ꝙ de q̃. ꝺ. li. ꝑ. ca. 20. ẽt fit mẽtio. imaginẽ bũt q̃ scribit isido. li. 8. et℔iarũ ca. vlti. ⁊ si/bi fuebant galli. idest castrati. q cõ ribãtes q̃si chorobeantes appellati sẽ. festũ ãt eiꝰ celebrabaꝫ apꝺ romãos ꝺie nonas aꝑlis. vt ꝓz i klẽdario oui dy. ⁊ tũc circũducebaꝫ ꝙ vrbẽ cum bõzibili strepitu. vt. ꝺ. ta ctũ ẽ ⁊ ꝓz ꝙ ouidiũ li. 4. ꝺ fastis. ⁊ põtabaꝫ i lecti ca. i. i theatro ludi solẽnis i honorẽ eiꝰ. In qb℔ ludis fiebãt a scenicis illa vilia ꝺ qb℔ ℔ aug. faĉ mẽtõz puta q alig castrabãt. ⁊ alig ifamiebãt sic finxerũt eoꝝ poete. pu er athis q votũ castitatis illi dee fcñ ñ fruauit versus q̃ si i ifamiã ex vltõe ꝺe scipz mutilauit. vt. ꝺ. dcñ fuit. ⁊ cõ silia de qb℔ aug℔ ifra ca. 7. logt. Dicebãt ãt scenici a scẽa

Ante cuꝰ lecticã die solenni la/nationis eius talia ꝙ publicũ can titabãtur a nequissimis scenicis: qualia nõ ꝺico matrẽ deoꝝ: ℔ matrẽ qualiũcũq̃ senatoꝝ. vel quozunlibet honestozum viro/rum: imo vero qualia nec ma/trẽ ipsozũ scenicoꝝ deceret audi re. Habz eni quiddã erga parẽ tes hũana verecũdia: qꝺ nec ipa nequicia possit auferre. Illã ꝙ/inde turpitudinẽ obscenozũ ꝺi ctoꝝ atq̃ factoꝝ: scẽicos ipsos domi sue ꝙ ludẽdi cau/a coram matrib℔ suis agere puderet quã per publicũ agebãt coꝝ deozũ matrẽ: spectãte ⁊ audiẽte vtriusq̃ sexꝰ frequẽtissima multitudi ne. Que si illecta curiositate ad esse potuit circũfusa: saltẽ offẽ sa castitate debuit abire confu sa. Que sũt sacrilegia si illa erãt sacra: aut que inquinatio: si illa lauatio? Et hec fercula appel/labanꝫ: quasi celebrareꝫ cõuiui uz: quo velut suis epulis imun da demonia pascerẽtur. Quis eui nõ sentiat cultusmodi spũs talib℔ obscenitatibus delectẽ: nisi vel ne sciẽs vtrũ oĩno sint vl/li imundi spũs deozuz nomine decipiẽtes: vel talem agens vi/tam i qua istos potius q̃z deum verum ⁊ optet propitios ⁊ fo/rmidet iratos.

Cap. V.

a n Equaq̃z istos qui flagi tiosissime consuetudi/nis vitijs oblectari po/tius q̃z obluctari studẽt: ℔ illuz ipsum naficam scipionez q̃ vir

Fuit aũt scena ꝑpe domũcula ſ medio thearri. ẽles sũt domũcule tabernarioꝝ vl mercatoꝝ i nũdinis fm bug. i qua erat pulpit℔ quẽ aſcẽdebãt illi q fabulas recitabãt Et quot erãt carmia tot reputabãt apposuisse fercula. Jnfra etiã latebãt laruati scz histriones ⁊ mimi q subi/to exeũtes coꝝ ꝑsonis motib℔ corꝑis expresserũt histori/as seu fabu las recita/tas. Et isti ꝑ pie fuerũt appellati sce/nici. Scena etiã q̃q̃z po/nit ꝙ ipo to to theatro. q̃q̃z ꝙ fabu la. q̃q̃z ꝙ re citatõe fa/bule. Et ẽ ℔ sciẽdũ ꝙ ista dea quã vo/cauerũt ma trẽ deoꝝ. ꝙ quã terram itelleꝛerũt i tãta fuit re uerẽtia apꝺ romãos. ꝙ añq̃ eiꝰ ima go eẽt ꝺ pes simo romã trãslata sic narrat vale/riꝰ li. ꝑ. sepiꝰ iperatores romãi. i. q i/peria gesserãt sicut con sules ꝓtores ⁊ h℔ ꝓtores victoriaꝝ. i. pꝰ obtẽtas victorias susce pta vota pes simitricẽ ꝙ/fecti soluerũt. Cõsideꝛent xpiani quãta sit di stantia iter romã ⁊ pessi miũ. vt vide ant qd̃ reue rentie debe ant mri non falsoꝝ deoꝝ sz vni ꝰ sũmi ⁊ veri ꝺei.

Jn huius ho

optimꝰ a senatu electꝰ est: cuius manibus eiusdẽ demonis simu lacrũ susceptũ ẽ: in vrbemq̃z ꝙ uectũ: bẽre de hac re iudicẽ vel lez: Diceret nobis vtrũ matreꝫ suaz tam optime de re publica vellet mereri: vt ei diuini honoꝛes decernerent: sicut ⁊ grecos ⁊ romanos alias q̃z gẽres cõstat quibusdã decreuisse mortalib℔ quoꝝ erga se beneficia magni pẽderãt: eosq̃z imortales fcõs atq̃z i deoꝝ numeꝝ receptos eẽ crediderãt. Profecto ille tãtaz felicitatẽ sue matris si fieri po/sset optaret. Porro si ab illo de inde quererem℔: vtrũ iter eiꝰ di uinos honoꝛes vellet illa tur/pia celebrari: nõne se malle cla maret: vt sua mater sine vllo sẽ su mortua iaceret: q̃z ad ℔ dea viueret vt illa libenter audiret: Absit vt senatoꝛ ꝓpũ romãi ea mẽte ꝓditus qua theatꝝ edi ficari i vrbe fortiũ virozum ꝙ/hibuit: sic veller coli matrẽ suã vt talib℔ dea sacris ꝓpitiaretur: qualibus matrona vrbis offen deret. Necvllo modo crederet verecundiaz laudabilis femine ita in ꝓtrariũ diuinitate mutari vt honoꝛibus eã talib℔ aduoca rẽt cultoꝛes sui: qualiꝰ conui/tijs in quẽpiã iaculad: cuz inter boies viueret: nisi aures claude ret: sesecꝝ subtraberet: erube scerẽt ꝙ illa ⁊ ꝓpiqui: ⁊ mariꝰ ⁊ liberi. Proinde talꝫ maꝫ deoꝝ qualẽ bẽre matrem puderet quẽlibet etiã pessimũ viruz: ro/

norẽ ẽt ꝓstructũ fuit a domitiano tẽplũ illũ rome quod pãtheõ vocabaꝫ. Et postmodũ bonifaciꝰ pa. i honorẽ be/ate marie ꝑsecrauit vt hẽtur i legẽda de oib℔ scis. ⁊ mõ/vocaꝫ ecclia btẽ marie rotũde.

Cap. V.

a n Equaq̃z istos q flagiti. ⁊c. In B. c. aug. reꝓbat cultura berecynthie descriptã i ꝓcedẽti. c. ꝙ na/

ſcā ſcipionē virū optimū iudicio romanoꝝ. qui ſcꝫ voluiſſet mr̄em ſuā inter deos trāſferri more gentiliū. potꝰ tñ elegiſſet eā iacere i ſēſibilē. q̄ honorari ſicut berecynthia fuit honorata. Et ideo pz manifeſte fraus dyaboli in hoc q̄ berecyntia noluit i alicuiꝰ hoſpitio recipi q̄ viri optimi qnā fraudē hic detegit augꝰ. De iſto naſica ſcipiõe ⁊ recep-

tione berecyntie ab eo habi-

tū ē. ē. li. p. capi. 30. vbi etiā habeť quō ipe prohibuit theatrū rome conſtitui more grecorum. de quo ēt augꝰ. facit mētōem in loco iſto.

Cap. VI.

a Jnc ē q̄ b de vita ⁊c. In

b ca. oñdit btūs augꝰ ex cōparatōe eoꝝ q colūt deos mltos ad xp̄ianos q vnū deū colūt q illi dꝝ mlti ſūt ſpiritus imūdi nō curātes de vite immūditia cultorum ſuoꝝ. ⁊ hoc q̄ in locis publicis nūq̄ p mulgāť apō cultores illos legeſ aliq̄ de mūdicia fuāda. q̄ibus alꝰ qui iſtoꝝ iactēt q̄ ſecretiꝰ p modū ſuſurri leges tales ſuſcipiāt ſicut ifra magis diceť ca. 26. bꝰ li. alr̄ ē ō xp̄iāis

b Nec vbi fug. ⁊c. vr̄ q̄ b debz eē phrygialia vl̄ phrygalia q̄ vocant feſta berecyntie. de q̄bus .ē. ca. 4. tractauit. b. aug. feſta aūt illa dicebā-

tur phrygialia. q̄ fuerūt dee phrygie. i. berecyntie. q̄ pri⁹i phrygia q̄ rome colebať. ⁊ eo mō dicūť bachanalia feſta bacchi. Et cerealia feſta cereris. ⁊ ſic de alijs feſtis. Sꝫ tñ ego diuerſos libros reſpexi i anglia ⁊ ēt i bononia. ⁊ i oī loco lueni fugalia. Credereť tñ ifaz vitio ſcriptoꝝ corruptaꝝ. niſi btūs augꝰ ironice ⁊ aludēs ꝓditōi gētis ⁊ cōueniēti nois vocaret fugalia q̄ aly vocāt phrygalia. nā ſm hiero. ſup epl̄aꝫ ad galathas. oēs poete vocāt phrygios timidos ⁊ p ꝓnōs ad fugā paratos. pp q̄ō aug. eoꝝ ſacra q̄ dicuntur phrygalia ꝫ vocat fugalia Et ꝫ ēveriſile. q̄ poſtmodum addit aug. Et vē fugalia. ſed pudoris ⁊ honeſtatis. q̄ō nō

manas occupatura mentes q̄ſiuit optimū virū: non quē mo nendo ⁊ admōnādo faceret: ſed quē fallēdo deciperet: ei ſimul de qua ſcriptū ē. Mulier āt virorꝝ p̄ciosas aias captat: vt ille magne idolis anim⁹ hoc velut diuino teſtimōio ſublimat⁹: ⁊ vere ſe optimū exiſtimās: vērā pietatē religionēq̄ nō q̄reret: ſine qua oē q̄ quis laudabile igeniuꝫ ſuperbia vaneſcit ⁊ decidit: Quō igiť niſi iſidioſe q̄reret dea illa optimū virū: cū talia q̄rat i ſuis ſacr̄ſ: q̄lia viri optimi abhorrēt ſuis adhibere ꝓmiſſis: L. VI.

a Jnc ē q̄ dē vita ⁊ mori-

b bus citatū atq̄ ꝓb̄oū a qb⁹ colebāť illa numina nō curarēt: vt taꝫ horrendis eos ⁊ detestabilib⁹ malis: non i agro ⁊ vitib⁹ nō i domo atq̄ pecunia: nō denīq̄ i ipſo corpore q̄ō mēti ſubdiť: ſꝫ in ipſa mente in ipſo rectore carnis aīo: eos i pleri ac peſſimos fieri: ſine vlla ſui terribili ꝓhibitōe ꝑmitterēt Aut ſi ꝓhibebant: hoc oñdať poti⁹: hoc probeť. Nec nob ne ſcio quos ſuſurros pauciſſimorū aurib⁹ anhelatos: ⁊ arcana: velut religiōe traditos iactent: quib⁹ vite ꝓbitas caſtitaſq̄ diſcatur: ſꝫ demonſtrēturvl̄ cōmorētur loca talib⁹ aliq̄ cōueticulis ꝓſecrata: ñ vbi ludi age

rent obſcenis vocib⁹ ⁊ motib⁹

b biſtrionū: nēc vbi fugalia celebrarētur effuſa oium licētia turpitudinū: ⁊ vere fugalia: ſꝫ pudoris ⁊ honeſtatis. ſed vbi ꝓb̄i audirēt q̄d dū ꝓceperūt de cohibēda auaricia: ābitiōe frāgēda: luxuria refrenāda. vbi diſcerēt miſeri q̄ō diſcēdū ſꝫ ꝓſius in

c crepat dicēs. Diſcitē o miſeri

d ⁊ cauſas cog̃ſcite reruꝫ. Quid ſum⁹: ⁊ q̄ſdnam victuri gigni-

b mur: ōrdo Quis dat⁹: aut me

i te q̄ mollis flex⁹: ⁊ unde: Quis

m modꝰ argēti: q̄d fas optare

n q̄d aſper Utile nummus hz:

o patrie cariſq̄ ꝓpinqs Quātuꝫ

p largiri deceat: quez te deꝰ eē iuſſit. Et būaną qua parte locatus

es i re. Dicať i quib⁹ locis ꝫ docētiū deoꝝ ſolebāť p̄cepta recitari: ⁊ a cultoribꝰ coꝝ pplis frequēter audiri: ſicē nos oñdimus ad hoc eccl̄ias inſtituras: qua q̄ uerſuꝫ religio xp̄iana diffūdit:

r Jam nobis fortē p̄hoꝝ

s ſcholas diſputatōeſq̄ memorabūť: Prio ꝫ nō romana ſꝫ greca ſunt: aut ſi ꝓpterea tā romana: q̄ ⁊ grecia ſcā ē romana ꝓuincia: nō deoꝝ p̄cepta ſunt ſꝫ hoiuꝫ inuēta: qui vtcūq̄ conati ſunt ingenūſ acutiſſimis p̄diti ratiocinādo inueſtigare: qd i rez natura latitaret: quid i mozib⁹ appetēdū eēt

eēt itelligibile ſi diceret phrygalia vel phrygialia.

c Qō dicēdū pſi⁹ ⁊c. Jſte ỹius ſūt pſy poete ſatyrici. ſatyra q̄rta vbi p⁹lōgā ⁊ durā icrepationē eoꝝ q pigri ſunt ad laborādū. hortať eos ad bonū dicēs. Diſcite o miſeri ⁊ cauſas cog̃ſcite rez. ſ. ad hoies ptinētiū. d Quid ſum⁹. i. qd ſum⁹ hoies ⁊ p ꝓnōs aialia rōnalia q̄ debent viuere ſm rōnē. e Et qd nā victuri gignimur. i. ad qd ē ad quē finē gignimur. Conſtat q̄ btitudo ē finis quē null⁹ attigit niſi pvirtutē. f Ordo dat⁹. ſic ordinata eſt būana nā. q̄ ē ſup bruta aialia. Et iō repmere dz ⁊ ſubiecre motus brutales ipi⁹ animi. g Aut mete. meta. i. termin⁹ vite nr̄e ē mors. c⁹ meditatio ñ paꝝ confert ad virtuoſe viuēdū.

b Quā molľ flexus. i. q̄ facilit̄er hō flectiť ō bono i malū.

i Et vñ. ſ. fit iſte flex⁹. Eſt. n. ex ſēſualitate. ⁊ iō regēda ē.

k Quis modꝰ argēti. i. acgrendi argētū ne. ſ. q̄ratur tāq̄ finis. ſꝫ ſtē illud quod ē neciū ad finem aliogn. ñ ē modus. ſꝫ ꝓcedeť i infinitū.

l Quid fas optare. ſ. i. argēto ⁊ in diuitys optare lz neciaria ad victū ⁊ veſtitū. m Quid aſper vtile nūm⁹ hz. i. quātuꝫ hz aſpitatis pp curas magnas q̄s igerit. pp q̄ō ⁊ ſpinis cō parāť diuitie. n Prie cariſq̄ ꝓpinquis quātū largiri deceat. i. cog̃ſcite quātū ipedere ꝓueniat parētib⁹ ⁊ amicis.

o Quē te deꝰ eſſe iuſſit. ſ. ⁊ ꝫ cog̃ſce q̄liter deꝰ ꝓcepit tibi viuere. p Et būana q̄ pte locatꝰ es i re. i. ꝓſidera q̄ parte locatꝰ es i re būana. i. quē ſtatū hēas vl̄ gradū inter hoies q⁹ ſcꝫ differētiā ſtatus vl̄ grad⁹ dz eē diuerſus modus viuendi. q⁹ libet viuere dz ſꝫ decētiā ſui ſtat⁹. Ca. VII.

q Jam nobis forte ꝓhoꝝ ⁊c. Jn ꝫ ca. excludit btūs aug.

a rōſionē q̄ndā q̄ poſſz dari ad illō q̄ō q̄rebat ⁊ arguebat i p̄cedēti ca. petiuit. n. btūs aug. a gētibus

romanis q̄ ipi demōstrarēt aliquē locuz publicū vbi tra derent leges deoz ad recte viuēdū ꝛ ordinate: ꝛ ipsi forte rndebūt q̄ scole philosophoz sūt talia loca. Sz hanc rn sionē excludit dupliciter. ꝓmo qz illi phi nō erāt romani sz greci. Et qz ad ꝟ rndērēt forsan q̄ greci iā facti sūt romani. qz grecia iā fcā ē ꝓuincia. i. terra tributaria romānis iō excludit istā rnsionē scdo dicēs q̄ traditiones phoz non erāt leges deorū. sz adiuentiones hūani intellectus a deo ad cognitionē veritatis aduti. Et iō phi eēnt potius honorādi q̄z dn. a Gallis absciderēt ꝛc. p gallos itelligit sacerdotes cybelis. i. berecyntie de quoz absciss one. i. castratōe. ē. i hoc li. ca. 4. satis dixi. Eos aūt vocat molles q i sacra scriptūra effemiati appellāt. vñ. 3. regū. 4. dr effeminati fuerunt i terra. ꝛ ca. 15. effeminatos abstulit de terra. de istis dicēt infra li. 7. ca. 26. Gallos aūt ꝓdcōs vocat aug. isāos ꝛ causa pz ex his q̄. ē. ca. 4. dixi. vl poti9 illos in sāos dic̄ q secutris vel lanceolis secabant. i. se icidebant vt de ꝓpio sanguine facerēt sacrificiū. vt infra li. 7. ca. 26. dicēt.

*Persi9 4. saty.

atq; fugiēdū: qd i ipis rōcinādi regulis certa connexione trahe retur: aut qd nō ēt ꝓfis vl etiaz repugnaret. Et quidā eoz q̄dā magna quātū diuit9 adiuti sunt iuenerūt: quātū aūt hūanit9 ipediti sūt: errauerūt maxie cū eoz supbie iuste, puidēna diuina resisteret: vt viā pietatis ab būilitate i supna surgētē etiā istoz ꝓparatōe monstraret: Uñ postea nobis erit i dei pi dñi volūtate disqrēdi ac disserēdi loc9. Verūtñ si phi aliqd iuenerunt qō agēde bone vite btēq; adipiscēde satis eē possit: quāto iustius talib9 dini honores decerneren tur: quāto melio9 ꝛ honestius in platōis tēplo libri ei9 legerētur: a q̄z i tēplis demonū gālli absciderēt: molles ꝓsecrarēt: isani secarēt. ꝛ qcqd aliō vel crudele vel turpe. vl turpit crudele: vl crudelit turpe i sacris taliū deoz celebrari solet: quāto sati9 erat ad erudiēdā ad iusticiā iuuētutē: publice recitari leges deoz: q̄z laudari inaniter leges atq; instituta maioz. Oēs. n. cultores taliū deoz moz vt eos libi b do ꝓpulerit: ferūenti vt ait psi9 tricta veneno: magis ītuent qd c iuppit̄ fecerit: q̄z quid docuerit platovl censuerit cato. Dic d apud tērētiū flagicios adolescēs spectat tabulā quadā pictā i pariete vbi erat pictura h̄: iouem quo pacto danae misisse aiunt i gremium quondam imbrem aureū: atq; i hac tanta auctoritate adhibet patrocinium turpitudini sue: cum i ea se iactat imitari deū. At quē deum iquit: Qui tēpla celi summo sonitu ꝓcutit: ego hominucio non facerez id: Ego vero illud feci ac libens. Ca. VIII.

e a Tenim nō tradūt̄ ista sacris deorum sed fabulis poetarum. Nolo dicere illa mystica: q̄z ista theatrica eē turpiora. Hoc dico q negātes conuincit historia: eosdez illos ludos in quibus regnāt figmēta poetarum: non per impium obsequium sacris deorum suorum intulisse romanos: sz ipos deos vt sibi solenniter ederentur: ꝛ honori suo consecrarentur acerbe imperādo: ꝛ quodāmodo extorquendo fecisse: Qō in primo libro breui cōmeciei ibris aurei. genuitq; pseū. veritas fuit q ipe allexit eā ad sui cōcubitū donis aureis vt pz ꝑ aug. ifra li. 18. ca. 13. Erat ergo iuuenis quidā q gestit se ꝓ eunucho cū tñ in rei veritate nō eēt. suscepit puellā quādā i sui custodiā. videns aūt tabulā quandā in qua pictū fuit ꝓdcm facin9 ipsius iouis. accēsus ē libidine ex aspectu illo. Et coḡuit puellaz illā sibi ad custodiēdū traditā ꝛ cōmēdatā. assumēs exēplū turpitudinis ab ipso ioue. qui apud gētiles ē deus sūmus tonās i sublimib9. Uñ illa ꝟba quē deū ꝛc. vsq; ad finē hui9 capli sunt ꝟba terētij ipsona ipsi9 eunuchi.

e T. enī nō tradūt̄ ista ꝛc. In ꝟ ca. Ca. VIII.

a excludit aug. quādā excusationē deoz. q̄ prētēdi possz qz diceret forsā aliqs. q turpia q̄ dicūt de dys nō hñt auctoritatē ex sacris deoz. sz ex fictiōib9 poetaz. ꝟ excludit tripliciter. oñdēs excusationē nullā esse. ꝓmo qz si possēt dici turpiora erāt forte illa. q̄ fiebant a dys q̄ a poetis mystice. i. sub tegumentis narrant. q̄z sin

b Ꝙrūēti vt ait psius ricta veneno. ꝟ dic psi9 i eadē satyra i qua ꝛ versus ei9 sūt positi i ꝓcedēti capitulo. sz tñ bene ante istos. vocat aūt psius venenū ferues libidinē.

c Quid iuppiter fecerit. ꝟ dicit aug. qz iuppiter fuit rex crete ꝛ hō immūdissimus qui ꝛ pueris abusus ē ꝛ vgines exterozū rapuit. Et iō qō canūt poete de ipso ganymede puero q fuit filius troys regis dardanoz. ꝛ de ei9 adultery licet videant̄ figmenta poetica. tñ veritatē bubuēt ꝓ fundamento. sz ganymedē iuppiter nō rapuerit per se. sed rex phrygioz tantal9. vt eo iuppiter abuteret̄ ꝑz ozosiū li. ꝓ. ō quo aug. li. 18. ca. 13. facit mētionē. ō ioue vo lactātius li. i. Quid iuppiter q i soleni ꝓcatōe optim9 maximus noiat̄: nōne a ꝓma sua cā ac puericia pene parricida deprehēdit̄. cū ꝑem regno expulit. nec expectauit finē decrepiti senis. cupiditate regnādi. ꝛ cū paternū solium ꝑ vim ꝛ arma cepisset, bello ē a titanib9 lacessit9. quib9 vi

ista q̄ in theatris exhibentur. vñ lactāti⁹ li.i.ca.19. dicit q̄ mendaciū poetaꝝ nō in fcō ē. sed i noie. metuebāt enim malū si cōtra publicā psuasionē faterent qō erat verum. Secūdo q̄ turpitudines ludoꝝ scēicoꝝ vt pz ex bistoryis ipoꝝ nō pcesserūt ex ignorātia romanoꝝ sed ex p̄cepto deoꝝ. sicut. ē. tract auit btūs aug⁹ li.i.ca.32. & ifra. li.4. ca. 25. plen⁹ dicet.

Tertio qdez si dys ludi huiusmōi displicuissent. debuerāt eos penis etiaz adiectis ibibuisse. qō nō fecerūt. Et nota q̄ turpitudo aliq̄ & maxie ludoꝝ scenicoꝝ p tāto attribuit poetis q̄ ludi alig scenici nō fiebant nisi a poetis & eis seruientib⁹ Nā poete ꝓposuerūt carmina ꝓbonesta & ea recitabāt i publico pulpito. qdā istrumētis publicis canebāt: qui temelici appellabāt. Et q̄ dā ea motibus corporis efficiebāt. sic bistriones & mimi. ita q̄ ꝓncipales in istis ludis erāt poete. vt ēt ait aug ifra. ca. 14. Et q̄uis multa i illis ludis & carminibus esset verboꝝ & rerū obscenitas. verūtamē melioꝝ fuit q̄ in alys que fiebant i tēplis. sicut dicit aug. ifra li.6. ca.7.

Tulli⁹ de repu.

a Comedie scz & trage. tē. Comedie sunt fabule ō factis bonum priuatorū. & bis que ad eos pertinēt. & poete q̄ talia canebant vocati sūt poete comici. & dicebant sic. vel a comis. i. pagis & odos q̄ ē cantus quasi villan⁹ cātus. q̄ circa pagos. i. villas cōsueuerūt cātari. vel a comestiōe q̄ post comestionē solebant boues talib⁹ idulgere. Comicorū vero poetarū duo sunt genera ſm isidorū etymologiarum li.8. ca. scz veteres & noui. Ueteres oia que canebant cōuertebāt ad risuz ꝓuocandum. vñ de meretricys & stupris & bis que poterāt ꝓuocare risuz tractabāt. sic plaut⁹ & terētius. Noui vero reprēdebāt vitia bonoꝝ notatiz. Qñ q̄z boues lacessebāt eoꝝ vitia carpentes vera vel ficta. & pigebāt nudi q̄ vitia denudabāt. Tales poete comici satyrici appellāt. sic horati⁹. pſi⁹. iuuenalis & hꝫ. Tragedie vo sūt fabule de psonis publicis & bis que statuz reipublice cōcernūt cōposite. que terminabāt i aliqua re luctuosa. & taliū fictores vocabant poete tragici. a tragos q̄ ē hirc⁹ q̄ hirc⁹ erat merces eoꝝ. & odos q̄ ē cant⁹. quasi cāt⁹ vel cātātes ꝓ hircū. Possunt aūt poete tragici sic & comici diuidi i duas partes. primi puri tragici. secūdi vero elegi tractātes de elegia idest miseria. Ca. IX.

b q Uid āt hinc tē. In hoc ca. ostendit aug⁹ q̄ quātū ad ludos scenicos poetaꝝ greci rationabilius quodāmodo se habuerūt q̄z romani. Nam romani ibibuerūt sub pena capitis poetis & alys q̄ nullomō carmia & famie de aliquo boie cōponerēt ostitarent vel recitarēt & tñ de dys pmittebāt talia fieri. Quāuis vero greci facerent rationabili⁹ ex suppositōe. tñ absolute loquēdo pessime fecerūt talia pmittendo. c Ubi scipio disputās tē.

moratiōe pstrinxi. Nā igrauescente pestilētia ludi scenici auctoritate pōtificū rome primitus istituti sunt. Quis igit i agēda vita nō ea sibi poti⁹ sectāda arbitret que actitant ludis auctoritate diuina istitutis: q̄z ea que scriptirāt legib⁹ būano consilio pmulgatis: Adultex ioue si poete fallaciter pdiderunt dij vtiq̄z casti q̄ tātū nephas p humanos ludos cōfictū ē: nō quia neglectū irasci ac vindicare debuerūt. Et ꝟ sūt scenicoꝝ tolerabiliora ludoꝝ: cōmedie scilz & tragedie: ꝟ ē fabule poetaruz agēde i spectaculis multa rerum turpitudine: ꝫ nulla saltē sicut alia multa verboꝝ obscenitate ꝓposite: quas ēt iter studia que honesta ac liberalia vocāt pueri legere & discere coguntur a senibus. Cap. IX.

b q Uid āūt hinc senserint romani veteres: cicero testatur in libris quos de republica scripsit: ūbi scipio disputans ait: Nunq̄z comedie nisi consuetudo vite pateretur probare sua theatris flagitia potuissent. Et greci qdem ātiquiores vitiose sue opinionis quādā cōuenientiā habuerūt: apō quos fuit etiā lege cōcessū: vt qō vellet comedia notatiz vel de quo vellet diceret. Itaq̄z sicut i eisdē libris loquit̄ african⁹ quē illa nō attigit vel poti⁹ quē ñ verauit: cui pepcit: Esto ppl'ares boies ipsos i republica sediciosos: cleonem cleophōtē hyperbolū lesit Patiamur iquit: & si hmōi ciues a cēsore meli⁹ q̄z a poeta notari: ꝫ periclē cum iāsue ciuitati maxima auctoritate plurimos ānos domi & belli pfuisset: violari versib⁹: & cos agi i scena ñ plus decuit: q̄z si plautus iquit

Tulli⁹ i multis libris suis modum platonis imitat̄. Introduc̄. n. diuersas psōas loq̄ntes. & nihil q̄si logē i ꝓpa persona nisi i principio libri. & sic i li. de republica introducit scipiones loquēte & disputantē. ita vt legenti videat̄ liber ꝓscriptus a scipione potius q̄z a tullio. Fuit autē iste scipio african⁹ secūd⁹ scilz qui deleuit carthaginez vt patet ex somnio q̄ tulli⁹ fingit in. 6. libro ō republica in p̄sona scipionis. quod macrobius exposuit. Et bis verbis tully que a beato augustino recitantur quasi dicta in persona scipionis reprobat tullius morem grecoꝝ. qui permiserunt poetis suis q̄ ipsi nominatim de hominibus dicerent que vellent. Quia ipsi multos vexauerunt dehonestando suis carminibus non solum malos ciues. vtputa cleonem & cleophōtē. & hyperbolum. sed etiā optimos ciues sicut periclen qui in sua ciuitate ita erat magnus habitus. sicut scipiones. vel marcus cato apō romanos. Et ideo apud romanos nimis fuisset indecens si permissum fuisset plauto vel neuio. aut cecilio poetis latinis q̄ maledixissent istis. ita fuit absurdum q̄ greci permiserunt poetas suos in scena violare idest dehonestare periclen. Fuerunt autem isti tres scilicet cleon. cleophon. & hyperbolus ciues athenienses. sed valde seditiosi. pericles vero fuit dux atheniēsiuz in bellis contra lacedemonios & thebanos. quez vocat iustinus libro. 3. spectatevirtutis virum. Dic fuit qui dixit ſm tullium libro de offic̄ys. pretorem decet non manus & linguam. sed etiā oculos habere cōtinentes. Ualerius autem li. 8. capitulo. 9. de isto sic dicit. Pericles felicissimis nature incremētis sub anaxagora preceptore summo studio prepolitus & instructus liberis athenarum ceruicibus iugum seruitutis imposuit. tamen vt cito post addit valerius. Quid enim interest inter pisistratum & periclem. nisi q̄ ille armatus. hic sine armis tyrannidē gessit. Decvalerius. Unde secūdum valerium. ita erat eloquens q̄ sua eloquentia tantū faciebat quantum alterius arma. Plautus vero & neui⁹

fuerunt scriptores comediarum ſm eusebium. Et fuerũt scriptores tpe publy scipiõis ⁊ enei scipiõis fruz gb⁹ erat i hispania cõmissum bellum. vbi ⁊ interfecti sunt. de quibus hic fit mẽtio. fuerũt aũt ⁊ alu scipiones m'tri famosi vt infra li. 3. ca. 21. dicetur. a Neui⁹ ⁊c. De neuio vero poeta dicit eusebi⁹ i chronicis qvtice mortu⁹ ẽ pulsus roma factione nobilium ⁊ maxime metelli. De plauto vero dicit. A. geli⁹ li. 3. fere idẽ scz qꝺ rome mortu⁹ ẽ. ⁊ qꝛ propter ãone difficultatẽ ad molas manuarias pistoris se locauerat. vbi quotiẽs ab opere vacasset scribere fabulas solitus erat ⁊ eas vendere. Iste plaut⁹ scripsit comediam que aululari appellaf. ỏ quo etiaz narrat. A. geli⁹ li. i. qỏ epitaphiũ fecẽ ⁊ ici dẽdũ sepulchro suo reliquit huiusmõi. Postq̃ ẽ morte captus plaut⁹. Comedia luget. scena ẽ deserta. Deinſ risus ludus iocusq̃ ⁊ numeri Innumeri simul ỏes collachrymarunt. De neuio vo narrat. A. gelius li. 3. qꝺ fabulas duas i carcere scripsit cũ ob assiduaz maledicentiã ⁊ pbra i pricipes ciuitatis. ỏ grecoꝝ poetarum more dicta in vincula romea triũuiris cõiectus ẽ. vñ a tribũis plebis p⁹ exẽptus ẽ cuz i duab⁹ fabulis supradictis delicta sua ꝓpetulãtias dictoruz suoꝝ gbus antea multos leserat dilusisset. Et sciẽdũ qꝺ sic ꝓz p. A. geli. li. 5. iste neui⁹ ẽius diffamatorios scripsit de scipiõe africano superiore. Et forte ita fecit de duob⁹ scipiõib⁹ de qb⁹ fit ẽ mẽtio. q̃ꝝ alter. s. publi⁹ scipio fuit pr̃oci africãi. De plauto ⁊ neuio. dic. A. geli⁹ sic. Inter poetas cõicos excellut cecili⁹ statiꝰ z⁹ plaut⁹. 3⁹ neui⁹. Cecili⁹ vo scriptor comediaꝝ fuit tpe marci catõis cẽsoꝝ

b s Ed malignꝰ spũs ⁊c. Jn isto ca.

Ca. X.

illỏ qỏ dixerat aug. i ca. ꝑce. de grecis. s. qꝺ fecerunt ꝙ nichẽter pmittẽdo qꝺ eoruz poete vitia hoiuz expresso noie publice recitarent magis declarat. Et ꝓ reddit cãz q̃re dẽonib⁹ placet. qꝺ de eis dicãf vicia q̃ tñ ñ fuerũt coꝝ. ſz forte fuerũt aliq̃ꝝ hoiuz aut forſã ñ fuerẽt alicuiuſ hois ſz conficta sũt. Scõo exq̃ dẽmones q̃s colunt tãq̃ deos ẽ volũt sibi fieri oñdit qꝺ cõuenienter pmiſert sibi cõſimiliter fieri. nec solum pmiſerũt. ſz etiaz honorauerẽt faciẽtes.

a noſter voluiſſet: aut nẽui⁹ publio ⁊ eneo scipioni: aut cecili⁹ marco catoni maledicere. Deinde paulo poſt nr̃e inqt contra duodeciz tabule cum ꝓpaucas res capite ſanxiſſẽt: in his hanc quoq̃ ſantiẽdã putauerũt: ſi qs actitaniſſet: ſiue carmẽ ꝓdidiſſz qỏ infamiã faceret flagitiuz ve alteri⁹. preclare. Judicũs. n. ac magiſtratuũ diſceptatiõib⁹ legitimis ꝓpoſitã vitã: nõ poetarũ ingenijs hr̃e debemus: nec ꝓbo bz̃ audire: niſi ea lege vt rñdere liceat: ⁊ iudicio defendere. Hec ex ciceronis quarto de republica libro ad verbũ excerpẽda arbitrat⁹ ſuz: nõnullis ꝓpter faciliorẽ itellectũ vel pretermiſſis: vel paululũ ꝓmutaf. Multũ eni ad rẽ ptinet: quaz molior explicare ſi potero. Dicit deinde alia: ⁊ ſic cõcluſit hũc locuz: vt oſtẽdat veteribꝰ diſplicuiſſe romanis: vel laudari quẽq̃ in ſcena viuum hoiem vel vituperari. Sed vt dixi hoc greci quãq̃z inerecundius tamen cõueni enti⁹ licere voluerũt: cũ videret dijs ſuis accepta ⁊ grata eſſe op probria: nõ tantũ hoium veruz ⁊ ipſoꝝ deoꝝ in ſcenicis fabulis: ſiue a poetis eẽnt illa conficta: ſiue flagitia eoꝝ vera cõmemorarenf ⁊ agerenf in theatris: atq̃ ab eorum cultoribus vtinã ſolo riſu ac nõ etiã imitatione digna viderentur. Nimis eni ſupbũ fuit fame parcere principũ ciuitatis ⁊ ciuiũ: vbi ſue fame parci mumia noluerũt. Nã qỏ affertur ꝓ defenſiõe: nõ illa vera i deos dici ꝙz falſa atq̃ cõficta: id ipm eſt ſceleſti⁹ ſi picta tẽ ꝓ ſulas religionis. Si ãt malicia demonũ cogites: qd aſtuti⁹ ad decipiẽdũ atq̃z callidi⁹?

b Ed mali/ gni ſpũs quos iſti deos putãt etiã flagitia que nõ admiſerũt de ſe dici volunt: dũ tamẽ humanas mentes his opinionibus velut retibus iducãt. ⁊ ad predeſtinatũ ſupplicium ſecum trabãt: ſiue homies iſta cõmiſſerit quos deos habe rivolũt: qui bũanis erroribus gaudẽt: ꝓ quib⁹ etiã ſe colẽdos mille nocendi fallẽdiq̃z artibus interponũt: ſiue etiã nullorum hominũ illa crimina vera ſint: q̃ tamẽ ỏ numinib⁹ fingi libenter accipiũt fallaciſſimi ſpũs: vt ad ſceleſta ac turpia ꝑpetrãda: velut ab ipſo celo traduci i terras: ſatis idonea videaf auctoritas. Cuz igit̃ greci taliũ numinuz ſeruos ſe eẽ ſentirẽt: iter tot ⁊ tãta eoꝝ theatrica opprobria ꝑcendũ ſibi a poetis nullo mõ putauerũt: vel dijs ſuis etiã ſic cõſimilari appetẽtes vl̃ metuentes ne honeſtioꝝ famã ipi requirẽdo: ⁊ eis ſe hoc modo ꝑferẽdo: illos ad iracũdiã ꝓuocarẽt. Ad

c hanc cõueniẽtiã ptinet: qꝺ etiã ſcenicos auctores earundẽz fabularum non ꝓuo ciuitatis ſue honore dignos exiſtimarunt. Siquidem qỏ in eo quoq̃ de republica libro commemora-

d tur: Eſchines cinis athenienſis

c Qz etiã ſceni cos ⁊c. Sciẽdũ ẽ qꝺ ſic dic iſido rus li. et hiaruz 8. ca. de poetis. poete tragici magnum honorem conſecuti ſunt. de comici vero hoc non dicit. ⁊ ideo videf oppoſitum sentire de ipſis.

d Eſchines athenienſis ⁊c. iſte eſchines fuit diſcipulus ſocratis. vt patet per ſenecã libro primo de beneficijs. Cum vero ſocrati ceteri diſcipuli plura offerrent. eſchines pauper ſe ſoluz obtulit. dicens. quidquid melius habebat ſe il-

li obtuliſſe. Ceteri autem cuz pauca ei dederũt plura ſibi

retinuisse. De isto ãt eschie facit hieronym⁹ mẽtionẽ i plogo biblie dicẽs. eschines cũ rhodi exularet. Quã historiã ō eschine pleni⁹ valeri⁹ narrat li.8. lz ozator est magn⁹ valō tñ plures tragedias scripsit. vñ tulli⁹ de republica dic̃ de ipo sic. eschines cũ adolescẽs tragediaz actitassz scom rempublicã capessiuit. ⁊ athenas sub arbitrio versauit regit. aõ potẽs erat in eloquentia ⁊c̃.

a Et aristodemũ tragicũ ⁊c̃. De legatis pacis atheniẽsiuz missus ad philippũ patrẽ alexandri magni ⁊ de legatis eius ad atheniẽses loquit̃ iustinus li.8. C. XI.

b Ec grecib Ec greci turpiter ⁊c̃. In B ca. oñdit aug⁹ q⁹ greci q̃z uis turpiter tñ cõueniẽter fecerunt honozãdo scẽicos siẽ ⁊ honozãdo sacerdotes. ⁊ B siue ponatur distinctio inter deos qualẽ labeo posuit ꝼm quam diuersa obsequa diuersis dys sẽ tribuenda. siue ponaꝫ q⁹ inter deos non sit illa distinctio labeonis sed q⁹ indifferenter oibus dys eadez obsequia tribuantur.

vir eloqẽt̃issim⁹ cum adolescẽs tragedias actitauisset: rẽpublicã capessiuit: ⁊ aristodemũ tragicũ itẽ auctozẽ maximũ de rebus pacis ac belli legatum ad philippuz atheniẽses sepe miserũt. Nõ eni cõsentaneũ putabaꝫ cũ easdẽ artes eosdẽq̃ scenicos ludos etiã dijs suis accepros videret: illos p quos agerent infamium loco ac numero deputari. Ca. XI.

q b Ec grẽci turpiꝫ qdez: ꝫ sane dijs suis oio cõgruẽter: q nec vitaz ciuiũ lacerandã linguis poetaꝝ ⁊ histrionũ subtrahere ausi sĩt: a qb⁹ cernebãt vozvitã eisdez ipis dijs volẽtib⁹ ⁊ libẽtib carpi: ⁊ ipos hoies p quos ista i theatris agebant̃ que numinib⁹ quib⁹ subditi erãt grata eẽ cognouerũt nõ solum minime spernẽdos i ciuitate: verũ etiã maxime honorãdos putauerũt. Quid eni cause reperire possent: cur sacerdotes honozarẽt: q: per eos victimas dijs acceptabiles offerebant: ⁊ scenicos pbros os habe rent: p quos illam voluptatem siue honorẽ dijs exiberi petentibus: ⁊ nisi fieret irascẽtib⁹ eorum admonitiõe dicerãt: cũ c p̃sertiz labeõ quẽ huiuscemodi rerũ peritissimũ p̃dicãt: numina bona a numinib⁹ malis: ista etiã cultus diuersitate distiguat: vt malos deos p̃opitiari cedibus ⁊ tristib⁹ supplicationibus asserat: bonos aũt obsequijs letis atq̃ iucũdis: qualia sunt vt ipse ait: ludi: cõuiuia: lectisternia. Q̃ ꝺ totum quale sit: postea si deus iuuerit diligẽti⁹ disseremus. Nũc ad rẽ p̃sentẽ q ꝺ attinet disseram⁹: siue oibus oia tãq̃ bonis p̃mixte tribuãt: neq̃ n. eẽ decz deos malos: cũ poti⁹ isti q: imũdi sũt spiritus oẽs sint mali: siue certa discretione sicut labeõi visuz est: illis illa: istis ista distribuãt ob sequia: ꝓpetẽtissime grecivtros q̃z bonore dignos ducunt: ⁊ sacerdotes p quos victie mistrãtur: ⁊ scenicos p quos ludi exibẽt. Nevl oib⁹ dijs suis si ⁊ ludi oib⁹ grati sũt: vl q ꝺ ẽ idigni⁹ bis quos bonos putant si ludi ab eis solũ amant̃: facere cõuincant̃ iniuriã. Ca. XII.

d T romani siẽ i illa de a republica disputatiõe scipio gloriaꝫ p̃bris ⁊ iurijs poetaꝝ subiectã vtam famãq̃ hrenoluerit: capite ẽt sãcientes tale carmẽ ꝓdere si qs auderet: q ꝺ erga se qdẽ satis hõeste ꝓstituerit: ꝫ erga deos suos supbe ⁊ irreligiose: Quos cum scirẽt nõ solũ patiẽter ꝫ ẽt libenter poetaꝝ p̃bris maledictisq̃ lacerari: se poti⁹ q̃z illos huiuscemodi iniurijs idignos eẽ duxerũt: seq̃ ab eis ẽt lege munierũt: illoꝝ ãt ista ẽt sacris solẽnitatibus miscuerũt. Ita ne tãdẽ scipio laudas hãc poetis romãis negatã eẽ licẽtiam vt cuiq̃ opprobriũ ifligerẽt romãoꝝ cũ videas eos nulli dẽozũ pepcisse vl̃oꝝ: ita ne pluris tibi hñda visa ẽ existimatio curie vr̃e q̃z capitolij: imo romevni⁹ q̃z celi toti⁹: vt liguã maledicã i ciues tuos exercere poete ẽt lege ꝓhiberẽt ⁊ i deos tuos securi tãta quitia: nullo senatoze: nullo cẽsoze: nullo p̃cipe: nullo põtifice ꝓhibẽte iacularẽt. Indignũ e videlicet fuit vt plaũt⁹: aut neui⁹: puplio: ⁊ eneo scipiõi: aut cecili⁹ mãco catõi malediceret: ⁊ dignũ fuit vt tẽrẽti⁹ vr̃ flagisto renuit. ꝫ plurimis studys operam dabat. ⁊ totum annuz ita diuisit vt rome sex mensibus cuz studiosis eẽt. ⁊ sex mẽsibus secederet ⁊ ꝓscribẽdis libris operaz daret. Itaq̃ reliquit. xl. volumina. cõposuit ãt cõmentaria ad xz. tabulas ꝼm A. geliuz lib. i. Istã vo z ãdem. diuisionẽ deoꝝ quã põit labeo .s. q⁹ aliqui dy sũt boni aliqui mali innuit. A. geli⁹ li. i. dic̃. n. aliquẽ deũ eẽ q nõ iuuãdi potestatẽ ꝫ vim nocẽdi hz. nã deos quosdã romani vt prodessẽt celebrabãt. ãsdã vovt ñ o bessẽt placabant. hec A. geli⁹. De B vo pl⁹ dicet infra ca. i4.

Ca. XII.

d Troã a ni ⁊c̃. In hoc ca. b. aug. romanos arguit. qa magis ꝓcebãt fame siue q̃z deorũ suoꝝ. ⁊ videbant̃ plus appciari curiã suaz .i. curiales q rei publice curã gerebãt q̃z capitoliũ. i. deos suos. nã capitoliũ fuit tẽplũ iouis. ⁊ reꝑhendit ciceronẽ q li. de republica scipionẽ iducit loquẽtẽ. ⁊ pz itẽtio augusti.

e Ut plautus aut neuius ⁊c̃. de plauto vero ⁊ neuio. ac duob⁹ scipionibus fratrib⁹ ⁊ cecilio ⁊ marco catone videlicet censozio dictum est supra libzo isto. capitulo. 9. de terentio vero ⁊ ioue ⁊ adolescente. ꝯ capitulo. 7.

a Sed rñderet mihi fortasse ꝛc. In. Ca. XIII. isto ca. btūs aug. arguit romāos de duobus. ꝓmo qz cū dy preciperēt ludos turpissimos exhiberi ꝛ crimina sua publicari. tñ ipsi romani coluerūt eos tāq̄ deos. q̄s nō coluissent si precepissent ludos celebrari cū cōuitijs romanoꝝ. Scōo ibi. iterūq̄ ꝛc. arguit eos q̄ scenicos omi honore priuauerūt cuz tamē ludos scenicos dys suis exiberēt. In tā tū vero eos honore priuauerūt. q̄ nō solū priuati sunt maioribus honoribus puta senatoria dignitate. ꝛ aliis que totā rem publicā immediate ꝛcernunt immo etiam cēsorys. i. seuero iudicio cēsoris qui fm aug. in yna significatione est idem qđ iudex mozum pellebantur de tribu ꝓpria. ita q̄ nec in ea posset gaudere honore aliq̄. nec ēt priuilegio. vl' iure quocūq̄ qđ rōne tribus sue sibi posset cōpetere. Sciēdum autē q̄ roma fuit diuisa tota in tribus videlicz numero. 35. ꝛ si quis delinqueret i rēpublicā per cēsores pelleb̄at de tribu sua. nec putabatur ciuis. fuit ēt scenicus infamis. vt patet p aug. infra libro isto ca. 25. ꝛ est modo secundū canones vt ꝑz. 4. q. i. ca. diffinimus.

Tulli⁹ ō repu.

b Hermaneq̄ romanum ꝛc. germane idem qđ immane. vñ gentes germāe dicuntur fm paulum quasi immanes propter immanitatem corporum. Et ideo dicit aug. germane. i. immaniter. romanum. i. sublime. nam romanum fm hieronymum idez quod sublimum sonat. Et hoc dicit aug⁹ q̄z romani plus honorabāt se q̄ deos suos. vel romanum vocat honoris ꝛ gloriē cupidum. q̄z fm hug. nomen gentis alicuius sepe ponitur ꝓ conditione gentis. sicut q̄q̄ dicitur. iste afer idest versipellis. q̄z afri sunt versipelles. Conditio romanoꝝ vna fuit q̄ ipsi fuerūt glorie ꝛ honoris cupidi plus alijs gētibus

cio ionis optimi maxīmi adolescētiū nequitiā cōcitaret.

a Ed rñdē Ca. XIII. ret mihi fōtasse si viueret. Quio nos ista ipunita eē nollem⁹: que ipsi dy sacra eē noluerūt: cū ludos scenicos vbi talia celebrāt dictantur actitāt: ꝛ romanis moribꝰ ꝑuerterūt: ꝛ suis honoribꝰ dicari exhibericq̄ iusserūt. Cur ꝙ nō hic magis ipsi itellecti sūt nō eē dy veri: nec oino digni: qbꝰ dinos honores deferret illa respublica. Quos. n. coli minime deceret minieq̄ opteret si ludos exꝑeterēt agēdos ꝓuitijs romāo rū: qđo queso colēdi putati sūt: qđo nō detestādi spūs itellecti: q̄ cupiditate fallēdi iter suos honores sua celebrari crimia poposcerēt: Jtēq̄ romāi quāuis iā superstitiōe noxia premerēt vt illos deos colerēt: quos vidēbāt sibi voluisse scenicas turpitudines cōsecrari: sue tamen dignitatis memores ac pudoris: auctores taliū fabulaꝝ neq̄ q̄q̄ honorauerūt more grecoꝝ: ſz sic apꝰ ciceronē idem scipio loquit: cū artē ludicraz scenāq̄ totā i probro ducerēt: genus id hoiuz nō modo honore ciuiuz reliquoꝝ carere: ꝫ etiaz tribu amoueri notatiōe cēsoria voluerūt. Preclara sane ꝛ romanis laudibꝰ ānumerāda ꝓudentia. Sz vellē se ipsa sequereť: se imitareť. Ecce. n. recte q̄s ciuiū romanoꝝ esse scenicꝰ elegisset: nō solū ei nullꝰ ad honorē daba tur locꝰ: vez etiā censoris nota tribū tenere ꝓpriā minime sinebať. O animū ciuitatis latb dis auiduz: germāneq̄ romanū. Sz rñdeať mihi qua ꝓsentanea rōne hōies scenici ab oi honore pellūť: ꝛ ludi scenici deoꝝ honoribꝰ admiscēť. Illas theatricas artes diu virtus romana nō nouerat: que ꝛ si ad oblectamentū voluptatis būane quererent: ꝛ vitio moꝝ irreperēt būa nox: dy eas sibi exhiberi petiuerūt. Quio ꝙ abjiciť scenicꝰ: per quem colitur deꝰ. Et theatrice illiꝰ turpitudis qua frōte notať auctor: si adoratur exactor: In hac ꝓtroūsia greci rōanicq̄ cōcertāt. Greci putāt recte se honorare hoies scēicos cū colant ludoꝝ scenicoꝝ flagitatores deos. Rōani ꝙo hoibꝰ scēicis: nec plebeiā tribū: q̄tomiꝰ senatoriā curiaz dehonestari sinunt. In hac disceptatione huiusce mōi rōciatio sūmā q̄stiōis absoluit. Proponūt greci: Si dy tales colēdi sť: ꝓfecto ēt tales hoies honorādi sť. Assumunt rōani. Sz nullo mō tales hoies honorādi sť. Cōcludūt ꝓpiani: nullo igiť mō dy tales colēdi sūt

c Eidē q̄rimꝰ: L. XIIII. d ipi poete taliū fabulaꝝ cōpositores q. ꝛy. tabularū lege ꝓhibēť famā ledere ciuiū: tā ꝓbrosa i deos ꝓuitia iaculantes: cur nō vt scenici habeanť i honesti: Qua rōne rectum ēt vt poeticorum figmētoꝝ ꝛ ignomiosoꝝ deoꝝ infamenť actores: honorentur auctores: An forte platoni greco potius pal-

hoc mō loquendi. q̄uis ex alia cāytať titꝰ liuiꝰ li. i. de bello punico. Nam ō camillo dictatore bellicosissimo loq̄ns dicit sic. ac vē romanus. i. vere strenuꝰ ac cordatus.

c Eide q̄rimus ipi poete ꝛc. In isto capi. b. aug. arguit romāos q̄z poetas ñ ꝓuauerūt honore sicut scenicos. fuerūt ān scenici dicti hi qui saltabāt. et motibus corꝑis effigiebāt ꝓtenta i carminibus poetarum. puta mimi ꝛ histriones seu iocularatores. vñ isti nō erant nisi actores fabulaꝝ. i. effigiatores. Sz poete erant auctores. i. ꝓncipales i negocio. q̄z ipsi fabulas cō posuerūt. Facit aūt. b. aug. gnq̄ in ō ca. ꝓlovt dixi ē romāos arguit. Scōo ibi. an forte ꝛc. sniam platōis ō poeti approbat ꝛ ipm platonez valde commendat ipsum dys falsis preponēdo. Tertio aūt ibi. propinquāt autem romāorum ꝛc. ostendit quomodo leges romanoꝝ q̄tum ad aliqd

cum platone concordant. Quarto vero ibi nequaq̄ ꝛc. cōcludit ꝺ deos romāoꝝ. q̄ romāi sūt eis hōestiores. ꝛ q̄ ipsi nūq̄ legez hōestati dabāt. Quito ibi. nos qdem ꝛc. sen

tentiã suã de platonis excellentia ponit. ꝙ qđ supra de ℔ dixit magis explanat. a Poetas cẽsuit vrbe ꝛc. ℔ fecit plato in lib. de republica in quo ciuitatẽ ordinauit qualis esse debeat de quo libro facit macrobi⁹ mentionẽ li. super somniũ scipionis. ꝛ tulius secundo libro de tuscula nis questionib⁹ dicit platonẽ a sua ciuitate quam ordinauit poetas exclusisse b Et si ñ psuasit ꝛc. Nota ꝙ pl⁹ ẽ psuadeꝛ ꝙ suadeꝛ. nã psuadere ẽ pfecte suadere. i. sic suadere ꝙ seq̃t effect⁹. Et iõ dic̃ aug. ꝙ plato ẽt si ñ potuit grecis psuadeꝛ. tñ saltẽ disputando. i. rõe⁊ reddẽdo suasit poetas debere expelli. c Huc platonẽ labeo ꝛc. nõ ꝙ labeo feĉ tres grad⁹ i distinctõe numinũ. scz deorũ ꝛ hi erãt sumi: ꝛ semideo⁊ ꝛ hi erãt medy. heroum ꝛ hi erãt ĩfimi. Heroes ꝫ isid. li. 8. etymolo. cap. vlt. apũd grecos dicebant aie aliquozũ bñmeritorũ hoiz quorũ habitatio fuit in aere. ꝛ iõ dicti sũt heroes. q̃si aerei. i. viri aerei q̃si digni habitare aerẽ pp sapientiã vl̃ fortitudinẽ. Semidei vo erãt numĩa õ hoib⁹ fcã: sed nõ erãt dq. Illorũ aũt habitatio ꝫ opionẽ gẽtiliũ fuit in celo. sic̃ romulus hercules ꝛ hmõi. vt de romulo dicit augu. sequẽti ca.

ma banda est: qui cũ ratione firmaret qualis esse ciuitas deberet: tãq̃ aduersarios citatis poa etas cẽsuit vrbe pellẽdos. Iste vo⁊ deorũ iniurias indigne tulit: ꝛ fuscari corrumpiq̃ figmẽtis aios ciuiũ noluit. Cõfer nũc platonis humanitatẽ a ciuibus decipiẽdis poetas vrbe pellentez: cũ deoꝝ diuinitate bonori suo ludos scenicos expetente. Ille ne talia vel scriberent: ꝛ si b non persuasit disputãdo: tamẽ suasit leuitati: lasciuieq̃ greco ruz isti vt talia etiã agerent̃ iubendo extorsẽt grauitati ꝛ modestie romanorũ. Nec tñ hec agi voluerũt: sed sibi dicari: sibi sacrari: sibi soleniter exhiberi. Cui tandem honestius diuios bonores decerneret citas: vtꝝ platoni hec turpia ꝛ nefãda prohibenti: an demonibus hac bominũ deceptõe gaudẽtibus: qbus ille vera persuadere nõ poc tuit. Hunc platõnem labeo inẽ semideos cõmemozandũ putauit: sicut herculem: sicut romulũ: semideos autẽ heroib⁹ anteponit sed vtroq̃ inter nnmina collocat. Verũtamẽ istuz quez appellat semideũ: nõ heroib⁹ tantũ sed etiã dijs ipsis preferẽdum esse non dubito. Propinquant autem romanoruz leges disputationibus platonis: quãdo ille cuncta poetica figmenta condemnat. Isti autem poetis adimunt saltem in homies maledicendi licentiaz. Ille poetas ab vrbis ipsius habitatiõe repellit: isti saltem auctores poeticarũ fabularũ a ledenda societate ciuitatis compescunt. Et si ccõtra deos ludorũ scenicoꝝ expetitores aliquid auderent: forte vndiq̃ remouerẽt. Neq̃q̃ igitur leges ad instituendos bonos: aut corrigẽdos mores malos a dijs suis posset accipere romani siue sperare: quos legib⁹ suis vicunt atq̃ cõuincũt. Ill. n. honori suo deposcũt ludos scenicos: isti ab honorib⁹ omnib⁹ repellunt hoies scenicos. Illi celebrari sibi iubẽt figmẽtis poeticis opprobria deorũ: isti ab opprobrijs hominũ deterrẽt impudentiã poetaruz Semideus ãt ille plato ꝛ taliũ deoꝝ libidi: ni restitit: ꝛ ab indole romanorũ qd pficiendũ eẽt oñdit: q poetas ipos vel p arbi trio mẽtientes: vel boibus miseris quasi dorũ facta pessima imitanda ꝓponẽres oio in ciuitate bene instituta viuere nolu it. Nos qdẽ platonẽ: nec deuz nec semideum perhibem⁹: nec vlli sancto angelo summi dei: nec veridico ꝓphete: nec apostolo alicui: nec cuilibet christi martyri: nec cuiq̃ christiano homini comparamus: cui⁹ nostrẽ sententiẽ ratio deo ꝓsperãte suo loco explicabitur. Sed eum tamen qñquidẽ ipi volũt fuisse semideũ: preferenduz eẽ censem⁹ si ñ romulo ꝛ berculi: quãmuis istum nec occidis-

d

e

ponit vnũ deũ. nozm. i. mentez fm grecos. Manes vero erant anime generaliter defũctozũ. tñ spãliter acceptę dicebant̃ aie infernales. i. in inferno habitãtes: quas inter numina nõ posuit labeo. d Cuius nr̃e sñie ratio suo loco explicabit̃ scz infra lib. 8. ca. 13. ꝛ 14. e Quãuis istũ nec fratrem occidisse. supple sicut romulus. qui fratrem suum remum interfeĉ rastro pastorali. vl̃ ꝓ seipsuz sic̃ tradunt historiographi. vl̃ pauci uz sic̃ tradũt a ly. vñ ō ℔ narrat sic ti. li. ō vr. ori. s. ꝙ illi duo ffres gemelli dũ cõderẽt ciuitatẽ iteruenit cupido regni vtroq̃. s. volente regnare placuit augurio q̃rere qs eoꝝ regnaꝛ deberz. ꝛ a q̃ ciuitas deberet denoiari. Igit̃ rem⁹ montem auentinũ ꝛ romul⁹ palatinũ montez ꝛ templuz ꝓ augurio ascẽderunt vterq̃. s. cũ turma sua. remo ꝓpius aduenit̃ sex vultures. romulo vo. iz. posteri⁹ tñ. vtriusq̃ turma dñm suũ tãq̃ regez salutat. vna remũ pp ꝓximitatẽ alt̃a romulũ. p pt̃ maiorẽ auiuz mlt̃itudinẽ sicq̃ õta dixẽ sõe it ffres. rem⁹ pcussus occidit̃. dic̃. tñ ti. li. ꝛ vulgata ẽ opinio remũ ludibrio ffris sui. ei⁹ muros trãsiliſſe ꝛ sic ab irato romulo interfectũ. Alytñ dñt eũ nõ ab ipo romulo. sed a fa-

h

h

Aliqui autẽ nõ distinguẽtes inter semideos ꝛ heroes. posuerũt semideos in aere. vñ lucanus. li. 9. i ꝓncipio. Quaniger astriferis cõnectitur axib⁹ aer. Quodq̃ patet terras inter luneq̃ meatus. Semidei manes habitant quos ignea vrus ꝛc. Macrobius vo de somnio scipiõis distinguit inter õos aereos: ethereos: ꝛ alios super quos omnes

bio⁹ duce eius rastro pastorali necatũ. hec ex tito. ouid. tñ li. 4. de fast̃ nitit̃ excusaꝛ romulũ dicẽs ꝙ cũ romul⁹ opꝛ muroꝝ ꝓmisissz cuidã q celer vocabaꝛ ꝛ dedissz ꝓceptũ ꝙ si qs ꝓsumeret muros suos trãsilire ipsũ interficeret rem⁹ ignorãs ꝓceptũ datũ ꝛ ꝓtenẽs muros nõ satis altos ipos trãsiliuit. quẽ celer statiz retro pcutiẽs iterfeĉ q̃ itellecto

licet romulus ō facto multū doleret. nī ꝓpter rigorez iu
sticie ab alys formidandū doloꝛē suū occultauit. Et li. ſ.
narrat q aīa remi apparés faustulo excusauit romulum
dicés. Seue celer crudeleq; am ꝓ vulnera reddas. nolu
it B frarris pietas q̄ eccl̄is in ipso est. Sz oppositiū hui⁹
sentit aug. vt pz infra li. 3. ca. 6. Et iō ista excusatio ficta é.
vt pz ꝓ oro. li. 2.

g dic. q; regnū
suū ꝯtinuo ro
mul⁹ pricidio i
bibuit. Quidā
nī sub tegmēto
poetico expſſit
factyritatē. nā
celerē quē di
cit remū occi
disse itelligit i
petū ire quo ro
mul⁹ moueba
bat ad occidē
duz ffem suuz
celeriter. i. inde
liberate ita. q
pz itētōz ouidy
romu. B fec̄ ex
ipetu passōis ñ
ex indicio rōis.

a Nec aliqō ꝓ
petrasse flagi
cium. B dic̄ pp
herculē q fuit
hō multū flagi
ciosus. de quo
crisat⁹ ad dar
am sic scribit.

a se fratrem nec aliqō perpetrasse flagiciū q̄q̄ hiſtoꝛicoꝛū vel
poetarū dixit aut finxit: certe vl
b ꝓiapō vel alicui cynocephalo
c d pōstremo vel febri: que romāi
e numia pārtim peregria recepe
runt: parti sua ꝓpria sacrauerūt
Quō igit̄ tāta animi ꝛ moꝛ ma
la: bonis ꝓceptis ꝛ legib⁹ vel i
minētia ꝓhiberēt: vel insita ex
tirpanda curaret dij tales: q ēt
seminādā ꝛ augēda flagicia cu
rauerūt: talia vel sua vel q̄si sua
facta per theatricas celebrita
tes pplis inotescere cupientes
vt tanq̄ auctoꝛitate diuina sua
sponte negssima libido accēde
f ret humana: frustra hōc exclā
mante cicerone: q cū de poetis
agens ad eos accessisset. Cla
moꝛ ingt ꝛ appꝛobatio populi

quasi magni cuiusdā ꝛ sapientū
magistri: quas illi obducunt te
nebras: quos inebunt metus:
q̄s iflammāt cupiditates

.Cap. XV.

Ue autēz illic eligēdo
q rū deoꝛ etiā ipiorū fal
soruz rō ac nō poti⁹ ad
ulatio ē: qñ istū platonē quē se
mideū volūt: tantis disputatio
nib⁹ laboꝛantē: ne i animis ma
lis: que ꝓcipue cauenda sunt
mores coꝛrumpentur humā
ni: nulla edicula sacra dignum
putarunt: ꝛ romulum suū dij
tuultis pretulerunt: q̄uis ꝛ ipz
semideū poti⁹ q̄z deū vocauerūt
velut secretior eoꝛ doctria cō
b mēdat. Naz ēt flaminēm illi in
stituerunt: quod sacerdotij ge
nus adeo in romanis sacris te

.vi. kl. may. ꝛ coluerūt eam sicut dicit ouidius. vt nō lede
ret segetes. nec instrumēta rustica. Et isto modo coluerūt
febrem vt. ſ. non vexaret eos. de B valeri⁹ li. 2. dicit sic. Et
ceteros qdē ad beneſaciendū venerabant: febrē autem
ad minus nocendum. Et describit valerius loca in quib⁹
erant tria templa febris. vnde patet ſm opinionem labe
onis: q febris
ꝛ rubigo fuerūt
de nūero malo
rū deoꝛ: ꝛ qui
potuerūt obeē
ꝛ nō pdesse.

e Parti pere
grina ꝛc. Dic
vult btūs au
gu. dicere q ro
mani q uosdaz
deos acceperūt
ab alys gēti⁹
apud quas fue
rāt ꝓuſq̄ apud
romāos. ſ. ioue
mercuriū ꝛ mꝛ
tos alios q̄s vo
cat B nūina pe
regrina ꝛ q̄ſdā
ipſi ꝓmo cōſe
crauerūt: sicut
fuit ō romulo
quē deū quiri
nū vocabāt. et
de febre ꝛ ō pa
lore ꝛ rubigine
ꝛ alys multis.

f Frustra hoc
Cap. XV

exclamante cicerone. ſ. li. de republica.

g Ue aūt illic eligēdoꝛ ꝛc. In B ca. arguit be. aug.
q rōanos de mala electōe deoꝛ. ꝓmo q; cū romulū
deū facerēt q̄ſi maximū. platoni nullā sacrā edi
culā. i. nec puissimā edē fecerūt. dicit seneca epla. 18. q qz
vixit solū nouies nouē ānis. iō atheniēſes īmolauerūt sibi
defūcto iudicātes illū numerū pfectū. Sēdo qz romulū
g ſm doctrinā labeonis nō fuit nisi semide⁹ ipsi nō solum
deum sz maximum post iouez appellantes eū deum qui
rinum sic dictū ab basta quā consueuit portare. Naz qui
ris lingua sabina idē est q hasta. huius festum sepe cele
brabāt i āno vt pz. li. ouid. de fastis ꝛ i kalēdario suo.

b Nā ēt flāinē ꝛc. B scizdū q ꝓmi flamies apō gētiles fu
erūt sic apō nos sūt ꝓmates seu pīarche. vt pz di. 8. ca. in
illis. Erāt āt ꝛ qdā q dicerent ꝛ archiflāmies. ꝛ illi fuerūt
sic archiepi apud xpianos. vt pz ibidem. Erāt aūt genera
li noie sacdotes oēs vocati flamies vt pz di. 20. ca. cleros
Et dicebātur vt pz ibidē flamies. q̄si filamines a filo sic
appellati. quo caput ligabāt. qn pre estu pileo vti non po
terāt. ꝛ B ne caput nudū esset. qz olo nudos capite eos in
cedere non licebat. Flamines autem de quibus hic logt
btūs aug. erāt ꝓmi ꝛ precipui. q̄ſi patriarche quidam. Et
erant in roma tres tñ. sic hic dic̄ aug. vn⁹ ioui qui dialis
idest assiduus ſm hug. a die vocabaſ. vel verius flamen
dialis. i. iouis a dios q̄ grās a zeus. i. iuppiter. alius q
rino ꝛ terti⁹ marti. q nullū habuisset nisi ꝓpter romulū
quē romani dixerunt esse filiū martis. De istis narrat ti
tus liui⁹ de ozigine vr. li. i. q nūma pōpilius. q imediate
in regno successit romulo in ordinando res diuinas ioui
assiduum sacdotē creauit. ꝛ cū insigui veste ꝛ trabeali. i.

regia adornauit. cui duos flamines adiecit. s. marti vnū
z grino aliū. pter istos aūt erat vn⁹ sūm⁹ pōtifex. vt patet
per valeriū li. i. ca. i. z p ciceronē li. i. De flamine vero dia
li dicit. A. geli⁹. li. io. q iurare dialē fas nūq̄ ē. Itē anulo
vti nisi pulo claroq̄ fas nō ē. Itē igne ex flāmis dialis do
mo nisi sacrū efferri ius nō est. Equo dialē flaminē vehi
religio est. vin
ctū si edez eius introierit solui
necesse ē. z vin
cula p impluui-
um i regulas sū
duci. atq̄ inde
foras i viam di
mitti. nodū in
apice neq̄ i cin
ctu. neq̄ alia i
pte vllū habz.
Si qs ad vbe-
randū ducitur
sī ad pedes ei⁹
supplex, penbu
erit. eo die vbe
rari piaculum est. Capillū dialis nisi q liber homo est nō
deton deat. sine apice sub diuo esse licitū nō est. Farinā
fermēto imbutā attingere ei fas nō ē. Tunicā intimam
nisi in locis tectis nō exuit. ne sub celo. tāq̄ sub oculis io
tis nudus sit. Sup flaminē dialē in cōuiuio nisi rex sacri
ficulus null⁹ alius accūbit. Uxorem si amisit flamē cedit
mrimoniū ei⁹ nisi morte dirimi nō est ius. locū in q̄ bu-
stū ē nūq̄ ingredieē. mortuū nūq̄ attigat. fun⁹ tū exequi
nō est religio. Eadē ferme cerimonie sūt vxoris ei⁹. Item
vba pretoris sūt hec. Sacerdotes vestalē z flaminē dialē
in oi iurisdictiōe nō cogā. hec A. geli⁹. quō vo sit romulus
q z grin⁹ dict⁹ ē deificat⁹ seu deus eē credit. narrat Ouī-
dius li. z. de fastis. Cui cōcordat tit⁹ liui⁹ vbi ō. dicūt eniz
q cū apō capree paludē recēseret exercitū subito orta ē i
gēs tēpestas cū. tonitruo. z romulus densa nube cooptus
sublat⁹ ēa cōspectu cōcionis, nec postea visus est pp quod
a multitudine diceret vel crederet in deū translatus. tam
alig dixerūt eū fuisse tūc prib⁹ odiosū z ab eis discerptū
sz opinionē multitudis ō ipsi⁹ deificatiōe cōfirmauit q da z
noie iuli⁹. pcul⁹. asserēs sibi romulū appuisse pviā z tam
deū fcm sibi multa mādasse. ō istoplog. augli. z. ca. 15.

a Testāte apice: quē. s. pp excellētiā i capite gerit. zi. dis.
cleros. b Ac p Ꝺ z neptuno zc. Neptun⁹ oī de⁹ maris
Pluto vo de⁹ inferni. Isti duo fratres iouis dīr. Nā fin-
gunt oēs tres fuisse filij saturni. De his dic lactanti⁹ li. i.
institutionū. q sz rei vitatē ffes erāt q i trib⁹ locis regna
bāt. q̄rū vn⁹ loca supiora. s. iuppiter. alter vo inferiora scz
pluto. terti⁹ vo loca maritia. s. neptun⁹ possidebāt.

c Et marti tāq̄ pri ei⁹ zc. Apō rōanos. n. putabāt q ro-
mul⁹ fuisset filius martis q ē de⁹ bellorū. pp qō z ipse romu
l⁹ fuit valde bellicosus. z Ꝺ ouidi⁹ narrat. li. 5. de fastis. q
rhea siluia: q alio noie vocabāt ilia cū eēt vgo vestal'. i. cō-
secrata vgo de veste z q̄dā die ad lauādū sacra venisset
ad aquas hauriēdas ꝓposito vase sedit fatigata inē aq̄s
cui ibidē cū obrepsisset somn⁹ affuit mars. q videns eā z cō
cubēs cū ea ipregnauit eā dormientē. q̄ duos. s. remum z
romulū vno cōcubitu martis cōcepit. De Ꝺ dicit eusebi⁹
i cronicis sic āno regni regis ozie p rem⁹ z romul⁹ ex mar
te z ilia generant'. Justin⁹ vo li. 64. dicit q rea filia nūito
ris clausa ē in luco martis. Ubi gemios enixa ē. incertuz
stupro an ex marte. vñ incertū est de pre gs fuerit. Con
stat tamē q mars ille qui deū belli finxerūt nō fuit pater
corū. potuit tamen aliq̄s demō nicub⁹ eā ipregnasse. z ea
que narrat ouidius aliquā illusionē diabolicam fuisse. ō
hoc habetur plus infra li. 3. ca. 4. La. XVI.

d Jaūtē a dūs suis romani zc. In hoc ca. pbat. be.
f aug. q dy romanoruz nō dederunt leges bñ vitē
di cultoribus suis. qō pbat p duo signa. pmū est
q ipi miserunt
athenas p legi
bus accipiēdis
seōz ē qz nolue
rū taccipe leges
lycurgi. q finxe
rat se aucitate
apollinis leges
istituisse qō ro
mani non pote
rāt credere.

a stante apice excelluit: vt tres
solos flamines haberent trib⁹
numinibus institutos: dialem
ioui: martialē marti: quirinalē
romulo. Nam benuolentia ci
uium velut receptus in celum
quirinus est postea nominatus
b ac pbroc z neptuno z plutoi
fratribus iouis: z ipsi saturno
patri eoruz isto romulus hono
re plat⁹ ē: vt p magno sacerdo
tiū qō ioui tribuerūt: huicetiam
hoc tribuerent: z marti tanq̄
c patri eiūs fozsitan propter ipz
d Jaūtē a dūs L. XVI.
* suis romāi vinēdi leges
e accipe potuissēt: nō āli
quot annos post romam con-
ditam ab athenien sib⁹ mutua-
renē leges solonis: quas tū non
f vt acceperūt tenuerūt: sz melio
res z emēdatiores facere cona

e Nō aliquot
ānos p⁹ romaz
ꝺditā zc. Scōz
oro. li. z. āno q
proximus erat
300. ab vrbe cō
dita. missi sūt legati romanoꝝ ad athenienses pp leges so-
lonis deferēdas. z i sequēti anno. i. āno 300. creant' decē-
uiri de gb⁹ infra dicē. q solon vir insignis iusticia athe-
nas velut nouā ciuitatē ꝺdidit legib⁹. Et valer. li. 5. dic q
solō tā pclaras tāq̄ vtiles leges athenienses tulit. vt si p
petuo vti vellēt. sempiternū habituri fuisset impiū: sene
ctutē vo cypri pfugus exegit neq̄. n. in pria de q̄ optime
meruerat humari cōtigit. Dec valeri⁹. A. geli⁹ vo li. 3. dic
q draco athenien sis vir bon⁹: z multū prudēs leges athe-
nien sib⁹ pm⁹ tulit: sz q̄ nimis acerbe abrogate sūt. postea
legib⁹ alys mitiorib⁹ a solone cōpositis vsi sūt. fuit āt so-
lon vn⁹ de septē sapiētib⁹. f Quas tū ñ vt acceperūt
zc. Ꝺ p tāto dic aug. ñ q̄ nō acceperūt eas in tabulis decē
ab athenien sib⁹. sz q̄ nō acceperūt eas in moꝛib⁹. i. nō sūt
vsi eo mō quo scripte sūt. nā sicut patet in pncipio digesto
ruz. z p gaiū ad legē. iz. tabularū. z p titum liuiū etiam ō
origie vrbis. li. 3. z p isidorū li. 5. etymologiarū. z p oro. li.
. z. pplius romanus elegit decēuiros iuxta numerum ta-
bularū qui decēuiri dicti sunt. z glz coꝝ decēuir in singu
lari nnmero dictus ē. vt decēuir sit vna dictio. gbus vna
data ē ptās consulatus. z sz titum ab eis nō licuit appel
lare. habuerunt etiā potestatem legendi condendi ac eti
am leges corrigendi. qui de legibus solonis in decem ta-
bulis allatis z in latinum translatis quasdam leges ex-
traxerunt z quasdam ex eis correxerunt implentes tabu
las decem. z nihilominus duas tabulas addiderūt ita q
in vniuerso erant tabule. iz. quas vocamus leges. iz. tabu
larum. a Quāuis lycurgus zc. Iste lycurgus precel-
sit solonem paruz z dedit leges lacedemonys. sicut solō
athenien sibus. de quo narrat iustinus lib. 3. q erat frater
polybite regis partboꝝ. duz autem infans cōualesceret
legem instituit. exemplo earum iuentiōe clarior. nihil. n.
lege in alios sanxit cui⁹ nō ipse documentū prius daret.
auri argentiq̄ vsum vt oīm scelerum materiā sustulit. fū
dos oīm inter oēs equaliter diuisit. Cōuiuari oēs publice
iussit. ne cui⁹ diuitie vel luxuria in occulto eēnt. Et subiū
git iustinus multas eius leges pulchras. tamen rigidas
valde. Legum vero suarū auctorem apollinē delphicū
finxit z inde se eas detulisse. Deū vt eternitatē suis legi-
bus daret iurarito obligat' citatez. nihil eos ō suis legib⁹
mutaturos pulsq̄ reuertere. simulās se ad oraculū del
phicum proficisci consulturū si qd addēdū vl minuēduz

vel mutandū legib⁹ videret: pfectus aut̄ erat cretā vbi voluntariū exiliū ppetuo egit: moriēsq; ossa sua ī mari p yci iussit: ne forte lacedemoniā referrent. Et putarent lacedemony se solutos iuramēto. Hec iustin⁹. De ipso dic̄ valerius li. 5. q; neminē aut maiorez aut vtiliorē viruz lacedemonia genuit: vt poeta cui apollo delphicus oraculū petenti respondisse fert̄ nescire se vtrū illuz hominū vl̄ deoz numero an gregaret.

a Numa pompilius ꝛc. Iste numa. imediate successit Romulo. ꝛ sic̄ Romulus vndiq; bella gessit assidue tot⁹ datus reb⁹ belicis et io paucissimas leges dedit. ita iste pace facta ī circuitu aium suū totaliter ōdit cōdēdis leg⁹ ꝛ sacris instituēdis. vt p3 p titū liuiuz de origie vrbis. li. .i. de quo etiaz sic dicit. Num. pomp. positis. i. de positis exterioz rex curis. ne luxuriarent ocio ani: quos metus hostiuz disciplinaq; militaris prius cōtinuauerat. omniū pmūe earū efficacissimum deoz metū iyciēdū rat⁹ē. ipe ēt ea pietate oiz pectoza ibu erat. vt fides ac iusiurādū primo. i. pcipuo ꝛ primo leguz ac penarū metu citatē regerēt. oim ei⁹ maximū operuz fuit tutela p omne regni tps. Hec tit⁹ liui⁹. Licet āt numa pōpilius vt finxit sepe ī alys ꝟsuluerit deā suā egeriaz: vt p3 p titū liuiū. ꝛ p ouidiū li. 3. de fastis. tamen in legib⁹ cō dēdis nō dicū t q; deā vel deū aliquē cōsuluerit aut se cō. suluisse finxerit. ō isto num. plā dicentur infra libro tertio ca. 19.

Ca. XVII.

b a N forte pplo romano ꝛc. Jn hoc ca. b. aug. excludit quādā rnsionē q; sibi dari posset. q; posset dici q; romani iō non acceperāt a dys leges: q; nō oportuit. vixerunt enī satis bene lege naturali. sicut videtur ex vbis salusty q; ad cōmendationē vtbis videt̄ dixisse. ꝛ hic recitantur. c Jus bonū ꝛc. Et ideo nō indiguerūt lege positiua. hoc reprobat augu. ostendens per multa exempla q; ipsi legem naturalez nō obseruauerūt. sicut salustius ait sez in catilinario. d Ex hoc iure ac bono ꝛc. Dic bea. augu. logt̄ ironice dicēdo credo. sciebat enī q; raptꝰ sabina ꝟ fuit cōtra bonū ꝛ ius nature. ō isto raptu ꝛ mō rapiēdi logt̄ ozo. lib. 2. dicēs eas raptas crudeliter. q; entrop. li. i. dicit raptas fuisse āno pmo p⁹ vrbem conditā. Quid. vero li. 3. de fastis excusat factū romuli q; si fecisz B ō mā dato deoz. vz. martis ꝛ Cōsi. g fuit de⁹ ꝟsiliozū. Titus ꝟo liuius li. i. de orig. vrbis narrat q; cū romulus muros cōdidissz citatis, āplissime nec sufficeret q; cū eo erāt ad iplē dū eā. Struxit tēplū q̄ddā. s. asylū. pmittēs impunitatē oi fugiēti ad ipsū pp qō cōgregata ē maxia mlt̄itudo latronū ꝛ fugitiuoz in fra vrbem. Videns āt romulus q; vxores nō hēbāt: nec sine uxoribꝰ possz ciuitas diu stare misit ad vicias ciuitates postulando filias earū sibi dare in vxores. sed statim ī pncipio fuit ciuitas romuli odiosa alys. timebāt enī illaz multitudinē taliū virozū. isup ꝛ ptēptui habebant romul⁹ et sui. q; pastores ꝛ paupes erāt. Fm ouid. q; dic̄ sic. Spernebat gētes iopes vicinia ditet̄. Jn sta stabul habitasse ꝛ oues pauisse nocebat. At q̄ rōa nouellet nubeꝛ nll̄a fuit. Jgr̄ fez ti. vicini remādabāt romulo ꝛ socyei⁹ q; fic̄ apuerūt asylū viris volētib⁹ ad se cōfugere. ita apirēt mlilrib⁹ ꝛ sic accipēt vxores q; suas eis filias daf nollēt. romul⁹ vo B audiēs dissimulato diu aio q̄si negociū aiuz suū nō tāgeret. cēfuit p⁹ modū ludos deo cōso celebrādos ꝛ B p vicias cirates pcurauit diuulgari vt multi cōfluerēt viciozū. Jnstātib⁹ vo ludis pcepit suis vt de sabia q; terra ē ppe romā cū venirēt ad ludos spectādos glz rapet sibi vxorē quā vellz qō ꝛ fcm̄ ē. postmodū vo cū pri b⁹ eaz q volebāt vlcisci iiuriā ꝛ filias suas repetet̄ romāi bellū būerūt. ꝛ lz iter eos ꝛ sabios p mediatōz filiarū q̄ se duob⁹ exercitib⁹ iterposuerīt pax fcā ē. postmodū vo cuz alys citatib⁹ qb⁹dā q̄rū filias ēt rapuerīt diu bella gessit:

e Qō ꝛsi ad mēoriā ꝛc. ō ludis circēsib⁹ sic dic̄ vale. li. z. Circēse spectaculū pm⁹ romu. raptis sabis ꝟsuluit. q; noie celebrauit. iō āt vocauit ludos illos cōsualia. q; ōo cōsoꝛt dcm̄ ē celebrabāt. ꝛ durabāt iu fez ozo. p⁹ eozū institutionem q̄les āt fuerūt ludi circēses supra li. i. ca. 32. habes.

f Ex B iure ac bono post expulsum ꝛc. hic ponit augustinus secundum exemplū ꝛ signū. q; romāi nō vtebāt iure

ꝛ bono nature de quo logꝫ salu. sicut dicebāt. ꝛ logꝫ iro-
nice. b. aug. sicut pri⁹. Est āt signū ex alio facto romano⁹
valde iniquo qō fecerūt p⁹ reges expulsos p̄mo quo ice-
perūt ꝟsules habere: de quo narrat titus liuius de origi
ne vrbis li. 2. vꝫ. q⁹ lucretia vxor collatini: q tarquinius col
latin⁹ noiatus ē cū oppꝛessa fuisꝫ a sexto tarquinio regis
filio. s. tarquy
supbi: ꝛ ob hoc
seipsā iterfecis
set presēte ma-
rito suo ꝛ patre
ꝛ etiā bruto: sic̄
supꝛa li. i. ca. 19.
exposui. Brut.
ex hoc ꝛ causis
alijs p̄mot⁹ cō
tra regē ꝛ filiū
suū predictum
cū adiutōio pa
tris lucretie ꝛ
tarquy collati
ni regē de vrbe
expulit ꝛ ex tūc
romani desierūt
habere reges.
ꝛ iceperūt ha-
bere duos ꝟsu
les. quoꝝ p̄mi
duo fuerūt. Ju
nius brut⁹ pre-
dict⁹: ꝛ Lucius
tarquinius colla
tin⁹ mar it⁹ lu
cretie. Sꝫ añ fi
nē anni ita fuit
odiosum roma
nis: q dictum collatinum quia nominabatur tarqui⁹ ꝛ
cōicabat cū rege expulso i nomine expullerūt. dicēte si
bi iunio bruto q vrbē sollicitudine ꝛ metu liberaret. cuꝫ
tamen ꝛ ipse innocens esset: ꝛ ad expulsionem regis au-
xiliū prestitisset. Unde dicit titus de ipso. cū nihil aliud
offenderit nomē inuisū. i. odiosū ciuitati fuit. iusturandū
enim populi erat neminē regnare passuros nec eē rome
vnde periculū libertati foret: illō āt obstare libertati pu-
tabāt q regiū nomē: hoc ē tarquy i ciuitate ꝛ iperio erat.
Narrat aūt eutropi⁹ lib. i. q collatin⁹ accepto omni patri
monio suo ex vrbe migrauit. Et idē dicit tit⁹ liuius libro
secundo de origine vrbis, ꝛ narrat q Junius Brutus ple
bem ad contionem conuocauit reducens eis ad memori
am quomodo iurasset se non relicturos aliquem regnare
vnde periculum esse posset libertati. Et addit q nō cre-
debat populum romanum solitam libertatem recupera
re dum regium genus ꝛ regium nomen scilicet tarquini⁹
collatinus non solum in ciuitate: sed etiam in imperio eēt
idest i consulatu: ꝛ hoc modo Brutus egit vt collatinus
quia collega suus erat: quia alter consul: non soluꝫ consu
latu cederet sed etiam vrbem exiret: de quo facit augu
stinus mentionem. a Ex hoc iure ac bono Marcus
camillus ꝛc̄. Dic ponit augustinus tertium exemplum ꝛ
signum ad idem ꝛ loquitur ironice vt prius: ꝛ est signum
ex tertio facto ingratissimo scilicet de expulsione Mar-
ci camilli. de quo Ualerius libro. 5. tractat capitu. de in-
gratis. ascribens factum magne ingratitudini ciuitatis. di
cens. ingrate ꝛ lapsementis erroꝛem esse ciuitatis: q vi-

mani i hoc errauerunt: vt post
illam iniquitatem deum sibi ro
muluꝫ consecrarent: q̄ꝫ vt in fe
minis rapiendis factum eius
imitanduꝫ ꝛ lege vlla vel mo
re permitterent. Ex hoc iure
ac bono post expulsum cum li
beris suis regem tarquinium:
cui⁹ filius lucretiā stupꝛo vio-
lēter oppꝛesserat: iuni⁹ brut⁹ con
sul: luciū tranquiniū collatinuꝫ
marituꝫ eiusdē lucretie collegā
suū bonū atq; innocentē virū, p
pter nomē ꝛ pꝛopinquitatē tar
quiniorū coegit magistratu se
abdicare: nec viuere in ciuitate
p̄misit. Q⁹ sceluꝫ fauēte vel pa
tiēte pp̄lo fecit a quo pp̄lo con
sulatū idē collatinus sicut ēt ipe
a brut⁹ acceperat. Ex hoc iuꝝ āc
bono marcus camill⁹ illi⁹ tpis
vir egregi⁹ q̄ vehiētes grauissi-

rium romanorum ꝛ incrementum latissimum: ꝛ tutella
fortissima Marcus camillus in vrbe incolumitatem tu
eri suam non valuit. nam a Lucio apuleio tribuno ple
bis tanq̄ petulator ꝛ rei publice fur: vehientane prede
reus: duris sententys in exilium missus est. Et quidez eo
tempoꝛe quo optimo iuuene filio spoliatus. solatys ma-
gis alleuiandus q̄ cladibus one
randus erat. ac tribuni ple
bis abeē erario q̄rebāt. 15. milia
eris. tanti nan q̄ pēa finita est
indignam sen-
tentiam: prop
ter quam: popu
lus romanus ta
li p̄rincipe ca-
reret. Hec Ua
lerius. Tit⁹ ve
ro liuius libro
. 5. ō vrbis origi
ne bāc historiā
sic narrat. Cuꝫ
ciuitas vehien
rozum poten ꝛ
tissima prope
romam ad. 20.
miliaria preci-
puus vrbis ho
stis esset ꝛ ob-
sessa fuisset a
romanis. 10. an
nis ꝛ in ea obsi
dione romani
contra vehien

mos hostes pp̄li romāi post ō
cēnale bellū quo roman⁹ exerci
tus toties male pugnādo graui
ter afflict⁹ ē iā ipa roma ō salu
te dubitāte atq; trepidāte: facil
lime supauit: cozūq; vrbē opu
lētissimā cepit: inuidia obtrecta
toꝝ virtutis suę ꝛ insolentia tri
bunoꝝ reus plebis fact⁹: tāq̄ i
gratā sensit quā liberauerat ci-
uitatē: vt de sua dānatōe certissi
m⁹ i exiliū spōtt discederet: ꝛ ō
cē milib⁹ eris absēs ēt dānare-
tur: moꝝ iterū a gallis videꝝ pa
trie futur⁹ igrate. Multa com
memoraī iā piget feda ꝛ iiusta
qb⁹ agitabatur illa ciuitas: ꝛ cū
b pōtētes plebē sibi subdere cōa
rēt: plebsq; illis subdi recusare-
ret: ꝛ vtriusq; ptis ō fēsoꝛes ma
gis studijs agerent amoꝛe vin-
cendi: q̄ꝫ equuꝫ ꝛ bonū q̄quā

tos sepissime malo euētu pugnassent tādē cuꝫ cāill⁹ pdi
ct⁹ fact⁹ cōsul ꝛ illuc missus eēt cōtra eos facta via subter
ranea vsq; ad arcē ciuitatis: quā viā cumulū appellauit
ꝛ p eā militibus intromissis dū ciues circa defēsionem
murorum gbus eodez tpe fiebāt insult⁹ occupant⁹ arcē
vacuā reliquūt. capit̄ primo arx ipsa: deinde cītas. postea q̄
camillus in diuisione p̄de offenderat plebem vocatus
est ad iudicium plebis qui de condemnatione sua certus
sponte abyt in ciuitatem ardeam scilicet vicinam vrbi
i exiliuꝫ ꝛ absens condemnatus est in .10. milibus eris.
Quē tamen postmodum tertio anno sequenti cum capi
tolium obsideretur a gallis romani necessitate ducti re-
uocauerunt ꝛ dictatorem fecerunt qui moꝝ gallis pecu
niam numerantib⁹ qua romani se a gallis redemerant re
pente supueniēs cū exercitu nō solū obsidionē soluit. sed
gallos vicit. ꝛ postea fere totaliter deleuit.

b Cūpotētes sibi plebē ꝛc̄. Dic notādū q sicut patet
legēti. 10. libꝛos idest primam decadem titi liuy de origi
ne vrbis dissensio inter nobiles ciuitatis ꝛ plebeos longo
tempoꝛe valde durauit. ꝛ ea occasione commissa sūt mul
ta mala in vrbe. nec sedata donec primo haberent tribu
nos plebis qui erant pꝛopry iudices ꝛ quasi etiā defenso
res plebis oppresse a nobilibus contra consules ꝛ nobi-
les. ꝛ habebant potestatem valde magnam in vrbe fauē
te eis plebe semper. ꝛ postea extorserūt plebeii vt etiam
de ipsis eligerent ad omnes grad⁹ honoris. in tm̄ ēt q
de eis posset cōsules eligi sic̄ ꝛ de nobilib⁹ ex quibus solis
primitus eligebāt consules. ō ista ꝟo dissensione magis

patebit in ca. sequenti. Cap. XVIII

a Tąqz habebo modū ꝛc. In hoc ca. arguit. be. aug
i cōtra rñsionē i p̄cedēti ca. tactam q̄ videbaꝫ ꝓfir
mari p̄ ocā salu. ibi posita. ꝛ arguit i hoc ca. spāl'r
ꝓtra eā p̄ ẏba salustij ꝛ facꝫ. i ß ca. tria: qꝫ p̄mo ostdit q̄ eo:
dez tpe, p quo saluvideꝫ romāos cōmēdasse dicēs q̄ ius
bonūqꝫ apō gre
cos ñ legib⁹ ma
gis q̄ nā vale
bant ipsi erant
malincc obfua
bāt i⁹ nec bonū.
scō ibi ponꝫ.
si illa tpa ꝛc. ar
Salū. i guit. b. aug. qua
catilina les erāt romāi
alio tpe, p quo ñ
cōmēdant a sa
lustio: sed poti⁹
vitupāt. Et ter
Salu. tio ibi. Cernis
.i. histo. eni vt opiox. Ex
bis cōcludit q̄
mala sua nō de
bent ꝑputari tē
poꝛib⁹ xp̄ianis.
Dic aūt i p̄nci
pio sic. Itaqꝫ ha
bebo moduꝫ. s.
arguēdi vel p̄
cedendi ꝛ statī
subiūgit quem
modū arguēd
ꝛ procedendi i

cogitarent. C. XVIII.

a Tąqz habebo modū ꝛ
i ip̄m salust. testē potius
adhibebo. Qui cū i lau
de romanoꝝ dixiſſz: vñ nobis
iste sermo exoꝛt⁹ē. Jus bonuz
qz apō eos nō legib⁹ magis q̄z
b natura valebat: p̄dicās illud
tp̄s quo expulsis regib⁹ icredi
biliter ciuitas brevi etatis spa
cio plurimū creuit. Jdē tñ i p̄n
mo historie suc libꝛo: atqz eius
c exordio fateꝫ: etiā tūc cūz ad p
sules a regib⁹ cēt trāslata resp.
post puū iteruallū: iniurias va
lidoꝝ ꝛ ob eas discessionē ple
bis a p̄rib⁹: vsqz i vrbe dicessio
nes fuisse. Mąz cū optimis moꝛi
bus ꝛ maxia cōcoꝛdia ppłz ro
manū iter scōz ꝛ postremū b el

lū carthaginēse cōmemoꝛasset
egisse: cāmqz bui⁹ boni ñ amo
rē iusticie sz ſtāte carthagie me
tū pacis i fide fuisse dixiſſz: vnō
ꝛ nasica ille ad reprimēdā neq
cīā seruādosqz istos moꝛes op
timos: vt metu vitia cohiberēt
carthaginē nolebat euerti. Cō
tinuo subiecit idē salu. ꝛ ait. At
discoꝛdia ꝛ auaricia atqz ambi
tio ꝛ cetera scōis reb⁹ oriri sue
ta mala: p⁹ carthagis excidiuz
maxie aucta sūt. vt itelligerem⁹
ēt antea oriri soleꝫ ꝛ augeri.
Añ subnectēs cur hec dixerit
Mā iniurie inquit validoꝝ ꝛ
ob eas discessio plebis a p̄rib⁹
alicqz dissēsiōes domi fuere: iā
ñ a p̄ncipio neqz ampli⁹ q̄z re
gibus exactis: dum metus a

scripsit catilinarū q̄z iugurthinū. nec plures libꝛi historici
q̄z catilinarium ꝛ iugurthinum mō ab eo inueniuñ con
scripti. Et iō q querūt i catilinario ea q̄ i isto caplo allegat
aug. de historys salu. frustra laborāt qz nō inueniēt. Scri
psit eni salu. vnū librū historiaꝝ q iā nō inueniꝫ. qō ex ß ꝑz
qz hic aliq̄ ponūt tāq̄z salustij q̄ nec in iugurthio nec i cati
linario inveniūt
et. A. gelli⁹. li. 5.
ꝛ li. 7. introducit
q̄rtū li. historia
rū salustij.

d Cū ad consu
les a regib⁹ ꝛc.
de expulsiōe re
gū dixi i caplo
p̄cedēti. De cō
sulib⁹ ē sciēduz
q eodē anno q̄
reges expłsi sūt
creati sūtouò q
sulef. q p̄eesset
rebuspu. q̄rum
ptās solū ānalis
.i. vni⁹ āni erat.
ſz entropiū lib.
.i. ne pp diutur
nitatē ptātis in
solētiozes red
derēt. Jō vero
duo creati sūt.
vt si vn⁹ malus
eē voluissz alter
hīs ptārē si ꝛ
coerceret cum

De quoꝝ ptāte ꝛ differētia ptātis eoꝝ a ptāte dictatoꝛis
dicā ifra. li. 5 ca. 18. Licto aūt p⁹ creatōes ipoꝝ cepit dissēsio
iter nobiliozes ꝛ validiozes ꝛ plebeios. ꝛ discesserūt ple
bei a nobilib⁹. vz. circa. 15. ꝛ. 16. ānū p⁹ reges exactos vt ꝑz
p ti. liuiū. li. 2. ō origine vrbis: q dicit q⁹ ab eo die q̄ mortu⁹
ē rex targni⁹. q fuerat expulsus. ceperūt p̄ molestari ple
bei. Jpō vo mortu⁹ ē circa. 15. ānū a tpe sue expulsiōis eu
tropi⁹ dic qz āno. 16. fcā ē dissēsio plebis. Añ ß sciēduz q
i p̄ncipio milites q eligebāt ad bellū militābāt ꝓpryſti
pēdys vt ꝑz ex ti. liuio. Cū aūt istarēt mlta bella. imo nūq̄
cessabāt a bell' ꝛ pestilētys. cogebanꝫ pecuniā mutuari a
potētib⁹. ita vt postmodum non possent satisfaccere. nec
quo ad p̄ncipale nec quo ad vsuras q̄ p mutuo petebātur
vinciebanꝫ igit' ꝛ icarcerabāt. ꝛ pessime tractabanꝫ. ꝓp
q̄ oꝛta est seditio iter p̄res ꝛ plebeios cōquerēteplebe de
tā dura oppssione sua a patrib⁹. i. maioꝛibus. ꝛ recessit
plebs abvrbe ad tria miliaria ꝛ occupauit sacrū montez
Quidam vero montē auentinū q est ītra vrbē credūt ap
pellatum fuisse montem sacrū. ꝛ mdē vero pacificata est
plebs sub hac cōditione q⁹ de suis haberet aliquos ma
gistratus q tuerenꝫ plebeios cōtra oppressiones ꝛ iniuri
as. qui magistratus dicti sunt tribuni plebis. De predicta
aūt dissensione plebis ponit augustinus verba salustij q̄
sunt ista. Jniurias validoꝝ ꝛ ob eas discessiones plebis
a patribus. aliasqz in vrbe dissensiones fuisse. Que ver
ba Salustij cum alys que immediate sequuntur in salu
stio ponit beatus augustinus infra libꝛo. 5. capitulo. 12.

e Nam cū optimis ꝛc. Hic probat aug. alia dicta Salu.
q⁹ ppłs roman⁹ etiā aſi tertiū bellū punicū q̄ fuit tp̄s
in quo secundum salustium moꝛibus optimis ꝛ maxim
concoꝛdia vixerunt: q⁹ ipsi in discoꝛdia ꝛ male vixerun

Nam salu. loquēs ō tēpore medio inter duo bella puni ca. ß. scōm ⁊ tertiū: in quo gere vt dicit se habuerūt iter se: ꝓpter metū carthaginis. que ciuitas adhuc stabat: ⁊ stetisset etiā postea nō euersa ſm cōsiliū nasice scipiōis de quo lib. 2o. ꝓmo capitulo. xxx. Addit Salu. loquens de discordia autaricia ⁊ alys malis q̄ in rebus secūdis. i. ꝓs spis oriri solent: ⁊ dicē q̄ illa mala p̄ excidiū carthagis maxime sūt aucta. ex q̄ arguit aug. q̄ priꝰ erāt oriri solita ⁊ p̄ us aucta eo tēpore q̄ salu. dicit eos stetisse optimis moribꝰ ⁊ maxima cōcordia. Dicit etiā salu. vel aug. ꝓp metuz infide. i. dubie ⁊ non multū certe q̄ ꝓmū bellum punicū terminatuz fuit pace facta inter romānos ⁊ penos sub certis pactis. q̄ peni. i. carthaginēses fregerūt: vt patet ꝑ titū liuiū de scōo bello punico. lib. i Scōm ēt bellū punicū terminatū fuit pace facta. sed q̄ carthaginēses fregerūt primā paceꝫ ⁊ pacta: timebaī q̄ etiā frāgerēt scōam. Et est aduertēdū q̄ ab illo loco: nā iniurie ingt validioꝝ ⁊c. vsq̄ ad illud exclusiue. vides quēadmodū. sūt cōtinue verba salusty: ex qbꝰ arguit beatus aug. q̄ licet illo modico tpe q̄ fuit inter expulsionē regū ⁊ discessionē plebis: aliquātū modeste se haberent romani. i. 15. annis vel. 16. vt ex supradictis pz. tn̄ nō fuit nisi tiore targny regis expulsi: q̄ tāto tpe vixit. ⁊ ita vult aug. inuere q̄ nūq̄ modeste se habebāt pꝰ reges nisi tio re pene plᵒ q̄ iusticie. Quātū ad targniū sciendū q̄ pꝰ expulsionē suā lōgo tpe. s. p. 10. ānos fere ipe igetauit romanos ꝑ se ⁊ ꝑ amicos suos. ⁊ ꝑcipue ꝑ porsennā regē etrusric. q̄ trib⁹ ānis cōtinuis ſm ozo. trepidā vrbez terruit ⁊ obsedit: ita q̄ q̄diu targniꝰ vixit fuerī rōani i magno timore ⁊ ꝛcorditer magis vixerūt iter se. fuit āt etruria dicta terra q̄ mō tuscia appellaī ꝑs Jsido. li. i 4. etymologiaꝝ. vñ ⁊ etrusci sūt idē q̄ tusci. a Deinde ingt seruili ipio ⁊c. ponit aug. vbs salu. vsq̄ ad illud exclusiue: cernis ex q̄ tpe ⁊c. In qbꝰ vbis oñdit. b. aug. q̄ male regebaī respu. ⁊ q̄sta fuit discordia iter patres ⁊ plebē: q̄ a. 15. vel a. 16. āno pꝰ exactos reges durauit: vsq̄ ad ꝓ rinciū scōi belli punici q̄ icepit vt supradictū ē pꝰ reges expulsos an. xii. ⁊ ꝓ ānos ista dissētio ꝛtinuabaī fere ꝑ. 300. annos. Jncipiū vba salu. sic dein. i. deiñ. s. mortuo targnio: seruili ipio pres plebē exercere ceperūt. Qr̄ āt vocet seruile ipiū patꝝ ipiū sup plebē. pz ex iis q̄ sbiūgit dicēs ō vita atq̄ tergo: regio more cōsulere. agro pellere ⁊ ceteris exptibꝰ soli ipio agere. vult salu. dicere q̄ pres soli ceteris exptibꝰ. i. nō bñtibꝰ ptē i iudicys cōsilys ⁊ tractati bꝰ. nā in nullis negocys requirebāt assensū plebis: sed sine plebe oia tractabāt ⁊ iudicabāt. nā ⁊ ō morte iferenda ꝑ culpa: ⁊ tergo. i. aliquo flagellādo: vel etiā agro pellēdo oia ꝑ se tractabāt ⁊ faciebāt: qō tñ vt ifra dicā lib. 5 ca. 18. lege postmodū edita correctū ēst ita q̄ nec cōsulibus liceret talia facere. Dicit aūt q̄ hoc faciebāt more

targnio: ⁊ bellū graue cuz etruria positum est: equo ⁊ modesto iure agitatū. Vides quēadmodū ēt illo breui tpe vt regibꝰ exactis. i. eiectis aliq̄ntulū equo ⁊ modesto iure agerēt: Adtū dixit fuisse cāz q̄m metuebatur bellū: qō rex targniꝰ regno atq̄ vrbe pulsus: etruscis sociatus ꝓtra romanos gerebat. Attende itaq̄: qd deiñ cōtexat. Dein ingt seruili ipio pres plebē exercere: de vita atq̄ tergo regio more cōsulere: agro pellere: ⁊ ceteris exptibꝰ soli ipio agere Quibꝰ seuitijs ⁊ marie fenore oppīssa plebs: cū assiduis bellis tributū sil' ⁊ militiaz tolerāret: armata montē sacruz atq̄ auētinū isedit: tūq̄ tribunos plebis ⁊ alia sibi iura pauit: discordiarū ⁊ certamis vtriusq̄ finis fuit scōz bellū punicū. Cernis ex quo tpe. i. puo iteruallo post reges exactos q̄les romāi fuerit: de qbus ait. Jus bonūq̄ apud eos: nō legibꝰ magis q̄ natura valebat. Porro si illa tpa talia repiunt: qbꝰ pulcherrima atq̄ optima fuisse p̄dicaī rōana res publica: qd iā de cōsequēti etate dicendū aut cogitādū arbitramur: cū paulati mutata vt eiusdē histozici verbis vtar: ex pulcherrima atq̄ optia: pessima: ac flagitiosissima fcā ē: post carthagis. vz. vt ꝓmēorauit excidiuz: Quetpa ipe salu. quēadmo

fgio: qz targniꝰ supbꝰ vltimꝰ rex romanozū ꝓ per cuius regimē maluz nomen regium erat apō eos ita odiosum: cōsimilia faciebat. Titꝰ. n. liuiꝰ dicit de ozigine vrbis li. i. q̄ ipe regū primꝰ morez de oibꝰ senatū cōsulendi solait. dome sticis cōsilys rempublicaz admīstrauit: bellū pacem federa ⁊ societates per se ipse cū q̄bus voluit iniusu idest sine iussu populi ac senatus fecit diremitq̄. Dec Titus liuius. Et addit Salustius. quibus seuitys ⁊c. armata montem sacrum. atq̄ auentinum insedit. De discessione in montem sacrum dictum est. Quantum vero ad discessionem in montem auentinum sciendum q̄ sicut colligi potest ex tempozibus que Orosius notat ista discessio fuit circa annum. 16. post primam discessionem: nam decemuiri creati sunt secundum ipsum anno 300. post vrbem conditam ⁊ sequenti anno facta est discessio. Causam tangit Orosius libro. 2. ⁊ Titus liuius ō ozigine vrbis lib. 3. Nam decemuiris creatis quibus data fuit potestas ꝑ vno anno. que consulibus dari consuetuit. cum ipsi primo anno bene ⁊ modeste se habuissēt sequēti āno vnus eorū. s. Apius Claudius socys suis magistratui. i. ptāri tali cedētibꝰ ipse ꝑ vim cōtinuauit magistratū q̄ videtes socy sui magistratū cui cesserant resumpserūt multū ꝓtra volūtatez populi. Addit ēt Apiꝰ claudiꝰ malū aliud facere. nā cū arderet libidine in filia cuiusdā militis plebei. qui absens erat ab vrbe in exercitu. vt eā haberz facilius. cuidā clienti psuasit vt eam in iudicio peteret i seruitutē. pbaturꝰ q̄ ācilla sua eēt. vt sic cliēti adiudicata veniret in ptātez suā. Ipse vo Apius iudex erat i cā. q̄ abnite pre adiudicauit cliēti puellam tāq̄ ipsiꝰ ācillā. Sz añq̄ executio fnie fieret pr̄ puelle p amicū suū accitꝰ cū videret q̄ malicie resistere nō valerz filiā interfecē. ⁊ stati facto tumultu i ciuitate. cūcto pplo ō tēstāte malicia apy. ad exercitū q̄ paꝝ distabat egressus ꝑgrēs ō cēuiro. pp qō exercitꝰ q̄ sp. p maxia pte fuit ō plebe secessit a pribꝰ ⁊ sedit i mōte auētio relicto aligādo. i. loco q̄dā sic dcō i q̄ priꝰ fuerat ꝺ equos. i. ppl'z q̄ndā sic dictū. Sedata vo ē dissēsio ista ⁊ recōciliatꝰ ē exercitꝰ pribꝰ restituta plebi tribunitia ptāte. quā cēuiri

impediebāt
t ipis decē/
uiris pulsis
magīatu: ac
etiā remissa
exercitui t
militibus oi
cēpa. a Usq ad bella
ciuilia atē. fz
orosiū. li. v.
pmū belluz
ciuile rome
. i. ciuiū ro/
mānoz iter se
promotū ē an.
ab vrbe ꝓdi
ta. ccccc. l.
xy. Tertiū
vo bellū pūi
cū fz eūdez
li. iiy. icepit.
cccccy. t ānō
to ānō pō fi/
nitū ē: t car
thago dele/
ta ē: t p ꝓnīs
ab excidio
carthagis vsq
ad pmuz
bellū ciuile
fluxerīt āni.
lvi. b De
sylle vitys t
ē. ō eis logē
plus saluſt.
circa mediū
ingurtini t
oro. li. v. t e
utropi⁹. lib.
v. valeri⁹ ēt
li. ix. p tāto
vo b facē de
eo mētionē
aug. qz ipe t
mari⁹ pmū
bellū i ter se
gesserīt de q̄
plra ifra. c.
xxy. dicēdū.
c Quāuis e
logo mltū i
pari tē. b di
cēs. b aug⁹.
extollit elo
quētiā salu/
stij q̄ sine ou
bio mag. fu:
it. ō q̄ dic. A.
geli⁹ q̄ ꝑpe
tatē in vbis
maxīe tenu
it. Ca. xix

d e Ecce roma

dū breuiter recolat t describat
i ei⁹ hīstoria legī pt q̄ntis malis
moꝛ q̄ sc̄is rebus exorta sunt
f usque ad bella ciuilia demon/
stret esse ꝓuentū. Ex quo ꝑpe
vt ait maiorum mores nō pau/
lati vt antea: sz torrēntis mō pre
cipitati adeo inuētus luxu atq
auaricia corrupta est: vt meri/
to dicaī gētes esse q̄ nequ ipsi
brē possent res familiares: ne/
q3 alios pati: Dicit deinī plu
ra saluſtius de sylle vitijs cete/
raq3 fedītate rei publice: t a
g lij scriptores i b ꝓsentiunt quā
nis elogo mltum ipari. Cernis
tñ vt opinor: t q̄squis aduerte
rit facilime ꝑspicit colluuie mo
rū pessimorum quo illa ciuitas
plapsa fuerit: añ nostri regis ad
uentū. Hec. n. gesta sunt nō so/
lū anteqū xp̄s in carne pñs do/
cere cepisset: verūetiam anteqū
ꝺ virgine nat⁹ esset. Cū igīt tot
t tāta mala tempoꝛ illoꝛ vl' to/
lerabiliora supī⁹: vel post cuer
sā carthaginem intoleranda t
horrēda dijs suis imputare nō
audeāt opiniōes humanis men
tibus vñ talia vitia siluescerent
maligna astucia iserētibus: cur
mala pñtia xp̄o imputāt qui do
ctria saluberrima t falsos ac fal
laces ꝺos coliuerat: Tristas ho/
minum noxias flagicio saisq cu
piditates diuina auēte dete/
stās atq ꝺemnās: his malis
tabescenti ac labēti mundo vbi
q3 familiā suaz sensim subtra/
bit: q̄ cōdat eternam: t nō plau
su vanitatis ꝟ iudicio veritatis
gl'iosissimā citatē. Ca. XIX.

d Ece rōmana respublica
qō nō ego pīus dico: sed
auctores eoꝛ vñ hoc mercede
didicim⁹ tāto añ dixerīt añ xp̄i
aduentū paulatim mutata t ex
pulcherr ia atq optima: pessi
ma: atq flagicīosissima fcā est.
Ecce añ xp̄i aduentum p⁹ dele/
tā carthaginem: maioꝛ mores
nō paulatim vt antea: sz torren
tis mō ꝓcipitati: adeo inuētus
luxu atq auaricia corrupta est.
Legāt nobis ꝓtra luxum t ava
riciam ꝓcepta deoꝛ suoꝛ ppl'o
e romano data. Cūi vtinā tm̄ ca/
sta t modesta reticerēt: ac non
etiam ab illo ꝓbrosa t ignomio
sa deposcerēt: q̄bus p falsaz di
uinitatē pniciosam ꝓciliarēt au
ctoritatez. Legāt nra t p. pphe
tas t p sāctū euāgeliū: t p apl'os
act⁹ t epl'as: tā multa cōtra
auariciā atq luxuriā vbiq3 po
pulis ad hoc cōgregatis: tā ex
celleter q̄ ꝺine: nō tāq ex pho
rū ꝓcertatiōib⁹ strepere: sz tāq
ex oraculis t ꝺei nubib⁹ itona/
re: t tm̄ luxu atq auaricia scenis
q3 ac turpib⁹ moꝛib⁹ añ aduēt
xp̄i rēpublicā pessimā ac flagi/
ciosissimā factā: nō iputāt dijs
suis: afflictōez ꝟo ei⁹ quācūq
isto tpe supbia delitieq3 eoꝛ p
esse fuerint: religiōi icrepitant
xp̄iane. Cui⁹ ꝓcepta ō instis p/
bisq3 moꝛibus si sim' audirent
atq curarent reges terre: t oēs
ppl'i: ꝓncipes t oēs iudices ter
re: iuuenes t virgines: senioꝛes
cū iūioꝛib⁹ etas oīs capax t vter
q3 sexus: t quos baptista ioan
nes allogē exactores ipsi atq
milites: t terras vite pñtis or/
naret sua felicitate respublica:
t vite eterne culmē beatissime ī
gnatura ꝓcēderet. Sz q̄ iste
audit: ille contēnit: pluresq3 vi
tijs male blādientibus: q̄ vtili
virtutū aspitati sūt amicitioꝛes
tolerāt xp̄i fam'li iubēt: sive sint
reges: sive sint ꝓncipes: sive iu
f dices: sive milites: sive ꝓncia/
les: sive diuites: sive paupes:
sive liberi: sive serui vtriusl'ibet
sexꝰ: pessimā etiā si ita necesse ē:
flagicīosissimāq3 rēpublicā: t
i illa angeloꝛ quadā sactissima
atq augustissima curia celesti
q3 republica: vbi ōi volūtas lex
ē: clarissimum sibi locū etiā ista

na respuet.
In b ca. be.
aug. ex his q̄
i pcedētib⁹
dcā sunt oīa
dit q̄ vitup
abiles sunt
romani q ō
trahūt rpib⁹
xp̄ianis t ēt
ꝺy eoꝛ: tēt
q̄ laudabil'
sit xp̄s t xp̄i
ani: qō ego
ñ pīus dico. i.
pm⁹ vl' prius
q̄ eoꝛ au
ctores: quos
ad b vt disce
ret aug. mer
cedez dedit
bis a gb⁹ ꝺi
dicit. e Cui
vtinā tm̄ ca
sta tē. i. vti
nam nō sola
tacerēt bōa
. i. nō pl⁹ ma
li facerēt ni
si q⁹ tacerēt
bona facien
da: sz pet⁹ fa
ciūteoꝛ ꝺy
q3 mala fie
ri deposcūt.
Et q3 credū
tur ꝺy p̄bēt
auctoritatē
malefacien
di. f Sive
puinciales
tē. puincia
dr' aliq̄ fgio
pcul victa.
t pīo uincie
ideo dicebā
tur terre ex
tra ita liam
a romanis
victe t tri:
butarie fa/
cte. Quarū
prima tem
poze fuit si/
cilia sicut di
cit festus: t
inde dicun
tur pīouin/
ciales qui
sūt eis tribu
tary secun/
dum hug.
Ca. xx.

a Erũtñ tales cultores ꝛc. In B ca. describit beatus aug. vitã turpissimã quã oꝝ cultorib⁹ suis ꝓmittũt ꝛ quã ipsi cultores q̃rũt ꝛ oñdit q̃ta sit fedi/tas vite tal. b Diuites paupib⁹ ad cliẽtelas. cliẽtela ẽ ꝓuiciũ vl̃ mlt̃itudo fuorũ. c Ubi opipa cõuiuia. i. abũdãtia ꝛ copiosa. d Sed domui sardanapali. Iste sardanapal⁹ ꝙz iustinũ li. i. ꝛ oro. li. i. fuit vltim⁹ rex assyriorũz erat ãt vir muliere corruptꝰ. Cũ ad eũ videndũ ꝓfect⁹ eius medis ꝓposit⁹ nolle arbactus vir admiss⁹ fuisset. qz hoc nemi añ ipz ꝓmissũ fuerat: iuẽit regẽ iter scortoꝝ gregesq; purpurã colo nentez ꝛ muliebri habitu cũ mollicia cõpis ꝛ oculoꝝz lasciuia oẽs femias añire. ꝛ pẽsa. i. portiões lini l̃ purpure q̃tũ capit col⁹ vna vice. l̃ q̃tũ distribuiẽ ꝓ ope diurno iter ẏgies partiẽtẽ. qb⁹ visis indignat⁹ ꝓfectus arbactus ꝓgressus ad socios nãrat q̃ vidit. fit moꝝ cõiuratio ꝛ bellũ sardanapalo iferẽ. q exiens cũ paucis ꝛ victus aulaz regiam ingredit. ꝛ accẽso igne se ꝛ suã incẽdit. In B solo vi. ꝛ imitat⁹ ꝛ ex tũc sicut dic̃ iustin⁹ ꝛ eitam oro. rẽgnũ assyrioruz ad medos transiatũ ẽ. De epitaphio vo sua ꝺ quo B loquitur aug. facẽ mẽtionẽ ẽt ti. liui⁹ ꝛ tulius libro quinto dẽ tusculanis questionibus. Ca. XXI.

e Ed si contemnitur ꝛc. In hoc ca. ꝓbat beatus
f aug. q⁹ eo tempore ꝓ quo salu. dixit rõanã rempublicam pessimam ꝛ flagicioſissimam esse vt supra allegatũ fuit. ca. 19. ipsam omnino fuisse nullam ꝙz ꝓ

tollerantia compare. Ca. XX.

a Eruntamen tales cultores ꝛ dilectores deorum istorum: quoꝝ etiã imitatores in sceleribꝰ ꝛ flagicijs se esse letant̃: nl̃lo modo curant pessimã ac flagicioſissimam non esse rẽpublicã. Tãtũ stet inquiunt: tãtum floreat copijs referta: victorijs glorioſa: vel qꝺ est felicius pace secura sit. Et quid ad nos? Immo id ad nos magis pertinet si diuitias q̃q; semper augeat: q̃ quotidianis effusionib⁹ suppetant: ꝓ quas sibi etiã infirmiores subdat quisq; potentior. Obsequẽtur diuitib⁹ pauperes cã securitatis atq; vt eoꝝ patrocinijs b geta iertiã pfruãt̃. diũites paupib⁹ ad cliẽtelas ꝛ ad ministeriũ sui fastus abutãt̃: ꝑpli plaudãt nõ cõsultorib⁹ vtilitatũ suarũ sed voluptatũ largitoribus: Nõ inbeãt̃ dura nõ ꝓhibeãt̃ impura: reges nõ curẽt q̃z bonis ꝯz q̃z subditis regnẽt: ꝓuincie regibus nõ tãq; rectorib⁹ moꝝz ꝯz tãq; rerũ dñatorib⁹ ꝛ deliriarũ suarũ ꝓuisoribus seruiant: eosq; nõ sinceriter honorẽt: ꝯz negter ac ꝓuiliter timeãt: qꝺ alienę vinee potius q̃z qs sue vite q̃q; noceat legib⁹ aduertatur. Nullus ducatur ad iudices nisi q aliene rei: domui: saluti: vel cuiq; inito fuerit iportun⁹ aut nori⁹. Ceterũ ꝺ suis vl̃ cũ suis l̃ cũ q̃buscũq; volẽtib⁹ faciat q̃ q̃q; liber: abũdẽt publica scorta: vl̃ ꝓpter oẽs quib⁹ frui placuerit: vel ꝓpẽ eos maxie q b̃re ꝓuata nõ possunt: extruantur ãplissime atq; ornatissime domus: vbi opipã cõuiuia frequẽtent̃: vbi cuiq; libuerit: ꝛ potuerit die noctuq; ludatur: bibat̃ vomat̃: defluat̃. Saltatões vndiq; cõcrepẽt: theatra ihoneste letitie vocib⁹: atq; oi genere siue crudelissime siue turpissime voluptatis exestuẽt. ille sit public⁹ inimicus cui hec felicitas displicet. Quisq; eam mutare vel auferre tentauerit: eũ libera mlt̃itudo auertat ab auribus: e uertat a sedib⁹: auferat a viuentibus. Illi habeãt̃ dũ veri: qui hãc adipiscendã ꝑplis ꝓcurauerit: adeptãq; seruauerit. Colant̃ vt voluerit: ludos exposcãt quales voluerit: quos cũ suis vl̃ ꝺ suis possunt habeꝛ cultorib⁹. tñ efficiant vt huic felicitati nihil ab hoste: nihil a peste: nihil ab vlla clade timeat̃. Quis hãc rempublicã san⁹ nõ dicã romano imperio: ꝙz domũi sardanapali cõparauerit: q quõdaz rep ita fuit voluptatib⁹ dedit⁹: vt in sepulcbro suo scribi fecerit ea sola se habeꝛ mortuũ: que libido eius ẽt cũ viueret hauriẽdo cõsumpserat: quẽ regẽ isti si haberẽt sibi in talibus indulgentẽ nec in eis quicq̃ vlla seueritate aduersantẽ: buic libenti⁹ q̃ romani veteres romulo templũ ꝛ flaminẽ cõsecrarẽt. Ca. XXI.

e Ed si cõtẽnitur q rõa-
f nam rempublicã pessimam ac flagicioſissimã

ꝓ Salustius facit etiam mention em in iugurthino de interfectione gracchorum. Fuerunt autem duo fratres gracchi valde seditioſi vt romanis nobilibus videbatur: quorum vterq; tribunus fuit suo tempore ꝛ primo interfectus est vnus vna vice ꝛ postea alius alia. Et sictu

cessum quem tulli⁹ facit lib. de republica vbi tullius quãdoq; logt̃ ipsona africani secundi. q̃q; in persona filij: quandoque in persona lelij ꝛ quãdoq; in persona propria vtpatet i lra. Et fac in B ca. tria q: primo prosegt̃ dicta tulij loquentis in persona aliorum. secundo ibi. sicut etiam ipse tullius. prosequitur dicta eiusdem loquentis in persõa ꝓpa. tertio ibi. hec cice. fatebꝛt̃. Ex declaratis iuebit cõtra cultores deorum ꝛ ostendit intentionẽ suam quo ad probanda i futurum. Quantũ ad primum sciendum est. q̃ i personis illorum triũ logꝛtur q: erãt viri cõtemporanei prudentes etiam valde. ꝛ amici: ꝛ qui ꝓ republica zelũ feruidũ hũẽrt. Induẽ ãt illos tres adinuicez disputantes et conferentes ꝺ republica pro illo eodem tpe pro quo salust. eam describit moribus pessimis corruptaz de qua ẽt corruptione presciebatur cito peritura. ꝛ hoc fuit quando vnus gracchorũ occisus est. cui⁹ interfectionẽ ꝛ seditiones ꝓpter eum suscitatas salustius ꝺscribit scilicz i libris historiarũ suaꝝ vbi supra li. i. capitulo. xvij. fuit allegatus ꝛ etiam tullius de republica vbi introducit predictos disputantes. Sciendum est autez

dicit oro.li.5.dū scipio africanꝰ.de quo fit hic mētio bellum ageret contra numātinos in hispania apud romam gracchorū seditões agitabanꝫ:tñ salustiꝰ in iugurthio refert eos non fuisse seditiosos.sed pp eorum iniquam interfectionē seditões exortas.Dicit.n.sic.Postq̄ tyberiꝰ gracchus⁊ gaius gracchus ceperūt vēdicāre plebem in libertatē:⁊ patefacere paucoꝝ scelera.nobiles q̄ noxy erāt⁊ hoc timore pcussi mō p socios:interdū pegtes romanos:quos spe societatis cum nobilibꝰ a plebe amouerant obstiterē gracchoꝝ accusationibus.q̄ zelabāt p libertate plebis:⁊ primo tyberiꝰ gracchum.deinde post paucos annos cadē ingrediente via gaium gracchum ribunū ferro necauerē.Ig̃r ea victoria nobilitas vsa est.q̄ p sna libidine multos mortales ferro aut fuga extinxerūt.Hec salu.Beꝝo aug.ō istis grachis nō solū ꝑ hāc mētōem sz ēt seq̄nti ca.⁊ ifra li.3.ca.24.Et iō ad eorum que dicit itellectū bñdū.sciendū ē q̄ hīc titi liuiꝰ li.58.ō vt. orig.⁊ oro.li.5.ō ꝑmo gracchō narrat:q̄ cum eēt tribunꝰ plebis agrū publicū a q̄busdā ꝑuatis psonis.s nobilibꝰ posse.sum minꝰ benes vt sibi videbatur pplō diuidi statuit.Sicut.n.narrat ti.liuius legē vnā tulit ne quis ex publico agro plus q̄ dece iugera possideret seq̄⁊ gracchum fratrē suū.⁊ apiū claudiū triūuiros ad diuidendū agrum creauit.Promulgauit etiā aliā legē.vt.s.bi tres iudicarēt quis eēt ager publicus:q̄s priuatus.vt sibi viaz patefaceret latius diuidēdi.Ottoni vero tribuno plebis

dixit:nec curant isti quāta morum pessimorū flagicioſorum labe ac dedecore impleatur:sz tm̄modo vt cōsistat⁊ māeat audiāt eā:ñ vt salu.narrat pessimā ac flagicioſissimā factam:sz sicut cicero disputat:iā tūc prorsus periſſe:⁊ nullam omnio remansisse rempublicaz. Induc̄ enim scipionem:eū ipsum qui carthaginem extinxerat ōrepublica disputantem:quando p̄sentiebatur ea corruptiōe: quā describit salustiꝰ eam iā iāq̄ periturus. Eo quippe tempore disputatur quo iāvnꝰ gracchorum occisus fuit:a quo scribit seditões graues cepisse salustiꝰ Nam mortis eiꝰ fit in eisdem libris cōmemoratio. Cū autem scipio i sc̄i libri fine dixisset:vt i fidibus ac tibijs atq̄ cātu ipso acvocibꝰ:cōcentꝰ est quidā tenēdꝰ ex distinctē sonis quē imutatū aut discrepantē aures erudite ferre nō possunt:isq̄ cōcētus ex dissimilliarum vocū moderatōe cōcors tñ efficitur⁊ cō grues:sicex sūmis⁊ medijs⁊ ī ſimis iteriectis ordinibꝰ vt sonis:moderatā ratione citatem cōsensu dissimillimorū cōcinerē⁊ q̄ harmōia a musicis dicitur i cātu:eā ee i ciuitate cōcordiam artissimum atq̄ optimū oim i republica viculū incolumitatis eāq̄ sine iusticia nullo pacto eē posse. Ac deinde cū aliquāto lati⁊ tyberiꝰ disseruissz:q̄tūq̄ ꝑ dessz iusticia citati:q̄tūq̄ obesset si abfuissz.suscepit ōiñ pbilꝰ vnꝰ eorū q̄ disputatōi aderat:⁊ poposcit vt hec ipsa questio diligēti⁹ tractarē ac ō iusticia plura dicerēt pp illō qō iaz vulgo ferebat rēpublicā regi sine iniuria nō posse. Hāc pinde qōnem discutiēdā⁊ enodādā eē:assensus ē scipio:rñditq̄z nihil eē qō adhuc ō repu. putaret dictuz⁊ quo possz lōgiꝰ ꝓgredi: nisi eēt cōfirmatū nō modo falſū eē illō sine iniuria regi nō posse.sz hoc ꝓbissimū eē.sine sūma iusticia rē publicā regi nō posse. Cuiꝰ qōnis explicatio cū in diē cōsequētez dilata eēt.i tertio li. magna cōflictatōe res acta ē. Suscepit eni pbilꝰ ipe disputatōz eorū q̄ sētirēt sine iusticia regiñ posse rēpu. purgās se p̄cipue ne hoc ipse sētire crederet. Egitq̄z sedulo p iniusticia cōtra iusticiaz vt hanc esse vtilem rei publice illam vero inutilem verisimilibus rationibus⁊ exemplis velut conaretur ostendere. Tum lelius rogantibus omnibus iusticiam defendere aggressus ē: asseruitq̄z q̄tū potuit nihil tam inimicum q̄z iniusticiam ciuitati.nec omnino nisi magna iusticia geri aut stare posse rēpublicam. Qua questione quantū satis visum est pertractata.scipio ad intermissa reuertitur.recolitq̄z suam atq̄z commendat breuem reipublice definitionē qua dixerat eam esse rempublicam. Populum autem nō oēm cōgregatū:sed cetū quendā cōiunctū cōsensu iuris⁊ vtilitatis cōmunione. Hāc igit definitionē ꝓbat:⁊ ait populū nō esse quemlibet hominū cētum:sed cētum iuris cōsensu⁊ vtilitatis cōmunione sociatum

nisi ō p̄mo grac
cho interfecto
In sequēti ve
ro ca. facit mē
tionē ō vtroq;
Scōs vo grac
chis sicut nar
rat valer. lib. i.
anteq; tribun⁹
fieret sōno p̄s
sus tyberij grac
chi fratris sui
effigiē vidit di
cētis sibi nulla
rō evitare pos
se ne ñ eo fato
periret quo ip
se occidisset. t
verū est q; sic
contigit. Nar
rat enī de ipso
ozo. li. 5. q; tri
bun⁹ plebis p
tumultū crea
t⁹ magna reip.
pnicies fuit. nā
cū sepe pplz do
nis t pmissis i
acerbissimas
seditiōes exci
tasset: maxime
vo legis agra
rie. i. distributi
one t diuisiōe
agrorū cā ēt p
qua ff ei⁹ tybe
ri⁹ gracch⁹ fue
rat occisus. Et
q; successō su⁹
i tribunatu. s.
Minuti⁹. pzo
magna parte
statuta t leges
gracchi abro
gauit. sup quo
indignat⁹ grac
chis confede
ratis sibi mul
tis t assumptis
capitolium vbi
contio agitaba
tur ascēdit. vbi
maximo tumꝰ
tu excitato. t q̄
dam precone a
gracchianis in
terfecto cuz p⁹
modū bellans
fortē residenti
az haberet. nā

cetū multitudis: sz cetū iuris cō
sensu t vtilitatis cōione sociatū
eē determiat. Docet deiñ quā
ta sit in disputādo definitōis vti
litas: atq; ex illis suis definitio
nib⁹ colligit tūc eē rempu. i. rez
a populi. cū bēne ac iuste geritur
siue ab vno rege: siue a paucis
optiatib⁹: siue ab vniuerso po
pulo. Cūvero iniust⁹ ē rex quez
tyrannū more greco appellauit
aut iiusti optiates quoz ꝓsēsū
dixit esse factōez: aut iiust⁹ ipse
ppls cui nom̄ vsitatū nō reperit
nisi vt etiā ips tyrannū vocaret:
ñ tā vitiosā sic̄ pridie fuit dispu
tatū: sz sicut rō ex illis definitio
nib⁹ cōnexa docuisset: oio nullā
esse rēpu. qm̄ nō eēt res ppli: cū
tyrān⁹ eā factōe capesceret: nec
ipe ppls iā ppls eēt: si eēt iiust⁹
qm̄ nō eēt multitudo t iuris cō
sēsu: t vtilitatis cōione sociata: si
cut ppls fuerat ōfinit⁹. quādo
ergo respu. romana talis erat:
qualē illā describit salusti⁹: nō
tā pessima ac flagitiosissima sic̄
ipse ait: sed oio nulla erat scōm
istā rōem quā disputatio de re
publica inter magnos ei⁹ prin
cipes tūc habita patefecit. Sic̄
etiā ipse tullius nō scipiōis: nec
cuiusq; alteri⁹: sz suo ꝑmone lo
quēs testat in pricipio quinti li
b bri cōēmorato prius ennij poe
te versu q; dixerat. Moribꝰ an
tiquis res stat romana virisq;.
Quem quidē ille versuz inquit
vel breuitate vel veritate tanq̄
ex oraculo mihi quodaz esse af
fatus videtur. Nam neqz viri
nisi ita morata ciuitas fuisset:
neqz mores nisi bi viri prefuis
sent: aut fundare: aut tādiu te
nere potuisset tantā t tam iuste
lateqz imperantem rēpublicaz

Itaq; añ nostrā memoriā t mos
ipe patrius pstātes viros adhi
bebat: t veterū mores ac maio
rum instituta retinebāt excellē
tes viri. Nostra vero eras cum
rēpu. sic̄ picturā accepisset egre
giā: sz euanescētez vetustate: nō
mō eam coloribus ijsdē q̄bus
fuerat renouare neglexit: sed
ne id quidez curauit: vt formā
saltem eius t extrema tanq̄z li
niamenta seruaret. Quid enī ma
net ex antiq; moribꝰ quibꝰ ille
dixit rē stare rōnā: quos ita ob
c liōne obsoletos videmꝰ: vt ñ
modo nō colant: sed etiā ignorē
tur. Naz de viris qd dicā? Mo
res. n. ipi interierūt virorū penu
ria cuius tāti mali nō videt reddē
da rō nobis sz etiā tanq̄z reis ca
pitis quodāmō dicēda cā ē. no
stris. n. vitijs ñ casu aliquo rēp.
verbo retinemꝰ: re ipa vero iaz
a pridē amisimꝰ. Hec cicero fa
tebat lōge qdē post mortē afri
cāi quē i suis libris fecit ō rep.
disputare adhuc tñ añ aduētū
xpi. Que si diffamata t prena
lescente religione xpiana senti
rēt atq; diceret: qs nō istoruz
ea xpiānis imputāda eē cēseret?
Quāobrē cur nō curarūt dij eo
ruz ne tunc periret atq; amitte
retur illa respublica: quam cice
ro longe anteq; xps i carne ve
nisset tam lugubriter deplorat
amissaz? Viderint laudatores
eiꝰ etiā illis antiquis viris t mo
ribus qualis fuerit: vtrum i ea
viguerit recta iusticia: an forte
nec tūc fuerit viua moribus sz
picta coloribus. Quod t ipse
cicero nesciens: cum eam pre
ferret expressit: sed alias si deꝰ
voluerit: hec videbimꝰ. Enī
tar enī suo loco vt ostēdaz scōz

que fuit filia
africani supe
riozis: cuiꝰ. f. a
fricanꝰ posteri
or nepos erat
delatū est. Pa
tet ergo q; oro.
sētit gracchos
fuisse viros mꝰ
tū seditiosos et
be. aug. idez sē
tit. vt pz in se
quenti ca. t ti.
liuius. cūis sa
lustiꝰ eos pnū
ciauerit fuisse
iustos. Fuit t
vnꝰ aliꝰ tyberi
us gracchꝰ bo
nus ciuis. q a
lio modo ē inē
fectꝰ ꝑm vale
rium lib. i.

a Cū bñ ac iu
ste gerit̄ ꝛc. nō
hic q; be. aug.
tāgit tres sim
plices politias
rectas t earuz
etiā corruptio
nes de qbꝰ de
termiat philo
sophus i politi
cis suis.

b Cōmemora
to pziꝰ ennij po
ete. de isto en
nio dicit eutro
pius li. .z. q; tē
poreꝰ ꝑmi bel
li punici taren
ti nascit̄ quiꝰ
rome degit.:
cōtentꝰ vnius
ancille ministe
rio. dicit euse
bius q; articu
lari morbo pe
riit t sepultus
ē via appia in
monumēto sci
piōis. Huiꝰ poe
te versuz Tul
lius multū lau
dāt quasi fuisz
quoddā oracu
lū. i. diuinū re
sponsū ipsum
diffuse prosequ
tur vt patet in

littera. Sunt aūt verba tullij ab illo loco. Moribus an
tiquis res stat ꝛc. vsqz ad illō hec cicero

c Quos ita
obliuiōe obsoletos. obsoletos idē ē qō pp obliuionē. pro
pter fetorez desertos. vnde vult tullius dicere q; moder
nitā deseruerūt bonos mores antiquoruz quasi ferent

eis nã ipsos videtur horrere. s Hec cicero fatebat ꝛc. Hic notandũ q africanus iste secundus fuit tempore scõi belli punici ꝛ diu etiam postea vixit. Cicero vero fuit ẽpe iuly cesaris ꝛ post mortem eius ab amicis cesaris ga fauerat pompeio contra eum interfectus est fin eutropi tium libro. 7. in ꝓncipio. Tertũ vero bellũ punicũ inchoatũ fuit anno abvrbe cõdita ſm orosi. 602. Juli⁹ vo iterfecꝰ ꝫ eundez ẽ circa annuz ab vrbe cõdita. septingẽtesimũ decimũ. ꝛ ita iter scipionem africanũ ꝛ cice. fluxerẽt ãni circiter centuz Enitar. n. loco suo. ſ. libro. 19. ca. xxi.

La. XXII.

b s Ed qõ ꝓtinet ꝛc. In B ca. b. aug. argu it cõtra falsos deos ꝓbans q popul⁹ roma nus legibus in digebat gbus bene vixisset. ꝛ ꝓ ꝯis dꝫ eas dare debuisset qõ tñ nõ fecerꝰ ꝛ facit duo: qꝛ ꝑmo arguit vt dictũ est. scõo ibi. an forte ꝓp huiusceõi ꝛc. ex cludit ãndam rñsionẽ q dari posset.

c Quas deorũ leges ꝛc. ō ou obus gracchis dixi in preced ẽ ti capitulo. d Quas marius ꝛ cinna ꝛ carbo. Dic sciẽ dum q sicut colligi potest ex dictis eutropy li. 5. ꝛ orosy li. 5. tres fuerunt mary. ſ. gaius marius pater ꝛ gaius ma rius filius eius: ꝛ marcus marius q oẽs simul rempublicã turbauerũt ꝛ contra syllam cõsulẽ bellũ mouerunt. De ꝑ mo vero mario loquitur hic bea. aug. Quomodo vero ꝓ ipsum ꝑmum ciuile bellum motum fuit ꝛ gestum colligi tur ex orosio ꝛ eutropio: ꝛ etiã valerio libro. 5. Anno enim vrbis condite sexcẽtesimo sexagesimo secũdo. Hai⁹ ma rius qui sexies ante consul fuerat cum sylla qui codẽ tpe cõsul fuerat contra mithridatem: qui asiam ꝛ achaiaz oc cupauerat mitteretur: assectant septimũ cõsulatũ. idest vt septimo cõsul fieret. vt ipse mitteret cõtra mithridatẽ quare sylla cõmotus cum exercitu ad vrbem venit: ꝛ con tra mariũ dimicãs ꝛ eo fugato cõtra mithridatez ꝓcessit in greciã. Marius vero fugiens cũ psequentiũ instãtia circũsept⁹ eẽt i minturnien siũ paludib⁹ se abscõdit. Ex

definitiones ipi⁹ ciceronis qui bus qd sit respublica: ꝛ qd sit ꝓpius: loquẽte scipione breuiẽ posuit: attestãtibus etiã multis siue ipi⁹ siue eoꝝ quos loqui fe cit in eadẽ disputatõe sentẽtijs nũcꝫ illã fuisse rẽpublicã: qꝛ nũ qꝫ in ea fuit vera iusticia. Seeũ dũ ꝓbabiliores aũt definitiones ꝛ ꝓ suo mõ qdã respublica fuit ꝛ meli⁹ ab antiquioribus roma nis qꝫ a posterioꝛib⁹ admistra ta est. Vera aũt iusticia ñ ẽ: nisi i ea republica cuius cõditoꝛ re ctoꝛqꝫ xp̃us ẽꝛ si etiã ipsã rẽpu blicam placet dicere: qñ eã rez ꝓpli eẽ negare ñ possumus. Si aũt hoc nomẽ quod alibi aliter qꝫ vulgatuz est: ab vsu nr̃e locu tionis ẽ forte remoti⁹: in ea cer te ciuitate ẽ vera iusticia: de q̃ scriptura sancta dicit: Gloriosa de te dicta sunt ciuitas dei.

b s Ed quõd La. XXII ꝓtinet ad presentem q̃ stionẽ: quãlibet lauda bilẽ dicãt istã fuisse vel eẽ rẽpu blicã: secũduz eoꝝ doctissimos auctores iã lõge añ xp̃i aduẽtũ pessima ac flagicio sissima facta erat: Immo vero nulla erat atqꝫ omnio ꝓpterat ꝑditissimis morib⁹ Ut ergo non pier: dꝫ custodes eius populo cultoꝛi suo dare precipue vite ac moꝛũ p̃cepta debuerꝰ: a quo tot tẽplis: tot sa cerdotibus ꝛ sacrificioꝝ gene ribus: tã multiplicib⁹ varijsqꝫ sacris: tot festis solẽnitatibus: tot tãtoꝝqꝫ ludoꝛũ celebꝛitatib⁹ colebãtur. vbi nihil demones ni si negociũ suũ egerꝰ: nõ curãtes quẽadmodũ illi viuerẽt: immo curantes vt etiã ꝑditeviuerent: dũtñ honoꝛi suo illa omnia me tu ſbditi ministrarẽt. Aut si de derũt, ꝓferaꝝ: oñdatur: legaꝝ q̃s c dẽoꝝ leges illi ciuitati datas cõ tempserit gracchi: vt sedꝛitioni b⁹ cũcta turbarẽt: quãs mari⁹ ꝛ cinna ꝛ carbo vt i bella etiaz ꝓgrederenꝰ ciuilia causis ini quissimis suscepta: ꝛ crudeliꝰ gesta: crudeliusqꝫ finita: quas deniqꝫ sylla ipse: c⁹ vitã: moꝛes facta describente salustio alijsqꝫ historie scriptoribus quis ñ exhoꝛreat: Quis illam rempu blicam nõ tunc perisse fateaꝝ: an forte ꝓp huiuscemodi ciuiũ moꝛes virgilianã illã sententiã sicut solent pro defensione suo

gbus ifeliciter oblit⁹ luto ignominiose ꝓtractus ꝛ turpi spectaculo in miturnas deduct⁹ cõtrusus in carcerẽ. vbi per cussoꝛẽ ad se occidẽdũ missũ. solo vultu exteruit. vt cum occidere nõ auderet. sic dicẽꝰ in seq. ca. Deinde lapsus ex vinculis i africaz fugit. sollicitatoqꝫ ibi filio suo. ſ. Haio mario iuniore: qui apud vticã i custodia seruabaꝝ. ꝛ cinne ꝯsuli societate scelerũ cõiũct⁹ romã statuit re dire cũ eodem Exercitũ vero suũ diuiserunt i ẽq̃tuoꝛ partes sic q̃ Haio ma rio seniori tres legiones date sunt: partem vo exercit⁹ accepit gai⁹ carbo. ō q̃ dicit valeri⁹ li. sexto. q̃ erat o/rientiũ ciuiliũ malorũ fax ar dẽtissima. pars vero data ẽ ser torio. Residua vo ps exercit⁹ cinnã cõsulem ꝯsecuta ẽ. Ma ri⁹ igiꝰ coloniã ostiensez vi ingressus. oĩa ge nera libidinis auaricie: ꝛ cru delitatis exer cuit. deiũ cinna ꝯsul cũ legioni b⁹. ꝛ marius cũ fugitiuis vbez igressi. nobilis simos q̃z senatus ꝛ viros con sulares plurios iterfecerũt. mꝛ tos aũt ꝓscripserũt ꝛ cueꝛsa domo sylle filios ꝛ vxoreꝝ ad

fugã cõpulerũt. vniuersus vo reliqu⁹ senat⁹ ad syllam in grectam venit. vt patrie subueniret. Interim vo priusqꝫ sylla rediret. marius pr̃ cũ interfectoꝛũ ciuiũ capita illa ta cõuiuys: oblata capitolys. collata rostris. i. loco cuidaz in foro sic appellato ad spectaculũ cõgereret. ac septimũ cõsulatũ cũ cinna tertio cõsule puasisset in exordio ꝯsularis imperij. fera tandẽ morte pempt⁹ est. Cina vo q̃rto cõsul factus postmodũ a ꝓprio exercitu interfect⁹ ẽ. Interim etiã priusqꝫ sylla rediret rome facti sunt cõsules Ha ius marius iunioꝛ. ꝛ papin⁹ carbo. Reuersus. n. sylla contra mariũ iuniozẽ filiũ mary iã defuncti dimicauit. ꝛ oc cisis de ꝓle mary. 15. milib⁹. de suis ꝑdidit. 4000. Deinde sylla ad portam collinaz signa cõtulit. ꝛ 80. milia hoium occidit. ꝛ moꝛ vrbem ingressus tria milia hominũ cõtra fidez datam inermes pemit. Lũqꝫ magna crudelitate ad uersus fontes ac lucos seuiret. Quitus catuli⁹ palaz syl le dixit. Cũ quibus tandem victuri sumus si i bello arma

tos.in pace inermes occidim⁹. Sylla deinde marcū marium de caprili casu extractū vincire iussit ductūq; transtyberim effossis oculis membris minuati extectis vlfractis trucidari. Marius mary filiū pneste psecut⁹ obsedit et ad mortē ꝓpulit. Nā sicut dicit oro. caput marci mary pneste delatū ē: quo viso iste marius iunior desperās cer

uicē suo seruo prebuit: q occidit eum. Rursus cōtra ptes marianas ad portā collinaz dimicās: cū haberet contra se 70. milia ⁊ ex eis. ix. milia se sibi dederūt. ceteros insatiabili ira ꝓsumpsit. Carbo vero alter cōsul ab arimino in siciliaz ꝑfugiēs ꝑ cneū pompeiū ibi interfect⁹ ē. De sylle vero morte narrat vale. li. 9. q cum ire vitio obtēpat multo sanguie ꝑfuso ad vltimū ⁊ suuz erroꝝ gauit. puteolis etiā ardēs indignatiōe. q⁹ pecunia a decurionib⁹ ad refectionē capitoly ꝓmissa cū iactāt⁹ dabat. aī ꝓcitatiōe nimia ⁊ imoderato vocis ipetu cruori ꝓmixto spūz vomuit e pectore. i dubio igit ē sylla ne prior an tracūdia sylle extincta sit. De mozib⁹ vo eius loquit̄ salu. circa medīū iugurthini. ⁊ de crudelitate eius nimia logt̄ oro. li. 5. ⁊ valeri⁹ li. 9. q valerius dicit sic. lucius sylla. quē laudare nec vituperare q; satis digne pōt. q⁹ cū queret victorias scipionē. oū exercet senicia hannibalē repsērauit. Egregie nāq; auctoritate nobilitatis defensa crudeliter totā vrbē ⁊ omnes italie ptes ciuilis sanguinis fluminib⁹ inundauit. Absciſa miserorū capita modo nō vultū nec speciē retinentia i cōspectū suū afferri voluit. vt illa oculis inspiceret. q⁹ ore nefas erat manducare. Multa alia narrat valerius de crudelitate sua ⁊ etiaz de crudelitate mary. Dec iō diffusius posui. q⁹ bea. aug. de personis hic notatis facit in sequētib⁹ mentionē. ⁊ precipue. li. 3. ca. 27. ⁊ ca. 28. a Discessere oēs ⁊c. Istud ē virgily enei. li. 2. ⁊ sunt ꝟba enee desperantis troiā posse defēdi. dicebat. n. eneas q⁹ dy q⁹bus steterat imperiū troianū discesserāt ⁊ reliquerāt tam adyta. i. tā tēpla q; aras ⁊ eodē modo posset dici de roma ⁊ dys suis tpib⁹ illis de quibus aug. in littera facit mētionē. b Tam multos ac minutos ⁊c. Muscas vocat aug. deos ꝓp eoꝝ imūdiciā q; iam dicit multos ac minutos q⁹ intantū multiplicauerant deos ⁊ parue potestatis eos fecerant q⁹ vix erat in actib⁹ humanis vel rebus aliqd cui nō attribuerāt ꝓpriū deū ⁊ ille non habebat ptātē nisi sup illud: vt magis pate

rum deoꝝ opponere gndebūt

a Discessere oēs adytis arisq; relictis dij: quib⁹ impiū hoc steterat. Primū si ita est: ñ habēt cur querāt ō religiōe xpiana: q⁹ hac offēsi eos dij sut deseruēt: quoniam quidem maiores eorum iamꝑidem moribus suis

b ab vrbis altaribus tam mūltos ac minutos deos: tāq; muscas abegerūt. Q; tñ hec numinū turba vbi erat: cū longe aliq; c mores corrūperēt antiq: ā gallis roma capta ⁊ incensa est: Au prefēres forte dormiebāt: Tūc enī tota vrbe in hostiū potestate redacta: solus collis capitolinus remāserat. Qui etiā ipse caperet̄: nisi saltez anseres dijs dormiētib⁹ vigilarēt. Un

d de pene in superstitiōnem egyptiorū bestias aues q; colentiū roma deciderat: cū anseri solēnia celebrabāt. Uerū de his ad

uentitijs: ⁊ coꝛporis potius q; anime malis: que vel ab hostibus: vel alia clade accidūt: nondum interi disputo. Nūc ago de labe mozū: quib⁹ primū palati decoloratis: deide coꝛrētis modo ꝓcipitatis: tanta q; ruis integris tectis menibus q; facta ē ruina reipublice: vt magni auc

e tores eorum eā tūc amissā nō

f dubitent dicere. Recte autē abscesserant: vt amitterēt: omnes adytis arisq; relictis dij: si eoꝝ de bona vita atq; iusticia ciuitas precepta contēpserat. Nūc vero quales queso dij fuerunt: si noluerunt cum populo cultore suo viuere: quem male viuentez non docuerūt bene viuere?

Ca. XXIII.

g Uid q⁹ etiam videntur

q eorum affuisse cupiditatibus implendis: ⁊ ostendunt̄ non prefuisse refre-

bit infra. li. 7. ca. 26. c A gallis roma capta ē ⁊c. Istaz historiā narrat titus liuius⁹. li. 5. ⁊ eutropi⁹ li. 2. Orosius etiā lib. 2. narrat eā sic. Galli senones duce brēno exercitu copioso ⁊ robusto nimis totis viribus roma cōtēdūt. quos Fabius cōsul excepit: sed obsistere nō potuit: vñ victis ⁊ occisis romanis apud fluuium. nomie allia q; fm eutropiuz .xi. miliāio ē ab vrbe. patentez vrbez galli penetrant. trucidant residētes simulachroruz modo i suis sedib⁹ senatores eosq; domorū incēdio cremātes lapsu culminū suoꝝ sepeliunt. vniuersā q; reliquaz iuuentutē quam cōstat vix mille hominū tūc fuisse i arce capitoly obsidione cōcludunt. ibiq; infelices reliquias fame peste despatione subigūt ⁊ vēdūt. nā mille libris auri discessionis precium pacisc̄unt̄. i. ꝑmittūt se velle discedeꝛ ab obsidiōe ꝑ mille libris auri. nō q⁹ apud gallos roma tam parui nominis fuerit: sed quia sic illam destruxerant ante q⁹ amplius tūc valere non posset. Ista sunt ex Orosio. Titus vero liuius vocat illos gallos allobroges. ⁊ narrat q⁹ dum obsiderentur capitolium nocte quadā galli ꝑcepta quadam via qua ascēdi potuit in capitolium q; quis cum magna difficultate inceperunt silenter ascendere vnus post alium. latuit hoc vigiles. sed manli⁹ torquatus excitatus clamoꝛe anseris occurrit ascendentibus. ⁊ deiecit ⁊ interfecit multos eoꝝ ⁊ capitoliū sic saluauit.

d Unde pene in superstitionem egyptiorum ⁊c. Dic sciēdum q⁹ greci pro dys coluerunt homines. chaldei astra. egypty bestias ⁊ aues. q; quis abinuicē deos aliquos receperint. vnde ō egyptys dicit Clemēs in itinerario suo li. 5. q⁹ aliqui eorum bouem. aliqui hircum. aly serpentem. piscem quoq; ⁊ cepas ⁊ cloacas ⁊ strepitum ventris tāq; numia deos habuerūt. Et sicut dicit tullius li. ō nā deoꝝ nullā bestiā nisi ꝓpter aliquā vtilitatē quā ex ea caperēt ꝓsecraueꝛt. Rōani at volētes āseri ꝑpēdere q⁹ clamōe eis capitoliū fuatū fuerit anserē coluerūt. in B imitātes superstitionē egyptiorū. dic ār plini⁹ li. 29. q⁹ sic āseres honorē meruerūt capitoliū defēdētes filētib⁹ canib⁹ ita canes annua supplicia. i. singlis ānis furca āmo fixi pēdūt. i. soluūt

e Ut magni auctōes ⁊c. sic salu. vt ꝓz ca. 18. ⁊ tul. ca. 21.

f Recte aūt abscesserāt ⁊c. Dic logt̄. b. aug. ironice.

g Uid q⁹ etiā videnꝯ ⁊c. In B ca. ostē. Ca. XXIII.

q dit beat⁹ aug. q⁹ nec dy colendi sunt propter spē

bonoꝝ q̄ possūt aut vōlūt cōferre nec ꝑ timorē malorū que possūt inferre. Et duo facit. q2. n. cōstat q̄ bona eterna ipsi nō conferūt sz potius impediūt. ideo ꝓmo probat q̄ nec bona tēporalia cōferre nec mala inferre pñt: nisi q̄tū deꝰ ꝑmittit: qō deus sepe ꝑmittit ita vt ꝛ malis q̄q; bona ꝓueniūt: sicut pz i mario. ꝛ bonis mala sicut pz in regulo ꝛ bona bonis sicut pz in metello. ꝛ mala malis sicut pz in catilina: ō ḡbus infra dicet i hoc cap. ibi ne magnipendamus ꝛc. Cōcludit ex his q̄ nec bona buiꝰ vite sūt multuz appreciāda: nec mala cauenda cū indifferēter ꝓueniant bonis ꝛ malis. Primo autē ꝓbat q̄ vbi habent ptātē sup bōa ꝛ mala buiꝰ vite talia bōa dāt bonis malis ad implenduz eoꝝ cupiditatem. vt dicit in ꝓncipio huius ca. Quid q̄ etiam videt eoꝝ affuisse cupiditatibꝰ ꝛc. quod dicit referēdo ad precedens vbi dicit paruz ante. quales q̄so dij fuerunt ꝛc. vnde cōueniēter querit quid supple dicetur vel respōdebit ad illꝫ q̄ et videntur ꝛc. a Qui. n. marū nouū bominē ꝛc. ō dic eū nouū bominez. q2 nō būit a pḡenitoribꝰ suis q̄ esset tante dignitatis sicut fuit. fuit. n. cōsul septies cuz tñ non esset nobilis. Narrat eni salust. de eo in iugurthino. ꝛ marius domi modicꝰ arpini alitus puinciā exegit. cum p ueniſſet ad etatem militarē factus est miles stipendiariꝰ postea tribunꝰ militū. crescēdo vero ꝓmo gessit vnum magistratū. postea aliū. deinde in bello romanoꝝ ↄtra Jugurthā regē numidarū militauit sub ↄsule metello in africa. tādem romā reuersus factꝰ ē cōsul. ꝛ in bello iugurthino succesſit metello. de quo etiā dicit valeriꝰ li. 6. q̄ ipe fuit magne fortune luctator. nā qui arpinatibꝰ bonoribꝰ iudicatꝰ est inferior questurā rome appetere ausus est. Et ex isto mario tā humili arpinate ignobili. rome candidatus euasit: africā subegit. Et sciendū ē q̄ sexies factꝰ est cōsul ꝑpter probitatē suā. nō legit q̄ magnā crudelitatē exercuit nisi postq̄ septimū ambiēs factꝰ ē occasio primi belli ciuilis. in quo nimiā crudelitatē ostēdit sicut pz in precedēti ca. ꝛ plus patebit legenti historiographos romanorum ꝛ ꝑpter hoc aug. supponēdo vel cōcedēdo q̄ ipse sexies factus est consul auxilio deoꝝ tanq̄ dignus ꝛ bonus. querit specialiter de septimo cōsulatu vtrum ad illum consulatū ꝛ ꝓsperitatē illius tēporis inuerūt eū dij vel non. Si sic ergo dij sunt mali qui malos iuuant in malicia. Si nō ergo sunt cōtēnendi. quia sine eis homo potest habere felicitatem huius vite. Et est hic aduertendū q̄ tam ꝓspere succesſit sibi in bello contrā syllam q̄ sicut patet ex his que dixi in precedēti ca. cum ipse fuisset sexies cōsul quiete ꝛ pacifice ꝛ iam septimo in bello tāta esset potētia syllę q̄ si marꝰ vixisset necessarioueniſſet ad manꝰ syllę. ꝓꝰ mortuꝰ ē morte naturali in bona senectute q̄ syllā ō grecia reduret i italiā ad liberā daz patriā. ꝛ ad seruādū eā a tyrānide sua. vnō non icidit i manus syllę sicut alij duo maryi ciderunt.

b Sic fuit regulus ꝛc. de isto dixi supra lib. i. ca. ix. c Metellus. n. romanorū laudatiſſimus ꝛc. Iste metellus qui ꝛ gnatus cecilij ꝛ metellus vocatꝰ ē. multi eni fuerūt metelli famosi ꝛ magni cui succesſit marius. fuit bonus tali bonitate quali

a nandis. Qui ēni Marij nouū boiez ꝛ ignobilē cruētissimū auctorē bellorꝝ ciuiliū atq; gestorē vt septies ↄsul fierz adinuenīt: atq; vt i septimo suo cōsulatu morerē senex: ne in manibꝰ syllę futuri morꝝ victoris irruerēt: cur ñ etiā inuerūt vt a tātorꝝ se cōpescēret immanitate facinorū? Si eni ad hoc eū dij eoꝝ nō inuerūt: nō paruū est q̄ fatētur ꝛ etiā non ꝑpitijs dijs suis posse accidēr bomini istā tēporalem quā nimis diligūt tantaz felicitatē: ꝛ posse bomines sicut marius: salute viribus: opibꝰ: bonoribꝰ: dignitate: longeuitate cumulari: ꝛ perfrui dijs iratis: posse etiā bomines sicut fuit rēgulꝰ: captiuitate: seruitute: inopia: vigilijs: doloribus excruciari ꝛ emori dijs amicis? Quod si ita cē concedūt: compēdio nihil eos prodesse: ꝛ coli superfluo confitentur. Nam si virtutibus animi ꝛ ꝑbitati vite: cuiꝰ premia pꝰ morꝝ

b nes sicē fuit rēgulꝰ: captiuitate: seruitute: inopia: vigilijs: dolo ribus excruciari ꝛ emori dijs amicis? Quod si ita cē concedūt: compēdio nihil eos prodesse: ꝛ coli superfluo confitentur. Nam si virtutibus animi ꝛ ꝑbitati vite: cuiꝰ premia pꝰ morꝝ

tem sperāda sunt: magis contraria vt popul⁹ disceret institu erunt: si nihil etiā in bis transeūtibꝰ ꝛ tēporalibꝰ bonis: vel eis quos oderūt noceēt: vl eis quos diligūt prosūt: vt quid colunt? vt quid tāto studio colēdi rogant? Cur q2 laboriosis tristibusq; tēporibꝰ tanq̄ offensi ab scesserint murmurat: ꝛ ꝑpter eos rp̄iana religio ↄquitijs indignissimis ledit? Si āt bñt in bis rebꝰ vl bñficij l maleficij ptātē: cur in eis affuerūt pessimo viro mario: ꝛ optimo viro regulo defuerunt? An ex boc ipsi intelligūntur inustissimi ꝛ pessimi? Ō si ꝑpterea magis timēdi ꝛ colēdi putant: neq; boc puteē. Neq; eni minus eos inuenīt regulus coluisse q̄z marꝰ: nec ideo vita pessima eligēda videat: q2 magis mario q̄z regulo dij fauisse cristimant. Metellus enim romanorū laudatiſſimꝰ: q̄ habuit quinq; filios cōsulares: etiā re-

c

potuit esse apud cultores deoꝝ. ꝛ felix fuit temporaliter de quo dicit valerius li. 7. in ꝓncipio q̄ a ꝓmo originis die vsq; ad vltimū vite eius fortūa eū ad summū beate vite cumulum perduxit. Natus est in vrbe terrarum principe parentes nobiliſſimos habuit. insuper ꝛ animi dotes q̄ raro in alys inueniuntur. vires corporis vt laboribus posset sufficere. vxorem pudicitia ꝛ fecunditate cōspicuam, consulatus decus. imperatoriam potestatē. speciosissimū triumphum scilicet de Jugurtha rege numidie vnum. ꝛ ō macedonia ꝓius alium. Eodem tempore tres filios consulares. vnū ēt cēsorū. ꝛ gntū prętoriū vidit. sobolē etiaz filiarū suarū sinu suo excepit. nullū funus nullos gemitꝰ nullas causas tristicie sensit. celum cōtemplare. vix tamē ibi talem statum inuenies. Erat autem ꝛ finis vite consimilis. Nam leui genere mortis defunctum in vltime senectutis spacio ꝛ inter oscula ꝛ amplexus carissime proꝑ extinctū rogo imposuerunt. hec ex dictis valery. Et nota beatus august. dicit q̄ habuit q̄nq; filios ↄsulares. valerius vero non ponit nisi tres ꝛ stant simul. quia illi duo quorum vnus erat censorius ꝛ alter prętorius erāt ambo consulares idest digni consulatu. De ipso dicit valeriꝰ lib. 8. q̄ quarto anno post consularia imperia senex admodū pontifex maximus creatus tutelam cerimoniarum per

.xx.annos.neqz ore in votis nũcupandis hesitante neqz i sacrificijs faciendis tremulã manum gessit. a Et catilina pessim⁹ ⁊c. De isto catilina scripsit salu. libũ quẽ ab ipso catilinariũ appellam⁹. de ipso etiã scripsit valeri⁹ li. .9.⁊ dicit tulli⁹ idem in prima inuectina.⁊ etiam salustius q̃ precipue fuit eius libido sceleста.nam de vesano amore aurelie ozi stille.cũ vnum impedimentum videret q̃ min⁹ nuptijs iungeret. filiũ suum proprium quez ⁊ solum ⁊ etate puberẽ habebat veneno sustulit.eodez de niqz alio ⁊ cutez gerens,quo patriam egerat.i. sicut se habuerat ad filiũ. ita postmodum ad patriã se habuit.ná sicut dicit tullius in inuectiuis: qd mali aut sceleris fingi aut cogitari potest qõ ille nõ cõceperit. quis in tota italia venefic⁹.quis gladiator.quis latro.quis sicarius.quis parricida.que mulier infamis.quis perditus inueniri põt:qs pessim⁹ qui se cum catilina nõ familiarissime vixisse fateatur. Undenarrat de ipsosalu. q̃ vitiosus animis erat merito bus.⁊ oppressus ere alieno vitã miserã duxit:quãq̃ nobilis eẽt.dominãdi vero reipublice tanta libido eũ inuasit q̃ nihil eẽ nephas putauit dũ tñ assequeret intentũ.vnde facta cõiuratione multorũ quos ditare ꝓmiserat ex cede ⁊ rapinis.habuit exercitũ valde fortem ⁊ magnum quo duos cõsules scilz luciũ coctũ.⁊ luciũ torquatũ cogitauerat interfecisse.⁊ cõsulatũ rapuisse multa seua ⁊ crudelia exercẽs.tandẽ tñ in bello cũ suis cõiuratis interfectus est.Sed tant⁹ fuit animus suorũ q̃ sicut dicit salustius vnusq̃sq̃ in loco quez vitus acceperat mortuus est.⁊ omnes auersis vultibus cõsiderant.nec erat inter ipsos ingenu⁹ qui aut fugerat. aut ꝑcussus capi posset.de hoc plus habetur infra capit.30.li.3.

b Omitto q̃ marius ⁊c.ꝺ mario quomodo fugit ⁊ latuit in paludibus minturnensibus ⁊ postmodũ inde extract⁹ est ⁊ ductus ad ciuitatem minturnas.⁊ ibi vinculatus dictum est supra ca.xx.Quantum veto ad illud quod ꝺ tangit beatus aug.narrat valerius libr.2.cap.5.q̃ missus est

rum tẽporaliũ felix fuit:et catilina pessimus oppressus inopia ⁊ in bello sui sceleris pstratus infelix: ⁊ verissima atqz certissima felicitate prepollẽt boni deum colẽtes:a quo solo conferri potest. Illa igit respublica malo morib⁹ cum periret:nihil dij eorum pro dirigendis vel corrigẽdis egerunt morib⁹ ne periret: immo depravãdis ⁊ corrũpendis addiderũt morib⁹ vt piret. Nec se bonos fingant:q̃ velut offensi ciuiũ iniquitate discesserit prorsus ibi erãt:ꝓduntur: conuincunt:nec subuenire ꝑcipiendo:nec latere tacendo potuerũt.

b Omittõ q̃ marius a miserantibus minturnẽsib⁹ marice dee in luco ei⁹ cõmendat⁹ est: vt ei omnia ꝓsperaret:⁊ ex sũma reuersus desperatõe incolumis in vrbem duxit crudelez crudelis exercitũ. Ubi q̃z cruenta q̃z inciuilis:hostilizq̃ immanior ei⁹ victoria fuerit:cos qui scripserunt legant qui scire volunt.Sed hoc vt dixi omitto: nec marice nescio cui tribuo marij sanguineã felicitatẽ:sed occulte poti⁹ prouidentie dei ad istorũ ora claudenda:eosq̃ ab erroribus liberãdos:qui non studijs agunt sed nec prudenter aduertũt. Quia ⁊ si aliquid in his reb⁹ demões possunt:tantũ possunt q̃tuz secreto omnipotẽtis arbitrio permittunt:ne magnipendam⁹ terrenã felicitatẽ que sicut mario malis etiã plerunq̃ cõceditur: nec eam rursus quasi malaz arbitremur:cũ etiaz in ea multos pios ac bonos vni⁹ dei veri cultores:inuitis demonib⁹ prepolluisse videam⁹:nec eosdẽ immundissimos spirit⁹:vel ꝓpter hec ipsa bona malave terrena propiciandos aut timendos existimemus:quia sicut ipsi mali homines in terra:sic etiam illi non omnia que volunt facere possunt: nisi quantum illius ordinatione sinuntur: cuius plene iudicia nemo comprehendit: nemo reprehendit iuste.

Ca.XXIIII.

c Ylla certe ipse: cui⁹ tẽpora talia fuerũt vt superiora:quorũ vinder esse videbatur illius comparatõe quererent cũ primũ ad vrbẽ d ꝓxima marij castra monuisset adeo ad eum occidendum in domo priuata inclusum minturnis publicus seruus qui fuit natione cymber. Et licet marius contra cymbros bella romana strenue gessisset.⁊ fere totam nationem deleuisset.insuper ⁊ marius iã senex esset ⁊ inermis ⁊ squalore obsitus ⁊ seruus ille strictũ gladium teneret in manibus. tamen ipsum aggredi nonsustinuit idest nõ audebat immo cãitate viri obcecat⁹ ferro abiecto attonitus ac tremens fugit. Minturnẽses autem maiestate eius capti compressuz ⁊ confractuz dira fati necessitate incolumẽ pstiterunt:asperrimam sylle victoriam non timẽtes. Dec valerius. Tũc igit sicut hic scribit beatus augustinus. commẽdatus est luco marice dee.vt scilicet in luco illo saluaretur.⁊ pdeaz protegeretur. Init ãt marica dea fz papiam mater Latini regis.et cum poete fingebãt multas deas aquarũ quas vocant nymphas ⁊ distinguant iter nymphas mõtiũ ⁊ cãpoꝝ ⁊ maris ⁊ fõtiũ ⁊ nemoꝝ .ista facta ẽ sicut dicit papias dea agrestis. Hanc ergo speciali honore habuerũt miturnẽses.

c Ylla certe cuius tempora ⁊c. In hoc ca. ostendit s beatus augustin⁹ quanta cura ⁊ sollicitudie dyidest demones procurant malorum prosperitatẽ in vita ista vt hac prosperitate vtantur mali ad complendum voluntatem demonum. Et hoc ostendit beatus augustinus per quinq̃ signa que circa syllam pessimum demones operati sunt. Qui tamen sylla ita fuit malus q̃ cum ipse esset rogatus a senatu ad vindicandum ⁊ saluãdum patriam propter tyrannidem mary. vt supra diffuse narrauicapitulo.xx.ipse peius se habuit q̃ Marius et plures ciues occidit.Et ideo dicit hic augustinus q̃ eius tempora talia fuerũt vt superiora ⁊c.

d Adeo leta extra immolanti ⁊c.Extra vero intestina vocantur animaliũ in quibus aruspices solebant inspicere quedam signa cũ animalia immolabantur. Ex quibus dicebant iudicia prosperitatum ⁊ de aduersitate futura illi pro quo fiebat sa

crificium. vnde dicunt aruspices quasi are inspectores
Uocabant autē illa signa exta leta in quibus apparebant
signa leticie. Istud vero quod hic recitat august. dicit li
uium scripsisse. t ita verisimile est q alia quatuor signa q̄
in hoc capitulo sequuntur scripserit ille idem: Quit autez
iste liuius de quo dicit Dieronymus in prologo biblie sic.
Ad rituz liuiuz lacteo eloquen tie fonte manā tem ꝛc. Quit eti am maxim⁹ hi storiographus. Certur enim q .xxx. scripsit de cades. i. volumi na de historys romanorū. quo rum quodlibet decez libros cō tinebat ex qui bus tres vidi. vi delicet vnaz de origine vrbis. t aliā de secundo bello punico. et tertiā de bello macedōico. plu res nō vidi: nec scire potui vbi inuenirent. nec credo tñ q⁹ tot decades scripsit quia ei⁹ abbre uiator annęus florus tantū ab breuiat .xl. li bros titi ab ori gine vrbis vsq; ad mortez dru si preuigni ceſa ris august: cu i⁹ exequys au gustus interfu it rexendo hi storiam.

leta exta immolāti fuisse scribit liuius: vt custodiri se postbu mius aruspex voluerit capitis supplicium subiturus: nisi ea q̄ in animo sylla haberet: dijs in uantibus impleuisset. Ecce non discesserāt adytis arisq; relictis dij: quādo de rerū euentu, prędi cebāt: nibilq; ō ipsius sylle cor rectōe curabāt. Promittebant prēsagēdo felicitatem magnaz nec malam cupiditatē minādo a frangebant. Dēinde cum esset in asia belli mithridaticū gerēs per lucium ratium ei mādatū ē a ioue: q̄ eēt mithridatē supera b tur⁹: t factū est. Ac postēa mo lienti redire in vrbē: t suas ami cozūq; iniurias ciuili sanguine vlcisci: iterū mandatū est ab eo dē ione p militē quendā legiōis sexte: pri⁹ se de mithridate, pnū ciasse victoriā: t tunc pmittere daturū se ptātez: qua recupera ret ab inimicis rempu. non sine multo sanguine. Tum pconta tus sylla que forma militi visa fuerit: cuz ille indicasset: eam re cordatus ei⁹ est quā prius ab il lo audierat: qui de mithridatica victoria ab eodē mādata ptule rat. Quid hic respōderi potest quaꝝ dij curauerit velut felicia ista nūciare: t nullus eorū cura uerit syllam monendo corrige re: tāta mala factuꝝ scelestis ar mis ciuilib⁹: qualia nō solum fe darēt ſz auferrēt olo rempubli cam: Nempe intelligunt ōmo nes sic ut sepe iam dixi: notiq; nobis ē i litteris sacris resq; ipe satis indicāt negocium suū age re: vt pro dijs habeant: vt colā tur: vt ea illis exhibeant: quib⁹ bi qui exhibēt sociati: vnā pessi mam causam cū eis habeant in c iudicio dei. Deide cūz venisset tarentū sylla: atq; ibi sacrificas set: vidit in capite vitulini ieco ris similitudiñez corone auree. Tunc postbumius aruspex il le respondit preclaram ei victo riam significāri: iussitq; vt extis d illis sol⁹ vesceret. Postea pa uo facto internallo seru⁹ cuius dam lucij pōtij: vaticinādo cla mauit: a bellona nūcius venio: victoria tua ē sylla. Deide adie cit: arsurus esse capitoliū. Hoc cum dixisset: cōtinuo egressus e castris postera die concitati or regressus est t capitolium arsisse clamauit: arserat autem reuera capitoliū. Quod quidē demoni t preuidere facile fuit: t celerrime nunciare. Illud sa ne attende quod ad causaz ma xime pertinet: sub qualibus dijs cupiant esse: qui blaspbe mant saluatorem: volunta ditionibus petyt eidem concessit. b Ac postea ꝛc. hic ponitur tertium signum. Jam enim tertio predicitur syl le prosperitas. cum disponitur redire in vrbem t vindica re iniurias a parte mariana illatas vt supra narraui capi tulo. xx. mittitur enim martius a ioue. i. miles quidam ō .6. legione quē dicentem se esse nuncium iouis interroga uit sylla in qua effigie apparu isset sibi iuppi ter. t cum indi casset cognouit sylla q⁹ in eadē effigie apparu erat nuncio ab ipso prius mis so. Quia vero dicitur iste fuis se miles .6. legi onis. sciendum est q⁹ cum ro mani continue haberent mul tas legiones. erant tamē sic distincte t or dinate vt vna esset prima. a/ lia diceret se cunda. quibus ascribebantur sic milites. q⁹ vbicunq; eēnt semper erant de illa legione boc modo quo canonicus ab batie alicuius licet absens sit tamen dicitur esse de illa ab batia. nam le gio habuit q̄n daz similitudi nē collegu mi litū. t q̄ prima scripta fuit pri ma vocabaꝝ. t q̄ secundo secū da. t sic deinceps fm ordi nem antiquita tis fue.

a Deinde cum esset in a/ sia ꝛc. ponitur tertiū signum qō contigit p⁹ fugam maru. Cū enim sylla fuisset i asia cō tra mithridatem qui asiam t achaiā occupauerat. qō bel lum ab ipso mithridate vocatū est mithridaticū i quo syl la multū strenue se babuit. sicut pater per cutropiū lib. .v. t oroſiū. nam sicut dicit cutropi⁹. syllam archelaū ducez mithridatis habentē in asia .xxx. milia. sic in primo con flictu vicit. q⁹ ex tanta multitudine viz decem superfue runt archelao. ipse vero solum .xiv. homines perdidit. In secundo vero conflictu contra eundem habentez. xx. mi lia electorum dimicans. xv. milia hostium interfecit et fi lium archelai. In tertio vero cōflictu omnes copias eius extinxit t ipse archelaus triduo nudus in paludibus latu it. postmodum mithridates. pacem quaz sub certis con

c Deinde cum venisset tarentum ꝛc. Dic ponitur quartum signū t fiebat qō bic narratur. dum sylla reuerteretur de gre cia. t per tarentū transiret versus romā. Et nota q⁹ coro na significat claram victoriā. q⁊ sicut dicit. A. gelli⁹ li. v. co rone militares t multe t varie sunt: quarum nobilissime sunt triumphales. obsidionales. ciuice. murales. castren ses. t nauales. t ꝑter istas est ouat⁹ t corona oleagia. Triū phales cozone auree sūt. q̄ imperatoribus ob honorē triūphi mittūt illud vulgo dicit aurū cozonariū. hec antigtus ex lauro erat. postea ex auro fieri cepta ē. Ceteras ēt corōas ꝓsequit ibi. A. gel. ſz nulla dabatur, nisi ꝓpter victoriam vel opus strenuum. d Postea paruo fcō interuallo ꝛc. h

ponitur quintum signum vbi beatus augustinus detegit fallacias demonum. Et est hic sciendum q̄ bellona ē minerua que dicitur dea bellorum cuius festus apud romanos in ianuario fiebat sub bellone nomine. ⁊ habebat tēplum iuxta circum. scilicet vbi fiebant ludi circenses ſm ouidium libro. 6. de fastis. De icendio vero capitoly loq̄tur solinus ca. de sibyllis dicens q̄ tpe sylle liber sibille quem pontifices vsq̄ ad illud tempus consulebant cuz capitolio igne absumptus est. Et est hic sciendum q̄ sicut dic̄ frōtinus. li. i. ca. ii. sylla q̄ paratiorem ad pugnandum haberet exercitum. predicī sibi futura a diis simulauit. postremo vero in conspectu exercitus priusq̄ in aciem descenderet signum modice amplitudinis quod de tēplo apollinis delphici sustulerat orabat. petebatq̄ q̄ promissam ab ipso sibi victoriam maturaz. vnde patet q̄ de predictis deoruz promissionibus nō est certum vt ꝓ ita fuerat in re vel ipse finxerit Eodem modo est ō dictis ⁊ factis aruspicuz Narrat valerius libro. i. q̄ in bello sociali cuz in agro nolano ante pretorium immolaret. subito abvna parte are prolapsam anguem conspexit. qua visa postbumy aruspicis ortatu in expeditionez eduxit exercitum. ac fortissima samnitum castra cepit. que victoria future eius glorie fundamentū extitit. Ca. XXV.

a i Linc vero quis non intelligat ꝛc. In hoc capitulo ostendit beatus augustinus quomodo demōes tes fideliū a comiatu demonuz liberāt̄. Clamauit hō vatician do: victoria tua est sylla: atq̄ vt id diuino spū clamasse crederet: nūciauit ēt aliq̄d ⁊ ꝓpe futuruz ⁊ mox factū. Unde longe aberat per quem ille spiritus loquebatur: non tamen clamauit ab sceleribus parce sylla: que illic victor tam horrenda commisit: cui corona aurea ipsius victorie illustrissimum signum in vitulino iecore apparuit. Qualia signa si dū iusti dare solerēt ac non demones impij: profecto illis extis: nefaria potius atq̄ ipsi sylle graviter noxia mala futura monstrarent. Neq̄ enim eius dignitati tantum pro fuit illa victoria: quantum nocuit cupiditati. Qua factuz est: vt immoderatius inhians ⁊ secundis rebus elatus ac precipitatus magis ipse periret in moribus q̄ inimicos in corporib⁹ perderet. Hec illi dū vere tristia vereq̄ lugenda non extis: non augurijs: non cuiusq̄ somnio vel vaticinio prenūciabāt: magis enim timebant ne contingeretur q̄z ne vinceretur. Immo vero satis agebant vt victor ciuium gloriosus victus atq̄ captiuus ⁊ nefandis vitijs ⁊ per hec ipsis etiam demonib⁹ multo obstrictius subderet̄.

Liber Ca. XXV.

a i Linc vēro quis non intelligat: quis nō videat: nisi qui tales deos imitari magis elegit: q̄z diuina gratia ab eorū aut oq̄ nituntur homines ad malum trahere. ⁊ ostendit hoc tam per bella que inter se gesserunt. quibus dederūt exempla bellandi. q̄z per ludos turpissimos ab eis potitos. quibus prebuerunt hominibus auctoritatem turpia faciendi. b Non multo post ciuiles acies. vocat ciuiles acies. acies ciuium romanorum contra se inuicem. Illud etiam quod hic narrat̄ estimo q̄ aug⁹ accepit a tito liuio sicut ea que narrauit i prece. ca.

c Jam enim ceperant bella ciuilia ꝛc. Nota q̄ sicut dic̄ oro sius libro. 5. bella ciuilia fuerūt inchoata anteqū essent socialia que prius inceperant terminata. Dicebant̄ autem bella socialia. bella q̄ romani duxer̄t contra socios insurgentes ideſt italicos q̄ erant de alys ciuitatibus italie ⁊ inceperant rebellare. Illud autem quod augustin⁹ hic narrat de duob⁹ fratrib⁹ vt patet per orosium libro quinto. fuit postq̄ marius fugit propter syllam. nam quia marius vt supra capitulo. xx. narrauit. diuiserat exercitum in quattuor partes. vt vniuersam rempublicam subuertisset. ideo sicut narrat orosius senatus vocauit cneum pompeium cum toto exercitu cui preerat. vt rem publicam defenderet. Octauius ergo consul aduncto sibi pompeio cum sertorio cui marius vnam partem copiarum suarum conflixit. infelicem autem pugnam nox superueniens diremit. sex centi milites ab vtraq̄ pte occisi sūt. postera die cū permixta corpa ad sepulturā discernerēt.

b ta planicie vbi nō multo post ciuiles acies nefario prelio conflixerunt: ipsi inter se prius pugnare visi sunt. Namq̄z ibi audi ti sunt primum ingentes fragores: moxq̄z multi se vidisse nunciarunt per aliquot dies duas acies pliari. Que pugna vbi destitit: vestigia q̄q̄z velut boium ⁊ equoꝝ: quāta de illa ꝓflictiōe exprimi poterāt inuenerūt. Si q̄ veraciter iter se numia pugnarūt: iā bella ciuilia excusāt̄ hūana. Cōsideret̄ tñ: q̄ sit taliū deo rū vel malicia vl miseria. Si āt se pugnasse finxer̄t: qd aliō egerūt: nisi vt sibi romāi bellādo ciuilit̄: tāq̄z deoꝝ exēplo nullū nefas admittere viderēt̄. Jā ēni ceperāt bella ciuilia: ⁊ aliqua nefādoꝝ plioꝝ strages execrāda p̄cesserat. Jā mītos moverat: q̄ miles gdā dū occiso. spolia detraheret: frez nudato cadauere agnouit: ac detestat⁹ bella ciuilia: ⁊ sciēz ibi primens fraterno corpi adiūxit. Ut q̄ tāti hui⁹ mali minie tederet: ꝛ armoꝝ sceleſtoꝝ magis magisq̄z ardor increſceret: mox bi ōmōes quos illi ōos putāt ⁊ colēdos acvenerādos arbitrāt̄: iter se pugnantes boib⁹ appere voluerunt: ne imitari tales pugnas cinica trepidaret affectio: ꝛ poti⁹ bīanū scel⁹ dino excusaret̄ exemplo.

miles pompeianus ideſt qui fuerat in exercitu pompei fratris ſui quem ipſe interfecerat cõpʾ agnuit ita q̄ frater victor victo fratre infelicior parricidium ſuum execratus z bella ciuilia illico pectus ſuum gladio trãſfodiens ſimlʾ lachrymas z ſanguinẽ fundens ſup fratris corpus ſe pʒ iecit. Iſtud etiã narrat valerius libro.5.z dicit q̄ iſte frater qui alium interfecẽ cum fratris corpus agnouiſſet multum ac diu cõuitio deos obdonum impie victorie inſecutus eſt. Iſtud ergo factum ſicut dicit beatus augʾ multos commouerat. vt ſcilz ciuilia bella hõrent. in quibus frater cõtra fratrem amicus ℨ amicum etiam iſcie dimicabãt z ideo demones videtes animos hominum ſic cõmotos iceperũt z ipſi pugnare iter ſe vt hominibus preberent audaciã pugnãdi inter ſe.

Eneiõ.z a Ludos ꝛc. vnde iaz multa dixi ſcilicet ſupra li. iſto capʾo .xi.

b Diſceſſere omnes ꝛc. Iſte verſus exponit ſupra ca. xx.

Ca. XXVI.

c Ue cuz q̄ ita ſint ꝛc. in ℬ capitulo excludit augʾ quandã excuſatiõez quã alig aſſerunt ad

Hac aſtutia maligni ſpũs etiaz a ludõs vnde multa iam dixi ſcenicos ſibi dicari ſacrariq̄z iuſſerunt: vbi deoz tãta flagitia thetricis canticis atq̄z fabulaz actionibʾ celebrata ſũt: vt quiſquis eos talia feciſſe crederet: z quiſquis nõ crederet: ꝫ tñ illos libẽtiſſime ſibi talia velle exhiberi cerneret: ſecurʾ imitaretur. Ne quis itaq̄z exiſtimaret i deos cõuitia potiʾ q̄z eis dignũ aliquid ſcriptitaſſe: vbicũq̄z illos inter ſe pugnaſſe poete cõmemorarũt: ipi ad decipiẽdos boies poetaz carmina firmauerunt: pugnasq̄z ſuas nõ ſolũ p ſcenicos i theatro: veꝝ ẽt p ſeipos in cãpo humanis oculis exhibẽtes.

Hec dicere ꝛpulſi ſumʾ quñ peſſimis moribʾ ciuiũ: romanã rẽ publicã iã antea pditã fuiſſe: nullãq̄z remanſiſſe añ aduentũ dñi nr̃i ieſu xp̃i: auctores eorũ dicere z ſcribere minime dubitauerũt. Quã pditionẽ dñs ſuis nõ iputãt: q̄ mala trãſitoria q̄bus mali ſiue inuoluãt ſiue euadant pereũt: z i q̄bʾ boni ſiue viuãt ſiue moriãt pire nõ pñt: xp̃o nr̃o iputãt: cũ xp̃s nr̃ tãta freq̃nt̃ pmoribʾ optimis p̃cepta ℨ pdictos mores: dñs vo iporũ nullʾ talibʾ p̃ceptũ egerit aliq̄d cũ ſuo cultore pplo: pro illa republica ne piret: imo eoſdẽ mores velut ſuis exẽplis auẽte noxia corrũpendo egerũt potiʾ vt piret. Quam nõ iõ vt arbitror tẽ piſſe quiſq̃z

b iã dicere audebit: q̄ diſceſſiſſere oẽs adytis ariſq̄z relictis dñ: velut amici virtutibʾ quitꝫ hoiuz offenderẽt: q̄ tot ſignis extorũ auguriorũ vaticiniorũ: quibʾ ſe tanq̃z p̃ſcios futurorũ: adintoreſq̄z plioꝝ iactare z ꝓmẽdare geſtiebãt ꝓuicũt fuiſſe pñtes: q̄ ſivere abſceſſiſſẽt: mitiʾ romãi in bella ciuilia ſuis cupiditatibʾ q̄z illorũ inſtigationibus exarſiſſent. Ca. XXVI.

c q Ue cũ ita ſint: cũ palã apteq̄z turpitudies crudelitatibus mixte z opprobria numinũ z crimia: ſiue pdita ſiue ficta ipis expoſcẽtibus: z niſi fierẽt iraſcẽtibʾ: z iã certi z ſtatuti ſolẽnitatibʾ ſecrata illi z dicata claruerit: atq̄z adoiuz oculos vt imitãda ꝓponerẽtur ſpectãda pceſſerint: q̄d eſt q̄ ijdẽ ipſi demones qui ſe buiuſcemõi voluptatibus imiſcẽt imũdos ſpũs ſe eẽ ꝓfitẽt: quiſuis flagitijs z facinoribʾ ſiue indicatis: ſiue ſimulatis: eorũq̄z ſibi celebratione petita ab ipudẽtibʾ extorta: a pudẽtibʾ auctores ſevire ſceleſte imũdeq̄z teſtant̃. Perhibent̃ tñ in abditis ſuis ſecretiſq̄z penetrabilibʾ dare q̄dã bona p̃cepta de moribʾ quibuſdã velut electis ſacratis ſuis. Qõ ſi ita eſt: hoc ipſo calidioz aduertẽda eſt z conuincẽda malicia ſpirituũ noxiorum. Tanta enim vis eſt pbitatis z caſtitatis: vt oiſ vel pene oiſ ei⁹ laude moueat̃ bũana natura: nec vlq̄z adeo ſit turpitudine vitioſa: vt votuz amittat ſẽſuz bone ſtatis. Proide malignitas demonuz niſi alicubi ſe quãdamodo ſcriptũ i nr̃is lr̃is nouimʾ trãſſiguret in angelos lucis: nõ impleret negociũ deceptiõis. Foris itaq̄z pplis celeberrimo ſtrepitu ipietas ipura circũſonat: z intus paud caſtitas ſimulata virſonat. Prebẽt ꝓpatula pudendis: z ſecreta laudãdis. Decus latet: z dedecʾ patz. Qõ maluz gerit oẽs cõuocat ſpectatores: qõ bonũ dicit: vix aliquos inuenit auditores. Tanq̃z honeſta erubeſcẽda ſũt z inhoneſta glorianda: Sed vbi hoc niſi in demonũ tẽplis: vbi niſi in fallacie diuerſorijs: Illud eni fit vt honeſtiores qui pauci ſunt capiãtur: hoc autẽ ne plures qui ſunt

d turpiſſimi corrigãt. Vbiẽt q̃ deſẽſionẽ deoꝝ quãdo ipſis obiciũr. q̄ nullas dãt leges bone ſte viuendi. Ad hoc enim reſpõdetur q̄ ipi dãt tales. ſed tamẽ in occulto quibuſdam iuſtis z religioſis. Sed augʾ hoc excludit dupliciter. ꝓmo quia hoc nõ faciunt niſi vt illos decipiant ſicut in templis z theatris, vbi mlʾtitudo conuenit ibi petunt ſibi turpiſſima exhiberi.

d Ubi et quando ꝛc. Credunt quidaz q̄ auguſtinus intendit dicere q̄ ꝓpter berecynthiã de cuius ludis turpibuſ fecit mentionem ſupra capitlo. 4. z q̄ ipa ſit virgo. de qua auguſtinus fẽ mentionem dicens. oblectabãtur celeſti vgini z berecynthie. z.coſi ſed hoc eſſe non poteſt primo q̄ auguſtinʾ diſtinguit inter celeſtem virginem z berecynthiã. ſecũdo quia berecynthiam fingebant gentiles eſſe matrez deorum. que deos ex ſaturno concepit. vt patet p ouidiũ libro. 4. de faſtis. z per conſequẽs ñ fuit virgo. tertio quia non fuit celeſtis virgo ſm eos. quia ſiẽ patet per ouidium libro. 6. de faſtis z piſido. 8. ethymologiaꝝ. c. vi. berecynthia fuit idẽ qõ terra ſiue numẽ terre.

quarto quia aug⁹ hic exprimit deam de qua loquitur. dicens. Celestis audiebant castitatis. ⁊ per consequens logitur de dea castitate que etiam dea pudicitia vocatur. de qua etiam aug⁹ infra libro. 4. capitulo. 20. in fine facit mẽtionem. Ista autem vocabatur celestis virgo quia inter signa celi signum ẽ virginis. per sacratos autem intelligit ꝟ aug⁹ eos et eas qui ad seruiendum huic fuerunt consecrati. De ista autem loquens augustinus dicit se vidisse sibi turpissima seruitia exhiberi. vbi non turpia repꝛesentabantur. quia non poterant. non enim aligs vnq̃ vera vel ficta crimina imposuit castitati que repꝛesentari vel effigiari possent sicut de ioue ⁊ alys multis multa tam vera q̃ ficta crimina recitant. Et ideo vt fierꝫ gratuꝫ obsequium demonibus ibi turpissima exibebantur et committebantur. De turpissimis autem que circa deam istã solebãt fieri in tẽplo loquitur iuuenalis libro secundo. et dicẽ q⁹ mulieres consueuerunt eam vrina sua i templo suo spargere et sonos turpissimos a parte posteriori iuꝫ eam emittere. Unde dicit sic. Maura pudicitie veterem cũ preterit aram. Noctibus hic ponunt lecticas micturiunt hic ideſt mingunt. Effigiemq; dee longis symphonibus implent. Symphonia hugui. dicitur a sibilo. b. mutata in. f. Et signat vno modo illum sonum turpem qui etiam sacris talibus oblectatur: constituens i templis simulachra demonum: amans i ludis simulachra vitiorum: susurrans in occulto verba iusticie: ad decipiendos etiam paucos bonos: frequentans in apto inuitamẽta nequicie: ad possidendos innumerabiles malos

a v Ir gratuis et philosophus tertullius ẽ. In hoc capitulo confirmat augustinus qđ i precedenti capitulo dixerat et probauerat scz q⁹ dy ideſt demones delectãtur in immundicys. ⁊ volũt sibi exhiberi. ⁊ primo facẽ quod dictum est. secundo ibi. hanc talium. approbat factum romanoꝝ quantum ad ꝟ q⁹ scẽicos ludos per quos exercebant turpia graniter notauerũt vt etiam dictuꝫ fuit supra capitulo. 13. Narrat aũt hic. b. augu. de ludis flore dee exhibitis. te ste ⁊ auctore iudoꝝ tertullio tẽ futuro ⁊ postmodũ facto edile. ediles bẽãt curã ifra ciuitatẽ domoꝝ seu edium. vt. ſ. ab igne pſeruarẽt. ⁊ q⁹ vie eẽnt mũde. ⁊ de ludis faciẽdis ⁊ ꝺ mꝰtis talib⁹. Ludi ãt dee flore q̃. ſ. est dea floꝝ. ⁊ fingitur eẽ mistra veneris ⁊ hñe prãtem sup floritionib⁹. cuius festa celebrant rome tertio die may.

Ca. XXVII.

a v Ir gratuis et philosophus tertullius ẽ. In hoc capitulo confirmat augustinus qđ i precedenti capitulo dixerat et probauerat scz q⁹ dy ideſt demones delectãtur in immundicys. ⁊ volũt sibi exhiberi. ⁊ primo facẽ quod dictum est. secundo ibi. hanc talium. approbat factum romanoꝝ quantum ad ꝟ q⁹ scẽicos ludos per quos exercebant turpia graniter notauerũt vt etiam dictuꝫ fuit supra capitulo. 13. Narrat aũt hic. b. augu. de ludis flore dee exhibitis. teste ⁊ auctore iudoꝝ tertullio tẽ futuro ⁊ postmodũ facto edile. ediles bẽãt curã ifra ciuitatẽ domoꝝ seu edium. vt. ſ. ab igne pſeruarẽt. ⁊ q⁹ vie eẽnt mũde. ⁊ de ludis faciẽdis ⁊ ꝺ mꝰtis talib⁹. Ludi ãt dee floꝝ q̃. ſ. est dea floꝝ. ⁊ fingitur eẽ mistra veneris ⁊ hñe prãtem sup floritionib⁹. cuius festa celebrant rome tertio die may. vt ꝑz ꝓ ouidiũ li. 5. de fastis. i q⁹ ciu vtebãt vestibus diuer-

florum colorum quia flores hñt fere omnes colores. ⁊ portabant cereos accensos. vel quia flos splendet sic ignis. vl' quia ō luxus nocturna licētia nostris ꝝm ouidium. q loquitur in persona dee flore volens innuere q̄ de nocte vacabant luxurie cl' tores eius. de nocte autem est vsus cereorum. De turpitudie eorum que fiebant in honorē dee flore satis ꝓuerecunde logꝝtur iuuenalis li. z. sicut ⁊ de his que fiebant circa deam pudicitie. Et q̄ fuerūt ludi turpes patet quia sicut narrat valerius li. z. ca. vltimo. marco catbone ludos florales idest ludos dee flore. quos messius edilis faciebat: spectante. popul⁹ vt mimi ederentur idest procederēt extra scenā ad ludendum postulare erubuit. qō cum cato cognouisset. discessit a theatro. ne sui ꝓsentia spectaculi cōsuetudinem impediret. quo abeunte p̄scum morem iocorum reuocarī Tamen ouidius excusat totū iro͂ice dicēs sic. Turba quidem curbos celebret meretritia ludos scz flore. Non ex difficili causa petita fuit. nō ē ex tetricis idest crudelibus vel tristibus. non est dea magna ꝓ festi scz dea flora. Vult sua plebeio sacra patere choro. Et monz etatis specie dū floreat vti. Cōtemnit spinam duz cecidere rose. idest ꝓtemnitur etas anil' cū perdiderit florē iuuētutis. iō hec dea monet vti flore iuuentutis. Hec ouidius.

cuius auctores laudāda romane virtutis indoles honore ꝓuenauit: tribu amouit: aḡuit turpes: fecit infames. Hanc inquā pudendam vereq̄ religioni adhuersandam ⁊ detestandam talium numinum placationez: has fabulas in deos illecebrosas atq̄ criminosas: hec ignominiosa deorum facta scelerate turpiterq̄ cōficta: vel sceleratius turpiusq̄ cōmissa: oculis ⁊ auribus publicis ciuitas tota discebat: hec commissa numinibus placere credebat: ⁊ ideo non solū illis exhibenda: sed sibi quoq̄ imitanda credebat. Non illud nescio quid velut bonuz vl' honestum: quod tam paucis ⁊ tam occulte dicebatur: si tamē dicebatur: vt magis ne innotesceret q̄z ne nō fieret timeretur.

a Bistā Ca. XXVIII
a rum immundissimarū potestatuz tartareo iugo ⁊ societate penali eruit ꝑ xp̄i nomen homies: ⁊ in lucem saluberrime pietatis ab illa pernicioſissime ipietatis nocte trāferri queruntur: ⁊ murmurant iniqui ⁊ ingrati: ⁊ illo nefario spiritu altius obstrictiusq̄ oppſſi: quia populi confluūt ad ecclesias casta celebritate: honesta vtriusq̄ sexus discretione: vbi audiant: q̄z bene hic ad temp⁹ viuere debeant: vt post hanc vitaz beate semperq̄ viuere mereantur. Vbi sancta scriptura iusticieq̄ doctrina de superiore loco in conspectu omnium ꝑsonante: ⁊ qui faciunt audiant ad premium: ⁊ qui non faciūt audiant ad iudicium. Quo ⁊ si veniunt quidam talium preceptorum irrisores: omnis eorum petulātia aut repentina immutatōe deponitur: aut timore vl' pudore comprimit. Nihil enī eis turpe ac flagitiosuz spectādum imitandumq̄ proponit: vbi veri dei aut precepta instituantur: aut miracula narrātur: aut dona laudantur: aut beneficia postulantur.

Ec po- Ca. XXIX.
b b tiūs concupisce o idoles romana laudabilis o progenies regulorum: sceno larum: scipionum: fabriciorū: hec potius concupisce: hec ab illa turpissima vanitate ⁊ fallacissima demonum malignitate discerne. Siquid i te laudabile naturaliter eminet: non nisi vera pietate purgatur atq̄ perficitur: impietate autem dispergitur ⁊ punitur. Nunc iam elige quid sequaris: vt non in te ꝙ in deo vero sine vllo errore laderis. Tunc enim tibi gloria popularis affuit: sed occulto iudicio diuine, puidētie ⁊ vera religio qnā eligeres defuit: Expgiscere: dies ē: sicut experrecta es i quibusdā: de quorū virtute ꝓfecta ⁊ ꝑ fidevera passionibus gloriamur: q vsq̄quaq̄ aduersus ptātes inimicissimas cōfligētes: easq̄ fortiter moriendo vincētes sanguine nobis hanc patriā peperere suo. Ad hanc patriā te initam⁹ ⁊ exhortamur vt eius adūciaris numero ciuiuz: cui⁹ quodāmō asyluz ē vera remissio peccatorū. Nō audias degeneres tuos xp̄o xp̄ianis ve detrabētes: ⁊ accusantes velut tpa mala: cū querāt tēpora: quibus nō sit quieta vita: sed pot⁹ secura nequicia. Hec tibi nūq̄z nec pro terrena patria placuerunt. Nunc iam celestē arripe ꝑ qua minimū laborab: ⁊ i ea veraciter sempq̄ regnabis. Il
c lic enim tibi nō ūestalis focus: non lapis capitolinus: sed de⁹ vnus ⁊ verus: qui nec metas rerum nec tēpora ponet: imperium sine fine dabit. Noli deos falsos fallaceſq̄ requirere: abiī ce potius atq̄ contemne. in ve-

Ca. XXVIII
a Bistaz
a imūdis simarū ⁊c. In hoc capi. ostendit beat⁹ aug. ex declaratis in hoc libro q̄ nimis irrationabiliter cultores deorum insultabant christianis. cuz christiani habeant a xp̄o leges maxime honestatis.

Cu. XXIX.
b Ec poti
b us cōcupisce ⁊c. In hoc ca. hortatur btūs aug. romanos a multis dyis ad vnuz deum cōuersos vt perseuerent in bono occasionem sumentes ex ostensis in libro isto.

c Illic enim tibi non vestalis focus nō lapis capitolinus ⁊c. Per lapidē capitolinū intelligit imaginez iouis. vel alicuius alterius dei vel dee qui vel que celebrabatur in capitolio. sibi. n. erāt simulachra ⁊ tēpla deorum mlkoz. sic iouis iunōis ⁊ aliorū

magnoruz. pro tanto vero dicit vestalis focus, quia vesta per quam deaz igne am intelligebāt non habebat ꝓz ouidium lib. 6. de fastis. imaginem aliquaz sic̄ alia numina. et ꝑ qz ignis i se nō pōt bñ effigiari z ideo i templo eius fouebatur ignis z dicebaī ignis eternus. vel perpetuus. Et fuit negligēcia fouendi hūc ignē crimen capitale. vnde dicit valerius li. i. ca i. q licin⁹ pōtifex maximus virginem vestalem ideſt dee veste consecrataz iudicauit igne cremandam. qz quadam nocte parum diligens eterni ignis custos fuisset. Et titus liuius lib. octauo. de secūdo bello puni⁹ co ponit iter p digia q ille ignis ex negligēcia fuit extinct⁹ Quia vero vesta habuit templuz in capitolio. ido simul loquitur aug⁹. de vestali igne z de lapide capitolino.

a Non tam iuno troianis zc. De ira iunonis contra troianos dixi supza libro primo capi. 3.

b Et tu ipsa nō parua ex parte zc. Hoc dicit qz ipsa scilicet roma notauit scenicos. non tamē in toto recte de talibus iudicauit. quia ludis scenicis deos placauit.

c Remoti sunt notatione censoria zc. Notatio censoria est iudicium censorum sed seueruz z penale multum est. non enim ponitur pro iudicio absolutionis.

ram emicans libertatem. Non sunt dij: maligni sunt spiritus: q bus eterna tua felicitas pena ē.
a Nōn tam iuno troianis a quibus carnalem originem ducis arces videtur inuidisse romanas: quam isti demones quos adhuc deos putas: omni generi hominum sedes inuident sēpiternas. Et tū ipsa non parua ex parte de talibus spiritib⁹ iudicasti: quando ludis eos placasti: z per quos homines eosdem ludos feciſti: infames esse voluisti. Patere asseri libertatem tuam aduersus immūdos spiritus: qui tuis ceruicibus imposuerant sacrandam sibi z celebrandam ignominiam suam Auctores criminum diuinoruz remouisti ab honoribus tuis. suplica deo vero vt a te remoueat illos deos qui delectanī criminibus suis: siue veris qō ignominiosissimum est: siue falsis quod malicioſissimum est. Bene q tua sponte histrionib⁹ z scenicis societatem ciuitatis patere noluisti. euigila plenius nullo modo bis artibus placatur diuina maiestas: quibus hūana dignitas iquinaī. Quo igitur pacto deos qui talibus delectārur obsequijs haberi putas in numero sanctarū celestium potestatum: cum homies per quos eadem aguntur obsequia: non putasti habendos in numero qualiūcunqz ciuiuz romanoruz. Incomparabiliter superna est ciuitas clarioz: vbi victoria veritas: vbi dignitas sāctitas: vbi par felicitas: vbi vita eternitas. Adultominus habet in sua societate tales deos: si tu in tua tales homines habere erubuisti. Proide si ad beatam peruenire desideras ciuitatem: deuita demonum societatem. Indigne ab honestis coluntur: qui perturpes placantur. Sic isti a tua societate remoueanī purgatione xp̄iana: quo
c modo illi a tua dignitate rēmoti sunt notatiōe censoria. De bonis autem carnalibus quibus solis mali perfruivolunt: z de malis carnalib⁹ que sola perpeti nolunt: q neqz in bis habeant quam putantur habere isti demones potestatem: quā-cz si haberēt deberemus potius ista cōtēnere: cz propter ista illos colere: z eos colendo ad ea que nobis inuident peruenire non posse. Tamen nec i istis eos hoc valere qō bi putant qui propter hec eos coli oportere cōtēdunt. Deinceps videbimus: vt hic sit huius voluminis modus.

¶ Explicitus est liber secūdus.

¶ Incipiūt capitula libri tertij.

De aduersitatibus quas soli mali metuunt z quas semper passus est mundus cum deos coleret. Ca. I.

An dij qui z a romanis z a grecis similiter colebantur causas habuerint quib⁹ ilium paterenī excidere. Ca II.

Nō potuisse offēdi deos paridis adulterio qō iter ipsos traditur frequentatū. Ca. III.

De sentēcia varronis qua vtile cē dixit vt se homines dijs genitos mentianī. Ca. IIII.

Nō probari q dij adulteriū paridis punierit: qō i mīe romuli non vlti sunt. Ca. V.

De parricidio romuli quod dij non vindicarunt. Ca. VI.

De euersione ilij quod dux marij fimbria excidit. Ca. VII.

An ōbuerit dijs iliacis roma ꝓmitti. ca. VIII.

An illam pacem que sub nume regno fuit deos prestitisse credendū sit. Ca. IX.

An optandū fuerit q tāta bellox rabie romanoruz angeretur imperium: cum eo studio quo sub numa auctū ē: z quietum esse potuit z tutū. Ca. X.

De simulachro cumani apollinis cui⁹ fleb⁹ credit⁹ē cladē grecox quibus, opitulari nō poterat indicare. Ca. XI.

Quantos sibi deos romani preter constituti onem nume adiecerit quoruz eos numero sitas nihil adiuuerit. Ca. XII.

Quo iure: quo federe, romani obtiuere prima contagia. Ca. XIII.

De ipietate belli qō albanis romani itulerūt z de victoria dijandi libidie adepta. Ca. XIIII.

Qualis romanorum regum vita atq; exitus fuerit. Ca. XV.

De primis apud romanos consulibus quorū alter alterum patria pepulit: morq; rome post atrocissima parricidia a vulnerato interijt hoste vulnerat⁹. Ca. XVI.

Post initia consularis imperij quibus malis vexata fuerit romana respublica: dijs nō opitulantibus quos colebāt. Ca. XVII.

Quante clades romāos sub bellis punicis tri uerit' frustra vot̄ pfidijs expetiē. Ca. XVIII.

De afflictōe belli punici scōi qua vires vtriusq; partis ꝓsumpte sūt. Ca. XIX.

De exitio saguntinorum quibus propter romanor̄ amicitiaꝫ pereūtib⁹ dij romani auxilium non tulerunt. Ca. XX.

Quam ingrata fuerit romana ciuitas scipioni liberatori suo: t i quibus moꝛib⁹ egerit qñ eā salusti⁹ optimā fuisse ꝺscribit. Ca. XXI.

De mithꝛidatis edicto quo oēs ciues rōanos q itra asiā inēirēt iussit occidi. Ca. XXII.

De interioꝛibus malis quibus romana respublica exagitata est precedente prodigio: qō i rabie omnium animalium que hominib⁹ seruiunt fuit. Ca. XXIII.

De discoꝛdia ciuili quam gracchie seditiones excitauerunt. Ca. XXIIII.

De ede concoꝛdie t' senatusconsulto i loco seditionū t cediuꝫ condita. Ca. XXV.

De diuersis generib⁹ belli que post ꝓditā edē ꝓcoꝛdie sūt secuta. Ca. XXVI.

De bello ciuili mariāo arcq; syllāo. ca. XXVII.

Qualis fuerit syllana victoꝛia vindex mariane crudelitatis. Ca. XXVIII.

De comparatione gothice irruptionis cuꝫ eis cladibus quas romani vl' a gallis vl' a bellocis ciuiliū auctoꝛib⁹ exceperūt. Ca. XXIX.

De connexiōe bellor̄ que aduēt̄ xp̄i plurima t grauissima p̄cesserūt. Ca. XXX.

Quam impudenter presentia icommoda chꝛisto imputent: qui deos colere non sinuntur cuꝫ tante clades contra eos tempoꝛe quo colebantur extiterunt. Ca. XXXI.

¶ Incipit liber tertius Ca. I.

a Am satis dictum ēsse arbitroꝛ de moꝛum malis t animoꝛum que p̄cipue cauenda sunt: nihil deos falsos populo cultori suo: quo minus eor̄ maloꝝ agere p̄mereꝛ subuenire curasse: ſꝫ poti⁹ vt maxie premereꝛ egisse. Nūc ꝺ illis malis video dicendū: q̄ sola isti ꝓpeti nolūt: q̄lia sūt fames: moꝛbus: bellum: expoliatio: captiuitas: trucidatio: t siqua similia: iam i primo libꝛo commemoꝛauimus. Nec eniꝫ sola mali deputant mala que ñ faciunt malos: nec erubescunt inter bona que laudant ipsi mali esse qui laudant: magisq; stomachantur si illa mala habeant q̄ si malam vitam: quasi hoc sit hominis maximum bonuꝫ: habere bona omnia preꝰ seipsuꝫ: sed neq; talia mala que isti sola foꝛmidant: dij eoꝝ quando ab eis libere colebanē: ne illis acciderent obstiterunt. Cum enim varijs per diuersa loca tēpoꝛibus ante aduentum redēptoꝛis nostri: innumerabilibus nonnullisq; etiam incredibilibus cladibus genus conterereꝛtur hūanū: quos alios q̄ꝫ istos deos mundus colebat: excepto vno populo hebꝛeo: t quibusdam extra ipsum populum vbicunq; gratia diuina digni t occultissimo atq; iustissimo dei iudicio fuerunt? Verum ne nimium longum faciam: tacebo aliarum vsq; quaq; gentiū mala grauissima: quod ad romam pertinet romanum umq; imperiū tantum eloquar: ideſt ad ipsam p̄opꝛie ciuitatem: t quecunq; illi terrarum vel societate coniunctе: vel conditione subiecte sunt: que sint perpesse ante aduentum chꝛisti: cum iam ad ei⁹ quasi coꝛp⁹ rcipublice ptineꝛēt.

b Rimum ipsa Ca. II.

p troia vel iliuꝫ: vnde oꝛigo est populi romani: neq; enim pretereundū aut dissimulandū est: quod t in primo libꝛo attigi: eosdeꝫ hīs deos t colēs: cur a grecis victuꝫ captū c atq; deletū ē? Priamō iquiunt

a Ca. I. i Am satis dictum ēsse arbitroꝛ tē. Hic icipit liber tertius in quo btūs aug. agit ō malis penalib⁹ quib⁹ subiacent cultoꝛes deoꝝ t est intentio sua ostēdere q̄ ou a talib⁹ mal' cultoꝛes suos ſi preseruāt. t ıō o sub spe illa non sunt colēdi. In p̄mo vo ca. exponit itentionem quā hꝫ in ꝑ lib. t hoc quātū ad materiā quam vult pertractare de malis pene. nō tñ quoꝝ cūq; hoium. sed romanoꝝ t eoꝝ qui cū eis societatē habuerunt sicut italicoꝝ. ac insuper eoꝝ qui eis ſſ iecti fuerant ſic aliaꝝ nationū a tpe subiectiōis ipaꝝ. Ca. II.

b Rimū p ipsa troia vl' iliū tē. In ꝑ ca. incipit tractare de malis pene romanoꝝ ab ipa oꝛigine rōanoꝝ. ſ. a troia seu ilio. Et sicut alias dixi troia fuit puincia vel regio. iliū fuit ciuitas p̄ncipalis. Iꝫ t troia q̄q; pro ciuitate ponatur. A troianis processerūt saltem remus t romulus qui fūdauerunt romā Sicut enim patet per titum liuium de oꝛigine vrbis li. i. t per eutropium li. i. remus t romulus ꝺscenderunt ab enea q̄ fuit troian⁹. Quātū vo ad troiaꝫ vel iliuꝫ notū ē maximū malū qō passaē. ſ. excidiū t tñ eosdē ꝺos coluerūt q̄s rōani. vt ꝓꝫ ex ꝺictis supꝛa libꝛo p̄ ca. ꝫ.

c Priamo ingunt tē.

bic ponit quandam defensionem deorum. nam laomedō qui fuit pater priami regis troianorum. cuius tempore fuit troia subuersa offendit deos periurio suo. ⁊ postmodum deseruerunt tam regnum q̄m filium suum. Tāgit hic aug⁹ fabulam que tangitur libro de ortu deor̄ qua fingit̄ q̄ laomedō pepigit cū neptuno qui est deus maris. ⁊ apolline q̄ est deus diuinatōis q̄ ipi edificaret sibi ciuitatē si ipse redderet eis mercedem ⁊ vouit sine iuramento promisit se soluturū certā summam pecunie. Edificata ciuitate nō soluit promissū ⁊ iō neptun⁹ induxit grecos super troianos ad subuertendū ciuitatē. ꝛ apollo celauit p troianis. Poete aūt fingunt iouem ⁊ neptunū filios saturni fuisse ⁊ fres. apollo aūt erat filius iouis ⁊ per ꝓns neptunus fuit patruus ei⁹. Non ostāte aūt q̄ neptun⁹ cōtra troianos celaret in tantū q̄ troiā a fūdamento vellet sūuertere sic dicit virgilius lib. 5. eneidos tū eneam rapuit ⁊ p̄texit sub nube ne ab achille occideret. q̄ interfecit multa milia. vt dicit virgilius. vñ ⁊ versus vgilij q̄ h̄ inducit ab aug. ſ. structa suis manib⁹ ⁊c. dicit̄ in ꝑsona neptuni narrantis quō eneas saluauit ⁊ ip̄roperantis periuriū laomedōtis. Istō aūt q̄ dictū est de raptu enee ne occideret. habet̄ apō homerum. de quo dicit hic aug⁹. q̄ homer⁹ poeta qui fuit ante romam cōditā iducit neptunū predicētē multa de romanis qui fuerūt stirps enee. quem etiam sub nube rapuit vt dicit homerus. Ex quo arguit aug⁹ q̄ neptunus preuidit q̄ laomedon non seruaret promissum. quo autē tpe fuerit homerus satis est incertum propter discordiam scriptorū qui de tempore eius faciūt mentionem. tū omnes concordant in hoc q̄ ipse erat ante romulum. ⁊ de hoc loquitur aug⁹ infra li. 22. ca. 6. ⁊ eusebius ⁊ hieronym⁹ in chronicis ⁊. A. gelius li. 9. a Unde enī cōiuratio catiline. ō ista cōiuratōe habet̄ supra li. 2. ca. 23. b Quos man⁹ atq̄ lingua. Ista sūt verba salusty in catilinario ⁊ est hic lingua nomiatiui casus.

sūt reddita laomedōtea paterna periuria. Ergo verē q̄ apollo atq̄ neptun⁹ eidē leomedōti mercenarijs operib⁹ fuierūt. Illis quippe promisisse mercedē falsūq̄ iurasse perhibet. Adirō appollinē notatū diuinatores in tanto opificio laborasse: nesciētē q̄ laomedō fuerat promissa negaturus. Quāq̄ nec ipsum neptunum patruū ei⁹ fratrē iouis regē maris ꝺcuit ignarū esse futurorū. Nā hūc homer⁹ de stirpe ence ō posteris cui⁹ roma ē: cū añ illā vrbē cōditā idē poeta fuisse dicat̄: inducit magnum aliquid diuinantem: quē etiam nubes rapuit: vt dicit ne ab achille occideret̄ cuperetq̄ cōuertere ab ymo q̄ apō vgilium cōfiteret̄. Structa suis manibus periure menia troie. Nescientes igitur tanti dij ⁊ neptun⁹ ⁊ apollo laomedontem sibi negaturum esse mercedē: structores meniū troianorum gratis ⁊ ingratis fuerit Videāt ne grauius sit tales deos credere: q̄ dijs talib⁹ peierare: Hoc enim nec ipse homerus facile credit: qui neptunum quidem contra troianos: apollinē aūt pro troianis pugnātem fac̄: cū illo periurio ābos fabula narrat offensos. Si igitur fabulis credunt: erubescant talia colere numina. Si fabulis nō credūt: nō obtendant troiana periuria: aut mirent deos periuria punisse troiana: amasse rōana. Añ

a Eniz coniuratio catiline i tanta tamq̄ corrupta ciuitate: hūit ēt b eor̄ grandem copiā quōs manus atq̄ lingua periurio aut sanguine ciuili alebat: Quid enim aliud totiens senatores corrupti i iudicijs: totiēs populus in suffragijs: vel in quibusq̄ causis: que apud eū contiōib⁹ agebant̄: nisi etiā peierando peccabant: Nam corruptissimis moribus ad hoc mos iurādi seruabatur antiquus: non vt a scelerib⁹ metu religionis ꝓhiberent̄: sed vt periuria quoq̄ scelerib⁹ ceteris adderentur. Ca. III.

d n Ulla ita q̄ causa ē quare sint dij quibus vt dicunt steterat illud ipe- e rium: cū a grecis prevalentibus probent̄ victi: troianis peierantibus fingātur irati. Nec f adulterium paridis vt rursus a quibusdā defendūtur: victoria vlciscendum censuerūt. Auctores enim doctoresq̄ peccatorum esse assolent non vltores g Urbem romā inquit̄ salustius sicut ego accepi cōdidere atq̄ habuere i initio troiāi: qui enea duce ꝓfugi: incertis sedib⁹ vagabantur. Si ergo adulterium paridis vindicandum numina censuerunt: aut magis in troianis: aut etiam in romanis puni b endum fuit: quia enee mat̄ hoc fecit. Sed qūo in illo illō flagitiū oderāt: q̄ i sua socia venere nō oderāt vt alia omittam qō

c Popul⁹ i suffragus ⁊c. Suffragium est cōsensus q̄ dat in electiōe vl̄ alio negocio vbi q̄rit̄ cōsensus multitudinis ⁊ iō dicit populū cōruptū i suffragijs. q̄ sepe p̄ fauorē ⁊ munera elegit ad magistrat⁹ idignissimos ⁊c.

Ca. III

d n Ulla ita q̄ cā est ⁊c. In h̄ ca. pro bat aug. q̄ troia nō peryt qz dy erāt irati ciuitati pp crimen alicuius cōmissum ibi dē. nā dy p̄ crimia nō irascūt̄. Illō āt q̄ō aug. dicit in principio huius capituli. ſ. q̄ dy q̄b⁹ vt dicūt steterat ip̄erium sumit̄ a vgilio li. 2 eneidos vt p̄z. ē. li. 2 capitulo. 22. Salu. i cati.

e Cū a grecis p̄ua lētib⁹. h̄ fuit p̄batū ē. li. primo cap. 3.

f Nec adulteriū paridis ⁊c. Tangit hic histoziā de alexādro. q̄ dcūs ē paris. q̄ fuit filius p̄ami regis troianorū Ipse enī sic narrat dares phrygius rapuit helenā vxorē me nelai tāq̄ pulchriorē mulierē grecie. que sic fingunt poete fuit sibi promissa a venere qui tulit pro ea sniam cōtra iunonē ⁊ palladē. sic tetigi. ē. li. p̄. ca. 3. g Ingt salust⁹. ſ. i catilinario. h Qz enee mr̄ h̄ fec̄ ⁊c. Dic p̄bat q̄ dy potu⁹ debuerāt vidicasse adulteriū mris enee i troiāis vl̄ potius rōanis q̄ teste salustio ab enea p̄cesser̄t. q̄ adulteriū paridis. qz graui⁹ fuit p̄cm. Et tāgit aug. fabulā ō mre enee

quãtũ rõani bũerũt, p vero. i. gesta rẽ. Sic̃. n. icredideſt q romul⁹ fuiſſet filius martis. vt dixi. ſ̃. ca. 15. ita credebant q eneas fuiſſet filius veneris. Fingunt enim venerem cẽ vxorem vulcani qui eſt deus ignis ⁊ conceſiſſe anchiſe qui fuit pater enee q concũberet cum ea. ſ. venere ⁊ generaret eneam tanq̃ prolem nobilem ⁊ deum futurum vnde ꝓm iſta grauius fuit adulteriuz veneris q̃ helene vel paridis.

a Indignante menelao ⁊c. Hoc dicit q menelaus fuit maritus helene vt dictum eſt.

b Irridere fabulas ⁊c. hic excludit btũs au. quandaz reſpõſionem que dari poſſet. poſſet enim deorum defenſores dicere q btũs aug⁹ nõ arguit ex veris ab ipſis conceſſis ſz ex quibuſdaz fabulis. q̃s etiam ipſemet videtur tã q̃ fabuloſa irridere. ſz hoc excludit beatus aug⁹ probans q non magis debet reputari fabuloſum q vir cõcubuerit cũ dea ⁊ genuerit eneaz. q̃ q deus. i. mars concubuerit cũ muliere ⁊ genuerit romulum. nec etiam minus creditum eſt apud romanos vnum q̃ alterum. nam ſicut apud antiquos romãos creditum fuit q romulus fuit filius martis. ita fuit a modernis romanis creditum q iulius ceſar fuit progenitus a venere non tamen immediate. ſed mediante enea. nam ceſar proceſſit ab aſcanio ſeu iulo qui fuit enee filius a q̃ ⁊ ceſar iulius dictus eſt. vnde virgilius li. i. eneidos. Julius a magno demiſſum nomen iulo. De hoc ſicut narrat ſuetonius li. i. ipſemet iulius cum laudaret amicam ſuaz mortuã pro roſtris vt moris erat dicit ſic. amice mee iulie maternum genus a regib⁹ ortũ. paternũ cũ dys immortalib⁹ cõiunctũ. nam ab anco martio ſunt marty reges. quo nomine fuit mater a venere iuly. cui⁹ gentis familia eſt nra.

c Dura vel poti⁹ non credẽda cõditio ⁊c. vult btũs aug⁹ dicere q dura ẽ cõditio vxoris ſi nõ liceret quo ad actuz matrimony ſeu matrimonialẽ. qõ licet marito cũ in hoc ſint pares. vñ venceris ius in proꝓoſito vocat ius qõ ẽ cõe omni vxori. ſ. corpus mariti. ⁊ ecõuerſo ius mariti ẽ corp⁹ vxoris. Si g̃ marti ex iure veneris. i. de iure qõ bz i ipſo marte vxor eius. rõne qua vxor ei ẽ. licuit alteri ꝓcedere videlicet corpus ſuum. ⁊ concumbere cum alia ab vxore ſua. quare non liceret veneri in iure martis. ſcilicet qõ bz cũ anchiſe cõmiſerat ex quo eneam pepererat? An qa illud fem̃ a ẽ idignãte menelao: illud aũt ꝓcedẽte vulcano. Dij eni credo nõ zelãt cõiuges ſuas: vſq̃ adeo vt eas ẽt cũ hoib⁹ dignent bere b communes. Irridere fabũlas fortaſſis exiſtimor: nec grauit agere tãti põderis cãz. Non ergo credam⁹ ſi placet eneã ẽ veneris filiũ. Ecce cõcedo: ſi nec romulus martis. Si aũt illud: cur nõ ⁊ illud? An deos fas eſt hoib⁹ femis: mares aũt hoies c dab⁹ miſceri nephas? Dũra vl poti⁹ nõ credẽda cõditio: qõ ex iure veneris i cõcubitu marti licuit: hoc i iure ſuo ipſi veneri ñ licere. Ad vtrũq̃ firmatũ ẽ auctoritate romana. Neq̃ eni minus credidit recentior ceſar auiam venerẽ: q̃ patrẽ antiquor romulus martẽ. Ca. IIII.

d Irrerit aliquis. Ita ne d tu iſta credis? Ego vo iſta nõ credo. Nam ⁊ vir doctiſſim⁹ eorũ varro falſa

in venere eius maritus quatẽus maritus ẽ. idẽ vel ꝓſimile facere. i. corpus ſuũ alteri cõcedere. vel qz ad ius veneris ptinet oĩs actus venereus. iõ graue videt ſi i actu venereo plus liceret marti q̃ veneri. g̃ ſi mars potuit licite adulterari. videtur q veneri idez licuit. propter qõ dic aug⁹ dura vel poti⁹ ñ credẽda ꝓditio ⁊c.

Ca IIII.

d Irerit aliquis ita ne ⁊c. In hoc capitulo ponit aug⁹ ſententiã varrõis q̃ ad ea que dicta ſũt in precedẽti ca. ⁊ quo ad aliqd reꝓbat ea. ⁊ q̃ ad aliqd relinqt ea diſcutiẽda. Fuit autem iſte varro ſcriptor maxime auctoritatis apud romanos q multa opa valde ſcripſit. Et ſz euſebium mortuus eſt nonagenarius .15. anno auguſti ceſaris.

e Sed vtile eſt cẽ ciuitatibus ⁊c. Dic ſciendum q multi antiquorum regum volebant ſe credi eſſe filios deor ⁊ reputabãt expediens vt non ipſi ẽ. ſed poti⁹ vt alij ẽ crederent de ipſis. vt eo magis timerentur ab ipſis

f ⁊ minus auderent ſubditi vel alij inſurgere contra eos. ſicut patuit de alexandro magno. qui cum vellet ſe credi filium iouis amonis. ⁊ ob hoc greci ſui aliqui indignarent. ait. ſicut dicit quintus curti⁹ li. 7. vtinam iudei me quoq̃ deum eſſe credant. fama enim bella conſtant. ⁊ ſepe etiaz quod falſo dictum eſt veri vicem obtinuit.

f Uel mars ex ilie concubitu filie numitoris ⁊c. Sciẽdũ q ℞hea que alio nomine dicebatur ſiluia mater romuli fuit filia numitoris. Nam ſicut dicit titus liui⁹ de origine vrbis li. 1. procas rex albanorum habuit duos filios. ſcilz numitorem ſeniorem quem ſibi in regno voluit ſuccedere. ⁊ amulium. iuniorem. ſed amulius mortuo patre expulit numitorẽ de regno ⁊ occidit omnẽ prolem eius maſculinam. filiã vero numitoris. ſ. rheã cõſecrauit dee veſte. ⁊ fecit virginẽ veſtalem. vt ſibi oĩm ſpẽ prolis adimeret. qz vgines veſtales ꝓtinẽtiã ſuare debebãt. ſz tñ impregnata poſtmodũ ꝓcepit duos geminos. ſ. remum ⁊ romulũ dicens ſe a marte impregnatam. vt dicit titus liuius. ſeu ita rata. ſeu qz deus auctor culpe honeſtior erat. vel finiuſtinum li. 43. pueri ſcilicet remus ⁊ romulus marty dicti ſunt. ſiue qz in luco martis enixi ſunt. ſiue qz a lupa que i tutela martis ẽ nutriti ſunt. de hoc plus ẽ dictũ li. 2. ca. 15.

a Roinde ad vtrūq; ⁊c. In hoc ca. scipit Cap. V p augu. discutere ea q̄ supra tacta sūt. s. i p̄cedētibus duobus capi. s. de marte q̄ credit pater romuli. ⁊ de venere q̄ credit mater enee. ⁊ facit duas rōes. qz aut credi debēt hec eē vera. aut nō. si sic. q̄ dy nō irascūtur adulterys: si nō adhuc segtur idez. s. q̄ nō irascunt adulterys. qz delectant in fictōib⁹. q̄b⁹ fingit deos talia fecisse. sicut pz ex ludis scenicis. q̄s volebāt sibi exhiberi i q̄bus adulteria deoz recitabātur ⁊ narrabātur. vt pz supra li. 2. Scōa rō ē. qz si falsa sūt q̄ narrantur de marte ⁊ venere. ergo mater romuli nō pōt defendi q̄n cōmiserit stuprū ⁊ sacrilegiū. qz si nō fuit ip̄regnata a deo: fuit ip̄regnata ab homine. ⁊ tamē fuit virgo vestalis q̄ dee veste virginitatez suā p̄secrauit vt dixi i p̄cedēti. ea.

b In stupro detectas vestales sacerdotes ⁊c. idest sacerdotes dee veste q̄ oēs erant sacerdotes ⁊ q̄si sanctimoniales. nec licuit i templo eius viros seruire. de quibus narrat Au. gelli⁹. li. i. q̄ electio eaz ad summū sacerdotē seu pōtificē pertinebat. que ab ipo ad seruiēdū in tēplo veste dicebātur capi. qz pontificis maximi manu p̄essa dicentis te amatam cupio ab eo parente in cuius erat quasi bello capta ducebatur. Et sicut dicit A. gellius non debebat minor esse sex annis nec maior q̄ decem ānis nata: nec debebat esse lingua debili nec sensu aurium diminuta. nec aliqua labe corporis insignita. nec cuius alter parens in seruitute seruierit. aut in negocys sordidis versatus fuerit. nec etiam illius filia qui domicilium in italia non haberet. ⁊ multa alia dicit ibi. Au. gellius de hac materia. De pena autem quam tangit hic aug⁹. dicit idem cutropius in particulari exemplo de rēba matre romuli que viua defossa fuit. Orosius li. 3. narrat idē de minerua vestali virgine. ⁊ assignat causam ouidius li. 6to sexto de fastis. dicit enim q̄ idem numen est telluris et veste. vnde et dicitur vesta quasi vi stans. qz terra quasi p̄pria vi stat. Immobilis est ideo qui delinquebat in vestam cōdebatur id est sepelieba/tur in illa. aduertendum est tamen q̄ per vestam intelligebant numē ignis fm eūdē. Credebant eiz idem numen ignis ⁊ terre. ⁊ causa est quia in terra inueniuntur ignis ideo quatenꝰ vesta fuit numen ignis fecerūt eā virginem. ⁊ sacerdotes eius similiter. quia ō igne nihil nascitur. sicut nec de virgine.

c Adyta diuina idest tēpla que violata stupro magis vindicabantur q̄ cubilia marito violata.

Ca. VI.

d Liō ad a ucio qz si ⁊c. In hoc ca. probat beatus augustinus q̄ troiani non deseruerūt troiaz p̄pter adulterium paridis ⁊ hoc quia multomagis deseruissent romaz p̄propter iterfectionem remi. quem frater suus romulus occidit. vel secundum alios occidi mandauit. vel dato q̄ non. ostendit augustin⁹ q̄ roma a parricidio idest a cede patris sui. scilicet remi qui fuit pater idest fundator ⁊ conditor rome cum fratre suo: non potest excusari. cum ipse fuerit publice occisus iniuste. nec ciuitas mortem eius vindicauerit ad quod tenebatur. De interfectiōe remi ⁊ opinionibus circa mortem eius dixi supra libro. 2. ca. 14.

e Eorundem deorum tutelaz ⁊c. hoc dicit eneas. sicut fuit tactum supra li. i. ca. 3. tulit secū de troia deos troianorum quos postea rome coluerunt romani.

a Roinde ad Ca. V. p vtrūq; iteri mō nra disputatio referat. Si. n. vera sūt q̄ apō illos ō mre enee ⁊ de p̄re romuli lectitant: quō possūt dijs adulteria displicere boiuz: q̄ i scipsis p̄cordiā ferūt? Si āt falsa sūt: nec sīq̄dē p̄sūt irascīveris adulterijs hūanis: qui ēt falsis delectant suis. Huc accedit: qm̄ si illud de marte nō credat. Nullo diuini p̄cubitus obtētu mris romuli cā ōfēdit. Fuit āt sacerdos illa vestalis: ⁊ ideo dij magi i romanos sacrilegū illō flagitiū: q̄z i troianos paridis adulteriū vindicare debuerūt. Mā ⁊ ipsi romani antiqui instupro detectas vestales sacerdotes: vivas etiā defodiebant: adulteras aūt feminas: q̄zuis alia q̄ dānatōe nulla tñ morte plectebant: vsqz adeo graui⁹ seueriusqz vindicāda putabāt ādyta diuina: q̄z humana cubilia vindicabant.

Ca. VI.

o Liud adījciō: qz si eo a usqz pctā boiuz illis numinib⁹ displicerent: vt offensi paridis facto desertam troiā ferro igniq; vomarēt: magis eos p̄tra romāos moueret romuli fr̄ occisus: q̄z p̄tra troianos grec⁹ marit⁹ illusus: magis irritaret: parricidiū nascēs: q̄z regnātis adulteriū ciuitatis. Nec ad cāz quā nunc agim⁹ interest: vtr̄ hoc fieri romulus iusserit: aut romul⁹ fecerit: qō mīti ipudētia negāt: mīti pudore dubitāt: multi dolore dissiliant. Nec nos itaq; i ea re diligēti⁹ regrēdā: p multoz scriptoz perpēsa testimonia ōmoremur. Romuli frēz palā p̄stat occisū: ñ ab hostib⁹: non ab alienis. Si autem ppetrauit aut imperauit hoc romulus: magis ipse fuit romanoz: q̄z paris troianoz caput. Cur igit troianis irā deoz, puocauit ille alienę p̄iugis raptor: ⁊ e eoz̄ndez deoz tutelā romanis iniuauit iste sui fris exactor. Si aūt scelus a fcō iperioq; romuli alienū est: qm̄ debuit vtiq; vindicari: tota hoc illa ciuitas fecit qō tota p̄cepsit: ⁊ ñ iā frēz sz patrē qō pe⁹ē occidit. Uterq; n. fuit p̄ditor: vbi alē scelere ablatus ⁊ nō p̄missus ē eē regnator. Mō ēvt arbitroz q̄ dicat qd mali troia meruerit: vt eā dij ōsererēt: quo posset extingui: ⁊ qd boni roma: vt eaz dij habitarent: quo posset augeri: nisi q̄ victi i de fugerūt: ⁊ se ad istos quos pter deciperēt cōtulerūt? Immo vero ⁊ illic mālerūt ad eos more suo ōcipiēdos: q̄ rursus easdē terras bitarēt: ⁊ hic easdē artes fallacie sue: magēt exercendo:

a Erte.n.ciuilib⁹ iam ⁊c. In hoc ca. Caplm. VII.
c agit beat⁹ aug. de scōa subuersione ciuitatis troia
noꝝ que iliū vocabaꝝ. vt. ē. li. isto ca. z. dixi. ⁊ ostē
dit ꝙ ipsa nō fuit destructa. qz dy eā deseruerāt. vel si sic.
qz ingrate ⁊ irrōnabiliꝫ deseruerāt eaz. Ad itellectum vero
coꝝ que hic dr̄ sciēdū ꝙ i bello ciuili iter syllam ⁊ mariū
de quo bello su
pra libro. z. recitaui hīstoriaz.
Fimbria fz ozo
siuz li. 5. ⁊ li. 6.
fuit de pte ma
ry ⁊ sicut dicit
li. 6. ipe fuit ma
rianoꝝ scelez
satelles. ⁊ bo
mo oiuz auda
cissimus. ꝙ flac
cum cōsulē ad
quē legat⁹ mis
sus fuerat apō
nicomediā oc
cidit. ⁊ ide ira
tus ilienſib⁹. i.
troianis ꝙ iliuz
reedificatā p⁹
pmā subuersio
nez factā a gre
cis inhabitaue
runt eo ꝙ p syl
lane partis stu
dio portas con
tra fimbriam
clauserāt. ⁊ ipz
repulerant: vz
bē ipaz iliū an
tiquā rome pa
rentē funditus
cede ⁊ incēdio
deleuit. quam
tū sylla conti
nuo reparauit
fimbria vero
postmodū exer
citu syllę obiec
sus desperatione
mor⁹ seipz iter
fecit. Aliud ēt
sciēdum est ꝙ
cūis sylla post
obtētam victo
riam nimis eēt crudelis ⁊ ipius tñ i bello illo ciuili iustio
rem causā habuit cūis mari⁹. qz sylla cōsulatū obtinuit legi
time. mari⁹ vo tūc erat psona ꝓuata ⁊ cū magna violentia
ꝓtra volūtatē senatus ⁊ ꝑli sibi vsurpauit ptātē. Et ideo
ilienses i repellendo fimbriā satellitē ⁊ fautorē maryi iu
ste fecerūt. b Quos sua irritauerat inigtate ⁊c. hoc di
cit qz sicut dicit dares phrygius in hīstoria de bello troia
no. Troiani ꝑus se male habuerunt ad grecos cūis greci ad
eos. dicit enī ꝙ peleus q erat rex in peloponeso. s. vna gte
grecie sic dicta cū misisset iasonē neptoē suū in insulā col
chos. vt ide auferret vellus aureū qō audierat ibi esse. ⁊ ia
son p mare iter faciēs applicuisset i portu troianoꝝ cū so
cys suis ꝑpulsus est a laomedonte rege troianoꝝ inde re
cedere. ꝓpter qō iason reuersus postmodū ad peleū cum
vellere aureo indicauit sibi iuriā a troianis illatā dicens
se velle suā iniuriam vindicare. Jason ergo accepto exer
citu a peleo. ⁊ hercule sibi duce exercitus assignato: profe
ctus est contra laomedontē. cui occurrēs laomedon cum
exercitu suo est ab hercule iterfectus. Fuit aūt laomedon
pater ꝑami regis troianoꝝ cuius tēporibus fuit troianum
bellum secūdū
contra grecos
in quo subuer
sa ē troia. ⁊ sic
iniquitas lao
medontis pri
mo irrauit gre
cos.

malozib⁹ bonozib⁹ glozíati sūt.

a Erte.n.ciūi- Ca. VII.
c libꝰ laz bellis scatētib⁹:
quid miseꝝ cōmiserat
iliū: vt a fimbria marianaꝝ par
tiū hoje pessimo euerteret: mꝰ
to feroci⁹ atqꝫ crudeli⁹ cūs olim
a grecis? Nā tūc ⁊ multi ide fu
gerūt: ⁊ multi captiuati saltē in
seruitute vixerūt. Nozo āt fim
bria prius edictū ꝓposuit ne cui
pceret: atqꝫ vbē tota cūctosqz i
ea homines icēdio ꝓcremauit.
Hoc meruit iliuz: non a grecis
b quōs sua irritauerat inigtate:
c sz a romanis quōs sua calamita
d te ꝓpagauerat: dijs illis cōmū
nib⁹ ad hec repelléda nihil iuuā
tib⁹: sine qō vez ē nihil valētib⁹.
e Aliqd ⁊tūc Abscēsere oēs ady
tis aris qz relicꝰ: dij: Quib⁹ illō
oppidū steterat: p⁹ ātiquos gre
coꝝ ignes ruinasqz repatū? Si
fāt abscessērāt cāz regro: ēt oppi
danoꝝ qdē cūsto iuenio meliorē
tāto ꝑteriorē deoꝝ. Illi.n. ⁊tra
fimbriā portas clauserāt: vt syl
le ꝓuarēt integrā ciuitatē: hic eos
irat⁹ icēdit: vt poti⁹ penit⁹ exti
gueret. Adhuc āt meliōꝝ ptiū ciui
liuz sylla dux fuit: adhuc armis
rēpublicaz recupare moliebaꝝ.
hoꝝ bonoꝝ initioꝝ nōdū malos
euēt⁹ hūit. Quid ergo meli⁹ ci
b nes illi⁹ vrbis facere potuerūt?
qd honesti⁹? qd fidelius? qd ro
mana parētela digni⁹? cūs melio
ri causę romanoꝝ ciuitatē ꝓna
i re: ⁊ ptra parricidā romanē rei
publice portas claudere? At
hoc eis i cūstū exitiū versū fit: at
k tēdāt defensores deoꝝ. Dēse
ruerūt dij adulteros: iliūqꝫ flā
mis grecoꝝ reliquerūt: vt ex ei⁹
cineribꝰ roma castior nasceretur? Cur ⁊ postea deseruerunt
eādē ciuitatē romanis cognatā:
nō rebellantē aduersus romā:
nobilē filiā: sz iustioribus eius
partibus fidē ꝓstātissimā pijssi
māqꝫ seruātē: eāqꝫ delēdā reli
querūt: nō grecoꝝ viris fortib⁹:
sz viro spurcissimo romanoꝝ?
l Aut si displicebat dijs cā par
tiū syllanaꝝ cui seruātes vrbez
miseri portas clauserāt? cur ei
dē sylle rāta bona ꝓmittebāt ⁊
ꝓnūciabāt? An ⁊ hic agnoscun
tur adulatores felicitū: poti⁹ cūs
infelicium defensores? Nō ergo
iliuz etiā tūc ab eis cū euerteret
desertū est. Nam demones ad
decipiēdū semp vigilātissimi qō
potuerūt fecerūt. Euersis qp
pe ⁊ icēsis oibus cū oppido si
mulachris: solū minerue simu-

c Sed a roma
nis quos ⁊c. ꝫ
dicit quia fim
bria romanus
erat. et habuit
exercitū roma
noꝝ. romani vo
fuerunt propa
gati a troianis
seu ilienſibus i
sua calamitate
quia in sua de
structione ⁊ di
sperſione. nam
eneas cuz suis
a quibus roma
ni descenderūt
fugit de troia.
ꝓpter quod ro
ma fuit quasi
altera troia ⁊ fi
lia troie.
d Dys illis cō
munib⁹ ⁊c. hoc
dicit quia deos
illos quos colu
erūt troiani pri
us. coluerūt po
stea romani.
e Abscessere
oēs adytis ⁊c.
Iste est versus
virgilij de quo
supra. li. z. c. zz
f Et oppidano
rum. i. dest eo
rum qui erant
ab oppido ilio. g Adhuc autem meliozum partiū ⁊c.
hoc dicit quia sylla habuit iusticiam in persequendo ma
riuz vt supra dixi. licet postea fit nimis abusus sua ptāte.
b Cines illius vrbis. scilicet ily quā prius vocauit oppidū.
i Contra parricidam. i. dest contra fimbriam quem parri
cidam vocat. quia vt supra dictuz est consulē qui est quasi
pater patrie interfecit.
k Deseruerunt dy adulteros. i. troianos qui rapuerūt be
lenā vxorē menelai. ⁊ patet ꝙ Aug. logtur hic ironice.
l Aut si displicebat ⁊c. Dic excludit quandam responsio
nem que dari posset. posset enim dici ꝙ pars sylle non pla
cuit dys. ⁊ ideo deseruerunt illum. Sed cōtra hoc arguit
Aug. quia multa bona dy pronunciauerūt ⁊ promiserūt
sylle vt supra dictum fuit libro. z. ca. z4.

a Scribit liuius.i.titus liuius i aliquo libro suo quem nō vidi.qz vt alias dixi.tres decades eius vidi.nec quod hic allegatur de liuio ponit anneus florus eius abbreuiator i aliquo libro titi ab ipso abbreuiato. Facit autem mentionem de simulachro minerue que est dea sapientie z vocat alio nomine pallas.de cuius etiaz simulachro aliqua dixi supza libro.i.c. 4.sed vtz fuerit illud idē de q̄ fit ibi mētio z hic dubiū ē.

b Dy patry zc. Iste est versus virgily li. enei dos.z vult dicere beatus Aug. qz iō fuerūt simulachra aliorū deorum poti9 q̄z minerue combusta cum ciuitate ipsa ne posset vere dici dy patry quoruz semper zc. ideo vero simulachruz minerue fuit permissum a demonibus seruari.vt paterz falsitas versus virgily z.eneidos. abscessere omnes scz. dy adytis: arisqz relictis. nam exemplo quo illud simulachrū fuit saluum pz qz dy ibi fuerunt presentes qui saluauerūt illud.cū alia saluare nō erāt pmissi. Ca. VIII.

lachz sub tāta ruina tēpli illi9 vt a scribit liui9 integrū stetisse pbi- b beā. Non vt diceret Dy patrū quoz semper sub numine troia est. Ad eoz laudē:sed ne diceret.Excessere oēs adytis arisqz relictis dy. Ad eoz defensionē Illud enim posse pmissi sūt:nō vnde ꝓbarent potēres:sz vnde pītes ꝓuicerent. Ca. VIII.

c Jis itāqz iliacis post
d troie ipsius documentū:qua tandē prudētia roma custodienda cōmissa est: Dixerit qspiā tā eos rome habitare solitos:qñ expugnāte fimbria cecidit iliū. Unde ergo stetit minerue simulachrū: Deinde si apud romā erant qñ fimbria delenit iliuz:forasse apud iliū erāt qñ a gallis ipa roma capta z icēsa ē. Sz vt sē auditū acu
d tissimi motuqz celerrimi:ad vō cē āseris cito redieēt:vt saltē capitolinū collē q remāserat tuerent. Letez ad alia defēdēda se

c Jis itaqz iliacis zc. Jn hoc ca.ostēdit beat9 augu.
d quanta vanitas sit credere qd dy troianorum roma allati possent saluare romam vel si presentes fuissent apud ilium saluassent ilium.z ii ridet beatus augu.istam falsitatem z fatuitatez. d Ad vocez anseris zc.loquitur de ansere cuius clamore excitati fuerunt custodes capitoly.de quo supza li.z.ca.zz. vbi z de captione vrbis a gallis dictum est.de fimbria dictuz est supza libro isto.ca.precedenti. Ca. IX.

e Ji etiam nymam pompilium zc. Jn isto ca.ostendit beatus augu.qd dy non dederunt nec dare potuerunt pacez nec tranquillitatem.z primo ponit de hoc aliquorum errorem qui credebant qd ipsi dy pacē quam habuit numa secundus rex romanorum sibi dedissent.Secundo ibi.nunc autem non ei zc.excludit errorez illum. Ad intellectum vero huius capituli est sciendu qd sicut narrat titus liuius de origine vrbis libro.i. post mortem romuli patres concedente eis populo qd ipsi eligere possent successorem romuli q̄nis numa nō esset de romanis sed de sabinis tamen ipsum propter suam famam magnam de iusticia z religione elegerunt. Iste vero numa sic electus videns qd sine legibus regnum stare nō posset nec posset circa leges dandas ifistere nisi pax esset in vrbe:statim in principio regni sui fecit in circuitu pacem.quam et habuit toto tempore reguminis sui scilicet.43.annis. secūdum eutropium.tamen ipse mortuus est.41.anno regiminis sui.facta autem pace constituit templum deo iano cuius clausio significaret pacem z apertio belli.z clausit portas illius tēpli. quo facto totus vacabat legibus condēdis z sacris instituendis.ordinans scilicet aliquos deos i ciuitate et tradens modum colendi eos et circa cerimonias et sacra huiusmodi occupauit maiorem partē vite sue. Eo vero mortuo successit sibi in regno tullus hostili9 qui statim aperuit templum iani z bella reparāt totus reb9 belicis dat9 erat. ab illo vero tēpore vsqz ad octauianum augustuz sub quo natus est christus tantū fuit semel clausuz

ri9 sūt redire cōmoniti. Ca. IX.

Ji etiā nūmaz pōpiliū
d successorē romuli audiuisse credūt:vt toto regni sui tpe pacē bēret:z iā portas q̄ bellis patere assolēt claudderet:eo merito.s.qz romanis multa sacra ꝓstituit. Illi vero boi ꝑ tāto ocio gratulādi fuit: si mō id reb9 salubrib9 scisset ipē dere z pniciosissima curiositate neglecta deuz vez vera pietate pquirere. Hūc aūt nō ei dy ꝓtulerūt illō ociū:sz eū min9 fortas se decepissent:si ociosū minime repisset. Quāto.n.min9 eū occupatū iuenerūt:tāto magis ipsi occupauerūt. Nā qd ille molit9 sit:z quib9 artibus tales deos sibi vl illi ciuitati ꝓsociare potuerit:varro ꝓdit. Qō si dño placuerit:suo diligēti9 dissereē locō. Mō aūt qz de bñficijs eoz q̄stio ē:magnū bñficiū ē pax:sz deiveri bñficiū ē:plerūqz etiā sicut sol:sicut pluuia:viteqz alia

scilicet post primum bellum punicuz sub cōsule tito manlio. Tempore vero augusti quie[illegible]nte vrbe a pselys post q̄z ab ipso victus est antonius.iterum clausum fuit.z per consequens a morte nume pompily vsqz ad augustuz nō habuerunt romani pacem.nisi vno anno.nec ante numaz habuerunt.quia romulus continue bella gessit.De iano cui numa templum fecit est sciendum qd ipse regnauit in monte ianiculo qui est modo infra vrbem pro parte z in partibus vicinis eo tempore quo saturnus expulsus a filio suo ioue de creta venit in partes illas.et quia saturnus docuit vineas colere et ciuiliter viuere.ideo receptus est a iano in socium regni.iano vero deificato attribuebant ei omnem potestatem claudendi et aperiendi.z ideo constituit sibi numa templum quod voluit pro diuersis temporibus claudi et aperiri.et voluit qd tempore pacis claderetur secundum ouidium libro primo de fastis vt pax ipsa quasi inclusa maneret apud romanos,aperiri vero voluit tempore belli.vt omnes milites qui ad bellum exierant incolumes reciperentur reuertentes. Fuit autem numa rex creatus secundum eutropium eo tempore quo regnabat apud iudeos ezechias.de quo dicetur infra libro. septimo capitulo vigesimoquarto. Ca.X.

a Nridēt illi q̄ nisi ⁊c. In hoc ea. repiobat augu.
a inquietudinē romanoꝝ ꝓbās q̄ magis fuisset eis
expediēs pax q̄s bellū. Et ꝑmo ꝓbat q̄ pax fuisset
ꝓponēda augmēto ipery. Scdo ibi. Sz plane ꝑ tātis ⁊c.
ondit q̄ in pncipio poterāt excusari a bellis. qz vt videtur
ipsi habuerunt iustam causā belladi. s. ad repellendus bo
stes inuadēres.
Tertio ibi. Sz
regnāte numa
⁊c. ostendit q̄ i
ptāte hominū
est magis pax
q̄s deorum seu
demonum.
b Idonea vero
cā ⁊c. vult dice
re aug⁹. q̄ non
ē idonea causa
q̄ iō sit regnus
iquietum vt sit
mai⁹. loquit. n.
aug⁹. affirmati
ue ironice. ⁊ sē
sus ē negatus⁹.
c Salusti⁹ vbi
ait. scilicet in p
logo catilinary
⁊ sunt verba sa
lusty ab illo lo
co. igit in initio
reges ⁊c. vsq̄
ibi exclusiue.
An vt tam mul
tum ⁊c. vbi vi
detur dicere sa
lustius q̄ ꝑmū
nomen impery
fuit nomen re
gis scilicet a re
gendo dicti. p
ter ß accepit
primo homo su
per hominem
imperius. idest
ptātē vt regerz
Et ⁊c regesi erāt
diuersi. i. diuer
simode se habē
tes ⁊ occupan
tes. naz vna ps.
idest alig exer
cebant igeniuz
suuz studio: sci
licet ⁊ disciplina. alq vero exercebant corpus scilicet vena
tionibus vel alys modis quibus non apparuit aliquaz cu
piditatem esse causam exercitu.

subsidia sup ingratos ⁊ nequaz.
Sz si hoc tā magnū bonū dū il
li rome vel pompilio ꝓtulerūt:
cur iperio romano per ipsa tpa
landabilia id nūq̄ postea ꝑstite
runt: An vtiliora erāt sacra cū
istituerēt: q̄s cū istituta celebra
renī: Arq tunc nōdus erāt sz vt
esset addebanī: poste a vero iaz
erāt: quevt ꝑdesset custodiebā
tur. Quid ergo est q̄ illi q̄dra
gintatres. vel vt alij volunt trigi
tanouē anni in tanta pace tran
sacti sī regnāte numa: ⁊ postea
sacris institutis dūsq̄ ipsis qui
eisdem sacris fuerāt initati iam
ꝑsidibus atq̄ tutoribꝰ vix post
tā multos annos ab vrbe ꝓdita
vsq̄ ad augustū vnus ꝑ magno
miraculo commemoraī annus
post primū belluz punicū: quo
belli portas romani claudere
potuerunt: Capitulum. x.

a Nrespōdēt q̄ nisi assi
a duis sibiq̄ ꝓtinuo suc
cedētibꝰ bellis romanū
iperiū tam lōge lateq̄ nō posset
angeri: ⁊ tā grādi gloria diffa
b mari: Idonea uero cā: vt ma
gnū eēt iperiū: cur esse deberet
iquietū: Nōne i corporibus bo
minū satiꝰ ē modicā staturā cū
sanitate habere q̄s ad molē ali
quā gigāteā ꝓpetuis afflictōibꝰ
puenire: nec cuz puneris rege

d Uirgilius detestatur scilicet libz. 8. eneidos. vbi virgi
lius post commendationem temporis quod fuit sub satur
no: qui sicut dixi in precedenti capitulo regnauit in italia
cum iano. a quo saturno etiam italia quondam saturnia
est dicta. Dicit ergo q̄ illa prosperitas ⁊ inocentia vite hu
mane durauit deterior donec paulatim ac decolor etas. i.
male colorata ⁊ deformis ⁊ belli rabies ⁊c.
e Sed plane ⁊c. Dic ponit excusationem bellorum que
romani in principio contra finitimos gesserunt. quia vidē

tur ad hoc coacti propter importunitatem vicinorum qui
ipsos bellis impetebant. Et ad hoc inducit verba salusty
que habentur in principio catilinary. vbi dicit hec verba.
Urbem romā condidere atq̄ habuere initio troiani. Qui
enea duce profugi sedibus incertis vagabantur. Cūq̄ bis
aborigenes genus humanum agreste sine legibus sine im
perio libe ac
q̄s solutum. bi
postq̄ i vna me
nia conuenere
scilicet troiani
et aborigenes.
dispari genere
dispari lingua
alio more viuē
tes: incredibile Solinꝰ
est memoratu: in cati.
q̄s facile coalue
rūt. Et post im
mediate salu
stius dicit sic. sz
postq̄ res eoꝝ
sez romanoꝝ
ciuslibꝰ. vel fm
aliam litteram Enei.s.
legibus: est eni
vtraq̄ lra bo
na. moribus.
agris aucta. sa
tis prospera. sa
tisq̄ ⁊c.
f Igitur reges
populiq̄ finiti
mi bello tētare
supple roma
nos. ⁊ ponitur
hic infinitiuus
modus pro idi
cativo sez ten
tare pro tenta
uerunt. sicut ⁊
in sequentibus
⁊ est antiquus
modus loquen
di. quo scilicet
titus liuius sa
tis cōmuniter
logtur. vt sub
intelligitur ibi
ceperunt. ita q̄
finitimi cepe
rūt tētare. pau
ci ex amicis au
xilio esse. idest fuerunt. naz ceteri. idest aliqui amici me
tu perculsi. idest percussi. Et dicitur a percellendo.
g Longe a periculis aberant. idest non affuerunt roma
nis vt auxiliarentur eis in periculis suis propter metū po
tentie aduersariorum.
b At romani domi militieq̄ intenti tam circa res dome
sticas curandas vt haberent vnde possent se ⁊ domum su
am sustentare: quia prozus stipendys in principio milita
bant: q̄s etiā intenti rebus militaribus. Nam statim quā
do vacabat eis redierunt de bello domi. vt domus sue cu
ram haberent. vnde dicit. festinare. i. festinabāt parare. s.
que nondum erant parata pro domo ⁊ pro bello. idē enīz

tūc fuit agricola ⁊ miles. a Alius aliū bortari.i.borta
bāt hostibus obuiā ire.libertatē patriā parentesq; tege
re armis.i.,pegere armis. b Postybi ⁊c.verba autē
ista.decēter his artib⁹ roma creuit.nō sunt salusty sed au
gustini pro ḡbus habet salusti⁹ sic.Imperium legitimum
regium ipery nomē bñe. c Sed regnāte numa ⁊c.hic
ostendit bēūs au
gu.q; paxē ma
gl i ptāte boiuz
q̄ demonū nec
ē i ptāte demo
nū nisi q̄tū eis
a supiori pote
state pmittitur
⁊ fundat se sup
illa pace que to
to tēpore nume
pompily dura
bat ō qz i pce
denti capitulo.
Et de illa q̄rit si
erat a dys:cau
sam.s.ei⁹ ⁊ mo
dum.vtruz ne
tūc alig roma
nos ipeterent
vl nō.Si sic er
go alys vos i
petentib⁹:⁊ tñ
econuerso ro
manis bella nō
ferētib⁹ facta
est pax absq; ḃ
q; inimici eorū
vllo martio.i.
bellico impetu
terrerent.ergo
eisdem modis
quibus tūc fue
runt hostes sedati.poterāt dii eos sēper sedatos tenuisse.
vt porte iani de ḡbus in p̄cedēti capitulo dictum est sēper
fuissent clause nec oportuisset romanos bellasse.Si dica
tur q; hoc nō fuisset possibile:ergo cuz nō sit alia causa pos
sibilitatis nisi voluntas aliorum qui noluissent a bellis ces
sasse. sequitur q; bellum vel pax non fuerit in potestate
demonū.sed magis dependet a volūtate hominū:⁊ taz bel
lum q̄ pax sunt fm voluntatem hominū ⁊ non demonuz.
Et hic notandū est q; beatus aug⁹ nō videtur arguere ad
aliā partem diuisionis.quā in p̄ncipio fue rōnis posuit.Et
causa est.qz si detur pars illa.s.q; pax illa permānsit tāto tē
pore.quia nullus erat qui eos impeteret: statim apparet
ex dictis q; tunc magis est p̄cedendū q; pax illa dependeat
ex volūtate boiuz qui nolebant eos impugnare.Et scien
dum q; sicut dicit titus liuius libro primo de origine vr
bis cum finitimi romanorum cernerent numaz sacris de
ditum ceperunt habere romaz in reuerentia tanta q; ne
fas reputabant eam armis impetere.

d Nisi forte dy tales ⁊c.hic ostendit quomodo in pote
state demonum sit aliquo mō pax ⁊ belluz:⁊ quō possunt
vni homini vendere.i.pro seruitio eius debito concedere
illud quod est in potestate alterius hominis velle aut nol
le.nam ipsi possunt terrere homines ne bellent ⁊ excitare
homines ad bellandū si permittantur.nō tamen sic q; pos
sint ipsaz voluntatem necessitare.permittuntur autem a
deo terrere vel excitare mentes hominū fm differentiaz

a festinare:parare:aliis alii bor
tari:hostibus obuiā ire:liberta
tē:patriā:parētesq; armis tege
b re. Post ubi ptcula virtute p
pulerūt: socijs atq; amicis auxi
lia portabāt:magisq; dādis q̄
accipiēdis beneficijs amicitias
parabāt. Decēter his artib⁹ ro
ma creuit. Cz regnante numa:
vt tā lōga pax eēt: vtq; irruebāt
ip̄obi:bellaq; tētabāt:an nihil
eoz fiebat: vt possz pax illa p̄sis
tere: Si.n.bellis ēt cū roma la
cessebāt:nec armis arma obuia
ferebant:qb⁹modis agebāt vt
nulla pugna supati:nullo mar
tio ipetu ēriti sedarent inimici:
his modis semp ageret vt semp
roma clausis iani portis pacata
regnaret. Oz si in potestate non
fuit:non ergo roma pacem ba
buit:q̄diu dij eorum:sed q̄diu
homies finitimi circūquaq; vo
luerunt: qui etiam nullo bello

p̄ou o cauerunt nisi fōrte dy ta
les etiam id homini vendere au
debūt:quod alius homo voluit
siue noluit. Interest quidez iaz
vitio p̄prio malas mētes qua
tenus sinātur isti demones vel
terrere vel excitare. Sed si sem
per hoc possent:nec aliud secre
tiore ac superiore potestate cō
tra eoz conatuz sepe aliter age
ret:semper in ptāte haberēt pa
ces bellicasq; victorias:q̄ semp
fere per humanoz animorum
motus accidunt. Ca. XI.

e Uas tamē plerūq; cō
q tra eoz fieri voluntatē
non solū fabule multa
mentientes: ⁊ vix veri aliquid
vel indicantes vel significātes:
sed etiam ipsa rōmana confitet
bistoria. Neq; enim alitunde
apollo ille cumanus cuz aduer
sus achcos regemq; aristoni
cuz a romanis bellaret:quatri

caulare sic bel
lum ⁊ pacē.tñ
semp volūtas
hominis ē ma
gis cā qz diabo
lus eā necessita
re nō potest. ⁊
qz etiam a vo
luntate huma
nā ē q; sibi per
mittitur magi
vel minus pos
se: ⁊ iō dicit au
gusti. Interest quidem tā ⁊c.

Ca.XI

e Uas tñ
q plerūq;
⁊c. In ḃ
capitulo osten
dit beat⁹ aug⁹
q; pax ⁊ bellice
victorie sepe p
ueniunt cōtra
voluntatē de
monum.⁊ pri
mo ꝓbat hoc p
vitatē bistoriā
expressam.
secūdo ibi .vn
de nō ysq; qua
q;.probat idez
per veritatē fa

bulis velatā. Quantū vero ad veritatē bistorie sciendū ē
q; romani post secundum bellū punicū.habuerunt cōtra
philippū regē macedonie bellū qō vocatū est bellū mace
donicū.nec fuit philippus iste pater alexādri magni.sz ali
us cuius filius erat pses de quo hic fit mentio. victus est
aūt philipp⁹ ⁊ subiugatus ⁊ fideliter se habuit ad roma
nos.quo mortuo pses filius eius cepit rebellare.⁊ belluz
.f.macedonicū scōm mouere contra romanos.qui ⁊ ipse
etiam victus est ⁊ romā ductus.⁊ etiam eodē quasi tēpo
re licet parū ante.bellū habuerūt romani cōtra antiochū
regē syrie.quē etiam vicerunt,⁊ sibi leges imposuerunt
vt volebant.Post hoc vero modicū attal⁹ fili⁹ eumenis
rex asie moriens.populū romanū sui regni testamento re
liquit beredē ita q; testamento regnū asie miozis adiectū
est romanis. Huic āt attalo frater erat nomine eumenes
amicus romanoz.qui filium habuit ex concubina nomi
ne aristonicum.de quo hic fit mentio.iste aristonic⁹ mor
tuo attalo vēdicauit sibi regnuz asie ⁊ achaie.a q̄ achaia
dñr achaici seu achiui seu achei q; idē sunt. Iste g̃ congrega
to magno exercitu cū romanis bellū habuit ⁊ vict⁹ ⁊ capt⁹
romāq; perduct⁹ ibidē iussu senat⁹ strangulatus est.hu
ius ergo mortē sicut narrat aug⁹.p̄uidens apollo cuman⁹
.i.qui cume que est ciuitas campanie colebatur doluit ⁊
fleuit.qui ⁊ anthiocū p̄euidens ⁊ p̄sen vincēdos fleuerat
optauerat enim q; isti oēs romanos vicissent. Fletus autē
eius ideo p̄nunciauit grecis malū.qz cumani fuerāt co

lonis grecorum. ideſt quondam greci fuerant. ⁊ de grecia venerant ad incolendum locum illum. cuius eo tempore quo fleuit apollo eſſent ſubiecti romanis. ⁊ quaſi latini effecti. venientes autem de grecia ſecum tulerant ſtatuam apollinis quam in grecia colere conſueuerant. vnde cum fleuiſſet aruſpices minus periti credebant q̄ prenunciaſſet malum romanis. ⁊ iō volebant eum in mare proieciſſent niſi ſenes cumani reſtitiſſent. ſz peritiores aruſpices oppoſituz interpretati ſunt.

duo fleuiſſe nūciat⁹ ē: quo ꝓdigio aruſpices ſciti cū id ſimulachꝝ i mare putauiſſēt eē ꝓiciēdum: cumani ſenes intercеſſerūt atq; retulerūt tale ꝓdigiū ⁊ ātiochi ⁊ ꝓſidis bello i eodem apparuiſſe figmento. Et q̄ romanis feliciter ꝓueniſſet ex ſenatuſ cōſulto eidez apollini ſua dona eē miſſa reſtaui ſūt. Tūc vero pitio res acciti aruſpices rīderunt: ſimulachꝝ apollinis fletū ideo ꝓſperū eē romanis: q̄ cumana colonia greca eēt: ſuiſq; ſciscꝝ vnde accit⁹ eēt ideſt ipſi grecie ⁊ luctū ⁊ cladē appollinē ſignificaſſe plorātē. Deide mox regez ariſtonicū victū ⁊ captū eē nūciatū ē: quē vici vtiq; apollo nolebat ⁊ dolebat: ⁊ hoc ſui lapidis etiā lachrymis idicabat. Ām nō vſq; quaq; icōgruc ēiuſ fabulo

a Nam camillam diana doluit apud virgiliū. de hoc narrat virgilius. xi. libro eneidos q̄ cum camilla que erat regina volſcorum ꝓ parte regni rutilorum pugnaſſet fortiſſime contra partem enee quidam nomine. Arunς baſta p̄cutiens interfecit eaz. quod diana. ideſt luna quaſi diuina. quia nocte ⁊ die lucet ſic dicta. videns ingemuit eo q̄ cultrix eius fuerat. ⁊ cōminata eſt ſevelle vindicare mortem ſuam morte illius qui eam interfecit. b Et pallantem mortuum ꝛc. Iſte pallas fuit filius euandri regis archadie quē euandrum hercules rediens de biſpania vidicauit de cacō qui boues herculis furatus fuerat ⁊ euandri animalia ſepe rapere conſueuerat: nam hercules cacum interfecit: ꝓpter qō ab euādro honorifice ſuſcept⁹ eſt: pallas vō a pē ſuo miſſus poſtmodū vt enee ferret auxiliū ꝓtra turnum. cū turnū ſibi obuiū in bello habuiſſet ozauit herculez iam deificatū ⁊ mortuū vt cū faceret victorē de turno. ꝓfidēs de hercule ꝓpter amicitiam quam habuit ad patrē ſuū ſicut dicit virgilius. ſic. Audyt altides. ideſt hercules iuuenem. ideſt pallantē. magnūq; ſub imo corde ꝑmit gemitū. ſ. hercules. lachrymaſq; effudit ianes. Et addit virgilius: q̄ hercules ꝓdixit ſibi q̄ interficiēdus erat a turno. nec aliter eē poterat tā mortē ſuā vindicaret eneas interficiendo turnū. De iſto pallāte q̄ ſm virgiliū lancea vulnerat⁹ erat i pectore. narrat vincen⁹ i ſpeculo hiſtoriali libro. xo. q̄ tēpore henrici ſcōi iperatoris videlicet circa annū domini. 1054. corpus eius rome itegrū eſt inuentū. Diatus autez vulneris qō i medio pectore turnus fecerat quattuor pedib⁹ cū dimidio mēſurat⁹ eſt. Corpus vero muro applicatum ſua magnitudine menia vicit. ad cui⁹ caput accenſa lucerna repta eſt que nō potuit extigui donec quidam ſtolo ſub flāma fecit foramen ⁊ ſic aere reſubintrante euanuit. Cuius epitaphium ſic inuentum eſt. Filius euandri pallas quē lācea turni militis occidit morte ſuo iacet hic.

c Neq; troianum neq; lauinienſe ab ipſo enea ꝛc. Dic notandum eſt q̄ poſtq̄ ilium ciuitas metropolis troianoꝝ fuit ſub laomedonte patre priami murata non ſtetit. niſi paruo tempore. quia mox tempore priami ſubuerſa eſt. ramen ante laomedontem fuit regnum troianoꝝ etiā ſub hoc nomine. nam troia dicta eſt a quodaz qui tros dictus eſt ⁊ regnabat in terra iſta bene ante laomedontem. In hiſtoria furcoꝝ dicitur q̄ tempore ayot iudicis edificata ē troia. ⁊ ſtans. 185. annis tempore iabdon capta ē. De regno lauinienſi ſciēdum eſt q̄ enee venienti in italiā rex latinus dedit vnicā filiam ſuā i vxorē que lauinia dicta eſt. Condidit vō eneas ciuitatem quā a lauinia vxore ſua lauiniuz nominauit vbi regnauit trib⁹ annis. ⁊ poſtea filius eius Julius aſcani⁹ annis. xx. xx. qō regnuz vocat hic

b apō virgiliū: ⁊ pallātē mortuꝝ hercules fleuit. Dic fortaſſis ⁊ numa pōpili⁹ pace abūdās: ſed quo donante neſciēs: nec requirens: cū cogitaret ociosus: quibus nā vīs tuendā romanā ſalutē: regnūq; cōmitteret: nec verum illū atq; omnipotētē ſummū deū curare opinaret iſta frena: atq; recoleret troianos vos quoſ eneas aduexerat: nēq; troianū: neq; lauiniēſe ab ipo enea cōditum regnū diu ꝓſeruare potuiſſe: alios prouidendos exiſtimauit: quos illis ꝓuidb⁹ ſiue q̄ cū romulo iā romā tranſierant ſiue q̄q; alba euerſa fuerāt trāſituri: vt tāq; fugitiuiſ cuſtodeſ adhiberet: vel tanquā inualidis

c quoſ eneas aduexerat: nēq; troianū: neq; lauiniēſe ab ipo enea cōditum regnū diu ꝓſeruare potuiſſe: alios prouidendos exiſtimauit: quos illis ꝓuidb⁹ ſiue q̄ cū romulo iā romā tranſierant ſiue q̄q; alba euerſa fuerāt trāſituri: vt tāq; fugitiuiſ cuſtodeſ adhiberet: vel tanquā inualidis

d mauit: quos illis ꝓuidb⁹ ſiue q̄ cū romulo iā romā tranſierant ſiue q̄q; alba euerſa fuerāt trāſituri: vt tāq; fugitiuiſ cuſtodeſ adhiberet: vel tanquā inualidis

e ſiue q̄q; alba euerſa fuerāt trāſituri: vt tāq; fugitiuiſ cuſtodeſ adhiberet: vel tanquā inualidis

aug⁹. lauinienſe. deinde trāſlatū eſt in albam vbi regnatū eſt ſub. xx. regibus vſq; ad romulum excluſiue non computato numitore. qui ſi annumeretur alys erūt. xiiii. de qbus aug⁹ infra libro. xviii. ca. xxi. Dic eſt tamen aduertendum q̄ licet aug⁹. vocat hoc regnū lauinienſe. tamen idem regnū vocatur ab hiſtoriographis regnū latinoꝝ. vocat vero aug⁹ regnum lauinienſe a ciuitate in qua regnabatur. Sz regnū latinoꝝ dicit a populo cui rex preerat ⁊ ideo ēiuſ regnū lauinienſe dicatur paꝛ duraſſe. qz lauiniū a modico tēpore fuit caput regni tamē regnū latinoꝝ tēporibus. xx regū ſm euſebiū durauit. quoꝝ ꝓmū dicit fuiſſe eneam ⁊ vltimum amuliū fratrem numitoris qui fuit annus romuli. poſtea vero ꝛdita roma latini vocati ſunt romani ⁊ ceſſauit regnū latinoꝝ ſub illo nomine. ⁊ bene ante vt dicit aug⁹. infra li. xi. c. xo. nam alba condita. dictū eſt regnuz albanoꝝ. ēiuſ apud hiſtoricos vocetur regnum latinoꝝ vſq; ad tempora romuli.

d Siue qui cum romulo ꝛc. Doc dicit quia romulus aliquos deos rome poſuit de quibus etiam beatus aug⁹ ſupra libro 4. ca. xx. facit mentionem.

e Siue quandoq; alba euerſa ꝛc. Dic ſciendum eſt q̄ ſicut narrat titus liuius de origine vrbis libro primo civitatez que longa alba dicta eſt condidit aſcanius filius enee xo. anno poſtq̄ pater ſuus lauinium condiderat in qua regnauit aſcanius poſtq̄ lauinium dimiſerat lauinie que fuit mater eius ſm aliquos: vel nonerca ſm alios. In ea etiam ciuitate regnauerunt latini reges vſq; ad romulus vel vltra. ꝛſtat enim q̄ in ea regnatuz eſt ſiue appellaret

regnū latinoꝝ siue albanoꝝ vsq; ad tempus tulli regis romanoꝝ q; successit nume pōpilio sicut numa romulo. Ipe vero ꝓpter pfidiā albanoꝝ quā eis obiecit tullus ciuitatē illā subuertit: que steterat. 400. annis. ſm titū. ⁊ de ciuib⁹ albanis auxit vrbē. fecit enim eos venire romā ⁊ habitare montē celiū quē vrbi adiecit. Ipſi vero albani sic trāslati deos suos vt dicit hic augu. secum romam trāstulerūt. vñ dicit hic aug⁹. q; dys illis q̄s Romus i vrbē trāstulit: ⁊ qui postmodū etiā de alba euersa trāsituri erant numa deos alios addidit: q; vel custodirēt alios ꝑdictos tāq; fugitiuos vel iuuarēt saltez tanq; iuuandos: quasi diceret si alij dy fuissēt satis validi vel voluissēt remanere frustra putidisset ipse numa de plib⁹. Ca. XII.

a n Ec bis sacris ⁊c. Jn hoc ca. ostēdit beatus aug⁹. quāta sit cecitas romanoꝝ. qui ſm quod roma creuit ſm hoc etiā querūt numeꝝ deoꝝ. ⁊ ꝓmo ostēdit quomodo multiplicauit deos. secūdo ibi sub hoc ergo ⁊c. declarat vanitatem errotis eoꝝ.

b Nam ipsius summū templū ⁊c. Dic sciendum q; duo erāt tarquiny reges romanoꝝ scilicet tarquinius ꝑscus ⁊ tarquinius superbus qui fuit vltimus rex romanorum de quo fit hic mētio. Jste enim sicut narrat titus liuius de origine vrbis libro primo. postq; rebus bellicis finem imposuerat. conuertit ad res vrbanas animum suum. Et in primis statuit edificare templū ioui in monte. qui primo ſm iustinuz libro. 43. vocatus est saturnius. quia saturnus locum illum inhabitauit. postea mons tarpeius dictus est. cum autem foderent ibi fundamenta templi inuentū est sub terra caput hominis cū facie integra. a quo mons ille qui infra vrbem est. dictus est mons capitoly. ⁊ etiā templū illud capitoliū vocatum est. quod ioues summuz templū vocat hic beatus aug⁹. ⁊ merito. quia dicit titus liuius q; opus illius templi ita sumptuosum erat ⁊ magnum. q; magnificentia romanoruz que fuit tempore augusti sub quo dñabat fere toti orbi vix potuit illi aliq̄ equale facere.

c Esculapius autem ab epidauro ⁊c. Esculapius fingitur deus medicine. Epidaurus ſm eutropium est ciuitas que modo vocatur dyrrachium. quia vero roma fuit maior ciuitas q̄ epidaurus. ideo ambuit rome esse. vt dicit aug⁹. De aduectione autem eius romam dicit titus liuius de vrbis origine libro. 10. in fine. q; cum roma graui pestilentia laboraret que tanta fuit vt licet annus ille. s. 455. ab vrbe condita in multis letus esset. tamen vix ad vnius mali sufferet sotatium: pestilentie scilicet vrbem vrentis. tā quo ad homines q̄ etiam quo ad agros. Igitur consuluerūt libros sybille de remedio. ⁊ inuentum est q; esculapius de epidauro nam asserendus esset. Idem etiā narrat ozosius libro. 3. De hoc vero narrat titus liuius libro. ii. ab vrbe condita ⁊ valerius libro primo q; tribus annis continuis vrbs afflicta fuit graui pestilentia. Missi ergo sunt pro remedio legati ad accersiendum de epidauro esculapiū. quo venientes ab epidauris ducti sunt in templuz esculapy. quod quinq; milibus passuum ab epidauro distabat. ⁊ ecce serpens qui quandoq; licet raro ab epidauris visus fuerat nunq̄ tamen sine bono ipsorum visus est. propter quod etiam in modū esculapy venerati per partes vrbis clarissimas leui tractu repere cepit triduoq; ꝑspectus est. haud dubiam ante se apperite clariozis sedis alacritatez ferens. deinde ad nauē romanaz perrexit ac nauem conscē dit. vbi vnius legati taberna culum erat ibi q; quieuit. Cuz vero nauigando Anciuz peruenissent. ꝓpēs qui vbiq; in nauigio remanserat ad terrā dilapsus: eadem esculapy q̄. ppe erat intrauit: ⁊ ibi tribus die bus remansit dato sibi cibo. postmodum vero ad nauē reuersus se romam ad vehendū prebuit. ibi in ripaz tyberis egressus in insulā vbi templū dicatū fuit esculapio trasnauit: ⁊ cessauit pestilentia a romanis. Jdē narrat ouidius libro. 15. metamorphoseos. Vocatus est aūt serpens ille in cuius specie venit esculapius ſm papiam epidaurius q; de epidauro ciuitate venit. Et est hic aduertendū propter libros sibylle de quibus hic fit mentio. q; cū fuerint decem sibylle vates famose. sibylla de qua fit hic mētio fuit sibylla cumea dicta amalthea de qua dicit Jsidorus libro. 8. ethymologiarum. q; ipsa nouem libros attulit tarquinio prisco: regi romanoꝝ quinto. in quibus erāt decreta romanoꝝ conscripta: dicta vero est cumea a cuma ciuitate cāpanie: cuius sepulchrum adhuc in sicilia manet. Dec Jsidorus. A. Hellius vero libro primo narrat q; anus quedā ignota ad tarquinium regem superbuz adyt nouem libros ferens. quos esse dicebat diuina oracula eosq; dicebat vēdere velle. sed cū iudicio regis preciū excessiuum peteret. ab ipso irrisa est. Tūc illa igne cozā rege facto tres ex illis libris cōbussit. interrogās si rex sex libros residuos equali precio vellet emere qui dixit anum illam delirare. que statim tres alios cōbussit: interrogans regem de tribus residuis libris sicut de sex fecerat. qui mulieris videś constātiam: tres libros emit nō minori precio q̄ petitum erat de omnibus. Mulier vero illa postmodum a rege digressa nunq̄ comparuit. libri vero tres illi appellati sūt sybilline et in sacrarium conditi sunt. et ad eos quasi ad oraculum quindecim viri adeunt. cum dy immortales publice consulendi sunt. Dec ex. A. Hellio. Et idem in summa narrat solinus capitulo de sibillis.

d Mater autem deozum ⁊c. De hoc notatur supra ca. 30. libri primi. e Si ipsa peperit cynocephalum. dictum est supra libro. 7. capitulo. 14.

f Utrum etiam dea febris ⁊c. Nota de ista supra libro. 7. capitulo. 14. de ista vero dicit hic augustinus q; esculapius pronepos matris deozum habet videre si dea febris processerit ab ipsa. quia esculapius cum dicatur deus medicine ipse habet de febre curare ⁊ iudicare vnde proueniat et habeat originem. Dicitur autem esculapius pronepos matris deozum. quia cybeles mater deozum genuit iouem. et iuppiter apollinem. apollo vero esculapium.

a Deam ciuem romanam ⁊c. pro tanto dicit febrem ciuẽ romanã. qz ipsa nõ fuit aliunde adducta, sicut berecyntia mater deorum ⁊ sicut esculapius, sed solum a romanis est ipsa deificata. b Sub hoc tot deorum ⁊c. Sciendum est hic qꝺ romani ita multiplicauerunt deos in vrbe. qꝺ vix erat aliquid in vrbe cui non attribuissent deos proprios. ⁊ quosdam fecerũt celestes .i. in celo habitantes, sicut iouez ⁊ multos alios quosdaz terrestres, sicut faunum ⁊ picuz celibem ⁊ huiusmodi. quosdaz infernales, sicut plutonẽ. febrẽ pallorem ⁊ furias. quosdam vo aquaticos, sicut neptunũ deum maris. ⁊ nymphas siue musas fecerũt deas aquarum ⁊ illas distinxerunt ſm diuersitatem aquarꝝ. Nã nymphas marinas dixerunt naiades. nymphas fõtanas amadriades. camporuz napeas. mõtiũ oreades. siluarum dryades.

opinor audebunt eã ignobilem
a dicere dñ pegrini deaz ciuẽ ro-
b manã. Sub hoc tot deoꝝ pfidio quos numerare qs potest idigenas: ⁊ aliẽigenas: celestes: ẽrestres: infernos: marinos: fõtanos: fluuiales: ⁊ vt varro dicit certos atqz incertos: i oibusqz generib⁹ deoꝝ: sicut in aialib⁹ mares ⁊ feminas. Sub hoc ergo tot deoꝝ pfidio ꝓstituta roma: non tã magnis ⁊ horrẽdis cladi
c bus: qualeſ ex multis pãucas cõmemorabo: agitari afflictiqz debuit. Nimis. n. multos dos grãdi fumo suo: tãqz signo dato adtuitõez ꝓgregauerat: qb⁹ tẽpla: altaria: sacrificia: sacerdotes: istituẽdo atqz prebẽdo: sũmũ vero deũ cui vni hec rite gesta dẽẽt: offẽderet. Et felicior qdem cũ pauciorib⁹ vixit. Sed cũcto maior fcã ẽ: sicut nauis nautas: tãti sunt troiani habuerunt iunonem sibi aduersantem, sed postqz relicto illo nõe vocati sũt latini dũerũt cã ꝓpitiã.

g Romanos rerum dominos ⁊c. Iste versus est virgilij libro primo eneidos: vocati sunt autem romani togati a toga que est vestis qua antiqui romani vti solebant in pace ſm papiam, qui diuersa genera togarũ distinguit. Et sicut dicit. A. Gelli⁹ romani primo fine tunicis toga sola amicti fuerunt.

to pl'es adhibẽdos putauit: credo: despans pauciores illos sb
gb⁹i ꝓpatõe peioris vite meli⁹ vixerat: nõ sufficẽ ad opitulandũ grãditati sue. Prio eni sub
d ipis regib⁹ exceptõ numa põpilio de quo iã sup locut⁹ sũ quãtũ malũ discordiosi certaminis
e fuit: quod fratrẽ rõmuli coegit occidi. Ca. XIII.

f q Uomõ nec iuno q̃ cuz
g ioue suo iã fouebat rõmanos rex dños gẽtẽqz togatã
b nec ven⁹ ipsa ẽneadas suos poi tuit adiuuare: vt bono ẽt equo more coniugia mererentur: cladesqz tãta irruit bul⁹ inopie: vt ea dolo raperẽt: morqz cõpelle
k rent pugnare cũ soceris: ẽt misere femine nondũ ex iniuria maritis ꝓciliare: iã parentũ sanguine dotarent. Ac eni vicerunt in hac conflictatione romani vici romulum ⁊ socios suos qui non potuerunt habere vxores nisi raperent eas dolose. vt supra. dictum est capitulo. 17. libro. 2. propter quem raptum secuta sũt postea multa bella inter raptores scilicet romanos ⁊ parentes raptarum. ⁊ ita debellabatur inter soceros ⁊ generos. qꝺ oportuit multos occidi ex vtraqz parte.

i Ut bono et equo more ⁊c. hoc dicit beatus aug⁹ ppter

b Nec venus ipa eneadas ⁊c. Eneade sũt romani geniti ab enea. bos dicitur venus specialiter fouisse duplici ratiõe scilicet et quia troiani erant. dilexit eni troianos propter paridem. g. dedit iudicium ꝓ ea contra Junonez. vt supra tactum est. et etiam quia venus fuit mater enee sicut supra libro isto capitulo tertio dictum est.

k Et misere femine ⁊c. hoc dicit propter puellas raptas que grauiter valde tulerunt in principio iniuriam sibi facta a romanis. Dicit enim titus liuius libro primo de vrbis origine qꝺ non minor erat indignatio raptarum filiarum qz parentum. Sed raptores nitebantur se excusare ⁊ ascribere totum factum crudelitati parentum qui ipsis filias suas petentibus in vxores dare nolebant. Et sicut dicit titus accedebant ⁊ blandicie eorum virorum factum purgãtium cupiditate atqz amore que maxime ad mulieres ingenium efficaces preces sunt. ⁊ sic mitigati sunt animi puellarum. Sed parentes statim post raptum filiarum cum sordida veste lachrymantes circuibant ciuitates vicinas ⁊ querelis suis eos concitabant cõtra romanos. Quãuis aũt maior pars raptarꝝ esset sabinensium. erant tamen ⁊ alie rapte aliorꝝ locorꝝ. Primo ergo pugnauerũt contra romanos hac de causa ceminenses. qui in agrum romanũ magnum impetum fecerunt vastando scz agros eorum. Sed eum vastando se sparsim diffunderent fit eis obuius romulus cum exercitu suo. leuiqz certamine docet ya-
nam sine viribus iram esse. Exercitum enim fugat regem eorum in prelio occidit ⁊ spoliat. ⁊ duce eorum interfecta

Nec suffecerũt alique nymphe duabus aquis vel tribus. sed cuilibet fonti cuilibet fluminum dederant propriam. Et inter deos posuerunt vtrũqz sexum. sicut saturnus est masculus. ⁊ berecyntia femina ⁊ vxor eius. Similiter iuppiter masculus ⁊ iuno femina ⁊ comũx. ⁊ sic de alys. Varro etã maximus iter deos auctor. in rebus diuinis quosdã ponit deos certos. s. quoꝝ ortogo ⁊ approbatio certa ẽ. quosdã vero incertos per oppositũ. vt patet ifra libro. 6. ca. 3.

c Paucas cõmemorabo ⁊c. Ci sequẽti capto. ⁊ capto. 14. ⁊ quibusdam alys. d Excepto numa ⁊c. de quo. ã. ca. 9. ⁊. 10. e Fratrẽ romuli: de cuius interfectione libro. 2. capitulo. 14. Ca. XIII.

f q Uomodo nec iuno que cuz ioue suo ⁊c. In isto capitulo incipit beat⁹ augu. tãgere mala q̃ romani sũt passi: non obstãte defẽsione deoꝝ suoꝝ ⁊ spãliter que ꝓtegerũt ꝓpe romuli ꝓditoris vrbis romane. ⁊ tangit duo mala qꝝ primũ fuit interfectio affiniũ ⁊ ꝓsanguineoꝝ. secundũ fuit interfectio sociorum: quod tangitur ibi. deinde titum ⁊c. Tangit autez in principio fauorem deoꝝ quem iactabãt se habere tam iouis qz iunonis qz veneris. De iunone vero et ioue dicit sic. Quomodo nec iuno ⁊c. hoc dicit quia iuno fingitur esse sor. ⁊ coniunx iouis: ipsam vero licet quandoqz habuissent iratam ꝓpter iudiciuz paridis troiani quod tulit contra ipsam provenere sicut dictum fuit supra libro primo ca. 3. tamen iam dicunt eam habere favorabilem sibi. Fingit enim virgilius libro. 12. eneidos qꝺ quadiu eneas ⁊ socij tenuerunt nomen troianum ⁊ voca-

ciuitatem capit. Eodem etiã tẽpore antemnãtium exercitus fines romanoꝝ tuadit: quos palantes. ideſt palam et ſparſim vagantes legio romanoꝝ oppreſſit ⁊ oppiduꝫ eorum cepit. Sed herſilia vxor romuli precibus raptarum fatigata orat maritum. vt parentibus earum ignoſcat et i ciuitatem accipiat. ideſt in ciuium libertatem. Poſtea cruſtumini bellum inferentes romanis: victi ſunt. Nouiſſime autem a ſabinis bellum ceteris grauius romanis illatuz ẽ qui non priꝰ oñderunt bellum q̃ intulerunt. Et primo arceꝫ capitoly capiũt tali arte. Nam arci preerat quidam nomie ſpuriꝰ tarpeius buius filia ꝓ hauriẽda aqua arcem exierat. cui titus tatius princeps ſabinorum occurrens cum ſuis. promittit ſibi dona ſi ipſos i arcem introducat. qui ea duce arcem ingreſſi ipſam moꝝ interficiunt. Occupata igit̃ arce poſtera die cũ romanis congreduntꝫ. Oſtium hoſtilium ducem exercitus romanoꝝ occidunt ⁊ exercitum vſq; ad veterem portam palatij fugant. Romulus vero ⁊ oly romani fugientes iouez orant vt terrorem auferat ⁊ fugam ſiſtat: templumq; iouj romulus deuouit. quem poſtmodum iouem ſtatorem appellauit: qz romanos ſtare fecit in pugna contra ſabinos. reſiſtere enim moꝝ romani ceperunt ⁊ romulus cuz ferociſſimis ſuoꝝ. impetũ in hoſtes faciens fudit ſabinos Et integrato bello ex vtraq; parte cepit pars romanorũ ſuperior eſſe. tũc ſabine mulieres q̃ rapte fuerant crinibꝰ ſparſis ⁊ ſciſſa veſte inter acies ipſas ⁊ tela volantia mediaſ ſe ponũt. ex vna parte rogando parentes ⁊ alia viros ne ſanguine nefando ſoceri ⁊ generi ſe reſpergerent. ſicq; mouent animos vtrorũq; ꝙ facto ſilentio duces ad fedꝰ faciendũ prodeũt. Nec ſolũ pacem. ſed etiam vnam ciuitatem ex duabꝰ faciũt. regimen conſociant. et imperiũ omne romam conferũt. romani vero econuerſo vt aliqd ſabinis darent ſeipſos grites a curibꝰ appellant. Fuerant aũt ſabini cures vocati. hec ex tito luuio diffuſiꝰ poſui. qz de his factis beatꝰ aug. ⁊ in hoc capi. ⁊ in pluribꝰ alys locis ſepe facit mentionem. Iſtud etiam bellũ et pacez deſcribit hiſtorice ouidiꝰ li. 3. de faſtis.

a Propter vnũ ceſarem ⁊c. hic iterponit bellũ ꝓſilie. vz. iter iuliũ ceſarẽ ⁊ pompeiũ. q̃ꝝ ceſar fuit ſocer ⁊ pompeiꝰ gener. q mortua filia ceſaris. ſ. iulia quã deſponſauerat põpeiꝰ habuerũt iter ſe bella fortiſſima. vocatꝰ ẽ aũt iſte põpeiꝰ magnꝰ põpeiꝰ. pp magnitudinẽ ſui nomis. egerat. n. bellũ i oziẽte cũ. zz. regibꝰ quos oẽs vicit ⁊ romãis ſubiecit. De cuiꝰ ſtrenuitate facit ẽt augꝰ. ifra li. 18. ca. 45. mentionẽ. ⁊ de malis ẽt q̃ fecit i hierl̃z ⁊ pplo iudeoꝝ. Sz ⁊ iuliꝰ ceſar ſtrenuiſſimꝰ ſup oẽs mortales ſui tpis erat. Decretũ aũt ſibi bellũ fuerat a ſenatu ꝛ gallos. q̃ expleto cũ oẽs gallos ſubiugaſſet. ⁊ romã ẽt victor reuerteret. anteq; vbi appropinq̃ret petyt ſibi altex ꝛſulatũ. fuerat. n. ſemel conſul. ſed petyt ſecũdo conſul fieri innuens petendo ꝙ hoc oporteret omnino ſibi concedi. ſed contradictũ eſt a marcello tũc conſule: ⁊ pompeio ⁊ catone. preceptuz ſz ẽ

b tuz ſceleri canimus. Uicerũt ergo romani: vt ſtrage ſocerorum manibus cruentis: ab eorum filiabus amplexus miſerabiles extorquerent: nec ille auderẽt flere patres occiſos: ne offenderent victores maritos: que adhuc illis pugnantibus: pro quibus facerent vota neſciebant. Talibus nuptijs

c populum romanum nõ venꝰ ſed bellona votauit: aut fortaſſibi vt dimiſſis exercitibꝰ quos habebat ad vrbẽ rediret. ⁊ pompeio ex auctoritate conſulis ꝛmiſſe ſũt legationes q̃dam. tanq̃ futuro duci belli contra Juliũ ſi arma moꝝ uere veller. Juliꝰ aũt per diuerſa loca diſcurrens etiã vſq; in hiſpaniam collegit exercitum magnũ valde ⁊ fortem. Conſules autem et totus ſenatus ac vniuerſa nobilitas fugit i greciam ⁊ apud epirum ſe colligẽtes ſtatuerũt ibi bellũ inferre iulio ſi i greciaz veniret quo veniens ceſar et congrediens victꝰ eſt a pompeio et fugatus. euaſit tamen qz pompeius nocte interueniente inſeguoluit. Tũc dixit ceſar nec põpeium ſcire vincere. ⁊ illa die tantum ſe potuiſſe ſuperari. Poſtmodum in theſſalia dimicauerũt. nec vnq̃ adhuc romane copie i vnũ aut maiores aut meliorib⁹ ducib⁹ conuenerũt. totũ orbem terraꝝ facile ſubyzcere. Tandem poſt longã pugnaz ſortis dubie fugit vniuerſus pompeii exercitꝰ. ⁊ ipſe etiã fugatꝰ alexãdriã egypti petyt. ſperans a ptolomeo rege egypti auxiliũ habuiſſe ſed ipſe caput pompey abſciſum ⁊ anulum eius ceſari miſit. Poſtmodum interfecti ſunt filius et filia et nepotes pompeii. ⁊ ſecuta ſũt multa bella i diuerſis partibus. ⁊ ſtrages hominũ multe. ceſare eos q pompeio fauerant pſeq̃nte. quatuorq; annis hoc ciuile bellũ ideſinẽter totũ mundũ tenuit. Dec extracta ſũt ab oroſio li. 6. et eutropio li. 6. Jõ lucanꝰ q de his bellis hiſtoriã verã metrice ſcripſit. i pncipio ſui libri ſic dicit.

b Bella per emathios ⁊c. Nam theſſalia vbi maius bellum fuerat fm papiam. quondam emathia vocabatur. ⁊ ideo campi emathy vocant a lucano campi theſſalie. vel quia emathia interpretat̃ ſanguis. ⁊ in cãpis illis vbi pugnatum eſt effuſus eſt ſanguis multus. ideo campos illos vocat emathios. Bella autem illa dicit fuiſſe pluſq; ciuilia. qz iulius ⁊ pompeius non ſolũ fuerunt ciues. ſed etiã affines ⁊ ideo pluſq; ciues. Elozus vero in epitomate de bello hoc dicit ꝙ non recte ciuile dicitur. ac nec ſociale. ſed nec externum. ſed potius commune quoddaz ex omnibus. et plus q̃ bellum. Secundum hec ergo bene dicuntur illa pluſq; ciuilia. Dicit autem lucanꝰ.

c Juſq; datum ſceleri canimus. Quia ius ciuilitatis ⁊ affinitatis tunc. verſum eſt in ſcelus vel quia tunc ſub colore iuris fiebant ſcelera.

d Uicerunt ergo romani vt ſtrage ſocerorum ⁊c. Dicredit beatꝰ ang. ad hiſtoriã ꝓpoſitã de raptu ſabinaꝝ.

e Non venus ſed bellona ⁊c. Uenerem hic excludit qõ ſupra in hoc capitulo fuit tactum ꝙ venꝰ fauebat romanis procurans eis proſpera. Nuptie aũt de quibꝰ hic fit mẽtio non fuerũt proſpere. qz fuerũt occaſio multorũz bellorum. Et ideo dicit ꝙ bellona que dea eſt belloꝝ ⁊ alio nomine dicit̃ pallas ſeu minerua fecit has nuptias. ⁊ forſan hoc dic̃. qz alexander paris iudiciũ dedit ꝛ pallade ꝛ ſicut ꝛ iunonẽ. vt dictũ fuit ſupra libro primo ca. 3. ꝓpter qõ ⁊ ipſa fuit irata troianis ſicut ⁊ iuno. Et beatꝰ auguſ. hic alludit virgilio libro. 7. eneidos vbi dicit iunonem turba-

tam de pace facta inter regem latinū ⁊ eneam. data enee in vxorem lauinia. q̄ nuptie ille forent occasio effusionis multi sanguinis ⁊ bellorum: dicentem sic. Sanguine troiano ⁊ rutilo dotabere virgo. Et bellona manet pronuba. In rei veritate propter nuptias illas turnus rex rutilorum intulit bellum tam regi latino q̄ etiam enee quia latin⁹ primo spoponderat lauiniā turno: postmodum vo veniente enea dedit eam enee in vxorem. In primo autem bello rutilorum cōtra latinum et troianos interfectus est rex latinus. In secūdo interfectus est ab enea turnus. Tertiuz fuit prelium ex eadem causa sumens originem in quo interfectus est eneas. Propter que dic iuno. Et bellona manet pronuba id est bellona erit p nuba tua. id est mediatrix ⁊ procuratrix nuptiaꝝ tuarum. Est āt pronuba idem quod paranympha scilicet illa que nubentem viro coniungit.

a Aut fortassis alecto illa. Dic sciendū q̄ tres finguntur furie dōe ifernales crinite serpentibus propter venena que in hominuz mentibus caulant scilicet appetituz vindicte: opū desiderium. libidinose voluptatis amorem. Prima furia vocatur alecto, secunda thesiphone. tertia megera. Est autem alecto nomen indeclinabile quod interpretatur faciēs luctū. Et alludit hic beat⁹ augustin⁹ dictis virgilij vt supra. Fingit enim virgili⁹ q̄ iuno fuit irrata propter pacem supra tactam. s. latini cum enea. intantum q̄ comminata est se velle excitare deos infernales contra troianos. Et dicit q̄ ad mandatum iunonis alecto primo commouit vxorem latini amatam nomine contra eream: que suasit viro suo q̄ nō daret filiā suam enee sed frustra nisa est. Postmodum vero alecto concitauit turnū ⁊ rutilos in iram contra latinū ⁊ eneam ⁊ secuta sunt mala supra tacta. s. effusiō sanguinis ⁊ strages magna bellorū.

b Andromache felicius ⁊c. Andromache fuit filia Eetionis regis thebarū, ⁊ vxor hectoris. Pyrrhus antē fuit filius achillis. Achilles vero interfecit hectorem. ⁊ pyrrhus priamū. Andromache igit̄ post mortem priami captiuata est. cuius tamen amore captus est pyrrhus intantuz q̄ duxit eam in vxorem. ⁊ post has nuptias nullum troianū occidit. Quia vero andromache. captiuata fuit. beatus augustinus āplexus eius dicit seruiles. Nā seruꝰ a seruando dicitur. Qui enim in bellis seruabant ad vitam. serui dicti sūt. Signanter autem hic facit mentōem de nuptijs andromaches. qz ipsa p eo q̄ nupta fuit pyrrho multum anxie conquesta est enee dicens. felicius cōtigisse sorori sue polyxene q̄ immolata fuit ad tumulū achillꝭ a pyrrho q̄ sibi q̄ pyrrho nupta fuit. sic dicit virgilius li. 3. eneidos. Et hoc quia sicut idem virgilius dicit alteraz amans pyrrhus andromache cuidam famulo in vxorē tra didit. Dicit tamen augus. eam felicē nupsisse captiuam pyrrho. q̄ romanos sabinis propter cām supra tactam ⁊ qz nō sūt orta bella ex his nuptijs sicut ex illis.

c Sigdem ad obsidionē quoqz ⁊c. Ea que hic narrat beat⁹ aug. cōtigerūt q̄n tit⁹ tati⁹ pnceps sabioꝝ dolo occupauit arcē capitoly ⁊ postmodū pugnauit cū romanos vt. s. i istoca. narrauī. d Deinde titū ⁊c. Iste tit⁹. vt. s. dixi recept⁹ ē a romulo i societatē regni ita q̄ romul⁹ ⁊ tit⁹ fil' ignauer̄t ad ād romul⁹ nēcitate pulsus ē. vt. s. patuit. cū tñ sic dic aug⁹. germanus ppium. s. remū nō posset pati secum regnare.

e Uñ ⁊ipo ⁊c. De iterfectōe tati narrat tit⁹ liui⁹ li. primo de vrbis origine q̄ postq̄ pax ⁊ societas inter romulum et ipsum facta est contigit q̄ laurentes seu lauinienses miserunt ad cum nuncios quos propinqui repulerunt contra ius gentium. Cum vero laurentes de hoc q̄rerent̄ ratio ipse dissimulauit eis facere iusticiā imo ppinquos defendit. Uñ postmodū cū ipse laurētū ascēderet ad sacrificiū solēne a laurētib⁹ interfect⁹ est. Cui⁹ interfectōz romulus nō ita tulit male sicut debuit. nam mortē dimisit iultā. ⁊

cum laurentibus fedus habuit ne deinceps vltie pete/retur: ꝓpter quod videtur ꝙ interfectio illa sibi placuit. vt solus posset regnare. Dicit ergo beatus augustinus ꝙ interfectus est tatius vt romulus maior eet deus: irridē do romanos qui romulum tanꝯ funestum ⁊ impiū deus sibi fecerant. vt supra lib. 2. ca. 15. Qui ideo maior videbatur quia interfecto tatio solus regnauit.

Caplm. XIIII.

a Uid ō q ide post numaz ⁊c: In hoc capitulo enumerat beatus augustinus mala q̄ passi sunt romani sub regibus: et specialiter sub tertio rege romanorum. De malis vero que passi sunt tempore nume qui fuit secundus rex nō facit mētionem. qz ipse solus regum in pace vixit ⁊ romani sub eo toto tempore eiꝰ quiete vixerūt Et facit in hoc capitulo duo. quia primo enumerat predicta mala. secundo ibi. vim tamen patiebantur ⁊c. ostendit ꝙ duo romanorum ꝙs multiplicaue/runt solum propter bona temporalia querēda et mala tē poralia vitanda sunt contemnendi ⁊ frustra colebantur

a Uid deinde pōst numa q̄z sub alijs regibus. Quanto malo non solum suo: sed etiam romanorum

b in bellum albāni prouocati sūt: Quia videlicet par nume tam lōga viluerat ꝯ crebre strages romani albanicꝯ exercitus fuerunt: ⁊ vtriusq3 commotio ciuitatis: Alba namq3 illa quam filius enee creauit ascanius rome mater propior ipsa ꝯ troia a tullo hostilio prouocata conflixit. Confligens autem ⁊ afflicta est ⁊ afflixit: donec multorum cederet pari defectiōe certaminum. Tunc euentum belli de ter geminis hinc atq3 inde fratribus placuit experiri: a romanis tres horatij: ab albanis autez tres curiatij processerit: a curiatijs tribus duo horatij: ab vno autem horatio tres curiatij superati ⁊ extincti sunt. Ita roma extitit victrix: ea clade etiam in certamine extremo vt de sex viuis vnus rediret domum: Cui damnuz in vtriscꝯ: Cui luctus nisi enee stirpi: nisi ascanij posteris: nisi proliveneris: nisi nepotibus iouis: Maz ⁊ hoc plus scꝯ ciuile bellum fuit: quando filia ciuitas cum ciuitate matre pugnauit. Accessit

b aliud huic ter geminorū pugne vltime atror atq3 horrendum malum. Nam vt erant ambo populi prius amici: vicini quippe atq3 cognati: vni curiatiorū desponsata fuerat horatiorum sororum. hec postea ꝯ sponsi spolia tui victore fratre conspexit: ab eodem fratre quoniam flenit occisa est. Humanior hui⁹ vnius femine ꝯ vniuersi populi romani mihi videtur fuisse affectus. Illa quem virum ⁊ fidem media retinebat: aut forte et ipsi fratrē dolēs qui eum occiderat: cui sororem ꝓmisserat: placuit nullo. Erant aūt i duobus exercitib⁹ ter gemini frēs. i. tres fratres i vno ⁊ tres i alio. nec etate nec viribus dispares. tres vō horaty. et tres alij curiaty appellati sunt g tū ex parte romanorū ⁊ ex parte albanorū nō ē certuz. vt dicit titus liuius. tamen maior pars scriptorum tenet vt dicit ꝙ horaty fuerunt romani. Et idem tenet ħ beat⁹ augustinus. Assensum est ergo ab vtroq3 duce vt ipsi predicti inter se pugnent vice duorum exercituū ⁊ vbi fuerit victoria ibi sit imperium. Cōcurrunt igitur in p̄lium. ⁊ primo interfecti sunt. duo horaty tertio illeso. curiatiorum vero nullus interfectus sed omnes graviter vulnerati qui' ꝯ sanus erat ⁊ integer cogitans se non posse simul tribus resistere ꝙs graviter vulneratis fugam simulavit tres ipsum inuicem insequi tentantes ab inicez seperaret quibus ab inuicem remoti ad prelium reuertitur et primo interfecit vicinior rem. postea alium. ⁊ tandem faciliter superat ⁊ occidit tertium. quibus sic mortuis ipse postmodum ad suos reuertitur cum igenti leticia romanorum.

b In bellum albani prouocati sunt ⁊c. Distoriam quam hic ponit beatus augustinus ponit titus liuius libro ꝓmo de vrbis origine. Albam siquidem condidit ascanius filius ence vbi regnauerunt reges latinorum qui enee successerunt vsq3 ad tempora romuli. qui a regibus illis descendit. propter quod cum romulus esset quasi pater rome. idest conditor eius. alba fuit mater rome ⁊ ꝓpinquior ꝯ troia que etiaz mater fuit: propter quod fuerunt iste due ciuitates amice: donec succederet nume in regno tullus hostilius qui pacem fastidiens occasiones bellorum quesiuit incipiēs ab alba. Albani ergo prouocati ad bellāduz multotiens conflixerunt cum romanis: iam certantes de imperio cuius ciuitatum istarum esse deberet. tandem q̄dam vice cum vtriq3 producti essent exercitus ad pugnā duum metius princeps albanorum petito colloquio cū tullo ⁊ obtēto sic ait. Cupido ipery duos cognatos vicinosq3 pplos ad arma stimulat. memor esto cū tā signū pugne dabis. has duas acies spectaculo fore. ineam⁹ aliquā viaz q̄ discernatur quis pplus iperare debeat sine magna clade.

c Cui damnum in vtriscꝯ. Hoc dicit quia tam albani ꝯ romani ab enea descenderunt ⁊ etiam ab ascanio filio enee. vocat autem eos prolem veneris quia vt supra dictum est libro isto capitulo tertio. dicebant eneaz esse filium anchise et veneris. et quia anchises processit ex ioue. nam fingitur ꝙ iuppiter de electra genuit dardanū. dardan⁹ vō erichthoniuz. qui troen: qui assaracuz qui capiz: qui anchisen. ideo perconsequens eneas fuit nepos iouis eo modo quo omnes posteri aly a filio nepotes dicūtur.

d Accessit aliud huic ter geminorum pugne vltime ⁊c. Dic tangit beatus augustinus scelus ⁊ malum quod dicta victoriaz mox secutū ē. nā sicut narrat titus liuius li. primo cum victor horatius de quo supra dictum. rediret ad suos cum spolys curiatiorum occurrit sibi soror sua q̄ vnius curiatiorum sponsa fuit sed nondum vxor. ⁊ videns spolia sui spōsi stati ꝓrupit i fletum. quod eger referens frater eius stati occidit eā dicēs. Abi hic cū imaturo amore ad sponsuz oblita fratrū tuoz mortuorum. tueqz oblita

Enei.6. patrie imatur-
eius amorez vo
cans.qz nondū
fuerat i vxorez
ducta:sed soluz
sponsa illi⁹ quē
planxit,

a Unde.n.apō
virgiliū rē. nar
rat virgilius li.
io.enidos q cū
eneas pugnārz
contra meçen
tium q fuit rex
etruscoꝝ z essz
i pcinctu occi
dendi euz libe
ratus est p filiū
eius lausū. Qui
lausus cum pu
gnaret ꝯ eneaz
iterfectus ē ab
eo:quem tamē
eneas doluit cō
siderans ei⁹ iu
uentutem.

b Unde mar
cellus rē.ō isto
marcelli fletu
dictum fuit su
pza li.p.ca.6.

c Causa dicat
albe rē.de adul
terio illo scilicz
paridis dictum
fuit supza libro
isto.cap.3.

d Tantum vt
desides rē. vult
dicere q tullus
hostilius pugna
uit contra alba
nos nulla iusta
causa:sed soluz
vt romānos q to
to tpe pdeceſſo
ris sui nume vi
xerant pacifice
z erāt effecti q̄
si desides.pro
pter dissuetudi
nem armoꝝ
exercitaret i re
bus bellicis. Et
accepit hoc au
gustinus a vir
gilio libro.6.
eneidos vbi di
cit sic. Ocia qui
rumpet patrie
residesq; mouebit. Tull⁹ i arma viros, z iā desueta triū
phis:agmina. Cui concordat titus liuius libro de origine
vrbis. Dicit enim loquens de tullo sic. Segnescere igitur
ciuitatem ratus vndiqz materiam exercendi belli quere
bat. e Quod vitium salustius rē. allegat salustiū i p

Salu. i
catilin.

puto q ñ culpabiliter fleuerit.
a Unde enim apud virgilium pi
us eneas laudabiliter dolet:bo
stem etiam sua peremptū manu
b Unde marcellus syracusanaz
ciuitatem recolens:eius paulo
ante culmen z gloziam sub ma
nus suas subito concidisse:cō
munem cogitans conditionem
flēdo miseratus est. Queso ab
humano impetremus affectu:
vt femina sponsum suum a fra
tre suo peremptum sine crimi
ne fleuerit:si viri hostes a sevi
ctos etiā cum laude fleuerunt.
Ergo spōso a fratre illatā moz
tem quando femina illa flebat:
tunc se contra matrem ciuitatē
tanta strage bellasse: z tāta hic
z inde cognati cruoris effusio
ne vicisse gaudebat roma:quid
mihi obtenditur nomen laudis
nomenqz victorie? Remotis
obstaculis insane opinionis:fa
cinoza nuda cernātur:nuda pē
c sentur:nuda iudicentur. Cauſa
dicatur albe:sicut troie adul
terium dicebatur. Nulla talis:
d nulla similis inuenitur. Tāntū
vt desides moueret Tullus in
arma viros: z iam desueta tri
umphis agmina. Illo itaqz vi
tio tantum scelus perpetratuz
est. socialis belli atqz cognati.
Quod vitiuz salustius magnū
transeunter attigit. Cum enim
laudans breuiter antiquioza cō
memorasset tempora: quando
vita hominum sine cupiditate
agitabat: z sua cuiqz satis pla
cebant. Postea vero inquit q̄
in asia cyrus:in grecia lacede
monij z athenienses cepere vr
bes atqz nationes subegere:li
bidinem dominandi causaz bel

li habere:maximam gloziam in
maximo imperio putare: z ce
tera que ipse instituerat dicere
Mihi hucusqz satis sit ei⁹ ver
ba posuisse. libido ista domiñā
di magnis malis agitat: z pte
rit genus humanum. Hac libi
dine roma tunc victa albam se
vicisse triumphabat: z sui scele
ris laudem gloriaz nominabat
Quoniam laudatur:inquit scri
ptura nostra:peccatoz in desi
derijs anime sue: z qui iniqua
gerit:benedicitur. Facilia igit
tegmina z deceptozie dealba
tiones auferantur a rebus: vt
sincero inspiciantur examine.
Nemo mihi dicat magnus il
leatqz ille quia cum illo z illo
f pugnauit vt vicit. Pugnant
etiam gladiatozes:vincunt: z
ipsi habēt premia laudis: z illa
crudelitas. Sed puto esse satis
cuiuslibet inertie penas luere:q̄
illoꝝ armoꝝ gloziam querere. Et tamen si in are
nam procederent pugnaturi in
ter se gladiatozes quoꝝ al
ter esset filius alter pater esset:
tale spectaculum quis ferret?
quis non auferet? Quomodo
ergo gloziosum alterius mris:
alterius filie ciuitatis:iter se ar
moꝝ potuit esse certamen?
An ideo diuersum fuit q̄ are
na vlla non fuit: z latiozes cā
pi non duoꝝ gladiatoꝝ:
sed in duobus populis multo
rum funeribus implebantur.
g Nec amphitheatro cingeban
tur illa certamina sed vniuerso
orbi. Et tunc viuis z posteris
quousqz ista fama pozrigitur:
ipiū spectaculū pbebat. Viz tñ
patiebantur studij sui dij illi p

f logo catilinary
f Pugnant et
gladiatozes rē.
gladiatozes di
cebātur qui in
spectaculis pu
gnabant adiu
cez z se mutuo
cedebant z con
sueuerant esse
serui. Refert p
titum liuium li
bro.8.de secun
do bello punico
Locus autem
vbi fiebant hu
iusmodi pugne
arena vel arena
rium dicebat.
quia vel erat lō
cus arenosus p
naturam vl per
artem.

g Nec amphi
theatro rē. the
atrum vocaba
tur locus specta
culis deputat⁹
sicut et amphi
theatruz. Sed
amphitheatrū
erat figure cir
cularis. Fm Isi
do. vnde dicit
ab amphi qđ
circum z thea
trum. Theatr
vero erat figu
re semicircular
Utrūqz muris
claudebatur.
Et nota q̄ diffe
rentia erat iter
circum theatrū
z amphitheatr
nam in circo fi
ebant ludi cir
censes. de qui
bus supza libro
primo. capitu
lo.32. In thea
tro fiebant lu
di senici. de qui
bus supza libro
secundo. ca.4.
In amphitthea
tro vero fiebāt
ludi gladiato
rum: qui inter
se causa glorie:
vel premy et etiam quandoq̄ cum bestys pugnabant sci
licet i arena q̄ erat intra amphitheatr: vnde z ipm amphi
theatrum qñqz arenarium vocatur.

b Deide ad fructū rē. q̄tū ad ōstructōez albe. narrat tit⁹
liui⁹ ō origie vrbis li.p.q̄ postq̄ supati sūt albāi q totū ius

sunt in trib⁹ curiatis posuerāt vt iam dcm̄ est ac pax inter romanos ⁊ albanos facta esset postea exercitu mety domi reuerso: p⁹silla. qz roma⁹ concedebat⁹ imperium. displicuit vulgo albanensi: ⁊ corripuit dictatorez suum metiū q⁹ totam fortunam publicam trib⁹ militib⁹ ꝯmisisset. Qui volens populo suo placere ⁊ cernēs suos non sufficere ad bellandū palaz ⁊ iapto ꝯ romanos cōcitat populos alios. .s. fidenatos et veios i bellum contra romāos ⁊ se ⁊ suos perditioni pseruat Nam cuz postmodum tullus contra illos populos pugnaturus confideret de exercitu albanoz ⁊ duceret metiuz ⁊ albanos ꝯ ipsos metius cuz suis tullus deleuit ⁊ prope in mōtes conscendit vbi fortunam bellantium posset intueri vt eo se conferet quo fortunam cerneret pualere. quod tullus cō periens clamauit in exercitu suo non esse de recessu albanorum in aliquo trepidanduz qz iussu suo recesserint. vt hostes a tergo inuaderent. Uicit aūt tullus cum romanis. ⁊ post victoriam. ipsius mety corpus fecit in duas partes distrahi. ciuitatem etiam albanoruz quo ad muros ⁊ domos funditus euerti. ⁊ ciues albanos

fides imperij romani: ⁊ talium certaminū tanq̄ theatrici spectatores: donec horatioruz sororz ꝑpter curiatios tres peremptos: etiam ipa tertia ex altera parte fraterno ferro duobus fratribus adderetur: ne minus haberet mortium etiaz roma que vicerat. Deinde ad fructum victorie alba subuersa ē: Ubi post illū quod greci euerterunt: ⁊ post lauintum vbi rex latinus eneam regem peregrinum atq3 fugitiuum constituerat: tertio loco habitauerant numina illa troiana. Sed more suo etiam inde iam forasse migrauerant: ideo deleta est. Discesserant videlicet omnes adytis aris3 relictis dij: quib⁹ imperiuz illud steterat. Discesserant sane ecce iam tertio: vt eis quarto roma prouidentissime crederet. Displicuerat entz a ⁊ alba: vbi ām̄ulius expsso fratre: ⁊ roma placuerat vbi romul⁹ occiso fratre regnauerat. Sed anteq̄ alba diruere⁊: trāsfusus est inquiunt populus ei⁹ in romam: vt ex vtraq3 vna ciuitas fieret. Esto ita factum sit vrbs tamen illa ascanij regnuz ⁊ tertium domicilium troianorum deoruz: ab vrbe filia mater euersa est. Et vt belli relige e duobus populis vnum. facerent miserabile coagulum: multus ante fusus vtriusq3 sanguis fuit. Quid iam singillatim dicam sub ceteris regibus totiēs eadem bella renouata: que victorijs finita videbant: ⁊ tantis stragibus iterum atq3 iterq̄ confecta: iterum iterumq3 post fedus ⁊ pacem inter generos ⁊ socceros ⁊ eorum stirpem posteros3 repetita: Non parū iudicium calamitatis huius fu

b it: q⁹ portas belli nullus clausit illoz. Nullus ergo illoruz sub tot dijs p̄sidib⁹ in pace regnauit. La. XV.

c i Ploz aūt regū qui exitus fuerunt: De romulo viderit; adulatio fabulosa: q na perhibetur receptus in celum. Viderint quidam scriptores eoruz qui eum propter ferocitatem a senatu discerptū esse dixerūt: suborn atumq3 nescio quem iulium proculuz qui eū sibi apparuisse diceret: eiq3 per se populo mandasse romano vt inter numina colereturr. coq3 modo populum qui contra senatū intumescere ceperat repressum atq3 sedatum.

c Accidērat enim ⁊ solis defectio: quam certa ratione sui cursus effectam imperita nesciens multitudo meritis romuli tribuebat. Quasi vero si luctus ille solis fuisset: magis ideo credi deberet occisus: ipsiusq3 scelus auersione etiam diurni luminis indicati. Sicut reuera factum est cum dominus crucifixus est crudelitate atq3 impietate indeoruz. Quam solis obscurationem non ex canonico siderum cursu accidisse satis ostendit q⁹ tunc erat pascha iudeoruz. Naz plena luna pasche solēnitas agitur. Regularis autem solis defectio non nisi lune fine contingit. Satis ⁊ cicero illam inter deos romuli receptionem putatam magis significat esse q̄ factam: quando ⁊ laudans eum in libris de republica scipionisq3 sermone tantum est inquit ꝓsecutus: vt cū subito sole obscurato nō cō paruisse: deoz in numero collocat⁹ putare⁊: quā opionē nemo vnq3 mortalis assequi po

unde romaz ad eam habitādū transfire. Fuit autem alba tertia ciuitas in q troiāi posuerāt caput regni successiue. pma fuit iliuz secunda lauinium. tertia fuit alba. quarta fuit roma.

a Ubi amuli⁹ expulso ⁊c. Iste amuli⁹ fuit frater numitoris iunioz quem a regno exclusit: vt supra li. isto ca. 4. dictū fuit Et beat⁹ augustinus loquitur hic de dys romanoruz ironice.

b Nō portas belli nullus ⁊c. de portis belli. idest que bellū cuz aperte eēnt significabāt dictū ē supra lib. isto ca. 9.

La. XV.

c i Ploz aūt regum ⁊c. In B ca. oñdit btūs aug⁹. q̄les exit⁹ būerūt reges romanoz. ⁊ ostendit discurrendo p̄ singulos. q⁹ fere omnes malos habuerunt exitus. incipiens a romulo q p̄m⁹ erat de cuius mōte ⁊ deificatione dixi supra libro. z. capitulo. 15.

b Contra senatum intumescere ceperat ⁊c. causa indignationis populi contra senatuz erat quia suspicabatur populus q⁹ senat⁹ interfecisset romulum.

e Acciderat enim et solis defectio scilicet eo tempore q̄ romulus subtract⁹ est. ex q̄ ꝓfirmabat postmodū oplo ppl⁹ credētes romulū eo tpe i celū fuisse trāslatū

Cuius vanitatē ostendit btūs aug. p eclipsim q̄ accidit tē
pore xpi. Ex aūt eclipsis solis fuerit q̄do romulus subtra
ctus est accepit btūs aug⁹. a tullio de republica. vbi indu
cit scipionē de illa eclipsi disputantē. De eadē etiā fac mē
tionē i epitomate libro p̄mo ipe florus.

a Quod autez dicit. s. tullius. z tangit hic augustinus du
as opiniones p
babiles de mor
te romuli: vna ē
q̄ ipse fuerit in
terfectus a vio
lentia tēpestat
ō qua dixi. s. li.
z. ca. 15. Alia est
q̄ fuerit occīte
interfect⁹ p̄ sena
tum.

b De tullo gp
pe etiā hostilio
tē. De h⁹ tulli q
fuit tertius rex
romanoruz ful
miatōe narrat
liui⁹ li. 9. ō vrbis
origine. q̄ inual
escente pestilen
tia rome tādez
ipse morbū lon
gum incurrit: z
tūc adeo fracti
sunt illi spūs fe
roces tulli: vt q
nihil antea pu
tauerat minus
regiuz q̄ sacris animū dare re
pente omnibus superstitionib⁹
tam magnis q̄ paruis se dedit.
ipsuz igī tradit
voluētē libros
de sacris a nu
ma predecessō
re suo scriptos
cum ibi q̄dam
occulta solēnia sacrificia ioui facta inuenisset. z ipa nō rite
ioui faceret: a ioue irato cū domo sua fulmine p̄cussū ꝛ fla
grasse. Dicit aūt valerius li. 9. cū sic fulminatū: q̄ nec sup
mo quidem funeris honore a ciuibus decorari posset z ce
lesti flamma in eam conditionem redactum. vt eosdē pe
nates. z regiā z rogū sepulchr̄ haberet.

Tulli⁹ i li. de re. repu.

Tulli⁹ i inuectis.

Tulli⁹ i horten.

c Dicit etiā aperte i inuectiuis. Quatuor sūt inuectiue tul
lij i catilinaz i quaꝝ tertia post p̄ncipiū sunt q̄ tāgit ꝟ aug.
Scripsit etiā tullius libr̄ vnū p̄ modum dialogi ad hor
tensium qui incipit. Magnum ingenium lucy tē. in quo
non habetur illud quod augustinus hic allegat de tullio i
hortensio: nec multa alia que allegat i diuersis locis de li
bro isto. Et ideo patet q̄ tulli⁹ aliū libr̄ composuit quez
augustinus i hortensio notat p̄ter dialogum predictuz.
et illum alium non vidi.

d Ceteri autem reges tē. Nota q̄ tm̄ septem fuerunt. s.
romulus: numa pompilius: tullus hostilius: anc⁹ marcius
priscus tarquinius: seruius tullus z tarquinius superbus
de quibus omnib⁹ agit tit⁹ liui⁹ de vrbis origine lib. p̄mo.

e Priscus tarquinius tē. Iste tarquini⁹ fuit quintus re
romanorum de quo narrat titus liuius vbi supra. q̄ ipe fu
it aduena g romam veniens tantam gratiā intuenit apud
ancum marcium quartum regem romanorum q̄ factus
ē tutor filiorum eius. Cum igitur mortuus fuisset ancus z
ciues ei⁹ congregati essent. vt de futuro rege ꝓuiderent.
tarquini⁹ fi lios
anci quoꝝ tutō
erat venatū mi
sit. z eis sic absē
tibus regnū pe
tyt et obtinuit.
Qui licet post
moduz i regno
multa strenue
egisset. tamē fi
ly anci ꝓpter i
uriam sibi fa
ctaz in adeptōe
regni. z qz etiaz
nullum eorum
sibi successorez
instituerat. sed
quēdā filiū tul
lū cui filiā suaz
desponsauerat
conspirauerūt
contra ipsum z
duos pastores
assuetos ferra
mentis agrestib⁹ dimicare ad
hoc delegerunt
vt regem inter
ficerent. qui ex
condicto iter se
litigātes appel
lauerunt ad re
gē. z cū admissi
adducti fuisset
corā rege et rex
in vnum illoruz
conquerentem
vehementer i
tenderet. alter
eleuata securi
regē i capite p̄cussit z occidit.

f Ser. tul. tē. ō filio tul
lo g fuit sext⁹ rex rōanoꝝ narrat tit⁹ liui⁹ li. 1. ō vrbis origie
q̄ luci⁹ targni⁹ g postmodū supb⁹ appellat⁹ ē. cū tullia filiā
suy duxisset i vxorē stimulat⁹ malicia vxoris sue regnū appe
tyt z ꝫ tullū regē p̄ corā p̄fib⁹ inuexit: postmodū i foro ꝓcio
nādo ad ppl'z idē fec. z stipat⁹ armatoꝝ m'l'tudie i regia
sede se collocās iussit p̄fes citari ad regē targniū p̄ p̄conē.
tullus vo ꝟ audito mox accurrēs targniū de hoc increpa
re cepit. quē p gradus statim deiectum: cuz lesus grauiter
domū suā peteret i via p̄ missos a targnio occisus est. sup
cuius corpus tullia filia sua festinans. vt nouuz regez salu
taret vix suū. currū suum traduci fecit. Premissa fere oia
etiā narrat ouidius. li. 6. de fastis.

g Nec discessere adytis tē. hoc dic aug⁹. ꝫ eos g inniten
tes dicto virgily. vt supra patuit libro. z. cap. zz. dixerunt
q̄ oy adyta sua. i. templa z aras reliq̄rūt ꝓpter mala cul
pe i eoꝝ cultoriḃ⁹ repta. cui⁹ oppositū patuit in targnio.
cui⁹ scelus magnū fuit: z ꝓpter hoc tm̄ nō reliq̄rūt oy tem
pla sua. imo sicut tāgit ꝟ beat⁹ aug. z narrat tit⁹ liui⁹ li. p. ō

origine vrbis post pfatū scelꝰ targniꝰ vsurpās sibi regnuz volscos ⁊ gabios pplos. s. vicios domuit. deide ad edificā/dū tēplū iouis i mōte tarpeio q postmodū capitolinꝰ dictus ē. vt. ē. li. isto. c. iz. dixi. sepultus vbi estimabiles sumptus apposuit. a Quod vero euz romani regno postea ⁊c. hic excludit q̄ndā falsā defēsionē deoꝝ. nam possz dici ad iustificandum eos q̄ lz dy nō recesserunt pp scelꝰ targny tñ fecerūt eū recedere ⁊ expelli ō vrbe. hoc excludit btūs aug. o. eū nō fuisse expulsū ō vrbe pp petrū ppiū. sed pp peccatū filij sui. s. sexti targnii q lucretiā opp̄sit. vt. ē. li. p. c. 19. dictum fuit. Moduz vō expulsiōis narrat titꝰ liuiꝰ li. p̄mo. Cuz. n. lucretia seipsā iterfecisset tulerūt amici eius corpꝰ suum romā. vteiꝰ pñtia magis populū ꝯ regē concitaret. Erat ār tunc targniꝰ cū romam cū exercitu i obsidione ardee. Igit cum redire vellet clauserunt sibi portas ⁊ duos consules qui preessent reipublice creauerūt. Tarquinius vero sic exclusus cū postmodum diu romāos spe recuperandi regnuz ingetassz tandem desperans sitēū assegexul apō tusculū ꝺsenuit ibidē finiens dies suos. De quo dic tullius li. ō amicitia eū cū exlaret dixisse. tunc primum se intellexisse quos fidos habuit vl habuisset amicos. ⁊ quos infidos cuz neutris gratiā referre posset. Fuit autē ipse vltimus rex romanoꝝ q̄ fm eutropiū li. p. 35. annis regnauit. Regnatū ē aūt rome a septē regibꝰ ānis. z43. vt dicit hic augꝰ. Et idē dicit eutropius. Titus vō liuiꝰ dicit. q. z44. ānis. qz forsan partez anni q̄ supfluit p āno computauit. Augustinus vero loquitur de annis integris.

illi dij nefariū parricidaz soceri iterfectione regnātē: isup multis bellis victorijsqz triūphātē ⁊ de belloꝝ manubijs capitolium fabricantem: non absce/dentes: sed presentes manentesqz viderunt: ⁊ regem iunm iouem i illo altissimo templo: hoc est in ope parricide sibi p̄si dere atqz regnare perpessi sūt. Neqz. n. adhuc innocens capitolium instruxit: ⁊ postea malis meritis vrbe pulsus est: sed ad ipsum regnum in quo capitolium fabricaret immanissimi sceleris perpetratione peruenit

a Quod vero eū romani regno postea depulerunt ac secluserunt mentibus ciuitatis: nō ipius de lucretie stupro: sed filij peccatum fuit: illo non solum nesciente: sed etiā absente commissum. Ardeam ciuitatē tunc oppugnabat: ⁊ p̄ popl̄o romano bellum gerebat: nescimus quid faceret: si ad eius noticiaz flagitiuz filij deferretur. Et tamē inexplorato eius iudicio ⁊ inperto: ei populus ademit imperium: ⁊ recepto exercitu a quo deseri iussus est: clausis deide portis nō sūt passi itrare redeūtē. At ille post bella grauissima: q̄bus cosdez romanos cōcitatis finitimis attriuit: postea q̄ desertus ab eis quoꝝ fidebat auxilio regnuz recipe nō valuit: in oppido tusculo rome vicino: q̄tuordeci vt ferūt annos priuatā vitā gesꝰ habuit: ⁊ cuz

b vxore consenuit. Q̄ prābilioze fortassis exitu q̄ socer eius generi sui facinore nec ignorante filia: sicut perhibetur extictus. Nec tamen istuz tarquiniū romani crudelē aut sceleratū: sed superbum appellauerūt: sz fortassis regios eiꝰ fastus alia superbia ñ ferētes. Mā scelꝰ occisi ab eo soceri optimi regis suiq̄z adeo cōtēpserūt: vt eū regē suū facerēt: vbi miroꝝ si ñ scelē gratiore mercedē tātā: tāto sceleri reddiderūt: nec discessere adytis aris q̄z relictis dij. Nisi forte q̄spiaz sic defendat istos deos: vt dicat eos ideo māsisse rome quo possent romanos magis punire supplicijs q̄z beneficijs adiuuare: seducētes eos vanis victorijs: ⁊ bellis grauissimis cōterentes. Nec fuit romanoꝝ vita sub regibꝰ laudabili tēpore illiꝰ reipublice vsq̄z ad expulsionē tarquinij supbi: p̄ ducentos ferme ⁊ quadragita ⁊ tres ānos: cū ille oēs victorie tā multo sāguine: tātis empte calamitatibus vix illud imperiū intrā viginti ab vrbe miliaria dilatauerint. Quantum spaciuz absit vt saltem alicuius getule ciuitatis nunc territorio compa/remus. La. XVI.

e Uic tēpori adijcia/

b mus etiam tempꝰ illud quousqz dic salustius equo ⁊ modesto iur agitatū: dūz metus a tarquinio: ⁊ graue bellum cū etruria positū est. Quā diu eni etrusci tarquinio redire in regnuz conanti opitulati sūt: graui bello roma concussa est. Ideo dicit equo ⁊ modesto iure gestam rempublicam metu p̄mente non p̄suadēte iusticia,

b Optabilioze fortassis exitu q̄z socer ⁊c. Hoc dicit propter tullium socerum tarquinij quem tarquinius turpiter interfecit: filia propria. scilicet tullia p̄ sentiēte vt creditur.

c Intra. xo. ab vrbe miliaria dilatauerit. Eutropius libro p̄mo dicit q̄ adhuc roma vt plurimum vix sextumdecimū miliarium possidebat.

d Quantum spaciuz absit vt saltez ⁊c. Vult dicere q̄ roma non subiecerat sibi tanto tempore de terra quantum est territoriū vnius parue ciuitatis getule. Est autemꝰ getula i africa terra q̄dam.

Caplm. XVI.

e Uic tē p̄oi adiciamꝰ etiam tēpus ⁊c. In hoc capitulo ostendit beatus augustinus q̄lia mala passi sunt romani statim post expulsionem regis tarquinij scilicet primo anno consulum. qui fuit etiam primus annus illius temporis: de quo salustius dicit q̄ equo et modesto iure agitatum est hoc autem dicit i libro historiaruz vt supra libro. z. cap. 18. dictum fuit.

f Dum metus a targnio ⁊ graue bellum cum etruria positus est. De hoc nota. supra libro. z. ca. iz.

a In quo grauissimo tpe q̄z funestus ꝛc. idest plenus funerib⁹ nō ꝓpter pestilētiam: sed ꝓpter iterfectiones varias vt infra patebit. vel dicitur funestus idest crudelis ꝓpter crudelitates eo āno ostēsas. b Nam Junius brutus exbonoratū ꝛc. exhonoratū dicit quia ō ꝟsulatu depositum in cui⁹ locū successit eo anno publius valeri⁹. de ista targuinij collatini eiectiōe dixi supra li. 2. ca. 17.

c Deinde mox ille in bello ꝛc. hic tangit beat⁹ aug. ouas bistorias q̄z ꝑma ozdie rei geste ē de iterfectiōe filiorum bruti et alioꝝ. narrat aūt titus liuius li. 2. de ozigine vrbis: q⁹ expulso targnio rege erāt i vrbe adolescentes aliq̄t nobiles q regnāte targnio cum filijs targnij vitam dissolutaz ꝛ luxuriosā duxerant q expulsionē regis graviter iter se ferebant videtes ablatū multuz sue ꝑstine libertati: dicebāt. n. regē hoiem esse a q̄ ipetrare possis: et vbi vis. i. violētia ꝛ vbi iniuria op⁹ sit esse vbi etiā grē tocū ee. s. apud regez. vbi etiaz locū ee beneficio ꝛ irasci ꝛ igiscere posse. inter amicū ꝛ inimicū discrimen nosse: leges vero dicebant rem surdam ꝛ exorabilē ee. salubriorem meliorēq̄ iopi q̄z potenti. nibil lazamenti vel venie bre. si modum excesseris periculosum esse in tot humāis erroribus sola innocētia viuere: bec igitur ꝛ similia dicentes tractabant cum bis quos tarquinius ad vrbem miserat ꝓ reb⁹ suis repetendis de reductione regis: ꝛ fere perduxerant tractatum ad effectum nisi per vnum seruum qui eos boc tractantes audierat detecti fuissent. Igitur proditione comparata brutus consul proprios filios in bac proditione deprehensos in conspectu suo primo ad palum ligatos ꝛ nudatos iussit virgis cedi: ꝛ postmoduz decollari. Cui⁹ supplicij filioruz ipse pater erat spectatoz nullius doloris signum ostendens. Hoc factum bruti commendans valerius libro. 5. dicit de ipso. q⁹ exuit patrem vt consulē ageret: ozbusq̄ viuere. idest filijs ozbatus q̄z rei publice vincere maluit. De isto etiam facit virgilius mētionem libro. 6. eneidos. Cuius versus bic ponit augustinus. ꝛ satis clare exponit. De boc etiam ozosius libro. 2. dicit. Anno post vrbem conditam. 244. brutus primus apud romanos consul: conditorem regemq̄ rome non solū exequare parricidio. sed etiam vincere studuit. quippe duos filios suos totidemq̄ vroris sue frēs vitellios reuocando rum in vrbe regum placitos ꝛ simulatos i cōtione protraxit. virgisq̄ cecidit: ꝛ securi percussit. De boc facto bruti facit augustinus mentionem infra libro. 5. capitulo. 18. Secunda bistoria quā tangit est de interfectione bruti. quam etiam narrat titus liuius ibidem. Refert eniz q⁹ tarquinius rex audito quomodo detectum erat consilium proditoruz et de eis sumptū supplicij mox bellum romanis intulit. in quo cuz brutus vidit filium tarquinij statim invasit eum. qui fortiter adinvicem dimicantes mutuis vulneribus cecidēt. Mox tuo vero bruto successit sibi i ꝟsulatu lucretius spurius pater lucretie quaz filius tarquiny regis oppetierat. lucretius vero ante finem anni morbo interiit. ꝛ successit ei in consulatu marcus boratius: ꝛ sic anno predicto roma gnq̄z cōsules habuerat quorum vnus mortuus est in bello alter morbo. tertius eiectus fuit de vrbe.

d Nam ꝛ idem brutus consanguineus ꝛc. Hic ostendit augustinus quanta iniquitas fuit eiectio tarquiny collatini: qui quia in nomine conueniebat cum rege expulso. cū tamen facile esset nomen mutasse expulsus est. nō obstāte q⁹ brutus esset consanguineus regis propinquus. fuit enim fili⁹ tarquiny sororis regis. i. nepos regis ex sorore. tñ ꝛ i vrbe ꝛ in cōsulatu remanebat.

a In qñ grauissimo tēpore q̄z funestus ille ann⁹ fuit: quo primi consules creati sunt expulsa regia potestate. Annum qp pe suum non compleuerunt.

b Nam Junius brutus exbonoratum eiecit vrbe collegam lucium tarquinium collatinum.

c Deinde mox ille i bello cecidit mutuis cum boste vulneribus occisis a seipso primit⁹ filijs suis: ꝛ vroris sue fratrib⁹: q⁹ eos pro restituendo tarquinio conjurasse cognouerat. Quod factum virgilius postq̄z laudabiliter commemorauit: continuo clementer exhorruit. Cum. n. dixisset. Natosq̄z pater nouabella mouentes. Ad penaz pulchraz p libertate vocauit. Mox deinde exclamauit ꝛ ait. Infelix vtcunqz ferent ea facta minores. Quomodolibet inquit ea facta posteri ferant. i. preferant ꝛ excolant: qui filios occidit infelix est. Et tanq̄z ad consolandum infelicem: subiunxit Vincit amor patrie: laudumq̄z immensa cupido. Nonne in boc bruto qui ꝛ filios occidit: ꝛ a se percusso boste ꝛ filio tarquinij ꝛ mutuo percussus supuiuere non potuit: eiq̄z potius ipse tarquinius superuixit: collatini collegevidet inocentia vindicata: qui bonus ciuis ob boc tarquinio pulso passus est: q⁹ tyrannus ipse tarquinius? Nam et idem brutus consanguine⁹ tarquinij fuisse perhibet. Sed collatinum videlicet filiudo nois pressit: q⁹ et tarquini⁹ vocabatur. Mutare ergo nomen non patriam cogeretur: postremo si in eius nomine boc vocabulum minus esset: lucius collatinus tantūmodo vocaretur. Sz ideo non amisit q⁹ sine vllo detrimento posset amittere: vt et bonore primus consul: ꝛ ciuitate bon⁹ ciuis carere iubereť. Etiam ne ista ē glozia iunij bruti detestanda iniquitas: ꝛ nibilo vtilis reipublice? Et etiā ne ad banc perpetrandam. Vicit amor patrie: laudumq̄z imēsa cupido? Jam expulso vtiq̄z targnio tyranno: consul cum bruto creatus est maritus lucretie: lucius tarquinius collatinus: q̄z iuste popul⁹ mores in eiue nō nomen attendit: q̄z iniuste brutus collegam prime ac none illius potestatis: quem posset: si boc ostendebatur nomine tantum primare ꝛ patria priuauit

annus quo cepit habere cōsules. De differentia huiꝰ potestatis ad potestatem dictatoris dicam infra libro. ꝟ. capō. 18. Durabat per annum nisi contingeret eos sequenti āno eligi de nouo ⁊ creari. immo quandoq; consul creatꝰ et taꝫ infra annum integrum cedebat potestati eo ꝙ certa dies esset comitiorum ideſt conuocationis populi ad eligendū magistratus nouos regulariter vltra quam non durabat potestas magistratuum. etiam si ex aliquo casu ꝙs fuisset alio tempore creatus.

a Finito. ſ. tempore cē. hoc tēpus fuit quamdiu tarquinius superbus post expulsionez suam vixit. 15. vel. 16. annis vt supra patet lib. 2. capitulo. 19.

b Secuta sunt que idem salustius cē. Salustius dicit que hic recitat augꝰ in libro historiarum suarum q̄ supra etiam recitauit augustinus libro. 2. capitulo. 18.

Ca. XVII.

c Uid ita q; q; ego tantas cē. In hoc capitulo beatus augustinꝰ tractat de malis que romani passi sunt post mortez tarquiny superbi: Et primo tāgit mala que passi sunt in generali ostendens ꝙ auctores eorum peiora scripserunt ō eis q̄ augustinus. secundo ibi. vbi ergo erant illi dy. cē. inuehit contra deos eorum ⁊ explicat mala que vsq; ad primum bellum punicum passi sunt. ⁊ hoc facit in speciali.

Uid ita q; q; ego tantas mortes vel scribēs patiar: vel lecturis afferā? Quā misera fuit illa respublica tam longa etate p tōt annos vsq; ad secūdum bellū punicū: bellis forinsecis inquietare nō desistētibus: ⁊ intus discordijs seditionibusq; ciuilibus: a salustio breuiter intimatum est. Proinde victorie ille non solida beatorū gaudia fuerunt: sed inania solatia miserorū: ⁊ ad alia atq; alia cribilia mala subeūda illecebrosa icitamēta minime quietorū. Nec nobis quia hec dicimus: boni romani prudēte sq; succēseāt: quāq; ō hac re nec pauēdi sint nec mouendi: q̄n eos minime succēsuros eē certissimū ē. Neq; enim graui⁹ vel grauiora dicimus auctoribus eorū ⁊ stilo ⁊ ocio multū ipares. Quibus tū ediscēdis ⁊ ipi elaborauerūt: ⁊ filios suos elaborare cōpellūt. Qui autē succēsent: q̄n me ferret si ego dicerē q̄ ō sallustius ait: Plurime turbe seditiones ⁊ ad posterū bella ciuilia orta sūt: dūz pauci potentes quorū i gratiam pleriq; ꝓcesserāt sub honesto patrū aut plebis noie dñationes affectabant: bonisq; ⁊ malis ciues appellati:

d per tot annos vsq; cē. ideſt fere p. 30. annos. vt supra libro. 2. capitulo. 18. ostendi. tamen videtur ꝙ melior littera esset vsq; ad primum bellum punicum. quia magis concordaret cum principio. 21. capituli huius libri. nam post ipsum finitum tantam pacem habebant ꝙ clauserunt portas iani. vt supra libro isto capitulo. 9. dictum fuit. Tamen forte quia illud tempus modicū fuit respectu alterius. ideo pro nullo computatur ⁊ ideo dicit vsq; ad secundum bellum punicum vt a salustio breuiter intimatum est scilicet in historijs.

e Nec nobis quia hec dicimus boni ro. cē. hic petit ꝙ romani boni non succenseant ideſt irascantur sibi propter hoc ꝙ mala eorum recitat. tamen dicit non oportere hoc ab ipsis petere. quia certum est ꝙ boni romani propter ℞ non offenduntur. sicut nec eorum propter scriptoribus q multa peiora scripserunt quibus augustinus dicit se stilo ⁊ ocio multum imparem ideſt se minorem. stilo quidem quia eloquentiores. ocio quia studiosiores erāt. Vocatur autē studium ⁊ contemplatio ocium. qz duz quis studio ⁊ contemplationi vacat. oportz ꝙ ab exterioribus actibus ge scat. vel iō ocio quia magis eis vacabat scribere talia q̄z sibi multuz alys occupato. Idē i eodē.

f Quod salustius ait scilicet in historys suis. et sunt verba salusty ab illo loco. plurime turbe cē. vsq; ibi exclusiue. pozzo si illi cē. dic ergo salustius loquens de romanis pō mortem regis tarquiny sic. In eoꝺ.

g Plurime turbe ideſt tribulationes. nam turba ſm augustinum de verbis domini omelia. 26. non est aliō q̄ multitudo turbata.

h Seditiones vero ⁊ ad extremum bella ciuilia orta sunt cē. de quibus dictum est supra libro. 2. ⁊ plus infra dicetur hoc libro capitulo. 23.

i Dum pauci potentes quorum in gratiam pleriq; cōcesserant. ideſt multi alij non ita potentes in eorum gratiam venerant. Et propter hoc adherebant eis.

k Sub honesto patrum aut plebis nomine dominationes affectabant. ideſt cum affectarent dominari ⁊ hoc intenderent pretendebāt se agere causam patrum aliqui. aliqui causam plebis. ⁊ sic traxerunt quidam ad partem suā patres. quidam vero plebem.

l Bonisq; ⁊ malis ciues appellati. supple fuerunt nō ob merita in rempublicam. omnibus pariter corruptis ideſt malis effectis. sed vt quisq; locupletissimꝰ ⁊ iniuria validior

quia presentia defendebat idest que pro tempore illo placebant concedebant pro bono ducebatur. Dec salustius.

a Ubi erant quando valerius consul ⁊c. historiam quam hic tangit, beatus augustin⁹ narrat titus liuius libro .3. de vrbis origine, videlicet q⁹ sub consulibus tito claudio et publio valerio exules romanorum ac serui congregati i multitudie magna scilicet vsq3 ad duo milia quingentos duce quodam appio herdonio q erat sabinus. arcez capitolij occupauerūt. quo tempore inter patres ⁊ plebez pro legibus quibusdam ferendis erat dissessio dux vero herdonius promisit se ad hoc solum venisse vt exules in patriam reduceret ⁊ seruos a duro seruitutis iugo liberaret. et nisi hoc sibi cōcederetur extrema mala vrbi procuraret concitādo volscos ⁊ equos populos vicios in bellum ⁊tra ipsos. Tantus vero furor eodē tempore tribunos plebis inuasit vt in plebe diuulgarent q⁹ non esset de bello vllo timendum. quia qui arcem occupauerant erāt patrum hospites ⁊ clientes qui de consilio patrum arcez occupauerant vt plebs sic territa a legibus petendis desisteret. Publius autem valerius ad tribunos ⁊ plebem accedit eosq3 ⁊ociter corripit. q⁹ curam reipublice in tāta necessitate deserunt. aduciēs q⁹ dy eorum ab hostibus capti sunt. q⁹ iuppiter maximus ⁊ optimus. ⁊ iuno regina et numina ⁊ alij dy deeq3 obsidebantur. ⁊ q⁹ castra seruorū publicos penates tenebant. Quibus non ostantib⁹ tribuni seditionem vt prius mouerunt donec nox superueniēs eis silentium imponeret. Tusculi igitur vicini ⁊ socij romanorum auditis his que rome fiebant cum exercitu in subsidium consulum veniunt romam vt arcem ab hostibus liberent. consulēq3 valerium ducēq3 tam romani q⁹ tusculani sequuntur. ascenderuntq3 in cliuum capitolij tāq3 in vestibulum templi prouoperant. tum valerius ꝑsul acerrime dimicans inter primos occiditur. quez publius volumnius cadentez videns stati corpus tegi iussit. gerēs ipse publiusvolumni⁹ ducis officiū. tātusq3 erat ardor pugnantium romanorum ⁊ tusculorum. vt ante vincerent q⁹ scirent ducem eorum interemptum. Multi igitur exulum cede sua fedauerunt templum. multi capti sunt. herdonius interfectus ē. ⁊ capitolium restitutum ⁊ purgatum atq3 lustratum. b Ubi erāt ⁊c. de legatis missis athenas dictum fuit supra li. 2. ca. 16. Et sicut dicit tit⁹ liui⁹ li. 3. de vrbis origine non solū erāt missi vt leges atheniēsiū deferrent. sed etiam vt mores ⁊ istituta ac iura aliarū ciuitatum grecie diligenter attenderent ⁊ noscerent. Quantum vero ad dissensiones de quibus hic loquitur augustinus sciendum est q⁹ sicut dicit titus liuius ibidem eodem anno fuit magna dissensiō inter cōsules ⁊ tribūos plebis. negabant enim cōsules potestatez leges cōdēdi esse apud tribunos ⁊ plebem. tātaz enim penes se esse dicebant ⁊ p consequens leges que a tribunis late erant cum plebe nullius vigoris erāt tamen concordauerunt ⁊ consenserunt taz cōsules q⁹ tribuni omnes. vt pro legibus accipiēdis in greciam mitteret. Quātum vero ad famē ⁊ pestem de quibus hic logē augustinus narrat titus liuius ibidem. q⁹ postq⁹ sunt missi legati athēas. duo simul mala igētia orta sunt. scz fames ⁊ pestilētia taz hominū q⁹ aliorum animalium. agri qdem facti sunt eo anno steriles. vrbs autē exhausta est funeribus. nam multi et preclari eo āno mortui sunt. inter quos erat flamen quirinalis idest sacerdos quirini idest romuli. Augur etiam idest sacerdos qui prerat augurys. quattuor etiam tribuni plebis ⁊ alij magni nonnulli. De predictis sicut scribit orosius libro .2. Dum legati ad atheniēses expectantur, arma romana fames pestilentiaq3 compescuit.

c Ubi erant quando rursus ⁊c. quod hic tangitur cōtigit anno abvrbe condita. 3i3. quo ꝑm titum linium libro .4. de vrbis origine fames grauissima romanos afflixit intantum q⁹ multi spe victus amissa. ne fame diu cruciarentur se in tyberim submerserunt. propter quod prefectus āno ne. qui scilicet de victualibus pro ciuitate curam haberet precipuam. creatus est lucius minucius. qui postmodum eos qui frumenta absconderant compulit ea vendere. vt saltem habere posset ciuitas sufficienter pro vno mense. Eodem tempore fuit quidam spurius emilius equestris ordinis diues valde qui aliunde empto frumento de sua pecunia ⁊ in vrbe allato distribuit ipsum plebi que tanto allecta beneficio promisit sibi consulatuz. Ipse vero dicebat hoc sibi nimis modicum esse pro tanto beneficio. ⁊ satis parum esse si facerent ipsum regem. Ista prouenerunt ad senatum qui statim dictatorem creat lucium quintuz cincinatum iam octogenarium. Erat autem tūc potestas dictatoris qualis postmodum fuit imperatoruz nisi q⁹ solū

non ob merita in rēpublicaz incesserant omnibus periter coruptis: sz vti quisque locupletissimus et iniuria validior: q⁹ presentia defendebat: p bono ducebaē. Porro si illi scriptores historie ad honestam libertatem pertinere arbitrati sunt mala ciuitatis ꝑprie nō tacere: quam multis locis magno preconio laudare cōpulsi sūt: cum aliam veriorem quo ciues eterni legendi sunt non haberent: qd nos facere conuenit: quorū spes quāto in deo melior ⁊ certior: tāto maior debet esse libertaz: cum mala presentia ꝓpo nostro imputāt vt infirmiores imperitioresq3 mentes alienēt ab ea ciuitate: i qua sola iugiter felicitercz viuendum est. Nec in deos eorum horribiliora nos dicimus: q⁹ eorum ipsi auctores quos legunt ⁊ predicāt: qui quidē ⁊ ex ipsis que diceremus accepimus: ⁊ nullo modo dicere vel talia vel cuncta sufficimus. Ubi erant ergo illi dij qui propter exiguam fallacemq3 huius mūdi felicitatē colēdi existimātur: cum romani quibus se colendos mēdacissima astutia vēdicabant tāris calamitatib⁹ vexarentur. Ubi ē rant quādo valerius consul ⁊ ab exulibus ⁊ seruis incēsum capitolij cū defensaret occisus ē. Facilius q⁹ ipse prodesse potuit edi ionis: q⁹ illi turba tot numinū cuz suo martio atq3 optimo rege cui⁹ rēplū liberauerat subuēire. Ubi erāt quando densissimis fatigata ciuitas seditionum malis: cū legatos athēas missos: ad leges mutuandas paululū quieta oppiretur: grauj fame pestilētiaq3 vastata ē. Ubi erānt qñ rursus pp⁹ cū fame laboraret ꝑfectū

dimidio anno durabat. Magisterverò equitum sibi coaptatur seruilius abalani. Stupet hoc viso prefatus emilius vna cum plebe. interim a dictatore mittitur magister equitum ad spurium emilium vt eum vocet in iudicium. Emiliusvero infra cateruam suorum se recepit. cumq; ab apparitore deprehensus esset erectus est vt fugeret clamãdo se a patribus oppimi. eo q; plebi in tãta necessitate subuenisset Sed magister equitum ipsam vociferantem insequitur t occidit. Cum autem de hoc multus tumultus oriretur in plebe. dictator coram se plebem venire iubet pronunciatq; coram ipa emilium iuste occisum fuisse q; vocatus ad iudiciũ venire cõtempsit. t si in alys innocẽs fuisset. iussitq; dictator domos eius dirui t bona ipsius vendi ac publicari.

a Ubi erãt quãdo pestilẽtia tc. Quantum ad lectisternia de quibus facit mentionem ẽ augustinus sciendum q; in conuiuys olim fiebãt lectisternia in quibus possent viri conuiue accubare seu discũbere ideſt cubito appodiati iacere. Nam fm hugut. in capitulo cumbo bis. antiquitus consueuerunt conuiue sic iacere dum comedebant videlicet sicut modo faciunt languidi. Et sicut dicit Isidorus libro. 20. et hymologiarũ. apud romanos viri accubabãt t femine sedebant quia videbatur in femina accubitus esse turpis. t ideo romani quando iunitare volebant deos ad conuiuia faciebant lectisternia. vnde dic̃ valerius libro secundo. in principio. antiquitus femine cum viris cubantibus ideſt inclinatis t appodiatis ad lectum vel lectisterniũ super cubitos sua os sedentes cenabant que consuetudo ex hominum conuictu ad diuina penetrauit. Nam iouis epulo ideſt in conuiuio ipse iuppiter in lectum t minerua in sellam ideſt sedem ad cenam vocantur seu inuitãtur. quod etas nostra diligentius in capitolio q; in suis domibus conseruat. Ystoriam autem quam hic tangit beatus augustinus narrat titus liuius libro. 5. de vrbis origine dicens. In vrbe q; si insanabilem pestem ortam fuisse que durabat tas byeme q; estate. pro qua pellenda consilio duumuirorũ qui sacris preerant ideſt rebus diuinis. primum lectisterniũ in honorem scilicet deorum factus est rome. quia sex dys scilicet apollini. latone. diane. herculi. mercurio ac neptuno. tres lecti q; amplissimo strati sunt apparatu. Fuit autem latona mater apollinis t diane. diana vero dicitur luna sicut apollo sol. de latona vero que peperit apollinem t dianam loquitur beatus augustinus in fra libro. 18. capitulo. 13. Titus vero liuius libro secundo. de secundo bello punico narrat romanos feciſſe alia sex puluinaria ideſt lectisternia videlicet ioui t iunoni vnum. alterum neptuno ac minerue. tertium marti et veneri. quartum apollini et diane. quintum vulcano ac veste. sextũ mercurio ac cereri

b Ubi erant quando per decem tc. historia que hic tãgitur põitur supra libro. 2. capi. 17.

c Ubi erant qñ galli tc. historia quam hic tãgit augustinus habetur supra li. 2. capitulo. 22.

d Ubi erãt cuz illa insignis pestilentia tc. ō camillo quomodo vehientos expugnauit. habetur supra libro. 2. capitulo. 17. Quãtũ vero ad pestilẽtiam que ipsum consumpsit narrat titus liuius libro. 6. de vrbis origine. q; rome orta ẽ pestilẽtia que magnã mꝰtitudinẽ; homi

annone primum creauit: atq; illa fame ingruescente: spuriꝰ emilius qui esurienti multitudini frumenta largitꝰ est: regni affectati crimen incurrit: t eiusdez prefecti istantia per dictatorẽ luciũ quintũ etate decrepitũ: a quinto seruilio magistro eqtũ: cum maxio t periculosissimo tumultu ciuitatis occisus ẽ. Ubi a erãt qñ̃do pestilentia maxia exorta: dijs inutilibus ppls diu multũq; fatigatꝰ: noua lectisternia qd̃ nunq; antea fecerat exhibenda arbtratꝰ ẽ. Lecti autez sternebantur in honorẽ deorũ: vnde hoc sacrũ vel potiꝰ sacrile-b giũ nomẽ accepit. Ubi erãt: qñ per decem cõtinuos ãnos male pugnãdo crebras t magnas clades apud vebios exercitꝰ romanus acceperat: nisi per furiũ camillum tandem subuenireť: quem postea ciuitas ingrata dãnauit. Ubi erant quando galli romam ceperunt: spoliauerũt: incenderunt: cedibus impleuerunt. Ubi erant cuz illa insignis pestilentia tam ingentem stragem dedit: qua t ille furius camillus extinctus est: qui rempublicam ingratam t avebientibꝰ ante defẽdit: t de gallis postea vindicauit. Jnde in hac pestilẽtia scenicos ludos aliam novaz pestem non corporibus romanorum: sed quod est multo pernicioſius moribus intulerunt: e Ubi erãnt quãdo alia pestilẽtia grauis de venenis matronaruz exõta credita ẽ. Quaꝝ sup̃ fidẽ mꝰtraꝝ atq; nobiliũ mulierũ deprenum consumpsit. in qua t censorem vnum t vnuz edilẽ. ac tres tribunos plebis dicit mortuos fuisse. Mortuus ẽ etiam eodem anno camillus vir maxime laudis qui post reditum suum de exilio de quo dictum est supra libro. 2. capitulo. 17. quindecim annis vixit tante glorie vt cõditor vrbis romane secundus a romulo diceretur. Unde dicit eutropius libro. 2. q; honor ei post romulum secundus delatus est. t q; his temporibus immensa per continuuz biẽnium romanos pestis afflixit. De ludis vero scenicis propter eam institutis habitum est supra libro primo. ca. 31.

e Ubi erant quando alia pestilentia grauis de venenis matronarum exorta credita est: historiam que hic tangitur narrat titus liuius libro. 8. de origine vrbis dicens. ga sub cõsulibus claudio t valerio flacco cũ omnes maiores ciuitatis morerentur morbo consimili. ancilla quedaz fabio maximo edili causam promissa sibi prius impunitate indicat dicens matronas venena coquere. t si se vellent sequi consules hoc manifesto exemplo deprehenderent. secuti ergo eam inuenerunt matronas coquentes bona medicamenta hũres tamen alia recõdita. Quibꝰ delatis i forum vocatis matronis duabꝰ. quarũ vna cornelia. alia sergia vocabatur. asseruerunt ea medicamenta esse salubria que cũ ea ad preceptũ iudicis bibissent statim mortue sũt. comprehẽse sunt eaz comites que maximuz numeꝝ matronaz indicauerũt q; similia faciebãt. ex quibus. 170. dãnate sũt. Creditum aũt ẽ ꝫ magis ex alienatione mentis q; ex scelere has feciſſe. Orosius vo li. 3. dicit q; tãta multitudo fuit martonarũ in his facinoribꝰ deprehẽsaz. vt. 380. damnate simul ex his fuisse referantur. Valeriꝰ aũt li. 2.

quātūz ad nūm nex ea⁹ cōcordat cū tito liuio. ⁊ dicit q⁹ beneficij questio ⁊ legib⁹ ⁊ morib⁹ romanis vsq; ad illud tempus ignota fuit. Fuit aūt illud tp̄s vt patet ex tito liuio anno ab vrbe cōdita. 420. a Uel quando i caudias ⁊c. historiam quā hic tangit beatus augustinus narrat titus liuius li. 9. de vrbis origine in pricipio dicens. q⁹ cum esset bellū iter romanos ⁊ samnites dux samnitum ponti⁹ būit exercitū iuxta furculas caudinas. i. locū quendam sic dictum. Misit aūt pōti⁹. iomilites in habitu pastorali q; in diuersis locis pascerēt pecora iuxta uiā per quā erat exercit⁹ romanoz transiturus precipiēs q⁹ romanis venientibus ⁊ interrogantib⁹ vbi erat exercit⁹ sānitū. cocorditer rīderent. q⁹ scz iuerit ad obsidēdū zuteriā que erat ciuitas socia romanoruz. romani ergo statim decreuerūt bis auditis ire luteriā ad liberandum eā ab obsidione. Sz duplex via erat vna iuxta mare ⁊ longior. alia per furculas caudinas. quā quia breuior erat. vt citi⁹ socys subuenirent elegerūt. Laudiē aūt via illa ex vtraq; pte montib⁹ hīs solū vnū introitum ⁊ vnum exitū. p mediū duoz saltuū. inter q̄s est planicies quedā ad quā trāsito vno saltu cū pueniss̄ent. ⁊ ad aliū saltū vellēt ingredi inuenerūt sibi viam p̄clusaz deiectis arboribus i transuerso viarum ⁊ viderūt nihilomin⁹ i monte iuxta se p̄sidiū romanoz sicq; iclusi sūt vt nec retrocedere nec procedere possēt. Tandē necessitate ducti miserūt legatos ad samnites petentes vel pacē rōnabilē vel belluz. Responsuz ē iā bellatū esse. promissa ē tñ pax sub his cōditionib⁹. vt. s. romani oia arma sua redderēt. omnē q; aliā supellectilē retētis sibi tñ singuli⁹ vestimētis. sicq; oēs sub iugū trāsirēt. ⁊ primo cōsules postea alij magistratus. ⁊ deinde cetera multitudo. quā pacē romani admiserunt cū maxima sui deiectiōe necessitate coacti. sicq; cuz sui ignominia ad vrbez sūt reuersi. Et sicut dicit titus liuius libro. 3. de vrbis origine. q̄ alig⁹ mittēdus erat sub iugum eleuabant due haste. vel duo ligna. ⁊ tertium supra ponebat ex trāsuerso sicut fiūt furce quib⁹ fures suspendunt. ⁊ per mediū illoz ibat q; mittebat sub iugo i signuz perfecte subiectionis. Excētos nihilomin⁹ egtes romanos tenuerūt samnites vt essent obsides. Dāc etiā historiā eutropi⁹ li. z narrat. ⁊ oroſi⁹ li. 3. Cōtigit aūt illo vt patz ex tito. āno ab vrbe cōdita. 429. f m oroſiū aūt āno. 426. De pacto vero a romanis sic iclusis cum samnitib⁹ inito ⁊ postmodū a romanis rupto dicet infra li. 5. ca. zz.

b Ubi q̄ graui pestilētia ⁊c. historiā hic tactā tangit tit⁹ liui⁹ de vrbis origine li. 10. post mediū dicēs q⁹ āno ab vrbe cōdita. 452. erat rome pestis grauis ⁊ multa p̄digia cōtigerūt. refert etiā vt dicit i exercitu appij claudij pretoris plerosq; fulminib⁹ interemptos.

c Uel q̄ itidē alia ⁊c. hic tangit historia de esculapio et pestilentia q̄ supra habet i libro isto. ca. 12.

d Quoniā regē oium iouē. logē hic aug⁹ ironice dicēs q⁹ iupiter qui est rex oium deoz diu sederat i capitolio. nam principiuz oium tēplorum vrbis fuit tēplū iouis capitolini appellatū. sz q⁹ iupiter dū adoleuisset erat cōmisit multa stupra vt poete canūt. ⁊ etiam historie idem asserūt. fuit enim reperete. ⁊ homo īmūdissim⁹. ideo vt dic̄ aug⁹ nō vacauit sibi discere medicinaz. ppter q̄ ipe nescuit curare infirmos. nec pesti finē imponere. ideo oportuit mittere pro esculapio. quez

a vel quāndo in caudinas furculas a samnitibus obsessi ambo cum exercitu cōsules fedus cū eis fedum facere coacti sūt: ita vt equitibus romanis sexcentis obsidibus datis: ceteri amissis armis alijsq; spoliati priuatiq; tegminibus: sub iugum hostiū cum vestimentis singulis mitterentur. b Ubi quandō graui pestilentia ceteris laborantib⁹ multi etiam in exercitu ictu fulminis perierunt. c Uel quāndo itidem alia intolerabili pestilentia esculapium ab epidauro q̄si me dicū deū roma aduocare atq; d adhibere compulsa est: quōniam regem omnium iouem: qui tam diu i capitolio sedebat: multa stupra quibus adolescens vacauerat non permiserāt fortasse se discere medicinam: uel cum conspirantibus vno tēpore hostibus lucanis: bruttis: samnitibus: etruscis: ⁊ senonibus gallis primo ab eis legati peremptī sunt. Deinde cū pretore oppressus exercitus septem tribunis cum illo pereuntibus: ⁊ mi e litum tredeciz milib⁹: vel quāndo post graues ⁊ longas rome seditiones quibus ad vltimum plebs in ianiculum hostili direptione secesserat: cuius mali tā dira calamitas erat vt eius rei causa quod in extremis periculis fieri solebat ⁊ dictator crearet hortensius: qui plebe reuocata in eodem magistratu expirauit: quod nulli dictatori ante contigerat: ⁊ quid illis dīs iam

dixerūt deū medicine. In rei veritate enī esculapi⁹ fuerat pfect⁹ medic⁹. Et vt dicit Isidor⁹ li. 4. ethymologiarum. apollo pater ei⁹ apud grecos hī p̄m⁹ repertor medicine. q; inuenit p̄mū artē medicine methodicā. Esculapi⁹ vero fuit ampliator medicine ⁊ inuentor medicine experimētal. tñ fulminis ictu interyt. ⁊ tamē postmodū deificat⁹ ē. ⁊ dictus ē de⁹ medicine. e Uel cū cōspirātib⁹ vno tpe ⁊c. historiā hic tactā narrat oroſi⁹ li. 3. dicēs q⁹ āno ab vrbe cōdita. 463. dolobella ⁊ domitio consulib⁹. lucani. bruty. sānites etiā cū etruscis ⁊ gallis senonib⁹ facta societate combellū ptra romāos mollirent. ⁊ romāi ad gallos rogādos misissent legatos. galli eos iterfecerūt. pp q̄ cecili⁹ pretor missus ē cū exercitu cōtra ipsos q; etruscis veniens interfectus ē. septez tribuni plebis i illo bello occisi sūt. multi et nobiles trucidati sūt. ⁊ 18. milia romanoz militū pstrata sūt. Beat⁹ tñ aug⁹ minoꝛē ponit numez occisoꝛū.

f Uel quādo post graues ⁊c. hic tangit historia de secessione ppli in mōtē ianiculi de qua nihil alibi reperi nisi q̄ narrat luci⁹ anne⁹ flor⁹ i epitomate li. i. sic dicēs. Tertiam seditionē excitauit matrimonioz dignitas. vt plebei cum patricijs iugerēt. q; tumult⁹ i monte ianiculi duce camelio tribūo plebis exarsit. Ex q̄ pz q⁹ q̄uis lex ō ꝓnubio patz ⁊ plebis diu añ lata eēt. vt pz p titū li. 4. tñ cā hui⁹ secessiōis fuit q⁹ plebei voluerūt iūgi mīmonio cū patricijs. q̄ patricij cōcedere noluerūt. Idē vo luti⁹ flor⁹ i abbreuiatōe titi liuij sez li. ii. dicit sic. Plebs pp es alienū post graues ⁊ longas seditiōes ad vltimū secessit i ianiculū. vñ ab hortēsio dictatore deducta est. Iste etiam hortensi⁹ tulit legem plebiscita non minus valerent q̄z leges. vt patet insti-

tuta de iure naturali gentium ⁊ ciuili. ℔. sed ⁊ plebiscita.

a Tum vero tã multa bella ⁊c. Hic tangit hystoria de proletarys militie ascriptis. Quivero fuerunt dicti proletary patet per augustinũ hic. Nam cum romani cõtinue rebus bellicis vacarent ⁊ p̃ plures annos nec reb⁹ domesticis nec procreationi prolis vacare possent. cernerẽtq; ciuitatem nõ posse diu stare sine noua prole ordinauerunt q⁹ illi q nõ poterant sufficere ad militãdũ ꝓpter inopiã i vrbe manerẽt procreationi prolis vacantes. de quib⁹ oĩ A. gelli⁹ lib. 18. c. ii. q⁹ ꝑz iulũ paulũ illi qui i plebe rõana tenuissim erãt ⁊ pauperrimi. nec amplio⁹ q; mille gentum eris in censum deferebant. proletary sunt appellati. Quivero nullo aut q̃paruo ere cẽsebantur. capite censi vocabant. ⁊ nec isti nec proletary milites ascribebant nisi i tumultu maximo. qz familia eo⁹ parua aut nulla erat ꝓpter qõ amoris in patriã fidẽ ⁊ firmamentũ nõ faciebãt. proletary tñ asperis reipublice tẽporib⁹ cũ iuuẽtutis copia esset in militiã tumultuariã legabant: armaq; his suptu publico prebebant. Dicti aũt sũt proletary ab officio prolis edendo eo q; cũ re familiari parua minus possent republicã iuuare. prolis tñ gignẽde copiã frequentarent. Dec A. gelius. Hystoriã vero hic tactã a beato augustio narrat oro⁹ li. 4. dicẽs. q; anno ab vrbe cõdita. 464. tarentini cum viderent classem romanor̃ in mare pretereũtẽ eam hostiliter inuaserũt ⁊ quinq; tantũ nauibus ꝑ fugã euasis alias naues captas ad portum suũ trahũt interficientes omnes illos qui bello vtiles esse possent alios vẽdentes. Missi sunt ergo a romanis legati tarentuz qui de iniuria cõquerant sed expulsi sunt. ⁊ etiã iniurias acceperũt a tarẽtinis. Dicit enim valeri⁹ li. 2. q; vnus legatorum vrina respsus ẽ. His ergo causis ingens bellum ortũ est. Romãi vo cõsiderãtes qui ⁊ quanti essent hostes in circuitu eorum strepebant. vltima necessitate coacti pletarios ad sumendum arma coegerunt. ⁊ sic exercitu magno facto emilius cõsul romanor̃ cũ exercitu impetũ fecit in vniuersos fines tarentinor̃ igne ⁊ ferro vastans omnia. plurima etiã oppida expugnauit ⁊ iniuriã suam acceptã crudeliter vindicauit. Tarentinos vero iuuabant multi finitimorũ. q̃ꝫ etiã potentiam maxime auxit pyrrhus rex epirotarum. Epirus enim pars grecie est ⁊ tarentini erant cognati grecorum. nam lacedemones condiderunt tarentuz. pyrrh⁹ ergo totas vires epiri thessalie ⁊ macedonie habuit. elephantes etiã antea romanis incognitos. 20. in italiam de grecia secum adduxit. Prima igitur pugna iter romanos ⁊ pyrrhum cui totũ bellum ascribit q̃uis pro tarentinis ageret fuit apud eracleam ciuitatem campanie ⁊ bariz flumen contra leuinium consulem romanorum. vbi tota dies in pugna consumpta est neutra parte fugiente donec introducti essent elephantes romanis qui illud genus pugne ante non viderant horribiles ⁊ precipue equis pauentibus ad elephantium aspectum. Romani enim tunc se victos fuisse fuga sua ostenderunt. pyrrhus tamen atrocitatem cladis quam acceperat ⁊ iacturam publice protestatus est affigens titulum in templo iouis apud tarentũ in quo sic scripsit. Qui ante hoc inuicti fuerãt viri. scz romani. pater optime olympe. hos ego vici i pugna victus q; sũ ab eisdez. Et cũ increpareẽ a suis q; se victum diceret qui vicisset. respõdit. Si ego iterũ eodez modo vicor si ne vllo milite epirum reuertar. Deciderunt nihilominus de romanis i eodẽ bello peditum. i4. milia octigẽti octoginta. capti. 310. equituz vero cesi sunt. 246. capti. octigenti ⁊ duo. ꝑ⁹ hec secunda pugna inter romanos consules ⁊ pyrrhum fuit in apulie finibus. Ubi q̃uis esset clades magna ex vtraq; parte. romani tamen vicerũt. sicut hic tangit augustinus. nam pyrrhus transfixus brachio primus cessit e prelio. fabricius vero romanorum legatus tunc vulneratus est. elephantes vero subiectis iter posteriora ⁊ mollia ignibus. ardentes circuntulerũt i suo furore machinas sibi impositas ⁊ suis exitio fuerunt. i ea pugna cesa sunt romanor̃ quinq; milia. de exercitu vero pyrrhi. 20. milia. De istis pugnis eutropius li. 2. narrat hystoriam satis pulchram multa laudabilia referens de fabricio supradicto. ⁊ q⁹ i tertia pugna contra romanos fugatus est pyrrhus ⁊ reuersus in greciam apud agros ciuitatem grecie occisus est. Beatus autem augustinus tractans hic de prima pugna facit mentionem de oraculo. i. responso apollinis. Ubi sciendum est q⁹ beatus aug⁹ hic tenens sententiam verborum. ordinem ipsorum transpõit nam ipsum oraculum versus est hexameter Ennij poete talis. Dico te eaciden romanos vincere posse. Unde tullius in li. 2. de diuinatiõe ponit idem oraculũ. Aio te eacidẽ romanos vincere posse. Uocat autem pyrrhum eacidẽ qz fuit de sanguine eaci qui fuit auus achillis. Eacus autem fuit pater pelei ⁊ peleus pater achillis. Et est oraculũ illũ ambiguũ. qz põt habere duplicem sensum sicut illud. vere est canẽ comedere panẽ. Nã cũ i isto dicto te pyrrhe romanos vincere posse. sint duo accusatiui. scz te. ⁊ romãos. sensus variari põt ꝓm q⁹ vn⁹ accusatiu⁹ resoluit i nominatiuũ. vel alius. vnde vn⁹ sensus ẽ. Dico q⁹ tu pyrrhe potes vincere romanos. ali⁹ sensus ẽ. dico q⁹ te pyrrhe possũt vincere romani. Unde tulli⁹ reprobans oracula apollinis inter alia dicit sic. Oracula tua apollo vt ego opinor partiz sunt falsa. partim vero casu vera. ptim flexiloqua ⁊ obscura vt iterpres egeat iterpte. ptiz ãbigua ⁊ q̃ ad dialecticos referẽda sint. Sẽtit tñ tulli⁹ ibidẽ q; illo oraculũ ñ fuerit apollinis ꝓp tres rõnes. ꝑma qz apollo nũq; rñdit latine. scõa qz ista sors. i. rñsio grecis laudita ẽ. tertia ẽ qz pyrrhi tpib⁹ iaz apollo versus facere desierat. Beatus vero augustinus inititur alioz auctoritati. q hystorias romanas scripserũt.

b Atq; i tanta strage ⁊c. De hac strage narrat oro⁹ li. 4.

loquens de tempore belli finiti sic. Romanorum miseria nullis cessat inducys. Consumitur enim morborum malis intercapedo bellorum. et cuz foris cessatur a prelio. agitur introrsum ira de celo. Nam fabio gurgite iterum consule et gaio gemitio. pestilentia grauis vrbem precipue mulieres et pecudes inuadit. necatis enim in vtero fetibus fu

tura ple vacuauit et immaturis partubus cū periculo matrum extracti abortiui proiciebant in tantum q̄ credebat defecturam esse successionem prolis tā in hominib⁹ q̄ in iumentis.

a Ubi se credo esculapius ꝛc. Dicit beatus augustinus irridēdo esculapium et romanos qui esculapium ad se accersierunt vt morbos et pestes curaret. p⁹ cuius aduentuz contigit pestis predicta. Dicē g̃ q̄ esculapius potuit se excusare quia nō erat obstetrix. sz archiater idest medicus. potuit enim esculapi⁹ vt ironice loquamur dicere q̄ obstetrices non bene artem nouerant obstetricandi illo tempore. vel q̄ non bene exequebantur officium suum et iō erant partus abortiui.

Tulli⁹ō diui. z.

ta strage bellorum etiam pestilentia grauis exorta est mulierum. Nā priuscz maturos partus ederent: grauide morieban

a tur. Ubi se crēdo esculapius excusabat: q̄ archiatrum se nō obstetricem profitebatur. Pecudes quoqz similiter interibant: itavt iam defecturum gen⁹ani-

b malium crederet. Quid hyēs illa commemorabilis tam icredibili immanitate seuiens: vt nimbus horrenda altitudine etiā in foro per dies quadraginta manētibus: tyberis quoqz glacie duraretur? Si nostris temporib⁹ accidisset: que isti et quāta dixissent? Quid illam itidem ingens pestilētia q̄zdiu seuiuit: q̄z multos peremit? Que cum in annum alium multo grauio tenderetur: frustra presente esculapio aditum est ad libros si

c billinos. In qūo genere oraculorum sicut cicero in libris de diuinatione commemorat: magis interpretibus vt possunt: sine volunt dubia coniectātibus credi solet. Tunc ergo dictum est: eam esse causam pestilētie:

cui non subuenit se potuit excusare dicendo q̄ malum illud prouenit non ex aliqua causa naturali sed ex ira deorum. et ideo non fuit possibile remedium nisi dy placarentur. e Unde autem a multis ꝛc. Dic augustin⁹ ex oraculo sibylle inuehit contra romanos et deos eorum. quia ex quo edes deorum occupabantur a personis priuatis et

q̄ plurimas edes sacras multi occupatas priuatim tenerent:

d sic interi a magno iperitie vl⁹ de fidie crimie esculapi⁹ liberat⁹ē:

e Uñ aūtē a multis edes ille fuerāt occupate nemine. pbibente: nisi quia tante numinum turbe diu frustra fuerat supplicatuz: atqz ita paulatim loca deserebā tur a cultoribus: vt tāqz vacua sine vllius offensione ponent humanis saltem vsibus vendicari. Namqz tunc velut ad sedā dam pestilentiam diligenter repetita fuerunt atqz reparata: nisi postea codez modo neglecta atqz vsurpata latitarent: nōvti-

f q̄z mágne peritie varrōis tribueretur quod scribens de edib⁹ sacris tam multa ignorata cō-

g memorat. Sed tūc iterūz elegans non pestilentie depulsio: ñ deoꝝ excusatio. curata est.

b Az verō Ca. XVIII.

i punicis bellis cum iter vtrūqz imperiuz victoria diu anceps atqz incerta penderet: populiqz duo prealidi impetus i alterutrum fortissimos et opulentissimos agerēt: quot

non a dys vel eorum ministris signuz fuit q̄ dyeorum multiplicati erant eis inutiles. nam alioquin coluissent eos et non fuisset edes eorum in vsus alios hūanos translate.

f Nō vtiqz magne peritie varro. ꝛc. vult augustinus dicere q̄ varro in libris suis scribens de edibus sacris dicit multa ad edes illas pertinentia fuisse sibi ignota. quod possz ascribi sue imperitie. nisi edes illeiaz suo tempore fuisset ab alijs occupate vel deserte.

g Sed tūc iterimi ꝛc. hoc dicē quia licet per oraculum sibyllinum viderentur dy qui tātū malum euenire suis cultoribus permiserunt excusati ad tēp⁹. donec scilicet alia mala venirent. tamen in

b Am vero punicis Ca. XVIII.

i bellis ꝛc. In hoc capitulo beatus augustinus tractat de malis que romani sustinuerunt i bellis punicis. Et facit in hoc capitulo duo. quia prio romanis mala predicta obycit. Secundo ibi. hec istis nequaqz. ostendit quomodo hec obiectio cōtra romanos procedit et efficaciter concludit. Dicit autem bellum punicuz quod fuit inter imperium romanorum et afrorum vel carthaginēsium. Fuit autem carthago ciuitas potentissima in africa que toti africe et etiam parti hispanie scilicet vsqz ad fluuium biberum imperabat. et ideo omnes afri vocati sūt carthaginēses. ydem etiā vocati sunt peni et punici et africi. Fuerunt autem tria bella punica. vt dixi supra lib. p̄mo

reiveritate ipsi non depulerunt pestem suprādictam. sic supra libro primo capitulo. 3z. dictum est. dicit enim augustinus ipsi preuiderunt finem pestilentie cito imponendum. et ideo volebant sibi aliqua in honorē fieri ad sedādum malum illud. vt crederet p eos fuisse sadatum.

caplo.ix. Et notadū q̄ mala q̄ hic tangit augustin⁹ a p̄ncipio hui⁹ cap. vsq; ad illū locū. tūc magno metu ꝛc. acciderant in oībus bellis illis licet min⁹ in tertio q̄ in p̄mis duobus. Sicut aūt origo belli quod fuit inter romāos ⁊ pyrrhū regem fuit ciuitas tarentina cui volebat pyrrh⁹ succurrere. ita etiā fuit origo primi belli punici. Nam tarentinis audita morte pyrrhi petiuerūt auxiliū a carthaginēsibus ⁊ acceperunt. ⁊ pugnātes ꝓtra romanos victi sūt. nōdū tñ hostes a romanis iudicati. Et ideo pugna illa nō pertinet ad p̄mū bellum punicū sed ipsius circiter nouē annis precessit. ⁊ fuit primi belli occasio.

a Tūc magno metu ꝛc. Dicit narrat spāliter mala que contigerūt i p̄dicto bello punico. et q̄ specialiter b̄ loquat de tempore primi belli punici p̄z ex numero quē aug⁹ b̄ pōit dicēs q̄ scenicorum ludorū celebritas q̄s vocat seculares fuit instituta circiter cētū annos āte hoc tempus. Hoc tempore igit fuit primū bellum punicū q̄ inter institutionem ludorū istorū ⁊ primū bellū punicū fluxerūt circiter anni centū. Nā ꝑz orosiū ludi scenici instituti fuerāt anno ab vrbe cōdita. 384. primū vero bellū punicū incepit anno. 483. De istitutōe vero istorum ludorū patuit. ē. li. i. ca. xi. Fuerūt q̄ūt istituti p̄dicto remedys corpōrū cū tñ corporib⁹ nō valerēt. ⁊ vltra b̄ fuerunt corruptio aīorū. ideo dicit hic. Ex felicioribus tp̄ib⁹ memoria negligēte perierat celebritas illorū ludorū.

b Renouarūt ꝛc. Quātū ad institutionē ludorū cōsecratorū dyis inferis scz plutoni ⁊ pserpine narrat valer⁹ li. z. q̄ cū igēti pestilentia vrbs scz quātū ad boues. ⁊ agri quantum ad fruct⁹ vastarent. valesius quidā dives rustic⁹ filijs suis duobus ⁊ filiabus ad desperationem laborantibus infirmitate. orauit deos sibi familiares. vt puerorū periculū in suū caput verteretur. respōsum ē sibi. q̄ pueri salvarent si statim p tyberim fluuiū eos tarentū portasset. ibiq; ex ditis idest plutonis scz dei inferni ⁊ proserpine que dicit dea infernī ara aqua calida quā ipsi ōsiderarēt recrearet. Qui hoc itelligēs de tarento que est ciuitas magna ⁊ famosa ⁊ multū a roma distans de qua supra fcā est mentio. timuit valde nauigationem arripere tātam. tamē spe salutis puerorū iter inchoat. Cū aūt per tyberim ostiaz

munitiora regna contrita sūt: quot vrbes ample nobiles q̄z dilecte: quot afflicte: quot perdite ciuitates: q̄z longe lateq; tot regiones terreq; vastate sūt: Quotiens victi hinc atq; inde victores: quid hominum cōsumptū est: vel pugnantium militū: vl ab armis vacantium populoꝝ: Quanta vis nauiū marinis ēt prelijs oppressa: ⁊ diuersarum tempestatū varietate submersa est: Si enarrare vel cōmemorare conemur: nihil aliō q̄z scrip̄tores etiam nos erimus historie. a Tūc magno metu pertur bata romana ciuitas ad remedia vana ⁊ rideda currebat. Instaurati sunt ex auctoritate librorum sibyllinorum ludi secu lares: quorum celebritas inter centum annos fuerat instituta: felicioribusq; temporibus me b moria negligente perierat. Rē nouarunt etiam pontifices ludos sacros inferis: ⁊ ipsos abolitos annis retrorsum meliori-

bus. Mirum enim quando renouati sunt: tanta copia morientium ditatos inferos etiam ludere delectabat: cum profecto miseri homines ipsa rabida bella: ⁊ cruentas animos irates funereasq; binc atq; inde victorias magnos agerent ludos demonum ⁊ opimas epulas infec rorum. Nihil sanē miserabili⁹ primo bello punico accidit: q̄z q̄ romani ita victi sunt vt etiam regulus ille caperetur: cuius in primo ⁊ in altero libro mentionem fecimus: vir plane magn⁹ ⁊ victor antea domitorq; penorum. Qui etiam ipsū primū bellum punicum confecisset: ni si quiditate nimia laudis ⁊ glorie duriores cōditiones q̄z ferre possent fessis carthaginēsib⁹ imperasset. Illius viri ⁊ captiui tas inopinatissima: ⁊ seruitus indignissima: ⁊ iurario fidelissima: ⁊ mors crudelissima: si ōs illos non cogit erubescere: d vērum est q̄ aerei sunt: ⁊ non

tribus noctibus q: tot erant liberi curati. fecit. Cui⁹ exemplum valeri⁹ publicola qui fuit ꝯsul p̄mo āno p⁹ reges expulsos ⁊ successit i locū collatini targny studio succurrēdi ciuib⁹ secut⁹. apud eandem arā boues nigros masculos diti. ⁊ pserpine boues feminas imolauit. lectisternio q; ⁊ ludis factis trib⁹ noctib⁹ terra arā obruit sicut fuerat ante. Dec ex valerio. Patet ergo q̄ ludi isti fuerūt istituti p̄mo āno p⁹ reges expulsos q ꝑz orosiū fuit ānus. 244. ab vrbe ꝯdita. Isti vō ludi fuerūt aboliti sīc ⁊ alij ꝑz tñ postmodū tpe p̄mi belli pūici fuerūt renouati. De q̄ tpe dicit b̄ aug⁹ q̄ tāta copia morientiū ditatos iferos etiā ludere delectabat. q: tpe. s. p̄mi belli punici q̄ durauit. 23. ānis interfecta ē extraq; pte boium inumera mltitudo. quoꝝ mors tē dis idest pluto. i. de⁹ infernalis ditat⁹ ē. Unde ⁊ a dite dicitur diues ⁊ ditari. q: dis cōtinue ditat. q: boues continue morīūtur. Unī i b̄ vo q̄ dicē aug⁹ iferos ditatos alludit nomini ditis. In b̄ vo q̄ dicē eos ludere delectari. alludit ei q̄ dictū ē de ludis eis cōsecratis ⁊ renouatis. De renouatione horū ludorū apō tarētū facē tit⁹ mētionē libro. 49.

c Nihil sane miserabili⁹ ꝛc. historiā de attilio regulo q̄ b̄ tangit posui. ē. li. i. ca. 25. de qua fit etiā mētio li. 2. ca. 23.

d Uerum est q̄ aerei sunt. scilicet dyi vel demones. b̄ dicē

augustinus ꝯz opinionem apuley platonici qui posuit deos esse animalia corpus aereum habentia vt patet infra libro.8. capitulo.16. vel hoc dicit quantum ad corpora que sumunt quando visibiliter se ostendunt. condensant enim aerem ⁊ figurant vt volunt. a Nec mala illo tempore ꝛc. de malis que hic recitat augustinus scilicet factis infra vrbem per aquam ⁊ ignem loquitur orosi⁹ libro .4. ⁊ dicit q⁹ anno ab vrbe condita quingẽtesimooctauo repentina subuersio ipsius rome preuenit triumphum romanorum scilicet ō carthaginensibus. Siquidez quito luctatio ⁊ catulo aulo consulibus diuerse ignium aquarū q⁹ clades pene absumpserunt vrbem. Tyberis enim insolitis auctus imbribus ⁊ vltra opinionem vel diuturnitate vl̄ magnitudine redūdans rome edificia in plano posita eiecit. aq̄rum grauissimā cladem gratior ignis vastatio secuta est. cū ignis incertum vnde surrexerit plurimas ciuitatis partes peruagatus. hominum domorumq; miserabilem stragem fecit. deinde dum omnia in circuitu fori depopularentur edem veste corripuit. et nec quidem dys subuenientibus ignem illum qui eter⁹ putabatur temporaneus ignis oppressit. vnde etiam metellus dū ex arsuros deos eripit. vix brachio semiusto ablatus aufugit. Nec orosius. Ignem perpetuum vocat ignē qui in templo veste a virginibus que sacerdotes eius erāt continue lignis appositis fouebatur. De isto etiam incendio templi veste. ⁊ metello sacra exportante loquitur tit⁹ liuius libro.19. de vrbis origine. ⁊ ouidius libro .6. de fastis. Senecavero libro.4. declamationum. declamatione. 7. dicit metellum tunc fuisse cecatum. ⁊ ideo postmodum sacerdotiuz summum ei negatum. Vnde metellum hic augustinus vocat veste familiarissimum. quia scilicet sacra ipsius ⁊ aliorum deorum que in templo veste fuerant cum tanto sui periculo conatus est saluare.

b Vbi ei velut ivitam perpetuaz ꝛc. ideſt veste. quā ignez

a habent sanguinem. Nec mala illo tẽpore grauissima ira menia defuerunt. Nam exundāte nimis vltra morem fluuio tyberino: pene omnia vrbis plana subuersa sunt: alijs impetu q̄si torrentis ipulsis: alijs velut stagno diuturno madefactis atq; sublapsis. Istam deinde pestē ignis pernitiosior subsecutus est: qui correptis circa forum q̄ busq; celsioribus etiaz templo veste suo familiarissimo nō pe-
b percit: vbi ei veluti vitām perpetuam diligentissima substitutione lignorum: non tam honorate q̄ damnate virgines donare consueuerant. Tum vero illic ignis non tantum viuebat: ꝛz etiam seniebat. Cuius impetu
c exterrite virgines sacrā illa fatalia que iam tres in quibus fuerant presserant ciuitates: cum ab illo icēdio liberare non possent: metellus pontifex sue quo dammodo salutis oblitus: irruens ea semiustulatus abripuit. Neq; enim vel ipsū ignis agnouit: aut vero erat ibi numen qō ñ ēt si fuisset fugisset. Homo igitur poti⁹ sacris veste: q̄z illa bo

mini prodesse potuerit. Si āt a semetipsis ignem non repellebant a ciuitate cuius tueri salutem putabantur: quid contra illas aquas flammasq; poterant adiuuare: sicut etiaz res ipsa nihil ea prorsus potuisse patefecit.
d Decistis nequāq; obiicerent a nobis: si illa sacra dicerent nō tuendis his bōis temporalibus instituta: sed significandis eternis: ⁊ ideo cum ea que corpora lia visibiliaq; essent perire contingeret: nihil his rebus minui propter quas fuerant instituta: ⁊ posse ad eosdem vsus denuo reparari. Nunc vero cecitate miserabili eis sacris que perire possent fieri potuisse existimauit: vt salus terrena ⁊ temporalis felicitas ciuitatis perire nō posset. Proinde cum illis etiā manentibus sacris vel salutis contritio vel infelicitas irruisse monstratur: mutare sententiaz quam defendere nequeunt erubescunt. Ca. XIX.

e Ecūndo autem bello punico nimis longuz ē ꝓmemorare clades duoꝝ ꝓpl'oꝝ: tam longe secum la-

volunt esse. quia vitaz perpetuam donabant virgines. q⁹ semper ignem fouebant. vt dictum est.

c Sacra illa fatalia ꝛc. sacra fatalia vocat augustinus sacra palladis que de troia allata fuerāt. nam sicut dic̄ ouidius libro.6. palladium ideſt simulachrum palladis. de q̄ fatum ideſt prediuinatum est ⁊ immobiliter fatis diffinitū fuit q⁹ eo trā slato transferetur imperiuz vt supra lib. ꝓmo. capitulo secūdo dixi. fuit positū in templo veste ⁊ cum templuz arderet fuit exportatum vt dicit ouidius. et dicit hic augustinus idem. Dicit etiam q⁹ ista sacra fatalia tres in quibus fuerant presserāt ciuitates scilicet ilium. lauinium ⁊ albam. quibus successiue sacra illa habebantur i magna reuerentia. ⁊ tamē omnib⁹ ill' male accidit naz troia ⁊ alba subuersa sunt. ⁊ lauinium cito regnuz perdidit De hoc ſpradictum est libro isto ca. 4.

d Dec istis nequaq; ꝛc. Hic dicit augustin⁹ q⁹ ea que dicit ō romanis ⁊ dys eorum. de malis pene que romani passi sunt efficaciter concludunt. Cōclu

dunt enim contra eos. quia ipsi non coluerunt deos propter aliqua bona eterna ⁊ futura sed solum propter presentia. ⁊ ideo ex malis que passi sunt patet quod frustra coluerunt eos. non autem sic posset contra christianos ex malis que hic patiuntur argui quia non colunt christū propter presentia. sed propter futura.

e Ecundo autem Ca. XIX.
(8) bello punico nimis longum est cōmemorare clades duorum populoꝝ ꝛc. In hoc capitulo tractat btūs aug⁹ de malis romanoꝝ q̄ ipsi passi sunt de tpe secūdi belli punici qō mouit hānibal iperator carthaginēsiū romānis. nā sicut dicūt historiographi: orosi⁹. eutropi⁹ ⁊ tit⁹ liui⁹. cū cēt. 9. ānorum hamilchari patri suo ad aras iurauerat se contra romanos pugnaturum q̄citius posset. Valerius etiam libro nono idem narrat. ⁊ addit q⁹ hannibal designare cupiens quanto inter se odio romaz

ꝛ carthago dissiderent inflicto in terram pede suscitatoq; puluere. tunc inter eas finem belli fore dixit cum altera in terram esset redacta. Et est hic sciendum q̄ iste hannibal fuit hannibal posterior. nam fuit hannibal alius p̄or dux carthaginensium qui in primo bello punico a romanis est deuictus bello nauali. De isto vero bello punico secundo scribit Titus liuius decadem v nam ideſt. io. libros in cuius prologo dicit se scripturum bellum omniū maximū ꝛ memorabile que vnq̄ gesta sunt quod hannibale duce carthaginenses cum populo romano gesserunt. neq; n. validiores opibus vlle inter se ciuitates gētesq; contulerunt arma. neq; bis ipsis scilicet carthaginensibus ꝛ romāis vnq̄ tantum viriū fuit ꝛ non ignotas belli artes inter se sed prius expertas bello punico primo conferebant. adeo varia belli fortuna fuit vt propius periculo fuerint q̄ vicerunt. Odys etiam prope maioribus certauerunt q̄ viribus. romani enim indignati sunt victoribus .ſ. in primo bello punico victi vltra inferrent arma peni etiam indignati sunt quia videbatur eis q̄ nimis superbe ꝛ auare eis a romanis imperaretur. Cepit autem hoc bellum ſm orosium anno ab vrbe condita. 533. sub consulibus publio cornelio scipione ꝛ publio sempronio longo. Finitū autem fuit illud bellum per scipionem filiū predicti scipionis qui postmodum subiugatis afris dictus est scipio africanus accipiens nomen a gente quam subiugauit. Duauit autem hoc bellum ſm augusti. infra lib. 5. ca. 33. annis. 28. ſm orosium annis. 16. Cui concordat titus liuius li. io. de secundo bello punico. ſm vero eutropium lib. 3. annis. 19. a Hannibale q̄ppe ab hispania surgente ꝛc Sciendum est q̄ vt in precedenti ca. dixi imperiū carthaginensium ꝑtendebat se vsq; ad hiberum fluuium hispanie ita q̄ pars hispanie fuit eis subiecta. q; ergo inter hispaniam ꝛ romam mare nō mediat ideo ad vitandus maris discrimina hannibal fecit viam suam de africa in italiam per hispaniam vbi mare q̄ diuidit europam ꝛ africam strictissimū est. ꝛ q̄ ex vtraq; parte sui portus habebat carthagini subiectos. Alia causa fuit vt haberet occasionem romanos inuadendi vt in sequenti capitulo apparebit. veniens autem in hispaniam expugnauit saguntū. vt etiam dicetur in .ſe. ca. ꝛ eadem ciuitate expugnata trāsiuit montes pyreneos qui hispaniam a gallis diuidunt. ꝛ sic per gallias transiens. 19. die ſz orosium a pyreneo mōte ad alpes peruenit vbicunq; resistentiam inuenit gladio ferroq; sibi viaz apperuit. In alpibus vero gallos sibi sistentes bello supauit atq; rupes inmeabiles igne ꝛ ferro rescidit. quatriduo in his cum scipiōe quinta die pertigit ad plana italie. ſ. lombardie. habēs tūc in exercitu centū milia peditum. ꝛ viginti milia equitum. Scipio vero consul romanorum primus cum exercitu sibi occurit. cōmissoq; prelio apud flumen ticinum quod padum influit

a hānibale quippe ab hispania surgente: ꝛ pyreneis mōtibus superatis: gallia trāscursa: alpibusq; diruptis: tam longo circuitu auctis viribus: cuncta vastando: aut subigendo torrētis modo italie faucibus irruēte q̄z cruenta bella gesta sunt: q̄z multa prelia: quotiens romani superati: q̄z multa ad hostem oppida defecerunt: q̄z multa capta ꝛ oppressa: q̄z dire pugne: ꝛ totiens hannibali romana clade glorioso: Sed hec hactenꝰ. De cannensi autem mirabiliter horrendo malo quid dicaz vbi Hannibal cum esset crudelissimus: tamen tanta inimicoruz atrocissimorum cede sa
b Unde tres mōdios ānulorum aureorum carthaginem misit: quo intelligerent tantam in illo scipio grauiter vulneratus a filio suo scipione tunc admodum iuuene a morte liberatus euasit. ceso ibidem pene omni exercitu romanorum quem scipio consul ibi habuit. postmodum ab eodem consule ad fluuium trebiaz qui est iuxta placentiam iterum pugnatuz est fortuna cō simili. Sempronius vero consul alter cognito sui collegecasu ꝺ sicilia cū exercitu redyt ꝛ apud eundez fluuium cōgressus amisso exercitu fere solus euasit. In quo bello etiaz hannibal vulneratus est. q̄ postea cum primo vere in tusciaz transiret in sūmo appennino monte correptus ꝛ biduo nituibus conclusus ꝛ onustꝰ cuz exercitu obriguit. vbi magnꝰ numerus hominum. iumenta etiam sua q̄plurima ꝛ elephantes pene oēs frigore perierunt. indevero ꝓgrediens per viam paluſtrem iuxta samos maximā partem sociorū ꝛ iumentorū perdidit. ꝛ oculum quo iam dudū eger fuerat vigiliarū violentia ꝛ frigoris ac laboris amisit. Cum difficultate tamen paludes euadens ad castra flaminy cōsul' appropinquat. ꝛ flaminū apud lacū transimenuz qui modo dicitur lacus perusinꝰ excitauit ad bellū: vbi arte hannibalis totus exercitus romanorum circūuentꝰ funditꝰ trucidatꝰ est. ipse consul occisus est. ꝛ. 25. milia romanorū cesa. ꝛ sex milia capta referuntur. In hoc bello tantus fuit ardor pugnantium vt terremotum grauissimuz q̄ tam vehemens erat q̄ vrbes diruit. montes transiluit. rupes deiecit. ꝛ flumina retrorsum coegit. milites nō sentirent. Post hec secuta est pugna cannensis ideſt apō cannas vicum apulie. vbi pugnauit hannibal contra duos cōsules scilicet Emiliū paulum ꝛ Terentiū varronem. ꝛ interfecta sunt romanorū. 44. milia. ꝛ de exercitu hannibalis magna pars cesa est. peryt aūt in eo bello Emilius paulus consul. ꝛ cōsulares ꝛ pretorij viri. 20. interfecti sunt. senatores. 30. vel occisi vel capti. nobiles viri. 300. pedestrium militū. 40. milia. equitum tria milia quingenti. Varro autem consul alter cum quinquaginta equitibꝰ fugit venusiam. nec dubium est quin dies illa vltima fuisset romani status. si hannibal ad inuadendum vrbem mox pꝰ victoriam contendisset. In nulla pugna contra penos romani sic afflicti sunt. ꝛ ex tunc multe ciuitates italie prius romanis subiecte a romanis discesserunt ꝛ hannibali adheserunt. inter quas capua erat precipua. Sciendus autem q̄ preter istas pugnas. inter hannibalem ꝛ romanos fuerunt alie pugne multe. ꝛ nunc quidez romani nūc autem carthaginenses superiores erant. Similiter dum hannibal pugnat in italia. frater suus hastrubal pugnauit contra romanos in hispania. qui duos scipiones fratres ꝛ duces romanorum missos in hispaniam contra ipz occidit ꝛ multas strages romanorum fecit.

b Tres modios annulorū aureo ꝛ cē. Orosius quantū ad numerum modiorum concordat cum augustino. Titus vero liuius libro tertio de scōo bello punico dicit q̄.

ānulorum aureorum tantus fuit aceruus vt ſm aliquos auctores vltra tres modios cum dimidio explerent. dicit tamen q̄ propius eſt vero non plus vno modio fuiſſe.

a Atq̄ hinc ſtrages ⁊c. vult augustinus dicere q̄ hinc. i. ex numero anulorum qui ſolum nobiliorib⁹ ⁊ maioribus interfectis detracti fuerunt carthaginem tranſiuiſſo cō-

ɣcere potuerūt carthaginenſes melius quanta fuerit aliorū romanorū minus nobilium interfecta multitudo q̄ videret eis poſſe per modū alium nunciari.

b Deiq̄ tāta militū ⁊c. Quātū ad hoc narrat orosius libro. 4. q̄ poſt dictam cladem romanorum adeo deſperauerunt romani q̄ ſenatores de relinquēda italia ⁊ locis alijs ad habitādum ſibi querēdis conſilium iēundum putauerunt. quod ⁊ cō firmatum fuiſſet. niſi cornelius ſcipio tribunus tunc militū qui poſtmoduz ſcipio africanus appellatus eſt.

prelio dignitatem cecidiſſe romanam: vt facilius eaz caperet menſura q̄ numerus: atq̄ hinc a ſtragē turbe cetere: tanto vtiq̄ numeroſiorꝭ: quāto iſirmioris: que ſine ānulis iacebat: cō ijctenda potius q̄z nūcianda putaretur. Deniq̄ tanta militū inopia ſecuta eſt: vt romani reos facinorum propoſita impunitate colligerent: ſeruitia libertate donarēt: atq̄ ex illis pudenduſ non tam ſupplereturq̄z inſtitueretur exercitus. Seruis itaq̄z immo ne faciamus iniuriam tā libertis: pro romana republica pugnaturis arma defuerūt. Detracta ſunt templis: tāq̄z romani dijs ſuis dicerent. Ponite que tādiu inutiliter habuiſtis: ſi forte aliquid vtile inde facere poſſint noſtra mancipia: vnde vos noſtra numina nihil facere potuiſtis. Tūc etiām ſtipendijs ſufficiendis cum deſeciſſet erariū: in vſus publicos opes venere priuate: adeo vnoquoq̄z id quod habuit conferēte: vt preter ſingl'os ānulos aureos: ſingulaſq̄z bullas miſerabilia dignitatis inſignia: nihil ſibi auri ſenatus ipſe: quanto magis ceteri ordines tribuſq̄z relinquerēt. Quis ferret iſtos ſi noſtris temporibus ad hanc inopiam cogerentur: cum eos mō vix feramus: quando pro ſuperflua voluptate plura donantur biſtrionibus q̄z tunc legionib⁹ pro extrema ſalute collata ſunt

Ed in bis. La. xx.

ſ omnibus belli punici ſcō mal' mihi mirabili⁹ ac miſabili q̄rela digni⁹ q̄z exitiū ſagūtioꝝ fuit. Nec q̄ppe biſpārie ciuitas amiciſſima populi romani: cū eidem populo fidē ſeruat: uerſa eſt. Dic enim

patet per oroſium libro quarto. Eſt autem erarium locus vbi pecunia publica reponitur tū illud de quo hic loquit augustin⁹ cōtigit poſt interfectionem duorū ſcipionū in biſpania. ſ. anno. 9. belli punici ſecundi. nam ſm oroſium tunc auctoritate conſulum. ſ. claudij marci ⁊ valerij lauinij aurum ⁊ argentū ſignatū ad queſtores oēs ſenatores palam in erarium contulerunt ita vt nihil preter ānulos ſingulos. bullaſq̄z ſibi ac filijs ⁊ deinde per filias ⁊ vxores auri trū ſingulas vncias ⁊ argenti nō plꝰ q̄z ſingulas reliquerent. Titus vero liuius de ſecundo bello punico libro. 6. narrat q̄ cuz p ſupplemento remigum nauib⁹ deeſſent tā homines q̄z pecunia. valerius leuinus⁹ conſul cō ſilium dedit. cū patres qd agendum foret deſi tarent in hunc modum. Sicut magiſtratus ſit honore ſenatui ⁊ ſenatus populo. ſic conuenit vt ducem ſe exhibeat ad omnia ſubeundum. Igitur ſi volumus q̄ perſōe ſuate remiges exhibeant. primo imperemus nobiſmetipſis. Omnes ergo ſenatores conferamus cras in publicum aurum ⁊ argentum. ita q̄ quilibet ſibi ānulos ⁊ coniugi ⁊ liberis et filio bullam. ⁊ quibus vxor ſit vel filie ſingulas relinquāt vncias auri. qui curuli ſella ſederunt ad reddenda indicia relinquant ſibi equi ornamenta de argēto ⁊ tot libras vt poſſint habere deorum imagines ⁊ patellam ad libamina ſacrificiorum. Ceteri ſenatores libram argenti tātum vnam ſibi relinquant ⁊ eris ſignati quinq̄z milia in ſingulas res familiares. Sicq̄ factum eſt approbantibuſ omnibus hoc conſilium tantumq̄z pecunie allatum ē vt triumuiri quorum officium erat pecuniam recipere ⁊ receptam ſcribere ad hoc non ſufficerent. Eſt autem bulla quoddam ornamentum nobilium puerorum. ſolebāt enim bullas aureas quaſdam rotundas admodum bullarum que in aqua erumpunt per corrigiam a collo dependentes portare. Capitulū. xx

c Tunc etiā ſtipēdijs ⁊c. Dic ſciendū q̄ lz ſtati p⁹ cladem cānenſē ſuppleretur defectus erary. i pecunie publice. vt

d Ed in bis omnibus belli punici ſecūdi malis ⁊c.

e In hoc capitulo tractat beatus Auguſtinus de quodam malo qō ſuſtinuerunt romani in amicis ſuis tempore ſecūdi belli punici vel paz añ. Naz ſi in ciptam⁹ ſcōm bellum punicum a bello q̄e quo hānibal incepit bellare contra romanos directe. tunc malum de quo loquitur hic auguſtinus preceſſit bellum punicum ſecundum ⁊ fuit eius occaſio. ⁊ tūc dicem⁹ q̄ bellum pu-

nicum scõm incepit anno ab vrbe cõdita. ccxxxiiij. Si vero incipiamus cõputare annos huius belli ab eo tempore quo hannibal incepit pugnare contra romanos directe vel indirecte sicut augustinus hic cõputat: tunc accidit malum ℞ primo anno belli punici i dest anno ab vrbe condita. ccxxxiij. quia eo anno secundum orosium pugnauit cõtra saguntinos amicos romanorũ ¶ Facit autẽ aug. in hoc capitulo duo. primo enim predictũ malũ describit. Et secundo ibi. hic aliquid ageret ꝛc. contra deos propter hoc malũ inuehit. Fuit autẽ hoc malũ destructio sagũti. Fuit autem saguntum ciuitas quedam potẽtissima in hispania sita in cõfinio imperij africãi impio romanorũ non sb̃iecta. sed tñ romanorũ socia ⁊ amica. Sciens hãnibal q̃ inde possz habere occasionẽz pugnãdi cõtra romãos qz si saguntum obsideret vt expugnaretur. romãi succurerẽt vt eos ꝺefẽderẽt vl̃ vindicarent iõ prius cõtra saguntũ q̃ contra romanos se mouit. Ideo autẽz occasionẽ cõtra romanos pugnãdi q̃siuit ne videret pacẽ iter romãos ⁊ carthaginenses p̃ primũ bellũ punicũ factã p fide violare. vt pz p titũ liuiũ de scõo bello punico li. i. q etiã narrat q̃ hãnibal p̃mo impugnauit ciuitates vicinas sagũti que non erant de societate ⁊ confederatione romanorũ querendo occasionẽ expugnãdi saguntũ. Cũ vo p̃mo saguntinos conflictos ⁊ in ciuitate refugientes obsideret. legatis romãorũ ad se missis vt ab obsidiõe recederet. illusit dicẽs se rebus bellicis cõtra hostes itẽtũ nõ posse ipsos audire. Profecti igitur legati carthaginem cõquerunt frustra de federe pacis iã rupto. inde romã redeũt. Sed interim dũ sic negociat saguntũ euersũ est ⁊ destructũ in maximũ vituperiũ romanorũ. q i tali necessitate nõ succurerũt vt debẽt socys ⁊ amicis. Sagũtini vo priusq̃ ciuitas caperet tantum cruciabant fame q̃ suorũ mortuorũ cadaueribus pascebant. ⁊ cũ miles quidã hãnibalis amicus sagũtinorũ volẽs vitam saltem ciuiũ saluare promitteret eis vitã ⁊ locũ aliũ vbi posset sibi ciuitatẽ cõstruere. dũ tam hãnibali sagũtũ cũ auro ⁊ argẽto ipoꝝ rederẽt: ipsi tpe deliberatõis accepto: rogũ maximũ i medio ciuitatis accẽderũt ⁊ p̃mo i eo oẽ aurũ ⁊ argẽtũ suũ cũ reliq̃ supellectili piecerũt. ⁊ postea cesis vxoribꝫ ⁊ liberis se in ignem vnanimiter p̃cipitauerũt. a Hic aliqd agerẽt ꝛc. Hic inuehit aug. ꝓtra deos q erãt mediatores societatis firmate iter romanos ⁊ sagũtinos p̃ quos iuratũ erat ad cõfirmãdũ societatẽ illaz ⁊ iõ si potuissẽt debuerũt sagũtinos ꝺefẽdere q tam ꝓstãter iuramẽtũ p̃ eos factuz seruauerũt Vocat aũt h̃ aug. deos illos hellunones .i. voraces seu insaciabiles q̃ nebulões. i. gulosos ⁊ glutões q; nõ potuerũt sacrificys eis oblatis satiãi. q; sp plura ⁊ plura a suis cultoribus expet ebant

hãnibal fracto fedre romano rum causas q̃siuit: qb9 eos irritaret ad bellũ. Sagũtũ ergo ferociter obsidebat. Quod vbi rome auditũ est: missi sunt legati ad hannibalem vt ab eo obsidione discederet. Contempti carthaginem pergũt: querimoniã qz deponũt federis rupti: infectoq; negocio romam redeũt. Dum he more aguntur: misera illa ciuitas opulẽtissima: sue reipublice: romaneq; carissima octauo vel nono a penis mense deleta est. Cui9 interitũ legere: quãtomagis scribere horroris est. Breuiter tamen eum commemorabo: ad rez quippe que agitur multum pertinet. Primo fame contabuit: nam etiam suorũ cadaueri9 a nõnullis pasta perhibetur. Deide fessa omnium rez: ne saltem captiua in manus hannibalis peruenirent: ingentem rogũ publice struxit i quem ardẽtẽ ferro etiam trucidatos omnes se suosq; miserũt Hic ãliquid agerent duelliões atq; nebulones sacrificiorum adipibus inhiantes: ⁊ fallaciꝫ diuinationũ caligine decipiẽtes a hic aliqd ãgerẽt si ciuitati populi romani amicissime sb̃uenirẽt ⁊ fidei conseruatõe pereuntem perire nõ sinerẽt. Ipsi vtiq; medũ p̃fuerũt: cum romane reipublice interiecto federe copulata ẽ. Custodiens itaq; fidelit quod ipsis p̃sidib9 placito ilꝛerat: fide vinxerat: iuratiõe constrinxerat: a perfido obsessa: oppressa: consumpta ẽ. Si ipsi dũ b tẽpẽstate atq; fulminibus hannibalem postea romanis p̃ortimuz menibus terruerũt: longeq; miserũt: tũc primũ tale aliqd facerẽt: audeo qppe dicere: honestius illos p̃o amicis romanorũ iõ pielitãtibus: ne romãis frangerẽt fidem: ⁊ nullam opẽ tũc habẽtibus: q̃ ꝑ ipsis romanis: qui pro se pugnabant atq; aduersus hannibalem opulenti erant: potuisse tempestate seuire. Si ergo tutores essẽt romane felicitatis ⁊ glozie: tam graue ab ea crimẽ saguntine calamitatis auerterent. Nunc vero q̃ stulte creditur dijs illis defensoribus romam victor hanperuiam latinam profectus ad anienem fluuium tribus miliaribus ab vrbe consedit incredibili totius ciuitatis metu: ⁊ cum matrone pauore amentes per propugnacula currerent primeq; pro muris pugnare gestirent. hannibal cum expeditis equitibus vsq; ad portam collinam accessit. deinde omnem exercitum suum in aciem direxit Sed ⁊ consules non detractauerunt pugnam vbi autez acies vtriusq; partis exposite exiterunt. tantus se subito imber niuibus grandine mixtus effudit. vt turbata agmina vix armis retentis in sua se castra reciperent. Deinde reddita sereni tate cum in campum atq; in aciem redissent exercitus: rursus violentior fusa tempestas magis eos terruit ⁊ territos in tentoria sua redire coegit. Tunc conuersus in religionẽ hãnibal dixisse fert potiende sibi rome mõ volũtatẽ. mõ ptãtẽ nõ dari. quia scilicet quando potuit statim p̃ stragem canensem non habuit volũtatem. sed quando voluit non hũit ptãtem romam

b Si ipsi dũ tẽpestate atq; ꝛc. Hic sciendum q̃ sicut narrat orosius libro. 4. Anno decimo postq̃ hanibal in italiam vẽit cneo fuluio et sulpitio consulibus hanibal ꝺ campania mouit exercitum ⁊

obtinẽdi. Hanc hiſtoriam narrat titus liuius libro ſexto de ſecundo bello punico. Iſtas vero tempeſtates que hãnibalem coegerunt ab incepto deſiſtere. aſcripſerunt romani dijs ſuis quaſi haberent in ſua poteſtate tempeſtates immittere quando vellent. quod ſi ita eſſet dicit auguſtinus q̃ multomagis debuerant terruiſſe hãnibalem quando impugnauit ſagũtios

a Niſi q̃ de illo regulo ꝛc̃. de ipſo fuit dictum ſupra libro iſto capitulo octimo octauo. ꝛ libro primo. ca. 15.

Ca. XXI

b Orro i p terſecũdum ꝛc̃ In hoc capitulo tractat beatus auguſtinus de malis q̃ romãi paſſi ſũt poſt ſecundum bellum punicũ finitum. ꝛ primo obycit dijs falſis mala que paſſi ſunt romani inter ſecundum bellum punicum ꝛ tertium. inter que duo bella fluxerunt ſecũdum Oroſium. anni circiter. l. Secundo ibi. ſed vltimo bello ꝛc̃. obycit eis mala que paſſi ſunt poſt tertium bellum punicũ.

c Quando Saluſtius ꝛc̃. hoc dicit Saluſtius i hiſtorijs romanorũ. q̃s ſcripſit

d Scipio ille ꝛc̃. Ad intel le' ctum huius ptis ſciendũ eſt q̃ multi fuerũt ſcipiones valde famoſi. quorũ duo fratres erant. ſ. publi⁹ cornelius ſcipio cõſul romanorũ primo anno ſecũdi belli punici. ꝛ alter. ſ. cneus ſcipio qui fuit dux romanorũ in hiſpania contra magonẽ ducem penorũ quem vicit ꝛ cepit. Ambo vero iſti ab haſtrubale fratre hãnibalis poſtmodũ inijſ hpania interfecti ſunt. Erãt aũt ꝛ alij duo ſcipiones filij predicti publij cornelij ſcipionis. quorum vnus dict⁹ fuit publius ſcipio africanus. q̃ hannibalez finaliter vicit. ꝛ africam debellauit. alter vero dictus eſt lutius ſcipio aſiatic⁹ quia aſiam minorem vicit ꝛ de ea triumphauit. prim⁹ aũt iſtorum duorũ dictus eſt africanus ſuperior. Erat autez alius ſcipio nepos eius. qui quia in tertio bello pũico africam vicit ꝛ carthaginem deleuit dictus eſt africanus. ſed

poſterior. Poſt iſtos erat ſcipio naſica qui fm ti. liuiũ fuit filius Cnei ſcipionis predicti. de iſto dictũ eſt ſupra li. i. ca. 30. Loquitur vero aug. in ꝓpoſito õ ſcipione africano priore. ipſe enim romam ꝛ italiã ſaluauit finaliter in ſecundo bello punico. Nam hannibale adhuc italiã peruagante ipſe traiecit exercitum in africam vbi occiſa in locis diuerſis maxima multitudine afrorum tãtum carthaginẽſes terruit ꝛ oppreſſit vt neceſſitate ducti. hãnibalẽ cum ſuo exercitu in defenſionez ſui de italia reuocarent. qui flens mox reliquit italiam. ꝛ veniens in africam colloquium ſcipionis petit. ꝛ cum primo occurſu ſe diu attoniti admiratiõe mutua duo clariſſimi ꝓncipes ſuſpexiſſet. tractatum pacis habuerunt. ſed infecto pacis negocio pugnatũ eſt. ꝛ victus eſt hannibal interfectis carthaginenſibus pluſq̃. 20. milibus. Deinde fugiẽs venit carthaginez perſuaſitq̃ ſenatui vt pacẽ peteret quia nulla ſpes alia ſuperat. paꝛro. q̃ ſcipionem õ voluntate ſenatuſ populiq̃ romani conceſſa ẽ

naues tñ pluſq̃ quingente in altum mare producte in conſpectu ciuitatis carthaginenſis incenſe ſunt.

e Cuius ab adoleſcentia ꝛc̃. Quantũ ad illud quod hic tangitur narrat Titus liuius de ſecundo bello punico libro ſexto. q̃ ex quo iſte Scipio pueritiam exegit. nullo die egit rempublicam aliquam vel priuatam antequã iret in capitolium ideſt iouis templum. ingreſſuſq̃ templum conſederet ibi ꝛ quaſi teneret conſilium in ſecreto. hic mos ſeruatus per totaz vitã ſeu conſulto ſeu temere fidem de ſe fecit. Et opinio vulgata fuit ipſum eſſe filium ſtirpis diuine. In iſtis etiaz cum dicto Tito liuio concordat. A. gelli⁹ li. 7. Dicunt enim q̃ õ olympiade philippi regis vxore alexandri matre in hiſtoria greca ſcriptum ẽ. ſ. de dracone cũ ea cubante. i. ioue hamonẽ i ſpe

enim fidei ſeruate iraſcuntur illi dijs: querant perfidos a quib⁹ colantur. Si autẽ etiã illis propitijs multis grauibuſq̃ cruciatibus afflicti: interire homines ciuitateſq̃ poſſint nullo fructu felicitatis coluntur. Deſinãt igitur ſuccenſere qui ſacris deorũ ſuorum perditis: ſe infelices factos eſſe putant. Poſſent enim illis non ſolum manentibus verumetiam fauentibus nõ ſicut modo de miſeria murmurare: ſed ſicut tunc regulus ꝛ ſaguntini excruciati horribiliter etiaz penitus interire.

Ca. XXII.

b Orro iter ſecũdũ ꝛ poſtremũ bellũ carthaginẽſe quãdo ſalu. optimis moribus ꝛ maxima concordia vixit egiſſe romanos: multa enim pretereo ſuſcepti operis modũ cogitans: eodem ergo ipſo tẽpore morũ optimoꝛ maximeq̃ concordie ſcipio ile rome italieq̃ liberatoꝛ: eiſdemq̃ belli punici ſecundi tam horrendi: taz exitioſi: tam periculoſi p̃clar⁹ mirabiliſq̃ cõfectoꝛ: victoꝛ hannibalis: dominatoꝛq̃ carthaginis: cuius ab adõ leſcentia vita deſcribitur dijs

cie draconis.pp quod filiū iouis hamonis se credidit:illud de publy scipionis quoq; matre q̄ p̄or africanꝰ dictus est memorie datū eē. Nam q̄ de vita ⁊ rebꝰ africani scripserunt matrem eiꝰ diu sterilē extimatā tradūt. publium quoque scipionem cum quo nupta erat liberos desperasse.postea in cubiculo atq; in lecto cum absente marito sola cubaret obdormienti sibi repente iuxta eā ingentem anguē eūq; his q̄ viderant territis ac clamantibus elapsum inuenirē posse id ipsum publium scipionez.s. maritū ad aruspices retulisse q̄ facto sacrificio responderunt. soze vt liberi nascerentur.vnde ⁊ mulier cito pꝰ concepit hūc scipionē africanū.ipsi ēt ydē scriptores mandauerūt lris hūc scipionē solitus pulsq; illucescēret in capitoliū venire ac iubere aperiri cellam iouis.atq; ibi solitariū diu morari quasi consultantē de republica cū ioue. Edituos quoq;.i. custodes eiusdem tēpli sepe iurasse q̄ solū eo tēpore cū capitoliū ingredere tur.canes qui in alios seuiebāt.neq; latrauerūt cōtra eū neq; in eū incurrerunt. a Inimicoꝝ accusatiōibꝰ ⁊c. narrat quantū ad exiliū scipionis libz.4.oro.q̄ sub consulibꝰ Marco claudio ⁊ Quinto fabio abvrbe ingrata sibi diu exulās morbo periit. Eutropius li.4.dicit q̄ diu exulans apud amiternū morbo periit:eodē anno quo hānibal cum videret a Prusia rege bithynie ad quez fugerat se romanis tradendū venenum bibens ne vinus romanis traderet̄ mortuus est. Ualeriꝰ aūt libro.5.ca.de ingratis dicit q̄ romani eiꝰ clarissima opera etiam iniurys pensabant.i.recōpensabant:nam ciuitatis ignobilis ⁊ deserte paludis eū acolam fecerūt:ciusq; volūtary exily acerbitatem non tacitꝰ ad inferos tulit. Sepulchro enim suo sic inscripsit. Ingrata patria ne ossa quidem mea habes .cineres enim suos negauit.s.roma.quā in cineres collabi passus non est. Dicit aūt Ualerius suū exiliū fuisse volūtariū q̄ videns maliciam accusantiū q̄ eū de quadā summa pecunie accusabant ⁊ sepiꝰ impetebāt:quā debuerat erario tradidisse vt dicebāt. de qua loquit̄ Ualeriꝰ lib.3.ca. 7.vnde ſm ipsum.cū quadā vice de ea impetereť respondit. Nec enim puto eo malignitatis ventū: vt ō mea innocentia cōquerendū sit. Nā cū africā totā potestati vestre subiecerim.nihil in ea q̄ meū dicerek p̄ter cognomē retinui. Non me igit̄ punice.nō fratrē meū asiatice gaze aduarū reddiderūt. Sed vterq; nostrū magis inuidia q̄ pecunia locupletior est. Uidēs igitur ⁊ accusantiū maliciā ⁊ ingratitudinem ciuiū indignatus sponte de vrbe recessit.sicut narrat Titus liuiꝰ de bello macedonico libro.7. circa finem. De cuius etiā sepultura dicit ibidē sic. Multa in scipionis morte.funere.sepulchro in diuersa trahunt ideſt multa q̄ ad ista tria diuersimode scripserūt anctōes vel narrauerūt homines ⁊ cui fame assētiā nō habeo.naz alig dicūt eo anno quo mortuus est rome delatū.aly vero cum linternis ⁊ mortuum ⁊ sepultum.naz in vtroq; loco monumenta ostenduntur ⁊ statue. Nam linterni monumentū est:monumentaq; statua imposita fuit.quam tē pestate deiectā nup ipsi vidim⁹. Rome etiā extra portam capenā in scipionū monumēto tres statue sūt quarū due publy ⁊ lucy scipionū dicunt.tertia Enny poete. Dec ex tito liuio. b Deinde tunc primū ⁊c.s.post mortē africani. vel pꝰ scōz bellū punicum vtroq; enim mō verū est quod hic dicit. Et ē sciendū q̄ gal logreci sunt illi quos apostol galathas vocat.⁊ fuerunt filij gallorū q̄ vsq; ad greciam processerūt ⁊ ibi remanserūt.de qbꝰ Justinꝰ libro.24. multa scripsit.⁊ est gallo grecia seu galathia prouincia quedam asie minoris ſm isido. Et iō hmōi luxuriam .i.luxū deliciaꝝ vocat hic aug.luxuriā asiaticā. Fuit enim asia minor tāte luxurie.i.luxui delitiaꝝ dedita q̄ ipa mltas gētes corrupit sui imitatiōe. vñ dicit vale.li.2.ca.i.q̄ spartana ciuitas.i.lacedemonia lycurgi legibus obtēperās aliq̄diu oculos ciuiū a cōtemplādo retraxit cū asiāe illecebris eiꝰ capti ad delicatꝰ vite genus plaberenť.audierť enī inde letitiam ⁊ moderatos sumptꝰ ⁊ oia nō necessarie voluptatis gnā fluxisse. Quātū vo ad illō q̄ tāgit B aug.de ista luxuria rome introducta dic̄ vale.li.9.ca.i. sic. Urbi aut̄ nostre scōi belli punici finis ⁊ philippꝰ rex macedonie deuictꝰ licētioziſ vite fiduciā dedit.vñ ti.liniꝰ de bello macedonico li.8.loquēs de exercitu manly vol sonis q̄ gallogrechos.i.galathas subiugauit:dicit sic. Luxurie pegrine origo ab asiatico exercitu inuecta est.inde pmū lectos eratos.vestē stragulatā preciosā.plagulasq; ⁊ alia textilia ⁊ que tūc magnifice suppellectilis habebant monopedia ⁊ abacos romani aduexerūt. Tūc psaltrie sābuceq; ⁊ cōuiuia.alia quoq; ludoꝝ oblectamēta addita epulis.epule q̄z ipe ⁊ cura ⁊ sūptu maioze appari cepte. tē coquos vilissimū antiqꝰ mācipiū ⁊ estimatōe ⁊ vsu i pcio eē.⁊ q̄ ministeriū fuerat.ars haberi cepta ē.vix tñ illa q̄ cōspiciebanť:semina erāt future luxurie. Dec ti.liniꝰ. Uocat aūt hic aug.lectos eratos.lectos deauratos.vel ptim aureos.nā ſz bug.moſ eris nitet aut ⁊ oē metallū.ab ere autē ſz eūdē oſ erat⁹. Stragulū aūt vocat vestē diuersoꝝ colorꝝ.psaltrias vocat instrumēta musica.

c Sed nūc de his malꝰ ⁊c. intētio aug.in hoc li.est loqui ō malis pene ⁊ nō de malis culpe.ideo excusat se a prosecutione eoꝝ que concernūt p̄dictam luxuriā quaz homo patiť nō intolerabiliter sed libēter.tñ occasionē habuit loquēdi de predicta luxuria ppverba salusty.

d Lata ē ēt illa lex voconia ⁊c. Sic vocata ē lex illa ab eiꝰ auctore q̄ vocon⁹ dictꝰ ē q̄ iniq̄ fuit ⁊ grauis.q̄ ſm eā si q̄s haberet tantum filiam vnicam ⁊ non plures liberos illa filia non succederet in hereditate.quod videtur iniquum in personis priuatis.quamuis rationabilis esse posset in publicis personis sicut regibus ⁊ principibus. Cuiꝰ legis iniqtas pz ex filiabꝰ saphaat nūeri.37.q̄ cū peterent

successionem patris q̄ absq; masculina prole decessit. rñdit dñs. iustam rem postulāt filie salphaat. Vanc vero legem voconiā suasit cato censor⁹ in oratione quadam sic dicit A. gellius lib 20. 6. De hoc dicit titus liuius li. 4. ab vrbe condita. q̄ voconius saxa tribun⁹ plebis legem illam tulit. Suasit vero eam Mar. cato cui⁹ extat oratio. A. gellius vero libro p̄mo capi. xx. de hac lege sic dicit. qd vtili⁹ plebiscito voconio. de coercendis mulier⁹ hereditatibus Bea. aut̄ gre. libro. 35. moralium. vsus inquit vite veteris non habebat vt heredi-tatem femine inter masculos sortirent̄. quia legis seueritas fortia eligens infirma cōtēnens districta potius studunt q̄ benigna sancire.

a Bellis tantummodo foris ⁊c. Hic sciendū est q⁹ p⁹ secūdū bellum punicū finitū cōtinuo secutū est bellū macedonicū primū cōtra philippū regē macedonie. non q̄dem cōtra philippum patrem alexandri magn⁹ q̄ diu ante mortu⁹ fuit. sed contra philippum alium qui in secundo bello punico hannibali cōtra romanos promisit auxilium. quo deuicto ⁊ quo ad philippum bello macedonico primo finito. secutū est bellū syriacū cōtra antiochū regem syrie. ⁊ eo deuicto secutū est bellū merito p̄z oro. inter bella maxima referendū bellū. s. macedonicū scōz contra perseū filium philippi regis macedonū supradicti patre suo defūcto. deuicto aūt pseo ⁊ capto. secutū ē bellū cōtra celtiberos in hispania. romāis nimis terribiles nam metus eorū ita romanos inuasit. vt non esset aliqs q̄ miles vel legatus auderet in hispaniā ire. nisi q⁹ publi⁹ scipio q̄ postmodū dictus est african⁹ posterior. se ad eum dū vltro obtulit. Uenienstaūt in hispaniā maximā gētiū stragē fecit. Secutū ē deinde tertiū bellū pūicū. Preter dictaq̄ bella q̄ famosa ⁊ notabilia fuerūt. habuerūt etiā romani iter scōz ⁊ tertiū bellū punicū bella alia cū diuersis gentib⁹ multa. s. bellū etolicū. bistricū. gallogrecū. illiricū. ⁊ macedonicū tertiū. sed oia fuerūt lōge a vrbe.

b Domi aūt mille ⁊c. mille. n. ⁊. valde multa. patet iam supra de scipiōe africano superiore. Et idē etiā apparet in fratre suo scipione asiatico. q̄ etiā sicut narrat valerius libro. 5. deuicta asia ⁊ populo romano adiecta tanq̄ fur pecunie publice. ideſt re⁹ peculatus in carcerem duci iussus est. nō enim talia potuissent tantis viris inferri sine magnis ⁊ multis discordijs ī ciuitate. c Sed vltimo bello punico ⁊c. vltimum bellū punicū fuit tertium de quo narrat orosius li. 4. q⁹ anno a vrbe condita sexcentesimo secūdo. lucio censorio ⁊ marco manlio consulibus tertiū bellū punicū exortū est. Cum enim censeret senatus carthaginem delendam profecti in africam consules. ⁊ scipio tūc tribunus militū prope vricaz castra tenuerūt vbi carthaginensibus ad se vocatis iussisq; vt arma ⁊ naues traderent. tanta vis armorū repente tradita est vt facile ex his tota africa armari potuisset armis vero suis iā traditis iussi fūt vrbe relicta recedeſ p̄ cultra mari. 10. milib⁹ passuū tunc dolorem ⁊ desperatōez cōtulerūt: aut defensuri ciuitatē aut cuz ea sepeliendi. duos ergo bastrubales. s. duces sibi eligūt. ⁊ arma facere aggressi sunt. eris ferriq; inopiaz auro ⁊ argēto suppleuerunt. Cōsules igitur carthaginē delere statuūt. c⁹ muri. 30. milia passuum tenebant. Cōsules igitur q̄uis aliquam partem muri diruisset

punicorū tollerabilior infelicitas fuit. Bellis tm̄modo foris conterebaſ exercitus: sed victo-rijs consolabatur. Domi autē mille: sicut alias: discordie seuiebant. Sed vltimo bello punico vno imperū alteri⁹ scipionis qui ob hoc etiaz ipse africani cognomen inuenit emula imperij romani ab stirpe delera est. Ac deinde tantis malorū aggerib⁹ oppſſa romana respublica: vt prosperitate ac securitate rerū: vnde nimium corruptis moribus mala illa congesta sunt: pl⁹ nocuisse monstretur tam cito euersa: q̄z prius nocuerat tam diu aduersa carthago. Hoc toto tempore vsque ad Cesarem augustum: qui videtur

tū a carthaginēsib⁹ victi ⁊ repulsi sunt: quos fugientes scipio defendit repulsis carthaginensib⁹ intra muz q̄ consules insequebant̄: quatuor tamen ānis defensa est ciuitas contra romanos. postmodū vero anno. 4. hui⁹ belli. s. ab vrbe condita sexcentesimo sexto. ⁊ nonagesimo p⁹ scōm bellū punicū pubi⁹ scipio delere carthaginem molit⁹. dū continuis sex dieb⁹ ⁊ sex noctib⁹ pugnat̄. victima desperatio carthaginenses ad deditionem traxit. petentes vt saltem eis seruire liceret. q̄busdam cōz ciuitatem egredientib⁹. q̄busdam vero se sponte in ignem proicientib⁹ q̄busdam vero se de alto precipitantib⁹. capta est ciuitas ⁊ incensa arsitq; 17. dieb⁹ continuis. diruta est aūt carthago cū omni mirabili lapide in puluerem comminuto septingentesimo anno postq̄ condita erat. Causam aūt quare romani tantū exarserunt contra carthaginenses illa tertia vice. dicit orosi⁹ se nullam q̄uis diligenter quereret inuenisse. ⁊ ideo dicit causam non ex iniuria carthaginensium. sed ex inconstantia torpescentium romanorum ortam esse. tamen de causis illius belli dixi supra libro p̄i ⁊ mo capitulo trigesimo.

d Ac deinde tantis malorum ⁊c. loquit̄ hic de malis culpe potius q̄z de malis pene. vt patet in littera. quamuis vtraque mala sint secuta. Quod vero hic dicit augustinus. dicit etiam Metellus in senatu. vt narrat valerius libro septimo. capitulo secundo. s. de securitate quam habuit roma post victoriam quam habuit de Hannibale ⁊ malis ex securitate illa secutis. De ista vero materia dictum est supra libro primo. capitulo. 30.

e Hoc toto tempore ⁊c. Textus august. est hic obscurus aliquantulum quantum ad expositionem grammaticalem. Nam q⁹ hic dicit toto tempore vsque ad Ce-

sarem augustum habet coniungi cū eo quod longe infra dicetur bellicas clades ⁊c. Et quia multa interposuit de cesare augusto. ideo illud tempus de quo incepit loqui repetit sic dicens. Toto ergo isto tempore omitto ex alijs ⁊c. vt sit ordo constructionis ⁊ intellectus augustini iste. bellicas clades etiam atq; etiam ideſt frequēter. ⁊ alijs atq; alijs causis hoc toto tempore. s. a carthagine deleta vsq; ad cesarem augustū ideſt octauianū supple factas omitto: g. s. cesar augustus videtur omnino extorsisse scilicet vi armorum abstulisse romāis libertatem: non adhuc ideſt vsq; ad suum tēpus vel ipsorum ideſt romanorū opinionē gloriosam non enim est opinio romanorū aut fuit q; libertas eorum fuerit gloriosa vsq; ad tempus cesaris augusti. sed potius opinabantur ipsam fuisse contentiosam ⁊ exitiosam ac pene iam eueruem aut languidam scilicet propter bella ciuilia: que intantum nocuerunt reipublice q; inter ciues nec fuit amicitia nec iusticia. Et cesar etiaz augustus videtur ad regale arbitrium cuncta reuocasse. ⁊ quasi morbida vetustate collapsam veluti instaurasse. ac renouasse rempublicam. Ad intellectū vero pleniorez habendū: de istis sciendum q; romani postq; expulerunt reges ⁊ inceperunt regi per duos consules videbāt se habuisse magnam libertatem. sed post deletionem carthaginis tam horrenda insurrexerunt ⁊ tot bella ciuilia de quibus supra li. 2. dictum est. ⁊ infra libro isto dicetur. q; consules ⁊ magistratus electi a populo non potuerūt exequi officium suum. vel si exequebantur hoc faciebant ptialiter ⁊ tyrānice ita q; libertas eorum fuit quasi nulla. Ista vero mala durabant vsq; ad tempus cesaris augusti ideſt octauiani exclusiue. quia scz victo antonio ipse obtinuit monarchiam ideſt, solus regnauit. ita q; suo tēpore romana respu. regebaſ p vnum regē. sicut a p̄ncipio vrbis cōdite. vsq; ad expulsionē targny superbi septimi regis romanorū. Et licet iulius cesar pri⁹ vsurpauerat monāchiā q; cesar august⁹. tū qz iuli⁹ cesar nō obtinuit eā pacifice. iō aug. de ipso nō facit mētionē. Cesare augusto regnāte vixit roma in maxima pace ⁊ trāquilitate ac iusticia. pp quod dicit aug. q; vī répu instaurasse ⁊ renouasse.

a Et numātinū fed⁹. s. omitto. qz nō exp̄mit ipm augu. in spāli. nec ēt insistit circa ꝟ. sz ipz in trāsitu quodam tāgit quo ad numantinos qui hispani fuerunt. tangit hic beaugusti. duo. p̄mū ē de afflictiōe qua romanos afflixerūt ⁊ fedē quodā turpi romanoz de q⁹ narrat oro. lib. 5. q; p⁹ vltimū bellū punicū māci⁹ cōsul romanoz cū exercitū a pompeio apud numātiā accepisset adeo infeliciter cū eis prelia gessit vt supma desp̄atōe coactus sit turpissimum fedus cū numantinis facere. q̄uis ⁊ pompei⁹ aliud eque iam infame fedus cum eisdem pepigisset. foedus vero fedus dissoluit ⁊ mancinum vari numantinis p̄ cepit. qui nudato corpore manibusq; post tergum ligatis ante portas numātinoz expositus. ⁊ ibi sicvsq; ad noctē manens a suis derelictus ab hostibus vero non susceptus est. Hec autem ciuitas sola vt dicit orosius per annos. 14. cum solis quatuor milibus suorum quadragita milia romanorum non solum sustinuit. sed etiam vicit pudendisq; federib⁹ effecit. Et idem dicit florus in epitomate lib. secundo. Secundo tāgit ꝟ augustinus de quodam augurio malo ipsi mācino facto de quo non facit orosius mētionem. Sed valerius libro primo capitulo quarto narrat q; mācino cōsuli in hispaniaz ituro hec prodigia acciderunt. Cum enim lauinu⁹ sacrificare vellet. pulli cauea emissi in proximam siluam effugerunt. summaq; diligentia quesiti reperiri nequiuerant. Cumvero a portu herculis nauem conscenderet. talis vox sine vllo auctore audita est. Mancine mane. Cuz igitur territus iamiam peteret verso itinere ⁊ tibi scaphaz esset ingressus anguis eximie magnitudinis visus subito disparuit. Ergo prodigiorum numero numerum calamitatum equauit scilicet infelici pugna. turpi federe. deditione funesta scilicet qua derelictus a suis expositus ⁊ deditus est numantinis. Cum ergo fuerint tria prodigia secūdum valerium. beatus augustinus solū faciens mentōez de primo. deridet eos qui talibus augurys credunt. Titus liuius libro. 55. solum facit mentionem de duobus p̄digys primis. Et est sciendum q; augures qui ex inspectione volatus motus ⁊ vocis auium solebant diuinare habebant pullos auium caueis inclusos ⁊ quasi domesticos quos quandoq; de caueis suis emiserunt: vel ostium caueę amiserunt ideſt aperuerunt vt exire possent. ⁊ p̄m q; exibant vel nō exibant. ⁊ si exibāt p̄m q; citius vel tardi⁹ ⁊ etiā p̄m q; auolabant: vel nō. ⁊ si auolabant p̄m q; reuertebantur vel nō reuertebanſ. ⁊ si reuertebanſ p̄m q; citi⁹ vel tardius de euentu futuro ei qui augurem petebat cōsulebant. Notandum etiā hic q; aug. hic innuit q; licet alij duces romani male pugnauerunt cōtra numantinos tamen de nullo eorū tradunt hystorie romanorum q; habuerit malum augurium nisi de isto. ⁊ ideo fatuum est q; dicunt de malo augurio facto mancino consuli.

b Uamuis illud nequaquā tacuerim ⁊c. Jn hoc ca. obycit be. augustin⁹ duos romanorum quoddam malum notabile quod post vltimum bellum punicū romanos multum afflixit. s. bellum mithridaticū. s. romanorū contra mithridatē regez cui⁹ solūmodo edictū bea. aug. ꝟ satis clare narrat. ꝟ quo etiaz narrat orosius libro. 6. causaz edicti dicēs. q; mithridates rex ponti atq; armenie. postq; nicomedem regem bithynie que est quedam pars asie amicum populi romani regno priuare vellet. monuit eum senat⁹ roman⁹ q; nō

a 3

b q

iunt: augurium malum fecerāt quasi per tot annos quibus illa exigua ciuitas romanum circumfessa exercitum afflixerat: ipsiq; romane reipublice terrori esse iam ceperat. Alij contra eum malo augurio p̄cesserſ Sed hoc inquā omitto.

b Uamuis. Ca. XXII.

q illud nequaq; tacueriz q; mithridates rex asie vbicq; i asia pegrinātes ciues romanos: atq; innumerabili copia suis negocijs itēros: vno die occidi iussit: ⁊ factum est. Quam

faceret hoc mandās ei q̄ si faceret belluz experiret sibi a romanis inferenduz. vnde vehemēter irat⁹ bithyniā vastauit: t nicomedem inde expulit. post cum venisset ephesuz crudeli precepit edicto: vt per totā asiā inuenti ciues romani quicūq; essent oēs vna die trucidarent. quod etiaz factū est. nec explicari nec appēdi vllo modo potest que tūc multitudo ciuū romāorū cesa sit. q̄s gemitus etiā tam occidēdozū q̄z occidentiū fuerit. cū singuli quiq; aut pdere innocētes hospites t amicos. aut periclitari ipsi pena hostiū cogerent. postea bellatū est cōtra eū a romāis. t. 40. annis fm orosi. durauit belluz. Et idē dicit eutro. Justin⁹ vero li. 37. dicit q̄ p. 46. annos varias victōias gessit. cū tamen cōtra summos imperatozes romanozū bellauerit

a Non habent cur isti in hac causa. s. in hoc q̄ xp̄iani auguriū contemnunt.

La. XXIII.

b Ed iaz illa mala breuiter. Jn hoc capi. obycit beat⁹ augu. contra deos romanoz mala quedam grauissima intestina. Et facit i B cap. duo. p̄mo enim illa mala in generali cōmemorat. Scōo ibi. nanq; anteq̄z se aduersum romam sociale bellū: pdigia que mala illa precesserant explicat. Tangit autē tria mala idest tria bella intestina grauissima. s. ciuile: sociale t seruile. De bellis ciuilibus dictū est supra li. 2. t amplius dicetur. primo capto t sequētib⁹. Quantū vero ad bellū sociale sciendū q̄ bellum sociale dicitur bellum qō gesserūt romani contra latinos qui i nō erant ciues romani. sed socy. nam q̄uis subiecti essent romanis. tamen romani eos socios suos in imperio vocauerunt. de isto bello narrat orosi⁹ libro. 5. q̄ anno ab vrbe cōdita sexcētesimo quinquagesimonono. sexto iulio cesare t lucio marco qui t philippus fm eutropium dictus est consulib⁹. orusuq; tribunus plebis latinos

illa miserabilis rei facies erat. subito quēq; vbicunq; fuisset i uentus in agro: in via: i oppido in domo: in vico: in foro: in templo: in lecto: in cōuiuio inopinate atq; impie fuisse trucidatum Quis gemit⁹ morientiū: que lachryme spectantiū: fortasse etiam ferientiū fuerit: Quā dura necessitas hospitū: nō solum vi dēdi nefarias illas cedes domi sue: verumetiā perpetrandi: ab illa blanda comitate humanitatis repente mutatis vultib⁹ ad hostile negociū in pace peragēdum mutuis: vt ita dicam: omnino vulneribus: cuz percussus in corpore t percussor i animo ferretur: Vuz t isti omnes auguria contēpserant: Num deos t domesticos t publicos cū de sedibus suis ad illam irremeabilem peregrinationem profecti sunt: quos cōsulerent nō habebāt: Hoc si ita ē: non habēt cur isti in hac causa de nostris temporibus conqueranť. Oliz romani hec vana contemnunt. Si autem consulerunt: respondeatur quid ista profuerūt: qñ per humanas dūmtaxat leges nemine prohibente talia licuerunt.

La. XXIII.

b Ed iam illa mala breuiter quantum possumus commemoremus: Que quanto interiora: tanto miseriora extiterūt. Disco: die ciuiles: vel potius inciuiles: nec iam seditiones sed ēt ipsa bella vrbana vbi tantus sāguis effusus est: vbi partiū studia nō contentionū dissensionib⁹ varijsq; vocibus in alterutrū: sed plane iam ferro armisq; seuiebant: bella socialia: bella seruilia: bella ciuilia: quantū romanū cruorem suderunt: quantam italie vastationē desertionēq; fecerūt: Nā antea q̄z se aduersus romaz sociale latium bellū cōmoueret: cuncta animalia humanis vsibus subdita: canes: equi: asini: boues: t queq; alia pecora sub hominū dominio fuerūt: subito efferata t domestice lenitatis oblita: relictis tectis libera vagabanť: t omnez nō solū alioz verū etiā dominoz aduersabātur accessū: ñ sine exitio vl̄ periculo audiētis si qs de primo vr gerz. Qō q̄ti mali signū fuit: q̄ si hoc signū fuit: qō tantū malū fuit: q̄tū malū fuit illud cui⁹ hoc signū fuit: Hoc si nostris tpib⁹ accidisset: rabidiores esse istos q̄z illi sua aīalia pateremur.

d Nitiū. La. XXIIII.

i autem ciuilium bellorū fuit seditiōes gracchorum tot vt premissum est interfecti sunt absq; innumeris totius italie populis qui passim sine consideratione deleti sunt. De bello vero seruili dicetur infra ca. 26. hui⁹ lib.

c Sociale latium. i. latinum. Cap. XXIIII.

d Nitium aūt. t̄c. Jn hoc capitulo incipit bea. aug. obycere contra deos rōanoz mala ciuilia. t tractat i B. ca. de quadā seditione in vrbe suscitata p tribunos plebis. s. duos gracchos qui fuerunt fratres t successiue non simul fuerunt tribuni plebis. hanc autem seditionem dicit hic aug. fuisse initium malorū ciuiliū que postmodum sequebantur. sed q̄ inter mala ciuilia t dissensiones ciuium de quibus in hoc loco incipit agere ista

aug. hic clare ponit. Secutum ē ergo bellū grauissimuz quod habuit prelia multa valde. i quibus duo cōsules romanorum. vz. rutilius t portius capti occisi sūt. fz eutropiuz. Et quandoq; quidem latini vicerunt: quādoq; romani interfectis ab vtraq; pte multis milib⁹. naz cū bella ciuilia t socialia fere eodez tempore essent. quia nō dum expleto bello sociali orta sunt bella ciuilia. dic eutropius li. 5. q̄ bellum ciuile t sociale quod ēt italicū dictum est per decem annos cōtinuata sunt. Consulpserūt aūt vltra cētū quinquaginta milia hominū fez romanorū fm orosi. viros consulares. 23. viros p torios. 7. Edilicios. 40. senatores vero fere ducentos. Jdē etiam dicit eutropius addes

seditio fuit prior tēpore. ⁊ cito post eam extinctam sequebantur bella ciuilia que ciues romani contra cōciues gesserunt. Ad intellectū vero eorum que hic dicunt noranda sunt ea que supra libro. 2. ca. 21. de ista seditione gracchorum narraui. Est autez hic sciendum ꝙ ꝯtuis isti gracchi pro se ⁊ pro populo cām iustam contra nobiles pretenderent. tamen nimis seditiose et ad peiorem finem ꝯ prētēdebant negocium agebāt. Et ideo sicut narrat valerius libro. 7. ca. 2. senat⁹ prudenter tyberiū gracchum tribunum plebis agrariaz legez: idest de distributione ⁊ diuisione agrorum promulgare ausum morte muctauit. ⁊ tamen ꝓm legem eius vt per triumuiros agri viritiz idest ꝓm partitiones viriles diuiderent cen suit: siquidem grauissime seditionis eodem tēpore ⁊ auctoritatem et causā sustulit.

a Volebāt enim agros populo diuidere. Dicsciendum ꝙ captis hostium ciuitatibus ⁊ expulsis aut interfectis ciuibus: vel agris et possessionibus alio modo priuatis: nobiles sepe agros illos sibi retinuerunt: quod videbatur plebi iniquum ⁊ iniustum. quia sāguine ⁊ labore militum ꝙ pro maiori parte de plebe erāt fuerunt agri tales acquisiti. propter quod volebat plebs agros tales inter se diuidi ⁊ distribui. nobiles vero hoc nolebant. vnde sepissime post regum expulsionem orta est propter hoc dissensio inter patres ⁊ plebem. vt patet perlegenti titum liuium de origine vrbis a secundo libro et vltra. b Post gracchi alterius interfectionez ꝛc̄. De hoc narrat orosius libro quito. ꝙ opimius consul de quo supra libro secundo. capi. 2. feci mentionem. sicut in bello contra amicos gracchi fortis fuit: ita i inquisitione crudelis. nam plus ꝯ tria milia hoiuz supplicys necauit. Ex quibus plurimi nec dicta causa. idest non auditi in iudicio innocentes interfecti sunt. ⁊ sicut narrat valerius lib. primo. capitulo quarto. opimius consul caput gay gracchi a quodam familiari ipsius gracchi auro equali pondere emptum ⁊ pilo affixū fecit per vrbem ferri.

c Occisus est cum liberis ꝛc̄. Dicit orosius libro qnto. ꝙ gracchus cum fulvio ingenti agmine stipat⁹ capitoliū. ascēdit vbi contio agitabatur. idest vbi erant patres congregati ad tractandum ⁊ consultandum de negocys. ⁊ dato signo ad bellum iste fulvius quem orosi⁹ flaccum fulviuz appellat duobus filys suis armatis cinctus ianuz tam ꝯ arcem occupauit. vbi contra decium brutum virum cōsularem obstinatissime pugnauit. postmodum vo cuz vno filiorum fugiens in domum quandam cum fores clausisset fracto pariete interfecti sūt. Alter etiam filius eiusdē adolescens postmodum robore. i. fustel vel ligno necatus est.

rum agrariis legibus excitate. a Volebant enī agros populo diuidere: quos nobilitas perperam possidebat. Sed tam vetustam iniquitatem audere conuellere periculosissimum: imo vero vt ipa res docuit pernicio sissimuz fuit. Que funera facta sunt cum prior gracchus occisus est: q̄ etiam cum alius frater eius non longo interposito tēpore. Neq; enī legibus ⁊ ordine potestatum: sz turbis armorumqz ꝓflictibus nobiles ignob biles sqz necabant. Post gracchi alterius interfectionem lucius opimius consul: qui aduersus cum intra vrbez arma conmouerat: eoqz cum socijs oppresso ⁊ extincto: ingentem ciuium stragem fecerat: cuz quēstionem haberet iaz iudiciaria inquisitione ceteros persequens tria milia hominuz occidisse perhibetur. Ex quo intelligi pōt quantā multitudinez mortium habere potuerit turbidus conflictus armoꝝ qñ tantā habuit iudiciorū velut examinata cognitio. Percussor gracchi ipius caput quātū graue erat: tanto auri pondere consuli vendidit: hec enim pactio cedem precesserat. In q̄ etiaz occisus est c cum liberis marcus fulviuſ consularis. Ca. XXV.

Capi. XXV.

d Legāti sane senat⁹ ꝛc̄. In hoc capitulo reprobat aug⁹. factū qōdam senatus romani. nam senatus volens imponere finem discordys intestinis statuit ꝙ in loco vbi fuerit strages ciuium facta i seditione gracchorum fieret templum dee concōdie: vt scilicz dea concordia reduceret ciues ad concordiam ⁊ in concordia teneret. Istud factum ꝑmo irridet beat⁹ aug. ⁊ loquitur ironice dicēs. Ele

d Legāti sane senatusco sulto eoipo loco vbi funer⁹ tum li⁹ ille commissus est vbi tot ciues ordis cuiusqz ceciderit: edes ꝓcordie fcā ē vt gracchoꝝ pene testis ⁊ cocionantiū oculos feriret: memoriāqz ꝓpūgēt. Sz b qd aliō fuit ꝯ irrisio ꝺoꝝ: illi dee tēplū ꝓstituere: q̄ si essz i ciuitate nō tātis dissensionib⁹ dilacerata cozzueret? Nisi forte sceleris b⁹ rea ꝓcordia: qz deseruerat alios ciuiū meruit in illa ede tāꝯ in carcere icludi. Cur enim si rebus gestis congruere voluerūt: nō ibi potius edē discordie fabricauerūt? An vlla rō reddit: cur ꝓcordia dea

ganti hoc factum senatusconsulto. Deide ibi. Cur enim si rebus gestis ꝛc̄. Istud factum rationibus reprobat ostendens ꝙ magis debuissent fecisse templum discordie ꝯ concordie. ⁊ hoc ostendit primo. quia in facto romanorum quod fuit occasio construendi nouum templum magis apparuit discordia ꝯ concordia. Et qz possz dici ꝙ discordia nō esset dea aliqua. probat augustinus. ꝙ sic. qz ꝑz labeonem aliqui dy sunt mali ⁊ aliqui dy boni. Et videt sumpsisse causaz hoc dicendi. quia viderat rome templū febris. sicut templum sospitatis ⁊ salutis. Similiter etiaz viderat templum bellone sicut et templum pacis. vnde quia viderat templa dearum inter se contrariarum. ergo eodem modo cum concordia ⁊ discordia sint contrarie. ita debet discordia credi dea sicut concordia. De ista distinctione dearum quam facit labeo dixi supra libro. 2. capitulo. 14. de dea etiam febre dixi ibidem. Deinde ibi. Periculose itaqz romani: ponit aliam rationem ad probandum ꝙ romani debebant fecisse edem dee discordie ⁊ facit rationem in irrisionem romanorum. dicēs ꝙ si tāta dea sicut est discordia esset offensa ciuitati multuz posset nocere sicut patuit in excidio troie. Nam ira illius dee fuit prima causa excidꝫ troie. ergo expediuisset romanis

q̄ fecissent sibi templum. Tangit vero hic augustinus fabulam quandam quam narrat helinandus scilicet q̄ iup piter cum tethyde amaret prohibitus est a pleo ne quē generaret qui ipsum a regno expelleret. iuppiter ergo p/ suasus dedit eam vxorem peleo qui fuit in peloponneso rex. frater autem eius: patruus iasonis. quorum nuptys interfuit cum omnibus dys ⁊ deabus exce pta discordia q̄ phibita ē adeē q̄ irata pomum aureum in me/dio trium dea/rum scilicet iu/nonis: palladis ⁊ veneris iecit: sic inscriptum: pl̄cherrime do nū: ille ō forme pulchritudie cō tendentes. iouē iudicem elege/runt. qui eas ad paridem. scilicz alexandrum fi/lium priami trā smisit. quivene rem alys pretu lit. Ex peleo au tem ⁊ tetbide natus est achil/les. Sciendum est autem q̄ fz fulgentius per has tres deas i/telleexerunt po ete tres vitas. scilicet pervene rem vitam yo/luptuosam. per iunonem vitaz actiuaz. per pal ladem vitaz cō templatiuam. Ideo vero iter eas iuppiter dr̄ nolle iudicaſ. fz iudiciū paridi p̄misisse. q̄ ōs reliqt iudicio bouis vt ipe quā istarū voluerit alys prefe rat. paris vō p̄tulit venerē. vñ ⁊ rapuit vxorē menelai. Ālia vō fabula ista ō materia p̄ficta ē. quam posui. ē. li. p̄. ca. z.

a Et tamen numinum bonorum ⁊c. Vic ostendit aug⁹. efficaciam rationuz suarum. quia cultores deorum bono rum ⁊ malo/ꝝ siue omiserint colere deas predictas scilicz concordiam ⁊ discordiam ⁊ preposuerint eis deam febriū .ſ. febrem. ⁊ deaz bello/ꝝ. ſ. bellonam. de istis deabus non est dubium quin ab eis colantur ⁊ habuerint templa sua in rom⁹. siue etiam deas concordiam ⁊ discordiā coluerīt non possūt euadere q̄stionem que oritur ex dea ꝯcordia ⁊ discordia. vtrū. ſ. vtraq̄ coli debeat. q̄ si non colāt vtrāq̄ sed vnam tm̄. ſ. concordiā ostensuz est q̄ hoc sit irrōna/bile. Si vero colāt vtraq̄ adhuc non euadunt. quia ex q̄ vtraq̄ colūt nō deberet concordia ab eis discedere ⁊ dis/cordia remanere cuius oppositum patuit in effectu. nam discordia post constructionem templi noui perduxit ro/manos vsq̄ ad bella ciuilia.

La. XXVI.

b p Reclaꝝ vero sedi. ⁊c. In hoc capitulo ostendit beatus augustinus q̄ constructio edis concordie fuit inutilis. nec consecutus est senatus ex ea hoc quod itēdebat. Intendebat. n. q̄ edes illa fuisset seditio/nis future obstaculū. ideſt impedimentū. vnde iudicaue runt eam tanq̄ testem necis gracchoꝝ. ideſt punitōis eoꝝ qui seditiones commouerant contionantib⁹ ideſt alloquen/tibus populum obycere vt sz metu precedentis pene cauerent a seditionibus. Augustin⁹ vero in hoc q̄ dicit obstaculū preclarum. lo quit ironice. q̄ enim non fuerit preclarū nec vtile probat ex hoc q̄ post constructionem illius edis secute sunt plures discordie ⁊ dissensiones ciuiuz q̄ ante nō fuerāt.

b p Reclaꝝ La. XXVI. vero seditionibus obstaculum: edem concordie testem edis supplicijq̄ gracchorum concionantibus opponendam putarūt. Quantum ex hoc p̄fecerint indicant secuta pessima. Laborarunt enim deiceps concinatores: non exemplum deuitare gracchorum sed superare propositū. Lūci⁹ saturnin⁹ tribun⁹ plebis: ⁊ gai⁹ cesar: seruili⁹ pretor: ⁊ multo post marc⁹ drusus quoꝝ oiuz seditionibus cedes primo iam tūc grauissime deinde socialia bella exarserunt: quibus italia vehementer afflicta: ⁊ ad vastitatem miserabilem desertio nemq̄ perducta est. Belluz

c Luti⁹ saturninus tribunus ⁊c. de isto saturnino lucio ⁊ gaio seruilio pretore qui etiā dictus est gaius glauca: narrat orosius libro. ſ. q̄ anno ab vrbe condita sexcentesimoquadragesimo quinto. ſ. post interfectionem vtriusq̄ gracchi. nam interfectio posteriorꝝ gracchi fuit anno sexcentesimovicesimo septimo lutius saturninus gnto metello nimido viro sane primario acerrimus inimic⁹ ipm creatum cē sorem de domo sua protractū ⁊ i capitoliū fugientē ibidē obsedit cum manu armata. Sed saturnin⁹ indignatione egtum romanoꝝ inde deiect⁹ ē ⁊ plurima āte capitolium cedes facta: postmodū saturnin⁹ ⁊ gai⁹ glauca fraude gaij mary tūc consul⁹. i. de consilio ei⁹ āroniū q̄ tribunatū peri nit eodē tpe q̄ saturnin⁹ occiderūt. Seq̄nti āno mari⁹ sexto consul creatus ē ⁊ gai⁹ glauca pretor ⁊ saturnin⁹ tribun⁹ plebis. q̄ tres conspirauerūt contra metellū supradictū vt in exilium mitteret. Dicta est ergo sibi dies in qua defenderet se contra accusatores suos a iudicibus qui erant de eadem conspiratione ⁊ per scelus damnatus ē i exiliū cum toti⁹ vrbis dolore. Idem saturnin⁹ postea timens ne mēnius metellus vir acer ⁊ integer consul fieret orta seditione eum fugientem insecutus ipsum interfecit. Cum ār pro tot malis senatus ⁊ populus fremerent: marius consul totam sedauit turbationem deinde saturninus cōtio/

nem in domo sua habuit. vbi ab alys rex. ab alys ip̃erator appellatus est. super quo marius indignatus contra ip̃m prelium fieri ordinauit ⁊ portas mario muniente saturninus pulsus in capitoliū fugit. bellū igitur in auditum capitolio factum est horrid̃ū. Saturnin⁹ vero palā clamabat marium fuisse auctorez oium molitionū suaꝝ. Cū autem saturninus i curiam confugisz effractis hostyſ ibi interfectus est. gaius vero glauca extract⁹ de domo claudy occisus est.

De marco drusso q ⁊ liui⁹ appellatus est. ⁊ concitauit latinos ad rebellandū ⁊ fuit incentor belli socialis dicti. supra li. isto. ca. 23. Fuit autē vir maxime superbie. nam sicut narrat valeri⁹ libro. 9. c. 5. ipse consulem romanoꝝ lutiū philippū. qz ip̃m concionantē interrupperat. obtorta gula per clientē suum non per publicū ministrū tanta violentia in carcerem egit. vt sanguis multis naribus eius flueret. Alia vice cum senatus misisset ad eū vt ad curiam veniret quesiuit quare non potius ipſi venirent ad eum quod ⁊ fecerūt. Dicit aūt aug⁹. hic q ip̃e fuit diu post saturninū ⁊ gaium seruiliū. nam ipi. vt dcm̃ est supra. fecerant seditōem ab vrbe condita anno sexcentesimo quadragesimoquinto: drusus vero belli socialis incentor fuit anno sexcentesimo nonagesimonono. ⁊ sic interuenerunt anni. 54. De bellis aūt socialibus dixi supra ca. 23. a Bellum deinde seruile ⁊c. Dic sciendum q licet bella ciuilia ſm orosium libro. 5. duraverūt. 40. ānis. tamen bellū vnum ciuile videlicet iter syllam ⁊ marium de quo i seq̃ntibus capitulis tractaī precessit bellū seruile vnum. s. quod gesserunt gladiatores. Sunt autez gladiatores qui in spectaculis adinuicem vel cum bestys pugnant. tamen bellum seruile quod fuit in sicilia precessit bella ciuilia. vt patet per orosium libro. 5. Quantū vero ad bellum seruile quod mouerunt gladiatores. narrat valerius libro. 5. q⁹ anno ab vrbe condita. sexcentesimo septuagesimonono. lucinio ⁊ cassio consulibus gladiatores. 64. capue effracto vt dicit eutropius iudo. quem ſm orosium lētulus ibidem celebrauit diffugerunt. q statim constitutis sibi tribus ducibus. s. spartaco thracc. ideſt de thracia. ⁊ duobus gallis. s. crisso ⁊ iunouiano montem vesbium occupauerūt. Indevero erumpentes castra pretoris. s. clody q eos in monte obsederat expugnauerunt et ipo fugato oia rapuerūt. Junonianus tñ vnus ducū interfectus fuit in bello. Aly duo postmodum in breui tempore sibi agmina ingentia collegerunt: ita q crissus q gallus erat haberet decem milia. Alter vero dux. s. spartac⁹ qui fuit de thracia. 30. milia. Deinde cum cedibus: icēdys rapinis: ⁊ stupris oia implerent. ita vt mulieres aliquę violate seipsas occiderent: missi sunt contra eos gelius ⁊ lentulus consules cum exercitu. Gelius vero crissum acerrime pugnantem oppressit. lentulus vero superatus a spartaco fugit. postmodum ambo consules contra spartacum ſl̃ pugnauerūt ⁊ accepta graui clade fugerūt. postmodus spartacus gaiū cassiuz ꝓconsulem in bello occidit. Tandeinde seruile successit: ⁊ bella ciuilia. In q̃bus q̃ prelia commissa sint: quid sanguinis fusū: vt omnes fere italie gentes q̃bus romanus maxime prepollebat iperiuz: tanq̃ seua barbaries domarentur. Jam ex paucissimis hoc est minus q̃ septuaginta gladiatorib⁹ quēadmoduz bellū seruile contractū sit: ad quātuz numer⁹: ⁊ q̃ acrē ferocēq̃ puenerit: quos ille nūer⁹ ipatores popli romani superauerit: q̃s ⁊ quō ciuitates regiones q̃z vastauerit: vix q hystori az ꝓscriptor̃ satis explicare poterūt. neq̃z id solū fuit bellū sz ⁊ macedoniā. puniciā prius fuitia depopl̃ata sūt: deide sicliā ozāq̃z maritimaz. Quāta ēt ⁊ q̃ horrēda ꝓmiserit primo latrocinia: deide valida bella piratar̃: q̃s p magnitudine rerū valeat eloqui.

tus vero metus ciuitatem inuasit quantus sub hannibale inuasit. Senat⁹ tādē crassū cū legiōib⁹ ꝓsulē ⁊ cū nouo supplemēto militū ꝑ spartacū misit q mox vt fugitiuoꝝ pugnā inyt: sex milia eoꝝ occidit. ⁊ nongentos cepit. postmodū ꝑpus q̃ spartacū bello aggrederet. auxilia tozes ei⁹. gallos ⁊ germanos superauit occisis eoꝝ ducib⁹. cū alys. 30. milibus. nouissime aūt contra spartacum disposita ac tepugnās. 60. milia de suis occidit. ⁊. 6. milia cepit ipso spartaco interfecto. Ceteri vero qui fugerunt diligenter per diuersos q̃sti occisi sunt. Duravit B bellum ſz eutropium tribus annis cum calamitatibus itaſle. finem vero accepit in apulia. De hoc bello exp̃ssius loquitur ifra beatus augustinus li. 4. ca. 5. Jstud q̃ bellū oro si⁹ fugitiuoꝝ. aug. aūt vocat seruile. qz fugitiui dicūt solū mō serui q dominos suos fugiūt. nam ⁊ filiꝰ q̃uis patrez fugiat nō dicit fugitiu⁹ sed fugiēs. De isto vero bello dic flor⁹ in epitomate libro ꝓmo sic. bellum spartaco duce cōcitatū quo nomine appellem nescio. quippe cum serui militauerūt et gladiatores imperauerūt. illi infime sortis homines. De bello vero seruili quod macedoniam depopulauit narrat orosius libro. 5. q⁹ anno ab vrbe condita sexcētesimo septuagesimoquarto claudius appius sortitus bellum macedonicum varias gentes que rhodopes montibus circūfuse sunt. ideſt habitauerūt i circuitu eorum ad loca illa fugiētes ſm eutropiū libro. 6. ⁊ macedoniam crudelissime populabant̃ pellere de macedonia nisus est: magnisq̃ se malor̃ moribus obiecit. vnde curis circūseptus insuper ⁊ infirmus iteryt. cui successit stribonius. q̃ gētiū illaꝝ vim declinans ad alios arma conuertit. Sed scōm eutropium postmodum a lucullo expugnate sūt. Gentes vero ille tam crudeles i captiuos erant vt cum poculi. i. vasis ad bibēdū idigerēt: raptis humanoꝝ capitū ossib⁹ crudentis ⁊ adhuc capillatis ac nondū bñ extracto cerebro sine horrore tanq̃ veris poculis vterent̃. hoc bellum aug⁹. vocat seruile. qz pri⁹ subiecti erant romanis. ⁊ cum eēnt idignissimi quasi serui habebant̃. De bello vero isto ps q fuit ante bellum gladiatorum sex annis respiciendo ad annos quibus contigerūt supra expressos. De bello vero seruili quodam in sicilia narrat orosius libro quinto q in sicilia iam interfecto gracchano. orta est belli seruilis cōtagio. nam in sicilia piso consul. mamertū expugnauit vbi octo milia fugitinoꝝ interfecit. quos aūt capere poterat patibulo affixit. Cui succedens rutilius consul tauromenium ⁊ benā firmissima fugitiuoꝝ presidia bello cepit. ⁊ ibi plusq̃z. 20. milia seruorum occidit. q⁹ parcendum a dominis suis fuisset. nisi insolescentibus seruis ferro obuiam iretur. hec aūt contagio multas late prouincias infecit. nam ⁊ minturnis 450. in crucē actū. ⁊ misse. ad. 7. milia seruorum a quinto metello ⁊ cneo seruilio scipione oppressa sunt. In metellis quoq athenienſium idez tumultus seruilis ab eraclito pretore discussus est. Idem apud delon cōtigit. Discordat tñ orosius ab augustino q̃ ad tp̃s

qz ſm oroſiũ iſtud bellũ fuit aſi bellũ ſeruile i macedonia aug⁹. vero videt ſentire q⁹ fuerit poſt illud. De bello pira ta⁊ narrat eutropius libro.6.q⁹ durante adhuc bello mi thridatico pirate omnia maria infeſtabant ita vt romanis toto orbe victoribus ſola nauigatio tuta nõ eſſet. Quare bellũ contra eos cneo pompeio decretũ eſt.quod iter pau cos menſes igẽ ti felicitate et claritate fini uit.

a Ca. XXVII.

c Umve ro marius ꝛc.

In hoc ca.oſtẽ dit auguſtinus q⁹ conſtructio edis concordie ꝺ qua ſupra ca. 25.huius dictũ fuit.erat oino iutilis. per diſ cordias que ap paruerũt in bel lo ciuili ſyllano .ſ.ſylle contra marium.Et oñ dit in hoc capi tulo magnitudi nem diſcordia rum illa⁊ p ma la que geſta ſũt mario prevalẽ te i vrbe. Ad in tellectum vero huius capituli diligenter notanda ſunt ea que ſupra libro 2.cap.22.de ſylla ⁊ mario narraui.

b Ut verbis tullianis.i.tulij. que i inuectiua tertia in ca tilinã dicit:q⁹ ſuperauit poſtea cinna cũ mario.ſcz poſt fu gam.qz poſtq̃ fugerat reuerſus eſt romam ⁊ cinne conſu li ſocietate ſcele⁊ coniunct⁹ eſt.⁊ fecerũt crudeliſſima vt ſupra li.2.ca.22.narraui.de gb⁹ tulli⁹ ibidez facit mentio nem. Dicit aũt aug⁹.ciuitatem cũ mario ſuperaſſe.non quia ſuperauit ſyllam:qz abſens tunc erat:ſed qz ſuperauit ſyl lanos.ideſt ſylle adherentes quos reperit.

c Ait ⁊ lucanus.ſcz libro.2.pene poſt principiũ vbi pre mittit immediate ſic.dũq; nimis iam putrida membra re cidat.⁊ ſtatiz ſubdit.Exceſſit medicina modum. Hoc di cit lucanus.qz ſylla propter crudelitatem mary q totam rempublicam peſte corrupera⁊ fuit rogat⁹ a ſenatu vt ro mã veniret ad ſaluandam rempublicam ⁊ patriam.et iõ venit ſicut medicus ad infirmum portans ferrum ad ſe candum.⁊ ſi medicus ſecet membra ſanuz iam medicina excedit modum.Et ſic fecit ſylla interficendo indiferẽter nocentes ⁊ inocentes.⁊ ideo addit lucanus.nimumq; ſe cuta eſt qua morbi duxere manus.ideſt man⁹ ſecans ni miũ ſecuta eſt perviam ꝑ quaz duxere morbi:qz perſeq̃n do morbos.ideſt nocentes vel ſcelera.nimis p̃cipitãter ⁊ ideliberate egit.nõ diſcernendo inocentes a nocentibus Et addit lucanus.Periere nocentes:ſed cum iam ſoli poſ ſent ſupereſſe nocentes . dicit hoc lucanus.qz iam ꝓpter crudelitatem ſylle ⁊ ſibi adherentiũ oẽs ſyllani effecti ſũt nocentes.ſoli ſyllani.ideſt ſylle adherentes poterant ſup eſſe qz oẽs alios voluit iterficere imo ⁊ multos partis ſue iterfecit ſm oroſium.Et ſicut dicit valeri⁹ libro.9.etiam aduerſus mulieres gladios diſtrinxit.Tũc ſicut dicit lu canus ſeruis dabat licentia occidendi dominos ⁊ filios pa trẽ ⁊ cuilibet licentia occidendi quem volebat.

d Caput octauy conſul' ꝛc. Roſtra fuerat qdam locus in vrbe vbi forum erat.ſ.i campo martio q a roſtris nau ium ereis.quas romani ceperant gb⁹ loc⁹ ille empt⁹ fuit.⁊ que etiaz ibi af fixa erant in ſi gnum victoria rum ſic dictus eſt. Fuit autem ſm valeriũ li. 9.cap.5. ꝓpe lo cuz curia boſtu lia.ſ.curia vbi tribuni plebis habuerunt con tionem plebis, ⁊ tractatus ſu os cum plebe. Principalis ve ro curia patruz ſcz fuit in capi tolio. Idez etiã loc⁹ q dr̃ roſtra aliquando dici tur proroſtra. Ibi ergo tanq̃ i loco multũ fre quentato poſi tũ fuit caput oc tauy conſulis. vt a multis vi deretur. Fuerũt aũt ſm oroſiuz

Sed cum iã ſoli poſſẽt ſupeſſe nocentes. Tunc data libertas odijs:reſolutaq; legum: Frenis ira ruit. Illo bello mariano atq; ſyllano excepti bis q forzis i acie ceciderunt:i ipſa quoq; vr be cadaueribus vici:platee:fora theatra:templa:completa ſunt. vt difficile iudicaretur quando victores pluſ funerum edide rint: vtr̃ prius vt vincerent : an poſtea qz viciſſent. Cum primũ victoria mariana qñ de exilio ſe ipſe reſtituit:exceptis paſſiz q̃ q̃uerſum cedibus factis:caput octauij conſulis ponerẽtur i ro ſtris:cẽſar ⁊ fimbria domibus trucidarẽt i ſuis:duo crãſſi pa ter ⁊ filius ꝓſpectu mutuo ma crarent. Bebiũs ⁊ numitoriꝰ vnco tracti ſparſis viſceribus

libro.5. octauiꝰ conſul cũ cinna:ſed cin na fouit partẽ ma ry quam octauiꝰ ſectabat. ꝓpter quod cũ ſertorio q erat marianꝰ octauius adiuncto ſibi cneo pompeio con fli⁊it. vt ſupra libro.2.ca.25.dixi. Fuit aũt octauꝰ iterfectꝰ q̃n do ipſe deuicto cũ exercitu ſuo ⁊ ianiculo depulſo cinna ⁊ marius i vrbez recepti ſũt. ſm titũ liuiũ. Caput vero eꝰ proſtris exponit̃ ſicut narrat floꝰ i epitomate li.3.

e Ceſar ⁊ fimbria. De iſto ceſare dicit valeriꝰ li.9.ca.2.q⁹ mariꝰ gay ceſaris conſularis ⁊ cenſoriꝰ viri nobiliſſimum corpꝰ ignobili ſenicia trucidauit apud ſeditioſiſſimi ⁊ abie ctiſſimi hominis cuiuſdã buſtũ.ideſt ſepꝛchr⁹. Iſte aũt ce ſar ñ fuit ille magnꝰ ceſar q poſtmodũ fuit i patoꝛ. nã iſte dictꝰ ẽ lucꝰ ceſar q fuerat ꝓſul eo tpe q̃ icepit bellũ ſocia le aliꝰ dictꝰ ẽ gaiꝰ iuliꝰ ceſar . Quãtũ vo ad fimbriã ſciẽdũ eſt q⁹ vnꝰ erat fimbria q erat ex parte mary de quo dixi.ã. libro iſto ca.7.⁊ de iſto narrat oroſiꝰ li.6.q⁹ apõ titiraz cũ ab exercitu ſylle obſideret̃ õſperauit ⁊ in templo eſcula py ſe occidit. Alter vero fimbria erat de parte ſylleꝰ quo hic fit mentio.⁊ de quo nuſq̃ alibi legi.

f Duo craſſi pater ⁊ filiꝰ ꝛc. de iſto narrat lucanꝰ libro.2. q⁹ interfecti ſunt a fimbria q fuit de parte mary q̃s occi ſos iuſſit lacerari. Dicit aũt lucanꝰ trũcos.ideſt trũcatos lacerauit fimbria craſſos. de his narrat floꝰ in abbrevia tione titi liuy ſic. Craſſus filiꝰ ab egtibꝰ fimbrie occiſus ẽ pater craſſus ne qd idignũ ꝑrute ſua pateret̃.gladio ſe trã ſfixit.in epitomate vero narrat idẽ floꝰ libro.3.dicens ſic. In penatibꝰ domoꝝ ſuaꝝ trucidant̃ craſſi pater ⁊ filiꝰ in mutuo alterutrius conſpectu.

g Bebiꝰ ⁊ numitoriꝰ ꝛc. De hoc bebio facit lucanꝰ men tionem libro.2. ſi dicens. Cui funera vulgi fiere vacet.ſcz

ex quo fatis habent flere funera tam nobilium. Et exemplificat statim sic dicens. Uix te sparsum per viscera bebi innumeras inter carpentes membra corone descripsisse manus. idest vix vacat flere illud.

a Catulus bausto tē. narrat valerius libro. 9. ca. iz. q̄ gnatus catulus cimbrici triumphi cum mario particeps a senatu datus. i. qui fuerat consul cum mario quando mari⁹ cimbres ⁊ theothonicos vicit. postea propter ciuiles dissensiones ab eodem mario morti iussus. idest interfici statim recēti calce et mꝛto igne percalefacto cubiculo seipsum inclusus peremit. Fuit autem ali⁹ catulus dux syllan⁹ de quo eutropius libro quinto. in fine facit mentionem. Quem lepidus marianus persecutus est post mortem mary. Sed de illo non facit hic aug⁹. mentionem sed infra ca. 30. De catulo vero de quo hic loquit̄. ⁊ de duobus viris supra hic nominatis immediate florus in epitomate libro. 3. dicit sic. Bebiū atq; numitoriū p mediū fori vnci traxere carnificū. Catulus se ignis hausto ludibrio hostiū exemit.

b Merula flamen. De isto narrat valeri⁹. lib. 9. ca. iz. ea tempestate lutius cornelius merula consularis ⁊ flamē dialis ne ludibrio insolentissimis victoribus esset in iouis sacrario venis incisis contumelioſe mortis effugit damnationem sacerdotisq; sui sanguine vetustissimi foci maduerunt. Idem narrat florus libro. 3.

c In ipsius aūt mary tē. De hoc dicit lucan⁹ li. z. sic. Innumera paro magna perit. ⁊ cito post addit. spes vana salutis. Oscula pollute vixisse trementia dextre. scz mary ō quo ibi loquit̄. De hoc florus in epitomate lib. 3. dicit sic. Aucarius ipso vidente mario confossus est. q; fatalem illam manū nō potuerat salutāti. Et addit hoc. Tot senatus funera iter Kalendas ⁊ idus ianuary mensis. septima illa mary purpura. idest consulatus dedit. quid futurū fuit si annū consulat⁹ implesset. Hec florus. Mortu⁹ aūt̄ fuit marius ꝑm titum liuiū idib⁹ ianuary. Ca. XXVIII.

d Yllana vero victoria tē. In hoc ca. beatus aug⁹.
s obycit contra romanos q̄ construxerunt edes cō corde. ꝓpter mala discordiaꝝ que apparuerunt in bello ciuili syllano ipso sylla de grecia redeunte in italiam. Et primo tangit mala que facta sunt per marianos occasione illi⁹ redit⁹. Scdo ibi sylla victor tē. tangit mala que facta sunt per syllā ⁊ sibi adherentes post ei⁹ reditum. Ad intellectū vero hui⁹ ca. sicut ⁊ precedentis notāda sunt ea que de mario ⁊ sylla narraui supra libro. z. ca. zz. Ex narratis vero ibi patet q̄ sylla bis intrauit vrbez ⁊ bis pugnauit cōtra marianos. in prima pugna fugauit marium patrez q̄ fuerat sexies consul ⁊ septimum consulatum ambiuit. quem vocat hic augustinus marium ma

a interirēt. Catulus bausto venēno se manib⁹ inimicoꝝ subtra-
b heret. Merula flamen dialis ꝑ cisis venis ioui etiam suo san-
c guine litaret. In ipsius aūtem marij oculis continuo ferieban-
tur: quibus salutātib⁹ dexteraz porrigere noluisset. XXVIII.

d Yllāna vero victoria
s secuta huius videlicet
vindex crudelitatis:
post tm̄ sanguinem ciuiuz quo
fuso cōparata fuerat: finito iāz
f bello inimicitijs viuentibus cru-
g delius in pace crassata est. Jāz
etiam post marij maiozis pristi-
nas ac recentissimas cedes: ad-

iozem. Secunda vero pugna fuit post mortem illi⁹ mary. nam fugato isto mario. sylla iuit i grecia contra mithridatē. ⁊ dū esset absens ab italia redut ꝑdictus marius ⁊ exercuit crudelitates maximas ꝓpter quas redut sylla i italiam. Sed anteq̄ redut mortu⁹ est marius iste morte naturali. ⁊ tunc sylla bellauit contra mariū predicti mary filium. quem mariumfilium vocat hic augustinus marium iuuenē. Et bellauit etiam cōtra alios marianos q̄ scz partez marii fouerūt ⁊ innūerabiles crudelitates exercuit. non solum dum inuenit resistentes sibi. sz etiaz postq̄ obtinuerat victoriā vt dicit augustinus in p̄n cipio huius capitulo i generali ⁊ postmodū in isto capitlo exē plificat in spāli. Dicit autē i p̄ncipio huius capituli sic. Syllana vero victoria secuta. s. facta crudelia mary que secuta fuerāt. non solum tempore sed etiam imitatione. post tm̄ sanguinez ciuium quo fuso fuerat comparata. i. empta. non multū sanguinem ciuiuz fudit anteq̄ haberet pfectā victoriā vt ps̄ ē. li. z. ca. zz.

dite fuerāt alie grauiozes a mario iuuene atq; carbone earūdem partium marianarum. Qui sylla imminente non solū victoziam: verumetiam ipsam desperantes salutem: cuncta suis alijsq; cedibus impleuerunt Nam preter stragem late per diuersa diffusam: obsesso etiaz senatu de ipsa curia tāq̄ de carcere producebantur ad gladiū.

b Mutius sceuola pōtifex quoniam nihil apud romanos templo veste sanctius habebatur: aram ipsam amplexus occisus est: ignemq; illum qui perpetua cura virginum semper ar-

e Finito iā bello tē. licz. n. parte mariana deuicta bellum non esset. tamen multi adhuc erant superstites de parte illa inter quos ⁊ sylla adhuc vixit inimicitia.

f Crudeli⁹ in pace crassata est. scz victoria syllana. q̄ crudeli⁹ se habuit post victoriā q̄ ante Et ideo dicit valeri⁹ libro. 9. q̄ in exercēdo victorias repstrauit hānibalē. g crudeliter vsus est victorys. g Jam etiā post mary tē. loquit̄ de tempore quo senatus fugerat ad syllā i greciaz Fuerī. n. mari⁹ iuuenis ⁊ carbo absente sylla facti ꝓsules, ⁊ multa crudelia exercuerūt ꝓcipue post fugā senat⁹ ⁊ remanserāt tamen alig de senatu. Uñ oro. lib. 5. sex narrat occisos auctoritate sua dicens. Damasip⁹ pretor iceto mario cōsule. muciū sceuolā. carbonē lucīū. domiciū publiū. antestiū i curiā quasi ad cōsultandū vocatos crudeliter occidit. Propter quod dicit aug⁹. q̄ de ipsa curia tanq̄ de carcere ꝓducebant ad gladium. Quoꝝ corpora ꝑm oro. vnco tracta sunt ⁊ in tyberim iecta. Patet aūt̄ ex dictis q̄ duo erant carbones. vn⁹ q̄ erat consul de parte mariana ⁊ alter q̄ erat senator de parte syllana qui hic narrat̄ iterfect⁹. De iterfectōe vo alteri⁹ valeri⁹ li. 9. c. iz. narrat q̄ i ꝓsulatu suo tertio iussu pōpei ifelicia ad supplicium ductus. petyt a militibus demisse idest humiliter ⁊ flebiliter vt aluus purgare posset āteq̄ expiraret. vt sic diutius vitam prolongaret. In purgando vero aluū mortraxit donec caput eius i sordido loco sedentis absciderētur. Oro. lib. 5. dicit q̄ pompei⁹ qui erat syllan⁹ carbonem volentem de corsica fugere in egyptū. ad se i sicilia retraxit. vbi cū cum aliis sociis suis occidit.

b Mutius sceuola pontifex. tc. De isto sceuola narrat valerius li. ix. ca. xi. q̄ sibi pro sanctitate morum digna la

udatio reddi nō posset. tñ fimbria. s. marianus laborauit ad hoc q̄ necaret. i funere mary. s. patris graue sibi vuln⁹ ifligēs. de quo postmodū cōualuit. Quo ꝑperto dixit fimbriā se velle scenolā accusare. ⁊ cum interrogaret qd de eo victurus esset finistrū. respondit se sibi velle obycere. q̄ nimis parce telū in suo corpore recepisset. Postmodum tñ interfectus est sicut hic narrat augustinus. Cui concordat lucanus lib. 2. sic dicens. Ante ipm penetrale. i. interiorē ⁊ secretū locum edis. dee ideſt veste sēper q̄ calentes mactauere focos pax sed fessa senectus Sāguis effudit iugulo: flammisq̄ pepercit. ideſt in hoc q̄ ipse fessus senectute parum sanguinis effudit pepercit taz iugulo q̄ flammis. q̄ non fedauit ea multo sanguine. Flor⁹ in abbreuiatioe titi sic dicit. Damasin⁹ ꝓtor ex voluntate sexti mary cōsulis cū senatum cōtraxisset oēm que i vrbe erat nobilitatem trucidauit. Ex cuius numero gnatus mutius scenola pōtifex maximus fugiens i vestibulo edis veste occisus est. De vesta aūt ⁊ virginis flamibus q̄ semper ignē i tēplo suo nutriebāt. dixi. ē. libro. 2. ca. 23.

debat: suo pene sanguie extixit.

a Urbem deinde sylla victor intrauit: qui in villa publica non iam bello sed ipsa pace seniente septem milia peditum vndecunq̄z inermia non pugnando sed iubendo prostrauerat. In vrbe autem tota quem vellet syllanus quisq̄z feriebat. Unde tot funera numerari omnino non poterant: donec sylle suggereretur sinendos esse aliquos viuere: vt essent quibus possent iperare q̄ viecrāt. Tūc iaz cobibita q̄ hac atq̄z hac passim furibunda ferebaſ licentia iugulandi: tabula illa cū magna gratulatione ꝓposita est q̄ bominū ex vtroq̄z ordine splendido: equestri sc̄z atq̄z senatorio: occidendoꝝ ac proscribendoꝝ duo milia cōtinebat: contristabat numerus: sed consolabaſ modus. Nec q̄ tot cadebant: tātū erat merorīs: q̄tuz letīcie: q̄ ceteri non timebant. Sed in q̄busdam coꝝ q̄ mori iussi erāt etiam licet ipsa crudelis ceteroruz securitas: genera mortium b exq̄sita congemuit. Quēdaz enīz sine ferro laniantiū manus diripuerūt: immani⁹ homines hominem vinū: q̄ bestie solent discerpere cadauer abiectum.

c Aliūs oculis effossis ⁊ particulatim membris amputatis: i tātis cruciatibus diu viuere: vel potius diu mori coactus est.

d Subuastate sūt etiam tanq̄z ville quedam nobiles ciuitates.

e Una vēro velut vnus re⁹ occidi iubereſ sic tota iussa est ciuitas trucidari. Nec facta sūt i pace post bellū: nō vt acceleraret obtinēda victoria: sz ne ꝓtemnereſ obtēta. Pax cū bello ō crudelitate certauit ⁊ vicit. Illud enī ꝓstrauit armatos: ista nudatos. Bellū erat vt q̄ feriebaſ si possz ferire: pax āt ñ vt q̄ euaserat viueret: sz vt mortīes ñ repugnaret. Ca. XXIX.

f q Uē rabies exteraꝝ gētiū ⁊ q̄ seuicia barbaroꝝ

carbo. marius gaius. marius narbanus ⁊ scipio. ⁊ iter eos sertorius. tunc maxime timendus. Item alia ꝓscriptio cū gngentis hominibus ꝓposita est. quā cū tullius nbil sibi cōscius legeret. ⁊ nomen suum iter alios videns. fugere operto capite voluisz interfect⁹ est. Sed nec ipsis tabulis fides aut finis videbaſ. nam alios quos nō ꝓscripserāt trucidabant. alios vero ꝓmo occiderunt ⁊ postea ꝓscripserunt. Unde patet q̄ de numero proscriptoꝝ. diuersitas ē apud scriptores. nā aug. ponit duo milia cui concordat flor⁹ i epitomate li. 3. valerius vero. 4. M. septingentos ponit. orosius vō i vniuersō nō ponit nisi. 480. Causa vō huius diuersitatis dicē ifra ca. s. sequenti.

b Quendam enim sine ferro ⁊c. Iste fuit bebius marianus q̄ fz flor libro 3. i epitomate sine ferro inter manus lacerat⁹ est forsitā q̄ bebius syllan⁹ sic tractus fuerat vt supra patuit ex lucano. ideo syllani bebium marianū eodez modo lacerare

runt. quasi in vindictam mortis alterius.

c Alius oculis effossis ⁊c. Iste sic occisus fuit marcus marius vt patet ex narratis. ē. li. 2. ca. 22. quem etiam lucan⁹ li. i. describit mirabiliter interfectū. d Subuastate sūt tāq̄z ville q̄dā nobiles citates. Due fuerūt citates i bispania q̄ syllanos q̄ fauerāt marianis ⁊ postmodū ocis marianis fortiter restiterunt finito. s. bello ꝯ sertoriū de q̄ infra libro isto ca. 30. fit mētio destructe sūt ꝑm orosiū lib. 5. q̄z vnā appellatā vrimiā pōpei⁹ euertit. alterā dictā galagurrē. a frican⁹ obsidiōe diutina captaz icēdio deleuit.

e Una vō ⁊c. Ista fuit ꝓneste ꝑm lucanū q̄ li. 2. dic sic. vidit fortūa colonos ꝓnestina suos cūctos sil'ense receptos Et de B dic flor⁹ i abbreuiatōe titi liuy sic Sylla totā italiā cedib⁹ repleuit. iter q̄s oēs ꝓnestinos iermes occidi iussit. Idē narrat flor⁹ i epitomate li. 3. de sulmōe ciuitate antiq̄ cui⁹ ciuib⁹ interfectis iussit ciuitatē dīnataz deleri. Cā vō q̄re oēs ꝓnestinos occidit fuit. q̄ ꝑm orosiū i ciuitate ꝓnestina tenuit se marius iunior contra syllam ⁊ ciuitas illa partem suaz fouit. Cap'm. XXIX.

f q Uerabies exteraꝝ gētiū ⁊c. In B ca. 2parat beat⁹ aug. mala ciuilia romanoꝝ ad mala extranea

ostẽdens q̃ grauiora fuerũt mala q̃ passi sũt a ꝓpꝛijs ciui bus q̃ q̃ vnq̃ passi sũt ab extraneis.nã q plus nocuerunt vnq̃ vrbi añ tpa vel temporibus aug.fuerũt galli ⁊ gothi. isti.n. ceperunt ⁊ intrauerunt vrbem ⁊ fecerũt mala que volebant.nunq̃ vero alij hostes extranei vrbem ante tẽ pora aug.ceperant. Sed plus nocuerũt ciuib⁹ romanis

e Syllana porro tabula ⁊c. De duab⁹ tabulis continenti bus nomina pscriptoꝛ.q.s. sententiati erant hostes reipu blice ⁊ propter hoc erant proscripti quos licebat cuilibet occidere impune:dictum est in p̃cedenti ca. Et inuit hic beat⁹ augustin⁹ q̃ erant plus q̃ due tabule q̃ continebant mortes inumerabiles ⁊ ꝓpter hoc videnť aug⁹ ozosius ⁊ valerius discoꝛ dare vt dixi i p̃ cedenti capitlo cum tamen nõ repugnent sibi inuicem.qꝛ de di uersis tablis lo quuntur.

syllani ⁊ mariani q̃ illi.vt au gustinus.oñdit

huic de ciuibus victorie ciuiuꝫ comparari potest: Quid ro ma funestiꝰ:terrius amariusq̃ vidit: Utꝛ ôlim galloꝛ ⁊ pau loantẽ gothoꝛ irruptionez: an mariꝝ ⁊ sylle altoꝛũq̃ in eoꝝ partib⁹ viroꝝ clarissimoꝝ tanq̃ suoꝛ luminũ i sua mem bra ferocitatem: Galli q̃dem trucidauerũt senatũ:qcqd eius in vrbe tota preter arcem capi tolinam q̃ sola vtcũq̃ defensa est reperire potuerũt. Sed i il lo colle constitutis:auro vitam saltem vendiderunt:quam etsi ferro rapere non possent:pos sent tamen obsidione cõsume re. Gothi vero tam multis se natoꝛibus pepercerũt: vt ma gis mixꝛ sit:q aliquos peremerunt. At vero sylla vino adhuc mario ipsũ capitolium quod a gallis tutum fuit ad decernen das cedes victoꝛ isedit. Et cuꝫ fuga marius esset lapsus feroci oꝛ cruentioꝝq̃ reditur⁹:iste i capitolio per senat⁹ etiam con sultũ:tam multos vita rebusq̃ priuauit. Marianis añ ptib⁹ sylla absente qd sãctũ cui par o'cerent fuit:qñmucio ciui sena toꝛi pontifici arã ipsã vbi erãt: vt aiunt: sacra romana miseris ambienti amplexibus non pe percerũt. Syllana porro tabu la illa postrema: vt omittamus alias innumerabiles mortes: plẽs ingulauit senatoꝛes q̃ go thi vel expoliare potuerũt.

f Uã igiť Ca .xxxx. q fronte:quo coꝛde:qua impudentia:qua isipi entia vel potius amentia: illa vel dijs suis non imputant: ⁊ hec nostro imputant xp̃o:cru delia bella ciuilia omnibus bel lis hostilibus auctoꝛibus etiaꝫ eoꝝ patentibus amarioꝛa: quibus illa respublica nec af flicta sed perdita omnino iudi cata est: longe ante aduentum christi exboꝛta sunt: ⁊ scelera

f Ua igiť q fronte ⁊c. In hoc ca.inuehit. beat⁹ aug⁹. con tra romanos q xp̃ianis impu tabãt mala sua. cum tãtũ ma la ipsoꝛ ciuilia fuerint multo maioꝛa q̃ aliq̃ que passi sũt tẽ poꝛibus xp̃iãis mala.n.illa fue runt longe ãte aduentum xp̃i nam p̃muꝫ bel luꝫ ciuile fꝛ eu tropiuꝫ fuit bel lum iter mariũ ⁊ syllam licet p̃ cesserit alia mꝛ ta mala et ma gna puta sedi tiões gracchoꝛ

a Hallozuꝫ ⁊c. Quomodo ve ro galli obtinu erũt ciuitatem narraui supra li.z.ca.zz. Quõ vero iterfeceꝛt senatoꝛes. nar rat titus liuius li.v.de origie vr bis videlicet q instante aduen tu galloꝛ cũ ro mani desperaꝛ rent se posse ci uitatem defen. dere ordinaueꝛ runt q iuuẽtuſ robusta esset in arce capito ly ad eius defẽ siones.senioꝛes vero remaneꝛ rent in domib⁹ Senatoꝛes q̃ q nõ erãt apti ad bellum iduerť se cultioꝛib⁹ ve stibus iuxta sue maiestatẽ decẽ tiam.⁊ sedebãt sic oꝛnati singu li in domibus suis expectantes galloꝛ aduentũ. veniẽtes aũt galli circuibant ⁊ iterficiebãt illos quos armatos ba buerũt obuiam.itrantes vo domos ⁊ inspicientes cũ vide rint senes venerande maiestatis tãq̃ deos venerabantur eos ⁊ recesserunt. Erat aũt vn⁹ senex romanus noie mar cus papyri⁹.q cum gallus gdã ei tractaret barbam idigna tus.baculo quẽ habebat percussit fortissimo nisu i capite gallũ illum. ꝓpter quem galli cõmoti p̃mo papyriũ deide alios senatoꝛes occiderunt. Cũ vero galli diu capitolium obsedissent.tandem concesserũt obsessis vitam solutakis certa quãtitate auri quam petebant.

b Pauloante gothoꝛ ⁊c. De gothis vo quõ vrbem cepeꝛ runt ⁊ quõ pepercerũt fugientibus ad ecclesias vbi tã p sone q̃ bona eoꝛ salua erant. ⁊ quõ etiam iussi sunt a san guine abstinere narraui.ꝯ.añ p̃ncipiũ libri.

c An mary ⁊ sylle ⁊c. De sylla vero quõ intrauit bis ciui tatem.⁊ quomodo marium p̃ma vice fugauit ⁊ quomodo mari⁹ postmodum redyt ⁊ quas crudelitates vterq̃ exer cuit narraui li.z.ca.zz.⁊ etiam patet i li.isto. ca.z7.⁊.z8.

d Quãdo mucio ⁊c. De mucio vero scevola pontifice quõ iterfect⁹ fuit pꝛ i precedenti capitulo. Occisus.n. fuit i tẽ plo veste i quo erãt fata romana.i.palladium ⁊ sacra pal ladis que dicuñ fata romanoꝛ sicut prius erãt troianoꝛ. de quibus dixi supra li.p̃.ca.z.⁊ libro isto.capitulo.i8.

g Ad bella sertoꝛy ⁊c. Isti sertoꝛio tradidit marius vnaꝫ partem exercitus vt patuit supra libro.z.ca.zz. Postmo dum fuit a sylla proscriptus.vt dixi supra libri.z.ca.z8. De quo narrat oꝛosius libro.v.q cum esset vir dolo atqꝫ audacia potens syllam fugiens de africa venit i hispaniã vbi bellicosissimas gentes in arma concitauit. aduersus quem duo duces metellus.s.⁊ domitius sunt missi quoꝛ domitius ab hirtuleio sertoꝛy duce oppꝛessus est cum suo exercuit .metellus vero multis prelijs fatigatus hostes etiam fatigabat donec pompey castris sociatus eť.pom peius contracto exercitu lauronem ciuitatem quam ser toꝛius expugnauit volens defendere sed non valens au fugit. Sertoꝛius captam ciuitatem cruentissime depo pulatus est. Habuit autem pompeius triginta milia pedi tum ⁊ mille.equitum. Sertoꝛius autem.60.milia peditũ

ɔ octo milia equitum. Sertorius deinde congressus cum pompeio decem milia peditum eius interfecit. ɔ ipse sertorius fere tantūdem perdidit. Multa inter eos prelia gesta sunt. Memmius questor pompey et vir sororis eius est. hirtuley fratres interfecti. perpenna qui se sertorio iunxerat comminutus est. Postremo sertorius decimo anno belli ciboati. suoꝝ dolis interfectus finez bello dedit postmodum cū ciuitates que cum sertorio fuerant se darent due. restiterūt. que delete sunt De quibus supra capitulo. 18. mentio fcā ē.

b Et catiline ɔc. De catilina vero quem hic dicit augustin⁹ a sylla nutritum narrat eutropius li. 6. q̄ marco tullio cicerone oratore ɔ cneo antonio consulibus anno vrbis condite. 689. lutius sergius catilina generis nobilissimi vir sed igeny pessimi ad delēdam patriam coniurauit cuꝫ quibusdam claris viris. sed audacibus tamen. A cicerone vero de vrbe expulsus ē et socy ei⁹ deprehensi strangulati sunt i carcere. Ab antonio vero altero consule. catilina victus est in prelio ɔ iterfectus. De isto catilina scripsit salusti⁹ catilinarium. vbi loquens de prelio in quo occisus est dicit sic. Confecto prelio iter eos cerneres q̄ta audacia q̄tacꝫ animi vis i exercitu catiline fuisset. nam ferelocum quē quisq̄ viuus pugnando ceperat eum anima amissa corpore tegebat. oēs autem auersis vultibus conciderunt. Catilina vero lōge post a suis inter hostium cadauera repertus est. paululuꝫ etiam spirans. ferociamqꝫ animi quam habuerat viuus in vultu retinens. Hec salustius. De huius moribus dicti est supra libro. 2. ca. 23.

a ... tatꝫ pcatbenatōe cāꝫ a bello mariano atqꝫ syllano ād bella sertorij ɔ cātilie: quoꝝ a sylla fuerat ille ꝓscript⁹: ille nutritus: inde ād lepidi ɔ catuli bellū: quorūꝫ alter gesta syllana rescidere: alē ōfendē cupiebat: ide ad pōpēij ɔ cesaris: quoꝝ pōpei⁹ sectator sylle fuerat: ciuisq̄ potētiā vl' eq̄ uerat: vel iaꝫ ēt supauerat. Cesar aūt pōpeij potentiaꝫ nō ferebat: sed quia non habebat: quam tamē illo victo iterfecto eqꝫ transcendit. Vnc ad aliū cesarem qui post augustus appellatus peruenerunt: quo imperante natus est christus. Nam ɔ ipse august⁹ cum multis gessit bella ciuilia: et in eis etiam multi clarissimi viri periere iussérat. Iste est qui postea augustus est dictus. Augustin⁹ vo in hoc ca. dicit eum fuisse primi cesaris filiū adoptiuum. quod verꝫ est. fuit enim naturalis nepos ɔ filius adoptiuus. nam ſm eutropium ipse fuit per testamētum ab ipso in filium adoptatus. Quantum vero ad bella ciuilia que gessit sciendum q̄ sicut colligi potest ab eutropio lib. 7. ɔ orosio lib. 6. ipse gessit qnq̄ bella ciuilia quoꝝ primuꝫ adhuc adolescens decemseptez annoꝝ gessit contra marcum antonium nam interfecto iulio cesare qui ꝛz. vulneribus confossus est. in cuius morte cō iurauerūt. 260. senatores vel amplius egtesq̄ romani. ātonius consul existens erat pro parte iuly cesaris. ɔ bellis ciuilibus eos qui iulium cesarem interfecerant opprimere conabat. Senatus vero eis fauebat. Turbata vero republica per antoniuꝫ q̄ scelera multa commisit a senatu hostis iudicat⁹ est ɔ missus est ad eum persequendum octauianus qui etiam cesar augustus post dictus est. Principales tamen erant consules duo. s. pansa ɔ birti⁹ gbus ipse adiunctus dux tertius. Profecti ergo hi tres duces contra antoniuꝫ vicerūt eum apud mutinam. accidit aūt vt ambo consules occisi morerentur ɔ tres exercitus vni octauiano parerent. Fugatus vero antonius et amisso exercitu confugit ad lepidū qui magister equitum cesaris fuit. et ipso operaꝫ dante octauianus pacem cum antonio fecit. ɔ sororem suam octauiam sibi in vxorem dedit. ɔ quasi vindicatur⁹ mortem sui patris adoptiui romam cum exercitu profect⁹ extorsit. vt vigesimo anno consul fieret. Postmodum senatum proscripsit. idest de senatu secundum orosium. 152.

c Inde ad lepidi ɔc. De istis duobus narrat orosius libro. 5. sic. Sylla mortuo lepidus mariane partis assertor. i. defensor aduersum catuluꝫ syllanum ducem surgens rediuiuos belloꝝ ciuiliuꝫ cineres suscitauit. Bis autem tunc acie certatum ē. populi romanoꝝ cesi sunt. albanoꝝ ciuitas obsessa est ɔ fame cruciata vbi tunc scipio lepidi filius captus atqꝫ occisus ē. brut⁹ p̄sequente pompeio apud regium iterfectus est. ita hoc bellum ciuile eadem celeritate qua exarsit euanuit.

d Inde ad pompey ɔc. Vic prosequit aug⁹. mala plus q̄ ciuilia. idest bella q̄ fuerūt non solum inter ciues sed etiā iter affines quoꝝ primum inter pompeiū magnū fuit ɔ iulium cesarem. secundum inter cesarem augustuꝫ ɔ ātoniū. Pompeius vero vt p̄z ex narratis in hoc ca. fouit partem sylle. nam gessit bellum contra sertorium. ɔ postmodum interfecit brutum qui fuerunt mariani. Et propter hoc dicit hic aug⁹. q̄ pompeius fuit sectator sylle. De bello vero inter ipsum ɔ iulium cesarem narraui supra in hoc li. c. 13.

e Vnc ad alium cesarem q̄ post ɔc. Iste cesar vocat⁹ est primo octauianus. postmodum cesar: postmodū augustus vt infra dicet. Dui⁹ āno. 42. s. impery sui natus est xp̄us. De isto scribit eutropius li. 7. q̄ mortе iuly cesaris fuit. 17. annoꝝ adolescens patre octauio senatore genitus materno genus ab enea per iuliam familiam sortitus. naꝫ iulia processit ab iulo filio enee. cesaris nepos erat quem ille in testamento heredem reliquerat ɔ nomen suuꝫ ferens lib. 7. ɔ orosio lib. 6. ipse gessit

f ... senatores vel amplius egtesq̄ romani. ātonius consul existens erat pro parte iuly cesaris. ɔ bellis ciuilibus eos qui iulium cesarem interfecerant opprimere conabat. Senatus vero eis fauebat. Turbata vero republica per antoniuꝫ q̄ scelera multa commisit a senatu hostis iudicat⁹ est ɔ missus est ad eum persequendum octauianus qui etiam cesar augustus post dictus est. Principales tamen erant consules duo. s. pansa ɔ birti⁹ gbus ipse adiunctus dux tertius. Profecti ergo hi tres duces contra antoniuꝫ vicerūt eum apud mutinam. accidit aūt vt ambo consules occisi morerentur ɔ tres exercitus vni octauiano parerent. Fugatus vero antonius et amisso exercitu confugit ad lepidū qui magister equitum cesaris fuit. et ipso operaꝫ dante octauianus pacem cum antonio fecit. ɔ sororem suam octauiam sibi in vxorem dedit. ɔ quasi vindicatur⁹ mortem sui patris adoptiui romam cum exercitu profect⁹ extorsit. vt vigesimo anno consul fieret. Postmodum senatum proscripsit. idest de senatu secundum orosium. 152. inter quos erat cicero proscribente eum antonio inimico suo. et lucius antonius de quo statim dicetur infra. Postea ad numerum proscriptorum additi sunt. 30. equites romani. Octauianus ergo cum antonio ɔ lepido rempublicam armis tenere cepit. per quos etiam cicero orator occisus est et multi alij nobiles. Secundum bellum gessit contra brutum et cassium qui fuerunt principales in interfectione cesaris. Ipsi vero iam ingens bellum mouerant. processeruntqꝫ contra eos in greciam octauianus et antonius. ɔ apud philippos macedonie vrbem contra eos pugnauerunt. ɔ primo prelio victi sunt octauianus et antonius. peryt autem dux nobilitatis cassius. in secundo bello brutum ɔ infinitam nobilitatem que cum illis bellum gesserat victam interfecerunt. ac sic inter octauianuꝫ ɔ antonium diuisa est respublica regenda vt octauianus hispanias gallias et italiam teneret. antonius asiam pontum ɔ orientem. Tertium bellum gessit octauianus contra lucium antonium consulem qui proscriptus fuerat qui in italia bellum ciuile commouerat. Erat autem secundum orosium auunculus. secundum eutropiuꝫ vero frater marci antony qui vt dictum est orientem suscepit regendam. Lucius vero antonius apud perusium tuscie ciuitatem victus et captus est. Quartum vero bellum erat contra sextum pompeium cnei pompey magni filium. qui ingens bellum in sicilia commouerat bis qui

supererant ex partibus cassy ⁊ bruti ad eū confluentibus. contra quem bellatum est per octauianum ⁊ antoniū sed pax postremo conuenit. Sed pompeius postmodū pacez irrupit. ⁊ nauali prelio victus fugiens in asiam interfectus est. Quitū bellū ciuile octauiani fuit ꝓtra marcū antoniū supradictū. Qui cū octauiā sororē octauiani i vxorē duxisset postmoduz ea repudiata cleopatrā regi nā egypti duxit vxorem. ac postmodū ingens bellū ciuile cōmouit cogēte cleopatra dū cupiditate mliebri optat etiā in vrbe regnare. Victus est aūt antoni⁹ ab octauiano nauali pugna clara ⁊ illustri apud acciū in epiro. vnde fugit i egyptum. Dicit autē hugo floriacen. ꝙ cleopatra cuz aurea puppe velocz purpureo prima fugere cepit ⁊ secutus est eā antonius. Et sicut dicit eutropius desperās eo ꝙ oēs trāsirēt ad octauianū manu ppria se peremit Cleopatra etiā cū nō posset animū octauiani ad libidinē allicere sua specie vt alios fecerat nec sibi spes salutis esset ela psa de custodia i sepulchrū iuxta antoniū vir suū se collocans sibi aspidē admisit ⁊ veneno eius extincta est. Post hec octauianus vrbē cū triūpho ingressus. eo ꝙ orientē vicisset ⁊ egyptū romano imperio addidisset. tūc primo salutatus est augustus. Sic enim ppls salutando eū vocauit scilicet augustū. eo ꝙ rempublicā sibi auxerat. De quo etiaz fit mentio in legenda beati petri ad vincula.

a erunt: Inter qños ⁊ cicero diserтus ille artifex tegende reipublice. Pompeÿ quippe victorem gaium cesarem: qui victoriam ciuilem clementer exercuit suisqz aduersarijs vitam dignitatemqz donauit: tāqz regni appetitorē quoꝛidā nobiliū ꝓiuratio senatoꝝ velut pro reipublice libertate in ipsa curia trucidauit. Hūius deide potentiam: multū morib⁹ dispar: vitijsqz oībus ingnatus atqz corrupt⁹ affectare videbatur antonius: cui vehementer pro eadem illa velut patrie libertate cicero resistebat. Tūc emerserat mirabilis indolis adolescens ille ali⁹ cesar illius gaÿ cesaris filius adoptiu⁹: quivt dixi postea appellatus est augustus. Huic adolescenti cesari vt eius potentia cōtra antoniuz nutriretē cicero faciebat: sperans eum depulsa ⁊ oppꝛessa antonij dominatiōe instauraturū reipublice libertatē. vsqz adeo cecus atqz improuidus futuroꝝ vt. ille ipse iuuenis cui⁹ dignitatem ac potestatē fouebat: ⁊ eundem ciceronē occidendum antonio quadam quasi concordie pactione promitteret: ⁊ ipsam libertatem reipublice pro qua multum ille clamauerat: ditioni proprie subiugaret. Ca. XXXI.

b Juli⁹ vo cesar benignissime. Hū dicit eutropi⁹ de eo li. 6. ꝙ ipse erat quo nullus vnq̄ magis emicuit signis collatis .i. acieb⁹ dispositis ⁊ ordinatis. gnquagita vicib⁹ dimicauit. Tāte aūt fuit benignitatis ⁊ bonitatis vt quos armis subegerat clemētia magis vicerit. De iterfectōe ei⁹ narrat eutropi⁹ ibidē ꝙ cōpositis i toto orbe bellis ciuilib⁹ roma redies isoleti⁹ agere icepit et supra ꝓsuetudines romane libertatis. cuz ergo honores ex sua libertate pstaret ꝙ antea a pplo ꝓferebantur. nec senatui ad se veniēti assurgeret aliaqz regia ꝛpene tyrānica faceret cō iuratū ē i eū ⁊ iterfect⁹ evt supi⁹ i B ca. dixi. Dicit etiā petr⁹ comestor ꝙ de eius iterfectione ppls roman⁹ ita doluit ꝙ capitoliū cū auctoribus sceleris icēderevoluit. Dic̄ vo luit tanq̄ regni appetitorē. qz i reipsitate ipe p⁹ reges expulsos fuit pm⁹ q solus tanq̄ rex ⁊ iperator rēpublicā romanā regebat. qō romanis erat valde odiosū tāqz repugnās sue pstine libertati q̄ pius senat⁹ ⁊ ppls cūcta p se vel p alios sua auctē faciebāt. c Hui⁹ deide potētiā ⁊c. logt̄ aug⁹. de antonio pro illo tpe quo mox iam iterfecto gaio iulio cesare intendebat sibi vsurpasse ptātē singularis ipery. ptendēs apud cesarianos ꝙ accepta ptāte morte cesaris vidicaret. Dicit aūt aug⁹. ipm morib⁹ iulio cesari valde iparē. qz iste antonius erat valde vitiosus. put tulli⁹ i scō antonia. ⁊ flor⁹ i epitomate li. 4. satis i particulari tradūt eius mores scribētes. De quo seneca epla. 121. dic̄ sic. Marcū antoniū magnū vir ⁊ igeny nobilē q̄ alia res pdidit ⁊ i externos mores ac vitia ñ romana reiecē q̄ ebrietas. nec minoꝛ vino cleopatre amor. hec illū res hostē reipublice. hec crudelē fecit.

c Inter quos ⁊ cicero ⁊c. Ciceronē vocat hic aug⁹. disertū artificē regende reipublice qz ꝓsul existēs prudēter rēpublicā rexerat. ⁊ qz de republica diserte. i. eloquēter libros cōposuerat. De huius morte superi⁹ i hoc ca. tetigi. de quo narrat valerius li. 5. ca. 3. ꝙ pompili⁹ quē cicero ꝓus i iudicio de graui crimine defenderat ⁊ a morte ⁊ a pena capitis liberauerat. ꝙ postea nec re nec verbo a cicerone lesus fuerat ad mortē ipsū persecutus est. Nam vltro marcū antonū rogauit vt ad illū ꝓscriptū sez eo tēpore quo senatus ꝓscriptus fuerat vt supra dixi persequēdū ⁊ iugulandum mitteretur. quo ipetrato exultans caietam cucurrit. ⁊ ciceronem virum clarissime dignitatis ⁊ prestantis officy venerandū iugulandū sibi prebere iussit. ac protinus caput romane eloquentie ⁊ pacis clarissimam dexteram amputauit portans illud secum romam. Sciendum est autē ꝙ cicero primo restitit iulio cesari quando obtenta victoria de gallia petyt secundum consulatum. ⁊ postmodū sicut hic narrat aug⁹. restitit antonio ⁊ ideo fuit odiosus taz augusto q̄ antonio. b Pompeÿ quippe victorem ⁊c. hic sciendum ꝙ iulius cesar in hoc multū discrepabat a sylla ꝙ sylla obtentis victoriis crudelissime se gessit ad victos.

d Eos suos accusent de tantis malis: qui ergo hic aug⁹ ꝙ illa ꝓiuratio eū iterficere voluit tanq̄ regni appetitorē. qz i reipsitate ipe p⁹ reges expulsos fuit pm⁹ q solus tanq̄ rex ⁊ iperator rēpublicā romanā regebat. qō romanis erat valde odiosū tāqz repugnās sue pstine libertati q̄ pius senat⁹ ⁊ ppls cūcta p se vel p alios sua auctē faciebāt. c Hui⁹ deide potētiā ⁊c. logt̄ aug⁹. de antonio pro illo tpe quo mox iam iterfecto gaio iulio cesare intendebat sibi vsurpasse ptātē singularis ipery. ptendēs apud cesarianos ꝙ accepta ptāte morte cesaris vidicaret. Dicit aūt aug⁹. ipm morib⁹ iulio cesari valde iparē. qz iste antonius erat valde vitiosus. put tulli⁹ i scō antonia. ⁊ flor⁹ i epitomate li. 4. satis i particulari tradūt eius mores scribētes. De quo seneca epla. 121. dic̄ sic. Marcū antoniū magnū vir ⁊ igeny nobilē q̄ alia res pdidit ⁊ i externos mores ac vitia ñ romana reiecē q̄ ebrietas. nec minoꝛ vino cleopatre amor. hec illū res hostē reipublice. hec crudelē fecit.

d Tūc emerserat ⁊c. dicit aug⁹ hūc cesarē mirabilis indolis. qz vt supra dixi cū eēt. 17. annoꝝ est a senatu fcūs dux exercit⁹ romani cū duob⁹ consulib⁹ ⁊ i. 20. anno ꝓsul creatus est. Iste tradidit antonio ciceronē vt hic tāgit. Cū tñ cicero ꝓus se ꝓtulisset ad eū sperās ꝙ august⁹ patrie libertatē defenderet. Bz octauian⁹ itēdēs totā rēpublicā ad se trahere ⁊ cernēs ꝙ cicero sibi restitisset. tradidit eū antonio hosti suo quasi ꝓpter bonū pacis firmande. Antoni⁹ vo mortē ciceronis iō mltū desiderauit qz tulli⁹ sibi mltū restiterat ꝛz eū ēt i li. philippica ꝓx inexerat. Ca. XXXI.

e Eos suos accusēt ⁊c. In B ca. iuebit aug⁹ ꝓtra romanos ⁊ deos eoꝝ occasionē sumēs tā ex malis in B libro superi⁹ enarratis q̄ etiā ex alijs malis q̄ i B ca. icipit enumerare. Et fac̄ duo i B ca. qz iuebēdo ꝛz eos p̄ resumit mala supi⁹ posita. Scō ibi omitto qppe illa. addit q̄dā alia. Et oñdit aug⁹ i ꝓn⁹ ꝙ oy romanoꝝ ñ potuerunt

excusari de malis que romani in bellis ciuilibus sustine/bant per hoc q̄ non colebantur sicut prius. quia adhuc fie/bant eis seruitia sicut prius. De hoc sic scribit lucanus li/bro. 7. Nec cuncte scilicet matrone vrbis summi templo iacuere tonātis. Diuisere deos ⁊ nullis ō fuit aris Inundiā fractura parens, ideſt discurrebāt per omnia templa deo/rū matres nec aliqua preter/miserūt. ne ōs ille qui fuisset pretermissus alys inuideret De hoc etiam dicit hic augu/stinus. Cale/bant are numi/nuz sabeo thu/re. ideſt thuri/ficabāt eis thu/re sabeo. ideſt de saba vbi so/lūmodo ⁊ non alibi thus na/scit. thure scili/cet in ignez al/taris iecto. Et alludit hic au/gustinus ver/bis virgilij li/bro. i. eneidos. vbi loquēs de templo vene/ris quod erat i papho vbi co/lebatur preci/pue. dicit sic. Ipa scilicet ve/nus paphū sub/limis abit: se/desque reuisit Leta suas. vbi tēplū illi cētū/q̄ sabeo Thu/re calēt are ser/tisq̄ recētibus balāt. ideſt fra/grant vel spirant serta de floribus rosaruz composita. Nā sicut dicit valerius ad valerium rosa est flos veneris.

nostro christo ingrati sunt de/tantis bonis. Certe quando il/la mala fiebant: calebant are nu/minum sabeo thure: sertisq̄ re/centibus balabant: clarebāt: sa/cerdotia: phana retinebant: sa/crificabatur: ludebatur: fureba/tur in templis: quando passim/tantus ciuium sanguis a ciui/bus non modo in ceteris locis: a verum inter ipsa q̄uoq̄ deoruz b altaria fundebatur. Non ele/git templum quo confugeret/tulli⁹: quia frustra elegerat mu/cius. Diuero qui multo indi/gnius insultāt christianis tem/poribus aut ad loca christo di/catissima confugerunt aut illuc/eos vt viuerent etiam ipsi bar/bari deduxerunt. Illud scio et/hoc mecum quisquis sine stu/dio partium iudicat facillime/agnoscit: vt omittaz cetera que/multa cōmemorauī: ⁊ alia mul/to plura que commemorare lō/gum putauī: si humanum gen⁹/ante bella punica reciperet chri/stianam disciplinam: et conse/quereꝛ rerum tanta vastatio:

bis per ignem ⁊ inundatione tyberis dictum est supra li/bro isto capitulo. 18. o Mala etiam alia ⁊c. Hoc dicit propter ea que inferius hic tangit cum dicit. Sed cuz plu/it ⁊c. dicit vero huiusmodi mala fuisse numeranda inter prodigia si christianis temporibus accidissent. quia prodi/gia dicuntur illa que mirabiliter accidunt ⁊ aliqua futura

q̄ta illis bellis europam africā/q̄ contriuit: nullus talium qua/les nunc patimur nisi christia/ne religioni illa mala tribueret. Multo autem minus eoruz vo/ces tolerarentur: q̄tum attinet/ad romanos: si christiane reli/gionis receptionem ⁊ diffama/c tionem: vel irrūptio illa gallo/ruz: vel tyberini fluminis igniū/q̄ illa ōpopulatio: vel quod cī/cta mala precedit bella ciuilia se/o querētur. Mala etiam alia que/vsq̄ adeo incredibiliter accide/runt: vt inter prodigia numera/rentur: si christianis tempori/bus accidissent: quibus ea nisi/christianis hominibus tanq̄ cri/e mina obijcerent: Omittō quip/pe illa que magis fuerunt mira/q̄ nota: boues locutos: infan/tes nondum natos de veteris ma/trū q̄dam verba clamasse: volas/f se serpētes: feminas ⁊ gallinas/⁊ homines in masculinū sexuz/fuisse conuersas: ⁊ cetera huius/modi que in eoruz libris nō fa/bulosis sz historicis seu vera si/ue falsa sint: nō iferunt boibus

presignant. vn/de dicūtur p/digia. quasi p/ditia. ideſt pro/cul dicentia. i./dicentia fumu/ra que procul/sūt. Numeraſ/sent autem ro/mani illa mala/inter prodigia/quia non solūz/dixissent ea fu/isse mala pro/pter nocumen/ta que infere/bant. sed etiaz/propter maio/ra mala que p̄/signabant.

e Omitto q̄p/e illa ⁊c. dicit/hic augustin⁹/se hic illa mala/omittere: non/quia noluit ea/hic ponere sed/quia nō curat/ea tanq̄ mala/quedā dys ro/manoruz obu/cere. Facit aūt/hic mentionē/de bob⁹ loquē/tibus. Eutro/pius libro. 6. in/fine dicit q̄ cir/ca tēpus illud/quo iulius ce/sar interfectus/est inter cetera portenta que toto orbe facta sunt bos in/suburbano rome ad arantem locutus est se frustra vige/ri. non enim frumenta sed homines in breui desituros. Idem scribit eusebius in chronicis. Ualerius etiam libro/primo dicit q̄ volūnio ⁊ sulpitio consulibus in vrbe inter/initia motusq̄ bellorum ciuilium bos mugitu suo in ser/monem humanum conuersus. animos audiētium tali no/uitate conterruit. Dicit etiam ibidem q̄ bello secundo pu/nico constitit domicio bouē dixisse. Caue tibi roma. Quā/tum ad infantes nondum natos quos dicit hic augustinus/locutos fuisse narrat eutropius libro. 3. q̄ in sagunto instā/te secundo bello punico. cum mulier pene enixa esset in/fans in vterum regressus ciuitatis sagunti excidium signi/ficauit. Titus vero liuius li. 4. de secundo bello punico di/cit bouem in sicilia locutum fuisse. ⁊ infantes in vtero ma/tris in maritimis ioui triumphi clamasse.

a Inter ipsa quoq̄ ⁊c. veritas hui⁹ dicti patet ex his q̄ di/cta sunt superius i hoc libro capitulo. 27. de fimbria ⁊ me/rula. ⁊ capitulo. 28. de mucio scevola quorum sanguis in/templo fusus erat. b Non elegit templum ⁊c. Augu/stinus comparat hic crudelitatem que exercebatur tem/pore bellorum ciuilium ad crudelitatez que exercebatur/temporibus christianorum cum gothi ceperant ciuitatez/ostendens primam crudelitatem multo maiorem. quia i/bellis ciuilibus non parcebatur fugientibus ad templa/deorum. sicut patet de cicerone tullio de quo supra proxi/mo capitulo. qui ideo non confugit ad templum deorum. quia frustra fugisset. Sed in vastatione vrbis a gothis par/cebatur fugientibus ad ecclesias apostolorum ⁊ martyrū/sicut in principio totius libri dixi. immo etiam docuerunt/sibi obuios fugere ad ecclesias vt saluarentur.

c Uel irruptio gallorum ⁊c. de irruptione gallorum di/ctuz fuit supra libro. 2. capitulo. 22. De vastatione vero vr/

f Uolasse serpentes ⁊c. quod dicit hic et homines credo/litteram esse falsam quam tamen multi libri habēt. De/beret autem littera sic esse. in homines ⁊ masculinū sexū

Vult enim sic dicere q femine conuerse sunt in homines idest in viros ⁊ galline in masculinum sexum. Dicit titus liuius libro.4.de secundo bello punico.spoleti ex muliere virum factū et. A. Hellius libro.8.capitulo.4.allegās plinium libro.7.dicit sic ex feminis mutari in mares non est fabulosum. Inuenimus in annalibus quinto licinio crasso ⁊ cornelio cassio longino. cōsulib⁹. C. Assy / ny puerum factū ex virgine sub parentibus tussuq; aruspicuz deportatū in insulā desertam. Licinius Mucianus p didit a se visuz cē argis arescō tem.cui nomē arescuse fuissz nupsisse.moxq; ad barbam et virilitatem peruenisse vxoremq; duxisse. eiusdem sortis ⁊ simyrne puerp a se visuz. Ipse in africa vidi mutatum i mare die nuptiaz lucium cositiū ciuem tysdritanuz. viuebatq; cum prodereꝫ ista. Hec ex. A. Hellio. Nō credo tamen istas predictas mutationes feminarum in masculos fuisse veras.sed potius vel fuisse illusiones diabolicas.vel qui sic videbantur conuerti:erant hermaphrodite i quib⁹ prius dominatur sexus femineus et postea masculinus.

a Sed ⁊ cum pluit terra ⁊c. prodigia ista ⁊ sequentia dicit augustinus se nolle omittere q̄n scilicet obyciat ea romanis deos colentibus solum propter bona temporalia. ⁊ hoc quia ista prodigia intulerant damna cultoribus eorum. De istis pluuijs quas hic tangit augustinus loquitur orosius.libro.5.dicit enim q anno ab vrbe condita.659.p septem dies continuos grando lapidum immixtis etiam testarum fragmentis terram latissime verberauit. Titus etiam liuius de secundo bello punico.li.i.narrat in piceno lapides pluisse.⁊ in quinto libro.q̄ in monte albano pluit duobus diebus lapides.

b Legimus apud eos etneis ignibus.idest surgentib⁹ de monte etna.de quibus orosius.libro quinto narrat q emilio.lucio.coeste.consulibus etna magno cum tremore cōcussa exūdauit ignis globis.⁊ rursus alio die liparea insula vicinū circa eā mare itantum efferbuit q adustas rupes dissoluit tabulataq; nauium liquefactis ceris extorruit. ⁊ pisces exanimatos supernatantes coxit.homines etiam qui non poterant longe fugere adustis introrsus vitalibus attractione calidi aeris inspirando suffocauit.

c Eodem rursus ⁊c. de hoc orosius libro.5.narrat q anno ab vrbe condita.627.mons etna vltra solitum exarsit et turribus igneis superfusis late circūfluentibus cataniaz vrbem finesq; eius oppressit.ita vt tecta domoruz calidis cineribus perusta ⁊ pregrauata corruerent.Cuius leuande cladis causa.senatus.10.annorum vectigalia catanensibus remisit.

d Locustaruz etiam in africa ⁊c. de hoc narrat orosius libro.5.q̄ marco plauto ⁊ fulvio flacco consulibus per totam africam tanta fuit multitudo locustarum q̄ non tantū oēz spē frugum abstulit. sed herbas omnes cū parte radicum folia etiam arborum cum teneritudine ramoq; cōsūpsit. amaras etiam cōrices ⁊ ligna arida corrosit. subitō autē vēto rapte in afrī cano mari submerse sunt. Cū aūt fluctib⁹ imēsos aceruos earum in terram propulissent et ille putrescerent vltra opinionem pestiferum odorem exhalauerunt vnde animalium tanta pestilentia secuta est. vt pecudum auium ac bestiaruz putre facta passim cadauera virium corruptionis augerent. hominum vero tanta tunc erat lues vt in sola numidia vbi tunc masanissa rex erat octoginta milia hominum circa oram maritimā precipue que charthaginēsi ⁊ vticensi litori adiacet plus q̄z ducenta milia perierunt. apud vero ipsam vticam cinitatem.30.milia militum qui ad presidiū totius africe ordinata fuerunt extincta sunt. Tam repentina vero fuit cladis illa q̄ apud vticam die vno per vnam portam.ex illis inmoribus plusq̄z mille quigēros mortuos illatos fuisse narraretur.

e Eodem rursus ⁊c. de hoc orosius libro.5.narrat q anno ab vrbe condita.627.mons etna vltra solitum exarsit et turribus igneis superfusis late circūfluentibus cataniaz vrbem finesq; eius oppressit.ita vt tecta domoruz calidis cineribus perusta ⁊ pregrauata corruerent.Cuius leuande cladis causa.senatus.10.annorum vectigalia catanensibus remisit.

d Locustaruz etiam in africa ⁊c. de hoc narrat orosius libro.5.q̄ marco plauto ⁊ fulvio flacco consulibus per totam africam tanta fuit multitudo locustarum q̄ non tantū oēz spē frugum abstulit. sed herbas omnes cū parte radicum folia etiam arborum cum teneritudine ramoq; cōsūpsit. amaras etiam cōrices ⁊ ligna arida corrosit. subitō autē vēto rapte in afrī cano mari submerse sunt. Cū aūt fluctib⁹ imēsos aceruos earum in terram propulissent et ille putrescerent vltra opinionem pestiferum odorem exhalauerunt vnde animalium tanta pestilentia secuta est. vt pecudum auium ac bestiaruz putre facta passim cadauera virium corruptionis augerent. hominum vero tanta tunc erat lues vt in sola numidia vbi tunc masanissa rex erat octoginta milia hominum circa oram maritimā precipue que charthaginēsi ⁊ vticensi litori adiacet plus q̄z ducenta milia perierunt. apud vero ipsam vticam cinitatem.30.milia militum qui ad presidiū totius africe ordinata fuerunt extincta sunt. Tam repentina vero fuit cladis illa q̄ apud vticam die vno per vnam portam.ex illis inmoribus plusq̄z mille quigēros mortuos illatos fuisse narraretur.

e Cum ea maiora pertulerint a quibus antea colebantur.idest troiani.qui primo coluerūt eos q̄z romani quia de troia romani sunt allati.

¶ Explicitus est liber tertius.

a pernitiem sed stuporem. Sed ⁊ cū pluit terra:cū pluit creta: cū pluit lapides:non vt grādo appellari solet hoc nomine:sed omnino vel terre vel crete vel lapidū pluuia. Hec profecto etiā grauiter ledere potuerunt. Le b gimus apud eos:etneis ignib⁹ ab ipso montis vertice vsq; ad litus proximuz decurrentibus ita ferbuisse mare: vt rupes exurerentur: ⁊ pices nauium solue rent. Hoc vtiq; non leuiter nopiū fuit:q̄nis incredibiliter mic rum. Eodem rursus estu ignis tanta vi fauille scripserunt oppleram esse siciliam: vt catanensis vrbis tecta obruta ⁊ oppressa diruerent. Qua calamitate permoti misericorditer eiusdez anni tributum ei relaxauere ro d mani. Locustarum etiam in e africa multitudinem prodigij similem fuisse:cuz iam esset populi romani prouincia:litteris mandauerūt: consumptis enim fructibus foliisq; lignoruz ingenti atq; inestimabili nube in mare dicit esse deiectam. Qua mortua redditaq; litoribus:atq; hinc aere corrupto:tantam ortam pestilentiam: vt in solo regno masanisse octingenta hominum milia periisse referantur ⁊ multo amplius in terris litoribusq; proximis. Tuc vtice ex triginta milibus virorū que ibi erant: decem remansisse confirmant. Talis itaq; vanitas qualem patimur eique respondere compellimur:quid horum non christiane religioni tribueret si temporib⁹ christianis videret: Et tamen dijs suis ista non tribuunt:quorum ideo cultum reliquerunt ne ista vel maiora patiantur:cum ea maiora perrulerint a quibus antea colebant.

¶ Explicit liber tertius.

¶Incipiunt capitula libri quarti.
De his que primo volumine disputata sunt. I.
De his q̄ libro secundo ⁊ tertio continentur. II.
An altitudo imperij̄ que non nisi bellis acquirit: in bono habēda sit siue felicius siue sapiētius. III.
Quam similia sint latrocinijs regna absque iustitia. IIII.
De fugitiuis gladiatoribus quorum potentia similis fuerit regie dignitati. V.
De cupiditate nimi regis quivt latius dominaretur primus intulit bella finitimis. VI.
An regna terrena inter profectus suos atq̄ defectus: deorum vel inuenturvel deserantur auxilio. VII.
Quorum deorum presidio putant romani imperium suum auctum atque seruatum: cuius singulis vir singularum rerum tuitionem committendam esse crediderunt. VIII.
An imperij̄ romani amplitudo ⁊ diuturnitas ioui fuerat ascribenda: quem summum deum cultores ipsius opinantur. IX.
Quas opiniones secuti sunt qui diuersos deos diuersis mundi partibus prefecerunt. X.
De multis dijs quos doctores paganorum vnū eundemq̄ iouem esse defendunt. XI.
De opinione eorum qui deum animam mundi: ⁊ mundum corpus dei esse putauerunt. XII.
De his qui sola rationalia animantia partes esse vnius dei asserunt. XIII.
Augmenta regnorum ioui incongruenter ascribi: cuius si vt volunt dea est victoria: ipsa huic negocio sola sufficeret. XIIII.
An congruat bonis latius velle regnare. XV.
Quid fuerit q̄ romani omnib⁹ rebus ⁊ omnib⁹ motibus deos singulos deputantes: eidem getis extra portas esse voluerunt. XVI.
An si ionis summa potestas est etiam victoria dea debuerit existimari. XVII.
Felicitatem ⁊ fortunam qui deas putant: qua ratione fecerunt. XVIII.
De fortuna muliebri. XIX.
De virtute ⁊ fide quas pagani templis ⁊ sacris honorauerunt: prętermittentes alia bona que similiter colenda fuerūt si recte alijs diuinitas tribuebatur. XX.
Quod vnum non intelligentes deū virtute: saltem felicitate debuerunt esse contenti. XXI.
De scientia colendorū deorū quam a se varro gloriatur collatam esse romanis. XXII.
De felicitate quam romani multorum veneratores deorum din non coluerunt honore diuturno cum pro omnibus sola sufficeret. XXIII.
Qua ratione defendant pagani q̄ inter deos colant ipsa dona diuina. XXIIII.
De vno tm̄ colendo deo qui licet nomine ignoretur tamen felicitatis datoris esse sentiē. XXV.
De ludis scenicis quos sibi dij̄ celebrari a suis cultoribus exegerunt. XXVI.
De tribus generibus deorum de quibus scenola pontifex disputauit. XXVII.
An ad optinendum dilatandūq̄ regnum profuerit romanis cultus deorum. XXVIII.
De falsitate auspicij̄ quo romani regni fortitudo ⁊ stabilitas visa est iudicari. XXIX.
Qualia de dijs gentium etiam cultores eorum se sentire fateantur. XXX.
De opinionibus varronis qui reprobata suasione populari licet ad noticiam veri dei non peruenerit: vnus tamē deum colendum esse censuerit. XXXI.
Ad quam speciem vtilitatis principes gentius apud subiectos sibi populos falsas religiones voluerunt permanere. XXXII.
Quod iudicio ⁊ potestate veri dei omnium regū atq̄ regnorū ordinata sint tēpora. XXXIII.
De regno indeorum quod ab vno ⁊ vero deo institutum atq̄ seruatum est: donec in vera religione manserunt. XXXIIII.

¶Incipit liber quart⁹. Ca. I.

a Eciūitate dei
d dicere exorsus
prius respondendum puta
ui eius inimicis qui terrena gaudia consectantes: rebusq̄ fugacibus inhiantes: quicquid in eis triste: misericordia potius admonentis dei cū punientis seueritate patiuntur: religioni increpitant christiane: que est vna salubris ⁊ vera religio. Et quoniam cum sit in eis etiā vulgus indoctum: velut doctorum auctoritate in odiū nostrū granius irritantur: existimantib⁹ imperitis ea que suis temporibus insolite acciderunt:

a Ciuitate dei d dicere exorsus ꝛc. In p̄cedentib⁹ trib⁹ libris disputauit beat⁹ aug⁹. ꝙ romanos oñdēs q̄ mala que passi sūt tp̄ib⁹ xp̄ianoꝝ nō sūt tp̄ib⁹ xp̄ianis ascribēda. In B li. 4. ⁊. ꝯ. oñdit q̄ bona q̄ eis puenerūt non sunt dyis mīti ꝛyni dō attribuēda Et p̄ oñēdit q̄ dys nō sit romani ip̄erij augmētatio attribuēda. ꝯ. B li. 4. ꝯcō oñdit q̄ sit illi⁹ augmētatois cā ⁊ rō. ⁊ hoc in. ꝯ. libro.

*Prima pars. i. iste q̃rtus liber h̃z. 34. capl̃a. In quo p̃mo ondit ex ḡbus .pcessit argumẽtãdo ꝓtra romanos. .pcessit .n. reprobando deos eoꝝ ex eoꝝ scripturis ꝛ libris. cuius cã fuit. qz ex libris .pphys gb⁹ credũt potuerũt melius ꝓuici. *Processit autem ex his que ipse met vidit. ꝛ erant ita manifesta q̃ non poterant ea inficiari.

a Eozũq; opinionẽ ꝛc. vult dicere q̃ illi q̃ sciuerũt vulgi opiniones quo ad maloꝝ noxitatẽ falsã eẽ. tuz dissimulabãt opiniones eoꝝ reprobare ꝛ eos veritatẽ docere. vt manẽtes i tali opinione plus murmurarẽt ꝫ bonos xp̃ianos.

b Usq; adeo ꝛc. de hoc dcm̃ est li. 2. ca. 8.

c Qz ꝛ ipsi vidim⁹. De h̃ supra li. 2. ca. 4. ꝛ capitulo. 6.

d Sz i rebus diuinis ꝛc. De istis ludis dcã sũt mlta supra li. i. ca. 31. ꝛ li. 2. ca. 4. ꝛ multis caplis seq̃ntib⁹ Capl̃m. II.

e T q̃m in fine p̃mi libri ꝛc. In h̃ ca. ꝓtinuat augu. tractatũ futuꝝ ad p̃cedẽtia q̃ñ dẽs q̃ sũt fcã in trib⁹ libris p̃cedẽtibus ꝛ q̃ restãt faciẽda in duob⁹ libris sequẽtib⁹ interponẽs q̃dã breuiter q̃ ad mãm terty libri videtur ptinere. scz mala q̃dã q̃ ex elemẽtis ꝛ terrenis reb⁹ accidũt. ꝛ hoc facit. ibi.

f Que vno loco apulei⁹ ꝛc. De apulcio scribit hugo flouriacen̄. i p̃mo libro ecclĩastice historie sue q̃ apulei⁹ successit platoni. Scripsit aũt libros q̃ndã quos vidi. s. de dogmate platonis. de deo socratis. de mũdo q̃ vocat cosmographia apuley. ¶ Itẽ de magia i quo defendit se ꝓtra accusatores suos q̃ eũ vti arte magica docebãt. de quo libro facit aug⁹. mẽtionẽ infra li. 8. ca. 19. Itẽ libr̃ũ de asino aureo q̃ metamorphoseos appellat. i quo narrat mirabiles transmutatiões factas arte magica. ꝛ de seipso quomõ in asinum conuersus erat. de quo libro facit augustin⁹. mẽtionem infra libro. 8. capitulo 18. Macrobi⁹ vero super somnium scipionis sentit q̃ fuerũt ficta. vñ dicit loquẽs de fabulis ꝛc. Quibus apuleiũ nonnũ q̃ lusisse miramur. Illa ergo q̃ aug⁹. hic adduc̃ sũt i cosmographia sua. et recitat august. magis sniaz q̃ verba. Et vult apuleius oẽdere q̃ oia terrena habeãt trãsmutatiões ita q̃ non maneãt in eadez dispositiõe q̃uis saltem ipsa terra maneat i substantia. sed in dispositõe alia ꝛ alia. Habent etiam conuersiones iteritus quia quedam corrumpuntur et intereunt q̃dam etiam cõuertuntur post interitum ad consimilez formam ita q̃ est circulus quidã in transmutatione borum terrenoꝝ. Et exemplificat de istis per terremotus. q̃ quandoq; sic aperiũt terrã q̃ integre ciuitates

e T q̃m in fine primi libri que deiceps dicẽda eẽnt breuit̃ posuim⁹: ꝛ ex his quedam in duob⁹ consequentib⁹ dixim⁹: expectationi legentiuz q̃ restant reddenda cognoscim⁹. ¶Promiseram⁹ ergo q̃dam nos esse dicturos: aduersus eos q̃ romane reipublice clades in religionem nostraz referũt: et commemoraturos quecunq; et q̃tacunq; ocurrere potuissẽt: vel satis esse viderentur mala: que illa ciuitas pertulit vel ad eius imperium prouincie pertinentes anteq̃ eorum sacrificia prohibita fuissẽt. que omnia proculdubio nobis tribuerent: si iam vel illis clareret nostra religio: vel ita eos a sacris sacrilegijs prohiberet. Hec ꝛ secundo ꝛ tertio libro satis q̃tum existimo absoluimus i secũdo agẽtes de malis moꝝ: que mala vel sola vel maxima deputanda sũt. In tertio aũt libro de his malis que stulti sola perpeti exhorrent corporis videlicet externarũq; rerum: que plerũq; patiuntur ꝛ boni. Illa vero mala non dico patienter sed libenter habent: quibus ipsi fiunt mali. Et q̃pauca dixi de sola ipsa ciuitate: atque eius imperio: nec inde omnia vsque ad cesarem augustum. Quod si commemorare voluissem: et exaggerare illa mala que non sibi inuicem homines faciunt: sicut sunt vastationes: euersionesque bellantium: sed ex ipsius mundi elementis terrenis accidũt rebus:

f q̃ vno loco apuleius breuiter stringit in eo libro quem de

Apulei⁹ libro de mundo

absorbuntur a terra. Similiter per inundatões que qñq̄ sunt ita vehemẽtes q̄ submergũt totã vnã regionẽ. sicut fuit de diluuio de quibus refert orosius libro primo vide licet de diluuio in thessalia sub deucalione. & etiaz de alio sub ogyge in achaia. Similiter abscinditur vna pars terre quandoq̄ que prius continuabatur cũ terra solida. & separat per mare ab alys terris & efficit ysula. sicut dicit de sicilia factũ fuisse vt patet per instinuz libro. 4. Et eodẽ modo econuerso que fuit insula recedẽte aqua efficitur solida et alys terris continua: vt homo ficco pede trãsire possit de vna in aliaz. Unde solinus capitulo de italie situ terracina insula ante circumflua immenso mari nunc est addita ꝓtinẽti. Similiter qñq̄ veniunt ita vehemẽtes p̄celle tempestatum & ventorũ q̄ destruũt ciuitates. quãdoq̄ vero cozuscationib⁹ destruũtur. sicut credebãt scriptores gẽtiliũ de gnq̄ ciuitatibus sodomazũ vt patet per orosiuz libro p̄mo. vel diluuio ignis. sicut fuit de diluuio phaetontis de quo plato in thimeo dicit q̄ fabula de phaetõte habet fũdamentum veruz. quia quãdoq̄ cõtingũt tales cõflagrationes & diluuia ignium. Et idẽ narrat orosius libro. i. videlicet de diluuio ignis de quo fabula ista ficta ẽ Et similiter de mõte etna quandoq̄ tãt⁹ effluxit ignis q̄ ille postmodum ex grauitate materie ignite descendẽs p declinia montis pretendebat similitudinem vnius torrentis vel fluminis scilicet q̄tum ad celeritatem & modũ descendendi. & q̄tum ad quantitatem materie descẽdentis. Et ideo dicit apuleius flumina flammaruz cucurrisse. Uocat autem illum ignem diuinum. quia non videbatur a natura. sed ex ira deozum processisse. dicit autem hoc factuz effusis crateribus. nam crateres sunt vasa quedam puta fiale vel cipbi ex quibus liquor effunditur. Comparauit etiam istaz exundantiam ignis torrẽti vt flumini. & ideo per crateres intelligit locavñ iterrupat ignis ille quasi effusus de vasis. Et erant plura loca i vertice mõtis ex q⁹ p̄mo erupit et postmodum descẽdendo concurrebãt illi ignes in ignem vnuz sicut torrẽs vel fluui⁹ ex multis rinis colligitur. Orosius libro quinto dicit hoc esse sicilie venaculum genus monstri

mundo scripsit: terrena omnia dicẽs mutatiões: euersiones: & itẽsiões: & remissiones atq̄ iteri tũ habere: Mãq̄ imodicis tremoribus terrarum: vt verbis ei⁹ vtar: dissiluisse humũ & interceptas vrbes cũ populis dicit: q̄bruptis etiam ibrib⁹ prolutas totas esse regiones: illas etiam q̄ pri⁹ fuerãt ꝓtinẽres hospitib⁹ atq̄ aduenis: fluctib⁹ insulatas: aliasq̄ ꝓsidia maris pedestri accessu priuas factas: ventis ac procellis euersas esse ciuitates: icẽdia de nubib⁹ emicuisse: q̄b⁹ ozbẽ tis regiões ꝓflagrate pierũt: & i occidentis plagis scaturigines q̄sdaz ac pluuiones easdez stragis dedisse. Sic ex etne vertici bus quõdã effusis crateri b⁹ dini icendũ p declinia torrẽtis vice flãmaz flumina cucurrisse.

Si hec atq̄ huiusmodi q̄ habet historia: vñ posse colligere voluisse: qñ finisse que illis tpibus euenerũt: añq̄ xpi nomẽ illa istoꝛ vana & vere saluti pnicio sa ꝓrimeret: Promiseraz me etiam demõstratuz: quos eoꝛ mozes: & quã ob cãz de⁹ ver⁹ ad augẽdũ iperiũ adiuuare dignatus ẽ: i cui⁹ prãte sũt regna oia: quãq̄ eos nihil adiuuerint hi quos vos putãt: & poti⁹ q̄tũ decipiẽdo & fallendo nocuerit: vñ nũc mihi video eẽ dicendũ & magis de icrementis iperij romani. Nam de noxia fallacia õmonum quos velut deos colebãt: q̄tũ maloꝛ inexerit moꝛib⁹ eorum: i sebo maxime libro non pauca iam dicta sunt. Per oẽs ãt absolutos tres libros vbi opportunũ visũ est ꝓmendanim⁹ etiam i ipsis bellicis malis: q̄tũ solatioꝛ de⁹ per xpi nomen cui a tm̃ bõnoris barbari detulerunt p̄ter belloꝛ moꝛe bonis malisq̄ ꝓtulerit: quo q̄ facit solẽ suũ oriri sup bonos & malos: & pluit su per iustos & iniustos. Ca. III.

b Am itaq̄ ũideam⁹ q̃le sit q̄ tãtã latitudinez ac diuturnitatẽ iperij romani illis dijs audent tribuere: quos etiã per turpiũ ludozũ obsequia: & per turpium hominũ ministeria se honeste coluisse cõtendunt. Quamq̄ prius vellez paululum inquirere: que sit ratio: que prudentia: cum hominum felicitatem nõ possis ostẽdere semper in bellicis cladib⁹ et in sanguine ciuili vel hostili: cum humano & cum tenebrozo timoꝛe et cruẽta cupiditate versantium: vt vitro letitia cozum comparetur fragiliter splendida: cui timeatur hozribilius ne repente frangatur: de imperij magnitudine ac latitudine velle gloriari. Docvt facilius dijudicetur: non vanescamus inani ventositate iactati: atq̄ obtundamus intentionis aciem altisonis vocabulis rerum: cum audimus populos: regna: prouincias: sed duos constituamus homines. Nam singulus quisque homo vt in sermone vna

a Tãtũ bonoris barbari detulerũt ꝓter q̄. De honoꝛe quem barbari istis scilicet gothi contulerũt nomini christi ita q̄ ꝓter cõ suetudinẽ bellantium ꝓpter honoꝛem christi saluarentur in ecclesijs apostoloꝛ & martyrum fugientes ad eas tã boni q̄ mali dixi supra libro p̄mo capitulo p̄mo.

Laplin. III.

b Az ita. q̄ videam⁹ q̄.

In hoc capitulo beatus aug⁹ anteq̄ ad principale ꝓpositũ huius libri descẽdat ostendit q̄ de ipery romani augmẽto ipsi romani non bñt gliari. q: p ei⁹ augmẽto ꝓtinuo vixerũt i bellis & istragibus hominum. Et facit i hoc capitulo duo. q: p̄mo ostendit q̄ si de eius magnitudine tali modo acquisita gloriẽtur: iantis et irrationabilis est eoꝛum gloriatio. Secundo

littera: ita q̃si elementū est ciuitatis ⁊ regni: q̃talibet terrarū occupatiõe latissimi. Quoꝝ duoꝝ bominū: pauperez vnū vel potiꝰ mediocrẽ: alterꝝ prediuitẽ cogitemꝰ: sed diuitez tumoribꝰ antiꝰ: meroribꝰ tabescentẽ: cupiditate flagrãtem: nũq̃ secuꝝ: sẽper inquietũ: perpetuis inimicitiaꝝ ꝓtẽtoribꝰ anbelantem: augẽtẽ sane bis miserijs patrimoniũ suũ in immẽsũ modũ: arq; illis augmentis curas quoq; amarissimas aggregantẽ: mediocrẽ vero illũ re familiari parua at q; succincta sibi sufficientẽ: carissimũ suis cognatꝭ: vicinis: amicis: dulcissima pace gaudẽtẽ: pietate religiosũ: benignũ mẽte: sanũ corpore: vita parcũ: moribꝰ castũ: cõscia securũ. Nescio vtrũ q̃q; ita õsipiat: vt audeat dubitare quẽ pferat. Ut ergo i bis duobꝰ hoibꝰ: ita in duabꝰ familijs: ita in duobꝰ pplis: ita i duobꝰ regnis regla seqt eqtatis. Qua vigilãter adbibita:

a si itẽtiõ nostra corrigat: facillime videbimꝰ: vbi habitet vanitas ⁊ vbi felicitas. Quapropẽ si verus ẽ colat: eiq; sacris veracibꝰ ⁊ bonis moribꝰ seruiat: vtile est vt boni longe lateq; diu regnẽt. Neq; boc tã ipsis: q̃ illis vtile ẽ q̃bꝰ regnant. Nam q̃tũ ad ipsos ptinet pietas ⁊ ꝓbitas coꝝ q̃ magna dei dona sũt: sufficit eis ad veram felicitatẽ: q̃ ⁊ ista vita bñ agat: ⁊ postea pcipiat eterna: In hac ergo ẽra regnũ bonoꝝ non tam illis prestat q̃ reb⁹ bumanis: Maloꝝ vero regnũ magis regnãtibꝰ nocet: q suos animos vastãt sceleꝝ maiore licẽtia: bis aũt q̃ eis seruiẽdo subdunt: nõ nocet nisi inigtas ppria. Naz iustis qcqd maloꝝ ab iniqs dñis irrogat: nõ est pena criminis: sz virtutis examẽ. Proide bonꝰ si seruiat liber ẽ: malus ãt etiã si regnet: seruꝰ est. Nec vniꝰ bomis: sz qõ est grauiꝰ tot dñoꝝ quot vitioꝝ. De qbꝰ vitijs cũ ageret scriptura diuina. A quo.n. qs iquit denictus est. buic ⁊ seruus addictꝰ est. Cap. IIII.

b r Emotã itaq; iusticia qd sũt regna: nisi magna latrocinia: Qz ⁊ latrocinia qd sũt: nisi parua regna: Manꝰ etenim ipa boium ẽ cũ iperio pricipis regit: pacto societatis astrigit: placiti lege põda diuidit. Hoc malũ si i tantũ pditoꝝ boiuz accessibꝰ crescit: vt ⁊ loca teneat: sedes ꝓstituat: ciuitates occupet: populos subiuget: euidẽtiꝰ regni nomẽ assumit: qõ eis iã i manifesto ꝓfert nõ adẽpta cupiditas sz addita ipunitas. Elegantẽ.n. ⁊ veraciter alexãdro

c illi magno quidã ꝓbẽsus pirãta rñdit. Nã cũ idẽ rex boiez iterrogasset: quid ei videret vt mare haberet ifestũ: ille libera cõtumacia quid tibi iquit vt orbẽ terraꝝ. Sz quia id ego exiguo nauigio facio latro voco: quia tu magna classe imperator. Cap. V.

d Rõide omitto q̃rere q̃les p romulꝰ ꝓgregauerit: qñ multũ eis ꝓsultũ est vt ex illa vita dato sibi ꝓsortio ciuitatis penas debitas cogitare desisterẽt quaꝝ metꝰ eos i maiora facinora propellebat vt deiceps pacatiores ẽnt rebꝰ bumanis. Hoc dico q ipm romanũ iperiũ iam magnũ multis gẽtibꝰ subiugatis: ceterisq; terribile: acerbe sensit: graviter timuit: non paruo negocio deuitãde igentis cladis oppressũ quando paucissimi gladiatores i campania de ludo fugiẽtes: exercitũ magnũ ꝓparauit: tres duces habuerũt: italiã latissime ⁊ crudelissime vastauerũt. Dicãt qs istos dẽs adiuuerit: vt ex paruo ⁊ ex cõtemptibili latrocinio pueniret ad regnũ tãtis iã romanis viribꝰ artibusq; metuẽdũ. An q nõ diu fuerũt: ideo diuinitꝰ negabũtur adiuti: Quasi vero ipsa cuiuslibet bomis vita diuturna sit: Isto ergo pacto neminẽ dij adiuuant ad regnãdũ: quoniaz singuli quiq; cito

Et ꝓbat Bp exẽplũ ꝺ latrocinio de q̃ supponit q itãtũ posset ꝓficere q possz ciuitates occupare. ⁊ iã de ipunitate cõfidere.

c Pirata rẽ. Pirata de q̃ fit B mẽtio fz aliqs vocatꝰ ẽ dionides. cuiꝰ rñsionẽ magl itegre ponit A. gellius ⁊ bẽ ẽt i polycratico li. 3. ca. 4. La. V

d Ro p inde omitto q̃rere rẽ. In B ca. applicat btus augꝰ. ea q̃ in pcedẽti ca. dixerat ꝺ regno ⁊ latrocinio i gñali ad regnũ romanoꝝ i spali ⁊ B q̃tũ ad initiũ illiꝰ regni. et oñdit i B. c. 2. pꝺ oñdit q regnũ romanoꝝ q̃ ad sui originẽ ñ differebat a latrocinio nisi sola ipunitate securitate. qz 3. latrones sp timent q ꝓpbẽdẽt aliq̃ ⁊ puniẽt illi ãt q̃s romulꝰ vrbis ꝓditor ꝓgregauit i vrbẽ ⁊ fec ciues. nõ timebãt sic puniri. Scõ ibi.

e Dicãt rẽ. iuebit 3 flos ꝺos. Quãtũ ad pmũ sciẽdũ est q illi

ibi. quapropter si verus deus rẽ. oñdit quomodo tam bis qui iperant q̃ bis q bus iperatur posset vtilis eẽ illa imperij magnitudo et augmentatio.

a Si intentio nra rẽ. Illud referri habet ad illõ qõ superius in boc capitulo dixit sic. atq; obtũdamus intentionis aciem altisonis vocabulis. vult enim augustinꝰ dicere q acies nostre intentionis. qua scilicet alicui intendimus obtũditur et bebetat quando intendit talibus vocabullis dignitatum. Sz postmodum itẽtio corrigit quãdo semotis talibꝰ vocabulis cõsiderat ipsaz rẽ ⁊ que ad rez ipsã ptinẽt. Capt̃z. IIII.

b r Emotaitaq; iusticia rẽ. In boc capitulo oñdit beatus augustinus q ad verũ regimẽ requirat iusticia. alioquin q̃tuncunq; dñiũ sit magnuz nõ differt a latrocinio.

quos romulus congregauit erant mali qui alibi secure viuere non poterãt. de quibus superius libro. 2. capitulo. 17. dixi. Tamen securitas illis contulit postmodum q ipsi erant paratiores ad viuendum ciuiliter sub vno principe. Quia metus qui vsq ad desperationem malos tenet impellit eos sepe ad peiora q facerent si spem meliorem haberent. sicut ostendit augustinus per exemplum de seruis gladiatoribus qui timẽtes seruiciam dominorum suorum fecerunt mala illa que hic tangit augustinus et etiam supra libro. 3. ca. 26.

Capitulum. VI.

a Ustinus q grecaz vel potius cẽ. In hoc capitulo ostẽdit beatus augustinꝰ q eodem mõ fuit de regno assyrioꝝ sic de regno romanoꝝ q̃tũ ad sui initiuz. videlicet q fuit latrocinium quoddã. Et facit in hoc capi. 2. primo assimilat vnuz regnum alteri quãtum ad sui initium. Et secundo ibi. Taz diu cẽ. cõparat vnuz ad aliud quantũ ad diuturnitatem tẽporum. Causa aũt quare augꝰ facit mentionem de regno assyriorum patet ex processu augustini in capitulo primo sequenti. Fundat autẽ augꝰ. se super dicto iustini qui fuit abbreuiatõr trogi põpey. Scripsit aũt dictus põpeius. 44. libros historiarũ. z licet ipse romanus esset. tamen plus scripsit historias de gestis grecoꝝ z aliaꝝ terraꝝ extrancaꝝ z quasi totius

moriatur. Nec beneficiũ deputandũ est: qõ exiguo tempore i vnoquoq homine ac p hoc sigillatim vriq in omnibus vice vaporis euanescit. Quid enĩ interest coꝝ q sub romulo vos coluerũt z olim sũt mortui: q post eorum mortem romanum tantum creuit iperium: cũ illi apud inferos causas suas agãt: Utq bonas an malas ad rẽ p̃sentẽ nõ pertinet. Hoc aũt de oibus intelligendũ est: qui per ipsum imperium q̃uis decedentibus succedentibusq moralibus in longa spatia protendatur: paucis diebus vite sue cursiz raptiq transierunt: actuum suorum sarcinas baiulantes. Sin vero etiam ipsa brevissimi temporis beneficia deorum adiutorio tribuenda sunt: non parum adiuti sunt illi gladiatores: qui seruilis conditionis vincula ruperunt: fugerunt: emancipauerunt: exercitum magnum z fortissimum collegerunt: obedientes regiz suorum consiliis z iussis multum romane celsitudini metuẽdi: z aliquot romanis imperatoribus insuperabiles multa ceperunt: potiti sunt victoriis plurimis: vsi voluptatibus quibus voluerunt: quod suggessit libido fecerũt: postremo donec vicerẽtur quod difficillime est factum: sublimes regnantesq viderunt. Sed ad maiora veniamus.

Capitulum. VI.

a Ustinus qui grecãz vel potius peregrinam trogum pompeium secutus: non latine tñ sicut ille verbis alterius: vt dicit iustinus in prologo. z pater in p̃cessu suo. q̃ de gestis scripsit romanoꝝ. Et idez fecit iustinus in totidem libris scilicet. 44. Uterq vero latine scripsit nõ grece. Et vterq breuiter. sed iustinus breuius. Et ideo dicit hic beatus augꝰ de iustino q trogum pompeium secutus non latine tantũ sicut ille. vez etiã breuiter scripsit rietiam breuiter scripsit historiam: opus librorum suorum sic incipit. Principio rerum: gentium nationumq imperiuz penes reges erat: quos ad fastigiũ huius maiestatis non ambitio popularis: sed spectata inter bonos moderatio puebebat. Populi nullis legibus tenebantur: arbitria principum pro legibus erant: fines imperij tueri magisq pferre mos erat. Intra suaz cuiq patriam regna finiebant. Primus omniũ ninus rex assyriorum veterem z quasi auitum gentibus morem noua imperij cupiditate mutauit. Dic primus itulit bella finitimis: z trudes adhuc ad resistendum populos: ad terminos vsq libye perdomuit. Et paulo post. Ninus inquit magnitudinem quesite dominatiõis cõtinua possessione firmauit. Domitis igitur proximis: cum accessione viriũ fortior ad alios transiret: z prima quecq victoria instrumentum sequentis esset: totius orientis populos subegit. Quilibet autem fide rerum vel iste: vel trogus scripserit: nãm quedam illos fuisse mentitos z alie fideliores littere ostendũt: constat tamen z inter alios scriptores regnum assyriorum a nino rege fuisse lõge lateq porrectũ. Tãdiu autem perseuerauit: vt romanum nondũ sit eius etatis. Nam sicut scribũt qui chronicam historiam prosecuti sũt: mille ducentos z quadraginta annos ab anno primo quo ninus regnare cepit pmansit hoc

b Dic primus intulit bella finitimis. Signãter dicit finitimis. quia sicut patet in principio primi libri iustini fuerunt quidam prius sicut Nilꝰ rex egyptius. z tanaꝝ rex scythie q assi ninuz bella solum gerebãt sz nõ finitimis: longiq. n. bella solũ gerebant. Iste nuꝰ fuit filius beli qui primꝰ idolum patris sui defucti colui fecit. cuius anno. 42. natꝰ é abraam. De istis loquitur augꝰ. infra. li. 18 ca. 2. z ca. 22.

c Naz quedã illos cẽ. hoc specialiter dicit augu. propter ea que õ iacob z de filiis isrl z moysi ac iudeis narrat li. 36. q̃ sunt oino sacris scripturis Syria.

d Ut romanũ nõdũ cẽ. hoc dicit

aug. loquēs de tpe suo. Fuit. n. aug. tpe imp̄atorū archa-
dy t bonorū qui ceperunt regnare āno ab vrbe condita
.ii49. fm orosiū. li. 7. t percōsequēs fm aug. qui dicit il
lud regnū durasse. iz40. annis. licet iustin⁹ dicat illud
durasse. i300. annis: regnū assyriorū excesserat in dura-
tione temporum regnum romanorū in ānis. 90. t vno .fm
cōputationē vo
eusebij t bede i
chronicis mul-
to plus. nā redu
cendo ānos sin
gulorum regū
quos ipsi ponūt
in vnā summā
regnū assyrio-
rum durauit. i448.
an. tp ꝙ̄ns ex-
cessit ipiū rōa-
norum in ducē
tis nonagīta no
uēānis tpe aug.

a Donec transferret tc. ō trās-
latione huius
imperij ad me
dos dictum est
supra. vz lib. z.
ca. zo. La. VII

b Jnullo deo-
rum tc
In B ca. icipit
bea. aug. oñdēs
q̄ augmentum
imperij romani
non sit ꝺ̄ys ro
manorū ascribē
dū. Et facit aug.
in B ca. duo. pri
mo. n. ꝓbat qō
dictū ē p̄ simile de regno assyriorū. scō ibi. postremo q̄
quo mō tc. oñdit etiā p̄ simile de malis q̄ passū ē regnū
assyriorū. q̄ mala romanorū non sint tpibus xp̄iāis ascri
bēda. Facit autem bea. aug. talē rñsionē. Regnū assyrio
rū ampliatū fuit t durauit diu vt dictū fuit i p̄cedēti capi
tulo. aut ergo attribuēda sūt ista ꝺ̄ys aliq̄b⁹. aut nō. si nō.
ergo nulla ratio ē q̄ augmētatio t duratio regni rōanorū
debeat ꝺ̄ys attribui. si sic. aut ḡ ꝺ̄ys p̄p̄rys assyriorum. aut
ꝺ̄ys aliarū gētiū assyrys t nino subiectarū. nō ꝺ̄ys aliarū
gētiū. q̄ ille gētes tpe nini non habuēr alios deos sibi. s.
p̄p̄rios. Si vo ꝺ̄ys p̄p̄rys assyriorū. querit aug. qd fecerūt
illi ꝺ̄y quādo regnū assyriorū trāslatū fuit ad medos t de
medis ad p̄sas. aut. n. tūc mortui sunt t iō nō defēderunt
regnū. aut forsan nō erat eis merces bñ reddita sicut ta-
ctū fuit supra li. 3. ca. 2. de pirrio laomedōtis t nō solutōe
mercedis quā ꝺ̄ys p̄miſit. aut medi fortā p̄miserunt ꝺ̄ys
maiores mercedē. aut forte nō erāt tā fortes q̄ potuerīt
defēdere assyrios a medis. aut forte ꝺ̄y medorū erāt for-
tiores t vicerē deos assyriorū tāq̄ bñtes zelū p̄ medis sic
ꝺ̄y assyriorū p̄ assyrys. Et quodcūq̄ istoꝝ cōcedaī absur
dū vī credere tales esse deos. t posse ipū dare vel auferr.

c Ad medos trāsire tc. De isto trāsitu dictū fuit supra li-
bro. 2. ca. 20.

d Atq̄ inde rursus tc. Quantū ad istas
translationes medorum ad persas sciendum q̄ sicut nar
rat iustinus li. primo. cū regnū medorum peruenisset ad
a regnum: donec trāsferretur ad
medos. Jnferre autem bella
finitimis t inde in cetera p̄oce
dere ac populos sibi non mole
stos sola regni cupiditate cōter
rere t subdere: ḡd aliud q̄ grā
de latrocinīū nominandum ē.

b Jnullo deo- La. VII.
rūm adiutorio tāq̄ ma-
gnum hoc regnum t p
lirum fuit: quare ꝺ̄js romanis
tribuit romanum regnum: lo-
cis amplum temporibusq̄ diu
turnum. Quecūq̄ enim causa
est illa: eadem est etiam ista.
Si autem t illud deorū adiuto
rio tribuendum esse contendūt:
quero quorum. Non enim alie
gentes quas nin⁹ domuit t sub
egit: alios tunc colebant deos.
Aut si p̄prios habuerūt assy-
riī quasi pitiores fabros impe
rij construendi atq̄ seruandi:
nunqd nam mortui sunt: quan
do t ipsi imperiū perdiderunt:

Aut mercede non sibi reddita
c vel alia p̄missa maiore: ād me-
dos transire maluerūt: atq̄ i-
d dē rursus ad persas cyro inuī-
tante t aliquid cōmodius pol-
licente. Quē gens nō angustis
orientis finibus post alexandri
macedonis regnum magnum
locis sed breuissimum tempoꝝ
i suo regno adhuc vsq̄ p̄durat.
Hoc si ita ē: aut infideles ꝺ̄j sī
qui suos deserunt: t ad hostes
transeunt: quōd nec homo fe-
cit camillus: quando victor t ex
pugnator aduersissime ciuita-
tis romam cui vicerat sensit in-
gratā: quā tamen postea oblit⁹
iniurie: memor patrie a gallis
iterum liberauit. Aut nōita for
tes sūt vt deos esse fortes decet
q̄ possunt hīanis vel cōfiljs vel
virib⁹ vinci. Aūt si cum inter se
belligerant: nō ꝺ̄j ab hominib⁹
sed ꝺ̄j ab alīs ꝺ̄js fortevincū
tur: qui sūt quarūcūq̄ p̄prij

astyages cui filia vnica fuit de qua dixerunt arioli filium
nasciturum qui auum suum. s. astyagē de regno expelle-
ret. hoc timens astyages filiam suā cuidam mediocris cō-
ditionis de genere persarū in matrimoniū dedit. vt sic fi-
lius ex ea nascituris modica eēt potestas contra ip̄m insur-
gēdi. nec sic tū metu liberat⁹ filiā postea gratidā ad se ac
cersiuit. vt nat⁹
infans necaret.
Natū ergo ifā-
tē tradidit bar
pago suo secre-
tario occidēdum
q̄ metuēs ne fi-
lia p̄ri suo post-
modū in regno
succederet t ō
filio suo iterfe-
cto vltionē su-
meret. infantē
cuidā regio pa-
stori tradidit ex
ponendū. vxor
vo pastoris pue
ro regio exposi
to cōpatiēs ip̄z
nutriēdū suscē
pit. Cui sparta-
cus nom ip̄ōit.
postmodū iter
pastores cōuer
sat⁹ cyri nomē
accepit. Post-
modū vo cū a-
styages nepotē
suū ꝺ̄uatū cōpe
risset iram suā
cōuertit in bar
pagum. t in vl-
ōnē seruati ne
potis filiū ei⁹
interfectum epulandum patri tradidit. harpagus vero dis
simulato dolore vindictam distulit. postmodum cum ado
leuisset cyrus. scripsit sibi harpagus omnia que circa eū
infantē astyages fieri mandauerat. t que ipse ab astyage
ꝓpter eius seruationem passus fuerat. hortans vt exer-
citum pareret. t viam ad regnum aggrediatur promittēs q̄
medi ab astyage ad ipsum transirent. Cyrus igitur ei⁹ ac-
quiescens consilio persipolim ciuitatem. s. potentissimā
persidis reuertit. vbi consiliato sibi animo populi t ad se
quendum ipsū accenso bello medos inuasit. Astyages un
memor crudelitatis quam in harpagum exercuit sūmā
belli ei comittit. qui acceptū exercitum statim cyro tra-
didit. Quo audito astyages cōtractis vndiq̄ auxilijs in p̄-
sas p̄ficiscitur. vbi commisso primo bello t suis acerrime
pugnantibus cedunt perse. Quibus cedentibus occurre-
runt matres t vxores ipsorum ostendētes sublatis vestī-
bus obscena corporis. t interrogantes vtrum i vteros ma
trum vel vxorum vellent refugere. Hac castigatōe repul-
si in prelium reuertuntur. t quos fugiebant fugere com-
pellunt. Captus est etiam astyages t regno medorum ꝑua
tus. quem tamen cyrus genti hyrcanorū p̄eponit. Hic fi
nis imperij medorum fuit. Regnauerunt ān ānis .350.

e Que gens scilicet persarum non angustis tc. vult dice
re q̄ gens persarum non angustis finibus orientis. sz mul
tum amplis t amplissimis post regnum alexādri magni

cui⁹ regnū erat maximū loco ſz breuiſſimū tpe vſqz ad preſens. i. vſqz ad tps aug. immo vſqz ad moderna tpa i regno ſuo perdurat. Quod vero dicit de breuitate alexandri macedōis intelligendū ē de tpe quo ipe met alexāder regnauit. ⁊ ſic conſtat q⁹ fuit breuiſſimū tēpore qz alexander in vniuerſo nō regnauit niſi. iz. annis. Monarchiaz vero nō tenuit niſi quinqz annis. qz ſeptem ānis ſm bedā regnuz tenuit macedonicuz anteqz monarcha eſſet. Sciendum eſt autem q⁹ regnuz perſaruz interfecto dario rege perſarū trāſiuit ad alexādrū ⁊ ſic illo tēpore non habuerūt regnum. poſt mortez vero alexādri regnū ſuū recuperauerūt. ⁊ duravit ſicut dicit beatus augu, ſtinus vſqz ad tempus ſuum immo vſqz in preſens. Nam tartari modo illud regnum tenent. Fuerūt autez perſe ſeu parthi ita potentis imperij q⁹ romani nūqz potuerūt eos perfecte ſubiugare. qz uis romani eos ſepe vicerint. ⁊ ab eis vincerent vt patet ex libro feſti dicta rozio de prouincijs imperio romāo ſubiectis

f Quod nec homo fecit camilli⁹. De quo camillo habet ſupra libro ſecundo. capitulo decimoſeptio.

Ca. VIII.

a Einde

b quera mus ſi placet ex tanta deorum turba ⁊c. In hoc capitulo beatus anguſtin⁹ pbat q⁹ augmentuz romani imperij non poteſt attribui puis dyis quos romani colūt. qz illoruz poteſtas nō ſe extendit ad tanta negocia.

b Dee cloacine. Dea iſta p erat cloacis et videtur q⁹ romani iſtā ab egyptiis colēdā acceperint. nā egyptii vt dicit clemens in itinerario lib. quinto: alii coluerūt cloacas aly ſtrepitum ventris.

c Aut vagitāo A. gelius dicit q⁹ ſm varronē deus vagitan⁹ eſt penes quez ſunt humāe vocis initia.

d Lacteſcētibus deam ⁊c. Tunc lacteſcat ſeges quādo infra cōtices grani nihil eſt niſi humor albus q⁹ ſi lac qui ē materia farine in grano iam maturo.

Ca. IX.

ciuitatum. Habent ergo ⁊ ipſi inter ſe nimicitias: quas ꝑſu a quiſqz parte prozſus ſuſcipiunt Non itaqz deos ſuos vlla debuit colere ciuitas magis qz alios a quibus adiuuarentur ſui. Poſtremo quoquomō ſe habeat deorum iſte vel tranſitus vel fuga: vel migratio: vel i pugna defectio: nōdū illis temporibus atqz in illis terrarū partibus xp̄i nomen fuerat predicatū: quando illa regna per ingentes bellicas clades amiſſa atqz tranſlata ſūt. Nam ſi poſt mille ducentos ⁊ quadraginta ānos quando regnū ab aſſyrijs ablatum eſt: iam ibi xp̄iana religio aliud regnum predicaret eternū ⁊ deoꝝ falſorum cultus ſacrilegos inhiberet: quid aliud gentis illius vani homines dicerent: niſi regnum quod tam diu conſeruatum eſt: nulla alia cauſa niſi ſuis religionibus deſertis ⁊ illa recepta perire potuiſſe: In qua voce vanitatis que poterat eſſe: ⁊ iſti attēdant ſpeculū ſuum: ⁊ ſimilia conqueri ſi vllus in eis pudor eſt erubeſcāt. Quādoqz romanū imperiū afflictū ē pot⁹ qz mutatū: qō ⁊ alijs añ xp̄i nomē tpib⁹ ei ꝓtigit ⁊ ab illa ē afflictōe recreatū: qō nec iſtis tpib⁹ deſpādū ē. Quiſ .n. ō hac re nouit volūtatē dei:

a Einde que. Ca. VIII.

d ram⁹ ſi placet: ex tanta deoꝝ turba quā romāi colebāt: quē potiſſimū vl' quos deos credāt illō impiū dilataſſe atqz ſeruaſſe. Neqz .n. i hoc tā ꝑclaro opere ⁊ tāte pleniſſime dignitatis audent aliquas ptes ſub noie deoꝝ vel dearum: dee

b cloācine tribuere: aut volupie q⁹ a voluptate appellata ē: aut libentine: cui nomē ē a libidine:

c aut vagitanō q⁹ infantū vagitib⁹ p̄ſidet: aut cunine q⁹ cunas eorū adminiſtrat. Qñ aūt p̄t vno loco libri hui⁹ cōmēoꝛari oīa noīa deoꝝ aut deaꝝ q⁹ illi grādib⁹ voluminib⁹ vir cōprehēdere potuerūt: ſingulis reb⁹ ꝓpria diſptientes officia nūinū: Nec agroꝝ mun⁹ vni alicui deo cōmittē dum arbitrati ſūt: ſz rura dee rusine: iuga mōtium deo iugatio: collib⁹ deā collinā vallib⁹ vallonia prefecerūt. Nec ſaltē potuerūt vnā ſegetiā talez inuenire: cui ſemel ſegetes cōmēdarent: ſz ſata frumēta q̄diu ſub terra eēnt ꝓpoſita voluerunt habere deā ſeiā. Cū vero iā eēnt ſuper ſrā ⁊ ſegetē facerēt deā ſegetiā: frumētis vero collectis atqz recōditis vt tuto ſeruarēt deā tutilinā ꝓpoſuerūt: cui non ſufficere videret illa ſegetia: q̄diu ſeges ab initijs herbidis vſqz ariſtas aridas pueniret. Nō tamen ſatis fuit hominibus deorum multitudinem amantibus vt anima miſera demoniorum turbe ꝓſtitueret: vnius dei veri caſtum dedignata cōplexum Prefeceſt ergo proſerpiaz frumentis germinātib⁹: geniculis nodotū culmoꝝ deū nodotū: inuolumētis folliculoꝝ deam volutinaz: cum folliculi pateſcunt vt ſpica exeat deam patelenam. cum ſegetes nouis ariſtis equant: quia veteres equare boſtire dixerūt deam boſtilinam: florentibus frumētis deam floram: lācteſcentibus deam lacturciam: matureſcentibus deam maturam: cū runcant. i. a terra auferunt deam runcinam. Nec omnia cōmemoro: q⁹ me piget qō illos nō pudet. Hec āt pauciſſima ſō di xi vt intelligeret nullo modo eos dicere audere iſta numina iperium cōſtituiſſe: auxiſſe: conſeruaſſe romanuz: que ita ſuis queqz adhibebantur officijs: vt nihil vniuerſū vni alicui crederetur. Quando ergo ſegetia

a Missa igitur ꝛc. In hoc ca. agit aug. de duo
o mo rib⁹ quos romani coluerunt. Maiores vero
duo erant selecti. inter quos fm eos fuit iuppiter.
vnde sibi tanq̃ regi omnium tradiderunt sceptrum ꝛ po
suerunt in altissimo loco montis capitoly templum suuz
Ponit autem aug. in hoc capitulo duos errores circa ioue
quorum vnus
scilicet g reprobatur in hoc ca
pitulo. fuit var
ronis qui dixit
iouem esse deū
quem colunt il
li qui vnū deū
sine simlachro
colunt. Contra
quod dicit Au
gustinus q si ꝑ
fit verum ergo
male tractatur
idest colitur a
romanis. Dicit
macrobius sup
somnum scipio
nis. q philoso
phi g fabulo
sis locutionib⁹
vtunt q̃ius eis
vti solebant cū
de anima vl de
aereis etherets
ve ptātibus. vl
de ceteris diis
loquunt. tamē
cum ad summū
p̃cipem omni
um deorū vl ad
mentē quā gre
ci. noym. appel
lant puenium
vt vt ō ipsis lo
quunt nihil fa
bulosum con
fingunt sed be
ne ad similitu
dinem ꝛ exem
plum confugi
unt. sicut plato
quia reputat q
sol inter corpo
ra illu deo max
me similis sit. ꝛ
ideo sub simili
tudine solis de
deo illo multuz
loquitur. Ideo
q nullum eius si
mulachrum fi
cut dius aliis cō
finxit antiqui
tas quia sāmus
deus natacq; ex
eo mēs sicut vl
tra animaz ita
supra naturam
curaret iperiū cui curaz gerere
simul ꝛ segetibus ꝛ arboribus
non licebat: Quādo de armis
cunina cogitaret: cui⁹ p̃positu
ra paruulorū cunas nō p̃mit
tebatur excedere: Quādo no
dotus adiuuaret in bello q nec
ad folliculū spice: sed tantū ad
nodū geniculi ptinebat: Unus
quisq; domui sue ponit hosti
ariū: ꝛ q2 homo est omnino nō
sufficit. Tres deos isti posue
runt: forculū foribus: cardeam
cardini: limentinū limini. Ita
non poterat forculus simul fo
res ꝛ cardinē limēq; seruare.

a Missa igitur La. IX.
o turba ista minutorum
deorū vel aliquantū in
termissa: officia maiorū deorū
vbem⁹ ingrē quo roma tā ma
gna ē fcā: vt tādiu tot gēti⁹ im
peraret. Nimiq; ergo iouis hoc
op⁹ ē. Jp̃m. n. deoꝝ oiz deariz
q3 regē volūt: hoc ei⁹ idicat sce
ptrū: hoc i alto colle capitolio.
De isto ō q̃zuis a poeta dictū
cōuenientissime predicat. Jo
uis oia plena. Hāc varro cre
dit etiā ab his coli qui vnū deū
solū sine simulachro colūt: sed
alio noie nūcupari. Quod si ita
est: cur tam male tractatus est
rome: sicut qdaz ꝛ i ceteris gē
tib⁹ vt ei fieret simulachrū: qō
ipsi etiā varroni ita displicet: vt
cū tāte ciuitatis puersa cōsuetu
dine premeret: nequaq̃z tamē
dicere ꝛ scribere dubitaret: q⁹
b bi q̃i populis instituerunt si
mulachra ꝛ metū dempserunt:
ꝛ errorē addiderūt. La. X.

c Ur illi etiaz iuno vtor
c adiūgitur: que dicat so
ror ꝛ coniunx: Quia io
sunt. Secundus error est Uirgilii i buccolicis egloga ter
tia qui dicit. Jouis omnia plena. b Qui populis in
stituerūt simulachra. De hoc infra libro .7. ca. ſ. La. X.

c Ur illi etiam iuno ꝛc. In hoc ca. reprobat aug. er
c rorē aliū. ſ. Uirgilii q dixit iouis oia plena. hoc eē
falsū ostendens ꝛ aliis dictis eorū contrarium.

d Cur q̃ ether
dat ioui ꝛc. disti
guitur inter ae
rē ꝛ etherem. q2
ether vocat spa
ciū supra aerez
ptinens omnia
corpora celestia
que credebant
cōmūiter a phi
losophis ꝛ aliis
esse de natura
ignis. Unde ꝑz
macrobium lu
na est infima pa
etheris. Ad itel
lectū horū que
hic dicunt sciē
dū q saturnus
fm fabulas tres
filios habuit. ſ.
iouem neptunū
ꝛ plutonez quo
rū iuppiter celo
neptunus mari
pluto inferno p̃
fuit. Habuit et
tres filias. ſ. iu
nonem cererez.
ꝛ vestā. Junoꝝ
dicit iouis so
ror ꝛ cōiux. ne
ptuni coniunx
fuit salatia. et
plutonis ꝓser
pina que fuit fi
lia cereris. Int̄
pretes fabula
rū hoc sic expo
nūt. videlz q⁹ sa
turnus est tp̃s.
iuppiter ether
iuno aer. superi
or ps maris ne
ptun⁹. inferior
salatia. Et eodē
mō supior pars
terre quā vocāt
ifernū erat plu
to inferior ꝓser
pia. Minerua
ē dea sapie ꝛ dī
filia iouis nata
de ei⁹ capite. Si
gif etiā q⁹ iuppi
ter explt satur
nū patrē suū de
regno suo.

e Sicelū ē rē

hic pbat augustinus q̄ iunonē posuerūt gentiles nō solū aerem. sed etiā terram per dictū virgily in georgicis li. 2. qui dicit sic. a Tum pater omnipotēs ꝛc. Ex quibus verbis pz q̄ pater omnipotēs ether. i. iuppiter fecundos imbres tunc. i. in vere mittit in gremiū cōiugis que cōiūx est iuno. ipsa enim fingitur sola esse coniunx cūius iuppiter fingat mul tas pelices habuisse vt pz i prima tragedia Senece. Sed istaz coniugem dicit augu. fuisse tellurem vel terram. Unde q̄ dicitur. coniugis in gremiū idest i greminz telluris vel terre. est dictū augustini exponētis virgilium. Et causa quare sic exponit. vz. coniugis idest terre. ꝛ non aliter sic videlicet. q̄ per cōiugez iouis intelligatur aer. est. q2. Uirgilius dicit imbrem descēdisse. ex dono iouis in coniugez non autem descendit imber i aerē. nā in aere generatur ꝛ nō supra aerem. sz de aere descendit in terram ꝛ ideo cōiugē iouis vocat hic virgilius terrā.

b Quia ꝛ B ꝛc. hic assignat causam q̄ immediate anteposuit telluri vel terraz sub distinctione. quasi inuē

deputatur: q̄ sit ioue superior? An q2 indignū erat p̄eponere patri filiam? Cur nō de ioue ipso erga saturnum iusticia ista data est: an quia victus est? Ergo pugnarunt? Absit inquiunt Fabularū ē ista garrulitas. Ecce fabulis nō credatur: ꝛ de bis sentiātur meliora. Cur ergo nō data est patri iouis: ꝛ si nō sublimior equalis certe sedes honoris? Quia saturnus inquiūt: temporis lōgitudo est. Temp9 igitur colunt: qui saturnum colunt ꝛ rex deorum iuppiter insinnaturnatus ex tpe. Quid .n. indignum dicit cum iuppiter ꝛ iuno nati dicūtur ex tempore: ſ c cēlum est ille ꝛ illa terra: cū facta sint vtiq3 cēlū ꝛ terra. Nam hoc quoq3 in libris suis habent eorū docti atq3 sapiētes. Neq3 ō figmentis poeticis: sed ō philosophorum libris a virgilio dictū est. Tum pater omnipōtēs fecūdis imbrib9 ether. Coniugis in gremium lete descendit. Idest i gremiū telluris: aut terre: quia ꝛ hic aliquas differentias volūt eē: atq3 in ipsa terra aliud terrā: aliud telluré: aliud tellumonē putant. Et oēs bos deos habēt suis noib9 appellatos: suis officijs distictos: suis

d terrā m cererem: eandem etiaz vestam colunt: cū tamen sepi9 vestam nō nisi ignem esse perhibeāt: pertinentē ad focos sine quibus ciuitas esse nō potest ꝛ ideo illi virgines solere seruire: q̄ sicut ex virgine: ita nihil ex igne nascatur. Quā totam aboleri vanitatem ꝛ extingui vtiq3 ab illo oportuit: qui ē natus ex virgine. Quis enim ferat q̄ cuz tantum honoris ꝛ quasi castitatis igni tribuerint: aliquando vestam nō erubescunt etiaz venerem dicere: vt vanescat i ancilis eius honorata virginitas. Si enim vesta venus esset: quō ei rite virgines a veneris operibus abstinendo seruirēt? An veneres due sunt: vna virgo al e tera mulier. An pōt9 tres: vna virginum que etiam vesta est: alia coniugatarum: alia meretricum. Cui etiam phoenices donum dabant de prostitutione filiarum antequam iungerent eas viris. Que illaruz ma-

aris sacrisq3 veneratos. Eāndē terrā etiā matrē deoꝝ vocāt: vt iā poete tolerabiliora cōfingant: si fm istorum non poeticos sed sacrorum libros: nō solum iuno soror ꝛ coniunx: sed etiam mater est iouis. Eandez terrā m cererem: eandem etiaz vestam colunt: cū tamen sepi9 vestam nō nisi ignem esse perhibeāt: pertinentē ad focos sine quibus ciuitas esse nō potest ꝛ ideo illi virgines solere seruire: q̄ sicut ex virgine: ita nihil ex igne nascatur. Quā totam aboleri vanitatem ꝛ extingui vtiq3 ab illo oportuit: qui ē natus ex virgine. Quis enim ferat q̄ cuz tantum honoris ꝛ quasi castitatis igni tribuerint: aliquando vestam nō erubescunt etiaz venerem dicere: vt vanescat i ancilis eius honorata virginitas. Si enim vesta venus esset: quō ei rite virgines a veneris operibus abstinendo seruirēt? An veneres due sunt: vna virgo al e tera mulier. An pōt9 tres: vna virginum que etiam vesta est: alia coniugatarum: alia meretricum. Cui etiam phoenices donum dabant de prostitutione filiarum antequam iungerent eas viris. Que illaruz mamolliēs berū. ꝛ iō ꝓprie stat p corruptalicet q̄ sexum solū denotet. e An pot9 tres ꝛc. B dicit q2 in rei vita te ipsi posuerūt duas veneres. vnā quā coluerūt caste scz virgines ꝛ cōiugate q̄ vocabaꝫ venus verticordia. quasi vertens corda. De qua ouidi. li. 4. fast. ꝛ vale. li. 8. ca. vl. narrat q̄ cū senat9 inspectis libris sibyllinis per decē viros cēsuissz vt veneris verticordie simulachrū cōsecrareꝫ quo facili9 vginū mulierūq3 mens a libidine ad pudicitiā cōuertereꝫ. ꝛ ex oib9 matronis centū. ꝛ ex centū decē sorte eligerētur q̄ de sanctissima femina iudicarēt. Sulpicia fuluy flacci vxor tanq3 cūctis sanctissima plata est. De B etiā facit solin9 capitulo de pudicitia mentionez. Aliā venerē coluerūt meretrices de qua ouidi. li. 4. ō fastis dicit q̄ dicta est venus circina quam colere debent

ostendit qualis sit repugnantia in illis que fingunt de terra ꝛ etiam de vesta. nam quādoq3 dicūt terrā esse cererē idest deā frugū. qñq3 dicūt terrā cē vestā. q2. n. terra ē immobilius ideo dicitur vesta. i. vi stans. vel dicit vesta q̄ve stitur herbis ꝛ arboꝛib9. Un Ouid. li. 6. de fastis. telluove stacq3 nurn. Et alibi eodē li. dicē q̄ vesta ē eadē terra. ō vesta etiaz dicunt q̄ ē idē q̄ ignis ꝛ quia ignis nihil gignit ideo dicūt eā virginez ꝛ faciunt sibi solū a virginibus in templo seruiri. Unde ouidi9 lib. 6. de fastis.

Nec tu alio ve stam q̄ vinā intellige flammā

P2o tāto vo fz isido. lib. 8. etymologiarum ꝛ ouid. alig posuerunt idē numē terre ꝛ ignis q2 latet sub terra ignis. quasi sit idē locus vtriusq3. Unde dicit ouidi9. Subest vigil ignis vtiq3 significāt sedē i ra focusq3 suam. Et n vestē fm ouid. nō faciebāt imagines q2 ignis nō pōt pingi bñ. terre aūt faciebant. Item vestā faciebā virginē. ꝛ nō qñq3 dicebant vestaz eē venerem que nō pōt dici virgo nisi velint dicer q̄ due sint veneres. vna. ſ. vgo alia mulier. i. cōrupta. Mulier autem dicit q̄ſt

molliēs berū. ꝛ iō ꝓprie stat p corruptalicet q̄ñq3 sexum solū denotet. e An pot9 tres ꝛc. B dicit q2 in rei vita te ipsi posuerūt duas veneres. vnā quā coluerūt caste scz virgines ꝛ cōiugate q̄ vocabaꝫ venus verticordia. quasi vertens corda. De qua ouidi. li. 4. fast. ꝛ vale. li. 8. ca. vl. narrat q̄ cū senat9 inspectis libris sibyllinis per decē viros cēsuissz vt veneris verticordie simulachrū cōsecrareꝫ quo facili9 vginū mulierūq3 mens a libidine ad pudicitiā cōuertereꝫ. ꝛ ex oib9 matronis centū. ꝛ ex centū decē sorte eligerētur q̄ de sanctissima femina iudicarēt. Sulpicia fuluy flacci vxor tanq3 cūctis sanctissima plata est. De B etiā facit solin9 capitulo de pudicitia mentionez. Aliā venerē coluerūt meretrices de qua ouidi. li. 4. ō fastis dicit q̄ dicta est venus circina quam colere debent

c Eandem terrā etiā matrem deoꝝ vocāt. q̄bat hic q̄ gētiles fm fictiones suas habent etiā concedere q̄ Juno sit mater iouis ꝛ nō solū coniunx ꝛ soroꝛ. Et B q2 pbatum ē q̄ iuno sit terra. terram autē dicūt matrē deorū. quaz. ſ. cybelem ꝛ berecyntiam vocant. de quo supra li. 2. ca. 4. dictum est. ergo iuno est mater iouis.

d Eandem terram cererē ꝛc. eandē etiam vestam ꝛc. hic

meretrices. Sed sicut dicit bea. augustin⁹ q⁹ potius debe
rent esse tres. vna. s. virginuz ⁊ illa est vesta. alia cōiugata
tarum ⁊ tertia meretricū. De ista tertia dicit hic bea. aug.
q⁹ phenices donum dabant de mercede prostitutarum fi
liarum suarū quas prostituerūt anteq̄ viris suis coniun
gerentur. Cōsimile fere narrat iustinus li. xi. de locrensi
b⁹. i. calabris cū enim premerē
tur bello regno
rum. vouerunt
q⁹ si victores es
sent in festo ve
neris virgines
suas prostitue
rent.

a Que illaruz matro. ⁊c. hic irridet beatus aug. ⁊ improbat quedam figmē ta gentiliū ō ve nere vulcano ⁊ marte. Dicunt enim duo. vnū est q⁹ vulcanus qui est de⁹ ignis ⁊ fabroꝝ ē fi li⁹ iouis. fingit eū natus de fe more ei⁹ fm isi doꝝ li. 8. etymo logiarū. q̄ ful gura de imo ae ris nascūt cui⁹ vxor dicitur eē venus. Aliud ē q⁹ mars cōcubu it cū venere vxo re vulcāi. quos vulcan⁹ inuenit simul in lecto ⁊ cathenis inisibi lib⁹ eos detinu it quousq̄ alys dys eos in deri sionem ⁊ cōfusi onem ostēdisset. Hanc fabulā ponit oui. li. 4. metamorpho seos. Dicit etiam aug. vulcanū coopatoꝛē minerue. q̄ ea dē ē minerua ⁊ bellona idest dea belloꝝ. vulcan⁹ vo ē de⁹ fabroꝝ. arma vo que sūt i bell' necessaria fiūt p fabros iō vulcan⁹ in bellis coopatur minerue. b Rursus inquiunt ⁊c. Dic excusat se aug. de ℔ q⁹ de dys talia recitat cū sint fabulosa. s̄z dicit aug. q⁹ de ℔ nō debēt cultores deoꝝ sibi succēsere. i. irasci. nā etiā i theatris vbi fiūt ludi scē nici publice delectabiliter spectāt histriōes q̄ crimia deoꝝ effigiāt. imo tales ludi fiūt honorē deoꝝ tā℔ dys accepti ⁊ etiā expetiti. vt supra lib. i. ca. xi. infra li. isto ca. xvi. dicet.

c Uotq̄t li. ⁊c. In ℔ ca. pbat au. q⁹ sufficerz. L. XI q colere vnū deū. puta iouē. ⁊ supfluuz ē colere tot deos. ⁊ hoc pbat p opiniones illoꝝ q̄ de dys phy sice ⁊ nō poetice loquūt. Et q̄ de ioue due sūt opiniones ipsoꝝ quaꝝ siue deē vna siue altera. habet aug. intentuz suū. Iō i pncipio hui⁹ ca. dicit sic. quotq̄t libet vt sint due dictiones. i. q̄ddā istoꝝ q̄ imediate subiūgit. placet philo sophicis ratiōib⁹ ⁊ disputatiōib⁹ asserant. Quasi diceret. asserant quod istoꝝ volūt. s. duaꝝ opinionū que statim dicentur. Facit autez beatus augustinus in hoc capitulo duo. quia primo recitat duas opiniones loquentes phy si ce de dys. Secundo ibi. hec si ita sunt ⁊c. ostenditex o pinione illa que famosioꝛ est q⁹ superfluit colē plures deos qō multo clari⁹ segtur ex opinione altera. Opinio nes aūt due fu erūt: quarū vna posuit q⁹ iup piter essz ois ō us. ita q⁹ multi tudo deoꝝ non esset nisi multi tudo nominum einsdē dei. fz q⁹ ipse implet di uersas ptes mū di. Unde dicit lucanus lib. 9. lo quēs i psona ta tonis. Iuppiter ē quodcūq̄ vi des q̄cūq̄ mo ueris. Et iō q̄i q̄ vocaī aius toti⁹ mūdi. quia totū mūdū mo uet. q̄ñq̄ vero vna ps mundi puta cuz retinet sibi nomē etheris. ⁊ cedit aeri nomē aliud. vt sc̄z aer dicaī Juno. q̄ñq̄ vero to tus ether cuz ae re vocaī iuppi ter ⁊ cedat terre nomē aliud vt sc̄z ipsa vocetur ceres vel ma ter deoꝝ vel coniunx iouis ⁊ sic ō alys. vnde exemplificat ℔ aug. de noib⁹ di

d Uotēs quotēs ⁊c. Ponit ratiōnes quib⁹ vult ostēdere q⁹ sit vnus deus. Prima ratio est. quia deus est ois ratio. Secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Septima ibi. Et si ita est ⁊c. Octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Nona ibi. Et si ita est ⁊c. Decima ibi. Et si ita est ⁊c. Undecima ibi. Et si ita est ⁊c. Duodecima ibi. Et si ita est ⁊c. Tredecima ibi. Et si ita est ⁊c. Quartadecima ibi. Et si ita est ⁊c. Quintadecima ibi. Et si ita est ⁊c. Sextadecima ibi. Et si ita est ⁊c. Septimadecima ibi. Et si ita est ⁊c. Octauadecima ibi. Et si ita est ⁊c. Nonadecima ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Uicesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Tricesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Quadragesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Quinquagesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Sexagesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Septuagesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Octogesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Nonagesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Centesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Ducentesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Trecentesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Quadringentesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Quingentesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Sexcentesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Septingentesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Octingentesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Nongentesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Millesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Duomillesima nona ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima prima ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima secunda ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima tertia ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima quarta ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima quinta ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima sexta ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima septima ibi. Et si ita est ⁊c. Tremillesima octaua ibi. Et si ita est ⁊c. Tremill

beramento eo q̄ mares in coeundo eius beneficio emissis seminibus liberantur.

a Ipse lucina. Lucina ē dea parturientium. cuius auxilio fetus primo in lucem p̄ducitur.

b Et vocetur ops. Ops fuit berecynthia mater deorum .i. dea terre

c Que post prętextam. Prętexta secundum isidorum lib. nono etymologiarum ē puerile pallium quo pueri nobiles vsq; ad .xiiij. annos ſb discipline cultu vtebantur.

d Apō grecos priapus Iste ſm isidorum lib. octauo etymologiarum alio nomie dicitur bellesphegor. Fuit autem de lampſaco ciuitate helleſponti ō q̄ pulsus ē t p̄pter virilis membri magnitudinem in numero deorum suorum eū greci trāſtulerūt

in illa turba quaſi plebeiorū deor. Ipſe p̄eſit nomine liberi virorum seminib⁹: t noīe libere feminar. Ipſe ſit dieſpiter qui partum perducat ad diem. Ipſe dea mena quā p̄fecerunt menſtruis feminarū. Ipſe lūcina que a parturientib⁹ inuocetur. Ipſe opē ferat naſcētib⁹ excipiens eos ſinu terre: t

b vocetur ops. Ipſe in vagitu os aperiat: t vocetur deus vagitanus Ipſe leuet ō ̄ra t vocet dea leuana: Ipſe cunas tueat t vocet dea cunina; nō ſit alius ſed ipſe in deabus illis que fata naſcētib⁹ canūt t vocātur carmētes. Prēſit fortunis vocet q̄ fortuna. In dina rumina mammam pulſo imulgeat q̄ rumā dixerūt veteres māmaz. In dina potina potionē miniſtret In dina edulica eſcā p̄beat. De pauore infantiū pauētia nuncupetur. De ſpe q̄ venit venilia. De voluptate volupia: De actu agenoria. De ſtimulis quib⁹ ad nimium actū bō impellitur dea ſtimula nominet. Strenua dea ſit ſtrenuū faciendo. Numeria q̄ numerare doceat. Camēa q̄ canere. Ipſe ſit t de⁹ cōſus p̄bēdo ꝓſilia: t dea ſētia ſētētias inſpirādo. Ipſe dea iu

c uētas: q̄ p⁹ prętextā excipiāt iuuenilis etatis exordia. Ipſe ſit fortuna barbata q̄ adultos barba induit quos honorare voluerit vt hoc q̄ lecticq; numē ſaltē maſculū deū: vl a barba barbatū: ſicut a nodis nodotū: vl certe nō fortunā: ſz q̄ barbas bz fortuniū nominarēt. Ipſe in ingatio deo cōinges iūgat: t cū virgini vxori zona ſoluit ipſe inuocet ſine virtutes ei⁹ t dea virginē ſis vocet. Ipſe ſit motun⁹ vl tuti

d nus q̄ ē apud grecos p̄riap⁹ ſi ñ puder. Dec oia q̄ dixi: nō. n. oia dicenda arbitrat⁹ ſū: bi oes dīj deeq; ſit vn⁹ iuppiter: ſiue ſint vt q̄daz volūt oia iſta ptes eius: ſiue virtutes ei⁹ ſicut eis vī q̄b⁹ eū placet eē mūdi animū: que ſnia velut magnoru multoq; doctoru ē. Hec ſi ita ſūt

q̄ō q̄le ſit nōdū interi quero: q̄d p̄derēt ſi vnū deuz colerēt prudētiore cōpēdio: Quid. n. ei⁹ cōtēneret cū ipe coleret: Si aūt metuēdum fuit ne p̄termiſſe ſiue neglecte partes ei⁹ iraſcerēt: ñ ergo vt volūt veluti vni⁹ animātis hec tota vita eſt: que oēs p̄tier deos q̄ſi ſuas virtutes: vl mēbra: vl ptes: ħ ſuaz que q̄ ps bz vitā a ceteris ſepatā: ſi p̄ter alterā iraſci altera p̄t: t alia placari: alia cōcitari. Si aūt dicīt oēs ſimul. i. totū ipz ioue potuiſſe offendi: ſi ptes ei⁹ nō ēt ſigillati minuta ticq; colerēt: ſtulte dī. Nulla q̄ppe eaz p̄termitteret: cū ipſe vn⁹ q̄ haberet oia coleret. Nā vt alia omīt tā que ſūt inumerabilia: cū dīt oia ſidera ptes iouis eē: t oia viuere atq; rōnales aias bre: t iō ſine cō trouerſia deos eē nō vidēt: q̄ multos nō colant: q̄ multis edes non cōſtruāt: aras ñ ſtatuāt: q̄s tñ pauciſſimis ſiderū ſtatuendas eē putauerūt t ſigillati ſacrificādū. Si igi tur iraſcunt: qui nō ſigillati colūt nō metuunt paucis placatis: toto celo irato viuet. Si aūt ſtellas omnes iō colūt: q̄z in ioue ſunt quē colunt: iſto cōpēdio poſſēt i illo vno oibus ſupplicare. Sic. n. nemo iraſceret cū in illo vno oibus ſupplicaret: nemo cōtēneret: poti⁹ q̄ cultis quibuſdā iuſta iraſcēdi cauſa illis qui p̄termiſſi eſſent multo numeroſioribus p̄beret: p̄ſertim cū eis de ſupna ſede fulgētib⁹: turpi

e nuditāte diſtentus p̄poneret t priapus. Ca. XII.

f Uod t illud nō dēbz mo

q uere acutos homines: vl qualeſcunq; boies. Non. n. ad boc igenū opus ē excellētia: vt depoſito ſtudio cōtētionis attēdāt: ſi mundi animus deus ē: ei q̄z animo mūdus vt corpuſ eſt: vt ſit vnuz aial cōſtans ex aio t corpore: atq; iſte de⁹ eſt ſin⁹ quidē nature in ſe ipſo cōtinens omnia: vt ex ipius aia q̄ vinificatur tota iſta moles vite atq; aie cunctoruz vi-

e Turpi nuditate preponeret t priapus. Hoc dicit Augustinus quia ſimulachrū priapi cum enormi magnitudine membri virilis nudati pingebatur Iſte vero ſigillatim. id. eſt per ſe colebatur. t ideo poterāt ſtelle. quarum cultus in ſpeciali t ſigillatim p̄termiſſus erat eo magis indigni ſi ideo indignabantur quia ſigillatim nō colebantur Ca. XII.

f Uod q illō nō debet mouere acutos homines. t. Jn hoc capitulo arguit beatus Augustinus cōtra eos qui deuz ponūt animuz mūdi ſuppoſito q̄ totus mundus ſe habeat ad illum animū ſicut corpus eius t quelibet pars mūdi ſicut pars corporis eius t.

Ca. XIII

a Jām solaniā malia ⁊c. Jn B ca. arguit be. au. cōtra ꝓdictā opinionē ſuppoſito q̄ ſolū alia lia rōnalia ſint ꝓtes ei⁹ Et facit i B ca. duo. q̄ ꝑmo oñdit q̄ incōuenientia ad illā opinionē ſ̄t iuxta iſtū ītellectū ſequāt Secūdo ibi reſtat g̃ vt dicāt cōcludit ſing̃los deos eē p̄ ſe ſibi ꝑ ſis viuētes. ⁊ nō ꝓtes vni⁹ iouis. ſ̄z ioué eē regē oiuz a quo auctū ē romanū i perū. ſi tamē ab aliq̄ rōabilioꝛ deoꝛū auctū fuerit La. XIIII

b Jc ꝑ mū q̄ ro ⁊c Jn B ca. be. augu. oñdit q̄ romani idolatre habēt cōcedēt q̄ nō ſit neceſſe bñe iouis auxiliuz ad amplianda regnū q̄ nullī magis deberet ꝓuenire augere regna q̄ illi deo q̄ eſt rex deoꝛ deoꝛ. Oñdit āt B ꝓpoſitū ſuū dupliciter. ꝑ q̄ regnū ōberet poni de⁹ ſic victoria poni dea. ⁊ ꝑ ꝑās deus regnū poterit dare ⁊ auge uentiū ꝓ cuiuſq̄ naſcentis ſorte ſumantur: nihil omnino remāere poteſt quod non ſit pars dei. Qō ſi ita eſt: quis non videat quanta impietas ⁊ irreligioſitas cōſequatur vt quod calcauerit quiſq̄: partem dei calcet: ⁊ in omni animante occidēdo pars dei trucidetur. Nolo omnia dicere que poſſūt occurrere cogitantibus: dici autem ſine verecundia non poſſunt.

a Jām autem ſola animalia rationalia ſicut ſunt homines partes dei eſſe contendendunt: nō video quidem ſi totus mundus eſt de⁹ quomodo beſtias ab eius partibus ſeparent. Sz obluctari quid opus eſt: De ipſo rationali animante ideſt homine: quid infelicius credi poteſt: q̄ dei partem vapulare cum puer vapulat. Jā vero partes dei fieri laſciuas: iniquas: impias: atque omnino damnabiles: quis ferre poſſet niſi qui ꝓrſus inſaniat: Poſtremo quid iraſcitur eis a quib⁹ non colitur cum a ſuis partibus nō colatur: Reſtat ergo vt dicāt omnes deos ſuas habere vitas: ſibi quēq̄z viuere: nullum eoꝛum eſſe partez cuiuſq̄: ſed omnes colendos qui cognoſci ⁊ coli poſſunt: quia tam multi ſunt vt omnes nō poſſint. Quoꝛum iuppiter: quia rex preſidet: ipſuz credo ab eis putari conſtituiſſe regnum vel auxiſſe romanum. Nam ſi hoc ipſe nō fecit: quem alium deum opus eſt magnū potuiſſe aggredi credatur: cum omnes occupati ſint officijs ⁊ operibus ꝓꝓijs: nec alter irruat in alterius. A rege igit deoꝛum: regnum hominum potuit ⁊ propagari ⁊ augeri.

b Jc primū q̄c· ro: cur non etiam ipſum regnuz aliquis deus eſt: Cur enim non ita ſit ſi victoria dea eſt: Aut quid ipſo ioue in hac cauſa opus eſt: ſi victoria fauneat fitq̄z ꝓpitia: ⁊ ſemper eat ad illos quos vult eſſe victoꝛes. Hac dea fauente ⁊ ꝓpitia: etiam ioue vacante vel aliud agente: que gentes nō ſubdite remanerent: Que regna non cederent: An forte non diſplicet bonis iniquiſſima improbitate pugnare: ⁊ finitimos quietos nullam q̄z iniuriam facientes: ad dilatandum regnuz bello ſpontaneo prouocāt: Plane ſi ita ſentiunt: approbo ⁊ laudo. La. XV.

c Jdēnt ergo ne forte non ꝓtineat ad viros bonos gaudere de regni latitudine: Iniquitas enim eoꝛum cum quibus iuſta bella geſta ſunt regnū adiuuit vt creſceret q̄ō vtiq̄z paruum eſſet ſi quies ⁊ iuſticia finitimoꝛum contra ſe bellum geri nulla prouocaret iniuria: ac felicioribus ſic rebus humanis omnia regna parua eſſent concoꝛdi vicinitate letātia. Et ita cēnt i mūdo regna plurima gētiū: vt ſunt in vrbe domus plurime ciuiū. Pro inde belligerare ⁊ pdomitis gentib⁹ dilatare regnū: malis videt felicitas: bonis neceſſitas. Sz q̄ ei⁹ eēt vt iniurioſi iuſtioꝛib⁹ dñaren̄t: iō nō incōgrue dicit etiā iſta felicitas. Sed ꝑculdubio felicitas maior ē vicinū bonū habere cōcoꝛdē: q̄z vicinū malus ſubiugare bellātē. Mala vota ſunt optare bñ quē oderis: vl̄ quē timeas: vt poſſit cē quē vincas. Si ergo iuſta gerēdo bella: nō impia: nō iniqua: romani impiuz tā magnū acqrere potuerunt: nunqd tanq̄z aliqua dea colēda ē eis ēt iniqtas aliēa: Adultū. n. ad iſtā latitudinē iperij eam cooperatā videm⁹ q̄ faciebat iniurioſos vt cēnt cuz quib⁹ iuſta bella gerent̄: ⁊ augeret impiuz. Cur d autēz ⁊ iniqtas dea ſi ſit vel externaz gētiuz: ſi pauoꝛ ⁊ pallor: ⁊ febꝛis dij romāi cē meruerunt. Dis igit duab⁹. i. aliena iniquitate. ⁊ dea victoria: dum bellorum cau-

re regna. ſecūdo q̄ dea victoria vt ꝓ[illegible]t. ſufficit augeꝛ regna. L. XV

c Jdeant ergo ne ⁊c. Jn B ca. b. au. oñdit q̄ romani bñt cōcedere q̄ ñ ſolū regnū iniuſtū pōt acquiri ⁊ augeri ſine iouis auxilio ſ̄z ēt regnū iuſtū Et facit i B ca. duo. q̄ ꝑmo oñdit q̄ augere regnum vnuz etiā iuſte. i. bellis iuſtis min⁹ bonū ē q̄z eē multa regna pua q̄ vicinoꝛū cōcordia letēt Scō ibi. ſi ergo iuſta ⁊c oñdit q̄ ad iuſtuz regni augmtū ſufficiūt due alie dee abſq̄ ioue.

d Cur āt ⁊c. Dic oñdit q̄ nigras aliena ōbeat dici dea. q̄ ipſi ponunt febrē pallorē ⁊ pauorē deas ō ghul ſupra lib. z. ca. 14. dixi. ⁊ tñ iſta ſit mala hominuz ergo licet iniquitas ſit malū gddā non ꝓpter B nō debet dici dea. ꝓecipue ex quo fuit eis ꝓficua.

e Quas enī dic ⁊c. oñdit q̄ iuppiter

nihil potest facere in regni collatiõe. vel eius augmentatiõe ꝛ hoc qz illa q̃ videt iouis beneficia. fut gdam dea vt dee g per se operaꝛ illa que possent ioui attribui vt videtur. sicut patet de victoria. Videtur enim q̃ possz esse beneficiũ iouis. sed iaz ipsa ponitur vna dea p se. que p parte sua operatur ꝛ facit euz vincere cui fauet. ꝛ ita ẽ in alijs que videtur iouis beneficia. Sicut minerua ponitur dea sapientie. ꝛ tribuit sapientiaz ꝛ fortuna bonã fortunnaz. ꝛ ita iuppiter nullaz partez habere potest in collatõe alicuius beneficij.

a Si ñ lapis in capitolio ꝛc. lapidez in capitolio vocat statuã iouis lapideã i templo suo qõ q̃q̃z vocaꝛ capitoliũ q̃q̃z võ ꝛ mõ ipse i q̃ fuit tẽplum illõ vocaꝛ capitolium. Nec erat apõ romanos vel q̃scũ q̃ italicos cõsuetudo faceꝛ statuas aureas ab vrbis origie vsq̃z ad longa tpa p̃ regũ expulsiõnẽ. vt pz p val. li. z. ca. i. Et forsan i p̃ncipio fecerunt eas lapideas ꝛ iõ statua iouis que fuit p̃ma in vrbe a romãis facta fuit lapidea.

La. XVI.

a Jrõr autẽ plurimũ ꝛc.

In hoc ca. beatus aug. reprẽdit romanos de B q̃ cum multos deos quorũ erat officiũ homines ipellere ad motũ ꝛ ingetudinez infra vrbem recipe/rent, deam quietam foris stare fecerũt. nec inter deos vrbis publicos ideſt qui habuerunt curam reipublice eam recipere voluerunt. b Deam murceam ꝛc. Officium istius dee fuit facere boues murcidos. i. marcidos. Bz sicut febris colebatur ne lederet ita murcea colebat.

c vt nõ faceret hominẽ marcidũ. La. XVII

a N forte dicunt q̃ deam victoriam iuppiter ꝛc.

In hoc capitulo. beatus augustinus ex respõsione que dari posset ad ea q̃ argutata sũt sicut supius ca. 15. õ deavictoria probat intentũ suũ. videlicet q̃ sufficeret p augmẽto regni inuocatio vni⁹ dei putatio nis fz romãoꝝ opinionem.

d Cur ñ est ꝛc. vult dicere q̃ triumphus est multum propi qui⁹ victorie. ẽ enim honõ qui victori pro victõia publice exhibetur. ꝛ ita sicut alys deab⁹ a victoria coniungebantur p pinqui vel maritus vel frater vel filius sicut iunoni coniungitur scilicet simul cuz catanq̃ deus colitur iuppiter tanq̃ maritus tranq̃ frater eius ꝛ etiam Neptunus ꝛ pluto frater eius. ꝛ vulcan⁹ filius eius. codẽ modo ꝛ cũ victoria debuerat coli triumphus.

La. XVIII.

e Uid q̃ q ꝛ felicitas ꝛc.

In hoc capitulo ostendit Augustin⁹ q̃ ad q̃cunq̃ bona imprecranda superfluit multitudinẽ deoꝝ colere. ꝛ facit i B ca. duo. pbat enim primo q̃ dea felicitas quam

La. XVI.

a Jrõr autẽ plurimũ ꝛc. Jn hoc ca. beatus aug. reprẽdit romanos de B q̃ cum multos deos quorũ erat officiũ homines ipellere ad motũ ꝛ ingetudinez infra vrbem recipe/rent, deam quietam foris stare fecerũt. nec inter deos vrbis

sas iniquitas excitat victoria eadem bella feliciter terminat: ẽt

c feriato ioue creuit ipisi. Quasi enim hic ptes iuppiter haberet cum ea q̃ posset beneficia eius putari: diꝝ habeꝛ: diꝝ vocaꝛ: diꝝ colunt: ipsi pro suis partibus i uocantur. Haberet hic autem etiam ille aliquam partem si regnum etiam ipse appellaretur: sicut appellatur illa victoria. Aut si regnum munus ẽ iouis cur non ꝛ victoria munus ei⁹ habeatur? Qõ profecto haberetur: si non lapis in capitolio: sed verus rex regum ꝛ dominus dominantium cognosceretur: atque coleretur.

a Jrõr autẽ plurimũ q̃ cum deos singulos singlis rebus ꝛ pene singulis motibus attribuerent: vocauerunt deaz agenoziam que ad agendum excitaret: deam stimulam que ad agendum vltra modum stimu

b laret: deam murceam que pꝛeter modum non moueret ac faceret hominem: vt ait pompo nius: murciduz ideſt nimis de fidiosum: ꝛ inactuosum: deaz strenuaz que faceret strenuum Dis omnibus diꝝs ꝛ deabus publica sacra faceꝛ susceperũt. Quietam vero appellantes q̃ faceret quietum: cum edez baberet extra portam collinã publice illam suscipere noluerũt Utrum indicium fuit animi inquieti: an potius ita significatũ est q̃ qui illam turbam colere perseuerarꝛet: non plane deoꝝ: sed demoniorum eum quietez habere non posse: ad quaz vocat verus medicus dicens. Discite a me quia mitis sum ꝛ humilis corde: ꝛ inuenietis requiem animabus vestris.

c N forte La. XVII.

a dicũt q̃ deã victoriã iuppiter mittat: atque illa tanq̃z regi deorum obtemperans ad quos iusserit veniat ꝛ in eorum parte cõsidat: Hoc vere dicitur non õ illo ioue quẽ eorum regem pro sua opiniõe confingunt: sed de illo vero rege seculorum: q̃ mittat non victoriam que nulla substantia ẽ: sed angelum suum: ꝛ faciat vincere quem voluerit: cuius consiliu m occultuz esse potest: iniquuz esse non potest. Nam si

d victoria dea est: cũr non deus est triumphus ꝛ victorie iungitur: vel maritus: vel frater: vel filius? Talia quippe isti de diꝝs opinati sunt: qualia si poete fingerent: atq̃z a nobis exagitarentur: responderent isti: ridenda esse figmenta poetarum non veris attribuenda numinibus: ꝛ tamen seipsi non ridebant cum talia delyramenta non apud poetas legebant: sed in templis colebant. Jouem igitur de omnibus rogarent: ei vni tantummodo supplicaret. Non enim se misisset victoria si dea esset sub illo rege: ꝛ possz ꝛ auderet resistere ꝛ suam potius facere voluntatem.

La. XVIII.

e q Uid q̃ ꝛ felicitas dea est. Edem accepit: aram meruit: sacra ei cõgrua psoluta sunt. Jpsa ergo sola coleretur. Ubi enim ipsa esset: quid boni non esset? Sed qnid sibi vult q̃ fortuna dea putaꝛ ꝛ colitur.

coluerant debebat sufficere ad omnia bona cõcedenda. Secundo ibi. sed quid sibi vult ꝛc. ostendit specialiter q̃ ꝺa fortuna superfluit. vbi facit etiã duo. nã primo inuestigat an sit aliqua realis differentia iter felicitatẽ ꝛ fortunas. Secundo ibi. ẽ causa inquiunt. ostendit iuxta differẽtiã ab alijs datã q̃ ipsa coléda nõ ẽ. a Ut quid aũt colit ꝛc.

Dic notãdũ est q̃ simulachrum fortũe erat mulier sedẽs in medio rote quasi eã verteret continue. ꝛ hẽbat vnas faciẽ splẽdidã ꝛ aliã obscurã. ad õsignãdum q̃ illi sunt splendidi quos fortuna fouet. ꝛ illi obscuri quos ipsa persequit. erat autem ceca in vtraq; facie ad designandum q̃ ipsa merita hominũ ꝛ demerita nõ discernit sed ita fouet malos sicut bonos. ꝛ etiã q̃ ipsa excecat eos quos fouet. Vñ chilo vn⁹ de septẽ sapientibus sicut habetur i libro de moribꝰ phoꝝ interrogat⁹ qd esset fortuna. respondit. Ignar⁹ medicus. multos enim excecat.

La. XIX.

b Antum ſane dubitauit ꝛc. In hoc capitulo ostendit beatus aug⁹. quomodo ꝺmones per deã fortunas homines deceperũt. Hãc autem hic beatus augustinus mentionem de simulachro fortune muliebris de quo narrat titus liuius ꝺ origine vrbis libro secundo. q̃ cum marcus curiolanus romanus damnat⁹ esset in exilium. ꝛ postmodũ receptus a volscis ipsorũ dux esset cõtra romanos ꝛ cũ eisdẽ oppugnaret vrbẽ. sic territi sunt romani q̃ mittũt ad eũ legatos petentes vt parceret ciuitati. quos cũ ipse repulisset tandẽ mater curiolani ꝛ vxor eius cum duobus liberis suis ꝛ due matrone ad eũ extra vrbẽ egresse ipetrauerũt vt ab oppugnatõe prie desisteret. Propter qõ mulieres romane honorate sũt a suis cõstructo ꝛ dedicato tẽplo fortune muliebri de cuius simulachro logt̃ valeri⁹ li. i. ca. 6. vbi sic narrat. Fortune muliebris simulachrũ. qõ ẽ latina via ad q̃rtũ miliariũ abvrbe eotpe ꝓsecratũ cũ ede sua q̃ curiolanũ a vastatiõe vrbis matris sue preces repulerũt ñ semel tantũ sed bis locutũ cõstitit his vbis. Rite me matrone vidistis. riteq; dedicastis.

c Et mutata felicitas ꝛc. pro tanto dicit felicitatem mutam quia non legitur ipsam fuisse locutam sicut fortunam. Sciẽdum autem q̃ romani coluerunt deam mutam seu tacitaz in febzuario. vt patet ex ouidio libro .z. de fastis. sed illa non fuit dea felicitas. solũ eni ꝺa muta colebatur vt obstrueret ora hostiũ mala loquẽtium.

d Si virilis potius loqꝛeꝛ. Sciẽdũ ẽ ꝺ q̃ romãi multas coluerũt fortunas. coluerunt eni fõtunã publicã. q̃ scilz rem publicã facere fortunatã. huic sacrificabãt i aprili ꝝ ouidiũ de fastis li. 4. similiter ꝛ fortũas ꝓuatas scilicet fortunã virilem id est virorum cui etiaz sacrificabant in aprili. ꝛ fortunã muliebrem de qua in hoc capitulo fit mentio Et ideo augustinus dicit ꝛ certe si fortuna loquitur. non muliebris sed virilis potius loqueretur. idest magis fuisset credibile hoc de fortũa virili si viri ꝝ narrassẽt. q̃ de fortũa muliebri si mulieres hoc narrarent quia credibile est q̃ mulieres q̃ sunt garrule et loquaces hoc mendaciter finxerint de fortuna.

An aliud ẽ felicitas ꝛ aliud fortuna? Quia fortuna põt esse et mala: felicitas aũt si mala fuerit: felicitas non erit. Certe oẽs deos vtriusq; sex⁹: si ꝛ sexus habent: non nisi bonos existimare debem⁹. Hoc plato dicit: ꝺ alij philosophi: hoc excellẽtes reipublice populoꝝq; rectores. Quomõ ergo dea fortuna aliquãdo bona ẽ: aliquando mala. An forte quãdo mala ẽ: dea nõ ẽ ꝝ in malignũ ꝺmonẽ repẽte cõuertit? Quot sunt ergo dee iste? Profecto quotquot sunt boies fortunati: hoc ẽ bone fortũe. Nam cũ sint ꝛ alij plurimi simul: hoc ẽ vno tpe male fortũe: nũq̃d si ipa eẽt siml ꝛ bõa eẽt ꝛ mala? his aliõ: illis aliõ? An illa q̃ dea ẽ: semp bona ẽ? Ipsa ẽ ergo felicitas: cur adhibẽt diũsa nomia? Sed ꝛ hoc ferẽdũ ẽ. Solet. n. ꝛ vna res diũsis noib⁹ appellari. Quid diũse edes: quid diuerse are: diuersa sacra? Est causa iquiũt: q̃ felicitas illa ẽ quã boni habẽt precedẽtib⁹ meritis. Fortuna vero q̃ dicit bona sine vllo examine meritorũ fortuitu accidit hoib⁹ ꝛ bõis ꝛ mal: vnde etiã fortuna nominatur. Quomõ ergo bona ẽ: q̃ sine vllo iudicio vẽit ꝛ ad bonos a ꝛ ad malos? Ut q̃d aũt colit que ita ceca est: passim in quoslibet incurrens: vt suos cultores plerũq; pretereat: ꝛ suis cõtẽptoribus bereat? Aut si aliqd proficiũt cultores eius vt ab illa videant ꝛ amẽt: iam merita sequitur non fortuitu venit. Ubi est ergo definitio illa fortune? Ubi ẽ q̃ a fortuitis etiam nom̃ accepit? Nihil eni prodest eam colere: si fortuna est. Si autem suos cultores discernit vt prosit fortuna non est. An ꝛ ipsam quo voluerit iupiter mittit? Colatur ergo ipse solus. Non enim potest ei iubẽti: ꝛ eam quo voluerit mittenti fortuna resistere. Aut certe ipsam mali colant: q̃ nolunt habere merita: quibus possit dea felicitas inuitari.

b Antũ sane La. XIX ꝛ buic velut vni numini tribuũt q̃ fortunã vocãt: vt simlachr̃ ei⁹ q̃ a matronis dedicatũ ẽ ꝛ appellatũ ẽ fortuna muliebris: etiã locutũ esse memorie ꝓdiderit: atq; dixisse nõ semel ꝝ iter: pp q̃ eã rite matrone dedicauerit. Q̃ q̃dq; sive; sit: mirari nos opz. Non eni malignis demonib⁹ etiã sic difficile ẽ fallere: quor̃ artes atq; versutias hic pot⁹ isti aduertere ꝺbuerit: q̃ illa ꝺa locuta ẽ: q̃ fõtuitu accidit ñ q̃ merit⁹ vẽit.

c Fuit. n. fortũa loq̃x ꝛ mutã felicitas: ꝛ ad qd aliꝺ nisi vt boies recte viuere ñ curarẽt: cõciliata sibi fortũa: q̃ illos sine vllis bõis meritis faceret fortũatos? Et certe si fortuna loquitur: non d saltem muliebris: sed virilis potius loqueretur: vt non ipse

a Irtutem quoq; deam fecer Ca. XX.
v runt ꝛc. In hoc capitulo arguit btūs aug⁹ cōtra romanos qui coluerūt deam virtutē. ꝛ deam fidez. cū tamē pretermitterent quattuor virtutes cardiales. q̄rum tamē vnius scilicet iustitie fides est pars. fides autē que est pars iustitie nō est fides que est virtus theologica cuius proprius actus est credere. sed est quedā virtus mozalis que cōmuni nomine vocaf fideliras. qua quis fideliter se bēat ad alterū deum vel dominē vel etiā ꝯmunitatē aliquā.

b Nonnulli romani principes ꝛc. tales principes romanoꝝ multos enumeratvalerius lib. 4. capitulo. 3. scilicet scipionē africanū marcū catonē. fabriciū ꝛ alios. quozum continentiam describir.

c Que affuit ꝛc. Iste dictus est mucius scevola. de quo augustinus infra libro .5. capitulo. 18. facit mentionē. de ipso etiam titus liuius de vrbis origine libro. 2. narrat q̄ tarquinius superbus vltim⁹ rex romanoꝝ cū esset expulsus ab vrbe cōtulit se ad porsennam regem clusine ciuitatis famosum virum ꝛ potentem petens ab eo auxiliū. Porsenna veroveniēs cū exercitu valido dum vrbem grauissima ꝛ diutina affligeret obsidione. mucius licētiam petyt a senatu vt castra porsenne adire posset. qua obtenta peruenit vsq; ad sedē regiam p̄ senne vbi scribam regi assidentem occidit. Comprehēsus vero ꝛ ad regis tribunal adductus fassus est se ciuem esse romanū ꝛ causa interficiēdi regem venisse ꝛ se pro equali habere occidere ꝛ occidi. dicens ꝛ pati ꝛ facere oia romanum esse. Cum autem rex iuberet eum ignib⁹ torreri. vt ab eo plus negocy extoqueretur. mucius extendēs sponte manum in ignem eam ibi immobiliter tenuit. donec ipse rex percussus horrore iuberet eum ab igne remoueri dicens. abi. magis i teipsum q̄ in me hostilia ausus. liberuz hinc te dimitto. Tunc mucius quasi volens regni meritū rependere dixit sibi. quod minis extorquere nō potuisti nūc a me sponte accipe. Scito inquit. quia trecenti iurati sumus principes iuuētutis romane. vt te hoc modo iuaderem⁹. ꝛ mea sors prima fuit. Ceteri autē eodē mō vnusquisq; pro suo tempore cum facultas fuerit cōsimile attē prabunt. Quod audiens rex considerans magnitudinem periculi si trecenti iuuenes qui tāq; nihil haberent mozi. vite sue insidiarentur assidue legatos mittit qui romanis

que simulachrum dedicauerunt: purarentur tantum miraculum muliebri loquacitate finxisse. Cap. XX.

a Irūtem quoq; deam
v fecerūt: que quidem si dea esset: multis fuerat preferenda. Et nunc quia dea nō est: sed donum dei: ipsa ab illo ipetret a quo solo dari potest: ꝛ omnis falsorum deorum turba vanescit. Sed cur ꝛ fides dea credita est: ꝛ accepit etiam ipsa templum ꝛ altare. Quam quisquis prudēter agnoscit: baibaiculum illi seipsum facit. Ui autem sciunt illi quid sit fides: cuius primum ꝛ maximum officium est: vt in verum credaf deum. Sed cur non suffecerat virtus. Nonne ibi est ꝛ fides. Quandoquidem virtutem in quatuor species distribuendaz esse viderunt: prudentiam: iustitiam: fortitudinem: temperantiam. Et quoniam iste singule species suas habent: in partib⁹ iustitie fides est: maximumq; locum apud nos habet: quicūq; scimus quid sit q̄ iustus ex fide viuit. Sed illos miror appetitores multitudinis deorū: si fides dea est: quare alijs tam multis deabus iniuriam fecerunt: pretermittendo eas: quibus similiter edes ꝛ aras dedicare potuerunt. Cur temperātia dea esse non meruit: cuz ei⁹ b nomine nonnulli romani principes non parvam gloziam cōpararit. Cur denicq; fortitudo c dea non est: quē affuit mucio cum dexteram porrexit in flāmas: quē affuit curcio: cum d se pro patria in abruptam terram precipitem dedit: quē affuit decio patri: ꝛ decio filio: cum p exercitu se vouerunt:

d Que affuit curcio ꝛc. De isto curcio narratvalerius lib. 5. ꝛ etiam titus liuius libro. 7. q̄ cum anno ab vrbe cōdita trecentesimo nonagesimo rome in medio fori terra ꝛbiscens ꝛ se aperiens specuz fecisset profundi tatis horribilis. responsum est a vatibus q̄ si romani vellēt suā rempublicā perpetuā esse. illud in quo plus possent ꝛ excelleret illi dari deuouerēt ꝛ eo ipsuz implerēt. Curcius ergo interrogatus romanos ꝛ viris ꝛ armis p̄cipue excellere se in illud ātruz armatus ꝛ equo insidens immisit. super quem ciues omnes certatim bonoris gratia frumenta iniecerunt. de isto curcio satis clare beatus augustin⁹ infra li. 5. capi. 18. narrat historiā quam tangit hic.

e Que affuit decio ꝛc. De istis duobus decys facit augustinus mentionē infra libro. 5. capitulo. 18. ꝛ valerius li. 5. capitulo. 4. Titus vero liuius de vrbis origine libro. 8. de decio patre narrat q̄ cum consul esset cum manlio torq̄to in bello contra latinos per visionem nocte apparuit decio quidam augusti habitus dicens. q̄ ex vna parte caderet imperator in bello illo. ex alia parte exercitus. ꝛ cuius exercitus imperator se cum exercitu aduerso morti ꝛ dys infernalibus deuoueret. illius exercitus vinceret. Cum igitur in prelio postmodum commisso sinistrū cornu cui decius preerat cederet hostibus deuouit se decius et exercitum hostium morti ꝛ dys infernalibus his verbis. Iupiter mars pater quirine ides romule. bellona ides dea belli. lares ides dy patry. diui iouenfiles ides saltatores iouis. dy indigetes ides de hominibus facti dy. dy quozum est potestas nostrozum hostium. dyq; manes id est mortuorum. vos precor. veneror. veniam peto. feroq; ides cupio vt vim ides potentiam victoriamq; populo romano quiritum ides qui appellati sunt quirites proteretis. hostesq; gritū terroze. formidine. morteq; afficiatis. Et sic vbis nūcupati ides palā ꝛ quasi i plētia testiuz dixi. ita quoq; p republica gritū. ꝛ exercitu legionib⁹ ꝛ au

xiliarys populi romani quiritū. mecum deuoneo dys manibus. telluriq; legiones auxiliaq; hostium. Decius vero statim hoc facto armatus in equum insiliens se in medios hostes immisit. Visus est autem ipse vtriq; exercitui. eo tempore aliquātulum augustior ⁊ nobilior ⁊ excellentior q̄ quisq; ab hominib⁹ videri soleat. statimq; terror q̄ prius romanos inuaserat latios inuasit. ⁊ decio interfecto cecidit latinorum exercitus. De decio filio narrat ouidius seu titꝰ liuius cōsimiliter libro .4. de vrbis origine.

Ipse enim cum belluꝫ gereret cōtra tuscos in quoꝝ auxilium galli venerant. ⁊ ipse iam quarto cōsul existens videret exercitū cum perat. gallis cedere. reducēs ad memoriam factū patris sui. se simili mō deuouit inferis ⁊ ipso interfecto vicit exercitus romanoꝝ. Narrat autem titus liuiꝰ li. 8. q⁹ consul aut ptō dux exercitꝰ potuit si volebat nō se ipsum. sed aliuꝫ militem quemcūq; de legione romanoꝝ scripta p salute sui exercitus inferis deuouere.

a Quare prudētia. quare sapiētia ⁊c. Dicit hic augustinus sapiētiam non habuisse numen apud romanos. tamen ipsi mineruam coluerūt que est dea sapientie. Sed hoc dicit. quia ipsam sapientiā non fecerūt deā sicut fidem et pudicitiam sed posuerunt mineruam deam sapientie non sapientiam. Uel loquitur hic augustinus de sapientia stricte ⁊ proprie accepta prout est noticia diuinorum. Minerua vero dicitur dea sapientie impropie accepte. quoniaꝫ sapientia accipitur in omni arte. ex qua quilibet bene sciens artem aliquam dicitur sapiens in illa arte. Minerua autem dicitur dea artium.

a Sī tamē bis omnibus vera inerat fortitudo: vnde modo nō agitur? Quare prudētia: quare sapientia nulla numinum loca meruerunt? An q⁹ in nomie generali ipsi⁹ virtutes omnes coluntur? Sic ergo posset ⁊ vnus deus coli: cuius partes ceteri dīj putarēt. Sed in illa vna virb tute: ⁊ fidēs est: ⁊ pudicitia: q̄ tamen extra in edibus proprijs altaria meruerūt? Vas deas nō veritas: sed vanitas fecit:

c Ec enī Ca. XXI
b veri dei munera sūt nō ipse dee sunt. Uerūtñ vbi est virtus ⁊ felicitas: qd aliud queriꝫ? Quid ei sufficit: cui virtus felicitasq; non sufficit? Omnia quippe agenda coplectitur virtus: omnia optāda felicitas. Si iupiter vt hec daret ideo colebat: q⁹ si bonū aliqd ē latitudo regni atq; diuturnitas ad eandem pertinet felicitatē: cur nō itellectū ē bona dei ee nō deos? Si aūt putate sūt dee: salte alia tāta deoꝝ turba nō quereret. Cōsideratis enī officijs deorū deaꝝq; oiuꝫ: que sicut voluerūt p sua opinatiōe finxerūt: iueniāt si possūt aliqd q⁹ ab aliquo deo prestari possit boi habēti virtutē: habēti felicitatem.

d Quid doctrine vel a mercurio vel a minerua petendū eēt: cuꝫ virtꝰ oia secū hēret? Ars q̄ppe ipa bñ recteq; viuēdi virtꝰ a veteribꝰ definita ē. Uñ ab eo q⁹ grece arete dicit virtꝰ: nomē artis latios traduxisse putaueꝝt. Sz si virtꝰ nō nisi ad ingeniosū possz venire: qd opꝰ erat deo cautio patre: qui cautos idest acutos faceret: cū hoc posset cōferre felicitas? Ingeniosuꝫ quippe nasci felicitatis ē. Unde etiā si nō potuit a nōduꝫ nato coli dea felicitas vt hoc ei cōciliata donaret: pferret b parētibꝰ eiꝰ cliētibꝰ suis: vt eis ingeniosi filij nascerēt. Quid opꝰ erat pturiētibꝰ inocāre lucinā: cū si adesszꝫ felicitas ñ solū bñ perēt ⁊ bonos? Quid necesse erat opi dee pmē dare nascētes: deo vagitano vagiētes: dee cunine iacētes: dee rumie sugētes: deo statilio stātes: dee adeōe adeūtes: abeone abeūtes: dee mētiꝰ vt bonā hērēt mētē: deo volūno ⁊ dee volūne vt bona vellēt: dijs cōiugalibus vt bñ piugarēt: dijs agrestibꝰ vt fructꝰ vberrimos caperēt: ⁊ marie ipi diue fructese: marti ⁊ bellone vt bñ belligerarent: dee victorie vt vincerēt: deo bonorꝰ vt bonos arēt: de pecūie vt pecūiosi eēnt: do esculāo ⁊ filio eiꝰ argētio vt hērēt creā argēteāq; pecuniā? Nā ió pīez argēti esculāuꝫ posuerꝫ: q⁹ prꝰ erea pecūia ivsu eē cepit: pꝰ argētea. Adirō āt q⁹ argētuꝰ ñ gēuit aurinū: q⁹ ⁊ aurea sbsecuta ē. Quē deū isti si hērēt sic saturno iouē: ita ⁊ pri argētio: ⁊ auo esculano: aurinū p ponerēt. Quid ergo erat necesse ꝓpter hec bona vel animi vel corpis vel exña tantā deorum turbam colere ⁊ inuocare: quos neq; oēs cōmemorauit: nec ipsi potuerūt omnibꝰ humānis bōis minutati singulatimq; digestis ⁊ deos minutos ⁊ singulos prouidere: cum posset magno facilicq; cōpēdio vna dea felicitas cūcta cōferre: nec solū ad bona capienda quisq; alius: sed neq; ad depellenda mala quereret?

b Et fides ē ⁊c. De numie fidei fac̄ valeriꝰ libro 6. capi. 6. mentionē. De dea pudicitia facit etiā augꝰ. mētionē supra libro .z. ca. z6. vocās eā celestē castitatem ⁊ ostēdens q⁹ tu piter colebat.

c Ca. XXI.
Ec enim veri dei munera sunt non ipse dee sūt. In h̄ capitulo reprobat beatus augustinus multitudinem deorum p hoc q⁹ romani duas deas fecerunt scilicet felicitatem ⁊ virtutem que deberent sufficere. Facit autez mētionem de multis dys quoꝝ officia hic exponit ⁊ superiꝰ capitulo .8. ⁊ capitulo .li. exposuit

d Quid doctrine vel a mercurio vel a minerua petendū esset. ⁊c. Mercurius fingitur deus eloquentie dictus quasi medius currēs. quia sermo medius currit iter loquentem et audientem. Fingitur enī deus mercatorum et furum ⁊ nunciꝰ deorum. Et minerua dicitur dea artium.

e Inuocare lucinam cum si adesset felicitas non solum bene parerent ⁊c.

De ista dixi supra capitulo.ii.et est dea parturiẽtium. que infantem primo producit in lucem ſm isidorum libro.8. etymologiarum.lucina est ipsa luna quia lucet.

a Uel apollo vel esculapius. De istis duobus dixi supra libro tertio.capitulo.17.

b Nec dea rubigo vt ñ accederet rogarẽ ⁊c. Ista fuit dea de numero dearum que obesse poterant non prodesse.sicut de febre ⁊ pallore ac pauore libro secundo.capitulo.14. dixi.⁊ ideo colebatur ad ꝑ solum vt non lederet. cuius festũ celebrabaẽ i aprili ſm ouidium libro quarto.de fastis.

Ca. XXII.

c Quid ḡ q est q̃ p ingenti beneficio varro iactat prestare se ciuibus suis: In hoc capitulo põit augustinus dictum varrõis ostendentis q̃ necessarium sit scire non solum nomina.sed etiã officia deorum.

d Ne faciam⁹ vt mimi solent. Mimi idest histriones sepe vt homines ad risum prouocent multa dicunt q̃ nature rei contraria oio sunt. Et sepe talia in vna oratione cõnectunt que vt in primo patet aspectu omnino sunt absurda. Sic est ſm varronem. siquis petat a libero idest baccho deo vini aquaz ⁊ alimphis idest nymphis vinuz que sunt dee aquarum.

Cur enim esset inuocanda propter fessos diua fessonia: propẽ hostes depellendos diua pellonia: propter egros medicus vl ãpollo vel esculapius: vel ambo simul quando esset grande periculum: Nec deus spinensis vt spinas ex agris eradicaret nec dea rubigo vt non accederet rogaretur: vna felicitate presente ⁊ tuente: vt vel nulla mala exorirentur: vel facillime pellerentur: Postremo quoniaz de duabus istis deabus virtute ⁊ felicitate tractamus: si felicitas virtutis est premiũ: non dea sed donum dei est. Si autem dea est: cur non dicatur ⁊ virtutem ipsa cõferre: quãdoquidez etiam virtutem consequi felicitas magna ẽ: Ca. XXII.

c Quid ergo est q̃ pro ingenti beneficio varro iactat prestare se ciuib⁹ suis: Quia non solum commemorat deos quos coli oporteat a romanis: verumetiã dicit quid ad quẽq̃ pertineat: Qñ nihil prodest inquit homini alicuius medici nomen formãq̃ nosse: ⁊ quid sit medicus ignorare: ita dicit nihil prodest scire deum esse esculapiuz si nescias eũ valitudini opitulari: atq̃ ita ignores cur el debeas supplicare. Hoc etiam affirmat alia similitudine dicens: non modo beneviuere: sed viuere omnino

Ca. XXIII.

e Ed vnde nunc agitur si libri ⁊ sacra eorum vera ꝯ sunt ⁊ felicitas dea est. In hoc capitulo reprobat beatus augustinus cultum dee felicitatis quantũ ad duo scilicet quantum ad tempus quo romani inceperunt eam colere.⁊ quantum ad locum in quo eam colnerunt. Quantum ad tempus quidez.quia diu post alios deos fuit sibi templum dedicatum.nam lucullus sibi ꝑm⁹ edem constituit. Sciendum autem q̃ duo fuerunt lucilli sicut haberi potest ex orosio libro sexto.⁊ eutropio lib. sexto.qui simul contemporanei fuerunt ⁊ magni duces, quorum vnus scilicet lucius lucinius lucullus prius consul fuit scilicet anno ab vrbe cõdita sexcentesimo septuagesimo sexto.qui pugnauit contra mithridatem ⁊ gessit bellum mithridaticum quem tullius in dialogo ad horatium õ multis valde commendat. Alter vero scilicet mãcus lucinius lucullus gessit bellum macedonicum et fuit consul ſm orosium anno ab vrbe condita sexcentesimo septuagesimo nono. Sed lucius lucinius lucullus cum maiori gloria triumphauit. Quis vero istorum edez felicitati cõstituerit non dicit beatus augustin⁹ nec orosius nec eutropius. sed q̃ cunq̃ istorum fuerit patet q̃ diu fuit post vrbem conditaz. videlicet plus q̃ sexcentis septuaginta ãnis. ⁊ fuerunt ambo tempore belli ciuilis inter sylam ⁊ marium.

nemine posse: si ignorat quisnã sit faber: quis pictor: qs tector: a quo quid vtensile petere possit: quem aditorem assumere: quẽ ducẽ: quẽ doctorẽ. Eo mõ nulli dubium esse asserens: ita eẽ vtilẽ cognitionẽ deor̃: si sciatur quã quisq̃ de⁹ vim ⁊ facultatẽ ac ptãtem cuiusq̃ rei hẽat.

Ex eo enim poterimus inquit scire quem cuiusq̃ causa deuz aduocare atq̃ inuocare debeamus: ne faciam⁹ ũt mimi solẽt: ⁊ optem⁹ a libero aquã: a nymphis vinuz. Magna sane vtilitas. Quis non huic gras ageret si vera monstraret: ⁊ si vnuz verum deum a quo eẽnt oia bona ⁊ hominib⁹ colẽdũ doceret:

e Edũnde Ca. XXIII

s nũc agit si libri ⁊ sacra eor̃ vera sunt ⁊ felicitas dea est: cur nõ ipa vna q̃ coleret ꝓstituta ẽ: q̃ posset vniuersa ꝓferre ⁊ ꝑpẽdio facere felicẽ: Quis enim optat aliqd ꝑ aliud q̃z vt felix fiat: Cur deniq̃ tã sero huic tãte dee post tot romãos principes lucullus edem cõstituit: Cur ipe romul⁹ felicẽ cupiens ꝓdere citatẽ: nõ huic tẽplũ potissimũ struxit. Nec propẽ ãliqd dñs ceteris supplicauit qñ nihil deesset si hec adesset: Nã ⁊ ipse nec prius rex: nec vt putant postea deus fieret: si hanc degm propitiam non haberet. Ut quid ergo romul⁹ cõstitu-

f Nec propter aliquid dus ceteris suplicauit quando nihil deesset si hec adesset: Istud

sub interrogatione continuatur cum precedenti. cuz vno versu. quamuis in libris communiter fiant duo versus ⁊ male. g Ut quid ergo romulus constituit romanos deos. Dicit titus liuius de vrbis origine libro primo. q̃ romulus instituit sacra herculi more greco. sed dus alqs more albano. Sciendum q̃ ianus fuit quidaz rex qui re-

gnauit in partibus illis vbi est roma. a quo mons ianiculi dictus est. qui etiam saturnum in italiam profugum secū regnare permisit. cuius festum celebrant romani primo die ianuary. a quo t mensis ille ianuarius dictus est. Pic⁹ vero ſm eutropium libro primo. fuit filius saturni ō quo infra libro. 18. capitulo. 15. Faunus autem fuit filius pici t pater latini regis. cuius filiaz desponsauit eneas. Et regnauerāt pic⁹ t faun⁹ i locis illꝭ in quibus regnauit postea latinus rex filius fauni. Et fuerūt hi dy mōtium t agrestes ſm ouidium libro ō fastis. Festum fauni ſm ouidium libro secundo de fastꝭ celebrabatur in februario. Tyberinum vero qui fuit rex nonus post ascanium. t submersus in fluuio qui tunc albula vocabatur. postea vero ab ipso tyberis nomen accepit deum fec̄ forsan credens eum inter deos translatum. t esse numen illius fluminis cuius vsus rome valō fuit necessarius

a Ut quid titus tacius addidit saturnum. Iste titus vt patuit supra libro tertio capitulo. 13. regnauit cuz romulo. t prius fuit dux sabinorū qui multos deos addidit t iter ceteros cloacinam idest deaz cloacarum.

b Ut quid numa tot deos et tot deas sine ista. t̄. Iste numa fuit posterior romulo succedens ei immediate in regno.

it romanis deos: ianum: iouē: martem: picum: faunum: tyberinum: herculem: t si quos alios. a Utqūid titus tacius addidit saturnum: opem: solem: lunam: vulcanum: lucem: t quos qz alios: inter quos etiam deaz cloacinam felicitate neglecta. b Utqūid numa tot deos t tot deas sine ista. An eam forte in tanta turba videre non potuit. c Hostiliūs certe rex deos t ipse nouos pauorem atqz pallorez: propitiandos non introduceret si deam istam nosset aut coleret: presente quippe felicitate omnis pauor t pallor: non propitiatus abscederet: sed pulsus aufugeret. Deinde quid est hoc q iam romanum imperiū longe lateqz crescebat: t adhuc nemo felicitatem colebat. An ideo grandius iperiū: q̄ felicit⁹ fuit. Naz qūo ibi esset vera felicitas: vbi vera nō erat pietas. Pietas enim vera ē: veraꝝ veri dei cult⁹: nō cultus falsorū tot d deoꝝ quot demoniorum. Sed t postea iaz in deoꝝ numerum felicitate suscepta: magna bellorū ciuiliuz infelicitas subsecuta ē. An forte iuste est idignata felicitas q t tā sero t nō ad bonorē sz ad cōtumeliā poti⁹ inuitata est: vt cū ea coleret priapus: t cloacina: t pauor: t pallor: t febris: t cetera nō numina colendorum: sed crimina colentiuz. Ad extremū si cum turba indignissima tanta dea colenda visa est: cur nōvl illustri⁹ ceteris co- e lebat. Quis eni ferāt q necz iter deos cōsētientes quos dicit in consiliuz iouis adhiberi: nec inter deos quos selectos vocāt felicitas constituta est: vt tēplū aliquod ei fieret quod t loci sublimitate t operis dignitate pre eminēret. Cum eniz non aligd melius: q̄z ipsi ioui. Nam necz etiā ioui regnū nisi felicitas dedit: si tamen cū regnaret felix fuit: t potior ē felicitas regno. Nemo eni dubitat facile inueniri bominē q timeat se fieri regē: nullus ātē inuenit q se nolit eē felicē Ipsi ergo dij: si per auguria vel quolibet modo eos posse consuli putant: de hac re consulerētur: vtrum vellent felicitati locō cedere: si forte aliorū edibus vel altarib⁹ iam fuisset locus occupat⁹: vbi edes maior atqz sublimior felicitati construeret: f etiam ipse iupit̄ cederet vt ipm verticem collis capitolini felicitas poti⁹ obtineret. Non enim quispiam resisteret felicitati: nisi quod fieri non potest: qui eē vellet infelix. Nullo modo oino si ꝓsulereē faceret iupit̄ qō g ei fecerūt tres dij: mars: t minus: t iuuētas: qui maiori t regi suo nullo modo cedere loco voluerūt. Nā sicut bñt eoꝝ lr̄e cū rex tarquini⁹ capitoliū fabricare vellz: eūqz locū q ei dignio aptiorqz videbat a dijs alijs cerneret ꝓoccupatū: ñ audēs aligd ꝓtra voꝝ facere arbitriū: t cre-

d Sed t postea iam in deorum numerum felicitate suscepta. t̄. Dic sciēdum q felicitas recepta est i numero deorum tempore luculli vt dictum est q fuit tempore p̄mi belli ciuilis scilicet inter syllaz t mariū. sz secuta sunt postea bella plusq̄z ciuilia. videlicz inter iuliū cesarē t pōpeiū. t iter augustū t ātoniū t̄.

e Quis enim ferat t̄. Sciēdū q poete dixerūt sine consensu deorū iouē nō fulminare. sz tamē per se omnia beneficia prestare vnde quidam erant dy quorū consensum iupiter requirebat. t isti erant dy p̄ceres. qui a varrone selecti dicebantur quos augustinus vocat deos cōsētientes.

f Jupiter cederet t̄. hoc dicit q iupiter būit templū in vertice collis capitolini. quod tēplū capitoliuz dcm̄ est. Dicit autem iouem voluisse cedere felicitati quia felicitas super omnia a q̄cunq; amatur t optatur.

g Quod ei fecerunt tres dy t̄. Dic sciendum q sicut narrat titus liuius de origine vrbis libro. i. targni⁹ superb⁹ vltim⁹ rex romāoꝝ volens ꝓstruere templū ioui i suprema pte montis tarpey q postea capitolin⁹ dict⁹ ē. a capite humano ibi iuēto. cū tēpli iaceret fundamenta t i tēderet locū ioui exclusis dys alys totaliter deputare i q̄ tū erāt pbana multoꝝ deoꝝ alioꝝ voluit tēpla

c Postilius certe rex deos t ipse nouos pauorez atqz pallorē. t̄. Iste postilius successit immediate nume t dictus ē tull⁹ postili⁹ q cū bellum haberet contra fidenates sicut narrat titus liuius libro primo de vrbis origine t con-

illoꝝ deoꝝ prophanare. Sꝫ ōs termin⁹ restitit vt dicit tit⁹. nec voluit suum tē plū prophanari De marte vero ⁊ iuuenta que est dea iuuentutis non facē mētionem. Ouidius etiam libro secūdo de fastis vbi agit ō festo kmini gōcelebrabatur in februario dicit idem.

a Nescio quez summanum.
Iste summanus fuit pluto deus inferni frater iouis maximi dictus summanus quasi summus inter manes. i. deos inferozuz. Huius festuz fꝫ ouidiū li. 6. ō fastis celebrabaꝫ in iunio. cui templum fuit ꝓstructum eo tempore quo romani bellum gesserūt contra pyrrhuz regem epirotarum. Unde dicē ouidius. Reddita quisquis is est summano tē pla ferūt. Tunc cuz romāis pyrrhe timendus eras. Huic autē verbo ouidij qꝫ quis is est videt beatus augustinus concozdare dicens. Nescio quez summanū cē. tamen i hoc videntur discozdare. quia ouidius dicit templū summano constructum tempore pyrri regis qui fuit diu post reges exactos. tarquinius vero rex qui fuit pr⁹ construxit templum ioui. de q̄ dicit hic augustinus. q̄ postꝫ ioui constructū est templum sublime peryit fere memoria sūmani. Sed potest esse q̄ sicut dicit augustinus post templum illud solenne ioui minus curauerunt de summano sic q̄ fere peryit memoria eius. tempore vo pyrrhi regis romani volentes q̄ memoria ei⁹ non periret sed renouaretur cōstruxerunt sibi templum nouū

Ca. XXIIII.

b Jbet autem eorum rationes considerare cē. In hoc capitulo ostendit beatus augustinus quo modo cultores multorum deorum assignant rationes nominum quibus nominant deos suos. Dicunt enim q̄ nomināt eos ab effectibus eorum. ⁊ hoc dupliciter. q̄ quādoqꝫ nomināt deum aliquem a re quam efficit. flectētes aliquantulum nomen dei a nomine ipsius rei. sicut a bello bellonaz nomināt deam bellonaz. quandoqꝫ vero vruntur codem nomine equiuoce scilicet pro re ipsa quam deus dat ⁊ facit. et p ipso deo vel dea sicut pecunia quandoqꝫ accipit pro ipsa moneta. quandoqꝫ pro dea que monetam dat.

dens eos tanto numini: suoqꝫ principi volūtate cessuros: ga multi erant illic vbi capitolium constituti ē: p augurium q̄siuit: vtrū cōcedere locū vellent ioui: atqꝫ ipsi inde cedere oēs voluerūt preter illos quos cōmemorauit: martē: terminū: iuuētam: atqꝫ ideo capitoliū ita cōstructū ēt vt etiā isti tres intus eēnt tam obscuris signis: vt hoc vix homines doctissimi scirēt. Nullo modo igit felicitatē iupiter ipe contēneret: sicut a termio: martē: iuuēta: cōtemptus est. Sed ipsi etiā qui nō cesserāt ioui: p fecto cederēt felicitati que illis regē fecerat iouē. Aut si nō cederent: nō id cōtēptu eius facerent: sed q̄ i domo felicitatis vl obscuri esse mallēt: q̄ sine illa i locis prozuis emiere. Ita dea felicitate in loco amplissimo ⁊ celsissimo cōstituta discerent ei unde ois bonivoti petēdū eēt auxilium. Ac sic ipsa suadēte natura alioꝝ deoꝝ superflua multitudine derelicta: coleret vna felicitas: vni supplicaret: vnius templū frequētaret a ciuib⁹ qui felices esse vellēt: quorum eēt nemo q̄ nollet: atqꝫ ita ipsa a seipsa peteret: que ab oībus petabaꝫ. Quis eni aliquid ab aliquo deo nisi felicitatē velit accipere vl qō ad felicitatē existimat ptinere? Proide si felicitas bz i ptāte cum quo boie sit: bz aūt si dea est: que tandē stultitia ē: ab aliquo eā deo petere: quā possis a seipsa impetrare? Hanc ergo super deos ceteros bonozare etiā loci dignitate debuerūt. Sicut eni apud ipsos a legitur: romani veteres nē scio quē sūmanū cui nocturna fulmina tribuebāt coluerē magis q̄z ioué: ad quē diurna fulmia ptinebāt. Sꝫ postq̄z ioni tēplū insigne ac sublime cōstructū est: pp edis dignitatē: sic ad eū multitudo cōfluxit: vt vix inueniaꝫ q̄ summani nomen qō audire iaz non potest: se saltem legisse meminerit. Si aūt felicitas dea nō est: q̄m quod verū est munus ē dei: ille deus queraꝫ qui eā dare possit: ⁊ deoꝝ falsoꝝ multitudo noxia relinquaꝫ: quā stultoꝝ hominū inanitudo vana sectaꝫ: dona dei deos sibi faciēs: ⁊ ipsum cui⁹ ea dona sunt obstinatione superbe volūtatis offendēs. Sic enim carere nō potest infelicitate qui tanq̄z deam felicitatem colit: ⁊ deum datorem felicitatis reliquit: sicut carere non pōt fame qui pānē pictum lingit ⁊ ab hoīe qui veruz habet non petit.

b Jbēt Ca. XXIIII.

l antē eoꝝ ratiōes cōsiderare. Usq̄z adeo: ne inquiunt maiozes nostros insipientes fuisse credendum est: vt hec nescirēt munera diuina cē nō deos? Sed quoniā sciebant nemini talia nisi aliquo deo largiēte cōcedi: quoꝝ deoꝝ noia nō inueniebant: earum rerum nominibus appellabant deoꝝ quas ab eis sentiebant dari: aliqua vocabula inde flectētes: sicut a bello bellonā nūcupauerūt nō bellū: fiē a cunis cuninā: nō cunā: sicut a segetib⁹ segetiaz nō segetē: sicut a pomis pomona nō pomū: sicut a bob⁹ bobona nō bouē: aut certe nulla vocabuli declinatōe sicut res ipse noiant: vt pecūia dcā ē dea que dat pecuniā: nō oio pecūia dea ipa putata ē. Ita virt⁹ q̄ dat virtutē: honoz q̄ dat honorē: pcozdia q̄ cōcozdiā: victoria q̄ victoriā dat. Ita iquiūt cuz felicitas dea dicit: nō illa q̄ daꝫ: sz numē illud attendit a quo felicitas datur. Jsta nobis reddita ratiōe: multo facilius eis quoꝝ coz nonnimis obduruit: psuadebimus fortasse quod volumus.

a Jenim iã hũana rẽ. In B Ca. XXV. s cap. ex ratione nominũ quib⁹ dij noiantur arguit beat⁹ aug⁹ cõtra multitudinẽ deoꝝ phans duos videlicet eoꝝ ipotẽtiã ꝛ etiã multitudinẽ eẽ supfluã.

b Neq; ipsũ iouẽ rẽ. hoc dicit aug⁹ ppter ludos scenicos qui celebrabãt i honorẽ deoꝝ ꝛ tamẽ ibi recitabãt crimina deoꝝ ꝛ pcipue iouis summi. Et hoc patz ex tragedia pria senece. i qua dea iuno cõiunx iouis ꝛ eaꝝ filys cõqueritur. tragedie vero in scenicis ludis recitabantur. De crimini bus etiã iouis dicit isidor⁹. 8. etymologiarum sic. Hũc primato titulo. i. singulari sibi iouez optimũ dixerũt. dũ fuisset incestus i suis. ipudic⁹ in extraneis. quez modo tanꝝ fingunt ppter europe raptũ. fuit enim in naui cuius insigne erat taur⁹. mõ danaes p ibrẽ aureũ appetisse ꝛ cubitũ. vbi itelligit pudicitiã mulieris ab auro fuisse corruptã. mõ i fl̃itudinẽ aglepp qõ puerꝝ ad stupꝝ rapuerit. mõ ꝓpẽtẽ qz reptauerit. ꝛ cignũ qz cãtauerit ꝛ iõ iste ñ sũt figure. sz plãe de vitate scelera. Hec isidor⁹. Quãtũ ad europã de q̃ loquitur isidorus sciendũ q⁹ ipse isidorus lib. 4. dicit q⁹ europa fuit filia agenoris regis libie. i. africe quam iupiter ab africa raptam. cretam aduexit. ꝛ tertiaz partẽ orbis ab eius noie appellauit. De hoc fabula fingit. q⁹ iupiter cõuersus in bouẽ pulcherrimũ apparuit europe iuxta marevbi solebat spatiari. cuius pulchritudinẽ admirata ꝛ tãgens dorsuz eius. cũ eum placidũ iuenisset ascẽdit dorsum eius qui statim igressus mare trãsportauit eam in cretam. Opinionẽ tñ aliam de raptu europe ponit aug⁹. infra li. 18. ca. 12. De danae vo q̃

Jenim Ca. XXV. a i iam hũmana ifirmitas sensit: nõ nisi ab aliquo deo dari posse felicitatez: ꝛ hoc senserunt homines qui taz multos colebant deos: in quibus ꝛ ipsum eorum regem iouem qa nomẽ eius a quo daretur felicitas ignorabant: ꝛ ideo ipsi⁹ rei nomine quã credebant ab illo dari eum appellare voluerunt. Satis ergo idicant nec ab ipso ioue dari posse felicitatem quã iam colebant: sed vtiq; ab illo quem nomine ipsius colendũ esse censebant. Confirmo prior sus a quodam deo quez nescie bant ꝛ eos credidisse dari felicitatem. Jspe g̃ q̃rat: ipse colat ꝛ sufficit. Repudiet strepit⁹ innumerabilium demoniorum. Jlli non sufficiat hic deus cui non sufficit munus ei⁹. Jlli inquam ꝛ non sufficiat ad colendũ de⁹ datoz felicitatis: cui non sufficit ad accipiendum ipsa felicitas. Cui aurem sufficit: non enim habet homo quid ampli⁹ optare debeat: seruiat vni deo datori felicitatis. Non est ipse quem nominant iouem. Nam si eum datorem felicitatis agnoscerent: non vtiq; alium vel aliã a quo daretur felicitas: nomine ipsius felicitatis inquirerent.

b Neq; ipsũm iouem cum tantis iniurijs colendũ putarẽt. Jste alienarum d icitur adulteratoꝝ vxorũ. Jste pueri pulchri impudicus amatoꝝ ꝛ raptoꝝ.

Ed fin Ca. XXVI c s gebãt hec homer⁹ ait tullius: ꝛ hũana ad deos trãsferebat: diuina mallẽ ad nos. Merito displicuit viro graui diuinoꝝ criminũ poeta ꝓfictoꝝ. Cur ergo ludi scenici vbi hec dictitãt: cãtitãt: actitantur: deoꝝ bonoꝝ⁹ exibẽt: iterres diuinas a doctissimis ꝓscribunt? Dic exclamat cicero non ꝓtra figmẽta poetaꝝ: sed ꝓtra istituta maioꝝ. An nõ exclamarẽt ꝛ illi: qd nos fecimus? Ipsi dij ista suis bonoribus exibẽda flagitauerũt: atrociter imperarũt: cladẽ nisi fierẽt p̃nũciarũt: qz neglectum ẽ aliquid: seueriss̃ime vindicarunt: quia id quod neglectũ fuerat factuz ẽ: placatos se eẽ mõstrarũt. Inter eorũ cõmemoratꝝ virtutes ꝛ mirãda d fcã qõ dicã. Titõ latio rustico romano patrisfamilias dictũ ẽ in somnis vt in senatu nũciaret vt ludi romani instaurarentur: q⁹ primo eoꝝ vic in quodam scelerato qui populo spectãre ad supplicium duci iussus est: numinibus videlicet ex ludis hilaritatẽ querẽtib⁹: triste displicuisset iperiũ. Cũ ergo ille q̃ in somno ꝓmõit⁹ erat postera die iussa facere nõ ausus eẽt: scõa nocte hoc idem rursus seueri⁹ imperatum est. Amisit filium:

Ed fin Ca. XXVI. c s gebat h̃ homerus rẽ. In B ca. ponit augustin⁹ rñsionem tullij ad crimina que ioui obyciunt. et reprobat eaz dicit enĩ tullius hec fuisse ficta ab homero. cõtra quẽ dicẽ augustin⁹ q⁹ i ludis scẽicis g̃ iter res diuinas ponunt ꝛ a dijs expetunt hõ crimia recitãtur cãtãt ꝛ actuant. i. p histriones effigiant gestib⁹ ꝛ motibus coꝝporũ. Varro autẽ posuit ludos scenicos vt hĩ ifra ca. 31. iter res diuinas.

c Tito latio rustico rẽ. qõ narrat hic aug⁹ dicẽ titus liui⁹ de oꝛigine vrbis lib. 2. ꝓtigisse decimo nono anno post reges exactos. Hoc etiam narrat valerius libro primo. capitulo quinto. qõ hic narrat augustinus ꝛ titus. videlicet q⁹ cũ ludi circenses quodã die debebant celebrari: quidam paterfamilias seruum suum mane in eodem loco in quo debebant celebrari scilicet in circo verberibus cesum duxit ad suplicium anteq; ludi inciperentur credens q⁹ in B non derogaret religioni. Sz tãdẽ postmodũ iupiter cuidam viro latino apparuit in somnis dicẽs sibi ludos illos eo die celebratos displicuisse ppter fcm patrisfamilias.

71 *

Nota.

qui seruum suum sic eo die ⁊ loco tractauit. ⁊ nisi culpa illa purgaret instauratione nouoꝝ ludoꝝ ciuitas ex ꝺ̄ graue sentiret incōmodū. Precepit igitur illi viro latino vt hec consulibus nunciaret. qui punitus est ꝓpter negligentiam ⁊ contemptū. sicut hic recitat augustin⁹ ⁊ patet ira. De ludis circensibus quales sint dictū ē supra libro ꝓmo capitulo .xx. Et notandū q; quāuis ludi de quibus hoc mirabile nārratur fuerint circenses secundum titum liuium ⁊ valeriū. Ludi vero in q; busturpia recitabantur fuerit scenici ⁊ non circenses. tamē augustin⁹ ꝓ eodē habet quātū ad propositum pertinet vtroslibet ludos. quia vtrisq; a dys expetiti sunt. ⁊ in ludis scenicis recitabanturturpia. i ludis vo circēsib⁹ exercebāt q̄dā q̄ videbāt insania. ⁊ gnāliter oēs ludi eoꝝ reprehēsibiles erāt. Unde dicit isidorus libro .8. etymologiaruꝫ loquens de ludis gentilium.

Hec quidez spectacula cōmonuissis instituta sunt. proinde nihil debet esse christiano cum circensi insania. cum impudicitia theatri. cum āphiteatri crudelitate. cū atrocitate arene.

Ca. XXVII.

a Elatus r est in litteris ꝛc.

In hoc capitulo reprobat beat⁹ augustinus doctores romanorum. qui nituntē ipsam veritatez de dys ab eoꝝ cultoribus celare ⁊ falsitatib⁹ quibusdam seducere. quia non fecit. Tertia nocte dictum est homini: q; maioꝛ ei pena si nō faceret imminēret. Cū etiam sic non anderet: in moꝛbum incidit acrem ⁊ hoꝛribilez. Tum vero ex amicoꝝ sentētia ad magistratus rem ōtulit: atq; in lectica allatus est in senatum. Expositoq; somnio: receꝑta continuo valitudine: pedibus suis sanus abscessit. Tanto stupefact⁹ miraculo senat⁹: quadruplicata pecūia ludos cē fuit instaurari. Quis non videat qui sanum sapit subditos homines malignis demonibus a quoꝝ dominatione non liberat nisi gratia dei per iesuꝫ christum dominum nostrum: vi cōpulsos esse exhibere talib⁹ dijs: que recto consilio poterāt turpia iudicari. In illis certe ludis poetica numinum crimina frequentantur: qui ludi cogentib⁹ numinib⁹: iussu senatus instaurabantur. In illis ludis coꝛruptoꝛem pudicitie iouez: turpissimi histriones cantabant: agebāt: placabāt. Si illud fingebatur: ille iraſceretur. Si autez suis criminibus etiam fictis delectabatur: quādo coleretur: nisi diabolo seruiretur. Ita ne iste romanum conderet: dilataret: conseruaret imperium: quouis romano cui displicebant talia abiectioꝛ. Iste darꝫ felicitatē: qui tam ifeliciter colebāt: ⁊ nisi ita coleretur: ifelici⁹ iraſcebāt.

Ela- Ca. XXVII

a r tū ē st in litteris doctissimum pontificem scevolam disputasse ⁊ tria genera tradita deoꝝ: vnum a poetis: alterum a philosophis: tertiuꝫ a principib⁹ ciuitatis. Primuꝫ genus nugatoꝛiuꝫ dicit esse: q; multa de dijs fingantur idigna. Secūdū non congruere ciuitatib⁹ q; habeat aliqua superuacua: aliqua etiaꝫ que obsint populis nosse. De supuacuis nō magna cā ē. Solet eni ⁊a viris b peritis dici: superflua non nocent: Que sūt aūt illa: que ꝓlata in multitudie nocent. Hec ingt non esse dos herculē: escu lapiū: castoꝛē: pollucē. Prodit eni a doctis q; boies fuerit: ⁊ humana cōditione defecerint. Quid aliud q̄z q; eoꝝ q; sint dij nō habebāt ciuitates vera simulachra q; verus de⁹ nec sexū habeat: nec etatez: nec definita coꝛporis membra. Hec pontifex nosse populos non vult: nā falsa esse non putat. Expedire igitur existimat falli i religione ciuitates. Quod dicere etiam i libris rerum diuinaꝝ ipe varro nō dubitat. Preclara religio: quo cōfugiat liberād⁹ infirm⁹: ⁊ cū veritatē qua liberet iquirat credat ei expedire q; fallit. Poeticū sane deoꝝ gen⁹ cur sceno c la respuat eisdē lris nō tacet: q; sic videlicz deos deformant: vt nec bonis hoib⁹ cōparent: eum d aliūꝫ facit furari: aliū adulterari. Sic ité inquit aliq̄d aliter turpiter atq; iepte dicere aut facere: trēs inter se deas certasse de e premio pulchritudinis: victas duas a venere troiam euertisse: f iouē ipsum conuerti in bouē aut cygnū vt cū aliq̄ cōcumbat:

b Superflua si nocent. Solent dicere iurisperiti q; abūdās cautela non nocet quia de supabūdanti potest gs accipere illō qđ est sibi necessarium ⁊ residuū si videat religare.

c Dec inquit si esse dos ꝛc. Dic tangit aug⁹ ea q̄ scevola docuit esse i dictis philosophorum superflua. videlz q; hercules et castoꝛ ⁊ pollux ó quibus supra capitulo .25. dixi. Similiter escu lapius ó quo supra libro .3. capi. 17. dixi. ⁊ tales si erant dy. Aliud est superfluum videlicet q; eorum qui sūt dy veri ciuitates si habent simulachra cōueniētis eo q; dy non habent sexus nec masculinū. nec femininuꝫ. nec etatē iumēlem. nec semilem. nec coꝛpis mēbra. sic simulachra repsentant.

d Luꝫ aliū faciant furari. scilicet mercurium quem fingūt deuꝫ furꝫ. aliū adulterari sicut iouē ⁊ martem vt superius i hoc lib. dictum fuit.

e Tres iter se deas ꝛc. de isto certamie deaꝝ dixi. ō. li. i. ca. 3. ⁊ lib. 3. capi. 25.

f Jouē ipꝫ conuerti i bouē ꝛc.

De istis que tangunt iouem dixi supra capitulo .15.

a deã boĩ nubere. De hoc dixi supra li.3. ca.3.

b Saturnũ filios deuorare. ⁊c. Hanc fabulã narrat ouidius libro.6.ō fastis. Isidor⁹ vero lib.8.etymologiar⁹ dicit q⁹ saturn⁹ a tẽporis longitudine dict⁹. eo q⁹ saturet⁹ annis. Unde greci dicũt ipsum esse temp⁹. qō filios suos ōuorat. hoc est annus quos pduxit i se reuoluit vel q⁹ semina vnde oriuntur iterũ redeunt. De hoc aug. infra li.6.capi.8.

c Ullo n igr̃ mō do tales q talib⁹ placant. ⁊c. In hoc cap. ꝯcludit. b. augu. ex prius ostensis q⁹ dyml'ti nō potuerũt augere ip̃eriũ. ⁊ hoc etiã cōfirmat. quia si potuissẽt potius auxissent ip̃eriũ greco p̃ q⁹ greci ludis scenicis deos meli⁹ coluerũt sicut supra li.2 capi.13. oñdit. b'tũs. augu.

d Quãuis deũ aurinũ nō colerent ⁊c. De bo esculano .i. deo eris ⁊ deo argẽtino ⁊ aurino dixit aug. ō. li. isto. ca.21. Capi.XXIX

e Am il n lud q̃ le ẽ ⁊c In hoc capi. reprobat beatus augu. auguria

a deãm homini nubere: saturnũ b filios deuorare. Nihil deniq; posse confingi miraculoꝝ atq; vitioꝝ qō non ibi reperiat: atq; a deoꝝ natura lõge absit. O scenuola põtifex maxime: ludos tolle si potes: precipe populis ne tales honores dijs immortalibus deferãt: vbi crimina deoꝝ libeat mirari: ⁊ que fieri possit placeat imitari. Si autem tibi respõderit ppls: vos nobis importastis ista pontifices: deos ipsos roga q⁹ istigantib⁹ ipsa tulistis: ne talia sibi iubeãt exhiberi. Que si mala sunt: ⁊ ꝓpterea nullo modo de deoꝝ maiestate credenda: maior est deoꝝ iniuria: de qbus impune fingũtur. Sed non te audiũt: demones sunt: prava docent: turpib⁹ gaudent: non solũ non deputãt iniuriam si de illis ista finganꝫ: sed eam prorsus iniuriam ferre non possunt: si per eoꝝ solẽnia non aganꝫ. Jam vero si aduersus eos iouem iterpelles: maxime ob eam causam q⁹ eius plura crimina ludis scenicis actitãtur: nonne etiam si deus iouem nũcupatis a quo regitur totus atq; administratur hic mũdus: eo illi fit a vobis maxia iiuria q⁹ eũ cũ istis colẽdũ putatis: eoꝝq; regẽ cẽ phibetis. Ca.XXVIII.

c Ullõ igiꝫ modo dij tales qui talibus placantur vel potius accusantur honoribus: vt maius sit crimen q⁹ eis falsis oblectantur: q̃ si de illis vera dicerent: romanum imperiuꝫ augere ⁊ conservare potuissent. Hoc enĩ si possent: grecis potius donuꝫ tam grande conferrent q eos in huiuscemodi rebus diuinis hoc est ludis scenicis honorabilius digniusq; coluerunt: quando⁊ moribus poetarũ quibus deos dilacerari videbant: se non subtraxerunt: dando eis licentiam male tractandi homines quos liberet: ⁊ ipsos scenicos non turpes iudicauerũt: sed dignos etiã preclaris honorib⁹ habuerũt. Sicut aũt potuerunt aureã pecuniaꝫ habere romani d quãmuis deũ aurinũ non colerent: sic ⁊ argenteam habere potuerũt ⁊ ereã: si nec argentinũ nec eius patrem colerent esculanũ: sic omnia q̃ retexere piget. Sic ergo ⁊ regnũ iuito qdem deo vero nullo modo habere possent: dijs vero istis falsis ⁊ multis ignoratis siue cõtẽptis: atq; vno illo cognito ⁊ fide sincera ac moribꝰ culto: ⁊ melius hic regnũ haberent quantũcũq; haberẽt: ⁊ post hoc acciperent sempiternum: siue hic haberẽt siue non haberent. Ca.XXIX.

e Am illũd quale est qō n pauloante commemorani: pulcherrimũ auspiciũ fuisse dixerũt: martem ⁊ terminũ: ⁊ iuuentatem: nec ioui regi deoꝝ loco cedere voluisse: Sic enim iquiũt significatũ est martiã gentẽ idest romanam nemini locũ quem teneret daturã: romanos quoq; termi nos propter deũ terminũ nemi nem cõmotuꝝ: iuuentutem etiã romanã propter deã iuuentatẽ nemini eẽ cessurã. Videãt ergo quõ habeãt istũ regẽ deoꝝ suoꝝ ⁊ datorẽ regni sui: vt ei auspicia ista ꝓ aduersario ponerẽt: cui nõ cedere pulchꝝ eẽt: quã q̃ hec si vera sũt: non habent oino qd tũcãt. Non enim ꝓfessuri sunt q⁹ dij cesserũt christo: q ioui cedere noluerũt. Saluis qppe imperij finibus: christo cedere potuerunt: ⁊ de sedibus locorum: ⁊ maxime de corde credentium. Sed anteq̃ christus veniret in carne: anteq̃ ista deniq; scriberentur que de libris eoꝝ proferimus: sed tamen posteaq̃ factũ est sub rege targnio

vel auspicia romanoꝝ ⁊ principue auspiciũ illud de quo superius lib. isto ca.23. dcm est. Uocat autem auspiciũ dinatio q̃ solet fieri in principio alicuius opis seu anteq̃ ichoet op⁹ de euentu futuro: ⁊ solebat iudicium de euentu futuro sumi ex inspectiõe auiũ. ⁊ iõ dr auspiciũ q̃si auis spiciũ. i. inspectio auiũ. Augurĩũ vero dicebat ois dinatio sũpta ex garritu auiũ. Auspiciũ vero dicebat solũ qō fiebat i p̃ncipio vt dictũ est. ⁊ iõ auspiciũ q̃q; ponit̃ p̃ p̃ncipio vel ichoatiõe alicui⁹ rei. Et facit augu. hic duo. q⁹ primo reprobat illud auspiciuꝫ quo ad sui totalitatem. Scõo ibi sed anteq̃ xps veniss⁹ ⁊c. reprobat ipsum q̃tũ ad omnes sui partes. Re probat aũt ips̃ primo idistincte ſm sui totalitatẽ dupliciter tuꝫ q⁹ si auspicium illud veruꝫ eẽt: tũc habuerunt ioueꝫ pro hoste ⁊ aduersario. quia iterpretati sũt q⁹ ideo mars termin⁹ ⁊ iuentas. i. dea iuuentũ nõ cesserũt ioui. q⁹ ꝑ hoc signatur q⁹ romani nõ cederẽt hostib⁹ suis Tum q⁹ si au-

spiciū fuit vexp tūc xpiani ñ expulerāt dos nec etiā artaue
runt terminos ipery.ꝛ per ꝑſis nō habēt materiā detrahē
di tpib⁹ xpianis. a Aliquotiēs roman⁹ exercit⁹ fusus ē
tē. De hoc dictū est supra libro.3.ca.27.

b Et gens martia superātib⁹ tē. Hens romana dicebatur
martia.qz bellicosa fuit.mars aūt est dꝰ belli.ꝛ qz romulū
cōditorē vrbis
romane dixe
rūt ex marte
genitū. Quōvo
contrita fuit a
gallis dictū fu
it supra libro
scdo capi.xx.

c Deficiētib⁹
multis tē. De
hoc dictū fuit
supra li.3.ca.19

d Aliud est tē.
Dic exclud it
q̄ndā rñsionē.
Posset.n. dice
re q̄ termini ñ
cesserūt: qz licz
ad tps termini
romani ipery
artati fuerint.
deficiētib⁹ ali
bus ciultati-
tū romani post
modū illas re/
cuperauerūt.
Hanc rñsionē
excludit.b. au/
gu. dicēs. aliud ē nō cessisse aliud vñ cesserāt redysse.

a illud auspiciū: aliquotiēs roma
nus exercit⁹ fusus est: hoc ē ver
sus ifugam: falsūq; ostendit au
spiciū q̄ inuentas illa nō cesserit
ioui: ꝛ gens martia superanti/
bus atq; irrūpentib⁹ gallis i ipa
vrbe contrita est: ꝛ termini im/
c perū deficiētibus multis ab bā
nibale ciuitatib⁹ in angustū fue/
rant coartati. Ita euacuata est
pulchritudo auspicioꝝ: reman
sit contra iouem contumacia
non deorū sed demoniorum.

d Aliud est enim non cessisse: aliō
vnde cesserat rediisse. Quamq;
etiam postea in orientalib⁹ par/
e tib⁹ hadriani voluntatē mutati
sūt termini iperū romani. Ille
nāq; tres prouincias nobiles:
armeniaz: mesopotamiam: as/
syriam persarum concessit im/

perio: vt deus ille terminus
q romanos termios scōz istos
tuebat: ꝛ per illud pulcherrimū
auspiciū loco non cesserat ioui:
plus hadrianū regem hominū
q̄z regem deorum timuisse vi/
f deatur. Receptis quoq; alio/
tempore prouincijs memora/
tis nra pene memoria retrorsus
terminus cessit: quando iulia/
g nus deōrum illorum oraculis
deditus: immoderato ausu na/
ues iussit incendi: quibus alimo
nia portabatur: qua exercitus
destitutus mox etiā ipso hosti/
li vulnere extinctus: in tantam
est redactus inopiam vt idem nul
lus enaderet: vndiq; hostib⁹ i/
cursantib⁹: milite imperatoris
morte turbato: nisi placito pa/
cis illic imperij fines constitue

milesimo centesimo decimoseptimo. Arcadius vero et
honorius quorum temporibus fuit augustinus inceperūt
regnare anno ab vrbe condita milesimo centesimo qua/
dragesimonono. Et ideo dicit augustin⁹ hic q̄ artatio ter
minorum impery pene sua memoria facta fuit. quam ar
tationem iouinianus necessitate ductus fecit. sed iulian⁹
illius necessita
tis causa fuit.
De quo iulia/
no sciendum q̄
iulian⁹ fuit pes
simus idolatra
demones. ma/
gos. ariolos fre
quenter consu
lēs. Unde ꝛ cū
instaret belluz
quod ifeliciter
gessit ꝑtra per
sas. sic narrat
socrates in tri/
partita histo/
ria apud carrā
ciuitatem in tē
plo vbi occulte
sacrificauerat
anteq̄ in expe/
ditionem illi⁹
belli iret: inuē
ta fuit mulier
capillis suspen
sa extensis bra
chys et vtero
aperto in cuius
iecore victoriā

sibi deberi aspexit. In palatio vero suo apud antiochiam
inuente sunt ciste multe plene capitibus mortuorum. Si
cut etiam narratur in vitis patruz ipse demonem misit in
occidentem ad sciscitandum euentum belli. qui precibus
cuiusdam heremite decem diebus ꝓtinue in oratione per
sistentis impeditus est ne procederet. tamen sicut narrat
socrates responsum demonis habuit huiusmodi. Nunc
omnes aggredimur dee victorie trophea referentes. cir/
ca flumen citen bozum ego dux ero. belligerator mars.
Et fuerunt ista verba demonis in persona sua propria et
aliorum demonū. Unde iulianus certus factus q̄ omnia
sibi prospere in illa expeditione succederent. sicut dicit hic
augustinus immoderato ausu naues quibus victualia ex/
ercitui suo portabantur succendit. quasi certus q̄ in terris
huiusmodi satis abundaret. Hoc etiaz narrat augustinus
infra libro.5. capitulo.zi. Et festus dictator idem narrat.
Fuerunt autem naues in flumine eufrate quibus iulia/
nus suum traduxerat exercitum vt subito ciuitatem cte/
sipbontem caperet. Sed sicut narrat orosius libro.7. post
actesiphonte castra mouit dolo cuiusdā qui ad ipsum trā
fugit in desertum productus vbi cum vi sitis et ardore so
lis atque insuper labore arenarum confectus periret exer
citus et ipse imperator per vasta deserta incautius euaga
tur a quodam equite hostium sibi obuio conto percussus
interyit. Eutropius vero qui in illo bello dicit se fuisse pre
sentem narrat libro.10. dum inconsultius bellis se inserit
hostili manu interfectus est. 6. kalendas iuly. In vita san
cti basily legitur q̄ quidam miles nomine mercuri⁹ mor
tuus et sepultus a beata virgine missus est ad eum interfi
ciendum quod et fecit.

a Non quidem tanto detrimento ⁊c. hoc dicit q⁊ hadrianus tres puncias ſpōq dimiſit. quax vna fuit meſopotamia. Iſte vero ſolū partē vnā meſopotamie ⁊ oppidū prefatū ꝓceſſit per cōpoſitionem inter ipſum ⁊ regē perſax.

b Et iouiniani nec̄itati ⁊c. De iouiniano q ⁊ xpianus erat narrat oroſius li. 7. q̄ i iſto diſcrimine i quo fuit exercitus roman⁹ a iuliano i deſertis locis ōrelict⁹ ipo mortuo creat⁹ eſt iperator. q ⁊ loco⁊ inigtate captus ⁊ boſtibus circūſept⁹ cū nullam videret euadēdi facultatē: fedus cuz ſapore rege pſax et ſi parū vt putāt dignū ſatis tñ neceſſariū pepigit. Ut .n. ipſū cū exercitu tam ab boſtiū q̄ etiā locorū periculo ſaꝓr rex pſax liberaret. niſi bile oppidū ⁊ partem ſuperioris meſopotamie iouianus perſis conceſſit.

La. xxx.

c Jcero augur ⁊c. In hoc ca. beatus aug⁹. arguit cōtra modū colēdi deos ꝑ dicta ciceronis. Et facit i hoc ca. duo q⁊ ꝑmo oſtēdit q⁹ ſimpliciter loquēdo auctoritas ciceronis ſit inualida ad aliquid certitudinaliꝛ ꝓbandum i hac mā. Secūdo ibi. diſputat apud eū

renē: vbi hodieque perſiſtunt:

a nō q̄dē tanto detrimēto quantum conceſſerat hadrianus: ſz media tantū compoſitiōe defiri. Vano igit̄ augurio deus terminus non ceſſit ioui q̄ ceſſit hadriani volūtati: ceſſit etiam iu-

b liani temeritati: ⁊ iouiniani neceſſitati. Uiderūt hec itelligentiores grauioreſq̄ romani: ſed contra ꝓſuetudinem ciuitatis q̄ demonicis ritibus fuerat obligata: pax valebant q⁊ ipſi etiā ſi illa vana eē ſentiebāt: nature tamē rex ſub vnius veri dei regimine atq̄ iperio conſtitute: religioſum cultuz q deo debeā exhibendū putabant: ſeruiētes: vt ait apoſtolus creature poti⁹ q̄ creatori qui eſt benedictus i ſecula. Huius veri dei erat auxilium neceſſarium: a quo mitterentur ſancti viri ⁊ veraciter pij: qui ꝓ vera religione morerentur: vt falſa a viuentibus tolleretur.

La. xxx.

c Jcerō augur irridet augc guria: ⁊ reꝓhēdit hominēs cornicine ⁊ cornicule vocib⁹ vite ꝓſilia moderātes. Sed iſte acbademic⁹ q oia eſſe ꝓtendit incerta: idign⁹ eſt qui beatvllam in his rebus auctori-

d tatem. Diſputāt apud eum quintus lucilius balbus in ſecūdo de deorum natura libro: ⁊ cum ipſe ſuperſtitiones ex natura rerum velut phyſicas ⁊ philoſophicas inſerat: indignatur tamen inſtitutioni ſimulachrorum: ⁊ opinionibus fabuloſis ita loquens. Uidetis ne igitur vt a phyſicis rebus bene atque vtiliter inuentis: ratio ſit tracta ad commenticios ⁊ fictos deos? Que res genuit falſas opiniones: erroreſque turbulentos: ⁊ ſuperſtitiones pe-

e ne aniles. Et fōrme enim nobis deorum ⁊ etates ⁊ veſtitus ornatuſq̄ noti ſunt: genera preterea: coniugia: cognationes: omniaque traducta ad ſimilitudinem imbecillitatis humane: nam ⁊ perturbatis animis

f inducuntur. Accēpimus enim deorum cupiditates: egritudines: iracundias. Nec verō vt fabule ferunt dū bellis prelijſque caruerunt. Nec ſolum vt apud homerum duos exercitus contrarios alij dū ex alia parte defenderent: ſed etiam cum titanis aut cum gigantibus ſua propria bella geſſerūt. Dec et dicuntur et creduntur ſtultiſſime: ⁊ plena ſunt vanitatis ſummeque leuitatis. Ec-

d Diſputat apud eū ⁊c. ꝓſuetudo ciceronis eſt i libris ſuis inducere alios loquētes i hoc imitat⁹ platonē q idez facit. In ſcō igit̄ libro de nā dor⁊ iducit gntū lucilij balbū diſputātē ⁊ loquētē. cuius vba licz videanē dicta in ꝑſona gnti lucilij tñ i rei vitate ſūt ipſi⁹ tullij. Et ſciēdū q̄ btūs aug⁹ i iſto ca. ponit duas auctes tullij: q̄ rū ꝑma incipit ibi. videtis ne igit̄ ⁊c. finis ei⁹ excluſiue. Ecce interim ⁊c. Et hūtur lib. 2. de nā deor⁊ paruz añ finē. Oō aūt hic dicit Et cuz ipſe ſupſtitiōes ex naturis rer⁊ ⁊c. ē augustini reꝓbātis ciceronē i hoc q̄ cicero reꝓbat ſupſtitiōes vulgi ⁊ ipemet tamē multas ſupſtitiones iſerit i libro ſuo. ſed eas iſerit tāq̄ phyſicas rer⁊ ꝓbiā nāli oꝛtū hūtes q̄s aug⁹ ſupra libro iſto ca. 9. io. ii. iz. ⁊. iz. reꝓbauit. Supſtitio ā vocat⁹ ois cl⁹ ſupflu⁹

g Nec vō ⁊c. Reꝓbat tullij⁹ fabulas poetar⁊ q fingūt deos belligeraſſe ſic̄ homer⁹ fingit

recitat dicta ipſi⁹ q̄ ſunt ad ꝓpoſitū. q⁊ ſufficiētis auctoritatis eſt apud eos ꝓtra quos arguit. In ſufficientiā vero auctoritatis dictor⁊ tullij ciceronis oñdit dupliciter. ꝑmo q⁊ facta ſua repugnāt dictis. q⁊ cū ipſe fuerit etiā vſus auguriis tñ irridet auguria. Unde ꝑmo libro de diuinatiōe iducit duos. ſ. carneadē ⁊ panetiū velut irriſorie q̄rentes vnde iuppiter cornicē a leua ⁊ cornū a dextera canere iuſſiſſet. Doc q̄rebāt. q⁊ cornus eſt aptiſſim⁹ ad auguria ⁊ prētēdit felix augurium. cornix vero infelix. ſi vterq̄ canat a dextris. ſi a ſiniſtris eſt econuerſo ſm opinionē augurum Scōo arguit inſufficiētiaz auctoritatis tullij q⁊ ipſe tanq̄ academicus negat omnē certitudinē cognitōis. Dicūtur q̄cūq̄ mō ſupflu⁹ ſiue ex ſupfluitate eor⁊ q̄ colūt. ſiue eor⁊ q̄ i cultū aſſumunt. ſiue ex mō aſſumēdi. Doc. n. iſtud itelligit noie ſupſtitōis. vñcūq̄ nomē originē hūerit. ō q̄ diuerſimode ſētiūt ſcriptores. vt infra iā dicet. Et opponit ſupſtitio religioni. ſic̄ vitiū q̄ō ꝓſiſtit i ſupabūdātia opponit vtuti. ſic̄ ꝓdigalitas liberalitati.

e Forme. n. ⁊c. B dic̄ tullius vl iterrogatiue vl ironice. q. d. Iſta ſūt nobis ignota. Et ō q ſil'achia ad illor⁊ imitatōez faciūt. t' genealogias ōor⁊ affirmāt male errāt.

f Accepim⁹. n. ⁊c. La q̄ hic tāgit tullij⁹ accepit ex cōi opinione vulgi ⁊ ſcripture poetar⁊ q̄ ō dys nō ſūt credēda.

de bello troiano. q̄ oq troianoꝝ zelabant pro troianis cō
tra grecos, ꝛ oq grecoꝝ pro grecis ꝟra troianos, ꝛ defen/
dit glibet partē suā. Unde ex parte grecoꝝ fingūtur fuisse
iuno ꝛ neptunus. ex parte troianoꝝ venus cum alys oys
amicis suis. sicut patet per virgiliuꝫ. io. eneidos in multis
locis. ꝛ de hoc etiā tactū fuit supra li. i. ca. 3. De bello etiaꝫ
deoꝝ cōtra se
inuicē pro par/
tibus quas fo/
uebāt facit vir
gilius mentio
nem li. 2. enei.
Et ouidi⁹ loq̄ns
de hectore tro
iano. iz. metha
mōphoseos di
cit sic. Hector
adest. secūdaꝫ ō
os i prelia ducē
Et eodem mō
finxerunt poe
te q̄ oq bella
bant contra gi
gantes qui tita
nes dicti sunt.
Ipsi enim vt fi
guntur volentes
deos de celo
pellere accumu
labant mōtes
super montes.
vt in celuꝫ ascē
derent. sed eos
iupiter fulmi
ne interfecit. Hāc
fabulam ponit
ouidi⁹ li. 6. fa
stis circa prici/
pium. Et Isid.
eam tangit li/
bro. 9. ethymo
logiarum ca. 2
in fine. ꝛ solin⁹ vbi loquitur de macedonia dicit q̄ rumor
est q̄ in pblo gravbi postmoduꝫ constructū est castrū: vel
oppidū sic appellatū fuit predicta pugna. eo q̄ ibi inueni
untur ossa humana enormis magnitudis. que creduñ fu
isse gigantium. ꝛ saxa inania cum quib⁹ credūt boies q̄
gigantes celum oppugnassent. a Ecce interi que ꝛc.
Ista sunt verba augustini qui ponderat verba tully.

a ce interim qñe confitentur qui
defendunt deos gentium. De/
inde cum hec ad superstitionez
ptinere dicat: ad religionem ve/
ro quam ipse secunduꝫ stoicos
b videtur docere. Non enim phi
losophi solum inquit: verūetiaꝫ
maiores nostri superstitionem
a religione separauerunt. Naꝫ
que totos dies precabant ꝛ im
molabant vt sibi sui liberi super
stites essent: superstitiosi sunt
c appellati. Quis non intelligat
eum conari pum consuetudi/
nem ciuitatis timet religionem
laudare maiorum: eamq̄ a su/
perstitione velle seiungere: sed
quomodo id possit non inueni/
re? Si enim a maioribus illi
sunt appellati superstitiosi: qui
totos dies precabantur et im/
molabant: nunquid et illi qui
instituerunt quod iste repreben
dit: deorum simulachra diuer/
sa etate: ꝛ veste distincta deo/
rum genera: coniugia: cogna/
tiones? Hec vticq̄ cum tanq̄
superstitiosa culpantur: im pli/
cat ista culpa maiores talium
simulachrorum institutores at
d q̄ cultores: implicat ꝛ seipsūaꝫ
qui quantolibet eloquio se in li/
beratem nitatur euoluere: ne/
cesse habebat ista venerari: nec
quod in hac disputatione diser
tus insonat: mutire anderet in
populi concione. Agamus
itaq̄ christiani domino deo no
e stro gratias: non celo ꝛ terre
sicut iste disputat: sed ei qui fe/
cit celum et terram: qui has su/
f perstitiones quas iste balbus
velut balbutiens vir reprehen
dit: per altissimam christi humi
litatem: per apostolorum pre/
dicatōem: per fidem martyruꝫ
pro veritate morientium: ꝛ cuꝫ
veritate viuentium: non solum
in cordibus religiosis: verum
etiam in edibus superstitiosis
libera suorum seruitute subuer
terit. La. xxxi.

b Non eni philosophi solum ꝛc. hic ponit aug. aliā aucto
ritatem tully ꝛ sunt verba tully vsq̄ ad illud exclusiue.
q̄s non intelligat. In q̄bus docet tullius vndevenit nomē
superstitiōis, ꝛ qui primo dicebañ superstitiosi. lactātius
vero li. 6. istitutionū dicit q̄ religio ē veri cultus. supstitio
falsi. Lucretius vero dicit sic. Superstitiosi vocantur qui
non filios superstites optant. omnes. n. optamus. sed aut
qui superstitē memoriā defunctoꝝ colūt. aut q̄ parētibus
suis superstites colebant imagines eoꝝ domi tanq̄ deos
penates. nam q̄ nouos sibi rit⁹ assumebāt vt in deoꝝ vices
mortuos honorarēt. quos ex boibus in celū receptos pu/
tabant. hos supstitiosos vocabant. hos vero q̄ publicos ꝛ
antiquos deos colebant religiosos noiabant. Unde virgi
lius. Una supstitio veterūq̄ igrata deorū. Nec lucretius.
A. gelli⁹ vero libro. 4. dicit sic. Religiosū est q̄ ppter san
ctitatē aliquā remotū ac sepositū est a nobis. verbū a reli
quēdo dictū. c Quis nō intelligat ꝛc. Ista sunt verba
augustini in quibus ostendit q̄ tullius timore ductus niti
tur laudare religionem maiorum idest antiquorum ꝛ po/
tentiorum romanorum: vt eam a superstitione distingue/
ret cum tamen non posset. Nam ex verbis tully haberi po
test q̄ maiores
erant superstiti/
tiosi ꝛ non reli
giosi. Uolebat
autem separa/
re religionem
maiorum a su/
perstitiōe: ꝛ ideo
ostendit qui se
cundum maio
res dicantur su
perstitiosi. Et si
tales solū eēnt
superstitiosi q̄
pro filys vt sint
superstites sic
immolāt vt di
cunt excusari
possent a super
stitiōe maiores.
Sz quia vt pa
tet in prima au
ctoritate tully
ipse vocat sup/
stitiones simu
lachrorum in/
stitutiōes ꝛ cō
iugia deorum
ꝛ huiusmodi in
quib⁹ maiores
erant principa
les: patet q̄ tul
lius nō sufficiē
ter excusat ma
iores a super/
stitionibus sed
potius accusat d Implicat ꝛ seipsuꝫ. vult aug⁹ dicere
q̄ tullius implicat seipsum superstitionis culpa quia licet
videatur loqui libere. idest plenam veritatem contentaꝫ
exprimere contra simulachra deorum ꝛ hoc libros scribē
do. tamen in publico coram populi multitudine nō fuisset
ausus talia mutire. nec etiam simulachra non venerari.

e Non celo et terre sicut iste disputat ꝛc. Hoc iō dicit au/
gustinus. quia tullius vt supra in hoc capitulo dixit augu
stinus. cultum deorum reducit ad quasdam rationes phy
sicas. qui autem sic faciunt ponunt iouem celum. ꝛ iuno/
nem aerem. ꝛ plutonem terram. vel iouem totius mundi
animum cuius quasi vna pars in terra alia in celo sit. vt
supra dictum est in hoc libro capitulo. 9. ꝛ capitulo. 10. Et
ideo illi adorant celum ꝛ terram.

f Quas iste balbus velut balbutiēs vir reprehēdit ꝛc. Hoc
dicit augustinus alludendo illi quod dixit in principio hu
ius capituli scilicet q̄ tullius inducit balbum disputantē
in libro de natura deorum. Est enim hoc nomen balbus
equiuocum ad proprium nomen cuiusdam quem tullius
loquentem inducit: ꝛ ad balbutientem. Et innuit augusti
nus q̄ ille fuit balbus nomine ꝛ etiam re. idest balbutiens
in materia de qua loquebatur. Capitulum. xxxi.

a Uid ipse varro ⁊c. In hoc capitulo reprobat btūs augustinus modum colēdi plures deos per auctoritatem varronis qui de rebus diuinis multa scripsit. ⁊ cui⁹ auctoritas apud romanos magna fuit. Et adducit hic multa de varrone. ex quib⁹ patet q⁹ male sensit de bis q̄ tenet vulgus de dys. ⁊ qd ipse varro sentiat de deo.

b Ego ista cō/ tra ⁊c. Uult dicere q⁹ ea q̄ imediate ante dixerat de mēte varronis debuerat credi q⁹ solum ex coniectura quadam ⁊ syciendo mētem varronis dixisset. nisi ad hoc haberet ex presse dictum varronis quod euidenter indicat mentē eius

c Et ideo grecos ⁊c. Thelete sunt purgationes quedaz de quibus infra libro. 10. capitulo. 9. plus dicet. Mysteria vocantur sacra/ secreta. Ista dicit varro grecos taciturnitate ⁊ parietib⁹ clausisse. Taciturnitate quidem vt non liceret de eis loqui: parietibus vt non pateret nisi certis locis ⁊ personis eorum inspectio. Quantum ad taciturnitatem sciendum q⁹ triplex videtur fuisse causa quare volebāt demones et sacerdotes deoz occultari thelestas ⁊ mysteria. Una causa fuit. qz faciliter poterant errores conuinci. si licuisset publice de eis loqui ⁊ disputasse. Alia fuit quia inter illa mysteria continebantur origines deoz ⁊ vere ꝺditiones eoz que colebantur puta qualis fuit iuppiter ⁊ quis ⁊ quomodo primo incepit coli ⁊ sic de alijs dys. Si vero talia fuissent i populo diuulgata contemptissent deos. ⁊ sic fuisset omnis metus deoz ablat⁹ qō reipublice ⁊ cōmuni conuictui hoium plurimuz nocuisset. Et ꝓpter hoc sicut dicit titus liuius de vrbis origine libro primo. numa pompilius summe necessariū credebat timorem deoz populo inyciendum. Tertia causa fuit quia purgationes quasdam faciebant in occulto ⁊ sacrificia quedam nefanda omnino que populus horruisset si ad eius noticiā peruenisset. Immolabant enim in occulto sepissime infantes ⁊ mulieres pregnantes. ⁊ multa alia horrenda ad placandū demones in occulto fecerunt. sicut patz de iuliano cesare supra ca. 29. Et narrat ēt eusebius de imperatore maxēntio q⁹ mulieres nobiles pgnātes adhoc quesiuit ⁊ eas medias diuisit ⁊ i extis infantiuz diuinationes q̄ siuit. Et ideo sacerdotes sūme cauebāt ne ipoz mysteria ⁊ thelete prodirent. Propter quod ⁊ simulachruz quoddā erat fere i omni templo vbi colebatur isis ⁊ serapis qō digito labijs impresso monere videbatur vt silentium fieret. vt scz homies eos fuisse tacerēt vt habetur infra libro. 18. c. 5. Et sicut dicit btūs aug⁹ infra li. 18 c. 3. capitali crimine apud egyptios re⁹ fiebat quicūq; isidem filiam iacbi hominez fuisse diceret. Et ꝫ ēt demones ipsi modis varijs procurabant. Unde narrat macrobius sup somniū scipionis ō numenio philosopho qui erat occultoz cultor. ⁊ deceptores ⁊ deceptos pariter possidēt: a quoz dñatiōe nō liberat nisi gratia dei p ihesū xp̄m dñm nostrū. Dicit etiam idē acutoz acutissim⁹ atq; doctissim⁹ q⁹ bi soli ei videant animaduertisse qd eēt de⁹: q⁹ crediderūt eū eē aiam: motu ac rōne mūdum gubernātē ac p hoc ⁊ si nōdū te nebat quod veritas habet: deus .n. ver⁹ nō anima: sz anime quo q; ē effectoz ⁊ ꝺditoz: tamē si cōtra preiuditia ꝺsuetudinis liber eē posset: vnū deū colēdū fatere tur atq; suaderet motu ac rōne mūdū gubernātē: vt ea cum illo de hac re q̄stio remaneret: q⁹ cū diceret eē aiam nō poti⁹ ⁊ anime creatorē. Dicit etiam antiquos romanos plusq; ānos cētū ⁊ septuagita deos sine simulachro coluisse. Ō si adhuc iqt māsisset: castiq⁹ diꝯ obseruarē tur. Cui⁹ snie sue testē adhibet iter cetera etiā gētē iudeam: nec dubitat eū locū ita ꝺcludere: vt dicat: q primi simulachra deoz pplis posuerūt eos ciuitatibus suis ⁊ metum dēpsisse ⁊ errorē addidisse: prudēter existimans deos facile posse i simulachrorum stoliditate ꝓtēni. Ō vero nō ait errorē tradiderūt sz addiderūt: iā vtiq; fuisse etiā sine simulachris itelligi vult errorē. Quapropē cū solos dicit aiadnertisse qd eēt ds: q eū crederēt

a Uid ipse vārro quē dolem⁹ in reb⁹ diuinis ludos scenicos q̄uis nō iudicio proprio posuisse cuz ad ds colēdos multis locis velut religiosus horteť: Nōne ita cōfiteť: nō se illa iudicio suo sequi q̄ ciuitatem romanam istituisse cōmemorat: vt si eam ciuitatē nouam ꝓstitueret: ex nature potius formula deos noiaq; deoz se fuisse dedicatuz non dubitet ꝓfiteri? Sed iam qm̄ in vetere pplo eēt acceptū: ab antiqs nominū ⁊ cognominū historiam tenere vt tradita ē debere se dicit: ⁊ ad eū finez illa scribere ac pscrutari: vt potius eos magis colere q̄z despicere vulg⁹ velit. Quib⁹ verbis bō acutissim⁹ satis idicat nō se aperire omnia q̄ nō sibi tantū contēptui eēnt: sz etiam ipsi vulgo despiciēda virderētur nisi tacerētur. Egō ista cōꝺicere putari debui: nisi euidēter alio loco ipse diceret de religionibus loquēs multa eē vera que non modo vulgo scire non sit vtile: sed etiam tametsi falsa sūt: aliter existimare pplm expediat: ⁊ ideō grecos theletas ac mysteria taciturnitate parietibusq; clausisse. Hic certe totū ꝓsiliū ꝓdidit velut sapiētiū: per quos ciuitates ⁊ ppli regerent Hac tamē fallacia miris modis maligni demones delectant: q

rios⁹ perscrutatoz. q⁹ cū eleusina sacra. i. sacra oppidi eleusini iterp̄tādo vulgasset. q̄ fuerūt sacra cereris ⁊ pserpine. de hoc postmodū i somnis acriter correptus est. nā dee eleusine apparuerūt sibi in somno in habitu meretricio. ⁊ ante apertum lupanar stantes. Cūq; admiraretur qz hoc non videbatur conuenire numinibus et causam quereret: responderunt sibi dee irate. se ab ipso habitu pudicitie sue vi abstractas ⁊ passim ab euntib⁹ pstitutas. Silr ⁊ apō romanos valde erāt clausa mysteria deoz. Nā refert

valeri⁹ li. ꝓmo capitulo ꝓmo: q⁹ targni⁹ rex romanoꝝ maꝛ cum duuuiruꝫ cullio ifitū tanq̄ ꝓ parricidā in mari ꝓici iuſſit eo q⁹ libruꝫ ſue cuſtodie cō miſſum: in quo continebantur ſecreta ſacroꝝ ciuiliuꝫ: petronio ſabino trā ſcribendum dedifſet. Et dicit valerius q⁹ iuſtiſſime hoc factum eſt: quia pari vidicta parentum ac deoruꝫ violatio expianda eſt.

Ca. XXXII.

a d Icit ēt de gñatōibus ſuoꝝ ꝛc. In hoc capꝰlo oſtendit btūs aug⁹. quō nō ſolū demones: ſed etiā populoꝝ ꝓncipes ſubiectoſ ſuos i cꝛlu deorum errare fecerunt.

b Magis ad pocta s ꝛc. Diſtrictio iter iſtoſ quo ad deoruꝫ cultuꝫ patet ex his que dicē auguſtinus ſupra ca. 27. huiꝰ lib.

Ca. XXXIII.

c d Eaſ igitur ille felicitatiſ ꝛc. In hoc capitulo auguſtinus ꝓcludit ex ꝓdictis oſtenſis q⁹ vn⁹ verus deus eſt qui dat regna tēporalia quibus vult. quando q⁹ iuſtis: quādoq⁹ iniuſtis. ꝛ cauſam quare dat iniuſtis aſſignat.

aiaꝝ mūdū gubernātē: caſtiuſqꝫ exiſtimat ſine ſimulachꝛis obſeruari religioné. qs nō videat q̄ tū ꝓpiqua auerit veritati? Si. n. aliqd ꝓtra vetuſtatē tāti poſſet erroꝛis: ꝓfcō ꝛ vnū deuꝫ a quo mūdū crederet gubernari ꝛ ſine ſimulachꝛo coleduꝫ eē cēſeret: atq̄ i tam ꝓmo inuent⁹: facile foꝛtaſſe de anime mutabilita te cōmoneꝛet: vt nāꝫ poti⁹ icō mutabilē: q̄ ipſā quoq̄ aiaꝝ ꝓdidiſſet: deū vex eē ſētiret. Dec cū ita ſint: quecūq̄ tales viri i ſuis lꝛis multoꝝ deoꝝ ludibꝛia poſuerūt: cōſiteri ea poti⁹ occulta dei volūtate cōpulſi ſūt q̄ ꝓſuadere conati. Si q̄ igiē ide a nobis teſtimonia ꝓferūt: ad eos redarguēdos ꝓferūtur: q nolūt aduertere ō quāta ꝛ q̄ maligna ōmonū ptāte nos libet ſingꝛare ſacrificiū tā ſci ſāguinis fuſi: ꝛ donū ſpūs ipartiti.

Ca. XXXII

a b d Icit ētiā de gñatō ibus deoꝝ magis ad poētas: q̄ ad pbyſicos fuiſſe ppꝛos iclinatos: ꝛ iō ꝛ ſexū ꝛ gñatōes deoꝝ maioꝛes ſuos .i. veteres credidiſſe romanos: ꝛ coꝝ ꝓſtituiſſe ꝓiugia. Q̄ō vtiq̄ nō aliā ob cāꝫ fcm videē: niſi q⁹ boiuꝫ velut ꝓudētiū ꝛ ſapiētiū negociū fuit ppꝛ i religionibus fallere: ꝛ i eo ipo nō ſolū colere ſꝫ imitari ēt ōmones: q̄b⁹ maxima ē fallēdi cupiditas. Sicut. n. demones niſi eos quos fallēdo ꝺceperit poſſidere non poſſūt: ſic ꝛ boies ꝓncipes nō, ſane iuſti ſꝫ ōmonū ſiles ea q̄ vana eē nouerunt religionis noie ppꝛis tanq̄ vera ſuadebāt: hoc mō eos ciuili ſocietati velut artⁱ alligantes: quo ſibⁱ ſubditos poſſideꝛēt. Quis aūt ifirmus ꝛ indoctus eſtaderet ſimul fallaces ꝛ ꝓncipes ciuitatis: ꝛ demones?

Ca. XXXIII.

c d Eūs igiē ille felicitatis auctoꝝ ꝛ datoꝝ: q⁹ ſol⁹ ē ver⁹ ōs: ipſe dat regna ꝛena ꝛ bonis ꝛ malis. Neq̄ hoc temere ꝛ q̄ſi foꝛtuitu: q⁹ ōs ē: nō foꝛtuna ſꝫ ꝓ rex oꝛdine ac tpe occulto nobis: notiſſimo ſibi: cuitamē oꝛdini tēpoꝝ nō ſubditus ſeruit: ſꝫ eū ipe tanq̄ dñs regit: moderatoꝝq̄ diſponit: felicitatē ꝓo nō dat niſi bonis. Dāc. n. pñt bñe ꝛ nō bñe ſeruiētes: pñt ꝛ nō bñe ꝛ bñe regnantes. Que tñ plena i ea vita erit vbi iaꝫ nemo ſeruiet vlli. Et iō regna mūdi bui⁹ ōs bonis ꝛ malis cōiter pſtat: ne boni ea tāq̄ ōi magna munera ꝓcupiſcāt. Et iō regna ꝛena ꝛ bonis ab illo dantur ꝛ malis: ne ei⁹ cultoꝛes adhuc i pectu animi paruuli: hec ab eo munera q̄ſi magnū aliqd cōcupiſcāt. Et hoc ē ſacrm veteris teſtamēti: vbi occultū erat nouū: q⁹ illic ꝓmiſſa ꝛ dona terrena ſūt itelligētib⁹ ꝛ tūc ſpiritalib⁹ q̄uis nōdū i manifeſtatiōe ꝓdicātib⁹: ꝛ q̄ill⁹ talib⁹ fb⁹ ſignificareē ēnitas ꝛ i q⁹ ōi donis cēt va felicitas.

Ca. XXXIIII.

d i Tāq̄ vt cognoſcerent etiam illa terrena bona q⁹ ſolis ibiāt q melioꝛa cogitare nō pñt ꝛ i ipſi⁹ vni⁹ dei ē poſita ptāte: nō i multoꝝ falſoꝝ quos colendos romani ante crediderūt: populi ſuū in egypto ō pauciſſimis multiplicauit: ꝛ ide ſignis mirabilib⁹ liberauit. Nec lucinā mulieres ille inuocauerūt: quādo eaꝝ part⁹ vt miris modis multiplicarent ꝛ gēs illa icredibiliter creſceret ab egyptioꝝ ꝓſequētiū ꝛ ifātes oēs necare volētiū manib⁹ ipſe liberauit: ipſe ſeruauit. Sine dea rumina ſuxerūt: ſine cunina i cunis fuerūt: ſine edulica ꝛ potina eſcā potūq̄ ſumpſerūt: ſine tot dīs puerilib⁹ educati ſūt: ſine dīs ꝓiugalib⁹ ꝓiugati: ſine cultu ꝓpiapi cōiugib⁹ mixti: ſine inuocatōe neptuni mare trāſeū-

Ca. XXXIIII

d i Tāq̄ vt cognoſcerentur etiaꝫ eē In hoc capitulo auguſtinus oſtēdit quomodo verus deus manifeſtauit ſe eſſe dominū omnium tempoꝝaliuꝫ ꝛ non alium. Et duo facit quia primo oſtendit ꝓpoſitum ſuum per ea que de⁹ fecit populo iudaico ipſum fouendo. Secundo ibi. Etſi nō in eum ꝛc. aſſignat rationem ꝛ cauſam quare deus populum illum deſeruit ipſiuꝫ perꝺitem diſpergendo. Facit autem auguſtinus in hoc capitulo de multis dꝝs mentionē quoꝝum nomina ſecundum officia eoꝝum ſuperius capitulo. ii. expoſuit. Et patet ex his que hic dicit q̄ ſit vniuſcuiuſq̄ eoꝝum officium.

tibus diuisū patuit: ⁊ sequentes eoꝝ inimicos fluctibus i se redeūtib⁹ obruit. Nec cōsecrauerūt aliquā deā mannā quando de celo manna sumpserunt: nec quando sitientibus aquaꝝ percussa petra, pfudit: nympbas lympbasqꝫ coluerunt. Sine insanis sacris martis ⁊ bellone bella gesserunt: ⁊ sine victoria quidem nō vicerūt: non eaꝝ tamē deā sed dei sui mun⁹ babuerūt. Sine segetia segetes: sine bobona bones: mella sine mellona: poma sine pomona. Et ꝓsus omnia, ꝑ quibus tante falsoꝝ deoꝝ turbe romani supplicandum putauerunt: ab vno vero deo multo felicius acceperunt. Et si nō i eū peccassent impia curiositate: tanꝯ magicis artibus seducti ad alienos deos: ⁊ ad idola desiuendo: ⁊ postremo christum occidēdo in eodeꝫ regno ⁊ si non spatiosiore tamen felicioꝛe mansissent. Et nunc ꝙ per omnes fere terras gentesqꝫ dispersi sūt: illius vnius veri dei prouidētia est: vt ꝙ deoꝝ falsoꝝ vsquequaqꝫ simulachra: are: luci: templa euertuntur ⁊ sacrificia prohibēt̄ur: de codicibus eoꝝ probēt̄: quemadmodum hoc fuerit tanto ante propbetatum: ne forte cum legeretur in nostris: a nobis putaretur esse confictum. Jam quod sequitur in volumine sequenti videndum est: ⁊ hic dandus huius prolixitatis modus.

¶ Explicitus est liber quartus.

¶ Incipiunt capitula libri quinti.

Causam romani imperij omniumqꝫ regnoꝝ nec fortuitā esse nec i stellaꝝ positōe ꝓsistere. I.
De geminoꝝ simili dissimiliqꝫ valitudine. II.
De argumēto quod ex rota figuli nigidi⁹ matbematicus assumpsit i questione geminoꝝ. III.
De esau ⁊ iacob geminis multum inter se moꝝ ⁊ actionum qualitate disparibus. IIII.
Quibus modis conuincantur matbematici vanam scientiam profiteri. V.
— geminis disparis sertus. VI.
De electiōe diei quoꝝ ducitur: quoue i agro aliquid plantatur aut seritur. VII.
De his qui non astroꝝ positionem sed cōnexionem causarum ex dei voluntate pendētem fati nomine appellant. VIII.
De prescientia dei ⁊ libera bominis voluntate contra ciceronis definitionem. IX.
An voluntatibus bominum aliqua dominetur necessitas. X.
De vniuersali prouidētia dei cuius legibus oia continentur. XI.
Quibus moribus antiqui romani meruerūt vt deus verus: quāuis non cum colerent: eoꝝ augeret imperium. XII.
De amore laudis qui cum sit vitium ob hoc virtus putatur quia per ipsum vitia maiora cobibentur. XIII.
De resecando amore laudis bumane quoniam iustoꝝ gloria omnis in deo sit. XIIII.
De mercede temporali quam deus reddidit bonis moribus romanoꝝ. XV.
De mercede sanctoꝝ ciuium ciuitatis eterne qb⁹ vtilia sūt romanoꝝ exēpla virtutū. XVI.
Quo fructu romani bella gesserint: ⁊ quantum bis quos vicere contulerint. XVII.
Quam alieni a iactantia debeant esse christiani si aliquid fecerint ꝓ dilectione eterne patrie: cum tanta romani gesserit ꝓ bumana gloria ⁊ ciuitate terrena. XVIII.
Quomodo inter se differant cupiditas glorie ⁊ cupiditas dominationis. XIX.
Tam turpiter seruire virtutes bumane glorie: qꝫ corporis voluptati. XX.
Romanum regnum a deo vero esse dispositū: a quo est omnis potestas: ⁊ cuius ꝓuidentia reguntur vniuersa. XXI.
Tempora exitusqꝫ bellorum ex dei pendere iudicio. XXII.
De bello in quo rhedagaisus gotboꝝ demonum cultoꝛ vno die cum ingentibus copijs suis victus est. XXIII.
Que sit christianoꝝ imperatoꝝ ⁊ qꝫ vera felicitas. XXIIII.
De prosperitatibus quas constantino imperatori christiano deus contulit. XXV.
De fide ⁊ pietate theodosij augusti. XXVI.
Contra inuidos inuectio augustini qui scripserunt contra editos iam libros. XXVII.

a Uoniam constat omnium rerum ꝛc. La.I. Hic incipit liber quintus in quo beatus augustinus ostendit que fuerit causa et ratio quare deus romanorum imperium auxerit ꝛ auctum conseruauerit ꝛ habet liber iste ꝛ7.capitula: In quorum primo duo facit. qꝛ primo ostendit intentionez suam in hoc libro: secũdo ibi. Causa ergo magnitudinis. incipit suam intentionem ꝓsequi.

b Unde si illa dea ꝛc. hoc dicit quia vt dictũ fuit superius libro quarto romani posuerũt felicitatem deã quandam.

c Romanum imperium ꝛc. ꝙ cuius magnitudine certum est ꝙ tota europa ꝛ africa: ꝛ tota fere asia ꝓ aliquo tẽpore fuerũt ei subiecta. patet autem ex pressius eius magnitudo ex ꝓuincijs ei subiectis: de quibus est liber festi dictatoris romanorum in quo etiam patet. ꝙ nũq̃ habuit dominium simpliciter totius orbis de diuturnitate vero eius vsq; ad tempus augustini dictũ fuit libro quarto .capitulo.6.

d Causa ergo magnitudis ꝛc. Hic incipit ꝓsequi suum intentum i hoc libro ꝛ incipit tractare de fato vt ostendat ꝙ augmentum romani imperij non sit fato ascribendũ. sed diuine prouidẽtie. ꝛ primo ostendit quid significatur nomine fati. ꝛ quõ a fortuna distinguit. scdo ibi. Illi ergo ꝙ positionem stellaꝝ ꝛc. destruit fatũ i ea significatõe acceptũ qua mathematici de fato loquunt. e Cur. n. nõ hoc primũ ꝛc. vult dicere beatꝰ augustinꝰ ꝙ si quis vult oĩa fato attribuere. qꝛ ꝓ fatuz intelligit dei volũtatẽ aut ꝓtẽ. sicut dicit seneca vt allegat beatus augꝰ. infra. caplo. 8. ipe debet i ꝓncipio dicere illud qõ postea eẽt dictꝰ si interrogaret. s. quid intelligit ꝙ fatuz. ꝛ cãz assignat quare debet hoc i ꝓncipio dicere. qꝛ hoc nocãz assignat quare debet hoc i ꝓncipio dicere. qꝛ hoc nomẽ fatũ aliter sonat apud cõem vsum loquentium. dicũt .n. mathematici ꝙ fatuz ẽ vis positõis siderꝫ i natiuitate vel cõceptione alicuius. Sciẽdum ẽ ꝙ alio modo accipitur hoc nomen fatũ. nã boetius libro. 4. de ꝛsolatõe phie. dicit ꝙ mẽs diuina in sue simplicitati arce cõposita multipli cẽ rebꝰ gerẽdis modũ statuit. Qui modus cũ ipsa diuine intelligentie puritate conspicitur prouidentia nominatur. Cum vero ad ea que mouet atq; disponit refertur fatum a veteribus appellat. nam prouidentia est illa ipsa diuina ratio in summo omniũ principe constituta qui cuncta disponit. fatuz vero inherens mobilibꝰ rebus dispositio ꝙ prouidentia suis quecq; conexerit ordinibꝰ. ꝙ uidẽtia namq; cuncta pariter: quamuis diuersa quecq; infinita cõplectitur: fatum vero singla dirigit i motu locis formis ac temporibus distributa. vt hẽ tẽporalis explicatio in diuine mẽtis adunata prospectu prouidentia fit. Eadẽ vero adunatio digesta atq; explicata temporibus fatum vocetur. A. Gellius vero libro. 5. di

C Incipit liber quintus. La.I.

a Uoniam constat omnium rerꝫ optandarum plenitudinem esse felicitatem que non est dea sed donum dei: ꝛ ideo nullum deum colẽdum esse ab hominibus nisi q̃ potest eos facere felices. Undẽ si illa dea esset sola colenda merito diceretur. Jã ꝓsequẽter videamus qua causa deus qui potest ꝛ illa bona dare q̃ habere possũt etiã non boni: ac per hoc etiã nõ felices: rõmanũ iperiũ ꝛaz magnũ c tamq; diuturnum esse voluerit. Quia enim hoc deoruz falsoꝝ illa quam colebant multitudo nõ fecit: ꝛ multa iam diximus ꝛ vbi visum fuerit opportunuz d esse dicemus. Causa ergo magnitudinis imperij romani nec fortuita est: nec fatalis secũdũ eoꝝ sentẽtiã sine opinionẽ qui ea dicũt esse fortuita: q̃ vel nullas causas habent: vel nõ ex aliquo rationabili ordine veniẽtes ꝛ ea fatalia que ꝓter dei ꝛ hominũ volũtatẽ cuiusdã ordinis necessitate ꝓtigũt. ꝓrzsus diuina prouidẽtia regna ꝓstituũtur humana. Que si propterea q̃q; fato tribuit: qꝛ ipsã dei volũtatez vel potestatẽ fati nomine appellat sentẽtiã teneat line guã corrigat. Cur enim nõ hoc primũ dicat qõ ꝓstea dictꝰ est: cũ ab illo q̃q; q̃sierit qd dixerit fatũ. Nã id hoies quãdo audiũt vsitata loquẽdi ꝓsuetudine nõ intelligũt nisi vim positiõis siderꝫ: qualis est quãdo gs nascẽt sine cõcipiũt: qõ aliq; alicuãta dei volũtate: aliqui ex illa etiã hec pendere ꝓfirmãt. Sed illi qui sine dei volũtate decernere opinanẽ sidera: qd agam9: vel quid bonoꝝ habeamus malorum ue patiamur: ab auribus omnium repellendi sunt. Non solum eoꝝ qui verã religionem tenent: sed qui deorum qualiũcunq; licet falsorum: volũt esse cultores. Hec enim opinio qd agit aliud: nisi vt nullus omnino colatur aut rogetur deus? Contra quos modo nobis disputatio nõ est instituta: sed cõtra eos qui ꝓ defensione eoꝝ quos deos putãt: christiane religioni aduersantur. Illi vero qui positioni stellarum quodammodo decernentium qualis quisq; sit: ꝛ quid ꝓueniat boni: quidue mali accidat: ex dei voluntate suspendunt: si easdem stellas putant habere banc potestatem traditam sibi a summa illius potestate: vt volentes ista decernant: magnam celo faciunt iniuriam: in cuius velut clarissimo senatu: ac splendidissima curia opinanẽ scelera facienda decerni: qualia si aliqua terrena ciuitas

ꝓ primo ostendit quid significatur nomine fati. ꝛ quõ a fortuna distinguit. scdo ibi. Illi ergo ꝙ positionem stellaꝝ ꝛc. destruit fatũ i ea significatõe acceptũ qua mathematici de fato loquunt. e Cur. n. nõ hoc primũ ꝛc. vult dicere beatꝰ augustinꝰ ꝙ si quis vult oĩa fato attribuere. qꝛ ꝓ fatuz intelligit dei volũtatẽ aut ꝓtẽ. sicut dicit seneca vt allegat beatus augꝰ. infra. caplo. 8. ipe debet i ꝓncipio dicere illud qõ

cit ꝙ chrysippus stoice philosophie princeps diffinit fatuz sic. Fatum est sempiterna quedã ꝛ indeclinabilis rerum series ꝛ catena volueno seipsam ꝛ implicans per eternos cõsequentie ordines ex qbꝰ apta atq; nexa ẽ. tñ sicut dicit. A. gelliꝰ chrysippꝰ nõ ꝓpter ꝟ negat liberũ arbitriũ. cuius ex fato ꝛz ipz pueniat. qñq; difficultas ad bonũ faciẽdũ. Poete vo fingũt tria fata. s. ꝓncipium mediũ ꝛ finẽ vite humane. Nã clotho fingit ꝓncipiũ lachesis mediũ. atropos finẽ.

decreuisset: genere humano decernente fuerat euertenda.

Quale deinde iudicium de hominum factis deo relinquit: quibus celestis necessitas adhibet cū dominus ille sit et fides et bominū. Aut si non dicunt stellas accepta quidem potestate a sūmo deo arbitrio suo ista decernere: sed in talibus necessitatib⁹ igerendis illi⁹ omnino iussa cōplere: ita ne de ipso sētiēdum ē: quod idignissimū visum est de stellaruꝫ volūtate sentire. Q̄ si dicunt stelle significare potius ista q̄ facere: vt q̄si locutio q̄dā sit illa positio p̄dicēs futura nō agēs: nō. n. mediocrit doctoꝫ hoium fuit ista sn̄ia: nō quidē ita solēt loq mathematici: vt ꝯ-

a bi gratia dicant: mārs ita posit⁹ homicidaꝫ significat: sed homicidam nō facit. Verūtamen vt ꝓcedam⁹ nō eos vt debent loq: et a philosophis accipere opoꝛtere sermonis regulā: ad ea pnūciāda: q̄ i fidēū positione seputant reperire: qd sit de quo nihil vnq̄ dicere potuerūt: cur i vita geminoꝝ: i actiōibus et in euētis: in professionibus: artib⁹ bonoꝛib⁹: ceteriſq; reb⁹ ad humanā vitā ptinētib⁹: atq; in ipa moꝛte sit plerūq; tanta diuersitas: vt similioꝛes eis sint q̄tum ad hec attinet: mīri extranei q̄ ipsi iter se gemini: p exiguo tpis iteruallo i nascēdo sepati: in cōceptu aūt p vnū ꝓcubitū vno ēt momēto semiati. Ca. II.

b ✶ Icerō dicit hippocra-

c tem nobilissimum medicum scriptuꝫ reliq̄sse: quosdam fratres cum simul egrotare cepissent: et eoꝝ moꝛbus eodem tempoꝛe ingraueſceret: eodem lenaretur: geminos suspicatum. Quos possidonius stoicus multum astrologie deditus: eadem constitutione astroꝝ natos: eadem-q; conceptos solebat asserere. Ita qō medic⁹ pertinere credebat ad simillimam temperiem valitudinis: hoc philosophus astrolog⁹ ad viz cōstitutionemq; siderum que fuerat quo tempoꝛe concepti natiq; sunt. In hac causa multo est acceptabilioꝛ et de proximo credibilioꝛ coniectura medicinalis: quoniam parentes vt erant coꝛpoꝛe affecti dum ꝓcumberent: ita primoꝛdia conceptoꝝ affici potuerunt: vt cō secutis ex materno coꝛpoꝛe pꝛioꝛibus icremētis paris valitudinis nascerent: deinde in vna domo eisdem alimētis nutriti: vbi aerem et loci positōeꝫ: et viz aquaꝝ pluri mū valere ad coꝛpus vl' bñ vel male accipiēdū medicina testat: eisdē ēt exercitatiōibus assuefacti tā simlia coꝛpoꝛa gererēt: vt ēt ad egrotandū vno tpe eisdē q̄ causis fili'ter mouerent. Cōstitutionē ꝯo celi ac fidē que fuit q̄n ꝓcepti siue nati sūt: velle trahere ad istā egrotādi parilitatē: cū tā multa diuersissimi generis diuersissimoꝝ affectuū et euētuū eodeꝫ tpe ivnius regiōis terra eidē celo subdita: potuerūt ꝓcipi et nasci: nescio cui⁹ sit isolentie. Nos āt nouim⁹ gemios nō solū actus et peregrinatiōes hīe diuersas: veꝝ ēt dispares egritudines ꝓpeti. De q̄ re facillimā quātū mihi videt rationē redderet hippocrates: diuersis alimētis et exercitatiōib⁹ q̄ nō de coꝛpoꝛis tēperatiōe ꝙ de animi volūtate veniunt: dissimiles eis accidere potuisse valitudines. Pꝛoꝛro āt possidonius vel q̄libet fataliū fideꝝ assertoꝛ mirū si pōt hic iuenire qd dicat: si nolit iperitoꝝ mētibus in eis quas nesciūt rebus illudere. Quod enīꝫ conantur efficere de iteruallo exigui tempoꝛis: qō inter se gemini duꝫ nascerentur habuerunt ꝓpter celi particulam vbi ponitur hoꝛe notatio: quam hoꝛoscopuꝫ vocant: aut non tantum valet quanta inuenitur in geminoꝝ voluntatibus: actibus: moꝛibus casibusq; diuersitas: aut plus etiam valet q̄ est geminoꝝ vel humilitas generis: eadem vel nobilitas: cuius maximam diuersitatem nonnisi in hoꝛa qua quisq; nascitur ponunt. Ac per hoc si tam celeriter alter post alterum nascitur vt eadem pars hoꝛoscopi maneat: paria cuncta quero que in nullis possunt geminis inueniri. Si autem sequentis tarditas hoꝛoscopuꝫ mutat: parentes diuersos quero: quos gemini habere non possunt. Ca. III.

c ✶ Rustra igitur affertur nobile illud cō-

f mētū de figuli rota: qō respōdisse ferūt nigidiū hac q̄stiōe turbatū: vñ et figul⁹

a Mars itaq; positus ꝛc. Dicebat papa clemēs vt i itinerario ei⁹ bī lib. ix. cū mars cētr⁹ tenēs i domo sua ex tetragono respexerit mercurū cuꝫ saturno ad cētr⁹: lūa vo veniēte sup euꝫ plena in genesi diurna effī bomicidas: et gladio casuros: sanguinarios ebrios libidinosos. maleficos. sacrilegos. Albumasar lib. v. ō iudicys vtī vbo significationis dicens tractatu octauo q⁹ mars significat sm vnā sui ptē interfectiōem aut latrocinia. Ca. II.

b Icero

c dicī hippocratem ꝛc. In hoc ca. ostendit beatus aug⁹ vanitatem mathematicoꝝ ponētiuꝫ fatū p ea q̄ circa duos gemios et eos q̄ simul nascuntur. fit autē in hoc capitulo mentio de possidonio. cuius etiam dicta aliqua de fato recitat tulli⁹ libro de fato.

Ca. III.

c Rustra

f itaq; affertur ꝛc. In ꝫ capitulo reprobat aug⁹ quādā rīsiōeꝫ q̄ data mathematicis ad ea q̄ i p̄cedēti capitulo obiecta sūt. d Rñ disse ferūt nigidiū ꝛc. fꝫ. A. gelliū libro. xiy. varro et nigid⁹ fuerūt viri romāi gñis doctissimi.

Ca. IIII.
a Ati n sunt duo gemini ⁊c. In hoc capitulo cōfirmat augu. que in pcedēti capitlo dixerat p ea q̄ scriptura sacra narrat de duobus geminis scilicz Jacob ⁊ Esau.

Ca. V.
Jg̃s hec ad illas ⁊c. In hoc capitulo prosequitur augustinus. suam disputationē contra mathematicos. ⁊ pcipue contra possidonium ⁊ eius respōsionem supra capitulo .x. positam: ⁊ specialiter ingrit cuius hore notatio sit horoscopus secundum quem defato iudicant an videlicet sit hora conceptionis vl̄ natiuitatis ifantis ⁊ vtrūq̄ reprobat.

appellatus est. Dum enim rotā figuli vi quāta potuit iorsisset: currēte illa bis nūero de atramēto tāquam vno ei⁹ loco sūma celeritate pcussit deīn inēra sūt signa q̄ fixerat desistēte motu: nō puo itervallo i rote illi⁹ extremitate distātia. Sic ingt itanta celi rapacitate etiā si alter post alterū tāta celeritate nascat q̄nta roram bis ipe pcussi: i celi spacio plurimū ē. Dinc sunt ingt quecūq̄ dissimillima perhibent i motib⁹ casibusq̄ geminoꝝ. Hoc figmentum fragili⁹ē: q̄ vasa q̄ illa rotatione finguntur. Nā si tam multū i celo interest q̄ ꝓstellationib⁹ cōprehendi non pōt: vt alteri geminoꝝ hereditas obueniat: alteri nō obueniat: cur audent ceteris qui gemini nō sunt: cuz iſpexerit eoꝝ cō stellatiōes talia pnūciare: q̄ ad illud secretū ptinēt q̄ nemo potest ꝓprie bēdere: ⁊ momētis annotare nascētiū: Si autē ꝓpterea talia dicunt in alioꝝ genituris: q̄ hec ad ꝓductiora spatia temporū ptinēt: momēta vero illa ptiū minutaꝝ que inter se gemini pōt habere nascētes: reb⁹ minimis tribuunt: de qualib⁹ mathematici nō solēt ꝓsuli: qs eni cōsulat quādo sedeat: q̄ deambulet: q̄ vl̄ qd prādeat: nūq̄d ista dicim⁹ q̄ i morib⁹ opib⁹ casibusq̄ gemioꝝ plurima plūmq̄ diūsa mōstram⁹: Ca. IIII.

a ✝ Ati sunt duo gemini antiq̄ n patrū memoria: vt de isignibus loquar: sic alter post alterū vt posterior plātā priorīs teneret. Tāta i coꝝ vita fuerūt moribus q̄ diuersa: tāta i actib⁹ disparilitas: tāta i pentū amore dissimilitudo: vt etiā inimicos eos iter se faceret ipsa distantia. Nunqd hoc dicit: q̄ vno ambulāte alius sedebat: ⁊ alio dormiēte ali⁹ vigilabat: alio loq̄nte tacebat ali⁹: q̄ ptinēt ad illas minutas: q̄ nō pōt ab eis ꝓprehēdi q̄ ꝓstitutioni fidē q̄ q̄q̄ nascat ascribūt: vñ mathematici cōsulunt: Un⁹ duxit mercēnariā fuitutē: ali⁹ nō fuinit. Un⁹ a matre diligebat: ali⁹ nō diligebat. Un⁹ honorē q̄ magn⁹ apud cos habebat amisit: alter adeptus ē. Quid de vxoribꝰ qd de filīs: quid de rebus: quanta diuersitas:

a ✝ Jergō hec ad illas ptinēt mi- Ca.V.
ſ nutias tpm: q̄ iter se hōnt gemini ⁊ ꝓstellatiōib⁹ nō ascribunt: q̄re alioꝝ ꝓstellatiōib⁹ i spectis ista dicunt: Si autē iō dicunt q̄ nō ad minuta icōprehēsibilia ſz ad tpoꝝ spatia ptinēt: q̄ obseruari notariq̄ pōt: qd hic agit rota illa lutifiguli nisi vt boies luteū coꝝ habētes i gyꝝ mitāt: ne mathematicoꝝ vaniloqa ꝓuincant: Quid deniq̄ idē ipsi quoꝝ morbū q̄ eodē tpe granioꝝ leuioꝝq̄ apparebat amboꝝ medicinaliter ispiciēs hippocrates: gemios suspicatus ē: Nōne satis istos redargūit q̄ volūt sideriby dar̄ qō ō coꝝpoꝝ sili tpatione veniebat: Cur eni siliter eodēq̄ tpe nō alter prior: alter posterior egrotabāt sicut nati fuerant: q̄ vtiq̄ sil̄ nasci ambo nō poterāt. Aut si nihil momēti attulit: vt diuersis tpib⁹ egrotarent q̄ diuersis temporibus nati sunt: quare tempus in nascendo diuersum ad aliarum rerū diuersitates valere contendunt: Cur poterunt diuersis temporibus peregrinari: diuersis temporibus uocere vxores: diuersis temporib⁹ filios procreare: ⁊ multa alia propterea q̄ diuersis temporibus nati sunt: ⁊ non potuerunt eadē causa diuersis etiam temporibus egrotare: Si enim dispar nascēdi mora mutauit horoscopū: ⁊ disparilitatē itulit ceteris reb⁹: cur illō i egritudinib⁹ māsit q̄ habebat i tpis eq̄litate cōcept⁹: Aut si fata valitudinis i ꝓceptu sūt: aliaꝝ vero rey i ortu eē dicūt: nō deberēt ispectis natalīū ꝓstellatiōib⁹ ō valitudine aliq̄d dicere: q̄ñ eis ispiciēda ꝓceptiōalis hora nō dat: Si āt iō pnū ciāt egritudines nō ispecto ꝓceptiōis horoscopo: q̄ indicant eas momēta nascētiū: quio dicerēt ceteris coꝝ geminoꝝ ex natiuitatis hora q̄ñ egrotaturus eēt: cū ⁊ alter q̄ nō habebat eandē horā natiuitatis necesse haberet piter egrotar̄: Deinde q̄ro si tāta distātia ē tpis i natiuitate geminoꝝ vt p hāc oporteat eis cōstellatiōes fieri diuersas: ꝓpter diuersū horoscopū: ⁊ ob hoc diuersos oēs cardies vbi tāta vis ponit: vt bic ēt diūsa sint fata: vñ hoc accidē potuit cū coꝝ ꝓcept⁹ diūsus tps hīe nō possit: Aut si duoꝝ vno momito tpis ꝓceptoꝝ potuerit eē ad nascēdū fata disparia: cur ñ ⁊ duoꝝ vno momito tpis natoꝝ possint eē ad vinēdū atq̄ morieduz fata disparia. Nā si vnū mouētū quo ābo cōcepti sūt ipedinit vt alē poꝛ: alē posterior nasceret: cur vno momento si duo nascunt ipediat aliq̄d vt

a Quidã sapiẽs horam elegit. ꝛc. Ꝺ hec fabule narrat̃ in hist̃oria alexãdri magni ꝺ nectanebo astrologo ꝛ olympiade matre alexãdri: vxore philippi cũ q̃ cõcubuit nectanib⁹ q̃ horã certa inspecta i q̃ nascitur⁹ fil⁹ cẽt futurus. matrẽ alexandri enitentẽ ꝓpere ꝛ vicinã ꝓtui cubi buit ne puerum vsq̃ ad horam inspectam pareret.

La. VI.

b Uãq̃ ꝛi ipsis gemino/rũ ꝛc. In .B. ca. arguit aug⁹ ꝺ mathematicos ꝓ ea q̃ vidit de duob⁹ geminis. masculo ꝛ femina.

La. VII.

c Am i illud gſ ꝛc. In .B. ca. reprobat aug⁹. mathematicos: ostendo vanũ eẽ nõ soluz iudicaꝛ ꝺ actib⁹ humanis ꝓm horã sz ẽt ꝓz diẽ. ꝛ facalter ꝓior alter posterior moriatur Si ꝯceptio momẽti vni⁹ diuersos casus i vtero gemios hꝛe ꝓmittit: cur natiuitas momẽti vni⁹ nõ ẽt quoslibet duos i terra diuersos casus hꝛe permittat. Ac vt oia b⁹ artis vl̃ potius vanitatis ꝓmẽta tollaꝛ: qd ẽ hoc q̃ vno tpe: vno momẽto: sub vna eadẽ q̃ celi positiõe ꝯcepti diuersa hñt fata q̃ illos perducant ad diuersaꝫ horaꝫ natiuitatẽ: ꝛ vno momẽto tpis sub vna eadẽq̃ celi positiõe: de duabus matrib⁹ duo ꝑiter nati: diuersa fata hꝛe nõ pñt: q̃ illos pducãt ad diuersaꝫ vinẽdi vel moriẽdi necessitatẽ. An ꝯcepti nõduz hñt fata: q̃ nisi nascaꝛ hꝛe nõ potuerũt: Quid ẽ ergo q̃ dñt si horã ꝯceptiõaꝛ inueniaꝛ: multa ab istis dici posse diuinit⁹. Uñ ẽt a illꝺ a nõnllis p̃dicaꝛ q̃ qdã sapiẽs horã elegit q̃ cũ vxore ꝯciperet vnde filiũ mirabilẽ gigneret. Unde postremo ꝛ hoc ẽ q̃ ꝺ illis pariter egrotãtib⁹ geminis possidom⁹ astrolog⁹ idẽq̃ philosoph⁹ rñdebat: tõ fieri q̃ eodẽ tpe fuissẽt nati: eodẽq̃ ꝯcepti. Uã vtiqz ꝓp hoc addebat ꝯceptõez ne diceꝛeẽ ei nõ ad liqdũ eodem tpe potuisse nasci: quos constabat oino eodẽ tpe fuisse ꝯceptos: vt hoc q̃ si milr filiq̃z egrotabãt nõ daret de ꝓximo pari corꝓis tpamẽto: sz eãdez quoqz valitudis pilitatẽ fidereis nexib⁹ alligaret. Si igr̃ i cõceptu tanta vis ẽ ad equalitatẽ fatoꝝ: nõ debuerũt nascẽdo eadẽ fata mutari. Aut si ꝓpterea mutant̃ fata gemioꝝ q̃ tẽporib⁹ diuersis nascunt̃: cur non poti⁹ itelligam⁹ iaz fuisse mutata vt diuersis tpib⁹ nascerent̃. Ita ne ñ mutat fata natiuitat̃ volũtas viuẽtiũ cũ mutet fata ꝯceptõis ordo nascẽtiũ.

b Uanq̃ ꝛi ipsis gemioꝝ ꝯceptibus vbi certe amboꝝ eadem momenta sine tempoꝝ sepe sit vt sub eadẽ constellatõe fatali alẽ concipiaꝛ masculus: altera femia. Nouim⁹ gemios diuersi sex⁹: ambo adhuc vinũt ambo etate vigẽt adhuc. Quoꝝ cũ sint iter se sil̃es corꝓoꝝ spẽs quãtũ in diLa. VI.

q Uanq̃ ꝛi ipsis gemioꝝ ꝯceptibus vbi certe amboꝝ eadem momenta sine tempoꝝ sepe sit vt sub eadẽ constellatõe fatali alẽ concipiaꝛ masculus: altera femia. Nouim⁹ gemios diuersi sex⁹: ambo adhuc vinũt ambo etate vigẽt adhuc. Quoꝝ cũ sint iter se sil̃es corꝓoꝝ spẽs quãtũ in diuerso sexu põt: istituto tñ ꝛ ꝓposito vite ita sunt dispares: vt ꝑter actus quos neẽe ẽ a virilib⁹ distare femieos: q̃ ille i officio comit̃ militat: ꝛa sua domo pene sp pegriaꝛ: illa ꝺ solo pꝛio: ꝛ ꝺ rure ꝓpꝛio ñ ꝛcedit. Insup q̃ ꝺ ẽ icredibili⁹ si astralia fata credãꝛ: nõ ãt mixtis volũtates hoium ꝛ ꝺi mũera cogitẽꝛ: ille ꝯiugat⁹: illa virgo sacra ẽ: ille nũerosã ꝓlẽ genuit: illa nec nupsit. Ar. n. plimũ vis horoscopi valet. Doc q̃ nihil sit: tã saꝛ dissentiũt. Sz q̃lecũq̃z sit: i ortu valeꝛ dicũt. Uũq̃d ꝛi ꝯceptu vbi ꝛ vnũ cõcubitũ eẽ mãifestu ẽ: ꝛ tãta nature vis ẽ: vt cũ ꝯcepit femia: deide alteꝝ ꝯcipe oino nõ possit. Uñ neẽe ẽ: eadez eẽ i gemis momẽta ꝯcept⁹. An forte q̃ ꝺ illo horoscopo nati sũt: aut ille i masculũ ꝺ nasceꝛẽt: aut illa i femina cõmutata ẽ. Cũ igiẽ vsq̃q̃z absurde dici possit ad solaꝛ corꝓoꝝ differẽtias afflat⁹ quosdã valere fidereos: sicut i solarib⁹ accessib⁹ ꝛ ꝺcessib⁹ videm⁹ẽt ipsi⁹ anni tpa variari ꝛ lunarib⁹ icremẽtis atq̃z decremẽtis augeri ꝛ minui q̃dã genera rerꝝ: sicut echinos ꝛ cõchas ꝛ mirabiles est⁹ oceani: nõ ãt ꝛ aĩ volũtates positõib⁹ fideꝝ subdi: nũc isti cũ etiam nr̃os act⁹ ide religare conãt admonẽt vt q̃ram⁹: vñ nec i ipsis qdẽ corꝓoꝛib⁹ cis possit rõ ista ꝓstaꝛ. Quid .n. tam ad corꝓ⁹ ptinẽs: q̃ corꝓoꝛis sexus. Et tamẽ sub eadez positione fideꝝ diuersi sexus: gemini ꝯcipi potuerũt: Unde quid isiptẽti⁹ dici aut credi põt: q̃ fideꝝ positionem: que ad horaz ꝯceptõis eadem ambob⁹ fuit: facere non potuisse: vt cuz quo habebat eandẽ cõstellationẽ ꝛ sexuz diuersum a fratre non haberet: ꝛ positionẽ siderum: que fuit ad horã nascẽtium facere potuisse. vt ab eo taz multum virginali sanctitate distaret.

Capitulum. VII.

c Az illꝺ qs ferat: q̃ ꝺ i eligẽdis diebꝫ noua q̃dã suis actib⁹ fata moliriẽ. Non erat vi delicet ille ita nat⁹ vt haberet admirabilẽ filiuz: sz ita potius vt ꝯcepti/

d Non erat vz ille ita nat⁹. ꝛc. log⁹ aug⁹ .b. de illo sapiente q̃ horaz elegit qua cuz vxore cõcũberet vt admirabilẽ filiuz generaret ꝺ q̃. ꝛ. ca. v. Et ẽ ratio aug⁹. quã ĩtẽdit tal̃. quero de illo sapiẽte: vt ꝓ ille fuit sic nat⁹ q̃ generaret ex necessitate fati filium mirabilẽ vl̃ miserabilem Si mirabilem ergo frustra elegit horam ad .B. cum sit necessarium q̃ ipse generet mirabilẽ. si si liũ miſabilẽ. q̃ si sapiẽs feẽ segr̃ q̃ ꝓ ipꝫ potuit necessitas fati mutari ꝛ illꝺ qꝺ ñ habuit in natiuitate sua ex fato

duo i .B. capitlo. Qz ꝓpꝛio/bat eoruz cõsuetudinẽ q̃ dies obseruãt. Scõo ibi Dis oib⁹ considera tis ꝛc. ostdit vñ sit q̃ mathematici q̃ q̃ ꝛ vã ꝓdicunt.

iam fatum suū fecit fatale. si ola fcā sua sint fatalia. i. ex fato dependētia ⁊ necessaria.

a Deinde si soli homines ⁊c. Dic arguit ꝓtra fatū p locū a diuisiōe: q̄ rēs vt̄ soli homies sub sint necessitati fati. vel ñ. p̄mū ñ videt̄ mathematici ꝓcedeꝛ. q̄ ét i reb⁹ aliis eligunt certos dies: q̄ dabūt se cūdū. q̄ dato ps vanitas eoꝝ ex maxia diuersitate ⁊ incertitudine futuri euēt⁹ i reb⁹ aliis ita vt stati appareat ipossibile dare iudiciū certū ō futuro succesu eaꝝ. b Solēt tū boies ⁊c. B reprobat fatuitatē mathematicoꝝ q̄ ét de natiuitatib⁹ aialiū irrationaliū se intromittūt. ⁊ ét fatuitatez quo rūdā boim q. s. volentes explorare fidem mathematicoꝝ cū aliq̄b⁹ aial apud eos natū fuerit obseruāt diligēter hozā natiuitatis ei⁹. q̄ nota ta accedunt ad mathematicos: ⁊ iterrogāt eos hoc mō: tali horaſti⁹ diei natū ē mihi aial. ⁊ cuius spēi ē aial illud. ⁊ si dixerint veritatē multū admirāt q̄si certā ō B cognitionē habuiſz mathematic⁹ q̄ sic rñdit, Sz B reprobat aug⁹ q̄ si ex B solum q̄ dat hora natiuitatis aial posset būez gigneret: ⁊ ideo vir doct⁹ elegit horam qua misceret vxori. Fecit ergo fatum quod non habebat: ſz ex ipsius fato cepit esse fatale quod in eius natiuitate non fuerat. O stulticiā singularē: eligitur dies vt ducatur vxor. Credo ꝓpterea: q̄ potest in diem non bonum nisi eligat incurri: ⁊ infeliciter duci. Ubi est ergo quod nascenti iam sidera decreuerunt: An potest homo quod ei iam constitutuz est diei electiōe mutare: ⁊ quod ipse in eligendo die constituerit: nō poterit ab alia potestate mutari: Deinde si soli bōies: nō autem omnia q̄ sub celo sunt constellationibus subiacēt: cur alios eligunt dies accōmodatos ponendis vitibus vel arboꝛib⁹ vel segetibus: alios dies pecoribus vel domandis vel admittendis maribus: quibus equaꝝ vel bouz ferenī armēta: ⁊ cetera hmōi: Si āt ꝓpterea valēt ad has res dies electi quia terrenis omnib⁹ coꝛpoꝛib⁹ siue aiantib⁹ siue nō aiantib⁹ sc̄ōz diuersitates tpaliū momentoꝝ ⁊ sideꝝ positio dominaī: cōsiderent q̄ꝫ inumerabilia sub vno tpis puncto vel nascanī vel oꝛianī vel ichoenī: ⁊ tā diuersos exit⁹ habeant: vt istas obseruatōes cuiuis puero ridēdas eē ꝑsuadeāt. Quis eni ē tā excoꝛs vt audeat dicere omnes arbores: oēs herbas: oēs bestias: serpētes: aues pisces: vermiculos mometa nascēdi sigillatim habere diuersa:

b Sōlent tamē homines ad tentandam pitiā mathematicoꝛuz afferre ad eos ꝓstellatiōes mutoꝝ animaliū: quoꝝ oꝛt⁹ ꝓpter hanc explorationē domi sue diligenter obseruāt: eosq̄z mathematicos ꝓferūt ceteris: q̄ ꝓstellatiōibus bis ispectis dicūt non esse hoiem natuz ſz pecus. Audent etiam dicere quale pecus vtꝝ aptū lāificio an vectatiōi an aratro: an custodie dom⁹. Naz ad canina fata tentanī: ⁊ cum magnis admirātiū clamoꝛibus ista rīdent. Sic desipiūt boies vt existimēt cū hō nascit̄ ⁊ ceteros reꝝ oꝛtus ita ibiberi vt cū illo sub eadez celi plaga nec musca naseaī. Nā si hāc admiserint ꝓcedit ratiocinatio q̄ gradatim accessib⁹ modicis eos a muscis ad camelos elephātosq̄ perducat. Nec illō volūt aduertere: q̄ electo ad seminādū agrū die: tā mīta grana i terrā sil̄ veniūt: sil̄ germināt ⁊ exoꝛta segete sil̄ herbescūt: pubescūt: flauescūt: ⁊ tñ ide spicas ceteris coeuas atq̄z: vt ita dixeriz: ꝓgermiales alias rubigo iterimit: alias aues ōpopulantur: alias boies auellunt. Quo istis alis ꝓstellatiōes fuisse dicturi sūt q̄s tā diuersos exitus habere ꝓspiciūt: An eos penitebit his reb⁹ dies eligere: easq̄z ad celeste negabūt ptinere decretū: ⁊ solos sideribus subdēt boies: q̄b⁹ solis i terra de⁹ ōdit liberas volūtates. Dis oīb⁹ ꝓsideratis: nō imerito credit cum astrologi mirabiliter mīta vera rīdeāt ⁊ occulto istictu fieri spirituū ñ bonoꝝ: quoꝝ cura ē bas falsas ⁊ noxias opiniōes ō astra lib⁹ fatis iserere bumanis mētib⁹ atq̄z firmare: nō hoꝛroscopi notati ⁊ inspecti aliqua arte quenulla est. Ca. VIII.

c Ui vēro ñ astroꝝ ꝓstitutōez sicuti ē: cū q̄dq̄ ꝓcipit vl̄ nascit vl̄ icho

d āt: ſz ōiuz ꝓnexionē seriēq̄z cāꝝ q̄ fit oē q̄ fit: fati noie appellāt ñ multū cū eis ō verbi ꝓtroversia laborādū atq̄z certādū ē: qui q̄dē ipz cāꝝ ordinē ⁊ quādā ꝓnexionē ōi sūmi tribuūt volūtati ⁊ ptāti: q̄ optie ⁊ veracissime credit: ⁊ cūcta scire anteq̄ fiāt: ⁊ nihil iordinatū relinq̄re: a quo sūt oēs ptātes: quāuis ab illo non scire q̄le ⁊ cui⁹ spēi eēt aial illō seq̄ret q̄ hora ea q̄ nascit̄ bō si possz nasci musca. nā eadē rōne q̄ ꝓcedeī q̄ musca nasci posset cōcedeī hoc de q̄libet alio animali paulatiz ⁊ gradatiz de minoꝛib⁹ ad maiora procedendo puta si possz musca eadē rōne ⁊ mus: ⁊ sic eadez ratione ⁊ aliud aial q̄ē mure ali q̄ tulū mai⁹. ⁊ sic vsq̄z ad camelos ⁊ elephātes: ⁊ p ōñs si sil̄ pñt nasci bō ⁊ musca eadē rōe pñt sil̄ nasci bō ⁊ elephas: bos ⁊ leo: ⁊ capra ⁊ lupus. Ca. VIII.

c Ui vo q ñ astrorū ꝓstitutiōez ⁊c. In B ca. oñdit aug⁹ q̄ fatū accipī ab aliq̄b⁹ sub alio ītellectu q̄ꝫ pro vi positionis siderū sub quo intellectu in precedentibus iaz disputatū est ō fatuz. accipitur enim quandoq̄ pro connexione causarum quaz dicunt esse voluntatem diuinam. vl̄ ab ipsa dei volūtate procedere. sicut ratum fuit. ē. ca. p̄mo huius libri quod etiā ꝓbat B aug⁹ p dicta senece ⁊ homeri. ⁊ dicīt auctoritate stoicoꝝ.

d Sz oiuz ꝓnexiōez ⁊c. Istō dicētū ꝓcordat cū definitiōe fati quā dat chrysip⁹ stoic⁹ quā posui supra cap. p.

a Annei sene/ce sūt ꝛc.q ō di/ctuz nō ineni in aliquo libro se/necenec eni ē i tragedys : nec s i ludricris. Ego āt plura ei⁹ opa nō vidi i qb⁹ me trice scribere⁊.

b Hac nolle cō mitaboz gemēt. vult dicere sene ca. q⁹ si dēt. q⁹ nollē illud face re ad qō fata in clināt tñ oporte bit me facere il lud ēt cū gemi/tu, i. displicen/tia:⁊ qō bono li buit facēt. i. libē ter fac. hoc ego patiar .i. trabar ⁊ quasi cogar il lud facere. Et qz me nolēte fi et:ideo ero ma/gis patiens q̄ agens.

c Quos cicero in latinum ꝛc. Sciendum est q⁹ ciceroversus homeri et eius libros transtulit in latinum de greco. vt ipe tul lius etiā dicit in libro quinto de finibus bonoꝝ ⁊ maloꝝ paruꝫ post medium.

d Nec i hac qō ne ꝛc. Hic ostē dit augusti/ a nus quare ad/duxit vsus ho meri poete cuꝫ tamen ocis poe ticis non sit stā dum vbi agitur ō materia natu rali⁊ fit disput tatio non soluꝫ contra opinio nem hominis sed etiam ad p/bandum ipsam veritatem sicut disputatur. Ꝫ pro tanto hic adducitur auctoritas homeri quia tullius libro de fato dicit stoicos qui fatum ponunt:istos versus homeri sic vsurpasse.⁊ ideo habent auctoritatem ab ipis stoicis quoꝝ sententia non modice est auctoritatis. Ci

sint omnium voluntates:ipsaꝫ itaqꝫ precipue dei summi vo/luntatem cuius potestas isupe rabiliter per cuncta porrigitur: eos appellare fatum sic proba a tur:Annēi senece sūt:nisi falloꝛ bi versus. Duc me sūme pater: alti dñatoꝛ olympi. Quocunqꝫ placuerit nulla parēdi moꝛa ē. b Assuꝫ ipiger: fac nole comita/boꝛ gemēs: Maluscꝫ patiar fa cere qō licuit bono. Bucūt volēte fata:nolēte trabunt. Mepe cuidētissime hoc vltimo versu: ea fata appellauit:q̄ supra dixe rat summi patris volūtatē. Cui se patum obedire dicit vt volēs ducat ne nolens trabat: qñ. s. ducūt volēte fata:nolēte trabūt Illi quoqꝫ versus homerici: c huic snie suffragant:quos cice/ro i latinū vertit. Tales sunt ho minū mētes: q̄lis p̄ ipe Juppit auctiferas lustrauit lumine ter/ o ras. Nec i hac qō auctoritatē haberet poetica snia. Ꝫ qnoniā stoicos dicit:vim fati asserē tes:istos ex homero versus so/lere vsurpare:nō ō illi⁹ poete sꝫ ō istoꝝ phylosophoꝝ opintone tractat:cū p istos versus quos disputatiōi adhibēt quā de fato hūt:qd sentiāt eē fatū aptissime ōclarat:qm̄ione appellāt: quē sūmū deū putāt:a quo ꝓnexio/nē dicūt pēdere faroꝝ. Ca. IX.

e Os cicerō ita redargu/ere conat ut nō existiet b aliqd se aduersꝰ eos va/lere:nisi auferat diuinatiōem. Quaꝫ sic conat auferre:vt ne/get eē sciētiā futuroꝝ:eāqꝫ oib⁹ viribꝰ nullā eē oīno cōtēdat vl i deo vel i boie:nullāqꝫ rem p̄di ctionē. Ita ꝛ dei p̄sciētiā negat: ꝛ oēꝫ ppbetiā lucc clariozē cōa/tur euertere vanis argumētati/

onib⁹:⁊ opponēdo sibi quedaꝫ oracula q̄ facile pūt refelli:q̄ tñ nec ipe ꝓuincit. In his aūt ma/thematicoꝝ ꝓiecturis refutan/dis ei⁹ regnat oratio: qz vere ta les sūt:vt se ipe destruāt ⁊ refel lāt. Alio sūt āt tolerabiliozes: q vl sidera fata ꝓstituūt:q̄ iste q tollit p̄sciētiā futuroꝝ. Nā ⁊ ꝓfiteri eē deū ⁊ negare p̄scīū fu/turoꝝ aptissima isania ē. Nō ⁊ ipe cū videret:ēt illō tēptauit as serere q ō scriptū ē. Dixit isipiēs i cozde suo nō ē de⁹:ꝫ nō ex sua f p̄sona. Vidit ēni q̄ ēt iuidiosū ⁊ molestū:iōqꝫ cottā fecit disp/tātē de hac re aduersū stoicos:i libris de deoꝝ natura:⁊ p lucī/lio balbo:cui stoicoꝝ ptes defē dēdas dedit:maluit ferre snias q̄ p cotta q nullā naturam diui nā eē ꝓtēdit. In libris vero ō di uinatiōe ex scipo aptissime op/pugnat p̄sciētiā futuroꝝ. Hoc āt totū facere videt ne fatū esse ꝓsentiat:⁊ pdat liberā volūtatē Putat.n. ꝓcessa sciētia futuro/rum:ita esse consequens fatuꝫ vt negari oino non possit. Sed quoquo modo se habeant:ꝓ/tuosissime concertationes ⁊ dis/putationes philosophoꝝ:nos vt confitemur summum ⁊ ve/rum deum ita voluntatem sum mamqꝫ potestatem ac prescie/tiam eius confitemur:nec time/mus ne ideo voluntate non fa/ciamus quod voluntate facim⁹ qd nos facturos ille prescivit cuius prescientia falli non po/test. Quod cicero timuit vt op pugnaret prescientiam:⁊ stoi/ci vt non omnia necessitate fieri dicerent:q̄uis omnia fato fieri ꝓtēderēt. Quid ē ergo qō cice/ro timuit i p̄sciētia futuroꝝ: vt eam labefactare disputatione

cero vero libro de fato inuehit contra chrysip pum principem stoicoꝝ.quasi non potuiss saluasse fatum eo modo quo hic accipitur ⁊ libe rum arbitrium Lap̄m. IX.

e Os cicero b ita redar/guere ꝛc. In hoc capitlo reprobat beat⁹ augustinus opi nionem cicero nis qui volens improbare stoi cos ponentes fatum prout fa tum est series causaruꝫ itātū errauit vt nega ret a deo prescie entiam futuro/rum.scz libro se cundo de diui/natiōe. ⁊ peius multo errauit q̄ stoici. quia stoici non erra uerunt nisi in nomine .et hoc quia fatuꝫ solet aliter accipi: in cōmuni vsu lo quentium ⁊ ta men ipsum no men sustineri posset.vt.s.fatū diceretur a fan do. ⁊ sic volun tas dei diceret fatum:quia de⁹ fatur ea que fie ri vlt. sꝫ cicero turpi⁹ errauit ñ solum q̄ stoici. sed etiaꝫ q̄ ma thematici. qui fatū ponunt in alia significatio ne ips accipien tes.s.p vi positi onis sideruꝫ.qz mathematici ñ negāt deū eē sꝫ cicero videt vt hoc negare. vel

dicere quasi eque absurdum scilicet deū eē ⁊ futura igno rare. f Vidit enī q̄ ēt iuidiosū ꝛc. Vult dicere beat⁹ aug⁹ q⁹ negare deū eē. valde erat odiosuꝫ ⁊ iuidiosuꝫ. et id cicero i libris ō natura deoꝝ volēs odiū ōcliare introducit

6.8

alios ꝺ hac materia disputantes et opiniones sit. a deſe dẽtes q̃ rũ vna fuit deos non eẽ. Lui ipe cicero non videbatur aſsentire Unde hic ſciẽ dũ q̃ ꝓmo libro de natura deoꝝ cicero iducit duas ptes diſputantes de natura deoꝝ ſcilicet L. vellei epicuraꝝ repro bãtem deos eſſe. Lotaꝝ ẽt q̃ negauit deos. In ſcꝺo vero libro iducit curtiũ luciliũ balbuꝝ ſtoicuꝝ affirmantẽ deos eẽ. In tertio vero libro iducit ꝑdictũ curtium ⁊ cottã iterſe

bili niteret: Uidelicet q⁊ ſi ꝑſcitã ſunt oĩa futura: hoc ordie veniẽt quo vẽtura eẽ ꝑſcita ſũt: Et ſi hoc ordie veniẽt: certꝰ ẽ ordo rex ꝑſciẽti deo: ⁊ ſi certꝰ ẽ ordo rerũ: certꝰ ẽ ordo cãꝝ. Nõ. n. aliqd fieri põt qꝺ nõ aliq̃ efficiẽs cã ꝑceſſerit. Si ãt certꝰ ẽ ordo cãꝝ quo fit oĕ qꝺ fit: fato igt fiũt oĩa q̃ fiũt. Qꝺ ſi ita ẽ: nihil ẽ i nr̃a ptãte: nullũq; ẽ arbitriuꝝ volũtatis. Qꝺ ſi ꝓcedimꝰ igt oĩs bũana vita ſubuertit: fruſtra leges dant: fruſtra obiurgatiões: laudes: vituperationes: exhortatões adhibẽt: neq; vlla iuſticia bonis ꝓmia: ⁊ malis ſupplicia ꝓſtituta ſũt. Dec ergo ne ꝓſequant idigna: abſurda ⁊ pnitioſa rebꝰ bũanis: nõ vult eẽ ꝑſciẽtiã futurorꝝ: atq; ibas anguſtias cicero coartat aiuꝝ religioſuꝝ: vt vnũ eligat e duobus: aut eẽ aliqd i nr̃a volũtate: aut eẽ ꝑſciẽtiã futurorꝝ: quã vtrũq; arbitrat eẽ nõ poſſe: ſꝫ ſi alter ꝓfirmat: alterꝝ tolli: ſi elegerimꝰ ꝑſciẽtiã futurorꝝ: tolli volũtatis arbitriũ ſi elegerimꝰ volũtatis arbitriũ: tolli ꝑſciẽtiã futurorꝝ. Ipſe itaq; vt vir magnꝰ ⁊ doctꝰ: ⁊ vite bũane plꝫ ac pitiſſime ꝓſulẽs: ex bis duobus elegit libertatis arbitriũ. Qꝺ vt ꝓfirmaret negauit ꝑſciẽtiã futurorꝝ: atq; ita duꝝ vult facere libos: facit ſacrilegos. Religioſus aũt aius vtrũq; eligit: vtrũq; ꝓfiteꝝ: ⁊ fide pietatis vtrũq; ꝓfirmat. Qũo igt. Nã ſi ẽ ꝑſciẽtia futurorꝝ ſequũt illa oĩa q̃ ꝓnexa ſũt: dũc eo pueniaꝝ vt nihil ſit i nr̃a volũtate. Dorro ſi ẽ aliqd i nr̃a volũtate eiſdeꝝ recurſis gradibꝰ co pueniꝝ: vt nõ ſit ꝑſciẽtia futurorꝝ. Nã ꝑ illa oĩa ſic recurriꝝ: Si ẽ volũtatis arbitriũ nõ oĩa fato fiũt. Si nõ oĩa fato fiũt: nõ ẽ oĩm certꝰ ordo cãrũ. Si certꝰ cãꝝ ordo nõ ẽ: nec rex certꝰ ẽ ordo ꝑſciẽti deo: q̃ fieri nõ põt niſi ꝓcedẽtibꝰ ⁊ efficiẽtibꝰ cauſis. Si rerũ ordo ꝑſciẽti deo certꝰ nõ ẽ: ñ oĩa ſic veniũt: vt ea vẽtura ꝑſciuit. Dorro ſi nõ oĩa ſic eueniũt vt ab illo vẽtura ꝑſcita ſunt: nõ ẽ igt i deo ꝑſciẽtia oĩum futurorũ. Nõs aduerſus iſtos ſacrilegos auſus atq; ipios: ⁊ deũ dicimꝰ oĩa ſcire anteq̃ fiant: ⁊ volũtate nos facere q̃qd a nobis non niſi volentibus fieri ſentimus ⁊ nouimus. Qĩa vero fato fieri nõ dicimꝰ: imo nulla fieri fato dicimus: qm̃ fati nomẽ vbi ſolet a loquẽtibꝰ poni. i. i conſtitutione ſiderum q̃ quiſq; ꝓceptꝰ aut natꝰ ẽ: qm̃ res ipa initer aſſeriꝝ: nihil valeꝝ mõſtramꝰ. Qꝺ dinẽ ãt cãꝝ vbi volũtas ꝺi ꝓmũ põt: neq; negamꝰ: neq; fati vocabl̃o nũcupamꝰ: niſi forte vt fatuꝝ a fãdo dictũ intelligamꝰ. i. a loq̃ndo: ñ. n. abnuẽ poſſumꝰ eẽ ſcriptũ i lr̃is ſcis. Semel locutꝰ ẽ ꝺs: duo h̃ audiui: q̃m ptãs ꝺi ẽ: ⁊ tibi ꝺſie mificordia: q⁊ tu reddes vnicuiq; ſcꝺm opa eiꝰ. Qꝺ. n. ꝺcm̃ ẽ ſemel locutꝰ ẽ: itelligiꝝ immobilr: hoc ẽ icõmutabilr ẽ locutꝰ: ſic nouit incõmutabilr oĩa q̃ futura ſũt: ⁊ q̃ ipe facturꝰ ẽ. Hac itaq; rõe poſſemꝰ a fãdo fati appellare: niſi hoc nomen iã in alia re ſoleret itelligi: quo cordia boiꝝ nolumꝰ iclariri. Nõ ẽ ãt ꝓñs vt ſi ꝺs certꝰ ẽ oĩum ordo cãꝝ: ideo nihil ſit i nr̃e volũtatis arbitrio. Et ipe quippe nr̃e volũtates in cãꝝ ordie ſũt: q̃ certꝰ ẽ ꝺo eiuſq; ꝑſcia ꝓcꝺet: q̃m ⁊ bũane voluntates bũanoꝝ opuꝝ cãe ſũt. Atq; ita qui oĕſ rex cãs ꝑſciuit: ꝓfecto i eis cãis ẽt nr̃as volũtates ignorare ñ potuit: q̃s nr̃oꝝ opum cãs eẽ ꝑſciuit. Nã ⁊ illꝺ qꝺ idẽ cicero ꝓdidit: nihil fieri ſi cã efficiẽs ñ ꝓcedat ſatis ẽ ad eũ i hac q̃ne redarguẽꝺuꝝ. Quid. n. eũ adiuuat q̃ dicit: nihil qdẽ fieri ſine cã: ſꝫ nõ oĕꝝ cãm eẽ fatalẽ: q⁊ eſt cã fortuita: ẽ naturalẽ: ẽ voluntariã. Sufficit q⁊ oĕ qꝺ fit ñ niſi cã ꝓcedẽte fieri ꝓfiteꝝ. Noſ. n. eas cãs q̃ dicũt fortuite: vñ ẽt fortũa nomẽ accepit: nõ eẽ dicimꝰ nullas ſꝫ latẽteſ: eaſq; tribuimꝰ vl̃ dei veri vl̃ quozũlibꝫ ſpũuꝝ volũtati. Ipaſq; naturales neq̃q; ab illiꝰ volũtate ſeiũgimꝰ: q̃ eẽ auctoꝝ oĩs ꝓditoꝝq; nature. Iã vero cãe voluntarie: aut ꝺi ſũt: aut ãgeloꝝ: aut boiuꝝ: aut quorũq; aialiũ: ſi tñ appellãde volũtates ſẽ aialiũ rõnis expti̇ũ: motꝰ illi qbꝰ aliq̃ faciũt ſcꝺm naturã ſuã cũ qd vl̃ appetũt vl̃ euitãt. Angeloꝝ ãt voluntates dico ſiue bonoꝝ quos ãgelos dei dicimꝰ: ſiue maloꝝ quos ãgelos diaboli: vl̃ ẽt ꝺmões appellamꝰ. Sic ⁊ boim ⁊ bonoꝝ. ſ. ⁊ maloꝝ: ac ꝑ hoc colligiꝝ nõ eẽ cãs efficiẽtes oim q̃ fiũt: niſi volũtarias illiꝰ nature. ſ. q̃ ſpiritus vite ẽ.

diſputantes. ⁊ vtrũq; ſuaꝝ ptẽ defendẽtẽ. Et i fine libri diẽ cicero ſic. hec cũ ẽnt dicta diſceſſimꝰ ita. L. vellcio cotte diſputandũ verior mihi balbi ad ſimilitudinẽ veritatis videreꝝ ꝓpenſior. In ſecũdo libro ꝺ diuinatione ipemet cicero i ꝓpria ꝑſona diſputat contra balbum ꝑ fatũ aſſerẽtez diuinationeꝫ eẽ vbi cicero expreſſe negat deuz ꝑſcire ea q̃ caſu vl̃ fortuito eueniunt qz ſi ꝑſcire tur nõ eſſẽt fortuita.

a Sip ſcira ſẽ omnia futura

Jstā rōez q̄uis aliquantulum sub alys verbis ponit cicero libro de fato.

a Nos aduersus istos sacrilegos ausus atq; impios ꝛc̄. Dicit beatus augustinus ostendit quid sit pro vero tenendum in presenti et respondet rationibus ciceronis.

Laplin. X.

a Nde nec v illa necessitas ꝛc̄.

In hoc capitlo ostendit beat⁹ aug⁹. quō prescientia dei non ponat necessitatē coactionis vel inuitabilitatis voluntati vel rebus prescitis: nec necessitas ex suppositiōe repugnat libertati. Et facit in hoc capitlō duo. Quia primo ostēdit quō volūtatis libertas stat cuz necessitate vel repugnat. Scōo ibi non g̃ propterea nihil. ostendit q̄ stet cū prescientia. Quantum ad p̄mum sciendū q̄ necessitas q̄z timuerūt stoici fuit necessitas fati repugnās voluntatis libertati. vñ sic dicit A. Heli⁹ libro. 5. Cum chrysipp⁹ princeps stoicorum definisset fatuz eo modo quo supra i hoc libro capitulo primo. et alij obijcerent contra suam diffinitionem q̄ videbatur destruere libertatem

Nā ꝛ aer iste siue vēt⁹ dr̄ spirit⁹ sz qui corp⁹ est: nō ē spūs vite. Spūs ergo vite q̄ viuificat oia creatorq; ē oīs corpis ꝛ oīs creati spūs: ipe ē de⁹ vtriq; spūs nō creat⁹. In ei⁹ volūtate sūma potestas ē: q̄ creator spūz voluntates bōas adiuuat: malas iudicat: oēs odiat: ꝛ q̄busdā tribuit potestatem: quibusdā nō tribuit. Sic̄.n. omnium naturaꝝ creator ē: ita oiuz ptātū dator: ñ volūtatū. male q̄ppe volūtates ab illo nō sūt: quia ꝫ naturā sūt; q̄ ab illo ē. Corpa igr̄ magis subiacēt volūtatib⁹: q̄dā nr̄is. i. oium aiantiū mortaliū: ꝛ magis boiuz q̄z bestiaꝝ: q̄dā vero āgeloꝝ: sz oia maxie ꝺ volūtati subdita sūt. Cui ēt volūtatel oēs sbijciūt: qz nō būt ptātē nisi quā ille ꝓcedit Dā itaq; rex q̄ facit nec fit: de⁹ ē Alie vero cāe ꝛ faciūt ꝛ fiūt: sic̄ sūt oēs creati spūs ꝛ maxie rōales. Corpalas asit cāe q̄ magis fiūt q̄z faciunt nō sūt iter cās efficiētes ānumerāde: quia hoc pōt q̄ ex ipsis faciūt spūz voluntatel. Quō igr̄ ordo cāꝝ q̄ pscīēti certꝰ ē ꝺo id efficit: vt nihil sit i nr̄a volūtate cū i ipso cāꝝ ordie magnū bēant locuz nr̄e volūtates. Cōtēdebat g̃ cicero cū eis q̄ hūc cāꝝ ordinē dr̄it eē fatalē: vl poti⁹ ipz fati noie appellant q̄ nos abhōrem⁹: pcipue ꝓuocabulū q̄ ñ i rebꝰ ꝓsueuit itelligi q̄ vero negat ordinē oiuz cāꝝ eē certissimū: ꝛ dei prescientie notissimum: pl⁹ euz q̄z stoici ꝺte stamur. Aut.n. ꝺuz eē. negat Qr q̄dē iducta alic⁹ pson̄a i libris ꝺ deoꝝ nā facere molit⁹ ē: aut si eē ꝓfitet deuz quē negat pscius futuroꝝ: ēt sic dicit nihil aliō q̄z q̄ ille. Dixit ipse i corde suo nō ē ꝺs. Qui.n. ñ ē pscius oiuz futuroꝝ ñ ē vtriq; ꝺs. Quapropē ꝛ voluntates nr̄e tñ valēt: q̄z th de⁹ eas valere voluit atq; pscivit: ꝛ ꝛ q̄q̄d valēt: certissime valēt: ꝛ q̄ ꝺ facture sunt ipse oio facture sē: qz valituras atq; facturas ille pscinit: cui⁹ pscia falli non pōt. Quapropē si mihi fati nomē alicui rei adhibēdū placeret: magis dicerē fatū eē ifirmior potētioꝝ volūtatē q̄ euz bz i ptāte q̄z illo cāꝝ ordie quē nō vsitato sz suo mōe stoici fatuz appellāt arbitriū nīe volūtat⁹ auferri.

a Nde nec illa La. X. v necessitas fōmidāda ē: quā formidando stoici laborauerūt: cās rerū ita distiguē vt q̄sdā subderēt necitati q̄sdā sōderēt atq; i his q̄s eē sub necessitate voluerūt: posuerūt ēt nīas volūtates: ne. vz. non eēnt libere si subderēt necessitati. Si.n. necessitas nīa illa dicēda ē q̄ nō ē i nostra ptāte: sz ēt si nolumus efficit q̄ pōt: sicut ē necessitas mortis manifestū ē volūtates nostras: qb⁹ recte vl ꝓperaz viuit sub tali necessitate nō eē. Multa .n. facim⁹: q̄ si nollem⁹ nō vtiq; facerem⁹. Quo primit⁹ pertinet ipz velle. nā si volum⁹ ē: si nolum⁹ nō ē. Nō.n. vellem⁹: si nollem⁹. Si ār illa ꝺfinit eē necitas scōz quā dicim⁹ necesse esse vt ita sit aliquid vl ita fiat: nescio cur eā timeam⁹: ne nobis libertatē auferat volūtat⁹. Neqz.n. ꝛ vitā dei ꝛ pscias dei sub necitate ponim⁹ si dicam⁹ necesse ē deū ip viuere ꝛ cuncta pscire: sicut nec ptās ei⁹ minuit cū dicit mori falliq; ñ posse. Sic.n. hoc nō pōt: vt poti⁹ si possz minoris ēt vtiq; ptātis. Recte q̄ppe oipotēs dicit: q tñ mori ꝛ falli nō pōt. Dicit.n. oipotes faciendo q̄ vult: nō patiēdo q̄ nō vult Qd si ei accideret: nequaq̄z eēt oipotēs. Vñ ppter ea q̄dā ñ pt: qz oipotēs ē. sic ēt cū dicim⁹ necesse ē eē: vt cū volum⁹ libo velim⁹ arbitrio: ꝛ vex pcl dubio dicim⁹: ꝛ ñ ꝺ ipz libex arbitriuz necitati sbjcimus: q̄ admit libratem.

volūtatis. chrysippus declarādo suam intentionem. quādo dixit fatum esse sempiternaz et indeclinabilem seriem rerum ꝛ volens seruare libertatem voluntatis dicebat q̄ fato iest quedam motio ad bonum vel ad malum. tamē actiones bōas vel malas ipsa voluntas moderatur et efficit. ponit ergo ad hoc exemplum de lapide rotundo. qui si per spacia parua et decliua prouoluat descēdit. cuius descēsus principium est ille qui prouolūt: sed tamen mox ille lapis voluit nō quia iam ab ipso ꝓpy ciente moueat sed competit motus ille lapidi tam ex ꝓpria sua volubilitate seu figura apta ad hoc q̄ sic voluatur. Eodem modo dicit esse de origine necessitatis fati. nam ipsa principia causarum monent fatum. impetus vero consiliorum mentium q̄z nostrarum actionesq̄z ipas voluntas cuiusq̄z propria et animorum ingenia moderantur. Licero vero libro de fato dicit chrysippum estuantez et laborantem quomodo fato possent omnia fieri. et tamē eē aliō i potestate

videl nō se expediuisse i hac cōne. sed manere in tricatas Aug⁹. vo hic dicit q nō est formidanda illa necessitas qñ stoici illā formidauerūt ꝓpter quod aliqs eās subiecerūt necessitati. aliqs vo nō. iter qs posuerūt voluntates nras nō subdi necessitati timentes ne tolleret libertatē. Unde aug⁹ gra hui⁹ distinguit hic de triplici necessitate. Quaꝫ vna ē coactiōis ꝛ subyci tali necessitati ē cōtra libertatez: siue sit libertas a coactione siue indifferentie. hāc necessitatē tangit cū dicit. Si enim necessitas nostra illa ꝛc. Alia est necessitas imutabilitatis q est etiā i bōlicz ōs ei ñ subyciat et ista non impedit libertatem voluntatis q libertas est a coactōe. nec ēt libertatē idfie dum tamen necessitas sit respectu vni⁹ ꝛ voluntas respectu alterius sic de⁹ vult necessario seipm esse ꝛ viuere. vult tamē libere libertate indifferētie creaturam esse. Necessitatē vo istā imutabilitatis tangit cuz dicit. Si autez illa diffinit esse necessitas ꝛc. Tertia est necessitas ex suppositione q magis ē necessitas cōsequentie q̄ consequētis: puta si dicatur sic. Si volo aliud necessario volo illud libero arbitrio. Et ista necessitas nec repugnat libertati q est a coactōe nec libertati indifferentie

a Sūt igit nostre voluntates: ꝛ ipse faciunt qcquid volendo facim⁹: quod non fieret si nollemus. Quicqd autē alioꝝ hominum volūtate nolēs qlcz patit: etiā sic volūtas valet: ꝛ si nō illi⁹: tñ bonis volūtat: sed ptās dei. Nam si voluntas tñ esset: nec posset qō vellet: potētiore voluntate impediret. Nec sic tñ volūtas nisi volūtas esset: nec alteri⁹ sed ei⁹ cēt q vellet: ꝛ si ñ posset iplere qō vellet. Uñ qcquid ꝓter suam volūtatez patit homo: nō debet tribuere humanis vel angelicis vel cuiuscz creati spūs volūtatibus: sz eius poti⁹ q dat prātem volentib⁹.

b Non ergo ꝓpterea nihil est in nostra voluntate: qz de⁹ p̄sciuit qd futuꝝ esset in nostra volūtate. Non enim qz hoc prescivit: nihil prescivit. Porro si ille q prescivit quid futurum esset in nra voluntate: non vtiqꝫ nihil: sz aliqd p̄sciuit: ꝓfecto ꝛ illo p̄sciēte ē aliqd i nra volūtate. quo circa nullo mō cogimur: aut retenta prescientia dei tollere voluntatis arbitriū: aut retēto voluntatis arbitrio: deū: qō nefas ē negare p̄sciū futuroꝝ: sz vtrūq; aplectimur: vtruncz fideliꝛ ꝛ veraciter ꝓfitemur. Illō vt bñ credam⁹: hoc vt bene viuam⁹. Male aūt viuit: si de deo non bene credit. Unde absit a nobis eius negare prescientiaz vt liberi esse velimus: quo adiuuāte sum⁹ liberi vel erim⁹. Porro

concludit aliqua esse in nra potestate: ꝛ ostendit q̄ sūt illa et que alia que i nostra potestate nō sūt. cū tñ ea patiamur sūt i potestate nra ꝛ subiecta nre volūtati poti⁹ q̄z volūtati alicui⁹ creature. Est aūt littera augustini que sequit. scz qcqd ārati aliocz bonuz ꝛc. obscura ꝛ i mltis libris discōdātib⁹ vitiata. Cui⁹ itellect⁹ talis est. Quicqd aūt aliocz hominū voluntate nolens qlcz patiat etiam sic voluntas valz. i. habz boc i ptāte sua. s. aliq̄ volūtas ꝛ si non illius q. s. nolens patit tamen bonis voluntas. s. ciuitatis. q maluz inferat supple habet q i ptāte sua. sed potestas dei supple est. i. a deo ē nam si volūtas tñ esset. i. sine effectu nec posset quod vellet potentiori volūtate impediretur. s. voluntate dei q̄ hz ptātez super oēm volūtatez ꝛ nō impediret fatoꝝ aliq̄ necitate fatali: nec sic tamē voluntas nisi volūtas eēt. i. q̄nis sic impediret volūtas adhuc remaneret volūtas. ꝛ nō esset nisi voluntas. i. aliō q̄ volūtas. qz ipe dñi⁹ tale non tollit voluntatē nec alteri⁹. sed eius eēt illa voluntas impedita que vellet et nō posset. vñ q̄ gd ꝓter suaz volūtatē patit bō nō dz tribuere hūanis vel āgelicis vel cuiuscz creati spūs volūtatib⁹. s. tāq̄ cāe ꝑme ꝛ posti sime: sz ei⁹ poti⁹ q dat prātē volētib⁹. qz sz malū culpe nō sit ioeū reducēduz tñ malū pene i ipsuz sicut i causam reducendum est.

c d Eus itaq; ꝛc. In B ca. oñdit btūs aug. q̄ diſpō re-

Et causa est qz non referꝛ ad aliud respectu cui⁹ est libertas indifferentie. nam libertas est respectu antecedentis vel ꝓñtis. et talis necessitas neutri⁹ ē. sz ē necessitas ꝓñtie Istam vero necessitatē tāgit cū dic. sic etiā cum dicimus necesse esse ꝛc.

b Non ergo ꝛc. Dic oñdit q volūtas libera stat cū dei ꝓscia ꝛ nō solum stat imo sequit ex ea. La. XI.

a Sunt igit nostre voluntates ꝛc. hic

c d Eus itaq; ꝛc. In B ca. oñdit btūs aug. q̄ diſpō re-

gnozum subiacet diuine prouidẽtie ⁊ hoc ostendit ex multis alijs que diue ꝓuidẽtie subiacẽt. ⁊ sũt tñ mlto maiora.

a ROinde videamus quos Ca. XII.

p romanozũ ⁊c. In hoc capitulo ostendit aug⁹. ob q̃ merita romanoꝝ ⁊ ad quẽ finẽ deus prouidentia sua romanũ imperiũ auxit. vnde ostendit qualia opa virtuosa relucebãt in romanis ante q̃ impium aucturs eẽt. que tñ qz ordinata fuerunt ad gloriaz tẽporalẽ iõ gliatpali remunerati sunt.

b Tamẽ laudis auidi ⁊c. Ista sẽ ẏba salusty. circa principiũ catiliary. vsq; ibi exclusiue banc ardẽtissime ⁊c.

c Hinc ẽ q; regalẽ ⁊c. Dic sciẽdũ ẽ q; licet tarquini⁹ superb⁹ q fuit vltimus rex romãoꝝ fuerit expulsus ꝓp delictũ filij sui vt dictum fuit lib. 2. ca. 17. ⁊ li. 3. capitulo. 15. tñ i rei veritate nomen regiũ fuit romanis etiã ꝓpter alias causas odiosum valde scz qz reges eorum fere tyrãnice inceperũt dominari. ⁊ qz tota ptãs penes ipsos erat precipue penes ipsum tarquinium qui incõsulto tã populo q̃ senatu vel patribus oĩa disposuit vt volebat. vñ regia potãs multum derogabat libertati ciuium Et ideo sublata regia potestate loco vnius regis duos consules fecerunt apud quos maneret iperiũ idest potestas principalis. de quib⁹ dixi supra li. 2. ca. 18. ⁊ li. 3. ca. 15. de quibus Salustius in catilinario in principio fere dicit sic. vbi regiũ imperiũ qõ initio cã seruãde libertatis atq; augẽde reipublice fuerat. i sup-

mẽsura: nũs: põd⁹: a quo ẽ qcqd naturaliter ẽ: cuiuscũq; generis ẽ: cuiuscũq; existiatiõis ẽ: a quo sũt semia formaꝝ: forme seminũ: mot⁹ seminũ atq; formarũ.

t Qui dedit carni originẽ: pulchritudinẽ: valitudinẽ: ꝓpagatiõis fecunditatem: membrozuz dispositionem: salutẽ: cõcordiaz: qui ⁊ aie irrõnali, dedit memoriam: sensum: appetitum: ratiõali ãt insuper mentẽ: itelligẽtiaz: volũtatem: qui nõ solũ celum ⁊ terram: nec solũ angelum ⁊ hominem: sed nec ex igni ⁊ cõtemptibilis animantis viscera: nec eius penulam: nec herbe floscultum: nec arborũ foliũ sine suarum partiũ ꝓuenientia ⁊ quadaz veluti pace derelinquit: nullo modo est credẽdũ regna boiuz eorũq; dñationes ⁊ seruitutes: a sue prouidẽtie legib⁹ alienas cẽ voluisse. Ca. XII.

a p ROinde videãm⁹ quos romãoꝝ mozes: ⁊ quã ob causam deus verus ad augẽdum imperium adiuuare dignatus est: in cui⁹ potestate sũt etiã regna terrena. Quod vt absolutius differere possemus: ad hoc pertinentem ⁊ superiozem librum conscripsim⁹: q; in hac re potestas nulla fit eorũ deorũ quos etiam rebus nugatorũs colendos putarũt: ⁊ presentis voluminis partes superiores quas hucusq; perduxim⁹ de fati questione tollenda: ne quisq; cui iam persuasum esset nõ illorum deorũ cultu, romanũ iperium ꝓpagatũ atq; seruatum: ne scio cui fato potius id tribueret q̃ dei summi potẽtissimi volũtati. Ceteres igitur primiq; romani quantum eorum docet ⁊ commendat historia: q̃uis vt alie gẽtes excepta vna ppli bebreozũ deos falsos colerẽt: ⁊ nõ deo victimas ẽ demonũs imo

b larẽt: tamẽ laudis auidi: pecunie liberales erãt: gloriã igẽtez: diuitias bonestas volebãt: bãc ardẽtissime dilexerũt: ꝓpẽ bãc vinere volnerũt: ꝓpter banc ⁊ mori non dubitauerũt. Ceteras cupiditates huius vni⁹ igẽti cupiditate pressert: ipam deniq; patriã suã: qm̃ fuire videbat in gloriuz: dñari vero atq; impare glorioſuz: prius oi studio liberã: deinde dñaz eẽ cõcupiert

c Hinc ẽst q; regalẽ dñationẽ nõ ferẽtes: annua impia binosq; imperatozes sibi fecerunt: qui cõsules appellati sunt a ꝓsulẽdo: nõ reges aut dñi a regnãdo atq; dñando: cum ⁊ reges vtiq; a regẽdo dicti meli⁹ videãt: vt regnum a regib⁹: reges autẽ vt dictuz ẽa regẽdo: sed fastus regi⁹ nõ disciplina putat⁹ẽ regẽtis vl benivolẽtia cõsulẽtis: ẽ supbia dñand. Expulso itaq; rege tarquinio: ⁊ cõsulib⁹ istitutis: secu

d tuz ẽ quod idẽ auctor i romanoꝝ laudib⁹ posuit: q; ciuitas incredibili memoratu adepta libertate ⁊ quãtũ breui creuerit: tãta cupido glie icesserat. Ista ẽ laudis auiditas ⁊ cupido glorie: multa illa mirãda fecit: laudabilia scz atq; gliosa secundũ

e boiuz existimationẽ. Laudat bia dominationẽq; se cõuertit. imutato tpe annua imperia solum idest solum pnũ annũ durãtia binosq; ipatozes sibi fecere. d Quod idẽ auctoz ⁊c. videlicet salusti⁹ parũ post illud qõ de ipso iã allegaui. ⁊ sunt ẏba ei⁹ ista. q; ciuitas incredibili memoratu adepta libertate quã tũ breui creuerit tanta cupido gloria icesserat. Sequẽtia hic sunt verba augustini.

e Laudat idez salustius scilicz in catilinario. cuius sententiã ẽ recitat augustinus magisq; verba. Quantũ vo ad hoc q; ẽ augustinus allegãt salustiũ de catone ⁊ cesare. q; erant igẽtis virtutis ⁊ diuersorũ mozũ hoc exponit⁹ salustius ibidem sic dicẽs Vis gen⁹. etas. eloquentia ꝓpe equalia fuere. magnitudo animi par. sed alia aly. Cesar beneficijs ac magnificẽtia magnus habebatur. integritate vite cato iste scz cesar magnitudine ⁊ misericordia clar⁹ factus ẽ. huic. s. catoni seueritas dignitatẽ addiderat. Cesar dãdo. sblenãdo. ig scẽdo. cato nihil largiẽdo gliam adept⁹ẽ. In altero miseris refugium erat. in altero malis pernicies. Illi⁹ facilitas. huiꝰ cõstãtia laudat. postremo cesar in animũ iduxerat vigilare laborare. in negocijs amicoꝝ itẽtus. sua negligere. nihil denegare qõ bono dignũ eẽt. Et p⁹ẽ addit salustius ẽ cesare sic dicẽs. Sibi magnũ iperiũ. nouũ exercitũ. nouũ bellũ exoptabat vbi virtus enitere posset. Que verba salusty hic recitat btũs aug⁹. Qõ vo subiungit. ita fidebat in votis idest voluntaria

Salu. in catilia.

tibus viroꝝ virtute magnoꝝ ſcz quos ī exercitu ſub ſe bē/
bat. vt excitaret ī bellū miſeras gētes. ſ. gallos germāos.
ꝛ illyricos. britannos. aquitānos. ꝛ gallos tā gallie ciſalpi
ne idest illius terre que modo vocat lōbardia. vſq; ad flu
uiū rubiconē q̄s etiā gallie trāſalpine.

a Et flagello agitaret bellona ſanguineo. i. vt bellona q̄
ē dea belli fla/
gello ſanguineo
agitaret eos ad
bellandum. vt
eſſet vbi virtus.
Totū ē auguſti
ni nō ſalluſtij.

b Amore itaq; ⁊c. Amor liber/
tatis ſoli⁹ vide/
bat apud roma
nos fuiſſe q̄diu
tarquinius ſup/
bus quē expule
rāt fuit ſupſtes.
naꝫ toto eo tpe
timentes ne re/
ducereť ī regnū
duxerunt totaꝫ
itentionē ſuam
cōtra illū ad ca
tendū ne redi/
ret. Sed eo mor
tuo iam ſtatī in
cepit apud eos
amor alyſ dñan
di ꝛ ſibi eos ſub
yciendi.

Enei. 8. c Poeta inſi/
gnis ⁊c. ſcz vir/
gilius lib. 8. enei
dos. vbi fingit
virgilius enee a
matre ſua vene
re data mune/
ra quedā fuiſſe
inter q̄ erat ſcu/
tū in quo erant
ſcripta ea q̄ fu/
turo erāt circa
ꝓgenie ſuam.
Inter que ōſcri
ptū fuit quomō porſenna rex venturꝰ eēt ī auxiliū targny
ſuperbi expulſi. ad reducendū ipſum. ꝛ obſeſſurus vrbez.
de quo ſupra li. 4. ca. 20. Adducit aūt augꝰ. duos vſus vir
gily ad probandū q̄ romani ꝓmo pugnabāt expulſo tar/
quinio pro libertate. vñ virgiliꝰ cōtinuādo ſe ad precedē/
tia dicit ſic. Nec nō tarquinū electum porſenna iubebat.
ſupple romanos acciperē idest q̄ romani eū acciperent i
gentiq; vrbē obſidione premebat. Iſta etiā interponit au
guſtinꝰ. ꝛ ſequit̄ alꝰ verſus virgily. Eneade idest romani
ab enea procedētes in ferrū pro libertate ruebant. nomie
ferri intelliguntur omnia arma inuaſiua.

d Uelut loquēte ioue idē poeta ⁊c. lib. 10 eneidos. vbi
inducit venerē de ſeuicia iunonis cōtra eneā ꝛ troianos. ō
qua ſupra li. primo ca. 3. dixi. ioui cōquerētē. ꝛ pro enea io
uē deprecantem ꝛ iouē veneri rūdentē hoc mō poſt alia a
ioue promiſſa. Quin aſpera iuno. i. q̄ nūc ē aſpa troiāis. q̄
mare nūc terraſq; metu celūq;. i. aerē fatigāt. i. ꝛmouet ꝛ

idē ſaluſtiꝰ ꝛ pib⁹ ſuis magnos ꝛ
ꝑclaros viros Marcū catonē:
ꝛ gaium ceſarē dicēs: q̄ diu illa
reſpublica nō būit quēq; virtu
te magnū: ħ ſua memoria fuiſſe
illos duos igenti virtute: diuer
ſis moꝛib⁹. In laudib⁹ āt ceſariſ
poſuit q̄ ſibi magnū iperiū: exē
citū: bellū nouū exoptabat: vbi
virtꝰ enitescere poſſet: ita fide/
bat ī votis viroꝝ virtute magno
rū: vt excitaret in bellū miſeras
gētes et flagellō agitaret bello/
na ſanguineo: vt eēt vbi virtꝰ co
ruꝫ enitesceret. Hec illa ꝓfecto
laudis auiditas: ꝛ glorie cupi/
do faciebat: amorē itaq; primi
tus libertatis: poſt etiā dñatōis
ꝛ cupiditate laudis ꝛ glie: mlta
magna fecerūt. Reddit cis vtri
uſq; rei teſtimoniū etiā poetā
inſignis coꝝ. Inde quippe ait.
Nec nō tarquiniū electū porſen
na iubebat Accipe: igētiq; vrbē
obſidione p̄mebat. Eneade in
ferrū p libertate ruebāt. Tunc
itaq; magnū illis fuit aut foꝛtiť
emoꝛi: aut liberos viuere. Sed
cū eēt adēpta libtas tanta cupi/
do glie ceſſeratvt paꝫ eēt ſola
libtas niſi ꝛ dñatio q̄reret: dum

troianos. Cōſilia in melius referet. i. ī fauoꝛē troianoꝝ
cōſilia mutabit. mecūq; fouebit. romāos reꝝ dños. ſ. futu
ros gētēq; togatam. Romāos vocat togatos a toga q̄ ve/
ſtis q̄dā erat qua vtebāť tpe pacis. Sic placitū. ſ. eſt mihi.
veniet luſtris labēt⁹ eras. i. tps veniet per lapſum luſtro
rū q̄ ſūt q̄nquēnia. Cū dom⁹ aſſaraci ideſt troianoꝝ ꝛ pie
cipue deſcēden
tiuꝫ ab enea. nā
aſſarac fuit auꝰ Enei. 1.
priami regis vl/
timi troianoꝝ
ꝛ proauus ence
phthiam. i. ciui
tatē grecie ſic di
ctā. claraſq; my
cenas. ciuitateꝫ
ſciliꝫ aliam gre
cie vbi regnauit
agamēnon euer
ſor troie. Fuitio
premet. i. ſubyi/
ciet ſibi ac vicet
dñabiť argis. i.
grecis. hec autē
virgilius dicē ꝓ
dicta a ioue q̄ſi
futura. cum tū
in rei vitate oia
iā fuerit ipleta
anteq; vgiliꝰ ea
ſcriberet. nā vir
giliꝰ fuit tpe au
guſti ceſaris. aſi
qō tps diu fuit
tota grecia ro/ Enei. 1.
manis ſubiecta
vt ꝓꝫ feſtū li/
bro de puicyone
adducit augꝰ. ꝓ/
dictos vſus vgi
ly ad oñdēdum
quō romāi ade
pta libtate am/
uerūt dñationē
Et ad idē ad/
ducit alios vſus
vgily g būť lib.
6. eneidos. vbi

d ꝓ magno hēreť: qō vēlut loq̄n
te ioue idē poeta dicē. Qui aſpa
iuno. Que mare nē ēras metu
celūq; fatigat. Cōſilia ī meliꝰ re
ferret: mecūq; fouebit. Romā/
nos reꝝ dños gētēq; togataꝫ.
Sic placitū vēiet luſtrī labētibꝰ
eras. Cū domꝰ aſſaraci phthiā
claraſq; mycēas: Seruitio pre
met acvicet dñabiť argis: Que
qdē virgiliꝰ ioue iducēs tāq; fu
tura p̄dicētē: ipſe iaꝫ fcā recole
bat: cernebatq; pria: Hec ꝓ
pterea cōmemorare illa volui:
vt oñderē dñationē poſt libta/
tē ſic būiſſe romāos vt ī eoꝝ
magnis laudib⁹ ponereť. Hinc
ē ⁊ illō einsdē poete: q̄ cū aliarū
gētiū artib⁹ eas ipſas ꝓprias
romāoꝝ artes regnādi: atq; i
perādi: ꝛ ſubigēdi: ac debellan
di pp̄los anteponeret ait. Excu
dēt alij ſpirātia molliꝰ era. Cre
do equidē viuos ducēt de mar
more vultꝰ. Orabūt cās meliꝰ:
celiq; meatꝰ. Deſcribēt radio:
ꝛ ſurgētia ſidera dicēt. Tu rege
re impio: pp̄los romāe memē/
to. Hē tibi erūt artes: paciq; i
pōere morā. Parcere ſbiectꝫ ⁊
e debellare ſuperbos: Hās artes

virgiliꝰ iduc̄ anchiſen p̄em enee ſibi p⁹ morte apparētez
ꝛ mlta ō poſteritate ſua dicētē. Inter q̄ pdic̄ excellētiam
quā hēbūt romāi ī ꝓpatōe ad alias gētes. Nā romāi q̄ ad
peritiā regimis ꝛ ptātē dñandi alias gētes excellent. q̄/
uis ī alys artib⁹ romāos excellere poſſēt gētes alie. Et ideo
dicē vgiliꝰ ſic. Excudēt alij ſpirātia molliꝰ era. i. alie gentes
pūt hē artē excudēdi. i. fabricādi ꝛ malliādi era ſpirātia
ideſt ſfumantia vel calentia molliꝰ. i. era ad ignem iam
emollita. i. pūt eē pfecti artifices ī ere formando. Credo
egdē viuos ducēt ō marmore vultꝰ. i. pūt eē pfecti artifi/
ces ī marmore vt faciāt vultꝰ imaginū de marmore q̄ſi vi
uos. Orabūt cās meliꝰ. i. erūt alij meliores oratores celiq;
meatꝰ. i. motꝰ deſcribūt. radio. i. linea. ꝛ ſurgētia ſidera di/
cēt. i. erūt pritiores aſtronomi. Tu regere ipio pp̄los roma
ne memēto. he tibi. ſ. romāe erūt artes. paciq; ꝓponere mo
rē. i. modū ꝛ mēſurā debitā. pcere ſbiectis ⁊ debellare ſup/
bos. q. d. O romāe iſta erit excellētia tua. e Hās artes

ille ⁊c. hic sciendum q̄ romani primo erant satis virtuo-
si ſm modum suum virtutes politicas habentes. poste-
ores vo romani erant satis vitiosi dati cupiditati. luxurie
⁊ alys vitys acvanitatib⁹. multa a pplo paupere accipien
tes. postmodū ea quasi pvtilitate cōmuni ad honorē deo
rum in ludis scenicis expēdētes. vnde dicit b. aug⁹. q̄ ar
tes regēdi ⁊ bel
landi romāi pi
tius exercebant
anteq̄ sic corru
pti eēnt morib⁹
q̄ postmodum.

a Qñ scribebat
ista salustius ⁊c.
Salustius fuit
tpe iuly cesaris
⁊ virgilius tpe
augusti cesaris
quor tpib⁹ ⁊ ēt
bñ antea mores
romanor erant
multū lapsi ⁊ oī
no corrupti. vt
patuit i crudeli
tatibus multor
bellor ciuiliu
de quib⁹ supius
li. 3. dcm fuit.

b Uñ idē dic ⁊c.
videlz salustius
i catiliario: ⁊ sūt
verba salusty vs
q̄ ibi exclusiue.
be sūt ille bone.

c Deor apud
illos edes ⁊c. De
istis edibus nar
rat titus liuius
libro .7. de secū
do bello punico
⁊ valerius libro
primo q̄ cū mā
cellus capta ciui
tate syracusana
vt supra libro p̄
capitulo. 6. dixi.
vellet vnā edē
cōstruxisse. vtu
ti ⁊ honori p̄bi
bit⁹ē a collegio
sacerdotū dicen
tium q̄ iō non
debebat b̄ fieri:
q̄ sivnū tēpluz
esset vtriusq̄ et
cōtingeret aliq̄
prodigiū. q̄ sa
crificys videlz
expiādū eēt nō
posset fieri vtri
q̄ illor deoruz
sicut res diuine
fieri deberent. ⁊
ideo fec̄ duo tē
pla. q̄ tñ sic dic

illi tāto pertin⁹ exercebāt: quan
to min⁹ se voluptatib⁹ dabāt: ⁊
enervatōe animi ⁊ corpis i cōcu
piscēdis ⁊ augēdis diuitijs: ⁊ p
illas morib⁹ corrūpēdis: rapien
do miseris ciuib⁹: largiēdo sce
nicis turpib⁹. Uñ q̄ tales iam
morum labes superabat: atq̄
a abundabāt: qñando scribebat
ista salusti⁹: canebatq̄ virgili⁹:
nō illis artib⁹ ad honores ⁊ glo
riā sed dolis atq̄ fallacijs am
b biebant. ūnde idē dic: Sed pri
mo magis ambitio q̄ auaricia
alios hoium exercebat: qō tñ vi
tium propi⁹ virtuti erat. Nam
gloriā: honorē: iperiū bonus ⁊
ignauus eque sibi exoptāt. Sz
ille inquit vera via nitit: huic q̄
bone artes desūt: dolis atq̄ fal
lacijs p̄tēdit. De sūt ille bone ar
tes: per virtutem scilicet nō per
fallacē ambitionem ad honorē
⁊ gloriā ⁊ iperiū puenire: q̄ tam
bonus ⁊ ignauus eque sibi ex
optant. Sed ille idest bonus ve
ra via nitit. Uia virtus ē qua ni
tit tāq̄ ad possessiōis finē: idest
ad gliā: honorē: impiū. Hoc isti
c tuz b̄uisse romāos: ēt deorūm
apud illos edes indicant: quas
cōiunctissimas constituerūt virtutis ⁊ honoris. p dijs habentes
que dant a deo. Unde intelligi
pōt quē finē volebāt cē virtutis
⁊ quo eā referebāt q̄ boni erant
ad honorē scz: nā mali nec bē
bāt eā: q̄uis honorē b̄re cupe
rēt: quē malis artib⁹ conabant
adipisci: idest dol atq̄ fallacijs.
d Deli⁹ laudatus ē cato. De illo
quippe ait. Quo min⁹ petebat
gloriaz eo magis illū sequebat.
Qñquidē glia est cui⁹ illi cupi
ditate flagrabāt: iudiciū boium

dicit augustinus fuerunt sibi inuicem cōiunctissima. cau
sam vero exponit hic augustinus.

d Melius laudatus est cato. De illo quippe ait scilicet
salustius in catilinario. Ad intellectum vero eius q̄ dic̄
salustius de catone sic. quo min⁹ petebat gloriam ⁊c. scie-
dum q̄ apud romanos erat consuetum q̄ quando magi-
stratus eligebā-
tur. puta consu-
les tribuni ⁊ hu
iusmodi. Illi qui
se reputabāt di-
gnos magistra-
tu aliq̄ ad locuz
vbi fiebat ele-
ctio in veste can
dida venerunt.
qui etiam candi
dati ex hoc dicti
sunt. ⁊ petebāt
magistratū sibi
concedi. ⁊ sic fe-
cit cato iste vti-
censis. scz min⁹
q̄ aly suā ambi
tionem ostende-
ret. hunc autez
modum peten-
di honores re-
probat augusti-
nus hic etiam in
catone qui ho-
nores huiusmo
di petyt etiam
b̄ modo. ⁊ alio
quin non obti-
nuisset. de ipso
dicit salustius q̄
esse q̄ videri bo
nus malebat.

z. Cor
ō.
Gala.
6.

e Bene de boibus opinantissi⁹. Et
ideo melior est virtus que hūa
no testimonio p̄tēra nō est: nisi
conscientie sue. Unde dicit apo
stolus. Nam gloria nostra hec
est testimoniū p̄scientie nr̄e. Et
alio loco. Opus aūt suum p̄bet
vnusq̄sq: ⁊ tūc i semetipso tm̄
gloriā hēbit ⁊ nō i altero. Glo
riā ergo ⁊ honorē ⁊ impiū q̄ sibi
exoptabāt: ⁊ quo bonis artib⁹
peruenire nitebāt boni: nō de
bet sequi virtus: sed ipsa virtu
tem. Neq̄ eni est vera virtus ni
si q̄ ad eū finē tendit vbi ē boni
bois quo meli⁹ nō ē. Uñ ⁊ hono
res quos expetiuit cato: petere
nō debuit: q̄ eos ciuitas ob ei⁹
virtutē nō petēti dare. Sed cū
e illa memoria duo romani eēnt
virtute magni: cesar ⁊ cato: lon
ge virt⁹ catonis virtuti videt̄ p̄-
pinqor fuisse q̄ cesaris. Proiñ
qualis eēt illo tpe ciuitas: tan
f tea qualis fuisset videām⁹ i ipa
snia catōis. Nolite inqt existi-
re maiores nr̄os armis rēpubli
cā ex pua magnā fecisse. Si ita
eēt: mlto pulcherrimā eaz nos
hr̄em⁹. Quippe socior atq̄ ci-
uiū p̄terea armor ⁊ equor ma-
ior copia nob q̄z illis ē. Sz alia
fuere q̄ illos viros magnos fe-
cerūt: que nob nulla sūt: domi in
dustria: foris iustū iperiū: animus
i cōsulēdo liber: neq̄ libidini o
delicto obnoxi⁹. Pro his nos
hēm⁹ luxuriā atq̄ auaricia: pu-
blice egestatē: p̄uatā opulētia
laudam⁹ diuitias: segnitiē ter
ti am: iter bonos ⁊ malos discri-
mē nullū: oia virtutis p̄mia am
bitio possidet. Neq̄ mirū: vbi
vos sepatis sibi q̄sq̄ p̄silia capi
tis: vbi domi voluptatibus: hic

e Duo romani
essent ⁊c. ō istis
duobus dictum
est supra in hoc
capitulo.

Nota

f Uideam⁹ i ipa
sētētia catonis
⁊c. Istam sentē
tiam catonis po
nit salustius in
catilinario. Sē
tentia autem il
la continetur in
illa oratiōe quā
fecit cato in se
natu contra ca
tilinam de quo
supra libro pri
mo capitulo qui
to: dictum est.
Et sūt verba ca
tonis que salu
stius recitat ex
clusiue vsq̄ ibi.
Qui audit hec
catonis.

*

Nota.

71

a Qui audit hec catonis. hic beatus augustinus excludit quendam falsum intellectum verborum catonis. quia potest aliquis sic intelligere verba catonis. quasi cato voluisset dicere q̄ omnes vel plures romani essent tales qualles describit cato. sed hoc excludit beatus augustinus p dicta salustij in primo hystoriarum libro. de quibus etiam fecit augustin⁹ mentionem supra libro. 2. capitulo. 18. que ibi exposita sūt. et sunt hec verba salustij vsq; ibi exclusiue. quasi discordiarū ꝛc.

Salu. li. p̄ histo.

b Sicut idē hystoricus. scilicet i catiliario mox post orationem catōis. ꝛ sūt hec verba salustij vsq; ibi exclusiue. paucorum igit̄ virtus ꝛc.

c Etiam a catone laudata ꝛc. verba catōis ex quibus beatus augustinus hic supra in hoc capitulo ex ipsius nomine recitauit. ꝛ exponit ꝟ quid est habere publice egestatem. ꝛ priuatim opulentiam. q̄ fuit verbum catonis.

d Quāobrē cū diu fuissent ꝛc. Concludit ꝟ augustinus intentōez suā i toto ꝟ capitulo. vbi facit mentionem de regnorū oriētaliuz duratiōe. vocat autem regna oriētalia regna assyriorum medoz ꝛ persarum. que tria regna quantum ad populos subiectos fuerūt fere quasi idez regnum. sed quantum ad gentem de qua fuerunt

Salu. i catilina.

pecunie aut gr̄e fuit. Eo fit vt ipetus fiat i vacuā rēpublicam.

a Qui āudit ꝟ catōis verba siue salustij: putat quales laudāt̄ romā veteres: oēs eos tales tūc fuisse vel plures? Nō ita ē: alio quin vera nō eēnt que ipse idez scribit: ea que cōmemorauit i secūdo libro huius opis: vbi dic iniurias validioz ꝛ ob eas discessionez plebis a p̄ribus: aliasq; discessiōes domi fuisse: iam ide a p̄incipio neq; amplius equo ꝛ modesto iure actū: q̄z explīs regibus: q̄z diu metus a tarquinio fuit donec bellū graue q̄d̄ p̄ pter ipm cū etruria susceptum fuerat finiret. Postea vero seruili ip̄erio p̄res exercuisse plebē: regio more verberasse: agro pepulisse: ꝛ ceteris exp̄tibus solos egisse i impio. Quaz discōdiarū dū illi dñari vellēt: isti seruire nollēt: finē fuisse bellū punicū scōm. Quia rursus grauis metus cepit vigere atq; ab illis p̄turbationib⁹ alia maiore cura cohibere aios iquietos: ꝛ ad cōcordiā reuocare ciuilē. Sz per quosdā paucos q̄ p̄ suo mō bōi erāt magna administrabāt: atq; illis tolerat̄ ac tempat̄ mal: paucoz bonoz puidēria res illa

b crescebat: sicut idēz hystoricus dic̄ multa sibi legēti: ꝛ audiēti: q̄ pp̄s roman⁹ domi militieq; mari atq; terra p̄clara facinora fecerit se libuisse attēdere q̄ res maxime tāta negocia sustinuisset: qm̄ sciebat sepenūero pua

mann cū magnis legiōib⁹ hostiuz cōtēdisse ꝛ romāos: cognouerat puis copijs bella gesta cum opulētis regib⁹: sibiq; mīra agitāti p̄stare dixit: paucoz ciuiū egregia virtutē cūcta patrauisse: eoq; factū vt diuitias pauptas: multitudinē paucitas superaret. Sed postq̄ luxuriatq; desidia iquit ciuitas corrupta est: rursus respublica magnitudine sui iperatoz̄ atq; magistratuū vitia sustētabat. Paucoz igit̄ virt⁹ ad gl̄iaz: honorē: iperiuz: vera via idest virtute ip̄a nitētiū

c etiāz a catone laudata ē. Hinc erat domi industria quā p̄memorauit cato: vtilerariū eēt opulētū tenues res priuate. Ām̄ corruptis moribus vitiū eē p̄trariū posuit: publice egestatē: priuatim

d opulētiā: Quāobrēz cū diu fuisset regna oriēt̄ illustria: voluit de⁹ ꝛ occidētale fieri: q̄d tpe cēt posteri⁹: ꝟ impū latitudie ꝛ magnitudine illustri⁹. Idq; talib⁹ potissimū cōcessit boib⁹ ad domāda grauia mala mīraz̄ gentiū: q̄ causa bonor̄ laudis ꝛ glie cōsulerēt p̄ie: i qua ipsaz glozi az regrebant: salutēq; eius saluti sue p̄ponere nō dubitarēt: p̄ isto vno vitio idest amore laudis: pecūie cupiditatē: ꝛ mīra alia vitia comp̄imentes.

e Am sāni⁹ La. XIII videt q̄ ꝛ amoze laudis vitiū eē cognoscit. Q̄d nec poēta fugit horatium q̄ ait. Laudis amore tumēs: sūt certa

dialē tanq̄ finem p̄stituerunt propter quem omnia fecerunt ꝛ facit hic duo quia primo probat appetitum laudis esse vitiosum. Secundo ibi etiam tullius ꝛc. probat romanos huiusmodi finem intendisse. Primum vero p̄bat per duo dicta horatij poete. quorum primum est in libro

supra libro secundo. capitulo. 20. postmodū translatus fuit regnum ad medos ex quibus erant octo reges quorum primus fuit arbactus ꝛ vltimus fuit astyages vt supra lib. quarto. capitulo septimo. dixi. sub quibus duravit monarchia annis. 251. Deinde imperiuz est ad persas translatū. ꝛ fuerunt. 14. ex ipsis quorum primus fuit cyrus. vltim⁹ vero fuit dari⁹ filius arsacide. apud quos fuit monarchia fm̄ Dieron̄. xxi. annis. Ista vero regna dicuntur ideo oziētalia. quia fuerunt in asia maiori. que dicitur pars orientalis tot⁹ terre habitabilis. Europa vero et africa respectu eius sunt in occidente. Postmodum vero interfecto dario trāslatum est imperium ad alexandrum magnum ꝛ grecos qui sūt in europa. ꝛ sic de origine in occidentem qui fuit solus in illa parte europe scilicet in grecia. sed et in asia regnauerunt. deide trālata est monarchia ad romanos qui toti europe ꝛ africe ac pro magna pte asie iperauerūt ꝛ ideo regnum romanorum fuit maius.

Cap. XIII.

e Am sanius videt ꝛc.

In hoc capitulo probat beat⁹ augustinus per auctores romano rum quos ipsi roma ni a vera virtute deficiebāt ex hoc q̄ sibi laudem humanaz ꝛ gloriam mun

Nota

primo habuerunt reges de assyrys scilicet numero. 26. sub quibus duravit imperium annis. 1240. quorum regū primus fuit Ninus. vltimus vero sardanapalus. vt dixi

epistolarum epistola prima quã scribit mecenati docens quomõ singula vitia pñt vitari. inter que ponit appetitum humane laudis. dicens sic. Laudis amore tumes. idest si forte tumes vel pone q tumeas. sũt certa piacula idest remedia quibus expietur hocvitium. que te ter pure lecto poterunt recreare libello. i. que piacula poterunt te recreare idest curare t fortem contra hoc vitium facere. si libellũ hũc contra vitiũ scriptum ter. i. sepe legeris pure id est attente. Secundum dictus horatij ẽ i odis eius oda. ss. Vocat aũt augustinus hunc librũ carminum seu odarum horatij carmẽ lyricum. quia carmen lyricum ꝯ isido. libro. 8. dicitur a varietate scilicet metrorum. Horatius autẽ in libro odarũ multum variat metrum t multis generib9 metrorum vtitur. s. .19. fm papiam. dicit autem sic. Lati9 regnes. i. regnabis audũ domando spũz idest domando alium dominationis t glorie cupidum. q̃ si lybiaz idest africam seu pñciam quandã africe confinez asie remotis idest distantibus gadibus iungas sez sub vno rege. Gadis ꝯ isidorus. li. 14 etymologiarũ ẽ insula i qua colũne herculis vident iuxta locum vbi mare mediteraneum exit ab oceano Est autẽ a continẽti terra centũ .xx. passibus dimisa. ponit aũt frequenter in plurali numero. qz colũne ipse herculis quã docꝫ gades herculis vocanť. vel qz sũt plures insule minores vni maiori insule propinque. a quo oẽs ille gades appellanť t ibitanť a penis. i. afris. q̃uis sit media iter africaz t europã. t iõ subiũgit horati9. pyreneꝫ pen9. s. tã ille q habitat i ysulis illis q̃ ille q i libya habitat fuiat vni scilicet regi.

piacula que te: Ter pure lecto poterunt recreare libello. Jdẽ i carmine lyrico: ad reprimẽdã dñandi libidinẽ ita cecinit. Latius regnes auidum domando Spũm: q̃ si lybiã remotis Gadibus iungas: t vterq; penus Seruiat vni. Verũtñ qui libidines turpiores fide pietatis impetrato spũsco t amore intelligibilis pulchritudinis non refrenant: meli9 saltẽ cupiditate hũana ne laudis t glorie: nõ quidẽ iam sancti: sed min9 iam turpes sũt.

a Etiaz tulli9 inde silere nõ potuit: in ijsdẽ libris quos ỏ republica scripsit: vbi loquẽs de instituendo principe ciuitatis: quẽ dicit alendũ cẽ gloria: t consequẽter cõmemorat maiores suos multa mira atq; preclara glorie cupiditate fecisse. Huic ergo vitio nõ solũ nõ resistebãt: verum etiã id excitãdum t accendẽdum ẽ censebãt: putantes hoc vtile ẽ reipublice. Quãq; nec ipsi9 phie libris tullius ab hac peste dissimulet vbi eã luce clari9 confitet. Cũ eni de studijs talib9 loquerẽť quevtiq; sectanda sunt fine veri boni non vẽt ostitare laudis humane: hanc intulit vniuersalem generalemq; sniam. Bonos alit artes oẽsq; accẽdũtur ad studia glorie: iacẽtq; ea semp q̃ apỏ quosq; iprobanť.

b b Hic igiť Ca. XIIII. cũpiditati meli9 resistitť sine dubitatiõe cũ cedi tur. Tãto eniz qsq; est deo similior: quãto t ab hac imundicia mundior. Que in hac vita t si nõ fundit9 eradicatur ex corde: qz etiã bñ pficiẽtes alios tentare nõ cessat: saltem cupiditas glorie superetur dilectione iusticie. Ut si alicubi iacẽt que apỏ quosq; improbantur: si bona: si recta sunt: etiaz ipse amor humane laudis erubescat: t cedat amori veritatis. Tam eni est ỏ vitium inimicum pie fidei si maior in corde sit cupiditas glorie q̃ dei timor vel amor: vt dñs diceret. Quomodo potestis crẽdere gloriã ab inuicẽ expectantes: t gloriam que a solo deo ẽ nõ quẽrentes? Jtẽ de quibusdã qui in eum crediderant: t verebantur palam confiteri: ait euã gelista. Dilexerũt gloriã hoiũz magis q̃ dei. Ỏ sancti apli nõ fecerunt. Qui cum in his locis predicarent xpi nomen: vbi nõ c soluz improbabatur sicũt ille ait: iacẽtq; ea semp que apỏ quosq; improbantur: verum etiam summe detestatiõis habebanť: tenentes quod audierant a bono magistro eodemq; medicamentium: Si quis me negauerit coram hominib9: negabo cũ coram patre meo qui in celis ẽ vel coram angelis dei: inter male dicta t opprobria: inter grauissimas plectões crudelesq; penas nõ sũt deterriti a pdicatione salutis hũane tãto fremitu offẽsiõis hũane. Et q̃ eos dina facientes atq; dicẽtes dineq; vinẽtes: debellatis quodãmõ coribus duris atq; introducta pace iusticie: ingens i ecclesia xpi gloria consecuta ẽ: non i ea tãq; in suevirtutis fine genuerũt: q̃ eam quoq; ipaz ad dei gloriã referẽtes: cui9 gratia tales erant: Jsto quoq; fomite eos quib9 consulebant ad amorẽ illius a quo t ipsi tales fierent accendebant. Nãq; ne propter humanaz gloriam boni essent: docuerat eos

a Etiam tulli9 inderẽ. hic ostẽdit beat9 aug9. p duo dicta tully q romani ỏ vitio sez appetitu mundãe glie laborabant quorum primum dictuz est in libro de republica. secundum dictuz est in ipsis phie libris idest in tusculanis questionibus libro. p. Ca. XIIII.

b Uic igitur cupiditati meli9 rẽ. In hoc capitulo beatus augustinus ostẽdit q̃ appetitus hũane laudis ñ prodest ad virtutez sed obest. quia est contra tullium quivt ps in precedẽti ca. oppositũ docuit Et facit augustinus in hoc capitulo duo. qz primo ostendit q̃ doctria tully sit doctrie euãgelice cõtria. Scõdo ibi ỏ secuti sũt. ostendit q̃ tenentes doctrinã euãgelicã excellãt eos q tenuerũt ea q̃ tulli9 dicit.

c Sic iste ait. s. tulli9 vt patuit capto pce. dic. n. q̃ iacẽt ea semp q̃ apỏ q̃sq; improbãť. i. null9 ea assumit vl aggredi ť libẽter que multitudo improbat. q̃si inuẽs q̃ ea q̃ multitudo approbat. idest

Joh. 5.

Jo. 12.

Mat. 10 Luc. 12.

Mat. 6.

laudat ⁊ cõmendat illa gs assumit sibi vt laudem assequatur.

a Qui scevolas ⁊c. ō mutio scevola q manum sñã sponte ī igne tenuit ⁊ decurtio qui se in hiatũ terre precipitauit cõ decys scilicz patre ⁊ filio g pro salute exercituũ suorum se dys iferis deuouerunt dictum fuit supra lib. 4. capitulo. 20.

Mat. 5

Ca. XV.

b Uibus q ergo ñ erat deus ⁊c. In B capitulo. oñdit beat⁹ augustin⁹ cãm quare pe⁹ remuneranit operavirtuosa romanoꝝ tam magna gloria tpali. ⁊ dic̃ q⁹ hoc fecit vt. s. iusticiã suã oñderz g nullũ bonũ op⁹ irremuneratũ dimittit. Si ergo romãis quib⁹ñ erat dat⁹ gloriaz sẽpiternã nõ dedisset gloriã tpalẽ p qua tãtuz laborauerũt videretur cũ eis iniuste actum. Recitat autem augustin⁹ in hoc ca. virtutes romanorũ fundãs se supdictis catonis q.ō. in hoc libro ca. .iz. recitata

magister illorum dicens. Cauete facere iusticiã vestrã coram hoibus vt videamini ab eis; aliogn mercedẽ ñ hẽbitis apꝰ p̃rem vr̃z q ī celis ẽ. Sed rursus ne hoc puerse intelligẽtes hoibus placere metuerẽt: minusqꝫ pdesset laudo q⁹ boĩ sũt: demonstrãs quo fine inotescere deberẽt: Luceãt inquit opa vr̃a coram hoibus vt videãt bona facta vr̃a: ⁊ glorificẽt p̃rem vr̃um q ī celis ẽ: Nõ ergo vt videamini ab eis: idest hac intentõe vt eos ad vos cõuertre velitis: qz nõ p vos aliqd esẽt: sed vt glorificẽt p̃rem vr̃um q ī celis ẽ: ad quẽ querẽdũ fiant q⁹ estis.

a Hoc secuti sũt martyres: q scevolas: ⁊ curtios: ⁊ decios nõ sibi iferendo penas ꝫ illatas ferendo: ⁊ virtute vera q̃ñ vera pietate ⁊ innumerabili multitudie superãt. Sz cũ illi eẽnt i ciuitate ẽrena: qbus p posit⁹ erat oiuz p illa officioꝝ finis i colũitas ei⁹ ⁊ regniũ ñ i celo ꝫ i era ñ vita eẽna ꝫ i decessiõe moriẽtiũ i successione moriturorꝝ: qd aliud amarẽt qꝫ gliã q̃ volebãt ẽr p⁹ mortẽ tãqꝫ viuere i ore laudãtiũ?

b Uib⁹ ergo ⁊c. Ca. XV. q nõ erat de⁹ dat⁹ viram eternã cũ scis angelis suis in ciuitate sua celesti ad cui⁹ societatẽ pietas vera pducit que nõ exhibet fruitutẽ religionis quã latriã grece vocãt: nisi vni vero deo: sine qꝫ hãc eis ẽrenã gloriã excellentissimi imp̃ij pcederet: non redderet merces bonis artib⁹ eoꝝ: idest virtutib⁹: qb⁹ ad tantã gloriã puenire nitebãt. De talib⁹ eni q pp hoc boni aliquid facere videẽt vt glorificẽtur ab hoibus: etiã dñs ait. Amen dico vob: receperũt mercedẽ suã.

Mat. 6

Sic ⁊ isti priuatas res suas pro re coi: hoc ẽ republica ⁊ pei⁹ erario pẽpserũt: auaricie restiterũt: consuluerũt patrie pfilio libero: neqꝫ delicto fm suas leges: neqꝫ libidini obtuerũ. Sed his oibus artib⁹ tãqꝫ veraviam nixi ste ad honorez: imperiũ: gloriã: honorati sũt i oibus fere gẽtib⁹: imperiũ sui leges ipo/ suerũt multis gẽtib⁹: hodieqꝫ hris ⁊ historia glorioſi sũt pene i oibus gẽtib⁹. Nõ ẽ qꝰ de sũmi ⁊ veri di iusticia pqueranẽ: pceperũt mercedẽ suam.

Ca. XVI.

c Erces aũt sanctoꝝ longe alia ẽ ẽt hic opprobria sustinẽtiũ p ciuitate dei: que mũdi hui⁹ dilectorib⁹ odiosa ẽ. Ibi la ciuitas sẽpiterna ẽ. Ibi null⁹ oritur: qz null⁹ moritur. Ibi ẽ vera ⁊ plena felicitas nõ dea ꝫ donum dei. Inde fidei pign⁹ accepim⁹: qꝫ diu peregrinãtes ei⁹ pulchritudini suspiram⁹. Ibi ñ orit sol sup bonos ⁊ malos: ꝫ sol iusticie solos p tegit bonos. Ibi non erit magna idustria ditare erariũ publicũ priuatis rebus angustis: vbi thesaurus cois ẽ veritatis. Proinde non solũt talis merces talib⁹ hoibus redderet romanũ imp̃iũ ad humanã gloriaz dilatatũ ẽ: verũctiã vt ciues eterne illi⁹ ciuitatis qꝫdiu hic pegrinãt: diligẽter ⁊ sobrie illa intueãtur exẽpla: ⁊ videãt quãta dilectio debeatur supne patrie pp vitã eternã: si tñ a suis ciuib⁹ terrẽa dilecta ẽ propt̃ hominũ gliam.

d Uãtũ eni ⁊c. Ca. XVII. q ptiner ad hãc vitã mortalẽ: q̃ paucis diebꝰ ducitur ⁊ finitur: quid interest sub cui⁹ ipe/ rio viuat hõ moriturꝰ: si illi qui imperãt ad ipia ⁊ iniqua non cogãt: Haud vero aliqd nocuerit romãis gẽtib⁹ quib⁹ sibi gaz iposuerunt leges suas: nisi qz id fecerũ ẽ igẽti strage bellorꝝ: qꝰ si pcõdiẽ fierz idipꝫ fierz melioze successu: ꝫ nulla eẽt gliatriũphãtiũ: neqꝫ. n. ⁊ romãi ñ viuebãt sub legibus suis: quas ceteris iponebãt. Hoc sufficeret reipublice: nisi qz marti ⁊ bellone diis splicebat vt nec victoria locuz haberet nemine vincente vbi nemo pugnauerat. Nonne romãis ⁊ ceteris gentibus vna eẽt eadẽqꝫ ditio? Presertiz si mox fieret quod postea gratissime atqꝫ humanissime

huerint.

Ca. XVI

c Erces maũt sanctoꝝ ⁊c. In hoc capitulo. oñdit btũs aug⁹. quãta sit differẽtia mercedis qua remunerant cives ciuitatis dei a mercede q̃ remunerãt cives huius mundi.

Ca. XVII

d Uãtuz q eni pertinet ad hanc ⁊c. In hoc ca. oñdit btũs aug⁹. q⁹ tenuisse illa gloriã p qua romani tot aduersa sustinuerũt et facit in hoc capitulo duo qz prio ostẽdit q⁹ gloria dominatõis modicã facit differẽtiã inter homines. Secũdo ibi. sz vtamur ⁊ i his ⁊c. ostẽdit q⁹ expedit ciuibus celestis ciuitatis tõsidera re quanta sustinuerũt ciues terrene ciuitatis pro tẽporali gloria acgrẽda. Quantũ ad primũ oñdit beatus aug⁹. duo videlicz q⁹ pax interest sub cuius dominio bõ vinat ⁊ q⁹ parũ interest inter romãos qui vni principi sũt subiecti ⁊ gẽtes alias q̃ eidẽ subyciuntur

Secūdū istoꝝ ostendit ibi. naz qd iterfit. Quātuz ad primum ostendit qꝫ gēti bus romano imperio subiectis nō obfuit sic subiuci. imo si subiecissent se sponte sine marte q ē de⁹ belli ⁊ bellona q̄ē dea belli nō obfuisset i aliquo. sed mltū profuisset eis illa subiectio qꝫ itētio augustini

a Romani ciues essent. ℞ dic aug⁹. nō qz oēs gētes romano imperio subiecte gaudebāt priuilegijs quibus romani gaudebāt vt patet actuz .xx. Sed sic dic glosa. sup illud ad timotheum epla. 2. ca. vltio. penulā quā reliqui troade ⁊c.

Romani banc habuerunt consuetudinez qua monarchiaz orbis exquirebāt vt quecūqz gēs cum pace ⁊ coronis eis occurisset darent eis libertatē tantam vt fratres eoꝝ diceret̄ ciuesqz romāi appellarent. dabantqz potestatē eis curiā habēdi ⁊ consules sicut ipsi romāi habebāt.

b Nūqd enim illoꝝ agri ⁊c. scz romanoꝝ tributa nō soluunt quasi diceret sic naz agri priuati ipsoꝝ tributuz erario publico sicut alie terre que prouincie dicebantur romanis tributa soluerunt.

c Nūquid non factū ē: vt oēs ad romanū impium ptinētes societatē acciperēt

a ciuitatis: ⁊ romāni ciues essent: ac si eēt oiuz qđ erat añ pauco rū: tātuz qꝫ plebs illa que suos agros nō bēret de publico viueret: q apparat⁹ eis p bonos administratores reipublice grati⁹ a cōcordib⁹ pstaret q̄z victis ex toꝛqueret. Nā qd iterfit ad incolumitatē bonoqz moꝛes: et ipas certe boium dignitates: qꝫ alīj vicerūt alīj victi sūt: oino nō video: pter illū glie būane inanissimū fastū i quo pceperunt mercedē suā: q ei⁹ igēti cupiditate arserūt: ⁊ igētia bella gesse-

b rūt. Nūnquid eni illoꝝ agri tributa nō soluūt: Nūquid eis lz discere qđ alijs nō lz: Nūqūid nō multi senatoꝛes sūt i alijs terris qui romā nec facie quidē norūt: Tolle iactantiā ⁊ oēs hoies quid sūt nisi boies: Oꝛ si puersitas seculi admitteret vt honoratioꝛes eēnt quiqz meliores: nec sic p magno bēri debuit honoꝛ būan⁹: qz nulli⁹ ē pōderis fumus. Sz vtamur ⁊ i his reb⁹ bñficio dñi dei nr̄i: ꝓsideremꝰ quā ta ꝓtēpserit: que ptulerit: quas cupiditates subegerit p būana gloria: qui eā tāq̄z mercedē tali um virtutū accipe meruerūt: et valeat nobis etiā hoc ad oppꝛimēdā supbiā: vt cū illa ciuitas i qua nobis regnare ꝓmissuz est: trīs ab hac distet: quantū distat celū a terra: a tpali leticia vita eterna: ab inanib⁹ laudib⁹ solida glia: a societate moꝛtaliū societas angeloꝝ: a lumie solis ⁊ lune lumē ei⁹ qui fecit solē ⁊ lunā: nihil sibi magnū fecisse videantur tāte pīe ciues: si p illa adipiscenda fecerint boni opis aliquidvl mala aliq̄ sustinuerint: cum illi p hac terrena tā adepta tāta fecerint: tāta ppessi sint: pser tiz qz remissio pctoꝝ que ciues ad eternā colligit pīaz: bz

d aliqd cultꝰ ymbꝛā quādā similē fuit asyluz illud romuleū: quo multitudinē qua illa ciuitas cōderet: quoꝝumlibz delictoꝝ cōgregauit impunitas.

nota. Uid er⁹ Ca. XVIII

e q go mag̃nuz ē p illa eterna celestiqz pꝛia cuncta scīi but⁹ q̄z libz iucunda blandimēta ꝓtenere: si p hac tpali atqz terrena filios bꝛut⁹ potuit ⁊ occidere: qđ illa facere neminē cogit: Sed certe difficili⁹ ē filios iterimere: q̄z q p ista faciēduz ē ea q̄ filijs ꝓgregāda videbant̄ atqz fuāda: vl donare pupibus vl si exīstat tēptatio q̄ id p fidē atqz iustitia fieri cōpellat amittere. Felices eni vl nos vel filios nr̄os: non diuitie terrene faciunt: aut nob vinētib⁹ amittende: aut nob moꝛtuis a qb⁹ nescimus: vl fortē a qb⁹ nolum⁹ posfidēde. Bz de⁹ felices facit: qui ē mētiuz vera opulētia. Brutō autē qz filios occidit: infelicitatē phibet testimonium etiaz poeta laudatoꝛ. Ait eniz: Patoscqz pater noua bella mouētes: Ad penam pulchꝛa, p libertate vocabit Jn felix: vtcunqz ferēt ea fata minoꝛes. Sed versu seqnti: ꝓsolat⁹ ē infelicē. Uicit amō patrie: laudumqz immensa cupido. Nec sunt duo illa libtas ⁊ cupiditas laudis humane: q̄ ad facta compulere miranda romanos. Si ergo p libtate mōriturꝰ ⁊ cupiditate laudum q̄ a moꝛtalibus expetuntur: occidi filū a patre potuerunt: quid magnum ē si pro vera libertate q̄ nos ab iniquitatis ⁊ moꝛtis ⁊ diaboli dñatu liberos facit: nec pro cupiditate humanaruz laudum: ℞ charitate liberandoꝝ hominum: nō a tarquinio rege sz a demonib⁹ ⁊ demonuz pꝛincipe: non filij occiduntur: sed xp̄i pauperes inter filios cōputant̄: Si aliūs etiam roman⁹

multi senatoꝛes sūt i alys. s. gētibus vl citatibus iperio romāo ſ̄biectis q̄si dicerz sic. bēbāt eni et alie ciuitates cōsules ⁊ sēatoꝛes suos q̄z cura et ꝓsilys reſpublica illaz ciuitatū regebat̄ vt iā dictū fuit de ciuitatib⁹ q̄ romanos cuz honoꝛe suſceperunt.

d Simile fuit asylū. ꝺ asylo qđ cōstruxit romulus dictū fuit. ō. libꝛo primo. capitulo. 34.

Ca. XVIII.

e Uid er⁹ nota. q go magnū ⁊c.

Jn ℞ caplo ostēdit beatus aug⁹. ex bis q̄ romani fecerūt pro temporali gloria q̄z leue ⁊ modicuz est illud qđ de⁹ a nobis exigit p gloria sēpiterna ⁊ facit i hoc capitulo duo qꝝ pmo cōparat opa virtuosa romanoꝝ ad opa virtuosa christianoꝝ. Secūdo ibi hec alia ⁊c. ostendit quātū xp̄ianis pfuerit ad vtutis exemplū nosse opera vtuosa romanoꝝ. Enei.

f Filios bꝛutus potuit ⁊c. quo modo bꝛutus filios occidit gauoluerunt regē tarquinium reduxisse in vrbē. dictū fuit supꝛa libꝛo tertio. capitulo. 16. vbi etiā beatus augustinus exponit virgilij versus. lib. sexto. eneidos. quos etiā ℞ ad duc dicēs. natos q̄ pīnoua ⁊c.

princeps cognominé torquatus filium: non quia contra ipsam patriam: sed etiam pro patria: tamé quia contra imperium suum: idest contra quod imperauerat pater imperatõ: ab hoste prouocatus iuuenili ardore pugnauerat licet vicisset: occidit: ne plus mali esset i exemplo imperij contempti: q̃ boni in gloria hostis occisi: vt quid se iactent qui pro immortalis patrie legibus omnia que multo minus q̃ filij diliguntur bona terrena contemnunt: Si furius cãmillus etiam ingratam patriam a cuius ciuibus acerrimorum hostium vicientũ iugum depulerat: damnatus q̃ ab emulis fuerat: a gallis iterum liberauit: q̃ non habebat potiorẽ vbi posset viuere glorioſus: cur extollatur velut grande aliquid fecerit: qui forte in ecclesia ab inimicis carnalibus velut grauissimã exhonoratiõis passus iniuriam: non sed eius hostes hereticos transtulit: aut aliq̃ contra illam ipse hersim condidit: sed eam potius quãtum valuit ab hereticorum pernitiosissima prauitate defendit: cum alia nõ sit non vbi viua ĩ hominum gloria: sed vbi vita acquirat eterna:

Si mucius vt cũ porsenna rege parisieret: q̃ grauissimo bello romãos premebat q̃ porsenã ipm occidere nõ potuit: & pro eo alterũ deceptor occidit: in ardẽtem aram ante eius oculos dexteram extendit dicens: multos tales qualem illum videret: in eius exitium coniurasse: cuius ille fortitudinem & coniurationem talium perhorrescens: sine vlla dilatione se ab illo bello facta pace compescuit: quis regno celorũ imputaturus est merita sua: si pro illo non vnam manum neq̃ ℞ sibi vltro faciens: sed persequẽte aliquo: patiens totũ flammis corpus ipenderit: Si curcius armatus equo cõcito in abruptũ hiatũ terre se precipitem dedit: deorum suorum oraculis seruiens qui inſerant vt illuc id quod romani haberent optimum mitterent: nec aliud intelligere potuerunt q̃ viris armisq̃ se excellere: vnde videlicet oportebat vt deorum iussis in illũ interitum vir precipitaretur armatus: quid se magnum pro eterna patria fecisse dicturus est: qui alique fidei sue passus inimicum nõ sevltro in talem mortem mittens: sed ab illo missus obierit: quãdoquidem a domino suo codẽq̃ rege patrie sue certius oraculum accepit: nolite timere eos qui corp⁹ occidunt: animam autem nõ possũt occidere: Si se occidẽdos certis verbis quodãmodo consecrãtes decij deuouerũt: vt illis cadentibus & iram deorum sanguine suo placantibus: romanus liberaret exercitus: nullo modo superbiãt sancti martyres tanq̃ dignum aliquid pro illius patrie participatione fecerint: vbi eterna est & vera felicitas: pro qua vsq̃ ad sui sanguinis effusionem non solum suos fratres pro quibus fũdebatur: verum & ipsos inimicos a quib⁹ fundebatur: sicut eis preceptus est diligẽtes: charitatis fide & fidei charitate certarunt. Si mãrcus pulillus dedicans edem iouis: iunonis: minerue: falso sibi ab inuidis morte filij nunciata: vt illo nuncio perturbatus abscederet: atq̃ ita dedicationis gloriam collega eius consequeretur: ita contempsit vt eum etiam pẽci insepultum iuberet: & sic in eius corde orbitat dolorem: glorie cupiditas vicerat: quid magnum se pẽuangelij sancti predicatiõe: qua ciues superne patrie de diuersis liberãtur & colliguntur erroribus fecisse dicturus ẽ: cui dñs de sepultura pris sui sollicito ait: seqũre me: & sine mõtuos sepelire mõtuos suos: Si marcus regũlus ne crudelissimos hostes iurando falleret ad eos ab ipsa roma reuersus est: quoniam sicut romanis cum tenere volentib⁹ re-

narrat valerius li. 5. c. vlti. & ẽt tit⁹ liuius vbi sup̃ origine li. 2. circa pncipiũ. q̃ cuz ipe & valerius publicola fisceẽnt ꝺ sulea. & edes iouis ĩ capitolio ꝺdicari deberet. sortiti sũt iter se bi duos q̃s eoz̃ ꝺberet eã ꝺdicare. Sors aũt pl'uillo euẽnit q̃ egre tulerũt amici alteri⁹ consul⁹ & cũ ipz varijs modis impedire conarẽt & frustrari. tãdẽ ipso iã officiũ ꝺdicationis pfectũ tulerit q̃dam aduersarius pcurat⁹ q̃ falso nunciauit filiũ ipsi⁹ pulilli iã defũctũ pp q̃ ꝺcebãt aduersary ipz cuz iã ẽt fun⁹ in familia sua ñ posse fz interpatiõe deoz̃ edẽ dedicare. q̃ pp ℞ ab inchoato nõ ꝺstitit. sz filiũ suum iussit abduci isepltũ. tam vt pz credidisse filiũ suum mortuũ an ñtie⁹ liuius refert: magne cõstãtie. q̃ ẽt aug⁹. inuit i ℞ loco.

a 'Roman⁹ principes ⁊c. Iste torq̃t⁹ mãli⁹ ocus ẽ q̃ accepit cognomẽ torq̃tus q̃ gallus vnũ eminentis magnitudis ⁊ fortitudis q̃ romanos ad singulare certam̃ i bello ꝺ gallos prouocabat i pſentia vtriusq̃ exercit⁹ interfecit ⁊ torquẽ aureã quã gallo abstulerat sibi ipo/nens torq̃t⁹ ad suos redi it. Et sic dic eutrop⁹ li. 2. ĩppetuũ ⁊ si bi ⁊ posteris cognomẽ torq̃ti accepit. quo aũt iste filiũ suũ strenue pugnantẽ occidit dictũ fuit. ꝰ. li. pmo. ca. 23.

b Si furius camillus ⁊c. Eaq̃ ℞ trãgit aug⁹. ó millo diffusi⁹ narrata sũt li. 2. capitulo. 18.

c Si muci⁹ vt cũ porsenna ⁊c. Que ℞ trãgit diffuse narrãt. ꝰ. li. 4. ca. 20.

d Si curti⁹ armat⁹ ⁊c. ó isto curtio supra li. 4. capitulo. 20.

e Cõsecrantes decij deuouerũt ⁊c. de istis ꝺcys ibidẽ.

f Si marc⁹ pl'uill⁹ ⁊c. qõ ℞ trãgit ó mãco pl'uillo q ⁊ horati⁹ pulill⁹ dict⁹ ẽ.

g Si marc⁹ regũl⁹ ne crudelissimos hostes. nota q̃ ℞ trãgit ꝰ.

libro primo capitulo.15. a Cum audiat vel legat lucium valeriū ⁊c. De isto sic narrat eutropi⁹ li.i.ca.5.anno.s post reges exactos lucius valeri⁹ ille bruti collega. q̄ius cōsul fataliter est mortuus adeo pauper vt collatis a populo nūmis sumptum habuit sepulture. Titus tamen liuius de vr.origine li.2.dicit hunc valerium quem publium valeriū appellat mortuū fuisse sub alys duob⁹ cōsulib⁹ scz agrippa moneuio ⁊ paulo posthumo. Cōcordat tñ cum eutr.i B q ipse quinto anno fuit consul.

b Audiat vl legat gnti. cicinatū ⁊c. ō isto gntio narrat tit⁹ liuius de vrbis ori.li.3.q gens equorū lucium mumētiū i mōte algido.sic dicto cū obsedisset.ac de B rumor in vrbem venisset. gnti⁹ cicinatus consensu oīm in.6. mēses dictatō creatur. Missi vero sūt ad eū trās tyberi vbi agrū q̄tuor iugerū colebat q B sibi nūciarēt ⁊ in vrbē ducerēt. Ipsi vero veniētes inuenerūt eū operi agresti intētū. ⁊ veste huiuscemodi labori cōgrua indutū quē absterso sudore ⁊ puluere ⁊ toga vestitū ad vrbē ducūt occurrētib⁹ sibi primo filys ⁊ amicis deinde patribus. postero die magr̄m equitū dixit.i. pnunciauit luciū tarquiniū nobilē quidē virū ⁊ gētis patricie. scz tñ q petitando pre inopia sibi stipēdia.s.militie acquisiuerat. Reb⁹ ergo dispositis in hostes procidit. ⁊ tam pspere sibi successit q hostes sub iugū misit ⁊ sic pmisit exire. sibi tamē suos principes vinctos tradere sunt cōpulsi. Castra etiaz eorū omnib⁹ bonis plena recepit ⁊ predā oēz militib⁹ suis diuisit. Cōsulēvo q obsessus fuerat increpās ⁊ partem prede oio sibi negās ait. Carebis ingt prede pte miles ex eo boste cui ppe preda fuisti. Idē tñ cōsul aduenīente dictatore satis egregie se habuerat cōtra hostes. quib⁹ peractis honore dictature.16. die post q̄ susceperat ipsum cessit. ⁊ ad labores solitos est reuersus. De ipso quintio sic ñ obstāte sua pauptate ⁊ creato facit etiam valer.li.4.ca.4. mētionē. Et aduertēdū q sicut hic dicit aug. honor dictature fuit maior cōsulatu. vnde caius iuris cōsultus ad legē.12.tabularū libro.i. dicit q exactis regib⁹ cōsules cōstituti sunt duo. penes quos sūmū ius eēt qui tñ ne p omnia regiā sibi pātem vendicarent. data lege factū est vt abeis prouocatio esset. ne etiam in caput ciuis romāi animaduerterent iniussi.i. sine iussu populi. solum relictum illis vt coercere possent ⁊ vincula publica duci iuberēt spōdisse fertur: postea q̄ afris seruierat dignitatē illic honesti ciuis habere nō posset: cūq carthaginēses quotiā cōtra eos in romano senatu egerat: grauissimis supplicijs necauerūt: qui cruciatus nō sunt pro fide illi⁹ patrie contemnēdi: ad cui⁹ beatitudinē fides ipsa pduxit. Aut quid retribuet dño pro oibus que retribuit: si pro fide que illi debeē talia fuerit homo passus: qualia pro fide quā pnitiosissimis inimicis debebat passus est regulus. Quomodo autez se audebit extollere de voluntaria paupertate xp̄iana⁹: vt i bui⁹ vite pegrinatiōe expeditior amb̄ulet viā q perducit ad p̄riam: vbi vere diuitie ipse de⁹ est: cū a ăudiat vel legat luciū valeriuz qui in suo defunct⁹ est cōsulatu vsqz adeo fuisse paupere: vt nūmis a populo collatis: ei⁹ sepultura curarēt. Aūdiat vel legat qntiū cincinatū cū quattuor iugera possideret: ⁊ ea suis manibus coleret: ab aratro eē abductū vt dictator fieret: maiorē vtriqz honore q̄z cōsul: victisqz hostibus igētē glorā cōsecutū in eadē paupertate mansisse:

Aut qd se magnuz fecisse predicabit qui nullo premio mundi huius fuerit aboterne illi⁹ patrie societate seductus: cūm fabritium didicerit tantis muneribus pyrrbi regis epirotarū: p missa etiā quarta parte regni: a romana ciuitate nō potuisse dimouelli ibiqz i sua pauptate priuatū manere voluisse. Nā illō qd rēpu.i. rē ppli: rē patric: rē cōez cū haberēt opulētissimā atqz ditissimā sic ipsi i suis domib⁹ patres erant: vt quidaz eorum qui iaz bis consul fuisz ex senatu pauperē notati. Hunc per omnia concordat Titus liuius ō vrbis origine libro secundo Isid. tamen libro nono etymologiaruz capitulo.3. dicē q dictatores qui quenny temporis imperio vtebātur. quod cū historiographis non cōcordat. vix enim inuenitur ō aliquo qui sex mēsibus illud imperium continuauerit. Est etiam hic sciendum q alia fuit differētia inter cōsules ⁊ dictatores. qz cōsules regulariter singulis annis eligebant. ita q imperiū consulare fuit continue in vrbe. dictatore vero non creabatur nisi in magna necessitate ⁊ hoc raro. exceptō q augusto causa honorationis fuit concessa perpetua dictatura. c Cum fabritium didicerit ⁊c. De eo quod hic tangit. narrat eutropius libro secundo q cum pyrrbus rex epirotarum venisset in italiaz contra romanos pro tarentinis in primo prelio romanos vicit ⁊ ex illis mile octingentos cepit. ⁊ humanissime tractauit. legati vero romani ad pyrrbum pro redimēdis captiuis ab eo honorifice sunt suscepti. captiuos sine precio romam misit. vnum vero ex legatis romanorum fabritiuz admiratus. cum eum pauperem cognouisset parte quarta regni promissa sollicitauit eum vt ad se transiret. contemptus qz est a fabritio. propter que cum romanorum ingenti admiratione pyrrbus teneretur. legatum romam misit qui pacem equis conditionibus peteret. Idem etiam pyrrbus alias etiam de eodem fabritio sic dixisse fertur + Iste est fabritius q difficilius ab honestate q̄ sola cursu suo auerti potest. Est autem aduertendum q duo fuerunt pyrrbi quorum vnus fuit filius achillis ⁊ fuit in bello troiano. de quo supra li.3.ca.13. facta ē mētio. Alius fuit de genere achillis. sed p lōga spacia tēporū p⁹ belluz troianuz ⁊ etiaz post reges exactos romanorum de quo fit hic mentio. d Ut qdam eorum ⁊c. Iste fuit cornelius rufin⁹ qui sicut narrat vale. li.2.c.4. bis cōsulatū ⁊ semel dictaturā speciosissime gesserat. q tñ a fabritio cū fabr. cēsor.i. iudex mox eēt ō ordie senatōio expul

fuis ẽ.qz emerat vasa argẽtea decez põdo.i.decẽ põderũ. q̃si ꝑ malũ exemplũ luxurie ꝓbuisset.

a Sz sint illa rẽ.nãrat iustinus .li. 43.q̃ saturn⁹ dũ regnaret in italia tãte fuit iusticie.vt nz fuiret gsq̃ ꝓ illo neq̃ gcq̃ ꝓuate rei bũerit.sz oĩa cõia t indiuisa oĩbus fuerit velut vnũ cũctis pr̃imõiũ cẽt

b Unde ẽt rẽ vult dicẽ⁹ q̃ iudei q ex lege sua quaz x̃ps postmodũ exposuit eis i nouo testamẽto debẽt deus ꝓ bonis eternis coluisse. t tñ nõ fecerũt.sz datore glorie occiderunt.iõ merito dõati sũt glorie romanorũ. .i.vt rõani ꝰ bis triũpharent.t gliaz ꝰ ip̃oz victoria reportarent.

Roma .8.

La. XIX

c Nter i est rẽ. In B ca.aug.comparat adinuicẽ duas cupiditates sez duã laudis t ꝑal' dñationis. Et põit i B ca. q̃tuor. qz ꝑ oñdit q̃ mõ ab inuicẽ differãt. scõo ibi q iõ vtutes

one censoria: q̃ decẽ põdo argenti in vasis habere compertus ẽ: ita ꝯdem ipsi pauperes erant quoꝝ triũphis publicũ ditabatur erariũ Nõne omnes christiani qui excellentioꝛe ꝓposito diuitias suas communes facium: sccũdũ q̃ scriptũ est in actibus apostoloꝝ. Ut distribuaf sicut cuiq̃ op⁹ est vt nemo dicat aliquid ꝓpriũ sed sint

a illis omnia cõmũnia: intelligunt se nulla ob hoc ventilari oportere iactãtia: id faciẽdo ꝑ optinẽda societate angeloꝝ: cuz pene tale aliq̃d illi fecerint ꝓ cõseruanda gloria romanoꝝ. Nec t alia si qua reperiuntur in litteris eoꝝ quando sic innotescerent: quãdo tanta facta fama p̃dicaretur: nisi romanũ imperiũ lõge lateq̃z porrectũ: magnificis successib⁹ angeret. Ꝓinde per illud imperiũ tã magnuz tãq̃ diuturnũ: viroꝝq̃ tantoꝝz virtutibus ꝓclarum atq̃ gloriosum: t illoꝝ intentioni merces quam querebant est reddita: t nobis ꝓposita necessarie commonitiones exempla: vt si virtutes q̃rum iste vtcunq̃ sunt similes: quas isti: pro ciuitatis terrene gloria tenuerunt. ꝓ dei gloriosissima ciuitate non tenuerimus pudore pungamur si tenuerim⁹: sup bia non extollamur. Quoniam sicut dicit apostolus. Indigne sunt passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Ad humanam vero gloriã ꝓsentisq̃ temporis satis digna vita' exstimabatur illoꝝ. Unde

b etiã iudei qui christum occiderunt: reuelante testamento nouo quod in veteri velatum fuit: vt nõ ꝓ terrenis t temporalibus beneficiis que diuina prouidentia permitte bonis malisq̃z concedit sed pro eterna vita mũneribusq̃z perpetuis t ipsius superne ciuitatis societate colatur deus vnus t verus: rectissime nec istoꝝ gloꝛie donati sunt: vt bi qui qualibꝫ cunq̃z virtutibus terrenam gloriam quesierũt: t acquisiuerũt: vicerent eos qui magnis vitiis datorem vere glorie t ciuitatis eterne occiderũt atq̃z respuerũt. La

c Ntereſt ſãe iter cu XIX i piditatez humane glorie t cupiditatem dominationis. Maz licet ꝓcliue sit: vt qui humana gloria nimiũ delectatur etiã dominari ardẽter affectet: tamẽ q̃ verã licet humanaz laudũ gloriã cõcupiscũt dãt operã bene iudicãtibus nõ displicere. Sũt. n. multa in moribus bona: de quib⁹ multi bene iudicant: quamuis ea multi non habeant: t per ea bõa moꝝz nituñ ad gloriaz t impiũ vel dominationẽ: de quib⁹ ait salustius. Sed ille vera via nititur. Quisq̃s autẽ sine cupiditate glorie qua veretur homo bene iudicãtibus displicere: dominari atque imperare desiderat: etiaz ꝑ aptissima scelera querit plerunq̃z obtinere quod diligit. Ꝓinde qui gloriam concupiscit aut vera via nititur: aut certe dolis atq̃z fallacijs contendit volcus bonus videri: quod nõ est. Et ideo virtutes habenti magna virtus est contemnere gloriam: quia contemptus eius in conspectu dei est: iudicio autez

d non reperitur humão. Quicquid enim fecerit ad oculos hominum quo glorie contemptor appareat ad maiorem laudem hoc ẽ ad maiorem gloriam facere si credaf: nõ est vnde se suspicantiũ sensib⁹ aliter esse q̃ suꝑcantur ostẽdat. Sz qui contemnit iudicia laudantiũ contemnit etiam suspicantium temeritatem: quorum tamen si vere bonus est nen contemnit salutez: quoniã tãte iusticie ẽ qui de spiritu dei virtutes bẽt: vt etiaz ipsos diligat inimicos: t ita diligat vt suos soꝛes vl detractoꝛes velit correctos habere cõsortes: non in terrena patria sed superna. In laudatoribus autem suis quamuis

rẽ.oñdit q̃ ip̃tuosis cõtemp⁹ gl̃e sit val de laudabil' Tertio ibi.q ãt glie cõtẽptoꝛ rẽ.oñdit q̃ ꝑiculos⁹ sit cõtẽpt⁹ ei⁹ in mal' q dñationis sit audi. Quarto ibi. cũ illud ꝓsequ rẽ. ꝓat ad inuicẽ vtutes q̃ ordinanf ad bũanã gliã. t vtutes q̃ ordinãtur ad vaz gliã. ꝰ gb⁹ ait salu. s.i catil. t posita sunt vba salu: m gis itegre su pra ca.12.i B li.ꝰ gb⁹ soluz ponũt B vba ista. Sz ille va via nitif. nã oĩa alia B sũt vba aug.

Salu. catil.

p Quicqd rẽ vult B.b. au. ꝓbaf q̃ ꝓtẽptũ bũane glie soli ꝺo no t⁹ eẽ ꝑt. qz ponam⁹ q̃ aliq̃ appeat ꝓtem ptõ bũmane gl̃ie. t tñ ad B agere credaf ab alus. vt p ꝓtẽptũ laudis t gl̃ie maiorẽ laudẽ ab hoib⁹ accipiat. ista suspitio hoiz ꝰ tali nõ ꝑt tolli ꝑ aliqd qb ip̃e possit ostẽdere. nec ip̃e ꝑt aliqd exteri⁹ facere ꝑ qꝺ oñdat eos male suspicari. qz ñ posset alit B oñdere nisi p op⁹ exteri⁹ q̃ laudes cõtẽnerer. sz B ñ sufficit ad excludẽdã dcãz suspiõem. cuz

ipsa suspitio sit. q̄ iō laus cōtēnit vt maior agrat̄ q̄ quātūcūq; homo vere cōtēnat laudes. tñ ipsū ⁊ tēptū ñ pōt ipe odisse his qui ō ipso oppositū suspicāt̄. ⁊ iō soli deo potest b̄ odere. Et iō talu nō restat q̄stū ad b̄ nisi ⁊tenere temeritatē male iudicantiū quatenꝰ ipm tāgit. Iz quatenꝰ ē peccatū ipsoꝝ q̄ male iudicant debeat curare.

a Qui āt ⁊c. B odisse q̄ periculosus sit ⁊temptꝰ glie si assit appetitꝰ dñandi. Et fac̄ hic tria. q̄ primo ostendit q̄ta mala facit appetitꝰ dñationis vbi ē cōtemptꝰ laudis ⁊ glorie. Secūdo ibi Et talibꝰ. ostendit q̄ ēt talibꝰ deꝰ cōcedit q̄sq; illud q̄ cupiunt scz magnā dñationē. ⁊ cās assignat. Tertio ibi. quāobrē ꝛ. cludit vnā causā prius ñ tactā quare deꝰ auxit romanū impiū Quātū ad pmū dicit q̄ qui sūt cupidi dominationis ⁊ de laude seu glia būana nō curāt. superant. i. excedūt bestias vicys p̄cipue duob⁹ crudelitate ⁊ luxuria. Et tales erāt romāi tēpi q̄ curaz existimatiōis. s. bone de ipsis amiserit. nō curātes q̄d de eis alq̄ estimarēt. tñ pp cupiditatez dñationis multa malafecerūt. inter quos p̄cipuꝰ fuit nero. q̄ fuit q̄ntus imperator pⁿ augustuz. de cuiꝰ luxuria scribit Oro. libro. 7. q̄ libidinibus ita agitatus est vt nec a matre. nec a sorore nec alia quacūq; psona pp reuerētiā cōsāguinitatis abstinuerit. vix ī vxorē duxit. ⁊ ipe a viro vt vxor acceptꝰ ē. De crudelitate vō eiꝰ narrat oro. ibidē q̄ tāta crudelitate effr̄xitꝰ ē vt plurimā ptē senat⁹ interficeret. equestrē pene ordinē destrueret. matrē ⁊ fratrez sororē vxorē ceteros q̄ cognatos ⁊ ppinquos occidit. ⁊ sicut narrat suetonius. cadauer matris diligenter inspexit ⁊ membra cōtractauit quedā laudās q̄daz vitupās. Itez fm oro. ipse primꝰ rome xp̄ianos supplicys ⁊ mortibꝰ exposuit. ⁊ p oēs p̄incias excruciari p̄cepit. bea. aūt aplos petrū ⁊ paulū necauit. De ipso aūt narrat eutropius q̄ se tāto dedecore p̄stituit. vt ⁊ saltaret ⁊ cātaret in scena citharedico habitu vel tragico. vrbem romanā incendit vt spectaculi ei⁹ imagie speraret quali olī troia capta incendio arserat. Multa alia a suetonio scribūtur. Sed ⁊ ipse Seneca magister eius de ipso tragediā nouam composuit que octauia vocatur in qua eius crudelitates descripsit.

b Per me reges regnant ⁊c. Iste est textus aug. ⁊. 70. interpretū. vbi tamē ipsi habent tyrāni ⁊ nos habemus legū conditores. Per tyrannos autem p̄uenerunt antiquitus intelligi viri fortes q̄uis boni essent vt hic p̄bat augustinꝰ p̄ versū virg. li. 7. eneid. q̄ talis ē. Pars mihi ⁊c. ⁊ dr in psona latini regis de enea q̄ applicuit ī italiam ī terraz latiregis c Dū illō ⁊c. B cōpat adinuicē virtutes rōanorū q̄ ordinabāt ad vanā gliā. ad vtutes xp̄ianorū q̄ ordinant̄ ad vaz gliā. Et fac̄ B tria. q̄ primo virtutes romanorū probat veras virtutes nō fuisse. Scōo ibi. Eos tamē q̄ ciues nō ⁊c. ostendit q̄ saltem melius fuit p̄ repu. romanoruz q̄ haberent illas virtutes q̄s q̄ eis caruissēt. Tertio ibi Illi autem q̄ vera ⁊c. ostendit q̄ iste virtutes q̄ ad dei gloriam ordinant̄ multū plus valēt q̄stū ad regimē aliorū. ⁊ etiaz in seipsis sunt meliores q̄s alie virtutes. La. xx.

d Olēt philosophi ⁊c. Jn B ca ostendit be. aug. q̄ tur
e pe sit studiare vtutes ad vanā gl'iā tāq; ad finē ⁊ B

d Olent philosophi qui finem boni humāi: in ipa virtute constituūt ad ingerendum pudorem quibusdā philosophis q̄ virtutes qdē p̄bant: sed eas voluptatis corporalis fine mentiūtur: ⁊ illā per seipsaz putant appetendā alia causa ē latētior: pp diuersa merita generis būani ꝺo magis nota q̄s nobis: dūz illō p̄ster inter oēs veraciter pios: neminez sine vera pietate. i. veri dei cultu verā posse hē virtutē: nec eā verā ē quādo glie sunt humane. Eos tñ q̄ ciues nō sūt ciuitatis eterne: q̄ i sacris lr̄is nostris dr̄ ciuitas dei: vtiliores esse terrene citati q̄ñ bñt vel ipsā q̄z si nec ipsā. Illi āt q̄ vera pietate p̄diti bñ viuūt: si hāc sciam regēdi pplos cōsectati sunt: nihil ē felici⁹ reb⁹ būanis q̄s si ꝺo misērāte bēant ptātem. Tales aūt hoies virtutes suas quātaz q̄z i hac vita possūt hē non tribuūt nisi gratie dei: q̄ eas volentib⁹: credētib⁹: petētibusq; dederit: simulq; intelligūt quātuz sibi desit ad pfectōez iusticie: q̄ lis ē illoꝝ scōꝝ āgelorꝝ societate cui se nitūt aptare. Quātūlibet alit laudet atq; p̄dicet virtus: que sine vera pietate seruit hoium glorie: nequaq; scōruz exiguis initijs cōparāda ē: quorū spes posita est i gratia ⁊ misericordia veri dei La. xx.

oñdit q quãdã similitudinem t facit hic duo. qz primo adducit illud quod ẽ simile. Secũdo ibi. Sz ñ existimo tẽ. Simile illõ aptat ad ppositum. Similitudo vo ſumit ex quadaz pictura imaginaria ſeu vbali q̃ quidẽ pictura vt videt dicere tul. li. z. definib⁹ bonoꝝ t malorũ inuẽta fuit ab eleante philosopho.

a Alio modo q̃ dã humane ſb dit laudi. hoc dic qz ſicut ipſe met exponit q̃ ſibi placet non ẽ homo. t in animo laudat illõ qõ facit ita ſubditur humane laudi.

La. XXI.

b Ue cuz q ita ſint tẽ. In B ca. oñdit beat⁹ aug. q̃ licet indubitãter tenẽdum ſit q̃ potestas oferẽdi regna ſit vni⁹ veri dei qui tribuit regna quibuſ vult. tñ cauſas pp quas de⁹ ſic dat ad plenum ſcire ñ poſſum⁹ t facit B duo. qz pmo probat q̃ dare regna nõ ẽ i ptãte deoꝝ mltoꝝ quos romani colnerũt ſz vni⁹ veri dei Scõ ibi. ſic ẽt hoib⁹ tẽ. oñdit q̃ de⁹ i dãdo regna ñ ſp reſpic ad merita illoꝝ gb⁹ dat. t iõ cã ẽ valde occulta.

c Qui de. tẽ. õ iſtis regnis dictum ẽ ſupra in tendã iſtas pp ipſã tabulã quã dã verbis pingere: vbi voluptas in ſella regali quaſi delicata quedaz regia cõſideat: eiqz virtutes famule ſubjciant: obſervãtes eius nutũ vt faciãt quod illa imperauerit. Que prudentie iubeat vt diligẽter inquirat quomodo voluptas regnet t ſalua ſit. Juſticie iubeat vt preſtet beneficia que poteſt ad cõparãdas amicitias corporalib⁹ commodis neceſſarias: nulli faciat iniuriã: ne offẽſis legib⁹ voluptas viuere ſecure non poſſit. Fortitudini iubeat vt ſi dolor corpori acciderit qui non compellat in mortez: teneat dñiam ſuam ideſt voluptatez fortiter in animi cogitatione: vt p̃ pristinaruz deliciaꝝ ſuarum recordationẽ mitiget preſentis doloris aculeos. Temperantie iubeat vt tantũ capiat alimẽtorũ t ſi qua delectãt ne p̃ immoderationẽ noxiũ aliquid valitudinem turbet: t volnptas quam etiam in corporis ſanitate epicurei maximã ponũt grauiẽ offẽdatur. Ita virtutes cum tota ſue glorie dignitate: tanq̃ imperioſe cuidã etiam inhoneſte mulierculæ ſeruiẽt voluptati.

Nibil hac pictura dicũt eẽ ignominioſi⁹ t deformi⁹ t qõ min⁹ honoꝝ ferre poſſit aſpectus: t verꝫ dicũt. Sz nõ exiſtimo ſatis debiti decoris eẽ picturã: ſi etiã talis fingat: vbi virtutes humane glorie ſeruiant. Licet. n. iſta gloria delicata mulier nõ ſit: inflata tñ ẽ t multũ inanitatis habet. Unde nõ ei digne ſeruit ſolidꝰtas q̃dam firmitaſqz virtutũ: vt nihil prohideat prudẽtia nihil diſtribuat iuſticia nihil toleret fortitudo: nihil tẽperãtia moderet: niſi vnde placeat hominib⁹: t vẽroſe glorie fuiatur. Hec illi ſe ab illa deſẽderũt ſeditate. qui cũ aliena ſpernãt iudicia: velut glorie cõtemptoreſ ſibi ſapiẽtes videẽ t ſibi placẽt. Nã eoꝝ virtus ſi tamẽ vlla eſt:

a alio modo qũodã humãe ſubditur laudi. Neqz enim ipſe q̃ ſibi placet homo non eſt. Qui autem vera pietate in deũ q̃nez diligit credit t ſperat plus intẽdit in ea in qbus ſibi diſplicet: q̃z in ea ſi qua in illo ſunt q̃ non tam ipſi q̃z veritati placẽt. Ne q̃z id tribuit vnde iã poteſt placere: niſi eius miſericordie cui metuit diſplicere. De bis ſanatis gratias agens: de illis ſanandis preces fundẽs. La. XXI

b Ue cũz ita ſint: nõ tri q buam⁹ dandi regni at q̃z imperũ poteſtatez: niſi deo vero: qui dat felicitatẽ in regno celoꝝ: nõ niſi ſolis pĩjs regnũ vero terrenum t pĩjs t impijs: ſicut ei placet: cui nihil iniuſte placet. Quãmuis enim aliquid dixerim⁹ quod aptum nobis eſſe voluit: tamẽ multum eſt ad nos t valde ſuperat vires noſtras: hominũ occulta diſcutere: t liquido examie merita diiudicare regnoꝝ. Ille igit⁹ vn⁹ verus deus qui nec iudicio nec aditoꝝ deſerit genus humanũ: quãdo voluit t quantũ voluit romanis regnũ dedit:

c qũi dedit aſſyrijs vel ẽt perſis:

d a qũibus ſolos duos deos coli: vnũ bonum: alterum malum cõtinent littere iſtoꝝ: vt taceã de populo hebreo: de quo tam dixi quantum ſatis viſum eſt: qui preter vnum deum non colnit t quando regnauit. Qui er

e go perſis dedit ſegeteſ: ſinẽ cultũ dee ſegetie: qui alia bona terrarum ſine cultu tot deorum: quos iſti rebus ſingũlis ſingulos vel etiam rebus ſingulis plures preposuerunt: ipſe etiam regnum dedit ſine cultu eorum per quoꝝ cultũ ſe iſti regnaſſe crediderunt. Sic etiam

d A quibus ſolos duos de. tẽ. Uult dicere q̃ per ſe nõ colnerunt illam multitudinez deoꝝ quam colnerũt romani. ſz tãtũ duos ſicut cõtinent littere iſtorũ ſcilicet romanorũ. vnũ bonũ t alterũ malum t in hoc conuenerunt cuz manicheis qui ponunt duo pma principia vniuz bonorum omniũ. t aliud malorum. t tamen habuerunt monarchiam t regnum. Similiter iudei etiam cum regnauerẽt non colnerunt niſi vnum deũ ergo collatione gnorum non eſt multitudi deorum aſcribẽda.

e Sine cultu dee ſegetie. De dea ſegetia mltitudine deorũ quos colnerunt romani ſatis dictum eſt ſupra libro quarto. in multis capitul.

f Qui mãio tẽ Iſte marius fuit crudeliſſim⁹ vt patuit ſupra lib. z. cap. z7. t libro 3. ca. z7. Et licet non fuerit mõarcha ſeu imperator tam fuerat ſeptiesconſul: quod de nullo romanoꝝ legitur.

g Caio. Cains vero ceſar qui t iulius ceſar dictus eſt fuit mã ſuetiſſimus et miſericordiſſimus vt ſuperi⁹ in hoc libro ca. iz. dixi de q̃ eti

am dicit eutropius lib.6.q̄ tāte fuit bonitatis vt quos armis subegerit clemētia magis vicerit. Et suetoni⁹ de ipo dicit q̄ erat in vlciscēdo natura lenissim⁹. Et de eius clemētia facit suetonius vnū capitulū. Iste fuit primus monarcha romani imperij. a Qui augusto ⁊c. Iste augustus fuit octauianus qui ⁊ iulio cesari imediate successit. ⁊ 40. annis monarchiā tenuit. de quo mlta super li.3.ca.21. ⁊ li.codē. ca.30 dicta fūt. de cuius moꝛib⁹ dicit eutr. li.3.q̄ turbas. bella simlt̄ates execrat⁹ ē. Fuit āt mitis gratus. ciuilis affabilis ⁊ lepidi. igit̄ eo moꝛtuo senatus preter illud q̄ ante ipz patrē p̄ie dixerat tēpla tā rome q̄m p vrbes celebrauit cūctis vulgo iactātib⁹. vtinā aut nō nasceret aut nō moꝛeret vbiq; ñ imerito ex maxima pte deo similis ē putatus. neq; n. facile vllus eo aut in bellis felicioꝛ fuit. aut in pace moderatiō. Et⁹ eni moꝛes laudabiles suetonius diffuse prosequit.

b Et neroni. ⁊c De nerone vero cuius oēs moꝛes fere erāt detestabiles dictū fuit libro isto capitulo.19.

c Qui vespasianis ⁊c. De vespasiano patre dicit eut. li.7.q̄ obscure nat⁹ ē. i. nō multū nobilis fuit. sed tñ optimis cōpandus. i impio se moderatissime gessit. nec facile ante cū alicuius p̄ncipis maior ē libertas cōparata vel iustioꝛ. placidissime lenitatis. vt q̄ maiestatis quoq; cōtra se reos nō facile puniuerit vltra exilij penam offensaꝝ ⁊ iniuriaꝝ imemoꝛ fuit. conuitia a causidicis ⁊ philosophis in se dicā leniter tulit. De vespasiano vero filio qui tit⁹ etiā appellatus ē narrat eutropi⁹ ibidē q̄ patri in impio successit vir oīm virtutū genere mirabilis adeo vt amoꝛ ⁊ delitie humani generis diceret. facūdissimus. bellicosissimus. moderatissim⁹. in oppugnatōe hierosolymoꝛū sub patre militās. iz. ppugnatoꝛes. iz. sagittaꝝ ictibus cōfixit. Rome vo tāte ciuilitatis fuit impio vt nullū olo puniret. Cōuictos aduersus se cōiuratōis dimisit ⁊ in eadē familiaritate qua añ būit. felicitatis ⁊ liberalitatis tāte fuit vt cū nulli quicq; negaret ⁊ ab amicis reprehenderet. rñdit nullū tristē debere ab imperatoꝛe recedere. p̄terea cū quadā die recordar⁹ in cena fuisset nlli se illo die geq; p̄stitisse dixit amicis. hodie diē pdidi. d Domitiano. De domitiano vero narrat suetoni⁹ q̄ ipse fuit frater titi vespasiani iunioꝛ tāte māsuetudinis in p̄ncipio fuisse.

f bominibus: qui Mario ipsē
a calo cesari: qui augustō ipse
c ⁊ neroni: q̄i vespasianis vl patri vel filio suauissimis impato
d ribus: ipse domitiāno crudelissimo. Et ne per singulos ire ne
e cesse sit: q̄ cōstantino xp̄iano:
f ipse apostate iuliano: cui⁹ egregiā indolē decepit amoꝛe dominādi sacrilega ⁊ detestāda curiositas: cui⁹ vanis deditus
3 oraculis erat: q̄ñ fret⁹ securitate victoꝛie naues qb⁹ vict⁹ necessari⁹ portabāt incēdit. Deinde feruide instās i modicis ausib⁹ ⁊ moꝛ merito temeritatis occisus: in locis hostilib⁹ egenū reliqt exercitum: vt aliter inde nō possīt euadi: nisi cōtra illud auspiciū dei termini: de quo superioꝛe libro dixim⁹: romāi iperij termini moueret. Cessit. n. termin⁹ deus necessitati: q̄ ñ cesseꝛat ioui. Nec plane de⁹ vn⁹ ⁊ verus regit ⁊ gubernat vt placet. Et si occultis causis ⁊ nunqd iniustis: La. XXII.

g Je etiā tēpoꝛa ipsa bel
s lozū sicut in ei⁹ arbitrio ē: iustoq; iudicio ⁊ misericoꝛdia vel attꝛerere vl cōsolari gen⁹ humanū: vt alia citi⁹: alia tardi⁹ finiāt. Bellū pirataꝝ a pōpeio: bellū punicū tertiū a scipiōe icredibili celeritate: ⁊ tpis breuitate cōfecta sūt. Bellū quoq; fugitiuoꝛū gladiatoꝝ q̄uis multis romanis ducib⁹ ⁊ duob⁹ ꝓsulib⁹ victis: italiaq; boꝛribiliter cōtrita atq; vastata tertio tñ anno p⁹ mlta cōsūpta
b cōsūptū ē. Picentes: mārsi: ⁊ pelligni gentes non extere: sed italice: post diuturnam ⁊ deuotissimam subromano iugo seruitutem: in libertatē caput erigere tentauerūt iam multis nationibus romano imperio subiugatis: deletaq; carthagine. In quo bello italico: romanis sepissime victis: vbi ⁊ duo cōsules pericrūt: ⁊ alij nobilissimi pti impery. ⁊ tantū cedē boꝛruit q̄ etiā boues immolari destinauerat inhibuisse. Calūniatoꝛes etiā cōpescuit dicens q̄ p̄nceps q̄ delatoꝛes nō castigat irritat. Postmodum sic mutatus est q̄ sic narrat de ipso eutropius lib.7. Neroni similioꝛ fuit q̄m patri aut fratri suo. ad tā ingētia vitia progressus libidinis. iracūdie. crudelitatis. auaritie. q̄ tāta in se odia cōcitauit vt meritaꝝ patris q̄m fratris abolerz interfecit cōsobꝛinos suos ⁊ nobilissimos ex senatu. dominuz se ⁊ deū primus appellari fecit. Ipse etiam sicut narrat oroſius libro septimo ecclesiā xp̄i datus vbiq; crudelissime persecutiōis edictis destruere nisus est.

e Qui constantio christiāo ⁊c De constantino narrat oroſius libro septimo. q̄ ipse tricesimus quātus romanus iperatō primus omniuz: philippo excepto xp̄ianus effectus ē Et post euz omnes romani imperatoꝛes: excepto iuliano qui primo fuit christian⁹. postea a fide apostatauit. vsq; in p̄sētē diē xp̄iani creati sunt. Ipse etiā p̄im⁹ pio edicto statuit paganoꝝ tē pla claudi. De isto cōstantino multa mire deuotionis ad ecclesiā ⁊ clerū narrant in hiſtoria tripartita. Et in vita beati siluestri ⁊ in di.96 ⁊.iz.q.i. f Juliano ⁊c. De iuliano vero apostata supra dictum fuit lib.4.ca.29. vbi etiam narrantur diffusius ea que h̄ aug. de ipso tangit.

g Je etiā tempoꝛa ipsa belloꝝ ⁊c. La. XXII

s In hoc capitulo augustinus ostendit q̄ sicut de⁹ occulto iudicio dat regna ita etiam dat victorias ⁊ bellis finem imponit. Et facit in hoc capitulo duo. quia primo enumerat bella multa romāoꝝ rum ⁊ clades quas in ipsis passi sūt. Et scdo ibi. Dec iō cōmemoro ⁊c. inuehit ex his que passi sunt in illis cōtra eos q̄ mala que roma a gothis est passa tpibus xp̄ianis ascribunt. In p̄ncipio vero facit mentionem de bello quod gessit pōpeius magn⁹ cōtra piratas. de quo dictū fuit supra libro.3.ca.26. Facit etiam mentionem de tertio bello punico finito ō quo dictum fuit supra libro.3. capitulo.21. De bello etiaz gladiatorum seruorum fugitiuorum dictum est supra libro tertio. capitulo vicesimo sexto.

b Picentes marsi ⁊c. de isto bello quod fuit bellū sociale dictū m fuit supra libro tertio capitulo.23.

a Sed bellū punicū secūdū ⁊c. de isto bello punico secundo dictum fuit supra li. 3. ca. 19. vbi ps q in duobus prelijs videlicet in prelio trās himenum lacum ⁊ in prelio cannē si fere. 70. milia romanorum occisa sunt.

b Bellum punicum ⁊c. de isto bello dictum fuit libro. 3. capitulo. 18.

c Bellum mithridaticum ⁊c. de isto bello dictū ē lib. 3. capitulo. 22.

d Bellū samniticū ⁊c. B sciēdū q samnites sicut eutro. lib. 2. narrat medy fuerūt inter picenū cāpaniaz ⁊ apuliam. 130. miliaribus a roma distātes. fuit aūt hoc bellū inchoatū circa annuz ab vrbe cōdita. 412. ſz titū liuiū de vrbis origine li. 8. ꝓpter qō augustin⁹ dicit hoc bellū fuisse circa rudimēta. i. ꝓncipia rudia ipsius in cōpationē ad alia bella precipue sociālia ⁊ seruilia ac piratarū. ō q b⁹ fecit in B. cametionē. Quomō vo romāi i B bello sb iugū missi sūt dictū fuit supra lib. 3. c. 17. Quātū vo ad B qō augu. B tāgit de fedre inito inter romanos ⁊ samnites qō romani ruperūt. sciendū q cū romāi ĩcluſi eēnt apō furculas caudinas. vt superi⁹ li. 3. ca. 17. narrauī. dimissi sunt romani cōsules cū exercitu retētis septingentis eg⁹ obſidib⁹. ſz añq̄ sic dimitterēt vt ps p titū liuiū de origine vrbis li. 9. miserāt cōsules romanorū scz titus vēturi⁹. ⁊ spurius posthum⁹ legatos ad pōtiū ducez samnitū pacē equis cōditionib⁹ petētes. rndit pōtius q eos oēs inermes cū singulis vestib⁹ sub iugū mitteret. ⁊ nihilomin⁹ alias cōditōes pacis equas adderet vt. vz. agri sānitū quos romani iā ꝑ pte occupauerāt. ⁊ illuc coloniā miserāt sānitib⁹ restituerētur ⁊ colonie abducerenť. Et deinde vť qz popul⁹. ſ. roman⁹ ⁊ sāniticus suis ꝓpꝛijs legibus viuere ꝓmitterēť. sub his cōditionib⁹ dicebat se vele fedus pacis īnire ⁊ ñ aliter. Cōsules vo rndērūt se non posse sine cōsensu pplī. ⁊ sine fecialib⁹ idest sine sacerdot i

mi senatores: nō diuturno tamē tpe tractū est hoc malū. Nam quintus ei annus finem dedit:
a sed bellū punicum secunduz cū maximis detrimentis ⁊ calamitate reipublice per ānos decē ⁊ octo romanas vires extenuauit ⁊ pene cōsumpſit: in quo ob⁹ prelijs ferme septuagita robmāoꝝ milia occiderūt. Bellūz punicū primuz pyiginti ⁊ tres
c ānos pactuz est. bellū mithridaticuz quadraginta annis: ac ne quisq̄ arbitretur rudimēta romanoꝝ fuisse fortiora ad bella citi⁹ peragēda: supioribus tēpoꝛibus multuz in omni virtu
d te laudatis: bellum samniticūz annis tractuz est ferme quinq̄ginta: in quo bello ita romani victi sunt: vt subiuguz etiā mitterentur. Sed q; nō diligebant gloriā ꝓpter iusticiā: sed iusticiam ꝓpter gloriam diligere videbantur: pacem factā: fedusq̄ ruperūt. Nec ideo cōmemoro quoniā multi preteritarū rerūz ignari: quidā etiā dissimulatores sue scientie: si tēpoꝛib⁹ xpianis aliqō belluz paulo diuti⁹ trahi vident: ilico in nostrā religionē ꝓteruissime insiliunt: exclamātes q si illa nō eēt: ⁊ vetere ritu numina colerenť: iam

romana illa virtute que adiunā te marte ⁊ bellona tanta celeritate bella ꝓfecit: id quoq; celerime finiretur. Recolant igitur qui legerunt q̄z diuturna bella: q̄z varijs euentib⁹: q̄z luctuosis cladibus a veterib⁹ sint gesta romanis: sicut solet oꝛbis terraꝝ velut ꝓcelloſissimuz pelagus varia taliū maloruz tēpestate iactari: ⁊ qō nolunt aliquādo fateantur: nec insanis aduersus deum linguis se interimant: ⁊ decipiant imperitos. La.
e Uōd tñ no .xxiii. q stra mēoꝛia recentissimo tpe de⁹ mirabiliter ⁊ mirificoꝛditer fecit: nō cū grā rū actōe ꝓmēoꝛāt: ſz quātū i ipſis ē: oiz si fieri ꝑt hoiz oblīoe sepelire conāť: qō a nobis si tacebiť silīter erim⁹ ingrati. Cū rbedagaisus rex gotboꝝ agmine igēti ēt imani iā i vbis victoria ꝓstitut⁹: rōanis cernicibus imieret: vno die rāta celeritate sic victo⁹ ē: vt ne vno qdē nō dicā extincto ſz vulnerato rōanoꝝ: milto āpli⁹ q̄z cētū milū. p sterneret ei⁹ exercit⁹: atq; ipse cū filijs mox capt⁹ pena debita necareť. Nā si ille tā impius cū tātis ⁊ tā ipijs cōpijs romā fuisset ingressus: cui pepcisset:

a dicta sponsione possent absolui. Tādē alter cōsuluz scz spurius posthumus dedit consiliū vt cōsules ⁊ omnes q spoponderāt per feciales samnitibus dederenť. Cui⁹ cōsilio ab omnib⁹ approbato remissi sūt omnes spōsores. ⁊ per fecia les vincti sunt pōtio in deditionē oblati. qui vehemēter infidelitatem romanorū arguens dixit spurium posthumū quo ad se ipsuz egisse qō debuit. Sed romanū populū ñ pp B a spōsione absolutū. qz nō solū debebat spōsores remisisse ſz ⁊ totū exercitū quē dimiserat. Restituerť igiť exercitus illo cū vbi sponsio facta fuit et ipe patū se esse dicebat exercitui arma restituere. ⁊ ibi boc facto repudiatis cōditiones pacis si eis visum fuerit. Alio modo se nolle dicebat spōsores i deditionē accipe. rōani vo q̄uis potius rōnabiliter videreť peteť nō acquieuerūt vt B facerēt. ſz stati cōtra sānites exercitū fortiorē electū i pliū mittūt. Et iō die eutro. li. 2. q si fidē federis quā sibi rōani fuari a sbditis volūt ipi sbiecti sānitib⁹ fuasset. hodie aut oio ñ eēnt aut sānio dominātē fuirēt. ti. li. tñ volēs rōanos excusare dicť ñ fuisse iter rōanos ⁊ sānites fedus aliqō firmatū. ſz solūmō spōsionē. qō ps p B q⁹ sānites retinuerť sibi obsides ō rōanis. Durauit aūt B bellū ſz eutro. p ānos. 49. Fm ti. liuiū p ānos. 47 La. xxxiii
e Uod tñ ⁊c. In B. c. iuebit aug. ō rōanos q xpiāis tpib⁹ isultauerť oñdēs q⁹ mirificōditer de⁹ cū ipis egerit tpib⁹ xpiāis ⁊ facť ib ca. duo q; p oñdit ēmi

fericorditer tempore p/secutiõis eorũ a gothis factũ fuerit i hoc q̃ ille rex gothoꝝ q̃ erat ifidelis occisus est mirabiliter nec i vrbẽ intrauit. Scõo ibi õinde ab his barbãis r̃c. oñdit q̃z mi fericõditer/ cũ eis actuz sit ab alo rege gothorũ xp̃iano quẽ deꝰ ad cor/rectionem romanoruz vrbem itra re p̃misit õ vtroq̃ vero rege gothorum dictuz ẽ supra i p̃n cipio p̃mi li. Ca. XXXIII

a Eq̃. n. n nos r̃c In B ca. oñdit beatus aug. q̃ regnare nõ fecẽ boiez felicẽ nec i re nec i spe. sed bene regere r̃ ipare felices facit salẽ in spe. Et facẽ hic duo. q̃ p̃mo ostẽdit q̃ regnare non facit boiez felicẽ vllo mõ. q̃ B competit bonis r̃ malis. Secũdo ibi sz felices eos r̃c. ostẽdit quõ regnãdo bene r̃ iuste quis felicitatem meretur Ca. XX

b Az bo n nus r̃c In B

quibꝰ bonozẽ locis martyꝝ detu/lissz: In qua p̃sona deũ timeret: Cuiꝰ nõ sanguinẽ effusũ: cuiꝰ pudi citiã vellz intactã: Quas autẽ isti p̃ dijs suis voces baberẽt: q̃ta in sultatõe iactarẽt. q̃ iõ ille vicissz: ideo tãta potuissz: q̃ quotidianis sacrificijs placabat atq̃ inuitabat deos: q̃ romanos facerẽ x̃piana re ligio nõ sinebat. Nã p̃pinquante iam illo bis locis vbi nutu sũme maiestatis oppressus ẽ: cũ eiꝰ fama vbiq̃ crebrescceret: nobis apõ car thagine dicebaꝝ: boc credere spar gere: iactare paganos: q̃ ille dijs amicis p̃tegentibus r̃ opitulan/tibus: quibꝰ imolare quotidie fe/rebatur vinci oio nõ posset ab eis q̃ talia dijs romanis sacra nõ face rẽt: nec fieri a quoq̃z p̃mitterẽt. r̃ ñ agũt miseri gtatias tãte mĩsericor/die dei: q̃ cum statuissz irruptiõe barbarica grauiore dignos mo/res hominuz castigare: indignati onem suã tãta mãsuetudine tem/perauit: vt illuz p̃mo faceret mi rabiliter vici: ne ad ifirmiozꝝ aios euertẽdos gloria bareẽ demonibꝰ quibꝰ cũ supplicare cõstabat. De inde cuz ab his barbaris roma ca peretur: q̃ cõtra oẽm cõsuetudinẽ bellozũ ante gestozũ ad loca sãcta confugiẽtes: x̃piane religionis re/uerẽtia tuerent: ipsisq̃ demonibꝰ atq̃ impiozũ sacrificiozũ ritibus de q̃bus ille p̃sumpserat sic aduer sarent p̃ro noie x̃piano: vt longe atrociꝰ bellũ cũ eis q̃z cũ boibꝰ ge rere videreꝝ: ita versus dñs guber natoꝝq̃ rerũ r̃ romanos cũ mise ricordia flagellauit: r̃ tñ incredibi liter victis supplicatoribꝰ demo/nũ: nec saluti rep̃ utiuz necessaria esse sacrificia illa mõstrauit: vt ab his qui nõ pernicaciter p̃tẽdũt sed p̃udẽter attẽdũt: nec pp p̃sentes ne cessitates religio vera deseratur: r̃ magis eterne vite fidelissima ex pectatione teneatur. Ca. XXXIIII

a Eq̃ ẽni nos x̃piãos quos/daz ip̃atozes iõ felices di/

cimꝰ q̃z vl diutiꝰ iperaꝝ: vel ip̃an tes filios morte placida reliquerẽt vel hostes reip. domuerũt: vel ini micos ciues aduersus se isurgẽtes r̃ cauere r̃ oppr̃imere potuerũt. Hec r̃ alia vite bꝰ crũnose: vl mu nera vl solatia: q̃dã ẽt cultozes de monũ accipe meruerũt: qui ñ pti/nẽt ad regnũ dei quo p̃tinẽt isti. Et boc ipiꝰ misericordia fecñ ẽ: ne ab il lo ista rg̃ eũ crederẽt: velut sũma bõa desiderarẽt. Sz felices eos di cimꝰ si iuste ip̃ãt: si iter liguas sub limitẽ honorãtiũ: r̃ obseqa nimis bũilitẽ salutãtiũ ñ extollũt: sz se ho mies eẽ memineꝝ: si suã p̃tẽ ad dei cultũ marie dilatãdũ: maiesta ti eiꝰ famulã faciũt: si deũ timẽt di ligũt r̃ colũt: si plꝰ amãt illõ regnũ: vbi ñ timẽt hr̃e p̃sozes: si tardius vindicãt: facile ignoscũt: si eãdẽ vi/dictã p̃ necitate regẽde tuendeq̃z reipu. ñ p̃ saturandis inimicitijs odijs egerẽt: si eãdẽ venĩã ñ ad ip̃ius tatẽ inigratis: sz ad spẽ correctõis indulgẽt: si q̃ a spe cogũt plerũq̃z discernere: misericordie lenitate r̃ be neficioꝝ largitate cõpẽsãt: si luxu ria rãro eis ẽ castigatioꝝ q̃nto pos/set esse liberioꝝ: si malũt cupidita tibꝰ p̃ratis q̃z q̃busl ibz gẽtibꝰ ip̃aꝝ Etsi hec oia faciũt ñ pp ardozẽ in anis glie: sz charitate felicitatẽ eter ne: si p̃ro suis peccatis bũilitatis r̃ misatõis r̃ oõnis sacrificiũ: deo suo p̃ imolaꝝ ñ negligũt. Tales x̃pianos ip̃atozes dicimꝰ eẽ feli ces: interi spe: postea re ipsa futu ros: cũ id q̃ exposcimꝰ aduenerit

Ca. XXV.

b n Am bonus deus ne bo mines q̃ euz crederẽt pp eternã vitã colẽdũ: bas sublimita tes r̃ regna terrẽa extiarent posse neiez p̃seq̃ nisi demõibꝰ supplica ret: q̃ bi spũs in talibꝰ mĩrũ vale rẽt: p̃stãtinum imperatozem non supplicantez demonibus: sed ip/sum verum deum colentem: tan/tis terrenis implenit mũeribus: quanta optare nullus auderet.

ea. dicit be. aug. q̃ bene romanũ im periuz steterit sub x̃pianis impatoribꝰ vt ex B ma/nifeste app/eat q̃ in re gnis guber nandis non est necessa/ria multitu do deorum Et B osten/dit p̃mo per hec q̃ gessit cõstãtinꝰ i/perator x̃pi anꝰ. scõo vo ica. p̃rimo seq̃nti oñdit idẽ p ea que gessit theo/dosiꝰ x̃piãis simꝰ ip̃atõ In p̃ma vo pte facẽ duo q̃ p̃mo de/scribit ma/gnã r̃ diuti nã p̃sperita tẽ cõstãtini Scõo ibi. sz rursus ne i/perator r̃c. reddit cãm q̃ deꝰ const milẽ p̃speri tatẽ nõ dat oĩbus impa toribꝰ christianis etiã iustis r̃ bo/nis. Quan/tũ ad p̃muz sciendũz q̃ fm orosiuz li. 7. cõstãti/nus fuit. 34. ip̃atõ roma noꝝ q̃ sz eu tropium in britãnia ma iori. s. q̃ mõ vocaꝝ an/glia impera tor creatus ẽ. cuiꝰ gesta r̃ p̃sperita/tes diffuse narranꝝ in historia tri/ptita. libro p̃m o. z. r.

a Lui etiã cõderet ciuitatẽ ꝛc. hoc dicit qz cũ ꝓcessit filius nestro pape ꝛ suis successoribꝰ vrbem romanam cũ toto impio occidentali ipse transtulit se in greciaꝫ vbi condidit ideſt renouauit ꝛ vehementer auxit ciuitatem que ꝓ ius byzantiũ vocabatur appellans ea nomine suo cõstantinopolim. i. constantini ciuitatẽ quo senatores romanos secũ transtulit.

Et ibi sicut habetur in cosmographia caput orientis imperij euoluit quam ꝛ roma nouam in memoriã romãi imperij appellauit.

b Diu imperauit. s. xi. ãnis ꝫ orosiũ ꝛ eutropiũ. vixit autẽ 66. annis. ꝛ nicomedie mõtuꝰ ẽ

c Uniuersũ orbem romanuꝫ Signanter dicẽ aug. orbem romanũ. qz nõ totũ orbem simpliciter romani subditus habuerũt. vt ꝑz in glo. super luc. ꝛ. ca. in ꝓncipio vnde ꝛ quod dicitur in luca. exyt edictũ a cesare augusto vt describeretur vniuersus orbis. de orbe romanis subiecto intelligendũ est. qz nec scythe nec indi augusto subiecti fuerũt. cũꝫ ꝑm eutropium sibi munera miserint. nec parthi ideſt perse. nec ethiopes erant sibi subiecti aut nũ cũꝫ fuisse subiecti romano imperio leguntur.

d In administrandis ꝛc. quantũ ad hoc dicit eutropius libro. io. q innumere animi corporisq virtutes in eo claruerunt. militaris glorie potẽtissimus. fortuna in bellis ꝓspera fuit. ingentẽqꝫ apud barbaras gẽtes memoue gratiã collocauit. Ciuilibꝰ artibus ꝛ liberalibꝰ studys deditꝰ affectatoꝛ iusti amoꝛis. quẽ omnẽ sibi ꝛ libalitate ꝛ docilitate queſiuit.

e In tyrannis opprimẽdis ꝛc. Isti tyrãni fuerũt maxentiꝰ ꝛ licinꝰ. de maxẽtio scribit eutropius li. io. q cõstantinꝰ anno imperij sui quinto bellum contra eũ mouit ciuile. copias eiꝰ multis ꝓlys fudit. ꝛ ipsuꝫ postremo rome aduersum nobiles oẽs seniẽtẽ vicit. Iste fuit maxẽtius xp̃ianorũ seuissimꝰ ꝓsecutoꝛ a quo bea. katherina passa ẽ martyriũ. ꝛ erat filiꝰ maximiani q cũ diocleciano impauit. De licinio vo q sororẽ cõstãtini desponsauerat narrat ozo. li. 7. q ꝛepẽtina rabie susciꝫtauꝰ omnes xp̃ianos ex palatio iussit expelli. moxq bellum inter ipsũ ꝛ cõstantinũ efferbuit. sed cõstãtinꝰ liciniũ in pãnonia vicit ꝓmo. ꝛ deinde apõ ciliadas oppressit ꝛ oppressuꝫ ad deditionẽ coegit. ꝛ ne iterũ in pernicie reipublice statum pristinũ resumeret ꝓuatim eũ iussit occidi. Fuerat autẽꝫ iste liciniꝰ collega cõstantini in imperio.

f Filios impantes reliqt ꝛc. Iste eni cõstãtinꝰ tres filios habuit successoꝛes. s. constantinũ iuniorem cõstantium ꝛ constantem.

g Iouinianuꝫ ꝛc. Iste iouinianꝰ fuit mꝫ tum catholicus de quo satis habeẽ in historia tripartita li. i. parte ꝓma. ꝛ successit iuliano apostate viro pessimo ꝛ persecutori xp̃ianorũ. de vtroqꝫ vero istorum supra lib. quarto. ca. 29. dictum est. Julianus ꝑm eutropiũ libro. io. impery sui anno. 7. mortuus est. videſ aũt cõputare annos gbus fuerat imperator. nã constantinus filiꝰ constantini ipsum cesarem fecerat non tamen augustum. sz postmodũ cõsensu sui exercitus factus est augustus. ꝛ pꝰ mortem constanty solus imperauit anno vno ꝛ mensibꝰ octo ꝑm orosium. iouinianus vero ꝑm orosiũ octauo mẽse sui impery vitam finiuit.

b Gratianũ ferro tyrannico ꝛc.

a Lui etiãm condere ciuitatẽ romano imperio sociaꝫ: velut ipsius rome filiaꝫ: sed sine aliquo demonũ templo simulachro
b qz cõcessit. Diu imperauit: vniuersum orbem romanum: vnꝰ
c augustus tenuit ꝛ defendit: in
d administrandis ꝛ gerẽdis bellis victoriosissimꝰ i it: in tyrãnis opprimẽdis per oiania proꝫ
e speratus est. Grandeuus egritudine ꝛ senectute defunctus
f est: filios imperantes reliquit: Sed rursus ne imperatoꝛ quisq̃ ideo christianus esset vt felicitatẽ constantini mereretꝰ: cũ
g ꝓptervitaꝫ eternam quisqꝫ debeat esse xp̃ianus: iouinianum multo citius q̃ iulianũ abstu
b lit: grãtianum ferro tyrannico permisit interimi. Longe quidem mitius q̃ magnũ pompeium: colentes videlicet romanos deos. Naꝫ ille vindicari a catone non potuit quem ciuilis belli quodãmõ heredẽ reliquerat. Iste autẽ q̃uis pie animesolatia talia non requirãt: a theodosio vindicatus ẽ: quẽ regni
i pãrticipẽ fecerat: cuꝫ puulũ haberet ꝛ fratrẽ: auidioꝛ fide sociatis: q̃ nimie potestatis.

De isto gratiano narrat oro. libro. 7. q. 4. o. ab augusto imperium tenuit. Narrat autem paulꝰ diaconus li. ii. q historiam romanoꝝ quaꝫ eutro. ꝛ hoc ꝛ ꝛ cõtinuauit i cipiens ab. ii. li. hui⁹ historie. q Gratianus ad modũ iuuenis. cũ iã teneꝛ imperium vt inestimabilẽ multitudinem hostium romãis finibus infusam cerneret. fretus xp̃i potentia bellum incredibili felicitate cõfecit. Sed postmodum deus cerneret extremum romano imperio exitium ꝓpter multitudinem gentium que contra ipsum imperium insurrexerant. theodosium ab hispania accersitum purpuraꝫ induit ꝛ imperio orientis ꝛ thracie prefecit. dum vero theodosius in oriente prospere cuncta gerit. q dam nomine maximus vir strenuus in britãnia inuitus creatur imperator. qui grãtianum dolis circumuentum interfecit. fratrẽ eius valentianum augustum expulit. qui in oꝛientem ad theodosium confugiens ab ipso paterna pietate susceptꝰ mox imperio restitutus est ipso maximo interfecto in vltionem gratiani occisi ꝛ valentiniãi expulsi. Et ideo dicit augustinus. q gratianum deus permisit ferro mitius perimi q̃ pompeium magnum deorum multorum cultoreꝫ de quo dictum fuit supra libro. 3. ca. 13. quia mors gratiani vindicata fuit per theodosium. mors autem pompey non potuit vindicari per catonem. qui tamen ab ipso pompeio quasi heres ciuilis belli relictus fuit. hoc ꝓ tanto dicit. quia cum apud thessaliam pompeius a iulio cesare victꝰ ꝛ fugatus esset vt superius libro. 3. ca. 13 dictũ fuit. ad catonem sicut narrat lucanus libro. 9. tanq̃ ad ducem ꝛ principem suum confugerunt reliquie exercituꝫ pompey quas secum cato mille nauibus impositas ducens p mare ꝛ fugiens inlium cesarem cum ipsis in africa applicuit. Ubi circumducẽdo eos per loca arenosa ꝛ q̃si inuia ꝛ etiam serpentibus plena multis suoꝝ fame siti ꝛ estu fatigatis ꝛ a serpentibus etiam plurimis consumptis tanta miseria affectus est cum omnibꝰ qui eum secuti fuerãt. q maximam eoꝝ partem penituit a iulio cesare se fugisse. Ipse vero postmodũ cũ venisset vticã ciuitatẽ quãdam africe ne sub cesare viueret sicut superius libro primo ca. 23. dictum fuit seipsum interfecit.

i Quem regni participem ꝛc. vult dicere beatus augꝰ. q gratianus theodosiũ fecit ptícipẽ regni. i. impery cum tamen gratianus haberet fratrem ex alia matre paruulum magis appetens habere fidelem socium q̃ nimis magnũ

imperiū qđ habuisset si sibi ⁊ fratri totū imperiū retinuisset. Fuit aūt valentinian⁹ frater gratiani admodū parulus ſm paulum diaconum. Ca. XXVI

a Nde ⁊ ille nō solū ⁊c. In hoc ca. pbat aug. idem v quod in precedēti ca. per ea que gessit theodosi⁹ xp̄ianissimus imperator. Et facit in hoc ca. duo.

Quia p̄mo describit eius pietatē ⁊ p̄speritatez. scōo vo ibi quid autē fuit eius ⁊c. In p̄ma p̄te facit duo ga p̄mo ostēdit quō expiata cā interfecit vnuz tyrānuz. s. maximū. scōo ibi. aliū tyrannū ⁊c. quō interfecit alium. Dicit autē i p̄ncipio huius ca. q⁹ theodo. tantā fidez fuauit gratiano defūcto. q⁹ fratrem eius valentinianū admodum iuuenē. nā ipse Gratianus ſm paulū diaconū nō fuit nisi. 19. annox quando mortuus est. restituit imperio interfecto maximo ⁊ pupillū. sc̄z valentinianū q admoduz pupill⁹ erat paterno custodiet tuit affectu. quē ſi destitutū oi auxillo sine omni negocio. i. difficultate poterat de medio abstulisse si latū regnum charitati preposuisset. b Deinde cū maximus ⁊c. hic tangit aug. modū quo maximū vicit ⁊ valentiniano imperiū restituit. de quo satis habeť in historia tripartita li. 9. Ad cuius intellectū sciendū q⁹ maxim⁹ postq̄ interfecerat gratianū sicut narrat orosius fuit potentior theodosio exercitu. sed theodosii fiducia erat in domino. Residebat autē maxim⁹ aquileie post predictā victoriā habitā de gratiano. ⁊ quidā comes ei⁹ andragatius⁹ nole sūmā belli administrabat. theodosius aquileiaz improuisus aduenies. dū andragati⁹ nauali expeditōe incautū theodosiū parat p̄uenire ipm maximū ab imanissimis germanorū tributa solo terrore nois exigētē sine resistentia clausit. cepit ⁊ occidit. quo cognito andragatius⁹ se de naui in vndas p̄cipitauit ⁊ suffocatus ē. valentinianus vero recepta italia potit⁹ ē imperio. q postmodū galliaz trāsiens cum ibi tranquille rem publ. i pace ageret apud viennam dolo arbogastis comitis sui vt fert strangulatus est. ⁊ vt crederet volūtariā sibi mortem cōsciuiſſe laqueo suspensus est. c Sed ad iohannē ⁊c. Facit autē augustin⁹ mentionē de iohanne heremita quē theodosius consuluit. nā sicut dicitur in vitis p̄m ei domin⁹ euidentē spiritū prophetie contulit itavt non tantū ciuibus ⁊ cōprouincialibus suis futura prediceret sed etiam in particulari theodosio quis belli exitus ⁊ quibus modis victoriā caperet de tyrānis. ⁊ q⁹ irruptōes barb ararum gentium passurus esset sepe predixit.

a Ndē ⁊ Ca. XXVI. v ille non soluz viuo seruauit quā debebat fidem: verūetiam post ei⁹ mortem pulſū ab eius interfectore maximo valentinianū ei⁹ paruulum fratrez: in suū partes imperiū tanc̄z xp̄ian⁹ excepit pupilluz: paterno custodiuit affectu quē destitutū oibus opib⁹ nullo negocio posset auferre: ſi latius regnādi cupiditate magis q̄z bñfaciēdi charitate flagraz. Unde potius cum seruata ei⁹ impatoria dignitate suscepturz ipsa humanitate ⁊ gratia consolatus est. b Deinde cuz maxim⁹ terribiles faceret illi successus hic in angustijs curarū suarum non est lapsus ad curiositates sacrilegas atqz illicitas: sed ad ioannem in egypti heremo cōstitutū: quē dei seruuz prophetādi spiritū preditum fama crebrescente didicerat misit: atqz ab eo nūciū victorie certissimū accepit. Mox tyranni maximi extinctor: valentinianū puerum imperiū sui partibus vnde fugtus fuerat cū misericordissima veneratione ipse restituit: eoqz siue p̄ insidias siue quo alio pacto vel casū p̄rime extincto: aliūz d tyrānū eugenium q̄ i illi⁹ ipatoris locū nō legitie fuerat surrogat⁹ accepto rursus ꝓphetico rñ'o fide cert⁹ oppr̄essit: cōtra cuius robustissimū exercitum magis oratōe q̄z ferendo pugnauit. Milites nobis q aderāt retulerūt exorta sibi cē de manib⁹ q̄ cunqz iaculabāť: cū a theodosij partib⁹ in aduersarios vehemēs vētus iret: ⁊ nō solū quecunqz in eos iaciebanť concitatissime raperet. verūetiaz ip̄a tela in eox corpora retorquerz Unde ⁊ poeta claūdian⁹ q̄zuis e a xp̄i noie alien⁹: in ei⁹ tamē laudib⁹ dixit. O nimiū dilecte deo cui fudit ab astris Deucalion arma tus. vehemens sibi militat æther: Et coniurati veniunt ad f g classica venti. Victor aūtem sic crediderat ⁊ preditorat ionis simulachra que aduersus euz fu

d Aliū tyranū euge. ⁊c. Dicsciendū q⁹ sic narrat paulus diacon⁹ lib. 12. i historia romanorū arbogastes de quo iaz dictuz est post mortem valentiniani eugenium tyrannum creauit. vt. s. eugenius nomen imperatoris haberet ⁊ ipsemet imperiū agerz. Erat aūt cultō sordidissimus idoloruz. ⁊ vir consilio audacia potentiaq̄ maxim⁹. Contraxit autē vndiq̄z innumeras inuictasq̄z copias. vel romanorum presidiq̄s. vel auxilijs barbarorū Claudi an⁹ poe ta i ma iori. Igitur eugeni⁹ atqz arbogastes cum instructa acie alpium transitus tenerent. theodosi⁹ expers cibi ac somni in oratione totā noctez exegit. Et licet sciret se a suis destitutū sed tamē ignoraret se ab hostibus circūseptū fiducialiter arma sumēs. signo crucis signū prelio dedit. ac se in belluz ⁊ si nemo sequeretur victor futurus immisit. nā cōsul⁹ iohannes anachoreta cum victurū hostes spoponderat. nota Cum igitur ad cōgressionē ventū eēt vehemens turbo a parte theodosij i ora hostiū ruit q ⁊ spicula ab ei⁹ p̄temissa potenter hosti infigit. spicula hostiū repulit. nec mora parua suoz̄ data strage theodosio se hostilis exercitus prostranit. Eugeni⁹ capt⁹ ⁊ interfect⁹ est. arbogastes se manu ppria occidit. De ista historia habeť satis in ecclesiastica historia li. xi. ⁊ in historia triptita. libro nono.

e Claudianus ⁊c. Adducit vero ad ꝓpositum paulus diacon⁹ ⁊ similiter oro. versus claudiani poete. quos aug. hic ponit. Iste claudian⁹ poeta gētilis duo volumia edidit. quoruz primū vocaī maius. sc̄z min⁹. sz isti versus sūt i maiori vbi agit de theodosio. ⁊ sunt versus claudiani hmōi. Obruit aduersas acies reuolutaq̄ tela. Uertit i auctores ⁊ turbie repulit hastas. O nimiū dilecte ⁊c

f Ad classica. Sūt ā classica fz isi. li. 8. cey. cornua q̄ i exercitu cōuocandi cā erant fcā. g Uictor autem ⁊c.

Quantum ad simulachra iouis de gb⁹ ℔ fit mētio sciēdus q̄ qz gētiles attribuebāt ioui tonitrua ⁊ fulmina. iō simulachrū iouis effigiebat cū q̄busdā radys fulminū. de quibus ouidi⁹ lib. 2. 3. de fastis. vbi loquens de tpe quo boies de diuinys nō curauerūt sic dicit. Jupiter antiq̄ vix stabat tot⁹ i ede. Jnq̄ iouis dextra fictile fulmē erat. Titus liui⁹ lib. 5. de secundo bello punico dic̄ q⁹ propter q̄dā prodigia. p̄curāda ioui p̄mū donum fulmē aureum pōdo gn̄ā ginta factus est. Jsta ergo fulmina ferebat arbogastes aurea: que cernētes cursores iperatoris iocātes in eius p̄sētia: q⁹ eis i'tāta leticia ex victoria concepta p̄missus fuit dixerūt se libēter velle talib⁹ fulminibus fulminari: q̄ audiēs iperator dedit eis bilariter aurum illud: fuerūt illa sil'achra iouis cōsecrata ℥ rit⁹ aliq̄s gētiliū q̄ spabant q⁹ sil'achra taliter cōsecrata ⁊ in sūmis alpibus posita theod. multum nocuissent qui tūc i alpib⁹ erat. fortitā sperauerat arbogastes q⁹ iuppiter fulmina vel tē

erant nescio quib⁹ ritib⁹ velut cōsecrata: ⁊ in alpib⁹ cōstituta deposuit: eorūq̄ fulmina q⁹ aurea fuissēt iocātibus q⁹ illa letitia p̄mittebat cursorib⁹ ⁊ se ab eis fulminari velle dicentibus: bilariter benigneq̄ dōauit. Jnimicoꝝ suoꝝ filios quos nō ip⁹ iussus: ℥ belli abstulerat impet⁹: ēt nōdū x̄pianos ad ecclesiam cōfugiētes: x̄pi⁹os hac occasiōe fieri voluit et x̄piana charitate dilexit: nec priuauit reb⁹ sed auxit honoribus. Jn nemine post victoriā p̄natas inimicitias valere p̄misit. bella civilia: nō sicūt cinna ⁊ marius ⁊ sylla ⁊ alij tales: q̄ nec finita finire voluerunt: sed magis voluit exorta: q̄ cuiq̄ nocere voluit terminata. Jnter hec oia ex ipso initio imperij sui nō q̄uiescit iustissimis ⁊ mirificoꝝdijssimis legib⁹ aduersus impios labozāti ecclesie subuenire: quaz valēs hereticoꝝ fauēs arrianis vehemēter afflixerat: cui⁹ ecclesie se membrū eē magis q̄ ℥ i terris c℥gnare gaudebat. Simlachra gētiū vbiq̄ euertēda p̄cepit: sa tis itelligēs nec terrena mūera i demonū sed i deiveri eē posita ptāte. Quid autem eius religiosa hūilitate mirabilius q̄n in thessalonicēsiū grauissimū scelus cui iā ep̄is itercedētib⁹ p̄mi serat idulgētiā: tumultu quoꝝundā q̄ ei coberābāt vidicare compulsus ē: ⁊ ecclīastica coercit⁹ disciplina sic egit penitentiā vt imp̄atoriā celsitudinē p̄ illo pulꝝozās: magis flere videndo p̄ostratā: q̄z peccādo timeret iratā: Nec ille secū ⁊ si qua filia q̄ cōmemozare lōgū ē bona opa tulit. ex isto tpali vapoꝝ cuiuslz culminis ⁊ sublimitatis hūane quoꝝ opeꝝ mercesē eterna felicitas: cui⁹ datoꝝ ē de⁹: solis veraciter pijs. Lēa vero bōa vite b⁹ vel fastigia vel sb̄sidia sic ip̄m mūdū: lucē: auras: terras: aquas fruct⁹: ip̄iusq̄ bois aiaz corpus: sensus: mentē: vitā bonis malisq̄ largit̄. Jn q⁹ ē ēt q̄lz iperij magnitudo: quā p tē

c poꝝ gubnatōe dispēsat

p Roindē. La xxvii

a uilia: nō sicūt cinna ⁊ marius ⁊ sylla ⁊ alij tales: q̄ nec finita finire voluerunt: sed magis voluit exorta: q̄ cuiq̄ nocere voluit terminata. Jnter hec oia ex

b ipso initio imperij sui nō q̄uiescit iustissimis ⁊ mirificoꝝdijssimis legib⁹ aduersus impios laboꝝāti ecclesie subuenire: quaz valēs hereticoꝝ fauēs arrianis vehemēter afflixerat: cui⁹ ecclesie se membrū eē magis q̄ ℥ i terris c℥gnare gaudebat. Simlachra

d ta ptāte. Quid autem eius religiosa hūilitate mirabilius q̄n in thessalonicēsiū grauissimū scelus cui iā ep̄is itercedētib⁹ p̄mi serat idulgētiā: tumultu quoꝝundā q̄ ei coberābāt vidicare compulsus ē: ⁊ ecclīastica coercit⁹ disciplina sic egit penitentiā vt imp̄atoriā celsitudinē p̄ illo pulꝝozās: magis flere videndo p̄ostratā: q̄z peccādo timeret iratā: Nec ille secū ⁊ si qua filia q̄ cōmemozare lōgū ē bona opa tulit. ex isto tpali vapoꝝ cuiuslz culminis ⁊ sublimitatis hūane quoꝝ opeꝝ mercesē eterna felicitas: cui⁹ datoꝝ ē de⁹: solis veraciter pijs. Lēa vero bōa vite b⁹ vel fastigia vel sb̄sidia sic ip̄m mūdū: lucē: auras: terras: aquas fruct⁹: ip̄iusq̄ bois aiaz corpus: sensus: mentē: vitā bonis malisq̄ largit̄. Jn q⁹ ē ēt q̄lz iperij magnitudo: quā p tē

e poꝝ gubnatōe dispēsat

p Roindē. La xxvii

pestates aut turbines misisset in oza militum Theodosij cū peruentum fuisset ad p̄liū. ⁊ ideo ecōuerso de⁹ immisit turbinem validū in oza hostiū suoꝝ. a Non sicut cinna ⁊ mari⁹ ⁊c. de crudelitatib⁹ istoꝝum dictuz fuit supra li. 2. ca. 22. ⁊ li. 3. ca. 27. qui nesciebant finez dare bello et iam obtēta victoria. cū tū finis belli deberet esse victoria. secus fuit de theodosio de quo dicit paulus diaconus q⁹ cupidinem triumphandi adeo detestatus est vt bella non mouerit sed inuenerit. b Non quleuit iustissimis ⁊c. Hic est sciendum q⁹ sicut narrat paulus diaconus li. v ndecio valens qui fuit frater valentiniani imp̄atoris egregij ⁊ ab ipso in cōioné imperij assūpt⁹ ab eudosio arriane heresis episcopo baptizatus in seuissimam heresim lapsus est. conatusq̄ ē catholicos p̄sequi: ℥ fratris auctoritate compressus ē. post mortem vero fratris sui impiū oriētis tenuit ⁊ impietatē quā dudū meditat⁹ fuerat operib⁹ expleuit. lege data vt monachi militarēt. nolētes iussit p̄tribunos ⁊ milites fustibus interfici. q̄z innumera multitudo p̄cipue in egypto martyrij pal-

mā consecuta est. ac per singulas vbiq̄ prouincias aduersus catholicas ecclesias ⁊ recte fidei populos diuersa fūt illata incōmoda. Episcopos aūt ⁊ sāctos viros multos misit in exiliū quos postmodū tamē cū exercitū duceret cōtra gothos sera ductus penitentia reuocari p̄cepit. Sed cū a gothis cū domo ad quā vulneratus deportatus fuerat ē cōcremat⁹ iusto dī iudicio vt dicit crosius quia cum gothi per legatos supplicīter petiuissent episcopos sibi mitti a quibus possent in fide instrui. valens imperator eis doctores arriani dogmatis misit.

c Simulachra gentiū ⁊c. de ℔ narrat Hugo floriacensis q⁹ theodosius cōtra errores gentilium insurgēs lege data p̄cepit idolorum tēpla solotenus euerti. Constantinus vero p̄d⁹ prohibuerat sacrificare idolis ⁊ eoꝝ templa claudi fecē. ℥ iulianus apostata postmodum impietatem renouauit p̄ter quod theodosius omnia templa eoꝝ dirui p̄cepit.

d Quid autem ei⁹ religiosa humanitate mirabili⁹ ⁊c. de hoc scribit hugo floriacensis q⁹ cum in thessalonica ciuitate fuisset orta seditio quidā iudices lapidati fūt a populo ⁊ occisi. de quo theodosius plurimum indignatus omnes iussit pariter interimi. nō secernens nocentes ab innocentibus. igitur cum in die pasce interesse vellet solēnys beatus ambrosius sibi ingressum ecclesie interdixit. ⁊ eum publice penitere compulit. vix post multos gemitus ⁊ lachrymas ⁊ mirabilia humilitatis indicia eius penitentiam suscipiens. theodosius vero in omnibus que beatus ambrosius imponere volebat deuote ac humiliter obediens reconciliatus est ecclesie.

Capitulum xxvii

e Roinde iam etiam illis ⁊c. Jn hoc capitulo ostēdit augustinus que fuit librorum precedentium materia que ⁊ ipsius in dictis libris intentio ⁊ q̄ in proximis iam quinq̄ libris sequentibus. ⁊ facit i hoc capitulo duo quia primo ostendit se in precedentibus libris sufficienter intentum suum probasse. secundo ibi. quorū tres priores ⁊c. quorundā p̄sumptiones ⁊ loqua

iam etiam illis respondendum esse video qui manifestissimis documentis quibus ostenditur q ad ista tēporalia que sola stulti habere ꝯcupiscūt: nihil deoꝝ falsoꝝ numerositas ꝓsit confutati atq; conficti conant asserere: nō ꝓpter vite ꝓsentis utilitatē: sꝫ ꝓpter eā que post mortem futura ē eē colēdos deos. Nā istis qui ꝓpter amicitias mūdi huius volūt vana colere ꝛ non se ꝑmitti puerilib⁹ sensibus cōqueruntur bis quinq; libris satis arbitror esse respōsuꝫ. Quorū tres priores cū edidissem. ꝛ in multoꝝ manibus eē cepissent: audiui quosdā nescio quā aduersus eos respōsionē scribendo ꝓparare. Deinde ad me platū est q iā scripserit: sꝫ tempus querāt quo sine periculo possint edere. Quos admoneo: non optent qō eis nō expedit. Facile ē enī cuiq; videri respondisse q tacere nolūit. Aut quid ē loquaci⁹ vanitate? Que nō iō potest qō veritas: q si voluerit etiā plus potest clamare q veritas. Sꝫ cōsiderēt omnia diligēter: ꝛ si forte sine studio partiū iudicātes eē talia ꝑspexerint que potius exagitari q̄ ꝙuelli possint garrulitate impudentissima: ꝛ quāsi satyrica vel inimica lenitate cohibeāt suas nugas: ꝛ pori⁹ a prudentib⁹ emendari q̄ laudari ab imprudentib⁹ eligant. Nā si non ad libertatē vera dicendi: sed ad licentiā maledicēdi tempꝰ exp̄ectēt: absit vt eis eueniat quod ait tulli⁹ de quodā qui peccandi licentia felix appellabat. O miserū cui peccare licebat. Unde quisq; est qui maledicēdi licentia felicez se putat: multo erit felicior si hoc illi omnino non liceat: cū possit deposita inanitate iactātie etiam isto tēpore tāq; studio consulēdi q̄q; quid voluerit contradicere: ꝛ quātum possit ab eis quos ꝙsulit amica disputatione: hoc est honeste: graniter: libere: qō oportet audire.

Explicitus est liber quintus.

Incipiunt capitula libri sexti

De his qui dicunt deos a se non propter presentem vitam coli. sed propter eternā I
Quid varronem de dijs gentium sensisse credendum sit quorum talia ꝛ genera ꝛ sacra detexit vt reuerentius cum eis ageret si de illis omnino reticeret. II
Que sit partitio varronis librorum suorū quos de antiquitatibus rerum humanarum diuinarumq; composuit. III
Quod ex disputatione varronis apud cultores deorum antiquiores res humane q̄q; diuine reperiantur IIII
De tribus generibus theologie secundum varronem scilicet vno fabuloso: altero naturali: tertio ciuili. V
De theologia mystica idest fabulosa ꝛ de ciuili contra varronem. VI
De fabulose ꝛ ciuilis theologie similitudine atq; concordia. VII
De interpretationibus naturaliū rationuꝫ quas doctores pagani pro dijs suis conantur ostendere. VIII
De officijs singulorum deorum. IX
De libertate senece qui vehementius ciuilē theologiam reprehēdit q̄z varro fabulosaꝫ. X
Quid de iudeis seneca senserit. XI
Q; gentilium deorum vanitate detecta: neque at dubitari eternam eos vitam nemini prestare: qui nec ipsam adiuuant tēporalem XII.

Incipit liber sextus. Ca. I

q Uinq; superioribus libris satis mihi aduersus eos videor disputasse q multos deos ꝛ falsos: quos esse inutilia simulachra vel immundos spiritus ꝛ perniciosa demonia: vel certe creaturas non creatorem veritas christiana conuincit: ꝓpter vite huius mortalis rerūq; terrenarum utilitatem eo ritu ac seruitute que grece latria dicit: ꝛ vni vero deo debetur: venerādos ꝛ colendos putant. Et nimie quidem stultitie vel pertinacie: nec istos quinq; nec vllos alios quāticunq; numeri libros satis esse posse quis nesciat. Quando ea putatur gloria

q Uinq; superioribus libris satis ꝛc. Dic incipit liber sext⁹ in quo de dijs seu contra deos icipit nouus tract⁹ nā in precedentib⁹ quinq; lib. ꝓbauit beatus aug. q cult⁹ deorū non cōfert ad felicitatem ꝛ prosperitatez vite p̄sētis. In his vo q̄q; li. sequentib⁹ ostēdit q nec etiaꝫ cōfert ad felicitatem future. Ad intellectuꝫ vero processus quem beatus augustinus ob

a Non optent qō eis nō expedit vult dicere q non expedit edere ea q̄ scripserūt q; oīo carēt rōe. ꝛ ideo nō optēt ea edere. ꝛ addit. Facile ē. n. cuiq; videri rndisse q tacere nolūit. i. facile ē vt homo gārulus videatur cuiq; rndisse. sꝫ licet hoc videat alicui non ꝓpter hoc eis q diligenti⁹ cōsiderāt ea que dicunt sic videbit.

b Sine studio ptiū ꝛc. i. sine hoc q̄ studeat defendere partes alias quas solum habens studium ad hoc q̄ posset inuenire vitatem

c Quasi satyrica. i. poetica. dicūt enī poete satyrici sm isidorū lib. 8. etbiaꝫ. a q̄ busvitia generalit̄ carpuntur. nec vetabatur eis pessimū quēcūq; describere.

d Quod ait tulli⁹ ō quodā qui peccādi licentia felix appellabatur.

seruat in his gñ̄ libris sciendū est q; deo ꝛ duplex ē diuisio. vna quā ponit aug. supra li. 4. ca. 27. cuius auctor est scevola pōtifex. qui dicit vnum genus deorū a poetis traditū. aliud a p̄cipib⁹ ciuitatis. ꝛ aliud a philosophis ꝛ scōm hoc est triplex theologia videlicet poetica. ciuilis. ꝛ phisica. idest naturalis. que diuisio est etiaꝫ varronis. vt patebit infra li. isto. c. 5. Primo hēa. aug. disputat cōtra theologiā poeticam ꝛ ciuilē. scōo cōtra phisicam ꝛ B facit li. 8. Secunda diuisio seu distinctio deorū ē q; alig. dy sunt plebei qui inferioris ordinis. ꝛ alig dy peeres seu maiores vel selecti idest superiorīs gradus. Dy selecti dicunt quasi seorsum electi. et patet ista distinctio supra li. 4. ca. 8. ꝛ. 9. Primo ergo disputat cōtra deos plebeios principali intentiōe scōo contra deos selectos. ꝛ B facit in. 7. li. Liber vero iste sextus cōtinet. 12. cap. In quorum p̄mo facit duo. qꝛ p̄mo p̄mittit quedā q̄si quoddam p̄oemium. Scōo ibi cetera ꝙs ferat dici. p sequit suū tractatū ꝛ principale intentū. In p̄emio āt duo facit. Nam primo recitat que acta sūt i p̄terito oēndens q; actum est sufficienter ꝛ forsitā plus q̄ necesse fuerit. contra eos qui posuerunt multitudinem deorū colendā ꝓpter felicitatē p̄sentis vite. cui tamē illi cōtra quos disputatū ōpelūt rationi. vanitatis nullis cedere viribus veritatis in perniciem vtriq; eius cui vitium tam ummane dominatur. Nam ꝛ contra omnem curantis industriam non malo medici sed egroti insanabilis morbus inuictus est. Di vero qui ea que legunt vel sine vlla vel non cum magna ac nimia veteris erroris obstinatione intellecta ꝛ considerata perpendunt: facili⁹ nos isto numero terminatorum quinq; volumīn plus q̄ questionis ipsius necessitas postulabat satis fecisse: q̄ minus disseruisse: indicabunt. Toramq; inuidiam quam christiane religioni ō bonis vite cladibus terrenarumq; contritione ac mutatione rerū imperiti facere conantur: nō soluz dissimulantibus sed contra suam conscienciaq; fauentibus etiam doctis quos impietas vesana possedit: omnino eē inaneꝫ recte cogitationis atq; ratiōis plenāq; leuissime temeritatis ꝛ pernicioſissime animositatis dubitare non poterunt.

a Nunc ergō quoniā deinceps vt promissus ordo exp̄erit etiā hi refellēdi ꝛ docendi sunt: qui non ꝓpter istam vitā sz ꝓpter illaz que post mortez futura est: deos gētiū quos xp̄iana religio destruit siue deseruit colendos esse contendunt: placet a veridico oraculo sancti psalmi sumere exordium disputationis mee. Beatus cuius est dominus de⁹ spes ipsius: ꝛ nō respexit in vanitates: ꝛ insanias mēdaces. Ueruntamē in omnib⁹ vanitatibus insanū sq; mēdacibus: lōge tolerabili⁹ philosophi audiēdi sunt: quib⁹ displicuerunt iste opiniones errores sq; populorū: qui populi cōstituerunt simulachra numinib⁹: ml̄taq; de eis quos deos imortales vocant: falsa atq; indigna sine finxerūt siue ficta crediderunt: ꝛ credita eorum cultui sacrorūq; ritibus miscuerūt. Cū his ergo hominib⁹ qui ꝛ si non libere p̄dicando: saltē vtcūq; disputationibus mussitādo talia se improbare testati sūt non vsq; adeo inconuenienter questio ista tractat. Utrū nō vnū deuz qui fecit omnez spiritalem coporalēq; creaturā: ꝓpter vitā que post mortē futura est colendum oporteat: sz multos deos: quos ab illo vno factos: ꝛ sublimiter collocatos: qdaz eorūdez philosophorū ceteris excellētioꝛes b nobilioresq; senserunt. Cetez quis ferat dici atq; contēdi de illos quorum in quarto lib. quosdaz cōmemorauī: quibus rex exiguaz singulis singula distribuit officia: vitā eternā cui q̄ p̄stare? Anvero illi peritissimi ꝛ acutissimi viri qui se ꝓ magno beneficio cōscripta deuisse gloriantur: vt scirē quare cuiq; deo supplicandū esset quid a quo q̄q; esset petendū: ne absurditate turpissima qualiocunq; modo fieri solet: petere a libero aqua: a nymphis vinuz: auctores erunt cuipiaz hominū dīs imortalibus supplicanti: vt cuz a nymphis petierit vinū: eiq; responderint nos aquaz habemus: hoc a libero pete: possit recte dicere si vinuz non habetis saltez date mihi vitaz eternaz? Quid hac

a Nunc ergo quoniam deinceps ꝛc. ostendit quid in futuro tractatu restat agendum ꝛ a quo sit incipiendū ꝛ cū quib⁹ facili⁹ negociū sit agēdū. qꝛ cū philosophis ꝛ his q aliquid sapiunt de veritate. qui videlicet ꝛsi non audeāt publice improbare errorē populi. tamen alio quo mō oñdūt sibi errorē populi displicere

b Ceterum ꝙs ferat ꝛc. Dicit incipit bea. augu. prosequi suum principale intētū in hoc libro intendens probare q; dy plebei nō possunt conferre felicitatē vite eterne ō gb⁹ dy sunt mala ml̄ta sunt dicta super li. 4. in diuersis capitul. p̄cipue autez capitulis. 8. ii. zi. z3. ꝛ. z4. Et probat augu. in residuo buiꝰ ca. intentū triplici ter. p̄mo per dictū varronis. q vt supra patuit li. 4. ca. zz. Ita distribuit singulis istorū deorū sua officia. q ē verisibile petere ab vno aliqd pertinens ad officium alterius puta petere vinuz a nymphis que sunt dee aquarum ꝛ ideo videtur hoc risu dignuz sicut verba repugnātia que p̄ferēt mimi i theatro vt prouocēt hominē ad risuz ergo si non habeant i potestate sua vitem: idest vinum sed vinum sit in potestate liberi id est bacchi. qui cum non possit dare aquam nō est verisimile q

Ps. 38.

possent dare vitam eternã vnde dic aug. An vero illi peritissimi rẽ. s. varro q de acuitate z peritia cõmendat vt pz in sequẽti capitulo:

a Nonne illi cachinantes rẽ. dicit nymphas faciles eẽ ad cachinos z risum q: nymphe q̃s dicebant gentiles deas z in veritate erant demones veri q illudunt hominibus ducẽtes eos de nocte p deuia cũ ceciderit hõi fossatuz vel aliquod infortuniũ sibi euenerit abscedũt cum cachino z risu.

b A doctis solerter rẽ. i. varrone vt supra libro. 4. cap. zz. pz z ponit ꝫ sic prius cũ ō solo varrone loqueret pluraliter singl'ariv'siõlogẽ i plurali qz erãt alig q varronis doctrinã approbabãt vt pz in seq. ca.

c Quaobrem si rẽ. ꝫ scõo probat aug. intẽtũ suũ p ea q̃ supra li. 4. pbata sũt pbatuz. n. fuit ibi q̃ dy falsi ñ possũt dare regnũ tẽporale alicui. ergo multomagis nõ pñt dare vitaz eternã z felicitatez alicui.

d Neq̃ enim propterea rẽ. Excludit ꝫ q̃n dã rñsionẽ que posset dari ad argumentuz iã factum. videlicet q̃ non decet multitudinem deorum dare ita modicum bonum sicut est regnum temporale. Sed excludit hoc beatus aug. quia licet sit ve absurditate mõstruosius: Nõ ane illi cãchinantes: solẽt eni esse ad risũ faciles: si nõ affectẽt fallere vt demones supplici respõdebũt: O homo: putasne in potestate nos habere vitã quos an dis nõ habere vel vitẽ: Impudẽtissime igitur stultitie ẽ vitaz eternã a talib⁹ dy̆s petere vel sperare: q̃ vite huius erũnosissime atq̃ brevissime z si qua ad eã pertinẽt adminiculãdã atq̃ fulcẽdã: ita singulas particulas tueri asserunt: vt si id qõ sub alterius tutela ac prãte est petat ab altero: tã sit inconueniẽs tam surdũ: vt mimice scurrilitati videat esse simillimũ. Qõ cuiz sit a sciẽtib⁹ mimis: digne ridenẽ i theatro: cũ vero a nesciẽtibus stultis digni⁹ irridenẽ i mundo Cui ergo deo vel dee ꝓpter qd supplicaret: q̃ctũ ad illos deos attinet quos instituerũt ciuitates: a dõctis solerter inuentuz memoriq̃ mandatũ ẽ: quid q̃ libero: verbi gratia: quid a nymphis: qd a vulcão: ac sic a ceteris quos ptim cõmemoraui i quarto lib. ptiz ꝓtereundos putaui. Porro si a cerere vnũ: a libero panẽ: a vulcão aquã: a nymphis ignem petere erroris ẽ: q̃ctũ maioris delyramẽti eẽ intelligi debet: si cuiq̃ istorũ ꝓvita supplicet eterna: Quãmobrẽ si cũ de regno terrẽo q̃rerem⁹: quos nã illud deos vel deas hoib⁹ credẽdũ cẽt posse cõferre: discussis oibus lõge alienũ a veritate mõstratũ ẽ: a quoq̃ istorũ multoz numinũ atq̃ falsoz falsẽ regna terrena existimare cõstituit: nonne insanissime ipietatis ẽ si eterna vita: que terrenis oib⁹ regnis sine vlla dubitatione vel cõparatione prefereda ẽ: a b istoz quo q̃ dari cuiq̃ posse credat: Neq̃ d qz eniz ꝓpterea dy̆ tales vl'terrenũ regnũ dare nõ posse visi sẽ qz illi magni z excelsi sunt: hoc quidda paruuz z abiectũ qõ nõ dignarẽ in rãta sublimitate curare. Sed quãtalibet cõsideratione fragilitatis humane caducos apices terreni regni merito quisq̃ ꝓtemnat: illi dy̆ tales apparuerũt vt indignissimi viderẽtur: quib⁹ dãda atq̃ seruãda õberent vel ista cõmitti. Ac per hoc sicut supiora proximis duob⁹ libris ptractata docuerunt nullus deus ex ista turba vel q̃si e plẽbeiorũ vel proceꝝ quasi deorũ idoneus est regna mortalia mortalib⁹ dare: q̃ntominus potest imortales ex mortalib⁹ facere: f Dis accedit: quia si iam cuz illis agim⁹ qui nõ ꝓpter istaz sed ꝓpter vitam que p⁹ mortẽ futura ẽ existimãt colendos deos: iam nec ꝓpter illa saltem que deorũ talium potestati tanq̃ dispta z ꝓpria: nõ ratiõe veritatis sed vanitatis opiniõe tribunũt: omnino colẽdi sunt: sic credũt hi q̃ cultum eoꝝ vite huius mortalis vtilitatib⁹ necessariũ esse cõtendũt: cõtra quos iã quinq̃ precedẽtib⁹ voluminibus satis quãtũ potui dispuani. Que cũ ita sint: si eorum qui colunt deam inuentatem: etas ipsa floreret insignius: cõtẽptores autem eius vel intra annos occumberẽt iuuentutis: vel in ea tanq̃ senili corpore frigescerent: si malas cultorum suoruz speciosius z festiuius fortuna barbata vestiret: a quibus autẽ sperneretur glabros aut male barbatos videremus: etiã sic retissime diceremus: hucusque istas deas singulas posse suis rũq̃ apices id est culmina regni tẽporalis in rei veritate sint cõtemnẽdi tanq̃ modici. tamẽ ipsi dy̆ non sũt ita digni q̃ eoꝝ potestati cõmictantur.

e Quasi plebeiorũ rẽ. de dy̆s plebeis multa dicta sunt supra li. 4. cap. 8. de dy̆s vero ꝓcerib⁹ id est maioribus est dictũ ibi cap. 9.

f Dis accedit rẽ. hic tertio probat beatus augustinus intẽtũ suũ z facit talẽ rõem. in presenti agit cõtra eos q̃ dicũt mꝰtos deos colẽdos ꝓpter bona futura p⁹ hãc vitam z non ꝓpter bona pñtis vite q̃ cõtra hoc satis disputatuz fuit in quinq̃ libris ꝓcedẽtib⁹. tñ ponam⁹ q̃ vita sit sicut dicũt illi quorũ dicta reprobam⁹ ilibris illis. puta q̃ libet de⁹ possit explere officiuz suũ puta dea inuẽta possit dare robur iuuenib⁹ z fortitudinem barbatis barbas cuius officium ẽ dare barbas. adhuc non ꝓpter hoc ipsi possent dare vitaz eternã nec aliquid bõi in futura vita vbi nec ẽ iuuentus nec barba q̃stomagis ex q̃ etiã officia sua explere non possunt vt de his pz quieos colũt qui non magis reportant ea que dicuntur esse in potestate deorum quos colunt q̃ alu non colentes. vnde forma barbata non vestit malas id est maxillas cultorum

siorũ nec ét
q nõ colunt
eã pp B fũt
glabri ideſt
ſine barbis
La.II.

a Uis mã
q co var
rone ꝛc̃. In
B cap. oñdit
q̃te anctori
tatis fuerit
varro apud
alios ſcripto
res romãos
vt p B pate
at q ñ imeri
to adducit̃
i teſtimóiuz
cõtra roma
nos cultões
mltorũ deo
rũ. ꝛ q ſi de
ſtruaẽ ſenté
tia ſua õ oyſ
deſtruiſ ét
cultus deoꝝ
romanoꝝuz
Fuit ãt mar
cus varro ꝑz
euſebiũ tpe
auguſti. naz
eius imperij
ãno. iſ. ꝓpe
nonagéariꝰ
morit. Ex q̃
pz q ipe etiã
tpe iulij ceſa
ris vixit ꝛ tẽ
poze belloꝝ
ciuilũ. ꝛ etiã
cicero q
fuit tpe Ju
lij ceſaris ꝛ
marcꝰ varro
cõtẽpozanei
fuerũt. Hæ
autẽ aug. i B
ca. duo. q̃ ꝓ
mo oſtendit
q̃te reputa
tionis fuit.
Secũdo ibi
iſte iquã vir
tãtus ꝛc̃. oñ
dit q q̃tum
cõyci ꝑtipſe
de deys ma
le ſenſerit.
Primũ ve
ro oſtendit
tã per dicta
tulij q̃ etiaz
poicta terẽ
tiani. tullius

officijs quodãmodo lĩmitari: ac
per hoc a iuuentate opoꝛtere peti
vitaz eternaz que non daret bar
bã: nec a foꝛtuna barbata boni ali
quid poſt hanc vitaz eſſe ſperandũ
cuius in hac vita poteſtas nulla eſ
ſet: vt eandem ſaltẽ etatẽ que bar
ba induitur ipſa ꝓeſtaret. Nunc
vero cum earũ cultus nec ꝓpter
iſta ipſa que putant eis ſubdita ſit
neceſſarius: quia ꝛ multi colentes
iuuentatẽ deam minime in illa eta
te viguerunt: ꝛ multi non eã colẽ
tes gaudent roboꝛe iuuentutis: itẽ
qz multi foꝛtiſ barbate ſupplices
ad nullam vel deforemem barbam
peruenire potuerunt: ꝛ ſi qui eam
ꝓ barba impetranda venerabã
tur: a barbatis eius contemptoꝛi
bus irridentur. Ita ne deſipit cor
humanum: vt quoꝝum deoꝝũ cul
tũ ꝓpter iſta ipſa tẽpoꝛalia ꝛ ci
to ꝓtereũtia munera quibus ſin
gulis ſinguli ꝓeeſſe perhibentur
inanem ludibrioſũq̃z eſſe cogno
ſcit ꝓpter vitaz eternã credat cẽ
fructuoſum? Hanc dare illos poſ
ſe nec bi dicere auſi ſunt: qui eis
vt ab inſipientibus populis colẽ
rentur iſta opera tempoꝛalia: quo
niã nimis multos putauerunt: ne
quiſq̃z eoꝝum ſederet ocioſus: mi
nutatim diuiſa tribuerunt. La.II.

a q Uis marcõ varrone curi
oſius iſta queſiuit? Quis
inuenit doctius? Quis cõ
ſideranit attẽtius? Quis diſtinxit
acutius? Quis diligentius pleni
nſqz cõſcripſit? Qui ram ꝛ ſi minꝰ
eſt ſuauis eloquio: doctrina tamẽ
atqz ſententijs ita refertus eſt vt i
omni eruditione quam nos ſecu
larem: illi autem liberalẽ vocant:
ſtudioſum rerũ tamẽ iſte doceat:
q̃ntũ ſtudioſum verboꝝum cicero
delectat? Deniqz ꝛ ipſe tullius hu
ic tale teſtimoniuz perhibet: vt in
libris achademicis dicat eam que
ibi verſatur diſputationez ſe habu
iſſe cum marco varrone: homie in
quit omniũ facile acutiſſimo ꝛ ſi
ne vlla dubitatione doctiſſimo.
Non ait eloquentiſſimo vel facun
diſſimo: quoniã reuera i hac facul
tate multum impar eſt: ſed omniũ
b inquit facile acutiſſimo. Et in eis
libris ideſt achademicis vbi cũcta
dubitanda eſſe contendunt: addi
dit ſine vlla dubitatiõe doctiſſimo
Profecto de hac re ſic erat certus
vt aufferret dubitationem quam
ſolet in omnibus adhibere: tanq̃z
de hocvno etiam pro achademi
chozum dubitatione diſputaturꝰ
ſe achademicum fuiſſet oblitꝰ. In
c primõ autem libro cum eius dẽ var
ronis litteraria opera ꝓedicaret
Nos inquit i noſtra vrbe peregri
nãtes errantesq̃z tanq̃z hoſpites:
tui libri quaſi domum reduxerunt
vt poſſemus aliquando qui ꝛ vbi
eſſemus agnoſcere. Tu etatez pa
trie: tu deſcriptiones tempoꝛum
tu ſacroꝝum iura: tu ſacerdotiũ: tu
domeſticam: tu publicaz diſcipli
nam: tu ſedium: regionum: locoꝝ
tu omniũ diuinarum humanarũ
q̃z rerũ noia: genera: officia: cau
ſas aperuiſti. Iſte igitur vir tam
inſignis excellentiſq̃z peritie: ꝛ qõ
de illo etiã terẽtianus elegantiſſi
mo verſiculo breuiter ait. Uir do
ctiſſimus vndecunqz varro: qui tã
multa legit: vt aliquid ei ſcribere
vacaſſe miremur: tam multa ſcri
pſit: q̃ multa vir quẽq̃z legẽre po
d tuiſſe credamus. Iſtẽ inq̃z vir tã
tus ingenio tantuſq̃z doctrina: ſi
rerum velut diuinarum de quibuſ
ſcribit oppugnator eſſet atqz de
ſtructor: eaſq̃z non ad religionem
ſed ad ſuperſtitionem diceret per
tinere: neſcio vtrum tam multa in
eis ridenda: contemnenda: dete
ſtandaqz conſcriberet. Cum vero
deos eoſdem ita coluerit colẽdoſ
qz cenſuerit: vt in eo ipſo opere
litterarum ſuaruz dicat ſe timere
ne pereant: non incurſu boſtili
ſedciuiuz negligentia: de qua illos
velut ruina liberari a ſe dicit: ꝛ i
memoria bonorum per huiuſmo

eni in libris
achedemi
cis valde cõ
mẽdat var
ronẽ. ſunt ãt
tres libri a
chadẽicorũ
tulij i quoꝝ
primo dicit
tulliꝰ id qõ
B allegat au
guſtinus.

b Et in eis
libris ꝛc̃. hic
notat aug. q
bũ tulij õvã
ronem nã tul
liꝰ tenuit do
ctrinã acha
demicoruz
pboruz qui
negãt omni
um rerum
certitudinẽ
vt pater i li
bris achade
micis ꝛ tam
loquens de
varrone cũ
oi certitudi
ne cõmẽdat
eũ dicẽs. ſi
ne vlla dubi
tatione doc
tiſſimo. ꝛ
ita tul. cõtra
dicit hue opi
nioni ꝓpie

c In primo
ãt ꝛc̃. Intel
lectꝰ eorum
q̃ B dic. tul.
patet exbiſ
q̃ B dicit au
gu. i ſe. capi.
vbi mãm li
broꝝũ varro
nis comme
morat.

d Iſte iquã
vir ꝛc̃. B oñ
dit be. aug.
q̃tũ conuci
põt varronẽ
male enſiſ
ſe õ deys ro
mãoꝝũ. hoc
autẽ põt cõ
yci primo
qz multa cõ
tẽnẽda ꝛ de
teſtãda ſcri
bit de eis. ꝛ
nõ éveriſile
q̃ tãtus vir

sētirz i corde suo talia posse. eē secūdo qz dicit se time r ne dy peāt a memorys hoiz r ruāt r iō libros scribit ō dys vt eorū mēoria remaneat apō bonos zB dic magis eē vtile q̄ qō metell⁹ r eneas fecerūt.q.s. extulerūt deos ō incēdio.r tñ talia legēda pdidit de dys r nō occultauit ea.sic aly q̄ sacra deorū occultauerūt.sz ea publicauit q̄ religiōi vere iudicio oiz sapientū valde rpugnāt r iō vr q̄ aliter sēserit q̄ scripserit.sz qz nō audebat pp cōsuetudinē r legem cuiuz clare ex primer id qō ō dys sensit iō ea quib⁹ mouebat ad male sentiēdū de ipsis exp̄sit sub specie cōmēdāde religiōis.De metello vo quō extulit vestā ō incendio dictū fuit li bro.4.ca.18.De enea et quō tulit deos pēates ō incēdio dictū ē li.i.c.3.La.

a Uadra q ginta r vnū rc̄.

In B ca. arguit aug. ꝓtra deorū cultū ex libris varronis. Et facit duo.qz pmo tradit numerū ordinē r distinctionē librorum varrōis. Scōo ibi.i hac tota serie.ex ordine libroz ei⁹ r cā ordinis iuebit cōtra deos. Quantū ad primū dicit aug.eū scripsisse.41.libros in quoz.25.tractat ō reb⁹ hūanis.r eorū pmus ē q̄st pemialis.reliquos vo.24 diuidit fz quatuor mās de quib⁹ agit i quatuor senarys

di libros recōdi atqz seruari vtilioꝛ cura: q̄z metellus de incēdio sacra vestalia: r eneas de troiano excidio penates liberasse prędicat. Et tñ ea legenda seculis pdit: que a sapientibus r insipientibus merito abūciēda r veritati religionis inimicissima iudicent: quid existimat debemus nisi homines acerrimū ac pitissimū: nō tamē sanctospiritu libex: oppressū fuisse sue ciuitatis consuetudine ac legib⁹: r tñ ea quibus mouebatur sub specie cōmēdāde religiōis tacere noluisse? La. III.

a q Uadraginta ēt vnum libros scripsit antiquitatū. Nos in res humanas diuinasqz diuisit. Rebus humanis viginti quinqz: diuinis edeci tribuit: istam secutus rationez in ea ptitione: vt rerum humanarū libros sends: quatuoꝛ daret partib⁹. Intendit enī qui agent vbi agāt: quādo agāt: qd agāt: In sex itaqz primis de hoibus scripsit: in secūdis sex de locis: sex tertios ō tēpoꝛib⁹: sex quartos eosdēqz postremos de rebus absoluit. Quater autem seni: viginti r quatuoꝛ fiunt. Sz vnum singularē qui communiter pri⁹ de omnib⁹ loqueretur i capite posuit. In diuinis idē tidē reb⁹: eadē ab illo diuisiōis forma seruata ē: q̄ztū attinet ad ea que dijs exhibēda sunt. Exhibent enim ab hoibus i locis r tēpoꝛib⁹ sacra: Hec quatuor que dixi: libris cōplexus est ternis. Nam tres priores ō hominib⁹ scripsit: sequētes de locis: tertios de tēpoꝛib⁹: quartos de sacris: etiā h̄ q exhibeāt: vbi exhibeant: quādo exhibeāt: qd exhibeāt: subtilissima distinctiōe cōmēdans. Sed qz oportebat dicere: r maxime id expectabatur quibus exhibeant: de ipsis quoqz dijs tres cōscripsit extremos: vt quinqes terni quindeciz fierēt. Sūt autē omnes vt dixi mus sedeci: qz r istoꝛū exordio vnuz singularē qui prius ō omnib⁹ loqueret apposuit: quo absoluto consequenter ex illa qui qz partita distributione tres pcedētes qui ad homines pertinent: ita subdiuisit: vt prim⁹ sit de pōtificib⁹: secundus de augurib⁹: tertiūs d quindeciuiris sacrorū. Secundos tres ad loca pertinentes: ita vt in vno eorūm de sacellis: altero ō sacris edibus diceret: tertio de locis religiosis. Tres porro q istos sequunt r ad tēpoꝛa pertinent idest ad dies festos: ita vt vnū faceret ō ferijs: alterū de ludis circēsibus: de scenicis tertium. Quoꝛū triū ad sacra pertinenti d um ūni dedit consecratōes: alteri sacra priuata: vltimo publica. Hanc velut pōpam obsequiū in tribus qui restant dij ipsi sequuntur extremi: quibus iste vniuersus cultus impensus est e In primo dij certi: in secundo incerti: in tertio cunctoꝛuz nouissimo dij precipui atqz selecti. In hac tota serie pulcherrime ac subtilissime distributionis r distinctionis: vitam eternam frustra queri r sperari impudentissime vel optari ex his que iam dixim⁹ r que deinceps dicenda sunt: cuius hominum qui corde obstinato sibi nō fuerit inimicus: facillime apparet Vel hominum enim sunt ista i stituta vel demonū: nō quales vocant illi demones bonos: sz vt loquar apertius immūdoꝛū priuatoꝛū r publicoꝛū. sicut libri ornamēta simulachroꝛ r ipsa simulachra r sacrificia r huiusmodi

libroꝛū. de reb⁹ vo diuinis scripsit posteriores 16.lib.quoꝛ p musē pemial' residuos vo.15. libros diuidit fz qnqz mās in qnqz ternarios librorum.

b Terti⁹ ō gndeciz viris sacroꝛ .isti.15.habebāt spāle cura sacroruz r pertinebāt sacris. Isti ē t sicut dic. Agelli⁹ li.i.cum dy immortales consulēdi sūt ad libros sibillynos tanq̄ ad oraculum adeūt.

c In vno corū de sacell'.altero de sacris edib⁹ coꝛ. differētia fuit iter sacella r sacras edes. q̄ mō inter capellas pūatas q̄ deseruiūt vni domui vl' familie r eccl'ias cōes. Nā i sacell' colebāt dy pēates quos glz iuxta deuotōz suaz sibi elegit aut fec. Dicit aūt trebatius.z. de religionib⁹ q sacellū ē loc⁹ deo sacrat⁹ cū ara. Edes vo sacre erāt loca in qb⁹ publice colebant dy. locavo religiosa sūt vbi ē sepultura ēt si nō sit ibi sacellū vt pz ille.ō rex diui.

d Uni dedit cōsecratōes rc̄. Cōsecratio ē actus sacerdotis q aliqd cōsecrat. Sz sacra pūata r publica dicebant ea q̄ ptinebant ad cultū deorū

e Dy certi rc̄. deos certos vocat eos quorum officiū erat certum vel origo vel institutio etiam certa. tamen erāt ō.

ordine plebeiorũz deorũ.nã distinguit eos varro cõtra deos preciposos. Dy icerti erant quorũ officium vel institutio incerta fuit.vt ps infra lib.7.ca. vicesimo septimo.

f In hac tota serie ꝛc. Hic inuehit augustinus contra deos ostendẽs q̃ a nullo deorum quos distinguit varro potest hõ sperare vitã eternam.ꝛ hoc quia vel inst:tuti sũt ab hominib⁹.vel a dẽmonib⁹ non bonis tamẽ sicut ipi greci ꝛ alii cultores deorũ vocãt aliq̃s demões bonos. Sꝫ a demonib⁹ malis vt probat per dcã varronis. Est autẽ sciendũ q̃ hic demõ in greco Ymisid.libro.8. etymologiarum. dicit quasi peritus ꝛ futurorũ prescius. vñ apud eos distinguuntur demões in cacodemões ꝛ calodeones.i.malos demões ꝛ bonos. Cacos enim idez est qđ malũ ꝛ calos idez est quod bonum.

spirituum ꝛ sine cõtroversia malignorum:qui noxias opiniones q̃ bus anima humana magis magis q̃z vanescat ꝛ incommutabili eterneq̃ veritati coaptari atq̃z inhere re non possit: inuidentia mirabili ꝛ occulte inserunt cogitationibus impiorum ꝛ aperte aliquando ingerunt sensibus: ꝛ qua possunt fallaci attestatione confirmant. Iste ipse varro propterea se prius de rebus humanis: de diuinis autẽ postea scripsisse testatur: q̃ prius extiterit ciuitates: deinde ab eis hec instituta sunt. Vera autez religio non a terrena aliqua ciuitate instituta est:sed plane celestem ipsa instituit ciuitatem. Eam vero inspirat ꝛ docet verus deus:dator vite eterne: veris cultoribus suis.

Capi. IIII.

a v Arrõnis igitur confitentis ideo se prius de rebus humanis scripsisse : postea de diuinis:q̃ diuine iste ab hoib⁹ institute sũt:hec ratio est. Sicut prior est inquit pictor:q̃z tabula picta:prior faber q̃z edificium:ita priores sunt ciuitates:q̃z ea que a ciuitatibus sunt instituta. Dicit autez se prius scripturum fuisse de dijs postea de hominibus. Si de omni natura deorum scriberet quasi hic de aliqua scribat ꝛ non de omni:autvero etiam aliqua:licet non omnis deorum natura non prior debeat esse q̃z hominum. Quid ẽ q̃ in illis tribus nouissimis libris de os certos ꝛ incertos ꝛ selectos diligenter explicans :nullã deorum naturam pretermittere videtur? Quid est ergo q̃ ait:si ọ omni natura deorum ꝛ hominum scriberemus: prius diuina absoluissem⁹ q̃z humana attigissem⁹. Aut enim de omni natura deorũ scribit: aut ọ aliq̃ aut oio ọ nulla. Si ọ eoi:prepondẽda ẽ vtriq̃z rebus hũanis. Si de aliqua:cur non etiam ipsa res precedat hũanas? An indigna est preferri etiam vniuerse nature bominũ pars aliqua deoꝝ? Ọ si mltũ ẽ: vt aliqua ps diuina pponat̃ vniuersis reb⁹ hũanis: saltẽ digna ẽ vl romãis. Rex q̃ppe hũanaꝝ librosnõ q̃tũ ad ozbẽ terraꝝ sz q̃tũ ad solã romã ptinet scripsit. Quos tñ rerũ diuinaꝝ libris se dixit scribendi ordie merito ptulisse vl pscripsisse sicut pictorẽ tabule picte:sic̃ fabꝝ edificio:aptissime cõfitẽs q̃ ẽt iste res dine sicut pictura: sic̃ structura ab hoib⁹ istitute sũt. Restat vt ọ nulla deoꝝ natura scripsisse intelligat̃:neq̃z hoc apte dicer̃ voluisse: h̃z itelligẽtib⁹ religse. Ubi.n. dr̃ nõ ois: vsitate quidẽ intelligiť aliqua Sz pọt intelligi ꝛ nulla:qm̃ q̃ nulla ẽ:nec ois nec aliqua ẽ. Nã vt ipe dicit: si ois eẽt natura deoꝝ de q̃ scriberet:scribẽdi ordie reb⁹ hũanis p̃ ponẽda eẽt. Ut aũt ꝛ ipso tacente veritas clamat:p̃ponẽda eẽt certe reb⁹ hũanis: ẽt si nõ ois h̃z saltez aliq̃ eẽt. Recte ãt postponiť: ergo nulla ẽ. Nõ itaq̃z reb⁹ diuinis anteferre voluit res hũanas:h̃z ꝛ rebus veris voluit añferr̃ res falsas. In his.n.que scripsit ọ reb⁹ hũanis secutus ẽ historiã rex gestaꝝ:q̃ autẽ de his q̃s dinas vocat:qđ nisi opinões rex vanaꝝ? Hoc ẽ nimiꝝ qọ voluit subtili significatõe mõstrar̃ nõ solũ scribẽs de his posteri⁹ q̃z ọ illis: sz ẽt rõez reddẽs cur id fecerit. Ọ si tacuissz:aliť hoc factuz ei⁹ ab alijs fortasse defẽderet̃. In ea vero ipsa rõe quã redidit:nec a lijs qcq̃z relict̃ p arbitrio suspicari:ꝛ satis ꝓbauit hoines se pposuisse instituris hoiz nõ naturã hoim nature deoꝝ. Ita se libros rex diuinaꝝ nõ ọ veritate q̃ ptinet ad naturã:h̃z ọ falsitate q̃ ptinet ad errorez scripsisse cõfessus ẽ. Ọ apertius alibi posuit sic̃ in quarto libro commemorauit ex nature formula se scripturum fuisse :si nouam ipse conderet ciuitatem. Quia vero iam veterem inuenerat: non se posse nisi eius consuetudinem sequi. Capitulum quintum.

a v Ca. IIII. Arro⁹ nisi igitur ꝛc Jn hoc capitulo.confirmat aug. hoc quod supra dixerat conqciendo de mẽte varronis videlicet q̃ varro male sensit de dijs quod q̃tus nõ auderet palaz exprimere.dedit tamen hic subtiliter intelligere.et facit augustin⁹ in hoc capitu. duo primo enim ꝛcitat dicta varronis ꝛ postmodum ibi.aut enim de omni natura ꝛc. Ex illis dictis arguit ad ꝓpositum suum. vbi etiam facit duo.q̃ primo ponit intentum suũ ex dictis varronis q̃ ponuntur in ꝑ capitlo. Secũdo ibi.ita se libros. ꝓbat intentũ ex dictis ei⁹dem recitatis supra libro quarto. capit.31.

a Einde illud quale est ⁊c. Ca. V.

b In hoc capitulo ostendit augustinus quomodo varro distinxit triplicem theologiam id est rationem vel sermonem de dijs. nā theologia dicitur a theos quod est deus ⁊ logos sermo vel ratio. Et facit in hoc capitulo duo. nam primo ponit triplex genus theologie ꝯ varronem ostendens quomodo singula nominētur. Secūdo ibi Primū inquit dixi. prosequit dicta varronis de singulis illis tribus generib⁹. Quantuz ad primum est sciēdū q̄ ista diuisio triplicis theologie quam hic ponit varro cōcordat cuz ea quā posuit scevola pontifex supra libro quarto. capitulo. 27. ⁊ forte accepit eam a scevola q̄ scevola precessit eum tēpore.

b Primum inquit quod dixi ⁊c. Di prosequitur augustinus varronis dicta quo ad singula genera predicte theologie. Et ꝯ q̄ sunt hic tria genera. ꝯ hoc diuidit hec pars in tria. Nā primo prosequitur dicta varronis de theologia poetica. Secundo de theologia physica. Tertio de theologia ciuili. secunda ps est ibi. videam⁹ quid de altera. tertia ibi dixerit aliquis hec duo. Quantum ad primum genus. varro satis potuit ⁊ audebat dicere ex pīsse illud quod fēcit. vnde illō genus expresse improbat tanq̄ ⁊ dys opprobriosuz. nā poete fingunt deam vnam natā ex capite iouis scilicet mineruā que est dea sapiētie. seu potius dea artium. ponunt etiā bacchum. qui ē de⁹ vini natuz ex femore iouis. nā fingūt q̄ semele cōcepit bacchū ex ioue. qua postmodū fulminata priusq̄ fetus esset maturus ad partum iupiter alligauit eum femori suo donec cōpleret tps maturitatis ei⁹. Unde ouidi⁹ libro. z. de fastis. Expletum est patrio corpore matris opus. Similiter etiam vulcanus fingitur de femore iunonis esse natus ꝯm isidorū libro. 8. etymologiarum. Item fingunt deum ex guttis sanguinis esse natum. puta venerem nam vt patet in scintillario poetarum fingunt sāturnum patris sui celi virilia abscidisse ⁊ in mare proiecisse ⁊ ex ipsorū cruore spumaq̄ maris venerem esse natam. Item fingunt deos furari. nam mercurī⁹ fingit esse de⁹ furū. fingitur autē vt ꝯ libro secūdo metamorphoseos culpando boues pilei furatū fuisse cum videret eos sine custodia ⁊ abscondisse eos in silua. Item fingunt apollinem captum amore filie admeti regis ideoq̄ seruuisse admeto sō specie pastoris. de quo ouidius facit mentionē libro secundo metamorphoseos. ⁊ augustinus infra libro. 18. capitulo. 13. Item fingūt deos adulteria cōmisisse sicut de ioue sūmo deoꝝ dictū fuit supra li. 4. capitulo decimo. ⁊ de adulterio martis cum venere dictuz fuit libro. 4. ca. 10.

a Einde illud quale ē ꝯ tria genera theologie dicit esse: idest rationis que de dijs explicatur: eorūq̄ vnum mythicon appellari: alterum physicon: tertium ciuile. Latine si vsus admitteret gen⁹ quod primum posuit fabulare appellaremus: sed fabulosum dicamus: a fabulis enim mythicon dictum est: quoniam mythos grece fabula dicitur. Secundum autem vt naturale dicatur iam ⁊ cōsuetudo locutionis admittit. Tertium etiam ipse latine enunciauit: quod ciuile appellat. Deide ait: Mythicon appellant quo maxime vtuntur poete: physicon: quo philosophi: ciuile quo populi.

b Primūm inquit quod dixi: in eo sunt multa contra dignitatē ⁊ naturam immortalium ficta. Jn hoc enim est vt deus alius ex capite: alius ex femore sit: alius ex guttis sanguinis natus: in hoc vt dij furati sint: vt adulterauerint: vt seruierint homini. Deniq̄ in hoc omnia dijs attribuuntur que non modo in hominem sed etiam que in cōtemptissimum hominē cadere possūt. Hic certe vbi potuit: vbi ausus ē: vbi impunitū putauit: q̄ta mēdacissimis fabulis nāe deoꝝ fieret iniuria: sine caligie vllo ābiguitate exp̄ssit. Loq̄bat. n. ī de nāli theologia: ī de ciuili: ꝯ de fabulosa: quā libere a se putauit

c eē cl̄pādā. Videam⁹ qd ō alia dicat. Scōz gen⁹ ē inqt qō demōstrauit: de quo mltos libros pbi relinq̄rūt. Jn qb⁹ ē: dij q̄ sīt: vbi: qō gen⁹: q̄le: ex quo nā tpe: an a sēpitno fuerint: an ex igne sint vt credit heraclitus: an ex nūis vt pythagoras: an ex atomis vt epicur⁹. Sic alia q̄ facilī ītra pietes i schola: q̄ ex̄ i foro ferre possūt aures. Nihil i hoc genere culpauit quod physicō vocauit ⁊ ad philosophos pertinet: tm̄ eorūz inter se ꝓtroversias cōmemorauit per quos sacra ē dissidentiū multitudo secta ruz. Remouit tm̄ hoc gen⁹ a foro idest a pplis: scolis vero ⁊ parietibus clausit. Illud autē primum mendacissimum atq̄ turpissimū a ciuitatibus non remo

d uit. O religiosas aures populares: atq̄ ī his etiā romanas: Qō de dijs imortalib⁹ philosophi disputāt fere nō possūt: qō vero poete canunt ⁊ histriones agūt: q: cōtra dignitatē ac naturā imortaliū ficta sūt: q: nō mō in hominez: sed etiam incontēptissimū hoiez cadere possunt: ñ solū fer̄: ꝯ ēt libēt audiūt. Nec q̄ id tm̄ ꝯ dijs quoq̄ ipis ō placere: ⁊ per hoc eos placandos

c Videam⁹ qd de altera dicat ⁊c. Hic prosequit dicta varrōnis ō theologia physica de qua Varro recitat diuersas opiniones philosophorum nam multi philosophi quoruz imaginatio non transcendit corporalia credebant deos esse corpora quedam ⁊ ideo quales opiniones habuerunt de corporibus tales habuerunt de dijs. Et notat hic augustinus q̄ varro hanc theologiam non improbat tanq̄ fictā ⁊ falsaz. sed dicit q̄ diuersitates opinionū quas habent pbi de dijs facilius audiuntur in scholis q̄ extra i pplis. q tm̄ varro licet theologiā poeticā reprobauerit tanq̄ falsā. eā tm̄ nō negauit q̄n libēter audirēt a pplis

d O religiosas aures pplares ⁊c. Ꝯ arguit augustin⁹ ꝓtra romanos qui libenter de dijs loq̄ntes turpia audiūt. Nō vo dicit o religiosas aures pplares ironice loq̄t. Addit vo

loquendo ꝓprie ⁊ assertiue. atq; ī his etiaꝫ romanas ⁊c. quia sicut dicit bugui. nomen gentis alicuius quãdoq; ponitur ꝓ cõditione illius gentis ⁊ sic ponitur ī ꝓpositio sicut etiam posuit supra libro. z. ca. iz.

a Dixerit aliquis ⁊c. hic prosequitur dicta varronis quo ad tertium genus theologie videlicet ciuilis. ⁊ facẽ ꝫ duo duo quia primo agit de distinctione huiꝰ generis ab alijs duobus Secũdo ibi. Intueamur sãe ⁊c ostendit illa q̃ pertinent ad ciuilẽ theologiã. Quãtũ autem ad primum duo facit. ostendit enim ꝑ quomõ ꝫz vãronem ciuilis ⁊ fabulosa distinguitur. Secũdo ex distinctiõe ciuilis a naturali ondit ciuilem esse mendacem ⁊ excludendam esse a populo.

b Quare prius scripsit scz varro vt ipsemet fatetur. vt dictuz fuit supra libro isto ca. tertio.

c Intueamur sane ⁊c. hic ostendit fm varronẽ que pertineant ad ciuilem. et facit hic duo ꝑ quod dictum ẽ. Et deide ibi. ad huc quo sequit. ostendit q; ꝫz dicta Uarrõis theologia naturalis ꝓponẽda ẽ ciuili

d Ubi sunt ludi scenici. De scenicis ludis qui sint. dictum ẽ supra li. primo. ca. zi. Dos vero ludos ponit varro inter res diuinas vt dictum fuit supra in hoc lib. ca. z. de quibus vt ibi dicit varro tanq; de reb9 diuinis libros scripsit. Et vult augustinus hic ex verbis varrõis habere q; theologia poetica. idest fabulosa fit a ciuitate instituta. quia ciuitas ad hoc ordinauit theatrum vbi in scena theologia fabulosa ageretur. ⁊ per consequens non est distincta illa theologia totaliter a ciuili. quod etiam patet q; varro posuit ludos illos etiam inter res diuinas Ca. VI.

e o Marce varro ⁊c. In hoc ca. reprehẽdit augustinꝰ varronẽ. ⁊ facit hic tria q; primo reprehendit eũ de simulatione ⁊ fictione. quia scilicz aliter scripsit ⁊ fecit ⁊ aliter sensit. Secõ ibi. dicl gppe ⁊c. reprehẽdit dcã eius de theologie ciuilis ⁊ fabulose distinctione. Tertio ibi. seqtiestrata igitur. ondit q; nec a dys ptinẽtib9 ad theologiã fabulosaz sit vita eterna sperãda. Dicit aũt augustinꝰ ī principio huius ca. varro nẽ hoiez acutissimũ ⁊ sine vlla dubitatione doctissimũ aludẽs ironice verbis tullij positis ẽ. in hoc li. ca. z. de varrone.

f Unde ⁊ istos ciuiles ⁊c. hoc dicit augꝰ. q; varro libẽ enumerauit. idest expressit mẽtionẽ suã de dys fabulosis dicẽs eos falsos et fictos. ⁊ idẽ opz eum necessario cõcedere de dys ciuilibus.

g Dicis gppe fabulosos ⁊c. ꝫ reprehendit distinctiones varrõis qua distixit triplex genꝰ deoꝝ. ⁊ ostendit augꝰ. q; sic nõ ẽ distinguẽdũ. q; dy ptinẽtes ad fabulosam ⁊ ciuiles sunt idem. ⁊ iõ potuit aliter rationabiliter distinxisse ⁊ patet intẽtio augusti.

a esse decernit. Dixerit aliquis: hec duo gña mythicon ⁊ physicon. i. fabulosũ atq; nãle decernamus ab hoc ciuili de quo nẽ agitur: vnde illa ⁊ ipse discreuit Jamq; ipsum ciuile videamus qualiꝫ explicet. Uideo quidem cur debeat decerni fabulosum: q; falsum: q; turpe: q; indignũ ẽ. Naturale aũt a ciuili velle discernere: quid ẽ aliud q̃ ⁊ ipsuz ciuile fateri eẽ mẽdosũ? Si enim illud naturale ẽ: quid ꝫz reprehẽsionis vt excludaꝫ? Si autez hoc qõ ciuile dicit naturale nõ est: quid ꝫz meritiꝫ vt admittatur? Nec nẽpe illa causa ẽ: quãre prius scripserit de rebus humanis posteriꝰ de diuinis: qm̃ ī diuinis reb9 nõ naturaz sed hominũ instituta secutus ẽ. Intũeamur sane ⁊ ciuilẽ theologiam. Tertiũ genus est inquit quod i vrbibus ciues: maxime sacerdotes nosse atq; administrare debent. Jn quo ẽ: quos deos publice colere: que sacra ⁊ sacrificia facere quẽq; par sit. Adhuc qõ sequit attendam9. Prima ingt theologia maxie accõmodata ẽ ad theatrũ: scẽa ad mundũ: tertia ad vrbẽ. Quis nõ videat: cui palmã dederit? Utiq; secunde quã supra dixit eẽ philosophoꝝ. Hãc enim ptinere testatur ad mũdũ quo isti nihil esse excellẽtius opinant ī reb9. Duas vero illas theologias primã ⁊ tertiã theatri scz atq; vrbis distinxit ac iũxit. Uidem9 enim non cõtinuo qõ est vrbis ptinere posse ⁊ ad mũdũ: q̃uis vrbes cẽ videam9 in mũdo. Fieri enim potest vt in vrbe scẽm falsas opiniões ea colant ⁊ credant: quoꝝ in

b tur? Nec nẽpe illa causa ẽ: quãre prius scripserit de rebus humanis posteriꝰ de diuinis: qm̃ ī diuinis reb9 nõ naturaz sed hominũ instituta secutus ẽ. Intũeamur sane ⁊ ciuilẽ theologiam. Tertiũ genus est inquit quod i vrbibus ciues: maxime sacerdotes nosse atq; administrare debent. Jn quo ẽ: quos deos publice colere: que sacra ⁊ sacrificia facere quẽq; par sit. Adhuc qõ sequit attendam9. Prima ingt theologia maxie accõmodata ẽ ad theatrũ: scẽa ad mundũ: tertia ad vrbẽ. Quis nõ videat: cui palmã dederit? Utiq; secunde quã supra dixit eẽ philosophoꝝ. Hãc enim ptinere testatur ad mũdũ quo isti nihil esse excellẽtius opinant ī reb9. Duas vero illas theologias primã ⁊ tertiã theatri scz atq; vrbis distinxit ac iũxit. Uidem9 enim non cõtinuo qõ est vrbis ptinere posse ⁊ ad mũdũ: q̃uis vrbes cẽ videam9 in mũdo. Fieri enim potest vt in vrbe scẽm falsas opiniões ea colant ⁊ credant: quoꝝ in mundo vel extra mundum natura sit nusq̃. Theatrum vero vbi est: nisi in vrbe? Quis theatrũ instituit: nisi ciuitas? Propter qõ instituit: nisi ꝓpter ludos scẽicos? Ubi sunt lũdi scenici: nisi in reb9 diuinis: ꝺ quib9 bi libri tanta sollertia ꝓscribũt?

e Marce Ca. VI.

o varro cuz sis hoiuꝫ acutissimus ⁊ sine vlla dubitatõe doctissimꝰ: ꝫ tñ hõ ñ deꝰ nec spũs dei ad videda ⁊ annũciãda dina: i veritatẽ libtatẽ q; subuectꝰ: cernis qdẽ q̃z sint res dine ab hũanis nusq; atq; mẽdacijs dirimẽde: ꝫ vitiosissimaſ ꝓpꝺoꝝ opiniões ⁊ ꝓsuetudies ī supstitiõib9 publicẽ vereꝰ offẽdere: quas deoꝝ a nã abhõrere: vt taliũ quales i huiꝰ mũdi elemẽt hũani ai suspicaꝫ ifirmitas ⁊ sẽtis ipse cũ eas vsq; quaq; ꝓsideras: ⁊ ois vra lfatura circũsõat. Quid hic agit hũanũ q̃uis excellentissimũ ingenium? Quid tibi hũana licet multiplex ingẽs q; doctrina in his angustijs suffragaꝫ? Naturales deos colere cupis: ciuiles cogeris. Inueni sti alios fabulosos in quos libe

f rius quod sentis cuomaſ: ũnde ⁊ istos ciuiles velis nolis ve ꝓfũ

g daſ. Dicis q̃ippe fabulosos accommodatos esse ad theatrũ naturales ad mundum: ciuiles ad vrbem: cum mundus opus sit diuinum: vrbes vero ⁊ theatra sint hominum: nec alij dꝰ rideantur ī theatris q̃z qui adorantur in templis: nec alijs ludos exhibeatis q̃z quibus victimas immolatis. Quanto liberius subtiliusq; ista diuideres dicens: alios esse deos

a Sequestrata igitur ꝛc. hic ostendit q̄ a diis scenicis ꝛ ciuilibus nō sit vita eterna sperāda ꝛ primo probat intentum ex deorum vtrorum q̄ turpitudine. Secūdo ibi. hec cum dicim⁹. excludit quandaz responsionem q̄ dari posset in defensionem falsorum deorum. In prima vero pte dicit se velle sequestrare theologiam naturalē ab hoc tractatu. q̄ de ista infra libro .8. q̄si per totum disserendum erit.

b Hec cum dicimus ꝛc. hic reprobat quandā responsionez. ꝛ facit hic duo. q̄ primo illam responsionez que dicit ea que fiūt a poetis turpiter fieri. nō aūt que a sacerdotibus in cultu deorum reprobat per rationē. Secundo ibi. deniq̄ commemoratus. reprobat idem per dicta varronis. vbi sciendum q̄ augustinus adducit contra respōsionem duo dicā varronis. quoz primū dicit theologiam ciuilez distinctam a duabus alijs. non sicut omnino disparatam. quia nihil commune haberet cuz eis imo habz aliqd cōmune cū vtraq̄. ꝛ ab vtraq̄. s. tam poetica q̄ naturali multū accipit. magis tñ deberet accipe

naturales: alios ab hominibus institutos. Sed de istitutis aliud habere litteras poetarū: aliud sacerdotum: vtrasq̄ tamen ita esse inter se amicas consortio falsitatis: vt grate sint vtreq̄ demonibus: quibus inimica a est doctrina veritatis. Sequēstrata igitur paululum theologia quam naturalem vocant: ō qua postea disserendū est: placet ne tandem vitam eternam peti aut sperari a dijs poeticis ꝛ theatricis: ludicris: scenicis: Absit. Immo auertat deus verus tam immanem sacrilegāq̄ dementiam. Nunquid ab eis dijs quibus hec placēt: ꝛ quos hec placant cum eorum illic crimina frequententur: vita eterna poscenda est: Nemo vt arbitror vsq̄ ad tantum precipitium furiosissime impietatis insanit. Nec fabulosa igitur nec ciuili theologia sempiternam q̄sq̄ adipiscitur vitam. Illa enim de dijs turpia fingēdo semiat: hec fauendo metit. Illa mēdacia spargit: ℔ collegit. Illa res diuinas falsis criminibus insectat: hec eorum criminū ludos in diuinis rebus amplectit. Illa de dijs nefāda figmenta hominum carminibus personat: hec ea deorum ipsorum festiuitatib⁹ consecrat. Facinora ꝛ flagicia numinū illa cātat: ℔ amat. Illa pdit aut fingit: hec aūt aut attestat veris: aut oblectat falsis. Ambe turpes: ambeq̄ dānabiles. Sz illa q̄ theatrica est: publicā turpitudinē pfitet: ista q̄ vrbana ē illi⁹ turpitudie ornatur. Hinccine vita eterna spabit: vñ ista breuis tpalisq̄ polluit: An vero vitā polluit ꝓsortiū nefariorū hoium si se iserunt affectionib⁹ ꝛ assensionib⁹ nostris: ꝛ vitam nō polluit societas demonū qui coluntur criminib⁹ suis: Si veris q̄ mali: si falsis

b q̄ male: Hec cū dicim⁹ videri fortasse cuipiā nimis hax rerū ignaro pōt: ea sola de dijs talibus idigna maiestate diuina erridicula detestabiliaq̄ celebrari: q̄ poeticis cantantur carminibus: ꝛ ludis scenicis actitāt: sacra vero illa q̄ nō histriones ꝫ sacerdotes agunt: ab omni esse dedecore purgata ꝛ aliena. hoc si ita esset nunq̄z theatricas turpitudines in eorū honorē q̄sq̄z celebrandas esse censeret: nūq̄z eas ipsi dij ꝑciperent sibimet exhiberi. Sz ideo nihil pudet ad obsequiū vox talia gerere i theatris q̄ similia gerunt i tēplis. Deniq̄ cōmemorat⁹ auctor cū ciuilē theologiā a fabulosa ꝛ naturali: tertiā quadā sui generis distinguere conaret: magis eaz extraq̄ tēperatā q̄z ab vtraq̄ separatā itelligi voluit. Ait enī: Ea q̄ scribūt poete min⁹ eē q̄z vt ppli sequi ōbeāt: q̄ aūt philosophi plusq̄z vt ea vulg⁹ scrutari expediat. Que sic abhorrent inquit: vt tñ ex vtroq̄ genere ad ciuiles ratōes assūpta sint ñ pauca. Quare q̄ sūt ꝓmunia cū pro pr̄ijs vna cuz ciuilib⁹ scribem⁹: Eq̄b⁹ maior societas dz eē nobis cū phis q̄z cū poetis: ñ ergo nulla cū poetis. Et tñ alio loco dicit de generationibus deorū magis ad poetas q̄z ad physicos fuisse ppl'os iclinatos. Hic enīz dixit qd fieri debeat: ibi qd fiat Phisicos dixit vtilitatis causa scripsisse: poetas delectationis Ac p hoc ea q̄ a poetis ꝓscripta ppli sequi nō debēt: crimina sūt deorū: que tñ delectant ꝛ populos ꝛ deos. Delectatōis enī cā sicut dicit: scribūt poete ñ vtilitatē: ea tñ scribūt q̄ dij experant: ppli exhibeāt. Ca. VII.

c Euocāt igitad theologiā r ciuilē theologia fabulosa: theatrica: scēica idignitatis ꝛ turpitudinis plena. Et hec

a theologia nāli Et ita in hac auctoritate varronis tangitur illud quod deberet fieri. Aliud vero dictuz varronis exprimit illud quod ē factum. quia licet theologia ciuil' magis deberet cōuiēre cū nāli q̄z fabulosa seu poetica. tamē q̄ poete cā ōlectatōis scribebant ēt delectabilia iō ppl's fuit magis icliat⁹ ad poetas q̄z ad phisicos. ℔ é nāles. i. nālia scribētes. Et sic dic aug⁹. i retractate poete talia scripserūt q̄lia dy volebāt scribi ꝛ a populo exhiberi tā in moribus q̄z ēt in theatro. vt alias li. z. dictū fuit.

Ca. VII.

c Euocāt igit ꝛc. In hoc capitulo ostēdit beat⁹ aug⁹. quō iste due theologie videlz ciuil' ꝛ poetica se hūt adinuicez. ꝛ primo probat i hoc capitulo duo. nam primo probat q̄ theologia ciuil' non distinguit a poetica sicut omnio disparata. Secūdo ibi. epulones ꝛc. ostendit q̄ ciuilis nō sit honestior q̄z poetica. Circa p̄mum vero duo facit quia primo concludit ex dictis in precedēti capitulo q̄ theologia fabulosa reuocatur ad ciuilē tā q̄z cōueiens. vt pz ex immediate dictis ꝛ allegatis.

Uocat autem theologiam poeticam. que scilicet dicitur poetica ab eius auctoribus. fabulosam. quia fabulosis traditur. ⁊ theatricam. quia in theatro extra scenam. i. domum culam poetarum actitabantur a mimis. ⁊ scenicam quia i scena a poetis recitabatur ⁊ canebat. Secundo ibi ⁊ hec tota. ostendit q̄ theologia fabulosa sit quedam pars theologie ciuilis ⁊ non sicut pars quedam a toto abscisa ⁊ vix toti adherens. sed sicut ps que suo toti optime congruit. ⁊ hoc probat. quia tales sunt effigies deorum i templis quales describuntur a poetis vt patet discurrendo. Constat aut̄ q̄ dy templorū ⁊ quos sacerdotes ⁊ popul⁹ colunt pertinent ad theologiam ciuilem. ⁊ ita videtur manifeste q̄ theologia ciuilis quo ad deos non distinguitur a fabulosa immo cōuēit cum ea. sicut totum cum parte. quia ciuilis habet duas partes idest duos modos colendi deos eosdem. quorum vnus est in templis ⁊ pertinet ad sacerdotes. ⁊ alter i theatro ⁊ pertinet ad poetas. ⁊ etiam est pars theologie ciuilis ex alia causa. quia scilicet theologia ciuilis multo plures deos habet q̄ fabulosa. sed tamē nullum habet fabulosa quem non habeat ciuilis.

tota que merito culpanda ⁊ respuenda iudicatur: pars huius est que colenda ⁊ obseruanda censetur: nō sane pars i congrua sicut ostendere instituit: ⁊ que ab vniuerso corpore aliena impotune illi connexa atq̄ suspensa sit: sed omnino cōsona ⁊ tanq̄ eiusdez corporis membrum cōuenientissime copulata. Quid enim aliud ostendunt illa simulachra: forme: etates: sexus: habitus deorum: Nunquid barbatum iouem: imberbem mercurium poete habent: pōtifices non habent: Nūquid papo mimi: non etiam sacerdotes enormia pudenda fecerunt: An aliter stat adorādus in locis sacris: q̄ procedit ridēdus in theatris: a Nā saturn⁹ senex: apōllo ephebus: ita persone sunt histrionū vt non sint statue delubrorum: Cur forculus qui foribus preest ⁊ limentinus qui limini: dū sē masculi: atq̄ inter hos cardea femina est que cardinem fuat: Nonne ista in rerum diuinarū libris reperiuntur: que graues poete suis carminibus indigna b duxerunt: Nunquid diāna theatrica pōtat arma ⁊ vrbana simpliciter virgo ē: Nūnquid scenicus apollo citharista est: ⁊ ab hac arte delphicus vacat: Sz hec honestiora sunt in comparatione turpiorū. Quid de ipso ioue senserunt: qui eius nutricē in capitolio posuerunt: Nōne c attestati sunt euemero: qui oēs tales deos non fabulosa garrulitate sed historica diligētia homines fuisse mortales q̄ cōscripsit: Epulones etiam deos parasitos iouis ad eius mensā qui constituerunt: quid aliud q̄ mimica sacra esse voluerunt: Nā parasitos ionis ad eius conuiuium adhibitos: si mimus diuisset: risum vtiq̄ quesisse videretur. Varro dixit. Non cum irrideret deos: sed cum commendaret hoc dixit: diuinarum non humanarum rerū libri hoc eis scripsisse testantur. Nec vbi ludos scenicos exponebat: ⁊ vbi capitolina iura pandebat. Benigna talibus vincitur ⁊ fatet: sicut forma humana deos fecerūt: ita eos delectari hūanis voluptatibus credidisse. Non eni ⁊ maligni spiritus suo negocio defuerunt: vt has noxias opiniones humanarum mentium

a Apollo ephebus. Ephebus dicitur lucidus ⁊ totus pulcher. ⁊ sic fingebatur simulachrum apollinis. idest solis. ideo autem sic pingitur fm isidorum. quia sol quotidie oritur ⁊ noua luce nascitur.

b Nunquid diana theatrica portat arma ⁊ vrbana simpliciter virgo est: dianam theatricam vocat dianam que in theatro colebatur more poetico que fuit dea venatorū ⁊ ideo pingebatur cum arcu ⁊ sagitta ⁊ est eadem cum luna. ideo autem pingebatur cum arcu ⁊ sagittis. quia radios ex se luna emittit vt patet per isidorum libro octauo etymologiarum. Urbanam deam vocat ciuilem que in templo colebatur. que etiam fingebatur cum armis ⁊ nō simpliciter vt virgo. idest non solum vt vna virgo simplex. i. mitis ⁊ mansueta ⁊ composita vt virginē decet esse

c Nunquid scenicus apollo citharista est ⁊ ab hac arte delphicus vacat ⁊c. vult dicere q̄ apollo scenicus idest q̄ in scena colitur fingitur eodem modo tenens citharam sicut apollo delphicus idest sicut apollo apud delphos in templo suo tenet. vbi tamen fuit precipuum templum. Ideo vero cum citharam fingitur. quia fm isidorum lib. 5. etymologiarum apollo primus citharam fuerit.

d Quid de ipso ioue ⁊c. hic ostēdit augustinus ex quadam dea scilicet nutrice iouis quam posuerunt in capitolio quidam romani. quia ipsi confitebantur i facto iouem fuisse hominem ⁊ per consequens multomagis alios deos. cum iupiter sit summus eorum. Istud aut̄ factum non fuit poetarum. sz ciuium. ⁊ pertinet ad theologiam ciuilem. Nutrix vero iouis fm remigiū super marcum fingit vesta terrestris. q̄ ignis terrestris nutrit ignem celestez. Ouidius vero libro quinto. ō fastis. dicit nutricem iouis fuisse capram bamalthea cuius lacte nutriebat iupiter. quē nabamalthea in silua absconderat ne a saturno filios suos deuorāte iupiter interfectus fuisset. ⁊ dedit sibi lac capre sue quam postmodum iupiter ad celos transtulit ⁊ lucet i celo tam signum quod vocatur capricornus.

e Nonne attestati sūt euemero. i. tali auctori ⁊ scriptori greco de quo facit beatus augustinus mētionē infra li. 7. ca. 26. f Epulōes ēt ⁊c. B oñdit aug⁹. q̄ ciuil' theologia ēt q̄tū ad illā ptē q̄ ad tēpla ⁊ sacerdotes ptinet. nō ē honestior nec decētior q̄ fabulosa. ⁊ p̄ pbat B ex ritu tm̄ ⁊ cā colēdi deos i tēplis. scdo pbat idē ex cōditōe sacerdotū p q̄s colūt i tēplo ibi. Eosdē tū boues ⁊c. p̄ oñdit ppositus suū ex his q̄ patēt. scdo oñdit q̄ male iz sētire de hys que latēt ibi. Quid ō sacris ⁊c. p̄mus pbat triplr. p̄ ex colendi mō. scdo ex cā ibi. vñ ēt illō. tertio ex loco ibi. Sacra sē in nonis ⁊c. Quātū ad p̄m sciēdū q̄ sīc. 3. li. 3. ca. 17. cū ō lecti

sternys deoꝝ agere. dictū fuit q̄ cōsueuerūt romāi i honorē deoꝝ ipos quasi adepulas ⁊ conuiuia iuitare. ⁊ ppter ꝟ lectos sternere quibus oy recumberent. tangit vero hic augustinus q̄ in conuiuio iouis posuerunt sacerdotes parasitos idest paratos ad mensā iouis quos parasitos deis faciebant epulones. idest quasi simul epulantes cū ioue. vel augustinus cōtēptibiliter de eis loq̄ns vocat eos epulones. i. voraces ⁊ glutōes sicᵗ alias supra deos epulones ⁊ beluones vocat. Dicit ergo augustinus hic q̄ modꝰ colēdi qui fuit i templo non differt a cultu mimico quo solēt mimi i theatro deos effigiare. ⁊ tūc iste modꝰ colēdi fuit a varrone approbatus.

a Unde etiā illud est q̄ herculis ⁊c. hic ostendit augustinꝰ. q̄ in causa deos colendi nō est maioꝛ hōestas theologie ciuilis ꝙ fabulose. ⁊ ꝟ p̄bat per quandā meretricē quaꝫ romani deaꝫ fecerunt. qꝛ pplm romanum scripsit heredē suū. de qua meretrice dict̄ ē supra. vel sositran ista de qua fit ꝟ mētio fuit vna alia ⁊ sic coluerᵗ deas meretrices.

Narratōeꝫ vo q̄ hic recitatur ab augustio de edituo. i. custode et tutoꝛe edis herculis. qui decys duabꝰ manibus iussit fortunam manꝰ vniꝰ attribuens sibi ⁊ fortunā alteriꝰ herculi. ⁊ de dicta meretrice ponit etiaꝫ macrobius de saturnalibus libꝛo primo. ⁊ addit q̄ hoc contigit tempoꝛe anci qui fuit quartus rex romanoꝝ et q̄ mere trix illa fuit sepulta in loco celeberrimo ciuitatis. ⁊ quod constitutum fuit q̄ sacrificium per flaminem

ludificatione firmarent. Unde a etiam illud est q̄ herculis editus: occiosus atq̄ feriatus lusit thesseris secum vtraq̄ manu alternante in vna cōstituēs herculem: in altera seipsum: sub ea conditione vt si ipse vicisset: de stipe templi sibi cenam pararet amicāq̄ conduceret: Si autē victoria herculis fieret: hoc idē de pecunia sua voluptati herculis exhiberet: ⁊ deinde cum a se ipso tanq̄ ab hercule victus esset debitam cenaꝫ ⁊ nobilissimā meretricem laurentinam deo herculi dedit. At illa cum dormiuisset in templo vidit in somnis herculem sibi esse cōmixtuꝫ sibiq̄ dixisse: q̄ inde discedens cui primum iuueni obuia fieret apud illum esset inuentura mercedem: quam sibi credere deberet ab hercule persolutam. Ac sic abeunti cum primus iuuenū ditissimus tarutius occurisset eamq̄ dilectam secum diutius habuisset: illa herede relicta defuncta est. Que amplissimam adepta pecuniam ne diuie mercedi videretur ingrata: quod acceptissimum putauit esse numinibus: populum romanuꝫ etiam ipsa scripsit heredem: atq̄ illa non comparente inuentum est testamentum: quibus meritis eam ferunt etiam honoꝛes meruisse diuinos. Hec si poete fingerent: si mimi agerent: ad fabulosam theologiam dicerentur proculdubio pertinere: ⁊ a ciuilis theologie dignitate separanda iudicarentur. Cum vero hec dedecoꝛa non poetarum ꝟ populoꝝ: non mimoꝝ ꝟ sacroꝝ: non theatroꝝ sed temploꝝ: idest non fabulose sed ciuilis theologie ⁊ a tanto auctoꝛe produntur: nō frustra histriones ludicris artibus fingūt deoꝝ que tanta est turpitudinem: sed plane frustra sacerdotes velut sacris ritibus conant fingere deoꝝ qua nulla ē bo- b nestatem. Sacra sūt iunōis: ⁊ hec in eius dilecta insula samo celebꝛantur vbi nuptum data est ioui. Sacra sunt cereris: vbi a plutone rapta proserpina quꝛitur. Sacra sunt veneris: vbi amatus eius adōis aprino dente extinctus iuuenis formosissimus plangitur. Sacra sunt matris deoꝝ vbi atys pulcher adolescens ab ea dilectus ⁊ muliebꝛi zelo abscisus: etiam hominum abscisoꝝ quos galos vocant infelicitate deploꝛatur. Hec cum deformioꝛa sint omni scenica feditate: quid est q̄ fabulosa de dijs figmēta poetarum ad theatrum videlicet pertinentia velut secernere nitunᵗ a ciuili theologia: quam pertinere ad vrbem volunt: quasi ab honestis ⁊ dignis indigna ⁊ turpia? Itaq̄ potius est vnde gratie debeantur histrionibus qui oculis hominum pepercerunt nec omnia spectacul nudauerunt: que sacraꝝ edi-

b Sacra sunt iunonis. Hic ostendit beatus augustinus ex locis in quibus celebꝛabantur potissime sacra deoꝝ q̄ nō maioꝛ honestas erat i theologia ciuili ꝙ fabulosa. nā ibi potissie celebꝛabantur sacra deoꝝ vbi poete fingunt. aut forte historice ⁊ vere narrāᵗ turpitudines deoꝝ commissas. Sic sacra iunonis in samo insula potissime celebꝛabantur. vbi ipsa ioui desponsata fuit. fratri scilꝫ suo. Et sicut sacra cereris celebꝛabantur potissime vbi filia eius proserpina que dicitur dea inferni rapta fuit a plutone deo inferni. quaꝫ ceres ibi raptam filiam quesiuit. ⁊ cultoꝛes cereꝛis in memoꝛiā illius facti ibi q̄ᵗ eam. Fuit autem locus iste in sicilia ꝑm ouidiuꝫ libꝛo quarto. de fastis. vbi narrat fabulam de raptu proserpine. Itez sacra veneris colunᵗ a sacerdotibus vbi adō velado nis eius amasius fingitur fuisse interfectus ab apꝛo. ⁊ singulis annis plangitur a sacerdotibus ⁊ cultoꝛibus veneris. de quo fabulaꝫ fingit ouidius libꝛo decimo. metha moꝛphoseos vbi dicitur q̄ venus istituit eius anniuersarium celebꝛari cū luctu. de isto luctu dicitur eccebielis octauo. Ecce ibi mulieres plangentes adonidem. Dicit autē hieronymꝰ. q̄ ꝟ fabulas adōis fuit inuēis pulcherrimꝰ amasiꝰ a veneꝛis. q̄ ꝑ

occisus est in mense iulio. deinde reuixerat vt narratur. cuius anniuersariā celebrabant solēnitatem in qua plangitur a mulieribus quasi mortuus. ⁊ postea reuiuiscens canitur atq; laudatur. Item sacra matris deum idest deoꝝ que berecyntbia vel cybeles appellatur precipue celebrabantur. vbi atys iuuenis pulcherrimus fingitur ab ea cā stratus. In cuiꝰ facti memoriaz etiā sacerdotes cybelis qui ⁊ galli dicūtur plangūt atyn castratum sua propria infelicitate. qa ēt veraciter ⁊ realiter i tēplis castrant seipsos vt factum illud expressius repsentent. De illis vo gallis ⁊ cybeles zelo muliebri atyn castrāte diximus supra libro secūdo. ca. 4.

a Quid ō sacris ⁊c. H oñdit augustinꝰ qꝺ presumenduz ē multo turpiora fieri in occultis. ex quo taz turpia celebrabant publice. Et innuit augusti. q̄z turpissima fiebant per ꝺictos sacerdotes matris deoꝝ quos hic vocat abscisos ⁊ molles.

b Loscē tamē bolet ⁊c. Vic oñdit ex qualitate sacerdotum qꝺ nulla honestas fit vel fuit in cultu deoꝝ ex quo p tā fedos ⁊ ihonestos sacerdotes g sunt etiam scenicis ihonestiozes sacra celebrabantur. ⁊ tñ scenici sunt infames quos pp nimiaz turpitudinem histriones scenici in suā societatez non admitterent. quia licet histriones emulationem quam galli realiter faciūt i theatris fingant signis quibusdam. nō tñ eā realiter faciunt sed eā horrent. Vocat aūt hic aliqꝰ. ob scenitatē theatri temelicā. a muſicis scenicis g organis et lyris ⁊ citharis ſm isidorū li. 18. etymologiaꝝ pcinebant in theatro dum agebantur ludi scenici qui dicti fūt temelici eo qꝺ stantes sup pulperū qꝺ temele vacabaṫ cātabāt. vnde temelici inter officiales scenicos ponuntur.

c Teni habēt isti ⁊c. In hoc capitulo beatus augustinus arguit contra illos q̄ ea que in bonoꝛē deorum dicunt fieri ad repmendū quasdā ratones nāles vt sic excusēt ea q̄ exhibēt dys ſm theologiā ciuilē ⁊ arguit contra istā excusatōez quadruplr. Primo qz ñ ē ad ꝓpositū. nā H de theologia agit ñ āt physiologia. i. de rōe dei nō nature alteriꝰ. s. q̄z dei. Secūdo ibi. si āt interptatiōis ⁊c. arguit ꝺ eā qz ex ipa interptatōe rōnis nālis quā faciūt se quit ꝓpositum. nā dicunt qꝺ mr deoꝝ ē terra ex q̄ segt qꝺ dy geniti sunt terrestres. Tertio ibi verūtī quoquo modo ⁊c. arguit ꝺ eā qz q̄dā fūt i cultu deoruz q̄ fūt ꝓtra naturā sicut fūt abscisi ⁊ molles de quib⁹ dictū ē in precedenti capi. muliebria patiebāt. idest masculi se supposuerunt. Quarto ibi. deinde si isia ⁊c. arguit contra eaz qz eodē modo. quo excusāt theologiaz ciuilem posset excusari theologia fabulosa. ⁊ facit hic duo. qz primo probat per exēplum de saturno filios deuozāte vt fingitur a poetis. qꝺ theologia poetica posset excusari per interꝓtationes rationū naturaliū sicut ⁊ theologia ciuilis. ⁊ tñ nō obstāntibus hmōi interptationib⁹ reprobaṫ Confirmat autem interpretationem de saturno per varronem. Est autem hic sciendū qꝺ oi poetice fabule subest aliqꝺ vitatis ſm intētionē poete fabulā fingentis. vñ ſm

a um parietib⁹ occulūtur. Quid de sacris eorum boni sentiēdū ē que tenebris operiunṫ: cuz tā sint detestabilia que proferunṫ in lucem? Et certe quid in occulto agant: per abscisos ⁊ molles b ipsi viderint. Eosdē tamen hominēs infelicit ac turpit enervatos atq; corruptos minime occultare potuerūt. Persuadeāt cui possunt se aliquid sanctuz p tales agere boies: quos iter sācta sua nūerari atq; versari negare non possunt. Nescim⁹ qd agāt: sed scim⁹ p quales agant. Nouim⁹ autē que agāt i scena: que nunq̄z vel i choro meretricuz vbi nemo abscisus aut mollis intrauit: ⁊ tñ etiā ipa turpes ⁊ infames agunt: neq; enīz ab honestis agi debuerunt. Que sunt ergo illa sacra quibus agēdis tales elegit sāctitas: quales nec timelica i se admittit obscenitas? Ca. VIII

c a Tenim habēt isti physiologicas quasdam ficūt aiūt: idest naturaliū rationū interptatiōes. Quasi vero nos in hac disputatiōe physiologiā queram⁹ ⁊ non theologiā idest rationem non nature esse ħ ōi. Quānis enim qui verus deus ē nō opinione sed natura sit de⁹: nō tamen omnis natura de⁹ ē: qz ⁊ hominis ⁊ pecoris ⁊ arboris ⁊ lapidis vtiq; natura est quoꝝ nihil est deus. Si aūt interpretationis huius quando agaṫ ō sacris matris deorum: caput ē certe qꝺ mater deorum est tra: quid vltra querimus? quid cetera persecutamur? Quid enī dētius suffragatur eis qui dicūt omnes istos deos homines fuisse? Sic enim sunt terrigene: si cur terra eis mater est. In vera autem theologia opus dei est terra non mater. Verūtī quoquo mō sacra eiꝰ interꝓtent ⁊ referāt ad rerū naturam: viros muliebria pati nō ē secūdū nām ħ ꝓtra nāz. Vic morbꝰ: hoc crimē: H ōdecꝰ habet iter illa sacra ꝓfessionem: qō in vitiosis hominū morib⁹ vir hz iter tormēta cōfessionē. Deinde si ista sacra q̄ scenicis turpitudinib⁹ cōuincunṫ eē fedioza: hic excusāt atq; purgantur qꝺ habēt interptatōes suas quib⁹ ostendaṫ rerū significare naturā: cur nō etiam poetica filr excusēt atq; purgētur? Multa. n. ⁊ ipsi ad eūdem modū interꝓtati sūt: vsq; adeo vt qō ab eis imanissimū ⁊ ifādissimū dr: saturnū filios deuozasse: ita nōnulli interptēt qꝺ longinguas tpis q̄ saturni noie significatur: qcqd gignit ipa cōsumat. Vl sic idē opiaṫ varro: qꝺ ptineat saturn⁹ ad semina q̄ i tra ō q̄ oriūt iteꝝ recidūt. Itēq; alij alio mō ⁊ filr cetera. Et tñ theologia fabulosa dr: ⁊ cū oib⁹ huius cemōi interptatōib⁹ suis reꝓbēdi tur: abiicit: iꝓbaṫ: nec solū a nāli q̄ phoꝝ ē: verūetiā ab ista cuiuli ō q̄ agim⁹ q̄ adv⁹bes ppl⁹ qꝺ ptiere asserit: eo qꝺ de dijs

ysidorū libro. 8. ethimologiaꝝ. officiū poetaꝝ est veritatē ipsam sub quibusdā tegumētis enarrare. vnde alique fabule habēt expositionem phisicā. alique historicā ⁊ aliq̄ moralē. Expositio vero fabule de saturno filios deuorāte quā hic ponit augustin⁹. est expositio phisica. habet ⁊ aliā expositionē historicā. qz scz saturn⁹ rex crete pater iouis i veritate fuit erga filios suos multū crudelis Deinde ibi.

a Eo nimirū cōsilio ⁊c. assignat causā quare prudentes viri sicut varro ⁊ alij poetic' theologiaz reprobauerūt ⁊ nō ciuilē. ⁊ dicē q̄ ió ciuilem nō reprobant exp̄sse. qz nō audebāt ⁊ ió reprobāt eā i suo silī. reprobādo. s. poeticaz q̄ filis ē alteri. naz et ābe vocāt fabulose ⁊ ābe ciuilē. nā ludi scenici quoꝝ tota substantia consistit in fabulis recitandis. cantādis ⁊ actitandis in cultu deoꝝ ciuiliū exhibēt.

b Quō igit vite eterne ⁊c. hic cōcludit cōclusionē p̄ncipaliter i tentā videlz q̄ a dys ciuilibus nō est vita eterna magis sperāda q̄ a dys fabulosis. cū sint per oia similes. ⁊ eos ēt fuisse homines alique quādo ipse effigies deoꝝ ostendūt. Ca. IX.

c Quid ipsa numinū officia tā viliter minutatiq̄ cōcisa: propter quō eis dicunt p̄uinscuiusq̄ p̄prio mūere indigna cōfinxerit: merito repudiāda discernit. Eo nimirūm cōsilio: vt q̄m acutissimi boies atq̄ doctissimi a quib⁹ ista conscripta sūt ambas improbādas intelligebāt: ⁊ illā scilicet fabulosaz ⁊ istā ciuilē. Illā vero audebāt improbare: hāc nō audebāt. Illā culpādā proposuerūt: hanc ei⁹ similē cōparādā exposuerūt: nō vt hec p̄e illa tenēda eligeret: sed vt cū illa respuenda itelligeret atq̄ ita sine piculo eorū qui ciuilē theologiā reprehēdere metuebāt: vtraq̄ cōtēpta: ea quā naturalē vocāt apud meliores animos inueniret locuz. Naz ⁊ ciuilis ⁊ fabulosa ambe fabulose sūt: ābeq̄ ciuiles: ambas inueniet fabulosas qui vanitates ⁊ obscenitates ambaruz prudēter ispexerit: ambas ciuiles q ludos scenicos ptinentes ad fabulosaz: in deoꝝ ciuilium festinitatib⁹ ⁊ ritibū diuinis rebus aduerterit. Quōmō igitur vite eterne dāde potestas cuiq̄ deoꝝ istoꝝ tribuitur: quos sua simulachra ⁊ sacra quincūt dīs fabulosis apertissime reprobat esse simillimos formis: etatib⁹: sexu: habitu: iugūs: gñatiōib⁹: ritibus: in quibus omnibus aut boies fuisse intelligūtur: ⁊ p̄o vniuscuiusq̄ vita vel morte sacra eis ⁊ solemnia ꝓstituta: būc errorē insinuantib⁹ firmātibusq̄ demonib⁹: aut certe ex qualibet occasiōe imundissimi spūs fallendis humanis mentib⁹ irrepsisse: Ca. IX.

quod dictum est. secundo hoc concludit q̄ a dys ciuilib⁹ non est vita eterna speranda que est conclusio principalis huius sexti libri. ibi. vnde quia sunt ambe ⁊c. Prima pars diuiditur in tres. qz primo discurrit per officia deoꝝ ostēdens q̄ta sit in ipsis vana superfluitas ⁊ turpitudo. Secūdo ibi. erant adhuc ⁊c. inuehit ex eis contra eos qui theologiam ciuilem theologie fabulose tāq̄ honestiorem preponunt. Et tertio ibi. quam tamē dy. ostendit deorum immundiciam qui immūdicys fabulosis delectantur.

Quantum ad p̄mum tangit diuersa officia deoꝝ propter q̄ sm varronez vt dictum fuit supra libro isto capitulo p̄mo. oportet a singulis diis petere solū ea que suis officys congruunt quorum etiam officia p̄o parte distinguit augustinus supra libro quarto. in diuersis capitulis.

d Ob hoc addunt mulieres attributas ⁊c. vult hic dicere augustinus q̄ in festo bacchi id est liberi patris addebantur mulieres ad celebrandum bachanalia. id est sacra bacchi ⁊ēt vinuz. ⁊ ille mulieres sic inebriebantur vino q̄ videbantur oīno insānire. Ista bacchanalia a senatu postmodum inhibita sūt propter turpitudinem furoris. vt dicit hic augustinus ⁊ libro decimo octauo cap. deciotertio Tam⁹ ⁊ aliā causam narrat tit⁹ liui⁹ de bello macedonico. li. 8. di

q Quid ipa numinum ⁊c. In hoc capitulo ostendit augustinus ex officys deoꝝ ciuilium q̄ ñ sit minō turpitudo theologie ciuilis q̄ fabulose ⁊ scenice. sed potiꝰ maior. Et facit in 5 capitulo duo. qz p̄mo ostendit

q̄ a dys ciuilib⁹ non est vita eterna speranda

Quid ipsa numinū officia tā viliter minutatiq̄ cōcisa: propter quō eis dicunt p̄uinscuiusq̄ p̄prio mūere indigna cōfinxerit: merito repudiāda discernit. Eo nimirūm cōsilio: vt q̄m acutissimi boies atq̄ doctissimi a quib⁹ ista conscripta sūt ambas improbādas intelligebāt: ⁊ illā scilicet fabulosaz ⁊ istā ciuilē. Illā vero audebāt improbare: hāc nō audebāt. Illā culpādā proposuerūt: hanc ei⁹ similē cōparādā exposuerūt: nō vt hec p̄e illa tenēda eligeret: sed vt cū illa respuenda itelligeret atq̄ ita sine piculo eorū qui ciuilē theologiā reprehēdere metuebāt: vtraq̄ cōtēpta: ea quā naturalē vocāt apud meliores animos inueniret locuz. Naz ⁊ ciuilis ⁊ fabulosa ambe fabulose sūt: ābeq̄ ciuiles: ambas inueniet fabulosas qui vanitates ⁊ obscenitates ambaruz prudēter ispexerit: ambas ciuiles q ludos scenicos ptinentes ad fabulosaz: in deoꝝ ciuilium festinitatib⁹ ⁊ ritibū diuinis rebus aduerterit. Quōmō igitur vite eterne dāde potestas cuiq̄ deoꝝ istoꝝ tribuitur: quos sua simulachra ⁊ sacra quincūt dīs fabulosis apertissime reprobat esse simillimos formis: etatib⁹: sexu: habitu: iugūs: gñatiōib⁹: ritibus: in quibus omnibus aut boies fuisse intelligūtur: ⁊ p̄o vniuscuiusq̄ vita vel morte sacra eis ⁊ solemnia ꝓstituta: būc errorē insinuantib⁹ firmātibusq̄ demonib⁹: aut certe ex qualibet occasiōe imundissimi spūs fallendis humanis mentib⁹ irrepsisse: Ca. IX.

supplicari oportere: Unde nō quidem omnia sed multa iā diximus. Nonne scurrilitati mimice magisq̄ diuine consonat dignitati: Si duas quisq̄ nutrices adhiberet infanti: quarum vna nihil nisi escaz: altera nihil nisi potū daret: sicut isti ad hoc duas adhibuerūt deas: edulicā ⁊ potinam: nempe desipere ⁊ aliquid mimo simile in sua domo agere videretur. Liberum a liberamēto appellare volunt q̄ mares in coeundo per ei⁹ beneficium emissis seminib⁹ liberentur: hoc idem dicunt i femi nis agere liberā quam etiam venerem putāt: q̄ ⁊ ipas perbibe ant semina emittere: ⁊ ob hoc libero candē virilē corpis ptez in templo poni: femineam libere. Et ōb hoc addūt mulieres attributas libero ⁊ vinū pp libi dinē cōcitādā. Sic bacchanalia sūma celebrāt insania. Ubi varro ipe cōfitetur a bacchantib⁹ talia fieri nō potuisse nisi mēte cō mota. Hec tñ postea displicuerūt senatui sanioꝝ: ⁊ ea iussit auferri. Saltē ꝟ tādē forsitā sensērūt qd imūdi spirit⁹ dū p dīs habentur: in hominū possint mētib⁹. Hec certe nō fierēt in theatris. Ludūt quippe ibi nō furiunt: q̄uis deos bēre q ēt ludis talib⁹ delectētur sīle sit furoris. Quale aūt illud ē q̄ euz religiosuz a superstitioso ea distinctione discernat vt a supsticioso dicat timeri deos: a religioso aūt tm̄ vereri vt parētes: ñ vt hostes timeri: atq̄ oēs ita bonos dicat vt facili⁹ sit eos nocentib⁹ parcere q̄z ledere quēq̄z inocentē. Tñ mulieri fere post ptuz tres

citeni q̄ de gre
cia gdā venerat
q̄ dicebat se vel
le docere nouū
ritū colēdi bac
chū. ḃ aūt ī prin
cipio fecit bac
chanalia ab bo
nestissimis ma
tronis de die ce
lebrari. processu
vero tpis conti
nuatū ē negociū
cū nocte. ⁊ tādē
de nocte fiebat
totū. vñ tūc ce
perūt tā viri q̄
mulieres ī ma
gno numero cō
fluere ad locū
quēdā vbi cele
brabañ festa ⁊
sacra ista. cōmis
saq̄ sūt infinita
facinora virorū
pueroꝝ ac muli
erū. ⁊ven ientes
ad locū q nole
bāt eis assentire
occidebāt ⁊ oc
cultrabāt. tādē
p quādā hispa
niā ācillā cuius
dā matrone ro
manē oñaꝝ su
am illuc fuerat
secuta cui oīspli
cuerunt ea q̄ vi
debat. ⁊ p quen
dā iuvenē cui
ipsa oia reuela
uerat puēit res
ad noticiā cōsul
q diligēti iquisi
tiōe prehībita oēs
reos iuētos q ap
prehēdi poterāt
de assēsu senat⁹
fecit occidi. q̄rū
erāt virorꝝ ac mu
lierū mlta mil ia.
⁊ prohibita ergo
sunt diceps bac
chanalia cele
brari ⁊ ībibitū
ne q̄s nouū ritū
absq̄ senat⁹ assē
su ī vrbē introdu
ceret. De isto ēt
fac valeri⁹ mēti
onē li. 6. ca. 3. sic
dicēs. spurio po
sthumo albino.
⁊ quinto marcio
philippo cōsuli

deos custodes cōmemorat ad
a hiberi ne siluān⁹ de⁹ p noctē in
grediañ ⁊ vexet: eorūq̄ custodū
significādoꝝ cā tres hoies cir
cuire limia dom⁹: ⁊ i prio limē
securi ferire: postea pilo: tertio
deuerrere scopis: vt his datis
culture signis: de⁹ siluan⁹ prohi
beañ intrare: q̄ neq̄ arboꝝes ce
dunē ac putanē sine ferro: neq̄
farꝫficiē sine pilo: neq̄ fruges
coacernanē sine scopis. Ab his
aūt trib⁹ reb⁹ tres nūcupatos de
os: itercidonē a securis itercisi
one: pilūnū a pilo: deuerrā a sco
pis: qb⁹ dūs custodib⁹ ptra vim
dei siluani feta cōseruareñ. Ita
cōtra dei nocētis senitiā nō vale
ret custodia bonoꝝ nisi plures
ēent aduersus vnū: eiq̄ aspero
horrēdo: inculto vt pore silue
stri signis culture tanq̄ ptrarijs
repugnarēt. Jsta ne ē inocētia
deoꝝ: ista ꝓcordia? Deccine st
numia salubria vrbiū: magis ri
dēda q̄ ludibria theatroꝝ? Cū
mas ⁊ femia cōiūgunē adhibeñ
de⁹ iūgatin⁹: sit hoc ferēdū. Sz
domū ē ducēda q̄ nubit: adhibe
tur de⁹ domidne⁹. Ut in domo
sit: adhibeñ dea domitā. Ut ma
neat cū viro: addiñ dea māturna.
Quid vlt q̄rit. Parcañ būane
verecūdie: pagat cetera cēcupi
scētia carnis ⁊ sāguinis ꝑcura
to secreto pudoris. Quid iple
tur cubiculū turba numinū: q̄n
⁊ paranymphi inde discedunt?
Et ad hoc iplēñ nōvt eoꝝ p̄sen
tia cogitata maior sit cura pudi
citie: sed vt femine sexu infirme
nouitate pauide: illis cooperan
tib⁹ sine vlla difficultate virgini
tas auferañ. Adest eni dea virgi
nēsis ⁊ de⁹ paꝛ subig⁹: ⁊ dea ma
ter p̄ma: ⁊ dea ptunda ⁊ ven⁹ ⁊
priap⁹. Quid ē hoc? Sed oīno
labor ātē in illo ope vix ab dūs
adiuuari oportebat: nō sufficie
bat aliqs vnus aut aliqua vna:
Nūquid ven⁹ sola paꝛ esset q̄ ob

hoc etiā dicitur nūcupata: q̄ si
ne ei⁹ vi femina virgo esse nō de
sinat? Sibylla ē frōs ī boīb⁹ que
nō ē ī numinib⁹: nōne cū credit
cōiungi tot deos vtriusq̄ sex⁹
eē p̄tes: ⁊ huic operi īstantes
ita pudore afficiuntur: vt ⁊ ille
minus moueatur: ⁊ illa plus re
lucretur. Et certe si adest virgi
nensis dea: vt virgini zona sol
uatur: si adest de⁹ subigus vt vi
ro subigatur: si adest dea p̄ma
vt subacta ne se cōmoueat com
p̄matur: dea ptunda ibi quid
faciet? Erubescat: cat foꝛas:
agat aliquid ⁊ maritus. Valde
inhonestum ēt quod vocatur
b illa: implēat q̄sq̄ nisi ille. Sed
forte ideo toleratur: quia dea di
citur eē non deus. Nam si ma
sculus crederetur: ⁊ pertudis
vocaretur: magis cōtra eū pro
vroꝛis pudicitia posceret mari
tus auxilium: q̄ fera contra sil
uanum. Sed quid hoc dicam
c cum ibi sit ⁊ priapūs nimi⁹ ma
sculus: super cuius immanissi
mum ⁊ turpissimum fascinum
sedere nouа nupta inbebañ mo
re honestissimo ⁊ religiosissimo
matronarum? Eant adhuc ⁊ ci
nilem theologiam a theologia
fabulosa: vrbes a theatris: tem
pla a scenis: sacra pontificum a
carminibus poetarum: velut
res honestas a turpibus: vera
ces a fallacibus: graues a leui
bus: seriaꝫ a ludicris: appeten
das a respuendis: qua possunt
quasi conanē subtilitate decer
nere. Intelligimus quid agant
Illam theatricam ⁊ fabulosaz
theologiam ab ista ciuili pen
dere nouerunt: ⁊ ei de carmini
bus poetaꝝ tanq̄ ō speculo re
sultare: ⁊ ideo ista exposita quā
damnare nō audent: illā ei⁹ ima
ginem liberi⁹ arguūt ⁊ reprehē
dūt: vt q̄ agnoscunt qd velint ⁊
hāc ipsā faciem cui⁹ illa imago
est detestenē: quā tñ ipsi dūj tā

b⁹ mādauit sen
atus vt ō bis q̄ sa
cri bacchanaliū
icestet se fuerāt
iquirerēt. a q̄b⁹
cū multe cēnt i
uente. in oēs ani
maduertūt. late
q̄ patēs oppro
briꝫ diffoꝛmitas
supplicij seuer
tate dempta est
a Ne siluan⁹ de
us rē. a grecis di
ct⁹ ē pan. q̄ de⁹ ī
cub⁹ dicit. de ci
log. aug⁹. infra
li. 15. ca. 23. Jste
āt q̄ ē deus sil
uester iō q̄si bo
rēs agricultuꝝ
trib⁹ signis agri
culture fugaī.
quoꝝ vnū signū
ptiet ad icisiōez
arboꝝ q̄ pcedit
nēcio cultura lo
ci nemoꝛosi. se
cūdū ptinet ad
ꝓfectionē fruc
tuū ad coacer
uatiōez frugū.
Jstis trib⁹ signif
tres dy iuitāt. q
mulierē p⁹ p̄mꝫ
defēdāt. Et p. i.
tētio augu. Tū
isidoꝛ dicit q⁹ fil
uan⁹ vel pā ē de
rusticoꝝ quē fi
gūt ex vniuersa
li spē elemētoꝝ.
bz eni cornua in
similitudinē ra
dioꝝ solis ⁊ lōe
distictā macerū
lis bz pelles pp
celi fidera. rubꝫ
ei⁹ facies ad sil
uestrē similitudinē etheris.
fistulā septē ca
lamoꝝ q̄ sūt
pp armoniā celi
ī q̄ sūt septē toni
⁊ septē discrimi
na vocuꝫ. villo
sus ē. ps ei⁹ infe
rioꝛ feda est. cap
nas vngulas bz.
Nota vō deoꝝ
alioꝝ q̄ ḃ ponit
omnia ferē ex
ponit per officia
ad que deputan
tur. excepta dea

ptunda que preest motui viri dū ē in cōitu. Et ideo dicit aug⁹. valde inhonestum est. vt qō vocaf illa sez ptūda .i. officium a quo illa denominaf. dicit .n. a pertūdēdo.

b Impleat quisqz. nisi ille maritus scilicet.

c Priapus nimius masculus. dicit enim nimius masculus propter nimiam magnitudinē mēbri virilis. qō fascinū ꝑ aug⁹. appellat. sic dictus qz cū eēt priap⁹ sine brachiis illō mēbrū fascis involutū erat. sed t ipse priap⁹ ꝑm hugni. fascinum appellaf. g t sacra scriptura beelphegoz noiaf. fingitur de⁹ hoz torum.

a Unde etiam cultores tc. ō ꝑ dictum fuit supra libro. 4. ca. 26. vbi habetur q⁹ dy extorserf sibi ludos scenicos celebrari.

b Utrum habeat t alias tc. hoc pro tanto dicit. quia preter ea q̄ scripta erāt t ea que i theatris exhibebāf publice fuerunt q̄dā alia occulta his peiora q̄ sacerdotes faciebant ex cōsuetudine poti⁹qz pp scripturā aliquam

c Unde qz sūt ambe. tc. hic cōcludit cōclusionē principaliter intentā ex pr⁹ declaratis. secūdo magis declarat ex dictis varrōis ibi. deniqz t ipe. vbi faf duo. qz primo ponit dcā varronis distinguētis inter deos qui ptinent ad ipsuz hoiem. t deos ptinētes ad ea que sunt hominis. Scō ibi. go ergo tc. cōcludit mētez varronis ō theologia fabulosa t civili aliam fuisse q̄z eius verba

q̄z in codē speculo se intuentes ita diligūt: vt qui qualesqz sint in vtraqz meli⁹ videanf. Unde a etiāz cultores suos terribilibus imperijs cōpulerūt: vt immunditiaz theologie fabulose sibi vicarent: in suis solēnitatib⁹ ponerent: in reb⁹ diuinis haberēt: atqz ita t seipsos immundissimos spiritus manifestius esse docuerunt: t huius vrbane theologie velut electe t ꝓbate illam theatricam abiectam atqz reprobatā: membrū partēqz fecerūt: vt cum sit vniuersa turpis t fallax atqz in se cōtineat cōmenticios deos vna pars ei⁹ sit in litteris sacerdotū: altera in carminib⁹ b poetarū. Utrū habeat t alias partes: alia questio est. Nūc ꝑpter diuisionē varronis t vrbanā t theatricā theologiā ad vnā ciuilē pertinere satis vt opinor c oñdi. Unde qā sūt ambe similitudinis: absurditaf: idignitatis: falsitatis: absit a viris religiosis vt siue ab hac: siue ab illa vita speretur eterna. Deniqz t ipse varro cōmemorare t enumerare deos cepit a conceptione hominis: quoz̄ numeros extorsus est a iano: eāqz seriez perduxit vsqz ad decrepiti hominis mortem: t deos ad ipsū hominez pertinentes clausit ad neniam deam que i funeribus senū cantaf. Deinde cepit deos alios ostendere: qui pertinerēt nō ad ipsuz hominem: sed ad ea q̄ sunt hominis: sicuti est vict⁹ atqz vestitus t quecunqz alia que huic vite sunt necessaria: ostendens i omnibus quid sit cuiusqz munus: t ꝓpter quid cuiqz debeat supplicari: in qua vniuersa diligentia nullos demonstrauit vel nominauit dōs: a quibus vita eterna poscenda sit: ꝑpter quam vnā ꝓprie nos christiani sumus. Quis ergo vsqz adeo tardus sit: vt nō intelligat istū hoiez ciuilē theologiā tā diligēt exponēdo t aperiendo eā qz illi fabulose indigne atqz ꝓprose simile demōstrādo: atqz ipsā fabulosam partē esse hui⁹ satis cuidēt docēdo: nō nisi ipsi naturali quā dicit ad pbos pertinere in animis hoiuz moliri locū ea subtilitate vt fabulosā reprehēdat: ciuilē vero reprehēdere quidē nō audeat: sed ꝑdēdo reprehensibilē ostēdat: atqz ita vtraqz iudicio recte intelligētiū reprobata sola naturalis remaneat eligēda. De qua suo loco in adiutorio deveri diligēti⁹ disserēdū est. Ca. X.

d Ibertas sane que huic l defuit ne istam vrbanā theologiā theatrice simillimā aperte sicut illaz reprehendere auderet: anneo senece quē nōnullis indicijs inuenim⁹ apl̄oz̄ nostroz̄ claruisse tpib⁹: nō quidē ex toto verū ex aliqua parte nō defuit. Affuit eni scribenti: viuenti defuit. Nam in eo libro quem contra superstitiones scripsit: multo cupiosi⁹ atqz vehementius reprehendit ipse ciuilem istam t vrbanā theologiam: q̄z varro theatricam atqz fabulosam. Cum enim de simulachris ageret: sacros ingt immortales inuiolabilesqz deos in materia vilissima atqz i mobili dedicant: habitūs illis hominum ferarumqz t pisciū. f Quidā vero mixto sexu diuisis

d l Ibertas sane q̄ huic tc. In hoc ca. prosequit aug⁹. mentē t sniaz senece de theologia ciuili. t facit ꝓ duo. qz primo prefert senecā varrōi. qz expressi⁹ t liberius absqz metu de dys scripsit veritatē q̄z sensit. secūdo vero etiā ipsuz senecā de simulatōe reprehēdit. qz cōtra illud cō scripsit t sensit deos coluit. ibi. sed iste quez pbi. In pria parte tria facit: qz ꝑmo ostendit q̄z libere seneca reprehēdit deos īstitutos. scō q̄z libere reprobat ritus qui colūf t formātur. ibi. de ipsis vero ritibus. tertio vō quō reprobat seneca eorum matrimonia. ibi. et paulopost tc. Fuit etiā seneca tēpore apl̄oz̄ petri t paulivt ex epl̄is q̄ pauli ad senecā t senece ad paulum legunf.

e Habitus illi hominū tc. Dic notanda est fabula quā narrat ouidius libro. t metamorpho 5. deos. t li. 2. de astis. videlicet q⁹ in bello gigātū qui titanes dicti sunt dy fugientes latuerunt sb formis diuersorum animaliuz. sic iupiter sub forma birci vel arietis. t sb hac forma colif in africa in tēplo hamonis. vt pz i hystoria alexādri. tamen colebatur apud romanos i forma hominis. t apollo similiter. Itē phebus. i. apollo latuit sub forma corui. phebe autem. idest diana latuit sb forma cerue. iuno in vacca. venus i pisce. t pp hoc

m

in diuersis locis dy colunt in huiusmodi formis. vnde clemens in itinerario suo. libro. 5. dicit ō egyptys q̄ alij eorum onem aly bircum. aly serpentem. piscem quoq; tanq̄ numina coluerunt. a Quidam vero mixto sexu diuersis corporibus induunt numina. idest fingūt eay trū q̄ sexum habere. ⁊ ēt formāt q̄q; vtrunq; sexū habere Et ideo quando q̄ formāt ea tāq̄ masculos. q̄q; tāq̄ femias. q̄ dicit pp hermaphroditū filium mercury et veneris. vel formant simul duo corpora. scz masculinū ⁊ femininū eiusdē numinis predicti.

a Alter sine animo ⁊c. strato peripateticus fecit deū sine animo.

b Titi tacy aut romuli aut tulli ⁊c. de dys q̄s isti fecerunt qui hic tanguntur dictū fuit supra li. 4. ca. 23.

c Ille inquit viriles sibi partes amputat. scilicz sacerdotes matris deoz. vt supra capitulo. 7. dictuz fuit. Ille lacertos secat. scz vt sanguinē suū extrabat ⁊ ō ipo sacrificiū demoni faciat. q̄ cōsueuerunt ōmnes facere vt pz tertio regū. capitulo. 18. de sacerdotib⁹ baal q̄ se cultris ⁊ lanceolis incidebant.

d Regie libidinis voluptate castrati ⁊c. hic tangit abominabilem consuetudinem regum gentilium qui pueros castrauerūt vt eis imberbibus ⁊ quasi in muliebrem transeūtibus naturam abuterentur. Quam consuetudinem imperator domitianus sustulit. ⁊ tamen dicit q̄ illi eunuchi non castrauerunt seipsos. sed sacerdotes matris deoruz se ipsos ppria mānu castrāt. e Nā cū i sacris egyptys ⁊c. Istū osiriz acceperūt ab egyptys ꝑm lucanum lib. octauo. ⁊ isim vel isidem similiter vt dictum est supra libro. 2. ca. 14. Osiris fuit maritus isidis regine egypti quam egyptij propter multa eius beneficia eis prestita deam fecerunt. dicit autem papias q̄ a titane gigāte fratre suo dilaceratꝰ est quem isis diu quesiuit ⁊ tandem inuentum salutauit. vnde vsq; adhuc sic a populo salutat osiros pius in deuz.

corporibus induūt: numina vocant: que si spū accepto subito occurrerēt monstra haberent. Deinde aliquāto post cū theologiā naturalē predicās: quorū dā phoz sētētias dixisset: opposuit sibi questionē ⁊ ait. Hoc loco dicit aliquis. Credat ergo celū ⁊ terrā deos eē ⁊ supa lunā alios: infra alios: Ego ferā aut platonē: aut peripateticū stratonem: quoruz alter fecit deū sine corpe: alter sine animo: Et ad hoc respondens: quid ergo tandē inquit. Ueriora videtur bstiti tātū: aut romuli: aut tulli hostiliꝰ somnia: Cloacinā tit⁹ tacitus dedicauit deam: picū tyberinūq; romulus: hostiliꝰ pauorē atq; pallorē terrerimos boium affectꝰ: quoruz alter mentis territe motus est: alter corpoꝝ: nec morbus quidē sed color. Hec numina potius credes: ⁊ celo recipies: De ipsis vero ritibus crudeliter turpibꝰ q̄ libere scripsit: Ille inquit: viriles sibi partes amputat: ille lacertos secat. Ubi iratos deos timēt: qui sic propitios mirent: Dy aūt nullo debent coli genere: si ⁊ hoc volunt. Tantus ē perturbate mētis ⁊ sedib⁹ suis pulse furor: vt sic dy placeāt: quēadmoduz ne quidē boies seuiūt terrerimi ⁊ infabulas traditi crudelitat. Tyranni lacerauerūt aliquoz mēbra neminē sua lacerare iusserūt. d Regie libidinis vōluptate castrati sūt quidā ꝯ nemo sibi nec vir esset iubente dño manꝰ intulit. Seipsi in tēplis cōtruncidant vulnerib⁹ suis ac sanguine supplicant. Si cui ituri vacet q̄ faciunt quecq; patiunt: inueniet tā indecora honestis: tā indigna liberis: tā dissimilia sanis: vt nemo fuerit dubitaturꝰ furere eos Si cū pancioribꝰ furerent vtcū q̄ ferēdi essent: nūc saniratis patrocinium insanitiū turba est: Jā illa que in ipso capitolio fieri solere cōmemorat ⁊ intrepide omnino coarguit: quis credat nisi ab irridentibus aut furētibꝰ fieri: Nam cū i sacris egyptijs osirim lugeri pditū: mox autem deinuēto magnū fuisse gaudiū derisisset: cū pditio ciꝰ inuētioq; fingat: doloz tñ ille atq; lericia ab eis qui nihil pdiderūt: nihilq; inuenerūt veracit exprimat. Huic tñ inquit furoi certū tempus est. Tolerabile est semel in anno insanire: in capitolium pueni. Pudebit publicate dēmētie q̄ qō sibi vanus furor attribuit officij: āliꝰ numia deo subijcit: alius horas ioui nunciat: alius lictor est: alius vnctor qui vano motu brachioruz imitat vngētē. Sunt q̄ iunōi ac minerue capillos dispōant: lōge a tēplo nōtm a simulachro stātes: digitos mouent ornātium mō: sē q̄ speculuz teneāt: sē q̄ ad vadimonia sua deos aduocent: sē q̄ libellos offerāt: ⁊ illos causā suā doceant. Doctus archimimus senex iā decrepitꝰ: quotidies clitores eiꝰ singulis ānis cū planctu eū querunt. ⁊ postmodum eo inuento vehemens gaudium ostendūt.

f Alius numia deo subycit ⁊c. hic numerat seneca vanitates ⁊ fatuitates sigrum quoruzdā quas vidit in ritibus coruz quos deos coluerūt. vidit enim vnū subycientez iouti oia alia numina tāq̄ summo ō ⁊ regi ōoz. ⁊ aliū nunciantez sibi horas in signum q̄ sol ⁊ luna ⁊ omnia sidera quibus temporā distinguuntur sibi seruiūt. Alius autem facit se lictorem iouis quasi ostendens se paratuz ad obsequendū Alius fac se vnctorez quasi paratuz ad sibipta cendum. Et eodem modo faciunt signa q̄dam dys alys quib⁹ ostendūt se velle seruire ⁊ placere. Quidā vero signa faciunt quibus ostēdūt se velle bñficia aliqua a dys recipere. sicut qui ad vadimonia sua deos aduocant. ⁊ qui libellos eis offerūt. optant enim in aliqua causa de

g Doctus archimimus. idest mimus principalis. Iste de quo fit hic mentio forte iaz pre senectute nō poterat plus in theatro mimum agere. ⁊ ideo in honorē deoꝝ quibus

orum auxilium. Dicuntur autem vadimonia idem quod vadia. scilicet cautiones vel pignora ⁊ fideiussiones.

seruierat in theatro iam officiuz suuz solus vt poterat exequebatur in capitolio. ⁊ ita fuit de alijs artificibus qui dum in aliquo opere manuali prius seruierant. Et quedaz mulieres credentes se a ioue amari in capitolio quod fuit templum iouis sedebant vt suã presẽtiam ei exhiberẽt. quasi in eorum presentia delectareꝫ. ⁊ possent eũ ad sui amorem allicere.

a Nec iunonis quidẽ ⁊c. hoc p tanto dicit seneca. ga iuno fingitur vxor iouis ⁊ colebatur i capitolio vnde ipa potuit videre qõ mulieres sedebant ibi ad alliciendum ⁊ trahendum animũ mariti sui iouis ad sui amorem. ⁊ ideo iuno merito potuit irasci. ꝑcipue si ipa fuit ita iracũda sicut poete eam describũt. vnde virgili⁹ in libris eneidos fere oibus ei⁹ irã ⁊ tra troianos cõmemorat. Et similiter ouidi⁹ mirabiles ei⁹ vindictas ꝙs celo mariti ei⁹ ionis ducta fecit i diuersis libris recitat Ipse eni seneca in diuersis tragedys suis fabulose recitat.

b Et paulo post ⁊c. hic ostendit qõ seneca reprobat matrimonia deoꝝ q̃rũ aliq̃ celebrabant inter frẽz ⁊ sororẽ. sicut pz de matrimonio iouis ⁊ iunonis ⁊ illõ matrimoniũ nõ videtur pie. i. religiose eis attributum. Similiter bellona q̃ fuit pallas nata de capite iouis dcã bellõa q̃si õa bellorũ cũ marte qui figit filiꝰ iunõis sine patre dicit contraxisse matrimoniũ. sed non ita pie hoc eis attribuitur in toto quia non erant ita propinqui sicut iupiter ⁊ iuno. Et est hic sciẽdum q̃ licet bellona que est idem quod minerua dicatur cum marte contraxisse. tamẽ mineruã posuerũt vginẽ. vt pz per augu. infra li. 18. ca. 12. Similiter neptunus frater iouis ⁊ filius saturni cõtraxit cũ salatia filia.

die i capitolio mimuz agebat: quasi dijs libẽter expectarẽt: quẽ illi hoies deriserant. Omne illic artificũ genꝰ operantiuz dijs immortalibꝰ desidet. Et paulo post. Di tñ inquit etiã si supuacuũ vsum: nõ turpem nec infamẽ deo ꝓmittũt. Sedent quedã in capitolio q̃ se a ioue amari pu-
a tant: nec iũnõis quidẽ: si credere poetis velis: iracundissime respectu terrenꝝ. Hanc libertatez varro nõ habuit: tãtũmõ poeti cã theologiaz reprehendere ausus est: ciuilẽ non ausus est quã iste cõcidit. Sed si verũ attẽdamus: ꝺteriora sũt tẽplaybi hec agunt: q̃z theatra vbi finguntꝝ. Vnde in his sacris ciuilis theologie bas partes potius elegit seneca sapiẽti: vt eas i animi religione nõ habeat: sed in actibꝰ fingat. Ait enim: que oia sapiens seruabit tanq̃z legibꝰ iussa:
b non tanq̃z dijs grata. Et paulo post: quid q̃ matrimonia inquit deoꝝ iungimꝰ: ⁊ ne pie q̃dem fratrũ scilicet ⁊ sororum: Bellonã marti collocamꝰ: vulcano venerẽ: neptuno salatiaz:
c qũosdã tñ celibes relinquimus quasi conditio defecerit: presertim cum quedã vidue sint vt populonia: vel fulgora: ⁊ diua rumina: quibus non miroꝝ petitorẽ defuisse. Omnez istam ignobilem deorum turbam: quã lõgo euo longa superstitio cõgessit: sic inquit adorabimꝰ: vt meminerimus cultum eius magis ad moꝛẽ q̃z ad rem pertinere. Nec legeꝫ ergo ille: nec mos in ciuili theologia id instituerunt quod dijs gratum esset vel ad rem pertineret. Sed iste quem philosophi quasi libeꝝ fecerũt: tamen quia illustris populi romãi senatoꝝ erat: colebat q̃ꝺ repꝛehendebat: agebat q̃ꝺ arguebat: q̃ꝺ culpabat adorabat: quia videlicet magnum aliquid eum philosophia docuerat ne superstitiosus esset in mundo: sed ꝑpter leges ciuium moꝛesq̃z hominum: non quidẽ ageret fingẽtẽ scenicũ in theatro: sed imitaretur in templo: eo dãnabilius quo illa que mẽdaciter agebat sic ageret: vt eum populus veraciter agere existimaret. Scenicꝰ ãt ludẽdo potꝰ delectaret: q̃z fallẽdo ꝺciperet. Ca. XI.

d Ic iter alias ciuil theõ
b logie superstitiones reꝓhẽdit etiã sacramenta iudeoꝝ ⁊ maxime sabbata i. utiliter eos facere affirmãs q̃ per illos singulos septem iterpositos dies: septimã fere partem etatis sue perdant vacãdo: ⁊ multa in tpe vergẽtia nõ agẽdo ledantur. Xpianos tamẽ iaz tunc iudeis inimicissimos i neutram partẽ cõmemoꝛare ausus est: nevel laudaret cõtra sue patrie veterẽ cõsuetudinẽ: vel repbẽderet ⁊ra ꝓpriã foꝛsitan vo
e lũtatẽ. De illis sanẽ iudeis cuz loq̃reꝫ ait. Cuz interim vsq̃z cõ sceleratissime gẽtis cõsuetudo qualuit: vt p omnes iam terras recepta sit: victi victoꝛibꝰ leges dederũt. Mirabatur hoc dicẽs: ⁊ qd diuinitꝰ ageretur ignoraꝛãs. Subiecit plãe sniaz qua significaret quid ꝺ illoꝝ sacramẽtoꝝ ratiõe sẽtiret. Ait eni. Illi tamẽ causas ritꝰ sui nouerũt: ⁊ maioꝛ ps ppli facit q̃ꝺ cur faciat ignoꝛat. Sed ꝺ sacramẽtꝫ iudeoꝝ:

c Quosdam tñ celibes reliquimus. idest castos quasi conditio defecerit idest alter coniuguz nam quedã dee fingũtur vidue sicut populonia ⁊ fulgora. ⁊ diua rumina de quibus dicit seneca q̃ non miratur si es petitoꝝ defuerit. idest qui eas peteret in vxores.

Capꝝm. XI.

d Ic inter
b alias ciuilis theologie superstitiones reprehendit ⁊c. in hoc capitulo ostendit beatus augustinus quid seneca ꝺ cerimonys iudeoꝝ senserit. reprehendit autem ipsa et ꝑcipue sabbata eoꝝ que ⁊ mlti alij deriserũt ignorantes eoꝝ causam.

e Usq̃z eo scelera tissime gentis consuetudo conualuit vt p oẽs iam terras recepta sit scilicet cõsuetudo iudeorum de sabbato seruando. nã iudei q̃ erãt dispsi in gentibꝰ. mltos ad suos ritꝰ attraxerant. in tantum q̃ sicut dicit hic seneca victi victoꝛibus legem dederũt. idest iudei legẽ suam his apud quos fuerũt q̃si captiui cõmunicauerunt vt sm eaz viuerẽt.

vel cur vel quatenus instituta sint auctoritate diuina: ac postmodū a populo dei cui vite erāne mysteriuz reuelatū est tpe quo oportuit eadē auctoritate sublata sint: talias dixim⁹ marime cū aduersus manichęos agerem⁹: t in hoc opere loco oportuniore dicēdum est.

a In hoc loco oportuniore idest infra lib. io. c.5. Capi. XII.

b Unc autē propter tres theologias quas greci dicunt mysticen: physicen: politicen: latine autem dici possunt fabulosa: naturalē: ciuilis: q̄ nec̄ de fabulosa quā t ipsi multoz falsoruq̄ deoruz cultores liberrime reprehēderūt: nec̄ de ciuili cui⁹ illa pars esse cōuincitur eiusq̄ t ista simillima vel etiam deterior inuenit: sperāda est eterna vita: si cui satis nō sūt q̄ in hoc volumine dicā sunt: adiungat etiā illa q̄ in superiorib⁹ libris t maxime quarto de felicitatis datore deo plurima disputata sunt. Nam cui nisi vni felicitati p pter eternā vitā cōsecrādi hoies essent: si dea felicitas esset: Quia vero nō dea sed mun⁹ est dī: cui deo nisi datori felicitatis ꝓsecrādi sumus q eternā vitā vbivera est t plena felicitas pia charitate diligim⁹? Nō autem datorē esse felicitatē quēq̄ istoruz deoz: q tāta turpitudie coluntē: t nisi ita colāt: multo turpius irascūtur: atq̄ ob hoc se spūs immūdissimos ꝓfitentē: puto ex his q̄ dicta sunt neminē dubitare oportere. Porro q̄ dat felicitatē: vitam quo possit dare eternam? Eam quippe vitā eternam dicim⁹: vbi ē fine felicitas. Nā si aia in penis vinit eternis quibus t ipsi spūs cruciabūt imundi: mors illa potius eterna dicēda est q̄ vita. Nulla qppe maioz t pcioz est mors: q̄ vbi nō mozit mors. Sz q̄ anime natura: per id q̄ immortalis creata ē sine qualicūq̄ vita esse non potest: sūma mors eius est alienatio a vita dei in eternitate supplicij. Vitā igit eternā. i. sine vllo fine felicē: solus ille dat qui dat veraz felicitatē. Quāq̄ illi quos colit theologia ista ciuilis dare nō posse ꝓuicti sūt: nō solū ꝓpter ista tpalia atq̄ terrena q̄ superiorib⁹ quinq̄ libris ostendimus: sed multo magis ꝓpter vitā eternā q̄ post mortē futura ē: q̄ isto vno ertā illis cooperantib⁹ egim⁹ colēdi nō sūt. Sz q̄n veternose ꝓsuetudinis vis nimis in alto radices bz: si cui de ista ciuili theologia respūēda atq̄ vitāda parū videor disputasse: in aliud volumē quod huic opitulante deo subiūgendum est: animum intendat.

b In hoc libro. 7. Ideo clarius apparebit.

¶ Explicitus est liber sextus.

¶ Incipiunt capitula libri septimi.

An cum in theologia ciuili deitatem non eē constiterit in selectis dīs eam inuenīri posse credēdum sit. I.

Qui sint dī selecti t an ab officijs viliorū deoruz habeant excepti. II.

Quā nulla sit ratio que de selectione quoruidaz deoz possit ostēdi cur m̄lris inferiorib⁹ excellētioz administratio deputetur. III.

Melius actum est cū dīs inferioribus q̄ nullis ifamāt opprobrijs q̄q̄ selectis quoruq̄ tante turpitudines celebrantur. IIII.

De paganoruz secretioze doctria physicisq̄ rationibus. V.

De opinione varronis qua arbitratus est deum eē aiam mundi: qui tamē i ptib⁹ suis bēat aias multas: quarum diuina natura sit. VI.

An rationabile fuerit ianum t terminum in duo numina separari. VII.

Ob quam causam cultores iani bifrontem imaginem ipsius finxerunt quam tamen etiaz quadrifrontem videri volunt. VIII.

De ionis potestate atq̄ eiusdem cum iano cōparatione. IX.

An iani t ionis recta discretio sit. X.

De cognominib⁹ ionis q̄ nō ad multos deos sed ad vnum eundemq̄ referunt. XI.

Q̄r iupit ēt pecūia nuncupatur. XII.

Q̄r duz exponit quid saturnus: quidue sit gen⁹ vterq̄ vn⁹ iupiter esse dicatur. XIII.

De mercurij t martis officijs. XIIII.

De stellis quibusdam quas pagani deoruz suoruz nominibus nuncupauerunt. XV.

De apolline t diana ceterisq̄ selectis dīs quos partes mundi esse voluerit. XVI.

Q̄r etiam ipse varro opiniones suas de dīs p nunciauerit ambiguas. XVII.

Que credibilioz causa sit qua erroz paganitatis inoleuerit. XVIII.

De interpretationibus quibus colendi saturni causam ratiocinantur. XIX.

De sacris cereris eleusine. XX.

De turpitudie sacroq̄ q̄ libero celebrāt. XXI.

De neptuno t salacia acvenilia. XXII.

De terra quā varro deā esse confirmat eo q̄ ille animus mundi quem opinatur deum etiam banc corporis sui infimam partem permeet et q̄ vim diuinam impartiatur. XXIII.

De telluris cognominibus: eorumq̄ significationibus que etiam si non crant multarum rerum indices non multoruz deoruz debuerūt firmare opiniones. XXIIII.

Quam interpretationem de abscisiōe atys gre-

eoꝝ sapiẽtium doctrina repererit. xxv.
De turpitudie sacroꝝ matris magne. xxvi.
De physiologoꝝ figmentis qui necveraꝫ de itatem colunt nec eo cultu quo colenda est vera diuinitas. xxvii.
Qꝛ doctrina varronis de theologia in nulla sibi parte concoꝛdet. xxviii
Qꝛ omnia que physiologi ad mundum partesqꝫ ipsius retulerunt ad vnum verum deum referre debuerunt. xxix.
Qua pietate discernatur a creaturis creatoꝛ ne pꝛouno tot diꝫ colantur quot sunt opera vnius auctoꝛis. xxx.
Quibus pꝛopꝛie beneficiꝭ dei excepta gñali largitate se actoꝛes veritatis vtantur. xxxi.
Qꝛ sacramentum redemptionis cꝛisti nullis retro tempoꝛibus defuerit semperqꝫ sit diuersis significationibus pꝛedicatum. xxxii.
Qꝛ per solam cꝛistianam religionem manifestari potuerit fallacia spirituum malignoꝝ de hominum erroꝛe gaudentiuꝫ. xxxiii.
De libꝛis nume pompilꝭ quos senatus ne sacrorum cause quales in eis babebantur innotesceꝛent iussit incendi. xxxiiii.
De hydꝛomantia ꝑ quam nũma visis quibusdã demonum imaginibus ludificabaꝫ. xxxv.

¶ Incipit liber septimus. Capitulum. I.

a d Diligentiꝰ me pꝛauas ⁊ veteres opiniones veritati pietatis inimicas: quas tenebꝛosis animis altiꝰ ⁊ tenacius diuturnus hũani gñis erroꝛ infixit: euellere atqꝫ extirpare conãtem: ⁊ illius gratie q̃ hoc vt verus deus põt: ꝑ meo modulo i eiꝰ adiutoꝛio cooperãte: ingenia celeꝛioꝛa atqꝫ meliꝛa: quibꝰ ad banc rem superioꝛes libꝛi satis superqꝫ sufficiũt: patiẽter ⁊ equanimiter ferre debebunt: ⁊ pꝛopter alios nõ putare superfluũ qõ iã sibi sẽtiũt nõ necessariũ. Multũ magna res agitur: cum vera ⁊ vere sãcta diuinitas cꝭuis ab ea nobis etiam buic quam nũc gerimꝰ fragilitati necessaria subsidia pꝛebeantur: nõ tantum ꝑpter moꝛtalis vite trãsitoꝛiũ vaporẽ sed pꝛopter vitam beatam que nõ nisi eterna est querenda ⁊ colẽda pꝛedicat. Hanc diuinitatem: vel vt sic diꝛerim diuitatẽ. nam ⁊ hoc verbo vti iam nos nõ piget: vt egreco expꝛessiꝰ trãsferant qõ illi theoteca appellãt Hanc ergo diuinitatem sine deitatem non esse in ea theologia quam ciuilem vocãt que a marcovarrone sedecim voluminibus explicata est: idest nõ peruenire ad eternevite felicitatem talium deoꝝ cultu: quales a ciuitatibus qualiteꝝqꝫ colẽdi instituti sunt: cui nõdũ persuasit sextꝰ liber quez pꝛoxime ab solumꝰ: cum istum foꝛsitan legerit: quid de hac quẽstione expediendavlterius desideret nõ babebit. Fieri enim potest vt saltem vos selectos atqꝫ pꝛecipuos quos varro volumine complexus est vltimo: de quibꝰ parum diximus quisqꝫ colendos pꝛopter vitam beatam que non b nisi eterna est opinetur: Qua in re nõ dico qꝫ facetius ait tertullianus foꝛtasse qꝫ verius: si diꝫ seliguntur vt bulbi: vtiqꝫ ceteri repꝛobi iudicantur. Nõ hoc dico: video enim ex electis seligi aliquos ad aliquid maius atqꝫ pꝛestantius sicut in militia cum tyrões electi fuerit: ex bis quo qꝫ eliguntur ad opus aliqõ maius armoꝝ: ⁊ cũ eliguntur in ecclesia qui fiant pꝛepositi: non vtiqꝫ ceteri repꝛobantur: cum omnes boni fideles electi merito nuncupentur. Eliguntur in edificio lapides angulares: nõ repꝛobatis ceteris qui structure partibus alijs deputantur. Eliguntvue ad vescendum: nec repꝛobantur alie quas relinquimus ad bibendum. Nõ opus est multa percurrere cũ res in aperto sit. Quamobꝛem non ex hoc qꝫ diꝫ ex multis quidem electi sunt: vel is qui scripsit: vel eoꝝ cultoꝛes: vel diꝫ ipsi vituperandi sunt: sed aduertẽdum potius quinam isti sint ⁊ ad quam rem selecti videãt.

Capitulum. Secundum.

Capꝫm. I.

a d Diligẽtius me pꝛauas ⁊c. In .B. li. septio. b. august. pꝛegt̃ theologiã ciuilẽ q̃ ad deos ꝑcipuos ⁊ selectos. i. seoꝛsũ electos intẽdẽs oñdere qꝫ ab illis nõ sit felicitas aut vita eterna speranda. Et cõtinet liber iste .35. capitula. q̃ꝝ pꝛimũ est quasi pꝛobemiuꝫ huius libꝛi. in quo beatus augustinus fac̃ duo. gpꝛio excusat se a pꝛolixitate tractatus. ⁊ hoc ꝓpter arduitatez materie de qua agitur. Secũdo ibi. Dãc diuinitatẽ ⁊c. ostendit sequentis opis in hoc libꝛo necessitatem. vbi duo facit. quia pꝛim⁹ huiꝰ opis ostendit necessitatẽ per hoc qꝫ nõ ẽ adhuc pꝛobatum quin a deis selectis debeat felicitas speraꝛi. nam in pꝛecedenti lib. ō deis plebeis solum actum est ex pꝛincipali intentiõe licet modicũ de deis sit etiaꝫ tactũ ibi. De istis vō deis selectis agit varro in vltimo volumine de rebꝰ diuinis vt supꝛa lib. 6. capitulo tertio. dictuꝫ fuit. Secũdo ibi.

b Qua in re nõ dico. repꝛobat dictum tertulliani qui volens inuebere cõtra eos qui posuerẽt aliquos deos selectos dicebat. Si diꝫ eliguntur vt bulbi quisquã quidam pisces mali sapoꝛis sꝫ papias. vtiqꝫ ceteri repꝛobi iudicantur. Istud cꝭuis sit facete idest iocose et eloquẽter dictũ pꝛobat augustinus per exempla multa qꝫ nõ sit vere nec efficaciter cõtra alios dictum.

a Os certe deos ⁊c. In hoc ca. Ca. II.
b incipit btūs aug⁹. tractatū suū de dys selectis et facit i ℔ ca. duo q̄ p̄ eos iuxta varronis dictum ⁊ doctrinā enumerat. q̄ꝝ offic ia patebūt i seq̄ntib⁹. Scōo ibi. hec numia ⁊c. ipso ꝙ selectionē reprobat. vbi fac duo. q̄ primo q̄rit causā illi⁹ selectiōis. ⁊ pōit duas causas sub distīctione i q̄stiōe sua. Scōo ibi

b Si ppterea q̄ ⁊c. vtrāq; cāz offidit irrōnabile. pseq̄t̄ q̄t primo vnā cām postea aliā infra ca. seq̄nti post medium Cā āt quā reprobat in ℔ ca. ē hꝫ vꝫ. q⁹ iō. zo. dy enumerati sunt magis selecti q̄ꝫ alq̄ q̄ maiorem vtilitatē administrant. hoc āt reprobat duab⁹ rōnib⁹. q̄rū secūda incipit. ibi. Sūt ⁊ duo nescio. p̄ma rō fundat̄ sup ℔ q⁹ dy q dicunt selecti administrāt res ita puas sīē alq ⁊ cōcurrūt ēt i administrādo cuz dys alys q ñ sūt selecti. vt ꝓbat p exēpla. p̄mū ē de iano q dī de⁹ select⁹ ⁊ tñ sibi attribuit̄ administratio rei modice scz semini aditū apire. ⁊ saturno semē dare. libero vo p̄ri vir a semie liberare. sic veneri feminā. Silr iunōi attribuit varro puidētiā fluxus sāguinis mēstrualis. cū q̄ cōcurrit dea q̄daz filia iouis vꝫ. mena. q̄ licet sit filia ei⁹ tñ ñ ponit̄ iter deas pceres sz plebeias. dī āt ipa p̄gna iūonis. q⁹ fuit filia iouis q ē marit⁹ iunonis ex alia mre. s. ex latōna. nā idē ē realiter mena qō diana. ⁊ diana qō lūa. ꝫ vocat̄ mena q̄ten⁹ pest mēstruis. sīē etiā vocat̄ diana ⁊ luna pp diuersa officia. Et eodē mō ē ō sole ⁊ apolline. ⁊ tñ ponūt̄ q̄si duo dy selecti. ⁊ silr diana ⁊ lūa. Mena vo nō ponit̄ iter deos selectos. vocāt āt iunonem lucinā. i. deā q̄ lucē nascētib⁹ p̄stat sīē dic̄ papias. q dam dicūt iunonē. q dā vo lunā. c Ibi sūt ⁊ duo ⁊c. hic ponit̄ scōa rō q̄ sumit̄ ex duob⁹ dys q iter selectos nō ponūt̄. imo sunt obscurissimi. i. nulla reputatione clari. sed sūt q̄si ignoti. ⁊ tales res maiores q̄ꝫ dy multi selecti administrant. Et fac aug⁹. duo q̄ primo describit cor officiuz. secūdo ex hoc arguit ad ꝓpositū. vꝫ. i ca. sequēti. Sūt autem illi duo p̄dicti virtūnus q dat vitā. ⁊ sētin⁹ q dat sēsū. Caplūz. III.

a Os certe ℔os selectos varro vnius libri cōtextione cōmendat: ianū: iouē: saturnū: genium: mercurium: apollinē: martez: vulcanū: neptunū: solem: orcū: liberū patrē: tellurē: cererē: iunonem: lunam: dianaz: mineruā: venerē: vestā: in quib⁹ omnib⁹ ferme viginti: duodeciz mares: octo sūt femine. Nec numina vtrum p̄pter maiores in mundo administrationes selecta dicunt̄: an q̄ populis magis innotuerūt: maiorq̄ est eis cultus exhibit⁹?

b Si propterea q̄ꝫ opera maiora ab his administrant̄ in mūdo: non eos inuenire debuim⁹ inter illam quasi plebeiā numinum multitudinem: minutis opusculis deputatā. Nam ipe primum ianus cum puerperiū concipit̄: vnde cūcta illa opera sumūt exordiū: minutatiz minutis distributa numinib⁹: adituz aperit recipiēdo semini. Ibi est ⁊ saturnus propter ipsū semē. Ibi liber qui marē effuso semine liberat. Ibi libera quā ⁊ venerē volūt: q̄ hoc idē bñficiū cōferat femine: vt ēt ipa emisso scie libereť. Oēs hi ex illis sūt q selecti appellāt̄. Sz ibi ē ⁊ dea' mena: q̄ mēstruis fluozib⁹ preest: q̄ꝫ iouis filia tñ ignobilis ē. Et hāc puidētiā fluoꝝ mēstruoꝝ: in libris selectoꝝ deorum ipsi iunoni idē auctor assignat q̄ in dȳs selectis etiā regina est: ⁊ hic tāq̄ꝫ iuno lucina cū eadē mena prouigna sua eidē cruori preside⁊ et. Ibi sunt ⁊ duo nescio qui obscurissimi virtumnus ⁊ sentinus: quorum alter vitam: alter sensus puerperio largiuntur. Et nimiruz multo plus prestāt cum sint ignobilissimi: q̄ꝫ illi tot proceres ⁊ selecti. Nam profecto sine vita ⁊ sensu quid est illud totum quod muliebri vtero geritur: nisi nescio quid abiectissimum limo ac pulueri comparandum?

d q Ue igitur causa tot selectos deos ad hec opa minima compulit: vbi a vitumno ⁊ sentino: quos fama obscura recondit in huius munificentie partitione superentur? Confert enim selectus ianus aditum ⁊ quasi ianuam semini: confert selectus saturnus semen ipsum: confert selectus liber eiusdē! seminis emissionem viris: cōfert hoc idē libera que ceres seu venus est feminis. Cōfert selecta iuno: ⁊ hec non sola: sed cū mena filia iouis fluores menstruos ad eius quod conceptum ē incrementum. Et confert vitūnus obscurus ⁊ ignobilis vitā: cōfert sentinus obscur⁹ ⁊ ignobilis sensum. Que duo tanto illis rebus prestantiora sunt: quā ipse res ab his intellectu ac ratione vincuntur. Sicut enim que ratiocinantur ⁊ intelligunt profecto potiora sunt his' que sine intellectu atq̄ ratione vt pecora viuunt ⁊ sentiunt: ita ⁊ illa que vita sensuq̄ꝫ sunt predicta: his que nec viuunt nec sentiūt merito preferunt̄. Inter selectos itaq̄ꝫ deos vitumn⁹ viuificator: ⁊ sentinus sensificator magis haberi debuerunt q̄ꝫ ianus seminis admissor: ⁊ saturnus seminis dator vel sator: et liber ⁊ libera seminū cōmotores vel emissores: q̄ semina idi-

d q Ue igit cā ⁊c.

In hui⁹ capi. p̄ncipio ex immediate dictis arguit ad ꝓpositū suū ostēdēdā vꝫ. q⁹ selectio de oꝝ a varrone posita sit irrationabilis. ⁊ fac ℔ duo q̄ primo pōit rōnē suā. secundo eandē rōnē per silia fortificat. ibi. posuerūt et mētē ⁊c. In pma pte facit adhuc duo. quia p̄mo fac suā rōnē. scōo excludit quādā rīsionē. ibi. q⁹ si rideatur. Intētio vo augustini q̄ ad rōnē quā fac in tis' vꝫ. dic̄ tñ hic q⁹ iuno cū mena confert fluores mēstruos ad ei⁹ q̄ conceptū ē incremētū. Ad cuius itellectū sciēdū ē q⁹ sāguis menstru⁹ dupliciter accipitur. Uno modo pro eo q̄

est purgamẽtuz nature ⁊ singulis mensibus eyciť. Alio mõ accipitur p sãguine qui p ejectionẽ purgať, proprie aũt loquẽdo sanguis q̃ ẽ purgamentũ vocatur fluor menstruus et non ꝓfert ad incremẽtũ fet⁹ nisi per accidẽs scilicet p sui absentiã cõfert. n. ꝑ tãto q̃ cũ ipe expellť sanguis illeynde fet⁹ augeť efficiť mundior ⁊ ad augẽdũ melior. Sed beat⁹ aug⁹. extẽ sue loquẽs vocat illũ sãguinẽ qui depurať fluore mẽstruuz.

a Q̃z si respõdetur ⁊c. hic excludit quãdã rñsionez. ⁊ facit duo. q̃z p̃ eã põit. ⁊ ꝑz intentio augu. Secũdo. ibi. q̃rãt gd respõdeant ⁊c. cõtra eaz arguit. vbi etiã facit duo. q̃z primo cõtra illam respõsionẽ arguit. ⁊ fũdať argumẽtũ sup duob⁹ dys p̃dictis scz vitũno ⁊ sentio. ⁊ ꝑz ităio augu. Secundo ibi. q̃ si ab illo ⁊c. quãdaz rñsionẽ excludit. posset. n. dici q̃ ille qui ẽ vniuersalis dator vite ⁊ sẽsus vtitur istis duobus ad danduz vitã ⁊ sẽsuz carni tãq̃ mistris. Cõtra gõ arguit q̃z eodẽ modo ⁊ alij dy q̃ pp suã nobilitatẽ sunt selecti deberẽt hẽ mistros ⁊ si mediate per seipsos officia paranda exeq̃. ⁊ preci-

gnum est cogitare: nisi ad vitaz sensumq̃ puenerint. Que munera selecta non dãtur a dijs selectis sed a quibusdã incognitũ ⁊ pre istoꝝ dignitate neglectis.

a Q̃uod si respõdetur omnium mitiorũ potestatẽ habere ianũ: ⁊ ideo illi etiã quod aperit conceptum nõ imerito attribui: ⁊ omnium seminum saturnuz: ⁊ ideo seminationẽ quoq̃ bois ñ posse ab eius operatione seiungi: ⁊ omnium seminũ emittendoꝝ liberũ ⁊ liberã ⁊ ideo bis ẽt preesse q̃ ad ſbstituẽdos boies pertinẽt: omnium purgandoꝝ ⁊ pariendoꝝ iunonẽ: ⁊ ideo eaz non deesse purgationib⁹ feminarũ ⁊ partubus hominũ. Que rãt quid respõdeãt de vitũno ⁊ sẽtino vtrũ ⁊ ipsos velint habere omnium que viuũt ⁊ sẽtiunt potestatẽ. Q̃z si ꝓcedãt: attẽdãt q̃z eos sublimius locaturi sint. Nam seminib⁹ nasci in terra et ex terra est: viuere autẽ atq̃ sentire etiã deos fidereos opinãť. Si autẽ dicunt vitumno atq̃ sẽtino hec sola attributa q̃ in carne viuescunt ⁊ sensib⁹ administrant: ⁊ cur ñ de⁹ ille q̃ fať oia viuere atq̃ sentire etiã carni vitã prebet ⁊ sẽsuz: vniuersali opere boc munus etiã partub⁹ tribuens: Et qd op⁹ est vitumno atq̃ sentino si ab illo q̃ vite ⁊ sẽsibus preest vniuersaliť cuncta reguntur ⁊ bis q̃si famulis ista carnalia velut extrema ⁊ ima cõmissa sunt: Jta ne sunt illi selecti dj ſstituti familia: vt nõ inenirẽt q̃ bus etiã ipsi ista cõmitterẽt: sed cum tota sua nobilitate qua visi sunt eligẽdi op⁹ facere cuz ignobilibus cogerentur: Juno selecta ⁊ regina ioniscz sororꝝ ⁊ coniunx: hec tamẽ iterduca est puericis: ⁊ op⁹ facit cum deab⁹ ignobilissimis abeona ⁊ adeõa. Jbi

b posuerũt ⁊ mentẽ deam q̃ faciat pueris bonam mentem; ⁊ inter selectos ista non ponit: q̃si quicq̃ mai⁹ ꝑstari homini possit. Ponit autẽ iunoga iterduca ẽ ⁊ domiduca: quasi qcq̃ ꝑsit iter carpere ⁊ domuz duci: si mens non est bona. Cuius numeris deam selectoreſ isti inter selecta numina minime posuerunt. Que profecto ⁊ minerue fuerat preferenda: cui per ista minuta opera pueroꝝ memoriam tribuerunt. Quis enĩ dubitet multo esse meli⁹ habere bonã mentẽ q̃z memoriã quãtalibet ingentẽ. Memo enĩ mal⁹ ẽ: qui bonã habet mentem. Qui daz vero pessimi memoria sunt mirabili: qui tãto peiores sunt quãto min⁹ possunt q̃ male cogitãt obliuisci. Et tamẽ minerua est inter selectos deos: mentẽ autẽ deã turba vilis operuit. Quid de virtute dicam: quid ꝺ felicitate: de quibus in quarto libro plura iam diximus: quas cum deas haberẽt nullum eis locum inter selectos ꝺos dare voluerunt: vbi dederunt marti ⁊ vulcano effectoꝛi mortiuz: alc teri receptoꝛi: Cũz igiť i bis minutis operib⁹ que minurati dijs plurib⁹ distributa sĩt: ẽt ipos selectos videam⁹: tãq̃z senatum cuz plebe pariť opari: ⁊ inenia mus a q̃busdaz dijs q̃ nequaq̃z seligẽdi putati sĩt: mlto maiora atq̃ meliora administrari: q̃z ab illis q̃ selecti vocanť: restat arbitrari ñ pp p̃stãtioꝛes i mundo administratoẽs: ꝛ q̃z puenit eis vt pplis magis inoteſcerent: selectos ⁊ p̃cipuos nuncupatos. Añ dic ẽt ipe varro q̃ dijs qui busdã patrib⁹: ⁊ dab⁹ matrib⁹: sic boib⁹ ignobilitas accidisset.

a Si ergõ felicitas ideo fortasse iter selectos deos eẽ nõ debuit: q̃ ad istam nobilitatẽ nõ merito ꝛ fortuitu peruenerit: saltez inter illos vel pot⁹ pre illis fortuna ponereť: quam dicunt deã pue tuno q̃ ẽ regina deaꝝ ⁊ sororac cõiũx iouis. ⁊ tñ ipa p se facẽdã minia. ⁊ duabus minimis se cõiũgit in rebus modicis. nã ipsa ẽ pueris iterduca cũ aluſ duab⁹ scz abeõa ⁊ adeona q̃rum vna facit abire ⁊ alia adire. Et iuno ẽ iterduca q̃z iter eas ducit puerum. vnõ et domiduca ẽ qa ducit eã domuz.

b Jbi posuerũt ⁊ mẽtẽ ⁊c. ꝟ confirmat rõnez prioꝛẽ p filia videlicet de dea mẽte que videť tã iunoni q̃z minerue preponenda. Silr de vtute ⁊ felicitate de quibus supza li. 4. capitulo. 18. vsq̃ ad. 24. dictũ ẽ q̃ deberẽt p̃poni marti qui ẽ de⁹ belloruz. ⁊ p ꝓseq̃ns effectoꝛ mortiũ ⁊ silr ꝛco qui ẽ de⁹ iferni ⁊ receptõ mõtuoꝝ qui duo inter ꝺos selectos nominantur.

c Cum igitur in bis ⁊c. cõcludit aug⁹ ex predictis q̃ selectio deoꝝ nõ ẽ fcã pp maiorẽ vtilitatem quã prebẽt vel administrationez p̃stãtioꝛẽ quam habẽt dy q̃ sunt selecti. sed quia pplo magis noti erãt. qõ ẽt cõfirmat per dictum varronis.

d Si ergo felicitas ⁊c. i ista pte probat aug⁹. q̃ alia causa videlicet maioꝛ noticia nõ fuerit cã rationabilis et sufficiẽs q̃re dy

in principio pce
cedentis capitu
li enumerati de
bebant esse sele
cti potiul q̄ alij.
t facit augusti/
nus talem ratio
nem. Ista sele/
ctio fuit facta a
fortuna t nō p/
pter merita de/
orum selectorū.
ergo fortuna q̄
omnes facit pro
ceres t selectos
ōbuit esse potis
sima inter sele/
ctos. quia vero
non fuit posita
inter selectos vi
det q̄ ipsamet
fortuna malam
habuit fortunā
q̄ autem ista se
lectio fuerit fcā
a fortuna. patet
ex dicto varro/
nis in preceden
ti capi. t B idez
probat etiam tā
per dictum salu
sty in catiliario
cito post princi/
pium q̄ etiam
duplici experi
mento quorum
vnum est de ve
nere t virtute.
secundum est ō
minerua t pecu
nia. Et patet in
tētio augustini.
Caplm. IIII.

a Ratu/
g laretur
aūt. tc.
In hoc capitulo
ostedit augusti
nus q̄ dy selec/
ti non sunt in
honore dys ali
is prelati. t fac
duo quia prio
oñdit q̄ eoz no
tabilitas irrisi
oni exponit. Et
patet intentio
augustini. Se
cundo ibi.

b Uerūtamen
vix tc. ostendit
q̄ eorum nobili
tas plusq̄ alioz
deorum ignobili
tas ifamia resp

non rationabili dispositione fz
vt temeꝛ acciderit sua cuiq̄ do
na conferre. Dec in dīs selecꝯ
tenere apicem debuit: in quib⁹
maxime quid posset ostēdit: qñ
eos videmus non p̄cipua vir
tute: nō rationabili felicitate: fz
temeraria sicut eoꝝ cultoꝛes ō
illa sentiunt fortune potestate
selectos. Nā t vir disertissimus
salustius: etiā ipsos dos fortas
sis attendit cum diceret. Sed
profecto fortuna in omni re do
minatur: ea res cunctas ex libi/
dine magis q̄z ex vero celebrat
obscuratq̄z. Nō. n. possūt iueni/
re cām cur celebrata sit venus t
obscurata sit virt⁹: cum ab istis
ambarū cōsecrata sint numina:
nec cōparāda sint merita. Aut
si B nobilitari meruit: q̄ plures
appetūt venerē q̄z virtutem: cur
celebrata ē dea pecunia: cuz i genere
hūano plures alliciat auaricia
q̄z peritia: t in se ipsis q̄ sūt artī/
ficiosi: raro iuenies hoiez q̄ nō
bēat artē suā pecuniali merce/
de venalē: plurisq̄ pēdat sēp p
pter qđ aliqđ fit q̄z id pp qđ il/
lud fit. Si ergo ispiētis iudicio
mltitudis fcā ē deoꝝ ista sele/
ctio: cur dea pecunia minerue
plata nō ē: cū pp pecuniā sint ar
tifices mlti: Si āt paucoꝝ sa/
piētū ē ista distinctio: cur ñ plata
ēvenerivirt⁹: cū eā lōge rō pfe/
rat: Saltē certe vt dixi: ipa fo/
tuna q̄ sic putāt q ei plurimum
tribuūt i oi re dñat: t res cun/
tas ex libidie magꝝ q̄z ex vero ce
lebrat obscuratq̄z: si tm t i dos
valuit vt temerario iudicio suo
quos vellet celebraret: obscura
retq̄z quos vellet: p̄cipuū locuz
bñet i selecti: q̄ i ipos quoq̄z de/
os tā p̄cipue ē ptātis. Anvt il
lic eē ñ possz: nihil aliō ēt ipa fō
tuna nisi aduersā putāda ē būis/
se fortunā: Sibi ergo aduersa/
tā ē: q̄ alios nobiles faciens: no

bilitata non est: La. IIII.

Rātularet āt dīs istis
g selectis q̄sq̄z nobilitat
t claritudis appetitoꝛ
t eos diceret fortunatos: si nō
eos magꝝ ad iurias q̄z ad bono
res selectos videret. Nā illā ifi/
mā turbā ipsa ignobilitas repit:
ne obꝛueret oppꝛobꝛijs. Ride/
m⁹ qđē cū eos vidē⁹ figmētis
hūanarū opinionū ptim inter se
opib⁹ distributos: tāq̄z munu/
scularios vectigaliū ꝓductoꝛes:
vl tāq̄z opifices i vico argētario
vbivnū vasculū vt pfectū exeat
p mltos artifices transit cū ab
vno pfecto pfici possz. Sz alit
ñ putatū ē opantiū multitudini
ꝓsulēdū: nisi vt singulas arē par
tes cito ac facile discerēt singuli
ne oēs i arte vna tarde t difficile
b cogerent eē pfecti. Uerūtñ ūit
g sq̄z repit dꝛoꝝ ñ selectoꝝ q ali
quo crimie famā traxit ifamez:
vix āt selectoꝝ g spiā q nō in se
notā cōtumelie insignis accepe
rit. Illi ad istoꝝ humilia opera
descēderūt: isti i illoꝝ sublimia
crimina nō venerunt. De iano q
dē nō mihi facile qcq̄z occurrit:
qđ ad pꝛobꝛum ptineat. Et foꝛ
tassis tal fuit vt inocēti⁹ vixerit:
t a facinoꝛib⁹ flagitijsq̄z remoti⁹
Saturnum fugiēte benign⁹ ex/
cepit: cum hospite ptī⁹ ē regnū
vt ēt ciuitates singulas ꝓderet:
iste ianiculum: ille saturniā. Sz
isti in cultu deoꝝ moꝛis dedeco
ris appetitoꝛes: cui⁹ vitā minus
turpē inuenerunt: cum simula/
chꝛi mōstruosa deformitate tur
pāt: nē euz bifrōtē: nunc ēt q̄/
drifrōtē tāq̄z geminum faciētes
An fōte voluerē vt qñ plurimi
dīj selecti erubescēda ppetrādo
amiserāt frōtem: quāto iste in/o
centioꝛ esset: tanto frontosioꝛ
appareret. Caplm. V.

a Ed ipoꝛ poti⁹ interp/
s tatōes physicas audia
m⁹: qb⁹ ꝓpitudinē mi/

gitur. t hoc q̄z si
est aliquis deus
procerum qui ñ
fuerit vite infa
mis. specialiter
tamen excipit
ianum qui fuit
rex in italia qui
etiam saturnuz
filium suum io
uem fugientez
de grecia susce
pit vt narrat ouī
dius. libro prio
de fastis. t eum
secum regnare
pmisit propter
qō t in antiqua
moneta roma/
norum in vna
parte fuit ima
go iani t in alia
fuit nauis. qua
saturn⁹ q simul
cuz iano regna
uit venit in ita
liam per mare.
Ianus vero cō
didit ciuitatem
ianiculum imō
te ianiculi qui
postmodum fu
it vbi additus
ab anco quarto
rege romanoꝝ.
Saturnus etiā
condidit ciuita
tem que primo
saturnia postea
latium quia sa
turnus ibi latu
it filium suum
iouem timens
appellata ē. Et
sicut dicit eutro
pius ruine eius
hactenus cernū
tur in finib⁹ tu
scie pcul ab vr
be. Licet vero
ianus non lega
tur fuisse defoꝛ
mis moribus.
tamen romani
fecerunt sibi si
mulachrum val
de deformiter
monstruosum ō
quo infra capi.
octauo plus di
cetur.

a Ed ipsoꝝ potius ꝛc. In hoc ca. La. V
s incipit aug. improbare physicā ciuilē deorum sele
ctoꝝ q̄stū ad interp̄tatōes quas varro fecit i his
que circa deos illos fiūt. nitit̄ .n. varro oñdere q̄ ea q̄ de
ipsis dicunt̄ ꝛ circa eos fiūt. fiunt ad sacrificandū ꝛ repre
sētādū aliqd nāle. ꝛ facit in hoc ca. duo. qꝛ primo ponit di
cta varronis de hac materia. se cūdo ea reprobat ibi. sz o ho
mo ꝛc. Quātuz ad p̄mū sciēduz q̄ varro volens oñdēt ꝛ assigna
re cās q̄ faciūt deos aligbus simulachra būanis corporib⁹ si
milia. dicē q̄ iō factū é vt illi q̄ hec vident oculis corporalib⁹
ꝛ volunt mente adire mysteria .i. sacra secreta possint aio vide
re aiaz mundi ꝛ ptes eius q̄ sunt deꝝ vere in simulachro corpis
būani tāq̄ in signo quodā. naz aia būana é simillima aie mūdi q̄
é de⁹. Corp⁹ aūt būanū quod est sicut vas cōtenti ipi⁹ aie dat
significare ipsā aiam. ꝛ simulachꝝ dat significare ipm corp⁹.
ꝛ ponit ad ℔ exemplū de vase quodā qđ oenophorū vocāt sic
dictū ꝑ misidoli. zo. etymolo. q̄si ferēs vinuz nā enos idē est qđ vinū. Est eni in ꝓposito de si
mulachro corporis būani sicē essz de hmōi vase si ponerēt in templo liberi .i. bacchi ad signi
ficādū vinum. ꝛ vinum significaret q̄ bacch⁹ est deus vini.

b Sed o homo acutissi. ꝛc. Hic reprobat varronis errorisvelut altioris doctrine specie colorare conātur. Primū eas interp̄tatōes sic varro cōmēdat vt dicat ātiquos simulachra deoꝝ ꝛ insignia ornatusq̄ finxisse: que cū oculis aie aduertissēt bi q̄ adissēt doctrie mysteria: possēt animā mundi ac ptes ei⁹. i. deos veros aio vidēre quoꝝ q̄ simulachra specie boīs fecerāt bocvideri secutos: q̄ mortaliū aius q̄ é i corpe būano: simillim⁹ é immortalī ai: tāq̄ sivasa ponerēt cā notādorū deoꝝ: ꝛ in liberi edem oenophoꝝ fisterēt qđ significaret vinū p id qđ ꝓtinet id qđ cōtinet ita p simulachrū qđ formā habere būanā significari aiaz rōnalē eo q̄ velut vase nā ista soleat ꝓtineri: ei⁹ nature deū volūt esse vl deos. Hec sūt mysteria doctrine q̄ iste vir doctissim⁹ penetrauerat: vñ in lucē ista ꝑferret

b Sz o bō acutissime: nū in istis doctrine mysteꝝjs illā prudentiā pdidisti: q̄ tibi sobrie visū é: q̄ bi q̄ primū pplis simulachra cōstituerēt: ꝛ metū dēpleret ciuib⁹ suis: ꝛ errorē addiderūt: casti⁹ q̄z deos sine simulachris veteres obtinuisse rōanos? Di. n. tibi fuerūt auctores: vt hec ꝓtra posteriores rōanos dicere auderes? Nā ꝛ si illi antiquissimi simulachra coluissēt: forrassis totū istū sensū ō simulachris nō cōstituēdis interiveri timoris silēcio p̄meres: ꝛ i huiuscemodi pniciosis vanisq̄ figmēt̄ mysteria ista doctrie loq̄cius ꝛ elan⁹ p̄dicares. Alia tñ tua tā docta ꝛ ingētiosa: vbi te m̄ltū dolem⁹: p hec mysteria doctrie ad deum suū. i. a quo fcā é non cū quo facta ē: nec cui⁹ portio: sed cuius cōditio est: nec q̄ é oiuz aia sed q̄ fecit oēz aiam: quo solo illustrāte fit aia beata: si ei⁹ gre nō fit ingrata: nullo mō potuit p

c uenire. Uerūz ista mysteria doctrine q̄lia sint quātiqz pēdēda que sequunt̄ oñdit. Fatet̄ interi vir iste doctissim⁹: aiaz mūdi ac ptes ei⁹ eē veros deos: vñ intelligit̄ torā ei⁹ theologiā eē ipsā: s. naturalē cui plurimū tribuit: vsqz ad anime rōnalis naturaz se extēdere potuisse. De naturali eniz paucissima ꝓsequit̄ in hoc libro in quo videbimus vtz per interp̄tationes physiologicas ad hanc naturalem possit referre ciuilem: quam de dīs selectis vltimā scripsit. quod si portigerit tota naturalis erit. Et quid opus erat: ab ea ciuilem tanta cura distinctiōis abiungere? Si autez recto discrimine separata est: quando nec ista vera est: que illi naturalis placet: peruenit enim vsqz ad animam non vsqz ad verum deum: qui fecit ꝛ animā: quanto é abiectior ꝛ falsior ista ciuilis que maxime circa corporaz est occupata naturaz: sicut ipse interp̄retationes eius ex quibusquedam necessaria commemorare me oportet: tanta ab his exquisite ꝛ enucleate diligentia demonstrabunt.

d Jcit ergo La. VI
b idez varro adhuc ō naturali theologia p̄loquēs deū se arbitrari eē animā mūdi quē greci vocāt cosmō ꝛ hūcipz mūduz esse deuz. Sed sicut hominez sapientez cuz sit ex corpe ꝛ animo: tñ ab aio dici

dicta varronis. ꝛ primo reprobat ea quo ad illud qđ pōit hic de simulachroꝝ mysterys. qꝛ sunt alys dictis eiusdē cōtraria. q̄ dicta hic aug. recitat ꝛ supra li. 4. ca. 31. exp̄ssius posuit. quib⁹ reprobat simulachra idē varro. Et est sciendus q̄ aug. sepe vocat varronē hoiez acutissimū vel doctissimū. qđ nō facit nisi ꝓpter dicta tullij ꝛ terentiani de varrone supra libro. 6. ca. 2. posita. quib⁹ augustinus sepe alludit. Secūdo ibi.

c Uerum ista mysteria ꝛc. oñdit dicta varronis supra iaz recitata quo ad alia etiam ꝛ alit̄ reprobanda. qꝛ nec theologia naturalī ad quā ꝑ interp̄tatōes Uarro inducit ciuilē ꝛ sibi placet tanq̄ vera sit ꝓtinus vita tē. sz falsa est. ꝛ multo falsior ꝑ consequens est ipsa theologia ciuilis.

Capt̄z VI

c Jcit ergo idez varro ꝛc. In hoc capitulo. b. augusti. pōit ꝛ explicat sententiam vā ronis de dīs. que quidem sē tentia pertinet ad theologiam naturalem quā ideo hic ponit augustinus. qꝛ in sequentibus ea sepe ꝛ multum vtitur in arguendo. ꝛ eaz reprobat in mlt̄is locis vt in sequentibus apparebit. Facit autem hic mentionem de animabus quas vocauit heroas et lares ꝛ genios. Inter quas potest sic distingui. videlicet q̄ heroe fuerunt animē hominum

excellētis virtutis. dicti sic. q̄si aerei. fm isi. li. 8. ety. Lares vero dicūt dy patry q domos custodiunt. vnde dicit ouidius li. 2. de fastis. genioſq3 parit q cōdita fuāt. t vigilant nostra sēper in vrbe lares. Genius vero dicit de⁹ nature. ſz geny alios deos signāt q deputāt hominibus. eo modo quo nos penimus duos angelos. vnum bonum t alterū malum boibus assignari. vñ dicit i sci/tilario poetarū q cū nascimur sortimur duos gēios quorum vn⁹ hortat ad bonū. alius ad malū. tñ varro nō videt velle sic distinguere. ſz q oēs aie sint heroes t lares t geny. naz oēs aias rōnales posuit eē. genios. vt pz infra lib. isto. ca. 13.

a Tunc diligē/tius tē. s. infra libro. 6.

C. VII.

b i An⁹ igi/tur tē. In hoc ca. incipit be. aug. p rōes i pbare iterp/tatōes nāles ō/dis q̄ dyscletis attribuūt. t pcipue agit ꝺ ō dis q̄ deo iāo attribuit varro. dicēs ianū eē mūdū t tñ sibi attribuit initia rerū tantū. t alteri deo. s. termino attribuit fines q⁹ ēt duobus duo mēses fuerūt cōsecrati scz ianuarius iano. cui⁹ festū celebrabaſ primo die ianuary. februari⁹ vo deo termino cui⁹ festū celebrabaſ. 2o. die mēsis illi⁹ nec fuit festū aliqō i mēse p⁹ festū termini. t ille mēsis antiq⁹ fuit vltim⁹ mēsis anni. vñ dicit ouidi. li. 2. de fastis loquēs de mēsib⁹ istis. Quisequiſ ianū veteris fuit vltim⁹ anni. Tu quoq3 sacrorū termie finis eras. pm⁹ vo mēsis ſz ouidiū li. i. de fastis fuit olim marti⁹. t idē dicit solin⁹. a quo mēse cōputabāt. vſq3 ad mēsez decimū. t decimū ab illo vocabant decembrē. Est autem sciendū q⁹ licz februari⁹ sacra termini. tñ februari⁹ dicebatur a quodā solēni purgatorio quod fiebat illo mense qō februm vocabatur. ō quo ouid. li. 2. de fastis. assignās causam quare februari⁹ sic vocabaſ dicit sic.

Februa roma/ni dicere pia/mina patres. credebant enim q⁹ animē defuncto/rū circūuolarēt t aerē immūdū redderent. t iō prouisū fuit de quodā genere purgādi aerez. qua purgatōne facta aie redierūt ad sepl̄chra t illa purgatio vocabaſ febz. de duplici/o facie iani. de qua hic fit mēto dicē in seq. capi.

Capt. VIII.

c Edi3 bifron/tis tē.

In hoc capitulo. bea. aug. improbat interpretationem naturalem quam facit varro de sila chro iāi. cū ei⁹ simulachrū quādoq3 formatur cum duabus facicbus in eodē capite oppositas plagas mūdi respicienti/bus quandoq3 vero cum quatuō. Et propter hoc quandoq3 vocant ianum bifrontem quādoq3 quadrifrōtem. allumetiaz

C. VII.

b i Anūs igiē a quo sūpsit exordiū: quero qs naz sit. Respondeō. Mundⁱ est. Brevis ē hec plane atq3 aperta responsio. Cur ergo ad eū dicunt rerū initia ptinere: fines vero ad alterū quē terminū vocāt. Nam ppter initia t fines duob⁹ istis dijs duos menses perhibēt dedicatos: pter illos decē quib⁹ vſq3 ad decembrem caput est martius: ianuariū iano: februariū termio. Jō termialia eodē mēse februario celebrari dicunt: cū sit sacr⁹ purgatoriū q⁹ vocāt februm: vñ mēsis nomē accepit. Aliqd ergo ad mundū q ian⁹ ē initia rer⁹ ptinent: t fines nō ptinēt: vt alē illis de⁹ pficeret. Nōne oia q̄ i hoc mūdo fieri dicūt: i hoc ēt mūdo termiari fatent. Que ē ista vanitas: in ope illi dare potestatē dimidiā: in simulachro facie duplā. Nōne istū bifrontē multo elegāti⁹ interpr̄tarent si eundē t ianū t terminū dicerēt: atq3 initijs vnā faciez: fini⁹ alterā darēt: qm̄ q opat vtrū q3 dz intēdeſ. In omni. n. motu actōis sue q nō respicit initiū nō pspicit finē. Unde necesse ē vt memorie respicienti pspiciens connectaſ itēriō. Nā cui exciderit qō cepit: quō finiat nō inueniet. Qō si vitā beatā in hoc mūdo icboāi putarēt: extra mūdum pficit: t iō iano. i. mūdo solā unitioz tribuerēt ptātē: pfecto ei pponerēt terminū eūq3 a dijs selectis nō alienarēt: q̄z ēt nūc cuz i istis duob⁹ dijs initia rer⁹ tpaliū funesq3 tractāt termino dari debuit pl⁹ honoris.

Maior. n. leticia ē: cū res queq3 pficit: sollicitudis ār plena sūt cepta dōec pducāt ad finē quē q aliqd icipit marie appetit: intēdit: expectat: exoptat: nec de re icboata nisi termicē exultat.

c Edi3 bi. Ca. VIII.

s frōtis simulachri iterpratio pferaſ. Duas eni facies añ t retro bre dr q⁹ biat⁹ nr̄ cuz os apim⁹ mūdo similis videaſ: vñ t palatū greci vranō appellāt. Et nonnulli inigt poete latini celū vocaneſt palatum: a quo biatu oris t foris esse aditum ad dentes versus:

vocant qñqz ianum geminum. facit autē augustinus hic duo. qz primo reprobat interpretationē nālē iani bifrontis. Secundo iani quadrifrontis ibi. cūvo eū faciunt ꝛc.

Quātū ad primū sciendū q palatū oris gdā poete greci ꝛ etiā latini vocauerūt celū. eoq ē rotundū ꝛ superemi/net inferiori parti oris. sicut celū terre. ꝛ qz in ore homis apto ꝛ hiāte est duplex aditus seu ianua. vn9 versus dentes q ēt respicit v9/sus extra. ꝛ ali9 vsus gutturin/trorsū. iō iano fecerūt duas fa cies. Istā interpretationē impro bat be. aug. primo oñdēs q ir risibilis sit. ꝛ pz intētio aug. se/cūdo oñdit qz sit irrationabil dicēs. Quid est porro absurdi9 qz in ipso mūdo nō inuenire du as ianuas ex ad uerso sitas. per quas vel admit tat aliqd ad se ītrovel emittat a se foras. ꝛ de nostro ore ꝛ gut ture quoq simi litudinē mūd9 nō habz. vl mū di simulachrū cōponere iano pp solū palatū cui9 similitudinez ian9 nō bēt. ꝛ fa cit duas rōnes in his verbis. quaꝝ vna ē tal mūd9 nō habet duas ianuas p quas emittat vel admittat. q̄ licet hiatus o/ris hoc habeat non est hoc ad propositū ō mū do. q̄ pp h ian9 idest mūd9 non debuit habere sil'achꝝ dupli/cis faciei. Secūda talis ē licet palatum habeat similitu/dinem celi sm poetas. tñ mūd9 nō bēt similitudinē oris vel gutturis. sed oris ꝛ gutturis duo sūt adit9 supradicti ergo pp h os ꝛ guttur ñ debuit iani. i. mūdi simlachꝝ effi giari. Sciendū ē autē q ꝛ alie rōnes assignant quare ian9 ē bifrons. vnam assignat isidorus lib. 8. etymologiarum scz propter oriens ꝛ occidēs mundi. quam causam tāgit etiā hic infra be. aug. Alias duas causas tangit ouidi. lib. primo de fastis. Una ē q sm aliquos phos ꝛ poetas mun/dus aliquādo fuit vnū soluꝝ chaos in quo oia elementa erāt adinuicē permixta. ꝛ non distincta situ nec loco. Et ad hoc repsitandū ianus formatur cuꝝ duplici facie. qua rū vna est anteri9 ꝛ alia cōsimilis posterius. vt denoteꝝ q inter anterius ꝛ posteri9 tunc non fuit distinctio sz idē erat vtrūqz. vñ i psona iani dic ouidi9 sic. nunc quoqz confuse qñ nota parua figure. Ante qō ē in me postq̄ videꝝ idē. Alia cā est. qz sibi cō missa est custo/dia mundi tan/q̄ ianitori. ꝛ iō sicut ianitor bz respicere in gres sus ꝛ egressus. sic ꝛ ianus abs qz b q caput vt tat videt duas partes mundi oppositas ideo duas fingit ha beꝝ facies: qua rum vna orien tē alia occiden/tem spectat.

a Cū vero euꝝ faciūt. ꝛc. Vic reprobat ianū quadrifrontez qui ꝛ ianus ge/minus appella tur. ꝛ ostēdit q nec bene dicit ianus geminus quia non dicit mundus gemi/nus. nec etiā ra tionabiliter ef/figiat quadri/frons. tuꝝ quia nec in mundo sūt quatuō adi tus seu ianue q bus aliquid in tret vel exeat. sicut de hiatu oris ppter qnē ianus effigiatur bifrons dictus fuit. tū quia ēt in ipso ore ho/minis a quo sumpsit originem ianus bifrons: non sunt quatuō aliqua ex quibus posset ratio sumi quare debe/ret effigiari ianus quadrifrons nisi forte neptunus qui ē deus maris impleat os eius pisce aliquo. ꝛ sic buccis tu mentibus representet duas facies ꝛ alie due pertineant ad os ꝛ guttur.

Capitulum IX.

b Quem autē ꝛc. In hoc cap. reprobat augustinus i interptatiōes naturales eoꝝ q̄ ō ioue dīr ꝛ fac̄ ī

ꝛ introrsus ad fauces. Ecce quo pductus ē mūd9 ppter pa lati nostri vocabulū: vel grecū vel poeticuꝝ. Quid aūt hoc ad animā: qd ad vitā eternā? Pro pter solas salinas colaꝝ hic de9 quib9 ptim glutiēdis: partiz ex/puendis sub celo: palati vtraqz pādit ianua. Quid ē porro ab surdi9: q̄z i ipso mūdo nō inue/nire duas ianuas ex aduerso si tas: per quas vel admittat ad se aliqd introvel emittat se foras: ꝛ de nostro ore ꝛ gutture quoq similitudinē mūd9 nō ba bet: velle mūdi simulachꝝ cō/ponere iano pp solū palatū: cu ius similitudinē ian9 nō habet:

a Cūm vero eū faciūt quadrifrōtē ꝛ ianū geminū appellāt: a q̄/tuor mūdi ptib9 hoc interp̄tan tur: quasi aliquid spectet mun/dus foras: sicut per oēs facies ianus. Deinde si ian9 est mun/dus ꝛ mūdus quatuor ptib9 cō stat: falsū est simulachrū iani: qz ian9 ꝛ si quadrifrōs legitur nūnq̄z tamen quadrifianus in/uenit. Aut si propterea verum ē qz ēt noie orientis ꝛ occiden/tis tot9 solet mūd9 intelligi: nun qd cuꝝ duas ptes alias noiaui/m9 septētrionis ꝛ austri sicut il/luꝝ quadrifrontē dicunt gemi nuꝝ ianū: ita q̄z geminū dictu rus ē mūdū? Nō habēt oio vñ quatuor ianuas q̄ intrantib9, ꝛ exeuntib9 pateant interpretent

b Quem autem qui etiā i iuppiter dicitur: quez velint intelligi: expo/nant. Deus est inquiunt habēs potestatē causarū: quib9 aliqd sit in mundo. Hoc q̄z magnum sit nobilissimus Virgilij ver/sus ille testatur. Felix qui po/tuit rerum cognoscere causas. Sed cur ei preponitur ianus Hoc nobis vir ille acutissimus doctissimusq̄z respōdeat: Quo niam penes ianum inquit sunt prima: penes iouem summa.

c Merito ergo rex omnium iup piter habetur. Prima enim vi cuntur a summis: quia licet pri ma precedant tempore: sum/ma superant dignitate. Sed re cte hoc diceretur si factorum prima discernerent ꝛ summa Sicut enim initiū facti ē p̄fici sci: sum mū puenire: initium fa cti inceptio discendi: summuꝝ perceptio doctrine: ac sic i om nibus prima sūt initia: sūmaq̄z sunt fines. Sz iā hoc negociuꝝ

b Quem autē ꝛc. In hoc cap. reprobat augustinus i interptatiōes naturales eoꝝ q̄ ō ioue dīr ꝛ fac̄ ī

boc.ca.duas cõ
tra eas rõnes.
quarũ scõa inci
pit ibi.deniqz q̃
ro ꝛc. In p̃ma
vo pte facit tria
qz p̃mo põit fẽ
tẽtiã aliquozuz
g deos colunt õ
ioue qs sit .quã
etiã confirmat
p vnũvsum vir
gily qui ponit i
georgicis li.z.ꝛ
quare ei prepo
nat ianꝰ ꝟz var
ronẽ.Scõo ibi.

c Sz recte ꝛc.
Dictã sniaz re
probat p̃cipue
gtũ ad dictum
varrõis.g iõ ia
nũ p̃eponit io
ui.qz iano attri
buũt p̃ncipia.io
ui sũma. ꝓpter
qõ iuppiter est
rex sũmꝰ.qõ re
probat aug.qz
licet in bis q̃ fa
cta sũt sũmuz ꝛ
dignissimũ sit i
fine ꝛ non i p̃n
cipio tamen in
bis q̃ nõ fiunt
sed sũt cause ef
fectiue aliorũ.
oz necessario g
illõ qõ ẽ sũma
cã effectiua ꝛ di
gnissima.sit ẽt
p̃ma ꝟz talꝰ ẽ iup
piter ꝓm eos.

Tertio ibi.

a Hũc sane ꝛc
oñdit g ex quo
õ ioue tã alta sẽ
tiũt. imane sa
crilegiũ cõmit
tũt g in eꝰ bo
norẽ crimia sibi
ipsita celebrãt
fiẽ i theatris ꝛ i
scena.ꝛ melius
eẽt g fingerẽt
vnũ aliũ quem
nomi arẽt ioue
õ quo talia cri
mia fingerẽt fi
cut ẽt fingũt õ
saturno.vt p̃s p
ouidiũ li.4.de
fastis g deuo
rauit filiõs suos
õ quo volẽs mĩ
inter ianũ terminũq̃z discussũ ẽ.
Cause aũt q̃ dant ioui efficiẽtia
sũt nõ effecta:neq̃z vllo mõ fie
ri põt vt vel tpe p̃ueniant a fa
ctis initũsue factoꝛ.Semp.n.
prioꝛ ẽ res q̃ facit:q̃z illa que fit
Quapropter si ad ianũ ptinent
initia factoꝛ:nõ iõ prioꝛa sũt ef
ficientibꝰ causis q̃s ioui tribuũt
Sic̃ enĩ nihil fit:ita nihil incho
at vt fiat:qõ nõ faciẽs cã p̃cesse
a rit. Hũc sãe deũ penes quẽ sũt
oẽs cause factoꝛ oĩuz naturaꝛ:
naturaliũq̃z rex:si ioue ppli ap
pellãt:ꝛ tãtis cõtumelijs tanq̃z
sceleꝛtis criminatõibꝰ colũt:te
trioꝛe sacrilegio sese obstringũt
q̃z si prorsus nullũ putarẽt deũ
Unde satiꝰ ceẽt eis aliũ aliquem
ionis noie nũcupare:dignũ tur
pibꝰ ꝛ flagitiosis honoꝛibus
suppositovano figmẽto:qõ po
tiꝰ blaspbemarẽt:sicut saturno
dicit̃ suppositꝰ lapis quẽ pro fi
lio deuoraret:q̃z istũ deũ diceꝛ:
ꝛ tonãtẽ ꝛ adulterãtẽ:ꝛ totum
mundũ regẽtez:ꝛ p tot stupꝛa
diffluentẽ:ꝛ nãm oĩm nãliũq̃z
reꝛ cãs sũmas habentẽ:ꝛ suas
b cãs bõas nõ bn̄tẽ. Deinde qũe
ro quẽ iã locũ iter vos huic vo
tribuãt ioui:si ianꝰ ẽ mundus:
Deos.n. veros aiaz mũdi ac p
tes eius isti diffiniunt ac per
boc q̃cq̃d hoc nõ ẽ:nõ évtiq̃z ꝟz
istos verꝰ deꝰ. Nũ igr̃ ita dictu
ri sũt iouẽ aiaz mundi vt ianꝰ sit
coꝛpꝰ eiꝰ.i.iste visibilis mundꝰ:
Hoc si dicunt:nõ erit quemad
modũ ianuz deũ dicãt:qm̃ mũ
di coꝛpꝰ nõ ẽ deꝰ:vl ꝟz ipsos:q̃z
aia mũdi ac ptes eiꝰ. Uñ idem
varro aptissime dic̃ deuz se ar
bitrari ceẽ aiaz mundi:ꝛ bũcip̃z
munduz eẽ deũ:q̃z sic̃ hoiem sa
pientẽ cuz sit ex animo ꝛ coꝛ
pore :tantũ ex aio dici sapiẽtẽ
ita mũdũ deuz dici ab aio:cum
sit ex aio ꝛ coꝛpe. Solum itaq̃z
mundi coꝛpꝰ nõ ẽ deꝰ: q̃z aut so
la aia eiꝰ:aut simul coꝛpꝰ ꝛ ani
mꝰ:ita tm̃ vt nõ sit a coꝛpe q̃z ab
aio deꝰ. Si ergo ianꝰ ẽ mundꝰ:
ꝛ deꝰ ẽ ianꝰ:nunqd ioue vt deꝰ
esse possit aliquã ptẽ iã esse di
cturi sũt: Magis.n.ioui vniũ
sum solẽt tribuere vnde ẽ illud:
ionis oĩa plena. Ergo ꝛ iouem
vt deus sit:ꝛ maxime vt rex de
oꝛum:nõ alium possunt existi
mare q̃z mundum:vt in dijs ce
teris ꝟz istos suis ptibꝰ regnet.
Ju banc sententiam etiã quos
dã versus valerij sorani expõit
idẽvarro:in eo libro quẽ seor
sum ab istis de cultu deoꝛum
scripsit:quiversus bi sunt. Jup
piter omnipotens regũ rex ipse
deusq̃z. Progenitoꝛ genitrix
q̃z deum deus vnus ꝛ omnis.
Exponunt̃ autem in eodem li
bro ita:cum marez existimarẽt
qũi semen emitteret:feminam
que acciperet:ioneq̃z esse mun
dum ꝛ eum omnia semina ex
se emittere ꝛ in se recipere:cuz
qua causa inquit scripsit soꝛanꝰ
Juppiter progenitoꝛ genitrix
q̃z:nec minus cum causa vnuz
ꝛ omnia eũdem esse. Mundus enim vnꝰ ꝛ in eo vno om
nia sunt. Capitulum x.

c Um ergo ꝛ ianusmũ
c dus sit:ꝛ iuppiter mũ
dus sit: vnusquisq̃z sit
mundus:quare duo dij sunt ia
nus ꝛ iupiter:Quare seorsum
habent templa:seoꝛsum aras:
diuersa sacra:dissimilia simula
cbra:Si propterea q̃ alia vis
est primordiorum: alia causa
rum:ꝛ illa iani ꝛ illa ionis no
men accepit:nunquid si vnus
bomo in diuersis rebus duas
babeat potestates aũt duas ar
tes: quia singularum diuersa
vis est:ideo duo iudices aut
duo dicuntur artifices: Sic
ergo ꝛ vnus deus cum ipse
babeat potestatẽ p̃imoꝛdioꝛũ:
ipse causarũ:nũ ꝓpter boc il
lũ duos deos esse necesse ẽ pu
ionis.ꝛ timens
ne ẽt iouẽ deuo
raret occ̃auit
eũ natũ stati in
nemoꝛe ꝛ sup.
posuit loco eius
vnũ lapidẽ.vel
sicut ifra ca.ig.
dicit aug.glebã
terre quã satur
nus credẽt esse
filium suum de
uorauit.

b Deinde q̃ro
ꝛc.ponit ꝟ aug.
scõaz rõnez p
bãs ex dictis eo
rũ q̃ ipsi babẽt
cõcedere q̃ iup
piter sit vna ps
iani seu mũdi.
cũ tm̃ ipse vãro
ꝛ alij videãt di
cere q̃z ipsemet
iuppiter sit totꝰ
mũdꝰ vl aia to
tiꝰ mũdi vt pa
tuit supꝛa ca.7.
Cũ quo concor
dat virgi.in bu
colis.g egloga
tertia dic̃.ionis
omnia plẽa. Ad
q̃ ẽt varro in
quodã lib.quez
fec̃ de cultu de
oꝛ ex̃ libꝛoꝛ.i8.
de rebꝰ diuinis
de q̃bꝰ.ã.li.6.c.
3.fcã ẽ mẽtio ad
ducit vsus vale.
soꝛãi ꝛ exponit
eos eo modo
quo bic recitat august.satis
clare. La.x.

c Um er
c go ꝛc.
In boc
ca.facit tertiaz
rõez ꝑ ea q̃ dicũ
tur ꝛ fiũt circa
iouẽ ꝛ ps̃ inten
tio aug.duc̃ au
tẽ rõ sua ad ꝟ
q̃ ianꝰ ꝛ iuppi
ter nõ sũt duo
dy nisi velint io
nẽ diceꝛ tot de
os quot habet
cognomina.

a Jrerunt enim victorem ꝛc. La. XI.
b Jn hoc ca. aug. quatuor cõtra ea q̃ ioui attribuũ tur arguit. Et facit i hoc ca. tria. qz primo recitat noia quib⁹ iouem nominãt. ⁊ causam nominuz assignat Secũdo ibi. Jn his vt aduertim⁹. rationẽ suã tertiã q̃ habetur in precedẽti ca. confirmat. Tertio ibi. Nolo dicere ꝛc

Quedam circa nominationez iouis reprobat. Noia vero que hic recitat augu. ipsemet si qs bene aduertat exponit. nã iõ iuppiter dicitur victor quia oia vincit. ideo inuict⁹. qz a nemine vincitur. ideo opitul⁹ qz indigentib⁹ opitulat. ideo impulsor qr hẽt potentiã impellẽdi. ideo stator qz hẽt potestatẽ statuendi. iõ cẽtumpeda qz habet ptãtẽ stabiliẽdi ⁊ ẽt in se stabilis ẽt vt q̃si cẽtũ pedib⁹ inniteret. iõ supinat. qz hẽt potestatẽ resupinãdi. i. reuersandi iõ tigill⁹. qz mũdũ suppõret. Tign⁹ vel tigillus ẽ lignũ in tecto cui alia supponũtur vt ea sustentet. iõ alin⁹ quia alit generaliter oia. ideo ruminus qz ruma ideſt mamma alit specialiter q̃alia. Jsta noia iouis põit apuleius in cosmographia sua ideſt libro õ mũdo in fine eius.

b Nolo dicer. Hic arguit contra illud quod dictum ẽ supra õ ioue. vz. q⁹ ipse nominat ruminꝰ. qz ipe mãma alit animalia. cõtra qõ primo arguit. naz videret hoc opus conuenienti⁹ femine q̃ viro attribui. ⁊ cõsequẽs iunoni potius q̃ ioui. nec hoc esset inconueniens iunoni qz regina deorum. naz ipsa haberet sub se deam rumĩã

tari: qz primordia causeq3 res due sũt: Qz si hoc iustuz putãt etiã ipsũ iouẽ tot deos eẽ dicãt: quotquot ei cognomina ꝓpter multas potestates ꝺerũt: qm̃ res omnes ex qbus illa cognomina sunt adhibita: multe atq3 diuerse sunt: ex quibus pauca commemoro. La. XI.

a Jrerũnt eũ victoreꝫ in
b uictũ: opitulũ: ipsoẽ statutoẽ: stabilitoẽ. supialẽ: tigillũ: alinũ: ruminũ: ⁊ alia q̃ p se, psequi lõgũ ẽ. Hec autẽ cognomia imposuerũt vni deo ꝓpter causas ptãtesq3 diuersas: nõ tm̃ ꝓpter tot res etiã tot deos eũ esse coegerũt: q⁹ oia vinceret: q⁹ a nemine vinceretur: q⁹ opem indigentibus ferret: q⁹ haberet impellẽdi: statuẽdi: stabiliẽdi: resupinãdi ptãtẽ: q⁹ tãq̃ tigillus mundũ continere ac sustineret: q⁹ aleret oia: q⁹ ruma ideſt mãma aleret aialia Jn his vt aduertim⁹ quedam magna sũt: quedã exigua: ⁊ tm̃ vn⁹ vtraq3 facere phibeẽ. Puto inter se propinquiora esse causas rez atq3 primordia: propter quas res vnuz mundũ duos deos esse voluerũt: iouez atq3 ianũ: q̃ cõtinere munduz: ⁊ mãmam dare aialib⁹: nec tm̃ ꝓpter hec duo opera tã longe: inter se vi ⁊ dignitate diuersa duo dij eẽ cõpulsi sũt: sed vnus iuppiter: ꝓpter illud tigillus: propter hoc rumus appellat⁹ ẽ. Mo
b lõ dicere: q⁹ animalib⁹ mãmaz ꝓbere sugẽtib⁹ magis iunonẽ potuit dicere q̃ iouẽ: presertiz cum eẽt etiaz diua rumina q̃ in hoc opus adiutoriũ illi famula
c tũ ve ꝓberet. Cogito ẽni posse responderi ⁊ ipsam iunonez nihil aliud esse q̃ iouem secundum illos valerũ soranꝰ versus vbi dictũ est. Juppiter oipotẽs regũ rex ipse deusq3. Progenitor genitrixq3 deũ. Quare ergo dictus ẽ ⁊ rumin⁹: cũ diligẽti⁹ fortasse querẽtib⁹ ipse immaꝯ eẽ etiã illa diua rumia: Si enim maiestate deorum recte vi debaꝯ indignuz vt in vna spica alter ad curaz geniculi: alter ad folliculi pertineret: quãto ẽ indignius vnam rez infimã ideſt vt mãmis alanꝯ animalia duorum deoꝝ ptãtes curare: quoꝝ sit vn⁹ iuppiter rex ipse eiꝰ toꝝ ⁊ hoc agat nõ saltẽ cum cõiuge sua sz cum ignobili nescio que rumina: nisi qz ipse ẽ etiã ipa rumina ipse rumin⁹: rumin⁹ fortasse ꝓ sugentib⁹ marib⁹: rumina ꝓ femuis: Dicere quippe noluissem illos ioui femininuz nomen imponere nisi ⁊ in illis versibus ꝓgẽitor genitrixq3 diceretur: ⁊ inter alia eius cognomina legerem: q⁹ etiam pecunia vocaretur: quam deam inter illos munuscularios inueni mus: vt in quarto libro iã commemoranimus. Sed cum ⁊ mares ⁊ femine habeant pecuniã: cur nõ ⁊ pecunia ⁊ pecunius appellatus sit sicut rumina ⁊ ruminus ipsi viderint.

Capitulum XII.

de qua facta est mẽtio supra li. 4. ca. ii. que sibi famulare tur. Dicit autem aug. hic. nolo dicere ꝛc. quasi diceret nolo hoc dicere: sed tamẽ alius fortasse hoc diceret. Secũ do ibi. c Cogito enim posse ꝛc. arguit contra rñsio ẽ que dari posset. posset enim dici q⁹ iuppiter ⁊ iuno idẽ sũt sicut innuit valeri⁹. de q̃ supra dictũ ẽ ca. 9. cui⁹ versus hic replicat aug. Et etiã ista fuit opinio aliquorum vt ꝑz supra li. 4 ca. ii. Cõtra qõ arguit augu. qz sm̃ B iuppiter erit illa dea rumina de qua iã dictũ est. Et ita iuppiter non diceret ruminus sed rumina nisi velint dicer eũ ruminũ qz lactat masculos et ruminaz qz lactat feminas. ⁊ tũ rumina non ponit inter deos selectos. sed ignobiles ⁊ plebeios. dicit vo hic aug. rectevi debaꝯ indignũ vt i spica alter ad curã geniculi alter ad folliculi ptineret ꝓpter deũ nodos tũ ⁊ deã patelenã ⁊ deã volutinã. de q⁹ dictũ ẽ supra li. 4. ca. 8. vbi distincti vy ponunt quorũ nodot⁹ hẽt curã geiculorũ ⁊ alie due deevi delicet pateleã ⁊ volutia curaz folliculorũ. diẽ aũt hic augu. le deã pecuniam supra li. 4. iter munuscularios ideſt eos q̃ dãt munera vel vt aliqui libri hãt inter nũmusculariꝰ. i. nũmularios inuenisse qz libro primo cap. xi. ponitur cum esculano ⁊ argẽtino q̃s B vocat numuscularios ideſt nũmularios vel munuscularios. qz esculan⁹ est de⁹ nũmoꝝ ereoꝝ. argentinus argenteorum. ⁊ dant munera vel faciunt nummos sicut etiam dea pecunia dat vel facit pecuniam.

a q Uamvero eleganter ⁊c. Capitulum XII.
q In hoc ca. arguit bea. aug. quinto cõtra ea q̃ ioui attribuunt. dicitur enim q̃ iuppiter ẽ pecunia ⁊ assignat causam. qz pecunie sunt omnia. qõ reprobat augustinus. qz hoc nomen summo deo nõ debet attribui qz cõtumeliosũ est. vt pz comparando pecuniam ⁊ omnia q̃ pecunie nemie possidẽt ad omnia que in celo ⁊ in terra cõtinentur. inter q̃ pecunia est i se res satis vilis. alia q̃ dicit augu. in hoc capi. satis patent

La. XIII. Ed qd
b s de hoc ioue ⁊c

In hoc ca. ostẽdit be. augu. q̃ ẽtũ videtur ex dictis varronis ⁊ alioz multitudo deoz ẽ superflua. qz omnes reducunt i vnũ iouẽ. qz vel ipse iuppiter se hẽt ad alios deos sicut totũ ad partes ⁊ ita extra totũ iouem nõ est alius deus. vel iuppiter est i se simplex existens deus. Est enim aia mũdi pões ptes diffusa ita q̃ ex diuersis partib⁹ molis hui⁹ mũdi qualis administrat, sortitur diuersa nomia quasi plurium deoz cum tñ in rei veritate sit vnus animus simplex totius mundi. Et vtrũ qz istoz fuit ab aliquib⁹ opinatũ vt supra patuit li. 4. ca. ii. Et q̃ alterũ istoruz sit dandũ probat. qz ea q̃ dus alys attribuũt etiã ioui cõueniant. qõ pz de saturno cui attribuit ptãs sationũ ⁊ hec eadem attribuit ioui vt pz q̃ varronẽ exponẽte versus valery sozani. q supra ca. 9. cũ eoz expositiõe positi sũt. f. in in textu aug. Et idẽ ẽt pz de genio quẽ dicũt deũ eẽ nature. vel omniũ rex gignẽdaz. nã ipse ẽt vr eẽ iuppiter vt pz ex dictis varronis exponẽtis vsus sozani. Et etiam ex his que alio loco dicit de genys ⁊ alo mũdi loquit.

a q Uamvẽro elegãter rationem huius nomis reddiderunt: ⁊ pecũia inquiunt vocatur: q̃ ei⁹ sint omnia. O magnã rationem diuini nominis: imo vero ille cui⁹ sũt omnia vilissime ⁊ contumeliosissime pecunia nuncupat. At omnia ionis sũt que celo ⁊ terra cõtinent: inter que ⁊ ipsa pecunia in omnibus omnino reb⁹ que ab hominibus nomine pecunie possidentur. Sed nimiz hoc auaritia ioui nomen imposuit: vt quilibet amat pecuniam nõ quẽlibet deũ sed ipsũ regem omnium sibi amare videatur. Longe alit aliud esset: si diuitie vocarent: aliud nãq sũt diuitie: aliud pecunia. Nã dicim⁹ diuites sapientes: iustos: bonos: q̃ bus pecunia vel nulla ẽ vel parua. Magis enim sunt virtutib⁹ diuites: per quas eis etiaz i ipis cozpozaliũ rex necessitatib⁹ satis est quod adest: pauperes vero auaros dicim⁹ semper inbiãtes ⁊ egentes. Quãlibet enim magnas pecunias habere possunt: sed in earuz quãtacũqz abũdantia non egere nõ possũt Et deum ipsum verũ recte dicimus diuitẽ: nõ tamen pecunia: sed omnipotentia. Dicũt itaqz ⁊ diuites pecuniosi: sed interi⁹ egeni si cupidi. Item dicuntur pauperes pecunia carentes: sz iterius diuites si sapiẽtes. Qualis ergo ista theologia debet eẽ sapiẽti: vbi rex deoz ei⁹ rei nomen accepit: quã nemo sapiẽs cõcupiuit: Quanto eni facili⁹ si aliquid hac doctrina quod ad vitam pertineret eternam salubriter disceretur: deus mundi rectoz non ab eis pecunia sz sapientia vocaretur: cui⁹ amoz purgat a sordib⁹ auaricie: hoc est ab amoze pecunie:

b s Ed qũid de hoc ioue plura: ad quẽ fortasse ceteri referẽdi sũt: vt inanis remaneat de oz opinio plurimoz: cũ hic ipe sit oẽs: siue qñ ptes ei⁹ vel potestates existimant: siue cũ vis anime quã putãt per cũcta diffusã: ex ptib⁹ molis hui⁹ i quas visibilis mũdus iste cõsurgit ⁊ multiplici administratõe natu re quasi pluriũ deoz noia accepit: Quid ẽ eni saturn⁹: Unus ingt de pzincipib⁹ de⁹: penes quem sationum oim dñat⁹ est. Nõne expositio ver sui istorũ valeriũ sozani sic se hz: iouẽ esse mũdũ ⁊ cũ oia semia ex se emittere ⁊ i se recipe: Ipse ẽ igitur penes quẽ sationũ oiz dñat⁹ ẽ. Quid ẽ geni⁹: Be⁹ ẽ ingt q̃ pzepositus est ac vim hz oim rerum gignẽdaz. Quẽ aliũ hãc vi habere credũt q̃z mũdũ: cui dictũ est: iuppiter oipotes pgenitoz genitrixqz: Et cũ alio loco geniũ dicẽ eẽ vniuscuiusq̃z animuz rõnalẽ: ⁊ iõ eẽ singulos singloz: talẽ ãt mũdi animũ deũ esse: ad hoc idẽ vtiqz revocat: vt tanq̃ vniuersalis geni⁹ ipse mũdi ani m⁹ eẽ credat. Hic ẽ igit quem appellãt iouẽ: nã si ois genius deus: ⁊ omnis viri anim⁹ genius: sequitur vt sit ois viri aius de⁹: quod si ⁊ ipsos abhorrere absurditas ipsa cõpellit: restat vt cum singulariter ⁊ excellenter dicant deum genium: quez dicunt mundi animum: ac per hoc iouem.

c m La. XIIII. Ercuri tum ⁊c.

In hoc ca. incipit bea. aug. reprobare ea que dicũt de mercurio et marte q̃ iter deos selectos numerãtur. vt pz supra cap. 2. de quib⁹ fuit duplex opio vna q̃ isti duo ñ referũt ad aliq̃s ptes mũdi tãq̃ eis p̃sidẽtes. sz solum ad actus humanos. puta q̃ mercuri⁹ refert ad sm̃onẽ Et huius opinionis erãt illi de gbus dicitur in actib⁹ ap̃lor ca pitu. 14. q̃ vocabãt barnabã iouẽ. paulũ vero mercuriũ. qñ ipse erat dux vbi. mars vero refert ad bella Alia opio referebat eos ad stellas celestes In isto vero capitu. reprobat aug. p̃mam opinionẽ. ⁊ primo q̃tum ad mercuriũ. scdo quã tũ ad martẽ ibi Jrẽ qz nec mãti ⁊c. contra dicta varrõis arguit p̃bando q̃ non sit alius de⁹ q̃ iuppiter. Et b⁹ cludit necessario supposito q̃ mercuri⁹ si sit ipse sm̃o. sz domine sm̃onib⁹ sit ne deoz ⁊ hoiz sue hoiz tñ. nã si dñet sm̃onib⁹ hoz cũ absurdũ sit q̃ aliquis do

Capitulum. XIIII.

c Ercurius vero ⁊ mar
m tez: quomodo referrẽt
ad aliquas ꝓtes mundi
⁊ opa dei q̃ sũt in elemẽtis nõ i
uenerẽt: ⁊ ideo eos saltẽ operib⁹
hominum ꝓposuerũt: sermoci
nandi ⁊ belligerãdi ministros.
Quorũ mercurius si sermonis
etiam deorũ potestatẽ gerit: ipi
quoq; regi deor⁹ dominaꝝ si ꝑ
eius arbitriũ iuppiter loquitur
aut loquendi ab illo accepit fa
cultatẽ: qđ vtiq; absurdus est.
Si aũt illu humani tantum ser
monis potestas tributa perbi
betur: nõ est credibile ad lactan
dos mãma nõ solum pueros ꝫ
etiã pecora vnde rumin⁹ cogno
minatus ẽ iouez descendere vo
luisse: ⁊ curaz nostri sermõis q̃
pecorib⁹ antecellim⁹ ad se per
tinere voluisse: ac per hoc idez
ipse est iouis atq; mercurius.
Qz si sermo ipse dicit ẽ mercu
rius sic̃ illa que de eo interꝑtan
tur ostẽdũt: Nã ideo mercuri⁹
quasi medi⁹ currẽs dicit appel
lat⁹: q⁹ sermo curriat iter boies
medius: ideo hermes grece qđ
sermo vel interpretatio q̃ vtiq;
ad sermonẽ ptinet hermenia di
citur: ideo ⁊ mercib⁹ prẽesse: qz
inter vendentes ⁊ ementes ser
mo sit medius: ideo alas ei
in capite ⁊ pedibus ponunt vo
lentes significare volucrem fer
ri per aera sermonẽ: ió nunciũ
dictuz: qñ ꝑ sermonẽ omnia
cogitata enunciantur. Si ergo
mercurius ipse sermo est etiaz
ipsis confitentib⁹ deus non est
sed cum sibi deos facilit eos q̃
demones sũt: imũdis supplicã
do spiritibus: possidentꝰ ab eis
qui nõ dij sed demones sunt.

Itẽ qz nec marti aliqđ elemen
tũ vel partem mundi inuenire
potuerunt vbi ageret opera q̃
liacunq; nature: deum belli es
se dixerunt: quod opus est bo
minum ⁊ optabile eis non est.
Si ergo pacem perpetuam feli
citas daret: mars quid ageret
non haberet. Si aũt ipsuz bel
li est mars sicut sermo mercu
rius: vtinaz q̃ manifestũ est q⁹
non sit deus: tã non sit ⁊ bellũ:
quod vel falso vocetur deus.

Capitulum XV.

a Jsi forte ille stelle sunt
n bi dij quas eorum ap
pellauere nominibus.

Nam stellaz quandaz vocant
mercurium: quandã itidẽ mar
tez: sed ibi est ⁊ illa quã vocant
iouem: ⁊ tamen eis mund⁹ est
iouis. Jbi quam vocant satur
num: ⁊ tamen ei ꝑeter eã dãt
non parnam substantiam: om
nium videlicet seminuz. Jbi ẽ
⁊ illa omniuz clarissima que ab
eis appellatur venus: ⁊ tamen
eandez venerez esse etiam lunã
volunt: q̃uis de illo fulgentissi
mo sidere apud eos tanq̃ de
malo aureo iuno venusq; con
tendant. Lucifernm enim qui
dam veneris: quidã dicũt ẽ iu
nonis: sed vt solet venus iuno
nem vincit. Nam multo plu
res eam stellam veneri tribuũt
ita vt vix eorum quisq̃ reperi
atur qui aliud opinetur. Quis
autem non rideat cum regem
omnium iouem dicant: q⁹ stel
la eius a stella veneris tanta vin
citur claritate? Tanto enim
esse debuit ceteris illa fulgenti
or: quanto est ipse potentior.
Respondet ideo sic videri quia
illa q̃ putatur obscurior supior
saz militiã celi
Et forsitan ista
opinio si discre
pat a preceden
ti quo ad men
tẽ opinantiũ. qz
q planetã mer
curiuz deũ pu
tant. credũt ipz
dar boi eloquẽ
tiaz. ⁊ eodẽ mõ
planetã martẽ
causare bella ⁊
dare victorias.
Facit ãt aug. ꝫ
duo. qz ꝑmo re
probat hãc opi
nionẽ ꝑ ea q̃ cõ
ueniũt dys alys
selectis. quoruz
noib⁹ appellãt
planete alig siẽ
ẽ de ioue venerẽ
⁊ saturno. scdo
vero ꝑ ea q̃ ve
rificãt de iano
deo selecto. cu
ius noie nulla
stella noiat. ibi
q̃ aũt ian⁹ ⁊c.
Ad intelligenti
am vo hui⁹ ca.
notãda sũt tria
ꝓmum est q⁹ oc
tauus spera in
qua sunt stelle
fixe ⁊ omnia si
gna de quib⁹ di
cit augu. q⁹ non
sunt singule. ꝫ
constãt ex pluri
bus stellis ⁊ sũt
loco superiores
q̃ planete. Et
eniz sũt septem
planete. Illoruz
saturn⁹ ẽ oiz ꝯ
limior. p⁹ illum
imediate ẽ iup
piter. ⁊ post io
uem mars. post
martez sol. post
solem Uenus.
post venerem
Mercurius.
post mercuriũ
luna omnium
infima. Aliud
est q⁹ venus in
ter omnes pla
netas vel stellas alias post solem ⁊ lunam est lucidior et
pulchrior quo ad aspectum nostruz. vnde ⁊ secũdũ mar
tianum in astronomia sua ipse est tertium corpus celeste
quod causat vmbram sensibilem. Tertium est q⁹ fabu
lam illam que dicit q⁹ Juno ⁊ Uenus inter se conten-

minerẽ ꝓmõi io
uis nisi ipse iup
piter segtur q⁹
mercuri⁹ sit iup
piter. Si ꝓmoni
bus boiz trñ. cũ
ergo nõ sit veri
simile q⁹ ioui re
gi deorũ attri
buanꝰ opa indi
gna. ⁊ alys dys
digniora ⁊ di
gnius opus sit
loqui q̃ lactã
re pecora. lacta
re vo pecora at
tribuiꝰ ioui pp
quod ⁊ ipse di
ctus est rumin⁹
vt dictũ ẽ supza
ca. xi. segẽ q⁹ ml
tomagis attri
buer̃ sibi ptãs
ꝓmonũ nroz. q̃
ipse ẽ mercuri⁹
Uel suppositio
q⁹ Mercurius
sit ipse ꝓmo. cui
ꝯcordãt multa
q̃ de mercurio
dicunt. nã lati
ne dr mercuri⁹
q̃si medius cur
rẽs. qz ꝓmo cur
rit medi⁹ inter
boies. s. loquẽtẽ
⁊ audientẽ. gre
ce vero dr ber
mes ab herme
nia qđ ẽ ꝓmovl
interꝑtatio. ⁊ q̃
dã alia ó ipo di
cũt q̃ videntur
idẽ arguer̃. quo
dato manifeste
appet q⁹ mercu
ri⁹ nõ ẽ de⁹ cuz
ꝓmo plat⁹ stati
desinat eẽ. Ea
vo q̃ hꝫ fcitat au
gustin⁹ de mer
curio. recitat ẽt
isid. li. 8. ety. De
marte vo satis
ꝑz intẽtio aug.

La. XV.

a Jsi for
n te. ẽ
Jnboc
ca. reꝓbat. b.
augu. aliã opinionem de mercurio. s. illã que ponit eos
deos ⁊ tamen esse stellas illas que bis nominib⁹ appellã
tur. huius opinionis fuerũt di ó gbus sapie. iz. dicit. Aut
gyruz stellarũ. aut solẽ. aut lunã esse rectores orbis terra
rum deos putauerunt. ⁊. 4. regũ. 17. Adorauerũt vniuer

debāt de pomo aureo: vtraq; earum sibi pomuz vendicāte. vbi dr venerē in cā vicisse t pomuz illud habuisse. Interpretantur q; dā de lucifero. q; olim qdā dixerūt lucifer uz esse iunonē volentes. s. eū esse planetā distīctū a venere t vocari iunonē. videbat enim eis q; q; dea iuno fuit regina deorū pulcherria. stella sibi debebat attribui. quidā vero non esse aliū q; venerez. t iā null⁹ tenet q; sit iuno. sed oēs vocāt venerez lucifer uz ita q; lucifer t venus sunt idē planeta pp qō iā ven⁹ in cā illa dr vicisse iunonē. his visis satis pz in tētio aug. Dicit vo b aug. q; qdā volūt venerem eē lunā qō nō intelligendū est de ista stella q; venus appellatur. sz ō ista stella q; lucifer. hoc autē vr voluisse virgili⁹ li. i. eneidos vbi adducē eneā venerē vocantē virginez t sororē phebi. i. solis. nam soror phebi non fingit nisi diana. i. luna vt dicetur capi sequen.

La. XVI

a Polli-
a nē q; nisi
rē. in B
ca. pfect be. augu. interptatōez
aliorū deor̄ se⁹
lectorū de qb⁹
nōdū ē disputatū. t facit duo.
q; pmo recitat
est: atq; a terris lōge remotior
Si ergo superiorem locuz maior dignitas meruit: quā saturnus ibi ē ione superior. An vanitas fabule que regē ionem fecit nō potuit vsq; ad sidera pertinere: t q; nō valuit saturnus in regno suo neq; in capitolio: saltē est permissus obtinere in celo. Quare autem ianus non accepit aliquam stellaz: si ppter ea q; mūdus est t omnes in illo sunt. t ioūis mundus est: t habet tamen. An iste causā suā composuit vt potuit: t prouna stella qtā nō bēt iter sidera tot facies accepit in terra. Deinde si propter solas stellas mercurium t martem partes mundi putant vt eos deos habere possint: q; vtiq; sermo t bellū non sunt partes mūdi sed actus bominuz: cur arieti: t tauro t cancro: t scorpiōi: ceteriq; huius modi que celestia signa numerant: t stellis non singulis sed t singula plurib⁹ cōstant: superiusq; istis in sūmo celo phibēt collocata: vbi constātior mot⁹ inerrabilē meatum sideribus prebet: nullas aras: nulla sacra nulla templa fecerunt: nec deos non dico inter bos selectos sed nec inter illos qūidem quasi plebeios habuerunt.

a Pollinēm La. XVI.

a Cuius diuinatorem t medicum velint: tamē vt in aliqua parte mundi statuerent: ipsum etiam solem esse dixerunt: dianamq; germanam eius similiter lunam: t vīs presidere: vnde t virginem volunt q; via nihil pariat: t ideo ambos sagittas habere: q; ipa duo sidera de celo radios terras vsq; pertendant. Vulcanum volunt ignem mundi: neptunum
b aquas mundi: ditem patrē hoc est orcum terrenam t infimaz
c partē mūdi. Liberū t cererē preponūt seminib⁹: vel illū masculinis: illam femininis: vel illi liquori: illā vero ariditati seminuz. Et hocvtiq; totū refertur ad mūdum. i. ad iouem: qui
d propterea dictus ē p̄genitor genitrixq; q; omnia semina ex se emitteret t i se recipet. Quā dogdē etiā matrē magnaz eandem cererē volūt: quā nihil aliud dicunt esse q; terrā: eāmq;
e phibēt t iunonē. Et ideo ei secūdas causas tribuūt rex: cū tm iouī sit dictū progenitor genitrixq; deū: q; fm eos tot⁹ iste mūdus ē iouis. Mineruā etiā q; eā humāis artib⁹ preposuerūt nec inuenerūt vel stellā vbi eā ponerēt eādē vel sūmū etherf ra vel ēt lunā esse dixerūt. Ē stā quoq; ipsā ppterea dearum maximā putauerūt q; ipa sit terra: cuius igné mūdi leuiorē q; p
g tineat ad vsus boiz facilē nō ui olētiorē qualis vulcani ē: ei deputandū eē crediderūt. Ac per hoc oēs istos selectos deos būc eē mūdū volūt: in q; busdā vniuersū: in q; busdā ptes ei⁹. Uniuersū sicut iouē: ptes eius vt genū: vt matrē magnā: vt solez: vt lunā: vel potius apollinez t dianā: t aliquando vnuz deuz res plures: aliquādo vnam rez deos plures faciunt. Naz vn⁹ de⁹ res plures sūt: sicut ipse iuppiter. Et mundus. n. tot⁹ iup-
h piter: t solum celum iuppiter t sola stella iuppiter habetur t dicitur. Iremq; iuno secundaum causarum domina: t iu
i no aer: t iuno terra: t si venerem vinceret iuno stella similiter. Mineruā summus ether: t minerua itidem luna: quam esse in etheris infimo limite existimant. Unam vero rem deos plures ita faciunt. Et ianus est mundus t iuppiter. Sic t iuno ē terra t mater magna t ceres. La. XVII.

interptatōez naturalē q; fit de duys istis. secundo concludit ex dictis q; ita dissonātia ē in interptatiōib⁹ illi. ibi. ac p̄ B oēs rē. Inpma vo pte facē mētionē d apollie t diana q; nā vocat germanā apollinis q; fingit q; iuppiter ex Latona filia cei gigātis genuit apollinē t dianā. fuerūt autez duo apollines dyci vt pz p aug. infra li. 8. ca. 15.

b Ditē patrē. i. orcū. dispater ē vna dietio. vocat autem pluto dispater.

c Liberū t cererē. preponunt seminib⁹. ita ēt preponūt saturnū. vt pz infra. c. 19. Ceres ār est eadē q; t libera alio noie appellat. d Dict⁹ ē rē. B patuit ex vbis⁹ locāl. supra ca. 9.

e Eāq; phi. rē. t B fuit phatus p̄sus virgiliu supra li. 4. ca. 10.

f Uestā q; rē. de vesta q; vocetur q; q; ignis q; q; terra dixi supra li. 4. c. 10.

g Nō violenti orē rē vulcan⁹ ē de⁹ fabrozz et ignis quo fabri vruntur.

h Solū rē. rē. vñ ouī. li. 4. de fastis sic dicit. Sub ioue dura uit multis ummota diebus.

i Et si venerez rē. Hoc dicit p̄pter cōtentionē de pomo aureo de q; in ca. precedēti. dictū est.

a Sicut hec ꝛc. In hoc ca. Capitm. XVII.
e aug. ostendit q interpretationes eorū q̄ ō dys dicūtur nō habēt certitudinē eoꝝ q̄ dicūt. imo nec ea sciunt q̄ firmiter credūt. sed quasi opinādo loquūtur. qō p̄bat p duas auctoritates varronis. Est autē hic aduertēdum q sicut patuit supra li. 6. ca. 3. varro de rebus dīnis cōposuit quinq; ternarios libroꝝ. in quinti vo ꝛ vlti libro. i. ō terminat ō dys certis. in scō ō dys incertis. in tertio vo ō dys selectis. prima vo auctōitas sumitur ex secundo li. i quo etiā facit mētionez de his que dixerat in primo libro dicens sic. Cū in hoc libello. vz. scō q est de dys incertis dubias de dys opiniones posuero. reph̄ēdi nō ōbeo. i. nō sū reph̄ēsibilis. q̄ quia ea q̄ dico in hoc libello dico dubitādo ꝛ opinādo. g. n. putabit iudicari oportere ꝛ posse. i. q putat q illa q̄ ego dicā deberēt iudicari. i. cū certitudine pnunciari. ꝛ hoc posse fieri cū audierit faciet ipse. idest cū audierit q̄ dicā pnunciet ipse cū certitudine ꝛ asserat ea p certo. q̄si diceret ego non faciam. faciat ali⁹. ego citi⁹ pduci possuz vt in p̄li q̄ dixi. .s. de dys certis in dubitationez reuocē. q̄ i hoc q̄ pscribā oia ad aliquā dirigaz sūmā. i. certitudinē oia q̄ scribā in B lib. z. g est ō dys incertis. Secūda vero auctōitas sumitur ex tertio libro predicto vbi varro alludit dicto xenophanis qui dixit quid putem ꝛ non quid contendā. i. nunqd tanq̄ mihi certū defendā vel ponā. hominis enim est ꝛc.

b E quib⁹ credibilior ꝛc. Capitulū. XVIII.
d In hoc ca. ostendit beatus aug. q credibilior est interpratio rōnū ō bis q̄ diis attribuūtur que dic eos esse homines. ꝛ ad historiā ꝑtinent ea que de eis dicuntur q̄ illa q̄ refert ea ad causas vl effect⁹ naturales. ꝛ ꝓbat p B qō de ioue dicitur ipm suū patrem vicisse ꝛ ō regno expulisse nam credibili⁹ est q tā hoc sit. qz saturn⁹ fuit crudelis in filios suos. ꝓpter quod dicitur filios suos deuorasse. ꝛ q iuppiter partiz metu patris. parti cupiditate regni cum patre bellauerat ꝛ vicerat. q̄ illud qō varro fingit. videlicet q ideo hoc dicit ō ioue quia ipse ē causa ꝛ saturnus ē semen. qz ꝑ B cum causa semper precedat semen. nec vnq̄ generetur ex semine. sequitur. q non sit genitus a saturno. cuius oppositū dicit varro.

a Sicut hec q̄ exempli
e gratia ꝓmemorauit: ita ꝛ cetera nō explicāt ꝑz potiꝰ implicāt: sic̄ ipeꝰ errabūde opiniōis ipulerit: ita huc atq; illuc: hic atq; illinc ſiliūt ꝛ resiliūt: vt ipse varro de omniꝰ dubitare q̄ aliqd affirmare maluerit. Nā vt triū extremoꝝ ꝓmū cū de dys certis absolui set libꝝ: in altero de dys icertis dicere igressus ait. Cū in hoc libello dubias de dys opiniōes posuero: reprehēdi nō debeo. Qui. n. putabit iudicari oporteꝛ ꝛ posse: cum audierit faciet ipe. Ego citius perduci possū: vt i ꝓmo lib. q̄ dixi i dubitatione reuocē: q̄ i hoc q̄ pscribam: oia ad aliquā dirigā sūmā. Ita nō solū istū de dys icertis: ꝑz ēt illū de certis fecit incertū. In tertio ꝓrro isto de dys selectis postea q̄ ꝓlocut⁹ ē: qō ex nāli theologia ꝓloquēdū putauit: ingressur⁹ hui⁹ ciuilis theologie vanitates ꝛ insanias mēdaces vbi cū nō solū nō ducebat reruz veritas: ꝑz etiā maioꝝ ꝓmebat auctoritas. De dys inqt populi romani publicis qb⁹ edes dedicauerūt: eoſq; plurib⁹ signis ornatos notauerūt: i hoc libro scribā: ꝑz vt xenophanes colophoni⁹ scribit: qd putem nō qd contēdaz ponā. Nois. n. ē hec opinari: dei scire. Rerū igit nō cōprehēsaꝝ: nec firmissime creditarū: sed opinatarū: ꝛ dubitādarū sermōnē trepidus pollicetur: dicturus ea q̄ ab hominib⁹ instituta sūt. Neq; n. sicut scie bat eē mūdū: eē celuz ꝛ terram: celuz siderib⁹ fulgiduz: terrā seminib⁹ fertilē: atq; hmōi ceteraꝛ sicut bāc totā molē atq; naturā vi quadā inuisibili atq; ꝓpotēti regi atq; ministrari certa animi stabilitate credebat: ita poterat affirmare ō ianō q mūdus ipse eēt: aut de saturno inuenire quō ꝛ iouis pater eēt: ꝛ io regnāti sūdit⁹ factꝰ eēt: ꝛ cetera talia. La. XVIII.

b E quib⁹ credibiliō red
d dit ratio cū pbibentur homines fuisse: ꝛ vnicuiq; eorum ab his actib⁹ casibus moribus quos in vita duxerunt vel vituperiū vel laudē vel nobilitatē vel ignominiā vel cognomē accessisse vel nomen ex eoꝝ ingenio q eos adulādo deos eē voluerūt atq; hec paulatī ꝓpalas boiuz demonib⁹ similes ꝛ ludicrarū rerū anidas irrependo: lōge lateq; vulgarūt: oīnātib⁹ ea mēdacijs poctaꝝ: ꝛ ad ea fallacib⁹ spiritib⁹ seducentib⁹. Facilius. n. fieri potuit vt inuenis impi⁹ vel ab ipio patre iterfici metuēs: ꝛ auidus regni patrē pelleret regno: q̄ id qō iste iterꝑtaī iō saturnū patrē a ioue filio superatū: qō ante sit ei⁹ cā q̄ ꝑtinet ad ioūē: q̄ semē qō pertinet ad saturnū. Si. n. hoc ita eēt nūq̄ saturn⁹ ꝓior fuisset: nec pater iouis eēt. Semp. n. semē cā ꝓcedit: nec vnq̄ generatur ex semine. Sz cum conātur vanissimas fabulas siue hominū res gestas: velut naturalib⁹ interpretatiōib⁹ honorare: ēt homines acutissimi tātas patiunt āgustias: vt eorum quoq; vanitatem doleā cogamur.

c Aturnum. La. XIX
s inquit dixerūt: que nata ex eo essent: solitum

c Aturnū
e inquit dixeī
t ꝛc. In hoc capi. ostendit beā augustinus q interpretationes eorum naturales de saturno sunt false. simptinentes etiam ꝛ seipsas destruentes. Et reprobat in hoc cap. quinq; interpretationes ꝛ earū reductiones de

bis que saturno attribuunt vt patebit. Tāgit aūt hic i pncipio fabulam de saturno qp. v3. glebā loco filij sui deuorauit quā supza posui ca. 9. reprobat aug. interpzetationē huius fabule. a Falcem hēt ingt ꝛc. Dic reprobat secundā interpzetationē varronis de hoc qp saturnus dicit habere falcē. Sic enim formabāt simulachrū ei⁹. huius rōes reddit varro hīstōicā. quā aug. reprobat ex dictis varronis alijs. Et sciēda sūt hic duo. Primū est qp saturn⁹ prio regnauit in creta eo ibi. regnāte cōstat fuisse ibi agricultura. postmodū regnauit in italia cū iano. ꝛ ibi añ aduentū suū nō fuit agricultura. Sed tamē dicit eutropius lib. i. qp ipse adhuc rudes popu los. s. italie domos edificare. terras incolere. plātare vineas docuit. atq3 humanis mozibūs viuere. cuz antea semiferis glandiū tm̄ō alimētis vitam sustentarēt. pro qb⁹ meritis ab idoctili ꝛ rustica multitudine deus appellat⁹ est Ex qno pz qp ſb eo in italia incepit agricultura. ppter qđ attribuunt sibi falcē Quod vero augustinus dic⁹ ei⁹ tpe nō fuisse agricultura. vel intelligendum ē quo ad principium regni sui. vl potius hoc dicit fm sniaz varronis quē ad pfirmandū hic adducit. Scēdo p dictis varronis sciendum est qp poete fixerunt quatuoz secula seu tempora. vnū aureū ꝛ illud fuit pmū sub saturno. secundū fuit argenteū sub ioue. tertiuz fuit ereū. ꝛ quartū ferreū. quo incepit mūdus vndiq3 bellis plenus esse. Assignat ergo varro causaz quare prioza tē deuozare eo qp semina vnde nascerentur redirent: ꝛ qp illi prozione gleba obiecta est deuozanda: significat inquit manibus humanis obrui ceptas ferendo fruges: ante cēz vtilitas arādi cēt inuenta. Saturnus ergo dici debuit ipsa terra: non semina. Ipsa enim quodammodo deuozat que genuerit: cum ex ea nata semina in eam rursus recipienda redierint. Et qp prozione accepisse dicitur glebam: qđ hoc ad id valet quod manibus hominum semē gleba cooperta est: Nunquid ideo non est vt cetera deuozatuz quod qua si gleba coopertum est: Ita .n. hoc dictum est quasi qui glebā opposuit semen abstulit: sicut saturno pbibēt oblata gleba ablatum iouem: ac non poti⁹ gleba semen operiendo fecerit illud diligentius deuozari: Deinde isto modo semen est iuppiter non seminis causa: quod pauloante dicebatur. Sed qđ faciant homines: qui cum res stultas interpzetantur non inueniunt quid sapienter dicāt: Falcē habet inquit propter agriculturam. Certe illo regnante nondum erat agricultura: ꝛ iō prioza eius tempora perbibēt̄: sicut idem ipse fabellas interpzetatur: quia primi homines ex bis viuebant seminibus que terra sponte gignebat. An falcem sceptro perdito accepit vt qui primis temporibus rex fuerat otiosus: filio regnante pozza. v3. seculi attrei attribuūt saturno poti⁹ q̄z ioui. ꝛ dicit qp hoc ē q: semen attribuit saturno. Et primo vixerūt boies de seminib⁹ q̄ pmo nascebant spōte. ergo fm varronē sub saturno vixerūt homines sine agricultura.

b Deinde ideo dicit. Dic reprobat aug. interpzetationē tertiam. v3. causam que redditur de hoc qp saturno immolātur pueri a gbusdā. sīc̄ a penis. i. a fris seu carthaginēsib⁹ de qb⁹ dicit oro sius lib. 4. Carthaginenses qp pe homines vt victimas immolabant etateq3 impuberes. sīc̄ etiaz fecerūt bi de qbus dicit pō. Et immolauerūt filios suos ꝛ filias suas demonijs. quidā vero immolauerūt homies maioris etatis sicut galli. Consimile narrat oro. ō busyride tyranno egypti q̄ innocētū bospitū suoz sāguinē dijs suis propinauit. dicitur ēt in thessalia artis magice qp sacrificare hominē ē pcipuū ei⁹ efficaciss̄imuz sacrificiū. Cōstat .n. qp demones boc sacrificium magis acceptant delectati tā in crudelitate sacrificantis q̄z etiā in effusione humāi sāguinis qp odiuz quo hominē oditunt

c Qō celum inquit patrem ꝛc Dic reprobat quātā interpretationem. i. assignationem cause quare saturnus dī filius celi ē ꝛ patri suo virilia ampu-

d Chronō appellatū ꝛc. Dic ponit interpzetationem quintaz. que. s. reddit causā quare saturnus appellatur apud grecos chronos. i. tempus ꝛ pz intentio aug. Sciendum ē autē qp fm isi. li. 8. etymo

logiarum alie assignantur cause eorum que de saturno dicuntur quam varro assignat in hoc libro. La. XX.

a i Mcereris aūt sacris ⁊c. In hoc ca. ponit be. augustinus interpratiōnē varrōis de sacris cereris que eleusina appellant a quada civitate grecie que eleusis vocat. vbi ista sacra celebrabāt pcipue ⁊ apō athenienses etiā fuerunt nobilissima. vñ ad intellectum hui⁹ ca. sciēdū ē q⁹ fabulā ō rapru pserpine filie cereris pōit ouid. li. 4. de fastis diffuse dicens. q⁹ i sicilia cū proserpia q⁹dā die ambularet p prata puellis suis comitata ⁊ vidisset flores in copia incepit ipsa vna cū puellis suis colligere. Cū āt ipa ⁊ ēt ipe puelle ei⁹ circa florū collectionez multuz eēnt intēte. cōtigit puellas a sua dña separari. ⁊ relicta fuit proserpina sola. quod cernens pluto mox eā rapuit ⁊ ad inferos secū duxit: puelle vo reuerse vt flores collectos pserpine presētarēt cū eā clamatā nullaten⁹ inuenissēt vulatib⁹ mōtes implēt. Ceres tūc clamorib⁹ puellarū attōita cū audisset filiam suā raptā incepit etiā vlulare ⁊ altis clamorib⁹ filiā suam vocāt. ⁊ discurrēdo p multa loca recurrēt. ⁊ cū p diuersas terras eā multis diebꝫ q̄sisset. ieiuna manēs nec cōsolationē recipiens. contigit eā venire ad portū athenien sem iuxta quē in loco vbi postmodū civitas eleusina cōstructa ē sedit subditio multis diebꝫ sola ⁊ mesta: vbi fuerūt agricolei senis qui eā in domū suā introduxit ⁊ eā comedere fecit. postmodū vero oēs terras circuēs ⁊ filiā suā querēs cū eā nullibi repisset terrā deseruit ⁊ celos petiuit. vbi a sole dictū ē sibi q⁹ orcus. i. pluto frater iouis eam raptaz secū duxerat. deponit ergo ceres sozor iouis querelaz de plutone eo q⁹ filiam suam quaz de ioue habuerat. nam proserp na filia iouis erat. sic raptam abduxerat. ⁊ tandem victus iuppiter compassione cereris. q̄ ad filiā suam volebat oīno descēdere nisi ei restitueret. sic statuit vt. vz. sex mēsib⁹ anni pserpina eēt cū matre sua ⁊ alios sex mēsib⁹ cum plutone mari / to ⁊ patruo suo quo a ioue concesso recepit ceres aiuz pristinū ⁊ vehemēter cōsolata ē. reddita fertilitate q̄ diu ōfecerat. hec ex Ouidio ex gb⁹ pz itētio aug. Sciēdū ē tñ q⁹ licet fm vnā interpratiōnē pserpina sit terre fecūditas tñ fm aliam est iferior ps terre vt pz infra ca. zz

de saturno nihil dixerit.

a Mcereris La. XX i autem sacris predicāt illa eleusina q̄ apud athenienses nobilissima fuerūt. De gb⁹ iste nihil interpretatur nisi qō attinet ad frūmētū qō ceres inuenit: ⁊ ad pserpinā quaz rapiēte orco pdidit. Et hāc ipsā dicit significare fecūditatem seminū. Que cū defuisset quodā tempore: eadēq; sterilitate terra mereret: exortā ē opinionē q⁹ filiā cereris. i. ipsaz fecunditatem que a pserpēdo pserpina dicta ēt: orc⁹ abstulerat: ⁊ apud inferos detinerat. Que res cuz fuisset luctu publico celebrata: quia rursus eadē fecūditas redijt pserpina reddita exortaz esse leticiā: ⁊ ex hoc ei solēnia instituta. Dicit deinde mīta i mysterijs ei⁹ tradi: q̄ nisi ad frugū innētōem nō ptineant.

b Am verō La. XXI. i liberi sacra quē liquidis seminib⁹ ac p hoc nō soluz liquorib⁹ fructū quorū quodāmō primatū vinuz tenet: verūetiā seminib⁹ animaliū pfecerūt: ad quātā turpitudinē deuenerit: piget qdez dicere propter sermonis longitudinez: sed pter supbā istoz bebetudinez nō piget. Inter ceēa q̄ ptermittere: quoniā multa sē cogor: i italie cōpitis quedam dicit sacra liberi celebrata cum tanta licētia turpitudis vt i ei⁹ bonorē pudēda virilia colerentur: nō saltē aliquātum verecūdiore secreto: sed i ppatulo exultāte nequitia. Hā hoc turpe mēbrum liberi p dies festos cū bonore magno plostellis iposi tū prius p rura in cōpitis: ⁊ vsq; in vrbē postea vectabāt. In oppido aūt lauinio vnūs libero totus mēsis tribuebāt: cui⁹ die bus omnes verbis flagicios issimis vtebant: donec ille ō membrū p forū transuectū esset: atq; in loco suo quiesceret. Cui mē bro ihōesto matrēfamilias bonestissimā palā coronaz necesse erat iponere. Sic. vz. liber de⁹ placandus fuerat p euentibus seminū: sic ab agris fascinatio repellēda: vt matrona facē cogerēt in publico: qō nec meretrix si matrone spectarent p mitti debuit in theatro. Propter hoc saturn⁹ solus credit⁹ est nō sufficere posse seminibus vt occasiones multiplicando p deorum immunda anima reperet: ⁊ ab vno vero deo merito i munditie destituta ac per multos falsos auiditate maiozis i munditie prostituta: ista sacrilegia sacra noiaret: seseq; spurcoz demonum turbis conuiolandaz polluendāq; preberet.

c Am vtiq;. La. XXII. i babebat salaciā neptunus vrozem: quam loco illo postmoduz publice defereb⁹ in cinitatē. ⁊ circa ipm vt pz ifra fiebāt turpissima. vt p būc cultū liberos exhibitū semina pueni rent in agris ⁊ ois ab eis fascinatō tolleret. Est āt fascinatio icātatio. Consueuerunt āt mulieres malefice suis icātationib⁹ segetes ⁊ alios fructꝰ coz quos oderant. vl gb⁹ nocere volebāt corrūpere. ⁊ q̄q; fiebat ē solo aspectu. vnde dicit virgili⁹ in buccolicis. Nescio qs teneros oculis mihi fascinet hedos. La. XXII

liberi sacra ⁊c. In ē ca. ostēdit hec. aug. ex eo q⁹ varro narrat ō celebratione sacroz quorundā cū quāta turpitudine dy colūtur. ⁊ ondit ē qd fiebāt in italia in celebratione sacrorū liberi patris idest bacchi q̄ nō solū oī deus vini sz ēt oī pōt dere seminib⁹ animaliū. ⁊ iō i bonorē ei⁹ membrū virile i cōpitis. s. locis vbi mlte vie cōcurrūt vt sic loc⁹ esset patul⁹ multū ⁊ frequētat⁹ pōmo iponebāt plostellis. i. vehiculis paruis ⁊ de

c Am vti qz ꝛc.
In hoc capitulo be. aug. reprobat ea q̄ dñr de neptuno q̄ de⁹ maris ꝛ ponit̄ i nūero deor̄ selector̄ ac dā salacia et dea venilia vxo rib⁹ suis. Quō āt distinguat inter istas deas. ꝛ q̄ qñq; salaciam vocāt inferiorē ptē maris qñq; vo superiorē p̄z satis infra.

Ca. XXIII.

a Empe n vna ꝛc.
In hoc ca. īprobat bea. aug. ea q̄ dñr ō terra q̄ ēt inter deas selectas q̄uis sub noīe vl noibus alys numerat̄. hz. n. mlta noia vt in B ca. pz ꝛ alias dictū fuit. Et facit i B ca. duo qꝛ p̄mo reprobat B q⁹ dr̄ terrā eē deam. scōo B q⁹ ni terre multa nūina. i. mlti dy attribuunt̄. ibi. Sed hoc dico. In hac ptē fac̄ tria. nā p̄mo p̄bat terrā ñ eē deā. scōo de terra ꝛ alys ptib⁹ mūdi pōit sententiā varrōis ad theologiam nāle; ptinētez. ibi. et certe idē varro. tertio reuocat ad theologiā ciuilē ibi. ‘Redeat ergo ab hac. Probat ergo q⁹ terra ñ sit dea pp̄ suaz fecūditatē. nec pp̄ ptē aie mundi q̄ ad ipaz pertinet. sic varro ꝛ mlti alij posuerūt. b Et certe idem ꝛc. Dicpōit sniam inferiorē aquā mariſ eē dixer̄t. vt qđ illi adiūcta est ꝛ venilia: nisi vt sine vlla cā necessariorū sacrorū sola libidie aie ꝓstitute mlt̄iplicaret̄ inuitatio demoniorū: Sz proferat̄ iterp̄tatio p̄clare theologie: q̄ nos ab ista re p̄hensiōe reddita rōe compescat. Venilia ingrynda est q̄ ad litt⁹ venit. Salacia q̄ i salum redit. Cur ergo dee fiūt duę cum sit vna ryngda quę venit ꝛ redit: Nēpe ipa est exestuās in multa nūina libido vesana. cuius. n. aqua nō gemineť q̄ it ꝛ redit: b⁹ tamē occasiōe vanitatis: duob⁹ demōſ̄s inuitat̄: ampli⁹ aia ꝓmaculat̄: q̄ it ꝛ nō redit. Queso revarro: vel vos q tā docto rū hominū talia scripta legistis ꝛ aliqd magnū vos didicisse iactatis: interp̄tami hoc: nolo dicere scōz illaz eternā incōmutabilēq; naturā q̄ sol⁹ ē de⁹: sz salē scōz aiaz mūdi ꝛ partes eius quas deos veros eē existimatis: Parte aie mūdi q̄ mare p̄meat: deū vobis fecisse neptunū vtcūq; tollerabiliorē ē erroris. Ita ryngda ad litt⁹ veniēs ꝛ in salaz rediēs due sunt partes mūdi: aut due ptes anime mūdi: Quis vestr̄ ita desipiat vt hoc sapiat: Cur g̃ vob⁹ duas deas fecerūt: nisi q̄ p̄uisū est a sapientib⁹ maiorib⁹ vestris: ñ vt dij plures vos regerent: sz vt ca q̄ istis vanitatib⁹ ꝛ falsitatib⁹ gaudēt: plavos demonia possiderēt: Cur autē illa salacia per hāc interp̄retationē inferiorem maris ptē qua vir erat subdita p̄didit: Hāq; illā modo cū refluentē fluctuz eē perhibetis in supficie posuistis. An qꝛ vēnilia pelicē accepit irata suū maritū de supmis maris exclusit:

a Empe vnā. C. XXIII
n ē ćra: quā q⁹ plenā videm⁹ aialib⁹ suis. Veritatē ipm magnū cor̄p⁹ i elemētis mundiq; infimā ptē: cur eaz volūt deā: An qꝛ secunda est: Cur g̃ nō magis boies dij sunt q eā fecūdiorē faciūt excolendo: sed cū arāt ñ cū adorāt: Sed pars anime mundi inquiunt que p illā p̄meat deā illā facit. Quasi nō euidentior sit ini boibus aia que vtrū sit nulla fit questio: ꝛ tñ boies dij non habētur. Et qđ ē grauiter dolendum: bis qui dij nō sūt ꝛ quib⁹ ipsi meliores sūt colēdis ꝛ adorandis mirabili ꝛ miserabili error̄ subdunt̄. Et certe idē varro in eodē libro de dijs selectis tres eē affirmat aie gradus i oi vniuersaq; natura. Unuz qui oēs partes corporis q̄ viuunt transit ꝛ non habet sensū: sz tā tū ad viuēduz valitudinē. Dāc viz in nostro corpore p̄manare dicit in ossa ryngues ꝛ capillos: sicut in mundo arbores: q̄ sine sensu aluntur ꝛ crescunt: ꝛ mō quodā suo viuunt. Secūduz graduz aie dicit in quo sensus est. Hanc viz peruenir̄ i oculos: aures: nares: os: tactum. Tertiū graduz aie esse sūmuz qui vocatur aius: in quo intelligentia p̄eminet: hoc p̄eter hominē oēs carere mortales: in q̄ quoniā boies deo videt̄ esse similes: hanc partē mundi dicē deuz: deuz autē in nobis genitū vocari. Sic ergo ꝛ in aia mundi tres grad⁹ instituens: Unaz partē eius lapides esse dicit ac ligna: ꝛ hanc terrā quā videm⁹ quo nō permanat sensus. Aliaz vero quā sensuz vocat eius vt etbera. Tertiā porro quaz ꝛ aiaz eius nuncupatq; scilicet peruenit in astra: eaz quoq; asserit facere deos: ꝛ per eā qsi in terrā pmanat deā tellurē: quod autē inde pmanat in mare atq; oceanū deū esse neptunū. Rede
c at ergo ab hac quā theologiaz naturalē potat: quo velūt reg⁹ varronis ō terra ꝛ alys mūdi ptib⁹ q̄s faciūt deos ptinētem ad theologiam nāle. Et ē sniā varrōis ista. vz. q⁹ i vniuerso est triplex gradus aiaz. s. aie vegetatiue q̄ ē i plāt̄is ꝛ ē i vngui b⁹. aie ēt sensitiue q̄ est in organis corpis. s. in ocul⁹ aurib⁹ ꝛc. ꝛ aie rōlectiue q̄ ad sūmū gradū tenet. ꝛ hūc gradum vocat aiaz quēi boie dicē eē genium sz i toto vniuerso dicit eē deū. ō q̄ vniuerso ponit q⁹ i aliqb⁹ p̄tib⁹ ē grad⁹ aie vegetatiue sic i terra ꝛ i lapidib⁹ q̄ sūt q̄si vngues dei. q̄dam vo hūt scōz gradū. s. aie sensitiue sicut stelle q̄ sūt oculi dei et sensus ei⁹ q⁹ ipse sentit. luna vo ē aim⁹ ei⁹ et vsq̄ dā q̄ p̄iet ad altra ꝛ descēdit vsq; ad trā. p. oīa media facies partes vniuersi eē deos. vnde quod ō illavi ad mare p̄uenit est neptunus qđ ad terrā est tellus.

c ‘Redeat ergo ab hac ꝛc. Dic aug. varronē nō uocat ad ciuilem theologiam. Et facit hic tria. qꝛ p̄movat varronē a theologia nāli reuocat. ꝛcā ē q⁹ varronis propositū p̄cipale est loqui de dys fm theologiā ciuilem vt patet supra libro sexto. capitu. 5. Et iō

loqui de dys secundum theologiã naturalẽ est extra ppositum suũ nisi theologiam illam possz reducere ad ciuilẽ vt.vz.posset ex his que sũt in rez natura reddere rationem eoz que circa deos obseruanť a ciuibus. Si autem theologia naturalis discrepet a ciuili z ad eam non reducatur non erit ad ꝓpositũ nec de tali theologia natura li intendit aug. agere in hoc li. sed in ꝓximo sequẽti. Dicẽt augu. varronẽ ad theologiam naturalez a ciuili esse egressũ quia vt videtur circuiret ꝑ vages theologie non potens ad finez vel ad rectã viam veritatis pertingere. qz erat totus fatigatus. z iõ ad illã theologiam se diuertit. quasi causa aliquãtulũ qescẽdi. Scõo ibi.

a Nõdum dico rẽ. Tangit rationẽ qua posset improbari dicta thologia. z patet rõ. Jc circo autẽ dicit aug. nondũ dico. vt innuat nõ esse in hoc libro suuz ꝓpositũ circa improbationem theologie naturalis insistere. hoc enim faciet i libro sequẽ. Tertio ibi

b Nũc autem istuz adhuc politicũ rẽ. aug. cõtinuãdo ostendit quomõ varro ꝑ dictã sniam posuit naturalem habendo respectũ ad ciuilẽ vt sez ỗlectaret q ciuitates nõ inaniter colũt telurẽ z neptunũ. dicit autẽ aug. se velle hũc sez varronẽ adhuc politicũ idest ciuilẽ theologũ z nõ naturalez habere propter

escẽdi causa ab his ambagibus atqz ãfractib9 fatigatus egressus est. Redeat inquaz: redeat ad ciuilez: hic euz adhuc teneo

a tantisper de hac ago. Nõnduz dico si terra z lapides nostris sũt ossib9 z vnguibus similes: similiter eos intelligentiã non habere sicut sensu carent. Aut si iccirco habere dicũntur ossa z vngues nostri intelligentiam qz in homine sunt q habet itelligentiam: tam stult9 est q hos deos in mũdo dicit: qz stult9 est q in nobis ossa z vngues homines dicit. Sed hec cũ philoso

b phis forta ssis agenda sũt: nũc autẽ istũ adhuc politicuz idest ciuilẽ volo. Fieri enim potest vt licet in illam naturalis theologie veluti libertatem caput erigere paululum voluisse videatur: adhuc tamẽ hunc librum versãs z se in illo versari cogitans: eũ etiam inde respexerit: z hoc propter ea dixerit: ne maiozes ei9 sine alie ciuitates: tellurem atqz neptunuz coluisse in

c aniter credantur. Sed hoc dico: pars animi mũdani q ꝑ terram permanat sicut vna est terra: cur etiam nõ vnaz fecit deã quaz dicit esse telluré? Quod si ita fecit: vbi erit ozcus frater iouis atqz neptuni quem ditẽ patrem vocant? Vbi eius coniunx proserpina: que scõm aliã in eisdem libris positaz opinionem: non terre fecunditas: sed pars inferioz perhibetur? Oz si dicũt animi mũdani partẽ cũ permeat terre partem superiozem: ditem patrez facere deuz cũ vero inferiozez proserpinaz deaz: tell9 illa qd erit? Ita enim

causã supra tactã. c Sed hoc dico pars rẽ. hic reprobat multitudinẽ numinum que elemẽto. s. terre dicũtur ꝑsidere. sunt enim sex gbus diuersa fiunt sacrificia. s. ozcus qui dispater vocatur z pluto. z dicitur frater iouis. filius sez saturni. z ꝓserpina filia cereris q ſm vnã iterpretationem est fecunditas terre vt supra ca. zo. patuit. ſm autez aliam interpretationez est inferior pars terre. z preter hos duos addunt q tuoz alios. s. telurez z tellumonem: altorem z rusozem. z ps in littera ratio z significatio nominum.

Ca. XXIIII.

a Ebuit ergo rẽ

d Jn hoc ca. incipit beat9 augu. improbare sacra mysteria telluris. i. matris deoruz Sunt autẽ mysteria ista ea q fiebant i bonorem eius ad representandum quedam alia. Et facit in hoc ca. duo. nã ꝑmo ſm intentionẽ varronis mysteria quedaz ipsi9 fcitat z expõit. scõo eorum vanitatem z turpitudinem ostẽdit ibi. Hec sũt tellaris rẽ. Jn prima vero parte facit tria. naz primo ostendit quid mouit varronem ad ponẽdum q tellus esset tantũ vna dea habens tñ multa cognoia que in precedẽti capitulo deã sunt z etiam in hoc capitulo. tãguntur. Cuius etiam diuersa nomia posui supra lib. i. cap. 3. z libro. z. capi. 4. Causa vero mouẽs varronẽ ad id ponendũ

Ebũit ergo vna terra

d ꝓpter istaz ãter geminaz vi: quatuor habere cognomia: nõ quatuor facere deos: sic tot cognomib9 vnus iuppiter: z tot cognomib9 vna iuno: in qb9 oib9 vis mltiplex eẽ dicit ad vnũ deũ vl ad vnã deam ptinẽs: nõ mltitudo cognominũm deoruz mltitudinẽ faciens. Sz ꝑfecto sic aliqñ ẽt ipas vilissimas femias earũ quas libidie ãsierũt tedet pẽitetq turbarũ: sic aiaz vilẽ factã z imundis spiritib9 ꝓstitutã: deos si

erat pudor ꝛ tediuꝫ nimie turbe. i. multitudinis deorum Secundo ibi. a Eandem inquit ꝛc. Exponit secūdū varronē mysteria quedā ꝛ noia telluris q̄ magna mater ꝛ mater deorū appellat. Ea vero q̄ hic dicūtur de magna matre ponit etiā Jsido. li. 8. etymologiarū. ꝛ plura quedā ad quorū intellectū sciendū q̄ simulachrū terre cū clave fingebat ꝛ bris tympanū In capite vero coronā turritā id est ad modū corone rotūde factā. vel turribus insignitaꝫ gestabat. istud aūt simulachꝝ i curru posituꝫ p ciuitatē in festo matris deorū vt supra lib. .ꝛ. ca. 4. dictuꝫ fuit portabat. Leones vero māsueti currū trahebāt. circa ipꝫ simulachruꝫ sedes posite erāt cui⁹ currum sequebant sacerdotes ei⁹ ꝛ ministri armati q̄ se ipos castrauerāt q̄ galli ꝛ coribātes dicti sūt. de q̄bus supra lib. .ꝛ. ca. 4. facta mentio. bi vero quasi continue more furiosorū ꝛ insanientium membra sua iactabāt ꝛ semet ipsos agitabāt. percutiebātur etiam cymbala ꝛ era adinuicem ꝛ ferramēta rusticana. ita vt fierꝫ strepit⁹ ꝛ sōitus horribilis. habuerunt aūt hec omnia suas significationes mysticas. nam ideo clauez gestabat. q̄ terra clauditur hyeme ꝛ aperitur estate. tympanum vero habet. q̄ ipsa ē rotunda. a qua rotunditate dicit orbis terr̄. ꝛ sic de alijs vt patet in littera. Exponit etiā varro quedā eius nomia. ꝛ patet eius intentio. Tertio ibi. b Sed errantiū maiorum ꝛc. Ostendit quomodo varro timor ductus nisus est ostendere q̄ dictū est q̄ posuerūt multos deos ꝛ deas terre presidere nō repugnat dicto suo quo ponit telluren esse trīn vnā deā ꝛ habere plura cognomia. quod aug. reprobat. ꝛps ei⁹ intentio.

bi multiplicare q̄b⁹ ꝓtaminādā pſternere̅ sicut plurimū libuit sic aliq̄n ꝛ piguit. Nam ꝛ ipe varro q̄ſi de ipa turba verecundat⁹ vna deā vult ee̅ tellurē. Eā a dem iq̄t dicūt matrē magnaz q̄ tympanū bēat significari ee̅ orbē terre: q̄ turris i capite oppida: q̄ ſedes figant̄ circa eaz: cū oia moueant̄ ipſā nō moueri. Q̄ gallos huic dee vt fuirēt feceri̅t: significat eos q̄ semine i digeant terrā ſeq̄ oportere: i ea q̄ppe oia reperiri. Q̄ ſe apō eā iactāt: p̄cipit̄ ingt q̄ terrā colūt ne ſedeāt: ſemp. n. ee̅ qō agāt. Cymbaloꝝ ſonit⁹ ferramēto ꝝ ict⁹ iactādoꝝ ac manuū ꝛ ei⁹ rei crepit⁹ i colēdo agro q̄ fit: ſignificat q̄ ferramēta illa erāt iō exercere q̄ eā antiqui colebāt ere: anteqū ferrū eēt inuentū. Leonē i q̄t adiūgunt ſolutū ac māſuetū vt oſtēdēt ee̅ nullaz gen⁹ terre tā remotū ac vehemēter ferum qō nō ſubijci coliq̄z cōueniat. Deinde adiūgit ꝛ dicit: tellurē matrē ꝛ noib⁹ plurib⁹ ꝛ cognominib⁹ qō noiatur: deos existimatos ee̅ q̄ plures. Tellurez ingt putant ee̅ opez: q̄ ope fiat melioꝝ: matrē q̄ plurima pariat: magnā q̄ cibuz pariat: p̄ſerpinā q̄ ex ea p̄ſerpāt fruges: vestā q̄ veſtiat herbis. Sic alias deaſ ingt: nō absurde ad hāc reuocāt: Si ergo vna dea ē q̄ qō cōſulta veritate: nec ipſa ē: interi q̄ diuidit in mītas: Vnius ſint iſta mīta noia: nōtā multe b dee q̄ noia. Sz errātiūz maiorū auctoritas deprimit: ꝛ eūdē varronē post hāc ſniaz trepidare cōpellit. Adiungit eniz ꝛ dicē Luz q̄b⁹ opinio maioꝝ de his deab⁹ q̄ plures eas putarūt ee̅ nō pugnat. Quō nō pugnat: cū valde aliud ſit vnā deā noia habere mīta: aliud ee̅ deaſ mītas: Sz p̄t ingt fieri vt eadem res ꝛ vna ſit: ꝛ i ea q̄dā res ſint plures Locedo vt in vno boue ee̅ reſ plures: nūqd iō ꝛ boues plures: Sic in vna dea ee̅ res plures. nunqd iō ꝛ deas plures. Deꝝ fiē volūt diuidāt: cōſtēt mītiplicent: repli c cēt: iplicēt. Dee ſē tellur̄ ꝛ mīs magne p̄clara mysteria: vñ oia referūt ad mortalia ſemia ꝛ exercēdā agriculturā. Jta ne ad hec flata: ꝛ hūc finē būtia tympanū: turres: galli: iactatio inſana mēbroꝝ: crepit⁹ cymbaloꝝ: cōfictio leonū: vitā cuiq̄z polli d cent̄ eternā. Jta ne ꝓpterea galli abſciſi huic magne dee fuiūt vt ſignificēt q̄ ſemine indigeant terrā ſeq̄ oportere: q̄ſi ñ coſ ipa poti⁹ fuit⁹ ſemie faciat indigere Utꝝ. n. ſequēdo hāc deā cū indigeāt ſem̄ acqrāt: an poti⁹ ſequēdo hāc deā cū bēant ſemē amittāt: hoc iterp̄tari an dete ſtari ē. Nec attēdit q̄z mali gni demōeſ p̄ualuerit: q̄ nec aliqua magna bis ſacris polliceri auſi ſūt: ꝛ tā crudelia exigēr̄ potuer̄t. Si dea terra nō eēt man⁹ ei boues opādo iferrēt vt ſemia cōſequnerēt p illā: nō etiā ſibi ſe uiēdo vt ſemia pderēt pp illam Si dea nō eſſz: ita fecūda fieret manib⁹ alienis vt nō cogeret boiez ſterilē fieri manib⁹ ſuis. e Jā q̄ in liberi ſacris bōeſta matrona pudēda virilia coronabat ſpectāte mītitudine: vbi rubens ꝛ ſudās: ſi eſt vlla frons boib⁹ aſtabat ſoſitan ꝛ maritus: ꝛ q̄ in celebratōe nuptiaꝝ

c Dec ſunt telluris ꝛc. Dic⁹ oſtendit augu. dictoruz myſterioꝝ vanitatez ꝛ turpitudinez ꝛ facit tria. p̄rimo oſtendit ea eſſe vana. ꝛ hoc q̄z in nullo pertinēt ad vitam eternā. q̄ō oſtēdere eſt p̄ncipale propoſitum in his libris q̄n q̄. Scōo ibi.

o Jta ne propterea galli ꝛc. Oñdit ea ee̅ falſa ꝛ nociua vt ꝓz in gallis qui caſtrantur ꝛ ſemine priuant̄ ad ſignificādū q̄ ſemine indigēs debet ipſuz a terra accipe Tertio ibi.

e Jam quod in liberi ſacris ꝛc. Oſtēdit q̄ ſint inhoneſta ꝛ turpiſſima. Et prefert augu. hanc turpitudinē videlicet q̄ galli ſeipos caſtrant duab⁹ aliis turpitudinib⁹. ō q̄ b⁹ q̄z deberet erubeſcere. vz. illi turpitudi q̄ fiebat in ſacris liberi. ō qua ſupra li. iſto ca. zi. dictum fuit. ꝛ illi que fiebat in nuptijs vbi noua nupta videbatur ſedere ſupra ſcapuz. i. ſumitatē vſcaput priapi de q̄ dcm̄ fuit ſupra li. 6. capi. nono.

a Tatys ille ⁊c. In hoc ca. La. XXV.
e reprobat aug. vnū mysteriū matris magne. cui⁹ expositionē ptermisit varro. Sed tñ porphyrius grecus philosophus ipm exponit. vz. de atys iuuene quez cybeles idest mater deoꝝ magna adamauit. qui sibiipsi virilia abscidit. ō quo supra li. z. ca. 4. fabulā posui. i cui⁹ facti memoriā galli etiā idest sacerdotes cybelis abscindūtur. i. castrātur hoc vo porphyrius de flore decidente añ fructū exposuit. qz atys ī greco idē est qđ flos. Sed hoc ꝓbat augu. vt patet i littera. Et ideo cōcludit. q⁹ sit magis vtile q⁹ atys fuerit homo aliquis qui seipm castrauerat eo q⁹ alicui⁹ amore captus qua frui non poterat ardorem proprie cōcupiscentie ferri nō poterat de quo ficta ē fabula predcā. Et forsan pp̄ B varro hui⁹ mysterij interpretationem pretermisit.

La. XXVI

b Tezqz de mollib⁹ ⁊c.

In hoc ca. ostēdit aug. turpitudinez cult⁹ qui magne matri exhibebatur ⁊ specialiter vnus. cuius ratio a nullo assignatur. Et facit i hoc ca. duo qz ꝑmo reprobat turpitudinē illi⁹ cult⁹ specialiter. scō cōcludit ex p̄cedētib⁹ quasdā cōclusiones de dyssclectis generaliter. ibi. his nedys selectis ⁊c. In prima vero ptē comparat turpitudinē buius cultus. ad turpitudinē triū deorū primoꝝ selectoruz videlicet iani iouis ⁊ saturni. scō vero ad turpitudinem aliorū. ibi. quid sūt ad hoc mala. In prima vo ptē adhuc duo facit. qz p turpitudinē illi⁹ explicat. secūdo ipaz ad alias turpitudines comparat. ibi. huic mōstro. Quantū ad primū sciendum q⁹ in honorem magne matris seu matris deoꝝ quidaz seipsos castrabāt qđ augustin⁹ hic vocat molles. Et credunt aliq⁹ q⁹ ipsi fuerunt sacerdotes huius dee qui ⁊ galli dicti sūt. sed nō est ita. vt pz ex littera aug. naz ō abscisiōe galloruz reddita ē ratio supra ca. 24. ⁊ 25. ō mollibus vero dicit aug. q⁹ nūqz rationē a varrōe vel alio meminit se legisse. Et iō erāt isti specialiter consecrati ad aliud qđ galli. Erant āt isti sic castrati ⁊ huic matri specialiter consecrati vt mulierbria paterētur sicut i honorez veneris aliquē mulieres pstituebanť. vt supra li. 4. ca. 10. dictum fuit.

c Huic monstro ⁊c. Dicit cōparat hāc turpitudinez ad turpitudinem triū deorū p̄morum selectoruz ⁊ primo ad turpitudinez iani ⁊ patet q⁹ ista ō formitas maioꝝ fuit qđ monstruositas iani q̄ tota fuit i ei⁹ simulachro qō būit duas vel quatuor facies vt patuit supra ca. 4. Secūdo comparat eam ad turpitudinē iouis ⁊ pbat hanc esse maiorem

sup̄ priapi scapū noua nupta sedere inbebať: lōge cōtēptibiliora atqz confusibiliora sūt p̄ ista turpitudie crudelissima: vl̄ crudelitate turpissima. Ibi demonicis artib⁹ sic vtercz sexus illudiť: vt neuter suo vulnere perimať. Ibi fascinatio timeť agrorū: ō mēbroꝝ amputatio nō timeť. Ibi sic dehonestaťnoue nupte verecūdia vt nō solū fecūditas sed nec virginitas adimať hic ita putaťvirilitas: vt nec cōuertatur in femināz: nec vir relinquať. La. XXV.

a Tatys ille nō ē cōme-
e morat⁹ nec ei⁹ ab isto i terp̄retatio req̄sita ē: i ei⁹ dilectiōis memoriā galli⁹ abscidit. Sed docti greci atqz sapientes nequaqz rōez tā sanctā atqz p̄clarā tacuerť. Propter vernalē qppe faciē terre q̄ ceteris tp̄ib⁹ ē pulchrior. porphyrius p̄bus nobiles atyn flores significare p̄bibuit: ⁊ iō abscisū: qz flos decidit añ fructū. Nō ꝯ ipz boiez vel quasi boiez qui ē vocatus atys: ꝫ virilia ei⁹ flori cōparauerūt. Ipsa qppe illoviuēte deciderūt: imo vero nō deciderūt: neqz decerpta ꝫ plane discerpta sūt. Nec illo floze amisso qsqz postea fruct⁹ sz potius sterilitas cōsecuta ē. Quid ergo ipe reliqu⁹ ⁊ qđ remansit abscisō: qūd eo significari dicitur: Quo referē: Que interp̄tatio inde proferť: An hec frustra moliēdo nihilqz inueniendo p̄suadēt illud pot⁹ eē credēdū: qđ de boie castrato fama tacuit: ſriſqz mādatū est. Deinde rito huic aduersat⁹ est ⁊ varro noster: neqz hoc dicere voluit: nō. n. boiez doctissimū latuit.

b Tēmqz La. XXVI.
i de mollib⁹ eidē matri magne cōtra oēm virorū mulierūqz verecūdiā consecratis: q⁹qz in besternū diem madidis capillis: facie dealbata: fluentib⁹ mēbris: incessu femineo p plateas vicosqz carthaginis etiā a pplis vñ turpiter viuerēt: exigebāt nihil varro dicere voluit: nec vsp̄iā me legisse memini. Defecit interp̄tatio erubuit ratio: conticuit oratio. Dicit mris magne oēs deos filios nō numis magnitudo sed crimis. Huic mōstro: nec iam mōstruositas cōpať. Ille in simulachris bēbat solā deformitatē: ista in sacris deformē crudelitatē. Ille mēbra i lapidib⁹ addita: hec in boib⁹ pdita. Hoc dedec⁹ tot iouis ipsi⁹ vitia ⁊ tāta stupra nō vincūt. Ille inť femineas corruptelas vno ganymede celum infamauit: ista tot mollibus professis ⁊ publicis ingnauit terrā: ⁊ celo fecit iniuriā. Saturnū fortasse possem⁹ huic i isto genere ꝓfissime crudelitatis siue cōferre siue p̄ferre: q p̄ez castrasse p̄bibeť. sed in sāni sacris boies altēis manib⁹ pot⁹ occidit: q̄z suis abscidi potuerť. Deuorauit ille filios suos vt poete ferunt: ⁊ phyſici ex hoc interp̄tārur quod volūt vt autez historia prodit necauit. Sed q⁹ ei peni suos filios sacrificaueť: non recepere romani. At vero ista magna deoruz mater etiā romanis tēplis castratos intulit atqz ista seuiciam morēqz seruauit: credita vires adiunare romanorum

lores. qz licet mulieres multas corrumperit. tñ masculo vno abusus est videlicet ganymede filio regis dardanozū nomine troys g dardani postea a troe troiani dicti sūt. quez sicut narrat ozosi⁹ libro. i. tantal⁹ rex phrygiozū flagiciosissime rapuit. qué raptū ad libidiné iouis pparauit. propter cui⁹ detétionē maximū bellū preparatū z excitatū scribitur fuisse. Sed matri deoz mlti cōsecrant. fimiles ganymedi. Tertio comparat hanc turpitudinē ad turpitudines saturni: quib⁹ meliusista comparant̄ quo ad aliqua excedit ista. naz ḡzuis saturnus fingatur castrasse patrē suū tñ i tēplo ei⁹ nullus castrat seipsum ḡznis aliqui occidātur in sacrificiuz ei⁹. s. i africa z gallia. vt supra tactum fuit ca. 19. Tāgit ét aliam turpitudinem saturni z fatuitatē romanozū z patet intentio augu.

a Quid eni rē. Comparat hāc turpitudinē ad turpitudines aliozū deozū z facit hic tria qz primo ostendit q⁹ cria aliorū deorum etiā si vera eēnt sūt hac turpitudine miora. puta furtū mercury. tadu lteriuz veneris. de qb⁹ dictuz est lib. 6. ca. 5. Et eodem modo est de criminib⁹ aliozum deoz. Scdo ibi.

b Prefti q rē Ostēdit q⁹ sint minora cria. qz vt quidaz volūt ipsa nō sūt vera crimina. ḡz a poetis conficta. Tertio ibi.

c Quasi poete rē. Oñdit q⁹ fictio poetica nō ē cā quare talia cria i honorē deoz celebrabā t̄ i scena ad eos placādū. sed extorsio demonū siē supra li. 4. ca. 26. fuit dictū

d Pis ne dys rē. Dicit ex pcedētib⁹ dys selectis generaliter cōcludit duas cōclusiones. quarū scōa ponit ibi. istos vos deos. selectos rē. p̄mo. cōcludit ex criminib⁹ z ṗpitudib⁹ recitatis suā primā conclusionē. z patet conclusio. Et deinde ibi. Sed hec oia. excludit quādā turpitudinuz prevaricatorū excusationē. dicit enī varro q⁹ omnia q̄ ō dys dicūt referūt ad mūdū qō irridēdū docet aug. z patet ei⁹ intentio.

e Istos vero rē. Dic cōcludit ex pcedētib⁹ aliaz cōclusionē que continet duas ptes quarum prima est. q⁹ dys selecti ad eorum ignominiā sūt selecti. z hoc dixit aug. supra ca. 4. scōa ps ē q⁹ credibilius ē q⁹ ipi fuerūt boies g talia cria eōmiserūt q̄ dy. z q⁹ figmenta supplerūt originē a vera historia. z ꝑfirmat p̄ virḡ virgilij libro. 8. eneidos in q⁹ fingit saturnuz a filio suo iouē celo ad terras explū. de quo homer⁹ i greco scripsit historiā quā enni⁹ poeta in latinū vtit. vera historia est q⁹ de creta expulit eū et ille fugit i italiā.

f Psas physiologias cū siderog⁹ docti z actiui homines bas res būanas conantur euertere i res diuinas: nihil video nisi ad teporalia terrenaq; opera naturāq; corpoream vel ét si inuisibilē tamē mutabilē potuisse reuocari: qō nullo modo est ver⁹ deus. Hoc autē si saltē religiosi rati congruis significationibus ageretur esset equidē volendū: non bis verū deū annūciari atq; predicari tñ aliquo mō referendū tā feda z turpia nō fieri nec iuberi. At nunc cum pro deo vero quo solo anima se inhabitāte fit felix: nefas sit colere aut corpus aut aiaz: quanto magis nefariū est ista sic colere: vt nec salutez nec decus humanum corpus: aut

f Psas physiolo. rē.

In ꝑ ca. oñdit bea. aug. q⁹ prefati cultores deorū multipliciter errāt. z ñ tñ vno mō z facit ꝑ ca. 20 qz primo oñdit ipos errore multiplicē. Errāt ét nō solū quia res diuinas trabūt ad res būanas. vel saltē res ptales z mutabiles

z q̄st ad physiologias. i. ratiōes nāles sed ét duob⁹ alijs modis. vz. qz colūt qō nō ē colēdū. qō tñ nobis obscuruz eēt nisi eoz attestaret̄ historia. quam. s. varro scripsit de dys. z etiā qz taliter colūt qualiter nec de⁹ nec nō dens

colendus esset. Et ostendit B p exempla multa q̄ in honorē deoꝝ fiūt turpissime. sicut patz de ludis turpib⁹ de q/bus fuit dictū supra li. z. ca. 4. Silr ē de mercede stupro/rum de qua dcm fuit. ē. li. 4. ca. 10. Itē p alia multa exē/pla idē ostēdit de gb⁹ dcm fuit. ē. li. 6. ca. 10. z i mltis capi tulis hui⁹ libri. q̄ demões sibi fieri z exiberi extorserūt. vt .ē. lib. 4. ca. 26. dcm ē. Secun do ibi.

a Unde remo tis ꝓstat zc. cō/cludit ꝓclusio onē q̄ cōclusio clarissime patz in littera.

Ca. XXVIII

b Uid q igit̄ va let zc. In B ca. repro bat btūs aug⁹. doctrinā var/rōis de dys q̄n tū ad B q̄ oēs deos nitit̄ ad celū z terrā re/ducere tāq̄ ad duo principia deoꝝ. sicvide/licet q ian⁹ q ē celū sit p̄ncipi/um deoꝝ ma/sculoꝝ. z tellus q̄ ē terra sit p̄n cipiū femiarū. ꝓrer qđ cum in libro. de dys selectis q ē vlti mus iber sim pliciter quē de rebus diuini⁹ scripsit. tracta/ret de dys sele ctis masculis incepit a iano. z volēs tractā de feminis ince pit a tellure quā ceteris de ab⁹ ꝓponit. vt .ē. ca. z. Cā aūt q̄re ista posuit fuit. qz celū hz ꝓtutē actiuā et terra ꝓtutē pas siuā. vt⁹ vo acti ua ꝓpetit ma/sculo z passiua femine. Circa ista vo ōclaran da q̄uis varro nis ingeniuz sit̄ aug⁹. dic̄ se sēti repassū sit mo lestiā. tū ñ po/tuit conatū suū iplere. qz dcā sua sibiip̄is repugnāt. vñ fa cit aug⁹. i B ca. duo. nā p̄ pōit dcā varrōis. z colligit̄ sua in tētio i p̄missis. scōo itētionē ei⁹ reprobat ex dcis suis p̄o/pzys ibi. q̄ ire omitto. In p̄ma vo pte recitat duo dcā var rōis. q̄ꝝ vtrūq; sūmit̄ ex li. ō dys selectis. p̄mū vo dcz sic icipit. qm̄ i li. p dixi ō locis. liber vo iste fuit ō sacellis. vt .ē. li. 6. ca. 3. pz. Est. n. scōs ter/nari⁹ libroꝝ de reb⁹ diuinis. vt ibi pz. ō locis. et p̄m⁹ liber ō locl ē ō sacellis. Qm̄ vo dixit q̄ duo sūt p̄ncipia deo rū ō celo z terra aīaduersa de q/b⁹ dy p̄i dicūt celestes ptiz ter restres z iō i su/piozib⁹. s. ō dys selectis hui⁹ li/bri initiū feci m⁹ a celo zc. Ex hac auc̄te var/ronis pz q̄ ipse deos masculos reduc̄ i celū z fe mias i tellurez. Ex scōa vo auc̄/te varrōis vult aug⁹. ꝓbare q̄ cā q̄ varro re duxit dos i celū z femias i terrā erat q̄. ē. tacta ē. Cui⁹ auc̄tis sniam recitat z ñ ꝓba. vbi dicit aug⁹. q̄ varro i supiozi li. isto p̄/us allegato q ē de dys selectis cū mysteria do rū samothracie .i. illi⁹ tre c⁹ gen tes samothra/ces dicūt. q̄ my steria aug⁹. iro/nice nobilia vo cat iterptatī. p mitteretq; se ea expositurꝝ que ipis erāt ignota z eis ipa religio se missurꝝ. dic̄ se multis indicys q̄ i simulachris deoꝝ apparēt collegisse q̄ ali ud sil'achꝝ sigt celū alio terrā z alio idas. z q̄ ipit̄ signat ce/lū. iuno terrā z

a gentibus reddita. Undē remo tis constat ambagibus: nefari os demones atq; immundis/simos spiritus: hac omni ciuili theologia in visendis stolidis imaginibus: z per eas possidē dis etiam stultis cordibus inu/tatos.

Ca. XXVIII.

b Uid igitur valet q̄ vir q doctissimus z acutissi mus varro velut subti li disputatione bos omnes de/os in celum z terrā redigere ac referre conatur z non potest: Fluunt de manibus: resilium̄t: labunt̄ z decidunt. Dicitur⁹. n. de feminis B ē de deabus quo/niam inquit vt i primo libro di/xi de locis: duo sunt principia deorum: animaduersa de celo z terra: a quo dū partim dicun tur celestes partim terrestres: vt in superiorib⁹ inicium feci mus a celo cum diximus de ia no: quē alij celum: alij dixerūt eē mundum: sic de feminis ini tiuz scribendi fecim⁹ a tellure. Sētio q̄ztā molestiā tale ac tā/tuz patiat̄ igeniuz. Ducit̄. n. q̄ dā rōne verisili: celuz eē qđ fa/ciat: terrā q̄ patiat̄: z iō illi ma/sculinā vī tribuit: i huic fēminā z nō attēdit: cuz poti⁹ eē q B fa ciat q vtrūq; fec̄. Hinc ēt samo thracuz nobilia mysteria i supi ore libro sic iterptat̄: eaq; se q̄ nec suis nota sunt scribēdo ex/positurꝝ: ciscz missurum quasi religiosissime polliceā. Dic̄. n. se ibi multis indicijs collegisse in simulachris aliud significa/re celum: aliud terram: ali/ud exempla rerum quas pla/to appellat ideas: celum Io/uem: terram iunonem: ide/as mineruam vult intelligi. Celum a quo fiat aliquid: terram de qua fiat exemplum

minerua ibas. ꝛ B qz celũ ẽ a q̃ fit aliõ terza de q̃ fit aliud idea ꝫ quã fit aliud

a Qua i re ꝛc. B reprobat dicta varrõis pius recitata. ꝛ facit B duo. qz p̃ docet qũo possꝫ obuci ꝫ dcã varrõis p dcã platõis in thimeo g õ ideis dic̃ q ꝫ eas fcm̃ sit celũ. Ex q̃ segr̃ q celũ ñ facit ideas scõo ibi.

b Hoc dico ꝛc. arguit ꝫ varronẽ ex dcis suis p̃pis. ꝛ fac̃ duo. qz p̃ ostendit q nec oẽs dee reducũr ad terra nec oẽs dy ad celũ. nã mierua inter deas põit a varrone vt supra capitulo secundo. huius libri. que tamen ad terram non reducitur. cum alibi dicat varro eam nasci de capite ionis et ita est quasi supra celum. Similiter neptunus qui est de⁹ maris. ꝛ dispater deus inferni ꝛ frater ionis ꝛ neptũi. cuius vxor ẽ pserpia vt supra li. isto ca. xx. dcm̃ fuit. sũt dy masculi ꝛ tm̃ nõ referũr ad celũ. Secundo ibi.

c Qũo ergo ꝛc. cõcludit ex dictis varrõis vanitatez deoꝝ q nitit facer̃ duo capita deoꝝ .s. tanũ ꝛ tellurez. vñ ex vna pte fuit error qui fecit plura capita q̃vnuꝫ. ex altera vero pte erat

pã. 145.

a scõm qõ fiat. Quã i re omitto dicere q̃ plato illas ideas tãtã vim bñe dicit scõꝫ eas nõ celũ aliqd fecerit: ꝫ ẽt celũ factuꝫ

b sit. Hoc dico istũꝫ i libro selectorum deoꝝ rõnẽ illã triũ deoꝝ quib⁹ q̃si cuncta cõplex⁹ ẽ pdidisse. Celo. n. tribuit masculos deos: femias ctre. Inter q̃s posuit mineruã: quã supꝝ ipꝫ celũ ãte posuerat. Deinde masculo⁹ de⁹ neptun⁹ i mari ẽ qõ ad ctraꝫ potiꝰ q̃ ad celũ ptinet. Dispat postremo q grece pluton dr̃ ẽt ipe masculꝰ frat̃ ãboꝝ terren⁹ de⁹ eẽ phibet: supiorẽ terrã tenẽs: i iferiore bñs pserpinã cõ

c iugez. Quõmõ g deos in celo: deas i ctra eẽ phibẽt: q rursus deos ad ctrã deas ad celũ referre conant̃. Quid solidũ: qd cõstãs: qd sobriũ: qd definitũ bz hec disputatio? Illa ãt ẽ tellus initiũ deaꝝ mat̃. s. magna apud quã molliũ ꝛ abscisoꝝ sesecꝝ secãtiũ atqꝫ iactãtiũ insana pstrepit turpitudo. Quid ẽ ergo qõ dr̃ caput deoꝝ iano⁹: caput deaꝝ tellꝰ? nec ibi fac̃ vnũ caput erroꝝ: nec b sanũ furoꝝ. Cur b frustra referre nitit ad mũduꝫ q̃si possit p deo vero mũd⁹ vel op⁹ pro factore coli. Et tñ cos nec b posse veritas apta ꝓcuit. Referãt b potiꝰ ad boies moꝝ tuos: ꝛ ad õmões pessimos: ꝛ nulla questio remanebit.

d n Amqꝫ Ca. xxix. õia q̃ ab eis ex istoriꝫ deoꝝ tm theologia velut physicis rõnib⁹ referũr ad mũdi: nos qualr̃ sine vllo scrupulo sacrilege opiniõis deo potiꝰ vero q fec̃ mũdũ: ois aie ꝛ ois corpis ꝓditoꝛi tribuant̃ adũtam⁹ b mõ. Nos deũ colum⁹: nõ celũ ꝛ ctrã: qb⁹ duab⁹ ptib⁹ mundus b ꝓstat: nec aiaꝫ vel aias p viuẽtia q̃qꝫ diffusas: ꝫ deũ q fecit celũ ꝛ ctrã: ꝛ oia q̃ i eis sunt. Qui fec̃ oẽꝫ aiaꝫ: sine quocũqꝫ mõvinẽte ꝛ sẽsus trõnis exptẽ: sine ẽt sẽtiẽte: sine ẽ itelligẽte: ꝛ vt tã icipiã illa vni⁹ ꝛ pi õi opa pcurrere: pp q̃ isti sibi duꝫ q̃si bõeste conar̃ sacramẽta turpissima ꝛ sceleratissima iterptari deos m̃tos falsoqꝫ fecerunt. Illũ deũ colim⁹ q naturis a se creatis ꝛ subsistẽdi ꝛ mouendi initia finesqꝫ ꝓstituit: q rez causas bz: nouit atqꝫ dispõit: qui viꝫ seminũ ꝓdidit: q rõalẽ aiam q̃ dr̃ anim⁹ qb⁹ voluit viuẽtib⁹ ididit: q ꝛmonis facultatez vsũqꝫ donauit: q mun⁹ futura dicẽdi qb⁹ placuit spiritib⁹ ipartiuit. Et p quos placet ipse futura pdicit: ꝛ p quos placet malas valitudies pellit: q bellorũ quoqꝫ iporũ: cũ sic emẽdãduꝫ ꝛ castigãdum ẽ gen⁹ hũanum: exordijs: pgressib⁹: finibusqꝫ moderat̃. Qui hui⁹ mũdi ignẽ vehemẽtissimũ ꝛ violẽtissimũ p imẽse nature tẽperamẽto ꝛ creauit ꝛ regit: q vniuersarum, aq̃ruꝫ creatoꝛ ꝛ gubernatoꝛ ẽt: q solẽ fecit corporalium clarissimum luminum: eiqꝫ viꝫ congruã ꝛ motuꝫ dedit. Qui ipsis ẽt iferis dñationẽ suã ptrẽqꝫ ñ subtrahit: q semia ꝛ alimẽta mortaliũ sine arida sine liqda natur̃ ꝓpetẽtib⁹ attributa ibstituit. Qui ctrã fũdauit atqꝫ fecũdat: q fructꝰ ei⁹ aialib⁹ boibusqꝫ largit̃: q cãs ñ soluꝫ pricipales ꝫ ẽt sbsequntes nouit atqꝫ ordiat: q lune statuit modũ suꝫ: q vias celestes atqꝫ ctrestres locorũ mutationib⁹ pbet. Qui hũanis igẽijs q̃ creauit: ẽt scias artiũ variarũ ad adiuuãdã vitã nãmqꝫ ꝓcessit. Qui ꝓfectionẽ mar̃ ꝛ femie ad adiutoriũ ꝓpagãde ꝓlis istituit: q boiuꝫ cetib⁹ quẽ focis ꝛ lũinib⁹ adbiberet ad facillimos vsus: mun⁹ ꝛreni ignis idulsit. Ista sẽ cẽte q̃ dijs selectꝰ nescio p q̃s physicas interptatões vir acutissim⁹ atqꝫ furoꝛ qui fecit vnum illorum capitũ nõ sanũ. videlicet tellurem .i. magnaꝫ matrem in cui⁹ cultu mãifeste apparent isanie vt superi⁹ capitulus. xxiiii. ꝛ xxv. ꝛ xxvi. est ostẽsum.

Ca. xxix.

d Anqꝫ n oia ꝛc.

In hoc ca. ostendit beatus augus. quomodo oia que varro dys selectis fm rationẽ phicam. i. naturalem attribuit quos deos põit partes mundi vni deo creatori mundi absq̃ omni opinione sacrilega possint attribui. ꝛ B oñdit per omnes effectus qui dyꝰ selectis attribuuntur. Et nota q⁹ aug⁹. hic percurrẽs oẽs effect⁹ q dyꝰ selectis appropiañ. nũerãdo. xx. effect⁹ xx. dys selectis attributos. sicut sũt. xx. dy selecti. eũdẽ ordinẽ tenet i nũerãdo effect⁹ seu attributa q̃ varro tenet i nũerando dos selectos. q ordo pꝫ. ñ. ca. x. huiꝰ libri. ita q̃ qz ianꝰ ẽ pm⁹ deoꝝ cui attribuitur rez initiuꝫ. iõ aug⁹. pmo dicit q nos illũ deuꝫ colim⁹ q nãe initia ꝓstituit. ꝛ qz iupiter ẽ scõs i ordie attribuũr ei cãe pmarie. iõ B scõo de eo dic̃ aug⁹. sic. q rez causal habet ꝛc. Et eodẽ mõ ꝓcedit i alijs vt pꝫ in littera.

Cap. xxx.

a Ec autē

b facit ꝛc. In hoc capitulo ostēdit beatus augustinus ꝙ licet vni vero deo tanq̄ cause ꝛ prio principio effectiuo competant oīa que in preceden ti capitulo dicta sunt. tamen nichilominus multa agit per causas medias licz nō omnia sed q̄dam immediate p se ipsum.

Ca. xxxi.

b Abem⁹

b eniz ab illo ꝛc. In hoc capitulo ostēdit aug⁹. qualia de⁹ ꝛ q̄n ta circa hominē specialiter operatus est vt ips̄z ad vitam eternā perduceret ꝛ patet sic totuz capitulum.

Ca. xxxii.

c Oc my

b sterium vite eterne ꝛc. In hoc capitulo augustinus ostendit q̄modo mysteriū vite eterne priusq̄ per xp̄m exhiberet. ab initio humani generis vsque ad christum fuit p̄nunciatum. ꝛ ēt figuratum multis modis.

La. xxxiii.

d Er hāc

p g̃ ꝛc. In hoc capitulo beat⁹ augustinus ostēdit quomodo per fidem xp̄i subuertitur idolorum cultura. ꝛ facit i ꝟ capitulo duo. quia primo ostēdit quomodo fide xp̄i ab huiusmodi erroꝛe liberamur ꝛ patz littera. Secundo ibi.

e Quoꝝ sacra varro ꝛc. ostendit quid culpaz eozum qui idola coluerunt mꝫ tum aggrauat. hoc autem multum aggrauat eozum culpam ꝙ sacra eozum non potuerunt reduci ad aliq̄s naturales causas. q̄uis varro circa talez reductionem multū laboꝛaret ꝛ frustra. nam in quibusdam fabulis i theatro recitatis. ꝛ in quibusdam delubroꝝ idest temploꝝ mysterys ꝟ conat⁹ ē facere vt ea que fiunt turpiter in theatro posset absolui a culpa. i. excusari. quia fiebant in templo similia que suas causas naturales ꝛ ipsū habebāt. ꝛ tamen pp hoc ꝰ excusabāt theatrū. imo poti⁹ dānabāt templū. q̄ qualia fiebāt turpiter i theatro. talia etiā fiebāt i tēplo. ꝛ ēt turpiora. vt supꝛa libꝛo. 6. ca. 7. dictū fuit. Si āt fuissent sacroruz cause ille naturales q̄s varro assignauit. vl etiam quecūq̄ alie naturales ēt si ad deū nō pꝛtinuissēt tunc culpam eozum aliq̄lr mitigarent. quā culpaz nō itellectā i sacris aliq̄ rōne naturali. turpitudo ꝛ absurditas fecerat.

doctissim⁹ varro: siue q̄ aliunde accepit: siue q̄ ipe ꝓiecit distribuere laboꝛauit. Ca. xxx.

a Ec āutez fac̄: atq̄ agit

b vn⁹ ꝛ ver⁹ de⁹. Sz sic̄ idē de⁹ vbiq̄ tot⁹: nullꝰ iclusus loc: nullꝰ vicul⁹ alligat⁹: i nullas ptes sectil⁹: ex nlla parte mutabil⁹: ipleꝰ celū ꝛ trā pīte potētia: ñ absēte nā. sic itaq̄ administrat oīa q̄ creauit vt ēt ipa ꝓpꝛios exercere: ꝛ agere mot⁹ sinat: Quāuis. n. nihil esse possit sine ipso: ñ tñ sēt vlla qđ ipe. Agit āt multa ēt p āgelos: ꝟ nō nisi ex seipso btificat āgelos. Ita q̄uis pp alias cās boib⁹ āgelos mittat: ñ tñ ex āgel⁹ boies: sed ex seipo sic̄ āgelos btificat. Ab hoc vno ꝛ vero ꝺo vitā speramus eternā. Ca. xxxi.

b b Abemꝰ. n. ab illo pꝛeb

buiuscemōi bñficia: q̄ ex hac ꝺ q̄ nonulla dixim⁹ administratōe nāe bōis malisq̄ largit: magnū ꝛ bonoꝝ ꝓpꝛiuz magne dilectōis idiciū. Quāq̄z. n. q̄ sum⁹: q̄ viuim⁹: q̄ celū ꝛ trāq̄ ꝓspicim⁹: q̄ bēm⁹ mētē atq̄ rōnē: q̄ eū ipz q ꝟ oia ꝓdidit iquiram⁹: nequaq̄ valeam⁹ actiōi sufficer gr̄az: tñ q̄ nos oneratos obꝛutosq̄ pctis: ꝛ a ꝓtēplatōe sue lucis aūsos: ac tenebꝛarū. i. inigtatis dilectōe cecatos ñ oino deseruit: Misitq̄ nob verbū suū q ē ei⁹ vnic⁹ fili⁹: quo p nob i assūpta carne nato atq̄ passo: q̄nti de⁹ hominē pēderet noscerem⁹: atq̄ i illo sacrificio singulari a pctis oib⁹ mūdaremur: eiusq̄ spū i coꝛdib⁹ nr̄is dilectione diffusa: oib⁹ difficultatib⁹ supad i eēnā reqez ꝛ ꝓtēplatiōis ei⁹ ineffabilē dulcedinē veniremus: Que coꝛda: quot ligue ad agendas ei gr̄as satis eē ꝓtenderint:

Oc Ca. xxxii.

c b mysteriūz vite eēne iā iñ ab exoꝛdio generis humani p q̄dā signa ꝛ sacramenta tēpoꝛib⁹ cōgrua q̄bus opōtuit per angelos p̄dicatū ē. Deinde populus hebꝛeus in vnā quādā rempublicam q̄ hoc sacramētū ageret cōgregat⁹ ē: vbi per quosdā sciētes: per quosdā nesciētes id quod ex aduentu christi vsq̄ nunc ꝛ deinceps agit: p̄nunciare tur eē ventuꝝ. Sparsa etiā posteꝛa eadē gēte per gentes ꝓpt̄ testimoniū scripturaꝝ: q̄b⁹ eterna salus in christo futura p̄dcā est. Oēs eni nō solū ꝓphetie q̄ i verbis sunt: nec tātū p̄cepta vite q̄ mozes pietatēq̄z cōfoꝛmāt atq̄ illis litteris ꝓtinēt: verū etiā sacra: sacerdotia: tabernaculuz siue tēplū: altaria: sacrificia: cerimonie: dies festi: ꝛ q̄cq̄d aliꝺ ad eā seruitutē pertinet: q̄ deo debetur: ꝛ grece ꝓpꝛie latria dicit: ea significata ꝛ pꝛenuncia ta sunt: q̄ ꝓpter eternam vitā fidelium in christo ꝛ ipleta credimus: ꝛ impleri cernimus: ꝛ implenda confidimus.

Er La. xxxiii.

d p hanc ergo religionem vnam ꝛ veram: potuit aperiri deos gentium esse imūdissimos demones: sub defunctoꝝ occasionibus animaꝝ vel creaturarum specie mundanaꝝ deos se putari cupientes: ꝛ q̄si ꝺinis bonoꝝib⁹ eisdēq̄z scelestis ac turpib⁹ reb⁹ supba ipuritate letātes: atq̄ aduerz deuz ꝓsionē humāis ais inuidentes. Ex quoꝝ imanissimo ꝛ ipijssimo dñatu nō liberaꝝ: cuz credit i euz q ꝓbuit ad exurgēdū tāte humilitatē exēpluz q̄nta illi superbia cecidert. Dinc sē nō soluz illi de q⁹ multa iam dixim⁹: ꝛ alij atq̄ alij similes ceterarum gentium atq̄ terrarum: ꝟ ēt hi de quibus nunc agim⁹ tāq̄z i senatu deoꝝ selecti: sed plane selecti notabilitate criminum: e non ꝺignitate virtutum. Quoꝝ rum sacra varro ꝺum quasi ad

Ca.XXXXIIII

a Ed ↄtra s iuenim⁹ sicut ꝛc. In B capi. ꝓbat aug⁹ illō qō vixerat i ca. ꝓce. ſ. q⁹ sacroꝝ gentiliū ñ ſt aliq̄ cāe naturales. hoc aūt ꝓbat ꝙ q̄ddaꝫ qō varro i li. de cultu deoꝝ narrat. ꝛ et ipe aug⁹ ſe B nāratuꝝ. ō. li. 3. ca. 9. ꝓmiſerat. ꝛ facit i hoc ca. dtio. nā ꝑmo de libris q̄s numa ſecūdus rex romanoꝝ ſcriptos a ſe occultauerat. ꝛ de facto ſenatus põit mētionē. Secūdo ibi. Ipm numaꝫ põpiliū ꝛc. eoꝝ q̄ narrata ſūt reddit rationem.

b Nā ſiē apud eūdē ꝛc. Sciendum q⁹ illud qō narrat B auguſ. narrat etiā tit⁹ liuius de bello macedonico li. 8. valeri⁹ vo li. i. ſic narrat. Sig dē iagro lucy petily ſcribe ſō mō te ianiculo cultorib⁹ alti⁹ terrā vſantib⁹ duab⁹ arcis lapideis repertis i q̄ꝫ altera ſcriptura idi cauit libroſ recōditos eſſe latios .7. de iure põtificiū. totidēq̄ grecos de diſciplia ſapiētie. latinos magna diligētiā aſſeruauerunt. grecos vo q⁹ ex aliq̄ pte ad ſolūēdā religionē exiſtimabāt ex auctoritate ſenatus petili⁹ ꝓtor vrban⁹ per victimarios igne fcō in cōſpectu ꝑpli cremauit. nolue naturales rationes referre conatur: querens honeſtare res turpes qūo bis quadret ꝛ cōſonet: non põt inuenire: qm̄ nō ſt ipſe illoꝝ ſacroꝝ cauſe q̄s putat vel poti⁹ vult putari. Nā ſi nō ſolū ipſe: verū etiā quelibz alie huius generis eſſent: q̄uis nihil ad deū verū vitāq̄ eternaz que in religione querēda ē ptineret: tñ qualicūq̄ de rerū natura reddita ratione: aliquātulū mitigarēt offenſionē: quā nō intellecta in ſacris aliqua velut turpitudo aut abſurditas fecerat: ſicut in quibuſdā theatroꝝ fabulis vel delubroꝝ myſteriis facere idē varro conat⁹ ē. Ubi nō theatra delubroꝝ ſimilitudine abſoluit ſed theatroꝝ potiuſ ſimilitudie delubra dānauit: tñ vtcūq̄ conat⁹ ē: vt ſenſū horribilib⁹ reb⁹ offenſuz velut naturalium cauſarum ratione reddita deliniret. Ca. XXXXIIII.

a Ed contrā iuenim⁹ ſiē s ipſe vir doctiſſimus ꝑdidit de nume pompilij libris redditas ſacroꝝ cauſas: nullo mō potuiſſe tolerari: nec dignas habitas que nō ſoluz lecte innoteſcerent religioſis: ſed ſaltē ſcripte reconderentur in tenebris. Jā eni dicā: qō in tertio huius operis libro: me ſuo loco dictuꝫ eſſe promiſerā.

b Nā ſicūt apud eundē varronez legi in libro de cultu deoꝝ: terenti⁹ qdā cū bēret ad ianiculuz fundū: ꝛ bubule⁹ ei⁹ iuxta ſepulchrū nume põpilij traſciēs aratrū eruiſſet ex terra libros eius vbi ſacroꝝ iſtitutoꝝ ſcripte erāt cauſe: inuitē ptulit ad prētorē. At ille cū inſperiſſet pricipia rē tātā detulit ad ſenatum. Ubi cū primores quaſdā cauſas legiſſent: cur qdq̄ in ſacris fuerit inſtitutuz: nume mortuo ſenatus aſſenſus ē: eoſq̄ libros tanq̄ religioſi patres cōſcripti: prētor vt ꝑcuberet cenſuerunt. Credat quiſq̄ q⁹ putat: immo vero dicat quod dicēduz ſuggeſſerit veſana cōtentio quilibz tanre impietatis defenſor. egregius. Ade admonere ſufficiat ſacroꝝ cauſas a rege pompilio romanoꝝ ſacroꝝ inſtitutore cōſcriptas: nec populo nec ſenatui nec ſaltē ipſis ſacerdotibus innoteſcere debuiſſe: ipſumq̄ numam pompiliū curioſitate illicita ad ea demonuz peruenisſe ſecreta: que ipſe qui dē ſcriberet vt haberet vnde legēdo cōmoneret. Sed ea tamē cuz rex eſſet qui minime quēq̄ metueret: nec docere aliquem: nec delendo vel quoquo mō cōſumendo perdere auderet: ita q⁹ ſcire neminē voluit: ne homines nefaria doceret: violare aūt timuit ne demones iratos haberet: obruit vbi tutum putauit: ſepulchro ſuo propinquare gratum poſſe nō credens. Senat⁹ autem cum religiones formidaret damnare maioꝝ: ꝛ ideo nume aſſentire cogeretur: illos tñ libros tam pernitioſos eſſe iudicauit: vt nec obrui rurſus iuberet: ne humana curioſitas multo vehementius rez iam prodītam quereret: ſed flāmis abolerī nefanda monumēta: vt q⁹ iā neceſſe eſſe exiſtimabāt ſacra illa facere: tolerabilius erraretur cauſis eoꝝ ignoratis: q̄ cognitis ciuitas turbaretur.

c Am ꝛipſe XXXXV. n numā ad quem nullus dei prophēta: nullus ſānctus angel⁹ mittebatur: hydromantiam facere compulſus ē: vt in aqua videret imagines deoꝝ vel potius ludificatiōes demonuz: a quibus audiret quid in ſacris conſtitueret atq̄ obſeruare deberet. Q̄ genus diuinationis idē varro a ꝑſis dicit allatū: quo ꝛipz numā: ꝛ poſtea rūt eni priſci viri geq̄ ſuari in hac ciuitate quo animi hominū a deorum cultu auocarētur hec valerius.

Ca. XXXXV.

c Az ꝛipe n numa ꝛc. In B ca. oſtdit aug⁹. quō numa adeo rū noticiam pertinerit q̄ i libris ſcripſit ſupadictis. Et facit i B ca. tria. nā ꝑmo oſtendit quō ad eoꝝ noticiā perueneri. ſecūdo q̄lia i eis ſcripſerit ibi. Aut q̄ dmonū illic ꝛc. tertio quid circa hec ꝛ ſimilia diuia puidētia fecerit ibi. Sz occulta dei veri ꝛc. ꝓximo vero docz q̄modo numa rex per hydromātiā. i. diuinationem que in aquis fit. a demonibus ea acepit. habuit aūt vnum demonē ſibi familiarez quem ſepe ſecretius ſibi conſulebat de quo fictā eſt q⁹ coniugem habuit nymphā quandā ideſt deam cuiuſdā aq̄. quam egeriam vocauerunt eo q⁹ aquam egeſerit ideſt exporrexerit. i. q̄ imaginem demonis ſibi apparentis videret. hāc egeriam coluerunt romani vt patet per ouidiuz lib. tertio. de faſtis dicentem. quandam aquam cē que egeria appellatur vbi numa nymphaꝫ illius aque ſolebat de rebus ad

diuina pertinentibus consulere Titus vero liuius ꝺ vrbis origine libro ꝓmo dicit numam instructum disciplina tetrica .i. tristi veterum sabinorū. simulant autem se cum dea egeria nocturnos concursus habeꝝ vt que de sacris dixit a populo acceptarentur. Hanc vero artē tetricam vocat hic augustinus hydromantiam vel necromantiam. que tamen artes fuerunt sub graui pena prohibite etiaz ante aduentum christi. vñ apuleius libro de magia defendit se contra quendaz qui eum de necromantia accusauit. Lege etiā .iz. tabularum que diu ante aduentum christi late erant. artes magice sicut dicit cicero libro de republica ꝓhibite fuerunt. ⁊ supplicium cōstitutuz fuit bis qui illis artibus vterentur. Ista vero ars a perſis allata est. qua ēt ⁊ pythagoras vsus est. vnde dicit valerius libro octauo. q̄ pythagoras postq̄ egyptum petens. eorum scientiam didicit ad persas profectus magicam artem percepit Alie due partes huius capituli. satis patent.

pythagorā philosophum vsuz fuisse commemorat: vbi adhibito sanguine etiam inferos ꝓhiber suscitari: ⁊ necromantiā grece dicit vocari. Que sine necromantia dicatur idipsum ē: vbi videntur mortui diuinare. Quibus hec artibus fiant ipsi viderint. Nolo enī dicere has artes etiam ante nostri saluatoris aduentum in ipsis ciuitatibus gentium legibus solere prohiberi: ⁊ pena seuerissima vindicari. Nolo inquā ꝺ dicere: fortassis enim talia tunc licebant. His tamen artibus didicē sacra illa pompilius: quorum sacrorum facta prodidit: causas obtuit: ita timuit ⁊ ipse qꝺ didicit: quarum causarum prodditos libros senatus incendit. Quid mihi ergo varro illorum sacrorum alias nescio quas causas velut physicas interpretatur: quales si libri illi habuissēt non vtiq̄ arsissent: aut ⁊ istos varronis ad cesarem pontificē scriptos atq̄ editos patres cō scripti similiter incendissent. Qz ergo aquam egesserit ideſt exportauerit numa pompilius vnde hydromantiam faceret: ideo nympham egeriam coniugem dicitur habuisse: quēad modum i supradicto libro varronis exponitur. Ita enim solent res geste aspersione mendaciorum in fabulas verti. In illa igitur hydromantia curiosissimus ille rex romanus ⁊ sacra didicit: que in libris suis pōtifices haberent: ⁊ eorum causas quas preter se neminem scire voluit. Itaq̄ eas seorsū scriptas secuz quodāmodo mori fecit: quando ita subtrahēdas hominum notitie sepeliendasq̄ curauit. Aut ergo demonū illic tam sordide ⁊ noxie cupiditates erant conscripte: vt ex his tota illa theologia ciuilis etiam apud tales homines execrabilis appareret: qui tam multa in ipsis sacris erubescenda susceperant aut illi omnes nihil aliud q̄ homines mortui prodebantur: quos tam prolixa temporis vetustas ⁊ fere omnes populi gentium deos immortales esse crediderant: cum ⁊ talibus sacris ijdem illi demones oblectarentur: qui se colēdos pro ipsis mortuis quos deos putari fecerant: quibusdam fallaciū miraculorum attestationibus supponebant: Sz occulta dei veri prouidentia factum est: vt ⁊ pompilio amico suo illis conglutinati artib⁹ quibus hydromantia fieri potuit: cuncta illa confiteri permitterentur: ⁊ tamen vt morituros incenderet ea potius q̄ obtueret admonere non permitterentur: qui ne innotescerent: nec aratro quo sunt eruta obsistere potuerūt: nec stilo varronis quo ea que de hac re gesta sunt in nostram memoriam peruenerunt. Non enim possunt: quod non sinuntur efficere. Sinuntur autem alto dei sūmi instoq̄ iudicio pro meritis eorum: quos ab eis vel affligi tantum vel etiam subijci ac decipi iustuz ē. Quam vero pernicioſe vel a cultu vere diuinitatis aliene: ille litere indicate sint: hinc intelligi potest: q̄ eas maluit senatus incendere quas pōpilius occultauit: q̄z timere quod timuit: qui hoc audere non potuit. Qui ergo nec felicem in futuro vitam: nec modo habeꝝ vult piam: talibus sacris mortē querat eternā Qui autez cuz malignis demonibus non vult habere societatez: non superstitionez qua colluntur noxiaz pertimescat: sed veraz religionē qua proꝺuntur ⁊ vincuntur agnoscat.

¶ Explicitus est Liber septimus.

¶ Incipiunt capitula libri octaui.

De questione naturalis theologie cum philosophis excellentioris scientie discutiēda. I.
De duorum philosophorum generibus: ideſt italico ⁊ ionico eorumq̄ auctoribus. II.
De socratica disciplina. III.
De precipuo inter discipulos socratis platone qui omnem philosophiaz triplici partitione distinxit. IIII.
Qz de theologia cuz platonicis potissimuz discutiendus sit quorum opinioni omniuz philosophorum postponenda sunt dogmata. V.

De platonicorum sensu i ea parte philosophie que physica nominatur. VI.
Quāto excellētiores ceteris i logica: idest rōnali phīa platonici sint habendi. VII.
Qr etiam in morali philosophia platonici obtineant principatum. VIII.
De ea philosophia que ad veritatem fidei christiane propius accessit. IX.
Que sit inter philosophicas artes religiosi excellentia christiani. X.
Unde plato illam intelligentiam potuerit acquirere qua christiane scie ppinquauit. XI.
Qr etiam platonici licet deyno vero deo bene senserint multis tamen dīs sacra facienda censuerunt. XII.
De sententia platonis qua diffinuit deos nō eē nisi bonos amicosq; virtutum. XIII.
De opinione eorum qui rationales animas trinq; generuq; esse dixerūt: idest i dīs celestib⁹: i demōnib⁹ aereis: ꝛ i hominib⁹ terrenis. XIIII.
Qr neq; propter aerea corpora neq; ppter superiora habitacula demones hominibus antecellunt. XV.
Quid de morbus demonuq; apuleius platonicus senserit. XVI.
An dignum sit eos spiritus ab hominibus coli a quorum vitijs etiā oporteat liberari. XVII.
Qualis sit religio in qua docetur q; homines vt commendentur dīs bonis: demonib⁹ vti debeāt aduocatis. XVIII.
De impietate artis magice que patrocinio vtit spirituum malignorū. XIX.
An credēdum sit q; dī boni libētius demōibus q̄ bomib⁹ misceātur. XX.
An demonibus nūcijs ꝛ interpretibus dī vtāt: falliq; se ab eis aut ignorēt aut velint. XXI.
De abijciendo cultu demonum contra apuleium. XXII.
Quid hermes trimegistus de idolatria sēserit: ꝛ vnde scire potuerit superstitiones egyptias auferendas. XXIII.
Qnomodo patenter parentum suorum sit confessus errorem quem tamen doluerit destruendum. XXIIII.
De bis que sanctis angelis ꝛ hominibus possunt esse communia. XXV.
Qr omnis religio paganorum circa homines mortuos fuerit impleta. XXVI.
De modo bonoris quem christiani martyrib⁹ impendunt. XXVII.
¶ Incipit liber octauus. Capl'um. I.

a n Unc intētiore nobis op⁹ est aio tē. Dic incipit liber. 8. in quo postq̄ i precedentib⁹ duob⁹ libris reprobauit cultū deop̄ pertinentē ad theologiā fabulosā qui cult⁹ exhibet i theatro. ꝛ pertinētē ad theologiā ciuilem q fit i templo. ostendēs q; dy ptinētes ad dictas duas theologias nō sūt colēdi pp aliquod bonuq; ab eis sperandū p⁹ mortē. In B lib. incipit disputat cū pbis ꝑtra theologiā naturalē volēs ostēdere q; illi q ab eis vocātur dy vl' hōmones nō sūt colendi pp aliqō bonū vite future. ꝛ diuidit ista ps i tres ptes or primo ostendit q; dy mali vel demones mali nō sunt pp tale bonū colendi ꝛ B facit i isto libro .8. secūdo inquirit an sint aliqui hōmones boni q taliter sint colēdi ostendens q; nō sunt. ꝛ hoc facit in libro. 9. tertio ostēdit q; angeli boni nō desiderāt se coli. ꝛ tātū vnū deū colivolūt. ꝛ hoc facit in li. 10. liber vo iste hz. 27. capitula. quorum primum est prohemiale in quo facit duo. primo enim comparat tractatum istuq; de dys. qui scilicet continetur i hoc libro ꝛ duobus sequentib⁹. ad tractatuq; cōtentum in libris precedentibus ꝛ hoc penes difficultatē. ꝛ ostendit hunc esse difficiliorem propter eos cum ḡbus est disputandum qui appellati sunt philosophi quo nomine pythagoras se primum appellauit vt patet capitulo proximo sequenti. Facit autem augustinus mentionē ō triplici theologia de qua patuit supra libro. 6. capitlo. 5. Secūdo ibi. b Profecto ex omnibus tē. ostēdit cū gb⁹ pbis agēdū ē q; nō cū oib⁹. q; ñ cū illis q deū eē vl' deū curare res hūanas negāt. quales fuerūt epicurei q; ea attribuebāt fortune negātes diuinā puidētiā. vt dīc aug⁹. ifra li. 18. ca. 41. Platonici vero posuerunt vnū deuq; a q̄ sunt mīti dy ꝛ ñ solū illū vnū deū colēdū. hz alios mīros. ꝛ deū curare res hūanas affirmāt. iō cū istis agēdū eē dīc aug⁹.

a n Unc itentiōne nobis opus est animo mīto q̄ erat in superiori solutiōe questionū ꝛ explicatōe librorū. De theologia qppe quā nālēvocāt non cū quibuslibz hoīb⁹: nō. n. fabulosa ēvl' ciuil': hoc ēvl' theatrica vel vrbana: q̄ altera iactitat de or crimia: altera idicat eorū desideria crimiosiora ac p hoc magnorū potiꝰ demonū q̄ deorū: sed cū pbis ē habenda collatio: quorū ipz nomē si latie iterpretemur amorē sapie, pfitet. Porro si sapiaz, pfitemur ꝛ sapia dē ē p quē fcā sūt oia: siē diuia auctoritas veritasq; mōstrauit: verus pbus ē amator dei. Sz qa res ipa cui⁹ B nomē ē: ñ ē i oib⁹ q B noie gliant: neq;. n. cōtinuo vere sapie sūt amatores gcīq; b appellāt pbilosophi: profecto ex omnibus quorum sententias er litteris nosse potuimus eligē di sunt: cum quibus non indigne questio ista tractetur. Neq;. n. hoc ope oēs omnium phorum vanas opiniōes refutare suscepi: q; eas tm̄ que ad theologiaz ptinent: quo verbo greco significari intelligimus de diuinitate rationem siue sermonem: nec eas omnium sed eorum tan-

Dcrauus

a Ebocigit platone ꝛc. In boc ca. Ca. II.

d icipit tractat⁹ hui⁹ libri i quo brūs aug⁹ icipit agere de cōditionib⁹ platonis ꝛ pb̄oꝝ quoꝝūdā aliorū ꝛ eoꝝ doctrinis ꝓiuſcꝫ ↄtra eos diſputare icipiat. naꝫ diſputatio ſua cū eis incipit ca. 13. Et pr⁹ agit de pb̄is qui platonē ꝓceſſerūt. ꝛ poſtea de platone. ifra. ca. 4. In iſto ca. agit ō pb̄is q ꝓceſſerūt ſocratē magr̄m platōis Et tacit β ca. 2. q̄ p̄ diſtinguit duo gña pb̄oꝝ grecie pb̄antiuꝫ ſm duo i q̄bus pb̄abant vꝫ. in italicū ꝛ ionicū.

b Unū italicū ꝛc. Italici pb̄i dicebant q erāt ō illa pre italie q̄ oli vocabāt magna grecia. nam ſic dic iſid. li. 14. etymologiaruꝫ. italia olī a grecis pplis occupata magna grecia appellata ē. ōiq̄ ſaturnia a rege ſaturno. ꝛ ab eo dē ēc latiꝫ appellata ē. q̄ ſaturnus ibi latuit. poſtmodū vo ab italo rege ſiculoꝝ ibi regnāte dcā eſt italia. vñ videt ſm iſi. q̄ tota italia ſit magna grecia appellata. qō ēt vr ouid⁹ lib. 4. de faſtis ſētre dicēs. Italia nā tell⁹ grecia maioꝝ erat. ꝛ dcā ē grecia maior. q̄ maiores greci eā occupauerūt ſicut euāder et ſocy herculis et alij magni. de q̄bus fac ouid⁹ mētionē. ꝛ ſolin⁹ exp̄ſſius agit ibi de vrbibꝫ itali e cōditoꝝib⁹. tñ aug⁹. ꝛ ēt hieronym⁹ i plogo biblie vidēt velle q̄ ſolūvna ps italie vocata fuit magna grecia. Et pōt vtrūq; bn̄ vex̄ intellectū q̄ forſā oli ñ vocabāt italia niſi illa terra vbi ital⁹ regnabat. poſtmodū vo tota q̄ ē iter duo maria. ſ. adriaticū ꝛ tyrrhenū. ꝛ alpes q̄ diuidūt iter galliā ciſalpinā. i. lōbardiā. ꝛ galliā trāſalpinā q̄ vocatur italia. vñ iſidor⁹ pōit eridanū fluuiū. i. padū in italia. Qō vo oli italia vocata fuerit vna ps illi⁹ terre q̄ mō vocatur italia videt velle ſolin⁹ q̄ loq̄ns ō italie ſitu dic ſic. Egoitalia i q̄ latiū ātiquū ē ātea a tyberinis hoſtijs vſq; ad liriꝫ amnem ptigebat. c Alterꝫ ionicū ꝛc. Jonici vero pb̄i bitabāt i locis illi vbi nūc grecia noiat. ſic. n. terra illa grecie a q̄ pb̄i ionici denoiant dcā fuit a q̄dā rege q ion

tum: qui cum ꝛ eſſe diuinitatez ꝛ humana curare conſentiant: non tamen ſufficere vnius icōmutabilis dei cultum ad vitaz adipiſcēdā etiam poſt mortem beatam: ſed ab illo ſane multos vno conditos atq; inſtitutos: ob eam cauſam colendos putant. Di etiam iam varronis opinione veritatis ꝓpinquitate tranſcendunt. Siquidem ille totam theologiam naturalem vſq; ad mundum iſtum vel eius animā extendere potuit: iſti vero ſup̄ omnem anime naturam confitentur deum qui non ſoluz mūdum iſtum viſibilem qui ſepe celi ꝛ terre nomine nuncupat: ſed omnem etiam omnino animā fecerit: ꝛ qui rationalem ꝛ intellectualem cuius generis aīa humana eſt: participatione ſui luminis incōmutabilis ꝛ incorpozei beatam fecerit. Dos pbilosophos platonicos appellatos a platone doctore vocabulo deriuato: nullus qui hec vel tenuiter audiuit ignorat.

p Ebōc igitur La. II.

d platōe que neceſſaria huic queſtiōi exiſtimo: breuiter attingam: prius illos commemorans qui eum in eodem genere litterarum tempo-

vocatus ē. ꝛ ſm iſido li. 13. etymologiarū de ipo athenienſes dicti ſūt iones. ꝛ ēt q̄dā lingua greca dcā ē ionica. Secūdo ibi d Italicū gen⁹ ꝛc. pſeq̄t ō pb̄is vtriuſcꝫ generis. ꝛ p̄mo de gñe italico cui⁹ p̄m⁹ fuit pythagoras ſami⁹. i. de ſamo. nā ſz eutropiuz li. p̄mo tarqny ſuꝑbi ſeptimi regis romanoꝝ tp̄ib⁹ pythagoras pb̄us claruit. q de ſamo iſula maris egei oriūd⁹ crotone deguit. nouiſſime metapōtū adut ibiq; ſepult⁹ ē. De ipſo multa ſcribit iuſtin⁹ li. 20. Et inter cetera dic q̄ ei⁹ tāta admiratio fuit vt ex domo ei⁹ nēplū faceret eūq; p deo coleret. De ipſo ēt plura ſcribit aug⁹ ifra li. 18 capi. 25. ꝛ 27. De peregrinatōe vo ei⁹ pp ſapiaz acgrēdā ſcribit valerius lib. 8. capi. 7. Quōvo ſeipz p̄mum noīauerit pb̄m ſcribit diffuſi⁹ tullⁱ⁹ de tuſculāis qōnib⁹ libro 5.

e Jonica vo ꝛc. deiñ agit ō gñe pb̄oꝝ ionico ici piēs a thalete q̄ fuit ō ſeptē ſapientib⁹ q̄ fz belnāduz flouerūt tpe tullⁱ fuitq; ſexti⁹ rex romanoꝝ. fuerūt ät bi ſeptē thales mileſi⁹. ſolō athenienſis. pittacus mityleneus. chilon lacedōmoni⁹. cleobol⁹ lydius. piander corinthi⁹. ꝛ bias pyrrheneꝰ. ō iſtis vo ſeptē ſapiētib⁹ tractat aug⁹. ifra li. 18. ca. 24. ꝛ. 25. Inter hos vo ſeptē ſolus thales pb̄us erat. Alij vo ex vita ꝛ q̄buſdaz preceptis recte viuēdi ab ipis datis ſapientes dicti ſunt. Thales vero fuit pb̄ilosoph⁹ naturalis q̄ aſtrolog⁹. de quo narrat apuleius in libro metamorpboſeos. q⁹ in ſenectute adinuenit quotiens ſol in magnitudine ſua circulum ſuum metiatur. quod cum docuiſſet mandractus pynenſem ꝛ ipſe noua inuentione delectatus optare iuſſiſſet quam vellet mercedem pro tanto documento ſibi rependi. reſpondit thales. ſatis mihi eſt mercedis ſi id q̄ a me didiciſti cum proferre ad quoſpiam ceperis tibi nō aſcripſeris. ſz ei⁹ inuenti me potius q̄ alium repertorē prędicaueris. dic vo hic aug⁹ q⁹ nihil ex dīna mēte huic mundo prepoſuit. quia ſcilicet prouidentiam diuinā negauit.

a Huic successit ꝛc. Idē fecit successor suus anaximāder cui successit anaximenes. de his duob⁹ logr̄ aug⁹. ifra li. 18. ca. 25. Fuit aūt ali⁹ anaximenes orator qui fuit magr̄ alexādri magni i arte oratoria. sed de illo nō fit h̄ mētio.

b Anaxagoras vo ꝛc. Anaximeni successit anaxagoras. dic fm eusebiū fuit circa illud tps q̄ pmū romani cepert

do ꝓsiderato tā mirabile aspici mus: ex diuia mēte prepositū. Huic successit anaximāder ei⁹ auditor: mutauitq; de rerū natura opinionē. Nō enī eam rē sicut tales ex humore: sed ex suis ꝓpr̄ijs principijs qualesq; res nasci putauit. Que rerum prīcipia singularum eē credidit infinita: ⁊ innumerabiles mundos gignere: ⁊ quecunq; i eis oriuntur: eosq; mundos modo dissolui: modo iterq; gigni existimauit: quāta quisq; etate sua manere potuerit: nec ipse aliquid diuine mēti in his rerum operib⁹ tribuens. Iste anaximenen discipulus ⁊ successorē reliquit: q̄ oēs rerū causas infinito aeri dedit: nec deos negauit aut tacuit: nō tamen ab ipsis aerē factum ꝛ ipsos ex gere ortos credidit. Anaxago

b ras uero eius auditor: barus rerum omniū quas videm⁹ effectorem diuinum animum sensit: ⁊ dixit ex infinita materia q̄ cōstaret dissimilib⁹ iter se prīculis rerum oium genera ꝓ modulis ⁊ specieb⁹ ꝓpr̄ijs singula fieri: h̄ aīo faciēte diuino. Diogenes quoq; anaximenis alter auditor aerē qdē dixit rerum esse materiā: de qua oia fierēt: sed eum esse cōpotē diuine ratiōis: sine qua nihil ex eo fieri posset.

d Anaxagore successit auditō ei⁹ archelaus: etiā ipse de prīculis iter se dissimilib⁹ quibus singula queq; fierēt: ita oia cōstare putauit: vt iesse etiā mētē diceret:

tta ioninianū. ⁊ iter cetera dicit q̄ cū iā senex ad agonez olympicū ꝓgeret. ⁊ febri ꝓuiā corrept⁹ i crepidine vie accūberet. amicis volētib⁹ eū i iumētū aut vehiculū tollere nō acquieuit. ꝛ trāsiens ad arboris vmbrā dixit eis. abite ḡso. hec me nox victorē hēbit aut victū. si febrē vicero ad agonē veniā. si me vicerit febris ad iferna descēdā. ibiq; p noctez elysio gutture. nō tm se mori ait q̄ febrem morte excludere.

que corpora dissimilia idest illas prīculas cōiungēdo ⁊ dissipādo ageret oia. Socrates huius discipul⁹ fuisse phibet magr̄ platōis ꝓpter quem breuiter cuncta ista recolui. Ca. III.

Ocrates ergo primus

e vniuersā phiam ad coarrigēdos cōponēdosq; mores inflexisse memorat cuz ante illum oēs magis physicis idest nālibus reb⁹ pscrutādis opam maximam ipēderit. Nō mihi aut̄ videt posse ad liquz colligi: vtrum socrates vt h̄ faceret tedio rerum obscurarum ⁊ incertarum ad aliqd approbatum ⁊ certum reperiēdum animuz itēdit: qō cēt brēvite necessarium: ppt̄ quā vnā omnium phorum inuigilasse ac laborasse videt industria. An vero sic ō illo qdā beniuolēti⁹ suspicant: nolebat imundos terrenis cupiditatibus animos se extēdere in diuina conari: quandoqdē ab eis causas rerum videbat inquiri quas primas atq; summas nisi in vnius veri ac summi dei voluntate esse credebat. Unde non eas putabat nisi mundata mente posse comprehēdi: ⁊ iō purgande bonis moribus vite censebat instandum: vt deprimentibus libidinibus eronerat⁹ animus naturali vigore in eterna se attolleret: naturāq; in corpore i ⁊ incōmutabilis luminis vbi cause omnium factaruz naturaruz stabiliter viuunt in

c Diogenes quoq; ꝛc. diogenes vo fuit anaxagore cōdiscipulus. nā ābo fuerunt anaximēis auditores. būit tñ diogenes aliuz magistrū in rhetorica. scilz antisthenez. vt p̄z p hierōymū li. z. cōtra ioninianū. Iste diogenes dict⁹ ē cynic⁹. i. canin⁹ qa publice ꝛrendū eē vxorib⁹ docuit. vt p̄z ifra lib. 14. ca. 20. h̄ fm eusebiū āno artaxerxis secūdi. 13. agnoscit. Cōstat āt ipz fuisse tpe alexādri magni vt p̄z p hieronymū li. z. ioninianū tp belinādū lib. 17 ⁊ valeriū li. 4. Et etiā fuit tpe platōis vt p̄z p tertullianū in apologetico. De ipso multū scribit hieronym⁹ li. z. cō

d Anaxagore successit ꝛc. Secundū q̄ anaxagore successit auditor eius archelaus. archelai vero auditō fuit socrates vt dicit hic augst. qō est mirabile qz fit colligi pōt ex chronicis eusebij. socrates mortuus ē anteq; clar⁹ haberetur diogenes ꝓ duos ānos. Itē ꝛ hieronymū lib. z. ioninianū socrates docuit antisthenē. antisthenes vo in rhetorica fuit magr̄ diogenis. ex qbus ꝓz eum fuisse posteriorē socrate. Et ideo vlerant duo diogenes. vl diogenes diuixit. Et sic possūt ea q̄ de ei⁹ tēpore ⁊ anaxagora ⁊ socratis dicunt eē vera. vt diogenes q̄ fuit discipul⁹ anaximenis vt supra dcm̄ē si erat tm vnus diogenes vixit ꝓpe hoz phoz sibi succedētiū vz. anaximenis. anaxagore. archelai. socratis. platōis et vsq; ad tpa aristotelis q̄ alexādri magni fuit magister. Habuit antem ⁊ socrates magistrum alium scilicet orgiam. vt patet per tullium in libro de senectute. Ca. III.

e Ocrates ergo pm⁹ ꝛc. In h̄ ca. brūs aug⁹. agit de

g socrate phō q̄ fuit magr̄ platōis q̄ fm eusebiū anno artaxerxis. 40. sermone plurimo celebrebat.

de cui⁹ tpe facit aug⁹. ifra li.18.ca.37.mẽtionẽ. Hãc ãt augu.i B ca.tria qꝝ ꝑ agit de ei⁹ doctria. fuit ãt ꝓz aug. ethice idest moralis phie ꝑm⁹ inuẽtor. cui cõcordat hugo. li.3. didascolis. dicẽs q ethice inuẽtor socrates eẽ dr. qꝝ de ea .24. libros ꝓm positiuã iusticiã ꝓscripsit. De ipso narrat A. Gelli⁹ li. ꝑmo q dicebat multos boies ꝓpterea velle viuere vt ederẽt ⁊ biberẽt. se ãt velle edere ⁊ biberevt viueret Dieronym⁹ vo cõtra pelagianos li.3. dicit q phi de socrate gloriãt eũ sẽp eũdẽ vultũ habuisse. Tertullian⁹ vo i apologetico de ipso narrat sic. Socrati demoniũ a puericia adhesisse dr vñ socratis voxẽ si ꝺmoniũ ꝓmittat. deos negabat quẽtñ apollo sapiẽtissimũ eẽ ecclinit. Lactãtius vo libro de falsa sapia narrat q socrates nihil scire dixit. nec hoc ipsum quod nihil sciret. Secundo ibi.

a Uñ ⁊ cõcitatis ⁊c. agit btus aug⁹ de morte ei⁹. Ubi sciẽdũ q siẽ narrat tertulian⁹. socratẽ i cõtumeliã de qꝫ quercũ birꝫ ⁊ canẽ degerebat. ⁊ ꝓpẽ ea dãnatus ẽ. quia deos destruebat. tamẽ postea athenienses penitentes. ei⁹ crimiatores afflixerũt ⁊ imaginẽ ei⁹ aureaz i tẽplo collocauerũt. recisa dãnatõe i testimoniũ socratis. mortu⁹ ẽ. ſm valeriũ li.4. potiõe veneni de mãu carnificis accepta. postꝫ athenienses tristẽ de ei⁹ capite sniaz tulerãt. vñ dicit eusebi⁹ ãno artaxerxis secũdi .ii. socrates venenũ bibit. Mortu⁹ ẽ ãt ſm vincẽtiũ i speculo. ãno etatis sue. 70. De ipso vo dicẽ aug⁹. i li. de vera religiõe sic. Socrates cũ pplo simulat⁹ venerabat. ⁊ post ei⁹ dãnationem mortẽqꝫ nemo ausus ẽ iurare q canẽ nec appellare quẽcũqꝫ lapidẽ iouẽ sz B tñmõ memorie litterisqꝫ mãdare. Tertio ibi. b Tam preclara ⁊c. agit de discipulis

telligẽtie puritate conspiceret. Cõstat eũ tamẽ iperitoꝝ stulticiam scire se aliquid opinanti um etiam in ipsis moralibus quẽstionib⁹ quo totum animũ intẽdisse videbat: vel confessa ignorantia sua: vel dissimulata scientia lepore mirabili disserẽdi ⁊ acutissima vrbanitate agitasse atqꝫ versasse. Unde ⁊ cõcitãtis inimicitijs calumniosa criminatione dãnatus: morte mulctatus est. Sed eũ postea illa ipsa que publice damnauerat atheniẽsium ciuitas: publice luxit: i duos accusatores ei⁹ vsqꝫ adeo populi indignatione conuersa: vt vnus eoꝝ oppressus i multitudine interiret: exilio autẽ voluntario atqꝫ perpetuo penam similem alter euaderet. Tam ꝑclara igitur vite mortisqꝫ fama socrates reliqt plurimos sue phie sectatores: quorum certatim studium fuit in questionum moraliuz discẽ platõe versari: vbi agitur de sũmo bono quo fieri homo beatus poteſt. Qꝝ in socrat̃ disputationib⁹ dũ oia mouet: asserit: destruit: quoniã nõ euidenter apparuit: qõ cuiqꝫ placuit: ide sumpserunt: ⁊ vbi cuiqꝫ visũ ẽ ꝓstituerunt finẽ boni. Finis ãt boni appellãt quo quiqꝫ cũ puenerit beat⁹ ẽ. Sic ãt diuersas inter se socratici de isto fine sẽtentias habuerũt: vt qõvix credibile est vni⁹ magistri potuisse facere sectatores: quidã sũmũ bonum eẽ dicerẽt voluptatem sicut aristipp⁹: qdã virtutẽ sicẽ antisthenes. Sic alij atqꝫ alij aliud atqꝫ aliõ opiati sũt quos cõmemorare longum est.

Ed Ca. IIII.

c B inter discipulos socratis nõ quidẽ imerito excellentissima glia claruit q oio ceros obscuraret: plato. Qui cũ esset atheniẽsis bõe sto apõ suos loco natus: ⁊ ingenio mirabili longe suos cõdiscipulos anteiret: parũ tamẽ putans ꝓficiende philosophie sufficere seipsum: ad socraticã disciplid nã ẽqꝫ longe lateqꝫ potuit pẽregrinatus est: quaquauersũ cuz alicuius nobilitate scientie percipiẽde fama rapiebat. Itaqꝫ ⁊ i egypto didicẽ q̃cũqꝫ illic magna bẽbãt: atqꝫ docebãt ⁊ iñ in eas italie ptes vẽiẽs vbi pythagoreoꝝ fama celebrabat: qcqd italice phie tũc florebat: audiũ eminẽtioꝛib⁹ i ea doctoꝛib⁹: facillime cõprehẽdit. Et qꝝ magistrũ socratẽ singulariẽ diligebat: eũ loquẽtẽ fere i oibus sermonib⁹ suis faciẽs etiã illa que vel ab alijs didicerat: vel ipse quãta potuerat intelligẽtia vi-

A. Gellius libro secundo.

c e Ed inter discipulos socratis ⁊c. In isto icipit beatus aug⁹. agere de platõe ⁊ facit i hoc ca. tria. q primo ostendit quomodo plato in scientia profecerit. secundo quomodo doctrinaz suã tradiderit. ibi. Quid ãt in his ⁊c. tertio quid de eius doctria ⁊ dictis suis sit opi augustinus inferendũ iudicauerit ibi. Ex his tamẽ q̃ ⁊c. Natus⁹ est plato ſm eusebiũ anno. 4. dary nothi. ſ. anno ab ortu socratis. 43. de cui⁹ natiuitatis tempore facit augustinus infra libro. 18. capitulo. 37. mentionem. De ipso

D

vero dicit hieronymus libro primo cõtra iouinianũ. q̃ speusippus nepos platonis ⁊ quidaz alij scripserunt in laudez platonis matrẽ eiꝰ phantasmate apollinis oppressam fuisse. ⁊ sapientie principem non aliter nisi ꝑtu virginis edituz arbitrantur. Dicit̃ apuleiuz libro de moribꝰ ei⁹ vita platonis aristocles noiatus est. paterv̄o eius ariston de genere neptũi fuit. mater v̄o eius a solõe sapientissimo traxit originẽ. floruit vero ol̃z eusebiũ anno artaxerxis scõi. 17.

d Peregrinatus est ⁊c. De peregrinatiõe vero eiꝰ ꝓpter sapientiam acq̃rendaz. de qua loquitur augu. etiam valerius li. 8. ca. 7. facit mentionem satis expresse eaz describens. de ipsa etiaz facit hieronymꝰ mẽtionem in prologo biblie dicens sic. plato egyptũ ⁊ architam tarẽtinum eandemq̃ oz̃ā italie que quõdaz magna grecia dicebat̃ laborioſissime p̃agrauit ⁊c.

a Cum enim magistri sui ⁊c. Quantum v̄o ad modum tradendi scientiaz suam sciendum q̃ in libris suis semper introderat: cũ illꝰ lepore ⁊ moralibꝰ disputationibꝰ tẽpauit. Itaq̃z cũ studiũ sapiẽtie i actione ⁊ cõtẽplatiõe versetur: vñ vna ps eiꝰ actiua: altera ꝓtẽplatiua dici põt. Quaꝝ actiua ad agẽdã vitã. i. ad mores istituẽdos pti net: ꝓtẽplatiua ãt ad ꝓspiciendas nãe cãs ⁊ sincerissimã vitatẽ: socrates i actiua excelluisse memorat̃. Pythagoras vero magꝭ ꝓtẽplatine q̃b⁹ potuit itelligẽtie virib⁹ istitisse. Proinde plato vtrãq̃z iũgẽdo pbiaz ꝓfecisse laudat̃. Quã i tres ptes distribuit: vnã moralẽ q̃ maxie in actiõe versat̃. Alterã nãlẽ q̃ cõtẽplatõi deputata ẽ. Tertiã rõnalẽ: q̃ verũ determinat̃ a falso. Quelicz vtriq̃z. i. actõi ⁊ ꝓtẽplatiõi sit necaria maxie tñ ꝓtẽplatio pspectionẽ sibi vẽdicat veritat̃. Jõ b triptitio ñ est ȝria illi distictiõi: q̃ itelligit oẽ studiuz sapie i actõe ⁊ ꝓtẽplatõe ꝓsistere. Quid ãt i bis vl̃ ō bis singulis ptib⁹ plato sẽserit. i. vbi finẽ oiuz actiõuz: vbi cãs oiuz nãrũ vbi lumẽ oiuz rõnũ eẽ cq̃uerit vl̃ crediderit: disserẽdo explicare ⁊ lõgũ eẽ arbitroꝝ: ⁊ temere eẽ affirmãdũ ñ arbitroꝝ. Cum

a ẽni magꝰ sui socrat̃ quẽ fac̃ in suis voluminibꝰ disputãtẽ: notissimũ morẽ dissimulãde scie vl̃ opinõis suc fuare affectat̃: qꝝ illi ipe mos placuit: fcz est vt ẽt ipsi⁹ platõis ō reb⁹ magnifice ñ facile pspici possint. Et bis tñ q̃ apꝰ eũ legũt: siue q̃ dixit: siue q̃ ab alijs dcã eẽ narratum atq̃z ꝓscripsit: q̃ sibi placida videret̃: q̃dã ꝓmemorari ⁊ buic opi iseri oz a nob: vl̃ vbi suffragat̃ religiõi vere: quã fides nr̃a suscipit ac defẽdit: vel vbi civr̃ eẽ ȝri⁹: quãtũ ad istã ō vno deo ⁊ pluribꝰ ptiet q̃stionẽ: quẽ ppvitã q̃ pꝰ mõtẽ futura ẽ vera citẽ btãz ecclẽdã eẽ catholice religiõis asserit disciplia. Fortasis. n. q̃ platonẽ ceteꝝ pbis gentiũ lõge recteq̃z platũ acutiꝰ atq̃z verati⁹ itellexisse atq̃z secuti eẽ fama celebriore laudãt̃: aliq̃d tale de deo sentiũt: vt i illo i ueniat̃ ⁊ cã subsistẽdi: ⁊ rõ itelligẽdi: ⁊ ordovinẽdi. Quorum triũvnũ ad nãlẽ: alterũ ad rõalẽ: ẽtiuz ad moralẽ ptẽ itelligit̃ ptinere. Si. n. bõ ita creat̃ẽ: vt ꝑid q̃ō i eo ꝑcellit attigat ad illud q̃ō cũcta ꝑcellit. i. vnũverũ optimũ deũ sine quo nulla nã subsistit: nulla doctria istruit: nullꝰ vsus expedit: ipe querat̃: vbi nob oia sẽ secura: ipe cernat̃ vbi nob certa sẽ oia: ipe diligat̃ vbi nob recta sunt omnia.

Jergo pla to dei buius imitatores: cognitorẽ: amatorẽ dixit eẽ sapiẽtes: eꝰ pticipatiõe sit btus: qd opꝰ ẽ discutere ceteros: quorũ nulli nob q̃s iste ꝓpꝰ accesserit. Cedat eis igit̃ ñ solum theologia illa fabulosa deorum criminibꝰ oblectãs aios ipiorũ: nec solũ ẽt illa ciuil vbi ipuri dem̃ones trestribꝰ gaudijs ōditos pplos deorũ noie seducentes: hũanos errores tãq̃z suos diuinos honores bñe volueꝝt: vbi ad spectãdos suorũ criminũ ludos: cultores suos tãq̃z sue vanitat̃ admistratores bñeꝝt: vbi p eos ad suũ cultum studijs immundissimis alios excitãtes: ⁊ sibi ōlectabili ores ludos ō ipis spectatoribꝰ exibentes. Ubi si quaꝝ velut hõesta gerunt̃ i templis ꝓiuncta sibi theatrorum obscenitate turpant̃: ⁊ quecunq̃z turpia gerunt̃ i theatris ꝓpata sibi tẽploruz sedilitate laudãt̃: Et ea que varro ex bis sacris q̃si ad celum ⁊ trã rerũq̃z mortaliuz semina ⁊ actꝰ iterꝑtat̃ẽ: q̃ nec ipa illi ritib⁹ significãt̃: que ipe insinuare conat̃: ⁊ iõ veritas conãtẽ ñ segt̃. Et si ipa essent: tñ aie rõali ea que ifra illã nãe ordine

b s

b s

duxit socrates vel alios loquẽtes ⁊ nunq̃z seipsum. ⁊ ideo q̃d ipsemet de bis que tractat sẽ serit. non est facile scire ex libris suis. Et similiter sicut dicit belinandꝰ. cõsuetudo sua fuit libros suos intitulare nominibus magistrorum suorũ. vel eorum qui magistros suos docuerunt. hic sunt libri eius appellati. thimues. phedõ. gorgias. pythagoras. Cetera huius capituli satis patent.

Capl̃m. V.

Jergo plato dei buius imitatores ⁊c. In hoc capitulo beatus augustinus incipit preferre philosophos platonicos philosophis alijs ostendens eos excellere i scientia naturali. ⁊ specialiter incipit in hoc capitulo. ꝓferre doctrinam platonicam de deo omnibus theologis hominum fidem christi non habentium. Et facit in hoc capitulo duo: quia primo prefert eam theologie fabulose seu theatrice. ⁊ etiam theologie ciuili. quarum vtraq̃z superꝰ i duobus libris precedentibus est reprobata. vbi ⁊ doctrina varrõis fere p totũ ꝓbat̃ẽ

a Et ea q̄ numa ꝛc. De libris nume põpilij quos de dys scripserat sepultis ꝛ cõbustis postmodũ dcm̃ ẽ li. 7. capi. 34. ꝛ 35. b Alexander macedo ꝛc. In epla alexãdri fit mentio de fauno ꝛ pico de quib⁹. ꝛ. li. p. ca. 4. dixi.

c Et eneas ꝛc. Itẽ fit i ea mẽtio de enea de quo tit⁹ liui⁹ de vrbis origine li. i. dicit q̄ apud fluuiũ minuchiũ p deo colit̃. quẽ icole deũ idigetẽ vocant. i. iouẽ de boie factũ. nam dy idigetes vocant dy de hominibus facti. de cui⁹ deificatiõe facit aug⁹. infra li. 18. cap. 19. mentionez:

d Et romulus ꝛc. Itẽ ỏ romulo de quo deificato dictũ ẽ. ꝛ. li. 2. ca. 15.

e Uel ẽt hercu. ꝛc. Item de hercule g fuit thebanus ꝛ de thebis cũ socys suis trãsiuit in hispaniã. g cuz de hispania reuerteret vt veniret ad loca illa italie vbi eũ ader eo tpe habitauit. interfecto caco g bones suos furat⁹ fuit. sic narrat tit⁹ liui⁹ ỏ vrbis origie li. i. euander eũ filiũ iotis salutat. dicẽs mrez suam q̄ carmẽtis vocabat veridicã ꝛ iterptẽ deoz cecinisse. q̄ eẽt auctur⁹ nũerũ celestiũ. ibiq̄ statiz dedicata est ara herculi. vbi postmodũ sacra herculis a romãis celebrata fũt. apỏ aliaf gentes etiã pp strenua ꝛ mira opera q̃ gessit p deo bitus ẽ. Sciẽdũ tñ q⁹ multi fuerunt hercules ꝛz augustinũ ifra li. 18. ca. 12. De hercule ỏ dic̃ aristoteles li. de pbleumatib⁹ sic. Quicũq̄ excellẽtes fuerũt viri. aut fm physicã aut politicã aut poesiz. aut artes vocãt melãcoli ci. eteni hercules fuit illi⁹ nãe. ꝛ occupãt ab egritudinib⁹ q̃ fũt a nigra colera. iõ egritudinẽ epilẽticoz ab hercule denoiant ãtiq̄ sacrũ morbũ ꝛ herculeiũ.

f Et esculapi⁹ ꝛc. de quo. ꝛ. dcm̃ ẽ li. 3. ca. 17.

g Et liber semele ꝛc. i. bacch⁹ q̄ fuit ẽt theban⁹ ꝛ vsq̄ ad fines indie penetrauit ꝛ docuit indos vites colere ꝛ facere vinuz. pp qõ de⁹ vini dict⁹ ẽ. hic fingit̃ fuisse fili⁹ iouis ex semele. Fuerũt multi liberi pres fm augus. ifra li. 18. ca. 12.

b Et tyndari de frẽs. i. castor ꝛ pollux q̄ fuerunt filij lede vxoris tyndari. quoz sozor fuit helẽa. c⁹ rapt⁹ fuit cã belli troiãi. fingunt̃ ãt fuisse filij iouis ex leda fm vnã fabulã. fz aliã ỏ fabulaz helẽa ꝛ pollux fuerũt filij iouis ꝛ imortales. Castor ỏ fuit filius tyndari ꝛ mortal. c⁹ mortẽ ffr̃ su⁹ sua mõte redemit. Di duo fz historiã verã cũ audisset sozorẽ suã raptã ab alexandro filio pami secuti eũ sunt nauigio. fz cũ i portu q̃dã solutisset nauigiuz nusq̄ ꝓparuerũt. vñ creditũ fuit eos fuisse inter ỏs trãslatos.

i Et si q̃s alios ꝛc. De alys ỏ dys maiozibus. ſ. iouc q̃ndã rege crete ꝛ iuno ne q̃ de samo i sula oriũda fuit. ꝛ alys de quib⁹ tractat cicero ỏ tusculãis q̃stiõib⁹. ꝛ h̃ facẽtionẽ augu. dcm̃ ẽ. ꝛ. i mltis

k Quos varro ꝛc. Quo ỏ varro conat eos ad ptes mũdi referre. pz supi⁹ li. 6. ꝛ. 7. l Sz alij q̃z ꝛc. p. fert aug⁹. doctrinã platonicoz̃ de deo. theologie aliozuz

pbozt nălī. ꝛ fac̃ duo. naz p̃ oñdit quō alij philoſophi a phis platōicis diſcrepāt ponētes deuz cozp9 eē. et pz ſatz i ſequēti. ſecūdo. ibi.

a Di ꝛ ceteri ſiles ꝛc. oñdit eozuz cecitatem ꝛ ignoātiā. ꝛ fac̃ēt b duo qz p̃ repzobat gñaliē oēs q ponūt deū eē cozpus. ſecūdo ſpāliter eos q poſuerūt deū nō eſſe cozp9 ſz einſdē nāe cuz aia hūana. ibi.

b Ledāt ꝛ illi ꝛc. Et eſt ſciēdum q̄ iſtoz erant duo gña vt pz p iſidoz li. 8. etymologiarū. qō etiā auguſ. īnuit. nā q̄dā poſuerūt animū i hominib9 manēte eē deū vt pythagoras. Cui cōcordat illō catonis ſtoici. Si deus eſt animus nobis vt carmina dicūt Dic tibi pzecipue ſit ꝛc. Alij dixerūt mētē ſolutā vt cicero. et hos repzobat auguſtinus hic dicens. Sed dicūt cozpore ꝛc.

Ca. VI.

c Jdeꝛt ꝙ ergo cozpus non ē: quomō de9 creatoz animi cozp9 ē? Ledant ergo ꝛ iſti a vt dictū ē platonicis: cēdant ꝛ illi quos quidē puduit dicere deū cōpus eſſe: verūm eiuſdē nāe cuius ille ē animos nr̄os eē putauerunt Jta nō eos mouit tāta mutabilitas aie: quā oēs nature tribuere neſas eſt. Sed dicūt: cozpoze mutatur aie natura: nā p ſeipſā icōmutabilis ē. Poterāt iſti dicere cozpoze aliquo vulnerat: nā p ſeipſā īnulnerabilis ē. Prozſus quod mutari nō p̄ōt: nulla re p̄ōt: ac p̄ b qō cozpe mutari p̄ōt: aliq̄ re poteſt: ꝛ iō icōmutabile recte dici nō poteſt.

Ca. VI.

b Jdeꝛūt ꝙ iſti pbi quoſ certū ñ imerito fama atq̄ gl̄ia platos videm9: nullū cozp9 eē deū: ꝛ iō cūcta cozpa trāſcēderūt q̄rētes deū. Videꝛt qcqd mutabile ē: ñ eē ſūmū deū: ꝛ iō oēm aiam mutabile ſeq̄z oēs ſpūs trāſcēderūt q̄rētes ſūmū deū. Deiñ videꝛt oīuz ſpeciē i re q̄cūq̄ mutabili: q̄ eſt qcqd illō ē: quoquo mō ꝛ q̄liſcunq̄ nā ē: ñ eē poſſe niſi ab illo q vere ē: q ꝛ icōmutabilit ē. Ac p̄ b ſiue vniūſi mūdi cozp9 figuras: q̄litates: oꝛdiatūq̄ motū: ꝛ elemēta diſpoſita a celo vſq̄ ad ērā: ꝛ q̄cū q̄ cozpa i eis ſt: ſiue oēz vitā: vel q̄ nutrit ꝛ ꝓtiet q̄lis ē i arboꝛib9: vl̄ q̄ ꝛ b bz ꝛ ſētit q̄lis ē i pecoꝛib9: vl̄ q̄ ꝛ b bz ꝛ itelligit q̄lis ē i boib9: vl̄ q̄ nutrit oꝛio ſbſidio ñ idiget: ꝙ tā tū ꝓtiet: ſētit ꝛ itelligit: q̄lis ē i āgelis: niſi ab illo eē ñ poſſe q ſimplr ē: qz ñ aliō illi ē eē: aliō viuere: q̄ſi poſſit eē ñ viuēs: nec aliō illi ē viuere: aliō itelligere: q̄ſi poſſit viuere ñ itelligēs: nec aliō illi ē itelligere: aliō btūz eē: q̄ſi poſſit itelligere ꝛ ñ btūs eē: ꝙ qō ē illi viuere: itelligere: beatū eē: b ē illi eē. Prozpter hāc icōmutabilitatē ꝛ ſimpliciratē itelleꝛt eū ꝛ oia iſta feciſſe ꝛ ipz a nullo fieri potuiſſe. Cōſideraueꝛt. n. qcqd ē: vl̄ cozp9 eē vl̄ vitā: meliuſq̄ aliqd vitā eē q̄ cozpus: ſpēmq̄ cozpis eē ſenſibilē: itelligibilēq̄z vite. Prozſuz itelligibilē ſpēz ſēſibili p̄tuleꝛt. Senſibilia dicim9 q̄ vſu tactuq̄z cozpis ſētiri queūt. Intelligibilia q̄ ſpcū mēte itelligi p̄nt. Alīa ē. n. pl̄ebritudo cozpalis ſiue i ſtatu cozpis: ſiē ē figura: ſiue i motu ſiē ē cātilēa: ō q̄ ñ anim9 iudicet: qō pfecto ñ poſſz niſi melioꝛ i illo eēt ō ſpēs ſine tumoꝛe mol: ſine ſtrepitu voc̄: ſine ſpacio vl̄ loci: vl̄ tpis. Sz ibi quo qz niſi mutabil eēt: ñ ali9 alio melioꝛ ō ſpē ſēſibili iudicaret: meli9 igenioſioꝛ q̄z tardioꝛ: meli9 pitioꝛ q̄z impitioꝛ: meli9 exercitatioꝛ q̄z minus exercitat9: ꝛ idē ipē vn9 cū pficit meli9 vtiq̄z poſtea q̄z p̄ri9. Qō āt recipit mai9 ꝛ min9 ſine dubitatiōe mutabile ē. Uñ igenioſi ꝛ docti ꝛ i bis exercitati homies facile collegeꝛt ñ eē i eis reb9 primā ſpeciēy vbi mutabilitas eē ꝓuicit. Cū igit i coꝛ ꝓſpcū ꝛ cozp9 ꝛ animus magꝭ minuſq̄z ſpecioſa eſſent: ꝛ ſi oi ſpē carere poſſēt oino nulla eēnt videꝛt eē aliqd vbi pria eēt icōmutabil ſpēs: ꝛ iō nec ꝓpabilis: atq̄z ibi eē rerū p̄ncipiū rectiſſime crediderūt qō fcim ñ eēt: ꝛ ex quo fcā cūcta eēnt. Jta qō notū ē dei ipſe manifeſtauit eis: cū ab eis inviſibilia ei9 p̄ ea q̄ fca ſt̄ intellecta cōſpecta ſūt: ſēpiterna quoq̄z virt9 ei9 ꝛ diuinitas a quo eēt viſibilia ꝛ tēpalia cūcta creata ſt̄. Hec ō illa ꝓte quā phyſicā. i. nālē nūcupāt dcā ſint.

c Uōd Ca. VII.

q ād attiet ad doctrinā vbi alīa ꝓuerſaf: q̄ ab eis logica. i. rōalis vocaf: abſit vt bis cōparādi videāf q poſueꝛt iudiciuz ſitaf i ſēſib9 cozpis: cozliq̄z ifidiſ ꝛ fallacib9 regul9 oia q̄ diſcūf mentēda eē cēſueꝛt: vt epicurei ꝛ q̄cū q̄z alij tales: vt ēt ipſi ſtoici. Qui cū vehemēter amauerit ſollertiā diſputādi quā dialecticā noiant: a cozpis ſēſib9 eā ducēdā putaf. Dic aſſeuerātes aiuz concipe notiōes q̄s appellāt ennoyas earuz iſti philoſophi ꝛc. In b capitulo oſtendit beatus auguſtinus quomō platonici pueꝛ nerunt i noticiam dei. ꝛ facit in b capitlo duo fm duas vias quibus i noticiam ōi peruenerūt quarum p̄ma eſt pviā cauſalitatiſ ſecunda eſt pviā eminentie. ſecūda pars eſt ibi. Cōſideraueꝛunt āt quicqd ꝛc.

Ca. VII.

d Uod q autez attiet ꝛc. In hoc capitulo p̄fert beatus auguſtinus platonicos alios philoſophos i ſciētia logicali ſeu rationali. ꝛ facit i b capitlo tria nam primo ponit illud i quo conueniūt alij philoſophi ſcz tā epicurei q̄ ſtoici. ſecundo quia ſtoici videntur logicaz ſeu dialecticā plus amare q̄ epicurei. ꝛ tra ipſos argunt eos ſpecialiter i p̄bat. ibi. Ubi ego mī tū ꝛc. tertio vo p̄ōit platonicoꝝ ſententiaz ibi. Di vero q̄s merito ꝛc.

Capl'z. VIII.

a Eliqua est ps mozalis ꝛc. In hoc capitulo beat⁹ augustinus cõparat platonicos ⁊ prefert in scientia mozali alijs philosophis. Et quia vltimus finis ⁊ sũmũ bonũ se habet in mozalibus sicut principium. ideo i ꝟ capitulo ostendit q circa hoc platonici melio⁹ senserũt ꝙ alij. ⁊ facit i hoc capitulo duo. qz primo ostendit diuersitatẽ opinionuz circa finem vltimum eozum qui posuerunt ipsũ cõsistere i fruitione alicuius boni creati. Et lz eozum sint opiniones multe valde vt patet per augustinuz infra libro. xix. capitl'o primo. tamen reducũtur ad tres tantum in genere. quarum distinctio sic accipit̃ quia nullus philosophus posuit finez vltimũ consistere i bonis exteriozib⁹ puta in diuitijs ⁊ honozibus et huiusmodi. sed solum in interiozibus que vel sunt bona⁹ tantuz cozporis vl' bona anime. vl' bona totius hominis cõpositi ex cozpore ⁊ anima. ⁊ ꝟz hec tria tripliciter opinati sunt. Sciendum est tamen hic ꝙ p ipsum corpus i

reꝝ. s. ꝙs diffinitẽdo explicant: hic ꝓpagari atqz ꝓnecti totã discẽdi docẽdiqz rõnẽ: vbi ego ml'tũ mirari soleo: cũ plebzos dicãt ñ eẽ nisi sapientes: qb⁹ sẽsib⁹ cozpis istã plebzitudinẽ viderit: ꝙlib⁹ ocul' cãnis fozmã sapientie decusqz ꝓspexerit. Ubi vero quos merito ceteꝝ añponim⁹ discreuerit ea ꝙ mẽte ꝓspiciunt̃ ab his ꝙ sẽsib⁹ attigũt̃: nec sẽsib⁹ adimẽtes qõ pñt: nec eis dãtes vlt̃ꝙ pñt. Lumẽ ât mẽtis eẽ dixerit ad discẽda oia: eũdẽqz ipz deũ a quo fcã sũt oia.

a Eliquã Ca. VIII.

r ẽ ps mozal': quã greco vocabl'o dicũt ethicã: vbi q̃rit̃ de sũmo bono: quo referẽtes oia q̃ agim⁹: ⁊ qõ ñ pp alio: ꝟ pp seipz appetẽtes: idqz adipiscẽtes: nihil quo bti sum⁹ vlteri⁹ requram⁹. Jõ qppe ⁊ finis ẽ deus: qz pp hũc ceꝛa volum⁹: ipz ât ñ nisi pp ipz. Hoc ꝙ btificũ bonũ: alij a cozpe alij ab aio: alij abvtroqz i hoie esse dixerit. Uiderit qppe ipz hoiez ꝓstare ex aio ⁊ cozpe: ⁊ iõ ab alterutro istoꝝ duoꝝ: aut ab vtroqz bñ sibi posse eẽ credebãt: finali quodã bono quo bti eẽnt quo cũcta q̃ agebãt referrẽt atqz id cũ fozẽt adepti quo referẽdũ eẽt ñ vlt̃ q̃rerẽt. Uñ illi ꝙ dicũt̃ addidisse ⁊tiũ gen⁹ bonoz qõ appellat̃ extrinsec⁹: sicuti ẽ honoz: glia: pecũia: ⁊ si qd hmõi: ñ sic addidẽrt vt finale esset. i. pp se ipz appetẽdũ: ꝟ pp alio bonũ: quo eẽt ꝟ gen⁹ bonũ bonis: malũ ât malũ. Ita bonũ hois ꝙ vl' ab aio vl' a cozpe vel abvtroqz expetieꝛt: nihil aliõ q̃ ab hoie expetẽdũ eẽ putauerit. Sz q id appetiueꝛt a cozpe a pte hois deteriozẽ: qvero ab aio a pte meliozẽ: q ât abvtroqz a toto hoie. Siue ꝙ a pte q̃liber: siue a toto hoie: ñ nisi ab hoie. Hec iste differentie qñ tres sẽt: iõ tres ꝟ multas dissensiões pho⁹ sectasqz feceꝛt: qz ⁊ de bono cozpis: ⁊ de bono aĩ: ⁊ de bono vtriusqz diũsi diũsa

b opinati sũt. Cedãt igit̃ hi oẽs ill' phĩs ꝙ ñ dixerit btũz eẽ hoiez fruẽtẽ cozpe vl' fruẽtẽ aio: sed fruẽtẽ deo. Nõ sic̃ cozpe vel seipso anim⁹: aut sic̃ amico amicus: ꝟ sic̃ luce oculꝰ. Si aliqd ab his ad illas silitudies afferẽdũ ẽ: qõ vel q̃le sit si de⁹ ipe adc inuenerit: alio loco quãtũ p nos fieri poterit apparebit.

Unc sat Ca. IX.

d n sit ꝓmemõzare platonẽ determinasse finez hõi eẽ scõz virtutẽ viuere: ⁊ ei soli euenire posse ꝙ noticiã dei hẽat ⁊ imitationẽ: nec eẽ aliam ob cãz beatuz. Jõqz ñ dubitat ꝟ eẽ phari: amare deũ c⁹ nã sit ico: zpal'. Uñ vtiqz colligit̃ tũc fozе btũz studiosũ sapie: id. n. ẽ phũs: cũ deo frui cepit. Quãuis. n. ñ ꝙtino beat⁹ sit ꝙ eo fruitur qõ amat: m'lti. n. amando: ea q̃ amãda ñ sũt miseri sũt: ⁊ miseriozes cũ fruũt̃: nemo tñ beat⁹ ẽ ꝙ eo qõ amat ñ fruit̃. Nã ⁊ ipi ꝙ res ñ amãdas amãt: ñ se btõs eẽ amãdo putãt ꝟz fruendo. Quiqs ꝙ fruit̃ eo qõ amat: verũqz ⁊ sũmũ bonũ amat: qs euz beatuz nisi mis̃rim⁹ negat: Ipz ât verum ac summuz bonũ plato dic̃ deũ: vñ vult esse phm amatozẽ dei: vt qm̃ phia ad beatã vitã tẽdit: fruẽs deo sit beat⁹ q deũ amauerit. Quicunqz igit̃ phi de deo sũmo ⁊ vero ista sẽsert: qz ⁊ rerũ creaturarum sit effectoz: ⁊ lumẽ cognoscẽdarum: ⁊ bonuz agẽdaruz: qz ab illo nob̃ sit p̃cipiũ nãe: ⁊ veritas doctrine: ⁊ felicitas vite: siue platõici accõmodatius nuncupẽt̃: siue qõlibz alio secte sue nomẽ iponãt: siue tãtũmõ ionici gñis: q ei⁹ ꝑcipui fuerunt ista senserint: sic̃ idem

ꝓpositio non intelligitur ipz cozpus ꝓout distinguit̃ contra spiritum vl' mentem. ꝟz cozpus in propositio includit appetitum sensitiuum. Epicurei ergo posuerunt vltimum finez in bono cozporis. qua in voluptate. Stoici in mente quia i virtute ⁊ in bono rationis creato tamen. Peripatetici duplicem posuerunt felicitatez scilicet contemplatiuaz ⁊ actiuam. actiuam posuerunt i bono cozporis et anime ideſt totius hominis compositi ex vtroqz. Secundo ibi.

b Cedant igitur bi omnes ill' philosophis qui non dixerunt beatũ ꝛc. ꝓfert opinionem illoꝝ q posuerunt summum bonum esse fruitionez deiquales fuerunt platõici. vt patet in sequenti capitulo.

c Alio loco quãtum per nos fieri poterit apparebit ꝛc. scilicet infra libro. xx. capitl'o. 39. ⁊ capitulo. 30. Capl'm. IX.

d Unc satis sit ꝛc. In ꝟ capitulo ostendit augustin⁹ quomodo ad philosophos debent se habere chriſtiãi eos scilicz cauendo vel nõ

cauendo. Et q̄ in bono quod a deo eis reuelante acceperāt cauēdi nō fūt. i malicia vo cauēdi fūt. ió fac̄ i hoc capitulo. duo. primo ēi ostēdit quomō quidam eorūz de beatitudine ⁊ summo bono recte senserunt sicut platonici ⁊ quicūq̄z philosophi eis consēserunt siue fuerint ionici siue italici quorum vtriq̄z in greco phāti sunt. ⁊ nō in latino. nam etiam vsq̄z in p̄sentem diez populi alq̄ i italia que quondam magna grecia vocabatur vulgare grecū habent. ⁊ eod̄e mō est siue fuerint atlantici. ſ. habitātes in africa iuxta montem atlantem: siue libici id est de libia. que est prouincia africe. ⁊ quandoq̄z ponitur p̄ tota africa. sed vndecunq̄z fuerit ⁊ quōcūq̄z nōientur si senserūt sicut plato. ſ. q̄ beatitudo consistit i fruitione dei recte senserūt ⁊ in hoc non sunt a christianis vitādi. Secūdo ibi a Quāuis enī homo ⁊c. ostendit in quib⁹ phi fūt vitandi. naz aliqui phi errauerunt tam i cognitione dei et summi boni q̄ in eius cultu. ⁊ hi sunt de quibus dicit apostolus ad colos. ⁊. Cauete ne

Job. 1.

Colo. 2.

Rom. 1

Act. 17.

Rom. 1.

Rom. 1.

plato: ⁊ q eū bñ itellexerīt: siue ēt italici pp̄ pythagoraz: ⁊ pythagoreos: ⁊ si q forte alij eius dē sñie i id idē fuerīt: siue aliarū quoq̄z gētiū: q sapiēres vl̄ phibabiti fūt: atlātici: libyci: egyptii: idi: pse: chaldei: scythe: galli: hispani: aliiq̄z reperiūt q bñ viderit ac docuerit: eos oēs ceteris añponim⁹: eosq̄z nob ppter a quiores fatemur. Quāuis. n. bō xp̄ian⁹ lr̄is tātū ecclīasticis eruditi⁹: platōicoz forte nomē ignoret: nec ytrū duo gña phorū exiterit i greca ligua ionicorū ⁊ italicoz sciat: ñ tñ ita surd⁹ ē i reb⁹ hūanis: vt nesciat phos: vl̄ studiū sapie: vl̄ ipaz sapiam p̄fiteri. Lauet eos tñ q scōz ele mēta hui⁹ mūdi phantur: non scōz deū: a quo ipse fcūs ē mūdus. Admonet. n. p̄cepto apostolico: fideliq̄z audit q̄ dēm ē. Lauete ne qs vos decipiat p phiaz ⁊ inanē seductionē: scōm elemēta mūdi. Beiñ ne oēs tales cē arbitret: audit ab eodez ap̄lo dici de gbusdā. Quia q̄ notū ē dei manifestū ē i illis. Deus. n. illis mānifestauit. Inuisibilia. n. ei⁹ a p̄stitutōe mūdi per ea q̄ fcā sūt itellecta p̄spiciunt: sēpiēna quoq̄z virt⁹ ei⁹ ⁊ diuinitas. Et vbi athenīēsib⁹ loquēs cū rē magnā de deo dixisset: ⁊ q̄ a pauc̄ possz itelligi: q̄ in illo vivim⁹ ⁊ mouemur ⁊ sum⁹: ad iecit ⁊ ait: sic̄ ⁊ vr̄i qdā dixerūt. Monit sane ēt ipos i gb⁹ errant cauere. Vbi. n. dictū ē: q̄ p ea q̄ fcā sūt: de⁹ illis mānifestauit: intellectu p̄spiciēda inuisibilia sua Ibi etiā dictū ē: nō illos ipsum deuz recte coluisse: quia ⁊ alijs reb⁹ qb⁹ nō oportebat diuinos honores: illi vni tantū debitos detulerūt. Quoniā cognoscentes deū: nō sicut deū glorificauerūt: aut gr̄as egerunt: ꝫ euanuerūt i cogitatiōib⁹ suis: ⁊ obscuratū est insipiēs cor eorū. Bi cētes eni se sapiētes esse stulti facti sunt: ⁊ imutauerūt gloriā icorruptibilis dei i similitudinē imaginis corruptibilis hois ⁊ volucrū: ⁊ quadrupedū: ⁊ rp̄ētiū. Ubi ⁊ romānos ⁊ grecos ⁊ egyptios q de sapie noie gloriati fūt fecit itelligi. Sed de hoc cum istis postmodū disputabim⁹. In quo āt nob p̄sētiunt: de vno deo h⁹ vnūsitaq̄ auctore: q ñ solū sup oia corpa ē icorporeꝰ: verū ēt sup oēs alas icorruptibil⁹: p̄cipiū nr̄uz: lumē nr̄z: bonū nr̄z: i ꝫ eos ⁊ ceteros añponim⁹.

La. X.

b n Ec si lr̄as eorūz xp̄ian⁹ ignorās: vbi sq̄ ñ didicit i disputatōe ñ vtik: vt vl̄ nālē latine vl̄ phȳsicā grece appellet eā ptē i q̄ ō iquisitōe nāe tractat: ⁊ rōalē sine logicā: i q̄ q̄rit quo nā mō veritas p̄cipi possit ⁊ moralē vl̄ etbicā i q̄ de moribꝰ agit bonoꝝq̄z finib⁹ appetēdis malorumq̄z vitādis: ió nescit ab ynouero deo atq̄z optio ⁊ nāz nob cē q̄ sci ad ei⁹ imaginē sum⁹: ⁊ doctrinā q̄ eius nosq̄z nouerim⁹: ⁊ gr̄az q̄ illi cobedīre bti sum⁹. Hec itaq̄z causa ē: cur istos ceteros p̄feramus: q̄z cum alij phi ingenia sua studiaq̄z p̄triuerit i regrēdis rerum causis: ⁊ q nā eēt mod⁹ discēdi atq̄z viuēdi: isti deo cognito reperierīt vbi cēnt ⁊ cause p̄stitute vnūsitat̄: ⁊ lux p̄cipiēde veritat̄: ⁊ fōs bibēde felicitat̄. Siue q̄ isti platonici: siue quicunq̄z alij q̄rum libz gētium phi ō vo ista sētiunt: nobiscū sētiunt. Sed ió cuz platōicis maxīe placuit hāc cām agere q̄z eorum sē lr̄e notiores. Nā ⁊ greci quorum lingua i gētib⁹ p̄miner: eas magna p̄dicatōe celebrarūt: ⁊ latini permoti earum vl̄ excellētia vl̄ gloria vl̄ gr̄a ipas libēti⁹ didicerūt: atq̄z i nr̄m elogium trāsferēdo nobiliores clariores q̄z fecerūt.

quis vos decipiat per philosophiā quo ad p̄mū errorem et inanem seductionem ſm elementa hui⁹ mūdi q̄ ad secūdū errorem. naz q seducitur in tātum vt lapides ⁊ bestias ⁊ corpora ⁊ alia colat seducit ſm elementa mūdi. Sed alq̄ philosophi licet errauerunt secūdo modo. non tamen primo sicut platonici et eis similes. vñ de platone dic̄ augustinus de vera religione q̄ vsq̄z adeo p̄uersam temporum suorum timuit opinionē. vt perbibeatur sacrificasse nature. ideo quo ad secundum vitandi sunt. Cōtra istos philosophos infra libro. ix. ⁊ sequentibus disputandum erit.

Capitulū. X.

b Ec si n lr̄as eorūz christianus ⁊c. In hoc capitulo incipit augustinus assignare causas quare potius cum platōicis q̄z alijs disputare p̄ponit. Et tāgit in hoc capitulo vnam causam dicens q̄ causa non est quia ipsi soli qui grecum loquebantur potuerunt ad veritatez ap̄propiquare. nā ꝫ potuerūt phi cuiuscūq̄z gētis fz cā ē q̄z eor̄ lre sunt notiores.

a Jrantur autem ⁊c. Ca. XI.

m In B ca. assignat duplicē cāz ꝙre magis cū platonicis ꝙ alys pbis vult tractare. Est aūt hmōi cā. qz plato vī lras sacras legisse. ⁊ qz ꝓstat ipsū ad ea q̄ in lris sacris habem⁹ ppi⁹ accessisse. ⁊ facit i B ca. duo quia ꝓmo pertractat opinionē dicētiū platonē ex ꝓphis vl scripturis sacrz ea q̄ docuit didicisse. Scōo ibi. Sz vñcūqz ⁊c. oñdit q̄ siue illa opio sit vā. siue ñ. tñ cū platonicis potiꝰ ē agendum merito ꝙ cuz alys. In ꝑte fac tria nā ꝑ pōit opionē ꝙn dā bñtē duas ptes ſb divisūctione. s. vl q̄ plato i egypto viōrit ⁊ audierit hieremiā. vl q̄ nō viōrit nec audierit eū sz tñ ex libr hieremie vl alys libz sacris aliq̄ didicerit quā opinionē ponit ēt alibi aug⁹. s. li. z. dō doctria xp̄iana Secūdo ibi.

a Jrantur Ca. XI.

m āt qdā nob i xp̄o gra sociati: cū audiūt vl legūt platonē de deo ista sēsisse: que mltū ꝓgruere veritati nr̄e religiōis agnoscūt. Vñ nōnulli putauerūt eū qñ ꝓrexit i egyptum hieremiā audisse, ppbaz vl scripturas, ppbeticas i eadē pegrinatōe legisse: quoz̄ qdē opinionē i qbusdā libz̄is meis posui.

b Sz diligēt ꝓpūtata tēpoz̄ rō: q̄ chronica hīstoria ꝓtineāt: platonē idicat a tpe quo ppbauit hieremias: cētū ferme ānos postea natū fuisse. Qui cū octogita ⁊ vnū vixisset: ab āno mortis ei⁹ vsqz ad tp̄s quo ptolemeus rex egypti scripturas ppbicas gētis hebreoz̄ de iudea popo/scit: ⁊ p septuagita viros hebreos q̄ etiā grecā liguā nouerāt i terp̄trādas habēdas q̄z curauit: ānī ferme reperiunt. lx. Quapropt̄ i illa pegrinatōe sua plato nec hieremiā videre potuit

c tāto añi defīctū: nec eāsdē scripturas legere: q̄ nōdū fuerāt in grecā liguā trāslate: q̄ ille pollebat: nisi forte qa fuit acerrimi studij: sicut egyptias ita ⁊ istas p interp̄tē didicit: ñ vt scribendo trāsferret: qō ptolemeꝰ p̄ igēti bñficio q regia prāte etiaz tuneri poterat: meruisse phibetur: ħ vt colloquēdo qd ꝓtinerent q̄tū cape potuisset: adisceret. Hoc vt existimet illa suade videt idicia q̄ liber geneseos sic icipit. In pricipio fec̄ deus celū ⁊ trā: tra āt erat inuisibilis ⁊ icōposita: ⁊ tenebre erant sup abyssū: ⁊ spūs dei ferebaꝰ sup aquas. In thimeo āt plato quē libz̄ū de mūdi ꝓstitutōe ꝓscripsit: deū dicī illo opere terrā prio ignēq̄z iūxisse. Manifestū ē āt q̄ igni tribuit celi locū. Vz g̃ ħ ínia quādā illiꝰ filitudinē: q̄ deus ē. In pricipio fecit deꝰ celū ⁊ trā. Deinde illa duo media qbꝰ interpositis sibimet ħ extrema copularent: aquam dicit taerē: vñ putaꝰ fic itellexisse: qō scriptū é. Spūs dei ferebaꝰ sup aquas. Parū q̄ppe attēdens quo more soleat illa scriptura appellare spūm dei: qñ taer spiritus dicī: q̄tuoz opinaꝰ elemēta loco illo ꝓmemorata videri pōt. Deiñ q̄ plato dic̄ amatorē dei eē pbm: nihil sic i illis sacris lr̄is flagrat: ⁊ maxie illō qō ⁊ me plurimuz adducit: vt pene assentiar platonē illoz libroz̄ exptē fuisse: q̄ cū ad sanctuz moysez ita verba dei p angelū pferāt: vt q̄rēti qō sit nomē ei⁹ q̄ cū pgere pcipiebat ad pplm hebreū ex egypto liberādū: rīdeaꝰ. Ego sum q̄ sū: ⁊ dices filijs isrl: q̄ ē misit

p quē sogdianꝰ mēsib⁹. 7. post quē dariꝰ nothus annis. 19. Sed huius āno. 4. fm eusebiū natꝰ ē plato. ⁊ sic a morte hieremie vsqz ad nīuitatem platonis fluxerunt anni centum septuagintaquinqz ⁊ quattuoz menses. augustinus vero dicit q̄ a tempore quo ꝓphetauit hieremias vsqz ad natiuitatem platōis fluxerūt anni cētū volens tenere se in certo. qz q̄ ad cōputatiōes annoz̄ sepe é i chronicis magna dissonātia ⁊ ideo magna incertitudo. plato vero vixit annis octuaginta vno. qui numerus est quadratus nouenariꝰ. nā nonies nouē octuaginta vnū faciūt. propter quod sicut supra patet libro secūdo. capitlo .15. magi platōi defuncto imolauerūt. Al mortē vo platōis vsqz ad ptolemeū philadelphū ad cuius rogatum. 70. interp̄tes ppbetas trāstulerūt fluxerūt fm chronicam .60. ānī sicut augustinus hic dicit. nam plato mortuus ē tempore ochi regis persarum qui post obitū platonis regnauit annis quinqz p quē argos ānis .4. post quem darius arsami filius annis .6. q̄ victo ab alexandro magno ⁊ imperio persarum ad grecos trasiato regnauit postmoduz alexander annis quinqz. post quem ptolemeus sother filius lagi rex egypti annis .40. cui imediate successit ptolemeus philadelphus ⁊ sic patet q̄ fluxerunt anni .60. vt dictū ē. Tertio ibi. c Nec easdem scripturas ⁊c. ostendit quomō secunda pars opinionis predicte posset sustineri fm vnū alium intellectum quem primo ponit. ⁊ patet litter⁹. Deinde quedam quibus videtur ille intellectus confirmari adducit. ad hoc vero adducit tria que in libz̄is eius reperiuntur. que videntur ex sacris scripturis sumpta. quoz̄ primum est in thimeo platonis libro. 8. q̄ deꝰ primo terrā

Hene. i.

Plato i thimeo.

Heñ. i.

Ibidem

Exoð. 3.

ignēq̄ iunxit. Secundū est q̄ ponit philosophum eē amatorem dei. tertium est q̄ vocauit deum theon. qō i greco sonat idem qō ens vel q est in latino. Ca. XII.

a i Deo quippe bos potissimum ꝛc. In hoc ca. oñdit augustin⁹ ex discipulis platonis q se platōicos nominabāt q̄ cū platōicis potiꝰ q̄q̄ cū alys pbis sit agēdū. Et facit i hoc ca. duo. p̄ oñdit q̄q̄ excellētes hūit discipulos. scōo oñdit qūo oēs in vno errore concordabant. pp qō ꝫ ipos ē disputanduꝫ ibi. Sed hi ꝛc. In prima pte facit duo quia p̄ oñdit illos platōis discipulos. qui peripatetici vel academici appellabant ex quibus fuit aristoteles q̄ fecte peripateticorū p̄mꝰ fuit. de quo dicit eusebi⁹ q̄ anno artaxerxis .33. aristoteles .18. degēs ānū platōis auditor fuit. De ipso dic̄ tullius in dialogo ad hortēsiū q̄ flumē oronis aureū fudit. Et in eodē alibi dicit de eo sic q̄ pfecto nihil ē acutius nihil politius. Et. A. gelliꝰ lib. xi. dicit sic. Aristoteles philosophꝰ rei oīs hūane peritissimꝰ Tulliꝰ tñ li. 5. de finibꝰ bonoꝝ platonem aristoteli p̄ponit. de aristotele sic dicēs. Peripateticorum vetex p̄ceps ē aristoteles quē excepto platōe an scio aut recte dixeri p̄cipē pbox. quē ēt hic augꝰ. platōi nō excellētia igeny sed i eloquio postponit. fuit enim plato magne eloquētie. de quo dicit quitilianꝰ i rhetorica sua li. vltio. mihi videt marcꝰ tulliꝰ cū se totū ad imitationē grecorum ꝓtulisset effinxisse vix demosthenis copiā platōis. iucunditatē socratis. Et alibi eodē dicit. Marcus tulliꝰ vbiq̄ platōis emulꝰ. i. imitator extitit. De eo etiā valeriꝰ lib. 8. ca. 7. sic ait. Si ipse, iupiter ō celo descēdisset nec elegātiore nec beatiore facūdia vsus videret. Platōis ēt discipuli fuerūt speusippus nepos suus ex sorore. ꝛ xenocrates. Speusippus vo imediate successit platoni i academia id est schola platonis. q̄ sic dcā ē ab academia villa platōis. q̄ fm papiā vno miliario ab athenis distabat. vbi ꝛ vixit pꝰ morte platōis quattuor ānis. cui xenocrates successit q fm tulliū fuit philosophorū grauissimꝰ. de quo dicit valerius li. 7. capi. 5. q̄ tāta auctoritatē sua sapia sibi attulerat. vt cū testimoniū dicēs coactꝰ accessisset ad arāt vt iuraret se oīa vere retulisse. vniuersi surrexerunt pclamauerūtq̄. ne iusiurandū diceret. Idē cū quibusdā detractoribus interesset ꝛ taceret querētevno cur solus taceret. q̄ dixisse me ingt aliq̄s penituit tacuisse nūq̄. Pulchra ō ipso narrat valeriꝰ. Isti vero duo ꝛ eox successores academici vocabātur. Fuerunt ātꝫ duo genera academicorum. vt ꝓz p augu. ifra libro. 19. capi. 2. Secundo. ibi.

b Recētiores tñ ꝛc. cōmēdat illos discipulos platōis q̄ se platōicos nolabāt ex qbꝰ fuit plotinus. q quo tēpore fuerit non iueni. nisi q̄ burgo floriacēsi. dicit eū successisse platoni. sꝫ q̄ ei imediate successerit. vl q̄ si bi contemporaneus fuerit nō dicit. nec videt bocvelle augustinus qui pōit ipsum bic inter recentiores platonicos. Et ifra libro. 9. capitulo. 10. dic̄ sic. plotinus certe nře memorie vicinus tēporibꝰ. Cōstat tñ ipsuꝫ fuisse ante mercuriū. qui libro

me ad vos: tanq̄ in eius compatione quiuere est quia imcōmutabilis est: ea que mutabilia facta sunt non sint. Vehementer hoc plato tenuit: ꝛ diligentissime commendauit. Et nescio vtrum hocvspiam reperiatur i libris eox q̄ añ platonē fuerant: nisi vbi dictuꝫ est: ego sū qui sum: ꝛ dices eis: qui est misit me ad vos. Sed vndecunq̄ ille ista didicerit: siue precedētium eum veterum libris: siue potius quomodo dicit apostolus: quia quod notum est dei: manifestum est in illis: deꝰ enim illis manifestauit: inuisibilia enim eius a cōstitutione mundi per ea que facta sunt intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoq̄ eius virtus ꝛ diuinitas: non immerito me platōicos pbos elegisse cū quibus agam: quod in ista questione quā modo suscepimus agitur de naturali theologia: vtrum propter felicitatē que post mortem futura ē vni dō: an plurib⁹ sacra facere opōteat. Nam vtrū vnus deus an plures propter huius vite sint

bona colendi satis vt existimo exposui. Ca. XII.

a i Dēo quippe bos potissimū elegi: quoniaꝫ deo vno deo q̄ fecit celū ꝛ terraꝫ quāto meliꝰ sē ferūt: tāto ceteri glorioſiores illustrioresq̄ hūtur. Intātū alūs plati iudicio posterorū: vt cū aristoteles platōis discipl⁹ vir excellētis ingenij: ꝛ eloquio platoni quidē impar: sꝫ multos facile superās: cū secta peripatetica ꝓdidisset: q̄ deābulās disputare cōsueuerat: plurimosq̄ discipulos: p̄clara fama excellēs: viuo adhuc p̄ceptore i suā hereſiꝫ ꝓgregasset: pꝰ mortē eo platōis ipe usipp⁹ sozon⁹ eiꝰ filiꝰ ꝛ xenocrates dilectꝰ eiꝰ discipl⁹: i scholaꝫ eiꝰ q̄ academia vocabāt: eidēq̄ successisset: atq̄ ob hꝛtipi ꝛ eorū successores academici appellarēt: recētiores tñ pbi nobilissimi: qbꝰ plato secrād⁹ placuit: nolueꝛt se dici peripateticos aut academicos: sꝫ platōicos. Ex qbꝰ sūt valde nobilitati greci plotinꝰ: iamblicꝰ: porphyriꝰ. In vtraq̄ autē lingua idest

de cōstellatiōe dicit sic. plotinꝰ singularis pbs quas pbie ſi attigit ptes cū eiꝰ doctrina vite sequeret ifignia. cū illud qō dicebat ſi aliēo sꝫ ꝓpo vtutis ostēderet exēplo. ꝛ multa alia laudabilia valde de ipo dic̄. i B solo ipꝫ depigēs q̄ fatalē necessitatē oio negauit. asserēs hois liberā eē volatē. De ipso plus dicet ifra li. 9. ca. 10. Inter seqēces vero platōis fuerūt excellētes viri iāblicꝰ de q̄ fac̄ augꝰ. mētionē i sequētib⁹. Et porphyriꝰ q̄ fuit tpe magni cōstātini vt superius dictū fuit libro. 5. Apuleius etiā afer idest africanus. Dicit autē augustinꝰ epistola p̄ma ad marcellinā de ipso sic. Apuleius nobis afris afer ē. de quo etiā ꝛ de libris eius dixi supra li. 4. ca. 2. Quibus vero tēporibus fuerit non memini me legisse. de huius apuley conditionibus multa scripsit augustinus epistola predicta que sic incipit. Illustri principi ꝛ eloquētissimo ꝛc. dicēs q̄ erat honesto patrie sue loco natus ꝛ liberaliter educatꝰ. ꝛ magna eloquentia predit⁹. deditus vero magicis artibus. ꝛ multa alia de ipso narrat ibidē btūs augꝰ. Ca. XIII.

a Uāq̄ ḡ b a nobis ⁊c. In B ca.be.aug.icipit cū platōicis contra mlt̄itudinē deoꝝ disputare Et reprobat i B cap.duo genera deoꝝ.vz.deos malos ⁊ dos scenicos. Sciēdū est.n.q̄ sic̄ supi⁹ li.z.ca.i4.dictū fuit.romani alt quos deos posuerūt bonos ⁊ alt quos malos q̄s coluerūt i tēplis plus q̄z in scena vy vero scenici vocant quoruz cria actitabant in ludis scenicis de q̄b⁹ li.z.multa dicta sunt ꝙ a cit autē be.aug. in hoc.cap.tria. q̄ primo ex dictis platonis reprobat deos malos probās oēs deos esse bonos ⁊pz littera. Secundo ibi.

b Qui sūt ⁊c Reprobat ex dictis eiusdez deos scenicos q̄ expetūt sibi ab hoibus ludos scenicos exhiberi. vt supra patuit lib.4.cap.26. vbi illō q̄ hic tāgit aug.ō tito latino planius bī.hos vo deo reprobat augu. p dicta platōis qui libzo de repu. vt supra lib. .z.ca.i4. cēsuit poetas per quos vy in scena colunt.in vrbe bene instituta omnino expellendos. Tertio autem ibi.

c Hūc autem platonez ⁊c. Specialiter arguit contra labeonem taz de ⁊ greca ⁊ latina: apuleiꝰ afer extitit platonicus nobilis. Sed hi omnes ⁊ ceteri eiusmodi ⁊ ipse plato: dīs plurimis eē sacra facienda putauerunt.

a Uamōbrē Ca. XIII. q ergo a nobis ⁊ in alīs multis rebus magnisq̄z dissentiant. In hoc tamē quod modo posui: q̄ neq̄z parua res est: ⁊ inde nūc questio ē: primū ab eis quero: quib⁹ dīs istū cultū exhibendū arbitrent: vtrum bonis an malis: an ⁊ bōis ⁊ malis. Sed de hoc habem⁹ sententiā platonis dicētis: omnes deos bonos esse: nec esse omnino vllū deoꝝ malū. Consequēs est igitur vt bonis hec exhibenda intelligantur. Tunc enīz dīs exhibentur: quoniā nec dij erūt si boni non erūt. Hoc si ita est: nā de dīs quid aliud decet credere? Illa pfecto vacuatur opinio: qua nōnulli putāt deos malos sacris placādos eē ne lēdāt bonos autēvt adiuuent inuocādos. Mali enīz nulli sūt dīj: bonis porro debitus vt dicunt honoz sacroꝝ est deferendus.

Qui sunt ergo illi qui ludos scenicos amant: eosq̄z diuinis rebus adiungi: ⁊ suis bonoribus flagitant exhiberi: quoꝝ vis nō eos indicat nullos: sed iste affectus nimirum indicat malos.

b Quid enim ō ludis scenicis plato senserit notū est: cum poetas ipsos q̄ tam indigna deoꝝ maiestate atq̄z bonitate carmina composuerant: censet ciuitate pellendos. Qui sunt igitur isti dij qui de scenicis ludis cū ipso platone contendunt? Ille quip pe non patitur dos falsis crimi nibus infamari: isti eisdem crīminibus suos honores celebrari iubent. Deniq̄z isti cū cōsdez ludos instaurari ꝓciperēt: poscētes turpia maligna gesserūt: tito latino auferētes filiū ⁊ imitētes moꝝbū q̄ eoꝝ abnuisz ipiū: cū q̄z moꝝbū retrabētes cū iussa cōplesz. Iste āt illos nec tā malos timēdos putat q̄z sue snie robur cōstantissime retinēs: oēs poetarū sacrilegas nugas q̄b⁹ illi per imūdicie societatē oblectant: a populo bene istituto remouēr c ñ dubitat. Hūc autē platonem quē iā in secūdo libzo cōmemorauit: iter semideos labeo pōit. Qui labeo nūina mala victimis cruentis atq̄z huiusmodi supplicationib⁹ placari existiat: bona vero ludis ⁊ talib⁹ q̄si ad leti d ciam pertinētib⁹ reb⁹. Quid ē ḡ qō semide⁹ plato: non semideis q̄z dīs: ⁊ hoc bonis illa oblectamēta quia indicat turpia taz e cōstanter audet auferre: q̄ sane dīj refellūt sententiaz labeonis: nā se in latino nō lasciuos tātuz atq̄z ludibundos: q̄z etiaz seuos terribilesq̄z mōstrāt. Exponāt f ergo ista nobis platonici q̄ oēs deos secūdum auctoꝝis sui sententiā bonos ⁊ hōnestos ⁊ virtutib⁹ sapiētiū eē socios arbitrāt: aliterq̄z de vllo deoꝝ sentiri nefas hīt. Exponim⁹ inq̄t. Attēte igitur audiam⁹. Ca. XIIII.

g Mniū inq̄t aialium o in quib⁹ est aia rōalis triptita diuisio ē: i dos homines: demones. Dij excelsissimū locū tenēt: homies infimū: demones mediū. Nā dos sedes in celo ē: hoiz i terra: in aere demonuz. Sicut eis diuersa dignitas est locoꝝ: ita etiā naturarū. Proinde dij sunt dominibus demonibusq̄z potiores: homines vero infra deos ⁊ demones ꝓstituti sunt: vt elemētoruz ordine sit differentia meritoꝝ. Demones igitur medij: quēad modū dīs quib⁹ inferius habitant postponēdi: ita hominib⁹ quib⁹ superius preferendi sūt. Habēt enī cū dīs cōmunē immortalitatē corpuz: aioꝝ autez oꝝ malos assertoreꝝ q̄z ⁊ scelerū defensorem q deos malos iudicat victimis placādos in tēplo. bonos vero ludis in theatro. ō quo labeōe ⁊ dictis eius bōis ⁊ malis ⁊ etiā platone dictū ē supra li.z.ca.i4.

d Quid ē ḡ ⁊c. Dicit aūt platonē eē semideuz ⁊ iō augu. h pri/mo arguit cōtra labeonem ex dictis platōis. cui ipse testimoniū phibet ⁊pz lra. Scō ibi.

e Qui sane ⁊c. Arguit ꝓtra ipsum ex facto deoꝝ. nā ex eo q̄ fecerūt circa titū latinum de q̄ iā tactū est patet deos non tātum esse ludibūdos sed valde seuos cuius oppositum dicit labeo. Tertio ibi.

f Exponāt ⁊c. Petit augustinus a platonicis sibi exponi quo modo stet cum doctrina platonis qui omnes deos bonos eē voluit. qui vy ludis scēicis delectentur.

Ca. XIIII.

g Mniū inquīt o aliū. Jn hoc capitulo improbat beatus augustinus expositionem platonicoꝝ qui se exponendo dant moduz quo posset intelligi q̄ vy scenicis ludis delectentur ⁊ facit in hoc cap.duo. Nam primo re-

phat eoꝝ delectationē. secundo disputat cuꝫ apuleio spāliter cuiꝰ dictū adducitur ad illiꝰ confirmationis declarationeꝫ. ibi. Hec si ita sĕ. In prima parte facĕ duo. qꝫ ꝓmo ponit quō se declarant. ponit. n. demones medios inter deos et homines. qꝫ sūt infra deos ⁊ supra homines. ideo ludis delectantˉ ⁊ patet totū. Secundo ibi.

a Ex quo colligitur ⁊c. Arguit contra dictꝫ. qꝫ ex eis sequĭ q̄ ludi nō exhibēdi sunt dijs sed demonibus.

b Hec si ita sunt ⁊c. Hic specialiter disputat cū apuleio ⁊ facĕ duo. qꝫ primo ostendit quō apuleius in lib. ō dō socratis cū precedenti expositione q̄dam admodum distinctionesꝫ deorum demonuꝫ ac hominū ⁊ demonum mediationem concordat. ⁊ patet intĕtio apuley. Est autem h̄ aduertendū q̄ cōstructio est diu h̄ suspensa ⁊ ideo qō hic dicĭ. Hec si ita sūt. iterū replicatur in seq̄ntibꝰ cū dĭ. hec ergo cū ita sūt. vbi cōtra apuleium vel potius ex dictis apuley contra demonū cultuꝫ arguit. ⁊ facĭ hic duo. nam primo ex dictis apuley ⁊ platōis cuꝫ cū hominibꝰ passiones. Quapro pter nō est mirꝫ inquntˉ si etiam ludoꝝ obscenitatibꝰ ⁊ poetarū figmētis delectantˉ. Quādoqꝫ ⁊ būanis capiuntˉ affectibꝰ: a q̄ bꝰ dijs lōge absūt: ⁊ modis omnibus alieni sunt. Ex quō colligi a tur: platonē poetica detestādo ⁊ phibendo figmēta: nō deos q̄ oēs boni ⁊ excelsi sūt priuasse ludoꝝ scenicoꝝ voluptate: sed b demones. Hec si ita sunt: que licet apō alios quoqꝫ repiantˉ: apuleiꝰ tñ platōicꝰ madaurēsis: de hac re solūmodo solū scripsit libū: cuiꝰ titulū esse voluit de deo socratis: vbi disserit ⁊ exponit: ex quo genere nūnū numē sibi socrates hēbat adiunctū ⁊ amicitia q̄dā cōciliatū: a quo phibebat solitꝰ admoneri vt desisteret ab agēdo q̄n id qō agere volebat. p spere nō fuerat euenturū. Dicit eni aptissime: ⁊ copiosissime asserit: nō illū deū fuisse h̄ dēones: diligenti disputatione ptractās istā platōis ō deoꝝ sublimitate ⁊ hōinū humilitate: ⁊ demōum medietate sniam. Hec ḡ si ita sĕ quo nā mō alūsus ĕ plato etiaꝫ si nō dijs: quos ab oi būana cogitatiōe semouit: certe ipsis demonibꝰ poetas vrbe pellēdo: anferre theatricas voluptates: nisi qꝫ boc pacto admonuit ainꝫ būanū: q̄nis adhuc i his mōribundis membris positꝫ: p splēdore hōestatis: ipura iussa dēonuꝫ cōtēnere: eoꝝq̄ imūdiciaꝫ detestari. Nā si plato hec hōestissime arguit ⁊ phibuit: profecto demōes turpissime poposcerĭ atqꝫ insserūt. Aut ergo fallitur apuleiꝰ: ⁊ nō ex isto genere numinum habuit amicū socrates: aut ꝓtra se sentit plato mō dēones honorādo: modo eoꝝ delitias a ciuitate bñ morata remouēdo: aut nō ĕ socrati amicitia c demōis gratulāda: de qua vsqꝫ adeo ⁊ ipse apuleiꝰ nō erubuit: vt de deo socratis p̄notaret libū quem ſm suaꝫ disputationē qua deos a demōibꝰ tā diligenter copioseqꝫ discernit nō appellare de deo sꝫ de demone socratꝫ debuit. Maluit añ hoc in ipsa disputatōe q̄ in titulo libi ponere. Ita. n. p sanā doctrinā: q̄ humanis rebꝰ illuxit: oēs vel pene oēs demonū nomĭ exhorrēt: vt q̄sqs añ disputationē apuleĭ q̄ demonū dignitas ꝓmēdat: titulū libi de demone socratis legeret: nequaq̄ illū hoiez sanū fuisse sētiret. Quid āūt etiā ipe apud leiꝰ qō i demōibꝰ laudaret inuenit: preter subtilitatē ⁊ firmitatē coꝝporuꝫ ⁊ habitatōis altiorē locū: Nā de moribꝰ eoꝝ cuꝫ de oibꝰ generaliter loqueret: nō solū nibil boni dixit sed etiā plurimuꝫ mali. Deniqꝫ lecto illo libro prorsus nemo mirat: eos ēt scenicā turpitudinē in rebꝰ diuinis habere voluisse: ⁊ cū deos se putari velit: deoꝝ cribꝰ oblectari potuisse ⁊ qcqd i eoꝝ sacrĭ obscena solēnitate seu turpi crudelitate vl ridet vl horret coꝝ affectibꝰ ꝓuenire. La. XV.

c Uāōbrē absit vt ista sĭ q̄ derās animꝰ veraciter religiosus ⁊ vere ōo sb ditus lō arbitrĕt dēmōes sciꝑo cē meliores q̄ habeant coꝝpora meliora. Alioquin multas sibi ⁊ bestias prelaturus ē: que nos ⁊ acrimonia sensuū ⁊ motu facillimo atqꝫ celerrio: ⁊ valētia virtuꝫ. ⁊ ānosissima firmitate coꝝporū vincunt. Quis hominuꝫ videndo equabitur aquilis ⁊ vulturibꝰ: Quis odorādo canibꝰ: Quis velocitate leporibꝰ: cernis: auibꝰ oibꝰ: Quis mirtuꝫ valēdo leōibꝰ ⁊ clephātibꝰ: Quis diuinēdo ꝑpētibus: qui etiam depositā tunica senectutem deponere atqꝫ in iuuēntutē redire perhibentur: Ita sĭc bis omnibus rōcinando ⁊ intelli-

apuleius nō cō tradiceret ō ducit ad vnam conclusionem subdisiunctione trimēbrē. videlicꝫ vel q̄ socrates non habuit aliquod numen sibi amicū ⁊ familiare de genere coꝝ qui ludos scēicos expetūt: ideſt demonuꝫ vel plato est sibĭipsi contrarius vel q̄ socrati nō erat amicitia demonis gratulanda ideſt nō erat de ea sibi gaudēdum. Scō ibi.

c De quavsqꝫ adeo ⁊c. Confirmat illō vltimū membrum per apuleium ⁊ facĭ dupliciter. ꝓmo ex titulo sui libi quem dō deo socratis ⁊ nō de demone intitulauit. ⁊ patet littera. Scō ibi.

d Quid autē ēt ipse ⁊c. Confirmat idez ex malis que Apuleius de demonibus in libro prefato scribit que mala ponit aug. infra capitulo decimosexto. Ex quibus malis patet q̄ immundi spiritus sunt ⁊ ideo nō ē mirum si in immundicijs delectentur.

Capitulū. XV.

e Uam obrem q̄ absit vt ista ⁊c. In hoc capitulo beatus augustinus incipit arguere contra vnum quod in expositione

sūt dixerūt platonici. dicunt enim in precedenti capitulo q̄ demões sūt hoib⁹ pferēdi. cōtra qō i B ca. arguit augustinus ex dictis apuleyi in precedenti capitulo adductis ipse enim de demonys loquens duo eis attribuit in quibus vocātur nos excellere. videlicet subtilitatem ⁊ firmitatez corporum. ⁊ superiorem locum. Ideo facit augustinus in hoc capitulo duo q̄ primo ostendit eos non esse nob meliores seu pferendos propter maiorē corporuz bonitatez ⁊ firmitatē. ⁊ patet littera. Est tamen hadvertendū q̄ augustin⁹ loquens de corporibus demonum loquitur solū secunduz intentionez platonicorū ⁊ nō secūduz opinionem propriam. Secūdo ibi

a Jam vero de loci al. ⁊c. Ostendit q̄ non sunt nobis preferendi propter loci sublimitatez. ⁊ facit ad hoc duas rationes quarū prima sumitur ex comparatōe hominis qui fm apuleiuz est animal terrestre ad animalia volatilia. secūdo ex comparatione eiusdem ad natatilia. ibi. naz ⁊ illa ratio ⁊c.

gēdo meliores sum⁹: ita ēt demōib⁹ bñ atq̄z honeste viuēdo meliōes ē debem⁹. Ob hoc.n. ⁊ puidētia diuina eis q̄b⁹ nos cōstat eē potiores data sūt q̄dā potiora corpuz munera: vt illud quo eis pręeminemus ēt isto mō nob⁹ mēdaret̄ multo maiore cura excolēdū eē q̄z corp⁹: ipsā q̄z excellētiā corporalē quā demones hēre noscem⁹: p̄ bonitate vite: qua illis anteponimur: cōtēnet̄ discerem⁹: habituri ⁊ nos imortalitatez corporū: nō quā supplicioꝝ eternitas torqueat: sz quā puritas

a precedat aiaꝝ. Jam verō de loci altitudine: q̄ demones i aere: nos aūt habitam⁹ i terra: ita pmoueri: vt hic eos nob esse p̄ponēdos existimem⁹: oio ridiculū est. Hoc.n. pacto: nob ⁊ oia volatilia pponi m⁹. At.n. volatilia cū volando fatigant̄: vel reficiendū alimētis corp⁹ habēt: ērā repetūt vel ad reqez vel ad pastū: q̄ō demōes inquiūt nō faciūt. Nunqd̄ ⁊ placet eis vt volatilia nobis: demōes ār etiā volatilib⁹ antecellāt: Q̄z si dementissimū est opinari: nihil est q̄ ō bitatōe superioris elementi dignos eē demōes existimem⁹: q̄b⁹ nos religiōis affectu subdere debeam⁹. Sic etenim fieri potuit vt aeree volucres: terrestrib⁹ nobis nō solū nō pferant̄: verūctiā subiciant̄. ppter rōnalis aie que i nobis ē dignitatē: ita fieri potuit vt demōes q̄uis magis aerei sint: terrestrib⁹ nob nō ideo meliores sint: q̄ est aer q̄z terra superior: sz ideo eis hoies pferēdi sūt qm̄ spei pioꝝ boiuz nequaq̄ illoꝝ desperatio p̄parāda ē. Hāc ⁊ illa ratio platonis: qua elemēta quatuor ꝓportione ꝓtexit atq̄z ordinat: ita duob⁹ extremis igni mobilissimo ⁊ terre imobili media duo aerē ⁊ aquā interserens. vt quāto aer est agr̄ ⁊ aere ignis: tāto ⁊ aque superiores sint terris: satis nos admōet aialiū merita ñ p̄ gradib⁹ elemētoꝝ estimare. Et ipse q̄ppe apuleiꝰ cū ceteri terrestre aial hoiez dic̄: q̄ tm̄ lōge pponitur aialib⁹ aquatilibus: cū ipsas aquas terris p̄ponat plato: vt intelligam⁹ nō eūdē ordinē tenēdū cum agit̄ ō meritis aiaꝝ: q̄ vt ordo esse i gradib⁹ corporū: sz fieri posset vt i feri⁹ corpus aia melior inhiret: deteriorq̄z superius. Ca XVI.

Emoꝝib⁹ ergo demonū d cū idē platonic⁹ loquer̄et dixit eos eisdē q̄bus boies aiaꝝ p̄turbationib⁹ agitari: irritari iniurijs: obsequijs donisq̄z placari gaudere honoꝝib⁹: diuersis sacrorū ritib⁹ oblectari: ⁊ in eis si q̄d neglectuz fuerit cōmoueri. Inter cetera etiā dicit ad eos p̄tinere diuinationes augurū: aruspicū: vatū: atq̄z sōnioꝝ: ab his quoq̄z eē miracula magoꝝ. Breuiter autē eos diffiniēs ait. Demōes esse genere animalia: aio passiua: mente rōnalia: corpe aerea: tempe eterna. Horuz vero q̄nq̄z: tria p̄ōa illi⁹ eē q̄ nob quartū ppriū: q̄ntū eos cuz dijs habere cōe. Sz video triuz supioꝝ q̄ nobiscuz hñt: duo etiā cuz dijs habere. Aialia q̄ppe esse dicit ⁊ dos sua cuiq̄z elementa distribuēs. Jn terrestrib⁹ aialib⁹ nos posuit cū ceteris q̄ i terra viuunt ⁊ sētiunt. Jn aquatilib⁹ pisces ⁊ alia natatilia. Jn aereis demōes: i ethereis dos Ac per hoc q̄ demōes genere sūt animalia: nō solū eis cū hoib⁹ vez etiā cū dijs pecoribusq̄z cōe est: q̄ mēte rōalia cū diis ⁊ hōib⁹: q̄ tpe eterna cū dijs sol. q̄ aio passiua cū hoib⁹ solis: q̄ corpe aerea ipi sūt soli. Proinde q̄ genere sūt aialia: nō ē magnū: q̄z hoc sūt ⁊ pecora: q̄ mēte rōalia ñ ē supra nos: quia sumus ⁊ nos. Q̄z tempore eterna: q̄d boni est si non beata? Melior est enim temporalis felicitas: q̄z misera eternitas. Q̄z animo passiua quomodo supra nos est qm̄ ⁊ nos hoc sum⁹: nec ita eēt nisi miseri essem⁹? Q̄z corpe aerea q̄ti extimandū ē: cū oi corpi pferat̄ aie qualiscūq̄z natura. Et iō religiōis cultu⁹ q̄ debet̄ ex aio: nequaq̄ debet̄ ei rei

a Emoꝝ bus ergo demonum ⁊c. Jn hoc capi. probat aug. q̄ demones non sunt hominibus preferēdi ex diffinitione demonum. ⁊ facit in hoc capitu. tria. nā primo recitatōba Apuleyi ex quib⁹ arguit in sequentibus i ter que ē ipa diffinitio q̄ demōes diffinit. ⁊ ipsius diffinitionis declaratio ⁊ patet totum. Secūdo ibi. Apuleiꝰ i li. de deo socratis.

c Sed vide trium ⁊c. Ostendit docrum apuleyi quibus prefatas diffinitionē declarat̄ sufficientiā. ⁊ pz Tertio ibi.

d Proinde q̄ genere sūt ex predicta diffinitione arguit ad p̄positū. ⁊ arguit duplici ter primo ex

omnibus differentys illius diffinitionis per eas discurrendo Secūdo ibi

a Quapro pt vt omittam ꝛc. Arguit specialiter ex vna differentia circa eam insistendo.

La. XVII.

b Ua igitur in sipientia ꝛc. In .B. cap. pbat augustin⁹ q̄ demones non sunt nobis p̄ferendi nec a nobis colēdi ex vitys q̄ Apuleius vt patuit in principio precedentis capituli eis attribuit a quib⁹ nos per veram religionez. idest veri dei cultuz liberamur.

La. XVIII.

c Rustra f igitur eis apuleius ꝛc. In hoc capitulo beat⁹ aug⁹ reprobat dictuz Apuley de cultu demōibus exhibēdo quo ad motiuuz suum. Est autez motiuū quia dicit q̄ nullus deus miscetur homini. idest cōmunicat cum homine quod dicunt platonem sensisse ꝛ ideo interdos ꝛ homiq̄ inferiores ē aio. Porro si iter illa q̄ demonū eē dic̄: ānumeraret virtutē: sapientiā: felicitatē: ꝛ hec eos diceret hēre cū dijs eterna atq̄ cōmunia: pfecto aliqd diceret exoptāduz magniq̄ pēdēdū: nec sic eos tñ pp hec tāq̄ deū colere debere⁹: ꝟ poti⁹ ipm a quo hec illos accepisse nossem⁹. Quāto min⁹ nūc honoz̄ dino aerea digna st̄ aialia: ad hoc rōnalia: vt miſa eē possint: ad hoc passiua vt miſa sint: ad hoc eēna: vt miſiā suā finire ñ possint:

a Quā propē vt omittā ceta ꝛ hoc solū ptractē q̄ nobiscū dēones dixit hēre cōe. i. ai passiōes: si oia q̄tuoz elemēta suis aialib⁹ plena st̄ imoztalib⁹: ignis ꝛ aer: mōtalib⁹ aqua ꝛ ra: q̄ro cur ai dēonū passionū turbellis ꝛ tēpestatib⁹ agitent: Pert̄batio. n. ē q̄ grece parbos dr̄: vnō illa voluit vocare aio passiua: quia verbū ō verbo pathos: passio dicer̄: mot⁹ ai cōtra rōnē. Cur ḡ sunt ista i aīs dēonū q̄ i pecoz̄ib⁹ nō st̄: Quīn si qd i pecoze sil̄e appet nō ē pturbatio: q̄ nō ē cōtra rōez: q̄ pecoza carēt. In hoib⁹ āt vt sint iste pturbatōes: fac̄ hoc stultitia vl̄ miseria. Nōdū. n. sum⁹ i illa pfectōe sapiētie bti: q̄ nob ab hac moztalitate libam⁹ i fine ꝓmittit̄. Beos vero ió dicūt istas pturbatōes nō ppeti q̄ ñ solū eterni verūetiā beati sūt. Easdē q̄ppe aias rōales etiā ipos hēre phibent: ꝟ ab oi labe ac peste purissimas. Quāobr̄ si ppēea dij nō pturbant: q̄ aialia sūt btā ñ misera: ꝛ ppterea pecoza nō pturbāt q̄ aialia st̄ q̄ nec btā pñt eē nec misera: restat vt dēmōes sicut hoies ideo perturbentur q̄ aialia sūt nō beata sed misera. La. XVII.

b Ua igit̄r isipiētia vl̄ poti⁹ q aīntia p aliquā religionez dēonib⁹ exhibunt: cū pverā religionē ab ea vitiositate i q̄ ill̄ sum⁹ fil̄es liberemur: Cū. n. dēones q̄ ō iste apulei⁹ q̄uis eis plīm parcat ꝛ dīnis honoz̄ib⁹ dignos cēse ar: ñ cogit̄ p̄fiteri vt ira instigēt nobis: vera religiō p̄cipit ne ira instigemur ꝟ ei poti⁹ resistam⁹. Cū dēones dōis inuitēt̄: nob vera religio p̄cipit: ne cuiq̄ bonoꝛ acceptōe faueam⁹. Cū dēones bonoz̄ib⁹ mīce ant̄: nob vera religio p̄cipit vt talib⁹ nll̄o mō moueamur. Cū dēones quoz̄idā hoīum osoz̄es: quoz̄idaz amatōes sint ñ prudēti trāqlloq̄ iudicio: ꝟ vt ipe aio appellat passiuo: ipa nob vera religio p̄cipit vt inimicos nr̄os ēt diligam⁹. Postrēo oēz motū cozdis ꝛ salū mēt̄: oēsq̄ tirbellas ꝛ tēpestates ai: q̄b⁹ dēones estuar̄ atq̄ fluctuare asserit: nos vera religio ꝺponere iubet. Que igr̄ cā ē nisi st̄ltitia erroꝛq̄ miſabil̄ vt ei te facias venerādo būilē: cuite cupias viuēdo dissil̄ez: ꝛ religiōe colas quē imitari nol̄: cū religiōis sūma sit imitari quē col̄.

La. XVIII.

b Rustra igr̄ eis apulei⁹ ꝛ q f cūq̄ ita sētiēt bñe ꝺtulit honorē: sic eos i aere medios inē et bereū celū trāq̄ ꝓstituēs: vt qñ null⁹ de⁹ misceat̄ hoi q̄ platoez dixisse pbibēt: isti ad ꝺos pferāt p̄ces hoīuz: ꝛ iñ ad hoies ipetrata q̄ poscūt. Indignū. n. putauer̄t q̄ ista credider̄t: misceri hoies dijs ꝛ ꝺos hoib⁹: dignuz āt misceri dēones ꝛ dijs ꝛ hoib⁹: hic petita q̄ assignēt: ide pcessa q̄ appoztēt. vt. vz. bō cast⁹: ꝛ ab artiū magicaꝝ sceleri⁹ alien⁹ eos pfonos adhibeat p quos illū dij exaudiāt q̄ hec amāt: q̄ illi nō amādo sit dignio: quē facili⁹ ꝛ libēti⁹ exaudire debeāt. Amāt q̄ppe illi scēicas turpitudies q̄s ñ amat pudicitia. Amāt i maleficijs magorū mille nocēdi artes: q̄s ñ amat i nocētia. Ergo ꝛ pudicitia ꝛ inocētia si qd a dijs iperrar̄ voluerit nec poterit suis meritis: nisi suis iterue nientib⁹ inimicis: nō ē q̄ ista poetica figmēta ꝛ theatrica ludibria instificar̄ coner̄. Dem⁹ ꝓtra ista magnos eoꝝ ꝛ tante apud eos auctoritatis platonem si pudor humanus ira de se male meretur: vt non solum diligat turpia verumetiam

neē oporteat mediatores esse per quos dy cōscant facta hominum. ꝛ homines a dyis recipiant qō postulāt. qō Augustinus hic ꝛ in seqn tibus capitulis improbat ex rationibus. Facit autem augustinus ħ duo quia primo r̄probat hoc motiuuz. q̄ qui sic dicūt videntur de dyis male et indigne sentire. videlicz q̄ dy taz immundos acceptant mediatores et quod mali sunt eis viciniores q̄ boni. Secūdo ibi.

d Non est q̄ ista poetica figmenta ꝛ theatrica ludibria iustificare conetur. Quia ipsi pro se Platonem adducuntio contra eos Platonem allegat.

La. XIX.

a Quo aduersus magicas ꝛc. In hoc capi. probat p augustinus q̄ demones non sūt mediatores adhibendi inter deos ꝛ homines. cōfirmādo illud qđ in precedēti ca. pbauit. tm̄ pbat hoc ex dictis apuley superi⁹ positis. vz. ca. 17. nā ibi dicit apuleius ad eos pertinere diuinatōes auguꝝ. ꝛ ab eis esse miracula magorū ex qb⁹ pz ipsos eē auctores artis magice. sz artes magice vitā de sūt. ergo debem⁹ vitare ea q̄ ipi suadēt. ergo nō sunt adhibendi nostri mediatores.

b Pernicioſa eſſe ꝛc. q̄uo artes magice vitā de sint tanq̄m nocine ꝛ illicite p̄mo pbat per dicta virgily quorū vnū ē quarto libro eneid. ibi virgili⁹ loquēs i ꝑſona didonis regine carthaginis ad annā sororē didōis ō q̄ dā maga cū potentiā illi⁹ mage deſcripſiſſet dicēs. Nec ſe carminib⁹ p̄mittit ſoluere mētes ꝛc. Subiūgit in p̄ſona didonis eiusdē. Teſtor cara deos ꝛc. dicit enim dido loquens ānē q̄ teſtes adhibet deos ꝛ eam caram germanā ſuam ꝛ ſuū dulce caput ſe initā accigi magicas artes. Et ē in ſcō ꝙſu cuꝝ dicit accingier figura q̄ dicit̄ peragoge. q̄ figura ſm Iſi. li. i. etymolo. eſt appoſitio i fine vt admittier p admitti poteſt p pōt. Et ē B ſciendū q̄ accigo ē verbum vehementis tranſitiōis ꝛ iō paſſiuū ſuum regit p̄ſeynum accuſatiuū vnō bñ dr accig i ar-

tes magicas q eis vtit ad ſui defēſionē vel alteri⁹ impugnationē tāq̄m armis qbuſdā. Aliud dictū virgily ē in bucco. eglo. 8. vbi loquēs de mirabilib⁹ q̄ fiūt arte magica inter cetera dic̄ Atq; ſatas alio ꝛc. quē verſū exponit hic aug.

c Nōne ꝛc. Scō pbat has artes illicitas eē p legez. iz. tabularum. d Poſtremo ipſe apuleius nunqnid apud ꝛc. Tertio pbat idem p factū apuley q̄ ſcripſit libꝝ q̄n dā q̄ intitulat de magia ꝛ incipit ſic. Tert⁹ quidē eram pq; vero obtinebam ꝛc. q̄ cōtinet oratione agitataꝝ ſub claudio maxio proconſule qua defēdit ſe cōtra emilianū emulū ſuū q̄ accuſauit eū ō āte magica nitēſq; plurib⁹ argumentis pbare intētum ſuū ſz apulei⁹ ſibi obiecta negauit. ꝛ oīa taꝝ eui dēter q̄ eloquēter ꝛpulit vt oēs aſtātes i iudicio mirarent. ꝛ etiā in nulli⁹ corde ō ei⁹ inocētia ſcrupul⁹ remaneret cōſtat tamen q̄ aug. epiſtola prima ad marcellinū dicit eū magicis artibus intentū. vbi etiaꝝ loquens de oratione ſua ꝛ defēſione innuit ipz de falſo defendiſſe. Apuleius etiaꝝ in lib. q̄ fecit ō aſino aureo dicit de ſeipſo q̄ artem illam libentiſſime didicerit ſz male ſibi ceſſit ex hoc vt nārat. quia dum artez illam volebat diſcere in aſinuꝝ vt ſibi videbat conuerſus ē ꝛ. ō hoc loquit̄ auguſtinus infra libro .iS. capitulo. i7.

Capitulum XIX.

a Quō aduersus magicas artes de qb⁹ quoſdaꝝ nimis infelices ꝛ nimis impios etiā gloriari libet i nomine demonū: ipſā publicaꝝ lucez teſtē citabo. Cur enī tam grauiter iſta plectunt ſeueritate leguꝝ: ſi opera ſunt numinuꝝ colēdoꝝ? An forte iſtas leges xp̄iani inſtituerūt: quibus artes magice puniunt: ſecunduꝝ quē alii ſēſū: niſi q̄ hec maleficia geb neri buano perniciōſa eſſe non dubiū eſt? Ait poeta clariſſim⁹. Teſtor cara deos ꝛ te germana: tuiq; Dulce caput: magicas inuitā accingier artes. Illud etiā qđ alio loco de his artib⁹ dicit: Atq; ſatas alio vidi traducere meſſes. Eo q̄ hec peſtifera ſcelerataq; doctria: fruct⁹ aliēi ialic as ꝛras trāſſerri phibēt: nōne in duodeciꝝ tabulis ideſt romanoꝝ antiquiſſimis legib⁹ cicero cōmemorat eſſe cōſcriptum: ꝛ ei qui hoc fecerit ſupplicū cond ſtitutū? Poſtrēmo ipſe apuleius nūquid apd iudices xp̄iāos de magicis artib⁹ accuſatus eſt. Quas vtiq; ſibi obiectas ſi diuinas ꝛ pias eē nouerat: ꝛ diuinaꝝ poteſtatū operibus cōgruas: nō ſolū eas confiteri debuit ſed etiā profiteri: leges culpās poti⁹ q̄bus hec prohiberent ꝛ dānanda putarent: que haberi mirāda ꝛ veneranda oporteret. Ita enīꝝ vel ſentētiā ſuā perſuaderet iudicibus: vel ſi illi ſm inimiquas leges ſaperent: eūq; talia predicantē atq; laudantē morte mulctar ēt: digna aie illius demones dona repēderēt: p quo-

rū diuinis operibus p̄dicandis: humanaꝝ vitā ſibi adimi non timerent. Sicut martyres noſtri cuꝝ eis p crimine obiicerēt xp̄iana religio: qua nouerāt ſe fieri ſaluos ꝛ glorioſiſſimos in eternuꝝ: nō eā negādo temporales penas euadere delegerunt: ſed potius cōfitendo: p̄fitēdo: p̄dicādo: ꝛ pro hac omnia fideliter fortiterq; tolerando: ꝛ cuꝝ pia ſecuritate moriendo: leges quibus p̄hibebant erubeſcere cōpulerunt: mutariq; fecerunt. Vni⁹ autez philoſophi platonici copioſiſſima ꝛ diſertiſſima extat oratio: qua crimen artiū magicarū a ſe alienū eſſe defendit: ſeq; aliter non vult inocētē videri: niſi ea negando que non poſſunt ab innocēte p̄mitti. At omnia miracula magorū quos recte ſentit eſſe damnādos doctrinis fiunt ꝛ operibus demonuꝝ quos viderit cur cenſeat bonorandos eſſe: neceſſarios eos aſſerens p̄ferēdis ad eos noſtris p̄cibus: quoꝝ debem⁹ opera deuitare ſi ad deū veruꝝ p̄ces noſtras volumus peruenire.

Dēinde quero quales p̄ces hominuꝝ dijs bonis per demones allegari putat magicas: an licitas? Si magicas nolunt tales: ſi licitas nolunt per tales.

Si autem peccatoꝝ penitēt p̄ces fundit maxime ſi aliqđ magicū admiſit. Ita ne tandem illis intercedentibus accipit veniam: quibus impellētibus aut fauentibus ſe cecidiſſe plangit in culpam? An ꝛ ipſi demōes vt poſſint penitentibus mereri indulgentiam: p̄iores agunt q̄ eos deceperint penitentiaꝝ?

e Deinde que ro ꝛc. Adducit augustinus aliã rationez ad pro bandum intentionem suaz. videlicz q demones nõ sunt mediatores qui pces nostras dys offerunt. ꝛ ẽ ista ratio ꝓma quaz facit ad eandẽ conclusionẽ. cuius sit in hoc capitulo secunda quia in precedẽti capitulo vnã fecit. ratio autẽ quam facit hic satis patet.

a Deniz e vrg. ꝛc. In hoc capitulo adducẽ beatus august. quartam rationem ad probandum q demões non sunt mediatores iternos ꝛ deos. ꝛ probat hic causam posita supra capitulo. 18. que mouit apuleium ꝛ alios ad hoc ponendum videlicet qz non cõmiscenẽ homínibus. hoc reprobat august. qz ipsi ponũt q demones commiscentur dys ꝛ conuerso. ergo ponere q nõ cõicent cuz hominibus derogat fãctitati deorũ. qz ẽ est ponere q cõmiscẽtur malis ꝛ non bonis.

Ca. XXI.

b Ed nimiruz ꝛ tante. s miꝛ ꝛc. In hoc capi. beat⁹ aug. arguit adhuc ꝯtra eos q ponũt demones nr̃os mediatores. et facẽ in hoc ca. duas rões. quaruz

Hec nemo vnq̃z de demonib⁹ dixit: qui si ita esset nequaq̃z sibi auderẽt diuinos honores expetere: qui penitendo desiderarent ad gratiam venie peruenire. Ibi enim est detestanda superbia: hic humilitas miserãda

a Tenim vrgens causa ꝛ e artissima cogit demones medios inter deos ꝛ hoies agere: vt ab hominib⁹ referant desiderata: ꝛ ad eos referant impetrata. Que nam tandem causa est ista ꝛ quanta necessitas: quia nullus inquiũt deus miscetur hoi. Preclara igitur sanctitas dei: que nõ miscetur hoi penitenti supplicanti: ꝛ miscetur demoni arroganti: Non miscetur hoi confugiẽti ad diuinitatez: ꝛ miscetur demoni fingenti diuinitatez. Non miscetur homini petẽti indulgẽtiã: ꝛ miscetur demoni suadenti nequitiã. Non miscetur homini ꝓ philosophicos libros poetas de bene instituta ciuitate pellenti: ꝛ miscetur dẽoni a principibus ꝛ pontificib⁹ ciuitatis pscenicos ludos poetarum ludibria requirẽti. Non miscẽ hoi deoz crimina fingere phibenti ꝛ miscetur demoni se falsis deoruz criminibus oblectanti. Nõ miscẽ homini magoz scelera iustis legibus punienti: ꝛ miscetur demoni magicas artes docenti ꝛ implenti. Non miscẽ hoi imitationez demonũ fugiẽti: ꝛ miscẽ demoni deceptionez hois aucupanti. Ca. XXI.

b Ed nimiruz tante hui⁹ s absurditatis ꝛ indignitatis est magna necessitas: q scilicet deos terreos humana curantes quid terrestres hoies agerent vtiq̃z lateret: nisi demões aerei nũciarent: quoniam etber longe a terra est: altezq̃ suspẽsus: aer vero etberi terreq̃z contiguus. O mirabilem

sapientiam. Quid aliud de dijs isti sentiunt quos oẽs optimos volũt: nisi eos ꝛ humana curaꝛ ne cultu videanẽ indigni: ꝛ ꝓpter elemẽtoz distantiã humana nescire: vt credantur demones necessariũ: ꝛ ob hoc etiã ipi putenẽ colẽdi per quos dij possint ꝛ quid in rebus hũanis agatur addiscere: ꝛ vbi oporteat hominibus subuenire: Hoc si ita est: dijs istis bonis magis not⁹ est demon per corpus vicinum q̃z homo per animũ bonuz. O multũ dolẽda necessitas: an potius irridenda vel detestanda vanitas ne sit vana diuinitas. Si eniz animo ab obstaculo corporis libero animũ nostrũ dij videre possunt: non ad hoc demonibus indigẽt nũcijs. Si autẽ animoz indicia corporalia: qualia sunt vultus: locutio: motus per corpus suuz etberei dij sentiũt ꝛ inde colligũt: quid etiã demones nuncient: possunt ꝛ mẽdacijs demonũ decipi. Porro si deoz dinitas a dẽonib⁹ falli nõ põt: ab eadẽ dinitate qõ agim⁹

c nõ põt ignorari. Uellẽ autẽ mihi isti dicerẽ vtrũ dijs demões nũciauerit de crib⁹ boz poetica platoni displicere figmẽta ꝛ sibi ea placere celauerit: an vtrũq̃z occultauerit: deosq̃ eẽ malluerit rei hui⁹ ignaros: an vtrũq̃z indicauerit: ꝛ religiosaz erga deos platonis prudẽtiaz: ꝛ i deos iniuriosã libidinẽ suã: án sententiam quidez platõis q̃ noluit deos per impiaz licentiam poetarum falsis criminibus infamari: ignotam dijs esse voluerint: suaz vero nequitiã qua ludos scenicos amãt: quib⁹ illa deorũ dedecora celebrantur: p derenon erubuerint vel timuerint. Horũ quatuoz que interrogãdo ꝓpoſui: quodlibet eligant: ꝛ i quolibz coꝛ quãtũ mali de dijs bõis opinentur atten

ꝑma est quinta, quaz iã fecit cõtra eos, faciunt enim demones mediatores q̃s nuncios qui deos ignorãtes facta hominũ instruant. qz sunt ꝓpi qui hominib⁹. dy vero distantes. nam demones sunt i aere ꝛ dy in etbere qz vero dy curã habẽt hominũ iõ oportuit eos sic instrui. ꝛ contra hoc arguit augu. q dy aut cognoscunt animos hominum ꝛ demones abq̃z omni iudicio corporali: aut si Si sic ergo non indigent ad cognoscendum voluntates hominum ministerio demonum tanq̃ magis ꝓpinquoꝛum. Si nõ: sequuntur duo absurda. primũ est q tũc magis ẽ notus dys demon malus per corpus q̃ homo per bonum animum. Aliud est q tunc possent dys a demonib⁹ decipi. quia tũc non possent dy scire an signa cõporalia quibus eis facta nostra nunciant cõcordent cum interiori cõceptu mẽtis ipius demonis. ꝛ ita non possent scire an demones mentirẽtur. Secundaz vero rationẽ huius capi. idest sextam i vniuerso põit ibi.

c Uellem autẽ isti ꝛc. Et fundatur super discordiam que est inter platonem

dant. Si enim primi elegerint: cõ
fessuri sunt non licuisse dijs bonis
habitare cum bono platone: quan
do eorũ iniurias ꝓhibebat: ⁊ ha
bitasse cũ demonibus malis quã
do eorũ iniurijs exultabant: cũ dij
boni hominem bonũ longe a se po
situm non nisi per malos demões
nossent: quos sibi vicinos nosse nõ
possent. Si autẽ secundus elegerit
⁊ vtrũq; occultatũ a demonib⁹ di
xerint: vt dij omnino nescirent: ⁊
platonis religiosissimam legem: ⁊
demonum sacrilegam delectatõez
quid in reb⁹ humanis ꝑ internunci
os demones dijs nosse vtiliter pos
sunt: quando illa nesciunt que i bo
norẽ deor̃ bonorũ per religionem
bonorũ hominum contra libidinẽ
malorũ demonũ decernũtur? Si
vero tertius elegerint ⁊ non solus
sententiã platonis deorũ iniurias
ꝓhibentes. sed etiã demonus neg
tiaz: deorũ iniurijs exultantes: per
eosdem demones nuncios dijs in
notuisse responderint: ⁊ hoc nun
ciare ẽ an insultare? Et dij vtrũq;
sic audiunt: sic vtrũq; cognoscunt
vt non solum malignos demones
deorũ dignitati ⁊ platonis religio
ni cõtraria cupientes atq; faciẽtes
a suo accessu nõ arceant: sed etiã ꝑ
illos malos ꝓpinquos platoni bo
no lõginquo dona transmittant.
Sic enim eos elemẽtorũ quasi ca
thẽa series colligauit: vt illis a qb⁹
criminanꝫ coniungi possint: huic a
quo defenduñ nõ possint: vtrũq;
scientes sed aeris ⁊ terre pondera
trãsmutare nõ valẽtes. Jam q̃ reli
quũ est: si quartũ elegerint: pei⁹ est
ceteris. Quis eni ferat: si poetarũ
de dijs imortalibus criminosa fig
menta: ⁊ theatrorũ indigna ludi
bria: suãq; in his omnibus arden
tissimaz cupiditatez: ⁊ suauissimã
voluptatẽ dijs demones nũciaue
runt: ⁊ q̃ plato philosophica gra
uitate ꝺ optima republica hec om
nia censuit remouẽda tacuerũt: vt
iaz dij boni per tales nuncios nos
se cogantur: mala pessimorũz: nec
aliena sed eorundez nuncioꝝ: atq;
bis contraria non finãtur nosse bo
na philosophorũz cum illa sint in
iuriaz: ista in bonorem ipsorum
deorum. Capitulum XXII.

a Uiã igit̃ nihil istorũ quat
q tuor eligendũ est: ne i quo
libet eoꝝ de dijs taz male
sentiaꝫ: restat vt nullo mõ creden
duz sit q̃ apuleius persuadere ni
titur. Et qcũq; alij philosophi sũt
eiusdem ſnie: ita eẽ medios demo
nes inter deos ⁊ homines: tanq̃
internuncios ⁊ interꝑtes: qui hic
ferãt petitiões nostras: ide referãt
res a nobis petitas: sed eẽ spiritus
nocẽdi cupidissimos: a iusticia pe
nitus alienos: superbia tumidos:
b inuidẽtia liuidos: fallacia callidos?
qui in hoc quidem aere habitãt q̃
de celi superioris sublimitate deie
cti: merito irregressibilis trãsgres
siõis in hoc sibi congruo velut car
cere predamnati sunt. Nec tamen
quia supra terrã ⁊ aquas aeri loc⁹
est: ideo ⁊ ipsi sunt meritis supio
res hoib⁹: q̃ eos nõ corpe sed elec
to in auxiliũ deo vero: pia mẽte fa
b cillime superãt. Sed multis plãe
participatiõe vere religionis indi
gnis: tanq̃ captis subditisq; dñan
tur: quorũ maxime parti mirabili
b⁹ ⁊ fallacib⁹ signis: siue factorum
siue predicatorũ deos se esse ꝑsua
serunt. Quibus dã vero vitia coꝝ at
tẽtius ⁊ diligenti⁹ intuentib⁹: non
potuerunt persuadere q̃ dij sint:
atq; tõ inter deos ⁊ hões infimũ
cios ac beneficiorum interpretato
res se esse finxerunt. Si tamen nõ
istuz saltem bonorem homies eis
deferendum putarunt: q̃ illos nec
deos esse credẽbant: quia malos
videbant. Deos autez omnes bo
nos volebant: nec audebant tamẽ
omnino indignos dicere honore
diuino: maxime ne offenderẽt po
pulos a quibus eis cernebant inue
terata superstitione per tot sacra ⁊
templa seruiri. Ca. XXIII

⁊ demones nã platovo/luit de ciui/tate poetas qui demões ludis scenicis colũt ex/pellere. de/mones vero qui ludis sce nicis delectã tur voluerẽt eos in ciuita te retinere. plato vo dys fauet. q̃ nõ valt q̃ ꝓpo etas de dys fingãtur cri mina nec q̃ crimina eo/rum ficta in scena actitẽ tur. ꝓꝓ quod arguit ꝑ lo/cũ a diuisiõe quadrimẽ/bri. Querit .n. a demoni b⁹ q̃strum ad istã discordi am q̃ nũciẽt dys. an. vz. nũciẽt eis tã factũ plato nis ⁊ factuz suũ ꝓprium an venturũ. q̃ volũt q̃ deos lateat tota ista dis/cordia. an fa crum plato nis ⁊ nõ suũ an sunz ⁊ nõ platonis. cõ tra que om/nia ãguit be atus august.

Ca. XXII

a Uia igi/q tur ni/hil ⁊c̃.

Jn hoc cap. concludit cõ clusionez su am in quatu or capitulis precedenti/bus intentã videlicet q̃ demões nõ sunt nobis ꝑ ferendi. nec nostri me/diatores qui ad deos no/stras preces ferant ⁊ qui ad nos deo/rum suppeti as idest peti ta auxilia re ferũt. Et fac hic duo quia primo cõclu dit ex dictis q̃ ꝓpter lo cum superio rem nõ sint nobis prefe/rendi tanq̃ meliores im mo ecõuerso homines bo ni eos super rant. Secun do ibi.

b Sed mul tis plane. ⁊c̃. Assignat cau sam quare multis ho/minibus do minãtur. nõ enim est cau sa q̃ ipsi sũt hominibus meliores vl̃ loco altiões sed quia ho/mines se per mittunt ab eis capi ⁊ se duci. quorũ aliqui cre/debant de/mones deos esse. Alij ve/ro licet ꝑ nõ crederẽt tñ sic suasum ẽ eis. ⁊ sic se ducti sunt a demonibus vt creperẽt eos esse me/liores ⁊ bene factores ho minuz quos licet crede/rent non eẽ deos. tamẽ nõ audebãt dicere eos ñ esse dignos cultu ⁊ bono re diuino

Ca. XXIII.

Az diuersa de illis ⁊c. Inhoc cap. incipit be. aug. psequi dicta hermetis trimegisti ō dyſ multis. Fuit ät iſte hermes egyptius natione. ⁊ fm bugonē floriacēſ. ſucceſſit apuleio. qō tamē nō cōcordat cuz augustino in fra lib. 18. ca. 8. ⁊ ca. 39. niſi plures fuerint trimegisti fuit enī po: platone. Cōſtat tñ q mercuri⁹ qui ſcripſit libz̄ū de cōſtellatione fuit posterior plotino. ⁊ p conſequens platone. Eſt aūt hermes in greco idē qō mercurius in latino. vt pz supra lib. 7. ca. 14. Dictus eſt aūt trimegiſtus fm iſidozū lib. 8. etymologiarū a mꝛ titudie ⁊ magnitudine ſcientie quaſi ter maximus. de cuius libzis dicam infra ca. vltimo. Reprobata g̃ doctrina apuley ō dys. hic incipit agere de doctrina trimegisti. et facit in hoc ca. tria. quia primo ponit dicta eius quibus appareret quō ab apuleio diſcrepat. nam apuleius poſuit demones nō eē dos. ſed eos medios inter deos ⁊ homines. Trimegistus aūt dicit eos eſſe deos. ⁊ hoc in lib. quez ſcripſit ad aſclepium. vbi docet ipſū. q deum diuersa de illi⁹ hermes egypti⁹ quē trimegistū vocāt ſcripſit ⁊ ſēſit. Apulei⁹ qdē deos illos negat: ꝫ cū dicit ita iter boies deoſq̄ qdā medietate verſari: vt hoib⁹ apō ipos deos neceſſarū videanꝫ: cultū eoz̄ a supnoz̄uz deoz̄ religiōe nō ſepat. Ille aūt egypti⁹ alios dicit a ſūmo deo factos: alios ab hoib⁹. Hoc q audit ſicut a me poſitū ē putat dici de ſimulachris q̄ opa ſūt manuz̄ hoiuz̄. At ille viſibilia ⁊ cōtrectabilia ſil'achra velut coꝛpa deoz̄ eē aſſerit. Ineſſe aūt his quoſdā ſpūs imitatos: q valeāt aliqd: ſiue ad nocēdū ſiue ad deſideria eoz̄ nōnulla cōplenda: a qb⁹ eis dini honores ⁊ cult⁹ obſeqa deferunt. Hos g̃ ſpūs iuiſibiles p arte quādā viſibilib⁹ reb⁹ coꝛpalis materie copulat: vt ſint quaſi aiata coꝛpa ill' ſpiritib⁹ dicata: ⁊ ſubdita ſimulachra hoc eē dicit deos facere: eamq̄z magnā ⁊ mirabilē deos facien di accepiſſe boies ptātē. Huius egypti⁹ verba ſicut i noſtrā linguā interꝑtata ſūt ponam⁹. Et quoniā de cognatiōe ingt ⁊ cōſortio hoiuz̄ deoz̄ūq̄z nob idicitur fm⁹: poteſtatē hois o aſclepi vtinq̄z cognoſce. Bñs ingt ⁊ pater: vl' qō eſt ſūmū: de⁹: vt effector eſt deoz̄ celeſtiū: ita homo ē factor deoz̄ q̄ tēplis ſūt bñiana primitate cōtēti. Et paulo p⁹. Ita bñitas ingt ſemp memoꝛ nature ⁊ origis ſue: i illa diuinitatis imitatiōe pſeuerat: vt ſic̄ pater ac dñs vt ſui ſimiles eēnt deos facit eternos: ita bū anitas deos ſuos ex ſui vnlt⁹ſimilitudie figuraret. Hic cuz aſclepi⁹ ad quē maxume loquebatur ei rñdiſſet atq̄z dixiſſz. Statuas dicis o trimegiſte: Tuz vero ille: ſtatuas ingto aſclepi vides ne quaten⁹ tuipſe diffidas: ſtatuas aiatas ſenſu ⁊ ſpū plenas: tātaq̄z facientes ⁊ talia: ſtatuas futuroz̄ preſcias: ea q̄ fortevates ois ignoret i multis ⁊ varijs reb⁹ predicētes: imbecillitates hominib⁹ facientes: easq̄z curātes: triſticiaz̄ lettiāq̄z ꝑ merit⁹. An ignoras o aſclepi q egypt⁹ imago ſit celi: aut qō ē veri⁹ trāſlatio aut deſcēſio omniū q̄ gubnanē atq̄z exercētur i celo: ac ſi dicenduz eſt veri⁹: terra noſtra mūdi tot⁹ eſt tēpluz: Et tamē quōniaz̄ p̄ſcire cuncta prudentē decet: illō nos ignorare fas nō eſt. Futurū. n. tēpus eſt cū appareat egyptios icaſſuz̄ pia mēte dinitati ſedulā religionē ſervaſſe: ⁊ ois eoz̄ ſcā veneratio irritū caſura fruſtrabitur. Deinde multis verbis hermes hūc locuz̄ exequit̄: in quo videt hoc temp⁹ predicere quo xp̄iana religio quāto eſt veracioꝛ atq̄z ſanctioꝛ tanto vehemēti⁹ ⁊ liberius cuncta fallacia figmenta ſubuertit: vt gratia veriſſimi ſaluatoꝛ liberet boiem ab his dijs quos facit hō: ⁊ ei deo ſubdat a quo fact⁹ ē hō. Sed cū hermes iſta p̄dicit velut amic⁹ eiſdē ludificationib⁹ demonū loq̄t̄: nec xp̄ianuz̄ nomen euidenter exprimit ſed tanq̄z ea tollerent atq̄z delerent: quoz̄uz obſeruatiōe celeſtis ſimilitudo cuſtodiret i egypto: ita hec futura deplorans luctuoſa quodāmō predicatiōe teſtat. Erat enī de his de qbus dicit apoſtol⁹: q̄ cognoſcentes deuz̄: nō ſicut deuz̄ glorificauerunt: aut gratias egerunt: ſz̄ euanuerunt in cogitationib⁹ ſuis: ⁊ obſcuratuz̄ ē inſipiēs cor eoz̄uz dicentes. n. ſe eſſe ſapiētes ſtulti facti ſunt. Et imutauerūt gloriam incoꝛruptibilis dei in ſimilitudinem imaginis coꝛruptibilis hois: ⁊ cetera q̄ cōmemoꝛare longuz̄ eſt. Multa qppe talia dicit de vno vero deo fabricatoꝛe mundi: qualia veritas baptiſmi dedit hominib⁹ mirabilē potentiā. vt ſcz̄ poſſēt facē deos. qui dy ꝛz ſpz̄ ſūt bi q colunt i ſimulachris. nā ſimulacbra ſūt quaſi cōpoſita eorum quibus ſpirit⁹ mirabili potentia hominibus data ſic alligātur vt ſint q̄ſi aie illoz̄ū ſimulachroꝛ. ⁊ patet ſatis hec littera ⁊ intentio aug. Secūdo ibi.

b Et tamē q̄ñ p̄ſcire cuncta ⁊c. ponit dicta eiſdem quib⁹ predixit deſtructiones idoloꝛ egyptioruz̄. que p⁹ modū per chriſtum facta ē vbi oſtendit bea. augustin⁹ q̄ talia deplorando dicebat. ⁊ quo ſpiritu talia dicebat. ⁊ quo ſpiritu talia predicabat. ⁊ patent oia De verbis aūt ei⁹ ad hanc materiā pertinentibus plus dicit infra capitulo. 26. Tertio ibi.

c Poſt multa enim ⁊c. Ponit dicta trimegiſti quibus erroꝛez̄ magnum coruz̄ qui deos faciūt confiteꝛ que dicta aug. magis ꝓſequitur in ſequentibus.

La. XXIIII.

d Uoniā ergo ⁊c. In hoc capitulo pertractat augustinus dicta trimegiſti ⁊ facit hic duo. quia primo pertractat tria dicta eiuſ in precedenti capitulo

bet. Et nescio quomodo illa obscuratione cordis ad ista dilabitur: vt dijs quos confiterur ab hoibus fieri: semper velit homines subdi: t hec futuro tẽpore plangat auferri: quasi qcq̃ sit infelicius hoie cui sua figmenta dominant: cum sit facilli⁹ fieri deos colendo quos fecit ne ipe sit homo: q̃ vt p eius cultu⁹ dij ee possint quos fecit homo. Citi⁹.n. fit vt hõ i honore posit⁹ pecoribus nõ itelligens cõparet: q̃ vt opi dei ad eius imaginez facto idest ipsi hoi op⁹ hois preferat: Quapropter merito homo ꝺficit ab illo q eũ fecit: cuz sibi ꝓficit ipse quod fecit. Hec vana: deceptoria: pnitiosa: sacrilega: Hermes egyptius qz tẽpus quo auferrẽtur ventuꝝ sciebat: dolebat: ꝫ taz ipudenter dolebat: q̃ ipudẽter sciebat. Non enim hoc revelauerat spũssanct⁹: sicut ꝓphetis sanctis q hec preuidentes cum exultatione dicebant: Si faciet hõ deos: t ecce ipi nõ sunt dij. Et in alio loco. Erit in illo die dicit dom⁹. Exterminabo nomina simulachroꝝ a terra: t nõ erit eoꝝ memoria: Proprie ho de egypto qõ ad hãc rẽ attiet: ita sctus esaias ꝓphetat Et mouebũt manufacta egypti a facie ei⁹: t coꝝ eoꝝ vincie in eis: t cetera huiusmodi. Ex quo genere t illi erant: qui vẽturꝝ quod sciebãt venisse gaudebãt: qualis simeon: qualis anna: q mox natuz iesuz: qualis elizabet q̃ etiã ꝓceptum i spiritu agnouit: qualis petrus reuelãte ꝑe dicens. Tu es xp̃s filius dei viui. Huic ãt egyptio illi spiritus idicauerãt futura tẽpora pditiõis sue: qui etiã p̃senti in carne tremẽtes dño dixerũt: Quid venisti ante tẽp⁹ pdere nos? Siue qz subituz illis fuit quod futuꝝ qdẽ: ꝫ tardius opinabãt: sive qz pditionẽ suã hãc ipsam dicebant q̃ fiebat vt cogniti spernerẽt. Et hoc erat ante tẽp⁹. i. ante tẽp⁹ iudicij: quo eterna dãnatõe puniẽdi sunt eũ oibus etiã hoibus qui eoꝝ societate detinentur: sicut religio logt̃: q̃ nec fallit nec fallit̃: nõ ficuti iste quasi omni vento doctrine hinc atq i de perflatus t falsis vera permiscens: dolet quasi perituram religionẽ qué postea ꝓfiteret errorẽ.

c Post multa eni ad hoc ipm redit: vt itꝝ dicat de dijs quos hoies fecerũt ita loquẽs. Sed iam de talib⁹ sint satis dicta talia. Iteꝝ ingrad hoiez rõnemq̃ redeam⁹: ex quo diuino dono hõ aial dictũ ẽ rõnale. Mir⁹.n. mirãda: t si mirãda sũt q̃ hoie dicta sũt: oiuz.n. mirabiliũ vicit admirationem: q homo diuinam potuit inuenire naturam: eamq̃ efficere. Ca. XXIIII.

d q Quoniã ergo pani nr̃i multũ errabãt circa deoꝝ rõnẽ increduli: t nõ aiaduertẽtes ad cultũ religionẽq̃ diuinã: inuenerunt artẽ q̃ efficerẽt deos Cui inuẽte adiunxerunt virtutez de mũdi natura ꝓuenientẽ: eãq̃ miscẽtes: quoniã alias facere nõ potuerũt: euocãtes alias demonuz vel angeloꝝ eas indiderunt imaginib⁹ sctis diuinisq̃ mysterijs: p q̃s idola t benefaciendi t male: vires hãc potuissent. Ne scio vt̃ sic ꝓfiterẽt ipi demões adiurati: qño iste ꝓfessus ẽ. Quñ ingt pauli nr̃i multũ errabant circa deoꝝ rõnẽ icreduli: t nõ aiaduertẽtes ad cultum religionẽq̃ diuinã inuenerũt artẽ q̃ efficerẽt deos. Hũgd saltẽ mediocriter eos dixit errasse vt hãc artez inuenirẽt faciẽdi deos: aut ꝓtẽtus fuit dicere errabãt: nisi adderet t diceret mltũ errabãt? Iste ergo mult⁹ erroꝝ t icredulitas nõ aiaduertẽtiũ ad cultũ religionẽ q̃ diuinã inenit artẽ qua efficeret deos. Et tñ q mult⁹ erroꝝ t icredulitas: t a cultu ac religione diuina auersio animi: inuenit vt hõ arte faceret deos: hoc dolet vir sapiẽs tãq̃ religionẽ diuinã vẽturo certo tpe auferri. Vi de si ñ t diuinãs maioꝝ suoꝝ erorẽ ꝑteritũ ꝑdere: t ẽt vi diabolica penã demonũ futuraz dolere cõpellit. Si.n. pauli eoꝝ multũ errãdo circa deoꝝ rõnẽ incredulitate t auersiõe animi a cultu ac religiõe diuina inuenert artẽ q̃ deos efficerẽt: qd miꝝ si hec ars detestanda: qcqd facit auersa a religiõe diuina: auferet a religione diuina cũ veritas emẽdet errorẽ: fides redarguat icredulitatẽ: ꝓuersio corrigat auersionez?

a Si.n. tacit⁹ cãsis dixisset pauos suos inuenisse artẽ q̃ dos facerẽt: nñm fuit vtiq̃ si qd rectuz piũq̃ saperem⁹ attẽdere t videre neq̃quã illos ad hãc ptẽ ꝓuenturos fuisse q̃ hõ deos facit tñ a veritate nõ aberrarẽt. Si ea q̃ deo digna sunt crederẽt: si ainz aduer

recitata. secũdo ostendit trimegistum rationabilius dixisse q̃ apuleium quo ad aliqua ibi. deos ergo tales In prima vero parte facit triana. nam primo ostẽdit q tertiuz dictum trimegisti dictum fuuz primum destruit t ꝑ littera. Secũdo ibi.

a Si enim rc. ostendit q non est necesse nobis contra ipsuz arguere quia satis destruit dicta sua propria t patet totum Tertio ibi.

b Nisi quãtas possumus gratias rc. ostendit q deo sunt a nobis gratie referende qui per ie sum adimpleuit quod trimegistus in suo secundo dicto de deoꝝ destructione predixit. Et facit hic duo quia primo ostẽdit q non solnz in egypto sed et alibi in mundo destructi sũt oꝝ ad quod clarius videndum. psal. mum. 95. in quo hoc prophetatũ fuit exponit. t patet intentio augustini. Secundo ibi.

a Qui ergo voluit venturū ꝛc. ostendit quo/mō diuersimo/de prophete sancti ꝛ Trimegi/stus affectū erāt circa ea que pre/dixerunt. ꝛ pa/tet totum.

b Deos ergo tales ꝛc. Nic ostē/dit q̄ quantum ad aliquid ratio/nabili⁹ dixit tri/megist⁹ q̄ apu/leius in hoc q̄ non posuit deos quos ab homi/nibus dixit fie/ri esse mediato/res inter nos ꝛ deos. sicut apu/leius posuit de/mones media/tores inter nos ꝛ deos. ꝛ q̄ i hoc rationabili⁹ di/xerit probat tri/pliciter. primo q̄ isti facti sunt ab hoib⁹ licet i rei veritate sint demones. ergo non est verisimi/le q̄ plus possint apud deos quos deus fecit q̄ ho/mo qui eos dos fecit. Secundo quia habēt mo/res turpissimos ꝛ pessimos. Ter/tio quia homi/nes licet mali ꝛ idolatre sint. ad/huc sunt dys il/lis idest demo/nibus meliores idest minus ma/li. vnde isti scili/cet demones cū dys a deo factis quos nos bonos angelos voca/mus nullaz om/nino habēt ami/citiam ꝛc.

Capi. XXV.

terent ad cultum religionemq̄ diuinā. Et tñ si cās art⁹ hui⁹ nos dicerem⁹ multū errorē hoium ꝛ incredulitatē ꝛ animi errāt⁹ atq̄ infidelis a diuina religiōe auersi onē: vtcūq̄ ferēda cēt ipudētia resistētiuz veritati. Luz vero idē ipe q̄ prāte hui⁹ art⁹ sup oia cete ra mirāt⁹ i hoie: q̄ illos deos fa/cere ꝓcessuz ē: ꝛ dolet vētuꝝ eē tps: quo h̄ oia deoꝝ figmēta ab hoib⁹ istituta ēt legib⁹ iubeāt au/ferri: ꝓsiteē tñ atq̄ exprimit can/sas q̄re ad ista quētū sit: dicens ꝓauos suos multo errore ꝛ incre/dulitate ꝛ aium nō aduertendo ad cultuz religionēq̄ diuinā iue/nisse hāc artez q̄ facerent deos. Nos q̄d oz dicere vel pot⁹ q̄d a agere: nisi quātās possum⁹ gra/tias dño deo nr̄o: qui h̄ ꝓtrarijs causis q̄s instituta sunt abstulit: Nā q̄ instituit mlitudo errozis abstulit illa veritat⁹: q̄ istituit in/credulitas abstulit fides: q̄ in/stituit a cultu diuine religionis auersio: abstulit adūtiuꝝ deū sanctumq̄ ꝓuersio. Hec in sola egypto quā solā i isto plāgit de/monuz spirit⁹: iz i oi terra q̄ cā/tat dño cāticū nouuz: sic vere sa/cre ꝛ vere ꝓphetice lre ꝓnuncia/uerint. Vbi scriptum est: Cāta/re dño cāticuz nouuz: cātate do/mino oisi ra Titul⁹ q̄ppe psal/mi hui⁹ est: q̄n dom⁹ edificabat ꝓ captiuitatē. Edificat⁹. n. do/m⁹ dñi ciuitas dei: q̄ ē sancta ec/clesia i oi terra: post cā captiui/tatē q̄ illos hoies de q̄b⁹ credēti b⁹ i deuz tāq̄ lapidib⁹ viuis do/m⁹ edificat⁹ captos demōia pos/sidebāt. Hecq̄. n. q̄ hō deos fa/ciebat: iō ñ ab eis possidebat ipe q̄ fecerat: q̄n i eoꝝ societatē co/lēdo rēdnicebat. Societatē dico ñ idoloꝝ idoloꝝ h̄ versutoꝝ de/monioꝝ. Nā q̄d sunt idola nisi q̄ eadez scriptura dic̄: Oculos habēt ꝛ ñ videbūt: ꝛ q̄cq̄d tale ō materijs licet a fabro effigiat⁹ ta/mē vita sensu q̄q̄ carētib⁹ dicenduz fuit: Sz imm⁹/di spirit⁹ eisdē simulachris arte illa nefaria colli/gati cultoꝝ suoꝝ aias i suā societatez redigendo miserabilit captiuauerāt. Unde dic̄ apostolus:

Scim⁹ q̄z nihil ē idoluz: h̄ q̄ sacrificāt gētes de/monijs imolāt ꝛ nō deo: nolo vos socios fieri demonioꝝ. Post hāc ergo captiuitatē q̄ hoies a malignis demonib⁹ tenebāt: dei dom⁹ edifica/bat i oi terra: vnde titulum ille psalmus accepit vbi dicit. Cātate domino canticū nouuz cātate domino omnis terra. Cantate domino ꝛ bene/dicite nomini eius: bene nunciate die ex die sa/lutare eius. Annunciate in gentibus gloriā eius in omnibus populis mirabilia eius. Quoniam magnus dominus ꝛ laudabilis nimis terribi/lis est super omnes deos. Quoniam omnes dij gentium demonia: dominus autez celos fecit.

b Qui ergo voluit venturum fuisse tempus quo auferretur cultus idoloruz ꝛ in eos qui colerēt dominatio demonioruz: malo spiritu instigat⁹ semper volebat istam captiuitatem manere: q̄ transacta psalmus canit edificari domuz in om/ni terra. Prenunciabat illa hermes dolendo: prenunciabat hec prophetа gaudēdo. Et quia spiritus victor est qui hec per sanctos prophe/tas canebat: etiam hermes ipse ea que nolebat ꝛ dolebat auferri: non a prudentibus ꝛ fidelib⁹ ꝛ religiosis: sed ab errantibus ꝛ incredulis ꝛ a cul/tu diuine religionis auersis esse instituta: miris modis coactus est confiteri. Qui quanuis eos appellet deos: tamen cum dicit a talibus homi/nibus factos: quales esse vtiq̄ nō debemus: ve/lit nolit ostendit colendos nō esse ab eis qui ta/les nō sunt: quales fuerunt a quibus facti sunt: hoc est a prudentibus fidelibus religiosiſq̄ si/mul etiā demonstrans: ipsos homines qui eos fecerunt sibimet ipos talle vt eos haberēt deos qui dij non erant. Uerum est quippe illud pro/pheticū: si facit homo deos: ꝛ ecce ipsi non sunt c dij. Deōs ergo tales: talium deos arte factos a talibus: cuz appellasset hermes: idest idolis de/mones per artem nescio quam cupiditatū sua/rum vinculis illigatos: cū appellaret factos ab hominibus deos: non tamen eis dedit q̄ pla/tonicus apuleius vnde iam satis diximus: ꝛ q̄ sit inconueniens absurdumq̄ monstranimus: vt ipi essent interpretes ꝛ intercessores iter deos quos facit deus: ꝛ homines quos idem ipse fe/cit deus hinc afferentes vota: inde munera refe/rentes. Nimis enim stultū ē credere deos quos fecerūt homines: plus valere apud deos quos

pō. 95.

pō. iij

a Ullo modo ꝛc. In ꝟ ca. ꝓcludit. b. augustin⁹ ex ꝓius ostensis q̄ ad benivolentiam deoꝝ a deo factorum idest sanctoꝝ angelorum non possum⁹ per mediationē demonuꝝ peruenire. Capi. XXVI.

b Ane aduertendū ē ꝛc. In hoc ca. pertractat augustinus verba trimegisti quibus predixit deluброꝝ ydoloꝝ multitudini memoriam martyrū successuraꝝ. Et facit in hoc ca. duo. ꝑmo ēi ostēdit quomodo verba eius q̄ hic põit licet vera essent tamen ad hoc videtur prolata ꝛ eo modo probata vt ī mentibus infidelium falsam de xp̄ianis opinionem generaret videlicet q̄ christiani colūt hoies mortuos tanquam deos. ꝛ patet littera. Secundo ibi.

c Tanta enim hoies impy ꝛc. ostendit q̄ illō quod falso credunt infideles ō christianis sit verum de ipsis infidelibus. q̄ ipsi infideles in rei veritate credunt deos q̄ sūt homines mortui. Et facit hic duo. quia primo ostendit hoc qō dictum est per varronem q̄ dixit omnes manes idē animas defunctoꝝ esti

fecit deus: q̄ valent ipsi homines quos idē ipe fecit de⁹. Demon q̄ppe simulachroꝝ arte ipia colligat⁹ ab hoie factꝰ ē de⁹: ꝯ tali hoie ñ oi hoie. Qualis ē ergo iste de⁹ quē nō faceret hō: nisi errās ꝛ incredulus ꝛ auersus a ꝓo deo. Porro si demões q̄ colūt ī tēplis ꝑ artē nescio quā imaginibus iditi: hoc ē visibilib⁹ simulachris: ab eis hoib⁹ q̄ hac arte fecerūt deos aberrarēt: auersiq̄ eēnt a cultu ꝛ religiōe diuina: nō sē iternūciū nec iterptes iter homines ꝛ deos: ꝛ ꝑpē suos pessimos ac turpissimos mores: ipsi ēt hoies q̄uis errātes ꝛ increduli ꝛ auersi a cultu ac religiōe diuina: tñ eis sine dubio meliores sunt quos deos ipsi arte fecerūt restat vt qō possunt tāq̄ demones possint: vel q̄si beneficia ꝑstādo mag̃ nocētes: q̄ mag̃ decipiētes: vl apte malefaciendo. nec tñ qōlibet hoꝝ nisi q̄ñ ꝛ quā tñ ꝑmittunt alta ꝛ secreta dei ꝓuidētia: nō āt tāq̄ medij iter homines ꝛ deos ꝑ amicitiā deoꝝ multū apō hoies valeāt. Di. n. dūs bonis quos sctōs angelos vocam⁹ rōnales q̄ creaturas sancte celestis habitationis: sine sēdes sive dignatiōes sive principatus sive potestates amici ē omnino non possunt: a quibus tam longe absunt animi affectiōe: q̄ longe absunt a virtutibus vitia: ꝛ a bonitate malicia. Ca. XXV.

a Ullō mō igit̄ quasi per n ōmonū mediet̄ē: ambiendū ē ad benivolentiā seu beneficiētiā deoꝝ vel poti⁹ bonoꝝ angeloꝝ: ꝯ ꝑ bonevoluntat̄ similitudinē: q̄ cū illis sum⁹: ꝛ cū illis viuimus: ꝛ cū illis deum quem colunt colim⁹: ꝛ si eos carnalibus oculis videre nō possumus: inquātum autē dissimilitudine voluntatis ꝛ fragilitate ifirmitatis miseri sumus: intantuꝝ ab eis longe sumus: vi

te merito: nō corporis loco. Nō enim quia in terra conditiōe carnis habitamus: sed si per immūdiciam cordis terrena sapimus non eis iungimur. Cuꝝ vero sanamur: vt quales ipsi simus: fide interim illis propinquamus: si ab illo nos fieri beatos a quo ꝛ ipsi facti sunt etiam ipsis fauētibus credimus. Ca. XXVI.

Ane adūertēdum est: ſ quomō iste egyptⁱ⁹ cuꝝ doleret tempus esse vē turū quo illa auferentur ex egypto: que fatetur a multuꝝ erantibus ꝛ incredulis: ꝛa cultu diuine religionis auersis esse instituta. Ait inter cetera: tūc terra ista sanctissima sedes delubroꝝ atq̄ temploꝝ: sepulchroꝝ erit mortuoꝝq̄ plenissima. Quasi vero si illa non auferent: nō eēnt homines morituri: aut alibi essent mortui ponēdi q̄ i terra. Et vti q̄ quāto plus voluerettur tēporis ꝛ diex lōgitudo: tāto maior esset numerus sepulchroꝝ: propter maiorē numeꝝ mortuoꝝ. Sed hoc videt̄ dolere q̄ memorie martyruꝝ nr̄oꝝ tēplis eoꝝ delubrisq̄ succederēt: vt videlicet q̄ hec legūt aio a nobis auerso atq̄ puerso putent a paganis deos cultos fuisse in templis: a nobis aūt coli mortuos in sepulchris. Tanta eni hoies impij excitate ī montes quodammodo offendunt: resq̄ oculos suos ferientes nolunt videre: vt cum i omnibus litteris paganoꝝ aut nullatenus aut vix inueniantur q̄ nō hoies fuerit: oib⁹ tñ bonores studeant exhibere diuinos quasi nihil vnquā humanitatis habuerint. Omitto q̄ varro dicit omnes ab his mortuos existimari inanes deos: ꝛ probat ꝑ ea sacra que oib⁹ fere exhibentur mortuis: vbi ꝛ ludos cōmemorat funebres tanquā hoc sit maximum diuinitatis indiciuꝝ:

mari deos. quod probat per hoc q̄ eis exhibentur ea que solis dijs exhibentur sicut ludi qui funebres a funere dicuntur in honorē eorum celebrantur quales celebrauit ī honoreꝝ patris sui eneas. sicut dicit virgili⁹ lib. 5. eneidos quod est diuinitatis maximum indicium. Dicit autem augustinus ꝟ se omittere quia circa hoc non intendit p̄n cipaliter insistere. Et est sciendum q̄ non solum celebrabāt eis que sunt signa magne letitie ex animaruꝝ deificatione ꝓuenientis. ſz etiam eis sacrificabāt sicut de pyrrho patuit filio achillis qui anime p̄ris sue polixenaꝝ filiā ꝓiami regis quem ipse interfecerat ad sepulchrum immolauit. Et de didone narrat virgilius li. 4. eneide. q̄ tēplum construxerat sichheo marito suo defuncto quod mirabili honore colebat. Etiaꝝ eneas animē patris sui sacrificabat. vt patet per virgiliū lib. 5. eneidos. ꝛ modum animabus sacrificandi primus in italiam intulit. secundum ouidium li. 2. ō fastis Illi etiam qui apud eos oy patry vocabantur ꝓ magna parte erāt homines

ō parētela sua. Scōo ibi. a Hermes ipe tē. ostdit idē p
dcā trimegistiv; p q̄ttuoz dcā ei⁹. q̄z pmū ē ō esculapio q
fuit auus aslepy quē dicit coli p oo. qui in rei veritate fuit
hō t magn⁹ medicus. nā ꝑz isi. 8. li. ety. āpiauit sciētiā me
dicine t inuenit medicinā experimētalē. de quo dictū fuit
supra li. 5. ca. 27. Secūdū dictū ei⁹ ē de mercurio auo bu
ius trimegisti. q
t habit⁹ ē p deo
in ciuitate q̄ di
cit hermopolys
id ē hermetis ci
uitas. nā polys
grece ciuitas ē
latine. hermes
vo idē ē qō mer
curi⁹. Cū dicit
ꝟ aug⁹ q̄ q̄uis ō
esculapio nō fu
it dubiū gn fuis
set hō. cū de ber
mete creditum
erat q̄ non fuis
set hō sed oino
immortalis. cū
cū iste trimegi
stus nepos eius
testet q̄ ipe fuis
set homo. Sed
aliqui dicūt q̄
ille mercuri⁹ nō
fuit auus trime
gisti. sed de hoc
nō est curandū
q̄tū ad propoſi
tus pertinet. q̄
faltez de isto di
cit trimegist⁹ q̄
ipse fuit homo t
postmodū habi
tus est pro deo.
Est autē hic sciē
dū q̄ in rei veri
tate plures fue
runt mercury
seu hermetes q̄z
isti duo scilicet
q̄z hermes tri
megistus t mer
curi⁹ maior qui
fuit ei⁹ auus sci
licet paternus.
nā atlas magn⁹
astrologus fuit
eius auus ma
ternus. vt patet
per beatū augu
stinuz infra lib.
18. ca. 39. Et iste
mercuri⁹ fuit tē
pore quo moy
ses dixit filios
israel de egypto
vt patet infra li.
18 ca. 8. Qō au
tē fuerint plures

q̄ nō soleant ludi nisi numinib⁹
celebrari.. Hermes ipse de quo
nūc agit: i ipo codē libro vbi q̄si
futura p̄nūciādo deplorās ait.
Tūc terra ista sanctissima sedes
delubroz atq; tēploz: sepul
chroz erit mortuoz q̄z plenissi
ma: deos egypti boies mortu
os cē testat. Luz. n. dixisset, pa
nos suos mltū errātes circa deo
rū rōnē icredulos: t nō aiaduer
tētes ad cultū religionēq; diui
nā iuenisse artē q̄ efficerēt deos:
cui inēte inqt adiūxerūt virtutē
de mūdi natura ꝓuenientē: eāq;
miscētes: qñ aias facere nō po
terāt: euocātes aias demonū vl
angeloz: eas iiderūt imagini
b⁹ scris diuinisq; mysterijs: per
quas idola t bñfaciēdi t malevi
res hīc pothissent. Deinde seq̄t
tāq; hoc exēplis ꝓbatur⁹ t dic.
Au⁹. n. tu⁹: o asclepi medicine
prim⁹ inuētoz cui tēplū ꝓsecratū
ē i mōte libye: circa litt⁹ crocodi
loz: i quo ci⁹ iacet mūdan⁹ hō. i.
coz⁹. Reliqu⁹. n. vī poti⁹ tot⁹
si ē hō tot⁹ i sensu vite: melioz re
meauit i celū: oia ēt nunc hoib⁹
adiumēta p̄stās ifirmis numie
nūc suo: q̄ añ solebat medicie ar
te p̄bē: Ecce dixit mortuū coli p
deo i eo loco vbi habebat sepul
chrū: falsus ac fallēs dicendo q̄
remeauit i celū: oia ēt nūc hoib⁹
adiumēta p̄stās ifirmis: adiun
gēs deinde aliud: Hermes inqt
cui⁹ anitus mihi nomē est: nōne
in a se cognominata patria ꝓsi
stens omnes mortales vndiq;
viuētes adiuuat atq; cōseruat:
Dic. n. hermes maioz idest mer
curi⁹ quē dicit auus suus fuisse:
i hermopoli hoc ē i sui nois ci
uitate p erhibēt cē sepult⁹. Ec

ce duos deos dicit boies fuisse
esculapiū t mercuriū. Sz de es
culapio t greci t latini ꝟ idē sen
tiūt. Mercuriū āt mlti nō putāt
fuisse mortalē: quē tñ iste auū su
us fuisse testat. Aut. n. ali⁹ ē ille:
ali⁹ iste: q̄z̄uis eodē noie nūcupē
tur. Nō mltū pugno: ali⁹ ille sit:
ali⁹ iste. Uer iste sic esculapi⁹ ex
boie de⁹ scōm testimoniū tanti
apō suos viri hui⁹ trimegisti ne
potis sui. Adhuc addit t dicit.
Isin Nouroē osiris q̄z multa
bōa p̄stare ꝓpitiā: q̄z̄tis scimus
obesse iratā. Deide vt oīderēt
ex ꝟ genere eē deos: quos illa ar
te boies faciunt: vñ dat itelligi
dēmōes se opiari ex boiuz moz
tuoz ais extitisse: quos p artez
qn̄ā inenerāt boies mltū errātes
increduli t irreligiosi: ait iditos
simulachris q̄ hi q̄ tales deos
faciebāt aias nō vtiq; facere po
terār. Cū de iside dixisset q̄ō cō
memorauit: q̄z̄tis obesse scimus
iratas secut⁹ adiunxit. Terrenis
eteni dīis atq; mūdanis facile ē
irasci vtpote q̄ sūt ab boibus ex
vtraq; nā facti atq; ꝓpositi. Ex
vtraq; nā dicē ex aia t corpe: vt
p aia sit demon: p corpe simu
lachz. Uñ ꝓtigit igr ab egyptijs
ꝟ scā aīalia nuncupari: colicq; p
singulas citates coz aias: q̄ eas
ꝓsecrānere viuētes itavt coz le
gib⁹ icolāt: t coz noib⁹ nūcupē
tur. Ubi ē illa velut q̄rela lucru
osa: q̄ ēra egypti scissima sedes
ōlubroz atq; tēploz sepulchro
rū futura esset mortuoz̄q; ple
nissima? Nēpe spūs fallax cui⁹
istinctu hermes ista dicebat: p
eū ipm coact⁹ ē ꝓfiteri iā tūc illā
terrā sepulchroz t mortuorum
quos p dīis colebāt: fuisse ple

q̄ ꝓdicti duo videl. nā vn⁹ fuit osiliari⁹ osiris vt ꝓz capitu
lo sequēti. ille vero neuter istoz fuit. qō ex ꝟ ꝓz. qz isis q̄ fu
it vxor osiris vt credit fuit filia inachi ꝓmi regis argino
t tēpore ysaac p̄riarche ꝑm aug. infra li. 18. ca. 3. Patet ergo
q̄ iste mercuri⁹ nō fuit aliqs ꝓdictoz duoz. cū inter ysaac
t moysen fluxerūt fere āni. 400. ꝑm isido. li. 5. etymologia
rū. Itē fuit vn⁹
mercuri⁹ q̄ lyrā
inuenit t fuit se
cūdū isidoz li.
5. etymologiaz
tpe gedeonis in
ter quē t ysaac
fluxerūt plusq̄
octingēti anni. q
inter gedeonē t
moysen āni pl⁹
q̄ ducenti. tita
vī ēt iste fuisse
ali⁹ a ꝓdictis tri
b⁹. Et forsitā ꝓ
m⁹ istoz deoz ō
gb⁹ iā dixi vtu
mo tāto tpe pre
cessit alios duos
q̄ exciderit a
memoryz hoiuz
q̄lis fuerit. vñ
credāt ñ fuisse
hō. Fuit āt et vn⁹
mercuri⁹ q̄ scri
pſit libz ō astel
latōe. quē ostat
posteriozē pla
tōe fuisse t ꝓse
q̄ns ñ fuit aliqs
ꝓdcōz. Tertiū
dcñ trimegisti
ēō iside q̄ndā re
gina egypti. que
alio noie Io ap
pellata ē ō q̄ di
xi supra li. 6. ca.
10. quā ēt dcā fa
cit. Quartū di
ctū ē de oys ab
hoib⁹ fcis q̄s dic
hīc corp⁹ vz. ipz
simulachrum. t
aiaz vz. dmonē.
vult. n. q̄. demo
nes hmōi fuerit
aie mortuoz.
vñ dic ciuitates
denoiari ab illis
hoib⁹ q̄z aie ibi
colūt. t ꝟ ꝓz ex
hermopoli ō q̄
iā dcm ē. Dic tñ
hieronym⁹ Jo
uianū lib. 2. sic.
Singule pene i
egypto ciuita
tes singulas be
stias t monstra

venerantur. vnde apud eos vrbes ex animalium vocabulo nuncupãtur. Et vt scirem⁹ quales semper egyptus rece
pisset, nup ab hadriani amasio vrbs eox antinous dicta ẽ.

a Ec tamen nos eisdem Capitulus. XXVII.

n martyribus ꝛc. i hoc ca. ostẽdit augustinus q⁹ chri
stiani omnino aliter honorãt sanctos martyres q̃ pagani ỹos suos ſ
ꝛ facit in hoc ca. duo. primo comparat honorem martyrum ad honorem deox. secundo ponit conclusionem principaliter intentas in hoc libro ꝛ continuat dicta in hoc lib. ad dicẽda in sequẽti ibi. Quid ergo plura. ꝛc. In prima parte facit adhuc duo quia primo declarat quomodo martyres honoramus. ꝛ patet satis littera. Secundo ibi.

b Nos itaque martyres ꝛc. cõparat modum nostrum honorandi martyres ad modus quo pagani honorãt deos suos vt sic ex vnius honestate pateat alterius deformitas. Nos enim sanctos ꝛ sancte honoram⁹ martyres. ipsi vero immũdos ꝛ immunde vt satis patet lib. 2. ꝛ in multis locis aliis honorant. qõ hic probat specialiter per isidem quam trimegistus deam esse commemorat. Nam de ipsa multa mala scripta sunt in libris eorum occultis. de quib⁹ tamen leo pontifex alexandrus magnum instruxit vt patet i epistola quas olympiadi matri sue

scripsit. de qua epistola supra tactum est ca. §. ꝛ facit etiam mentionem infra lib. 12. capitulo. 10.

c Nam de isida ꝛc. de isida vero dicitur hic q⁹ eus ipsa more gentilium parentibus suis defunctis sacrificaret. quale sacrificium vocant parentale vt patet per ouidium lib. 2. de fastis iuenit segetes bordei quã osiri marito suo ꝛ mercurio eius consiliario demõstrauit ꝓpter quod volunt quidam eam esse cererẽ que dicitur primo iuenisse frumentus. Ex hoc quod hic dicit patet isidem fuisse antequas boz deum seminaretur i egypto. Credunt autem quidam mercurius õ quo fit hic mẽtio fuisse auum trimegisti ꝛ scripsisse libzum de constellatione. sed primum esse nõ potest. vt patet ex his que dixi in precedenti ca. ꝛ etiã ex his que augustinus dicit hic. nas fuit contemporaneus isidi. que primo bordeus in egypto inuenit. sed bordeus fuit seminatum in egypto antequam egressum filiox israel de egypto vt patet exodi. ca. 9. Secundũ etiam esse non potest quia in libzo illo commẽdatur plotinus platonicus. ergo mercurius q libzum illũ scripsit fuit posterioz platone. dicit autem vincentius in speculo historiali q⁹ ipe trimegist⁹ scripsit libzum istum. Scripsit. n. tres libzos qui habẽtur videlicet de verbo perfecto in quo plura dicit de vnigenito filio dei. Itẽ de

nissimã. Sz dolox demonum pessũ loquebat: q suas futuras penas apõ scox martyrus memorias iminere merebãt. In mult⁹ .n. talib⁹ locis toxquẽt ꝛ cõfitẽt: ꝛ de possessis coxpibus hominum eiciuntur. Ca. XXVII.

a Eterũ nos eisdẽ mãtyri

n b⁹ tẽpla: sacerdotia: sacra: ꝛ sacrificia ꝓstituim⁹: quoniã nõ ipsi ſ deus eox: nobis est de⁹. Honoramus sane memorias eox tãquã sanctorũ hominũ dei: q vsq3 ad mortẽ sacrox suox coxporus, p veritate certarunt: vt innotesceret vera religio: falsis religionibus victis atq3 convictis: quod etiam si qui antea sentiebant: timẽdo reprimebant. Quis autez audiuit aliquãdo fideliũ stantẽ sacerdotẽ ad altare etiã sup sanctum coxpus martyris ad dei honorẽ cultumq3 ꝓstructus dicere in precibus: offero tibi sacrificius petre vel paule vel cypriane: cuz apud eorum memorias offeratur deo: qui eos boies ꝛ martyres fecit: ꝛ sanctis suis angelis celesti honore sociauit: vt ea celebritate ꝛ deo vero de illox victoxijs gratias agam⁹: ꝛ nos ad imitationẽ talius coronax atq3 palmax codẽ inocato i auxilius ex eorum memorie renouatione adhortemur? Quecũq3 igit̃ adhibent̃ religiosox obsequa i martyrus locis ad ornamenta sunt memoriarũ: nõ sacra sunt vel sacrificia mortuox tãquã deox. Quicũq3 ẽt epulas suas eo deferũt: qõ gdem a christianis melioribus non fit: ꝛ in plerisq3 terrarum nulla talis est consuetudo: tamẽ quicũq3 id faciũt quas

cum apposuerint: orant ꝛ anferunt vt vescantur: vel ex eis etiam indigentibus largiant̃: sanctificari ibi eas volunt per merita martyrũ in noie domini martyruz. Nõ autem ista esse sacrificia martyrũ nouit q nouit vnũ qõ deo illic offertur sacrificium

b christianoruz. Nõs itaq3 martyres nostros nec diuinis honoribus: nec humanis criminibus colim⁹: sic colũt illi deos suos: nec sacrificia illis offerim⁹: nec coruz probra i cox sacra ꝙuertimus. Ilaz de isida vxõe osiris egyptia dea: ꝛ de parẽtibus eoruz q oẽs reges fuisse scribunt̃: qbus parẽtib⁹ suis illa cuz sacrificaret inuenit ordei segetẽ: atq3 ide spicas marito regi ꝛ ei⁹ ꝙsilio mercurio demonstrauit: vnde cãdez ꝛ cererẽ volũt: q ꝛ q̃ta mala ñ a poetis ꝛ mystiq cox lris memorie mãdata sint: sic̃ leone sacerdote ꝓdẽte ad olympiadẽ mẽez scribit alexander: legant q volunt vel possunt: ꝛ recolant que legerunt: ꝛ videant quibus hominibus mortuis vel de quibus corũ factis tãq3 dij sacra fuerint instituta. Absit vt eos quã uis deos habeãt: sanctis martyrib⁹ nr̃is: quos tñ deos nõ habem⁹ vlla ex parte audeãt ꝙparare. Sic. n. nõ ꝓstituim⁹ sacerdotes: nec offerrim⁹ sacrificia martyribus nostris: q3 incongruuz ꝛ indebituz illicitumq3 est: atq3 vni deo tãtũmõ debitum: vt nec criminib⁹ suis nec ludis eos turpissimis oblectemus: vbi vl flagicia isti celebrant deorũ suorum si cum homines essent talia commiserunt: vel ꝙficta delectamenta demonum noxiox:

stellatiõe i q̃ fatales necitate astruere nitit ad asclepiũ nepotẽ esculapy de q̃ sũt ea q̃ supi⁹ aug⁹ ptractauit de dictis ei⁹. Sz tñ q̃ trimegistus scripserit libz de stellatõe de q̃ supi⁹ dcñ ẽ ñ põt eẽ vez q̃ trimegist⁹ fm aug. ifra li. 18. ca. 29. p̃ cessit diu septẽ sapientes grecie. lib vo õ eõ stellatiõe script⁹ fuit p⁹cpa platõis vt dixi. Uez ẽ ãt q̃ trimegist⁹ scripsit duos libros alios supius noiatos. Est ẽt h aduertẽdũ q̃ aug⁹. inuit illõ qõ dic apulei⁹ õ deo socratis yz. q̃ erat vn⁹ demõ: esse fictuz ab his qui tales deos faciũt. q̃ entz multos deos nõ fecerit. patet ex his q̃ de ipso. s. dixi. capi. 3.

si homines non fuerunt. Ex isto genere demonum socrates non haberet deum: si haberet deum: sed fortasse bomini ab illa arte faciẽdi deos alieno t innocenti: illi imporuerunt talem deuz: qui eadem arte excellere voluerũt. Quid ergo plura? Non esse spirittus istos colendos propter vitam beatam que post mortem futura est: nullus vl mediocriter prudens ambigit. Sed fortasse dicturi sunt deos quidez esse bonos: demones ãt alios bonos alios malos t eos p quos ad vitã i eternũ beataz peruenimus colẽdos esse censebũt: quos bonos opinantur: quod qualis sit iam in volumine sequẽti videndum est.

¶ Explicitus est liber octauus.

¶ Incipiunt capitula libri noni.

Ad quem articulum disputatio premissa pertinerit: t qz discutiendũ sit de residua questiõe. I.
An iter demones quibus dij superiores sunt sit aliqua pars bonoꝝ quoꝝ presidio ad veraz beatitudinẽ possit hũana anima puenire. II.
Nec demonibus apuleius ascribat quibus cuz rationẽ nõ subtrabat nihil virtutis assignat. III.
De perturbationibus que animo accidunt que sit peripateticoꝝ stoicoꝝq̃ sententia. IIII.
Qz passiones que christianos animos afficiunt non in vitium trahant sed virtutez exercent. V.
Quibus passionibus demones confitente apuleio exagitantur quoꝝ ope boies apud deos asserit adiuuari. VI.
Qz platonici figmentis poetarũ infamatos deos asserãt de ꝓtrarioꝝ studioꝝ certamine cũ hepartes demonum non deorum sint. VII.
De dijs celestibus t demonibus aereis hominibusq̃ terrenis apuleij platõici diffinitio. VIII.
An amicitia celestium deorum per intercessionẽ demonum possit homini prouideri. IX.
Qz secundum platonis sententiam minus miseri sunt homines in corpore mortali q̃ demones in eterno. X.
De opinione platonicoꝝ qui putant animas hominum demones esse post corpora. XI.
De terrenis contrarijs quibus secundum platonicos õmonũ boiumq̃ natura distinguit. XII.
Quomodo demones si nec cuz dijs beati nec cũ hominibus sunt miseri: inter vtrãq̃ partem sine vtriusq̃ communione sint medij. XIII.
An homines cuz sint mortales possint vera beatitudine esse felices. XIIII.
De mediatore dei t hominũ hoie xp̃o iesu. XV.
An rationabiliter platonici diffinierint deos celestes declinantes terrena cõtagia hominibus nõ miseri quibus ad amicitiam deoꝝ demones suffragentur. XVI.
Ad commendandam vitam beatam que in participatione est summi boni non tali mediatore indigere hominẽ qualis est demon: sed tali qualis est vnus christus. XVII.
Qz fallacia demonum dum sua intercessione viam sponder ad deum: hoc conatur vt homines a via veritatis auertat. XVIII.
Qz appellatio demonum iaz nec apud cultores coꝝ assumat in significatiõez alicui⁹ boni. XIX.
De q̃litate sciẽtie q̃ demões supbos facit. XX.
Ad quem modum dominus voluerit demonibus innotescere. XXI.
Quid interfit inter scientiam sanctoꝝ angelorum t scientiam demonum. XXII.
Nomen deoꝝ falso ascribit dijs gentium qõ tamẽ t angelis sanctis t hominibus iustis ex diuinaꝝ scripturaꝝ auctoritate ꝓmune ẽ. XXIII.

¶ Incipit liber nonus. Capitulũ primuz.

a T bonos t malos
e deos esse quidã opinati sunt: quidam vero õ dijs melioꝝ sentientes: tantum eis honoris laudisq̃ tribuerunt: vt nullum deorum malum credere auderent. Sed illi qui deos quosdam bonos: quosdam malos esse dixerunt: demones quoq̃ appellauerunt nomine deoꝝ: quãq̃ t deos sed rarius nomine demonum: ita vt ipsum ioue quẽ volunt esse regem ac principez ceteroꝝ: ab homero fateantur demonem nuncupatuz. Di
b autẽm qui omnes deos non nisi bonos esse asserũt: t longe p̃stantioꝝ eis hominibus q̃ boni perhibentur: merito mouentur demonum factis que negare nõ possunt eaq̃ nullo modo

Capitulum. I.

a T bo/
e nos t
malos
deos. t̃. Dic incipit liber nonꝰ in quo augustinus inquirit an sint alig demones boni a quibus sit vita eterna sperãda post mortez: intẽdẽs ꝓbare q̃ nulli tales sint. Et continet libꝰ iste xz. ca. in quoꝝ primo ostendit que sit sua intẽtio in hoc libro. t qz sua intentio est disputare de demõibus. ideo in hoc ca. facit tria. quia primo ostẽdit quid vocauerũt demo/

nes bi qui po
fuerũt quos
dã deos ma
los sicut la
beo ⁊ aly. si
cut patuit su
pra li. 2. ca.
13. ⁊ li. 8. c. 13.
Jsti vero cre
diderunt de
mones esse
deos quos
dam. Secũ
do ibi.

b Di autez qui omnes deos ⁊c. ostẽ dit quid vo cabãt demo nes platoni ci qui omnes deos bonos dicunt esse. Jsti autem senserunt q̃ demões nõ fuerunt dy sed mediato res inter de os ⁊ homi nes vt patet ꝺ apuleio su pra libro. 8. ca. 14. vbi di sputatuz est de hac positi one cuz apu leio ⁊ in tri bus capitu lis sequenti bus. Tertio ibi.

a Proinde hic liber ⁊c. declarat in tentum suũ in hoc libro videlicet q̃ intendit di sputare de differentia demonum inter se.

Capitulũ. II

b Pud a plerosq; ⁊c. i hoc ca. red dit augusti nus causam quare vult disputare de differentia demonuz in ter se.

a dijs quos bonos volunt esse cõ mitti posse existimãtes: differẽtiã iter deos ⁊ demões adhibere co gũt: vt qcqd eis merito displicet i opib⁹ vl affectib⁹ p̃uis q̃b⁹ vi suaz manifestãt occulti spũs: id cre dãt eẽ demonũ nõ deoz. Sz quia eosdẽ demones iter boies ⁊ deos ita medios ꝓstitutos putãt: tãq̃ null⁹ deus boi misceat: vt hic pferãt ꝺsiderata: iñ referãt ipetrata: atq̃ hoc platõici pcipui phoz ac nobilissimi sentiãt: cũ qbus velut cũ excellentioꝛib⁹ placuit istã exa miare q̃stionẽ: vtr cult⁹ plurimo rũ deoz pfit ad ꝓsequẽdã vitã bea tã q̃ p⁹ mortẽ futura ẽ: libro supio re q̃situm⁹: quo pacto ipi demo nes q talib⁹ gaudẽt: q̃lia bõi ⁊ pru dẽtes boies aduersãt ⁊ dãnant. i. sacrilegia: flagicios a: facinoroſa: ñ ꝺ quolibet boie ꝟ ꝺ ipis dijs fig mẽta poctaz: ⁊ magicaz artiũ sce leratã puniẽdãq̃ violẽtiaz possint q̃si ꝓpingores ⁊ amicitiores dijs bõis ꝓciliaꝝ boies bonos: ⁊ b̃ nul
a la rõe posse ꝓpũ ẽ. Proidẽ ꝺ lib sic i illi⁹ fine ꝓmisim⁹: disputati onẽ ꝓtinere ꝺbebit ꝺ differẽtia: si quã volũt eẽ ñ deoz iter se: quos boies bonos dicũt: nec differen tia deoz ⁊ ꝺmonũ: quoz illos ab boib⁹ longe lateq̃ seiungũt: istos iter ꝺos ⁊ boies collocãt: ꝟ ꝺ dif ferẽtia ipoz demonũ: qꝺ ad pñtẽ ptinet q̃stionẽ. Ca. II.

b Pud pleroſq;. n. vsita
a tũ ẽ dici alios bonos: ali os malos ꝺmões: q̃ fine sit ẽt platonicoz phoz sine quoz libz snia: neq̃q̃ eis ẽ negligẽda dis cussio: ne q̃q̃ velut demones bo nos sequendos sibi eẽ arbitret: p quos tãq̃ medios ꝺos quos oẽs bonos credit: dũ ꝓciliari affectat ⁊ studet: vt q̃si cũ eis possit eẽ p⁹ mortẽ irretit⁹ malignoz spũz de ceptusq; fallacia: longe aberret a vero deo: cũ quo solo: ⁊ i quo so lo: ⁊ ꝺ quo solo aia b̃ana. i. rõna lis ⁊ itellectualis beata ẽ. Ca. III.

c Ue igit ẽ differẽtia demo
q nũ bonoz ⁊ maloz: q̃ñq; dẽ platõic⁹ apulei⁹ de his vniũsalit disserẽs ⁊ tã multa loq̃ns ꝺ aereis eoz coꝛpib⁹: de ꝟtutib⁹ tacuit aioz: q̃b⁹ eẽnt p̃diti si bõi es sent. Tacuit ꝙ beatitudis cãz: idi cũ vero miserie tacere nõ potuit: ꝓfitẽs eoz mẽtẽ q̃ rõnales eẽ phi buit ñ saltẽ ibutã munitãq̃ virtu te passiõib⁹ animi irrõnabilib⁹ ne quaq̃ credere: ꝟ ipam quoq; sic stultaz mẽtiũ mos est: ꝓcellosis quodãmõ pturbatiõibus agitari. Verba nãq; ei⁹ de hac re ista sũt: Ex b̃ ferme demonũ nũero ingt: poete solẽt baudquaq̃ ꝓcul a ve ritate oſores ⁊ amatores quoꝛun dã boiuz deos fingere: bos ꝓspa ri ⁊ euebere: illos cõtra aduersari ⁊ affligere. Jgit ⁊ misereri: ⁊ indi gnari: ⁊ angi: ⁊ letari: omnẽq̃ hu mane aie faciez pati: simili motu coꝛdis ⁊ salo mẽtis: p oẽs cogita tionũ est⁹ fluctuare: q̃ oẽs turbele tẽpestates q̃ ꝓcul a deoz celestiuz trãq̃llitate exulãt. Hũ ẽ in his ver bis vlla dubitatio: q̃ nõ aioz ali q̃s inferioꝛes ptes: ꝟ ipas demo nũ mẽtes q̃b⁹ rõalia ſ ẽ aialia velut ꝓcelloſũ salũ dixit passionũ tẽpesta te turbari vt ne boib⁹ qdẽ sapiẽti b⁹ cõpandi sint: q̃ hmõi pturbatio nib⁹ aioz a q̃b⁹ b̃iana ñ ẽ immunis i firmitas: ẽt cũ eas but⁹ vite ꝓditi one patiunt mẽte ipturbata resi stũt: ñ eis cedẽtes ad aliqd appꝛo bãdũ vl ꝓpetrãdum: qꝺ exoꝛbitet ab itinere sapiẽtie ⁊ lege iustitie: ꝟ stulẽ mortalib⁹ ⁊ iiustis ñ coꝛpib⁹ ꝟ moꝛib⁹ similes: vt ñ dicã ꝺterio res: eo q̃ vetustioꝛes: ⁊ ꝺbita pena ĩsanabilis ipsi⁹ quoq; mẽtẽ vt iste appellauit salo fluctuãt: nec i veri tate atq̃ virtute: q̃ turbulẽt ⁊ pra uis affectiõib⁹ repugnat: ex nulla animi parte consistunt. Ca. IIII.

d Ue sunt ĩsie phoz ꝺ bis
d animi motib⁹: quos gre ci pathe: nr̃i ãt qdã sicut cicero pturbatiões: qdã affectio-

Capitu. III.

c Ueigi
q tur est differẽ tia ⁊c. In b ca. icipit au gustinus di sputationez suam de de monibus. ⁊ ponit verba apuley ꝺ ip sis. Ex qui bus patet q̃ demones q̃ si in salo. i. in mari fluctu ant agitati vanis passio nibus. Sunt enim oſores ideſt odien tes ⁊ ama toꝛes homi num. ⁊ mise rentur ⁊ indi gnãtur ⁊ an guntur ideſt tristantur. ⁊ letãtur. Sũt autez verba apuley ab il lo loco. ex b̃ ferme ⁊c. vs q̃ ibi exclusi ue. Num est i his ⁊c. sum pta ex lib. de deo socratis q̃si circa me dium.

Capi. IIII.

d Ue sũt
d senten tie ⁊c. In hoc capi. augusti. oc casione eius quod dictuz est in precedenti capitu lo de passio nibus demo num incipit agere de pas siõibus quã tuz est neces se ad suũ p̃n cipale propo sitũ. Et ostẽ dit augusti nus i hoc ca pitulo quo modo cõcoꝛ diser philo-

sophi sentiunt ō passionibus huiusmodi. ⁊ facit duo. quia in primo ostēdit quo modo inter philosophos est discordia verbalis ⁊ apparens. nam peripatetici ⁊ platonici dicunt eos posse i sapiētē cadere. stoici vō hoc negāt. quam opinionē stoicorū nititur seneca in epistola ad lucullū multis rōnibus cōfirmare. Secundo ibi.

a Vos autē. i. stoicos. cē. ostendit q̄ ista discordia non est realis quia in re cōcordāt. Et facit hic duo. quia primo ō ista discordia ponit sniam tullii: lib. videlicet. 3. de finibus bonorum ⁊ malorum. circa medium. ⁊ li. 4. circa finem. ⁊ etiā li. 5. de fin. ⁊ li. i. de legibus. Et tāgit tullius duplicē discordiaz iter stoicos ⁊ alios. prima est de passionibus predictis. secūda ē de bonis. q̄ stoici non cōcedūt q̄ corporis sint aliqua bōa. nec etiam q̄ extra hominem sunt aliqua bona bominis. sed ea q̄ peripatetici bona corpis ⁊ bona exteriora dicūt. stoici vocāt ea cōmoda. Et q̄tū ad vtrūq; sentit tullius. q̄ non ē discordia verbalis.

b Videtur ergo mihi cē. ponit ō ista discordia duplici suā

nes vel affectus: quidam vero sicut iste de greco exp̄ssius: passiōes vocāt. Has ergo perturbationes: siue affectiōes: siue passiones: qdā pbi dicunt ēt in sapiētē cadere: ꝫ moderatas rationiq; subiectas: vt eis leges quodammō q̄bus ad necessariuz redigātur moduz: dñatio mētis ipōat. Hoc q̄ sentiūt: platonici sunt siue aristotelici: cuz aristoteles discipulus platonis fuerit qui sectā peripateticā condidit. Alīs āt sicut stoicis cadere vllas oino huiuscemodi passiōes i sapiētē a non placet. Vos āutē. i. stoicos cicero in libris de finib⁹ bonoꝝ ⁊ malorꝝ: verbis magis q̄ rebꝰ aduersus platonicos seu pipateticos certare q̄incit: quādoqui dē stoici nolunt bona appellare ꝫ ꝓmoda corporis ⁊ externa: eo q̄ nullū bonū volūt esse bois p̄ter virtutē: rāq; artē bene viuendi: q̄ nō nisi ī aio est. Hec autem isti simpliciter ⁊ ex cōmuni consuetudine loquēdi appellāt bona: sed in cōparatiōe virtutis q̄ recte viuitur parua ⁊ exigua. Ex quo fit vt abvtrisq; quōlibet vocent seu bona seu cōmoda: pari tñ existimatione pensentur: nec in hac questiōe stoici delectent b nisi nouitate verboꝝ. Videāt ergo mihi etiā in hoc vbi q̄rit: vtꝝ accidāt sapiēti passiones animi an ab eis sit prorsus alienus: de verbis eos potius q̄z de rebus facere controuersiaz. Haz ⁊ ipsos nihil hinc aliud q̄z platonicos ⁊ pipateticos sentire existimo: quātum ad vim rerum attinet nō ad vocabuloꝝ sonuz. Ut c enim alia omittā q̄bus id ostendam: ne longuz faciā: aliqd vnū quod sit euidentissimuz dicam. In libris quib⁹ titulus ē: noctiū actica: scribit. A. gellius vir elegantissimi eloquij: ⁊ multuz facūde scientie se nauigasse aliquādo cuz quodā philosopho nobili stoico. Is philosoph⁹ sicut latius ⁊ verius q̄ ego breuiter attingā narrat. A. gellius: cum illō nauigiū horribili celo ⁊ mari periculosissime iactaret: vi tumoris expalluit pbus. Id aiaduersuz ē ab eis q̄ aderāt: q̄z uis i mortis vicinia curiosissime attētis: vtrū ne philosoph⁹ i animo turbaret. Deinde tēpestate trāsacta: mox vt securitas prebuit colloquēdi vel etiā garriēdi locum: qdā ex eis quos nauis illa portabat: dines: luxuriosus: asiaticus: philosophum compellabat: illudens q̄ extimuisset atq; palluisset: cuz ipse mansisset intrepidus in eo quod impendebat exitio. At ille aristippi socratici respōsum retulit: q cuz in re simili eadē verba ab boie simili audisset: respondit illuz p̄o aia nequissimi nebulonis merito nō fuisse sollicitū: se autē p̄ aristippi aia timere debuisse. Hac illo diuite responsione depulso: postea quesiuit. A. geli⁹ a pbo non exagitādi aio ꝫ discēdi: q̄ nā illa rō ēēt pauoris sui. Quivt docet hoiez sciēdi studio nouit accēsū, ꝓtulit stati de sarcinula sua stoici epicteti libꝝ: i quo ea scripta eēnt: q̄ ꝓgrūerēt decretꝫ zenonis ⁊ chrysippi: quos fuisse stoicoꝝ p̄cipes nouim⁹. In eo libro se legisse dicē. A. geli⁹: ꝫ stoicis placuisse: q̄ animi visa quas appellant phātasias: nec in potestate est vtrū ⁊ q̄n incidāt aio: cūveniāt ex terribilib⁹ ⁊ formidabilib⁹ reb⁹: necesse ē etiā sapiētis aiuꝫ moueāt: ita vt paulisp vel pauescat metu vl tristicia cōtrahaī: tanq̄z his passiōib⁹ p̄ueniētib⁹ mēs ⁊ rōnis officiuz: nec iō tñ i mēte fieri opinionē mali: nec approbari ista: eisq; ꝓsentiri: ꝫ. n. ea volūt i ptāte: idq; itere esse cēsent iter aiuz sapiētē ⁊ stulti: q̄ stoici aiūs eisdē passiōib⁹ cedit atq; accōmodat mēs assēsū:

sententiaz. ⁊ primo ō ipa ⁊ quātū ad eam facit tria. quia primo sentētiā suā pōit q̄ ꝓsona est sententie tullii. secūdo ibi.

c Ut enim alia omittā cē. sniaz suā cōfirmat p epictetū stoicū cuius dicta allegat aug⁹ q̄ referēte. A. gelio li. 18. noctiū actica ruz. i. noctium atheniēsiū didicit. Fuit autem iste epictetus sicut dicē. A. gellius libro. i. stoicorum maximus: seruilis tamen conditionis vt idem dicit li. 2. ⁊ sicut idem docet li. 17. Domitiano imperante. epicter⁹ philosophus nicopoliz a roma discessit. cuz esset senatusconsultum vt omnes philosophi vrbe eicerēt ⁊ italia interdicti essent. Fit autem hic narratiō. Aulii Gelii. quā ponit augustinus mētio de aristippo socratis discipulo ō q̄ dictū fuit supra li. 8. ca. 3. Fit etiam mentio de zenone ⁊ chrisippo. De quibus sciendū est q̄ zeno vt dicit tullius libro. 3. de finibus. ꝑceps fuit stoicorum non tam reruz inuentor: q̄ nouorum verborum. Idem i libro de natura deorum dicit q̄ chrisippus stoicorum somniorum veterrimꝰ habet interpres

Cetera patent.

Tertio ibi.

a Que si ita sūt ⁊c. declarat intentionez philosophoꝝ quo ad istam discordiam: vt sic pateat eos realiter concordare.

b Quod autez aiunt ⁊c. ostendit augustinus. qd sentiat de secūda discordia iter philosophos. Sentit autē vt tullius. Adducit autez hic vnū versum virgilij lib. 4. eneidos scilicet. Mens imota ⁊c. vbi virgilius de enea recedere disponente loquens: quez dido conabatur retinere nec valebat tamen. licet ipsa mltis fletibus se pro eius recessu affligeret. dicit versum hunc p̄dictum.

Caplm. V.

c On est nūc necesse ⁊c. in hoc capitulo ostēdit augustinus qd de predictis passionibus teneant christiani. Et facit tria. primo enim ondit quid potest haberi. ex sacra scriptura de eis Secūdo ibi

d Nā ⁊ stoicorum ē ⁊c. reprehendit stoicos duplici ter. primo quia miseri cordiam culpant dicens q̄ stoicus ille de quo in Ene. 4. precedēti capitulo dictū est. tumore naufragij p̄turbatus est quod tamē ex dictis epicteti pbauit idem stoicus non eē vitiosum. honestius fuisset p̄turbari misericordia. Et adducit ad hoc dictū ciceronis in oratiōe quā fecit p̄ quinto ligario vbi misericordiam ponit inter virtutes laudans singulariter misericordiam cesaris. Itez reprehendit stoicos de hō q̄ dicuntur solum cōtra alios philosophos verbis contendere. ⁊ adducit p̄tra stoicos dictū tullij libro. i. de oratore qui grecos ō huiusmodi contentionibus vituperat. Tertio ibi.

sapiētes āt q̄nis eas necēsitate patiant: retinēt tñ de his q̄ appetere vel fugere rōnabiliꝝ debēt: verā ⁊ stabilē icōcussa mēte sniaz. Decyt potui non qdē cōmodi⁹. A. gelio: sz certe breui⁹ ⁊ vt puto plani⁹ exposui: q̄ ille se i epicteti libro legisse cōmemorat eū ex decreti stoicorū dixisse atq; sensisse. Nūc si ita sūt: aut nihil aut pene nihil distat iter stoicoꝝ aliorūq; phoꝝ opiniones de passionib⁹ ⁊ p̄turbatōib⁹ aiorū. Utriq; n. mētē rōnēq; sapiētis ab eaꝝ dñatōe defendūt. Et ideo fortasse dicūt eas i sapiente nō cadere stoici: q̄ neq; aq; ei⁹ sapiaz: qua vtiq; sapiēs ē: vllo errore obnubilāt: aut labe subuertūt. Accidūt aūt animo sapiētis: salua sere nitate sapie: ꝓpter illa q̄ cōmoda vel icōmoda appellant: q̄nis ea dicere nolint bona vel mala. Nā ꝓfecto si nibilipēderet eas res ille phs: q̄s amissuꝝ se naufragio sentiebat: sicuti ē vita ista saluſq; corꝓris: nō ita illud piculuz phozzesceret: vt pallozis etiā testimonio p̄deret. Uerūtamē ⁊ illā poterat p̄motionē pati: ⁊ fixā tenere mēte sniaz: vitā illā salutēq; corꝓris: quoꝝ amissionē minabat tēpestatū imanitas: nō eē bona que illos q̄bus iessent facerēt bonos: sicut facit iusticia. Quōd aūt aiunt ea nec bona appellāda esse sz cōmoda: verboꝝ certamini nō reꝝ examini deputādū est. Quid. n. interest vtꝝ aptiꝰ bona vocēt an cōmoda: dūtñ ne bis p̄iuet: nō minus stoicꝰ q̄z peripateticꝰ paueſcat ⁊ palleat: ea nō equaliter appellādo sed eq̄liꝛ existimādo? Ambo sane si bonoꝝ istoꝝ seu cōmodoꝝ periculis ad flagitiū vel facinus vrgeant: vt alr ea retinere nō possint: male se dicūt hec amittere: q̄bus natura corꝓris salua ⁊ icolumis habet: q̄s illa cōmittere q̄bus iusticia violat. Ita mēs vbi fixa est ista sentētia: nullas p̄turbatiōes etiā si accidūt iferioꝝ animi partiū: i se cōtra rōnē p̄eualere permittit: q̄nimo eis ipsa dñat eisq; nō ꝓsētiēdo sed potiꝰ resistēdo regnum virtutis exercet. Talē describit ēt virgiliꝰ eneā vbi ait. Mēs imota manet: lachryme volunt inanes.

c On est nūc necēsse. La. V. n se copiose ac diligēter oīa dere qd de istis passiōib⁹ doceat scientia diuina: qua x̄piana eruditio p̄tinet. Deo q̄ppe illam ipsā mētē subijcim⁹ regēdā ⁊ iuuādā: mētiq; passiones ita moderādas atq; frenādas vt i vsū iusticie ꝓuertāt. Beniq; si i disciplinā nr̄a: nō tā q̄rit vtꝝ pi⁹ ait⁹ irascat: sz q̄re irascat: nec vtꝝ sit tristis: sz vñ sit tristis: nec vtꝝ timeat sz qd timeat. Irasci. n. peccāti vt corrigat: ꝓtristari p̄ afflicto vt liberet: timere piclitāti ne peat: nescio vtꝝ q̄sq; sana ꝓsideratōe reprehēdat.

d Nā ēt stoicoꝝ ē miaz solere cl̄pare. Sz q̄to honesti⁹ ille stoicus mia p̄turbaret hois liberādi: q̄ timore naufragij: longe meli⁹ ⁊ humani⁹: ⁊ pioꝝ sēsib⁹ accōmodati⁹ cicero i cesaris laude locut⁹ ē: vbi ait. Nulla de virtutibus tuis: nec admirabilioꝝ nec gratioꝝ: mia ē. Quid ē aūt misericordia: nisi alicne miserie q̄dā i nostro corde cōpassio: qua vtiq; si possum⁹ subuenire compellimur? Seruit aūt mot⁹ iste rōni: q̄n ita fbet misericordia vt iusticia ꝓseruet: siue cū idigēti tribuit: siue cū ignoscit penitēti. Hāc cicero locutoꝝ egregi⁹ nō dubitauit appellare virtutem: quā stoicos inter vitia numerare nō pudet. Qui tñ vt docuit liber epicteti nobilissimi stoici ex decretis zenonis ⁊ chrysippi: q̄ bui⁹ sētē primatū habuerūt huiuscemodi passiones i animū sapientis admittūt: quē vitijs oīb⁹ liberꝝ esse volūt. Unde fit ꝓsequens: vt hec ipa nō putēt vitia: quādo sapienti sic accidūt: vt contra virtutē mentis rationēq; nihil possint: ⁊ vna sit eadēq; sentētia peripateticoꝝ

a Sz adhuc ꝛc. mouz qõnẽ q̃ dã ō ꝑdcis passiõib⁹. anvz sint i ãgel'. quã tñ ñ determiat. Lõstat tñ i ãgel'hu iusmodi passiones cũ sint mot⁹ appetit⁹ sẽsitiui nllaten⁹ iueniri. Ca. VI.

b Ua iterim de scis ꝛc. In ꝫ cap. ꝓbat oẽs demões eẽ malos ex dcis apuley. ꝫ.ca.3. positis. ꝛ ꝓ ñs nõ sũt mediatores iter deos ꝛ hoies sicut idẽ apulei⁹ dic̃. vt patuit. ꝫ.li.8.c. i4. Ca. VII.

c Uod si q gsq̃ dicit ꝛc. i ꝫ cap. excludit aug⁹. quãdã rñsionẽ q̃ dari posset ad argumẽtũ q̃ in ꝓcedẽti ca. ꝓbauit oẽs ōmones eẽ malos. possz. n. dici q apulei⁹ nõ loquit̃ de oib⁹ demonib⁹ qñ dic̃ demões passionatos ꝫz fictionẽ poetica q̃ nõ ẽ ꝓcul a vitate ꝛ qñ dicit alia q̃ ponunt̃. ꝫ.i.3.c. ꝫz logtur tñ de mal'. Lõtrariuz aũt. ꝓbat aug⁹. dupl'r. ꝓ q ꝛ ō eis dẽ ōmonib⁹ loquit⁹ ẽ qñ dixit eos passiõatos et' qñ dixit eos mediatores inter ōos ꝛ hoies vt ꝫ.li. 8.ca.i4. patuit. ꝫz oẽs posuit mediatores g̃ oẽs vult eẽ passionatos. Secundo ibi.

d Noc.n. ꝛc. ꝓbat idẽ exponẽdo itẽtionẽ apuvel etiã platonicoꝝ ꝛ ipsoꝝ stoicoꝝ. Sz vt ait tulli⁹: ꝓbi ꝓtroꝛsia iã diu torq̃t hoies grecu-
a los: ꝓtẽtõis cupidiozes q̃ veritat̃. Sz ãdhuc merito q̃ri põt: vtꝝ cũ ad vite pñtis ptineat ifirmitatẽ: etiã i q̃busq̃ bonis offi cijs huiuscemodi ꝑpeti affect⁹. Sci vero angeli ꝛ sine ira puniant quos accipiũt ẽcna dei lege puniẽdos: ꝛ miser̃ sine miserie cõpassione subueniãt: ꝛ piclitãtib⁹ eis quos diligũt sine timore opitulent̃: ꝛ tñ istaꝝ noia passionũ ꝓsuetudine locutiõis humane etiã i eos vsurpent̃: ꝑpter quãdam opeꝝ silitudinẽ: nõ ꝑp affectionũ ifirmitatẽ: sic̃ ipse ōs scõz scripturas irascit̃: nec tñ vlla passione turbat̃. Noc. n. ꝓbũ vidicte vsurpauit effectus: non illi⁹ turbulẽtus affect⁹. Ca. VI.

b Ua iterim de scis ãgelis q̃stione ōlata: videamus quẽadmodũ dicãt platonici medios demones inẽ deos ꝛ homines ꝓstitutos: istis passionũ estib⁹ fluctuare. Si. n. mẽte ab his libera eisq̃ dñante: mot⁹ huiuscemodi ñ paterent̃: nõ eos diceret apulei⁹ silꝫ motu corꝺis ꝛ salo mẽt̃ ꝑ oẽs cogitationũ estus fluctuare. Ipsa igit̃ mẽs coꝝ. i. pars animi supioꝝ q̃ rõnales sũt ꝛ in q̃ virt⁹ ꝛ sapia si vlla eis eẽt: passionib⁹ turbulẽt̃ iferioꝝ animi ptiũ regẽdis moderandisq̃ dñaret̃. Ipsa inquã mẽs coꝝ sic̃ iste platonic⁹ ꝓfiteꝫ salo ꝓbationũ fluctuat. Subiecta ẽ g̃ mẽs demonũ passionibus libidinũ: foꝛmidinum: iraꝝ atq̃ huiuscemodi ceteris. Que igit̃ pars i eis libera est cõposq̃ sapie q̃ placeãt dijs: ꝛ ad bonoꝝ deoꝝ silitudinẽ hoib⁹ ꝓsulãt: cũ coꝝ mẽs passionũ virtꝰ subiugata ꝛ oppꝛssa: q cqd rõnis nãl'bz ad fallẽdũ ꝛ decipiendũ: tãto acri⁹ itẽdat: q̃to eã magis possidet nocẽdi cupiditas. Ca. VII.

c Uõd si q gsq̃ dic̃ non ex
q oiuz ꝫz ex maloꝝ ōmonum numero eẽ: quos poete quoꝛũdã boiuz oſoꝛes ꝛ amatoꝛes deos: ñ ꝓcul a veritate fingũt. Nos. n. dixit apulei⁹: salo mẽt̃ ꝑ oẽs cogitationũ est⁹ fluctuare. Quõ istud itelligere poterim⁹: qñ cũ hoc diceret: nõ quoꝛũdã. i. maloꝝ: ꝫz oiuz ōmonũ medietatẽ: ꝑp aerea coꝛpora iter deos ꝛ hoies deſcribebat:
o hõc. n. ait fingere poetas: q ex istoꝝ demonũ numero deos facit̃: ꝛ eis deoꝝ noia iponũt: ꝛ q⁹ voluerit hoib⁹ ex his amicos inimicosq̃ distribuũt: ficẽt carmib⁹ ipunita licẽtia: cũ ōos ab his demonũ moꝛib⁹: ꝛ celesti loco ꝛ btitudinis opulẽtia remotos eẽ ꝓhibeãt. Dec ẽ g̃ fictio poetaꝝ deos dic̃ q dũ ñ sũt cosq̃ sub deoꝝ noib⁹ inẽ se ōcertare ꝑp hoies quos ꝓ studio ptiũ diligũt vl' oderũt. Nõ ꝓcul aũt a vitate dic̃ hãc eẽ fictionẽ: qñ ōoꝝ appellativocabul' q dũ ñ sẽ: tales tñ ōscribunt̃ ōmões
e q̃les sẽ. Deniq̃s hic eẽ dic̃ homerus iniquã illã mieruã: q̃ dijs celestib⁹ g̃uẽ cohibẽdo achillẽ inẽ uenit. Oꝛ g̃ minerua illa fuerit: poeticũ vlt eẽ figmẽtũ: eo q minerua deã putat: eãq̃ inẽ deos quos oẽs bonos brõsq̃ credit i alta etherea sede collocat: ꝓcul a ꝑũ satõe moꝛtaliũ. Oꝛ aũt aliqs demõ fuerit greꝯ fauẽs: troianisq̃ ꝫz⁹ sic̃ ali⁹ adũsus grecos troianoꝝ opitulatoꝛ: quẽ veneris seu marẽ noie idẽ poeta cõmemoꝛat. quos deos iste talia ñ agẽtes i celestib⁹ bitatiõib⁹ ponit: ꝛ hi demones ꝓ his quos amabãt ℈ eos quos oderãt inẽ se ōcertauerit: ꝫ ñ ꝓcul a vitate poetas dixisse ꝓfessus ẽ. De his qppe ista dixer̃t: quos boib⁹ silꝫ motu cõdil ꝛ salo mẽt̃ ꝑ oẽs cogitationũ est⁹ fluctuare testat̃: vt posset amões ꝛ odia ñ ꝑ iusticia

ley. qñ dic̃ li. de ōo socratis poetas finxisse ēos passiõib⁹ subiacere. quã fictõz tñ reputat apulei⁹ ñ eẽ ꝓcul a vitate. Ex q̃ dcõ apuley ꝛcre itel lecto ꝫz ipz idiꝛ ferẽter de oib⁹ demonib⁹ idez sensisse. Est aũt dcñ poetaꝝ ꝫz apuleũ fictio. qz talia dys attribuũt seu demõib⁹ tãq̃s sint dy cũ tñ ꝫz ipm ñ sint dy. Jn ꝫ ãt est dcñ vez poetaꝝ. qz saltẽ ōmonib⁹ illa ꝓpetũt. q̃ sic fingẽdo dys ascribũt. e De nicq̃ ꝛc. ad itellectũ coꝝ q̃ dic̃ apulei⁹ de minerua ꝛ venere siue mãte ꝫz homeꝝ: sciẽdũ q homer⁹ finxit q̃ sdã ōos amasse grecos: ꝛ coꝝ ptẽi bello troiano fouisse. iter q̃s posuit mieruã q̃ ẽ dea artiũ ꝛ ōa belloꝝ. nã ipa est bellona. Uocat ãt apulei⁹ mieruã homeri. ꝛ cã ẽ q ō minerua ꝫ finxit. ꝛ q ipa i medy cetib⁹ graiũ .i. grecoꝝ iteruẽit achilli grecoꝝ fortissimo. cohibendo troianos ꝛ ꝑcipue hectoꝛem troianoꝝ fortissimũ q̃ achilles i bello interfec̃. Et eodẽmõ ex ꝑte troiãoꝝ posuit deos alios q̃s eis fauẽtes. sic̃ venerẽ deã amoꝝ ꝛ martẽ deũ bellorum. Jstud vero dicuz homeri iõ

reputat ficticiū apuleius. qz reputat q̄ minerua et venus et mars sunt dy q̄z loc⁹ est i altissimo etherē. nec cū hoibus cōicant. tñ ppter itatē ē dcm illud qz fz ips q̄ de p̄missis dcm ē de demonib⁹ verificat. Dic̄ belinādus li. 3. q̄ homerus apud athenienses pro ūsano habit⁹ ē. qz dixit deos īter se bellegerasse. De bello etiā deoz̄ cō troianos ꝛ p troianis facit vgili⁹. lib. 2. eneidos mētionē.

a Sz sic̄ ppls. ꝛc. venatores dic̄ aug⁹. ppter spectaculuz qđ fiebat i arenario seu amphitheatro in quo pugnabant homines cō bestias. aurigas vo dicit ppter ludos circēses q ꝛ certamē quadrigaz appellati sūt. vt i hystoria alexādri habetur.

Capl3. VIII.

b q Uid illa ipsa diffinitio ꝛc. In hoc ca. ꝓbat aug⁹. oēs demones esse malos ex diffinitiōe demonū quā ponit apuleius i li. de deo socratis p⁹ mediū. q̄ diffinitio posita ē. s. li. 8. ca. 16. Ex q̄ diffinitōe aug⁹. narrat ꝛ arguit sic. Apuleius posuit tria genera aialiū rōnaliuz .s. deos .demones. et homies.

a sed sicut ppls filis coz i venatoribus ꝛ aurigis: sc̄ōz suaz studia partium ꝓ alijs aduersus alios exercere. Id. n. videt phs curasse platonic⁹: ne cū h a poet̄ caneret: ñ a dmonib⁹ medijs sz ab ipsis dijs: quoz noia poete fingēdo ponūt: fieri crederentur.

b q Uid illa ipa diffinitio dmonū? Pa rū ne ituēda ē? vbi certe oēs determinādo cōplex⁹ ē. Qz ait dmōes ee gñe aialia: aio passiua: mēte rōnalia: coꝛpe aerea: tpe eterna. In qb⁹ qnqz cōmorant nihil dixit onio q̄ demones cū bonis saltē hoib⁹ id viderent hre cōe: qđ nō eēt i malis. Nā ipsos hoies cū altiꝯro latiꝰ describēdo cōplecteret: suo loco de illis dicēs tanꝯ de ifimis atq; ꝛrenis: cū pri⁹ dixisset de celestib⁹ dijs vt cōmendaret duab⁹ partib⁹ ex sūmo ꝛ ifimo ad vltimū ꝛtio loco de medijs demonib⁹ loqueret. Igit hoies ingt rōne gaudētes: oīone pollētes: īmortalib⁹ animis: moꝛibūdis mēbris: leuib⁹ ꝛ anꝛijs mētib⁹: brutis ꝛ obnoꝛijs coꝛporibus: dissilib⁹ moꝛib⁹: silib⁹ erroꝛib⁹ puicaci audacia: ptinaci spe: casso labore: foꝛtuna caduca: singillatim moꝛtales: cūcti tñ in vniuerso genere perpetui: vicissim succiēda ꝓle mutabiles: volucri tpe: tarda sapia: cita moꝛte: ḡrula vita: ḳas icolūt. Cū hinc tā mlta diceret q̄ ad plīmos homines ptinēt: nunqd etiā illud tacuit qđ noueꝛat esse paucoz: vbi ait: tarda sapia cita moꝛte? Qđ si ptermisisset nullo mō recte gen⁹ humanum descriptōis sue tā itēta diligētia terminasset. Cū vero deoz̄ excellētiā cōmēdaret: ipsā britudinē quo volūt hoies ꝓ sapiaz pcenire i eis affirmauit excellere. Proide si aliquos demones bonos vellet itelligi: aliqđ etiā i ipsoz̄ descriptione poneret: vñ vel cuz dijs alicꝫ britudinis partē vel cū hominib⁹ q̄lēcūq; sapiaz putarētur hre cōez. Nūc vero nullū bonū coz̄ cōmemoꝛauit: quo boni discerneret̄ a malis: q̄uis ꝛ coz̄ malicie liber⁹ exprimēde pepercerit: nō tā ne ipsos q̄z ne cultoꝛes coz̄ apud quos loquebat offenderet. Significauit tñ prudentib⁹ quid de illis sentire deberēt: q̄ndem deos quos oēs bonos beatosq; credi voluit: ab coz̄ passionib⁹ atq; vt ait ipse: turbellis omni mō separauit: sola illos coꝛpoz̄ cōnitate ꝓiungens: animo aūt nō dijs sed hoib⁹ similes demones aptissime icylcās: ꝛ hoc non sapientie bono: cuius ꝛ hoies possunt cē participes: sz perturbatione passionū: q̄ stultis maliscꝫ dñatur: a sapientib⁹ vero ꝛ bonis ita regit vt malint eā nō habere q̄z vincere. Nā si non coꝛpoz̄ sed animoz̄ eternitatē cuz dijs habere demones vellet intelligi: nō vtiq; hoies ab huius rei ꝓpoꝛtio separaret: q: ꝛ hoib⁹ eternos esse animos ꝓculdubio sicut platonic⁹ sentit. Ideo cum hoc genus animantiū describeret: īmoꝛtalibus animis: moꝛibundis membris dixit esse homines. Caplm. IX.

c a Lp hoc si ꝓpterea cōmunē cū dijs eternitatē nō hīt hoies: q: coꝛpoꝛe sūt moꝛtales: ꝓpterea ergo demones hīt: q: coꝛpoꝛe sint īmoꝛtales: q̄les igit mediatoꝛes sint iter hoies ꝛ deos: p quos ad deoz̄ amicitias hoies ambiāt: q̄ hoc cū hoib⁹ habēt deteriꝰ: qđ est in animāte meli⁹: id est animuz: hoc aūt habēt cū dijs meli⁹ qđ est i animāte deteri⁹ id est coꝛp⁹ Cū. n. animans id est animal ex aia ꝓstet ꝛ coꝛpoꝛe: quoz duoꝝ aia est vtiq; coꝛpoꝛe melioꝛ: ꝛ si vitiosa ꝛ ifirma: meliō certe

demones medios inter deos ꝛ homines. describendo vero deos in eodem libro et tangēs illud quod i eis excellit attribuit eis felicitatez. describēdo vero homines in eodem libro post principium tangit non soluz illud quod ē omniū hominum. sed etiam quod est excellentie et bonitatis paucoꝛum scilicet sapiētiam quā aliqui tarde et cum labore acquirunt. Sed diffiniēs demones et tangens ea i quibus cū hominibus cōueniunt. nihil oīno attribuit eis quod est cōmune tñ bonis hominibus et ipsis. nec aliqđ in quo conueniant cū dijs quo ad illud in quo deoꝝ bonitas ꝛ excellētia exist. nā licet poneret ōmones cum dijs cōuenire q̄ ad eternitatem coꝛporum non tamē quo ad puritatem animoꝝ in passionibus quas turbellas vocat. immo in hoc separat deos a demonib⁹ ergo apparet q̄ sensit omnes demones malos ee. q̄uis nō auderet hoc expresse dicere.

Capitulū. IX.

c Lp B a ꝛc. i B cap. arguit btūs aug. ex diffinitōe p.

115

dicta ad pbādū q oēs demones sūt mali ⁊ q nō sūt adhi
bēdi tanq̄ mediatores iter nos ⁊ deos. Et B qz sicut ps ex
ipsa diffinitōe eoꝝ ipsi hūt alios ⁊ corpora. qō ēt de dys ⁊
domib⁹ sēsit apulei⁹. Corp⁹ āt deteri⁹ ē aīa vt pbaī p dcm
salustiū i catilinario i p̄ncipio. q sic dic. Animi imperio corpis
fuitio magis vtimur. altex nobis cū dys. altex cōe est cū
beluis. demo-
nes vocuꝫ dys
ꝓueniunt q̄tū
ad bonā dispo
sitionez corpis
.i. ad eternitatē
corpoꝝ vt ps ex
diffinitōe ipsa.
Sz q̄tū ad ani
mi dispōnē so-
lū ꝓueniūt cuꝫ
malis boib⁹. q̄
sūt ōteriores ⁊
miſiores q̄z bo
ni homines. imo
simplr sūt mi-
seri. qz ps q̄ de-
beret eē supior
.s. aius pendet
ōrsū vsus ma
los boies cū q̄
bus ꝓuenit.

Capitulus. X.

a Loti-
p n⁹ cer-
te ⁊c.

In B ca. pbat
aug⁹. q demo-
nes nō sūt min⁹
miseri qz corpa
hūt eterna. Et
facit B duo. qz p̄
pbat q ex quo
sunt aīe passiui
sūt coīpo mise
riores. Adducit
vero ad B dcm
plotini platoni
ci quē dic vici-
nū tpib⁹ fue me
morie. ō ipo vo
dic academi-
cos li.3. sic. Os
platonis i phia
purgatissimū ⁊
lucidissimū di-
motis nubibus
error[illegible] emicuit
marie i plotio.
q platonic⁹ phs
ita ei fillis indi
cat⁹ ē vt sil eos
vixisse. tātū āt
tpis itereſt vt i
B ille. i. i plotī
no plato reui
xisse putād⁹ sit
Dec ibi. Et ma
crobi⁹ sup somꝫ

corpore etiam sanissimo atq̄ fir
missimo: quoniā ei⁹ natura ex
cellentior: nec labe vitioꝝ post
ponitur corpori: sicut auꝝ eriaꝫ
fordidū argento seu plūbo licet
purissimo carius estimat. Isti
mediatores deoꝝ ⁊ hoium: per
quos interpositos diuinis hu
mana iūgūtur: cū dīs habēt cor
pus eternū: vitiosum aūt cū ho
minibus animū: q̄si religio qua
volūt dīs boies per demones
iūgi in corpore sit: nō in animo
ꝓstituta. Que nā tādē istos me
diatores falsos atq̄ fallaces q̄si
capite deorsum negcia vel pena
suspēdit vt iferiore aīalis partē
idest corp⁹ cū superioribꝰ: supe
riore vero idest animū cū iferio
ribus hebeāt: ⁊ cū dīs celestī-
bus i parte seruiēte ꝓiūcti: cum
hominibus aūt terrestrib⁹ i par
te domināte sint miseri. Corp⁹
q̄ppe seruū est: sicut etiā salusti
us ait: animi imperio: corporis
seruitio magis vtimur. Adiun-
xit aūt ille: altex nobis cuꝫ dīs:
altex cū beluis cōmune ē: quo-
niā de hominib⁹ loquebaī: qb⁹
sicut beluis mortale corp⁹ est.
Isti aūt quos inter nos ⁊ deos
mediatores nobis pbi prouide
runt: possunt q̄dē dicere de ani
mo ⁊ corpore: altex nobis cuꝫ
dīs: altex cū hominib⁹ cōmune
est: sed sicut dixi tanq̄ in puer
sum ligati atq̄ suspensi: seruuꝫ
corpus cū dīs btis: dominum
animū cū hoib⁹ miseris habētes
parte iferiore exaltrati: superio
re delecti. Uñ etiā si q̄sq̄ ꝓpter
hoc eos putauerit imortalitatē
habere cuꝫ dīs: qz nulla morte
sicut aīaliū terrestriū animi coꝝ
soluūtur a corpore: nec sic exi-

Salust. in cati.

niū scipiōis dic sic. Plotin⁹ iter pbie pfessores cū platone
ꝓnceps ē ⁊c. b Nō. n. ⁊c. h excludit singlr quādā falsā
estimationē quā q̄ posset hre de mente apuley. qz posset
q̄s estimare. q̄ mētis sue fuit dicere q̄ ex demonib⁹ fiūt
dy q̄ pfcm sapie. ⁊ posset ista estimatio originē trahere ab
ab bis q̄ dic apulei⁹ de boib⁹ q̄s posuit i demones ꝓuerti
p⁹ mortē vt ps
seq̄nti ca. 13 hāc
estimationē de
ōmonib⁹ exclu
dit. Ca. XI.

c Jcit q̄-
d dem ⁊
anias
boiuꝫ ⁊c. In B
ca. ponit aug⁹.
doctrinā apu-
ley de boib⁹ p⁹
mortē q̄ m̄ltū
ē periculosa q̄z
bonis moꝛib⁹
nocina. Stumi
tur āt illud q̄d
hic allegaī ex
libro ei⁹ de do
socratis. Et est
aduertendū q̄
apulei⁹ licet po
neret aīas cō-
uerti i dmones
nō sic itellexit
q̄. vz. efficeren
tur demones p
nāz seu q eēn-
tiā. 13 soluz per
quādā pticipa-
tionē eo nō q̄
nos dicim⁹ ex
boib⁹ deos fie-
ri. iuꝫ illud ps.
Ego dixi dy
estis ⁊c. Facit
aūt i B ca. tria.
qz primo ponit
opinionē ei⁹ de
ꝓuersiōe aiaꝝ
q̄s dicit ꝓuerti
i demones vel
fieri demones.
tamē demones
ex hominibus
fcōs distinguit
in duo genera
scilicet in lares
et lemures. seu
laruas. animas
vero ipsas di-
stinguit in tria
genera videli-
cet in lares. le-
mures seu lar
uas. et manes
quos deos esse
dicit. Secun-
do ibi.

stimandū est coꝝ corpus tanq̄
honoratorum eternum vehicu
lum: sed eternum vinculum dā
nandorum. Capl3. X.

a p Lōtin⁹ certe nostre me
morie vicinis tēporib⁹:
platonem ceteris excellenti⁹ in-
tellexisse laudatur. Is cum de
humanis animis ageret: parer
iniquit misericors mortalia illis
vincula faciebat. Ita hoc ipsuꝫ
q̄d mortales sunt homines coꝝ
pore: ad misericordiam dei pa
tris pertinere arbitratus est: ne
semper huius vite miseria tene
antur. Hac misericordia idigne
iudicata est iniquitas demonū:
que in animi passim miseria nō
mortale sicut homines: sed eter
nū corp⁹ accepit. Essent q̄ppe
feliciores hominibus si morta-
le cum eis haberent corpus: ⁊
cum dīs beatuꝫ animū. Essent
autem pares hominibus: si cuꝫ
animo misero saltē mortale cū
eis habere meruissent ⁊ corp⁹:
si tamen acquirerēt aliq̄d pieta-
tis vt ab erūnis vel in morte re-
gesceret. Nūc vero nō solū feli-
ciores hominibus non sunt aīa
misero: sed etiā miseriores sunt
b ꝑpetuo corporis vinculo. Nōn
enim aliqua pietatis ⁊ sapientie
disciplina proficientes: intelligi
volunt ex demonib⁹ fieri deos:
cum apertissime dixerit demo-
nes eternos. Ca. XI.

c d Jcit q̄ūdem ⁊ animas
hominū demones esse:
⁊ ex hominibus fieri lares: laru-
as: ⁊ manes. Lares si meriti
boni sunt: lemures si mali seu
laruas: manes aūtē deos dicūt:
sed incertum est bonorum eos
seu malorum esse meritorum.

a In qua opinione ꝛc. ostendit q̄sti mali occasio sit opinio predicta. nā quia creditur q̄ anime post mortē fiāt larue vel manes ad nocēdū cupidi ideo sacrificāt eis vt nō noceāt. Et est sciēdū q̄ q̄ sacrificāt ꝓprie dicūtur necromātici. nā ꝑm isidoꝝ li. 8. ethymologiaꝝ. necromātici sūt q̄ꝝ ꝑcatōib⁹ videtur resuscitati mortui diuinare ꝛ ad iterrogata respōdere ad quos suscitādos cadaueruꝝ sanguis adyci tur. de quo etiā logtur aug⁹. supra li. 7. ca. 35. Tertio ibi.

b Laruas q̄ppe ꝛc. exponit dictā opinionē q̄tū ad laruas q̄s dixit demones noxios ex boīb⁹ fcōs. Jsidoꝝ vero li. 8. etymologiarū idē dicit ꝛ addit. q̄ eoꝝ nā ē terrere paruulos ꝛ i angulis garrire tenebrosis. eosdem vero demones vocat apuleius laruas ꝛ lemures. Dicit aūt ouidi⁹ lib. 5. de fastis q̄ remuria dcā sunt festa q̄ romulus aīe frīs sue remi celebrauit. ꝛ a romanis in maio celebrata sunt. ꝓcessu vero tpis mutata prima lra fcz. r. i. l. dcā sūt lemuria festa illa: ꝛ ideyenit vt etiā aīe defunctoꝝ lemures dicerētur. lares aūt appellātur q̄ patry Sz apulei⁹ vocat lares generaliter oēs animas bonas. et q̄s eudemones .i. btōs vel bonos demones esse dicit. Quid aūt sint manes ꝑm apuleiū ꝑz in ꝓncipio hui⁹ ca. q̄uis aly per manes intelligāt deos mortuoꝝ quoꝝ potestatē dicūt esse inter lunā ꝛ terrā. vt ꝑz per lucanū li. 9. De distinctōe vero animaꝝ diuerse sūt opiniones gētilium. nam apuleius distinxit vno modo vt hic patet. ꝛ labeo alio modo vt patet supra libro. 2. ca. 14. ꝛ aly alio modo vt ibidem dixi. ꝛ ideo per manes ꝛ lares

a In qua ōpinione q̄ꝛā voraginē aperiāt sectādis ꝓditisq̄ moribus: q̄s nō videat: si vel paululū attēdat: q̄liquidē q̄libet nequā fuerit boies: vel laruas se fieri dū opinanē vel dū manes deos: tāto peiores fiūt: q̄nto sūt nocēdi cupidiores: vt etiā quibusdā sacrificijs tanq̄ diuinis honoribus post mortē se inuitari b opinent vt noceant. Laruas q̄ppe dicit eē noxios demones ex boīb⁹ fcōs. Sz hic alia qō ē. Jñ aūt ꝓhibet appellari grece btōs eudemōes q̄ bōi sint aio: ꝟ ē boni demones: aios quoq̄ boiuꝝ demōes eē ꝓfirmās. Ca. Ed nunc de bis XII. s agim⁹ quos i nā ꝓpria descripsit inter deos ꝛ boies genere aialia: mēte rōnalia: aio passiua: coꝝpore aerea: tpe eterna. Mēpe cū p⁹ deos in sublimi celo: boies aūt in terra ifima distinctos locis ꝛ nature dignitate secerneret: ita ꝓclusit. Habetis inquit iter bina aialia: deos ab boīb⁹ plurimū differētes: loci sublimitate: vite ꝑpetuitate: nature pfectiōe: nullo iter se ꝓpiquo cōicatu: cū ꝛ habitacula sūma ab ifimis tāta itercapedo fastigij dispescat: ꝛ vinacitas illic eterna ꝛ idefecta sit: hic caduca ꝛ succisiua. Jngenia illa ꝛ ad brītudinem sublimata: hec ad miserias ifimata: hic celestia: ibi terrena video ꝓmemorata: ꝓtraria de duabus nature partib⁹ vltimis. i. summis atq̄ ifimis. Nam tria q̄ ꝓposuit de dijs laudabilia: eadeq̄ repetiuit alijs q̄dē verbis: vt eis alia tria adūsa ex boīb⁹ redderet. Tria deoꝝ hec sunt: loci sublimitas: vite ꝑpetuitas: pfectio nature. Hec alijs ꝟbis ita repetiuit: vt eis tria ꝓtraria humane ꝓditōis opponeret: cū ꝛ habitacula inquit sūma ab ifimis tāta itercapedo fastigij dispescat: quia diꝛerat loci sublimitatem. Et vinacitas illic inquit eterna ꝛ indefecta sit: hic caduca ꝛ succisiua q̄ diꝛerat vite ꝑpetuitatē. Et ingenia illa inqt ad brītudinē sublimata: hec ad miserias infimata: q̄ diꝛerat nature pfectionē. Tria igit̄ ab eo posita sunt deoꝝ. i. loc⁹ sublimis: eternitas: brītudo: ꝛ his cōtraria tria hominū. i. loc⁹ infim⁹: moꝛtalitas: d miseria. Jnt̄ hec terna deoꝝ ꝛ boiuꝝ: quoniā demones medios posuit: ō loco nulla ē ꝓtroꝛersia. Jnter sublimē q̄ppe ꝛ ifimū: medi⁹ loc⁹ aptissime habet ꝛ dī. Cetera bina restāt: q̄b⁹ cura attētioꝝ adhibēda est: quēad modū vel aliena eē a demonib⁹ oñdant̄: vel sic eis distribuātur vt medietas videt̄ exposcere: sz ab eis aliena eē nō possunt. Nō .n. sicut dicim⁹ locū mediū nec eē summū nec ifimū: ita demones cum sint aialia rōnalia: nec btōs eē nec miseros: sicuti sunt arbusta vel pecoꝛa: q̄ sūt sensus

partib⁹ vltimis. i. summis atq̄ ifimis. Nam tria q̄ ꝓposuit de dijs laudabilia: eadeq̄ repetiuit alijs q̄dē verbis: vt eis alia tria adūsa ex boīb⁹ redderet. Tria deoꝝ hec sunt: loci sublimitas: vite ꝑpetuitas: pfectio nature. Hec alijs ꝟbis ita repetiuit: vt eis tria ꝓtraria humane ꝓditōis opponeret: cū ꝛ habitacula inquit sūma ab ifimis tāta itercapedo fastigij dispescat: quia diꝛerat loci sublimitatem. Et vinacitas illic inquit eterna ꝛ indefecta sit: hic caduca ꝛ succisiua q̄ diꝛerat vite ꝑpetuitatē. Et ingenia illa inqt ad brītudinē sublimata: hec ad miserias infimata: q̄ diꝛerat nature pfectionē. Tria igit̄ ab eo posita sunt deoꝝ. i. loc⁹ sublimis: eternitas: brītudo: ꝛ his cōtraria tria hominū. i. loc⁹ infim⁹: moꝛtalitas: d miseria. Jnt̄ hec terna deoꝝ ꝛ boiuꝝ: quoniā demones medios posuit: ō loco nulla ē ꝓtroꝛersia. Jnter sublimē q̄ppe ꝛ ifimū: medi⁹ loc⁹ aptissime habet ꝛ dī. Cetera bina restāt: q̄b⁹ cura attētioꝝ adhibēda est: quēad modū vel aliena eē a demonib⁹ oñdant̄: vel sic eis distribuātur vt medietas videt̄ exposcere: sz ab eis aliena eē nō possunt. Nō .n. sicut dicim⁹ locū mediū nec eē summū nec ifimū: ita demones cum sint aialia rōnalia: nec btōs eē nec miseros: sicuti sunt arbusta vel pecoꝛa: q̄ sūt sensus

c Ed nunc de bis agimus ꝛc. Jn hoc ca. ꝓbat aug⁹. s omnes demones esse malos seu miseros ex bis q̄ apuleius attribuit dys ꝛ hominibus quibus ab inuicez distinguuntur ꝑm ipsum. Et facit hic duo. nā primo ponit dicta apulei ex quibus patet q̄ ipse ista bina aialia .i. deos ꝛ boies distiguit trib⁹ differentiis op positis cui⁹ op positionis vna pars competit diis ꝛ altera ps boīb⁹. distigunt̄ur. n. loci sublimitate. ꝛ ei⁹ opposito. s. infimitate. cū habitacula sūma que sūt deoꝝ ab ifimis q̄ sūt boiuꝝ tāta intercapedo. i. spaciū fastigii. dispescat .i. separet vel diuidat. Distinguūtur ét eternitate. ꝛ ei⁹ opposito. cū illic sit. s. apud deos eterna vinacitas ꝛ indefecta hic autem scilicet apud homines sit vinacitas caduca et succisiua. idest succedēs ꝛ trāsiēs. Distinguūtur etiam beatitudine ꝛ eius opposito cum ingenia illa scilicet deoꝝ sint ad brītudinez sublimata hec autem scilicet ingenia hominuꝝ sint ad miserias ifimata idest depressa Secundo ibi.

d Jnter hec terna deorum et hominū ꝛc. ꝓbat ex dictis propositus et arguit sic. Demones secundum apuleium sunt mediū inter deos et homines. ergo medio modo se habent ad conditiones hominum et deorum. quod potest dupliciter intelligi. quia vel nec habent conditiones deorum nec hominum sicut illud quod dicitur medium inter duo extrema per abnegationem vtriusque. vel secundo modo medietatē conditionum participant vtrorumque. Verum est

aũt q̃ q̃tuz ad
pmã oppõnez
seu ꝯrarietatẽ
ꝺditionũ: q̃ sez
ẽ sublimitatis
t ifimitatis loci
demones me
dio mõ: se hũt
ꝯz ipz. qz ñ sũt i
loco supemo
nec in ifimo: ꝯz
i medio. s. in ae
re. Et iõ restat
iquirẽdum de
alys duab⁹ cõ
trarietatibus
quõ videlicet
demones se ha
beãt ad partes
illaꝝ ꝛrietatũ:
nõ aũt põt dici
q̃ medio mo
do negãdo vi
delicet vtrãq̃
parte ꝛrietatis
vtriusq̃ a de
monibus. t fa
ciendo vtrãq̃
aliena ab ipsis
qz tũc nõ eẽnt
eterni nec tẽ
porales: nec bti
nec miseri: er
go se habẽt ad
illas partes p̃
dictaꝝ ꝛrieta
tũ sicut medie
tas exposcit vt
.s. habeant me
dietatez illaꝝ
.i. duas pres il
laꝝ duaꝝ ꝛrie
tatũ: in q̃ꝝ vna
ꝙueniãt cũ duꝯ
t altera cum
hoib⁹. sed q̃tũ
ad ꝛuetatez q̃
est iter eternũ
t tẽporale ꝙue
nũt cũ duꝯ in
vna pte ꝛrieta
tis. s. i eternita
te. ergo ad ꝛie
tatẽ aliã q̃. s. est
iter bẽitudinẽ
t miseriã ꝙue
niũt cũ hoib⁹ i
aliã parte eius
ꝯz illa nõ ẽ bti
tudo cũ hoies
ꝼm ipz nõ sint
bti. ergo ꝙueni
unt cũ hoibus
in miseria.

Caplm. XIII.

vel rõns exptia recte possum⁹
ꝺicere. Quoꝝ ergo rõ mẽtibus
iest aut miseros eẽ aut btõs esse
neẽe est. Itẽ nõ possum⁹ recte
ꝺicere: nec mortales eẽ demo
nes nec eẽnos. O ia nãq̃z viuẽ
tia aũt i eternũ viuũt: aut finiũt
morte qõ viuũt. Jã vo isto tpe
eternos demones ꝺixit: qd igit
restat nisi vt hi medij de duob⁹
sũmis vnũ habeãt t de duobus
infimis altez. Plaz si vtraq̃z de
imis habebũt aut vtraq̃z de sum
mis: medij nõ erũt: ꝯz i alteruträ
partẽ vel resiliũt vel recumbũt.
Qz ergo bis binis sicut demõ
stratũ est carere vtriscꝫ nõ pos
sũt: exceptis ex vtraq̃z parte sin
gulis mediabũtur. Ac p hoc qz
de ifimis habere nõ pñt eternit
tatẽ q̃ ibi nõ est: vnũ hoc de sũ
mis hũt: t iõ nõ ẽ altez ad ꝙplẽ
dã medietatẽ suã: qõ de ifimis
habeãt nisi miseriã. Ca. XIII.

a e Stiaq̃z ꝯz platonicos
sublimiũ deoꝝ vel btã
eternitas: vel eẽna bea
titudo: boium vero ifimoꝝ: vel
miseria mortalis vl̃ mortalitas
misera. Demonuz aũt medioꝝ
vl̃ misera eternitas vl̃ eterna mi
seria. Nã t qnq̃z illis q̃ in defi
nitõe demonum posuit: nõ eos
medios sicut p̃mittebat oñdit:
qñ tria ꝺixit eos hẽe nobiscũ: q
genere aialia: q mẽte rõnalia: q
animo passiua sũt: cum duꝯ aũt
vnũ: q tpe eterna: t vnũ ꝑpriũ
q corpore aerea. Quõ ergo me
ꝺij: qñ vnũ hũt cũ sũmis: tria cũ
ifimis? Quis non videat relicta
medietate: q̃tũ iclinentur t de
b primãtur in ifima? Sẽd plane
ibi etiã medij possunt ita inueni
ri: vt vnũ habeant ꝑpriũ qõ est
corp⁹ aereũ: sicut t illi de sum
mis atq̃z infimis singula ꝑpria
ꝺij corp⁹ etbereũ boiesq̃z terre
nuz: duo vero cõmunia sint oi
bus: q genere sunt aialia t mẽ
te rõnalia. Nã t ipse cũ de duꝯ
t hoib⁹ loq̃rẽ: habetis inq̃t bi
na aialia. Et non solẽt isti deos
nisi rõnales mẽte phibere. Duo
sũt residua: q sũt aio passiua: t
tpe eẽna. Quoꝝ hũt vnũ cũ ifi
mis: cũ sũmis altez: vt ꝑportõa
li rõe libzata medietas neq̃z su
stollaẽ i sũma: neq̃z i ifima ꝺpz
maẽ. Jpa ẽ ãt illa ꝺmonũ mise
ra eẽnitas: vl̃ eẽna miseria. Qui
.n. ait aio passiua: ẽt misera ꝺi
xisset: nisi p coꝝ cẽtroz⁹ erubu
isset. Porro qz ꝓuidẽtia sũmi
ꝺei sic ẽt ipi fatenẽ nõ fortuita te
meritate regiẽ mũdus: nũq̃ eẽt
istoꝝ eẽna miria: nisi eẽt magna
c malitia. Si igitur bti recte ꝺiꝛ
eudemones: ñ sũt eudemones
quos iter boies t ꝺos isti i me
ꝺio locauerũt. Quis g̃ ẽ loc⁹ bo
noꝝ ꝺmonũ: si supza boies ifra
ꝺos istis p̃beãt aditoziũ: ill̃ mi
nisteriũ? Si. n. boni eẽniq̃z sẽ p
fecto t bti sũt. Eẽna ãt bẽitudo
medios eos eẽ nõ finit: qz m̃tũ
ꝺijs ꝙparat: m̃tũ q̃z ab hoib⁹ se
parat. Añ frustra isti conabunẽ
oñdere quõ demones boni: si t
imõtales sẽ t bti: recte medij cõ
stituanẽ iter ꝺeos imortales ac
btõs: t boies mõtales ac mise
ros. Cũ. n. vtrũq̃z bẽant cũ ꝺijs:
t bẽitudinẽ. s. t imortalitatẽ: ni
hil ãt hoꝝ cũ hoib⁹ t miseris t
mortalib⁹: quõ nõ poti⁹ remoti
sẽ ab hoib⁹ ꝺijsq̃z ꝓiuncti: q̃z iter
vtrosq̃z medij ꝙstituti? Tũc. n.
medij eẽnt si bẽrẽt tipi duo q̃dã
sua ñ cũ binis alẽutroꝝ: ꝯz cũ sin
gul̃ vtrozũq̃z cõia: sic hõ mediũ
qddã ẽ iter pecora t ãgelos: vt
qz pec⁹ ẽ aial irrõnale atq̃z mor
tale: ãgel⁹ ãt aial rõnale t imõta
le: medi⁹ hõ eẽt iferioz ãgel̃: su
pioz pecoꝛib⁹: bñs cũ pecoꝛib⁹
mortalitatẽ: rõnẽ ꝙ cũ angelis
aial rõnale mortale. Ita g̃ cũ q̃
rim⁹ mediũ iter btõs imortales:
miserosq̃z mortales: b̃ iuenire
ꝺbem⁹: qd aut mortale sit btñ:
aut imõtale sit miseꝝ. Ca. XIIII

a e Stita q̃ ꝼm plato
nicos. ꝛc. In ℔ ca. oñdit aug⁹. ex rõne media tionis quã apu lei⁹ ꝺemonib⁹ attribuit q ipi sunt miseri. Et fac℔ tria. nã p ostẽdit ex diffi nitõe demonũ quã ꝺat apule ius q ipe ñ posu it rõnabilr eos eẽ medios iter ꝺos t boies qõ tñ ipe conat⁹ ẽ facere. vt pz. ℟. li. 8. ca. 14. Se cundo ibi.

b Sz plãe ꝛc. oñdit quõ iuꝛ ꝺictam diffini tionẽ pñt poni medij videlicz ꝼm naturã. Et ideo logtur au gustinus hic et etiaz supza de medio ꝼz natu rã vel equalita tem aliquam t equedistantiã ab extremis. ex quo vno modo quo possunt po ni medij con cludit eos esse miseros et per consequens fu isse t eẽ malos nam in demo nibus idem est fuisse malum t esse malum. Tertio ibi.

c Si igiꝛ bea ti ꝛc. ostẽdit q ꝺato q sint ali q eudemones idest bõi t bea ti demones. ta men ipsi nõ sũt medii iter deũ et homines. et loquiꝛ de me dio sicut prius.

Nonus

Capitulus XIIII.

a Trū ꝟ ꝛbeatus ꝛc. In hoc capitulo btūs augustinus iqrit an aliquis homo possit esse medius cōuenienter ꝛ mediator inter deos ꝛ homines alios. et qz hoc videt dependere ex q̄stione alia ideo illam primo ponit cū diuersitate opinionuz circa eam ꝛ ostendit qd iuxta opinionē vnā que tamen min⁹ videtur eē vera rationabilius ponerēt. qd hō aliquis mediaret inter deos ꝛ homies alios q̄ demones mediarent.

Ca. XV.

b Jaūt s quod multo ꝛc. In hoc ca. ondit aug. qd qs eōueniēter possit esse medius ꝛ mediator iter deum ꝛ homines. Et facit i hoc ca. duo qz primo ostēdit qd nullus beatus conuenienter pōt esse medius nisi sit mortalis ꝛ iō etiā beati āgeli ñ possēt esse medy ꝛ mediatores. ſz soluſ xp̄s q mortalis exāus ꝛ btūs fuit Scōo ibi.

c Possūt autem medy ꝛc. ostē dit etiam quomodo angeli mali possunt esse medy. Et fac hic duo qz primo ostēdit qd demōes sunt medy ſz alio mō q̄ christus nam cū sit duplex medius inter aliqua. videlicet medium cōiūgens sicut p̄ctus mediat inter partes duas linee cōtinue: ꝛ medium diſiūgens vel separans. sic̄ mare ē medium inter africam et europā xp̄i est medius primo mō demones vero secundo modo. Deide ibi.

d Nec tñ ob hoc ꝛc. ostendit secundū quā natūrā sit xp̄us mediator.

Trūz ꝛ beat⁹ et mortalis homo esse possit: magna est inter homines questio. Quidā enī conditionē suā humili⁹ ispexerūt negauerūtq; hominē capacē esse beatitudinis posse q̄diu mortalit viuit. Quidā vero extulerūt se: ꝛ ausi sunt dicere sapientie cōpotes: beatos esse posse mortales. Qđ si ita ē: cur nō ipsi poti⁹ medij cōstituunt inter mortales miseros: ꝛ immortales beatos: beatitudinē habētes cum imortalib⁹ beatis: mortalitatē cū mortalibus miseris? Profecto enim si beati sunt: inuidēt nemini. Nam quid miserius inuidentia? Et ideo mortalibus miseris q̄tū possunt ad p̄sequendā beatitudinem consulant: vt etiam immortales valeant esse post mortem: ꝛ angelis imortalibus beatisq; coniungi. Ca. XV.

b Jaūtē qđ multo credibilius ꝛ p̄babilius disputatur: oēs homines q̄diu mortales sūt: etiā miseri sint necesse est: querendus est medius qui nō solū homo ꝟ etiā deus sit: vt homines ex mortali miseria ad beatam imortalitatē huius medij beata mortalitas iterueniēdo perducat: quem neq; non fieri mortalem oportebat: neq; permanere mortalē. Mortalis q̄ppe factus est non infirmata verbi diuinitate: sed carnis infirmitate suscepta: non aūt permansit in ipsa carne mortalis quā resuscitauit a mortuis: quoniā ipse fructus est mediatōis eius: vt nec ipsi propter quos liberādos mediator effectus est: in p̄petua vel mortis carne remanerent. Proinde mediatorē inter nos ꝛ deū ꝛ mortalitatē habere oportuit trāseūtem: ꝛ beatitudinem permanentem vt per id quod transit congrueret morituris: ꝛ ad illd quod permanet transferret ex mortuis. Boni igitur angeli inter miseros mortales: ꝛ beatos immortales medij esse nō possunt: quia ipsi quoq; beati ꝛ immortales sūt.

c Pōssunt aūt medij eē angeli mali qz imortales sunt cū illis: miseri cū istis. Vis contrarius est mediator bonus qui aduersus eorum immortalitatē ꝛ miseriam ꝛ mortalis esse ad tempus voluit ꝛ beatus in eternitate persistere potuit. Ac sic eos ꝛ imortales superbos ꝛ miseros noxios: ne p̄ imortalitatis iactantiā se ducerent ad miseriā: ꝛ sue mortis humilitate ꝛ sue beatitudinis benignitate destruxit in eis quoq; corda per suā fidez mundans: ab illoq; immundissima dominatione liberauit. Nō itaq; mortalis ꝛ miser lōge seiunctus ab imortalibus ꝛ beatis quid eligat medij per quod imortalitati ꝛ beatitudini copuletur. Qz possit delectare in demonū imortalitate miseq; est: q̄ possit offendere in xp̄i mortalitate iaz nō est. Jbi ergo cauēda est miseria sempiterna: hic mors timenda nō est: q̄ eē non potuit sempiterna: ꝛ btitudo amāda est sempiterna. Ad hoc q̄ppe se interposuit medius imortalis ꝛ miser: vt ad imortalitatē beatā trāsire non sinat: quoniā in hoc p̄sistit qđ ipedit. i. ipsa miseria. Ad hoc aūt se interposuit mortalis ꝛ btūs: vt mortalitate trāsacta ꝛ ex mortuis faceret imortales: qđ i se resurgēdo monstrauit: ꝛ ex miseris beatos qz beatitudo nunq; ab ipso discessit. Ali⁹ē ergo medi⁹ malus q̄ separat amicos: ali⁹ bon⁹ q̄ reconciliat inimicos. Et ideo multi sunt medij separatores: qz multitudo q̄ beata est: vnius dei participatōe fit beata. Cuius participatiōis p̄natione misera multitudo malorū angelorū: que se opponit potius ad ipedimentū q̄ interponit ad beatitudinis adiutoriū: ꝛ etiā ipsa multitudine obstrepit quodāmodo ne possit ad illud vnum beatificū peruenīri: ad quod vt p̄duceremur: non multis sed vno mediatore opus erat: ꝛ hoc eoipso cui⁹ participatōe sumus beati: hoc est verbo dei: nō facto sed per qđ facta sunt omnia. Nec tamen ob hoc mediator est: quia verbū maxime quippe imortale ꝛ maxime beatū verbū longe est a mortalibus miseris: sed mediator p qđ homo eoipso ostendens vtiq; ad illud non solū beatū: vez etiā beatificū bonū non oportere queri alios mediatores per quos arbitremur nobis

Cap'lm. XVI.

a On enīz vez ē cē. In ℔ ca. īprobat aug. dēm aplēu qō videt re/pugnare bis q̄ dcā sūt in pce dēti ca. ō xp̄o. dicit .n. apule ius li. de deo socra tis. q̄ nul lus ōs mi scet̄ boi imediate nec ꝓmu nicat cuz boie. nec ꝓiūgit̄ bo mini. Cu ius rō est q̄ oy nul la ꝓtracta tione ꝓta minātur. hāc rōnē seu causā improbat aug⁹. in ℔ ca. triplr ꝓpzei⁹ rō ꝓma. Se cūdaz po nit ibi.

b Deum gdē cē. q̄ ē ꝓfirma/tio ꝛ fortificatio p/cedentis ꝓbat. āt discur rēdo per singulos sēsus bo/minis q̄ nō oz ōs ꝓtamina ri ex ꝓiun ctiōe vel cōiūctiōe cuz boie. vel q̄ sen sus sūt ta les q̄bus hō nō mi scet̄ nec deo nec

ꝓbit.z.

ꝓuentionis gradus eē moliēdos: q̄ btūs ꝛ btificꝰ ōs: fcūs particeps hu manitatis nr̄e: cōpēdiū p̄buit parti cipāde diuinitatis sue. Neq̄.n. nos a mortalitate ꝛ miseria liberans ad angelos īmortales btōsq̄ ita ꝓduc it vt eoz participatōe etiā nos im mortales ꝛ beati simus: ꝫ ad illam trinitatē cuiꝰ ꝛ angeli participatiōe beati sūt. Ideo quādo i forma ser ui vt mediator eēt ifra angelos esse voluit: i forma dei sup angelos mā sit. Idem in inferioribus via vite: q̄ in superioribus vita. Cap'lm. XV.

On enīz vez est q̄ ídē pla
n tonicꝰ ait: dixisse platonez: nullus ōs miscetur boi. Et boc p̄cipuū eoz sublimitatis ait eē specimē: q̄ nulla attrectatiōe boiuz ꝓtaminātur. Ergo demones ꝓtami nari fatētur: ꝛ ideo eos a qbꝰ ꝓtami nātur mūdare non p̄sūt oēsq̄ imūdi pariter fiūt: ꝛ demones ꝓtrectatiōe boiuz: ꝛ boies cultu demonū. Aut si ꝛ ꝓtrectari misericq̄ boibus: nec tū ꝓtaminari demones possūt: dīs ꝓfecto meliores sūt: q̄ illi si misce rent̄ ꝓtaminarent̄. Nā hoc deoz di cit eē p̄cipuū: vt eos sublimiter sepa ratos humana ꝓtrectatio ꝓtamina
b ri nō possit. Deum gdē sūmū oium creatorē: quē nos vez deū dicim⁹: sic a platone ꝓdicari asseuerat: q̄ ipse sit solus q̄ nō possit penuria ser monis humani q̄uis rōne vel mo dice cōꝓhēdi: vir aūt sapiētibꝰ vi ris: cū se vigore animi q̄tuz licuit a corpore remouerūt: itellectū huius dei id quoq̄ iterdū velut i altissimis tenebris rapidissimo corruscamine lumē candidū itermicare. Si ergo supra oīa vere sūmꝰ ōs itelligibili ꝛ ieffabili q̄dā p̄sentia ꝛ si iterdū: etsi tanq̄ rapidissimo corruscamine lu mē cādidū itermicās: adest tū sapiē tiū mētibꝰ cū se q̄tū licuit a corpore remouerūt: nec ab eis contaminari pōt: qd est q̄ isti dīj ꝓpterea ꝓstitu untur lōge i sublimi loco ne ꝓtracta tione ꝓtamināt̄ humana: q̄si cor pora illa etherea tactu tātum queāt humano ꝛ nō etiā visu cōtaminari Porro si nō ꝓtaminantur sidera cū vidēt̄: quos deos oēs visibiles di cit: nec demones boiuz ꝓtaminanī aspectu: q̄uis de primo videātur. An forte vocibꝰ humanis contami narēt̄: q̄ acie nō cōtaminātur ocu loz: ꝛ iō demones medios bīt per quos eis voces boiuz nūciēt̄: a q̄ bus lōge absunt vt icōtaminatissimi pseuerēt: Quid iā de ceteris sensi bus dicā: Nō.n. olfaciēdo cōtami nari vel dīj possent si adessent: vel eī adsīt demones p̄sūt vinoz corpoz vaporibꝰ humanoz: si tātis sacrifi cioz cadauerinis nō cōtaminantur nidoribꝰ. In gustādi aūt sensu nul la necessitate reficiēde mortalitatis vigent̄: vt fame adacti: cibos ab boibꝰ q̄rāt. Tactꝰ vero i prāte est. Nā licet ab eo potissimū sensu ꝓtre ctatio dicta videaī: hacten⁹ tamē si vellēt miscerētur boibꝰ: vt viderēt ꝛ ab boibꝰ viderētur: audirēt ꝛ au dirētur: Tāgēdi aūt q̄ necessitas: Nā neq̄ boies id cōcupiscere aude rēt: cū deoz vel demonū bonoz cō spectu vel colloqo fruerētur: Et si itātū curiositas progrederetur vt vl let quonā pacto quispiā possz iuitū tāgere deū vel demonē: qui nisi ca ptū nō potest passerē: Videndo igi turvisibusq̄z se prebendo ꝛ loquen do ꝛ audiēdo: dīi corpaliter misceri boibꝰ posset. Hoc āt mō dēones si miscētur vt dixi ꝛ nō ꝓtaminanī: dīj āt cōtāinarētur si miscerētur: icōtāi nabiles dicūt dēones: ꝛ cōtāinabi les deos. Si āt cōtāinātur ꝛ dēones quid cōferūt boibꝰ ad vitā pꝰ morte beatā quos cōtāinati mūdare ñ pos sūt vt eos mūdos diis icōtāinati pos sint adiūgere: iter quos ꝛ illi medij cōstituti sūt. Aut si hoc eis beneficij nō cōferūt: quid ꝓdest boibꝰ dēonū amica mediatio: An vt pꝰ morte nō ad deos boies p dēones trāseāt: ſz simul viuant vtriq̄z contāinati: ac p hoc neutri bti: Nisi forte quis dicat more spōgiarū vel huiuscemodi re rū mūdare dēones amicos suos:

dmoni t̄ gust⁹ tact⁹ ꝛ olfact⁹. vel ſ sint alig sēsus vel alia opatio q̄ bꝰ ōs iūgitur boi puta visu audit⁹. et ēt locutio non pp̄ ℔ ōs ꝓtami nabit̄. ꝛ ℔ ꝓbat spe cialr ō vi su. primo quo ad sūmū dcūq̄ oēs alios deos pro duxit se/cundum platonez. nā de isto deo dicit apuleius q̄ iuxta doctrinā platonis ipse vide ri pōt ab bois itel lectu ali/quo mō. videlicet p modū quo visu corporali corruisca tio videt̄. ſ. raptim ꝛ trāsitu non.n. fic q̄ ꝓbendat vl vi sus mētis i eo figat̄ ꝛ trī deus sūmꝰ non ꝓtamina tur. Se cundo q̄ ad deos alios scōs rios puta sidera q̄ plato ꝛ ēt apuleius ponut ōs eē qui corporali oculo videtur ꝛ trī ñ

cõtaminant quo ad alios vo sensus pz satis intẽtio augu. Ter tio ibi.

a Mirõ aut tẽ ꝛc. ꝓbit tertiã rõem q̃ improbat dictum apulei. ꝛ primo ponit suam rationez cõtra illud qõ dicit apuleius õ contrecatione corpõali deoꝝ. ꝛ pz in pncipio hui⁹ capituli. Logitur aũt õ de trectatione vel cõtrectatione corporali cũ tamẽ loquamur õ beata vita ꝛ reb⁹ intelligibilib⁹. q̃ fm ipm corpoalia cũcta trãscedunt. Secũdo ibi.

b Ubi ẽ illõ plo. ꝛc. rõnẽ suã confirmat per dicta plotini qui platonẽ optime intellexit vt patuit supra ca. io. Ipe vo cũ dixissz fugiendũ igit est ad clarissimaz priam scilicet celestẽ tibi patere. ꝛ. patebũt tibi omnia. statim quasi seipsũ redarguẽs qz dixerat fugiendum ẽ quasi eẽt op⁹ fuga corporali. sicut qui fugit in naui per mare. subiũxit.

c Que igit classis aut fuga nisi similẽ deo fieri. Si ergo õ tãto similiõ q̃to q̃qz fit ꝓpinquior: nulla ẽ ab illo alia lõgingtas q̃ ei⁹ dissimilitudo. In corpali vero illi eterno ꝛ icõmutabili: tãto ẽ aia hominis dissimilior: q̃to rerũ tẽporaliũ mutabiliũqz cupidior.

d Oc ũt sanẽt La. XVII. b q̃m immortali puritati q̃ i ſmo ẽ ea q̃ i imo sẽ mortalia ꝛ imũda cõueniẽ nõ pũt: op⁹ ẽ qõ mediatore: ñ tñ tali q corpus qõ bẽat immortale ꝓpinquũ ſmis: aiuz ãt morbiduz filez ifimis: quo morbo nob inuideat poti⁹ ne sanemur: q̃ adiuuet vt sanemur: ſz tali q nob ifimis ex corpis mortalitate coaptat⁹ immortali ſpũs iusticia: ꝑ quã nõ locoꝝ distãtia ſz similitudinis excellẽtia mãsit i ſmis: mũdãdis liberãdisqz nob vere diuuz ꝑbeat adiutoriũ. Qui pfecto icõtaminabil⁹ de⁹ absit vt cõtaminationẽ timeret ex boie quo idut⁹ ẽ: aut ex boib⁹ int̃ quos i boie cõuersat⁹ ẽ: Nõ. n. pua sũt hec ireri duo: q̃ salubriter sua incarnatõe mõstrauit: nec carne posse cõtaminari veram diuinitatẽ: nec iõ putãdos demões nob ẽ meliores qz nõ bñt carnez. Dic est siẽ eũ ꝓdicat scã scriptura: mediatoz dei ꝛ hoium homo xps ihesus: de cui⁹ diuinitate qua patri est semꝑ equalis: ꝛ hũanitate qua nob factus ẽ similis: nõ hic loc⁹ est vt cõpetenter pro nostra fide tractẽ dicamus. La. XVIII.

e Alsi aũt illi fallaceſqz mediatoꝛes dẽones: q cũ per ſpũs imũdiciam miseri ac maligni multis effectib⁹ clareant: ꝑ coꝛpaliũ tñ locoꝝ iteruallaꝛ ꝑ aereoꝛũ coꝛpoꝝ leuitatẽ: a puectu animoꝛuz nos auocare atqz auertere moliunt̃: nõ via ꝓbẽt ad deũ sed neuia teneat̃ ipediũt: q̃q̃ õ ꝛ ipa via a coꝛpali q̃ falsissima ẽ ꝛ plẽissima errõis: q̃ñ iter agit iusticia: qm̃ ñ ꝑ cõpalẽ altitudiez: ſz ꝑ ſpiritalẽ hoc ẽ icoꝛpalẽ similitudinẽ ad deũ õbem⁹ ascẽdere; i ipa tam̃ corpali via quã demonũ amicit̃ eleñtoꝝ gradus oꝛdinat iter etbereos deos ꝛ terrenos boies aereis demonibus medijs constitutis: hoc deos opinant̃ habere ꝓcipuũ: vt ꝓpter hoc interualliũ locoꝝ cõtrectatõe nõ cõtaminẽt̃ humana. Ita demões cõtaminari poti⁹ ab boib⁹ q̃ boies mũdari a demonib⁹ credũt. ꝛ ideo ipsos cõtaminari potuisse: nisi loci altitudine munirent̃. Quis tam infelix est vt ista via mũdari se existimet vbi boies cõtaminãtes: demões cõtaminati: dij cõtaminabiles ꝓdicant̃: ꝛ nõ poti⁹ eligat viam vbi cõtaminãtes magis demones

gã. nisi simil̃em õ fieri. quasi diceret. si vis ad clarissimã patriã peruenire nõ idiges classe aut fuga aliqua coꝛporali ſz sufficiet deo similem fieri. Ex hoc dicto platonis ꝓbat augustinus q̃ esse ꝑpinquuz õo ꝛ miseri id est coniungi deo non est per cõtrectationẽ coꝛporalẽ. sed per similationẽ ad ipsũ. Tãto ãt q̃s deo est similioꝛ quãto a coꝛporalib⁹ remotioꝛ. i. Tbi. z.

La. XVII

b Ocut sanetur cẽ In hoc capi. ostendit beatus aug. q̃ i xpo mediatorem habem⁹ cõueniẽtissimũ. qui ꝛ cõtaminari non potuit ꝛ cõtaminatos mundare potuit. ꝛ sic eos q̃ prius erant imũdi deo mundo copulare.

L. XVIII.

c Alsi autem cẽ.

f Istud capitulũ clarum est per totũ. ꝛ patet intentio augustini. nec indiget expoſitione.

Ca.XIX.

a Ed ne s de verbis ꝛc. In ℔ capitulo aug. incipit agere de bonis angelis ꝛ ostendere primo quó differãt a malis angelis. tam in re q̃ i nomine. ostendit vero specialiter quomõ gdã coꝛ qui demones colunt nobiscũ cõueniunt i re quo ad ℔ q̃ cõfitẽt bonos angelos esse. q̃uis discrepẽt a nobis i noie. Et facit in ℔ ca. duo. qꝛ ꝓmo ponit sniam labeõis. ꝛ ꝑ totũ. de isto labeone dictũ fuit supra li. 2. cap. 14. ꝛ étli. 8. capi. 13. Secundo ibi.

b Et hãc loquẽdi ꝛ Quẽdine ostendit. qñ mod⁹ loquẽdi quo. s. per demones nõ intelligimus nisi malignos spiritus. tenẽdus ẽ potius q̃ labeonis. qꝛ magis cõuenit cuꝛ oĩ cõsuetudine loquentiũ ẽt gentiliuꝫ. q̃ mod⁹ loquẽdi labeonis.

Cap. XX.

c Uãq̃ ẽt ipa ozi. ꝛc. In hoc. cap. ostẽdit augu. ex ozigie b⁹

euitẽt: ꝛ ab icontaminabili deo ad ineũdã societatẽ incõtamiatoꝝ angeloꝝ: boies a cõtamiatõe mũdẽt:

Ed ne de ũer Ca. XIX.

s bis etiã nos certare videamur: quoniã nõnulli istoꝝ vt ita diꝛeri: demõicolaꝝ: in qbus ꝛ labeo ẽ: eos dẽ phibẽt ab alijs angelos dici quos ipi dẽones nuncupãt: iã mihi de bonis angelis aliqd video disserẽdũ: quos isti cẽ nõ negãt sꝫ eos bonos dẽones vocaꝛ q̃ ãgelos malũt. Nos ãt sic scriptura loq̃t: scdꝫ quã ꝓphani sum⁹: ãgelos qõ ptim bonos: pti malos: nũq̃ vero bonos dẽones legim⁹. Sed vbicũqꝫ illaꝝ lr̃aꝝ hoc nomẽ posĩtũ reperiẽt siue demões siue demonia dicãt: nõ nisi maligni significãt

b spũs. Et hãc loquẽdi ꝛ suetudinẽ itãtũ ppl'iꝰ sq̃quaqꝫ secuti sũt: vt eoꝝ ẽt q̃ pagani appellanẽ: ꝛ deos multos ac demões colẽdos eẽ cõtẽdũt: nllus fere sit tã lr̃at⁹ ꝛ doct⁹: q̃ audeat i laudeꝰ Duo suo diceꝛ de monẽ habes: ꝫ qlibꝫ hoc dicere voluerit: nõ se aliꝛ accipi q̃ maledicere voluisse dubitaꝛ nõ possit. Que igiꝛ nos cã cõpellit: vt p⁹ offensionẽ auriũ tã multaꝝ: vt iã pene sint oiuꝫ q̃ hoc verbũ nisi i malã ptem audire cõsueuerũt: qõ diꝛim⁹ cogamur exponere: cũ possim⁹ angeloꝝ noie adhibito eãdẽ offẽsionẽ q̃ nomie dẽonum fieri poterat euitare:

c Uãq̃ ẽt ipa ozi. Ca. XX.

q go b⁹ nois si dinos ituea/ mur libꝛos aliqd affert cognitõe dignissimũ. Dẽones. n. dĩr q̃ vocabulũ grecũ ẽ: ob sciẽtiam noiati. Apostol⁹ ãt spũs ſcto locut⁹ ait. Scia iflat: charitas vero edificat. Qõ recte aliꝛ nõ itelligiꝛ: nisi sciaꝫ tũc ꝓdesse cũ charitas inest: sine hac ãt inflare. i. in supbiã manifestũe q̃si vẽtositatis extollere. Est g̃ i demonib⁹ scia sine charitate: ꝛ iõ tã inflati. i. tã supbi sũt: vt bonoꝝ dinos ꝛ religiõis fuitutẽ quã vero deo deberi sciũt: sibi sategerit exhiberi: ꝛ q̃tum possũt: ꝛ apud quos

i. Coꝛ. 8.

possunt adhuc agunt. Contra supbiam porro demonum q̃ ꝑ meritis possidebaꝛ gen⁹ hũanũ: dei humilitas q̃ i ꝓpõ appuit: q̃tã virtutẽ habeat aie boiuꝫ nesciunt imundicia elatõis inflate: demõibus silẽs superbia non sciẽtia. Ca. XXI.

d Psi aũtẽ dẽones etiã hoc

i ita sciũt: vt eidẽ dño infirmitatẽ carnis iduto: diꝛerit. Quid nob ꝛ tibi iesu nazarene? Uenisti añ tẽs pdere nos? Llaꝝ ẽ i bis verbis: q̃ in eis ꝛ tãta scia erat ꝛ charitas nõ erat. Penã q̃ppe suaꝫ formidabãt ab illo: nõ in illo iusticiã diligebãt. Tãtũ vero eis inotuit q̃tũ voluit: tãtũ ãt voluit quãtũ oportuit. Sꝫ sic inotuit nõ sicut ãgel' scis: g ei⁹ ꝫ id qõ dei ꝑticipata eternitate pfruũt: sꝫ sicut eis terrẽdis inotescẽdũ fuit ex quoruꝫ tyrãnica quodãmõ ptãte fuerat libat⁹ ꝑdestinatos in suũ regnũ: ꝛ gliaꝫ sp̃ veracẽ ꝛ veraciẽ sẽpiternã. Innotuit g̃ demõib⁹ nõ ꝑ id qõ ẽ vita etna ꝛ lumẽ incõmutabile qõ illuminat pios: cui vinẽdo ꝑ fidẽ q̃ in illo ẽ corda mũdant: sed ꝑ quedã tpalia sue virtutis effecta ꝛ occultissime signa pñtie: q̃ angelicis sensib⁹ ẽt malignoꝝ spirituuꝫ potiꝰ q̃ infirmitati hoiuꝫ possent eẽ cõspicua. Deniqꝫ qñ ea paulũ supp̃ẽda indicauit: ꝛ aliquã to altiꝰ latuit: dubitauit de illo demonuꝫ pr̃inceps: cuiꝫq̃ tẽtauit anẽs eẽt explorãs: quãtum se tẽtari ipe pmisit: vt boiez quẽ gerebat ad nr̃e imitatõis tẽperaret exemplu. Post illã vero tẽtationẽ: cuꝫ ãgelis sic̃ scriptũ ẽ ministrabãt ei: bõi vtiq̃ ꝫ sancti: ac ꝑ hoc bis spiritibus immundis metuẽdi ꝛ tremẽdi: magis magisq̃ innotescebat demoni b⁹ quam⁹ esset: vt ei inbẽti q̃uis in illo ꝓtẽptibilis videreẽ carnis infirmitas resistere nullus auderet.

e Jsigitur Ca. XXII.

b angelis bonis omnis coꝛ poꝛaliũ ꝛ aliumq̃ rerum scientia: qua inflantur demones:

nois demon q̃ ipm ꝫ gruit mal' angelis potius q̃ bonis. ꝛ hoc ꝓbat. qꝛ hoc nom̃ imponitur a scia cuꝫ sit grecũ. nã interpꝛetaẽ in latino peritꝰ vl scies. A sciẽtia vero potius no

Lxx

minãẽ mali spũs q̃ boni ꝛ hoc ꝓpter effectũ scie. q ẽ inflatio ꝛ supbia. quez effectũ i bõs spiritib⁹ ipe dit charitaẽ In mal' vero impedimẽtũ non habet.

Ca. XXI.

d Psi ãt

i demonez ꝛc. In hoc capi. ostẽdit beat⁹ aug. quomõ demões scientiam aegrunt. ꝛ tamẽ se non habere charitatẽ ostendunt.

Ca. XXII.

e Jsigit angelis ꝛc. In hoc capitulo ostẽdit Augustinus differentiã inter bonos ãgelos ꝛ malos. ostendit autem q̃ differunt boni a malis tam per charitatem q̃ ꝑ sciẽtie ꝛ notitie claritatem.

Ca. XXIII

a Os si platŏici malŭt ẽ ẽ in ℞ capi. pertractat. b. aug. differentiaz inter bonos ãgelos z malos. z ẽt opinionem platonicoꝝz ŏ bonis angelis. Et facit hic duo qz p̃mo ostendit q̃ modo nobis cũ cõueniũt z differunt Secũdo huic libro finẽ imponit ibi Nunc ergo. ita liber ẽ. In prima vero parte facẽ tria. nam primo ostendit quomõ positio platonicoꝝz qui bonos angelos vocant deos z abyno ŏ factos possit sustineri. tã quo ad rem q̃z etiã ad vocẽ. Est autez hec positio platonis in thimeo lib. secundo z satis cõcordat etiã i modo loquendi cũ sacra scriptura que q̃ndoq̃z demões q̃ndoq̃z ŏ boies deos vocat. Scõo ibi.

b Uerũtñ cũ a nob ẽ. Solut quãdã dubitationez incidẽ tem videlicz ex quo boies aliqui dy appellati sunt in sacra scriptura eo q̃ sunt de populo dei. qz vil' est: nõ q̃ earũ ignari sint: sz q̃ illi dei qua scificãt dei charitas cara ẽ: p̃ cui nõ tñ icorpali: verũetiã incõmutabili z ineffabili pulchritudine: cui sco amore inardescũt: oia q̃ infra sũt: z q̃ illo ẽ: nõ sũt: seqz ipos iter illa pertẽnũt: vt ex toto q̃ bõi sũt eo bonoꝝ quo boni sunt pfruant. Et iõ certius ẽt tẽpalia z mutabilia ista nouerũt: qz eoꝝ principales cãs iverbo dei ꝓspiciũt: p̃ q̃ fact' est mũd': qb' causis q̃dã pbãt: q̃dã reprobant: cuncta ordinãt. Dẽones ãt nõ eternas tẽporꝝ cãs: z quodãmõ cardinales i dei sapia ꝓtẽplant sz quorũdã signoꝝ nob occultorũ maiore expiẽtia mlto plura q̃z homines futura ppspiciũt: dispositiones quoq̃z suas aliq̃n p̃nũciãt. Deniq̃z sepe isti nũq̃z illi oio fallũt. Aliud ẽ. n. tpalib' tpalia z mutabilib' mutabilia ꝓiectare: eisq̃z tpalem z mutabilẽ modũ sue volũtatis z facultatis iserere: q̃ demõib' certa rõne pmissũ ẽ: aliõ ãt i eternis atq̃z incõmutabilib' dei legib' q̃ i ei' sapientia viuũt mutatões tpm̃ puidere deiq̃z volũtatẽ q̃ tam certissima q̃z potẽtissima ẽ dini spũs et' pticipatõe cognoscere: q̃ scis ãgel' recta discretõe donatũ ẽ. Itaq̃z ñ solum eterni: verũetiã bti sũt: bonũ ãt quo bti sũt: de' illis ẽ a quo creati sũt. Illi' q̃ppe ideclinabiliter pticipatõe z ꝓtẽplatõe pfruũt. Ca. XXIII.

a Os si platŏici malũt ŏos

b q̃z demões dicer': eisq̃z annumerare quos a summo deo cõditos ŏos scribit eoꝝ auctõ z magr̃ plato: dicãt q̃ volũt: ñ. n. cũ eis de ꝟbo ꝓtroversia laborãdũ ẽ. Si. n. eos sic immortales asserũt vt tñ a sũmo ŏo factos: z si nõ p se ipos: q̃z ei a quo fci sũt adherendo btos eẽ dicũt: hoc dicũt q̃ ŏ dicim' quolibet eos noie appellẽt. Hanc ãt platõicoꝝ eẽ sniaz siue oinz siue meliorꝝ: i eoꝝ lr̃is inueniri pot. Maz z de ipo noie quo hmõi immortales beatãq̃z creaturã deos appellant: iõ inter nos z ipos pene nulla dissensio ẽ: q; z i nr̃is sacris lr̃is legit' De' deoꝝ dñs locutus ẽ. Et alibi. Cõfitemi deo deoꝝ. Et alibi. Rex magn' sup oẽs ŏos. Illud aũt vbi scriptũ ẽ. Terribilis ẽ sup oẽs ŏos: cur dictũ sit deiceps oñdit'. Seq̃t. n. Qm̃ oẽs dij gẽtiũ dẽonia: dñs ãt celos fecit. Sup oẽs ergo ŏos dixit sz gẽtiũ. i. quos gẽtes p̃ dijs bñt: q̃ sũt dẽonia: iõ terribilis sub quo terroꝝ dño dicebãt. Uenisti añ tẽpus pdere nos. Illŏ vero vbi dicitur de' deoꝝ: ñ pt itelligi de' demonioꝝ: z rex magn' sup oẽs ŏos: ab sit vt dicat' z rex magn' sup oia demonia. Sz boies quoq̃z i pplo ẽi eadẽ scriptura ŏos appellat. Ego igt dixi dij estis: z filij excelsi oẽs. Põt itaq̃z itelligi hoc ŏoꝝ de' q̃ dict' ẽ de' deoꝝ: z sup hos ŏos rex magn': q̃ dict' ẽ rex magn' sup oẽs

b deos. Uextãmẽ cũ a nob quer̃it: si boies dicti sũt dij: q̃ i pplo dei sẽ quẽp ãgelos vel p boies allogẽ de': q̃ tomagis imõtales conoie digni sũt: q̃ ea fruũt bti tudine: ad quã deuz colẽdo cupiũt boies puenire? Quid r̃ndebim' nisi nõ frustra in scripturis scis expõi' boies nũcupatos ŏos: q̃z illos imortales z beatos: q̃ b' nos equales futuros i resurrectõe p̃mittit': ne. s. ppter illoruz excellẽtiã aliquẽ eoꝝ nob cõstituere deũ ifidel' anderet infirmitas? Qđ i boie facile ẽ euitare. Et euidẽti' dici debuerũt boies dij in pplo dei: vt certi ac fidẽtes fierẽt eẽ eũ deũ suũ: q̃ dict' ẽ de' deoruz: q; z si appellẽt dij imortales illi actbti q̃ i cel' sũt: ñ tñ dicti sũt dij deorũ. i. dij hõium i pplo dei ꝓstituto rũ: q̃ b' ẽ dictũ. Ego dixi dij estis z filij excelsi oẽs. Dic ẽ q̃ ait apl's. Et si sũt q̃ dicãt dij siue in celo siue in terra: sicuti sũt dij multi z dñi multi: nob tñ vn' de' p̃: ex quo oia: z nos i ipo: z vn' dñs iesus xp̃s p quẽ oia: z nos p ipm. Nõ multum ergo de noie disceptanduz est cũ res ipsa ita clara sit vt a scrupulo dubic tatiõis aliẽa sit. Illud vero q̃ nos non malis angeli boni qui sunt beati z imortales dy appellati sunt. cuz magis eis cõueniret sic appellari. Ratio ẽ dicit augustin' ne nimia crederẽt excellentia angeloꝝ ppter quam hoies colerent eos tanq̃z deos suos. vnde z si appellari possent dy p̃ticipationem. sicut z homines appellãtur tñ dy hoiuz non possunt dici sicut de mões dy gẽtium appellantur quia a gentibus colũntur. Tertio ibi: Illud vo q̃ nos ẽ. Ostendit in quo platonici a nob quo ad ea que ŏ angelis bonis tenemus discordant. intelligit vo hic per platonicos apuleiuz z suos sequaces cuius opinio ŏ mediatione demonuz reprobata est diffuse tam in hoc libro q̃ẽt. ẽ. li. 8.

d Nunc ergo ẽ. Imponit finez huic libro cõtinuãs ea que dicta sunt in hoc libro ad ea que dicẽda sunt in libro p̃ximo sequenti.

Psã. 49. Psã. 135. Psã. 94. Psã .95. Psã .95. Matth .8. Psã. 10. Psã. 81. i. Cor. 8.

ex eoꝝ immortalitū beatoꝝ numero missos angelos esse dicim⁹ qui dei voluntatē hominib⁹ annunciarent: illis aūt nō placet: qz hoc ministeriū nō p illos quos deos appellant. i. imortales & beatos: sed p dēmōes fieri credūt: quos imortales tantū nō etiā beatos audent dicere aut certe ira imortales ac beatos: vt tñ dēmones bonos nō deo sublimiter collocatos: & abhūana cōtrectatiōe semotos. Quānis nomis cōtroversia videaꝛ: tñ ita detestabile est nomē demonuꝫ: vt hoc modis omnib⁹ a sanctis angelis nos remouere debeam⁹. Nūnc ergo ita liber iste claudaꝛ: vt sciam⁹ immortales ac beatos quōlibet vocētur qui tñ facti & creati sunt medios nō esse ad immortalem beatitudinem perducēdis mortalib⁹ miseris: a quib⁹ vtraqꝫ differētia separātur. Qui autem medij sunt cōmunez habēdo imortalitatē cuꝫ superioribus: miseriaꝫ cuꝫ inferioꝛib⁹: quoniā merito malicie sūt miseri: beatitudinē quā non habēt inuidere nobis possūt poti⁹ q̄ pbere. Unde nihil habēt amici demonū qō nobis dignū afferant cur eos tāq̄ adiutoꝛes colere debeam⁹: quos potius vt deceptoꝛes cauere debem⁹. Quos aūtē bonos & iō nō solū imortales: verūetiā beatos deoꝝ noīe sacris & sacrificijs ꝓpter vitā beatā post mortē adipiscendā colendos putant: qualescūqꝫ illi sint & quolibet vocabulo digni sint: nos eos velle per tale religiōis obsequiuꝫ nisi vnum deum coli: a quo creati & cuius participatione beati sunt: adiuuante ipso in sequēti libꝛo diligentius disseremus.

¶ Incipiunt capitula libri decimi.

Uerā beatitudinē siue angelis siue hoibus per vnū deū tribui etiā platonicos ōfinisse: ꝫ vtrū bi quos ob hoc ipīm colēdos putant vni tñ ōo an ēt sibi sacrificari velit eē querēdum. I.

De superna illuminatione quid plotinus platonicus senserit. II.

De vero dei cultu a quo platōici q̄nis creatoꝛē vniuersitatis itellexerint deuiarūt colēdo āgelos siue bonos siue malos bonoꝛe dino III.

Qui vni vero deo sacrificiū debeatur. IIII.

De sacrificijs q̄ de⁹ nō requirit: ꝫ ad significatiōnē eoꝝ obseruari voluit q̄ requirit. V.

De vero perfectoqꝫ sacrificio. VI.

Qz scōꝝ āgeloꝝ ea sit in nos dilectio: vt nos nō suos ꝫ vni⁹ veri deiuelit eē cultoꝛes. VII.

De miraculis que de⁹ ad coꝛroborandam fidez piorum etiā per āgeloꝝ ministeriū promissis suis adhibere dignatus est. VIII

De illicitis artib⁹ erga demonum cultū in quib⁹ porphyrius platonicus quedam probādo: quedā quasi improbādo versatur. IX.

De theurgia que falsā purgationem animis demonum inuocatione promittit. X.

De epistola porphyrij ad anebūtē egyptiū i qua petit de diuersitate demonū se doceri. XI.

De miraculis que per sanctoꝝ angelorum ministerium deus verus operatur. XII.

De inuisibili ōo q̄ sevisibilē sepe ꝓstitit nō ꝫ qō est sed ꝫm qō poterāt ferre cernētes. XIII.

Deuno deo colēdo nō solū ꝓpter eterna sed ēt ꝓpter tēporalia beneficia que vniuersa in ipsi⁹ prouidentie potestate cōsistunt. XIIII.

De ministerio sanctoꝝ angelorum quo prudentie dei seruiunt. XV.

An de promerēda brāvita bis angelis sit credēdus qui se coli exigūt honore dino: an vero illi q nō sibi sed vni deo sancta precipiunt religiōe seruiri. XVI.

De arca testamenti miraculisq̄ signoꝝ que ad cōmēdandā legis ac ꝓmissionis auctoritatem diuinitus facta sunt. XVII.

Cōtra eos qui ō miraculis q̄b⁹ dei ppls eruditus ē negāt eccliastic libꝛis eē credēdū. XVIII.

Que ratio sit visibilis sacrificij q vni vero & inuisibili deo offerri docet vera religio XIX.

De sūmo veroqꝫ sacrificio qō ipse dei & hoīnū mediatoꝛ effectus est XX.

De mō ptātis demōlb⁹ date ad glorificādos sāctos qui pertulerūt iam passiōem: qui aereos spiritus nō placando ipsos sed in deo permanendo vicerunt. XXI.

Unde sit sanctis aduersum demōes ptās & vnde cordis vera purgatio. XXII.

De principijs inquibus platōici purgatōem anime esse ꝓfitentur. XXIII.

De vno veroqꝫ principio qō solam naturā humanam purgat atqꝫ renouat. XXIIII.

Omnes sanctos & sub legis tempe & sub prioribus secul' in sacramento & fide christi iustificatos fuisse. XXV

De incōstātia porphyrij iter cōfessiōem veri ōi & cultum demōum fluctuantis. XXVI.

De impietate porphyrij qua etiam apuleiū trāscēdit errorem XXVII.

Quibus persuasiōibus porphyrius obcecat⁹ non potuerit veram sapientiam que est christus agnoscere. XXVIII.

De incarnatione dominī nr̄i iesu x̄pi quā confiteri platonicoꝝ erubescit impietas. XIX

Decimus

Quãta platõici dogmatis porphyri⁹ refutauerit ⁊ dissẽtiẽdo correxerit. xxx.
Contra argumẽtũ platonicor quo animaz humanaz asserunt deo esse coeternam. xxxi.
De vniuersali via aic liberãde quã porphyrius male querẽdo non reperit ⁊ quam sola gratia christiana reseruauit. xxxii.

¶ Incipit liber decimus. Capi. i.

Capitulum. I.

a Mniũ certa sen. rẽ.

Hic icipit liber decimus in quo beatus augustinus ostendit q angeli boni non sunt colendi cultu latrie nec ipi hoc desiderãt. Et continet liber iste. xx. cap. quorũ primus ẽ quasi phemiale. In quo duo facit. nam ꝓmo reducit ad memoriam quedã superius tractata libro. 8. faciens de ipsis breuem mentionẽ vt ad sequentia se cõtinuet. Secundo ibi. Nõ de electõe platonicor prae ceteris phis de q eodẽ li. bx. ca. x. Tertio de cultu multorũ deor ⁊ õmonum cõtra quez disputatum est eodem libro ca pi. ix. vsq ad finẽ li. Scõo ibi.

b Nunc videndũ rẽ. Oñdit q restãt i ℬ li. agẽda. ⁊ facẽ tria. nã ꝓmo ostẽdit qd restat disserendũ. ⁊ pz lra. Secundo ibi.

c Hic ẽ. n. rẽ. Oñdit penuriã sermonis latini q

a Mniũ certa snia ẽ q rõne quoquomõ vti
o pñt btõs cẽ oẽs boies velle. Qui ãt sint vel vñ fiãt: dũ mortaliũ qrit infirmitas: multe magneq cõtrouersie cõcitate sũt: i qb⁹ pbi sua studia ⁊ ocia ꝓtinuerũt: qs in mediũ adducere atq discutere: ⁊ longuz ẽ ⁊ nõ necarii. Si. n recolit qui hec legit: qd i libro egerim⁹ octauo i eligẽdis phis: cũ qb⁹ hec ℬ btã vita q p⁹ mortẽ futura ẽ q stio tractarer: vtr adeã vni deo vero: q ẽt ẽ ℬor effector: an plurimis dãs religiõe sacrisq seruiẽdo puenire possim⁹: nõ ẽt ℬ eadẽ repeti expecter: presertim cũ possit relegẽdo si forte oblit⁹ ẽ: admiculari memoriã Elegim⁹. n. platõicos oiuz pbor merito nobilissimos: ꝓpterea q sapiẽ potuerũt iz immortalẽ ac rõnalẽ vl intellectualẽ bois aiaz: nisi pticipato lumine illi⁹ dei a quo ⁊ ipsa ⁊ mũd⁹ fact⁹ ẽ beatã cẽ nõ posse. Ita ⁊ illõ qõ oẽs boies appetũt. i. vitã beatã: quẽcũ isti assecutu rũ negãt: q nõ illi vni optio qõ ẽ incõmutabil⁹ de⁹ puritate castiamoris adheserit. Sz q ⁊ ipsi quoq sine cedẽtes vanitati erroriq ppl'or: sine vt ait apls: euanescẽtes i cogitatõib⁹ suis mltos deos colẽdos ita putauerũt: vel putari voluerũt: vt ẽt qdã coruz demõib⁹ dinos honores sacroz ⁊ sacrificioz deferẽdos cẽ cẽserẽt: qb⁹ iã ex pte nõ pua rõdim⁹. Nunc videndũ ac dissereb dũ est: quãtũ deꝰ donat: immortales ac beati i celestib⁹ sedib⁹: dominatiõib⁹: pncipatib⁹: ptãtib⁹ cõstituti: quos isti deos ⁊ ex qb⁹ quosdã vl' bonos dẽones: vl nobiscũ ãgelos noiant: quõ credẽdi sũt velle a nobis religionẽ pietatẽq suam: hoc ẽt apti⁹ dicã: vtrũ ẽt sibi an tñ ꝺo suo q ẽt nr ẽ: placeat eis vt sacra faciam⁹ ⁊ sacrificem⁹: vel aliq nra seu nos ipos religiõis ritib⁹ cõsecrem⁹.

c Hic ẽ. n. dinitati: vel si expssi⁹ dicẽdũ ẽ: deitati debit⁹ cult⁹: ꝓpe quẽ vno verbo significãdũ: qm satis mihi idoneũ nõ occurrit latinũ: greco vbi necesse ẽ insinuo qd veli dicere. Latria q ꝓpe nr vbicũq scã scriptura ꝓpositũ est: interptari sũt seruitutẽ. Sz ea ℬ⁹ q dbẽt boib⁹ fz quã pcipit apls ℬos dñis suis ℬditos esse debere: alio noie grece nunc upari solet. Latria vo sm ꝓsuetudinẽ qua locuti sũ nob⁹ diuina eloqa ꝓdiderũt: aut semper aut tã frequẽter vt pene sẽp: ea dicit ℬ⁹ q ptinet ad colendum deũ. Proide si tm̃o cult⁹ ipe dicat: nõ soli deo deberi videt. Dicimur. n. colere boies quos honorificatõe vel recordatõe vl pñtia frequẽtam⁹. Nec solũ ea qb⁹ nos religiosa bñuolitate subiicim⁹: sz quedã ẽt q subiecta sũt nobis coli phibẽt. Nã ex hoc verbo agricole ⁊ coloni ⁊ inquilini vocant. Et ipos deos non ob aliud appellãt celicolas: nisi q celũ colãt: nõ vtiq venerãdo sz inhabitãdo tãq quosdã celi colonos: nõ sicut appellãt coloni q cõditionẽ debẽt genitali solo ꝓpter agriculturã sub dñio possessoz: sz sic ait qdã latini elogi magnus auctor. Urbs antiqua fuit: tyrij tenuere coloni: Ab in colẽdo eni colonos vocauit nõ ab agricultura. Hic ⁊ ciuitates a maioꝛib⁹ ciuitatib⁹ velut populoz examinibus cõdite colonie nũcupãt. Ac p hoc cultũ qõ nõ deberi nisi deo: proꝑia qdã notione verbi hui⁹ verissimuz deberem⁹ exprimere cultum qui soli deo est exhibẽd⁹. q penuria greci non laborãt habent enim vocabulum vnum quod est latria qõ in latinũ trãslatuz est idẽ qõ ℬ⁹. sz tñ in hoc est differentia q: greci nõ vocãt latriam nisi ℬitutẽ illã q soli ꝺo debetur. a q idolatria dr̃ seruitus talis idolis exhibita. In latino vero vtimur nomine seruitutis generalis ⁊ ita ẽ ꝺ alys nominib⁹ latinis. qbus Ephe. 6.
i greco cõtespõdẽt vocabula i portãtia cultuz vl ℬitutez soli deo exhibendũ sic declarat per exẽpla de mltis vocabul' vt puta de ℬ vocabulo cult⁹ qõ ẽt ad ea q̃ boib⁹ fiũt extẽdit. dr̃. n. a colendo qõ multipliciter accipit nam qñq capitur p eo qõ facim⁹ supioꝛib⁹ qs honorare multũ frequẽtamus qñq; p eo qõ facim⁹ circa ea q nobis subiecta sũt. a quo dicuntur qdã agricole. qdã coloni. qdaz incole. ⁊ qdaz celicole q̃si celi coloni. i. habitatões eo mõ quo virgili⁹ dic̃ li. i. eneidos loquens de carthagine sic. Urbs antiqua fuit. tyrij tenuere coloni Fuit autẽ cãthago a tyrijs condita ⁊ inhabitata. pro Virgi. enei.

pter qō virgili⁹ vocat ciues tyrios colonos sic dictos ab ico/lēdo. i. inhabitando. a q̄ ēt quedā ciuitates dīr colōie. Lōtīgit enim qñq; populum ciuitatis alicui⁹ sic excrescere vt faciat quasi examen filiorū more apum. cui multitudini non sufficit ciuitas t ideo recedēs inde alibi condit ciuitatē nouā Talis vero ciuitas vocatur colonia p̄tōris ciuitatis. Alio tamen modo dicit colonus ille q in terra illa genitus est. quaz sub certa conditiōe vel pacto colit ab agricultura dictus. Igitur colere mīra significat q̄ his versibus continētur. Agros. rus. formam. superos colit. atq; parētes Dos arat. hoc habitat. ornat. honorat. amat. Sicut autē est de vocabulo cultus. ita est de vocabulo religionis t pietatis vt ōclarat. Tertio ibi

ē. Sz q; t aliarū rez dicit cult⁹: iō latine vno verbo significari cultus deo debit⁹ non pōt. Nā t ipsa religio q̄nis distinct⁹ nō quēlibz sz ōi cultuz significare videat: vnde isto noie int̄pārati sūt nostri eā q̄ grece threscia dicit: tñ q; latina loquēdi ꝓsuetudine nō solum imperitorum: verūetiaz doctissimoz t cognatōibus humanis atq; affinitatibus t quibuscq; necessitudinib⁹ dicitur exhibēda religio: nō eo vocabulo vitat ambiguū cū de cultu deitatis vertit questio: vt fidēter dicere valeam⁹ religionē ñ cē nisi ōi cultū quoniā vī hoc verbū a significāda obseruātia p̄pinqratis humane in solēter auferri. Pietas quoq; p̄ p̄te dei cult⁹ intelligi solet quā greci eusebian vocāt. Nec tñ t erga parētes officiose haberi dicit. Adore aūt vulgi hoc nomē etiā i operib⁹ miserico:die frequentat: qō iō arbitroz euenisse: q; hec fieri p̄ecipue de⁹ mandat: eaq; sibi vel p̄o/sacrificijs vel p̄e sacrificijs placere testat. Ex qua loquēdi cōsuetudine facrū ēvt t de⁹ ipse dicatur pi⁹ quez tamē greci nullo suo ꝓnonis vsu eusebem vocant: q̄nis eusebiā p̄o miserico:dia illoz: uz etiam vulgus vsurpet. Unde in q̄busdā scripturarū locis vt distinctio certioz appareat: nō eusebian quod ex bono cultu: sed theosebian: qō ex dei cultu cōposituz resonat dicere maluerūt. Utrūlibz autem boz: nos vno verbo enūciare nō possumus.

a Que ita q; latria grece nuncupat: t latine int̄pretatur seruit⁹: sed ea/qua colim⁹ deū: vel q̄ threscia grece: latine aūt religio dicitur: sed ea que nobis est erga deū: vel quam illi theosebiā: nos vero nō vno verbo exprimere sz dei cultū possum⁹ appellare: hanc ei tantū deo deberi dicim⁹ q; ver⁹ est de⁹ facitq; suos cultores deos. Quicunq; igit sunt in celestib⁹ habitatōib⁹ imortales t beati: si nos non amant nec bōs esse nos volūt: colēdi vtiq; nō sunt Si aūt amāt t beatos volunt: p̄fecto ideo volūt vnde t ipsi sunt: an aliunde ipi beati: aliūde nos. Ca. II.

b Ed nōn ē nobis vll⁹ cū bis excellētioz ib⁹ pbis in hac quest iōe ꝓfict⁹. Uiderūt eni suisq; lr̄is multis modis copiosissime mādauerūt: hinc illos vnde t nos fieri beatos: obiecto quodā lumine intelligibili quod de⁹ est illis: t aliud est q̄ illi: a quo illustrātur vt clareāt: atq; eius participatione perfecti beatiq; subsistāt. Sed plotinus multumq; platonis sensum platonis explanās: ne illam quidem quam credūt esse vniuersitatis animaz alīunde beatam esse q̄ nostraz: idq; esse lumen qō ipa nō est: sz a quo creata est: t quo intelligibiliter illuminātē: intelligibiliter lucet. Dat etiā silitudinem ad illa inco:poz ea de bis celestib⁹ cōspicuis amplisq; corpoz ibus: tāq; ille sit sol t ipa sit luna. Lunaz qp pe solis obiectu illūinari putat. Dicit ergo ille magn⁹ platonicus. animā rationalem sine potius intellectual' dicenda sit: ex quo genere etiam immortalium beatoruz q; aias esse intelligit: quos in celestibus sedibus habitare non dubitat: non habere supra se naturam nisi dei q fabricatus est mūdum a quo t ipa facta est: nec aliunde illis supernis p̄beri vitam beatam t lumen intelligentie veritatis: q̄ vnde p̄bet t nob: ꝓsonās euāgelio vbi legit. Fuit bō missus a deo cui nomē erat ioannes: hic venit i testimoniū vt testimoniū phiberet ō lumine. vt oēs crederent p eum. Nō erat ille lum̄ sz vt testimoniuz phiberet de lumie. Erat lum̄ verū: qō illumiat omnem hominem venientē in hūc mundum. In qua differentia satis ostenditur aiam rationalē vl' intellectualē q̄lis erat in ioāne: sibi lum̄ cē nō posse. sz alteri⁹ veri luminis participatione lucere. Doct ipse ioannes fatetur: vbi ei perhibens testimoniū dicit: nos oēs ō plenitudie ei⁹ accepimus.

a Que ita q; latria cē. p̄oponit illud qō de tali cultu omnino est tenendum. s. q; soli ō exhibendus ē cul⁹ latrie quocūq; nomine voceē t boni angeli qui eodez obiecto beati sunt quo t nos. volūt q; eundē colamus quez t ipi colunt.

Cap. II.

u Ed nō s est nob⁹ vll⁹ cē. In hoc capitulo incipit tractat⁹ huius libri t ostendit specialiter i hoc ca. seu libro q; modo platonici p̄cipui nobiscum cōueniunt in hoc q; non aliunde sunt beati angeli t homines. quod in p̄cedenti capitulo reliquit quasi discutiendum. Et ideo quantū ad hoc pertinet non est contra platonem disputādum.

Capitulum III.

Ca. III.

a Ue cũ ita sint ꝛc. In hoc cap. oñdit augu. ex dictis in precedenti ca. q̃ platonici haberent cõcedẽ q̃ tñ vn⁹ de⁹ colẽdus est cultu latrie. si vanitas aut timor populi contrarius sapiẽtis ipsũ nõ retraheret.

Ca. IIII.

b Uic nos ꝑ uitu. ꝛc. In ꝫ ca. oñdit augu. q̃ soli õo debẽ seruitus que grece latria dr̃. cuius ꝓprissimus act⁹ ẽ offerre sacrificiũ nã cetera fere oia q̃ deo extrinsecus exhibemus ad honorandos hõines trãslata sũt. Et facit in ꝫ ca. duo. q̃ ꝓmo ostendit quõ offerimus deo sacrificiũ spũale vbi infra sic dicit.

c Hũc ḡre eligentes vñ religio ꝛc. Dicit Tullius q̃ religio sus a reeligẽdo appellat. q̃ retractat ꝛ tranq̃ reeligit ea q̃ ad cultum diuinũ ꝑtinẽt

a Ue cũ ita sint si platõici vel q̃ gcũq; alij ita senserũt: cognoscẽtes deũ sic deũ glorificarẽt: ꝛ gr̃as agerẽt: nec euanescerent in cogitatiõib⁹ suis: nec populoꝝ errorib⁹ ꝓtiꝫ auctões fierẽt ꝓtiꝫ resistere nõ auderẽt: ꝑfecto q̃ fiterẽr ꝛ illi immortalib⁹ ac btis ꝛ nobis mortalib⁹ ac miseris: vt immortales ac beati eẽ possim⁹ vnũ deus deoꝝ colẽdũ q̃ ꝛ nr̃ est ꝛ illoꝝ.

b Uic nos ſuitutẽ Ca. IIII. b q̃ latria grece dr̃: siue i quibusq; scr̃is sine i nobipsis ꝺbem⁹. Hui⁹. n. tẽplũ sit oẽ ꝛ singli tẽpla sum⁹: q̃ ꝛ oiꝫ cõcordiã ꝛ singulos inhitare dignat: nõ i oib⁹ q̃ in singulis maior: qñ nec mole distendit: nec ꝓtõe minuit. Cuꝫ ad illũ surs̃ũ ẽ: ei⁹ est altare cor nr̃m: ei⁹ vnigenito cũ sacerdote placamur: ei cruẽtas victimaꝝ cedim⁹ qñ vsq; ad sãguinẽ ꝑ eius veritate certam⁹: ei suauissimũ adolem⁹ incensũ cũ i ei⁹ cõspectu pio sanctoq; amore flagram⁹: ei dõa ei⁹ in nob nosq; ipos vouem⁹ ꝛ reddimus: ei bñficioꝝ ei⁹ solẽnitatib⁹ festis ꝛ die b⁹ statutis dicamus sacramusq; memoriã: ne volũine tpuꝫ ingrata subrepat oblitio: ei sacrificamus hostiã hũilitatis ꝛ laudis i ara cordis igne feruide charitat̃. Ad hũc vidẽdũ sic videri poterit eiq; cohe rẽdũ ab oi peccatoꝝ ꝛ cupiditatuꝫ malaꝝ labe mũdamur: ꝛ ei⁹ noie ꝙ secramur. Ipse. n. fõs nr̃e btitudis ipe ois appetitõis ẽ finis. Hũc eligẽtes vel poti⁹ reeligẽtes: amisera c m⁹. n. negligẽtes: hũc ergo reeligẽtes vñ ꝛ religio dicta ꝓhibet: ad eũ dilectõe tẽdim⁹: vt ꝓueniẽdo quiescam⁹: iõ bti q̃ illo fine ꝑfecti. Bonũ. n. nr̃m ꝺ cui⁹ fine int̃ ꝓbos magna cõtẽtio ẽ: nr̃ũ ẽ aliꝺ q̃ illi cohe rere: c⁹ vni⁹ aia itellectualis ico ꝛ poreo si dici ꝓt amplexu: veris ipleꝛ fecũdaꝛ q̃ virrutib⁹. Doc. n. bonũ diligere: i toto corde: in tota aia: ꝛ i tota virtute ꝓcipimur. Ad hoc bonũ debem⁹: ꝛ q̃ gb⁹ diligimur ducimur ꝛ quos diligim⁹ ducere: si cõplenr̃ duo illa ꝓcepta i q̃b⁹ tota lex pendet ꝛ ꝓphete. Diliges dñm deũ tuũ i toto corde tuo ꝛ i tota aia tua: ꝛ i tota mẽte tua: ꝛ diliges ꝓximũ tuũ tãq̃ teipm. Ut. n. hõ sese diligere nosset: cõstitut⁹ ẽ ei finis quo referret oia q̃ ageret vt btus eẽt. Nõ enĩ q̃ se diligit aliud vult eẽ q̃ beatus Hic aũt finis ẽ: adherere deo. Jaꝫ igr̃ sciẽti diligere seipꝫ: cõmẽdatur ꝺ ꝓmo diligẽdo sic seipꝫ. In quo qd aliud mãdaꝛ: nisi vt ei q̃tũ ꝑt ꝙ mẽdet diligendũ deũ? Hic est dei cult⁹: hec vera religio: hec recta pietas: hec tñ deo debita seruitus.

d Quẽcũq; igr̃ immortal̃ ptãs quantalibꝫ virtute ꝑdita: si nos diligit sicut seipaꝫ: ei vult eẽ subditos vt beati simus: cui ꝛ subdita beata ẽ. Si ergo ñ colit deũ misera ẽ: q̃ ꝺ ꝓuaꝛ: si aut̃ colit deũ nõ vult se coli ꝑ deo. Illi enĩ ꝙti⁹ ꝺbit ne snie suffragaꝛ: ꝛ dilectõis virib⁹ fauet qua scriptũ ẽ. Sacrificãs dijs eradicabiꝛ: nisi dño soli. Nãvt alia nũc taceã q̃ ꝓtinẽt ad religiõis obsequium quo colir̃ de⁹: sacrificiũ certe nisi boium est q̃ audeat dicere deberi: nisi dño soli. Multa deniq; ꝺ cultu dinovsurpata sũt: q̃ honoribus deferũtur bũanis: siue hũilitate nimia: siue adulatiõe pestifera: ita tñ vt q̃b⁹ ea deferr̃ hoies hẽrẽt q̃ dñr colẽdi ꝛ venerãdi: si aũt eis mlti ad dir̃ ꝛ adorãdi. Quis vero sacrificandũ cẽsuit nisi ei quẽ deũ aut scinit aut putauit aut finxit? Quã porro antiqu⁹ sit i sacrificãdo dei cultus a quo illi fratres cain ꝛ abel satis indicãt: quoꝝ maioris de⁹ reprobauit sacrificiũ: miozis asperit. L. V.

e Uis aũtez ita desipiat: vt q̃ existimet aliq̃b⁹ vsib⁹ dei eẽ necessaria que in sacrificiis offerunt̃? Qꝺ cuꝫ mltis locis diuina scriptura testeꝛ: ne lõgum faciamus: breue illꝺ ꝺ psalmo cõmemorare sufficiat. Dixi domino deus meus es tu: quoniaꝫ bonorũ meorum non eges. Non soliꝫ igr̃ ꝛ fidozus vero lib. 9. etymologiarum dicit q̃ religio appellat̃ eo q̃ per eã vni deo religam⁹ aias nostras ad cultum diuinũ vinculo seruiẽdi. quod verbum cõpositum est a relegendo idest eligendo. vnde dicitur religio quasi eligio. Secũdo ibi

d Quecunq; igitur im mortalis ꝛc. Ostendit q̃ soli deo offerendum sit sacrificium etiam corporale.

Ca. V.

e Uis aũt ita desipiat ꝛc. In ꝫ ca. Exo. zz lo ostendit Augustinus quare sacrificium a ꝺo acceptatur. Et facit hic duo q̃ primo docet q̃ non acceptatur quia deo sit vtile sed quia nobis expedit. Secundo ibi.

f Nec q̃ ab antigs ꝛc. Oñdit quõ sacrificia veteris testamenti erant deo grata ꝛ sacrificanti busvtilia. videlicet quatenus signa erant sacrifcij spũalis. ꝑs. 15.

pecozeyl qualibz aliá re cõruptibili atqz terre
na: sz nec ipa qõ iusticia hois deũ egere credẽ
dũ est: totũqz quo recte colit de⁹ hoi, pdesse nõ
deo. Neqz. n. fõti se q̃qz dixerit, pfuisse si bibe
rit: aut luci si viderit. Nec q̃ ab antiqs pribus
talia sacrificia facta sũt i victimis pecoz: q̃ nunc
dei ppls legitime nõ facit: aliud itelligendũ est
nisi reb⁹ ill' eas res fuisse significatas q̃ agunt i
nob ad hoc vt ihereamꝰ deo z ad eũdẽ finẽ, pri
mo cõsulamꝰ. Sacrificiũ ergo visibile invisibi
De ꝑse. dist. z. lis sacrificij sacrm. i. sacrũ signũ est. Unde ille
penitẽs apõ, ppheta: vel ipe, ppheta querẽs de
um pctis suis bre, ppitiũ: si voluisses ingt sacri
ficiũ dedissẽ: vtiqz holocaustis nõ delectabe
ꝑs. 50. ris. Sacrificiũ deo spũs cõtribulatꝰ: coz cõtri
tũ z humiliatũ deꝰ nõ spernet. Intueamur quẽ
admodũ vbi deũ dixit nole sacrificiũ: ibi deum
oñdit velle sacrificiũ. Nõ vult g̃ sacrificiũ truci
dati pecoris: hz vult sacrificiũ cõtriti coꝛdis. Il
lo igit q̃ eu⁹ nole dixit: hoc significat q̃ eũ vel
le subiecit. Sic itaqz illa deũ nolle dixit: quõ a
stultis ea velle credit: velut suc gra voluptatis
Ná si ea sacrificia q̃ vult quoꝝ hocvnuz ẽ: coz
ꝑtritũ z humiliatũ doloꝝ penitẽdi: nollet eis sa
crificijs significari: q̃ velut sibi delectabilia de
siderare putatꝰ est: nõ vtiqz de his offerẽdis in
lege veteri ꝑcepisset: z ideo mutanda erãt op
portuno certoqz iaz tẽpoze: ne ipsi deo deside
rabilia; vel certe in nobis acceptabilia: ac non
potius que bis significata sunt crederentur.
Hinc z alio loco psalmi alterius: si esuriero in
ꝑs. 49 quit non dicam tibi: meus est enim orbis terre
z plenitudo eius. Nunquid manducabo car
nes tauroruz: aut sanguinem hircoꝝ potabo? Tanq̃z diceret. Utiqz si mihi necessaria es
ꝑs. 49 sent non a te peterem: que habeo in potestate.
Deinde subiungens quid illa significent. Im
mola inquit deo sacrificiũ laudis: z redde al
tissimo vota tua. Et invoca me in die tribulati
onis z eripiam te z magnificabis me. Itẽ apõ
Mich. 6. alius prophetam. In quo inquit apprehendã
dominũ: z assumam deus meũ excelsum? Si
apprehendam illum in holocaustis: invitulis
annicul⁹? Si acceptauerit dominus in milib⁹
arietum: aut in denis milibus hircoꝝ pinguiũ? Si dedero primogenita mea, pimpietate mea: fructuz vẽtris mei pro peccato anime
mee? Si annunciatũ est tibi homo bonus: aut
qd de⁹ exquirat a te: nisi facere iudiciũ z dilige
re misericordiã: z paratus esse ire cũ domino
deo tuo? Et in huius ꝓphete verbis vtrumqz
distinctus est: satisqz declaratus, illa sacrificia
nõ requirere deũ: qb⁹ significant hec sacrificia
q̃ requirit deus. i. epla q̃ scribit ad hebreos. Be
nefacere inquit z communicatores esse nolite
obliuisci: talibus enim sacrificijs placatur de⁹
Ac per hoc vbi scriptum est. Misericordiam
magis volo q̃z sacrificium: nihil aliud q̃z sacrifi
cio sacrificium prelatuz oportet intelligi: quo
niam illud qõ ab hoibus appellat sacrificium
signũ est veri sacrificij. Porro autẽ misericor
dia veraz sacrificiuz est: vñ dictũ ẽ: quod pau
loante cõmemoraui. Talib⁹ enī sacrificijs pla
catur de⁹. Quecũqz igitur in ministerio taber
naculi siue templi multis modis de sacrificijs
legunt diuinitus esse precepta ad dilectionez
dei z proximi significando referuntur. In bis
enim duobus preceptis vt scriptuz est: tota lex
pendet z prophete. Caputulum. VI.

a Rõinde vez sacrificium ẽ omne opus Aug.
p quod agit: vt scã societate inhereamꝰ
deo: relatũ. s. ad illũ finẽ boni quo vera
citer bti eẽ possimꝰ. Unõ z ipsa misericordia
q̃ hoi subuenit: si, ppter deuz: nõ fit: nõ est sacri
ficiuz. Et si. n. ab hoie fit vel offert: tñ sacrifici
um res diuina est; ita vt hoc quoqz vocabulo
id latini veteres appellauerunt. Unde ipse ho
mo dei nomini consecratus z deo vouetus: iq̃n
tum mundo moritur vt deo viuat: sacrificium
est. Nam z hoc ad misericordiam pertinet:
quã q̃sqz in seipsum facit. Propterea scriptũ
est. Miserere anime tue placẽs deo. Corpus
etiã nostrũ cũ p tẽperantiã castigamꝰ si hoc quẽ
admodum debemus propter deum facimꝰ vt
non exhibeamꝰ mẽbra nostra arma iniquita
tis peccato: sz arma iusticie deo: sacrificiũ est.
Ad qõ exhortãs apls ait. Obsecro itaqz vos
fratres per misericordiam dei: vt exhibeatis
corpora vestra hostiã viuã: sanctaz deo placẽ
tẽ: rõnabilez: obsequz vestrũ. Si ergo corpus
quo iferiore tanq̃z famulo vel tanq̃z instrumẽ
to vtitur aia: cuz ei⁹ bonꝰ z rectus vsus ad deũ
refertur: sacrificium est: quanto magis anima
ipsa cum se refert ad deuz: vt igne amoris ei⁹
accensa formã concupiscentie secularis amit
tat eiq̃z tãq̃z incõmutabili forme subdita refor
metur: hinc ei placens: q̃ ex, eius pulchritudi
ne acceperit: fit sacrificium. Quod idem apo
stolus consequenter adiungens: z nolite ingt
conformari huic seculo: hz reformamini in no
uitate mentis vestre: ad probanduz que sit vo
luntas dei: quod bonum z beneplacitum ei

Ca. VI.

a Ro/ p inde verū sacrificium ꝛc. In B ca
ps.72. pitulo ostē/ dit beatus augustinus. quid sit ve rum sacrifi cium ꝛ ostē dit q; verus sacrificium est omne qđ deo offer̄ siue sit op⁹ bonum rela
Exo.22. tum in deus tanꝫ i finē vltimum si ue sit corp⁹ siue anima. aut tot⁹ ho mo. seu tota cōgregatio.

Ca. VII

Exo.22. a Eri m to il li in celestib⁹ se/ dibus con stituti im/ mortales et beati ꝛc. In hoc capitu/ lo beat⁹ au/ gustinus oñ dit q; ange li bōi nolūt sibi sacrifi/ cium fieri. tum quia sē cōcines no/ stri tum ga nobis mini strant. tum ga scriptu/ ra sacra quā ipsi mini/ strauerunt hoc prohi/ bet.

Ca. VIII.

ps.86. b Am n nimis vete ra si cōme/ morem lon gius ꝫ sat est reuolue re videbor.

pfectū. cū igit̄ va sacrificia opa sit mīe: siue i nosīpos siue in prios q̄ referūt ad deū: opa vo mīe nō ob aliō fiāt: nisi vt a mīa libemur: ac p bvt bti sim⁹: qō ñ fit nisi a bo no illo: ō quo dēz ē: mihi āt adhe rere ō bonū est: pfecto efficit vt tota ipa redēpta citas: b ē congrega tio societas scōz vniūsale sacrifi ciū offerat ō p sacerdotē magnū q̄ ēt seipz obtulit i passiōe p nob: vt tāti capit̄ corp⁹ eēm⁹ fz forma fui. Hāc. n. obtulit: in hac oblat⁹ ē: qz fz hāc mediatorē: i hac sacer dos: i hac sacrificiū ē. Cū itaq; nos bortatus ēet ap̄ls: vt exhibeamus corpa nra hostiā vīā: scāz: ō pla cētē: rōabile obsequiz nīz: t ñ ꝓfō memur huic seclo: fz refōmemur i nouitate mēt̄ nre ad pbādū q̄ sit volūtas ō: qō bonū t bñplacituz t pfectū: qō totū sacrificū nos ipi sum⁹: dico. n. igit p gīaz ō q̄ data ē mihi: oib⁹ q sī i vob ñ pl⁹ sape q̄z oz sapere: fz sape ad tēpantiā: sic vnicuiq; de⁹ prit⁹ ē fidei mēsuraz. Sic. n. i vno corpe multa mēbra hēm⁹: oia āt mēbra ñ eosdē actus hñt: ita ml̄ti vnū corp⁹ sum⁹ i xp̄o: singli āt alter alteri⁹ mēbra: hñtes dona diuīsa fz gīaz q̄ data ē nob. Hoc ē sacrificiū xp̄i āoz: ml̄ti vnū corp⁹ sum⁹ i xp̄o: qō ēt sacramēto altar̄ fidelib⁹ noto frequentat eccl̄ia vbi ei ōmōstrat̄: q i ea oblatione quā offert ipsa offerat. Ca. VII.

a Erit̄ō illi i celestib⁹ sedib⁹ m ꝓstituti imortales t bti: q creator̄ sui pticipatōe cō gaudēt: ce⁹ eternitate firmi: ce⁹ verita te certi: ce⁹ mūere scti sunt: qñ nos mōtales t miōs: vt imōtales bti q̄z sim⁹: mīa cōdiē diligūt: nolunt nos sibi sacrificare: fz ei ce⁹ t ipi no bīscū sacrificiū se eē noueŕt. Cum ipis. n. sum⁹ vna citas ō: cui dr̄ in psalmo. Gl̄iosa dca sī de te citas ō: ce⁹ pars i nob pegrinat̄: ps i ill' opitulat̄. De illa qppe supna cita te vbi dei volūtas itelligibil' atq; i cōmutabil' lex ē: de illa sī nos quo dām⁹ cura gerit̄. Hāc ibi cura ō nob bita ad nos admīstrata p āgelos scā illa scriptura ō scēdit: vbi le gīt̄. Sacrificās dijs eradicabit̄: ni si dño soli. Huic scripture: huic le gi: talib⁹ pcepti: tāta sī attestata mi racla: vt sat̄ appeat cui nos sacri ficare velit imortales ac bti: q hoc nob volūt eē qō sibi. Ca. VIII.

b Az nimis ūeta si ꝓmemo n rē lōgi⁹ ꝫ sat ē reuoluere videbor: q̄ miracla facta sint attestātia pmissis ō: qb⁹ ante ānoz milia pdixit abrae: q̄ i semie ei⁹ oēs gētes bñdictionē fuerāt bi ture. Quis. n. ñ mireŕ eidē abrae filiū pepisse ꝓiugē sterilē: eo tpe se nectutē quo nec pere nec eē fecūda iā posset: atz i eius ō abrae sacrificō flāmā celit⁹ factā: iter diuisa victi mas cucurrisse: eidēq; abrae pdēz ab āgel' celeste icēdiū sodomoz̄: quos hoib⁹ silēs hospicio suscepe rat: t p eos ō, plevēturā ō, pmissa tēnerat: ipoq; iminēte iā icendio: mirā ō sodomis p eosdē āgelos libationē lotb filij frīs ei⁹. L⁹ vxō i via retro respiciēs: atq; i salē re pēte ꝓūsa: mag̃ admōnit scr̄o: ne minē i via libatōis sue p̄rita ōsidē rare debeŕ. Illa vo q̄ tāta sī: q̄ iā p moysē pp̄lo ō i ingo p̄nitut̄ cruēdo i egypto mirabil' gesta sī: vbi magi pharaōis b ē reg̃ egypti q pp̄z illū dñatōe ōpriebat: ad b faceŕ q̄dā mira pmissi sī: vt mira bili⁹ viceŕet̄. Illi. n. faciebāt vene ficijs t icātatōib⁹ magicā qb⁹ sī ma li āgeli: b ē mali ōmōes ōditi: mo yses āt tāto potēti⁹: q̄nto iusti⁹ in noie dei q fec̄ celū t trā: faciētib⁹ āgel': eos facile supauit: dēiqz i ītia plaga ōficiētib⁹ mag̃: ōcē plage p moysē mag̃ mysterioz̄ dispōe cō plete sī: qb⁹ ad ō pp̄z dimittēdū pharaōis t egyptōz̄ dura cōda ces seŕt: morqz pētuit: t cū abscedē tes bebeos ꝓsecq cōareŕt: ill' duiso mari p siccū ītseūtib⁹: ūda hic atz hic i sese ŕdeūte coopti t opp̄ssi sī: qđ ō ill' miracul' dicā: q̄ cū i ōserto idē pp̄ls duceŕt̄ stupēda dīnitate crebrueŕt: aq̄s q̄ bibi nō poterant

ꝛc. In hoc capitulo be atus augu/ stinus osten dit quomō Exo.22 sacra scri/ ptura que p bibuit sacri ficari alteri ꝫ vni ō sit miraculis confirmata iter que mi/racula pōit Heñ.22 flammas ce celitus ap/ parentem i sacrificio Heñ.18. abrae. qō re tractat in se cundo libro retractatio num. eo q̄ ipsa solum i visione sibi monstrata fuit. De hoc sacrificio et Heñ.19. eius signifi catione tra/ ctat infra li bro.16. capi tulo.14. Si militer iter miracla po Exo.7. nit, decē pla gas egypti. de quibus dicit q; ma gna dispositione miste riorum cō/ plete sunt. De his vero orosius log tur libro se ptimo. Cō/ parat enim decem con/ tradictiones pharaonis aduersus moysen de/ cez persecu tionib⁹ chri stianis illa/ tis. t decem plagas egy/ ptioz̄ decez calamitati/ bus romāo rū xp̄ianos Exo.15. psequētiū. vt patet ibi. diffuse.

a Ecz alia ꝛc. In hoc capitulo Ca. IX.
b ostendit augustinus ꝙ dicta miracula nō sunt facta per artem aliquam illicitam puta magicaz ſz per potentiam diuinam. Et facit in hoc capitulo duo. qz primo negat a dictis miraculis duplicem artem magicaz nam magia idest ars magica ſm magos in duo genera diuiditur. Est enī vnum genꝰ qō vocatur goetia quam attribuunt maleficis. quia vt dicunt malefici ea vtūtur ꝛ est ars ōte stabilis ꝛ nociua. de qua dctūm fuit libro. 8. ca. 19. Aliud genus vocatur theurgia a theos qō est deus. ꝛ erge qō est operatio quasi diuina operatio. ꝛ hanc artem dicunt esse laudabilez. Secundo. ibi.

Exo.16. Exo.17. Nūe.11.

b Nam ꝛ porphyrius ꝛc. prosequitur dcā pō phyrij platonici magni. ō isto secundo genere artis magice videlicet theurgia. Et diuidit ista pars in duo secundum duo dicta porphyrij que hic ponuntur. In quorum vno se hz porphyrius modo dubitantis ꝛ disputantis quasi fluctuans inter duo cōtraria qz mō dicit vnū. modo aliō contrariū sibi. naz exvna pte dicit ea q̄ videt̄ pbie ꝑsona. nā loqns tāq̄ pbus vituperat eam tāq̄ fallacē ꝛ periculosā ac pbibitā. Et dicit ꝙ theurgia nō pstat reuersionē ad deum nec purgat ipaz pte aie rōale .ſ. intellectuale ad deū videndū. vel vez co

Nūe.16. Nūe.20 Nūe.21 4. Re. 18.

missō i eas sic de ꝑcepat ligno amaritudie caruisse: sitiētesq̄ satiasse: māna esuriētib⁹ vēisse de celo: ꝛ cū eēt colligētib⁹ constituta mēsura: geqd āpli⁹ qsq̄ collegerat: exortis vermib⁹ putruisse: añ diē vero sabbatū duplū collectū: qz sabbato colligere nō licebat: nulla putredie violatū: desiderātib⁹ carne vesci: q̄ tāto ppło nulla sufficere posse videbaī: volatilib⁹ castra cōpleta: ꝛ cupiditaī ardorē fastidio sacietaī extinctum: obuios hostes trāsitūq̄ ꝓhibētes atq̄ preliātes: orāte moyse manib⁹ ei⁹ figura crucis extēsis: nullo hebreoꝝ cadēte ꝓstratos: seditiosos i ppło dei: ac se ab ordinata diuinit⁹ societate diuidentes: ad exemplū visibile inuisibiles peneviuos terra debiscente submersos: virga pcussā petrā tāte multitudini abūdātia fluēta fudisse: serpētiū morsus mōtiferos imissos ad penā iustissimā peccatorū i ligno exaltato atq̄ ꝓspecto eneo ſpēte sanatos: vt ꝛ ppło subueniret afflicto: ꝛ mors morte destructa: velut crucifixe morī similitudine significaret: Quē sane ſpētem ꝓpter facti memoriā reservatū: cū postea ppłs errans tāq̄ idolū colere cepisset: ezechias rex religiosa potestate deo seruiens cū magna pietatis laude cōtriuit.

Capitł IX.

a Ec eēt alia multa huius
b cemōi q̄ oia cōmemorare nimis lōgū ē: fiebāt ad cōmēdādū vni⁹ dei veri cultū: ꝛ multoꝝ falsoꝝq̄ ꝓhibēdū. Fiebant āt simplici fide atq̄ fiducia pietatis: non incā

tationibus ꝛ carminibus nefarie curiositatis arte compositi quam vel magian vel detestabliore nomine goetian: vel bonorabiliore theurgian vocant: qui quasi conantur ista decernere: ꝛ illicitis artibus deditos alios damnabiles quos ꝛ maleficos vulgus appellat: bos enī ad goetian pertinere dicūt: alios aūt laudabiles videri velint quib⁹ theurgian deputāt: cum sint vtriq̄ ritib⁹ fallacib⁹ ōmonū obstricti sub nominib⁹ angelorū. Nam ꝛ porphyrius quādā quasi purgationem aie per theurgiā: cūctāter tamē ꝛ pudibunda quodāmodo dispu tatione ꝓmittit: reuersionem vero ad deum hanc artem prestare cuiq̄ negat: vt videas eū iter vitiū sacrilege curiositatis: ꝛ philosophie ꝓfessionē sentētijs alternantib⁹ fluctuare.

Nūc enī hāc artē tāq̄ fallacē ꝛ ipsa actione periculosā ꝛ legib⁹ ꝓhibitā cauēdam monet: nūc autez velut eius laudatoribus cedēs: vtilē dicit esse mundāde parti anime: non quidez itellectuali: qua rerū itelligibiliū pcipit veritas: nullas habētiū similitudines corporū: ſz spirituali qua corporalium rerū capiunt imagines. Hāc. n. dicē per quasdam cōsecratiōes theurgicas quas theletas vocant: idoneā fieri atq̄ aptam suscep tionē spirituum ꝛ āgelorū ad videndos deos. Ex quib⁹ tamē theurgicis theletis fateī intellectuali anime nihil purgatiōis accedere: quod eam faciat idoneam ad videndum deū suū: ꝛ perspicienda ea que vera sunt.

gnoscēdū. nec ad dictā reuersionē opz q̄ ps aie ſpūalis .i. imaginatiua vł phātastica purgeī ꝓsecratiōib⁹ aliq⁹ quas theletas vocāt. ſz sine oi tali purgatiōe reuertiī aia itellectualis ad deū. Est āt theleta ſz papiā ꝓsecratio purgatiua. ꝛ cōmūiter sumiī plurāl̄r. Sciēdū āt ēt pp B qō dr ō aiaꝝ reuersiōe. ꝙ platōici vt ꝑz ꝑ macrobiū sup somniū scipiōis posuerūt aias rōales i octaua spera pri⁹ eē puras ꝛ mundas q̄ corporib⁹ vnireī. dic̄. n. ꝙ platōici gr̄o ppingores sūt tenēt q̄ aie btē ab oi cōtagiōe cuiuscūq̄ corpis libere celū possident. aia vō q̄ appetitiua corpis est .ſ. vitā corpalez appetit. de celo ꝓspicit q̄daz lacteī ōsiderio talis vite pōdere tpo terrene contagiōis paulati i iferiora dilabitur. nec tū B fit subito sed paulatiz ꝑ oēs sperās iferiores trāsiens a singulis capit aliqd. ꝛ iō tot motibus āt sperās transit. ad vitā hāc terrenā deducī. Dicūt āt i celo lacteū circulū quē galaxiā vocam⁹ eē ꝑtē q̄ circul⁹ iterſecat cōdiacū ad duo ſigna solſticialia .ſ. cācrū ꝛ capricōnū. ꝛ hec duo ſigna sunt portę celi. Cācer ē porta q̄ descendī ꝛ iō vocaī porta hoīum. Capricornꝰ vo vocaī porta deoꝝ qz aia corpi tanq̄ carceri alligata cuz fuerit purgata ꝛ ab oi ꝓtagiōe corpis terrēi absoluta ꝑ capcornū ad deoꝝ cōsortiū reuertitur.

Pōphyrius i ij libro ꝛ gressu anime.

Ideo autem attribuunt descensum cancro. quia cum sol ad cancrum peruenit fit solsticium estiuale. et sol ad nos descendere incipit. Oppositum autez est de capricorno. Porphyrius autem loquens tanq̃ magus et sacrilega curiositate artis magice illectus. commendat theurgiaz tã q̃ vtilem ad purgandum partem anime spiritualem sez phantasticam seu imaginatiuã. facit enī videre deos et angelos imaginaria visiõe idest quasdã imagines deorũ vel angelorum pulchras. vt dicit i sequenti capl. ñ tñ deũ qui efficit omnes deos. Ex quo patez q̃ talis visio nõ est nisi phantastica demonuz illusio.

a Quãq̃ itaq̃ discernat. ponit aliud dictz porphyry et est sententia dicti eius. q̃ cuz demones sint i aere dy vo in ethereel loco empyreo idest lacteo circulo dic expedire homini amicitiaz habere alicuius dmonis qui possit ipsum saltez a terra leuare ad aera p̃ mortem. et postmodũ alia via erit ad loca celestia. tamen ipse porphyrius sibi ipsi contrarius dicit esse vitandos demones. quod patet ex hoc q̃ dicit animas post mortez in penis dolere cultuz quẽ seducti a demonibus eis exhibuerunt.

b Ipsamq̃ theurgiam. et. ponit tertium dictum eiusdem. et ostendit ex dicto porphyr. q̃ theurgia fit per spiritus inuidos vel inuidis hominibus seruientes. et hoc probat per quoddam quod narrat porphyrius de duobus magis theurgicis quorũ vn⁹ vir bonus existens vt dicit magno conamine vsus ẽ theurgia. nec obtinere potuit intentum. volebat enim purgari vt potuisset deos vel angelos vidisse vel suscepisse. Sed alius potens in arte inuidens facto istius quibusdã precibus sic alligauit potentiam illorum spirituum quos iste inuocabat. q̃ non potuerunt ei concedere quod petebat. vnde vnus ligauit potentias quas alius soluere non potuit. Alligata enī fuit potestas spirituum inferiorum q̃s iste inuocabat per spiritus superiores malignos quos ali⁹ inuitabat. vt patet sequenti capitu. ꝓpter q̃ concludit porphyrius q̃ theurgia est disciplina apta tam ad bonũ q̃ ad malum faciendum et apud deos et apud homines. quia secz per eam procuratur bonum a dys et etiam hominibus. et malum similiter. vt patuit i facto isto vbi ligata fuit potẽtia deoꝝ. et bõ fuit appositio suo impeditus. Cõcludit ẽt porphyri⁹ ex dicta narratione. q̃ hi dy patiuntur casdẽ pturbationes quas et demões. cum tñ apuleius vt supra patuit li. .8. ca. 16. demonib⁹ et homib⁹ attribuat pturbatões. q̃s tamẽ negauit dys i eẽ ꝓp altitudinẽ sui loci ꝛc.

Ex quo intelligi põt: qualium deorum vel qualẽ visionẽ fieri dicat theurgicis cõsecratiõib⁹: in qua nõ ea videntur que vere sũt. Deniq̃ aiam rõnalem: siue qõ magis amat dicere intellectualẽ: in supna dicit posse euadere: ẽt si qõ ei⁹ spiritale ẽ: nulla theurgica fuerit arte purgatũ. Porro ãt a theurgo spiritalẽ purgari hactenus: vt nõ ex b ad immortalitatẽ, eternitatẽq̃ pueniat. Quãmq̃ itaq̃ discernat a demonibus angelos: aerea loca eẽ demonũ ethereaq̃ empyrea differens angelorum: et admoneat ytẽduz alicui⁹ demonis amicitia: quo subuectã tẽ vel paululuz possit eleuari a terra q̃sq̃ post mortẽ: aliaz veroviam esse phibeat ad angelorũ superna consortia: cauendam tñ demonũ societatez expressa quodãmõ ꝓfessione testat: vbi dicit animã post mortẽ luendo pẽnas: cultum demonũ a quib⁹ circũueniebaẽ horc resecere. Ipsaq̃ theurgiaz quã velut cõciliatricẽ angelorũ deorũq̃ cõmẽdat: apud tales agere potestates negare ñ potuit: q̃ vel ipse inideãt purgatõi aie: vel artibus fuiãt inidoꝝ: q̃relã de hac re chaldei nescio cuius expromẽs. Cõquerit iquit vir i chaldea bonus purgande aie magno molimine frustratos sibi esse successus: cuius ad eadẽ potens tact⁹ inidia adiuratas sacris precibus potentias alligasset: ne postulata cõcederẽt. Ergo et ligauit ille inquit: et iste nõ soluit. Quo iudicio dixit apparere theurgian esse taz boni cõficiẽdi q̃ mali: et apud deos et apud homines disciplinã: pati ẽt deos et ad illas pturbationes passionesq̃ deduci: quas cõmuniter demonibus et boibus apuleius attribuit. Deos tñ ab eis etheree sedis altitudine seperãs: et platonis asserens in illa discretione sententiam.

c Lcẽ nic Ca. X. e ali⁹ platonic⁹ quẽ doctiozẽ ferunt porphyrius: nescio per quã theurgicã disciplinam etiã ipsos deos obstrictos passionib⁹ et pturbationib⁹ dicit. Quoniã sacris precibus adiurari ẽreriq̃ potuerũt: ne pstarẽt aie purgationẽ: et ita ẽreri ab eo q̃ iperabat malũ vt ab alio q̃ poscebat bonũ p eãdẽ artẽ theurgicaz soluit illo timore nõ possẽt: et ad dãdũ bñficiũ libari. Quis nõ videat bona fallaciũ demonũ eẽ ꝓmẽta: nisi eoꝝ miserrim⁹ seruus et a gẽ averi liberatoris alien⁹? Nã si hec apud dos agerẽt bonos: plus ibi vtiq̃ valeret beneficus purgatoꝝ anime q̃ malinolus ipeditoꝝ. Aut si dys iustis homoꝝ quo agebatur purgatione videbatur indignus: non vtiq̃ ab inuido terriꝝ: nec sic ipse dicit per metum valentioris numinis impediti: sed iudicio libero id negare debuerũt.

c Lce nẽ e ali⁹ ꝛc. In hoc ca. ostẽdit beatus aug⁹. q̃ ars theurgica fit p malignos spiritus. quam tamen virtute deoꝝ fieri dicũt. ostẽdit autez B aug⁹. ex dcis porphyrij quẽ quidam apuleio ꝓferũt. Facãũt i hocca. tria. nam ꝓmo ex narratis ex porphyrio. et dictis ei⁹. ꝓbat q̃ dictũ ẽ. et ꝑz satis eius intentio considerãti ea que i precedẽti capitlo sũt dicta. Secundo. ibi.

Capluz. X.

a Mirum est autem ꝛc. ostendit illius artis magice. scz theurgice vanitatem. ⁊ fundat se augustinus super eo qđ narrat porphyrius primo de chaldeo bono theurgico. cuius ars fuit per preces hominis inuidi impedita. nā vt dicit porphyr⁹ ille inuidus inuitauit deos superiores qui inuitati incusserunt terrorem dyis inferioribus. quos bon⁹ inuitabat. dicit ergo augustin⁹ obyciēdo contra artem istā. quare non inuitabat iste bon⁹ aliquē deuz superiorem illis dyis quos inuitauit alius inuid⁹. naz si hoc fecisset iaz ille superior de nouo inuitatus terruisset deos inuitatos ab inuido. ⁊ purgasset deos suos territos a illo terrore.

Si vo ille theurgic⁹ bon⁹ non potuit deū superiorē inuenire ergo p arteē illā inuitanť dy q sūt parattiores ⁊ promptiores ad nocēdum q̄z possit aliquis inuitari ad purgandū. ⁊ ita ars ista q̄ ordiať ad purgationē vana ē oio. Tertio. ibi.

b Quid enim: qz ꝛc. docet q̄modo fiant apparitiones deorū vel angelox per theurgiam de q̄ dic̄ q̄ non ē nisi opatio sathane q se trāsfigurat in angelū lucis. vel formas alias sicut ō proteo dicit Uirgil⁹ li. 4 georgicozuz q̄ fōmas sepit in oēs ꝛc. fingiť ātyt pz ibidem q̄ pte⁹ erat vates qđā sciēs oia tā pñtia q̄z pterita ⁊ futura. sz nlli dabat rīsū nisi mltū coact⁹ ⁊ fortiter ligat⁹. sz tn̄ ligare eū fuit difficile qz trāsformauit se subito i fōmā quā vellet ⁊ tō nisi⁹ dormiens ligari n̄ potuit. hec patēt libro quarto. georgicozum virgily.

a Dirūm ē aūt qđ benignus ille chaldeus: q theurgicis sacrīs animā purgare cupiebat: n̄ inuenit aliquē superiorē deū qui vel plus terreret atq̄z ad bñfaciendum cogeret territos deos: vel ab eis terrentem cōpesceret vt libere bñfacerēt. Sic tn̄ theurgo bono sacra defuerunt: quib⁹ ipsos deos quos inuocabat aie purgatores prius ab illa timoris peste purgaret. Quid eni cause ē cur de⁹ potētior adhiberī possit a quo creātur: nec possit a quo purgētur: An inuenitur de⁹ q exaudiat inuidū ⁊ timorē dyis incutiat ne bñfaciāt: nec inenit de⁹ q exaudiat benuolū: ⁊ timorē dyis auferat vt beneficiāt: O theurgia preclara: o aie predicanda purgatio: vbi plus imperat immūda inuidētia: q̄z ipetrat pura bñficiētia: imo vo malignozū spirituum cauēda ⁊ detestanda fallacia: ⁊ salutaris audiēda doctrina. Quid enim: qz has sordidas purgatiōes sacrilegis ritibus operāť: quasdā mirabiliter pulchras sicut iste ꝓmemorat vel angelox imagines: vel deox tāq̄z purgato spū vidēt: si tn̄ vel tale aliquid vident: illud est qđ apl⁹ dicit. Qn̄ sathanas trāsfigurat se velut āgelus lucis. Eius. n. sē illa phātasmata: q miseras aias m⁹tox falsorūq̄z deox fallacib⁹ sacrīs cupiens irretire: ta voveri dei cultu quo solo⁹ mūdāť ⁊ sanāť aūtore: sic ō pteo dcm̄ ē: formas severtit i oēs: hostilit̄ isequēs: fallacit̄ subueniēs: ⁊ vtrobiq̄z nocens. Ca. XI.

c m Eli⁹ sapuit iste porphyri⁹ cū ad anebuntē scripsit egyptiū vbi ꝓsulēti similis ⁊ q̄rēti: ⁊ pdit artes sacrilegas ⁊ euertit. Et ibi qdē oēs ōmones reprobat quos dic̄ ob imprudētiā trabeť hūidū vaporē: ⁊ iō n̄ i ethere sz i aere cē ꝛb luna atq̄z i ipo lune globo. Uerū tn̄ n̄ audet oēs fallacias ⁊ malicias ⁊ ieptias q̄b⁹ merito monetur oīb⁹ demonib⁹ dare. Quos dā nāq̄z benignos demōes more appellat alioz: cū oēs gñaliť ipsos prudentes cē fateať. Adirať ät q̄ n̄ soli dy aliciāť victimis: sz et ꝓpellāť atq̄z cogāť facere qđ hoies volūt: ⁊ si corpore ⁊ incorporalitate dy a demonibus distinguuntur: quomodo deos esse existimandum sit solem ⁊ lunam ⁊ visibilia cetera i celo: que corpora esse non dubitaťur. Et si dy sunt quomodo alij benefici: alij malefici cē dicāť: ⁊ qđo ico⁹palib⁹ cū sunt cōpozei ꝓiūgāť. Querit ēt veluti dubitās vtrū i diuinantibus ⁊ quedam mira facientib⁹ anime sint potētiores: an alig spiritus extrinsec⁹ veniāt: q̄ quos b̄ valeāt: ⁊ potius venire extrinsecus conijcit: eo q̄ lapidib⁹ ⁊ herbis adhibitis ⁊ alligāt quosdā: ⁊ aperiāt clausa hostia: vel aliqđ eiusce mōi mirabiliť operatur. Inter cetera vero querit. si corpora celestia sunt dy. quomodo aliqui dy sunt benefici ⁊ alig malefici. cū oēs dy sunt boni. hanc etiā questionem facit macrobius sup somniū scipionis vñ scilicz diuinis maleficētia asscribatur. vt. s. stella malefica cē dicať. sic ō martis ⁊ saturni stellis

c Eli⁹ sapuit ꝛc. In b ca. pseqť beat⁹ aug⁹. ēba porphyry platonici qb⁹ artes magicas vť destruer tāq̄z vanas ⁊ sacrilegas. Scripsit āt porphyri⁹ quādā epla ad quēdā egyptiū magnū sacox ātistitē. i q̄ ntinēť ea q̄ b recitat aug⁹. ⁊ faē b duo. qz p̄ p̄ōit ea q̄ ō demōi b⁹ porphyri⁹ dic̄ assertiue. Asserit. n. oēs demōes ipudētes ē. ⁊ eos n̄ ē in ethere sed in aere sub luna atq̄z in ipso lūe globo scz sphera lunari. nō q dē sic q̄ sphera lune sit eoꝝ loc⁹. cum a lūa icipiat ether et luna sit vltimū corp⁹ ethereuz sz platonicos. sm qđ patz per macrobiū sup somniū scipionis sz dicit eos in lune globo. qz infra globū .i. spherā lune sunt iclusi. alia que asserit de ipis satis patēt Secundo ibi.

d Miratur autem q̄ non solum ꝛc. ponit dicta porphyrij quibus querendo ⁊ q̄si dubitando videť loqui. Et facit hic duo. quia p̄ ponit dicta ei⁹ quibus querit ⁊ dubitat de ipsis dys ⁊ demonib⁹ ac magicis artibus. secūdo querit spāliter ō via q̄ ducit ad bñtudinem ibi veni q̄z prope ꝛc. In prima vero parte facit tria. qa primo ponit dicta porphyrij quibus de dys ⁊ demonibus ⁊ eorum operibus interrogādo et admirando multa loq⁹

z. Lō. z.

Capitulum. XI.

estimatur. ⁊ cur notabilior benignitas iouis ⁊ veneris habeatur. cum sit diuinorum vna natura idest q̄ omnes dij sint boni. ⁊ respondet macrobius ad hoc assignando causas quare stelle iste tales dicantur. Que respōsio forte sufficiens fuisset nisi stelle ponerentur dij. nam q̄ deus aliquis sit humane nature malivolus non videtur habere rationem.

a Omni forme idest q̄ se transformat in oēs formas vt in fine precedentis capituli dictus fuit.

b Multiodus idest multorum modorum. i. generum diuersorum vel actuum vel affectionum

c Ceterum circa ea que vere bona sunt idest virtutes ⁊ bona spiritualia. nihil opitulari. sz solum circa bona apparentia. i. temporalia. immovere ista idest vere bona nec nosse. sz ēt mala conciliare idest procurare vt perficiātur. ⁊ īsimulare idest accusare. atq; impedire nonnūq̄ virtutis sedulos sectatores ⁊c. gaudere nidoribus. idest odoribus sacrificiorum vt putabant gentilles.

d Querit enī cur tāq̄ ⁊c. Jō hoc querit gamagi quando q̄ invocant spiritus superiores quos vocāt meliores qui ex eorum quasi auctoritate imperāt spiritib⁹ inferioribus vt iusta p̄cepta hois exquantur. Causa quare querit est quia ex quo inferiores exequuntur malum coacti auctoritate ⁊ potestate superiorum. nō videtur esse causa quare superiores dicantur esse meliores ⁊ alij peiores. immo superiores potius sunt peiores.

e Cur attrectatū reverenea ⁊c. hoc dicit. q̄ in rei veritate magi in arte sua vtuntur pueris innocentibus ⁊ virginibus quibus demones ostendant illud quod queritur.

f Cur ab animantibus ⁊c. idest cur volunt demōes q̄ eorum antistites caueant sibi ab animantibus idest animalibus interfectis. vel alio modo mortuis. ne ea contingāt causam assignantes videlicet ne vaporibus procedētib⁹ ab aiali mōtuo polluātur. q̄ tñ inspicere nō ē eis ꝓhibitum ⁊ tñ sacra eorū sepe cadauerib⁹ celebrāt q̄ eis sacrificāt.

g Jpi soli ⁊c. Bārit q̄ sepe magi cōminātur coꝛporibus celestibus nisi faciāt q̄ petūt. quasi posset terroꝛem icutere eis. ⁊ bē rēt ptātē eis nocendi. vñ apuleius in libro metamoꝛphoseos qui ab augustino appellat de asino aureo. inducit ancillam cuiusdā mulieris malefice dōna sua sic narrantē. Audiui vesperi q̄ nisi celerius sol celo ruisset. nocti q̄ ad exercendas illecebras magie maturi⁹ cessisset. ipi soli nubilā caligiez ⁊ ꝑpetuas tenebras ꝯminātē.

b De isidevl' ō osiride ⁊c. isis ⁊ osiris maritus isidis. sunt numina q̄ ab egyptys colebant ō quib⁹ dixi. ē. libro. 8. ca. 26. De istis narrat porphyrius q̄ magi i egypto reputabāt efficacissimū modū cogēdi deos si istis ꝯminēt. ⁊ p̄cipue si ꝯminēt isidi q̄ dissipabāt ossa osiridis mariti sui nisi dy faciant q̄ petūt. Lucan⁹ ēt li. 6. mirat valde ō ptātē magorū ⁊ mīta ārit de ea. ⁊ iter cetera ēt ō minis ēs faciūt dicēs. An tñ valuere minis. i Hec atq; ⁊c. osīdit qd pōphyri⁹ ō ꝑmissis admirās. ⁊ q̄si dubitādo loq̄ns dabat itelligē

ranē. Añ dicit alios opinari eē q̄dā gen⁹ cui exaudire sit ꝑpriū: natura fallax: ōmni forme multimodū: simulās vos ⁊ demones ⁊ aias defūctoꝝ: ⁊ hoc eē q̄ efficiat ꝟ oia q̄ videt bona eē vel prava: cēterū circa ea q̄ vere bona sūt nihil opitulari imo vero ista nec nosse: sz ⁊ male ꝯciliare ⁊ īsimulare atq; impedire nonnūq̄ virtutis sedulos sectatores: ⁊ plenū eē temeritatis ⁊ fastus: gaudere nidoribus: adulationib⁹ capi: ⁊ ceꝛa q̄ de hoc genere fallaciū malignoꝛumq̄ spirituū q̄ extrinsec⁹ in aiaz veniūt bīanoiq̄ sensus sopitos vigilātesue delūdūt: non tanq̄ sibi persuasa ꝯfirmat: sz tā tenuiter suspicat aut dubitat: vt ꝟ alios asserat opinari. Difficile quippe fuit tāto philosopho cūctā diabolicā societatē vel nosse vel fidēter arguere: quā quelibz anicula ꝑpiana nec nosse cunctat: ⁊ liberrime detestat. Nisi forte iste ⁊ ipsuz ad quē scribit anebūtē: tanq̄ talium sacroꝝ p̄claritissimū antistitē: talios taliū operum tāq̄ diuinoꝝ: ⁊ ad deos colēdos ptinētiū admiratoꝛes verecundat offēdere. Seq̄t tñ ⁊ ea velut iquirendo cōmemoꝛat: que sobrie cōsiderata tribui nō p̄sit nisi malignis ⁊ fallacibus ptāti bus. Q̄rit enī cur tāq̄ melioꝛib⁹ inuocatis: quasi peioꝛibus iperet: vt iniusta hois p̄cepta exequātur: cūr attrectatum reverenea: nō exaudiāt imꝑecātē: cum tamen ipsi ad incestus quosq̄; ꝓcubitus q̄slibz ducere nō moꝛēt: cur ab animāti b⁹ suos ātistites oportere abstinere denūciēt ne vaporibus ꝑfecto coꝛporeis polluant: ipi vero ⁊ alijs vaporib⁹ illiceāt ⁊ nidoꝛib⁹ hostiaq̄: cūq̄ a cadaueris ꝓtactu ꝓhibeat ispectoꝛ ⁊ plerūq̄ illa cadauerib⁹ celebrētur: quid sit q̄ nō demoniū g alicui aie defūcti: sz ipi soli ēt lune aut cuicūq̄ celestiū: hō cuilibet vitio obnoxi⁹ itēdit minas eosq̄ territat falsoꝛ eis extoꝛqueat ꝟitatē. Mā ⁊ celū se colli dere cōminat: ⁊ cetera similia homini ipossibilia: vt illi dij tā q̄z isipientissimi pueri: falsis ⁊ ridiculis comminationibus territi q̄ imperatur efficiāt. Dic etiam scripsisse ceremonē quē dā talium sacroꝝ vel poti⁹ sacrilegioꝝ ritū: ea q̄ ap̄ egyptios sūt celebrata rumoꝛib⁹ vl' ō b isīde vel de ōsiride marito eius maximam vim habere cogendi deos vt faciant impata: q̄n ille q̄ carminibus cogit ea se ꝑdere vl' euertere cōminat: vbi se ēt osiridis mēbra dissipatuꝝ ēt ribiliter dicit si facere iussa neglexe i rint. Hec atq; hmōi vana ⁊ insana dijs hominem miari: nec quibuslibet sed ipsis celestib⁹ ⁊ siderea luce fulgētibus: nec sine effectu sz violēta ptāte cogē tē: atq; his terroꝛib⁹ ad faciēda q̄ voluerit ꝓducentem: merito

ab aiali mōtuo polluātur. q̄ tñ inspicere nō ē eis ꝓhibitum ⁊ tñ sacra eorū sepe cadauerib⁹ celebrāt q̄ eis sacrificāt.

g Jpi soli ⁊c. Bārit q̄ sepe magi cōminat coꝛporibus celestibus nisi faciāt q̄ petūt. quasi posset terroꝛem icutere eis. ⁊ bē rēt ptātē eis nocendi. vñ apuleius in libro metamoꝛphoseos qui ab augustino appellat de asino aureo. inducit ancillam cuiusdā mulieris malefice dōna sua sic narrantē. Audiui vesperi q̄ nisi celerius sol celo ruisset. nocti q̄ ad exercendas illecebras magie maturi⁹ cessisset. ipi soli nubilā caligiez ⁊ ꝑpetuas tenebras ꝯminātē.

b De isidevl' ō osiride ⁊c. isis ⁊ osiris maritus isidis. sunt numina q̄ ab egyptys colebant ō quib⁹ dixi. ē. libro. 8. ca. 26. De istis narrat porphyrius q̄ magi i egypto reputabāt efficacissimū modū cogēdi deos si istis ꝯminēt. ⁊ p̄cipue si ꝯminēt isidi q̄ dissipabāt ossa osiridis mariti sui nisi dy faciant q̄ petūt. Lucan⁹ ēt li. 6. mirat valde ō ptātē magorū ⁊ mīta ārit de ea. ⁊ iter cetera ēt ō minis ēs faciūt dicēs. An tñ valuere minis. i Hec atq; ⁊c. osīdit qd pōphyri⁹ ō ꝑmissis admirās. ⁊ q̄si dubitādo loq̄ns dabat itelligē

a Aut ergo reuera ꝛc. reddit duplicem causaꝫ quare porphyrius loquiꝫ p modum dubitantis. vna causa,estꝰ forsan. quia veraciter dubitauit. alia causa potuit esse. quia licet tantus philosophꝰ non dubitauerit. tamē noluit eum cui scripsit turbare qui talia credebat.

b Denicꝫ ꝓpe ꝛc. hic ponit dicta pōphyrij quibus prædictus egyptius antistitē interrogauit devia peruenīdi ad beatitudinem iuxta sapientiam egyptiam. parum enim reputabat porphyrius cōuersari cum dys ideſt rotaliter eorū seruitys mācipari sicut conuersabātur antistites ⁊ magi. si non seqrētur aliō bonum nisi scire diceꝛ vbi fertus fugitiuus possit inentri vl̄ p dium comparari. aut aliquid silē quod ad beatitudinem non pertiet ⁊ de talibus

porphyriꝰ admiratꝰ: imo vero sub specie admirātis ⁊ cās rex taliū requirētis dat itelligi: illos bē agere spūs quoꝝ genꝰ supiꝰ sub aliozuꝫ opinatiōe descripsit: ñ vt ipe posuit natura ẖ vitio fallaces: q simulāt deos ⁊ aias defūctoꝝ: demōes assit nō vt ait ipse se simulāt ẖ plāe sūt. Et q̄ civr̄ verbis ⁊ lapidibus ⁊ aiantibꝰ ⁊ sonis certē qbusdā ac vocibꝰ ⁊ figuratōibꝰ atqꝫ figmētis: quibusdā ēt obseruatis in celi cōuersiōe motibꝰ fidem: fabricari in terra ab hoibꝰ ptātes idoneas varijs effectibꝰ exequēdis: totū hoc ad eosdē ipsos demōes ptinet ludificatores aiaꝝ sibimet subditarū: ⁊ voluptaria sibi ludibria deboiuꝫ erroribꝰ exhibētes. Aut ergo reuera dubitās ⁊ iquirens ista porphyriꝰ: ea tñ ꝓmemorat qbus cōuictā ⁊ redarguantē: nec ad eas ptātes q̄ nob ad btāz vitā capessēdā faueꝛ: ẖ ad deceptores demones ptinere mōstrēt: aut vt melioza de pho suspicemur: eo mō voluit hoiem egyptiū talibꝰ erroribꝰ deditū: ⁊ aliq̄ magna se scire opinātē: nō supba q̄si auctoritate doctoris offendere: nec apte aduersād altercatōe turbare: ẖ q̄si q̄rētis ⁊ discer̄ cupientis būillitate ad ea cogitāda ꝙuertere: ⁊ q̄ẖ sint ꝓtē nēda vel ēt deuitanda monstrare.

b Benicꝫ prōpe ad epl̄e finē petit se ab eo doceri q̄ sit ad beatitudinē via ex egyptia sapiētia. Ceterū illos qbꝰ ꝙuersatio cū dijs ad hoc eēt: vt ob iuēlēdū fugitiuū: vl̄ prædiū ꝙpandum: vel pp nuptias: vl̄ mercaturā: vel qd hmōi: mētē diuinā ingetarēt: frustra eos videri dicit coluisse sapientiā. Illa enim ipsa numina cuꝫ quibꝰ ꝙuersarēt ⁊ sīc ceteris rebꝰ vera predicerēt: tñ q̄ñ de beatitudine nihil cautū nec satis idoneū monerēt: nec deos illos eē nec benignos demōes ẖ aut illū q dr̄ fallax: aut humanū oē commētū. Verū qz tāta ⁊ talia gerunt bis artibꝰ: vt vnūſuꝫ modū hūane facultatē excedāt: qd restat nisi vt ea q̄ mirifice rāc̄ dinꝰ ꝓdicivl̄ fieri videt̄: nec cū ad vnꝰ dei cultū referūt: cui simplicit̄ ibherere fatētibꝰ quoc̄ platōici ⁊ p mlta testātibꝰ solū btificū bonū ē: malignoꝝ demonū ludibria ⁊ seductoria ipedimēta q̄ vera pietate cauēda sit: prudēt̄ itelligāt. Ca. XII

c Dnō āt q̄cūc̄ miracla sine p ꝓpe ꝓāgelos siue quocūc̄ mō ita dinꝰ fiat: vt diuinus in quo solo btā vita ē cultū religionēc̄ ꝙmēdet: ea vere ab eis vl̄ p eos q nos sc̄oꝝ veritatē pietatēqꝫ diligūt fieri: ipo do i illō opāte credēdū ē. Neqꝫ n. audiēdi sūt q deū invisibilē visibilia miracla opari negāt: cū ipe ēt sc̄oꝝ ipos fecerit mūdū: quē certe visibilē negar̄ ñ pōt. Quicqd igit̄ mirabile fit i bō mūdo ꝓfecto minꝰ ē q̄ totꝰ bō mūdꝰ. i. celuꝫ ⁊ terra ⁊ oia q̄ in eis sūt: q̄ certe dō fecē: sicē āt ipe q fecē: ita modꝰ quo fecē occultꝰ ē ⁊ icōphēsibilis homi. Quānis itaqꝫ miracla visibilium nārum videndi assiduitate viluerīt: tñ cū ea sapienter ituemur: iusta rissimis rarissimisqꝫ maioza sunt. Nā toi miracloꝝ qō fit p hoiem: maiꝰ miraculum ē hō. Quapropter deꝰ q fecē visibilia celuꝫ ⁊ terrā: ñ dedigt̄ facere visibilia miracula i celo vel i terra qb⁹ ad se invisibilē colendum excitet animꝫ adhuc visibilibꝰ deditā. Ubi vero ⁊ q̄ñ saciat: icōmutabile cōsilium penes ipm ē: in cui dispōe tā rpa fcā sunt: q̄cunqꝫ futura sunt. Nam rpalia mouēs rpaliter ñ moueꝛ: nec aliter nouit faciēda q̄ facta: nec aliter invocantes exaudit q̄ invocatos videt. Nā ⁊ cuꝫ exaudiunt angeli eiꝰ: ipe in eis exaudit tāc̄ i vero nec mānfacto tēplo suo: sicut in omnibus sāctis suis: eius que rpaliter fiunt iussa: eterna eiꝰ lege ꝓspecta. Ca. XIII.

d n Ec monēre dr̄: q cū sit invisibilis: sepe visibilē patribus appuisse memorat. Sicut

scire diuina re modicuꝫ est appreciādum.

Ca. XII.

c Dz p zoan tez q̄ cunqꝫ miracula siue p angelos ꝛc. In hoc capitulo. arguit beatus augustinus cōtra eos qui negant deū invisibilem miracula visibilia facere.

Ca. XIII.

d n Ec mon uer de ber ꝛc. In hoc capitulo. ostendit augustinus quomō intelligēdū sit deum in veteri testamento visibiliter apparuisse. Sit autem in ꝫ capitlo. mētio delygurgo legislatore laccōmoniozuꝫ. q vt legibus suis maiorez auctoritatez p̄staret finxit se ab apolline delphico leges quas tulit accepisse. de quo vi rum fuit supra. libro secundo. capitulo. 16.

Ca. XIIII

a Sicut autez vni⁹ hominis ꝛc. In hoc capitulo beatus augustinus ostendit q̄ non solum bona eterna sed etiā ipsa temporalia a deo sunt requirenda. nec propter ea angeli quicunq; sūt colēdi. allegat autem hic plotinū platonicū maximum. ō q̄ .s. lib. 8. ca. 12. fuit dēz.

eni sonus quo audit̄ sn̄ia in silentio intelligentie cōstituta: non est ꝟ q̄ ō ipsa: ita ꝛ species q̄ visus est deus i natura inuisibili cōstitutus: nō erat q̄ ō ipse. Uerūtn̄ ipse i eadem spē corpali videbat̄: sicut illa sentētia in ipso sono vocis audit̄: nec illi ignorabāt inuisibilē deū i specie corporali nequaq; se posse vidēre. Mā ꝛ loq̄bat̄ cū loquente moyse: ꝛ ei tn̄ dicebat. Si inueni gratiā añ te oñde mihi temetipsum sciēter vt videā te. Cum igit̄ opteret dei legem i edictis angelorū ēribiliter dari: nō vni boi paucisve sapiētib⁹: sz vnīūse gēti ꝛ pplo igēti: corā eodē pplo magna facta sūt i monte vbi lex pvnā dabat̄: cōspiciente multitudine mētuenda ac tremēda que fiebant. Nō eni pplus isrl̄ sic moysi credidit: quēadmodum suo lycurgo lacedemonij: qō a ioue sen apollie leges quas cōdidit accepisse. Cū eni lex dabat̄ pplo: qua colivn⁹ iubebatur de⁹ i ꝓspcū ipsi⁹ ppli: q̄ntū sufficere diuina, puidētia iudicabat: mirabilibus reruz signis ꝛ motib⁹ apparebat: ad candē legem vandaz creatori seruire creaturam.

o.33.

o.19.

o.20.

Ca. XV.

b Ic ita s q̄z diuine prouidentie ꝛc. In hoc capitulo .15. ostēdit beatus augustinus. quomō de⁹ per angelos ꝛ i subiecta creatura apparens hoib⁹ ꝛ more humano loquens sylla batim legez dedit. i qua tantuz vnius veri dei cultum mādauit.

Ca. XVI.

c Uib⁹ q igitur āgelis de beata et sempiterna vita credēdum esse cēsem⁹ ꝛc. In hoc capitulo. beatus

a Sicut āutez vni⁹ hois: ita s būani generis q̄ ō ad dei pplm ptinet recta eruditio p quosdā articulos tpuz tanq; eratū, pfec̄ accessib⁹: vt a tpalibus ad ēna capiēda: ꝛ a visibilib⁹ ad inuisibilia surgeret̄: ita sane vt etiaz illo tpe quo visibilia pmittebant̄ diuinit⁹ pmia: vn⁹ tm̄ colēdus cōmēdaret̄ de⁹: ne mēs būana vel p ipsis terrēis vite transitorie būficijs: cuiq; nisi vero aie creatori ac dño subderet̄. O ia quippe q̄ prestare boib⁹ vl̄ āgelis vl̄ boies pōt: ivni⁹ eē oipotēt̄ ptāte: q̄s q̄s diffiteꝛ isanit. De puidētia certe plotinus platonic⁹ disputat: eaq; a sūmo deo: cui⁹ē itelligibil atq; ineffabilis pulchritudo: vsq; ad ꝟ ērena ꝛ ima ptigere flosculorum atq; foliorū pulchritudinē cōpro-

bat: q̄ oia q̄si abiecta ꝛ velocissime peuntia decētissimos formaz suaz numeros hre n̄ posse pfirmat: nisi inde formentē vbi forma intelligibilis ꝛ icōmutabilis simul bīis oia perseverat. Hoc dñs iesus ibi ostendit vbi ait. Cōsiderate lilia agri q̄o crescūt: nō laborāt neq; nent: dico ātvob q ꝛ nec salomō i oi glozia sua sic amictus ē sicut vnū ex bis. Q ꝛ si fenū agri q̄ō hodie est ꝛ cras i clibanū mittit̄ sic de⁹ vestit: quanto magis vos modice fidei. Optime igit̄ aia būana adhuc ērenis desideriis ifirma: eaipsa q̄ tēporalit̄ exoptat bona ifima atq; ērea vite huic trāsitorie necessaria: ꝛ pze illi⁹ vite sēpitēnis bīficijs pētēnda: nō tn̄ nisi ab vno deo expectare ꝓsuevit: vt ab illi⁹ cultu ēt i istorū ō̄siderio non recedat: ad quē ꝓptu eorū ꝛ ab eis auersione perueniat. Mat.6.

Caplium XV.

b s Ic itaq; diuine puidētie placuit ordia re tpuz cursū: vt quēadmodū dixi: ꝛ i actib⁹ apl̄orū legit̄: lex i edictis āgelo⁹ daret̄ ō vni⁹ veri dei cultu i quib⁹ ꝛ psona ipsi⁹ dei: non quidē per suā substātiā q̄ semp corruptibilib⁹ oculis inuisibilis pmanet: ꝟ certū idicijs p subiectā creatori creaturā visibil̄r apperet: ꝛ syllabatiz p trāsitorias tpuz mozulas būane lingue vocib⁹ loq̄ret̄: q i sua natūra nō corpalit̄ ꝟ spūalit̄: n̄ sēsibilit̄ ꝟ itelligibilit̄: nō tpalit̄: ꝟ vt ita dicā eternal̄r: nec icipit loq nec desinit: q̄ō apud illū sinceri⁹ audiūt n̄ corpis aure ꝟ mētis ministri ei⁹ ꝛ nuncij q ei⁹ ꝓpitate icōmutabili pfruūt imortalit̄ bti: ꝛ q̄ō faciēdū modis ieffabilibus audiūt: ꝛ vsq; i ista visibilia atq; sēsibilia pducēdū icūctāt̄ atq; idifficulē efficiūt. Hec aūt lex distributōe tpuz data ē: q̄ pri⁹ bēret vt dictū est promissa terrēa: qb⁹ tn̄ significaret̄ eterna: q̄ visibilib⁹ sacramētis celebraret̄ mīri: itelligerent pauci. Uni⁹ tn̄ dei cult⁹ aptissime illic ꝛ vocū ꝛ rerū oiuz ꝓtestatiōe p̄cipit̄: n̄ vni⁹ ō turba: ꝟ ei⁹ q fecit celū: terrā: ꝛ oēm aiam ꝛ omnem spiritum q nō ē q̄ō ipse. Ille eni fecit: ꝟ facta sūt: atq; vt sint ꝛ bene se habeant: eius indigēt a quo facta sunt. Capitulum. XVI.

c q Uibūs igit̄ āgel⁹ ō btā ꝛ sēpiterna vita credēdū eē cēsem⁹. Utrum eis q se religiōis ritib⁹ coli volūt: sibi sacra ꝛ sacrificia flagitātes a mortalib⁹ exhiberi: an eis q bunc oēz cultum vni deo creatori oium deberi dicunt: eiqz reddendum vera pietate p̄cipiunt: cui⁹ ꝛ ipsi ꝓptē platōe bti sūt: ꝛ nos futuros eē ꝓmittūt: Illa nanq; visio dei: tāte pulchritudinis visio ē: ꝛ tanto amore dignissima: vt sine hac qui-

augustinus ostendit q̄ quo ad cultum latrie alicui exhibendum potius credendum est bonis angelis q̄z demonibus. Et facit in hoc capitulo duo. primo enim ꝓbat q̄ supposito q̄ per angelos bonos nō essent facta miracula nec per dēmones. vel q̄ non per bonos angelos. sed per dēmones essent facta miracula adhuc credendū esset plus

bōis angelis q̄z demōibus. vbi infra dicit sic. Respondeant theurgi vel potius periurgi ꝛc. Scdo ibi.

a Cum vero deus id egerit ad commendāda ꝛc. Ostendit q̄ angeli boni fecerunt maiora miracula q̄z demones. Et facit hic tria. ga primo assignat causam quare dēus fecit per bonos angelos maiora miracula. ꝛ patet totum. Secundo. ibi.

b Illa quippe miracula deorum ꝛc. agit de miraculis p̄ deos factis ſm gētilium historias. ꝛ primo excludit ab eorum miraculis mōstruosa quedam que possūt ꝛ debēt aliqs causis attribui q̄z operationibus deorum. sicut sunt monstruosi pt̄ animalium. puta q̄ bos equū peperit vt narrat titus liuius li. 3. de secundo bello punico. et

buslibz alijs bonis p̄ditus atq̄z abundātē nō dubitet plotin⁹ felicissimū dicere. Cū ergo ad būcvnū qdā angeli: qdaz vero ad seipsos latria colendos signis mirabilib⁹ excitent: ꝛ boc ita vt illi istos coli phibeāt: isti āt illū phibere nō audeāt: qb⁹ poti⁹ sit credēdū respōdeāt platonici: respōdeāt qcūq̄z phi: respōdeāt theurgi vl̄ poti⁹ piurgi. Hoc. n. sūt ille oēs artes vocabulo digne. Postremo rīdeāt boies fivllus nāe sue sensus: q̄ rōnales creati sūt: ex alia qua ꝓvinit i eis. Rideāt iq̄z eis ne sacrificādū sit dijs vel angelis: q̄ sibi sacrificari iubēt: an illi vni cui iubēt hi q̄ ꝛ sibi ꝛ istis phibent. Si nec isti nec illi vlla miracula facerēt: ꝛ tñ p̄ciperēt: alīq̄ qdēvt sibi sacrificaret: alīq̄ vero id vetarēt: ꝛ vni tātuz iuberēt deo: satis deberet pietas ipa discernere: qd hoz de fastu supbie: qd de vera religione descēderet. Plus ēt dicā: si tātū bi mirabilib⁹ fact̄ bīgnas alias ꝓmouerēt q̄ sacrificia sibi expetūt: illi āt q̄ b̄ phibent ꝛ vni tñ deo sacrificari iubēt: nequaq̄z ista visibilia miracula facere dignarēt: ꝓfecto nō sēsu corpo

ris ꝛ rōne mētis p̄ponēda est.

a cēt aūctas. Cūvero de⁹ id egerit ad cōmēdāda eloqa veritatis sue: vt p istos imortales nūcios: nō sui fastū: ꝛ maiestatē illius p̄dicantes: faceret maiora: certiora: clariora miracla: ne infirmis pijs illi q̄ sacrificia sibi expetunt falsā religionē facili⁹ psuaderēt: eo q̄ sensib⁹ eorū q̄ dā stupēda mōstrarēt: qnē tandē ira desipe libeat: vt nō vera eligat q̄ secret: vbi ꝛ āpliora un

b uenit q̄ miret. Illa quippe miracla deoz gētiliū q̄ cōmēdat historia ñ ea dico q̄ ītervallis tēporū occultis ipsi⁹ cāis mundi: verūtñ sb diuia puidētia cōstitutū ꝛ ordiat: mōstruosa cōtigūt q̄les sē iusitati pt̄ aialiū: ꝛ celi ārēq̄z rex isolita facies: sine tñ ārēs: sive ēt nocēs: q̄ penitari at q̄z mitigari ōmōicis ritib⁹ falla

c cissima coz astutia phibēt. Dz eā dico q̄ vi ac ptāte eorū fieri sat̄ euidēt appet: vt ē q̄ effigies deorū penatū: quos ō troia eneas fugiēs aduexit: de loco i

d locū migrasse referūt: q̄ cōtez targni⁹ nouacla secuit: q̄ epida

e f ūri⁹ pēs esculapio nauigāti ro mā comes adhesit: q̄ nāuiz q̄ simulachrum matris phrygie

cul curarētur.

c Sed ea que dico ꝛc. ponit exempla de mirabilibus quibusdam que sē deorum operationibus ascribenda quorum primum est de dys quos eneas de troia secū portauit in italiam. de quib⁹ narrat valerius libro primo q̄ eneas ipos apō lauinium collocauit. postmodum vero ascanius filius enee cum albam cōdidisset ꝛ deos eosdez illuc trāstulisset per seipsos lauinium sunt reuersi. Et quia credi poterat id factū fuisse ab homine. cum reportati essent albā. iterum per seipsos lauinium sunt reuersi. de istis prodigijs ꝛ aliis multis vide lactantium lib. 2. ca. 8.

d Oz cotez tarquinius ꝛc. Secundum exemplum est de cote quem noua cula secuit. de quo narrat titus liuius libro primo de vrbis origine vide delicet q̄ priscus tarquinius quintus rex romanoruz cū numeruz centuriarum equitū augere voluisset. dixit sibi actius nauius augur non posse aliud nouum circa centurias fieri nisi aues significarent hoc esse faciēdum. super quo indignatus rex illudēs arti auguriādi dixit illi auguri. Pōt ne illō fieri q̄ nunc mente concipio. qui conuertens se ad artem suam dixit illud posse fieri. Cui rex. Logitaui ingt q̄ tu nouacula cotē. i. lapidē q̄ndā dux icideres. q̄ ꝓfice q̄ aues tue posse fieri portēdūt. q̄ statī abscq̄ oī cūctatōe nouacla cotē diuisit vt dī. hec ille. e Oz epidauri⁹ ꝛc. Tertiū ē ō pēte q̄ esculapiū ō epidauro vz romā ꝛtiue secut⁹ ē. De q̄ dixi. ē. li. ca. 12. f Dō nauiz ꝛc. Quartum est de naui in qua fuit simulachrum matris

phrygie. idest berecynthie que dicitur mater deorum. sed mater phrygia dicitur quia de phrygia allata romam vt supra libro. i. ca. 30. dictum fuit. Nanc autem nauem cum in flumine tyberis tam fortiter hesisset vado vt nulla vi cõmoueretur: claudia quinta submissis genibus deos orauit vt si se castam indicarent nauis suum cingulum sequeret: et ita fuit factũ: hoc narrat ouidius li. 4. de fastis. Tit⁹ ăr liui⁹ li. 9. de scõo bello punico. et solinus faciũt de isto mentionem. Fuit autẽ ipsa claudia secundũ titũ vna de primoribus ciuitatis.

a Qõ virgo vestalis ꝛc. Quintum exemplũ ẽ de virgine vestali. i. sacerdote dee veste de qua valeri⁹ lib. 8. c. 1. dicit q cũ ei⁹ castitas dubia esset ppter infamiam: ipsa de incestu accusata: et de sua cõfidens innocẽtia accepto cribro orauit vestam dicẽs. Si caste tibi semp fuiui facias q ego ℞ in cribro de tyberi aquã hauriam et inedes tuam pferam: quod et fecit. De hoc etiã augustinus facit infra mentionem li. 21. c. 11. Tertio ibi.

b Nec ergo aut ꝗ alia ꝛc. Comparat miracula per deos facta ad miracula facta per bonos angelos a deo. et facit hic duo quia primo ostendit q quo ad magnitudinem operis multum sunt preferenda miracula dei miraculis demonũ etiam loquendo de his que iam dicta sunt. et multomagis de alijs que prohibita sunt vt. ẽ. li. 8. c. 19. dictum fuit. quorum quedam consistunt in quadã imaginaria ludificatõe sicut q malefici lunam videntur deponere. et quasi de celo prope terram dimittere. vt in herbis suppositis despumet. idest spumam causet. qua spuma postmodũ ad multa maleficia vtantur. Et vt dicitur piritous primus inuenit artẽ qua luna cogeretur descendere. de qua lucanus libro. 6. vbi loquitur de multis miraculis et mirabilibus que malefica quedam erichtho facere consuenit. dicit sic. Et patitur tantos cantu depressa labores. idest luna incantata. Donec suppositas propior despumet in herbas. De huiusmodi etiam ludificationibus apuleius libro metham⁹phoseos inducit quendam nomine socratem sic de quadã maga loquentem. Saga inquit et diuina potens celum deponere. et terram suspendere. fontes durare. et montes diffluere. manes sublimare et deos infimare. sidera extinguere et tartarum ipsum illuminare. Et virgilius libro. 4. eneidos similia narrat dicens. Nec se carminibus promittit soluere montes. Sistere aqs fluuys et vertere sidera retro. Et ouidius epistola. 6 de medea dicit sic. Illa reluctantem cursu deducere lunã Nititur et tenebris addere solis equos. Illa refrenat aquas obliquaq flumina sistit. Illa loco siluas viuaque saxa mouet ꝛc.

c Quedam vero etsi nonnullis piorum factis videantur opere coequari ꝛc. ostendit q etiã etsi sunt per demones facta miracula que videntur quo ad magnitudinem operis equari multis miraculis per angelos bonos factis. tamen finis est omnino alius quia boni faciunt non vt ipsimet colantur: sed vnus verus deus. demones ad hoc agunt vt ipsimet colantur. et ideo minus credendum est eis ꝗ bonis angelis.

vehebat: tãtis boĩs boĩq; conatib⁹ imobilẽ reddita: vna mulier cĩgulo alligatã: ad sue pudicitie testimoniũ mouit et traxit: q virgo vestãlis de cui⁹ corruptõe q̃stio vertebat aqua iplete cribro de tyberi neq; pfluẽte: abstulit ꝓtrouersiã. Nec ergo
b ãt; alia huiusce modi neq; illis que i pplo dei facta legim⁹ virtute ac magnitudine ꝓferenda sunt: quãtomin⁹ ea que illoꝝ quoq; pploꝝ q tales deos coluerũt legib⁹ iudicata sũt ꝓhibenda at; plectẽda magica scz vel theurgica. Quoꝝ pleraq; speciem⁹ mortaliũ sensus imaginaria ludificatõe decipiũt: quale est lunam deponere. Donec
c suppositas: vt ait lucanus: ppior despumet i herbas. Quedã verõ et si nonnullis pioꝝ factis videãtur opere coequari: finis ipe quo discernunt icõparabiliter hec nra ostendit excellere. Illis enim mlti tanto minus sacrificijs colendi sunt: quantomagis hec expetũt: his vero vn⁹ cõmẽdat deus: q se nullis talib⁹ idigere: et scripturaꝝ suaꝝ testificatione et eoꝝdẽ postea sacrificiorũ remotõe demõstrat. Si qui ergo angeli sibi expetũt sacrificiũ: ꝓponẽdi eis sũt q nõ sibi sed deo creatori oĩz cui seruiunt. Dinc. n. oĩdunt q̃ sincero amore nos diligãt: qñ p sacrificiũ nõ sibi sz ei nos subdere volũt cui⁹ et ipsi ꝓtẽplatõe bti sunt et ad eũ nos pduenire q̃rũt a quo ipsi nõ recesserũt. Si aũt angeli q nõ vni sed plimis sacrificia fieri volũt: nõ sibi sz eis dijs volũt quoꝝ deoꝝ angeli sũt: etiam sic eis ꝓponẽdi sunt illi q vni⁹ dei deoꝝ angeli sunt: cui sacrificari sic iubẽt: vt alicui alteri vetent: cũ eorum nullus huic veret: cui vni isti sacrificari iubẽt. Porro si qõ magis idicat eoꝝ superba fallacia: nec boni nec bonorum deoꝝ angeli sunt: sed demones mali: q nõ vnũ solũ ac sũmũ deũ sz seipsos sacrificijs coli volũt: qõ mai⁹ q̃ vni⁹ dei ꝓta eos eligẽdũ ẽ ꝑsidiũ: cui seruiũt angeli boni: q nõ sibi sz illi iubẽt vt sacrificio fuiam⁹: cui⁹ nosipsi sacrificium esse debemus. Ca. XVII.

p Roinde lex dei q in edictis data ẽ angeloꝝ: in q̃ vn⁹ õs deoꝝ religione sacroꝝ iussus est coli: alij vero quilibet ꝓhibiti: i arca erat posita: que arca testimonij nuncupata est. Quo nomine satis significatur: non deus qui per illa omnia colebatur circũcludi

Capitulum. XVII.

d Roinde lex dei que in edictis data est angelorum ꝛc. In hoc capitulo ostendit beatus augustinus q lex que docet vnum solum deum colendum sufficienter est miraculis confirmata. Et facit duo. quia primo ostendit hoc per miracula facta circa arcam testamenti in qua fuit lex reposita. et patent que de his hic narrantur legenti sacram historiaz. Secundo ibi.

a Si enī phī p̄ tē. ostendit idē ex miraculis q̄ facta sūt hoza qua p̄dicatus est vnū solum deuz eē colēdū sicut ferū est in p̄dicatōe xp̄i z aplox z multorū alioz sanctox. Facit aūt h̄ mētionē de platonicis g ex rerū pulchritudine arguūt diuinā p̄uidētiā: z opus diuinū vt appareat q̄ eodē mō ex miraculis talibz hoza fcis arguere possum⁹ diuinitatem ap̄probat p̄ dicationē ad cuius cōfirmationē miracula talibz hoza fiunt. Platonic⁹ vo cui⁹ dicta hic allegat btūs aug⁹. fuit plotin⁹ vt ō. patuit capi. 14.

Capitulū XVIII.

b a Nō dicz aliqs tē In ꝟ ca. excludit btūs aug quādam. responsionē que ad

solere vel ?tineri loco: cum respōsa eius z q̄dā humanis sensib⁹ darent signa ex illo arce loco: sed voluntatis eius hinc testimonia p̄hiberi: q̄ etiam ipa lex erat in tabul' cōscripta lapideis: z in arca vt dixi posita: quā tēpore pegrinationis in heremo cū tabnaculo: quod simil' appellatū est tabnaculuz testimonij: cum debita sacerdotes veneratione portabant. Signūq̄z erat q̄ p̄ diē nubes apparebat: q̄ ficut ignis nocte fulgebat. Que nubes cū moueret: castra mouebant: z vbi staret castra ponebā tur. Reddita sunt autez illi legi miracli testimonia: preter ista q̄ dixi: z preter voces que ex illius arce loco edebant. Nam cum ēram p̄ missionis intrantibus eadē arca fieret: iordanis fluui⁹ ex pte supioze subsistens: z ex inferioze decurrens ipi z pp̄lo ficcum prebuit transeū di locum. Deide ciuitas que prima hostil' occurrit moze gentium deos plimos colens septies eadem arca circūacta: muri repente ceciderunt: nulla manu oppugnati: nullo ariete pcussi. Post hoc etiam cum iam in ēra promissionis essem: z eadē arca propē eorum peccata fuisset ab hostibus capta: bi qui eā ceperāt: i tēplo dei sui: quē p̄ ceteris colebāt: boziffice collocarūt: abeūtesq̄z clauserūt: aptoq̄z postera die: simulachrū cui supplicabāt iuenerūt collapsū: deformiterq̄z ?fractū Deide ipi ?dignūs acti: deformiusq̄z punit': arcaz diuini testimonij pp̄lo vñ ceperant reddiderunt. Ipa aūt redditio qualis fuit? Imposuerūt eā plaustro: eiq̄z iuuēcas a qb⁹ virulos sugentes abstraxerāt subiūxerunt: z eas quo vellēt ire sinerūt: etiā hinc vim diuinā explorare cupientes. At ille sine boie duce atq̄z rectoze: ad bebzeos viā ptinacit̄ gradiētes: nec reuocate mugitib⁹ esurientiū filioz: magnū sacramētum suis ekroz⁹ reportarūt.

Hec atq̄z huiusce modi deo parua sūt: ſz magna ?rēdis salubriter eruditisq̄z mortalib⁹. Si. n. phī: p̄ci

a pūeq̄z platonici recti⁹ ceteris sapuisse laudant': sicut paulo ante cōmemorauī: q̄ diuinā ,puidētiā hec quoq̄z rex infima atq̄z terrena administrare docuerint: numerosaq̄z testimonio plebz itudinū: q̄ nō solū i coz porib⁹ aialiū: ve rex etiā i herbis fenoq̄z gignunt': q̄ro euidēt⁹ hec attestātur diuinitati: q̄ ad hozā p̄dicatōis ei⁹ fiūt: vbi ea religio cōmēdat' q̄ oīb⁹ celestib⁹ ?restrib⁹ iferniſq̄z sacrificari verat: vni deo tātū iubēs: q sol⁹ diligens z dilect⁹ btōs facit: eozū q̄z sacrificioz p̄finies tpa iperata ea q̄z p̄ meliozē sacerdotē i melio⁹ mutāda p̄dicēs: nō ista se appetere: ſz p hec alia potioza significare testat'. nō vt ipse his bonoz⁹ sublimet': ſz vt nos ad deū colēdū eiq̄z coherendū igne amoris ei⁹ accensi: q̄ nobis nō illi bonū ē excitemur. Ca. XVIII.

b Nō dicēt aliqs ista falsa esse

a miracla: nec fuisse facta: ſz mēdaciter scripta? Quisqs hoc dicit: si his reb⁹ negat oino vllis lr̄is eē credēdum: pōt etiā dicere nec deos vllos curare mortalia. Nō .n. se alr colēdos eē p̄suaserunt: nisi mirabilib⁹ opez effectib⁹: quoz z hist̄oria gēnium testis est: quaz dū se ostētare mirabiles: poti⁹ q̄z vtiles ostēdere potuere. Cū hoc ope nostro cui⁹ hunc tā decimuz libruz habem⁹ i manib⁹: nō eos suscepim⁹ refellēdos: q vel vllā eē vim diuinā negār: vel humana nō curare ,ptēdunt: ſz eos qui nr̄o deo ?ditori sancte z glozioſiſſime ciuitatis: deos suos p̄ferunt: nescientes euz ipſz eē etiā mundi bui⁹ visibilis z mutabilis inuisibilē z icōmutabilē ?ditorē: z vite beate nō de bis q̄ ?didit: ſz de seipso verissimum largitorē. Ei⁹. n. ,ppheta veracissim⁹ ait. Mihi aūt adherere deo bonum est. De fine nāq̄z boni iter p̄hos querit': ad quod adipiscēdum: oia officia referēda sunt. Hec dixit iste: mihi autem nimis diuitijs abundare bonum est: aut insigniri purpura z sceptro: vel diademate excellere: aut q̄ nōnulli etiam phi-

prius argumenta darī posset. posset .n. aliquis dicere q̄ ea que allegata sunt de miraculis in p̄cedēti ca. recitatis sunt falsa et falso scripta: q̄ impro bat aug⁹. sic: q̄ de dijs eoruz miraculis aut credēdū est aliquibus litteris aut nō Si non g negatur omnino deoz⁹ pui dentiaet eoz cult⁹ qui aliter q̄z miraculis vel operibus mirabilibus p̄sta sus nō fuit. Si vo aliquibus lr̄is credēdum est: credēdū est magis litteris sacris q̄ pciuunt vni dō soli sūmo eē sacrificādū q̄z litteris gentiliuz q̄bus narrantur q̄ daz miracula eē facta. vt sacrificetur dijs q̄bus daz quos etiam ipi reputant vnum superiorem habere.

losophoꝝ dicere nō erubuerūt: mihi voluptas coꝛporis bonū est: aut qō melius velut melioꝛes dicere visi sunt: mihi virt⁹ animi bonū est:
ps. 72 sed mihi inqt deo adherere bonū est. Hoc cuꝫ docuerat: cui vni tātūmodo sacrificādū sancti quoqꝫ angeli legaliū sacrificioꝝ etiā p̄testatiōe monuerūt. Unde etiā ipse sacrificiū ei⁹ factus fuerat: cui⁹ igne itelligibili coꝛrept⁹ ardebat: ⁊ i et⁹ ineffabilē icoꝛporeūqꝫ cōplexū sēō desiderio ferebaī. Poꝛro autem si mltoꝝ deoꝝ eltoꝛes qualescūqꝫ deos suos eē arbitrenī: ab eis facta esse miracula vel ciuiliuꝫ reꝝ hiſtoꝛie vel libris magicis siue qō honesti⁹ putāt theurgicis creduī: qd cause est cur illis litteris nolunt credere ista facta esse: qbus tāto maioꝛ debetur fides: quāto super omnes est magnus: cui vni soli sacrificandum p̄cipiunt.

Laplm. XIX.

a Ui aūt pūtāt hec visibilia sacrificia dīs
q alīs ꝑgruere: illi vero tanqꝫ inisibili inisibilia: ⁊ maioꝛi maioꝛa: melioꝛiqꝫ melioꝛa: qualia sunt pure mētis ⁊ bone volūtatis officia: pfecto nesciunt hec ita esse signa illoꝝ: sicut verba signantia vel sonātia signa sunt reꝝ Quocirca sicut oꝛantes atqꝫ laudātes ad eū diꝛigimus significantes voces cui res ipsas i coꝛ de quas significamus offerimus: ita sacrificantes non alteri visibile sacrificiū offerendū eē noverimus: qꝫ illi cuius in coꝛdibus nostris inisibile sacrificiū nosipsi eē debemus. Tūnc nobis
b fauent nobiscqꝫ congaudēt: atqꝫ ad hoc ipꝫ nos p̄ō suis virib⁹ adiuuāt angeli quiqꝫ virtuteqꝫ superioꝛes: ⁊ ipa bonitate ac pietate potentioꝛes. Si aūt illis hec exhibere voluerimus non libenter accipiunt: ⁊ cū ad hoies ita mittunī vt coꝝ p̄sentia sentiaī aptissime verant. Sūt de his exēpla i litteris sanctis. Putauerunt quidā deferendum angelis honoꝛē: vel adoꝛando vel
t.i.4. sacrificando qui debeī deo: ⁊ eoꝝ sunt admonitione, phibiti: insiqꝫ sunt hec ei deferre cui vni fas esse nouerūt. Imitati sunt angelos sanctos etiam sancti homines dei. Nam paulus ⁊ barnabas in lycaonia facto quodaꝫ miraculo sanitatis: putati sunt diī: eisqꝫ lycaonij īmolare victimas voluerunt: quod a se humili pietate remouentes: eisqꝫ in quem crederent annunciauerunt deum. Sed nec ōb aliud fallaces illi superbe sibi hoc exigūt: nisi quia vero deo deberi sciunt. Non enim reuera vt ait porphyrius: ⁊ nonnulli putant: cadauerinis nidoꝛibus sed diuinis bonoꝛibus gaudent. Copiam vero nidoꝝ magnam habent vndiqꝫ: ⁊ si amplius vellent: ipsi sibi poterant exhibere. Qui ergo diuinitatem sibi arrogant spūs: nō cuiuslibet coꝛporis fumo: sed supplicātis animo delectantur: cui decepto subiectoqꝫ dominentur intercludentes iter ad deum verum: ne sit homo illius sacrificium dum sacrificatur cuipiam p̄ter illū. Ca. XX

d Nde verus ille media-
v toꝛ: inquātum formaꝫ serui accipiens mediatoꝛ effectus est dei ⁊ hominuꝫ homo christus iesus: cum i foꝛma dei sacrificium cū patre sumat: cum quo ⁊ vnus est deus tamen in forma sui sacrificium maluit esse qꝫ sumere: ne vl' hac occasione qlqꝫ existimaret cuilibet sacrificandum esse creaturę. Per hoc ⁊ sacerdos est: ipē offerens: ipse ⁊ oblatio. Cuius rei sacramentum quotidianum esse voluit ecclie sacrificium: cū ipsius coꝛporis ipse sit caput: ⁊ ipsius capitis ipsa sit coꝛpus: tā ipa per ipsum⁹ qꝫ ipe per ipsam suetus offerri. Huius veri sacrificij mltiplicia variaqꝫ signa erant sacrificia p̄isca sanctoꝛuꝫ cum hoc vnum per mlta figura reī: tanqꝫ verbis mltis res vna diceretur: vt sine fastidio mltū cōmēdaretur. Huic summo veroqꝫ sacrificio: cuncta sacrificia falsa cesserunt. Capl3. XXI.

e Oderatis aūtem p̄finitisqꝫ tēpoꝛibus: etiaꝫ
m potestas permissa demonibus vt hominibus quos possident excitatis: inimicitias aduersus dei ciuitatem tyrannice exerceāt sibiqꝫ sacrificia nō solum ab offerentibus sumant: ⁊ a volentibus expetant: veruꝫ etiam ab inuitis persequendo violenter extoꝛqueant: non solum pernitiosa non est: sed etiā vtil' inuenitur ecclie: vt martyrum numerus impleatur: quos ciuitas dei tanto clarioꝛes ⁊ bo

Laplm. XIX.

a Ui aūt
q putant
cē. In
B.c. pbat aug.
q̄ sacrificiū ēt
coꝛpale nō ē alteri qꝫ vni deo faciēdū necyn
qꝫ fuit. Et facit
b tria. q: p̄ cām
assignat q̄re soli deo īuisibili i. Ibi. z
visibil' fuit sacrificandum.
Secundo ibi.

b Tūc nobis
fauēt cē. ostendit
q̄ tale sacrificiū angeli boni sibi fieri nolūt nec etiam boni homines. Tertio ibi.

c Nec ob aliō
cē. reddit cām
q̄re demones sibi coꝛpale sacrificiū exhiberi volūt: cū tñ i nidoꝛib⁹. i. odoꝛib⁹ sacrificioꝝ nō delectētur: sicut gētiles aliqui putauerūt.

Laplm. XX.

d Nde
v verus
ille mediatoꝛ cē. In B
ca. 20. ostendit aug⁹. q̄ ēt xp̄o rōne nature assūpte vl' fꝛm nāz assūptā nō ē sacrificādū. imo ipe effect⁹ ē sacrificiū: cui⁹ oia sacrificia signa fuerunt. Cetera patent.

Laplm. XXI.

e Ode-
m rat[i]ā t
p̄finit[i]
cē. In B ca. assignat btūs aug. cāz q̄re ds p̄mi sit ad tps q̄ dēmones a xp̄ianis expeterent sibi sacrificari ⁊ facit ꝑ duo. p̄ reddit causam illius: dicens

causam esse vt numerus martyrum impleretur. Scdo ibi.
a Dos multo elegãtio2 ꝛc. ostdit quali noie digni eent martyres si vsus ecclĩastici sermonis hoc admitteret. Et facit hic duo. q2 ꝑmo ostendit q3 merito dici possent heroes. Ad cui9 itellectũ est sciẽdũ: q3 heroes apud gẽtiles dicebãtur magni alicui9 meriti hoies: dicti sic ab hera. i. iunone. quã dicũt aerez cẽ. credebãt. n. q3 tales hoies. i. aĩe eoꝝ cũ demonib9 in aere habitarẽt: ꝛ ad hoc designãdũ finxerũt poete greci q3 heros fuit filius iunonis. Sz tñ dicit aug. q3 martyres nõ dicerẽtur heroes p3 ꝑter cãz illã sz q2 vicerunt iunonẽ. i. aereaz ptãtem q̃ viris iustis semp resistit: ꝑpter qõ poete ꝓuenienter finxerũt iunonẽ virtutib9 inimicã ꝛ inuidere his q3 i celũ volũt ascendere. vñ vgili9 li. i. eneidos loquit. i ꝑsona iunonis dicens. Hens inimica mihi. s. eneas ꝛ socy sui. Et seneca i ꝑma tragedia inducit iunonẽ indignatã de hoc q3 mlti i celum a ioue trãslati sunt: ꝛ spãl9 herculi i uidẽtem. vt p3 ibidẽ et p ouidiũ lib. 4. methamoꝛphoseos. Et ẽ aduertẽdũ hic q3 romani cõsueuerunt suos viros fortes qui pulchras victorias fecerãt i bono rẽ ipsoꝝ denominare eos a gente deuicta: sicut vterq3 scipio africanus ab africa deuicta p eos. Nam scipio africanus superioꝛ vicit afros i scdo bello punico. Scipio vero africanus posterioꝛ vicit eosdẽ i tertio bello. ꝛ carthaginẽ q̃ fuit caput africe omnino deleuit. Et eodẽ mõ frater scipionis africani superioris victus est scipio asiatic9. q2 deuicit asiã ꝛ sic de alijs multis: ꝑpter qõ dicit aug9. q3 martyres ꝓueniẽter heroes dici possent ab hera. i. iunone ꝛ ptãtibus aereis p ipsos deuictz. Scdo ibi

7. enei.

3. enei.

noratiores ciues hz: q̃to fortio9 aduersus ipietatẽ potestatũ etiã
a vsq3 ad sanguinẽ certant. Nõs multo elegãtio9 si ecclĩastica loquẽdi ꝓsuetudo paterꝛet: nos heroas vocarem9. Hoc. n. nomẽ a iunone dicit tractũ: quod grece iuno hera appellat: ꝛ ideo nescio q3 filio9 eius scdm greco2 fabulas heros fuerit nũcupat9 hoc videlicet veluti mysticũ significante fabula: q3 aer iunoni deputet: vbi volũt cũ demonibus heroas habitare: quo noie appellãt alicui9 meriti alias defunctoꝝ. Sed a ꝓtrario martyres nri heroes nũcuparẽ si vt dixi vsus ecclĩastici ꝑmonis admitteret: nõ q3 eis eẽt cũ demonib9 i aere societas: sed q3 eosdẽ demones. i. aereas vincerẽt potestates: ꝛ eis ipsã qcq̃d putat̃ significare iunonẽ q̃ nõ vsq3q̃ icõuenienter a poetis inducit inimica virtutib9: ꝛ celũ petentib9
b viris fortib9 inuidia. Sed rursus eis succũbit infeliciter cedit3 virgili9: vt cum apud eũ illa dicat. Vincoꝝ ab enea: ipz3 eneã admoneat helen9: q̃si ꝓfilio religioso ꝛ dicat. Junoni cane vota libẽs: dñamq3 potẽtẽ Supplicib9 supera donis. Ex q̃ opinione poꝛphyri9: q̃uis non ex sua snia: sed ex alioꝝ bonũ dicit deũ vl genitũ nõ venire i boiem nisi malus fuerit añ placat9: ra3 fortiora sint apud eos numina mala q3 bona: q̃ndoq3 mala impedirũt aditioꝛia bonoꝝ: nisi eis placata dent locum: malisq3 nolentib9 bona ꝓdesse non possunt: nocere aũt mala possunt: nõ sibi valẽtib9 resistere bonis. Nõ est ista vere veraciterq3 sãcte religionis via: nõ sic iunonẽ boc est aereas potestates pioꝝ virtutib9 iuidẽtes nostri martyres vincũt. Nõ oino si dici vsitate posset: heroes nostri supplicibus donis sed virtutib9 diuinis berã superant. Cõmodi9 qppe scipio african9 est cognominatus: q3 virtute africã vicerit: q3 si hostes donis placasset vt parcerent. Capl'm. XXII.
c v Era pietate hoies dei aereã potestatẽ inimicã ꝓtrariãq3 pietati exoꝛcizãdo eã
ciũt nõ placãdo: oẽs tẽtationes aduersitatesq3 et9 vincũt: oꝛãdo nõ ipsã sz suũ deũ aduersus ipsã Nõ enim aliquẽ vincit aut subiugat nisi societate peccati. In ei9 ergo noie vincit̃ q3 hoiez assũ
ꝑsit: egitq3 sine peccato: vt i ipo sacerdote ac sacrificio fieret remissio peccatoꝝ. i. p mediatorẽ dei ꝛ hominũ hominẽ christum iesum: p quẽ facta peccatoꝝ purgatione recõciliamur deo. Nõ enim nisi pctis hoies separãtur a deo: quoꝝ i hac vita nõ sit una virtute sed diuina miseratione purgatio: p idulgẽtiã illi9 non p nãz potẽtiã: q2 ꝛ ipsa quãtulacũq3 virt9 q̃ dicit̃ nostra: illi9 est nobis bonitate ꝓcessa. Multũ aũt nobis i hac carne tribueremus: nisi vsq3 ad ei9 depositionẽ sub venia viueremus. Proꝑterea ergo nobis p mediatorẽ ꝓstita est gra: vt polluti carne peccati: carnis peccati similitudine mũdaremur. Hac dei gra qua in nos ostendit magnã misericordiam suam: ꝛ in hac vita p fidem regimur ꝛ post hanc vitam p ipsam speciem incõmutabilis veritatis ad ꝓfectionem

b Sed rursus succumbit ꝛc. ostẽdit quõ error virgilij de iunone fuit: cã errorẽ aliorũ. nã vgili9 licet i vno loco. vide licet li. 7. enei. dos inducat iunonẽ ꝓfitẽtẽ se vinci ab enea. tñ ipse vgili9 a iunone victũ in alio loco. s. li. 3. eneidos inducit belenũ filium ꝑami regis troianoꝝ ꝓsulẽtẽ enee q3 placaret irã iunonis sacrificijs ꝛ donis. vnde dicebat fz vgilium belenus enee. Junoni cane vota libẽs. i. fz solẽnia vota libẽter fac sibi. dñamq3 potẽtẽ. s. iunonẽ supplicib9 supera donis. i. donis ꝛ i. TN: supplicatiõib9 irã eius vince. Ex isto vero errore virgilij accepũt alij occasionẽ alterius errorꝭ vt satis p3 i lra augu.

c Era pietate hoies ꝛc. In B ca. ostdit brũs aug9. quõ ptãtes aereas debemus vicere. Et facit duo. q2 primo ostẽdit q3 sola dei virtute vincimur: scdo quõ eiusdẽ miseratiõe purgemur ibi i ei9 gnoie.

Ca. XXIII.

a Jcit ẽt d põphyri⁹ ⁊c. Ju ℞ ca. ꝓbat aug⁹. ex dictis porphyrij illõ qõ in precedẽti ca. dictũ ẽ. videlicet ꝙ abvno solo deo purgamur. Facit aũt tria. qz ꝓmo ex dictis ei⁹ ꝓbat ꝙ thelet' ꝺoꝛ i. sacrificijs purgatiuis eis fcis non possumus purgari: ⁊ patz lra. Scõo ibi.

b Deniqꝫ eodẽ oraculo ⁊c. ponit dcm̃ qõdã porphyrij obscuꝫ qui inuit deum verum posse purgare. Tertio ibi.

c Que aũt dicat ⁊c. exponit illud dcm̃ porphyrij. vbi duo facit. Nã ꝓmo oñdit qd est de itẽtõe porphyrij clarꝫ ⁊ quid dubiũ. Clarꝫ ẽ autẽ ꝙ ponit duo principia effectiua oũm .s. deũ patrẽ et deuz filiũ quẽ vocat paternã mẽtẽ vel itellectũ. ⁊ hoc concordat cũ plotino ⁊ alijs platonicis. de qb⁹ etiaz dicit macrobi⁹ sup somniũ scipionis ꝙ ipsi ponũt vnũ summũ deũ et noyn. i. mẽtem ideas ꝓtinẽtez ex summo deo natã ⁊ ꝓfectaz. Trimegist⁹ ãt de vbo ꝓfecto dicit sic. dñs et oũz fcõr deoꝫ scõz fecit dñm qm̃ hunc fecit ꝓmũ ⁊ solum ⁊ yeꝫ. bon⁹ ei yi

plenissimam perducemur. Ca.

a Jcit etiãm XXIII.

d porphyri⁹ diuinis oraculis fuisse responsum nõ nos purgari lunethelecticis atqꝫ solis: vt hinc ostenderet nullorum deorum thelecticis hominẽ posse purgari. Cuius enim thelete purgant: si lune solisqꝫ non purgãt: quos iter celestes deos ꝓcipuos habent: Deniqꝫ eõdem dicit oraculo expressũ principia posse purgare: ne forte cũ dictum esset non purgare thelecticas solis ⁊ lune: ⁊ alicuius alterius dei de turba valere ad purgandum thelete crederentur.

Quẽ autem dicat esse principia tanqꝫ platonicus: nouim⁹. Dicit enim deum patrem ⁊ deum filium: quem grece appellat paternum intellectum: vel paternam mentem. De spiritu autez sancto aut nihil: aut non aperte aliquid dicit. Quãuis quez aliũ dicat horum medium non intelligo. Si enim tertiam sicut plotinus vbi de tribus principalibus substãtijs disputat: animenaturam etiam iste vellet intelligi: non vtiqꝫ diceret horũ medium: idest patris ⁊ filij mediũ. Postponit quippe plotin⁹ animenaturaz paterno intellectui: iste aũtem cum dicit medium: non postponit sed interponit.

d Et nimirũz hoc dixit vt potuit siue vt voluit: quoniam nos spiritum sanctuz nec patris tantũ: nec filij tantum: sed vtriusqꝫ spiritum dicimus. Liberis enim verbis loquuntur philosophi: nec in rebus ad intelligendũ difficillimis offensionẽ religiosaz auriũ pertimescunt. Nobis aũt ad certam regulaz loqui fas est ne verborum licentia etiam de rebus que dis significãtur ipiaz gignat opinionẽ. Nos itaqꝫ ita nõ dicimus duo vl tria principia cũ de deo logmur: sicut nec duos deos vl tres nobis licitũ est dicere: quãuis de vnoquoqꝫ loquentes: vl de patre: vl de filio vl de spiritu sancto: etiaz singulũ quẽqꝫ deũ eẽ fateamur. Nec dicimus tñ qõ heretici sabelliani eundem esse patrem qui est ⁊ filius: ⁊ eundem esse spiritũ sanctuz qui est ⁊ pater ⁊ filius: sed patrem esse filij patrem: ⁊ filiũ patris filiũ: ⁊ patris ⁊ filij spiritũ sanctũ nec patrem esse nec filiũ. Nec itaqꝫ dictũ est non purgari hominez nisi principio: cꝫus plural' apud eos sint dicta principia. Caplm. XXIIII.

c Ed subditus porphyrius inuidis potestatibus de quibus ⁊ erubescebat: ⁊ eas libere redarguere formidabat: noluit itelligere dominum iesum christum esse principium: cuius incarnatione purgamur. Eum quippe in ipsa carne contempsit: quam ꝓpter sacrificium nostre purgationis assumpsit: magnum scz sacramentũ ea superbia nõ itelligẽs: quã sua ille humilitate dejecit: verus benignusqꝫ mediator: i ea se ostendens mortalitate mortalibus: quã maligni fallacesqꝫ mediatores nõ habẽdo se superbius extulerũt: miserisqꝫ hominibus aditoriũ deceptoriũ velut imortales mortalibus ꝓmiserunt. Bonus itaqꝫ verusqꝫ mediator ostendit peccatũ esse malũ: nõ carnis substãtiã vl nãz: que cũ aia bois ⁊ suscipi sine peccato potuit ⁊ haberi ⁊ morte deponi: ⁊ i melius resurrectiõe mutari: nec ipsã mortẽ cꝫus esset pena peccati: qnaz tñ ꝓ nobis sine peccato ipse persoluit: peccando esse vl tandam: sed potius si facultas daꝛ tur ꝓ iustitia perferendam. Jdeo. n. soluere potuit morien do peccata: quia mortuus est: ⁊ non ꝓ suo peccato. Dunc ille

sus ẽ ⁊ plenissimus oũm bonoꝫ: ⁊ letat⁹ ẽ. hic ẽ fili⁹ bñdicti ac bone voluntatis. Et infra addit hunc deꝰ dilexit vnigenitũ suũ: hec sunt vba trimegisti. Dubiũ est aũt i vbis porphyry dicẽtis aliũ a ꝓdictis duobus. s. ꝓre ⁊ filio esse mediuz qꝫ sit iste medius Jn hoc eniz nõ videt ꝓcordare cũ plotino ⁊ alijs platonicis qui posuerunt tertiam substãtiaz a predictis scilicet naturã anime: quã nõ posuerunt medium sed posteriorez bis duobus. Scõo ibi.

d Et nimirũz hoc dixit ⁊c. oñdit augustinus ꝙ porphyrius per illud medium videtur intellexisse spiritum sanctum. cꝫus in modo loquendi multum a christianis discrepauerit.

Ca. XXIIII.

e Ed subditus porphyrius ⁊c. Jn hoc capitulo reprehendit augustinus superbiaz porphyry. Et facit duo. qz primo ostendit ꝙ superbia eiꝰ fecit ipsum nõ credere ꝙ christus posset purgaꝛ. Scõo ibi.

a Neq; enim caro rē. ostēdit secundum quā naturam christus peccata purgauit

Job.1. Capitulū XXV.

b c Ui-

Job.6. sacramēti rē. In hoc capitulo ostēdit augustinus: q; per fidē mediatoris oēs iusti fuerūt purgati a peccatis non solū qui legē moysi precesserunt sed etiam qui tempore legis fuerunt.

Job.8.

platonic⁹ nō cognouit esse p̄incipiū: Nā cognosceret purgatoriū. Neq; in. carō p̄incipiū ē: aut aia humana ꝫ verbū p qō fcā sunt oia. Nō ergo caro p seipsā mūdat ꝫ verbū a quo suscepta est: cū verbū caro factū est ⁊ habitauit in nobis. Nā de carne sua mādūcāda mystice loquens: cū bi q nō itellexerūt offensi recederēt dicēs. Durus est hic ſmo: qs eū pōt audire: rīdit manētib⁹ ceteris Spūs est q viuificat: caro aūt nō p̄dest qcq;. P̄incipiū ergo suscepta aīa ⁊ carne: ⁊ aiaz credētiū mūdat ⁊ carnē. Ideo q̄rentib⁹ iudeis qs eēt: rīdit se eē p̄incipiū. Q̄ vtiq; carnales infirmi peccatis obnoxiū: ⁊ ignorantie tenebris obuoluti: ne quaq; p̄cipe possem⁹: nisi ab eo mūdaremur atq; sanaremur: p hoc qō eram⁹: ⁊ non eram⁹. Eramus enim hoies: ꝫ iusti nō eram⁹. In illi⁹ aūt incarnatione natura humana erat: sed iusta: nō peccatrix erat. Hec est mediatio qua man⁹ lapsis iacentibus q; p̄recta est: hoc est semē dispositū p angelos: in quoꝝ edictis ⁊ lex dabatur qua ⁊ vnus deus coli iubebatur: ⁊ hic mediator ventur⁹ p̄mittebatur. Ca. XXV.

c Uius sacramenti fide etiaz iusti antiq mūdari pie viuēdo potuerūt: non solū antequā lex pp̄lo hebreo daret: neq; enim eis p̄dicatoz de⁹ vl angeli defuerūt: sed ipsi⁹ quoq; legis tēporib⁹ q̄ms i figuris rez̄ spiritaliū haberevideret̄ p̄missa carnalia: ꝓpter qō vetus dicit testamentuz. Nā ⁊ ꝓphete tunc erāt: p quos sicut ⁊ p angelos eadē p̄missio p̄dicata est: ⁊ ex illoꝝ numero erat cui⁹ tā magnā diuināq; fiduciaz de boni humani fine paulo āte cōmemorauī. Mihi aūt adherere deo bonum ē. In quo plane psalmo duuz testamentoꝝ: q̄ dicunt̄ vet⁹ ⁊ nouuz satis est declarata distinctio. Propter carnales. n. terrena sq; p̄missiones: cuz eas ipīs abundare ꝑspiceret: dicit pedes suos pene fuisse cōmotos: ⁊ effusos i lapsuz ꝓpe moduz gressus suos: tanq; frustra deo ipē fuisset. Cunq; ea felicitate quā de illo expectabat ꝓcēptores ei⁹ florere ꝑspiceret: secq; in rei hui⁹ ingsitiōe laborasse: volēte curiosa eēt appēdere donec itraret in sanctuarium dei: ⁊ intelligeret nouissima eoꝝ q felices videbant: errare tunc eos itellexit i eo q se extulerunt: sicut dicit fuisse deiectos ⁊ defeciſſe ac pisse p̄pter iniq̄tates suas: totumq; illud culmē tēporalis felicitat̄ ita eis factū tanq; sōniuz euigilāt̄ q se repēre inuenit suis q̄ sōniabat fallacib⁹ gaudijs destitutuz. Et quoniā in hac terra vl̄ ciuitate terrena: magni sibi videbant̄: dīne ingt in ciuitate tua imaginē illoꝝ ad nihilum rediges. Quid huic tñ vtile fuerit: etiā ipa terrena non nisi ab vno vero deo q̄rere: in cuius potestate sunt omnia satis oñdit: vbi ait. Velut pecus factus sū apud te ⁊ ego semp tecū. Velut pecus dixit: vtiq; non intelligens. Ea qppe a te desiderare debui q̄ mihi cū ipīs nō p̄fit eē cōmunia qb⁹ eos cū abūdare cernerē: putaui me icassum tibi fuisse: qñ ⁊ illi hec haberēt q tibi fuire nolluissent. Tñ ego semp tecū: q etiā i taliū rez̄ desiderio deos alios nō quesiui. Ac p hoc segtur. Tenuisti manū dextere mee: ⁊ in volūtate tua deduxisti me: ⁊ cum glīa assumpsisti me: tanq; ad finistrā cūcta illa ptineāt que abūdare apud ipios cū vidisset: pene collapsus est. Quid enim mihi est ingt i celo: ⁊ a te q̄d volui sup trā. Ne p̄hebēdit seipz iusteq; sibi displicuit: q; cū tāmagnū bonū haberet i celo qō post itellexit nē trā sitoziā fragilē ⁊ quodāmō luteā felicitatē a suo deo q̄siuit in trā. Defecit ingt coz meum ⁊ caro mea de⁹ cordis mei: defectu vtiq; bono ab inferioꝝ ad supna. Unde in alio psalmo dicit Desiderat ⁊ deficit aia mea in atria dñi. Item in alio. Defecit in salutare tuū aia mea. Tamen cū de vtroq; dixisset: ideſt de corde ⁊ carne deficiente: non subiecit deus cordis mei ⁊ carnis mee: sed deus cordis mei. Per coz quippe caro mūdat̄. Unde dicit dñs. Mūdate que intus sunt ⁊ que foris sūt mūda erūt. Parte deinde suam dicit ipz deū: nō aliqd ab eo: ꝫ ipz. Deus inquit cordis mei: ⁊ pars mea deus in secula: q̄ inter multa q̄ ab hoīb⁹ eligunt̄: ipe illi placuerit eligendus: quia ecce inquit qui se lōge facit a te pibit: pdidisti omnē q fornicat̄ abs te: hoc est q multoꝝ deoꝝ vult eē pstibulū. Unde segtur illud ꝓpter qō ⁊ cetera de eodē psalmo dicēda visa sūt. Mihi aūt adherere deo bonū ē: nō lōge ire: nō p plūma fornicari. Adherere aūt

pā.72.

pā.72.

pā.72.

pā.72.

pā.72.

pā.72.

pā.72.

pā.72.

pā.72.

Capitulū XXVI.

a n Escio quō quātum mihi videt ⁊c. Ro.8. In hoc capitulo oñdit augustinus ex dictis porphyrij q̄ nō sit bonis angelis sacrificandum. Et facit duo ꝓmo enim ponit verba porphyrij ex quibus B habet: de quo dicit aug⁹. sic. Nam ista. s. de pfe ⁊ eius filio ⁊ etiā spū sancto supra xj. ca. posita. vt cunctā sapiebat ⁊c. distinxit vero porphyrius de duplici genere angelorū vt patet ifra q̄s dicebat posse imitādos q̄ inuocādos ex q̄ pz q̄ non sunt colēdi. nec B volūt angeli boni Scdo ibi

b Quid adhuc trepidas ⁊c. reꝑhēdit porphyriū: q̄ nimis bonorat illos angelos quos dicit ad theurgicos arte magica deduci: debuit enim porphyrius scire q̄ tales non sunt boni angeli nec dij: sed demōes. ex hoc q̄ seruiunt iniquis ⁊ impediūt bonos vt supra patuit ca. 9. Et notanda sunt que in illo capitulo dicūtur ad intellectū huius partis. Intellectis enim his q̄ ibi dicunt facilius patebūt ea que in hac parte huius capituli continentur.

Capitulū XXVII

c q Uātō humanius ⁊c. In hoc capitulo ostendit augustinus q̄ porphyrius platonicus peius errauit q̄ apuleius qui fuit eiusdez secte scz platonice. Et facit hic duo. quia primo oñdit dicta apuley q̄ satis patēt ex his que dicta

deo tunc pfectū erit: cū totū q̄ liberādū est: fuerit liberatū. Nunc vero fit illud q̄ sequitur: ponere in deo spem meā. Spes. n. q̄ videt nō est spes. Quō. n. videt qs: qd sperat: ait aplūs: Si aūt q̄ non videm⁹ speramus: p patiētiā expectam⁹. In hac aūt spe nunc ꝓstituti agamus q̄ sequit: ⁊ simus nos quoq; p modulo nostro angeli dei. i. nuncij ei⁹ annūciātes ei⁹ volūtatē: ⁊ gliam gram q̄ laudātes. Unde cū dixisset ponere in deo spem meā: vt annunciē ingt Ps.7. oēs laudes tuas in portis filie syon Hec est gliosissima ciuitas dei: hec vnū deum nouit ⁊ colit: hanc angeli sancti annunciauerūt: q nos adeius societatē inuitauerūt: ciuesq; suos in illa cē voluerunt: q̄bus non placet vt eos colamus tanq; nostros electos deos: ñq; cū eis ⁊ illoꝝ ⁊ nr̄m deū: nec eis sacrificem⁹: ñq; cū ipsis sacrificiū deo simus. Nullo itaq; dubitante: q hec deposita maligna obstinatione ꝓsiderat: oēs imortales beatiq nobis nō inidēt: neq; enim si inuiderēt eēnt bti: ñq; poti⁹ nos diligunt vt ⁊ nos cū ipsis bti sim⁹: plus nobis faueāt: plus adiuuāt: q̄ vnū deū cum illis colimus: patrem ⁊ filiū ⁊ spiritum sanctum: q̄q; si eos ipsos per sacrificia colerem⁹. Cap'm. XXVI

a Escio quō q̄tū mihi videt p amicis suis theurgis erubescebat porphyri⁹. Nam ista vtcūq; sapiebat: sed ꝓtra mltoꝝ deoꝝ cultū deū verū nō libere defendebat. Et angelos q̄ppe alios eē dixit: qui deorsum descēdentes hoib⁹ theurgicis diuina ꝓnuncient: alios aūt qui in ēris ea q̄ pīis sunt: ⁊ altitudinē eius pfunditatēq; declarent. Non igit hos angelos quoꝝ ministerium est declarare volūtatē pīis: credendum est velle nos subdi: nisi ei cui⁹ nobis annunciāt voluntatez Uñ optime admonet etiā ipse platonic⁹ imitādos eos poti⁹ q̄ inuocādos. Nō itaq; debem⁹ metuere ne imortales ⁊ btōs vni deo subditos: nō eis sacrificādo offēdamus. Qō .n. nō nisi vni vero deo deberi sciūt cui ⁊ ipsi adherēdo bti sunt: pculdubio neq; p vllā significātē figurā: neq; p ipsā rez q̄ sacramētis significat sibi exhiberi volunt. Demonū est hec arrogātia superboꝝ atq; miseroꝝ a quib⁹ loge diuersa é pietas subditoꝝ deo: nec aliunde q̄q; illi adherendo btoꝝ. Ad qō bonum ꝓcipiēdum: etiā nobis sincera benignitate oportet vt faueāt: neq; sibi arrogent quo eis subiiciamur: sz eum annunciēt:

b sub quo eis i pace sociemur. Quid adhuc trepidas o philosophe: adversus ptātes ⁊ veris virtutibus ⁊ veri dei muneribus inides hīe liberā vocē? Jam dixisti angelos qui pīis annunciāt voluntatē: ab eis angelis esse diuersos q ad theurgicos homines nescio qua deducti arte descēdunt. Quid adhuc eos honoras: vt dicas ꝓficiare diuina? Que tādē diuina ꝓnunciāt: qui nō voluntatē pīis nūciāt? Nēpe illi sunt: quos sacris ꝓcibus inidus alligauit: ne ꝓstarēt animē purgationē: nec a bono vt dicis purgare cupientes ab illis vinculis solui: ⁊ sue ptāti reddi potuerunt Adhuc dubitas hec maligna eē demonia: vel te fingis fortasse nescire dum nō vis theurgos offendere: a quib⁹ curiositate decept⁹ ista ꝓnitiosa ⁊ insana p magno bñficio didicisti. Audes istā inuidiā non potētiam sed pestilētiā: ⁊ nō dicā dominam: sed q̄ō fateris ancillā poti⁹ inuidoꝝ isto aere ⁊ trāscenso leuare in celum: ⁊ iter deos vestros etiam sidereos collocare: vel ipsa quoq; sidera his opprobriis infamare. Ca. XXVII.

c Uātō humani⁹ ⁊ tolerabilius ꝓfectane⁹ tuus platonicus apulei⁹ erranit: quis tantummodo demones a luna ⁊ infra ordinatos: agitari morbis passionum mētisq; turbelis honorās quidē eos: sed volēs nolēsq; confessus é: deos tñ celi supiores ad etherea spacia ptinētes: siue visibiles quos cōspicuos lucere cernebat solē ac lunā ⁊ cetera ibidē lumina siue inuisibiles

sunt supra libro.8.capi.14.⁊ capi.16.eiusdem etiam libro 9.ca.7.Secundo ibi.

a Tu autē didicisti hoc ⁊c.ponit dicta porphyrij.ad quorum intellectum notanda sunt ea que dicta sunt supra in hoc libro.ca.9.⁊ et ca.26.Et facit hic duo p̄mo enim hic ponit dicta sua de dyis ⁊ demonibus que accepit a magis chaldeis potius q̄z a phīs.Et ad intellectuz hui⁹ partis aduertenda sunt tria.primuz est q̄ ars magica apud caldeos multum semp viguit: theurgia vero vt supra patuit cap. 9.est quedā gs magice ordinata ad purgationem spiritualis partis anime idest imaginatiue. non autem intellectiue. propter qō philosopho qui viuit secundum intellectū quaten⁹ phūs est non est theurgia necessaria.Scōm ē q̄ secūdum porphirium vt eodem capitulo patuit angeli a demonibus distingūtur loco. naz demones in aere angeli in ethere:⁊ i loco empireo:tñ āgelis attribuit pturbatiões ⁊ passiões q̄les homines hūt: vt patet ibidez et etiam ca.10. quas perturbationes vocat h̄ aug⁹.vitia humana ⁊ dicit de porphyrio q̄ in ethereas mūdi sublimitates extulit vitia humana. vt dii scilicet qui habitant in eis possent theurgicis diuina p̄nūciare scilicet per angelos q quos putabat ab oi labe istarū perturbationum alienos:quāta potuit disputatione discreuit:

a Tu āūt didicisti hoc non a platone:ꝫ a chaldeis magistris tuis:vt in ethereas vel empireas mūdi sublimitates:⁊ firmamēta celestia extolleres vitia humana:vt possēt dij vestri theurgis p̄nūciare diuina:quibus diuinis te tamen per intellectualē vitam facis altiorez:vt tibi videlicet tanq̄z p̄bo theurgice arē purgationes nequaq̄z necessarie videanť:ꝫ alīs eas tamen impositas:vt banc veluti mercedē reddas magistris tuis:q̄ eos q̄ philosophari nō possunt:ad ista seducis que tibi tanq̄z superiora pacī esse inutilia cōfiteris:vt videlicet quicūq̄z a phīe virtute remoti sunt:que ardua nimis atq̄z paucoz ē:te auctore theurgos hoies q̄ q̄bus nō quidē i anima itellectuali:vez saltem i anima spiritali purgenť ingrāt.Et q̄m istoz quos philosophari piget: icōparabilr maior ē multitudo: pl̄es ad secretos ⁊ illicitos magistros tuos:q̄z ad scholas platonicas venire coganť.Doc.n. tibi imūdissimi demones deos ethereos se eē fingētes:quoz p̄dicator ⁊ angelus factus es p̄miserunt:q̄ in anima spiritali theurgica arte purgati:ad p̄z quidem non redeunt:sed super aereas plagas inter deos ethereos habitabūt. Non audit ista hominum multitudo: propter quos a demonū dominatu liberādos x̄p̄s aduenit. In illo enim habent misericordissimam purgationem: ⁊ mentis ⁊ spiritus ⁊ corporis sui. Propterea q̄ppe totū hoiez sine petō ille suscepit vt totum quo constat homo a peccatoz peste sanaret. Quē tu quoq̄z vtinam cognouisses: eiq̄z te potiusq̄z vel tue virtuti: que humana fragilis ⁊ infirma est:vel pernitiosissime curiositati sanandum tutius commisisses. Non enim te decepisset quem vestra vt tuipse scribis oracula sanctum immortalemque confessa sunt. De quo etiam poeta nobilissimus: poetice quidem quia in alterius adumbrata persona: veraciter tamen si ad ipsum referas dixit. Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri: Irrita perpetuo soluent formidine terras. Ea quippe dixit que etiam multum profecientium in virtute iustitie possunt propter huius vite infirmitatem: ⁊ si non scelera:scelerum tamen manere vestigia:que non nisi ab illo saluatore sanantur:de quo iste versus expressus est. Nam hoc vtique non a seipso dixisse virgilius in egloge ipsius quarto ferme versu indicat:vbi ait. Ultima cumei venit iam carminis etas. Unde hoc a cumea sibylla incunctanter apparet. Theurgi vero illi vel potius demones deorum species figuraſque fingentes:inquinant potius q̄z purgant humanum spiritus falsitate phantasmatum:⁊ decepcionia vanarum ludificatione formarum. Quomodo enim purgent hominis spiritum:qui imundū habent proprium:Alioquin nullo modo carminibus

cum diis eodem loco conuersantes diuina nouerunt ⁊ ad theurgos arte theurgie deducti descendūt vt talia eis nūcient que tamen diuina non pertinent ad partem animę intellectualem.sed spiritualem.idest imaginatiuam. Nō autem videbatur porphyrio q̄ angeli possent diuina scire nec per consequens nunciare nisi essent cum diis in ethere.⁊ sic pturbationes q̄s hoies habēt patiunť i ethere p̄pter cās illā.Tertiū ē q̄ philosopha ri ē difficili⁹ q̄z aegrere artem theurgie.⁊ lō facili⁹ erat ægregare discipulos q̄ theurgie iterderet q̄z q̄bie bis vtis p̄z in hac parte iteratio augusti.Secundo ibi.

b Non audit ista ⁊c.rēpōdit porphyrius ō duob⁹. p̄mo q̄ ipse seduct⁹ turpiter erravit.scōo q̄ alios i errorē idu xit. ibi. Quid enim pdest ⁊c. Quātū ad p̄mū duplr errauit.vz.quia nō credebat x̄p̄m purgare posse. ⁊ q̄ credebat demones purgare posse. Et refellit p̄mū ex rorē p duos v̄. sus virgilij. Te duce si qua manēt ⁊c.q̄s ponit virgilius i buccolicis egloga.4.⁊ sic dicit trās augu.fuerūt dei ō x̄p̄o.Et ē sēsus vlūū q̄ x̄p̄o existēte duce nō si q̄ manēt nīi sceleri vestigia .i.pctā ex infirmitate ꝑne:q̄ nō scelera dīr sed potiꝰ vestigia q̄ dā.i.similitudo cōfusa et obscura sceleris irrita fiēt ꝑpetuo.i.irritabūť ⁊ dēstruentur ꝑpetuo

Virgil. in buco.

Lo.i.

quo ad dimissiõez culpe ⁊ pene: ⁊ sic irritata soluẽt a formidine pene: terras idest homines. Et est hic sciendum q̃ cõtrarietas videtur esse inter beatum hieronymum ⁊ augustinum quia beatus augustinus hic vult q̃ egloga illa virgilii vnde summuntur isti versus sit cõposita de christo. beatus vero hieronymus in prologo biblie reputat hoc versibile vbi facẽ mẽtionem de istis duobus versib⁹ eiusdem egloge scilicet. Jam redit ⁊ virgo redeunt saturnia regna. Jam nova progenies celo demittitur alto Unde est hic sciendum q̃ secundum expositionem seruy qui cõmentatus est libros virgilii: egloga illa scripta est ꝺ filio cuiusdam nomine pollionis qui fuit dux germanici exercitꝰ idest exercitus cesaris augusti. pollio enim capta ciuitate quadã dalmacie q̃ salona vocabatur eodem anno cõsul fieri meruit ⁊ eodem anno filium habuit: quez solaninuz a capta ciuitate nominauit. qui natus statim parentibus arrisisse dicitur quod erat malũ omẽ quoniam in ipsis primordiis interiit. Virgilius autem volens illud in bonum conuertere ⁊ blandiri parentibus cõposuit eglogam illam idest carmẽ illud rude ⁊ quasi pastorale. vnde ꝺ dicitur egloga quasi sermo caprinus. de prefato salonino applicans eidẽ illa que sibylla cumea de christo predixerat.

o.i.

inuidi hominis ligarentur. Jpsumqz inane beneficium quod prestaturi videbantur: aut metu premerent: aut simili inidentia denegarẽt. Sufficit q̃ purgatione theurgica neqz intellectualẽ aiam ℞ẽ mentẽ nr̃am ꝺicꝫ posse purgari: ⁊ ipaz spiritalem. i. nr̃e aie ptẽ: mẽte iferiorẽ: quã tali arte purgari posse asseris: imortales tñ eternãqz nõ posse hac arte fieri ꝓfiteris. Christꝰ ãt vitã ꝓmittit eternã. vñ ad eum mũꝺ⁹: vobis gdẽ stomachãtib⁹: mirãtib⁹ tñ stupientibusqz: ꝓcurrit. Mõ qz negare nõ potuisti intãtũ a te ipso dissentire videris vt primuz doceas errare boies theurgica disciplina ⁊ cẽz plurimos fallere p cecã iſipiẽtẽqz sniam: atqz esse certissimũ errorẽ: agendo ⁊ supplicãdo ad principes angelosqz decurrere. Et rursũ q̃si ne operã ꝑdidisse videaris ista dicẽdo: mittis boies ad theurgos: vt p eos aia spiritalis purgeꝝ illoꝝ q nõ scõm itellectualẽ aiaz viuit.

a Jttis Ca. XXVIII.

m g̃ boies i errorẽ certissimũ. Neqz ℞ tãtũ malũ te pudet: cliv irtutẽ ⁊ sapiẽtie te p sitear̃ amatorẽ. Quã si vere ac fideliter amasses: xp̃m deiv irtutẽ ⁊ ꝺi sapiẽtiã cognouisses: nec ab eius saluberrima hũilitate tumore iflat⁹ vane sciẽtie refilnisses. Cõfiteris tñ ẽt spiritalẽ aiaz sine theurgicꝺ artib⁹ ⁊ sine thelẽtis: qb⁹ frustra discẽdis elaborasti: posse ꝓfectie virtute purgari. Aliqñ ẽt ꝺicꝫ q̃ thelete nõ p⁹ mortẽ eleuãt aiaz vt iã nec eidẽ ipi quã spiritalẽ vocas aliqꝺ p⁹ hui⁹ vite finẽ ꝑdesse videãt: ⁊ tñ versas hoc multꝺ modis ⁊ repe-

predixerat enim nouem soles idest nouem tempora futura. ⁊ in nono idest in vltimo illorum temporum christum venturum. ⁊ tunc propter christum in eo nasciturum illud tempus multipliciter commendat. vnde ⁊ beatus augustinus. hic in littera probat q̃ virgilius loquebatur quasi in persona sibylle cumee. vl' ex ei⁹ auctoritate in eglega illa. Quartus enim versus illi⁹ eloge talis est. Ultima cumei iaz venit carminis etas. Et ideo tã hieronymus q̃z augustinus verum dicunt. ꝺicit enim hieronymus verum quia poeta virgili⁹ loq̃ns vt poeta poetice ꝓpositꝫ ꝺ filio pollionis ꝑdicit vñ ille fili⁹ fuit ꝓsõa adumbrata. ficta poetice per quẽ tñ repsenta bat̃ persona xp̃i Jta q̃ ista fabula fuit de filio pollionis cõficta sz vitas fabule fuit de xp̃o. Nã poete p fabulas sp vitatẽ aliquã exp̃mere itẽdebãt. Cetera huius capituli intellectꝰ his que ꝺicit augustin⁹ que ego etiam ꝺixi in precedẽtibus capitulis satis clar̃ patẽt.

Abdie.

Ca. XXVIII.

a Jttis ergo boi- .i. Lo.i.

m nes i errorem rẽ. Jn ℞ capitulo beat⁹ augusti. repbẽdit porphirium de iniqua intentione quam habuit in docẽdo. docuit enĩ vana ꝓpvãitatẽ vt. s. placeret curi-

osis: vl' vt docerет curiosos. Et facit hic duo. ga primo tãgit quedam vera que docuit. ꝛ tamen modus dodẽ di vanitatez intentionis ipsius ostendit. Secundo ibi.

b Ignorantiam certe ꝛ cẽ. ponit quasdã veritates ab ipo edoctas circa quas tamen graniter offendit. Et patet ex precedentibus totum illud capitulũ Capitulum. XXIX.

a Redicãs pñez Ca. XXIX.

p ꝛ ei⁹ filiuz quẽ vocas paternũ itellectũ seu mẽtẽ: ꝛ borũ mediuz quẽ putam⁹ te dicere spirituz sanctuz: ꝛ mox evio appellas tres deos. Ubi ꝛ fi verbis idiscipliatis vtimini: videt tñ qualit er cũqz: ꝛ quasi p q̃dã tenuis imaginatiõis vmbracla quo nitẽdũ sit: ꝫ incarnatiõẽ incõmutabilis filij dei qua saluamur: vt ad illa q̃ credim⁹ vl' ex q̃ntulacũqz pte itelligim⁹ puenire possim⁹: ñ vtiq̃ agnoscere. Ita qz videtis vtcũqz: ꝛ si de longinquo ꝛ si acie caligãte patriã i qua manẽdũ ẽ: ꝫ viã q̃ eiduz est non tenetis. Confiteris tñ gfaz: qñqdẽ ad deuz p virtutẽ intelligentie puenire paucis dicis eẽ cõcessũ. Non eni dicis paucis placuit: vl' paucivoluerunt sz cũ dicis eẽ ꝓcessũ: ꝑculdubio dei gr̃am nõ bois suffitietiaz ꝓfiteris. Literis etiã boc verbo aptius ꝟbi platonis sniaz secns: nec ipse dubitas i hac vita boiez nullo mõ ad pfectionẽ sapie puenire: scõz intellectuz tñ viuẽtib⁹ oñe qõ deest puidẽtia dei et gr̃a post banc vitã posse cõpleri. O si cognouisses dei gr̃az p ieslim xp̃um dñm nr̃m ipazqz ei⁹ incarnatõez q̃ bois aiaz corpusqz suscepit: sũmuz esse exẽplũ gr̃e videre potuisses. Sed qd facią. Scio me frustra loqui mortuo: sz q̃ꝫtũ ad te attinet: Quãtuz ãt ad eos q te magnipẽdunt ꝛ tevel q̃licũqz amore sapientievel curiositate artiuz q̃s nõ debuisti discere diligunt: quos poti⁹i tua ꝓpellatiõe alloquor: fortasse nõ frustra. Gr̃a dei nõ potuit gratiꝰ ꝓmẽdari: q̃z vt ipe vnic⁹ dei filiꝰ i se incõmutabiliter manẽs induereт hominem: ꝛ spem dilectiõis sue daret boibus boie medio: qua ad illũ ab hominib⁹ venireт: qui tam longe erat imortalis a mortalib⁹: icommutabilis a cõmutabilib⁹: iustus abipijs: beatus a miseris. Et q̃ naturaliter indidit nobis vt beati immõtales q̃z cẽ cupiam⁹: manẽs beat⁹ suscipiẽsq̃z mortalẽ: vt nobis tribueret qõ amam⁹ ꝓpetiẽdo docuit cõtẽnere qõ timem⁹. Sed hnc ꝓpitati vt posseт acquescere: humilitate opus erat: q̃ cernicivze difficillime psuaderi põt. Quid. n. icredibile dicit pserti vobis q talia sapiẽ: qb⁹ ad hoc credẽduz vosipsos admonere debeatis: qd iquã vobis icredibile dicit: cũ de⁹ dicit assumpsisse bũanã aiam ꝛ corp⁹: q certe tãtũ tribuitis aie itellectuali: q̃ anima vtiqz bumana ẽ: vt eã ꝓsubstãtialẽ paterne illi mẽti quẽ dei filiũ ꝓfitemini fieri posse dicaẽ. Quid ergo incredibile ẽ si aliquavna intellectualis aia modo quodã ineffabili ꝛ singulari pro multoꝝ salute suscepta ẽ? Corpus vero aie cohereret vt bõ tot⁹ ꝛ plen⁹ sit: natura nostra ipa teste cognoscim⁹. Qõ nisi vsitassimũ eẽt: hoc pfecto eẽt icredibili⁹. Facili⁹ qppe in fide recipiẽdũ ẽ: ꝛ si bũanũ diuino: ꝛ si murabilẽ incõmutabili tñ spirituz spiritui: aut vt verbis vtar que i vsu habetis incorporeum incorporeo: q̃z corpus icorporeo cohereret. An c forte vos offendit inusitatus corporis part⁹ ex virgine? Neqz hoc debet offendere: imo poti⁹ ad pietatẽ suscipiendaz debet adducere: q̃ mirabilis mirabiliter natus est. An vero q̃ ipsum corpus morte depositum: ꝛ in melius resurrectione mutatum: iam incorruptibile atqz immortale in superna subuexit. Hoc fortasse credere recusatis intuentes porphyriũ i bis ipsis libris ex q⁹ bus multa posui: quos de regressu anime scripsit: tam crebro precipere omne corp⁹ esse fugiendũ: vt aia possit beata pmanere cũ deo. Sed ipse poti⁹ ista sentiẽs corrigẽd⁹ fuit pserti cũ de aia mundi bui⁹ visibilis: ꝛ tã ingẽtis corpore molis: cuz

est de collatione diuine gratie quam videtur concedere vt p⁹bat augustinus ex quo⁹ dictis ei⁹ ꝛ pater littera. Secundo ibi.

b Sz hnc cẽ disputat contra porphyriuz ꝛ eius seguaces de incarnatione quaz negãt. ꝛ primo probat ex bis q̃ ipsi concedũt q̃ incarnatio non sit omnino impossibilis vl' incredibilis. Tertio ibi.

c An forte vos offendit cẽ. excludit duo ex quibus videtur posse moueri ad discredendum incarnationez ꝛ eaque dicimus ẽ dei filio incarnato: quorum primum est impossibilitas part⁹ virginis: secundum impossibilitas resurrectionis ꝛ excludit. secundum ibi. An vo q̃ ipsum corpus cẽ. vbi duo facit quia primo ex dictis porphyrij ostendit possibilitatem resurrectionis ꝛ ostendit q̃ cã q̃ re negantre surrectionez ẽ omnio insufficiẽs ꝛ ratiõ ꝑz littera.

a Quid ē q̄ vt beati sim⁹ ꝛc. oñdit cāz q̄re isti ñ possūt credere hūilitatē incarnatiōis. q̄. ipsi superbi sūt. Facit ät hic beat⁹ aug⁹ mētionē ō p̄ncipio euāgely ioānis vsq; ibi exclusiue. fuit hō missus a deo ꝛc. i libro cuiusdā platonici reperto: de q̄ ēt facit mētiōez li. 6. ꝯfessionū vbi etiā tangit multa alia ō illo euāgelio. q̄ i libro platonico iuenit. De hoc ēt fit mētio in glosa super illud ad col. primo. Mysteriuz quod absconditum fuit. Finitur opus secundum thomā valoys anglicū natione. Sequētia sunt sumpta de expositione fratris nicolai trivueth anglici ordinis predicatorum ne omissis sequentibus librorum expositionibus op⁹ p̄sens iperfectuz videatur.

b Redi p caspatrez ꝛc. In hoc ca. 29. ō clarat augustinus contra porphyrianos credibiliorē esse incarnationē christi q̄z multa que illi asserunt. inter que est illud quod ponit plato ꝛ ipsi tenent q̄ mundus est animal beatissimum. Ubi nota q̄ libri porphiry de quib⁹ augustinus hic ꝛ supra multa allegauit intitulātur de regressu anime

c Quod initiū sācti ꝛc. Hic cōmemorat augustinus quomodo platonic⁹ quidam voluit p̄ncipium euangelij ioannis scribi litteris aureis in ecclesiis teste sene sciō simplicitāe adiūxit: sz iō noluit sup b⁹ dict⁹ ille magister. s. porphyrius illo tā incredibilia sapiaē. Plato ne q̄ppe auctore aiāl esse dicitis mūdum: ꝛ animal beatissimum: quod vultis esse etiam sempiternuz. Quō ergo necynq̄z solueē a corpe: necynq̄z carebit beatitudine: si vt aia beata sit corp⁹ē oē fugiēdū? Solē quoq; istū ꝛ cetera sidera ñ solū i libris vīs corpora eē fatemini: q̄ vobiscū oēs boies ꝛ ꝓspicere nō cupiāē ꝛ dicere. veruz ēt altiorevt putaē peritia b̄ esse aialia beatissima phibeē: ꝛ cuz his corpib⁹ sempiterna. Quid q̄ ē q̄ cuz vobis fides x̄piana suadeē: nunc oblīniscimini aut ignorare vos fingiē q̄d disputare aut docē soleaē? Quid cāe ē cur pp opiniōes vīas quas vosipsi oppugnaē x̄piani eē nolitis: nisi q̄z x̄ps humiliter venit ꝛ vos superbi estis? Qualia sanctoz corpa i resurrectiōe futura sint: pōt aliq̄to scrupulosius inter x̄pianaz scripturaz doctissimos disputari: futura tñ sempiterna minime dubitam⁹: ꝛ talia futura q̄le sua resurrectiōe x̄ps dmōstrauit exēplu. Sz q̄liacūq; sint: eū incorruptibilia, p̄sus ꝛ imortalia i nulloq; aie ꝓtēplatiōnē q̄ i deuz figiē impediētia p̄dicētur: voloq; ēt dicaē eē i celestib⁹ imortalia corpa imortalitē beatoz: quid ē q̄ vt beāti sim⁹ omne corp⁹ fugiēdū eē opinamini: vt fidē x̄pianā quasi rōnabilitē fugere videamini: nisi q̄z illud est q̄ ītez dico: x̄ps ē humilis: vos superbi? An forte corrigi pudet. Et ō virtūi nō nisi superboz ē. Pudet. vz. doctos boies ex discipulis platonis fieri discipulos christi: q̄ piscatoreż spu spū docuit sape q̄ dicere: In p̄ncipio erat verbum: ꝛ verbū erat apō deū: ꝛ deus erat verbum. Hoc erat i p̄ncipio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt: ꝛ sine ipso factum est nihil. Quod factum est i ipso vita erat: ꝛ vita erat lux hominum. Et lux in tenebris lucet: ꝛ tenebre eam non comprehenderunt. Quod initium sancti euangelij cui nomē est secundum ioannem: quidam platonicus sicut a sancto sene simplicitano: qui postea mediolanensi ecclesie p̄fecit episcop⁹: soleba mus audire: aureis litteris conscribendum: ꝛ per omnes ecclesias in locis eminentissimis ꝓponēdum eē dicebat. Sz ideō viluit superbis de⁹ ille magister quia verbum caro factum est ꝛ habitauit in nobis: vt parum sit miseris q̄ egrotant: nisi se in ipsa egritudine etiam extollant: ꝛ de medicina q̄ sanari poterant erubescant. Non enim hoc faciunt vt erigantur: sed vt cadendo grauiꝰ affligant. Ca. xxx.

c I post platonem alig̃d emendare existimātur indignum: cur ipse porphyrius nonnulla ꝛ non parua emēdauit? Mā platonē aiās boiuz post mortez reuolui vsq; ad corpa bestiaruz scripsisse certissimū ē. Hāc sentētiā plato doctor tenuit: ꝛ platonis discipulo porphyrio tamen iure displicuit. In hominum sane non sua que dimiserant; sed in alia noua corpora redire humanas animas arbitratus est. Puduit scilicet illud credere: ne mater forte asse filium in mulam reuoluta vectaret: ꝛ non puduit hoc credere; ne reuoluta mater in

ri⁹ ō fieri. q̄z vbū caro factū ē: ꝛ habitauit in nobis. i. q̄z noluit hāc humilitatem de filio dei credere: noluit ergo p̄ncipium solenniter publicari. ne hoc cuius p̄ncipium admitteretur in publicam fidem admitteretur.

Capitulum. xxx.

d I post platonē In hoc capitulo memorat aug⁹ porphyriū emēdasse opiniōez platōis de reuolutione animaz i bestias que opinio initiū habuit a pythagora qñ aliqñ plato audiuit dogmata pythagore quē nihil scripsisse asserit rufinus i inuectione contra hieronymū. Ouidius libro. 15. de transformatis vbi de reuolutione spiritus nostri in bestias ꝛ bestiaz i homines: sic dicit. Et quoslibet occupat artus Spiritus: e que feris humana i corpa trāsit. Inq; feras nr̄. Uoluit ät pōphyri⁹ ñ i bestias sz i cōpora boiuz. ñ relicta sz i nouā reuerti. Unde pythagoras q̄uis ñ tñ i corpa bominū sz bestiaz reuolui aias posuerit: ō se tñ dicē q̄ ipe fuit miles in bello troiano noīe euphorb⁹. ꝛ ibi occisus ē a menelao q̄ ꝛ minor atrides dict⁹ ē. vñ ouidi⁹ vbi. s. i psona pythagore dicē. Ipe ego me memini troiāi tpe belli. Pantoides euphorb⁹ eraz cui pectore q̄ndam Desit i aduerso grauis hasta minoris Atride. Hāc ät reuolutionem aiaz in noua corpa posuit porphyrius anteq̄z esset aīa

purgata. ſz postq̃ purgata reuerſa eſſet ad patrez. poſuit q̃ ylterius nõ reuerterẽ ad corp̃. hoc autez volebant platonici qõ t virgilius tãquã platonic⁹ de animabus iã purgatis t incampos iã elyſios trãſlatis. dic̃ 6. eneidoſ. Letheum ad fluuiũ deus euocat agmine magno ſcilicet buiuſmõi animas. Sciz imemores ſupera vt conuexa reuiſẽt. t tandem oblite preteritorum ¶ Rurſus. t incipiãt i corpa velle reuerti.

• Virgili⁹ .6. eneiõ

puellã filio forſitaz nuberet. Quãto credit honeſti⁹ qõ ſãcti t ꝓpaces angeli docuerũt: qõ ꝓphete ỹi ſpiritu acti locuti ſunt: qõ ipe quẽ vẽturꝫ ſaluatorẽ p̃miſſi nũciũ p̃dixerũt: qõ miſſi apli q orbẽ terraꝫ euãgelio repleuerũt. Quãto iquaz honeſti⁹ credit reuerti ſemel aias ad corpa ꝓpria: q̃z reuerti totiẽs ad diuerſa: Verũtñ vt dixi ex magr̃ pte in hac opiniõe corr̃ect⁹ẽ porphyri⁹: vt ſaltẽ i ſolos homines hũanas aias ꝑcipitari poſſe ſẽtiret: beſtiinos autẽ carceres euerterẽ mime dubitaret. Dicit ẽt deũ ad hãc aiaz mũdo õdiſſe: vt materie corporalis cognoſcẽs mala ad patrẽ recurreret: nec aliqñ iã taliũ pollutꝛa ꝓtagione teneret. Ubi t ſi aligd icõueniẽter ſapit: magis. n. data ẽ corpi vt bona faceret: nõ. n. mala diſceret ſi nõ faceret: in eo tñ alioꝝ platonicorum opinionẽ t nõ i re ꝓna emẽdauit: q mũdatã ab oib⁹ malaiam: t cuz prẽcõſtitutã: nũq̃z iã mala mũdi hãc paſſuraz eẽ ꝓfeſſus ẽ. Una ſnia ꝓfecto abſtulit qõ eẽ platonicũ maxie phibeat: vt mortuos ex vinis: ita viuos ex mortuis ſẽper fieri: falſũq̃z eẽ oſtẽdit: qõ platonice vꝫ dixiſſe virgilius in cãpos elyſios purgatas aias miſſas. Quo noie tãq̃z p fabulã videntur ſignificari gaudia beatorꝫ: ad fluuiũ letheũ euocari: hẽ ad obliuionẽ preteritorꝫ: Scz imemores ſupera vt ꝓuexa reuiſẽt: Rurſus: t icipiãt i corpa velle reuerti. Aderito diſpliceat hoc porphyrio: qñ re ꝑa credẽ ſtultũ ẽ: ex illa vita q̃ beatiſſima eſſe nõ poterit: niſi de ſua fuerit eternitate certiſſima: deſiderare aias corporũ corruptibiliũ labẽ: t ide ad iſta remeare: tãq̃z hoc agat ſũma purgatio vt ingnatio regrãt. Si enĩ q ꝑfecte mũdãtur hoc efficit vt oium obliuiſcant malorꝫ: malorꝫ aũt obliuio facit corporꝫ deſideriũ vbi rurſus iplicent malis: ꝓfecto erit ifelicitaſ cã ſũma felicitas: t ſtulticie cã ꝓfectio ſapiẽtie: t imundicie cã ſũma mundicia. Hec veritate ibi beata erit aia: q̃zdiu eſiq̃z erit vbi opõtet fallaſ vt beata ſit Nõ enĩ beata erit niſi ſecura. Vt aũt ſecura ſit: falſo putabit ſemp ſe beatã foꝛ: quoniã aliquãdo erit t miſera. Cui g̃ gaudẽdi cã falſitas erit: qñ ỹ veritate gaudebit. Vidit ergo porphyri⁹ purgatãq̃z aiaz ỹb rcũti dixit ad pꝛez: ne aliqñ iã malorꝫ pollutꝛa ꝓtagione teneaſ. Ca. xxxxi.

Alſo igitur a quibuſdã platonicis ẽ creditus: q̃ſi neceſſari⁹ orb̃ ille ab eiſdẽ abeſſi
f di t ad eadẽ reuertẽdi. Quod etiã ſi verũz eẽt: quid hoc ſcire ꝓdeſſet: niſi forte inde ſe nobis auderẽt ꝑferre platõici: q̃ id nos i bac vita iã neſcirem⁹: qõ ipi i alia meliorꝫ vita purgatiſſimi t ſapiẽtiſſimi fuerãt neſcituri: t falſũ credẽdo beati futuri? Qõ ſi abſurdiſſimuz t ſtultiſſimũ eſt dicere: porphyrij ꝓfecto ẽ ꝑferẽda ſnia: bis qui aiaꝝ circlos alternãte ſemp beatitate t miſeria ſuſpicati ſũt. Quod ſi ita ẽ: ecce platõicus i meli⁹ a platõe diſſentit: ecce vidit hõ qõ ille nõ vidit: nec poſt talẽ ac tãtũ magiſtrũ refugit correctiõez: ꝟ homini ꝓpoſuit ꝟitatẽ. Cur ergo nõ poti⁹ diuinitati credim⁹ de bis reb⁹ q̃s humano ingenio peuſtig are nõ poſſum⁹: q̃ aiaz quoq̃z ipſaz nõ õo coeternã ꝟ creatã dicit eẽ q̃ nõ erat: Ut enĩ hoc platõici nollẽt credere: hãc vtiq̃ cãz idoneã ſibi videbãtur afferre: q̃ niſi qõ ſẽp antea fuiſſet: ſempiternũ deiceps eẽ nõ poſſet: Quãq̃z t de mũdo t de bis quos i mũdo deos a õo factos ſcribit plato: aptiſſime dicat eos eẽ cepiſſe: t habere initiũ: finẽ tñ ñ habituros: ſz p cõditorꝫ potẽtiſſimã volũtatẽ i eternuz pmanſuros eſſe phibeat. Verum id quomodo intelligant: inuenerunt non eſſe hoc videlicet temporis ſed ſubſtitutionis initium. Sicut enĩz inquiunt ſi pes ex eternitate ſemper fuiſſet in pulvere ſemper ei ſubeſſet veſtigium: quod tamen veſtigium a calcante factum nemo dubitaret: nec alterum altero prius eſſet quãuis alterum ab altero factum eſſet. Sic inquiunt t mundus atq̃ in illo creati: t ſemper fuerunt t ſemper exiſtente qui fecit: t tamen facti ſunt. Quid ergo ſi anima ſemper fuit: etiam miſeria eius ſemper fuiſſe dicenda eſt? Porro ſi aligd i illa quod ex eterno non fuit eſſe cepit ex tpe: cur non fieri potuerit vt ipa eẽt ex tẽpore que antea nõ fuiſſet? Deide beatitudo quoq̃z eius poſt exptmẽtũ malorꝫ firmiorꝫ t ſine fine mãſura: ſicut iſte ꝓfiteꝫ: pculdubio cepit ex tpe: t ñ ſemp erit: cum antea nõ fuerit. Illa igit omnis argumentatio diſſoluta ẽ: qua putatur nihil eẽ poſſe ſine fine temporis niſi quod initium non habet temporis. Inuẽta eſt enĩz anime beatitudo: que cuz initiũ tẽporis

Capitulũ. xxxxi.

a Alſo igit a gbuf
f daz tc̃. In hoc capitulo ſcribit beatus augu ſtinꝰ õos factos ſicut ſcribit plato i thimeo.

habuerit: finē temporis non habebit: Quappē diuine auctoritati bñana cedat infirmitas eiscz btis ⁊ imortalib⁹ de ꝓa religiōe credam⁹ q sibi bonorē nō expectit: quē deo suo q ēt noster ē: deberi scīt: nec inbēt vt sacrificiū faciam⁹: nisi ei tātūmō cui⁹ ⁊ nos cū illis: vt sepe dixi: ⁊ sepe dicēdū ē: sacrificiū eē debem⁹: p euz sacerdotē offerēdi: q i hoie quē suscepit: scōz quē ⁊ sacerdos eē voluit: ēt vsqz ad mortez sacrificiū p nob dignat⁹ē fieri. Capl̄z. XXXII.

b Ec est religio q̄ vniuersalē ꝓtinet viā aie liberāde: quoniā nulla nisi hac liberari pōt. Hec ē. n. quodāmō regalis via: q̄ vna ducit ad regnū: nō tpali vestigio mutabūduz: ꝫ eternitat̄ firmitate secuz. Luz āt dīc porphyri⁹ i prio iuꝫ finē de regressu aie libro: mūdū receptū i vnā q̄zdā sectā q̄ vniūsalē viā aie ꝓtineat liberāde: vl̄ a pbis verissima aliq̄ vl̄ ab idoꝝ mōib⁹ ac disciplis aut inductōe chaldeoꝝ: aut alia q̄libet via: nōdūqz i suā noticiā eādē viā historiali cognitōe platā: penīdubio ꝓsitet eē aliq̄z ꝫ nōdū i suā venisse noticiā. Ita ei ñ sufficiebat qcqd ō aia liberāda studiosissime didicerat: sibiqz vl̄ poti⁹ alijs nosse ac tenere videbat. Sentiebat. n. adhuc sibi deesse aliquā p̄stātissimā auctoritatē: quā de re tāta seq oporteret. Luz autē dīc vl̄ a pbis verissima aliq̄ nōdū i suā noticiā pueniss̄e sectā: q̄ vniuersalē ꝓtineat viā aie liberāde sat̄ q̄z arbitror ostendit: vl̄ eā pbaz i q̄ ipe phat⁹ ē nō eē verissimā: vel eā nō ꝓtineri talē viā. Et quō iā pōt eē verissima: q̄ nō ꝓtinet hec via: Nā q̄ alia via ē vniuersalis aie liberāde: nisi q̄ vniuerse aie liberāt: ac p ꝫ sine illa nulla liberat̄: Cū āt addit ⁊ dīc: vel ab idoꝝ moꝛib⁹ ⁊ disciplina: vel ab inductiōe chaldeoꝝ: vel alia qualibet via: manifestissima voce testat̄: neqz illis q̄ ab indis: neqz illis q̄ a chaldeis didicerat: hāc vniuersalē viā aie liberāde contineri: ⁊ vtiqz se a chaldeis oracula diuina sumpsisse: quoꝝ assiduā ꝓmemoratiōez fac̄: tacere ñ potuit. Quā vult ergo itelligi aie liberāde vniuersalē viam nōdum receptā: vel ex aliq̄ verissima pbia: vl̄ ex eaꝝ gētiū doctrinis q̄ magne velut in diuinis rebus habebant̄: q⁹ plus apud eas curiositas valuit quoꝛūqz angeloꝝ cognoscēdoꝛuz ⁊ colendoꝝ: nōdumqz in suā noticiā historiali cognitiōe platā: Que nā ista ē vniuersalis via: nisi q̄ nō sue cuiqz gēti ꝓpria: ꝫ vniuersis gentibus: que communis esset diuinit⁹ iptita est: Quā certe iste bō non mediocri ingenio

a Tūc ēni porphyri⁹ erat i reb⁹ bñanis: q̄ñ ista liberāde aie vniuersalis via q̄ nō est alia q̄z religio xp̄iana oppugnari ꝓmittebat̄ ab idoloꝝ demoniūqz cultoꝛib⁹: regibūsqz terrenis: ꝓpter asserēdū ⁊ ꝓsecrādū martyꝝ numeꝝ: ꝫ ē testiū veritatis: p quos oñderet̄ oia corpalia mala p fide pietat̄ ⁊ ꝓmēdatiōe veritat̄ eē tolerāda. Videbat ḡ ista porphyri⁹: ⁊ p bñiusmodi p̄secutiōes cito istā viā p̄currā: ⁊ ꝓpterea ñ esse ipam liberāde aie vniuersalē putabat: nō itelligēs hoc qō euz mouebat: ⁊ qō i ei⁹ electione ꝓpeti metuebat: ad ei⁹ firmatiōez robustioꝛēqz ꝓmēdatiōez poti⁹ ptinere. Hec ē igitur aie liberāde vniuersalis via: idest vniuersis gētib⁹ diuina miseratiōe ꝓcessa: cui⁹ pfecto noticia ad quoscūqz iā venit: ⁊ ad quoscūqz ventura ē: nec debuit nec ōbebit ei dici q̄re mō ⁊ q̄re sero: q̄ñ mittētis ꝓsiliū nō ē bñano igenio penetrabile. Quod sensit etiam cum dixit: nōdum receptum hoc donum dei: ⁊ nōdū i suaz noticiā fuisse platū. Neqz. n. ꝓpterea vez ñ eē indicauit: q⁹ nōdū i suā fidē receptū fuerat vl̄ i noticiā nōdū puenerat. Hec ē iquā liberādoꝛū credētiū vniuersal̄ via: ō q̄ fidelis abraā divinū accepit oraculū. In semine tuo benedicent̄ oēs gētes. Qui fuit qdē gēte chalde⁹: ꝫ vt talia promissa peciperet: q⁹ ex illo propagaret̄ semen dispositū p angelum i manu mediatoꝛis in quo esset ista liberāde aie vniuersalis via: hoc est oibus gētib⁹ data: iussus est discedere a terra sua: ⁊ ō cognatōe sua: ⁊ de domo p̄is sui. Tūc ipe primit⁹ a chaldeoꝝ superstitiōib⁹ liberat⁹: vnū vez deū sequēdo coluit: cui hoc etiaz ꝓmittēti fidelit̄ credidit. Hec est vniuersalis via: de qua in sctā ꝓphetia dictum est. Deus misereatur nostri ⁊ benedicat nob: illuminet vultū suū super nos: ⁊ misereat̄ nostri. Ut cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum. Unde tanto post ex abrae semine carne suscepta: de seipso ait ipse saluator. Ego sum via veritas ⁊ vita. Hec ē vniuersalis via: de q̄ tāto añ ꝓphetatū ē. Erit i nouissimis diebus manifest⁹ mōs domus domini parat⁹ i cacumine mōtiū: ⁊ extolle. sup colles: ⁊ veniēt ad eū vniuerse gentes: ⁊ ingredientur nationes multe ⁊ dicent. Ue-

b Ec est religio q̄. Jn hoc capitulo disputat beatus augustinus contra porphyriū pertractando ꝓba ei⁹ i fine primi li. de regressu anime.

a Tūc eniz porphyrius erat i rebus hūanis q̄. fuit eni vt patet i chroniciis temporc cōstantini imperatoris.

Gen. 22.

Gen. 12.

Ps. 66.

Joh. 14.

Esa. 2.

nite ascendamus in montē dominī: ⁊ in domuz
dī iacob: ⁊ annūciabit nob vīā suā ⁊ igrediemur
i ea. Ex sion. n. ꝓdiet lex: ⁊ ꝙbuz dñi ab hierlim
Via ꝙ ista ñ ēvnīº gētī ꝫ vniuersaꝫ gētiū. Et lex
verbūcꝫ dñi nō i sion ⁊ hierlim remāsit: ꝫ ide ꝓ
cessit vt se ꝓpniuersa diffūderet. Uñ ipe media
tor pº resurrectiōez suā dispulº trepidātibus ait:
O portebat ipleri q̄ scripta sē i lege moysi ⁊ pro
phetis ⁊ psalmis de me. Tūc apuit illis sensū vt i
telligerēt scripturas: ⁊ dixit eis: Quoportebat
xp̄m pati ⁊ resurgere a mortuis tertio die: ⁊ pdi
cari i noīe eiº pniaz ⁊ remissiōez pctōꝝ ꝓ oēs gē
tes: incipiētibº ab hierlim. Dec ē igit vniuersalis
aie liberāde via: quā scti angeli sctiꝫ ꝓphe priº
i paucꝫ hoibº vbi potuerūt ōi grām repiētibº: ⁊
maxie i hebrea gente: cuiº erat ipa quodāmō sa
crata respublica: i ꝓphetationem ⁊ pnūciationē
ciuitatis dei: ex oibº gētibº ꝙgregāde: ⁊ taberna
culo: ⁊ templo: ⁊ sacerdotio: ⁊ sacrificijs significa
uerūt: ⁊ eloqis qbusdā manifestis plerisꝫ my
stiq̄ pdixerūt. Ipñs āt i carne ipe mediatō: ⁊ bea
ti eiº apli iā testamēti noui grāz renelātes aptº
idicaret: q̄ aliquādo occlusº supioribº sē significa
ta rpibº: ꝓ etatū generis humani distributōe: si
cut cā deo sapiēti placuit ordinare: mirabilium
opm diuinoꝝ: quoꝝ supiº pauca iā posui ꝓtestā
tibº signis. Nō. n. tātūmō appartinerūt visiōes an
gelice: ⁊ celestiū ministroꝝ sola verba sonnerūt:
vez etiā hoibº de verbo simplicī pietatī agētibº:
spūs imūdi de hoiuz corpibº ac sensibº pulsi sūt:
vitia corpis lāguoresqꝫ sanati: fera aialia terra
rū ⁊ aquaꝝ: volatilia celi: ligna: elemēta: sidera:
diuina iussa fecerūt: iferna cesserūt: mōtui reuixerūt
excepto ipsius saluatoris ꝓprijs singularibusqꝫ
miraculis: maxie natiuitatī ⁊ resurrectōis: i quo
ruz vno materne virginitatī ⁊ tātūmō sacramētū: i
altero āt ēt eoꝝ q̄ i fine resurrecturi sūt ōmōstra
uit exēplū. Dec via totū hoiez imūdat: ⁊ mortali
tati mortalē ex oibº qbº ꝓstat ptibus ꝓparat. Ut
.n. ñ alia purgatio ei pti q̄reret quā vocat itelle
ctualē porphyriº: alia ei quā vocāt spiritalē: alia
q̄ ipsi corpi ꝓpterea totū suscepit veracissimº po
tētissimusqꝫ mūdatoꝝ atqꝫ saluatoꝝ. Ꝓter hanc
viā q̄ pti cuz ꝫ futura ꝓnunciarēt: pti cū fcā nun
ciarēt: nūcꝫ generi defuit hūano: nemo liberatº
ē: nemo liberatur: nemo liberabit. Dō ait por
phyrius vniuersalē viā aie liberāde nōdū in suā
noticiā histoziali cogntiōe dicē eē platoz: qd hac
histozia vl illustriº ineniri pōt: q̄ vniuersuz orbē
tāto apice auctozitatī obtinuit: vl fideliº in q̄ ita
narrarēt ꝓterita vt futura etiā ꝓdicarēt: quoꝝ
multa vidēmus impleta: ex qbus ea q̄ restant si
ne dubio speramus implenda. Non eni potest
porphyriº vel qcūcꝫ platonici: etiā in hac via q̄
si terrenarum rez: ⁊ ad istā vitā mortalē ptinē
tiū: diuinationē ꝓdictionēcꝫ ꝓtēnere: qō merito
i alijs vaticinatiōibus: ⁊ quozūlibet modoꝝ
vel artium diuinationibus faciunt. Negant eni
hec vel magnoꝝ fuisse boiuz: vel magni esse
pendenda. Et recte. Nam inferioꝝ fiunt pre
sensiōe causarum: sicut arte medicine quibusdā
antecedentibus signis plurima venture valitu
dini prenident: vel imundi demones sua dispo
sita vel facta prenunciant: ⁊ in quozumuis mē
tibus atqꝫ cupiditatibus iniquoꝝ congrua fa
ctis dicta vel dictis facta cōpensant: vt sibi ius
quodammodo vendicet in materia infirma fra
gilitatis humane. Non talia sancti homines in
ista vniuersali animarum liberandarum via gra
dientes: tanquam magna ꝓpetare curarunt
quānis ⁊ ista eos non fugerint: ⁊ ab eis sepe pre
dicta sint: ad eoꝝ fidē faciēdaz q̄ mortalium
sensibus non poterant ītimari: nec ad experimē
tum celeri facilitate perduci. Sed alia erant ve
re magna atqꝫ diuina: que quantum dabatur:
cognita deivoluntate futura nunciabant. Xp̄s
qppe in carne venturus ⁊ que in illo tam clara
perfecta sunt: atqꝫ in eius nomine impleta: pe
nitētia hoiuz ⁊ ad deū cōuersio volūtatū: remis
sio peccatoꝝ: gra iusticie: fides pioruz: ⁊ pervni
uersum orbē in veram diuinitatē multitudo cre
dentiuz: culture simulachroꝝ: demoniumqꝫ sub
uersio: ⁊ a tentationibus exercitatio: proficien
tiuz purgatio: ⁊ liberatio ab omni malo: iudicij
dies: resurrectio mortuoꝝ: angeloruz societas:
impioꝝ eterna damnatio: regnumqꝫ eternum
gloriosissime ciuitatis dei conspectu eiº immor
taliter perfruentis: in huius vie scripturis predi
dicta atqꝫ ꝓmissa sunt: quoꝝ tā multa ipleta
ꝓspicimº: vt recta pietate futura cē cetera ꝓfida
mº. Huiº vie rectitudinē vsqꝫ ad deuz videāuz:
eiqꝫ i eternuz coherenduz: in sanctuario scripu
raꝝ esse locatā: qua predicaī atqꝫ asserit veritas
quicunqꝫ nō credunt: ⁊ ob hoc nec intelligunt: op
pugnare pñt: ꝫ expugnare nō possunt. Quapro
pter in decē libris istis ⁊ si minus q̄z nonnullorū
de nobis expectabat intentio: tamen quozūdaz
studio quantum verus deus ⁊ dominus adiuva
re dignatº est satis fecimº: refutādo ꝓtradictio
nes impioꝝ qui ꝓditoꝝ sancte ciuitatis: de q̄ di
sputare instituimus: deos suos preferūt. Quo
ruz decē libroꝝ quinqꝫ superiores aduersus eos

conscripti sunt: q propter bona vite huius deos colendos putāt: quinq; autē posteriores aduersus eos qui cultū deoꝝ ꝓptervitā q̄ post mortē futura est seruandam existi mant. Deinceps ita q; velut in primo libro polliciti sumus: de duarum ciuitatum quas in hoc seculo perplexas diximus: inuicemq; permixtas: exortu ꝛ procursu ꝛ debitis finibus: quod dicendum arbitror quātum diuinitus adiuuabor expediam.

¶ Explicitus est liber decimus.

¶ Incipiunt capitula libri vndecimi.

De ea parte operis qua duarum ciuitatum ideſt celestis ac terrene initia ꝛ fines incipiunt demōstrari. I.

De cognoscendo deo: ad cuius noticiam nemo hominum peruenit: nisi per mediatorem dei ꝛ hominum: hominem iesum christum. II.

De auctoritate canonice scripture: diuino spiritu condite. III.

De conditione mundi: que nec intemporalis sit nec noua dei ordinata consilio: quasi postea voluerit quod antea noluerit. IIII.

Tam non esse cogitandum de infinitis temporū spaciis ante mundū q̄m nec de infinitis locoꝝ. V.

Creationis mundi temporum vnum esse principium nec aliud alio preueniri. VI.

De qualitate primorum dierum: quia anteqūm sol fieret vesperā ꝛ mane tradunt̄ habuisse. VII.

Que qualisue intelligēda sit dei requies qua post opera sex dierum requieuit in septimo. VIII.

De angelorum conditione quid secundum diuina testimonia sentiendum sit. IX.

De simplici ꝛ incommutabili trinitate patris ꝛ filij ꝛ spiritus sancti vnius dei: cui non est aliud qualitas aliud substantia. X.

An eius beatitudinis quaꝫ sancti angeli ab initio sui semper habuerunt etiaꝫ illos spiritus qui in veritate non steterunt participes fuisse credendum sit. XI.

De comparatione beatitudinis iustorum necdū tenentium promissionis diuine premium: ꝛ primorum in paradiso hominū ante peccatū. VII.

An ita vnius felicitatis omnes angeli sint creati: vt neq; lapsuros se possent nosse qui elapsi sint ꝛ post ruinam labentium perseuerantie sue prescientiam acceperint qui steterunt. XIII.

Quo genere locutionis dictum sit de diabolo: q̄ in veritate nō steterit: qa veritas nō ē i eo. XIIII.

Quid sentiendum sit de eo quod scriptum est: ab initio diabolus peccat. XV.

De gradibus ꝛ differentijs creaturarum: q̄ aliē pēdet vtilitatis vsus: aliter ordo rationis. XVI.

Vitium malicie non naturaꝫ esse sed cōtra naturam cui ad peccandum non conditor causa est sed voluntas. XVII.

De pulchritudine vniuersitatis: que per ordinatōem dei ēt ex ꝺ̄nio fit oppositōe lucētiū. XVIII

Quid sentiendum videatur: diuisit deus inter lucem ꝛ tenebras. XIX.

De eo qō post discretionē lucis atq; tenebrarū dictum ē: ꝛ vidit deus lucē q; bōa est. XX.

De eterna ꝛ incōmutabili sciētia dei ac voluntate qa semp illi vniuersa q̄ fecit sic placuerit faciēda quemadmodum facta. XXI.

De his quibus in vniuersitate rerum a bono creatore bene conditarum quedam displicent: ꝛ putant nullam malam esse naturam. XXII.

De errore i quo origenis doctria ielapſ. XXIII

De trinitate diuina: q̄ p oia opera sua significationis sue sparsit indicia. XXIIII.

De tripartita totius philosophie disciplina. XXV.

De imagine summe trinitatis: q̄ scōz q̄ndā modū i natura ē necdū beatificati hois. XXVI.

De essentia ꝛ sciētia: ꝛ vtrinsq; amore. XXVII.

An etiā ipm amorē quo ꝛ esse ꝛ scire diligim⁹ diligere debeam⁹: quo magis diuine trinitatis ymagini propinquamus. XXVIII.

De scōꝝ angelorum scia: q̄ trinitatē i ipa eius deitate nouerunt: qua operū cā pri⁹ in operante arte q̄ in ipsis operib⁹ artificis inuentur. XXIX.

De senarij numeri perfectione: qui' partiuz suarum quantitate completur. XXX.

De die septimo in quo plenitudo ꝛ requies commendatur. XXXI.

De opinione eorum qui angelorum creationem anteriorem volunt esse q̄ mundi. XXXII.

De duabus angelorum societatibus diuersis atq; disparibus: que nō incongrue intelliguntur luci ꝛ tenebrarum noibus nuncupate. XXXIII.

De eo q; gdā putāt i ꝓditōe firmamēti aquaꝝ diuisarum noie angelos signatos: ꝛ q; gdaz aquas existimant non creatas. XXXIIII.

¶ Incipit liber vndecimus. Capl'z. I.

Capi. I. c Vnitatē dei dicim⁹ cui⁹ ea scriptura testis ē: q̄ nō fortuitē motib⁹ aiorū: ꝛ plane sūme dispositiōe ꝓuidētie sup oēs oium gētiū lras: oia sibi gña igenioꝝ hūanoꝝ diuia excellēs auctoritate subiecit. Ibi qppe scriptū ē. Gliosa dicta sūt ō te ciuitas dei. Et i alio psalmo legim⁹. Magn⁹ dñs ꝛ laudabil' nimis: i ciuitate dei nr̄i i mōte scto ei⁹: dilatās exultatiōes vniuse ter

Capi. I. c Vnitatē dei dicimus ꝛc. Expeditis de cē libris in quib⁹ beatus

aug⁹ inimicis ciuitatis ðī respōdēs ipsā ꝓtra eos defēdit iaz in sequentibus dicit de ciuitate superna ⁊ occasione huius ō ciuitate terrena ita q̄ ī primis quattuor libris agit ō earuz ciuitatum exortu. in alys quattuor de earuz ciuitatuz ꝓgressu. ⁊ in reliqs de finib⁹ debitis ciuitatis vtriusq̄. In hoc igit̄ libro. ii. agit de exortu ꝑdictarū duarum ciuitatū in angelis bōis ⁊ angelis malis.

re. Et paulopost i eodem psalmo: sicut audiuimus: ita ⁊ vidim⁹: i ciuitate dñi virtutū i ciuitate dei nr̄i: deꝰ fundauit eā i eternū. Jtē i alio. Fluminis ipet⁹ letificat ciuitatē ðī: sanctificauit tabernaculū suū altissim⁹: deꝰ i medio eius nō ꝓmouebit̄. His atq̄ hmōi testimōijs q̄ oia ꝓmemorare nimis lōgū ē: didicim⁹ eē quādā ciuitatē ðī: cuiꝰ ciues eē ꝓcupiscim⁹ illo amore quē nob illius ꝓditor inspirauit. Huic ꝓditori sancte ciuitatis: ciues terrene ciuitatū deos suos ꝑferūt: ignorātes eū eē deū deoꝝ: nō deoꝝ falsoꝝ b̄ē ipiorū ⁊ superboꝝ: q̄ eiꝰ incōmutabili oibusq̄ cōi luce priuati: ⁊ ob hoc ad quādā egenā prātē redacti: suas quodammō priuatas potentias ꝓsectant̄: honoreſq̄ diuinos a deceptis subditis q̄runt: ꝟ deoꝝ pioꝝ atq̄ sanctoꝝ q̄ potiꝰ seipsos vni subdere q̄ multos sibi: potiusq̄ deū colere: q̄ꝫ ꝑ ōo coli delectāt̄. Sz hui⁹ sancte ciuitatis inimicis: de cē supioribꝰ libris quātū potuim⁹: dño ⁊ rege nostro adiuuāte respondim⁹. Hic vero qd a me tā expectet̄ agnoscēs: meiq̄ nō immemor debiti: de duaꝝ ciuitatū terrene. s. ⁊ celestis: q̄s in hoc interiz seculo pplexas quodāmō dixim⁹ iuicēq̄ ꝑmixtas: exortu ⁊ excursu ⁊ debit̄ fini⁹ quātuz valuero disputare ei⁹ ipsiusq̄ domini ⁊ regis nostri ybiq̄ opitulatione fret⁹ aggrediar: primūq̄ dicā quēadmodū exordia duaꝝ istaꝝ ciuitatū in angeloꝝ diuersitate p̄cesserunt. Capl̄z. II.

m Agnū est ⁊ admodū raꝝ vniuersaz creatūrā corporeā ⁊ ico:porēā ꝓsideratā cōpertāq̄ mutabilē: itēq̄ōe mētis excedere: atq̄ ad incōmutabilē ðī substātiā puenire: ⁊ illic discere ex ipso: q̄ cūctā naturā q̄ nō ē qđ ipse: nō fecit nisi ipe. Sic. n. deꝰ cū boie ñ ꝑ aliquā creaturā logt̄ corpalē: corpalib⁹ istrepens auribꝰ: vt inter sonātē ⁊ audiētē aerea spacia verberent̄: neq̄ per eiusmodi spiritualē q̄ corporū similitudinib⁹ figurā sicut in somnis vel quo alio tali mō. Nā ⁊ sic velut corporis auribꝰ logt̄: qz velut ꝑ corꝑ logt̄ ⁊ velut interposito corpaliū loco:rū iteruallo. Multū enī similia sunt talia visa corporalib⁹. Sz loquī ipa veritate: si qs sit idoneꝰ ad audiēdū mēte nō corpe. Ad illud. n. hominis ita logt̄: qđ i boie ceteris ꝟbus bō cōstat ē meliꝰ ⁊ quo ipse deꝰ solus ē melior. Cuz. n. bō rectissime intelligā: vel si hoc nō pōt saltez credatur factꝰ ad imaginē dei: ꝓfecto ea sui ꝑte ē ꝑpingor supioꝝ bo:rū supat inferiores pres suas q̄s et cū pecoribꝰ cōes bz. Sz qz ipa mens ch̄iō ⁊ itelligētia nāliē iest: virtꝰ q̄busdaz tenebrosis ⁊ veteribꝰ invalida ē: nō solū ad iherēdū fruēdo: verꝝ ēt ad ꝑferēdū merēdo icōmutabile lumen: donec de die i diē renouata atq̄ sanata fiat tāte felicitatis capax: fide primū fuerat ibuēda atq̄ purgāda. Jnq̄ vt fidēti⁹ ābularet ad veritatē: ipa veritas deꝰ dei filiꝰ hoie assūpto: nō deo ꝑsūpto: eādē ꝓstituit atq̄ fundauit fidez vt ad deū hois iter eēt boi ꝑ hoiez deū. Dic ē. n. mediator dei ⁊ hoiuz hō xp̄s ihesus. Xp̄s ꝑ id q̄ ō ē mediator est hō ⁊ via pueniēdi ad deū. Per h. n. mediator ꝑ q̄ ō ⁊ hō: ꝑ ⁊ via. Qz si iter eū q̄ tēdit ⁊ illū quo tēdit via media ē: spes ē pueniēdi. Si ât ōsit aut ignoret q̄ eūdū sit: qd ꝓdest nosse quo eūduz sit. Sola ē ât aduersus oēs errores via mūitissima vt idē ipe sit deꝰ ⁊ hō quo itur deꝰ: q̄ hō. Ca. III.

b Je pri⁹ ꝑ pphas: deide ꝑ seipz: postea ꝑ apl̄os q̄ntū sat̄ eē iudicauit locut⁹: etiā scripturā ꝓdidit q̄ canonica noiat̄ eminētissime auctoritat̄: cui fidē babem⁹ ō bis reb⁹ q̄s ignorare nō expedit: nec ꝑ nosipos nosse idonei sum⁹. Nā si ipa sciri ꝑt testib⁹ nob: q̄ remota ñ sunt a sensib⁹ nr̄is sine interioribꝰ siue ēt exterioribꝰ: vñ ⁊ ꝑtia nūcupāt̄: q̄ ita ea dicim⁹ eē ꝑ sēsib⁹: sic ꝑ oculū q̄ ꝑsto sē oculꝰ ꝑfcō ea q̄ remota sūt a sēsib⁹ nr̄is: q̄m nr̄o testimonio scire nō possum⁹: ō bis alios testes req̄rim⁹: eisq̄ credim⁹: a quoꝝ sensib⁹ remota eē vl̄ fuisse ñ credim⁹: sic ē q̄ de visibilib⁹ q̄ nō vidim⁹ eis credim⁹ q̄ viderūt atq̄ ita de ceteris q̄ ad sui q̄q̄ sensuz corpis ptinēt: ita de his q̄ aio ac mēte sentiūt q̄z ipe rectissime dī sensus: vñ ⁊ snīa vocabulū accepit: ꝟ ē de inuisibilib⁹ q̄z a nr̄o sensu interioze remota sūt his nos oz credere: q̄ ꝟ i illo icorpeo lumie disposita didicerūt: vl̄ manētia ꝓtinēt. Ca. IIII.

v Jsibiliū oium maxim⁹ ē mund⁹: inuisibilium oium maxim⁹ ē deꝰ. Sz mundus eē ꝓspicim⁹: deuz eē credim⁹. Qđ aut deꝰ mūdū fecerit: nulli potꝰ credim⁹ q̄s ipi deo. Ubi eū audiuim⁹? Nusquā iteriz melioꝝ q̄s i scripturis sctis: vbi dixit ppha eiꝰ: Jn principio fecit deꝰ celū ⁊ terrā. Nūqd nā ibi fuit iste ppheta quādo fecit deꝰ celū ⁊ terrā? Nō. Sed ibi fuit sapiētia dei per quā facta sunt oia: que in animas etiaz sanctas se trāsfert: ⁊ amicos dei ⁊ prophetas constituit: eisq̄ opera sua sine strepitu intus enarrat. Loquitur eis quoq̄ angeli dei q̄ semper vidēt faciē p̄is: voluntateq̄ eius qđ oportet annunciant. Ex his vn⁹ erat iste ppheta: q̄ dixit ⁊ scripsit. Jn principio fecit deꝰ celū ⁊ terraz. Qui tā idoneus testis ē: p quē deo credendum sit: vt eodē spū dei quo hec sibi reuelata cognouit: etiā ipam fidē nostrā futurā tāto ante ꝑdi-

ꝛerit. Sed qđ placuit deo eẽno tũc facere celũ
ꝛ ẽrã q̃ antea nõ fecisset? Qui ḃ dicũt: si mũdũ
fuisse eẽnũ sine vllo initio: ꝛ ió nec a ꝺo factum
videri volũt: nimis auersi sũ a veritate: ꝛ letali
morbo ipietatis i sanũt. Exceptis enĩ ꝓphicis
vocib⁹: mund⁹ ipe ordiatissima sua mutabili-
tate ꝛ mobilitate: ꝛ visibiliũ oĩuz pulcherrima
spẽ quodãmodo tacit⁹: ꝛ fẽz se eẽ: ꝛ ñ nisi a ꝺo
ineffabiliẽ atqz iuisibiliẽ mag⁹: ꝛ ineffabiliẽ ac iui-
sibiliẽ pulchro fieri se potuisse ꝓclamat. Qui
ãt a ꝺo qđẽ fatẽr fẽm: ñ tñ eũ volũt tpis hre ẖ
sue creatõis initiũ: vt mõ quodãmodo velut vir ite lli-
gibili semp sit fẽs: dicũt qđẽ aliqđ vñ sibi deuz
videẽr velut a fortuita temeritate defẽdere: ne
subito illi venisse credat i mẽtẽ qꝺ nũq̃z añ ve-
nisset facere mũdũ: ꝛ accidisse illi volũtatẽ no-
uã cũ i nullo sit oio mutabil. Sz ñ video qũo
eis possit icẽter reb⁹ rõ ista subsistere: maxieqz
i aia quã si ꝺo coeẽnã eẽ ꝓtẽderit: vñ illi accide
rit nona miseria q̃ nũq̃z antea p eẽnuz: nllo mõ
poterũt explicare. Si. n. alternasse semp ei⁹ mi
seriã ꝛ btitudinẽ ꝺixerit: necesse ẽ dicãt ẽt sp al-
ternaturã: vñ illa eos seq̃t absurditas vt ẽt cuz
btã ꝺr: i ḃ vtiqz ñ sit btã: si futurã suã miseriaz
ꝛ turpitudinẽ ꝓuidet. Si ãt ñ ꝓuidet: nec se
turpẽ ac miserã fore: ẖ btãz sp existimat: falsa
opione sit btã: quo dici stulti⁹ nihil põt. Si añt
sp qđẽ p scla retro infinita cũ btitudine alẽ nasse
aie miseriã putãt: ẖ nẽ iã ꝺ ceẽo cũ fuerit liba-
ta ad miseriã ñ eẽ rediturã: nihilomin⁹ quicunq̃
nũq̃z eã fuisse vere btãz: ẖ deiceps iclpe eẽ no-
na q̃dã nec fallaci btitudie: ac p ḃ fatebũt acci-
dere illi aliqđ noui: ꝛ ḃ magnũ atqz pclarũ: qꝺ
nũq̃z retro p eẽnitatẽ accidisset. C⁹ nouitat⁹ eãz
si ꝺr: ũ negabũt i eẽno bũisse ꝓsilio: sil⁹ euz nega-
bũt ẽt btitudis ei⁹ auctorẽ: qꝺ nefãde ipietat⁹ ẽ
Si ãt dicẽt ẽt ipm nouo ꝓsilio excogitasse vt ꝺ
ceẽo sit aia i eẽnũ btã: quo cũ alienũ ab ea q̃ ill⁹
quoqz displiceet mutabilitate mõstrbũt? Põro
si er tpe creatã: ẖ nllo vlteri⁹ tpe pturã: tãq̃z ve
rũ hre initiũ: ẖ ñ hre finẽ fatẽr: ꝛ ió semel erptã
miẽriaz: si ab ea fuerit libata: nunq̃z miserã po-
stea futurã: ñ vtiqz dubitabũt ḃ fieri: manẽte i-
cõmutabilitate ꝓsilũ ꝺi: sic q̃ credãt ꝛ mũdũ ex
tpe fieri potuisse: nec tñ ió deuz i eo faciẽdo eẽ-
num ꝓsilium volũtatẽq̃z mutasse. Ca. V.

Eĩ ñ vidẽdũ ẽ ist⁹ q deũ ꝓditorẽ mũdi eẽ cõ
ꝺ sẽtiũt: ꝛ tñ queñ ꝺ mundi tpe qđ ñdeam⁹: qđ ipi ñdeãt ꝺ mũdi loco. Ita. n. q̃
rit: cur poti⁹ tẽ ꝛ ñ ãtea fẽs sit: quẽadmodũ q̃ri
põt: cur ḃ poti⁹ vbiẽ ꝛ ñ alibi. Nã si infinita spa
tia tpis añ mũdũ cogitãt: i qb⁹ eis ñ vr deus ab
ope cessare potuisse: sil⁹ cogitẽt extra mũdũ i-
finita spacia locoꝝ i qb⁹ si qs̃z dicat ñ po tuisse
vacaꝛ oipotẽtẽ: nõne ꝓñs erit: vt innũer ables
mũdos cũ epicuro sõniaꝛ cogaꝛ: ea tñ differẽ-
tia: q eos ille fortuitis motib⁹ aromoꝝ gigni
asserit ꝛ resolui: isti ãt ope ꝺi fẽos dicturi sẽ: si
eũ p itermiabilẽ imẽsitatẽ locoꝝ extra mũduz
circũq̃z patẽtiũ vacaꝛ noluerit: nec eosdẽ mũ
dos qꝺ ẽt ꝺ isto sẽtiunt: vlla cã posse dissolui?
Cũ bis. n. agim⁹ q ẽt deũ icorporeũ ꝛ oĩuz nã-
ruz: q̃ ñ sẽ qꝺ ipe creatorẽ nobiscũ sẽtiũt. Alios
ãt nimis idignũ ẽ: ad istã disputationẽ religio-
nis admittere: maxie q eos q mltis ꝺijs sacro
rũ obsequiũ ꝺferẽdũ putãt. Isti phi ceẽos no
bilitate atqz auctevicerr: ñ ob aliꝺ nisi qr lõgo
qđẽ iteruallo: verũtñ religs ppigores sẽ ꝟitati. An forte sbam ꝺi quã nec icludũt nec ꝺter-
minãt: nec distẽdũt loco: ẖ ꝺ ea sic ꝺ ꝺo sẽtiꝛ di
gnũ ẽ fatẽr: icorpea pũtia vbiqz totã: a tãtis lo
coꝝ eꝛ mũdũ spacijs absẽtẽ cẽ dicturi sẽ: ꝛ vno
tm̃ atqz icõpatõe illi⁹ ifinitat⁹ tã exiguo loco in
quo mũd⁹ ẽ occupatã? Nõ opinor eos i ḃ vani
loqa ꝓgressuros. Cũ igr vnũ mũdũ igenti qđẽ
mole corpea: finitũ tñ ꝛ loco suo ꝺtermiatũ: ꝛ
opãte ꝺo fẽm eẽ dicãt: qđ ñdeãt ꝺ ifinitis eẽ
mũdũ loc: cur i eis ab ope de⁹cesset: ꝛ ḃ sibi ñ
deãt: ꝺ ifinit⁹ añ mũdũ tpib⁹: cur i eis de⁹ ab ope
cessauerit: ꝛ sic ñ ẽ ꝓñs vt fortuitu poti⁹ q̃z rõe di
uia de⁹ ñ alioꝛ isto i quo ẽ loco mũdũ ꝓstitue
rit: cũ spatijs locoꝝ ifinit⁹ vbiqz parẽtib⁹: nullo
excellẽtiore merito posset ḃ eligi poti⁹ q̃z alibi:
q̃zuis eãdẽ diuinã rõnẽ: q̃ id fẽm ẽ nlla posset
bũana ꝓphẽdere nã: ita ñ ẽ ꝓñs: vt ꝺo aliqđ exi
stimem⁹ accidisse fortuitũ: q illo poti⁹ q̃z ãteri
orẽ tpe ꝓdidit mũdũ: cũ eq̃lit ãterioꝛa tpa p ifi
nitũ retro spatiũ ꝓterisserr: nec fuisset aliq̃ ꝺffe-
rẽtia vñ tps tpi eligẽdo ꝓponereꝛ. Or si dicũt
inães eẽ boium cogitatões: qb⁹ ifinita imaginã
tur loca: cũ loc⁹ null⁹ sit ꝓter mũduz: ñdeꝛ eis
isto mõ inanit⁹ boies cogitare ꝓterita tpa vaca
tõis ꝺi: cuz nullũ tps sit añ mundũ. Ca. VI.

J. n. recte discernũt eẽnitas ꝛ tps: qꝺ
s tps sine aliqua mobili mutabilitate nõ
ẽ: i eẽnitate ãt nulla mutatio ẽ: qs ñ vi-
deat q tpa ñ fuisset nisi creatura fieret: q̃ ali-
qđ aliq̃ motõe mutaret: c⁹ motõis ꝛ mutatiõis
cũ aliꝺ atqz aliꝺ q̃ sil⁹ cẽ ñ pñt: ledit atqz succe-
dit: i breuioꝛib⁹ vl ꝓductioꝛib⁹ moraꝝ ꝛternal-
lis tps sequeretur? Cum igitur deus in cuius
eternitate nulla ẽ oio mutatio creatoꝛ sit tpm

ꝛordinator: qđo dicaꝫ pⁿtpm spacia mundus
creasse nō video: nisi dicaꝫ añ mūdū tā aliquaz
fuisse creaturā eⁿ motibⁿ tēpa currerēt. Pō ro
si lr̄e sacre: maxieqz veraceſ ita dicūt: i pⁿcipio
fecisse deū celū ꝛ r̄rā: vt nihil ātea fecisse itelli-
gaꝫ: qz Beñ.i. Bpotiⁿ i pⁿcipio fecisse ñ diceret si qđ
fecisset añ ceca cīcta q̄ fec̄: pcl'dubio ñ ē mun
dⁿ fc̄s i tpe: ꝫ cū tpe. Qđ.n. fit i tpe: ꝛ pⁿ aliqđ
fit: ꝛ añ aliqđ tps pⁿ id qđ ꝑteritū ē: añ id qđ fu
turū ē. Nullū ât añ mūdū possit eē ꝑteritū: qz
nulla erat creatura eⁿ mutabilibⁿ motibⁿ ageret.
Cū tpe ât fc̄s ē mūdⁿ: si i eⁿ ꝓditōe fc̄s ē muta-
bil' motⁿ: ſicⁿ ſe br̄e ét ordo ille pⁿmoꝝ septⁿ
septē dieꝝ: i qbⁿ mane ꝛ vespa noiant: dec oia
q̄ bis diebⁿ deⁿ fec̄ sexto pficiāt dic: septimoqz in
magⁿ mysterio deivocatio ꝓmēdet. Qui dies
cuiusmōi sint: aut pdifficile nob aut i possibile
ē cogitaꝫ: q̄ntomagⁿ dicere. La. VII.

Idemⁿ qppe istos notos dies ñ bⁿ ve
v sperā nisi de sol' occasu: nec mane nisi
de solis exortu. Illoꝝ ât pⁿmoꝝ tres
dies sine sole pacti sⁿt: q q̄rto die fc̄s referⁿt. Et
Beñ.i. pⁿmitⁿ qdē lux ꝟbo dei fc̄a: atqz iter ipāz ꝛ te
nebras deⁿ sepasse narraⁿt: ꝛ eādē lucē vocasse
diē: tenebras ât nocte. Sz q̄lis illa sit lux a quo
alēnāte motu: q̄lēqz vesperā ꝛ mane fecerit: re-
motū ē a sēsibⁿ nr̄is: nec ita vt ē itelligi a nobis
pōt: qđ tñ sine vlla hesitatōe credendū ē. Aut
.n. aliq̄ lux coꝛpea ē: sine i supioꝛibⁿ mūdi pⁿtibⁿ
lōge a ꝓspectibⁿ nr̄is: sine vñ sol post modū ac-
cēsus ē: a ut lucē noie significata ē scā civitas: in
scis āgelis ꝛ spiritibⁿ btis: de q̄ dic apl's. Que
Gal.4. surſū ē bierl'z: mr̄ nr̄a ecc̄ia i celis. Alit qppe ꝛ
i.Thes. alio loco. Oēs.n. vos filij lucis estis: ꝛ filij diei:
salo.5. ñ sumⁿ nocte neqz tenebraꝝ. Fit tñ ꝛ vespa dici
bⁿ ꝛ mane aliq̄tenⁿ: qm̄ scia creature i ꝓpatōe
scie creatoꝛ quodāmōdo vesperascit. Itēqz lucef-
sit: ꝛ mane fit: cū ꝛ ipa refert ad laudē dilectio-
nēqz creatoꝛ. Nec i nocte vergit: vbi nō crea-
toꝛ a creature dilectōe relingⁿ. Beniqz scriptu
ra cū illos dies dinumeraret ex ordie nusqz in
terposuit vocabl'z noctis. Nō.n. ait alicubi fc̄a
ē nox: ꝫ fc̄a ē vespa ꝛ fc̄m ē mane dies vnus.
Ita dies fⁿs ꝛ cetera. Cognitio qppe creature
i sciꝑa decoloꝛatio: ē vt ita dic̄a: q̄z cū i dei sapi
ētia cognoscit velut in arte q̄ fc̄a est. Ita vespa
ꝓgruēti q̄z nox dici pōt: q tñ vt dixi: cū ad lau
dādū ꝛ amādū refert creatoꝛē: recurrit i mane.
Et hoc cū fit i cognitōez suiipⁱ: dies vnⁿ ē. Cū
i cognitōez firmamēti: qđ iter aq̄s iferioꝛes ꝛ
supioꝛes celū appellatū ē: fit dies secundⁿ. Cū
i cognitionez ⁊re ac mar̄ oīumq̄z gignēciū q̄
radicibⁿ ꝓtinuata sⁿt ⁊re: dies ⁊tiⁿ. Cum i cogni
tionem lumiarium maioꝛis ꝛ minoꝛis: omniū
q̄z siderum: dies quartus. Cum incognitionez
q̄ e ꝛ q̄s aialiū natatiliū atqz volatiliū: dies qn-
tⁿ. Cū i cognitionē oīum aialiū terrenoꝝ: atqz
ipⁱ boⁱs: dies sextⁿ. La. VIII.

c Uz ꝟbo i die septio regescit deⁿ ab oibⁿ Beñ.
opibⁿ suis: ꝛ scificat eū: neq̄q̄z ē acci-
piēdū puerilit̄ tāq̄z deⁿ laboꝛauerit opando q
dixit: ꝛ fc̄a sūt verbo itelligibili ꝛ sēpiterno: nō
sonabili ꝛ tpali. Sz reges dei reges significat
coꝛū q regescūt i deo: sic̄ leticia domⁿ leticiā si
gnificat coꝛū q letāt i domo: etiā si ñ eoⁿ domⁿ
ipa ꝫ alia res aliq̄ letos faciat. Quāto magⁿ si
cadē domⁿ pulchritudie sua faciat letos bita-
toꝛes: vt ñ solū eo eloquēdi mō leta dicaꝫ quo
significaꝫ pⁿ id qđ ꝓtiet: sic̄ theatra plaudunt:
ꝑta mugiūt: cuiz i ill' boies plaudant: i bis bo-
ues mugiāt: ꝫ etiā illo quo significaꝫ pⁿ efficiē-
tez id qđ efficiⁿ: sic̄ leta epⁿla dⁿ significās coꝛuz
leticiā quos legentes efficⁱ letos. Cōueniētissi-
me itaqz cū deū regenisse, ꝓphetica narrat au-
ctoꝛitas: significaⁿ reges coꝛū q i illo regescūt
ꝛ quos faē ipe regescere. Hoc ēt boibⁿ qbⁿ lo-
qⁿ ꝛ pp quos vtiqz cōscripta ē, pmittere, ꝓphetia
quod ēt ipⁱ pⁿ bona opa: que in eis ꝛ p eos opa-
tur deⁿ: si ad illū pⁿ in ista vita p fidem quodā
mō accesserit: in illo habebit requiē sempiter-
nā. Hoc eni ꝛ sabbatiꝫ vacatione ex pⁿcepto le-
gis in vetere deipopulo figuratum est: vnde
suo loco diligēti arbitroꝛ disserēdū. La. IX.

Unc qm̄ de scē civitaⁿ exortu dicere i
n stituⁱ: ꝛ pⁿ qđ ad scōs āgelos attiner
dicēdū putaui: q̄ bⁿ civitaⁿ ꝛ magna ps
ē: ꝛ eo beatioꝛ q nūq̄z pegrinata: q̄ hic divina re
stionia suppetāt: q̄ntū saⁿ vidēt̄ bⁿ largiēte ex
plicare conaboꝛ. Ubi ꝫ mūdi ꝓstitutōe sacre
lr̄e loquūⁿ: ñ euidēt dⁿ vt ꝛ vl' quo ordie creau
sē āgeli: ꝫ si p̄ missi ñ sⁿt vl' celi noie ybi dem ēti
pⁿcipio fec̄ deⁿ celū ꝛ r̄rā: vl' portⁿ lucē bⁿ de q̄ lo
quiⁿ significati sⁿt. Nō ât p̄termissos eē hic ex-
stimo q scriptū ē: regenisse deus in septio die
ab oibⁿ opibⁿ suis q̄ fec̄: cū liber ipe ita sit exor-
sus. In principio fecit deus celum ꝛ terraz: vt
ante celum ꝛ terram nihil aliud feciss videaⁿ.
Cum ergo a cclo ꝛ a terra ceperit: atqz ipa ter-
ra quam pⁿmitⁿ fec̄: sic̄ scriptura ꝓfr̄ eloquiⁿ:
inuisibil' ꝛ icōposita nōdūq̄z luce facta: vtiqz te
nebre fuerit sup abyssū: idest sup quādā terre ⁊
aq̄ idistictā ꝓfusionē: ybi .n. lux non ē: tenebre

sint necesse ē: deinde oia creādo dispositā sint: que per sex dies consummata narrāt: quo angeli pretermitterētur tāq̄ ñ essent i opib⁹ dei: a quib⁹ die septimo requit: Op⁹ ät dei eē angelos: b qdē ⁊ si ñ ptermissū: ñ tñ euidēt expssū ē: ꝫ alibi b scā scriptura clarissima voce testat.

Nā ⁊ i hymno triū i camio viroꝝ cū pdcm eēt: bñdicite oia opa dñi dñm: i executōe eoꝝdem opm: ēt sci āgeli noiati sē. Et i psalmo canit. Laudate dñm ō cel: laudate eū i excelsis. Laudate eū oēs āgeli ei⁹: laudate eū oēs virtutes ei⁹. Laudate eū sol ⁊ luna: laudate eū oēs stelle ⁊ lumē. Laudate eū celi celoꝝ: ⁊ aq̄ q̄ sup celos sūt laudēt nomē dñi: qm ipe dixit ⁊ fcā sūt: ipe mādauit ⁊ creata sūt: ēt b aptissime a ō fcōs cē angelos dicit⁹ dōm ē: cū eis iter cēa celestia ꝓme moratis: iferē ad oia: ipe dixit ⁊ fcā sunt. Quis porro audebit opiari: p⁹ oia ista q̄ sex dieb⁹ enumerata sūt āgelos fcōs? Dz ⁊ si q̄dq̄ ita desipit: redarguit ista vāitatē illa scriptura pfanctis: vbi de⁹ dicē. Añ fcā sūt sidera: laudauerūt me voce mag oēs āgeli mei. Jā vo erāt āgeli q̄m fcā sūt sidera. Fcā sūt ät q̄rto die. Nūqd nā ḡ die tertio fcōs eē dicem⁹? Absit. Jn pmptū ē. n. qd illo die fēz sit. Ab aqs vtiq̄z ēra discreta ē: ⁊ distinctas sui gener⁹ spēs duo ista elemēta sūpserūt ⁊ pduxit ēra qcqd ei radicit⁹ iberet. Nūqd nā scīo? Nec b qdē. Tūc. n. firmamētū fēz ē iter aq̄s supiores ⁊ iferiores: celiq̄z appellatū ē: i quo firmamēto fcā sūt sidera q̄rto die. Nimiq̄z ḡ si ad istoꝝ dieꝝ opa dei ptinēt āgeli: ipi sunt lux illa q̄ diei nomē accepit: cui⁹ vnitas ꝓmēdare ñ ē dōs dies primus: ꝫ dies vn⁹. Nec ali⁹ ē secūd⁹ aut ēti⁹ aut ceēi: ꝫ idē ipe vn⁹ ad iplēdū sēarīū vel septēariū nūm repetit⁹ ē pp senariā vl septenariā cognitionē: senariā. s. opm q̄ fecē de⁹: ⁊ septenariā getis dei. Cū. n. dixit de⁹ fiat lux: ⁊ fcā ē lux: si recte i hac luce creatio itelligit angeloꝝ: pfecto sci sūt pticipes lucis eius: q̄ ē ipsa icōmutabil sapia dei p quā fcā sūt oia: quē dicim⁹ vnigenitū dei filiū: vt ea luce illuminati q̄ creati fierēt lux: ⁊ vocarēt dies pticipatōe icōmutabil lucis ⁊ diei: qō ē vbū dei: p qō ⁊ ipi: ⁊ oia fcā sūt. Lumē qppe veꝝ qō illuminat oēm hoiez i hūc mūdū venientē: hoc illūinat ⁊ oēm āgelū mūdū: vt sit lux ñ i seipso: ꝫ i deo: a quo si aūtit āgel⁹ fit imūd⁹: sic sūt oēs q vocāt imūdi spūs: nec iā lux i dño ꝫ i seipis tenebre priuati pticipatōe lucis eterne. Mali. n. nlla nā ē: sed amissio bōi mali nom̄ accepit. Ca. X.

Et itaq̄z bonū solū simplex: ⁊ ob b solū icōmutabile qō ē ōs. Ab hoc bono creata sūt oia bona: ꝫ nō simplicia: ⁊ ob hoc mutabilia. Creata sane iquā. i. fcā ñ gēita. Qō. n. ō simplici bono gēitū ē: pariē simplex ē ⁊ hoc ē q illō ō quo gēitū ē: q̄ duo pēz ⁊ filiū dicim⁹: ⁊ vtrūq̄z hoc cū spū scōrum⁹ ē de⁹: q spūs pris ⁊ filij: spūs scūs: ꝓpria q̄dā notiōe b⁹ nois i sacrīs lr̄is nūcupat. Ali⁹ ät ē q̄z pr ⁊ fili⁹: qz nec pr ē: nec fili⁹: ꝫ ali⁹ dicit: ñ aliō: qz hoc pariter simplex pariēq̄z bonū ē icōmutabile ⁊ coeternuz. Et b trinitas vn⁹ ē de⁹: nec iō ñ simplex qz trinitas. Neq̄z. n. pp b nāz ista bōi simplicē dicim⁹: qz pr i ea solus: aut sol⁹ fili⁹: aut sol⁹ spūs scūs: aut vero qz sola ē ista nois trinitas sine sbsistētia psōaꝝ: sic sabelliani hereticī putauerūt. Pr q genuit simplex ē: ⁊ fili⁹ q gēit⁹ ē pariē simplex ē: ⁊ b ē qō illō ō quo gēit⁹ ē. Dz iō simplex dr: qm qō bz hoc ē: excepto q relatiue q̄z psonaꝝ ad alterā dr. Nā vtiq̄z pr bz filiū: nec tñ ipse ē fili⁹. Et filiꝰ bz pēz: nec tñ ipse ē pr. Jn quo ḡ ad semetipsū dr: nō ad alteꝝ: hoc ē qō bz: sic ad seipz dr vīues bñdo vtiq̄z vitā: ⁊ ead ē vita ipe ē. Proꝓpter hoc itaq̄z nā dr simplex cui ñ sit aliō hre qō vl possit amittere: vl aliō sit bñs aliō qō bz sic vas aliquē liquorē: aut corp⁹ colorē: aut aer lucē sine feruorē: aut aia sapiam. Nihil. n. horū ē id qō bz. Nā neq̄z vas liquor ē: nec corpus color: nec aer lux sine feruor: neq̄z aia sapia ē. Dic ē q ēt prinari pōt reb⁹ q̄s bñt: ⁊ alios bit⁹ vl q̄litates ḥti atq̄z mutari: vt ⁊ vas euacuet bñor quo plenū ē: ⁊ cōp⁹ ō colereē: ⁊ aer tenebrescat sine frigescat ⁊ aia ō sipiat: ꝫ ⁊ si sit corpus icōruptibile q̄le scīs i resurrectiōe promittit: bz qdē ipsi⁹ icorruptiōis inamissibilē q̄litatē: ꝫ manēte sba corpali: ñ hoc ē qō ipa icorruptio. Nā illa ēt p singulas ptes corpis tota ē: nec alibi maior: alibi minor. Neq̄z. n. vlla ps ē icorruptior q̄z altera. Corp⁹ vero ipsū mai⁹ ē i toto q̄z i pte: ⁊ cū alia ps ē i eo āplior: alia minor: ñ ea q̄ āplior ē icorruptior q̄z ea q̄ minor. Aliō ē itaq̄z corp⁹ qō ñ vbiq̄z sui totū ē: alia icōruptō q̄ vbiq̄z ei⁹ tota ē: qz ois ps icorruptibil corporis ēt cet⁹ ineq̄lis equal⁹ icorrupta ē. Neq̄z eni: verbi gr̄a: qz digit⁹ minor ē q̄z tota man⁹: iō icorruptibilior man⁹ q̄z digit⁹. Ita cū sint ineq̄les man⁹ ⁊ digit⁹: eq̄lis ē tñ icorruptiblitas man⁹ ⁊ digiti. Ac p hoc q̄z nullis a corpe incorruptibili iseparabilis incorruptibilitas fit: aliō ē tñ sba q̄ corp⁹ dr: aliō q̄litas ei⁹: qua icorruptibile nūcupat. Et iō sic ēt ñ hoc ē qō habet anima quoq̄z ipsa: ēt si semp sit sapiēs: sic erit cum

pñti miſia libabiť: q2 licet tūc ſapiēs ſit i eťnū: ꝓticipatōe tñ icōmutabilis ſapie ſapiēs erit q̄ ñ ē q̄ ipa. Neq; n. ſi aer ifuſa luce nūq; ꝺſerat: iō ñ aliud ē ipe: aliud lux q̄ illumiat. Neq; hoc ita dixerim q̄ſi aer ſit anima: quod putauerunt quidam qui ñ potuerunt i coꝛpoꝛeaꝫ cogitare naturā. Sꝫ bñt ꝺ ad illa ēt i magna diſparilitate de ſpūalitate quādā ſilitudinē: vt ñ icoueniēter dicať: ſic illumiari aiaꝫ icoꝛpoꝛeā luce icoꝛpoꝛea ſimplicī ſapia dei: ſic illumiať aeris cōpᵍ luce coꝛpoꝛea: t ſic aer tenebꝛeſcit iſta luce deſertᵍ. Nā nihil ſūt aliud q̄ dicūť locoꝝ quoꝛūcūq; coꝛpoꝛaliū tenebꝛe q̄ꝫ aer carēs luce: ita tenebꝛeſcere aiaꝫ ſapiēťie luce ꝓiuatā. Secūduꝫ hoc ꝝ dicūť illa ſimplicia: que ꝓcipaliť vereq; dīnia ſť: q ñ aliud ē i eis q̄litas: aliud ſba nec alioꝝ ꝓticipatōe: vl dīnia: vl ſapia: vl bta ſūt.

Leterū dictᵍ ē i ſcripturis ſcis: ſpūs ſcīs ſapia multiplex: eo q mlta i ſe hēat: ꝫ q̄ bēt ꝺ tē: t ea oia vnᵍ ē. Neq; n. mlte ſūt ꝫ vna ſapia ē: i q̄ ſūt imēſi qdā atq; infiniti theſauri rer̄ itelligibiliū: i qb⁹ ſūt oēs inuiſibiles atq; icōmutabiles rōnes rer̄: et viſibiliū t mutabiliū q̄ p ipaꝫ facte ſē q̄ñ deᵍ ñ aliq̄d neſciēs fecē: q ꝺ nec de quolibet hoie artifice recte dici pōt. Porro ſi ſciēs fecē oia: ea vtiq; fecit q̄ nouerat. Et quo occurrit alio qdā mirū: ſꝫ tñ verū: q iſte mundus nobis notᵍ eē nō poſſet niſi eēt: deo ā nisi notᵍ eſſet: eſſe non poſſet. Ca. XI.

Qe cū ita ſint: nullo quidē mō ſeclūdū aliquod tpis ſpaciū ꝓiᵍ erāt illi ſpūs tenebꝛe quos āgelos dicimᵍ: ſꝫ ſimľ vt fci ſūt lux fci ſūt: nō tñ ita tñi creati vt quoquomō eēnt: t quoquo mō viuerēt: ſed ēt illumiati vt ſapienť bťeq; viuerēt. Ab hac illumiatōe auerſi qdā angeli: nō ſolū ñ obtinuerūt excellētiā ſapiētis bťeq; vite: q̄ ꝓculdubio ñ niſi eťna ē certa atq; ſecura: ꝫ t rōnalē vitā licꝫ iſipiēťē ſic bñt: vt eam ñ poſſint amittere: nec ſi velint. Quatenᵍ antez anteq; peccaſſēt: illiᵍ ſapie fuerit ꝓticipes: definire qs pōt: In ciᵍ tñ ꝓticipatōe eq̄les fuiſſe iſtos illis qui ꝓptereā vere pleneq; bti ſūt: qñ neq; q̄ de ſue britudis eternitate fallūť: q̄uo dicturi ſumᵍ: q̄q̄dē ſi eq̄les i ea fuiſſēt: ēt iſti i eiᵍ eťnitate māſiſſēt parič bti: q2 parič certi? Neq; eni ſič vita q̄dūcūq; fuerit: ita eťna vita ꝓpriě dici poterit: ſi finē bitura ſit. Siq̄dē vita rātum mō viuēdo: eterna ꝺo finē ñ bñdo noiata eſt. Quaꝓpť q̄ꝫ nō q̄q̄d eternū ꝓtinuo btūꝫ ſit: ꝺť eni etiā penalis ignis eternᵍ: tñ ſi ꝺe perfecteq; bta vita nō niſi eťna ē: ñ erat talis iſtorū vita bta q2 q̄ñq; deſitura: t ꝓpterea nō eterna: ſiue id ſcirēt: ſiue neſciētes aliꝺ putarēt qa ſciētes timoꝛ: neſciētes erroꝛ btōs eē vtiq; non ſinebat. Si āt ꝺ ita neſciebāt vt falſis icertiſue ñ fideret: ſꝫ vtꝫ ſēpiternū an q̄ñq; finē biturū eēt bonū ſuū: i ncurrā ptē firma aſſēſiōe ferrēť: ipa ꝺ tāta felicitate cūctactio eā bťe vite plenitudinē: quā i ſcis āgelis eē credimᵍ ñ bēbāt. Neq; eni bťe vite vocabulū ita contrahimus ad q̄ſdā ſignificatiōis āguſtias: vt ſolū deū dicamus btūꝫ: q tñ ita vere btūs ē vt maioꝛ britudo eē nō poſſit. In eᵍ cōparatōe q āgeli bti ſūt: ſua q̄dā ſūma britudie q̄nta eē i āgelᵃ ꝑt: qd aut q̄ntū ē?

Ec ipos. n. huic tāte bti- Ca. XII.
n tudini ꝓpatos qꝺ artiet ad rōnalē vl intellectualē creaturā: btōs nūcupādos putamᵍ. Quis. n. ꝓios illos hoies in padiſo negare audeat btōs fuiſſe añ pctm̄: q̄uis ꝺ ſua britudie q̄ꝫ diuturna vl vtꝫ eterna eēt icertos? Eſſet āt eťna niſi peccaſſēt: cū hodie ñ ipudēter btōs vocemᵍ: quos videmᵍ iuſte ac pie cum ſpe future imortalitať hāc vitā ducere: ſiue cū mie vaſtāte ꝓſciētiā: facile ipetrātes pctīs hᵍ firmitať diuinā mīaꝫ. Qui lꝫ ꝺ ſue pſeuerātie p̄mio certi ſint: ꝺ ipa tñ pſeuerātia ſua repiūť i certi. Quis. n. hoiuꝫ ſe i actiōe pfectuq; inſticie pſeueratuꝝ vſq; i finē ſciat: niſi aliq̄ reuelatiōe ab illo fiat certᵍ: q ꝺ hac re iuſto latēriq; iudicio: ñ oēs inſtruit? ſꝫ neminē fallit? Quātū itaq; ptinet ad delectationeꝫ p̄ſtis boni: beatioꝛ erat primᵍ hō i padiſo: q̄ꝫ glibꝫ iuſtᵍ i hac infirmitate moꝛtali: q̄ntū āt ad ſpeꝫ futuri boni: beatioꝛ glibꝫ i gbuſlibꝫ cruciatibᵍ coꝛpis cui non opiniōe: ſꝫ certa veritate manifeſtū ē: ſine fine ſe bituꝝ oi moleſtia carētē ſocietatē āgeloꝝ in ꝓticipatione ſūmi ꝺi: q̄ꝫ erat ille hō ſui caſus icertᵍ? i magna illa felicitate paradiſi. Ca. XIII.

Uocirca cuinis iā ñ difficulť occurrit
q vtroq; ꝓiūcto effici bťitudinē qnā recto ꝓpoſito itellectualī nā ꝺſiderat: ꝺ ēvt t bono icōmutabili qꝺ deᵍ ē: ſine vlla moleſtia ꝓfruať: t i eo ſe i eťnū eē mānuruꝫ: nec vlla dubitatōe cūcteť: nec vllo erroꝛe fallať. Hanc bñe āgelos lucē: pia fide credimᵍ: hāc nec añq; caderēt būiſſe āgelos pctōres: q ſua ꝑuitate illa luce ꝓiuati ſť ꝓſeq̄nti rōe colligimᵍ: būiſſe tñ aliq̄ꝫ t ſi non ꝓfectaꝫ bťitudinē: ſi vitam egerunt ante pctūm ꝓfecto credēdi ſūt. Aut ſi durum videť q̄ſi facti ſunt angeli: alios credere ita factos vt ñ acciperēt ꝑſcīiā vl pſeuerantie vel caſus ſui: alios autez ita factos vt veritate

certissima eternitatem sue beatitudinis nossent ꝫ equalis felicitat oēs ab initio creati sunt: ⁊ ita fuerunt donec isti q nunc mali sunt ab illo bōi/tat lumine sua volūtate cecidissent: ꝓfecto mul to ē duri⁹ nunc putare angelos scōs eterne sue beatitudinis icertos: ⁊ ipos de semetipis igno/rare: qō nos de illis ꝑ scripturas scās nosse po tuim⁹. Quis.n. catholicus chꝛistianus ignorat nullu nouum diabolum ex bonis angelis vlteri⁹ futuꝝ: sic nec istum i societate bonoꝝ angelo rū vlteri⁹ redituꝝ: Veritas qppe i euāgelio san/ctis fidelibusqꝫ ꝓmittit: q erūt eēles āgelis ōi: gb⁹ ēt ꝓmittit q ibūt i vitā eternā. Porro aūt si nos certi sum⁹: nūqꝫ nos ex illa imortali felicita te casuros: illi vero certi nō sunt: iā potiores nō eēles eis erim⁹. Sꝫ q nequaqꝫ veritas fallit: ⁊ equales eis erim⁹: ꝓfecto ēt ipi certi sunt sue fe/licitat eterne. Cui⁹ illi alij q certi ñ fuerunt: nō .n. erat eoꝝ eterna felicitas: cui⁹ certi cēnt: q̄ finē fuerat habitura: restat vt aut ipares fuerint: aut si pares fuerūt: p⁹ istoꝝ ruinā illis certa scientia sue sempiterne felicitat accesserit. Nisi forte qs dicat id qō dns ait de diabolo in euangelio: ille homicida erat ab initio: ⁊ i veritate ñ steterit: sic eē accipiēdū vt ñ solū homicida fuerit ab initio .i. i initio hūani generis: exquo vtiqꝫ hō fact⁹ est quē decipiēdo posset occidere: vez ēt ab initio sue ꝓditionis i veritate nō steterit: ⁊ ideo nūquā beat⁹ cū scis angelis fuerit suo recusans eē sub dit⁹ creatoꝛi: ⁊ superbia sua velut ꝓuata ptāte elat⁹: ac p hoc falsus ⁊ fallax: q necꝫ vnqꝫ pote/state omnipotēt euadit. Et q p pia subiectiōez noluit tenere qō vere est: affectat p supbā elati one simulare qō nō ē: vt sic itelligat ēt qō beat⁹ ioānes aplus ait: ab initio diabolus peccat: hoc ē: exquo fact⁹ ē iusticiā recusanit: quam nisi pia deoqꝫ subdita volūtas hāe nō posset. Nunc inie gsqs acqescit: nō cum illis hereticis sapit. i. mani chеis: ⁊ si q alie pestes ita sentiunt: q suā q̄ndaꝫ ꝓpriā tāqꝫ ex aduerso quodā principio diabo/lus habeat naturā mali: q tāta vanitate desipiūt vt cuꝫ verba ista euāgelica i auctoꝛitate nobiscū habeāt: nō attēdāt nō dixisse dnm a veritate alie n⁹ fuit: ꝫ i veritate nō steterit: vbi a veritate lapsuꝫ intelligi voluit: in q̄ vtiqꝫ si stetisset ei⁹ pticeps fa ct⁹: beat⁹ cū sanctis āgelis ꝑmaneret. Ca. XIIII

Vbiecit aūi iudiciū q̄si q̄ssem⁹ vñ ostē
f dat q i veritate nō steterit: atqꝫ ait. Qꝛ nō ē veritas i eo. Esset aūt i eo: si i illa ste/tisset. Locutiōe aūt dictū ē min⁹ vsitata. Sic eni videt sonare. In veritate nō stetit qꝛ nō est veri/tas i eo tāquā ea sit cāvt i veritate nō steterit: q i eo veritas nō sit: cū poti⁹ ea sit cāvt i eo veritas nō sit: q i veritate ñ stetit. Ista locutio ē ⁊ i psal mo vbi ait: Ego clamaui: quoniaꝫ exaudisti me de⁹: cum dicendum fuisse videat: exaudisti me de⁹ quoniā clamaui. Sed cum dixisset: ego cla/maui: tāqꝫ ab eo q̄rere t vñ se clamasse monstra/ret: ab effectu exaudition dei clamoꝛis sui oñ/dit affectū: tāqꝫ diceret. Hinc ostendo clamasse me: quoniam exaudisti me. Capl̄z. XV. ꝑ.

Lud ēt q ait de diabolo ioannes: Ab
i initio diabolus peccat: nō itelligit q in/devolūt asserere pcti naturā cū natura/le nullū sit oīno pctm. Sed qd rīdeat ꝓphetici testimonijs sine qō esaias ait sub figurata ꝑso/na ꝓncipis babylonie diabolū notās: quō ceci dit lucifer q mane oriebat: siue qō Ezechiel. in delicijs paradisi dī fuisti oī lapide p̄cioso ornat⁹: Vbi itelligit fuisse aliquādo sine peccato. Naꝫ exꝓssi⁹ ei paulo post dicit. ambulasti i dieb⁹ tu/is sine vitio. Que si aliter ꝓuentēti⁹ itelligi neq̄/unt: oportet ēt illud qō dictū ē: i veritate nō ste/tit: sic accipiam⁹ q i veritate fuerit: ꝫ nō ꝑmāse/rit. Et illud qō ab initio diabol⁹ peccat nō ab ini tio exquo creat⁹ē peccare putād⁹ est: ꝫ ab initio pcti qō ab ipsi⁹ supbia cepit eē peccatuꝫ. Nec il lud qō scriptuꝫ ē: i libꝛo iob: cū de diabolo ꝓmo eēt. Hoc ē initiuꝫ figmēti dñi qō fecit ad illudē/dū ab angelis suis. Cui ꝓsonare videt ēt psalm⁹ vbi legit. Draco hic quē finxisti ad illudēdū ei: sic itelligēduꝫ ē: vt existimem⁹ talē ab initio crea tuꝫ eni ab angelis illudere t: ꝫ i hac pena p⁹ pec/catum ordinatū. Initiū ergo ei⁹ figmētū ē domi ni. Nō.n. ēvlla natura ēt i extremis ifimisq̄ be/stiolis: quā nō ille ꝓstituit: a quo ē ois mod⁹: ois spēs: ois ordo: sine qb⁹ nihil reꝑiuenīri vl cogi tari pōt: quāto mag angelica creatura: q̄ oīa ce/tera que deus cōdidit nature dignitate p̄cedit:

Vbis.n. q̄quoquo mō Ca. XVI.
i sunt: ⁊ nō sunt qō de⁹ ē a quo facta sunt: ꝓponunt ēviuētia nō viuētib⁹: sic ea q̄ ba bēt vi gignēdi: vl ēt appetēdi bis q̄ isto motu ca rēt. Et i bis q̄ viuūt ꝓponūt sentiētia ñ sētiētib⁹: sic arboꝛib⁹ aialia. Et i bis q̄ sentiūt: ꝓponūt i/telligētia nō itelligētib⁹: sic boues pecoꝛib⁹. Et i bis q̄ itelligūt ꝓponūt imortalia mortalib⁹ sic āgeli hoib⁹ altioꝛ ꝓponūt nāe oꝛdie. Est aūt alⁱ⁹ atqꝫ ali⁹ ꝑ suo cuiusqꝫ vsu est iatiōis mod⁹: quo fit vt q̄dā sensu carētia: q bus dā sentiētib⁹ ꝓpōa mus i tātum vt si ptās eēt ea ꝓsus de natura rerū auferre vellemus: siue quē i ea locū habēt igno/

rantes: sine etiam sciamus nostris ea commodis postponentes. Quis.n. nō domi sue panē habere q̄z mures: nūmos q̄z pulices malit? Sz qd mir: cū i ipo ꝛ et boiuz estimatōe quox certe natura tāte ē dignitat̄: plerūq̄z car⁹ cōpet̄ equ⁹ q̄z ser⁹: gēma q̄z familia? Ita i tali libratē indicandi plurimuz distat rō ꝓsideraē a necessitate indigētis seu voluptate cupientis: cuz ista qd p se ipm i rex gradib⁹ pēdat: necessitas āt qd pp qd expetat cogitet: ꝛ ista qd vex luci mēt apparet: voluptas vero qd iocūduz corpis sensib⁹ blādiat exqrat. Sz tātuz valet i naturis rōnalibus quoddā velut pōdus voluptat̄ tamoris: vt cuz ordine nature angeli boib⁹: tñ lege iusticie boni boies malis angelis pferant̄. Ca.XVII.

p Propter naturā igit̄: nō ꝓpter maliciaz diaboli dictū recte intelligim⁹. Hoc ē initiū figmēti dñi: qz sine dubio vbi ē vitium malitie: natura nō vitiata ꝓcessit. Vitiū aut̄ ita ꝓtra naturā ē: vt nō possit nisi nocere nature. Nō itaq̄z eēt vitiū recedere a deo: nisi natura cui⁹ id vitiuz ē posit⁹ ꝓpteret eē cū deo. Quapropt̄ ēt voluntas mala: grāde testimoniū ē nature bōe. Sz de⁹ sic nāz bōaz optim⁹ creator ē: ita malaz voluntatuz iustissim⁹ ordiator: vt cuz male ille vtunt̄ naturis bōis: ipe bñ vtat̄ ēt volūtatib⁹ malis. Itaq̄z fecit vt diabol⁹ institutiōe illi⁹ bon⁹: voluntate sua mal⁹: i iferioꝛib⁹ ordinat⁹ il luderet̄ ab āgelis ei⁹. i. vt pfint tentatiōes ei⁹ sanctis. qb⁹ eas obesse ꝑsiderat. Et quoniā de⁹ cuz eū ꝓderet future malignitat̄ ei⁹ ñ erat vtiq̄z ignar⁹: ꝛ pūidebat q̄ bona de malis ei⁹ eēt ipe facturus: ꝓpterea psalm⁹ ait. Draco h̄ quē finxisti ad illudēduz ei: vt i eoipo q cuz finxit: lz p suā bonitatē bonuz: tā p suā pficiētiā ꝑparasse itelligat̄ quomodo illo vtereē in malo. Capl̄z. XVIII. ·pā.103.

n Eqz.n. de⁹ vlluz ñ dico angeloꝝ: sed vel boiuz crearet quē malū futuꝝ eē pscisset: nisi parit̄ nosset qb⁹ eos bonoꝝ vsib⁹ ꝓmoderet: atq̄z ita ordinē seculoꝝ tāq̄z pulcherrimuz carmē ēt ex qbusdā q̄si antithet̄ honestaret. Antithet̄a.n. q̄ appellāt̄ i ornamēt̄ elocutionis sunt decētissima: q̄ latine appellāt̄ oppositā vel qō expōsi⁹ dī ꝓtraposita. Nō ē ap̄ nos bui⁹ vocabuli ꝓsuetudo: cū tñ cisdē ornamēt̄ locutionis ēt ꝓmo latin⁹ vtat̄: imo lingue oīuz gēriū bis antithetis: ꝛ paul⁹ aplus i scōa ad corīthios epistola: illuz locū suauit̄ explicat: vbi dic̄. Per arma iusticie a dextris ꝛa sinistris: p gloriā ꝛ ignobilitatē: p infamiā ꝛ bonā famā: vt seductores ꝛ veraces: vt q ignoramur ꝛ cognoscimur: q̄si mo- i.Cor.6.

riēt̄es: ꝛ ecce viuim⁹: vt coerciti ꝛ nō mortificati: vt tristes sp āt gaudēt̄es: sic egeni multos āt ditātes: tāq̄z nihil habēt̄es ꝛ oia possidēt̄es. Sic ergo ista ꝓia ꝓpis oppositā ꝓmonis pulchritudinē redd̄t: ita q̄daz nō verboꝝ h̄ rex eloquētia ꝓtrarioꝝ oppositiōe seculi pulchritudo ꝓponit̄. Aptissime h̄ positū ē i libro ecclesiastico: h̄ mō. Cōtra malū bonuz ē: ꝛ ꝓtra mortē vita: sic cōtra pinz pctōz. Et sic ītuere i oia opa altissimi: bina contra bina: vnum contra vnum. Ca.XIX. E.ecclz.

q Tuāuis itaq̄z diuini ꝓmōis obscuritas ēt ad hoc sit vtilis: q plures ínias veritat̄ parit: ꝛ i luce noticie, pduc̄: duz ali⁹ eū sic: alius sic ītelligit: ita tñ vt qō i obscuro loco ītelligit̄: vel attestatione rex manifestaꝝ: vel alijs locis minie dubijs asseraē: sine cū multa tracrant̄: ad id quoq̄z pueniat̄: qō sensit ille q scripsit. sine id lateat. h̄ ex occasiōe tractāde, pfunde obscuritat̄. alia q̄dā vera dicāt̄. nō mihi videt̄ ab opib⁹ dei absurda ínia. si cuz lux illa prima ē fcā angeli creati ītelligunt̄: ꝛ iter scōs āgelos ꝛ imūdos fuisse discretuz. vbi dictū ē. ꝛ diuisit de⁹ inter luce ꝛ tenebras. ꝛ vocauit de⁹ luce diē. ꝛ tenebras vocauit nocte. Sol⁹ qppe ille ista discernere potuit. q potuit ēt pt⁹ q̄z caderēt pscire casuros. ꝛ lumie pīuatos veritat̄ i tenebrosa supbia remāsuros. Nā iter istuz nob notissimum diē ꝛ nocte. i. iter hanc luce ꝛ has tenebras vulgatissimas sensib⁹ nr̄is luminaria celi vt diuideret ipa- Gen. i. nuit. Fiāt inquit luminaria in firmamento celi vt luceant super terram: ꝛ diuidant inter diez ꝛ noctez. Et paulopost. Et fecit inquit deus duo lu- Ibidez minaria magna: luminare mai⁹i principia diei: ꝛ luminare minus in principia noctis. ꝛ stellas ꝛ posuit illas deus in firmamento celi: lucere super terram: ꝛ preesse diei ꝛ nocti: ꝛ diuidere inter lucem ꝛ tenebras. Inter illam vero lucem q̄ sancta societas angeloꝝ est: illustratione veritatis intelligibiliter fulgens: ꝛ ei contrarias tenebras: idest malorum angeloꝝ auersoꝝ a luce iusticie terrerrimas mentes: ipse diuidere potuit: cui etiam futurum non nature: sed voluntatis malum occultum. aut incertum esse non esse potuit. Ca.XX. Ibidez

d Deniq̄z nec illud ē ꝓtereundū silētio q vbi dixit deus: fiat lux ꝛ facta ē lux. ꝛ ti- Gen. i. nuo subiūctū ē. ꝛ vidit de⁹ lucē q bōa ē. Nā postea q̄z sepauit iter lucē ꝛ tenebras. ꝛ vocauit lucem diem. ꝛ tenebras noctem. ne simul cū luce etiam talib⁹ tenebris testimoniū placiti ſni pbibuisse videretur. Naz vbi tenebre inculpabiles

sūt: iter q̄s ⁊ lucē istā bis oculis ꝓspicuā lumi-
c3. naria celi diuidūt: nō aūt: ꝙ post iferē. Et vidit
de⁹ q2 bonū est: ⁊ posuit ingr illa in firmamēto
celi lucere sup ēr̄ā ⁊ pr̄eesse diei ⁊ nocti: ⁊ sepa-
rare inē lucē ⁊ tenebr̄as. Et vidit ds q2 bonū ē
Utrūq; placuit: quia vtrūq; sine pcō est. Ubi
aūt dixit de⁹ fiat lux: ⁊ facta est lux: ⁊ vidit de⁹
lucē q2 bona est: ⁊ postmodū iferē. Et separa-
uit deus inē lucē ⁊ tenebr̄as: vocauitq; de⁹ lu-
cē diē: ⁊ tenebr̄as vocauit noctem: nō hoc loco
additū est: ⁊ vidit de⁹ q2 bonū est: ne vtrūq; ap
pellarē bonū: cū eēt hoꝝ alterꝝ malum vitio ꝓ-
prio: nō natura. Et ideo sola ibi lux placuit ꝓdi-
tori: tenebr̄e aūtē angelice ⁊ si fuerāt ordināde:
non tamen fuerant approbande. Ca. XXI.

Uid est. n. aliud itelligēdū i eo q̄ p oia
q dicit: vidit de⁹ q2 bonū est: nisi operis
approbatio scōm artē facti q̄ sapientia
dei est: De⁹ aūtē nō vsq; adeo cū dicit scīm est:
tūc dicidit bonū: vt nihil coꝝ fieret ⁊ si ei fuisset
incognitū. Dū ergo vidit q2 bonū est: qō nisi
vidisset anteq; fieret: nō vtiq; fieret: docet bonū
eē: nō discit. Et plato qdē plus ausus est dice-
o f re: elatū eē. s. deū gaudio: mundi vniuersitate p-
eo. fecta. Ubi ⁊ ipe nō vsq; adeo deſpiebat vt pu
taret deus sui opis nouitate fcīm beatiorē: ꝙ sic
oīdere voluit artifici suo placuisse iā factus: qō
placuerat in arte faciēdum: nō q̄ vllo modo dei
scia varieē: vt aliud in eo faciāt q̄ nōdum sunt:
aliud q̄ iam sunt: aliud q̄ fuerunt. Nō. n. more
nr̄o ille vl̄ qō futurꝝ ē ꝓspicit: vl̄ qō pr̄sns ē aspi-
cit: vl̄ qō p̄teritus ē respicit. sed alio mō quodā
a nr̄a ꝓsuetudine cogitationum lōge alteq; di
uerso. Ille q̄ppe nō ex hoc ī illud cogitatōe mu
tata: sed oīno incōmutabiliter videt: ita vt illa qdē
q̄ tpaliter fiunt: ⁊ futura nōdum sint: ⁊ pr̄tia iam
sint: ⁊ p̄terita iā nō sint: ipe vero hec oia stabili
ac sempit̄na pr̄tia cōprehendat: nec aliter oculis:
aliter mēte: nō. n. ex animo ꝓsilit ⁊ corpore. Nec
aliter nūc: aliter antea: ⁊ aliter postea: quoniā nō sicut
f. nr̄a ita ei⁹ quoq; scia triū tēpoꝝ: pr̄tis videlicet
⁊ p̄teriti vel futuri varietate mutat̄: apud quē
nō ē imutatio: nec momēti obūbratio. Neq; n.
ei⁹ intētio de cogitatiōe in cogitationē trāsit: in
cui⁹ incorporeo ꝓtuitu simul adsunt cūcta q̄ no
nit. Quoniā tpa ita nouit nullis suis tpalib⁹ no
tiōib⁹: quēadmodū tpalia monet nullis suis tē-
poralib⁹ motib⁹. Ibi g̃ vidit bonum eē qō fec̄:
vbi bonum eē vidit vt faceret. Nec q2 factus vi
dit sciam duplicauit: vel ex aliq̄ pte auxit tanq;
minoris scie fuerit p̄iusq; faceret qō videret:
q tā pfecte nō operaret nisi tā pfecta scia cui ni-
hil ex ei⁹ operib⁹ addereē. Quapropt̄ si tantū
modo nobis insinuādū eēt qs fecerit lucē: sufficeret
dicere fecit de⁹ lucē. Si aūt nō solū qs fe-
cerit verūetiā p qd fecerit: sati eēt ita enunciari:
⁊ dixit deus fiat lux: ⁊ fcā est lux: vt non tātum Heñ. i.
deum: sed etiā p verbum lucē fecisse nossem⁹.
Q2 vero tria q̄dā maxime scienda de creatura
nobis oportuit intimari: qs eā fecerit: p qd fe
cerit: q̄re fecerit: deus dixit inquit: fiat lux: ⁊
facta ē lux: ⁊ vidit deus lucem q2 bona ē. Si er Heñ. i.
go querimus qs fecerit: de⁹ est. si p quid fecerit
dixit fiat: ⁊ facta ē. Si quare fecerit: q2 bona ē.
Nec auctor ē excellētior deo: nec ars efficaci-
or dei verbo: nec cā melior q̄ vt bonum crearet
a bono deo. Hāc etiā plato cām ꝓdēdi mundi
iustissimā dicit: vt a bono deo bona opa fierēt: Plato ī
siue ista legerit: siue ab his qui legerāt forte co thimeo.
gnouerit: siue acerrimo īgenio inuisibilia dei p Ro. i.
ea q̄ fcā sūt itellecta ꝓspexerit: siue ab his q̄ ista
conspexerant ⁊ ipse dixerit. Ca. XXII.

Anc tñ cāz. i. ad bona creāda dicit bo-
b nitatē dei. Hāc inq; cāz tā iustam atq;
idoneā q̄ diligēt̄ ꝓsiderata ⁊ pie cogi
tata. oēs ꝓtroversias q̄rēriū mundi originē ēmi
nat. Quidā hereticī nō viderunt. q2 egenā car
nis hui⁹ fragilēq; mortalitatē. iam de iusto sup
plicio veniēte dum ei nō ꝓsumunt plima offen
dūt. sic ignis aut frig⁹. aut fera bestia. aut qd hu
iusmodi. Nec attēdunt q̄ vel ī suis locis natu-
risq; vigeāt: pulchroq; ordine disponant: quā-
tumq; vniuersitati rex ꝑ suis portiōib⁹ deco-
ris tanq; ī cōez rēpublicā ꝓferāt: vl̄ nobisipsis
si eis ꝓsuent̄ atq; scient̄ vramur commoditat̄
attribuāt: ita vt venena ipsa q̄ p incōueniēt̄ iam
pnicioſa sē ꝓsument̄ adhibita in salubria medi
camēta vertant̄: q̄q; a contrario etiā hec qb⁹
delectant̄ sic cibus ⁊ potus ⁊ ista lux imodera-
to ⁊ importuno vsu noxia sentiant̄. Unde nos
admonet diuina prouidentia nō res insipient̄ vi
tuperare sed vtilitatez rerum diligent̄ inquirere:
⁊ vbi nostrū ingeniū vl̄ infirmitas defic̄ ita cre-
dere occultam sic̄ erant quedaz que vix potuim⁹
inuenire: q2 ⁊ ipsa vtilitat̄ occultatio aut humili-
tatis exercitatio est aut elationis attritio: cum
omnino natura nulla sit malum: nomēq; hoc
non sit nisi p̄uationis bonī: sed a t̄renis vsq; ad
celestia: ⁊ a visibilibus vsq; inuisibilia sunt ali-
is alia bona: aliis alia meliora: ad hoc inequalia
vt essent omnia. Deus autem ita est artifex ma
gnus in magnis: vt minor nō sit ī paruis. Que

parua nō ſua grāditate: nā pena nulla eſt: ꝫ artificis ſapiētia metiēda ſunt: ſicut i ſpecie viſibilis boīs: ſi vnū radat ſupciliū: q̄ ꝓpemodū nihil corpori t q̄ multū detrahit pulchritudini: quoniam nō mole ꝓſtat: ſz diſtara parilitate ac dimēſione mēbroꝝ. Nec ſane multū mirādū ē: q̄bi q nonnullā malā putāt eē nāz ſuo quodā ꝓprio exortā ꝓpagatāq̄ ꝓcipio: nolūt accipe iſtā cāz creatōis rez: vt bonꝰ deꝰ ꝓderet bona: credēres eū poti⁹ ad hec mūdana molimina rebellātis aduerſū ſe mali repellēdi extrema neceſſitate ꝓductū: ſuāq̄ naturā bonā malo coercēdo ſuperādoq̄ miſcuiſſe q̄z turpiſſime pollutā: t crudeliſſime captiuatā: t oppreſſam labore magno vix mundet ac liberet: nō tota tñ: ſed q̄ō eius non potuerit ab illa inquinatione purgari regmen ac vinculū futuꝝ hoſtis victi t incluſi. Sic aūt manichei nō deſiperēt vel poti⁹ inſanirēt: ſi dei naturā ſicuti ē icōmutabilē atq̄ oino icorruptibilē crederēt: cui nocere nulla res poſſit: aiaz vero q̄ volūtate mutari i deteri⁹: t pcō corrūpi potuit: atq̄ ita incōmutabilis veritatis luce ꝓuari: non dei partē nec eius nature que dei eſt: ſz ab illo ꝓditā longe iparē ꝓditori: chriſtiana ſanitate ſentirent. Caplm. XXIII.

s Ed multo eſt mirandū ampli⁹ q̄ etiaz gdā q vnū nobiſcū credunt omniū rez eē ꝓcipiū: nullāq̄ nāz q̄ nō ē q̄ō ōs ē niſi ab illo ꝓditore eē non poſſe: noluerūt tamē iſtā cauſā fabricādi mundi tam bonā ac ſimpli eē bene ac ſimplr credere: vt deus bonus ꝓderet bona: t eēnt poſt deū que nō eēnt q̄ō eſt deꝰ bona tñ que nō faceret niſi bonus deꝰ. Sz aias dicūt nō gdez partes dei ſed factas a deo: peccaſſe a deo ꝓditore recedēdo: t diuerſis ꝓgreſſib⁹ p diuerſitate peccatoꝝ a celis vſq̄ ad terras: diuerſa corpora: quaſi vincula meruiſſe: t hunc eē mūdū: eāq̄ cauſā mūdi fuiſſe faciendi: nō vt conderent bona: ſz vt mala cohiberent. Dic origenes iure culpat. In libris enim quos appellat periarchon: ideſt de ꝓcipijs: hoc ſenſit: hoc ſcripſit. Vbi plus q̄z dici pōt miror hominē i eccleſiaſticis lr̄is tā doctū t exercitatū: nō attēdiſſe ꝓmū q̄z hoc eēt ꝓrarū ſcripture huius tāte auctoritatis itētioni: que p oia opa dei ſubiūgēs: t vidit deꝰ q: bonū eſt: cōpleriſq̄ oibus iſerens: t vidit deꝰ oia q̄ fecit t ecce bona valde: nullā aliā cāz faciēdi mūdi itelligi voluit: niſi vt bona fierent a bono deo. Vbi ſi nemo peccaſſet: tātūmodo naturis bonis eēt mūdus ornat⁹ t plen⁹. Et q: peccatū eſt: nō ideo ejecta

Genē.i.

ſūt ipleta pcīs: cū bonoꝝ lōge maior numerus i celeſtib⁹ ſue nature ordinem ſuet. Nec mala volūtas: q: nature ordinē ſuare noluit: ideo iuſti dei leges oia bñ ordināt effngit: quomā ſic pictura cū coloze nigro loco ſuo poſita: ita vniuerſitas rez ſi qs poſſit ituer: etiā cū pctōribus pulchra ē: q̄uis p ſcipos ꝓfideratos ſua deformitas turpet. Deide videre debuit origenes t qcūq̄ iſta ſapiūt: ſi hec opinio vera eēt: mundū ideo factū vt aie ꝓmeritis pctōꝝ ſuoꝝ tanq̄ ergaſtula qb⁹ penaliter iclauderent corpora acciperēt: ſupiora t leuiora q̄ minus: iferiora vero t grauiora q̄ ampli⁹ peccauerūt: demones: quibus deteri⁹ nihil ē: frena corpora: qb⁹ iferi⁹ t grauius nihil ē: potius q̄z boies etiā bonos: potius etiā q̄z malos habere debuiſſe. Nūc vero vt itel ligerem⁹ aiaꝝ merita nō q̄litatib⁹ corporū eē pē ſanda: aereū poſſidet peſſim⁹ demon: bō aūt t nūc ſz malus: lōge minoris mitioriſq̄ malitie: t certe añ peccatū tamē lutenm corp⁹ accepit. Quid aūt ſtulti⁹ dici pōt q̄z iſtū ſolem vt i vno mūdo vn⁹ eēt: nō decori pulchritudinū: vel etiā ſaluti rez corporaliū ꝓſuliſſe artificē deum: ſz hoc poti⁹ eueniſſe q: vna aia ſic peccauerat vt tali corpore mereret icludi? Ac p hoc ſi cōtigiſſet: vt nō vna ſed due: imo nō due ſed decē: vl cētū: ſilr equaliēq̄ peccaſſēt: centū ſoles haberet hic mūdus. Q̄ō vt nō fieret: nō opificis ꝓuiſione mirabili ad rez corpalīz ſaluté decoréq̄ ꝓſultū ē: ſed ꝓtigit poti⁹ tāta vni⁹ aie ꝓgreſſione peccāē: vt ſola corp⁹ tale mereret. Nō plane aiaꝝ de q̄b⁹ neſciūt qd loquant: ſed corꝝ ipoꝝ q talia ſapiūt: mltū lōge a veritate t merito eſt coercēda ꝓgreſſio. Nec ergo tria q̄ ſuperi⁹ cōmēdauit: cū i vnaquaq̄ creatura regrunt: qs eā fecerit: p qd fecerit: quare fecerit: vt reſpōdeat deus p ſuum verbū: q: bona eſt: vtq̄ altitudine myſtica nobis ipa trinitas itimet: hoc eſt pater t filiꝰ t ſpūs ſcūs: an aliqd occurrat q̄ō hoc loco ſcripturaꝝ id accipiēdū eē ꝓhibeat: multi ſermonis eſt q̄ſtio: nec oia vno volumine vt expliCemus vrgendum eſt. Ca. XXIIII.

Redim⁹ t tenem⁹: t fidelr p̄dicam⁹ q̄
c pr̄ genuerit p̄ nob̄: hoc eſt ſapiaz: p quā fcā ſūt oia: vnigenitū filiū: vn⁹ vnū: eēnus coeternū: ſumme bonus equalr bonū: t q̄ ſpūs ſcūs ſimul t pr̄is t filij ſit ſpūs: t ipſe cōſubſtātialis t coeternus ambob⁹: atq̄ hoc totū t trinitas ſit ꝓpr̄ ꝓprietatē pſonaꝝ: t vn⁹ deꝰ ꝓpter iſeparabilē diuinitatē: ſicut vn⁹ omnipotēs ꝓpter iſeparabilē omnipotētiā: ita tamē vt

etiã cum de singulis queriť: vnusq; scz eop; t deus t oipotẽs eẽ rñdeať: cũ vero de oĩb⁹ simul: nõ tres dñi vel tres oipotẽtes: sz vnus de⁹ oipotẽs: tãta ibi ẽ i tribus iseparabil' vnitas: q̃ sic se voluit p̃dicari. Utrũ ãt boni patris: t boni filij: spũs sanct⁹ q; cõis ambob⁹ ẽ: recte bonitas dici possit ãbop;: nõ audeo temerariã p;ecipitať sententiã: verũtñ ambop; eũ dicere sanctitatez facilius ausus fuero: nõ ambop; q̃si qualitatez sz ipaz quoq; substãtiã: t terriã in trinitate p;sonã. Ad hoc.n. me ꝓbabili⁹ duc̃ q; cũ sit t pať spũs: t filij⁹ spũs: t pater sanctus t filius sctũs: ꝓpie tamẽ ipse vocať spũs sãct⁹: tanq̃ scitas substãtialis t ꝙsubstãtialiť ambop;. Sz si nihil est aliud bonitas diuina q̃z sanctitas: p;fecto t illa diligẽtia rõnis ẽ: nõ p̃sũptionis audacia: vt in opib⁹ dei secreto quodã loquẽdi mõ quo nr̃a exerceať itẽrio: eadẽ nobis insinuata intelligať trinitas: vnãquãq; creaturã qs fecerit p quid fecerit: ꝓpter qd fecerit. Pater qppe intelligiť verbi q dixit vt fiat: qõ autez illo dicente factũ est: ꝓculdubio ꝓverbũ factum ẽ. In eo vero qõ dicit: vidit de⁹ q; bonũ est: satis significať deũ nlla necessitate: nulla sue cuiuscq; utilitatis idigẽtia: sed sola bonitate fecisse qõ factum est: idest quia equaliter bonũ: t q; spiritus sanctus simul t patris t filij bonum est. Quod ideo posteaq; factuz est dicit: vt res q facta ẽ: cõgruere bonitati pp quã facta ẽ indicetur. Que bonitas si spũs sanctus recte intelligit: vniuersa nobis trinitas in suis opib⁹ irimatur. Inde est ciuitatis sancte que in sanctis angelis surſũ est: t origo: t ifo;matio: t britudo Nam si quarať vnde sit: de⁹ eã cõdidit. Si vnde sit sapiẽs: a deo illuminať. Si vnde sit felix deo fruit: subsistens modificať: cõtẽplãs illustrať: inherens incũdatur: est: videt: amat: in eternitate dei viget: in veritate dei lucet: in bonitate dei gaudet. Ca. XXV.

Quantũ intelligi dať hinc ꝑbi sapiẽtie disciplinam tripitam eẽ voluerunt: immo vero tripartitam esse animadverteť ꝓnerũt. Neq;.n. ipi istituerũt vt ita eẽt q; ita eẽ poti⁹ inuenerũt: e⁹ vna ps appellaretur phisica: altera logica: tertia ethica. Quaꝝ nomina latina iã multoꝝ lris frequẽtata sunt: vt naturalis: rõalis: moralisq; vocarenť: quas etiam in octauo libro breuiter pstrinxim⁹. Non quo sit cõsequẽs vt isti in his trib⁹ aliqd scõm deũ de trinitate cogitauerint. Quãuis plato prim⁹ istam distributionem repisse: t commẽtasse dicať: cui neq; naturaꝝ omniũ auctor nisi deus visus est: neq; itelligẽtie dator: neq; amoris quo bene beateq; vinať ispirator. Sz certe cũ de natura rerũ: t de rõe indagande veritatis: t de fine boni ad quẽ cũcta q̃ agimus referre debem⁹: diuersi diuersa sentiant: i his tñ trib⁹ magnis t generalib⁹ questionib⁹: oĩs coꝝversaťitẽrio. Ita vt cũ i vnãq; eaꝝ qd qs q; secteť multiplex sit discrepãtia opinionuz: eẽtñ aliquã nature cãm: sciẽtie formã: vite sũmã: nemo cũcteť. Tria.n. sẽ q̃ i vnoquoq; bonũ artifice spectãt vt aliqd efficiat: natura: doctrina: vsus: Natura igenio doctrina scientia: vsus fructu diiudicãdus est. Nec ignoro qõ ꝓpie fructus fruẽtis: vsus vero vtentis sit: atq; hoc itereſſe videať: qõ ea re frui dicimur q̃ nos ñ ad aliud referẽda p seipaz delectat: Uti vero ea re quam ꝓpter aliud q̃rim⁹. Uñ tẽporalib⁹ magis vtẽdũ est q; fruẽdũ: vt frui mereamur eternis. Nõ sicut puerũ q; fruivolũt nũmo: vti aũt deo: qñ nõ nũmuz pp deũ impendũt: sz deuz pp nũmũ colũt. Uerũtñ eo loquẽdi modo: quem plus obtinuit ꝙsuetudo t fructrib⁹ vtimur t vsib⁹ fruimur. Nam t fructus iam ꝓpie dicũtur agroꝝ: qb⁹ vtiq; oẽs tpaliter vtimur. Hoc itaq; more vsũ dixeri in his trib⁹ q̃ in hoie spectãda cõmonui: q̃ sũt natura doctrina: vsus. Ex his pp obtinẽdã beataz vitam: tripartita vt dixi a philosophis inẽta ẽ disciplina: naturalis ꝓpter naturã: rõaliť ꝓpter doctrinam: moraliť ꝓpter vsũ. Si ergo natura nostra esset a nobis: ꝓfecto t nr̃az nos gẽuisse⁹ sapientiã: nec eam ex doctrina. i. aliunde discendo ꝓcipere curarem⁹: t noster amoꝝ a nobis ꝓfectus: t ad nos relat⁹: ad beate vinẽdũ sufficeret: nec bono alio quo frueremur vllo idigeret. Nũcvero q; natura nr̃a vt eẽt deum habet auctorẽ: ꝓculdubio vt vera sapiam⁹ ip;z ꝏbem⁹ habere doctorẽ: ipm etiã vt beati sim⁹ suauitatis intime largitorem. Ca. XXVI.

Et nos quidẽ in nobis tãetsi nõ equaleim: imo valde lõgeq; distantez: neq; coeẽnã: t quo breui⁹ totũ dĩ: nõ ciusdẽ sb̃stãtie e⁹ est de⁹: tñ q̃ deo nihil sit i reb⁹ abeo factis natura ꝓpius: imaginẽ dei hoc ẽ sume illi⁹ trinitatis agnoscim⁹: ad hoc reformatione perficiendã: vt sit etiam multitudine proxima Nam t sumus: t nos esse nouim⁹: t nr̃m eẽ ac nosse diligim⁹. In his autẽ tribus que dixi nulla nos falsitas verisimil' turbat. Nõ eni ea sicut illa que foris sunt vllo sensu corporis tangim⁹: velut colores vidẽdo: sonos audiendo: odores olfaciendo: sapores gustando: dura

mo ad inuenit di stributõ nẽ pbie in rõna lez natu lẽ t mo zalem sz i q̃ libro ñ assignat neq; satis cõstat

ꝛ molia ꝓtrectãdo sentim⁹: quoꝝ sẽsibiliũ ẽt imagines eis simillimas nec iã coꝛpoꝛeas cogitatõe versam⁹: mẽoꝛia tenem⁹: ꝛ ꝑ ipas i istoꝝ desideria cõcitamur: ꝫ sine vlla fãtasiaꝝ vel fantasmatũ imaginatõe ludificatoꝛia: me esse: me idq; nosse ꝛ amare certissimũ est. Nulla in his veris acbademicoꝝ argumẽta foꝛmido dicentiũ. Quid si falleris? Si. n. fallor: sũ. Nã q non est: vtiq; nec falli põt: ac ꝑ hoc sũ si fallor. Qꝛ ergo sũ q fallor: quõ cẽ me fallor: qñ certũ est me eẽ si fallor? Quia igit eẽ q fallerer: etiam si fallar ꝓ nil dubio i eo q̃ me noui esse nõ fallor. Cõsequẽs ẽ aũt: vt etiam i eo q̃ me noui: nosse nõ fallar. Sicẽ. n. noui me eẽ: ita noui etiã hoc ipm̃ nosse me. Eaq; duo cũ amo eũdẽ quoq; amoꝛe q̃ddã tertiũ nec iparis estimatõis eis q̃s noui reb⁹ adiũgo. Neq;. n. fallor amaꝝ me cũ i his que amo non fallar: q̃ quã ꝛ si illa falsa eẽnt: falsa me amare veꝝ eẽt. Nã quo pacto recte reꝑhẽderer: ꝛ recte ꝓhiberer ab amoꝛe falsoꝝ: si me illa amare falsũ eẽt? Cũ vero ꝛ illa vera atq; certa sint: q̃s dubitet q̃ eoꝝ q̃ amãt ꝛ ipe amoꝛ ver⁹ ꝛ cert⁹ est? Tã pꝛoꝛsus nemo ẽ q eẽ se nolit: q̃ nẽo ẽ q nõ btũs eẽ velit. Quõ. n. põt btũs eẽ: si mbil sit?

Ca. XXVII.

1 Ta vero vi q̃dã naturali ipm̃ esse iucundũ est: vt nõ ob aliud ꝛ bi q miseri sũt nolit iterire. Et cũ se miseros eẽ sẽt nõ sciꝑos de reb⁹: ꝫ miseriã suaꝫ poti⁹ auferri velint. Illis etiam qui ꝛ sibi miserrimi apparẽt: ꝛ plane sunt: ꝛ nõ solũ a sapiẽtib⁹ q̃ñ stulti: veꝝ etiã ab his qui se beatos putãt miseri iudicantur: quia pauperes atq; mẽdici sũt: si q̃s imoꝛtalitatẽ daret: q̃ nec ipa miseria moꝛeret ꝓposito sibi q̃ si in eadẽ miseria semꝑ eẽ nollẽt: nulli ꝛ nusq̃ eẽnt futuri: sed oi mõ periturꝛi: ꝓfecto exultaret leticia: ꝛ sic sẽper eligeret esse q̃ oio nõ eẽ. Nul⁹ rei testis est notissimus sensus coꝝ. Unde enim moꝛi metuunt: ꝛ malunt in illa erumna viuere q̃ eam moꝛte finire nisi quia satis apparet q̃ refugiat natura non eẽ? Atq; ideo cum se nouerint eẽ moꝛituros ꝑ magno beneficio sibi hanc impendi miseri coꝛdiaꝫ desiderãt: vt aliquãto ꝓductius in eadẽ miseria viuant tardiusq; moꝛiantur. Pꝛo cui dubio ergo indicãt imoꝛtalitatẽ saltez talẽ q̃ non habeat finẽ mẽdicitatis: q̃ta gratulatõe susciperẽt. Quid aialia oia etiã irrõnalia quib⁹ datuꝫ nõ est ita cogitare: ab imensis dꝛaconibus vsq; ad exiguos vermiculos? Nõne se eẽ velle: atq; ob hoc iterritũ fugere oib⁹ q̃b⁹ pñt motib⁹ indicãt? Quid arbusta oẽsq; fruticesq; bus null⁹ ẽ sensus ad vitãdã manifesta motione pniciẽ? Nõne vt i auras tutũ culmis germẽ emittãt: alti⁹ terre radices affigãt: quo alimentũ trabant: atq; ita suũ quodãmõ eẽ ꝓseruent? Ipsa postremo coꝛpa q̃b⁹ nõ soluꝫ sensus sed nec vlla saltem seminalis est vita: ita tũ vel exiliũt i supna: vel i ima descẽdũt: vl libꝛant i medijs: vt eẽntiã suã ybi fim naturã pñt eẽ custodiant. Jã vo nosse q̃tũ amẽ quãq; falli nolit hũana natura: vel hic itelligi põt: q̃ lamentari q̃sq; sana mẽte maunlt: q̃ letari i amẽna. Que vis magna atq; mirabil⁹ moꝛtalib⁹? ꝑter homines aiantib⁹ nulla est: licet eoꝝ q̃busdã ad istã lucẽ ꝓtuẽdã: multo q̃ nob sit acrioꝛ sensus oculoꝝ: sed lucẽ illaꝫ incoꝛpeã ꝓtigere nequeũt q̃ mẽs nra quodãmõ radiaꝝ: vt de his oib⁹ recte iudicare possim⁹. Nã inquãtũ eã capim⁹: intã tũ id possum⁹. Uerũtñ inest sensib⁹ irrõalium animaliũ ꝛ si scientia nullo modo at certe quedaꝫ scientie sĩlitudo: cetera ãt reꝛ coꝛpalium: nõ q̃ sentiũt: ꝫ q̃ sentiũt: sẽsibilia nuncupata sũt. Quoꝝ in arbustis hoc sĩle est sẽsib⁹ q̃ alũtur ꝛ gignũt. Uerũtñ ꝛ hec oia coꝛpoꝛalia latẽtes in natura causas hñt: ꝫ formas suas q̃b⁹ mũdi b⁹ visibil⁹ structura foꝛmosa ẽ: sentiẽdas sensib⁹ põbẽt: vt ꝑ eo q̃ nosse nõ pñt: q̃si innotescere velle videãt. Sꝫ nos ea sensu coꝛpis ita capim⁹: vt ꝺ his nõ sẽsu coꝛpis iudicem⁹. Habem⁹. n. aliũ iteriorẽ hois sẽsuꝫ isto lõge pꝛestãtioꝛẽ: quo iusta ꝛ iniusta sẽtim⁹: iusta ꝑ itelligibilẽ spẽꝫ: iniusta ꝑ eius ꝓuatiõem. Ad huius sensus officium: nõ acies pupille: ñ foꝛamen auricule: nõ spiramẽta narinꝫ nõ gustus fauciuꝫ: ñ vll⁹ coꝛpoꝛe⁹ tact⁹ accedit. Ibi me ꝛ eẽ: ꝛ hoc nosse certus suꝫ: ꝛ hoc amo atq; amare me fil⁹ certus suꝫ:

Ca. XXVIII.

Ed ꝺ duob⁹ ill eẽntia. ſ. ꝛ notitia quã
8 tũ amentur in nob: ꝛ quemadmoduꝫ etiã i ceteris reb⁹ q̃ ifra sũt: coꝛũ repiaꝝ ꝛ si tñ differẽs q̃ddã sĩlitudo: q̃tũ susceptibilis opis rõvisa ẽ postulare satis dixim⁹. Be amoꝛe aũt quo amãt: vtq; ipe amoꝛ ameꝝ: nõ dictũ est. Amaꝝ ãt. Et hinc ꝓbamus q̃ in hominibus q̃ recti⁹ amãt: ipe magis ameꝝ. Neq; enim vir bonus merito dicit̃ q̃ scit quod bonum ẽ: ꝫ qui diligit. Cur ergo ꝛ i nobipis nõ ꝛ ipm̃ amoꝛe nos amare sẽtim⁹: quo amamus q̃q; boni amam⁹? Est. n. ꝛ amoꝛ quo amaꝝ: ꝛ q̃ꝺ amandũ non est ꝛ istũ amoꝛeꝫ odit in se qui illi diligit quo id amaꝝ q̃ꝺ amãdũ nõ est. Pñt. n. ãbo esse i vno hoie: ꝛ hoc bonuꝫ ẽ hoi vt i lo ꝓficiẽte quo bñ viuim⁹: iste ꝺficiat quo mi-

leviuim⁹:dōec ad pfectū sanct:⁊ i bonuz cō
mutet oē qō viuim⁹. Si.n. pecōa essem⁹:car
t alēvitaz ⁊qō scōz sensū eiusdē ē amaremus
idqz eēt sufficiēs bonū nr̄m:⁊ p̄m hoc cū eēt
nob bene:nihil aliud quererem⁹. Itē si arbo
res essem⁹:nihil qō sētiēte motu amare posse
mus: vex tamē id quasi appetere videremur
quo feraci⁹ essem⁹ yberiusqz fructuose. Si
essem⁹ lapides:aut fluct⁹:aut vēt⁹:aut flam
ma:vel qd eiusmodi:sine vllo qdē sensu atqz
vita:nō tñ nobis deesset quasi qdā nr̄o⁹ locoꝝ
atqz ordis appetit⁹. Mā velut amores cor̄po
rū mom̄ēta sūt pōdex:siue deorsū grauitate:
siue sursuz leuitate nitant:ita.n. cor̄p⁹ pōdere
sicut animus amore fert quocūqz fert:qm̄ igitur
boies sum⁹:ad nr̄i creatoris imaginem creati
cui⁹ est vera eternitas:eterna veritas:eterna ⁊
vera charitas:estqz ipe etna ⁊ vera ⁊ cara tri
nitas:neqz cōfusa:neqz separata:i his quidem
reb⁹ q̄ infra nos sūt:quonia ⁊ ipse nec aliquo
mō essent:nec aliqua specie cōtinerentur:nec
aliquē ordinē vel appeterēt vl̄ tenerēt: nisi ab
illo facte essent q sūme est:q sūme sapiens ē:
q sūme bōus est:tāqz p oia q̄ fecit mirabili sta
bilitate currētes:quasi quedā ei⁹ alibi magis:
alibi min⁹ impressa vestigia colligam⁹:in no
bis aūt ipsis ei⁹ imaginē cōtuētes:tanqz mior
ille euāgelic⁹ fili⁹:ad nosmetipsos reuersi sur
gam⁹:⁊ ad illū redeam⁹ a quo peccādo recel
seram⁹. Ibi eē nr̄z nō habebit mortē:ibi nos
se nr̄m nō habebit errorez:ibi amare nostruz
nō habebit offēsionē. Nūc aūt ista tria nostra
q̄ruis certa teneam⁹:nec alijs ea credam⁹ te
sti b⁹ ex nosipsi pñtia sētiam⁹ atqz iteriore ve
racissimo cernam⁹ aspectu:tñ q̄diu futura vl̄
vtq nūq̄ de futura:⁊ quo si male:quo antem
si bñ agant puentura sint:qm̄ p nosipos nos
se nō possum⁹:alios hic testes vl̄ querim⁹ vel
habem⁹:de quorū fide cur nulla debeat esse
dubitatio:nō ē iste sz posterior erit diligenti
us disserēdi locus. In hoc aūt libro de ciuita
te dei q̄ nō pegrinat in diuius vite mortalitate
sed imortalis semp in celis est.i. angelis sāctis
deo coherentibus:q nec fuerūt vnq̄ nec futu
ri sunt defectores:inter quos ⁊ illos q eternam
lucē deserentes tenebre facti sunt:deū primi
tus diuisisse ia dixim⁹:illo adiuāte quo ⁊ cepi
mus ⁊ possumus explicem⁹. Ca. XXIX.

i Li qppe angeli sācti nō per verba so
nāntia deū discūt sed p ipam pñtiā im
mutabilis veritatis:boc ē verbū eius
vnigenitū. Et ip̄m verbuz ⁊ p̄rem ⁊ eoꝝ spūm
sanctum:eāqz esse inseparabilē trinitatez:singu
la sqz in ea personas vnā esse substātiā ⁊ tamē
oēs nō tres deos eē ex vnuz deuz ita nouerūt:
vt eis magis ista sint nota q̄z nosipsi nob cogni
ti sum⁹. Ipsā quoqz creaturā melius ibi boc
ē i sapia dei tāqz in arte qua facta est:q̄z in ea
ipsa sciunt:ac p boc ⁊ seipos ibi meli⁹ q̄z in se
ipis:verūtñ ⁊ in se ipis. Facti sūt.n. ⁊ aliud sē
q̄z ille q fecit. Ibi ergo tāqz i cognitione diur
na:in scipis āt tāqz in vespertina:sicut supra ia
dixim⁹. Adultuz āt differt vtq i ea rōe cogno
scat aliqd p̄m quā factum est:an in seipo:sic
aliter scit rectitudo lineaꝝ seu veritas figura
rum cuz intellecta cōspicit:aliter cuz in pal
uere scribitur:⁊ aliter iusticia describit i veri
tate incōmutabili:aliter in anima iusti:sic de
inde cetera:sic firmamētū iter aq̄s supiores ⁊
iferiores q̄ celū vocatū ē:sic ōrsū aquaꝝ ꝓge
ries terreqz nudatio:⁊ herbaꝝ istitutio atqz li
gnoꝝ:sic sol ac lūe stellaꝝqz ꝓditio:sic ex aqs
ala inz:volucꝝ.s.atqz piscū beluaꝝqz natātiū
sicut quorūcūqz i terra gradiētiū atqz repētiū
⁊ ipi⁹ bois q cunct i terra reb⁹ excelleret. O ia
bec aliter in ꝓbo dī cognoscūt ab angel vbi bīt
cās rōesqz suas.i.p̄m q̄s fcā sūt icōmutabiliter
pmanētes:alit i seipis:illic clariōr:h obscurio
re cognitōe:velut arte atqz opm q̄ tñ opa cū ad
ipi⁹ creatoris laudez veneratioēqz referunt:
tāqz māe lucessit i mētib⁹ cōtēplātiū. C. XXX

b Ec āt ꝓpter senarij numeri pfectōem
eodē die sexies repetito sex dieb⁹ per
fecta narrāt:nō q̄ ōo necessaria fue
rit mora tpm q̄si q ñ potuerit creare oia sīl q̄ dei
ceps ꝓgruis mor̄ib⁹ pagerēt tempa:ex q̄ p se
narij numez ē opez significata pfectio. Nūe
rus qppe senarius p̄m⁹ complet suis partī
bus:idest sexta sui pte:⁊ tertia ⁊ dimidia:que
sunt vnuz ⁊ duo ⁊ tria:q̄ i summā ducta sex fi
unt. Partes aūt in hac ꝓsideratōe numeroꝝ
ille intelligēde sunt q̄ quote sint dici pōt: sic
dimidia:tertia:quarta ⁊ deceps ab aliquo nu
mero denoiate. Neqz eni exēpli gratia:q̄ in
nouenario numero:q̄tuō ps aliq ei⁹ ē:nō dici
pōt quota ei⁹ sit:vnuz āt pōt:nā nona eius est
⁊ tria pōt:nā tertia ei⁹ est. Cōiunctevero iste
due ptes ei⁹ nona.s.atqz tertia.i. vnum ⁊ tria.
longe sunt a tota summa eius qō est nouem
Itē qz i denario ēternari⁹ ē aliq ps ei⁹:ex quo
ta sit dici ñ pōt: vnuz āt pōt:nā decia ps eius ē
habet ⁊ quinqz:q̄ sunt duo:hz ⁊ dimidiam que

sūt quiqz: ꝫ be tres ptes eius: decima ⁊ quinta ⁊ dimidia. i. vnuz ⁊ duo ⁊ quinq; sūt ducte nō complēt decē: sūt. n. octo. Duodenarij vero partes numeri i sūmā ducte: trāseunt euz: hz eni duo decimā quod est vnū: hz sextam que sūt duo: hz ⁊ quartaz q̄ sunt tria: hz tertiam que sūt quatuor: habz ⁊ dimidiam que sē sex: vnū āt ⁊ duo ⁊ tria ⁊ quatuor ⁊ sex: nō duodeci sed amplius idest sedeci fiūt. Hoc breuiter cōmemorandū putaui ad cōmēdandā senarij numeri pfectionē: q primus vt dixi ptibus suis i sūmā redactis ipse pficit: in quo perfecit de⁹ opa sua. Unō rō numeri cōtēnēda nō ē: q̄ i multis scāx scripturax locis q̄ magni estimāda sit elucet diligenter ituētibus. Hec frustra in laudibus dei dicuz est: omnia in mensura ⁊ numero ⁊ pōndere dispositi. Sap. xi. Cap. xxxi.

Heñ. i. In septio aūt die. i. eodē die septies repetito: q numer⁹ ēt ipe alia rōe pfect⁹ est: dei reges cōmēdaī: i q̄ primū sanctificatio sonat. Ita de⁹ voluit istū diē i illī suis operib⁹ sanctificare: ſz i requie sua que nō hz vesperaz. Neqz. n. vlla creata ē: vt ēt ipa aliē i dei verbo: aīr i se cognita faciat aliā velut diurnā: aliā velut septimā noticiā. De septenarij pozzo nūeri pfectōe dici q̄ plura pōt ſz liber iste iā plixus ē. ⁊ vereoz ne occasiōe cōpta sciētiolā nr̄az leuit magis q̄ vtiliter iactaī vel levidcamur. Habēda ē itaqz rō moderatiōis atqz granitatis: ne forte cuz de nūero mirum logmur: mēsurā ⁊ pōd⁹ negligere iudicemur. Docitaqz sat̄ sit admonere: q tot⁹ ipar primus numer⁹ ternarij ē: tot⁹ par q̄ternari⁹: ex quibus duob⁹ septēari⁹ ꝓstat. Ideo pynūlo sepe poniī sicuti ē: septies cadet iust⁹ ⁊ resurget. i. quotlēscūqz ceciderit nō peribit. Q̄ō nō ō iniquitatib⁹ ꝫ tribulatiōib⁹ ad hūilitatē pducētib⁹ itelligi voluit. Et septies i die laudabo te: q̄ō alibi alio mō dictū ē. Sēp la⁹ei⁹ i ore meo. Et multa bmōi i diuis auctoritatib⁹ repiiūt: i quib⁹ septenarij⁹ numer⁹ vt dixi p e⁹ q̄ reynūsitate poni solet. Propter hoc eodez sepenūero significaī spūs sāct⁹: ō quo dīs ait. Docebit vos oēz veritatē. Ibi reges dei: q̄ regescit i deo. In toto qppe. i. plena pfectione reges: i pte āt labor. Jō laboraī⁹: q̄ diu ex pte scim⁹: ꝫ cū venerit q̄ pfectū est: q̄ ex pte ē euacuabit. Hinc ē q etiā scripturas istas cū labore rimamur. Sancti⁊o ageli ad quoz ūi societatē ⁊ cōgregationē i hac pegrinatōe laboriosissima suspiram⁹: siē bīt pmanēdi eternitatē: ita cognoscēdi facilitatē: ⁊ regescēdi felicitatē. Sine difficultate qp pe nos adiuuāt: quoniā spiritualib⁹ motib⁹ puris ⁊ liberis non laborant. Ca. xxxii.

Eqs āt ꝓtēdat ⁊ dicat nō sāctos āgelos esse significatos: i eo q̄ō scriptū n ē: fiat lux ⁊ fcā ē lux: ſz quālibz lucem tūc primū factā eē corporeā aut opinet aut doceat: āgelos āt pri⁹ eē factos: ñ tm̄ añ firmamētū q̄ō iter aq̄s ⁊ aq̄s factū: appellatū ē celum: sed añ illud q̄ō dictū ē: i principio fecit deus celū ⁊ terrā: atqz illō q̄ō dictū ē i principio: non ita dictū tāq̄ primū hoc factū sit: cū añ fecerit āgelos: ſz qz oia i sapia fec̄: q̄ō ē verbuz ei⁹: ⁊ ip̄m scriptura principiū noiauit: siē ipe i euāgelio iudeis q̄rētib⁹ qs eēt: rñdit se eē principiuz ñ ecōtrario referā cōtētionē: maxie qz hoc me delectat plm: quod ēt i sūmo exordio sancti libri geneseos trinitas cōmēdaī. Cum. n. illa vō: in principio fecit de⁹ celum ⁊ terrā: atqz pater fecisse intelligaī i filio: siē attestaī psalm⁹ vbi legit: q̄ magnificata sūt opa tua dñe: oia i sapia fecisti: cōuenientissime paulop⁹ cōmemoraī ēt spūs sāct⁹. Cū. n. dictuz eēt: quale terrā deus primit⁹ fecerit vl quā molē māmue future ꝓstructōis mundi celi ⁊ terre noie nūcupauerit subiiciēdo ⁊ addēdo: terra āt erat inuisibil⁊ incōposita: ⁊ tenebre erāt sup abyssū: mox vt trinitatis cōmemoratio cōpleret: ⁊ spūs igt dei ferebaī sup aquas. Prouidet vt volet vnusqsqz accipiat: q̄ō ita pfundū ē vt ad exercitationem legētium a fidei regula nō aberrātes: plures possit generare siās: dū tamē angelos sāctos in sublimib⁹ celi sedib⁹: nō q̄ō deo coēternos: ñ tm̄ ō sua sēpiterna ⁊ vera felicitate seenros ⁊ certos eē nemo ambigat. Ad quoꝛ societatē ptinere paruulos suos dīs docēs: non solū illud ait: erunt equales angel⁊ dei: verum ipsi quoqz angeli q̄ cōtēplatōe fruēt oīdit vbi ait. Videte ne cotēnatis vnū ex pusill⁊ istis: dico eni vob: q⁊ angeli eoꝛ sēp vidēt facies p̄is mei qui in celis est. Ca. xxxiii.

Eccasse āt quosdā āgelos: ⁊ i h⁹ mūdi ima detrusos: q eis velut carceres p vsqz ad futurā i die iudicij vltimā dānationē aplus petr⁹ aptissime oīdit dicēs: q⁊ ous āgel⁊ peccātib⁹ ñ pepcit: ſz carceribus caliginis iferni detrudēs tradidit i iudicio puniēdos reseruari. Inter hos ergo ⁊ illos deū vel pscientia vl ope dimisisse qs dubiter: illoſqz lucē merito appellari qs cōtradicat? Q̄ñ qui dē nos adhuc in fide viuētes: ⁊ coꝛ equalita-

Sap. xi.
Heñ. i.
Heñ. i.
Heñ. i.
Heñ. i.
Heñ. i.
Heñ. i.
Heñ. i.
Joh. 8.
Heñ. i.
Ps. 103.
Ps. 18.
Ps. 33.
Prouer. 24.
Joh. 16.
1. Cor. i.
Matth. xx.
Matth. 18.
2. Pet. 2

tē adhuc ſpātes vtiq̄ nōduꝫ tenētes: tā lux dei ab apoſtolo ſum⁹: Fuiſtis. n. igt aliquādo tenebre: nunc autē lux in domino. Iſtos vero deſertores tenebras aptiſſime nūcupari: pfectō aduertūt qui peiores eē eos hoib⁹ infidelib⁹ ſiue i telligūt: ſiue credunt. Quappꝫ ſi alia lux i iſto hui⁹ libri loco intelligenda eſt: vbi legimuſ: dixit de⁹ fiat lux: ⁊ alie tenebre ſignificate ſunt in eo quod ſcriptū ē: diuiſit de⁹ inter lucē ⁊ tenebras: nos tñ has duas āgelicas ſocietates: vnā fruentē deo: alterā tumētē ſuperbie typo: vnā cui dr̄: adorate eū oēs angeli ei⁹: aliā cui⁹ princeps dic̄. Nec oia tibi dabo ſi pſtrat⁹ adorauerſ me: vnā di ſcō amore flagrātē: alterā pprie celſitudis imūdo amore fumātē: ⁊ qñ ſic̄ ſcriptū ē: de⁹ ſuperbis reſiſtit: humilib⁹ āt dat gr̄az. Illā in celis celoꝝ bitātē. iſtā iñ obiectam i hoc infimo aereo celo tumultuātē. Illam illuminoſa pietate trāq illā: iſtā tenebroſis cupidratib⁹ turbulētā. Illā di nutu clemēter ſubueniētē iuſte vlciſcentē: iſtā ſuo faſtu dñandi ⁊ nocēdi libidine eſtuantē. Illā vt q̄tum vult cōſulat dei bonitat⁹ miniſtrā: iſtā ne quātū vult noceat dei poteſtate frenatā. Illā huic illudētē: vt nollēs pſit pſecutionib⁹ ſuis: hāc illi inidētē cū pegrios colligit ſuos. Nos g̃ has duas ſocietates āgelicas inter ſe diſpares atq̄ contrarias: vnam ⁊ natura bonā ⁊ volūtate rectā: aliā vero natura bonā ſed volūtate puerſā: aliis manifeſtiorib⁹ diuinarū ſcripturarū teſtimoniis declaratas quod ēt i hoc libro cui nomē ē geneſis: luciſ tebrarūq̄ vocabulis ſignificatas exiſtimauimus ēt ſi aliud ſēſit hoc loco forte q̄ ſcripſit: nō ē inutilr̄ obſcuritas h⁹ ptractata ſnie: q̄ ⁊ ſi volūtatē auctoris libri hui⁹ idagare neq̄uim⁹: a regula tñ fidei q̄ p alias eiuſdem auctis ſacras lr̄as ſat⁹ ſi delib⁹ nota eſt: non aberrauimus. Et ſi eni coꝛpalia hec cōmēorata ſunt opera dei habēt pꝛoculdubio nonnullā ſilitudinem ſpūalium ſecūdum q̄ dic̄ apoſtolus. Omnes eni vos filii lucis eſtis ⁊ filii diei: non ſum⁹ noctis neq̄ tenebrarum. Si autem hoc ſenſit etiā ille qui ſcripſit ad perfectiorē diſputationis finē noſtra p uenit intentio: vt homo dei tam eximie diuine q̄ ſapiētie: imo per eū ſpūs dei in commemorandis operibus dei que oia ſexto die dic̄ eſſe perfecta nullo modo āgelos pretermiſiſſe credat: ſiue i pricipio q̄ primo fec̄: ſiue quod conueniēti⁹ itelligī i pricipio: q̄ in verbo vnigenito fec̄: ſcriptū ſit. in principio fec̄ de⁹ celum ⁊ terram quibus noib⁹ vniuerſalis ē ſignificata creatura: vel ſpūalis ⁊ coꝛpalis quod ē credibili⁹. vel magne due mūdi ptes: quib⁹ oia que creata ſūt cōtinēt: vt primit⁹ eā totā pponeret. ac dei de partes eius ſecundum myſticū dierum numerum exequeret. Ca. XXXIIII.

Quanq̄ nonnulli putauerūt aquarū nomine ſignificatos quodāmō populos āgelorū: ⁊ hoc eē q̄ dcīt: fiat firmamētū iter aquā ⁊ aquaꝫ vt ſupra firmamētū angeli itelligāt: infrā vero ol aque iſte viſibiles: vel malorū āgelorū multitudo: vel oiuꝫ hoiuꝫ gētes. Qꝛ ſi ita ē: nō illic apparet vbi facti ſūt angeli: ſed vbi diſcreti: q̄uis ⁊ aq̄s: q̄ puerſiſſime atq̄ ipie vanitat⁹ ē: negēt quidē fcās a deo: qñ nuſq̄ ſcriptū eſt: dixit deus fiāt aq̄. Quod poſſūt filivanitate etiam de terra dicere. nuſq̄ eni legit̄: dixit de⁹ fiat terra. Sed inquiūt ſcriptuꝫ ē: in pricipio fec̄ de⁹ celum ⁊ terraꝫ: illic ergo ⁊ aqua intelligēda ē. Uno eni noie vtrūq̄ cōprehēdi ē. Nā ipi⁹ ē mare: ſic̄ in ps̄. legit̄: ⁊ ipe fecit illud: ⁊ aridā. i. terram man⁹ ei⁹ finxerūt. Sꝛ hi q̄ in noie aq̄rū q̄ ſuper celos ſūt angelos itelligi volūt: ponderib⁹ elemētorū mouēt: ⁊ iō non putant aquarū fluidā grauēq̄ naturaꝫ i ſupioꝛib⁹ mūdi locis potuiſſe cōſtitui: q̄ fm rōnes ſuas: ſi ipi hoiem facere potuiſſēt: nō ei pituitam quod grece pblegma dr̄: ⁊ tāq̄ in elemētis coꝛpis nr̄i aquarū vicē obtinet: in capite ponerent Ubi eni ſedes ē pblegmat⁹: fm dei op⁹ vtiq̄ aptiſſime: fm iſtoꝛum aūt coniecturaꝫ tam abſurde: vt ſi hoc neſcirem⁹: ⁊ i hoc libro ſil̄r ſcriptū eēt: q̄ de⁹ humoꝛē fluidū ⁊ frigidū ac p hoc grauē in ſupioꝛe oib⁹ ceteris humani coꝛpoꝛis pte poſuerit: iſti trutinatoꝛes elementoꝛuꝫ neq̄q̄ crederēt. Et ſi auctꝛi eiuſdē ſcripture ſūditi eēnt: aliqd aliud ex hoc itelligendū eē cēſerent Sꝛ qñ ſi diligēter ſingula ſcrutemur atq̄ tractem⁹: que i illo diuino libꝛo de cōſtitutiōe mūdi ſcripta ſunt: ⁊ multa dicēda. ⁊ a pposito iſtituti operis longe digrediēdū ē. Jamq̄ de duab⁹ iſtis diuerſis inter ſe atq̄ cōtrariis ſocietatib⁹ angeloꝛū: in quib⁹ ſunt quedaꝫ exoꝛdia duarum ēt in reb⁹ humanis ciuitatū: de quib⁹ dei ceps dicere iſtituī: q̄tum ſatis eē viſū ē diſputauimus: hūc quoq̄ libꝛū aliq̄n claudamus.

¶ Explicitus eſt liber vndecimus.

¶ Incipiunt capitula libri. xij.

De vna bonoꝛū malorūq̄ āgelorū nā. Ca. I.

Nullam eſſē tiam deo eē contrariaꝫ: q̄ ab eo qui ſūme ē ⁊ ſemper eſt: hoc totum videtur diſum eſſe quod non eſt. Ca. II.

t

Gen. i.

ps. 94.

ps. 148.

Ebe. 5.

ne. i.

3. 96. Matth. to.

. 4. petri. into.

Theſa quito

ne. i.

De inimicis dei non per naturam sed per contrariã volũtatẽ: que cuz ipsis nocet bonevticz nature nocet qz vitiũ si ñ nocz nõ ẽ. ca. IIII.
De natura irrõnalium aut vita carẽtiuz que in suo genere atqz ordie abvniuersitatis decore non discrepat. ca. V.
Qz in oi natura specie ac modo laudabilis sit creator. ca. VI.
Que causa sit beati tudinis angelorum bonorũ tq cã sit miꝑie angelorũ malorũ. ca. VII
Cãz efficiẽtẽ malevolũtatẽ ñ eẽ q̃rẽdã. ca. VIII
De amore puerso quovolũtas ab icommutabili bono ad bonũ mutabile defic. ca. VIIII.
An sci angeli quẽ habent creatorẽ nature: eundẽ habeãt bonevolũtatẽ auctorẽ per spũscm̃ i eis charitate diffusa sꝑ fuisse existimãt. ca. X.
De falsitate eiꝰ bistorie: q̃ multa milia annorũz preteritis temporibꝰ ascribit. ca. XI.
De bis qui bunc quidem mundũ non sempiternũ putãt: sed aut innumerabiles: autreũ dẽ vnũ certa cõclusione seculorũ sẽp nasci t resolui opinanť. ca. XII.
Quid rñdendũ sit bis qui primã conditionez bominis tardam esse causanť: Ca. XIII
De revolutiõe seculorũ: qbꝰ certo fine cõclusis vniuersa semper in eundẽ ordinẽ eãdẽqz speciẽ reditura qdã pbi crediderũt. Ca. XIIII.
De temporali ditione generis bumani: quaz deꝰ nec nouo consilio cõstituerit nec mutabili voluntate. ca. XV.
An vt deꝰ sẽpetiã dominꝰ fuisse semper intelligaťr credẽduz sit: creaturã quoqz nunqz defuisse cui dominareť: t quõ dicať semp creatũ quod dici nõ potest coeternũ. ca. XV I.
Quõ intelligendũ sit promissa domini a deo vita eẽna aut te mpora eterna. ca. XVII
Qz de imutabili consilio aut voluntate fides sana descendat contra ratiocinationes eorũz qui opera ex eternitate repetita per eosdẽz sẽ pervolũt seculorũ redire circuitꝰ. ca. XVIII
Contra eos qui dicunt ea que infinita sunt nec dei posse scia comprebendi. ca. XVIIII.
De seculis seculorum. ca. XX.
De impietate eorũ qui asserũt aias summe vereqz beatitudinis ptícipes: iterũ atqz iteruz p circuitꝰ temporũ ad easdẽ miserias laborez sqz redituras. ca. XXI.
De conditione vnius primi bois atqz in eo generis bumani. ca. XXII.
Qz prescierit bominem primũ quẽ deꝰ conditurus peccaturũ: simulqz preuiderit quãtuz piorũ populorũ ex eiꝰ genere in angelicũ cõsortiuz sua cẽt gr̃a transiaturus. ca. XXIII.
De natura bumane aie create ad imaginez dĩ An vlliꝰ vl̃ minime creature possint dic angeli creatores. ca. XXIIII.
Omniuz naturam t oiuz speciẽ vniuerse creature non nisi opere dei formari. ca. XXV.
De platonicorũ opinione: qua putauerũt angelos quidem a deo conditos: sed ipsos esse humanorũ corporũ c õditores. ca. XXVI.
In primo bomine ortã fuisse omnem plenitudinẽ generis humani: in qua preuidit deꝰ que ꝑs bonoranda esset premio: que damnãda supplicio. ca. XXVII.

¶ Incipit liber duodecimus. ca. I.

Ateqz de istitutione bominis dicã: vbi duaz ciuitatũ quãtũ ad rationaliuz moztaliumqz genus attiet apparebit exortꝰ: sicut superiore libro apparuisse in angelis iam videtur: prius mibi quedã de ipsis angelis video esse dicenda: quibus demonstretur quãtum a nobis põt: q non inconueniens neqz incongrua dicatur esse bominibꝰ angelisqz societas: vt non quattuor due scz angelorum totidemqz bominum: ħ due potius ciuitates boc est societates merito esse dicantur: vna in bonis altera in malis: non solum angelis: verum etiaz bominibus cõstitute. Angelorum bonorum t malorũz inter se contrarios appetitꝰ nõ naturis principijsqz diuersis: cum deus omniũ substantiarum bonus auctor t cõditor vtrosqz creauerit: ħ voluntatibus t cupiditatibus extitisse: dubitare fas non est: dum alij constãtes in cõi omnibꝰ bono q̃ ipse illis deus est. atqz in eius eternitate. veritate. charitate persistũt. Alij sua potestate potius delectati velut bonum suum sibiipsi essent a superiore cõi oĩ um beatifico bono ad propria defluxerunt. t habentes elationis fastum pro excellentissima eternitate. vanitatis fastum p certissima veritate. studia partium p indiuidua charitate. supbi. fallaces. inuidi effecti sunt. Beatitudinis igitur illorum causa est adherere deo. Quocirca istorum miserie causa ex contrario est intelligenda: quod ẽ non adherere deo Quamobrem si cum queritur quare illi beati sint. recte rñdetur qz adberẽt deo. Et cũ querit cur isti sint miseri: recte respondetur qz non adberent deo. Non est creature rõnalis vel intellectualis bonum quo beata sit nisi deus: Ita ħ

In boc xy. li. itẽ tõ aug. ꝓncipal' ẽ õ creatõe ꝓmi bois i q̃ lz nõ ħz euidẽti az: nñ ħz õi ꝑsciaz exorte sũt i gñe bũano due ciuitatesꝫ bona. s. t mala. qꝫ

uis nō ois btā possit eē creatura: neqz. n. ē mi-
nꝰ adiptiscīt atqz cupiunt fere: ligna saxa: ⁊ si
quid eiusmodi ē: ea tamē que pōt: nō ex se ipa
potest: qz ex nihilo creata ē: sz ex illo a quo cre
ata est. Hoc eni adepto btā ē: quo amisso mise
ra est. Ille vero qui non alio sed seipso beatus
ē: iō miser nō pōt esse: qz non se potest amitte-
re. Dicimꝰ itaqz immutabile bonū nō eē nisi v-
num verū deū beatū: ea vero que fēc bona qui
dē eē qꝝ ab illo: verūtamē mutabilia qꝝ non de
illo sed de nihilo facta sunt. Quamqz ergo sūma
no sint quibꝰ est deꝰ maiꝰ bonū: magna sūt
tamen ea mutabilia bona que adherere possūt
vt btā sint imutabili bono: quod vsqz adeo bo
nū ē oꝛdi vt sine illō misera eē necesse sit. Nec
ideo cetera in hac creature vniuersitate melio
ra sunt qz misera eē non possunt: neqz eni cete
ra membꝛa corporis nostri iō dicēdū ē oculis eē
meliora: quia ceca eē non possunt. Sicut autē
melioꝛ est natura sentiēs ⁊ cū dolet: qz lapis q
dolere nullo modo potest. ita rōnalis natura
pfectior ē etiam misera: qz illa q̄ rōnis vel sen
sus ē expers: ⁊ ideo i eā non cadit miseria: Qz
cū ita sit huic nāe q̄ i tāta excellētia creata ē: vt
liz ipa sit mutabilis: iberēdo tñ icōmutabili bo
no. i. sūmo deo btitudinē cōsequat: nec expleat i-
digētiā suā nisi vtiqz beata sit: eiqz explēde nō
sufficiat nisi deꝰ pfecto si illi adherere vitiū ē.
Qd ē āt vitiū nature nocet: ac p hoc cōtra natu-
rā ē. Ab illa igr que adheret deo: nō natura di
fert ista sed vitio: quo tamē vitio etiā valde ma
gnā multiqz laudabilis ostendit ipsa natura.
Cuiꝰ eni recte vituperat vitiū, pculdubio natu
ra laudat: nam recte vitū vituperatio ē qꝝ illo de
honestat natura laudabilis. Sic ergo cuz viti
um oculorū dr̄ cecitas id ostendit qꝝ ad naturā
oculorū pertinet visus: ⁊ cū vitiū auriū dr̄ sur-
ditas ad earū naturā ptinere demonstrat au-
ditꝰ. Ita cum vitiū creature angelice dr̄ qꝝ nō
adheret deo: hinc apertissime declarat: eiꝰ na-
ture vt deo adhereat conuenire. qz porro mag
sit laus adherere deo: vt ei uinat: inde sapiat:
illo gaudeat: tantoqz bono sine morte: sine er-
roꝛe: sine molestia pfruat: quis cogitare digne
possit aut eloqui? Quapp etiā vitio maloꝛuz
angeloꝛū quo nō adherēt deo: qm̄ oē vitiū na-
ture nocz: satis mānifestat deū tā bonā eoꝛū cre
asse nāz cui noxiū sit ñ eē cū deo. C. II.

Ec dcā sunt: ne qsqz cū de angelis apo
staticis loquimur existimet eos aliā vt
ex alio principio habere potuisse naturam: nec
eoꝛū nature auctoꝛē deū. Cuiꝰ erroris impieta
te tanto quisqz carebit expeditiꝰ ⁊ facilīꝰ: quā-
to perspicatiꝰ intelligere potuerit qō p angelū
dixit deꝰ: quādo moysen mittebat ad filios is-
rael: ego sum qui sum. Cum eni deꝰ sūma essē
tia sit hoc ē sūme sit: ⁊ ideo imutabilis sit: re-
bꝰ q̄s ex nihilo creauit esse dedit: sed non sūme
eē fēc ipse ē: ⁊ aliis dedit esse: amplīꝰ: aliis minꝰ
atqz ita naturas essentiarū gradibꝰ oꝛdiauit. si
cut eni ab eo quod ē sapere vocat sapia: sic ab
eo quod ē eē vocat eēntia: nono qdē noie quo
vsi veteres nō sūt latini sermonis auctoꝛes: sed
tā nr̄is tpibꝰ vsitato: ne deesset etiā lingue no-
stre qō greci appellāt vsiā: hoc eni verbū ever-
bo expssū est: vt diceret eēntia. Ac p hoc ei natu-
re q̄ sūme ē: qua faciēte sunt quecūqz sūt: cōtra
ria natura nō ē nisi q̄ nō ē: Et quippe qō ē: nō eē
cōtrariū ē. Et ppea deo. i. sūme eēntie: ⁊ auc-
toꝛi oīuz q̄liūcūqz essentiarum essētia nulla cō-
traria est. Ca. III.

Iamē āt in scripturis inimici dei. qui
dō nō natura sed vitiis aduersāt eiꝰ ipio: ni
hil ei valentes nocere sz sibi. Inimici
eni sūt resistēdi voluntate nō ptāte ledēdi. Deus
nāqz imutabilis ē. ⁊ oi modo incoꝛruptibilis.
Iccirco vitiū quo resistūt deo qui eius appel
lantur inimici nō est deo sed ipis malū. neqz
hoc ob aliud nisi qr coꝛrūpit in eis nature bo-
nū. Natura igr̄ non est contraria deo sed vitiū.
qr quod malū ē cōtrariū ē bono. Quis āt ne-
get deum summe bonuz? Vitiū ergo contrari
um ē deo tanqz malum bono. Porro aūt bo-
nū ē: ⁊ natura quā vitiat: vnde ⁊ huic bono vti-
qz cōtrarium ē. sed deo tm̄ modo tanqz bono
malū: nature vero quā vitiat: nō tm̄ malū: sz eti
am noxiuz. Nulla quippe mala deo noxia sed
mutabilib⁹ coꝛruptibilibus qz naturis: bonis tñ
ipsoꝛū quoqz testimonio viciorū. Si eni bone
nō eēnt: eis vitia nocere nō possēt. Nam quid
eis nocendo faciūt nisi adimūt integritatē: pul
chritudinē: salutē: virtutē ⁊ quicquid boni na-
ture pvitiū detrahi siue minui cōsuenit? Qz si
omnino desit: nihil boni adimēdo non nocet:
ac p hoc nec vitiū ē. Nā eē vitiū ⁊ nō nocere nō
pōt. vnde colligitur quāuis nō possit vitiū no-
cere icōmutabili bono: nō tñ posse nocere nisi
bono: qz nō ineſt nisi vbi nocet. Hoc etiaz isto
modo dici pōt vitiū eē nec i sūmo posse bono
nec nisi in aliquo bono. Sola ergo bona ali-
cubi eē possunt: sola mala nusqz. qm̄ etiaz ille
que ex male voluntatis vitio vitiate sunt: inqz

tñ vitiate sñt male sñt. inquãtũ ãt nature sñt bone sunt. Et cum in penis est natura vitiosa excepto eo quod natura ẽ: etiã hoc ibi bonũ ẽ q̃ ipunita non ẽ. Hoc ẽ. n. iustũ: tomne iustũ ꝓculdubio bonũ. Non enĩ quisq̃ devitiis naturalibus sed devoluntarijs penas luit. Nam etiã q̃ vitiũ consuetudine nimio ve ꝓgressu roboratum: velut naturaliter ioleuit a voluntate sũ ꝓsit exordiũ. De vitiis qppe nũc loquimur eĩ⁹ nature: cui mens ineſt capax intelligibilis lucis q̃ discernitur iustũ ab iiusto. Ca. IIII.

c Eterũ vitia pecorũ tarborũ aliarũq̃ rerum mutabiliũ atq̃ mortaliũ. vel intellectu vel sẽsu vel vita omnino carentiũ: quib⁹ eorũ dissolubilis natura corũpitur: damnabilia putare ridiculum est: cũ iste creature eum modũ nutu creatoris acceperit vt cedendo atq̃ succedendo peragant infimã pulchritudinem temporũ in genere suo isti⁹ mundi partib⁹ congruẽtẽ. Neq̃ enĩ celestibus fuerãt terrena coequanda: aut iõ vniuersitati deesse ista potuerũt: q̃m sũt illa meliora. Cuĩ ergo in his locis vbi talia ẽ cõpetebat: aliis alia deficiẽtibus oriri. tsuccumbũt minora maiorib⁹: atq̃ in qualitatib⁹ supãtiuꝫ supata vertunt: rerũ est ordo trãseuntiuꝫ. Cui⁹ ordis dec⁹ propterea nos non delectat. quoniã parti ei⁹ pro cõditione nostre mortalitatis itextiv niuersũ cui ptic̃le q̃ nos offendũt. satis apte decẽterq̃ conueniũt: sentire nõ possum⁹. Si nob in quib⁹ eã contẽplari min⁹ idonei sum⁹: rectissime credẽda ꝑcipit prouidẽtia conditoris: ne tãti artificis op⁹ ali quo reprehẽdere vanitatẽ hũane temeritatis audeam⁹. Quãq̃ tvitia rerũ terrenarũ nõ volũtaria neq̃ penalia: naturas ipsas: q̃rũ nulla oio ẽ cui⁹ nõ sit auctor tcõditor de⁹: si prudẽter attẽdamus: eadẽ rõe cõmẽdãt: qz ti eis hoc nob ꝓ vitiũ tolli displicet: qõ i natura placz: nisi qa boib⁹ ẽt ipe nature plerũq̃ displicẽt: cum eis fiunt noxie: ñ eas cõsiderãtib⁹: sed vtilitatẽ suã fiẽ illa aialia quorũ abũdatia egyptiorũ superbia vapulauit. Sed isto modo possũt ipsi tsolẽvi tuperare: quoniã quidã peccantes: vel debita nõ reddẽtes: poni a iudicib⁹ iubẽtur ad solem. Nõ itaq̃ ex cõmodo vel icõmodo nr̃o: sz per seipsa cõsiderata natura dat artifici suo gloriã Sic ẽ tnatura ignis eterni sine vlla dubitatione laudabilis: q̃uis dãnatis impijs futura penalis. Quid. n. ẽ igne flãmante: vigẽte: atq̃ lucẽte pulchri⁹? Quid calefaciẽte: curãte. coq̃nte vtili⁹. quãuis eo nihil sit vrẽte molesti⁹? Idẽ igr̃ ipse penalr apposit⁹ pernitiosus ẽ q̃ conueniẽter adhibit⁹ cõmodissimus inuenit. Nã ei⁹ iuniuerso mũdo cõmoda verbis explicare quis sufficit? Nec audiẽdi sũt qui laudãt in igne lucẽ: ardorẽ aũt vituperant. vz. nõ ex sui natura. sz ex suo ꝓmodo vel icõmodo. Videre enĩ volũt: ardere nolũt. Sed parũ attẽdũt eã ipsã lucẽ: q̃ certe tillis placet: oculis ifirmis per icõueniẽtiã nocere: ti illo ardore q eis displicet: nõnlla aialia ꝓ cõueniẽtiã salubriter viuere. Ca. V.

Ature igr̃ omnes quoniã sũt tiõ habent modũ suũ: speciẽ suã tquandam secũ pacẽ suã: ꝓfcõ bone sũt. Et cum ibi sũt vbi eẽ ꝓ nature ordiez debẽt. quãtum acceperũt suũ eẽ custodiũt. Et que semp eẽ non acceperũt ꝓ casu motuq̃ rerũ quib⁹ creatoris legi sbdunt: i meli⁹ deteri⁹ ve mutant: i cum diuina ꝓuidẽtia tendẽtes exitũ. quẽ rõ gubernando vniuersitatis includit: ita vt hec tanta corruptio q̃nta vsq̃ ad interitũ naturas mutabiles mortalesq̃ perducit: sic faciat nõ esse qõ erat. vt nõ inde fiat consequẽter quod eẽ debebat. Que cũ ita sint de⁹ qui sũme ẽ atq̃ ob hoc ab illo facta est omnis eẽntia q̃ nõ sũme ẽ: qz neq̃ illi equalis eẽ deberet q̃ de nihilo fcã eẽt. neq̃ vllo modo eẽ posset si ab illo fcã nõ eẽt. nec vllorum vitiorũ offensione vituperand⁹. sed omniũm naturarũ cõsideratione laudãd⁹ ẽ. Ca. VI.

Roinde causa btitudis angelorũ bonorũ ea verissima reperit̃ q̃ ei adherẽt qui summe ẽ. Cum vero causa misie malorũ angelorũ queritr̃ ea merito occurrit q̃ ab illo q̃ summe ẽ auersi ad seipsos conuersi sunt q̃ nõ summe sunt: t hoc vitium quid aliõ q̃z superbia nuncupatur? Initium quippe omnis peccati superbia. noluerũt ergo ad illũ custodire fortitudinẽ suã: tq magis eẽnt si ei q̃ summe est adhererent: se illi preferendo: id quod minus est prelulerunt. Hic prim⁹ defectus tprima inopia primumq̃ vitium ei⁹ nature q̃ ita creata est. vt nec summe eẽt. ttamẽ ad beatitudinem habendã eo qui summe est frui posset. a quo auersa non quidem nulla sed tamen minus esset: atq̃ ob hoc misera fieret.

Huius porro male voluntatis causa efficiens si queratur nihil inuenitur. Quid est enim quod facit voluntatem malam. cum ipsa faciat opus malum? Ac per hoc mala voluntas efficiens est operis mali. male autem voluntatis efficiens est nihil. quoniam si res aliqua ẽ aut habet aut non habet aliquam voluntatẽ

Si habet: aut bonā, pfcō habet aut malaz. Si bonā: qs ira desipiat vt dicat q̄ bona volūtas faciat volūtatē malā? Erit enī si ira ē bona volū tas cā pcti: quo absurdi⁹ putari nihil pōt. Si āt res ista q̄ putaf facere volūtatē malam: ipa quoqz bz volūtatē malā: ēt eā q̄ fecerit res ? ñr iterrogo: atqz vt sit aliquis igrēdi mod⁹: causaz prime volūtat̄ male inquiro: nō est. n. pria volū tas mala quā nulla faē volūtas ēt mala. sed illa prima ē quā nulla fecit. Nam si precessit a q̄ fieret: illa prior ē que alterā feē: Si respondeatur q̄ eā nulla res fecerit z ideo semper fuerit q̄ro vtrū in aliqua natura fuerit. Si enī in nulla fuit omnino nō fuit: Si autē in aliq̄: vitiabat eā z corrumpebat: eratqz illi noxia: ac pboc bono priuabat: z iō in mala natura volūtas mala cē ñ poterat: sed in bona mutabili tñ: cui vitiū boc posset nocere. Si. n. ñ nocuit nō vtiqz vitiū fuit ac p boc nec mala voluntas fuisse dicēda est: Porro si nocuit: bonū auferendo vel minuendo vtiqz nocuit: non igr̄ eē potuit sēpiterna volūtas mala in ea re i qua bonū naturale p̄cesserat: qō mala volūtas nocendo possz adimere. Si ergo nō erat sempiterna: qs eā fecerit q̄ro: Restat vt dicaf q̄ ea res fecerit malā volūtatez i qua nulla volūtaf fuit. hec vtrū superior sit requiro: an inferior: an eq̄l: sz si superior: vtiqz melior. Quō ergo nulli⁹ ac nō poti⁹ bōe volūtatis? Hoc idē pfecto z equal si fuerit dici pōt. Duo qppe q̄dā sūt piter volūtatis bone: non faē alter in altero voluntatē malā. Religr̄ vt inferiō res cui nlla volūtas ē: fecerit angelice nature q̄ pria peccauit volūtatē malā: sz ēt res ipa q̄cūqz ē inferior vsqz ad infimā terrā: quoniā natura z essētia est: pel dubio bona ē habēs moduz z spēz suā i genere atqz ordie suo. Quō ergo res bona efficiēs ē volūtatē male? Quō inq̄z bonuz ē cā mali? Luz. n. se volūtas relicto supiore ad iferiora cōuertit: efficit mala: nō qr malū ē quo se conuertit: sed qr peruersa ē ipa cōuersio. Jcirco nō res iferior volūtatē malā feē: sed qr rē iferiorē praue atqz inordiate ipsa q̄ fcā ē appetiit. Si enī alig duo equal affci in aio z cōpe videāt vni⁹ corpis pulchritudinē: q̄ visa vn⁹ eorū ad illicite fruēdū moueaf: alter i volūtate pudica stabilis pseueret: quid putam⁹ eē cāe vt i illo fiat: in illo nō fiat voluntas mala: quā illa resfeē i q̄ fcā ē? Neqz. n. pulchritudo illa corpis eā nō feē i ābob⁹: q̄nquidē amborū ñ displi occurrit aspectib⁹. An caro intuētis i cā ē. Cur nō z illi⁹? An verō aius? Cur nō vtriusqz? Ambos eni z aio z corpe equal affectos fuisse predixim⁹: an dicendū ē alterū corū occulta malignī spūs suggestōe tētatū: q̄si non eidē suggestioni z q̄licūqz suasioni ppria volūtate cōsēserit? Hāc igr̄ cōsensionē hāc malā quā male suadē ti adhibuit volūtatē q̄ in eo res fecerit q̄rim⁹. Nam vt boc quoqz ipedimētū ab ista qōne tollaf: si eadē tērātione ābo tētē t vn⁹ ei cedat atqz cōsentiat: alter vero idē q fu erit pseueret: qd alīō appet nisi vnū voluisse alterū noluisse a castitate deficere? Unō nisi ppria volūtate: vbi eadē fuerat i vtroqz corpis z aie affectō: ābozū oculis pariter visa ē eadē pulchritudo: ābob⁹ pariter institit occulta tentatio. Propriā igitur i vnō corū volūtatem q̄ res fecerit scire volētibus si bene irueātur: nihil occurrit. Si enī dixerimus q̄ ipse eā fecerit: qd erat ipse añ volūtatē malā nisi natura bona: cuius auctor bon⁹ de⁹ q ē icōmutabile bonū? Qui g̃ dicit cū q consēsit tentāti atqz suadēti cui nō cōsēsit alius: ad illicite vtēdū pulchro corpe qō vidēdū ābobus pariter affuit: cū añ illā visionē ac tētationem similes ābo animo z corpore fuerit ipsū sibi feciſſe voluntatem malaz quī vtiqz bon⁹ ante volūtatē malā fuerit: q̄rat cur eā fecerit vtrū qz natura est: an qz ex nihilo facta ē: z inueniet volūtatem malā non ex eo cē incipe qz natura est: sed ex eo q̄ de nihilo natura facta ē. Naz si natura causa ē volūtatis male qd aliud angimur dicere nisi a bono fieri malū: z bonū esse causā mali siqdē a natura bona fit voluntas mala? Qō vnde fieri pōt vt nā bona q̄uis mutabilis añq̄z bēat volūtatē malā faciat aliqd mali: boc ē ipsā volūtate malam. Ca. VII.

Emo ergo q̄rat efficiētē cām male voluntatis. Nō. n. ē efficiens sed deficiēs qz nec illa effectio ē sed defectio. Deficere nāqz ab eo q̄ sūme ē ad id qō min⁹ ē: hoc ē incipe hāe volūtatē malā. Causas porro defectōnū istarū cū efficiētes ñ sint vt dixi: sed deficiētes velle inuenire tale ē: ac si q̄s q̄z vellz videre tenebras vl audire silētiū. Qō tñ vtriqz nobis notū ē: neqz illō nisi p oculos: neqz ꝟ nisi p aures: non sane in specie sed i speciei priuatione Neo ergo ex me scire q̄rat: qō me nescire scio nisi forte vt nescire discat: qō sciri ñ posse sciendū ē. Ea qppe q̄ ñ i spē sed ei⁹ priuatōe sciūtur si dici aut itelligi pōt quodāmō nesciēdo sciāt vt sciēdo nesciāt. Cū. n. acies ēt ocli corpal currit p spēs corpales. nusq̄z tenebras videt nisi vbi cepit nō videre. Jta ēt ñ ad aliquē aliuz

sēsū: sed ad solas aures ptinz sētire silētiū: qō tñ nullo mō nisi nō audiēdo sētiē. Sic spēs itelligibiles mēs quidē nostra itelligēdo conspicit: ꝫ vbi deficiūt nesciēdo cōdiscit. Delicta.n. qs itelligit: Hoc scio nām dei nūq̄z nulla ex parte posse ōficere: z ea posse deficere q̄ ex nihilo facta sūt. Que tñ quāto magꝭ sūt: z bona faciūt tē eni aliqd faciūt cū cās habent efficiētes iquātū aūt deficiūt: z ex hoc mala faciūt: quid.n. tē faciūt nisi vana: cās hñt deficiētes. Ca. VIII.

Tē scio i quo fit mala volūtas: id i eo fi
i eri qō si nollz nō fieret: z iō nō nec essa
rios ꝫ volūtarios ōfcūs iusta pēa cōse
q̄t. Deficit.n. nō ad mala ꝫ male·t. nō ad malas nās: ꝫ iō male: q: ꝓtra ordinē nārū ab eo qō sūme ē: ad id qō min⁹ ē. Nec̄z.n. auri vitiuz est auaricia vel cupiditas: ꝫ hōis puerse amād auz iusticia ōrelicta: q̄ icōpabilr auro ōbuit aīponi. Nec luxuria ē vitiū pulchrorū suauiūq̄z corporū: ꝫ aie puerse amād corpeas voluptates: neglecta tpantia q̄ reb⁹ spūalr pulchrioribꝰ z incorruptibilr suauioribꝰ coaptamur: nec tactantia vitiū ē laudis hūane ꝫ aie pūse amās laudari abhoibꝰ spreto testionio ꝓscie: nec superbia vitiū ē dāt ptātē vel ipi⁹ ēt ptāt: ꝫ aie pūse amātis ptātē suā potētiorꝫ iusticia ꝓtēpta. ac p ꝫ q pūse amat cuīslibz nāe bonū: ēt si adipiscat ip se fit i bono mal⁹: z mīꝰ melioꝝ priuat⁹. Ca. IX

Uz g male volūtat⁹ efficiēs nāl vel si di
c ci pōt: ēntial nulla sit cā: ab ipa qppe
icipit spūuz mutabiliū malū: quo minuit atq̄z depuat nāe bonū: nec talē volūtatē fac̄ nisi ōfectio q̄ ōfit de⁹: cui⁹ ōfectionis ēt cā vtiq̄z ōfic: si dixerim⁹ nullā eē efficiētē cām ēt volūtatis bōe: cauēdū ē ne volūtas bonoꝝ angeloruz nō fcā ꝫ deo coeterna credat: cum.n. ipi fci sūt quō illa fcā nō cē dicet. Pozro q: fcā ē: vtrum cū ipsis fcā ē: an sine illa fuerūt pri⁹: Uz si cum ipis: sī dubiū q ab illo fcā sit a quo z ipi: sil q̄z vt fci sē: ei a quo fci sūt amore cū quo fci sūt: adhe pūt. Eoq̄z sūt isti ab illorū societate discreti: q illi i cadē volūtate bona mānūt: illi ab ea deficiēdo mutati sūt: mala. s. volūtate: hoc ipo q a bono ōfecerūt: a quo nī ōfecissēt si vtiq̄z voluissent. Si āt boni āgeli fuerūt pri⁹ sine bōa volūtate: eā q̄z i seipis deo nō opāte fecerūt: g meliores a seipis q̄z ab illo facti sē. Absit. Quid.n. erant sine bona volūtate nisi mali: Aut si ppea nī mali: q: nec mala volūtas eis ierat: neq̄z.n. ab ea quā nondū ceperāt hñe ōfecerāt: certe nōdū tales: nōdū tā boni: q̄z eē cū volūtate bona ceptū: aut si non potuerūt seipos facere meliores q̄z eos ille fecerat: quo nēo melioꝰ q̄q̄z fac̄: pfcō z bonā voluntatē: q̄ melioret eēnt: nisi operāte adiutorio creatorꝭ hñe nō posset: z cū id egit eorū volūtas bona: vt nī ad seipsos q min⁹ erāt: ꝫ ad illū q sūme ē conūtereret: eiq̄z adherētes magꝭ eēnt: eiusq̄z participatione sapiēter btēq̄z viuerēt: quid aliō oī dic nisi volūtatē qualibz bonā iopē fuisse i solo desiderio remānsurā: nisi ille q bonā nām ex nihilo sui capacē fecerat: ex seipso faceret iplēdo meliorē pri⁹ faciēs excitādo auidioꝝ: nā z hoc discutiēduz ē: si boni angeli ipi i se fecerūt voluntatē bonaz: vtrū aliq̄ eam an nulla voluntate fecerūt. Si nulla vtiq̄z nec fecerūt: si aliqua: vtrum mala an bona: Si mala quō eē potuit mala voluntas bone volūtat⁹ effectrix: Si bona: tā ergo bēbant: z istā quis fecerat nisi ille q eos cuz bona voluntate. i. cuz amore casto quo illi adherēret: creauit: sil i eis z cōdēs naturaz z largiēs grām. Uñ sine bona voluntate: hoc ē dī amor⁹ nunq̄z sanctos angelos fuisse credēduz ē. Isti autē q cum boni creati eēnt: tamē mali sunt mala ppria volūtate: quaz bona natura non fac̄: nisi cum a bono sponte dēfec̄: vt mali causa nō sit bonum ꝫ ōfect⁹ a bono: aut miorē acceperūt amor⁹ dīni grām q̄z illi q i eadem perstiterunt aut sivtriq̄z boni equalr creati sē: istis mala voluntate cadētib⁹: illi amplī⁹ aditi ad eam btitudis plēitudiem: vñ se nunq̄z casuros certissimi fierent puenerūt: sic iā etiā i lib. quē seq̄t iste tractauim⁹. Cōfitenduz est igr cū ōbita laude creatorꝭ: non ad solos scōs hoies pertinere: verū etiā ō scis āgel posse dici: q charitas dei diffusa sit i eis per spiritū sanctū q dat⁹ est eis: nec tā tū hoium: ꝫ primit⁹ pcipueq̄z āgelorū bonū est se qō scriptū est: mihi aūt adherere ō bonū ē Hoc bonū quib⁹cōe est: hñt z cū illo cui adherent: z iter se societatem scām z sūt vna ciuitas ō: eademq̄z viuū sacrificiū ei⁹: vniq̄z templū ei⁹: cui⁹ pars q cōmunicenda imortalib⁹ angel ex mortalib⁹ hoib⁹ cōgregat: et nūc mortalr peregrīat i terrꝭ: vel i eis qui mōre obiert: secreti aiarū receptaculis sedibusq̄z requiescit: eodez ō creāte quemadmodū exorta sit siē ō angelis dictum est iā video esse dicendum. Exuno quippe hoie quem primū de⁹ cōdidit gen⁹ humanū sumpsit exordium: fm sācte scripture fidem: q mirabilem auctem nō imerito habet i orbe terrarum: atq̄z in omnib⁹ gentib⁹ quas sibi eē cre

dituras inter cetera vera que dixit: vera di uinitate predixit. Ca. X.

Mirtam⁹ igr cõiecturas hoium ne sciẽtiũ qd loqñr de nã vel istitutiõe gñis humani. Alii nanqz siẽ ỏ ipso mũdo credidẽr sp fuisse hoies opinãr. Tñ ait tapulei⁹ cũ hoc aiantiũ gen⁹ describeret singilati igr mortales cũcti: tñ vniuerso gñe ppetuit: t cũ illis dictũ fuerit si sp gen⁹ huma nũ fuit: quonã móverũ eorũ loqr hist oria: narrãs q fuerit quarũcuqz rerũ iuẽtores: qui primi liberaliũ disciplinarũ: aliarũqz artiũ institutores: vel a qb⁹ pr imũ illa vel illa regio parsqz terrarũ illa atqz illa ysula icoli cepit.

Preter eni ea q̃ dicẽ p̃z al legat de epla alexãdri ad olipiadẽ in thico platonis dr q so lõ it er se ptẽ sapiẽtes insignis in structus erat a sacerdotib⁹ egipti q̃ sami citas egipti tunc steterat viu. milib⁹ ãnorũ cui⁹ fundatõem pe essit ỏ ditõ atß naz mile ãnis. In plogo ẽt mãtiãt quẽ li. suo de astronomia pmisit: q̃ i libris raro iueñr dr ex psõa sapie eã. xl. milib⁹ ãnoz apỏ egyptios viguisse.

Respõdẽt diluuiis t cõflagratiõib⁹ p certa i terualla tpm: nõ qdẽ oia ħ plima terrarũ ita vastari vt redigãr hoies ad exiguã paucitatẽ: ex quoz̃ pgẽie rursus multitudo pristia repẽr. ac sic idẽtidẽ reparí t istitui quasi pria restituãr poti⁹: q̃ fuerãt illis nimis vastationib⁹ interrupta t extincta. Ceterũ hoiez nisi ex hoie existere oio nõ posse. dicũt ãt qỏ putãt nõ qỏ sciũt. Fallũt ẽt eos q̃dã mẽdacissime lr̃e: quas phibẽt i historia tpm multa ãnorũ milia cõtinere: cũ ex lr̃is sacris ab istitutiõe hois nõdũ cõpleta annorũ sex milia cõputem⁹. Tñ ne multa disputẽ: quẽadmodũ illarũ lr̃arũ: i quib⁹ lõge plura ãnorũ milia referrũr: vanitas refellar: t nulla i illis rei b⁹ idonea repiar auctas. illa epla alexãdri magni ad olympiadẽ mr̃em suã quã scripsit: narrationẽ cuiusdã egyptii sacerdoti⁹ isinuãs: quã ptulit ex lr̃is: q̃ sacre apỏ illos bñr: cõtinz ẽt regna q̃ greca quoqz novit historia. In qb⁹ regnũ assyrioz i eadẽ epla alexãdri gnqz milia excedit ãnorũ. In greca vero historia: mile ferme t trecẽtos bz ab ipi⁹ belli principatu: quẽ regẽ t ille egypti⁹ i eiusdẽ regni ponit ordio. Persarũ ãt t macedonũ iperiuz vsqz ad ip sũ alexãdrũ cui loqbar: plus sqz octo annoruz milia ille cõstituit: cũ apỏ grecos macedonũ vsqz ad mortẽ alexãdri quadrigenti octogita quiqz repiãr ãni. Persarũ vero do nec ipi⁹ alexandri victoria finiret: ducẽti t triginta tres cõputẽr. Longe itaqz bi nũeri ãnorũ illis egyptiis sunt minores: ne eis ẽt si tertiñ cõputarẽr eqrẽr. Perbibẽt eniz egyptii quondã tã breues ãnos habuisse: vt quaternis mẽsib⁹ finirẽr: Tñ ann⁹ plenior t veriõ qualis nũc t nob t illis ẽ: tres eorũ annos cõplectebar ãtiquos. Sz nec sic quidẽ: vt dixi greca egyptie nũero tpm cõcordat historia: t iỏ grece poti⁹ fides bñda ẽ: q̃ vitatẽ nõ excedit ãnorũ: q lr̃is nr̃is q̃ vere sacre sũt cõtinẽr. Porro si hec epla alexãdri q̃ maxime inornit: multũ abboret i spatiis rẽporũ a pbabili fiỏ rerũ: q̃z tomin⁹ credẽdũ ẽ illis lr̃is quas plẽas fabulosis velut ãtiquitatib⁹ pferre voluerũt cõtra auctẽ notissimorũ dinorũqz librorũ: q̃ totũ orbẽ sibi crediturũ cẽ pdixit: t cui tot⁹ orb: siẽ ab ea pdictũ ẽ: credidit: que vera se narrasse prã ex his q̃ futura pnũciauit: cũ ranta vitate iplenr: ostendit. Ca. XI.

Ll̃ vero q mũd ũ istũ nõ existimãt sẽpiternũ: sive non eũ solũ ħ innũerabiles opinẽr: sive solũ qdẽ eẽ ħ certi seculorũ iternalis innumerabiliter oriri t occidere: nece se ẽ fateãr hoium gen⁹ pri⁹ sine hoib⁹ gignẽtibus extitisse: neqz. n. vt alluuiõib⁹ icẽdiisqz terrarũ q̃s illi nõ putãt toto p̃sus orbe cõrigere: t iỏ paucos hoies ex quib⁹ repareẽ multitudo pristia: sp remãere cõtẽdũt: ita t hi possũt putare q̃ aliqd hoiuz peũte mũdo reliq̃r i mũdo: ħ siẽ ipz mũdũ ex mã sua renasci existimãt: ita in illo ex elemẽr ei⁹ gen⁹ humanũ: ac deiñ a pẽtib⁹ pgenie pullulare mortaliũ siẽ aliorũ animaliũ.

Quod ãt rñdim⁹ cũ ỏ mũdi Ca. XII.

origie qỏ verteret: eis q nolũt credere nõ cũ sp fuisse: ħ eẽ cepisse: siẽ ẽt plato aptissime confitẽr: q̃uis a nõnull: cõtra q̃z sẽsisse credar: hoc ẽt de pria hois cõditione respõderi: ppter eos: q filr movẽr: cur hỏ per innũerabilia atqz ifinita retro tpa creat⁹ nõ sit: tã q̃z sero sit cõdit⁹: vt min⁹ q̃z sex milia sint ãnoz exquo eẽ cepisse i sacris lr̃is inveniẽr. Si eni brevitas eos offẽdit tpis: q tã pauci eis videẽr ãni ex quo istitut⁹ hỏ i nr̃is auctib⁹ legiẽr: cõsiderent nihil eẽ diuturnũ i quo ẽ aliqd extremũ: t oia scloruz spatia ỏfinita: si eternitati itermiate cõparẽr: nõ exigua existimãda cẽ ħ nulla. Ac per ỏ si ñgnqz vl sexvez ẽt sexagita milia vl sexcẽta aut sexagẽsies aut sexcẽties milia diceren r annoruz: aut itidẽ p totidẽ totiẽs multiplicaret ỏ sũma: vbi iam nullus numeri nomẽ hrem⁹: ex quo de⁹ hoiez feẽ: silr q̃ri possz cur añ ñ fecerit Dei quippe ab hois creatõe cessatõ retrorsus eẽna sine initio tãta ẽ: vt si ei conferatur q̃z libz magna t ieffabilis numerositas tpm: q̃ tñ sine cõclusa certẽ spatiis termiar: nec saltẽ tãta videri debeat q̃zta si humoris bzeuissimã guttã vniũso mari ẽt quãtum ocean⁹ circũfluit cõpem⁹ tñ istorũ duorũvnũ quidẽ pexiguũ ẽ: alterum

icõpabilr magnũ: ꝫ vtrꝙꝫ finitũ. Illõ vero tpis spaciũ qõ ab initio aliquo ꝓgredr̃ aliquo ẽmi no coerceꝛ: magnitudie ẽ̃tacũꝫ tẽdar̃: ꝓpatũ illi qõ initiũ nõ bz: nescio vtrũ ꝓmimo an poti us pro nllo ꝑputãdũ ẽ. Huic. n. sl a fine vel bre uissima singilati mometa ꝑtrabãr̃: decrescente nũero: lz tã igẽti: vt vocabulũ nõ iuẽiat: retroꝛ sũ redeũdo: tãꝙꝫ si bois dies ab illo i quo nẽ vi nit vsꝙꝫ ad illũ i quo natꝰ ẽ ꝑtrabas: qñꝙꝫ ad ini tiũ illa ꝑtractõ ꝓduceꝛ. Si ãt ꝑtrabãr̃ retrorsꝰ i spacio qõ a nullo cepit exordio: nõ dico singi lati minuta momẽta: vl̃ horarũ: aut diez: aut mẽ siũ aut ãnoꝝ ẽt quãtitates: ꝫ tã magna spacia: quãta illa sũma ꝓprehẽdit ãnoꝝ: q̃ tã dici a qui buslibꝫ ꝓputatoꝛibꝰ nõ põt: q̃ tñ momẽtoꝝ mi nutati ꝑtractõe ꝓsumir̃: ⁊ ꝑtrabãr̃ hec tãta spa cia: nõ semel atꝙꝫ iterũ septiesꝙꝫ ꝫ sp. qd fit: qd agit: qñ nũꝙꝫ ad initiũ qõ oio nullũ ẽ ꝓuenir̃: Quapp qõ nos mõ q̃rimꝰ pꝰ qnꝙꝫ milia: ⁊ qõ amplꝰ excurrit ãnoꝝ: posset ⁊ posteri ẽt pꝰ ãno rũ sexcẽties milies eadẽ curiositate regrere: si itñ hec mortalitas boium exoriẽdo ⁊ occũben do ⁊ iperita ꝓseueraret ifirmitas. Potuerũt ⁊ q fuerr̃ añ nos ipis recẽtib⁹ bois creati tpibus istã mouere qõnẽ. Ipe deniqꝫ primꝰ hõvel po stridie vl̃ eodẽ die postea q̃z fcũs ẽ potuit igre re cur nõ añ sit fcũs. Et quãdoꝙꝫ antea fcũs es set: nõ vires tunc alias: ⁊ alias nũc: vel ẽt postea istã ꝑ initio rex tpalũ cõtrouersiam reperiret.

Anc ãt se phi mũdi bui⁹ nõ. La. XIII.

b alr putauerũt posse vel ꝑbere dissolue re nisi vt circuitꝰ tpm iducerent qbꝰ ea dẽ sp fuissẽt renouata atꝙꝫ repetita i rex nã: at ꝙꝫ ita deiceps foze sine cessatõe asseueraret. vo luia veniẽtiũ ꝓtereũtiũꝙꝫ seculorũ: siue i mũdo ꝓmanẽte isti circuitꝰ fierẽt: siue certꝫ iteruall ozi ens ⁊ occidẽs mũdꝰ eadẽ sp quasi noua q̃ trans acta ⁊ ꝑtura sẽ exhiberz: a quo ludibrio ꝓtius imortalẽ aiam ẽt cũ sapiaz ꝓcepit liberare nõ ꝓpr̃: ceũtẽ sine cessatõe ad falsã britudinẽ ⁊ adve rã miꝑiã sine cessatõe redeũtẽ. Quõ eni vera be atitudo ẽ ꝑ cuiꝰ nũꝙꝫ eternitate confidit: dũ aia ꝑtura miꝑiã aut ipitissima veritate nescit: aut ifelicissima ibtitudie ptimescit: At si ad miꝑias nunq̃ vlteriꝰ reditura ex his ad btitudiez per gir: fit ꝯ aliqd noui i tpe qõ finẽ ñ bz tpis. Cur nõ ꝯ ⁊ mũdꝰ: Cur nõ ⁊ hõ fcũs i mũdo: vt illi ne scio q falsi circuitꝰ a falsis sapiẽtib⁹ fallacibusꝙꝫ cõpti i sana doctria tramite recti itineꝛ cuitẽr. Hã qdã ⁊ illud qõ legir̃ i libro salomõis q vo cat ecclĩastes: qd ẽ quod fuit: ipm quod erit: ⁊ qd ẽ qõ fcm̃ ẽ: ipm quod fiet: ⁊ nõ ẽ oẽ recẽs ꝑ sole: nec qsq̃z logr̃ ⁊ diẽ ꝑ nouũ ẽ: iã fuit i seculꝭ q̃ fuerũt añ nos: ꝓp hoc circuitꝰ i ea dẽ redeũtes ⁊ i eadẽ cũcta renocãtes dictũ itelligi volũt: ꝙ ille aut de bis rebꝰ dixit de qbꝰ supꝰ loq̃bar̃: ꝑ ẽ ꝑ generatõibꝰ aliis eũtibꝰ: aliis veniẽtibꝰ: de solis ãfractibꝰ: ꝑ torrẽtiũ lapsibus: aut certe ꝑ oium rex generibꝰ q̃ oriũr̃ atqz occidũt. Fuerr̃ eniz boies añ nos: sũt ⁊ nobiscũ: erũt ⁊ pꝰ nos: ita quoqz aiantia vel arbusta. Mõstra quoqz ipsa q̃ ꝑuisata nascũtur ãzuis iter se diuersa sit ⁊ q̃dã eorũ semel fcã narrẽr̃: tñ ꝓm id qõ gene raliꝛ miracula ⁊ mõstra sũt vtiqz ⁊ fuerũt ⁊ erũt: nec recẽs ⁊ nouũ ẽ vt mõstrũ sub sole nascatur. q̃zuis hec verba qdã sic itellexerit: tãꝙꝫ i ꝑde stinatõe ꝑ iã fcã fuisse oĩa sapiẽs ille voluisꝫ itel ligi: ⁊ iõ nihil recẽs eẽ sꝰ sole. absit ãt a recta fi de vt bis salomõis ũꝰ illos circuitꝰ significatos eẽ credam⁹ qbꝰ illi putãt sic eadẽ tpm tpal iñiqz rex volũina repeti: vt verbi gra: sic i isto seculo plato ꝓhi i vrbe atẽniẽsi: ⁊ ea scola q̃ achadẽt ca dcã ẽ discipulos docuit: ita ꝓ inũerabilia re tro scla multũ plixis quidẽ ĩtuallis ꝫ tñ cerꝫ: ⁊ idẽ plato ⁊ eadẽ citas: eadẽqz scola: iidẽqz disci pli repetiti: ⁊ ꝓ inũerabilia deiñ scla repetendi sint. absit iquãt vt nos ista credam⁹: semel eniz xp̃s mortuus ẽ ꝓ pctis nr̃is: resurgẽs ãt a mor tuis iã ñ morier̃: ⁊ mors ciulr̃ ñ dñabir̃: ⁊ nos post resurrectionẽ sp cũ dño crimꝰ: cui mõ di cimꝰ: qõ sacer admonz psal. Tu dñe ꝙuab nos ⁊ custodies nos a gñatõe hac i eñnũ. Sed autẽ istis existio cõuẽire qõ sequir̃. In circuitu ipij ãbulãt: nõ qz ꝑ circulos quos opinãr̃ eoꝝ vita ẽ recursura: ꝫ qz modo talis est erroris eoꝝ via. i. falsa doctrina. La. XIIII

Hid ãt mirꝝ ẽ si i bis circuitibꝰ errãtes

q nec aditũ nec exitũ iueniũt q̃ genꝰ bñanũ atqz ista nr̃a mortalitas: nec quo ini tio cepta sit sciũt: nec quo fine claudar̃: q̃ꝛ dẽ altitudiem ꝑ penetrare nõ ꝓpr̃. qz cũ ipe sit eñnꝰ ⁊ sine initio: ab aliquo tñ initio exorsus ẽ tpa: ⁊ hoiez quẽ nũꝙꝫ añ fecerat: fec i tpe: nõ tñ no uo ⁊ repẽtio: ꝫ inmutabili eñnoq̃z cõsilio. Quis hãc valeat altitudinẽ inuestigabilẽ inuestigare ⁊ i scrutabilẽ ꝑscrutari ꝫz quã deꝰ hoiez tpalez añ quẽ nẽo vnq̃z bomium fuit ñ mutabili volũ tate i tpe cõdidit ⁊ genꝰ bñanũ exvno multipli cauit: q̃ñq̃ ꝑ psal. ipe cũ ꝓmisisꝫ atqz dixisꝫ tu dñe seruabis nos ⁊ custodies nos a generatio ne hac in eternum: ac deinde repercussisset eos in quorũ stulta impiaqz doctria nulla libera tionis ⁊ beatitudis anime seruar̃ eternitas: cõ tinuo subiciens: in circuitu ĩgr impij ãbulant.

Tanq̃ ei diceret. Quid g̃ tu credis: sen̄: intelligis: Nūqd nā existimādū ē subito deo placuisse boiez facere: quē nūq̃ antea ifinita retro eternitate fecisse: cui nihil nouū accidere pōt: in quo mutabile aliqd nō ē: Et ne nos ꝟ audiētes aliq̃ forte turbaret ābiguitas: ꝓtinuo rñdit ad ipm deū loq̄ns: ꝙz altitudinē tuā multiplicasti filios boiuz. Bētiāt igt boies qđ putāt: t qđ eis placet opinēt t disputēt: ꝙz altitudinē tuā quā nul⁹ pōt nosse boiuz multiplicasti filios boiz. Valde qppe altū ē: t sp deū fuisse: t boiez quē nūq̃ fecerat ex aliquo tpe primū facere voluisse: nec ꝓfiliuz voluntatemq; mutasse. Cap. XV.

e Bo qdez fīc dñz deū aliq̄n dñz nō fuisse: dre ñ audeo: ita boiez nūq̃ aña fuisse: t ex quodā tpe primū boiez creatū eē: dubitaī ñ ꝟbeo. Sz cū cogito eē rei dñs sp fuerit: si sp creatura ñ fuit: affirmare aliqd ptimesco: qz t me ipm itueor: t scriptū eē rcolo. Quis boiuz pōt scire ꝓfiliū ei: aut qs poīt cogitaī qđ velit dñs: Cogitatões. n. mortaliū timide: t incerte adinuētões nre. Cōruptibile. n. corp⁹ aggrauat aiaz t ꝟprimit trena ibitatio sēsuz multa cogitantē.

ap. 9. Ex bis igit q̄ i bac trena ibitatōe multa cogito: ꝟprimūt me iōuiq̃z multa: qz vnū qđ ex illꝭ p̄ter illa qđ forte nō cogito vex ē: iuenire ñ possū Si dixero sp fuisse creaturā cui⁹ dñs eēt q dñs sp ē: nec dñs vnq̃ nō fuit: ꝙz nūc illā: nunc aliā p alia atq; alia tpuz spacia: nec aliq̃z creatori coeternā eē dicam⁹: q fides rōq̃ sana ꝓdēnat: caūēdū ē ne sit absurdū t a luce ꝟitatis alienū: mortalē qdē aliā pvices tpz cedētē: aliā succedētē. īmortalē vero ñ eē cepisse nisi cū ad nrz scīz vētū ē: qñ t ãgeli creati sūt: si eos recte lux illa primū fcā significat: aut illū pri⁹ celū ꝟ quo dictū ē. In pricipio feē de⁹ celū t trā: cū tñ ñ fuerit añ q̃z fieret: ne imortales si sp fuisse dicāt: ꝟo coeterni eē credant. Si āt dixero ñ i tpe creatos eē ãgelos: ꝙz añ oia tpa t tpos fuisse: quoz de⁹ ñs est q nūq̃z nisi dñs fuit: q̄rit a me ēt si añ oia tpa fci sūt: vtq; sp potuerūt eē q facti sūt. Vicrñdendū eē forte videaī: q quodāmō nō icōueniēter sp eē dicāt. Usq; adeo āt isti oi tpe fuerīt: vt ēt āte oia tpa facti sint si tñ a celo cepta sūt tpa t illi tiā erāt āte celū. At si tps nō a celo vex t añ celum fuit: nō qdem i bozis t dieb⁹ t mēsib⁹ t annis: nam ille dimēsiões tpaliū spacioz q̄vsitate ac ppzie dicūt tpa: manifestū ē q a motu fiderum ceperint: vñ t de⁹ cū hec istitueret dixit: t sint in signa t in tpa t in dies t in annos: ꝙz i aliquo mutabili motu cui⁹ aliꝰ anteri⁹ p̄terierit aliꝰ posteri⁹ succesſerit: eo q simul eē non ꝓfit Si ergo ante celum in angelicis motib⁹ tale aliquid fuit: t ideo temp⁹ iam fuit: atq; angeli ex quo facti sunt tpa ir mouebant: etiam sic omni tempore fuerunt quādoquidem cuz illis facta sunt tempora. Quis autem dicat: non semper fuit qđ omni tempore fuit: Sed si hoc respondero: dicet mihi. Quō ergo non sunt coeterni creatori si semp ille: semp illi fuerūt: Quō etiā creati dicēdi sunt: si semp fuisse intelliguntur: Ad hoc quid respōdebit: An dicēdū: t semper eos fuisse qm̄ oi tpe fuerūt qui cū tpe facti sūt: facti sunt aūt cuz quib⁹ facta sunt tpa: t tñ creatos. Neq; enī t ipa tpa creata eē negabim⁹: q̄z uis oi tpe: temp⁹ fuisse nemo ambigat. Nam t si nō omni tpe fuit tps: erat ergo temp⁹ quādo nullum erat tps. Quis hoc stultissim⁹ dixerit: Possum⁹ enim recte dicere: erat temp⁹ qñ nō erat roma: erat tps qñ nō erat hierusalem: erat temp⁹ quādo nō erat abraā: erat temp⁹ quādo non erat homo: t si quid huiusmodi. Postremo si non cū initio tēporis: sed post aliq̄ō tempus factus est mūdus: possum⁹ dicere: erat tēpus qñ nō erat mundus. At vero erat tempus quādo nullum erat temp⁹: tam icōuenienē dicim⁹: ac si quisq̄z dicat: erat homo quando null⁹ erat homo: aut erat iste mūd⁹ quando iste non erat mūd⁹. Si enīz de alio atq; alio intelligaī: potest dici aliquo mō: hoc est: erat ali⁹ hō quando nō erat iste homo. Sic ergo erat aliud tps quādo nō erat hoc tpus: recte possum⁹ dicere. At vero erat tps quando nullū erat temp⁹: qs vel insipiētissim⁹ dixerit: Sicut ergo dicimus creatū tps: cū ideo semp fuisse dicaī: quia oi tē pore tps fuit: ita nō est ꝓsequens: vt si semp fuerunt angeli: ideo nō sint creati: vt ꝓpterea semp fuisse dicanī q oi tēpore fuerunt: t ꝓpterea oi tēpore fuerūt quia nullo modo sine his temporā eē potuerūt. Ubi enim nulla creatura est cuius mutabilib⁹ motib⁹ tempora peraganī: t pa omnino eē nō possūt. Ac per hoc t si semp fuerunt creati sunt: nec si semper fuerūt ideo creatori coeterni sunt. Ille enim semper fuit eternitate īmutabili: isti aūt facti sunt. Sed ideo semper fuisse dicunī: quia omni tempore fuerūt: sine quib⁹ tempora nullo modo esse potuerunt. Tempus autem quoniam mutabilitate transcurrit: eternitate imutabili nō potest eē coeternū. Ac per hōc etiam si immortalitas angelorū nō trāsit in tempore: nec p̄terita est quasi iaz nō sit: nec futura quasi nōdum sit: tamen eoz̄

mot⁹ qb⁹ tēpora pagunt ex futuro i pteritū trā
seunt: z ideo creatori i cui⁹ motu dicēdū nō est
vel fuisse qđ iam nō sit: vl futurꝫ eē qđ nōdū sit:
coeterni esse non possunt. Quapropter si deus
semp dīs fuit: sp habuit creaturaz suo dīatui
fuietē: verūtī nō de ipso genitā: ꝫ ab ipso ō ni
hilo factā nec ei coeternā. Erat qppe añ illā q̄
nis nullo tpe sine illa: nō eā spatio trā scurrente
ꝫ manēte ppetuitate pcedēs. Sz boc si respō
dero eis q reqrūt quō sp creator sp fuit dīs: si
creatura fuiēs nō sp fuit: aut quō creatura crea
ta ē: z nō poti⁹ creatori coeīna ē si sp fuit: Ve
reor ne facili⁹ iudicer affirmare qđ nescio q̄ do
cere qđ scio. Redeo igit ad id qđ creator nr̄ sci
re nos voluit: illa vero vel sapiētiori b⁹ i hac vita
scire pmisit: vl oio pfecti alia vita sciēda fuauit
vltra vires meas eē pfiteor. Sed iō putaui sine
affirmatōe tractāda: vt q̄ ꝺ legūt videāt a qbus
cōnū picul' debeāt tēperare: nec ad oia se ido
neos arbitrēt: potiusq̄ itelligāt q̄ sit apl'o obtē
perādū pcipiēti salubrit vbi ait. Dico añ p gra
Ro. iz. tiā dei q̄ data ē mihi oib⁹ q̄ sūt i vob nō pl⁹ sape.
re q̄ oportz sapere: ꝫ sapere ad tēperātiā sicut
vnicuiq̄ de⁹ ptit⁹ ē mēsurā fidei. Si. n. pviri b⁹
suis alat ifans: fiet vt crescēdo pl⁹ capiat: si añ
vires sue capacitatē excedat: deficiet anteq̄z cre
scat. Capitulum. XVI.

q Ue scīa pterierit añq̄z gen⁹ instituerē
bīanū me fateor ignorare: nō tī dubi
to nihil oio creature creatori esse coeternū. Di
cit ēt apl's tpa eterna: nec ea futura: sed qđ ma
Titū .i. gis ē mirādū pterita. Sic. n. ait. In specie vite
eterne quā pmisit nō mēdax de⁹ añ tpa eterna:
manifestauit añ tpib⁹ suis ꝟbū suū. Ecce dixit
retro q̄ fuerit tpa eterna: q̄ tī nō fuerūt deo co
eterna. Sicdē ille añ tpa eterna nō solum erat:
vex ēt pmisit vitā eīnā: quā manifestauit tpib⁹
suis .i. ꝓgruis: qđ aliud q̄ verbū suū: Hoc ē. n.
vita eterna. Quō āt pmisit cū hoib⁹ vtiq̄ pmi
serit q nōdū erāt añ tpa eterna: nisi q: i ipsi⁹ eter
nitate atq̄z i ipso ei⁹ ꝟbo eidē coeterno iā pdesti
natōe fixū erat qđ suo tpe futurꝫ erat. Ca. XVII

Aliud quoq̄ nō dubito anteq̄ primus
i hō creat⁹ eēt: nūq̄ quēq̄ hoiem fuisse:
nec eūdē ipz nescio qb⁹ circuitibus: ne
scio quoties revolutū: nec aliū aliquē natura si
milem: neq̄z ab hac fide me phorū argumenta
deterrēt: quoꝝ acutissimū illō putat: qđ dicūt
nulla ifinita scia posse comprehēdi. Ac per
hoc de⁹ inquisit rex q̄s fec oium finitarum oēs
finitas apud se rōnes bz: bonitas autem ei⁹ nul
q̄ vacua fuisse credenda est: ne sit talis ei⁹ opa
tio: cui⁹ retro fuerit eterna cessatio q̄si penitue
rit eū priōris sine initio vacatiōis ac pterea sit
opis aggressus initiū. Et iō necesse ē iquisit ea
dem sp repeti: eadēq̄z semp repetēda trāscurre
re: vel manēte mūdo mutabil'r: q̄ liez nunq̄z fi
fuerit: z sine initio tpis tī fact⁹ ē: vel ei⁹ quoq̄z
ortu z occasu sp ill' circuitib⁹ repetito: sp̄q̄ repe
tēdo: ne videlz si aliq̄ prīmū dei opa cepta di
cūtur priorē suā sine initio vacatione tanq̄z iert
ē ac desidiosam: z ideo sibi displicētē dānasse
quodāmodo atq̄z ab hoc mutasse credat. Si
añt semp qdē talia ꝫ alia atq̄z alia pbibeāt opa
tus: ac sic aliq̄ ēt ad hoiem faciēdū quē nunq̄z
antea fecerat puenisse: nō scia q̄ putāt nō posse
quecūq̄z ifinita cōphēdi: sz q̄si ad horā siēvenie
bat i mētē fortuita q̄dā iconstātia videat fecisse
que fec̄. Porro si illi circuit⁹ admittant iquisit
quib⁹ vel manēte mūdo: vel ipso quoq̄z revolu
biles ort⁹ suos z occasus eisdem circuitib⁹ iserē
te: eadem tēpora alia repetunt nec ignauū ociuz
pserim tā lōge sine initio diuturnitatis deo tri
buit: nec ipronida temeritas opex suox. Mīi
si nō eadez repetunt: nō pñt ifinita diuersitate
variata vlla ei⁹ scia vel pscientia cōprehēdi. Has
argumētatōes quib⁹ impū nr̄am simplicem pie
tatem vt cū illis in circuitu ambulantib⁹ devia
recta conant auertere si rō refutare non posset
fides irrideri deberet. Huc accedit quod in ad
iutorio domini dei nostri bos volubiles circu
los quos opinio cōfingit: ratio manifesta con
fingit. Hinc enim maxime isti errāt vt in circui
tu falso ambulare q̄z vero z recto itinere malint
q̄ mentem diuinam omnino imutabilem cu
iuslibz infinitatis capacem: z innumera omnia
sine cogitationis alternatione numerantem: de
sua humana mutabili angustaq̄z metiunt. Et
fit illis quod ait apl'stolus. Comparantes eniz
semetipsos sibimetipsis semetipsos non intel 2 Cor. io
ligunt. Nam quia illis quicquid noui faciendū
venit in mentem nouo consilio faciunt: muta
biles quippe mentes gerunt: profecto non de
um quez cogitare non possunt sed semetipsos
p illo cogitātes nō illū sed seipsos: nec illi sed
sibi cōparant: Nobis autem fas non ē credere
aliter deum affici cū vacat: al'r cum operat: q̄
nec affici dicendus est tanq̄z in eius natura fiat
aliquid quod ante non fuerit. Patitur quippe
qui afficitur: z mutabile ē omne quod aliquid
patitur. Non itaq̄z in eius vacatione co
gitetur ignauia: desidia: inertia: sicut nec in

eiꝰ ope:labor:conatꝰ:industria. Monit quie-
scẽs agere:ꝛagẽs quiescere. Pot ad opꝰ no-
uũ:nõ nouũꝫ sempiternũ adhibere ꝓsiliũ:nec
penitẽdo qꝛ priꝰ cessauerat: cepit facere qõ
nõ fecerat. Sꝫ ꝛ si priꝰ cessauit ꝛ posteriꝰ
opaꝰ ẽ:qõ nescio quẽadmodũ ab hoie pos-
sit itelligi: ꝫ pculdubio qõ dr priꝰ ꝛ posteriꝰ
i rebꝰ priꝰ nõ existẽtibꝰ ꝛ posteriꝰ exñtibꝰ fuit.
In illo aũt nõ alterã p̃cedẽtẽ alĩa subsequẽs
mutauit aut abstulit volũtatẽ: ꝫ vna cadẽqꝫ
sempiterna ꝛ imutabili volũtate: res q̃s ꝓdidit
ꝛ vt priꝰ nõ eẽnt egit: q̃ꝫ dñs nõ fuerꝫ: ꝛ vt po
steriꝰ eẽnt qñ eẽ ceperũt: hinc eis q talia vide-
re pñt mirabiliꝫ fortassis ostẽdẽs: q ñ eis in-
diguerit: sed eas gratuita bonitate ꝓdiderit:
cũ sine ill'ex eẽnitate initio carẽte i nõ mino-
re beatitudine pmansit. Cap. XVIII.

Aliud aũt aliud qõ dicũt nec dei scie
i tia q̃ infinita sũt posse cõprhẽdi: restat
eis vt dicere audeãt: atq; huic se vo
ragini ꝑfunde ipietatẽ imergãt: q ñ oẽs nũe-
ros deꝰ nouerit. Eos qppe infinitos eẽ certis
simũ ẽ: qñ i quocũq; nũero finẽ faciẽdũ pu-
taueris: idẽ ipe nõ dico vno addito augeri: ꝫ
qualibꝫ sit magnꝰ ꝛ qualibꝫ igẽtẽ multitudinẽ
ꝓtines: i ipa rõne atq; scia nũeroꝝ: nõ solum
duplicari: veꝝ ẽt multiplicari põt. Ita vo su-
is q̃sq; numerꝰ ꝑpteratibꝰ termiat: vt nullꝰ
coꝝ par eẽ cuicũq; alĩ possit. Ergo ꝛ dispa
res iter se atq; diuersi sũt: ꝛ singuli qq; finiti
sũt: ꝛ oẽs infiniti sũt. Ita nec numeros ꝑ infi-
nitatẽ nescit oipotẽs deꝰ: ꝛ si vsq; ad q̃ndam
sũmã numeroꝝ scia dei puenit ꝛ ceteros ig-
rat: qs ꝫ vl' demẽtissimꝰ dixerit: Nec aude
bũt isti ꝓtẽdere ꝛ numeros eos dicere ad dei
sciaꝫ nõ ptinere: apõ quos plato deũ magna
auctoritate cõmẽdat mũdũ nũeris fabricatẽ
ꝛ apud nos deo dictũ legit. Oia i mẽsura ꝛ
numero ꝛ põdere dispositi. De quo dic ꝛ
ꝑpha. Qui ꝓfert nũero seculũ. Et saluator
i ẽnãgelio. Capilli inqt vr̃i oẽs nũerati sunt
Absit itaq; vt dubitem q ei notꝰ ñ sit oĩs nũe
rus cuiꝰ itelligẽtie: sic i psalmo canit: nõ ẽ nu
merꝰ. Infinitas itaq; nũeri quãuis ifinitorũ
nũeroꝝ nullꝰ sit nũerꝰ: nõ ẽt ñ icõprehẽsibilis
ei cuiꝰ itelligẽtie nõ ẽ nũerꝰ. Qua ꝑp ñ q̃q
scia ꝓprehẽdit sciẽs ꝓphẽsiõe finit: pfecto ꝛ
oĩs infinitas quodã ineffabili mõ deo finita ẽ.
qꝛ scia eiꝰ ipi icõprhẽsibil' nõ ẽ. Quare si ifini
tas nũeroꝝ scie dei q̃ ꝓphẽdit eẽ ñ põt infinita
q tandẽ nos sumꝰ homũculi: q eiꝰ scie limitẽ

figere p̃sumamꝰ: dicẽtes q̃ nisi eisdẽ circui
tibꝰ ꝛpũm eadẽ ꝛpalia reperiant: nõ põt deus
cũcta q̃ fecẽrit p̃scire vt faciat: vl' scire cũ fece-
rit: cuiꝰ sapia simplr multiplex: ꝛ vniformiẽ
multiformis: tã icõprhẽsibili ꝓphẽsione oia
icõprhẽsibilia ꝓphẽdit: vt q̃cũq; nona ꝛ dissi
milia ꝓñtia p̃cedẽtibꝰ si sp facere vellꝫ: iordi
nata ꝛ ipromisa bñe ñ possꝫ: nec ea p̃uidereꝫ ex
prio tpe: ꝫ eterna p̃scia ꝓtineret. Cap. XIX.

Quod vtiq; ita faciat: ꝛ cõtinuata sibi
q ꝓnexione copulẽt: q̃ appellãt scla se
culoꝝ: alia tñ atq; alia ordiata dissi
militudie ꝑcurrentia: eis dũtaxat q ex miꝰia
liberãt: in sua btã imortalitate sine fine ma-
nẽtibꝰ: an ita dicãt scla sclorũ vt itelligãt se-
cula i sapia dei icõcussa stabilitate manẽtia
istorũ q̃ eũ tpe trãseũt tanq; efficiẽtia sclorũ
definire non audeo. Fortassis. n. possit dici
sclꝫ q̃ sũt scla: vt nihil aliõ ꝓhibeat sclꝫ scli:
q; scla sclorũ: sic nihil aliud dr celuꝫ celi: q;
celi celorũ. Nã celũ deꝰ vocauit firmamẽtũ
sup qõ sũt aq̃: ꝛ tñ i psalmo: ꝛ aq̃ inqt q̃ sup ·psꝫ.148
celos sũt laudẽt nomẽ dñi. Quid g istorum
duũ sit: an ꝑter ꝫ duo aliqd aliõ de secul'se-
culorũ possit itelligi: pfũdissima qõ ẽ. Nec q;
ꝫ qõ nũc agimꝰ ipedit si idiscussa iterim dif-
ferãt: sine aliqd i ea diffinire valeamus: sine
nos faciat cautiores diligẽtiores ipa tractatio
ne i tãta obscuritate rerũ affirmare temere
aliqd audeamꝰ. Nũc. n. ꝫ opinionẽ disputa
mꝰ: q̃ illi circuitꝰ asserũt: qbꝰ sp eadẽ per iter
valla temporũ necesse eẽ repeti existimant.
Quelibꝫ autem illarũ sniarũ de seculis secu
lorum vera sit: ad hos circuitꝰ nihil pertinet:
q̃ñ sine secula seculorum sint: nõ eadẽꝫ re-
petita: sed alterum ex altero ꝓnexione ordi
tissima, ꝑcurrẽtia: liberatorũ beatitudine si-
ne vllo recursu miseriarũ certissima pmanẽ-
te: sine secula seculorum eterna sint tempo-
ralium tanq; dñantia subditorum: circui-
tꝰ illi eadem reuoluentes locuꝫ non habent.
quis maxime refellit eterna vita sanctorũ.

Horum enim Cap. XX.
q aures piorum ferant post emer sam
tot tantisq; calamitatibus vitam: si
tamen vita ista dicenda est: que potius mors
ẽ: ita grauis vt mors que ab hac liberat mor
tis huius amore timeatur: post tam magna
mala tanq; multa ꝛ horrenda: tandem ali-
quando peruersam religionem atq; sapien
tiam expiata atq; finita ita peruenire ad con

niacis di
stinctis.
vt ibidẽ
patet.

·Plato i thimeo pbat q̃ tuor tñ elemẽtis mũdũ ꝓ stare ex ꝓpetate q̃ inuenit i ꝓpoti one nũe rox soli dox. ani mã etiã mũdi di cit ꝓstaꝛ ex nũer ꝑpõtiõi bꝰ armo

In B.c. xx. nõ. õ fuolutõ ne aiaꝝ fꝫ alter natõꝫ fe lꝛcitatis ꝛ miꝰie. q uõ põ phyrius platõicꝰ hanc al ternatõ nem õte stat ẽt vt pleni⁹ ꝰ. li. x. di/ctũ est.

ſpectū dei: atq; ita fieri beatū cōtēplatōe incor-
poree lucis p̄ participationē incōmutabilis im
mortalitatis: cuius adipiscēde amore flagrant
vt eā q̄cq; nec̄e ſit deſerī: t eos q̄ ꝺſerūt ab illa
ēnitate: ꝑitate: felicitate ꝺiectos: tartaree mō
talitati: turpi ſtulticie: miſerijs execrabilib⁹ ipli
cari: vbi de⁹ amittat: vbi odio veritas habeat:
vbi p̄ imūdas negtias beatitudo q̄ratur: t hoc
idē atq; idē ſine vllo fine p̄ior t poſterior cer
tis interuallis t dimēſionib⁹ ſeculor factū eſſe t
futur: t hoc ꝓpterea vt poſſint deo circuitib⁹
definitis: euntibus ſemp atq; redeūtib⁹ per no
ſtras falſas beatitudines t veras miſerias alter
natim q̄dē ſed in reuolutione inceſſabili ſēpiter
nas nota eē opera ſua: quoniā neq; a factēdo q̄-
eſcere: neq; quieſcēdo poſſit q̄ infinita ſint inda-
gare. Quis hec audiat? Quis credat? Quis fe-
rat? Que ſi vera eſſent nō ſolū tacerēt prudēti⁹
verecūdiā vt quomō valeo dicam q̄ volo: docti⁹
neſcirēt. Nā ſi ꝟ illic in memoria nō habuerim⁹
ideo beati erimus: cur hic p̄ eor ſciētiā grauat
ampli⁹ noſtra miſeria? Si aūt ibi ea neceſſario
ſcituri ſum⁹: hic ſaltē neſciam⁹: vt hic felicior ſit
expectatio q̄ illic adeptio ſūmi boni: quādo hic
eterna vita cōſequēda expectat: ibi aūt beata ſz
nō eterna q̄cq; amittēda cognoſcit. Si aūt di-
cunt neminē poſſe ad illā beatitudinē puenire:
niſi hos circuit⁹ vbi beatitudo t miſeria viciſſi
alternant: in hui⁹ vite eruditione cognouerit:
quō ergo fatēt q̄ſto plus quiſq; amauerit deus
tanto cū facili⁹ ad beatitudinē puēturus qui ea
docēt: quib⁹ amor ipe torpeſcat? Haz quis nō
remiſſius t tepidi⁹ amet eū quē ſe cogitat neceſ
ſario ꝺſeruā: t ꝺ ei⁹ veritatē ſapiam q̄ ſenſurū
t hoc cū ad ei⁹ plenā p̄ ſua capacitate noticiam
beatitudis p̄fectōe puenerit: q̄n nec boiem ami
cum poſſit quiſq; amare fidel r cui ſe futur no
uit inimicū? Sed abſit vt vera ſint q̄ nob mina
tur verā miſeriā nunq; finiēdam: ſz ſuperpoſitio-
ne falſe beatitudis ſepe ac ſine fine rumpēdam
Quid. n. illa beatitudie falſi⁹ atq; fallacius: vbi
nos futuros miſeros: aut in tanta veritatis luce
neſciam⁹: aut in ſūma felicitatis arce timeam⁹?
Si. n. futurā ibi calamitatē ignoraturi ſumus:
peritior eſt hic nr̄a miſeria: vbi futurā beatitu-
dinem nouim⁹. Si aūt nos illic clades iminēs
nō latebit: beati⁹ tpa trāſigit aia miſera: qb⁹ trā
ſactis ad beatitudinē ſublenet: q̄z beata qb⁹ trā
ſactis i miſeriā reuoluat. Atq; ita ſpes noſtre
ifelicitatis eſt felix: t felicitatis ifelix. Q̄n fit: vt
q; hic mala p̄ſentia patimur vbi metuim⁹ iminē
tia: veri⁹ ſp̄ miſeri q̄z beati aliq̄n eē poſſim⁹. Sz
quoniā hec falſa ſūt clamāte pietate: ꝙincēte
veritate: illa eni nobis veracit̄ ꝑmittit̄ vera feli-
citas: cui⁹ erit ſemp retinēda: t nulla infelicitate
rūpenda certa ſecuritas: viā rectā ſeq̄ntes que
nobis eſt x̄ps: eo duce ac ſaluatore a vano t in-
epto impioq; circuitu iter fidei mētēq; auerta-
mus. Si. n. de iſtis circuitib⁹: t ſine ceſſatione
alternātib⁹ utionib⁹ t reditōib⁹ aiarū: porphyri⁹
platonic⁹ ſuor opinionē ſequi noluit ſiue ipſi⁹
rei vanitate ꝑmot⁹: ſiue iam tpa x̄piana reueri-
tus: t qō in libro decimo cōmemorauit: dicere
maluit: aiam ꝓpcognoſcēda mala traditā mū-
do: vt ab eis liberata atq; purgata: cū ad p̄rem
redierit: nihil vlteri⁹ tale patiat: quantomagis
nos iſtā inimicā x̄piane fidei falſitatē deteſtari
ac ꝺnitat debem⁹? His aūt circuitib⁹ euacuatis
atq; fruſtrat: nulla neceſſitas nos cōpellet ideo
putare nō habere initiū tpis ex quo eē cepit ge
nus hūanū: q: neſcio p̄ quos circuit⁹ nihil ſit in
reb⁹ noui: qō nō tantea certis interuallis tem
por fuerit t poſtea ſit futur. Si. n. liberat aia
nō rēditura ad miſerias: ſic nūq; ātea libata ē
fit in illa aliqd qō antea nunq; factū eſt: t hoc
quidē valde magnū. i. q̄ nūq; ei deſinat eterna
felicitas. Si aūt in natura imortali fit tanta no
uitas: nullo repetita: nullo repetenda circuitu:
cur in reb⁹ mortalib⁹ fieri nō poſſe ꝓtendit? Si
dicūt nō fieri in aia btitudis nouitatem: q̄n ad
eaz reuertit̄: in qua ſemp fuit: ipſa certe libera
tio noua fit: cū de miſeria liberat: in qua nūq;
fuit: t ipſa miſerie nouitas in ea facta ē: q̄ nūq;
fuit. Hec aūt nouitas ſi nō in reb⁹ que diuina p̄-
uidentia gubernant ordine venit: ſed caſu pot
us euenit: vbi ſunt illi determinati: dimenſiq;
circuit⁹: in qb⁹ nulla noua fiūt: ſz repetunt eadē
q̄ fuerūt? Si aūt t hec nouitas ab ordiatōe di-
uine ꝓuidētie nō excludit: ſiue elata ſit aia: ſiue
lapſa ſit: p̄nt fieri noua q̄ neq; antea facta ſint:
nec tñ a rer ordie aliena ſint. Et ſi potuit aia fa
cere p̄ ip̄rudentiā ſibi nouā miſeriā: q̄ nō eēt im
p̄uiſa diue ꝓuidētie: vt hāc quoq; i rer ordi
nē iclūderet: t ab hac eā ſi ip̄ouide libar: q̄tā
dē temeritate hūane vānitat: audem⁹ negare di-
uinitatē facē poſſe res ſi ſibi ſz mūdo nouas q̄s
neq; ātea fecerit: neq; vnq; habuerit imp̄roui
ſas? Si antē dicunt liberatas quidem aias ad
miſeriam non reuerſuras: ſz cū hoc fit in reb⁹
nihil noui fieri: q̄n ſemper alie atq; alie libera
te ſunt: t liberantur: t liberabuntur: hoc certe
te cōcedūt: ſi ita eſt nouas animas fieri: quibus

sit ⁊ nouꝰ miseria. ⁊ nouꝰ liberatio. Nam si antiq̃s eas dicũt cẽ ⁊ retrorsuꝫ sempiternas: ⁊ ex qb⁹ quotidie nouꝰ fiãt boies: de quoꝝ corpib⁹ si sapiẽter vixerit ita liberẽt̃ vt nũq̃ ad miserias reuoluãt̃: ꝓñr dicturi sunt infinitas. Quãtuslibꝫ nãq̃ finit⁹ numer⁹ fuissꝫ aiaꝝ: infimũ retrosciis sufficere nõ valeret: vt ex illo semꝑ fierent boies quoꝝ eẽnt aie ab ista semꝑ mortalitate liberãde: nunq̃ ad eam deiceps rediture. Necvllo mõ explicabũt quõ i reb⁹ quas deo notas eẽ: eo q̃ sint infinite: nõ volũt infinit⁹ sit numerus aiaꝝ. Quapꝛopt̃ qñ circuit⁹ illi iam explosi sunt: quib⁹ ad easdẽ miserias necessario putabãt aia rediꝛa: gd restat ꝓuenientius pietati q̃z credere nõ eẽ ipossibile deo: ⁊ ea que nũq̃ fecerit noua facere: ⁊ ineffabili ꝓscientia volũtatẽ mutabilem nõ habere. Pꝛoꝛo aũt vtꝝ aiarũ liberatarum necvlteri⁹ ad miserias rediturarꝝ numerus possit semꝑ augeri: ipsi viderint qui de rerꝝ infinitate cohibẽda: taꝫ subtiliꝛ disputãt: nos vero ratiocinationẽ nr̃am extroq̃ latere ẽminam⁹. Si. n. põt: quid causę est vt negẽt̃ creari potuisse q̃ nunq̃ antea creatũ essꝫ: si liberatarum aiaꝝ numerus q nũq̃ antea fuit: nõ solum fact⁹ est semel: ꝫ nunq̃ fieri desinet. Si autez oportꝫ vt cert⁹ sit liberatarũ aliq⁹ numerus aiarũ: q̃ ad miseriã nunq̃ redeãt: neꝫ iste numerus vlterius augeãt̃: ẽt ipse sine dubio quicũq̃z erit añ vtiq̃ nũq̃ fuit. Qui ꝓfecto crescere ⁊ ad sue quãtitatis terminũ puenire: sine aliquo nõ posset initio. Q̃ initiũ qñ ãtea nũq̃ fuit: hoc ergo vt eẽt̃: creat⁹ est homo: ante quem nullus fuit. Capitulum. xxi.

b Ac igiꝛ questione difficillima ꝑ eternitatem dei noua creãtis fine nouitate aliq̃ volũtat̃ quãtum potuim⁹ explicata: nõ ẽ arduum videre multo fuisse meli⁹ q̃ factũ est. vt ex vno boie quẽ primũ ꝓdidit: multiplicaret genus humanũ: q̃z si id ichoasset a plurib⁹. Nam cum aiantes alias solitarias ⁊ quodãmõ soliuagas. i. que solitudinẽ magis appetãt: sicuti sũt aquile: milui: leones: lupi: ⁊ q̃cũq̃z alia ita sunt alias vero gregales instituerit q̃ ꝓgregate ⁊ q̃z in gregib⁹ malint viuere: vt sũt columbi: sturni: cerui: dãmule: ⁊ cetera hmõi: vtrũq̃z tñ genus non ex singulis ꝓpagauit: sed plura simul iussit existere. Hominem vero cui⁹ naturã quodãmodo mediam iter angelos bestiasq̃z cõdebat vt si creatori suo ranq̃z vero dño subdit⁹ ꝓceptum eius pia obediẽtia custodiret: in ꝓsortiũ trãsiret angelicũ sine morte media: btãm imortalitatẽ sine vllo termino ꝓsecut⁹: si aũt dñm deum suum libera voluntate superbe atq̃z inobediẽter vsus offenderet: morti addict⁹ bestialiꝛ viueret libidinis seru⁹: eternoq̃z post mortẽ supplicio destinat⁹: vnũ ac singulũ creauit: nõ vtiq̃z solũ sine humana societate de serẽdũ: ꝫ vt eo mõ vehemẽti⁹ ei cõmẽdaret̃ ipsi⁹ societatis vnitas funiculũq̃z ꝓcordie: si nõ tm̃ iter se nature similitudine: verũ ẽt cognatõis affectu homines necteret̃. q̃ñ nec ipam gdẽ feminã copulãdam viro fieꝫ ipm̃ creare illi placuit: ꝫ ex ipõ vt oẽ ex boie vno diffũderet̃ gen⁹ hũanũ. Ca. xxii.

Ec ignorabat de⁹ boiez peccaturuꝫ: ⁊ n morti iam obnoxiũ: morituros ꝓpagaturũ eoq̃z ꝓgressuros pcti i manitate mortales vt tuti⁹ atq̃z capaci⁹ iter se rõnal̃ volũtat̃ expertes bestie sui generis viuerẽt: quaꝝ ex aqs ⁊ terris pluriꝛuꝫ pullulauit exordiũ: q̃z boies quorũ gen⁹ ex vno est ad cõmẽdãdã cõcordiã ꝓpagatum. Neq̃z. n. vnq̃z iter se leones: aut iter se dracones: qualia boies bella iter se gesserunt. Sed ꝓuidebat ẽt de⁹ gr̃a sua ꝓpꝛ ꝓioꝝ i adoptionẽ vocandũ remissisq̃z pctis iustificatũ spũ scõ scis angelis in eterna pace sociãdũ. nouissima inimica morte destructa cui ꝓpꝛio eẽt hui⁹ rei ꝓsideratio ꝓfutura. q̃ ex vno boie de⁹ ad cõ mẽdãdũ hoib⁹ q̃z ei grata fit ẽt i plurib⁹ vnitas genus instituisset humanũ. Cap. xxiii. Gene. i.

Ecitq̃ de⁹ boiez ad imaginẽ ⁊ silitudi f nẽ suã. Talẽ q̃ppe illi aiaꝝ creauit q̃ ꝓ rõnẽ atq̃z itelligẽtiã oib⁹ esset ꝓstãtioꝛ aialib⁹ terrestribus ⁊ natatilibus ⁊ volatilibus. que mẽtẽ hmõi nõ haberent. Et cũ virũ terreno formassꝫ ex pluere: eiq̃z aiam q̃lẽ dixi. siue quã iã fecerat sufflãdo ididissꝫ. sine potiꝰ sufflando fecisset. eũq̃z flatũ quẽ sufflãdo fec̃. nã qd ẽ aliõ sufflare q̃z flatũ facere. aiaꝝ bois cẽ voluissꝫ. ẽt ꝓiugẽ illi i adiutoꝛio gñandi ex ei⁹ latere osse detracto fec̃ vt ꝺs. Neq̃z. n. ꝺs carnali ꝓsuetudie cogitãda sũt. vt videre solem⁹ opifices ex mã q̃ cũq̃z ꝛrena cõpalib⁹ mẽbꝛa q̃ arti⁹ idustria potuerũt fabricãtes. man⁹ dei potẽtia dei ẽ. q ẽt visibilia inuisibiliꝛ operat̃. Sꝫ ꝺs fabulosa potius q̃z fida cẽ arbitrãt̃ q virtutẽ ac sapiam dei q̃ nouit ⁊ pót ẽt fine semib⁹ ipsa certa facere semina: ex bis vsitat̃ ⁊ quotidianis metiiũt opib⁹. ea vo q̃ permit⁹ istitura sit. q̃ñ nõ nouerit ifideliꝛ cogitãt. q̃si nõ ꝺs ipa q̃ nouerit de hũanis ꝓceptib⁹ atq̃z ptub⁹. si ẽt ineꝛpert̃ narrare ẽt̃ incredibiliora viderent̃ q̃zuis ⁊ ea ipa pleriq̃z magi nãe cõpalib⁹ causis q̃z opib⁹ diuine mẽtis assignẽt. Ca. xxiiii Gene. ii.

In B.c. tãgit opinionem platõis i thimeo i q̃ ponit homies creatos a õo ce/teraq̃ alia creata eẽ a diis miori b⁹q̃ creati sũt ab ipo deo.

Ed cũ his nullũ nobis est in his libris negociũ: q̃ dinã mẽtẽ facere vl̃ curare ista nõ credũt. Illi ãt q̃ platoni suo credũt: nõ ab illo sũmo deo q̃ fabricat⁹ est mũdus ab alijs minoribꝫ quos qdẽ ipe creauit: pmissu siue iussu ei⁹ alia facta eẽ cũcta mortalia: inq̃b⁹ bõ p̃cipuũ dijsq̃ ipsis cognitũ teneret locũ si supstitiõe careat: q̃ querũt vñ iuste videãt sacra t sacrificia facere: q̃si cõditorib⁹ suis: facile carebũt ẽt hui⁹ opinatõis errore. Neq̃ enim fas ẽ vlli⁹ nature quãlibꝫ mime mortaliq̃ creatorẽ suũ nisi deũ credere ac dicere: t anteq̃ possit intelligi. Angeli aũt quos illi deos libẽt⁹ appellãt: ẽt si adhibẽt vel inuisibel pmissi opationẽ suam reb⁹ q̃ gignũt i mũdo: tñ nõ eos dicim⁹ creatores animaliũ: q̃ nec agricolas frugum atq̃ arborum.

Ver.25. Sapi.8.

i. Lor.3.

i. Lorin thios.15.

Capi. XXV.

Um enim alia sit species que adhibetur extrisec⁹ cuiscũq̃ materie corporali: sic operãt boies figuli t fabri atq̃ id genus opifices q̃ ẽt pigũt t effingũt formas silues corpib⁹ aialiũ: alia vo que intrisec⁹ efficiẽtes cãs hũt de secreto t occulto nãe viuẽt atq̃ itelligẽt arbitrio: q̃ nõ solũ nãles corpor⁹ spẽs: vez etiaz ipsas aiantiũ aias dũ nõ sint fac: supdcã illa species artificib⁹ q̃busq̃ tribuat. Nec ãt alẽa ñ nisi vni artifici creatori t ꝓditori deo: q̃ mũdũ ipm t angelos sine vllo mũdo: t sine vll' angel' fecit. Ab illa.n. vi diuina q̃ oiuz rex diuisiua: t vt ita dicã effectiua ẽ: q̃ fieri nescit ꝟ facere: a q̃ accepit spẽm cũ mũd⁹ fieret t rotũditas celi t rotunditas sol: eadẽ vi diuina t effectiua que fieri nescit ꝟ facere: accepit spẽm rotũditas oculi t rotũditas pomi: t ceẽ figure nãles q̃s videm⁹ in reb⁹ q̃busq̃ nascẽtib⁹ nõ extrisec⁹ adhiberi: ꝟ intima creatoris potẽtia: q̃ dixit: celũ t ẽram ego ipleo: t cui⁹ sapia ẽ q̃ attigit a fine vsq̃ ad finez fortiẽ: t disponit oia suauiẽ. Proide fci primi⁹ angeli si hmõi ministeriũ p̃buerunt creatori ceẽ faciẽti: nescio: nec tribuere ill' audeo quod forte nõ p̃sit: nec debeo derogare q̃ p̃sit. Creationẽ tñ ꝓditionẽq̃ oium naturar⁹: q̃ fit: vt oi no nature sint eis quoq̃ fauẽtib⁹ nõ faciẽtib⁹: illi deo tribuo cui se ẽt ipsi debere q̃ fatẽtur: cũ grãz actõe nouerũt. Nõ solũ igit agricolas nõ dicim⁹ fructũ quoriq̃ creatores: cũ legam⁹. Neq̃ q̃ plãtat ẽ aliqd neq̃ q̃ rigat: ꝟ q̃ incremẽtum dat de⁹: ꝟ ne ipam qdẽ terrã q̃uis mĩ oiuz fecũda videãt: q̃ germib⁹ erũpẽtia pmouet: t fixa radicib⁹ ꝓtinet: cũ ibidẽ legam⁹: Be⁹ illi dat cõpus: quo voluerit: t vnicuiq̃ seminũ ꝓpriũ corpus. Ita nec feminã sui puerperij creatricẽ appellãt ꝏbem⁹: ꝟ potiꝰ illũ q̃ cuidã suo famulo dixit: priusq̃z te formarẽ i vtero noui te. Et q̃uis aia sicvl̃ sic affecta p̃gnãtis valeat aliq⁹ velut iduere q̃litatib⁹ fetũ: sic de virgis variatis fec̃ iacob vt pecora colore vario gignerẽt: nã tñ illa q̃ gignit: trã ipa nõ fecit: q̃z nec ipa se fec̃. Quelibꝫ igit corporales vl̃ semiales cãe gignẽdis reb⁹ adhibeãt: siue opatõi b⁹ angelor⁹ aut boium aut quoriq̃ aialiũ: siue mariũ feminarũq̃ mixtionib⁹: q̃libꝫ ẽt ꝏfideria motu sue aie mĩs valeãt aliq⁹ p liniam̃ torũ aut color⁹ aspgere: teneris mollibusq̃ cõceptib⁹: ipsas oio nãs q̃ sicvel sic i suo genere afficiãt nõ fac̃ nisi sũm⁹ de⁹: cui⁹ occulta potẽtia cũcta penetrãs icõmutabili p̃ntia facit eẽ q̃cqd aliquo mõ ẽ: quãtũcũq̃z ẽ: q̃z nisi faciẽte illo vt tale vl̃ tale eẽt: p̃sus eẽ ñ possz Quapropter si i illa spẽ quã forinsecus corpalib⁹ artifices reb⁹ iponũt: vrbẽ romã t vrbẽ alexãdriã nõ fabros t architectos: sed reges quor⁹ volũtate: cõsilio t iperio fabricate sũt: istã romulũ: illã alexãdrũ habuisse dicimus ꝓditores: quãto potiꝰ nõ nisi dẽ⁹ habemus ꝓditorẽ dicere naturarum: q̃ neq̃z ex ea materia fac̃ aliqd: quã ipe nõ fecerit: nec operios hz nisi quos ipe creauerit: t si potẽtiaz suã: vt ita dicã: fabricatoriã reb⁹ subtrahat: ita nõ erũt sic añq̃z fierẽt nõ fuerũt: Hz añ dicitate nõ tpe. Quis.n. ali⁹ creator ẽ tẽpor⁹: nisi q̃ fec̃ ea quor⁹ motib⁹ currerẽt tpa:

Ver.i. Gene.30

La.xxvi i Ta sane platorẽ. In B.ca. tãgit opiniones platõis t põphyry. ꝏ gb⁹ ẽt plenitracta/uit ili.p. supra.

La. XXVI.

Ta sane plato mio/res t a sũmo deo factos deos effectores eẽ voluit anialiũ ceterorum vt immortalem partem ab ipo sumerẽt: ipi vero mortalem attexerent. Proinde aiarũ nr̃ar⁹ eos creatores eẽ noluit ꝟ corpor⁹. Vñ quũ porphyrius ꝓpter aie purgationẽ dicit omne corpus fugiẽdũ: simulq̃z cũ suo platone alijsq̃ platonicis sentit eos qui imoderate ac iboneste vixerit: ꝓpter luẽdas penas ad corpora redire mortalia. Plato qdem etiã bestiarũ: porphyri⁹ tũmodo ad boiuz: seq̃ eos vt dicãt deos istos quos a nob volunt. q̃si parẽtes t ꝓditores nr̃os colĩ: nihil esse aliud q̃z fabros cõpedũ carcerumue nr̃orum: nec institutores sed iclusores alligatoresq̃z nr̃os ergastul' erũnosis t grauissimis vincul' Aut ergo ꝏsinãt platõici penas aiar⁹ exist⁹ corpib⁹ cõminari: aut eos nob ꝏos colẽdos ñ ꝓdicẽt: quor⁹ i nob opatõz vt quãtũ possum⁹ fugiam⁹ t euadam⁹ hortãt: cũ tñ sit vtriq̃z falsissimũ. Nã neq̃z ita luũt penas aie cuz ad

XII.

istam vitā penalē denno reuolui: ⁊ oīuz viuē
tiū siue i celo siue i ēra null⁹ est ꝓditor nisi a quo
fcā sūt celū ⁊ ēra. Nā si nlla cā est viuēdi in hoc
corpe nisi ꝓpter pēdēda supplicia: quō dic idē
plato alr mūdū fieri nō potuisse pulcherrimuz
atqz optimū nisi oium aialiū. i. imortaliū ⁊ mor
taliū generib⁹ iplerē: Si āt nra istitutio q̄vl
mortales ꝓditi sum⁹ diuinū mun⁹ est: quō pena
est ad ista corpa. i. ad diuina bñficia remeare:
Et si de⁹ qō assidue plato cōmemorat sic vnū
si mūdi: ita cūctoꝝ aialiū spēs eterna itelligētia
ꝓtinebat: quō nō ipe cūcta ꝓdebat: An aliquoꝝ
eē artifex nollet: quoꝝ efficiēdoꝝ artē ieffabil
ei⁹ ⁊ ieffabilr laudabilis mēs haberet:
Aderito igit vera est religio: q̄ mūdi vnūsi eū aialium
quoqz vniuersoꝝ hoc est ⁊ aiaꝝ ⁊ corpuz. ꝓdito
rem agnoscit ⁊ ꝓdicat. In qb⁹ terrenis ꝑcipuus
abillo ad ei⁹ imaginē hō ꝓpter eā cām quā dixi
⁊ si qua forte alia maior latz fact⁹ ē vn⁹: ꝫ nō re
lict⁹ sol⁹. Nihil. n. ē qua h̄ gen⁹ tā dilcordiosuz
vitio tā sociale nā. neqz cōmodi⁹ ꝫ vitiū discor
die vel cauēdū cū nōdū exister et: vel sanādū cū
extitissz nā loquerē bñana: ꝫ recordatione illi
us parētis quē ꝓpterea de⁹ creare voluit vnū ō
quo mlitudo ꝓpagarē: vt hac admonitōe ēt i
mltis concors vnitas seruarē. Qr vero femina
illi ex ei⁹ latere fcā est: ēt hinc sat̄ significatū est
ꝫ cara mariti ⁊ vxoris debeat eē ꝺiunctio. Hec
opa dei ꝓpterea sūt vtiqz inſitata: qz ꝓria. Qui
aūt ista nō credūt: nulla facta ꝓdigia dñt crede
re. Neqz. n. ⁊ ipsa si vsitato nature curriculo gi
gnerē: ꝓdigia dicerē. Quid aūt tā sub guber
natōe diuine ꝓuidētie ꝫ uis cox cauſa lateat: ꝫ
monstra gignūt: Ait qdā ꝑs. sacer. Venite ⁊ vi
dete opa dñi: que posuit ꝓdigia sup terrā. Cur
ergo ex latere viri femina facta sit: ⁊ hoc primuz
quodāmō ꝓdigiū: qd ꝑfiguraūit alio loco quā
tū me deus adiuuerit dicam. Capᵒ. XXVII.

Unē qm̄ liber iste claudēd⁹ ē: i h̄ prio
ri boie q primit⁹ fact⁹ ē: nōdū qdē fm eui
dētiā: tā tñ fm dei p̄sciētiā exortas fuis
se existimem⁹ i ḡne bñano societates tanꝫ ciui
tates duas. Ex illo. n. futuri erāt boies: alij ma
lis angel⁹ i supplicio: alij bōis in p̄mio sociandi
ꝫ uis occulto dei iudicio: ꝫ tñ iusto. Cū. n. scri
ptū sit. Uniuerse vie dñi miſicordia ⁊ veritas
nec iniusta ei⁹ gr̄a: nec crudel pōt eē iusticia.
¶ Explicit⁹ est liber duodecim⁹. Incipiūt ca
pitula libri tredecimi.

De lapsu primoꝝ boiuz ꝑ quē ē contracta mō
talitas. Ca. I.

De ea morte q̄ aie semꝑ vtcūqz vsecture accide
re pōt: ⁊ ea cui corp⁹ obnoxiū ē. Ca. II.

Urꝝ mors q̄ ꝑ pctm̄ priox boiuz i oēs boies
ptrāsijt ēt scis pena pcti sit. Ca. III.

Cur ab his q ꝑ gr̄az regenerationis sūt absoluti
a pcto: nō auferat mors. i. pena pcti. Ca. IIII.

Qr sic̄ inig male vtunt lege q̄ bona est: ita iusti
bene vtunt morte q̄ mala est. Ca. V.

De generalis mortis malo: quo anime ⁊ cor
poris societas separat. Ca. VI.

De morte quam non regenerati per christi cō
fessionē suscipunt. Ca. VII.

Qr i sanctis prime mortis ꝑ veritate susceptio
secunde sit mortis absolutio. Ca. VIII.

Tempus mort̄ quo vite sensus auferē i mortē
tib⁹ an in mortuis eē dicendum est. Ca. IX.

De vita mortaliū q̄ mors potius ꝫ vita dicen
da est. Ca. X.

An q̄ꝫ sil⁹ ⁊ viuēs possit esse ⁊ motu⁹. Ca. XI.

Quā morte primis boib⁹ de⁹ si mādatū ei⁹ trās
grederēt fuerit comminatus. Ca. XII.

Prevaricatio primoꝝ hominum quam pri
mam senserit penam. Ca. XIII.

Qualis hō sit fact⁹ a deo: ⁊ i quā sorte ōciderit
siue voluntatis arbitrio. Ca. XIIII.

Qr adā peccās pri⁹ reliq̄rit deuz: ꝫ relinq̄rē a
ꝺo: ⁊ ꝑmā fuisse aie mōtē a ꝺo fcēsse. Ca. XV

De ꝑbis q aie sepationē a corpe ñ pntāt eē pe
nalē: cū plato iducat sūmū deū mioz⁹ ꝓmit
tētē: q nūq̄z sint corpib⁹ exuēdi. Ca. XVI.

Contra cos qui asserunt terrena corpa icorru
ptibilia fieri eterna non posse. ca. XVII.

De terenis corpib⁹ q̄ ꝑbi affirmāt i celestib⁹ eē
ñ posse: qz qō terenuz est nāli ponderevocē ad
terram. Ca. XVIII

Cōtra eoꝝ dogmata: q priox boies si ñ peccas
sēt imortales futuros fuisse ñ credūt. Ca. XIX

Qr caro scoꝝ q̄ nūc regescit i spe: i meliorē re
uocāda sit q̄litatē ꝫ fuit primoꝝ boiuz añ pec
catum. Capitu. XX.

De paradiso i quo primi boies fuerāt: q recte pos
sit significatōe ei⁹ spūale aliqd intelligi. salua ꝑ
tate narratōis historice ꝺ cōpali loco. Ca. XXI

De corpib⁹ cōꝝ p⁹ resurrectionē que sic̄ spiritu
lia erūt vt ñ i spm̄ caro ꝓtrah̄. Capi. XXII.

Quid itelligēdū sit de corpe aiali ⁊ de corpe spiri
tali vt q moriunt i adam. qui vero vinificantur
i christo. Ca. XXIII.

Qualr accipiēda sit vel illa insufflatio i q̄ prim⁹
hō fcīs ē i aiam viuētez: vl illa quā dñs fec̄ di
cēs: accipite spm̄ scm̄. Ca. XXIIII.

Tertio decimo li. ꝑncipaliter ꝫ aug. vsq; circa lapsū primi hois origine mortis.

¶ Incipit liber tredecimus. Cap. I.

Expeditis de nr̄i seculi exortu: z de initio generis hūani difficillimis q̄stionib⁹: nūc iam de lapsu primi hominis imo primorū hominum: z de origine ac ꝓpagine mortis humane disputationē nobis institutaz rerū ordo deposcit. Non enī eo modo quo angelos condiderat de⁹ ita cōdidit z homines: vt ēt si peccassent mori omnino nō possēt: sed ita vt perfūctos obedientie munere: sine interuētu mortis angelica īmortalitas z btā eēnitas sequeret: inobedientes aūt mors plecteret damnatōe iustissima: qō ēt i li. sup̄iore iā diximꝰ. Ca. II.

Sed de ipso gñe mortis videor mihi paulo diligēti⁹ disserēdū. Quāuis. n. hūana aia veracit̄ īmortal' ꝓhibeat̄: hz tñ quādā ēt ipa mortē suā. Haz iō dr̄ īmortal': q2 mō quodā quātulocūqz nō desinit viuere atqz sentire. Corp⁹ āt iō ē mortale: qm̄ a vita quā hz deseri pōt: nec p seipz aliq̄ten⁹ viuit. Mors igit̄ aie fit cū eā deserit de⁹: sic̄ corpis cū id deserit aia. Ergo vtriuscqz rei. i. toti⁹ hois mors est cū aia a deo deserta deserit corp⁹. Jta. n. nec ex vo viuit ipa: nec corp⁹ ex aia. Hmōi aūt toti⁹ hominis mortē illa seq̄t: quā secūdā mortē diuinoq; eloqoꝝ appellat ancitas. Hāc saluator significauit: vbi ait. Eū timete q hz ptātem z corp⁹ z aiam pdere i gehēnā. Mō cū nō antea fiat q̄ cū aia corpi sic fuerit copulata: vt nulla direptiōe sepeñ: mixꝝ videri pōt quō corp⁹ ea morte dicatur occidi: q̄ nō ab aia deserit̄: hz aiatū sentiēsqz cruciab̄. Hā illa pena vltia ac sempiēna: de qua suo loco diligēti⁹ disserēdū est: recte mors anie dr̄: q2 nō viuit ex deo: mors aūt corpis quonaz mō: cū viuat ex aia. Hō. n. alr̄ p̄t ipa corp⁹ alia q̄ post resurrectionē futura sūt sētire tormēta. An q2 vita q̄liscūqz aliq̄ bonum est: dolor aūt malum: ideo nec viuere corp⁹ dicēdū est in quo aia nō viuēdi cā est hz dolēdi. Viuit itaqz aia ex deo: cū vivit bñ. nō enim pōt bñ vivere nisi deo operāte in se q̄ bonum est. Viuit aūt corp⁹ ex aia: cū aia viuit in corpe: seu vivit ipa seu non viuat ex deo. Jmpioꝝ nāqz in corpib⁹ vita: non aiaꝝ sz corpoꝝ vita ē: quā p̄t eis aie ēt mortue boc est a deo deserte: quātulacūqz ꝓpria vita ex qua etiā īmortales sūt nō desistēte ꝓferre. Verum in damnatione nouissima q̄ vis homo sētire non desinat: tñ q2 sensus ipe nec voluptate suauis nec quiete salubris: sed dolore penalis est: non īmerito mors est potius appellata q̄ vita. Jdeo aūt secunda: q2 post illam primam ē q̄ fit coherētiū direptio nārū: siue ōi z aie: siue aie z corpoꝝ. De prima igit̄ cōporis morte dici pōt: q bonis bona sit: malis mala. Secunda vero sine dubio sicut nullorum bonorū est: ita nulli bona. Cap. III.

Matth 10. Luc. 12.

Non aūt dissimulanda nascit̄ q̄stio: vtq; reuera mors qua sepant̄ aia z corp⁹ bonis sit bona. Quia si ita ē: quō poterit obtinere q ēt ipsa sit pena pcti? Hanc enim primi homines nisi peccauissent: ꝓpessi vtiqz nō fuissent. Quo igit̄ pacto bona esse possit bonis: que accidere nō possz nisi malis? Sed rursus si nō nisi malis posset accidere: non deberet bonis bona eē: hz nulla. Cur enim eēt vlla pena: in qb⁹ nō eēnt vlla puniēda? Qua ꝓpter fatēdum ē: primos qdē homines ita fuisse istitutos: vt si nō peccauissent nullu3 mortis experirēt̄ gen⁹: hz eosdē primos pctōres ita fuisse m'cratos: vt ēt qeqd eoꝝ stirpe eēt exortū: eadē pena teneret̄ obnoxiū. Non enī aliud ex eis q̄ qō ipsi fuerāt nasceret̄ ꝓ magnitudie qppe culpe illi⁹ naturā dānatio mutauit i pei⁹: vt qō penal'r ꝓcessit in peccātib⁹ hominib⁹ primis: ēt nāl'r sequeret̄ i nascētibus ceteris. Neqz enī hō ita ex homīe: sic̄ hō ex p'uere. Puluis nāqz homi faciēdo materies fuit: hō āt homi gignēdo parēs. Proinde qō est terra: nō hoc̄ caro: q̄nis ex terra facta sit caro. Mō est autez parēs hō: hoc est z proles hō. Jn primo igit̄ homine ꝓ feminā i ꝓgenie trāsturū vniū sū gen⁹ humanū fuit: qñ illa ꝓiugū copula diminā sniam sue dānatōis excepit. Et q hō fact⁹ est nō cum crearet̄ hz cū peccaret vt puniret̄: hz genuit: quātū qdē attinet ad pcti z mortis originē. Nō. n. ad ifantilē hebetudinez z ifirmitatem animi z corpis: quā videm⁹ i paruulis peccato vel pena ille redact⁹ est: que de⁹ voluit eēt tāq; primordia catuloꝝ: quoꝝ parentes in bestialē vitā mortē qz deiecerat: sic̄ scriptū est. Hō cum in honore eēt nō itellexit: cōparat⁹ est pecoribus non itelligentib⁹: z sil'is fact⁹ est illis. Nisi q ifantes ifirmiores ēt cernimus in vsu motuq; mēbrorum z sensu appetendi atqz vitandi: q̄ sunt aliorum tenerrimi fetus aialium: tanq; se tanto attollat excellentius supra cetera aiantia vis humana quanto magis impetū suum velut sagitta cum arcus extenditur retrorsum reducta distulerit. Non ergo ad ista infantilia rudimenta ꝓsumptione illicita z damnatiōe iuxta plapsus vl'im pulsus est primus hō: sed hactenus in eo natura humana vitiata atqz mutata ē: vt repugnāte

ꝑ. 4

pateret i mēbris iobedientiā ꝛcupiscēdi: ꝛ ob id obstringeret necitate moriēdi: atq; ita id quod vitio penaq; fact⁹ est. i. obnoxios pctō moriq; gnāret. A quo pcti vinculo: si p mediatoris xpi gram soluūt ifantes: hāc solā morte ppeti pnt: q̄ aiam seiūgit a corpe: i sc̄az vero illā sine fine penalē libati a pcti obligatōe nō trāseūt. Ca. IIII

Jquēvo mouet cur vl ipsā patiant: si ꝛ ipa pcti pena ē quoꝝ p graz reat⁹ abolet: iā ista qō i alio nro ope qō scripsim⁹ de baptismo puuloꝝ ꝛ ctata ꝛ absoluta est: vbi dictū ē: ad ꝫ relinq aie exprimētū sepatōis a corpe: cuius ablato tā crimis nexu: qm̄ si regnā tōis sacrz ꝛptiuo seqret imōtalitas cōpis: ipa fides eneuaret: q̄ tē ē fides: qñ expectat i spe qō i re nōdū vr. Fidei aūt robore atq; certamie i maioꝝ⁹ dūtarat etatib⁹ ēt mort̄ fuerat supandus timoꝝ: qō i scis martyrib⁹ maxie eminuit: cui⁹ pfecto certamis cēt nulla victoria: nulla glia: qz nec ip̄m oīo posz cē certamē: si post lauacꝝ regeneratōis tā sci nō posset morte ppeti corpale. Cū puul aūt baptizādis gs nō ad xpi gram ppē ea poti⁹ curreret: ne a corpe solueret. Atq; ita nō inuisibili pmio ꝓbaret fides: ꝫ tā nec fides eēt ꝓfectim sui opis q̄rēdo ꝛ umendo mercedem. Nūc vo maioze ꝛ mirabilioze gra salnatoris inuus iusticie: pcti pena ꝓuersa ē. Tūc. n. dictū ē boi: morieris si peccāuis: nūc dr̄ martyri: morere ne pecces. Tūc dictū ē: si mādatuz trāsgressi fueriꝫ morte moriemini: nūc dr̄: si morte recusaueris mādatū trāsgredieris.. Qō tūc timēdū fuerat vt nō peccaret: nūc suscipiēdū est ne peccet. Sic p ineffabilē dei miscordiā ꝛ ipa pena vitioꝝ trāsit i arma virtutē: ꝛ fit iusti meritū ēt suppliciū pctōis. Tūc. n. moꝛs ē acqsita peccādo: nūc ipleт iusticia moriēdo. Nec hoc i scis martyrib⁹ qb⁹ alteruꝝ a psecutore ppōit: vt aut deseraūt fidē aut sufferāt morte. Justi. n. malūt credēdo ppeti: qō sūt primi iniq ñ credēdo ppessi. Nisi. n. peccasset illi nō moreret: peccabūt autē isti nisi morianē. Mortui sūt ꝫ illi qz peccauerūt nō peccāt isti qz moriunē. Factū ē p illoꝝ culpā vt veniret i penā: fit p istoꝝ penā ne veniat i culpā: nō qz moꝛs bonū aliq̄ō fecā ē q̄ antea maluz fuit: ꝫ tanta de⁹ fidei pstitit gram: vt moꝛs quā vite ꝓstat ee contrariam: instrumētuz fieret per quod trāsiret invitam. Ca. V.

a Postol⁹. n. cū vellz oīdere q̄tū pctī gra ñ sꝓualēte ad nocēdū valet: ēt ipaz legē q̄ phibet pctī nō dubitauit dicere virtutē eē pcti. Acule⁹ igt moꝛs ē pctī: virt⁹ aūt pcti lex veriſſime oīo. Auget. n. phibitio ꝗ sideriū opus illiciti: qñ iusticia nō sic diligit: vt peccādi cupiditas ei⁹ dilectōe vincat. Ut aūt diligat ꝛ delectz vera iusticia: ñ nisi diuina subuenit gra. Sz ne ꝓpterea lex putaret malum: qm̄ virt⁹ ē dicta pcti: nō ipe alio loco versās hmōi qōnē: ita inqt. Lex qdē scā: ꝛ mādatū iustū ꝛ scī ꝛ bonū. Qō ꝫ bonū igt mihi factū ē moꝛs? Absit. Sz pctūz vt appareat pctūz p bonū mihi opatū ē morte: vt fiat sup̄ modū peccās pctī p mādatū. Sup̄ modū dixit: qz ēt ꝓuaricatio addit: cū peccandi ancra libidie ēt lex ipsa ꝓtēnit. Curꝫ cōmemorādū putauerim⁹? Quia. s. fidē lex nō ē malū qñ auget peccātū ꝛcupiscentiā: ita nec moꝛs bonū ē qñ auget patiētū gliā: cū vl illa p iniqtate deserit ꝛ efficit ꝓuaricatores: vl ista p veritate suscipit ꝛ efficit martyres. Ac p hoc lex qdē bona ē qz phibitio ē pcti: moꝛs aūt mala: qz stipēdiū ē pcti. Sz quēadmodū iniusti⁹ male vtunt: ñ tm̄ malis vex ēt bonis: ita iusti bñ nō tm̄ bonis sed ēt malis. Hinc fit vt ꝛ mali male legē vtant: q̄z uis sit lex bonuz: ꝛ boni bene moriant q̄uis sit moꝛs malū. Cap. VI.

q Quapropter qō attinet ad corpis morte. i. sepationē aie a corpe cū eā patiūt q̄ moriētes appellāt: nulli bona ē. Nz. n. aspex sensū ꝛ ꝓtra naturā: vis ipa q̄ vtrūq; diuellit qō fuerat i viuēte ꝓiūctū atq; ꝓsertū q̄diu morat: donec ois adimat sensus: q ex ipo inerat aie eā nisq; cōplexu. Quā totā molestiā nōnūq; vnus ict⁹ corpis vl aie rapt⁹ itercipit: nec eā sentiri p veniēte celeritate pmittit. Quicqd tñ illō est i moriēt⁹: qō cū graui sensu adimit sensuz: pie fideiq; tolerādo auget meritū patiētia: nō aufert vocabulū pene: ita cū ex hois primi ppetuata ꝓpagie ꝓculdubio sit moꝛs pena nascētis: tñ si p pietate iusticiaq; pēdat: fit glia renascētis: ꝛ cū sit moꝛs pcti retributio: aliq̄ñ ipetrat vt nihil retribuat pctō. Cap. VII.

n Am qcūq; ēt nō pcepto regeneratōis lauacro: p xpi ꝓfessione moriūt: tm̄ eis valz ad dimittēda pcta: quātū si abluerēt sacro fōte baptismat. Qui. n. dixit: nisi qs renat⁹ fuerit ex aq̄ ꝛ spū scō nō itrabit i regnū celoꝝ: alia sē tētia istos fec̄ exceptos: vbi nō min⁹ gnāliꝛ dixit Qui me ꝓfessus fuerit coraz hoīb⁹: ꝓfitebor ꝛ ego eū coram pre meo q̄ i cel ē. Et alio loco. qui pdiderit aiam suā pp me: iueniet eā. Hinc ē qō scriptū ē. Pciosa i ꝓspū dñi moꝛs scoꝝ eius. Quid. n. pciosi⁹ q̄ moꝛs: p quā fit vt ēt delicta oia dimittantur ꝛ merita cumulati⁹ augeātur:

Joh.3.
Mat.10
Mal.16
Pſ.115.

Neqz.n.tāti sunt meriti: q̄ cū morte differre ñ posset baptizati sūt: deletisqz oib⁹ pctis ex hac vita emigrarūt: quāti sūt hi q morte differre cū posset iō ñ distulerūt: qz maluerūt xp̄m cōfitēdo finire hāc vitā: q̄z cū negādo ad ei⁹ baptismū p uenire: Q̄ vtiqz si fecissēt: et hoc eis i illo lauacro dimitteret: q̄ timore mortē negauerāt xp̄z i quo lauacro et ill' facin⁹ tā imane dimissum est quo occiderāt xp̄m. Sz q̄ñ i abūdātia gr̄e spūs illi⁹ q vbi vult spirat: tñ xp̄m amare possent: vt eū i tāto vite discrimie sub tāta spe venie negare ñ posset: Moꝛs igit̄ pciosa scōz: q; cū tāta gr̄a ē p̄missa z p̄rogata moꝛs xp̄i: vt ad eū acq rēdū suā ñ cūctaret ipēdere aiam: i eos vsus re dactū ee mōstrauit: q̄ ad penā peccāt ātea fue rat ꝓstitutū: vt ide instīcie fruct⁹ vberioꝛ nasce ret. Moꝛs g̃ ñ iō bonū videri dz: qz i tāta z vtili tatē nōvi sua ꝫ diuina opitulatōe ꝓuersa ē: vt q̄ tē metnēda ꝓposita ē: ne pctm̄ cōmitteret: nsic suscipiēda ꝓponit̄ vt pctūz ñ cōmittat: cōmissū q; deleat: magneqz victoꝛie debita instīcie pal

ma reddatur. Capi. VIII.

S J.n. diligēti⁹ ꝓsideremꝰ: et cū q̄sq; pro veritate fidel'r z laudabil'r moꝛit: moꝛs caueat. Jō q̄ppe aliq̄d ei⁹ suscipit̄ ne tota ꝓtigat z scōa īsup q̄nūq; finiat accedat. Suscipit̄ eni aie a coꝛpe separio: ne deo ab aia sepato: et ipa sepet̄ a coꝛpe: ac sic toti⁹ bois p̄ma morte cō pleta: scōa exeipiat̄ sempit̄na. Quocirca moꝛs q̄dē vt dixi: cū eā moꝛiēt̄ patiūt̄: cūq; i eis vt mo rianꝰ fac̄: nemini bona est: ꝫ laudabil'r tolerat̄ p tenēdo vel adipiscēdo bono. Cūvero i ea sūt q iā mortui nūcupāt̄: nō absurde dr̄: z mal'ma la: z bonis bona: In rege.n. sūt aie ꝓꝛa coꝛ pore separate: ipioꝛ āt penas luūt donec ista ꝓ ad eternā vitā: illarū vero ad eternaz moꝛtem: que secunda dicitur: coꝛpa reuiuiscāt. Cap. IX.

Ed id tp̄s quo aie a coꝛpe sepate aut i

S bonis sunt aut i mal': vꝛz post moꝛtem poti⁹ an i moꝛte dicēdū ē: Si.n. p⁹ moꝛ tē est: iā nō ipa moꝛs q̄ trāsacta atq; ꝓterita est: ꝫ postea vita p̄ns aie siue bōa seu mala ē. Mōs āt tē eis mala erat: q̄ñ erat: hoc ē q̄ñ cā patiebā tur cū moꝛeret: q̄m̄ grauis z molest⁹ eis ierat se sus: quo malo bñ vtunt̄ boni. Peracta āt mōs quonā mō vel bona vl' mala ē: q̄ iā nō ē: Poꝛ ro si adhuc diligēti⁹ attēdam⁹: nec illa moꝛs eē appebit: cui⁹ graue ac molestū i moꝛiēti⁹ dixi m⁹ sensū. Q̄nādiu.n. sentiūt adhuc vtiqz viuūt. z si adhuc viuūt añ morte q̄ꝫ i moꝛte poti⁹ eē di cēdi sūt: qz illa cū venerit: aufert oēz coꝛpis sen sum: q ea ꝓpinquāte molest⁹ ē: Ac per hoc quō moꝛiēres dicam⁹ eos qui nōdū moꝛtui sūt: sed iminēte morte iā extrema z moꝛtifera afflictōe tactā: explicare difficile ē: et si recte isti appel lātur moꝛiēres: qz cū moꝛs q̄ iā iminet aduene rit: nō moꝛiēres ꝫ moꝛtui nūcupāt̄. Null⁹ ē er go moꝛiēs nisi viuēs: qm̄ cū i tāta ē extremitate vite: i quā sunt quos agere aiam dicim⁹: ꝓfe cto q nōdū aia carnit adhuc viuit. Jdē ipe igit̄ sil' z moꝛiēs ē z vinēs: ꝫ morti accedēs: vita de cedēs: adhuc tñ i vita: qz iest aia coꝛpi: nōdū āt i morte: qz nōdū absc̄sit a coꝛpe. Sz si cū ab sc̄sserit: nec tē i morte ſz post morte poti⁹ erit. q̄ñ sit i morte q⁹ dixerit: Nā neqz vll⁹ moꝛiens erit si moꝛiēs viuēs sil' ee null⁹ pōt. Quādiu q̄p pe aia i coꝛpe ē: nō possum⁹ negare viuēte. Aut si moꝛiēs poti⁹ dicēd⁹ ē i c⁹ iā coꝛpe agit̄ vt mo riat̄: nec sil' q sq̄z pōt esse vinēs z moꝛiēs: q̄ñ sit

vinens nescio. Cap. X.

E Xquo.n. quisqz i isto coꝛpe moꝛituro eē cepit: nūq; i eo nō agit̄ vt moꝛs veni at. Hoc.n. agit ei⁹ mutabilitas toto tp̄e vite bu ius: si tñ vita dicēda ē: vt veniat̄ i moꝛtem. Ne mo q̄ppe ē qui nō ei post annū sit q̄ꝫ añ ānū fuit z cras q̄ꝫ hodie: z hodie q̄ꝫ heri: z pal'o post q̄ꝫ nūc: z nīc q̄ꝫ paulo añ moꝛti ꝓpioꝛ: q̄m q̄cq̄d tp̄s viuit̄: de spacio viuēdi dimit̄: z quotidie fit minus minusqz q̄ꝫ restat: vt oio nihil sit aliud tp̄s vite hui⁹ q̄ꝫ cursus ad moꝛtē. In quo nemo vl' paululū stare: vl' aliquāto tardi⁹ ire p̄mittit ſz oēs vrgent̄ pari motu: nec diūso ipellūt̄ acces su. Neqz.n. cui vita ꝓbrenioꝛ fuit: celeri⁹ dē dupl' q̄ꝫ ille cui lōgioꝛ: ſz cū eq̄l' z eq̄lia momēta rape rent̄ ābob⁹: alē būit ꝓpi⁹: alter remoti⁹: quo nō ip̄a velocitate ābo currebāt. Aliō ē āt ampli⁹ vie pegisse: aliud tardi⁹ ambulasse. Qui g̃ vsqz ad morte ꝓductioꝛa spacia tp̄is agit: nō lentius pgit: ſz pl⁹ itineris ꝓfic̄. Poꝛro si ex illo q̄sq; in cipit moꝛi: B ē eē i morte: ex quo i illo agi cepit: ip̄a moꝛs. i. vite detractio: qz cū ōtrabēdo fini ta fuerit: p⁹ morte iā erit: ñ i morte: ꝓfecto ex quo eē icipit i B coꝛpe i morte ē. Quid.n. aliud dieb⁹: hoꝛis: momētisqz singul'agit̄: donec ea ꝓsūmata moꝛs q̄ agebat ipleat̄: z icipiat tā tp̄s esse post morte: q̄ vita detraberet̄ erat i moꝛ te. Nūq̄z igit̄ i vita hō ē: ex quo ē i cōpe isto mo riēte poti⁹ q̄ꝫ viuēte: si z i vita z i mōte sil'ñ p̄ eē An poti⁹ z i vita z i morte sil'ē: i vita. ſ. i q̄ viuit: donec tota detrahat̄: i morte aūt qz iaz moꝛit: cui vita detrahit̄: Si.n. ñ ē i vita: qd ē q̄ detra hit̄ donec ei⁹ fiat ꝓfecta ꝓsūptio: Si aūt nō ē in

morte: qđ ē vite ipa detractio. Non. n. frustra cum vita fuerit corpori tota detracta: post mortez iā dicit: nisi qz moz erat cū detraberet. Nā si ea dtracta nō ē bō i morte sz post mortē: qñ nisi cum detrabit erit in morte. Ca. XI.

s Jaūt absurdū ēt boiez añ ad mortē puēiat: tā eē dicam⁹ i morte: cui. n. ppin quāt p agēdo vite sue tpa: si iā in illa ē: maxime qz nimis ē insolēs: vt sil' t viuēs eē dicat et moriēs: vigilās t dormiēs sil' esse ñ possit: cū q̄rēdū ē qñ erit moriēs. Eteni añ ez moz veiat ñ ē moriēs sz viuēs: cū vo moz venerit: mortu⁹ erit ñ moriēs. Illud q̄ ē adhuc añ mortē: boc iā post mortē. Qñ q̄ i morte. Tūc. n. ē moriēs vt quēadmodū tria sūt cū dicim⁹ añ mortē: i morte t post mortē: ita tria singul' singla: viuēs: moriens: mortuusq̄ reddāt. Qñ itaq̄ sit moriēs. i. i morte: vbi neqz sit viuēs qđ ē añ mortē: neqz mortu⁹ qđ ē post mortē: sz moriēs. i. i morte difficillime diffinit. Quādiu qppe ē aia in corpe: maxie si ēt sensūs adūt: pculdubio viuit bō: qui ꝓstat ex aia t corpe: ac p boc adhuc añ mortem nō i morte eē dicēdus ē. Cū vo aia abscesserit oēmqz abstulerit corpis sensū: iā post mortem mortuusq̄ phibet. Perit igit iter vtrūqz: quo moriēs vl' i morte sit: qñ si adhuc viuit añ mortē ē: si viuere desistit: iā post mortē ē. Annc̄ q̄ moriēs. i. i morte eē ꝓhēdit. Ita ēt i trāseuntium q̄rit pñs nec inuenit: qz sine vllo spatio est p qđ trāsit ex futuro i pteritū. Nōne q̄ videduz ē: ne ista rōe moz corpal' nulla eē dicat. Si. n. ē: qñ ē: q̄ i nullo t i qua vll⁹ eē nō pōt: qñqdez si viuitur adhuc non est: quia boc ante mortem nō i morte: si aūt viuere iā cessatū ē: iā nō est: qz t boc post mortē ē: nō i morte. Sed rursus si nulla moz ē: añ qd vel post qd ē: qđ dr añ mō tēvel post mortē. Nā t boc inanit dr si mors nulla ē. Atqz vtinā i paradiso bñ viuēdo egisse m⁹: vt re vera nulla eēt moz. Nūc aūt nō solū ē: vez ēt tā molesta ē: vt nec vlla explicari locutōe possit: nec vlla rōne vitari. Loq̄mur q̄ sz cō suetudinē: nō. n. al'r debem⁹: t dicam⁹ añ mortē: priusq̄ moz accedat: sic̄ scriptū ē. Añ mortē nō laudes boiem quēq̄z. Dicam⁹ ēt cū acces serit: post mortē illi⁹ vl' illi⁹ factū ē illud vl' illud Dicam⁹ t de pñti tpe vt possum⁹ velut cū ita loqmur: moriēs ille testat⁹ ē: t illis atqz ill': illud atqz illud moriēs dereliqt: quāuis boc nisi viuens oio facere nō possz: t pot⁹ boc añ mortē fecerit nō i morte. Loq̄mur etiā sic̄ loquit̄ scriptura diuina: q̄ mortuos quoqz nō post mortē sed i morte eē nō dubitat dicere. Dinc. n. ē illud Qñ nō ē i morte q memor sit tui. Bonec enz reuiuiscāt recte esse dicūt i morte: sic in sōno eē q̄sqz donec euigilet dr. Quāuis in somno positos dicam⁹ dormientes: nō tñ eo mō possum⁹ dicere eos q̄ iā sūt mortui moriētes. Nō. n. adhuc moriūt: q quātū attinet ad corpis mortez: de qua nūc disserim⁹: iā sunt a corpib⁹ separati. Sz b̄ ē: qđ dixi explicari aliq̄ locutōe nō posse: quo nā mōvl' moriētes dicāt viuere: vl' iā mortui ēt post mortē si adhuc eē dicant in morte. Quō. n. post mortē adhuc i morte: p̄serti cum eos nec moriētes dicam⁹: sicuti eos q̄ i somno sūt dicim⁹ dormiētes: t q̄ i lāguore lāguētes: t q̄ i dolore vtiqz dolētes: t q̄ invita viuētes. At vo mōtui p̄sq̄z resurgāt eē dicūt i morte: nec tñ p̄nt appellari moriētes. Qñ nō ipoztune ne qz icōgrue arbitroz accidisse: t si nō būana idustria: iudicio fortasse diuino: vt b̄ vbū qđ ē moriē i latia ligua: nec grāmatici declinare potuerit ea regla q̄ ceta talia declinant. Nāqz ab eo qđ ē oriē fit verbū pteritit tpis ort⁹ ē t si q̄ filia sē q̄ p tpis pteriti pticipia dclināt. Ab eo vero qđ ē moriē si q̄ram⁹ pteriti tpis verbū: rñderi solet mortu⁹ ē. n. lra gēinata. Sic. n. dr mortu⁹: quō fatu⁹: ardu⁹: cardu⁹: ꝓspicu⁹: t si q̄ filia: q̄ nō sē pteriti tpis: sz qñ noia sūt sine tpe declināt. Illō aūt q̄si vt declinet qđ declinari nō pōt: p pticipio pteriti tpis ponit nomē. Cōuenit̄ itaqz fcm ē vt quēadmodum id qđ significat nō pōt agēdo: ita ipm verbū declinari loq̄ndo nō posset. Agi tñ pōt i aditoz io gre redēptoris nri: vt saltē se cūdā mortē declinare possim⁹. Illa. n. ē gutoz t oiuz malop pessima q̄ nō fit sepatōe aie t cō poris: sz i eterna pena potl⁹ vtriusqz cōplexu. Ibi ecōtrario nō erūt boies āte mortē atqz p⁹ mortē: sz sp i morte: ac p b̄ nūq̄z viuentes nūq̄z mortui sz sine fine moriētes. Nūq̄z. n. erit boi pei⁹ i morte: q̄z vbi erit moz ipa sine morte.

Am q̄ regrit quā mortē de⁹ Ca. XII.

c pmis boib⁹ fuēit cōmiat⁹ si ab eo māda tū trāsgrederēt acceptū: nec obediētiā custodirēt: vtp aie: an corpis: an tot⁹ bois: an illā q̄ pa dr: rñdēdū ē oēs. Pria. n. ꝓstat ex duab⁹: pa ex oib⁹ tota. Sic̄. n. vniūsa ecra ex mlt̄is t vniūsa ecclia ex mlt̄is cōstat ecclijs: sic vniūsa mōs ex oib⁹ ꝓstat: qñ pria ex duab⁹: vna aie alta cōpis: vt fit pria tot⁹ bois mōs: cū aia sñ bo t sine corpe ad tps penas luit: pa vero vbi aia sine deo cuz corpe penas eternas luit. Qñ q̄ dixit de⁹ prio illi boi quē i paradiso ꝓstituerat: de ci-

ceti. ti.

Pſ. 6.

bovetito: q̄cūq; die ederis ex eo: morte morie-
mini: nō tm̄ pie mort ptē priorē vbi aia priuat
deo: nec tm̄ posteriorē vbi corp⁹ priuat aia: nec
solū ipaz totā primā vbi aia ⁊a deo ⁊a corpe se
para punit: ꝫ qcqd mort ē vsq; ad nouissimā q̄
fa dr: q̄ ē nulla posterior: cōmiatio illa ꝓplexa ē.

Am posteaq̄ ꝓcepti fcā Cap. XIII
n trāsgressio ē: ꝓfestim gra deserēte diui-
na: ō corpuz suoꝝ nuditate ꝓfusi sē: vñ
ēt folijs ficulneis: q̄ forte a pturbat pria cōpta
sūt: pudēda texerūt: q̄ pt⁹ eadē mēbra erāt: ꝫ pu
dēda ñ erāt. Sēserūt. n. nouū motū iobediēt car
nis sue: tāq̄ recipr̄ocā penā iobediētie sue. Jaz
qppe aia librate i puersū ꝓpria ōlectata: ⁊ dedi
gnata fuire: pristino corpis fruitio destituebat
Et q̄z supior dñm suo arbitrio ōfuerat: iferio
rē famulū ad suū arbitriū nō tenebat: nec oīmō
Hala .5. bēbat sbditā carnē sīc sp bñe potuiss̄z si deo sub
dita ipa māsiss̄z. Tūc g̃ caro cepit ꝓcupiscē adū
sus spm̄: ⁊ spūs adūsus carnē: cū q̄ ꝓtroūsia na-
ti sum⁹: ēbētes originē mort i mēbris nr̄is: viti
atāq̄z naturā ꝓtētionē ei⁹ siue victoriā ō pria p-
Eccli.7. uaricatōe gestātes. Capi. XIIII.

d Eus. n. creauit hoīnē rectū nāz auctor:
ñ vtiqz vitiozꝝ ſz spōte ōpuat⁹ iusteq̄z dā
nat⁹ ōpuatos dānatosq̄z gnāuit. Oēs. n. fuim⁹
i illovno qñ oēs illevn⁹ corrupit: q̄ p femīā la
psus ē i pctm̄: q̄ ō illo fca ē añ ptm̄. Nōdū erat
nob singilati creata ⁊ distributa forma i q̄ singli
viuerem⁹: ſz tā natura erat semiat ex q̄ ꝓpaga-
remur: q̄. ſ. pp pctm̄ vitiata: ⁊ viculo mort ob-
stricta iusteq̄z dānata: ñ alī⁹ ꝓditōis hō ex hoīe
nasceret: ac p ꝫ a libi arbitrīj malovsu series h⁹
calamitat exorta ē: q̄ hūanū gen⁹ origie depua-
tavelut radice corrupta vsq; ad fe mortē exitiū q̄
nō hz finē: sol eis exceptā q̄ p gr̄am dei libera nr̄
miseriaz ꝓnexiōe pduc. Capi. XV.
Gene.2. q Uāobrē ēt i eo q̄ō dictū ē: mōte morie
mini: qm̄ nō ē dictū mortib⁹: ea solā in-
telligam⁹ q̄ fit cū aia deserit suā vita: qō illi de⁹ ē
ñ. n. dextra ēvt deserer: ſz vt ōsercē ōfuit. Ad
malū qppe ei⁹ ꝓpriozē volūtas ei⁹: ad bonū vero
ei⁹ ꝓpriozē volūtas creatoꝝ ei⁹: siue vt cā faceret
q̄ nulla erat: siue vt reficiat q̄ lapsa perierat: ēt si
hāc itelligam⁹ deū denūciasse mortē: i eo q̄ō ait
gene.2. Qua die ederis ex illo morte moriemi: tāq̄ di-
ceret quo die me dereliqueritis p iobediētiā: dese-
rāvos p iusticiā: ꝓfecto i ea morte ēt ceē denū
ciate sunt q̄ p culdubio fuerāt secuture. Nā i eo
q̄ iobediēs mort⁹ i carne ex morte aie iobediētis
exort⁹ ē: pp quē pudēda texerūt: sensa ē mōs vna
i q̄ dereliquit aiam de⁹: ea significata ēverbō ei⁹: qñ
timore dēcabulātis sese abscōdēti hoi dixit: adā
vbi es: nō vtiqz ignorādo q̄rēs: ſz icrepādo ad-
monēs: vt attēderet vbi eēt i quo nō eēt de⁹. Cū
vero iā corp⁹ aia ipa dereliquit etate corruptū ⁊ se
nectute ꝓfectū: venit i exprimētū mors altera: ō
q̄ de⁹ ptm̄ adhuc puniēs hoi dixerat: terra es
⁊ i terraz ibis: vt ex his duab⁹ mors illa pīo q̄
toti⁹ hois ē cōpleret: quā fa ivltio seq̄t: nisi hō
p gr̄az dei liberē. Neqz. n. corp⁹ qō de ēra ē redi
ret i ērā: nisi sua morte: q̄ illi accidit cū ōpiē sua
vita. i. aia. Uñ ꝓstat iter xp̄ianos veraciē catho
licā tenētes fidē: ēt ipsā nob corpis mortē: nō le
ge nāe: q̄ nullā mortē hoi de⁹ fecit: ſz merito isti
crā eē pcti: qm̄ pctm̄ vindicās de⁹: dixit homi i
quo tē oēs eram⁹: terra es: ⁊ i trā ibis.
s Ed phi ꝫ quoꝝ calūnias de- Ca. XVI
fēdim⁹ citatē dei: Bē ei⁹ eccleſiā: sapiēē
sibi vidēē irridere: q̄ dicim⁹ aie a corpe sepatōz
iter penas ei⁹ eē deputādā: q̄. vz. ei⁹ pfectā bti-
tudinē tē illi fieri existimāt cū oi ꝓsus corpe ex
uta ad deū simplex ⁊ sola ⁊ quodāmō nuda fdi
erit. Ubi si nihil quo ista refellereē opio i eorū
lr̄is inuenirē: oposi⁹ mihi disputādū eēt quo de-
mōstrarē nō corp⁹ eē aie ſz corruptibile corpus
oneros̄ū. Uñ illud ē q̄ō ō scriptur nr̄is i supio-
ri libro cōmemorauim⁹. Corp⁹. n. corruptibile
aggrauat aiam. Addēdo vtiqz corruptibile nō
q̄licūq; corpe: ſz q̄le factū ē ex pctō ꝓtevidicta
aiam pibuit aggrauari. Nō ēt si nō addidiss̄z ni
hil aliō itelligere deberem⁹. Sed cū aptissime
plato deos a sūmo deo factos bñe imortalia cō
poza p̄dicz: eisq; ipm deū a quo fcī sūt: iducat
ꝓ mag̃ bñficio pollicētē: q̄ i eternū cū suis cor-
pib⁹ pmanebūt: nec ab eis vlla morte soluēt:
qd ē q̄ isti ad exagitādā xp̄ianā fidē fingūt se ne
scire q̄ō sciūt: aut ēt sibi repugnātes adū sum se
ipsos dicere malūt: dū nob nō desināt ꝫdicere
Nēpe platōis ōverba sūt sīc ea cicero i latinuz
vertit: qb⁹ iducit sūmū deū: deos quos fcē allo
quētē ⁊ dicētē. Vos q̄ sub mortalitat fato orti
estis attēdite: quoꝝ opex ego parēs effectoꝝq̄
sū. Nec sūt idissolubilia nutu meo: tāq̄ oē colli
garum solui potest: ſz haud q̄q̄ bonū ē: rōe iun
ctū dissolvere velle. Sz qm̄ estis orti mortales
vos qdē eē ⁊ idissolubiles nō potestis. Neqz vn
q̄z tm̄ dissoluemini: neqz vos vlla mort fata pe
rimēt: nec erunt valētioza q̄z ꝓsiliū meū: qō ma
ius ēvinculū ad ppetuitatē vr̄am: q̄z illa qb⁹ est
tūc cum gignebamini colligati. Ecce deos pla
to dicit ⁊ corpis aieq̄z colligatōe mortales: ⁊ tm̄

Plato in thimeo. Nota q thimeus platonis fuit trāslat⁹ a cicerōe vt ꝑ. fo ab isocrate: q trāslatō cōis ē q prima. Verba aūt dei ad deos a se creatos q hic ꝯ cicerone ponūtur in trāslatōe Faponunt sic. Dy deoꝝ q rum pr opifexq; suꝫ ego vos vrā nā dissolubiles. mea aūt voluntate idissolubiles volūtas aūt mea maior ē nexus.

īmortales dei a quo facti sunt volūtate atqꝫ ꝓfilio. Si ꝫ aīe pena ē i q̄licūq; corpe colligari: qd ē q eos aliquotiēs de⁹ tanꝯ sollicitos ne forte morīāt. i. dissolnāt a cōpe: de sua facit īmortalitate securos: nō ꝓp coꝝ nāꝫ que sit ꝓpacta: nō simplex: ꝫ pp suā iuictissimaꝫ volūtatē: q̄ potēs ē facere vt nec orta occidāt nec ꝓneta soluāt: ꝫ icorruptibilr pseuerent. Et ꝑ qdēvtꝫ platoveꝝ de siderib⁹ dicat: alia qō ē. Necꝫ. n. ei ꝓtinuo ꝓcedēduꝫ ē: globos istos luminū sine orbiculos luce corpea suppēras: seu die seu nocte fulgētes: suis qbusdā ꝓpꝛijs aīs viuere eisqꝫ itellectualib⁹ ꝛ btis: qō ēt de ipo vniūso mūdo tāꝯ vno aiali maxīmo quo cūcta ceīa ꝓtinerēt aialia īstanter affirmat. Sꝫ hec vt dixi alia qō ē: quā nūc di scutiēdā nō suscepim⁹. hoc tm ꝓ istos cōmorādū putani q se platōicos vocarivel esse gloriāt: cui⁹ supbia nois erubescūt eē xpiani ne cōe illis cū vulgo vocabulū vilē faciat palliatoꝝ: tāto magiflatā q̄ꝫto magꝫ exiguā paucitatē: ꝛ q̄rentes qd i doctria xpiana rep̄hendāt exagitāt eīnitatē corpum: tāq; hec sint iter se ꝓria: vt ꝛ btitudinē q̄ram⁹ anie: ꝛ eā sp eē velim⁹ i corpe velut erūnoso vinculo colligatā: cū coꝝ auctoꝛ ꝛ magr plato donū a bo ūmo dīs fcis ab illo dicat eē ꝓcessum ne aliq̄ morianr. i. a corpib⁹ quib⁹ eos connexuit dissoluantur.

Capi. XVII.

C Ontēdūt ēt isti terrestria corpa sēpiīna eē nō posse: cū ipam vniūsā īnā bi sui ñ qdē ūmi ꝫ tū magni. i. toti⁹ hui⁹ mū di mēbrū i medio positū ꝛ sēpitnū eē nō dubitēt. Cū ꝫ de⁹ ille ūm⁹ fecerit eis alteꝝ quē putāt deū. i. istū mūdū: ceteris dīs q ifra cū sūt ꝓferēdū: eū deniqꝫ existimāt eē aiatū aia. s. sicut asserūt rōnali vel itellectuali: i tā magna mole cōpis ei⁹ iclusa: ipiusq; corpis tāq; mēbra locis suis posita atqꝫ digesta: q̄tuoꝝ ꝓstituerit elemēta: quoꝝ iūcturā: ꝛ ne vnq̄ꝫ deus coꝝ tā magn⁹ moriaī: idissolubilē ac sempiternā velint: qd cause ē: vt in corpe maioris aiani tāq; mediū mēbrū eīna sit terra: ꝛ aliorū aiantiū terrestrū corpa si de⁹ fiē illud velit eterna eē ñ possint. Sꝫ terre iquīt terra reddēda ē: vñ aialiū terrestria supta sūt corpora: ex quo fit iquīt vt ea sit necesse dissolui ꝛ emori: ꝛ eo mō terre stabili ac sempiterne vñ fuerāt supta restitui. Si qs ꝑ ēt ō igne silr affirmet: ꝛ dicat reddēda eē vniūso igni corpa q̄ide supta sunt vt celestia fierēt aialia nōne īmortalitas quā talib⁹ dīs velut ō ūmo loq̄nte ꝓmisit plato tāq; violētia disputatōis hui⁹ ircidit. An ibi ꝓpterea ñ fit q⁹ de⁹ nō vult: cui⁹ volūtatē vt ait plato nulla vincit. Quid ꝫ phibet vt ꝑ ēt de terrestrib⁹ corpib⁹ de⁹ possit efficere: q̄ꝫdē vt nec ea q̄ orta sūt occidāt: nec ea q̄ sunt iuncta soluāt: nec ea q̄ sūt ex elemēt̄ supta reddāt: atqꝫ vt aie in corpib⁹ ꝓstitute nec vnq̄ꝫ ea deserant: ꝛ cū eis īmortalitate ac sempiterna btitudie pfruāt: posse deū facere ꝓfiteī plato. Cur ꝫ non possit vt nec terrestria moriāt. An de⁹ nō ē potēs quo usqꝫ xpiani credunt: ꝫ quousqꝫ platonici volūt. Nimirū qppe ꝓfiliū ei⁹ ꝛ potestatē potuerūt phi: nec potuerunt nosse pphe: cū poti⁹ ecōtrario dei pp betas ad enūciādū ei⁹ quātū dignat⁹ ē volūtatē spūs ei⁹ docuerit: pphas aūt i ea cognoscēda ꝓiectura hūana deceperit. Ꝛeꝝ nō vsqꝫ adeo decipi debuerūt: nō solū ignorātia: veꝝ ēt pui cacia: vt ꝛ sibi aptissime refragēt magnis disputationū viribus asserētes: aie vt beata esse possit non terrenū tm̄ sed oē corpus eē fugiēdū: ꝛ terrestres deos rursus dicētes hre brissimas aias: ꝛ tm̄ ēnis corpib⁹ alligatas: celestes vero deos ignea cōpage ligatos. Jouis aūt ipsius aiam quē mūdum istum volūt: oib⁹ oio corporeis elemēt̄ q b⁹ hec tāta moles a terra i celū surgit iclusam. Hāc. n. aiam plato ab intimo terre medio: q ō geometre centrum vocant: p oēs ptes ei⁹ vsqꝫ ad celi ūmā ꝛ extrema diffundi ꝛ extendi per numeros musicos opinaī: vt fit iste mundus aial maximum: beatissimum: sempiternum cuius anima ꝛ perfectam sapientie felicitatem teneret: ꝛ corpus ꝓpꝛium non reliqueret: cuiusq; corpus ꝛ in eternum ex illa viueret: ꝛ eam quāuis non simplex sed tot corporibus tantisq; compactum bebetare atqꝫ tardare non posset. Cum igitur suspitionib⁹ suis ista permittāt: cur nolunt credere diuina voluntate atqꝫ potētia immortalia corpora fieri posse terrena: in quibus anime nulla ab eis morte separate: nullis eorum oneribus aggrauate sempiterne: ac felicit̄ viuant: quod deos suos posse asserūt in corporibus igneis: iouemq; ipsum eorum regem in omnibus corporeis elementis. Haꝫ si aia vt beata

Ca. XVII. Ontē dūt ꝛc i B. c. ex vb platōis. ē. positis arguit q de⁹ ꝓt sua volūtate facere corp⁹ bois idissolubile. Et nō ꝓ rietatē iter platonez ꝛ porphyriū porphyri⁹ assit oē corp⁹ fugiēdū vt aīa possit esse brā. plato alioqꝫ platōici dicūt ōos bre btissimas aias ēnis tū corpib⁹ alligatas. sic mūdus quē dīt iouē. hꝫ aiaꝫ p oia elemēta diffusaꝫ ꝫ nūeros musicos. q sūt vn⁹ duo tres q̄tuor. vy. ix. xxvy. qm̄ i his iueniūt oēs symphōie musice. ꝛ q̄re: ꝫ legēti ꝫ libꝝ macrobij sup somniū scipionis ꝛc.

La. xviii Sz neče ē tē. In B. c. alie gat ō oi potētissi mā ivo luntate qō dicit plato in thimeo. vbi. ā. c. prio. b Cōmisit platotē. Dic dič q ipse plato di cat mio res ōos posse re mouere ab igne vrēdi q̄ litatē t reliq̄re ei lucen di ptātē Sz vbi B dicat non assi gnat.

sit corp⁹ē omne fugiēdū: fugiāt dij eoz de globis siderū: fugiat iuppiter de celo t ēra: aut si ñ possunt miseri iudicēt. Sz neutz istī volunt: q neqz a corpib⁹ sepationē audēt dare dijs suis ne illos mortales colere videāt: nec brītudis p nationē ne ifelices eos eē fateāt. Nō ḡ ad brītudinē ꝓfidaz oia fugienda sunt corpa: ꝫ corruptibilia: molesta: grauia: mortbūda: nō q̄lia fecit primis boib⁹ bonitas dei: sed q̄lia eē cōpulit peccati pena. Capi. XVIII.

s Ed neče ē inq̄tūt vt ērena corpa nāle pondus vel in terra teneat vel cogat ad terrā: t ió in celo eē nō pñt. Primi qdē illi homines in terra erāt nemorosa atqz fructuosa: q̄ paradisi nomē obtinuit. Sz q: t ad hoc rñdendū est vel ꝓpter xp̄i corp⁹ cū quo ascēdit i celuz vel ꝓpter scōz q̄lia in resurrectōe futura sūt: intucant paulo attēti⁹ pōdera ipsa terrena. Si. n. ars humana efficit vt ex metall'que in aquis posita ꝓtinuo submergunt: gbusdā modis vasa fabricata ēt natare possint: quāto credibili⁹ t efficaci⁹ occult⁹ aliqs modus opatiois dei: cui⁹ oi potētissima volūtate plato dič: nec orta iterire nec colligata posse dissolui: cū multo mirabili⁹ incorporea corporeis: q̄ q̄cūqz corpa corpib⁹ gbuscūqz copulent: pōt molib⁹ p̄stare terrenis vt nullo in ima pōdere deprimant: ipisqz aīs p fectissime btis: vt q̄uis terrena tñ incorrupti bilia iam corpa vbi volūt ponāt: t quo volunt agāt situ motuqz facillimo. Anvero si ß angeli faciūt: t q̄libz aialia terrestria rapiāt vñ libet ꝓstituātqz vbi libz: aut eos sine labore nō posse aut onera sentire credēdum est. Cur ḡ scōrum p fectos t beatos diuino munere spirit⁹ sine vlla difficultate posse ferre quo voluerit t sistere vbi voluerit sua corpa nō credam⁹? Nā cū terrenorum corpum sīē onera i gestādo sentire cō sueuim⁹: quāto maior est quātitas: tanto maior fit t grauitas: ita vt plura pōdo q̄ pauciora pl⁹ p̄māt: tñ mēbra sue carnis leuiora portat anima cū in sanitate robusta sūt: q̄ in lāguore cum macra sūt. Et cū alijs gestātib⁹ onerosior sit sanus t valid⁹ q̄; exilis t morbidus: ipse tñ ad suū corp⁹ mouendum atqz portāduz agilior est: cū in bona valitudine pl⁹ habz molis q̄z cum i peste vel in fame minime roborīs. Tñ valz in bendis etiam ērenis corporibus quāuis adhuc corruptibilibus atqz mortalib⁹ nō quātitat pondus: sed temperationis modus. Et qs verbis explicat quantum distat inter p̄sentem quā dicimus sanitatem: t immortalitatem futuram: Non itaqz nr̄am fidē redarguant ph̄i de ponderib⁹ corporū. Nolo. n. q̄rere cur nō credant terrenū posse eē corp⁹ in celo: cum terra vniuersa libreē in nihilo. Fortassis enim de ipō medio mūdi loco eo q̄ in eum coeant q̄q̄ grauiora: ēt argumētatio verisimilior habeat. Illud dico: si dij minores quib⁹ inter alia terrestria cetera ēt hominē faciendū cōmisit plato: potuerūt sicūt dicit ab igne remouere vrendi q̄litatē: lucēdi relinquere que p oculos emicaret: ita ne vltimo ꝓcedere dubitabim⁹: cui⁹ illevolūtati protestatiqz ne moriant ꝓcessit q̄ orta sint: t taz diuersa tam dissimilia. i. corporea t incorporea sibimet cōnexa: nulla possint dissolutōe seiungi: vt de carne bois cui donat imortalitatē: corruptionem auferat: naturā reliq̄t: cōgruētiā figure mēbrorūq̄z detineat: detrahat pōderis tarditatē. Sz de fide resurrectōis mortuorum: t de corporib⁹ eoz imortalib⁹ diligenti⁹ si deus voluerit in fine huius operis disserendum est.

Tunc de corporib⁹ pri- Ca. XIX.

n morum hominum quod instituimus explicem⁹: q̄ñ nec moris ista que bona phibeē bonis: nec tñ paucis intelligentib⁹ siue credentib⁹: sed omnib⁹ nota est qua fit anime a corpore separatio: qua certe corpus animans quod euidenē viuebat euidenē emoriē: eis potiss̄z accidere: nisi pcti meritū sequereē. Licet enim iustorum ac piorum anime defuncto⁹z q̄ requieuiant dubitare fas nō sit: vsq̄z adeo tñ eis melio⁹ eēt cum suis corporib⁹ bene valentibus viuere: vt etiam illi qui omni modo eē sine corpore beatissimum existimant hanc opinionem suam sententia repugnante conuincant.

Neqz enim quisq̄z andebit illorum sapientes homines siue morituros siue iam mortuos. i. aut carentes corporibus: aut corpora relicturos: dijs imortalib⁹ aſponere: qb⁹ de⁹ summ⁹ apud platonem mun⁹ ingēs idissolubilem. s. vitam. i. eternum cū suis corporib⁹ consortium polliceē. Optime aūt cum homib⁹ agi arbitratur idem plato: si tñ hāc vitam pie iusteqz peregerint: vt a suis corporib⁹ separati: in ipsorum deorū q̄ sua corpora nūq̄z deserūt recipiant⁹ si- Enei. 6.
num. Scilicz immemores supa: vt conuexa reuisant. Rursus: t incipiant in corpora velle reuerti. Quod virgili⁹ ex platonico dogmate dixisse laudat. Ita quippe animas mortaliuz nec in suis corporib⁹ semper eē posse existimat: sed morti necessitate dissolui: nec sine corporibus durare perpetuo: sed alēnantibus vicib⁹ idesi-

nēc viuos ex mortuis: t ex vinis mortuos fieri putat: vt a ceteris boib⁹ hoc videant differre sapientes: q̄ post mortē suā ferūt ad sidera: vt alii quātō diuti⁹ in astro sibi ꝓgruo q̄sq̄ requescat: atq̄ ide rursus miserie pristine oblit⁹: t cupiditate hūdi corpis vict⁹: redeat ad labores erūnasq̄ mortaliū. Illi vero q̄ stultā duxerūt vitā: ad corpa suis meritis debita sine hoium siue bestiaꝝ de primo reuoluāt. In hac itaq̄ duriss mis ꝑditōe ꝓstituit et bonas atq̄ sapientes anias qb⁹ nō talia corpa distributa sunt: cū qb⁹ sp atq̄ imortalit viuerēt: vt neq̄ i corpib⁹ pmanere neq̄ sine his possint in eterna puritate durare. De quo platonico dogmate iam i libris supioribus diximus: xp̄iano tpe erubuisse porphiriū: t nō solū ab hūanis aiis remouisse corpa bestiaꝝ verūet sapientiū aias ita voluisse de corpeis nexib⁹ liberari: vt corp⁹ oē fugientes beate apud p̄es sine fine teneāt. Itaq̄ ne a xp̄ovinci videret vitā scis pollicēte perpetuam: etiā ipe purgatas aias sine vllo ad miserias pristinas reditu: i eterna felicitate ꝓstituit. Et vt xp̄o aduersaret: resurrectōz icorruptibiliū corpoꝝ negās: nō solū sine ētenis: ꝟ sine vll' oio corpib⁹ eas asseruit in sempiternum esse victuras. Nec tñ iste q̄licunq̄z opinione p̄cepit saltē ne dīs corporat religionis obsequio subderent. Quid ita: nisi quia eas q̄uis nulli corpi sociatas: nō credidit illis eē meliores? Quapropt̄ si non audebūt isti sic eos ausuros eē non arbitror dīs beatissimis t tñ i eternis corpib⁹ ꝓstitutis humanas animas ap̄ponere: cur eis videt absurdum q̄d fides xp̄iāna p̄dicat: t primos homies ita fuisse ꝑditos vt si nō peccassent: nulla morte a suis corpibus soluerent: ꝟ p meritū obedientie custodite imortalitati donati: cum eis viuerēt in eternū: t talia scōs in resurrectōe habituros ea ipa in quib⁹ ꝟ laborauerūt corpa: vt nec eoꝝ carni aliq̄d corruptōis vel difficultat: nec eoꝝ britudini aliq̄d doloris t infelicitat possit accidere? Ca. xx.

Rōde nūc scōꝝ aie defūctorum ideo p non habēt grauem mortē q̄ separe sūt a corpib⁹ suis: q̄z caro eoꝝ resolscit in spe: q̄slibz sine vllo tā sensu ꝓtumelias accepisse videant. Nō. n. sic platoni visum est: corpa oblitione desiderā: ꝟ poti⁹ q̄z meminerūt q̄d sibi ab eo sit ꝓmissum q̄ neminē fallit: q̄ eis ēt de capillor suoꝝ integritate securitatem dedit: resurrectionez corpoꝝ in qb⁹ mīta dura perpessi sunt: nihil in eis vlterius tale sensuri desiderabiliter t patient expectant. Si enim carnem suā nō oderāt quando eam sue menti ifirmitate resistētem spiritali iure coercebant: quātō magis eam diligunt etiā ipam spiritalem futurā? Sic enī spūs carni suis nō icongrue carnal: ita caro spūi seruiens recte apellat spirital: non q̄ in spm̄ ꝓuertet sic nōnulli putant: ex eo quod scriptum est. Seminat corp⁹ aiale: resuget corp⁹ spiritale: sed q̄z spiritui sūma t mirabili obtemperandi facilitate subdet: vsq̄z ad implendam imortalitat idissolubilis securissimam voluntatem: omni molestie sensu: omni icorruptibilitate t tarditate detracta. Non solū. n. non erit tale quale nūc est i q̄uis optima valitudine: sed nec tale q̄dem q̄le fuit i p̄mis homib⁹ ante peccatū. Qui licz morituri non essent nisi peccassent: alimentis tamen vt homies vtebant: nondū spiritalia sed adhuc anialia corpora terrena gestantes. Que licz senio nō veterascerēt vt necessitate perducerent ad mortem: q̄ stat⁹ eis de ligno vite q̄ est i medio paradisi cum arboreve rita simil erat: mirabili dei gr̄a p̄stabat: tamen t alios sumebant cibos p̄ter vnam arborem que fuerat iterdicta: nō q̄z ipa erat malum: sed ꝓpt̄ commendandū pure t simplicis obedientie bonū: q̄ magna virt⁹ est rōnal creature sb creatore domio ꝓstitute. Nam vbi nullū malū tangebatur: p̄fecto si ꝓhibitū tangeret: sola iobedientia peccabat. Edebant ḡ alīs q̄ sumebāt: ne aialia corpora molestie aliq̄d esuriēdo ac sitiēdo sentirent: De ligno aūt vite ꝓpterea gustabat: ne mors eis vndecūq̄z sbreperet: vel senectute cōfecta ēcursis tp̄z spatijs iterirēt: tāq̄z certa cēnt alimēto: illō sacro: vt sic fuisse acceptat lignū vite in paradiso corporali: sic in spiritali hoc ē intelligibili paradiso sapientia dei de qua scriptum est. Lignum vite est amplectentib⁹ eam. Pro.3.

Vide nōnulli Cap. xxi.

v totū illum paradisum vbi primi homines parentes generis humani sancte scripture veritate fuisse narrant: ad itelligibilia referūt: arboresq̄z illas t ligna fructifera in virtutes vite moresq̄z ꝓuertūt tanq̄z visibilia t corporalia illa non fuerint: sed intelligibilium significandoꝝ cā eo modo dicta vel scripta sint Quasi propterea non potuerit esse paradisus corporalis: q̄z potest etiam spiritalis intelligi: tanq̄z ideo non fuerint due mlieres agar t sara: t ex illis duo filij abrae: vn⁹ ō ancilla: ali⁹ ō libera: q̄z duo testamēta in eis figurata dic apostol⁹: aut ideo de nulla pet moyse percutiente aq̄ defluxerit: q̄z potest illic figurata significa- Gala.4.

Dic q̄ nō ē sic pla tōi visū est vt pz ex vb⁹ virgilianis iā. ē. i. ca. xix. positis q̄ cōpa oblitione desiderant.

tione etiã xps itelligi: eodẽ aplo dicẽte: petra ãt erat xps. Nemo itaq; prohibet intelligi paradi
1.Cor.10 sum vitam bonorum: quatuor ei⁹ flumina: quatuor virtutes: prudẽtiam: fortitudinem: tempe
rantiaz: atq; iusticiam: z ligna ei⁹ omnes vtiles
disciplinas: z lignorum fruct⁹ mores prorum:
z lignum vite ipam bonorum omnium matrẽ
sapiẽtiam: z lignum sciẽtie boni z mali: trãsgres
si mãdati experimẽtum. Penam enim pecca
toríb⁹ bene vtiq; qñ iuste ꝓstituit de⁹: ꝙ nõ bo
no suo experiẽ homo. Possũt hec etiam in ec
clesia itelligi: vt ea meli⁹ accipiam⁹ tanq; ꝓphe
tica idicia p̃cedẽtia futuror̃ paradisum. s. ipaz
ecclesiam: sicut de illa legit i cantico cãticoruz
quatuor autem paradisi flumina quatuor euã
gelia: ligna fructifera scõs: fruct⁹ autem eorũ:
opera eorum: lignum vite sanctũ scõrum vtiq;
xpm: lignum sciẽtie boni z mali, ꝓprium volũta
tis arbitrium. Nec seipõ qppe homo diuina
volũtate cõtempta: nisi pernicioseve põt: atq;
ita discit quid liter sit: vtrũ ibereat cõmuni omni
b⁹ bono: an ꝓprio delectẽ. Se qppe amãs do
nat sibi: vt ide timoríb⁹: merorib⁹q; comple-
ꝓ.4z tus cantet i psalmo: si tamẽ mala sua sentit. Ad
ꝓ.58. meipm aia mea turbata ẽ: conrectusq; iã dicat.
Fortitudinẽ meã ad te custodiã. Nec z si qua
alia ꝓmodi⁹ dici pñt ꝺ itelligẽdo spiritaliꝛ padi
so: nẽine, phibẽte dicãꝰ: dũtñ z historie ꝟitas si
delissima rer̃ gestar̃ narratõe ꝓmẽdata credaꝰ

Orpa iustor̃ q̃ in resurre- Ca.XXII.

c ctõe futura sunt: neq; vllo ligno idige-
bũt quo fiat vt nullo morbo vl senectu
te inueterata morianꝰ: neq; vll' alijs corporalib⁹
alimẽtis quib⁹ esuriẽdi ac sitiẽdi qualiscũq; mo
lestia deuitẽ: qñ certo z omni modo inuiola-
bili munere imortalitaꝫ induẽ: vt nõ nisi velit
possibilitate non necessitate vescanꝰ. Quod an
geli quoq; visibiliꝛ z ẽtabiliꝛ apparẽtes: ñ qz idi
gebãt: ꝙ qz volebãt z poterãt: vt hoib⁹ ꝓgruerẽt
ministerij quadam humanitate fecerũt. Ne-
q; enim i phãtasmate angelos edisse credendũ
est: qñ eos homies hospitio susceperũt: ẽ̃ius
vtrum angeli essent ignorantib⁹ ꝓsimili nobis i
digẽtia vesci viderenꝰ. Unde est quod ait ange
To.12. lus i libro tobie. Videbaꝫ me mãducare: sed vi
su vestro videbaꝫ idest necessitate reficiẽdi cor-
poris sic̃ vos facie me cibum sumere putabatis
Sed si forte de angelis aliud credibili⁹ disputa
ri põt: certe fides xp̃iana de ipo saluatore nõ du
bitat: quod etiam post resurrectionem iam q̃
dẽ i spiritali carne: ꝙ tñ vera: cibũ ac potũ cum
discipulis sumpsit. Nõ. n. ptãs ꝙ egestas edẽdi
ac bibẽdi talib⁹ corporib⁹ auferet: Ãñ z spiritu
lia erũt: nõ qz cõpora esse desistẽt: ꝙ qz spũ viui
ficante subsistẽt. Cap. XXIII.

n Am sic̃ corpa ista q̃ hñt aiam viuẽtem
nõdũ spm̃ viuificãtẽ: aialia dicunꝰ cor
pora: nec tñ aie sũt ꝙ corpa: ita illa spiritalia vo
canꝰ corpa. Absit tñ vt spũs ea credam⁹ futura
ꝙ corpa carnis bitura subsistẽtiã: ꝙ nullã tardi
tatẽ: corruptionẽq; carnalẽ: spũ viuificãte pas-
sura. Tũc iam nõ terren⁹ ꝙ celestis hõ erit: non
qz corp⁹ qõ de terra factum est non ipm erit: ꝙ
dono celesti iam tale erit: vt etiam celo ico-
lẽdo nõ amissa natura: ꝙ mutata qualitate ꝓue
niat. Prim⁹ aũt hõ de terra terren⁹ in animam i.cor.15.
viuẽtẽ fact⁹ est: nõ in spm̃ viuificãtẽ: quod ei ꝑ
obedientie meritũ seruabaꝫ. Ideo corp⁹ ei⁹ qõ
cibo ac potu egebat: ne fame afficereꝫ ac siti: z
nõ imortalitate illa absoluta atq; idissolubili:
ꝙ ligno vite a morꝫ necessitate, phibebaꝫ: atq; i
iuuẽtꝫ flore retinebaꝫ: nõ spiritale sed aiale fu Enei.6.
isse nõ dubiũ ẽ: nequaq; tñ moriturũ: nisi i dei ꝑ
dicentẽ minãti sq; sniam delinquẽdo corruisset
Et alimẽtꝫ qdẽ ẽt exꝫ paradisum nõ negaꝫ: a li-
gno tñ vite ꝓphibit⁹ tardi⁹ essꝫ tpe vetustateq; fi-
niendus: i ea ditaꝫ vita: quam i corpore licꝫ
animali donec spiritale obedientie merito fierꝫ:
possꝫ i paradiso nisi peccassꝫ habere perpetnã Bene.2
Quapropẽ ẽt si mortem istam manifestaꝫ qua
fit anime a corpe separatio itelligamus simul
significatam: in eo quod deus dixerat: qua die
ederitis ex illo morte moriemini: non ideo debꝫ Ro.8.
absurdum videri: qz non eo prorsus die a cor-
pore sunt soluti quo cibum inẽdictum mortife
rumq; sumpserunt. Eo quippe die mutata in
deterius vitiataq; nãꝰ: atq; a ligno vite separatio
ne iustissima: morꝫ in eis etiam corporalis ne-
cessitas fcã est: cum qua nos necessitate nati su
mus. Propẽ quod apostol⁹ non ait cõpus qui
dem moriturum est propẽ peccatũ: sed ait cor
pus quidem mortuum est ꝓpꝫ peccatuꝫ: spũs
autem vita est ꝓpter iusticiam. Deinde subiun
git. Si autem spũs eius qui suscitauit christũ
a mortuis habitat in vobis: qui suscitauit xp̃uꝫ
a mortuis viuificabit mortalia corpora vestra
per inhabitantem spm̃ ei⁹ in vob̃. Tũc ergo erit
corpus i spũm viuificãtem: qõ nunc est i aiam
viuentẽ: z tñ mortuũ dic aplus: qz iam morien
di necessitate constrictum est. Tunc autem ita
erat i aiam viuentem: ẽ̃ius nõ i spiritum viuifi-
cãtẽ: vt tñ mortuũ dici recte nõ possꝫ: qz nisi ꝑ

petratõe peti necessitatẽ morĩẽdi hr̃e nõ posset. Cũ vero de⁹ t dicendo: adã vbi es: mortẽ signi ficauerit aie: q̃ fcã ẽ illo deserẽte: t dicẽdo: terra es: t in terrã ibis: mortẽ significauerit corpis q̃ illi fit aia decedente: ppea de morte secũda nihil dixisse credendũ est: qz occultã eẽ voluit pp dispẽsationẽ testamenti noui: vbi secũda mors aptissime declarat̃: vt pr̃i ista mors prima: q̃ cõmunis est oib⁹ ꝓderet̃ ex illo venisse pctõ: qõ in vno cõe factũ ẽ oib⁹: mors vero scõa nõ vtiq; cõmunis ẽ oĩb⁹ pp eos q ꝑ m ꝓpositũ vocati sũt scios añ ꝓsciuit t predestinauit: fiẽ ait apl's: cõformes fieri imagini filij sui: vt sit ipe primogenit⁹ in multis frib⁹: quos a scõa morte p mediatorẽ dei gr̃a liberauit. In corpe & aiali primum hoiez fcm̃: sic apl's loquit̃. Volẽs. n. ab spirituali qõ in resurrectõe futurũ est: hoc qõ nũc ẽ aiale discernere: seminat̃ igt in corruptõe: surget i icorruptõe: seminat̃ in cõtumelia: surget i glia: seminat̃ in infirmitate: surget in virtute: seminat̃ corp⁹ aiale: surget corp⁹ spirituale. Deinde vt ꝗ p barz: si est inqt corp⁹ aiale: ẽ t spirituale. Et vt qd eẽt corp⁹ aiale oñderet: sic igt scriptũ est: fact⁹ ẽ prim⁹ hõ i aiam viuentẽ. Isto igr̃ modo voluit ostendere qd sit corp⁹ aiale: q̃zuis scriptura nõ dixerit de primo hoie q est appellat⁹ adã qñ illi aĩa flatu dei creata est: t fact⁹ est hõ i corpe aiali ꝟ fact⁹ est homo in aiaz viuentẽ. In eo & qõ scriptũ est: fact⁹ est prim⁹ homo in aiaz viuẽtez: voluit apl's intelligi corp⁹ hois aiale. Spiritale ãt quẽadmodũ itelligendum eẽt: oñdit addendo. Nouissim⁹ aũt adam in spũz viuificantẽ: ꝑcul dubio xp̃m significãs q tã ex mortuis ita resurrexit: vt mori oio deincepſ nõ possit. Deinde sequit̃ t dic̃. Sz nõ primũ qõ spiritale ẽ: ꝟ qõ aiale: postea spiritale: vbi multo apti⁹ declarauit se aiale corp⁹ isinuasse: i eo qõ scriptũ est: factum eẽ primũ hoiez in aiaz viuẽtẽ: spiritalẽ aũt in eo qõ ait: nouissim⁹ adã i spũm viuificantẽ. Pri⁹ẽ .n. aiale corp⁹: quale habuit prim⁹ adam q̃zuis nõ moriturũ: nisi peccassz: quale nũc habem⁹ t nos bacten⁹ ei⁹ mutata virtutaq; natura: quatenꝰ i illo postea q̃z peccauit effectuz est: vñ hẽret tã moriẽdi necessitatẽ: quale pro nobis etiã xp̃s habere dignat⁹ ẽ: nõ qdẽ necessitate ꝟ ptãte: postea vero spiritale quale tã precessit i xp̃o: tanq; i capite nr̃o: secuturũ est aũt i mẽbris ei⁹ vltia resurrectõe mortuorũ. Adiũgit deiñ apl's: duorũ istorũ boiuz euidẽtissimã differẽtiã dicẽs. Prim⁹ hõ de terra terren⁹: scõs hõ de celo celestis: Qualis terren⁹: tales t terreni: qualis celestis: tales t celestes: Et quõ iduim⁹ imaginẽ terreni iduam⁹ t imaginẽ ei⁹ qui de celo ẽ. Hoc apl's ita posuit: vt nũc quidẽ i nobis ꝟz sacz regenatõis fiat: siẽ alibi dic̃. Quotquot i xp̃o baptizati estis: xp̃m iduistis: re aũt ipa tũc ꝑficiẽt: cũ t in nob qõ ẽ aiale nascẽdo: spiritale factũ fuerit resurgẽdo. Ut. n. eiusdẽ verbis vtar: spe salui facti sum⁹. Induim⁹ ãt imaginẽ terreni hois ꝓpagatõe ꝓuaricatõis t mõt̃: quã nob itulit generatõ: ꝟ iduim⁹ imaginẽ celestis hois gr̃a idulgẽtie: vitecz ꝑpetue: qõ nob ꝓstat regeneratõ: ñ nisi p mediatorẽ dei t hoiz hoiez ih̃z xp̃m: quẽ celestẽ hoiez vult itelligi: qz ꝺ celo venit: vt terrene mortalitat̃ corpe vestiret̃: qõ celesti imortalitate vestiret. Celestes vero ió appellat t alios qr fiũt p gr̃az mẽbra ei⁹: vt cũ illis sit vn⁹ xp̃s vel caꝑ t corp⁹. Voci eadẽ epl'a euidenti⁹ ita ponit. Per hoiez mors: t p hoiez resurrectio mõtuorũ. Sic̃. n. i adã oẽs moriũt̃: ita t i xp̃o oẽs viuificabiũt̃. Jãvtiqz i corpe spiritali qõ erit i spiritũ viuificãtẽ: nõ qr oẽs q i adaz moriũt̃ mẽbra erũt xp̃i: ex ill̃. n. mlto plẽs ka i eternũ morte plectẽt̃: ꝟ ió dictum ẽ oẽs atqz oẽs: qr siẽ nẽo corpe aiali nisi i adã morit̃: ita nẽo corpe spiritali nisi i xp̃o viuificat̃. Proiñ nequaq̃z putãdũ ẽ nos in resurrectõe tale corp⁹ bituros: quale habuit prim⁹ hõ añ peccatũ: neq; illud qõ dictũ ẽ: qual' terren⁹: tales t terreni: ꝑm illud itelligẽdũ ẽ qõ factũ ẽ admissiõe pcti. Nõ. n. existimãdũ ẽ eũ priusq̃z peccassẽt spiritale corp⁹ bũisse: t pcti merito i aiale mutatũ. Ut. n. ꝟ puteẽ paruz attẽdũt tãtiverba doctoris q ait. Si ẽ corp⁹ aiale: ẽ t spiritale: siẽ scriptũ ẽ. Prim⁹ hõ adã fact⁹ ẽ i aiam viuẽtẽ: scõs hõ i spũm viuificãtẽ. Nũqd hoc p⁹ peccatũ factũ ẽ: cũ sit ista hois prima cõditõ: de q̃ btissim⁹ apl's ad cõp⁹ aiale mõstrãdũ hoc testimoniũ legis assumpserat. Ca. XXIIII.

Vde t illud pax ꝓsiderare quibusdãvis ẽ: i eo qõ legit̃. Insp̃irauit de⁹ facie hois spiritũ vite t fact⁹ est hõ in aiam viuẽtẽ: nõ tũc animã primo hoi datã: ꝟ eã q̃ iã in erat spũscõ viuificatã. Audiuz. n. eos: q dñs iesus postea q̃z resurrexit a mortuis insufflauit: dicẽs discipulis suis. Accipite spũm scũm. Unde tale aliquid existimãt factũ quale tũc factũ ẽ: quasi t hic secut⁹ enãgelista dixerit: t facti sũt in aiaz viuẽtẽ. Qõ qdẽ si deñ eẽt ꝟ itelligerem⁹: q aiaz q̃dã vita sit spũs ꝺ: siñ quo aie rõnales mõtue ꝺputãꝺ sẽ: q̃zuis earũ pñtia viuer̃ cõpa viꝺ anr̃. Sz ñ ita factũ q̃ ẽ condit⁹ hõ satis ipa libri verba testant̃: que ita se habent. Et formauit

Enei. z. de⁹ hominem puluerem de terra. Quod quidam plani⁹ interp̃randũ putãtes dixerũt. Et finxit de⁹ hominẽ de limo terre quoniam superi⁹ dictũ fuerat: fons aũt ascendebat de terra z irrigabat omnẽ faciẽ terre: vt ex hoc lim⁹ itelligendus videreť: humore. ſ. terraq̃ cõcret⁹. Vbi. n. hoc dictũ est continuo sequitur: z formauit dñs hominẽ puluerem de terra: sicut greci codices habent: vnde in latinã linguã scriptura ipa cõuersa est. Siue aũtẽ formauit siue finxit quis diceť voluerit quod grece dicit eplasten: ad rẽ nihil intereſt: magis tamen proprie dr̃: finxit: Sed ambiguitas visa est deuitanda eis qui formauit dicere maluerunt: eo q̃ in latina lingua illud magis obtinuit consuetudo: vt hi dicãtur fingere q aligd mendacio simulãte cõponunt. Hunc igr̃ formatum hominẽ de terre puluere siue limo: erat enĩ puluis humectus: hunc inq̃ vt exp̃resius dicã sicut scriptura locuta ẽ: puluerem de terra: aiale corpus factũ eẽ docet apl's cũ animam accepit. Et factus est iste homo i aiam viuentem. i. formatus iste puluis factus est in aiaz viuẽtẽ. Jã inquiunt hẽbat aiam: alio quin non appellareť homo: quoniã homo nõ est corpus solũ vel aia sola: ẽ qui ex aia cõstat z corpore. Hoc quidẽ verũ est q̃ non tot⁹ hõ ẽ pars melior hominis anima est: nec totus hõ corp⁹: ẽ inferior bois pars ẽ: ẽ cũ est vtrũq̃ cõiunctũ: simul habet hominiſ nomẽ: q̃ tñ z singula non amittũt etiã cum de singulis logmur Quis enĩz dicere probiberur quottidiani q̃dã lege fmonis: homo ille defũct⁹ ẽ: z nũc in reqe ẽ vel in penis: cũ de aia sola possit hoc dici: z illo aut illo loco homo ille sepultus est: cũ hoc nisi de solo corpe non possit intelligi? An dicturi sũt sic loqui scripturam non solere diuinã. Jmmovero illa ita nobis in hoc atteſtať: vt etiã cũ duo ista cõiuncta sũt: z viuit homo: tamẽ etiam singula hois vocabulo appellet: aiam. ſ. interiorẽ hoiez: corp⁹ vero exteriorẽ hoiez vocãs: tã q̃ duo sint hoies: cũ simul vtrũq̃ sit homo vn⁹ Sz itelligẽdũ ẽ ẽ z qd dicať homo ad imaginẽ dei: z terra homo atq̃ itur⁹ in terrã. Illud enĩz fm aiaz rõnalẽ dr̃: qualẽ de⁹ insufflãdo: vel si cõmodi⁹ dr̃ inspirãdo indidit hoi. i. hominis corpori: hoc autem secundũ corpus qualẽ hoiem de⁹ finxit ex puluere: cui data est anima vt fieret corp⁹ animale. i. homo i aiaz viuẽtẽ. Quapp in eo q̃ dom⁹ fecit: quando insufflauit dicens: Accipite spũm scũm: nimirũ hoc intelligi voluit q̃ spũs scũs non tñ sit p̃ris: verũetiã vnigeniti ip̃ius spũs. Jdem ip̃e quippe spirit⁹ ẽ patris z filij: cũ quo est trinitas pater z fili⁹ z spũs scũs: non creatura sed creator. Neq̃ enĩ flat⁹ ille corporeus de carnis ore p̃cedens substãtia erat spũs sancti atq̃ natura: ẽ potius significatio qua intelligeremus vt dixi spũm sanctuz patri esse filioq̃ cõmunem: q̃ non sunt eis singulis singuli: ẽ vnus amborum est. Semp aũt iste spũs in scripturis sanctis grec o vocabulo pneuma dicitur: sicut euz z hoc loco dominus appellauit: quando euz corporalis sui oris flatus significans discipulis snis dedit: z locis oibus diuinorũ eloquiorũz non mihi aliter vnq̃ nuncupatus occurrit. Hic vero vbi legitur: z finxit deus hominem puluerem de terra: z insufflauit siue inspirauit in faciem eius spiritum vite: non ait grec⁹ pneuma quod solet dici spiritus sanctus sed pnoen: quod nomen in creatura q̃ in creatore frequentius legitur: vnde non nulli etiam latini p̃opter differentiaz: hoc vocabulum non spiritum sed flatũ appellare maluerunt. Hoc enĩz z in greco: etiam illo loco aꝑ Esaiam: vbi deus dicit. Omnem flatum ego feci: omnem animam sine dubitatione significat. Quod itaq̃ grece pnoen dicit: nostri aliquãdo flatũ: aliquando spirituz: aliquando inspirationem: vel aspirationem: aliquando etiã animũ interp̃retati sũt. Pneuma vero nũq̃ nisi spiritũ: siue dominis: de quo ait apostolus. Esa. 42. i. cor. 2. Quis enim scit hominũ que sunt hominis nisi spũs hois q i ipo ẽ. Siue pecoris: sic in salomonis li. scriptũ ẽ. Quis scit si spũs hois ascendat Eccl. 3. sursũ i celũ: z spũs pecoris dscẽdat deorsũ i terrã. Siue istũ corpeũ q ẽ vẽt⁹ dr̃: naz ei⁹ hoc nomẽ ẽ vbi i psal. canit. Jgnis: grãdo: nix: glacies spũs tẽpestat̃. Siue iã ñ creatũ ẽ creatore: sic ẽ ꝺ quo dicẽ dñs i euãgelio. Accipite spũm scũm Job. 20 eũ i corpeo sui oris significãs flatu. Et vbi ait. Ite baptizate oẽs gẽtes i noie p̃ris z filij z spirit⁹ sancti: vbi ipa trinitas excellẽtissime z euidẽtissime cõmẽdata ẽ. Et vbi legit. De⁹ spũs ẽ. Et aliis plũmis sacrarũ lr̃arũ locis. Jn his qppe oibus testimonijs scripturarũ q̃tũ ad grecos attinet non pnoen vidim⁹ scriptũ esse sed pneuma: q̃tũ aũt ad latinos nõ flatũ ẽ spũm. Quapp in eo quod scriptũ est: insp̃iranit: vel si magis p̃prie dicendũ est: insufflauit i faciez spũm vite: si grec⁹ non pnoen sicut ibi legitur sed pneuma posuisset: nec sic esset consequens vt creatorez spũm: qui proprie dicit̃ in trinitate spũs sanct⁹ intelligere cogeremur: quandoq̃dẽ pneuma vt

psal. 148. Job. 20 Matth. ca. 28. Job. 4. Gene. z.

dictum est: non solū de creatore ꝫ etiā de creatura dici solere manifestū est. Sed cū dixisset inquit spūm: nō adderet vite: nisi illū spūm scīm vellz itelligi: ⁊ cū dixisset: factꝰ est homo in animā: non adderet viuētem: nisi aīa vitam significaret: que illi diuinitꝰ ipartitur dono spūs dei. Cum enim viuat anima inquiunt ppīo sue vite modo: quid opus erat addere viuētez: nisi vt ea vita intelligeret: que illi per spūm scīm dat. Hoc quid est aliud nisi diligenter p humana suspitione contendere: ⁊ scripturas scās non itelligenter attendere. Quid enim magnū erat nō tre longius: sed in eodem libro ipo paulo supꝰ legere: producat terra aiam viuentez: qñ aiantia terrestria cūcta creata sūt. Deinde aliquanꝫ interpositis in eodez tñ ipso libro: quid magnū erat aduertere quod scriptū ē: ⁊ oīa que habēt spūm vite: ⁊ ois q erat super aridaz mortuꝰ est: cum insinuaret oīa que viuebāt in terra perisse diluuio: Si ergo ⁊ aiam viuentē ⁊ spūm vite ēt in pecoribꝰ inuenimꝰ: sicut loqui diuina scriptura consueuit: ⁊ cū hoc quoqꝫ loco vbi legitur: oīa que habent spiritum vite: nō grecꝰ pneuma: ꝫ pnoen dixit: cur non dicimꝰ qd opꝰ erat vt adderet viuentē cū anima nisi viuat esse non possit Aut quid opꝰ erat vt adderet vite: cū dixisz spiritū: Sed intelligimꝰ spūm vite: ⁊ aiam viuentē scripturā suo moꝰ dixisse: cū aialia. id est corpa aiata vellet intelligi: qbus iesset per aiam pspicuꝰ iste ēt corporis sensus. In hominis aūt cōditione obliuiscimur: quēadmodum loqui scriptura consueuerit: cū suo prorsus more locuta sit: quo insinuaret boiez etiā rōnali aīa accepta quā non sic aliarū carniū aquis ⁊ terra pducentibus: sed deo flante creatā volnit itelligi: sic tñ factū vt in corpe aiali quod fit aīa in eo viuente sicut illa aialia viueret: de quibus dixit. pducat terra aiam viuentem: ⁊ que itidem dixit habuisse in se spūm vite: vbi ēt in greco non dixit pneuma sed pnoen: non vtiqꝫ spūm scīm: sed eorū aiam tali exprimens noie: sed eiz dei flatus in quibus dei ore exisse intelligit: quē si aiam crediderimꝰ: consequēs erit vt eiusdez fateamur eē subē: parēqꝫ illius sapie que dicit. Ego ex ore altissimi prodiui: non quidē dixit sapia ore dei efflataz se fuisse: sed ex eiꝰ ore pāisse. sicut autē possumꝰ: non de nostra natura qua homines sumꝰ: sed de isto aere circūfuso quē spirādo ac respirando ducimꝰ ac reducimꝰ flatū facere cū sufflamꝰ: ita omnipotens deꝰ non de sua natura neqꝫ de subiacenti creatura: sed etiam de nihilo potuit facere flatum: quem corpori hominis inserendo inspirasse vel insuflasse conuenētissime dictus est: incorporeus incorporeum ꝫ immutabilis mutabilem: quia non creatus creatum. veruntamen vt sciant isti qui de scripturis loqui volunt: ⁊ scripturaruz locutiones nō aduertunt: non hoc solum dici exire ex ore dei: quod est equalis eiusdemqꝫ nature: audiant vl legant quod deo dicente scriptum est: quoniā tepid⁹ es: ⁊ neqꝫ calidus neqꝫ frigidus: incipiaz te euomere ex ore meo. Illa itaqꝫ causa ē cur apertissime loquenti resistamus apostolo vbi ab spiritali corpore corpus animale discernēs id est ab illo in quo futuri sumꝰ: hoc i quo nūc sumus ait. Seminatur corpus aniale: surget corpus spiritale: si est corpus animale est ⁊ spiritale: sicut scriptum est: factus est primus homo adam in animam viuentem: nouissimꝰ adā in spiritum viuificantem: sed non primum qō spiritale est: sed quod aniale: postea quod spirituale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de celo celestis. Qualis terrenꝰ tales ⁊ terreni: ⁊ qualis celestis tales ⁊ celestes: ⁊ quomodo induimꝰ imaginem terreni induamꝰ ⁊ imaginem eius q de celo est. De quibꝰ omnibus apostolicis verbis superi⁹ locuti sumus.

Corpus igit animale in quo primū hominem adam factū esse dicit apostolus: sic erat factū non vt mori oio non posset: sed vt non moreretur nisi homo peccasset. Nā illud qō spūs viuificante spiritale erit ⁊ imortale mori omnino nō poterit: sic anima creata est imortalis: que licet peccato mortua perhibeat carens quadam vita sua: hoc est spū dei: quo etiā sapienter ⁊ beate viuere poterat: tamē propria q̄dam licet misera vita sua non desinit viuere: qr imortalis ē creata. Sic etiam de serrores angeli licet secūdū modū quendam mortui sūt peccando qr fō tē vite deseruerūt q deꝰ est: q non peccando sapiēter beateqꝫ poterāt viuere: tñ nō sic mori poterūt vt oio desisterēt viuere atqꝫ sētire qñ imortales creati sūt: atqꝫ ita i faz mōtēpꝰ vltimū p̄cipitabūt in iudiciū: vt nec illic vita careāt: qñq dē ēt sēsu cū i doloribꝰ futuri sūt nō carebūt: ꝫ boies ad dei gīaz ptinētes ciues scōz ā̄gelorū i beata vita manētiū: ita spiritalibꝰ corpibꝰ indu enē vt neqꝫ peccent āplius neqꝫ moriantur: ea tamen imortalitate vestiti q̄ sicut angelorū nec peccato possit auferri: natura quidem manēte carnis: ꝫ nulla omnino carnali corruptibilitate vel tarditate remanēte. Sequitur aūt q̄stio

necessario pertractãda: ⁊ dño deo veritatis ad iuuante soluenda. Si libido membrorum inobedientium ex peccato inobedientie in illis primis hominibus: cum illos diuina gra deseruisset: exorta est: vnde in suã nuditatẽ oculos aperuerũt: idest cã curiosi⁹ aduerterũt. ⁊ q⁹ impudens motus voluptatis arbitrio resistebat pudenda texerunt: quo cẽnt filios propagaturi si vt creati fuerant sine ꝓuaricatione mansissẽt: Sed q⁹ ⁊ liber iste claudẽd⁹ẽ: nec tãta ista questio i ꝓmonis ãgustias coartanda: i cũ qui sequ tur cõmodiore disputatione differatur.

¶ Explicitus est liber tredecim⁹.

¶ Incipiant capitula libri decimiquarti.

Per iobedictiã primi hois in ꝑe mortis ꝓpetuitatẽ ruituros fuisse multos nisi dñi gra liberaret. La. I

De vita carnali: q̃ non ex corpis tñi ꝫ etiã ex ai sit intelligenda vitijs. La. II.

Peccati causã ex aia non ex carne ꝓdisse: ⁊ cõruptionẽ ex peccato contractam nõ peccatuꝫ esse sed penam. La. III

Quid sit ꝫ hoiꝫ q̃due ꝫ deũ viuer. La. IIII

Q⁹ de corpis aiecꝫ natura tolerabilior quidez platonicoruꝫ q̃ manicheoꝝ sitopio: sed ⁊ ipi reprobant quoniam vitiorum causas nature carnis ascribunt. La. V

De qualitate voluntatis humane: sub cui⁹ iudicio affectões ai aut ꝑue bñ ⁊ aut recte. La. VI

Amorẽ ⁊ delectationẽ idifferẽter ⁊ in bono ⁊ i malo apud sacras litteras inueniri. La. VII.

De trib⁹ perturbationib⁹ quas in aio sapientis stoici eẽ voluerunt: exclusis dolore siue tristicia quã virt⁹ ai sẽtire nõ debeat. La. VIII.

De perturbationib⁹ ai: quarũ affect⁹ rectos habet vita iustorum. La. IX.

An primos hoies in ꝑadiso cõstitutos nullis perturbationib⁹ primuſq̃ deliquerint affectos fuisse credendum sit. La. X.

De lapsu primi hois i quo bñ cõdita natura ẽ nec põt nisi a suo auctore repari. La. XI.

De qualitate primi hois pcti admissi. La. XII.

Q⁹ in ꝓuaricatione ade ad opus malum mala precessit voluntas. La. XIII

De superbia transgressionis que ipa fuit transgressione deterior. La. XIIII

De iusticia retributionis: quã primi hoies pro sua inobedientia receperunt. La. XV.

De libidis malo cui⁹ nomen cũ multis vitijs cõgruat: proprie tamẽ motibus obscenis corporis ascribitur. La. XVI.

De nuditate primorũ hominũ quã post peccatũ turpem pudẽdãq̃ viderũt. La. XVII.

De pudore concubitus non solũ vulgari: ꝫ etiam coniugali. La. XVIII

Q⁹ pres ire atq̃ libidinis tam vitiose mouentur: vt eas neẽe sit frenis sapie cohiberi q̃ i illa añ pcẽm natur sanate ñ fuer. La. XIX.

De vanissima turpitudie cynicorũ. La. XX

De benedictione multiplicande fecunditatis humane ante peccatũ quam preuaricatio nõ adimeret: ⁊ cui libidinis morbus accesserit. La. XXI.

De copula coniugali a deo primitus instituta atq̃ benedicta. La. XXII

An etiam in paradiso generandum fuisset si nemo peccasset: vel vtrum contra actum libidis pugnatura illic fuisset traditio castitatis. La. XXIII

Q⁹ insontes homines ⁊ merito obedientie i paradiso permanentes ita genitalibus mẽbris fuissẽt vsuri ad generationem prolis: sicẽ ceteris ad arbitriũ volũtaꝫ. La. XXIIII

De vera beatitudine quam temporalis vita non obtinet. La. XXV

Q⁹ felicitas in paradiso viuentium: sine erubescendo appetitu generandi officium credenda sit implere potuisset. La. XXVI.

De peccatoribus ⁊ angelis ⁊ hoib⁹ quorũ ꝓ ũsitas nõ ꝓturbat puidẽtiã dñi. La. XXII.

De qualitate duarum ciuitatum terrene atq̃ celestis. La. XXVIII

¶ Incipit liber decimusquart⁹. La. I.

d Primus iam in superioribus libris ad humanum genus non solum nature similitudine sociandum: verum etiam quadam cognationis necessitudine in vnitatem concordem pacis vinculoq̃ colligandum: ex homine vno deum voluisse homines instituere: neq̃ hoc genus fuisse in singulis quibusq̃ moriturũ: nisi duo primi quorum creatus est vnus ex nullo: alter ex illo: id inobedientia meruissent: a quibus admissum est tam grande peccatum vt in deteri⁹ eo natura mutaretur humana: ẽt in posteros obligatione peccati ⁊ mortis necessitate transmissa. Mortis autem regnuꝫ in homines vsq̃adeo dominatũ est: vt omnes in secundam quoq̃ mortẽ: cui⁹ null⁹ẽ finis: pena debita ꝑcipites ageret: nisi ii quosdam idebita dei gra liberaret: ac per hoc sa

Primo iã i supioꝝib⁹ cẽ. In hoc xiiij. li. ẽ itẽtõ ꝑncipal' augu. ageẽ de oim duaꝝ ciuitatuꝫ spãlr in gñe hũano ⁊ illarũ cita/tũ q̃libate.

Capi.II

ctū est vt cum tot tantecq̄ gentes p terrarum orbē diuersis ritib⁹ moribus q̄ viuēt es multiplici liguarū: armorū: vestiū sint varietate distincte: non tamen ampli⁹ q̄ duo q̄dā genera humāe societat̄ existerent: quas ciuitates duas ꝟ scripturas nostras merito appellare possum⁹. Una q̄ppe est boiu⁹ ꝑm carnē: altera ꝑm spūm viuere i sui cuiusq̄ generis pace volētiū: ⁊ cū id quod expetūt assequūtur i sui cuiusq̄ generis pace viuētiū. Ca .II.

p

Ri⁹ ergo videndū ē quid sit ꝑm carnē: qd ꝑm spūm viuere. Quisq̄ enī hoc quod dix̄im⁹ ꝓria fronte īspicit vel non recolēs vel min⁹ adūtēs: quēadmodū scripture sācte loquant̄: pōt putare ꝓbos qdem epicureos ꝑm carnē viuere: q̄ sūmu⁹ bonū hois in corpis voluptate posuerūt: ⁊ si q alij sūt: q quoquo modo corpis bonū summū bonū eē hois opinati sūt: ⁊ omne eor⁹ vulgus q non aliquo dogmate vel eo mō pha⁹tur: sed proclines ad libidinē: nisi ex voluptatib⁹ quas corpeis sēsib⁹ capiūt: gaudere nesciūt. Stoicos alit q sūmū bonū hois in animo ponūt ꝑm spūm viuere: q̄ ⁊ hois aius qd est nisi spūs? Sed sic̄ loquit̄ scriptura dīna: ꝑm carnē viuere vtriq̄ monstrant̄. Carnē q̄ppe appellat: non solū corp⁹ terreni atq̄ mortalis aiant̄: veluti cū dic̄: nō ois caro eadē caro: ꝟ alia qdē hois: alia āt caro pecor̄: alia volucrū alia piscīū: ꝟ alijs mlt̄is modis significatione h⁹ nois vtit̄: iter quos varios locutōis modos: sepe ēt ipsū hoiem. i. nāz hois cārnē nūcupat mō locutōis a pte totū: quale est: ex opibus legis nō iustificabit̄ ois caro. Quid. n. hic voluit itelligi: nisi oēs hoies? Q̄ d aptius paulo post ait. In lege nemo iustificabitur. Et ad galatbas. Sciētes āt q̄ non iustificabit̄ hō ex op⁹ legis: ꝑm hoc itelligit̄. Et verbū caro factū est. i. hō: quod nō recte accipiētes qdā putauerūt xp̄o humanā aiam defuisse: sic̄ eni a toto pars accipit̄: vbi marie magdalene verba i euāgelio legunt̄ dicētis. Tulerūt dñm meū: ⁊ nescio vbi posuerūt eū: cū de sola xp̄i carne loq̄ret̄: quā ꝑfcō sepultā ō monumēto putabat ablatā: ita ⁊ a parte totū carne noiata itelligit̄ hō sic̄ ea sūt que sup̄ cōmemorauim⁹. Cū igit̄ mlt̄is modis quos ꝑscrutari ⁊ colligere longū est: dīna scriptura nūcupet carnē: quid sit ꝑm carnē viuere: q̄ ō ꝑfcō malū ē: cū ipa carnis nā ñ sit malū: vt idagare possim⁹: īspiciam⁹ diligēter illū locū epl̄e pauli apostoli: quā scripsit ad galatbas: vbi ait. Manifesta aūt sūt opera carnis: q̄ sunt fornicatiōes: immundicie: luxurie: idolor̄ sertus: veneficia: inimicicie: contētiones: emulationes: aiositates: bereses: iuidie: dissensiones: ebrietates: cōmessationes: ⁊ bis silia: q̄ ꝑdico vobis sic̄ predixi: quoniā q talia agūt regnū dei nō possidebūt. Iste tor⁹ aplic̄e epl̄e loc⁹ q̄stū ad rē pīnēt̄ sat̄ eē videbit̄ cōsiderat⁹ poterit hāc dissoluere qōnē: quid sit ꝑm carnē viuere. In opib⁹ nāq̄ carnis q̄ manifesta eē dixit: eaq̄ cōmemorata dānauit: nō illa tm̄ inuenim⁹ q̄ ad voluptatē ptinēt carnis: sic̄ sūt fornicatiōes: immundicie: luxurie: ebrietates: cōmessatōes: verū ēt illa qb⁹ aivitia demonstrant̄ a voluptate carnis aliena. Quis eni seruitutē q̄ idolis exhibeāt: veneficia: inimicicias: ꝓtētiones: emulatōes: aiositates: dissensiōes: bereses: iuidias: non pot⁹ itelligat aivitia esse q̄ carnis? q̄q̄dē fieri pōt: vt pp idolatriā: vel heresis alicui⁹ errorē a voluptatib⁹ carnis rēpereāt: ⁊ tm̄ etiaz tunc homo q̄ uis carnis libidies continere atq̄ cohibere vīō aāt: ꝑm carnē viuere: hac aplica auēte conuincitur: ⁊ in eo q̄ abstinet a voluptatibus carnis dānabilia opa carnis agere demonstrat. Quis inimicitias non i aio hēat: aut qs ira loquatur: vt inimico suo vel quē putat inimicū dicat malaz carnē: ac ñ pot⁹ malū aiuz hēs adūsū me? Postrēo sic̄ carnalitates: vt ita dicā: sigl audissz: ñ dubitarz carni tribuere: ita nēo dubitat aiositates ad aiuz ptinere. Cur ergo hoia ⁊ bis silia: doctor gentiū i fide ⁊ veritate opa carnis appellat: nisi q̄ eo locutōis mō quo totū significat a pte: ip̄z hoiez vult noie carnis itelligi? Ca. III.

q

Quod si q̄sq̄ dic̄ carnē cāz eē i malis mor⁹ quor̄ūcūq̄ vitior̄ū: eo q̄ aia carne affcā sic viuit: pfcō ñ vniuersā hois naturā diligēter adūtit. Nā cor⁹ qdē cōruptibile aggrauat aiam: vñ ēt idē apls agēs ō hoc corruptibili corpe de quo paulo ante dixerat: ⁊ si exterior hō nr̄ corrūpit̄: scim⁹ igit q̄ si terrena nostra dom⁹ hab⁹ bitatōis dissoluat̄ q̄ edificationē hēm⁹ a deo domū ñ mānufcāz eternā i cel̄: ⁊. n. i hoc igēiscim⁹ habitaculū nr̄z q̄ de celo ē: supidui cupiētes: si tm̄ iduti i ñ nudi inuēiamur: ⁊ eni q̄z diu sum⁹ i hac habitatione igēiscim⁹ grauati eo q̄ nolum⁹ expoliari ꝟ sed superuestiri: vt absorbeat̄ mortale a vita: ⁊ aggrauamur igit̄ cōrruptibili corpe: ⁊ ip̄i⁹ aggrauatōis cāz ñ nāz sbaz q̄ corpis sed ei⁹ cōruptionem scientes nolumus corpore expoliari sed eius immortalitatē supuestiri. Et tūc ergo

Ro.3.

Gala.2. Job.i.

Job.20.

erit corpus: sed qz corruptibile nō erit hō grauabit. Aggrauat ergo nunc aiam corpus corruptibile: z deprimit terrena ibabitatio sēlū multa cogitātē. Verūtñ q oia aie mala ex cōpe putāt accidisse i errōe sē q̄uis eni virgili⁹ platonicā vi deat luculētis versib⁹ explicare sniam dicēs. Igne⁹ ē ollis vigor z celestis origo Seminib⁹: q̄z tū nō nocīa corpa tardāt: terrenicq bebetāt art⁹ moribūdaq mēbra: oēsq illas notissimas q̄tuor ai ptur batōes: cupiditatē: timorē. leticiā: tristiciā: quasi origines oium pctōz atq vitiorū volēs itelligi: ex cōpore accidere subiūgat z dicat. Hinc metuūt cupiūtq dolēt gaudētq: neq auras Suspiciūt: clause tenebrīs z carcere ceco. Tñ alr se bz fides nīa: nā corruptio corpis q̄ aggrauat aiaz ñ pcī primi ē cā ḥ pena: nec caro corruptibilis aiaz peccatricē ḥ aīa peccatrix fecē ē corruptibilē carnez Ex q̄ corruptōe carnis lz existāt q̄dā ici tamēta vitiozū z ipa desideria vitiosa: non tñ oia vite iniq vitia tribuēda sūt carni: ne ab his oib⁹ purgem⁹ diabolū: q nō bz carnē: z si eni diabol⁹ fornicator vel ebriosus vel siqd h⁹ mali ē qđ ad carnis ptinz voluptates ñ pōt dici cū sit ēt taliū pctōrū suasor z istigator occult⁹: ē tñ maxie supbus atq iuid⁹: que illū vitiosīras sic obtinuit: vt pp hāc cēt i carcerib⁹ caligiosi hui⁹ aeri eterno supplicio destiat⁹ Hec ātvitia q̄ tenēt i diabolo pricipatū carni tribuit apl's quā certū ē diabolū nō bre. Dic eni. inimicitias: contētiōes: emulatōes: aiositates: inuidias opa ē carnis: quoz oium malorū cap̄ z origo supbia ē: q̄ sine carne regnat i diabolo. Quis ait illo ē inimicitio: scis: Quis adūsus eos contētiosio: aiosior z magemul⁹ atqz iuid⁹ inenit: Et hec oia cū habeat sine carne: quō sūt ista opa carnis: nisi qz opa sūt hoīs quē fiē dixi nomie carnis appellat: Nō. n. bñdo carnē quā ñ bz diabol⁹: ḥ vīnēdo p̄m seip̄m: hoc ē p̄m hoiez fact⁹ ē hō similis diabolo: qz z ille ḥ seip̄m vivere voluit: qñ i veritate nō sterit vt nō de vī ḥ ꝺ suo mēdaciū loq̄r: q nō solū mēdax verū ēt mēdacij p̄ ē. Idcirc⁹ ē qppe mēcit⁹ z a quo peccatum ab illo cepit esse mendacium. Ca. IIII.

c Um ergo vivit hō p̄m hoiez ñ ḥ deū filis ē diabolo: qz nec angelo secundum angelum: sed ḥ deū vīnēdū fuit: vt staret i veritate z veritatem illi⁹ non ꝺ suo mendacium loq̄r. Nam z ꝺ hoie alio loco idem apl's ait. Si aūt veritas dei in meo mendacio abundauit. Adeū dixit mēdacium: veritatem ꝺi. Cū itaqz vivit hō ḥ veritatē: ñ vivit ḥ seip̄z ḥ ḥ deū. Be⁹ ē. n. q dixit: ego sū veritas. Cū ho vivit ḥ seip̄z: hoc ē ḥ hoiem ñ p̄m deū: pfcō p̄m mēdaciū vivit: nō qz hō ipe mēdaciū ē: cuz sit ei⁹ auctor z creator ōs: q ñ ēvtiqz auctor creatorqz mēdacij: ḥ qz hō ita fact⁹ ē rect⁹ vt ñ p̄m seip̄m ḥ p̄m eū a quo fact⁹ ēvineret. i. illi⁹ poti⁹ q̄ suā faceret volūtatē: ñ āt ita vivere quēadmodū ē fact⁹ vt vineret: hoc ē mēdaciū. Beat⁹ qp pevult eē ēt nō sic vivēdo vt possit eē. Quid est hac volūtate mēdaci⁹: Ñ nō frustra dici pōt omne peccatum eē mēdacium. Non enim fit peccatuz nisi ea voluntate qua volumus: vt bñ sit nobis: vel nolumus vt male sit nobis. Ergo mendacium est quod cū fiat vt bene sit nobis: hinc potius male est nobis: vel cum fiat vt melius sit nobis: hinc potius peius est nobis. Unde hoc: nisi qz de deo potest bene esse homini quē deliquendo deserit: non de seipō p̄m quē vivendo deliquit: Quod itaqz dixim⁹ hic extitisse civitates duas diuersas inter se atqz cōtrarias: q̄ alij p̄m carnem: alij ḥ spiritum vivērent: pōt ēt isto modo dici q̄ alij p̄m hoiez alij p̄m deum vivant. Apertissime quippe paulus ad corinthios dicit. Cum. n. inter vos sint emulatio z contentio: nonne carnales estis: z secūdum hoiem ābulatis: Quod ergo est ambulare secundum hoiem: hoc ē p̄m hoiem vivere quod a carne. i. a parte hois minore itelligitur homo. Eosdem ipos quippe dixit supi⁹ aiales quos postea carnales ita loquēs. Quis enim scit inquit hominum que sūt hois: nisi spūs hominis qui in ipo est: Sic z q̄ dei sunt nemo scit nisi spūs dei. Nos autem inquit non spiritum hui⁹ mundi accepim⁹ ḥ spiritum qui ex deo est vt sciamus que a deo donata sunt nobis: que z loquimur: non in sapie humane doctis verbḥ docti spiritu: spūalibus spūalia comparantes. Animalis autem non percipit que sūt spirit⁹ dei: stultitia est enim illi. Talib⁹ igit̄. i. aialibus paulo post dicit. Et ego fratres non potui loqui vobis quasi spūalibus. sed quasi carnalibus. Et illud z hoc eodem loquendi modo intelligitur. idest a parte totū. Et ab aīa nanqz z a carne que sūt partes hois pōt totū significari quod est hō: atqz ita non est aliud aialis hō ali-

Pōit⁹ virgilu vi. enei dos exp̄mentes opinioēz pla Enei. sexto. tonicaz q̄ dicit oia mala aie ex corpore cōtigisse Ibi dem. vnde. o. Igneus est ollis. more antiquoz cōcorū pōit oll' p illis vigor celestis origo. Sei b⁹. z illō in tñ facūt quā tū nō tā dāt noxia corpa. Terrēi qz bebetāt artus moribū daqz mēbra. hic metuūt: Hal. cupiunt .ſ. qz dolēt gaudēt qz. i. has quatuor passiōes ꝓtrabūt a corpe: neqz auras respiciūt clause tenebrīs z cā cer ceco

Job. 8.

Ro. 3.

Job. 14

i. cori. 3.

i. cori. 2.

ud carnalis. ſz idē ipſū eſt vtrūq;.i. ſm hoiem
3. viuens homo: ſic̄ ⁊ non aliud q̄z hoies ſignifi-
canť. ſiue vbi legiť: ex oib⁹ legis non iuſtifica
4.6. tur ois caro: ſiue quod ſcriptū ē. Septuaginta
quinq; aie deſcenderunt cū iacob in egyptuz:
⁊ ibi enim per omnē carnē omnis homo: ⁊ ibi
per ſeptuagintaquinq; aias ſeptuagintaquin-
q3 homines intelliguntur. Et quod dictuz eſt
Nō in ſapientie humane doctis verbis potuit
ii.z. dici: non in ſapientie carnalis: ſicut q̄ dictuz
eſt ſecūdū hominē ambulatis: potuit dici: ſm
ai.3. carnē: Adagis aūt hoc apparuit in his que ſub
iunxit. Cum enim quis dicat: ego ſum pauli:
ali⁹ aūt ego apollo: nonne hoies eſtis? Quod
dicebat animales eſtis: ⁊ carnales eſtis: exp̄eſ
ſius dixit homines eſtis: q̄ eſt ſm hominem
viuitis: non ſm deum: ſm quē ſi viueretis dū
eſſetis. La. V.

On igitur opus eſt in peccatis vitiſ-
n q;noſtris ad creatoris iniuriā carnis
accuſare naturam: que in genere atq;
ordine ſuo bona eſt: ſed deſerto creatore bono
viuere ſecūdū creatū bonū non eſt bonū: ſiue
quiſq; ſm carnē ſiue ſm aiaz: ſiue ſm totū bo
minē qui conſtat ex aia ⁊ carne: vnde ⁊ noie
ſolius aie: ⁊ noie ſolius carnis ſignificari pōt:
eligat viuere. Nam qui velut ſumū bonū lau-
dat aie nāz ⁊ tāq; malū nāz carnis accuſat: p̄
fecto ⁊ aiaz carnal'r appetit: ⁊ carnē carnal'r
fugit: quoniā id vanitate ſentit humana: non
veritate diuina: Non quidem platonici ſicut
manicbei deſipiunt: vt tāq; mali naturā terre
na corpora deteſtentur: cuz omnia elementa:
quibus iſte mundus viſibilis contrectabiliſq;
i libri ſ finib⁹ onoz ⁊ nalox. lō q̄ e eas du ⁹ ad in ernūc i e ad cā oſ elyſi ⁹ vt vio z p̄em uū B q̄ iuit a p̄e vt ſi gitūgili⁹ 6. enei. O p̄ an he aliq̄s ⁊c. vt in textu.
cōpactus eſt: qualitateſq; eoz: deo artifici tri
buant. Verūtamen ex terrenis artubus mori-
bundiſq; mēbris ſic affici aias opinātur: vt b ic
eis ſint morbi cupiditatum ⁊ timorū ⁊ leritie ſi
ne triſtitie: quibus quatuor vel perturbationi
bus vt cicero appellat: vel paſſionibus vt ple
riq; verbū e verbo greco exp̄imūt: omnis hu
manoz moz vitioſitas cōtinetur. Q̄ō ſi ita ē:
quid eſt q̄ eneas apud virgiliū: cum audiſſet a
patre apud inferos aias rurſus ad corpora re-
diturас: banc opinionem miratur exclamans
O pater: an ne aliquas ad celū hinc ire putan-
dū eſt: Sublimes animas: iterūq; ad tarda re
uerti Corpora: que lucis miſeris tam dira cu
pido? Nunquid nā hec tā dira cupido ex terre
nis artubus moribundiſq; mēbris adhuc ieſt
aiaz illi predicatiſſime puritati. Nonne ab hu
iuſmodi corporeis: vt dicit: peſtib⁹ omnibus
eas aſſerit eſſe purgatas: cuz rurſus ſcipiunt in
corpora velle reuerti: Unde colligitur etiaz ſi
ita ſe haberet: q̄ō ē oio vaniſſimū: viciſſim alē
nās inceſſabilites cūtium atq; redeūtiū aiarū
mundatio ⁊ inquinatio: nō potuiſſe ꝓpriter di
ci omnes culpabiles atq; vitioſos mot⁹ aiaruz
eis ex terreniſ corpib⁹ ioleſcere. Si q̄dē ꝓz ipoſ
illa: vt locutor nobilis ait: dira cupido: vſq;
adeo nō eſt ex corpe: vt ab oi corporea peſte
purgatā: ⁊ extra omne corp⁹ aiam cōſtitutam
ipſā cōpellat eſſe i corpore. Unde ēt illi fatēti-
b⁹ non ex carne tñi afficiť aia vt cupiat: metuat
letēť ⁊ triſteť: verū ēt ex ſeipa bis poteſt moti-
b⁹ agitari. La. VI.

Intereſt autem q̄lis ſit volūtas hois:
i q; ſi peruerſa ē peruerſos habebit hoſ
mot⁹: ſi aūt recta ē: non ſolū icſpabi-
les: verū etiam laudabiles erūt. Volūtas q̄p-
pe ē i oib⁹: imo omnes nihil aliud q̄z volunta
tes ſūt. Nam q̄d ē cupiditas ⁊ leticia: niſi volū-
tates i eoz conſenſionē q̄ volum⁹? Et q̄d ē me
t⁹ atq; triſticia niſi volūtas i diſſēſionem ab biſ
q̄ nolum⁹? Quz cū cōſentim⁹ appetēdo ea q̄ vo
lum⁹: cupiditas. cū aūt cōſentim⁹ fruēdo bis q̄
volum⁹ leticia vocať. Itēq; cū diſſētim⁹ ab eo
q̄ō accidere nolum⁹ talis volūtas met⁹ eſt: cū aūt
diſſentim⁹ ab eo q̄ nolentib⁹ accit: talis volūtas
triſticia eſt. Et omnio pro varietate rerū q̄ ap
petūť atq; fugiūť ſic̄ allicieť vel offendiť volun-
tas hois: ita i hos vel illos affcūs mutaťur ⁊ ver
tiť. Quapp hō q ꝓz deū: ñ ꝓz hoiez viuit: oz vt
ſit amator boni: vñ fit conſequēs vt malū ode
rit. Et q̄ñ nemo nā: ſz q̄ſq; mal⁹ eſt: vitio ma
lus eſt: perfectum odium debz mal'q ſm deū
viuit: vt nec ꝓp vitium oderit hoiez: nec amet
vitiū pp hoiem: ſed oderit vitium: amet hoiez
Sanato.n. vitio totū q̄ō amare: nihil āt quod
debeat odiſſe remanebit. La. VII.

Am cui⁹ propoſitū eſt amare deū ⁊ nō
n ſm hoiez ſed ſm deū amare ꝓmuz
ſic̄ ēt ſeipſuz: ꝓculdubio pp hūc amo
rē dī voluntas bone: que vſitati⁹ i ſcripturis ſa-
cris charitas appellať ſed amor quoq; ſm eaſ
dez ſacras lras dī. Nā ⁊ amatorē boni dic̄ apo
ſtolus eē debere: q̄ regēdo populo p̄cipit
eligendm: Et ipe dominus Petrū aplz iterro
gās: cū dixiſſz: diligis me pl⁹ biſ: ille rñdit: dñe
tu ſcis q; amo te. Et iterum dominus queſi-
nit: nō vtrū amaret ſed vtrū diligeret eū petr⁹:
at ille reſpondit ei iterū dñe tu ſcis q; amo te

Tertia vero interrogatione ꝛ ipe ihs non ait: diligis me: sed amas me: vbi secutꝰ ait euangelista. Contristatꝰ ē petrꝰ qꝛ dixit ei tertio: amas me: cum dñs non tertio ꝫ semel dixerit amas me: bis ät dixerit diligis me: Unde intelligimꝰ qꝛ cū dicebat dñs diligis me: nihil aliud dicebat q̄ꝫ amas me: Petrꝰ antem nō mutauit huiꝰmodi ꝛei verbū: sed ēt tertio dñe inqt tu oia scis tu scis qꝛ amote. Hoc ppea cōmemorādū putauit: qꝛ nonnulli arbitrant aliud eē dilectionē siue charitatē: aliud amorē: Dicūt eni dilectionē accipiēdā eē in bono: amorē i malo. Sic aūt nec ipsos auctores seculariū lrarum locutos esse certissimū est. Sed viderint pbi vtrum vel q̄ rōne ista discernant: amorē tamē eos in bonis rebꝰ: ꝛ erga ipsū deū magnipēdere libri eorū satis loquūt: sed scripturas religionis nostre: q̄rū auctē ceteris q̄busq̄ lris añponimꝰ: non aliud dicere amorē: aliud dilectionē vl charitatē isinuādū fuit: Nam ꝛ amorē in bono dici iā oñdimꝰ. Sed ne qs existimet amorē q̄dem in bono ꝛ i malo: dilectionē aut̄ non nisi i bono esse dicēdā: illud attendat quod in psal. scriptū ē. Qui ät diligit iniqtatē odit aiam suā: ꝛ illō apostoli Joannis. Siqs dilexerit mūdū: nō ē dilectō pr̄is i eo: Ecce vno loco dilectō ꝛ i bono ꝛ i malo: amorē ät i malo: qꝛ i bono iam oñdimus ne qs̄ꝫ flagiter: legat quod scriptū ē: Erūt eni boies seipsos amātes amatores vtiq̄ pecunie. Recta itaq̄ voluntas est bonꝰ amor ꝛ volūtas puersa malꝰ amor. Amor ergo ibians habere quod amat: cupiditas est: id ät habēs eoq̄ fruēs: leticia. Fugiens quod ei aduersaꝝ: timor ē: idq̄ si acceperit sentiēs: tristicia est. Proinde mala sūt ista: si malꝰ est amor: bōa si bonꝰ: qō dicimꝰ de scripturis ꝓbemꝰ. Concupiscit apostolꝰ dissolui ꝛ eē cū xp̄o: ꝛ cōcupiuit aia mea ō siderare iudicia tua in omni tempore. Vel si accomodatius dicitur desiderauit anima mea ꝛcupiscere iudicia tua. Et ꝛcupiscētia sapie p duc̄ ad regnū: boc tamen lōquēdi obtinuit consuetudo: vt si cupiditas vel cōcupiscētia dicaꝝ nec addaꝝ cuiꝰ rei sit: non nisi i malo possit itelligi. Leticia apō psalmistā i bono ē. Letamini i dño ꝛ exultate iusti: ꝛ dedisti leticiam i corde meo: ꝛ adiplebis me leticia cū vultu tuo. Timō i bono ē apō aplūz vbi ait. Cuꝫ tioze ꝛ trēore vestrā ipoꝫ salutē opamini: ꝛ noli altū sapere: ꝫ time: ꝛ timeo aūt ne sic̄ serpēs euā seduxit astutia sua: sic vīe mēres coꝛrūpāt a castitate q̄ ē i xp̄o. De tristicia vero quā cicero magꝫ egritudiem appellat: doloꝛē ät virgilꝰ: vbi ait. Bolēt gaudērqꝫ: sed iō maluit tristiciā dicere quia egritudo vel dolor vsitatiꝰ i corporibꝰ dr̄: scrupulosioꝛ qō ēvtꝫ inueniri possꝫ i bono. Ca. VIII

Ūās. n. grecī appellāt eupathias: latine autē cicero cōstātias noiauit: stoici tres cē volueruūt protribꝰ pturbatōibꝰ i aio sapientē: pro cupiditate volūtatē: pro leticia gaudiū: pro metu cautionē: pro egritudie vero vel dolore quā nos vitāde ābiguitat̄ gr̄a tristiciā maluimꝰ dicere: negauerūt eē posse aliqd i aio sapientē. Voluntas qppe igunt appetit bonū qō fac̄ sapiēs. Gaudiū ō bono adepto ē: qō vbiq̄ adipiscit̄ sapiēs. Cautō ō uitat malū qō debꝫ sapiēs ō uitare. Tristitia poꝛro qꝛ ō malo ē quod iā accit: nullū ät malū existimāt posse accidere sapiēti: nihil i eiꝰ aio pro illa eē posse dixer̄: Sic ergo illi loquūt: vtvelle: gaudere: cauere: negēt nisi sapiētē: stultū ät nō nisi cupere letari: metuere: cōtristari. Et illas tres eē cōstātias: has ät quatuor perturbatōes ꝫ ciceronē ꝫ plurimos aūt passiones. Grece ät ille tres sic̄ dixi appellāt eupathie: iste aūt q̄tuoꝛ patbe Hec locutio vtrū scriptuē scis cōgruat: cū q̄rez q̄ntū potui diligēt er: illō inueni qō ait propba: nō est gaudere ipijs dic̄ dñs: tāq̄ ipij letari possint potiꝰ q̄ꝫ gaudere de malꝰ: qꝛ gaudiū p ꝛie bonorū ꝛ piorū est. Jtez illō i euāgelio: Quecūq̄z vlīt vt faciant vob boies: hec et vos facite illꝰ: ita dn̄s vr̄ tanq̄ nēo possit aliqd male vel turpiter velle sed cupere. Deniq̄ pp consuetudiem locutōis nonnll̄i iterp̄tes addidēr bona: ꝛ ita iterp̄tati sē. Quecūq̄ vlīt vt faciant vob boies bona. Cauendū eni putāt ne qs̄ꝫ inhonestā velit sibi fieri ab hoīb: vt de ēpioribus taceā: certe luxuriosa ꝛuinia: i qb: scipē ꝛ si illis faciat filia: hoc preceptū existimꝫ ipleturum: Sed i greco euāgelio vnde i latinū trāslatū est nō legit̄ bona: ꝫ q̄cūq̄z vulīt vt faciāt vob boies hec ꝛ facite illꝰ: credo ppea qꝛ i eo q̄ dixit vulīt: iā voluit itelligi bona: non eni ait cupit̄ sed vulīt Non tamen super bis pprietatibus locutio nostra frenanda est sed interdū bis vtēdū est: ꝛ cū legimꝰ eos quoꝛū auctī resultare fas nō est. ibi sē itelligēde vbi rēus sensus alīū exitū non pōt inuenire: sic̄ ista sē que exempli gr̄a parti ex ꝓba pti ex euāgelio commemoranimꝰ. Quis eniꝫ nescit ipios exultari leticia: ꝛ tamen nō ē gaudere impijs, dic̄ domin. Unde: nisi qꝛ gaudere aliud ē quando ꝓprie signateqꝫ hoc vet būponit: Jtē quis negauerit non recte precipi boi-

Ibidem

Ps. 10.
i. Jo. 2.

2. thi. 3.

Phil. i.
Pō. iis.

Sap. 6.

Pō. 31.
Pō. 4.
Pō. 15.
Phil. 2.
Roma. ii.
2. Cori. i.

.i. li. de fi. bono ꝛ ma.

Capi. VIII.

a Uas enim greci. Nō ad intellectū horū q̄ dicūt q̄ stoici posuerūt nullā de quatuor passiōib⁹ quas cicero vocat perturbationes. vtpote pati cadere i sapiētē. has passiones vocat hic cupiditatem et letitiam. metū et tristiciaz que grece pathe dicuntur. Sed loco istaruz trium passionuz posuerunt tres qualitates. q̄s greci eupathias. i. passiones vocant. Cicero vocat ꝓtātias. harū primam vocāt voluptatem loco cupiditatis. loco letitie gaudium. loco met⁹ vel timoris cautionē tristiciam. autē nec aliquā constantiam loco ei⁹ posuerūt cadere in sapientem. Est. n. de malo quod iaz accidit. ſz sapienti cui accidit cautio ꝓtra malū. non potest secūdū eos malū accidere.

b Ait. n. cicero ꝛc. Ostendens aūt augu. nomina passionuz accipi i bono. exē plificat primo de cupiditate i ducens auctoritatem tuly. li bro. i. inuectiuarū in catilinariovbi dicit. cupio patres conscripti vos esse clemētes.

c Porro apud terentiū. ꝛc. Itē q̄ voluptas bus: vt quecūq̄ sibi ab alijs fieri cupiūt: bec eis ꝛipi faciāt: ne se inuicez turpitudine illicite voluptatis oblectent: ꝛ tamē saluberrimū verissimūq̄ ꝓceptū est: que cūq̄ vultis vt faciāt vob boies: ea dē ꝛ vos facite illis. Et hocvñ: nisi q̄ hoc loco modo quodā ꝓprio volūtas posita est: que i malo accipi nō pōt. Locutōe vero visitatioze quā frequētat maxie cōsuetudo ꝑmonis: nōvtiq̄ dicere ē nolivelle mētiri omne mendaciū: nisi eēt ꝛ volūtas mala a cui⁹ pravitate illa distinguit: quā ꝑdicauerūt angeli dicētes: pax in terra boi b⁹ bone volūtatis. Nā ex abūdantia additū ē bone: si eē nō pōt nisi bona. Quid aūt magnū in charitatis laudib⁹ dixiſz apostol⁹ q̄ ñ gaudeat super iniqtate: nisi q̄ ita malignitas gaudet: Nā ꝛ apō auctoꝛes secularium litterarum talis istorū verborū idifferētia reperit. Ait ēni cicero oratoꝛ amplissim⁹ Cupio patres cōscripti vos ē clemēte: q̄r hoc verbū in bono posuit: q̄s tā puerse doct⁹ existat: q̄ nō eū cupio ſz volo poti⁹ dicere debuisse contēdat: Pozrō apud terētiū flagitiosus adolescēs i sana flagrās cupidie: nihil volo aliud igt nisi philomenā. Quā volūtatem fuisse libidinē: rñsio q̄ ibi serui ei⁹ senioris inducit satis idicat. Ait nāq̄ dño suo. Quāto sati⁹ ē te id dare operā quo istū amoze ex aio āmoueas tuo: q̄z id log quo magꝭ libido frustra accendat tua. Sañ diū vero eos ꝛ i malo posuisse ille ip̄e virgilianus testis ē versus: vbi bas q̄tuoꝛ ꝓturbationes sūma breuitate cōplex⁹ ē. Hinc merūt cupiūtq̄ dolēt gaudētq̄. Dixit etiaz idem auctoꝛ. Mala mītis gaudia Proide volūt: cauēt: timēt: gaudēt ꝛ boni ꝛ mali. Atq̄ vt cadē aliis verbis enuciem⁹: cupiūt: timēt: letāt ꝛ boni ꝛ mali. Sz illi bñ: isti male: ſē boib⁹ seu recta seu puersa volūtas ē. Ipa quoq̄ tristicia, p qua stoici nihil ī aio sapiētis ineniri posse putauerūt: repitur i bono: ꝛ maxie apud nostros. Nā laudat apostol⁹ corithios: q̄ cōtristati fuerūt ꝑm deū: ñ forasse qꝭ dixerit illis apostolū fuisse cōgratulatū q̄ cōtristati fuerūt ipenitendo: qualis tristicia nisi eorū q̄ peccauerūt eē nō pōt. Ita eni dicit. Video q̄ epla illa ꝛ si ad horam cōtristauit vos: nūc vero gaudeo: nō q̄r contristati estis: ſz q̄r cōtristati estis ad pniam. Contristati eni estis ꝑm deū vt i nullo detrimētū patiamini ex nob. Que enīz ſz deū est tristicia: penitētiam in salutē operant: mūdi aūtē tristicia mortem operat. Ecce eni idipm ꝑm deū contristari: quātā perfectē in nobis industriam. Ac per hoc possūt stoici ꝓ suis ꝓtibus rñdere: ad hoc videri vtilē eē tristiciam vt peccasse peniteat: in animo aūt sapientis ideo esse non posse: q̄r nec peccatū in eum cadit cui⁹ penitentia contristaretur: nec vllū aliū malū quod perpetiendo ꝛ sentiēdo sit tristis. Nam ꝛ alcibiadez ferunt: si me de nomine bomis memoria non fallit: cum sibi beat⁹ videretur: socrate disputāte: ꝛ ei q̄z miser esset quoniam stultus esset demōstrante: fleuisse. Huic ḡ stulticia fuit causa ēt bui⁹ vtilis optādeq̄ tristicie: qua bomo eē se doleret: quod esse non debet. Stoici autem non stultum sed sapientē aiūt tristē eē non posse. Ca. IX.

Erum bis pbis quod ad v istam questionem de aiperturbationibus attinz tam respondimus in nono huius operis libro: ostendentes eos nō tam de rebus q̄z de verbis cupidiores eē contentionis q̄z veritatis Apud nos autem iuxta scripturas sacras sanaz q̄z doctrinam ciues sancte ciuitatis dei in bui⁹ vite peregriatione ꝑm deum viuentes metuunt: cupiuntq̄: dolent: gaudēt q̄z. Et quia recrus est amor eoruz

accipiāt in malo. q̄ nomen est constantie quā loco cupiditatis ponunt stoici cadē in sapientem: probat inducens illud terenty quod i persona libidinosi adolescentis dī in andria nihil aliō volo nisi philomēaz nomen est cui⁹ daz meretricis voluptatem ꝑ p libidine accipi. pbat ex rñsione serui. q̄ ibi biria vocat dicētis q̄to sati⁹ ē te ꝛē. q̄z illō loqui q̄ magis libido frustra accendātur tua.

o Haudiū vo ꝛ ē. Oꝛ etiā gaudiuz i malo pōat pbat ex vsu virgily. 6. eneid. vbi dī. Dic metu ūt cupiūtq̄ dolent gaudētq̄. ꝛ boeti⁹ li. i. ō cōsolatōe. horrās fugē has passiones dicit: Haudiapelle. pelle timorē. e Nā ꝛ alcibiadē ꝛē. De alcibiadē legit ap̄ diogenē laertiū in vita socratis. Et plutarcū i vita alcibiadis. Huic alcibiadē qui discipul⁹ socratis fuit vocat euse bi⁹ in chronicis alcibiadē socraticū q̄ alcibiades fuit tempore artaxerxis regis persarum q̄ inli. bester p totuz dicit assuerus

istas omnes affectiones rectas habent. Metuunt penam eternã: cupiũt vitã eternã: dolent in re qz ipsi in semetipsis adhuc ingemiscũt adoptionẽ expectantes redemptionẽ corpis sui. Gaudent in spe: qz fiet sermo qui scriptꝰ est. Absorta est mors in victoria. Itẽ metuũt peccare: cupiunt perseuerare: dolent in peccatis: gaudent in operibꝰ bonis. Ut enim metuant peccare: audiant: quoniam abundabit iniquitas: refrigescet charitas multorũ. Ut cupiãt pseuerare audiant quod scriptum est. Qui perseuerauerit vsq; in finem: hic saluus erit. Ut doleant in peccatis: audiant: si dixerimꝰ qz peccatum nõ habemus: nosipos seducimꝰ z veritas in nobis non est. Ut gaudeant in operibꝰ bonis: audiãt: hilarem datorẽ diligit deꝰ: Itẽ sicuti se infirmitas eorũ firmitas qz hũerit: metuũt tẽtari: cupiũt tentari: dolẽt i tẽtatoibꝰ: gaudẽt i tẽtatoibꝰ. Ut enim metuant tentari: audiũt. Si quis p̃occupatꝰ fuerit in aliquo delicto: vos qui spiritales estis instruite hmõi in spũ mansuetudinis: intendẽs te ipsũ: ne z tu tenteris. Ut ãt cupiãt tẽtari audiãt quendã virũ fortẽ ciuitatis dei dicẽtez. Proba me dñe: z tenta me: vre renes meos z cor meũ. Ut doleant in tentationibꝰ: vident petrũ flentẽ Ut gaudeant in tentationibꝰ: audiũt iacobũ dicentem. Omne gaudiũ existimate frẽs mei: cũ in tentationes varias inciderit is. Non soluz ãt pp semetipsos bis mouenẽ affectibꝰ: verũetiã pp eos quos libari cupiũt: z ne peant: metuunt z dolent si pereunt: z gaudent si liberãt. Illuz qppe optimũ z fortissimũ virũ qui in suis infirmitatibꝰ gloriat: vt eũ potissimũ cõmemorem quem in ecclesia xp̃i ex gentibꝰ inuenimus: doctorem gentiũ in fide z veritate: qui z plꝰ omnibꝰ suis coapostolis laborauit: z plurib9 eplis ꝺ̃i populos: non eos tm̃ qui p̃sentes ab illo videbantur: verũ etiã illos qui futuri ꝓuidebãt istruxit: illũ inqz verũ athletã xp̃i doctũ ab illo: vnctũ de illo: crucifixũ cum illo: glorioſũ i illo: in theatro huiꝰ mundi cui spectaculum factus est: z angel z hoibꝰ legitime magno agone certantẽ: z palmam superne vocationis in añriora sectantem oculis fidei libentissime spectant: gaudere cum gaudentibꝰ: flere cum flentibꝰ: foris habentem pugnas: intus timores: cupientem dissolui z eẽ cum xp̃o: desiderantem videre romanos vt aliquẽ fructũ habeat in illis sicut z in ceteris gẽtibꝰ emulantem corinthios: z ipsa emulatione metuentem ne seducantur eorum mentes a castitate que in christo est: magnam tristiciam z continuũz dolorem cordis de israelitis habentem qꝝ ignorantes dei iusticiam z suã volentes cõstituere iusticie dei non essent subiecti: nec soluz dolorem: verũetiã luctuz suuz denuntiantẽ q/ z cor. busdam qui ante peccauerunt z non egerũt pẽitentiam super immũdicia z fornicationibꝰ suis. Hi mot9: hi affectꝰ de amore boni: z de sancta charitate venientes si vitia vocãda sunt: finam9 vt ea que vere vitia sunt virtutes vocentur. Sz cũ rectam rõnem sequantur iste affectiones qñ vbi oportet adhibentur: quis eas tunc morbꝰ das seu vitiosas passiões audeat dicere? Quãobrẽ etiã ipe dominꝰ in forma serui agere vitaz dignatus humanã: ꝟ nullum habens oio peccatum adhibuit eas vbi adhibendas esse iudicauit Necz eni in quo verũ erat hois corpꝰ: z verus hominis animus: falsus erat humanus affectꝰ. Cũ ergo eius in euangelio ista referuntur qꝝ super duricia cordis iudeorum cũ ira contristatꝰ fit: qꝝ dixerit: gaudeo ppvos vt credatis: qꝝ lazaruz resuscitaturꝰ etiã lachrymas fuderit: qꝝ cõcupierit cũ discipulis suis manducare pascha: qꝝ propinquante passione tristis fuerit anima eiꝰ vsqz ad mortẽ: nõ falso vtiqz referũt. Verũ ille hos motus certe dispensationis gra: ita cũ voluit suscepit aio humano: vt cũ voluit facꝰ ẽ hõ. Proinde qõ fatendũ est: etiã cũ rectas: z ꝟz deuz habemꝰ has affectiones: huiꝰ vite sũt nõ illiꝰ quã futurã speramꝰ: z sepe illis etiã initi cedimꝰ Itaqz aliqñ cꝝuis nõ culpabili cupiditate ꝟ laudabili charitate moueamur: etiã dũ nolumꝰ flem9. Habemꝰ ergo eas ex humane conditiõis infirmitate: nõ ãt ita dñs ihs: cuiꝰ z infirmitas fuit ex ptãte. Sed dũ vite huiꝰ infirmitatẽ gerimus si eas oio nullas habeam9: tũc potius nõ recte viuim9: vituperabat eni z detestabaꝝ aplus quosdaz quos ẽt eẽ dixit sine affectõe. Illos etiã culpauit sacer psal. de quibꝰ dit. Sustinui qui simul cõtristare z nõ fuit. Mã oio nõ dolere dũ sumus in hoc loco miserie: pfcõ siẽ quidã etiã apud se culpabiliter locutos sensit z dixit: nõ sine magna mercede contingit inanitatis i aio: stuporis i corpe Quocirca illa q̃ apathia grece dicit: q̃ si latine posset ipassibilitas diceret: si ita intelligenda ẽ: i aio qppe nõ i corpe accipit: vt sine his affectõibꝰ vitiat: q̃ contra rõnem accidũt mentẽqz pturbãt: bona plane z maxime optanda est: ꝟ nec ipa huiꝰ est vite. Non. n. qualiũcũqz hoium vox est ꝟ maxime piorũ multũqz iustorũ atqz sanctorum: si dixerimꝰ qñ peccatum non habemus: nosipos seducimꝰ: z veritas i nob̃ non est. Tunc itaqz

i.cori.15

Mathi 24.

Mathi 10.

i.Joh.i

2.cori.9

Gala.6.

Ps. 25.

Jaco.1.

2.cori.12

1. thi. 2. i.cori.15

i.cori.4

Philip.3 Ro.12 2.cori.7 Philip.1. Ro.1.

2.cori.11

Ro.9.

Mat. Joan. Ibide Luc. 22 Matt. 26.

apathia ista erit: qñ peccatū in homie nullū erit. Nūc vero sanct bene viuit sine crimine: sine peccato aūt q̄ se viuere existimat: nō id agit vt peccatū non habeat sed vt venia ñ accipiat. Porro si apathia illa dicenda est cū aium contigere oi no non pōt vll⁹ affcūs: qs hūc stupozem non oibus vitijs iudicet eē petozē. Potest ergo non absurde dici perfectā beatitudinē sine stimulo timozis t sine vlla tristicia futuram. Non ibi āt futurū amozem gaudiūq̄ qs dixerit: nisi oio a veritate seclusus. Si āt apathia illa est: vbi nec met⁹ vll⁹ exterret: nec angit dolor: auersanda ē in hac vita: si recte: hoc est p̄m deū: viuere volum⁹. In illa vero beata q̄ sempiterna p̄mittit timoz plane superand⁹ est. Timoz nanq̄ ille de quo dic̄ apostol⁹ Joannes: timoz non est i charitate: ſ perfecta charitas foras mittit timoreꝫ qz timoz penā habz: q aūt timet non est perfect⁹ in charitate: non est eius generis timoz cui⁹ ille quo timebat apostol⁹ paul⁹ ne cozinthij serpē tina seducerent astutia: hūc. n. timorē habz charitas: imo non habebit nisi charitas: ſ illi⁹ ē generis timoz q̄ non est in charitate: de quo t ipe apostol⁹ paul⁹ ait. Non enī accepistis spūz ſ iututis iterū in timoze. Timor vero iste castus p manens in seculū seculi: si erit t in futuro seculo: naz alio modo non potest itelligi p̄manere i seculū seculi: non erit timoz exterrēs a malo qō accidere potest: ſ tenens i bono qō amitti non potest. Ubi. n. boni adepti amoz īmutabilis ē: p̄scō si dici pōt mali cauendi timoz secur⁹ est. Timor ſ qppe casti noie ea volūtas ſ significata ē: q̄ nos necesse erit nolle peccare: t nō solicitudine ifirmitat̄: ne forte peccem⁹: sed trāquillitate charitatis cauere peccatū. Aut si nulli⁹ oio generis timoz eē poterit: in illa certissima securitate ꝑpetuozū: felicitūq̄ gaudiozū: sic dictū ē: timoz dñi cast⁹ permanens in seculū seculi: quēadmodū dictū ē: patiēt̄ia pauꝑū non p̄bit in eternum Neq̄ enī eēna erit ipa patiēt̄ia q̄ necessaria non est nisi vbi tollerāda sūt mala: ſ eternū erit quo p patiēt̄iā q̄uenit. Ita fortasse timoz cast⁹ i seculū secli dcūs est permanens: qz id permanebit: quo timō ipe p̄duc̄. Que cū ita sint: qñ recta vita dicēda ē: q̄ queniēdū sit ad beatā: oēs affcūs istos vita recta rectos habz: q̄uersa q̄uersos.

Btā vero eadēq̄ eterna amorē habebit t gaudiū: non solū rectū verū etiā iaz certū: timorem aūt t dolorē nullū. Unde tā apparz vtcūq̄ q̄lēs esse debeant in hac pegriatōe ciues cinitat̄ dei viuentes ſ spūz non p̄m carneꝫ: hoc est p̄m deū non ſ hoieꝫ: t quales in illa quo tendunt īmōtalitate futuri sint. Ciuitas porro hoc est societas impiozū: non ſ deū ſ ſ hominem viuentiuz: t in ipo cultu false contēptuq̄ vere diuinitat̄ doctrinas hominū demoniue sectantium: his affcib⁹ p̄auis tanq̄ morbis t perturbatōibus quatit̄. Et si quos ciues habz qui moderati tales mot⁹ t eos quasi tempare videant: sic i pietate supba elatisūt: vt hoc ipo sint in eis maiozes timozes: quo minozes dolorē. Et si nonnulli tanto īmaniore quāto rariore vanitate ſ seipis adornauerint: vt nullo p̄sus erigāt̄ t excitent̄: nullo flectant̄: atq̄ inclinēt̄ affectu: humanitatē tota pot⁹ amittūt: q̄ verā assequātur trangllitatez. Non enī qz dūrū aliqd ideo rectū aut qz stupidū ē: ideo sanū. Ca. X.

Ed vtrū p̄im⁹ hō vel p̄imi hoies: duorum erat q̄ppe coniugiū: habebāt istos affcūs in corpe aiali añ peccatū qualeſ in corpe ſpiritali non habebim⁹ omni purgato finitoq̄ peccato: nō imerito querit̄. Si. n. habebant: quō erant beati i illo memorabili beatitudinis loco. i. paradiso? Quis tandē absolute dici btūſ potest: qui timore afficit̄ vel dolore? Quid aūt timere vel dolere poterant illi hoies in tantorum tanta affluentia bonorum: vbi nec morſ metuebat̄: nec vlla corpis mala valitudo: nec aberat q̄cq̄ q̄ bona voluntas adipisceret̄: nec inerat quod carnem animuz ue hois feliciter viuentſ offenderet? Amor erat iperturbat⁹ in deum: atq̄ inter se coniugiū fida t sincera societa te viuētium: t ex hoc amore grande gaudium: non desistente quod amabat̄ ad fruendum.

Erat deuitatio trāqlla peccati: qua manēte nl luz oio aliūde malū q̄ contristarz irruebat. an forte cupiebāt, phibitū lignū ad vescendū contigere: ſ morī metuebant: ac per hoc t cupiditaſ t met⁹ iā tūc illos hoieſ etiā in illo pturbabat loco? Absit vt hoc existimem⁹ fuisse: ubi nullum erat omnino peccatū. Neq̄. n. nullū peccatum est: ea q̄ lex dei, phibz concupiscere: atq̄ ab aliis quoq̄ abstinere timore pene: non amore iusticie. Absit inq̄ vt afi omne peccatuz iā ibi fuerit tale peccatum: vt hoc de ligno admitterēt q̄ de muliere dñs ait. Si quis viderit mulierem ad concupiscendā eā: iaz mechat⁹ est in corde suo. q̄ igr felices erant primi hoies: t nullaꝫ agitabant̄ perturbationib⁹ aiozū: nullis corporuz ledebant̄ incōmodis. taz felix vniuersa societas eēt humana: si nec illi maluz quod etiā in poste ros trajicerent: nec quisq̄ ex eoꝝ stirpe iniqta

tē cōmitteret que damnationem reciperet: Atq; ista permanente felicitate: donec per illā benedictionē: qua dictus est: crescite & multiplicamini: pdestinatorū sanctorū numer⁹ compleret & alia maior daretur que beatissimis āgelis data est: vbi iam esset certa securitas: peccaturū nēinem eē: neminemq; moriturū: & talis eēt vita sānctorū post nullū laboris & doloris mortis experimentum: qualis erit post hec oia incorrupti one corporum redita resurrectōe mortuorum.

Gen.i.

Ecclē.7.

Ed qz deus cuncta prescivit: Ca.XI.

s Ideo hominē quoq; peccaturū ignorare non potuit: fm id quod prescivit: atq; dispposuit civitatem sanctā eā debem⁹ asserere: non fm illud quod in nostram cognitionē peruenire non potuit: qz in dei dispositione nō fuit. Non.n.bō peccato suo diuinū potuit perturbare consiliū: qsi deū quod statuerat mutare cōpulerit: cū de⁹ pscīēdo vtrūq; puenerit. i. & bō quez bonū creauit: q̄ mal⁹ eēt futur⁹: & qd boni ēt sic de illo eēt ipe fcūr⁹. De⁹ eni & si dē statuta mutare: vnde tropica locutōe i scripturis sancti etiā penituisse legit deū: iuxta id dicitur qō homo spauerat vel naturaliū causaruz ordo gestabat: non iuxta id quod se omnipotens facturuz eē prescīuerat. Fecit itaq; de⁹ sicut scriptū ē bominē rectū: ac per hoc voluntatis bone. Non .n.rect⁹ esset bonaz non habēs volūtatē. Bona igr volūtas op⁹ est dei: cū ea quippe ab illo fact⁹ est homo. Mala vero volūtas prima: qm̄ omia mala opera p̄cessit in homine: defectus potius fuit qdam ab opere dei ad sua opera q̄ opus vllū: & ideo mala opa qz fm se nō fm deū vt eoꝝ operū tanq̄ fructū malorū volūtas ipa essz velut arbor mala: aut ipe homo inquantū male volūtatis. Porro mala voluntas q̄zuis non sit fm naturam: ꝛ contra naturā: qz vitiū est: tamē ei⁹ nature est: cui⁹ est vitiū: quod nisi i natura nō potest esse: sed i ea quā creauit ex nihilo: nō quā genuit creator de semetipo: sicut genuit verbū per quod facta sūt oia. Quia & si de terre pulvere de⁹ fixit hoiez: eadē ēra oisq; ērēa macies oino ō nihilo ē: aiaz qz ō nihilo fcāz ōdit corpi cū fact⁹ est homo. Usq; adeo aūt mala vicīū a bonis: vt q̄zuis sinant eē ad demonstrandū q̄z posit & ipis bene vti iusticia, puidentissima creator bona tamē sine malis eē possunt: sicut de⁹ ipse ver⁹ & sūm⁹: sic omnis super istū caliginosū aerez celestis inuisibilis visibilisq; creatura: mala vero nisi i bonis esse non possūt: qz nature in q̄b⁹ sūt inquātū nature sūt: vtiq; bone sūt. Detrahitur porro malū: non aliqua natura que accesserat: vel vlla ei⁹ pte sublata: sed ea que vitiata: ac deprauata fuerat sanata atq; correcta. Arbitriū igr voluntatis tunc est vere liberū: cū vitijs peccatisq; non fuit. Tale datū est a deo: quod amissū ppio vitio: nisi a quo dari potuit reddi nō potest. Unde veritas dicit. Si vos fili⁹ liberauerit: tūc vere liberi eritis. Idipsū est: ac si diceret. Si vos fili⁹ saluos fecerit: tūc vere salui eritis. Inde qppe liberator: vnde saluator. Uinebat itaq; homo fz deū in padiso: & corporali & spirituali. Neq; eni erat paradisus corporalis pp terre corporis bona: & pp mentis nō erat spiritalis. Aut vero erat spiritalis quo p interiores: & nō erat corpalis quo per exteriores sensus homo frueret? Erat plane vtrumq; propter vtrūq; Posteaquam vero q̄z superb⁹ ille āgel⁹ ac per hoc iniquus: p eandē superbiā a deo ad semetipsū puersus: & quodam quasi tyrānico fastu gaudere ō subditis q̄z esse subdit⁹ eligens: de spiritali padiso cecidit: de cui⁹ lapsu socioruq; ei⁹ qui ex āgel⁹ dei angeli ei⁹ effecti sūt: i libris vndecimo & duodecimo hui⁹ operis satis quātū potui disputaui: male suasa versutia in hois sensū serpere affectans: cui vtiq; stanti qm̄ ipe ceciderat inuidebat: colluvrū in paradiso corporali: vbi cum duob⁹ illis hoib⁹ masculo & femina: aialia etiaz terrestria cetera subdita & inoxia versabant: animal. s. lubricū & mortuosis āfractib⁹ mobile: opi suo congruū per quē loqueret elegit: eoq; pangelicā pūtiam pstantiorēq; nām: spiritali neqtia sibi subiecto & tanq̄ instro abutēs fallacia fmocinat⁹ est femine a pte. s. inferiore illi⁹ būane copule incipiens: vt gradatim perueniret ad totū: nō existimans virū facile credulū: nec errando posse decipi: fz dū alieno cedit errori. Si cut eni aaron errāti populo ad idolū fabricādū non consēsit inductus: fz cessit obstrict⁹: nec salomon credibile est errore putasse idolis eē seruiendū fz blandicijs femineis ad illa sacrilegia fuisse cōpulsū: ita credendū est illū vir⁹ sue femine vnivnū: hoiez hoi: coniugem coniugi: ad dī legem transgrediendā: nō tanq̄z verum loquēti credidisse seductū: fz sociali necessitudie paruisse. Non.n. frustra dixit apostol⁹: adā nō est seduct⁹: mulier aūt seducta est: nisi qz illa quod ei fpēs locut⁹ ē tanq̄z verum eēt accepit: ille autez abynico noluit cōsortio dirimi: nec in cōmunione peccati: nec iō min⁹ re⁹: fz sciēs prudēsq; peccauit. Unde & apls nō ait nō peccauit: sz nō est seductus. Nāvtiq; ipsum peccasse ostendit vbi

Exo.32 z. re.ii.

Job.8

i. tbi.z.

dicit: per vnum hominem intrauit peccatuz in mundum: z paulo post apertius in similitudinē iquit prēuaricationis ade. Nos aūt seductos intelligi voluit: qui id quod faciūt non putant eē peccatū: ille aūt scivit. Aliogn quō verum erit. Adam non est seduct⁹: Sed inexpt⁹ dine seueritatis i eo falli potuit vt veniale crederet eē cō missū. Ac per hoc in eo qdem q mulier seducta est: non est ille seduct⁹: sed euz fefellit: quō fuerat iudicandū qō erat dictuz⁹: mulier quaz dedisti mihi sociam: ipsa mihi dedit z manducaui. Quid ergo op⁹ē plurib⁹: Et si credendo non sūt ambo decepti: peccādo tñ ambo capti sūt z diaboli laq̄is iplicati. Ca. XII.

J quē vero mouz cur alīs peccatis sic natura non mutet humana: quēadmodū illa duoz primoz hominū prēuaricatione mutata est: vt tante corruptioni quātā videm⁹ atq̄ sentim⁹: z per hāc subiaceret z mōti: ac tot z tantis tanq̄ inter se contrarijs pturbaret z fluctuarz affectib⁹: qualis i paradiso ante peccatū ls in cōpore eēt aialis vtiq̄ non fuit: siqs hoc mouet vt dixi: non iō debz existimare leue ac puū fuisse illud cōmissū: qz in esca factū est: non qdem mala nec noxia nisi qz phibita: Neq̄ enim qq̄ mali de⁹ in illo tante felicitati paradiso crearet atq̄ plantarz. Sed obedientia cōmēdata est i p̄cepto: q virt⁹ i creatura rōnali mater quodammodo est omnium custosq̄ virtutum: qñqdem sic facta est vt ei subdiram eē sit vtile: pernicioſū aūt suā non ei⁹ a quo creata est facere volūtatez. Hoc itaq̄ de vno cibi genere non edendo: vbi aliozum tanta copia subiacebat: tam leue p̄ceptū ad obſuandū: tam bre ue ad memoriā retinendū: vbi prohibiti nōdū volūtati cupiditas resistebat: qō de pena trāsgressionis postea subsecutū est: tanto maioze iniustitia violatū est: q̄to facilioze posset obseruantia custodiri. Ca. XIII.

Nō occulto aūt mali esse ceperūt: vt in apertā inobediētiā laberent. Non.n. ad malū op⁹ peniret: nisi p̄cessisz mala volūtas. Pozro male volūtat⁹ initiū qd potuit eē nisi supbia: Jnitiū.n. omnis peccati superbia est. Quid est aūt supbia: nisi peruerse celsitudis appetit⁹: Peruersa eni celsitudo est: defto eo cui debz aius inherere: p̄cipitiū sibi quodammodo fieri atq̄ esse. P̄cipitiū hoc fit cuz sibi nimis placz. Sibi vero ita placz: cū ab illo bono imutabili defic̄: quod ei magis placere d̄buit q̄ ipe sibi. Spontane⁹ est aūt iste defect⁹ qñ ſvolūtas i amoz superioris imutabilis bonia quo illustrabat vt videret: z accendebat vt amaret: stabilis permaneret: non inde ad sibi placendū auerteret: z ex hoc tenebresceret: z frigesceret: vel vt illa verū crederet dixisse serpētem: vel ille dei mandato vtoris pponeret volūtatem: putaretq̄ se venialr transgressorem eē p̄cepti: si vite sue sociaz non desereret etiam i societate peccati. Non ergo malū op⁹ factum est. i. illa trāsgressio: vt cibo phibito vescerent: nisi ab eis factū eēt qui mali iā erant. Neq̄.n. ficeret ille fruct⁹ mal⁹ nisi ab arboze mala. Ut aūt eēt arbō mala contra naturā factū est: qz nisi vitio volūtatis quod contra naturā est: non vtiq̄ fieret: ꝯ vitio depzauari nisi ex nihilo facta natura non posset. Ac per hoc vt natura sit: ex eo habz q a deo facta est: vt aūt ab eo q facta est deficiat: ex hoc q de nihilo facta est. Nec sic ō ficit homo vt omnino nihil esset: ꝯ vt inclinat⁹ ad seipsū min⁹ eēt q̄ erat: cū ei qui sūme est inherebat. Relicto itaq̄ deo eē in semetipo: hoc est sibi placere: non iam nihil eē est: sed nihilo p pinquare. Unde superbi ſm scripturas sāctas alio noie appellant sibi placentes. Bonū ē eni sursū habere coz: non tamen ad seipsū quod est superbie: ꝯ ad dominum quod est obedientie que nisi humilis non potest esse. Est igit aliqd humilitatis miro modo quod sursū faciat coz: z est aliquid elatiōis qō deorsū faciat coz. Hoc quidem quasi contrariū videt: vt elatio sit deō sū z humilitas sursū. Sed pia humilitas facit sbditū superiori: nihil est aūt superius deo: tiō exaltat humilitas que facit subditū deo. Elatō aūt q̄ in vitio est eo ipo quo respuit subiectionē cadit ab illo quo non est q̄q̄ supius: z ex hoc erit iferi⁹: z fit quod scriptuz est. Deiecisti eos dū extollerent. Non eni ait cū ellati fuissent: vt pri⁹ extollerent: z postea deijcerent: ꝯ cū extollerent: tūc deiecti sūt. Jpm qppe extolli iā deijci est. Quapropter q nūc i ciuitate dei z ciuitati dei in hoc seculo peregrinanti maxime cōmendat humilitas: z in ei⁹ rege qui est xp̄s maxime p̄dicat: contrariūq̄ huic virtuti elatiōis vitiū: in ei⁹ aduersario qui est diabol⁹ maxime dominari sacris litteris edocet. P̄profecto ista ē magna differētia: qua ciuitas vnde loquimur vtraq̄ discernit: vna. s. societas pioz hominū: altera impioz: singula quaq̄ cū angelis ad se pertinentib⁹: i qb⁹ p̄cessit hac amoz dei: hac amoz sui. Manifesto ergo apertoq̄ peccato: vbi factuz est quod de⁹ fieri phibuerat: diabo

lus boiez nō decepisset: nisi iam ille sibūpi placere cepisset. Hinc. n. t delectauit qō dictum
Gene. 3. est: eritis sicut dij: qō melio eē posset sūmo po
qz principio coherēdo per obediētiā: non suū fi
bi existendo principiū per superbiā. Dij. n. creati non sua virtute sz ōiveri participatōe sūt dij:
plo aūt homo aperendo mino est: q dum sibi suf
ficere diligit: ab illo qui et vere sufficit: deseē. Il
lud itaqz malū quo cū sibi homo placz tanqz t
ipe sit lumē: auertit ab eo lūine: quod ei si placz
t ipe sit lumen. Illō inqz malū pcesserat i abdi
to: vt sequeret hoc malū: quod perpetratū est i
apto. Hez est. n. quod scriptū est. Ante ruinaz
Prouer bioz. 16. exaltat cor: t añ gloriā humiliat. Illa pcus ru
ina que fit i occulto: precedit ruinam que fit in
manifesto: dum illa ruina esse nō putat. Quis
. n. exaltatōnem ruinam putat: cum iā fit ibi de
fect: quo est relict excelsus? Quis aūt ruinaz
eē non videat: quando fit mandati euidens atqz
idubitata transgressio? Propē hoc de illud p
bibuit: quod cū eēt admissū nulla defendi pos
set imaginatōne iusticie. Et ideo audeo dicere
superbis esse vtile cadere i aliquod apertū ma
nifestūqz peccatū: vnde sibi dispiceant: qui iam
sibi placendo ceciderant. Salubri enim petr
Matthi 26. sibi displicuit quando fleuit: qz sibi placuit qñ
Ps. 82. pūpsit. Hoc dicit t sacer psal. Imple facies
eoz ignominia: t querent nomen tuū dñe. i. vt
tu eis placeas querentib nomen tuū: q sibi pla
cuerant querendo suū. Ca. XIIII.

Ed est peior damnabilioqz superbia:
s qua etiam in peccatis manifestis suf
fugiū excusatonis ingrīt: sicut illi primi
Gene. 3. homines: quoz t illa dixit: serpens seduxit me
t manducaui: t ille dixit: mulier quam dedisti
mihi hec mihi dōit de ligno t edi. Nusqz hic so
nat petitio venie: nusqz iploratō medicine. Nā
Gene. 4 lz isti nō sicut cayn: quod cōmiserūt negēt: ad
huc tamen superbia querit in aliū referre: qō p
peram fecit superbia mulieris in serpentez: su
perbia viri in mulierem. Sed accusatio potius
qz excusatio vera est: vbi mandati diuini est ap
ta transgressio. Neqz. n. hoc ppea non fecerūt:
qz id mulier serpente suadente: vir muliere im
partiente cōmisit: quasi qcqz deo cui vel crede
ret vel cederet añponendum fuit. Ca. XV.

Ita ergo contempt est de iubēs qui
q hominem creauerat: qui ad suam ima
ginem eum fecerat: q ceteris aialib pō
posuerat: q in paradiso constituerat: qui rerz
omnium copiam salutēqz prestiterat: qui precc
ptis nec plib nec grandib nec difficilib onera
uerat: hz vno breuissimo atqz leuissimo ad obe
dientie salubritatem adminiculat fuerat: quo
super eam creaturam: cui libera seruit expedi
ret se esse dominū cōmouebat: iusta damnatio
subsecuta est: talisqz damnatio vt homo qui cu
stodiendo mandatum futur fuerat etiam car
ne spiritalis: fieret etiam mente carnalis: t qz su
perbia sibi placuerat: dei iusticia sibi donaret:
ne sic affectabat: i sua esset oīmodo potestate:
hz a seipso quoqz dissentiens: sub illo cui peccan
do consensit: p libertate quam cōcupiuerat du
ram miseramqz ageret seruitutem: mortu spi
ritu volens: t corpore moritur inuit: deserto
eterne vite: etiam eterna nisi gra liberarz mōte
damnat. Quisqz hmōi damnationem vel ni
miā veliiustā putat: metiri pfecto nescit: quāta
fuerit iniquitas i peccando: vbi tanta erat non
peccandi facilitas. Sicut enī abrahe non imeri
to magna obedientia predicat: qz vt occideret Heb. 11.
filiū res difficillima est imperata: ita t in paradi
so tāto maior inobediētia fuit: quāto id qō pre
ceptū est: nulli difficultatis fuit. Et sicut obe
dientia secundi hois eo predicabilior quo fact Phili. 2.
est obediens vsqz ad mortē: ita iobedientia pri
mi hois eo detestabilior quo fact est iobediēs
vsqz ad mortem. Ubi enī magna ē iobediētie
pena, ppolita: t res a creatore facilis iperata: qs
nam sat explicet quantū sit malū nō obedire in
re facili: t tante potestati iperio: t tanto terren
ti supplicio? Breuiqz vt breuiter dicat i illi pec
cati pena: qd iobediētie: nisi iobediētia retribu
ta est? Nā que hois ē alia miseria nisi aduersus
eū ipsū iobedientia ei ipsi: vt qm̄ noluit quod
potuit quod non potest velit? In paradiso enī
etiā si nō oia poterat añ peccatū: quicqd tamē
non poterat nō volebat: t ideo poterat oia que
volebat. Nūc vero sicut i ei stirpe cognoscim
t diuina scriptura testatur: homo vanitati silis
factus est. Quis enī enumerat qz multa que ñ Ps. 143.
potest velit: duz sibi ipe. i. volūtati ei: ipe aius
ei: eoqz inferior caro ei non obtēperat. Ipo
nanqz inuito: t aius plerūqz turbat: t caro do
let: t veterascit t morit: t qcquid aliō patimur
quod nō pateremur iuiti: si voluntati nostre no
stra natura oīmodo atqz ex oib partib obedi
ret. At enī aliquid caro patit: quo seruire nō si
nit. Quid interest vnde: dum tamē p iusticiaz
dominantis dei cui subditi seruire noluim: ca
ro nostra que nobis subdita fuerat non seruiē
do molesta nobis sit: qz uis nos vo nō fuiēdo

molesti nobis potuerim⁹ eē non illi? Neqꝫ enī sic ille nostro vt nos seruitio corporis idigem⁹: ⁊ ideo nostra est quod percipim⁹: non illi⁹ pēa quod fecim⁹. Dolores porro qui dicunt carnis aie sunt in carne ⁊ ex carne. Quid enī caro p se ipaz sine aia vel dolet vel concupiscit? Sed cū concupiscere caro dr: vel dolere: aut ipe bō ē: sicut disseruim⁹: aut aliqd aie quod carnis affi cit passio: vel aspera vt faciat dolorem: vel lenis vt voluptatez. Sed dolor carnis tūmodo offensio est aie ex carne: ⁊ quedam ab ei⁹ passi one dissensio: sicuti aie dolor que tristicia nūcupat: dissensio est ab his que nobis nolētib⁹ acciderunt. Sed tristiciam plerūqꝫ precedit metus: qui ⁊ ipe in aia est non in carne. Dolorē aūt carnis non precedit vll⁹ q̄si met⁹ carnis: qui ante dolorem in carne sentiat. Voluptatem vero precedit appetit⁹ quidam qui sentit in carne q̄si cupiditas ei⁹: sicut fames ⁊ sitis: ⁊ ea que i genitalib⁹ vsitati⁹ libido nominat: cum hoc sit generale vocabulū omnis cupiditatis. Nā ⁊ ipaz iram nihil aliud eē q̄ vlciscendi libidinem vere res diffinierūt: q̄uis nōnunqꝫ bono vbi vindicte null⁹ est sensus: etiā reb⁹ inanimis irascatur vt male scribentem stillū collidat: vel calamuz frāgat irat⁹. Verū ⁊ ista lz irrōnabilio: tamē q̄dam vlciscendi libido est: ⁊ nescio qua: vt ita dicerī quasi vmbra retributionis: vt qui mala faciūt mala patiant. Est igr libido vlciscendi que ira dr: est libido babēdi pecuniā que auaricia. est libido quōcūqꝫ vincendi que pertinacia: est libido gloriandi q̄ iactantia nūcupat. Sūt mīte varieqꝫ libidines: quaꝝ nonnulle hīt etiā vocabula ppria: quedā vero nō habent. Quis enī facile dixerit: qd voceť libido dominādi? quaz tñ plurimū valere i tyrānoꝝ aīs etiam ciuilia bella testātur. Ca. XVI.

c Am igr sint multarū libidines rerum: tñ cū libido dr: neqꝫ cui⁹ rei libido sit addit non fere assolet aīo occurrere nisi illa qua obscene partes corpis excitant. Hec ār sibi non solū totū corp⁹ nec solū extrinsec⁹: verū etiā intrinsec⁹ vendicat: totūqꝫ cōmouet hoiez ai simul affectu cū carnis appetitu coniūcto atqꝫ pmixto: vt ea voluptas sequat q̄ maior i corporis voluptatib⁹ nulla est: ita vt momento ipo tpis quo ad ei⁹ peruenit extremū: pene ois acies: ⁊ q̄si vigilia cogitatōis obruat. Quis ār amicus sapientie scōrūqꝫ gaudioꝝ: coniugalē agēs vitā: sed sicut apostol⁹ monuit: sciēs vas suum possidere i sanctificatōe ⁊ bonore: nō i morbo desiderij sicēt gentes q̄ ignorant deū: non mallet si posset sine hac libidie filios procreare: vtēt in hoc sorende plis officio: sic ei⁹ menti ea q̄ ad hoc op⁹ creata sūt. quēadmodū cetera suis q̄qꝫ opib⁹ distributa membra seruirent: nutu volūtatis acta: non estu libidis icitata? Sed neqꝫ ipi amatores hui⁹ voluptatis: siue ad concubit⁹ cōiugales: siue ad imūdicias flagitioꝝ cū voluerit cōmouent: sed aliqñ mot⁹ ille iportun⁹ est nullo poscente: aliqñ aūt destituit ibiantem: ⁊ cuz aio cōcupiscētia ferueat: friget i corpe: atqꝫ ita mirū i modū non solū generandi volūtati: verū etiā lasciuiendi libidini libido non seruit: ⁊ cum tota plerūqꝫ menti cohibēti aduersať: nonnūqꝫ ⁊ aduersus seipam dividit: cōmotoqꝫ aio i cōmouendo corpe seipa non seqť. Ca. XVII

Erito hui⁹ libidis maxime pudet: meri m to ⁊ ipa membra q̄ suo quodāmodo iure: nō oio ad arbitriū nostrū mouenť: aut non mouenť: pudenda dicūť: qđ ante peccatū hois non fuerūt. Nā sic scriptū ē nudi erant ⁊ non confūdebanť: non q̄ eis sua nuditas essz icognita: z turpis nuditas nōdū erat qz nōdū libido membra illa preť arbitriū p̄mouebat: nōdū ad hois iobedientiam redarguendam sua iobedientia caro quodammodo testimoniū perbibebat. Neqꝫ enī ceci creati erat vt iperitū vulg⁹ opinať: qñqdez ⁊ ille vidit aialia: qb⁹ noia iposuit: ⁊ de illa legit: vidit mulier qz bonū est lignū in escam: ⁊ qz placz oculis ad videndū. Patebant ꝫ oculi corpis: sed ad hoc nō erant aperti: hoc est non attenti: vt cognoscerent qd eis idumēto gre p̄starеť: qñ mēbra eorū volūtati repugnare nesciebāt. Qua gra remota vt pēa reciprocā iobediēcia plecterеť: extitit i motu corpis q̄dā ipudēs nouitas: vñ esset idecens nuditas: ⁊ feť attētos reddiditqꝫ confusos. Hic est, qꝫ posteaqꝫ mandatū dei aperta transgressione violarūt: scriptū est de illis. Et aperti oculi amborū ⁊ cognouerūt qz nudi erāt ⁊ cōsuerūt folia fici ⁊ fecerūt sibi campestria. Aperti sūt inqt oculi amboꝝ: non ad videndū: nā ⁊ ania videbāt: z ad discernēdū iter bonū qđ amisāt ⁊ malū i quo ceciderant. Unde ⁊ ipm lignū eo q̄ istam faceret dinoscentiaz: si ad vescēdum contra vetitū tangeretur: ex ea re nomē accepit: vt appellareť lignū scientie boni ⁊ mali. Experta enī morbi molestia: euidentioꝝ fit ēt iucunditas sanitatis. Cognouerūt ergo: qz nudi erant: nudati. s. ea gratia qua fiebat vt nuditas corporis nulla eos lege peccati menti corū

Bene. 2.

Ibidem Bene. 3.

Bene. 3.

efal. rto.

repugnante confunderet. Hoc itaq; cognouerunt quod felicit⁹ ignorarent: si deo credentes & obedientes nō committerēt quod eos cogeret experiri: infidelitas & iobedientia qđ noceret. Proinde cōfusi iobedientia carnis sue tanq̄ teste pena iobedientie sue: consuerūt folia fici: & fecerūt sibi campestria. i. succitoria genitalium Gene. 3. Nam quidam interpretes succitoria posuerūt Porro aūt campestria latinū quidem verbū ē: & ex eō dictū q̄ iuuenes qui nudi exercebant̄ i campo pudenda operiebant: vnde qui ita succiti sunt campestratos vulg⁹ appellat. Q̄ō itaq; aduersus damnatam culpam iobediētie voluptatem libido inobedienter mouebat: verecūdia pudenter tegebat. Ex hoc omnes gentes: q̄m ab illa stirpe procreate sūt vsq; adeo tenēt̄ insitum pudenda vellare: vt quidaq; barbari illas corporis partes nec in balneis nudas habeant sed cum earū tegumētis lauant. Per opacas quoq; in die solitudines: cum quidam nudi philosophentur: vnde gymnosophiste nominant̄ adhibent tamē genitalib⁹ tegumenta: quibus p cetera membrorū carent. La. XVIII.

Pus vero ipsū quod libidie tali peragitur: non solum in quibusq; stupris: vbi latebre ad subterfugiēda humana iudicia requirūt̄: verum etiam in vsu coniugum quam terrena ciuitas licitam turpitudinē fecit: q̄uis id agat̄: quod ei⁹ ciuitatis nulla lex vindicat: deuitat tamen publicū etiā permissa atq; impunita libido cōspectū & verecūdia naturali habēt prouisū lupanaria ipa secretū: facliusq; potuit ipudicitia non habere vincula prohibitiōis q̄z ipudentia remouere latibula illi⁹ fediratis. Sed hanc etiam ipi turpes turpitudinē vocant cui⁹ sint amatores: ostentatores eē nō audēt Quid concubit⁹ coniugalis: qui p̄m matrimōialiū prescripta tabularū, procreandoq; fit cā liberorū: Nonne & ipe q̄z q̄z sit licit⁹ & honest⁹: remotū ab arbitris cubile conquirit: Nonne oēs famulos atq; ipos etiā paranymphos: & quos cūq; ingredi quelibet necessitudo permittat aīmittit foras: q̄z vel blandiri coniunx coniugi incipiat: Et quoniā sic aīt ēt quidā romani maximus auctō elloquij: oia recte facta i luce se collocari volūt: idest appetūt sciri: hoc recte factuz sic appetit sciri vt tamen erubescat videri. Quis enim nescit vt filij pereant̄: quid inter se coniuges agant: q̄quidem vt id agatur tanta celebritate ducunt̄ vxores: & tamē cū agit̄ vnde filij nascantur: nec ipi filij si qui inde iam nati sūt testes fieri permittunt̄: Sic enī hoc recte factū ad sui noticiam lucem appetit animorum: vt tamen refugiat oculorum. Unde hoc: nisi q̄z sic gerit̄ quod deceat ex natura: vt etiam quod pudeat comitet̄ ex pena: La. XIX.

Inc est q̄ & illi philosophi qui veri-
b tati propius accesserūt: iram atq; libidinem vitiosas animi partes eē confessi sunt: eo q̄ turbide atq; inordinate moueren̄t ad ea etiam que sapientia perpetrari vetat: ac p hoc opus habere moderatrice mente atq; rationē. Quam partem animi tertiam velut in arce quadam ad istas regendas perhibent collocatam vt illa imperante istis seruientibus posset in homine iusticia ex omni parte conseruari. Dē igitur partes quas & in homine sapiente ac temperante fatentur esse vitiosas vt eas ab his reb⁹ ad quas iniuste mouentur: mens compescēdo & cohibēdo refrenet̄ ac reuocet: atq; ad ea permittat que sapientie lege concessa sunt: sic̄ iram ad exercendam instam coertionem: sic̄ libidinem ad propagande prolis officium: be inquā partes: i paradiso aīt peccatuz vitiose non erāt. Non enī contra rectā volūtatez ad aliquid mouebant̄: vnde necesse eēt eas rōnis tanq̄z frenis regentibus abstinere. Nam q̄ nunc ita mouentur & ab eis qui temperanter & iuste & pie viuunt alias facili⁹: alias difficilius: tamen cohibendo & refrenando modificant̄: non est vtiq; sanitas ex natura sed languor ex culpa. Q̄z autem ire opera aliarumq; affectionum in quibusq; dict̄ atq; factis non sic abscondit verecundia vt opa libidinis que fiunt genitalib⁹ membris: quid causse est: nisi q̄z in ceteris membra corporis non ipe affectiones sed cuz eis consenserit voluntas monet: que in vsu eorum omnino dominant̄: Nā quisq; verbū emittit irat⁹ vel etiā quemq̄z percutit: nō possz hoc facere nisi ligua & man⁹ iubēte quodāmodo volūtate mouerent̄: q̄ mēbra etiā cū ira nulla ē: mouēt̄ eadē volūtate. At vero genitales corpis partes ira libido suo iuri quodāmodo mancipauit: vt moueri nō valeāt si ipa dēfuerit: & nisi ipa vl vltro vl excitata surrexerit. Hoc est quod puder: bod ē q̄ intuētiū oculos erubescendo deuitat: magisq; fert bō spectantiū multitudinem q̄n iniuste irascit hoi q̄z vel vni⁹ aspectū q̄n iuste misce rī potuit.

Dc illi canini phi: hoc est La. XX.
b cynici nō viderūt: pferentes cōtra būnā vecūdiā: qd alit̄ q̄z caninā: hoc est imundā impudentemq; sententiā: vt .s. q̄m in-

stum est qđ fit cũ vxore: palã nõ pudeat id agere: nec i vico nec platea q̃libz ꝓiugalem cõcubitum denitare. Dicit tñ pudor naturalꝭ opinionem eiꝰ erroris. Nam ꝛ si pbibent hoc aliquã do gloriabundũ fecisse diogenẽ: ita putãtez secram suã nobiliorem futuram: si in boium me moriã insignior eiꝰ ipudẽtia figeret: postea tñ a cynicis fieri cessatuz est: plusq̃ valuit pudor vt erubescerẽt boies homibꝰ: q̃z error vt homies canibꝰ eẽ sil'es affectarẽt. Ñ ꝛ illũ vel illos qui hoc fecisse referunt̃ potiꝰ arbitror cõcumbẽtiũ motꝰ dedisse ocul' boium nesciẽtium qd sb pallio gereret: q̃z humano pmẽte ꝓspectu potuisse illã pagi volũtatẽ. Ibi.n. pbi nõ erubescebãt videri se velle ꝓcumbere: vbi libido ipa erubescere surgere. Et nũc videmꝰ adhuc eẽ pbos cynicos. Di.n. sunt q nõ solũ amiciunt̃ pallio: verũ ẽt clauam ferunt: nemo tñ eoꝝ audet hoc facere: quod si aliq ausi eẽnt: vt nõ dicam ictibꝰ lapidãtium: certe ꝓspuẽtium saliuis obrueren tur. Pudet igit̃ butꝰ libidis humanam sine vlla dubitatõe naturam: ꝛ merito pudet. In eiꝰ qp pe iobediẽtia q̃ genitalia corporis mẽbris solis suis motibꝰ subdidit ꝛ potestate volũtat̃ eripuit sat̃ ostẽdit̃ qd sit homis illi prime iobediẽtie retributum: qđ in ea pte maxime oportuit apparere qua generat̃ ipa natura: que illo primo ꝛ magno in deteriꝰ est mutata peccato: a cuiꝰ nexu nullꝰ eruit̃: nisi id qđ cũ oẽs in vno eẽnt i cõez pniciẽ ppetratum est: ꝛ dei iusticia vindicatum dei gra in singul' expiet̃. Cap. XXI.

a Bsit itaq; vt credamꝰ illos cõiuges in paradiso cõstitutos per hãc libidinem de qua erubescẽdo eadẽ membra texerunt: impletur os fuisse: qđ in sua benedictine deꝰ dixit: Crescite ꝛ multiplicamini: ꝛ implete terrã. Post peccatũ quippe orta ẽ hec libido: post peccatũ eam natura nõ impudens amissa potestate cui corpꝰ ex omni pte seruiebat: sensit: attẽdit: erubuit. operuit. Illa vero bñdictio nuptiaꝝ vt ꝓiugati crescerẽt ꝛ multiplicarent̃ ꝛ iplerẽt ẽram quãuis i deliquẽtibꝰ manserit: tñ anteq̃z deliquerẽt data est vt cognoscerẽt, procreationem filioꝝ ad gloriã ꝓnubij nõ ad penã pti nere pcti. Sed nũc boies, pfecto illiq̃ fuit i paradiso felicitat̃ ignari nisi p hoc qđ expti sunt: idest p libidinẽ de qua videmꝰ ipam ẽt honestatez erubescere nuptiaꝝ: nõ potuisse gigni filios opinãt̃: alij scripturas dinas: vbi legit̃ post peccatum puduisse nuditat̃ ꝛ pudẽda cẽ contecta ꝓtus nõ accipiẽtes hi infidel'r irridẽtes: alij vero q̃zuis eas acciptãt ꝛ honorẽt: illud tamẽ qđ dictum est: crescite ꝛ multiplicamini: nõ sm carnalẽ fecũditatẽ volũt intelligi: qz ꝛ sm aiam legit̃ tale aliqd dictuz. Multiplicabis i aia mea virtutẽ: vt id qđ i genesi seqt̃: ꝛ implete ẽrã ꝛ dñamini eiꝰ: terrã intelligãt carnẽ quã pñtia sua implet aia eiꝰ q̃ maxie dñat̃ cum i virtute multiplicat̃. Carnales aũt fetꝰ sine libidie que post pctũ exorta: ispecta: cõfusa: velata est: nec tũc nasci potuisse: sic̃ neq̃z nõ pñt: nec i paradiso futuros fuisse sed foris sic̃ ꝛ factũ est. Nam posteaq̃z inde dimissi sunt ad gignẽdos filios coierunt: eosq̃z genuerunt. Cap. XXII.

Genesi.i. pã.137.

Os aũt nullo modo dubitamꝰ secũdũ n benedictionẽ dei crescere ꝛ multiplicari ꝛ implere terrã donum eẽ nuptiarumz q̃s deꝰ añ peccatũ homis ab initio ꝓstituit: creãdo masculũ ꝛ feminã: q̃ sexus euidẽs vtiq̃z i carne ẽ. Nuic qppe opi dei ẽt benedictio ipa subiũcta ẽ. Nã cũ scriptura dixisset: masculũ ꝛ feminam fecẽ eos: cõtinuo subdidit: ꝛ bñdixit eis deꝰ dicẽs. Crescite ꝛ multiplicamini ꝛ implete terram: ꝛ dominamini eiꝰ ꝛ cẽ. Que oia q̃zq̃z nõ icõueni enter possint ẽt ad intellectũ spiritalẽ referri: masculũ tñ ꝛ feminã nõ sic̃ simile aliqd ẽt i homie vno itelligi põt: qz. vz. i eo aliõ est qđ regit: aliud qđ regit: q̃ sicut euidẽtissime apparet i diũsi sexꝰ corpibꝰ masculũ ꝛ feminã ita creatos: vt ꝓle generãdo crescerẽt ꝛ multiplicarẽtur: ꝛ iplerẽt ẽrã. Cui snie tã euidẽti magne absurditatis ẽ reluctari. Neq̃z.n. ꝺ spũ q iperat ꝛ carne q̃ ob tempat: aut ꝺ animo rõnali q regit ꝛ irrõnali cupiditate q̃ regit: aut ꝺ virtute ꝓtẽplatiua q̃ excellit: ꝛ de actiua q̃ subdit̃: aut de itellectũ mẽtis ꝛ sensu corpis: q̃ apte ꝺ viculo ꝓiugali quo iuicẽ sibi vtq̃z sexꝰ obstrigit̃: dñs interrogat̃ vtꝝ licerz q̃ cũq̃z cã dimittere vxorẽ: quũ ꝓpter duriciã cordis israelitaꝝ moyses dari libellũ repudij ꝑmisit: rñdit atq̃z ait. Nõ legistis: qz q fecẽ boiez ab initio masculũ ꝛ feminã fecẽ eos: ꝛ dixit. Propter hoc dimittz hõ pẽm ꝛ mrem ꝛ adherebit vxori sue: ꝛ erunt duo i carne vna. Itaq; iam non sunt duo sed vna caro. Qđ ergo deꝰ ꝓiũxit homo nõ sepet. Certũ est igit̃ masculũ ꝛ feminam ita ꝓmittꝰ istitutos: vt nunc homies duos diuersi sexus videmus ꝛ nouimus. Unum autem dici: vel ꝓpter ꝓiunctionẽ vel ꝓpter originem femie: q̃ de masculi latere creata ẽ. Nã ꝛ apls per hoc primum quod deo istituẽte ꝓcessit exemplum: singulos quosq̃z admonet vt viri vxores suas diligant. Cap. XXI

Mat.19

Epẽ.5.

Aliquis autem dicē nō fuisse coituros nec generaturos nisi peccassent: qd dicit nisi ꝓpter numerositatem sanctorū necessarium homis fuisse pctm. Si enim non peccādo soli remanerēt: qz siē putāt nisi peccassent generare nō possēt: ꝓfecto vt nō soli duo iusti homies possent esse sed multi: necessarium pctm fuit. Quod si credere absurdum est: illō potius est credēdū q̄ scōz nūer⁹ quāt⁹ cōplēde illi sufficit beatissime ciuitati: tant⁹ existerz t si nemo peccasset: quāt⁹ nūc per dei gr̄am de multitudine colligit pctōrum quousqz filij hui⁹ seculi generāt t generant. Et ideo ille nuptie digne felicitate paradisi si peccatum nō fuisz: t diligendam plem gignerēt: t pudendam libidinem nō haberēt. Sed quō id fieri posset: nūc nō est quo demōstrē exemplo. Nec ideo tm incredibile ō bet videri etiam illud vnum sine ista libidine voluntati potuisse seruire: cui tot membra nūc seruiunt. At vero man⁹ t pedes mouemus cum volum⁹ ad ea que his membris agēda sunt sm vllo renisu tāta facilitate quāta t in nobis t in alijs videm⁹ maxime in artificib⁹ quoz̄ꝫ opex corporalium: vbi ad exercendam infirmiorem tardioremqz naturam agilior accessit industria: t non credimus ad op⁹ generationis filiorum si libido non fuisset: que peccato inobedientie retributa est: obedienter homib⁹ ad volitat̄ nutū similiter vt cetera potuisse illa membra seruire?

Tulli⁹ i li. ō rpu.

Nōne cicero in libris de republica cum de imperiorum differētia disputaret: t hui⁹ rei similitudinem ex natura homis assumeret: vt filijs dixit imperari corporis membris ꝓpter obediēdi facilitatem: vitiosas vero animi partes vt seruos a superiore imperio coerceri? Et vtiqz ordine naturali anim⁹ anteponit corpori: t tam ipe anim⁹ imperat corpori facilius q̄ sibi. Verum tm hec libido de qua nunc disserim⁹ eo magis erubescēda existit: quo anim⁹ in ea nec sibi efficaciter imperat vt omnino non liberat: nec omodo corpi vt pudenda membra volitas potius q̄ libido cōmoueat. Quod si ita esset: pudēda nō essent. Nūc vero pudet animum resisti sibi a corpore: qō ei natura inferiore subiectum est In alijs quippe affectionib⁹ cum sibi resistit iō min⁹ pudet: quia cum a seipō vincit: ipe se vincit: t si inordinate atqz vitiose: qz ex his partib⁹ que rōni subijci debent: tm a partib⁹ suis ac per hoc vt dictū est a seipō vincit. Nam cum ordinate se anim⁹ vincit vt irrōnales motus ei⁹ mentiq rationiqz subdant: si tm t illa deo subdita est laudis atqz virtutis est. Adhuc tm pudet cuz sibi animus ex vitiosis suis partibus nō obtemperat: q̄z cum ei corp⁹ qō alterum ab illo atqz infra illū est: t cui⁹ sine illo vlla natura non viuit: volenti subētiqz nō cedit. Sed cum alia mēbra retinēt voluntat̄ iperio: sine qb⁹ illa q̄ contra volūtatez libidine ꝓcitant: id quod appetunt impleri non possunt: pudicitia custoditur: non amissa: sed non permissa delectatione pcti. Hūc renisum hāc repugnātiam: hanc voluntat̄ t libidinis rixam: vel certe ad volitat̄ sufficiētiam libidinis indulgentiam ꝓculdubio nisi culpabilis iobedientia penali iobediēcia plecteretur: i paradiso nuptie nō haberent: sed volūtati membra illa vt cetera cūcta seruirēt. Ita genitale aruū vas in ō opus creatū seminaret: vt nūc terram man⁹: t qō modo de hac re nobis volētib⁹ diligētius disputare verecūdia resistit: t cōpellit veniam bonore prefato a pudicis auribus poscere: cur id fieret nulla causa eēt: sed in omnia que de huiusmodi mēbris sensum cogitant̄ attingeret: sine vllo timore obscenitat̄ lib⁹ mo ferret: nec ipa verba essent que vocarent obscena: sed quicquid inde diceret: tam honestum eēt q̄z de alijs cum loquimur corporis partibus. Quisqz ḡ ad has litteras impudic⁹ accedit: culpam refugiat nō naturā: facta denotz sue turpitudis nō verba nr̄e necessitat̄. In qb⁹ mihi facillime pudicus t religiosus lector vl auditor ignoscit: do nec infidelitatem refellā: nō de fide rex ex ꝑta rum: sed de sensu exptarum argumentantem. Legit. n. ō sine offensione q nō exhorret aplm horrēda feminax flagitia rep̄hēdentē: que immanauerūt naturalē vsū i eūvsū q ē ꝛ nāim: ꝓcipue qz nos nō dānabilē obscenitatē nūc siē ille commemorem⁹ atqz rep̄hēdim⁹: ꝛ i explicādis q̄z tū possum⁹ hūane gīatōis effectib⁹: verba tm sicut ille obscena deuitem⁹. Cap. XXIIII.

Roi.

Emiarz igit̄ plēvir: suscipet femia genitalib⁹ mēbr̄: qñ id op⁹ eēt t q̄z tū op⁹ eēt: volūtate mot̄: ñ libidie ꝓcitat̄. Ne qz. n. ea sola mēbra mouem⁹ ad nutū q̄ ꝓpactis articulata sūt ossib⁹: siē pedes t man⁹ t digitos: vex ēt illa q̄ mollib⁹ remissa sūt neruis cū volum⁹ mouem⁹ agitādo: t porrigēdo, producim⁹: t torq̄ndo flectim⁹: t ꝓstrigēdo duram⁹: siē ea sē q̄ i ore ac facie q̄z tū p̄t volitas mouet. p̄mōes veniqz ipi oiuz med ullax mollissimi acvescex t ob hūātro pctōris ꝓmuniti ad spm̄ ducēdū ac rmittēdū vocēqz emittēdā seu modificādā: siē folles fabroꝝ vl orgāox: flāt: respirāt: loq̄ntis

clamãtis: cãtanẽ ſeruiũt vulũtati. Omitto quod aialib⁹ q̃busdam naturaliʒ inſitũ ẽt vt tegmẽ quo corp⁹ omne veſtiẽ ſi qd in quocũq; loco ei⁹ ſenſerit abigẽdũ: ibi tm̃ moueãt vbi ſentiũt: nec ſolum iſidẽtes muſcas vexẽt berẽtes ariſtas cuꝫ tremore diſcutiãt. Nũqd q; id nõ põt homo: iõ creato; q̃b⁹ voluit animãtib⁹ donare nõ potuit: Sic ergo ⁊ ipe homo potuit obediẽtiã ẽt iferiox habere membrox: quã ſua inobediẽtia pdidit. Neq; n. deo difficile fuit ſic illũ cõdere vt in ei⁹ carne ẽt illud nõ niſi ei⁹ volũtate moueret: qõ nũc niſi libidie nõ moueẽ. Nam ⁊ boiʒ quorũdam nãs nonim⁹ multũ ceꝛis diſpares ⁊ ipa raritate mirabiles: nõnulla vt volũt de corpore ſuo facientiũ: q̃ alij nullo mõ pñt: ⁊ audita vix credũt. Sũt. n. q; ⁊ aures moueãt vel ſingulas vel ambas ſiũ. Sũt qui totã ceſariem capite imoto quãtũ capilli occupãt põnũt ad frõtẽ: reuocãtq; cũ volũt. Sunt qui corpi quevoraue runt incredibiliʒ plurima ⁊ varia paululum pre cordijs contrectaũ: tanq̃ de ſacꝛo quod placuerit integerrimum, pferũt. Quidam voces auiũ pecorumq; ⁊ aliorum quorũlibꝫ hominum ſic imitanẽ atq; exprimũt: vt niſi videanẽ diſcerni omnino nõ poſſint. Nõnulli ab imo ſine pudore vllo ita numeroſos, p arbitrio ſonit⁹ edũt: vt ex illa ẽt parte cãtare videãẽ. Ipe ſũ expert⁹: ſudare hominem ſolere cum vellꝫ. Notum eſt quoſdam flere cum volũt: atq; vbertim lachrymas fundere. Jam illud multo eſt incredibili⁹ quod pleriq; fratres memoria recentiſſima experti ſunt. Preſbyẽ fuit quidam nomine reſtitutus in parochia calamenſis eccleſie: quando ei placebat: rogabaẽ autem vt hoc facerꝫ ab eis qui rem mirabilem coram ſcire cupiebant: ad imitandas quaſi lamentanẽ cũtuſlibꝫ hominis voces ita ſe auferebat a ſenſib⁹: ⁊ iacebat ſimillimus mortuo vt non ſolum vellicantes atq; pungentes minime ſentirꝫ: ſed aliquando etiã ſi igne vrereẽ admoto: ſine vllo doloꝛis ſenſu niſi poſtmodum ex vulnere: ñ autem obnitẽdo ſed non ſentiendo non mouere corpus eo probabatur q; tanq̃ in defuncto nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamẽ voces ſi clarius loquerenẽ: tanq̃ de longinquo ſe audiſſe poſtea referebat. Cum itaq; corpus etiã nunc quibuſdam licꝫ in carne corruptibili hanc erũnoſam ducentibus vitam: ita in pleriſq; motionibus ⁊ affectionibus exẽ vſitatum nature modum mirabiliʒ ſeruiat: quid cauſe eſt vt non credam⁹ ante inobedientie peccatum corruptionis q; ſupplicium ad propagandam, plem ſine vlla libidine ſeruire voluntati humane humana membra potuiſſe: Donatus eſt itaq; homo ſibi: quia deſeruit deum placendo ſibi: ⁊ non obediẽs deo: non potuit obedire nec ſibi. Dinc euidens miſeria eſt qua homo non viuit vt vult Nam ſi vt vellꝫ viueꝛ: beatum ſe putaret: ſed nec ſic tñ eẽt ſi turpiter viueret. Cap. XXV.

Tamq̃ ſi diligentius attendamus niſi beatus non viuit vt vult: ⁊ nullus beatus niſi iuſtus. Sed etiam ipe iuſtus non viuit vt vult: niſi eo peruenerit vbi mori. falli: offendi: omnino non poſſit: eiq; ſit certum ita ſemper futurum. Hoc enim natura expetit nec plene atq; pfecte beata erit: niſi adepta q̃ expetit. Hunc vero quis hominum poteſt vt vult viuere: quando ipſum viuere non eſt in poteſtate: Viuere enim vult: mori cogitur. Quo modo ergo viuit vt vult: qui non viuit quandiu vult: Quod ſi mori voluerit: quomodo poteſt vt vult viuere: qui non vult viuere: Et ſi ideo mori velit: non quo nolit viuere: ſed vt poſt mortem melius poſſit viuere. Non dum ergo vt vult viuit: ſed cum ad id quod vult moriendo peruenerit. Verũetiam viuit vt vult quoniam ſe exoꝛſit ſibi qui imperauit ſibi non velle quod non poteſt: atq; hoc velle quod poteſt: ſicut ait terentius. Quoniam non poteſt id fieri quod vis: id velis quod poſſis: non tamen ideo beatus eſt: quia patienter miſer eſt. Beata quippe vita ſi nõ amaẽ: nõ baberẽ. Porro ſi amaẽ ⁊ habeẽ: ceteris omnib⁹ reb⁹ excellẽti⁹ neceſſe eſt ameẽ: quoniam ppter hanc mandũ eſt qcqd aliũ amaẽ. Porro ſi tantũ amaẽ quantũ amari digna eſt: nõ enim beat⁹ eſt a quo ipa beata vita nõ amaẽ vt digna ẽ: fieri nõ poteſt: vt eam q; ſic amat nõ eternam velit. Tũc igiẽ beata erit q̃n erit eterna.

Dic ponit auctoritatez terẽty q̃ hẽ i andria ⁊ ẽ vbiz birrie ad carinuz: q̃n n põt fieri q̃ vis velis q̃ poſſis.

Juebat Cap. XXVI.

Itaq; homo in paradiſo ſic volebat: q̃diu bene volebat q̃ deꝰ iuſſerat. Viuebat frues deo ex quo bono erat bon⁹: viuebat ſine vlla egeſtate: ita ſp viuẽ bñs i ptãte. Lib⁹ aderat ne eſurirꝫ: pot⁹: ne ſitirꝫ: lignũ vite ne illum ſenectra diſſolueret: nihil corruptõis i corpore vl ex corpe vllas moleſtias vll ei⁹ ſẽſib⁹ ingerebat. Null⁹ intrinſec⁹ morb⁹: null⁹ ict⁹ metuebaẽ extrinſec⁹. Sũma i carne ſanitas: i anio tãta tranquillitas: ſic in paradiſo null⁹ eſt⁹ aut frigus: ſic in eius habitatore nulla ex cupiditate vel timore accedebat bone voluntatis offenſio.

t.Tbi.i. Nihil omnino triste: nihil erat inaniter letum: gandiū verum ꝓpetuebaꝫ ex deo: in quem flagrabat charitas ex corde puro ⁊ cōscientia bōa ⁊ fide nō ficta: atqꝫ iter se ꝓximum fida ex bone sto amore societas: cōcors mētis corpisqꝫ vigilia ⁊ mādati sine labore custodia. Nō lassitudo fatigabat ociosum: non somn⁹ premebat inuitū. In tāta facilitate rerum ⁊ felicitate hominum absit vt suspicemur nō potuisse plem seri sine libidinis morbo: sed eo voluntatis nutu moueretur illa membra quo cetera: ⁊ sine ardoris illecebroso stimulo cū tranquillitate animi ⁊ corporis nulla cōruptiōe integritatis infunderet gremio marit⁹ vxoris. Neqꝫ enim qz experientia probari nō potest: ideo credendum non est: quando illas corporis partes non ageret turbidus calor: sed spōtanea potestas sicut op⁹ essꝫ adhiberet: ita nunc potuisse vtero coniugis salua integritate feminei genitalis virile semen immitti: sicut nunc potest eadem integritate salua ex vtero virginis fluxus menstrui cruoris emitti. Eadem quippe via possꝫ illud iniici: qua hoc potest eiici. Vt enim ad pariendum non doloris gemitus: sed maturitatis impulsus femineа viscera relaxaret: sic ad fetandum ⁊ concipiendum non libidinis appetitus: sed voluntari⁹ vsus naturam vtramqꝫ coniungeret. De reb⁹ enim loquimur nunc pudendis: ⁊ ideo quānis anteqꝫ earum puderet quales esse potuissent cōsciamus vt possum⁹: tamen necesse est vt nr̄a disputatio magis frenet ea: que nos reuocat verecundia: qꝫ eloquentia que nobis parum supppetit adiuuetur. Nam cum id quod dico nec ipi experti fuerint qui experiri potuerunt: quoniam preoccupante peccato exilium de paradiso ante meruerūt: qꝫ sibi in opere serende p pagnis tranquillo arbitrio conuenirent: quō nunc cum ista commemorantur sensib⁹ occurrit humanis: nisi experientia libidinis turbide non coniectura placide voluntatis? Hinc est q impedit loquentem pudor: ⁊ si nō deficiat ratio cogitantem. Verūtamen omnipotenti deo summo ac summe bono creatori omnium naturarum: voluntarum autem bonarum adiutori ac remuneratori: malarum autem relictori ⁊ damnatori: vtrarūqꝫ ordinatori: nō defuit vticꝫ consilium quo certum numerum ciuium in sua sapientia predestinatum etiam ex damnato genere humano sue ciuitatis impleret: nō eos tam meritis: qñqdē vniuersa massa tanqꝫ vitiata radice damnata est: sed gratia discernēs: ⁊ liberatis non solum de seipis: verum etiam de nō liberatis qd eis largiat ostendens. Nō. n. debita sed gratuita bonitate tunc se q̄sq agnoscit erutū mal': cum ab eorum hominum cōsortio sit imunis: cum qb⁹ illi iusta essꝫ pena cōis. Cur ergo nō crearet de⁹ quos peccaturos esse ꝓsciuit: qñqdem i eis ⁊ ex eis ⁊ qd eorum culpa mereret ⁊ qd sua gratia donaret possꝫ ondere: nec sub illo creatore ac dispositore peruersa inordinatio delinquētium rectū peruerteret ordinem rerum?

Cap. xxvii.

Roindē peccatores ⁊ angeli ⁊ homies nihil agūt quo impediant magna opera dñi exq̄sita i oēs voluntates ei⁹. Qm̄ q prouideret atqꝫ oipotēter sua cuiqꝫ distribuit: nō solum bonis verū etiam mal' benevti nouit. Ac ꝓ hoc ꝓpter meritū prime malevolūtatis ita damnato atqꝫ obdurato angelo malo vt iam bonam voluntatem vlteri⁹ nō haberet: benevtēs de⁹: cur nō ꝓmitteret vt ab illo prim⁹ homo q rect⁹: hoc est bonevolūtatis creat⁹ fuerat cēptaret: qñqdem sic erat istitut⁹ vt si de adiutorio dei fideret bon⁹ homo malū āgelū vinceret: si aūt creatorem atqꝫ adiutorem deuꝫ supbe sibi placēdo desereret vinceret: meritum bonum bn̄s i adiuta diuinit⁹ volūtate recta: malū vero i desertē deū voluntate puersa: quia ⁊ ipm fidere de adiutorio dei nō quidem posset sine adiutorio dei: nec tamē ideo ab his diuine gratie bn̄ficijs sibi placēdo recedere nō habebat in ptāte? Nā sic i hac carne viuere sine adiumētis alimētoꝝ i ptāte nō ē: nō āt i ea viuere i ptāte est qō faciūt q seipos necāt: ita bn̄ in ea viuere sine adiutorio dei ēt i padiso nō erat i ptāte: erat āt i ptāte male viuere: ꝫ brtitudie ñ pmāsura: ⁊ pena iustissima secutura. Cū igit⁹ hui⁹ futuri casus bñani de⁹ nō essꝫ ignar⁹: cur eū nō fineret i uidi angeli malignitate cēptari: nullo mō qdez q vincere incert⁹: ꝫ nihilomin⁹ ꝓsci⁹ q ab et⁹ semie adiuto sua gr̄a idē ipe diabol⁹ fuerat scōrū glia maiore vincēd⁹? Ita fcim est vt nec de um aliquid futuroꝝ laterꝫ: nec ꝓsciēdo quēcꝫ peccare cōpellerꝫ: ⁊ qd essꝫ iné proprium cuiusqꝫ presumptionem ⁊ suam tutionem: angelice ⁊ humane rōnali creature consequenti experientia demōstrarꝫ. Quis enim audeat credere aut dicere vt neqꝫ āgelus neqꝫ homo caderꝫ i dei potestate non fuisse? Sed hoc eorum potestati maluit nō auferre: atqꝫ ita ⁊ quantum mali eorum supbia ⁊ quātū boni sua gratia valeret ostendere.

Capi. xxviii.

Ecerūt itaq; ciuitates duas amoꝛes duo:
f ꝛenā. ſ. amoꝛ ſui vſq; ad ꝓtēptū dī: ce/
leſtē ꝙ amoꝛ dī: vſq; ad ꝓtēptū ſui. De
niq; illa i ſeipa: ḃ i dño gliaī. Illa. n. q̄rit ab ho
mib⁹ gloꝛiā: huic aūt de⁹ ꝓſcientie teſtis maꝛia ē
gloꝛia. Illa in gloꝛia ſua exaltat caput ſuū: hec
dicit deo ſuo: gloꝛia mea ⁊ exaltās caput meū.
Illi in ꝓcipib⁹ eius: vel in eis quas ſubiugat
natōib⁹ dominādi libido dominaī: in hac ſeꝛ/
uiūt iuicem in charitate: ⁊ ꝑpoſiti conſulendo
⁊ ſubditi obtēperādo. Illa in ſuis potētib⁹ dili
git virtutem ſuam: hec dicit deo ſuo: diligā te
domine virtus mea. Ideoq; in illa ſapiētes ei⁹
ſcōm hominem viuentes aut coꝛpoꝛis aut ani
mi ſui bona au tvtriuſq; ſectati ſunt: aut q po
tuerūt cognoſcere deum: nō vt deum honoꝛa/
uerūt vl gratias egerunt: ſed euanuerunt in co
gitatōib⁹ ſuis: ⁊ obſcuratū eſt inſipiens coꝛ eoꝝ
dicentes enim ſe eē ſapientes. i. dominante ſi/
bi ſuperbia in ſua ſapiētia ſeſe extollētes ſtulti
facti ſunt: ⁊ immutauerūt gloꝛiam incoꝛrupti/
bilis dei in ſimilitudinem imagims coꝛruptibi
lis homis: ⁊ volucrum: ⁊ quadrupedū: ⁊ ſerpē
tium. Ad huiuſcemodi enim ſimulachꝛa ado/
randa vel duces populoꝛum vel ſectatoꝛes fue
runt ⁊ coluerūt atq; ſeruierūt creature poti⁹ q̄m
creatoꝛi qui eſt bñdict⁹ in ſecula. In hac autem
nulla eſt hois ſapientia niſi pietas qua recte co
lit ver⁹ de⁹: id expectans pꝛemium in ſocietate
ſanctoꝝ: nō ſolū hominū verꝝ etiam ⁊ angeloꝝ
vt ſit de⁹ omnia in omnibus amen.

¶ Explicit⁹ eſt liber decimus quart⁹.

¶ Incipiūt capitula libri quindecimi.

De duob⁹ ordinib⁹ generationis humane i di
uerſos fines ab initio ꝓcurrentis. Ca. I.

De filiis carnis ⁊ filiis ꝓmiſſionis. Cap. II.

De ſterilitate ſare quam dei gratia fecunda/
uit. Capi. III.

De ꝛene ciuitatis ꝓcertatōe vel pace. Ca. IIII.

De pꝛimo terrene ciuitatis auctoꝛe fratricida
cui⁹ imperatꝛi romane vꝛbis conditoꝛ germa
ni cede reſponderit. Ca. V.

De languoꝛibus quos ex pena peccati etiam
ciues ciuitatis dei i huius vite peregrinatione
patiunt. ⁊ a q̄bus deo medēte ſanant. Ca. VI

De cauſa ⁊ pertinacia ſceleris cayn quem a fa
cinoꝛe ꝓcepto nec dī ꝓmo reuocauit. Ca. VII

Que rō fuerit vt cayn inter pꝛincipia generis hu
mani cōderet ciuitatem. Ca. VIII.

De longa vita hominum que fuit ante diluui
um: ⁊ de ampliore humanoꝝ coꝛpoꝝ ſoꝛ
ma. Capi. VIIII.

De differentia qua inter hebꝛeos ⁊ noſtros
codices vidēt ānoꝝ nūeri diſſonare. Ca. X.

De annis matuſalez: cui⁹ etas quatuoꝛdeci an/
nis videt diluuiū excedere. Ca. XI.

De opinione coꝛum qui pꝛimoꝝ temꝑoꝝ
homines tam longeuos q̄s ſcribitur fuiſſe nō
credunt. Ca. XII.

An in dinumeratione annoꝝ hebꝛeoꝝ ma/
gis q̄s ſeptuaginta interꝑetum ſit ſequēda au
ctoꝛitas. Cap. XIII.

De paꝛilitate annoꝝ qui ī ſdem quibus nūc
ſpaciis ⁊ i pꝛioꝛib⁹ ſecul' ꝓcurrerūt. Ca. XIIII.

An credibile ſit pꝛimi ſeculi viros vſq; ad eam
etatem qua filios generaſſe referuntur a cōcu
bitu cōtinuiſſe. Cap. XV.

De iure ꝓiugioꝝ: q̄ diſſimiliter a ſubſequen
tib⁹ matronis habuerit pꝛia ꝓnubia. Ca. XVI

De duob⁹ ex vno genitore ꝓcreatis patrib⁹ at/
q; ꝓcipib⁹. Capi. XVII.

Quid ſignatum ſit in abel ⁊ ſeth ⁊ enos quod
apparet ad xp̄m ⁊ coꝛp⁹ ei⁹ ideſt eccleſiam per
tinere. Capi. XVIII.

De ſignificatione que in enoch tranſlatiōe mō
ſtratur. Ca. XIX.

De eo q̄ cayn ſucceſſio i octana ab adam gene
ratione claudit: ⁊ poſteris ab eodem patre
adā noe decim⁹ inuenit. Ca. XX.

Qua ratōe commemoꝛato enoch qui fuit fili⁹
cayn: toti⁹ generatōis ei⁹ vſq; ad diluuiū ſit cō
tinuata narratio: cōmemoꝛato autez enos qui
fuit fili⁹ ſeth ad cōditōis humane pꝛincipiū ſit
rediturum. Ca. XXI.

De lapſu filioꝝ dei alienigenarum mulieꝝ
amoꝛe captoꝝ um: vnde ⁊ omnes exceptis oc
to hoib⁹ diluuio perire meruerūt. C. XXII.

An credendum ſit angelos ſubſtantie ſpiꝛita/
lis amoꝛe ſpecioſarum mulieꝝ captos eo
rumdez inīſſe coniugia: ex quib⁹ gigantes ſint
creati. Cap. XXIII.

Quomodo intelligendū ſit q̄ eis qui diluuio
perdendi erāt dīs dixerit: erūt dies eoꝝ centū
viginti anni. Ca. XXIIII.

De ira dei que incommutabilem tranquillita
tem nulla inflāmatōe perturbat. Ca. XXV.

Oꝛ arcba quam noe in ſſus eſt facere in oibus
xp̄m eccliamq; ſignificet. Cap. XXVI.

De arcba atq; diluuio: nec illis eſſe conſentiē/
dū q̄ ſolam hiſtoꝛiam recipiūt ſine allegoꝛica
ſignificatione: nec illis q̄ ſolas figuras defen
dūt: repudiata hiſtoꝛica ꝛitate. Ca. XXVII.

La. I. De felicitate paradisi vl' ꝛc. In Bgntode cimo li. ĩcipit augustinus agere ō ꝓgressu duaꝝ ciuitatum ita q̄ i libro isto agit ō ꝓgressu me etatis que ē ab adā vsq; ad diluuium.

CIncipit liber quindecimus.

Felicitate paradisi vl' de ipo paradiso: ⁊ de vita ibi primoꝝ hominū eoꝝq; pctō atq; supplicio multi multa senserūt: multa dixerunt: multa litteris mandauerūt. Nos quoq; ꝑm scripturas sacras vel quod in eis legimus vel quod ex eis intelligere potuim⁹ carum congruentes auctoritati: de bis reb⁹ in superioribus libris dixim⁹. Enucleatius autez sistita querantur multiplices atq; multimodas pariunt disputatões que plurib⁹ inserende sūt voluminib⁹ q̄z boc opus tempusq; deposcit. Quod nō ita largum habem⁹ vt i omnib⁹ que possunt requirere ociosi ⁊ scrupulosi: paratiores ad interrogandum: q̄z captiores ad intelligendum: nos oporteat imorari. Arbitror tam satis nos iam fecisse magnis ⁊ difficillimis questionib⁹ de initio vel mūdi vl' aie: vel ipsi⁹ generis humani: quod in duo genera distribuim⁹: vnū eoꝝ qui ꝑm hominem alterum eoꝝ q ꝑm deuz viuit. Quas etiam mystice appellamus ciuitates duas: hoc est duas societates hoium quarum est vna que predestinata est in eternū regnare cum deo: altera eternum suppliciū subire cum diabolo. Sed iste finis est earum de quo post loquendum est. Nunc autem qm̄ de exortu earum: siue in angel' quorum numerus ignorat' a nobis: siue in duob⁹ primis boib⁹ sat̄ dictum est: iam mihi videt' earum aggrediendus excursus: ex quo illi duo generare ceperūt donec homies generare cessabit. Hoc enim vniuersum tps siue seculum in quo cedūt morientes: succedūtq; nascētes: istarum duarum ciuitatum de qb⁹ disputam⁹ excursus est. Nat⁹ est igit̄ prior cayn ex illis duob⁹ generis hūani parentib⁹: pertinens ad hominū ciuitatem. Posterior abel ad ciuitatem dei. Sicut enim i vno boie quod dixit apostol⁹ experimur: q; nō primum q̄ō spiritale est: sed q̄ō aniale: postea spiritale: vnde vnusq;sq; qm̄ ex damnata ꝓpagine exorit̄: primo fit necesse est ex adam mal⁹ atq; carnalis: q̄ si in xp̄m renascendo, pfecerit post bon⁹ ⁊ spiritalis: sic in vniuerso genere humano cum primum duoiste ceperūt nascēdo atq; moriendo, pcurrere ciuitates: prior est natus ciuis hui⁹ secli: posterior aūt isto peregrin⁹ i seclo ⁊ pertinēs ad ciuitatem dei: gr̄a predestinatus gratia elect⁹: gr̄a peregrin⁹ deorsum: gratia ciuis sursum. Nam quantū ad ipm attinet ex eadem massa orit̄ que originaliter est tota dānata sed tanq̄z figul⁹ de⁹. Hāc. n. similitudinem non imprudenter sed prudenter introducit apostol⁹: ex eadem massa fecit alīd vas in honorez: alīd i cōtumeliam. Pri⁹ aūt factū est vas in contumeliam: post vero alterū in honorem: q; ⁊ in ipo vno sicut iam dixi homie pri⁹ est reprobum vnde necesse est incipiam⁹: ⁊ vbi non est necesse vt remaneam⁹: posteri⁹ vero ꝓbū quo ꝓficientes veniam⁹: ⁊ quo perueniētes maneam⁹. Proinde non quidem omnis homo mal⁹ erit bon⁹: nemo tamen erit bon⁹ q̄ non erat mal⁹: ⁊ quanto q̄sq; citi⁹ mutat̄ in meli⁹: boc in se facit nomiari q̄ō appbēdit celeri⁹: ⁊ posterior coperit vocabulum pri⁹. Scriptum est itaq; ō cayn q̄ condidit ciuitatem. Abel autem tanq̄z peregrinus non condidit: superna est enim sanctorum ciuitas: q̄uis hic pariat ciues: i quibus peregrinatur donec regni eius temp⁹ adueniat: cum congregatura est omnes i suis corporibus resurgentes: quando eis promissum dabitur regnum: vbi cum suo principe rege seculorum sine vllo temporis fine regnabunt.

Ro.9.

Heñ.4.

Heñ.4.

i.Cor.15.

Abra sane Cap.II.

quādam ciuitatis hui⁹ ⁊ imago prophetica ei significande pot⁹ q̄z presentāde seruiuit in terris: quo eam tempore demonstrari oportebat: ⁊ dicta est etiam ipsa ciuitas sancta merito significantis imaginis non expresse sicut futura est veritatis. De hac imagine seruiente: ⁊ de illa quam significat libera ciuitate: sic apostol⁹ ad galatbas log̃t. Dicite mibi ingt sub lege volentes esse legem nō audist? Scriptum ē enim q̄ abraam duos filios habuit: vnum de ancilla: ⁊ vnū de libera. Sed ille qdem q de ancilla: ꝑm carnem nat⁹ ē: q autem de libera per repromissionem: que sūt in allegoria. Dec enim sunt duo testamenta: vnum quidem a monte sina in seruitutem generans que est agar. Sina enim mons est in arabia: qui cōiunctus est buic que nunc est bierusalem: seruit enim cum filijs suis. Que autem sursum ē bierusalem libera est: que est mater nostra. Scriptum est enim. Letare sterilis que nō paris: erumpe ⁊ exclama que nō parturis: quoniam multi filij deserte magis q̄z eius que babet virum. Nos autem fratres secundum isaac promissionis filij sumus. Sed sicut tūc qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eū qui secundum spirituz: ita ⁊ nūc. Sed qd dicit scriptura? Ejce ancillam ⁊ filiū eius. non. n. beres erit fili⁹ ācille cū filio libere. Nos

Hala.4.

Esa.54.

Heñ.21.

autem fratres non sumus ancille filij sed libere: qua libertate xps nos liberauit. Hec forma intelligendi de apostolica auctoritate descendes locū nob apit: quemadmodum scripturas duox testamētox veteris t noui accipere ō beam⁹. Pars.n. quedā terrene ciuitat imago celestis ciuitat effecta ē: nō se significādo: ꝫ alterā: t iō seruiēs. Neqz.n. pp seipam ꝫ pp aliā significādā ē instituta: t pcedēte alia significatōe tipa pfiguras pfigurata ē. Nāqz agar ācila sare ei⁹qz fili⁹ imago q̄dā h⁹ imagis fuit. Et q̄m trāsiture erūt vmbre luce veniēte ideo dic̄ libera sara q̄ significabat liberam ciuitatez: cui rursus alio mō significāde ēt illa vmbra seruiebat. Ejce ancillā t filiū ei⁹: nō.n. heres erit fili⁹ acille cū filio meo isaac: qō ait aplꝰ cū filio libere. Inueni m⁹ g i ꝛrena ciuitate duas formas: vnā suā pīti am demōstrātē: alterā celesti ciuitati significāde sua pītia seruiētē. Parit ait ciues terrene ciuitat pctō vitiata nā: celestis vero ciuitat ciues parit a pctō naturā liberās grā: vñ illa vocant vasa ire: ista vasa miſicordie. Significatū est B ēt i duob⁹ filijs abrae qvn⁹ de ancilla q̄ dicebat agar sm carnē nat⁹ est bysmael: alter aūt de sara libera sm pmissionē nat⁹ isaac. Ureqz quidē de semie abrae: ꝫ illū genuit demōstrās ꝓsue tudo naturā: istū vero dedit pmissio significās gr̄am. Jbi human⁹ vsus ostēdit: hic diuinū bñficiū cōmēdat. Lap.III.

eñ.16. s Ara qppe sterilis erat t desperatōe plis saltē de ancilla sua ꝓcupiscens habere: qō de ipa nō se posse cernebat: dedit eā feratē viro: ō quo parere voluerat nec potuerat. Exegit itaqz ēt sic debitū de maritox tēs iure suo in vtero alieno. Nat⁹ est ergo bysmael sic nascit̄ sap.8. hoies pmixtione sex⁹ vtriusqz vsitata lege nature. Jdeo dictū est sm carnē: non q̄ ista bñficia dei nō sint aut nō illa operet de⁹ cui⁹ opifex sapiētia attingit sic̄ scriptū ē: a fine vsqz ad finem fortiē: t disponit oia suauit: ꝫ vbi significandū fuerat dei donū qō i debitū hoib⁹ grat grā largiret: sic oportuit dari filiū quēadmodū nāe nō debebat excursib⁹. Negat.n. natura iā filios tali cōmixtōe maris t femie q̄lis eē potat abrae t sare i illa iam etate ēt m⁹ier accedēte sterilitate q̄ nec tūc parere potuit: q̄m nō etas fecūditati ꝫ erati fecūditas defuit. Qō ergo nature sic affecte fruct⁹ posteritat non debebat: significat q̄ natura gener humani pctō vitiata: ac per B iure dānata: nihil vere felicitati i posterū merebatur. Recte igit̄ significat̄ isaac p repromissionē nat⁹ filios gr̄e: ciues ciuitat libere: socios paeis eterne: vbi sit non amox pprie ac priuate quod āmō volūtat: ꝫ cōmuni codēqz imutabili bono gaudens atqz ex mult̄ vnū cox faciēs. i. pfecte facta cōcors obediētia charitatis. Lap.IIII.

Errena porro ciuitas q̄ sempiterna nō t erit: neqz.n. cū i extremo supplicio dānata fuerit iā ciuitas erit: h̄ hz bonū sui cui⁹ socie tate letat: qua' eē de talib⁹ reb⁹ leticia potest. Et q̄m nō est tale bonū vt nullas angustias faciat amatoribus suis: nō citas ista aduersus seipam plerūqz diuidit litigādo: bellādo atqz pugnādo t aut mortiferas aut certe mortales victorias regrendo. Nā ex quacūqz sui parte aduersus alterā sui partē bellādo surrexerit: querit eē victrix gentiū cū sit captiua vitiorum. Et si quidē cū vicerit sup̄bi⁹ extollit̄ ēt sic mortifera. Si vo ꝓditōez cogitās casusqz cōes: magqne accidere pōt aduersis angitur: q̄ꝫ eis q̄ p uenerunt secūdis reb⁹ inflat̄: tantūmodo mortalis est ista victoria. Neqz enim semp dñari poterit permanēdo eis quos potuerit subiugare vincēdo. Nō aūt recte dicunt ea bona nō esse q̄ cōcupiscit hec ciuitas: q̄n est t ipa i suo genere humano mel⁹ox. Cōcupiscit eni terrenā quādā p reb⁹ ifimis pacē: ad eā nāqz desiderat pueni re bellādo. Q̄m si vicerit t q̄ resistat nō fuerit: pax erit quā nō hēbāt ptes iuicē adūsantes: t p his reb⁹ q̄s sil' hbe nō poterāt ifelici egestate certātes. Hāc pacē regrūt laboriosa bella: hāc adipiscit̄ q̄ putat̄ gl̄iosa victoria. Q̄n āt vincūt q causa iustiore pugnabāt qs dubitet gratulādam eē victoriam t prouenisse optabilem pacē Hec bona sunt: t sine dubio dei dona sūt. Sz si neglectis meliorib⁹ q̄ ad supernā pertinent ciuitatem: vbi erit victoria in eterna t summa pace secura: bona ista sic concupiscantur vt vel sola esse credantur: vel bis que meliora creduntur amplius diligantur: necesse est miserta cō sequatur t que inerat augeatur. Lap.V.

Rimus itaqz fuit terrene ciuitatis cō p ditox fratricida: nam suum fratrem ci- Ben.4. uem ciuitatis eterne in hac terra peregrinantem: inuidentia victus occidit. Unde mirandum non est q̄ tanto post in ea ciuitate condenda que fuerat huius terrene ciuitatis ō qua loquimur: caput futura t tam multis gentibus regnatura: huic primo exemplo: t vt greci appellant archetypo quedam sui generis imago respondit. Nam t illic sicut ipsum facinus quidam poeta commemorauit illorum.

Fratrꝫ primi maduerſit ſanguine muri. Sic .n. ꝓdita eſt roma: qñ occiſus remũ a fratre romulo romana teſtaꝫ hiſtoria: niſi q̃ iſti terrene ciuitaꝫ ambo ciues erãt: ⁊ ambo gl'iam de romane reipublice inſtitutõe querebãt. Sed ambo eam tãtam quãtã ſiu⁹ eſſet habere nõ potebant. Qui enim volebat dñando gl'iari: minus vtiq; dñareꝫ: ſi ei⁹ prãs vino cõſorte minuereꝫ Ut ergo totam dñationem haberet vn⁹: ablat⁹ eſt ſoci⁹: ⁊ ſcelere creuit in pct⁹: quod inocẽtia min⁹eẽt in meli⁹. Vi autem fratres cayn ⁊ abel nõ habebãt ambo inẽ ſe ſimilem rerum terrenarum cupiditatem: nec in hoc alter alteri inuidit quod dñatus eius fieret anguſtior: qui alterꝫ occidit: ſi ambo dñarenꝫ. Abel quippe nõ ãrebat dñationem in ea ciuitate que ꝓdebaꝫ a fratre: ℌ inuidẽtia illa diabolica qua inuident bonis mali: nulla alia cã eſt niſi q̃ illi boni ſunt: illi mali. Nullo.n. mõ fit minor accedente ſeu pmanẽte cõſorte poſſeſſio bonitaꝫ: imo poſſeſſio bonitaꝫ tãto fit latior quanto ꝓcordior eam idiuidua ſociorum poſſidet caritas. Nõ habebit denigꝫ iſtam poſſeſſionem qui eam noluerit habere cõem: ⁊ tãto eam repiet ampliorem: q̃to ampli⁹ ibi potuerit amare cõſortem. Illud igiꝫ quod iter remũ et romulum exortum eſt: quẽadmodum aduerſus ſeipam terrena ciuitas diuidaꝫ oſtẽdit: qñ aũt iter cayn ⁊ abel: iter duas ipas ciuitates dei ⁊ boiꝫ inimicitias demõſtrauit. Pugnãt ergo iter ſe mali ⁊ mali. Item pugnant iter ſe boni ⁊ mali. Bonivero ⁊ boni ſi p fecti ſunt iter ſe pugnare ñ pñt. Proficiẽtes aũt nondũ pfecti: ita poſſũt: vt bon⁹ qſq; ex ea parte pugnet ℨ alterũ: qua etiã ℨ ſemetipm. Et in vno qppe homie caro ꝓcupiſcit aduerſus ſpm ⁊ ſpꝰ aduerſus carnẽ. Cõcupiſcẽtia ergo ſpiritalis ꝓtra alteri⁹ põt pugnare carnalem: vel ꝓcupiſcẽtia carnalis contra alterius ſpiritalem: ſicut inter ſe pugnant boni ⁊ mali: vl certe ipẽ cõcupiſcentie carnales inter ſe duoꝝ bonoꝝ
Gala.5. nondum vtiq; perfectoꝝ: ſicut inter ſe pugnant mali ⁊ mali: donec eoꝝ qui curant ad vltimam victoriam ſanitas perducatur.

Anguor eſt quippe Capi. VI.
ſ iſte. i. illa inobedientia: ð qua i libro ãr todecimo diſſeruimus: prime inobedientie ſupplicium: ⁊ ideo nõ natura ſed vitium eſt: ꝓpter qð dr̃ ꝓficiẽtib⁹ bonis ⁊ ex fide i hac peregrinatione viuentib⁹. Inuicem onera veGala.6. ſtra portate: ⁊ ſic adimplebitis legem chriſti.
.Tbe.5 Item alibi dr̃. Corripite inquietos: conſolamini puſillanimes: ſuſcipite infirmos: patientes eſtote ad oẽs. Videte nequis malum pro malo alicui reddat. Item alio loco. Si preoccupat⁹ fuerit homo in aliquo delicto: vos qui ſpiritales eſtis inſtruite hmõi in ſpiritu mãſuetudinis: intendens teipm ne ⁊ tu tenteris. Et alibi. Sol non occidat ſuper iracũdiam veſtram Et in euangelio. Si peccauerit in te frater tu⁹: corripe eum inter te ⁊ ipm ſolũ. Item de peccatis in quib⁹ multorum caueẽ offenſio ſic aplus dicit. Peccãtes coram omnibus arguet vt ceteri timorem habeant. Propter hoc ⁊ de venia inuicem banda multa precipiunt: ⁊ magna cura ꝓpter tenendam pacem: ſine qua nemo poteſt videre deum vbi ille terror eſt: qñ iubeꝫ ſeruus decem miliũ talentoꝝ reddere debita que illi fuerant relaxata: qñ debitum denariorũ centum conſeruo ſuo non relaxauit. Qua ſimilitudine ꝓpoſita domin⁹ ihs adiecit atq; ait. Sic ⁊ vobis faciet pater veſter celeſtis ſi non dimiſeritis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordib⁹ veſtris.
Gala.6.
Epbe.4.
Ma.18
1.Thi.5
De.17.
Ma.18
Ibidem
Hoc modo curant ciues ciuitatis dei in hac terra peregrinantes ⁊ paci ſuperne patrie ſuſpirãtes. Spirit⁹ autem ſanct⁹ operaꝫ intrinſec⁹: vt valeat aligd medicina que adhibeꝫ extrinſec⁹. Alioquin etiã ſi de⁹ ipe vtens creatura ſibi ſubdita i aliqua ſpecie humana ſenſus alloquatur humanos: ſiue iſtos corporis ſiue illos quos iſtis ſil'imos habem⁹ i ſomnis: nec interiore gratia mentem regat atq; agat: nihil prodeſt hominum omnis predicatio veritaꝫ. Fac autem hoc de⁹ a vaſ miſericordie: ire vaſa diſcernens: diſpenſatione qua ipa nouit multum occulta: ℌ tñ iuſta. Ipſo qppe adiuuante mirabilib⁹ ⁊ latentib⁹ modis: cum peccatũ quod habitat i membris noſtris qð ſic pctm̃ eſt: vt ſit etiã pena peRo.6.
cati ſicut apoſtol⁹ precipit. Non regnet peccatum in noſtro mortali corpore ad obediendus deſideriis ei⁹: nec ei membra noſtra velut iniquitatis arma exhibeam⁹: ſuerti ad mẽtem non ſibi ad mala deo regente conſentientem ⁊ eam regens traquilli⁹ nũc habebit poſtea ſanitatem perfectam: atq; imortalitate pcepta homo ſine vllo peccato in eterna pace regnabit. La. VII.

Ed boc ipm quod ſicut potuim⁹ expoſuim⁹: cuꝫ deus locut⁹ eſſet ad cayn eo
s modo quo primis homib⁹ per creaturam ſubiectam velut eorum ſoci⁹ ſorma ꝓgrua loquebaꝫ: quid ei pfuit: None conceptum ſceIus in necãdo fratre etiam poſt verbum diuine admonitionis impleuit: Nam cum ſacrificia

discreuisset amboꝝ i illi⁹ respiciēs hui⁹ despiciens: qꝫ nō dubitādū ē potuisse cognosci signo aliquo attestāte visibili: ⁊ hoc iō fecisset de⁹: qꝝ mala crāt opa ei⁹: fris vero ei⁹ bona: ꝓtristat⁹ est cayn valde ⁊ ꝯcidit facies ei⁹. Sic.n. scriptū ē. Et dixit dñs ad cayn. Quare tristis fact⁹es: ⁊ q̄re ꝯcidit facies tua? Nōne si recte offeras: recte aūt nō diuidas: peccasti: geſce: ad te.n. ꝯuersio ei⁹: ⁊ tu dñaberis illi⁹. In hac admonitōe quā de⁹ ꝓtulit ad cayn illud qdē qꝫ dictum est: nōne si recte offeras: recte autem non diuidas: peccasti: qꝝ non elucet cur vl vñ sit dictū: mltos sensus pepit ei⁹ obscuritas cū diuinaꝝ scripturaꝝ qsqꝫ tractatoꝝ ꝓm fidei regulā id conaī exponere. Recte qꝺpe offerī sacrificiū cū offerī deo vero: cui nitā tūmō sacrificādū est. Nō aūt recte diuidit: duꝫ nō discernūt recte vl loca vl tpa: vl res ipe que offerunt: vel q offert: vl cui offerī: vel hi qbus ad vescēdū distribuī qꝫ oblatū est: vt diuisionem itelligam⁹ ꝫ discretionē: siue cū offerī vbi nō oportz: aut qꝫ nō ibi ꝫ alibi oportz: siue cuꝫ offerī qñ nō oportet: aut qꝫ nō tūc ꝫ alias opōtet. Siue cū id offerī qꝫ nusqꝫ ⁊ nunqꝫ penitus debuit: siue cū electiora sibi eiusde gñis rerū tenet hō q̄ꝫ sunt ea q̄ offert deo: siue cū ei⁹ rei q̄ oblata est fit ꝓticeps ꝓpban⁹ aut qlibꝫ quē fas nō est fieri. In quoꝝ āt hoꝝ deo displicuerit cayn facile nō pōt inueniri. Sed qñ ioānes apl's cum de his frib⁹ loqueret: nō sic cayn iquit q ex maligno erat ⁊ occidit frēm suū: ⁊ cui⁹ rei gr̄a occidit eum qꝝ opa illi⁹ maligna fuerūt: fris aūt ei⁹ iusta: dat itelligi ꝓpterea deū ñ respexisse i munera ei⁹: qꝝ hoc ipō male diuidebat: dās deo aliquid suū: sibi aūt seipm. Q̄ oēs faciūt q nō dei ꝫ suam sectātes volūtatē: idest nō recto ꝫ puerso corde viuētes offerūt deo tm̄ mun⁹ quo putāt eū redimi: vt eorū nō opitulet sanādis ꝓximis cupiditati b⁹: ꝫ explēdis. Et hoc est ꝓpriuꝫ terrene citat⁹ deū vel deos colere: qbus aditmātib⁹ regnet i victoriꝯ ⁊ pace frena: nō charitate ꝓsulēdi: ꝫ dñandi cupiditate. Boni qꝺpe ad hoc vtunt mūdo vt fruant deo: mali aūt ꝺ: vt fruatur mūdo vti volūt deo qui tñ eūvl eēvl res humanas curare iam credūt. Sūt.n. multo deteriores q nec hoc qdem credūt. Cognito itaqꝫ cayn q ſup ei⁹ germani sacrificiū nec ſup suuꝫ respexerat de⁹: vtiqꝫ frēm bonū mutat⁹ imitari nō elat⁹ debuit emulari. Sed qꝝ ꝓtristat⁹ ē ⁊ cōcidit vult⁹ ei⁹: hoc peccatum maxime arguit deus tristiciā de alteri⁹ bonitate: ⁊ hoc fris. Hoc qppe arguēdo increpauit dicēs. Quare cōtristat⁹es: ⁊ q̄re ꝯcidit facies tua? Quia.n. fratri inuidebat: de⁹ videbat: ⁊ ꝫ arguebat. Nam hom̄ib⁹ quib⁹ abscōditum est cor alter⁹: eē possꝫ ambiguū: ⁊ ꝓsus icertū: vtrū illa tristicia mali gnitatem suā i q̄ se vo displicuisse dicerat: an fris doluerit bonitatē q̄ deo placuit cū i sacrificiū ei⁹ aspexit. Sed rōnem de⁹ reddēs cur eius oblationem accipe noluerit vt sibi ipe poti⁹ merito q̄ꝫ ei imerito frat displiceret: cū eēt iustus nō recte diuidēdo: ꝫ ē nō recte viuēdo ⁊ idign⁹ cui⁹ app⁹obaret oblatio: q̄ꝫ eēt iustior q frēm iustum grat odisset ostendit. Nō tm̄ cum dimittens sine mādato scō iusto ⁊ bono. Quiesce inquit: ad te.n. ꝯuersio ei⁹: ⁊ tu dñaberis illi⁹. Nū quid fratris? Absit. Cui⁹ igit̄ nisi peccati? Dixerat.n. Peccasti: tm̄ deinde addidit. Quiesce: ad te enim ꝯuersio ei⁹: ⁊ dñaberis illi⁹. Potest quidem ita intelligi ad ipm̄ hominem ꝯuersionē eē debere pcti: vt nulli alij q̄ꝫ sibi sciat tribuere ōbere q peccat. Hec.n. salubris pēitētie medicina ⁊ venie petitio nō incōgrua: vt vbi ait: ad te enim conuersio ei⁹: ñ subaudiat̄ erit: ꝫ sit p̄cipiētis videlicꝫ: non p̄dicētis modo. Tūc enim dñabit̄ quisqꝫ peccato si id sibi nō defendendo ꝓposuerit: sed penitendo subiecerit. Alioquin ⁊ illi seruiet dñanti: si patrocinium adhibuerit accidenti. Sed vt peccatuꝫ itelligat̄ ꝓcupiscētia ipa carnal' de qua dic̄ apostol⁹: caro enim concupiscit aduersus spūm: in cui⁹ carnis fructib⁹ ⁊ inuidia cōmemorat̄: qua vtiqꝫ cayn stimulabat̄ ⁊ accēdebat̄ in fris exitum: bene subaudit̄ erit. idest ad te enim cōuersio ei⁹ erit ⁊ tu dominaberis illi⁹. Cum enim cōmota fuerit pars ipsa carnalis quam peccatum appellat apl's vbi dic̄ non ego operor illud: sed quod habitat in me peccatum: quam partem animi etiam philosophi dicunt esse vitiosam: non que mentem debeat ꝫbere: sed cui mēs debeat imperare: eā q̄ꝫ ab illicitis operib⁹ rōne cohibere: cum ergo mota fuerit ad aliqd perperam cōmittendum si acquiescatur ⁊ obtempet̄ dicenti apostolo Ne exibeat̄ membra vestra arma iniquitat̄ peccato: ad mentem domita ⁊ victa conuertit̄: vt subdita rō dominet̄: hoc p̄cepit de⁹ huic qui factibus iuidie inflāmabat̄ in frēm: ⁊ quem debebat imitari cupiebat auferre. Quiesce iquit .i. man⁹a scelere contine. Non regnet peccatū in tuo mortali corpore ad obediendum desideriꝯ eius: nec exhibeas membra tua iniquitatis arma peccato. Ad te enim conuersio ei⁹: dum

Hebr. 4.

Hala. 5.

Ro. 7.

Ro. 6.

non adiunatur relaxando sed quiescēdo frenaē
Et tu dñaberis illi⁹: vt cū forinsec⁹ nō ꝓmittiē
opari: sub potestate mēā regentis ꝛ benivolē-
tis assuescat etiam irrinsec⁹ nō moueri. Dictū
est tale aliquid in eodem diuino libro: ꝛ ō mu
liere: qñ post peccatum deo interrogante atq;
indicante damnationis sentētias acceperunt
Gene.3. in serpēte diabol⁹: ꝛ i seipis illa ꝛ marit⁹. Cum
enim dixisset ei multiplicans multiplicabo tri
sticias tuas ꝛ gemitum tuum: ꝛ tristicijs pies
filios: deide addidit: ꝛ ad virū tuū ꝓuersio tua ꝛ
ipe dñabit tui: Quod dictū ē ad cayn de pecca
tovel de vitiosa carnis ꝓcupiscētia: hoc isto in
loco de peccatrice femia: vbi intelligendum est
Ephe.5. vir ad regendā vxorem aio carnē regēti simile
ē oportere. Propē qō dicit apls. Qui diligit
vxorem suā seipm diligit. Nemo.n. vnq̄ car-
nem suam odio habuit. Sanāda sūt.n. hec siē
nra: nō sicut aliena dānāda. Sed illud dei pce-
ptum cayn siē ꝓuaricator accepit. Inualescen
te qppe iuidētie vitio: frēm isidiat⁹ occidit. Tal
erat frene conditor ciuitatis: Quō aūt significa-
uerit ēt cayn iudeos a qb⁹ xp̄s occisus ē pastor
ouium boium: quē pastor ouiū pecor pfigura
Gen.4. bat abel: qz i allegoria ꝓphetica res est: parco
nūc dicere: ꝛ quedā hinc aduersus fanstū ma-
nichēum dixisse me recolo. Cap. VIII.

Unc aūt defendēda videē mihi histo-
n ria: ne sit scriptura incredibil' que diē edi
ficatam a vno homie ciuitatē: eo tpe
quo nō plus sc̄z viri q̄tuor vel poti⁹ tres postea q̄z
frēm fraē occidit fuisse videē i era. i. primus bo
p̄ oium ꝛ ipe cayn ꝛ ei⁹ fili⁹ enoch: ex cui⁹ noie
ipa citas nūcupata ē. Sz hoc quos mouet: pa-
ꝓsiderāt nō oēs boies q tunc esse potuerūt: scri
ptorē sacre hui⁹ historie necesse habuisse noia
re: ꝙ eos solos quos operis suscepti rō postu
labat. Propositū qppe scriptoris illi⁹ fuit per
quē spūs scūs id agebat: p successiones certaz
generationū ex vno boie, ppagataz puenire ad
abraam: ac deide ex ei⁹ semie ad ppl̄z dei: i quo
distincto a ceris gēt⁹ pfigurarēē ꝛ pnūciarenē
oia q̄ ō citate cui⁹ eēnū erit regnū: ꝛ de rege ei⁹
eodēq; ꝓditore xp̄o i spū pnidebanē cē futura:
ita vt nec de alīa societate hominum taceretur
quā frenam dicim⁹ citatem quantū ei comme-
morāde sat̄ esset: vt ciuitas dei etiam sue aduer
sarie cōparatōe clarescat. Cū igit scriptura divi
na vbi ꝛ nam ez annorum quos illi homies vi-
xerūt cōmemorat ita icludat: vt dicat de illo ō
quo loquebat: ꝛ genuit filios ꝛ filias: ꝛ fuerūt
omnes dies illi⁹ vel illi⁹ quos vixit āni tot ꝛ mō
tuus ē: nūqd qz eosdem filios ꝛ filias nō noiat
ideo ire lligere non debem⁹ p tām mlt̄os ānos
quib⁹ tūc in seculi hui⁹ pria erat viuebāt nasci po
tuisse plimos homies: quoz cetib⁹ ꝓdi possent
etiam plurime citates: Sed pertinuit ad deuz
quo ista inspirante conscripta sunt: has duas so
cietates suis diuersis generationibus primitus
digerere atq; distinguere vt seorsum hominū
hoc ē sm hoiem viuētiū: seorsum aūt filiorum
dei. i. hoium sm deū viuētiū generatōes ꝓtexe-
renē vsq; ad diluuiū: vbi ambarū societatū di-
scretio ꝓcretioq; narranē: discretio qdē q̄ am-
barum sepatim gnatōes cōmemorantē vni⁹ fra-
tricide cayn: alteri⁹ autez q vocabat seth. Na-
tus quippe fuerat ꝛ ipe de adā, p illo quē frater Gene.5.
occidit. Discretio aūt qz bonis in deteri⁹ decli-
nātib⁹ tales vniuersi facti fuerāt vt diluuio de-
lerenē: exceptovno iusto cui nomē erat noe: ꝛ
ei⁹ cōiuge ꝛ trib⁹ filijs totidēq; nurib⁹: qui homi
mines octo ex illa oium vastatōe mortaliū per Heñ.4.
archā euadere meruerūt. Q̄ō igit scriptū est:
ꝛ cognouit cayn vxorē suā: ꝛ ꝓcipiēs pepit enoch
ꝛ erat edificās citatem i noie filij sui enoch: nō
est quidē ꝓnūs vt istū primū filiū genuisse creda
tur. Neq;.n. ex eo putādum ē qz dict⁹ est co-
gnouisse vxorē suā q̄n tūc se illi primit⁹ ꝓcūben-
do miscuisset. Nā ꝛ ō ipo patre oium adā non
tūc solū hoc dictū ē q̄n ꝓcept⁹ ē cayn quē ꝓto-
genitum videē habuisse: vez ēt posteri⁹ eadem
scriptura: cognouit ingt adā vxorē suam: ꝛ ꝓce
pit ꝛ pepit filiū: ꝛ noiauit nomē illi⁹ seth. Q̄n in
telligit ita solere illā scripturam loq; q̄nis non
semp: cū i ea legit factos hominum fuisse ꝓce
pt⁹: nō tn solū cū primū sibi sex⁹ vtroq; misce-
reē. Nec illud necessario ē argumēto vt primo
genitus patri existimem⁹ enoch q̄ ei⁹ noie illa ci
uitas nūcupata est. Nō.n. ab re ēt, ppter aliq̄z
cām cū ꝛ alios hāet diligeret eū p̄ ceris ampli⁹.
Neq;.n. ꝛ iudas ꝓtogenit⁹ fuit: a quo ꝛ iudea
cognomiata ē ꝛ indei. Sed ēt si ꝓditori ciuitaē
illi⁹ iste fili⁹ prim⁹ est nat⁹: nō ió putādū ē tunc a
pre ꝓdite ciuitati nomē ei⁹ ipositū qñ nat⁹ est: qz
nec ꝓstitui tunc abvno poterat ciuitas: que ni-
hil est aliud q̄z hominum multitudo aliquo so
cietatis vinculo colligata: sed cum illi⁹ hominis
familia tāta numerositate creseceret vt haberet
iam pplī quātitatem: tunc potuit vtiq; fieri vt ꝛ
ꝓstitueret: ꝛ nomen primogeniti sui constituere
imponeret ciuitati. Tam lōga quippe vita illo-
rum boiuz fuit vt illic memoratoz quoz ꝛ āni

taciti nō sūt: qui minimū vixit ante diluuium ad septingētos quinquagita puenirent. Nā plures nōgentos ānos etiam trāsierūt: quibus nemo ad mille puenerit. Quis itaq; dubitauerit pcyni⁹ bois etatem tm̄ multiplicari potuisse gen⁹ humanū vt cētū ꝓstitueret: non vna sz plime citates. Dō ex hijci facillime pōt: qz ex vno abraā nō multo amplius q̄dringentis annis numerositas hebree gētis tāta ꝓcreata est: vt i exitu eiusdem populi ex egypto sexcēta milia boium fuisse referant belli ce inuētuꝝ: vt omittam⁹ gētē hydumeorum nō ptinētē ad pplm̄ isrl: quā genuit frat eius esau nepos abrae: z alias gētes natas ex semie ipi⁹ abrae: nō p saram ꝓiugem ꝓcreatas.

Q Ādobrem null⁹ La. IX. prudens rex existimator dubitauerit: cayn nō solū aliquā: vex ēt magnam potuisse ꝓdere ciuitatem: qñ i tam lōgum tps ꝓtendebat vita mortalium: nisi forte ifidelium q̄spiam ex ipa numerositate annorū nobis ingerat q̄stionez: qua vixisse tūc boies scriptū ē in auctoritatib⁹ nostris: z hō neget eē credēdū. Ira q̄ppe nō credūt ēt magnitudines corpor lōge ampliores tūc fuisse q̄z nūc sunt. Ām z nobilissim⁹ eor poeta virgili⁹: de igenti lapide quē i agror limite iiriū vir fort illor tpum pugnās z rapuit z cucurrit z tulit z iniit. Dixit illū iquit lecti bis sex cernice subirēt. Qualia nūc boium ꝓducit corpora tell⁹. Significās maiora tūc corpora ꝓducere solere tellurē. Quātomagis igit tempor⁹ recētior⁹ mūdi: ante illud nobile diffamatiq; diluiū. Sed de corpor magnitudine plerūq; incredulos nudata ꝓuentate fiue ꝓxim̄ fluminū variosq; casus sepl chra ꝓuincūt: vbi apparuerūt velvī cecidерunt incredibīl magnitudis ossa mortuorum Vidi ipe nō sol⁹ sed aliqui mecum in vticēsi littore molarem homis dentē tam igentem vt si i nrorum dentiū modulos minuitati cōscideret: cētū nobis videret facere potuisse. Sed illū gigātis alicui⁹ fuisse credidimus Nam ꝓter q erāt oim multo maiora q̄z nostra tūc corpora: gigātes longe ceteris antecibant. Sic alijs deinde nostriq; tēporibus rari quidē: z nunq̄z ferme defuerūt q modū alior plurimū excederent. Plinius sc̄os doctissim⁹ bō: q̄n tomaq; magisq; ꝓterit seculi excursus: minora corpa naturaz ferre testat. Quod etiā homerum cōmemorat sepe carmine fuisse ꝓquestū: nō hoc velut poetica figmēta deridēs: sz ita historicā fidē tāq̄z miraculor naturaliū scriptor assumēs. Veruz vt dixi antiquor magnitudiēs corpor inuenta plerūq; ossa q̄n diuturna sunt: etiā multo posteriorib⁹ secul⁹ pdūt. Annorum aūt numerositas cuiusq; hois q tēporib⁹ illis fuit: null⁹ nūc talib⁹ documētis venire i exprimētum pōt. Nec tm̄ iō fides sacre huic historie derogāda est: cui⁹ tāto ipudēti⁹ narrata nō credim⁹: q̄nto impleri certius ꝓnūciata ꝓspicim⁹. Dic tm̄ etiam idē plini⁹ esse adhuc gētem vbi ducētos ānos viuit. Si g hūmanarū vitarum diuturnitates q̄s expti nō sumus: hodie habere credunt incognita nob loca: cur nō habuisse credant z tpa. An vero est credibile alicui esse q̄d hic nō est: z incredibile est aliquando fuisse quod nūc non est: L.X.

Q Ocirca z si inter hebreos z nostros codices de ipo numero annorū nōnulla videt esse distātia: q̄d ignoro qua rone fit factum: non tm̄ tanta est vt illos boies taz longeuos fuisse dissentiant. Naz ipe homo primus adam anteq̄z gigneret filiū qui appellatus est seth: ducentos triginta annos vixisse reperitur in codicibus nostris: in hebreis autem centum triginta perhibet. Sed posteaq̄z eum genuit septingentos vixisse legit in nostris: octingentos vero in illis. Atq; ita in vtrisq; vniuersitatis summa ꝓcordat. Ac deinde per consequētes generationes anteq̄z gignat qui gigni commemorat: minus vixisse apud hebreos pat⁹ et⁹ inuenit centum annos: sed postea q̄z est genit⁹ idē ipe: cētū min⁹ q̄z i hebreis inuenit i nris. At qz ita hinc z inde vtriusq; vnitas ꝓsonat. In sexta aūt generatōe nusq̄z vtriq̄z codices discrepant. In septima vero vbi ille quinat⁹ est enoc non mortu⁹: sed q deo placuerit translat⁹ esse narrat: eadem dissonantia est que in superioribus quinq̄z de centum annis anteq̄z gignerz eū qui ibi commemorat⁹ est filiū: atq; ita in sūma simul consonantia. Vixit eni annos anteq̄z trāsferet fm vtrosq; codices. ccc. lxv. Octaua generatio habet quidem nōnullā diuersitatem hminorem ac dissimilem ceteris. Matusalem quippe quem genuit enoch anteq̄z gignerz eū qui i ipo ordie sequit: fm hebreos non centuz minus: sed. xx. ampli⁹ vixit annos. Qui rursus i nostris posteaq̄z eum genuit reperiūtur additi: z vtrisq; sibi summa vniuersi numeri occurrit. In sola nona generatione. i. i. ānis lamech filij matusalem: patris autem noe summa vni-

Dic dē ō homero q cōq̄stus fuit de miorātōe cōporū humanorū hz pceſ, suz tpis

uersitas discrepat: sz non plurim. Vigiti enim z quattuor annos pl⁹ vixisse i hebreis q̃ i nr̃is codicib⁹ inuenit. Nã ãteq̃ gigneret filiũ q vocat⁹ ẽ noe: sex min⁹ habz in hebreis q̃ i nr̃is: postea vero q̃ cum genuerit. xxx. ãplius i eisdem q̃ i nostris. Vnde sex illis detractis restant. xxiiij vt dictum est. Ca. XI.

Er hãc aũt discrepãtiã hebreoꝝ codicum atq; nostroꝝ exorit̃ illa famosissima questio: vbi matusalem. xiiij ãnos vixisse post diluuiũ cõputat̃: cum scriptura ex omnib⁹ qui i ea tũc fuerãt solos octo homines i archa exitiũ cõmemoret euasisse diluuij: i qui b⁹ matusalẽ nõ fuit. Scõm codices. n. nostros matusalẽ priusq̃z gigneret illũ quez vocauit lamech: vixit annos cẽtũ sexagita septẽ: deide ipe lamech añq̃z ex illo nat⁹ eẽt noe: vixit ãnos cẽtũ octogita octo q simul fiũt trecẽti qnquagita gnq̃z. His addunt̃ sexcẽti noe: quoꝝ ei⁹ anno diluuiũ factũ est: q fiũt nõgẽti qnquagita gnq̃z ex quo matusalem nat⁹ est vsq̃z ad ãnum diluuij. Oẽs aũt ãni vite matusalẽ nõgẽti sexagita nouẽ cõputant̃: qz cũ vixisset ãnos cẽtũ sexaginta septez z genuissz filiũ q est appellat⁹ lamech: post eũ genitũ vixit ãnos octingẽtos duos: q oẽs: vt dixim⁹ nõgẽti sexagita nouẽ fiũt. Vñ detractis nõgentis qnquagita quiqz ab ortu matusalem vsq̃z ad diluuiũ remanẽt quatuordecim: qbus vixisse credit̃ post diluuiũ: ꝓpter qõ nõnulli nõ z si eũ i terra vbi omnem carnem quam viuere i aquis natura nõ sinit ꝓstat fuisse deletam: cuz patre suo q trãslat⁹ fuerat aliquãtum fuisse: atq; ibi donec diluuiũ ꝓteriret vixisse arbitrantur nolẽtes derogare fidem codicib⁹ quos i auctoritatem celebriorẽ suscepit eccl̃ia: z credẽtes iudeorum potiꝰq̃z istos nõ habere qõ verum est Non enim admittunt q magis hic esse potuerit error iterꝑtum q̃z i ea lingua eẽ falsum vñ in nostrã ꝑ grecam scriptura ipa translata ẽ. Sz iquiũt nõ esse credibile: lxx. iterꝑtes: qui vno si multo tempore vnoq; sensu iterꝑtati sunt errare potuisse: aut vbi nihil eorum itererat voluisse z mẽtiri: iudeos vero dñ nobis inuident q lex z ꝓphe ad nos iterꝑtado trãsierũt: mutasse q̃daz i codicib⁹ suis vt i nostris minueret̃ auctoritas Hanc opinionem vel suspitionem accipiat qsqz vt putauerit: certũ est tñ nõ vixisse matusalez post diluuiũ: sed eodem ãno fuisse defunctũ: si verum est qõ de numero annorum in hebreis codicib⁹ inuenit̃. De illis autem septuaginta interpretib⁹ quid mihi videat̃ suo loco diligenti⁹ inserẽdum est: cum ad ipa tempora quãtum necessitas but⁹ operis postulat cõmemorãda ad iuuãre domio venerim⁹. Presenti enim suffic̃ questioni scõm vtroq; codices tam longas habuisse vitas illius eui homies: vt possz etate vnius qui de duob⁹ quos solos terra tũc habuit parentib⁹ prim⁹ est nat⁹ ad constituendaz etiam ciuitatem multiplicari genus humanũ. Ca. XII.

Eq̃z. n. vllo modo audiendi sunt qui putãt al'r ãnos illis tẽpoꝝ cõputatos tãte breuitatis vt vnus ãnus noster decem illos habuisse credatur. Quapropter inquiunt cum audierit quisq; vel legerit nongẽtos ãnos quemq; vixisse: debet intelligere nõaginta. Decem quippe illi ãni vn⁹ ãnus ẽ noster z decem nostri centuz illi fuerũt. Ac per hoc vt putãt vigititrium ãnorum fuit adam quãdo genuit seth. Ipe seth viginti habebat z sex menses qñ ex illo natus est enos: quos apellat scriptura ducẽtos z quiq; ãnos. Quoniam sicut isti suspicãt quoꝝ exponim⁹ opionem: vnum ãnum qualem nũc habem⁹ i decem partes illi diuidebãt: z eas dẽ partes ãnos vocabãt. Quarũ partiũ habet vna quadratũ senariũ: reo q de⁹ sex dieb⁹ perfecerit opera sua: vt i septimo requiesceret. De q̃ re i libro vndecimo sicut potui disputaui. Series aũt seni q numer⁹ q̃dratũ senariũ facit: trigita sex dies fiũt qui multiplicati decies ad trecẽtos sexagita perueniũt id est ad duodecim mẽses lunares. Propter quiq; dies. n. reliquos quib⁹ solaris ãn⁹ implet̃ z diei q̃drantem propter quem quarto ductum eo ãno quo bissextũ vocãt vn⁹ dies adũcit̃: addebãt̃ a vetib⁹ postea dies vt occurreret numer⁹ ãnorũ: quos dies romani interscalares vocabãt. Proide etiam enos quem genuit seth decem z nouez agebat annos quãdo ex illo nat⁹ est filius ei⁹ caynan quos ãnos dicit scriptura cẽtum nonagita. Et deinceps per omnes generationes i quib⁹ hominum ãni commemorãt̃ añ diluuiũ: null⁹ fere i nostris codicib⁹ inuenit̃ qui cũ eẽt cẽtũ ãnoꝝ vel ifra vel etiam cẽtũ vigiti aut ñ multo ampli⁹ genuerit filiũ: sed qui mĩma etate gennerũt ãnorũ cẽtũ sexagita: z qõ excurrit fuisse referũt̃: qz nemo inquiũt decem annorum homo potest gignere filios: qui numer⁹ centũ apellabant̃ anni ad illis hominib⁹: sed i ãnis sedecim: est matura puberras z proli iam idonea pcreande: quos centum z sexagita ãnos illa tempora nũcupabãt. Vt autem aliter annum tũc fuisse computatum non sit incredibile: adiciunt quod apud Exo. 20.

plerosq3 scriptores hist0rie repit egyptios habuisse annũ q̃tuor mensium: acarnanas sex mẽsium: laurentios tredecim mesiũ. Plinius scõs cũ cõmemorassz relatũ fuisse i lris quẽdam vixisse centũ qnq̃ginta duos ãnos: alium decez amplius: alios ducẽtor ãnorũ habuisse vitam: alios trecẽtor: quosdam ad quigẽtos: alios ad sexcẽtos: nõnullos ad octingẽtos etiam peruenisse: Boia ꝓpter initia tpm accidisse arbitrat9 est: alĩ qppe iquit estate ỽtermiabãt ãnũ z alĩ hyemẽ. alĩ q̃dripti9 tpib9 sicut arcades inqt: quorũ ãni trimẽses fuerũt. Adiecit etiam aliq̃ egyptios quorũ parnos ãnos quaternorũ mẽsiũ fuisse supradixim9: lune fine eorũ limitasse ãnum. Itaq3 apud eos iqt z singla milia ãnorum vixisse ꝓdunt. Dis velut ꝓbabilib9 argumẽtis quidam nõ destruẽtes fidem sacre h9 histozie sed astruere nitẽtes: ne fit incredibile q9 tam mlros ãnos vixisse referũt antiqui: psuaserũt sibi nec se suadere imprudenter existimãt tam exiguũ spaciũ tpis tũc ãnum vocatũ: vt illi decem sint vnus noster: z decem nostri centũ illorum. Hoc aũt falsissimum eẽ documento euidentissimo ostẽdit. Quod añq̃ faciã: nõ mihi tacẽdum videt: que credibilior possit eẽ suspitio. Poteramus certe banc asseuerationem ex hebreis codicib9 redarguere atq3 cõuincere: vbi adam nõ ducentorum trigita: sed centũ trigita annorum fuisse reperit q̃n tertium genuit filium: qui ãni si tredecim nostri sũt: ꝓculdubio primũ genuit quãdo duodecim vel nõ mlto amplio9 ãnorum fuit. Quis potest hac etate generare ỽsitata ista nobisq3 notissima lege nature? Sed hũc omittatam9 qui fortasse etiaz quãdo creat9 est potuit. Non enim eũ tam paruum q̃ infantes nri sunt factũ fuisse credibile est. Seth filio9 ei9 nõ ducentorum qnq3 sic nos legimus: sed cẽtũ qnq3 fuit q̃n genuit enos: ac per hoc secundum istos nõ dũ habebat vndecim ãnos etatis. Quid dicam de caynam ei9 filio: q cum apũd nos centũ septuaginta reperiat ãnorum apũd hebreos septuagita legit fuisse q̃n genuit malalebel? Quis generat homo septẽnis: si tũc anni septuaginta nũcupabant qui septem fuerũt. Cap. XIII.

Ed cũ hoc dixero: cõtinuo referet illõ indeor eẽ mendacium: de quo supius sat actũ est. Nam septuagita interptes laudabilit celebratos viros potuisse mẽtiri difficile est. Ubi si q̃ram qd sit credibili9: indeorum gẽtem tam lõge lateq3 diffusam: in hoc ꝓscribẽdum mẽdacio vno ꝓfilio cõspirare potuisse: z dum alĩs inuideant auctoritatem sibi abstulisse veritatem: an septuagita homies q etiã ipi iudei erãt in vno loco positos qñ rex egypti ptolome9 eos ad hoc op9 ascinerat: ipam veritatem gentibus alienigenis inuidisse: z cõmunicatio ist õ tũc feciss ꝓfilio: quis non videat qd ꝓclini9 facliusq3 credat? Sed absit vt prudens qspiam: vel iudeos cuiuslibet perũsitatis atq3 malicie tñ potuisse credat i codicib9 tam mltis z tam longe lateq3 dispsis: vel septuaginta illos memorabiles viros hoc de inuidenda gentib9 veritate vnum cõmunicasse cõsilium. Credibili9 ergo qs dixerit: cum primũ de bibliotheca ptolomei describi ista ceperũt: tũc aliqd tale fieri potuisse in codice vno. s. primit9 inde descripto vñ iam latius emaneret: vbi potuit quidem accidere etiam scriptoris error. Sed boc i illa questiõe de vita matusalem non absurdum est suspicari: z in illo alio vbi superantib9 viginti quatuor ãnis summa non cõuenit. In bis aũt in quib9 continuat ipsi9 mendositatis similitudo ita vt añ genitum filium qui ordini inserit alibi supsint centuz ãni alibi õsint: post genitum autez vbi deerãt supersint: vbi supererãt desint: vt summa cõueniat: z hoc in prima: secũda: tertia: quarta: quinta: sexta septimaq3 generatione inuenit: videt habere quandam si dici potest error ipe constantiam: nec casum redolet: sed industriam.

Itaq3 illa diuersitas numerorum aliter se habentium in codicibus grecis z latinis: alit in hebreis vbi non est ista de centum ãnis primus additis: z postea detractis per tot generationes continuata parilitas: nec malicie iudeorum: nec diligentie vel prudentie septuaginta interptũ: h̃ scriptoris tribuat error i q̃ de bibliotheca supradicti regis codicem describẽdũ primo accepit. Nam etiã nũc vbi numeri nõ faciunt iterum ad aliquid qõ facile possit intelligi: vel quod appareat vtiliter disci: z negligenter describunt: z negligẽti9 emendat. Quis enim existimet sibi esse discẽdum quot milia boium trib9 israel singlatim bre potuerũt: q̃n pdesse aliquid nõ putat: z quotus quisq3 hominum est: cui ꝓfunditas vtilitatis hui9 appareat? Dicerovbi p tot contextas generationes centum ãni alibi assunt alibi desunt: z post natum qui cõmemorandus fuerat filium desunt vbi affuerũt: assũt vbi defuerũt: vt summa ꝓcordz: nimiꝝ

De septuagita interptib9 z ptolomeo philadelpho eusebius scripsit i chronicis ꝓ9 ptolemeũ filiuz lagi regnauit i egypto ptolemeus philadelphus ãnis. xxxviy. Bi iudeos q i egypto erãt liberos esse pmisit. z vasa eleazaro põtifici hierosolioꝝ votiua trãsmittẽtes dias scripturas i grecam vocẽ de hebrea ligua p lxx. interptes trãsferi curauit q̃s in alexãdria bibliotheca bũit quã ẽt sibi ex oi genere ifarure ꝓpauit.

cl'vellet persuadeꝛ qui hoc fecit: ideo nūerosissimos annos vixisse antiquos q̄ eos breuissimos nūcupabāt: z hoc de maturitate pubertatis qua idonea filij gignerent conarent ostendere: atq; ideo i illꝰ centū ānis decez nr̄os insinuādos putaret incredul': ne boies tādiu vixisse recipere i fidem nollēt: addidit cētum vbi gignendis filijs habilē nō inenit etatē: eosdemq; post genitos filios vt ꝓgrueret sūma detraxit. Sic qppe voluit credibiles facere idoneaꝝ generāde plisꝓueniētias etatū: vt tñ numero nō fraudaret vniuersas erates viuētiū singuloꝝ. Qō āt i sexta generatōe id nō feē: hoc ipsum est quod mag̃ mouet illū ideo fecisse cū res quā dicim⁹ postulauit: q: nō feē vbi nō postulauit. Inuenit nāq; in eadē gn̄atōe apud hebreos vixisse iareth añ q̄ genuisset enoch centuz sexagitaduos ānos: q ꝑm illā rōnē breuiū ānoꝝ fiūt āni sedecim z aliqd min⁹ q̄ mēses duo: q̄ iam etas apta est ad gignēdū: z tō addere cētū ānos breues vt nr̄i vigintiser fierent necesse nō fuit: nec post natū enoch eos detrahere quos nō addiderat añ natū. Sic factum est: vt hinc nulla eēt iter codices vtroscz varietas. Sed rursus mouet cur in octaua gn̄atōe añ q̄ de matusalem nasceret lamech: cū apō hebreos leganē cētū. lxxxvij. āni vigintiduo āni minus inueniunt i codicib⁹ nr̄is: vbi pot⁹ addi cētū solēt: z post genitū lamech complēdā restituit ad sūmā q̄ i codicib⁹ vtriscz nō discrepat. Si. n. cētū septuagita ānos ꝓpter puberta maturitatē: decē z septē volebat itelligi sic nihil addere: ita nihil detrahere iam ōbebat q: inenerat etatē idoneā gn̄atōi filioꝝz: ꝓpter quā i alijs centū ānos vbi eam nō inuenebat: addebat. Hoc aūt de vigiti ānis merito putarem⁹ causa mēdositat accidere potuisse: nisi eos sic pri⁹ detraxerat restituere postea curaret: vt sīme cōuenirz integritas. An forte asturi⁹ factū existimādū est: vt illa q̄ centū ānī pri⁹ solēt adūci: z postea detrahi occultaret industria: cum z illic vbi necesse nō fuerat nō qdem de cētū ānis: verūtū de q̄z tociscz numero pri⁹ detracto post reddito tale qd fieret: Sed quomodolibz istō accipiat: siue credat ita eē factū: siue nō credat: siue postremo ita siue nō ita sit: recte fieri nullomodo dubitauerim vt cū diuersum aliqd i vtriscz codicib⁹ inenit: q̄ndē ad fidē rex gestaruz vtriuscz eē nō pōderū et lingue pot⁹ credat vsū ē in aliam per iterptes facta trāslatio. Nam i quibusdam etiam codicib⁹ grecis trib⁹: z vno latino: z vno etiam syro iter se ꝓsentiētib⁹ inuēt⁹ est matusalē sex ānis añ diluuiū fuisse defunctus.

Nunc iam videam⁹ Capi. XIII.

n quo nā mō euident possit ostēdi nō tā breues vt illi decēvn⁹ eēt noster: ꝫ tāte plūtat ānos quāte nūc habem⁹ quos vtiqz circuit⁹ ꝓficit sol' in illoꝝ boīum vita plurissima cōputatos. Sexcētesimo nēpe ānō vite noe: scriptum est factū eē diluuiū. Cur g̃ ibi legit: z aq̄ diluuij facta est sup̄ terram sexcētesimo ānō vite noe: secūdi mēsis septima z vicesima die mensis: si ann⁹ ille minim⁹ q̄les decem faciūt vnū nostrum trigita sex dies habebat. Tātill⁹ qppe annus si antiquo more hoc nomē accepit: aut nō hz mēses: aut mēsis ei⁹ est triduū: vt habeat duodecim mēses: Quō igit̄ h̄ dictū est sexcētesimo ānō scdi mēsis septima z vicesima die mensis: nisi q: tales quales nūc sunt ēt tūc erāt menses. Nā quo pacto alr vicesimo z septimo die scdi mēsis dicere ceptū esse diluuiū. Deide postea i fine diluuij ita legit: z sedit arcba i mēse septio septia z vicesima die mēsis sup mōtes ararach. Aq̄ āt minuebat vsq; ad vndecimū mēsē: i vndecio āt mēse pria die mēsis apparuerūt cacumina mōtiū. Si igit̄ tales mēses erāt: tales ꝓfecto tāni erāt quales nūc hēm⁹. Mēses qppe illi tridnani vigiti z septem dies hāc nō poterāt Aut si ps tricesima tridni tūc appellabāt dies: vt oīum ꝓportōes minuāt: g̃ nec toto q̄triduo nr̄o factū eē illō tā grāde diluuiū qō mēoraf̄ cū .lx. dieb⁹ z .lx. noctib⁹. Quis hāc absurditatē z vanitatē ferat. Ꝓuide remoueat hic error: q ꝓiectura falsa ita vult astruere scripturaꝝ nr̄arū fidem vt alibi destruat. Ꝓrorsus tant⁹ ēt tunc dies fuit quāt⁹ z nūc est: quē viginti q̄tuor horaꝝ diurno curriculo nocturnoq; dek̄minat. Tāt⁹ mēsis quāt⁹ z nūc est: quē luna cepta z finita cōclusit. Tant⁹ ann⁹ quāt⁹ z nūc ē quē duodecim mēses lunares addit ꝓpter cursū solarez qnqz dieb⁹ z q̄drāte ꝓsūmāt. Tant⁹ āni sexcētesimi vite noe scōs erat mēsis: eiusq; mēsis vicesimus z septim⁹ dies q̄n cepit esse diluuiū: i quo dies q̄dragita ꝓtinuate igētes pluuie memorant: q dies nō binas ac paulo ampli⁹ horas bēbāt: sed vicenas z q̄ternas die noctuq; trāsactas. Ac p ꝫ tā magnos ānos vixerūt illi antiq; vsq; ap̄lius q̄z nōgētos: q̄tos postea vixit abraā cētū septuagitaqnq; z post eū fili⁹ ei⁹ isaac cētū octogita z fili⁹ ei⁹ iacob ꝓpe cētū qnq̄gita: z quātos int posita aliquāta etate moyses cētū vigiti: z quātos ēt nūc viuūt boies septuaginta vel octogin ta vel nō m̄lto ampli⁹: de q̄b⁹ ēt dictuz est. Et

Gene.7.

Gene.8.

Deu.34

pāa

ampli⁹ eoꝝ labozꝫ dolozꝫ. Illa vero numerozū varietas q̄ inter codices hebzeos inuenīt̄ꝫ nostros: neqꝫ de hac antiquoꝝ lōgeuitate dissentit: ꝫ si qd habet ira diuersuꝫ vt verū eē vtrūqꝫ nō possit: rex gestaꝝ fides abea ligna reperēda est: ex q̄ interp̄tatū est qō bēm⁹. Que facultas cū volētib⁹ vbiqꝫ gentiū p̄sto sit: nō tñ vacat q̄ septuagita interp̄tes i plūis q̄ dīa dicere videāt: ex hebreis codicib⁹ emēdare ausus est nemo. Nō eni est illa diūsitas putata mendositas nec ego vllo mō putādū existimo. Sꝫ vbi non ē scriptozis error: aliquid eos diuinosp̄ vbi sēsus eēt cōsētaneꝰ veritati ꝫ p̄dicās veritatē: nō interp̄tātiū more: sꝫ ꝓphetātiū libertate aliter dicere voluisse credēdum ē. Añ merito non solum hebreis: vez etiā ipsis cū adhibet testionia de scripturis vti apostolica nīnenīt̄ auctozitas Sꝫ hic me oppōtunioze loco si deus adiuuerit ꝓmisi diligētius locuturꝫ: nūc qō istat expedītā Nō eni ambigendū ē ab hoie q̄ ex primo hoie natꝰ ē primꝰ q̄n tādiu viuebant potuisse ꝓstitui ciuitatē sane terrenam non illā q̄ dicitur ciuitas dei: de q̄ vt scriberem⁹ laborē tāti huiꝰ operis in manus sumpsimus. Ca.XV.

Icet ergo aliquis. ita ne credendum ē d hominē filios incessanter generaturuꝫ nec hñtem ꝓpositū ꝓtinētie cētū ꝫ amplī⁹: vl̄ secūdū hebreos nō mīto minꝰ. i. octogīta. lxx. lx. ānos a ꝓcumbēdi opevacauisse: aut si nō vacaret: nihil plis gignere potuisse. Nec qō duob⁹ modis soluīt̄. Aut. n. tanto seriōz fuit ꝓ pozrōe pubertas q̄s tot vite totiꝰ maioz ānositas aut qō magis video eē credibile: nō hic primogeniti filij cōmemorati lūt: ꝫ quos successionis ozdo poscebat: vt pueniret ad noe: a quo rursus ad abraam videm⁹ eē puentū: ac deide vsqꝫ ad certū articulū tpis: q̄tū oportebat signari ēt generatōib⁹ cōmemoratē cursum glozioſissime ciuitatis i hoc mūdo pegrinātē ꝫ supnā patriam regrens. Qō. n. negari nō pōt: p̄ioz oīum cayn ex ꝓiunctōe maris ꝫ femie natꝰ ē. Neqꝫ. n. illo nato dixisset adam qō dixisse legīt̄. Acqsiui hoiez ꝓ deum nisi ill' duob⁹ ipe fuisꝫ bō nascēdo adiutꝰ primꝰ. Hūc secutꝰ abel quē maioz fratē occi dit p̄figuratōe q̄dam pegrinātis ciuitatis dei q̄ eēt ab ipūs ꝫ quodāmō terrigenis. i. frenā ozginem diligētib⁹: ꝫ terrene citatī terrena felicitate gaudētib⁹: p̄secutōes iniq̄s passura primꝰ oñdit. Sed quot ānoꝝ erat adam cū eos genuit ñ apparet. Exide digerunt̄ gñatōes alie de cayn: alie de illo quē genuit adā i ei⁹ successione quē ſr occidit: ꝫ appellauit nom̄ illi⁹ seth: dicens vt scriptū ē. Suscitauit. n. mihi de⁹ semē alind ꝓ abel quē occidit cayn. Cum itaqꝫ iste due series gñationū vna de seth altera de cayn: has duas de qb⁹ agim⁹ distinct̄ ozdinib⁹ insinuēt citates vnā celestē i terris pegrinātē: alteram terrenaꝫ terrenis tanq̄ sola sit gaudūs iherentem vel in bīantē: null⁹ de ꝓgenie cayn cū dinumerata sit ꝓnumerato adāvsqꝫ ad octauā gnātionē: quot ānoꝝ fuissꝫ expressus est qñ genuit cū q̄ cōmemorat̄ post eū. Noluit. n. spūs dei i terrene citatis generationib⁹ tpa notare añ diluuiū: ꝫ i celestis maluit: tanq̄ essent m emoria digniozes. Pozro autem seth quādo natꝰ est nō quidē tacīti sunt ānī p̄is etꝰ sed iaꝫ genuerat alios ꝫ vtꝝ solos cayn ꝫ abel: affirmare qs audeat: Nō eni q̄ soli noiati sunt ꝓpter ozdines generationuꝫ quas cōmemozare oportebat: iō ꝓsequēs videri debēt solos fuisse tūc generatos ex adaꝫ. Cū enim silētio cooptis omnium nomib⁹ ceteroꝝ legat̄ eū genuisse filios ꝫ filias: quota fuerit ista ꝑles etꝰ qs p̄sumat asserere: si culpam temeritat̄ euitat: Potuit q̄ppe adā diuinit⁹ admonitus dicere posteaq̄ seth natꝰ est: suscitauit eni mihi de⁹ semē alind ꝓ abel: qñ tal'erat futurꝰ q̄ ipleret illi⁹ sanctitatem: nō q̄ ipe p̄ioz post euꝫ tpis ozdine nasceret̄. Deide qō scriptum est: vixit autem seth quinq̄ꝫ ꝫ ducētos annos: vel scōm hebreos quinq̄ꝫ ꝫ cētum annos ꝫ genuit enos: quis possit nisi inconsideratꝰ asseuerare hunc eius primogenitum fuisse: vt admirantes merito regram⁹: quō p tot annos imunis fuerit a connubio sine vllo ꝓposito continētie: vel non genuerit coniugatus quādoquidē ēt ō ipo legīt̄ ꝫ genuit filios ꝫ filias: ꝫ fuerunt oēs dies seth duodecim ꝫ nōgēti ānī ꝫ mortuꝰ ē: Atq̄ ita deinceps quoꝝ anni cōmemorāt̄: nec filios filiasq̄ genuisse reticētur. Ac per hoc nō appareret oīno: vtrū qui noiatur genitꝰ: ipse fuerit primogenitꝰ: imo vero qñ credibile non est p̄es illos etate tam lōga aut impubes fuisse: aut ꝓiugib⁹ caruisse vel fetibus: nec illos eoꝝ filios primos eis natos fuisse credibile est. Sed cū sacre scriptoz histozie ad ozīū vitāq̄ noe cꝰ tpe diluuium factum est per successiones gnātionum notat̄ tpib⁹ itēderet puenire eas vtiq̄ cōmemorauit: nō q̄ primis suis parētib⁹ fuerit: ꝫ q̄ i ꝓpagationis ozdine venerit. Exēpli grā: quo id fiat apti⁹ aliq̄d inꝑponam: vñ null⁹ ambigat fieri potuisse qō dico. Euāgelista matthe⁹ gnātōꝫ dñice carnis ꝓ seriē parētū volēs cōmēdare me

Gen.4.

Gene.5.

Matt.1.

more: ordines a pfe abraã atq; ad dauid primi
t⁹ vt ꝓueniret intendés: abraã ingt genuit isaac:
cur nõ dixit hysmael quẽ primit⁹ genuit: Isaac
autem ingt genuit iacob. Cur nõ dixit esau: qui
ei⁹ ꝓiogenit⁹ fuit. Q. s. p illos ad dauid pue-
nire nõ possz. Deinde seqũ. Jacob aũt genuit
iudã t frẽs ei⁹. Aliqd iudas ꝓiogenit⁹ fuit: Ju
das inquit genuit phares t zara. Nec istoz ge-
minoruz aliqs fuit primogenit⁹ iude ꝫ añ illos
iam tres genuerat. Eos itaq; tenuit i ordie gnã
tionuz: p quos ad dauid atq; ide quo intẽde-
rat ꝓueniret. Ex quo itelligi põt veteres quoq;
hoies añ diluuiũ nõ ꝓiogenitos: sed eos fuisse
cõmemoratos: p quos succedẽtium ordo gnã
tionuz ad noe patriarchã ducereť: ne serie pu-
bertaẽ illoruz obscura t nõ necessaria q̃stio nos
fatiget. Cap. XVI.

35.q.i. C Um igit̃ gen⁹ hũanũ: post primã copu
lam viri facti ex pulvere: t ꝓiug ei⁹ ex vi
ri latere mariũ femiarũq; ꝓiunctione op⁹ hꝫet vt
gignẽdo multiplicareť: nec essent vlli hoies nisi
q ex ill' duob⁹ nati fuissent: viri sozores suas cõ
inges acceperũt. Quod, pfecto q̃to est ãtiqui⁹
cõpellẽte necessitate: tãto postea factũ est dãna
bili⁹ religiõe phibẽte. Habita est. n. rõ rectissi-
ma charitať: vt hoies qb⁹ cẽrvtil' atq; honesta⁹
cordia: diuersaꝝ necessitudinũ vinculũ necteréť
nec vn⁹ ivna multas haberet ꝫ singule spargerẽ
tur i singulos: ac sic ad socialẽ vitã diligẽti⁹ colli
gãdã: plurime plimos obtineréť. Pater gppe
t socer duaꝝ sunt necessitudinũ noia. Ut ergo
aliũ qsq; habeat patrem: aliũ socerũ: numerosi
us se charitas põrigit. Utrũq; ãt vn⁹ adam esse
cogebať t filiꝰ t filiab⁹ suis qũ frẽs sororoz esq;
cõnubio iungebanť. Sic t eua vxoz ei⁹ vtriq; se
rui filioꝝ fuit t socrus t mater. Que si due fe-
mine fuissent: mater altera t socrus altera: co-
piosius se sociabilis dilectio colligaret. Jpa de
niq; iam sozor q etiam vxoz fiebat: duas tene-
bat vna necessitudines: quibus per singulas di
stribuẽt vt altera esset sozor: altera vxoz: hoium
numero social' ꝓpinqtas augereť. Sed hoc vñ
fieret tũc nõ erat: qñ nisi fratres t sozores ex ill'
duob⁹ primis nulli homines erant. Fieri ergo
debuit qñ potuit: vt existẽte copia vñ ducereńt
vxores que nõ erãt iam sozores. Et nõ solum
illud vt fieret nulla necessitas eẽt: verum etiam
si fieret nefas eẽt. Nam si nepotes primoꝝ
hominum quitam ꝓsobrinas poterãt accipere
cõinges sozorib⁹ matrimonio iungereńt: nõ iaz
due sed tres in homie vno necessitudines fierẽt
que, ppter charitatem numerosioze, ppinquitate
nectẽdã: dissemiari per singulos singule debue
rũt. Esset enim vn⁹ homo filiꝰ suis: fratri. s. so-
roriq; ꝓiugib⁹ t pater t socer t auunculus: ita
t vxoz eius: eisdem coniugibus filiꝰ: t mater t
amita: t socrus. Jdeq; iter se filij eoꝝ nõ so-
lum eẽnt fratres atq; cõinges: verum etiam cõ
sobrini: q t fratꝝ filij. Omnes aũt iste necessi-
tudines que vni homini tres hoies ꝓnectebãt
nonẽ connecterẽt: si eẽnt in singulis singule: vt
vn⁹ homo haberet alteram sozorem alterã vxo-
rem: alterã consobrinam: alteꝝ prem: t alteruz
auũculum: alterũ socerũ: alterã matrẽ: alteram
amitã: alterã socrũ: atq; ita se nõ i paucitate co
arctatum: ꝫ lati⁹ atq; numerosi⁹ ꝓpinquitatib⁹
crebris vinculum sociale diffunderet. Q̃ hũa
no genere crescẽte t multiplicato: ẽt inter impi-
os deoruũ multoruũ falsoruq; cultores sic obser-
uari cernim⁹: vt ẽt si puerilis legib⁹ ꝓmittantur
fraterna cõingia: melior tamẽ ꝓsuetudo ipam
malit exhõrere licentiã. Et cũ sozores accipere
in matrimoniũ primis humani generis tempo
ribus omnino licuerit: sic aduersaťur: quasi nũq̃
licere potuerit. Ad humanum enim sensum: vl
alliciẽdum vl offẽdendum: mos valet plimum
Qui cum i hac causa moderationẽ icõcupiscẽ
tie coherceat: eum designari atq; corrhipi me-
rito eẽ nefarium iudicať. Si. n. iniquũ est auidi
tate possidẽdi trã sgredi limitẽ agroruꝝ: quãto
est iniqui⁹ libidine cõcumbẽdi subuertere limi-
tem moruũ. Exptl aũt sum⁹ i cõnubijs ꝓsobrina
rũ etiã nostris tpib⁹ ppter gradũ ꝓpinquitatis
fraterno gradui primum q̃ raro per moꝝs fie
bat: quod fieri per leges licebat: quia id nec di
uina phibuit: nec nondum prohibuerat lex hu
mana. Verũtamen factum etiam licitum, ppẽ
vicinitatem horrebať illiciti: t quod fiebat cũ
consobrina: pene cum sozore fieri videbaťur: q t
ipsi inter se, ppter tam ꝓpinquam consanguini
tatem fratres vocanť: t pene germani sũt. Fu
it autem antiqs patrib⁹ religiose cure ne ipa ꝓ
pinquitas se paulatim propaginum ordinibus
dirimẽs longius abiret t propinquitas esse de
sisteret: eam nondum longe positaz rursus ma
trimonij vinculo colligare: t quodammodo re
uocare fugientem. Unde iam pleno hominibus
orbe terrarum: nõ quidem sozores ex patre vt
matre: vl ex ambobus suis parentibus natas:
ꝫ tamẽ amabant de suo genere ducere vxores.
Verũtamẽ quis dubitz honesti⁹ hoc tẽpore ẽt
cõsobrinarũ, phibita eẽ ꝓiugia: nõ solũ scõm ea

que disputauim⁹ propter multiplicandas affinitates ne habeat duas necessitudies vna psona cum due possint eas habere: ⁊ numer⁹ ppinquitat augeri: sed etiam q̄ nescio quō inest humane verecūdie quiddā naturale atq; laudabile: vt cui debet causa ppinquitat verecūdū honorem ab ea contineat q̄nis generatricem tm̄ libidinem de qua erubescere videm⁹ ⁊ ipam pudicitiam coniugalem. Copulatio igr̄ maris ⁊ femine q̄tum attinet ad gen⁹ mortaliū quoddā seminariū est ciuitatis: sed terrena ciuitas generatione tm̄ mō: celestis aūt ēt regeneratōe op⁹ habet: vt noxam generationis euadat. Utrum autem aliquod fuerit: vel si fuit quale fuerit cō
Gene.17 porale atq; visibile regenerationis signum ante diluuiū: sicut abrahe circūcisio postea est ipata: sacra hīstoria tacet. Sacrificasse tamen vō etiam illos antiquissimos homines non tacet: quod ⁊ in duob⁹ primis frib⁹ claruit ⁊ noe p⁹ diluuiū cum de arca fuisset egressus hostias vō legit immolasse. De qua re in precedentibus li
Gene.8. bris iam dixim⁹ non ob aliud demones arrogātes sibi dinitatem deosq; se credi cupientes sibi expetere sacrificiū: ⁊ gaudere hmōi honorib⁹: nisi q̄ verū sacrificiū ꝙ vō vōberi sciunt. Ca.

Uz ḡ esset adūtriusq; generis XVII
c pater. i. ⁊ cui⁹ series ad terrenam ⁊ cuius series ad celestem pertinz ciuitatez occiso abel atq; in ei⁹ interfectione commendato mirabili sacramento: facti sūt duo patres singulor̄ gener̄ cayn ⁊ seth: in quor̄ filijs quos cō memorari oportebat: duarū istarum ciuitatū i genere mortaliū euidenti⁹ inditia clare ceperūt Cayn quippe genuit enoch: in cuius nomine condidit ciuitatem terrenam. s. nō peregrinantem in hoc mundo: sed in eius ꝙpali pace ac felicitate quiescentem. Cayn aūt interpretat possessio vnde dictū est quando nat⁹ est: siue a pa
Gene.4 tre: siue a matre ei⁹: Acquisiui hominē p deum Enoch vero interpretatur dedicatio: hic enim dedicat terrena ciuitas vbi condit: quoniam hic habet eum quem intendit ⁊ appetit finem. Porro ille seth resurrectio interpretat: ⁊ enos fili⁹ ei⁹ interpretat homo: non sicut adam. Et ipsum enim nomen interpretat homo: sed cōe perhibet esse in illa lingua. i. hebrea masculo ⁊ femine. Nam sic de illo scriptum est. Adam seu
Gene.5. lum ⁊ feminam fecit eos: ⁊ benedixit illos ⁊ cognominauit nomen eorum adam. Unde non ambigit sic appellatam fuisse feminam euam proprio nomine: vt tamen adam quod interp̄tatur homo nomen esset amborum. Enos aūt sic interpretatur homo vt hoc non posse feminam nuncupari periti lingue illi⁹ asseuerent: tā q̄z filij⁹ resurrectionis: vbi nō nubent: neq; vxores ducent. Non enim erit ibi generatio: cū illud perdurerit regeneratio. Quare ⁊ hoc nō incassū notādū arbitror: q̄ i his gr̄ationibus q̄ p pagantur ex illo qui est appellatus seth: cū genuisse filios filiasq; dicatur: nulla ibi genita nominatim femina expressa est. In his aūt que p pagantur ex cayn: in ipō fine quousq; protenduntur nouissima femina genita nominatur.
Sic enim legit. Adam sael genuit lamech: ⁊ sū
Gene.4 pserūt sibi lamech duas vxores: nomē vni ada: ⁊ nomen sōe sella. Et peperit ada iabel. Hic erat pater habitātiū in tabernaculis pecurario rū. Et nomen fratris ei⁹ iubal: hic fuit q ostendit psalteriū ⁊ citharā. Sella aūt peperit ⁊ ipsa tubalcayn ⁊ erat erari⁹ ⁊ malleator eramenti ⁊ ferri. Soror aūt tubalcaym noema. Huc vsq; porrecte sūt omnes generationes cayn: que sē omnes ab adam octo annumerato ipō adam: septē. s. vsq; ad lamech q duarū marit⁹ vxorū fuit: ⁊ octaua ē generatō i filijs ei⁹ i quib⁹ commemorat femina. Ubi elegant significatū est terrenam ciuitatem vsq; i sui finē carnales hitu ram generatōes: que marium feminarūq; cō iunctōe puenirit. Unde ⁊ ipe q̄ō preter eas nusq; repit ante diluuiū: noib⁹ ppr̄ijs exprimunt vxores illi⁹ hois q noīat hic nouissim⁹ pat. Sicut aūt cayn qui interpretat possessio terrene cōditor ciuit: ⁊ filij⁹ ei⁹ i cui⁹ noie ꝙdita ē enoch qui interpretatur dedicatio: indicat istam ciuitatē ⁊ initiū ⁊ finē hr̄e ⁊renū: vbi nihil spat ampli⁹ q̄z q̄ō i ꝑ scło cerni p̄t: ita seth q interpretat resurrectio cū sit gr̄atōnum seorsū ꝙmemorata rū p̄r: qd ō filio ei⁹ sacra hīstoria dicat ituēdū ē

T seth igt nat⁹ ē filij⁹: ⁊ no Ca. XVIII
e miauit nomē ei⁹ enos: hic spauit inuocare nomē dñi dei. Hēpe clamat atte
Gene.4 statō ūitat. In spe igit viuit homo filij⁹ resurrectōis: i spe viuit q̄diu pegriat hic citas ōi q̄ gignit ex fiō resurrectōis xp̄i. Ex duob⁹ nāq; illi hoib⁹ abel qui interp̄tat luct⁹ ⁊ ei⁹ frē seth qui interpretat resurrectio: mors xp̄i ⁊ vita ei⁹ ex mō tuis figurat. Ex qua fide gignit hic citas ōi. i. hō qui sperauit inuocare nomē dñi ōi. Spe enim salui facti sum⁹ ait apl's. Spes aūt q̄ videt nō ē
Ro.8. spes. Quod enim videt qs: qd sperat: Si aūt quod nō videm⁹ speramus: p patientiam expectamus.
Nāquis vacare hoc existimet ab altitudine

sacramēti: Nūquid enī abel ñ sperauit inuocare nomen domini dei cui⁹ sacrificiū scriptura tā acceptū deo fuisse ꝓmemorat: Nūqd ipe seth non sperauit inuocare nomē dñi dei: de quo dictū est: suscitauit enī mihi de⁹ semen aliud pro abel: Cur ergo huic ꝓprie tribuit quod priorū omniū itelligiē esse cōmune: nisi qz oportebat i eo q de patre generationū in meliorem partem boc est superne ciuitaī separataꝫ prim⁹ cōmēoraī exort⁹. prefigurari boiem. i. boium societatem: que nō ſm vires terrene felicitaī: ꝫ ſm deum viuit: in spe felicitatis eterne: Hec dictū est bic sperauit i dominuꝫ deum: aut bic inuocauit nomen dñi dei: sed bic sperauit inquit inuocare nomen dñi di. Quid sibi boc vult sperauit inuocare: nisi qz ꝓphetia est exortuꝫ populū qui ſm electionē gre inuocaret nomen dñi dei: boc est qđ per alū ꝓphetā dictū est: aplī đ boc populo itelligit ad dei grām pertinere. Et erit omnis qcunqꝫ inuocauerit nomē dñi saluꝰ erit Hoc enī ipsū quod dī: t noīauit nomē eiꝰ enos quod iterpretaī homo: ac deinde addiē: ꝫ spauit inuocare nomē dñi dei: satis ostendiē q nō i seipo spē ponere debeat homo. Maledict⁹. n. omnis siē alibi legiē: q spē suā ponit in boie: ac per boc in seyt sit ciuis alteri⁹ ciuitatis: q nō solum ſm filiū cayn dedicaī: boc tpe boc est mōtalis bui⁹ seculi labente transcursu: ꝫ in illa immortalitate brītudis sempiterne. Ca. XIX

Am t ista ꝓpago cui⁹ē pater seth: in ea n generatione habet dedicatiōis nomen q̄ septia ē ex adā ānumerato adā: septim⁹ enī ab illo nat⁹ est enoch qui iterpretaī dedicatio: sed ipe ē ille translat⁹ qui placuit deo: t i signi numero i ordie generationū: quo sabbatū cōsecratū est: septim⁹. s. ab adā. Ab ipo autē patre istarū generationū q discernūē a ꝓpagine cayn. i. a seth sept⁹ est: quoto die fact⁹ est homo t ꝓsumauit de⁹ oia opa sua. Sed b⁹ enoch trās lato nr̄e dedicatōnis ē pfigurata dilatō. Que q dem tā fcā est i xp̄o capite nostro: qui sic resurrexit vt nō moriaī vlteri⁹: ꝫ ēt ipe trāslat⁹ ē. Restat aūt altera dedicatio vniuerse dom⁹ cui⁹ ipe xp̄s est fūdamentū: que differē in finem: qñ erit oium resurrectō non moriturorꝫ ampli⁹. Siue aūt dom⁹ dei dicaī: siue templū dei: siue ciuitas dī: id ipsū ē: nec abhorrz a latini eloquū ꝓsuetudie. Maz t virgili⁹ ipiosissimā ciuitatē domum appellat assaraci: romanos volēs itelligi q đ assaraco per troianos originez ducūt: t domum enee eosdem ipos: qz eo duce troiani cū italiam venissēt ab eis cōdita est roma. Imitat⁹ nāqꝫ ē poeta ille sacras lras i qb⁹ dr̄ dom⁹ iacob iam in gens popul⁹ hebreorum. Ca. XX.

Jcet aliquis. Si boc intendebat scriptor huius bistorie in commemorandis generationibus ex adam per filiuz eius seth: vt per illas peruenirz ad noe: ſb quo factū est diluuiū: a quo rursus ꝓtexeretur ordo nascentium qui peruenīret ad habraam: a quo matheus euangelista incipit generationes quibus ad cbristum peruenit eternum regem ciuitatis dei: quid intendebat in generationibus ex cayn: t quo eas perducere volebat: Respondetur: vsqꝫ ad diluuium: quo totum genus illud terrene ciuitatis absumptum est: sed reparatū ex filijs noe. Neqꝫ enim deesse poterit hec terrena ciuitas societas hominum secundum hominem viuentium vsqꝫ ad huius seculi finem. De quo dominus ait. Filij huius seculi generant t generantur. Citarē ꝓpo vt pegrinātē i boc scō regenerato. pduē ad alēuz scz: cui⁹ filij nec generāt nec generāī. Hic ē generari t generare ciuitati vtriqꝫ commune est: cuius dei ciuitas habeat etiam bic multa ciuiū milia que ab ope generandi se abstinent: sed habet etiam illa ciues nonnullos isti similes ex imitatione q̄dam licet errantes. Ad eam nanqꝫ pertinent etiam qui deuiantes ab huius fide diuersas bereses condiderunt. Secundum hominem quippe viuunt: non secundum deum. Et indoctum gymnosopbiste qui nudi perbibētur philosopbari in solitudinibus indie ciues eius sunt: t a generando se cobibent. Non enim est boc bonū nisi cum fit secundum fidem summi boni: qui deus est. Doc tamen nemo fecisse ante diluuiū reperitur: quandoqdem etiam ipe enoch septimus ab adam qui translatus refertur esse non moriturus: genuit filios t filias anteqꝫ transferretur: in quibus fuit matusalem: per quem generationum memorandarum ordo transcurrit Cur ergo tanta paucitas successionum commemoratur in generationibus ex cayn: si eas vsqꝫ ad diluuium perduci oportebat: nec erat diuturna etas preueniens pubertatem: que cētum vel amplius annos vacaret a fetibus: Maz si non intendebat auctor libri buius aliquem: ad quem necessario perduceret seriem generationum siē in illis qui veniunt de semine seth intendebāt peruenire ad noe a quo rursus ordo necessarij⁹ sequereī: quid opus erat pretermittere primogenitos filios vt puenireī ad lamech:

Gene. 4.

*Ro. io.

Joel. 2.

Matbi primo.

Luc. 2

Gene. 5.

Virgilius ipiosissimā ciuitatē. s. romā appellat domū assaraci. s. li. i. ene. vt plenius ꝓz ō. li. v. ca. xy. vbi ea q̄ bic scribunt satis patent.

in cui⁹ filijs finit illa cōnexio octaua generatio
ne .s. ex adam: septima ex cayn: quasi essz inde
aliquid deiceps connectendum: vnde perueni
ret vel ad israeliticū populū: in quo celesti ciui
tati etiam terrena hierusalem figuram prophe
ticam prebuit: vel ad xp̄m p̄m carnem que ē su
per omnia de⁹ benedict⁹ in secula: superne hie
9. rusalem fabricato: atq; regenerato: cū tota p
genies cayn diluuio sit deleta: vnde videri pōt
n eodem ordine generationū primogēitos fu
isse commemoratos. Cur ergo tam pauci sūt.
Non ni vsq; ad diluuiū tot esse potuerūt non
vacantib⁹ vsq; ad centenariam pubertatem pa
trib⁹ ab officio generandi: si nō erat tūc ꝓportio
one longeuitatis illi⁹ etiam sera pubertas. Ut
per eque triginta annoz fuerit cum filios gene
rare ceperunt: octies triceni quoniam octo sūt
generationes cū adam: z cū eis quos genuit la
mech ducenti z quadraginta sūt anni. Nū itaq;
toto deinde tp̄e vsq; ad diluuiū nō generauerūt
Qua tandem causa qui hec scripsit: generatio
nes ꝓmemorare noluit que sequūt. Nā ex adā
vsq; ad diluuiū computant anni: p̄m codices
nostros duomilia ducenti sexaginta duo: ꝑ he
breos aūt mile sexcēti quinquagita sex. Ut ergo
istū numerū minorem credam⁹ esse veriorē: de
mile sexcentis quinquaginta sex annis: ducēti q̄
draginta detrahant: nūqd credibile est p mile q̄
dringentos z quod excurrit annos: q restant vs
q; ad diluuiū: ꝓgenie cayn a generationib⁹ va
care potuisse. Sed qui ex hoc mouet: memine
rit cū quererē quomodo credēdū sit antiquos
illos hoies per tam multos annos a gignendis
filijs cessare potuisse: duob⁹ modis istā solutaz
eē questionem: aut de sera pubertate ꝓpteroē
tam longeuite: aut de filijs qui commemoran
tur in generatōib⁹ q̄ nō fuerint per primogeni
ti: sed hi ꝓpter quos ad eū quem intendebat au
ctor libri poterat peruenire: sicut ad noe i gene
rationib⁹ seth. Proide in generationib⁹ cayn
si nō occurrit qui deberet intendi ad quem p̄e
termissis primogenitis per eos qui cōmemora
ti sūt peruenirī oportebat: sera pubertas intelli
genda restabit: vt aliquanto p⁹centū annos pu
beres habilesq; ad gignendū facti fuerit: vt or
do generationū per primogenitos currerz z vs
q; ad diluuiū ad numerū annoz iūrante quantita
tis occurrerz. Quāuis fieri possit: vt ꝑ aliq̄m
secretiorem causam q̄ me latet vsq; ad lamech:
z ei⁹ filios generationū perueniente cōtextu cō
mendaret hec ciuitas quam dicim⁹ esse terre

nam: ac deiñ cessarz scriptor libri ꝓmemorare
ceteras: q̄ vsq; ad diluuiū esse potuerūt. Pōt z Gene.4
illa esse causa cur nō ordo generatōum p prio
gēitos duceret: vt necesse nō sit i illis boib⁹ taz
seram credere pubertatē: q. s. eadē ciuitas quā
cayn in noie enoch filij sui cōdidit lōge lateq;
regnare potuerit: reges hr̄e nō simul plēs: ꝙ su
is etatib⁹ singulos: quos genuisset sibi succesu
ros gcūq; regnasset. Dozū regū prim⁹ eē potui
it ipse cayn: scō s filij⁹ ei⁹ enoch: i cui⁹ noie vbi re
gnaret condita est ciuitas: terti⁹ irad quem ge
nuit enoch: quartus manibel quē genuit irad:
quintus matusael quem genuit manibel: sext⁹
lamech quem genuit matusael: qui est septim⁹
ad adam per cayn. Non aūt erat consequens:
vt primogeniti in regnum regnantibus succes
rent patribus: sed quos regnandi meritum ꝓ
virtutem terrene vtilem ciuitati: vel sors aliq̄
reperiret: vel ille potissimum succederet patri
hereditario quodam iure regnandi: quem p̄ ce
teris filijs dilexisset. Potuit aūt viuēte adhuc
lamech atq; regnante fieri diluuium: vt ipsum
cum alijs omnibus hominibus exceptis qui in
arca fuerunt quem perderet inueniret. Necq;
enim mirandum est: si varia quantitate nume
rositatis annoz interposita: per tam longaz
etatem ab adam vsq; ad diluuium non equalis
numeri generationes habuit vtraq; progenies
sed per cayn septem: per seth autem decem: se
ptimus est enim: vt iam dixi: ab adam vsq; la
mech: decimus noe: z ideo nōn⁹ fili⁹ lamech:
sicut in ceteris superius: sed plures commemo
rati sunt: q; incertum fuerat quis ei fuisset mo
tuo successurus: si regnandi tempus inter ipm
z diluuium remansisset. Sed quomodo se ha
beat siue per primogēitos siue per reges ex ca
yn generationuz ordo decurens illud mihi nul
lo pacto pretereundum silentio videtur: q; cuz
lamech septimus ab adam fuisset inuentus: tot
eius ānumerari sūt filij: donec vndenarius nu
merus impleretur: quo significatur peccatum
Addūt eni tres filij: z vna filia. Uxores aūt ali
ud p̄nt significare: nō hoc quod nūc cōmēdan
duz videt. Nūc. n. de generatiōib⁹ loqmur: ille
vero vñ sint genite tacitū ē. Qm̄ ergo lex ōna
rio numero p̄dicat: vñ ē memorabilis ille ōca
log⁹: ꝓfcō numer⁹ vndenari⁹: qm̄ trāsgredit
ōnariuz trāsgressione legis: ac per hoc peccatū
significat. Hinc est q; in tabernaculo testimo
nij quod erat in itinere populi deiecit tēplū
ambulatori ū: vndecim vella cilicina fieri p̄ce

pta sūt. In cilicio qppe recordatio est peccato
rū: pp hedos ad sinistrū futuros: qz confitētes
in cilicio psternimur tanq̄ dicentes quod i ps.
Ps. 50. scriptū est: peccatū meū ante me est semper.
Progenies ergo ex adam p cayn sceleratū vn
denario numero finiē: quo peccatū signficaē.
z ipe numer⁹ a femina claudit: a quo sexu initiū
Eccl. 25 factū est peccati: per quod oēs morimur. Com
missū est aūt vt z voluptas carnis que spiritui
resisteret: seqreē. Nā z ipa filia lamech noema
voluptas interpretaē. Per seth aūt ab adam vs
q̄ ad noe ōnar⁹ insinuaē legitim⁹ numer⁹. Cui
noe tres adjciunē filij: vnde vno lapso duo be
nedicūē a patre: vt remoto reprobo z reprobaē
filijs ad numerū additis: etiam duodenari⁹ nu
mer⁹ intimeē: q z in patriarchaz: z in apostolo
rū numero insignis est propter septenarij ptes
alteram p alteram multiplicatas. Naz ter q̄ter
ni: vel quater terni ipsū faciūt. His ita se haben
tib⁹ video considerandū: z commemorandū
ista vtraq̄ progenies q̄ distinctis generationib⁹
duas insinuat ciuitates: vna terrigenarū: altera
regeneratoz: quomodo postea sic cōmixta fue
rit atq̄ confusa: vt vniuersū gen⁹ humanū excep
tis octo hoib⁹ pire meēreē diluuio. Ca. XXI.

Primo aūt intuēdū est quemadmoduz
p cū ex cayn generationes enumerarenē
cōmemorato āte ceteros posteros ei⁹
illo in cui⁹ noie condita est ciuitas. i. enoch: cē
terti sūt ceteri vsq̄ ad illū finem de quo locut⁹
sū: donec illud gen⁹ atq̄ illa vniuersa ppago di
luuio ōlereē: cū vo fili⁹ seth ōn⁹ ꝯmēoratⁱ⁹ fuiss
enos: nondū vsq̄ ad diluuiū additis ceteris: ar
ticul⁹ quidem iterponiē z dr. Hic liber natiuita
Gene. 5 tis hominū: qua die feē de⁹ adam ad imaginez
dei fecit illū: masculū z feminam fecit eos z bīdi
xit illos: z cognominauit nomen eoz adam
qua die fecit illos. Quod mihi videē ad hoc in
positū: vt hinc rursus inciperet ab ipo adaz
dinumeratio temporū quā, voluit facere qui h
scripsit in ciuitate terrena tanq̄ eam de⁹ sic cō
memoraret vt non cōputaret: Sed quare hinc
rediē ad istam recapitulationem posteaq̄ com
morat⁹ est fili⁹ seth homo qui speranit inuo
care nomē dñi ōi: nisi q z sic oportebat istas du
as preponere ciuitates: vnam per homicidam
vsq̄ ad homicidam: nam z lamech duab⁹ vxo
rib⁹ suis sese perpetrasse homicidiū confiteē: al
Gen. 4. teram per eū qui speranit inuocare nomen do
mini dei. Hoc est qppe in hoc mundo peregri
nantis ciuitatis dei totū atq̄ summū in hac mō
talitate negocium quod per vnū hominem quē
sane occisi resurrectio genuit: cōmendandū fu
it. Nō qppe ille vn⁹ tot⁹ superne ciuitatis ēvni
tas: nondū quidem completa: sed premissa ista
prophetica p figuratione cōplenda. Fili⁹ ergo
cayn hoc est fili⁹ possessionis: cui⁹ nisi terrene
ciuitatis habeat nomen in ciuitate terrena que
in ei⁹ noie condita est. De his est enim: de qui
b⁹ cantaē in psal. Innocabūt noia eoz in terris Ps. 48.
ipoz: propter quod sequiē eos quod in alio ps
scriptū est. Dñe in ciuitate tua imaginem eoz
ad nihilum rediges. Fili⁹ aūt seth: hoc est filius Ps. 72.
resurrectionis: speret inuocare nomē dñi ōi. Eā
quippe societatē hominū prefigurat que dicit.
Ego autem sicut oliua fructifera in domo dei Ps. 51.
speraui in misericordia dei. Vanas autem glo
rias famosi in terra nominis non requirat. Be Ps. 39
atus enim vir cui⁹ est nomen domini spes eius:
z non respexit in vanitates: z insanias falsas.
Propositis itaq̄ duabus ciuitatibus: vna in re
buius seculi: altera in spe dei tanq̄ ex commu
ni que aperta est i adā ianua mortalitatis egres
sis: vt percurrant z discurrant ad discretos p
prios z debitos fines: incipit dinumeratio tem
porum in qua z alie generationes adjciuntur
facta recapitulatione ex adam: ex cuius origie
damnata: veluti massa vna merite damnationi
tradita: fecit deus alia in contumeliam vasa ire Ro. 9.
alia in honorem vasa misericordie: illis reddēs
quod debetur in pena: istis donans quod non
debeē in gratia: vt ex ipsa etiam comparatione
vasorum ire superna ciuitas discat que peregri
natur in terris: non fidere libertate arbitrij sui:
sed speret inuocare nomen domini dei: quoniā
voluntas in natura q̄ facta est bona a bono ō
sed mutabilis ab immutabili: ex nihilo ab eo q
est: z a bono potest declinare: vt faciat maluz
quod sit libero arbitrio: z a malo vt faciat bo
nū: quod nō fit sine dino adiutorio. Ca. XXII.

De itaq̄ libero voluntatis arbitrio: ge
b neratione humana progrediente atq̄
crescente: facta est permixtio z iniquita
te participata quedam vtriusq̄ confusio ciui
tatis: quod malū a sexu femineo cansam rursus
inuenit: non quidem illo modo quo ab initio.
Nō eni cuiusq̄ etiam tunc fallacia seducte ille
femine persuaserūt peccatū viris: sed ab initio
q̄ pravis moriб⁹ fuerāt in terrena ciuitate. i. in
terrigenaz societate: amate sunt a filijs dei: ci
nib⁹ scilicet peregrinantis in hoc seculo alteri⁹
ciuitatis: propter pulchritudinē corpuz: quod

bonū dei quidem donū est: sed ꝓpterea id largit etiam malis: ne magnū bonū videat bonis Deserto itaq; magno bono: t bonoꝝ ꝓꝓio lapsus est factor ad bonū minimū: non bonis ꝓꝓium: sed bonis malisq; commune: ac si filij dei: filiarū hoium amore sūt capti: atq; vt eis coniugib⁹ fruerent: in amorem societatis terrigene defluxerūt: deserta pietate quam in sācta societate seruabāt. Sic. n. corpis pulchritudo a deo q dem factū: sed temporale carnale infimū bonuz male amat postposito deo eterno: i eterno sempiterno bono: quēadmodū iusticia deserta: t aurum amat ab auaris: nullo pctō auri: sed hois: ita se habet ois creatura. Cum. n. bona sit t bene potest amari t male: bene. s. ordine custodito: male aūt ordine perturbato. Quod in laude qdaz creatoris breuiter versib⁹ dixit. Hec tua sūt: bona sūt: qz tu bonus ista creasti. Mil nostrū est i eis: nisi q peccam⁹ amantes. Ordine neglecto pio te: quod condit abs te. Creator aūt si vere citer amet: hoc est si ipe nō aliud ꝓ illo quod ñ est ipe amet: male amari nō potest. Nā t amor ipe ordinate amand⁹ est quo bene amat quod amandū est: vt bene sit in nobis virt⁹ qua viuit bene. Unde mihi videtur: q diffinitō breuis t vera virtutis ordo est amoris: pp quod in sancto canticocanticoꝝ cantat sponsa xpi: ciuitas dei. Ordinate in me charitatem. Dut⁹ igit charitatis: hoc est dilectionis t amoris ordine perturbato: deū filū dei neglexerūt: t filias hoiuz dilexerūt. Quib⁹ duob⁹ noib⁹ sac citas vtraq; discernit. Neq; n. t illi nō erant filij hoiuz ꝓ naturā: sed aliud nomē habere ceperant per grāz Nam t in eadem scriptura vbi dicti sūt dilexisse filias hoiuz filij dei: idē dicti sunt etiā angeli dei. Unde illos multi putāt non homines fuisse sed angelos.

Capt. XXIII

Ā questionē nos transeunter cōmemorata in tertio huⁱ⁹ opis libro reliquimus isolutam. Utrū possint angeli cū spirit⁹ sint corpal⁹ coire cū feminis. Scriptū ē enī. Qui facit angelos suos spūs. i. eos qui natura spūs sūt facit eē angelos suos iniungendo eis officiū nūciandi. Qui enī grece dr angelos quod nomē latina declinatōe angel⁹ phibet: latina lingua nūci⁹ interpretatur. Sed vtrū eozum corpora consequenter adiunxerit dicēdo t ministros suos ignē ardentem: an q charitate tā q̄z igne spiritali feruere debeāt ministri ei⁹: ambiguū est: apparuisse tamen hoib⁹ angelos i talib⁹ corporib⁹ q non solū videri: verūetiā tangi possent: eadem verissima scriptura testat. Et quoniā creberrima fama est: multiq; se expertos: vel ab eis qui experti essēt: de quoruz fide dubitandū nō est audisse confirmant: siluanos t faunos: quos vulgo incubos vocant improbos sepe extitisse mulierib⁹ t earū appetisse: ac peregisse cōcubitū: t quosdā demōes quos dusios galli nuncupāt: hanc assidue immundiciā: t tentare t efficere: plures talesq; asseuerāt: vt ḃ negare ipudentie videat. Nō hinc aliq̄d audeo temere diffinire: vtrū aliqui spūs elemento aereo corporati sūt: nam hoc elementū etiā cū agitatur flabello sensu corpis tactuq; sentit: possint etiā hanc pati libidinē: vt quō possūt sentire tib⁹ feminis misceant. Dei tamē angelos sāctos nullo modo illo tpe sic labi potuisse credideri: nec de his dixisse apostolū petrū. Si enī de⁹ angelis peccantib⁹ nō pepercit: sz carcerib⁹ caliginis iferi retrudēs tradidit i iudicio puniēdos reseruari: sed pot⁹ de illis qui primū apostatā tes a deo cū diabolo principe suo ceciderūt qui primū hominem per inuidiam serpentina fraud decepit. Angelos autē fuisse etiā dei hoies nūcupatos: eadem scriptura sācta locupletissima testis est. Nam t de Joāne scriptum est. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam q pre parabit viam tuā. Et malachias ꝓpheta ꝓpria quadā. i. sibi ꝓprie ipartita gratia dict⁹ est āgel⁹. Uerum hoc monet quosdā q ex illis qui dicti sūt angeli dei: t ex mulierib⁹ quas amauerūt nō quasi homines generis nostri: sed gigātes legim⁹ eē natos: quasi vero corpa hominū modū nostrum lōge excedentia: quod etiā supra commemorauimus: nō etiam nostris tēporib⁹ nata sint. Nōne ante paucos annos cuz romāe vrbis qd a gothis factum est: appropiquaret excidiū: rome fuit femina cū suo patre t sua matre: q̄ corpore quodāmō gigāteo longe ceteris premineret: Ad quā visēdam mirabilis fiebat vsq; quaq; concursus. Et hoc erat maxime admiratiōi q ambo parētes ei⁹ nec saltem taz longi homines erāt q̄z longissimos videre consueuimus. Potuerit ergo gigantes nasci t priusq̄z filij dei qui t angeli dei dicti sūt: filiab⁹ hoiuz hoc ē fm hoies viuentium miscerent: filij. s. seth filiabus cayn. Nam t canonica scriptura sic loquit: in quo libro hec legim⁹: cuius verba ista sūt. Et factū est postq̄z ceperūt hoies multi fieri super terraz: t filie nate sunt illis: videntes angeli dei filias hominum q bone sunt: sumpserunt sibi vxores ex omnib⁹ quas elegerāt. Et dixit dns

Matthi ii.

Gene. 6.

de⁹. Non permanebit spūs me⁹ in hoib⁹ bis in eternū: pp qđ caro sūt. Erūt aūt dies eorū centū viginti anni. Gigantes aūt erant sup terrā in dieb⁹ illis. Et post illud cū intrarent filij dei ad filias hominū: t generabant sibi: illi erāt gigantes a seculo homines noiati. Hec libri verba dīni satis indicant iam illis dieb⁹ fuisse gigātes super terram: quando filij dei acceperūt vxores filias hominū: cū eas amarent bonas. i. pchras. Consuetudo qppe scripture bui⁹ est: ēt speciosos corpore: bonos vocare. Sed t postq̄ hoc factū est: nati sunt gigantes. Sic eni ait

Gene.6. Gigantes aūt erant super terram in dieb⁹ illis Et post illud: cū intrarent filij dei ad filias hominū. Ergo t ante in illis dieb⁹ t post illō. Qđ aūt ait: t generabant sibi: satis ostendit q̄ prius anteq̄ sic caderent filij dei: deo generabāt non sibi: idest non dominante sibi libidie coeūdi: ꝫ seruiente officio propagandi: non familiā fast⁹ sui: sed ciues ciuitatis dei: qb⁹ annūciauerāt tā q̄ angeli deī vt ponerent in deo spem suam: similes illi⁹ q̄ nat⁹ est de seth fili⁹ resurrectōnis: t sperauit inuocare nomen dñi dei: in qua spe essent cū suis posteris coheredes eternorū bonorū: t sub deo pre fratres filiorū. Non aūt illos ita fuisse angelos deī vt homines nō eēnt sic q̄dam putāt: ꝫ hoies, p culdubio fuisse scriptura ipa sine vlla ambiguitate declarat. Cū. n. p̄missū essꝫ q̄ videntes āgeli dei filias hominū q̄ bone sūt: sumpserūt sibi vxores ex oib⁹ quas elegerant: mox adiūctū est. Et dixit dñs de⁹. Non p

Gene.6 manebit spūs me⁹ in hoibus bis in eternū: pro ter quod caro sūt. Spūs dei qppe fuerūt facti angeli dei t filij dei sed declinando ad iferiora hoies dicunt noie nature: non gre: dicuntur t caro desertores spūs: t deserēdo deserti. Et septuagīta quidem interpretes t angelos dei dixerūt istos t filios dei: quod qdam etiam: nō oēs codices habent: nā quidā nisi filios dei non habent. Aqla aūt quem interpretē iudei ceteri añ ponūt: nō angelos dei nec filios dei: ꝫ filios dō rorū iterpta⁹ est. Utrūq̄ aūt verū est. Nā t filij dei erant: sub quo pre suorū patrū etiā frēs erāt filij deorū qñ a dīs genuti erant: cū quib⁹ etiaꝫ ipsi dij erāt: iurta illō psal. Ego dixi dij estis: t

Ps.81. filij excelsi omnes. Merito. n. credūt septuagīta interpretes accepisse, pphetcū spūm: vt si qđ ei⁹ aucte mutarent atq̄ aliꝫ q̄ erat quod iterp̄tabant dicerent: neq̄ hoc dinit⁹ eē dictū dubitaret. Quānis hoc i hebreo eē phibeat ābiguū vt t filij dei t filij deorū possꝫ iterpretari. Omittam⁹ i gr̄ earū scripturarū fabulas q̄ apocripbe nūcupant: eo q̄ earū occulta origo non claruit patrib⁹: a qb⁹ vsq̄ ad nos auctoritas veracium scripturarū certissima t notissima successione p uenit. In bis aūt apocripbis t si inueniē aliq̄ veritas: tamen pp mīta falsa nulla est cānica auctoritas. Scripsisse qdē nōnulla dīna enoch illū septimū ab adā negare non possum⁹: cū hoc i epla canonica Judas apls dicat. Sed nō frustra non sūt i eo canone scripturarū q̄ seruabāt i templo hebrei populi succedentiū diligentia sacerdotū. Cur aūt hoc nisi qr ob antiquitatez suspecte fidei iudicata sūt: nec vtrū bec eēnt q̄ ille scripsisset poterat inueniri: nō ralib⁹ pferētib⁹ qui ea per seriem successiōis reperirent rite seruasse. Unde illa q̄ sub eī⁹ noie pferūt: etiam cōtinent istas de gigantib⁹ fabulas: q̄ non habuerūt hoies patres: recte a prudentib⁹ iudicant: ñ ipi⁹ esse credenda: sic multa sub noib⁹ aliorū propbarū: t recentiora sub noib⁹ apostolorū ab hereticis pferūt: q̄ omia sb noie apocripborū ab aucte canonica diligēti exāinatōne remota sūt. Jgr̄ p̄m scripturas canonicas hebreas: atq̄ xp̄ianas: multos gigantes ante diluuiū fuisse dubiū nō est: t hos fuisse ciues terrigene societatis hominū: dei aūt filios q̄ p̄m carnem de seth propagati sūt i hanc societatē deserta iusticia declinasse. Nec mirandū est q̄ etiam de ipsis gigātes nasci potuerūt. Neq̄. n. omnes gigātes fuerūt: sed mag⁹ multi vtiq̄ tūc fuerūt: q̄ p⁹ diluuiū tpib⁹ ceteris. Quos ppea creare placuit creatori: vt ēt hic ostenderet: non solū pulchritudines: verūetiā magnitudies t fortitudines corporū: nō magnipendendas eē sapienti: q̄ spiritalib⁹ atq̄ imortalib⁹ longe meliorib⁹ atq̄ firmiorib⁹ t bonorū ppijs: nō bonorū malorūq̄ communib⁹ beatificat bonis. Quā rē ali⁹ pphēta cōmendās ait. Jbi fuerūt gigantes illi noiati: q̄ ab initio fuerūt staturosi: sciētes plū. Non bos elegit domin⁹: nec viā scientie dedit illis: sed iterierūt: qr nō habuerūt scientiā: perierūt ppter icōsiderātiā. Baruc tertio

La. XXIIII.

Quod autem dixit deus: erunt dies eorum cētum viginti anni. Non sic accipiendum est: quasi prenūciatum sit post bec homines centum viginti annos viuēdo nō transgredi: cum t post diluuium etiam quingētos excessisse inueniamus. Sed intelligendū ē hoc deum dixisse: cum circa finem quingentorū annorum esset noe: idest quadringentos octogīta vite annos ageret: quos more suo scrip-

tura quingentos vocat: noie totiꝰ maximã partem pleriꝙ significans: sexcentisimo qppe anno vite noe: scõo mense factũ est diluuium: ac sic centũ vigiti ãni predci sunt futuri vite boiuz perituroꝝ: quibꝰ transactis diluuio delerenť. Nec frustra crediť sic factũ eẽ diluuiũ: iam nõ inuentis in terra qui nõ erant digni tali morte ỏ fungi: qua in ipios vindicatũ est. nõ q̃ hic quic q̃ bonis quãdoq̃ moriturꝰ tale genꝰ mortis faciat aliqd quod eis obesse possit post mortem Verũtamẽ nullꝰ eoꝝ a diluuio mortuꝰ est quos de semine seth ꝓpagatos sancta scriptura commemorat. Sic aũt dinitꝰ diluuij causa narrať. Videns inquit dominꝰ deꝰ q̃ multiplicate sunt
i.6. malicie boium super terram: ⁊ q̃ vnusquisq̃ cogi tat in coꝛde suo diligenter super maligna omnes dies: cogitauit q̃ fecit hominem super terram ⁊ recogitauit ⁊ dixit deꝰ. Delebo boiez quem feci a facie terre ab boie vsq̃ ad pecꝰ: ⁊a repentibꝰ vsq̃ ad volatilia celi: q̃ iratus sũ q̃m feci eos. Ca. XXV.

Ira dei non perturbatio ai eiꝰ est: ꝫ iu
i dicium quo irrogať pena peccato. Cogitatio vero eiꝰ: ⁊ recogitatio mutãdaꝝ rerũ est imutabilis rõ. Nec̃ eni sic̃ boiez ita deum cuiusc̃ facti sui peniter: cuiꝰ est de omnibꝰ omnino rebꝰ tam fixa snia q̃z certa p̃scia. Sz si non vtatur scriptura talibꝰ verbis: non se quodammodo familiariꝰ insinuabit oi generi boiuz quibꝰ vult eẽ consultũ: vt ⁊ terreat superbiẽtes ⁊ excitet negligentes: ⁊ exerceat q̃rentes ⁊ alat ĩtelligentes. Quod nõ faceret si non se priꝰ iclinaret: ⁊ quodãmõ descenderet ad iacentes. Quod aũt etiam interitũ omniũ aialium terre noꝝ volatiliũq̃ denunciat: magnitudinem future cladis effať: non aiantibꝰ rationis expertibꝰ: tanq̃z ⁊ ipa peccauerint minatur exitium.

Im vero q̃ noe boi iusto Ca. XXVI
i ⁊ sicut ỏ illo scriptura veridica loquiť in sua generatõe pfecto: non vtiq̃ siẽ p ficiendi sunt ciues ciuitatis dei in illa imortalitate q̃ equabunť angelis dei: sed sicut esse possũt in hac peregrinatõe perfecti: iperat deꝰ vt arne.6 cam faciat in qua cum suis. i. vxore filijs ⁊ nuribꝰ ⁊ cum aialibꝰ que ad illũ ex dei p̃cepto i arcam ingressa sunt liberareť a diluuij vastitate: ꝑ culdubio figura est peregrinantis i hoc seculo ciuitatis dei hoc est ecclesie que fit salua per lignum i quo pependit mediatoꝛ dei ⁊ boium:
i.z. homo xp̃s ihs. Nam ⁊ mensure ipe longitudis altitudinis: latitudisq̃ eiꝰ significant coꝛpꝰ hũa num in cuius veritate ad homines p̃nunciatꝰ est venturus ⁊ venit. Humani quippe coꝛporis longitudo a vertice vsq̃ ad vestigia sexies tãtum habet q̃z latitudo: que est a vno latere ad alterum latus: ⁊ decies tm̃ q̃z altitudo: cuiꝰ altitudis mensura est in latere a doꝛso vsq̃ ad ventrem velut si iacentem boiem metiaꝝ ſupinum seu p̃nonum: sexies tm̃ longꝰ est a capite vsq̃ ad pedes q̃z latus a dextra i sinistrã: vel a sinistra i dexteram: ⁊ decies q̃z altus a terra. Unde facta est arca trecentoꝝ in longitudine cubitoꝝ: ⁊ quinquaginta i latitudie: ⁊ triginta i altitudine. Et quod ostium in latere accepit: p fecto illud est vulnꝰ quando latꝰ crucifixi lancea perfoꝛatum est. Hac quippe ad illũ venientes i grediuntur: q̃ inde sacramenta manauerunt q bus credentes initiantur. Et quod de ligmis q̃dratis fieri iubentur: vndiq̃z stabilem vitã sanctoꝝz significat. Quacunq̃ eni verteris q̃dratum stabit. Et cetera que in eiusdem arce constructione dicuntur: ecclesiasticarũ signa sũt rerum. Sed cam nunc p̃sequi longum est: ⁊ b̃ iam fecimꝰ in opere: quod aduersus faustũ manichei scripsimꝰ negantem in libꝛis hebꝛeoꝝz aliquid de xp̃o esse p̃batum. Et fieri quidem potest vt ⁊ nobis quispiam ⁊ alius alio exponat hec aptius: dum tamen ea que dicũtur ad hanc de qua loquimur dei ciuitatem in hoc seculo maligno tanq̃z in diluuio peregrinantem omnia referantur: si ab eius sensu q ista conseri p̃sit non vult longe aberrare q exponit. Exempli gra: velut si quispiam quod hic scriptum ẽ: arce inferioꝛa bicamerata ⁊ tricamerata facies ea: non q̃ ego i illo opere dixi vellit itelligi q̃r ex omnibꝰ gentibꝰ ecclesia congregať: bicameratã dictam p̃pter duo genera hominum circuncisionem scilicet ⁊ p̃putium quos apostolus ⁊ alio modo dicit iudeos ⁊ grecos. Tricameratam vero eo q̃ omnes gentes de tribꝰ filijs noe post diluuium reparate sunt: sed aliud dicat aliquid quod a fidei regula non sit alienum. Naz quoniam non solum in inferioꝛibꝰ mansiones habere arcam voluit: verum etiam in superioꝛibus: ⁊ bec dixit bicamerata: ⁊ in superioꝛibus superiorum: ⁊ bec appellauit tricamerata: vt ab imo surſũ xp̃us tertia ꝓsurgeret habitatio: possunt bec intelligi ⁊ illa tria que commendat apostolus: fides: spes: charitas: possunt etiam multo conuenientius tres ille vbertates euangelice: videlicet: tricena sexagena: centena: vt in infimo habiret pudicitia cõiuga-

lis: supra vidualis: atq; hac superior virginalis: z sigd melꝰ ꝫ fidem ciuitatis huiꝰ itelligi z dici potest. Hoc etiam de ceteris que hic exponenda sunt dixerim: qz z si non vno dissernnt mō: ad vnam tamen catholice fidei cōcordiā reuocanda sunt.

Ca. XXVII

On tamen quisq; putare debz: aut frustra hec esse conscripta: aut tm̄ō rerum gestaruz veritatē: sine vllis allegoricis significatōibꝰ hic eē querendam: aut econtrariō hec oio gesta non eē: sed solas eē verborum figuras: aut quicqd illud est: neq; ꝫ ad philosophiā ecclesie pertinere. Quis eni nisi mēte peruersus ianiter scriptos eē contendat libros per annoꝝ milia tanta religione: z tam ordinate successionis obseruātia custoditos: aut solas res gestas illic intuendas: vbi certe vt alia omittam: si numerositas aialiuz cogebat arcetantam fieri magnitudinem imūda bina: z mūda septena intromitti aialia: qd cogebat cū eēli numero possent vtraq; seruari? Aut vero deus qui pp repandū genꝰ fuanda precepit: eo mō illa quo istituerat restituere non valebat? Quivero nō eē gesta: ꝫ solas rerū significandarū figuras eē continent: primū opinant taz magnū fieri non potuisse diluuiū: vt altissimos montes quindeci cubitis aqua crescendo transcenderet: ppter olympi vertice montis supra quā perhibent nubes non posse conscendere: q; tā sublimis eq; celū sit vt nō ibi sit aer iste crassior: vbi venti nebule imbresq; gignūt: nec attendūt omniū elementoꝝ crassissimā terrā ibi eē potuisse. An forte negāt eē terrā vertice mōtis. Cur igit vsq; ad illa celi spacia terris exaltari licuisse z aqs exaltari nō licuisse contendūt: cū isti mensores: z pensores elementorū aq̄s terris phibeant superiores atq; leuiores? Quid ita rōis asserūt: quare terra grauior z inferior locum celi trāgliorisi uaserit pvolūina tot annoꝝ: z aqua leuior ac superior pmissa nō sit hoc facere: saltem ad tempꝰ exiguū. Dicūt etiā nō potuisse capere arce illiꝰ quantitatem aialiū genera tā multa in vtroq; sexu: bina de imūdis: septena de mundis. Qui mihi videnť non computare nisi trecenta cubita longitudis: z latitudis quinq̄ginta: triginta altitudinis: nec cogitare aliud tantum eē in superioribus: itemq; aliud tantuz in supioribꝰ superiorū: ac per hoc ter ducta illa cubita fieri nongenta per longum: centūgnq̄gita per latū: nonagita per altū. Si aūt cogitemꝰ quod origenes non ieleganter astruxit: moysē .s. hoiem dei eruditū: sicut scriptū é: oī sapientia egyptioꝝ q geometricā dilexerūt: geometrica cubita significare potuisse vbi vnum quātum sex nostra valere assueuerant: quis nō videat q̄tum rerū capere potuit illa magnitudo? Nam illud quod disputant tante magnitudinis arcam non potuisse cōpigi ineptissime calumniant: cū sciant imensas vrbes fuisse cōstructas: nec attendunt centū annos quibꝰ archa illa est fabricata: nisi forte lapis lapidi adhereꝝ potest sola calce conīctꝰ: vt murꝰ per tot milia circūgat: z lignū ligno per sustudies cpiros clauos glutē bituminis non potest adherere vt fabricaretꝝ arca non curuis ꝫ rectis lincis longe late q; porrecta: quā nullꝰ i mare mittat conatꝰ hominū: sed leuet vnda cū venerit naturali ordine ponderū: magisq; diuina ꝓuidentia q; humana prudētia natantē gubernet: ne icurrat vbicūq; naufragiū. Qō aūt scrupulosissime q̄ri solet ō minutissimis bestiolis nō solū q̄les sūt mures: z stelliones: verū etiā quales locuste scarabei: muscē deiq; z pulices: virū ñ āpliorīs numeri i arca illa fuerit: q; q ē definitꝰ: cū hoc iperaret deꝰ pri⁹ admonēdi sūt quos hec mouent: sic accipiendū esse qō dictū é: q̄ reptant super terrā vt necesse nō fuerit conseruari in arca q̄ possūt in aqs viuere: nō solū mersa sic̄ pisces: verū etiam supernatātia: sic̄ mlte alites. Deinde cū dr masculꝰ z femina erūt: pfecto itelligit ad reparandū genꝰ dici: ac per hoc nec illa necesse fuerat ibi eē q̄ possūt sine concubitu de qbusq; rebꝰ vel rerū corruptionibꝰ nasci vel si fuerūt sic̄ in domibꝰ eē consueuerūt: sine vllo numero definito eē potuisse: aut si mysteriū sacratissimū qō agebat: z tante rei figura etiā i veritate facti aliter non possz ipleri: nisi vt omnia ibi certo illo numero eēnt q̄ viuere i aqs nā ꝓhibente non possent: nō fuit ista cura illiꝰ hois: vel illoꝝ hominū ꝫ diuina. Nō eni ea noe capta itromittebat: sed venientia z intrantia pmittebat. Ad hoc eni valet qō dictū est: intrabūt ad te: nō. s. hois actu: sed dei nutu: ita sane vt nō illic fuisse credēda sint: q̄ sexu carēt. Prescriptū é eni atq; definitū: masculꝰ z femina erūt. Alia sūt qppe q̄ de qbusq; rebꝰ sine ꝛcubitu ita nascūt: vt postea ꝛcūbāt z generēt sic̄ muscē: alia vero in qbus nihil fit maris z femine sic̄ apes. Ea porro q̄ sic habēt sexū vt nō habeāt fetū sic̄ muli z mule: mirū si ibi fuerūt: ac nō potiꝰ parentes eoꝝ ibi fuisse sufficerit: egnū videlicz atq; asininū genus: z siq̄ alia sūt q̄ commixtione di

Gene. 7

Gene. 6.

uersi generis gen⁹ aliquod gignunt. Sed ꝛ si ꝺ ad mysteriū pertinebant: ibi erat: Habet enim ꝛ hoc gen⁹ masculū ꝛ femina. Soler etiaz mouere nonnullos genera escarū: que illic habeř poterint aiaalia q̄ non nisi carne vesci putanť: vtrū pꝛeter numerū ibi fuerit sine transgressiõe mãdati: que aliox alendox necessitas illic coegisset includi: an vero: quod potiꝰ est credendum: pꝛeter carnes aliqua alimenta eẽ potuerūt: que oib⁹ ꝓuenirent. Nouim⁹ eni q̄ꝫ multa aialia q⁹ bus caro cib⁹ est: frugib⁹ pomisq̄ vescanť ꝛ maxime fico atq̄ castaneis. Quid ergo mirū si vir ille sapiens ꝛ iust⁹ etiã diuin⁹ admonit⁹: quid cuiq̄ congrueret sine carnib⁹ aptam cuiq̄ generi alimoniam ꝓparauit ꝛ recõdidit: Quid est aũt quo vesci nõ cogeret fames: aut quid nõ suaue ac salubꝛe facere posset de⁹ qui etiã vt sine cibo viuerent diua facilitate donaret: nisi vt pascerẽtur etiam hoc iplende figure tanti mysteriꝝ cõueniret: Non aũt ad pꝛefigurandã ecclesiã pꝛtinere tã multiplicia rerū signa gestaꝝ: nisi fuerit contẽtiosus: nemo ꝓmittiť opinari. Jam enim gentes ita ecclesiam repleuerūt: mũdiq̄ ꝛ imũdi: donec certū peruenia ad finem: ita ei⁹ vnitatis quadam cõpagie cõtinẽtur: vt ex hoc vno manifestissimo etiã de ceteris q̄ obscuri⁹ aliquãto dcã sūt: ꝛ difficili⁹ agnosci queunt: dubitari fas ñ sit. Que cũ ita sint: sic nec ianiť ista eẽ cõscripta putare q⁹q̄ vel dur⁹ audebit: nec nihil significare cũ gesta sint: nec sola dcã eẽ significatiua nõ fcã: nec aliena eẽ ab ecclesia significanda ꝓbabiliť dici põt: sed magꝭ credendũ est ꝛ sapienter eẽ memozie liꝝq̄ mandata: ꝛ gesta eẽ: ꝛ significare aliqd ꝛ ipsũ aliquid ad prefiguran dam ecclesiam pertinere. Jam vsq̄ ad būcarticulum ꝓduct⁹ liber iste claudend⁹ ẽ: vt ambarũ ciuitarũ cursus terrene. s. ꝛ ꝑm hominem vinẽtis: ꝛ celestis ꝑm deũ p⁹ diluuiũ: ꝛ deiceps i reb⁹ consequẽtibus regratur.

¶ Explicit⁹ est liber quindecim⁹

¶ Incipiũt capitula libꝛi decimisexti.

An post diluuiũ a noe vsq̄ ad abꝛaã alique familie ꝑm deũ vinẽtiũ repiant. I.

Quid i filiꝭ noe ꝓpꝛice fuerit pfiguratũ II.

De generationib⁹ trium filiozũ noe. III.

De diũsitate liguaꝝ pꝛincipioq̄ babylõis. IIII.

De descensione dñi ad confũdendam liguam edificantiũ turri. V.

Qualis intelligenda sit locutio qua deus logꝛtur angelis. VI.

An omne bestiarũ gen⁹ etiã remotissime a terꝛ. isule ex eo numero acceperunt q in arca diluuiũ iundatõe seruat⁹ est. VII.

An ex ꝓpagie adã: vel filioꝝ noe q̄dã gña hominũ monstruosa ꝓdierit. VIII.

An iferiozẽ ptẽ terre q̄ nr̃e bitationi contraria ẽ antipodas habere credendũ sit. VIIII.

De generatõe seni: i cui⁹ ꝓgenie tendens ad abꝛaã ciuitatis dei ozdo dirigiť. X.

Oꝛ ea pꝛimit⁹ lingua in vsu hominũ fuerit q̄ postea hebrea ab heber noie nũcupata ẽ ꝛ i cui⁹ familia remansit cum diũsitas esset facta linguarum. XI.

De articulo temporis i abraam: a quo sancte successiõis nou⁹ ozdo contexitur. XII.

Que rõ fecisse videať: vt in trãsmigratõe thare qua chaldeos deserens in mesopotamiã transiuit nulla filij ei⁹ nachõ fcã fuit mẽtio. XIII.

De annis thare qui in charra vite tempus impleuit XIIII.

De tempoꝛe promissionis abrae: qua ꝑm pꝛeceptum dei exiuit de charra. XV.

De ordine: ꝛ qualitate ꝓmissionum dei q̄ ad abꝛaam facte sunt. XVI.

De trib⁹ excellentiozib⁹ gentium regnis quozũ .i. assyrioꝝ iã abꝛaã ꝑblimi⁹ emiebat XVII.

De iterato alloquio dei ad abꝛaam quo ei ꝛ semini ei⁹ chanaan terra ꝓmittitur. XVIII.

De sare pudicitia in egypto p dñm custodita: quam abraam non vxorem suam esse dixerat sed sororẽ. XVIIII.

De secessione loth ꝛ abꝛae: que illis salua charitate complacuit. XX

De tertia ꝓmissiõe dñi q̄ terrã chanaã abrae ꝛ semini ei⁹ in perpetuum pollicetur. XXI.

De superatis ab abꝛaam hostib⁹ sodomoꝝ quando loth de captiuitate eripuit ꝛ a melchi sedech sacerdote benedictus est. XXII.

De verbo dñi ad abraam: quo ei ꝓmittitur ꝑz multitudinem stellarum multiplicanda posteritas: quod credẽs iustificaꝰ est adhuc in preputio constitutus. XXIII.

De significatione sacrificij q⁹ abꝛaã offerre ꝑcep⁹ est cum poposcisset vt de his que creꝺret doceretur. XXIIII.

De agar ancila sarre quam eadem sara abrae voluit esse concubinam. XXV.

De testificatione ad abraam: qua eidez seni ex sterili sara filium spopondit: patremq̄ eũ gẽtium statuit ꝛ ꝓmissi fides sacramento circũcisionis obsignať. XXVI.

De masculo qui si octauo die non fuerit circũ

cisus pit aia ei⁹: qz testiñ ōi dissipauit. XXVII.
De cōmutatōe noiñ abrae z sarai qui cum ob
vnius sterilitatez obvtriusqz autem senectutē
gñaꝝ ñ posset mun⁹ fecūditaꝝ aōpti sē. XXVIII
De trib⁹ vir⁹ vel angelis: i quib⁹ ad querelā má
bre appuisse abrae dñs manifestaꝝ. XXIX.
De lotb a sodomis liberato: atqz eisdez celesti
igne consūptis: z de abimelech cui⁹ concupi
scentia castitati sare nocere nō potuit. XXX.
De isaac ꝑm ꝓmissionē nato: cui⁹ nomē ex risu
vtriusqz parētis est inditum: XXXI.
De obedientia z fide abrae: qua per oblatiōez
imoladi filij ꝓbat⁹ ē z ō morte sare. XXXII.
De rebecca nepte nachor quam isaac accepit
vxorem. XXXIII.
Quid intelligendū sit in eo q abraā p⁹ mortez
sare accepit vxorem ceturam. XXXIIII.
De geminis adhuc ivtero rebecce matris iclu
sis quid indicauerit dīna responsio. XXXV.
De oraculo z benedictōe quaz isaac nō aliter q̄z
pr̄ ipi⁹ merito eiusdē ac dilectōe accepit. XXXVI
De ijs q̄ i esau z iacob mystice p̄figurāt. XXXVII
De missiōe iacob i messopotamiā ad accipien
dā vxorē: z de visiōe quā i itinere sōniauit: z ō
ḡtuor ipi⁹ heis cū vnā petissz vxorē. XXXVIII
Quere ō fuerit vt ēt isrl cognōinaret. XXXIX.
Quō iacob cū septuagintaqnqz aiab⁹ egyptū na
rē ingressus cum plerisqz ex eis qui commēo
rant tpe posteriori sunt geniti. XL.
De bñdictiōe quā i iudā filiū suū ꝓmisit. XLI.
De filijs ioseph quos iacob ꝓphetica manuū su
arū trāsmutatōe benedixit. XLII.
De trib⁹ moysi z iesu naue ac iudicū: atqz exin
de regū: quoz qdem saul pr̄im⁹ est: ꝫ dauid p̄
cipu⁹ z sacramento babet z merito. XLIII.

¶ Incipit liber sedecim⁹. La. I.

Ost diluuiū, pcurrēte scē vestigia ci
tatis vtrū ꝓtinuata sint: an itercurrē
p tib⁹ ipietatis iterrupta tpib⁹: ita vt
null⁹ hominū veri vni⁹ dei cultor exi
steret: ad ligdū scripturis loquētib⁹ inuenire dif
ficile est: ꝓpterea q: in canonicis libris post noe
qui cū coniuge ac cū trib⁹ filijs totidemqz nuri
bus suis meruit per arcā a vastatōe diluuij libe
rari: non inuenim⁹ vsqz ad abraam cuiusqz pieta
tem cuidēti diuino eloquio p̄dicataz: nisi q
noe duos filios suos sem z iapbet p̄ophetica
benedictōe cōmendat: intuēs z ꝓnidēs q̄ lōge
fuerat p⁹ futurū. Uñ factū ē ēt illō: vt filiū suū
mediū: hoc ē priogēito miorē: vltioqz maiorē
qui peccauerat in patrē: nō i ipo ꝫ in filio eius
suo nepote malediceret bis verbis: Maledict⁹
chanaan puer: famul⁹ erit fratribus suis. Cha
naan porro nat⁹ fuerat ex chā: qui patris dormi
entis nec texerat: ꝫ poti⁹ ꝑdiderat nuditatem.
Unde z ꝓsecut⁹ adiūgit benedictōnē duoz ma
rimi z minimi filioz dicēs. Benedcūs dñs de⁹
sem z erit chanaan puer illi⁹: letificz de⁹ iapbet
z habitet in domib⁹ sem sicut ipa eiusdem noe:
z vince plātatio: z ex ei⁹ fructu iebriatio: z dor
mictis nudatio z que ibi cetera facta atqz con
scripta sunt, ꝓpteriis sūt grauidata sensib⁹ z ve
lata tegminib⁹. La. II.

Ed nūc rerū effectu iam i posteris ꝓse
s cuto q̄ opta fuerant: satis aperta sunt
Quis enim hoc diligenter z itelligēter
aduertēs nō agnoscat in xp̄o: Sem quippe de
cuius semine nat⁹ est xp̄s: iterp̄etaꝝ nominat⁹
Quid aūt nominati⁹ xp̄o: cui⁹ nomē vbiqz iam
fragrat: ita vt in canticocanticoz etiā ipa preci
nente, ꝓpheta vnguento compare effuso: In
cuius domibus ideſt ecclesijs habitat gentiuz
latitudo. Nam iapbet latitudo interp̄etatur.
Cham porro qui interpretaꝝ callidus: medius
noe filio⁹ ranqz se ab vtroqz discernēs: z inter
vtrūqz remanēs: nec in p̄imitijs israelitarum
nec i plenitudine gentium: quid significat ni
si hereticoz gen⁹ callidū: non spū sapientie: ꝫ
spiritu versipellis astutie quo solent hereticoz
rum ferucre p̄cordia: z pacē perturbare sancto
rū: Sz hec i vsū cedūt ꝓficientiū iuxta illō apo
stoli. Oportet hereses ēē vt ꝓbati manifesti fi
ant i vobis. Unde ēt scriptū est. Fili⁹ eruditus
sapiēs erit: iprudente aūt ministro vtet. Mul
ta qppe ad fidem catholicam pertinentia: duz
hereticoz callida inquietudie exagitant: vt
adūsus eos defēdi possint: z cōsiderāt diligēti
us z intelligūt clari⁹: z istāti⁹ ꝑdicāt: z ab ad
uersario mota questio discēdi exitit occasio:
q̄z nis nō solū qui sūt apertissime sepati: verūēt
oēs qui i xp̄iano vocabulo gloriant: z perdite
viuūt nō absurde possūt videri medio noe filio
figurati: passionē qppe xp̄i q̄ illi⁹ boīs nuditate
significata est: z ānūciant, pfitēdo z male agē
do exbonorāt. De talib⁹ q̄ dictū ē. Ex fructib⁹
eoz̄ cognoscetis eos. Jō cbā i filio suo maledcūs
ē trāq̄z i fructu suo. i. i ope suo: vñ quēēt z ipe fi
li⁹ ei⁹ chanaā ita ꝓtaꝝ mot⁹ eoz: qd aliō ē q̄z op⁹
eoz: Sēm vo z iapbet trāq̄z circūcisio z ꝓputiū vi
ſic alio mō eos appellat apl̄s: iudi z grreci: ꝫ vo
cati z iustificati: cognita quoquo mō nuditate
p̄ris q̄ fig̃baꝝ passio redēptor⁹: sumētes vestimē
tū. posuēr supa dōla sua z itraueraūsi z opuēr
nuditatē p̄ris sui nec viderūt q̄ referēdo texerūt.

Quodam enī modo in passiōe xp̄i: ꝙ ꝙ̄ p nobis factū est bonorā⁹: ⁊ iudeorū facin⁹ auersamur. Testimentum significat sacr̄m: doris⁹ memoriaꝫ p̄teritorū: q2 passionē xp̄i eo scilicet iam tempore quo habitet iaphet i domib⁹ sem ⁊ mal⁹ frater in medio eor⁹ transactaꝫ celebrat ecclesiam: non adhuc p̄spectat futuram: Sed mal⁹ frater in filio suo: hoc ē i ope suo: puer. i. ser⁹ē fratrū bonor⁹: cum ad exercitationeꝫ patientie: vel ad p̄fectū sapientie scienter vtuntur malis boni. Sunt enim teste apostolo q xp̄m annūciāt non caste: sed siue occasione igt: siue veritate christ⁹ annūciet̄ in hoc gaudeo: sed ⁊ gaudebo. Ip̄e quippe plātauit vineam de qua dicit p̄pheta. Vinea dñi sabaoth dom⁹ israel ē ⁊ vir vir de vino ei⁹. Siue ille calix hic itelligat: de quo dic̄. Potestis bibere calicem quē ego bibitur⁹ sum: ⁊: P̄r si fieri potest trāseat a me calix iste: quo suam sine dubio significat passionem: siue q2 vinū fruct⁹ est vinee: hoc poti⁹ illo significatū est quod ex ip̄a vinea: hoc est ex genere israelitarum carnē p nobis ⁊ sanguinem vt pati posset assumpsit: ⁊ iebriat⁹. i. passus ē ⁊ nudat⁹ē. Ibi nanꝙ nudata est. i. apparuit ei⁹ infirmitas: de qua dicit apostol⁹. Et si crucifix⁹ est ex infirmitate. Vnde item dicit. Infirmuꝫ dei fort⁹ est hoibus: ⁊ stultū dei sapient⁹ est hoib⁹ Quod vero cū dictū esset ⁊ nudat⁹ est: addidit scriptura in domo sua: elegāter oīdit: q̄ a sue carnis gente ⁊ domestic̄ sanguis suus vtiq3 iudeis fuerat crucem mortemq3 passur⁹. Hāc passionem xp̄i foris in sono tm̄ vocis reprobi annūciant. Nō enī quod ānūciāt itelligūt. Probi āt i interiori hoie habent tam grande mysteriuꝫ at q3 honorant int⁹ in corde ifirmū ⁊ stultū dei: q2 fort⁹ est ⁊ sapient⁹ hoib⁹. Hui⁹ rei figura est q̄ cham exiens hoc nūciauit foris: sem vero ⁊ iaphet vt hoc velarent. i. honorarēt ingressi sūt: h̄ est interi⁹ id egerunt. Hec scripture secreta dine idagam⁹ vt possum⁹: alius alio magis minusue cōgruēt: verūtñ fidelr: certū tenentes nō ea sine aliqua prefiguratione futuror⁹ gesta atq3 cōscripta: neq3 nisi ad xp̄m ⁊ ei⁹ ecclesiam q̄ ciuitas dei est eē referenda: cui⁹ ab initio generis humani non defuit predicatō: qnā per oia vitō m⁹ impleri. Benedcis igr̄ duob⁹ filijs noe: at q3 vno i medio eoruꝫ maledcō: deiceps vsq3 ad abraam de iustor⁹ aliquor⁹: qui pie deū colerēt: cōmemoratōe silitum est per annos ampli⁹ q3 mille. Nec eos defuisse credideri: sed si oēs cōmemorarēt nimis lōgū fieret: ⁊ eēt hec magis historica diligentia q3 prophetica prudentia. Illa itaq3 exequī l̄rarum sacrarum scriptor istarū vel poti⁹ per eum dei spūs: quib⁹ non solū narrent̄ preterita: verūetiam p̄nuncient̄ futura que tamen pertinent ad ciuitatē dei: q2 ⁊ de hoibus qui nō sūt ciues eius quicqd hic dī ad hoc dr̄ vt illa ex compatōne contraria vel p̄ficiat vel emineat. Non sane omnia que gesta narrantur aliquid etiam significare putanda sūt: sed p̄pt̄ illa que aliquid significant: etiam ea que nihil significant attexunt̄. Solo enī vomere terra p scidit̄: sed vt hoc fieri possit etiam cetera aratri membra sūt necessaria. Et soli nerui i citbara at q3 hmōi vasis musicꝫ aptantur ad cantū: sed vt aptari possint insūt ⁊ cetera in compaginib⁹ organorū: que nō percutiūt̄ a canentibus s: h̄ ea q̄ p cussa resonāt bis connectūt̄. Ita in p̄phetica historia dicunt̄ ⁊ aliqua que nihil significant: sed quibus adhereant q̄ significant: ⁊ quodammodo religentur. Ca. III

Eneratōes ergo filior⁹ noe deiceps i g tuende: ⁊ quod de his dicendū videt̄: attexendū est huic opi quo ciuitas dei vtrinq3 terrene. s. ⁊ celestis per tempora p̄cursus ostendit̄. Cepte sūt autem commemorari a minimo filio q vocatus est iaphet: cuius filij octo noiati sunt: nepotes autem septem de duobus filijs eius: tres ex vno: quatuor ex altero. Fiunt itaq3 oēs quidecī. Filij autem cham hoc ē medij filij noe quatuor ⁊ nepotes quiq3 ex vno ei⁹ filio: p nepotes duo ex nepote vno: fit eorū sūma vndecī. Quib⁹ enumerat̄: redit̄ tāq3 ad caput ⁊ dr̄. Chus aūt genuit nemroth: hic cepit ee gigas super terram. Hic erat gigas venator ō dñm deum. Propter hoc dicūt: sic nēroth gigas venator ō dñm: Et factum est initium regni ei⁹ babylon: orec: archad: ⁊ chalāne i terra sennaar. De terra illa exijt assur. ⁊ edificauit niniuē: ⁊ hyoboth ciuitatem: ⁊ caleth: ⁊ dasem inter medium niniues ⁊ caleth: hec ciuitas magna. Iste porro chus p̄r gigātis nēroth primus noiat⁹ est in filijs cham: cui⁹ quinq3 filij tam fuerant computati ⁊ nepotes duo. Sed istum gigantē aut post nepotes suos natos genuit: aut quod est credibilius seorsū de illo pp eius eminentiā scriptura locuta est: quandoqdem ⁊ regnū ei⁹ commemoratum est. Cuius initium erat illa nobilissima babylon ciuitas: ⁊ que iuxta commemorate sunt siue ciuitates siue regiones. Quod vero dictum est de terra illa idest ō terra sēnaar que pertinebat ad regnum nemroth

Dilatauit. Nin⁹beli filius etc. de initio regni assyriorū. ex hiis ꝓnat cū aliis historiagraphis cuz dicat ninuz fuisse filiuz beli.

Deinde ibi Assur ät vñ assiriī non fuit i filiis chā sz i filiis sē. q fuit ꝓmogenit⁹ noe. appet de pgēie sem exortos fuisse. q postea regnū gigātis illius obtinuerūt. t ide pceſſerūt atq; alias ciates obtinuerūt. quaz ꝓma appellata ē a nino niniue. Ex quo vbi dr q⁹ belus pr̄ninj ñ fuerit filij⁹ nē roth. sz alicuius ō pgēie assur q̄z uis alīr i aliq⁹bus chr̄ōicis änoter.

exisse assur t edificasse niniuē t alias quas conexuit ciuitates: longe postea factuz est: quod ex hac occasiōe perstrixit: propter nobilitatē regni assyrioz: quod mirabiliter dilatauit nin⁹beli filij⁹ cōditor niniue ciuitatis magne: cui⁹ ciuitatis nomē ex illi⁹ noie derivatuz est: vt a nino niniue vocaret. Assur aūt vnde assyrij: nō fuit in filijs cham medij filij noe: sed i filijs sem reperitur qui fuit noe maxim⁹ filij⁹. Unde apparet de ꝓgenie sem exortos fuisse q postea regnum gigantis illi⁹ obtinerēt: t inde ꝓcederent: atq; alias conderent ciuitates: quarū prima ē a nino appellata niniue. Hinc reditur ad alium filiū cha q vocabaſ mesraiz: t cōmemorātur quos genuit: non tanq̄z singulos boies: sed nationes septez: Et de sexta velut de sexto filio gens commemoraſ exijsse que appellatur philistijm: vnde fiunt octo. Jñ iterum ad chanaan reditur: in quo medius noe filij⁹ maledict⁹ est cham: t quos genuit vndeci noiantur: Deinde vsq; ad quos fines puenerint cōmemoratis quibusdā ciuitatib⁹ dī. Ac per hoc filijs ac nepotibus computatis de ꝓgenie cham: trigintaun⁹ geniti referūtur. Restat cōmemorare filios sem maximi filij noe. Ad euz qp pe gradatim generationū istarū peruenit a minimo exorta narratio. Sed vnde incipiunt commemorari filij sem: hz quid daz obscuritatis: quod expositōe illustrādum est: qz t multū ad rem pertinet quā requirim⁹. Sic eni legitur. Et sem nat⁹ ē etiam ipsi patri omniū filioz heber fratri iaphet maiori. O rdo verborū est. Et sem nat⁹ est heber: qui sem pater est omniuz filioz suoz. Sem ergo patriarcham itel ligi voluit oium qui de stirpe ei⁹ exorti sūt quos ꝓmēoratur⁹ ē siue sint filij: siue sint nepotes t ꝓnepotes: t deiceps itidē exōti Non sane istū heber genuit sem: sed abillo quint⁹ in ꝓgenitorum serie reperitur. Sem quippe inter alios filios genuit arfaxat: arfaxat genuit caynan: caynan genuit sala: sala genuit heber. Nō itaq; frustra ipe prim⁹ nominat⁹ est i progenie venientе de sem: t prelat⁹ est etiam filijs: cū sit quint⁹ nepos: nisi qz verū est quod trabitur ex illo hebreos esse cognominatos anq̄z hebereos: cū t alia possit eē opinio vt ex abraam tanq̄z abraei dicti eē videantur. Sed nimirū hoc verū est q ex heber hebrei appellati sūt: ac deide vna detracta lr̄a hebrei: q̄m linguā sol⁹ israel popul⁹ potuit obtinerē: in quo dei ciuitas t in sanctis peregrinata est: t in omi b⁹ sacramento adūbrata. Igitur filij sem prius sex nominantur: deinde ex vno eoz nati sūt q̄tuor nepotes eius. Itēq; alter filioz sem gēuit ei⁹ nepotem: atq; ex illo itidem, pnepos nat⁹ est: atq; inde abnepos qui est heber. Genuit ät heber duos filios: quoz vnum appellauit phaleeb: quod interpretatur dividens. Deide scriptura subiungens rationemq; hui⁹ noīs reddēſ qz in dieb⁹ inquit eius divisa est terra. Hoc aūt quid sit: postea apparebit. Alius vero qui nat⁹ ē ex heber genuit duodecim filios: ac p̄ hōs fiūt oēs ꝓgēiti de sem vigiti t septem. Jn sūma igr̄ oēs progeniti de trib⁹ filijs noe: id est quindeciz de iaphet t triginta vn⁹ de cham: vigiti septē de sez fiunt septuaginta tres: Deinde sequitur scriptura dicēs. Hi filij sem i tribubus suis ꝑm linguas suas: in regionib⁹ suis t in gentibus suis. Jtemq; de omnib⁹: he inquit trib⁹ filioz noe: ꝑm generationes eoz: t ꝑm gentes eorum. Ab his dispersē sūt insule gentium super terram post diluuium. Unde colligitur septuaginta tres vel pot⁹ quod postea demōstrabit: septuagita duaz gentes tunc fuisse: nō boies. Nam t prius cum fuissent commemorati filij iaphet ita conclusum est. Ex his segregate sunt insule gentium in terra sua: vnusq̄sq̄ ꝑm linguā suā in tribubus suis: t in gentibus suis. Jam vero in filijs cham quodam loco apertius gentes cōmemorate sunt sicut superius ostendi: Abesraim genuit eos qui dicunt ludim: t eodem mō ceteros vsq; ad septem gentes. Et enumeratis oibus postea concludens: hi filij cham inquit in tribubus suis ꝑm linguas suas in regionibus suis t in gentibus suis. Propterea ergo multorum filij non sunt commemorati: qz gentibus alijs nascendo accesserunt: ipi autem gentes facere nequiuerunt. Nam que alia causa extitit: vt euz filij iaphet octo enumerentur: ex duobus eorum tantū filij nati commemorantur: t cum filij cham quatuor nominentur ex trib⁹ tm̄ qui nati sunt adjiciuntur: t cū filii sem nominentur sex: duorum tm̄ poster itas attexit Munquid ceteri sine filijs remanserunt: Absit hoc credere: sed gentes propter quas commemorari digni essent non vtiq; fecerunt: qz sicut nascebantur alijs gentibus addebāt. La .IIII

XVI.

Cum ergo in suis linguis iste gentes fuisse referant: redit tamen ad illud tempus narratio quando vna lingua oim fuit: et ide ia expõit quid acciderit vt liguarũ diuersitas nascerer. Et erat iquit ois terra labiũ vnũ et vox vna oib9. Et factũ est cũ mouerent ipi ab ene.ii oriẽte inuenerũt campũ i terra sennaar et habitauerũt ibi. Et dixit homo primo suo. Venite faciamus lateres: et coqm9 illos igni: et facti sũt illis lateres in lapidem et bitumen erat illis lutũ et dixerũt. Venite edificem9 nobismetipis citatez et turri cui9 caput cat vsq; ad ee lũ: et faciam9 nob nomẽ anteq; dispergamur in faciẽ ois terre. Et descendit dñs de9 videre citatem et turri: quã edificauerũt filij hoium. Et dixit dñs ỗs Ecce gen9 vnũ et labiũ vnũ omniũ: et hoc icboauerũt facere: et nũc nõ deficient ex illis oia q̃ conati fuerit facere: venite et descendentes confũdam9 ibi liguam eorum: vt nõ audiat vnus quisq; vocẽ proximi sui. Et diuisit eos dñs de9 inde super faciẽ omnis terre: et cessauerũt edificantes citatem et turrim. Propter hoc appellatum ẽ nomen illi9 cõfusio: qr ibi confudit dñs labium ois terre. et inde diuisit illos dñs de9 super faciem ois terre. Ista citas q̃ appellata est confusio: ipa est babylon: cui9 mirabilẽ structõnem gentiles et commendat historia. Babylon quippe interpretat confusio. Unde colligit gigantez illũ nẽroth fuisse illi9 cõditorẽ: quod superi9 breuiter fuerat itimatũ: vbi cũ de illo scriptura lo- n. io quereꝛ: ait: Initiũ regni ei9 fuit babylon. i. que ciuitatũ ceteraꝝ gereret principatũ: vbi essz tanq; i metropoli habitaculũ regni: q̃zuis perfecta nõ fuerit vsq; in tñ modũ q̃ntũ superba cogitabat ipietas. Nam nimia disponebat altitudo q̃ dcã est vsq; i celũ: siue vni9 turris ei9 quam precipuam moliebant inter alias: siue oiũz turriũ que per numerũ singulare ita significate sũt vt dr milies: et intelligunt milia milium: vt rana et locusta. Sic enim appellata est multitudo ranarũ et locustarũ in plag quib9 egyptij percussi sunt per moysen. Quid ãt factura fuerat humana et vana presũptõ. Que si cuiuslibz tãztũ libz in celũ aduersus deũ altitudinem mollis extolleret: qñ montes transcenderet vniuersos. qñ spaciũ nebulosi aeris bui9 euaderet? Quid denicq; nocerz deo quãtacũcq; vl spiritalꝝ vel corporalꝝ elatõ? Tutam veramq; in celũ viam molitur bhilitaꝛ: surs̃ũ leuans cor ad dñm nõ ỗ dominũ: sic deus est gigas iste venator ỗ dñm.

Quod non itelligentes nonnulli ambiguo gre co decepti sũt vt non iterpretarent contra dñm sed ante dñm. Enantion qppe ante et contra significat. Hoc eni verbũ est ét in psal. Et plorem9 ante dñm q fecit nos. Et hoc verbũ est etiã i libro iob vbi scriptũ est. In furorem erupisti contra dñm. Sic ergo intelligẽd9 ẽ gigas iste venator ỗ dñz Quid autem hic significat hoc noie qđ est venator nisi aliũ terrigenarũ õceptor: oppressor: extictor? Erigebat ergo cũ suis popl'turrem contra dñm: q̃ est ipia significata superbia. Aderito ait mal9 pũitur affectus: ẽt cui non succedit effect9: Ben9 vero ipm pene q̃le fuit? Qñ. n. damnatõ imperant i ligua est: ibi damnata est superbia: vt nõ intelligeret iubens boi: qui noluit itelligere vt obediꝛz bo iubenti. Sic illa cõspiratõ dissoluta est: cũ qsq; ab eo quem nõ itelligebat abscederz: nec se nisi ei cũ quo loqui poterat aggregarz et p linguas diuise sũt gentes: dispersecq; per terras sicut deo placuit: q hoc modis occultis nobisq; i conprehensilib9 fec. La. V.

Quod. n. scriptũ est. Et descendit dñs q videre ciuitatem et turrim quam edificauerũt filij hoium: hoc est nõ filij dei: Ben .ii. sed illa societas fin hoiem viuens quaz terrenam dicim9 citatem. Non loco mouet de9: q semper vbiqz est tot9 sed descendere dr: cũ aliqd facit i terra quod preter vsitatũ nãe cursuz mirabilr factũ presentiam quod ammodo ei9 ostendat. Nec videndo discit ad temp9 q nunq; potest aliqd ignorare: sed ad temp9 videre et cognoscere dr: qđ videri et cognosci fac. Non sic ergo videbat illa citas quomodo eam de9 videri fecit: qñ sibi q̃ntũ displiceret ostendit. Quamuis possit itelligi de9 ad illam citatẽ descendisse: qr descenderũt angeli ei9 i quib9 habitat: vt quod adiũctũ est: et dixit dñs deus: ecce gen9 vnũ et labium vnũ omniũ: et c̃. ac deinde addituꝝ: venite et descendentes confundam9 ibi linguam eoꝝ: recapitulatõ sit demõstrans quemadmodũ factũ, sit quod dictum fuerat: descendit dñs. Si eni iam descenderat: quid sibi vult venite et descendentes ỗfundam9 ibi linguã eorum: quod itelligit angelis dictũ: nisi qr per angelos descendebat: qui i angelis descendentibus erat? Et bene non ait: venite et descendentes ỗfundite: sed confundam9 ibi linguam eoꝝ ostendens ita se operari per ministros suos vt sint etiã ipi cooperatores dei sicut apostol9 dic. Dei enim sum9 cooperarij. La. VI.

Oterat et illud quando fact9 est homo

ō āgel' itelligi qō dei ñ ē: faciam⁹ hoiez: qz ñ
dr̄ faciā. Sed qz seq̄t: ad imaginē nr̄az: nefas
ē credere ad imaginē āgelo⁹ hoiez factū: aut
eāde ee imaginē āgelo⁹ z dei. Et ideo recte il-
lic itelligr̄ plalitas trinitatis. Que tñ trinitas
q; vn⁹ ē de⁹: ēt cū dixisset faciam⁹: z fec igt deus
hoiez ad imaginē ōi: nō dixit fecerūt dij aut ad
imaginē deo⁹. Poterat z hec eadē itelligi tri-
nitas: tanq̄z pr̄ dixerit ad filiū z spūm scm̄: vēi-
te z descendētes ⁊fūdam⁹ ibi liguā eo⁹: si aliqd
eēt qō āgelos, phiberz itelligi: qb⁹ pot⁹ ⁊uēit ve
nire ad deū motib⁹ scis: hoc est cogitatōib⁹ pr̄s
qb⁹ nō eis ⁊sulit icōmutabil' veritas tāq̄z lex et
na i illa eo⁹ curia suprna. Neq̄z. n. sibij ipi sunt
veritas: sed creatrid participes veritat ad illam
mouent tāq̄z ad fontē vite: vt qō nō habent ex
seipsis capiāt ex ipa: z ideo eo⁹ stabil' ē iste mo
t⁹ quo veniūt: q nō recedūt. Nec sic loquit āgel'
de⁹ quō nos iuicē logmur nob vel deo vl' angel'
vl' ipsi angeli nob: siue per illos de⁹ nob: ꝫ ief-
fabili suo mō. Nobis aūt hoc idicat nostro mō
Dei qppe sublimior ante suū factū locutō: ipsi⁹
sui sci est imutabil' rō: que nō bz sonū strepētē:
atq̄z transeūtē: ꝫ vim sēpiterne manētem: z tpal'r
opātē. Hac logt angelis scis: nob āt al'r lōge po
sitis: Qñ āt etiā nos aliqd tale locutōis iterio-
rib⁹ auris⁹ capim⁹: angel' ppinq̄m⁹. Non itaq̄z
mihi assidue reddēda ē rō in b ope de locutōi-
b⁹ dei. Aut. n. veritas icōmutabilis per seipam
ineffabil'r loquit: rationalis creature mentib⁹
aut p mutabilē creaturā loquit: siue spūalibus
imaginib⁹ nostro spūi: siue corpalib⁹ vocib⁹ cor
pis sensui. Illud sane qō dictū ē: z nīc nō defi-
ciēt ex illis oia que conati fuerit facere: nō dictū
est ⁊firmando: sed tanq̄z iterrogando: sic solet
cōminātib⁹ dici: quēadmodū ait qdam. Nū ar-
ma expediēt: totaq̄z exurbe sequent: Sic ergo
accipiendū ē tanq̄z dixerit. Non ne oia deficī-
ent ex illis que conati sūt facere: Sed si ita di-
catur: nō exprimit cōminantē. Verū, ppter tar-
diusculos adūcim⁹ pticulā. i. ne: vt dicerem⁹ ñ-
ne quoniā voce pnūciātis scribere nō possum⁹
p ne ñ z p ni nisi scribere solem⁹. Et ill' igr̄ trib⁹
boib⁹ noe filijs septuagintatres: vel pot⁹ vt rō
declarata est: septuagitadue gētes totidēq̄z lin
gue per terras eē ceperūt: q crescēdo z ⁊sulas i
pleuerūt. Auct⁹ est aūt numer⁹ gentiū multoā
pli⁹ q̄z liguarū: nam z in africa barbaras gētes i
vna ligua ꝑmas nouim⁹: z boies quidē mul-
tiplicato genere humano ad isulas ibabitandas
nauigio trāsire potuisse quis ambigat. La. VII

Induc exēplus virg. de eo q cōminādo interrogat ponēs vsus ei⁹li. iuneci. nū arma expediēt re ē. ⁊fuert vba oi dōis volētis ōtinere eneā ⁊clasē ei⁹ ne discedere z a cbā thagie.

Ed questio de oi genere bestiarū ē: q
sub cura hoium nō sūt: vel sicut i rane
nō nascāt ex terra: sed sola cōm ixtōe
maris z femine ppagant sic lupi z hmōi cetera
quō p⁹ diluniū ca que in arca nō erant cūcta de
lera sūt ēt i insulis eē potuerit: si repata non sūt
nisi ex his quo⁹ genera in vtroq̄z sexu arca fua
uit. Possūt quidē credi ad insulas natando p-
uenisse sed ꝑmas. Sunt autē quedā tam lon
ge posite a continētib⁹ terr̄ vt ad eas nulla vīs
atur natare potuisse bestiar̄. Oz si hoies eas ca
ptas secū adduxerūt: z eo modo vbi habitabāt
ea⁹ genera instituerūt: venandi studio fieri potu
isse icredibile ñ est: quamuis iussu dei siue pmi
su etiā ope angelorū negādū nō sit potuisse trās
ferri. Si vero e terra exorte sūt ꝑm originē pri
mam qñ dixit de⁹, pducat terra aiam viuā: mul
to clari⁹ appet nō tam repādo⁹ aialium causa:
q̄z figurandarum variarū gentiū, ppter ecclesie
sacr̄m in arca fuisse oia genera: si in isulis: quo
transire nō possent multa animalia terra pro-
duxit. La. VIII.

Neritur ēt vtr̄ ex filijs noe vl' potius
ex illo vno boie vnde etiā ipi exiterūt:
ppagata eē credendū sit quedaz mō-
struosa boium genera q̄ gētiū narrat historia:
sicut phibent quidam vnū habere oculū in me
dia fronte: q busdā plantas versas esse post cru
ra: q busdā vtriusq̄z sex⁹ eē naturam: z dextram
māmā virilē: sinistram muliebrē vicibusq̄z alē-
nis coeūdo z gignere z parere: alijs oza ñ eē: eos
q̄z p nares tantūmō suscepto z emisso balitu vi-
uere: alios statura eē cubitales, quos pygmeos
a cubito greci vocant: alibi q̄nquēnes ⁊cipe fe
minas z octauū a natiuitate annū nō excedere.
Item ferūt eē gentē vbi singula crura i pedib⁹
habent: nec poplitē flectūt: z sūt mirabilis cele
ritatis quos sciopodas vocant: q; p estū in ter
ra iacētes resupini vmbra se pedū, ptegāt quos
dam sine ceruice oculos habere in humeris z
cetera boium vl' quasi boium genera q̄ in ma
ritima platea carthaginis in suo picta sūt: ex
libris deprompta velut curiosioris bistorie.
Quid dicam de cynocephalis: quo⁹ canina ca
pita atq̄z ipe latrat⁹ magis bestias q̄z boies cō
fitetur: Sed omnia genera hominū que dicun
tur eē credere non est necesse. Nec quispiam
nascitur homo id est animal rationale z mōta-
le: quamlibet nostris inusitatam sensibus ge-
rat corporis formam seu colorem siue motus:
siue sonum: siue quamlibet vim: qualibet pte:

qlibz qlitate nãe ex illo ptoplasto vno originez ducerz nullus fideliũ dubitauerit. Appet tamẽ qd i plib⁹ nã obtinuerit: z qd sit ipa raritate mirabile. Qualr ãt rõ reddiť de mõstruosis apud nos boium pribus: talis de monstruosis quibusdam gentib⁹ reddi põt. De⁹ enĩ creator est oium: qui vbi z qñ creari qd oporteat vel oporuerit ipe nouit: sciẽs vniũsitatis pulchritudinẽ quaz partiũ vl silitudie vel diuersitate ꝓtexat. Sz q totũ ispicere nõ põt: tãcz deformitate pẽ offendiť: quoniã cui ꝓgruat z quo referať ignorat. Plurib⁹ cz quinis digitis i mãib⁹ z pedib⁹ nasci boies nouim⁹: z hec leuior ẽ qz illa distãtia. sed tñ absit vt quis ita desipiat: vt existimet i nũero bũanorũ digitoz errasse creatorẽ: cuis nesciẽs cur hoc fecerit. Jta z si maior diuersitas oriať: scit ille quid egerit: cui⁹ opera iuste nẽo reprẽdit. Apud hipponẽ nat⁹ est homo qsi lũatas habens plantas: z i eis bios tantũmõ digitos: similes z man⁹. Si aliq̃ gẽs taľ eẽt illi curiose atcz mirabili adderet historie. Nũ igr istũ pter hec negabim⁹ ex vno illo q prim⁹ creat⁹ est cẽ ꝓpagatũ? Androgeni quos etiã hermaphroditos nũcupat: qzuis admodũ rari sint: difficile ẽ tñ vt tpib⁹ desint i quib⁹ sic vbcz sex⁹ appz: vt ex quo pot⁹ ꝏbeãt accipe nomẽ i certũ sit: a meliore tñ hoc ẽa masculio vt appellaret loqndi cõsuetudo prualuit. Nã nẽo vnqz ãdrogeas aut hermaphroditas nũcupauit. Nñ ãnos aliquot nra certe mẽoria i oriẽte duplex hõ nat⁹ ẽ supioribus mẽbris: iferioribus simplex. Nã duo erãt capita: duo pectora: quatuor man⁹: vẽter ãt vn⁹: z pedes duo sicvni boi: z tã diu vixit: vt mltos ad eũ videndũ fama ꝓbrz. Quis ãt oẽs cõmemorare possit bũanos fet⁹ lõge dissimiles bis: ex q̃b⁹ eos natos eẽ certissim ẽ? Sic g̃ h̃ ex illo vno negari nõ pñt originẽ ducere: ita qcũcz gẽtes in diuersitatib⁹ corpuz abysitato nãe cursu: quez plures z ppe oẽs tenẽt velut exõbitasse tradũť: si õfinitõe illa icludũť: vt rõnalia aialia sint atcz mõtalia: ab eodẽ ipovno prio pre oinz stirpẽ ẽbere ꝓfitẽdũ ẽ: si tñ vera sũt q̃ de illarũ narõnũ varietate: z tãta iter se atcz nobiscũ diuersitate tradũť. Nã z simias z cercophitecos z spigas si nescirem⁹ nõ boies eẽ sed bestias: posset illi historici de sua curiositate gloriãtes: velut gẽtes aliquas boiuz nob ipiita vanitate mẽtiri. Sed si boies sũt de q̃b⁹ illa mira cõscripta sũt: quid si ppea de⁹ voluit ẽt nõnullas gẽtes ita creare: ne i his mõstris q̃ ap̃ nos pz ex boib⁹ nasci ei⁹ sapiam q̃ nãm figit bũanã velut artẽ cuius piam min⁹ pfci opificis putarem⁹ erasse? Non itaqz nob videri absurdũ debz: vt quẽadmodũ i singulis quibuscz gentib⁹ q̃dã mõstra sunt hominũ: ita i vniuerso genere bũano q̃dã mõstra sũt gẽtiũ. Quappvt istã qõnẽ pedetẽti cautecz ꝛcludã: aut illã aut alia q̃ de qbusdã gẽtib⁹ scripta sũt: oio nulla sũt: aut si sũt: boies nõ sũt: aut ex adã sũt si boies sũt. Ca. IX.

Quodvero z antipodas eẽ fabulãť. i. q boies a cõtria pte terre vbi sol oriť qñ occidit nob aduersa pedib⁹ nris calcaŕ vestigia: nulla rõe credẽdũ ẽ: Necz hoc vlla historica cognitõe didicisse se affirmãt: h̃z q̃si rõcinãdo ꝓiectãt: eo q̃ intra ꝓnexa celi terra suspensa sit: eũdẽqz locũ mũd⁹ bẽat: z infimũ z mediũ z ex hoc opinãtur alterã ẽre ptẽ q̃ ifra ẽ hitatõe hoiuz carere si posse: nec attẽdũt ẽt si figura cõ globata z rotũda mũdus eẽ credať sine aliq̃ rõne mõstreť: nõ tamẽ eẽ ꝓseqns: vt ẽt ex illa parte ab aquarũ ꝓgerie nuda sit terra. Deide ẽt si nuda sit neqz h̃ stati nẽe ẽ vt boies bẽat: qñ nľ lo mõ scriptura ista mẽtiť: q̃ narratis ptis facẽ fidẽ: eo q̃ ei⁹ pdcã ꝓpleť: nimisqz absurdũ ẽvt dicať aliquos boies ex hac i illã ptẽ occeani ĩmẽsitate electa nauigare ac puẽire potuisse: vt etiã illic ex vno illo prio boie gen⁹ istituereť bũanũ. Quappinter illos tũc boium populos q̃ per ttrũ. gentes z totidẽ linguas colligũť fuisse diui si: queram⁹ si possum⁹ iuenire illã i terr̃ pegrinã tẽ citatẽ dei: q̃ vsqz ad diluuiũ ãrcãqz ꝓducta ẽ atqz i filijs noe p eoz bñdictões pseuerasse mõstrať: marie in mario q̃ est appellat⁹ sem: q̃nq dẽ iapbet ita bñdict⁹ est vt in eiusdẽ fris sui domib⁹ habitaret. Ca. X.

t Enẽda ẽ igr series generatõnuz ab ipo sem vt ipa oñdat p⁹ diluuiũ ciuitatem dei sic eã pies generatõnũ ab illo qui est appellat⁹ seth ostẽdebat ãte diluuiũ. Propter hoc igr scriptura diuina cũ terrenã citatẽ in babylone hoc ẽi ꝓfusiõe eẽ mõstrasset: ad patriarchã sem recapitulãdo reuertiť: z ordiť ide generationes vsqz ad abraã: ꝓmemorato etiã numero ãnoz quãto qsqz ad hãc seriẽ pertinẽtẽ filiũ genuisset: quãtoqz vixisset. Ubi certe agnoscẽduz ẽ qõ ãte ꝓmiseram vt appeat quare: sit dictũ ỏ filijs heber nomẽ illius phalech: qr i dieb⁹ ei⁹ diuisa ẽ terra. Quid enĩ aliud itelligẽdũ ẽ terraz eẽ diuisã: nisi diuersitatẽ linguaruz? Omissis igr ceteris filijs sem ad hãc rem non prinẽtib⁹ illi connectũť in ordine generationũ per quos possit ad abraã peruenirí: sicut illi conn ecte/

bantur ante diluuium per quos peruenit ad noe gñatões q̃ ppagare sẽ ex illo adã filio q ap pellat⁹ẽ serb. Sic ḡ icipit gñatões ista ꝓtextio tbe gñatões sẽ. Sẽ fili⁹ noe cẽtũ erat ãnoꝝ cuꝫ genuit arfaxat ẽo ãno p⁹ diluuiũ: t vixit sẽ post q̃ gẽuit arfaxat qngẽtos ãnos: t gẽuit filios t filias: t moꝛtu⁹ẽ. Sic exeq̃ ceteros dicẽs: quo to q̃q ãnoꝝ vite sue filiũ gẽuerit ad istũ gñatiõ nũ ordinẽ ptinẽtẽ: q̃ prẽdit ad abꝛaã: t quot an nos postmodũ vixerit: itimãs euꝫ filios filiasq̃ genuisse: vt itelligam⁹ vñ potuerit ppli accre scere: ne i paud q comemoꝛãt hoib⁹ occupari puerilr besitem⁹: vñ tãta spacia t̃rarũ atq̃ reg rũ repleri potuerit õ gñe sẽ marie pp assyrioꝝ regnũ: vñ nin⁹ ille oriẽtaliũ dñatoꝝ vsq̃q̃q̃ po pulor: igẽt pspirate reguit: t latissimũ ac fũda tissimũ regnũ: q̃ diuturno tpe duceret: suis po steꝝ ppagauit. Sꝫ nos ne diuti⁹ q̃ op⁹ẽ imoꝛe mur: ñ quot ãnos q̃q̃ i ista gñatõuꝫ sic vixerit ꝯ quoto ãno vite sue gẽuerit filiũ: bꝺ oꝛdie mẽo rãdũ tñmõ põim⁹ vt t nũꝫ ãnoꝝ a trãsacto dilu uio vsq̃ ad abꝛaã colligam⁹ t p̃ illa i qb⁹ nos ne cogit necitas imoꝛari: breuit alia cursuq̃ tãga m⁹. Sc̃bo igr̃ ãno p⁹ diluuiũ sẽ: cũ eẽt cẽtũ ãno rũ gẽuit arfaxat. Arfaxat ãt cũ eẽt cẽtũ trigita q̃n q̃ ãnoꝝ gẽuit' caynã: q̃ cũ eẽt centum trigita an noꝝ gẽuit sala. Poꝛro ẽt ipe sala totidẽ ãnoꝛũ erat q̃n gẽuit heber. Cẽtuꝫ ẽo t trigita t̃ãtuoꝛ agebat ãnos heber cũ gẽuit phalech: i cui⁹ die b⁹ diuisa ẽ terra. Ipe ãt phalech vixit cẽtũ trigi ta ãnos: t gẽuit ragau. Et ragau cẽtũ t triginta duos: t gen uit saruch. Et saruch cẽtũ trigita t genuit nachoꝛ. Et nachoꝛ lxx viij. t gẽuit ba rã. Thara ãt septuagita t genuit abꝛã: quẽ po stea de⁹ mutato vocabꝛo vocauit abꝛaã. Fiunt itaq̃ ãni a diluuio vsq̃ ad abꝛaã mile septuagi ta t duo ꝯm vulgatã editõez: hoc ẽ iterptũ lxx. In hebꝛeis ãt codicib⁹ lõge pauciores ãnos p bibẽt iueniri: ꝺ q̃b⁹ rõnẽ aut nullaꝫ aut difficilli mã reddũt. Cũ ergo q̃rim⁹ i ill' septuagita dua b⁹ gẽtib⁹ citatẽ dci: nõ possum⁹ affirmare illo tẽ poꝛe quo erat ill' labiũ vnũ. i. loq̃la vna: tũc tã ge n⁹ bũanũ alienatũ fuisse a cultu veri dei: ita vt in sol' istis gñatõibus pietas vera remaneret: q̃ de scẽdunt de semine sem per arfaxat: t tendit ad abꝛaã: sed ab illa superbia edificande turris vs q̃ ad celum qua impia significatur elatio ter rena apparuit ciuitas hoc est societas impioꝝ Utrũ itaq̃ ante noe fuerit: an latuerit: an pos tea vtraq̃ permanserit pia. s. in duobus filijs noe qui benedicti sunt eoꝝq̃q̃ posteꝝ: ipia vero in eo qui maledict⁹ est atq̃ el⁹ pꝛogenie vbi etiã eoꝛt⁹ est gigas venatoꝛ cõtra dñm nõ est dñ dicatio facilis. Fortassis eni quod pꝛofcõ credi bili⁹ est: t i filijs duoꝝ illoꝝ iam tũc anteq̃ ba bylonia cepisset institui: fuerũt conteptores dñi t in filijs cham cultores dei: vtrũq̃ tamẽ homi num gen⁹ terris nunq̃ defuisse credendũ est. Siquidem t quãdo dictũ est: omnes declina uerunt simul inutiles facti sũt: nõ est qui faciat bonũ: nõ est vsq̃ ad vnum: in vtroq̃ psal. vbi b̃ verba sũt: t hec legũtur. Nonne cognoscẽt oẽs qui operantur iniquitatem: qui deuoꝛant plebez meã in cibo panis. Erat ergo etiam tũc popu lus dei: vnde illud quod dictum est: non est q faciat bonum: nõ est vsq̃ ad vnum: de filijs ho minũ dictum est nõ de filijs dei. Nam premis sum est. Be⁹ de celo pspexit super filios hoiuꝫ vt videret si est intelligens aut requirens deuꝫ Ac deinde illa subiuncta que omnes filios ho minũ. i. ad citatẽ ptinẽtes q̃ viuit ꝯm hoiez t nõ q̃ deũ reꝛobos eẽ õmõstrat. Ca. XI.

Pa.13.

Ibidem

q Tamobꝛẽ sicut lingua vna eũ esset oi um non ideo filij pestilentie defuerũt nã t ãte diluuiũ vna erat lingua: t tñ omnes p ter vnã noe iusti domũ deleri diluuio meruerũt. ita quãdo merito elatioꝛis ipietatis gentes lin guarũ diuersitate punite atq̃ diuise sũt: t ciui tas ipioꝝ cõfusionis nomen accepit: hoc ẽ ap pellata est babylon: nõ defuit dom⁹ heber: vbi ea q̃ antea fuit oium lingua remaneret. Unde sic supra memoꝛaui: cũ cepissent enumerari fi lij sẽ: qui singli gẽtes singlas pcreauit: pim⁹ẽ cõmemoꝛat⁹ heber cũ sit abnepos ipi⁹ hoc est ab illo quint⁹ inueniatur eoꝛtus. Qꝛ ergo in eⁱ⁹ familia remãsit hec ligua diuisis pallaꝫ linguas ceteris gẽtib⁹ q̃ ligua pri⁹ bũano generi ñ imeri to credit fuisse cõis: iõ deiceps hebꝛea est nũcu pata. Tũc eni op⁹ erat eã distingui ab alijs liguis noie ppꝛio sic alie quoq̃ vocate sũt noib⁹ ppꝛi is. Qñ ãt erat vna nihil aliud q̃z bũana ligua vl bũana locutõ vocabat: q̃ sola vniuersũ gen⁹ ho minũ loq̃bat. Dixerit aliq̃s: Si i dieb⁹ phalech filij heber diuisa est terra per linguas. i. hoies: q tunc erãt i terra: ex eⁱ⁹ noie potius ꝺbuit ap pellari lingua illa que fuit omnibus añ cõis. Sꝫ intelligendũ ẽ ipm heber ꝓpea tale nomen imposuisse filio suo vt vocaret phalech quod interꝑtat diuisio: qꝛ tũc ei nat⁹ est q̃n p liguas terra diuisa ẽ. i. ipo tpe: vt hoc sit q̃ ꝺ dictũ est. In diebus ei⁹ diuisa est terra. Maꝫ nisi adhuc heber viueret quãdo linguarũ facta est mirtu

Gene.7

Gene.i)

Gen.io.

do: non ex eiꝰ nomie nomẽ accipet lingua: que apud illũ potuit permanere. Et ideo credenda ẽ ipsa fuisse prima illa cõmunis: qñ de pena venit illa multiplicatio mutatioq3 linguarum: t vtiq3 pter hãc penã eẽ debuit ppls ỹi. Nec frustra liguã istã ẽ quã tenuit abraã: nec i oẽs filios suos trãsmittere potuit: ꝫ i eos tm̃ q ppagati p iacob: t isigniꝰ atq3 eminẽtiꝰ i dei pplm coalescẽtes: dei testamẽta t stirpẽ xpi hẽ potuerũt Nec beber ipe eãdẽ liguã i vniũsã pgenie suam refudit: ꝫ i eã tm̃ cognãtões pducũt ad abraaz. Quapropt̃ et si ñ euidẽter expssũ ẽ fuisse aliqꝺ piũ genꝰ hoium qñ ab ipijs babylonia ꝺebaꝛ nec ad hoc valuit ꝺ obscuritas vt q̃rentẽ fraudaret: sz potiꝰ vt exercereꝛ itẽtio. cũ. n. legit vnã fuisse liguã primitꝰ niuz: t añ oẽs filios sem ꝺmẽdaꝛ beber: q̃uis ab illo qntꝰ oriaꝛ: t hebrea vocaꝛ ligua: quã priarchaꝝ t pphaꝝ nõ solũ i sermonibꝰ suis: veꝝ ẽt i lris sacris custodiuit auctoritas. Profecto itaq3 cũ q̃rit i diuisõe liguaruz vbi ligua illa remanere potuerit: q̃ fuit ãte cõis: q̃ sine vlla dubitatõe vbi remãsit: nõ ibi fuit illa pena q̃ fcã ẽ mutatõe liguarũ: qd aliꝺ occurrit nisi q i hmõi gẽte remãsit a cuiꝰ noie nomẽ accepit: t hoc iusticie genꝰ hꝰ nõ puũ appuisse vstigiũ: q cũ alie gẽtes plecterẽt mutatõe liguarũ: ad ista nõ puẽrit tale suppliciũ. Sz si adhuc illꝺ mouet: quõ potuerit singlas gentes facere beber t filiꝰ eiꝰ pbaleb: si vna ligua pmãsit ãbꝺ. Et certe ẽ vna hebrea gẽs ex beber ꝓpagata vsq3 ad abraã: t p eũ deiceps donec magnꝰ fieret ppls isrl. Quõ igit oẽs filij q cõmemorati sũt triũ filioꝝ noe fecerũt singulas gẽtes: si beber t pbaleb singulas nõ fecerũt: Mimiꝝ illꝺ ẽ pbabiliꝰ: q gigas ille nẽrotb fecerit ẽt ipe gẽtẽ suã: sz pp excellẽtiã dñatõis t cõpis seoꝝ sũ eminẽtiꝰ noiatꝰ ẽ: vt maneat nũerꝰ septuagita duarũ gentiũ atq3 linguaruz. Pbaleb ãt ꝓpt̃ea ꝺmẽoratꝰ ẽ: ñ q gẽtẽ fecerit: nã eadẽ ipa ẽ eiꝰ gẽs hebrea eadẽq3 ligua: sz pp tps isigne qꝺ i diebꝰ eiꝰ terra diuisa ẽ. Nec mouere nos ꝺz: quõ potuerit gigas nẽrotb ad illꝺ tps etaꝺ occurrere: quo babylõ ꝺdita ẽ: t ꝓfusio fcã liguaꝝ: atq3 ex hac diuisio gẽtiuz. Nõ. n. q3 beber sert̃ ẽa noc: ille ãt q̃rt̃: ió nõ potuerunt ad idẽ tps ꝓuenire viuendo. Noc. n. ptigit cũ plꝰ viueret vbi pauciores sũt gnãtões: minꝰ vbi plres: aut seriꝰ nati essent vbi pauciores: maturiꝰ vbi plres. Sane itelligẽduz ẽ: q̃ terra diuisa ẽ: nõ solum iã natos fuisse ceteros filios filioꝝ noe: q ꝓmemorant̃ pres gẽtiũ sed ẽt eiꝰ etaꝺ fuisse: vt iã vniũsi familias haberẽt suas: q̃ digne fuisset noibꝰ gẽtium. vñ nequaq̃ putãdũ q eo fuerit ordine geniti quo cõmemorati leguñ. Aliogn duodeciz filij tectan q erat filiꝰ a liꝰ heber frater phalech quõ potuerunt iã gentes facere: si post phalech frẽm suũ iectã natus ẽ: sic̃ post eum cõmemoratꝰ ẽ q̃ñ qdẽ tempore quo natꝰ ẽ phalech diuisa ẽ terra: Proinde itelligẽdum ẽ prioꝛẽ qdẽ phalech noiatum sed lõge post frẽm suũ iectan fuisse natũ: cuius iectan duodecim filij tam grandes iam familias haberẽt: vt in linguas propꝛias diuidi possẽt Sic enim potuit cõmemorari qui erat etate posterioꝛ: quemadmodum prius cõmemorati sũt ex tribus filijs noe procreati filij iaphet qui erat minimus eoꝝ. Deinde filij cham qui erat medius: postremo filij sem qui erat primus t maximus. Illarum autem gentium vocabula partim manserunt: ita vt hodie apparcat: vnde fuerint deriuata: sicut ex assur assyrij: t ex heber hebrei: partim temporis vetustate mutata sunt: ita vt vix homines doctissimi antiqssimas historias perscrutantes: nec omniũ sed aliquantarum ex istis origines gentium potuerint reperire. Nam q ex filio chã qui vocabaꝫ mesraim egyptij perhibent exorti nulla hic resonat origo vocabuli: sicut nec ethiopum qui dicuntur ad eum filium cham pertinere: q chꝰ appellatꝰ est. Et si omnia cõsideret̃ pla mutata q̃ manentia noia appent. Capꝫ. XII.

Hanc iam videamꝰ ꝓcursum ciuitatis dei etiam ab illo articlo temporis q fa-
et̃ est in patre abraam: vnde incipit eẽ noticia eiꝰ euidentioꝛ: t vbi clarioꝛa legũt ꝓmissa diuina q̃ nũc in xpo videmꝰ impleri. Sic̃ ergo scriptura sancta idicante didicimꝰ: i regiõe chaldeoꝝ natꝰ est abraam: q̃ terra ad regnũ pti nebat assyrioꝝ: Apꝺ chaldeos autem iam ẽt tũc superstitiões ipie prevalebant: quemadmodum per ceteras gentes. Una igit̃ tbare domꝰ erat: de q̃ natꝰ est abraam: in qua vniꝰ veri dei cultꝰ t q̃ntũ credibile est: i q̃ iam sola etiam hebrea lingua remanserat: q̃uis t ipse sic̃ iaz manifestioꝛ dei populꝰ i egypto: ita in mesopotamia seruisse dijs alienis iesu naue narrante refert̃: ceteris ex ꝓgenie illi beber in linguas palatim alias t in natiões alias posteris defluentibꝰ. Proide sicut p aquarũ diluiũ vna domꝰ noe remanserat ad reparandum genus humanum: sic in diluuio multaruz supstitionũ pni

Heñ. 10.

Heñ. 10.

Heñ. 2.

Iosue. 24.

uersum mūdūvna remāserat dom⁹ thare: in q̄ custodita est plātatio ciuitatis dei. Deniq; sic illic enumeratis supra gnātōib⁹ ab adā vsq; ad noe sil' cum ānox nūeris: t exposita diluuij cā: p⁹q̄; de⁹ incipet de arca fabricāda loq; ad noe dī: he aūt gnātiones noe: ita t hic enūerat̄ gene
Gene.6 ratōib⁹ ab illo q est appellat⁹ sem filio noe vsq; ad abrāā: deide ilīgnis articul⁹ filr ponit: vt di cat̄: he sunt gnātōes thare. Thare genuit abrā
Geñ.ii. t nachor t aram: t aram genuit lorb. Et mortu⁹ est aram corā thare p̄e suo i ēra i q̄ nat⁹ est i regiōe chaldeox. Et sūpserūt abrā t nachor sibi vxores: nomē mulieris abrā sarai: t nomen mulieris nachor melcha: filia aram. Iste aram p̄ melche fuit t p̄ iescbe: q̄ iescha credit ipa cē etiam sara vxor abrae Ca. XIII.

Einde narrat̄ quēadmodū thare cū suis religionē reliḡrit chaldeox t venerit i mesopotamiā: t hitauerit in charan. Tacet aut̄ de vno filio ei⁹: q vocabat̄ nachor: tanḡ; eum nō duxerit secū. Nā ita narrat̄. Et sumpsit thare abrā filium suum: t loth filiū arā filiū filij sui: t sarai nurū suam: vxorē abrā filij sui: t duxit illos de regiōe chaldeox vt iret i terrā chanaā: t venit i charrā t hitauit ibi. Vsq; h̄ noiat⁹ est nachor: t vxor ei⁹ melcha. Dz iuenimus postea cum seruū suū mitteret abrāā ad
Geñ.24 accipiēdam vxorē filio suo isaac: ita scriptū. Et accepit puer decem camelos de camelis domini sui: t de omnib⁹ bonis dñi sui secū: t exurgēs pfect⁹ est in mesopotamiā in ciuitatē nachor. Isto t alijs sacre h⁹ historie testimōijs ostēdit etiā nachor frater abrae exisse de regiōe chaldeox: sede sq; ꝓstitisse i mesopotamia: vbi cuz p̄e suo hitauerat abrāā. Cur ḡ scriptura eū nō cōmemorauit: q̄ñ ex gēte chaldeox cū suis pse ct⁹ est thare t hitauit i mesopotamia: vbi nō solum abrāā fili⁹ ei⁹: vex̄ ēt sara nur⁹ ei⁹ t loth nepos ei⁹ cōmemorant̄ q eos duxerit secuz? Cur putam⁹: nisi forte q a paterna t fraterna pietate descinerat: t superstitiōi adhesserat chaldeox t postea ide: siue penitēdo: siue p̄secutionē passus q̄ suspect⁹ habere: t ip̄e emiḡuit? In libro enim q inscribit̄ iudith: cum q̄reret holo-
Judith 5. fernes hostis israelitax q̄ nā illa gēs ēt; vtx ad uersus eam bellandū fuisset: sic ei rīdit achior dux āmonitax. Audiat dñs nr̄ verbū ex ore pueri sui: t referā tibi veritatē de pplo q hitat in m̄ mōtanā hāc: t nō exibit mēdacium de ore serui tui. Dec enim ꝓgenies pplī est chaldeox t ātea hitauerunt mesopotamiā: q̄ noluerūt seq; dos patrū suox: q fuerūt i terra chaldeox glorioſi: h̄ declinauerūt de via pentū suorū: t adorauerunt deū celi quē cognouerūt: t p̄iecerunt eos a facie deox suorū: t fugerūt in mesopotamiā t hitauerūt ibi dies mltos. Dixitq; illis deus eox vt exirēt ō hitatiōe sua: t irēt in terrā chanaan: t habitarent illic: t ceēta. q̄ narrat achior āmonites. Aū manifestū est domum thare p̄secutionē passam fuisse a chaldeis ꝓvera pietate: q̄ vnus t ver⁹ ab eis colebat̄ de⁹. Ca. XIIII.

Efuncto aūt thare i mesopotamia vbi Geñ.ii.
ō vixisse phibet̄ ducētos qnq; ānos: tā i cipiūt i dicari facte ad abraam p̄missiones dei: q ita scriptum est. Et fuerūt dies thare in charra quinq; t ducenti ān̄i t mortuus est in charra. Non sic autem accipiendum est: q̄si omnes hos dies ibi egerit: h̄ q; omnes dies vite sue qui fuerunt ān̄i ducēti quinq; ibi compleuerit: alioquin nesciret̄ quot ānos vixerit thare in charra. q̄ñ nō legitur quoto ānovite sue in charrā venerit: t absurdum est existimare in ista serie generationum vbi diligēter cōmemoratur quot ānos quisq; vixerit: hui⁹ soli⁹ numerū ānox vite nō cōmēdatum eē memorie. Qō enim quoruūdā quos eadē scriptura cōmemorat tacētur ān̄i: nō sunt in h̄ ordie: i quox tēporū dinumeratione ō cessiōe gignētiū t genitox successiōe ꝓtexit. Iste aūt ordo q dirigit̄ ab adā vsq; ad noe t inde vsq; ad abrāā: fine numero ānorum vite sue neminem ꝓtinet. Ca. XV. Gene.iz

Dodvero ꝓmemōata mōre thare p̄is
q abrāā deide legit̄: t dixit dñs ad abrāā Exi ō ēra tua: t cognōe tua t de domo p̄is tui: t ē. ñ q; h̄ segit̄ i hmōc libri: h̄ ēt i rex gestax tpe seq existimadū ē. Erit ḡppe si ita ē idissolubil' qō. Dost h̄. n. verba dei: q̄ ad abraam fcā sūt: scriptura sic logit̄. Et exijt abrāā quēad- Ibidem
modū locut⁹ ē illi dñs: t abijt cū illo loth. abraaz āt erat gnq; t. lxx. ānox cū exiret ex charra. Quō ꝓt h̄ verū eē: si p⁹mōtē p̄is sui exijt ō chāra: Cū. n. eēt thare. lxx. ānorū sic. s. itimatū ē genuit abrāā. Cui nūo addit. lxxv. ānis quos agebat abrāā q̄ñ egressus ē ō chāra: fiūt āni cētū t xlv. Tot igit̄ annox erat thare: q̄ñ exijt abrāā ō illa mesopotamie citate. Agebat. n. ānū erat sue. lxxv. ac p h̄ p̄i ei⁹ q cū. lxx. āno suo gēuerat agebat vt dcm̄ ē cētesimū t q̄dragesimū t gntū annum. Nō ḡ inde p⁹ mōtem p̄is. i. p⁹ ducentos gnq; ānos qb⁹ p̄i ei⁹ vixit egressus est: sed ann⁹ de illo loco ꝓgressiōis ei⁹ q̄ñ ipi⁹ septuagesimus sgnt⁹ erat ꝓculdubio p̄is ei⁹ q cū septua-

gesimo suo anno genuerat: cēte simꝰ q̄dragesimus q̄ntꝰ fuisse colligit. Ac p̄ hoc intelligēdū est more suo scripturaz redisse ad tp̄s q̄ iam narratio illa trāsierat: sic supiꝰ cū filios filioꝝ nocꝫ memoraſſz: dixit illos fuisse i liguis z in gētibꝰ suis: z tñ postea q̄si hoc ēt i ordie seq̄rēt tpoꝝ z erat inquit ois ēra labiū vnū: z vox vna oibꝰ. Quomō g̃ sc̄ōz suas gētes: z sc̄ōm suas liguas erāt: si vna erat oibꝰ: nisi q̄ ad illō q̄ iam trāsi
ene.ii. erat recapitulādo est reuersa narratio? Sic g̃ z hic cū dictū eēt: z fuerūt dies thare in charra
eſi.ii. q̄nq̄z z ducēti ānī z mōtuꝰ est thare i charra. Deinde scriptura redeūdo ad id q̄ iō p̄termiserat vt priꝰ de thare id q̄ ichoatū fuerat cōpleret: z dixit inq̄t dñs ad abraā: exi de ēra tua z cē. Pꝰ que de iverba subiūgit. Et exīt abraā: quēad
ene.iz modū locutꝰ est illi dñs: z abūt cum illo loth. Abraā aūt erat q̄nq̄z z septuagita ānoꝝ cū exīt ex charra. Tē itaq̄z hoc factū est q̄n pi eiꝰ cēte simū q̄dragesimū z q̄ntum ānū agebat etas. Tūc .n. fuit bꝰ septuagesimꝰ z q̄ntꝰ ān⁹. Soluta ē ūt q̄ō ista z ali vt septuagita quinq̄z anni abrae q̄n egressus est de charra ex illo p̄putarent: ex quo de igne chaldeoꝝ liba tꝰ est nō ex quo natꝰ est tā q̄z tunc potiꝰ natꝰ hñd⁹ sit. Sz btūs stephanꝰ i actib⁹ apl̄oꝝ cū ista narraz: deꝰ inq̄t glie appuit
ctl. 7. abrae pri nr̄o: cū eēt i mesopotamia postq̄z habitaret i charra. Et ait ad illū. Exi ō ēra tua: z ō co
ene.iz gnatōe tua: z de domo p̄ris tui: z veni i terraz quā tibi demōstrabo. Sc̄ōz hec verba stephani nō post mortē p̄ris eiꝰ locutꝰ est deꝰ abrae: qui vtiq̄z i charra mortuꝰ est: vbi cum illo z ipe filiꝰ habitauit: z priusq̄z habitaret i eade citate iam tñ cū eēt i mesopotamia. Jam g̃ exierat a chaldeis. Q̄ō itaq̄z adiūgit stephanꝰ: tūc abraā egressus est de terra chaldeoꝝ z habitauit i charra: non
ct. 7. demōstrat q̄ sit factum postea q̄z locutꝰ est illi deꝰ. Neq̄z enim post illa ōia verba egressus est de terra chaldeoꝝ: cum dicat ei locutum deum esse in mesopotamia: sed ad totum illō tp̄s ptinet q̄ ait: tunc. i. ex quo egressus est a chaldeis: z habitauit in charra. Jtē q̄ō sequit: z inde postq̄z mortuꝰ est p̄ eiꝰ collocauit illum i terra
ct. 7. hac in qua vos nunc habitat: z p̄ies vestri: nō ait postq̄z mortuꝰ est p̄ eiꝰ exīt de charra: sed inde postq̄z mortuꝰ est p̄ eiꝰ h̄ eum collocauit. Intelligendum est igit locutum deum fuisse cuz abraā cū eēt in mesopotamia priꝰ q̄z habitaret in charra: z cum in charrā pueniſſe cum p̄ie retē o apud se p̄cepto dei: z inde exisse septuage-

simo z quito suo: patris autem sui centesimo q̄ dragesimo quinto anno. Collocationem vero eius in terra chanaan non p̄fectionem de charra postq̄z mortem patris eius factam esse dicit q̄ iam mortuus erat pater eiꝰ quando emit terram cuius ibi iam sue rei cepit esse possessor. Quod autem iam in mesopotamia constituto hoc est iam egresso de terra chaldeoꝝ dixit deus: exi de terra tua: z de cognatione tua: z ō domo patris tui: non vt corpus inde ejcerz q̄ō iam fecerat: sed vt animam auelleret dicitur. Gen.iz. Non enim exierat inde animo sed spe redeūdi z desiderio tenebaī: que spes z desiderium ōo iubente ac iuuante illo obediente fuerat amputanda. Non sane incredibiliter existimaī cū postea secutus esset nachoꝝ patrem suum: tūc abraam p̄ceptum domini impleuisse: vt cuz sara coniuge sua z lot h filio fratris sui exiret de charra. Cap. XVI.

Am considerande sunt p̄missiones dei facte ad abraam. In his enim aptioꝝ dei nostri iesu christi: hoc est dei veri oracula apparere ceperunt de populo piorum q̄ p̄ophetica p̄nunciauit auctoritas. harum p̄ima ita legitur. Et dixit dominus ad abraam. Exi de terra tua: z de cognatione tua: z de domo patris tui z vade in terram quam tibi demonstrauero: z faciam te in gentem magnam: z benedicam te z magnificabo nomen tuum: z eris benedictus: z benedicam benedicentes te: z maledicam maledicētes te: z benedicentur i te omnes tribus terre. Aduertendū est igitur duas res p̄missas abrae: vnam .s. q̄ terram chanaan possessurum fuerat semen eiꝰ Gen.iz. quod significatur vbi dictum est: vade in terrā Gen.iz. quam tibi demonstrauero: z faciam te in gentem magnam: aliam vero longe prestantioꝝ nō de carnali h̄ de spirituali semie: p q̄ō p̄ est n̄ vniꝰ gentis israelitice: h̄ oium gēriū q̄ fidei eiꝰ vestigia sequunt: q̄ō p̄mitti cepit his verbis: z bēnedicent in te omnes tribꝰ terre. Hāc p̄missionem factā arbitraī eusebiꝰ septuagesimo q̄nto anno etatis abrae: t āq̄z moyr facta est ō charra exierit abraam: quoniam scripture contradici non potest vbi legitur. Abraam erat quinq̄z z septuaginta annoꝝ cū exīt de charra. Sz si eo anno facta ē ista p̄missio: iam vtiq̄z in charra cum patre suo demorabatur abraam. Neq̄z enim inde exire posset: nisi p̄ius ibi habitasset. Nunquid nam ergo contradicitur ste-

Act.7. Er idē p tpōz̄ē In ꝟ ca. vult aug⁹. qꝫ tempore p/missionis fcē p̄ abrae excel lebant tria re gna. s. egyptio rū quod erat antiquius qđ incepit in tem pore sar uch apud quos pri mo regnauit zoroes. Assyri/orum quod in cepit tempo/re nachor vbi primo regna/uit belus. Sy/cionioꝝ vbi primo regna/uit egiale⁹.

a Regnum egy ptiorum cum esset in asia quam sibi to/t̄i subiugauit excepta india nin⁹ filius beli erat ſꝟ regno assyriorum: ſꝫ non regnum ſcionioꝝ. qꝫ ñ in asia ſꝫ europa erat.

Scionia enī que t egpalea quedam pars grecie erat.

b Quā gdā in alterā t̄ē.

Nota qꝫ dicit quosdam di/uisisse orbem in tres partes quidam in du as partes ſic̄ attestat̄ salu ſti⁹ i iugurthi no magis ap probans illos qꝫ diuisert i du as pres oriētis t occidētl. Qđ aūt pars occi dentis diuidi tur assignat augu. rationē ꝓpter egreſ ſū aq̄rū. ō ocea no i africam mare. faciētiū mediteraneū.

phano dicēti: deus glozie apparu it abrae patri nostro cū esset i me/sopotamia pr⁹ q̄ habitaret i charra. Sed itelligendū est: qꝫ eodem anno facta sunt oia: t dei ꝓmissio anteq̄ in charra habitaret abraā: t i charra habitatio eius: t inde ꝓfectio non solum qꝫ eusebius in chronicis ab āno huius ꝓmissio/nis computat t ostendit post q̄/dringentos t triginta annos exi/tum esse de egypto quādo lex da/ta est: verꝫ etiā qꝫ id cōmemorat apl̄s paul⁹. La. XVII.

Er idez tp̄s eminentia re p gna erant gentium: i qui/bus terrigenaꝝ ciuitas ꝟ est societas hominū secundus ho minem viuentiū sub dominatu an gelorꝝ deseroꝝ insigni⁹ excellebat: regna videliez tria scioniorꝝ: egy ptiorū: assyrioꝝ. Sed assyriozum multo erat potenti⁹ atqꝫ sublimi⁹. Nam rex ille nin⁹ beli filius excep ta idia vniuerse asie populos sub iugauerat. Asiam vero dico: nō il lam partem que hui⁹ maiozis asie vna ꝓuincia est: sed eam q̄ vniuer sa asia nuncupatur: quām quidam in alteram duaꝝ: pleriqꝫ autez in tertiam totius orbis partem posu erunt: vt sint oēs: asia: europa: t africa: quod nonnulli equali diui/sione ferunt. Namqꝫ ista ꝙue asia nūcupatur a meridie per orientez vsqꝫ in septētrionem peruenit: eu ropa vero a septentrione vsqꝫ ad occidentem: atqꝫ ide africa ab oc cidente vsqꝫ ad meridiem. Unde videntur orbez dimidium due te/nere: europa t africa: aliud vero di midium so la asia. Sed ideo ille due partes facte sunt: quia inter vtrāqꝫ ab oceano ingreditur quic/quid aquarum terras interluit: t ab hoc mare magnum nobis fa/cit. Quaꝓpter si in duas par/tes orbem diuidas orientis t occidētl: asia erit i vna: i alēa vero eu ropa t africa. Quāobrez vnū triū regnoꝝ q̄ tūc ꝓcellebant: regnū .s. sycioniorꝝ non erat sub assyriis: qꝫ in europa erat. Egyptioꝝ aūt quomodo eis non subiace bat a quib⁹ tota asia tenebaī: solis idis vt ꝓhibe tur excepī: In assyria igī ꝓualuerat dñatus impie ciuitatis: hui⁹ caput erat illa babylon: cui⁹ terrigene ciuitatis nomen aptissimū est. i. ꝓfu/sio. Ibi āt nin⁹ regnabat post mortē pr̄is sui: be/li: qꝫ ꝓim⁹ illic regnauerat septagita qnqz annos Fili⁹ vero ei⁹ nin⁹ q̄ ꝑfecto pr̄e successit i regnū qnq̄gita duos regnauit annos: t babebat in re gno q̄dragita tres annos qñ nat⁹ ē abraā: q erat ān⁹ circiter milles im⁹ ducētesim⁹ añ condit̄ ro mā: veluti alterā i occidēte babyloniā. XVIII.

Gressus ē ergo abraā ō charra septua e gesimoqnto āno etat̄ sue centesimo āt q̄dragesimo t qnto pr̄is sui: cū loth fi/lio fris sui: t sara ꝓiuge sua: t ꝓrexit i trā chanaan: t puēit vsqꝫ ad sychē vbi rursus accepit di uinū oraculū: ō quo ita scriptū ē. Et appuit do min⁹ abrae: t dixit illi. Semi tuo dabo terram hāc. Nihil ꝟ de illo semie ei ꝓmissū ē i quo p̄ fa ci⁹ ē omniū gētiū: ſꝫ de illo solo de quo p̄ ē vni⁹ israelitice gētis. ab ꝟ. n. semie terra illa possessa ē. Gene.12.

Eide edificato ibi altari: La. XIX.

d t inuocato deo: abraā ꝓfect⁹ ē ide: t ha/bitauit i heremo: atqꝫ ide ire i egyptuꝝ Heñ.12. famis nēcitate cōpulsus ē: vbi vxorē suaꝝ dixit sororē suā mihil mētit⁹. Erat. n. t hoc qꝫ ꝓpinq̄ erat sanguie: sic̄ etiā loth eadē ꝓpinqtate cū fra tris ei⁹ eēt fili⁹ frater ei⁹ ē dict⁹. Itaqꝫ vxorez ta cuit nō negauit: cōiugis tuendā pudicitiā cōmit tēs deo: t humanas insidias cauens vt hō: qm̄ si piculū quātū cauere poterat nō caueret: magis tērarer deum q̄ sperarer i deo. Be q̄ re contra calūniantē fanstū manichēū multa dixim⁹. Be niqꝫ scm̄ ē qđ ō dño ꝓsupsit abraā. Nā ꝓbarao rex egypti q eā sibi vxorē accepat: graui affli/ct⁹ marito reddidit. Ubi absit vt credam⁹ aliēo ꝓcubitu fuisse pollutā: qꝫ m̄lto ē credibili⁹ hoc ꝓbaraonē facē afflictoīb⁹ magnis ñ fuisse ꝓmissū

Euerso igī abraā ex La. XX.

r egypto i locū vñ venerat: tūc loth fris fili⁹ ab illo i trā sodomoꝝ salua charita Gene.13. te discessit. Diuites qppe facti erāt: pastorescꝫ m̄ltos pecoꝝ hr̄e cepant: qb⁹ inē se rixātib⁹: eo mō familiaꝝ suarū pugnātē discordiā vitauer̄t. Poterat qppe hic vt sūt būana t iter ipsos ali q̄ rixa ꝓsurgere. Ꝓroide ꝟ malū ꝑcauend abrae ꝓba ista sūt ad loth. nō sit rixa iter me t te: t inē pastores meos t pastores tuos: qꝫ boies nos fratres sumus. Nonne ecce tota trā a ñ te ē. Di

scede a me. Si tu i sinistrā: ego i dextrā: vl si tu i dextram ego i sinistrā. Hinc fortassis effecta ē inter boies pacifica ꝓsuetudo: vt qñ ɛrenoꝝ alicui ꝙtendū est: maioꝝ diuidat: minoꝝ eligat.

Hz ꝯ digressi eēnt sepatiqz. Ca. XXI.

c bitarēt abraā ɛ loth necītate ſustentāde familie: non feditate discōdie: ɛ abraā i ɛra chanaan: loth aūt eēt i sodomis: oraclo tertio dñs dixit ad abraā. Respiciēs oculis tuis vide a loco i quo nūc tu es ad aglonē: ɛ af ricū: ɛ ori entē: ɛ mare: qꝝ oēm ɛrā quā tu vides tibi dabo ɛ semini tuo vsqz i sclm: ɛ faciā semen tuū tanqz barenā terre. Si potest aliquis dinumerare barenam terre: ɛ semē tuū dinūerabit. Surgēs ꝑambula terrā i lōgitudinem eiꝰ ɛ i latitudinez eiꝰ: qꝝ tibi dabo eā. In hac ꝓmissiōe vtq; sit etiā illa q̄ pr̄ factꝰ ē oium gētiū: nō euidēter apparet. Pōt. n. videri ad hoc ꝑtinere: ɛ faciā semē tuū tāqz barenā terre qō ea locutōe dictū ē, quā greci dicūt hypbolen: quevticz tropica ē nō ꝓpria. Quo tñ mōvt ceteris tropis vti solere scripturam nll's q eā didicit ambigit. Iste aūtē ɛrop .i. modꝰ locutōis fit: qñ id qō dr̄ lōge est amplius qz qō eo dicto significaf. Quis. n. nō videat qz sit icōpabil'r amplior barene nūs qz pōt eē oiuz hoiz ab ipo adam vsqz ad terminū scli? Quāto ꝯ magꝝ qz semē abrae: nō solū qō ꝑtinet ad israeliticā gētē: vez ēt qō ē ɛ futurū ē: fm imitatōez fidei toto orbe terraꝝ i oibꝰ gentibꝰ? Qō semē .s. abrae i ꝓpatiōe mltitudis ipioꝝ ꝓfecto i paucis est: qz quis ɛ ipi pauci faciāt inūerabilē multitudinē suā q̄ significata ē fm hypbolen p barenā terre. Sane ista multitudo q̄ ꝓmittit abrae nō deo ē inūerabilis: z hoibꝰ: deo aūt nec barena terre. Proide qꝝ nō tm gēs israelitica: z vniuersū semē abrae vbi ē exp̄ssa ꝓmissio: nō fz carnē: z fm spūm plimoꝝ filiozū: ꝙgruēti barene multitudini cōpar: potest ꝟ itelligi vt itereē pr̄i facta ꝓmissio. Hz ꝛō dixim' qꝝ ñ euidēter appareat: qꝝ ɛ illi gētꝰ vniꝰ multitudo: q̄ fm carnē nata est ex abrāā: p eiꝰ nepotē iacob itāqz creuit vt pene oēs ptes orbis ipleuerit. Et ideo potuit ɛ ipa fm hypbolē barene mltitudini cōpari: qꝝ ɛ z sola inūera ē homini multitudo: terrā certe illā solā significatā q̄ appellata ē chanaan nemo ambigit. Hz qō dictū ē: tibi dabo eā ɛ semi tuo vsqz i seculū: pōt mouere nōnullos si vsqz i scz itelligant i eternū. Si aūt in seculū hoc loco sic accipiāt quēadmodū fideliꝛ tenem' initiū futuri seculi a fine p̄ntis orditi: nihil eos mouebit: qꝝ ɛ si expulsi sunt israelite de hyerosolymis: manēt tñ i alīs citatibꝰ terre chanaan: ɛ vsqz i finē manebūt: ɛ vniūsa terra illa cū a xp̄ianis ihabitatur: ēt ipm semē est abrae.

Gen.13

Gen.14

Deū.14

Deū.7.

Gen.15

Pſa.10

Cap. XXII.

Oc respōso ꝓmissiōis accepto migrauit abraā: ɛ māsit i alio eius dē terre loco. i. iuxta quercū mābre q̄ erat ebron. Deide ab hostibꝰ q sodomis irruerāt: cū qnqz reges adūsus q̄tuoꝝ bellū gereret: ɛ victi sodomit ēt loth captꝰ eēt: libauit eū abraā adducēs secū i plū trecēt decē ɛ octo vernaclis suis: ɛ victoriā feē de regibꝰ sodomoꝝ: nihilqz spolioꝝ auferre voluit: cū rex cui vicerat obtulisset. Hz plane tūc bñdictꝰ ē a melchisedech q erat sacerdos dei excelsi: de quo i epla q̄ iscribit ad hebreos: quā ples apli pauli esse dicūt: qdā vero negāt: multa ɛ magna ꝓscripta sunt. Ibi qppe primū apparuit sacrificiū qō nūc a xp̄ianis offert deo toto orbe terraꝝ: ipleꝛqz illud qō lōge post hoc factū ꝓphetā dr̄ ad xp̄m: q fuerat ad huc vēturꝰ i carnē. Tu es sacerdos i eternū fm ordinē melchisedech. Nō. s. fm ordinē aarō: q ordo fuerat auferēdus: illuce scētibꝰ rebꝰ q̄ illis vmbris prenotabant.

Cap. XXII.

e Tiam tūc factum ē verbū dñi ad abraā i visu. Qui eū ei ꝓtectionē: mercedēqz ꝓmitteret valde multā: ille de posteritate sollicitus q̄ndā eliezer vernaculū suū futuꝝ sibi dixit beredē: ꝓtinuoqz illi ꝓmissus ē heres: nō ille vernaculꝰ: z q de ipo abraam fuerat exiturus: rursusqz semē inūerabile nō sic barena terre z sic stelle celi: vbi mihi magꝝ videt ꝓmissa posteritas celesti felicitate sublimis. Nam q̄ntuz ad multitudinē ꝑtinet: qd sunt stelle celi ad barenam terre: nisi quis ɛ istam comperationē itantum eē simile dicat: inq̄ntū ēt stelle dinūerari ñ valent? Quia nec oēs eas videri posse credēdū ē. Nā q̄nto qsqz acutiꝰ intuet: tanto ples videt. Hñ ɛ acerrime cernētibꝰ alīqs occultas eē merito estimaf: exceptis eis sideribꝰ q̄ in alia parte orbis a nobꝰ remotissima oriri ɛ occidere perhibent. Postremo qcūqz vniuersum stellarum numerū compbēdisse ɛ cōscripsisse tactanf: sic ērat' vel eudoxiꝰ vel si q alīj sunt: eos libri huius ꝓtenit auctitas. Hic sane illa snia ponit cuiꝰ apostolꝰ meminit ꝓpter dei grām cōmendādam.

Gen.15

Credidit abraam deo ɛ ꝓputatum est illi ad iusticiam: ne circuncisio gloriaret: gentesqz icircuncisas ad fidez christi nollet admitti. Hoc. n. quando factum est: vt credenti abrae deputaretur fides ad iusticiam: nondum fuerat circūcisus.

Capitu. XXIIII.

Gen.15. In eodē visu cū loqueret ei dñs etiam ꝑ
ait ad illū. Ego dñs q te eduxi de regio
ne chaldeoꝝ: vt dem tibi trā hāc vt he
res ei⁹ sis. Ubi cū interrogassz abraam scōz qd
Ibidem sciret: q̄ heres ei⁹ erit: dixit illi dñs. Accipe mi
hi iuuēcā trimā t capzā trimā t arietē trimū: t
turturē t colūbā. Accepit aūt ille hec oia: t di
uisit illa media: t posuit ea ꝯ faciē alterꝫ alteri.
Aues aūt nō diuisit: t descēderūt sic̄ scriptū est
aues: t sedebat sup corpa q̄ diuisa erāt: t conse
dit ill' abraā. Circa solis aūt occasū pauoz irruit
sup abraā: t ecce timoz tenebzosus magn⁹ inci
Actl. 7. dit ei: t dictū est ad abraā. Sciēdo sciias: q̄ pe
Gene.15 grinū erit semē tuū i trā nō ppzia: t iseruitutez
redigēt eos: t affligēt eos q̄dringēt ānis: gētē ār
cui seruierit iudicabo ego. Post ꝫ vero exibūt
hinc cū supellectili mlta. Tu aūt ibis ad pres tu
os cū pace: nutrit⁹ i senecta bona. Quarta vero
generatiōe ꝓuertēt se huc. Nōdū enim impleta
sunt pcā amoꝛeoꝝ vsq̄z adhuc. Cū aūt iam sol
erat ad occasuz facta est flamma: t ecce fornax
fumabūda t lāpades ignis q̄ ptrāsierūt ꝑ media
diuisa illa. In die illa disposuit dñs dn⁹ testamē
tū ad abraā dicēs. Semini tuo dabo trā hāc: a
flumie egypti: vsq̄z ad flumē magnū eufraten:
ceneos: t cenezeos: t cethmoneos: t cetheos t
pherezeos: t raphai: t amōꝛeos: t chananeos
t eueos: t gergeseos t hiebuseos. Hec oia ivi
su fcā dinit⁹ atq̄z dcā sūt: ꝫ qb⁹ singul' enucleate
dissererē longū est: t itētionē operis b⁹ excedit.
Qꝫ q̄ sat̄ est nosse debem⁹: posteaq̄z dictū est
credidisse abraā deo: t ꝓputatū ē illi ad iustici
Luc.1. am: nō eum ifide defecisse vt diceret dñator do
mine scōm qd sciam: q̄ heres ei⁹ ero. Terre q̄p
pe illi⁹ pmissa erat hereditas. Nō. n. ait vñ sciaz
q̄si adhuc nō crederet: sed ait scōm qd sciam:
vt ei rei quā crediderat aliq̄ similitudo adhiberet
q̄ ei⁹ mod⁹ agnoscerē. Sic̄ nō est virgis marie
diffidētia: q̄ ait: quō fiet istud qm̄ vir nō cogno
sco. Qꝫ. n. futurū eē certa erat: modū quo fie
ret igrebat. Et ꝫ cū q̄sisset: audiuit. Spūs scūs
supueniet i te t virtus altissimi obūbrabit tibi.
Deniq̄z t hic similitudo data ē ꝫ trib⁹ animalib⁹ inuē
ca: capza: t ariete: t duab⁹ volucrib⁹ turture t
colūba: vt scōm hec futura sciret: qꝫ futura esse
iam nō ambigeret. Sine q̄ ꝑ iuuēcam significa
ta sit plebs posita sub iugo legis: ꝑ capzam ea
dem plebs ēt peccatrix futura: ꝑ arietē eadem
plebs ēt regnatura: q̄ animalia, ꝓpterea trima dicū
tur q̄ cū sint insignes articuli tpoꝝ ab adaz vsq̄z
ad noe: t ide vsq̄z ad abraam: t ide vsq̄z ad da
uid: q̄ reꝓbato saule prim⁹ i regno gētis israe
litice est dñi volūtate fundat⁹: in hoc ordiē ētio
q̄ tendit ex abraam vsq̄z ad dauid tanq̄z tertiam
etatē gerēs ille ppls adolevit: siue aliqd aliꝫ cō
uenientⁱ ista significēt: nll'o tñ mō dubitauerim
spiritales i ea typos ꝓfiguratos additam̄to tur
turis t colūbe. Et ideo dictū est. Aues aūt nō di
uisit: qm̄ carnales inter se diuidunt: spiritales
aūt nll'o mō siue a negociosis ꝙersatōib⁹ hoim
se remouēat sic̄ turt: siue iter illas dēgāt sic̄ co
lūba. Utraq̄z tñ avis est simplex t inocua: signi
ficās t illo israelitico ppl'o cui ēra illa dāda erat
futuros idiniduos filios ꝓmissiōis t heredes
regni in eterna felicitate mānsuros. Aues aūt de
scēdētes sup corpa que diuisa erāt: nō boni alt Gene.15
qd ꝫ ꝑ pūs idicāt aeris b⁹: pastū quēdam suum
de carnaliū diuisiōe q̄rētes. Qꝫ aūt illis ꝙsedit
abraā: significat ēt iter illas carnalium diuisio
nes spūales eē: nō nullos vero vsq̄z i finē seculi
pseueraturos fideles. Et circa sol' occasum q̄
pauoz irruit i abraam: t timor tenebzosus ma
gnus: significat circa b⁹ secli finē magnā ptur- Gene.15
bationem ac tribulationē futurā fideliū ꝫ qua
dns dixit in euāgelio. Erit enim tunc tribulatō Matbi
magna: q̄lis nō fuit ab initio. Qꝫ vero dictū est 14.
ad abraā: sciendo scies q̄ pegrinū erit semē tu- Gene.15
um in terra nō ppria: t i seruitutez redigēt eos
t affligēt eos q̄dringēt annis: de ppl'o isrl' q fue
rat in egypto fuitur⁹: apertissime ꝓpheratū est.
Nō q̄ i eadē fuiture sb egyptijs affligēt⁹ qua
drigētos ānos ille ppls fuerat pactur⁹: ꝫ i ipis
q̄dringētis ānis ꝓnūciatū est hoc futuꝝ. Quē- Gene.ii
admodum. n. scriptū est de thare pre abrae: t
fuerūt dies thare ichabarra qnqz t ducēti āni: nō
q̄ ibi oēs acti sūt: ꝫ q̄ ibi cōpleti sunt: ita t hic
ꝓpterea interpositū est: t i fuiture redigēt eos
t affligēt eos q̄dringētis ānis: qm̄ iste numer⁹ i
eadem afflictōe cōplet⁹ est: nō q̄ ibi vniuersus
pfect⁹ est. Quadrigēti sane dicunt āni, ꝓpter nu
meri plenitudinem: cuius aliquāto ampli⁹ sint
fine ex hoc tempoze cōputēt quo ista, promittebā
tur abrae: sine ex quo nat⁹ est isaac, ꝓpter semē
abrae: de quo ista ꝓdicunt. Cōputāt. n. sic̄ su
peri⁹ iam dixim⁹ ab anno septuagesimo t qnto
abrae qm̄ ad eum facta est prima promissio vsq̄z
ad exitum israel ex egypto quadrigenti t trigi
ta anni: quorum aplius ita meminit. Hoc au- Hala.3.
tem inqt testamentum confirmatum a ꝺo que
post quadringentos t triginta annos facta est
lex non: non infirmat ad euacuandam promissio
nem. Jam ergo isti quadringenti t triginta āni

quadringenti poterant nuncupari: quia non sunt multo amplius. Quanto magis cum aliquot iaz ex isto nūero p̄teriissent: qñ illa i visu demōstrata t dicta sunt abrae: vl qñ isaac nat⁹ est cētenario patri suo: a pria promissiōe post vigintiqnqz annos cū iam ex istis q̄dringēti t trigita quadrigēti t qnqz remanerēt: quos de⁹ q̄dri gēros voluit noiare. t c. Que sequūt verbis p̄ nūciātis dei: null⁹ dubitauerit ad israeliticū populū p̄tiere. Q̄ vero adiūgit: cū aūt sol erat ad occasum flāma facta ē: t ecce fornax fumabunda t lampades ignis que trāsierūt p media divisa illa: significat iam i fine seculi p ignē iudicā dos eē carnales. Sicut enim afflictio citaꝫ dei qualis antea nūq̄z fuit que sub antixpo futura sperat: significat tenebroso timore abrae circa sol occasum. i. ppinq̄nte iam fine seculi: sic ad solis occasum. i. ad ipm iam finem seculi significat isto igne dies iudicij dirimēs carnales per ignē saluādos: t i igne dānādos. Deide testamētū factum ad abraam terrā chanaan, ppie manifestat t uoiat i ea vndecim gētes a flumie egypti vsq̄z ad flumē magnū eufraten. Nō ḡ a flumie magno egypti ḥ est nilo: ḥ a puo q̄ diuidit inē egyptū t palestinā: vbi ē ciras rhinocorura.

Am hinc tpa ꝓsequūt Cap. XXV.

i filioꝫ abrae vni⁹ de agar ancilla: alteri⁹ de sara libera: de q̄b⁹ in libro supiore iā dixim⁹: Q̄ vō aūt attinet ad rem gestā: nullo mō est iferēdū de hac ꝓcubina crimē abrae. Usus est ea q̄ppe ad generādā, plem: nō ad explēdam libidinē: nec insultās: ḥ poti⁹ obediēs ꝓiugi q̄ sue sterilitati credidit eē solatiū: fi feciū ācille verum qm̄ natura non poterat: voluntate faceret suū: t eo iure quo dic̄ apls filr: t vir non habet potestatem corpis sui: ḥ mlier: vtens mlier ad pariēdum ex altera: q̄ nō poterat ex ipsa. Nulla est ḥ cupido lasciuie: nulla negtie turpitudo. Abyroze cā, plis ācilla marito tradit: a marito causa, pl accipit: abyrocz nō culpe luxus: ḥ nature fruct⁹ exquirit. Deniqz cum ancilla grauida dñe sterili supbiret: t ḥ sara suspitione mulieb⁹ viro poti⁹ imputaret: etiam ibi demōstrauit abraam nō se amatorem fuisse: ḥ liberuz fuisse genitorem: t in agar sare coniugi pudicitiaz custodisse: nec volūtatem suam: sed volūtatem illi⁹ impleuisse: accepisse nec petūsse: accessisse nō bibisse: semiasse nec amasse. Ait enim. Ecce ancilla tua i manibus tuis. vtere ea quō tibi placuerit. O vir virū vtētem femis: ꝓuge tempe

ranter: ancilla obtemperanter: nulla intemperanter.

Capitu. XXVI.

Ost hec nat⁹ est bysmael ex agar i quo

p putari posset implerū q̄ō ei ꝓmissum fuerat: cū sibi vernaculum fuū adopta revoluisz dicēte deo. Nō erit heres tu⁹ h: ḥ q̄ exiet de te: ille erit heres tu⁹. Hoc ḡ ꝓmissuz ne in ancille filio putaret impletū iam cū eēt anno rum nonagita t nouē apparuit ei de⁹ t dixit illi Ego sū ōs: placc i ꝓspectu meo: t esto sine q̄rela: t ponā testamētū meum iter me t iter te: t implebo te valde. Et ꝓcidit abraam i faciē suaz t locut⁹ est illi de⁹ dicēs. Ecce ego t ecce testamentum meū tecū: t eris p̄ multitudis gētiuz: t nō appellabit adhuc nomē tuū abraam: sed erit nomē tuū abraā: q2 p̄iem multaz gentiū posui te: t augebo te valde: t ponā te i gētes: t reges ex te exibūt: t statuā testamētū meum iter me t te: t inter semen tuum post te in generationes eoruz in testamentum eternum vt sim tibi deus: t semini tuo post te. Et dabo tibi t semini tuo post te terram in qua incola es: omnem terram chanaan in possessionem eternaz t ero illi deus. Et dixit de⁹ ad abraam. Tu autem testamentum meum conseruabis: tu t semen tuum post te in generationes suas. Et hoc est testamentum meum quod conseruabitis inter me t vos t inter semen tuum post te in generationes suas. Circuncidetur omne vestrum masculinum: t circuncidemini in carne ꝓputij vestri: t erit in signum testamenti iter me t vos. Et puer octo dierum circuncidetur: t vestrum omne masculinum in ꝓgenies vestras: Uernaculus t empticius ab omni filio alienigena qui non est de semine tuo: circuncisione circuncidetur: t vernaculus dom⁹ tue t empticius. Et erit testamentum meum in carne vestra in testamentum eternuz: t qui non fuerit circuncisus masculus qui non circuncidet carnem ꝓputij sui octauo die: interibit anima illa de genere eius quia testamentum meum dissipauit. Et dixit deus ad abraam. Sarai vxor tua non appellabitur nomen eius sarai: sed sara erit nomen eius. Benedicam autem illam: t dabo tibi ex ea filium t benedicam illum: t erit in nationes: t reges gentium ex eo erunt Et procidit abraam super faciem suam. Et risit. Et dixit in animo suo dicēs. Si mihi cētū ānos hōti nasceē filio: t si sara ānoꝝ nonagita pariet: Dixit aūt abraā ad

deum ysmael hic viuat in conspectu tuo. Dixit autem de⁹ ad abraā. Ita. Ecce sara uxor tua pariet tibi filiū: t vocabis nomē ei⁹ isaac: t statuā testamentum meum ad illum in testamentum eternū: vt sim illi deus t semini ei⁹ post illum. De ysmael autem: ecce audiui te. Ecce bñdixi ei t amplificabo t multiplicabo illū valde. Duodecī gētes generabit t dabo illum i gētem magnam. Testamentum autem meum statuam ad isaac: quem pariet tibi sara in tpe hoc ad annum sequētē. Dic aptiora pmissa sunt de vocatōe gentium isaac, i. in filio pmissiōis: quo significat gra nō natura: q̄ de sene t anu sterili pmittit filiū. Quānis enim t naturalem pcreationis ecursum de⁹ operet: vbi tñ cuidēs opus dei est: vitiata t cessante natura: ibi euidentius intelligit gra. Et q̄ hoc nō p gnātionem sed p regenerationem futurum erat ideo nūc ipata ē circūcisio: qñ de sara pmissus est filiū: t q̄ oēs nō solum filios: verum etiam seruos vernaculos: t emptīcios circūcidi iubz: ad omnes istaz gratiam pertinere testat. Quid enim aliud circūcisio significat q̄z vetustate exuta nām renouatā: Et qd aliō q̄z xp̄m octauū dies: q̄ hebdomada cōpleta hoc est post sabbatū resurrexit: Parentum mutant t nomia: oia resonāt nouitatē t in testamento veteri obūbratum itelligit nouū. Quid est enim quod dr testamētū vet⁹: nisi occultatō noui. Et qd est aliud qō dicit nouū nisi veteris reuelatio. Risus abrae exultatio est gratulant: nō irrisio diffidēs. Verba quoq; ei⁹ illa in anio suo si mihi centum annos habenti nascetur filiū: t si sara annoz nonaginta piet: nō sunt dubitant: sed admirāt. Si quē vero mouet qō dictū est: t dabo tibi t semini tuo post te terraz in qua tu incola es: omnem terram chanaan in
Beñ.17. possessionem eternam: quomodo accipiat impletum: siue adhuc expectet implendum: cum possessio q̄cūq; terrena eterna cuilibz gēti esse nō possit: sciat eternum a nostris inēpretari qō greci appellant aeonon: qō a seculo deriuatum est. Aeon quippe grece seculū nūcupat: z si sūt ausi latini hoc dicere seculare: ne longe in aliud mitterent sensum. Secularia q̄ppe dicunt multa q̄ in hoc seculo sic agūt: vt breui etiā tpe trāseant. Aeonon aūt qō dr: aut nō habz finez aut vsq; i b⁹ seculi tēdit finē. Cap. XXVII.

Beñ.17. I Tem pōt mouere: quō itelligi oporteat qō h dictū est. Abascul⁹ q̄ nō circumcidet carnez ppuciū sui octauo die: interibit aia illa de genere suo q̄ testamentum meum dissipauit. Cum hec nulla culpa sit paruuli cui⁹ dicit animam pituram: nec ipe dissipauerit testamentum dei: sed maiores qui eum circūcidere nō curarūt: nisi q̄ etiam puuli: nō pm sue vite pprietatē sz pm cōem generis hūani originē oēs i illo vno testamētū dei dissipauerūt: i quo oēs peccauerūt. Mlta q̄ppe appellāt testamenta dī excepto illis duob⁹ magnis vetere t nouo: quod licet cuiq; legendo cognoscere. Testamētū aūt primum qō factum est ad hominem primum: pfecto illud est. Qua die ederis mortē morte mini. Unde scriptum est in libro q̄ ecclastic⁹ appellat. Omnis caro sic vestis veterascet. Testatum g est a seculo morte morī eos qui trāsgrediunt pcepta dei. Cum enim lex euidentior postea data sit: t dicat apls: vbi aūt nō est lex nec puaricatio: quo pacto qō legit in psalmo verū est: puaricatores estimant oēs peccatores terre: t vbi lex nō est: nec puaricatō ac per hoc q̄ circūcisio signū regeneratōis fuit: nō imerito puulum ppter originale peccatū quo primū dei dissipatū est testamētū generatō disperdet: nisi regeneratio liberet. Sed itelligēda sunt hec diuina verba: tanq̄z dictum sit. Qui non fuerit regenerat⁹ interibit anima illa de genere eius: q̄ testamentum meū dissipauit qñ in adam cū omnib⁹ et ipe peccauit. Si eniz dixisz q̄ hoc testamētum meū dissipauit: nō nisi de ista circūcisione intelligi cogeret. Nunc vero qñ nō expressit cuiusmodi testamētū parunlus dissipauerit: liberum est intelligere de illo testamēto dictum: cui⁹ dissipatio pertinere possit ad paruulū. Si āt quisq̄z hoc nō nisi de ista circūcisione dictum eē contendit: quod i ea testamentum dī qui non ē circūcisus dissipauerit paruulus: querat locutionis aliquem modum quo non absurde possit itelligi: ideo dissipasse testamētū: q̄ lz nō ab illo: tñ in illo ē dissipatū. Uez sic quoq; aia duertēdū est nulla in se negligētia sua iuste iterire icircūcisi aiaz puuli nisi originale obligatōe pcti. C. XXIII.

f Acta igit pmissiōe tā mag: tāq̄z dilucida ad abraā: cui euidētissime dictum

est pr̃em multar̃ gẽtiũ posui te ⁊ augebo te valꝺ
⁊ ponã te in gẽtes: ⁊ reges exibũt exte: ⁊ dabo
tibi ex sara filiũ: ⁊ benedicã illi: ⁊ erit in natõ
nes: ⁊ reges gẽtium ex eo erũt: quã pmissionez
nũc i xp̃o cernim⁹ reddi. ex illo deiceps illi ꝓiu
ges nõ vocanꝫ in scripturis sicut antea vocabãt
abraaz ⁊ sarai: ꝫ sicut nos eos ab initio vocauꝭ
mus: quoniaz sic iam vocantur ab oib⁹ abraz ⁊
sara. Cur ãt mutatũ sit nomẽ abrae reddita est
rõ: qz pr̃em igt multarũ gentiũ posui te. Hoc
17. ergo significare itelligẽdũ est abraã: Abraz ve
ro qꝺ ãte vocabãt iterp̃tatur pr̃ excelsus. Be
noie ãt mutato sare nõ est reddita rõ. Sed sic
aiũt qui scripserũt iterp̃etatões noium hebre
orũ que his litteris sacris cõtinẽtur: sarai iterp̃
tatur pr̃incepꝭ mea. Sara ãt virt⁹. Unde scrip
ii. tum est in epl̃a ad hebreos: fide ⁊ ipa sara virtu
tem accepit ad emissionẽ seminis: Ambo ãt se
nes erãt: sicut scriptura testat̃: sed illa etiam ste
rilis: ⁊ liquore mẽstruo iã destituta: pp qꝺ iam
parere nõ posset: etiã si sterilis nõ fuisset. Põ
ro si femina ita sit, puectioris etatis: vt ei soli
ta mulierum adhuc fluant: de iuuene parere
põt: de senioze nõ põt: q̃uis adhuc possit ille se
nioz, sed de adolescẽtula gignere. Sicut abraã
p⁹ moztem sare de cethura potuit: qz viuidã ei⁹
iuenit etatem. Hoc ergo est quod mirũ cõmen
dat apl̃s: ⁊ ad hoc dicit abrae iam fuisse coꝛp⁹
m emortuũ: qm̃ nõ ex oi femina sed ex ea cui esset
adhuc aliquod piendi temp⁹ extremũ generare
ipe in illa etate adhuc posset. Ad aliqꝺ eni emõ
tuũ coꝛp⁹ ei⁹ itelligere debem⁹ nõ ad oia. Hã se
nect⁹ viui nõ iam cadauer est mortui: q̃uis etiã
sic solui soleat ista qõ: quod de cethura postea
gẽuit abraã: qz donũ gignẽdi qꝺ a dño accepit:
etiã p⁹ obitũ mansit vꝺoris. Sed ꝓpea mihi vi
tur illa quã secuti sum⁹ b⁹ questionis solutio p̃
ferenda: qz centenari⁹ quidẽ senex: sed tempoꝛ
nostri de nulla põt femina gignere: nõ tũc qdẽ
qm̃ adhuctã diu viuebãt vt cẽtum ãni nõdũ face
rẽt boiez decrepite senectut̃. La.

i Tẽ de⁹ appuit abrae ad q̃rcũ xxix.
mãbre i trib⁹ vir̃: quos dubitandũ nõ ẽ
e.18 ãgelos fuisse: q̃uis quidã existimant vnuz in eis
fuisse dominum xp̃m: asserentes eũ etiã ãte idu
mentũ carnis fuisse visibilẽ. Esse qdẽ dine po
testatis inuisibilis icoꝛpalis icõmutabilisq̃ nãe:
sine vlla sui imutatõne etiã moztalib⁹ aspectib⁹
appere: nõ per id quod est: sed per aliqꝺ quod
sibi subditũ est. Quid ãt illi subditũ nõ ẽ: Uez
tamẽ si ꝓpea cõfirmãt hoꝛum triũ aliquẽ fuisse
xp̃m: qz cũ tres vidisset ad dñm singl̃r ẽ locutus
sic eni scriptũ est: ⁊ ecce tres viri stabãt sup euz Gene.18
⁊ vidẽs ꝓcurrit obuiam ill̃ ab ostio tabernacu
li sui: ⁊ adoꝛauit super terrã: ⁊ dixit. Dñe si inue
ni gr̃am añ te: ⁊ cetera: cur nõ ẽt illud aduertũt
duos ex eis venisse vt sodomite delerẽt: cũ ad
huc abraã adunũ loq̃reꝰ dñm appellãs: ⁊ iter
cedens ne simul iustũ cũ ipio i sodomis pderz
Illos ãt duos sic suscepit lotb vt etiã ipe in col
loquio suo cũ ill̃ singl̃r dñm appellaret. Hã cũ
eis pl̃r dixisset: ecce dñi declinate in domũ pue
ri vestri: ⁊ c̃: que ibi dicũtur: postea tñ ita legit̃:
Et tenuerũt angeli manũ ei⁹ ⁊ manũ vꝺoris ei⁹: Zbidem
⁊ man⁹ duarũ filiarũ ei⁹ eo q̃ dñs ꝑceret illi. Et
factũ est moꝛ vt eduxerũt illũ foꝛas: dixerũt sal
uaz fac aiam tuã: ne respexeris retro: nec steteꝭ
in tota regiõe: in mõte saluũ te fac: ne quãdo cõ
p̃hẽdaris. dixit ãt lotb ad illos. Oro dñe: qr in
uenit puer tu⁹ misericordiã ante te: ⁊ que sequñ
tur. Deide p⁹ hec verba singl̃r illi respõdit dñs
cũ in duob⁹ angelis eẽt dicens. Ecce misi⁹ sũ fa
ciẽ tuã: ⁊ c̃. Unde multo ẽ credibili⁹ q̃ ⁊ abraã
i trib⁹ ⁊ lotb in duob⁹ viris dñm ag̃scebãt: cui
per singl̃em numerũ loquebãt: etiã cũ eos ho
mines eẽ arbitrarẽt. Necꝫ eni aliã ob causam
sic eos susceperũt: vt tanq̃z moꝛtalib⁹ ⁊ bñana
refectõe indigẽtib⁹ ministrarẽt. Sed erat ꝓfcõ
aliquid quo ita excellebant: ꝫ tãq̃z boies: vt in
eis eẽ dñz: sicut eẽ assolet i ꝓphis hi q hospitali
tatem illis exhibebãt: dubitare nõ possẽt: atꝫ
ideo ⁊ ipos aliqñ pl̃r: vt dños: aliqñ singl̃r: vt
in eis dñm appellabãt. Angelos ãt fuisse scri
ptura testat̃: nec solũ in hoc genes. lib. vbi hec
gesta narrantur: verũetiã in epl̃a ad hebreos:
vbi cũ hospitalitas laudaret̃: per hãc etiã iquit Deb.13.
qdam nesciẽtes hospitio receperũt angelos.
Per illos igr̃ tres viros: cũ rursus filiꝰ isaac de
sara, pmitteretur abrae dinit⁹ datum ẽ etiam ta
le responsũ vt diceretur: abraã erit in magnam
gentem ⁊ multam: ⁊ benedicentur in eo oẽs gẽ
tes terre. Et hec duo illa breuissime plenissime
q̃ pmissa sunt: gens israel p̃m carnez: ⁊ oẽs gẽ
tes p̃m fidem. La. xxx

p Ost banc pmissionẽ liberato de sodõis
lotb ⁊ veniente igneo imbze de celo: to
ta illa regio ipie ciuitatis in cinerez ver
sa est: vbi stupra in masculos in tantam cõsue
tudinem conualuerant: quantã leges solẽt ali
oꝛ factoꝛ prebere licẽtiam. Uerũ ⁊ hoc eoꝛuz
supplicium: specimen futuri iudicij diuini fuit
Nam ad quid pertinet: quod, pbiti sũt q libe

⁊

rabāt ab angel retro spicere: nisi qz nō est anio
redeūdū ad verere vitā: qua per gr̄am regenera
tōis exuimur: si vltimū iudiciū euadere cogita-
Gene.19 mꝰ? Deniqz vxor lot vbi respexit remānsit: t in
salē cōuersa hoibꝰ fidelibꝰ quoddaz p̄stitit cō
dimētū: quo sapiāt aliqd vnde illud caueāt exē
plū. Inde rursus abraā fecit i geraris apud re
Gen.20. gē ciuitatis illiꝰ abimelech quod i egypto de cō
iuge fecerat: eiqz intacta sīr reddita est. Ubi
sane abraā obiurgāti se regi cur tacuisset vxorē:
sororēqz dixisset: apiēs qd timuerit: etiā hoc ad
didit: t ni vere soror mea ē de p̄re: ꝫ nō ō ma
tre: qz de p̄re suo soror erat abrae: de quo ppi
qua eiꝰ erat. Tante aūt pulchritudis fuit vt eti
am i illa etate posset adamari. La .xxxi.

Gene.21 Ost hec natꝰ est abrae ꝫ p̄missionem
p dei de sara filiꝰ: eūqz noiauit isaac: qō i
terp̄tat risus. Ridet eni t p̄ qñ ci p̄mi
sus ē admirās in gaudio. riserat t mater: qñ p
illos tres viros iterū p̄missus ē: dubitās in gau-
dio: cui exprobrāte angelo q risus etiā ille si
gaudij fuit: tñ plene fidei nō fuit. Post ab eo-
dem angelo in fide etiam cōfirmata est. Et ō g
puer nomē accepit. Nā q risus ille nō ad irri-
dendū opprobrium. sed ad celebrandū ga udi
um pertinebat: nato isaac t eo noie vocato: sa
ra mōstrauit. Ait quippe. Risū mihi fecit deus
quicūqz eni audierit cōgaudebit mihi. Sed pꝰ
aliquātū tps ancilla de domo eiecit cū filio suo
Gal. 4. t duo illa fim aplm testamēta significant ver⁹:
t nouū: vbi sara illi⁹ superne hieru salem hoc ē
citatis dei figuram gerit. La. xxxii

Ater hec que oia cōmemorare nimis
i longum est: tentat abraā de imolan-
Gen.22. do dilectissimo filio suo isaac: vt pia
et obediēta p̄bareī: seculis in noticiam p̄ferē
da nō deo. Necqz enim ois est culpanda tenta-
tio: qz t gratulanda est qua fit p̄batō. Et plez
qz aliter būanꝰ ains sibi p̄ipi innotescere nō pōt:
nisi vires suas sibi nōverbo: ꝫ exp̄imēto tētati-
one quodāmō iterrogāte rīdeat: vbi si ōi mu
nus agnouerit: tūc pꝰ est: tūc solidāt firmitate
gr̄e: nō inflāt ianitate iactātie. Nunqz sane cre-
derz abraā qvictimis deꝰ delectarē būanis.
qbus diuino itonāte p̄cepto obediendū sit: nō
disputādū: verūtamē abraā cōfestim filium cū
fuisset imolatꝰ: resurrectuꝝ credidisse laudād⁹
ē. Dixerat nāqz illi deꝰ cū de ancilla t filio eius
foras eiciēdis voluntatē cōiugis nollz iplere:
in isaac vocabit tibi semen. Et certe ibi sequit
ac dr̄. Filiū āt ancille hui⁹ in magnā gentē faci
am qz semē tuū ē. Quō ergo dictū ē: in isaac vo
bit tibi semē: cū t hysmaelē deꝰ semē eiꝰ voca-
uerit: Exponēs āt aplꝰ quid sit i isaac vocabit
tibi semē. i. iquit nō qui filij carnis hi filij dei ꝫ Ro.9.
filij p̄missionis deputāt in sēine: Ac per hoc fi
lij p̄missionis vt sint semē abrae: in isaac vocan
tur: hoc ē i xp̄o vocante gr̄a ꝓgregant. Hāc er
go p̄missionē p̄r pi⁹ fideli⁹ tenēs: qz p hūc opte
bat ipleri quē deꝰ iubebat occidi: nō hesitauit:
q sibi reddi poterat imolatꝰ q dari potuerat ñ
spatꝰ. Sic itellcūm ē t in epla ad hebreos: t sic
expositū. Fide igt p̄cessit abraā i isaac tētatus
t vnicū obtulit q p̄missiones suscepit: ad quez
dictū ē: i isaac vocabit tibi semē cogitās qz t ex
mortuis excitare pōt deꝰ. Proinde addidit:
Pro hoc ēt eū t filitudiez adduxit: cui⁹ filitu
dinē: nisi illi⁹ de quo dicit idē aplꝰ q p̄prio filio Ro.8.
nō pepcit sed pro nobis oibꝰ tradidit illū. Pro
ptera t isaac: sicut dñs crucem suam: ita sibi
ligna advictime locū qbꝰ fuerat iponēdus ipe
portauit. Postrēo qz isaac occidi nō optebat
posteaqz ē p̄ eū ferire p̄hibit⁹: qs erat ille arīes
quo imolato ipletū est significat suo sāguie sa-
crificiū: Nempe qñ eū vidit abraā cornib⁹ i fru
tice tenebaī. Quis ergo illo figurabaī: nisi ihs
xp̄s: anteqz immolarēī spinis iudaid coronat⁹
Sed dīna p angelū verba potꝰ audiam⁹. Ait
qppe scriptura. Et extēdit abraā manū suam Gen.22
sumere macherā: vt occideret filium suum.
Et vocauit illū angel⁹ dñi de celo t dixit. Abra
am: Ille aūt dixit. Ecce ego. Et dixit. Ne iūci
as manū tuā super puerū: neqz facias illi qqz
Nūc eni scīni qz times deum tuum: t non pe-
pcisti filio tuo dilecto ꝓpter me. Nūc sciui di-
ctū est: nūc scīri feci. Neqz eni hoc nondum sci
ebat deꝰ. Deide ariete illo imolato p isaac filio
suo vocauit vt legitur abraā nomen loci illius
dñs vidit: vt dicatur hodie i monte dñs appa-
it. Sicut dictum est nūc sciui: pro eo quod est
nunc scīri feci: ita hic dñs vidit: pro eo quod
est dñs appuit: hoc est videri se fecit. Et voca-
uit āgelꝰ dñi abraam sēdo de celo dicēs. Per
memetipm iurauī dicit dominus: pp quod fe
cisti verbum hoc: t non pepercisti filio tuo di
lecto propter me: nisi benedicens benedicam
tibi: t multiplicans multiplicabo semen tuum
sicut stellas celi t tanqz arenam que est iuxta
labium maris: Et hereditate possidebit semē
tuum ciuitates aduersariorū suoꝝ: t benedi-
centur in semine tuo omnes gentes terre: qz
obaudisti vocem meam: Hoc modo est illa

de vocatõe gentiũ i semine abrae p⁹ holocaustũ: quo significat⁹ est xp̃s: etiam iuratõe di firmata pmissio. Sepe. n. pmittat: ꝫ nũq̃ iurauerat. Quid ãt est deiverieraciscq̃ iuratio: nisi pmissi ꝯfirmatio ⁊ infidelium q̃dam increpatio?

Post hec sara mortua est: centesimo ⁊ vicesimo ⁊ septimo anno vite sue: centesimo ãt ⁊ tricesimo septimo viri sui. Becẽ qppe ãnis eã p̃cedebat etate: sic̃ ipe quando sibi ex illa pmiss⁹ est filiꝰ ait: Si mihi ãnorũ cẽtũ nasceẽ filiꝰ: ⁊ si sara annorũ nonagita pariet. Tũc emit agrum abraam: in quo sepeliuit vxorem. Tunc g̃ fm narratõem stephani in terra illa est collocat⁹: qm̃ cepit ibi eẽ possessor: p⁹ mortẽ. s. p̃is sui q colligit aũ biẽniũ fuisse defũct⁹. Ca. XXXIII.

Eide rebeccã neptẽ nachor patrui sui ꝺ cũ ãnoꝝ quadragita eẽt isaac duxit vxorem: cẽtesimo. s. ⁊ quadragesimo ãno vite p̃is sui triennio p⁹ mortem mr̃is sue. Ut aũt illam ducerꝫ: qñ ab ei⁹ p̃re in mesopotamiam seru⁹ missus est: qd aliud demõstratũ est: cũ eidẽ seruo dixit abraã. Pone manũ tuã sub femore meo: ⁊ adiurabo te p dñm deuꝫ celi: ⁊ dñm terre: vt nõ sumas filio meo isaac vxorez ꝺ filiab⁹ chananeoꝝ nisi dñꝫ deũ celi ⁊ dñꝫ ẽre i carne q̃ ex illo femore trahebaẽ fuisse venturũ. Illũqd hec qua sũt p̃nũciata indicia veritaꝫ que cõplerividem⁹ i xp̃o: Ca. XXXIIII

Uid aũt sibivult q abraã p⁹ mortem ꝙ sare cetburã duxit vxorẽ: Ubi absit vt icontinentiam suspicemur: p̃sertim i illa tã etate: ⁊ in illa fidei sanctitate. An adhuc pereandi filij q̃rebanẽ: cũ tã deo pmittente tanta multiplicatõ filioꝝ ex isaac per stellas celi: ⁊ barenam terre fide pbatissima teneretur. Sed pfcõ si agar ⁊ bismael doctore ap̃lo significauerũt carnales veteꝝ testamenti: cur nõ ẽt cetbura ⁊ filij ei⁹ significent carnales q se ad testamentum nouũ existimant pertinere? Ambe qppe ⁊ vxores abrae ⁊ concubine sunt appellate. Sara vero nũq̃ dicta est abrae concubina sed vxor tm̃. Ñã ⁊ quando data est agar abrae: ita scriptum est: Et appẽdit sarai vxor abraã agar egyptiam ancillam suam post decem annos q̃z habitauerat abraam i terra chanaã: ⁊ ꝺdit eam abraam viro suo vxorem. De cetbura aũt quã p⁹ obitũ sare accepit sic legitur. Adijciens aũt abraam sumpsit vxorem: cui nomẽ cetbura. Ecce ambe dicuntur vxores abrae: ambe pozzo concubine fuisse repiuntur: post e a dicẽte scriptura. Dedit aũt abraam oẽz cẽsum suum isaac filio suo: ⁊ filijs cõcubinaruz suarũ dedit abraã dona: ⁊ diuisit eos ab isaac filio suo adhuc viuo: ad oriẽtem in terra orientẽ. Habent ergo nõnulla munera filij cõcubinarũ i plaga orientẽ sed nõ p̃uenient ad regnũ pmissum nec beretici: nec iudei carnales: qz p̃ter isaac nulli⁹ ẽ beres: ⁊ nõ q filij carnis hi filij dei sed filij promissionis deputanẽ in semie: de quo dictũ est. In isaac vocabit̃ tibi semen. Necq̃ eni video cur ẽt cetbura p⁹ vxoris mortem ducta nisi, p pter hoc mysteriũ dicta sit cõcubia. Sed quisq̃s hec nõvult in istis significatõib⁹ accipere: ñ calũnietur abrae. Quid eni si ⁊ hoc prouisũ est cõtra bereticos futuros secũdarũ aduersarios nuptiarũ: vt in ipo p̃ie multarũ gentiũ p⁹ obitũ cõiugis iterũ cõiungari demõstreẽ nõ eẽ peccatũ Et mortu⁹ est abraam cũ eẽt ãnoꝝ cẽtũ septuagita quiq̃. Annorũ g̃ septuagita quiq̃ isaac filium dereliqt: quẽ cẽtenari⁹ genuit. Ca. XXXV.

Am ex hoc quemadmodũ per postei ros abrae citaꝺ dei ꝑcurrant ꝛp videam⁹. A primo igr̃ ãno vite isaac vsq̃ ad sexagesimũ quo ei nati sũt filij: illud memoriabile est q cũ illi deũ rogãti vt peret vxor eius q̃ sterilis erat: cõcessisset dñs quod petebat atq̃ haberet illa cõceptuz: gestiebãt gemini adhuc invtero ei⁹ iclusi. Qua molestia cũ angeretur: dñm interrõgauit: acceptq̃ responsũ. Due gentes i vtero tuo sũt. ⁊ duo populi de ventre tuo sepabũt̃: ⁊ popul⁹ ppl̃z supabit: ⁊ maior ꝑuiet minori. Quod paul⁹ ap̃ls magnũ vult itelligi gr̃e documentũ: qz nõdũ illis natis: nec aliquid agentib⁹ boni seu mali sine vll̃ bonis meritis eligit̃ minor maiore reprobato: qm̃ ꝓcul dubio quantũ attinet ad originale peccatũ ambo pares erãt: quãtũ ãt ad ꝓpriũ nulli⁹ eoꝝ vlluz erat. Sed nũc de hac re dicere aliquid lati⁹ instituti opis rõnon sinit: vnde ⁊ in alijs iam mlta dixim⁹. Quod aũt dictũ est: maior seruiet minori: nemo fere nostroꝝ aliter itellexerit: q̃z maiorem populũ indeoꝝ: minori populo xp̃iano seruiturũ. Et revera q̃z uis in gente hydumeoꝝ que nata est de maiore: cui duo noia erãt vaz ⁊ esau vocabaẽ ⁊ edom: vnde hydumei: bocvideri possit ipletum qz postea superanda fuerat a populo qui ort⁹ est ex minore: id est israelitico eiq̃z fuerat futura subiecta: tamen in aliqd mai⁹ itentã fuisse istã propbetiã: qua dictum ẽ: popul⁹ populũ superabit: ⁊ maior seruiet minori: cõuenienti⁹ creditur. Et quid est hoc nisi q in iudeis ⁊ cbristianis euidenter impletur.

⁊ z

Cepit etiaz isaac Ca. xxxvi.
a oraculū tale: quale aliquotiens pater
eius accceperat. De quo oraculo sic scri
Gen.26 ptū est. Facta est aūt fames sup terrā p̄ter fa-
mez que priꝰ facta est in tempore abrae. Abiit
autem isaac ad abimelech regē philistinoꝝ i ge
rara. Appuit aūt illi dñs z dixit. Noli descēde-
re in egyptum: habita aūt in terra quaz tibi di
xero: z cole in terra hac z ego ero tecū z bene-
dicam te. Tibi enī z semini tuo dabo omnem
terrā hanc z statuā iuramentū meū quod iura-
ui abrae patri tuo: z multiplicabo semen tuuz
rangz stellas celi: z dabo semini tuo omnē ter
rā hanc: z bñdicentur in semine tuo oēs gētes
terre: p eo q obaudiuit abraā p̄ tuꝰ vocē me
am: z custodiuit p̄cepta mea z mandata mea:
z iustificatōes meas: z legitima mea. Iste pa
triarcha nec vxorē habuit aliā: nec aliquā cōcu
binam: sed posteritate duoꝝ geminoꝝ ex vno
concubitu, p creatorū cōtentꝰ fuit. Timuit sane
etiā ipe piculū de pulchritudie cōiugis cū ha-
bitaret inter alienos: fecitqz quod pater vt eā
sororez diceret taceretqz vxorē. Erat.n. ei ppi
qua: z paterno z materno sanguie: sed etiā ipa
ab alienigenis cognito q vxoꝝ eiꝰ eēt mansit in
tacta. Nec ideo tamē istū patri eꝰ p̄referre vbe
mus q: iste nullā feminā p̄ter vnā cōiugē noue
rat. Erant enī p culdubio paterne fidei z obe-
dientie merita potiora: itantū vt pp illuz dicat
Gen.26 deꝰ: hnic se facere bona que fecit. Benedicen
tur ingt in semine tuo oēs gentes terre: p eo
q obaudiuit abraā p̄ tuꝰ vocē meā: z custodi-
uit p̄cepta mea z mandata mea: z iustificatōes
meas: z legitima mea. Et alio rursus oraculo
Ego sū inquit deꝰ abraā p̄ris tui: noli timere: te
cū enī sū: z bñdixi te: z multiplicabo semē tuū
pp abraā p̄rem tuū. Ut intelligamꝰ q̄z caste a
braā fecerit: quod oibꝰ ipudicis z neqcie sue ꝺ
scripturis scis patrocinia requirentibꝰ videtur
fecisse libidie. Deide vt etiā hoc nouerimꝰ: nō
ex bonis singulis inter se boies cōpare: sed in
vnoquoqz cōsideremꝰ vniuersa. Fieri enī pōt
vt habeat aliquid in vita z moribꝰ quispiam:
quo superet aliū: idqz sit longe p̄stabiliꝰ q̄z ē il-
lud vnde ab alio superat. Ac per hoc solo dei:
veroqz iudicio: cū cōtinētia cōiugio p̄erat: me
lior tñ est bō fidelis cōiugatꝰ: q̄z cōtinēs infidel.
Sz cōtinēs infidelis homo nō solū minꝰ laudā
dus est: q: se cōtinet dū nō credat: verūetiā mꝛ
to magis vituperandꝰ: q: nō credit cū se cōtineat
Constituamꝰ ergo ambos bonos: etiā sic, pfcō
melior est cōiugatus fidelissimꝰ z obedientiss
mus deo q̄z cōtinēs minoris fidei: minorisqz
obedientie. Si vero pia sint cetera: cōtinetē cō
iugato p̄ferre qs ambigat. Ca. xxxvii.
Duo igit isaac filij esau z iacob pariter
q crescūt. Primat⁹ maioris trāsfundit
in minorē ex pacto z placito inter illos
eo q lenticulam quē cibū minor pauerat: ma-
ior imoderatꝰ cōcupinit: eoqz precio primo-
genita sua: fratri iuratōe iterposita vendidit.
Vbi discimꝰ in vescēdo nō cibi genere q̄z auidi-
tate imodesta quēq̄z culpandū. Senescit isaac Gen.xlij
eiusqz oculis p senectam visus auferꝛ. Vult
benedicere filium maiorē: z p illo nesciēs bene
dicit minorē. pro fratre maiore qui erat pilosꝰ
se paternis manibꝰ supponētē: hedinis sibi pel
liculis coaptatis: velut aliena peccata portātez
Iste dolꝰ iacob ne putarē fraudulētus dolus
z in eo magne rei mysteriū quereretur supius
dixit scriptura. Et erat esau hō sciēs venari Gen.xv.
agrestis: iacob āt hō simplex habitans domuz
Hoc nīsi qdaz interp̄tati sūt sine dolo. Siue āt
sine dolo: siue simplex: siue potiꝰ sine fictione
dicatur quod ē grece aplastos: quis ē in ista bñ
dictōe p̄cipienda dolꝰ bois sine dolo? Quis ē
dolꝰ simplicis: que fictio nō mentiētis: nisi, pfū
dū mysteriū veritatis? Ipa aūt bñdictio qualis
ē? Ecce igt odor filij mei tāqz odor agri pleni: Gen.27
quē bñdixit dñs: Et det tibi dñs de rore celi: z
ubertate terre: multitudinē frumēti z vini: z
seruiāt tibi gētes: z adorēt te p̄incipes: z fias
dñs fratris tui: z adorabunt te filij patris tui.
Qui maledixerit te: maledictus erit: z qui bñ-
dixerit te bñdictionibꝰ repleatur. Benedictio
igitur iacob: p̄dicatio xp̄i est in oibꝰ gentibus.
Hoc facto igitur lex z ppbetia est isaac. Et p
os iudeorū xp̄s ab illa bñdicitur velut a nesciē-
te q: in ea ab eis ipe nescitur. O dore nois xp̄i
sicut ager mūdus ipletur: eius est benedictio
de rore celi: hoc est de verborū pluuia diuino-
rū: z de ubertate terre hoc est de congregatōe
populoꝝ: eiꝰ est multitudo frumēti z vini: hē
multitudo quā colligit frumētū z vinū i sacrāñ
to corpis z sanguinis eius. Ei seruiunt gētes:
ipsū adorant p̄cipes. Ipse est dñs fratris sui
q: populꝰ eius dñatur iudeis. Ipsū adorāt fi-
lij patris eius hoc est filij abrae secūdū fidem:
q: z ipse filius est abrae p̄z carnē. Ipsū qui ma
ledixerit maledictus: z qui bñdixerit bñdictus
est. Christus inqz noster etiaz ex ore iudeorū
q̄zuis errantiū sed tamen legē p̄pheta sq̄z cā-

tātiuꝫ bñdicit.i. veraciter dicit: ⁊ aliꝰ benedicputat qui ab eis errātibꝰ expectat. Ecce bñdictionē pmissā petēte maioꝛe expauescit isaac ⁊ aliuꝫ p alio se bñdixisse agnoscit. Admiratꝫ ⁊ qsnā ille sit pcūctat: nec tñ se deceptū eē cōgnit: imo cōfesti reuelato sibi intus in coꝛde magno sacꝛo deuitat indignatōem: ꝓfirmat bñdictionē. Qui⁹ ꝙ inquit venatus est mihi venationē ⁊ iculit mihi: ⁊ māducaui ex oibus ātēqꝫ tu venires: ⁊ bñdixi eū ⁊ sit bñdictꝰ. Quis ñ hic maledictionē potiꝰ expectaret irati: si hec nō sup na inspiratiōe ꝙ ꝛreno more gererētur: O res gestas ꝙ prophetice gestas: in terra: ſꝫ celitus: per boies: ſꝫ dinitꝰ. Si exactiātur singula tantis fecūda mysterijs: multa sūt iplenda volūina: sed huic opi modꝰ moderate iponendꝰ nos in alia festiare cōpellit. Ca. XXXVIII.

28. Itit iacob a pentibꝰ in mesopotami
m am: vt ibi ducat vxoꝛem. Pris mittētis hec verba sūt. Nō accipies vxoꝛem ex filiabꝰ chananeoꝝ: surgēs fuge i mesopotamiam in domū bathuel pris mris tue: ⁊ sume tibi inde vxoꝛem de filiabꝰ laban frīs mris tue. Deꝰ aūt meꝰ bñdicat me ⁊ augeat te: ⁊ multiplicet te: ⁊ eris i cōgregatōes gētium: ⁊ det tibi bñdictōēꝫ abꝛaā pris tui: ⁊ tibi: ⁊ semini tuo post te: vt heres fias terre icolatꝰ tui quā ōdit deꝰ abꝛae. Dic iam intelligimꝰ segregatū semē iacob ab alio semine isaac: quod factū ē p esaū Quādo eni dictū ē in isaac vocabit tibi semen ptinēs vtiqꝫ semē ad citatē dei: sepatū est inde aliud semē abꝛae: quod erat in ancille filio qō futurū erat in filijs cethure. Sed adhuc erat ābiguū de duobꝰ geminis filijs isaac: an advtrūqꝫ: an advnum eoꝝ illa benedictio pertineret: Et si advnū quisnā illoꝝ eēt: quod nūc declaratū est: cum prophetice a pre benedicitur iacob: ⁊ dr ei. Et eris in congregatōes gentium ⁊ det tibi benedictionē abꝛae pris tui. Pergēs itaqꝫ in mesopotamiā iacob i somnis accepit oraculū de quo sic scriptum est. Et exīt iacob
28 a puteo iurattōis ⁊ profectꝰ est in charram: ⁊ idevenit in locū ⁊ dormiuit ibi: occiderat eni sol ⁊ sumpsit ex lapidibꝰ loci: ⁊ posuit ad caꝑ suuꝫ ⁊ dormiuit in loco illo ⁊ somniauit: Et ecce scala stabilita super terrā cuiꝰ caput pertingebat ad celum ⁊ angeli dei ascēdebant ⁊ descēdebāt per illam: ⁊ dñs icūbebat super eam. Et dixit. Ego sum deꝰ abꝛaam pris tui: ⁊ deꝰ isaac noli timere: terram in quā dormis super eaꝫ tibi dabo illam: ⁊ semini tuo: ⁊ erit semē tuū sic̄ arena terre: ⁊ dilatabit super mare: ⁊ in africū: ⁊ i aq lonē: ⁊ ad orientē: ⁊ bñdicētur in te oēs tribus terre: ⁊ in semine tuo. Et ecce ego sū tecum custodiens te in oi via quacūqꝫ ibis: ⁊ reducaꝫ te in terram hanc: qꝛ nō te derelinquā donec faciam oīa que ꝛecū locutꝰ sum. Et resurrexit iacob de somno suo ⁊ dixit. Qꝛ dñs est in loco hoc ⁊ ego nesciebā ⁊ timuit: ⁊ dixit: ꝙ terribil loꝰ hic. nō est hic nisi domꝰ dei: ⁊ hec porta est celi. Et surrexit iacob ⁊ sumpsit lapidem quez suppoſuit capiti suo: ⁊ statuit illum in titulum ⁊ supfudit oleū i cacumine eiꝰ: ⁊ vocauit nomī loci illiꝰ domꝰ dei. Hoc ad ꝓphetiam pertinet. Nec moꝛe idolatrie lapidē pfudit oleo iacob velut faciēs illū deū: nec ꝙ eni adoꝛauit lapidē eundem: vel ei sacrificauit: sed quoniā xpi nomē a chrismate ē .i. abvnctōe: pfcō figuratum est hic aliquid quod ad magnū ptineat sacrm. Scalā vero istā intelligit ipe saluatoꝛ nobis in memoriā reuocare in euāgelio: vbi cū dixisset de nathanaele. Ecce vere israelita i quo dolus Joh.i.
nō est: qꝛ israel viderat istā visionē: ipe est .n. iacob: eodē loco ait. Amē amē dico vob: videbitis celū apertū: ⁊ āgelos dei ascendentes ⁊ descēdentes sup filiū hois. Pꝛrexit ergo iacob i mesopotamiā: vt ide acciperet vxoꝛem. Unde aūt illi acciderit quatuoꝛ hre feminas: de qbus duodeci filios: ⁊ vnā filiā pereauit: cū ea ꝙ nullam ꝓcupisceret illicite: dīna scriptura idicat. Ad vnā qppe accipiendā venerat: ꝙ cū illi altera ꝙ altera suppoſita fuisset: nec ipam dimisit qua nesciēs vsus fuerat in nocte: ne ludibrio eam videretur habuisse: ⁊ ex coꝛpe qñ multiplicande posteritatis cā plēs vxoꝛes lex nulla ꝙ bibebat: accepit etiā illā cuivniā futuri cōiugij fidem fecerat. Que cū eēt sterilis ācillā suā de qua filios ipa susciperet marito dedit: Qō ēt maioꝛ soꝛoꝛ eiꝰ ꝙuis pepisset imitata: qñ multiplicare ꝙ plem cupiebat effec̄. Nullā igit iacob legitur petijsse ꝓter vnam: nec vsus plurimis nisi gignēde ꝙlis officio ꝓiugali iure seruato: vtiqꝫ hoc faceret nisi vxoꝛes ei ꝰ id fieri flagitassēt que coꝛpis viri sui habebant legitimam potestatem. Ca. XXXIX

Genuit ergo duodeci filios ⁊ vnaꝫ filig am ex quatuoꝛ mulieribꝰ. Deinde ingressus est in egyptuꝫ per filiuꝫ suum ioseph qui venditus ab inuidentibus fratribꝰ eoꝝqꝫ perductꝰ fuit atqꝫ ibidem sublimatus Jacob aūt etiā israel sicut paulo ante dixi vocabatur: quod nomen magis populus ex illo

procreat⁹ obtinuit. Hoc aũt nomẽ illiab angelo ipositũ est: qui cũ illo fuerat in itinere ỽ mesopotamia redeũte lucrat⁹: typũ xp̃i euidẽtissime gerens. Nam q̃ ei preualuit iacob: vtiq; volẽtiꝫ mysteriũ figurarꝫ: significat passionẽ xp̃i ỽ biuisi fũt ei ꝓualere indei. Et tamẽ bñdictionẽ ab eodẽ angelo quẽ supauerat ipetrauit ac sic bui⁹ nois ipositõ benedictõ fuit. Interp̃tat aũt israel videns deũ: qõ erit in fine premiũ oium scõꝝ. Tetigit porro illi idẽ angel⁹: velut
Gen.35 ꝓualenti latitudinẽ femoris: eiq; isto mõ claudũ reddidit. Erat itaq; vn⁹ atq; idem iacob ꝫ bñdict⁹ ꝫ claud⁹: bñdict⁹ i eis q̃ in xp̃m ex eodẽ populo crediderũt: atq; i infidelib⁹ claud⁹. Nã femoris latitudo generis est multitudo. Plures qppe sũt in ea stirpe de quib⁹ ꝓphetice p̃dictũ est: ꝫ claudicauerũt a semitis suis. Ca. XL.

Gen.46 Egressi itaq; referũtur i egyptũ simul cũ ipo iacob septuagita quinq; hoies: ãnumerato ipo cũ filijs suis. In quo numero due tantũ femine cõmemorantur vna filia: neptis altera. Sed res diligẽter cõsiderata nõ indicat q̃ tant⁹ numerus fuerit in ꝓgenie iacob: die vel anno quo ingressus est egyptum Cõmemorati sũt quippe i eis etiã ꝓnepotes ioseph q̃ nullo mõ iã tũc eẽ potuerũt: qñ tũc cẽtus trigita ãnoꝝ erat iacob: fili⁹ vero ei⁹ ioseph trigitanouẽ: quẽ cũ accepisse tricesimo ãno suo vel ampli⁹ cõstet vtrorem: quõ potuit per nouẽ ãnos habere ꝓnepotes de filijs quos ex eadẽ vtroꝛ susceperit? Cũ igr̃ nec filios haberẽt effrẽ ꝫ manasses filij ioseph: sed eos pueros infra q̃ꝫ nouennes iacob egyptũ ingressus inuenerit: quo pacto eoꝝ nõ solũ filij sed etiã nepotes i illis septuagitaq;nq; numerãt: q̃ tũc egyptũ ingressi sũt cũ iacob? Nã cõmemorat ibi machir fili⁹ manasse nepos ioseph: ꝫ eiusdẽ machir fili⁹. i. galaad nepos manasse ꝓnepos ioseph: ibi est ꝫ quẽ gennit effrẽ alter fili⁹ ioseph. i. vtalaã nepos ioseph: ibi est ꝫ bareth fili⁹ ipsi⁹ vtalae. i. nepos effrẽ ꝓnepos ioseph: qui nullo mõ eẽ potuerũt qñ iacob in egyptũ venit ꝫ filios ioseph nepotes suos: tanos istoꝝ minores q̃ꝫ nouẽ ãnoꝝ pueros iuenit. Sed nimirũ itroit⁹ iacob i egyptũ: qñ eũ in septuagintaq;nq; boib⁹ scriptura cõmemorat: nõ vn⁹ dies vel vn⁹ ann⁹: sed totus illud est temp⁹ q̃diu vixit ioseph per quẽ factũ est vt intrarent. Vnde de ipo ioseph eadem scriptura sic loquitur. Et habitauit ioseph in egy-
Gen.50 pto ipe ꝫ fres ei⁹: ꝫ ois cohabitatio p̃is ei⁹: ꝫ vixit ãnos cẽtũ ꝫ decẽ: ꝫ vidit ioseph filios manasses ꝫ effrẽ vsq; in tertiã generationẽ. Ipe ẽ ille ꝓnepos ei⁹ ab effrẽ terti⁹. Generationẽ qp pe tertiã dicit filiũ: nepotẽ ꝫ ꝓnepotes. Deinde sequit. Et filij machir filij manasse: nati sũt supra femora ioseph. Et illic ille ipe ẽ nepos manasse: ꝓnepos ioseph. Sed plr appellati sũt si cut scriptura ꝓsuenit que vnã quoq; filiã iacob filias nũcupauit: sicut in latine ligue consuetudine: liberi dicũt plr filij: etiã si nõ sint vno ãplo. Cur ergo ipi⁹ ioseph predicet felicitas: q; videre potuit ꝓnepotes q nllo mõ putãdi sũt iã fuisse tricesimonono ãno ꝓui sui ioseph qñ ad eũ i egyptũ iacob pr̃ ei⁹ aduenit. Illud aũt est qõ fallit min⁹ ista diligenter ituentes qñ scriptuꝫ est: hec aũt noia filioꝝ israel qui intrauerũt in Gen.45
egyptũ simul cũ iacob pr̃e suo. Hoc eni dictuꝫ est q; simul cũ illo cõputãt septuagitaq;nq;: nõ q; simul iã erãt oẽs qñ egyptum ingressus est ipe: ỽ vt dixi totũ tps habet ei⁹ ingressus quo vixit ioseph ꝓ quẽ ei⁹ videt ingressus. Ca. XLI.

Bit ꝓp populũ xp̃ianũ: in quo dei ciuitas ꝓegrinat in terris: si carne xp̃i in abrae semine reqram⁹: remotis cõcubinarũ filijs occurrit isaac: si in semine isaac remoto esau qui est ẽt edom occurrit iacob q est ꝫ israel: si in semine israel ipi⁹ remotis ceteris occurrit iudas q; de tribu iuda exort⁹ est xp̃s. Ac ꝓ hoc cũ i egypto moritur⁹ israel filios suos bñdicerꝫ: quẽadmodũ iudã ꝓphice bñdixerit audiam⁹. Juda igt te laudabũt frẽs tui. Adan⁹ Gen.49
tue super dorsũ inimicoꝝ tuoꝝ: re adorabunt filij patris tui. Catul⁹ leonis iudas: ex germinatione fili mi ascẽdisti: recũbẽs dormisti vt leo: ꝫ vt catul⁹ leonis: quis suscitabit eũ? Nõ deficiet princeps ex iuda: ꝫ dux de femoꝛib⁹ eius donec veniãt que posita sũt ei: ꝫ ipe erit expectatõ gẽtiũ: alligãs ad vitẽ pullũ suũ: ꝫ cilicio pullũ asine sue. Lauabit i vino stolã suã: ꝫ i sãguine vue amictũ suũ. Fului oculi ei⁹ a vino: ꝫ dẽtes cãdidiores lacte. Exposui hec aduersus manichẽos fanstũ disputãs: ꝫ satis eẽ arbitror: quantũ veritas ꝓphetie hui⁹ elucet. Ubi ꝫ mox xp̃i p̃dicta ẽ verbo dormitionis: ꝫ nõ necessitas: q̃ ꝑãs in morte noie leõis. Quã ptãtẽ in euan Job.16.
gelio ipse predicat dicẽs. Potestatẽ habeo ponẽdi aiam meã: ꝫ potestatẽ habeo iterũ sumẽdi eam. Nemo eã tollit a me sed ego eã pono a memetipo ꝫ iterũ sumo eã. Sic leo fremuit sic quod dixit ipleuit. Ad eã nãq; ptinet potestatem qõ de resurrectione ei⁹ adictũ est: qs suscitabit eum: hoc est q; null⁹ hominum ni i

seipe suscitauit: q etiã de corpe suo dixit. Solvite tẽplum hoc: ⁊ in triduo resuscitabo illud. Ipm ãt gen⁹ mortis: hoc est sublimitas crucis in vno verbo itelligr: qõ ait ascẽdisti. Qõ vero addidit recũbẽs dormisti: euãgelista expõit vbi dicit: ⁊ inclinato capite tradidit spm. Aut certe sepultura ei⁹ agnoscit in qua recubuit dormiens: ⁊ vnde illũ null⁹ boiuz sic ꝓphete aliquos vel sic ipe alios suscitauit: ꝟ sic a sõno ipe surrexit Stola porro ei⁹ quã lauat in vino. i. mũdat a peccatis in sanguie suo: cui⁹ sanguinis sacrm baptizati sciũt: vnde ⁊ adiũgit: ⁊ i sanguine vue amictũ suũ: qd ẽ nisi ecclesia. Et fulvi oculi ei⁹ a vino spiritales ei⁹ inebriati poculo ei⁹: de quo canit psal. Et calix tu⁹ inebrias q̃m pclar⁹ ẽ. Et dẽtes ei⁹ cãdidiores lacte: quod potãt apõ apostolũ puuli: ũba. s. nutriẽtia: nõdũ idõei solido cibo. Ipe igr ẽ i quo reposita erãt promissa inde q̃ donec venirẽt nũq̃ principes Bẽ reges isrl ab illa stirpe defuerũt. Et ipe expectatio gentiũ: qõ clari⁹ ẽ videdo q̃ sit exponẽdo. Ca. XLII.

Jcut aũt duo isaac filij eau ⁊ iacob figurã prebuerũt duoz populoz in iudeis ⁊ xpianis: q̃zuis qõ ad carnis propaginẽ pertinet: nec iudei venerũt ex semine esau sed idumei: nec xpiane gẽtes de iacob sed porti⁹ iudei. Ad hoc eni tm figura valuit quod dictũ est: maior seruiet minori: ita factũ est etiam in duob⁹ filijs ioseph: Nam maior gessit typũ iudeoz: xpianoz aũt minor. Quos cũ benediceret iacob: manũ dexterã ponẽs sup minorem: quẽ habebat ad sinistrã: sinistrã vero sup maiorẽ quẽ habebat ad dexterã: graue visũ est patri eorũ: ⁊ admonuit prem velut corrigẽs ei⁹ errorem: ⁊ q̃ sinã eoz eẽt maior oñdens. At ille mutare man⁹ nolvit: sed dixit. Scio mi fili scio. Et hic erit in populũ: ⁊ hic exaltabitur: sed frater ei⁹ minor maior illo erit: ⁊ semẽ ei⁹ erit i multitudinẽ gentiũ. Etiã hic duo illa, pmissa demõstrãt: nã ille i populũ: iste in multitudinẽ gentiũ erit. Quid euidẽti⁹ q̃z bis duab⁹ pmissionibus cõtineri ppm israelitarũ: orbẽq̃ terrarũ in sẽine abrae: illũ ꝟ carnẽ istũ ꝟm fidẽ. Ca. XLIII

Efũcto iacob: defũcto ẽt ioseph p reliquos cẽtũ q̃dragita aq̃tuor ãnos donec exiret de terra egypti in modũ credibile illa gẽs creuit etiã tantis attrita ꝓsecutõib⁹: vt quodã tpe nati masculi necarent: cũ mirantes egyptios nimia ppli illi⁹ icremẽta terrerent Tũc moyses subtract⁹ furto trucidatoz ib⁹ p. uulor: ad domũ regiã i gẽtia picula p cũ deo p parãte puenit: nutritusq̃ ⁊ adoptat⁹ a filia pharaonis: qõ nomẽ i egypto oium regũ fuit i tm puenit virũ vt ipe illã gẽtẽ mirabilr multiplicatã: ex durissimo ⁊ grauissimo quod ibi ferebat iugo seruitutis extraberet: imo p cũ de⁹ q hoc p miserat abrae. Pri⁹ qppe exide i terrã madiã fugisse refert: q cũ israelitã defẽderz egyptiuz occiderat: ⁊ territ⁹ fugeret: postea dinit⁹ missus in ptãte spũs dei supauit resistẽtes pharaonis magos. Tũc p eũ egyptijs illate sũt decẽ mẽorabiles plage cũ dimittere ppm dei nolẽt: aq̃ i sanguinẽ versa: rane ⁊ cynifes: cynomia: mõs pecoz: vlcera: grando: locusta: tenebre: mors primogenitoz. Ad extremũ israelitas quos plagis totq̃ tantis pfracti tandẽ aliq̃n dimiserant egyptij: in mari rubro dũ psequit extincti sũt. Illis qppe abeũtib⁹ diuisũ mare viam fecẽ: hos ãt inseq̃ntes: i se rediẽs vnda submersit. Deide p ãnos q̃dragita duce moyse dei ppls p desertum act⁹ est: q̃n tabernaculũ testimonij nuncupatũ est vbi de⁹ sacrificijs futura pnũciantibus colebaf: cũ. s. tã data lex fuisset in mõte mirabiliz terribiliter. Attestabaf eni euidẽtissima mirabilib⁹ signis: vocibusq̃ dinitas: quod factũ est moz vt exitũ est de egypto: ⁊ in deserto populus eẽ cepit: quinq̃gesimo die p⁹ celebratũ pasca p ouis imolatõem q̃vsq̃ adeo typ⁹ xpi est: pnũcians eũ pvictimã passionis: de hoc mundo trãsitur ad pẽm. Pasca qppe hebrea lingua transit⁹ interpretaf: vt iã cũ renelaret testa mẽtũ nouũ posteaq̃z pasca nr̃m imolatus est christ⁹: quinq̃gesimo die veniret de celo spũs scus qui dict⁹ est in euangelio digit⁹ dei vt recõ dationẽ nr̃am in primi prefigurati facti memoriã reuocaret: q⁊ legis ille tabule digito di scripte referũtur. Defũcto q̃ moyse: ppm rexit ihs naue: ⁊ in terrã pmissionis introduxit: eaq̃ ppo diuisit: Ab his duob⁹ mirabilib⁹ ducib⁹ bella etiã psprime ac mirabilr gesta sũt: do cõ testãte: nõ tã pp merita hebrei populi: q̃z pp peccata eaz que debellabãtur gẽtiũ: illas eis p uenisse victorias. Post istos duces: iudices fuere iam in terra pmissionis populo collocato vt inciperz interi reddi abrae prima pmissio de gẽte vna id est hebrea: ⁊ de terra chanaã: nõ dũ de oib⁹ gentib⁹ ⁊ toto orbe terrarũ qõ christi aduent⁹ i carne: ⁊ nõ veteris legis observationes sed euangelij fides fuerat ipletura. Cuius rei prefiguratio facta est qõ nõ moyses q legẽ populo accepat i mõte syna: sed iesus cui etiã nomẽ deo precipiẽte mutatũ fuerat vt ie-

Luce.ii

Ius vocaret: populū i terrā promissionis introdu
xit. Tpib⁹ ār iudicū sic se habebant ⁊ peccata
populi ⁊ misericordia dei: alternauerūt pspa ⁊
aduersa bellor. Inde ventū est ad regū tpa.
Quor primus regnauit saul: quo reprobato: ⁊
i. Regū decimo bellica clade pstrato: eius q stirpe reiecta: ne in
de reges orirētur dauid successit i regnū: cuius
marie xps dict⁹ est fili⁹. In quo articul⁹ gdam
fact⁹ ē: ⁊ exordiū quodāmō iuuentutis populi
dei: cui⁹ generis quedā velut adolescentia du
Matthi primo. cebat ab ipo abraā vsq ad hūc dauid. Nec q
.n. frustra mathe⁹ euāgelista sic generatiōes cō
memorauit vt hoc primū iteruallū quatuorde
ci generationib⁹ cōmēdar q ab abraā. s. vsq ad
dauid. Ab adolescētia qppe icipit homo pos
se generare: ppea gnationū series ab abraā sū
psit exordiū qui etiā pr gētiū cōstitut⁹ ē: qui mu
tatū nomē accepit. Ante hūc ergo velut pueri
cia fuit hui⁹ generis populi dei: a noe vsq ad
ipm abraā: ⁊ ideo pria ligua iuēta ē. i. hebrea.
A puericia nāq homo icipit loqui p⁹ ifātiā: q
hic appellata est qō fari nō pōt. Quā, pcō eta
tē primā demergit obliuio: sicut eras prima ge
neris hūani est deleta diluuio. Quot⁹ēni quis
q est: q suā recordet infantiā? Quāobrē i isto
pcursu citatis dei sicut supior vnā eandemq
primā: ita duas erates secūdā ⁊ tertiā liber iste
cōtineat: i qua tertia, ppter vaccā trimā: capraq
trimā: arietē trimū: ⁊ ipositū est legis iugū: ⁊
apparuit abūdantia peccator: ⁊ regni terreni
surrexit exordiū: vbi nō defuerūt viri spūales
quor in turture ⁊ colūba figuratū ē sacrm.
¶ Explicit⁹ est liber decimus sext⁹.
¶ Incipiūt capla libri decimiseptimi.

De tpib⁹ prophetarū. I.
Quo tpe sit ipleta promissio dī de terra chanaan
quā i possessiōem ēt isrl carnal' accepit. II.
De triplitis significatōib⁹ pphar: q nūc ad ter
renā: nūc ad celestē hierusalem: nunc autē ad
vtrāq referūtur. III.
De figurata cōmutatōe israelitici regni: ⁊ sa
cerdotij: ⁊ de his q antea mater samuelis p
sonā gerens ecclesie prophetauit: IIII.
De his q ad beli sacerdotē homo dei, pphetice
locut⁹ est significās sacerdotiū qō sm aarō
istitutū fuerat auferēdū. V.
De iudaico sacerdotio: ⁊ regno q cū in eternū
dicātur statuta nō permanēt: vt alia itelligāt
que spondentur eterna. VI.
De dirruptōe regni israelitici: qua prefigurat
ppetua diuisio israelis spirital' ab israele car
nali. VII.
De promissionibus ad dauid in filio eius que
nullatenus in salomone sed plenissime inue
niuntur in christo. VIII.
Quā similis in psalmo octogesimooctauo sit
prophetia de xpo: bis que in regnor libr⁹ na
than prophante, pmittuntur. VIIII.
Quā diuersa acta sint in regno terrene hieru
salē ab his q̄ pmiserat de⁹ vt itelligeret, pmis
sionis veritas: ad alteri⁹ regis ⁊ regni gloriaz
pertinere. X.
De substantia populi dei: que per successionē
carnis in xpo ē: qui sol⁹ eruēdi aiam suam ab
inferis habuit potestatem. XI.
Ad quorū psonā pertinere itelligēda sit flagita
tio, pmissorum: de quib⁹ in psalmo dicit: vbi
sūt misericordie tue antique dne. XII.
An, pmisse pacis veritas illis tpibus possit aseri
bi: que sub salomone fluxerūt. XIII.
De studio dauid i positōe psalmor. XIIII.
An oia que in psalmis de xpo ⁊ ecclesia, ppheta
tantur ad ptextū hui⁹ opis coaptāda sint. XV
De his que in quadragesimo quarto psalmo
ad xpm ⁊ ecclesiam pertinentia aut aperte di
cuntur aut tropice. XVI.
De his que ad sacerdotiū xpi in psalmo cente
simonono: ⁊ de his que i psalmo vigesimo
primo ad passionē ipius spectant. XVII.
De psalmo tertio ⁊ de quadragesimo ⁊ de qn
decimo ⁊ de sexagesimo septimo in quibus
mors ⁊ resurrectio dñi, ppheta tur. XVIII.
De psalmo sexagesimooctauo in quo iudeor
pertinax infidelitas declarat. XIX.
De regno ac merito dauid: ⁊ de filio ip⁹ salo
mōe: eaq, pphetia q̄ ad xpm pertinēs inuenit
vel in eis libris qui scriptis i ipius copulat vel
ineis quos ip⁹ eē non dubium est. XX.
De regib⁹ post salomonem: sive in iuda sive in
israel: XXI.
De hieroboam qui impietate idolatrie subdi
tum sibi populum prophanauit: in quo tamē
nō destitit de⁹ ⁊ pphias inspirare: ⁊ multos
sub idolatrie crimine custodire. XXII.
De vario vtriusq regni hebreorum statu: do
nec ambo populi in captiuitatem diuerso tē
pore ducerentur renocato postea iuda in
regnum suum quod nouissime in romanorū
transiit potestatem. XXIII.
De prophetis quivel apud iudeos postremi
fuerunt: vel quos circa tempus natiuitatis
xpi euangelica, pdit historia. XXIIII.

¶ Incipit liber. xvij. Caplm. I.

Romissiones dei q̄ facte sūt ad abraā cui⁹ semini ⁊ gentē israeliti
p cā ꝑm carnē ⁊ oēs gentes deberi ꝑm fidē: deo pollicēte didicimus
quēadmodū ꝓpleanť: ⁊ p ordinē tēpoꝝ ꝓcurrēs dei ciuitas idicauit. Qm̄ ergo
supioris libri vsq3 ad regnū dauid fcūs est finis
nūc ab eodē regno cēptum suscepto opi suffice-
re videť: cetera q̄ sequūť attingam⁹. Hoc itaq3
tps ex quo scūs samuel ꝓphetare cepit: ⁊ dein-
ceps donec ppl⁹ israel captiu⁹ i babyloniā du
ceret: atq3 ide ꝑm sci hieremie ꝓphetiā post se-
ptuagita ānos reūtis israelitē dei dom⁹ instaura-
ret: totū tps est ꝓphetaꝝ. Quānis. n. ⁊ipz noe
patriarchā i cui⁹ dieb⁹ vniūsa terra diluuio ōle
ta sit: ⁊ alios supra ⁊ infra vsq3 ad hoc tps quo
reges i dei pplo cē ceperūt: pp q̄dam per eos
futura siue quoquomodo significata siue predi
cta q̄ ptinēt ad ciuitatē dei regnūq3 celoꝝ: nō im
merito possum⁹ appellare ꝓphas: ꝑsertiz q2
nōnullos eorū id exꝑss⁹ legim⁹ nūcupatos: hē
abraā: sicut moysen: tū dies ꝓphaꝝ precipue
maxime q3 hi dicti sť: ex quo cepit ꝓphetare sa-
muel: q ⁊ saulē pri⁹: ⁊ eo reprobato ipm dauid
deo precipiēte vnxit i regē: de cui⁹ ceteri stirpe
succederēť: quousq3 illos succedere sic oporte-
ret. Que igit̄ a ꝓphetis sūt ꝓdicta de xpo cū mo
riēdo decedēt⁹: ⁊ nascēdo succedēt⁹ suis
membris ciuitas dei p ista curreret tēpa: si oia
velim cōmemorare: i imēsū ꝓgit̄. Primū quia
ipsa scriptura q̄ p ordinem reges eorūq3 facta
⁊ euēta digerēs videť tanq3 hīstorica diligentia
reb⁹ gestis occupata eē narrādis: si adiuuāte dō
spū ꝓsiderata tractet vl magis vel certe nō mi-
n⁹ prenūciandis futuris q̄3 preteritis enuncian
dis inueniet itēta. Et hoc ꝑscrutādo idagare ac
disserēdo mōstrare: q̄3 sit opōsum atq3 plixum
⁊ q̄3 multis idigeat voluminib⁹: qs ignorat qui
hec vel mediocriť cogitat. Deide q2 ea ipa q̄ ad
ꝓphetiā nō ābigit̄ ptinere: ita sūt mīra de chri-
sto regnoq3 celoꝝ q̄ ciuitas dei est: vt ad hāc pe
riēdum maior sit disputatio necessaria: q̄3 hui⁹
operis mod⁹ flagitat. Proide ita si potuero sti
lo moderabor meo vt huic opi i dei volūtate p-
agendo: nec ea que supersunt dicaz: nec ea que
satis sunt pretermittam. Caplm. II.

Precedēte libro diximus ab initio abra-
am ꝓmissionū dei duas res fuisse ꝓmis
sas: vnam. s. q terrā chanaā possessuraz foret
semen eius: quod significat ybi dcm̄ est: vade i
terrā quā tibi demōstrauero: ⁊ faciā te i gentē
magnā: aliam vero longe prestantiorem: non ō
carnali: sed de spiritali semine: per quod pater
est: non vni⁹ gentis israelitice ꝫ omniū gentium
q̄ fidei ei⁹ vestigia ꝓsequūť. Quod promitti ce
pit his verb̄. Et benedicent̄ in te oēs tribus ter
re. Et deinceps alijs multis admodum testi-
monijs hec duo ꝓmissa esse monstrauimus.
Erat igit̄ iam i terra promissionis aliud semen
abrae: idest ppl⁹ israel ꝑm carnem: atq3 ibi nō
solum tenendo ac possidendo ciuitates adūsa
rioꝝ: verum etiam reges habendo regnare iam
ceperant: implet̄ de ipso populo ꝓmissionibus
dei magna iam ex parte non solum q̄ in illis tri
bus patrib⁹ abraam: isaac: ⁊ iacob: q̄buscunq3
dictis vel signis aut figuris temporibus eorūz
facte sunt: vez etiam q̄ ꝓ ipm moysen per quē
popul⁹ idem de seruitute egyptiaca liberat⁹: ⁊
p quē ēlicta preterita reuelata sūt tpib⁹ ei⁹ cum
ppl'm per heremū duceret facte fuerant. Ne-
q3 aūt per insignez ducem iesum naue p quem
ppl's ille i ꝓmissionis iduct⁹ est terram: q expu-
gnatis gentib⁹ eam duodecim tribub⁹ q̄b⁹ de⁹
inferat diuisit ⁊ mortu⁹ est: neq3 post illū toto
tempore iudicū impleta fuerat ꝓmissio dei de
terra chanaan q̄ ā flumine egipti vsq3 ad flu-
mē magnū eufraten ppl's ille dñare ť: nec tamē
adhuc ꝓphabať futur̄: ꝫ expectabať iplēdum.
Impletū ē āt p dauid ⁊ ei⁹ filiū salomonē: cui⁹
regnū tāto quāto ꝓmissū fuerat spacio dilatatū
est. Uniuersos qppe illos subdiderūt: tributa-
rioſq3 fecerť. Sic igit̄ i terra ꝓmissionis ꝫ car
nem: hoc est i terra chanaā sub his regib⁹ semē
abrae fuerat ꝓstitutū: vt nihil deide supeēt quo
ťrena illa dei ꝓmissio ꝓplerēť: nisi vt i eadez ter
ra quātū ad ꝑsperitatē attinet tpalē: p poste-
ritatis successionem i cōcusso statu vsq3 ad mor
talis seculi huius terminum gens permaneret
hebrea: si dñi dei sui legibus obediret. Sz qm̄
de⁹ nouerat hoc eā nō cē facturā: vsus ē etiaz tē
poralib⁹ penis ad exercēdos i ea paucos fideles
suos: ⁊ admonēdos q̄ postea futuri erāt i oib⁹
gētib⁹ q̄s p eos admoneri opōtebat: i q̄b⁹ alterā
ꝓmissionē reuelato nouo testamēto ꝓincarna
tōem xpi fuerat ipleturus. Ca. III.

Uocirca sicut oracula illa diuina ad
q abraam isaac ⁊ iacob: ⁊ quecunq3 alia
signa vel dicta ꝓphetica i sacr̄ lr̄is p̄ce
dēt⁹ facta sūt: ita etiam cetere ab isto regum
tpe ꝓphetie parti ptinent ad gētē carnis abrae:
partim vero ad illud semē illi⁹ i quo bñdicunť

oēs gentes coheredes xpi p testamētū nouum
ad possidendā vitam eternā regnūqz celorum.
Parti & ad ancillā q̄ i seruitutez generat: idest
Gal. 4. terrenā hierusalē: q̄ seruit cū filijs suis: partim
vero ad liberā ciuitatē dei. i. veram hierusalez
z eternā i celis: cui⁹ filij oēs ꝑm deū viuētes pe
regrinant̄ i terris: ꝙ sūt i eis q̄dā q̄ adytrāqz p
tinere intelligunt̄: ad ancillā ꝓprie: ad liberā figu
rate. Tripartita itaqz reperiunt̄ eloqa ꝓphaz
sigdem aliq̄ sunt ad terrenā hierusalē spectātia
aliq̄ ad celestem: nōnulla adytrāqz. Exemplis
videō ꝓbādum esse qō dico. Missus ē nathan
2. Re. 12 ꝓpha a deo q regē dauid argueret de pcō gra
ui: z ea q̄ ꝓsecuta sūt mala futura p̄diceret. hec
atqz hmōi siue publice: idest p salute vel vtilita
te ppli: siue priuati: cū p suis q̄qz reb⁹ dina ꝓ
mereret eloqa: qb⁹ pvsu tpalis vite futuri ali
qd agnosceret: ad terrenā ciuitatē ptinuisse qs
ābigat? Ubi aūt legit̄: ecce dies veniūt dic̄ dn̄s
Dier. 31 z ꝓsūmabo domui isrl̄ z domui iuda testamen
tū nouū: nō ꝑm testamētū qō disposui p̄ib⁹ eo
rū i die qua appēhēdi manū eoz: vt educerē eos
de terra egypti: qm̄ ipsi nō ꝑmāserūt i testamē
to meo: z ego neglexi eos dic̄ dn̄s: qz hoc ē te
stamētū meū qō ꝓstituā domui isrl̄ post dies il
los dic̄ dn̄s: dabo leges meas i mēte eoz z sup
cōda eoz scribā eas z videbo eos: z ero illi⁹ i de
uz: z ipse erūt mihi i plebē: hierusalē sine dubio
supna ppha: c⁹ de⁹ ipse p̄miū ē: eūqz hr̄e atqz
ipsi⁹ ceē summū illi est atqz totū bonuz. Adytrā
qz vero ptinet hoc ipm qō hierusalē dicit̄ ōi ci
uitas: z i ea ppheta futura dom⁹ dei: eaqz ꝑ
pheria videt̄ ipleri cū salomō rex edificat illud
nobilissimū templū. Nec. n. z i terrena hieruſa
lem ꝑm hist̄riā ptigerūt: z celestis hierusalē fi
gure fuerūt. Ō gen⁹ ppbetie ex vtroqz veluti
ꝓpactū atqz ꝓmixtū i libris veterib⁹ canonicis:
qb⁹ rex gestaz narratōes ptinent̄: valet plimū
mīt̄ūqz exercuit z exerceat igenia scrutātiū lāas
sacras: vt qō hist̄rice predictū cōpletūqz legit̄
i semine abrahe ꝑm carnē: etiā in semine abrae
ꝑm fidem qd iplēdū allegorice significet ingra
tur: itātū vt qbusdam vilū sit nihil esse in eisdez
libris vel prenūciatū: z effectū vel nō effectū q̄
uis p̄nūciatum: qō nō iſinuet aliqd ad supnaz
ciuitatē dei ciusqz filios i hac vita pegrios: figu
rata significatōe referēdum. Sed si hoc ita est:
iam biptita nō tripartia erūt eloqa ꝓphaz: vel
pot⁹ illaz scripturaz oium q̄ veteris instrumē
ti appellatōe cēsent̄: nihil iam erit illic quod ad
hierusalem terrenā tm̄ ptineat: ꝙ qqd ibi ō il
aūl̄ ꝓpter illā dr̄ atqz ꝓplet̄: significat aliqd qō
etiā ad hierusalē celestē allegorica prefigura
tōe referat̄: ꝙ erunt sola duo genera: vnū quod
ad hierusalē liberā: alterū qō adytrāqz ptineat:
Nibi aūt sicut m̄t̄ūs videt̄ errare q nullas res
gestas i eo genere lāaz aliqd aliud ꝓter id quod
eo mō geste sūt significare arbitrant̄: ita multū
audere: q ꝓsus ibi oia significatōibus allegori
cis involuta esse cōtendūt. Ideo triptita nō bi
partita eē dixi. Nec. n. existimo: nō tm̄ culpans
eos qui potuerint illic de quacūqz re gesta sen
sum itelligentie spiritalē exculpere: seruata pri
mit⁹ dūtaxat hist̄rie veritate. Cetez q̄ ita dicū
tur vt reb⁹ humanit⁹ seu dinit⁹ gestis siue gerē
dis ꝓuenire nō possint: qs fidel̄ dubitet nō esse
inanē dicta? Quis ea nō ad itelligētiā spiritalē
reuocet si possit: aut ab eo qui potest reuocāda
esse fateatur? Ca. IIII.

Rursus igit̄ ciuitaz dei: vbi peruenit
p ad regum tpa: qm̄ dauid saule repzoba
to ita regnū ꝓtim⁹ obtinuit: vt ei⁹ dein
de posteri i terrena hierusalē diuturna succes
sione regnarēt: dedit figurā rei geste significās
atqz prenuncians: qō nō ē pretereūdū silētio: ō
rez mutatōe futuraz qō attinet ad duo testamē
ta vet⁹ z nouū: vbi sacerdotiū regnūqz mutatū
ē p sacerdotē eundēqz regē nouū ac sēpit̄nū: qē
chr̄ist⁹ iesus. Nā z hely sacerdote repzobato:
substitut⁹ i dei ministeriū samuel sil̄ officio fun
ctus sacerdos z iudicis: z saule abiecto rex da
uid fundat⁹ in regno: hoc quod dico figurane
runt. Nater quoqz ipsa samuelis anna q̄ pri
us fuit sterilis z posteriore fecunditate elerata ē
ppbetare aliud nō videt̄: cuz cōgratulatōez su
am dn̄o fundit exultās: qñqdem eundem pue
rum natū z ablactatū deo reddidit: eadem pie
tate q̄ vouerat. Dicit. n. Cōfirmatuz ē cor meū
in domino: z exaltatum est cornu meum
i deo meo. Dilatatuz ē sup inimicos meos os i. Reg. 2
meuz: letata suz i salutari tuo: qm̄ n̄ ē sāct⁹ sic
dn̄s: z nō ē iust⁹ sicut de⁹ nr̄: n̄ ē sāct⁹ preter te: no
lite gloriari: z nolite log excelsa: neqz procedat
magniloqum de ore vestro: qm̄ deus sciarum
dn̄s: z de⁹ preparans adinuentiones suas. Ar
cum potētiuz fecit infirmum: z infirmi precincti sūt
virtute. Pleni panibus minorati sunt: z esu
rientes transierunt terram. Quia sterilis pepe i. Reg. 2
rit septē: z mlta i alijs infirmata est: Dn̄s mor
tificat z viuificat: ō ducit ad inferos z reducit.
Dn̄s pauperē facit z ditat: humiliat z sublimat.
Suscitat a terra paupere: z de stercore erigit

XVII.

iopē: yt collocet eū cū potētib⁹ pplī: ⁊ sedē glorie hereditatē dās eis: dās votū vouēti ⁊ benedicēs ānos iusti: qm̄ nō i virtute potēs ē vir. Dñs ifirmū facit aduersariū suū: dñs sanctus. Non glorieť pruděs i prudētia sua: ⁊ nō glorietur potēs i potētia sua: ⁊ nō glorieť diues i diuitijs suis: ꝫ i hoc glorieť q gliať: itelligere ⁊ scire dñm ⁊ facere iudiciū ⁊ iusticiā i medio terre. Dominus ascēdit i celos ⁊ tonuit: ipe iudicabit extrema terre: q iust⁹ est: ⁊ dat virtutē regib⁹ nostris: ⁊ exaltauit cornu xp̄i sui. Ita ne verba hec vnius putabūť esse, mulercule: de nato sibi filio gratulātis? Tantum ne mēs hominum a luce veritatis auersa est: vt nō sētiat supergredi modū femie hui⁹ dicta q̄ fudit? Porro q reb⁹ ipsis q̄ iā ceperūt etiā ⁊ i hac terrena pegrinatōe complēri, ꝓuenieter moueť: nōne ītēdit ⁊ aspicit ⁊ agnoscit p hāc mulierē cui⁹ ēt nomē: idest āna q̄ gratia ei⁹ iterp̄retatť: ipsā religionē xp̄ianam: ipsam ciuitatē dei cui⁹ rex est ⁊ ꝺditor xp̄s: ipsā postremo dei gīam ꝓphetico spū sic locutā: a q̄ supbi alienāť vt cadāt: qua humiles ipleńť vt surgant quod maxime hymn⁹ iste p̄sonuit? Nisi quisq̄z forte dicturus est nihil istā ꝓphetasse mulierez: ꝫ deū tātūmodo pp filiū quem p̄cata ipetrauit exultāti p̄dicatōe laudasse? Quid g̃ sibi vult qō ait: Arcū potentiū fecit ifirmū: ⁊ ifirmi p̄precicti sūt virtute: pleni panibus minorati sūt: ⁊ esurientes trāsierūt terrā: ⁊ sterilis pepit septē: ⁊ multa i filijs ifirmata est? Nunqd septem ipsa peperat: q̄zuis sterilis fuerit? Unicū habebat q̄ ista dicebat: ꝫ nec postea septez pepit siue sex: qb⁹ septim⁹ eēt ipse samuel: ꝫ tres mares ⁊ duas femias. Deide i illo ꝓplo cū adhuc nemo regnaret quod i extremo posuit: dat virtutē regib⁹ nostris ⁊ exaltauit cornu xp̄i sui: vnde dicebat si nō ꝓphetabat? Dicat ergo ecclesia xp̄i: ciuitas regis magni: gīa plena: ple fecūda: dicat qō tanto ante de se ꝓphetatū p os hui⁹ pie matris agnoscit. Cōfirmatū est cor meū in domino: ⁊ exaltatū est cornu meum i deo meo. Vere cōfirmatū est cor: ⁊ cornu vere exaltatū quia nō in se: sed i domino deo suo. Dilatatū est sup inimicos meos os meū: q: ⁊ in angustijs p̄ssura? sermo dei nō est alligat⁹: nec i preconib⁹ alligať. Letata fuz ingt i salutari tuo: xp̄s ē ipse iesus: quem timeō sicut i euangelio legiť: senex amplectēs paruulū agnoscēť magnū: nūc dimittis inquit domie seruū tuū i pace: qm̄ videřt oculi mei salutare tuū. Dicat itaq̄z ecclesia. Letata fuz i salutari tuo: qm̄ nō est scūs sicut dñs: ⁊ nō est iust⁹ sicut deus nr̄: tanq̄z scūs ⁊ scificans ⁊ iust⁹ ⁊ iustificās: nō ē scūs p̄ter te: q: nemo fit nisi abs te. Beniqz segť. Nolite gloriari supbe ⁊ nolite loq excelsa: neqz exeat magniloquium ō ore vestro: qm̄ deus sciaz dñs ipe: ⁊ nemo scit qō ipe scit: quoniā q putat se aliqd esse cū nihil sit: seipm̄ seducit. Hec dicunť adū sarijs ciuitaš dī ad babyloniā ꝓtinētib⁹: de sua virtute p̄sumētib⁹: i se nō in dño gloriātib⁹: ex qb⁹ sūt etiā carnales israelite terrene hierusalē ciues terrigene q vt dicit apls: ignorātes dei iusticiā: idest quā dat hoib⁹ deus q sol⁹ est iust⁹: ⁊ iustificās: ⁊ suaz volētes cōstituere: idest velut a se sibi paratam nō ab illo ipartitā: iusticie dei non sūt subiecti. Itaqz q supbi se de suo putātes: nō de dī posse placere deo: q est deus sciaz: atqz iō ⁊ arbiter ꝓsciaz: ibi vidēs cogitatōes hoium: quoniam vane sunt: si hoium sūt: ⁊ ab illo nō sūt. Et p̄paratis ingt adinuentōes suas. Quas adiuētiōes putam⁹: nisi vt superbi eadant: ⁊ humiles surgant? Has qppe adinentōes exequit dicēs. Arc⁹ potētiū infirmat⁹ est: ⁊ infirmi p̄cincti sūt virtute. Infirmat⁹ est arc⁹ idest itētio cor: q tā potentes sibi videnť vt sine dei dono atqz adiutorio humana sufficientia diuina possint implere mandata: ⁊ p̄ccingunť virtute: quor iterna vor est: miserere mei dñe quoniam infirm⁹ sū. Pleni panib⁹ ingt minorati sunt: ⁊ esurientes transierūt terram. Qui sūt itelligendi pleni panib⁹: nisi ijdem ipsi q̄si potentes: idest israelite quibus credita sūt eloquia dei? Sed in eo populo ancille filij minorati sunt: quoverbo minus qdem latine bene tamen exp̄ssum est q ex maiorib⁹ miores fci sūt: q: ⁊ i ipsis panib⁹: idest diuinis eloquijs q̄ israelite soli tunc ex omnib⁹ gentib⁹ acceperunt: terrena sapiunt. Gentes autē quibus lex illa non erat data: postea q̄z p nouum testamentū ad eloquia illa venerunt: ⁊ multum esuriendo terram transierunt: quia i eis non terrena: sed celestia sapuerunt. Et ꝯvelut quereret causa cur sacrum sit: quia sterilis inquit ꝓpit septem: ⁊ multa in filijs infirmata ē. Hic totuz quod p̄ꝓphetabať eluxit agnoscentibus numerum septenarium quo est vniuersa ecclesie significata pfectio. Propter qō ⁊ ioānes apostol⁹: ad septē scribit ecclesias: eo modo se ostendēs ad vni⁹ plenitudinē scribere Et in ꝓuerbijs salomonis hoc antea p̄figurās sapientia ingt edificauit sibi domum: ⁊ suffulsit colūnas septem. Sterilis. n. erat i oibus gētibus dei ciuitas: anteq̄z iste fetus p quem eā

i. Reg. z

Viere. 9.

i. Reg. z

i. Reg. z

i. Reg. z

i. Reg. z

Luce. z.

i. Reg. z

Hab. 6

Ro. 9.

i. Reg. z

Pſ. z.

i. Reg. z

factā fecūdā cernim⁹ oziret. Cernim⁹ etiā q̄ mꝛ
ta i filijs erat nūc ifirmata hierusalē terrenam
quā q̄cūq; filij libere i ea erāt: virtus erant ei⁹.
Nūc vero ibi quā lāa est: ꝛ spūs nō ē: amissa vir/
tute ifirmata est. Dñs mortificat: ꝛ viuificat:
1.Reg.2 mortificauit illā q̄ multa erat i filijs: viuificauit
hāc sterilē q̄ pepit septē. Quānis cōmodi⁹ pos
sit itelligi eosdem viuificare quos mortificaue
rit. Jd.n. velut repetiuit addēdo: deducit ad i
feros: ꝛ reducit. Quib⁹.n. dicē apostol⁹: si mor
Colo.3. tui estis cū xp̄o q̄ sursū sūt querite vbi christ⁹ est
i dextera dei sedēs: salubriter vtiq; mortifican
tur a dño. Quib⁹ adiūgit. Que sursum sūt sapi
te non q̄ super terrā: vt ipsi sint illi q̄ esurientes
transierunt terrā. Mortui.n. estis ingt. Ecce
quō salubriter mortificat de⁹. Deide seq̄ꝛ vi/
ta vestra abscōdita est cum xp̄o i dō. Ecce quō
eosdem ipsos viuificat de⁹. Sed nūqd eosdem
deduxit ad iferos ꝛ reduxit? Hoc vt rūcq; sine cō
trouersia fidelū i illo poti⁹ videt ipletū: capite
.s. nostro: cū quo vitā nr̄am i deo ap'ls dixit ab/
scōditam. Nam q̄ pp̄io filio nō pepcit: ꝟ p no
Ro.8. bis oib⁹ tradidit eū: isto modo vtiq; mortifica/
uit eū. Et q̄ resuscitauit eū a mortuis: eundem
Pſa.15. rursus viuificauit. Et q̄ i ꝓphetia vox ei⁹ agno
scit: non derelinq̄s aiam meam i iferno: eūdez
deduxit ad iferos ꝛ reduxit. Hac ei⁹ paupertate
ditati sum⁹. Dñs.n. pauperes facit: ꝛ ditat. Haz
qd hoc sit vt sciam⁹: q̄ō seq̄t audiam⁹. Humili
1.Reg.2 at ꝛ exaltat: vtiq; superbos humiliat ꝛ humi
les exaltat. Quod.n. alibi legit: de⁹ superbis
Jac.4. 1.Pe.5. resistit humilibus aūt dat gratiam: hoc tot⁹ ba
1.Reg.2 bet sermo hui⁹: cui⁹ nomen iterp̄retat gr̄a eius
Jam vero quod adiūgit: suscitat a terra paupe
2.Cor.8 rem: de nullo melius q̄z de illo itelligo: q̄ ppter
nos fact⁹ est pauper cū dines eēt: vt ei⁹ pauper/
tate sicut paulo āte dcm̄ est ditaremur. Jpsum
eni de terra suscitauit tā cito vt caro ei⁹ nō vide
ret corruptionez. Nec illō ab illo alienabo q̄ō
additum est: ꝛ de stercore erigit inopē. Jnops
q̄ppe idē est q̄ō pauper. Sterc⁹ vero vnde ere
ct⁹ est rectissime itelligunt̄ persecutores iudei:
in quoꝝ numero cū se dixisset ap'ls ecclesiaz p/
secutū: q̄ mihi ingt fuerūt lucra: h̄ ꝓpter xp̄z dā
Phil.3. na esse duxi: nec solū detrimenta: veꝝ etiā ster
cora existimaui esse: vt xp̄m lucrifacerem. De
terra ergo suscitat⁹ ē supra oēs diuites ille pau
per: ꝛ de illo stercore erect⁹ est supra oēs opu/
lentos ille inops: vt sedeat cū potēt⁹ ppli: q̄/
Math. bus ait. Sedebit̄ sup duodeci sedes. Et sedez
.19. glorie hereditatem dans eis. Dixerāt.n. poten
tes illi. Ecce nos dimisim⁹ omnia: ꝛ secuti su/
mus te: hoc votū potentissimi vouerāt. Sed vñ
boc eis: nisi ab illo de quo hic cōtinuo dcm̄ est;
dans votū vouenti? Alio gn ex illis eēnt potenti
b⁹: quoꝝ infirmar⁹ est arc⁹: dans ingt votū vo- 1.Reg.2
uenti. Non enim dño q̄lēz q̄cūq; ratū voueret;
nisi qui ab illo acciperet quod voueret. Se/
qtur. Et benedixit ānos iustiꝝ cū illo scilicz si/
ne fine vinat: cui dcm̄ est: ꝛ anni tui nō deficiēt.
Jbi.n. stant anni: hic aūt transeūt imo pereunt
anteq̄z.n. veniāt non sūt: cū aūt venerint ñ erūt
qz cū suo fine veniūt. Hoꝝ aūt duū: idest dāsvo
tū vouēti: ꝛ bendicens annos iusti: vnū ē quod
facim⁹: alteꝝ q̄ō sumim⁹. Sed hoc alterū deo
largiore nō sumit: nisi cū ipso adiutore primuz
illō efficit: qz nō i virtute potens est vir. Dñs Jbidem
ifirmū faciet aduersariū eius: illū scz q̄ homini
vouenti inidet ꝛ resistit: ne valeat implere q̄ō
vouit. Pōt ex ambiguo greco intelligi: ꝛ adū
sariū suū. Cū enim domin⁹ possidere nos cepe
rit: pfecto adūsari⁹ q̄ noster fuerat ipsi⁹ fit: ꝛ vi
cet a nobis sed non i virib⁹ nostris: qz non i vir
tute sua potens est vir. Domin⁹ ergo ifirmū fa
ciet aduersariū suū: dñs scūs vt vincat a sanctis Die.9.
quos domin⁹ sanct⁹ sanctoꝝ effecit scōs. Ac p
boc non gloriet prudens i prudentia sua: ꝛ nō
glīet potēs i sua potētia: ꝛ nō glioriet diues di/
uitijs suis: h̄ i b̄ glioriet q̄ gloriat: itelligere ꝛ sci
re dominū: ꝛ facere iudiciū ꝛ iusticiā in medio
terre. Non parua ex parte intelligit ꝛ scit domi
num q̄ intelligit: ꝛ scit etiā boc a domio sibi da
ri: vt itelligat ꝛ sciat dominū. Quid eni habes
ait apostol⁹ quod non accepisti. Si sūt ꝛ acce/ 1.Cor.4
pisti: qd gloriaris quasi non acceperis: idest q̄/
si a teipō tibi sit vnde glorieris? Facit aūt iudi/
cium ꝛ iusticiam: q̄ recte viuit. Recte aūt viuit:
q̄ obtemperat precipienti deo: ꝛ finis precepti
idest ad quod referēt preceptum: charitas ē ō 1.Tim.1.
corde puro ꝛ conscientia bona: ꝛ fide non fic/
ta. Porro ista charitas sicut Ioannes apostol⁹ 1.Jo.4
testatur ex deo est. Facere igitur iudicium ꝛ
iusticiam ex deo est. Sed quid est in medio ter
re? Neq; enim non debent facere iudicium ꝛ
iusticiam qui habitant in extremis terre quis
hoc dixerit? Cur ergo additum est in medio
terre. Quod si non adderēt: ꝛ tantummodo
dicerēt. facere iudicium ꝛ iusticiaz: magis hoc
preceptum ad vtroslibet pertineret: ꝛ me/
diterraneos: ꝛ maritimos. Sed ne q̄lēz puta
ret: post finē vite que in hoc agit̄ cope superle
tps iudiciū iusticiāq; faciendi: q̄ cū eēt in carne

non fecit ⁊ sic diuinum euadi posse iudicium: i medio terre mihi videtur dictuz: cū qsqz vivit in cozpore. Jn hac quippe vita suam rerrā qsqz circūfert: quā moziēte hoie recipit terra cōmunis resurgēti vtiqz reddītura. Pzoide i medio terre. i. cū aia nr̄a isto terreno claudit cozpore: faciendū est iudicium ⁊ iusticiā: qō nob pzosit i posterꝝ qñ recipiet qsqz p̄m ea q̄ p cozp⁹ gessit siue bonū siue malū. Per cozp⁹ qppe ibi dixit
1.Cor.5. apostol⁹: p tp̄s quo vixit i cozpe. Nō. n. si quis maligna mēte atqz ipia cogitatōe blasphemet: neqz id vllis mēbris cozpis opet: iō nō erit re⁹ qz id nō motu cozpis gessit: cū hoc p illud tp̄s gesserit: quo gessit ⁊ cozp⁹. Jsto mō ꝓgrueter itelligi pōt etiā illō qō i psalmo legit. De⁹ autē
Ps.73. rex noster ante secla: operat⁹ ē salutē i medio terre: vt dñs iesus accipiat de⁹ noster qē añ secla qz p ipm fcā sūt secla: operat⁹ ē salutē nostram in
Job.i. medio ère: cū verbū caro fcm̄ est: ⁊ terreno habitauit i cozpe. Deide postea q̄ ꝓphetatū est i his verbis āte: quō gliari debeat q gliat̄ ñ in se vtiqz: ħ i duo pp retributōez ō̄, i die iudicij futu
1.Reg.2 ra ē: dñs iqt ascēdit i celos ⁊ tōuit: ipe iudicabit extrēa ère qz iust⁹ ē. Pz̄ozsus ordinē tenuit cōfessionis fideliū. Ascēdit. n. i celū dñs xp̄s ⁊ idevētur⁹ ē ad vivos ⁊ moz̄tuos iudicādos. Nā
Epde.4 qs ascēdit sic̄ dicit apls: ni si q ⁊ descēdit i iferiores ptes terre: Qui descēdit ipe ē ⁊ q ascendit sup oēs celos: vt adipleret oia. Per nubes ergo suas tonuit: q̄s spū sc̄o cū ascēdiss̄ impleuit De qb⁹ ancille hierusalē: b est ingrate vinee comminat⁹ ē apud esaiā pp betā: ne pluāt super eaz
Esa.5. ibē. Sic aūt dcm̄ est: ipe iudicabit extrema terre: ac si diceret: etiā extrema terre. Non. n. alias terre ptes nō iudicabit: q oēs boies pculdubio iudicabit. Sz melī⁹ itelligūt extrema terre extrema hois: qm̄ nō iudicabūt q̄ i melī⁹ vl ō̄teri⁹ medio tpe cōmutant: ħ i gb⁹ extremis iuētus fuerit q iudicabit. Pzopter qō dictū est.
Matth. 10. Qui perseuerauerit vsqz i finē: hic saluus erit. Qui ḡ pseuerāter fac iudiciū ⁊ iusticiā i medio terre: nō dānabit cū iudicabūt extrema terre.
Et dat inqt virtutē regib⁹ nostr̄is vt nō eos iudi
1.Reg.2 cādo cōdēnet. Dat eis virtutē: q̄ carnē sic̄ regel regāt: ⁊ i illo mūdū q pp eos fudit sanguinē vicant. Et exaltabit cozna xp̄i sui. Quō xp̄s exaltabit cozna xp̄i sui: de quo. n. supzadcm ē: dñs ascēdit i celos: ⁊ itellect⁹ ē dñs xp̄s: ipse sic̄ b dr̄ exaltabit cozna xp̄i sui: q ē chr̄ist⁹. Xp̄s ḡ chr̄isti sui cozna exaltabit. i. vniuscuiu sqz fidel sui: sic̄ ista ipsa i pzincipio but⁹ hymnizat: exaltatū ē cozna mei i deo meo. Oēs qppe vnctos ei⁹ chr̄isma te: recte chr̄istos possum⁹ dicere: qō tñ totū cū suo capite cozpus vnus est chr̄ist⁹. Dec ānа ꝓphauit samuelis sci viri mater multūqz laudati. Jn quo qdem tūc figurata ē mutatio veteris sacerdotij: ⁊ nunc impleta qñ ifirmata est: que mīra erat i filijs: vt nouū haberet i xp̄o sacerdotiū sterilis q̄ pepit septem. La. V.

Ed hoc euidentius ad ipsū hely sacer-
s dotem missus logr̄ homo dei: cui⁹ qdē nomen tacet: ħ itelligit officio ministe rioqz suo sine dubitatione ꝓphēta. Sic eni scriptum est. Et venit hō dei ad hely: ⁊ dixit. Dec 1.Reg.2 dicit dñs. Reuelans reuelat⁹ sum ad domū patris tui cū eēnt i terra egy pti serui i domo pharaonis: ⁊ elegi domū p̄is tui ex omnib⁹ sceptr̄is israel mihi sacerdotio fungi: vt ascēderēt ad altare meum: ⁊ incenderent icēsum: ⁊ portarent ephoth: ⁊ dedi domui p̄is tui oia q̄ sūt ignis filioz̄ israel i escam. Et vt qd respexisti i incensuz meum ⁊ i sacrificium meū ipudenti oculo ⁊ glorificasti filios tuos sup me: benedicere p̄imitias oīs sacrificij i israel i ꝓspectu meo: Pzopt̄ Ibidem hoc hec dicit domin⁹ de⁹ israel. Dixi: dom⁹ tua ⁊ dom⁹ p̄is tui trāsibūt cozā me vsqz i eternuz Et nunc hec dicit domin⁹. Nequaq̄: ħ glorificantes me glorificabo: ⁊ q spernit me spernet. Ecce dies venīt: ⁊ extermiabo semen tuuz: ⁊ semen dom⁹ p̄is tui: ⁊ non erit tibi senioz i domo mea omnibus diebꝰ: ⁊ virum exterminabo tibi ab altari meo: vt deficiant oculi ei⁹: defluat anima eius: ⁊ omnis qui supererit dom⁹ tue decidat in gladio virozuz. Et hoc tibi signū quod vēiet super duos filios tuos ophni ⁊ phinees. Una die morientur ambo. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem: qui omnia quē i corde meo: ⁊ in anima mea sunt facier: ⁊ edificabo ei domum fidelem: ⁊ transibit cozam chr̄isto meo omnibus diebus. Et erit qui supererit in 1.Reg.2 domo tua veniet adozare ei obolo argēti dicēs Jacta me in vnam partem sacerdotij tui manducare panem. Non est vt dicatur istam ꝓphetiam vbi sacerdotij veteris tanta manifestatione pzenunciata mutatio est: in samuele fuisse completam. Quaqz enim non esset de alia tribu samuel: qz que constituta fuerat a domino vt seruiret altari: tamen non erat de filijs aarō cuius ꝓgenies fuerat deputata: vt ide fierēt sacerdotes: ac p hoc in ea quoqz re gesta: eadem mutatio que per xp̄m iesum futura fuerat adūbrata est: ⁊ ad vetus testamentū ꝓpzie: figurate

vero ptinebat ad nouū: ꝓphetia tam fcō etiam
ipō ꝙ verbo: id. ſ. fcō ſignificāſ: qō verbo ad be
1. Reg. 15. ly ſacerdotē dcīm eſt per ꝓphām. Nam fuerūt
poſtea ſacerdotes ex genere aarō ſīc ſadoch t
abiathar regnāte dauid: t alij deiecto: ātequ tē
pᵒ veniret: quo iſta q̄ de ſacerdotio mutādo tā
to añ ꝓdicta fūr: effici ꝓ xp̄m oportebāt. Quis
aūt nūc fideli oculo ꝟ ituēs nō videat eſſe cōple
ta: qñqdē nullū tabernaculū: nullū tēplū: nullū
altare: nullū ſacrificiū: t ō nec vll⁹ ſacerdos re
manſit in deis: q̄b⁹ vt de ſemie aarō ordiaret in
dei fuerat lege mādatū. Qō t hic cōmemoratū
1. Re. 2. eſt illo dicēte ꝓphā. Hec dicit dñs de⁹ iſrl: dixi
dom⁹ tua t dom⁹ p̄tis tui trāſibūt coꝝ me: vſq;
i eternū. Et nūc dicit dñs. Nequaq̄: q̄ glorificā
tes me glorificabo: t q̄ me ſpnit ſpnet. Quod
.n. noiat domū p̄tis ei⁹: nō eū de ꝓximo p̄ie di
cere: q̄ de illo aarō q̄ prim⁹ ſacerdos ē iſtitutus
de cui⁹ ꝓgenie ceteri ſeq̄rent: ſuploza demon
ſtrāt: vbi ait. Reuelat⁹ ſū ad domū p̄tis tui cuꝫ
1. Re. 2. eēnt i terra egypti fui i domo pharaōis: t elegi
domū p̄tis tui ex oib⁹ ſceptris iſrl mihi ſacerdo
tio fungi. Quis p̄ fuit b⁹ i illa egyptia ſuitute:
vñ cū liberati fuiſſēt elect⁹ ē ad ſacerdotiuꝫ: niſi
aarō? De hui⁹ q̄ ſtirpe iſto loco dixit futuꝫ fuiſ
ſe: vt nō eēnt viteri⁹ ſacerdotes. Qō tā videm⁹
1. Reg. 2 ipletū. Vigilet fides: ꝑſto ſūt res: cernunt: tenē
tur: t videre volētiū oc̄lis igerūt. Ecce igt dies
veniūt: t exterminabo ſemē tuū: t ſemē domus
p̄tis tui: t nō erit tibi ſenior i domo mea oibus
dieb⁹: t vix exterminabo tibi ab altari meo: vt
deficiāt oc̄li ei⁹ t defluat aia ei⁹. Ecce dies q̄ ꝓ
nūciati ſē tā venerūt. Null⁹ ſacerdos ē ꝓm ordi
nem aarō. Et q̄cūq̄ ex ei⁹ genere ē bō: cū videt
ſacrificiū xp̄ianoꝝ toto orbe pollere: ſibi aūt bo
norē illū magnū eē ſubtractū: deficiūt oculi ei⁹:
t defluit aia ei⁹ tabe merozis. Ꝓprie āt ad
Ibidem hui⁹ domū bely cui hec dicebant q̄ ō ſeq̄ ptier:
t ois q̄ ſuperit dom⁹ tue decidet i gladio viroꝝ.
Et hoc tibi ſignū q̄ ō veniet ſup duos filios tu
os ophni t phinees. Die vno morīēt ābo. Hoc
ē ſignū ſcm̄ ē mutādi ſacerdotij de domo hui⁹:
quo ſigno ſignificatū ē mutādū ſacerdotiū do
mⁱ aarō. Mors q̄ppe filioꝝ h⁹ ſignificauit mo
tem nō boīum: q̄ ipſi⁹ ſacerdotij de filijs aarō.
Qō āt ſeq̄t: ad illū tā ꝑtinet ſacerdotē cui⁹ figu
rā geſſit hunc ſuccedēdo ſamuel. Ꝓroide q̄ ſe
quit: de xp̄o ieſu nouī teſtamēti vero ſacerdo
te dīr. Et ſuſcitabo mihi ſacerdotē fidelē: qui
Ibidem oia q̄ i corde meo t q̄ i aia mea ſūt faciat: t edi
ficabo ei domū fidelē: ipa ē ecc̄na t ſuperna bie
ruſalē. Et trāſibit igt coꝝ xp̄o meo oib⁹ dieb⁹
Trāſibit dixit ꝓphet: ſīc ſupius dixerat de do
mo aarō: dixit: dom⁹ tua t dom⁹ p̄tis tui trāſibūt
coꝝ me i eternum. Quod aūt ait: coꝝ xp̄o
meo transibit: de ipſa domo vtiq; itelligendu
eſt: non de illo ſacerdote qui eſt xp̄s ipſe medi
ator atq; ſaluator. Domus ergo eius coꝝ il
lo tranſibit. Poteſt t transibit itelligi de mor
te ad vitam: oibus dieb⁹ q̄bus peragit vſq; in fi Ibidem
nem ſeculi hui⁹ iſta mortalis. Quod aūt ait de⁹
qui omnia que i corde meo t que in aia mea ſūt
faciat: non arbitremur habere animam deum
cum ſit conditor anime: ſed ita hoc de deo tro
pice non proprie dicit: ſicut manus t pedes: t
alia corporis membra. Et ne cōm hoc creda
tur homo in carnis huius effigie factus ad ima Pſa. 19
ginem dei: addūt t ale quas vtiq; non habet hō
t dr deo ſub vmbra alaꝝ tuaꝝ ꝓtege me: vt in
telligant homines de illa ieffabili natura non ꝓ
prijs ſed translat⁹ rer vocabulis iſta dici. Qō
vo adiūgit: t erit q̄ ſupererit i domo tua veni
et adorare ei: non ꝓprie de domo dicit hui⁹ he 1. Reg. 2
ly: ſed illi⁹ aaron: de qua vſq; ad aduentuꝫ ieſu
xp̄i homines remanſerunt: de quo genere etiā
nunc vſq; non deſunt. Nam de illa domo hu
ius hely: tā ſuprādictū erat: t ois qui ſupererit
dom⁹ tue: decidet in gladio viroꝝ. Quomodo
ergo hic vere dici potuit: t erit q̄ ſupererit i do
mo tua veniet adorare ei: ſi ill⁹ ō eſt vcꝝ quod vl
toze gladio nemo ide ſupererit: niſi q̄ illos in
telligi voluit q̄ pertinent ad ſtirpem: ſed illi⁹ to
tius ſacerdotij ſm ordinem aaron? Ergo ſi de Eſa. 10.
illis eſt prędeſtinat⁹ reliqs de quibus ali⁹ ꝓphe
ta dixit: reliqe ſalue fient: vnde t apoſtolus: ſic
ergo inquit: t in hoc tempore reliquie per elec
tionem gratie ſalue facte ſūt: q̄ de talibus reli
quijs bene intelligitur eſſe de quo dictum eſt:
q̄ ſupererit in domo tua: profecto credit i chri
ſtum: ſicut temporibus apoſtolorum ex ipa gē
te plurimi crediderunt: neq; nunc deſunt: qui
licz rariſſime tamen credant: t impletur in eo
quod hic iſte hō dei continuo ſecutus adiūxit:
Veniet adorare ei obolo argenti. cui adorare
niſi illi ſūmo ſacerdoti: q̄ t deus eſt? Neq; eni
in illo ſacerdotio ſm ordinem aaron: ad hoc ve
niebant homines ad templum vel altare ō: vt
ſacerdotem adorarent. Quid eſt aūt q̄ ait obo
lo argenti: niſi brevitate verbi fidei de quo cō Ro. 9.
memorat apl⁹ dictū: verbū ꝓſūmās t breuiās
faciet dominⁱ⁹ ſup terram? Argēteuꝫ āt ꝓ elogo
poni pſalmus teſtis eſt: vbi canitur. Eloquia Pſa. 11.

dñi eloqa casta: argentuz igne examinatum.
1.Reg.2 Quid ergo dic iste: q venit adorare sacerdoti dei z sacerdoti deo? Jacta me i ptem sacerdotij tui: manducare panē. Volo i patrz meoz collocari honore q null9 est: iacta me i ptem sacerdotij tui. Elegi.n. abiect9 eē i domo dñi: qlecūqz z qstulūqz mēbrz esse cupio sacerdotij tui.
ps.83.
1.Thi.2. Sacerdotiū qppe hic ipsā plebē dic: cui9 plebis
1.Pe.2. ille sacerdos ē mediator dei z hoium bō xps ie sus. Cui plebi dicit apls petr9. Plebs scā regale sacerdotiū. Quāuis nōnulli: sacrificij tui sint iterpati nō sacerdotij tui qō nihilomin9 eūdem significat pplm xpianū. Vñ dicit apls paulus:
1.Cor.10. Un9 panis vnū corp9 multi sum9. Et iterz. Exhibeat igt corpora vestra hostiā viuā. Qō ḡ addit, māducare panē: ēt ipz sacrificij gen9 elegant exp̄sit. De quo dic sacerdos ipe: Panis quē
Roma. 12.
Joh.6. ego dedero caro mea ē p sec̄li vita: ipm ē sacrificiū nō fm ordinē aarō: z fm ordinem melchise dech: q legit itelligat. Breuis itaqz ē ista p̄fessio z salubris humilis q̄ dr. Jacta me i ptem sacerdo
1.Reg.2 tij tui: māducare panē: ipe ē obolus argēti: q2 z breue ē z elogium dñi ē: bitanti i corde credentē.
Ibidem Quia .n. dixerat supi9 dedisse se domui aarō cibos de victimis veter̄ testamēti vbi ait: dedi domū p̄is tui oia q̄ sūt filioz israel i escaz. Nec qppe fuerāt sacrificia iudeorum: ideo hic dixit manducare panem: quod est i nouo testamēto sacrificium xpianoz. Caplm. VI.

Um igit̄ hec tāta tūc altitudie prenūciata sint: q̄nta nūc mālfestatōe clarescūt: nō frustra tamē moueri qspiā pōt ac dicere. Quō p̄fidim9 q̄uenire oia q̄ i libris illis vētura p̄dcā sūt: si hoc ipm qō ibi dinit9 dcm est: dom9 tua z dom9 p̄is tui trāsibūt corā me i eternum: effectū hīe nō potuit: qm̄ videm9 illud sacerdotiū fuisse mutatū: z qō illi domui p̄missuz est: nec sperari aliqñ cōplēdū: q2 illō qō ei fr̄p robato: mutatoqz succedit: hoc poti9 p̄dicat eternum. Hoc q dic nōdum itelligit: aut nō recolit etiā ipm fm ordinē aarō sacerdotiū: tanqz vmbram futuri eterni sacerdotij p̄stitutū: ac p hoc qñ ei ēternitas p̄missa ē: nō ipi vmbre ac figure: z eiqō p ipsā adūbrabat figurabat qz p̄missū est. Sed ne putaret ipa vmbra māsura: iō ēt mutatio ei9 debuit p̄phetari. Regnū quoqz isto mō ēt saul ipse9 q certe reprobat9 atqz reiect9 ē futuri regni erat vmbra i eternitate māsuri. Oleum qppe illō quo vnct9 ē: z ab eo chrisma xps est dict9: mystice accipiēdū z magnū sacramētum itelligēduz est: qō i eo tm̄ venerat9 ē ipe dauid:
1.Reg.2 vt pcusso corde pnitauerit quādo i tenebroso occultat9 antro: quo ēt saul vrgente intrauerat necēsitate nature: exiguā pticulaz vestis ei9 fr̄roz sum latēter abscidit vt haberet vnde mōstraret quō ei pepercerit cū posset occidere: atqz ita suspitōez ō aio eius qua sanctum dauid putās inimicū suū vehemēter p̄sequēbat auferret. Ne itaqz reus esset tanti sacramenti i saule violati: q2 vel
1.Reg. 24. idumētum eius sicut attrectauit extimuit. Jta .n. scriptum est. Et pcussit cor dauid sup eum: q2 abstulit pēnulā chlamydis ei9. Viri aūt qui cum illo erant z vt saulē i man9 suas traditū iterimeret suadebant: non mihi ingt contigat a domio si fecero ꝟbum domio meo xpo domini: iferre manuz meā sup eum: q2 xps dñi est.
1.Reg. 15. Nunc ergo vmbre futuri nō ppter ipsam: z p pter illud quod p̄figurabat tāta veneratio exhibebat. Unde z illud qō ait sauli samuel: qm̄ non fuasti mandatuz meū qō mādauit tibi dominus: quēadmodū nūc parauerat dñs regnuz tuū vsqz in eternū sup israel: z nūc regnū tuū non stabit tibi: z q̄ret dominus nunc sibi hominem fm cor suum: z mandabit ei dominus esse in principem super pplm suū: q2 non custodisti q̄ mādauit tibi dominus: non sic accipiendū est: ac si ipm saulē de9 i eternū p̄parauerit regnaturz: z hoc postea noluerit fuare peccanti: neqz .n. eum peccaturz esse nesciebat: z p̄parauerat regnuz e9: i quo figura regni ēt eterni. Jdeo addidit. Et nūc regnū tuum nō stabit tibi. Stetit
Ibidem ergo z stabit: qō i illo significatū est: sed nō hic stabit: q2 non i eternū ipe fuerat regnaturus nec pgenies ei9 vt saltē per posteros altero alteri succedente videret impleri quod dictuz est
Ibidem i eternum. Et queret ingt dominus sibi hominem siue dauid: siue ipm mediatorem significans testamenti noui q figurabat in chrismate etiā quo vnct9 ē ipe dauid z pgenies eius. Non autē quasi nesciat vbi sit: ita deus sibi hominē querit: z per boiem more hoium loquit: qui z sic loquendo nos q̄rit. Non solum .n. deo p̄ placet ēt ipsi quoqz vnigenito ei9 q venit querere quod perierat: vsqz adeo iam eramus noti: vt in ipo essemus electi ante constitutionem mundi. Queret sibi ergo dixit pro eo: ac si diceret quē suū esse iam nouit: sibi esse familarem alijs ostēdet. Vñ i latina lingua hoc verbū. s. q̄rit' accipit ꝓpositionē: z acqrit dicit: qō satis apertū ē quid significet. Quāqz z sine additamento p̄positionis querere intelligatur acqrere: ex quo lucra vocant z q̄stus. Caplm. VII.

Rsus peccauit saul p inobedientiã: ꝛ
r rursus samuel ait illi i verbo dñi. Quia
i. R. 15. sprouisti verbũ dñi: sprouit te dñs ꝛ ñ
sis rex sup isrl'. Et rursus p eode pcto cũ id cõfi
teret saul: ꝛ veniã pcaret rogaretq3 samuelem
vt reũteret cũ illo ad placãdũ deu3: nõ reuertar
ingt tecũ q2 sprouisti verbũ dñi: ꝛ spnit te domi
n9 ne sis rex sup isrl'. Et ꝓtit samuel facie suaz
vt abiret: ꝛ tenuit saul pẽnulã diploidis ei9: ꝛ
Ibidem dirupit eã: ꝛ dixit ad eũ samuel. Dirupit dñs re
gnũ isrl' de manu tua hodie: ꝛ dabit primo tuo
bono sup te: ꝛ dividet israel i duo: ꝛ nõ cõuertet
neq3 penitebit eũ: qm nõ ẽ sic hõ vt peniteat eũ:
ipse minat ꝛ pmanet. Iste cui dr: sprouit te dñs
vt nõ sis rex sup isrl': ꝛ dñs dirupit regnũ ab isrl'
de manu tua hodie: q̃dragita annos regnauit sup
israel: tãto. s. spatio tpis: quanto ꝛ ipe david: ꝛ
audinit ꝟ primo tpe regni sui: vt itelligam9 iõ di
ctũ: q2 null9 de stirpe ei9 fuerat regnatur9: ꝛ re
spiciam9 ad stirpẽ david: vñ exort9 ẽ fm carnez
mediator dei ꝛ hominũ dõ xp̃s ihs. Nõ aũt ba
1. Dbi. 2 bet scriptura qõ i plerisq3 latinis codicib9 legit
Dirũpet dñs regnũ isrl' de manu tua: ꝟ sic a no
bis positũ ẽ inuentũ i grec: dirupit dominꝰ rgnũ
ab israel de manu tua: vt itelligat de manu tua
qõ ẽ ab israel. Ppli g israel psonã figurate ge
rebat dõ ist e: q ppls regnum fuerat amissur9:
xp̃o iesu domio nr̃o p nouũ testamentũ nõ carna
lr sed spualr regnaturo. De quo cũ dr: ꝛ da
bit illõ primo tuo: ad carnis cognationez id re
ferr. Et israel. n. xp̃s fm carnem: vnde ꝛ saul.
Quod vero additũ est: bono super te: potest q
dem itelligi meliozi te. Nam ꝛ gdam sic sũt iter
*ps. 109 ꝓtati: sz melius sic accipit: bono super te: vt q2 il
le bon9 est: ideo sit super te: iuxta illõ alibi ꝓphe
ticũ. Donec ponam omnes inimicos tuos sub
pedib9 tuis. In qb9 est ꝛ israel: cui suo persecu
tori regnũ abstulit xp̃s. Quamuis fuerit illic ꝛ
israel i quo dolus non erat: quoddam q̃si fru
mentũ illaz palleaz. Nam vtriq3 ide erant apo
stoli: ide tot martyres: quoz prior est stepha
n9: ide tot eccl'ie q̃s apostol9 paul9 cõmemorat
i confessione ei9 magnificãtes deũ. De q̃ re nõ du
bito itelligendũ ee qõ sequt: ꝛ dividet israel i duo
i israel. s. inimicũ xp̃i: ꝛ israel adherentem xp̃o
in israel ad ancillam: ꝛ israel ad liberã pertinen
tem. Nam ista duo genera primũ simul erãt ve
lut abraam adhuc adhereret ancille: donec ste
ril' per dei gratiam fecũdata clamaret: eijce an
Gene. 21 cillam ꝛ filiũ ei9. Propt petitiõ qdem salomõis
3. R. 12. regnante filio ei9 roboam scim9 isrl'i duo fuis
se disum atq3 ita perseuasse habentib9 singulis
partib9 reges suos: donec illa gens tota a chal
deis esset igenti vastatõe subũsa atq3 transtara.
Sed hoc qd ad saule: cũ sit tale aliqd cõminan
dũ esse3: ipsi david fuerit poti9 ꝓminandũ cuius
erat filius salomon: Postremo nũc iter se gẽs
hebrea diuisa non est: sed idifferenter i eiusdez
erroris societate dispersa per terras. Diuio ve
ro illa quã de9 sub persona satulis: illi9 regni ꝛ
popli figurã gerentis: eidem regno ppetuoq3 mi
nat9 est: eterna atq3 imutabil' significata est per
boc quod adiuctũ est: ꝛ non pẽnitebit eũ: qm̃ non est sic̃ homo vt peniteat eũ. Jpe
minatur ꝛ permanet: idest homo minat ꝛ non
pmanet. Non aũt de9 quẽ non penitet sicut ho
minem. Ubi. n. legit qõ peniteat eũ mutatio re
rũ significat: imutabili prescia manente dina.
Ubi ergo non penitere dr: non mutare intelli
git. Prorsus isolubilem videm9 per hec verba
prolatam dinit9 fuisse sniam: de ista divisione po
pli israel: ꝛ omnino ppetuam. Quicũq3. n. ad
xp̃m transierũt vl' transeũt vl' transibũt ide erãt.
ide fm dei prescia: non fm genes bũani vnã
eandemq3 nãm. Prorsus qcũq3 ex israelis ad
herentes xp̃o perseuerant i illo: nũq3 erũt cum
eis israelis q ei9 inimici vsq3 i finem vite huius
esse persistũt: ꝟ i diuisione que hic prenunciata Gal. 4.
est perpetuo manebũt. Nihil enim prodest te
stamentũ ver9 de monte syna i seruitutem gene- 2. Cor. 3
rans nisi q2 testimoniũ perhibz testamento no
uo. Alioqn q̃diu legit moyses: velamẽ super
corda eoz positum est. Cũ aũt q̃sq3 ide transi
ret ad xp̃z: auferet velamen. Transeũtiũ qppe
itentio ipa mutat de vetere ad nouũ: vt non iaz
q̃sq3 itẽdat accipe carnale ꝟ spuale felicitatem.
Propt qõ ipe magn9 ꝓpha samuel anteq3 vn 1. Reg.
xisset regez saul: qm̃ exclamauit ad dñm p isrl': 17.
ꝛ exaudiuit eũ: ꝛ cũ offerret holocaustũ accedẽ
tib9 alienigenis ad pugnã ptra pplm dei tonu
it dñs sup eos ꝛ ꝓfusi st: ꝛ offenderũt corã isrl'
atq3 supati sũt: assumpsit lapidẽ vnũ ꝛ statuit illũ
iter maspbat nouã ꝛ veterẽ: ꝛ vocauit nom̃ ei9
abnezer: qõ ẽ latine lapis adiutorij. ꝛ dixit. Us
q3 huc adiuuit nos dom̃in9. Maspbat iterpre
tat itẽtio. Lapis ille adiutorij mediator ẽ salua
toris: p quẽ trãseũdũ ẽ a maspbat veꝛe ad nouã
.i. ad itẽtõem q̃ expectabat i carnali rgno beati
tudo falsa carnalis: ad itẽtõz q̃ p nouum testa
mentum expectat regno celoz beatitudo verisi
sima spiritalis: qua quoniam nihil est melius:
bucusq3 adiuuat deus.

Am nunc video esse monstrandum: i qd ipsi dauid q sauli successit i regnuz: cui⁹ mutatiõe finalis illa mutatio figu
.Re.7 rata ẽ pp quã diuinitus dicta: dicta ꝓscripta sunt: de⁹ ꝓmiserit: qõ ad rẽ de q̃ agim⁹ ptinet. Cũ regi dauid multa pspera pueniss̃ent: cogitauit facere deo domũ: tẽplũ illud. s. excellẽtissime diffanatũ: qõ a rege salomone filio ei⁹ postea fabricatũ ẽ. Hoc eo cogitãte: factũ est verbũ dñi ad nathan ppbetã: qõ pferret ad regez. Vbi cũ deus dixiss̃: q nõ ab ipo dauid sibi edificaret dom⁹: neq ꝓ tãtuz tps se mandasse cuiquã i pplo suo vt sibi fieret domus cedrina: et nũc ingt hec dices seruo meo dauid: hec dicit
.Re.7 dñs oipotens. Accepi te de ouili ouiũ vt esses i ducẽ sup pplm meũ isrl: t erã tecũ i oib⁹ qb⁹ igrediebaris: t exterminaui oẽs inimicos tuos a facie tua: t feci te noiatũ ꝑm nomẽ magnoꝝ q sunt sup terrã. Et ponã locuz pplo meo isrl: t plãtabo illũ: t inhabitabit seorsum: t nõ solli cit⁹ erit vltra: t nõ appõet filius iniqtatis bumiliare eũ: sicut ab initio a dieb⁹ qb⁹ ꝓstitui iudices sup pplm meũ israel: t requiẽ tibi dabo ab oibus inimicis tuis: t nunciauit tibi dñs qm̃ do
ibidem mũ edificabis ipsi. Et erit cũ ipleti fuerint dies tui: dormies cũ ꝑribus tuis: et suscitabo semen tuũ post te: q erit de ventre tuo: t ꝓparabo regnuz eius: hic edificabit mihi domum nomini meo: t dirigã thronũ illius vsq in eternũ. Ego ero illi i patrẽ: t ipe erit mihi i filiũ. Et si venerit iniqtas eius redarguã illũ i virga virorꝝ: t in tactib⁹ filioꝝ hoium: misericordiã ãt meã nõ amouebã ab eo sicut amoui a qb⁹ amoui faciẽ meaz: t fidelis erit dom⁹ ei⁹: t regnũ ei⁹ erit vsq i eternũ coram me: t thron⁹ ei⁹ erit erect⁹ vsq i eternũ. Hãc ergo rã grãdẽ ꝓmissionẽ q putat i salomone fuisse cõpletã multũ errat. Attẽdit. n. qõ dictũ ẽ: hic edificabit mihi domũ: qm̃ salomon tẽplũ illud nobile struxit: t nõ attẽdit: fidelis erit
.Re.2. dom⁹ ei⁹: t regnũ ei⁹ vsq i eternũ coram me. Attẽdat ergo t aspiciat salomonis domũ plenam mulierib⁹ alienigenis colentib⁹ deos falsos: t ipz ab eis regẽ aliqñ sapiẽtẽ i eãdẽ idolatriã seductũ atq deiectũ: t nõ audeat existimare deũ vel hoc ꝓmisisse mẽdaciter: vel talẽ salomonẽ
.Rom.i. domũq ei⁹ futurã nõ potuisse ꝓscire. Nõ hinc autez deberemus ambigere: nec si nõ i ꝑpo domino nostro: q fact⁹ est ex semine dauid ꝟz carnẽ: nã viderem⁹ ista cõpleri: ne vane atq inaniter hic aliũ aliquẽ requiram⁹: sicut carnales iudei. Nam t ipsi vsq ad eo filiũ quẽ loco isto regi dauid ꝓmissuz legunt: intelligunt nõ fuisse salomonẽ: vt eo qui ꝓmissus est tãta iã manifestatiõe declarato: adhuc mirabili cecitate aliuz sperare se dicãt. Facta ẽ qdẽ nõnulla imago rei future ẽt i salomone: i eo q̃ templuz edificauit t pacẽ habuit ꝟz nomẽ suũ: salomon qppe pacificus ẽ latine: t i exordio regni sui mirabiliter laudabilis fuit: ꝟz eadẽ sua psona ꝑ vmbrã futuri ꝓnunciabat etiã ipse xp̃c xp̃z dñm nr̃z nõ exhibebat. Unde q̃dã de illo ita scripta sunt q̃si õ ipo ita ꝓdicta sint: dũ scriptura sancta etiã rebꝰ gestis ppbetãs: quodãmõ i eo figurã deliniat futuroꝝ. Nã ꝓter libꝛos diuine histozie vbi re-
gnasse narrat: psalm⁹ etiã. lxxj. de⁹ iudiciũ tuũ. pã.71. titulo nois ei⁹ inscriptus ẽ. In quo tã multa dicunt q̃ oino ei ꝓuenire ñ possunt: dño ãt xp̃o aptissima pspicuitate ꝓueniũt: vt euidenter appareat: q i illo figura q̃liscũq adumbrata sit: i isto ãt ipsa veritas p̃sentata. Notũ ẽ. n. qb⁹ terminis regnuz ꝓclusuz fuerat salomonis: t tñ i
Ibidem eo psalmo legit̃ vt alia taceã: Dñabit̃ a mari vsq ad mare: t a flumine vsq ad termios orbis terre: Quõ i xp̃o videm⁹ ipleri: a flumine qppe dñandi sũpsit exordiuz: vbi baptizat⁹ a ioanne eo monstrãte cepit agnosci a discipulis: q eum nõ soluz magistruz: verꝝ ẽt dñm appellauerũt. Nec ob aliõ viuẽte adhuc pie suo dauid regnare salomon cepit: qõ nulli eoꝝ reguz ꝓtigit: nisi vt hinc quoq satis eluceat nõ eẽ ipm quẽ ꝓphetia ista ꝓsignat: que ad eius p̃cez loqt̃ dicẽs. Et erit cum impleti fuerint dies tui: t dor- 2.Re.7
mies cuz patrib⁹ tuis: suscitabo semẽ tuũ post te q erit õ vẽtre tuo: t ꝓparabo regnuz illi⁹. Quõ ergo ꝓpter id qõ sequtur: hic edificabit mihi domum: iste salomon putabit̃ ꝓphetatus: t non potius ꝓpter id quod p̃cedit: cuz ipleti fuerint dies tui: t dormies cuz patribus tuis: suscitabo semẽ tuum post te: alius pacificus itelligit̃ esse ꝓmissus: q nõ ante ficut iste: ꝟz post mortẽ dauid ꝓnũciatus est suscitandus: Quãlibet. n. longo iterposito tpe iesus xp̃s venerit: ꝑcul dubio post mortẽ regis dauid: cui sicut est ꝓmissus cum venire oportebat: q edificaret domum dño: non de lignis t lapidib⁹: ꝟz de hominibus qualẽ illuz edificare gaudem⁹. Huic eni domui dicit apostolus: hoc est fidelibus xp̃i. Tẽplũ eni dei sanctuz ẽ qõ estis vos. 1.Cor.7.

Ropter qõ t in psalmo octo- La.XI.
p gesimo t octauo: cuius est titulus: itellectus ipsi et ban israelite: ꝓmemorant ꝓmissiones dei facte regi dauid: t istis q̃ in li-

?

bro regnoꝝ sūt posita: q̃dā sibi similia dicit: sic
Ps. 88. ē. Jurauī dauid seruo meo vsq; i eternū ꝑpara
bo semē tuū. Et iterꝝ. Tūc locut⁹ es i aspectu fi
Ibidem lijs tuis: t dixisti. Posui adiutoriū sup poten
Ibidem tē: t exaltaui electū de pplo meo. Jnueni da
uid ꝓuū meū: t oleo scō meo vnxi eū. Man⁹
.n. mea auxiliabit ei: t brachiū meus ꝓfortabit
eū. Nihil ꝓficiet inimicus i eo: t filius iniquitatis
ñ appōet nocere ei. Et ꝓcidā a facie ipsi⁹ inimi
cos ei⁹: t eos q̃ oderūt eū fugabo. Et veritas mea
t misericordia mea cū ipso: t i noie meo exalta
bit cornu ei⁹. Et ponā i mari manū ei⁹: t i flu
minib⁹ dexterā ei⁹. Jpe inuocabit me: pat⁹ me⁹
es tu de⁹ t susceptor salutis mee. Et ego ꝓrio
genitū ponā illū: excelsus apud reges terre. In
eternū seruabo illi misericordiā meā: t testamē
tū meū fidele ipsi. Et ponā i selm scī semē ei⁹:
t thronū ei⁹ sicut dies celi. Que oia de dño ie
su intelligunt sub noie dauid ꝓp formā ꝓui quaz
de semine dauid idē mediator assumpsit ex vir
gine. Cōtinuo ērt dī de pctis filioꝝ ei⁹ tale aliqd
2. Reg. 7 q̃le i regnoꝝ libro positū ē: t q̃si de salomōe ꝓ
cliuius accipit. Jbi nāq; B ē i regnoꝝ libro: t si
venerit inqt iniqtas ei⁹ redarguā illū i virga vi
roꝝ: t i ictib⁹ filioꝝ hoiuz: misericordiā autez
meā nō amouebā ab eo: ictib⁹ significans pla
1. Reg. 16 gas conceptionis. Uñ illō ē. Ne tetigerit ꝓphe
tas meos. Nō qd ē aliud q̃z ne leserit. Jn psalmo
vero cū ageret tāq̃z de dauid: vt qddā eiusmo
Ps. 88. di ērt ibi diceret: Si derelinquerint inqt filii ei⁹
legē meā: t i iudicijs meis nō ambulauerint: si
iusticias meas ꝓphanauerint: t mādata mea nō
custodierint: visitabo i virga iniquitates eoꝝ: t in
flagellis delicta eoꝝ: misericordiā ār meā non
dispgā ab eo. Nō dixit ab eis: cū loquerer de fi
lijs eius nō de ipo: q̃z dixit ab eo: qō bene intelle
ctū tādē valet. Nō. n. xp̄i ipsius q ē caput eccle
sie possent inueniri vlla pcā q̃ opus esset huma
nis correptionib⁹ ꝓuata misericordia diuinitus
coerceri: q̃z i ei⁹ corpe ac mēbris qō pplis ei⁹ ē.
Jdeo i libro regnoꝝ iniquitas ei⁹ dī: i psalmo
ār filioꝝ ei⁹: vt intelligam⁹ de ipo dici quodam
mō qō de eius corpe dī: pp qō ērt ipe ō celo cū
corpus ei⁹ quod sunt fideles eius saulus pse
Actis. 9. quer: saule inquit saule quid me pequeris? De
Ps. 88. inde i ꝓsequēt⁹ psalmi: neq; nocebo inquit in
veritate mea neq; ꝓphanabo testamētū meū:
t q̃ procedūt de labijs meis nō reprobabo. Se
mel iurauī i scō meo: si dauid mētiar. i. nequa
q̃z dauid mētiar. Solet. n. sic loqui scriptura.
Quid ār nō mentiar adiungit t dicit. Semen
eius i eternū manebit: t sedes ei⁹ sicut sol i ꝓspe
ctu meo: t si cut luna pfecta i eternū: t testis in
celo fidelis. La. X.

Post hec tante ꝓmissionis validissima
p firmamēta ne putarent i salomone cō
pleta: tāquā id sparet: nec inueniret: tu
vero inquit repulisti: t adnihilū deduxisti dñe.
Hoc quippe factū est de regno salomonis i po
steris ei⁹ vsq; ad euersionē ipsi⁹ terrene hierl;
q̃ regni eiusdez sedes fuit: t maxime ipsi⁹ tēpli
labē qō fuerat a salomone ꝓstructū. Sz ne ob
hoc putaret de⁹ ꝓtra sua ꝓmissa fecisse: ꝓtinuo
subiecit. Distulisti xp̄m tuū. Nō ē ergo ille salo
mon: sz nec ipe dauid: si dilatus ē xp̄s dñi. Cū
enim xp̄i dicerent oēs reges mystico illo chrys
mate ꝓsecrati: nō solū a rege dauid t deinceps
sz ab illo ērt saule: qui pplo eidē rex primo ē vn
cto: ipse quippe dauid eū xp̄m dñi apellat: erat
tñ vnus verus xp̄s cui⁹ illi figurā ꝓphetica vn
ctione gestabant: q t xp̄m opinione hoim qui eū
putabant in dauid vel i salomone intelligenduz
differebat i longum: xp̄m ār dispositiōem dei vē
turus suo tpe parabat. Interea dum ille differ
tur: quid factum sit de regno terrene hierl;vbi
sperabat vtiq; regnaturus: secutus iste psalm⁹ Ps. 88.
adiunxit atq; ait. Euertisti testamentū ꝓui tui:
ꝓphanasti i terra sanctitatem ei⁹. Destruxisti
oēs macerias ei⁹. Posuisti munitiōes ei⁹ i for
midinē. Diripuerūt eū oēs trāseūtes viā: fact⁹
est opꝓbriū vicinis suis. Exaltasti dexterā ini
micoꝝ ei⁹. iucūdasti oēs inimicos ei⁹. Auertisti Ibidem
adiutoriuz gladij ei⁹: t non es opitulatus ei in
bello. Dissoluisti eum ab emundatōe: sedez ei⁹ Ibidem
i terram collisisti. Minuisti dies sedis eius: p
fudisti eum i cōfusione. Hec oia venerunt sup
ancillā hierlim: i q̃ regnauerunt nōnulli ērt filij li
bere regnum illud tenētes i dispēsatiōe tpali: re
gnum aūt celestis hierlim cui⁹ erāt filij i vera fi
de habentes: t i vero xp̄o sperātes. Quō autē
ista venerint super illud regnum: index est re
rum gestarum si legatur historia. La. XI.

Post hec autez ita ꝓberata ad p̄canduz
p deum ꝓphete ꝓuertit: sz t ipsa preca
tio prophetario ē. Usqzquo dñe auer
tis in finem: subauditur faciem tuam. Vel si- Ps. 88.
cut alibi dicitur. Usqzquo auertis faciē a me?
Nā ideo qdā codices hic nō habent auertis sz
auerteris: quāq̃ possit intelligi auert⁹ misericor
diā tuā quā ꝓmisisti dauid. Qō aūt dixit finem
qd est nisi vsq; i finē? Qui finis intelligēdus est
vltimū tp̄s: qñ in xp̄m iesum ērt illa gens est cre

.XVII.

ditura: ante quē finē illa fieri oportebat: q̄ superius crūnosa ōflenit. Propē q̄ t hic seq̄t. Exardescet sicut ignis ira tua: mēmēto q̄ ē mea substātia. Nihil hic melius q̄ ipse iesus itelligit substātia ppli ei⁹ ex quo natura ē carnis ei⁹. Nō. n. vane igit ꝓstituisti oēs filios hoim. Nisi. n. esset vnus filius hois substātia isrl p quē filiū hois liberarent multi filij hoim: vani vtiq; ꝓstituti essent oēs filij hoim. Nūc vero ois gdez humana natura p pctm primi hois i vanitatē de veritate collapsa ē: pp q̄ dicit ali⁹ psalm⁹. Homo vanitati similis fact⁹ ē: dies ei⁹ velut vmbra pretereūt. Sz nō vane de⁹ ꝓstituit oēs filios hoim q; t multos a vanitate liberat p mediatorē iesū t quos liberādos ñ esse pscivit ad vtilitatē liberādor: t ꝓparatōez duar iter se a ꝓtrario ciuitatū: nō vtiq; vane in toti⁹ rōnalis creature pulcherrima atq; iustissima ordinatōe ꝓstituit. Deinde seq̄t. Quis ē hō q viuet t nō videbit mortē: eruet aiam suā de manu iferi: Quis ē iste nisi de substātia illa israel ex semine dauid xp̄s iesus: De quo dic̄ apls: q̄ surgēs a mortuis iā ñ moriē: t mors ei vltra non dñabit. Sic. n. vivit t nō videbit mortē vt ñ mortu⁹ fuerit: ꝟ aiam suā eruerit de manu iferi: q; pp quozūdā solutā da pctōr vincula ad iferna descenderat. Eruit aūt prāte illa: de qua i euāgelio dic̄. Potestatē habeo ponēdi aiaz meā: t ptātez habeo iteruz sumendi eam. La. XII.

Ed cetera psalmi huius q̄ ita se habēt.

ps. 88. ℣ Ubi sunt miserationes tue antiq̄ domine: q̄s iurasti dauid in veritate tua: mēmēto dñe oppⁿobrij seruor tuor q̄ cōtinui i sinu meo multar gentiū q̄ exp̄obrauerūt inimici tui dñe q̄ exp̄obrauerūt ꝓmutatōez xp̄i tui: vtrū ex psona dicta sint illor israelitar q desiderabāt reddi sibi ꝓmissionē q̄ facta ē ad dauid: an poti⁹ ad xp̄ianor q nō ꝟ carnē: sz ꝑm spiritū sunt israelite: merito queri pōt. Dicta sunt qppe ista: vel scripta tpe quo fuit et ban: de cuius noie titulū iste psalm⁹ accepit: t idem tps regni dauid fuit: ac p hoc nō diceret: vbi sunt miserationes tue antique dñe: q̄s iurasti dauid i veritate tua: nisi eor psonā i se ꝓpheta trāsfiguraret q longe postea futuri erāt: q⁹ hoc tps eēt antiquū q̄n regi dauid ista ꝓmissa sunt. Pōt aūt intelligi dictū hoc cē ꝓpter multas gentes q̄s pse quebant xp̄ianos: ꝓpheta exp̄obasse illis passionē xp̄i quā scriptura ꝓmutationē vocat: q̄n moriēdo imortalis ē factus. Pōt t ꝓmutatio xp̄i ꝑm hoc accipi exp̄obrata israelitis: q; cum eor sperarent futurus: fact⁹ ē gētiū: t ℣ eis nūc exp̄obrabāt multe gētes q̄ crediderūt i eū p nouū testamētū: illis i vetustate remanentib⁹: vt ideo dicat: memēto dñe oppⁿobrij seruor tuor tuz: q; nō eos oblīiscēte sz poti⁹ miserāte dño: t ipi post hoc oppⁿobriuz crediturī sūt. Sz ille quē prius posui ꝙnientior sensus mihi videt. Inimicis eni xp̄i q⁹ exp̄obrat q eos ad gētes trāsiēs reliquerit xp̄s: incōgrue vox ista coaptatur: memēto dñe oppⁿobrij suor tuor: nō enim sui dei vocādi sunt tales iudei: sz eis verba ista ꝓpetūt: q cū graues humilitates pssecutionū p xp̄i noie paterent: recordari potuerūt excelsum regnū semini dauid fuisse ꝓmissū: t eius deside rio dicere nō desperādo sed petēdo: querēdo: pulsando: vbi sunt miserationes tue antique domine q̄s iurasti dauid i veritate tua: memento dñe oppⁿobrij suor tuor q; ꝓtinui i sinu meo multar gētiū: hoc ē i interioꝛib⁹ meis patienter pertuli: q; exp̄obrauerūt inimici tui dñe: q; exp̄obrauerūt ꝓmutationē xp̄i tui: nō eā putātes ꝓmutationē: ꝟ ꝓsummationē. Quid est āt memento dñe nisi vt miserearis: t p tolerata patienter humilitate: meam reddas celsitudinem quā iurasti dauid i ꝟitate tua: Si āt iudeis assignem⁹ hec ꝟba: illi sui dei talia dicere potuerunt q expugnata terrena hierl'm: anteq̄ iesus xp̄s humanitus nasceret i captiuitatez ducti sē itelligentes ꝓmutationem xp̄i: q; r. nō p eū terrena carnalisq; felicitas q̄lis paucis annis regi salomonis apparuit: sz celestis ac spiritalis cēt fideliter expectāda: quā tūc ignorās ifidelitas gentiuz: cū dei pp̄l'm exultabat atq; insultabat esse captiuū: qd aliud q̄ xp̄i ꝓmutatōez sz scientibus nesciens exp̄obrabat: Et ideo q̄ seq̄t vbi psalmus iste ꝓcludit: Bñdictio dñi in eternū: fiat fiat: vnū so pp̄lo dī ad celestē hierl'z pertinēti: siue i illis q latebāt i testamēto veteri antequā reuelaret nouū: siue i his q iā testamēto nouo reuelato manifeste pertinere cernunt ad xp̄m: satis cōgruit. Bñdictio qppe dñi i semine dauid: nō ad aliq̄ō tps q̄lis dieb⁹ salomonis apparuit: sz i eternū sperāda ē: i qua certissima spe dicit: fiat fiat. Illi⁹. n. spei ē ꝓfirmatio verbi hui⁹ iteratio. Hoc ergo itelligēs dauid ait in sc̄o regnor libro: vñ ad istū psalmū digressi sum⁹. Et locut⁹ es p domo serui tui i lōginquū. Ideo āt post paululuz ait. Nunc incipe t benedic domum tuī tui vsq; in eternum t cetera: q; tunc geniturus erat filiuz: ex quo ꝓgenies eius duceret ad xp̄m: p quez futura erat dom⁹ eius

ꝓ 2

bidem
bidem
ps. 143
ps. 88.
Ro. 6.
Job. 10.
ps. 88.
bidem
ps. 88.
Ubi. s.
Jbidem
Jbidem
2. Re. 7

eterna cademq̄ domus dei. Domus enim da-
uid ꝓp gen⁹ dauid: dom⁹ ät dei eadē ⁊ ipa pp
rēplū dei: de hoib⁹ fcm̄: nō de lapidib⁹: vbi ha-
bitet i eternū ppl's cū deo ⁊ i deo suo: ⁊ de⁹ cuz
ppl'o atq̄ in ppl'o suo: ita vt deus sit iplēs ppl'z
suū: ⁊ ppl's plenus deo suo: cū de⁹ erit oia i oi-
b⁹: ipe i pace p̄mū: q̄ virtus i bello. Jdeo cū in
fobis nathan dictū fuit: ⁊ enūciauit tibi dñs qm̄
Jbidem domū edificabis: ipi postea dictū ē i verbis da-
uid: qm̄ tu dñs oipotēs de⁹ isrl: reuelasti aurez
fui tui dicēs: domū edificabo tibi. Danc.n. do
mū ⁊ nos edificam⁹ bene vinēdo: ⁊ de⁹ vt bñ vi
Pā.126. nam⁹ opitulādo. Quia nisi dñs edificauerit do
mū: inanū laborabūt edificātes eā. Cui⁹ dom⁹
cuz venerit vltima dedicatio tunc fiet illud qō
2.Re.7 hic p̄ nathā locut⁹ ē de⁹ dicēs. Et ponā locū po
pulo meo isrl: ⁊ plātabo illū ⁊ habitabit seor-
suz: ⁊ nō sollicit⁹ erit vltra: ⁊ nō apponet fili⁹ im
q̄tatis humiliare eū: sicut ab initio a die⁹ q̄bus
ꝓstitui iudices sup ppl'z meū isrl. Ca.XIII.

Dc tā magnū bonū q̄sq̄ i boc scl'o ⁊ i
b bac terra spat: isipiens sapit. An q̄spiā
putabit i pace regni salomonis id esse
2.Re.7 ꝓpletū? Pacē q̄ppe illa scriptura i vmbra futu
ri: excellēti p̄dicatiōe ꝓmēdat. Sz huic suspitio
ni vigilāter occursuz ē: cū postea q̄z dictū ē: non
apponet fili⁹ iniq̄tatis humiliare eū: ꝓtinuo sub
iunctū ē: sic ab initio a die⁹ q̄b⁹ ꝓstitui iudices
sup ppl'z meū isrl. Judices nāq̄z p̄iusq̄z reges
ibi cē cepissent sup illū ppl'm fuerāt ꝓstituti: ex
quo terraz ꝓmissiōis accepit: et vtiq̄z būiliabat
cū fili⁹ iniq̄tatis: hoc est hostis alienigena: p iter
valla tpm q̄bzlegunt paces alternasse cuz bel-
Judic.5. lis ⁊ ineniunt illic pacis tpa plixiora q̄z salomō
habuit: q. xl. regnauit ānos. Nā sub eo iudice q
appellat⁹ ē aiotb. lxxx. āni pacis fuerūt. Absit er
go vt salomonis tpa i hac ꝓmissione p̄dicta cē
credant: mlromin⁹ itaq̄z cuiuslibet reg alteri⁹.
Nō.n. q̄squā eoz i tāta quanta ille pace regna-
uit: nec vnq̄z oino gens illa ita regnuz tenuit vt
sollicita nō fuerit ne hostib⁹ subderet: q⁹ in tāta
mutabilitate rez humanaz nulli aliq̄ ppl'o cō
cessa ē tāta securitas: vt huic vite hostiles non
formidaret icursus. Loc⁹ ergo iste q̄ ꝓmittit tā
pacate ac secure habitationis etern⁹ ē: eternisq̄z
debet i matre hierl'm libera: vbi erit veraciter
ppl's isrl: boc.n. nomē interꝓtat videlicēt deū. Cu-
ius p̄mij desiderio pia p fidē vita i hac erūnosa
peregrinutiōe ducenda est. Ca.IIII.

Procurrēte igit̄ p tpa ciuitate dei: p̄io
p i vmbra futuri i terrena. s. hierl'z regna
uit dauid. Erat ät dauid vir i cāticis erudit⁹: q
armoniā musicā nō vulgari voluptate: sz fideli
voluntate dilexerat: eaq̄z deo suo q verus ē de⁹
mystica rei magne figuratiōe fuiēs: ⁊ diuerso-
ruz noie sonoz rōnabilis moderatusq̄z ꝓcent⁹:
ꝓcordi varietate ꝓpactā bñ ordinate ciuitat⁹ isi-
nuat vnitatē. Deniq̄z ois fere ꝓphetia ei⁹ i psal
mis est: quos cētū q̄nquaginta liber ꝓtinet quē
psalmoz vocam⁹. Jn q̄b⁹ nōnulli volūt eos so
los factos cē a dauid qui ei⁹ noie iscripti sunt.
Sunt itē qui putāt nō ab eo factos: nisi qui p̄no
tanter ipius dauid: qui vero bñ in titulis ipi da-
uid: ab alijs factos: ꝓsone ipius fuisse coapta-
tos. Que opinio voce euāgelica saluatoris ip- Mat.22
sius refutat vbi ait: q ipe dauid i spū xp̄m dixe
rit cē suū dñm: qm̄ psalm⁹ cēteſimus non⁹ sic ici
pit. Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Do Pā.109
nec ponā inimicos tuos: scabellū peduz tuoz.
Et certe idē psalm⁹ ñ hz i titulo ipius dauid: sz
ipi dauid: sic plurimi. Adhibi ät credibili⁹ videt
existimare qui oēs illos cētū ⁊ q̄nquaginta psal
mos ei⁹ opi tribuit: eiq̄z aliquos p̄notasse etiā
noib⁹ alioz: aliq̄d q⁹ ad rez ptineat figurātib⁹:
ceteros ät nulli⁹ hois nomē i titulis hīe voluis-
se: sic ei varietat⁹ hui⁹ dispositiōem quāuis late
brosaz: nō tñ inanē dñs inspirauit. Nec moue-
re debz ad hoc nō credēdū q⁹ nōnulloz noia p
phetaz qui longe post dauid regē tpa fuerūt q
busdā psalmis i eo libro legunt iscripta: tq̄ ibi
dicunt: velut ab eis dici vident. Neq̄z.n. nō po
tuit ꝓphetic⁹ spūs ꝓphanti regi dauid boc etiā
futuroz ꝓphetaz noia reuelare: vt rex aliquid
q⁹ eoz ꝓsone ꝓuenire ꝓphetice cātaret: sic rex
iosias exorturus ⁊ regnaturus post ānos āpli⁹
q̄z trecētos cuidā ꝓphete qui ētā facta ei⁹ futu
ra p̄dixit: cū suo noie reuelat⁹ est. Ca.XV.

Unc iā expectaria me video vt boc lo
n co libri hui⁹ apiā quid i psalmis dauid
de dño iesu xp̄o vl' ei⁹ ecclesia ꝓphetа-
uerit. Ego ät vt boc nō ita faciaz: sic videt ipa
expectatio postulare: q̄uis iā i vno fecerim co
pia q̄z inopia magis ipedioz. Oia.n. ponere vi
tāde, plixitatis cā, phibeoz: vereoz ät ne cuz aliq̄
elegero: multis qui ea nouerūt: videar magis ne
cessaria p̄terisse. Deide q⁹ testimoniū q⁹ ꝓferē
de conterione totius psalmi debet hīe suffra-
giū: vt certe nihil sit q⁹ ei refragē si nō oia suf-
fragant: ne moze cētonū ad rē quā volum⁹ tāq̄z
versiculos decerpe videamur: velut de retro
grado carmie: q⁹ ñ de re illa sz ⁹ alia longeq̄z
diuersa reperiat esse scriptū. Doc ät vt i quo-

.XVII.

cũq3 psalmo possit oñdi: exp̃ond9 ẽ tot9. Q3 quãti opis sit: t alioꝝ t nr̃a volumina i qb9 ß fecim9 satis idicãt. Legat ḡ illa q voluerit t potuerit t iuenlet quot t quãta rex dauid idemq3 p phẽta ỏ xp̃o t ei9 ecclesia ppbetauerit: ỏ rege. s. t ciuitate quam condidit. La. XVI.

Galibꝫ. n. de q̃cũq3 re ppzie sint: atq3 q mãifeste ppbetice locutiões: neẽe ẽ vt eis ẽt tropice misceañt: q̃ marie pp tardiozes igerũt doctozib9 laboziosũ disputãdi exponẽdiq3 negociũ: q̃dã tñ xp̃z t ecclesiã ipa prima facie moꝝ vt dicũt oñdũt: t si ex ocio restãt exp̃onda q̃ i eis min9 intelligũt: q̃le illỏ ẽ i eodẽ psalmoꝝ libzo. Eructauit coz meũ ỽbũ bonũ: dico ego opa mea regi. Lingua mea calam9 scribe velocit̃ scribent̃. Speciosus forma p̃ filijs boim: diffusa ẽ gr̃a i labijs tuis: pptерea bñdixit te de9 i eternũ. Accingere gladiũ tuũ circa femur tuũ potẽtissime. Specie tua t pulchzitudine tua: itẽde, p̃spe, pcede t regna. Propt̃ ỽritatẽ t mãsuetudinẽ t iusticiã: t deducet te mirabiliter ỏztera tua. Sagitte tue acute: potẽtissime. Ppli tui sub te cadẽt: i cõda inimicoꝝ reg. Sedes tua de9 i scl'oꝝ scla: ỽga directiõis virga regni tui. Dilexisti iusticiã t odio habuisti iniqtatẽ: pptерea vnxit te de9 de9 tu9 oleo exultationis p̃ pticipib9 tuis. Mirrha t gutta t casia a vestimẽt tuis a domib9 eburneis: ex qb9 ỏlectauerũt te filie regũ i bonoze tuo. Quis nõ hic xp̃z quẽ p̃dicam9 t in quẽ credim9 q3 libet sit tard9 agnoscat: cũ audiat deũ cui9 sedes ẽ i scla scl'oꝝ: t vnctũ a deo vtiq3 sic̃ vngit de9: nõ visibili sz spirituali atq3 intelligibili chrismate? Quis. n. tã rudis ẽ i hac religiõe: vel tã surdus aduersus ei9 famã lõge lateq3 diffusaz: vt xp̃m a chrismate: ß ẽ abvnctõe appellatũ eẽ nõ nouerit? Agnito ãt rege xp̃o: iã cetera q̃ ỏ tropice dicta sunt: qũo sit speciosus forma p̃ filijs boim: q̃dã tãto magꝝ amãda atq3 mirãda: q̃nto m in9 coꝝpea pulchzitudine: qs gladi9 ei9: q̃ sagitte t cetera: isto mõ nõ p prie ß tropice posita: iã subdit9 ei q regnat: ppt̃ veritatẽ t mãsuetudinẽ t iusticiã igrat ex ocio. Deinde aspiciat ei9 ecclesiã tãto viro suo spirituali ꝓnubio t diuino amoze ꝓiũctã: ỏ q̃ dz i bis q̃ sequũt̃. Astitit regina a dextris tuis: i vestitu deaurato circũamicta varietate. Audi filia t vide t̃ inclina aurẽ tuã. Et obliuiscere ppl'z tuũ: t domũ p̃is tui. Qm̃ ꝓcupiuit rex speciẽ tuã: qm̃ ipse ẽ dñs de9 tu9: et adozabũt eũ filij tyri i munerib9: vultũ tuũ deꝑcabunt̃ oẽs diuites plebis. Dis glia ei9 filie reg itrisec9 i fimbzijs aureis circũ amicta varietate. Afferent̃ regi virgines post eã: pxime ei9 afferẽt tibi. Afferent̃ i leticia t exultatiõe: adducẽt i tẽplũ reg. Pro p̃ib9 tuis nati sunt tibi filij: ꝓstitues eos principes sup oẽz terrã. Memozes erũt nois tui dñe: i oi generatione t pgenie. Propterea ppli ꝓfitebũtur tibi in eternũ: t scl'z scl'i. Nõ opinoz quẽq3 ira desipere: vt hic aliquã mulierculã p̃dicari credat atq3 describi: ꝓiugẽ videlicet illi9 cui dictũ ẽ. Sedes tua de9 i scla scl'oꝝ: virga directiõis virga regni tui. Dilexisti iusticiã t odio habuisti iniqtatẽ: pptерea vnxit te de9 de9 tu9 oleo exultationis p̃ principib9 tuis ỽ tot. ps. 44

psalmoꝝ libzo. Eructauit coz meũ ỽbũ bonũ: dico ego opa mea regi. Lingua mea calam9 scribe velocit̃ scribent̃. Speciosus forma p̃ filijs boim: diffusa ẽ gr̃a i labijs tuis: pptерea bñdixit te de9 i eternũ. Accingere gladiũ tuũ circa femur tuũ potẽtissime. Specie tua t pulchzitudine tua: itẽde, p̃spe, pcede t regna. Propt̃ ỽritatẽ t mãsuetudinẽ t iusticiã: t deducet te mirabiliter ỏztera tua. Sagitte tue acute: potẽtissime. Ppli tui sub te cadẽt: i cõda inimicoꝝ reg. Sedes tua de9 i scl'oꝝ scla: ỽga directiõis virga regni tui. Dilexisti iusticiã t odio habuisti iniqtatẽ: pptерea vnxit te de9 de9 tu9 oleo exultationis p̃ principib9 tuis. Mirrha t gutta t casia a vestimẽt tuis a domib9 eburneis: ex qb9 ỏlectauerũt te filie regũ i bonoze tuo. Quis nõ hic xp̃z quẽ p̃dicam9 t in quẽ credim9 q3 libet sit tard9 agnoscat: cũ audiat deũ cui9 sedes ẽ i scla scl'oꝝ: t vnctũ a deo vtiq3 sic̃ vngit de9: nõ visibili sz spirituali atq3 intelligibili chrismate? Quis. n. tã rudis ẽ i hac religiõe: vel tã surdus aduersus ei9 famã lõge lateq3 diffusaz: vt xp̃m a chrismate: ß ẽ abvnctõe appellatũ eẽ nõ nouerit? Agnito ãt rege xp̃o: iã cetera q̃ ỏ tropice dicta sunt: qũo sit speciosus forma p̃ filijs boim: q̃dã tãto magꝝ amãda atq3 mirãda: q̃nto m in9 coꝝpea pulchzitudine: qs gladi9 ei9: q̃ sagitte t cetera: isto mõ nõ p prie ß tropice posita: iã subdit9 ei q regnat: ppt̃ veritatẽ t mãsuetudinẽ t iusticiã igrat ex ocio. Deinde aspiciat ei9 ecclesiã tãto viro suo spirituali ꝓnubio t diuino amoze ꝓiũctã: ỏ q̃ dz i bis q̃ sequũt̃. Astitit regina a dextris tuis: i vestitu deaurato circũamicta varietate. Audi filia t vide t̃ inclina aurẽ tuã. Et obliuiscere ppl'z tuũ: t domũ p̃is tui. Qm̃ ꝓcupiuit rex speciẽ tuã: qm̃ ipse ẽ dñs de9 tu9: et adozabũt eũ filij tyri i munerib9: vultũ tuũ deꝑcabunt̃ oẽs diuites plebis. Dis glia ei9 filie reg itrisec9 i fimbzijs aureis circũ amicta varietate. Afferent̃ regi virgines post eã: pxime ei9 afferẽt tibi. Afferent̃ i leticia t exultatiõe: adducẽt i tẽplũ reg. Pro p̃ib9 tuis nati sunt tibi filij: ꝓstitues eos principes sup oẽz terrã. Memozes erũt nois tui dñe: i oi generatione t pgenie. Propterea ppli ꝓfitebũtur tibi in eternũ: t scl'z scl'i. Nõ opinoz quẽq3 ira desipere: vt hic aliquã mulierculã p̃dicari credat atq3 describi: ꝓiugẽ videlicet illi9 cui dictũ ẽ. Sedes tua de9 i scla scl'oꝝ: vir

bio quicquid hic tropicis locutionibus subobscure dictū ē quoquo mō itelligat: dz his rebus manifestissimis pducere. La.XVII.

Sicut ēt i illo psalmo vbi sacerdos xp̄s quēadmodū ḥ rex aptissime p̄dicat. Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis: Donec ponā inimicos tuos scabellū pedū tuoꝝ. Sedere xp̄s ad dexterā dei p̄is creditur ñ videt: ei⁹ etiaz inimicos poni sub pedib⁹ ei⁹ nōdū apparet. Jd igit apparebit i fine: nūc hoc vere creditur: postea videbit. Uecꝝ hoc qō sequit. Uirgā virtutis tue emittet dñs ex syon: dñare i medio inimicoruz tuoꝝ: ita clauꝫ ē vt nō solū ifidelit̄ z infelicit̄: ḥ ēt ipudēt negēt. Et ipi quippe fatēt inimici ex syon missaz fuisse legē xp̄i: qō nūc euāgeliū nos vocam⁹: z cā virgā virtutū ei⁹ agnoscim⁹. Dñari vero eū i medio inimicoꝝ suoꝝ: ijdē ipi iter quos dñat dētib⁹ suis frēdēdo z trabescēdo z nihil adversus eū valēdo testant̄. Deide qō paulopost dic̄. Jurauit dñs z nō penitebit eū: qb⁹ ꝓbis immutabile futuꝝ ee significat qō adiūgit: tu es sacerdos i eternū ꝑm ordinē melchisedech: ex eo qō iā nusqz ē sacerdotiū z sacrificiū ꝑm ordinez aaron: z vbiqz offert̄ sub sacerdote xp̄o: qō protulit melchisedech qñ b̄ndixit abrahā: qs ābigere pmittit: de quo z ista dicāt: Ad hec itaqz manifesta referūt q̄ paulo obscuri⁹ i eodē psalmo posita sunt q̄ qūo recte itelligāt i nr̄is tā popularib⁹ ꝑm ōib⁹ notū fecim⁹. Sic z illo vbi hūilitatē passiōis sue p ꝓphetiā xp̄s eloqt̄ dicēs. Foderūt man⁹ meas z pedes meos: dinumerauerūt oia ossa mea. Jp̄i vero ꝓsiderauerūt z ispexerunt me. Quib⁹ vtiqz verbis i cruce corp⁹ significauit extētū: manib⁹ pedibusqz ꝓfixū: z clauoꝝ trāsuerberatiōe ꝓfossis: eoqz mō se spectaculū ꝓsiderātib⁹ z ꝓspiciētib⁹ p̄buisse: Addēs ēt: Diuiserūt sibi vestimēta mea: z sup vestē meā miserunt sorte. Que ꝓphetia quēadmodū iplete sit: euāgelica narrat historia. Tunc pfecto z alia recte itelligunt̄ q̄ ibi min⁹ apte dicta sūt: cū ꝓgruūt his q̄ tāta manifestatiōe clarueruūt: pser tim cū z illa q̄ ñ trāsacta credim⁹: ḥ pñtia cōtuemur: sic i eodē psalmo legunt̄: tāto ante p̄dicta ita nūc exhibita iā toto orbe t̄rarū cernunt̄. Jbi eni paulopost dr. Cōmemorabunt̄ z ad dñm cōuertent̄ vniuerse fines terre: z adorabūt i ꝓspectu ei⁹ oēs patrie gentiū qñ dñi est regnum: z ipse dominabitur gentium. La.XVIII.

Et resurrectiōe quoqz ei⁹: neqqz psalmoꝝ oracula tacuerunt. Nā qd ē aliud qō in psalmo tertio ex p̄sone ei⁹ canit. Ego dormiui z somnū cepi: z exurrexi qñ dominus suscepit me: An forte qsqz ita desipiat: vt credat velut aliqd magnū nob idagare voluisse, ppbetā: q dormierit: z exurrexerit: nisi somn⁹ iste mors esset: z euigilatio resurrectio: quaz de xp̄o sic oppoꝛtuit ppbari: Nā z i. xl. psalmo manifesti⁹ id oñdit: vbi ex p̄sona eiusdē media toꝛis more solito tāqz ꝑterita narrāt q̄ futura ꝓphetabant: qm̄ q vētura erāt iā i p̄destinatōe z p̄sciētia di velut facta erāt: qz certa erāt. Inimici inqt mei dixerunt mala mihi: qñ morietur z pibit nomē ei⁹: z si igrediebat vt videret vana locutū ē coꝛ ei⁹: congregauit inigtatē sibi egrediebatur foras z loquebat simul i vnuz: aduersuz me susurrabāt oēs inimici mei: aduersuz me cogitabāt mala mihi: verbū iniquū deposuerūt aduersuz me: nūqd q dormit nō adijciet vt resurgat: Dec certe ita posita sunt verba: vt nihil aliud dixisse itelligat: qz si diceret. Nūqd q morit nō adijciet vt reuiuiscat: Supioꝛa quippe demōstrāt mortē ipius cogitasse z disposuisse inimicos ei⁹: z hoc actū ee p eū q igrediebat vt videret: z egrediebat vt p̄oderet. Cui āt hic nō occurrat ex discipulo ei⁹ fact⁹ traditoꝛ iudas: Quia ergo facturi erāt qō moliebant̄. i. occisuri erāt eū: oñdēs illos vana malicia frustra occisuros resurrectuꝝ: sic adiecit hunc versum: velut dicere t. Quid agitis vani: Nō vim est scelus: me⁹ somn⁹ erit. Nūqd q dormit nō adijciet vt resurgat: Et tū tā magnū nefas non impune facturos ꝓsequēt⁹ indicat versib⁹ dicēs. Eteni bō pacis mee i quo speraui: q edebat panes meos āplianit sup me calcaneū suuz: hoc ē cōculcauit me. Tu āt inqt dñe miserere mei z resuscita me: z reddā illis. Quis hoc iā neget qui iudeos post passionē resurrectionēqz xp̄i de sedib⁹ suis bellica strage z excidio fundit⁹ eradicatos videt: Occisus. n. ab eis resurrexit z reddidit eis interim tpancā disciplinā: excepto q ñ coꝛrectē sernat qñ viuos z mortuos iudicabit. Nā dñs ip se iesus istuz ip̄m traditoꝛē suū p panē poꝛrectū oñdēs apostolis: hunc etiā versuz psalmi hui⁹ ꝓmemoꝛauit: z i se dixit impletū: Qui edebat panes meos āplianit sup me calcaneū suuz. Nō āt ait i quo speraui: nō ꝓgruit capiti ḥ coꝛpi. Ne qz. n. nesciebat euz ipe saluatoꝛ: de quo añ iā dixerat: vn⁹ ex vob diabolus ē: sz solet i se mēbroꝝ suoꝝ transferre p̄sonā: z sibi tribuere qō ē illoꝝ: qz caput z coꝛp⁹ vn⁹ ē xp̄s. Uñ illō ē i euāgelio. Esurini z dedistis mihi māducare. Nō exponēs ait. Qñ vni ex minimis meis feci-

Ps.3. Ps.40. Ps.40 Ibidez Job.13.

Ps.109. Ps.109. Ps.21. Ps.21. Ma.27 Ps.21.

XVII

Ma.27 stis: mihi fecistis. Se itaq; dixit sperasse: quod huc sperauerunt de iuda discipuli ei⁹: qñ ē ꝓnumerat⁹ aplis. Judei ãt xp̃z quē sperant: mortuū eē nō sperãt. Jdeo quē lex t ꝓphete annũciauerũt: nr̃m eē nō putãt: ꝙ nescio quē suũ quē sibi alienũ a mortis passiõe ꝓfingũt. Jdeo mirabili vanitate atq; cecitate verba q̃ posuim⁹: nō mortē t resurrectionē sz somnũ t euigilatiõez significare ꝓtẽdũt. Sz clamat eis ēt psalm⁹. xv.

pſ.15. Propt̃ hoc iucũdatuz ē cor meum: t exultauit lingua mea: insup̃ t caro mea requiescet i spe: qm̃ nō derelinques aiaz meã i inferno: nec dabis sanctũ tuũ videre corruptiõez. Quis in ea spe diceret requiesse carnē suã vt nō derelicta aia sua in inferno: sed cito ad eã redeunte reuiuisceret ne corrũperet: siē cadauera corrũpi solēt: nisi q die tertio resurrexit? Qō vtiq; dicere nō pñt de ꝓpheta t rege dauid. Claniat t. lxvij. psalmus.

pſ.67. Deꝰ nr̃ deꝰ saluos faciẽdi: t dñi dñi exitꝰ mortis. Quid apti⁹ diceret? Deꝰ. n. saluos faciẽdi dñs ē iesus: q iterp̃taf saluator siue salutaris. Mã rõnois huiꝰ hec reddita ē: qñ p̃ansq; ex virgine nasceret: dictũ ē: paries filiũ t vocabis nomẽ eius

Matt.1 iesũ: ipe. n. saluũ faciet ppl̃z suũ a pctis eor̃. In quor̃ pctõr̃ remissiõem qm̃ sanguis eiꝰ effusus est: ñ vtiq; oportuit eũ ꝺ hac vita exire⁹ alios habere q̃z mortis. Jdeo cũ deꝰ cẽt: deꝰ nr̃ deꝰ sal

pſ.67. nos faciẽdi: ꝓtinꝺo subiunctuz ē: t dñi dñi exitꝰ mortis: vt oñderet mortẽꝺo saluos esse factur⁹. Sz mirãdo dictũ ē: t dñi: tãq; diceret. Talis ē ista vita mortaliũ: vt nec ipe dñs aliẽ ab illa exiret: nisi per mortem. La.XIX.

Ed vt iudei tã manifestis hui⁹ ꝓphetie
ſ testimoniis: ēt reb⁹ ad effectũ tã claruz certũq; ꝓductis oĩno ñ credãt: ꝓfecto i eis illꝰ iplet̃ qꝺ i eo psalmo q̃ hũc seq̃t scriptũ ē. Cũ. n. t illic ex ꝑsona xp̃i q̃ ad eiꝰ passionẽ pti nẽt ꝓphetice diceret: ꝓmemoratũ ē qꝺ i euãgelio patuit. Dederũt i escã meã fel: t i siti mea potũ mihi dederũt acetũ. Et velut post tale cõuiuiũ epulasq; sibi huiuscemodi exhibitas: mox itulit. Fiat mẽsa eor̃ coram ipis i muscipulã: t in retributionẽ t i scãdalũ: Obscurẽt oculi eor̃ ne videãt: t dorsuz eor̃ sp icurua: t cetera: q̃ non optãdo sũt dicta: sz optãdi specie ꝓphetãdo p̃dicta. Quid g̃ miꝝ si hec manifesta nõ vident: quor̃ oculi sunt obscurati ne videãt? Quid miruz si celestia nõ suscipiũt:: q vt i terrena sint pni dorsuz eor̃ sp icuruũ ē? Dis. n. verbis trãslatis a corpe vitia significanꝫ aior̃. Jsta de psalmis hoc ē de ꝓphetia reg̃ dauid satis dicta sint vt aliq̃s mod⁹ sit. Jgnoscãt ãt q̃ hec legũt: t ceteta illa nouerũt: t de his q̃ fortasse firmiora me ꝑtermisisse vl itelligũt vl existimãt: nõ querãt.

Egnauit ãt dauid i terrena La.XX.
t hierl̃z: filiꝰ celestis hierl̃z: diuino mlũ testimonio p̃dicatꝰ: qz t delicta eiꝰ tãta pietate supata sunt p saluberrimã penitẽdi humilitatẽ: vt ꝓfusus iter eos sit: de qb⁹ ipe ait. Bti pſ.31. quor̃ remisse sunt iniqtates: t quoꝝ tecta sunt pcta. Post hunc regnauit eidẽ pplo vniuerso salomon eiꝰ filiꝰ: q vt supradictuz ē: pfe suo viuẽte cepit regnare. Hic bonis initijs: malos exitꝰ habuit. Quippe secunde res que sapientium aios fatigãt: magꝝ huic obfuerũt q̃ ꝓfuit ipa sapiẽtia: ēt nunc t deinceps memorabilis: t tunc lõge lateq; laudata. Prophetasse ēt ipe repit̃ i suis libris: q tres recepti sunt i auctoritatẽ canonicã: puerbia ecclesiastes: t cãticũ cãticoruz. Alij vero duo quor̃ vn⁹ sapiẽtia: alter ecclesiastes dr̃: pp eloquij nõnullaz filitudinẽ vt salomonis dicãt obtinuit ꝓsuetudo. Nõ autẽ eē ipius nõ dubitãt doctiores: eos tñ i auctoritatẽ marime occidẽtalis antiqt⁹ recepit ecclesia: quor̃ in vno q appellãt sapiẽtia salomõis: passio xp̃i aptissime ꝓpheraf. Jmpij qppe interfectores eius ꝓmemorãt dicẽtes. Circũueniam⁹ iustũ qm̃ in- Sap.2. suauis ē nobis: t ꝓtrari⁹ ē opib⁹ nr̃is: t ꝓpropat nob pctã leg̃: t infamat i nos pctã disciplinc nostre. Promittit sciẽtiã dei se habere: t filiũ dei se noiat. Fact⁹ ē nobis i traductionẽ cogitationum nr̃arum: grauis ēt nobis ēt ad videnduz: quoniã dissimilis ē alijs vita illi⁹: t immutate vie ei⁹. tãq; nugaces estimati sum⁹ ab illo: t abstinet se a vijs nr̃is q̃si ab immundicijs. Profert nouissima iustor̃: t gloriat patrẽ se deum habere. Videam⁹ ergo si ꝓmõces illi⁹ veri sint: t tẽtemus q̃ vẽtura sunt illi: t sciem⁹ q̃ erunt nouissima illi⁹. Si. n. iustus ē filiꝰ dei: suscipiet illũ: t liberabit eum de manu cõtrarioꝝ. Cõtumelia t tormẽto Ibidem interrogem⁹ illuz. vt sciam⁹ reuerẽtiã illi⁹ t ꝓbem⁹ patiẽtiã ipsi⁹. Morte turpissima ꝺẽnem⁹ illum: erit. n. ei respect⁹ i ꝓmonib⁹ illi⁹. Hec cogitauerunt t errauerunt: excecauit. n. illos malicia ipoꝝ. In ecclesiastico antẽ fides gẽtiuz futura p̃dicit̃ isto mõ. Adhere nr̃i dñatoꝛ deꝰ oĩm: Eccl.3 t iuitte timorẽ tuũ sup oẽs gentes: extolle manum tuã sup gentes alienas: t videãt potẽtiaz tuã: vt sic cor̃ illis scificat⁹ es i nobis: ita cor̃ nobis magnificer̃is in illis: t agnoscãt te ꝺz q̃ t nos agnouim⁹ te: qa nõ est deus ꝑter te dñe. Hãc sub optãdi t pcãdi specie ꝓphetiã p iesuz

xpm videmus impletā: ꝙ aduersus cōtradictores nō tanta auctoritate pferunt: q̄ scripta non sunt in canone iudeoꝝ. In tribꝰ vero illis quos salomonis esse cōstat ꝛ indei canonicos habēt: vt ostendat ad xpm ꝛ ecclesiam pertinere qō in eis ciusmodi reperit operosa disputatio necessaria est: q̄ nos vltra q̄ oportet si nunc adhibetur extendit. Tamen qō in prouerbijs legit viros impios dixisse: abscōdamus in terra virum iustum iniuste: absorbeamus vero eum tanq̄ infernus viuentem: ꝛ auferamus eus memoriam de terra: possessionem eius pciosam appzehendamus: non ita obscurum est vt de christo ꝛ possessione eius ecclesia sine laboriosa expositione non possit intelligi: tale quippe aliqd etiam dominus ipse iesus per euangelicam parabolam ostendit dixisse malos colonos. Hic est enim heres: venite occidamus eum: ꝛ nostra erit hereditas. Item q̄ illud in eodem libro qō iam ante perstrinximus cum ageremus de sterili que peperit septem: non nisi de christo ꝛ ecclesia mox vt fuerit pnunciatum consuenit intelligi ab eis: qui christum sapientiam dei esse noluerunt. Sapientia edificauit sibi domum: ꝛ suffulsit columnas septem: immolauit suas victimas: miscuit in cratere vinum suum: ꝛ parauit mensam suam. Misit seruos suos conuocans cum excellenti predicatione ad craterem dicens. Quis est insipiēs: diuertat ad me. Et inopibus sensu dixit. Venite ꝛ māducate de panibꝰ meis: ꝛ bibite vinum qō miscui vobis. Hic certe agnoscimus dei sapientiam: hoc est verbum patri coeternum: in vtero virginali domum sibi edificasse corpus humanum: ꝛ huic tanquam capiti mēbra ecclesiam subiunxisse: martyrum victimas immolasse: mensam in vino ꝛ panibus preparasse: vbi apparet etiam ad sacerdotium secundū ordinem melchisedech: insipientes ꝛ inopes sensu vocasse: quia sicut dicit apostolus: infirma huius mundi elegit deus vt cōfunderet fortia. Quibus etiam tamen infirmis quod sequitur dicit. Derelinquite insipientiam vt viuatis: ꝛ que rite prudentiam vt habeatis vitam. Participē autem fieri mense illius ipsum est incipere habere vitam. Nam ꝛ in alio libro qui vocatur ecclesiastes vbi ait: non est bonum homini nisi q̄ māducabit ꝛ bibet. Quid credibilius dicere intelligitur q̄ quod ad participationem mense huius pertinet quam ꝛ sacerdos ipse mediator testamenti noui exhibet secundum ordinem melchisedech: de corpore ꝛ sanguine suo: Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificijs veteris testamenti que immolabantur in vmbra futuri: propter quod etiam vocem illam in psalmo tricesimo ꝛ nono eiusdem mediatoris per prophetiam loquentis agnoscimus. Sacrificium ꝛ oblationem noluisti: corpus autem perfecisti mihi: quia pro illis omnibus sacrificijs ꝛ oblationibus corpus eius offertur: ꝛ participātibus ministratur. Nam istum ecclesiasten in hac sententia manducandi ꝛ bibendi quam sepe reperit plurimumq̄ commendat: non sapere carnales epulas voluptatis: satis illud ostendit: vbi ait. Melius est ire in domum luctus: q̄ ire in domum potus. Et paulopost. Cor inquit sapientium in domo luctus: ꝛ cor insipientium in domo epularum. Sed illud magis commemorandum existimo de hoc libro quod pertinet ad ciuitates duas: vnam diaboli ꝛ alteram christi: ꝛ earum reges diabolum ꝛ christum. Ve tibi terra inquit cuius rex adolescēs: ꝛ principes tui mane comedunt. Beata tu terra cuius rex tuus filius ingenuorum: ꝛ principes tui in tempore comedunt: in fortitudine ꝛ non in cōfusione. Adolescentem dixit diabolum propter stulticiam ꝛ superbiam ꝛ temeritatem ꝛ pertinaciam: ceteraq̄ vitia que huic etati assolent abundare: christum autem filium ingenuorum: sanctorum scilicet patriarcharum: pertinentiū ad liberam ciuitatem: ex quibus est in carne pgenitus. Principes illius ciuitatis mane manducantes id est ante horam congruam: quia nō expectant oportunam q̄ vera est in futuro seculo felicitatem: festinanter beari huius seculi celebritate cupientes. Principes autem ciuitatis christi tempus non fallacis beatitudinis patienter expectant. Hoc ait in fortitudine ꝛ non i cōfusione: qz nō eos fallit spes de qua dicit aplus: Spes aūt nō confundit. Dicit ꝛ psalmus: Etenim qui te expectāt nō confundent. Jam vero canticum canticorum spiritalis quedam sanctorum est voluptas mentium: in coniugio illius regis ꝛ regine ciuitatis: quod est christus ꝛ ecclesia. Sed hec voluptas allegoricis tegminibus inuoluta est: vt desideret ardentius: videaturq̄ iucundius: ꝛ appareat sponsus cui dicitur in eodem canticorum equitas dilexit te: ꝛ spōsa que ibi audit: charitas in delicijs tuis. Tacite multa transimus: cura bn̄i operis terminādi. Ca. XXI.

Eteri post salomonem reges hebreorum vix inueniuntur per aliqua enigmata dictorum suorum rerumue ge-

Pro.i. Mat/thei.xi. Pro.9. Pō.109. i.Cor.i. Pro.9. Eccs.5. Pō.39. Eccs.7. Eccs.10.

.XVII.

ſtarum: quod ad chriſtum ⁊ eccleſiã pertineat ꝓphetaſſe: ſiue in iudea ſiue in iſrael. Sic enĩz appellare ſũt illi⁹ ꝑplũ pres: ex quo ꝑ ſalomonis offenſã tpe filij ei⁹ roboã q ꝓfi ſucceſſit i regnũ: deo vindicãte diuiſus ẽ. Ꝓoide trib⁹ decem ãs accepit bieroboã ſeru⁹ ſalomonis rex ei⁹ i ſamaria ꝓſtitut⁹: ꝓprie vocabãt iſrl: ꝗuis hoc vnitũſi ꝑplũ illi⁹ nomen eẽt. Duab⁹ vero tribub⁹ iude ſcz ⁊ beniamin: q̃ ꝓpter dauid nec peni t⁹ regnũ ſtirpis ei⁹ fuiſſet eradicatũ: remãſerant ſubiacẽtes ciuitati bierlim: iude nomen fuit: qz ipſa erat trib⁹ vñ dauid. Beniamin vero trib⁹ altera ad idẽ regnũ de qb⁹ dixi ꝓtinẽs erat: vnde fuit ſaul rex añ dauid. Sed ſiĩ iſte due trib⁹ vt dciñ eſt iuda vocabãt ⁊ hoc noie diſcerneban tur ab iſrl: qꝫ appellabãt ꝓprie decẽ trib⁹ bñ tes ſuũ regẽ. Nã trib⁹ leui qm̃ ſacerdotalis fuit dei nõ regũ ſeruitio mãcipata: tertiadecima nu merabãt. Joſeph qppe vn⁹ ex duodecim filijs iſrl nõ vnã ſiĩ ceteri ſingulas ꝫ duas trib⁹ fecit: effrem ⁊ manaſſen. Verũtamen etiam trib⁹ leui ad regnũ hyeroſolimitanũ ꝓtinebat magis: vbi erat dei templũ cui ſeruiebat. Diuiſo igit ꝑplo: ꝓim⁹ regnauit in bierlim roboam rex in da fili⁹ ſalomonis ⁊ in ſamaria bieroboam rex
3.Re.12 iſrael ſeru⁹ ſalomonis. Et cũ voluiſſet roboam tanꝫ tyrannidem diuiſe illi⁹ partis bello perſe q; ꝓhibit⁹ eſt ꝑplus pugnare cũ fratrib⁹ ſuis: di cente deo ꝓꝓpheram ſe hoc feciſſe. Unde ap paruit nullũ in ea re: vel regis iſrael: vel popu li fuiſſe peccatũ: ſed volũtatem dei vindicantis impletam fuiſſe. Qua cognita: ps vtraꝫ inter ſe pacata cõgenit: non enim religionis: ſed re gni fuerat facta diuiſio. La. XXII.

Erũ rex iſrael bieroboam mente puer
v ſa nõ credens deo: quem veracem ꝓ miſſo ſibi regno datoꝫ ꝓbauerat: ti muit ne veniẽdo ad templũ dei q̃ erat i bierlz quo ſcõz diuinaz legem ſacrificandi cã vniuer ſe illi gẽti veniendũ fuit: ſeduceret ab eo ꝑplus: ⁊ ſtirpe dauid tanꝫ regio ſemini redderet: iſti tuit idolatriam in regno ſuo: ⁊ ꝑplm dei ſecum ſimulachroꝝ cultu obſtrictũ nefanda impieta te decepit: nec tamen oio ceſſauit de⁹: non ſolũ illũ regem: vez etiam ſucceſſores: ⁊ impietatis imitatores ꝑplmꝫ iꝑm arguere ꝓ ꝓphetas. Nã ibi extiterũt ⁊ magni illi iſigneſqꝫ ꝓphete: q etiam mirabilia multa fecerũt: helias: ⁊ heliſe⁹ diſcipl⁹ ei⁹. Etiã ibi dicẽte helia: dñe ꝓphe
3.Re.19 tas tuos occiderũt altaria tua ſuffoderũt: ⁊ ego relict⁹ ſũ ſolus: ⁊ querũt aiaz meã. Rñſum ẽ il lic eſſe ſeptem milia viroꝝ: q non curuauerunt genua ante baal. La. XXIII.

i Tẽꝫ i regno iuda ptinẽte ad irlz ẽt ſuc cedẽtiũ regũ tpib⁹ nõ defuerũt ꝓphe: fiẽ deo placebat eos mittere: vel ad ꝑnũciãdũ qđ op⁹ erat: vel ad correpiẽda pcã ꝑcipiẽdãꝫ iuſticiã. Nã ⁊ illic ⁊ ſi lõge min⁹ ꝗ i iſrl: tamẽ extiterũt reges q ſuis ipietatib⁹ deũ grauiẽ offẽ derẽt: ⁊ moderaꝫ flagellis cũ ꝑplo ſimili ple cterenẽ. Dioꝝ ſane regũ merita ibi non parua laudanẽ. In iſrl aũt reges alios magz: alios mi nus: oẽs tamẽ reprobos legim⁹. Utraꝫ igitur pars ſicut iubebat diuina ꝓuidẽtia vel ſinebat varijs ⁊ erigebaꝫ ꝓſperitatib⁹: ⁊ aduerſitatib⁹ ꝑmebaꝫ: ⁊ ſic affligebaꝫ: nõ ſolũ externis: ver etiã iter ſe ciuilib⁹ bellis: vt certũ exñtib⁹ cauſis: miſericordia dei vel ira pateſceret donec eius idignatõe creſcẽte vniuerſa gens illa a chaldeis debellãtib⁹ nõ ſolũ ſubuerteret i ſedib⁹ ſuis: ſz etiã ex maxima ſui parte trãſferret i terras aſſy rioꝝ: ꝓi⁹ illa pars q̃ vocabaꝫ iſrl i tribub⁹ de cẽ: poſtea vero etiã iudas euerſa bierlz ⁊ tẽplo illo nobiliſſimo: i qb⁹ ẽris ꝑannos. lxx. captiuũ egit ociũ: poſt quoſ ide dimiſſa tẽplũ qđ euerſũ fuerat inſtaurauit: ⁊ ꝗnis ꝓximi ei⁹ i alienigena rũ degerẽt ẽris: nõ habuit tamẽ deinceps duas regni partes ⁊ duos diuerſos i ſingulis parti bus reges: ſz i bierlz ꝓiceps eoꝝ vn⁹ eoꝝ erat atqꝫ ad dei tẽplũ qđ ibi erat oẽs vndiqz vbiciqz eẽnt ⁊ vñclinqz poſſent ꝑ certa tpa veniebãt. Sz nec tũc eis hoſtes ex alijs gẽtib⁹ expugna tores defuerũt. Nam etiam romanoꝝ iam tri butarios eos xp̃s inuenit. La. XXIIII.

Dto aũt illo tẽpore ex quo redierũt de
t babylonia: poſt malachiã aggeũ ⁊ za chariam q tũc ꝓphetauerũt ⁊ eſdraz: nõ habuerũt ꝓphetas vſqz ad ſaluatoris aduẽ tũ: niſi aliũ zachariã patrẽ ioannis ⁊ beliſabeth
Luce.2 ei⁹ vxorez: xp̃i natiuitate iam ꝓxima: ⁊ eo iam nato ſymeonem ſenẽ: ⁊ annam viduam iamqz grandevaz: ⁊ ipm ioannẽ nouiſſimũ q inuenis tam iuuenẽ xp̃m nõ qdem futuꝝ prędixit: ſed ta men icognitũ ꝓphetica cognitiõe monſtrauit: ꝓpter qđ ipſe dñs ait. Lex ⁊ ꝓphete vſqz ad
Mat.11 ioãnem. Sed iſtoꝝ qnqz ꝓphetatio ex euan gelio nobis nota eſt: vbi ⁊ ipſa virgo mater dñi ante ioãnem ꝓphetaſſe inuenit. Sed hãc iſto rũ ꝓphetiam iudei reprobi nõ acceperũt: accepe rũt autem q ex eis innumerabiles euãgelio cre diderũt. Tũc enim vere iſrael diuiſus eſt in duo diuiſione illa que per ſamuelem ꝓphetam

sauli regi ē imutabil' pnūciata: malachiā vo ag
geū zachariā ⁊ esdrā: ēt iudei reprobi i auctē ca
nonicā receptos nouissimos hēant. Sūt. n. ⁊
scripta eop fiē alioꝝ q i mag̃ mltitudine ppha
rūt ppauci ⁊ scripserūt q̃ auctoritatē canonis
obtinerēt. De quoꝝ pdict̄ q̃ ad xp̃z eccliāqz ei⁹
ptinēt: nōnulla mihi i h̄ ope video eē ponēda:
qō cōmodi⁹ fiet adiuuāte dño sequenti libro:
ne hunc tam prolixum vlterius oneremus.
¶ Explicitus est liber decimusseptimus.

¶ Incipiunt capitula libri decimioctaui.
De his que vsqz ad tempora saluatoris. p. ⁊. vij.
voluminibus disputata sunt. I.
De ērene ciuitat̄ regib⁹ atqz tpib⁹: qb⁹ ab exortu
abrae scōꝝ tempora supputata ꝓueniūt. II.
Quib⁹ f̄ gnātib⁹ apō assyrios atqz sicyōios abrae
cētēario isaac ō pmissiōe sit nat⁹: vl' ipi isaac sera
gēario esau ⁊ iacob gemi ō rbecca sint editi. III.
De temporibus iacob ⁊ filij eius ioseph. IIII.
De api rege argiuorum quem egyptij seraphin
nominatum diuino honore coluerunt. V.
Quo regnante apud argiuos quoue apud assy
rios iacob in egypto mortuus sit. VI.
Quoꝝ regū tpe ioseph i egypto ōfūcē⁹ est. VII.
Quoꝝ regū etate moyses natus sit: ⁊ quoꝝ de
mum ūsdem temporibus sit orta religio. VIII.
Quando atheniēsiū ciuitas sit condita: ⁊ quam
causam nominis eius varro perhibeat. IX.
Quid varro tradat de nūcupatione ariopagi ⁊
de diluuio deucalionis. X. Quo tpe moy
ses ppl'z ōi ō egypto eduxerit ⁊ iesu naue q eidē
successit quoꝝ regū etate sit mortuus. XI.
De sacr̄ falsoꝝ dorū: q̃ reges grecie ill' tpib⁹ isti
tuerūt: q̃ ab exitu isrl' ō egypto vsqz ad obitū ie
su naue dinumerant̄. XII. Qualiū fabulaꝝ
figmēta exorta sint eo tpe quo hebreis iudices
pēē ceperūt. XIII. De theologis poet̄. XIIII
De occasu regni argiuoꝝ: quo tpe apō laurētes
pic⁹ saturni fili⁹ regnū p̄is prim⁹ accepit. XV.
De diomede post troie excidiū i deos relato cu
ius socij traditi sūt i volucres eē ꝓuersi. XVI.
De icredibilib⁹ boium cōmutatōib⁹ qd varro
crediderit. XVII. Quid credēdū sit ō trās
formatōib⁹ q̃ arte demonū boib⁹ videnť accī
dere. XVIII. Qr eo tpe eneas i italiā vene
rit quo lapidoth iudex p̄sidebat hebreis. XIX.
De successione ordinis regni apud isrl'itas post
iudices. XX. De regib⁹ latij: quoꝝ prim⁹
eneas ⁊ duodecim⁹ auētin⁹ dij facti sūt. XXI.
Qr eo tpe roma sit ꝓdita quo regnū assyriorum
itercidit quo ezechias regnauit i iudea. XXII.
De sibylla erythrea: q̃ iter alias sibyllas cogno
scit̄ de xp̃o euidētia multa cecinisse. XXIII.
Qr regnāte roml'o septē sapiētes claruerit: quo
tpe ōcē trib⁹ q̃ isrl' dicebat̄ i captiuitatē a chal
deis ducte sūt: idēqz romul⁹ mortu⁹ diuino ho
nore donat⁹ ē. XXIIII. Qui p̄bi enituerint
f̄gnāte apō romāos targnio prisco: apō hebre
os zedechia cū irlz capta ē tēplūqz sūsū. XXV
Qr eo tpe quo ipleť. lxx. ānis iudeoꝝ ē resoluta
captiuitas: romani quoqz a dñatu sūt regio li
berati. XXVI. De tpib⁹ ppharꝝ quoꝝ ora
cla hūtur i libris: qqz tūc ō vocatōe gētiū msta
cecinerūt: qñ romanoꝝ regnū cepit: assyrioꝝ
qz defecit XXVII. De his q̃ ad euāgeliū xp̄i
ptinēt qd osee ⁊ amos ppbetauerit. XXVIII.
Que ab esaia de xp̃o ecclia sint p̄dicta. XXIX.
Que micheas ⁊ ionas ⁊ iobel nouo testō ꝯgru
entia ppbauerūt. XXX. Que i abdia i na
um ⁊ abacbuc ō salute mūdi i xp̃o p̄nūciata re
perianť. XXXI. De ꝓbetia que i ozone aba
cbuc ⁊ cāntico ꝓtineť. XXXII. De xp̃o ⁊ vo
catōe gētiū: que hieremias ⁊ sophonias ppbe
tico spū sūt p̄fati. XXXIII. De ppbetia da
niel' ⁊ ezechiel' q̃ i xp̃z eccliāqz ꝓcōdat. XXXIIII
De triū ppbetarū varicinio. i. aggei: zacharie ⁊
malachie. XXXV. De esdra ⁊ machabeo
rū libris. XXXVI. Qr ppbetica auctoritas
oī origine gētiľ p̄bie iueniat̄ ātiqor. XXXVII
Qr quedā scōrū scripta eccliasticus canō pp ni
miā non recepit veritatē: ne p occasionē eoꝝ
falsa verā isererent̄. XXXVIII. De hebraid
lr̄is q̃ nūqz i sue ligue ppetate ñ fuerť. XXXIX
De egyptioꝝ mēdacissima vanitate: q̃ antiqtati
scie sue cētum milia ascribit annorum. XL.
De p̄bicarū opionū dissēsionib⁹: ⁊ canonicarū
apud eccliam ꝓcordia scripturarum. XLI.
Qua dispēsatōe ꝓuidētie ōi scripture sacre vete
ris testamēti ex hebreo i grecū eloquiū trāslate
sint: vt vniuersis gētib⁹ inotescerēt. XLII.
De auctoritate. lxx. interp̄tum: q̃ saluo honore
hebraice ligue oīb⁹ sit iterp̄tib⁹ p̄ferēda. XLIII.
Quid itelligēdū sit ō niniuitarū excidio: cui⁹ de
nūciatio i hebreo. xl. diexqz spatio tēdiť: in. lxx.
āt tridui breuitate ꝓcludiť. XLIIII. Qr post
instaurationē tēpli ꝓphetas iudei habere desti
terunt: ⁊ exinde vsqz ad natiuitatem christi cō
tinuis aduersitatibus sint afflicti vt probaretur
alterius templi edificationem prophēticis vo
cibus fuisse promissam. XLV.
De ortu saluatoris nr̄i ihū q ꝙ verbū caro fc̄m est.

ꝛ de dispersione iudeorū ꝙ omnes gentes sicut fuerat prophetatū. XLVI.
An añ tpa xpi aliq fuerint extra israeliticū gen⁹: q ad celestis ciuitatis ꝓsortiū ptinerēt. XLVII.
Prophetiā aggei q̄ dixit maiorē futurā gl̄iā domꝰ dei q̄z primū fuisz: nō i reedificatōe rempli sed in ecclesia christi esse completam. XLVIII.
De icerta mltiplicatione ecclesie: q̄ in hoc seculo mlti reprobi miscent electis. XLIX.
De predicatione euangelij: q̄ per passiones predicantiū clariorꝫ ꝛ potentiorꝫ facta est. L.
Qꝛ etiam per hereticorum dissensiones fides catholica roborꝫetur. LI.
An credēdū sit qō qdā putāt ipletis.x. psecutionibꝰ q̄ fuerūt: nullā superesse preter vndecimā: q̄ in ipso antichristi tempoꝛe sit futura. LII.
De tēpoꝛe nouissime persecutōis occlto. LIII.
De stultissimo mendacio paganoꝝ: quo xp̄ianam religionem non vltra trecentoꝝ.lx.quinq̄ annoꝝ mensuram spatiū esse finxerūt LIIII.
¶ Incipit liber decimusoctauus. Ca.I.

D E ciuitatū duaꝝ quaꝝ deiyna seculi buiꝰ est: altera i q̄ nūc est quātum ad boiuz gen⁹ ptinet et iā ista pegrina exoꝛtuꝝ ꝓcursuꝝ ꝛ debitis finib⁹ me scriptuꝝ eē ꝓmisi: cū pri⁹ inimicos ciuitatis dei q ꝓditoꝛi ei⁹ xp̄o deos suos pferūt: ꝛ liuoꝛe sibi pniciosissimo atrociter inidēt xp̄ianis: quātum me adiuuaret ei⁹ gr̄a refellissē: qō volumiñib⁹ decē ꝓtoꝛib⁹ feci. De hac vero mea quam mō ꝓmemoraui triptita ꝓmissione: decimū sequntib⁹ q̄tuoꝛ libris ambaꝝ est digest⁹ exoꝛtus Deinde ꝓcursus ab hoie primo vsq̄ ad diluuiū libꝛo vno: q est buiꝰ operis qntusdecimus: atq̄ ide vsq̄ ad abrahā: rursus ambe siē i tpib⁹: ita ꝛ i nr̄is lr̄is cucurrerūt. Sz a pr̄e abrahā vsq̄ ad regū tps israitaꝝ: vbi. xvj. volumē absoluim⁹: ꝛ ide vsq̄ ad ipsi⁹ i carne saluatoꝛis aduē tū quousq̄ decimusseptim⁹ liber tēdit: sola videt i medio stilo cucurrisse: ꝺi citas: cū i hoc seculo nō sola cucurrerit: ꝟ ambe vtiq̄ i gr̄ie humano siē ab initio sil̄ suo ꝓcursu tpa variauerit. Dex hoc iō feci: vt pri⁹ ex quo aptiozes dei ꝓmissiones eē ceperūt vsq̄ ad ei⁹ ex virgine natiuitatē: i quo fuerāt q̄ primo ꝓmittebant: iplēda: sine iterpelatōe a ꝓtrario alteri⁹ citaū ista q̄ ꝺi ē ꝓcurrēs distinct⁹ apperet: q̄uis vsq̄ ad reuelationē testamēti noui: ñ i lumine: ꝟ i vmbra cucurrerit. Nūc ergo qō iterniserā video eē faciēdū: vt ex abrae tpib⁹ quō etiā illa cucurrerit quātum sat̄ videtur attigā. vt ambe iter se possint ꝓsideratōe legēciū ꝓpari. Ca.II.

O cietas igit̄ vsq̄q̄z mortaliū diffusa p ꝛras: ꝛ i locoꝝ q̄tislibet diuersitatibꝰ vni⁹ tñ eiusdē nature q̄dā cōsone distictas: vtilitates ꝛ cupiditates suas gbusq̄z sectantib⁹ dū id qō appetit: aut nemī: aut ñ oib⁹ suffic̄: qꝛ nō est idipm adūū seipsā plerūq̄z didic̄: ꝛ ps ptē q̄ ꝓualet opꝓimit. Victrici .n. victa succūbit: dñatōi. s. vl̄ et libtati: q̄lēcūq̄z pacē pferens ac saluteē: ita vt magne fuerit admiratōi: q̄ pire q̄z ꝓuire maluerūt. Nā i oib⁹ fere gētib⁹ quodāmō voꝛ nature ista psonuit: vt ſbiugari victoꝝib⁹ mallēt: qb⁹ ꝓtigit vinci: q̄z bellica oi fatia vastatōe ꝺleri. Dic fcm̄ ē vt nō sine ꝺi ꝓuidētia i eꝰ ptāte ē vt q̄q̄z bello aut ſbiuget: aut ſbiuget: qdā eēnt regnis ꝓditi: qdā regnātib⁹ ſbditi: q̄z iter plūma reg̃ eraꝝ i q̄ frene vtilitatū vl̄ cupiditatū ē diuisa societas: quā citatē mūdi hꝰ vl̄i vocabulo nūcupam⁹: duo reg̃ cernim⁹ lōge ceteꝛ ꝓcuniſſe claꝛioꝛa: assyrioꝝ primū: deide romāoꝝ: vt tpib⁹ ita loc̄ iter se oꝛdinata atq̄ distincta. Nā quō illud pri⁹: ꝟ posteri⁹: eo mō illō i oriēte: hoc i occidēte surrexit. Deniq̄z i illi⁹ fine hꝰ inītiū ꝓfecti fuit. Regna ceꝛa ceteroſq̄z reges: velut appēdices istoꝝ dixeri.

a Nin⁹ ergō iā scōs rex erat assyrioꝝ q̄ pr̄i suo bello succeſſerat regni illi⁹ primo regi: qñ i terra chaldeoꝝ nat⁹

b ē abrahā. Erat āt tpe illo regnū sicyonioꝝ admodū puū: a quo ille vñcūq̄z doctissim⁹ marc⁹ varro scribēs ꝺ gēte ppl̄i romān̄: velut ātiquo tpe exoꝛtus ē. Ab his .n. sicyonioꝝ regib⁹ ad athenienſes puēit: a qb⁹ ad latios: ide ad romāos. Sz añ ꝓditā romā i ꝓpatōe regni assyrioꝝ perigna ista mēoꝛāt: q̄nis athenienſes i grecia plūmū claruisse fateāt̄ ēt salust⁹ roman⁹ bistoꝛic⁹: pl⁹ tñ fama q̄z re ipa. Nā loq̄ns ꝺ illꝰ: athēiēſiū igt̄ rs geste sicuti ego existimo sat̄ ample magnifice: q̄z fuerūt. Dex aliquātō miozes tñ q̄z fama ferunt. Sz qꝛ ꝓuenere ibi scriptoꝝ magna igenia: per terraꝝ

D E ciuitatuꝫ duarum ꝛc. In hoc decimo octauo li. principalis intentio augustini est continuare progressum duaruꝫ ciuitatum vsq̄ ad incarnationez christi ponēs simul ꝓphetias de christo ꝛ ecclesia

a Ninus ergo ꝛc. ꝺ bello ꝛ nino ꝓmis regib⁹ assyriorum dictuꝫ est supra libro.16.ca.3.ꝛ libro eodez.capitulo.17.

b Erat autem tempore illo ꝛc. Nota de regno sicyoniorum. de Marco varrone q̄ non solum de rebus diuinis sed et de origine romāe gentis q̄sita principio scripsit.

c Fateatur etiam ꝛc. Sallustius in catilinario.

a Usq; ad libye fines ꝛc̄.s.que est puincia africe ꝓtinua asie. b Semiramis vxor eiꝰ ꝛc̄. de semirami describit iustinꝰ in abbreuiatione trogi pompey libro primo: q̄ ninus dū deficiēte a se vrbē egypti oppugnabat ictu sagitte interyt relicto filio ipubere ꝛ vxore semiramidem: que neq; vernaturo filio suā tradere iperiū. nec ipsa tractare simulat se pro vxore puerꝝ nini. pro femina filium. nā ꝛ statura mediocris ꝛ vox gracilis pariter ꝛ lineamentoꝝ qualitas mītis ꝛ filij filiis. Sic p̄mis initys sexū puer mentita credita est. bis non contenta exquisitos per virus regni terminos tueri: ethiopiā quoq; imperio addidit. indis bellū intulit quo preter illam ꝛ alexandrum magnū nemo itrauit. Magnas etiam res aliasꝰ gessit quarum amplitudine vsq; ad indiaꝝ superatam esse putat que sic fatetur. quoniaꝝ que bactenus fi'asset se ipsaꝝ prodebat. nec hoc illi dignitatem regni ademit sed admirationem auxit q; mulier ñ modo femina virtute. sꝫ etiaꝫ viros anteiret.

c Assyrij quartum regem habēt. scilicet ninum vel niniam filiam nini ꝛ semiramidis. pro tertio enim rege computatur semiramis.

d Sicyony quartum ꝛc̄. Europi enim regi succedit tertius telerinꝰ: quartus orbem atheniensium facta pro maximis celebrant. Ita eoꝝ q fecere virtꝰ tāta bī: q̄tū cā vbis potuere extollere preclara igenia. Accedit huic ciuitati nō parua etiam lr̄is ꝛ pbis gl'ia: qō ibi potissimū talia studia viguerūt. Mā q̄tū attinet ad iperiū: nullū maiꝰ primis tribus q̄ assyrioꝝ fuit: nec tā lōge lateq; diffusuꝫ. Quippe vbi ninꝰ rex beli filius vniuersā asiā q̄ totiꝰ orbis ad nu meꝝ ptiū ētia dī: ad magnitudi-
a nē vero dimidia repit: vsq; ād libye fines subegisse traditur.

Solis q̄ppe idis i ptibꝰ oriētis nō dñabat: quos tñ eo defūcto
b semirāmis vxor eiꝰ est aggressa belladō. Ita fcm̄ ē vt q̄cūq; i ill' ētris ppli sine reges erāt: assyrio rū regno ditiōiq; parerēt: ꝛ q̄q̄d iparet efficerēt. Abraā igit i eo regno apud chaldeos: nūq tribꝰ natꝰ ē. Sed q̄m̄ res grece historie mlto sunt nobis q̄ assyrie notiores ꝛ p grecos ad latinos: ac deide ad romanos q ēt ipsi latini sūt: rēpoꝝ serie deduxerūt: q gētē ppli romani i origi nis eiꝰ antiqtate rimati sūt: ob hoc debemꝰ vbi opꝰ ē assyrios memorare reges: vt appareat quē admodū babylōia q̄si prima roma: cū pegrina i hoc mūdo dei ciuitate, pcurrat. Res āt q̄s pp cōparationē ciuitatū vtriusq; trene .s. ꝛ celestis huic opi oꝝ iserere magis ex grec ꝛ latinis: vbi ipsa roma q̄si scōa babylonia ē: debemꝰ assumere. Mñ g̃ natꝰ est abraā: scōi reges erāt apud assyrios ninus: apud sicyonios cecrops. Primi āt: illic bellꝰ: hic agialeꝰ fuerūt. Cū vero egresso abraam de babylonia ꝓmisit ei dōs ex illo magnā gētē futurā: ꝛ i eiꝰ semine oīuꝫ gētiū bñdictiō-
c nē: assyrij q̄rtū regē habebāt:
d sicyōnij quintum. Apud illos enim regnabat filius nini post
e matrem semiramidem: q̄ē ab illo interfecta perhibetur: amsa filium mater incestare concubi
f tu. Hanc putant nōnulli condidisse babylonem quam quidem potuit instaurare. Quando autem vel quomodo condita fuerit: i sextodecimo libro diximus. Filium porro nini ꝛ semiramidis qui matri successit i regnum: quidam etiam ipsum ninum: quidam vero derivato a patre vocabulo niniaꝫ vocāt. Sicyoniorum autem regnum tunc tenebat telerion Quo regnante vsq; adeo ibi initia ꝛ le-
g ta tempora fuerunt: vt eūꝫ defunctum velut deum colerent sacrificando ꝛ ludos celebrando: quos ei primitus institutos ferunt. Capim. III.

b Diūs temporibus etiā
b isaac ex ꝓmissione dei natus est cētenario patri filius abrae de sara coniuge que sterilis ꝛ anus iam spem
i prolis amiserat. Tunc ēt assyrius quintus erat rex arabus.

Ipsi vero isaac sexagenario nati sunt filij gemini esau ꝛ iacob: quos ei rebecca vxor pepit anoꝝ abraam adhuc viuente: ꝛ centum sexaginta etatis annos agente. Qui expletis centum sexaginta quinq; annis defunctus est: regnātibꝰ apud assyrios xerxe illo antiquo: q etiaꝫ
k baleus vocabatur ꝛ apud sicyonios thyriacbo quem quidam thyrimachum scribūt septimis

e Que ab illo interfecta ꝛc̄. Refert iustinus vbi supra q̄ semiramis ad postremum cum concubitum filij petisset ab eodem interfecta est. duos ꝛ.30. annos regno potita est vnde ꝛ hic dicitur: a filio interfecta perhibetur ausa filiuꝫ incestare concubitu.

f Hanc putāt nonnulli ꝛc̄. puta iustinus qui libro primo sic ait: semiramis babyloniā ꝺdidit: murumq; vrbi cocto late re circūdedit.

g Ut eum defunctuꝫ ꝛc̄. Ōs autem hic dicitur de morte telerionis ꝛ deificatione eius a varrone puto acceptum quez dixi supra scripsisse de regno sicyoniorum et de regibus.

La. III.

b uiꝰ tpi
b bꝰ ꝛc̄.
ibi. tē ꝛ assyriis quintꝰ erat arabus. puto vitō scriptoꝝ sic scriptū. ñ. n. arabꝰ qntꝰ rex erat. sꝫ arius cuius āno decimo natus est isaac vt pz ex chronicis eusebij. Regnauit aūt ariꝰ ānis. 30. cui successit rex sextꝰ arabꝰ regnans ānis. 40. cuiꝰ āno gnto exīte isaac. 25. ānoꝝ rētauit ōs abraā. huicāt successit 7. rex xerxes cuius tpe mortuus ē abraā vt dicitur hic. He. 21.

i Et apud ꝛc̄. De regibꝰ sicyoniorꝝ nō g̃ tele xiō: q erat rex gntus successit egioꝰ rex sextꝰ cui successit thyrimachꝰ rex. 7. vt h̄ dī: cuiꝰ āno 19 xerxis vo. 15. mōtuꝰ ē abraā

a Regnuz ãt argiuoꝝ fil' cũ abrae nepotib⁹ .s. Jacob ꝛ esau exortũ ẽ isaac sexagẽario exñte. vbi p̃ regnauit iach⁹ aq̃ fluui⁹ argiuoꝝ credit iach⁹ appellat⁹. Regnauit ãt ãnis gnq̃gita

b Etiã apũ ꝛc. ũ sacrificio ad sepl'chꝝ thyriachi ꝛ expsse allegat varonẽ

c Armamitre ꝛc. Nota q⁹ armamitres post xerxen regnauit annis. 38. cuius anno' decimo. pmo. vero ãno leucippi regis q regnauit annis. 43. sicyonys. iachi vero regis argiuorũ 40. isaac iã cẽ tesimũ annum agẽte locut⁹ est deus ad isaac.

d Cũ iã bellonus ꝛc. nota q⁹ bellon⁹ regnauit assyrys annis. 35. cui⁹ anno. 3. phoroneꝰ quoq; filij inachi regis argiuoꝝ. 25. leucippi vo regis sicyoniorũ. 31. scã est pmissio dei ad iacob i via ỹsus mesopotamiã cũ eẽt ãnoꝝ. 71

e Et phoroneus ꝛc. Phoroneꝰ tẽpore grecia legum ꝛ iudicioꝝ q⁹ clariora facta ẽ ĩstitutis. Dicit aũt magr̃ in historys q⁹ phoroneꝰ filij⁹ inachi rudibus grecie primus leges dedit ꝛ sub iudice cãs agi ꝓstituit. locũq; iudici ostinatũ foꝝ a suo noie

a regib⁹. Regnũz aut argiuoꝝ fil' cũ abrae nepotib⁹ ortũ ẽ vbi p̃ri⁹ regnauit inach⁹. Sane qõ

b p̃tereũdũ nõ fuit. ẽtiã apud sepl'chꝝ septimi sui regis thyriachi sacrificare sicyonios solere varro refert. Regnãtib⁹ põto octauis

c regib⁹ armãmitre assyrioꝝ: leucippo sicyonioꝝ: ꝛ primo argiuoꝝ inacho: ds locut⁹ ẽ ad isaac: atq; ipsi quoq; eadẽ q̃ p̃ri⁹ ei⁹ deus illa, pmisit: semini. s. ei⁹ ẽrã chanaã: ꝛ ei⁹ semine bñdictionẽ cũctaꝝ gẽtiũ: h ipa, pmissa: sẽt filio ei⁹ nepoti abrae: q ẽ appellat⁹ primo iacob post isrl: cũ

d iaz bellon⁹ rex nonus assyrijs: e ꝛ phoroneꝰ inachi filij⁹ scos regnaret argiuis: leucippo adhuc apud sicyonios pmanẽte. His tpib⁹ grecia sub phoroneo argolico rege legũ ꝛ iudicioꝝ q⁹ dã

f clarioꝝ fcã ẽ ĩstitutũ. phẽgous tñ frat̃ b⁹ phoronei iunior: cũ eẽt mortu⁹ ad ei⁹ sepl'chꝝ tẽplũ est ꝓstitutũ i quo colerẽt vt ds: ꝛ ei boues imolarent̃: credo honore tãto iõ dignũ putarũt: q; i regni sui pte p̃cipue loca ãbob⁹ distribuerat: i q⁹ eo viuẽte regnarẽt: iste sacella ꝓstituerat ad colẽdos deos ꝛ docuerat obs̃uari tpa p̃ mẽses atq; ãnos: qd coꝝ q̃ten⁹ metirent̃ atq; numerarẽt. Dec i eo noua mirãtes rudes adhuc boies morte subita deũ eẽ fcm̃ sine opinati sũt: sine

g voluerũt. Mã ꝛ Jõ filia machi fuisse phibẽt: q̃ postea isis appellata: vt magr̃ dea clita ẽ i egypto: q̃uis alij scribãt eã ex ethiopia i egyptũ venisse reginã: ꝛ q⁹ late iusteq; ipauerit: eisq; mlta ꝓmoda ꝛ lras ĩstituerit: hũc honorem illi habitũ eẽ diuinũ: postea q; ibi mortua ẽ: ꝛ tantũ honorem vt capitali crimine reus

h existeret: si qs eam fuisse boiez diceret. Caplm. IIII.

i r Egnãtib⁹ assyrioꝝ decimo rege baleo: ꝛ sicyonioꝝ nono mesappo q etiã cephisos a gbusdã tradit̃: si tñ duũ noiuz hõ vn⁹ fuit ac nõ poti⁹ alteꝝ p alterũ putauerũt fuisse boiez: q i suis posuerũt scriptis alteꝝ nomẽ: cũ rex argiorũ ẽti⁹ apis eẽt: mortu⁹ est isaac annoꝝ cẽtũ octuagita: ꝛ reliqt geminos suos annoꝝ cẽtũ ꝛ viginti: quoꝝ minor iacob ptinẽs ad ciuitatẽ dei de q̃ scribimus: maiore vtiq; reprobato: bẽbat duodecim filios: quoꝝ illũ q vocabat̃ ioseph mercatoribꝰ i egyptũ trãseũtib⁹ fratres ei⁹ adhuc isaac ano eoꝝ viuẽte vẽdiderãt. Stetit aũt añ pharaonẽ ioseph qñ ex humilitate quã ptulit sublimat⁹ est cũ trigita eẽt annoꝝ: qñ somnia regis diuine iterp̃rat⁹: p̃nũciauit septez vbertatis annos futuros: quoꝝ abũdãtiã ꝓpollẽtẽ ꝓsequẽtes alij septem steriles fuerãt ꝓsumpturi: ꝛ ob hoc eũ rex p̃fecerat egypto: de carcere liberatũ: quo eũ cõiecerat integritas castitatis: quã fortiter seruãs male amãti dñe: ꝛ malẽ credulo dño mẽriture: veste etiã derelicta: de manib⁹ attrabẽtis aufugiẽs: nõ ꝓsensit ad stupr̃ũ. Sexto aũt anno septem ãnoꝝ sterilitũ: iacob i egyptũ cũ suis oib⁹ venit ad filiũ: agẽs annos cẽtũ ꝛ trigita: sicut iterrogãti regi ipe rñdit cũ ioseph ageret trigita ꝛ nouẽ: ad triginta. s. quos agebat qñ a rege honoratus ẽ additis septẽ vbertatis annis ꝛ duobus famis. Ca. V.

i Js tpibus rex argiuoꝝ

b apis nauib⁹ trãsuect⁹ in egyptum cũ ibi moꝛtuus fuisset: factus est serapis omniũ maximus egyptioꝝ dꝰ Nois aũt hui⁹ cur nõ apis etiã post mortẽ sꝛ serapis appellat⁹ sit: facillimã rõnẽ varro reddidit: qr enim arca in qua mortu⁹ ponitur q oẽs iã sarcophagum vocant: soros dicitur grece: ꝛ

appellauit.

f Phegous tñ ꝛc. Qõ hic dr̃ õ phegoo fratre phoronei q̃ ad eo ꝓficatõez vr̃ sũptũ avarrõe.

g Mã ꝛ Jo. De isi q̃ Jo filia iachi fuit: refert magr̃ q⁹ in egyptũ nauigauit ꝛ q̃sdã lr̃aꝝ apices egyptys dedit. õ agricltura ẽt eos mlta docuit. vñ Jocuz diceret: ab eo dcã ẽ isis qõ i ligua eoꝝ sonat̃ rã. õ cõsificatõe ꝛ forma simlachi ei⁹ ac pẽa si qs eã dominez diceret. Gen. 35. Gen. 37. Gen. 41

qõ h dr̃ sũptuz estimo õ varrone qõ euidẽti⁹ ifra patebit.

Ca. IIII.

b Egnã/

r tib⁹ ꝛc

In hoc ca. nota q⁹ belono assyrioruz regni nono successit bale⁹. io. regnãs. 52. ãnis cui⁹ ãno. 17. mesapꝰ vo noni regis sicyõioꝝ q regnauit ãnis: 47. ãno. 27. de cio vo apis regi argiuoꝝ qui regnauit ãnis. 35. mortu⁹ ẽ isaac.

Caplm. V.

i Js tpi

b bus ꝛc.

In hõ ca. qõ õ serapi dr̃ ꝛ isi vr̃ a varrone acceptũ. de api boue egyptio ffert plini⁹ q⁹ te stat̃ se eũ vidisse q⁹ erat gdaz taur⁹ q ex ipso tuso egrediebatur de flumine nili bñs i oztro hũero signũ cã vidũ i modũlune cõniclate: ad

quem cū statim conflue-
rent egyptij
cuj omni ge
nere musico
rum psallen
tes eleuaba
tur in aera su
per eos: t tā-
dē balans fe
rebatur t ad
motuj t sta-
tionem ipsi⁹
mouebātur
Interra sacer-
dotes vel sta
bant.

La. VI.

a Pis a ergo rex
rē. In hoc
ca. nota q⁹ ar
g⁹ argiuoruj
rex quartus
regnauit an-
nis. 70. cuius
anno secun-
do: septimo
vero erachi
decimi regis
sicyoniorum
qui regna-
uit. 46. ānis
bale vero af
syriorū. 44.
anno mortu
us est iacob.
147. annoꝝ

b Arg⁹ quo
q; post obi-
tum rē. Ob
dicitur de ō
ficatione ar
gi t cuiusdaj
alterius no-
mine homo
gyri acceptū
estimo a var
rone.

La. VII.

c Egnātib⁹
r assyrioꝝ rē.
In hoc ca.
nota q; ba-
leo regi assy
riorum suc-
cessit alcha-
dos. ii. regnāſ
xx. annis
alchadi. ii.
regi assyrio
rum succes-

ibi eū venerari sepultū cepēr pri-
usq; tēplū ei⁹ eēt extructū: velut so
rosapis: vel sorapis primo: deide
vna ſr̄a vt fieri assolet ꝓmutata se
rapis dict⁹ ē. Cōstitutū ē ēt ō illo
vt q̄s eū boiez dixisset fuisse: ca
pitalē penderet penā. Et qm̄ fere
i oib⁹ tēplis vbi colebant isis t se
rapis: erat etiā simlachr̄ qō digi-
to labijs impsso admonere vide-
rēt vt silētiū fieret: hoc significare
idē varro existimat: vt boies eos
fuisse tacerēt. Ille āt bos quē mi
rabili varietate decepta egyptus
i bonorē ei⁹ delitijs affluētib⁹ ale-
bat: qm̄ eū sine sarcophago viuuz
venerabant: apis nō serapis voca
bat: Quo boue mortuo qm̄ q̄re-
bat t repiebat vitulus colorīs eius
dē: b ē albis q̄busdā maculis sīr isi
gnit⁹: mixt q̄ddā dinit⁹ sibi ꝓcu-
ratū eē credebāt. Nō. n. magnum
erat demonib⁹ ad eos ōcipiēdos
phātasiā talē taurī quā sola cerne-
rēt ostētare vacce ꝓcipiēti atq; p̄
gnātivm libido mīs attraberet, q̄
i ei⁹ fetu iā corpalr apperet sic ia-
cob de virgis variat⁹ vt oues t ca-
pre varie nascerent effēc. Nō. n.
boies colorib⁹ t corpib⁹ vers: hoc
ōmōes figur⁹ sicut facillie pōt alia
lib⁹ ꝓcipiētib⁹ exhibere. La. VI.

a Pis ḡ rex ñ egyptioꝝ: ſz
a argiuoꝝ mortu⁹ est i egy-
pto. Huic fili⁹ arg⁹ succes
sit i ḡnū: ex c⁹ noie argi t ex hoc
argiui appellati sr̄. Supiorib⁹ āt
regib⁹ nōdū vl̄ loc⁹ vl̄ gēs bēbat
hoc nomē. Hoc regnāte apud ar
ginos t apud sicyonios erachо:
apud assyrios vō adhuc manēte
baleo: mōtu⁹ ē iacob i egypto an
noꝝ cētūq̄dragintaseptē: cū mortu
r⁹ filios suos t nepotes ex ioseph
bñdixiſſz: rp̄mq; aptissime ꝓphe-
tasset dicēs i bñdictōe inde: ñ ōfi-
ciet p̄ceps ex iuda t dux ō femo
rib⁹ ei⁹: donec veniāt q̄ reposita sūt
ei: t ipe erit expectatio gētiū. Re
gnāte āt argo: cepit vti frugib⁹ gre
cia t hīc segetes i agricultura: ōlat

b aliside semib⁹. Arg⁹ q̄uoq; p⁹ obi
tū ōs hīt cepit: tēplo t sacrificijs
honorat⁹. Qui honor eo regnāte
t añ illū ōlat⁹ ē hoi priuato t ful
minato cuidā bōgyro eo q; prim⁹
ad aratr̄ boues iūxerit. La. VII.

c Egnātib⁹ assyrioꝝ duo-
r decimo bermasco t vnde
cimo sicyonioꝝ plemico
t arg adhuc manēte argo: mōtu⁹
ē ioseph i egypto: ānoꝝ cētū t de-
cē. P⁹c⁹ morte ppls ōi mirabilr
crescēs māsit i egypto cētūq̄dra-
gintaq; ānos trāsiit p̄⁹ donec
morerent q̄b⁹ ioseph nor⁹ fuit.
Deide q̄ iuidebat icrement⁹ eius
erat q; suspect⁹ quousq; ide libe
rēt plecutōib⁹ affligebat inume-
ris: iter q̄s tū dinit⁹ fecūdata ml̄
tiplicatōe crescebat t laborib⁹ p̄
mebat itolerabil fruitu⁹. In assy-
ria vō t grecia p idē tps reg cadē
pmanebāt. Cap̄lm. VIII.

d c Um ergo regret assyrijs
q̄rtusdecim⁹ sāpbr⁹ t sicy
onijs duodecim⁹ orthopol⁹: t cri
asus q̄nt⁹ arginis: nat⁹ ē i egypto
moyses p quē ppls ōi de fruitute
egyptia libat⁹ ē: i q̄ eū ad ōsiderā-
dū sui creatoris auxiliū sic exercere
ri optebat. Regnātib⁹ memorat
ḡib⁹ fuisse a q̄busdā credit, pme-
the⁹ quē, ppter ea fert ō luto hōmēſ
se boies: q; optim⁹ sapie doctoꝝ
fuisse phibēt: nec tū oñdit q ei⁹
tpib⁹ fuerit sapiētes. Frat ei⁹ at
las: magn⁹ fuisse astrolog⁹ dī. Hāñ
occasionē fabula iuenit: vt eū ce-
lū portare cōfingeret: q̄nis mōs
ei⁹ noie nūcupet: cui⁹ altitudine
pori⁹ celi portatio i opinē vulgi
venisse videat. Mlta quoq; alia
ex ill⁹ i grecia tp̄ib⁹ ꝓfingi fabulo-
sa cepēr: ſz vsq; ad cecropē regē
atheniēsiuz: quo regnāte cadē ci-
uitas ēt tale nomē accepit: t quo
regnante ōs p moysen eduxit ex
egypto populū suum: relatisunt⁹
deoꝝ numeꝝ aliq; mortui ceca t
vana consuetudine: ac superstitōe
e grecoꝝ. In q̄ibus criasi regs

sit. xz. berma
scus regnās
annis. 30: cu
ius ānno. 14.
pleminei re
gis sicyonio
rū. ii. q regna
uit ānis. 40.
āno. i5. argi
uoꝝ regis argi
uoꝝ. ō q̄ pāt
etū ē ānno. 50
mortu⁹ ē io-
seph. iio. ānо
rū. La. VIII

D Uz
c g re
gna
ret rē. In
B. ca. nota q;
bermasco. iz
ḡi assyrioꝝ
successit ma
thale⁹. i5. re
gnās ānis. 30
Mathaleo
vō succes sit
rex saphrus.
vel sper⁹ vt i
chronicl āno-
taſ regnano
ānis. 20. cui⁹
āno. 18. sicyo
nioꝝ orthopo
li. iz. q t re
gnauit ānis.
63. ānо. 31. cri
asi vō q; gnt⁹
erat argiuo
rū regnauit
ānis. 56. c⁹ an
no. 43. nat⁹ ē
moyses. Nō
ḡnātib⁹ me
morat ḡib⁹
fuisse ꝓme-
theū: t tū in
chronicl inе
nitur ꝓmo-
theuz fuisse
tpe alchade
regis assyrio
rū: alchadꝰ
vō circa tpa vlti
ma manu-
chei regis as
syrioꝝ.

e In gb⁹ rē.
Qō āt b dī
ō deificatōe
melācomice
yroris criasi
t phorbe re
gis t tasi fi-
ly triope ex

steneli nouī regis credo sicut i pcedē tib⁹ acceptū a varrone.

a Et phorbas filius ꝛc. Nō q̄ post cria sum phorbas rex. 6. regnauit argiuis. 35. ānis post quē triopas rex septim⁹ annis. 46. cui successit crotoph⁹ argiuorum rex octauus qui regnauit annis. 21. qui videtur dici iasius. sed iasius filius triope non fuit rex. sz crotopho succesit rex nonus stelenus annis. 11. regnans.

b Mercurius ꝛc. nō q̄ mercuri⁹ ō q̄ hic logē fuit tpe phorbe regi argiuorū sz chronicas cōes.

c Posteriorē fuisse ꝛc. hercules vt ānotat i chronicis claruit tē pore triope septimi regis argiuor. hic hercules cū ātheo rege libye palestra ꝺcertās cū p cepisset cū q̄ ties cūq; terre appropinq̄ret fortiorē resurgere suspēsū a terra tenens ne cauit.

d Minerua vo longe bis antigor ꝛc. Naz fuit tpe ogygy regis. de cui⁹ tēpore alr sentit

a ꝓilix melāconice ꝛ phorbas filiꝰ coꝝ q̄ post ꝓiem rex argiuoꝝ sextꝰ fuit: ꝛ septimi regis triope filiꝰ iasus ꝛ rex nonꝰ stenelas siue steneleus siue stenelꝰ: varie q̄ppe i diuersis auctoribꝰ inuenit. Dis tpibus etiaz b mercuriꝰ fuisse ꝓhibet nepos atlāt ex maia filia eiꝰ q̄ vulgatiores ēt lre pſonāt. Adraꝝ āt artiū pitꝰ claruit: q̄s ꝛ boibꝰ tradidit: quo merito eūꝰ pꝰ mortē deū ē vo c lueꝝt: siue ēt credideꝝt. Posteriō fuisse berculeꝫ dī: ad ea tñ tpa ptinēs argiuoꝝ: cuius nōnulli cū mercurio p̄ferāt tpe: quos falli exīstimo. sz quolibet tpe nati sint: ꝓstat iter hīstoricos gr̄aues q̄ b antiq̄ lr̄is mādauerē ābos boies fuisse: ꝛ q̄ mortalibꝰ ad istā vitā ꝓmodi⁹ ducēdā bñficia mlta ꝓtulerit: honores ab eis meruisse diuinos. Adi d nerua vo lōge bis ātigoꝝ. Nā tpi bus ogygij ad locū q̄ tritonis dī: virginali ferē appuisse etate: vñ ꝛ tritonia nūcupata ē multoꝝ sane opeꝝ inuētrix: ꝛ tāto ꝓclini⁹ ꝺa credita: q̄to minus ozigo eiꝰ inotuit. Q̄ō. n. ō capite iouis nata canit: poetis ꝛ fabul: nō hīstorie rebusq̄ gestis est applicādū: q̄q̄ ogygiꝰ ipe q̄ñ fuerit cuiꝰ tpis⁹ ēt diluuiū magnū fcm ē: ñ illō maximū i quo nlli boies euaserūt nisi q̄ i arca cē potuerūt: q̄ō gētiū nec greca nec latina nouit hīstoria: sed tñ mat⁹ q̄z postea tpe deucalionis fuit: inter scriptores hīstorie nō ꝓuenit. Nā varro ide ex⁹sus ē libri: cuiꝰ mētionē supiꝰ feci: ꝛ nihil sibi ex quo ꝓueniat ad res romanas ꝓponit ātiqꝰ q̄z ogygij diluuiū: b ē ogygij fcm tpis⁹. Mīrāt q̄ chronicā scri pſerit: pri⁹ eusebiꝰ: pꝰ hieronymꝰ q̄ vtriq; p̄cedētes aliquos hīstoricos i hac opione secuti sī: pꝰ ānos āpliꝰ q̄z trecētos tā scō arginoꝝ phoroneo rege regnāte: ogygij diluuiū fuisse ꝓmemorāt: sz quolibz tpe fuerit: tā tñ minerua tāq̄z dea e colebat: rēgnāte atheniēsib⁹ cecrope: sb quo r̄ge ēt ipsā vl instauratā

ferūt: vl ꝓdītā citatē. Caplm. IX.

f Az vt athenę vocaręt: qđ n certe nomē a minerua ē q̄ grece athena dī: hāc cām varro īdicat. Cū appuisset illic repēte olīue arbō: ꝛ alio loco aq̄ erupisset: regē ꝓdigia ista mouerūt. Et misit ad apollinē delphicū scīscitatū qd itelligēdū eēt: quę faciēdū. Ille rñdit: q̄ō olea minerua significaret: vnda neptunū: ꝛ q̄ō eēt i ciuitū ptāte: ex cuiꝰ noie poti⁹ duoꝝ deorum quoꝝ signa illa eēnt citas vocaret. Isto cecrops oraculo accepto ciues oēs vtriusq̄ sexꝰ: mos. n. eis tūc i eisdē loc erat vt ēt femie publicē cōsultatōib⁹ iterēēnt: ad ferēdū suffragiū ꝓuocauit. Cōsulta igit̄ mltitudine mares ꝓ neptuno: femine ꝓ minerua tulere snias. Et q̄z vna plus ē inuēta feminaꝝ: minerua vicit. Tunc neptunꝰ irat⁹ marinis fluctib⁹ exestuātib⁹ tras atheniēsiū pplat⁹ ē: q̄ñ spargere latiꝰ quolibet aquas difficile demonib⁹ nō est: cuiꝰ vt iracūdia placaręt: triplici supplicio dīc idē auctor ab atheniēsib⁹ affectas eē mlieres: vt nulla vlteri⁹ ferrēt suffragia: vt nullꝰ nascētiū mīnū nomē acciperet: vt ne qs eas athenęas vocaret. Ita illa civitas mr̄ ac nutrix liberaliū doctrinarū: ꝛ tot tātoꝝq̄ pboꝝ: q̄ nihil b ūlt grecia clariꝰ atq̄ nobliꝰ: ludificātib⁹ demonib⁹ de lite deoꝝ suoꝝ maris ꝛ femine: ꝛ de victoria p femias femie athenas nomē accepit: ꝛ q̄ victo lesa: ipsā victrīd victoriā punire cōpulsa ē plus aq̄s neptuni q̄z minerue arma formidās. Nā i mlieribꝰ q̄ sic pūite sī: ꝛ minerua q̄ vicerat victa ē: nec affuit suffragatricibꝰ suis vt suffragioꝝ deiceps ꝓdita ptāte ꝛ aliēnā filijs a noibꝰ matꝝ: athenęas saltē vocari liceret: ꝛ eiꝰ dee merere vocabulū quā viri ōi victrī cē fecerāt ferēdo suffragiū ō quo sat appz q̄ ꝛ q̄z ta hic dici posset. nisi ꝑmo ad alia ꝓpareꝫ. Ca. X.

varro: alr eu sebius ꝛ alr hyeronymꝰ vt satis pz i fra. Ubi nō q̄ si varroꝝ b ō dī posuit diluuiū ogygy. 300. ānis anteq̄z ponatur ab eusebio: sequitur q̄ illud diluuium secundum varronem fuit tēpore nini regis assyrioꝝ ponitur enim hoc diluuiuꝫ secunduꝫ eusebium fuisse. 48. anno phoroneī regis argiuoꝝ secundi qui fuit ducentesimus sexagesimus anꝰ tertie etatis que incepit a natiuitate abrahe: Ut autez ba beātur. 300. anni addendi sunt. 40. anni ad natiuitatem abrahe qui inciꝑient cōputari a tertio anno nini regis cuiꝰ. 43. āno natus ē abraam.

e Regnante atheniēsiꝰ bꝰ ꝛc. Nō q̄ cecropſ cepit regnare at benis tertio āno sperati. 16. regi assyrioꝝ moyse tē agēte etatis sue: 305. annū. Ca. IX.

a Am n vt athene ꝛc. In B ca. nō varro nez de noie athenaruꝫ.

Laplm. X.
a Tra men marc⁹ varro tē, dicit q⁹ varro de nomine areopagi non assentit cause quam assignat hic augustinus quia fabulosa est sed conat assignare aliaz quā tamē hic nō ponit.
Act. 17.
b De trib⁹ deabus tē. Item de litrium deaz p pomo aureo et iudicio paridis nota supza libro primo. capitulo. 3.
c Diluuiuz fuit tē. de diluuio deucalionis quod secundū eusebium fuit anno cecropis. 31. quod varro ponit fuisse tempore successoris eius.
La. XI.
d Duxit ergo moyses tē. In hoc capitulo notat q⁹ cecrops regnauit athenis ānis .50. cuius anno. 40. eduxit moyses populū de egypto. 8. vero anno astatadis regis assyriozuz. qui 17. rex regnauit annis. 40 anno vero. 18. Mārati regis sicyoniozum qui rex. 14. re-

g Tām marc⁹ varro non vult fabulosis aduersus dos fidē adhibere figmētis: ne de maiestatis eoz dignitate idignū aliqd sētiat. Et ideo nec areopagō vbi cū atheniēsib⁹ paulus aplus disputauit: ex quo loco areopagite appellati sūt curiales vrbis eiusdem: vult ide accepisse nomē: q⁹ mars q grece ares dr: cū homicidū crimine re⁹ fieret: iudicātib⁹ duodeci dijs i eo pago sex sētētijs absolut⁹ ē: t qz vbi paris numeri suie fuissēt: pponi absolutio dānatiōi solebat. Sz ptra istā q̄ multo ē ampli⁹ celebzata opinionē: aliā quādā ō obscuraz noticiā fraz cāz nois hui⁹ conat astruere ne areopagon atheniēses de noie martis t pagi q̄si martis pagū nominasse credant: i iniuria videlicet numinū: a q⁹ litigia vel iudicia existimat alienā: nō min⁹ hoc q̄ō de marte dr falsū eē asseuerās
b q̄ illud q̄ō de tribus deab⁹ iunone. s. t minerua t venere: q̄ p malo aureo adipiscēdo apud iudicē paridē de pulchritudinis excellētia certasse narrant: t ad placandos ludis deos q delectātur: seu veris seu falsis istis criminib⁹ suis iter theatricos plausus cātant at q̄ saltant. Nec varro nō credidit: ne deoz nature seu mozib⁹ credat icōgrua: t tñ nō fabulosā: sz historicā rōnem de atheniēsibus reddēs rātā neptuni t minerue litē suis lr̄is iserit: de cui⁹ noie poti⁹ illa ciuitas vocaret: vt cū pdigioz ostētatōe ptenderēt: iter eos iudicare nec apollo ꝓsule⁹ auderz: sz ad deoz iurgiū finiēdum: sicut memoratay trili deaz ad paridez iuppiter: ira t iste ad boies mitteret: vbi vinceret minerua suffragijs: t in pena suaz suffragatricū vincerētur: q̄ in aduersarijs suis viris obtinere athenas potuit: t amicas suas femīas atheneas hāc nō potuit. His tpib⁹ vt varro scripsit regnāte atheniēsibus cranao successoz cecropis: vt aiūt nr̄i eusebi⁹ t hieronym⁹ adhuc eodē
c cecrope pmanēte diluuiū fuit: q̄ō appellatū ē deucalionis: eo q ipe regnabat in eaz tray partib⁹ vbi maxime fem̄ ē. Hoc aūt diluuium nequaq̄ ad egyptuz atq̄ ad eius
vicinia peruenit. La. XI.
d e Duxit g moyses ex egypto pplm dei: nouissimo tpe cecropis atheniensiū reg̃ cum
apō assyrios regnaret astatades: apud sicyonios marat⁹: apud argiuos triopas. Educto aūt pplo i mōte syna diuinit⁹ acceptā tradidit legē: q̄ō ver⁹ dr testm̄: q: pmissiones trenas bz: t p ibz xp̄z futurū fuerat testm̄ nouū: quo regnū celoz pmitteret. Nunc. n. ordinē seruari oportebat: sic ī vno quoq̄ hoie q i deū pficit: id agit q̄ō ait apl's vt nō sit pr⁹ q̄ō spiritale ē: sz q̄ō aiale: postea spiritale: qm̄ sic dicit t vez ē: p.m⁹ hō ō tra trenus: sc̄ōs hō de celo celestis. Rexit ār ppl̄z moyses p ānos q̄dragita i deserto: t mortu⁹ ē anno eoz cētū t vigiti: cū xp̄z etiā ipse ꝓphetasset p figuras obuationū carnaliū i tabernaculo t sacerdotio t sacrificijs alijsq̄ mystic pluriformisq mādatis. Moysi successit ihs naue: t i tra pmissionis introducrū ppl̄z collocauit: ex auctoritate diuina: debellatis gētib⁹ a q
e bus eadē loca tenebant. Mūi cū ppl̄z rexisset post mortē moysi vigiti t septē ānos etiā ipe defunct⁹ ē: regnāte apud assyrios octauo-
f decimo anisura: apud sicyonios se xtodecimo coracco: apō argiuos decimo danao: apud atheniēses quarto erichtonico. Capl̄z. XII.
g Er hec tēpora. i. ab exitu
p israel de egypto vsq̄ ad mortē iesu naue p quem ppl's idē tra repromissionis accepit: sacra sūt istituta dijs falsis a regib⁹ grecie: q̄ memoriā diluuij t ab eo liberatōis hoiuz vitecq̄ tē erūnose mō ad alta: mō ad plana

gnauit ānis. 20. anno vero triope argiuozum regis. 15. de hoc rege dictum ē supza ca. 8.
e Qui cum populum tē. In eo q dicit .iosue rexisse populū 27. annis sequitur euseb. beda vo nō attribuit nisi. 26. cui⁹ cāz posuim⁹ alias in chronicis.
f Anniuta tē. Astatade regi assyriozuz successit. 18. anniuta regnās annis. 45. cui⁹ anno 34. mortuus est iosue. Lorace vero regis sicyoniorum qui succedens ethbi-
peto regnauit annis. 30. anno. 20. denai regis argiuoz decimi: q succedēs scenolo regnauit annis. 50. anno. 29. erychthonij vero regi atheniensiū quarti succedens amphytrioni regnauit. 50. annis ano. 42. 42. La. XII
g Er p hec tempora tē. hic agitur de sacris lupercozum institutis in memoriaz diluuij sub deucalione. Sunt autem luperci sacerdotes panis. cuius

i. Cor. 15.
Deu. 34.
Josue. 1.
Jos. 24.

sacra lupca dicunt. & locus vbi celebrabãtur luperca.

a Vis tẽporibus dionysius &c. de dionysio q liber pater dicit: dicit magister in historys ipsũ esse q bacch⁹ dict⁹ ẽ q vbẽ cõdidit q argos dicit. alij dicunt dionysiũ deucalionis filiũ i attica veniſſe & vitem inuenisse et hospiti suo sce masco ondisse & pellem capre ei⁹ filio contulisse.

b Instituti sũt ludi &c. Qõ hic dicit de institutione ludorũ appollinis de quo nõ legi alibi. credo acceptum a varrone sicut alia ptinẽtia ad sacra deorum.

c Nõ defẽderint templũ &c. Qõ dicit templũ apollinis i censũ anno regni danai. zz. a danao. i chronicis annotatur a phlageteo in censũ. Potest autem esse q phlagete⁹ illud incendit mini sterio ſz dana⁹ imperio.

d Rhadamãt⁹ sarpedon &c. Qõ dicit filios iouis eẽ vulgatũ est. Nota q figit ouidius libro. z. de transformatis iouẽ sub spẽ tauri europã transportasse in cretam & hos ò ea filios genuisse. Sed verius est eos fuisse filios migrantium solemni celebritate reuocarunt. Mã & lupercorũ per sacram viam ascensum atq descensum sic interpretantur: vt ab eis significari dicant homines qui propter aque inũdationem summa montiũ petiuerũt: & rursus eadẽ residente ad ima a redierũt. Vis temporibus dionysiũ qui etiam liber pater dictus est: & post mortem deus habitus: vitem ferunt ostendisse in attica terra hospiti suo.

b Tunc apollini delphico institũti sũt ludi musici: vt placaretur ira eius: qua putabant afflictas esse sterilitate grecie regiones c quia nõn defenderunt templũ eius: quod rex danaus cũ easdẽ terras bello inuasisset incendit. Hos autẽ ludos vt instituerẽt: oraculo sunt eius admoniti. In attica vero rex erichthonius ei ludos primus istituit: nec ei tm̃ sed etiam minerue: vbi premiũ victoribus oleum ponebatur: quod eius fructus inuentricem mineruam sicut vini liberũ tradũt. Per eos annos a rege xanthо cretensiũ cuius apud alios aliud nomen inuenimus: rapta perhibetur europa: & inde genuit rhadamantũs: sarpedon: & minos: quos magis ex eadẽ muliere filios iouis esse vulgatum d est. Sed talium deorum cultores illud quod de rege cretẽsiũ diximus historice veritati: hoc autem quod de ioue poete cantant: theatra concrepant: populi celebrant: vanitati deputãt fabularum: vt esset vnde ludi fierent placandis numinibus etiã falsis eorum criminibus. Vis e temporibus hercũles iteyria clarus habebatur. Sed nimirum alius non ille de quo supra locuti sumus. Secretiore quippe historia plures fuisse dicuntur & liberi patres & hercules. Hũc sane herculem cuius ĝẽtia duo decim facta numerãt: inter que antei afri necem nõ commemorant q ea res ad alterum herculem pertinet: in octa monte a se ipso incensum produnt suis litteris: cum ea virtute qua monstra subegerat: morbum tamen quo lãguebat sustinere non posf set. Illõ tempore vel rex vel potius tyrannus busiris suis dijs suos hospites immolabat: quez filium perhibent fuisse neptuni ex matre libya filia epaphi. Verum non credatur hoc stupruz perpetrasse neptunus ne dij accusentur: sed poetis & theatris ista tribuantur: vt fit vnde placentur. Erichthõnij regis athenienſium: cuius nouissimis annis iesus naue mortuus reperitur: vulcanus & minerua parẽtes fuisse dicuntur. Sed quoniam mineruam virginem volunt: in amborum contentione vulcanum commotum effudisse aiunt semen in terrã: atq inde homini nato ob eam causaz tale inditũ nomen. Greca enim lingua erix contẽtio chthon terra est: ex quibus duobus cõpositũ vocabulũ est erichthonius Veruz quod fatendũ est refellunt & a suis dijs repellunt ista doctiores: qui hanc opinionez fabulosaz hinc exortã ferũt: q in tẽplo vulcani & minerue qõ ambo vnum habebant athenis: expositus iuentus est puer draconе inuolutus: qui eum significauit magnũ futurũ: & propter hoc cõmune tẽplũ: cũ essent parentes eius ignoti: vulcani & minerue dictũ esse filiuz: nominis tamen eius originez fabula illa potius q̃ ista designat historia Sed quid ad nos hoc: cũ isti in veracibus libris boies instruãt religiosos: illud in fallacib⁹ ludis demones delectet ipuros. Quos tamen illi religiosi tanq̃ deos colunt. Et cum de illis xãthi regis cretẽsiũ g alio nomine: dcũs est asterius.

e Hercules in tyria &c. Quod dicit ò hercule q iter. iz. eius ĝẽtia facta nec cem antei non numeraunt q ea res ad aliuz ptinet herculẽ de quo patet supra ca. 8. Ue. ouidi⁹ libro. 9. de transformatis. & boetius libro. 4. de ꝛsolatiõe iter ĝẽtia fcã herculis cõputant necem antei. De hoc etiã hercule seneca duas tragedias scripsit vnã de hercule furẽte i q̃ docetur quõ furia agitat⁹ vxorem & filios occidit Aliã de hercule etheo i q̃ docet quõ morbo pestilẽtie vexat⁹ seipz pyre ardẽ imiserit

f Illo tempore vel rex &c. De busiri tyrãno nõ q hercules esi iterfecit vnde ouidius li. 9. de transformatis hoc primo ponit iter ingentia facta herculis dicens. Ergo ego fedantem peregrino tẽpla cruore busiri domui &c.

g Erichthony regis &c. Deinde agens de nomine erichthony & generatione ei⁹ nũc fabulose nẽ historice ſz varronẽ allegat. Ꝟ ſz qõ i historijs dꝰ pm⁹ q̃drigã duxit in greciam

a Ex post mortē ⁊c. ibi. Fabule ⁊c. po/ La. XIII.
y nit fabl'as de triptolemo q̄s ponit plen⁹ ouidi⁹ de
trāsformat' li. 5. isto mō q̄z ceres cū iū xisset i currū
duos angues ⁊ immisisset in vrbem athenien sium ad trip/
tolemum cum cuius patre hospitata erat: iussit eum da
ta semina spargere vbiq̄ per terras. qui cum vectus cur/
ru venisset in
scythiam por/
tans dona cere
ris: inuidcus ei
rex scytharum
voluit eum oc
cidere dormiē
tem, sed ceres
mutauit regez
in lyncem ⁊ ex
citatum tripto
lemū iussit cur
rum per aera
agitare.

b De minotau
ro ⁊c. de mino/
tauro in parte
seneca tangit
ō hippolito car
mine secundo.
Pasyphe enim
vxor minois: q̄
fingitur filia so
lis frequentās
siluas: [illegible] ibi
taurū pulcher
rimum quem
neptun⁹ dedit
regi minoi ad sacrificandum: sed pepercit ei rex ob pul/
chritudinem eius: hunc videns vxor eius adamauit eum
cōpressaq̄ est ab eo ⁊ concepit peperitq̄ semiboue ⁊ semi
uirum: quem vocauit minotaurum. Cum autem ex hoc
monstro creuisset opprobrium generis secundum ouidiū
libro. 6. de trāsformatis: minos accersito dedalo fecit hoc
monstrum includi in domo: cuius egressus erat ita inex/
tricabilis vt non posset vel peruenīri ad monstrum vel
reduri ad exitum. Et hanc domum vocauit labyrintbus:
quia erat laboriosa ad intrandum.

c De centauris ⁊c. Tertia fabula est de centauris que ta
lis est. q̄z fingitur ixionem velle concubuisse cum iunone
que interposuit nubem in quam cum ixion semen effudis
set nati sunt centauri: qui ex media parte sunt homines ⁊
ex media sunt equi: ⁊ dicti sunt centauri a numero quia
centum erant ⁊ ab aura quia veloces erāt. Huius fabule
occasio fuit. quia ixion rex thessalie primo parauit eqtes
armatos numero centuz. quos vt vidit rustica multitudo
putauit vnum animal esse ex equo ⁊ homine sedente sup
eum. d De cerbero q̄ sit ⁊c. fabula est de cerbero qui
fingitur habere tria capita. ⁊ est canis seruans ianuaz in/
ferni quem hercules cum descendisset ad infernum vin/
ctum triplici catbena adamātina. vt fingit ouidius libro.
7. de transformatis traxit ad superos. Fingitur cerberus
triceps propter tres etates infantiam iuuentutem: ⁊ sene
ctutem per quas homo ad mortem detrabitur.

e De phrixo ⁊ belle ⁊c. fabula de phrixo ⁊ belle sorore sua
qui finguntur vecti ariete volante. i. nauem depictam si/
gno arietis ascendētes. velociter nouerce insidias effuge
runt. sed naufragium passi sunt phrixoq̄ euadente ad ter
ram. belle submersa est. ⁊ mari nomen dedit quia voca/
uit hellespontum.

f De gorgone ⁊c. fabula de gorgone de qua fingit' ouidi⁹
libro. 4. de transformatis: q̄ erat clarissima forma et ca/
pillis capitis precipue ornata: sed neptunus i templo mi/
nerue concubuit cuz ea: vnde irata minerua capillos eius
mutauit in angues. Finguntur autem tres sorores fuisse
gorgones dicte
quarum nomi
na fuerūt. sthē
nio. euryale et
medusa. De
medusa fingū
tur' q̄ dicta sūr.
Erant autem
iste tres baben
tes vnum ocu/
luz. quia finge
batur q̄ erant
vnius forme ⁊
pulchritudinis
quarum tanta
erat pulchritu
do vt spectato/
res suos redde
rent immobi/
les ⁊ ideo fin/
guntur eos cō
uertisse in lapi
des.

g De bellero/
phōte ⁊c. fabu
la de bellero/
phonte de quo
dic̄ pap. q̄ bel/
lerophon equus pennatus fingitur qui ⁊ pegasus dicitur:
qō hic patet falsum. cuz hic dicatur pegasus fuisse equus
bellerophontis. Fingitur autem bellerophon domuisse
chimeram que fingitur bestia triplex. leo in parte anterio
ri. capra in medio. ⁊ draco in fine. cuius fictionez exponēs
Isidorus etymologiarum libro. ii. capitulo penultimo.
dicit, Dicunt quidam physiologi chimeram non animal.
sed montem sicilie esse. quem aiunt quibusdam locis leo
nes ⁊ capras nutrientem. quibusdam ardentem. ⁊ quibus
dam locis plenum serpentibus. Dunc montem bellero/
phon habitabilem fecit cuius equus alatus propter velo/
citatez fingitur pegasus: de quo dicit ouidius libro. 4. de
transformatis. q̄ cum perseus amputasset caput dormien
tis gorgonis ex sanguine distillante in terrā natus est iste
equus qui dicitur pegasus.

b De amphione ⁊c. fabula de amphione de quo fingitur
q̄ muros thebanos construxit attrahendo ad muros ei⁹
lapides suauitate cithare eius.

i De fabro dedalo ⁊c. fabula de dedalo quam ponit oui/
dius libro. 8. de transformatis'. dicēs q̄ dedalus pertesus
exilij sui in creta cum non pateret sibi via nec per terram
nec per mare redeundi ad patriam suam: fecit sibi ac fi/
lio suo alas coniungendo radices pennarū in cera. dicens
filio suo vt sequeretur. non nimis alte volando. nec nimis
penes infima. sed mediocrem viam tenendo. qui patris di
cto non contentus delectatus volatu in altum cōscendēs
appropinquauit soli. cuius calore liquefacta cera pennas
pdidit. sicq̄ cadēs i mare nomē ei dedit vt icariū diceret.

k De edipo ⁊c. fabula est de edipo. Ubi nota q̄ spinx vel
spinga. vt hic dicitur. fingitur fuisse monstrum habens fa
ciez humanam. ⁊ habitans in concauitate rupis iminētis

Hec negant ab omni eos crimi
ne purgare non possunt: quo
niam ludos eis poscentibus ex
hibent vbi turpiter aguntur: q̄
velut sapienter negantur: ⁊ bis
falsis ac turpibus dij placantur
vbi etiaz si fabula cantat taz ho
minum crimen q̄ numinuz fal
sum: delectari tamen falso cri
mine crimen est.

Capitulū. XIII.

a Erū pōst mortem iesu
v nauc ppls dei iudices
habuit qb⁹ temporib⁹
alternauerūt apud eos: ⁊ humi
litates laboz̄ p eoz̄ peccatis: ⁊
psperitates z̄ solationuz ppter
miseratōez dei. Dis trib⁹ fabu
le ficte sūt de triptolemo: q iubē
te cerere āguib⁹ portat⁹ alitibus
idigētib⁹ ęris frumēta volando
b ꝛtulerit. De minotauro q̄ be/
stia fuerit iclusa labyritbo: quo
cum intrassent homines inextri
cabili erroze inde exire non po/
c terant. De centaūris q̄ equozū
hominumq̄ fuerint natura cō/
ficti. De cerbero: q̄ sit triceps
d inferozum canis. De phrixō et
e belle eius sorore q̄ vecti ariete
volauerunt. De gorgone q̄ fue
rit crinita serpentibus: ⁊ aspi/
cientes conuertebat in lapides.
f De bellerōphonte: q̄ equo pē
g nis volante sit vectus: qui equ⁹
b pegasus dictus est. De ām/
phione q̄ cithare suauitate la/
pides mulserit et attraxerit
i De fabro dedalo ⁊ icaro filio q̄
sibi coaptatis pēnis volauerit.

mari. ꝛ gbuſdam nauigantibus per mare ꝓponebat enigma. vtpote oſtendens nunc ſe bipedem. nunc quadrupedem queſiuit quale aial eēt. gcunq; autem non ſoluebant queſtionē perimebaṅ. nauigans āt quodā tpe edipus ſoluit enigma ſibi ꝓpoſitū ꝛ iterfecē mōſtrū ꝓiecitq; i mare.

b De anteo ꝛc. fabula eſt de anteo qui genitus matre ſua quotiēs ſuper terrā cadebat fortior reſurgebat quem necauit hercules vt ſupra ca. 8. patet.

c Raptus pulcherrimū puerū ꝛc. de raptu ganymedis facto ꝑ veritatē a rege tātalo q tribuit fabulaſ ioui vt patz. io. libro de trāſformatī. ꝛ ſupra li. 4. ca. 25.

d Uel danaes per imbrem ꝛc de danae cognita a ioue ſ̄b ſpecie ibris aurei de quo ſupra libro. 4. ca. 25. patet. de quo ꝛ ouidi⁹ libro. 4. de trāſformatī loquēs de perſeo dicit. quem pluuio danae ꝛceperat auro.

e Dis temporibuſ latona peperit ꝛc. de latona q̄ genuerat gemellos apollinez ꝛ dianam. vt patet per ouidium. 6. de transformatis. qui ꝛ iſtum apollinem captum amore filie regis admeti ei ſeruiſſe fingit in ſpē paſtoris. vñ ad hunc apollinem quē deū eſſe ponūt dirigēs ouidi⁹. z. de transformatiſ ſermonē dicit. Tempus erat quo te paſtoria pellis. Texit. onuſq; fuit baccul⁹ ſilueſtris oliue.

a De edipō q monſtrū qdā qō ſpinga dicebatur humana facie quadrupes ſoluta q̄ ab illo ꝓponi ſolebat velut iſolubili queſtione: ſuo ꝑcipitio perire cōpu
b lerit. De anteo quē necauit hercules q̄ filiꝰ terre fuerit: ꝓpter qō cadēs i terrā fortior ſoleret aſſurgere. Et ſi qua forte alia p̄ termiſi. De fabule ad bellū troianū: vbi ſcōm librū marcus varro de ppli romani gente finit: ex occaſione hiſtoriaꝝ: que res veraciter geſtas cōtinēt: ita ſūt igenijs hominū ficte: vt non ſint oppꝛobrijs nominū affixe. Porro aūt gcūq; finxerint a io
c ue ad ſtupꝝ raptus pulcherrimū puerꝝ ganymedē: qō nefas rex tātalus fecit: ꝛ ioui fabulaz
d tribuit: vel dānaes p̄ imbrem aureū appetiſſe ꝛcubitū: vbi itelligit pudicitia mulieris auro fuiſſe corrupta q̄ illis tpib⁹ vel facta vel ficta ſūt: aut fcā ab alijs ꝛ ficta de ioue: dici nō pōt q̄tū malū de hominū p̄ſūpſerūt cordib⁹: q̄ poſſent iſta pariēter ferre mēdacia: q̄ tñ etiā libēter amplexi ſūt: q vtiq; q̄to deuotiꝰ ioue cōlūt: tanto eos q̄ hec de illo dicere auſi ſūt ſeuerius punire debuerūt: Nūc vero nō ſolū eis q̄ iſta finxerūt irati nō ſūt: ꝫ niſi talia figmēta etiā i theatris agerent ipſos deos potiꝰ iratos ba
e bere timuerūt. Dis tpibus latona peperit apollinē: nō illū cuiꝰ oracula ſolere ꝓſili ſuperiꝰ loq̄ bamur: ſz illū q̄ cū hercule ferūt admeti regis armēta paſciſſe: q tñ ſic ē dōs creditꝰ vt plimi ac pene oēs vnū eūdēq; apolli
f nē fuiſſe opinent. Tūc ꝛ liber pater bellauit in idia quo multas habuit i exercitu feminas: q̄ bacche appellate ſūt: nō tā virtute nobiles: q̄ furore. Alīq ſane ꝛ victū ſcribūt iſtū libeꝝ ꝛ vinctū: nōnulli ꝛ occiſū i pugna a ꝑſeo: nec vbi fuerit ſepultus tacēt: ꝛ tñ eius velut dei noie per imūdos demones bacchanalia ſacra: vel potiꝰ ſacrilegia ſūt iſtituta. De quoꝝ rabioſa turpitudine poſt tā multos ānos ſic ſenatꝰ erubuit: vt i vrbe romana
g eē ꝓhiberet. Per eā tpa ꝑſeus ꝛ vxor eius andromeda poſtea q̄ ſūt mortui: ſic eos i celū recepꝝ eē crediderūt vt imagines eoꝝ ſtellis deſignare: eorūq; appellare nomibꝰ nō erubeſcerēt.

nec timerēt. Ca. XIIII.

b p Er idē tpis iterū allum extiterūt poete: q etiaz theologi dicerētur: qm̄ de dijs carmina faciebāt: ſz talibꝰ dijs q̄libet magni boies: tamē homines fuerūt: aut mundi huius quē verꝰ ds fecit elemēta. Sūt aūt i ꝓcipatibꝰ ꝛ ptātibꝰ ꝑ voluntate creatoris: ꝛ nō ſuis meritis ordinati: ꝛ ſi qd de vno vero deo iter multa vana ꝛ falſa ceciderunt: colēdo cum illo alios q̄ dij nō ſunt: eiſq; exhibendo famulatuz qui vni tñ debeē deo: nō ei vtiq; rite ſeruierunt: nec a fabuloſo deoꝝ ſuoꝝ dedecore etiā ipſi ſe abſtinere potuerunt. Ex quoꝝ numero fuiſſe ꝓhibētur orpheꝰ: muſeus: linꝰ. Uerū iſti theologi deos coluerūt: nō ꝑ dijs culti ſūt: q̄uis orpheum neſcio quō ifernis ſacris vel potius ſacrilegijs p̄ficere ſoleat ci
i uitas ipioꝝ. Uxor āutem regis athamātis q̄ vocabaē Jo: ꝛ eiꝰ filiꝰ melicertes ꝑcipitio ſpōta-

f Tunc ꝛ liber pater ꝛc. iſte liber pater de quo hic fit mētio videtur alius fuiſſe ab illo libero patre quem ſupra. ca. iz. vocauit dyoniſium. quia ille ſcōm aliquos fuit tempore moyſi. iſte autem fuit tempore aioth iudicis iſrael. cuiꝰ ſacra cum ab aliquibꝰ non reciperent graniter vindicatuz in eos fingit ouidius verſus finem tertij libri. ꝛ in principio libri. 4. de trāſformatis. vbi ꝓmo pōit exēplū de pētheo q̄ cōuerſus i aprū diceratꝰ ē a bacchiſ ferēte ei ꝓmū violētam matre ſua.

g Per ea tpa ꝛc. ō ꝑſeo filio iouiſ ex danae nō q̄ andromedā alligatā ſaxo in mari liberauit interfecto monſtro marino qō voluit eaz ſuadere ꝛ duxit eā poſtea vxorē q̄ poſt mortē ſtellificati ſunt. vñ de ꝑſeo dicit ſeneca i ꝓmo carmine [illegible]gedie ō hercle furēte. ꝑſeuſq; ſtellas bēat aureas.

Capitu. XIIII

b Er idē tpis ꝛc. Jn h. c. fit mētio ō tribꝰ poetꝫ theologicꝫ orpheo muſeo ꝛ lino. q̄ꝝ orpheꝰ figit ōſcēdiſſe ad ifernū ꝓ repetēda vxore ſua eurydice: quā rapuerat ditis rex iferni quē itātū placauit ſuauitate citharē ſue q̄ vxorē ſuā ei ꝛceſſit. ea ꝛditiōe q̄ nō reſpiceret eā q̄adiuſq; exiret ifernū ſz nō ſuauit cōditionē. ꝓ qō pdidit vxorem ſuā. ꝛ forte ꝓ hāc cām p̄ficit ſacris q̄ exhibētur dys iferni.

i Uxor aūt ꝛc. De rege atha-

(vxor Loth.)

mante ⁊ vxore eius ione fingit ouidius libro. 4. de trāsfor matis q̄ ob cultum bacchi irata cōtra eos iuno euocauit vnam de furys inferni: que regem ⁊ vxorem eius vertit i furiam: ita q̄ rex athamas filium suum learchum occidit: vxor vero cum alio filio melicerta fugiens de rupe quadā precipitauit se in mare: quam deificauit neptunus inter pellatus a vene re: ⁊ Jo fcā dea vocata est leu cothea scilicet grece. latine ve ro vt hic dicit. matuta. i. auro ra vel matutina

a Castor ⁊ pol lux ⁊c. Castor ⁊ pollux fratres erant belene q̄ naui insequen tes eam: vt eaꝫ reducerēt sub merſi sunt ⁊ in deos translati sunt vt patet p̄ ouidiū libro primo de transformatis. Caplm. XV.

b Er ea p tempo ra re gnuꝫ ⁊c. hic no ta q̄ ānotatur i chronicis acri sio vltimo rege argiuorum in terfecto a pseo translatum cē regnum ad mi cenas iudican tibus tunc isra el delboza ⁊ ba rach. vbi p̄mo regnauit pseus annis. 7. secūdo erichthe⁹ ānis. 43. tertio re gnauerūt atre⁹ ⁊ thiestes annis 65. q̄rto regna uit agamennō filius atrei an nis. 35. de hoc fit mentio hic. Cepit autem re gnare agamēnō ꝫ3. anno. thola

Eneï. 8.

c Saturni fi li⁹ ⁊c. Nota q̄ hic dicit apud laurentes primo regnasse picum. Testatur autem beda ⁊ eutropius q̄ ante picum regnauerunt ianus primo apud ianiculum. secundo saturnus qui vrbem condidit que sa turnia dicta est: cuius apparent adhuc ruine.

d Et tertius lampares ⁊c. nota q̄ lampares. ꝫ3. rex assy riorum. cepit regnare anno a toth. 78. ⁊ regnauit annis. 30.

e Js genus indocile ⁊c. Inducit vlus virgilij libro. 8. enei

neo i mari perierūt: ⁊ opinione boiuꝫ i deos relati sunt: sicut ⁊ alij boies coe⁊ tēpoꝛ iter quos fuerūt cāstoꝛ ⁊ pollux. Jllā sa ne melicerte mīez leucothoam greci: matutā latini vocauerūt: vtriq̄ tñ putātes deā. Ca. XV.

b Er ea tēpoꝛa regnū fi nitū ē argiuoꝝ: trāslatū ad micenas: vnde fuit agamēnō: ⁊ exoꝛtū ē regnū lau c rētiū: vbi saturni filiꝰ picꝰ regnū primꝰ accepit: iudicāte apud be broos femina delboza: ſꝫ p̄ illaꝫ dei spūs id agebat: nā ⁊ pphetissa erat: cuiꝰ pphetia minꝰ ap ta est q̄ꝫ vt possimꝰ eā sine diu turna expositōe de xp̄o demon strare platā. Jā ergo regnabāt laurētes: vtriq̄ i italia: ex qbꝰ eui dētioꝛ ducit oꝛigo romana post grecos: ⁊ tamē adhuc regnū as syrioꝝ pmanebat vbi erat rex vi d cesimꝰ ⁊ tertiꝰ lāpares cū pri mus laurētiū picꝰ esse cepisset. De buiꝰ pici pe saturno vide rint quid sentiāt taliū deoꝝ cul toꝛes: qui eū negāt boiez fuisse: de quo ⁊ alij scripserūt: q̄ ante picū filiū suū i italia ipse regna uerit: ⁊ virgiliꝰ notioꝛibus lris e dicit. Js genus idocile: ⁊ disp sum mōtibꝰ altis Cōposuit: le gesq̄ dedit: latiūq̄ vocari Mda luit: his q̄n latuisset tutꝰ i oꝛis Aurea q̄ perhibēt illo sub rege fuere Secula. Sꝫ hec poetica opinent cē figmēta: ⁊ pici p̄ez stercen potiꝰ fuisse asseuerent: a

dos de saturno probans ex bis q̄ saturnus regnauit i ita lia qui eam regionem vocari fecit latium. Unde dicit sci licet saturnus. genus indocile. idest homines rudes ⁊ incō positi ⁊ dispersi. in montibus altis. more scilicet agrestiuꝫ animalium. composuit. i. ad compositionem moꝛ reduxit legesq̄ dedit. latiumq̄ vocari maluit. bis quoniā latuisset o in oꝛis. sub quo fingunt aurea secula. sicut. n. aurum preferꝝ ceteris metal lis. sic etas sub saturno quo ad vite innocētiā prefertur ceteꝛ ris etatibus. vt ex descriptione quatuoꝛ etatū patet p̄ ouidiū libro primo de tranſformatis. Caplm. XVI.

f Roia t vero euersa ⁊c. hic nota q̄ troia euersa fu it ſm esebium qui sequitur in terpretationez 70. interpretuꝫ tertio anno ab don. tamē videtur alys q̄ anno. 38. iepte.

g Regnāte iā latino fauni ⁊c. dicit latinuꝫ fi lium fauni: sed iustinus libro. 44. dicit eum stupro genitū vel generatuꝫ.

b Et ad p̄pria remeantes ⁊c. Nota q̄ pallas irata aiaci oilei persequebatur argiuos redeū tes de bello tro iano. vnde clas sem coe⁊ com buſſit ⁊ eos sub merſit pōto. vñ virgilius p̄mo eneidos iducit iunonē dicētez pallas ne exu

Uni⁹ ob irā ⁊ furias aiacis oilei. ob hāc turbatōez ñ potu it diomedes reuerti ad suos. ſꝫ dū nō cōparuit putatus est trāslatꝰ ad deos. Que aūt de eiꝰ deificatōe ⁊ p̄uersione so cioꝝ suoꝝ i volucres dicūt. hec assūpsit aug⁹. ex libris var ronis. vt p̄z i p̄ncipio ca. sequētis. Vas aues dicit solinꝰ li. ꝫ. nuſq̄ inueniri nisi i isula illa. q̄s dicit i forma silex fulicis

rere classem. Argiuū atq̄ ipsos potuit ſubmergere ponto

colo: iest cadi/
dus: oculi ignei
ora dentata ⁊
multa ꝓsona bis
q̄ h̄ oñr adiūgit
Ca. XVII.

a Dcvar
b ro vt
astruat
⁊c. h̄ nō de mu
tatiōe sociorus
vlyxis sic ffert
ouidius li.i4.ō
trāsformat: q̄
cū i naui sua ap
propiāquit isule
in q̄ hitauit cir
ce ꝓmisit tres ō
socys suis. s. ma
charetū pollu/
cē: ⁊ eurilocus.
q̄ꝝ ꝓmi duo po
tantes ō poculo
sibi allato. con
uersi sūt i sues.
terti⁹ eurilocus
euasit q⁹ nō bi
bit. vlyxes āt i/
struct⁹ a mercu
rio ⁊ accepto
floze albo itroi
uit ad circē quā
offerētē pocla
ꝓpulit: ⁊ volētē
vga mulcere ca
pillos stricto en
se ōterruit. exi/
de pace facta ⁊
fide accepta:
recepi⁹ ē i tha
lamū ⁊ ꝓ dote
ꝓiugu restituti
onē socioꝝ pe
tyt ⁊ obtinuit.

b Deo suo ⁊c.
nō q⁹ pā ōs lup
corus dr ⁊ iō co
gnominant ly
ce⁹ ⁊ sacerdotes
ei⁹ ex h̄ cogno/
mē lupci acce/
perunt ⁊c.

Capi. XVIII.

c Ed de
ista ⁊c
h̄ dili/
gēter nōnd⁹ est
mod⁹ politatis
quē pōit aug⁹. i
trāsformatiōi
b⁹ boium ⁊ be
stiaꝝ q a min⁹
studiosis vī dif
ficil' ad itelligē
dus. Ca. XIX.

bebs vt putāt fcīs: humanā re
uocare naturā: vel ipse potuit:
vel certe a ioue suo rege tāq̄ ce
licola nouiti⁹ ipetrauit. Quin
etiā tēplū ei⁹ eē aiunt in īsula dio
medea: nō lōge a mōte gargano
q̄ est i apulia: ⁊ hoc tēplū circū
uolare atq; incolere has alites
tā mirabili obsequio vt rostrū aq̄
ipleant ⁊ aspergāt: ⁊ eo si greci
venerit: vel grecoꝝ stirpe ꝓge
niti: nō solum quietas eē: vexꝝ ⁊
super aduolare: si alit; alienige/
nas viderit subuolare ⁊ capita
eoꝝ tam grauib⁹ ictib⁹ vt etiam
perimāt vulnerare. Nā duris ⁊
grādib⁹ rostris satis ad hec plia
perhibent armate. Ca. XVII.

a Dc varrō vt astruat cō
b memoꝛat alia nō min⁹
icredibilia de maga il/
la famosissima circe: q̄ socios
quoq; vlyxis mutauit in besti/
as: ⁊ de arcadibus q̄ sorte ducti
trāsnatabant q̄dā stagnū: atq;
ibi ꝓuertebant i lupos: ⁊ cū sili/
bus feris ꝓ illi⁹ regionis deser/
ta vinebāt. Si vo carne nō ve/
scerentur humana: rursus post
nouē annos eodē renatato sta/
gno reformabāt i boues. Deni/
q; etiā noiatis exꝑssit quēdā de/
menetū cū gustassꝫ ō sacrificio:
bq̄ō arcades imolato puero dēo
suo lyceo facere solēt: i lupū fu
isse mutatū: ⁊ āno octauo i figu
rā ꝓpriā restitutū ad pugillatū
sese exercuisse: ⁊ olympiaco vi
cisse certamine. Nec idē ꝓp ali
ud arbitrat ab histoꝛici arcadia
tale nomē affictū pani lyceo ⁊ io
ui lyceo: nisi ꝓpter hāc i lupos
boium mutationē: q̄ eaꝫ nisi vi
diuina fieri nō putarēt. Lupus
enim grece lycos dicit: vnde ly
cei nomen apparet inflexū. Ro
manos etiā lupercos: ex illoꝛuꝫ
mysteꝛioꝛuꝫ veluti semine dicit
exoꝛtos. Ca. XVIII.

c s Ed dē ista tāta ludifi/
catōe demonū: nos gd
dicamus q̄ hec légent fortassis ⁊ expectant gd
christiani agere debeāt quādo iter; idola gēti⁹
miracula fieri asserunt: Et quid dicemus: nisi
de medio babylonis eē fugiēdū: Q̄ō ꝓceptum
ꝓpheticū ita spiritaliter intelligit: vt de huius
seculi ciuitate que profecto ⁊ angeloꝝ ⁊ homi
num societas impioꝝ est: fidei passib⁹ q̄ per di
lectionē operat: in deum viuū ꝓficiendo fugia/
mus. Quāto qppe in hec ima potestatē demo
nū maioꝛem videmus: tanto tenacius mediato
ri est inherendū: per quē de imis ad sūma ꝓten
dimus. Si enim diximus ea nō eē credenda:
nō desunt etiā nūc qui eiusmodi q̄dam vel cer
tissima audisse: vel etiā expertos se eē asseuerēt
Nam ⁊ nos cū eēmus in italia: audiebamus ta
lia de quadā regione illaꝝ partiū vbi stabulari/
as mulieres imbutas his malis artibus: i caseo
dare solere dicebant q̄bus vellent vel possent
viatoꝛibus vnde in iumenta ilico verterent: ⁊
necessaria queq; portarēt: postq; ꝓfuncta ope
ra iterꝝ ad se redirent: nec tamen in eis mentem
fieri bestialē: sed rationalem humanāq; serua/
ri: sicut apuleius in libꝛis quos asini aurei titu/
lo inscripsit: sibīꝑsi accidisse: vt accepto vene/
no humano animo permanente asinus fieret:
aut indicauit aut finxit. Hec vel falsa sunt: vel
tam iusitata vt merito nō credant. Firmissime
tamen credendū est omnipotentez deū omnia
posse facere que voluerit: siue iudicando siue
prestando: nec demones aliqd operari scōz na
ture sue potētiā: q̄ ⁊ ipsa angelica creatura est
licet ꝓpꝛio sit vitio maligna: nisi q̄ō ille permi/
serit: cui⁹ iudicia occulta sūt multa: iniusta nul
la. Nec sane demones naturas creant: si aliqd
tale faciūt de qualibus factis ista vertit questio
sed speciebus que a vero deo sūt creata cōmu
tant: vt videant eē q̄ō non sūt. Modo itaq; so
lū animū: sed nec coꝛpus qdem vlla rōne credi
derim demonū arte vel potestate in membꝛa vel
liniamenta bestialia veraciter posse ꝓuerti: sed
pbāntasticū hominis q̄ō etiā cogitādo siue som
niādo ꝓ rerꝝ innumerabiliū genera variat: ⁊ cum
coꝛpus nō sit: coꝛpoꝝ tamen similes mira cele/
ritate formas capit: sopitis aut oppꝛessis coꝛ/
poꝛeis hominis sensib⁹: ad alioꝝ sensuū nescio
quo ineffabili modo figura coꝛpoꝛea posse p/
duci: ita vt coꝛpoꝛa ipsa hominū alicubi iacēt:
viuentia qdez sed multo grauius atq; vehemē
tius q̄ somno suis sensibus obseratis. Pbāntasticū aūt illud veluti coꝛpoꝛatum in alicuius
animalis effigie apparet sensib⁹ alienis: taliq;

a Otēpo re tē. hic nota q̄ menestus .ii. rex athenie ſium erat qui eodē anno quo troia euerſa eſt mortuus eſt. polymphides ſicyonioꝝ rex. 24. erat cuius anno. 29. euerſa eſt troia. Antanis vero regi aſſyriorum. 26. Quem hic vocat lapidō. nos abdon dicim⁹. cuius anno tertio ponit troiaꝝ euerſam quod aliquibus fcm̄ vr̄ āno. 38. iepte Jtez nota q̄ videtur aug⁹. hic diſcordare ab euſebio. ſcōm quē apud athenenſes mortuo latino regnauit. iz. demophon vnde nō tantum ſicyoniorum ſed et athenienſium rex mutatus ē Cum autem dicit eneam regnaſſe tempore ſanſonis. hoc dicit ſequendo euſebium qui i annoꝝ anno tatione ſequit̄ iēr̄tationē. 70. Sequētes autem annotationem annoꝝ ſecundum trāſlationem hieron⁹. ponunt eneam cepiſſe regnare primo anno ab hely.

b Sed ꝛ eneā quoniaꝝ tē. qō dicitur de deificatione enee p̄z. ē. li. io. ca. 5.

c Sabini etiā regem ſuum primum ſancū. De ſancho vero rege ſabinorum non legi alibi. ſed puto hoc acceptū de libris varronis. d Per idem temp⁹ codrus tē. De codro athenienſiū rege refert iuſtinus li. 2. q⁹ erant iter athenienſes ꝛ doriēſes quos hic dicit peloponenſes ſimultates veteris offenſe quas vindicaturi bello doriēſes de euentu prelij oracula conſuluerunt. reſponſum eſt ipſos ſuperiores fore niſi regem athenienſiū occidiſſent. Cum peruentum eſſet ad bellum militib⁹ añ oia cuſtodia regis precipitur athenienſium. eo tpe rex codr⁹ erat. q̄ ꝛ rūſo dei ꝛ p̄ceptis hoſtium cognitis. pmutato regis habitu pannoſis ſarmentis collo i poſitis. caſtra hoſtium ingreditur vbi in turba obſiſtentiuꝝ a milite quem falce conuulne rauerat haſta interficitur. Judi. 4 Cognito regis interitu dorienſes ſine prelio diſcedunt atq̄ athenienſes virtute ducis pro ſalute p̄rie mori ſe offrentis bello liberantur. de hoc dic̄ hic. per idem tempus codrus tē. allegans ad hoc illud virgilij in bucolicis egloga quinta. Et iurgia codri tē.

etiam ſibi hō eē videt̄ ſicut talis ſibi videri poſſet i ſomnis ꝛ portare onera. que onera ſi vera ſūt corpora: portāt̄ a demonib⁹ vt illudaſ hominib⁹: partim vera oneꝝ corpora: partim iumētoꝝ falſa cernētibus. Nam qdā nomine preſtantius p̄ri ſuo rtigiſſe indicabat: vt venenū illud p caſeū in domo ſua ſumeret: ꝛ iaceret i lecto ſuo quaſi dormiens: q tamen nullo modo poterat excitari. Poſt aliquot autē dies eum velut euigilaſſe dicebat: ꝛ quaſi ſōnia narraſſe q̄ paſſus eſt: caballū ſe ſcilicet factū: annonā iter alia iumēta bajulaſſe militib⁹ q̄ dicit̄ retica qm̄ ad retias deportauit. Quod ita vt narrauit fcm̄ fuiſſe cōpertū eſt: q̄ tm̄ ei ſua ſomnia videbantur. Indicauit ꝛ alind ſe domui ſue per noctē anteq̄ regeſceret vidiſſe venientē ad ſe quēdā p̄bz ſibi notiſſimum ſibiq̄ expoſuiſſe nōnulla platonica q̄ antea rogatus exponere noluiſſet. Et cum ab eodē p̄bo q̄ſitū fuiſſet: cur in domo ei⁹ fecerit qō i domo ſua petēti negauerat: nō feci inqt: ꝟ me feciſſe ſōniaui. Ac p̄ hoc alteri per imaginē phātaſticā exhibitum eſt vigilāti: quod alter vidit in ſōnis. Nec ad nos nō q̄ buſcūq̄ q̄libus credere putaremus idignū ſed eis referētibus puenerūt quos nobis nō exiſtimarem⁹ fuiſſe mētitos. Proīde q̄ boies dicūtur: mādatūq̄ eſt lr̄is a dō vel poti⁹ demonibus arcades i lupos ſolere cōuerti: ꝛ q̄ carminibus circe ſocios mutauit vlyxis: ſcōz iſtum modū mihi videē fieri potuiſſe qō dixi: ſi tm̄ fcm̄ eſt. Diomedeas aūt volucres quādogdē genus eaꝝ per ſucceſſionē ꝓpagīnis durare perhibeē: non mutatis hoib⁹ factas: ſed ſubtractis credo fuiſſe ſuppoſitas: ſiē cerua, p ipbigenia regis agamēnonis filia. Necq̄. ii. demonib⁹ indicio dei permiſſis huiuſmodi preſtigia difficilia eſſe poſſunt: ſed q̄ illa virgo poſtea viua reperta eſt: ſuppoſitā p illa ceruā eſſe facile cognitum eſt. Socij vero diomedis q̄ nuſq̄ ſubito cōparuerūt: ꝛ poſtea nullo loco apparuerūt perdētib⁹ cos vltoribus angelis malis: ꝛ p̄ro eis aues occulte ex alijs locis vbiē hoc gen⁹ aniū ad ea loca perducte ſē: ac repēte ſuppoſite ī cre dūtur eē uerſi. Qō aūt diomedis i rēplū aquā roſtris afferūt ꝛ aſpgūnt: ꝛ q̄ blādiūtur grecigenis: atq̄ alienigenas p̄ſequūtur: mirādū nō eſt fieri demonū inſtinctu quoꝝ intereſt: ideſt ad quos perſuadere pertinet deuz factū eē diomedē ad decipiendos boies: vt falſos deos cum veri dei iniuria multos colāt: ꝛ hominib⁹ mortuis q̄ nec cū viuerent vere vixerūt: rēplis: altaribus: ſacrificijs: ſacerdotib⁹: q̄ omnia cū recta ſunt non niſi vni deo viuo ꝛ vero debentur ſeruiant. Ca. XIX.

a e O tēpōre poſt captam troiā atq̄ deletā eneas cū vigiti nauib⁹: qb⁹ portabant̄ reliq̄ troianoꝝ i italiā venit: regnāre ibi latino: ꝛ apud athenienſes meneſtheo: apud ſicyonios polymphide: apud aſſyrios antane: apud hebreos aūt iudex lapidon fuit. Mortuo aūt latino regnauit eneas trib⁹ ānis ciſdē i ſuprādictis loc⁹ manēt̄ib⁹ regibus: niſi q̄ ſicyonioꝝ iā pelaſg⁹ erat: ꝛ hebreoꝝ iudex ſanſon. Qui cū mirabilr̄ foꝛt eē putat⁹

b eſt hercules. Sed ꝛ eneā qm̄ qñ mortu⁹ ē nō cōparuit deū ſi-

c bi fecerūt latini. Sabini etiā regē ſuū primū ſāthū: ſiue vt alīq appellāt ſāthiuꝝ retulerūt i de-

d os. Per idē tp̄s codr⁹ rex athenienſiū pelopponenſib⁹ ciuſdē hoſtibus ciuitatis ſe iterficiēdum

a Quarto latinoꝝ ꝛc. Nota de regib⁹ latinoꝝ q⁹ primus fuit latinus: secundus eneas: tertius ascanius qui ꝛ iulius quem genuit eneas ex creusa vxore troiana: quartus erat siluius posthumus: qui siluius dictus est: q⁹ in silua casualiter natus est: a quo ꝛ succedētes reges cognominati sunt siluy. dictus est ꝛ posthumus: q⁹ post mortē patris natus est. hunc genuit eneas ex lauinia filia latini.

b Assyrioꝝ ꝛc. Nō q⁹ iste rex assyrioꝝ quem vocat eneum: i chronicis vocatur thameus cuius anno. 7. defunct⁹ est speusippus vltimus rex sicyonioꝝ. quo anno incepit melanthus regnare atheniensibus. q dicit hic. 16. ꝛ erat pater codri. quod aūt hic dicit B fuisse tempore hely ꝛ sonat cū eusebio. alij tamē qui i annotatione annoꝝ sequunt trāslationez hieronymi dicunt hoc fuisse tempore sansonis.

Capitu. XX.

c Ox eis m dez ꝛc. In hoc capitulo forsan consonat cum eusebio. tamen sequēte trāslationem hieronymi ponunt saulez regnare cepisse. 29. āno doctuli qui erat 30. rex assyriorum. regnātib⁹ apud latinos. ꝟ. rege a latino enea filio et apud athenienses codro.

d Dauit succes sit in regnuz ꝛc Nota etiam q⁹ hic vult saulez regnasse. quadraginta annis cum dicit dauid successit post annos a saulis imperio. 40. anno. cum tamen eusebius non ascribat ei nisi annos. 30. ꝛ littera regum tantum duos.

ignotus obiecit. Et factum est. Hoc modo cū predicant patriā liberasse. Responsum enim acceperāt pelopponēses tūc ōmū se superaturos: si eoꝝ regem nō occidissēt. Fefellit ergo eos habitu paueris apparendo: ꝛ in suam necem per iurgia prouocādo. Unde ait virgilius. Et iurgia codri. Hūc athenienses tanq̄ deum sacrificiorum honore coluerunt. Quartō latinoꝝ rege siluio enee filio: nō de creusa de qua fuit ascanius qui tertius ibi regnauit: sed de lauinia latini filia quez posthumū eneas dicit babuisse. Assyriorūm autez vicesimo ꝛ nono eneo: ꝛ melātho atheniēsiū sextodecimo: iudice aūt hebreoꝝ hely sacerdote: regnū sicyonioꝝ ꝓsūptū ē: q⁹ō pannos nōgētos qnq̄gita ꝛ nouē traditur fuisse porrectū. Ca. XX.

c Ox ēisdē ꝑ lōga tēpo m ra memorata regnātibus: israelitaꝝ regnū finito tēpore iudicij a saule rege sumpsit exordiū quo tempore fuit samuel ꝓpha. Ab illo igit tēpore bi reges latinoꝝ esse ceperūt: quos cognominabāt filios: ab eo q⁹ filius enee primus dictus est siluius: ceteris subsecutis ꝛ ꝓpria nomina imponebant: ꝛ hoc nō defuit cognomētum: sicut longe postea cesares cognominati sunt q⁹ successerūt cesari Julio. Reprobato aūt saule ne q⁹q̄ ex ei⁹ stirpe regnaret: eoq̄ defuncto dāuid successit i regnum post annos a saulis iperio q̄dragita. Tūc athenien

e Cuius tempore apud latinos ꝛc. q⁹ dicit tempore salomonis albam conditam mirum videtur. quia secundum titum liuium alba condita est. 30. āno ab initio regni enee ꝛ a conditione lauiny ab ascanio. Cum igitur in precedenti capitulo dicat augustinus q⁹ ascanius regnauerit ante siluium oportet q⁹ alba condita fuerit antecq̄ siluius regnaret. Cū aūt vt hic dicit siluius regnauerit tempore hely cōdita est alba ante illud tēpus quo belypo nitur cōtemporaneus regni eius. cum quo non stat q⁹ condita fuerit alba tempore salomonis. De cōditōe autem albe ab ascanio consonat titus liuius eutropi⁹ ꝛ omnes chronographi quos ego vidi.

ses habere deide reges post codri interitū destiterunt: ꝛ magistratus hīe ceperūt administrā de reipublice. Post dauid quietiā ipse sexaginta regnauit annos: fili⁹ ei⁹ salomon rex israeliteꝝ fuit: q⁹ templū illud nobilissimū dei hierosolymitanū condi

e dit. Cūi⁹tpe apud latinos cōdita est alba: ex q̄ deinceps non latinoꝝ: sed albanoꝝ reges appellari i eodem tamē latio ceperūt Salomoni aūt successit fili⁹ ei⁹ roboā: sub quo i duo regna populus ille diuisus est: ꝛ singulē ptes suos singulos reges habere ceperunt. Ca. XXI.

f Atiū pōst eneam quez l deuz fecerant. ꝟj. reges habuit: quoꝝ null⁹ de⁹ fact⁹ est. Auentin⁹ aūt qui duodecimo loco eneam sequit: cuz esset prostrat⁹ in bello: ꝛ sepultus in eo monte q⁹ etiaz nunc ei⁹ nomine nuncupat: deoꝝ taliuz q̄les sibi faciebant numero ē additus. Alij sane noluerūt euz in prelio scribere occisuz: sed non cōparuisse dixerūt nec ex ei⁹ vocabulo appellatū montē: sed ab aduentu atiū dictū eē auentinū Post hūc nō est de⁹ fact⁹ in latio nisi romul⁹ ꝓditoꝝ rome. Inter istum aūt ꝛ illū reges reperiūtur duo: quoꝝ primus est vt virgiliano conuersu eloq̄r. Prozimus ille ꝓcas troiane glia gē

g tis. Cūi⁹tpe q⁹ tā quodāmodo roma parturiebat: illud oiuz regnoꝝ maximuz assyrioꝝ finem tante diuturnitatis accepit. Ad medos quippe translatum est

f Atium p⁹ eneā ꝛc. hic dicit latium. i. latinoꝝ regnū vel albanoruz babuisse post eneam. ii. reges quorum nullus deus factus est quoꝝ ꝑm⁹ erat ascanius. secundus siluius posthumi⁹. tertiꝰ eneas siluiꝰ. q̄rtus latinus siluius. gntꝰ alba siluius. sextus apis ſm titū liuium. ſz eucrisium eusippus vel anchemus. septimꝰ apis. octauus carpeticus. nonꝰ tyberius. decimꝰ agrippa vndecimꝰ aremꝰ. pꝰ qui decimꝰ auentinꝰ regnauit. ō q̄ dic q⁹ ſm alios deoꝝ numero ascriptꝰ ē. pꝰ dē ꝓrio regnauit Enei. 7.

ꝓcas de q̄ allegat versū virgily. vy. eneidos. ꝓrimꝰ ille ꝓcas troiane glia gētis. g Cuiꝰtpe ꝛc. dic augu. terminatū regnū assyrioꝝ ꝛ trāslatū ad medos regnāte ꝓca. Sed ſm

alios chronographos annotaꝫ hec trãslatio fcã anno.26. auẽtini. a Post annos ferme tc. hic dicit regnũ assyrioꝝ duraſſe.1305.annis computãdo ab initio regni beli. Cõputãdo ꝯo ab initio regni nini fueꝛt ꝑz bedã ãni.1240. b Procas aũt tc. Nota etiã q̃ post procaz regnauit amulius expulso ꝑm titũ liuiũ numitoꝛe fratre eius maioꝛe.cuius etiã omnes plẽ masculinã occidit amuliꝰ. filiaz vero eius rheã.vt ei spez plis adimeret virginẽ vestalẽ fecit vt hic dicitur.z ꝑm titũ liuium abvrbe ꝯdita li.i.compreſſa vestalis ad aquas gemi nũ partuz cum edidiſſz seu ita rata.seu q̃ deꝰ auctoꝛ culpe honeſtioꝛ erat martẽ cõcepte ſtirpis patrem nũcupat. vnde dicit hic quam volunt de mꝛe gemios tc. Refert etiã idẽ titus liuiꝰ q̃ etiã tenet fama.cuz fluctuãtẽ alueuz i quo expoſiti erãt pueri tenuis in ſicco aq̃ deſtituiſſet.lupam ſitientem exmõtibꝰ q̃ circa ſunt ad puerilẽ vagitũ curſum flexiſſe.eã adeo mitẽ ſubmiſſas infantibus prebuiſſe mammas.vt lingua lambẽtes pueros magiſter regu pecoꝛis inuenerit. Unde z hic dicit.z ad hoc adhibentes ſez q̃ erant filꝫ martis argumentũ q̃ ifantes expoſitos lupa nutrierit. Scõz vero titũ liuiũ vbi ſupza fert a fauſtulo.ſic.n.vocaꝫ magiſter regu pecoꝛis ad ſtabula.laurentios pueros educãdos datos. Sũt q̃ laurẽtiaz vulgato coꝛpoꝛe.ſ.q̃ meretrix erat lupã vocatã putãt.ide locũ fabule ac miraculo datum. vnde dicit.hic q̃uis non deſint.

c Qui eos in aquã ꝓyci crudeliꝰ iuſſerat tc.ꝑm titũ liuiũ nec dũ nec boies aut ipſã v̊ginẽ veſtalẽ aut ſtirpẽ a crudelitate regia vẽdicabãt.ſz ſacerdos.ſ.rhea vel ilia vincta i

a pŏſt annos ferme mille trecentos q̃nq̃z: vt etiam beli qui ninũ genuit: tillic paruo contentus imperio ꝓximꝰ rex fuit: tempo-

b ra computentur. Procas aũt regnauit ante amulium. Doꝛro amuliꝰ fratris ſui numitoꝛis filiam rheam nomine que etiaz ilia vocabatur romuli matrem veſtalẽ v̊ginẽ fecerat: quã volũt de marte geminos ꝓcepiſſe: iſto mõ ſtupzũ eiꝰ bonorantes vel excuſãtes: et adhibentes argumentum q̃ infantes expoſitos lupa nutrierit. Doc enĩ genus beſtie ad martẽ exiſtimãt pertinere: vt videlicet ideo lupa credaꝫ admouiſſe vbera parvulis: q̃z filios domini ſui martis agnouit: q̃uis nõ deſint q̃ dicant cũ expoſiti vagiẽtes iacerẽt a neſcio q̃ primũ meretrice fuiſſe collectos z primas eiꝰ ſuxiſſe mãmillas. Alderetrices aũt lupas vocabant: vñ ẽt nũc turpia loca carũ lupanaria nũcupanẽ. Et eos poſtea ad fauſtulũ puneriſſe paſtoꝛẽ: atq̃z ab eꝰ acca vxore nutritos: q̃uq̃z ſi ad arguẽdũ boiez regẽ: qũ eos in aquã ꝓyci crudeliꝰ iuſſerat: eis ifantibꝰ ꝑ quos tanta ciuitas ꝯdenda fuerat de aq̃ diuinitꝰ liberatis: per lactãtẽ ferã deꝰ voluit ſubuenire q̃d mirũ ẽ. Amulio ſucceſſit i regnũ latiale frater eiꝰ numitoꝛ auꝰ romuli: eꝰ numitoꝛ ꝓprio ãno ꝯdita ẽ roma: ac ꝑ b cũ ſuo deceps.ſ.romlo nepote regnauit.

c Az ãltiſſima La.XXII

n tẽ ꝯdita ẽ citaſ roma velut alẽa babylonia z velut ꝓtoꝛis filia babylõis ꝑ quã deo placuit oꝛbẽ debellare terraꝫ: z in vnã ſocietatẽ reipublice legũq̃z ꝓductũ lõge lateq̃z pacare. Erãt enĩ iam ꝑplivalidi z fortes: z armis gẽtes exercitate q̃ nõ facile cederẽt z q̃s opꝰ eẽt ingentibꝰ periculiſ z vaſtatione vtiq̃z non pua: atq̃z boꝛrẽdo laboꝛe ſupare. Nã q̃ regnũ aſſyrioꝝ totã pene aſiã ſubiugauit: licet belladõ ſit factũ: nõ tamẽ multũ aſperꝫ z difficilibꝰ bellis fieri potuit: q̃z rudes adhuc ad reſiſtendũ gentes erãt: nec tam f multe vel tã magne. Siq̃idem poſt illud maximũ atq̃z vniuerſale diluuiũ: cuz i arca noe octo ſoli boieſ euaſerũt: anni nõ multo ampliꝰ q̃z mille trãſierãt: q̃ſ ninꝰ aſiam totam excepta india ſubiugauit. Roma vero tot gẽtes oꝛientis z occidentis quas iperio romano ſubditas cernimus: non ea celeritate ac facilitate perdomuit: quoniam paulatim in creſcẽdo robuſtas eas z bellicoſas quaquauerſum dilatabatur inuenit. Tempoꝛe igitur quo roma cõdita eſt: populus iſrael habebat in terra ꝓmiſſionis annos ſeptingentos decem z octo. Ex quibꝰ viginti ſeptez pertinent ad ieſum

d Amulio ſucceſſit tc. nota q̃ amulio ſucceſſit i regnum frater eius numitoꝛ. Romulus.n.ꝑm titũ liuiũ iuſſis certo tẽpoꝛe ad regiã venire paſtoꝛibꝰ z ad regẽ amuliũ ipetũ facit: z a domo numitoꝛis alia cõparata manu remꝰ aduniuat. ita regẽ obtrũcãt. Numitoꝛ poſtq̃ ꝑpetrata cede uenes ad ſe pgere vidit gratulãtes extemplo aduocato ꝯſilio ſcelera i ſe fratris originẽ nepotum vt geniti. vt educati. vt cogniti eẽnt. cedẽ ocinceps tyranni ſeq̃ eius auctoꝛẽ oſtdit. Juuenes ꝓtionẽ igreſſi amuliũ regẽ ſalutãt. ita numitoꝛi re ꝑmiſſa romulũ remũq̃ cupido cepit i bis locis vbi expoſiti educatiq̃z erãt vbis ꝯdende. ſ. rome de q̃ hic dicit. Numitoꝛis primo anno ꝯdita ẽ roma. cuiꝰ ter minos ꝓſcribẽt Heſi.7. ſolinꝰ lib. ꝑmo dicit q̃ icipit a ſilua vbi ẽ area apollinis et ad ſupciliũ ſcalaꝛ cati bz termiñ vbi fauſtuli erat tiguriuz. Lapl'z.XXII.

e Zm altiſſima

n tũc ꝯdita tc. Ih nota q̃ inc̃ztũ dic̃ q̃ regnum aſſyrioꝝ totam fere aſiã ſubiugauit. hoc fciñ ẽ ꝑ ninũ regẽ aſſyrioꝝ ꝑz. vt ꝑz ſupza li.z

f Sigdẽ pꝰ tc. Qó dic̃ de diluuio vſq̃ ad hãc ſubiugationẽ trãſiſſe annos.1000. ſtelligẽdũ eſt ꝑz trãſlationẽ.70.ꝑm.n. trãſlationẽ hiero. nõ iueniũtur a diluuio vſq̃ ad natiuitatẽ abrae niſi tãtũ anni.293. de qbꝰ ſubtractis.33.annis qbꝰ hec ſubiugatio annotaꝫ i chronicis ꝑceſſiſſe natiuitatem abrae. remanent a diluuio vſq̃ ad hanc ſubiugationem aſie factam per ninum tantum anni.258.

g Tempoꝛe igitur quo tc. computatione annoꝝ quaz ponit, ſequitur trãſlationem.70. ſicut in precedentibus.

.XVIII.

naue: deide ad tps iudicū trecēti vigintinouē. Ex quo āt ibi reges esse ceperāt anni erāt trecē ti sexagintaduo. Et rex tūc erat i iuda cui⁹ nomē erat achaz vl' siē alij putāt q ei successit ezechias: quē q̄ ꝓstat optimū t pīssimū regē romuli regnasse tēporib⁹. In ea vero bis tēporib⁹ hebrai ci populi parte que appellabatur israel regnare ceperat osee. Ca. XXIII.

a c De tēpore nonnulli sibyllā erythreā vaticinatā ferunt. Sibyllas aūt varro ꝓdit plures fuisse ñ vnā. Hec sane erythrea sibylla q̄dā de xp̄o manifesta cōscripsit. q̄ ēt nos pri⁹i latina lingua versib⁹ male latinis t nō stātib⁹ legim⁹: p nescio cui⁹ interpretē iperitiaz sic post cognouim⁹. Nā vir clarissim⁹ flactian⁹ q ēt pcōsul fuit bō facillime facūdie multeqz doctrine: cū de xp̄o colloqueremur: grecū nob⁹ codicē ꝓtulit: carmia eē dicēs sibylle erythree vbi oñdit quodā loco i capitib⁹ versuū ordinē lrax ita se bñtē: vt b̄ i eo verba legerēt. Jesus xp̄os: theu byos soter: q̄ē latine: iesus xp̄s dei fili⁹ saluator. Di āt versus quox prime lr̄e istū sensuz quē dixim⁹ reddūt: sic eos qdā latin⁹ extātibus versibus est interpretatus hec continent.

Judicij signum tellus sudore madescet.
E celo rex adueniet per secla futurus.
Scilicet in carnem presens vt iudicet orbem.
Unde deum cernent incredulus atqz fidelis.
Celsum cum sctis: eui iam termino in ipso.
Sic anime cuz carne aderūt: quas iudicet ipe.
Cum iacet inculti densis in vepribus orbis.
Reūcient simulachra viri: cunctā quoqz gazā.
Exuret terras ignis: pontumqz polumqz.
Inquirens: tetri portas effriget aerni.
Sanctorum sed enim cuncte lux libera carni
Tradetur: sontes eterna flamma cremabit.
Occultos actus retegens: tūc quisqz loquetur.
Secreta: atqz deus reserabit pectora luci.
Tunc erit t luctus: strideb̄t dentib⁹ omnes.
Eripitur solis iubar: t chorus interit astris.
Soluetur celum: lunaris splendor obibit.
Deūciet colles: valles extollet ab imo.
Non erit in rebus hominū sublime vel altum.
Jaz equantur campis montes t cerula ponti.
Omnia cessabunt: tellus confracta peribit.
Sic pariter fontes torrentur: fluminaqz igni.
Et tuba tunc sonitum tristem dimittet ab alto
Orbe: gemēs facinus miserq variosqz labores.
Tartareūqz chaos monstrabit terra dehiscēs.
Et coram hic domino reges sistentur ad vnuz.
Recidet e celo ignisqz t sulpburis amnis.

In his latinis versibus de greco vtcunqz trāslatis ibi non potuit ille sensus occurrere qui fit cū littere que sunt in eorum capitibus connectuntur: vbi. y. littera in greco posita est: q̄ non potuerunt latina verba inueniri que ab eadez littera inciperēt t sententie conuenirent. Di autem sunt versus tres: quintus t octauusdecimus t nonusdecimus. Deinde litteras que sūt in capitibus omnium versuum connectentes: horuz trium que scripte sunt non legamus: sed p cis. y. litteram tanquam in eisdē locis ipsa sit posita recordemur t exprimit in quinqz verbis: iesus xp̄s dei fili⁹ saluator: sed cuz grece hoc dicitur non latine. Et sunt versus viginti t septem: q̄ numerus quadratuz ternariuz solidum reddit. Tria enim ter ducta fiūt nouē. Et ipa nouez si ter ducanē vt ex lato in altū figura ꝓsurgat: ad vigiti t septē puenīt. Horx āt grecox qnqz ꝓbo ruz q̄ sunt: iesus xp̄os theu: byos: soter: q̄ē latine: iesus xp̄s dei fili⁹ saluator: si primas lr̄as iūgas erit ichthys. i. pisc: i quo noie mystice itelligit xp̄s: eo q̄ i hui⁹ mortalitat̄ abysso: velut i aq̄x ꝓfunditate viu⁹: hoc ē sine pctō eē potuerit. Hec āt sibylla siue erythrea: siue vt q̄dā magi credūt cūana: ita nihil hz i toto carmine suo: cui⁹ exigua ista pticula est: q̄ ad deox falsox siue fictox cultū ptineat: qnimo ita ēt ꝓtra eos t ꝓtra cultores eox loq̄t: vt i eox nūero deputāda videat: q ptinēt ad ciuitatē dei. Inserit ēt lactāti⁹ opi suo q̄daz de xp̄o vaticinia sibylle: q̄z nos non exprimat cuius. Sed que sigillatim ipse posuit: ego arbitratus sum coniunctim esse ponēda: tāq̄z vnū sit prolixuz: que ille plura ꝓmemorauit t breuia. In manus iniquas inqt infide-

Secunduz vero trāslationē hieronymi non dicuntur filij isra el habitasse i terra promissionis ante vrbem conditam nisi sexcentis nonaginta sex annis. q̄ iosue cuius annos scriptura ñ determiat ascribunt anni. 26. secundum iosephuz. t eos qui sequuntur trāslationem hieronymi. Judicib⁹ autem. 12. quorum vnus erat samson. 299. vt patet per magistrum in bistoriis quib⁹ additis. 40. ānis beli. t. 12. samuelis habentur. 351. ab initio vero regum sequendo computationez cōmunem que saul. 20. annos attribuit vsqz ad primum annuz achaz. secūdum translationez hieronymi nō inueniuntur nisi anni. 339. q faciunt sexcentos nonagita annos. tamen in chronicis nostris non cōcordamus cuz ista computatione annorum ꝓpter ratiōes ibi positas quas recitare nimis esset prolixum.

Capi. XXIII.

a e Odem tempore. t̄c.

In hoc ca. agit de sibylla erythrea. t est notabile capitulum nec indiget expositione.

Ca.XXIIII.

a Odem romulo. ꝛc.

In hoc ca. dicit thaletem milesium vnum de septem sapientibus tẽpore romuli fuisse quorum tamẽ fama precipue fuisse notat. 44. annis post vrbem conditam. Sed quãuis fama eorum tunc precelleret: non tamẽ oportet q̃ contẽporanei fuerint: sed q̃ eorũ auctoritas p̃ ceteris tunc cepit esse famosa. q̃uis aliter videatur ex his q̃ narrat valerius maximus lib. 4. de moderatiõe: de mensa aurea inuenta a piscatoribus quam ob latã thaleti milesio ipse renuit ꝛ tãdẽ per alios quinq̃ refutata oblata est solonj qui sacrauit eaz appollini ex quo videtur eos contẽporaneos fuisse.

b Mortuum romulũ ꝛc. De morte romuli ꝛ quomodo putatus est deus dictum est supra li. 2. ca. 15.

c Ut cicero magnis ꝛc. Nota ō cicerone qui ea que hic dicũtur videtur dixisse in libris ō republica vbi ꝛ memorat ō eclipsi q̃ i morte romuli contigit.

d Regnauit deinde ꝛc. Successit autem vt hic dicitur romulo numa pompilius qui vt narrat titus liuius postea veniet ꝛ dabũt deo alapas manib⁹ iecistis: ꝛ ipurato ore expuent venenatos sputos. Dabit ꝺo ad verbera simplicit scñi dorsum: ꝛ colaphos accipiẽs tacebit: ne qs agnoscat q̃ verbuz vel vñ venit vt iferis loquatur: ꝛ corona spinea coronet. Ad cibũ ãt fel: ꝛ ad sitiz acetũ dederũt: i hospitalitate hanc mõstrabũt mẽsam. Jpa. n. insipiẽs gẽs tuũ deũ nõ intellexisti: ludẽtẽ mortaliũ mẽtibus: ꝟ spinis coronasti: ꝛ horridũ fel misceuisti. Tẽpli vero velũ scindet ꝛ medio die nox erit tenebrosa nimis i trib⁹ horis: ꝛ morte mox riet trib⁹ dieb⁹ somno suscepto. Et tũc ab iferis regressus ad lucẽ letã veniet: prim⁹ resurrectionis principio renouat⁹ ostenso. Jsta lactãti⁹ carptiz p̃ iteruallas disputatiõis sue: siẽ ea poscere videbant: q̃ ꝓbare itẽderat: adhibuit testimõia sibyllina: q̃ nonihil iterponentes: ꝟ i vnã seriẽ ꝓnexa ponẽtes: sol' capitibus: sñi scriptores deiceps ea fuare ñ negligãt: distinguẽda curauim⁹. Nõnulli sane erythreã sibyllã romuli ꝟ belli troiani tempore fuisse scripserunt Ca.XXIIII.

a Odẽ romulo regnante thales milesi⁹ fuisse phibet: vn⁹ e septẽ sapiẽti⁹ q̃ post theologos poetas i qb⁹ orphe⁹ maxie oim nobilitat⁹ ẽ: sophos appellat⁹ ẽ: qd̃ est latine sapiẽs. Per idẽ tps decẽ trib⁹ q̃ i diuisiõe ppli vocati sũt isrl: de bellate a chaldeis ꝛ i eas terras captiue ducte sẽ: remanẽtib⁹ in iudea ẽra duab⁹ illis tribubus q̃ noie iudevocabãt: sedẽtq̃ regni hgabebãt bierl'z. Mortũũ romulũ cũ ꝛ ipe ñ ꝓparuisset: in deos: qd̃ ꝛ vulgo notissimũ ẽ: retulere romani: qd̃ vsq̃ adeo iã fieri desierat: nec postea nisi adulando nõ errãdo fcñi ẽ tpib⁹ cesaz: vt

c ciceró magnis romuli laudib⁹ tribuat: qd̃ nõ rudib⁹ ꝛ idocti tẽporib⁹: q̃ñ facile boies fallebãt ꝟ iã expoliti ꝛ eruditi meruit hos honores: q̃uis nõduz efferbuerat ac pullulauerat phoz subtilis ꝛ acuta loq̃citas. Dz ẽt si posteriora tpa deos hoies mortuos nõ istituerũt: tñ ab antiqs institutos colere vt deos: ꝛ habere nõ destiterunt: qn ẽt simulachris q̃ veteres ñ habebãt aure rũt vane atq̃ ipie superstitiõis illecebrã: id efficiẽtib⁹ imũdis in eoz corde demonib⁹: p̃ fallacia quoq̃ oracula decipiẽtib⁹ vt fabulosa ẽt crimia deoz: q̃ iã vrbanioze seculo ñ fingebãt: p̃ ludos tñ i eorũdẽ falsoz numinũ obse

d quiũ turpiẽ agerent. Regnauit deinde numa p⁹ romulũ: q cũ illã ciuitatẽ putauerit deoz ꝓfecto falsoz nũerositate muniẽdã i cãdẽ turbã referri mortu⁹ ipe ñ meruit tãq̃ ita putatus sit celuz multitudine numinũ ꝓstipasse: e vt locũ ibi repire ñ posset. Hõc regnãte rome ꝛ apud hebreos i initio regni manasse a quo ipio rege ꝓpheta Esaias phibet originis: famiam fuisse sibyllam ferunt. Ca. XXV.

r Egnante vero apud hebreos sedechia: ꝛ apõ romanos tarquinio priſco: q̃ successerat anco marcio: duct⁹ ẽ captiu⁹ i babyloniam ppl'o in deoz euersa hierl'z: ꝛ tẽplo illo a salomõe ꝓstructo. Increpantes. n. eos ꝓphete de iniqtatib⁹ ꝛ ipietatib⁹ suis: hec eis vẽtura p̃dixerãt: maxie hieremias q ẽt

b numez definiuit annoz. Eõ tẽpore pittacus mitylene⁹ ali⁹ e septẽ sapientib⁹ fuisse phibet. Et q̃nq̃ ceteros q vt septẽ numerẽtur: thaleti quẽ sup̃ ꝓmemorauim⁹: ꝛ huic pitaco addũt: eo tpe fuisse scribit eusebius: quo captiu⁹ oci populus i babylõia tenebat. Di sunt autẽ: solon athenien sis: chilon lacedemonius: tus liuius plurimuz sacris deorum instituendis indulsit: vt ipse in speciali prosequtur. Propter quod dicit hic augustinus q̃ illam scilicet romanam ciuitatẽ putauerat nũerositate dõruz profecto falsorum municiam.

e Hoc regnante ꝛc. Nota q̃ dicit hic de initio regni manasse qui cepit regnare vt annotauimus i chronicis ãno nume. 14.

f Samiaz fuisse. Sibylla samia apõ quosdã putat fuisse cõtẽporanea pythagore.

Capi. XXV.

g Egnante vero apõ ꝛc.

In hoc ca, dicit q̃ regnante tarquinio priſco ducetus est popul⁹ iudeorum i babyloniaz quod in chronicis nostris innitendo translatiõi hieronymi. ex dictis bede ãnotauim⁹ ꝛtigisse. 4. ãno regni tulli q̃ immediate successit targnio p̃sco. b Eodẽ tpe pittacus ꝛc. Cõsequnter ꝓmemorat. 7. sapientes q̃s eusebius vult fuisse tpe captiuatiõis. q̃uis vt vñ nolit eos fuisse ꝓtẽporaneos: De q̃ dictũ ẽ ca. ꝓximo.

i Nisi q̃ solõ ꝛc. dicit q̃ solon legesdidit athenie sib⁹ prio q̃b⁹ misserũt aliq̃ roma

ni. vt patet per titum li uium de vr bis ozigie li. 3. t ex eis ex traxerunt le ges. iz. tabu larum.

a Anaximā der tc. No ta vt patet supra. li. 8. anaximan der discipu lus erat tha letis milesii anaximenes vo discipul⁹ anaximādri

b Xenopha nes tc. De xenophane nihil mihi quod lege rim occurrit nisi qō scri pſit de eo ci cero libro p̄ō natura ōo rum dicens: xenophanes mēte adiun cta omne p̄ terea quod esset infini tuz deuz vo luit esse.

c Pythago ras fuit tem pore cābyſ qui successit cyro. Er di ctis etiaz so lini videtur fuisse tēpo re bruti qui primus con sul erat post reges exa ctos t expul sos.

Dier.25

d Er idē p tps tc. In boc ca. quod dici tur dilatum est opus vs qz ad darium intelli gendum est de dario fir lio istaspis q cepit regna re persis an no ab vrbe

Osee.i.

periāder corinthius: cleobolus ly dius: bias prieneus. Omnes hi se ptem appellati sapientes post poe tas theologos claruerunt: quia ge nera vite quedam laudabilia p̄e stabant hominibus ceteris: t mo rum nonnulla p̄cepta sententia rum brevitate complexi sunt. Ni hil autem monumentorum qō ad litteras attinet posteris reliquerūt

a nisi quōd solon quasdā leges athe niēsibus dedisse perhibetur. Tha les vero physicus fuit: t suorum dogmatum libros reliquit. Eo ca

a ptiuitatis iudaice tempore tānaxi

b māder: tanaximenes: t renōpha

e nes physici claruerūt. Tūnc t py thagoras ex quo ceperunt appella ri philosophi. Ca. XXVI.

Er idem tempūs cyrus p rex persaruz qui etiā chal deis t assyrijs imperabat: relaxata aliqnta captiuitate iudeo rum: quinquaginta milia hominū ex eis ad instaurandum templum regredi fecē. A qb⁹ tñ prima cepta fundamina t altare ꝯstructū ē. In

d e cursantib⁹ āt hostib⁹ neq̄z ꝓgredi edificādo valuerūt: dilatiqz opūs ē vsqz ad dariū. Per idē tps ēt illa sūt gesta q̄ ꝯscripta sunt i libro iudith: quē sane i canōe scripturaꝝ iudei ñ

f recepisse dicūt. Sūb dario ḡ rege psaꝝ iplet septuagita ānis quos hie remias ppha pdixerat: reddita ē iu deis soluta captiuitate libertas: re gnāte romanoꝝ septio rege tarqui nio. Quo expulso ēt ipi a regū suo ruz dnatiōe liberi cē cepērt. Usqz ad b tps pphas habuit ppls isrl: q cū multi fuerit paucoꝝ t apud iu deos: t apō nos canōica scripta re tinēt. Be qb⁹ me aliq̄ posituꝝ pmi si i b libro cū clauderē supiozē: qō iā video esse faciēdū. Ca. XXVII.

g Empōza igit eoꝝ vt possi t m⁹ adūtē: i añrioza paulu lū recurramus. In capite libri osee ppbete q primꝰ i duode ciz pōit: ita scriptum ē. Uerbū dñi factū ē ad osee i diebꝰ ozie: ionathā

t achaz: t ezechie regum iuda. Amos quoq̄z i diebus ozie regis ꝓ phetasse se scribit. Addit ēt bieroboā regē israel q p eosdē dies fuit. Nec non esaias filiꝰ amos sine sup dicti pphe: sine qō magꝭ phibeē al teri⁹: q ñ pphetā eodē noie vocaba tur: eosdē reges q̄ttuoz quos posu it osee i capite libri sui pōit: quoz ū diebꝰ se pphetasse ploq̄t. Adiche as ēt eadē sue pphetie ꝓmemorat tpa pⁿ dies osee. Nā tres q sequūt reges noiat: quos t osee noiauit. Joathā t achaz t ezechiā. Hi sunt quos eodē tpe simul pphetasse ex coꝝ lris iuenit. His adiūgit ionas eodē ozia rege regnāte t iobel: cuz iā regnaret ioathan q successit ozie

Sz istoꝝ pphaꝝ duoꝝ tpa i chro nicis ñ i coꝝ libris potuim⁹ inuenire: qm̄ ō suis diebꝰ tacēt. Tēdūt āt hi dies a rege latinoꝝ pca sine supioze auētino vsqz ad regē romulū iā ro manū: vel ēt vsqz ad regni primoz dia successoris eius nume pōpilij. Ezechias q̄ppe rex iuda ad eiꝰ tpa vsqz regnauit: ac p b per ea tpa isti velut fōtes pphetie parit erupērt: qm̄ regnū ōfecē assyrioꝝ: cepitqz ro manoꝝ: vt. s. quēadmodū regni as syrioꝝ prio tpe extitit abraā cui p̄ missiōes aptissime fierēt i eiꝰ semi ne bñdictōis oim gētiū: ita i occidē tali babylōis exordio: q̄ fuerat xp̄s iperāte negaturꝰ: i quo iplerēt illa pmissa oracla pphaꝝ ñ solū loq̄n tiū verū ēt scribēdi i tāte rei future testimoniū soluerent. Cū. n. pphe te nunqz fere defuisset pplo isrl ex quo ibi reges eē ceperūt: i vsuz trīmō coꝝ fuere: nō gētili. Qm̄ āt scri ptura manifestiꝰ pphetica ꝓdebat q̄ gētibꝰ q̄nqz pdesset: tūc opōtebat icipere: qm̄ ꝓdebat b ciuitas q̄ gēti bꝰ iperaret. Ca. XXVIII.

b See igit pphā q̄z ō pfūdiꝰ o qdē logt: tāto oposiꝰ pene trat. Sz aliqd ide sumen dū ē: t b ex nra pmissiōe ponendū. Et erit igt i loco quo dcm̄ ē eis: nō ppls meꝰ vos: vocabūt t ipi filij ōi

condita. 35.

e Per idez tempus scili cet quo ipe dita ē edifi catio templi etiaz illa ge sta sunt que scripta sunt in libro iu dith scilicet tempore cā byſis secun di regis per sarū q t ibi dicit nabu chodonosoꝛ:

Amos .i.

Mi chee.i.

f Sub dario ergo rege p saꝝ. s. annis 70. iplet tc. Nō q primꝰ rex romāoꝝ fuit romu lus. scōus nu ma. tertiꝰ tul lus. quartꝰ ancus. quin tus priscꝰ tar quinius sex tus seruiꝰ tul lus. septimꝰ tarquiniꝰ su perbꝰ de cu ius expulsio ne patet su pra. lib. 3. ca. 15.

Capitulum. XXVII.

g Em t pora igi tur tc. in B ca. nota q̄ procas filius auētini auꝰ romuli cepit regnare an no. 15. ozie re gis iuda. cu ius tempore ceperunt pri mo pphare pphe illi q non tñ po pulo pprio. sed etiaz gē tibus salutē pphetabāt. Nota q̄ re gnū assyrioꝝ defecē an no. 28. regis auentini.

Osee.i.

viui. Hoc testimonium propheticum de vocatione populi gentiū: q̄ prius nō pertinebat ad deū etiā apostoli intellexerūt. Et q̄ ipse quoq; pp̄ls gentiū spiritaliter ē in filijs abrae: ac p hoc recte dicit israel: propterea seq̄t & dicit. Et congregabuntur filij iuda: & filij isrl̄ in idipsū: & ponēt sibi principatū vnū: & ascēdēt a terra. Hoc si adhuc velimus exp̄ere: eloquiū pphetici obtūdet sapor. Recolaē tū lapis ille angularis: & duo illi parietes: vnus ex iudeis: alter ex gētib9: ille noīe filiorū iuda: iste noīe filiorum isrl̄: eidē vni principatui suo i idipsū initētes: & ascēdētes agnoscantur in terra. Istos autem carnaliter israelitas: qui nunc nolunt credere in xp̄m postea crediturosq; idest filios eox: nā vtiq; isti i suū locū morientes trāsibunt: idē pphetā testaē dicēs. Quoniā diebus multis sedebunt filij isrl̄ sine rege: sine principe: sine sacrificio: sine altari: sine sacerdotio: sine manifestationib9. Quis nō videat nūc sine istis esse iudeos? Sz qd adiungat audiamus. Et postea ingt reuertent filij isrl̄ & ingrēt dñm deum suum: & dauid regē suum: & stupescēt i dño & i bonis ip̄ius in nouissimis diebus. Nihil ē ista pphetia manifestius: q̄ dauid regis noīe significat9 intelligit xp̄s: q̄ factus est sic dicit ap̄lus ex semine dauid secundum carnem. Prenunciauit iste pphetā etiam tertia die christi resurrectionem futuram: sicut eam prophetica altitudine p̄nunciari oportebat: vbi ait. Sanabit nos post biduum: & in die tertio resurgem9. Scōm hoc enim nobis dicit apostolus. Si cōsurrexistis cum xp̄o: q̄ sursum sunt quērite. Amos quoq; de rebus talib9 sic pphetat: Prepara ingt te vt inuoces deū tuū isrl̄: q̄ ecce ego firmās tonitruū & creans sp̄m: & annūciās i hoib9 xp̄m suum. Et in alio loco: In illa die ingt resuscitabo tabernaculum dauid quod ecciderunt: & reedificabo q̄ ceciderunt eius & destructa eius resuscitabo: & reedificabo ea sicut dies seculi: ita vt exquirāt me residui hominū: & omnes gentes in quibus inuocatum est nomen meum super eos: dicit dominus faciens hec. Ca.XXIX.

Ibidem.

Ibidem.

Osee. 3.

Ibidem.

Rom.1.

Osee.8.

Colo.3.

Amo.4

Amo.9.

Saias pphēta non est in libro duodecim prophetarum: qui propterea dicūtur minores: q̄ sermones eorum sunt breues: in eorum comparatione q maiores ideo vocant: q̄ plura volumina condiderunt. Et quibus est hic esaias: quē pp̄eadem prophetie tempora subiungo supradictis duobus. Esaias ergo inter illa que iniqua arguit: & iusta precipit: & peccatori populo mala futura predixit etiam de christo & ecclesia: hoc est de rege & ea quam condidit ciuitate: multo plura q̄ ceteri prophetauit: ita vt a quibusdam euangelista q̄ prophetа potius diceretur. Sed propter rationem operis terminandi: vnum de multis hoc loco ponā. Ex persona quippe dei patris loquēs: ecce inquit intelliget puer meus: exaltabitur & gloriabitur valde. Quemadmodum stupescent super te multi: ita gloria p̄uabitur ab hominibus species tua: & gloria tua ab hominibus: ita mirabuntur gentes multe super eum: & continebunt reges os suum: quoniā quibus nō est annūciatum de illo videbūt & q nō audierunt intelligent. Domine q̄s credidit auditui nostro: & brachiū dñi cui reuelatum est? Annunciabim9 coram illo vt infirm9: vt radix i terra sitiēti: nō ē species illi neq; gloria: & vidim9 eū & nō habebat speciē neq; decorē: q̄ species eius sine honore deficiēs p̄ oib9 hoibus. Homo i plaga posit9: & sciēs ferre infirmitatē: q̄m auersa ē facies ei9: ibonoratus ē: nec magni existimatus est. Hic peccata nostra portat: & pro nobis dolet: & nos existimauimus illum esse in dolore & in plaga & in afflictione. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras: & infirmatus est propter peccata nostra. Eruditio pacis nostre in eo: liuore eius nos sanati sumus. Omnes vt oues errauim9: homo a via sua erranit: & dominus tradidit illum pro peccatis nostris: & ipse propter quod afflictus est: non aperuit os. Vt ouis ad immolandum ductus est: & vt agnus ante eum qui se tonderet sine voce: sic nō aperuit os suum. In humilitate quippe iudicium eius sublatum est: generationem eius quis enarrabit? Quoniam tolletur de terra vita eius. Ab iniquitatib9 populi mei ductus est ad mortem: & dabo malignos pro sepultura eius & diuites pro morte sua: quoniam iniq tatē nō fecit: nec dolus inuent9 est in ore suo: & dom9 vult purgare eū de plaga. Si dederitis pro peccato animam vestram: videbitis semē longeuum: & dom9 vult auferre a dolore animam eius: ostendere ibi lucem: & formare intellectum: iustificare iustū: bene seruientem pluribus: & peccata eox ipse portauit. Propterea ipse hereditabit plures: & fortiū diuidet spolia: propter quod tradita ē ad mortem anima eius: & inter iniquos estimatus est: & ipse peccata multorum portabit: & propter peccata eorum traditus est. Hec de christo. Jam vero de ecclesia quod sequitur audiam9. Letare sterilis inquit que non paris: erumpe & exclama que nō par-

Ibidem.

Esa. 52.

Esa. 53.

Ibidem.

Ibidem

Esa. 54

ris:quoniaz multi filij deserte magis ꝯ eius q̄ hz vix. Dilata locū tabernaculi tui: t palos cau
laz tuaz fige. Noli parcere: plonga funiculos
tuos: t palos tuos ꝓfoꝛta. Adhuc i dexteꝛā t si
nistrā ptē extēde: t semē tuuz hereditabit gen
tes: t ciuitates ōsertas inhabitabis. Ne timeas
qñ ꝓfusa es: neq; reuereaꝛis: q; expꝛobꝛata es
quoniā ꝓfusionē eternā obliuiscꝛis: t oppꝛo
bꝛij viduitatē tue nō eꝛis memoꝛ: qñ dñs faciēs
te: dñs sabaoth nomē ei⁹: t q eruit te ipe de⁹ isꝛl
vniuerse terre vocaꝛ t cetera. Hec ista sint saē:
t i eis sunt exponēda nōnulla. Hz sufficere arbi
tꝛoꝛ que ita sunt aperta: vt etiam inimici intelli
gere cogantur inuiti. Ca.XXX.

Ecce as ꝓpheta xp̄m i figura ponēs cu
m in ſuſdā magni mōtis hec loq̄t: Erit i no
uissimis dieb⁹ manifest⁹ mōs dom⁹ dñi: Mic.4.
ꝑparat⁹ sup vertices mōtiū: t exaltabit sup col
les: t festinabūt ad euz plebes: t gentes multe
ibunt t dicēt. Uenite ascēdam⁹ ad mōtē dñi t i
domū dei iacob: t oñdet nobis viā suā: t ibim⁹
in semitis ei⁹: q; ex syon ꝓcedet lex: t verbuz dñi
de hierlim: t iudicabit iter plebes multas: t re
darguet gētes potētes vsq; i longinquuz. Pꝛe
dicēs iste ꝓpheta: t locuz i quo nat⁹ ē xp̄s: t tu Mic.5.
iqt bethleē dom⁹ effrata nequaq̄ minima es vt
sis i milib⁹ iude: ex te mihi ꝓdiet duꝛ vt sit i prin
cipē israel: t egressus ei⁹ ab initio: t ex dieb⁹ eter
nitaē: ꝓpterea dabit eos vsq; ad tp̄s quo partu
rēs pariet: t residui frēs ei⁹ ꝓuertēt ad filios isꝛl
t stabit: t videbit: t pascet gregez suū i virtute
dñi: t i honoꝛe nois dñi dei sui erūt: qñ nūc ma
gnificabit vsq; ad sñmmū terre. Jonas āt ꝓphe
ta nōtā ꝑmōe xp̄m ꝯ sua quadā passiōe ꝓpheta
uit: pfecto apti⁹ ꝯ si ei⁹ mortē t resurrectōez vo
ce clamaret. Ut qd. n. excepꝛ⁹ ē vētre beluino t Jone.2.
die tertio reddit⁹: nisi vt significaret xp̄z de ꝓfū
do iferni die tertio reditux? Jobel oia q̄ ꝓphe
tat multis verbis cōpellit exponi: vt q̄ ptinēt ad Actu.2.
xp̄m t ecclesiā diluceſcāt. Unū tñ qd ēt aplī cō
memoꝛauerunt qñ i ꝯgregatos credentes spūs
sanct⁹ sic a xp̄o ꝓmissus fuerat desup venit: non Jobel.2
ptermittā. Et erit inqt post hec: t effundaz de
spū meo sup oēm carnē: t ꝓphetabūt filij vr̄i t
filie vr̄e: t seniores vr̄i somnia somniabūt t iu
uenes vr̄i visa videbūt: t qdē i ſuos meos: tan
cillas meas: i illis dieb⁹ effundā de spiritu meo.

Res ꝓphete de minoꝛib⁹ Ca.XXXI.
t abdias: nauz: t abacbuc: nec sua tpa di
cunt ipi: nec i chꝛonica eusebij t hiero
nymi qñ ꝓphetauerint inuenit. Abdias q̄dē posi
tus est ab eis cum michea: sed non eo loco vbi
notant tpa: qñ micheā ꝓphetasse ex ei⁹ lr̄is con
stat q̄ō erroꝛe negligēter describētium labozes
alienos existimo ꝓtigisse. Duos vero alios cō
memoꝛatos in codicib⁹ chꝛonicoꝛ quos habui
m⁹ nō potuim⁹ inuenire: tñ q; i canone cōtinent:
nec ipi optet ptereant a nobis. Abdias ꝯtū ad
scripturā ei⁹ attinet oim bꝛeuissim⁹ ꝓphetaꝛ ad
uersus ydumeā gentez loq̄t. s. esau vn⁹ ex duo
b⁹ gemis filijs isaac nepotib⁹ abꝛae: maioꝛis fi
lius repꝛobati. Porro si hydumeā mō locutio
nis quo itelligit a pte totū accipiam⁹ positā esse
ꝓ gētib⁹: de xp̄o agnoscere possum⁹ q̄ō ait inter
cetera. In mōtē āt syon erit salus t erit scā. Et Abdie.i
paulopost in fine ipsi⁹ ꝓphetie: t ascēdēt iqt sal Ibidez.
uati ex mōte syon: vt defendāt mōtē esau t erit
dño regnū. Apparet q̄ppe id esse cōpletū: cum
saluati ex mōte syō: idest ex iudea credētes i xp̄z
q̄ ꝓcipue agnoscunt aplī: ascēderūt vt defende
rēt nomē esau. Quō defenderunt: nisi ꝓ euāge
lij ꝓdicationē saluos faciēdo eos q̄ crediderunt
vt eruerent de ptāte tenebraꝛ: t trāsferent i re
gnuz dei? Quos ꝓsequenter exp̄ssit addēdo: t Ibidez.
erit dño regnuz. Mōs. n. syon iudeā significat:
vbi futura ꝓdicta est salus t sanctuz q̄ō ē xp̄s ie
sus. Mons vero esau hydumea ē ꝓquā significa
cata ē ecclesia gētiuz quā defenderunt fidē expo
sui saluati de mōte syon vt eēt dño regnū. Hoc
obscuꝛ erat anteq̄ fieret: q̄ factum q̄s non fide
lis agnoscat? Naum vero pꝛopheta: immo per Naū.1.
illum deus: exterminabo inquit sculptilia t con
flatilia ponaz sculpturā tuā: q; ecce veloces su
per montes pedes euangelizantis t annuncian
tis pacez. Celebꝛa iuda dies festos tuos: redde
vota tua: q; iam nō adijcient vltra: vt transeant
in vetustatez: ꝓsummatuz ē: cōsumptuz ē: abla Naū.2
tuz ē. Ascēdit q̄ insufflat i faciē tuā: eripiēs te ex
tribulatione. Quis ascēderit ab inferis: t insuf
flauerit in faciem iude: hoc est iudeoꝛum disci
pulozum spiritum recolit sanctuz: qui meminit
euangelium. Ad nouum enim testamentuz pti
nent: quoꝛum dies festi ita spiritaliter innouan
tur vt in vetustatem transire non possint. Pꝛo
ro per euangelium exterminata sculptibilia t
conflatilia: idest idola deoꝛum falsoꝛum: t ob
linioni tanquam sepulture tradita iam videm⁹:
t hanc etiā in hac re pꝛophetiā completam esse
cognoscimus. Habacbuc de quo alio q̄ō de chri
sti aduentu qui futurus erat intelligitur dice
re? Et respondit dominus ad me t dixit. Scri Abac.2.
be visuz aperte in buꝛo: vt assequatur q̄ legit ea

qz adhuc visio ad tẽpus: ꝛ oꝛietur in fine: ꝛ non
mentiꝛ: si tardauerit sustine eũ: qz veniẽs
veniet: ꝛ non mozabitur. La. xxxii.

Abac.3. ¶ Oratiõe ãt sua cũ cãtico: cui nisi ꝓpo
dño dicit: Dñe audiui auditionẽ tuã
ꝛ timui: dñe ꝓsideraui opa tua ꝛ expa-
ui. qd. n. ꝟ ẽ: nisi ꝑcognite noue ac repẽtine sa-
lutis hoiũm ineffabilis admiratio? In medio
duoꝝ aialiũ cognoscẽris: qd ẽ nisi aut in medio
duoꝝ testamẽtoꝝ: aut i medio duoꝝ latronuꝫ:
Mat. bei. 17. aut i medio moysi ꝛ helie cũ eo i mõte sermoci-
nãtiũ? Duꝫ appꝛopinquãt anni cognoscẽris: in
aduẽtũ tpis oñderis: hoc qz ꝑ se patet nõ ẽ expo
nẽdũ. Qõ vero seqt exponẽdũ: i eo dum ꝓtur-
bata fuerit aĩa mea: in ira misericoꝛdie memoꝛ
eris: qd ẽ nisi qz iudeos i se trãsfiguranit õ quo
rũ gẽte fuit: q cũ magna ira turbati crucifigerẽt
xpm: ille misericoꝛdie memoꝛ dixit. pr ignosce
Luc. 23 illis qz nesciũt qd faciũt? Deꝰ õ theman veniet:
ꝛ sanctꝰ de mõte vmbꝛoso: ꝛ ꝓdenso. Qõ ꝟ di
ctũ ẽ de themã veniet: alij iterꝑtati sunt ab au-
stro vel ab africo ꝑ qõ significaꝛ meridies: idẽ
fꝛuctoꝛ charitatis ꝛ splẽdoꝛ veritatis. Mõtẽ ve
ro vmbꝛosuꝫ atqꝫ ꝓdensuꝫ: qꝫuis multis mo-
dis possit itelligi: libẽtꝰ acceperi scripturaꝝ al-
titudinẽ diuinaꝝ: qbꝰ ꝓpberatꝰ est xps. Multa
ibi qppe vmbꝛosa atqꝫ ꝓdensa sunt q̃ mẽtẽ que
rẽtis exerceãt. Inde ãt venit: cũ ibi eum q itel-
ligit inenit. Operuit celos virtꝰ eiꝰ: ꝛ laudis eiꝰ
plena ẽ terra: qd ẽ nisi qõ ẽt i psalmo dr: exalta-
re sup celos deꝰ: ꝛ sup oẽꝫ terrã glia tua? Splẽ
Ps. 107 doꝛ eiꝰ vt lumẽ erit: qd ẽ nisi fama eiꝰ credẽtes il
luminabit? Cornua i manibꝰ eiꝰ sunt: qd est nisi
tropheũ cruc? Et posuit charitatẽ firmaꝫ fortí-
tudis sue: nec exponẽdũ ẽ. Añ faciẽ eiꝰ ibit ꝓbũ:
ꝛ pdiet i cãpũ post pedes eiꝰ: qd est nisi qz tan-
tea oẽꝫ hucveniret ñũciatꝰ ẽt: ꝛ postea oẽꝫ hinc re
uersus ẽ annũciatꝰ ẽ? Stetit ꝛ terra ꝓmota ẽ: qd
ẽ nisi qz stetit ad subueniẽdũ: ꝛ ẽra ꝓmota est ad
Abac.3. credẽdũ? Respexit ꝛ tabuerũt gẽtes: ꝟ ẽ miserꝰ
ẽ: ꝛ fecit ppꝛos penitẽtes. Cõtriti sunt montes
violẽtia: hoc ẽ vim factiẽtibꝰ miraculis; elatoꝛũ
ꝓtrita ẽ supbia. Defluxerũt colles eternales: ꝟ
ẽ humiliati sunt ad tpꝫ: vt erigerẽt i eternũ. In
gressus eternos eiꝰ ꝓlaboꝛibꝰ vidi: hoc ẽ: ñ sine
mercede eternitatis laboꝛẽ charitatẽ aspexi. Ta
bernacula ethiopũ expauescent: ꝛ tabernacula
terre madiã: hoc ẽ gẽtes repẽte ꝑterrite nuncio
mirabiliũ tuoꝝ: ẽt q̃ ñ sunt i iure romano: erũt i
ppꝛo xpiano. Numqd i fluminibꝰ irat⁹es dñe: aut i
fluminibꝰ furoꝛ tuꝰ: vel i mari ipetꝰ tuꝰ? Doc iõ
dictũ ẽ: qz nõ venit nẽ vt iudicet mũdũ: ꝟ vt sal- Joh. 3.
uet mũdꝰ ꝑ ipꝫ. Qui ascẽdes sup equos tuos: ꝛ Abac. 3.
egtatio tua salus: hoc est euangeliste tui poꝛta-
bũt te qz regunt ẽ te: ꝛ euãgeliũ tuũ salus ẽ eis q
credũt i te. Intẽdes itẽdes arcũ tuũ sup sceptra Ibidem.
dicit dñs: hoc ẽ ꝓminaberis iudiciũ tuũ et regi-
bꝰ terre. Fluminibꝰ scidet terra: hoc ẽ ifluẽtibꝰ
ꝟmõibꝰ ꝑdicãtiũ te apienẽ ad ꝓsitẽdũ hoiuꝫ coꝛ-
da: quibus dictum est: scindite coꝛda vestra: ꝛ Joel. 2.
nõ vestimenta vestra. Quid est videbunt te ꝛ
dolebunt populi: nisi vt luẽdo sint beati. Quid
est: dispergens aquas incessu? nisi ambulando
in eis quite vsqꝫquaqꝫ annunciant: hac atqꝫ il
lac dispergis fluenta doctrine? Quid est: abys-
sus dedit vocem suaꝫ? An pꝛofunditas coꝛdis
humani quid ei videreꝰ expꝛessit? Altitudo phã
tasie sue tanquam versus superioꝛis est exposi-
tio: altitudo enim est abyssus. Quod autez ait
phantasie sue: subaudiendum est vocez dedit:
hoc est quod diximus quid ei videretur expꝛes
sit. Phantasia quippe visio est quam non tenu
it: nõ operuit: sed confitendo eructauit. Elena-
tus est sol ꝛ luna stetit i oꝛdine suo: hoc est asce
dit christus in celum: ꝛ oꝛdinata est ecclesia sub
rege suo. In lucem iacula tua ibunt: hoc est nõ
in occultum: sed in manifestum verba tua mit
tentur. In splendoꝛem coꝛruscationis armoꝛũ
tuoꝝ subaudiendum est: iacula tua ibunt. Di Mat.
xerat enim suis. Que dico vobis in tenebꝛis: di tbei. 10.
cite in lumine. In comminatiõe minoꝛabis ter
rã: id est comminãdo humiliabis homines. Et
i furoꝛe deiicies gentes: quia eos qui se exaltãt
vindicando collides. Existi in salutem populi Abac. 3.
tui vt saluos faceres christos tuos: misisti in ca
pita iniquoꝛum moꝛtem: nihil boꝛum est expo-
nendum. Excitasti vincula vsqꝫ ad collum. Et
bona hic possunt intelligi vincula sapientie: vt
vinciantur pedes in compedes eius: ꝛ collum
in toꝛquem eius. Pꝛecidisti in stupoꝛe mentis
subaudiamus vincula. Excitauit enim bona:
pꝛecidit mala. De quibus ei dicit: dirupisti vin
cula mea: ꝛ hoc in stupoꝛe mentis: id est mira- Ps. iij.
biliter. Capita potentium mouebuntur in ea:
scilicet admiratione. Adaperient moꝛsus suos:
sicut edẽs pauper in absconso. Potentes enim
quidam iudeoꝛum veniebant ad dominum fa-
cta eius ꝛ verba mirati: ꝛ esurientes panem
doctrine manducabant absconse pꝛopter me-
tum iudeoꝛuꝫ: sicut eos pꝛodidit euangeliũ. Et Joh. 12.
imisisti i mare equos tuos turbãtes aquas mul
tas: q̃ nihil sunt aliud oẽꝫ populi multi. Nõ enim

alij timore ꝓuerterent̃.alij furore ꝑsequerent̃: nisi oēs turbarēt̃. O bꝰquaui t expauit vēter mꝰ a voce oris labioꝝ meoꝝ. Et itronuit tremor i ossa mea: t subt̃ me turbata est habitudo mea. Intēdit i ea q̃ dicebat t ipe sua i ore ēst pterri t̃: quā ꝑphetice fūdebat: t i q̃ futura cernebat. Turbat̃.n. ꝑplis multū vidit iminentes ecclesie tribulatiōes: ꝓtinuoq; se mēbrū eiꝰ agnouit atq; ait. Regelcā i die tribulatiōis: tāq; ad eos ptinēs q sunt spe gaudētes: i tribulatiōe patiētes.

Ro.12. Ut ascēdā inqt ad ꝑplm pegrinatiōis mee. Recedēs vtiq; a ꝑplo maligno carnalis cognatiōnis mee nō pegrināte i hac terra neq; supnā patriā regrēte: qm̃ sic̃ inqt nō afferet fructꝰ: t nō erūt natiuitates i vineis: mētiet̃ opꝰ oliue: t cāpi nō faciēt escā. Defecerūt ab esca oues: t nō sup̄sūt i p̄sepibꝰ boues. Vidit eā gētē q̃ xp̄s fuerat occisura: vbrate copiaꝝ spiritaliū pdituraꝝ: q̃s p terrenā fecunditatē more ꝑphetico figurauit. Et qz ira dei talē ꝓpterea passa ē illa gēs qz

Ro.10. dei ignorās iusticiā suā voluit ꝓstituere: iste ꝓtinuo: ego āt igt i dño exultabo: gaudebo in deo salutari meo: dñe deꝰ virtus mea statuit pedes meos i ꝓsummationē: sup excelsa iponet me vt

ps.39. vincā i cātico eiꝰ. s. illo cātico: de quo sil̃ia q̃daꝝ dict̃ i psalmo. Statuit supra petrā pedes meos: t direxit gressus meos t imisit i os meū cāti

2.Co.10 cū nouū: hymnū deo nr̄o. Jp̄e ergo vicit i cātico dñi q placet i ei laude nō sua: vt q gliat̃ i domino glorietˉ. Adeliꝰ āt mihi videnˉ qdaꝝ codices hīc: gaudebo i do ihesu meo: q̃ bi q volētes id latine ponere nomē ip̄m nō posuerunt: qō ē nobis amicitius t dulciꝰ noiare. La.XXXIII.

b Jeremias ꝑpheta ō maioribꝰ ē sic̃ t esaias: nō ō minoribꝰ sic̃ ceteri ō quoꝝ scripti nōnulla iam posui. Prophetauit āt

Diere.1. regnāte iosia i hierl̃ z tpō romanos anco marcio: iā ꝑpinq̄nte captitate iudeoꝝ. Terēdit aūt ꝑphetiā suā vsq; ad qntū mēsez captiuitatis: sicut i eiꝰ litteris iuenit̃. Sophonias āt vnꝰ de minoribꝰ adiūgit̃ ei. Nā t ipe i diebꝰ iosie ꝑphetasse se dic̃ ꝙ quousq; nō dic̃. Prophetauit ꝙ hieremias nō solū anci martyꝝ: vexāt tarquinij prisci tpibꝰ: quē romani habuerūt qntū regē. Ipse

Treū.4. .n. qū ē illa captiuitas facta regnare iā ceperat. Prophetās āt de xp̄o hieremias sp̄us igt oris nr̄i dñs xp̄s captꝰ ē i pctis nr̄is: sic breuit̃ oñdēs

Banc.3 t dñz nr̄z xp̄m t passum eē ꝓ nobis. Jtē alio loco: hic deꝰ meꝰ inqt: t nō estimabit̃ alter ad euz: q inuenit oēz viā prudētie: t dedit eaz iacob puero suo: t isrl̃ dilecto suo. post hec i ēris visus ē: t cuz hoibꝰ ꝓuersat̃ ē. Hoc testimoniū qdā nō hieremie ꝙ scribe ei attribuunt: q vocabat̃ baruch: ꝙ hieremie celebrati habeb̃. Rursus idē ꝑpheta de ip̄o: ecce inqt dies veniunt ait dñs: Dic.23. t fuscitabo dauid germē iustū: t regnabit rex t sapiēs erit: t faciet iudiciuz t iusticiā i terra. In dieb illis saluabit̃ iuda: t isrl̃ habitabit cōfidenter t hoc est nomē q̃ vocabūt euz: dñs iustus noster. De vocatiōe āt gētiuz q̃ futura fuerat t eā nunc impletā cernimus: sic locutus est: Bo Dic.16. mine deus meus t refugium meum in die malorum: ad te gentes venient ab extremo terre t dicēt. Vere mēdacia coluerunt patres nostri: simulachra: t non est in eis vtilitas. Quia vero nō erant eum agnituri iudei a q̃bus eum t occidi oportebat: sic idem ꝓpheta significat. Gratue cor per omnia t homo ē: t quis cognoscet euz? Huius est ēt illud q̄ō in libro septimodecimo posui de testamento nouo: cuius est mediator christus. ip̄e q̃ppe hieremias ait. Ecce dies Dic.31. venīūt dicit dominꝰ: t consummabo super domum iacob testamentum nouum: t cetera que ibi leguntur. Sophonie autem ꝓphete q cū hieremia ꝓphetabat: hec predicta interim de xp̄o interponā. Expecta me dicit dñs in die re- Soph.3 surrectionis mee in futurum: qz iudiciuz meuz vt congregē gētes t colligā regna. Et infra. horribilis inquit dñs super eos: t exterminabit omnes deos terre: t adorabit eum vir de loco suo: oēs insule gētium: Et paulopost: tunc inquit transuertaz in populos linguaz: t progenies eius vt oēs inuocent nomen dñi: t seruiant ei sub vno iugo: a finibus fluminū ethiopie afferent mihi hostias: in illo die non confunderis ex omnib adiuentionibus tuis quas impie egisti ꝓtra me: qz tunc auferam abs te ꝓsuitates iniurie tue: t iam non adijcies vt magnificeris super montē sanctum meuz: t subrelinquam in te ꝑpulum mansuetuz t humilem: t verebuntur in nomine domini: qui reliqui fuerint isrl̃. De sunt reliquie de quibus alibi ꝓphetat̃: quod apostolus etiam commemorat: Si fuerit numerus fi Esa.10. liorum isrl̃ sicut harena maris: reliquie salue fient. De quippe in christuz illius gentis relige crediderunt. La.XXXIIII.

Ipsa porro captiuitate babylonie da i niel t ezechiel ꝑphetauerūt pr̄i: alij: s. duo ex ꝑphis maioribus. Quoruz daniel etiā xp̄s quo vēturꝰ fuerat xp̄s atq; passurꝰ numero definiuit annoruz: qō longuz est computando monstrare: t ab alijs factitatum est

ante nos. De potestate vero eius & gloria sic locut⁹ ē. Videbā ingt i visu noctis: & ecce cū nubib⁹ celi filius hois veniēs erat: & vsq; ad vetustū dierū puenit: i ꝓspectu ei⁹ plat⁹ ē: & ipi dat⁹ ē principat⁹ & honor & regnū: & oēs ppli: trib⁹ & lingue ipsi seruiēt. Potestas ei⁹ ptās ppetua q̄ nō trāsibit: & regnū ei⁹ q̄ nō corrūpet. Ezechiel quoq; more ꝓphetico p dauid xp̄m significās: qz carnē ō dauid semine assumpsit: pp quā formaz fuit q̄ factus ē hō ēt fil⁹ dei dicit idē dei filius: sic eū ꝓphetādo pnūciat ex ꝑsona dei p̄is. Et suscitabo in qt̄ super pecora mea pastorē vnū q̄ pascat ea: fnū meū dauid: & ipe pascet ea: & ipe erit eis i pastorē. Ego āt dñs ero eis i deū & fil⁹ me⁹ dauid p̄ceps i medio eoꝝ: ego dñs locut⁹ sum. Et alio loco. Et rex ingt vn⁹ erit oib⁹ iperās: & nō erūt vltra due gētes: nec dividentur āpli⁹ i duo regna: neq; polluent vltra i idolis suis: & abbominatiōib⁹ suis: & i cunctis iniquitatib⁹ suis: & saluos eos faciā de vniuersis sedib⁹ suis i q̄b⁹ peccauerūt: & mundabo eos & erūt mihi pplus: & ego ero illis deus: & fil⁹ me⁹ rex dauid sup eos: & pastor vnus erit omnium eorum. Ca. xxxv.

Estāt tres minores ꝓphe q̄ ꝓphetauerūt in fine captiuitat⁹: aggeus: zacharias: malachias. Quoꝝ aggeus xp̄m & ecclesiā hac aptiꝰ breuitate ꝓphetat. Hec dicit dñs exercituū. Adhuc vnū modicū: & ego ꝓmouebo celū & terrā & mare & aridā: & mouebo oēs gentes: & veniet ōsiderat⁹ cūctis gētib⁹. Hec ꝓphetia ptim ꝓpleta cernit: ptim sperat i fine ꝓpleēda. Adduit.n. celū angelor & side⁹ testimonio: q̄m icarnat⁹ ē xp̄s. Adduit terrā i gēti miraculo ō ipo virginis ptu. Adduit mare & aridā & insulis & orbe toto xp̄s annūciat. Jta moueri oēs gētes videm⁹ ad fidē. Jā vero qō segt: & veniet desideratus cūctis gētib⁹: de nouissimo ei⁹ expectat aduētu. Ut.n. ōsiderat⁹ eēt & expectād⁹ cūctis gētib⁹: pus oportuit eū dilectū eē credentib⁹. Zacharias de xp̄o & ecclia: exulta ingt valde filia syon: iubila filia hierl̄z: ecce rex tu⁹ veniet tibi iust⁹ & saluator ipe pauper & ascēdēs sup asinū: & sup pullū filium asine: & ptās ei⁹ a mari vsq; ad mare: & a fluminib⁹ vsq; ad fines terre. Hoc q̄m factū sit: vt dominus xp̄s i itinere iumēto bui⁹ generis vteret in euāgelio legit: vbi & hec ꝓphetia ꝓmemorat ex pte: q̄stū illi loco sufficere visus ē. Alio loco ad ipm xp̄m i spū ꝓphetice loquēs de remissiōe pctoꝝ p ei⁹ sanguinē: tu quoq; ingt i sanguine testamēti tui emisisti vinctos tuos de lacu i quo nō ē aq̄. Quid p hūc lacū velit intelligi: possunt diuersa sentiri ēt p̄m rectā fidē: Mihi tñ videt nō co significari meli⁹ nisi humane miserie p siccā p̄fundita tē quodāmō & sterilē: vbi nō sunt fluēta iusticie: & iniquitatis lutū. De hoc q̄ppe lacu ēt i psalmo dicit. Et eduxit me de lacu miserie: & de luto lini. Malachias ꝓphetās ecclesiā quā p xp̄m tā cernim⁹ ꝓpagatā: iudeis aptissime dicit ex ꝑsona dei. Nō ē mihi voluntas i vobis: & munus nō suscipiā de manib⁹ vr̄is mun⁹: cessasse negare non p̄sūt: q adhuc exp̄ectāt aliū xp̄m: cū hoc qō ꝓphetatū legūt & ipletū videt: ipleri nō potuerit nisi p ipm: Dicit.n. paulo post ō ipo ex ꝑsona dei. Testamētū meū erit cuꝝ eo vite & pacis: & dedi ei timorē vt me timeret: & a facie nois mei reuerebatur. Lex veritatis erit i ore ei⁹ & iniquitas non inuenta est i labiis eius: i pace & in equitate ambulauit mecū: & multos conuertit ab iniquitate: q̄m labia sacerdotis custodiēt sciētiā & legē inquirēt ex ore ei⁹: q̄m āgel⁹ dñi omnipotētis ē. Nec mirādū ē: qz omnipotētis dei angel⁹ dicit⁹ ē xp̄s iesus. Sicut.n. fil⁹ ꝓp formā serui i q̄ venit ad homines: sic & angel⁹ pp euāgeliū q̄ nūciauit homib⁹. Haz & si grece ista ita iterp̄tent⁹: & euangelium bona nūciatio ē: & angelus nūci⁹. De ipo q̄ppe iterū dicit. Ecce mittā angelū meū: & ꝓspiciet viam ante faciē meā: & subito veniet i templū suuz dñs quē vos queritis & angel⁹ testamēti quē vos vultis. Ecce venit dicit dñs de⁹ omnipotēs & qs sustinebit diē itroit⁹ ei⁹: aut qs sistet in aspectu ei⁹: hoc loco & primū & secundū xp̄m p̄nuncianit aduētū. Primū. s. de quo ait: & subito veniet i templū suū dñs. i. i carnē suā: de q̄ dicit i euangelio: soluite templū hoc & i triduo resuscitabo illud. Secūdū vero vbi ait. Ecce venit dicit dñs omnipotēs & qs sustinebit diē itroit⁹ ei⁹: aut qs sistet in aspectu ei⁹: Ō alit dixit dñs: quē vos queritis & angelus testamenti quē vos vultis: significauit vtiqz etiā iudeos fz scripturas q̄s legūt xp̄z querere & velle. Sed multi eoꝝ quē q̄sierunt & voluerunt: venisse nō agnouerūt: excecati i cordib⁹ suis p̄cedētib⁹ meritis suis. Ō sane hic nominat testamētuz vel supza vbi ait: testamētuz meuz erit cū eo: vel hic vbi cū dixit angelū testamenti: nouuz p culdubio testamētuz debemus

Dañ. 7.

Ezc. 34.

Zbidez. 37.

Aggei. 2

Zbidez.

Zach. 9.

Mat. 1 bei. 21.

Zach. 9.

Ps. 39.

Mal. 2.

Mal. 3.

Mal. 3.

accipere vbi sēpiterna: nōvet⁹ vbi tpalia sūt pro
missa: que p magno hoc habētes plurimi ifir
mi: t deo vero taliū rex mercede seruiētes qñ
vident impios abūdare turbant. Propter qō
idem ppheta vt noui testamēti btitudinē eter
Ibidem nā que nō dabit nisi bonis: distiguerz a veteris
terrena felicitate que plerūqz dat t malis: igra
uastis inquit super me verba vestra dicit dñs t
dixistis: in quo detraxim⁹ de te. Dixistis: van⁹
est ois q seruit deo: t quid plus nob' q' custodi
um⁹ obseruatōes ei⁹: t q' ambulauim⁹ suppli
cantes ante faciē dñi oipotētis. Et nūc nos be
atificam⁹ alienos: t reedificant oēs qui faciunt
iniqua: t aduersati sūt deo: t sālui facti sūt: hec
oblocuti sūt qui timebant dñm: vnusqsqz ad p
ximū suū: t ait aduertit dñs t audiuit: t scripsit
librū memorie i cōspectu suo eis qui timēt dñz
t reuerētur nomē ei⁹. Per istū librū significa
tū est testamētū nouū. Deinqz quod sequitur
Ibidem audiam⁹. Et erūt mihi dicit dñs oipotēs i die
qua ego facio in acqsitionē: t eligam eos sicut
homo eligit filiū suū seruiētē sibi: t cōuertimi
niz videbitis inter iustū t iniustū: t inter seruī
Mala. cntē deo t nō seruiētē. Quīa ecce dies veniet ar
cap. 4. dens ficut caminus: t cōcremabit eos: t erūt oēs
alienigene: t oēs faciētes iniquitatē sicut stipula
t icēdet illos dies q aduēiet: dicit dñs oipotēs
t nō derelinq̄tur eoz radix neqz sarmētū: t ori
etur vob timētib⁹ nomē meū sol iusticie: t sani
tas in pennis ei⁹: t exhibitis: t exultabitis sicut
vituli exiculis resoluti: t conculcabitis iniquos
t erūt cinis sub pedib⁹ vestris in die in quo ego
facio: dicit dñs oipotēs. Hic est qui dr dies iu
dicij de quo suo loco si de⁹ voluerit loquemur
uberi⁹. Ca. XXXVI.

Ost hos tres ppbetas aggeū: zacharī
p am: malachiā: per idē tps liberationis
populi ex babylonica seruitute: scri
psit etiā esdras: q magis rerū gestarū scriptoz
est habit⁹ qz propha: sicuti est liber q appellat
deuter: cui⁹ res gesta in laudē dei nō lōge ab his
temporib⁹ inuenit: nisi forte esdras in eo xp̄m
ppheta esse intelligēdus ē: qō iter iuuenes quos
3 esdr. 3 dā orta qōne: quid ampli⁹ valeret in reb⁹: cum
reges vn⁹ diuisiz: alter vinū: terti⁹ mulieres que
plerūqz regib⁹ iperarent: idem tñ terti⁹ verita
tē super oia demonstrauit eē victricē. Cōsulto
Job. 14. ād euangelio xp̄m cognoscim⁹ eē veritatē. Ab
hoc tpe apō inde ōs restituto tēplo nō reges ñ
pricipes fuerūt vsqz ad aristobolū: quoz sup
putatio tpm nō i scripturis scis: que canonice
appellant sed in alijs inuenit: in qb⁹ sūt et machabeoz liz
bri quos nō iudei: ñ ecclia p
canonicis hz: ppē quoz idā
martyrū passiones vehemen
tes atqz mirabiles: q antecq̄
xp̄s venisset in carnē: vsqz ad
mortē p dei lege certauerūt:
t mala grauissima atqz horri
bilia ptulerūt. Ca. XXXVII

Empē igr nr̄oz p
t pbetarū quoz tā
scripta ad noticiā fe
re oium gētiū puenerūt: pbi
gētiū nōdū erāt q hoc ēt noie
vocarēt: quod cepit a samio
pythagora q eo tpe quo in
deoz soluta est captiuitas ce
pit excellere atqz cognosci.

Multo ergo magis ceteri phi
p⁹ ppheta repiūt fuisse. Nā
ipe socrates atheniēsis magr
oiuz q tūc maxie claruerit te
nēs in ea pte q̄ moral vel ac
tiua dr pricipatū: p⁹ esdrā in
chronicis inuenit. Nō multo
p⁹ ēt plato nat⁹ est qui lōge
ceteros socratis discipulos
anteirz. Quib⁹ si addam⁹ ēt
superiores q nōdū phi voca
bant: septē. s. sapientes: ac dei
de physicos q thāleti succes
serūt i pserutanda nā rex stu
diū ei⁹ imitati anaximādrū. s.
t anaximenē t anaxagorā ali
osqz nōnullos antecq̄ pytha
gōras prim⁹ philosophiā p
fiteretur: nec illi ppbetas no
stros vel vniuersos tpm ātiq
tate p̄cessit: quandoqdez ta
les post quē ceteri fuerūt re
gnāte romulo eminuisse fer
tur: quando de fōtib⁹ israel
in eis lr̄is q̄ toto ōbe mana
rēt ppbie flumē erupit. So
li igr illi theologi poete: oz
phe⁹: lin⁹: muse⁹: t sigs ali⁹
apud grecos fuit his ppbes
hebreis quorū scripta in au
ctoritate habem⁹: ānis repl
untur priores. Sed nec ipi

a Empe igr
t rē. In hoc
ca. ibi. qō
cepit a samio rē.
Nota de pythag
ora samio q fuit
priceps phoz ge
neris italici. vt pz
per augu. lib. viii.
Fuit ātyt beda ā
notat tpe cābysis
.f.263. anno post
euersionem hie
rusalem.

b Post esdraz rē.
de esdra videtur
fm ea que anno
tantur in chroni
cis q fuit circa
principium regni
artaxerxis septi
mi regis cui⁹ āno
septimo fm bedā
primo die. f. men
sis primi esdras
sacerdos t scriba
legis dei ascēdit
de babylone cuz
epistolis regis t p
ma die mensis q̄n
ti venit hierusalē
Artaxerxis vero
anno. 3. natus est
socrates. sed .25.
āno eiusdez fm
eusebium sermo
ne plurimo cele
bratus. quo anno
mortuus est arta
xerxes. post quez
imediate ēgnauit
dari⁹ noth⁹ rex p
sarū octauus.

c Post etiā plato
rē. Platon̄o natus
ē. iiii. āno dni⁹ da
rii fm eusebium.

d Qui thaleti rē
ō thalete mileto
dictū ē ō. ca. 24.

e Anaxamādruz
rē. ō anaxamādro
t anaximene dcm
est ō. ca. 25. Anaxa
goras auditor fuit
anaximēis tpibus
cyrivt i chrōicis ā
notatur.

f Anteqz pytago
ras. rē. de pitago
ra dictū ē ō. capi.
25.

g Theologi po
ete. rē. de poetis
trib⁹ theologicis.

orphes. t museo linovult augu. q̄ fuerit p̄ moysen ſz añ tē pa pro phāruz. ſz.n.ma gīz i hi ſtoriis fuerunt tpe geor deonis. museus āt diſci pulus or phi.lin⁹ vo magi ſter ber culis.

vez theologū nr̄m moyſen qui vnū verū deum veraciter p̄dicauit: cui⁹ nūc ſcripta in auctis ca none prima ſūt tpe p̄uenerūt: ac per hoc q̄ntū ad grecos attinet: in q̄ lingua lr̄e but⁹ ſeculi ma xime floruerūt nihil habēt vnde ſapientiam ſu am iactēt: quo religione noſtra vbi vera ſapien tia eſt: ſi non ſuperior ſaltē videatur antiquior Verū quod fatēdū eſt: nō quidē in grecia: ſed in barbaris gentib⁹: ſīc iaz i egypto fuerat an te moyſen nōnulla doctrina que illoz ſapien tia diceretur: alioquin nō ſcriptū eēt in libris sā ctis: moyſē eruditū fuiſſe oīuz ſapientia egypti oz̄: tuncvtiq̄ quādo ibi nat⁹ eſt: t a filia pha raonis adoptatus atq̄ nutritus etiā liberaliter educat⁹ eſt. Sed nec ſapientia egyptioz̄ ſapi ētiā ꝓphetaz̄ noſtroz̄ tempore anteced̄re po tuit: quandoqdē t abraā ꝓphēta fuit. Quid āt ſapiētie eē potuit in egypto: anteq̄ eis iſis quā mortuā tanq̄ deā magnā colēdā putauerūt lit teras traderet. Iſis porro inachi filia fuiſſe p ditur: qui prim⁹ regnare cepit argiuis: quādo abrae iam nepotes repiunt exorti.

a Iſis porro inachi. t. Inach⁹ pum⁹ ar giuoruz rex re gnare ce pit. 7. an no etatis iſaac Cui⁹ fili a iſi 40. āno etatis iacob i egyptū nauigās vt anno tat a g buſdam q̄ſdā tra didit eis ſtaruz a pices.

Ca. xxxix.

t Am vero ſi longe antiqui ora repetā: t tāte illud grande diluuiuz noſter erat vtiq̄ noe patriarcha: quē ꝓphetā quoq̄ nō imerito dixeri. Sigdē ipa arca quā fecit: t in qua cū ſuis euaſit: ꝓphetia nr̄oz̄ tpuz fuit. Quid enoch ſeptim⁹ ab adā: Nō ne ēt in canonica epiſtola ap̄li iude ꝓphe taſſe predicatur: quoz̄ ſcripta vt apud iudeos tap̄ nos in auctē nō eēnt nimia fecit antiqui tas: ꝓp quod videbantur habenda eē ſuſpecta ne ꝓferētur falſa pyeris. Nam t ꝓferūtur que dā que ipoz̄ eē dicuntur ab eis qui p ſuo ſen ſu paſſim quod volūt credūt. Sed ea caſtitas canonis nō recipit: non q̄ eoz̄ num quid deo placuerūt reprobē auctoritas: ſed q̄ iſta eē nō credantur ipoz̄. Nec mirū debet videri q̄ ſuſpecta habēt q̄ ſub tāte ātigtatis noie ꝓfe runt: q̄ſquidē i ipa biſtoria regū iude t regum iſr̄l q̄ res geſtas ꝓtinet. de quib⁹ eidē ſcripture canonice credim⁹: cōmemorāt plurima q̄ ibi ſi explicant: t in libris alijs inueniri dicūtur quoſ ꝓphete ſcripſerunt: t alicubi eoz̄ quoq̄ ꝓ phetarū noia nō tacētur: nec tñ inueniūtur i ca nōe quē populus dei recipit. Cui⁹ rei fateor cā me latet: niſi q̄ exiſtimo etiā ipos q⁹ ea q̄ i au ctoritate religiōis eē deberēt: ſcūs vtiq̄ ſpirit⁹ reuelabat: alia ſicut hoies biſtorica diligentia alia ſicut prophetas inſpiratione diuina ſcribe re potuiſſe: atq̄ hec ita fuiſſe diſtincta: vt illa tā q̄ ipis: iſta vero tanq̄ deo per ipſos loquē ti iudicarent eē tribuenda: ac ſic illa ꝓtinerēt ad vbertatē cognitōis: hec ad religionis au ctoritatē: in qua auctē cuſtoditur canon: pē que ſi qua iam etiā ſub noie veroruū ꝓphetaz̄ ſcripta ꝓferūtur: nec ad ipſā copiam ſcien tie valent: quoniā vtrū eoruū ſint quoruū eē di cunt icertū eſt: t ob hoc eis nō adhibetur fi des: maxime bis in q⁹ēt cōtra fidē libroruū canonicoz̄ q̄dā legūtur: ꝓp quod ea ꝓprius il loz̄ nō eē apꝑet.

n On itaq̄ credēdū eſt q̄ nōnulli ar bitrant hebreā tantū linguā per illū qui vocabat hebervnde hebreoruz vocabuli⁹ ē fuiſſe ſeruatā: atq̄ ide peruenis ſe ad abraā. hebreas āt litteras a lege cepiſ ſe que data eſt per moyſen: ſed poti⁹ per il lam ſucceſſionē patrū: memoratā liguaz̄ cū ſuis litteris cuſtoditam. Deniq̄ moyſes in populo dei cōſtituit qui docendis litteris p̄ eſſent: priuſq̄ diuine legis vllas litteras noſ ſent. Vos appellat ſcriptura grammaton: iſagogos qui latine dici poſſūt litterarum in ductores vel introductores eo q̄ eas indu cant. i. introducant quodāmodo in coꝛda di ſcētiſi: vel in eas poti⁹ ipſos quos docent. Nulla igī gens de antiquitate ſapientie ſue ſuper patriarchas t ꝓphetas noſtros quib⁹ inerat diua ſapientia vlla ſe vanitate iniqua iactauerit: q̄ſi nec egypt⁹ inuenīt que ſolet falſo t inaniter de ſuarū doctrinarū antiqta te gloriari: qualicūq̄ ſapientia ſua patriar charū noſtroz̄ tpe p̄uenīſſe ſapientiā. Ne q̄ eni q̄ſq̄ dicere audebit mirabiliū diſcipli narū eos pitiſſimos fuiſſe anteq̄ litteras noſ ſent. i. anteq̄ iſis eo veniſſet ea ſq̄ ibi docu iſſet. Ipa porro eoruū memorabilis doctria q̄ appellata eſt ſapientia quid erat niſi maxi me aſtronomia: t ſi aliquid aliud talium di ſciplinarū magis ad exercēda ingenia q̄z ad illuminandas vera ſapientia mentes valere ſolet. Nam quod attinet ad phiam que ſe docere aliquid ꝓfitet vñ fiant hoies bti cir ca tempora mercurij quē trimegiſtū vocaue rūt: in illis terris eiuſmodi ſtudia claruerūt Longe qdem ante ſapientes q̄z phos babu it grecia ꝟ tamen poſt abraaz t iſaac t iacob t ioſeph: nimirū etiā p⁹ ipm moyſen. Eō qppe tpe quo moyſes nat⁹ ē fuiſſe repit at las ille magn⁹ aſtrologus ꝓmetbei frat⁹ ma tern⁹: au⁹ mercurij maioris cuius nepos fuit

b Dicit mētō ō iſi fili a inachi de q̄ di ctū ē ē. ca. 37.

c De mercurio auoꝛō mercurio ei⁹ ne pote ꝓs ō. li. 8. ca pto. 26. Dicit āt hugo flo riacēſis q⁹ iſte ſe cundus mercurius ſucce ſit amuli o q̄ erat ſucceſſō platōis.

d Pro metheū t atlātē ffem ſu uz q̄daz ānotant fuiſſe 4. anno natita tis moy ſi. alig tñ dicūt ꝓmeth uz fuiſſe circa. 5z ānū du catus io ſeph.

trimegist⁹ ille mercuri⁹. Ca. XL

Ca. XL. Rustra itaq; rē. f

Rustra itaq; vanissima f plūptōe garrīūt qdā dicentes ex quo rōnē fidei cōprehēdit egypt⁹ āpli⁹q; centū annoꝝ milia numerari. In q⁹ bus. n. libris istū numerū collegerūt: qui ñ multū añ ānoꝝ duo milia lras magā iside didicerūt Mō. n. pu⁹ auctor ē i hīstoria varro q hoc pdidit: quod a litterarū ēt dinarū veritate non dissonat. Cum eni ab ipo primo boie q ē appellat⁹ adā: nōdū sex milia annoꝝ cōpleāt: quō nō isti ridendi pot⁹q; refellēdi sūt: q de spacio tpm tam diuersa: t huic explorate veritati tā ꝛria pīuadere conātur? Cui. n. narrāti meli⁹ ptā credim⁹?: q; qui ēt futura pdixerit: q pītia iā videm⁹?: Nam t ipa hīstoricoꝝ iter se dissonantia copiā nobis prebz vt eis pot⁹ creōre debeam⁹ q dine quā tenem⁹ ñ repugnant hīstorie. Porro aūt ciues ipie citatis diffusi vsq; q; per terras cū legūt doctissimos boies quoꝝ nulli⁹ coētēnēda vīō atur auctas: iter se de reb⁹ gestis ab etate nre mēoria remotissimis discrepātes cui pot⁹ credere debeāt nō inueniūt. Nos vero i nostre religionis hīstoria fulti auctate dina: quicqd ei resistit ñ dubitam⁹ eē falsissimū: quōlibz sese habeant cetera i secularib⁹ lris q; sive vera seu falsa sint nihil mōti affert quo recte btēq; viuam⁹.

Tāt cognitōez omittam⁹ hīstōie ipi phi a qb⁹ ad ista pgressi sum⁹ q ñ vidēt laborasse in studijs suis nisi vt inuenirēt quō viuēduz eēt accōmodate ad btitudiez ea pēscēdā: cur dissenserūt: ta magistris discipuli: t inter se cōdiscipuli nisi q; vt boies humanis sēsib⁹ t būanis rōcinatōib⁹ ista q; sierūt: Ubi q; quis eē potuerit t studiū gloriādi quo quisq; alio sapiētior t acutiō videri cupit: nec sē tētie quodāmō addūct⁹ aliene ꝛ sui dogmatis t opionis inētor: tñ vt nōnll'os vel ēt plurimos eorū fuisse cōcedā quos a suis doctorib⁹: vel discēdi socijs: amor veritatis abrupit: vt p ea certarēt quā veritatē putarēt: sive illa eēt sive ñ eēt: cū aliū quo vel q; ad bti tudiez puēiat: būana se porrigit i felicitas: si dina ñ duc auctas.

Denicq; auctores nr̄i i qb⁹ ñ frustra sacrarū lrārū figit t termiat canō: absit vt iter se aliq; rōe dissētiāt. Uñ nō imerito cū illa scribērēt eis deūl' p eos locutū: ñ pauci i scolis atq; gymnasijs litigiosis disputatōib⁹ garruli: ꝛ i agris atq; i vrbib⁹ cū doctis atq; idoctis tot tātiq; pplī crediderūt. Ipi sane pauci eē ōbuerī: ne mīrit⁹ die vilesceret: qō carū religiōe eē oporteret: nec ñ ita pauci: vt eorū nō sit mirāda cōlēsio. Neq; eni i mīr titudie pborū q; labore ēt litterario monimēta suoꝝ dogmatū relīq̄rūt: facile qs inuenerit int quos cūcta q; sēlere cōueniant: qō oñdere hoc ope lōgū est. Quis aūt secte cuiuslibz auctor: sic ē i hac dēonicula citare approbat⁹ vt ceteri iprobarent q aduersa t diūsa sēserūt: Nonne apō ātbenas t epicurei clarebāt asserētes res būanas ad deoꝝ curā nō ptinere t stoici q; ꝛria sētiētes eas regi: atq; mūiri dīs adiutorib⁹ atq; tutorib⁹ disputabāt: Uñ mirō cur anaxagoras rē⁹ fact⁹ sit qr solē eē dixit lapidē ardētē negās vtiq; deum: cū i eadē civitate gloria floruerit epicur⁹ vixeritq; secur⁹ nō solū solē: vel vllū siderū deuz eē nō credēs: ꝛ nec ioue: nec vllū deoꝝ omnino in mundo habitare cōtēdēs: ꝛ ad quē pces hominum supplicationesq; pueniāt. Nōne ibi āristip⁹ i voluptate corpis summuz bonuz ponens ibi ātisthenes virtute animi potius hominē fieri beatū āsseverās duo phi nobiles t ābo socratici

z. pzi n litt era. Sed addit hic eorū cōmentū opionem de sapiēte q; volu it aristip⁹ curā. reipublice fugere. Et antisthenes voluit eū illam ad ministrare. Itē hic dicit alii asserētes vnum mūdū. s. vt plato. Alii innumerabiles vt anaximāder. vt vlt etiam august⁹. li. 8. ca. 2. Alii vo oꝝ tum eē vt plato. Alii vo ini. i um nō habere. vt aristoteles. Alii mēte dina. vt plato. Alii fortuitu. t casibus agi. vt anaximander.

Alii mortales eē alias vt epicurei. Alii imortales vt platōici. Alii revolui in bestias. vt pytagoras. Alii neq; q; mort porphyri⁹ De his āt q; ponunt animam viuere post corpus per tempus aliquod non tamen semper ñ memini me legisse: Alii in corpore constitutes finem boni vt aristipus. Alii in aiovt antisthenes. alii in vtroq; vt epicurus vt patet p senecam epistola. 13. ad luciliū. Alii sensib⁹ corporis semper vt stoici qui nō potuerūt cogniti onē aliā a sensitiua. Alii nō sēper. vt cōtinetur. Alii nunq; eē putantes credēdū. sicut illi q; non discernūt iter sōnū t vigiliam.

a Nota q; epicurei negant res humanas pertinere ad curaz deorum. t quo modo huius oppositum probant stoici. vt patet in libro tulii de natura deorum. de hoc magis patet supra libro quinto. capitulo. ix.

b Anaxagoras secundum eusebium fuit tempore darii filii itaspis ō cuius morte non vidi aliud q; h dicitur nisi q; boetius dicit eum perisse veneno primo lib de consolatiōe.

c De aristipo t antisthene q; hic dicitur etiā supra libro. octauo. capitulo

ī tā diūsis atq; iter se ꝺrijs finib⁹ vite sūmā locātes quoꝝ ēt ille fugiendā: iste administrādā sapiēti dicebat eē rēpu. ⁊ ad suā qsq; sectā sectā dā discipl'os cōgregabat: Nepe palā i conspicua ⁊ notissima portice ī gymnasijs: in boztul': i locis publicis ac pīnatis caternati ꝓ sua qsq; opinione certabāt. Alij asserētes vnū: alij innumerabiles mūdos: ipm āt vnū: alij oztū eē: alij vero initiū nō habere: alij interiturū: alij semp futurū: alij mēte diuina: alij foztuitu ⁊ casibus agi: alij imortales eē animas: alij mortales: ⁊ q̄ imoꝛtales: alij reuolui in bestias: alij neq; q̄: Quiveꝛo mōtales: alij moꝛ interire p⁹ coꝛpus alij viuere ēt postea vel paululū vel diuti⁹ nō tñ sēp. Alij cōstituentes in coꝛpe finē bōī: alij in aīo: alij in vtroq; alij extrinsec⁹ posita ēt bona ad aiam ⁊ corp⁹ addētes: alij sēsib⁹ coꝛpis sēp: alij nō sēp: alij putantes nūq; eē credēdū. Das ⁊ alias pene inūerabiles dissēsiōes pboꝛ: qs vn q̄ ppls: qs senat⁹: q̄ prās vel dignitas publica ipse citat dijudicādas ⁊ alias ꝓbādas ac recipiēdas: aliaſ ipꝛobandas repudiādasq; curauit: ac nō passiꝰ sine ullo iudicio cōfuseq; habuit in grēio suo tot cōtroūsias hominū dissidentiū: ñ ō agris ⁊ domib⁹ vl' q̄cūq; pecuniaria rōne: ꝛ de his reb⁹ qb⁹ant misere, viuīt aut btē: vbi ⁊ si aliq̄ vera dicebant: eadē ⁊ falsa ꝓfus li cētia dicebāt: vñ ñ frustra tal' citas mysticum vocabl'm babylōis accepit. Babylō qppe interꝑtat confusio: qō nos iā diuisse meminimus. Nec interest diabolo regi el⁹ q̄ ꝛrarijs inter se ripēt errorib⁹: quos merito multe varieq; ipietatis ꝑiter possidet. At vero gens illa: ille ppl's illa citas: illa respublica: illi israelite q̄b⁹ credita sūt eloqa dei: nullo mō pseudo ꝓphas cuꝰ veris ꝓphis pari licētia ꝓfuderūt: ꝛ ꝓcordes i ter se atq; in nullo dissentiētes sacraꝝ lrāꝝ veraces ab eis agnoscebāt ⁊ tenebāt auctores.

Ipi eis erāt phi: Bē amatoꝛes sapiētie: ipi sapiētes: ipi theologi: ipi ꝓphe: ipi doctores pbitatis atq; pietatis. Quicūq; ꝑm illos sapuit ⁊ vixit: nō ꝑm hoies sed ꝛ deū q ꝑ eos locut⁹ ēt sapuit ⁊ vixit. Ibi si ꝓhibitū ē sacrilegiū: de⁹ ꝓhibuit. Si dictū ē honoꝛa ꝑrem tuū ⁊ matreꝝ tuā de⁹ iussit. Si dictū ē ñ mechaberis: ñ bōicidiuꝝ facias: ñ furaberis: ⁊ cetera hmōi: ñ ꝺ oꝛa humana: ꝛ oꝛacl'a diuina fuderūt. Quicqd phi qdeꝝ iter falsa q̄ opiati sē verū videre potuerūt: ⁊ laboꝛiosis disputatōnib⁹ psuadere moliti sūt: q mūdū istū fecerit de⁹: cuicq ipe ꝓuidētissim⁹ administret: ō bōestate virtutū: ō amoꝛe prīe: de fide amicitie: ō bōis opib⁹ atq; oīb⁹ ad moꝛes ꝓbos ꝓtinētib⁹ reb⁹: q̄uis nesciētes ad quē finē: ⁊ quonām ō eēnt: ista oīa referēda sūt ꝓphetid: hoc ē diuinis vocib⁹: q̄uis ꝑ hoies i illa cita te ppl'o cōmēdata sūt: ñ argumtatōuꝝ ꝓcertationib⁹ iculcata: vt ñ hois ingeniū ꝛ ꝺi eloquiū cōtinere foꝛmidaꝝ q illa cogīscerꝝ. Ca. XLII.

b Ac sacras lras ēt vn⁹ ptolemeoꝝ regū egypti nosse studuit: ⁊ bñe. Nā p⁹ alexādri macedōis q ēt magn⁹ cognōinat⁹ ē mirificētissimā miniq; diuturnā potentiā q̄ vniūsā asiā: imo pene totū oꝛbē: ptiui ⁊ armis: pti terroꝛe subegerat: qñ iter cetera oꝛieñ reg ēt iudeaꝝ igressus obtinuit. Eo moꝛtuo comites eius cum regnum illud amplissimum non pacifice iter se possessuri diuisissēt vl' poti⁹ dissipassēt bell' oia vastaturi: ptolemeos reges bēre cepit egypt⁹. Quoꝝ ꝓim⁹ lagi fili⁹: mltos ex iudea captiuos i egyptū trāstulit. Huic aūt succedēs ali⁹ ptolemeꝰ q ē appellat⁹ pbiladelph⁹: oēs quos ille adduxerat sbiugatos libos redire ꝓmisit: i sup ⁊ dōa regia i tēplū ꝺi misit: petiuitq; ab eleazaro tē pōtifice dari sibi scripturas q̄s ꝓfcō audierat fama ꝑdicāte dīnas: ⁊ ō ꝓcupiūat bñe i bibliotheca quā nobilissimā fecerat. Das ei cū idē pōtifex misisset hebreas. p⁹ ēt ille interꝑtes postulauit ⁊ dati sūt ei septuaginta duo ō singlis ꝛ̄ij. tribub⁹ seni hoies: ligue vtriusq; doctissimi. hebꝛee. s. atq; grece. Quoꝝ ū interꝑtatō vt. lxx. voceꝝ iā obtinuit ꝓnetudo. Tradit sāc tā mirabilē ac stupēdū plāeq; dīnū eoꝝ verb fuisse cōsēsū: vt cū ad b op⁹ sepati singli sederit: ita .n. eoꝝ fidē ptolemeo regi placuit explorare i ll'o verbo qō idē significaret ⁊ tātū dē valerꝝ ⁊ in verboꝝ oꝛdine alter ab altero discreparet: ꝛ tāq; vn⁹ esꝛ interꝑs ita qō oēs interꝑtati sūt: vnū erat: qñ reuera spūs erat vn⁹ i oīb⁹. Et ō tā mirabile dei mun⁹ acceptant vt illaꝝ scripturaꝝ ñ tāq; būanaꝝ: ꝛ sic erāt tāq; dīnaꝝ ēt isto mō ꝓmēdareꝰ auctas: creditur q̄q; gētib⁹ futura: qō iā videm⁹ effectum.

Az cū fuerit ⁊ alij interꝑtes La. XLIII

n q ex hebꝛea ligua i grecā sacra illa eloqa trāstulerīt: sic agla symmach⁹ theodotiō: sic ēt illa ē interꝑtatō cui⁹ auctoꝛ ñ apꝑ ⁊ ob b sine noie interꝑtis q̄nta editō nūcupat: bāc tñ q. lxx. ēt āq; sola eēt: sic recepit ecclia: eaq; vtiūt greci ppti xp̄iani quoꝝ pleriq; vtrū alia sit aliqua ig̃nāt. Ex hac. lxx. interꝑtatōe ēt i latinā liguā interꝑtatū ē: qō ecclie latine tenēt q̄z uis ñ ōfuerit tpib⁹ nostꝝ p̄sbyter hieronym⁹

b Ac sacras lras etiā vn⁹ ptolemeoꝝ. s. secō. Primus erat ptoleme⁹ filius lagi se cūd⁹ ptolemeus philadelph⁹. Isti dicti sūt reges egyptii vel alexandrini q diso reg alexandri i mltos iter ceteros potiozes erant.

hō doctissim⁹ ⁊ oīuz ēriū liguarū pit⁹ q ñ ex gre
co ℔ ex hebreo i latinū eloquz eaſdē ſcripturaſ
ꝓuerterit. Sz ei⁹ tm̄ lr̄arū labozē q̄uis in ꝺi fa
teāt ee veracē: ſeptuagita vero iterp̄tes i mltis
erraſſe ꝓtēdāt: tm̄ eccl̄ie xp̄i tot hoīuz auēti ab
eleazaro tē pōtifice ad hoc tm̄ op⁹ electoꝝ ne
minē iudicāt p̄ferēdū: q⁹ ⁊ ſi nō i eis vn⁹ appu
iſſet ſ pūs ſine dubitatōe din⁹: ſz iter ſe verba i
terp⁹etatōis ſue. lxx. docti moze hoīuz cōtullis
ſēt: vt quod placuiſſz oīb⁹ ℔ maneꝛz: nullus eis
vn⁹ iterp̄ſ ꝺbuit añpōi. Cū ꝺo tm̄ i eiſ ſignū di
tat̄ appuit: ꝓfcō q ſqs ali⁹ illarū ſcripturarū ex
hebrea i qualibz alia liguā iterp̄s ē vera: aut
ꝓgruit ill̄. lxx. iterp̄tib⁹: aut ſi cōgruere ñ videt̄
altitudo ibi ꝓp̄hica ee credēda ē. Spūs. n. q in
ꝓp̄hīs erat qñ illa ꝺixerūt: ideō ipe erat ēt in. lxx.
viris: qñ illa i ēp̄tati ſūt. Qui ꝓfcō auēre ꝺiuina
⁊ aliꝺ ꝺicē potuit: tāq̄z ꝓp̄ha ille vtrūq̄z ꝺixiſſz
q⁹ vtꝝz ideō ſpūs ꝺicerz: ⁊ ℔ ipz alr̄ vt ſi nō ea
ꝺēverba: ideō tm̄ ſēſus bñ itelligētib⁹ ꝺiluceſce
ret: ⁊ aliqꝺ p̄termittere ⁊ aliqꝺ addere ēt vt hic
oñderet̄ nō būanā fuiſſe i illo ope fuituꝝ: quā
verō ꝺebebat iterp̄s: ſz ꝺiuinā poti⁹ p̄tātē que
mētē replebat ⁊ regebat iterp̄tis. Nōnlli ät co
ꝺices grecos interp̄tationis. lxx. ex hebreis
codicib⁹ emēdādos putaſt: hec tm̄ auſi ſūt de
trabere qō hebrei nō hēbāt: ⁊. lxx. poſuerūt ℔
tm̄mō addiderūt q̄ i hebreis iuēta: apō. lxx. ñ
erāt: eaq̄z ſignis qbuſdā i ſtellarū modū facē:
ad capita coꝛ ideō ꝺerſuū notauerūt: q̄ ſigna aſte
riſcos vocāt. Illa vero q̄ ñ bñt hebrei bñt aūt
lxx. ſil̄r ad capita verſuū iacētib⁹ virgul̄ ſic ſcri
būt vncie ſiguerūt ⁊ multi codices greci has no
tas bñtes vſq̄z q̄q̄z ꝺiffuſi ſūt ⁊ latini. Que aūt
nō p̄termiſſa vel addita ſz al̄r ꝺcā ſūt: ſiue aliū
ſēſū faciāt ēt ipm̄ nō abboꝛrētē ſine alio modo
eūdē ſenſū explicare mōſtrēt: niſi vtriſq̄z codici
b⁹ iſpectis neq̄ūt repiri. Sic igit̄ vt oꝑet nihil
aliud itueamur i ſcriptur⁹ ill̄ niſi quid per ho
mines ꝺixerit ꝺei ſpūs. quicqꝺ ē i hebreis codi
cib⁹: ⁊ nō ē apō iterp̄tes. lxx. noluit hoc p iſtoſ
℔ p illoſ ꝓp̄has ꝺi ſpūſ ꝺicere. Quicqꝺ vero ē
apō. lxx. i hebreis āt codicib⁹ nō ē: p iſtos ma
luit q̄ p illos ideō ſpūs ꝺicere: ſic oñdēs vtroſq̄
fuiſſe ꝓp̄has. Iſto eni mō alia p eſaiā: alia per
ieremiā: alia p aliū atq̄ alium ꝓp̄ham: vl̄ alr̄
cadē p būc ac p illū ꝺixit vt voluit. Quicqꝺ pō
ro apō vtroſq̄ iuēit: p vtroſq̄ ꝺicere voluit v⁹
atq̄ ideō ſpūs: ſz ita vt illi p̄ceꝺerēt ꝓp̄hando
iſti ſeq̄rēt ꝓp̄hice illos iterp̄tando: q⁹ ſic i ill̄
vera ⁊ ꝓcoꝛꝺātia ꝺicētib⁹ vn⁹ pacis ſpūſ fuit ſic
⁊ iſtis ñ ſecū ꝓferētib⁹: ⁊ tm̄ tāq̄z vno oze cūcta
iterp̄tātib⁹: ideō ſpūs vn⁹ appuit. La. XLIIII.

Edait aliqs: quomō ſciā qꝺ ionas p
s pheta ꝺixerit niniuitis: vtrū triduū ⁊ ni
niue euertet̄ an. xl. ꝺies? Quis eni ñ vi
ꝺeat nō potuiſſe vtrūq̄z tūc ꝺici a ꝓpheta q miſ
ſus fuerat terrere cōmiatōe iminētis exitū cita
tē? Cū ſi ētio ꝺie fuerat futur⁹ iterit⁹: nō vtiq̄z q̄
ꝺragesimo ꝺie. Si āt q̄ꝺragesimo: ñ vtiq̄z ētio
Si ℔ a me q̄rit̄: qꝺ boꝛū ionas ꝺixerit: hoc pu
to poti⁹ qō legi t̄ i hebreo. xl. ꝺies ⁊ niniue ſubū
tet̄. Septuagita qppe lōge poſteri⁹ iterp̄tati
aliō ꝺicere potuerūt qō tm̄ ad rē ptineret: ⁊ in
vnū eūdēq̄z ſenſū: q̄uis ſub altera ſignificatio
ne ꝓcurreret: admoneretq̄z lectoꝛē vtraq̄z auēi
tate ñ ſp⁹eta ab biſtoꝛia ſeſe attolere: ad ea req
rēda pp q̄ ſignificāda biſtoꝛia ipa ꝓſcripta eſt
Geſta ſūt qppe illa in niniue citate: ℔ aliqꝺ ēt
ſignificauerūt qō modū illi⁹ citatis excedat: ſic
geſtū ē: q ipe ꝓpheta i vēt̄re ceti triduo fuit: ⁊
tm̄ aliū ſignificauit i ꝑfūdū iferni triduo futuꝝ
q ꝺñs ē oīuz ꝓpheta⁹. Quapp ſi p illā citatē
recte accipit̄ eccl̄ia gentiū ꝓp̄hice figura⁹: eū
ſa. ſ. p pniaz: vt qualis fuerat iā nō eēt: hoc qm̄
p xp̄m factū eſt in eccl̄ia gētiū: cui⁹ illa niniue fi
gurā gerebat: ſiue p. xl. ꝺies ſiue p triduū: ideꝛ
ipe ſignificat⁹ ē xp̄s: p. xl. ſ. q⁹ tot ꝺies pegit cū
ꝺiſcipulis ſuis p⁹ reſurrectionē ſuā: ⁊ aſcēdit i
celū: per triduū vero q⁹ ꝺie tertio reſurrexit: tā
q̄z lectoꝛē nihil aliud q̄z biſtoꝛie rerū geſtarum
iberere cupiētē: de ſōno excitauerit. lxx. iterp̄
tes: ijdēq̄z ꝓp̄hete: ad ꝑſcrutāꝺā altitudiem ꝓ
phetie: ⁊ quodamō ꝺixerit: in quadragita ꝺie
b⁹ ipſū q̄re: in quo ⁊ triduū poteris iuenire: illō
in aſcēſione: boc i ei⁹ reſurrectōe re pies. Pro
pter qō vtroq̄z numero ſignificari conuenien
tiſſime potuit: quoꝝ vnū p ionā ꝓp̄hetā: alterū
p ſeptuagita iterp̄tū ꝓp̄hetiā: tm̄ vn⁹ atq̄z idem
ſpūs ꝺixit. Lōgitudinē fugio: vt ñ hec p multa
demonſtrarē in qb⁹ ab hebraica veritate putāt
ſeptuagita iterp̄tes ꝺiſcrepare: ⁊ bene itellecti
inueniūt ee cōcoꝛꝺes. Cui etiā ego p meo mo
ꝺulo veſtigia ſequēs apl̄oꝛū: q⁹ ⁊ ipſi ex vtriſq̄z
. i. ex hebreis: ⁊ ex ſeptuagita teſtimonia ꝓp̄he
tica poſuerūt: vtraq̄z auēte vtēꝺū putaui: qm̄
vtraq̄z vna atq̄z ꝺiuina ē. Sz iā q̄ reſtāt vt poſ
ſum⁹ exequamur. La. XLV.

Oſteaq̄z gens iudea cepit nō habere
p ꝓp̄hetas: p culdubio ꝺeterioꝛ facta ē:
eo. ſ. tpe quo ſe ſpabat inſtaurato tē
plo poſt captiuitatē que fuit in babylonia fu/

turam esse meliorem. Sic quippe intelligebat populus ille carnalis quod prenunciatum
Aggei.2 est per aggeum pphetam dicentem. Magna erit gloria dom⁹ istius nouissime plusq̄ prime Quod de nouo testamento dictum eē paulo superi⁹ demonstrauit vbi ait aperte christum p mittens: t mouebo omnes gētes t veniet desideratus cūctis gentibus. Quo loco septuaginta interpretes alium sensum magis corpori q̄ capiti: hoc est magis ecclesie q̄ christo cōuenientem pphetica auctoritate dixerūt. Venient que electa sunt domini de cunctis genti
Matbi 20. bus: idest boies de quib⁹ ipse iesus in euangelio: multi inquit vocati: pauci vero electi. Talibus enim electis gentium: domus dei edificatur per testamentum nouum lapidib⁹ viuis longe glorioſior q̄ templum illud fuit quod a rege salomone constructus est: t post captiuitatē instauratū. Propter hoc ergo nec pphetas ex illo tempore habuit illa gens: sed multis cladib⁹ afflicta est ab alienigenis regib⁹ ipisq̄ romanis: ne hanc aggei prophetiam in illa instauratione templi opinaretur ipletam. Nō multo enim post adueniente alexandro subiugata est: quādo t si nulla facta est vastatio quoniam non sunt ausi ei resistere: t ideo placatus facillime subditi receperunt: non erat tamen gloria tanta dom⁹ illi⁹: quanta fuit in suorū regum libera potestate. Hostias sane alexāder immolauit in dei templo non ad ei⁹ cultum vera pietate conuersus: sed ipia vanitate cū dijs eū falsis colendū putans. Deiñ ptolemeus lagi filius quod supra cōmemorauī: post alexandri mortem captiuos inde in egyptū trāstulit: quos ei⁹ successor ptolemeus philadelphus beniuolentissime inde dimisit: per quez factū est quod paulo ante narrauī: vt septuaginta interpretū scripturas haberem⁹. Deinde contriti sunt bellis q̄ in machabeorum libris explicātur. Post hec capti a rege alexādrie ptolemeo qui est appellatus ephipbanes: inde ab antiocho rege syrie multis t grauissimis malis ad idola colenda cōpulsi: templumq̄ ipm repletū sacrilegis superstitionib⁹ gentium: quod tñ dux eorū strenuissim⁹ iudas qui etiam machabeus dictus est ātio chi ducib⁹ pulsis: ab omni illa idolatrie cōtaminatione mūdauit. Non aūt multo post alchim⁹ quidam per ambitionē cū a genere sacerdotali esset alien⁹: quod nephas erat: pontifex factus est. Vnde iā post annos ferme quinq̄ginta: in quib⁹ eis tamē pax non fuit: q̄uis aliqua t prospere gesserint: primus apud eos aristobolus assumpto diademate: t rex t pontifex factus est. Antea quippe ex quo de babylonie captiuitate reuersi sunt templumq̄ instauratum est: non reges sed duces vel principes habuerunt: quamuis t q̄ rex est possit dici princeps a principatu imperandi: t dux eo q̄ sit ductor exercitus sed non continuo quicunq̄ principes vel duces sunt etiam reges dici possunt quod iste aristobolus fuit. Cui successit alexander etiaz ipse rex t pontifex qui crudeliter in suos regnasse traditur. Post hunc vxor eius alexādra regina iudeorum fuit: ex cuius deinceps tempore mala sunt eos secuta grauiora. Filij quippe huius alexandre Aristobolus t hyrcanus inter se de imperio dimicantes: vires aduersus israeliticam gentez prouocauere romanas. Hyrcanus nanq̄ ab eis contra fratrem poposcit auxiliuz Tunc iam roma subiugauerat africam: t greciam: lateq̄ etiam alijs orbis partibus imperans: tanquam seipsam ferre non valens: se suaq̄ quodammodo magnitudine fregerat. Peruenerat quippe ad seditiones domesticas graues. Atq̄ inde ad bella socialia: mox q̄ ciuilia: tantumq̄ se comminuerat atq̄ attriuerat: vt ei mutandus reipublice status: quo regeretur regibus imminueret. Pompeius ergo populi romani preclarissimus princeps iudeam cum exercitu ingressus ciuitatem capit: templuz reserat: non deuotione supplicis sed iure victoris: t ad sancta sanctorum quo nisi summum sacerdotem non licebat intrare: non vt venerator sed vt prophanator accedit: Confirmatoq̄ hyrcani pontificatu: t subiugate genti imposito custode antipatro: quos tunc procuratores vocabant: victum secū aristobolum ducit. Et ex illo die iudej etiā tributarij romanorū esse ceperūt. Postea cassius ēt templuz expoliauit. Deinde post paucos annos etiā herodē alienigenā regē habere meruerūt: quo regnāte nat⁹ ē christ⁹. Jā eni venerat plenitudo temp⁹ is significata pphetico spiritu p os p̄iarche ia cobybi ait. Nō deficiet princeps ex iuda neq̄

a Alexādery tā notat i chrōicis subiugauit iude az anno ab vrbe condita. 4zz. q fuit ān⁹ 188. a z⁹ āno da rii filii itaspis q̄ āno licē tiati fūt iudeī vt p seq̄rēt e dificatōnē tēpli ad cōplemētū. fuit aūt h ān⁹ ab vrbe ꝺdita z34. cōputādo ab edificatōe ꝰ pletione murorū ciuitatis fuit ān⁹ q̄ subiugata est iudea a zo. āno artaxerxis q̄ licē tiat⁹ nec mias ce pat repare muros ciuitatis. ioz Reliq̄ q̄ dicūtur i h cap. patēt in tuēti magīm i bistoriis.

dux de semoribꝰ eiꝰ donec veniat cui reposita ē
t ipe erit expectatio gentiū. Nō ergo defuit in
deoꝝ ꝓceps ex iudeis vsq; ad istū herodem:
quē ꝓmū accepūt alienigenā regē. Tps ergo
erat vt veniret ille cui repositū erat: quod no-
uo ꝓmissū est testamēto: vt ipe esset expectatio
gentiū. Fieri āt nō posset vt expectarent gentes
eū venturū sicut eū cernimꝰ expectari vt veniat:
ad faciendū iudiciū in claritate potēcie nisi ꝓiꝰ
in eū crederēt cum venit ad patiendū iudicium
in humilitate patientie. Ca. XLVI.

Egnante ergo herode in iudea: apud
r romanos aūt iam mutato reipublice
statu: imperante cesare augusto: t ꝑ euꝫ
oꝛbe terre pacato natꝰ est xps ꝑm ꝑcedēcez ꝓ-
phiam in bethlehē iude: homo manifestꝰ ex bo
Esaie.7 mie virgie: deꝰ occultꝰ ex deo patre. Sic enī ꝓ-
pheta ꝓdixerat. Ecce virgo in vtero accipiet t
pariet filiū: t vocabit nomē eiꝰ emanuel: qđ ē
interꝑtatū nobiscū deꝰ. Qui vt se cōmendaret
deū miracula multa fecit: ex quibꝰ q̄dā q̄ꝫtū ad
eū ꝓdicandū satis visū est eē: scriptura euāgeli
ca cōtinꝫ. Quoꝝ primū ē q tā mirabiliter natꝰ
est: vltimū āt q cuꝫ suo resuscitato a moꝛtuis:
coꝛpe ascendit in celū. Judei aūt q eum occi-
derūt: t in eū credere nolnerūt: q oporebat eū
moꝛi: t resurgere: vastati ifelicit a romanis fū
ditusq; a suo regno vbiq; iā eis alienigene dñabā
tur eradicati sūt: dispersiq; ꝑ terras. Q̄ñqdez
vbiq; nō desūt: ꝑ scripturas suas testionio no
bis sūt: ꝓphias nos nō fixisse de xpo: quas pl̄
mi eoꝝ cōsiderātes: t aī passionez: t maxie pꝰ
Esaie.10 eiꝰ resurrectionez crediderūt in eū: de qbꝰ ꝓdi-
ctū est. Si fuerit numerꝰ filioꝝ israel sicut are-
na maris: reliquie salue fient. Ceterī vero exce
Ps. 68. cati sūt: de qbꝰ ꝓdictū est. Fiat mēsa eoꝝ coꝝā
Ibidem ipis in laq̄m: t in retributionē t in scandalū.
Obscurentur oculi eoꝝ ne videant: t doꝛsum
eoꝝ semp incurua. Proīi cū scripturis nr̄is fi
crediū: cōplenī in eis sue quas ceci legūt: nisi fō
te qs dixerit illas ꝓphias xpianos finxisse o xpo
que sibylle noīe: vel alioꝝ ꝓferūt: fi q̄ sunt que
nō pertinēt ad ꝓpl̄m iudeoꝝ. Nob quidem ille
sufficiunt: que de nostroꝝ inimicoꝝ codicibꝰ
ꝓferūtur: quos agnoscimꝰ ꝓp hoc testimoniū:
quod nob inuiti ꝓhibēt: eosdē codices haben-
do atq; seruando: ꝓ oēs gentes etiā ipos eē di
sperſos: quaq̄ersū xpi eccl̄ia dilatat. Nam ꝓ-
Ps. 56 phia in psalmis quos etiam legūt de hac re ꝑ
Ps. 36. missa est: vbi scriptū est. Deꝰ meꝰ misericordia
eiꝰ ꝑueniet me. Deꝰ meꝰ demonstrauit mihi o
inimicis meis. Ne occideris eos negī obliui- Ps. 58.
scant legē tuā. Disperge illos in virtute tua.
Demōstrauit ergo deꝰ ecclie in eiꝰ inimicis iu
deis gr̄am misericordie sue: qm̄ sicut dic apl's Ro. 1
delictū illoꝝ salus est in gentib. Et ideo non
eos occidit. i. nō in eis perdidit q sūt iudei: q̄ꝫ
q̄ꝫ a romanis fuerit deuicti t oppssi: ne obliti
legem dei: ad hoc de quo agimꝰ testimonium
nihil valeret. Ideo parū fuit vt diceret: ne occi-
deris eos ne qm̄ obliuiscātur legē tuam: nisi ēt Ps. 5
adderet: disperge illos: qm̄ si cū isto testionio
scripturarū in sua tm̄ modo terra nō vbiq; eēnt
ꝓfcō ecclia q̄ vbiq; est: eos, ꝓphiarū que ō xpo
premisse sunt testes in omnibus gentibus ha-
bere nō posset. Ca. XVLII.

Vapp quisqs alienigena. i. nō ex isra-
q el, pgenitꝰ: nec ab illo ꝓpl'o in canōe sa-
crarū lr̄arum recept legitur aliquid ꝓ
phetasse de xpo: si in nostram noticiā venit aut
venerit: ad cumulū a nobis cōmemoꝛari pōt: n̄
q necessariꝰ ēt si desit: ꝛ q nō icōgrue creditur
fuisse t in alijs gentibꝰ boies qbꝰ hoc mysteriū
reuelatū ē: t q hoc ēt ꝓdicere impulsi sūt: siue ꝑ
ticipes eiusdem gr̄e fuerit siue exptes: sed per
malos angelos docti sūt quos ꝓfitē xpm quem
iudei non agnoscebant scimꝰ fuisse confessos.
Nec ipos iudeos existimo audere cōtēdere ne
minē ptinuisse ad deū ꝓter israelitas ex quo ꝓ
pagatio isrl̄ cepit eē: reꝛobato eiꝰ fratre maio
re. Ppl's. n. reuera q ꝓprie dei ppl's diceretur
nullus aliꝰ fuit. Boies āt quosdā nō terrena ꝛ
celesti societate aduersos israelitas supne ciuet
tis ptinētes et iā in alijs gentibꝰ fuisse negare
nō pōt: qm̄ si negāt: facillime ꝓuincūt: de scō t
mirabili viro iob: q nec idigēa: nec ꝓselitꝰ. i. ad
uēa ppl's isrl̄ fuit: sed ex gēte hydūea genꝰ du-
cēs: ibi oꝛtꝰ: ibidem moꝛtuꝰ est: qui deo sic la-
udat eloquio: vt quod ad iusticiā pietatēq; at-
tinet: ēt nullus ei hō suoꝝ tpum coequet. Que
tpa eiꝰ q̄nis nō inueniamꝰ i chꝛonicis: colligi-
mꝰ tm̄ ex libꝛo eiꝰ quē ꝑ sui merito israelite i au-
cꝛoꝛitatē canonicā receperūt: tertia gr̄atione
posterioꝛes fuisse q̄ꝫ israel. Dinitꝰ āt puisū fuisse
nō dubito: vt ex hoc uno scirem deꝰ ēt ꝑ alias gen
tes eē potuisse: q ꝑm deū vixerūt: eiq; placuerūt
ptinētes ad spiritalē hierosolymā. Quod nēi-
ni cōcessū fuisse credēdum ē: nisi cui diuinitus
reuelatus est vnus mediatoꝛ dei t hoium hō i. thi. 2.
xps ihs qui venturus in carne: sicut antiquis sā-
ctis prenūciabatur quemadmodū nobis venīs
se nūciatꝰ est: vt vna eademq; fides per ipsꝫ oēi

in dei ciuitatem: in domū dei: in dei templū p
destinatos pducat ad deū. Sed quecūq; alio-
rū ppbetie de dei per xp̄m ih̄m gr̄a ꝓferūtur:
possūt putari a xp̄ianis eē conficte. Ideo ni-
hil est firmi⁹ ad cōuicēdos quoslibz alienos: si
de hac re cō tēderit: nostroscz fulciendos si re-
cte sapuerit: q̄z vt diuina p̄dicta de xp̄o ea ꝓferā
tur que in iudeoꝝ scripta sūt codicib⁹. Quib⁹
amulsis de sedib⁹ pp̄ijs: ⁊ pp hoc testimoniuz
toto orbe diſperſis: xp̄i vscz quaqz creuit eccle
sia. La. XLVIII.

b Ec dom⁹ dei maioris est gl̄ie cūz fuerat
illa p̄ima lignis ⁊ lapidib⁹ ceteriscz p̄-
ciosis reb⁹ metallisqz constructa. Nō

Aggei.z itaqz aggei ppbetia i tēpli illi⁹ istauratōe cōple
ta est. Ex quo. n. istauratū est: nūcz oñdit ba-
buisse tantam gloriā quātā habuit tpe salomo
nis: immo pti⁹ ostenditur p̄imū cessatione ꝓ
phetie fuisse dom⁹ illi⁹ gloriā diminutā: deide
ip̄i⁹ gentis cladib⁹ tantis vscz ad vltimū excidiū
qō factū est a romanis: ſicut ea que supra sunt
cōmemorata testant. Nec aūt dom⁹ ad nouuz
pertinēs testamētuz tanto vtiqz maioris ē glo-
rie: quāto meliores sūt lapides viui quib⁹ cre-
dentib⁹ renouatiscz cōstruit. Sed ideo p istau
rationē templi illi⁹ significata est: qr ip̄a reno-
uatio illi⁹ edificij significat eloquio ppbetico
alterꝫ testamētū quod appellat nouū. Qō g̃ de

Ibidem us dixit per memoratū ppbam: ⁊ dabo pacem
i loco isto: per significantē locū ille q eo signifi
catur itelligendus est: vt qr illo loco istaurato
significata est ecclesia q̄ fuerat edificanda per
xp̄m: nihil accipiatur quod dictū est: dabo pa-
cē in loco isto: nisi dabo pacē in loco quē signi
ficat loc⁹ iste: q; quodāmō oia significantia vi-
dentur earū rerū quas significant sustinere per

1.corī.10 sonas: sic dictū ē ab ap̄lo: petra erat xp̄s: quo-
niā petra illa de qua hoc dictū est: significabat
vtiqz xp̄m. Maior ē itaqz gloria dom⁹ illi⁹ no-
ui testamēti: q̄z dom⁹ pri⁹is veteris testamēti
⁊ tūc appebit maior cū dedicabitur. Tūc. n. ve
niet desiderat⁹ cūctis gentib⁹: ſicut legit in he-
breo. Nam prim⁹ ei⁹ aduent⁹ nōdū erat desidera-
t⁹ oibus gentib⁹. Non enī quē debebant de
siderare sciebant: in quē nō crediderant. Tunc
ēt p̄m septuaginta interpretes: qr tūc ꝓpheti-
cus sensus est: veniēt que electa sunt dñi de cū
ctis gentib⁹. Tūc enī vere nō venient nisi electa

Ephes.i de quib⁹ dicit ap̄s: ſicut elegit nos in ipso ante
mūdi cōstitutōem. Ip̄e quippe architectus q
dixit: multi sūt vocati: pauci vero electi: non de Matth
his dixit qui vocati sic venerūt vt de cōuinio ꝓ zo.
ijcerent: sed de electis demōstraturus ē edifi-
catā domū: que nullā deinceps formidabit ru-
inā. Nūc autē ⁊ hi quando replēt eccl̄ias quos
tanqz in aera ventilatio sepabit: nō appet tanta
gloria dom⁹ huius: quāta tūc appebit: qñ q̄sq;
ibi erit: semper erit. La. XLIX.

Nd hoc ergo malign o seculo i his die
i bus malis vbi per humilitatē p̄sentē fu-
turā cōparat ecclesie celsitudinez ⁊ ti-
morū stimulis: doloꝝ tormētis: laborū mole-
stijs: tentationū periculis eruditur: sola spe ga-
udens: qm̄ sane gaudet: multi rep̄robi miscēt
bonis: ⁊ vtriqz tanqz in sagenā euangelicā col
liguntur: ⁊ in hoc mūdo tanqz in mari vtriqz in-
clusi retibus indiscrete natant: donec pueniat
ad littus vbi mali segregent a bonis: ⁊ in bonis
tanqz in tēplo suo sit deus oia in oib⁹. Prouīs
vocē nunc agnoscimus eius impleri q loque
batur i psal. atqz dicebat. Annūciauit: ⁊ locut⁹ ps. 39
sū multiplicati sūt super numerū. Hoc fit nūc:
ex quo primū per os p̄cursoris sui Joānis: de
inde p os ꝓpriū annūciauit: ⁊ locut⁹ ē dicens.
Agite pniaz: a pp̄opiq̄uit. n. regnū celoꝝ. Ele
git discipl'os quos ⁊ ap̄los noiauit: humil'r na
tos ihonoratos: illitteratos: vt qcqd magnuz
eēnt ⁊ facerēt: ip̄e in eis eēt ⁊ faceret. Hū it iter
illos vnū: quo malo tēs bñ ⁊ iue passionis di-
spositū impleret: ⁊ ecclesie sue tolerandoꝝ
maloꝝ p̄berz ex̄plū. Sēinato quātū p ei⁹ opte
bat p̄tiā corpalē scō euāgelio: passus ē: mor-
tu⁹ ē: resurrexit: passiōe oñdēs qd sustinere p
veritate: resurrectione: qd spare i eternitate ō
beam⁹ excepta altitudie sacri q̄ sanguis ei⁹ i re
missionē peccatoꝝ fusus ē. Cōuersatus ē i ēra
xl. dies cū discipulis suis atqz ip̄is vidēt ib⁹ ascē
dit i celū: ⁊ p⁹ dies. x. pmissū spūm scūm misit
p̄is sui: cui⁹ aduentis i eos q crediderāt tunc
erat signū maximū: ⁊ marie necessariū: vt vnus
qsqz eoꝝ liguis oium gētium loq̄ret: ita signi
ficans vnitatē catholice eccl'ie p oēs gētes fu-
turā: ac sic liguis oib⁹ locuturā. La. L.

Einde p̄m illā ppbiam: ex syon lex ꝓ
d diet: ⁊ verbū dñi ō hierl'z: ⁊ fz dñi ip̄i⁹
xp̄i predicta: vbi p⁹ resurrectionē stu-
pētib⁹ eum discipulis suis aperuit sēsū vt itellige
rēt scripturas: ⁊ dixit eis qm̄ sic scriptū ē: ⁊ sic

optebat xp̃z pati: t resurgere a mortuis die tertia: t predicari in eius noie pniam t remissõez pctõrũ p oẽs gẽtes: iciplẽtibus ab hierlm. Et vbi rursus eis de aduẽtu ei⁹ nouissimo regrentib⁹ rñdit atqz ait. Nõ ẽ vr̃m nosse tpa vel momẽta q̃s pr̃ posuit i sua ptate: ꝫ accipietis virtutẽ spũs sci superueniẽtis ivos: t eritis testes mihi hierusalẽ: t i tota iudea t samaria t vsqz in fines terre. Primũ se ab hierusalẽ diffudit ecclesia. t cum i iudea atqz samaria plurimi crediderint: t in alias gentes seminatum est eis annunciantibus euangelium: quos ipse sicut lũi naria coaptauerat verbo t accenderat spiritu sancto. Dixerat enim eis nolite timere eos qui corpus occidunt: animam autem non possũt occidere: qui vt frigidi timore non essent: igne charitatis ardebant. Beniqz per ipsos non solum qui eum ante passionem t post resurrectionem suam viderant t audierant: verum etiam post obitum eorum per posteros eorum inter horrendas persecutiones: t varios cruciat⁹: ac funera martyrum predicatum est toto orbe euangelium: contestante domino signis t ostentis: t varijs virtutibus: t spiritus sancti muneribus: vt ppli gentium credentes i eũ q pro eor redẽptione crucifixus est: christiano amore venerarent sanguinez martyr̃: quẽ diabolico furore fuderunt: ipsiqz reges quorũz legibus vastabatur ecclesia: ei⁹ nomini salubriter subderentur: quod de terra crudeliter auferri conati sũt: vt falsos deos iciperẽt perseq: quor cã clitores dei veri fuerãt ãtea psecuti. Ca. LI.

Idẽs aũt diabol⁹ tẽpla demonũ deseri v t ad nomẽ liberãtis mediatoris curre re gen⁹ humanũ hereticos monit q sub vocabl'o xp̃iano doctrie resisterẽt xp̃iãe: quasi possent idifferẽter sine vlla correptõe bñi i cita te dei: sic ciuitas cõfessionis idifferẽter habuit phos iter se diũsa t adũsa sentiẽtes. Qui g i ẽ ecclia morbidũ aliqd prauũqz sapiũt: si correpti vt sanũ rectũqz sapiant resistũt ꝛumacit: suaqz pestifera t mortifera dogmata emẽdare nolũt: ꝫ defẽsare psistũt: heretici fiũt: t foras exeũres habẽt i exercẽtib⁹ inimic⁹: ẽt si qppiãveris ill'ca tholic⁹ mẽbr̃ xp̃i malo suo psũt. Dũ. n. ẽ vtile t malis bñ t diligẽtib⁹ eũ oia cooperañ i bonũz inimici oẽs eccl'ie quolibz errore cecẽrẽt vel malitia deprauenẽt: si accipiũt prãtẽ corpalr affligendi exercẽt e⁹ patiẽtiã si tm̃ mõ male sẽtiẽdo adũsãt: exercẽt ei⁹ sapiam. Vt ãt ẽt inimici diligãt: exercẽt ei⁹ beniuolẽtiã: aut ẽt bñficiẽtiã siue sẽsibili doctria cũ eis agañ: siue tribili disciplina. Ac p hoc diabol⁹ priceps ipie ciuitañ adũsus pegrinãtẽ i hoc mũdo ciuitatẽ dei vasa ppria ꝓmouẽdo nihil ei nocere pmittit̃: cui pcl'dubio t reb⁹ prosp̃is ꝓsolatio vt nõ frãgañ adũsis: exercitatio vt nõ corrũpañ ꝓsp̃is: p dinam ꝓuidentiã ꝓcurañ. atqz ita tẽpañ vtrũqz ab alt'utro: vt i psalmo illã vocẽ nõ alĩ de cog̃scam⁹ exortã: ꝫ mlt'itudinẽ dolor̃ meor̃ i corde meo: ꝓsolatões tue iocũda nerũt aiam meã. Hic ẽ t aliũ apl'i i spe gaudẽtes i trib'latõe patiẽtes. Nã t id qũ ait idẽ doctor: q cũqz volũt pie viuẽ i xp̃o psecutõez patiũr̃: null' putãdũ ẽ deẽ posse tpib⁹: qz t cũ ab eis q foris sũt nõ seuiẽtib⁹ videt̃ eẽ trãqllitas: t reuera est plimũqz ꝓsolatõis aufert ifirmis maxime: non tñ desũt: imo mlti sũt int⁹: q corda pie viuẽtiũ suis pditis morib⁹ cruciant: qm̃ p eos blasfemañ xp̃ianũ t catholicũ nomẽ. Qũ ꝗtũ ẽ carius eis qvolũt pie viuere i xp̃o: tãto magis dolẽt q̃ per malos int⁹ positos fit: vt mín⁹ q̃z pior̃ mẽtes ũsiderãt diligañ. Ipi quoqz heretici cũ xp̃ianũ cogitañ hẽ nomẽ t sacramẽta xp̃iana: t scripturas t pfessionẽ: magnũ dolorez faciũt i cordib⁹ pior̃: qz t mlti volẽtes eẽ xp̃iani pp eor̃ dissensiones hesitare cogũt̃: t mlti maledicti ẽt in his iueniũt mãm blasphemãdi xp̃ianũ nomẽ: qz t ipsi quoquomõ xp̃iani appellañ. His atqz huiusmodi prauis morib⁹ t errorib⁹ hoium psecutõem patiũr̃ qvolũt i xp̃o pie viuere: ẽt nullo ifestãte neqz vexãte corp⁹ illor̃. Patiũr̃ qppe hãc persecutionem non in corporibus sed in cordibus. Unde illa vox est. secundum multitudinez dolorum meorum in corde meo: non enim ait in corpore meo. Sed rursus quoniam cogitantur immutabilia diuina promissa: t qũ ait apostolus nouit dominus qui sunt eius: quos enim presciuit t predestinauit conformes fieri imaginis filij sui: ex eis nullus perire potest: ideo sequitur in illo psalmo: consolationes tue iocundauerunt animam meam. Dolor autem qui fit in cordibus piorum: quos persequuntur mores christianorum malorum: siue falsorum prodest dolentibus: quoniam de caritate descendit qua eos perire nolunt: nec impedire salutem aliorum. Beniqz magne consolationes fiũt etiã p correctõib⁹ eor̃. q pior̃ aias tãta inclũditare perfundũt: quãtis de sua pditõe

Ps. 93.

a Roide nec illō ⁊c. In B ca. nota q̄ p rufin⁹ ⁊ eusebius in ecclesiastica historia et orosius li. 7. de ormesta mundi numer⁹ persecutionu quas passa est ecclesia nitunt̄ precise ad denarium sc̄um numerum plagarum egipti reducere. quos tamen in hoc articulo nō approbat augustinus. Ca. LII.

b Cur ergo eis a nerōe ⁊c. De nerone q̄dē quigntus ab augusto imperauit scribit orosi⁹ vbi supra q̄ primus rome xp̄ianos supplicijs ⁊ mortibus affecit ac per omnes puincias pari psecutione excruciari imperauit. ip̄mq̄ nomen extirpare conat⁹ beatissimos christi apostolos pet⁹ cruce. paulum gladio occidit.

De domiciano q̄ non⁹ ab augusto ip̄auit scribit q̄ p oēs grad⁹ sceler⁹ creuit vt cōfirmatissimam toto orbe xp̄i ecclias datis vbiq̄ crudelissime persecutōis edictis euellere auderet. Dic in tātus plapsus ē i insaniaz vt dominuz ac deum se vocari scribi coliq̄ iusserit.

De traiano ⁊o q̄ vndecim⁹ ab augusto ip̄erauit scribit q̄ i psecutione xp̄iani nomis errore deceptus terti⁹ a nerone cū passim interceptos cogi ad sacrificādum idolis ac detrabentes interfici iussisset plurimi interficerentur. polinq̄ secundi qui inter ceteros iudices persecutor datus fuerat relatu admonitus homines eos propter confessionem christi ⁊ honesta conuenticula nihil contrarium romanis legibus facere. fiducia sane innocentis confessionis nemini mortē graue formidolosāq̄ iferri rescriptis ilico leuioribus tēperauit edictū. ¶ De marco antonio impatore dolorib⁹ de sua pditione cruciauerāt. Sic in hoc seculo in his diebus malis non soluz a tē pore corporalis p̄sētie christi ⁊ apl'or⁹ eius: sz ab ip̄o abel quē p̄imū iustū impius frater occidit: ⁊ deiceps vsq̄z ad huius seculi finem: inter persecutiones mundi ⁊ consolationes dei: pegrinādo pcurrit eccl'a. Ca. LII.

p Roidē nec illud qdem temere puto esse dicendū sine credēdū: q̄ō nōnullis visum é vel videt̄: nō ápli us eccl'iā suā passurā psecutōes vsq̄z ad tp̄s antix̄pi: q̄s q̄ iā passa ē. i. decē: ⁊ vndecima cadēq̄z sit ab ātix̄po nouissima. Primā qppe putāt a nerone: secūdā a domiciano: tertiā a traiano: q̄rtā ab ātonio: q̄ntā a seuero: sextā a maximino: septimā a decio octauā a valeriano: nonā ab aureliano: decimā a diocletiano ⁊ maximiāo. Plagas. n. egyptio rū q̄s decē fuer⁹ añ⁹ ide exire icip̄et pp'lis dei: putāt adhūc intellectū eē referēdas: vt nouissima ātix̄pi psecutio silis videat vndecime plage q̄ egyptū dum hostil'r pseqūret hebreos: i mari rubro pp'lo dei p siccū trāseūte pierit. Sz ego illa re gesta i egyptiacis psecutōes ppbetice significatas eē nō arbitror: q̄uis ab eis q̄ hoc putāt exq̄site ⁊ igeniose illa sing'la bis sing'lis ꝓpata videāt: nō ppbetico ip̄ū sz ꝓuidentia cura mētis hūane q̄ aliq̄n ad verū peruenit: aliq̄n fallit. Quid enī q̄ hoc sentiūt dicturi sunt de psecutōe q̄ ipse dñs crucifix⁹ est In quo eā sūt numero posituri: Si autē hac excepta existimant cōputandu⁹ tanq̄ ille numerā de sint: que ad corpus pertinēt: non qua ip̄m caput est appetitum ⁊ occisum: quid agent ō illa que postea q̄z x̄ps ascendit in celum hierosolymis facta est: vbi beat⁹ stephan⁹ lapidat⁹ est: vbi iacob⁹ frater ioānis gladio trucidatus est: vbi apostol⁹ petrus vt occideretur inclusus est ⁊ per angelum liberatus: vbi fugati atq̄z dispersi de hierosolymis fratres: vbi saulus qui postea paulus apostolus factus ē vastabat eccl'iaz: vbi ip̄e quoq̄z iam fidem quaz persequebatur euangelizans qualia faciebat est passus: siue per iudeam: siue per alias gentes quacunq̄ christum feruentissime predicabat: Cur ergo eis a nerone videtur ordiendum cum ad neronis tempora inter atrocissimas persecutiones de quibus nimis longum est cuncta dicere eccl'ia crescendo peruenerit: Ō si a regibus sactas persecutiōes in numero existimant esse debere: rex fuit herodes qui etiam post ascensum domini grauissimam fecit. Deinde quid respōdent etiam de iuliano: quem nō numerant in decem: An ipse non est eccl'iam persecutus: declimoq̄rto ab augusto scribit. q̄ psecutōes x̄pianoꝝ graues. quarta iā post neronē vice i asia ⁊ i gallia ei⁹ precepto exiterunt multiq̄z sanctorum martiryo coronati sunt.

De seuero aūt imperatore. 17. ab augusto. scribit q̄ quitus post neronez persecutione x̄pianos cruciauit. plimios sanctorum per diuersas prouincias martyrio coronati sē.

De maximo vero imperatore. zz. ab augusto scribit q̄ persecutiōes i x̄pianos sextus post neronē exercuit

De decio qui z5. imperauit ab augusto. scribit q̄ ipse continuo in quo etiam se ob hoc philippū interfecisse docuit ad perseq̄ndos interficiendosq̄ x̄pianos.

.7. post neronez feralia dispersit edicta plurimosq̄ sanctorum ad coronas christi de suis cruciatibus misit. De valeriāo cum galieno qui annis .z7. imperabāt ab augusto scribit q̄ mox vt arripuit imperiuz: 8. a nerone adigi per tormenta christianos ad idolatriam negantes interfici crudeliter iussit

De aureliano qui. z9. imperauit ab augusto scribit q̄ nouissime persecutiones aduersus christianos. 9. a nerone decreuit. De diocleriano ⁊ maximiano. qui trigesimotertio imperabant ab augusto scribit q̄ diocletianus in oriente. maximianus herculius in occidente vastari ecclesias. affligi interficiq̄z christianos decimo post neronem loco precepert. que persecutio omnibus fere ante actis diuturnior fuit. nam per decem annos icendys ecclesiarum persecutionibus innocentium cedibus martyrum incessanter acta est. c De iuliano ⁊c. De iuliano vero q̄ 36. i

pauit ab augu sto scribit q̄ xp̄i anā relīgionē ar te poti⁹ q̄s ptāte iſecut⁹ vt xp̄i fi des negaretur ꝛ idoloꝝ cult⁹ reci peē honoꝝib⁹ ma gis prouocare q̄s roꝛmētis cogere ſtuduit. apto ta mē p̄cepit edicto ne xp̄ian⁹ docen daꝝ artiū libera lium, pfeſſoꝛ eēt. Bellū vo aduer ſus parthos pa rās cū romanas vires contractaſ ad deſtinatā ſe cuꝝ traberet pdi tōes xp̄ianoꝝ ſā guinez oys ſuis denouit palā p ſecutur⁹ eccleſiā ſi victoriā adipi ſci potuiſſet. Nā et amphiteatrū i hieroſolymis ex truxit. i q̄ reuer ſus a pthis ipos monachos oēsq̄ locie⁹ ſcōs beſti is arce ſeuioꝝib⁹ obyceret. ſpecta retqꝫ laniandos a Sub q̄ valē tinian⁹ ꝛc̄. Deva lētinião āt ō q̄ h ſcribit q⁹ cū xp̄i an⁹ integra fide ſa cramētū militie gereret ſub iulia no auguſto tribu n⁹ ſcutarioꝝ iuſ ſus ab iperatore ſacrilego. aut im molare dys aut militia excedere fideꝫ r ſciēs grauі oꝛa eſſe iudiciſ ōi ꝛ melioꝛa pmiſ ſa ſpōte diſceſſit ira qua inſecta moꝛa interfecto iuliano ac moꝛ iuīano moꝛtuo. q⁹ p xp̄i noīe ami ſerat tribunatū retribuente xp̄o i loco pſecutoꝛis ſui accepit iperi uꝫ ꝛ impanit. 38.

ab auguſto. b Poſtremo noſtra memoꝛē. De valen teualētiniani frātre g poſt fratrem. 39. imperauit ab au

q xp̄ianos liberales ſras docē ac diſcere veruit: Sūb quo valēti nianus maioꝛ q poſt eum terti⁹ imperatoꝛ fuit: fidei xp̄iane ꝓfeſ ſoꝛ extitit: militiaq̄ priuatus ē. Ut omittā q̄ apud antiochiaꝫ fa cere ceperat: niſi vni⁹ fidelisſimi ꝛ cōſtātiſſimi iuuenis q cū mītis vt torqueꝛēt app̄hēſis p totum diē primus eſt toꝛtus: inter vn gl̄as cruciatuſq̄ pſallētis: liber tatē atqꝫ hylaritatē mirat⁹ exhoꝛ ruiſſet: ꝛ i ceteris deſoꝛmi⁹ eru beſcere timuiſſet. Poſtremo noſtrā memoꝛia valens ſupradi cti valentiniani frater arrianus: nōne magna perſecutiōe per oꝛi enē p̄teſ catholicā vaſtauit eccle ſiā: Quale eſt autem non conſi derare eccleſiam per totum mū dum fructificantem atqꝫ creſcē tem: poſſe in aliquib⁹ gentibus: perſecutionem pati a regibuſ: ꝛ quando in alijs non patiē. Niſi foꝛte nō eſt perſecutio ꝓputāda quando rex gothoꝝum in ipa go thia perſecutus eſt chriſtianos crudelitate mirabili: cuꝝ ibi non eſſent niſi catholici: quoꝝuꝫ plu rimi martyrio coꝛonati ſūt: ſicut a quibuſdam fratribus q tunc il lic pueri fuerant ꝛ ſe iſta vidiſſe incunctanter recoꝛdabanē audi uimus: Quid mō in perſide: Nonne ira i xp̄ianos ferbuit p ſecutio: ſi tamen iam q̄uit: vt fu gientes inde nonnulli vſq̄ ad ro mana oppida peruenirēt: Hec atqꝫ huiuſmodi mihi cogitanti: non videē eſſe diffiniend⁹ nume r⁹ perſecutionum q̄bus exerce ri oporteꝛet eccleſiam. Sed rur ſus affirmare aliquas futuras a regibus p̄eter illam noniſſimaꝫ de qua nullus ambigit chriſtia nus: non minoꝛis eſt temeritat. Itaqꝫ hoc i medio relinquam⁹: neutram partem queſtionis hu ius aſtruentes: ſiue deſtruentes

ſed tantūmodo ab affirmandi quodlibet hoꝝum audacem p̄e ſumptionem reuocantes.

Lā ſane Ca. LIII. i noniſſimam perſecutio nem que ab antix̄po fu tura eſt: preſentia ſua ipſe extin guet ieſus. Sic enim ſcriptū eſt q⁹ eū iterficiet ſpū oꝛis ſui: ꝛ eua cuabit illuminatōe preſentie ſue Hic queri ſolet: q̄n iſtō erit: im poꝛtune omnino. Si. n. hoc no bis noſſe p̄odeſſet: a quo meli⁹ q̄s ab ipſo deo magiſtro iterrogā tib⁹ diſcipulis diceꝛēt: Nō emꝫ ſiluerūt inde apud eū: ſed a p̄ſite queſierūt dicentes. Domie: ſi hoc i tēpoꝛe x̄p̄ſtabis regnū iſrl. At ille: nō eſt īngt vr̄m noſſe tpa q̄ p̄ i ſua poſuit ptāte. Nōvtiqꝫ illi de hoꝛa vl̄ die vel anno ſed ō tpe int̄roganerāt: q̄n illō accepe reſpōſū. Fruſtra igit̄ ānos q bu ic ſeclo remanēt cōputare ac de finire conamur: cū hoc ſcire nō eſſe nr̄m ex oꝛe veritat̄ audiam⁹ Quos tñ alij q̄dringentos: alij qngentos: alij etiā mille ab aſcē ſione dn̄i vſqꝫ ad ei⁹ vltimū aduē tū cōpleri poſſe dixerūt. Quēad modū aūt q̄ſqꝫ coꝛ aſtruat opi nionē ſuā: lōgū eſt demōſtrare: ꝛ nō neceſſariū. Cōiectur̄ q̄ppe vtiq̄ būanis: ñ ab eis certum all qd ō ſcripture canonice aūcate pferē. Quinꝫ vo de hac re calcu lātiū digitos reſoluit: ꝛ geſcere iubꝫ ille q dic̄. Nō ēvīꝫ ſcire tpa que pater i ſua poſuit poteſtate Sed hec qꝛ euāgelica ſnia ē: mi rum eſt non ea repꝛeſſos fuiſſe deoꝝuꝫ multoꝝ falſoꝝumq̄ cul toꝛes: quo min⁹ fingerēt demo nū reſpōſionis quos tāq̄ deos colūt definitū eē: quāto tpe man ſura eēt religio chriſtiana. Cum .n. viderēt nec tot tātiſq̄ pſecu tōib⁹ eā potuiſſe ꝓſumi: ꝙ hiſ po ti⁹ mira incrementa ſumpſiſſe:

guſto ſicut ſcri bit oꝛoſius viuē te fratre in ſocie tatem impery aſ ſumptus ē ab eu doxio epō arriāi dogmatis aſſer toꝛe baptiçatus. ꝛ perſuaſus i ſe uiſſimaꝫ hereſiꝫ declinauit. ſꝫ ma lignam inſecta tionem diu texit ne voluptati po teſtatem admi ſceret q̄ adbucvi uentis fratris auctoꝛitate com preſſus eſt. Sed eo mortuo cum etiā impie agere potuiſſe non eru beſceret ilico ef frenata libera audacia legē de dit vt mōachi ꝑ ē xp̄iāi q̄ad vnū fidei op⁹ dimiſſa ſeclāriū rex mul timoda actōe re redigūt ad mili tiā cogerenē. va ſtas illas egypti. tūc ſolitudines arenaſq̄ diffu ſas apō q̄s ꝓpſi tum ac ſterilita tem periculoſiſ ſimamq̄ ſerpen tum abūdātiaꝫ ꝓuerſatio huma na nō eſſet. ma gna habitantiuꝫ monachoꝝ mul titudo comple uerat. tribuni ac milites miſ ſi ſunt q̄ ſanctos ac veros dei mu lites alio nomīe pſecutōi abſtra herent. Interfe cta ſūt ſoi multa agmīa ſcōꝝ. Tā git āt aug⁹. duas pticlāres eccl̄ie pſecutiōes q̄ ſuo tpe ꝓtigeēt. vna i gothia alia i pſi da de q̄b⁹ alibi nuſq̄ legi.

Act. i.

Act. i.

Dic fit mētio de oꝛaclo q̄dā a dyſ

p magicas artes obtēto ꝛ exp̄mebaē vſib⁹ grecis q̄s ñ ponit qꝛ ſoleb āt tales dy metrice rūdere. vt plurimuꝫ ꝑs in rūſis

apollinis Lōtiebatur ātin Boracio q̄ fides xp̄i quaz petr⁹ per maleficiuz iduxerat dura ret tātū 365. ānis fm nūerū dierū i anno solari.

a Itez dicit q̄ hic mūtu⁹ ē xp̄s duob⁹ gemis. i. gemellis fratrib⁹ ꝓsulibus q̄z B nō pōit nomia. nec mihi occurrunt. Fuit aūt B ān⁹. is. tyberij q erat fz ꝓputationē ozosij 789. ab vrbe cōdita.

excogitauerunt nescio quos versus grecos tanq̄ consulenti cuidam diuino oraculo effusos: vbi xp̄m quidem ab huius tanq̄z sacrilegi crimine faciunt innocentem: petrum ār maleficia fecisse subiungunt: vt coleret̄ christi nomen p trecētos sexagintaqnq̄z ānos: deinde completo memorato numero ānoruz: sine mora sumeret finē. O hoium corda doctorū: o ingenia lāta digna credere ista de xp̄o q credere nō vultis in xp̄m: q ei⁹ discipul⁹ petr⁹ ab eo magicas artes nō didicerit: ꝫ ab ipso inocēte tñ ei⁹ discipulus malefic⁹ fuerit: nomēq̄z illi⁹ q̄z suū coli maluerit magicis artib⁹ suis: magnis laboribꝫ z periculis suis: postremo ēt effusiōe sāguinis sui. Si petr⁹ malefic⁹ fecē vt xp̄m sic diligeret mundus qd fecit inocēs christ⁹ vt eū sic diligeret petr⁹? Respōdeāt igit sibūpsi: z si possūt intelligant illa supna gīa fcm cēvt pp eternā vitā christum diligeret mund⁹: q̄ gīa fcm ē vt pp eternā vitā abillo accipiēdā: z vsq̄z ad tpariā mortē p illo patiendā christū diligeret petr⁹. Deide isti dij q̄ sunt q p̄nt ista predicere: nec p̄nt aūtere ita succūbētes vni malefico: z vni sceleri magico: quo puer vt dicunt ānicul⁹ occisus z dilaniat⁹ z ritu nefario sepl'tus ē vt secta sibi adūsarias tā plixo tpe cōualescere: tot tātarūq̄z psecutōuz borrēdas crudelitates nō resistēdo ꝫ patiendo supare: z ad suoruz simulacbroruz tēploruz sacroꝝ oraculoruz. cūsionē puēire pmitterēt? Quis postremo ē ōs nō nr̄ vtiq̄z ꝫ ipsoꝝ: q vl' illect⁹ tāto scelere ipl'sus ē ista prestare? Nō. n. alicui demōi B ascribit ꝫ dñt illi versus: hec petrū arte magica ōfinisse. talē deū bñt: q xp̄z nō bñt. Ca. LIIII.

Ec itaq̄z hmōi m'ta colligerē: sinōduz
b ān⁹ iste trāsisset quē diuinatio ficta pmisit: z decepta vanitas credidit. Cūvero ex quo nois xp̄i cult⁹ p ei⁹ i carne p̄sētiā z apl'os istitut⁹ ē āte aliquot ānos: ānī trecēti sexagintaqnq̄z cōpleti sunt: qd alīō q̄rim⁹ vñ ista falsitas refellat? Ut. n. i xp̄i natiuitate bui⁹ rei nō ponam⁹ initiū: q̄z ifās z puer discipl'os nō bēbat: tañ q̄ñ bīe cepit. pcl'dubio tūc inotuit p ei⁹ coꝝ palē presētiā doctrina z religio christiana. i. posteaq̄z in fluuio iordāe misterio ioānis ē baptizat⁹. Propter hoc. n. ō illo ꝓphetia illa p̄cesserat: Dominabit a mari vsq̄z ad mare z a flumine vsq̄z ad termios orbis tre: ꝫ qñ p̄iusq̄z passus eēt: z resurrexisset a mortuis: nōdū fides oib⁹ fuerat definita: i resurrectōe qppe christi definita ē. Nā sic apl's paul⁹ athenien'sib⁹ logt̄ dicēs. Jā nūc annūciat boib⁹: oēs vbiq̄z agere pēitētiā: eo q̄ statuit: dē iudicare orbē i eqtate i viro quo definiuit fidē oib⁹ resuscitās illū a mortuis: meli⁹i hac qōne soluenda ide initiū sumim⁹: p̄serti q̄z tūc dat⁹ ē ēt spūs scūs: sicē eū dari post resurrectōez christi opōtebat i ca ciuitate ex q̄ debuit incipe lex scīa: hoc est testamētū nouū. Prima enim data fuit lex i mōte tyna p moysen: qō testamētum vocat̄ vet⁹. De hac ār q̄ p christum danda erat: predictū ē. Ex syon lex p̄dict: z verbū dñi ex hierl'm. Unde z ipse p oēs gētes dixit predicari oportere in noie suo penitētiā: ꝫ tamē iciptē tib⁹ ab hierl'm. Ibi g̃ exort⁹ ē bui⁹ nois cult⁹: vt i christum iesū q crucifix⁹ fuerat z resurrexerat crederēt. Ubi hec fides tā isignib⁹ initijs icādu it: vt aliquot hoium milia i xp̄i nomie mirabili alacritate ꝓfessa: vendit̄ suis reb⁹ vt egenis distribuerent: ꝓposito seō z ardētissima charitate ad pauptatem volūtariā pueniren̄t: atq̄z iter fremētes z sāguinē sitiētes iudeos se vsq̄z ad mortem p̄ veritate certare: nō armata potētia: sz potentioze potentia p̄parent. Hoc si nullis magicis artib⁹ fcm est: cur credere dubitāt eadez virtute diuina p totū mundū idez fieri potuisse q̄ ꝫ fcm ē? Si ār vt i hierosolymis: sic ad cultū b⁹ nois christi accēderet̄ tāta hoium m'titudo q̄ illum in cruce vl' fixerat p̄ensuz vel riserat fixū: iā maleficiciuz illō fecerat petr⁹: ex ipso āno q̄rēduz est quādo trecenti sexagintaqnq̄z completi sint. Mōrtu⁹ est g̃ christ⁹ duobꝫ gemis ꝓsulib⁹ octauo Kalendas aprilis. Resurrexit ētia die: sicapl'i sui etiā sensib⁹ p̄baueret. Deide post q̄draginta dies ascendit in celū: post decē dies idest qnq̄gesimo post suā resurrectōem die misit spiritū sāctum. Tūc tria milia hoium apl'is cū predicātibus crediderunt. Tunc itaq̄z nominis illius cultus exortus est sicut nos credimus z veritas habet efficacia spiritus sancti. Sicut aūt finxit vanitas impia vel putauit: magicis artib⁹ petri. Paulo post etiam signo mirabili facto: quādo ad verbum ipsius petri quidam mendicus ab vtero matris ita claudus vt ab alijs portaretur: tad portam templi vbi stipem peteret poneretur: in nomine iesu christi saluus exiliuit: quinq̄z milia hominum crediderunt.

Ac deinde alijs atq̄z alijs accessibus credētiuz creuit ecclesia. Ac per hoc colligit̄ etiam dies ex quo annus ipse sumpsit initium: scilicz quando missus est spiritus sanctus: idest per idus maias. Numērat̄ proinde consulibus: trecenti sexagintaqnq̄z āni replētur impleti: p eas dē id⁹ maias: cōsulatu honoriꝰ z eutychiani. Porro

a Item i cõib⁹ chronicis nõ vidi post tẽpora iperatoꝝ ãnotatõz ꝯsulũ. sz tñ annotanť ãni iperatoꝝ ꝑm qs cõputãdo termiati sť trecẽti sexagita gnqꝫ ãni secũdo anno ipery arcadij ⁊ honorij qui frẽs existẽtes sil iperauerť. Missus ẽ qppe spũs scũs. 18. ãno tyberij cesaris a q̃ termio declarat ag⁹. cõputationez 365. annoꝝ cõputãdã. fuit autem ann⁹. 18. tyberij. cesaris. 785. ab vrbe cõdita qb⁹ additis. 365. fiũt 1150. Arcadi⁹ aũt ⁊ honorij⁹ cepeŕt iperare ꝑm orosiuz ãno abvrbe condita. 1149. Et ita ꝓz secũdo anno arcadij ⁊ honorij compleri. 1150. ãnos ⁊ ꝓꝯsulãni. 365. a missiõe spũs sci. tũc completi sũt ꝯsulib⁹ exãtib⁹ q̃ ß noiati sũt. tertio vero anno arcadij et honorij fcz ẽ apõ carthaginem qõ hic per comites gaudentium et iouium sub cõsulibus manlio ⁊ theodozo dicť esse factum. Regnauerunt antẽ arcadius et honorius simul annis. 13. a qb⁹ subtractis trib⁹ remanẽt nouẽ qb⁹ additis. 21. de regno theodosij q̃ reguauit. 43. fiunt. 30. anni ab anno. 3. arcadij ⁊ honorij. de qbus dicit sic. ex quo vsq̃ ad hoc tempus per. 30. ferme annos.

seq̃nti ãno cũ sociũ accepisz bonoꝝ⁹ ꝯsulẽ manliũ theodoꝝ: qñ iã ꝑm illud oraculũ demonũ aut figmentũ boiuz nulla eẽ debuit religio xp̃iana: qd ꝑ alias terraꝝ partes forsitã factum sit: nõ fuit necesse ꝓgrere. Interi qõ scim⁹ i ciuitate notissima ⁊ eminẽtissima carthagine africe gaudẽti⁹ ⁊ iouij⁹ comites ipatoris honorij q̃rtodecimo Kalẽdas aprilis falsoꝝ deoꝝ tẽpla euerterũt: ⁊ simulacra fregerũt. Ex quovsz ad ß tps ꝑ trigita ferme ãnos qs ñ videat quãtũ creuit cult⁹ noīs xp̃i: ꝑsertiz posteaq̃z mlti eoꝝ xp̃iani facti sũt: q tãq̃z vera illa diuinatõe reuocabanť a fide: eãq̃z cõpleto eodẽ ãnoꝝ nũero inanẽ irriden dãq̃z videŕt. Nos g̃ q sum⁹ vocamurq̃z xp̃iani: nõ i petꝝ credim⁹ sz i quẽ credidit petrus: petri de xp̃o edificati ꝑmonib⁹ nõ carminib⁹ veneficis: nec decepti maleficijs: ß bñficijs eiꝰ adiuti. Ille petri magť xp̃s i doctria q̃ ad vitã ducit eťnã: ipe ẽ magť nť. Sz aliqñ iã claudam⁹ hũc libꝝ: hucusq̃z disserẽtes: tãq̃ztũ sat visũ ẽ ỏmõstrãtes: qs nã fit duaꝝ citatũ celestiũ atq̃z ɨrene ab initio vsq̃ i finẽ ꝓmixtaꝝ mõtaľ excursus. Quaꝝ illa q̃ ɨrena ẽ feť sibi quos voluit vľ vñcunq̃z vľ ẽt ex boib⁹ falsos deos qb⁹ sacrificãdo fuiz. Illa ãt celestis q̃ pegriaťur i ɨra falsos ỏos ñ facť: ß a ꝯo ỏo ipa fit: cui⁹ verũ sacrificiũ ipsa sit. Ambe tñ tpalib⁹: vľ bõis vtũť pťt vel magť pťt affligũť: diũsa fide: diũsa spe: diũso amõe: donec vltio iudicio sepẽť: ⁊ pcipiat vnaq̃z suũ finez cui⁹ null⁹ ẽ finis. De qb⁹ ãbarũ finib⁹ deinceps disserendum est.

¶ Explicit⁹ ẽ lib decimus octau⁹.

¶ Incipiũt capitula libri. xviiij

Qz i qõne quã ỏ finib⁹ bonoꝝ⁹ ⁊ malorũ pbica disputatio vẽtilauit: ducẽtas octogita ⁊ octo sectas eẽ marc⁹ varro ꝑsperit. I.

Quõ remoťoib⁹ differẽtijs q̃ nõ secte: ß qõnes sũt ad tripartitã sũmi bõi diffõnẽ varro pueniat: quarũ tñ vna sit eligẽda. II.

De trib⁹ secťs sũmũ bois bonum q̃rentib⁹ quam eligendam varro diffiniat: seq̃ns veteŕ academie antiochũ aucroze sniam. III.

De sũmo bono ⁊ sũmo malo qd xp̃iani sẽtiãt ỏ pbos: q sũmũ bonũ i se sibi eẽ dixeŕt. IIII.

De sociali vita: q̃ cuz maxie experẽda sit mlris offẽsiõib⁹ sepe subũtiť. V.

De erroze hũanoꝝ iudicioꝝ cũ ꝓvitas latet. VI.

De diũsitate liguarũ q̃ societas boiuz dirimiť ⁊ ỏ miꝑia bellorũ ẽt q̃ iusta dñr. VII.

Qz amicitia bonoꝝ secura eẽ nõ possit: dũ a piclis pñťvite trepidari necesse sit. VIII.

De amicitia scorũ ãgeloꝝ q̃ boi i hoc mũdo nõ põt eẽ mãifesta ꝑ fallaciã demonũ: i quos ici deŕt q mltos sibi deos colẽdos putaveŕt. IX.

Quis fruct⁹ scis ỏ supata h⁹ vite tẽptatõe piať. X

De btitudie pad eťne: i q̃ scis finis. i. ꝓa pfectio

Qz ẽt bellãtiũ sevicia oẽsq̃z boiuz iqetu dies ad pacis finem cupiant peruenire: sine cuius appetitu nulla natura sit. XI. XII.

De pace vli: q̃ inť q̃slibz pturbatões pziuari nõ põt lege nature: duz sub iusto iudice ad id qsq̃z puenit ordiatõe qỏ meruit voluntate. XIII.

De ordie ac lege: sive celesti sive ťrẽa: ꝑ quã sotietati hũane ẽt dñando ꝯsuliť ⁊ ꝯsulẽdo ꝓfuiť. XIIII.

De libtate nãli: ⁊ de fruitute eⁱ pzia cã petñ ẽ: q̃ hõ male volũtaťis ẽt si nõ ẽ mãcipiũ alteri⁹ bois seru⁹ est ꝑ pzie libidinis. XV.

De equo iure dominãdi. XVI.

Uñ celestis societas eum terrena ciuitãte pacẽ habeat: ⁊ vñ discordiam. XVII.

Quã diuersa fit academie noua ãbiguitas a cõstantia fidei xp̃iane. XVIII.

De babiru ⁊ morib⁹ ppli xp̃iani. XIX.

Qz ciues scorũ i h⁹ vite tpe spe bti sint. XX.

An ꝑm diffõnes scipiõis q̃ i dialogo ciceróis sť: vnq̃z fuerit romana respublica. XXI.

An verus sit deus cui christiani seruiunt cui soli debeat sacrificari. XXII.

Que porphyri⁹ dicat oraculũ ỏoꝝ rñsa de xp̃o.

Qua diffõne ꝯstet ppli ⁊ reipublice nũcupatiõez recte sibi non solum romanos: ß etiam alia regna vendicare. XXIII. XXIIII.

Qz ñ possint ibi vere eẽ virtutes vbi ñ ẽ ũa ɾligio

De pace ppli aliẽati a ỏo: q̃ vtiť ad pietatẽ ppls dei: duz i ß pegrin⁹ ẽ mũdo. XXV. XXVI.

De pace fruiẽtiũ deo: cui⁹ pfecta trãqllitas i hac tpali vita nõ põt apprehẽdi. XXVII.

Jn quẽ finẽ vẽtur⁹ sit exit⁹ ipiorũz. XXVIII.

Quoniam de ciuitatis dei. In .xix. libro de ciuitate dei expletis bisq ad ortum z pgressum ciuitatū duarum pertinent. Incipit aug⁹. agere de eaꝝ finibus i libris quatuor sequentibus. In quorum primo reprobatis falsis opinionib⁹ de istis finibus docet finē ciuitatis dei cēvitaz eternā. finē vo ciuitatis diaboli esse mortē eternam.

Incipit liber .xix. Capitulum. I.

Quoniā dē ciuitatē vtriusqz terrene. s. z celestis debit⁹ finibus deiceps mihi video disputādū pri⁹ exponēda sit quāta operis hui⁹ terminādi ratio patit ar/

b Dic̄ q̄ aly i anio. s. ātist benes. aly i corpe sic̄ aristip⁹ aly i vtroq; .s. epicur⁹ finē pōerēt bonorum z malorꝝ vt .s. li. is. ca. .iz. pz. Quō iste tres sectē mltipli cate sunt vt mltiplicari potuerit in .288. ondit. q̄ marcum varronez. z patent cē.

gumēta mortaliū: qb⁹ sibi ipsi beatitudinem facere i hui⁹ vite felicitate moliti sunt: vt ab eoꝝ reb⁹ vanis: spes nostra qd differat quaz deus nobis dedit: z res ipsa: hoc ē vera beatitudo quā dabit: nō tm̄ auctoritate diuina: sz idubitata etiā ratiōe qualē ꝓpter infideles possum⁹ adhibere clarescat. De finib⁹ enim bonorꝝ z malorꝝ mlta z mltipl'r iter se pbi disputarūt. Quā q̄stionē maxima itētōe versā tes inuenire conati sūt qd efficiat hoiem btm̄ Illud. n. ē finis boni nr̄i: pp qō appetēda sūt cetera: ipm̄ aūt pp seipm̄: z illud finis mali: pp qō vitāda sūt cetera: ipm̄ āt ꝓpter seipz. Finē ergo boni nunc dicim⁹: nō quo ꝓsumatur vt nō sit: sed quo pficit vt plenum sit: z finē mali nō quo eē desinat: sz quousqz nocēdo pducat. Fines itaqz isti sūt: sūmū bonū z sūmum malū. De qb⁹ inueniēdis atqz ita i hac vita sūmo bono adipiscēdo: vitādo aūt summo malo: multū sicut dixi laborauerūt: q studiū sapientie i hui⁹ seculi vanitate pfecisse sunt nec tm̄ eos q̄ quis diuersis errātes modis: natura limes i tārum ab itinere veritat⁹ deuiare pmisit: vt nō ālij i aio: alij i corpe: alij i vtroqz fines bonorꝝ ponerēt z malorꝝ. Ex qua tripartita velut generaliū distributione sectarꝝ: marc⁹ varro i libro de pbia tā multā dogmatū varietatē diligenē z subtiliter scrutat⁹ adūtit: vt ad .cc. lxxviij. sectas: si q̄ iā ēent: sed q̄ eē possent: adhibēs q̄sdā differētias facillime pueniret. Ꝛ vt breuiter ostēdam: ide oportet icipiā q ipse aduertit z posuit i libro memorato: Quatuor eē q̄dam q̄ hoies sine magīo: sine vllo doctrine adminiclo: sine idustria vel arte vinēdi q̄ virt⁹ dicit⁹ z ꝓculdubio dr̄: velut naturali r appetūt: aut voluptatē qua delectabil'r mouet corporis sensus: aut quietem qua fit vt nullam molestiaz q̄qz corporis patiat⁹: aut vtranqz quam tamē vno nomine voluptat⁹ epicur⁹ appellat: aut vniuersaliter prima nature: in quibus z hec sunt z alia: vel in corpore vt membrorꝝ integritas z salus atqz incolumitas eius: vel in animo vt sunt ea que vel parua vel magna i hominuz reperiunt ingenijs. Hec igit̄ quatuor: idest voluptas: quies: vtrūqz: prima natura: ita sunt in nobis: vt vel virtus quam postea doctrina inserit: propter hec appetenda sit: aut ista propter virtutem: aut vtraqz propter se ipsam: ac per hoc fiunt hinc duodecim secte. Per hanc enim rationem single triplicant̄: qō cum in vno demonstrauero: difficile non erit id in ceteris inuenire. Cum ergo voluptas corporis: animi virtuti aut subdit̄ aut preferē aut iungit̄ tripartita variat̄ diuersitate sectarum. Subdit̄ autem virtuti: quando in vsum virtut̄ assumit̄. Pertinet quippe ad virtutis officiū z viuere patrie: z propter patriam filios ꝓcreare: quoꝝ neutrum fieri potest sine corporis voluptate. Nam sine illa nec cibus nec potus sumit̄ vt viuat̄: nec concubit̄ vt generatio ꝓpagetur. Cum vero preferē virtuti: ipsa appetit̄ pp seipsā. Virtus autem assumenda credit̄ ꝓpter illam: idest vt nihil virtus agat: nisi ad conseq̄ndam vel conseruandam corporis voluptatem que vita deformis est qdez: qppe vbi virtus seruit domine voluptati: q̄ nullo modo hec dicenda sit virtus. Sed tamen etiam ista horribilis turpitudo habuit quosdam philosophos patronos z defensores suos. Virtuti porro voluptas iungit̄: quando neutra coꝝ ꝓpter alterā sed ꝓpter seipsas ambe appetūt̄. Qua propter sic̄ voluptas vl subdita vel ꝓlata vel iuncta virtuti: tres sectas facit: ita ges: ita vtraqz: ita prima natura alias ter inueniūt̄ efficere. Pro varietate qppe būanaꝝ opinionū virtuti aliq̄ subdūt̄: aliq̄ preferūt̄: aliq̄ iūgunt̄: ac sic ad duodenariū sectarꝝ numer⁹ puenit̄. Sed iste quoqz numer⁹ duplicat̄ adhibita vna differētia: socialis videlicet vite: q̄ q̄sqz sectat̄ aliquā istarꝝ duodeci sectarū: ꝓfecto aut pp se tātū id agit: aut ēt ꝓpter sociū: cui debz hoc velle qō sibi. Quocirca duodecim sūt coꝝ q ꝓpter se tm̄modo vnāquāqz tenēdā putāt: z alie duodecim eoꝝ q nō soluz ꝓpe se si qd velint philosophandum eē decernūt: sed etiā ꝓpe alios quoꝝ bonuz appetunt sic̄ suuz Hec aute secte .xviij. iteruz geminant̄ addita differētia ex academicis nouis: z fiunt .xl viij. Illaruz qppe .xviij. vnāquāqz sectarum pōt q̄sqz sic tenere ac defendere vt certā: quēadmodum defenderunt stoici q bois bonum quo beatus essz i animi tātūmō virtute consisteret: Post ē alius vt incertam: sicut defenderunt academici noui: qō eis z si non certuz: tamen verisimile videbatur. Viginti quatuor ergo fiunt per eos q eas velut certas ꝓpter veritatem: z alie .xviij.

per eos q eaſdē velut ĩcertas ꝓpter veri ſimilitudinē ſequēdas putāt. Rurſus: qz vnāquāqz iſtaꝝ. xlviij. ſectaꝝ pōt qſq; ſeq habitu ceterozū pbozꝝ. Item q; pōt ali⁹ habitu cynicoꝝ: ex hac etiā differēcia duplicanē: t. xcvj. fiūt. Deinde qz eaꝝ ſingulas q̄ſqz ita tueri boies poſſūt atq; ſectari: vt aut ocioſam diligant vitam: ſicut bi q tantūmodo ſtudijs doctrine vacare voluerūt atqz valuerūt: aut negocioſam: ſicut bi qui cum philoſophar enē: tū adminiſtratōe reipublice: regēdiſqz reb⁹ humanis occupatiſſimi fuerūt: aut ex vtroqz genere tēpatā: ſicut bi q parti erudito ocio: parti neceſſario negocio: alternantia vite ſue tpa tribuerūt. Ꝓpt̄ has differencias pōt etiam triplicari numer⁹ iſte ſectarum: t ad .cc.lxxxviij. pduci. Hec de varronis libzo q̄z tū potui bzeuiē ac dilucide poſui ſentēcias ei⁹ meis explicās verbis. Quōmō aūt refutatis ceteris vnā eligat quā vult eſſe academicoꝝ vetez: quos a platōe iſtitutos vſq; ad polemonē: q ab illo q̄rt⁹ ei⁹ ſcholā tenuit q̄ academia dicta ē habuiſſe certa dogmata vult videri: t ob hoc diſtinguit ab academicis nouis q⁹ icerta ſūt omnia: qō pbie gen⁹ ab arceſilao cepit ſucceſſore polemonis: eāqz ſectā: ideſt veterū academicozum ſicut dubitatione: ita oi errore carere arbitreē longū eſt per oia demonſtrare: nec tū omni ex parte res omittēda ē. Remouet g; pri⁹ illas oēs differēcias: q̄ numerū multiplicauere ſectaꝝ: q̄s ideo remouēdas putat: qz nō i eis eſt finis bōi. Neqz. n. exiſtimat vllam pbi ſectā eē dicēdā: q̄ nō i eo diſtet a ceteris q; diuſos habeat fines bonoꝝ t maloꝝ: q̄ngdem nulla eſt homini cā philoſophādi: niſi vt beat⁹ ſit. Q̄ aūt beatuz facit ipſe eſt finis boni. Nulla ē igit̄ cā philoſophandi: niſi finis boni. Quāobrem q̄ nullū boni finē ſectaē: nulla pbie ſecta dicēda eſt. Cū ergo q̄rit̄ de ſocialī vita: vtrū ſit tenēda ſapiēti vt ſūmum bonū quo fit bō beat⁹ ita velit t curet amici ſui quēadmodum ſuū: an ſue tm̄ mō beatitudinis cā faciat qcqd faē: ñ ō ipo ſūmo bono q̄ē: ꝯ ō aſſumēdo vl ñ aſſumēdo ſocio ad h⁹ ꝓticipatōez boni: nō ꝓpt̄ ſeipm: ſed ꝓpter eūdē ſociū vt ei⁹ bono ita gaudeat: ſicut gaudet ſuo. Item cum q̄rit̄ de academicis nouis q⁹ icerta ſūt oia: vtꝝ ita ſint res habēde i q⁹ philoſophandū eſt: an ſicut alijs pbis placuit certas eas habere debeam⁹: nō q̄rit̄ qd i boni fine ſectandum ſit: ſed de ipſi⁹ boni veritate q̄ videē ſectādū: vtrū ſit nec ne dubitādū: hoc eſt: vt id plani⁹ eloq̄r: vtꝝ ita ſectandū ſit: vt q ſectaē dicat eſſe verū: an ita vt q ſectaē dicat verū ſibi videri: etiā ſi forte ſit falſum: tñ vtergz ſectet vnū atqz idē bonū. In illa eni differēcia que adhibet ex habitu t conſuetudine cynicoꝝ: nō querit̄ q̄nā ſit finis boni: ſed vtrū in illo habitu t conſuetudine ſit viuendū ei q verū ſectaē bonū: quodlibz ei verū videatur eſſe atqz ſectādū. Denīqz fuerūt q cū diuſa ſeq̄rent bona finalia: alij virtutē: alij voluptatē: eūdez tñ habitū t cōſuetudinē tenebāt: ex quo cynici appellabāt. Ita illud qcqd eſt vñ pbi cynici diſcernunt a ceteris ad eligendū ac tenēdum bonū quo beati fierēt: vtiqz nil valebat. Nam ſi aliqd ad hoc iteresſet ꝓfecto idē habit⁹ eūdez ſq finem ſeq cogeret: t diuerſus habit⁹ eundez ſeq finem non fineret.

Ca. II.

Tri⁹ quoqz illis vite generib⁹: vno .ſ. nō ſegniter ſed i cōtemplatōe vel inq ſitōe veritaꝝ ocioſo: alēo i gerēdis reb⁹ humānis negocioſo: tertio ex vtroqz genere temperato: cū q̄rit̄ qd horū ſit poti⁹ eligēdū: nō finis bōi hz cōtrouerſiam: ſed quid horum trium difficultatem vel facilitatem afferat ad conſequendū vel retinendum finem boni: id in iſta queſtiōe verſaē. Finis enim boni: cum ad eum quiſqz peruenerit: ꝓtinus beatum facit. In ocio autem litterato vel in negocio publico vel quando vtrūqz vicibus agitur: non continuo quiſqz beat⁹ eſt. Multi quippe in quolibet horum trium poſſunt viuere: t in appetendo boni finem quo fit homo beatus errare. Alia eſt igit̄ queſtio de finibus bonoꝝ t maloꝝ: que vnamquāqz phoꝝ ſectā facit: talie ſunt queſtiones de ſociali vita: de cūcratione academicoꝝ: de veſtitu t victu cynicoꝝ: de tribus vite generibus ocioſo: actuoſo: ex vtroqz modificato: quoꝝ nulla eſt in qua de bonoꝝ t maloꝝ finibus diſputaē. Ꝓoide quoniā marcus varro bas quatuoꝝ adhibens differencias ideſt ex vita ſociali: ex academicis nouis: ex cynicis: ex iſto vite genere tripartito: ad ſectas .cc.lxxxviij. peruenit: t ſi que alie poſſunt ſimiliter adijci: remotis eis omnibus quoniā de ſectando ſummo bono: nullam inferūt queſtionem: t ideo ſecte nec ſūt nec vocande ſunt ad illas duodecim: in quibus queritur quid ſit bonum bois quo aſſecuto fit beat⁹: vt ex eis vnaz veram ceteras falſas oſtendat eſſe reuertitur. Nam remoto illo tripartito genere vite: due partes huius numeri detrahunē: t ſecte. xcvj. remanent. Remota vero differēcia ex cynicis addita: ad dimidiū rediguntur t. xlviij. fiunt.

a Nō q; dic̄ a platone iſtitutos vſq; ad polemonē. platoni aūt in media te ſucceſſit ſpeuſipp⁹ academiaz tenēs. q̄ mortuo ſucceſſit çenocrates. çenocrati aūt ſucceſſit polemo vñ dic̄ b q; ab illo .ſ. platōe quartus ſcholam tenuit e⁹ polemoni aūt arceſilaus. q; noue acadēmie dicitur auctor fuiſſe.

Auferam⁹ etiam qđ ex academicis nouis adhi
bitū est: rursus dimidia ps remāet: idest. xxiiij.
De sociali quoqz vita qđ acceſſerat similter au
ferāt: t duodecim sūt relige: quas ista differē
tia vt. xxiiij. fierēt duplicauerat. De his ḡ duo
decim nihil dici pōt: cur secte non sint habēde.
Nihil qppe aliud i eis querit q̄ finis bonoꝝz
t maloꝝ. Inuentis aūt bonoꝝ finib⁹: profecto
ecōtrario sunt maloꝝ. Hec aūt vt ita fiant duo
decim secte: illa quatuor triplicant voluptas:
ges: vtrūqz: t prima nature: q̄ primigenia var
ro vocat. Nec qppe q̄tuor dum singilatim vir
tuti alqñ subdunt vt non ꝓpter seipsa sed ꝓpter
officiū virtutē appetēda videant: aliquādo pre
ferunt vt non ꝓpter seipsa: ſz ꝓpter hec adipiscē
da vel cōseruāda necessaria virt⁹ putet: aliquan
do iungunt vt ꝓpter seipsa t virt⁹ t ista appetē
da credant: quaternarium numeꝝ triplum red
dūt: t ad duodecim secta⁹ perueniūt. Ex illis āt
quatuor rebus varro tres tollit: voluptatem. s.
t getem: t vtrūqz: nō q eas improbet: sed q pri
migenia illa nature t voluptatez i se habeant t
getem. Quid ergo op⁹ est ex his duab⁹ tria q̄
dam facere: duo. s. dum singilatim appetūt vo
luptas aut ges: t tertiū cum ambe simul: q̄ndo
qdem prima nature: t ipsas t preter ipas alia
multa contineant: De trib⁹ ergo sectis ei placz
diligenter esse tractādū q̄ nam sit poti⁹ eligēda.
Non. n. veram plusqz vnā vera ratio esse pmit
tit: sine i his trib⁹ sit sine alicubi alibi qđ post vi
debim⁹. Interim de his trib⁹ quō vnā varro eli
gat q̄tum breuiter aperteqz possum⁹ dissera'
m⁹. Iste nempe tres secte ita fiūt cū vel prima
nature ꝓpter virtutē: vel vtus pp prima nature
vel vtraqz idest t virt⁹ t prima nature ꝓpter se
ipsa sunt expetenda. Ca. III.

Quid ergo istoꝝ triū sit verꝝ atqz sectan
dum: isto modo psuadere conat. Pri
mum q̄ sūmū bonū in phia non arboris: nō pe
coris: nō dei ſz hois q̄rit: qđ sit ipe homo q̄ren
dum putat. Sentit qppe i eis natura duo ee q̄
dam: corp⁹ t animā: t hoꝝ qdem duum meli⁹
ee aiam: longeqz prestabili⁹ omnino non dubi
tat. Sz vtꝝ anima sola sit homo: vt ita sit ei cor
pus tanq̄z equ⁹ egti querendum putat. Eques
. n. non homo t equ⁹: ſz sol⁹ hō e: iō tñ eq̄s dicit:
q aliquo mō se habeat ad equū. An corp⁹ solū
sit hō aliquo mō se habēs ad aiam sicut poculū
ad potōez: nō. n. calix t potio quā ꝓtinet calix sil'
dr̄ poculū ſz calix sol⁹: iō tñ q potioi ꝓtinēde sit
accōmodat⁹. An vero nec aia sola: nec solū cor
p⁹ sed sil' vtrūqz sit hō: cui⁹ ps sit vna siue aia si
ue corp⁹: ille āt tot⁹ ex vtroqz ꝓstet vt hō sit: hē
duos equos victos bigas vocam⁹: quoꝝz sine
dexter siue sinister ps sit bigaꝝ: vnuz vero eoꝝ
quoquo mō se hēat ad alterꝝ bigas nō dicim⁹ ſz
ābos sil'. Noꝝ āt triū hoc eligit tertiū: hoiemqz
nec aiam solā: nec solū corp⁹: ſz aiam sil' t cor
p⁹ eē arbitrat. Proinde sūmū bonū hois quo fi
nit⁹: ex vtriusqz rei bonis ꝓstare dic̄: t aie scz t
corpis. Ac p hoc prima illa nature pp seipsa
existimat eē appetēda: ipsāqz virtutē quā doc
trina iserit velut artē vinēdi q̄ i aie bonis ē: excel
lentissimū bonū. Quapropt̄ eadem virt⁹. i. ars
agēde vite cū accepit prīa nature q̄ sine illa erāt
ſz tñ erāt et qñ eis doctrina adhuc deerat: oia, p
pt̄ seipsā appetit: sil'qz ēt seipsā: oibusqz simul:
t seipa vtiē eo fine vt oib⁹ delectet atqz pfruat
magis minusqz: vt q̄qz iter se maiora atqz mi
nora sūt: tñ oib⁹ gaudēs: t q̄dā minora si neces
sitas postulat: pp maiora vel adipiscēda vl' te
nēda ꝓtēnens. Odium aūt bonoꝝ vel animi vel
corpis nihil sibi virt⁹ oino preponat. Hec enim
benevtiē t seipa t ceteris que boiem faciūt bea
tuz bonis. Vbi vero ipa nō ē: q̄libz multa sunt
bona: nō bona ei⁹ sūt cui⁹ sūt: ac p hoc nec ei⁹ iaz
bona dicēda sūt: cū male vtēdi vtilia eē nō pōt.
Nec ergo vita bois q̄ virtute t alijs animi t cor
poris bonis sine qb⁹ virt⁹ eē nō pōt fruit̄: btā eē
dicit̄. Si vero t alijs sine qb⁹ eē virt⁹ pōt vel vl'
sine vel plib⁹: beatior. Si aūt ꝓ sus omnibus vt
nullū oino bonū desit: vel animi vl' corpis: bea
tissima. Nō. n. b̄ē vita qđ virt⁹: qm̄ nō ois vita:
ſz sapiēs vita virt⁹ē: t tñ q̄liscunqz vita sine vlla
virtute pōt eē: virt⁹ vero sine vlla vita nō pōt eē
Hoc t de memoria dixerim atqz rōe: t si qđ ali
ud tale ē i hoie. Sūt. n. hec t añ doctrina: sine
his āt nō pōt eē vlla doctrina: ac p hoc nec virt⁹
q̄ vtiqz discitur. Bñ āt currere: plēbꝝ eē corpe
virib⁹ igētib⁹ pualere: t ceca hmōi talia sunt: vt
t virt⁹ sine his eē possit t ipa sine virtute bōa sit:
tñ t fin istos ēt ipa pp seipsā diligit virt⁹ vtiqz
illis t fruitur: sicut virtutem decet. Hanc vitā
btām ēt socialē phibent eē: que amicoꝝ bona:
ꝓpter seipa diligat sicut sua: eisqz ꝓpter seipos
hoc velit quod sibi: siue in domo sint siē ꝓiunc
t liberi t q̄cunqz domestici: siue in loco vbi do
mus eius est sicuti est vrbs: vt sunt bi qui ciues
vocāt: siue in orbe toto: vt sunt gentes quas ei
societas humana coniungit: siue in ipso mūdo
qui censetur nomie celi t terre: sicut esse dicūt
deos quos volunt amicos eē homini sapienti

quos nos familiarius angelos dicimus. De bonoꝝ ãt ꝛ ecõtrario maloꝝ finibus negãt vllo mõ eẽ dubitãduꝫ: ꝛ bãc iter se ꝛ nouos academicos affirmãt eẽ distantiã: nec eoꝝ interest geꝯ siue cynico: siue alio quolibet habitu ꝛ victu: in his finib⁹ quos vos putãt ql̃ẽ qlꝯ philosopheꝫ. a Ex tribus porro illis vite generib⁹: ocioso: actuoso: ꝛ qõ ex vtroꝯ ꝓpositu ꝫ ẽ: ꝑ tertiũ sibi placere asseuerãt. Hoc sensisse atqꝫ docuisse academicos veteres varro asserit: auctoꝛe ãtiocho magistro ciceronis ꝛ suo: quẽ sane cicero in plurib⁹ fuisse stoicũ ꝯ veterẽ academicuꝫ vult videri. Sꝫ qd ad nos: q poti⁹ de reb⁹ ipsis iudicare debem⁹ ꝯ ꝑ magno de hominibus quid quisꝯ senserit scire? Ca.IIII.

I ergo querat̃ a nob qd ciuitas dei de his singulis ĩterrogata respõdeat: ac primũ õ finib⁹ bonoꝝ malorũꝯ qd sentiat: rñdebit eternam vitã eẽ summũ bonũ: eternã ꝛo mortem summũ malũ: pp illã, pinde adipiscẽdaꝫ: istãqꝫ vitãdã: recte nob eẽ viuẽdũ. Pro pter qõ scriptũ ẽ. Just⁹ ex fide viuit. Qm̃ neqꝫ bonũ nr̃ꝫ tã videm⁹: vñ oꝫ vt credẽdo queram⁹: neqꝫ ip̃m recte viuere nob ex nob ẽ: nisi credẽtes adiuuet ꝛ orãtes q ꝛ ip̃aꝫ fidẽ dedit q̃nos ab illo adiuuãdos eẽ credam⁹. Illi ãt q i ista vita fines bonoꝝ ꝛ maloꝝ eẽ putauer̃t: siue i corpe siue i aia siue i vtroꝯ ponẽtes summũ bonũ: atqꝫ vt id explicati⁹ eloq̃r: siue i voluptate: siue i virtute: siue i vtraqꝫ: siue inquiete: siue i virtute: siue i vtraqꝫ: siue in voluptate sil̃ꝫ gete: siue i virtute: siue in vtrisqꝫ: siue i primis nature: siue i virtute: siue i vtrisqꝫ: hinc bti eẽ: ꝛ a scipis bti fieri mira vanitate voluer̃t. Irrisit dos veritas ꝑ pphetã dicẽtẽ. Nouit dñs cogitatiões hoim: qm̃ vane sũt. Vel sic hoc testimoniũ posuit apls paul⁹: dñs nouit cogitatiões sapiẽtiũ: qm̃ vane sũt. Quis .n. sufficit quãtonis eloquentie flumine vite hui⁹ miserias explicare? Quã lamẽtat⁹ ẽ cicero in ꝓsolatiõe de morte filie sic potuit. Sꝫ ꝯtũ est qõ potuit? Ea qppe q dicũ̃ prima nature: qm̃: vbi: quõ: tã bene se hãe i hac vita pñt: vt nõ sub icerẽt casib⁹ fluctuẽt? Quis.n. doloꝛ ꝓtrari⁹ voluptati: q ingetudo ꝓtraria gẽti: i corp⁹ cadere sapiẽtis nõ põt? Mẽbroꝝ certe ãputatio vl̃ mẽbroꝝ debilitas: hois expugnat icolumitatẽ: deformitas pulchritudinẽ: ibecillitas sanitatẽ: viris lassitudo: mobilitatem corpoꝛ aut tarditas. Et qd hoꝝ ẽ: qõ nequeat i carnẽ sapiẽs irruere? Stat⁹ quoqꝫ corpis atqꝫ mot⁹ cũ decẽtes atqꝫ ꝯgruẽtes sunt: iter nature prima nũerant. Sꝫ qd si aliq̃ mala valitudo mẽbra tremoꝛ ꝓcutiat? Quid si vsqꝫ ad ponẽdas i terrã man⁹ doꝛsi spina curueẽ ꝛ boiez quodãmõ q̃drupedẽ faciat? Nõne oẽꝫ statuẽdi corpis ꝛ mouẽdi speciẽ decusqꝫ puertet? Quid ipsi⁹ animi primigenia q̃ appellãt̃ bona: vbi duo prima ponũt pp cõprehẽsionẽ ꝓceptionẽqꝫ veritat̃ sensuꝫ ꝛ itellectũ? Sꝫ q̃lis ꝯtuscũqꝫ sensus remanet: vt si alia taceã fiat hõ surdus ꝛ cec⁹? Ratio vero ꝛ itelligentia quo recedat: vbi sopit: si aliquo morbo efficiat̃ isan⁹? Phrenetici mlta absurda cũ dñt vl̃ faciũt plerũqꝫ a bono suo, ꝓposito ꝛ moꝛib⁹ aliena imo suo bono, ꝓposito moꝛibusqꝫ ꝓtraria: si ne illa cogitem⁹: siue illa videam⁹: si digne ꝓsiderem⁹: lachrymas tenere vix possum⁹: aut foꝛte nec possum⁹. Quid dicã õ bis q demonũ patiãt̃ icursus? Vbi bñt absc̃ditã vl̃ obrutã itelligẽtiã suã q̃si ꝑm suã volũtatẽ ꝛ aia eoꝝ ꝛ corpe malign⁹ vtãt̃ spũs? Et qs ꝓfidit hoc malum in hac vita euenire nõ posse sapiẽti? Deinde ꝓceptio veritat̃ i hac carne q̃lis aut q̃ta ẽ: qñ sic̃ legim⁹ i veraci libꝛo sapiẽtie: corpus corrũptibile aggrauat aiam: ꝛ deprimit terrena inhabitatio sensuꝫ mlta cogitãtẽ? Imper⁹ porro vl̃ actiõis appetit⁹ si hoc mõ recte latine appellãt eã quaꝫ greci vocãt hormẽ: q ꝛ ipaꝫ primis nature deputãt bonis: nõne ipe ẽ quo gerũt̃ ẽt ĩsanoꝝ illi miserabiles mot⁹: ꝛ facta q̃ horrem⁹ qñ puertit̃ sensus: rõqꝫ sopit? Porro ipa virt⁹ q̃ nõ ẽ iter prima nature: qm̃ eis postea doctrina ĩtroducẽte supuenit: cũ sibi bonoꝝ culmẽ vẽdicet huma noꝝ: qd h̃ agit nisi ꝓpetua bella cũ vitijs: nec exterioꝛib⁹: ꝯ interioꝛib⁹: nec alienis: ꝯ plane nr̃is ꝛ ꝓprijs: marie illa q̃ grece sophroſune: latine tẽperãtia noiat̃: q̃ carnales frenant̃ libidines: ne i queqꝫ flagitia mẽtẽ ꝓsentiẽtẽ trahãt? Neqꝫ .n. nullũ ẽ: vitiũ cũ sic̃ dicit apls: caro ꝓcupiscit aduersus spm̃: cui vitio ꝓtraria virt⁹ ẽ: sic̃ idẽ dicit spũs ꝓcupiscit aduersus carnẽ. Nec.n. ingt sibi inicẽ aduersant̃: vt nõ ea q̃ vult̃ faciat. Quid ãt facere volum⁹ cũ pfici volũm⁹ finẽ summi boni: nisi vt caro aduersus spm̃ nõ ꝓcupiscat: nec sit i nobis ꝑ vitiũ ꝓtra qõ spũs ꝓcupiscat: Quod in hac vita q̃uis velim⁹ qm̃ facere nõ valem⁹: id

a Aug⁹ ꝓfert q̃s opinionem marci varrõis dicit q asserit varro veteres academicos ꝑ sensisse alle/gãs. ad ꝑ quendã noĩe ãtiochũ g suus erat magister ꝛ ciceroĩs qué tñ cicero magis vr̃ vel, le stoicũ ꝯ veteres academicũ vñ i li. g apõ me de academiis erat prim⁹. iducit lucil luz hec vba dicẽtem. Luz heraclitũ studiose audirẽ ꝓtra anthiochũ disserẽtẽ ꝛ ãtiochũ ꝑ academicos. ꝑ. 93. ödi ãtiocho operaz diligẽti⁹ vt cãm ex eo totã cognoscerem. Et li. i. de natura deorũ iducit cotã õ antiocho sic dicẽtẽ. õ antiocho stoica a peripatheticis re cõtinere videntur vbis discrepat

Boaĕ. z

Sap. 9:

Gal. 5.

Hic fit mentio ō catone qui seipsuz interfecit apō vticaz. zelabat eni partes pō pey contra iulium cesarem qui victo pō peio t occiso. romaz ingressus dictator t cōsul appellatus ē. deinde in africaz trāsiens q̄ cato fugerat omnes pōpeii duces ōbellauit t ne potest. q̄ b⁹ audit cato apō vticam ciuitatez africe existēs interfecit seipsum.

saltem in adiutorio dei faciamus: ne carni ꝯcupiscēti aduersus spm̄: spū succūbē te cedam⁹: t ad ꝓperādū petm̄ nr̄a ꝯsen siōe ꝓtrahamur. Absit ergo q̄ diu i hoc bello itestino sumus: tā nos beatitudinē ad quā vincendo volum⁹ puenire: adeptos esse credam⁹. Et qs ē vsq̄adeo sapiēs vt ꝯtra libidines nullū habeat oīno ꝯflictū: Quid illa vt⁹ q̄ prudētia dī: Nō ne tota vigilātia sua bona discernit a malis: vt i illis appetēdis istisq̄ vitādis error nullus obrepat: ac p̄ hoc t ipsa nos i malis: vl mala i nob eē testat. Ipsa.n. docet nos malū eē ad peccādū ꝯsentire: bonūq̄ eē ad peccādū nō ꝯsentire libidini. Illō tñ malū cui nos nō ꝯsentire prudētia docet: facit tēperātia. Nec prudentia nec tēperātia oīno vl iprudētiā vl item perātiā tollit huic vite. Quid iusticia: cuius mūn⁹ē sua cuiq̄ tribuere: Unde fit i ipō hoie qdā iustus ordo nature: vt aia subdat deo: t aie caro: ac p̄ hoc deo t aia t caro. Nōne ōmōstrat i eo se adhuc opere laborare pot⁹ q̄ i hui⁹ opis tā fine re qescere: Tāto q̄ppe min⁹ aia subdit deo: q̄nto min⁹ deū i ipis suis cogitatiōib⁹ ꝯcipit: t tāto min⁹ aie subdit caro: q̄nto magis aduersus spiritū ꝯcupiscit. Quādiu g̃ nob iest hec infirmitas: hec pestis: h̄ languor: quo nos tā saluos: etsi nōdū saluos: quo tā beatos illa finali beatitudie dicere audebim⁹: Jā vo illa virt⁹ cui ē nomē fortitudo i quātacūq̄ sapiētia euidētissima testis est humanor malor q̄ ꝯpellit patientia tolerare. Que mala stoici phi miror q̄ fronte mala nō eē ꝯtēdāt: q̄b⁹ fatent si tāta fuerint vt ea sapiēs vl nō possit: vl nō debeat sustinere: cogi eū morte sibimet iferre: atq̄ ex hac vita emigrare. Tāt⁹ āt supbie stupor ē in his hoib⁹ h̄ se bñe finē boni t a seipis fieri bōs putātib⁹ vt sapiēs cor hoc ē qualē mirabili vanitate describūt: et si cecet obsurdescat: obmutescat: mēbris debilitet: doloribus cruciet: t si qd aliud taliū malor dici aut cogitari pōt icidat in eū: quo sibi morte cogat iferre: hāc i his malis vitā cōstitutaz eos nō pudeat btām vocare. O btā vita: q̄ vt finiat morē querit auxilii. Si btā ē: maneat in ea. Si vo p̄ ista mala fugit ab ea quo ē btā: aut quo ista nō sunt mala q̄ vincit fortitudis bonū: eādēq̄z fortitudinē nō solū sibi cedere: verūm̄ delyrare ꝯpellūt: vt t eādē vitā dicāt beatā: t psuadeāt eē fugiendā: Quis vsq̄adeo cec⁹ē vt ñ videat q̄ si btā eēt fugiēda ñ eēt. Si si pp̄ infirmitatē pōd⁹ q̄ pmittit hāc fugiendā fatēt: quid igit cause ē: cur nō ēt misera tracta supbie ceruice fateant: Utq̄ obsecro cato ille patientia: an poti⁹ ipatientia se p̄mit: Nō.n. hoc fecisset: nisi victoriā cesaris ipatienter tulisset. Ubi ē fortitudo: Nēpe cessit: nēpe succubuit: nēpe vsq̄adeo supata ē: vt vitā beatā derelinq̄ret: desereret: ac fugeret. An nō erat iaz beata: Misera ergo erat. Quō igit mala nō erāt q̄ vitā miserā fugiēdāq̄z faciebāt: Quapro pter ēt ipi q̄ mala ista eē cōfessi sūt sicut ꝓpatetici: siē veteres academici: quor secta varro defendit: tolerabili⁹ qdē loquūt: h̄ eor quoq̄z mir⁹ē error q̄ i bis malis: ertsi tā grauia sint vt mor te fugiēda sint ab ipō sibimet illata q̄ h̄ patit vitā beatā tñ eē cōtēdūt. Mala sūt inq̄t tormēta atq̄z cruciatus corpis: t tanto sunt peiora: q̄nto potuerunt esse maiora: q̄b⁹ vt careas ex hac vita fugiēdū ē. Qua vita obsecro: Hac ingt q̄ tātis aggrauat malis. Certe ergo beata ē i eisdē ipis malis: p̄p q̄ dic eē fugiēdā. An ideo beatā dic: q̄z licet tibi ab his mal mōte discedere: Quid si ergo i eis aliquo iudicio diuino teneret⁹: nec p̄mitteris mori: nec vnq̄ sine illis esse finereris: Nēpe tūc saltē miserā talē diceres vitā. Nō igitur ꝓpterea misera nō ē: q̄z cito relinquet: q̄nq̄dē si sempiterna sit: ēt abs teipo misera iudicabit. Nō ita ꝓpterea quoniā brevis ē nulla miseria dz videri: aut qō ē absurdi⁹ q̄z brevis miseria est: ideo ēt beatitudo appellari. Magna vis ē i eis malis q̄ cogunt hoiez fz ipos ēt sapiētē sibimet auferre qō bō ē: cū dicāt: t vez dicāt: hanc eē nature primā quodāmō t maximā virtutē: vt bō cōciliet deo: t ꝓpterea morē naturaliter fugiat: ita sibi amicus vt esse se aial: t in hac ꝓiunctiōe corpis atq̄z aie vivere velit vehemēterq̄z appetat. Magna vis ē i eis malis q̄b⁹ iste nature vincit sensus: quo mors oīmō oīb⁹ viribus cōatibusq̄z vitat: t ita vicit: ut q̄ vitabat optet: appetat: etsi nō potuerit aliūde ꝓtingere: ab ipō hoie sibimet inferat. Magna ē vis i eis malis q̄ fortitudine faciunt homicidiā: si tñ adhuc dicē da ē fortudo: que ita his malis vincit: ut hoiez quē sicut virtus regēduz tuēdūq̄z suscepit: non mō nō possit p̄ patientiā custodire: h̄ ipa insuper cogat occidere. Debet q̄dē etiā morte sapiēs ferre patiēter: h̄ que accidit aliūde. Scōz istos āt

si eam sibi ipse inferre compellitur: profecto fatẽdũ ẽ eis nõ solũ mala: ꝫ itolerabilia ẽt mala eẽ q̃ hoc eũ ꝓpetrare ꝯpellũt. Vita igit̃ q̃ istoꝝ taꝫ magnoꝝ tã grauiũꝫ maloꝝ: aut p̃mit̃ oneribꝰ: aut subiacet casibꝰ: nullo mõ btã dicere: si homines q b̃ dñt sic victi malis igraescẽtibꝰ: cuꝫ sibi igerũt mortẽ: cedũt infelicitati: ita victi certis rõnibus: cũ querũt beatã vitã dignarent̃ cedere veritati: ⁊ nõ sibi putarẽt i ista mortalitate fine summi eẽ boni gaudẽdũ: vbi virtutes ipe q̃bus b certe nihil meliꝰ atꝫ vtiliꝰ i hoie reperiũ: quãto maioꝛa sunt adiutoꝛia ꝓtraviꝫ squaloꝝ: laboꝛũ: doloꝝ: tanto fideliora testimonia miseriaꝝ. Si. n. vere virtutes sunt: q̃ nisi i eis q̃bꝰ vera iest pietas eẽ nõ possũt: nõ se ꝓfitent̃ b posse vt nullas miserias patiãt hoies i q̃bus sunt. Neꝫ. n. mẽdaces sunt vere virtutes vt hoc ꝓfiteant̃: ꝫ vt vita humana q̃ tot ⁊ tãtis huiꝰ seculi malis eẽ cogit̃ misera: spe futuri scli sit beata: sicut ⁊ salua. Quõ. n. btã ẽ: q̃ nõdũ salua ẽ: Ait ⁊ aplus paulus: nõ de hoibꝰ ipiudẽtibꝰ: ipatiẽtibꝰ: itẽperãtibꝰ ⁊ iniq̃s: ꝫ de his q ꝫ verã pietatez viuerẽt: ⁊ iõ virtutes q̃s habẽt veras haberẽt: ait. Spe. n. salui facti sum9. Spes ãt q̃ videt nõ ẽ spes. Quõ. n. q̃s videt qd sperat: Si ãt q̃ nõ videm9 speram9: ꝑ patiẽtiã expectam9. Sic̃ ⁊ spe salui: ita spe beati facti sum9: ⁊ sic̃ salutẽ: ita beatitudinẽ nõ iã tenem9 psentẽ: ꝫ expectam9 futurã: ⁊ hoc ꝑ patiẽtiã: q̃ i malis sum9: q̃ patienter tolerare debem9: donec ad illa veniamus bona: vbi oia erũt qbꝰ ieffabiliter delectemur: nihil erit ãt q̃ tã tolerare debeam9. Talis salus q̃ i futuro erit scło: ipa erit ẽt finalis beatitudo. Quã beatitudinẽ ipi pbi qm̃ nõ videtes nolũt credere: b sibi conant̃ falsissimã fabricare: q̃to supbioꝛe: tãto mendacioꝛe virtute. Ca. V.

Quod ãt socialẽ vitã volũt eẽ sapientes: q nos multo amliꝰ appꝛobam9. Nã vnde ista dei ciuitas de qua huiꝰ opis ecce iã vñ nonũdecimũ libꝝũ versam9 i manibꝰ: vl in choareꝫ exoꝛtu: vl ꝓgrederet̃ excursu: vel appẽderet debitos fines: si nõ eẽt socialis vita sanctoꝝ. Sz i huiꝰ mortalitatis erũna: quot ⁊ quãtis abũdet malis societas humana: q̃s enumerare valeat: q̃s existimare sufficiat: Audiãt apõs comicos suos: hoiez cũ sensu atꝫ ꝓsensu oiaz hominũ dicere. Duri vtroꝛẽ: quã ibi miseriaz vidi: nati filij: alia cura. Quid itidẽ illa q̃ i amoꝛ vitia ꝓmemoꝛat idẽ terẽti9. Iniuriꝫ: suspitiões: inimicitie: bellũ: paꝛ rursus: Nõne res hũanas vbiq̃z ipleuerũt: Nõne b ⁊ i amicoꝝ bõestis amoꝛib9 plerũꝫ ꝓtingũt: Nõne his vsꝫquaqꝫ plene sunt res humane: vbi iurias: suspitiones: inimicitias: bellũ: mala certa sentim9: pace ꝯo incertũ bonũ: qm̃ coꝛda coꝝ cũ q̃b9 eã tenere volum9 ignoꝛam9: et si nosse hodie possem9: qualia cras futura eẽnt vtiꝫ nescirem9. Qui porro inter se amicitioꝛes solẽt eẽ vel debẽt: q̃z q vna ẽt ꝓtinent̃ domo: Et tñ q̃s ide secur9 ẽ: cũ tanta sepe mala ex eoꝝ occulto isidijs extiterit: tãto amarioꝛa q̃to paꝝ dulcioꝛ fuit: q̃ vera putata ẽt: cuꝫ astutissime fingerent̃: Propter q̃d oiuꝫ pectora sic attingit vt cogat i gemitũ: q̃d ait tullius. Nulle sunt occultioꝛes isidie: q̃z be que latẽt in simulatõe officij: aut i aliquo necessitudis noie. Tullius i libꝛo d amicitia
Nã cũ q palã ẽ aduersari9 facile cauẽdo vitare possis. Hoc vero occultũ itestinũ ac domesticũ malũ ñ solũ existit: veꝝ ẽt oppꝛimit anteq̃z ꝑspicere atꝫ explorare poteris. Propt̃ q̃d ẽt diuina voꝝ illa: ⁊ inimici hois domestici ei9: cũ magno doloꝛe coꝛdis audiũ: q ⁊ si q̃s q̃z tã foꝛtis sit: vt equo aio ꝑferat: vel tã vigilãs vt ꝓuido cõsilio caueat: q̃ adũsus eũ molit̃ amicitia simulata: coꝝ tñ hoiuꝫ ꝑfidoꝝ malicia cũ eos eẽ pessimos expiũ: si ipe bon9 ẽ grauit̃ exercitet̃ neẽe est: siue sp mali fuerit: ⁊ se bonos finxerit: siue i istã malicią ex bonitate mutati sint. Si q̃ dom9 ꝓmune ꝑfugiũ i his malis humani generis tuta ñ ẽ: q̃d ciuitas que quãto maioꝛ ẽ tãto foꝝ ei9 litib9 ciuilib9 ⁊ criminalib9 plenũ: ẽt si q̃scãt nõ soluꝫ turbulẽte: veꝝ ẽt sepi9 ⁊ cruẽte seditiões ac bella ciuilia: a quoꝝum euentibus sunt aliquando libere ciuitates: a periculis nunquam: XXI. cbee. 7.

Ca. VI.

Quid ipa iudicia hoium de hoibus que q ciuitatibꝰ ẽt quãtalibet pace manentibꝰ deesse nõ possunt: q̃lia putam9 eẽ: q̃z misera: q̃z doleda: q̃q̃dẽ hi iudicãt q ꝓsciẽtias eoruꝫ de q̃bꝰ iudicãt cernere nequeunt: Ait sepe cogunt̃ tormentis inocẽtiuꝫ testiuꝫ ad alienam cãꝫ ptinẽtẽ querere veritatẽ. Quid cũ i sua causa q̃sq̃ toꝛqueꝫ ⁊ cuꝫ queriũ vtꝝ sit nocẽs cruciatur: ⁊ inocẽs luit ꝓ incerto scelere certissimas penas: nõ q̃ illud ꝓmisisse detegiũ: ꝫ q̃ nõ ꝓmisisse nesciũ. Ac ꝑ hoc ignoꝛãtia iudicis plerũq̃z est calamitas inocẽtis. Sz q̃d ẽ itolerabiliꝰ: magis q̃ plangẽduꝫ rigãduꝫ q̃ si fieri posset fontibus lachrymaꝝ: cuꝫ ꝓpterea iudex toꝛqueat accusatuꝫ: ne occidat nesciẽs inocẽtẽ: fit per ignoꝛãtie miseriã: vt ⁊ toꝛtũ ⁊ inocẽtẽ occidat: quez ne innocentem occideret toꝛserat. Si enim secundũ istoꝝ sapientiam delegerit ex hac vita fugere q̃z viuẽtes illa sustinere toꝛmenta: quod nõ cõ-

misit: commisisse se dicit. Quo damnato & occiso: vir nocentes aut innocentes iudex occiderit adhuc nescit: quē ne innocentem nesciens occideret: torsit: ac p hoc innocentes & vt sciret torsit: & dum nesciret occidit. In his tenebris vite socialis: sedebit iudex ille sapiens: an non sedebit? Sedebit ille plane. Constringit. n. eum: & ad hoc officium pertrahit hūana societas: quaz deserere nefas ducit. Hoc. n. nefas esse non ducit: q testes innocentes in causis torquent alienis: q hi qui arguunt vi doloris plerūq; superati & de se falsa confessi etiā puniunt innocentes: cuz tā sorti fuerint innocentes. Q; etsi nō morte puniant: i ipis vel ex ipsis tormētis plerūq; morit̄ur. Q; aliquādo & ipsi q arguūt: humane societati forte esse ne crimina impunita sint, p desse cupiētes: & mētientibus testibus reoq; ipso cōtra tormenta durāte imaniter nec fatēte; p bare q; obiciunt non valentes q̄ vis vera obiecerint: a iudice nesciente damnant̄. Hec tot & tāta mala nō deputat esse peccata. Nō enī hec facit sapiēs iudex nocendi voluntate q̄ necessitate nesciēdi: & tñ q; cogit humana societas: necessitate etiaz iudicandi. Hec est ergo quam dicimus miseria certe hominis: etsi nō malicia sapientis. An vero necessitate nesciendi atq; iudicandi torqueat isontes: punit isontes: & pauē illi q; nō ē re⁹: si nō sit isup & beatus? Quāto ꝓsideratius & hoie dignius & hoiem agnoscit in ista necessitate eāq; miseriā i se odit: & si pie sapit: clamat ad deū.

pſ. 24. Be necessitatibus meis erue me dñe. Ca. VII.

Post ciuitatē vel vrbē seq̄t orbis terre: i quo tertiū gradū ponunt societatis humane: icipientes a domo atq; inde ad vrbē: deinde ad orbē terre, pgrediendo venientes. Qui vtiq; sicut aquaz cōgeries: quāto maior ē: tāto piculis plenior. In quo primū linguaruz diuersitas: hominē alienat ab hoie. Nam si duo sibimet inicē fiant obuiā: neq; preterire sed simul esse aliqua necessitate cogant̄: quoz neuter nouit linguā alteri⁹: facilius sibi gialia muta etiā diuersi generis: q̄ illi cū sint hoies ambo sociantur. Quādo. n. que sentiunt inter se cōmunicare non possunt propter solam linguarū diuersitatē: nihil prodest ad consociandos hoies tanta similitudo nature: ita vt libentius homo sit cum cane suo q̄ hoie alieno. At enim opera data est vt imperiosa ciuitas nō solum iugū: vez etiaz linguam suaz domitis gentibus p pacez societatis imponeret: p quā non deesset: immo & abundaret etiā interpretātiuz copia. Verum est. Sed hoc q̄ multis & q̄ grandibus bellis quāta strage hominuz: quāta effussione humani sanguinis comparatum est: quibus transactis non est tamen corumdē malorum finita miseria. Quāuis. n. nō defuerit neq; hostes desint & extere natiōes cōtra quas semper bella gesta sunt & geruntur: tamen etiaz ipsa imperij latitudo peperit peioris generis bella socialia scilicet atq; ciuilia quibus miserabilius quatiē gen⁹ humanū: siue cū belligerat̄ vt aliquādo cōquiescāt: siue cum timetur ne rursus exurgāt. Quorum malorum multas & multiplices clades duras & diras necessitates: si vt dignum est eloqui velim: quāq; nequaq; sicut res postulat possiz: quis erit prolixe disputationis modus? Sz sapiens inquiunt iusta bella gesturus est. Quasi non si se hoiem meminit: multomagis dolebit iustoz necessitates sibi extitisse belloz: q; nisi iusta essent: ci gerēda nō essent: ac per hoc sapienti nulla bella essent. Iniquitas enī ptis aduerse iusta bella ingerit gerenda sapienti. Que iniquitas vtiq; hoiē doleda: q; hoium est: & si nulla ex ea bellandi necessitas nasceretur. Hec itaq; mala tā magna: tā horrēda: tā seua: q̄q; cū dolore cōsiderat: miseriā necesse est fateatur. Quisq; aūt vel patiē ea sine animi dolore vel cogitat: multo vtiq; miserius: ideo se putat beatuz: q; & humanum perdidit sensum. Ca. VIII.

Iaūt nō ꝓtingat quedā ignorātia similis demētie: q̄ tñ in huius vite misera cōditiōe sepe cōtingit: vt credat̄ vel amicus esse q̄ inimicus est: vel inimicus qui amicus est: quid nos consolatur in hac humana societate erroribus erumniſq; plenissima: nisi fides non ficta & mutua dilectio veroz bonoruq; amicoz: quos quāto plures & in locis pluribus habemus: tanto longius latiusq; metuimus: ne q̄d eis contingat mali de tātis malorz aggeribus huius seculi. Non enim tantūmodo solliciti sumus: ne fame: ne bellis: ne morbis: ne captiuitatibus affliḡant̄: ne in eadem seruitute talia patiantur: qualia nec cogitare sufficimus: verum etiam vbi timor est multo amarior ne in perfidiam: maliciam: nequiciamq; mutentur. Et quando ista contingunt: tanto vtiq; plura quanto illi sunt plures & in pluribus locis & in nostram noticiaz proferuntur: quibus cor nostrum flagris vratur: quis pōt nisi q talia sentit aduertere? Aoz tuos quippe audire mallemus: q̄nis & hoc sine dolore non possemus audire. Quoruz enī nos vita propter amicitie specialis solacia delecta-

bat: vnde fieri potest vt eorum mors nullaz nobis ingerat mestitudinez? Quã q prohibet: p/bibeat si potest amica colloquia: iterdicat amicabilẽ societatẽ: vel intercidat affectũ oluz humanaz necessitudinũ: vincula mẽtis imitis: immiti stupore dirũpat: aut si eis vtẽdũ cẽseat: vt nulla ex eis aium dulcedo pfundat. Mõ si fieri nullo mõ põt: etiã ꝺ quo pacto futuꝛa ẽ: vt eius nobis amara mors nõ sit cui⁹ dulcis ẽ vita? Dinc ẽ.n. z luct⁹ qdam i humano coꝛde quasi vuln⁹ aut vlcus: cui sanãdo adhibẽt officiose ꝓsolationes. Nõ.n. ꝓpterea nõ ẽ qꝺ saneꝫ: qm̃ quãto ẽ animus melioꝛ: tãto in eo citius facilinsqz sanatur. Cũ igit etiam de charissimoꝝ moꝛtib⁹: maxime quoꝝ sunt humane societati officia necessaria: nunc mitius: nunc asperius affligat vita moꝛtaliũ: moꝛtuos tm̃ eos qũos diligim⁹ ꝯtra fide vel a bonis moꝛib⁹ lapsos: hoc ẽ i ipa aia moꝛtuos: audire seu videre mallem⁹. Qua igẽ ti materia malorum plena est terra: ꝓpter quod Job.7. scriptum est. Militia nõ tẽptatio est vita humana sup terrã? Et ꝓpter qꝺ ipse dominus ait. Mat/thei.18. De mundo ab scandalis. Et iterũ. Qm̃ abundauit inquit iniquitas: refrigescet charitas mul/ Mat/thei.24. toꝝ. Ex quo fit vt bonis amicis moꝛtuis gratulemur: z tm̃ moꝛs eoꝝ nos cõtristet: ipsa nos certius consoletur: quãtuz malis caruerũt quibus in hac vita etiã boni boies vel ꝓsunt vel depꝛauant: vel in vtroqz periclitant. La.IX.

i Ad societate vero sctoꝝ angeloꝝ quam ꝓbi illi q nobis deos amicos cẽ voluerunt quarto cõstituerunt loco velut ad mundũ veniẽtes ab oꝛbe terraꝝ: vt sic quodam modo ꝓplecterẽt z celũ: nullo mõ quidẽ meruimus: ne tales amici vl mꝛte nos sua vel depꝛauatiõe ꝓtristent. Sed qz nobis nõ ea qua boies familiaritate miscent: quod etiã ipm ad crũnas 2.Co.y. bui⁹ ptinet vite: z aliquãdo satbanas sicut legimus trãsfigurat se in angelũ lucis ad temptandũ eos quos ita vel erudiri opus est vel decipi iustũ est: magna dei misericoꝛdia necessaria est. ne qsquaz cũ bonos angelos amicos se habere putat: habeat malos demones amicos fictos: eosqz tãto nocentioꝛes: quãto astutioꝛes ac fallacioꝛes patiat inimicos. Et cui magna ista dei misericoꝛdia necessaria est: nisi magne humane miserie: que ignorantia tanta ꝓmitur: vt facile istoꝝ simulatiõe fallat? Et illos quidẽ philosophos in impia ciuitate: qui deos sibi amicos esse dixerunt: in demones malignos icidisse certissimũ ẽ: quibus tota ipsa ciuitas subdit: eternũ cum eis habitura supplicium. Ex eoꝝ quippe sacris vel potius sacrilegijs qbus eos colendos: z ex ludis imũdissimis: vbi eoꝝ crimina celebꝛant: quibus eos placandos putauerunt: eisdem ipsis auctoꝛibus z exactoꝛibus talium tantoꝝqz dedecoꝛum: satis ab eis qui colantur apertum est. La.X.

f Ed neqz sancti z fideles vnius veri dei summiqz cultoꝛes: ab eoꝛz fallacijs z multiformi temptatiõe securi sunt. In hoc enim loco infirmitatis z diebus malignis: etiam ista sollicitudo non est inutilis: vt illa securitas vbi pax plenissima atqz certissima ẽ: desiderio fermentioꝛe queratur. Ibi enim erunt nature munera: hoc est que nature nostre ab omnium naturarum creatoꝛe donant: non solũ bona: verum etiam sempiterna: non solum in animo qui sanabit ꝓ sapiẽtiã: veruz etiã in coꝛpoꝛe qꝺ resurrectiõe renouabit. Ibi virtutes nõ contra vlla vitia vel mala quecũqz certãtes: z habẽtes victoꝛie premiũ eternã pacẽ: quã nullus aduersarius inquietet. Ipsa est enim beatitudo finalis: ipsa perfectionis finis: q ꝓsumentẽ non habet finẽ. Hic aũt dicimur beati: quando pacẽ habemus: quãtulacũqz hic haberi põt i vita bona. Sed hec beatitudo illi quam finalez dicim⁹ beatitudini cõparata: ꝓfus miseria reperitur: Hãc ergo pacẽ qualis hic potest esse moꝛtales boies in rebus moꝛtalibus quando habemus si recte viuimus bonis eius recte vtit virt⁹: quãdo vero eã nõ habemus: etiã malis que homo patitur bene vtitur virtus. Sz tunc est vera virt⁹ quãdo z omnia bona qbus bene vtit z qcqd in bono vsu bonoꝝ z maloꝝ facit: z seipsaz ad eus finẽ refert vbi nobis talis z tãta pax erit: qua melioꝛ z maioꝛ esse non possit. La.XI.

q Ua ꝓpt possum⁹ dicere fines bonorũ nr̃oꝝ esse pacẽ: sicut eternã diximus vitã: p̃sertiz qz ipi ciuitati dei de qua nobis est ista operosissima disputatio in sancto dicitur psalmo. Lauda hierusalẽ dñm: lauda deũ tuũ syon. Quoniã ꝓfortauit seras portaꝝ tuarum: benedixit filios tuos in te. Qui posuit fines tuos pacez. Quoniã cõfirmate fuerunt sere portaꝝ eius: tã in illã nullus intrabit: nec ab illa vllus exibit. Ac p hoc fines eius eaz debem⁹ hic intelligere pacẽ: quã volum⁹ demonstrare finalẽ. Hã z ipius ciuitatis mysticũ nomẽ. i. hierlz: qꝺ vt ante iaz diximus visio pacis interꝓtat. Sed quoniã pacis nomẽ etiã i his rebus moꝛtalibus frequentat: vbi vtiqz nõ est vita eterna: Ps.147

pptereā finem ciuitatis huius vbi erit summus bonū ei⁹: eternaz vitā maluim⁹ cōmemorare: q̄z pacem. De quo fine aplūs ait. Nunc vero liberati a pctō: seruī aūt facti deo: habetis fructū vestrum i sanctificatiōez: finē vero vitā eternam. Sed rursus q̄ vita eterna ab eis q̄ familiaritate nō habēt cūm scripturis sanctis: pōt accipi ēt malor vita: vel ſm quosdā etiā pbos pp aie im mortalitatē: vel etiā ſz fidē nostrā pp penas interminabiles impioz: q̄ vtiq̄z in eternū cruciari nō poterunt nisi etiā viuerint in eternum: profecto finis ciuitatis hui⁹ i quo summū habebit bonum: vel pax in vita eterna: vel vita eterna in pace dicēdus est: vt facilius ab hoibus possit itelligi. Tātum est enī pacis bonuz: vt etiā i rebus terrenis atq̄z mortalib⁹ nihil gratius soleat audiri: nihil desiderabilius ꝯcupisci: nihil postremo possit melius inuentri. De quo si aliquātō diutius loqui voluerim⁹: nō erimus quātū arbitror oneros legētibus: t propter finē ciuitatis hui⁹ de qua nobis sermo ē: t propter ipsam dulcedinem pacis que omnibus chara est. Ca. XII.

Quod enim quisq̄ mecū res humanas naturāq̄z cōem vtcūq̄z intuetur agnoscit. Sicut enim nemo ē q̄ gaudere nolit: ita nemo ē qui pacē habere nolit. Quādoq̄dē t ipsi qui bella volunt: nihil aliud q̄z vicere volūt: ad glorioſam ergo pacē bellādo cupiunt puenire. Naz quid est aliud victoria: nisi subiectio repugnātium? Q̄ cum factuz fuerit: pax erit. Pacis igitur intentione geruntur t bella: ab his ēt q̄ virtutē bellicā student exercere iperando atq̄z pugnando. Unde pacē ꝯstat belli esse optabilē finē. Omnis enim homo etiā belligerādo pacē requirit: nemo aūtē bellum pacificando. Nā t illi qui pacē in qua sunt pturbare volunt nō pacē oderunt: ſz eam p arbitrio suo cupiunt cōmutari. Nō ergo vt sit pax nolunt: ſz vt ea sit quaz volūt. Denīq̄z t si per seditionē se ab alijs separauerint: cum eis ipsis ꝯspiratis vel coniuratis suis: nisi qualemcūq̄z pacis ſpeciē tenēt: nō efficiunt q̄ intendunt. Proinde latrones ipsi vt vehementius t tutius infesti sint paci ceterorū: pacē volunt habere socioz. Sed etsi vnus sit tā prepollens viribus t ꝯscius: ita cauēs vt nulli socio se cōmittat: soluſq̄z insidiās t prevalēs quib⁹ potuerit oppressis t extinctis pdas agat: cū eis certe quos occidere nō pōt: t quos vult latere q̄ facit: qualēcūq̄z vmbram pacis tenet. In domo aūtē sua cū vxore: cū filijs: t si quos alios illic bz studet, pfecto esse pacat⁹: eis qppe ad nutū obtēpantib⁹ sine dubio ō lectat. Nā t si ñ fiat: indignat: corripit: vindicat: t dom⁹ sue pacē si ita necesse sit ēt seruiendo ꝯponit: quā sentit eē ñ posse: nisi cuidā principio q̄ ipse i domo sua é: cetera ineadē domestica societate subiecta sint. Ideoq̄z si offerret ei seruit⁹ plurīū: vl ciuitat⁹ vel gēs: ita vt sic ei fruirent quēadmodū sibi domi sue seruire volebat: nō se iā latronē latebris ꝯderet: ſz regē ꝯspicuuz sublimaret: cū eadē i illo cupiditas t malicia pmāeret. Pacē itaq̄z cū suis oēs hāc cupiūt: quos ad suū arbitriū volūt viuere. Nā t cū q̄bus bellū gerūt suos facere si possunt volūt: eisq̄z subiect⁹ leges sue pacē ꝯponere. Sz faciām⁹ aliquē qualē canit poetica t fabulosa narratio. Quē fortasse pp ipaz isocialē feritatē semihoiez: q̄z bominē dicere maluerūt. Quānis ḡ bui⁹ regnū dire ſpelūce fuerit soli tudo: tāq̄z malicia fuerit singularis: vt ex hac ei nomē inētū sit: nā malus grece cacos dī: q̄ ille vocabat: vt nulla coniunx ei blāde ferret: referretq̄z ꝯmonē: nullis filijs vl alluderet pnulis: vl grādiusculis iperaret: nullo amici colloquo frueret: nec vulcani p⁹is: quo vl hinc tātū ñ pax felicior fuit: q̄ tale mōstrū ipe ñ genuit: nihil cui q̄z daret: ſz a quo posset qcqd vellet t q̄z tū t qñ posset: t q̄z tū vellet auferret. Tamē i ipa sua spelūca solitaria cui⁹ vt describit: Semp recēti Lede tepebat hum⁹: nihil aliō q̄z pacē volebat. In q̄ nemo illi molest⁹ esset: nec ei⁹ quietē vis vlli⁹ terroq̄z turbaret. Cū corpe suo ōniq̄z pacē hāc cupiebat: t q̄n tū habebat: tm̄ illi bñ erat. Q̄nq̄dē mēbris obtēperātib⁹ ipabat: t vt suā mortalitatē adūluz se exigētia rebellātē: ac seditionē famis ad dissociādā atq̄z excludendā de corpe aiaz ꝯcitātē: q̄z ta posset festinatiōe pacaret: rapiebat: necabat: vorabat: t q̄uis imanis

a Nota q̄ fingit q̄dam monstrum fuisse cuomēs ignem per os nomie cacus. manebat autez in anētino monte ſpōliās t occidēs boies t furto plimuz indulgēs. De caco scribit virgili⁹ eneidos libro. 8. isto mō huic spelūca fuit vasto sub mōte recessu. Semibos minis caci facies quā dira tegebat. Solis in accēsaz radius semperq̄z recēti Lede tepebat humus foribus affixa superbis Ora viruz tristi pendebāt pallida tabo. Huic mōstro vulcan⁹ erat pater istius atros Ore vomens ignes magna se mole ferebat.

a Narrat virgilius vbi supra. s. eneid. q̄ cū veniret berculeſ ō hiſpania interfecto tergorione rege hiſpanie ducēs armenta bouz iſte cacus q̄t tuoz tauros ac toti dez iumenta furat⁹ ē. ⁊ ne furtuz ſuū pateret: traxit illoſ bouesper caudaſ i antrū ſuuz vt non apparerent veſtigia niſi retroverſa. hercules autem q̄rēs armenta ſua primo deluſus tandez per mugitum tauri vnius deph̄dit furtū ⁊ extrahēs cacū ō ſpelunca ſua interfecit euz ⁊c.

ac ferus: paci tamen ſue vite ac ſalutis imaniter ac ferocit̄ ꝓſulebat. Ac p̄ hoc ſi pacē quā i ſua ſpelūca atq; i ſe ipō hīe ſatagebat: cū alijs ēt hīe vellet: nec malus: nec mōſtrū: nec ſemihomo vocaretur. Aut ſi ei⁹ coꝛpis forma: ⁊ atroꝛum igniū vomit⁹ ab eo deterrebat hoiuz ſocietatē: forte nō nocēdi cupiditate: ſ̄z vi uēdi neceſſitate ſentiebat. Dex̄ iſte ñ fuerit vel qō mag̃ credēdū ē: talis nō fuerit qualis vanitate poetica deſcribit̄. Niſi b ēnim nimis accuſaret̄ cacus: pax̄ hercules laudaret̄. Talis ergo homo: ſine ſemihomo meli⁹ vt dixi credit̄ nō fuiſſe ſic̄ multa figmēta poetax̄. Jp̄e.n. ſentiſſime fere: vnde ille ptē habuit feritatis: nā ⁊ ſemifer⁹ dict⁹ ē: gen⁹ ꝓpriū q̄dā pace cuſtodiunt coetndo: gignēdo: paric̄do: fetus fouēdo: atq; nutriēdo: cū ſint plereq; ſociabiles ⁊ ſolitarie: non. ſ. vt oues: cerui: columbe: ſturni: apes: ſ̄z vt leones: vulpes: aq̄le: noctue. Que. n. tigris non filijs ſuis mitis murmurat: ⁊ pacata feritate blādit̄? Quis miluus ⁊ q̄ſtūlibet ſolitari⁹ rapinis circūuolet: nō ꝓiugiū copulat: nidū ꝓgerit: ouа ꝓfouet pullos alit: ⁊ quaſi cū ſua matrefamilias ſocietatē domeſticā q̄ſta pōt pace cō ſeruat? Quātomag̃ hō ferē quodāmō nature ſue legib⁹: ad iucundā ſocietatē pacēq; cū hoib⁹ q̄ntū i ipō ē oib⁹ obtinēdā: cuz ēt mali p̄ pace ſuox̄ belligerēt: oēſq; ſi poſſēt ſuos facere velint: vt vnicūcti ⁊ cūcta deſeruiāt: quo pacto niſi vt i ei⁹ pacē vel amādo: vel timēdo conſentiāt? Sic. n. ſuꝑbia puerſe deū imitat̄. Deū nāq; odit cū ſuis ſocijs nō equalitatē ſub illo: ſ̄z ipōnere vult ſocijs dñationē ſuā p̄ illo. Odit ergo iuſtaz pacē dei: ⁊ amat iniquā pacē ſuā. Nō amare tñ qualēcūq; pacē nullo mō pōt. Nullū q̄ppe vitiuz ita ꝓpria naturā ē q̄ſ vt naturе deleat ēt extrema veſtigia. Itaq; pacē iniquox̄ i pacis cōpatiōe inſtox̄: ille videt: nec pacē eē dicēdā: q nouit p̄ponere recta p̄uis: ⁊ ordiata puerſis. Nō ēt ēt puerſum ē: hoc neceſſe eſt vt in aliqua ⁊ ex aliqua: ⁊ cuz aliqua rex̄ p̄te pacatū ſit: in qb⁹ eſt: vl ex qb⁹ ꝓſtat. Alioqn nihil eſſet oino. Velut ſi q̄ſ̄z capite deorſum pēdeat: puerſus ē vtiq; ſitus corpis: ⁊ ordo mēbroz̄: qz id qō deſup̄ eē natura poſtulat: ſubt⁹ ē: ⁊ qō illa ſubter vult eſſe: deſup̄ factum ē. Cōturbabit carnis pacē iſta puerſitas: ⁊ ideo ē moleſta. Verūtamē anima corpi ſuo pacata ē: ⁊ p̄ eius ſalute ſatagit: ⁊ ideo eſt q doleat. Que ſi moleſtijs ei⁹ excluſa diſceſſerit q̄ſdiu membroz̄ manet cōpago nō ē ſine quadā ptium pace qō remanet: ⁊ ideo adhuc ē q pēdeat: ⁊ q terrenū corp⁹ i terrā nitit̄ ⁊ vinculo quo ſuſpēſuz eſt renititur: in ſue pac ordinem tēdit: ⁊ locum quo requieſcat quodāmō pōderis voce poſcit: tāq; exanime ſine vllo ſenſu: a pace tñ naturali ſui ordinis nō recedit: vel cū tenet eaz: vel cum ferē ad eā. Si. n. adhibeant̄ medicamēta atq; curatio: q̄ formā cadaueris diſſolui dilabiq; nō ſinat: adhuc pax̄ quedam ptes ptib⁹ iungit: totāq; molem applicat terreno ⁊ ꝓuenienti: ac p̄ hoc loco pacato. Si āt nulla adhibeat̄ cura ꝓdiēdi ſz naturali curſui reliquat̄: tādiu quaſi tumultuat̄ diſſidentib⁹ exhalatiōib⁹ ⁊ nr̄o icōueniēt̄ib⁹ ſenſui. Jd. n. eſt qō i puroꝛe ſentit̄: dōec mundi ꝓuentat elementis: ⁊ i eox̄ pacem ptic latim paulatimq; diſcedat. Nullo modo tamē inde aliquid legibus ſummi illi⁹ creatoꝛis ordinatoꝛiſq; ſubtrahit̄: a quo pax̄ vniuerſitatis adminiſtrat̄. Quia ⁊ ſi ō cadanere maioꝛis animātis aialia minuta naſcant̄: eadem lege creatoꝛis queq; coꝛpuſcula in ſalutis pace ſuis animalib⁹ ſeruiūt. Et ſi moꝛtuoꝛ carnes ab alijs aialibus deuoꝛent̄: eaſdem leges p̄ cuncta diffuſas ad ſalutem generis cuiuſq; moꝛtalium congrua congruis pacificātes quaquauerſum trahant̄: ⁊ reb⁹ quibuſcūq; iungant̄: ⁊ in res quaſlibet ꝓuertant̄ ⁊ cōmutentur inueniunt. Ca. XIII.

Pax itaq; coꝛpis eſt ordinata temperatu
p ra ptium. Pax anime irrationalis: ordinata requies appetitionuz. Pax anime ratiōalis: ordinata cognitōis actiōisq; ꝓſenſio. Pax coꝛpis ⁊ aie: ordinata vita ⁊ ſalus animantis. Pax hois moꝛtalis ē dei imoꝛtalis ordinata i fide ſub eterna lege obedientia. Pax hoiuz ordinata ꝓcoꝛdia. Pax domus: ordinata imperandi atq; obediēdi ꝓcoꝛdia cohabitātiū. Pax ciuitat̄: ordinata iperādi atq; obediēdi ꝓcoꝛdia ciuiū. Pax celeſtis ciuitat̄: ordiatiſſima ⁊ ꝓcoꝛdiſſima ſocietas fruēdi deo: ⁊ iuicē vidēdi deū. Pax oiuz rex̄ trāquillitas ordinis. Ordo eſt parium diſpariūq; rerū ſua cuiq; loca diſtribuēs diſpoſitio. Proinde miſeri inquātū miſeri: vtiq; in pace nō ſunt. Trāquillitate q̄dē ordinis carent: vbi pturbatio nulla eſt. Verūtamē qa me

rito iuſteq3 miſeri ſunt: in ea qnoq3 ipſa ſua miſeria p̄eter ordinē eſſe non poſſunt. Non quidē ꝓiuncti beatis: ꝫ ab eis tm̄ ordinis lege ſeiuncti. Qui cū ſine ꝓturbatiōe nō ſunt: reb⁹ qb⁹ ſunt quātacūq3 ꝓgruētia coaptāt. Ac ꝓ hē i eis ordinis nōnulla trāquillitas: ieſt ergo nōnulla pax. Nec iō miſeri ſunt: qr ſi i aliq̄ ſecuritate nō dolēt: nō tm̄ ibi ſunt vbi ſecuri eſſe ac dolere nō debēt. Adiſeriores āt ſi pax eis cū ipa lege nō ē: q̄ naturalis ordo adminiſtrat. Cum āt dolēt ex q̄ pte dolēt: pacis ꝓturbatio facta ē. In illa vero adhuc pax ē: i qua nec dolor venit nec ꝓpago ipa diſſoluit. Sic ergo ē quedā vita ſine dolore: dolor āt ſine aliqua vita eē nō pōt: ſic ē pax q̄dā ſine vllo bello: bellū vero eē ſine aliqua pace non pōt: nō ſc̄m id qō bellū ē: ꝫ ſm id qō ab eis vl̄ i eis geri: q̄ alique nature ſunt: qō nullo mō eſſent ſi ñ qualicūq3 pace ſubſiſterēt. Qua ꝓꝓ natura ē i qua nullū malū ē: vl̄ ēt i qua nullū pōt eē malū. Eſſe āt natura i qua nullū bonū ſit ñ pōt. Proinde nec ipius diaboli natura inquātū natura ē malū ē: ꝫ puerſitas eā malā facit. Itaq3 i veritate nō ſtetit: ꝫ veritat̄ iudiciū nō euaſit: qr i ordinis trāquillitate nō māſit: nec iō tm̄ a poteſtate ordinatoris effugit. Bonū dei qō illi ē i natura: nō eū ſubtrahit iuſticie dei: q̄ ordinat̄ i pena: nec ibi de⁹ bonū inſeq̄t qō creauit: ꝫ malum qō ille ꝓmiſit. Neq3 n. totū aufert qō nature dedit: ꝫ aliqd adimit: aliqd relinqt: vt ſit q̄ doleat qō adimit: t ipe dolor teſtimoniū ē boni adēpti: t boni relicti. Niſi. n. bonū relictū eſſet: bonum amiſſum dolere nō poſſet. Nā q peccat peior ē: ſi letat̄ i dāno eqtat̄. Qui vo cruciat̄: ſi ide nihil acqrat boni: dolet dānum ſalut̄. Et qm̄ eqtas ac ſalus vtrūq3 bonū ē: bonoq3 amiſſiōe dolēdū eſt pot⁹ q3 letādū: ſi tm̄ ñ ſit ꝓpēſatio melioris. Melior ē āt animi eqtas q3 corpis ſanitas. Profecto ꝓuenīēti⁹ iuſt⁹ dolet i ſupplicio: q3 letat⁹ eſt in delicto. Sicut ergo leticia deſerti boni in peccato teſtis eſt voluntatis male: ita dolor amiſſi boni in ſupplicio teſtis eſt nature bone. Qui. n. dolet amiſſaz nature ſue pacē: ex aliq̄b⁹ religijs pacis id dolet: quibus fit: vt ſibi amica natura ſit. Hoc āt i extremo ſupplicio recte fit: vt iniq̄ t impij naturalium bonorum damna in cruciatibus deflent ſentientes eorum ablatorem iuſtiſſimum deum: quem cōtemſerunt benigniſſimū largitorem. Deus ergo naturarum oium ſapientiſſimus cōditor t iuſtiſſimus ordinator: qui terreno⁹ ornamentorum maximum inſtituit mortale genus humanum: dedit hominibus quedā bona huic vite congrua: ideſt pacē temporalem ꝓ modulo mortalis vite: i ipa ſalute t ſocietate ſui generis: t queq3 hui ſic pacivl̄ tuende vl̄ recuperāde neceſſaria ſunt: ſicut ea que apte ac conuenienter adiacent ſenſibus: lux iſta viſibilis: aure ſpirabiles: aque potabiles: t quicquid ad alendum vl̄ tegendū curandum ornandumq3 corpus congruit: eo pacto equiſſimo: vt quicūq3 mortalis talibus bonis paci mortaliū accōmodatis recte vſus fuerit: accipiat ampliora atq3 meliora: ipaz ſcilicet imortalitatis pacem: eiq3 conuenientem gloriā t honorem in vitam eternaz ad fruendum deo: t ꝓximo i deo: qui autez perperā: ideſt iniuſte: nec illa accipiat t hec amittat. Ca. XIIII.

Omnis igitur vſus rerum temporaliu3 o refertur ad fructū terrene pacis i ciuitate terrena: in celeſti autem ciuitate refertur ad fructum pacis eterne. Quapropter ſi irrationalia eſſemus animantia: nihil appeteremus p̄eter ordinatam temperaturam partium corporis: t requiē appetitionū: nihil ergo p̄ter quietē carnis t copiā voluptatum vt pax corpis ꝓdeſſet paci anime. Si. n. deſit pax corpis impediē etiā rationalis pax anime: quia requiē appetionū ꝓſequi ñ pōt. Utrūq3 āt ſimul eius paci ꝓdeſt quā iter ſe habēt aia t corp⁹. i. ordiate vite ac ſalut̄. Sic̄. n. pacē corpis amare ſe oīdunt aiantia cū fugiūt dolorē: t pacē aie cū ꝓꝓ explendas idigētias appetitōez voluptatū ꝓſequūt̄: ita morte fugiēdo ſat̄ idicāt q̄ztū diligāt pacē: q̄ ſibi conciliant̄ anima t corpus. Sed qr homini rationalis anima ineſt: totum hoc quod habet cōmune cum beſtijs ſubdit paci anime rationalis vt mente aliquid contemplet̄ur: t ſecundū hoc aliquid agat: vt ſit ei ordinata cognitionis actio niſq3 conſenſio: quam pacem rationalis anime diximus. Ad hoc enim velle debet nec dolore moleſtari: nec deſiderio perturbari: nec morte diſſolui vt aliquid vtile cognoſcat: t ſecundum eam cognitionem: vitaz moreſq3 componat. Sed ne ipo ſtudio cognitionis ꝓpter humane mentis infirmitatez in peſtem alicuius erroris icurrat opus habet magiſterio diuino cui certius obtemperet t adiutorio vt liber obtemperet. Et quoniam quandiu eſt in iſto mortali corpore: peregrinatur a domino: per fidem ambulat non per ſpeciem: ac per hoc omnem pacem vel corporis vel anime vel ſimul corporis t anime refert ad illam pacem que homini mortali eſt cum deo imortali: vt ei ſit ordinata

i fide sub etna lege obediētia. Jam vo q: duo p̄cipua p̄cepta: b̄ ē dilectōz ūi ⁊ dilectōez primi: docz magr̄ ūs: i qb⁹ tria iuēit hō q̄ diligat: deū: seip̄z: ⁊ primū: atqz ille i se diligēdo nō errat q diligit deū: ꝓseqūs ē vt ēt p̄rio ad diligēdū deū ꝓsulat: quē iubet sicut seip̄m diligere. Sic vxo ri: sic filijs: sic domesticis: sic ceteris qb⁹ potuerit hoib⁹: ⁊ hoc sibi a primo si forte idiget ꝓsulivelit: ac p hoc erit pacat⁹: cūctis in ipso ē oi hoi pace hominū: ideſt ordinata cōcordia: cui⁹ hic ordo ē. Primū vt nulli noceat: deide vt etiam p̄sit cui potuerit. Primit⁹ ergo iest ei suor̄ cura: ad eos qppe hz opportuniorem facilioremq; aditū ꝓsulendi: vel nature ordine: vel ipsi⁹ so cietatis bñane. Vñ apl's dicit. Quisq; ām suis ⁊ maxime domesticis nō p̄uidet: fidē denegat: ⁊ ē infideli deterior. Hinc itaq; etiā pax domestica oriē: ideſt ordinata iperandi obediēdiq; cōcordia cohabitantiū. Jmpant enim q ꝓsulūt: sicut vir vxori: parētes filijs: ⁊ dñi seruis. Obediūt ām qb⁹ ꝓsulē sicut mulieres maritis: filij parentib⁹: serui dñis. Hz i domo iustiviuētis ex fide: ⁊ adhuc ab illa celesti ciuitate pegrinātis: etiaz q ipant seruiūt eis qb⁹ videnē ipare. Neq; enī dñandi cupiditate iperant: sz officio consulēdi: nec p̄cipādi superbia: sz p̄uidēdi misericordia.

i. Thi. 5

Hec naturalis ordo p̄scribit: Ca. XV
b ita de⁹ hoiez condidit. Nam dñet̄ ingt
pisciū maris: ⁊ volatiliū celi: ⁊ oiuz re
pentiū q̄ repūt sup̄ trā. Rōnalē factū ad imaginem suā: noluit nisi irrōnalib⁹ dñari: non hoiez hoi: sz hoiez pecori. Jnde primi iusti pastores pecor̄ magis q̄z reges hoium cōstituti sūt: vt ēt sic insinuaret de⁹ qd postulet ordo creaturar̄: ⁊ qd exigat meritū pcōr̄. Cōditio qppe seruitut̄ iure itelligit̄ iposita pecōri. Proide nusq; scripturar̄ legim⁹ seruū: anteq; hoc vocabulo noe iust⁹ petm̄ filij vidicaret. Nomē itaq; istud culpa meruit: nō natura. Origo ām vocabuli suor̄ i latina ligua ide credit̄ ducta: q̄ bi q iure belli posset occidi: a victoribus cū seruabant̄: serui fiebant: a seruādo appellati: qō etiā ip̄z sine peccati merito nō est. Nā ⁊ cū iustū gerit̄ bellū: p pec cato ecōtrario dimicat̄: ⁊ ois victoria cū etiam malis p̄uenit diuino iudicio victos hūiliat: vel emēdās petā vel puniēs. Testis est hō dei Da niel cū i captiuitate posit⁹ petā sua ⁊ petā ppli sui cōfitet̄ deo: ⁊ hanc eē causā illi⁹ captiuitatis pio dolore testat̄. Prima ergo seruitut̄ causa petm̄ est: vt hō hoi cōditionis viculo subderet̄: qō nō sit nisi deo iudicāte: apud quē non ē iniq tas ⁊ nouit diuersas penas meritis distribuere delinquentium. Sicut ait supernus dñs di cit: omnis q facit peccatū seruus est peccati: ac per hoc multi qdem religiosi dominis iniquis: non tamen liberis seruiūt: a quo enim qs deui ctus est: huic ⁊ seruus addictus est. Et vtiq; felicius seruit homini cū libidini: cū seuissimo dominatu vastet corda mortaliū: vt alias omit tā: libido ipsa dominandi. Dominibus ait illo pacis ordine: quo alijs alij subiecti sūt: sicut p̄dest humilitas seruientibus: ita nocet superbia dominātib⁹. Nullus ait natura in qua pri⁹ de⁹ hominē condidit: seru⁹ est hominis: aut peccati. Hec ⁊ penalis seruit⁹ ea lege ordinat̄: qua naturalem ordinē conseruari iubet: perturbari vetat: q: si contra eam legē non esset factū: nihil esset penali seruitute coercendum. Jdeoq; apostolus etiā seruos monet subditos esse dominis suis: ⁊ ex animo eis cū bona volūtate seruire: vt scilicet si non possunt a dominis liberi fieri: suam seruitutem ipsi quodāmodo liberā faciāt: non timore subdolo: sed fideli dilectiōe seruiendo: donec transeat iniquitas: ⁊ euacuet̄ omnis p̄incipatus ⁊ potestas humana: ⁊ sit deus omnia in omnibus. Capl̄z. XVI.

Iob. 8.

2. Pe. 2.

Ephe. 6.

Hocirca etiaz si habuerūt seruos iusti
q patres nostri: sic qdē administrabant
domesticā pacē: vt secūdū hec tēporalia bona: filioz sorte a seruoz conditione distinguerent: ad deū ait colendū in quo eterna bona speranda sūt: omnib⁹ dom⁹ sue mēbris pari dilectione consulerēt. Qō naturalis ordo ita p̄scribit: vt nomen patrūfamilias hinc exortū sit ⁊ tā late vulgatū: vt imq; etiā dominantes hoc se gaudeant appellari. Qui ait veri patresfamilias sūt: oib⁹ in familia sua tanq̄z filijs ad colendū ⁊ promerendū deū consulūt: desiderantes atq; optantes venire ad celestē domū vbi necessariū non sit officiū iperandi mortalibus: quia necessariū non erit officiū consulendi tā in illa imortalitate felicibus. Quo donec veniatur: magis debent patres q̄ dñantur cūctis seruiri tolerare q̄ seruiunt. Si quis autez in domo per inobedientiaz domestice paci aduersatur: corripiat̄: verbo seu verbere: seu quolibet alio genere pene iusto atq; licito: quantuz societas humana concedit pro eius qui corripitur vtilitate: vt paci' vnde dissilierat coaptetur. Sicut enim non est beneficentie adiuuando efficere vt bonum quod maius est amittatur: ita non est innocentie parcendo sinere: vt i malum

Gen. 1.

Gen. 9.

Dan. 3.

grauꝰ icidaꝫ. Pertinet ergo ad innocentis officiũ nõ solũ nemini malũ iferre: verꝝ etiã cohibere a pctõ vel punire pctm̃: vt aut ipse q plectit corrigaꝫ experimento aut alĩ terreanꝫ exẽplo. Origit̃ ois domus initiũ siue particula debet esse ciuitatis: omne antẽ initium ad aliquez sui generis finẽ: ꝛ ois pars ad vniuersi cuiꝰ pars ẽ itegritatẽ referẽ: satis apparet eẽ ꝓsequens vt ad pacẽ ciuicam pax domestica referaꝫ. i. ordinata iperãdi obediẽdiqꝫ ꝓcordia cohabitãtiũ: referaꝫ ad ordinatã iperãdi obediendiqꝫ ꝓcordiam ciuiũ. Ita fit: vt ex lege ciuitatis ꝓcepta sumere patrẽfamilias oporteat: qbꝰ domũ suã sic regat: vt sit paci accõmodata ciuitatis.

Ed domus hoiuz q non viuunt ex fide: pacẽ terrenã ex hui⁹ temporalis vite rebꝰ cõmodisqꝫ sectaꝫ. Domuꝰ aũt hoiuz ex fide viuentiũ: expectat ea q̃ i futuꝝ eterna ꝓmissa sũt: terrenisqꝫ rebꝰ ac tẽporalibꝰ tanq̃ pegrinã vtiꝫ: non qbꝰ capiaꝫ ꝛ auertaꝫ quo tendit in deũ: sed qbꝰ sustenteꝫ: ad facilius tolerãda: minimeqꝫ augẽda onera corpis corruptibilis: qõ aggrauat aiam. Iccirco rex vite huic mortali necessariaꝝ vtrisqꝫ hoibꝰ fidelibꝰ ꝛ ifidelibꝰ ꝛ vtriqꝫ domui cõis est vsus: sed finis vtẽdi cuiqꝫ suus ꝓpꝛiꝰ multũqꝫ diuersus. Ita etiã terrena ciuitas q̃ nõ viuit ex fide terrenam pacẽ appetit: i eaqꝫ defigit iperãdi obediendiqꝫ ꝓcordiã ciuiũ: vt sit eis de rebꝰ ad mortalẽ vitã ptinẽtibꝰ humanaꝝ q̃dã cõpositio voluntatũ. Ciuitas aũt celestis vel potiꝰ pars eiꝰ: que i hac mortalitate peregrinaꝫ ꝛ viuit ex fide etiã ista pace necesse est vtaꝫ: donec ipsa cui taꝫ pax necessaria ẽ mortalitas trãseat. Ac ꝓ hoc dũ apud terrenã ciuitatẽ: velut captiuã vitã sue peregrinatõis agit: iam ꝓmissione redẽptõis ꝛ dono spiritali tanq̃ pignore accepto: legibꝰ terrene ciuitatis qbꝰ hec administrantꝫ que sustẽtã de mortali vite accõmodata sũt: obtẽperare nõ dubitat. Ut quoniã cõmunis est ipsa mortalitas: seruet̃ in rebꝰ ad eã ptinẽtibꝰ iter ciuitatem vtrãqꝫ ꝓcordia. Verꝝ qz terrena ciuitas habuit quosdã suos sapientes: quos diuina iprobat disciplina: q vel suspicati vel decepti a demonibꝰ crederẽt multos deos ꝓciliãdos eẽ rebus humanis: adqꝫ coꝝ diuersa quodammõ officia diuersa subdita pertinere: ad aliũ corꝓ: ad aliũ animũ: inqꝫ ipso corpore: ad aliũ caput: ad aliũ cernicẽ: ꝛ cetera singula ad singulos. Sic in animo: ad aliũ ingeniũ: ad aliũ doctrinã: ad aliũ irã: ad aliũ cõcupiscentiã: inqꝫ ipsis rebus vite adiacentibꝰ: ad aliũ pecꝰ: ad aliũ triticũ: ad aliuz vinũ: ad aliũ oleũ: ad aliũ siluas: ad aliũ nũmos: ad aliũ nauigationẽ: ad aliũ bella atqꝫ victorias: ad aliũ cõiugia: ad aliũ partiu ac fecũditatẽ: ꝛ ad alios alia cetera. Celestis aũt ciuitas vnũ deũ solũ colendũ nosceꝝ: eiqꝫ tantũmodo seruiendũ seruitute illa que grece latria dicit̃: ꝛ non nisi deo debeꝫ: fideli pietate censeret: fem̃ est vt religiõis leges cũ eterna ciuitate nõ posset habere cõmunes: pqꝫ bis ab ea dissentire haberet necesse: atqꝫ oneri esse diuersa sentientibꝰ: eorũqꝫ iras ꝛ odia ꝛ ꝓsecutionuz ipeꝰ sustinere: nisi cũ animos aduersantiuz aliquando terrore sue multitudinis: ꝛ semꝑ diuino adiutorio ꝓpulsaret. Nec ergo celestis ciuitas dũ peregrinaꝫ in terra: ex omnibꝰ gẽtibꝰ ciues euocat: atqꝫ in omnibꝰ linguis peregrinã colligit societatẽ: non curans qcqd in moribꝰ: legibꝰ institutisqꝫ diuersũ est: qbꝰ pax terrena vel congriꝫ vel teneꝫ: nihil eoꝝ rescindens vel destruens: immo etiã seruans ac sequens: qõ licet diuersũ sit i diuersis nationibꝰ: ad vnũ tamen eundẽqꝫ finem terrene pacis intendit̃: si religionẽ q̃ vnꝰ summus ꝛ verꝰ deꝰ colendus doceꝫ non impedit. Utitur etiã ergo celestis ciuitas i hac sua peregrinatione pace terrena: ꝛ de rebꝰ ad mortalẽ hominis naturam ptinentibꝰ: humanaꝝ voluntatum cõpositionẽ q̃tum salua pietate ac religione ꝓcedit̃: tueꝫ atqꝫ appetit: eamqꝫ terrenam pacẽ refert ad celestẽ pacẽ: que vere ita pax est: vt rõnalis dumtaxat creature sola pax habẽda atqꝫ dicenda sit: ordinatissima scz ꝛ ꝓcordissima societas fruendi deo ꝛ inuicez in deo: quo cũ ventũ fuerit: non erit vita mortalis: sed plane certeqꝫ vitalis: nec corpus animale qõ dum corrumpit̃ aggrauat animam: sed spiritale sine vlla indigẽtia ex omni parte subditũ voluntati. Hanc pacem dum pegrinaꝫ in fide habet: atqꝫ ex hac fide iuste viuit: cum ad illã pacẽ adipiscẽdã refert qcqd bonaꝝ actionũ gerit erga deũ ꝛ ꝓximũ: qm̃ vita citaꝫ vtiqꝫ socialis ẽ. Sap.9. Sap.9. i.Lo.iz

Quod aũt attinet ad illam differentiam quã de academicis nouis varro adhibuit: qbus incerta sũt omnia: omnino ciuitas dei talem, dubitationez tanq̃ dementiã detestaꝫ habens de rebus quas mente atqꝫ ratione comprehẽdit: etiã si paruã ꝓpter corꝓ corruptibile qõ aggrauat animam: quoniaꝫ sicut dicit apls ex parte scimus: tamẽ certissimã scientiaz: creditqꝫ sensibus in rei cuiusqꝫ euidẽtia quibus per corpus animus vtitur: quoniaꝫ

miserabili⁹ fallit q̄ nunq̄z putat eis eē credēdū: credit etiā scripturis sanctis: ⁊ veterib⁹ ⁊ nouis q̄s canonicas appellam⁹: vnde fides ipa cōcepta ē: ex q̄ iust⁹ vivit: per quā sine dubitatōe ambulam⁹ q̄z diu peregrinamur a dño: q̄ salua atq; certa de quibusdā reb⁹ q̄s neq; sensu neq; rōne percepim⁹: neq; nobis per scripturā canonicā claruerunt: nec p testes quib⁹ nō credere absurdū est in nostram notitiā peruenerūt: sine iusta reprehensione dubitamus. Capitulum. XIX.

Ibaē.z

n Ibil sane ad istaz pertinet ciuitatē quo habitu vel more viuēdi si nō est ꝓtra diuina p̄cepta: istā fidez q̄ puenit ad deū q̄sq; secteř: vnde ipos quoq; pbos q̄n xp̄iani fiūt: nō habitū vel ꝯsuetudinē vict⁹: q̄ nihil impedit religionē: ⁊ falsa dogmata pmutare cōpellit. Tñ illā quā varro adhibuit ex cynicis differētiā: si nihil turpiter atq; intēperāter agat oīno nō curat. Ex trib⁹ vero illi⁹ vite generib⁹ ocioso actuoso: ⁊ ex vtroq; cōposito: q̄z uis salua fide quisq; possit in quolibet eoř vitam dicere: ⁊ ad sēpiterna p̄mia puenire: interest tñ qd amore teneat veritatis: qd officio charitatis ipēdat Nec sic q̄sq; debet esse ociosus: vt i eodē ocio vtilitatem non cogitet p̄rimi: nec sic actuosus vt contēplatiōē nō reqrat dei. In ocio nō iners vacatio delectare debet: ⁊ aut inquisitio aut inētio veritat̄: vt i ea quisq; ꝓficiat: ⁊ q̄ō inuenerit teneat: ⁊ alteri nō inuideat. In actiōe vero nō amādus ē bonor in hac vita sine potentia: q̄m omnia vana sub sole: sed op⁹ ipsū q̄ō p eūdem honorē vel potētiā fit: si recte atq; vtiliř fit: id est vt valeat ad eā salutē subditoř q̄ ꝯ deū ē: vnde iam superi⁹ disputauim⁹. P̄ropē q̄ō ait apls.

1.Tbi.3

Qui episcopatū desiderat: bonū op⁹ desiderat Exponere voluit qd sit episcopat⁹: q̄ nomen est opis non honoris. Grecū est enim atq; inde ductū vocabulū: q̄ ille q̄ p̄ficiř: eis q̄b⁹ p̄ficit sup̄intendit: curā eoř ꝯ sc̄z gerens. Epi q̄ppe sup̄: scopos vero intentio ē. Ergo episcopin grece: si velim⁹ latine sup̄intēdere: possum⁹ dicere: vt intelligat non se esse episcopū: q̄ p̄esse dilexerit: non p̄desse. Itaq; a studio cognoscēde veritatis nemo p̄hibeř: q̄ō ad laudabile p̄tinet ociū. Loc⁹ vero sup̄ior sine quo regi ppls nō potest: etsi ita teneat atq; administreř vt decet: tamen idecēter appetit. Quāobrē: ociū scīi q̄rit charitas veritatis: negociuz iust̄ sūscipit necessitas charitatis. Quaz si carēam si null⁹ ipōnit percipiende atq; intuende vacandū est veritati. Si āt ipōnit: suscipiēda est ꝓpter charitatis necessitatem. Sed nec sic omnimō veritatis delectatio deserēda est: ne subtrahat illa suauitas: ⁊ opp̄imat ista necessitas. Capitulum. XX.

Uāobrē summū bonū ciuitatis dei: cū q sit eēna pax atq; p̄fecta: nō p quā mortales trāseāt nascēdo atq; moriēdo: sz i qua imortales maneāt nihil aduersi oīmodo patiēdo: qs est q illā vitā vel beatissimā neget: vel i ei⁹ cōparatōe istā q̄ hic agit̄ q̄tislibet animi ⁊ corporis externarūq; rer̄ bonis plena sit: nō miserrimā iudicet? Quā tamē q cūq; sic habet vt ei⁹ vsū referat ad illi⁹ finē quē diligit ardētissime: ac fidelissime sperat: nō absurde dici etiā nūc bt̄us potest: spe illa poti⁹ q̄z re ista.

Res vero ista sine spe illa: bt̄itudo falsa ⁊ magna miseria est. Nō enim veris animi bonis vtit̄: quoniā nō est vera sapiētia q̄ intentionē suā i bis q̄ p̄udēter discernit: gerit fortiter: cohibet tēperāter: iuste q̄z distribuit: nō in illū dirigit finem: vbi erit deus omnia in omnibus eternitate certa atq; parce perfecta. Capitulum. XXI.

i.Cor.15.

In hoc capitulo que dīr de ciceronē ⁊ scipione vide.supra.li.2. capi.9.

Uapropter nūc est loc⁹: vt q̄z potero q breuiter ac dilucide expediā qō i sc̄o bui⁹ opis libro me demōstratur⁹ eē p̄missi: sc̄z definitōes q̄b⁹ apud ciceronē vtit̄ scipio i libris de republica: nunq̄z rēpublicā fuisse romanā. Breuiter. n. rēpublicā definit eē rē populi. Que definitio si vera est nunq̄z fuit romana respublica: q̄ nūq̄z fuit res ppli: quā definitionē voluit eē reipublice. Ppl̄z enim eē definiuit cetū multitudinis: iuris ꝯsensu ⁊ vtilitatis cōmunione sociatū. Quid aūt dicat iuris ꝯsensum: disputādo explicat: p hoc ostēdēs geri sine iusticia nō posse rēpublicā. Ubi ergo iusticia vera nō est: nec ius pōt eē: q̄ō enim iure fit: p̄fecto iuste fit. Q̄ō aūt fit iniuste nec iure fieri pōt. Nō. n. iura dicēda sūt vel putāda iniq̄ hominū ꝯstituta: cū illud etiā ipi ius esse dicāt q̄ō de iusticie fōte manauerit: falsūq̄z esse q̄ō a q̄busdā non recte sentiēt⁹ dici solet: id esse ius q̄ō ei q plus potest vtile est. Quocirca vbi nō est vera iusticia: iuris ꝯsensu sociat⁹ cet⁹ hoiuz nō potest eē: ⁊ ideo nec ppls iuxta illā scipionis vel ciceronis definitionem. Et si nō ppls: nec res ppli: sed q̄liscūq; multitudinis q̄ ppli nomine digna nō ē: ac p hoc si respublica res ppli est: ⁊ ppls nō est: q ꝯsensu non sociat⁹ est iuris. Non est aūt ius vbi nulla iusticia est: penitus dubio colligit̄: vbi iusticia non est: non esse rempublicam. Justicia porro ea virt⁹ est: q̄ sua cuiq; distribuit. Que igitur iusticia est hominis que

ipz hoiem deo vero tollit: t imūdis demonib⁹ subdit: Hoc nō est sua cuiqz distribuere. An q fundū aufert ei⁹ a quo emptus est: t tradit ei q nihil habet i eo iuris: iniust⁹ est: t q scipz aufert dñanti deo a quo fcūs: ē t malignis fuit spīritib⁹ iust⁹ est: Disputat certe acerrime atqz fortissime i eisdem ipsis de republica libris aduersus iniusticiā p iusticia. Et qñ cū pri⁹ ageret p iniusticie partib⁹ ꝓtra iusticiā: t diceret nisi p iniusticiā rēpublicam stare augeriqz nō posse: hoc veluti validissimū positū erat iniustū eē: vt hoies hoib⁹ dñantib⁹ seruiāt: quā tñ iniusticiā nisi sequat iperiosa ciuitas: cui⁹ est magna respublica: nō eā posse puitijs iperare. Respōsū ē a pte iusticie iō iustū eē q talib⁹ hoib⁹ sit vtilis seruit⁹: t p vtilitate eoz fieri cū recte aliqd fit: idest cū ip⁹obis auferē iniuriaz licētia: t dominati se meli⁹ hēbūt: q̄z idomiti se hūerūt. Subditūqz est vt ista rō firmaret: veluti a nā sūptū nobile exēplū atqz dcñ est. Cur igit de⁹ hoi: ait⁹ iperat corpori: rō libidini: ceteriscz vitiosis animi partib⁹? Plane hoc exēplo sat edoctū est: qbusdā eē vtilē seruitutē: t deo qdē vt seruiat vtile eē hoib⁹. Seruiēs aūt deo ait⁹ recte iperat corpori: inqz ipso aio rō dño deo subdita recte iperat libidini: vitijsqz ceteris. Quapropter vbi hō deo nō fuit qd i eo putandū est eē iusticie: qñqdē deo nō fuiēs nullo mō pōt iuste animus corpori: aut humana rō vitijs iperare? Et si i hoie tali nō est vlla iusticia: p culdubio nec i hoiuz cetu q ex hoibus talib⁹ ꝓstat. Nō est hic ergo iuris ille ꝓsensus q hoiuz multitudinē populū facit: cui⁹ res dr eē respublica. Nā de vtilitate qd dicā: cui⁹ etiā cōmunione sociat⁹ ceter hoiuz sicut sese hz ista definitio pr̄is nūcupat? Quānis. n. si diligēter attendas: nec vtilitas sit vlla viuētiū q viuūt ipie: sicut viuit ois q nō seruit deo: fuitqz demonib⁹: tāto magis ipijs: q̄to magis sibi cū sint imūdissimi spūs: tanq̄z dijs sacrificari volūt. Tū qō de iust⁹ ꝓsēsu dixim⁹: sat eē arbitror: vñ appareat p hāc definitionē non eē ppl̄z: cui⁹ respublica eē dicat in quo iusticia nō ē. Si. n. dicūt nō spīritib⁹ imūdis sz dijs bonis atqz scis i sua republica fuisse romanos: nūqd eadē toties repetēda sūt: q̄ iā satis imo vltra q̄z sat ē dixim⁹. Quis. n. ad hūc locū p supiores hui⁹ opis libros puenit: q dubitare adhuc possit mal⁹ t ipūs demonib⁹ fuisse romanos nisi vl nimiū stolid⁹ vl impudētissime ꝓtiosus? Sz vt taceā q̄les sūt quos sacrificijs colebāt: i lege veri dei scriptū ē. Sacrificās dijs eradicabit: nisi dño tñ. Nec bonis igit: nec mal⁹ dijs sacrificare voluit: q b cū rāta cōminatōe pcepit. Caplz. XXII.

a Ed rñdēri pōt. Quis iste ds est aut vñ dign⁹ pbaī cui deberēt obtemperare romani vt nullū deoz pter ipz colerēt sacrificijs? Magne cecitat ē adhuc q̄rere qs iste sit deus. Ipse est de⁹: cui⁹ ꝓphe pdixerūt ista q̄ cernim⁹. Ipse est de⁹ a quo respō sum accepit abraam i semine tuo benedicent oēs gētes. Qō in xp̄o fieri q fm carnem de illo semine exort⁹ est: idest ipsi q remanserūt hui⁹ nominis inimici velit nolint ve cognoscūt. Ipse est de⁹ cui⁹ diuinus spūs p eos locut⁹ est: quoz pdicta atqz cōpleta p ecclesiā quā videm⁹ toto orbe diffusā: in libris superiorib⁹ posui. Ipse ē de⁹ quē varro doctissim⁹ romanoz iouez putat: q̄uis nesciens quid loquatur. Quod tamen ideo cōmemorandū putaui: quoniā vir tante scientie: nec nullus istū deum potuit estimare nec vilem. Hūc enim cū esse credidit: quem summum putauit deū. Postremo ipse est de⁹ quē doctissim⁹ philosophoz: q̄z uis christianoz acerrim⁹ inimic⁹ etiam per eoz oracula quos deb os putat: deūm magnuz porphyrius confitetur. Caplm. XXIII.

c Am in libris quos theologion pbias appellat: i q bus exequit atqz cōscribit rez ad philosophiā ptinentiū: velut diuina respōsa: vt ipa verba ei⁹ quē admodū ex lingua greca i latinā iterp̄rata sunt ponā: Interrogāti ingt quem deū placādo reuocare possit vtroz suā x̄pianismo Nec ait ꝓfib⁹ apollo. Deide ꝓba velut apollinis ista sūt. Forte māg poteris in aq̄ ipressis lr̄is scribere: aut inflans pēnas leues per aera vt auis volare: q̄z semel pollute renoces ipie vtroz sēsū. Pergat quō vult ianib⁹ fallacijs pseuerās: t lameratōib⁹ fallacissimis

a Ed rñ deri ꝛc. In hoc. c. nota q dicit de varrone. ibi. Ipse est deus quē varro doctissimus romanozum ioue putat. vnde supra. lib. 4. augustinus de vero t sūmo deo agēs dicit. Hunc etiam credit varro ab his coli qui vnum summum deum t solum sine simulachro colunt. Heū. zz

b Deuz magnum ꝛc. Quod dicit porphyrius confitetur patet supra. libro. io. capitulo. zz. q̄uis non debito modo loquatur de deo vocā do eum pluraliter prīcipia puta propter pluralitatem personarum. vt ibidem expressius pz. Capitulum. XXIII.

c Am in libris ꝛc. In hoc. c. ad confirmādum dicta porphyry allegat librum eius dictum theologion: qui aut nusq̄ aut raro inuenitur.

d Interroganti inquit ꝛc. Nota q porphyrius vxorem ha-

Exo. zz

buit christia nam quam voluit magi cis artibus renocare a christiāismo vnde consu luit apollinē vt hic dicit. primum ora culuz quod hic ponitur est planum.

a Item ad ea que interrogauerit a pollinem gd melius. hic ponit secun dum oracu lum. Inter rogauit enim porphyrius apollinem quid melius verbum vel ratio sub q bus nomini bus intelligi tur pricipiū. qō nos dici mus filiuz. an lex. sub q̄ noīe itelligi tur p̄ncipiū quod taz pla tonici q̄ nos dicimus pa trez. prefert autem apol lo patrez. vt patet ex verbis eius.

b Et post hec ꝛc. De com mēdatione christi ponit tertium ora culuz quod erat hecates. Est autem hecate ipsa proserpina q̄ fingitur dea inferni quaz sub nomine hecates iuo cant magi. Dicta est aūt hecate ab he caton grece qō est cētuz latine: qz me nelaus mari tus helene

mortuū deuz cātās: quē iudicib⁹ recta sentiētib⁹ pdituz: pessima in speciosis ferro victa mors iterfe cit. Deide post hos versus apolli nis qui nō stāte metro latine iter-ptati sunt: subiunxit atqz ait. In his qdē trigiuersationē irremedia bilis snie eoz manifestauit dicēs. Qm̄ iudei suscipiūt deū magis q̄z isti. Ecce vti decolorās xp̄z iudeos p̄posuit xp̄ianis: ꝓfitēs q̄ iudei suscipiāt deū. Sic. n. exposuit ver sus apollinis vbi a iudicib⁹ recta sētiētib⁹ xp̄z dicit occisū: tāq̄z illis iuste iudicātib⁹ merito fit ille puni tus. Uiderit qd de xp̄o vates mē dax apollinis dixerit atqz iste credi derit: aut fortasse vatē qō nō dixit dixisse iste ipe ꝓfinxerit: q̄z sibi co ster: vl ipsa oracla iter se faciat cō uenire postea videbim⁹. Dic tm̄ iu deos tanq̄z dei susceptores recte dicit iudicasse de xp̄o: q eū morte pessima excruciādū ee censuerint. Be⁹ itaqz iudeoz cui phibet testi moniū: audiēd⁹ fuit sic dicēs. Sa crificans dijs eradicabit: nisi dño tātū. Sed ad manifestioza venia mus: t audiam⁹ q̄z magnū deum

a dicat ee iudeoz. Jtē ād ea q̄ iter rogauit apollinē qd melī⁹: verbū: siue rō: an lex. Rñdit ingt versib⁹ hec dicēs. At deide subiecit apol linis versus: i qb⁹ t isti sūt: vt quā tū satis ē ide decerpā. Jn deū vez ingt generatorē: t i regē ante oia quē tremit celū t terra atqz mare: t ifernoz abdita: t ipsa numina phorrescūt: quoz lex ē pater. quē valde sancti honorāt hebrei. Tali oraculo dei sui apollinis: porphy ri⁹ tā magnū deū dixit ee hebreo rū: vt deū t ipsa numina phorre scāt. Cū ergo de⁹ iste dixerit: sacri ficās dijs eradicabit: miror q ipe porphyri⁹ nō phorruerit: t sacri ficās dijs eradicari nō formidaue rit. Dicit etiam bona pba iste de xp̄o: q̄si oblit⁹ illi⁹ de q̄ pauloante locuti sum⁹ ꝓtumelie sue: aut q̄si i somnis dij ei⁹ maledixerit xp̄o: t

euigilātes eū bonū ee cognouerit: digneqz laudauerit. Beniqz tan q̄z mirabile aliquid atqz icredibile ꝓbatur⁹: p̄ter opinionez ingt pfe cto qbusdā videat esse qd dieturi sum⁹. Christū enim dij pissimuz pnūciauerūt: t imortalez fcm̄: t cū bona predicatiōe ei⁹ memine rūt. Christianos aūt pollutos in qt t ꝓfanatos: t erroze iplicā tos esse dicūt: t multis talib⁹ ad uersus eos blasphemijs vtuntur. Deide subijcit: velut deoz oracu

b la blasphemātiū xp̄ianos. Et post hec: de xp̄o aūt ingt iterrogantib⁹ si est de⁹: ait hecate: qm̄ qdē imor talis aia post corp⁹ vt isidit nosti: a sapiētia āt abscisa errat semp. vi ri pietate p̄stantissimi est illa aia. hāc colūt alieni a veritate. Deide post verba ei⁹ q̄si oraculi sui ipe cō texens. Pissimū igit vir ingt eū dixit: t eius animam sicut t alioz pioz post obitū imortalitate do natā: t hanc colere xp̄ianos erran

c tes. Interrōgantib⁹ aūt ingt cur ergo dānat⁹ est: oraculo respōdit dea. Corp⁹ quidē debilitātib⁹ tor mentis semp oppositū est: anima aūt pioz celesti sedi isidet. Illa ve ro anima alijs animab⁹ fatal'r de dit: quib⁹ fata nō annuerūt deoz obtinere dona: neqz habere iouis imortalis agnitionē erroze iplica ri. Propterea ergo dijs exosi: qz quib⁹ fato non fuit nosse deū: nec dona a dijs accipere: his fataliter dedit iste errorē iplicari. Ipse ve ro pius t icelum sicut pij icessit. Jtaqz hūc quidē non blasphema bis: miraberis aūt hominū demē tiā: ex eo i eis facile p̄cepsqz perī culū. Quis ita stult⁹ est: vt nō itel ligat aut ab homine callido eoqz xp̄ianis inimicissimo: hec oracula fuisse ꝓficta: aut ꝓfilio filij ab ipu ris demonib⁹ ista fuisse responsa: vt. s. qm̄ laudāt xp̄z ꝓpterea cre dant veracit vituperare xp̄ianos: atqz ita si possint itercludāt viā sa lutis eterne i q̄ sit quisqz xp̄anus:

placauit eaz centuz victi mis: vel qz fingitur q i sepultos nō recipit in in fernum an te centum annos. Uer ba huius ora culi aliquan tulum sunt obscura. Et respōdit da scilicet hec a te. corpus q dem debili tantibus ro mentis sem per taz i pys q̄z in impys est oppositū sed a parte anime ē dif ferētia. Un de dicit. Ani ma autem piorum cele sti sedi insi det. Non igi tur christus t si punitus est in corpo re quod cō mune ē pys t impys dā natus est. qz anima eius sicut t alio rum piorum celesti sedi i sidet. t qua si quereret. Cur igitur anime alioz christianoz christo in structe non resident tali sede: Respō dit dicens. Illa anima scilicet chri sti implica ri erroze de dit alys ani mabus chri stianorum t hoc fataliter quasi dicat non sponte t propria volū tate hoc de dit alys sed fato ipellēte

fuit ergo xp̃us sine culpa: ⁊ iō tāq̄ pi⁹ ꝟ aiaz est i celesti sede ꝟ ille fuit gb⁹ fa ta nō ānuerūt .i. nō ꝓcesserūt obtinere dona deoꝝ: neq̄ hr̃e cognitōez iouis imortalis. pto / pterea igit dys exosi .s. xp̃iani fuit: gb⁹ fato nō fuit. i. ex fato ꝓmissū nō fuit nosse deū . nec dona a dys ac / cipe. his fataliꝝ dedit iste. s. xp̃s errorē iplicari. Ipse vo pi⁹ q̄z B non sponte sed fataliꝝ fecit. ⁊ iō ĩcessit. i. accessit i celū sicut py. Itaq̄ hūc. scz xp̃z nō blasphe mabis. ꝑ⁹ hec ĩgr. De xp̃o i er rogantibus ait becate. qm̃ qui dem imortalis aia. s. humana post corp⁹ vt ĩce dit nosti. q̄z q̄uis q̄ plene purga ta sit ꝟ porphy riū vt pz ex p̃ce dentib⁹ non re uertit̃ ad p̃em ꝟ reuoluit̃ i no ua corpa. vnde dicit. A sapien / tia ãt abscisa. s. q̄ nō purgata plene sp errat .s. redeūdo ad corpa. q̄tuz vo ad aiaz xp̃i sub iungit. o. Uiri pietate p̃stātis / simi ẽ ista aia q̄ .s. xp̃i ẽ. hanc co lūt. s. xp̃iāi. alie na a se vitate. s. existente.

a Interrogan tib⁹ ⁊c. Deinde p⁹ vba porphy ry annectit q̄r tū oraculū iter rogātib⁹ igr: cur dānat⁹ ẽ oracl'o respondit ⁊c.

Sue q̄ppe nocendi astutie mil / leso⁹mi sentiūt nō eē cōtrariū si credaī eis laudātib⁹ xp̃m: dū tñ credaī etiā vituperātib⁹ christi / anos: vt eū q̄ vtrūq̄ crediderit talē christi faciant laudatorē ne velit eē christian⁹. Ac sic q̄uis ab illo laudat⁹: ab isto⁹ū tñ de monū dñatu eū nō liberet xp̃s: p̃sertim q⁹ ita laudāt xp̃z: vt q̄s / q̄s ĩ eū talem crediderit q̄lis ab eis p̃dicaī: christian⁹ ver⁹ nō sit: sed fotiman⁹ hereticꝰ: q tātūmo do hominē nō etiā deū nonerit xp̃z ⁊ ideo p eū salu⁹ eē nō pos / sit: nec isto⁹ mēdaciloquo⁹ de monū laqueos vitare vel solue re. Nos aūt neq̄ apollinē vitu perātē xp̃z: neq̄ becaten possu / mus appꝛobare laudantē. Ille q̄ppe tanq̄ iniquū xp̃z vult cre di quē a iudicib⁹ recta sentienti / bus dicit eē occisū: ista hominē pessimū: sed hominē tātū. Una est tamē ⁊ illi⁹ ⁊ hui⁹ itētio: vt nolint homines eē christianos: q⁹ nisi christiani erūt: ab eorum eruī potestate nō poterunt. Iste vero philosoph⁹: vel pori⁹ q ta lib⁹ aduersus xp̃ianos q̄si oracu lis credūt: pri⁹ faciāt si possūt vt inter se de ipso xp̃o becate atq̄ apollo ꝓcordēt: eūq̄ aut ambo vituperēt aut ambo collaudēt. Q⁹ si facere potuissent: nihilo / min⁹ nos ⁊ vituperatores ⁊ lau datores xp̃i: fallaces demones vitarem⁹. Cū vero coꝝ de⁹ ⁊ dea iter se de xp̃o: ille vituperā / do: ista laudādo dissentiāt: p̃fe cto eis blasphemātib⁹ xp̃ianos nō credūt boies: si recte ipsi sen tiāt. Sane xp̃z laudās vel po / phyri⁹ vel becate: cū dicāt eum ipz dedisse fataliter xp̃ianis: vt iplicarent errorē: causas tamen eiusdē sicut putat pādit erroris Quas anteq̄ ex verbis ei⁹ expo nam: pri⁹ q̄ro si fataliꝝ dedit xp̃s xp̃ianis erroris iplicationē: vtꝝ volēs: an nolēs dederit. Si vo lēs quō iust⁹: si nolēs quō btus? Sz tā causas ipsi⁹ audiamus errorꝭ. Sūt ingt spūs terreni minimi loco terreno quodam malo⁹ demonū potestate subiecti. Ab his sapientes hebreoꝝ quoꝝ vn⁹ iste etiā iesus fuit sicut audistis diui na apollinis oracula q̄ superi⁹ dicta sūt: ab his ergo hebrei demonib⁹ pessimis ⁊ minoꝛib⁹ spi ritib⁹ vetabāt religiosos: ⁊ ipsis vacare ꝓhibe bāt: venerari aūt magis celestes deos: amplius aūt venerari deū patrē. Hec aūt ingt ⁊ dū ꝓce / cipiūt: ⁊ i superioꝛib⁹ ostendim⁹ quēadmodū animaduertere ad deū monēt: ⁊ illū colere vbi / q⁹ vituperāt. Ceꝝ idocti ⁊ ipie nature q⁹ ve re fatū nō ꝓcessit a dys dona obtinere: neq̄ ha / bere iouis imortalis notionem: nō audiētes ⁊ deos ⁊ diuinos viros: deos q̄dē oēs recusaue rūt: ꝓhibitos autem demones nō solum nullis odys inseq̄ sed etiaz reuereri delegerūt. Deum autem simulantes se colere: ea sola per q̄ deus adoraī non agunt. Nam deus quidem vtpote omnium pater nulli⁹ indiget: sed nobis est be / ne: cum eum per iusticiam ⁊ castitatem aliasq̄ virtutes adoraī⁹: ipsam vitaz ꝓcedē ad ipsum facientes per imitationē ⁊ ingsitionem de ipso. Ingsitio enim purgat inquit: imitatio deificat affectionem ad ip̃m operando. Bene q̄dē ꝓ / dicauit deum patrē: ⁊ quib⁹ sit colēdus mo⁹ib⁹ dixit. Quib⁹ ꝓceptis ꝓphetici libri pleni sunt hebreoꝝ: quando sanctoꝝ vita siue vituperaī siue laudaī. Sed in christianis tantuz errat: aut tñ calumniatur q̄tum volunt demones quos opinatur deos quasi cuiquam difficile sit reco lere que turpia: que dedecora erga deoꝝ obse / quium in theatris agebantur ⁊ templis: ⁊ attē dere q̄ legaī: dicantur: audiantur in ecclesijs: vel deo vero quid offeratur: ⁊ hinc intelligere vbi edificium ⁊ vbi ruina sit moꝝ. Quis autez huic dixit vel inspirauit: nisi diabolic⁹ spiritus tam vanum apertumq̄ mendacium q⁹ demo / nes ab hebreis coli ꝓhibitos reuereantur po tius q̄ oderint christiani? Sed deus ille quem coluerunt sapientes hebreoꝝ: etiam celestib⁹ sanctis angelis ⁊ virtutibus dei quos beatissi / mos tanq̄ ciues i hac nostra peregrinatōe mor tali veneramur ⁊ amamus: sacrificari verat: in / tonans in lege sua quam dedit populo suo he / breo ⁊ valde minaciter intulit dicens. Sacrifi cans dijs eradicabiī. Et ne quisq̄ putaret de / monib⁹ pessimis terrenisq̄ spiritib⁹ quos iste dicit minimos vel minores: ne sacrificetur esse ꝓceptuz: quia ⁊ ipsi in scripturis sanctis dicti Exo.xx

sūt dij: nō hebreoꝝ ꝫ gētiū: qō euidenter i psal-
mo. xcv. iterp̄tes posuerūt dicētes: quoniā oēs
dij gētiū demonia. Ne quis ergo putaret istis
qdē demonib⁹ phibitū cē: celestib⁹ aūt vel oīb⁹
vel aliqb⁹ sacrificari esse p̄missū: mox addidit:
nisi dño soli: idest nisi dño tātū: ne forte in eo q̄
ait dño soli: dñz solē credat esse qspiā cui sacrifi
candū putat. Q̄ō non ita esse intelligēdū in scri-
pturis grecis facillime repit. De⁹ igit hebreoꝝ
cuitā magnū tant⁹ etiā iste phs phibet testimo-
niū: legē dedit suo pplo hebreo: hebreo sermo-
ne ꝓscriptā: nō obscurā ⁊ incognitā: sed oīb⁹ iā
gentib⁹ diffamatā: in q̄ lege scriptū est. Sacrifi
cans dijs radicabit nisi dño tñ. Quid op⁹ est
hac ei⁹ lege ciusqz ppheris de hac re multa p-
grere: imo non pergrere. Non enim obstrusa
vel rara sūt sed apta ⁊ crebra colligere: ⁊ in hac
disputatione mea ponere: qb⁹ luce clarī⁹ appa-
ret nulli omnino nisi tñ sibi: deū veꝝ ⁊ sūmū vo
luisse sacrificari. Ecce hoc vnū breuiter: ummo
granditer: minaciter: sed veraciter dcm̄ ab illo
deo: quem tā excellenter coꝝ doctissimi p̄edi
cant: audiat: timeat: ipleat: ne iobedientes era
dicatio consequat. Sacrificans inqt dijs era
dicabit: nisi dño tñ: non quo rei egeat alicui⁹:
sed qz nobis expedit vt res ei⁹ sim⁹. Hunc enī ca
nit i sacris litteris hebreoꝝ. Dixi domino de⁹
me⁹ es tu: qm̄ bonoꝝ meoꝝ non eges. Hui⁹ āt
p̄clarissimū atqz optimū sacrificiū nos ipsi su-
m⁹. Hec est ciuitas ei⁹: cui⁹ rei mysteriū celebra
m⁹ oblationib⁹ nostris q̄ fidelib⁹ note sūt: sicut
in libris p̄cedētib⁹ disputauim⁹. Cessaturas. n.
victimas q̄s in vmbra futuri offerebāt indel: ⁊
vnū sacrificiū gētes a solis ortu vsqz ad occasū
sicut iam fieri cernim⁹ oblaturas p prophetas
hebreos oracula īcrepuere diuina. Ex qb⁹ quā
tū satis visū est nōnulla, ptulim⁹ ⁊ iam huic iaz
opi aspsim⁹. Quapropter vbi non est ista iusti
cia vt scōz suā gratiā ciuitati obedientī de⁹: ipa
ret vn⁹ ⁊ sūm⁹: ne cuiq̄z sacrificet nisi tñ sibi: ⁊
p hoc in oīb⁹ hoīb⁹ ad eandē ciuitatez ptinenti
b⁹ atqz obedientib⁹ deo: anim⁹ etiā corpi atqz ra
tio vitijs ordine legitimo fidel'r īperet: vt quē-
admodū iust⁹ vn⁹: ita cet⁹ populus q̄z iustoꝝ vi
uat ex fide q̄ opat p dilectionez q̄ homo diligit
deū: sicut diligend⁹ ē de⁹ ⁊ proximū sicut semet
ipsū. Ubi ergo non est ista iusticia: pfecto non
est cet⁹ hominū iuris consensu: ⁊ vtilitatis cō-
munione sociat⁹. Quod si non est: vtiqz popu
lus nō est. si vera est hec populi definitio: ergo
nec respublica est: quia res populi nō est: vbi
ipse populus non est. Cap'lm. xxiiii.

Jaūt pp'lis nō isto: sed alio definiē mo
s do: velut si dicat: pp'lis est cet⁹ mlt̄itu-
dinis rationalis reꝝ q̄s diligit cōcordi
cōmunione sociat⁹: profecto vt videat q̄lis q̄-
qz pp'lis sit: ista sūt ītuēda q̄ diligit. Quecūqz ta
mē diligat si cet⁹ est mlt̄itudinis nō pecoꝝ sed
rationaliū creaturaꝝ: ⁊ eoꝝ que diligit cōmu-
nione ꝓcordi sociat⁹ est: nō absurde pp'lis nūcu
pat: tāto vtiqz melior: q̄nto i meliorib⁹: tātoqz
deterior: q̄nto est in deteriorib⁹ ꝓcors. Scōm
istā definitionē nostrā roman⁹ pp'lis: pp'lis est:
⁊ res ei⁹ sine dubitatiōe respublica. Quid aūt
primis tēporib⁹ suis qdue sequentib⁹ pp'lis ille
dixerit: ⁊ qb⁹ moribus ad cruētissimas seditiōes
atqz ide ad socialia: atqz ciuilia bella pueniēs:
ipsā ꝓcordiā q̄ salus est quodāmodo pp'li: ru-
perit atqz corruperit: testat hist'oria: de q̄ i pre
cedētib⁹ libris mlt̄a posuim⁹. Nec ideo tñ vel
ips nō esse pp'lz: vel ei⁹ rē dixerim nō esse rēpu-
blicā q̄diu manet q̄liscūqz mlt̄itudinis ratiōa-
lis cet⁹ reꝝ q̄s diligit ꝓcordi cōmunione socia-
tus. Q̄ō aūt de isto pp'lo: ⁊ de ista republica
dixi: hoc de atheniēsiū: vel quorūcūqz grecoꝝ
vel egyptioꝝ: hoc de illa prīore babylone assy
rioꝝ quādo i reb⁹ suis publicis īperia vel par-
na: vel magna tenuerunt: ⁊ de alia q̄cūqz alia
gētiū: itelligar dixisse atqz sensisse. General'r
qppe ciuitas ipioꝝ cui nō īperat de⁹ obediendi
sibi vt sacrificiū nō offerat nisi tātūmodo sibi: ⁊
p hoc i illa ⁊ anim⁹ corpori rōqz vitijs recte ac
fidel'r īperet: caret iusticie veritate. Ca. xxv.

Q̄libet enim videat anim⁹ corpori: ⁊
q ratio vitijs laudabil'r īperare: si tñ deo
anim⁹ ⁊ ratio ipa nō fuit: sicut sibi fuiē
dū esse ipe de⁹ pcepit: nullo modo corpori vi-
tijsqz recte īperat. Nā q̄lis corporis atqz vitioꝝ
pōt eē mēs dīa: veri dei nescia: nec ei⁹ imperio
subiugata: sed vitiosissimis demonib⁹ corrupē
tib⁹ pstituta? Proīde virtutes q̄s sibi habere
videt: p q̄s imperat corpori ⁊ vitijs: ad qlibet
adipiscēdū: nel renēdum retulerit nisi ad deum:
etiā ipsa vitia sunt poti⁹ q̄z virtutes. Nā licet a
qbusdā tunc vere ⁊ honeste putentur esse virtu
tes cum ad scipsas referunt: nec ꝓpe aliud ex-
petunt tunc etiā iflate ac supbe sunt: ⁊ ideo nō
virtutes sed vitia iudicāda sūt. Sicut enim nō
est a carne sed super carnem qō carnem facit ui
uere: sic nō est ab homine sed sup boiez qō ho-
minē facit bē uiuere: nec solum boiez: sed etiā
qlibet ptātē uirtutēq̄z celestem. Ca. xxvi.

Vocirca vt vita carnis aīa est: ita btā
q vita hominis dīs est. De quo dicūt sacre
ps.143 lre hebreox. Btūs pplus cui⁹ est dñs
dūs ipsi⁹. Miser igit ppls ab isto alienat⁹ deo:
diligit tñ ipse etiā quādā pacē suam nō iprobā-
dā: quā qdē nō habebit i fine: q nō ea bene vtit
ante finem. Hāc aūt vt iterim habeat i hac vita
nostra etiā itereſt: qm̄ q̄diu pmixte sunt ambe
ciuitates: vtimur t nos pace babylonis: ex qua
ita p fidē dei ppli liberat: vt apud hanc iterim
1.Phi.2 peregrinet. Propter qd t apls admonuit ec-
clesiam vt oraret p regib⁹ ei⁹ atq; sublimibus
addens t dicens: vt quietam t tranquillam vitam
agam⁹ cū omni pietate t charitate. Et prophe
ta hieremias cum populo veteri dei venturam
prenūciaret captiuitatem: t diuinitus impera
ret: vt obedienter in babyloniaz irent: deo suo
etiam ista patientia seruientes: monuit t ipse
Hie.29 vt oraretur pro illa dicens: quia in pace eius est
pax nostra. Vtiq; interim temporalis pax que
bonis malisq; cōmunis est. Capm. XXVII.

Pax aūt nostra ppria: t hic est cū deo p
p fidē: t i eternū erit cū illo p speciē. Sz
hic siue illa cōmunis: siue nostra ppria
talis est pax: vt solatiū miserie sit potius q̄z bri-
tudinis gaudiuz. Ipsa quoq; nra iustitia q̄znis
vera sit ppter veri boni finem ad quē refert: tñ
tāta est i hac vita vt poti⁹ petox remissione cō-
sistat: q̄ pfectiōe virtutū. Testis est oratio toti⁹
ciuitatis dei: q peregrinat i terris. Per omnia
Mat.6 qppe mēbra sua clamat ad deū: dimitte nobis
Jaco.2. debita nostra: sicut t nos dimittim⁹ debitori-
bus nostris. Nec p eis est efficax hec ōio: quo-
rū fides sine operib⁹ mortua est: sz p eis quox
fides per dilectionē operat. Quia.n. deo qdez
subdita: in hac tamē ꝓditiōe mortali: t corpo-
Sap.9. re corruptibili: qd aggrauat animā: nō pfecte
vtijs ratio iperat: ideo necessaria est iustis ta-
lis oratio. Nā pfecto q̄q̄z iperet: nequaq̄ si-
ne ꝓflictu vtijs iperatur. Et vtiq; aliqd subre
pit i hoc loco ifirmitatis etiā bene ꝓfligēti: sine
hostib⁹ talib⁹ victis subditisq; dominānti: vnde
si nō facili operatiōe: certe labili locutiōe aut vo
latili cogitatiōe peccet. Et ideo q̄diu vitijs ipe
rat: plena pax nō est: qz t illa q̄ resistūt pericu-
loso debellant prelio: t illa q̄ victa sunt nondū
securo triūphant ocio: sed adhuc sollicito pre-
mūtur iperio. In his ergo tēptatiōibus: de qb⁹
Job.7. omnib⁹ i diuinis eloquijs breuiter dcm̄ est: nū-
Mat.6 qd nō tēptatio est vita humana super terrā: qs
ita viuere se presumat vt dicendo deo: dimitte
nobis debita nostra: nō necesse habeat nisi ho-
mo elatus? Nec vero magn⁹ sed iflat⁹ ac tumi
dus: cui p iustitiā resistit q gratiā largit humi-
milib⁹. Propter qd scriptū est. De⁹ superbis re Jac.4
sistit: humilib⁹ aūt dat grām. Dic itaq; i vno- 1.Pe.5
quoq; fideli iustitia est: vt obedienti de⁹ homi-
ni: anim⁹ corpori: rō aūt vitijs etiā repugnāti-
bus iperet vel subigēdo: vel resistēdo: atq; vt
ab ipso deo petatur. t meritox gratia t venia
delictox: ac de acceptis bonis gratiax actio p-
solvat. In illa vero pace finali quo referēda:
t cui⁹ adipiscēde causa habēda est ista iustitia
quoniā sanata imortalitate atq; i corruptōe na
tura vitia non habebit: nec vnicuiq; nostrū ab
alio vel a seipso qcq̄ repugnabit: nō opus erit
vt ratio vitijs q̄ nulla erūt imperet: sed iperabit
de⁹ homini: anim⁹ corpori: tantaq; obediendi
ibi erit suauitas t facilitas: quanta viuendi re-
gnādiq; felicitas. Et hoc illic i oīb⁹ hoīb⁹ atq;
i singulis eternū erit: eternūq; esse certū erit: t
ideo pax beatitudinis hui⁹: vel beatitudo pacis
hui⁹ sūmū bonū erit. Capm. XXVIII.

Ox aūt q nō ptinēt ad istam ciuitatem
e dei: erit t ecōtrario miseria sempiterna
q̄ etiā scōa mors dicit: qz nec anima ibi
viuere dicēda est: q̄ a vita dei alienata erit: nec
corp⁹ qd eternis doloribus subiacebit. Ac p hos
ideo durior ista secūda mors erit: qz finiri mor-
te nō poterit. Sed quoniā sicut miseria beatitu
dini t mors vite: ita bellū paci videt eē ptrariū:
merito q̄rit sicut pax in bonox finib⁹ predicata
est atq; laudata: qd vel quale bellū i finib⁹ ma-
lox econtrario possit itelligi. Vex q hoc q̄rit:
attendat qd in bello noxiū pernitiosumq; sit: t
videbit nihil aliud esse iter se q̄z rex aduersita-
tem atq; conflictum. Qd igit bellum grauius t
amarius cogitari potest: q̄z vbi voluptas sic ad-
uersa est passioni: t passio voluntati: vt nullius
eax victoria tales inimicitie finiant: t vbi sic cō
fligit cū ipsa natura corporis vis doloris: vt neu
trū alteri cedat? Dic enim quando contigit iste
conflictus: aut dolor vicit: t sensum mors adi-
mit: aut natura vincit: t dolorem sanitas tollit
Ibi aūt t dolor permanet vt affligat: t natura
perdurat vt sentiat: quia vtrunq; ideo non de-
ficit ne pena deficiat. Ad hos autem fines bo-
nox t malox: illos expetēdos: istos cauēdos:
quoniam per iudiciū transibūt ad illos boni: ad
istos mali. De hoc iudicio quātū deus donare
rit in consequenti volumine disputabo.

℄ Explicitus est liber decimusnonus.

XX.

¶ Incipiũt capl'a libri viceſimi.

Qz q̃uis oi tp̃e de⁹ iudicet: i hoc tñ libro ō nouiſſimo ei⁹ iudicio ſit ꝓpzie diſputandũ. I.

De varietate rex bũanaꝝ cui nõ põt dici deeſſe iudiciũ ōi q̃uis neq̃at ineſtigari. II.

Quid i lib. eccliaſten ſalomõ ō bis q̃ in hac vita z bõis z mal' ſũt cõia diſputauit. III.

Qz ad diſſerẽdũ ō nouiſſimo iudicio dei: noui primũ teſtamẽti: ac diũ veteꝛ teſtimonia prolatur⁹ ſit. IIII.

Quib⁹ ſẽtẽtijs dñi ſaluatoꝛis dinũ iudiciũ futurũ in fine ſcli declareꝝ. V.

Que ſit pzia reſurrectio: q̃ ſcõa VI.

De duab⁹ reſurrectionib⁹: z ō mille ãniſ quid in apocalypſi ioãnis ſcriptũ ſit: z quid ō eis rationabiliter ſentiaꝝ. VII.

De alligatõe z ſolutõe diaboli. VIII.

Quid ſit regnũ ſcoꝝ cũ xp̃o p mille ãnos: z in quo diſcernaꝝ a regno eterno. IX.

Quid rñdẽdũ ſit eis q putãt reſurrectõez ad ſola coꝛpa: ñ ẽt ad aias ptinere. X.

De gog z magog: quos ad pſequẽdã eccliã ōi ſolut⁹ ꝓpe fine ſcli diabolus incitabit. XI.

An ad vltimũ ſupplicij ptineat ipſoꝝ qō dicẽ diſſe ignis ō celo: z eoſdẽ cõeditle mẽoꝛaꝝ. xij

An añ tp̃s pſecutoꝛis antix̃pi mille ãni ãnũcrãdi ſint. XIII.

De dãnatõe diaboli cũ ſuis z p recapl'atõez de reſurrectõe coꝛpuz oiuz moꝛtuoꝛũ z de iudicio vltime retributõis. XIIII.

Qui ſũt moꝛtui quos ad iudiciũ exhibuit mare vel quos moꝛs z inferi reddiderũt. XV.

De celo nouo z terra noua. XVI.

De eccliẽ glificatõe fine fine p⁹ moꝛtẽ. XVII.

Quid apls petr⁹ de nouiſſimo dei iudicio p̃dicare docuerit moꝛtuoꝝ. XVIII.

Quid apls paul⁹ theſſalonicẽſib⁹ ſcripſit: z de mãifeſtatõe ãtix̃pi cui⁹ tp̃s dies dñi ſubſequetur. XVIIII.

Quid idẽ apls i pzia ad eoſdẽ epl'a ō reſurrectione moꝛtuoꝛũ docuerit. XX.

Quid eſaias ꝓpha ō moꝛtuoꝛũ reſurrectõe z retributõe iudicij ſit locut⁹. XXI.

Qualis futura ſit egreſſio ſanctoꝛũ ad vidẽdas penas malozũ. XXII.

Quid ꝓphauerit daniel de pſecutõe antix̃pi z de iudicio dei regnoꝝ ſcoꝝ. XXIII.

In pſalmis dauidicis q̃ de fine ſeculi but⁹: z q̃ de nouiſſimo dei iudio ꝓphañ. XXIIII.

De ꝓphia malechie q̃ dei iudiciũ vltimũ declaraꝝ: z quoꝛũ dñ per purificatoꝛias penas faciẽda mundatio. XXV.

De ſacrificijs q̃ ſancti offerent deo ſic placitura quõ in dieb⁹ priſtinis z annis pzioꝛib⁹ placuerũt. XXVI.

De ſepatione bonoꝛũ z malorũ per quã nouiſſimi iudicij diſcretio declaraꝝ. XXVII.

De lege moyſi ſpiritaliꝛ itelligẽda: ne dãnabilia murmura carnalis ſẽſus incurrat. XXVIII.

De aduẽtu helie ante iudiciũ: cui⁹ predicatiõe ſcripturarũ ſecreta reſerante iudei conuertẽtur ad chriſtũ. XXIX.

Qz i libris veteris teſtamẽti cũ de⁹ legiꝝ iudicatur⁹: nõ euidẽter xp̃i pſona mẽſtreꝝ: ſed ex q̃busdã teſtimonijs vbi dñs de⁹ logtur nõ dubie appeat q ip̃e ſit xp̃s. XXX.

¶ Incipit liber. XX. Capitulum I.

Lap. I. Edi o evltimi ꝛc. Declarato q ſunt fineſveritatis terrene. z celeſtis ꝓſeq̃ ō ꝓditõib⁹ boꝛũ finiũ ꝑ agẽs ō mõ puenien di ad boſ fines. z⁹ ōclaran do ꝓditiões boꝛ finiũ libꝛis ſeq̃ntib⁹. ſ. li. zi. z li. zz. qꝛ ãt mod⁹ p uẽiendi ad hos fines é per iudiciuz gñale. in ꝑ ſpãlr agit ō illo iudicio oñdẽs diẽ illuz iudicij vẽturuz eſſe.

Edi vltimi iudicij dei quod ipſe dñs donauerit locuturi: eſq̃ aſſerturi aduerſus impios z incredulos tanq̃ i edificij fũdameto pzi⁹ ponere teſtimonia diuina debem⁹.

Quib⁹q nolũt credeꝝ: bũanis ratiũcul' falſis: atq̃ fallacib⁹ ꝓuẽire conãꝝ ad ſyr aut aliõ ſignificare cõtẽdãt qõ adhibeꝝ teſtimoniũ de lr̃is ſacris: aut oio dinu⁹ eſſe dictũ negẽt. Nã nullũ ex iſtimo eſſe moꝛtaliũ: q cũ ea ſicut dicta ſũt intellexerit: z a ſũmo ac vero deo p aias ſcas dcã eſſe crediderit: nõ eis cedat atq̃ ꝓſentiat: ſiue id ẽt oze fateaꝝ: ſiue aliquo vitio fateri erubeſcat aut metuat: vel ẽt puicaria ſimillia iſaie: id qõ falſũ eſſe nouit aut credit: ẽt ꝓtẽtioſiſſime defẽdere moliaꝝ. Quod q̃ i cõfeſſiõe ac pfeſſõe tenz oīs eccl'ia deuerti: xp̃m de celo eẽ veturũ ad vinos ac moꝛtuos iudicãdos: hũc diuini iudicij vltimũ diem dicim⁹. i. nouiſſimũ tp̃s. Nã p quot dies hoc iudiciũ tendaꝝ icertũ eſt: ſed ſcripturarũ moze ſcarũ diem pom ſolere p tempe: nemo qui illas litteras quãlibz negligẽter legerit neſcit. Ideo aũt cũ diem iudicij dei dicim⁹: adijcim⁹ vltimũ vel nouiſſimũ qr z nũc iudicat z ab hũani generis initio iudicauit: dimittens de paradiſo: z a ligno vite ſepans primos boies peccati magni ꝓperatoꝛes: imo ẽt q̃ñ ãgelis peccãtib⁹ nõ pepcit: quoꝛuz primceps boies a ſeipſo ſubuerſos inuidendo ſubuerit: ꝓculdubio iudicauit. Nec ſine illi⁹ alto iuſtoq̃z iudicio z i ẽ aereo celo z i terris z demonũ z boiuz miſerrima vita eſt erroꝛib⁹ erũ niſiq̃z pleniſſima. Verũ z ſi nemo peccaſſet nõ ſine bono recto⁹q̃z iudicio de⁹ vniuerſam rõnalem creaturam ꝓſeuerantiſſime ſibi dño ſuo coberetẽ in eter

na bitudine retineret. Judicat ēt nō solū vnī-
ūsaliter de gñe demonū atq; hominū vt mise-
ri sint ꝓpter ꝓximoꝝ meritū peccatoꝝ: ꝫ etiā ō
singuloꝝ opib⁹ ꝓpꝛijs q̄ gerūt arbitrio voluntā
tis. Nā t demones: ne torq̄ant p̄eant: nec vti-
q; iniuste vel peiꝰ eis: vel ꝓ sua q; ip̄obitate
torq̄nt. Et hoies plerūq; apte: pleꝝq; occlte lu
ūt ꝓ suis facꝫ dīnt⁹ pēas siue i hac vita siue p⁹
mōtē: q̄uis nll⁹ hoiū agat recte: nisi dīno ad
iuuet auxilio. Nll⁹ ō mōū aut hoiū agat int
q; nisi dīno codēq; iustissio dei iudicio ꝓmitta
tur. Sicut enī ait ap̄l⁹ nō est iniqtas apd deū.
Ro.9. Et sicut ip̄e alibi dicit. Inscrutabilia sūt iudi-
cia dei: t inuestigabiles vie ei⁹. Nō igī in b lib.
de illis ꝓmis: nec de istis medijs dei iudicijs
sed de ip̄o nouissimo iudicio q̄tū ip̄e tribuerit
disputabo: q̄n xp̄s de celo vētur⁹ est viuos iudi
caturꝰ t mortuos. Iste q̄ppe dies iudicij pro-
ꝓrie vocaꝰ: eo q; nullus ibi erit iperite querele
loc⁹: cur iniust⁹ ille sit felix: t cur iust⁹ ille infelix
Oiuꝫ nāq; tūc nō nisi bonoꝝ vera t plenissima
felicitas: t oiuꝫ nō nisi maloꝝ digna t sūma in
felicitas appebit. Capi. II.

Unc āt t mala equo aio ferre discim⁹
n que patiūt t bōi: t bona nō magnipen
dere q̄ adipiscūt t mali. Ac ꝓ hoc ēt
in his reb⁹ i q⁹ nō appet dina iusticia: saluta
ris est dina doctrina. Nescim⁹ enī quo iudicio
dei bon⁹ ille sit paup: malus ille sit diues: iste
gaudeat quē ꝓ suis pditis moꝝ cruciari ōbu
isse meroꝝ arbitramur: cōtristeꝰ ille quē vita
laudabilis gaudere ōbuisse persuadet. Exeat
de iudicio nō solū inult⁹: verū ēt dānat⁹ inno-
cēs: aut inigtate iudicis p̄ssus: aut falsis obru-
t⁹ testionijs. Ecōtrario sceleſt⁹ aduersari⁹ ei⁹ nō
solū ipunit⁹ verū ēt vindicat⁹ insultet: ipi⁹ opti
me valeat: pi⁹ langnoꝛe tabesceat. Latrocinenē
suauissimi inuenes: t q; nec verbo quēq; ledere
potuerūt: diūsa morboꝝ atrocitate affligant:
ifantes vtiles reb⁹ humanis immatura morte
rapiantur: t qui videntur nec nasci debuisse: di
utissime i supviuāt: plen⁹ crimibus sublimetur
bonoꝝ⁹: t boiem sine q̄rela tenebre ignobili-
tatis abscōdāt: t cetera hmōi q̄ gs colligit: gs
enumerat: Que si haberēt in ip̄a velut absurdi
tate constātiam vt in hac vita in qua homo: sic
Ps.143 sacer psal. eloquit vanitati similis factus est: t
dies ei⁹ velut vmbra ꝓtereunt: nō nisi mali adi-
pescerentur transitoria bona ista atq; terrena:
nec nisi boni talia paterent mala: posset hoc re
ferri ad iudiciū iust⁹ dei: vel etiam benignū: vt
qui non erant assecuturi bona eterna que faci-
unt beatos: bis tempalib⁹ vel decipentur ꝓo
malicia sua: vel ꝓo dei misericordia consolarē
tur bonis: t qui nō erant passuri eterna torme
ta: tēpalib⁹ vel ꝓ suis quibuscūq; vel q̄ntuliscū
q; peccatis affligerentur: vel propter implen-
das virtutes exercerentur malis. Hūc vero q̄i
non solum in malo sunt boni: t in bono mali:
quod videtur iniust⁹: verū etiam plerūq; t ma
lis mala cueniūt t bonis bona, pueniūt: magis
inscrutabilia fiunt iudicia dei t inuestigabiles
vie illi⁹. Quamuis ergo nesciam⁹ quo iudicio
de⁹ ista vel faciat vl fieri sinat: apud quez sūma
virt⁹ ē t sūma sapiētia: sūmaq; iusticia: nlla in-
firmitas: nlla temeritas nlla iniqtas: salubriē tñ
discim⁹ non magnipendere seu bona seu mala
que videm⁹ eē bonis maliscq; cōia: t illa bona
q̄rere que bonorū: atq; illa mala maxime fuge
re que ꝓpria sunt maloꝝ. Cūvero ad illud
dei iudiciū venerim⁹ cui⁹ ip̄s iam ꝓprie dicitur
dies iudicij: t aliquando dies dñi nūcupatur:
non solū q̄cūq; tunc iudicabūtur verū etiam q̄
cūq; ab initio iudicata: t quecūq; vsq; ad illū
tem⁹ adhuc iudicanda sūt appebūt eē iustissi-
ma. Ubi hoc quoq; manifestabiē: q̄ iusto iu
dicio dei fiat: vt nūc tam multa ac pene omnia
iusta iudicia dei: sensus mente sq; mortaliū la-
teant: cū tamen in hac re pioꝝ fidem non late-
at instū eē quod latet. Capitulū. III.

Empe salomon sapientissim⁹ rex isra-
n el qui regnauit in hierusalem: librum
q vocatur ecclesiastes: t a iudeis quo-
q; habetur in sacrarum canone litterarum: sic
exorsus est. Uanitas vānitatū dixit ecclesiastes:
vanitas vanitatū: t omnia vanitas: Que boi Eccl.
abūdantia: ex omni laboꝛe suo quo laboꝛat sb
sole: Et cū ex hac sententia connecteret cetera
cōmemoꝛās erumnas erroꝛesq; vite hui⁹ t ea
nescentes interea tempoꝝ lapsus: vbi nihil so-
lidum: nihil stabile retinetur in ea rerū vanita-
te sub sole: illud etiam deploꝛat quodammo-
do q; cū sit abundantia sapientie super insipiē
tiam: sicut est abundantia lucis super tenebras
sapientisq; oculi sint in capite ipsi⁹ t stultus in
tenebris ambulet: vnus tamen incursus incur
rat omnib⁹ vtiq; in hac vita que sub sole agit:
significans videlicet ea mala que bonis t malis
videmus eē communia. Dicit etiam illud q; t
boni patiantur mala tanq; mali sint: t mali tā-
q; boni sint adipiscantur bona ita loquens. Est
inquit vanitas que facta est super terram: quia Ecc.

sunt iusti super quos venit quasi factum impiorum: ⁊ sunt impij super quos venit sicut factū iustorū. Vidi quī hoc quoq; est vanitas. In hac vānitate cui q̄tum satis visum est: aut imandum totū istum librū vir sapientissim⁹ deputauit: non vtiq; ob aliud nisi vt eam vitam desiderem⁹ que vanitatem non habet sub hoc sole: ꝫ veritatem sub illo qui fecit hunc solez. In hac ergo vanitate: nunquid nisi iusto dei rectoq; iudicio similis eidem vanitati fact⁹ vanesceret homo. In dieb⁹ tñ vanitatis sue interest plurimū vtrū resistat an obtemperet veritati: ⁊ vtrū sit expers vere pietatis: an particeps: nō ꝓpter vite hui⁹ vel bona acqrenda: vel mala vitanda vanescendo transeuntia: sed ꝓpter futurū iudiciū per quod erunt ⁊ bonis bona ⁊ malis mala: sine fine mansura. Veniq; iste sapiens hunc librum sic cōclusit vt diceret. Deum time ⁊ mā/
Eccls.12. data ei⁹ custodi: hoc est omnis homo: q; omne boc op⁹ de⁹ adducet in iudicium in omni dispecto: siue bonū siue malu. Quid breui⁹: veri⁹: salubri⁹ dici potuit? Deum inquit time: ⁊ mandata ei⁹ custodi q; hoc est omnis homo. Quicūq; enī est hoc: est custos vtiq; mandatorum dei: quoniam qui hoc nō est nihil est. Non enī adverit atis imaginem reformatur: remanens in similitudine vanitatis. Quia omne hoc op⁹ idest quod ab homine fit in hac vita: siue bonū siue malū de⁹ adducet in iudiciuz. In omni despecto idest in omni etiam qui cōtemptibilis ꝫ videt: ⁊ ideo nec videt qui de⁹ ⁊ ipm videt nec eum despicit: nec eum cum iudicat preterit.

Ultraq; vltimi iudicij dei te/ La. IIII
b stimonia de scripturis sanctis q̄ ponere instituī: pri⁹ eligenda sunt de libris testamenti noui: postea de veteris. Quamuis enim vetera prioza sint tempore: noua tamen anteponēda sunt dignitate: qui illa vetera p̄conia sūt nouoz. Noua igī ponēda sūt pri⁹: q̄ vt firmi⁹, pbem⁹: assumuntur ⁊ vetera. In veteri/
Ro.3. b⁹ habentur lex ⁊ prophete: in nouis euangeliū ⁊ apostolice littere. Ait aūt apostolus. Per legem enī cognitio peccati. Nūc aūt sine lege iusticia dei manifesta est: testificata per legem ⁊ prophetas: iusticia aūt dei per fidem iesu xp̄i i omnes qui credūt i eū. Hec aūt iusticia dei ad nouū pertinet testamentū: ⁊ testimoniū habz a veterib⁹ libris: hoc est a lege ⁊ prophetis. Pri⁹ igitur ipsa causa ponenda est: ⁊ postea testes i/
Matth. 13. troducendi. Hunc ⁊ ipe ibs xp̄s ordinez seruādum esse demonstrans: scriba inquit erudit⁹ in regno dei: similis est viro patrifamilias ꝓferēti de thesauro suo noua ⁊ vetera. Non dixit vetera ⁊ noua: quod vtiq; dixisset: nisi maluisset meritoq; ordinē seruare q̄ rpuz. La. V.

Rgo ipe saluator cū obiurgaret ciuita
e tes in quib⁹ magnas virtutes fecerat: neq; crediderant: ⁊ eis alienigenas anteponeret: verūtamen inquit dico vobis: tyro ⁊ sydoni remissi⁹ erit in die iudicij q̄ vobis. Et paulo post alteri ciuitati. Amē inquit dico tibi q; terre sodomozum remissius erit in die iudicij q̄z tibi. Hic euidentissime p̄dicat diem iudicij esse venturum. Et alio loco: viri niniuite inquit surgent in iudicio cū generatione ista ⁊ cōdemnabunt eam: q; penitētiam egerunt i p̄dicatione ione. Et ecce plusq̄z iona hic. Regia austri surget in iudicio cum gr̄iatione ista: ⁊ cō/
demnabit eam q; venit a finib⁹ terre audire sapientiam salomonis: ⁊ ecce plusq̄z salomon ꝫ Duas hoc loco res discim⁹ ⁊ venturum esse iudicium ⁊ cum mortuoz resurrectione venturū. De nimuitis enī ⁊ regina austri q̄ hec dicebat de mortuis sine dubio loquebatur: quos tamē in die iudicij resurrecturos esse p̄dixit. Nec ideo dixit cōdemnabūt q; ⁊ ipi iudicabunt: sed q; ex ipoz comparatione isti merito dānabūtur. Matth 12. Rursus alio loco: cum de hominū bonoz ⁊ malozū nūc permixtione: postea seperatione que vtiq; i die iudicij futura est loq̄retur: adhibuit similitudiem de tritico seminato ⁊ sup⁹ seminatis zizanijs eamq; suis exponēs discipulis: Qui seminat inquit bonum semē: est filius hominis: a ger autem est hic mūdus: bonuz vero semē hi sūt filij regni: zizānia aūt hi filij sūt neq; Inimic⁹ autem qui seminauit ea est diabolus. Messis autem: cōsūmatio est seculi: messores vero angeli sūt. Sicut ergo colligūtur zizania ⁊ igni comburūtur: sic erit i cōsumatione seculi. Mittet filius hominis ag̃elos suos: ⁊ colliget de regno suo oia scādala: ⁊ eos qui faciūt iniq Ibidez. tatē: ⁊ mittēt eos i caminū ignis: ibi erit fletus ⁊ stridor dentium. Tūc iusti fulgebūt sicut sol i regno patris eorum. Qui habet aures audiē di audiat. Hic quidem iudiciū vel diem iudicij nō noīauit sed multo eū clari⁹ ipis rebus expressit ⁊ i fine seculi futurū esse p̄dixit. Item discipulis suis. Amē iquit dico vobis q; vos q secuti estis me i regeneratiōe cū sederit filius Matth 19. hois i sede maiestatis sue: sedebitis ⁊ vos sup sedes duodeci iudicātes duodecim tribus israel. Hic discimus cum suis discipulis iudicaturū

Luce.ii. iesum. Unde & alibi iudeis dixit. Si ego in beelzebub eijcio demonia: filij vestri in quo eijciunt: Ideo ipi iudices vestri erũt. Nec qm̃ sup duodeci sedes sessuros esse ait duodeci solos homines cum ipo iudicaturos putare ỏbem⁹ Duodenario qppe numero: vniuersa quedaz significata est iudicantium multitudo ppt̃ duas partes numeri septenarij: quo significat̃ plerũcz vniuersitas: que due partes. i. tria & q̃tuor altera per alteram multiplicate duodecim faciunt. Nam quatuor ter: & tria quater duodecim sunt: & si qua alia hui⁹ duodenarij numeri que ad hoc valeat ratio reperiet̃. Alioquin qm̃ in locũ iude traditoris ap̃lm matbiaz legimus

1.cori.15. ordinatum: Ap̃s paulus qui plus ill' oib⁹ laborauit vbi ad iudicandum sedeat nõ habebit:

1.cori.6. qui pfecto cũ alijs sanctis ad numerũ iudicũ se pertinere demonstrat cũ dicit. Nescitis qz angelos iudicabim⁹. De ipis quoqz iudicandis i hoc numero duodenario similis causa est. Nõ

Matbi 19. eni qz dictũ. Judicãtes duodecim trib⁹ israel: trib⁹ leui que tertiadecima est ab eis iudicãda nõ erit: aut solũ illum populũ: nõ etiam ceteras gentes iudicabũt. Quod aũt ait in regeneratione: peculdubio mortuorum resurrectionẽ: noluit regenerationis itelligi. Sic enim caro nostra regenerabit̃ p̃ ico:ruptionẽ: quẽ admodũ est aia nostra regenerata per fidem.

Multa ptereo: que de vltimo iudicio ita dici videntur vt diligenter considerata repiant̃ ambigua: vel magis ad aliud pertinẽtia: siue. s. ad cum saluatoris aduẽtũ quo p̃totũ hoc tempus in ecclia sua venit: hoc est in membris suis: p̃ticulariter atqz paulatim qm̃ tota corp⁹ est ei⁹: siue ad excidiũ terrene hierusalem: qz & de illo cũ loquitur plerũqz sic loquit̃ tanqz de fine sẽli atqz de illo die iudicij nouissimo & magno loq̃t ita vt dinosci non possit omnino: nisi ea q̃ apõ tres euangelistas: matheũ: marcũ & lucam: de hac re similiter dicta sunt: inter se omnia cõferantur. Quedam quippe alter obscuri⁹ alẽ explicat plani⁹: vt ea que ad vnam rem pertinentia dicuntur: appeat vnde dicantur. Quod facere vtcũqz curaui in quadam epla quã rescripsi ad beate memorie virũ elyebiũ salonitane vrbis epm cui⁹ epla titulus est de fine seculi.

Proinde iam illud hic dicã quod in euangelio fm matheũ de sepatione bonoz & malor legit̃

Matbi 25. per iudiciũ p̃ntissimũ atqz nouissimũ xp̃i. Cuz aũt venerit inquit filius hominis in maiestate sua & oẽs angeli cũ eo: tũc sedebit super sedẽ maiestatis sue. Et congregabũt̃ ante eũ oẽs gẽtes: & seperabit eos abinicem sicut pastor segregat oues ab hedis. Et statuet oues quidez a dextris suis: hedos aũt a sinistris. Tunc dicet rex his qui a dextris ei⁹ erũt. Venite benedicti p̃tis mei Ibidẽ. possidete paratuz vobis regnũ a constitutione mũdi. Esurini eni: & dedistis mihi manducare. Sitini: & dedistis mihi bibere. Hospes eraz & collegistis me. Nudus: & coopuistis me. Infirm⁹: & visitastis me. In carcere erã: & venistis ad me. Tunc respõdebũt ei iusti dicentes. Domine: quando vidim⁹ te esurientẽ & pauim⁹? Sitientẽ: & dedim⁹ tibi potũ. Quãdo aũt tevi Ibidẽ dim⁹ hospitẽ: & colligim⁹ te? Aut nudũ: & coopuim⁹ te? Aut quando tevidim⁹ infirmũ: aut in carcere: & venim⁹ ad te? Et respondens rex dicet illis. Amen dico vobis: q̃diu vni fecistis de his fratrib⁹ meis minimis: mihi fecistis. Tẽ dicet & his qui a sinistris ei⁹ erunt. Discedite a me maledicti in ignem eternũ: qui paratus est diabolo & angelis ei⁹. Deinde similiter etiã his enumerat: q̃ illa non fecerint que dextros fecisse memorauit. Similiterqz interrogantib⁹: quando cũ viderit in hoc indigentia cõstitutũ & q̃ minimis suis nõ factũ est: sibi factũ nõ fuisse respondet. Sermonẽqz concludens: & hi inquit in supplicium eternũ ibunt: iusti aũt in vitã eternam. Joannes vero euangelista apertissime narrat eũ in resurrectione mortuorũ futurũ p̃dixisse iudiciuz. Cũ eni dixisset: neqz eni pater iudicat quemq̃ sed iudiciũ omne filio: vt oẽs Joh.5 honorificent filiuz: sicut honorificant patrem: qui non honorificat filiũ: non honorificat patrez qui misit illũ: protin⁹ addidit. Amen amẽ dico vobis: qz qui verbũ meũ audit & credit ei Ibidẽ qui me misit: habet vitaz eternã: & in iudicium non venit: sed transiet a morte in vitam. Ecce hic dixit eraz fideles suos in iudiciũ nõ venire. Quomodo ergo per iudiciũ seperabunt̃ a malis: & ad ei⁹ dexteraz stabunt: nisi qz hoc loco iudiciũ p̃o damnatione posuit? In tale quippe nõ venient: qui audiunt verbum eius: & credũt ei qui misit illuz.

Capitulũ. VI.

Deinde adiungit: & dicit. Amen amẽ di Joh.5 covobis: qz venit hora: & nunc est qñ mortui audient vocem filij dei: & q̃ audierint viuent. Sicut eni pater habet vitaz in semetipo: sic dedit & filio habere vitam in semetipso. Nondũ de secũda resurrectione idest corpozũ loquitur que in fine futura est: sed de prima que nunc est. Hanc quippe vt distinguerz

ait. Venit hora & nunc est. Non autem ista cōporū sed aiarum est. Habent enī & aie mortem suam in impietate atq; peccatis. Secūdū quā morte mortui sunt: de quib⁹ idem dñs ait. Sine mortuos sepelire mortuos suos: vt. s. i aia mortui: in corpore mortuos sepelirent. Propter istos ergo impietate & iniquitate in anima mortuos: venit inquit hora & nūc est: qñ mortui audient vocem filij dei: & qui audierit vinēt Qui audierint dixit: qui obedierint: qui credi
Joh.5. derint: & vsq; in finē perseuerauerint. Nec fecē bicyllam differētiam bonorum & malorum. Omnibus enim bonus est audire vocem eius & viuere ad vitam pietatis ex impietatis morte transeundo. De qua morte ait aplꝰ paulus.
2.ad Ti.5 Ergo oēs mortui sūt & p omnib⁹ mortuꝰ est vnꝰ vt qui viuūt iā non sibi viuāt: sed ei qui p ipsis mortuꝰ est & resurrexit. Oēs itaq; mortui sunt i peccatis: nemic; prius excepto siue originalis: siue etiā volūtate additis: vel ignorando vl̄ sciēdo nec faciendo quod iustū est: & p oib⁹ viuis mortuis: viuꝰ mortuꝰ est vnꝰ: idest nullum habens oio peccatū: vt qui per remissionē peccatorū viuūt iā ñ sibi viuāt: sed ei qui p omnib⁹
Ro.4. mortuꝰ est pp peccata nostra. & resurrexit pp iustificationē nostram vt credentes in eū qui iustificat ipiū: ex pietate iustificati: tanq; ex morte viuificati ad primā resurrectionē que nūc est aiarum pertinere possum⁹. Ad hanc enī primā nō pertinent nisi qui beati erūt in eternū: ad secūdam vero de qua mox locutur⁹ est: & beatos pertinere docebit & miseros. Ista est misericō
Ps.100 die: illa iudicij. Propter quod in psalmo scriptum est. Misericordiam & iudiciū cantabo tibi dñe. De quo iudicio cōsequenter adiūxit atq; ait. Et prātem dedit ei iudiciū facere: qz filiꝰ hois est: Hic ostendit q; in ea carne veniet i
Joh.5. dicaturꝰ in qua venerat iudicandus. Ad hoc. n. ait qñ filiꝰ hois est. Ac deinde subiūgens vnō
Ibidem agimꝰ. Nolite inquit mirari hoc quod dixi: qz veniet hora in qua omnes qui in monumentis
Ibidem sūt: audiēt vocē filij dei: & pcedent qui bona fecerūt in resurrectionē vite: qui vero mala egerūt in resurrectionem iudicij. Hoc est illud iudicium quod paulo ante sicut nūc p damnatiōe posuerat dicens: qui verbum meū audit & credit ei qui misit me habet vitam eternam: & in iudicium nō veniet sed transiet a morte i vitam. i. p tinendo ad primā resurrectionē qua nūc transitur a morte animarū ad vitam eternā: in damnationem nō veniet: quā significauit appellationē iudicij: sicut etiam i hoc loco vbi ait. Qui vero mala egerūt in resurrectionem iudicij. i. Ibidem
damnationis. Resurgat ergo in prima: q non vult in secūda resurrectione damnari. Venit & hora & nūc est: qñ mortui audiēt vocē filij dei & qui audierit viuent. i. i dānationē nō veniēt: q̄ secūda mors dī: in quā scōz morte p⁹ scōam q̄ corporū futura est resurrectōez precipitabit q̄ in prima q̄ aiarū est nō resurgūt. Venict enim hora vbi nō ait & nūc est: qz in fine seculi erit: bē i vltimo & mario iudicio dei quādo oēs qui in monumētis sūt audiēt vocē ei⁹ & pcedēt. Non dixit quēadmodū i pria: & qui audierit viuēt: ñ eni oēs viuēt: ea. s. vita que qñ beata est: sola vita dicenda est. Māvticq; nō sine qualicūq; vita posset audire & de monumētis resurgēte cāne pcedere. Quare autē nō oēs viuēt: i eo quod Ibidem
sequitur docet. Qui bona iquit fecerūt i resurrectionē vite: qui vero mala egerūt i resurrectionē iudicij. Di sūt qui nō viuēt: qz scōa morte morietur. Mala quippe egerūt: quoniam male vixerūt: male autē vixerūt: qz in pria que nūc est aia & resurrectōe nō resipuerūt: aut i eo q̄ resipuerāt nō i finē vsq; māserūt. Sicut ergo due sūt regeneratōes: de quib⁹ iam supra locutus suz: vna que scōz fidē est: que nūc fit per baptismū: alia secūdū cānē que fiet in ei⁹ icorruptōe atq; imortalitate per iudiciū magnū atq; nouissimū: ita sūt & resurrectiones due: vna prima q̄ nūc est & aia & est: que venire nō permittit i mōtem secūdam: alia secūda que nūc nō est sed in seculi fine futura est: nec aiarū sed corporum est: que per vltimū iudiciū alios mitteri i secūdā mortem alios i cāvitā que nō habet mortem.

De bis duab⁹ resurrectiōibus Ca. VII.

Idem ioānes euāgelista i eo libro qui dicitur apocalypsis eo modo locut⁹ ē vt eaz prima a quibusdam nostris nō intellecta etiā i quasdā ridiculas fabulas verteretur. Ait quippe i libro memorato ioanes apl̄s. Et vidi Apo.20.
āgelum descendētē de celo habētē clauez abyssi: & catenaz in manu sua: & tenuit draconem illum serpētem ātiquū qui cognominat⁹ est diabolus & satbanas: & alligauit illum mille ānis & misit illū i abyssum & clausit: & signauit super euz vt nō seduceret iaz gētes: donec finiāt mille āni: post hec oportet euz solui breui tpe. Et vidi sedes & sedētes super eas: & iudicium datum est illis: & animas occisorum propter testimonium iesu: & propter verbum dei. Et si qui non adorauerunt bestiam nec imaginem

eiꝰ: nec acceꝑit iscriptionem in frõte aut i manu sua ⁊ regnauerũt cũ ihu mille ãnis: reliqui uero nõ vixerũt donec finiantur mille anni. Hec resurrectio prima est. Beatꝰ ⁊ sanctꝰ est qui habet i hac prima resurrectõe partem. In istis secũda mors nõ habet potestatem: sed erunt sacerdotes dei: ⁊ xpi: ⁊ regnabũt cũ eo mille ãnis. Qui ꝓpter hec huiꝰ libri verba prima resurrectionẽ futurã suspicati sunt corporalem: inter cetera maxie numero annoꝝ mille permoti si tanq̃ oporteret i sãctis eo modo velut tãti temporis fieri sabbatismũ: vacationem. s. sãctã pꝰ labores annoꝝ sex milliũ: ex quo creatꝰ est hõ: ⁊ magni illiꝰ peccati merito in huiꝰ mortalitatis erũnas de paradisi felicitate dimissus est: vt qñ scriptũ est: vnꝰ dies apud dñm sicut mille ãni: ⁊ mille ãni sicut dies vnꝰ: sex ãnoꝝ millibꝰ tanq̃ sex diebꝰ ipletis sequatur velut sabbati septimꝰ in ãnis mille postremis: ad hoc. s. sabbatuz celebrãdũ resurgentibꝰ sanctis. Que opinio si sic esset vtcũq̃ tolerabilis: si alique delitie spirituales i illo sabbato affuture sãctis per dñi pmissiaz crederẽtur. Nã etiã nos hoc opinati fuimꝰ aliqñ. Sed cũ eos qui tunc resurrexerit dicãt immoderatissimis carnalibꝰ epulis vacaturos: i quibus cibꝰ sit tantꝰ ac potꝰ vt nõ solum nullam modestiã teneãt sed modũ quoq̃ ipiꝰ icredulitatis excedãt: nullo modo ista possũt nisi a carnalibus credi. Hi ãt q spirituales sẽ istos ista credentes: chiliastes appellant greco vocabulo: quod verbũ everbo exprimẽtes nos possumꝰ miliarios nũcupare. Eos aũt lõgum est refellere ad singula: sed potiꝰ quẽadmodũ scriptura hec accipienda sit: iam debemꝰ oñdere. Ait ipe dominꝰ nr̃ ihs xps. Nemo põt introire i domũ fortis: ⁊ vasa eiꝰ eripe nisi prius alligauerit fortẽ: diabolũ volẽs i telligi fortẽ: qz ipe genꝰ hũanũ potuit tenere captiuũ: vasa vero eiꝰ que fuerat ereptur: fideles suos futuros quos ille i diuersis peccatis atq̃ ipietatibꝰ possidebat. Ut ergo alligaret hic fortis: propterea vidit iste apostolus in apocalypsi ãgelũ descẽdẽtẽ de celo: habẽtẽ clauem abyssi: ⁊ catenã i manu sua. Et tenuit iquit draconẽ illũ serpẽtẽ ãtiquũ qui cogminatꝰ est diabolus ⁊ sathanas: ⁊ alligauit eũ mille annis: hoc est eiꝰ potestatem ab eis seducẽdis ac possidendis qui fuerãt liberandi cohibuit atq̃ frenauit. Mille aũt anni duobꝰ modis pñt q̃ tũ mihi occurrit itelligi: aut qz i vltimis annis mille ista res agitur: idest sexto ãnoꝝ miliario tanq̃ sexto die: cuiꝰ nũc spacia posteriora volũtur: secuturo deide sabbato quod nõ hz vesperã: regẽ. s. sanctoꝝ que nõ habẽt finẽ: vt huiꝰ miliarij tanq̃ di nouissimã ptẽ que remãebit vsq̃ ad terminũ seculi mille ãnos appellauerit eo loquẽdi modo quo ps significatur a toto aut certe mille ãnos ꝓ ãnis oibꝰ huiꝰ seculi posuit vt perfecto nũero notaretur ipa tpis plenitudo. Milenariꝰ enim numerꝰ denarij nũeri q̃dratũ solidũ reddit. Decẽ qppe decies ducta fiũt cẽtũ. que tã figura q̃drata: sz plana est. Ut aũt in altitudine surgat ⁊ solida fiat: rursus centũ decies multiplicanꝫ: ⁊ mille fiũt. Porro si cẽtũ ipa aliquo modo ꝓ vniuersitate aliqñ ponãt quale illud est quod dñs oia sua dimittẽti ⁊ eũ seq̃nti promisit dicẽs: accipiet i hoc seculo cẽtuplũ: quod exponẽs quodãmodo apls ait: quasi nihil habẽtes ⁊ oia possidẽtes: qz ⁊ tante iaz dicti est: fidelis bois totꝰ mũdus diuitiaꝝ est: q̃to magis mille ꝓ vniuersitate ponũt vbi est solidꝰ denarie q̃drature. Unde nec illud meliꝰ itelligiꝫ: quod i psal. legitur. Memor fuit in seculũ testamẽti sui: verbi quod mãdauit in mille generatiões: idest in oẽs. Et misit illũ inquit in abyssũ: vtiq̃ diabolũ misit i abyssũ. Quo noie significata est multitudo inumerabilis ipiorũ: quoꝝ in malignitate aduersus ecclesiaz dei mlta ꝓfunda sunt corda: nõ qz i bi diabolus ante nõ erat: sed ideo dicitur illuc missus: qz exclusus a credẽtib⁹ plus cepit ipios possidere. Dlꝰ nanq̃ possidet a diabolo qui nõ solus alienatus est a deo veꝝ etiã gratis odit seruiẽtes deo. Et clausit inquit: ⁊ signauit super eũ: vt iam ñ seduceret gẽtes: donec finiantur mille anni. Clausit super eum dictum est: interdixit ei ne possit exire idest vetituz trãsgredi. Signauit ãt quod addidit significasse mihi videtur: q occultũ esse voluit qui ptineant ad partem diaboli: ⁊ qui nõ ptineãt. Hoc quippe i seculo isto prius latet qr ⁊ vdeẽ stare vtruz sit casurꝰ: ⁊ q videẽ iacere vtruz sit surrecturꝰ icertuz est. Ab eis aũt gentib⁹ seducendis huiꝰ interdicti vinculo ⁊ claustro diabolus ꝓhibeẽ atq̃ cohibeẽ: quas ptinentes ad xpm seducebat antea: vel tenebat. Has enim deus elegit ante mundi cõstitutionem: eruere de potestate tenebraꝝ ⁊ trãsferre i regnum filij claritatis sue: sicut apostolus ait. Nam seducere illum gentes etiam nunc: ⁊ secum trahere in eternam pẽam. sed non ꝑdestinatas in eternam vitam quis fidelis ignorat? Nec moueat quod sepe diabolus seducit etiã illos: qui iam regenerati in xpo vias ingrediũ

Ibidem

z. petri. 3

Matthi. 12

Apo. 20

Ibidem

Ibid

Ps. 104

Apo. 2

Ephe.

Col.

tur dei. Nouit enī dñs qui sunt eiꝰ: ex his ieter
nam dānationē neminē ille seducit. Sic enīn
nouit eos dñs: vt deꝰ quem nihil latet etiaꝫ fu
turoꝝ: nō vt homo qui hominē ad pñs videt ꝯ
tñ videt cuiꝰ coꝛ nō videt: qualis autem postea
sit futurꝰ nec seipm videt. Ad hoc ergo ligatꝰ ē
diabolus ꝛ inclusus in abysso: vt iam nō sedu
cat gentes ex quibꝰ cōstat ecclia quas ātea sedu
ctos tenebat anteqꝫ eēt ecclia. Nec enī dictū ē:
vt nō seduceret aliquē: sed vt nō seduceret ingt
Apo.20 iam gentes i quibꝰ ecclia, pculdubio voluit itel
ligi. Donec finiant mille ānī: idest aut quod re
manet de sexto die q cōstat ex mille annis: aut
oēs anni quibꝰ deiceps hoc sclm pagendū est.
Ibidem Nec sic accipiēdū est qō ait: vt nō seducerꝫ gē
tes donec finiant mille anni: quasi postea sedu
ctur sit eas dūtaxat gentes ex quibꝰ p̄destina
ta cōstat ecclia: a qbꝰ seducēdis illo est vinculo
claustroqꝫ phibitꝰ. Sed aut illa locutione di
ctum est: que i scripturis aliquoties inuēit: qual
est in psal. sicut oculi nr̄i ad dñm deū nr̄m do
ps.122 nec miſeat nr̄i. Neqꝫ enī cū miserꝰ fuerit: non
erūt oculi seruoꝝ eiꝰ ad dñm deū suū. Aut cer
te iste est ordo verboꝝ. Et clausit ꝛ signauit su
per eū donec finiāt mille anni. Quod vero iter
Apo.20 posuit vt nō seduceret iam gentes: ita se habet
vt ab hui⁹ ordinis cōuersione sit liberū: ꝛ seoꝛsū
itelligendū velut si pꝰ adderet: vt sic se hꝫet to
ta snīa. Et clausit ꝛ signauit sup eū donec finiā
tur mille ānī vt nō seduceret iā gētes. i. tō clau
sit donec finiāt mille annī vt iam non seducerꝫ
gentes

Ca. VIII.

p OSt hoc inquit oportet eū solui breui tē
Apo.20 pore. Si hoc est diabolo ligari ꝛ iclu
di: ecclīam nō posse seducere: hoc ꝙ erit solutō
eiꝰ vt possit: Absit. Nūqꝫ enī ab illo ecclia, sedu
cet p̄destinata ꝛ electa aī mūdi cōstitutōem: de
qua dictū ē: nouit dñs q sūt eiꝰ: ꝛ tñ hic erit ec
clia illo tpe ēt quo soluēdus ē diabolus: sīc ex
quo ē istituta hic fuit: ꝛ erat oī tpe i suis vtiqꝫ q
succedūt nascēdo morientib⁹. Nā paulo post di
Apo.20 cit q̄ solutꝰ diabolus seducet has gentes toto
Ibidem oꝛbe terraꝝ: ac trahet in bellū aduersus eā quo
rū hostiū numerꝰ erit vt harena maris. Et ascen
derūt iquit sup terre latitudinē: ꝛ circūdederūt castra
sanctoꝝ: ꝛ dilectā ciuitatē: ꝛ descendit ignis de
celo a deo ꝛ comedit eos: ꝛ diabolus q seduce
bat eos missus ē in stagnū ignis ꝛ sulphuris vbi
est ꝛ bestia ꝛ pseudoppheta: ꝛ cruciabūt die ac
nocte in scla scloꝝ. Sed hoc iā ad iudiciū no
uissimū ptinet quod nūc ꝓpterea cōmeoꝛāduꝫ
putauī ne q̄s existimet eo ipo tpe quo soluetur
diabolus in hac terra ecclīaꝫ non futurā: illo h
eaꝫ vel nō inueniēte cū fuerit solutꝰ: vl absumen
te: cū fuerit psecutꝰ. Nō itaqꝫ p totū hoc tps
quod liber iste cōplectit a prio. s. aduētu xpi vsq
qꝫ in seculi finem quo erit scōs eiꝰ aduētꝰ: ita di
abolus alligat: vt eiꝰ hec ipa sit alligatio: p hoc
iteruallū quod mille ānoꝝ numero appellat nō
seducere ecclīam qñqdem illā nec solutꝰ vtiqꝫ
seductꝰ est. Nam, pfecto si eiꝰ alligatio ē non
posse seducere siue nō pmitti: quid erit solui: ni
si posse seducere siue pmitti? Quod absit vt fi
at. Sed alligatio diaboli est nō pmitti exercere
totam tēptationem quam potest vl vivl dolo ad
seducēdos hoies i ptē suā cogēdo violēter: fra
udulenter ve fallendo. Quod si permitteretur
in tam longo tēpe: ꝛ tanta ifirmitate mlꝝ
plīmos tales quales deꝰ id ppeti nō vult: ꝛ fiō
les deijceret ꝛ ne crederēt ipediret. Quod ne fa
ceret alligatꝰ ē. Tūc āt soluetur: qñ ꝛ breue tps
erit. Nā tribꝰ annis ꝛ sex mēsib⁹ legit totis suis:
suoꝝqꝫ viribꝰ seuitur⁹: ꝛ tales erūt cū qbꝰ ei bel
ligerandum est vt vinci tanto eiꝰ ipetu isidijsqꝫ
nō possint. Si āt nūqꝫ solueret minus apperꝫ
eiꝰ maligna potētia: minꝰ sancte ciuitatis fidelis
sima patientia, pbaret: minꝰ deniqꝫ pspiceret:
qꝫ magno eiꝰ malo tam bene fuerit vsus oipo
tens deꝰ q cū nec oino abstulit a tentatione san
ctoꝝ: qꝫuis ab eoꝝ interioꝛ hoib⁹ vbi i deū
creditur foras missū: vt foꝛisecꝰ eiꝰ oppugnatō
ne proficerēt: ꝛ in eis qui sūt ex pte ipiꝰ alliga
uit: ne quātā posset effūdendo ꝛ exercēdo mali
ciā inūerabiles infirmos: ex qbꝰ ecclīā mlꝝ pli
cari ꝛ ipleri optebat: alios credituros: alios iā
credentes a fide pietatis hos detereret ꝛ frāge
ret. Et solueret i fine vt qꝫ fortē aduersariū ōi
citas supauerit: cū igēti glīa sui redēptoꝛis: ad
iutoꝛis: liberatoꝛis aspiciat. In eoꝝ sane q tūc
futuri sūt scoꝝ atqꝫ fideliū ꝓpatōe qd sumꝰ nos
Qñqdē ad illos, pbādos tantꝰ solueꝝ inimicꝰ:
cū quo nos ligato rātis picul dimicam⁹ qꝫuis
ꝛ hoc tpis iterualloꝝ: quoslā milites xpi tā pru
dētes ꝛ fortes fuisse atqꝫ eē nō dubiū ē: vt ēt si
tūc i ista moꝛtalitate viuerēt: qñ ille soluet oēs
insidias eiꝰ atqꝫ ipetꝰ ꝛ cauerēt prudētissime ꝛ pa
tiētissime sustinerēt. Nec āt alligatio diaboli ñ
solū fcā ē ex quo cepit ecclīa p̄ter iudeā terrā i
natōes alias: aliasqꝫ dilatari: sed ēt nūc fit ꝛ ft
et vsqꝫ ad terminum sclī quo soluēdus ē: q ꝛ
nunc hoies ab infidelitate: in q ipe eos posside
bat cōuertuntur ad fidem: ꝛ vsqꝫ in illum finē

sine dubio ꝓuertēt. Et vtiqꝫ vnicuiqꝫ fidēliū iste fōt tē alligat qñ ab illo tāqꝫ vas ei⁹ eripit tabyssus vbi iclusus ē ñ i eis ꝓsūpta ē qñ sē mortui: q tē erāt qñ eē cepit iclusus: ℔ succedēt eis alīa nascēdo atqꝫ succedūt donec finiat ℔ scīz q oō rit xp̄iānos: i quoꝫ quotidie velut i abysso cedūt pfūdis cordib⁹ icludat. Utꝫ āt ēt illi vltimi tribꝰ ānis tm̄ ℔ sex: qñ solut⁹ tot⁹ virib⁹ seruitur⁹ ē aliqs i q̄ nō fuerat sit accessur⁹ ad fidē nōnulla qō est. Quo.n. stabit qō dcm̄ ē: quis intrat i domū fortis vt vasa ei⁹ eripiat: nisi pri⁹ alligauerit fortē si ēt soluto eripiūt. Ac p ℔ cogere vī ista sniā vt credam⁹ illo tꝫ exiguo tpe nēinē accessurū eē pplo xp̄iano: ℔ cū eis q tā xp̄iāi repti fuerit diabolū pugnatuꝝ: ex qb⁹ ēt si aliq victi secuti cū fuerit: nō eos ad p̄dēstiatū filioꝝ ōi nūerū ptinere. Neqꝫ.n. frustra idē ioānes aplūs q tāc apocalypsim scripsit: i epla sua ō qbusdaꝫ dixit. Ex nob exierūt: ℔ nō erāt ex nobis. Nam si fuissēt ex nob pmānissēt vtiqꝫ nobiscū. Sed qd fiet ō pnūt? Nimiū qppe icredibile ē: nullos iā natos tnōdū baptizatos: occupari xp̄ianoꝝ filios illo tpe infantes: nullos ēt tp̄is nasci iaz diēb⁹: aut si erūt nō eos a p̄ēt⁹ suis vsqꝫ ad lauacrū regenerat⁹ mō quoclibꝫ pduci. Qō si fiet quo pacto soluto iā diabolo vasa ista eripientur i cui⁹ domū nemo intrat vt vasa ei⁹ eripiat nisi pri⁹ alligauerit eū. Immovero id pot⁹ esse credēdū: nec qz cadant de ecclīa nec q accedāt ad ecclīā illo tpe defuturos: ℔ pcō tam fortes erūt tpentes p baptizādis pnūlis suis: tbi q tūc primit⁹ creditur⁹ sūt vt illū fortē vicāt etiā ligatū. i. hoib⁹ qualibet ārea nūcꝫ vl artib⁹ insidiantē vel vrgētes virib⁹: tvigilāter itelligāt: tolerāter ferrāt: ac si illi ēt ñ ligato eripiāt. Nec ideo falsa erit euāgelica illa sniā: qs intrat in domū fortis vt vasa ei⁹ eripiat: nisi pri⁹ alligauerit fortē. Sōm eni snie hui⁹ veritatē: ordo iste ℔uat⁹ ēt vt pri⁹ alligaretur fortis: ereptisqꝫ vasis ei⁹ lōge lateqꝫ i oib⁹ gētib⁹ ex firmis tifirmis irā multiplicaretur ecclīa: vt ex ipa rerū diuin⁹ pdictarū tipletarū robustissima fide ēt soluto vasa posset aufferre. Sicut eni fatēdū ē mlt⁹ refrigescere charitatē cū abūdat iniqtas ēt inuisitatis maximisqꝫ psecutōib⁹ atqꝫ fallaciis diaboli tā soluti eos q i libꝛo vite scripti nō sūt eē multos cessuros: hic cogitādū ē nō solūz quos bonos fideles illō tp̄s inueniet ℔ nōnullos ēt q fort adhuc erūt adiuuāte dei gr̄a p cōsiderationem scripturarū: i quib⁹ talia tfinis ipe prenūciat⁹ est: quē vēire iā sētiūt: ad credēdū qō nō credebāt futuros eē firmiores: tad vicēdū ēt ñ ligatū diabolū fortiōes. Qō si ita erūt ppea p̄cessisse credēda ē ei⁹ alligatō: vt tligati tsoluti expoliatō seq̄rēt: qm̄ de hac re dictū ē: qs intrabit in domū fortis vt vasa ei⁹ eripiat nisi pri⁹ alligauerit fortē. Matbi 12.

Capim IX.

Mēca dū mille ānis ligat⁹ ē diabol⁹ sci ōi rgnāt cū xp̄o ēt ip̄i⁹ mille ānis eisdē sine dubio tcodē mō itelligēdis. i. isto iā tpe priozis ei⁹ aduēt⁹. Excepto qppe illo regno ō quo i fine dictur⁹ ē: vēite bñdicti p̄ris mei possidete patū vob regnū. Nisi.n. alio aliquo mō lōge qdē ip̄i iā nūc regnarēt cū illo sci ei⁹ q⁹ait: ecce ego vobiscū sūmsqꝫ i cōsūmationē seculi: pfcō ñ ēt nūc dicere ecclesia regnū ei⁹ regnūve celoꝝ. Māvtiqꝫ istoꝝ tpe i reg ōi erudit scriba ille qui pfert de thesauro suo noua tvetera ō quo supra locuti sum⁹. Et de ecclīa colligendi sūt zizānia messores illi q̄ pmisit cū tritico sil̄ crescere vsqꝫ ad messē. Qō exponēs ait. Messis ē finis scī: messores āt āgeli sūt: Sic ḡ colligūt zizānia tigni ꝓburunt: sic erit i cōsūmatōe scī. Mittet filius hois āgelos suos: t colligēt ō reg ei⁹ oia scādala? Nūqd ō regno illo: vbi nulla sūt scādala? De isto ergo regno ei⁹ qō ē ecclīa ℔ colligēt. Itē dic. Qui soluerit vnū de mādatis istis minimis: tdocuerit sic hoies: minim⁹ vocabit i reg celoꝝ: q āt fecerit: tsic docuerit magn⁹ vocabit i reg celoꝝ: vtrūqꝫ dic ī i reg celoꝝ: tq ñ fac mādata q̄ docz: ℔ē.n. solūere: ñ ꝓuare: nō facere: tillū q fac tsic docz: ℔ istū minimū: illū magnum: tp̄tiuo secut⁹ adiungit. Dico.n. vob q: nisi abundauerit iustitia vestra sup scribaꝝ tpharisecoꝝ. i. sup iusticiā eoꝝ q soluunt qō docēt. De scrib.n. tpharisceis dic alio loco: qm̄ dicunt tñ faciunt. Nisi ḡ sup eos abundauerit iustitia vr̄a. i. vt vos ñ soluat⁹ ℔ facietis potius qō docetis: non intrabitis inquit in regnum celorum. Alio mō igitur intelligendum ē regnū celorum: vbi ambo sunt: tille. s. q soluit qō docet: tille q facit: ℔ ille minim⁹: iste magn⁹. Alio modo āt regnum celorum dicit: quo non intrat nisi ille q facit. Ac per ō vbi vtrū qz gen⁹ est ecclīa ē q̄lis nūc ē. Ubiāt illud solū erit ecclesia est: qualis tunc erit quando malus in ea nō erit. Ergo ecclesia tnunc ē regnū xp̄i regnumqz celoꝝ. Regnāt itaqꝫ cuz illo ēt nunc sācti ei⁹: aliter quidem q̄ tunc regnabūt nec tamē cum illo regnant zizania: q̄uis in ecclesia cum tritico crescāt. Regnāt.n. cuz illo q faciūt qō apostolus ait. Si ꝓsurrexistis cum xp̄o q̄ sur- Colo. 3

Matbi 12.

Matbi 25

Ibidē.

Matb 5

Matbi 12

Ibidem

Matbi 24.

ſũ ſũt ſapite vbi xp̃s ê i dextera dei ſedẽs: que
Phil.3. ſurſuz ſunt q̃rite: nõ que ſup terrã. De q̃lib⁹ ité
dic̃: q⁹ eoꝝ ꝓuſatio ſit i cel̃. Poſtremo regnãt
cũ illo q eo mõ ſũt i regno ei⁹ vt ſint ipſi etia re-
gnũ ei⁹. Quõ ãt ſ̃ regnũ xp̃i: q vt alia taceã: q̃-
uis ibi ſint donec colligãt̃ i fine ſecli de regno
ei⁹ oia ſcãdala: tñ illic ſua q̃runt non q̃ ieſu xp̃i:
De hoc ergo regno militie i quo adhuc cũ ho-
ſte ꝓfligit̃: t aliq̃ñ repugnat̃ repugnãtib⁹ vitijs
aliq̃ñ cedẽtib⁹ ipãt̃ donec vẽiat̃ ad illõ pacatiſ-
ſimũ regnũ vbi ſine hoſte regnabit̃. Et de hac
Apo.20 prima reſurrectõe q̃ nũc ẽ liber iſte ſic logit̃. Cũ
.n. dixiſſ̃ alligari diabolũ mille annis t poſtea
ſolui breui tpe: mox recapitulãdo qd i iſtis mil
Ibidem le ãnis agat eccl'a vl'agat̃ i ea: t vidi igt ſedes t
ſedẽtes ſup eas t iudiciũ datũ ẽ. Nõ hoc putan
dũ ẽ ỏ vltimo iudicio dicit: ꝫ ſedes p̃poſitoꝝ: t
ipſi p̃poſiti itelligẽdi ſ̃t: p quos nũc eccl'ia gub
nat̃. Judiciũ ãt dei: nulli meli⁹ accipiẽdũ vi-
det̃: q̃z id q ỏ dei ẽ: q̃ ligaueritis i t̃ra ligata erũt
Mat.18 ti celo: t q̃ ſoluer itis in terra: ſoluta erũt t i ce
1.Cor.5. lo. Añ apl's. Quid.n. mihi ẽ igt de his q foris
ſũt iudicare: Nõne de his q int⁹ ſũt vos iudica-
Apo.20 tis: Et aie ing occiſoꝝ pp teſtimonium ieſu:
t ꝓp verbũ dei: ſubaudit̃ q ỏ poſtea dicit̃⁹ eſt:
t regnauer̃t cum ieſu mille ãnis: aie. ſ. martyꝝ
nõduz ſibi coꝛpib⁹ ſuis reddit̃: neq̃z .n. pioꝝ aie
moꝛtuoꝝ ſepant̃ ab eccl'ia: q̃ ẽt nunc ẽ regnum
xp̃i. Alioqn nec ad altare dei fieret coꝛ memo
ria i cõmunione coꝛporis xp̃i: nec aliqd ꝓdeſſ̃
ad ei⁹ i pcul' baptiſmũ currere: ne ſine illo finiã
t̃ vita: nec ad recõciliatõem ſi forte p penitẽ-
tiã malã ve ꝓſciam q̃ſq̃z ab eode coꝛpe ſpat⁹ẽ.
Cur.n. fiũt iſta: niſi q̃ fideles ẽt defũcti mẽbra
ei⁹ ſũt: Quãuis g̃ cũ ſuis coꝛpib⁹ nõdũ ſ̃t: tã tñ
coꝛ aie regnãt cũ illo: dũ iſti mille ãni decurr̃t.
Apo.14. Añ i hoc eode libꝛo t alibi legit̃. Beati mõrui
q i dño moriũr̃: amõ iã ẽt dic̃ ſpũs vt regeſcãt a
laboꝛib⁹ ſuis: nã opa coꝛ ſequunt̃ illos. Re-
gnat itaq̃z cum xp̃o nunc primũ eccl'ia i viuis t
moꝛtuis. Propterea .n. ſic̃ dic̃ apl's: moꝛtuus
ẽ xp̃s: vt t viuoꝝ t moꝛtuoꝝ dominet̃. Sz ideo
tãtũmõ martyrũ alias cõmemoꝛauit. q ipſi p̃ci
pue regnãt moꝛtui q vſq̃z ad moꝛtez ꝓ veritate
certauer̃t: Sz a pte totũ ẽt ceteros moꝛtuos i-
telligim⁹ ptinẽtes ad eccl'iã q ỏ ẽ regnũ xp̃i. Qõ
Apo.20 xo ſeq̃t: t ſi q ñ adoꝛauerit beſtiã nec imagine
ei⁹: nec acceperit iſcriptõem i frõte: aut i manu
ſua: ſil'r t de viuis t moꝛtuis debem⁹ accipere.
Que ſit poꝛro iſta beſtia: q̃ꝫ ſit diligẽti⁹ ing
rẽdũ nõ t̃ñ qbhoꝛret q fide recta vt ipa ipia ciui
tas itelligat̃ t ꝓpl's ifideliũ Xri⁹ ꝓpło fideli t ci
uitati dei. Imago vero ei⁹ ſil'atio ei⁹ mihi videt̃
i eis. vz. hominib⁹: q velut fidẽ p̃fitent̃: t inde-
liter viuũt. Fingunt .n. ſe eẽ q ỏ nõ ſũt: vocãt̃q̃z
nõ veraci effigie: ꝫ fallaci imagie xp̃iani. Ad
eãdẽ nãq̃z beſtiã ptinẽt nõ ſolũ apti inimici no-
mis xp̃i: t ei⁹ gloꝛioſiſſime ciuitatis: ſed etiaz zi
zania que de regno eius quod eſt eccleſia in fi-
ne ſeculi colligenda ſunt. Et qui ſunt qui beſti- Mat.13
am non adoꝛant nec imaginem eius: niſi qui ſa
ciunt quod ait apoſtolus: ne ſitis iugum ducẽ
tes cũ infidelibus: Nõ adoꝛant enim. i. non cõ 2.Cor.6.
ſentiunt: nõ ſubijciunt̃: neq̃z accipiũt iſcriptio
nem: notam. ſ. criminis in fronte ꝓpter p̃feſſio
nem in manu ꝓpter operationes. Ab his ergo
malis alieni ſiue adhuc in iſta moꝛtali carne
viuentes: ſiue defuncti regnant cum chriſto
taz nunc quodãmõ huic tpi ꝓgruo p totuz hoc
iternallũ quod numero mille ſignificat̃ ãnoꝝ.
Reliq coꝛ ingr nõ vixerunt: hoꝛa eni nunc ẽ cũ
moꝛtui audiunt vocem filij dei: t qui audierit
viuent. Reliqui vero coꝛum nõ viuẽt. Quod Joh.5.
vero ſubdidit: donec finiant̃ mille anni: intel-
ligendum eſt q eo tẽpoꝛe nõ vixerunt quo vi-
Apo.20 uere debuerunt ad vitam. ſ. de moꝛte tranſeun
do. Et ideo cum dies venerit quo fiet t coꝛpo
rũ reſurrectio nõ ad vitã ỏ monimẽtis ꝓcedẽt
ꝫ ad iudiciũ: ad dãnatõez. ſ. q̃ ſcꝛa moꝛs dicit̃
Donec .n. finiãt̃ mille ãni q̃ũq̃z nõ vixerit: id-
est iſto toto tempoꝛe quo agit̃ prima reſurrec-
tio non audierit vocem filij dei: t ad vitam de
moꝛte non tranſierit: profecto in ſecunda reſur
rectione que carnis eſt: in moꝛtẽ ſecũdam cum
ipſa carne trãſibit. Segt̃ .n. t dicit. Hec reſur
rectio prima ẽ. Bẽs t ſcs q ꝫ i hac prima re-
ſurrectõe ptẽ. i. pticeps ei⁹ ẽ. Jpe ẽ ãt pticeps ei⁹ Apo.20
q nõ ſoluz a moꝛte q̃ i pctis ẽ reuiuiſcit: vez ẽt
i eo q̃ reuixerit ꝑmanet. In iſtis igt ſcꝛa moꝛs Ibidem
ñ ꝫ ptãtẽ. Dz ãt i reliqs de qb⁹ ſupi⁹ ait: reliq
coꝛ nõ vixer̃t donec finiãt̃ mille ãni: qñ iſto to
to tpis iternallo q ỏ mille ãnos vocat q̃ztũcũq̃z
i eo q̃ſq̃z coꝛum vixit i coꝛpe nõ reuixit a moꝛte i
qua eum tenebat impietas: vt ſic reuiuiſcendo
prime reſurrectõis particeps fieret: atq̃z in eo
ptãtem ſcꝛa moꝛs nõ haberet. Ca. X.

Untq putãt reſurrectõem dici nõ poſ
ſe niſi coꝛporum: iõ iſtã quoq̃z i coꝛpo
rib⁹ prima futurã eẽ ꝓtẽdũt. Quoꝝ
enim eſt ingunt cadere eoꝝ eſſe reſurgere.
Cadunt ãt coꝛpoꝛa moriendo: nam a cadẽdo
cadauera nũcupant̃. Non ergo aiaꝝ ingunt re

surrectio pōt eē: sed corpoꝝ. Sz qđ ꝓtra aplm dicunt: q eam resurrectionem appellat? Naz scōm interiorem: non scōm exteriorē hoiem vticz resurrexerant: qđ ait. Si resurrexistis cū
Colo.3. christo: que sursum sunt sapite. Quem sensuz subverbis alijs alibi posuit dicens. Ut quem-
Rom.6. admodū xps a mortuis resurrexit per gloriam patris: sic t nos i nouitate vite ābulem⁹. Hinc
Ephe.5. est illud. Surge q dormis t exurge a mortuis t illuminabit te xps. Qđ āt dīt nō posse resurgere nisi q cadunt: t ideo putāt resurrectionem ad corpora nō ad animas pertinere: quia corpoꝝ est cadere: cur non audiunt: nō recedatis ab illo ne cadatis: t suo domio stat: aut
Ro.14. i.Cor.10. cadit: t q putat se stare videat ne cadat. Puto .n. q i anima nō i corpore casus iste cauendus est. Si igit cadentiū est resurrectio: cadūt aut ē t anime: pfecto t animas resurgere cōfitēduz est. Qđ āt cū dixisset: in istis scīa mors nō habet potestatem: adiunxit atq3 ait: sed erunt sa-
Apo.20. cerdotes dei t christi: t regnabūt cum eo mille
Ibidem ānis: nō vticz de solis epīs t presbyteris dcīm ē q ppzie iam vocant i ecclesia sacerdotes: ꝫ sic omnes christianos dicim⁹ ppter mysticū christma: sic omnes sacerdotes qm̄ membra sūt vni⁹
i.Pet.2. illi⁹ sacerdotis. De qb⁹ apls petr⁹: plebs ingt sancta regale sacerdotiū. Sane licet breuit atz transeūter insinuauit deū eē xpm: dicēdo sacerdotes dei t christi: hoc est patris t filij: cuius p
Ps.109. pter formam serui sicut fili⁹ hois: ita etiā sacerdos xps effect⁹ sit i eternū: scōm ordinem melApo.20. chisedech. De qua re in hoc opere non semel dixim⁹. Caplm. XI.

e T cū finiti fuerint ingt mille anni: solueť sathanas de custodia sua: t exibit ad seducēdas nationes que sunt in q̄tuor angulis ēre gog t magog: t trahet eos i bellū quoꝝ numer⁹ ē vt harena maris. Ad hoc ergo tē seducet: vt i hoc bellū trahat. Nā t antea modis q̄bus poterat: p mala mīra t varia seducebat. Exibit āt dcīm est: in aptam psecutōem: de latebris erūpet odioꝝ. Dec.n. erit nouissima psecutio nouissimo iminēte iudicio: quā sācta ecclesia toto terraꝝ orbe patieť: vniūsa. s. ciuitas christi: ab vniūsa diaboli citate q̄tacunq3 erit vtraq3 sup terrā. Gentes qppe iste q̄s appellat gog t magog: nō sic sūt accipiende tāq3 sint aliq̄ mali in aliq̄ parte terraꝝ barbari constituti: siue qđ qdā suspicant geras t massagetas p-
pter lras boꝝ noium primas: siue aliquos alios alienigenas: t a romano iure seiūctos. To-
to nāq3 orbe ēraꝝ significati sūt isti eē cū dcīm ē: Apo.20. nationes q̄ sunt in q̄tuor angul' terre easq3 esse subiecit gog t magog. Quoꝝ iterpretationem noium eē cōperim⁹ gog tectū: t magog detectum: tanq3 dom⁹: t ipe q ꝓcedit de domo. Hē tes igit sūt in qbus diabolū velut i abysso superi⁹ itelligebam⁹ inclusum: t ipe de ill' quodam modo seie offerēs t ꝓcedēs vt illē sint tectum: ipe detectū. Si āt vtrūq3 referam⁹ ad gētes: ñ vnū hoꝝ ad illas: alteꝝ ad diabolū: t tectū ipe sť gētes: q: i eis nūc iclusť: t quodāmō tegit inimic⁹ ātiqu⁹: t detectū ipe erunt quādo i aptum odiuz de opto erupture sť. Qđ vero ait: t descēdeť sup terre latitudinē: t cinxeť castra Ibidem scōꝝ t dilectam ciuitatē: nō vticz ad vnū locum venisse: vl' venturi esse significati sť: q̄si aliquo vno loco futura sint castra scōꝝ t dilecta citas cū hec nō sit nisi xpi ecclia toto terraꝝ orbe diffusa: ac p hoc vbicūq3 tē erit q̄ i oib⁹ gentibus erit: qđ significatū ē noie latitudis ēre: ibi erūt castra scōrum: ibi erit dilecta deo ciuitas eius: ibi ab oib⁹ inimicis suis: q: t ipsi i oib⁹ gētibus cū illa erūt: psecutōis illi⁹ imanitate cingeť: b ē i āgustia tribl'atōis artabiť: vrgebiť: concludeť: nec militiā suā deber: que vocabl'o est appella Ibidem ta castroꝝ. Caplm XII.

q Qđ vero ait: t descēdet ignis de celo Mat.2 t comedet eos: nō extremuz putāduz ē id eē supplicij: qđ erit cum diceť: discedite a me maledicti i ignē eternū. Tē qppe i ignem mittēť ipsi: ñ ignis de celo vēiet sup ipos. Nec āt bñ itelligiť ignis de celo de ipa firmitate sanctoꝝ q̄ nō cessuri sť seculis⁹: vt eoꝝ faciant volūtatē. Firmauit enī. n. ē celum: cui⁹ firmitate illi cruciabunť ardētissimo zelo: qm̄ nō potueť attrahere i ptes ātixpi scōs xpi. Et ipe erit ignis q comedet eos t hoc a deo: q: dei munere isupabiles sunt sci: vñ excruciabunť inimici. Sic Ps.61 .n. zel⁹ i bono posituz ē vbi legiť: zel⁹ dom⁹ tue comedit me: ita ecōtrario i malo vbi dř: zel⁹ oc cupauit plebē ierusalē. Et nūc ignis ℨri⁹ comedet vt nē vticz excepto. s. vltimi illi⁹ igne iudiciū Aut si ipsā plagā q̄ ꝓcutiēdi sūt ecclie psecutores veniēte iā xpo: quos viuētes inueniet sup terrā: qm̄ interficiet ātixpm spiritu oris sui: ignē appellauit descēdētē de celo: eosq3 cōmedētem. Necq3 hoc vltimuz supplicium erit ipioꝝ: ꝫ illō qđ fcā cōpoꝝ surrectōe passuri sť. Ca. XIII.

Ec psecutio nouissima q̄ futura est ab Esaia.1
b ātixpo sic iā dixim⁹ q: t i ꝫ libro supl⁹ t apō danielē ꝓbaz positū ē: trib⁹ ānis

ꝛ sex mẽsib⁹ erit. Qꝺ tps ꝯnis exiguũ vtrũ ad mille ānos ptineat: qb⁹ ꝛ diabolum ligatũ dic̃: ꝛ scõs rẽgnare cũ christo: an eisdem annis hoc puũ spaciũ subaddaꝯ: atq; sit extra merito ãbigẽ: qꝛ si dixerim⁹ ad eosdem ānos hoc ptinere nõ tanto tẽpore sed plixiore cũ christo regnũ sanctoꝝ reperiet extendi: q̃ diabolus alligari. Profecto enim sancti cũ suo rege etiam i ipsa ꝑcipue pſecutõe regnabũt mala tãta vincentes q̃ iam diabol⁹ non erit alligat⁹: vt eos persequ Apo.20 oib⁹ viribꝰ possit. Quomodo ergo ista scriptura eisdem mille ānis vtrũq; determiat: diaboli .ſ. alligationem: regnũq; scõꝝ: cũ triũ annoꝝ ꝛ sex mẽsiũ iternallo pri⁹ desinat alligatio diaboli: q̃ regnũ scõꝝ i bis mille ānis cũ christo: Si aũt dixerim⁹ parũ persecutõis huius hoc spacium nõ ꝓputandũ i mille ānis: sed eis ipletis poti⁹ adijciẽdũ: vt ꝓprie possit itelligi quod Apo.20 cũ dixisset: sacerdotes dei ꝛ christi regnabũt cũ Ibidem eo mille ānis: adiecerit: ꝛ cũ finiti fuerint mille ānt solueꝫ sathanas de custodia sua: isto enim modo ꝛ regnũ scõꝝ ꝛ vinculũ diaboli simꝫ cessatura esse significat: vt deide pſecutõis illius tpis nec ad scõꝝ regnũ: nec ad custodiam sathanę: quoꝝ vtriq; i mille ānis est pertinere: ſ superadditũ ꝛ extra cõputandũ esse credaꝫ: cogemur fateri scõs i illa persecutõe regnaturos non esse cuꝫ xpo. Sed qs audeat dicere: tũc cũ illo nõ regnatura sua membra q̃ ei maxime atq; fortissime coherebũt: ꝛ quo tempe q̃sto erit acrior impet⁹ belli: tãto maior glia nõ cedenti: tanto densior corona martiriꝝ. Aut si propter tribłatões q̃s passuri sũt nõ dicẽdi sũt regnaturi: ꝓsequens erit vt etiã supioꝝ⁹ dieb⁹ i eisdẽ mil Ibidem le ānis qcũq; tribulabũt scõꝝ eo ipso tpe tribłatõis sue cũ xpo nõ regnasse dicaꝫ: ac per hoc ꝛ illi quoꝝ aias auctor libri hui⁹ vidisse se scribit occisoꝝ ꝓp testimoniũ ihesu: ꝛ ꝓp verbum dei: nõ regnabãt cuꝫ christo q̃ patiebanꝫ pſecutõem ꝛ ipsi regnũ xpi nõ erãt: quos xps excellentius possidebat. Absurdissimũ id qdem ẽ ꝛ omnino aduersãdũ. Sed certe aie victrices gliosissimoruꝫ martyrũ: omnib⁹ doloꝝ⁹ ac laboꝝ⁹ superatis atq; finitis: posteaq; mortalia mẽbra posuerꝫ: cuꝫ xpo vtiq; regnauerꝫ ꝛ regnãt: donec finiantꝫ mille ãni: vt postea receptis etiã corporib⁹ iam imortalib⁹ regnẽt. Proide i trib⁹ illis ānis atq; dimidio aie occisoꝝ ꝓ ei⁹ martyrio ꝛ q̃ tẽ antea de corporib⁹ exierũt: ꝛ q̃ ipa nouissima persecutõe sũt exiture: regnabunt cum illo donec finiaꝫ mortale seculũ: ꝛ ad illũ regnum vbi moꝝ nõ erit trãseaꝫ. Quocirca cũ christo regnantiuꝫ scoꝝ: plures ãni erunt q̃ vincli diaboli atq; custodie: qꝛ illi cũ suo rege dei filio iã diabolo nõ ligato etiã per tres illos ānos ac semissem regnabũt. Remanet igiꝫ vt cũ audim⁹: Ibidem sacerdotes dei ꝛ xpi regnabũt cum eo mille annis: ꝛ cum finiti fuerit mille anni soluet⁹ sathanas de custodia sua: aut nõ regni hui⁹ sanctoꝝ itelligam⁹ ānos mille finiri: sed vincli diaboli: atq; custodie: vt ānos mille: idest ānos omnes suis quosq; horis diuersis ac proꝓijs prolixitatib⁹ finiendos: ampliores sanctoꝝ regno breuiores diaboli vinclo: aut certe quoꝝ triũ annoꝝ ꝛ sex mensium breuissimuꝫ spacium est computari voluisse credaꝫ: siue qꝺ min⁹ sathane vinculuꝫ: siue qꝺ ampli⁹ videt regnuꝫ habere scõꝝ: sic de q̃dringẽtis ānis i sexto decimo hui⁹ operis volumine disputaui: qñ plus aliq erãt: ꝛ tñ q̃drigẽti se nũcupari: ꝛ talia sepe repiunt in litteris sacris si qs adũtat. Ca. XIIII.

Post hãc ãt cõmemoratiõnem nouissime persecutõis: breuiter ꝓplectit totũ quod vltimo iã iudicio diabol⁹: ꝛ cum suo iam principe citas inimica passura ẽ. Dicit .n. ꝛ diabol⁹ q̃ seducebat eos missus ẽ i stagnũ Apo.20 ignis ꝛ sulpburis quo ꝛ bestia ꝛ pseudo ꝓpheta excruciabunt die ac nocte i scła scloꝝ. Bestiã bñ itelligi ipsã ipiã citatẽ supra iam dixim⁹. Pseudopha ꝓpha ei⁹ aut ãtixps ẽ: aut imago illa .i. figmẽtũ illũ de quo ibi locuti sum⁹. Post h̃ ipm nouissimũ iudiciuꝫ: qꝺ erit in scła resurrectõe mortuoꝝ q̃ cõpoꝝ ẽ: recapitulãdo narrat: quõ fuerit sibi reuelatuꝫ: ꝛ vidi ingt thronũ magnũ ꝛ cãdidum ꝛ sedẽtẽ sup euꝫ: ꝛ ab ei⁹ facie fugit celum ꝛ ẽra: ꝛ loc⁹ eoꝝ nõ ẽ inuẽt⁹. Non ait: vidi thronũ magnũ ꝛ cãdidum ꝛ sedẽtẽ sup euꝫ: ꝛ ab ei⁹ facie fugit celũ ꝛ ẽra: qñ nõ tunc fcñ est: .ſ. ãteq; cẽt de viuis ꝛ mortuis iudicatũ: ſ cũ se Ibidem vidisse dixit i throno sedẽtẽ: a cui⁹ facie fugit celũ ꝛ ẽra: ſ postea. Peracto qppe iudicio tẽ eẽ desinet hoc celũ ꝛ h̃ ẽra: qñ icipiet eẽ celuꝫ nouum ꝛ ẽra noua. Mutatõe itaq; reruꝫ ñ oĩmõ i iteritũ trãsibit ꝺ mund⁹. Qñ ꝛ apls ait. Pre i.Cor.7. terit. n. figura h⁹ mũdi: volo vos sine sollicitudie eẽ. Figura q̃ ꝑterit nõ nã. Cuꝫ q̃ se ioãnes vidisse dixisset sedẽtẽ sup thronũ: a ei⁹ facie qꝺ Apo.20 postea futuruꝫ ẽ: fugit celũ ꝛ ẽra: ꝛ vidi iqt mortuos magnos ꝛ pusillos: ꝛ apti sunt libri: ꝛ ali⁹ liber apert⁹ ẽ q̃ est vite vniuscuiusq; ꝛ iudicati sunt mortui ex ipsis scripturis librorum scõm facta sua. Libros dixit esse aptos: ꝛ librum de

quo cuiusmodi sit nō tacuit: q est ingt vite vniuscuiusqz. Ergo illi libri quos poze loco posuit: itelligēdi sūt sci⁹ z veteres z noui: vt i illis ostenderet q̄ de⁹ fieri sua mādata iussisset: i illo aūt q̄ē vite vniuscuiusqz: qd hoꝝ qslibz nō fecisse siue fecisset. Qui liber si carnal⁹ cogitet: qs ei⁹ magnitudinem aut longitudinē valeat estimare: Aut q̄to tpe legi poterit lib⁹ i quo scripte sunt vniūse vite vniuerse⁹: An tāt⁹ āgelo⁹ numer⁹ aderit: q̄tus boium erit: vt z vitaz suā qsqz ab āgelo sibi adhibito audiat recitari: Non ergo vn⁹ liber erit oium: sed singuli singulo⁹. Scriptura vero ista vnū volēs itelligi: z ali⁹ ingt lib apt⁹ē. Quedā igit vis ē itelligēda diuina: q̄ fiet vt cuiqz opa sua vl̄ bona vl̄ mala cūcta i memo
Apo.20. riā reuocent z mētis ituitu mira celeritate cernant: vt accuset: vl̄ excuset scia⁹ sciēt iam atqz ita simul z omnes z singuli iudicent. Que nimirꝝ vis diuina: libri nomē accepit. In ea qppe quodāmodo legit qcqd a faciēte recolit. Ut āt ostendat q mortui sint iudicādi. i. pusilli cū magnis recapitulādo, dic tāqz ad id rediēs quod
Ibidem pterierat: poti⁹ ve distulerat. Et exhibuit mare mortuos q i eo erāt: z mors z infernus reddiderūt mortuos quos i se habebāt. Hoc p̄cedu bio pri⁹ factū est q̄z essent mortui iudicati: z tñ illō pri⁹ dcm̄ ē. Hoc ergo est qđ dixit recapitulando cū ad id redisset qđ iterm̄serat. Hūc āt ordinē tenuit atqz vt explicaret ipse ordo commodi⁹ etiam de iudicatis mortuis: qđ iaz dixerat suo repetiuit loco. Cū.n. dixisset: z exhibuit mare mortuos q i eo erant: z mors z infernus reddiderunt mōtuos quos i se habebant: mox
Ibidem addidit quod paulopte posuerat. Et iudicati sūt singuli scōm facta sua. Hoc est enim quod supra dixerat: z iudicati sunt mortui secūdum facta sua. Capitulum. XV.

s Sed qui sunt mortui quos exhibuit mare q i eo erant: Neqz.n. q i mari mortui nō sunt i iferno: aut corpa coꝝ seruant⁹ i mari: aut qđ est absurdi⁹ mare habebat bonos mortuos z infern⁹ malos. Quis hoc putauerit: Sed perfecto ꝓuenienter gdam hoc loco: mare p̄ isto sc̄o positū accipiūt. Cum ergo z quos hic inuenit xp̄s in corpore constitutos simul significaret cū eis q resurrecturi sūt iudicādos: etiam ipsos mortuos appellauit z bonos qb⁹ dicit. Mortui.n. estis z vita vestra abscondita
Colo.3. est cuz christo i deo: z malos de qb⁹ dicit: sine mortuos sepelire mortuos suos. Pñt mortui etiam propter hoc dici: q mortalia gerunt corpora. Unde ap̄s: corp⁹ qdem ingt mortuum est ꝓpter peccatū: spūs aūt vita est propter iusticiam: vtrūqz i homine viuēte atqz in h̄ corpore constituto esse demōstrans: z corp⁹ mortuū z spūm vitam. Nec tñ dixit corp⁹ mortale: sed mortuū: q̄uis eadem paulopost etiā mortalia corpora sic vsitat⁹ vocant appellet. Dos ergo mortuos exhibuit mare q in eo erāt: idest exhibuit boies hoc seculū qcūqz i eo erant qui nondū obierant. Et mors z infern⁹ ingt reddi- Apo.20
derunt mortuos quos i se habebant. Mare exhibuit: qz si q inuenti sūt affuerunt. Mors vero z infern⁹ reddiderūt qm̄ vite de q̄ iam exierant reuocarunt. Nec frustra fortasse non satis fuit vt diceret: mors aut infern⁹: sed vtrunqz dcm̄ ē. Mors ꝓpp bonos: q tantūmō morte peti potuerūt nō z infernū: infern⁹ aūt ꝓpter malos: q etiam penas apō inferos pendūt. Si.n. non absurde credi videt antiquos etiam scōs q venturi christi tenuerunt fidem: locis qdem a tormentis impioꝝ remotissimis: sed apō infe ros fuisse donec eos inde sanguis christi: z ad ea loca descensus erueret: profecto deinceps boni fideles effuso illo precio iam redempti: p̄sus inferos nesciunt: donec etiam receptis
Ibidem corporib⁹ bona recipiāt q̄ merent. Cum āt dixisset z iudicati sunt singuli scōm facta sua: breuiter subiecit quēadmodū fuerint iudicati. Et
Ibidem mors z infern⁹ ingt missi sunt in stagnū ignis: bis noib⁹ significans diabolū: qm̄ mortis ē auctor z ifernaꝝ penarū vniūsamqz simul ōmonum societatem. Hoc est enim quod supra euidentius preocupando iam dixerat: z diabol⁹
Ibidem q seducebat eos: missus est i stagnum ignis z
Ibidem sulphuris. Qō ibi vero obscuri⁹ adiunxerat dicēs: q z bestia z pseudo ꝓpheta: bapti⁹: z q nō sūt inuēti igt i libro vite scripti: missi sūt i stagnū ignis. Hōduz lib⁹ iste cōmemorat: ne oblitiōe fallat: h̄ p̄destitōez significat eoꝝ qb⁹ ēna dabit vita. Neqz.n. nescit eos deus: z i hoc libro legit vt sciat: h̄ poti⁹ ipa ei⁹ p̄scia de illis q̄ falli n̄ pōt liber ē vite: i quo sunt scripti. i. p̄cogniti.

Intro autē iudicio quo Ca. XVI.

f p̄nunciauit iudicādos malos: restat vt ēt de bonis dicat. Jā enim explicauit qō breuiter a dño dcm̄ ē. Jbūt isti i supplicium eternum: sequit vt explicet qō ēt ibi ꝓnectit: iusti aūt in vitam eternam. Et vidi inquit celum nouum: z terram nouā. Nā primuz celuz terra prima recesserat: z mare iā n̄ ē. Isto fiet ordie qō supi⁹ p̄occupādo iā dixit: vidisse se sup
Mat.8
Mathe.25.
Apoc.
Apoc.21.

thronū sedētē: a cui⁹ facie fugit celum ⁊ terra. Judicat⁹ qppe his q̄ scripti nō sūt i libro vite: ⁊ i eternū ignē missis: q̄ ignis cuiusmodi: ⁊ i q̄ mūdivl' rex pte futur⁹ sit: hoiem scire arbitror neminē nisi forte cui spūs diuin⁹ ostēdit. Tūc figura hui⁹ mūdi mundanor̄ ignīū ꝓflagratiōe pretericbit sicut fcm̄ ē mūdanar̄ aq̄r̄ iundatiōe diluniū. Illa itaq; vt dixi ꝓflagratione mūdana
1.Cor.7. elemētor̄ corruptibiliū q̄litates q̄ corporibus
Ecc.7. nr̄is corruptibilib⁹ ꝓgruebāt: ardēdo penit⁹ ite ribūt: atq; ipa suba eas q̄litates habebit q̄ corporib⁹ imortalib⁹ mirabili mutatōe cōueniūt. vt. s. mūdus i melius inouat⁹: apte accomodetur hoib⁹ etiā carne i meli⁹ inouatis. Q̄ō āt ait.
Apoc.zi Et mare iā nō ē: vtr̄ maximo illo ardore siccet an ⁊ ipm vertat i meli⁹ non facile dixerim. Celū q̄ppe nouū ⁊ terrā nouā futurā legim⁹. De mari aūt nouo aliqd me vspiā legisse nō recolo
Apoc.4 nisi q̄ō i hoc eodē libro repiat: tanq̄ mare vitreu; sit le crystallo. Sz tūc nō de isto fine seculi loq̄bat: nec ꝓprie dixisse videt mare: sed tāq̄ mare. Quāuis ⁊ nūc sicut clamat ꝓphetica locutō ꝓpr̄ij⁹ verbis trāslata miscere: ac si quodāmō velare q̄ō dr̄: potuit de illo mari dr̄e. Et mare
Apoc.zi iā nō est: ō quo sup̄ dixerat. Et exhibuit mare
Apo.zo mortuos q̄ i eo erāt. Jam. n. tūc nō erit hoc seculū: vita mortaliū: turbulētū ⁊ pcelloluz: q̄ō maris noie figurauit. Ca. XVII.
Apoc.zi T ciuitatē ingt magnā hierusalē nouā
e vidi descēdentē de celo a deo aptatam quasi nouā nuptā ornatā marito suo.

Et audiui vocē magnā de throno dicētem. Ecce tabernaculū dei cū hoib⁹ ⁊ habitabit cuz eis ⁊ ipsi erūt ppl⁹ ei⁹: ⁊ ipse de⁹ erit cū eis. Et absterget ab oculis eor̄ oēm lachrymaz: ⁊ mors iam nō erit: neq; luct⁹: neq; clamor: ñ nec vll⁹ dolor: q̄ prioza abierūt. Et dixit q̄ sedit i throno. Ecce noua facio oia. De celo descendere
Esa.44 ista ciuitas dr̄: q̄m celestis est gratia qua deus eā fecit. Propter q̄ō ei dicit etiā p esaiā. Ego sū domin⁹ faciēs te. Et de celo qdem ab initio sui descēdit: ex quo p hui⁹ seculi tempus gratia dei desup veniente p lauacr̄ regeneratōis i spū scō misso de celo: subide ciues ei⁹ accrescunt.

Sed per iudiciū dei q̄ō erit nouissimū p ei⁹ filium ihesū xp̄m: tāta ei⁹: ⁊ tā noua de dei munere claritas apparebit: vt nulla remaneāt vetustatis vestigia: q̄q̄dem ⁊ corpa ad ico corruptiōez atq; imortalitatē nouā eryerēt corruptiōe atq; mortalitate trāsibūt. Nā hoc de isto tempore accipe quo regnāt cū rege suo mille ānis ipudē tie nimie mihi videt: cū aptissime dicat. Absterget de⁹ oēz lachrymā ab oc'lis eor̄: ⁊ mors iā nō erit neq; luct⁹ neq; clamor: ñ nec vllus erit dolor. Quis. n. tā sit absurdus: ⁊ obstinatissima cōtentiōe vesan⁹: q̄ audeat affirmare i hui⁹ mortalitat⁹ erūnis: non dico pp'lm sanctum: sed vnūq̄q; sanctor̄ q̄ hanc vl' ducat vl' ducturus sit vl' duxerit vitā: nullas hītez lachrymas ⁊ dolores: cum poti⁹ quāto q̄sq; est sanctior: ⁊ desiderij sancti plenior: tanto sit eius i orando flet⁹ vberior? An nō est vox citatis superne hierusalē q̄ dicit. Facte sūt mihi lachryme mee panes die ac nocte. Et lauabo p singlas noctes lectū meū: lachrymis meis stratū meū rigabo. ⁊ gemit⁹ meus non est absconditus a te. Et dolor meus renouat⁹ est. Autvero nō eius filij sunt q̄ igemiscūt grauati: in quo nolūt expoliari sed supervestiri vt absorbeatur mortale hoc a vita?
Apoc.zi
Apoc.zi
Apoc.zi

dormierūt: sic oīa pseuerāt ab initio creature.
Latet.n.illos hoc volētes q; celi erant oli; ter
ra de aq̄: ; p aquā ꝯstituta dei verbo p quē qui
tūc erat mūd⁹ aq̄ mūdat⁹ deplet. Qui aūt nunc
sūt celi; terra: eodē verbo reposite sūt igni re-
Ibidem uādi; diē iudicij; pditōis hoīum ipioꝝ. Hoc
vnū vero nō lateat vos frēs carissimi: q; vn⁹ di-
es apud dīm sicē mille ānī: ; mille anni sicē dies
vn⁹. nō tardat dñs promissū suū: sicē q̄dā tardāte
existimāt: ꝫ patiēter fert ppē nos: nolēs aliquē
2. Petri 3. pire: ꝫ oēs i penitētiā ꝙuerti. Veniet aūt dies
dñi vt fur: i quo celi magno ipetu transcurrēt:
elemēta aūt ardētia resolvēt: ; terra ; q̄ i ipsa
opa exurēt. His ḡ oib⁹ pereūtib⁹: q̄les oz vos
eē i scis ꝙuersatiōib⁹ expectātes: ; pperātes ad
pūtiam diei dñi: p quā celi ardētes solvēt; ele
Ibidem mēta ignis ardore dcoq̄nt:. Novos vero celos
; terrā nouā scōm promissa ipsi⁹ expectam⁹: i q-
bus iusticia habitat. Nihil hic dixit de resurre
ctōe mortuoꝝ: ꝫ sane de pditōe mūdi hui⁹ sæc:
vbi ēt cōmemorās factū āte diluuiū: videt ad-
mōuisse quodāmō: q̄ten⁹ i fine hui⁹ sæcli mūdū
iustū pituꝝ eē credam⁹. Nā ; illo tpe pisse dixit
q̄ tūc erat mūdus nec solū orbē terre: vexēt ce-
los quos vtiq; istos aereos itelligim⁹: quoꝝ lo
cū ac spaciū: tūc aq̄ crescēdo supaūat. Ergo to
t⁹ aut pene tot⁹ aer iste vētosus: q̄ celū vl̄ poti⁹
celos vocat: ꝫ istos vtiq; limos ñ illos supmos
vbi sol ; luna ; sidera ꝙstituta sūt: pūsus fuerat
i humidā q̄litatem: atq; hoc mō cuz fra pierat:
Ibidem cuius terre vtiq; prior facies fuerat deleta di-
luuio. Qui aūt nūc sūr iquit celi ; terra: eodē ver
bo reposite sūt igni reseruādi i diē iudicij ; pdi-
tōis hoīum ipioꝝ. Aduerte q celi ; q̄ terra. i. q
mūdus p eo mūdo q diluuio pūt ex eadē aq̄ re-
posit⁹ ē: ipse igni nouissimo reseruat i diē iudi-
cij ; pditōis hoīum ipioꝝ. Nā ; horuz pp ma-
gnā quādā ꝓmutatōez nō dubitat dicere perdi
tōem futurā: cū tñ eoꝝ q̄ius i eternis penis sit
māsura natura. Querat forsitā aliqs: si post fa
ctum iudiciū iste mūdus ardebit: āre q̄ p illo ce
lum nouū ; terra nova reponāt: eo ipso tēpore
ꝙflagratōis ei⁹ vbi erūt sci: cū eos bīte corpa i
aliquo corporali loco eē necesse sit: possum⁹ rñ
dere futuros eos eē i supioꝝ partib⁹: quo ita
nō ascēdet flāma illi⁹ icēdij quēadmodum nec
vnda diluuij. Talia q̄ppe illis ierunt corpa: vt
illic sint vbi eē voluerint: ꝫ nec ignē ꝙflagratōis
Psal. 3. illi⁹ pertimescūt imortales atq; icorruptibiles
facti: sicut viroꝝ trium corruptibilia corpora atq;
mōralia i camino ardēti vincere illesa potuerūt.

Ultas tñ euangelicas La. XIX.
m aplicasq; snias: de diuino isto iudicio
nouissimo video mihi esse pretereūdas
ne hoc volumē i nimiā lōgitudinem ꝓuolvat:
sed nullo modo est pretereūdus apostolus pa
ulus qui scribens ad Thessalonicēses: rogam⁹
ingt vos fratres per aduentum domini nostri
iesu christi: ; nostre cōgregationis i ipsum: vt 2. Ibe. 2.
nō cito moueamini mente neq; terreamini: ne-
q; per spiritum: neq; per verbum: neq; per epi
stolam tāq̄ per nos missam quasi ister dies do
mini. Ne quis vos seducat ullo modo: quoniā
nisi venerit refuga primum: ; reuelatus fuerit
homo peccati filius itē ritus qui aduersatur: ;
superextollitur supra omne quod dicit deus
aut qō colit: ita vt i templo dei sedeat ostētans
se tanq̄ sit deus. Nō retinetis in memoria qō
adhuc cum essem apud vos hec dicebā vobis:
Et nūc qd detineat scit: vt reueleť i suo tempo
re. Jam.n.mysterium iniquitatis operat: tātum Ibidem
q mō tenet tenear donec de medio fiat. Et tūc
reuelabit iniqu⁹ ille: quem domin⁹ ihesus interfi
ciet spiritu oris sui: ; euacuabit illum in atōe pre
sentie sue: cum cui⁹ est presentia scōz operatio
nem sathane i omni virtute ; signis ; pdigijs
mēdacij: ; i omni seductiōe iniquitatis his qui
pereūt: p eo q dilectōem veritatis non recepe Ibidem
perūt vt salui fierent. Et ideo mittet illis deus
operationem erroris vt credant mēdacio: ; iu
dicent omnes qui nō crediderūt veritati: sed cō
senserūt iniquitati. Nulli dubiū ē euz de antixpo
ista dixisse dieq; iudicij. Hūc enim appellat diez
domini nō esse vēturū: nisi ille prior venerit quē
refugaz vocat vtiq; a dño deo. Quod si de oi-
bus ipijs merito dici pōt: q̄sto magis de isto:
Sed in quo dei templo vt de⁹ sit sessur⁹ incertuz
est: vtruz i illa ruina tēpli qō a salomone rege
constructum est: an vero in ecclesia. Non enim
templum alicuius idoli aut demonis: tēpluz di
apls diceret. Vñ nōnulli non ipsū principē sed
vniuersuz quodāmodo corp⁹ ei⁹. i. ad eū ptinē
tem hominum multitudinem simul cum ipso
suo principe: hoc loco itelligi antixpm volunt:
rectiusq; putāt etiā latie dici sicut i greco ē: nō
i tēplo dei: ꝫ i tēplū di sedeat: tāq; ipse sit tēplū
dei quod est eccl'ia sicut dicim⁹ sedet in amicū
id est velut amic⁹: vl̄ si quid aliud isto locutio-
nis genere dici solet. Q; aūt ait: ; nunc quid
detineat scitis: id est qd sit i mora: que causa sit
dilationis ei⁹ vt reueleť in suo tēpore scitis: qñ Ibidem
scire illos dixit: apte hoc dicere voluit: ; iō nos

q̄ nescim⁹ qđ illi sciebant: puenire cū labore ad
Ibidem id qđ sensit apl's cupim⁹: nec valem⁹: p̄sertiz
qz t illa q̄ addidit: hūc sensū faciūt obscuriorē.
Nam qd est. Jam.n. mysteriū iniqtat̄ opat̄.
tm̄ q mō tenet teneat: donec de medio fiat: t
tūc reuelabit̄ ille iniqu⁹. Ego p̄sus qd dixerit:
me fateor ignorare. Suspitōes tm̄ hoiz q̄s vel
audire vl legē de hac re potui: nō tacebo. Qui
dā putāt hoc de ip̄erio dn̄i fuisse romano: t
ꝓpterea paulū apl̄m nō id aperte scribere, volu
isse: ne calūniā videlz icurreret: q romano ip̄e-
rio male optauit cū sperarē eternū: vt hoc qđ
2.Tes. 2. dixit: iam.n. mysteriū iniqtat̄ opat̄: neronez vo
luerit intelligi: cui⁹ iam facta velut antix̄pi vide
bant. Vñ nōnulli ip̄m resurrectū t futū antix̄pm
suspicant. Alij vero nec occisū putant: ꝯ
sbtractū poti⁹ vt putarē occisus: t viuū occlta
ri i vigore ip̄si⁹ etat̄ in q̄ fuit cum crederē extin
ct⁹: donec suo tp̄e reuelet: t restituat̄ i regnū.
Sed m̄ltū mihi mira est hec opinantiū tāta p̄e
Ibidem sūptio. Jll̄ō tm̄ qđ ait apl's tantū q mō tenet te-
neat donec de medio fiat: nō absurde ꝺ ipso ro
māo ip̄io credit̄ dn̄i: tāq̄ dictū sit. Tātū q mō
ipat imper: donec de medio fiat. i. ꝺ medio tol
lat. Et tūc reuelabit̄ iniqu⁹ quem significari ātī
x̄pm nullus ambigit. Alij vero t qđ ait: qd ꝺ
neat scit̄: t mysteriū opat̄ iniqtat̄: nō putant di
ctū nisi de malis t fictis q̄ sūt in ecclesia: donec
pueniat ad tantū numez q antix̄po magnū po
2.Tessa lo.2. pulū faciat: t hoc esse mysteriū iniqtatis: qz vi
delt occultum. Hortari autem apl̄m fideles vt
i fide quā tenēt tenacit̄ perseuerēt dicēdo: tm̄ q
mō tenet teneat donec de medio fiat: hoc ē do
nec exeat de medio ecclie mysteriū iniqtatis qđ
nūc occultū est. Ad ip̄m.n. mysteriū p̄tinere ar
bitrant̄: qđ ait in epl'a sua ioānes euāgelista.
1.Joh.2. Pueri nouissima hora ē: t sicut audistis quod
ātix̄pus fit venturꝰ. nūc āt antix̄pi m̄lti facti sunt
Vñ cognoscim⁹: q nouissima sit hora. Ex nob
exierunt: sed non erant ex nobis. Oz si fuissent
ex nobis: pmānissent vtiq̄ nobiscū. Sicut ergo
añ finem in hac hora ingunt quā ioānes nouis-
simam dicit: exierūt m̄lti heretici de medio ec-
clesie: quos multos dicit antix̄pos: ita omnes
tunc inde exibunt: qui non ad christum: sed ad
illum nouissimum antichristum pertinebūt: t
tunc reuelabit̄. Alius ergo sic: ali⁹ aūt sic apo-
stoli obscura verba coniectat: quod tamen cuz
dixisse non dubium ē: nō veniet ad vivos t mor
tuos iudicandos christus: nisi p̄ius venerit ad
seducendos in anima mortuos aduersari⁹ eius
antichristus: cuius ad occultū iam iudicium dei
pertineat: q ab illo seducerēt. Presentia quip- 2.Tess.
pe eius erit sicut dictum est scōm operationez lo.2.
satbane: in omni virtute t signis t ꝓdigiis mē
dacij: t in omni seductione iniquitatis his qui
pereūt. Tūc enim soluetur satbanas: t per il-
lum antichristū in omni sua virtute mirabilit̄ q
dem: sed mēdaciter operabit̄. Quod solet am
bigi: vtruz ꝓpterea dicta sint signa t ꝓdigia mē
dacij quoniam mortales sensus per fantasma-
ta deceptur⁹ est: vt qđ non facit facere videat̄.
An qz illa ipsa etiā si erūt vera ꝓdigia ad men-
dacium pertrahent credituros: non ea potuisse
nisi diuinitus fieri virtute diaboli crescente ma
xime quādo tātā q̄stam nunq̄z habuit accepe Apo.20
rit potestatem. Non enim quādo de celo ignis
cecidit: t tantam familiam cū tantis gregibus
pecoꝝ sancti iobyno impetu absumpsit: t tur
bo irruens t domum deiciens filios eius occi Job.1.
dit phantasmata fuerūt: q̄ tamen fuerūt opera
satbane cui de⁹ dederat hāc potestatem. Pro Ibidem
pter qd horuz ergo dicta sint ꝓdigia t signa mē
dacij: tunc potius apparebit. Sed ꝓpter qđ
liber hoc dictum sit: seducent̄ eis signis atq; ꝓ
digiis qui seduci merebuntur: pro eo q dilec-
tionez veritatis inqt nō receperūt vt salui fierēt
Nec dubitauit apostol⁹ addere t dicere. Jdeo 2.Tessa.
mittet illis de⁹ operationem erroris vt credant .2.
mendacio. Deus enim mittet: qz de⁹ diabolus
facere ꝓmittit ista iusto ip̄si⁹ iudicio: q̄zuis faci Ibidem
at ille iniquo malignoq; cōsilio. Vt iudicentur
inqt omnes q nō crediderūt veritati: sed ꝓsense
runt iniqtati. Proide iudicati seducent̄ t sedu
cti iudicabunt̄: sed iudicati seducentur illis iudi
cijs dei occlte iustis iuste occlt̄is quibus ab ini
tio peccati rationalis creature nunq̄z iudicare
cessauit. Seducti aūt iudicabūt nouissimo ma
nifestoq; iudicio per christum iesuz iustissime
iudicaturum: iiustissime iudicatū. Ca. XX.

Edhic apl's tacuit de resurrectiōe mor
s tuoꝝ. Ad eosdem aūt scribens in epl'a
prima: nolum⁹ inqt ignorare vos fra-
tres de dormiētib⁹: vt nō ꝓtristemini sicut t ceī
q spez non habent. Naz si credim⁹ q iesus mor
tu⁹ ē t resurrexit: ita t de⁹ eos q dormierūt p ie-
sum adducet cū eo. Hoc.n. vobis dicim⁹ i verꝰ 1.Tessa
bo domini: qz nos viuētes q relig sumus in ad- lo.4.
uētu domini nō p̄ueniem⁹ eos q añ dormiert
qm̄ ipse dn̄s i iussu: t in voce archangeli: t i tu
ba dei descendet de celo: mortui qui in christo
sunt resurgent p̄imi. Deinde nos viuentes qui

reliq̃ sum⁹ simul cũ illis rapiemur in nubib⁹ ob uiã xp̃o in aera: ⁊ sic sp cũ dño erimus. Hec verba aplica resurrectionẽ mortuoꝝ futurã: qñ veniet dñs xp̃s vtiq; ad viuos ⁊ mortuos iudicãdos: ꝑclarissime oñdunt. Sz queri solet: vtrũ illi quos hic viuentes inuenturus est xp̃s: quorum ꝑsonaz in se atq; illos qui tunc secuz viuebant trãsfigurabat apostolus: nũq; oio morituri sint: an ipo tpis pũcto quo cũ resurgẽtibus rapiẽt in nubib⁹ obuiã xp̃o in aera: ad imortalitatẽ ꝑ mortem mira celeritate trãsibunt. Neq; enim dicendũ ẽ fieri nõ posse vt dum ꝑ aera in sublime portãt: in illo spacio ⁊ moriãt ⁊ reuiuiscant. Nõ eni ait: ⁊ ita sp cũ dño erim⁹: non sic accipiẽdũ ẽ: tãq; in aere nos dixerit sp cum dño eẽ mãsuros: q⁹ nec ipse vtiq; ibi manebit q̃ ventẽs trãsiturus ẽ. Veniẽt qppe ibi obuiã si manẽti: sz ita cũ dño erim⁹, i. sic erim⁹ sp hñtes corpa sẽpiterna: vbicũq; cũ illo fuerim⁹. Ad hũc ãt tẽsũ quo existimam⁹ etiã illos quos hic viuos inuẽturus est dñs in ipso puncto spatio ⁊ passuros morte ⁊ accepturos imortalitatẽ ipse apls nos videt vrgere vbi dic: i xp̃o oẽs viuificabũt: cũ alio loco de ipsa loq̃ns resurrectiõe cõpoꝝ dicat: tu qõ semias nõ viuificat nisi prius moriat. Quõ igz quos viuẽtes h xp̃s inueniet ꝑ imortalitatẽ i illo viuificabunt: ⁊ si non moriant: cũ videam⁹ ꝓpb̃ eẽ dicũ: tu qõ semias nõ viuificat: nisi pr⁹ moriat? Aut si recte nõ dicim⁹ semiari: nisi ea corpa boiuz q̃ moriẽdo quoquomõ pũtrunt i ẽram: sicut se se bz ẽt i illa trãsgressorẽ ptem generis hũani diuinit⁹ plata snia terra es ⁊ i ẽram ibis: fatẽdũ est istos quos nõdũ de corpib⁹ egressos cũ veniet xp̃s inueniet: ⁊ istis verbis apli: ⁊ ill de genesi nõ teneri: qñ sursuz i nubib⁹ rapti nõ vtiq; seminant: q⁹ nec eũt i terram nec redeũt: siue nulla ꝑius expiant mortẽ siue paululũ i aere moriant. Sz aliud rursus occurrit: qõ idẽ dic apls cũ de resurrectõe corporũ ad corinthios loqret. Oẽs resurgem⁹: vel sic alĩ codices hñt: oẽs dormiem⁹. Cũ ꝑ nec resurrectio fieri possit nisi mors precesserit: nec dormitõez possum⁹ illo loco intelligere nisi mortez: quõ oẽs vl dormiẽt vl resurgẽt si tã mlti quos i corpe inuẽtur⁹ ẽ xp̃s: nec dõmiẽt nec resurgẽt? Si ꝑ scõs q rapient xp̃o venientẽ viuentes: eiq; in obuiã rapient: crediderim⁹ i eodẽ raptu ꝺ mortalib⁹ copib⁹ exituros: ⁊ ad eadẽ mor imortalia redituros nllas i verbis apli patiemur ãgustias sine vbi dic: tu qõ semias nõ viuificat nisi prius moriat: sine vbi dicit: oẽs resurgem⁹ aut omnes dormiem⁹: q⁹ nec illi ꝑ imortalitatẽ viuificabũt nisi qualibet paululũ tñ ãte moriant: ac ꝑ hoc ⁊ a resurrectõe nõ erũt alieni quã dormitio precedit q̃uis brevissima: nõ tñ nlla. Cur ãt nob ita credibile videat illã mlitudinẽ corpoꝝ i aere quodãmodo seminari: atq; ibi ꝓn⁹ imortalit atq; incorrupt ibilit reviuiscere: cũ credam⁹ q⁹ idẽ ipe apls alibi aptissime dicit: i ictu ocli futurã resurrectõez: ⁊ i mẽbra sine fine victura tãta facilitate: tãtaq; iestimabili velocitate redituꝝ: antigsimoꝝ cadaueꝝ pulueré? Nec ab illa snia q̃ hoi dcñi ẽ: ẽra es ⁊ i ẽrã ibis: futuros illos esse sanctos arbitremur imunes: si eoꝝ moriẽtiũ i ẽra: nõ recedẽt corpa: ꝫ sicut i ipso raptu morient: ita ⁊ resurgẽt dũ ferũt i aera. In terrã qppe ibis idest i hoc ibis amissa vita qõ eras ãteq; sume resvitã. i. hoc eris exanimis qõ eras ãteq; eẽs animat⁹. Terre qppe ille flant de⁹ i facie flatũ vite: cũ fcũs eẽt homo i aiam vivã. Tanq; dicere ret. Terra es aiata quod nõ eras: terra eris exanimis sicut eras. Quod sũt ⁊ anteq; putrescãt oia corpa mortuoꝝ: qõ erũt: ⁊ ulla si moriẽtur vbicũq; morianꝫ cũ vita carebũt: quã continuo receptura sũt. Sic ergo ibũt i terrã: q̃ ex viuis hoibus terra erũt quẽadmodũ it in cinerem qõ fit cinis: it i vetustatẽ qõ fit vet⁹: it i testaz: qõ ex luto fit testa: ⁊ alia arescentia sic loquimur. Quomodo autem sit futurum quod nunc ꝓ nostre ratiuncule viribus vtcunq; conijcim⁹: tunc potius erit vt nosse possimus. Resurrectionem quippe mortuorum futuram eẽ in carne: quando christus venturus est vivos iudicaturus ⁊ mortuos: oportet si christiani esse volumus vt credamus. Sed non ideo de hac re inanis est fides nostra: si quemadmodum futura sit perfecte comprehendere non valemus. Verum iam fiẽ ꝑmissimus de hoc iudicio dei nouissimo etiam prophetici veteres libri quid pronunciauerint: quantum satis esse videbitur debemus ostendere. Que sicut arbitroꝝ non tanta mora necesse erit tractari ⁊ exponi si istis que premisimus lectoꝝ curauerit adinuari.

Capitulũ. XXI.

Prophet a esaias: resurgent inqt mõtui: ⁊ resurgent q in sepulchris erant ⁊ letabũt omnes q sũt i ẽra. Ros. n. q̃ a dõte est: sanitas illis est: terra vero impioꝝ cadet. Totuz istud superius ad resurrectionez pertinet beatoꝝ. Quod ãt ait terra vero impiorum cadet: bene intelligitur dictum: corpora vero impiorum ruina dãnationis excipiet.

i. Cor. 15.
Ibidem
Ibidem
Genesis 3.
i. Thessa. 4.
Genesis 3.
i. Cor. 15.
Thes. 4.
Esa. 26

Jam vero si de bonoꝝ resurrectione qđ dictū est diligēti⁹ ꝛ distincti⁹ velim⁹ itueri: ad primā referendū est qđ dcm̄ est: resurgent mortui: ad secūdā vero qđ segtur: ꝛ resurgent q in sepulchris erāt. Jā etsi illos ingram⁹ scōs quos hic vivos inētur⁹ est dīs: eis ꝓgrue deputabit qđ adiūxit: ꝛ letabūtur oēs q sūt i terra: ros enim q abs te ē: sanitas illis ē. Sanitatē loco istō imortalitatē rectissime accipim⁹. Ea nāq; est plenissima sanitas q nō reficit alimētis tanq; quotidianis medicamētis. Jtem de indicij die spem pr⁹ dans bonis deide terrens malos: idē prophet sic loqtur. Hec dicit dīs. Ecce ego declinabo i eos vt flumē pacis: ꝛ vt torrēs inūdās glia gētiū. Filij eoꝝ sup humeros portabunt ꝛ sup genua ꝓsolabūtur. Quēadmodū si quē mater ꝓsoleat: ita ego vos ꝓsolabor: ꝛ in bierusalē ꝓsolabimini: ꝛ videbitis: ꝛ gaudebit cor vestrū: ꝛ ossa vestra sicut herba exorient. Et cognoscetur man⁹ dīni colētib⁹ eū: ꝛ cōminabit ꝓtumacib⁹. Ecce enim dīs vt ignis veniet: ꝛ vt tēpestas curr⁹ ei⁹: reddere in idignatōe vindictā: ꝛ vastatione i flāma ignis. Jn igne enim dīni iudicabit oīs cra: ꝛ i gladio ei⁹ omnis caro: multiq; vulnerati erūt a domino. Jn bonoꝝ pmissione se declinare dicit vt flumē pacis: qđ profecto abūdantiā pacis illi⁹ debem⁹ accipere: qua maior ee nō possit. Hac vtiq; i fine rigabimur: de qua i precedēti libro abūdāter locuti sum⁹.

Hoc flumē se i eos declinare dicit: qbus tantā btitudinē pollicet: vt itelligam⁹ in illi⁹ felicitatis regione q in celis est hoc flumine oia satiari. Sz qr ꝛ terrenis corporib⁹ pax icorruptōis atq; imortalitatis vim ifluet: ideo declinare se dicit hoc flumē: vt de supnis quodāmodo etiā iferiora pfundat: ꝛ hoies eēles angelis reddat. Jerusalē quoq; non illā q̄ servit cū filijs suis: sed liberā matrē nostrā itelligam⁹: scōs aplm eternā i celis: vbi post labores erūnaꝝ curarūq; mortaliū ꝓsolabimur: tanq; parvuli ei⁹ i bumeris genibusq; portati. Rudes enim nos ꝛ novos blādissimis adinroꝝis isolita nobis illa beatitudo suscipiet: vbi videbimus ꝛ gaudebit cor nostrū. Nec erpressit qđ videbim⁹. Sed qđ nisi deū: vt ipleat in nobis pmissū euāgelicū: beati mūdo corde: quoniā ipsi deū videbūt. Et oia illa que nūc nō videm⁹: credētes aūt ea pmodulo capacitatis humane longe minus q̄z sūt atq; icōparabilr cogitam⁹: ꝛ videbitis ingt ꝛ gaudebit cor vestrū. Nic creditis: ibi videbitis. Sed quoniā dixit: ꝛ gaudebit cor vestruz: ne putarem⁹ illa bona hierusalē ad nostrū tantūmodo spīm ptinere: ꝛ ossa ingt vestra vt herba exorient: vbi resurrectionē corpoꝝ strinxit: velut qđ nō dixerat reddēs. Neq; enim cū viderim⁹ fiēt: sed cū fuerint facta videbim⁹. Nā ꝛ de celo novo aç terra nova iaz supra dixerat: dīni ea q sanctis ꝓmittūrur i fine sepe ac multiformiter dicēt. Erit ingt celū novū ꝛ terra nova: ꝛ nō erūt memores prioꝝ: nec ascēdēt i cor ipsoꝝ: sed leticiā ꝛ exultationem ineniēt in ea. Ecce ego faciaz hierusalē exultationē ꝛ pplm meū leticiā: ꝛ exultabo i hierusalē: ꝛ letabor in pplo meo: ꝛ vltra nō audiet in illa vox flet⁹: ꝛ cetera: q̄ qđā ad illos carnales mille annos referre conant. Locutōes aūt tropice ppriis pphetico more miscent: vt ad itellectū spiritalez itētio sobria cū quodā vtili ac salubri labore ptieniat. Pigricia vero carnalis vl inerudite vl iexercitate tarditas mētis ꝓtēta littere superficie nihil putat iteri⁹ regrendū. Nec de pphetic⁹ verbis q̄ ante istū locū scripta sunt: satis diximus. Jn hoc aūt loco vnde ad illa digressi sumus cū dixisset: ꝛ ossa vestra vt herba exorient vt resurrectionē qdem carnis: sed tm̄ bonoꝝ se nūc cōmemorare mōstraret adiūxit: ꝛ cognoscet man⁹ dīni colētib⁹ eū. Quid est hoc nisi manus dīni distinguentis electos suos a ꝓtēptoribus suis: De quib⁹ sequēria ꝓtexēs: ꝛ cōminabit iquit ꝓtumacib⁹: siue vt ait ali⁹ ireprēs: incredul⁹. Nec tūc cōminabit: sed q̄ nunc dicunt minaciter: tūc efficaciter iplebunt. Ecce enim ingt dīs vt ignis veniet: ꝛ vt tēpestas currus ei⁹: reddere in indignatiōe vindictā: ꝛ vastationem in flāma ignis. Jn igne enim dīni iudicabit oīs terra ꝛ in gladio ei⁹ oīs caro: multiq; vulnerati erūt a dīno: siue igne siue tēpestate: siue gladio: penā iudicij significat: quādoquidē ipz dominū q̄si ignē dicit eē vēturz eis pfecto quib⁹ penal⁹ erit ei⁹ aduent⁹. Curr⁹ vero ei⁹ qui plr dicti sūt: angelica ministeria non inconvenienter accipim⁹. Qđ aūt ait omnē terrā ꝛ omnē carnē in ei⁹ igne ꝛ in gladio iudicari: non etiā hic spiritales intelligamus ꝛ sanctos: sed terrenos atq; carnales: de quib⁹ dcm̄ est: qui terrena sapiūt ꝛ sapere secundū carnē mos est: ꝛ q̄les omnino caro appellātur a dīno vbi dicit: non ꝓmanebit spūs me⁹ in hoib⁹ istis: quoniā caro sunt. Qđ vero hic positū est: multi vulnerati erunt a dīno: isto vulnere fiet mos secūda. Potest quidē ꝛ ignis ꝛ gladius ꝛ vulnus accipi in bono. Naz ꝛ ignē dominus velle se dixit mittere i mundū

Act.2. Mat.10 Deu.4 Can.4. Ro.3. Esa.66. Ibidez Ibidez Ibidez

z vise sūt illis lingue diuise velut ignis quādo venit spūs scūs: z non veni ingt idē dns pacē mittere i trā: ḡ gladiū. Et p monē dei dicit scriptura gladiū bis acutū, ppter aciē geminā testamētoꝝ dnī: z i cātico cāticoꝝ charitate se dicit scā eccl'ia vulnerata velut amoris ipetu sagittata. Sed hic cū legim⁹ vl' audim⁹ vltroē dns eē vēruꝝ: quēadmodū hec itelligēda sint clarū est. Deide breuiter cōmemoratis eis q p hoc iudiciū pfumenē sub figūra ciboꝝ i lege veteri veritoꝝ: a qb⁹ se nō abstinuerūt: petōres ipios q̄ significās: recapitulat ab initio gr̄az noui testamēti: ex primo saluatoris aduentu vsq̄ ad vltimū iudiciū de quo nūc agim⁹: pducēs finiens q̄ p monē. Narrat nāq̄ dns dicere le venire vt pgreget oēs gētes easq̄ vēturas: z visuras gl'iaz ei⁹. Oēs.n. sicut dicit apl's peccauerūt: z egēt gl'ia dei. Et relictuꝝ se dicit sup eos signa: q̄ vtiq̄ mirātes credāt i eum: z emissuꝝ ex ill' saluatos i gētes diuersas: z i lōginquas ilulas: que nō audierūt nomē ei⁹: neq̄ viderūt gl'iaz ei⁹: z annūciaturos gl'iam ei⁹ i gētib⁹: z addituros fratres istoꝝ qb⁹ loquebat.i.i fide sub deo pr̄e fratres isrl'itaꝝ electoꝝ. Adducturos aūt ex oīb⁹ gētib⁹ munus dño i iumētis z vehiculis: q̄ iumēta z vehicula bene itelligūtur adiutoria eē diuina: p cuiusq̄ generis ministeria dei vl' angelica vl' humana: i ciuitatez sanctā hierusalē que nūc in sanctis fidelib⁹ est diffusa pterras. Ubi enim diuinit⁹ adiuuantur: ibi credūt: z vbi credūt ibi veniūt. Lōparauit aūt dns illos tanq̄ p filitudinē filijs isrl' offerētib⁹ ei suas hostias: cū psalmis i domo ei⁹: q̄ vbiq̄ iā facit ecclia: z pmisit ab ipsis se acceptuꝝ sibi sacerdotes z leuitas: q̄ nihilomin⁹ fieri nūc videmus. Nō enim ex genere carnis z sanguinis sicut erat primū scōm ordinē aaron: ḡ sicut oportebat i testamēto nouo: vbi scōz ordinē melchisedech sūm⁹ sacerdos est xp̄s: p cuiusq̄ merito q̄ i eo gr̄a diuina cōtulerit: sacerdotes z leuitas elegit: sicut nūc videm⁹: q nō isto noie quo sepe assequūtur idigni sed ea q̄ nō est bonis malisq̄ cōmunis sanctitate pēsandi sūt. Dec cū de ista q̄ nūc ipartit' ecclie perspicua nobisq̄ notissima dei miseratōe dixisset: pmisit z fines ad quos per vltimū iudiciuz facta bonoꝝ malorūq̄ discretione venieē dicēs p prophetā: vl' de dño dicens ipse pphet̄a. Quō enim celū nouū z terra noua manebit coraz me dicit dns: sic stabit semē vestrū: z nomē vestrum: z erit mēsis ex mēse: z sabbatū ex sabbato: z veniet oīs cāro i pspectu meo adorare me i hierūsalē dicit dns: z egredient' z videbūt mēbra hoīum q̄ puaricati sūt i me. Uermis eoꝝ non morietur: z ignis eoꝝ nō extinguet': z erūt visui omni carni. Ad hoc iste pphet̄a terminauit librum: ad q̄d terminabit' seculū. Quidā sane nō iterpr̄ati sūt mēbra hominū: sed cadauera viroꝝ: p cadauera significāt es seuientē corpoꝝ penā: q̄ uis cadauer nisi caro exanimis nō soleat nūcupari: illa vero animata erunt corpora. Aliogn nulla poterūt sentire tormēta: nisi forte q: mortuoꝝ erūt corpora. i. eoꝝ q in scōaz mortem cadēt: ideo nō absurde etiam cadauera dici possunt. Unde est z illud q̄d ab eodē pphet̄a dcm̄ iaz supra posui. Terra vero ipioꝝ cadet. Quis āt nō videat a cadēdo eē appellata cadauera? Uiroꝝ aūt p eo posuisse illos interpr̄tes q̄d hominū est manifestū est. Neq̄ enim q̄ q̄ dictum est puaricatrices feminas i illo supplicio nō futuras: ḡ ex potiore p̄sertim de quo femina facta est vterq̄ sex⁹ accipit. Uex q̄d ad rem maxime pt̄inet: cū z i bonis dicit': veniet oīs caro: q: ex omni genere hominū ppl's ille pstabit. Nō enim oēs boies ibi erūt quādo in penis plures erūt: sed vt dicere ceperā cū z in bonis caro: z i malis mēbra vel cadauera nominant: pfecto post resurrectionē carnis cuius fides his rex vocabulis omnino finiat': illud q̄d boni z mali suis finibus dirimunt': futuꝝ esse iudiciū declarat'. Ca. XXII.

Ed quō egredient' boni ad videndas penas maloꝝ: Nunqd corporis motu beatas illas relicturi sedes: z ad loca penalia precturi: vt maloꝝ tormēta pspiciant p̄sentia corporali? Absit: sed egredient' p scientiā. Doc enim verbo significatū est eos q̄ cruciabunt' extra futuros. Propter quod z dns ea loca tenebras exteriores vocat: qb⁹ cōtrari⁹ est ille ingressus de quo dicit' seruo bono Intra i gaudiū dñi tui: nec illic mali putent' ingredi vt sciant': sed ad alios pot⁹ velut egredi p scientiā: qua eos cogniturī sūt boni: q: id q̄d extra est: cogniturī sūt. Qui enim erūt i penis: qd agat' itus i gaudio dñi nesciēt: q: vero erūt in illo gaudio qd agat' foris in illis tenebris exteriorib⁹ scient: Ideo dcm̄ est egredient': q: eos etiā q̄ foris abeis erūt vtiq̄ non latebunt. Si enim hec pphete nondū facta nosse potuerunt per hoc q̄ erat deus quātuliscūq̄ in eoꝝ mortalibus mentib⁹: quō imortales sancti iam facta tūc

Ibidez Esa.20 Esa.66 Mat. Mat. 25. Esa.66

nescient: cū deus erit omnia in omnibus? Sta
1.Cor.15. bit ergo i illa btitudine scōr semē t nomen: se
mē scz de quo ioānes ait: t semē ei⁹ i ipso ma
1.Joh.3. net: nomē vero de quo p hūc esaiā dcm est: no
Esa.56. mē eternū dabo eis. Et erit eis mēsis ex mēse:
Ibidē t sabbatū ex sabbato: tanqz luna ex luna: t re
66. ges ex rege: quoz vtrūqz ipsi erūt: cū ex his vm
bris veterib⁹ t tēporalib⁹ i illa lumina noua ac
sempiterna trāsibūt. In penis aūt maloz t ex
tinguibilis ignis: t vinacissim⁹ vermis: ab alijs
atqz alijs alr atqz alr est expositⁿ. Alij quippe
vtrūqz ad corpus: alij vtrūqz ad aiaz retulerūt:
alij ppie ad corpus ignē: verme vero tropice
ad aiaz: qđ credibilius eē videt. Sed nunc de
hac differentia nō est hui⁹ tēporis disputare.
De iudicio namqz vltimo quo fiet direptio bo
noz t maloz: hoc volumē iplere suscepimus:
de ipsis vero premijs t penis: alias diligenti⁹
disserendum est. Capitulum. XXIII.

Daniel de hoc vltimo iudicio sic ppe
tat vt antichristū pri⁹ quoqz vētuz esse
prenūcier: atqz ad eternū regnū sanctoz pducat
narrationez suā. Cū enim visione ppbetica q̄tuor bestias significātes q̄tuor regna vidisset:
ipsūqz q̄rtū a quodā rege superatū q antichrist⁹
agnoscit: t post hec eternū regnū filij homis q
itelligit xp̄s: horruit ingt spūs me⁹: ego daniel
Dan.7. i hebetudine mea t visus capitis mei cōturba
bāt me. Et accessi ingt ad vnū de astātib⁹ t ve
ritatē q̄rebā ab eo de his oib⁹: t dixit mihi ve
ritatē. Deide qđ audierit ab illo atqz de oibus
his q̄siuit: tanqz eo sibi exponente sic logtur.
De q̄tuor bestie sūt magna q̄tuor regna q̄ sur
Ibidē gēt i terra: q̄ auferēt t accipiēt regnū sancti al
tissimi: t obtinebūt illud vsqz i seculū: t vsqz i
seculū seculoz! Et q̄rebā ingt diligēter de be
Ibidē stia q̄rta q̄ erat differēs pre omni bestia terribi
lis ampli⁹: dētes ei⁹ ferrei t vngues ei⁹ ereī: mā
ducans t cōminuēs: t reliq̄ pedib⁹ suis conculcans: t de cornib⁹ ei⁹ decē q̄ erāt i capite ei⁹: t
t de altero qđ ascēdit t excussit de prioribus tria
cornua: i quo erāt oculi: t os loquēs magna: t
visus ei⁹ maior ceteris. Videbā: t cornu illud
faciebat bellū cū sanctis: t pualebat ad ipsos:
donec venit vetust⁹ dier: t regnū dedit sanctis
altissimi: t tēpus puenit: t regnū obtinuerunt
sancti. Hoc daniel q̄siisse se dixit. Deide qđ au
dierit ptinuo subiūgens: t dixit ingt ideſt ille a
quo q̄sierat respōdit t dixit. Bestia q̄rta quar
Ibidē tū regnū erit in terra qđ prevalebit omnibus re
gnis: t manducabit omnē terrā: t conculcabit
eā t concidet. Et decē cornua eius decē reges
surgent: t post eos surget alius q superabit cu
ctis malis omnes q ante eū fuerunt: t tres reges
humiliabit: t verba aduersus altissimū loquet
t sanctos altissimi conteret. Et suspicabit mu
tare tēpora t legē: t dabit in manu ei⁹ vsqz ad
tps t tēpora t dimidiū tēporis. Et iudiciū se
debit: t principatū removebit ad exterminan
dū t perdendū vsqz in finē: t regnū t potestas
t magnitudo regū q sub omni celo sūt: data est
sanctis altissimi. Et regnū ei⁹ regnū sempiter
nū: t omnes principatus ipsi servient t obau
Ibidē dient. Hucusqz inquit finis sermonis. Ego da
niel multū cogitationes mee conturbabāt me:
t forma mea īmutata est super me: t verbū in
corde meo conservaui. Quatuor illa regna ex
posuerūt qdā assyrioz p̄saz macedonum t ro
manoz. Quā vero convenienter id fecerint: q
nosse desiderant legant presbyteri hieronymi
libros in danielē satis erudite diligenterqz con
scriptos. Antichristi tamen aduersus ecclesiā se
uissimū regnū sed exiguo spacio tēporis sustinē
dū donec dei vltimo iudicio regnū sancti acci
piāt sempiternū: q vel dormitans hec legit du
bitare nō sinitur. Tēp⁹ q ppe t tpa t dimidiuz
tēporis: annū vnuz eē: t duos t dimidiū: ac p
Dan.7. hoc tres annos t sēisse z: etiā nūero dierū poste
ri⁹ posito diluceſſit: aliqñ in scripturis ac mēsi
uz nūero declaratur. Videntur enī tpa ideſini
te hic dicta ligua latīa: sed p dualē nūerū dicta
sūt quē latini nō habēt. Sicut āt greci: ita hunc
dictū habere t hebrei. Sic ergo dcā sūt tpa: tā
qz dicerent duo tpa. Vereri me sane fateor ne
in decē regib⁹ quos tanqz decē boies videt inē
tur⁹ āntix̄p̄s forte fallamur: atqz ita ille iopina
t⁹ adueniat: nō existentib⁹ tot regib⁹ in orbe ro
mano. Quid enī si nūero isto denario vniuer
sitas regū significata est: post quos ille vēnt⁹
est: sicut millenario: centenario: septenario si
gnificat plerūqz vniuersitas: t alijs atqz alijs
nūeris quos nūc cōmēorare nō ē necesse. Allio lo
co idez daniel. Et erit inquit tps tribulatōis q̄ Dan.12.
lis nō fuit ex quo nata est gens sup terrā: vsqz
ad tps illō. Et in tpe illo saluabit ppls tu⁹: oīs
q inuent⁹ fuerit script⁹ in libro vite. Et multi
dormientiū in terre aggere exurgent: hi in vitā Ibidē
eternā: t hi in opprobriū t in confusionē eter
nā. Et intelligentes fulgebūt sicē claritas firma
menti: t ex iustis multi sicut stelle in secula. Et
adhuc sentētie illi euāgelice est locus ille simil
lim⁹ de resurrectiōe dūtaxat moruoz corpoz

Maz qui illic dicti sūt esse in monumētis: ipsi ꝟ dormiētes i ꝛre aggere: vl sicut alij iterpretati sunt i terre puluere. Et sicut ibi ꝓcedet dictū ē ita ꝟ exurgēt. Sicuti ibi q bona fecerūt i resurrectionē vite: q aūt mala egerūt i resurrectiōez iudiciū: ita ꝛ isto loco: bi i vitā eternā: ꝛ bi i op probriū ꝛ in ꝓfusionē eternā. Nō aūt diuersuz puteꝫ: q cū ibi positū sit: oēs q sūt i monumentis: ꝟ nō ait ꝓpheta oēs: sz multi dormiētiū i terre aggere. Ponit eni aliqñ scriptura ꝓ oibus multos. Propterea ꝛ abrae dcm ē. Patrē multaꝝ gētiū posui te. Cui tñ ꝛ alio loco: i semie i. gt tuo bñdicent oēs gētes. Be tali aūt resurrectiōe: huiē quoqꝫ ipi ꝓphe danieli paulopost dicit. Et tu veni ꝛ requesce: adhuc.n. dies i cōpletionē ꝓsūmationis ꝛ requesces ꝛ resurges in sorte tua in fine dieꝝ. Ca.XXIIII.

Gen.i7
Gen.zz
ps.ioi

Alta de iudicio nouissimo dicunt in psalmis: sz eoꝝ plura trāseunter ꝛ strictz. Hoc tñ q̄ de fine hui⁹ secli aptissime dictū ē ibi: nequaqꝫ silētio ꝓteribo. Principio ꝛrā tu fūdasti dñe: ꝛ opa manuū tuaruz sūt celi. Ipi pibūt tu aūt pmanebis ꝛ oēs sicut vestimētū veterascēt: ꝛ sicut opturiū mutabis eos ꝛ mutabūt: tu āt idē ipe es: ꝛ āni tui nō deficiēt. Quid ē hoc q̄ porphiri⁹ cū pietatē laudaret hebreoꝝ: qꝫ magn⁹ ꝛ ver⁹ ꝛ ipis numinibus ꝛribilis ab eis colit de⁹: xpianos ob hoc arguit marie stultitie: ēt ex oracul deoꝝ suoꝝ q istū mūdū dicūt eē piruꝝ. Ecce i litteris pietatis hebreoꝝ dicit deo quē ꝓfitēte tāto philosopho: ēt ipa numia phorrescūt: opa mānū tuarū sūt celi: ipsi pibūt. Nūqd q̄ñ celi pibūt: mūd⁹ cui⁹ ijdē celi supior ps ē ꝛ tutior nō pibit? Si ꝟ sinia iouī displicet: cuius vt scribit iste phūs velut grauioris auctoritatis oraculo i xpianoꝝ credulitate culpat: cur nō silr sapiaz tanqꝫ stultitiā culpat hebreoꝝ: in quoꝝ libris pfectissimis i uenit? Porro si i illa sapia iudeoꝝ q̄ porphyrio tā multū placet vt eā deoꝝ quoqꝫ suoꝝ voci ꝟ ꝓdicet: legit celos eē piturōs: cur vsqꝫ adeo vana ē ista fallacia: vt i fide xpianoꝝ vl iter ceteraꝝ ꝓ ceteris hoc detestēt: q in ea pitūrus credit mūd⁹: quo vtiqꝫ nisi pēnte: celi ñ pfit pre. Et i litteris qdē sacris q̄ ꝓpie nre sunt: nō hebreis nobisqꝫ cōes: idē i euāgelicis ꝛ aplicis libris legit: ꝓterit figura hui⁹ mūdi. Legit mūd⁹ trāsit: legit celū ꝛ ꝛra trāsibūt. Sz puto q ꝓterit: trāsit: trāsibūt: aliqñ miti⁹ dicta sūt qꝫ pibūt. In epla quoꝝ petri apli: vbi aq̄ munda e⁹q tūc erat pisse dicit⁹ē mūd⁹: sat clarꝝ ē ꝛ q̄ ps mūdi a toto significata ē ꝛ q̄ten⁹ pisse dcā sit ꝛ q celi repositi igni rebuādi i die iudicij ꝛ pditiōis hoiz ipioꝝ. Et i eo q paulop⁹ ait veniet dies dñi vt fur: i quo celi magno ipetu trāscurrēt: elemēta āt ardētia resoluent: ꝛ ꝛra ꝛ q̄ i ipa sūt opa exurēt: ac deide subiecit: bīs oi b⁹ peūtib⁹ q̄les oportet vos eē pñt illi celi itelligi pturi quos dixit repositos igni rebuādos: ꝛ ea elemēta accipi arsura q̄ i hac ima mūdi pte subsistūt ꝓcellosa ꝛ ebulēta: i q̄ eosdē celos dixit eē repositos: salnis ill supioribꝰ ꝛ i sua itregritate manētib⁹: i quoꝝ firmamēto sūt fidera ꝓstituta. Nā ꝛ ill ꝟ q scriptuz ē: stellas ꝟ celo cē casuras pp q̄ ꝑt mīro ꝓbabili⁹ ꝛ aliter itelligi: magꝫ oñdit māsuros eē illos celos si tñ stelle ide casure sūt: vl cū tropica sit locutio: q̄ē credibili⁹: vl i isto imo celo futuꝝ sit vtiqꝫ mirabili⁹ qꝫ nunc fit. Añ ꝛ illa virgilia na. Stella facē ducēs: mīta cū luce cucurrit ꝛ idea se ꝓdidit silua. Hoc āt q̄ ꝟ psalmo cōmēorani nīlū celoꝝ vt religīre: q̄ pituꝝ eē ñ dixerit. Ubi.n. dr̄: opa manuū tuaꝝ sunt celi ipi pibūt: qꝫ nullū eoꝝ ab ope dei: tā nīlū eoꝝ a pditiōe secernit. Nō.n. dignabunt ꝟ petri apli locutiōe quē vehemēter oderūt: hebreoꝝ defēdere pietatē: deoꝝ suoꝝ oracul approbatāt vt saltē ne tot⁹ mund⁹ pitur⁹ eē credat: sic a toto ps accipiat i eo q̄ dcm ē. Ipi pibūt: cū soli celi ifimi pituri sit: quēadmodū i aplica illa epla a toto ps accipit q̄ diluuio pisse dicit⁹ē mūd⁹ qꝫuis sola ei⁹ cū suis celis ps ima pierit. Sz q: ꝟ vt dixi ñ dignabunt ne vl aplī petri approbēt sensuz: vl tm̄ ꝓcedāt ꝓflagrationi nouissime: qꝫtū dicim⁹ valuisse diluuiū q̄ nullis aqs: nullis flāmis: totuz gen⁹ humanuz pire posse ꝓtendūt. Restat vt dicāt: q̄ ꝓpterea dij eoꝝ hebreā sapiaz laudauerūt: q: istū psalmū nō legerāt. In psalmo etiā quadragesimonono: ꝟ iudicio dei nouissimo itelligit dcm. De⁹ mānifeste veniet: de⁹ noster: ꝛ ñ silebit. Ignis i ꝓspectu ei⁹ ardebit: ꝛ i circuitu ei⁹ tēpestas valida. Aduocabit celū ꝟsursū ꝛ ꝛrā discernere ppm̄ suū. Cōgregate illi iustos ei⁹: q̄ disponūt testamētuz ei⁹ sup sacrificia. Hoc nos ꝟ dño nro iesu xpo itelligim⁹ quē de celo speram⁹ esse ventuꝝ: ad vinos ꝛ mortuos iudicādos. Manifest⁹ eniz veniet iter iustos ꝛ iustos iudicatur⁹ iuste: q̄ pri⁹ venit occultus: ab iniustis iudicād⁹ iuste. Ipe iquā manifest⁹ veniet: ꝛ ñ silebit: idest i voce iudicis euidens apparebit: q̄ pri⁹ cū veniſſet

Ibidez

Ibidez

Hic mētiōez facit de stella vgiliana breuiter meōrās qꝫ vgilius secūdo eneidos narrat. s. q̄ mō subūsa troia ꝛ anchise patre orāte deos in signū pcis exaudite factus ē subit⁹ fragō tonitrui. ꝟ celo lapsa p vmbras stella facez ducens mīta cū luce cucurrit: illā sūmā sup latē tēqz culmina tecti cerni m⁹ idea clarā se condere silua.

Uerba sunt hec enee nārātis de bellotroiano.

ps.ioi
fez in li. q̄s theologion appellat ē.li.xi x. ca.xxiii.
.Lor.7 i.Joh.z Luc.zi. z.pe.3.

Esa. 53. occultus ante iudicez siluit: quando sicut ouis ad imolandū ductus est: ⁊ sicut agnus coram tondente se fuit sine voce. Quemadmodū de illo per esaiā legimus prophetatū: ⁊ in euangelio videmus impletū. De igne vero ⁊ tēpestate cū in esaie prophetia tale aliquid tractarem⁹ quō essent hec intelligenda iam ditimus. Qō vero dictū est: aduocabit celū sursum: qm̄ sancti ⁊ iusti recte celū appellantur: nimiꝝ hoc est qō ait apl's: simul cū illis rapiemur in nūbibus obuiam xp̄o in aera. Nam scōm litere superficiez: quō sursū aduocatur celū: quasi possit esse nisi sursū: Qō aūt adiunctū est: ⁊ terrā discernere ppl'm suū: si tantūmodo subaudiaī aduocabit: ideſt aduocabit terrā: nec subaudiaī sursum: hūc videī habere sensum: sanctū: rectū: fidelē: vt celū itelligaī in eis qui cū illo sunt iudicaturi: terrā in eis qui iudicandi sunt: vt aduocabit celū sursum: non hic intelligamus rapiet in aera: sed in iudiciarias sedes eriget. Potest ⁊ illud intelligi. Aduocabit celū sursum: aduocabit angelos in supernis ⁊ excelsis locis: cum quibus descendat ad faciendū iudiciū: aduocabit ⁊ terrā ideſt homines in terra vtiꝝ indicandos. Si aūt vtrūiꝝ subaudiendū est: cū dicī: ⁊ terrā ideſt aduocabit ⁊ sursū: vt iste sit sensus: aduocabit celū sursū: ⁊ terrā aduocabit sursuz: nihil melius intelligi existimo q̄z homines qui rapienī obuiā xp̄o in aera: ꝗ celū dictū propter animas: terrā ꝓpter corpora. Discernere porro ppl'm suuz: quid est nisi per iudiciū separare bonos a malis: tanq̄z oues ab hedis. Deide cōuersio sermonis ad angelos facta est. Cōgregate illi iustos eius. Profecto enim per angelicū ministeriū tanta res pagenda est. Si aūt querimus: quos iustos ei congregaturi sunt angeli: qui disponūt inquit testamentum eius super sacrificia. Hec est omnis vita iustoꝝ: disponere testamentū dei super sacrificia. Aut enim opera misericordie sunt super sacrificia ideſt sacrificijs preponenda: iuxta sententiā dei dicentis: misericordiā magis volo q̄z sacrificiū: aut si super sacrificia: in sacrificijs intelligiī dictū: quō super terrā fieri dicīt qō sit vtiꝝ in terra: ꝓfecto ipsa opera misericordie sunt sacrificia qb⁹ placeī deo: sicut in libro huius operis decimo me disseruisse iam reminisco: in qbus operib⁹ disponūt iusti testamentū dei: qz ꝓpter ꝓmissiones que nouo eius testamento continentur hec faciunt. Unde congregatis sibi iustis suis: ⁊ ad suā dexterā cōstitutis: nouissimo vtiꝝ iudicio dicturꝰ est xp̄s. Uenite benedicti patris mei: possidete paratū vobis regnū a cōstitutione mūdi. Esuriui enim ⁊ dedistis mihi manducare: ⁊ cetera que ibi ꝓferūtur de bonoꝝ operibus bonis ⁊ eoꝝ premijs sempiternis per vltimam sententiam iudicantis. Caplm. XXV.

Mat/ thei. 25.

p Ropheta malachiel siue malachias q ⁊ angelus dictus est: qui etiā esdras sacerdos cuius alia in canone scripta recepta sunt: ab aliqbus creditur: naz de illo hāc esse hebreoꝝ opinionem dicit hieronymus: in diciū nouissimū prophetat dicens. Ecce venit dicit dñs omnipotens. Et quis sustinebit diez introitus eius? Aut qs ferre poterit vt aspiciat eum? Quia ipse ingreditur quasi ignis conflatozij: ⁊ quasi herba lauātiū. Et sedebit conflās: ⁊ emundans sicut auꝝ ⁊ sicut argentū: ⁊ emūdabit filios leui. Et fundet eos sicut auꝝ ⁊ argentū: ⁊ erūt dño offerentes hostias in iusticia. Et placebit dño sacrificiū iuda ⁊ hierusalē sicut diebus pristinis: ⁊ sicut annis priozibus. Et accedā ad vos in iudicio: ⁊ ero testis velox super maleficos ⁊ super adulteros ⁊ super eos q iurant in nomine meo mendaciter: ⁊ q fraudāt mercedē mercenario: ⁊ opprimunt per potentiam viduas: ⁊ percutiūt pupillos: ⁊ peruertūt iudiciū aduene: ⁊ qui non timent me dicit dñs omnipotens. Quoniā ego dñs deus vester: ⁊ non mutoz. Ex his que dicta sunt videtur euidentius apparere in illo iudicio qualdā quozūdam purgatorias penas futuras. Ubi enim dicitur: qs sustinebit diem introitus eius: aut qs ferre poterit vt aspiciat eū: qz ipse ingredietur quasi ignis ꝓflatozij: ⁊ quasi herba lauantiū: ⁊ sedebit ꝓflans ⁊ emūdans sicut auꝝ ⁊ sicut argentū: ⁊ emūdabit filios leui: ⁊ fūdet eos sicut auꝝ ⁊ argentū: qd aliud intelligendū est? Dicit tale aliquid ⁊ esaias. Lauabit dñs sordes filioꝝ ⁊ filiaꝝ syon: ⁊ sanguinē emundabit de medio eoꝝ spiritu iudicij: ⁊ spiritu combustionis. Ni si forte sic eos dicēdū est emundari a sordibus: ⁊ eliquari quodāmodo cum ab eis mali per penale iudiciū separantur: vt illoꝝ segregatio atq̄z damnatio purgatio sit istoꝝ: qz sine taliū decetero cōmixtione victuri sunt? Sed cum dicit: ⁊ emūdabit, filios leui: ⁊ fundet eos sicut auꝝ ⁊ argentū: ⁊ erūt dño offerentes hostias in iusticia: ⁊ placebit dño sacrificiū iuda ⁊ hierusalez vtiꝝ ostēdit eos ipsos q emūdabūtur: deceps in sacrificijs iusticie domino esse placituros: ac per hoc ipsi a sua iniusticia mūdabūtur: in qua

Mala/ chias. 3.

Ibidē

Esa. 4.

Mala/ chias. 3.

Psa. 49

1. Thes/ sa. 4.

Psa. 49

Mat/ thei. 25.

Psa. 49

Ibidē

Osee. 6.

dño hostie displicebant. Porro in plena perfe
cta iusticia cũ mũdati fuerint ipsi erũt. Quid
enim acceptius deo tales offerũt q̃ seipsos:
Nec ista questio de purgatorijs penis vt dili
gentius pertractet: in tps aliud differenda est.
Filios aũt leui z iudã z hierusalẽ ipsã dei eccle
siam debemus accipere: z nõ ex hebreis tñ: ꝛ
ex alijs etiã gentibus ꝯgregatã: nec talẽ qualis
nũc est: vbi si dixerim⁹: qz peccatũ nõ habem⁹ 1. Joh. 1.
nosipsos seducim⁹: z veritas i nobis non est:
sed qualis tũc erit velut area per vẽtilationem:
ita p iudiciũ purgata nouissimũ: eis quoq; igne
mũdatis quib⁹ talis mũdatio necessaria est: ita
vt nullus omnino sit q offerat sacrificiũ p pec
catis suis. Omnes enim q sic offerũt pfecto in
pctis sũt: p q⁹ dimittẽdis offerũt: vt cũ obtu
lerit: acceptũq; deo fuerit: tũc dimittant. Ca.

XXVI.

Oles aũt de⁹ ostẽdere cui
tatẽ suã tũc i ista ꝯsuetudine nõ futurã
dixit filios leui oblaturos hostias i iu
sticia. Nõ ergo in peccato ac p hoc nõ p pctõ.
Unde itelligi põt i eo qõ secut⁹ adiũxit atq; ait.
Et placebit dño sacrificiũ iuda z hierusalẽ si
cut die⁹ pristinis: z sicut annis priorib⁹: fru Mala. 3.
stra sibi iudeos scõm legẽ veteris testamẽti sa
crificioꝝ suoꝝ ptrita tẽpora polliceri. Nõ enim
tũc i iusticia sed i peccatis hostias offerebant:
quãdo p peccatis pcipue ac primit⁹ offerebãt
vsq; adeo vt sacerdos ipse quẽ debemus vtiq;
credere ceteris fuisse iustiorẽ scõm dei mãdatũ
solet primũ p suis offerre peccatis: deide p po
puli. Quapropter exponere nos oportet quõ
sit accipiẽdũ qõ dcm̃ est: sicut die⁹ pristinis: z
sicut annis priorib⁹. Fortassis. n. tps illud cõ
memorat: quo primi homines i paradiso fue Ibidẽ
rũt. Tũc enim puri atq; integri ab omni sorde ac
labe peccati: seipsos deo mundissimas hostias
offerebãt. Cetez ex quo cõmisse puaricationis
causa inde dimissi sunt: atq; humana in eis na
tura damnata ẽ: excepto vno mediatore z post
lauacrum regenerationis quibusq; adhuc par
vulis: nemo mundus a sorde: sic̃ scriptũ est nec
infans cuius est vita vnius diei super terram.
Qz si respondetur: etiam eos merito dici posse
offerre hostias in iusticia: qui offerunt in fide.
Justus enim ex fide vivit: q̃z nis seipsum sedu
cat si dixerit se peccatum nõ habere: z iõ nõ di Abac. 2
cat: qz ex fide vivit: nũqnid dictur⁹ est q̃spiã hu
ius fidei tps illi fini esse coequãdũ: quãdo igni
iudicij nouissimi mũdabũtur: q offerũt hostias
i iusticia? Ac p hoc q̃n post talẽ mũdationem
nullũ pctm̃ iustos habituros eẽ credẽdũ est: p
fecto illud tps q̃tũ attinet ad non habere pctm̃
nulli tẽpori cõparãdũ est nisi q̃n primi boies in
paradiso añ puaricationẽ inocẽtissima felicita
te vixerũt. Recte itaq; itelligit hoc significatuꝝ
eẽ: cũ dcm̃ est: sicut die⁹ pristinis z sicut annis Mala.
priorib⁹. Hã z p esaiã postea q̃ celũ nouum z 3.
terra noua ꝓmissa est: iter cetera q̃ ibi de scõrũ
btitudine p allegorias z enigmata exegtur: q⁹
expositionẽ ꝯgruã reddere nos ꝓhibuit vitãde
lõgitudinis cursꝰ scõm dies ingt ligni vite erũt Esa. 65.
dies populi mei. Quis aũt sacras lras attigit z
ignorat vbi de⁹ plãtauerit lignũ vite: a cui⁹ cibo Gen. 2.
separatis illis boib⁹ q̃n eos ina de paradiso eie
cit iniqtas: eidẽ ligno circũposita est ignea ter
ribilisq; custodia. Qõ si q̃q̃ illos dies ligni vi
te quos cõmemorauit ꝓpheta esaias: istos q Esa. 65.
nũc agũtur ecclie xp̃i dies eẽ ꝓdidit ip̃mq; xp̃m
lignũ vite ꝓphetice dcm̃: qz ipse est sapiẽtia dei:
de qua salomon ait: lignũ vite est oib⁹ ample Pro. 3.
ctentib⁹ eã: nec annos egisse aliquos i paradiso
illos primos homies vnde tã cito eiecti sunt: vt
nullus ibi gigneret filiuꝝ: z iõ nõ posse illud tps Mala.
itelligi i eo qõ dcm̃ ẽ: sicut die⁹ pristinis: z si 3.
cut annis priorib⁹: istã ptereo q̃stionem: ne co
gar qõ ꝓlixum ẽ cuncta discutere: vt aliqd hoꝝ
veritas manifesta cõfirmet. Video q̃ppe altez
sensum: ne dies pristinos z annos priores: car
naliuꝝ sacrificioꝝ nobis p magno munere p p
phetã ꝓmissos fuisse credam⁹. Hostie nãq; il
le veteris legis q̃ de pecorib⁹ imaculatis: ac sine
vllo ꝓfus vitio inbebãtur offerri: significabãt
boies sc̃os q̃lis solus inẽt⁹ est xp̃s sine vllo oĩ
no pctõ. Proide qz post iudicium cum fuerint
etiã igne mundati: q eiusmodi mundatiõe sunt
digni: z i oib⁹ scis nullus inenicẽt oino pctm̃: at
q; ita seipsos offerent i iusticia: vt tales hostie
oino immaculate: ac sine vllo vitio sint future:
erunt ꝓfecto sicut pristinis dieb⁹: z sicut annis
priorib⁹: quãdo ivmbra hui⁹ rei future mundis
sime offerebant hostie. Hec erit nãq; mundi
cia tunc in imortali carne ac mente scõꝝ: q figu
rabat i illaꝝ corpib⁹ bestiaꝝ. Deide ꝓpter eos Ibidẽ
q nõ mũdatõe: sed dãnatiõe sũt digni: z accedã
ingt ad vos i iudiciũ z ero testis velox sup ma
leficos z super adulteros: z cetera: q⁹ dãna
bilib⁹ enumeratis crimnibus addidit: q̃n ego Ibidẽ
dñs de⁹ vester z nõ mutor. Tanq; diceret. Cũ
vos mutauerit z i deteri⁹ clpa vestra: z i me
li⁹ gratia mea: ego nõ mutor. Testẽ vero se di
cit futuꝝ: qz in iudicio suo nõ indiget testibus.

Etiã velocem: siue quia repente venturus est eritq; iudiciũ ipso inopinato eius aduẽtu celerrimũ: qđ tardissimũ putabãt: siue q; ipsas continuo sine vlla sermonis prolixitate ꝓsciẽtias. In cogitationibus eius sicut scriptũ est: impij interrogatio erit. Et apostolus. Cogitatõibus ingt accusantibus: vl' etiam excusantibus i die qua iudicabit deus occulta hominũ secundus euangeliũ meũ per iesum christũ. Etiã sic ergo dñs futurus testis intelligendus est velox: cuius sine mora reuocaturus est in memoriã vnde cõuincat puniatq; conscientiam. Ca. XXVII.

Sap.i. Ro.2.

Mala/chi.3.

Mala/chias.4.

Ibidẽ

Ibidẽ

Ioẽ.5.

Mala/chias.3.

Illud etiam qđ aliud agẽs i octauodecimo libro ex isto ꝓphęta posui: ad iudiciũ nouissimũ pertinet: vbi ait. Erit mihi dicit dñs omnipotẽs i die i qua ego facio in acqsitionẽ: t eligã eos sicut eligit homo filiũ suũ q seruit ei: t conuertar t videbitis qd sit iter iustũ t impiũ: t inter seruientem deo t eũ q non seruit ei: q; ecce dies venit ardens sicut clibanus: t cõburet eos: t erũt omnes alienigene t vniuersi q faciunt iniqtatẽ stipula: t succendet eos dies veniens dicit dñs omnipotens: t non relinquetur in eis radix neq; ramus. Et orietur vobis q timetis nomẽ meũ sol iusticie: t sanitas in pennis eius: t egrediemini t salietis sicut vituli de vinculis relaxati: t conculcabitis iniquos: t erunt cinis sub pedibus vestris: dicit dominus omnipotens. Hec distantia premioꝝ atq; penaꝝ iustos dirimens ab iniustis: q̃ sub isto sole in hui⁹ vite vanitate non cernit: quãdo sub illo sole iusticie in illius vite manifestatione clarebit: tunc profecto erit iudiciũ: quale nunq; fuit. Ca. XXVIII.

Quod vero subiũgit idẽ ꝓphęta: memẽtote legis moysi serui mei quã mandaui ei i oreb ad omnẽ isrl' ꝓcepta t iudicia: oportune cõmemorat: post hoc declaratũ tam magnũ futuꝝ iter obseruatores legis cõtẽptoresq; discrimẽ: sil' etiã vt discãt legem spiritalr itelligere: t inueniãt i ea christũ: per quẽ iudicez facienda est inter bonos t malos ipsa discretio. Non enim frustra idem dominus ait iudeis. Si crederetis moysi: crederetis t mihi. De me eniz ille scripsit. Carnaliter quippe accipiẽdo legem: t eius promissa terrena rerum celestium figuram esse nescientes: in illa murmura corruerunt: vt dicere auderent. Uanus est qui seruit deo. Et quid amplị⁹: quia custodiuim⁹ mandata eius: t quia ambulauimus supplices ante faciem domini omnipotentis? Et nũc nos beatos dicimus alienos: t edificantur omnes qui faciunt iniquitatem. Quibus eorum verbis quodammodo ꝓphęta compulsus est nouissimum pronunciare iudicium: vbi mali nec saltem falso sint beati: sed apertissime appareãt miserrimi: t boni nulla temporali saltem miseria laborent: sed clara ac sempiterna beatitudine perfruantur. Dixerat quippe istorum talia quedam verba etiam superius dicẽtiũ. Omnis qui facit malum bonus est in conspectu domini: t tales ei placent. Ad hec inquã contra deũ murmura peruenerunt: legez moysi carnaliter accipiendo. Unde t ille in psalmo. lxxij. pene cõmotos dicit fuisse pedes suos: t effusos gressus suos vtq; in lapsum: quia zelauit in peccatoribus pacez peccatorum intuens: ita vt inter cetera diceret. Quomodo scivit deus: t si est scientia in altissimo? Diceret etiam. Munquid vane iustificaui cor meum: t laui inter innocentes manus meas? Ut autem solueret hanc difficillimam questionem: que fit cũ videntur boni eẽ miseri: t felices mali: hoc inquit labor est ante me donec introeam in sanctuarium dei: t intelligam in nouissimo. In nouissimo quippe iudicio non sic erit: sed aperta iniquoꝝ miseria t aperta felicitate iustorum longe q̃ nunc est aliud apparebit. Capl'z. XXIX.

Mala/chias.4.

Ibidẽ.

Cum autem admonuisset: vt meminisset legis moysi: quoniã ꝓuidebat eos multo adhuc tempore non eam spiritaliter sicut oportuerat accepturos: cõtinuo subiecit. Ecce ego mittam vobis heliam thesbitez anteq; veniat dies domini magnus t illustris qui conuertet cor patris ad filium: t cor hominis ad proximum suum: ne forte veniens percutiam terraz penitus. Per hunc heliaz magnuz mirabilẽq; prophetã exposita sibi lege: vltimo tẽpore ante iudiciuz iudeos in christuz verum: idest in christuz nostrũ esse credituros: celeberrimuz est in sermonibus: corditusq; fideliuz. Ipse quippe ante aduentuz iudicis saluatoris non imerito speratur esse venturus qui etiã nũc viuere nõ imerito creditur. Curru nãq; igneo raptus est de rebus humanis: quod euidentissime sancta scriptura testatur. Cũ venerit ergo exponendo legez spiritaliter: quã nũc iudei carnaliter sapiũt: conuertet cor patris ad filium: idest cor patrũ ad filios. Singulares quippe ꝑ numero plurali interpretes septuagita posuerũt. Et est sensus vt etiaz filij sic itelligãt legem idest iudei: quẽadmodũ patres eã intellexerũt

Mala/chias.4.

4. Regum. 2.

Mala/chias.4.

idest ꝓphete i qb⁹ erat ⁊ ipse moyses. Sic.n. cor patꝝ ꝓuertet ad filios:cũ itelligẽtia patruꝫ perducetur ad itelligentiã filiorꝫ:⁊ cor filiorꝫ ad patres eorꝫ:dũ in id qđ senserũt illi ꝓsentiant ⁊
Ibidẽ isti. Vbi ⁊.lxx. dixerũt:⁊ cor hominis ad ꝓximũ suũ. Sũt enim iter se valde ꝓximi pĩes ⁊ filij. Quãꝯ i verbis septuagita iterp̃tũ q ꝓphetice iterp̃tati sũt:pot sensus aliꝰ idẽꝯ lectiõi cõgruẽs iueniri:vt itelligat helias cor dei pris cõuersur⁹ ad filiũ:nõ vtiqꝯ agẽdo vt pater diligat filiũ:sed docendo q̃ pater diligat filiũ:vt ⁊ iudei quẽ pri⁹ oderãt:diligãt eũdem q noster est xp̃s. Judeis.n.nũc auersũ cor hꝫ de⁹ a xp̃o nostro:qz nõ putãt eũ deũ cẽ neqꝯ dei filium. Eis ergo tũc cor eius ꝓuertet ad filiũ:cũ ipsi ꝓuerso
Ibidẽ corde didicerint dilectionẽ p̃is in filiũ. Qđ vero segtur:⁊ cor bois ad ꝓximũ suũ idest ꝓuertet helias cor hominis ad ꝓximũ suũ:qđ melꝰ itelligit̃:qꝯ cor hominis ad hominẽ xp̃z:. Cum enim sit i forma dei de⁹ noster:formã serui accipiẽs:esse dignat⁹ est etiã ꝓxim⁹ noster. Dec ergo faciet helias:ne forte ingt veniã:⁊ ꝑcutiã terrã penit⁹. Terra sunt enim q terrena sapiũt:
Malachias.3. sicut iudei carnales vsqꝯ nũc:ex quo vitio ꝓtra deũ murmura illa venerũt:qz mali ei placẽt:⁊ vanus est qui seruit deo. Caplm. xxx.

Ulta alia sũt scripturaꝝ testimonia diuinaꝝ de nouissimo iudicio dei:que si oia colligã nimis lõgũ erit. Satis ergo sit:q̃ ⁊ nouis ⁊ veterib⁹ lr̃is sacris:hoc p̃nunciatũ eẽ ꝓbauim⁹:ꝑ xp̃m futurꝫ eẽ iudiciũ:idest iudicẽ xp̃z de celo eẽ vẽturꝫ nõ tam veterib⁹ qꝯ nouis euidẽter expressum: ꝓpterea qz cũ ibi dicitur:dñs de⁹ esse ventur⁹ vel dñm deũ dicitur esse vẽturꝫ:non ꝓsequẽter itelligit̃ xp̃s:domin⁹ enim deus:⁊ pater est ⁊ filiꝰ ⁊ spũs scũs:neqꝯ hoc tamen intestatum relinquere nos oportet. Primo itaqꝯ demõstrandũ est:quẽadmodum iesus xp̃s tanqꝯ dñs de⁹ loquat̃ in ꝓphetic̃is libris ⁊ tamen iesus xp̃s euidẽter appareat:vt ⁊ quãdo sic nõ apparet:⁊ tñ ad illud vltimũ iudiciũ dñs deus dicitur esse venturus:possit iesus xp̃s itelligi. Est locꝰ apud esaiã ꝓphetã:q hoc qđ dico euidẽter ostẽdit. Deus enim ꝑ ꝓphetam:audi me ingt iacob ⁊ isrl̃ quem ego voco.
Esa.48. Ego sum ꝓim⁹ ⁊ ego i sempiternũ:manꝰ mea fundauit terrã:⁊ dextera mea firmauit celum. Vocabo eos ⁊ stabunt sil:⁊ ꝯgregabũtur oes ⁊ audiẽt. Quis eis enũciauit hec:Diligens te: feci volũtatẽ tuã super babylonẽ vt auferrem semen chaldeorꝫ. Et locut⁹ sum:⁊ ego vocaui:adduxi eũ:⁊ ꝓsperã feci viã eius. Accedite ad me:⁊ audite hec. Nõ a principio locut⁹ sũ in abscõdito:quãdo fiebãt ibi erã. Et nunc dñs deus misit me:⁊ spũs eius. Nẽpe ipse est qui loquebatur sicut dñs deus:nec tũ itelligeretur iesus xp̃s nisi addidisset:⁊ nũc dñs deus misit me ⁊ spũs eius. Hoc enim dixit scõm formaꝫ serui de re futura vtẽs p̃teriti tẽporis verbo: quẽadmodũ apud eũdẽ ꝓphaꝫ legit̃:sicut ouis ad imolãdũ ductus est. Nõ enim ait duceť:sed
Esa.53. ꝓ eo qđ futurꝫ erat p̃teriti tẽporis verbũ posuit. Et assidue ꝓphetia sic loqtur. Est ⁊ alius loc⁹ apud zachariã q hoc euidenter ostẽdit:qđ oipotẽs misit omnipotẽs. Quis :quẽ:nisi de⁹ pater:deũ filiũ:Nã ⁊ ita scriptũ est. Hec dicit
Zacha. dñs omnipotẽs. Post gloriã misit me sup gẽtes:q̃ spoliauerũt vos:qz q tetigerit vos quasi q tãgit pupillã oculi eius. Ecce ego inferã manũ meã super eos:⁊ erũt spolia bis qui seruiãt eis ⁊ cognoscetis qz dñs omnipotẽs misit me. Ecce dicit dñs omnipotens:a dño omnipotente se missũ. Quis hic audeat intelligere nisi xp̃z loquentẽ:scz onibus que perierant domus isrl̃:
Mat. tbei. 15 Ait nãqꝯ in euangelio. Nõ sum missus nisi ad oues que perierunt domus isrl̃:quas hic conparauit pupille oculi dei:ꝓpter excellentissimũ dilectiõis affectũ:ex quo genere ouiũ:etiã ipsi apli fuerunt. Sed post gliã resurrectionis vtique sue:que anteqꝯ fieret ait euangelista ioannes:nondũ erat spiritus datus quia iesus nondũ fuerat glificatus:etiã super gẽtes missus est
Joh. 7 in aplis suis:ac sic ipletũ est qđ in psalmo legit̃.
Ps. 1 Erues me de ꝯtradictionib⁹ ppiũ:ꝓstitues me in caput gentiũ:vt q spoliauerant isrlitas:quibusqꝯ isrlite seruierant:quando sunt gentibus subditi:nõ vicissim eodẽ mõ spoliarẽtur:ſz ipsi spolia fierent isrlitarꝫ. Hoc enim aplis ꝓmiserat dicens. Faciã vos piscatores hominũ. Et
Mat. tbei. 4. Luce. 5 vni corꝫ:ex hoc tã ingt homines eris capiens. Spolia ergo fiẽt:sed in bonũ tanqꝯ erepta vasa illi fortis:sed fortius alligato. Itẽ per eundẽ ꝓphetã dñs loquens:⁊ erit inquit in die illa:q̃rã
Zach. 1 auferre oes gẽtes que veniũt contra hierlim:⁊ effundã super domũ dauid ⁊ super habitatores hierlim spiritũ gratie ⁊ misericordie:⁊ aspicient ad me ꝓ eo qđ insultauerũt:⁊ plãgent super eo planctũ q̃si sup carissimũ:⁊ dolebũt dolore q̃si sup vnigenitũ. Nunqd nisi dei est auferre oes gẽtes inimicas scẽ ciuitatis hierlim:q̃ veniunt ꝓtra eã.i.ꝓtrarie sẽ ei:Al̃ siẽ alij sẽ iterp̃tari:veniunt sup eã.i. vt eã sibi subjiciãt:aut su-

per domum dauid effundere: ⁊ super habitatores eiusdē ciuitatē spiritū gratie ⁊ misericordie: Hoc vtiq; ōi ē: ⁊ ex psona dei dī p.pphetā: ⁊ tñ huc deū ꝟ tā magna ⁊ tā diuina facientē sese xp̄s ondit: adūgēdo atq; dicēdo. Et aspiciēt ad me p eo q̄ insultauerunt: ⁊ plāgēt sup eo planctū q̄si sup carissimū siue dilectū: ⁊ dolebūt dolore q̄si sup vnigenitū. Penitebit q̄ppe i die illa iudeos etiā eos qui accepturi sunt spiritum gr̄e ⁊ misericordie: q̄ i ei⁹ passiōe insultauerūt xp̄o cū ad eū aspexerint in sua maiestate veniētē cūq; esse cognouerint quē pri⁹ humilē i suis parētib⁹ illuserūt: quānis ⁊ ipi parētes eor̄ tāte illi⁹ ipietat̄ auctores resurgentes videbunt eum: ꝟ puniēdi iā nō adhuc corrigēdi. Nō itaq; hoc loco ipi intelligēdi sunt: vbi dictū est: ⁊ effundā sup domū dauid: ⁊ sup habitatores hierusalē spiritū gr̄e ⁊ misericordie: ⁊ aspiciēt ad me p eo q̄ insultauerūt: ꝟ tantum de illor̄ stirpe veniētes: q̄ p beliā illo tēpore sunt crediturī. Sed sicut diximus iudeis: vos occidistis xp̄m q̄nis hoc parētes eor̄ fecerint: sic ⁊ isti se dolebunt fecisse quodāmō: q̄ō fecerunt illi ex quorum stirpe descēdūt. Quānis ergo accepto spiritu gr̄e ⁊ misericordie iā fideles nō dānabunt cum impijs pentibus suis: dolebunt tamen tanq; ipi fecerint q̄ ab illis factū est. Non igitur dolebunt reatu criminis: ꝟ pietatis affectu. Sane vbi dixerunt. lxx. interpretes: ⁊ aspiciēt ad me, peo q̄ insultauerunt: sic interpretatum est ex hebreo: ⁊ aspiciēt ad me quē cōfixerunt. Quo q̄dē verbo euidentius xp̄s apparet crucifixus. Sed illa insultatio quā. lxx. ponere maluerunt: eius vniuersē non defuit passioni. Nam ⁊ detēto: ⁊ alligato: ⁊ adiudicato: ⁊ opprobrio ignominioſe vestis iduto: ⁊ spinis coronato: ⁊ calamo i capite pcusso: ⁊ irridēter flexis genibus adorato: ⁊ crucē suā portāti: ⁊ in ligno iam pendenti: vtiq; insultauerunt. Proinde interpretationē nō sequētes vnaꝫ: sed vtrāq; iungentes: cū ⁊ insultauerūt: ⁊ pfixerunt legim⁹: plenī⁹ veritatem dñice passiōis agnoscim⁹. Cū ergo i pphetic̄is litteris ad nouissimū iudicium faciēdū deus legit̄ esse vēturus: ⁊ si ei⁹ alia distincto nō ponat̄: tātūmō, ppter ipm iudiciuꝫ xp̄s dꝫ itelligi: q; ⁊ si ipe pater iudicabit: p aduē tū tamē filij hois iudicabit. Nā ⁊ ipe p sue p̄sentie manifestationē nō iudicabit quēq;: sed omne iudiciū dedit filio. Qui manifestabit̄ hō iudicaturus: sicut hō ē iudicatus. Quis est. n. ali⁹ de quo itē de⁹ loq̄t̄ p esaiā sub noie iacob ⁊ isrl̄: de cui⁹ semine cor̄p⁹ accepit? Qō itaq; scriptū ē. Jacob puer meus: suscipiam illum: israel dilectus meus: assumpsit eū anima mea: dedi spiritū meum in illum: iudiciuꝫ gentibus proferet. Non clamabit: neq; cessabit: neq; audiet̄ foris vox eius. Calamū quassatū nō p̄teret: ⁊ linū fumās nō extinguet: sed in veritate pferet iudiciū. Refulgebit ⁊ nō p̄fringet̄ donec ponet i terra iudiciū: ⁊ in noie eius gētes sperabūt: In hebreo nō legit̄ iacob ⁊ isrl̄. Sed q̄ō ibi legit̄ seru⁹ me⁹: nimirum. lxx. interpretes volētes admonere quatenus id accipiendum sit: q̄. s. ppter formā serui dictū est i qua se altissim⁹ humilimū p̄buit: ipsius hois nomē ad eū significādum posuerunt: de cui⁹ genere eadem serui forma suscepta est. Datus est in eum spiritus sanctus q̄ō ⁊ i columbe specie euāgelio teste mōstratū est. Judiciuꝫ gētib⁹ p̄tulit: qa p̄nūciauit futurū: q̄ō gētib⁹ erat occultum. Mansuetudine nō clamauit: nec tñ in p̄dicanda veritate cessauit. Sed non est audita foris vox eius: nec audietur: quandoq; deꝫ ab eis q foris ab ei⁹ cor̄pe p̄cisi sunt: non illi obeditur: ipsoſq; suos p̄secutores iudeos qui calamo quassato perdita integritate ⁊ lino fumanti amisso lumine comparati sunt: non contriuit: non extinxit: quia pepercit eis: q nōduꝫ venerat eos iudicare: sed ab eis iudicari. In veritate sane iudicium p̄otulit: p̄dicens eis quando puniendi essent si ista malignitate persisterēt. Refulsit in mōte facies eius: id est i orbe fama ei⁹: nec confractus siue contritus est: q; neq; ise: neq; i ecclesia suavit eē ōsisteret p̄secutor ib⁹ cessit. Et ideo nō est factū nec fiet q̄ō inimici eius dixerunt: vl̄ dicunt: q̄ morie⁹ ⁊ pibit nomen eius: Donec ponat i terra iudiciuꝫ. Ecce manifestuꝫ est q̄ō abscōdituꝫ querebam⁹. Hoc enī ē nouissimuꝫ iudiciuꝫ: q̄ō ponet i terra cuꝫ venerit ipse de celo. De quo iā videm⁹ ipletuꝫ q̄ō ꝟ vltimū posituꝫ ē: ⁊ i noie ei⁹ gētes sperabunt. Per hoc certe q̄ō negari nō p̄t: etiā illud credat̄ q̄ō ipudenter negat̄. Quis enī speraret q; etiā big nolunt adhuc credere in xp̄m: iā nobiscum vident ⁊ quoniā negare nō possunt: dētib⁹ suis frendēt ⁊ rabescunt: Quis inq; speraret gētes in christi nomine speraturas esse: q̄ndo tenebat̄: ligabat̄: cedebat̄: illudebat̄: ⁊ crucifigebat̄: q̄ndo ⁊ ipi discipuli spem perdiderant quā in illo habere iaꝫ ceperant: Or tūc vix vn⁹ latro sperauit in cruce: nunc sperant gentes longe lateq; diffuse. Et ne in eternuꝫ moriantur: ipsa in qua ille mortuus ē cruce signant̄. Nullus igit̄ vl̄ negat vl̄ dubitat per iesum christuꝫ tale quale istis sacris litteris

Ibidē
Ibidē.
Ibidē.
Ioh.5.
Esa.42
Mat. thei.3.
Mat. thei.17.
Pſ. 40
Esa.42
Pſ.113.

prenunciatur futurum esse nouissimum iudi-
ciuz: nisi q eisdē litteris nescio q̄ icredula aiosita
te seu cecitate nō credit: q̄ iā veritatē suā orbi de
mōstrauere terrarz. In illo itaqz iudicio vel cir-
ca illud iudiciuz: has res vidicim⁹ eē futuras.
Veliā thesbiten fidē iudeoz: antixp̄m psecutu-
rū: xp̄m iudicaturuz: mortuoz resurrectiōez bo
noz: maloziqz direptionē: mundi ꝓflagrationē
eiusdēqz renouationē. Que oia qdē vētura esse
credendum est. Sz quibus modis: z quo ordi-
ne veniant: magis tunc docebit rez experientia
q̄z nunc valet ꝓsequi ad pfectuz boiuz itelligen-
tia. Existimo tñ eo quo a me cōmemorata sunt
ordine esse ventura. Duo nobis ad hoc op⁹ pri-
nētes reliqui sunt libri: vt adiuuāte domino p-
missa cōpleamus: qtoz primus erit de maloz
supplicio: alius de felicitate iustorum. In qb⁹
maxime sicut deus dictauerit argumēta refellē
tur humana: q̄ cōtra p̄dicta ac pmissa diuina sa-
pienter sibi miseri reddere videnē: z salubris fi
dei nutrimēta velut falsa z tridēda cōtēnūt. Qui
vero secōm deuz sapiunt: omnia que icredibilia
videnē boib⁹: z tamē scripturis sanctis quaz iā
veritas mltis modis asserta ē ꝓtinent: maximū
argumētuz tenent veracē dei oipotētiā: quē cer
tum nullo mō habent in eis potuisse mentiri: z
posse facere quod impossibile est infideli.

¶ Explicit liber vicesimus.

¶ Incipiunt tituli in librum vicesimū primū.

De ordine disputationis qua prius differen-
dum est de perpetuo supplicio damnatorum
cum diabolo: q̄z de eterna felicitate sanctoz. I.
An possint corpa i vsticōe ignis esse perpetua. II.
An consequens sit vt corporeuz doloꝛem sequa
tur carnis interitus. III.
De naturalibus exemplis quorum consideratio
doceat posse inter cruciatus viuentia corpora
permanere. IIII.
Quanta sint que non recte queant agnosci z ta-
men eadem esse non sit ambiguum. V.
Qz non omnia miracula naturalia sint: sed plera
qz humano ingenio modificata pleraqz autem
demonum arte composita. VI.
Qz in rebus miris summa credendi ratio sit om-
nipotentia creatoris. VII.
Non esse contra naturam cuz in aliqua re chius
natura innotuit aliquid ab eo quod erat notum
incipit esse diuersum. VIII.
De gehenna z eternarum qualitate penaruz. IX.
An ignis gehennalis si corporalis est possit mali
gnos spiritus idest demones icorporeos tactu
suo adurere. X.
An hoc ratio iusticie habeat vt non sint extensio-
ra penaruz tempora q̄z fuerint peccatoruz. XI.
De magnitudine preuaricationis prime ob quā
eterna pena omnibus debeatur: qui extra grati-
am fuerint saluatoris. XII.
Contra opinionem eorum qui putant crimino-
sis supplicia post mortem causa purgationis
adhiberi. XIII.
De penis temporalibus istius vite quibus subie
cta est humana conditio. XIIII.
Qz omne opus gratie dei eruentis nos de profun
ditate veteris mali: ad futuri seculi pertineat no
uitatem. XV.
Sub quibus gratie legibus omnes regenerato-
rum habeantur etates. XVI.
De his qui putāt nullorum hominum penas in
eternuz esse mansuras. XVII.
De his qui nouissimo iudicio propter intercessi-
ones sanctorum neminem hominum putant
esse damnandum. XVIII.
De his qui impunitatem omnium peccatorum
promittunt etiaz hereticis propter participatio
nem corporis christi. XIX.
De his qui non omnibus: sed eis tantum q apō
catholicos sunt regenerati etiā si postea in mul
ta crimina erroresque proruperint indulgen-
tiam pollicentur. XX.
De his qui eos qui permanent in catholica fide
etiam si pessime viuerint: z ob hoc vti meruerit
tamen propter fidei fundamentum saluandos
esse definiunt. XXI.
De his qui putant ea crimina que inter elemosy
narum opera committuntur: ad damnationis
iudicium non vocari. XXII.
Contra opinionem eoz q̄ dicūt nec diaboli nec
hoiuz malox ꝑpetua futura supplicia. XXIII.
Contra eorum sensum q in iudicio dei omnibus
reis ꝓpt̄ sanctoz p̄ces putāt eē p̄cēdū. XXIIII.
An hi qui iter hereticos baptizati sunt z deterio-
res postea male viuendo facti sunt: vel hi qui
apud catholicos renati ad hereses aut scisma-
ta transierūt: vel hi qui a catholicis apud quos
renati sunt nō recedentes criminose viuere per-
stiterunt: possint priuilegio sacramentorum re
missionem eterni sperare suplicij. XXV.
Quid sit in fundamento habere christum z qui-
bus spōdeat salus quasi p ignis vsturā. XXVI.
Contra eorum persuasionem qui putant sibi nō
obfutura peccata: in quibus cum elemosynas
facerent perstiterunt. XXVII.

Capitulū. I. In hi vicesimo primo lib. incipit agere de additiōibus finium vtriusq; ciuitatis dei et diaboli. Et prio agit de pena eterna damnatorum in libro isto: et libro sequenti de eterna felicitate bonorum.

Incipit liber. XXI. Ca. I.

Cum p ihesum xp̄m dn̄m nr̄m iudicē viuoꝝ atq; mortuoꝝ ad debitos fines ambe puenerint ciuitates: q̄ꝝ vna ē dei: altera diaboli: cuius modi supplicij sit futurꝰ diaboli: et quoniꝰ ad eius ptinētiuꝰ in h̄ libro nob q̄ntū ope diuina valebim⁹ diligēti⁹ disputāduꝰ ē. Jā āt hūc tenere ordinem malui vt postea disserā de felicitate scōꝝ: q̄n vtrūq; cū corpib⁹ erit: et icredibili⁹ videt eē i eternis corpa durāt cruciatib⁹: q̄ꝫ sine dolore vllo i eterna beatitudie pmanere. Ac p h̄ cuꝫ illā penā n̄ debere eē icredibilē demonstrauero: adiuuabit me plurimuꝫ vt multo facili⁹ oi carēs molestia imortalitas corpis in sctis futura credat. Nec a diuinis ordo iste abhorret eloq̄is: vbi aliq̄n q̄dē bonoꝝ beatitudo pri⁹ponit: vt ē illō: q bona fecerūt i resurrectōem vite: q āt mala egerūt i resurrectionē iudicij: et aliq̄n posterius: vt ē: mittet filiꝰ hominis angelos suos: et colliget de regno eiꝰ oia scādala: et mittēt i caminuꝫ ignis ardēt: illic erit fletꝰ et stridor dētiū: tūc iusti fulgebūt sicē sol i regno p̄ris sui. et illō: sic ibūt iusti i supplicium eternū: iusti āt i vitā eternā. Et i ppheta: q̄ō ꝓmemorare lōgū ē: nunc ille: nūc iste ordo si qs ispiciat inuenit. Ego ego istū q̄ causa elegeri dixi. Ca. II.

Quid igit oñdā: vñ ꝓuicāt icreduli pose bñana corpa aiata atq; viuētia: n̄ solū nūq̄ morte dissoluti: q i eternoꝝ quoq; igniū durare tormēta: Nolūt. n. h̄ ad oipotēt nos referre potētiā: q aliquo exēplo psuaderi sibi flagitāt. Quib⁹ si rñdebim⁹ esse aialia ꝓfecto corruptibilia q mortalia: q̄ tñ in medijs ignib⁹ viuāt: nōnullū ēt genꝰ vermiuꝫ i aq̄ꝝ calidaꝝ scaturigine repiri quaꝝ feruorē nemo ipune ꝓtractat: illos āt nō solum sine vlla sui lesiōe ibi eē: q ex eē nō posse: aut nolunt credere si oñdere n̄ valem⁹: aut si valuerim⁹: suis oculis ōmōstrare res ipas: sine p testes idoneos edocere: n̄ sat h̄ esse ad explnuꝫ rei de q̄ q̄stio ē: eadē ifidelitate ptendēt: q h̄ aialia: nec semp viuunt: et illis feruoribꝰ sine doloribꝰ viuunt: sue qppe nature ꝓuenientibꝰ vegetant: illis nō cruciāt elemēta: q̄si nō icredibili⁹ sit vegetari: q̄ꝫ cruciari talibꝰ rebꝰ. Mirabile ē. n. dolere i ignibꝰ et tñ viuere: q mirabilius viuere i ignibꝰ nec dolere. Si autem hoc creditur: cur non et illud:

Capitulum. III.

Sed nullū ē inquit corpꝰ q dolere posf sit: nec possit mori. Et h̄ vñ sciunt⁹: Nā de corpib⁹ qs certꝰ ē demonuꝫ vtq; ei⁹ doleāt q̄n se affligi magnis cruciatib⁹ ꝓfitēt: Quī si rñdet: terrenuꝫ corpꝰ solidiuꝫ. s. atq; ꝓspiculū nullū eē: atq; vt vno potꝰ noie id explicē nullā eē carnē q̄ dolere possit moriq; n̄ possit: qd aliō dī nisi q̄ sensu corpis boies et expiēta collegerūt: Nullā nāq; carnē nisi mortalē sciūt. Et h̄ ē cor tota rō: vt q̄ expti n̄ sē: nequaq̄ eē posse arbitrēt. Nā cuiꝰ rōnis ē dolorē facere mortē argumētū: cū vite potiꝰ sit idiciuꝫ: Et si. n. q̄rim⁹ vtq; sp possit viuere: certuꝫ tñ ē viuere oē q̄ō dolet: doloreq; oēm nisi i re viuēte eē n̄ posse. Necesse ē g̃ vt viuat dolēs: n̄ ē necesse vt occidat dolor q nec corpa ista mortalia: et vtiq; mortura ois dolor occidit. Ut āt dolor aliq̄s possit occidere illa cā ē: qm̄ sic ē aia ꝓpria huic corpi vt sūmis doloribus cedat atq; discedat: qm̄ et ipa ꝓpago mēbroꝝ atq; vitaliū sic ifirma ē: vt eā. vz. q magnū vl sūmū dolorē facē n̄ valeat sustinere. Tūc āt tali corpi aia: et eo ꝓnecteē mō: vt illō vicīs si cut nlla tpis lōgitudie solui⁹: ita nllo dolore rūpat. Proīde etiā si caro nunc talis nlla ē q̄ sensuꝫ doloris ppeti possit: morteq; nō possit: erit tñ tunc talis caro qualis nunc non ē: sīc talis erit et mors q̄lis nunc n̄ ē. Nō eni nlla sed sempiterna mors erit: qm̄ nec viuere aia poterit deū n̄ habendo: nec doloribus corpis carere moriendo. Prima mors aiam nolēte pellit de corpe: scōa mors aiaꝫ nolēte tenet i corpe. Ab vtraq; morte cōmuniter id habet: vt q̄ō nō vult aia: de suo corpe patiat. Attēdunt autem isti ꝓtradictores nllam esse nunc carnem que dolore pati possit: mortemq; nō possit: et nō attēdunt esse tamē aliq̄d tale q̄ō corpe mains sit. Jpe qppe anim⁹ cuius ꝓsentia corpus vivit et regit: et dolore pati pōt: et mori nō pōt. Ecce inuēta res est: que cuꝫ sensum doloris habeat: im̄ortalis est: hoc igit erit tunc etiam in corporibus damnatoruꝫ: q̄ō nunc esse scimus in animis oium. Si aut cōsideremus diligentius: dolor qui dicitur corporis: magis ad animam pertinet. Anime enim est dolere non corporis: etiaꝫ quādo ei dolēdi causa exīstit a corpore: cum in eo loco dolet: vbi leditur corpus. Sicut ergo dicimus corpora sentientia: et corpora viuentia cuꝫ ab anima sit corporis sensus et vita: ita et corpa dicim⁹ dolētia: cum dolor corporis nisi ab anima esse non possit. Dolet itaque anima cum corpore in eo lo-

Job. 5.

Mat. ibi. 13.

Mat. ibi. 25.

a Hic ponit opinionem platonicorum de quattuor passionibus seu perturbationibus que est supra posita. li. 14. ca. 3. quā confirmauit versibus virgilij. 6. eneidos. quorū vnum hic ponit cum dicit: hinc metuunt cupiūt ꝛc. Quod aūt dicitur in iz. huius operis vitium videt scriptoris. non enim in. iz. sz i. 14. lib. ca. 5. facit qđ ꝑ dī. Rursus ꝛ incipiant in corpa velle reuerti ꝺ virgilio. 6. eneidos sumptū ē. Capi. IIII.

Luc. 16

Enei. 6

Ibidē.

b Uapp ꝛē. In ꝑ. c. ꝓbat ꝑ exempla naturalia q corpa viuētia pñt iterum cruciatus ꝑmanere ꝛ dicit. Salamandra in ignibus viuit: de q̄ dicit isidorus etymologiarū li. iz. ca. 4. Salamandra vocata q ꝺ incēdia valeat. Ista ꝺ incēdia repugnās: ignes sola animaliū extiguit. vivit n. i medys flāmis eo eius vbi aliqđ contingit vt doleat. Dolet ꝛ sola q̄uis sit in corpe cū aliq̄ cā ēt inuisibiliter tristis ē ipsa in corpe icolumi. Dolet ēt nō in corpore ꝓstituta. Naz vtiq̄ dolebat diues ille apꝺ iferos: qñ dicebat: crucior in hac flāma. Corpꝰ aūt nec exaie dolet: nec aia tū sine aia dolet. Si ḡ a dolore argumētū recte sumeret ad mortē vt iō mors possit accidere qz potuit accidere ꝛ dolor: magis ad aiaz ptineret mori ad quā magis ptinet ꝛ dolere. Cū ꝺo illa q̄ magis dolere pōt nō possit mori: qd mometi aufert: cur illa corpora qñ futura sit in doloribꝰ: iō ēt morītura ē credam⁹? Dixerit qdā platōici ex ꝛrenis corpibꝰ moribūdis q̄ membris ē aie ꝛ metuere: ꝛ cupere: ꝛ dolere atq̄ gaudere. Vñ virgiliꝰ: Hic ingt. i. ex moribūdis ꝛrenis corpis membris: metuūt cupiūt q̄ dolēt gaudentq̄. Sed quicimꝰ eos in duodecio hoꝰ opis libro hīe aias scōm ipos ab oi ēt corpis labe purgatas: dirā cupiditatē q̄ rursus icipiūt in corpa velle reūti. Ubi āt pōt ē cupiditas: pfecto ēt dolor pōt. Frustrata qppe cupiditas siue ñ pueniēdo quo tēdebat: siue amittēdo quo puenerat: vertit in dolorē. Quapropt si aia q̄ vl sola vl maxie dolet: bz tñ q̄ndā ꝑ suo mō imortalitatē suā: nō iō mori poterit illa corpa qz dolebūt. Postremo si corpa faciūt vt aie doleant: cur eis dolorē possūt: mortez vero iferre nō possūt: nisi qz cōsequēs nō ē: vt mortē faciat qđ dolorē facit? Cur ergo icredibile ē ita ignē illis corpibꝰ dolorē posse iferre nō mortē: sīc ipsa corpa dolere aias faciūt: q̄s tñ nō ideo mori cogūt? Nō ē ergo necessariuz future mortis argumētū dolor. Ca. IIII.

b Uapropter sicut scripserunt q naturas aialiū curiosius idagarūt: salamādra in ignibꝰ viuit. Et q̄ndam nobilissimi sicilie mōtes: qui tanta diuturnitate tēporis atq̄ vetustate vsq̄ nunc ꝛ deinceps flammis estuant atq̄ integri ꝑseuerāt: satis idonei testes sunt non omne quod ardet assumi. Et anima idicat: non omne qđ dolere potest: posse etiā mori. Quid adhuc a nobis reqrimus scunt exēpla: qbus doceamur nō esse incredibile vt hominum corpora sempiterno supplicio punitorū: ꝛ in igne animā nō amittant: ꝛ sine detrimento ardeant: ꝛ sine interitu doleant? Habebit enim tūc ista carnis substātia qualitatē suā ab illo inditaz: q tā miras ꝛ varias tot rebus indidit quas videmus: vt eas qz multe sunt nō miremur. Quis enim nisi deus creator omnium dedit carni pauonis mortui ne putresceret? Quod cum auditu incredibile videretur: euenit vt apud carthaginez nobis cocta apponeretur hec auis. De cuius pectore pulparū quātū visuz ē decerptū seruare iussim⁹. Qđ post dies ñ tñ spaciū quāto alia caro quecūq̄ cocta putresceret, platuz atq̄ oblatū: nihil nostrū offendit olfactū: Itemq̄ repositū est post dies amplius q̄ triginta: idē qđ erat inuentuz est. Jdēq̄ post annuz: nisi qđ aliquātum corpulētie ficcionis ꝛ ꝓtractionis fuit. Quis palee dedit vel tam frigidam vim vt obrutas niues seruet: vel tā feruidam vt poma immatura maturet? De ipso igne mira quis explicet: quo queq̄ adusta nigrescunt cum ipse sit lucidus: ꝛ pene omnia q̄ ambit ꝛ lābit colore pulcherrimus decolorat: atq̄ ex pruna fulgida carbonē terrimū reddit? Necq̄ id quasi regulariē diffinitū ē. Nā econtrario lapides igne cādente ꝓcocti: ꝛ ipi fiūt cādidi: ꝛ q̄uis ille magis rubeat: illi albido colore nitescāt: cōgruit tñ illi luci qđ albū ē: sīc nigrū tenebris. Cuz itaq̄ ignis in lignis ardeat vt lapides coqt: ꝺios bz si in ꝓtrarijs reb⁹ effectꝰ. Et si cui lapides ꝛ ligna diuersa sunt: ꝓtraria tñ nō sunt: sicut albū ꝛ nigꝝ quoꝝ sine dolore ꝛ ꝓsumptione. ꝛ nō solū nō vrit sz extiguit icēdiū. Itē nota q̄ntū ad ꝺ qđ dicit. c Et gdā mōtes notissimi sicilie q tanta ꝛē. Scribit. n. isidorus etymologiarum li bro. 14. ca. de insulis: q sicilia caluernis ꝛ fistulis penetrabilibus vētis ꝛ sulphure plena sit. vñ ꝛ ibi ethne mōtes estuant icēdia. de quo ꝛ infra. ca. de mōtibꝰ dicit. Cōstat aut̄ hunc mōtez scilicet ethnaz ab ea pte q̄ curꝰ ꝛ africus flant hīe spelūcas plenas sulphure ꝛ vsq̄ ad mare deductas q̄ spelunce recipiētes in se fluctꝰ vētū causāt: q agitatus igne gignit ex sulphure: vñ fit q vidē icēdiū. Itez caplo ꝺ insulis sicilie dic. Eolie insule sicilie appellate ab eolo hyponensi filio. Eolie insule ꝛ vulcane vocātur q ꝛ ipse sīc ethna ardeāt ꝛē.

in lapidibus vnum facit: alterum in lignis: claros illos clarificãs: hec obfuscãs: cũ i illis deficeret nisi in istis vineret. Quid i carbonibus? Nõne mirãda res ẽ: ⁊ tãta ifirmitas vt ictu leuissimo franganꝫ: pssu facillimo cõteranꝫ: ⁊ tãta firmitas: vt nullo humore corrũpanꝫ: nulla etate vincanꝫ: vsq; adeo vt eos substernere soleãt: q limites figunt: ad ꝓuincẽdũ litigatorẽ: qꝫ quis post quantalibet tpa extiterit: fixũq; limitẽ nõ eẽ ꝓtẽderit? Quis eos i terra bũida infossos: vbi ligna putrescerẽt tãdiu durare incorrũptibiliter posse nisi rex ille corruptor ignis efficiat? Intueamur ẽt miraculũ calcis: excepto eo de quo iã sat dixim⁹ qõ igne cãdescat quo alia tetra reddunꝫ: ẽt occultissime ab igne ignẽ ꝓcipit? Lũq; iã gleba tãgẽtib⁹ frigida sit: ignẽ tã latẽter seruat vt nulli nr̃o sensui ꝓsus appareat: ꝫ cõpert⁹ exprimẽto ẽt duz nõ apparet: sciaꝫ inesse sopit⁹. Propter qõ eã calcẽ vinã loquimur: velut ipe ignis latens aia sit inuisibilis: visibilis corpis. Jã vero cꝫ mirũ ẽ qõ cũ extingnit̃: tunc accendit̃? At eni occulto igne careat aq̃ ei infundit̃: aquaue ꝓfundit̃: ⁊ cuz ante sit frigida inde feruescit: vnde feruẽtia cuncta frigescunt. Velut expirãte ergo illa gleba: discedens ignis qui latebat apparet: ac deinde tanq̃z mortua sic frigida ẽ: vt adiecta vnda nõ sit arsura: ⁊ quã calcẽ vocabam⁹ vinã vocemus extinctã. Quid ẽ qõ huic miracũlo addi posse videaꝫ? Et tñ addit̃. Nã si nõ adhibeas aquã ꝫ oleum qõ magis fomes est ignis: nulla ei⁹ perfusione feruescit. Hoc miraculum si de aliquo indico lapide legeremus siue audiremus: ⁊ in nostruz experimẽtum venire non posset: profecto aut mendaciũ putarem⁹: aut certe grãditer miraremur. Quarum vero rerum ante nostros oculos quotidiana documenta versantur non genere min⁹ mirabili sed ipsa assiduitate vilescunt: ita vt ex ipa india que remota est pars orbis a nobis deferi mus nonnulla mirari: que ad nos potuerit mi randa perduci. Adamantẽ lapidez multi apud nos habent: ⁊ maxime aurifices insignitorescꝫ gemmaruz: qui lapis nec ferro nec igni nec alia vi vlla perhibetur preterquam hircino sanguine vinci. Sed qui eum habent atq; nouerunt: nunquid ita mirantur: vt hi quibus primuz potentia eius ostenditur? Quibus autem nõ ostẽditur: forte asse non credunt: aut si credunt inexperta mirantur: ⁊ si contigerit experiri: adhuc quidem mirantur insolita: sed assiduitas experiendi paulatim subtrahit admirationis incitamentuz. Magnetẽ lapidẽ nouim⁹: mirabilẽ ferri eẽ raptorẽ: qõ cum primum vidi: vehemẽtẽ inhorrui. Quippe cernebam a lapide ferreum anulum raptum atq; suspensum: deinde cum tanquam ferro qõ rapuerat vim dedisset suam ꝓmunemq; fecisset: idez quoq; anulus admotus est alteri: hũcq; suspendit: atq; vt ille prior lapidi: sic alter anulus priori anulo coherebat. Accessit illi eodem modo tertius: accessit ⁊ quart⁹. Jamq; sibi pmutua ꝓnexis circulis nõ implicatoꝝ intrinsec⁹ ꝫ extrinsec⁹ adherentium: quasi catbena pepẽderat anuloꝝ. Quis istã vim lapidis nõ stuperet q̃ illi nõ solũ inerat: verũ ẽt per tot suspensa transibat: ⁊ inuisibilib⁹ ea vinculis subligabat? Sed multo est mirabili⁹ qõ a fratre ⁊ coepiscopo meo seuero milleuitano õ isto lapide cognoui. Seipsum nãq; vidisse narrauit: quemadmodum barbarus quondã comes africe cum apud eum conuiuaretur episcopus eũdem protulerit lapidem: ⁊ tenuerit sub argento ferrumq; super argentum posuerit: deinde siẽ subter mouebat manũ q̃ lapidez tenebat: ita ferrũ desuper mouebaꝫ: atq; argento medio nihil q; patiẽte: concitatissimo cursu ac recursu infra lapis ab homine: supra ferrum rapiebatur a lapide. Dixi quod ipse conspexi: dixi quod ab illo audiui: cui tanq̃z ipse viderim credidi. Quid etiam de isto magnete legerim: dicam quãdo iuxta cum ponitur adamas non rapit ferrum: ⁊ si iam rapuerat vt ei appropinquauerit mox remittit. India mittit hos lapides. Sed ⁊ si eos nos cognitos iam desistimus admirari: quãto magis illi a quibus veniunt: si eos facillimos habent: sic forsitã habent vt nos calcem: quam miro modo aqua feruescentem qua solet ignis extingui: ⁊ oleo non feruescentẽ quo solet ignis accendi: q; in promptu nobis est nõ miramur?

Erumtñ hoies ifideles quibus Ca. V.
v cũ diuina vel preterita vel futura miracula predicamus que illis experienda ñ valem⁹ oñdẽ: rõnẽ a nob exꝫ flagitãt rex: quã qm̃ ñ possum⁹ reddẽ: excedũt. n. vires mẽt̃ hũane: existimãt falsa eẽ q̃ dicim⁹: ipi õ tot mirabili b⁹ reb⁹ q̃s vl videẽ possum⁹ vl videm⁹: õberẽt reddere rõnẽ. Qõ si fieri ab hoie ñ posse viderit: fatẽdũ ẽ eis ñ iõ aliqd ñ fuisse vl fut̃ ñ eẽ: q; rõ ñ põt reddi: qñqdẽ sunt ista de qb⁹ siliter nõ põt. Nõ itaq; ꝓgo ꝓplurima q̃ mãdata sunt litteris nõ gesta atq; trãsacta: sz i lod quibusq; manẽtia quo si q scꝫ ire voluerit ⁊ potuerit: vtrum vera sint explorabit. Sed pauca commemoro. Agri

a Uerũtñ homines ꝛc. ibi Agrigentinum ꝛc. Nota quod hic dicit ō sale agrigẽtino iuenit in solino vbi ait ō sicilia ꝛ bis q̃ in ea sunt.

b Apud garamãtes ꝛc. De fõte apō garamãtes. qō hic dicit scribit solinus agēs ō garamãtica regione q̃ ẽ in africa.

c In epiro ꝛc. De fonte i epiro scribit isidorus libro. xv. capitulo de aquis.

d Asbeston ꝛc. De lapide asbeston quod hic dicitur scribit solin⁹ agēs ō tertio sinu europe ca. v. istius ptis. Scribit ẽt qō h dicit ō ficu egyptiaca agens de egypto ꝛ de bis q̃ in ea sunt.

e Poma in terra ꝛc. De pomis etiam sodomorũ scribit solin⁹ qō hic dicitur agens de iudea ꝛ bis que i ea fũt

f Pyritem lapi. ꝛc. De lapidibus pyrite ꝛ selinite scribit isidorus etymologiarũ libro. xvi. ca. io ꝛ. ii.

g In cappadocia ꝛc. De cõceptib⁹ equarũ i cappadocia scribit solin⁹ qō hic dicitur agēs de cappadocia ꝛ bis que in ea sunt.

h Tilon i die ꝛc. De arboribꝰ etiam ꝛ tilos insula in die scribit solinus agens ō india ꝛ de bis q̃ fiunt in ea ꝛc.

a gentinũm sicilie salem perbibẽt cũ fuerit admot⁹ igni velut in aq̃ fluescẽ: cũ ꝓ ipi aq̃ adiũgit velut i igne crepitare. Apud garab mãtes q̃ndã fontẽ fert cẽtã frigiduꝫ dieb⁹ vt nõ bibat: tã feruic dũ noctib⁹ vt nõ tãgat. In epirõ aliũ fontẽ i quo faces vt i ceteꝝ extinguunt accẽse: ꝫ nõ vt i ceted ris accẽdũt extincte. Asbẽston arcadie lapidẽ ꝓpterea sic vocari: qō accẽsus semel tã nõ possit extingui. Lignũ cuinsdã fic⁹ egyptie nõ vt ligna cetera i aḡs natare ꝫ mergi: ꝛ quod est mirabilius cũ i imo aliquãdiu fuerit: ide ad aq̃ supficiẽ rursus emegere q̃ madefactũ debuit humoe ris põdere ꝓgrauari. Pomã in terra sodomoꝝ gigni q̃dꝫ: ꝛ ad maturitat̃ faciẽ puenire: ꝫ mox su ꝓsiuue temptata: i fumuꝫ ac fauillã cozio fatiscẽte vanescer̃.f Pyritẽ lapidẽ pficuum tenentis manũ si vehemẽti⁹ ꝓmat̃ adurere: ꝓp qō ab igne ñomen accepit. In cadẽ persidẽ gigni ẽt lapidẽ selinitẽ: cui⁹ iteriorẽ cãdorẽ cum luna crescere atq̃ deficere g In cappadõcia ẽt vento equas ꝯcipere: eosdẽq̃ fet⁹ nõ amplib triẽnio viuere. Tilõ in indie insulã eo ꝓferri ceteris terris q̃ oĩs arbor q̃ i ea gignit̃ nunq̃ nudat̃ regmie folioꝝ. De bis atq̃ alĩs innumerabilib⁹ mirabilibusq̃ bistoria ñ factoꝝ ꝛ trãsactoꝝ ꝫ manẽtiũ locoꝝ tenet: mihi ãt aliud agẽti ea ꝓseq nimis lõgũ ẽ. Redd̃at rõnẽ si possunt i fideles isti q̃ nolunt diuinis litteris credere: qd aliud q̃ nõ putãtes eas esse diuinas: eo q̃ res habeãt incredibiles: sicuti hoc ẽ vnde nunc agim⁹? Non enim admittit inquiunt vlla ratio: vt caro ardeat nec absumat̃: doleat: neq̃ moriat̃. Ratiocinatores videlicet magni qui de omnibus rebus quas esse mirabiles constat possint reddere rationem. Reddãt ergo rationeꝫ de bis que panca posuimus: que ꝓculdubio si esse nescirent ꝛ ea futura esse diceremus: multo minus crederẽt q̃ꝫ qō nunc dicentibus nobis nolunt credere aliquando esse venturuꝫ. Quis enim eorum nobis crederet si quemadmodum dicimus futura hominum viua coꝝpora que semper arsura atq̃ dolitura nec tamen aliquando mozitura sint: ita diceremus in futuro seculo futurum salem quem faceret ignis velut in aqua fluescere: eundemq̃ faceret aqua velut in igne crepitare: aut futurum fontẽ cuius aqua in refrigerio noctis sic ardeat vt nõ possit tangi: in estibus vero diei sic algeat vt bibi non possit: aut futurum lapidem vel euꝫ qui suo calore manum costringentis adureret: vel eum qui vndecũq̃ accensus extingui omnino non posset: ꝛ cetera que ꝓtermissis alĩs innumeris commemozanda interim dixi. Dec ergo in illo seculo quod futurum est si diceremus futura: nobisq̃ incredulis responderent: si vultis vt ea credam⁹: de singulis reddite ratõeꝫ. Nos non posse confiteremur: eo q̃ istis ꝛ similibus dei miris operibus infirma mortalium ratiocinatio vincitur: fixam tamen apud nos esse rationem non sine ratione omnipotẽtẽ facere: vnde animus humanus infirmus rationem non potest reddere: ꝛ in multis quidem rebus incertũ nobis esse qd velit: illud tamen esse certissimũ nihil eorum illi esse impossibile quecunq̃ voluerit: eiq̃ nos credere predicenti quem neq̃ impotentem: neq̃ mentientem possumus credere. Si tamen fidei reprehensores: exactoresq̃ rationis: quid ad ista respondent de quibus ratio reddi ab hoie non potest: ꝛ tñ sunt: ꝛ ipsis rationi nature videntur esse contraria? Que si futura esse diceremus: similiter a nobis sicut eoꝝ que futura esse dicimus ab infidelib⁹ ratio poscer̃: ac per hoc cũ in talibus operibus dei deficiat ratio cordis ꝛ sermonis bũant: sicut ista nõ ió nõ sunt: sic ñ ideo ẽt illa ñ erũt: qñ ratio de vtrisq̃ ab hoie non potest reddi. Ca. VI.

Je forte respõdeãt: ꝓtus itaq̃ nec ista b sunt: nec ista credimus: falsa de bis dicta falsa ꝓscripta sunt: ꝛ adĵciãt ratiocinantes atq̃ dicentes. Si talia credẽda sunt: credite ꝛ vos quod in eisdeꝫ litteris est relatuꝫ: fuisse vel esse quoddaꝫ veneris phanuꝫ: atq̃ ibi candelabrũ: ꝛ in eo lucernaꝫ sub diuo sic ardenteꝫ: vt eaꝫ nulla tempestas nullus imber extingueret. Vnde sicut ille lapis: ita ista lychnos asbestos idest lucerna iextinguibilis nominata est.

.XXI.

Quod propterea poterunt dicere vt respondẽ di nobis angustias igerãt: qz si dixerimus non esse credendam: scripta illa miraculoruz infirmabimus: si autem credendum esse consenserimus: confirmabimus numina paganoruz. Sz nos sicut iaz in libro duodeuigesimo hui9 operis dixi: non habemus necesse omnia credere: que historia continet gentium: cum z ipsi inter se historici sicut ait varro quasi data opera: z quasi ex industria per multa dissentiant: sed ea si volumus credimus que non aduersantur libris: quibus non dubitabim9 oportere nos credere. De his autem miraculoruz locis: nobis ad ea que futura persuadere incredulis volumus: satis illa sufficiant: que nos quoqz possumus experiri: z eorum testes idoneos non difficile est inuenire. De isto autem phano veneris z lucerna inextinguibili: nõ solum in nullas coartamur angustias: verum etiaz latitudinis nobis campus aperitur. Addidim9 enim ad istã lucernam inextinguibilem: z humanaruz z magicarum: id est per homines demonicarum artium: z ipsoruz per seipsos demonum multa miracula. Que si negare voluerimus eidez ipsi cui credimus sacrarum litterarum aduersabimur veritati. Aut ergo in lucerna illa mechanicum aliquid de lapide asbesto ars humana molita est: aut arte magica factum est quod homines illo mirarentur i tẽplo: aut demon quispiam sub nomine veneris tanta se efficacia presentauit: vt hoc ibi prodigium z appareret hominibus z diuti9 permaneret. Illicinntur autẽ demones ad inhabitanduz per creaturas quas non ipsi sed deus condidit delectabilibus pro sua diuersitate diuersis: non vt animalia cibis: sed vt spiritus signis: que cuiusqz delectationi cõgruunt p varia genera lapidum: herbarum: lignoruz: animalium: carminum: rituum. Ut autem illiciantur ab hominibus prius eos ipsi astutissima calliditate se ducunt: vel inspirãdo eorum cordibus virus occultum: vel etiaz fallacibus amicitijs apparendo: eorumqz paucos discipulos suos faciunt plurimorumqz doctores. Necz enim potuit nisi primum ipsis docẽtibus disci: quid quisqz illoruz appetat: quid exhorreat: quo inuitetur numine vel cogatur: vnde magice artes carũqz artifices extiterunt. Maxime autem possident corda mortalium: qua potissimum possessione gloziantur: cuz se transfigurant in angelos lucis. Sunt ergo facta eorum plurima: que quantomagis mirabilia cõfitemur: tãto cautius vitare debemus. Sed hec vnde nunc agimus nobis etiã ipsa pficiũt. Si enim hec immundi demones possunt: quãto potẽtiores sancti ãgeli: quãto potẽtiores his oib9 de9: q tãtoz miraculoz effectores ẽt ipos ãgelos fec̃: Quãobrẽ si tot z tãta tãqz mirifica: q̃ mechanemata appellãt: dei creatura vtẽtibus hũanis artibus fiunt: vt ea q nesciunt opinent eẽ diuina: vñ factũ ẽvt i quo dã tẽplo lapidib9 magnetib9 i solo z camera, pportiõe magnitudinis positis simulachrũ ferreũ aeris illi9 medio iter vtrũqz lapidẽ ignorãtib9 qd sursũ eẽt ac deorsũ q̃si numinis ptãte pẽderet: q̃le aliqd ẽt i illa lucerna veneris de lapide asbesto ab artifice fieri potuisse iã dixim9. Si magoruz opa quos nra scriptura venefficos: z icãtatores vocat: itantũ demones extollere potuerũt: vt congruere hoium sensib9 sibi nobilis poeta videret: de q̃daz femina q̃tali arte polleret dicens: Hec se carminib9 promittit soluere mẽtes: Quas velit: est alijs duras imittere curas. Sistere aquã fluuijs: z vertere sidera retro: Nocturnosqz ciet manes: mugire videbis Sub pedib9 terrã: z descẽdere montib9 ornos. Quã romagis deus potens est facere q̃ infidelib9 sunt incredibilia: q illius facilia potestati: quãdoquidẽ ipe lapidũ aliarũqz vim rez z hominũ ingenia quibus miris vruntur modis: angelicasqz naturas omnib9 terrenis potentiores animantibus cõdidit vniuersa mirabilia: mirabili vincente virtute: z operandi: iubendi: finendiqz sapientia: vtens oib9 raz mirabiliter q̃ creauit:

a Dic ponit versus virgilii describentis potestatez sibylle i arte magica z habẽtur eneide. li. 4. Dec se carminib9 promittit soluer mẽtes: idest liberare mẽtes hominum a cura z sollicitudine q̃s velit. i. pro libito suo. est alys duras immittere curas. Sistere aquam fluuijs. s. promittit contra naturales decursum. z vertere sidera retro. s. promittit: nocturnosqz ciet. idest euocabit manes id. ẽ deos mõtuoz quos dic̃ nocturnos: quia solent apparere de nocte: i q̃z ascensu de inferno: mugire videbis terrã sub pedibus. i. sonar ad modum mugitus z videbis mõtibus idest de montibus descẽdere ornos idest arbores quasdam ficvocatas z nominatas.

Ar itaqz facere nõ Ca. VII.

c posset deus vt z resurgãt corpora mortuoruz z igne eterno cruciẽt corpa dãnatoz: q fecit mũdũ i celo: i terra: i aere: i aqs: inuerabilib9 miraclis plenũ: cũ sit oib9 qb9 plen9 ẽ, pcl̃dubio mai9 z excellẽti9 ẽt ipe mũd9 miraculi: Sz istl cũ qb9 vel cum quos agim9: q z deũ eẽ credũt a quo fcũs ẽ mũd9: z deos abillo fcõs p quos ab illo admistrat h mũd9: z miraculoz ef-

fectrices siue spontaneorum: siue cultu ⁊ ritu quolibet impetratorum: siue etiam magicorum mundanas vel non negãt vl insup ⁊ predicãt ptãtes quãdo eis reruꝫ viꝫ mirabilẽ pponimus aliaꝫ que nec aialia sunt rõnalia nec vlla ratione p̃diti spirit⁹: sicut sunt ea quoꝝ pauca ꝓmemoraui mus: respondere assolent. Dis est ista nature: natura eorum sic se habet: ꝓprietaruꝫ iste sunt efficacie naturaꝝ. Tota itaqꝫ rõ ẽ cur agrigẽtinũ salẽ flãma fluere faciat: aq̃ crepitare: q̃ hec ẽ natura et⁹. Ad hoc eẽ pot⁹ ꝓtra naturã videt q̃ nõ igni ꝫ aq̃ dedit salẽ soluere: torrere ãt igni ñ aq̃. Sz ista iquũt salis hui⁹ naturalis est vis: vt bis ꝺria patiat. Dec igit ratio reddit: ⁊ de illo fonte garamãtico vbi vna vena friget dieb⁹: noctib⁹ feruet: vi vtraqꝫ molesta tãgẽtib⁹. Dec ⁊ ꝺ illo alio: q cũ sit ꝓrectantib⁹ frigid⁹: ⁊ facẽ siẽ alij fontes extinguat accẽsam: dissimiliẽ tñ atqꝫ mirabiliẽ idẽ ipe accẽdit extinctã. Dec ⁊ de lapide asbesto q cũ ignẽ nulluꝫ habeat ppriuꝫ: accepto tñ sic ardet alieno: vt nõ possit extingui. Dec de ceteris q̃ piget retexere qb⁹lꝫ vis isolita ꝓtra naturã inesse videat: alia tñ de illis nõ reddit rõ: nisi vt dicat hãc eoꝝ eẽ nãm. Breuis sane ista ẽ rõ fateor: sufficiẽsqꝫ respõsio. Sz cũ de⁹ auctor sit naturaꝝ oium cur volũt fortiorẽ nos reddere rõnẽ: q̃ aliq̃d velut ipossibile nolũt credere: eisqꝫ redditionẽ rõnis poscẽtib⁹ rñdem⁹ hãc esse volũtatẽ oipotẽtis dei: q̃ certe nõ ob aliꝺ vocatur oipotẽs: nisi q̃ q̃q̃d vult põt: q potuit creare tã multa q̃ si nõ oñderent: aut a credẽdis hodieqꝫ testib⁹ dicerẽt: pfecto ipossibilia putarentur: nõ solũ q̃ ignotissima apꝺ nos: verũ ẽt q̃ notissima posui. Illa. n. q̃ apꝺ nos ꝑter eos quoꝝ de his libros legim⁹ nõ habẽt testẽ: ⁊ ab eis cõscripta sunt q nõ sunt diuinit⁹ docti atqꝫ hũanitus falli forte potuerũt: licet cuiqꝫ sine recta reprehẽsiõe nõ credere. Nã nec ego volo temere credi cuncta q̃ posui: q nec a meipo ita creduntur tãqꝫ nulla de illis sit i mea cogitatiõe dubitatõ: excepẽ his q̃ vl ipe suꝫ expt⁹: ⁊ cuiuis facile ẽ expiri: siẽ de calce q̃ feruet i aq̃: ⁊ i oleo frigida ẽ. De magnete lapide: q nescio q̃ sorbitione insensibili stipulã nõ moueat ⁊ ferrũ rapiat. de carne nõ putrescẽte paonis cũ putruerit ⁊ caro platõis. de palea sic frigẽte vt fluescere niuẽ nõ sinat: sic calẽre vt maturescere poma ꝓpellat. de igne fulgido q̃ scõꝫ suũ fulgorẽ lapides coquẽdo cãdificet: ⁊ ꝓtra eundẽ suũ fulgorẽ vrẽdo plurima obfuscet. Tale ẽ q ⁊ nigre macule offundũt ex oleo splẽdido: similiẽ nigre linee ꝺ candido ipressum nẽ argento. De carbonib⁹ ẽt q accedẽte igne sic vertant i ꝓtrariũ: vt de lignis pulcherrimis terri fragilesqꝫ ꝺ duris: iputribiles ꝺ putribilib⁹ fiãt. Dec ipa q̃dã cũ mult: que dã cũ oib⁹ noui: talia plurima q̃ huic libro iserere lõgũ fuit. De his ãt q̃ posui nõ expta ꝫ lecta: ꝑter de fonte illo vbi faces extinguũt ardẽtes ⁊ accẽdunt extincte: ⁊ de pomis terre sodomoꝝ foris ec⁹ q̃si maturis itrinsec⁹ fumeis: nec testes aliquos idoneos a qb⁹ vtꝝ vera eẽnt audire potui vl repire. Et illũ q̃dẽ fontẽ nõ inueni qui in epiro vidisse se dicerẽt: ꝫ qui i galla simile nossent nõ lõge a garciano poli ciuitate. De fructib⁹ ãt sodomitaꝝ arboꝝ nõ tñ littere fideꝺigne idicãt: verũ ẽt tã m⁹ri se loqnunt exptos: vt hinc dubitare ñ possiꝫ. Cetera ꝙo sic habeo vt neqꝫ affirmãda neqꝫ negãda decreueri: ꝫ iõ ẽt ipa posui: q̃ apꝺ eoꝝ ꝓtra quos agim⁹ hist⁹ricos legi: vt oñderẽ q̃lia m⁹ra: m⁹riqꝫ illoꝝ nulla reddita rõne: i suoꝝ litteratoꝝ scripta litteris credãt: qui nobis credere q̃ id qꝺ eoꝝ expientiã sensumqꝫ trãsgredit oipotẽtẽ deũ dicim⁹ eẽ factuꝝ nec i hac reddita rõne dignant. Nã que melio: ⁊ validioꝝ rõ de reb⁹ talib⁹ redditꝫ q̃ cuꝫ oipotẽs ea posse facere pbibet: ⁊ factur⁹ ꝺ q̃ne ꝑnunciasse ibi legit: vbi alia m⁹ra ꝑnunciauit: q̃ fecisse mõstrat. Ipe quippe facit: q se factuꝝ esse predixit: que impossibilia esse putãtur: qui promisit ⁊ fecit vt ab incredulis gentibus increꝺibilia crederentur. Ca. VIII.

Si autem propterea respondent se non credere que ꝺ humanis sp arsur] nec vñ q̃ moꝝturis eorpib⁹ dicim⁹: q hũanorũ eorpoꝝ naturã nouim⁹ lõge aliter istitutã: vnde nec illa rõ hinc reddi pot: que de illis naturis mirabilib⁹ reddebat: vt dici possit: vis ista naturalis est: rei cui⁹ ista natura ẽ: q̃ scim⁹ humane carnis istam nõ eẽ naturaꝫ. Habem⁹ quidẽ q rñ deam⁹ ꝺ lr̃is sacris: hãc ipam. s. hũanã carnẽ aliter istitutã fuisse añ pcm̃. i. vt posset nũq̃ ꝑperi morte: aliter ãt post pcm̃ qualis i erũna hui⁹ mortalitatis inotuit vt ꝑpetẽ vitã tenere non possit. Sic ergo aliter q̃ nobis nota est: instituet i resurrectiõe moꝝtuoꝝ. Sz q̃ñ istis nõ credunt litteris vbi legit q̃lis i paradiso vixerit hõ: q̃tumcũqꝫ fuerit a necessitate mortis alien⁹: quib⁹ vtiqꝫ si crederẽt: nõ cuꝫ illis de pena dãnatoꝝ que futura est oposius agerem⁹ de litteris eoꝝ qui doctissimi apud illos fuerunt aliquid proferendum est: quo appareat posse fieri vt aliter se habeant queqꝫ res q̃ priꝰ in rebus innotuerant

sue decimatõe nãe. Esti marci varrônis libris quoꝝ iscriptõ ẽ de gẽte ppli romani: qõ eisdez verbis qb⁹ ibi legit: ⁊ ꝟ ponaz In celo igt mirabile extitit porz tẽtũ. Nã stellã veneris nobilissimã: plaut⁹ vespugine homer⁹ hespõ appellat plcherrimã dicẽs: castor scribit tñ portentũ extitisse vt mutaret colorem magnitudinẽ: figurã: cursum: quod factũ ita neqz ãtea: neqz postea sit. Sic hoc factũ ogygio rege dicebãt adrast⁹ cyzicen⁹ ⁊ dyon neapolites mathematici nobiles. Hoc cerre varro tant⁹ auctor portẽtũ nõ appellaret nisi eẽ cõtra naturã videret. O ia qppe portẽta conr naturã dicim⁹ eẽ ꝟ nõ sũt. Quõ ẽ eni cõtra naturã quod dei fit volũtate: cũ volũtas tantiviqz cõditoris cõdite rei cuiusqz natura sit. Portentũ ergo fit nõ cõtra naturã: sed ꝓtra quã ẽ nota natura. Quis ãt portẽtorum nũerat multitudinẽ: que historia gẽtũ ꝓtinent: Sed nũc i ꝟ vno attendam⁹: qõ ad rẽ de q̃ agim⁹ ptinet. Quid ita disposiũ est ab auctore nature celi: ⁊ terre: quẽadmodũ cursus ordinatissim⁹ fidex: Quid tã ratis legib⁹ fixisqz firmatũ: Et tamẽ qñ illevoluit qui sũmo regit imꝓio ac ptãte qõ cõdidit: stella ꝓ ceteris magnitudie ac splẽdore notissima: colorẽ: magnitudinẽ: figurã: ⁊ qõ ẽ mirabilius sui cursus ordinẽ legẽqz mutauit. Turbauit ꝓfcõ tũc si ylli iã fuerũt q canones astrologoꝝ quos velut ierrabili cõputatõe de ptis ac futuris astroꝝ motib⁹ cõscriptos habẽt: quos canones sequẽdo ausi sũt dicere hoc quod de lucifero contigit nec ãtea nec postea cõtigisse. Nos ãt i dinis libris legim⁹ ẽt solẽ ipm ⁊ steriisse cũ hoc a dño deo petiuisset vir scis ibs naue donec ceptũ ꝓtiũ victoria terminaret: ⁊ retrõ sum redisse vt regi ezechie quindeci anni adiuẽdũ additi: hoc etiam ꝓdigio ꝓmissioni dei significarentur adiuncto. Sed ista quoqz miracula que meritis scim⁹ concessa sanctorum qñ credũt isti facta: magicis artib⁹ tribuũt. Undẽ illi⁹ ẽ qõ superius cõmemorauí dixisse virgiliuz

Sistere aquam fluuijs: ⁊ vertere fidera retro. Enei. 4.

Nam ⁊ fluuium stetisse superi⁹ inferiusqz fluxisse: cũ populus dei ductore supra memorato iesu naueviaz carperet: ⁊ helia prophetа trã seũte: ac postea discipulo ei⁹ helyseo: id eẽ fcm̃ in sacris litteris legim⁹: ⁊ retrouersũ fuisse maximũ sidus regnante ezechia modo commẽorauim⁹. Qõ vero de lucifero varro scripsit nõ est illic dictum alicui boi petenti id fuisse concessum. Non ergo de noticia naturaruz sibi caliginẽ faciant infideles quasi non possit in aliqua re diuinit⁹ fieri aliud q̃z in ei⁹ natura ꝓ hũanã suã expiẽtiã cognouerũt: q̃z uis ⁊ ipa q̃ in rex natura oib⁹ nota sunt: non min⁹ mira sint: eẽnt qz stupenda considerantib⁹ eiectis: si solerẽt homines mirari nisi rara. Quis eni consulta ratione non videat in hominũ inumerabili numerositate: ⁊ tanta nature similitudine: valõ ⁊ mirabiliter sic habere singulos singulas facies vt nisi inter se similes eẽnt non discernerentur eorũ species ab aialib⁹ ceteris: ⁊ rursus nisi inter se dissimilẽs eẽnt non discernerẽtur singuli ab boib⁹ ceteris: Quos ergo similes consitemur cosdẽ dissimiles inuenim⁹. Sed mirabilioz ẽ cõsideratio dissimilitudinis: quoniam similitudinẽ instit⁹ videꝛ exposcere natura cois. Et tñ qñ que sunt rara: ipa sũt mira: multo eni amplius admiramur qñ duos ita similes repim⁹ vt i eis discernendis aut semp aut frequenter errem⁹ Sed quod dixi scriptum a varrone: lz eorũ sit historic⁹ idemqz doctissim⁹: fortasseve re factũ eẽ non credunt: aut qz non diu mansit ali⁹ eiusdem sideris cursus: sed reditũ est ad solitũ: min⁹ isto mouentur exẽplo. Habeant ergo aliud quod etiam nunc possit ostẽdi eisqz puto õbere sufficere quo cõmoueantur: cũ aliud aduerterint in aliqua institutione nature eãqz sibi notissimã fecerit nõ se inde deo debere prescribere: quasi eã nõ possit in longe aliud q̃z eis cognita est vertere atqz mutare. Terra sodomorũ si fuit ita vtiqz vt nunc est: sed iacebat simili ceteꝛ facie: eadẽqz vel etiam yberioze fecũditate pollebat. Nam dei paradiso i diuinis eloquijs compata est. Nec postea q̃z tacta de celo est sicut il-

a Dicpõit narrationem varronis õ stella veneris que aliquando est stella matutina. aliquando vespertina. ⁊ habet noia quinqz que ponũt ꝟ versu. Lucifer: auroza. ven⁹. hesper hesperus. Idẽ dicit plaut⁹ vespugine. ⁊ pro hespo dicit homer⁹ hespon more greco. Ogygius fuit rex ille. sub quo diluuiũ secũdũ. s. pticulare contigit in achaia.

b Qz hic allegat virgilii versũ ⁊ de pomis sodomorum vide supra ca. v. de terra hac scribit solin⁹ agens de iudea ⁊ de bis q̃ in ea sunt. dicens longo ab hierosolymis recessu tristis sinus panditur quem de celo tactum testatur humus nigra. ⁊ in cinerem resoluta vbi duo opida sunt vnuz sodomũ noiatũ alterum gomorra apud que babetur pomũ babens speciẽ maturitatis mandi tamẽ nõ põt. nã fuligines intrisecus fauillariam includit quã ambitio tamẽ extreme cutis cohibz que vel tactu letu pressa fumuz exhalat ⁊ satisfacit in vagum pulueꝛem.

lozū quoq; attestatur bistoria: ⁊ nūc ab eis qui veniunt ad loca illa ꝓspicitur: ꝑdigiosa fuligie horroꝛi est: ⁊ poma.ei⁹ iteriozem fauillam mendaci superficie maturitatis includūt. Ecce non erat talis: ⁊ talis est. Ecce a cōditoꝛe naturarū nā eius in hāc sedissimā diuersitatem mirabili mutatione ꝓuersa est. Et quod post tam longum accidit temp⁹ tam longo tpe pseuerat. Sicut ḡ nō fuit ipossibile deo quas voluit instituere: sic ei nō est ipossibile i quicqd voluerit quas instituit mutare naturas. Unde illoꝝ quoq; miraculoꝝ multitudo siluescit: que monstra: ostenta: poꝛtenta: ꝑdigia nūcupantur. Que recolere ⁊ cōmemoꝛare si velim: hui⁹ opis qs erit finis? Monstra sane dicta ꝓhibēt a mōstrādo: qō aliquid significādo demōstrēt. Et ostēta ab oīdēdo: ⁊ poꝛtenta a poꝛtendēdo. i. ꝓtendendo: ⁊ ꝑdigia qō poꝛro dicant: idest futura ꝑdicāt. Sed viderit coꝝ ꝓiectoꝛes quō ex eis siue fallant: siue istinctu spūum quib⁹ cura ē tali pena dignos aios boium noxie curiositatis retib⁹ implicare: etiam vera ꝓdicāt: siue m'ra dicēdo aliqñ i aliquid veritatis icurrant. Mob tamē ista que velut cōtra nām fiūt: ⁊ cōtra naturā fieri dicūt: quo moꝛe boium locut⁹ est apl's dicendo cōtra nām in olea isitū oleastrū factū eē ꝓticipē piguedis olee: ⁊ mōstra: ostēta: portēta ꝑ digia nūcupantur: hoc mōstrare dr̄: ꝟ oīdere: vl' preostendere: ꝟ predicere qō factur⁹ sit de⁹: que de coꝛpib⁹ boiuꝫ se prenūciauit eē factuꝝ: nulla ipediēte difficultate: nulla ꝑscribēte lege nature. Quō aūt ꝓnūciauerit: satis in libro supioꝛe docuisse me existimo: decerpēdo de scripturis sanctis ⁊ nouis ⁊ veteriḃ⁹ nō qdem oīa ad hoc ptinētia: sed q̄ sufficere huic opi iudicaui.

Isa. 66. Quod igitur de sempiterno supplicio dānatoꝝ ꝑ suū ꝓpham deus dixit fiet: oio fiet: vermis coꝝ nō morieꝝ: ⁊ ignis coꝝ nō extinguet. Ad hoc eni vehemēti⁹ cōmēdandū: etiā dñs ihs cum mēbra q̄ boicm scandalizant: ꝑ his boib⁹ poneret: quos Mar. 9 vt sua mēbra dextera quis diligit eaq; ꝓcipet amputari: Bonū est iquit tibi debilē itroire in vitaꝫ eternā: q̄ duas man⁹ habētē ire i gehēnā in ignē iextinguibilem: vbi vermis coꝝ nō moꝛit: ⁊ ignis coꝝ nō extinguit. Similiter de peō Ibidem Bonū est tibi inquit claudū introire i vitā eternā: q̄ duos pedes habētē mitti in gehēnā ignis iextinguibilis vbi vermis coꝝ nō moꝛit: ⁊ ignis Ibidē. nō extinguit. Nō aliter ait ⁊ de oculo. Bonū est tibi inquit luscū itroire i regnū dei q̄ duos oculos habētē mitti i gehēnā ignis: vbi vermis eoꝝ nō moꝛit: ⁊ ignis nō extinguit. Nō eū piguit vno loco eadē verba ter dicere: quem nō tereat ista repetitio: ⁊ illi⁹ pene cōminatio tam vehemens ꝛe diuino? Utrum autem boꝝ: ignem .s. atq; vermē qui volunt ad aie penas nō ad cōpoꝛis pertinere: dicūt etiā vt dolore cū sero ac q3 infructuose penitētes eos qui fuerit a regno dei sepati: ⁊ iō ignē ꝑ isto dolore vrente nō icōgrue pōi potuisse ꝓtendūt. Unde illud apl'i est. Quis scandalizat ⁊ ego nō vꝛoꝛ. Elidē ēt dolorē vermē putāt itelligendū eē. Nam scriptum inquiunt. Sicut tinea vestimētū ⁊ vermis lignū sic merō excruciat coꝛ viri. Qui vero penas ⁊ anime ⁊ cōpis in illo supplicio futuras eē ñ dubitant: igne vt cōpus: animam autē rodi quodam mōverme merōis affirmant. Qō ⁊ si credibili⁹ dicit: q3 vtiq; absurdū ē: ibi dolorem aut cōpis aut anime defuturꝫ: ego tamen facili⁹ existimo vt ad cōp⁹ dicam vtrūq; pertinere q̄ neutꝫ: ⁊ ideo tantum in illis diuine scripture verb animi dolorem: quo cōsequens esse intelligit: etiam si nō dicatur: vt coꝛpe sic dolente: anim⁹ quoq; sterili pnia crucie. Legit quippe ⁊ veteriḃ⁹ scripturis vindicta carnis impij ignis ⁊ vermis. Potuit breui⁹ dici vindicta impij. Cur ḡ dictum est carnis impij: nisi q3 vtrumq; : idest ⁊ ignis ⁊ vermis: pena erit carnis? Aut si vindictam carnis ꝓpterea dicere voluit: q3 hoc i homine vindicabitur q̄ ꝓm carnē vixerit. Ꝓpꝛe hoc eni veniet in moꝛtem ꝓam: quam significauit apl's dicens. Si enim ꝓm carnem vixeritis: moꝛiemini. Eligat quisq; quod placꝫ aut ignē tribuere coꝛpi: animo vermē: hoc ꝓpꝛie: illud tropice: aut vtrumq; ꝓpꝛie coꝛpi. Jam eni satis superius disputaui posse aialia etiam in ignib⁹ viuere in vstione sine consumptione: in dolore sine moꝛte: per miraculū oipotentissimi creatoris: cui hoc possibile eē qui negat a quo fit quicquid in naturis omnib⁹ mirat ignē zat. Ipe est enim deus qui omnia in hoc mūdo magna ⁊ ꝑua miracula que cōmemoꝛauim⁹: etiā icōpabiliter plura que nō cōmemoꝛauim⁹ fecit: eadem q3 ipo mūdo atq; oium maxio miraculo iclusit Eligat ḡ vnū e duob⁹ q3q3 qō placꝫ: vtꝫ ⁊ vermē ⁊ ignē ad coꝛp⁹ ꝓpꝛie: an ad aium trāslato a coꝛpalib⁹ ad icoꝛpalia vocabulo existimet ꝑtinere. Quid aūt boꝝ vexꝫ sit res ipa expediti⁹ indicabit: q̄ñ erit scientia tanta sanctoꝝ ñ vt eis cognoscendarū illarū penarum necessaria non sit expientia: sed ea que tunc erit plena atq; ꝑfe

eta: ad hoc enī sciendū sapiētia sola sufficiat. Nūc enī ex pte scim⁹: donec veniat quod pfectū est: dū tñ nullo mō illa corpa talia futura esse credam⁹ vt nullis ab igne afficiantur doloribus. Ca. X.

b Jc occurrit querere si nō erit ignis incorporalis: sicut est aī dolor: sed corpalis tactu noxī⁹ vt eo possint corpora cruciari: quō in eo erit etiā pena spīuum malignorum. Idem qppe ignis erit supplicio scilz boiuum attribut⁹: t demonū dicēte xpo. Discedite a me maledci i ignē eternū qui parat⁹ ē diabolo t angelis ei⁹: nisi q; sunt quedā sua ēt dēonib⁹ corpora sicut doctis hoib⁹ visū est: ex isto aere crasso atqz humido cui⁹ ipulsus vēto flante sentīt. Quod gen⁹ elemēti si nihil igne ppeti posset: nō vreret feruefact⁹ in balneis. Ut enim vrat prior vrīt: facitqz quod patīt. Si autē quisqz nulla habere corpa demones asseuerat: non est de hac re aut laborādū opōsa inquisitiōe: aut contēriosa disputatōne certandū. Cur enīz nō dicam⁹: qñis miris tñ veris modis etiā spirit⁹ i corpeos cē: t pena corporalis ignis affligi si spūs boiuum etiā ipi pfectō i corpei: t nūc potuerūt icludi corporalib⁹ mēbris: t tūc potuerit corpum suo vinculis insolubilr alligari. Adherebūt ḡ si eis nulla sūt corpa spūs demonū: imo spūs demones: lz incorpei corpeis ignib⁹ cruciandi: nō vt ignes ipi quib⁹ adherebūt eor inunctura inspirent t aialia fiant que cōstent spū t corpe: sed vt dixī miris t ineffabilib⁹ modis adherendo accipientes ex ignib⁹ penam nō dātes ignibus vitā qz t iste ali⁹ modus quo corpib⁹ adherent spūs t aialia fiūt oio mir⁹ est: nec ꝓhendi ab boie pōt t hoc ipe hō est. Luce.16 Diceret quidem sic arsuros sine vllo suo corpe: spūs: sīc ardebat apud inferos ille diues qñ dicebat: crucior in hac flamma: nisi cōuenīēter rīderi cernerem talem fuisse illā flāmaz: quales oculi quos leuauit t lazaꝝ vidit: qualis lingua cui humorē exiguū desiderauit infūdi: qualis digit⁹ lazari de quo id sibi fieri postulauit: vbi tamē erant sine corpib⁹ aīe. Sic ḡ i corpalis t illa flamma qua exarsīt: t illa guttula quā popōscit: qualia etiā sūt visa dormientiū: siue in extasi cernētium res incorpales habētes tñ similitudinē corpuz. Nā t ipe hō cū spū non corpe sit i talib⁹ visis: ita se tñ tūc similē suo cōpvidet: vt discernere oio nō possit. Aut vero gehēna illa qō ēt stagnū ignis t sulpburis dictū est: cōpeus ignis erit t cruciabit corpa dānatorū: aut t boium t demonuz: solida boium: aerea demōum: aut tñ hominū corpa cū spīritib⁹: demōes aūt spūs sine corpib⁹ berētes sumēdo penam: nō imptiendo vitaz corporalib⁹ ignibus. Unde quippe vtrisqz ignis erit: sicut veritas dixit. Ca. XI.

Esaie.i

b Jc aū: quidam eorū cōtra quos defendim⁹ ciuitatē dei iniustū putant: vt ꝓ peccatis ḡlibet magnis: quo licet tpe ppetratis: pena quisqz damnetur eterna: quasi vll⁹ id vnqz iusticia legis attendat vt tāta mora tpis quisqz puniat quāta mora tpis vnde puniret admisit. Octo genera penarū in legib⁹ esse scribit tull⁹ dānū: vincula: verbera: talionem ignominiam: exilium: mortē: seruitutez. Quid hoz est quod in breue tps ꝓ cuiusqz peccati celeritate coarteturvt tanta vidicetur mozula q̄ta deprehenditur ppetratū nisi forte talio? Jdez enī ait vt hoc patiatur quisqz quod fecit. Unō illud est legis: oculū ꝓ oculo: dētem ꝓ dente. Fieri enī pōt vt tam breui tpe quisqz amittat oculū seueritate vindicte: quem tulit ipe alteri ipzobitate peccati. Pōro āt si aliene femie oculū ifixum rōnis sit verbere vidicare: nōne q illud pūcto tempis fecerit: icōpabili bozarū spacio verberat: t suauitas voluptatis exigue diuturno dolore punit. Quid in vinculis? Nunqd ibi tam diu q̄sqz iudicandus est esse debere: q̄ diu fecit vnde meruit alligari: cū iustissime anosas penas seru⁹ i compedib⁹ pēdat: qverbo: aut ictu celerrime transeūt vel lacessiuit dūm: vel plagauit. Jam vero dānū: ignominia: exilium: t seruit⁹: cū plerūqz sic infliguntur. vt nulla venia relaxentur: nōne ꝓ bui⁹ vite modo similia penis videntur eternis? Jdeo qppe eterna cē nō possunt quia nec ipa vita que his plectit pozrigit in eternū: t tamē peccata que vindicātur longissimi tempis penis: breuissimo tempore ppetrantur: nec quisqz extitit qui cēseret tam cito nocētiū finiēda cē tormēta q̄z cito factū est vel homicidiū vel adulteriū vl sacrilegiū vel quodlibet aliud scel⁹: nō tpis longitudine sed inigratis t impietatis magnitudine metiē dū. Quivero ꝓ aliquo grandi crimine morte mulctatur: nunquid mora qua occidit q̄ pbrenis est: ei⁹ supplicium leges existimant: t nō q̄ cum in sempiternū auferunt de societate vinētium? Quod est autem de ista ciuitate mortali boies supplicio prime mortis: hoc est de illa ciuitate imortali boies supplicio secūde mōtis aufferre. Sicut enim non efficiūt leges huius ciuitatis: vt in eaz quisqz reuocet occisus

Exod.xi

Ca. XI. Jc āt. cē. In ß ca. dicit octo gña penarū i legib⁹ eē. vt scribit tull⁹.

a Latonici gō ꝛc. In B ca. scribit versus ẏgilii. 6. eneid. vbi cū iduxisset ācbisē ifozmātē filiū suū eneam quō aie afficerē tur quatuoꝛ pas sionib⁹ ex coꝛpe dicēdo: Hic me tuūt. cupiūtqꝫ. dolēt gaudētqꝫ. nec auras Su spiciūt clause te nebꝛis ⁊ carcere ceco. Sequēter adiūgit ācbise ẏ ba ifozmātis filiū suū de pēis. quas patiūt aie p⁹ mozte dicens Qui ⁊ supmo cū lūine vita religt ꝯsi diceret ñ so lum patiuntur hic aie i coꝛpe sꝫ ⁊ cū vita supmo lumine relingt coꝛpa. tamē igt .s. anchises non oē malū. nec oēs pestes coꝛpee cō tracte fūdit⁹ ex cedūt a miseris. idest a miseris aiab⁹ recedunt penit⁹. necesseqꝫ penit⁹ est multa ꝛcreta idest ma la indurata. ⁊ ex coꝛpoze miris in olescere modis. ergo .s. vt hoc fi at exercētur scz anime penis ma loꝝ. que veterū . s. commissoꝝ in coꝛpoze sup plicia expendūt idest exoluūt. ⁊ hoc isto mō qꝛ ō aiab⁹ alie pan dūtur. i. exponū tur suspense ad vētos ianes ali is scilz eis eluit scelus infectum sub gurgite va sto aut exuritur igni.

sic nec illi⁹ leges citatis admit tūt vt ad ei⁹ quis vltra btitudi nē reuocet eternā scōa mozte damnat⁹. Quō ḡ verū ē iquūt id qō ait xp̄s vester: i q̄ mesura mēsi fueritis in ea remetietur vob: si tpale peccatū supplicio puni tur eterno: Nec attendunt nō ꝓpter equale tpis spaciū: sꝫ ꝓ pē vicissitudinē mali. i. vt q ma la fecerit: mala patiat: eandeꝫ dictā fuisse mēsurā: q̄uis hoc in ea re ꝓprie possit accipi: ō q̄ dñs cū hoc diceret loq̄bat. i. ō iudicibus ⁊ cōdēnatōib⁹. Ꝓꝛoi de qui iudicat ⁊ cōdēnat iuste: si iudicat: ⁊ cōdēnat iuste: i ea dē mensura recipit: q̄uis nō ꝑ quod dedit. Judicio eni fec: iu dicio patit. Quānis fecerit dā natōeꝫ: quod iniquū est: patit dānatōeꝫ qō iustū ē. Ca. XII.

s Ed pena eterna iō du ra ⁊ iiusta sensib⁹ vide tur būanis: qꝛ i hac in firmitate moꝛibꝰ doꝛū sēsuū ō est ille sensus altissime puris simeqꝫ sapiētie: quo sentiri pos sit quātū nefas i illa ꝓia ꝑuari catōe cōmissū sit. Quāto enim magḥō fruebat deo: tāto maꝛe ipietate dereligt deū ⁊ fac t⁹ ē malo dign⁹ eterno: q hoc i se pemit bonū: qō eē posset in eternū. Hic ẏniuersa generis būani massa dānata: qm̄ qui ꝑ primit⁹ admisit cū ea q̄ i illo fu erat radicata sua stirpe punit⁹ est: vt nullus ab hoc iusto debi toqꝫ supplicio: nisi misericoꝛ dia ⁊ indebita gratia liberetur: atqꝫ ita dispertiat gen⁹ būanuꝫ vt in quibusdā ōmōstret quid valeat misericoꝛs gr̄a ⁊ i ceteꝝ quid iusta vidicta. Neqꝫ enim vtrūqꝫ ōmōstraret i oib⁹: qꝛ si oēs remāeret in penis iuste dā nationis: i nullo apperet miſi coꝛs gr̄a redimēris: rursū si oēs a tenebꝛis transferrētur i lucez in nullo apperet seueritas vlō nis. In qua ꝓpea multo plēs q̄ in illa sūt: vt sic ostendatur quid oib⁹ deberet. Qō si oib⁹ red deret iusticia vidicantis iuste: nemo reꝑhēde ret. Quia vero tā multi exide liberāt: est vnde agant maxie gr̄e gratuito muneri liberātis.

Latōnici quidē q̄uis ipūi Ca. XIII.

p ta nulla velit eē peccata: tñ oēs penas emēdationi adhiberi putant vel huma nis iflictas legib⁹ vel dinis: siue in hac vita siue post mōtem: si aūt parcat hic cuiq̄: aut ita ple ctatur vt hic nō coꝛrigat. Hic est maronis illa sniavbi cum dixisset de terrenis coꝛpib⁹ moꝛi būdisqꝫ mēbꝛis: q̄ aie hinc metuūt cupiuntqꝫ: dolent gaudentqꝫ: nec auras Suspiciūt: clause tenebꝛis ⁊ carcere ceco. Secut⁹ adiunxit atqꝫ ait. Qui ⁊ supꝛemo cū lumine vita relinquit: id est cū die nouissimo reliquit eas ista vita. Non tñ inquit oē malū miseris: nec fūdit⁹ oēs Coꝛ pee excedūt pestes: penituſqꝫ necesse est. Mꝫ ta diu cōcreta modis ioleſcere miris. Ergo ex ercētur penis: veteruqꝫ malozū Supplicia ex pendūt: alie pandūtur ianes Suspense ad ven tos: alijs sub gurgite vasto Infectū eluitur sce lus: aut exuritur igni. Qui boc opinantur: nul las penas nisi purgatoꝛias volūt eē p⁹ mozte: vt quīn terris supioꝛa sūt elemēta: aqua: aer: ignis: ex aliqua istoꝝ mundetur per expiatoꝛias pe nas: quod terrena contagione cōtractum est. Aer quippe accipitur in eo quod ait: suspense ad ventos. Aqua in eo qō ait sub gurgite va sto. Ignis āt suo noie exꝓessus est: cum dixit aut exuritur igni. Nos vero ēt in hac quidē mō tali vita eē quasdam penas purgatoꝛias cōfite mur: ñ q⁹ affligūt: quoꝝ vita vl nō ide sit meli oꝛ vl poti⁹ ide sit peioꝛ: sed illis sūt purgatoꝛie qui eis coerciti coꝛrigunt. Cetere oēs pene si ue tpārie siue sēpiterne: sicut vnusqsq̄ dina ꝓ uidētia tractādus ē: iferunt vel ꝓ peccatis siue pꝛeteritis: siue i q⁹ adhuc viuit ille q plectit vl ꝓ exercēdis declarādisqꝫ virtutib⁹: ꝑ boies: ⁊ āgelos: seu bonos seu malos. Mā ⁊ qsq̄ mali aliqd alteri⁹ ipꝛobitate vl erroꝛe patiat: peccat qdē hō q vel ignoꝛātia: vel iiusticia cuiq̄ mali aliqd facit: sed nō peccat de⁹ q iusto q̄uis occl to iudicio fieri sinit. Sed tpārias pēas alij i hac vita tm̄: alij p⁹ mozte: alij ⁊ nūc ⁊ tunc: veruntñ añ iudiciuꝫ illud seueriſſimū nouiſſimūqꝫ pati unt. Mō āt oēs veniunt in sēpiternas penas q̄ post illud iudicium bis sunt future qui p⁹ moꝛ tem sustinēt tpales. Mā q⁹busdā q i istonon re mittit: remitti in futuro seculo. i. ne futuri scli

a Vic dic Solum qñ natus est ferūt risisse zoroastrem regem bactrianorū. de q̄ scribit solinus in parte q̄ agit de homine capitulo de gbusdā inusitatis. Itaq; vnum nouimus ea hora risisse q̄ natꝰ est scilicet zoroastren. mox optimarum artium principiū. q̄uis hoc nō portenderet ille risus. sed potius magnus propter artium magicarum inuentionem vt hic anno tat augustin. De isto zoroastre scribit trogꝰ lib. p. ninus rex assyriorū sibi acta asia et deuictis scythis nouissime zoroastrē bactrianorū regem euīdēq; vt ferunt magice artis reperto pugna oppressus interfecit. vñ dicit hic. A nino quippe rege assyriorum cum esset ipe rex bactrianorū

eterno supplicio puniātur: iam supradiximus. Capim. XIIII.

Arissimi sūt aūt: q nullas i hac vita tantū postea penas luunt.

Fuisse tñ aliquos q̄sq; ad ūcrepitā senectutē ne lenissimā quidē febriculā senserit: quietāq; duxerit vitā: t ipi nouim⁹ t audiuim⁹. Quāq; vita ipa mortalium tota pena sit q̄ tota tentatio est: sicut sacre littere pclonāt: vbi scriptū est. Mun quid ñ tētatio est vita hūana sup terram: Non enī pua pena ē ipa isipientia vel imperitia que vsq; adeo fugienda merito iudicatur: vt p penas doloꝝ plenas: pueri coganť: queq; artificia vel lras discere: ipmq; discere: ad q̄ penis adigūť tā pēale est eis vt nōnūq; ipas penas p quas cōpellūť discere malit ferre q̄ discere. Quis aūt nō exhorreat t mori eligat: si ei prepōaūt ante mors ppetēda aut rursus infantia:

Que quidē nō a risu sed a fletu orditur hāc lucē: quo quid malox ingressa sit nescies prophetat quodāmodo. Solū q̄ natus est ferūt risisse zoroastrē: nec ei boni aliquid monstruosus ille risus portēdit. Mā magicarū artiū fuisse phibeť inuētor: que quidē illi nec ad pñtis vite vanā felicitatē cōtra suos inimicos prodesse potuerunt. A nino quippe rege assyriox cū eēt ipe bactrianox rex: bello supat⁹ē. Horosius q̄ scriptū ē: graue iugū sup filios adā a die exit⁹ de vētre mr̄is eox vsq; in diem sepulture in mr̄em oium: vsq; adeo ipleri necesse ē: vt ipi paruuli p lauacrū regenerationis: ab originalis peccati: quo solo tenebāntur vinculo iā soluti: mala multa patientes: nōnulli t icursus spūum malignox aliquādo patiātur. Que quidē passio absit vt eis obsit: si hanc vitam in illa etate etiam ipa passione ingraueſcente: t aiam de corpe excludēte finierit. La. XV

Erūtamē in grauī ingo quod positū est super filios adā a die exitus de vētre matris eorū vsq; i diem sepulture: in matrē oium: ēt hoc meditū miserabile repitur vt sobrij sim⁹ aq; intelligam⁹ hāc vitā de peccato illo nimis nefario quod in paradiso ppetratū est scās nobis cē penalē: totūq; quod nobiscū agitur per testamētū nouū nō pertinere nisi ad nouī seculi hereditatē nouā: vt hic pīg

re accepto illud cui⁹ est hoc pign⁹ suo tpe consequamur. Nūc āt ambulem⁹ i spe t pficientes de die in diem: spū facta carnis mortificemus Monuit eni dñs qui sūt ei⁹: t quotquot spū dei aguntur: hi filij dei sūt: sed gra nō natura. Unicus eni natura dei filius: propter nos misericordia fact⁹ est filius hois: vt nos natura filij hois filij dei per illū gra fierem⁹. Manēs quippe ille imutabilis naturā nostrā i qua nos suscipere suscepit a nobis: t tenax dinitatis sue: nostre infirmitatis particeps fact⁹ est: vt nos i meli⁹ cōmutati q̄ peccatores mortalesq; sum⁹: ei⁹ imōtalitatis t iusticie pticipatōe amittam⁹: t qō in natura nostra bonū fecit: ipleri sūmo bono i ei⁹ nature bonitate seruem⁹. Sicut eni pynū bominē peccātē: in hoc tā graue malū deuenim⁹: ita pynū hoiem eūdēq; deū iustificatē: ad illud bonū tam sublime veniem⁹. Nec q̄sq; se debet ab isto ad illū trāsisse confidere: nisi cū ibi fuerit vbi tentatio nulla erit: nisi pacē tenuerit quā belli hui⁹ in quo caro concupiscit adūsus spūm: t spūs aduersus carnē: multis t variis certaminib⁹ querit. Hoc āt bellū nūq; vllū eēt: si natura hūana per liberū arbitriū in rectitudine in qua facta est perstitisset. Nūc vero q̄ pacē felix cū deo habere noluit secū pugnat ipse lix: t hoc quoq; cū malū sit miserabile: melius est tñ q̄ prioza vite hui⁹. Adeli⁹ quippe confligit cū vitijs: q̄z cū sine vlla conflictione dñantur. Adeli⁹ē iquā bellū cum spe eterne pacis q̄z sine vlla liberationis cogitatione captiuitas. Lupim⁹ quidē etiā hoc bello carere: t ad capescēdam ordiatissimā pacē: vbi firmissima stabilitate potioribꝰ iferioza subdāť: igne diuini amoris accendimur. Sed si: qō absit: alibi tāti bōi spes nulla eēt: malle debuim⁹ in hui⁹ afflictationis molestia remanere: q̄ vitijs in nos dñationē non eis resistendo pmittere. La. XVI.

Erum tāta est dei misericordia in vasa misericōdie que ꝓpauit in glīaz: vt ēt prima hois etas. i. infantia que sine vllo renisu subiacet carni: t scōa que pueritia nuncupať: vbi nīdum rō suscepit hanc pugnā t fere sub oīb⁹ vitiosis delectationib⁹ iacet: q̄ licet iā farivaleat t ideo ifantiā trāsisse videať: nōdum in ea ē precepti capax ifirmitas mētis si sacra mediatoris acceperit: ēt si hāc in cisanis vitā finiat: translata. s. a ptāte tenebraꝝ i regnum xpi: nō soluz penis nō prepetur eternis: sed nevlla quidē p⁹ morte purgatoria tormēta patiatur. Sufficit enim sola spiritalis regene-

ratio: ne p⁹ morte obſit q̄ carnalis gñatio cuz morte cōtraxit. Cuz ātvētum fuerit ad etatē q̄ p̄ceptum iā capit: t ſubdi pōt legis ipio: ſuſcipiēdum ē bellum ꝯ vitia: t gerēdū acriē: ne ad dānabilia peccata pducat. Et ſi qdē nōdū victoriaꝫ cōſuetudie roborata ſūt facili⁹ vincunt: tcedunt: ſin ātvicere atq; ipare cōſueuerūt: laboriosa difficultate ſupāt. Neq; eni id fit veracit atq; ſinceriter: niſi vera delectatōe iuſticie. Hoc ē ātin fide xp̄i. Nā ſi lex iubēs aſſit: t ſpirit⁹ iuuās deſit: per ipam, phibitōez deſiderio creſcēte atq; vicēte pcti ēt reat⁹ puaricationis accedit: vt nōnunq; ſint aptiſſima vitia: que alijs vitijs vincunt occultis: q̄q; putāt cē virtutes i quib⁹ regnat ſupbia: t q̄dā ſibi placēdi altitudo ruinoſa. Tē itaq; victa vitia deputanda ſunt cum dei amoꝛe vincunt: quē niſi de⁹ ipe nō donat: nec aliter niſi p mediatoꝛē dei t boium boiem xp̄m ieſum: q̄ fact⁹ē particeps mortalitatis nr̄e vt noſ pticipes faceret dinitatis ſue. Pauciſſimi ātſt tante felicitatis: vt ab ipa ieūte adoleſcētia nulla dānabilia peccata cōmittāt: vel in flagitijs: vel i facinoꝛib⁹: vel i nefarie cuiuſq; ipietatis erroꝛe: ſed magna ſpirit⁹ largitate oppꝛimant quicqd i eis poſſet carnali delectatione dñari. Plimi vero p̄cepto leg⁹ accepto cuz pr̄i⁹ victi fuerit p̄nalētib⁹ vitijs t p̄uaricatoꝛes effecti: tē ad gr̄am cōfugiunt adiuuantē: qua fiant t amari⁹ penitēdo: t vehemēti⁹ pugnādo: pr̄i⁹ deo ſb dita: atq; ita carni ꝓpoſita mēte victoꝛes. Quiſqs igr̄ cupit penas euadere ſēpiternas nō ſoluz baptizet̄ verumēt iuſtificet̄ i xp̄o ac ſic veretrāſeat a diabolo ad xp̄z. Purgatoꝛias ātpēas nl̄las futuras opinet̄: niſi ante illud vltimum tremēdumq; iudicium. Neq̄q; tñ negādum eſt ēt ipm et ternum ignē, p diūſitate merit oꝛ q̄zuis maloꝛ: alijs leuioꝛē: alijs futurū eē grauioꝛem ſiue ipi⁹ vis atq; ardoꝛ p pena digna cuiuſq; varietet̄: ſiue ipe equal⁹ ardeat: ꝫ nō eq̄li moleſtia ſentiat̄.

Ca. XVII.

Unc iā cum miſericoꝛdib⁹ nr̄is agendum cē video: t pacifice diſputādū: q vl̄ oīb⁹ illis boib⁹ quos iuſtiſſim⁹ index dignos gehēne ſupplicio iudicabit: vel qbuſdā eoꝝ nolunt credere penā ſempiternā futurā ꝫ poſt certi tpis metas, p cuiuſq; pcti q̄zitate lōgioꝝ ſiue breuioꝝ eos ſide exiſtimāt libandos Qua in re miſericoꝛdioꝛ pfecō fuit oꝛigenes: q̄ t ipm diabolum atq; angelos ei⁹ p⁹ grauioꝛa p meriē t diuturnioꝛa ſupplicia ex illis cruciatib⁹ eruēdos atq; ſociādos ſcis āgel credidit. Sz illi t ꝓpter hoc: t ꝓp alia nōnulla t maxie pp aternantes ſine ceſſatōe btitudies t miſerias: t ſtatutis ſeculoꝝ iteruallis: ab iſtis ad illas: atq; ab illis ad iſtas it⁹ ac redit⁹ itermiabiles nō imerito repꝛobauit eccl̄ia: qz t hoc q̄ miſericoꝛs vidēbat amiſit: faciēdo ſcis veras miſrias quib⁹ penas luerēt: t falſas btitudines i qb⁹ veꝝ ac ſecurū: hoc eſt ſine tioꝛe certū ſēpiterni boni gaudiuz nō haberent. Longe aut alr̄ iſtoꝝ miſericoꝛdia bñano errat affectu: q̄ boiuz illo iudicio dānatoꝛū miſias tpales: oīuz vero q̄ vl̄ citi⁹ vl̄ tardi⁹ liberāt̄ eternā felicitatē putāt. Que ſnia ſi, p pterea bōa t vera qz miſicoꝛs eſt: tāto eritmelioꝛ t varioꝛ: quāto miſicoꝛdioꝛ fuerit. Extēdat̄ g̃ ac, pfūdat̄ fōs bui⁹ miſicoꝛdie vſq; ad dānatos āgelos: ſaltē p⁹ multa atq; plira quātūlibet ſecula liberādos. Curvſq; advniūſā nāz manat bñanā: t cū ad āgelicā vētū fuerit mox areſcit: Nō audēt tñ ſevlteri⁹ miſando porrigere t ad liberationē ipi⁹ quoq; diaboli puenire.

Uex ſi aliquis audeat: vicit nēpe iſtos: t tñ tāto inuenit̄ errare deformi⁹: tꝫ recta de iverba pūſi⁹ quāto ſibi vr̄ ſentire clemēti⁹. Ca. XVIII.

Unt ēt quales i collocutiōib⁹ nr̄is ipe ſū exp̄t⁹ q̄ cū venerari videāt̄ ſcripturaſ ſcās moꝛib⁹ ip̄robādi ſūt: t agēdo cāmſuā multo maioꝛē q̄z iſti miſicoꝛdiā deo tribuunt erga bñanū gen⁹. Dicit. n. de malis t ifidelib⁹ boib⁹ dinit⁹ quidēverū p̄dictū eē qō digni ſūt: ꝫ cū ad iudiciū ventū fuerit miſicoꝛdiā eſſe ſupaturā. Donabit eni eos iquūt miſericoꝛs de⁹ p̄cib⁹ t interceſſionib⁹ ſcoꝝ ſuoꝝ. Si enim oꝛabāt p illis qñ eos patiebāt inimicos: quanto magis qñ videbūt humiles ſuppliceſq; p ſtratos. Neq; eni credēdū ē aliū tē amiſſuros ſāctos viſcera miſericoꝛdie cū fuerint pleniſſime ſanctitatis: vt q̄ tē oꝛabāt p inimicis ſuis qñ t ipſi ſine peccato nō erant: tūc ñ oꝛēt p ſupplicib⁹ ſuis qñ nullū cepit bre peccatum. Aut vero de⁹ tē eos nō exaudiet tot t tāt̄os filios ſuos: qñ i tāta eoꝝ ſcitate nullum inueniet oꝛonis ipedimētum: Teſtionium vero pſal. t illi qdē q̄ mittunt infideles atq; impios boies ſaltē longo tpe cruciari: t poſtea de maloib⁹ erui: ſed magis iſti, p ſe dicunt eē vbi legit. Nūqd obliuiſcet̄ miſereri de⁹: aut cōtinebit in ira ſua miſationes ſuas: Jra ei⁹ ē inquit vt oēs indigni btitudine ſēpiterna: ipo iudicāte puniāt̄ tur ſupplicio ſempiterno. Sed ſi vel lōgum vel pr̄ſus vllum eē pmiſit: pfecō vt poſſit hoc fieri continebit in ira ſua miſerationes ſuas: qō eū

psal. nō dicit eē facturū. Non enī ait affirmando cōtinebit sed negationē sub interrogatōe ponēs: cū an ꝓtinebit interrogat: nimiꝝ oñdit: qñ diu miſationes suas in ira cōtineat. Sic ergo isti volūt iudiciū dei cōminatōes nō eē mēdaces q̄s sit neminē dānatur? quēadmodū ei? ꝓmissionē q̄ dixit euersuꝝ se eē niniuē ciuitatē: mēdacē nō possum? dicere: z tñ nō factū ē inquiūt qō sine vlla cōditione p̄dixit. Nō. n. ait: niniue euertet si nō egerit pniam seq̄ correxerit: ꝟ b nō addito pnūciauit futurā euersionē illi? ciuitatis. Quā cōminatōem ꝓpterea veracē putant qz hoc p̄dixit de? qō vere digni erāt pati: q̄s hoc nō eēt ipse factur?. Nā z si penitentib? pepcit inquiūt: vtiq̄ illos pniam nō ignorabat facturos: z tñ absolute ac definite eoꝝ euersionē futurā eē prędixit. Hoc ergo erat inquiūt in veritate seueritatis: qua erāt digni: sed i rōe miſationis nō erat: quā nō cōtinuit in ira sua: vt ab Jone. 4 ea pena supplicib? pceret quā fuerat cōtumacib? cōminat?. Si g̃ tē pepcit ailiūt: qñ sāctū suū ꝓphām fuerat pcēdo cōtristatur?: q̄tomagis tūc miſabili? supplicātib? pceet: qñ vt pcat oēs sci ei? orabūt: Sed hoc qō ipi suis cordib? suspicāt: ideo putāt scripturas tacuisse dinas: vt multi se corrigant: vel ꝓlixarū vel eternaꝝ tioꝝ penarū: z sint q possint orare ꝓ eis q se nō correxerit: nec tamē opinār oīmō id eloqa dina tacuisse. Nā quo pertinet inquiūt: quod scriptuz ē: q̄ multa multitudo dulcedis tue dñe: quam absc̄ōdisti metuētib? te: nisi vt intelligam? ꝓp timorē fuisse absconditā miſicordie dine tā mlt̄ā Ro. ii. secretāq̄ dulcedinē: Addūt ēt ꝓpterea dixisse aplm: cōclusit eni de? oēs in ifidelitate: vt oīb? miſereat: quo significaret qō ab illo nēo dānabit. Nec isti tñ q hoc sētiunt: hāc opinionez suā vsq̄ ad liberatōem: vel nullā dānationē diaboli: atqz angelo? ei? extēdūt. Humana ꝙppe circa solos hoies mouētur miſicordia: z cam̄ā maxie agūt suā ꝓ gñalē in gen? hūanū q̄si oī miseratōem ipūitatē falsā suis p̄ditis morib? pollicēres: ac ꝓ hoc supabūt eos in p̄dicāda dei miſicordia: qui hāc ipunitatē ēt pncipi dēonū z ei? satellitib? pollicentur. Ca. XIX.

Tē sūt alij ab eterno supplicio liberati
i onē nec ipis saltē oīb? hoīb? ꝓmittentes: sz tm̄ mō xp̄i baptismate ablutā q ꝓticipes fiūt corpis ei? quōlibz vixerit: in quacunq̄ hęresi vel ipietate fuerit: pp illud qō ait ihs: Joh. 6. hic ē panis qui de celo descēdit: vt siqs ex ipso mānducauerit nō moriat. Ego sū panis viu? qui de celo descēdi. Si quis mānducauerit ex b panem viuet i eternū. Ab eterna ergo morte inquiunt necesse est istos erui z ad vitam eternā q̄qz perduci. Ca. XX.

Tē sūt qui hoc nec oīb? babētib? bap-
i tismatis xp̄i z el? corpis sacr?m sed solis catholicis q̄s male viuētib? pollicētur: qz nō solū sacro sed re ipa mānducauerūt corp? xp̄i in ipso ei? corpe cōstituti. De quo dic apl's i. cori. 11 vn? panis: vnū corp? multi sum?: vt ēt si postea in aliquā hęresim: vel ēt in gentilitū idolatriam lapsi fuerint: tāti qz i corpe xp̄i. i. in ecclia catholica sūpsunt baptismū christi: z mānducauerūt corp? xp̄i nō morianf in eternū: sed vitam q̄q̄z cōsequātur eternā: atqz illa ois ipietas q̄nto maior fuerit nō ei? valeat ad eternitatē: ꝟ ad diuturnitatē: magnitudinēq̄ penarū. Ca. XXI

Unt āt q ꝓpter id qō scriptū ē: qui pse
s uerauerit vsq̄ in finē hic salu? erit: non Mat. 10 nisi in ecclia catholica pseuerātib? q̄s in ea male viuētib? hoc ꝓmittūt p ignē videlicet saluādis merito fūdamēti: de quo ait apls Fūdamētū. n. aliud nemo pōt ponere: pręt id i. cori. 3. qō positū ē: qō ē christ? ihs. Si qs āt edificauerit sup fūdamētū hoc aur: argētū: lapides pręcios os: ligna: fenū: stipulā: vnius cuiusq̄ opus manifestabit. Dies eni dñi declarabit: qñ in igne revelabit: z vnius cuiusq̄ op? q̄le sit ignis ꝓbabit. Si cui? op? ꝓmanserit qō supedificauit mercedē accipiet. Si cui? āt op? arserit dānū patiet: ipse āt salu? erit: sic tñ q̄si p ignē. Dicit ergo cuiuslibz vite catholicū christianū christū hre i fūdamēto qō fūdamētum nulla hęresis habet: a corpis ei? vnitate p̄cisa. Et iō ꝓp hoc fundamētū: etiā si male vite fuerit catholicus christian?: velut qui supedificauerit ligna: fenum: stipulā: putāt eum saluū fieri p ignem .i. p? penas ignis illi? liberari: quo igne in vltio iudicio punientur mali. Ca. XXII.

Mpi āt etiam quosdā putare eos tā-
c tummō arsuros illi? eternitate supplicij qui ꝓ peccatis suis facere dignas elemosynas neglexerit: iuxta illud apli iacobi: Jaco. 2. iudiciū aut̄ sine miſericordia fiet illi q nō fecit miſericordiam. Qui ergo fecerit inquit: q̄nis mores in meli? nō mutauerit: sed inter ipas suas elemosynas nefarie ac nequiter vixerit: iudicium illi cū miſericordia futurū est vt aut nulla dānatione plectat aut post aliquod tp̄s siue ꝓnum siue ꝓlixum ab illa damnatione liberetur Jdeoiudicem ip̄m viuorum atqz mortuorum

holuisse existimāt alind cōmemorare se esse di
cturū: siue dexteris quib⁹ est vitā datur⁹ eternaz:
siue sinistris quos eterno supplicio dānaturus
nisi elemosynas siue factas: siue nō factas. Ad
hoc pertinere aiūt: t i oīone dīnica quotidianā
postulationē: dimitte nobis debita nra: sicut t
Mat.6. nos dimittim⁹ debitorib⁹ nostris. Quisqs eniz
illi q i eū peccauit dimittit ignoscēdo peccatū:
pculdubio elemosynā facit. Quā rē dīns ipe sic
ꝓmēdauit vt dicerz. Si eni dimiseritis peccata
Ibidem hoib⁹: dimittet vobis t pater vester peccata ve
stra. Si āt nō dimiſitis hoib⁹ neqz pater vester
qui in celis est dimittet vobis. Ergo t ad ꝟ ge
Jaco.2. n⁹ elemosynarū pertinet: quod ait apls Iacob⁹:
iudiciū futuꝝ sine miſicordia ei qui nō fecē mi
ſicordiā. Nec dixit dīns iquiunt: magna vel p
na: ꝟ dimittet vobis pr vester pcā vestra: si t
vos dimiſitis hoib⁹. Ac p hoc putāt ēt eis q p
dite vixerit donec claudāt diē vite h⁹ extremū:
p hāc oīonē qualiacūqz t quātacūqz fuerit: oia
quotidie pcā dimitti: sicut ipa quotidie frequē
tatur oīo: si hoc tm̄ modo custodire mēinerit:
vt qñ ab eis veniā petūt qui eos pcō qualicū
qz leserīt ex cozd dimittāt. Cū ad hec oia dō do
nāte rñdero: liber iste claudēdus ē. Ca. XXIII

a Cprimū q̄ri optet: atqz cog̃sci: cur ec
clia ferre nequerit boium disputatio
nē: diabolo ēt p⁹ maxias t diuturnissi
mas penas purgatōez vl' idulgentiā pollicentē
Necqz eni tot sci t sacris veterib⁹ ac nouis litter
eruditi: mūdationē t regni celoꝝ btitudinez p⁹
qualiacūqz t quātacūqz supplicia: qualibuscū
qz: t quātiscūqz āgelis iuiderūt: ꝟ pot⁹ viderūt
dīnā vacuari vel ifirmari nō posse īniam: quā
se dīns pnūciauit i iudicio, platuꝝ atqz dicturū
Ma.25 Discedite a me maledci i ignē eternū q parat⁹ ē
diabolo t angelis ei⁹. Sic qppe ostēdit eterno
igne diabolū t angelos ei⁹ arsuros: t quod scri
ptū est in apocalypsi: diabolus qui seducebat
Apo.20. eos: missus est in stagnū ignis t sulphuꝝ: quo t
bestia t pseudoꝓpha cruciabūt die ac nocte in
scla seculorum. Quod ibi dictum est eternū: h
dictū ē in secula seculorū. Quib⁹ verbis nihil
scriptura dīna significare consuevit: nisi quod
finē non habet temporis. Quāobrē ꝓrsus nec
alia causa nec iustior nec manifestior ineniri po
test: cur verissima ptāte teneatur fixū t īmobile
nullū regressū ad iusticiam vitamqz sanctorum
diabolum t angelos ei⁹ habituros: nisi q̄ scrip
2.pe.2. ptura que neminē fallit dicit eis deū non pep
cisse: t sic ab illo eē inter impios predamnatos
vt carcerib⁹ caliginis inferni retrusi traderent
seruandi atqz vltimo iudicio puniendi: quan
do eos eternus ignis accipiet vbi cruciabuntur
in secula seculorum. Quod si ita est: quomodo
ab huius eternitate penevel vniuersi vel quidā
boies post quātūlibet tpis subtrahentur: ac nō
stari enervabitur fides qua creditur sempiter
nū demonū futurū esse supplicīū. Si eni qb⁹ di Ma.25.
cetur discedite a me maledicti in ignē eternū q
paratus est diabolo t angelis eius: vel vniuer
si vel aliqui eorum non semper ibi erunt: quid
cause est cur diabolus t angeli eius semper ibi
futuri esse credantur. An forte dei sententia q̄
in malos t angelos t homines prōferetur in an
gelos vera erit: in homines falsa? Ita plane ꝟ
erit: si non quod ꝟs dixit: sed quod suspicantur
homines plus valebit. Quod fieri qz non pōt:
nō argumētari aduersus deū: ꝟ dīno pot⁹ duz
tps ē debēt pere pcepto: q tēpiterno cupiūt ca
rere supplicio. Deīn q̄le ē eternū supplicium p
igne diuturni tpis existimare: t vitā eternā cre
dere sine fine: cum xps in eodē ipo loco: in vna Ibidem
eadēqz sententia dixerit vtrumqz cōplexus sic:
ibunt isti in supplicium eternum: iusti autez in
vitam eternā? Si vtrūqz eternum: pfcō aut vtrq
qz cuz fine diuturnum: aut vtrqz fine fine ppe
tuum dz itelligi: par pari eni relata sunt: hic sup
plicium eternum: inde vita eterna. Dicere autē
in hoc vno eodemqz sensu: vita eterna sine fine
erit: supplicium eternum finez habebit: multū
absurdum est. Unde qz vita eterna sanctorum
sine fine erit: supplicium quoqz eternum qbus
erit: finē ꝓculdubio non habebit. Ca. XXIIII

b Oc āt t aduersus eos valet qui suas
agentes causas contra dei venire ver
ba velut misericordia maiore conan
tur: vt iō videlicet vera sint: qz ea q̄ dixit homi
nes esse passuros: pati digni sunt: non quia pas
suri sunt. Donabit enim eos inquiunt precib⁹
sanctorum suorum etiam tunc tāto magis orā
tiuz, p inimicis suis quāto sunt vtiqz sānctiores:
eoꝝqz efficaciorē oīo: t per auditione dei digni
ores: iā nullum bñtiuz oio peccatuz. Cur ꝟ eadez
perfectissima sanctitate t cuncta impetrare va
lentibus mundissimis t misericordissimis pci
b⁹ etiā p angelis nō orabunt: qb⁹ par⁹ est ignis
etern⁹: vt deus sētētiam suam mitiget: t refle
ctat i melius: eosqz ab illo igne faciat alienos?
An erit forsitan quisquam qui t hoc futurum

eē ꝑsumat affirmās ēt scōs angelos sil' cū sāctis hoibus q tunc eq̄les erūt āgelis dei: p dānādis t angelis t hoibus ozaturos: vt miſicodia non patiant' qō veritate pati mereñ'. quod nemo sane fidei dixit: nemo dicturꝰ est. Aliogn nulla cā erit: cur nō ēt nūc p diabolo t angelis eiꝰ ozet ecclia: quā magr̄ deꝰ p inimicꝫ suis iussit ozare Dec igit' cā q̄ fit vt nunc ecclesia nō ozet p malis āgelis quos suos eē nouit inimicos: eadem ipsa cā ē q̄ fiet vt i illo tūc iudicio ēt p hoibꝰ eterno igne crucīādis q̄uis pfecta sit sanctitate nō ozet. Nūc.n. ꝓpterea p eis ozat quos in genere humano habet inimicos: qz ꝑs ē penitētie fructuose. Nam qd maxime p eis ozat: nisi vt det
2.Thi.2 illis deus: sicut dicit apl's penitētiā: t resipiscāt de diaboli laqueis: a quo captiui tenent': sc̄m ipsiꝰ volūtatē'. Deniq̄ si de aliq̄bus ita ecclesia certa ēt: vt q̄ sūt illi ēt nosz: q licet adhuc i hac vita sint cōstituti: tñ p̄destinati sūt i eternū ignē ire cū diabolo: tā p eis nō ozaret: q̄ nec p ipso. Sed qz de nullo certa est: ozat p omnibꝰ dilatat hoibus inimicis suis i hoc corpe cōstitutis nec tñ p oibꝰ exaudit'. Ozo bis.n. solis exaudit' q t si aduersant' ecclesie: ita tñ sūt p̄destinati vt p eis exaudiat' eccl'ia: t filij efficiant' ecclesie.
Si q̄ alit vsq̄ ad mortem habebūt cor impenitens: nec ex inimicis cōuertēt' i filios: nūq̄d iaz p eis. i. p taliū defūctoꝝ spiritibus ozat ecclia'. Cur ita: nisi qz iā i pte diaboli cōputant' q dum essent i corpe: nō sūt translati ad xp̄m'. Eadem itaq̄ cā ē cur nō ozet tūc p hoibꝰ eterno igne punīēdis: q̄ cā ēt nec q̄z nūc nec tūc ozet p āgelis malis: q̄ itidē cā ē: vt q̄z̄uis p hoibus nūc viuis ozet ēt malis: tñ iā nec nūc ozet p infidelibꝰ impiis q̄z defūctis. Nā p defūcti q̄busdā: vl' ipsi' ecclesie vel quozūdam pioꝝ exaudit' oīo: ꝛ p bis quoꝝ i xp̄o regeneratoꝝ: nec vsq̄ adeo vita in corpe male gesta ēt vt tali miſicordia indicētur digni nō eē: nec vsq̄ adeo bñ vt talē miſicordiam repiant' necessariā nō bñe. Sic ēt fcā resurrectōe mortuoꝝ nō deerit q̄bꝰ post pēas q̄s patiunt' spūs mortuoꝝ: impartiat' miſicordia vt i
Mat.12 ignez nō mittant' eternū. Neq̄.n. de q̄busdam veracit' diceret' q̄ nō eis ꝛmittat' neq̄ i hoc seculo neq̄ i futuro: nisi eēnt qbꝰ t si nō i isto tñ remitteret' i futuro. Sz cū dem̄ fuerit a iudice viuoz atq̄ mortuoz: venite bñdicti p̄ris mei
Mat.25 possidete paratū vobis regnū a constitutōe mūdi: t alijs econtrario: discedite a me maledicti i
Ibidem ignem eternum qui paratus est diabolo t angelis eiꝰ t ibūt isti i supplicū eternū: iusti āt i vitā eternā: nimie p̄sūptōis ē dīre cuiq̄ eoz̄ eternū supplicū nō futurū quos deꝰ ituros i supplicū dixit eternū: t p bꝰ p̄sūptōis psuasionē facere: vt de ipa quoq̄ vita: vl' despect' vl' dubitet' eēna Nemo itaq̄ sic itelligat psalmū canēte. Nūqd obliuiscet' miſeri deꝰ: aut ꝓtinebit i ira sua miſatōes suas: vt opinet' de hoibꝰ bonis verā: de malis falsā: aut de bonis hoibꝰ t malis āgelis verā: de malis āt hoibꝰ falsā dei eē sniam. Hoc .n. qō ait psalmꝰ: ad vasa miſicordie ptinet: t ad ipos filios ꝓmissionis: quoz̄ erat vnꝰ ēt ipe ꝓpha. Qui cū dixisset: nūqd obliuiscet' miserēri deꝰ: aut ꝓtinebit i ira sua miſatōes suas: cōtinuo subiecit. Et dixi: nūc cepi: hec est imutatio dextere excelsi. Expositum pfecto qd dixerit: nūqd ꝓtinebit i ira sua miſatōes suas'. Ira enim dei ē ēt ista vita mōralis: vbi hō vanitati silis facti ē: t dies eiꝰ velut vmbra ptereūt. In q̄ tñ ira
Ps.143 ñ obliuiscit' miſeri ōs: faciēdo solē suū ozīri sup bonos t malos t pluēdo sup iustos t iniustos
Mat.5. ac sic nō ꝓtiet i ira sua miſatōes suas: maxieq̄z in eo qō exp̄sit ꝑ psalmꝰ dicēdo: nūc cepi. Hec ē imutatio dextere excelsi: qm̄ in hac ipa eoz̄
Ps.76. erūnosa vita q̄ ira dei ē: vasa miſicordie mutat i meliꝰ: q̄z̄uis adhuc i bꝰ corruptōis miſia maneat ira eiꝰ: qz nec i ipa ira sua ꝓtinet miſatōes suas. Cū g̃ isto mō ꝓpleat diuini illiꝰ cāticiꝫ vitas nō ē eā neēe ēt illic itelligi: vbi nō ptinētes ad ciuitatē dei sēpiterno supplicio puniēt'. Sz qbꝰ placet istā sniaz vsq̄z ad illa ipioz̄ tormēta ptēdere: saltē sic itelligāt: vt manēre i eis ira dei q̄ eterno ē p̄nūciata supplicio: nō ꝓtineat deꝰ i hac ira sua miſatōes suas: t faciat eos nō tāta quāta digni sūt penarū attrocitate cruari: vt eas penas: vel nunq̄z subeāt: vl' aliq̄n finiāt: ꝛ vt eas mitiozes q̄z merita sunt eoz̄ leniozesq̄z patiant'. Sic.n. t ira dei manebit: t i ipa ira sua miſatōes suas nō ꝓtinebit. Qō qdē nō iō ꝓfirmo qm̄ non resisto. Ceterum eos q putāt minaciter potiꝰ q̄z veraciter dictuz: discedite a me maledicti i ignē eternū: t ibūt isti i supplicium eternum: t enciabunt' in secula seculoz̄: t vermis eoz̄ non morietur: t ignis nō extinguet': t cetera hmōi: non tam ego q̄z ipsa scriptura diuina planissime atq̄ plenissime redarguit ac refellit. Minuite quippe in hac vita egerunt penitentiā: t iō fructuosam velut in hoc agro seminantes in quo deus voluit eum lachrymis seminari qō postea cū leticia meteret. Et tam

Ma.25
Ibidem
Esa.66.
Jone.3.
Ps.125.

qs negabit qđ dñs prędixit i eis fuisse completum: nisi pax aduertat quēadmodum pctōres deꝰ non solū iratꝰ: verum etiā miseratꝰ euertat
Euertunt.n. pctōres duobꝰ modis: aut flē sordonitevt pro peccatis suis ipsi homines puniant: aut sicut niniuite: vt ipsa hoium pctā penitendo destruant. Factū est ergo quod prędixit deꝰ. Euersa ē.n. niniue q̄ mala erat: ⁊ bona edificata est q̄ non erat. Stantibꝰ.n. menibus atq; domibꝰ: euersa est ciuitas i perditis moribus: ac sic q̄uis ppha fuerit contristatꝰ: qz nō est factū quod illi homines timuerūt illo ꝓphetante eventuꝝ: factū est tamen quod fuerat deo prescīente p̄dictū: quoniam nouerat q prędixit quō i melioꝰ esset implendū. Ut aūt nouerit isti i peruersum misericordes quo pertineat quod scriptū est: q̄ multa multitudo dulcedinis tue dñe: quā abscondisti timentibus te: legant ⁊ qđ seq̄t: pfecisti aūt sperātibꝰ in te. Quid est abscondisti timentibꝰ: perfecisti sperātibus: nisi quia illis q timore penaꝝ suaꝝ suā volūt iusticiā constituere q̄ in lege est: nō ē iusticia dei dulcis: qz nesciūt eam: Non.n. gustauerunt eam. In se nāq; sperāt nō i ipō: ⁊ ideo eis absconditꝰ multitudo dulcedinis dei: quoniā timēt qdem deum sed illo timore seruili q nō est i charitate: qz ꝑfecta charitas foras mittit timorē. Ideo sperātibꝰ i eum pficit dulcedinem suā ispirando eis charitatē suā: vt timore casto nō quē charitas foras mittit: ſ permanente i seculū seculi cum gloriant i dño glorient. Justicia qppe dei xp̄s est: q factus est nobis: sicut dicit apl's: sapiētia a deo: ⁊ iusticia: ⁊ sanctificatio: ⁊ redēptio: vt quēadmodum scriptū est: q gloriaſ i dño glorietur. Hanc dei iusticiā quā donat gr̄a sine meritis: nesciūt illi q suā iusticiā volūt ꝓstituere: ⁊ ideo iusticie dei q xp̄s ē ñ sūt subiecti. In q̄ iusticia est multa multitudo dulcedinis dei: propter quā dicit in psalmo. Gustate ⁊ videte q̄z dulcis est dñs. Et hāc qdem i hac peregrinatōe gustantes non ad satietatem sumentes esurimꝰ eā potꝰ ac sitimꝰ: vt ea postea saturemur cū videbimꝰ eū sicuti est: ⁊ implebit quod scriptum est: saturabor cū manifestabit gloria tua
Ita perficit xp̄s multā multitudinem dulcedinis sue sperantibus i eū. Porro aūt si eam quaz illi putāt dulcedinē suā deꝰ abscōdit timentibꝰ eum: q̄ nō est ipsos dānaturꝰ: vt hoc nesciētes: ⁊ dānari timētes: recte viuāt: ac sic possint eē q oręt ꝓ non recte viuentibꝰ: quō eā pficit sperantibꝰ in eū: qñqdem sicut somniāt p hanc dulcedinem nō dānaturꝰ est eos q nō sperāt i eū: Illa igit eiꝰ dulcedo q̄ratur quā perficit sperātibꝰ i eū: nō quā perficere putaſ cōtemnentibꝰ ⁊ blasphemantibꝰ eū. Frustra itaq; bō posit' in hoc corpore occultoꝝ iudicioꝝ dei sibi noticiā arrogare p̄sumit. Illud quoq; aplicum: concluſit .n. deus omnes i ifidelitate vt omnibꝰ miſeaſ: nō ideo dictū est q neminem sit damnaturꝰ: ſ superiꝰ apparet vnde sit dictū. Nam cū de indeis postea crediturꝰ apls loqueret ad gentes: ad q̄s vtiq; iam credētes scribebat epl'as: sicut enim vos ingt aliq̄n nō credidistis deo: nūc aūt miſericordiam consecuti estis in illo ꝓ incredulitate: sic ⁊ hi non crediderūt i vestra miſicordia vt ⁊ ipsi miſicordiā ꝓsequanſ. Deinde subiecit vnde isti sibi errando blandiunſ atq; ait. Concluſit.n. deꝰ omnes i infidelitate: vt oibꝰ miſereaſ. Quos omnes nisi de qbꝰ loq̄batur tanq; dicens: ⁊ vos ⁊ illos: Deus ergo ⁊ gentiles ⁊ iudeos quos prescivit ⁊ predestinavit cōformes fieri imaginis filij sui: omnes in infidelitate cōclusit: vt de amaritudine infidelitatis sue penitendo confusi: ⁊ ad dulcedinem misericordie dei credendo conuersi: clamarent illud in psalmo: q̄z multa multitudo dulcedinis tue domine quam abscondisti timentibus te: perfecisti autem sperantibꝰ nō in se ſ in te. Omniū itaq; miserer vasoꝝ misericordie. Quid est omniuz: Et eoruz. ſ. quos ex gentibꝰ: ⁊ eoruz quos ex iudeis p̄destinauit: vocauit: iustificauit: glorificauit: nō oium hominum: ſ istoruz omnium neminem damnaturus. La. xxv

Ed iā respōdeam⁹ ēt illis q ñ soluz diabolo ⁊ angelis eiꝰ sicut nec isti: sed nec ipsis qdem oibus hoibus liberatiōem ab eterno igne ꝓmittūt: veruz eis tantū qui xp̄i baptismate abluti: ⁊ coꝝporis eiꝰ ⁊ sāguinis participes facti sūt: quomodolibz vixerint: in quacūq; hęresi vel ipietate fuerint. Sed contradicit eis apls dicēs. Manifesta aūt sūt opa carnis que sūt fornicatio: immundicia: luxuria: idolorū seruitus: veneficia: inimicitie: cōtentiones: emulatiōes: animositates: dissensiones: hereses: invidie: ebrietates: comessationes: ⁊ his similia: q̄ p̄dico vobis sicut p̄dixi: quōm q talia agunt regnuz dei nō possidebūt. Nec ꝓfecto aplica falsa ē sententia: si tales post quātalibet tpa libera ti regnū dei possidebūt. Sed quoniā falsa nō ē: ꝓfecto regnuz dei nō possidebūt. Et si i regni

Heñ. 19. Jon
Ibidē. 4
Pš. 30.
Ibidem
1 Joh. 4
1. Cor. 1.
Pier. 6
Pš. 33.
Pš. 16.
Rom. 1
Ibidem
Rom.
Rom.
Pš. 30
Gal. 5

dei possessione nũq̃z erunt: eterno supplicio tenebuntur: quoniam non est locus medius vbi
Joh.6. nõ sit i supplicio qui illo nõ fuerit cõstitut⁹ i regno. Quãobrem qõ ait dñs ihesus: hic est pãis q̃ de celo descẽdit: si qs ex ipso mãducauerit ñ morietᵉ: ego sum panis viu⁹ q̃ de celo descẽdi: si qs mãducauerit ex hoc pane viuet i eternum: quomodõ sit accipiendum merito queritᵉ. Et ab istis quidem qbus nunc respondem⁹ hunc intellectum auferũt illi: qbus deinde respondẽ dum erit. Di sunt autẽ q̃ hanc liberatiõem nec omnibus habentibus sacramẽtum baptismaᵗ ⁊ corporis christi: ꝫ solis catholicis q̃z uis male viuentibus pollicenᵗ: q̃ non solum inquit sacramento: ꝫ re ipsa manducauerũt corp⁹ xp̃i: i
1.Cor.10 ipso. s. eius corpore constituti. De quo corpore ait apl's. Un⁹ panis: vnũ corp⁹ multi sumus Qui ergo ẽ in ei⁹ corporis vnitate. i. i xp̃iano⁹ ꝓpage mẽbro⁹: cui⁹ corpis sacramẽtũ fideles cõmunicantes de altari sumere consueuerunt: ipe vere dicendus est mãducare corp⁹ christi: ⁊ bibere sanguinẽ xp̃i. Ac p hoc heretici ⁊ scismatici ab hui⁹ vnitate corpis separati: possunt idẽ percipere sacramẽtuz: sed nõ sibi vtile: imo vero etiã noxiũ: quo iudicenᵗ graui⁹: q̃ꝫ vel tardi⁹ liberenᵗ. Non sũt enim in eo vinculo pacis: qõ in illo exprimit sacramento. Sed rursus ẽt isti q̃ recte itelligũt non dicendum eum mãducare corp⁹ christi: q̃ in corpore nõ est xp̃i: nõ recte ꝓmittũt eis q̃ vel i heresim vel ẽt i gentiliuz superstitiõem ex illu⁹ corpis vnitate labunᵗ: liberationem q̃nq̃z ab eterni igne supplicij: primo qz debent attendere q̃ꝫ sit intolerabile atq̃z a sana doctrina nimis deuium vt multi ac pene omnes q̃ hereses impias cõdiderint exeũtes de catholica eccl'ia: ⁊ facti sũt heresiarche meliores habeant causas q̃z bi q̃ nunq̃z fuerũt catholici: cũ i eoꝝ laqueos incidissent: si illos heresiarchas: hoc facit liberare a supplicio sempiterno: q̃ in catholica eccl'esia baptizati sunt: ⁊ sacramẽtuz corporis xp̃i in vero xp̃i corpe primit⁹ acceperũt: cũ peiorvtiq̃z sit desertor fidei: ⁊ ex deptore oppugnator ei⁹ effect⁹: q̃z ille q̃ non defuit quã nũq̃z tenuit. Deide qz ⁊ his occurrit apl's eadẽq̃z verba ꝓferens: ⁊ enumeratis illis carnis
Gal.5. operib⁹ eadem veritate ꝑdicẽs: quẽ q̃ talia agũt regnũ dei nõ possidebũt. Ñ nec illi i pditis ⁊ damnabilib⁹ moꝛib⁹ debent esse securi q̃ vsq̃z i
Mat.10 finẽ qdez velut i cõione eccl'esie catholice perseuerãt ituentes qõ dcñ est: q̃ perseuerauerit vsq̃z in finez hic salu⁹ erit: ⁊ p vite integritatẽ ipsã viam iusticie qõ eis xp̃s ẽ deserũt siue fornicãdo siue aliaꝝ imũditiaꝝ flagitioꝝ: q̃s nec apl's exprimere voluit i suo corpe ꝑpetrãdo: siue turpitudine luxurie diffluẽdo: siue aliqd aliõ coꝝ agẽdo: de qb⁹ ait: quẽ q talia agũt: regnũ dei nõ possidebũt. Ac p hoc qcũq̃z agũt talia: nisi i sempiGal.5. terno supplicio ñ erũt: qz i dei regno eẽ nõ poterũt. In his. n. pseuerãdo vsq̃z i hui⁹ vite finem: nõ vtiq̃z dicẽdi sũt i xp̃o pseuerasse vsq̃z i finez:Gal.5. qz in christo perseuerare est: in eius fide perseuerare. Que fides vt eã definit idem apl's: perRo.13. dilectionem operat. Dilectio aũt sicut idez alibi dicit: malũ nõ operat. Nec isti duo ergo dicẽdi sũt mandducare corp⁹ christi: quoniaz nec in membris cõputãdi sũt xp̃i. Ut enim alia taceam: non possunt simul esse ⁊ membra christi ⁊ membra meretricis. Deniq̃z ipse dicẽs. Qui Joh.6. manducat carnem meam: ⁊ bibit meum sãguinẽ i me manet ⁊ ego i eo: oñdit qd sit non sacramẽtoten⁹: ꝫ reuera corp⁹ xp̃i mãducare: ⁊ eius sanguinem bibere: hoc est. n. in christo manere: vt in illo maneat ⁊ xp̃s. Sic. n. hoc dixit: tãq̃z diceret. Qui nõ in me manet: ⁊ in quo ego nõ maneo: nõ se dicat aut existimet manducare corp⁹ meũ aut bibere sãguinẽ meũ. Nõ itaq̃z manẽt in xp̃o: qui non sunt membra ei⁹. Non sunt aũt mẽbra xp̃i: q̃ se faciunt mẽbra meretrid nisi malũ illud penitẽdo eẽ destiterint: ⁊ ad hoc bonũ reconciliatõe redierit. Ca. XXXVI.

Sed hñt inquntᵗ xp̃iani catholici i fũdamẽto xp̃z: a cui⁹ vnitate nõ receſſerũt, tãetsi huic fũdamẽto superedificauerũt quãlibz pessimã vitã: velut ligna: fenũ: stipulã. Recta itaq̃z fides p quã xp̃s ẽ fũdamẽtũ: q̃z uis cũ dãno: qñ illa q̃ superedificata sũt exurenᵗ: tñ potit eos
Jac.2. qñq̃z ab illi⁹ ignis ꝓpetuitate saluare. Ñ deat q̃ eis breuiᵗ apl's iacob⁹. Si qs dicat se fidẽ hñre: opa aũt nõ habeat: nũq̃d potit fides saluare eũ? Et qs ẽ iquũt de quo dicẽ apl's paul⁹. Ipse aũt
1.Cor.3. salu⁹ erit: sic tñ q̃si p ignẽ? Simil qs iste sit iquiram⁹: hũc tñ nõ eẽ certissimũ ẽ: ne duoꝝ apl'oꝝ sniam mittam⁹ i rixã. Siun⁹ dicẽ ẽt si mala opa quis habuerit: saluabit eum fides per ignẽ: ali⁹ autem si opera non habeat: nunquid poterit fides saluare eum? Inueniamus ergo qui possit saluari per ignem: si prius inuenerimus quid sit habere in fundamento xp̃m. Quod vt ꝛ ipa similitudine qnamtotius aduertamus: nihil in edificio preponitur fundamento. Quisquis

ſtraq̄ ſic hꝫ i corde chriſtum: vt ei terrena ⁊ tẽ-
poralia: nec ea que licita ſunt atq; conceſſa pre
ponat: fundamentũ habet xp̃m. Si aũt prepo
nit: ⁊ ſi videat habere fidem chriſti: non eſt in
in eo fundamentũ xp̃s: cui talia p̃ponunt: quã-
to magis ſi ſalutaria precepta conténés cómit-
tat illicita: etiã nó p̃poſuiſſe xp̃z: ⁊ poſtpoſuiſ-
ſe cõuincit: quê poſt habuit imperãté ſiue cõce
i.Cor.6. dentẽ: dũ contra ei⁹ imperata ſiue conceſſa ſuã
per flagitia delegit explere libidinẽ. Si qs ita
q; xp̃ianus diligit me retricem: eiq; adherens
vnum corp⁹ efficit: iam fundamentũ non habz
xp̃m. Si qs aũt diligit vxorem ſuã: ſi p̃m xp̃m
qs ei dubitet in fundamento eſſe xp̃m. Si ve-
i.Theſ.4 ro p̃m hoc ſeculũ: ſi carnalr: ſi in morbo concu
piſcentiaꝝ ſicut ⁊ gentes que ignorant deuz: ẽt
hoc p̃m veniã concedit apls: imo per apoſtolũ
xp̃s. Poteſt g̃ ⁊ iſte bñe i fundamẽto xp̃m. Si
.n. nihil ei talis affectiõis voluptatiſq; p̃ponat
q̃nis ſuperedificet ligna: fenũ: ſtipulam: xp̃s ẽ
ei fundamentũ: ꝓpter hoc ſalu⁹ erit per ignez.
i.Cor.3. Delitias qppe hmõi amorez ſq; terrenoſ: ꝓpter
cõiugalem qdem copulã non damnabiles tri-
bulatõis ignis exuret: ad quem ignez pertinẽt:
⁊ orbitates: ⁊ q̃cliq; calamitates q̃ auferr hec.
Ac per hñ ei q edificauit: erit edificatio iſta dã-
noſa: qz nõ habebit qõ ſuperedificauit: ⁊ eorum
amiſſione cruciabit: qb⁹ fruendo vtiq; letabat.
Sed per hũc ignem ſalu⁹ erit merito fũdamẽti
qz ⁊ ſi vtrum id an xp̃m habere mallet a perſe-
cutore p̃poneret: ſe mallet xp̃m habere q̃ iſta
liberrime ꝓfiteret. Vide in apoſtoli verbis bo
minem edificantẽ ſup fundamentũ hoc auruz
argentũ: lapides p̃cioſos: q ſine vxore eſt ingt:
i.Cor.7. cogit ⁊ que ſũt dei: quõ placeat deo. Vide aliũ
edificantẽ ligna: fenũ: ſtipulã. Qui aũt matri-
Ibidem monio iunct⁹ eſt ingt cogitat q̃ ſũt mundi: quõ
placeat vxori. Vniuſcuiuſq; op⁹ q̃le ſit manife
ſtabit: dies.n. dñi declarabit. Dies vtiq; ire: di
es tribulationis: qm̃ in igne ingt revelabit. Ean
dẽq; tribulationez ignem vocat: ſicut alibi legit
Eccli.27. Vaſa figuli probat fornax: ⁊ homines iuſtos
tentatio tribulationis. Et vniuſcuiuſq; op⁹
i.Cor.3. quale ſit ignis probabit. Si cui⁹ op⁹ permanſe
rit: permanet.n. quod quiſq; cogitat que ſunt
dei quomodo placeat deo: quod ſuperedifica-
uit: mercedez accipiet: ideſt vnde cogitauit hoc
Ibidem ſumet. Si cui⁹ aũt op⁹ arſerit: damnũ patietur:
quoniam quod dilexerat non habebit. Ipſe ãt
ſalu⁹ erit: qz cũ nulla tribulatio ab illi⁹ fundamen
ti ſtabilitate ſemouit: ſic tamen q̃ſi per ignem.
Quod enim ſine illiciente amore non habuit:
ſine vrente dolore non perdit. Ecce quantum
mihi videt inuent⁹ eſt ignis q nullũ eor̃ dãner:
ſed vnum diuet: alter̃ dãnificet: ambos probet
Si ãt ignem illũ iſto loco voluerim⁹ accipere:
de quo dñs dicit ſiniſtris: diſcedite a me male- Mat.25
dicti in ignem eternũ: vt in eis etiã iſti eſſe cre- Cor.3.
dant: q edificant ſuper fundamentũ ligna: fe-
num: ſtipulã: eoſq; ex illo igne poſt temp⁹ pro
malis meritis ipartitũ liberet boni meritũ fun- Mat.25
damenti: qd arbitramur dexteros qbus dicet;
venite benedicti patris mei poſſidete paratum i.Cor.3.
vobis regnũ: niſi eos q ſupedificauer̃t ſuper fũ
damentum aur̃: argentũ: lapides p̃cioſos. Ibidem
Sz in illuz ignẽ de quo dcm̃ eſt: ſic tamen qua
ſi per ignem: ſi hoc mõ eſt intelligendus: vtri
q; mittendi ſunt ⁊ dexteri. ſ. ⁊ ſiniſtri. Illo qppe i.Cor.3.
igne vtriq; probandi ſunt: de quo dictũ eſt. Di
es.n. dñi declarabit qm̃ in igne revelabit: ⁊ vni
uſcuiuſq; op⁹ quale ſit ignis probabit. Si ergo
vtrũq; probabit ignis: vbi ſi cui⁹ op⁹ perman-
ſerit: ideſt non fuerit igne conſumptũ: qõ ſupe
dificauit mercedẽ accipiat: ſi cui⁹ ãt op⁹ arſerit
damnũ patiat: p̃fecto non eſt ille ipſe eternus
ignis. In illũ enĩ ſoli ſiniſtri mouiſſima ⁊ perpe
tua damnatõe mittent̃: iſte autem dextros pro
bat. Sed ali⁹ eor̃ ſic pbat: vt edificiũ qõ ſuper
xp̃m fundamentũ ab eis inuenerit eſſe conſtru-
ctum: non exurat atq; conſumat: alios autem
alr: ideſt vt quod ſuperedificauerũt ardeat dã-
nũq; ide patiantur: ſalui fiant autẽ: quoniam
xp̃m in fundamentum ſtabiliter poſitum pre- Mat.2
cellenti charitate tenuerũt. Si autẽ ſalui fient
p̃fecto ⁊ ad dexterã ſtabũt: ⁊ cũ ceteris audiẽt
venite bñdicti p̃is mei poſſidete patuz vobis Ibidem
r̃gnũ: nõ ad ſiniſtrã vbi illi erunt q ſalui nõ erũt
⁊ ideo audient: diſcedite a me maledicti i ignẽ Eſa.1.
eternum. Nemo quippe ab illo igne ſaluabi-
tur: quia in ſupplicium eternum ibunt illi om- Apo.20
nes: vbi vermis eorum non morietur: ⁊ ignis
non extinguetur: quo cruciabuntur die ac no-
cte in ſecula ſeculoꝝ. Poſt iſtius ſane corpo-
ris mortem: donec ad illum veniat qui poſt re
ſurrectionem corporum futur⁹ eſt dãnatõis
⁊ remuneratõis vltim⁹ dies: ſi hoc tpis iterual
lo ſpirit⁹ defuncto⁹ cuiuſmõi ignẽ dicunt̃ per
peti quem non ſentiant illi qui non habuerũt ta
les mores ⁊ amores in huius corporis vita: vt
eor̃ ligna: ⁊ fenũ: ⁊ ſtipula cõſumat̃: alij vero

sentiãt q̃ eiusmodi secũ edificia portauerĩt: siue ibi rãtũ: siue hic ⁊ ibi: siue ideo hic vt nõ ibi: secularia q̃uis a dãnatõe venialia ꝓcremẽtẽ ignẽ trãsitorie tribulatõis inueniãt: nõ redarguo: quia forsitã vex ẽ. Potest qppe ad istã tribulatõez ptinere ét ipsa mors carnis q̃ de peccati primi ppetratõe cõcepta ẽ: ⁊ pm cuiusq̃ edificiũ tempe suo ab vnoquoq̃ suscepta. Possũt ⁊ psecutões ecclesie qb⁹ martyres coronati sunt: ⁊ q̃s patiũt q̃cũq̃ xpiani: pbãt vtraq̃ edificia velut ignis: ⁊ alia ꝓsumũt cũ ipis edificatoꝛib⁹: si xp̃s i eis nõ inuenĩt fundamentum: alia sine ipsis si inueniunt: q; licet cum dãno salui erũt ipsi ñ ꝓsumẽt ꝓpter xp̃i videliez meritũ i fũdamento reperti q̃ manet i eternũ. Erit ét i fine seculi tribulatio tempoze ãtix̃pi: q̃lis nũq̃z antea fuit q; mlta erũt tẽ edificia siue aurea siue fenea super optimum fũdamẽtũ quod est xp̃s iesus: vt ignis ille ꝓbet vtraq̃: ⁊ de alijs gaudiũ de alijs iferat damnũ: nemtros tñ perdat i qb⁹ hec inueniet ꝓpter stabile fundamentũ. Quicũq̃ ait nõ dico vꝛozem cui⁹ etiã ꝓmixtione carnis ad carnalẽ vtiẽ voluptatem: ꝛ ipsa q̃ ab huiusmõi delectatõib⁹ aliena sũt nomina pietatis humano moze carnali diligendo christo anteponit: nõ eũ habet in fũdamento: ⁊ ideo non per ignem salu⁹ erit: sed salu⁹ non erit: q; esse cũ saluatoze non poterit: q̃ de hac re apertissime loq̃ns ait.

Matbi 10. Qui amat patrem aut matrem plusq̃z me: nõ est me dign⁹: ⁊ q̃ amat filiũ aut filiaz super me: nõ est me dign⁹. Nec q̃ bas necessitudines sic amat carnali: vt tñ eas xp̃o domino non p̃ponat: malitq̃ ipsis carere q̃z christo si ad hũc fuerit articulũ temptatõis adduct⁹ per ignem salvus erit: q; ex ea amissione tantuz necesse est vꝛat doloꝛ: quantum beserat amoꝛ. Porro q̃ pꝛem: matrẽ: filios filiasq̃ pm xp̃m dilexerit vt ad ei⁹ regnum obtinendũ: eiq̃z coherendũ illis consulat: vel hoc in eis diligat q̃ mẽbꝛa sũt xp̃i absit vt ista dilectio reperiaĩ i lignis: feno: ⁊ stipula consumenda: sed pꝛisus edificio aureo: argento: gẽmeoq̃z deputabit. Quomodo ait potest eos plus amare q̃z christũ: quos amat vtiq̃z pꝛopter christũ? Laplm. XXVII.

Estat eis respondere q̃ dicunt eternor igne illos tantũmõ arsuros q̃ ꝓ peccatis suis facere dignas elemosynas negligunt: ꝓpter illud quod ait apostol⁹ Iacob⁹. Judiciũ ãt sine misericoꝛdia illi q̃ non fecit misericoꝛdiam. Qui ergo fecit ingunt: q̃z nõ coꝛ- Iac.2. reperiꝛ perditos moꝛes: sed nefarie ac neglẽter ipas suas elemosynas vixerit: cũ misꝛicoꝛdia illi futuꝛ est iudiciũ: vt aut non damnet omnino aut post aliquod temp⁹ a dãnatõe nouissima liberet. Nec ob aliũ existimãt christũ õ solo delictu atq̃ neglectu elemosynaꝛ discretõem inter dextros ⁊ finistros esse factuꝛ: quoꝛ alios i regnum: alios i suppliciũ mittat eternũ. Et ãt quotidiana sibi opinẽt que facere omnino non cessant: qualiacũq̃z ⁊ quãtacũq̃z sint per elemosynas dimitti posse peccata: oꝛationem quam docuit ipe domin⁹: ⁊ suffragatricem sibi adhibere conant ⁊ testem. Sicut. n. nullus est inguit dies quo a christianis hec oꝛo non dicat: ita nullũ est quotidianũ q̃lecũq̃z peccatũ quod per illam non dimittat: cum dicimus: dimitte nobis debita nostra: si quod segt facere curemus: sicut ⁊ nos dimittimus debitoꝛib⁹ nꝛis. Mat.6.

Non enim ait dñs inquit: si dimiseritis pctã hominibus: dimittet vobis pater vester quotidiana parua peccata: sed dimittet vobis inqt peccata vestra. Qualiacũq̃z ergo vel q̃tacũq̃z sint etiam si quotidie perpetrent: nec ab eis vita discedat i melio⁹ cõmutata: per elemosynaz venia non negata remitti sibi posse pꝛesumunt. Sed bene q̃sti dignas ꝓ pctis ꝓmonẽt elemosynas eẽ faciẽdas: qñ si dicerẽt q̃lescũq̃z elemosynas ꝓ peccatis ⁊ quotidianis ⁊ magnis: ⁊ quãtacũq̃z sceleꝛ ꝓsuetudine misꝛicoꝛdiam posse impetrare diuinaz: vt ea quotidiana remissio sequeret: viderent rem se dicere absurdaz atq̃ ridiculam. Sic enim cogerent fateri fieri posse: vt opulentissimus homo decem nummulis diurnis in elemosynas impẽsis: homicidia: ⁊ adulteria: ⁊ nefaria queq̃z facta redimeret. Quod si absurdissimum ⁊ insanissimum est dicere: pꝛofecto si queraĩ: que digne sint pꝛo peccatis elemosyne: de quibus etiam xp̃i pꝛecuꝛsoꝛ ille dicebat: facite ergo fructus dignos penitentie pꝛocul dubio non inuenientur eas facere: qui vitam suam vsq̃z ad moꝛtez quotidianoꝛum criminum perpetratione confodiunt. Primum q; in auferendis reb⁹ alienis longe plura diripiunt ex quib⁹ pꝛigua paupib⁹ largiendo xp̃m se ad hoc pascere existimant: vt licentiam malefactoꝛum ab illo se emisse vel quotidie potius emere credentes: securi damnabilia tanta cõmittant. Qui si pꝛo vno scelere omnia sua distribuerent indigẽtibus mẽbꝛis xp̃i: nisi desisterent a talib⁹ fcis: babẽdo charitatẽ que nõ agit Mat.3. i.Coꝛ.13.

Matbi 24.

perpaz: aliqđ eis pdesse nō possz. Qui ergo di
gnas p suis peccaţ elemosynas facit: pri⁹ eas
facere icipiat a scipo. Indignū ē.n. vt i se nō fa
ciat q facit i proximū cum audiat dicentem do
Matbi zz minum. Diliges proximū tuum: tanqz teipm.
Eccli. 30 Itemqz audiat. Miserere anime tue placens
deo. Hanc ergo elemosynam. i. vt deo placeat
non faciens anime sue: quomodo dignas pro
peccatis suis elemosynas facere dicendus est
Eccli. 14 Ad hoc.n. t illud scriptum est. Qui sibi mali
gnus est: cui bonus erit? Orationes qppe ad
iuuant elemosyne. Et vtiqz intuendum est qō
Ibidē. ii legimus. Fili peccasti: nō adijcias iteruz: t de
preteritis tuis deprecare vt dimittāt tibi. Pro
pter hoc ergo elemosyne faciende sunt: vt cuz
de preteritis peccatis deprecamur: exandia
mur: non vt in eis perseuerantes licentiam ma
lefaciendi nos per elemosynas comparare cre
damus. Ideo aūt dns t dextris elemosynas
ab eis factas: t sinistris nō factas se imputatu
rum esse predixit: vt hinc ostenderet quantum
valeāt elemosyne ad priora deleda: nō ad ppe
tua impune cōmittēda peccata. Tales aūt ele
mosynas non dicendi sunt facere: qvitam no
lunt a consuetudine scelerum in meli⁹cōmuta
Matbi re. Quia t in hoc qō ait: quādoyni ex minimis
25. meis non fecistis mihi nō fecistis: ostēdit eos
nō facere etiaz q̄ndo se facere existimant. Si
ceni christiano esurienti panez tanqz christo da
rent: profecto sibi panez iusticie quod ipe chri
st⁹ est nō negarēt: quoniam de⁹ non cui det: sed
quo animo det attendit. Qui ergo christum
diligit in chri iano: hoc animo ei porrigit elemo
synam quo accedit ad christū: nō quo vult
recedere impunit⁹a christo. Tanto enim ma
gis quisqz deserit christum: quanto magis di
ligit quod improbat christus. Nam quid cui
q̄ prodest quod baptizat: si non iustificatur?
Nonne qui dixit: nisi qs renat⁹ fuerit ex aqua t
Job. 3. spiritu sancto nō intrabit in regnū dei: ipse etiam
Mat. 5. dixit: nisi abūdauerit iusticia vestra super scri
barū t phariseoz: non intrabitis i regnum ce
loz? Cur illud timendo multi curant baptizari
Ibidem t hoc non timēdo: nō multi curāt iustificari? Si
cut ergo nō dicit fratri suo fatue: qui cū hoc di
cit: nō ipsi fraternitati sed peccato eius ifensus
est: aliogn reus erit gehenne ignis: ita econtra
rio: qui porrigit elemosynam christiano: non
christiano porrigit: q nō i eo diligit xpm: nō aūt
diligit christum: q iustificari recusat a christo.

Et quemadmodū si qs preoccupat⁹ fuerit i ali
quo delicto: vt fratri suo dicat fatue: idest non
eius volēs peccatū auferre cōuicīe iusticie: pa
rū ē illi ad hoc redimēdū elemosynas facere: ni
si etiā quod ibi segz remediū recōciliatōis adiū
gat. Ibi.n. segz. Si ergo offers mun⁹ tuū ad al Ibidem
tare: t ibi recordat⁹ fueris qz frat tu⁹ habet ali
qd aduersum te: relinque ibi mun⁹ tuū añ altare
t vade pri⁹ recōciliare fratri tuo: t tūc veniens
offeres mun⁹ tuū: ita paz est elemosynas quā
taslibet facere pro quocūqz scelere: t i cōsue
tudie scelez permānere. Oratio vero quotidia
na quā docuit ipe dns: vnde t dnica nūcupaţ:
delet pridez quotidiana peccata cum quotidie
dicīt: dimitte nobis debita nostra: qñ id qō se
qţ: nō solū dr: sz ēt fit: sic t nos dimittim⁹ debi Mat. 6.
torib⁹ nris. Sz qz fiūt petā iō dr: ñ vt iō fiāt: qz
dr. Per hāc.n. voluit saluator oñdē: q̄z tūlibz
iuste i hui⁹ vite caligine atqz ifirmitate viuam⁹
nō nobis deesse peccata p qb⁹ dimittendis de
beam⁹ orare: t eis q i nos peccant: vt t nobis
ig̃scaţ ignoscere. Non itaqz ppterea dominus
ait. Si dimiseriē peccata hoib⁹: dimittet vobis Ibidem
t pater vester petā vestra vt de hac oratione cō
fisi: securi quotidiana scelera facerem⁹: vl po
tentia qua non timerem⁹ hoium leges: vl astu
tia qua ipos hoies fallerem⁹: sz vt per illam di
scerem⁹: nō putare nos cē sine peccatis: etiā si
a criminib⁹ essemus immunes: sicut etiā legis
veteris sacerdotes hoc ipm deus de sacrificijs
admonuit qui iussit eos primū pro suis: deide
pro populi offerre peccatis. Naz etiā ipa ver
ba tāti magistri t domini nostri vigilanter ituen
da sunt. Non.n. ait: si dimiseritis petā hoibus Mat. 6
t pater vester dimittet vobis qualiacunqz pec
cata: sz ait peccata vestra. Quotidianā quippe
orationē docebat: t iustificaţ vtiqz discipulis
loquebaţ. Quid ē ergo petā vestra: nisi pcā si
ne qb⁹ nec vos estis q iustificati t scificati estis
Vbi ergo illi qui p hāc orationē occasionez p
petrandoz quotidie scelerū q̄runt: dicūt dnm
significasse etiā magna peccata: quoniam non
dixit: dimittet vobis peccata parua: sz petā via
Ibi nos considerātes qualibus loqbaţ: t au
dientes dictū petā vestra: nihil aliud debemus
existimare q̄z parua: quoniā taliuz tā non erant Ibidem
magna. Verūtñ nec ipa magna a quib⁹ oio mu
tatis i meli⁹ morib⁹ recedēdum ē: dimittuntur
orantibus: nisi fiat quod ibi dicitur. Sicut t
nos dimittimus debitorib⁹ nostris. Si.n. mi-

nima peccata sine qb⁹ nō est ēt vita iustoꝝ: aliē nō remittunt̄: quāto magis mītis ⁊ magnis criminib⁹ involuti: ēt si ea ꝑperrare iā desinā: nullā idulgētiā ꝓsequunt̄: si ad remittēdū alijs: qō in eos q̄sq̄ peccaūit: iexorabiles fuerit: cuꝝ dicat dñs: si āt nō dimiseriē hominib⁹ peccata: neq̄ Mat.8. pater vester dimittet vobis: Ad hoc. n. valet q̄ Jac.2. ēt iacob⁹ apl's ait. Judiciū futuꝝ sine misericordia illi q̄ nō fecit misericordiā. Venire quippe debet i mētē ēt seru⁹ ille: cui debitori dominus su⁹ relaxauit decē milia talentoꝝ: q̄ postea iussit vt redderet: q̄ ipē nō ē miserт ꝓserui sui q̄ ei debebat centū denarios. In his ergo q̄ filij sūt ꝑmissionis ⁊ vasa miſicordie valet qō ait idez Ibidem apl's: ꝓfir adiūgēs: superexaltat miſicordia iudicii. Qm̄ ⁊ illi iusti q̄ tāta scirate vixer̄t: vt alios quoq̄ recipiāt i tabnacl'a eterna: qb⁹ amici facti sūt de māmona inīqtatis: vt tales cēnt: misericordia liberati sūt ab eo q̄ iustificat ipiū: ipu- Luc.16 tās mercedē ꝑm grāz: nō ex debitū. In eoꝝ qp- 1.Cor.7. pe numero ē apl's q̄ dic̄: miſicordiā ꝓsecut⁹ sū: vt fidel' essez. Illi āt q̄ recipiunt̄ a talib⁹ i tabnacl'a eterna: fatēdum est q̄ nō sint bis moribus ꝑditi vt eis liberādis sine suffragio scoꝝ sua posit vita sufficere: ac ꝑ hoc mītio ampli⁹ i eis superexaltat miſicordia iudicii. Nec tm̄ iō putād⁹ ē: q̄sq̄ sceleratissim⁹ neq̄q̄ vita vl' bona vel tolerabiliore mutat⁹: recipi i tabernacula eterna: qm̄ obsecut⁹ ē scis de māmona inīqtat̄. i. de pecunia vel diuitijs q̄ male fuerāt acq̄site: aut etiaz si bñ nō tr̄averis: ex q̄s iniquitas putat esse diuitias: qm̄ nescit q̄ sint vere diuitie: qb⁹ illi abundāt: q̄ talios recipiūt i eterna tabnacl'a. Et itaq̄ qdem vite modꝰ: nec tā male vt bis q̄ eaz vīuūt nihil ꝓsit ad capescēdū regnū celoꝝ largitas elemosynaꝝ: qb⁹ ēt iustoꝝ sustentat̄ iopia: ⁊ fiunt amici q̄ i tabernacula eterna suscipiāt: nec tā bone vt ad tantā beatitudinē adipiscēdā eis ipa sufficiat: nisi eoꝝ meritis quos amicos fecerint misericordiā consequant̄. Mirari autez soleo etiā apō virgiliū istam dñi reperiri sentētiam: vbi ait. Facite vobis amicos de māmōa Luc.16 inīqtat̄: vt ⁊ ipsi recipiāt vos i tabernacula eterna. Cuius est ⁊ illa simillima. Qui recipit pro- Mat.Bi.10. phetam in nomine prophete: mercedem prophete accipiet: ⁊ qui recipit iustum in nomine iusti: mercedez iusti accipiet. Nā cū elysios cāpos poeta ille describeret: vbi putāt habitare animas scoꝝ: nō solū ibi posuit eos qui ꝓpꝛijs Enei.6 meritis ad illas sedes puenire potuerūt: ex adiecit atq̄ ait. Quiq̄ sui memores alios fecere merēdo. i. q̄ ꝓmeruerūt alios: eosq̄ sui memores ꝓmerendo fecerūt. Prorsus tāq̄ eis diceret: quod freq̄ntatur ore xp̄iano cū se cuiq̄ sanctoꝝ humilis quisq̄ cōmendat ⁊ dicit: memor mei esto: atq̄ vt id esse possit ꝓmerendo efficit. Sed quis iste sit modus: ⁊ que sint ipsa peccata que ita impediunt peruentionē ad regnum dei: vt tamen scoꝝ amicoꝝ meritis impetrent indulgentiā: difficillimum est inuenire: periculosissimū definire. Ego certe vsq̄ ad hoc tempus cuꝝ inde satagerez: ad eoꝝ idaginē pernenire nō potui. Et fortassis ꝓpterea latēr ne studiū ꝓficiēdi ad oia petā cauēda pigrescat. Qm̄ si sciрēt q̄vl q̄lia sint delicta ꝑ qb⁹ ēt ꝓmanētib⁹ nec ꝓfectu vite melioris assūptis itercessio fit i grēda ⁊ sperāda iustoꝝ: ei secura se obuolueret hūana segnicies: nec euolui talib⁹ iplicamītis vli⁹ virtut̄ expeditōe curaret: ex tātūmō quereret alioꝝ meritꝫ libari: quos amicos sibi de māmona inīqtat̄ elemosynaꝝ largitōe feciſſz. Nūc vero dū venialis inīqtas ēt si ꝓseueret ignorat̄ mod⁹: ꝓfecto ⁊ studiū i meliora ꝓficiēdi ordādo: ⁊ istādo vigilāti⁹ adhibet̄: ⁊ faciēdi de māmona inīqtat̄ scos amicos cura nō spnit̄. Ve ꝛista liberatio q̄ fit sine suis qbusq̄ ordonib⁹ siue itercedētib⁹ scis id agit vt i ignē q̄sq̄ nō mittat̄ eternuz Luce.8 nōvt cū fuerit missus post q̄ztūcūq̄ ide tp̄s eruat̄. Nā ⁊ illi q̄ putāt sic intelligēdū eē q̄ō scriptuz est: afferre ēt bonā: yberē fructū: aliā tricenū: aliā sexagenū: aliā cētenū: vt sci ꝑ suoꝝ diūsitate meritoꝝ: alij tricenos boies liberēt: alij sexagenos: alij cētenos: hoc i die iudicij futuꝝ suspicari solēt: nō post iudiciū. Qua opinione q̄dez cū videret boies ipunitatē sibi puersissime pollicētes eo q̄ oēs isto mō ad libatōez ptinere posse videant̄: elegātissime rīdisse phibet̄: bñ poti⁹ esse vinēdū: vt iter eos q̄sq̄ repiat̄ q̄ ꝑ alios itercessuri sūt liberādis: ne tā pauci sint: vt eis to ad numeꝝ suū vl' tricenū: vl' sexagenū: vl cētenū: vnoquoq̄ coꝝm pueniente: mītī remaneant q̄ erui iam de penis illoꝝ intercessione non possint: ⁊ in eis inueniat̄ q̄sq̄ sibi spem fructus alieni temeritate vanissima pollicetur. Nec me respondisse ill' suffecerit: qui sacraruz litterarum quas communes habemus auctorem non spernunt: sed eas male intelligendo non quod ille loquuntur: ex boc potius putāt futurū eēq̄ō ipi volūt. Hac itaq̄ rīsione reddita: librum sicut promisimus terminamus.

Explicitus est liber vicesimus primus.

¶ Incipiunt capitula libri vicesimi secūdi.
De conditione angelorum ⁊ hominum. I.
De ecna dei ⁊ icōmutabili ei⁹ volūtate. II.
De pmissione eterne beatitudinis scōr: ⁊ ppe
tuis supplicijs impior. III.
Contrā sapientes mūdi qui putant terrena bo
minum corpora ad celeste habitaculum non
posse transferri. IIII.
De resurrectione carnis: quam quidam mun
do credentes non credunt. V.
Qr roma conditorē suū romulū diligēdo deus
fecerit: ecclia āt xp̄m dn̄m credēdo dilexit. VI.
Qr vt mūdus i xp̄m crederet virtutis fuerit di
uine non psuasionis humane. VII.
De miraculis que vt mundus in christum cre
deret facta sunt: ⁊ fieri mundo credente non
desinunt. VIII.
Qr vniuersa miracula q̄ p martyres in xp̄i noie
fiunt ei fidei testimoniū ferant: qua i christus
martyres crediderunt. IX.
Quanto digni⁹ honorand̄ martyres q ideo mi
ta mira obtinent vt deus verus colatur: q̄z de
mones qui ob hoc quedam faciunt: vt ipi dij
esse credātur. X.
Contra platonicos: qui de naturalibus elemē
tor ponderibus argumētand̄ terrenū corpus
in celo esse non posse. XI.
Contra calūnias infideliū: qb⁹ xp̄ianos de credi
ta carnis resurrectōe irrident. XII.
An abortiui nō ptineāt ad resurrectōem: si pti
nent ad numerus mortuor. XIII.
An infātes i ea sint resurrecturi bitudie corpis:
quā habituri erāt etatis accessu. XIIII.
An ad dn̄ici corporis modum oīs mortuor
resurrectura sint corpora. XV.
Qualis itelligenda sit confirmatio sanctorum
ad imaginem filij dei. XVI.
An in suo sexu resuscitanda atq; mansura sint
corpora feminarum mortuar. XVII.
De viro perfecto. i. xp̄o ⁊ corpe ei⁹: idest eccle
sia q̄ est ipsi⁹ plenitudo. XVIII.
Qr oia vitia corpis q̄ i bac vita būano ꝛria sunt
decori: i resurrectōe nō sint futura: vbi mane
te naturali substātia ivnā plcbzitudinez: ⁊ q̄
litas cōcurret ⁊ quātitas. XIX.
Qr i resurrectione mortuor natura corporum
qbuslibet modis dissipator i integrū vndecū
q; revocanda sit. XX.
De nopitate corporis spiritalis in quam san
ctorum caro mutabit̄. XXI.
De miseris ac malis qb⁹ humanū gen⁹ merito
prime puaricatōis obnoxiū est: ⁊ qb⁹ nemo
nisi per xp̄i gratiam liberat̄. XXII.
De his q̄ preter illa mala q̄ bonis malisq; cōia
sūt ad istor laborem spāl̄r pertinent. XXIII.
De bonis quibus etiam hanc vitā damnatōi
obnoxiam creator impleuit. XXIIII.
De puicacia quorūdā: q r̄surrectōe carnis quā
fidē pdictū ē tot⁹ mūd⁹ credit repugnāt. XXV.
Quō porphyrū diffinitio q̄ bris ais purat̄ cor
p⁹ oē fugiēdū ipsi⁹ platonis ínia destruat̄: q di
cit sūmū deū dijs promisisse: vt nunq̄ corpi
bus exuerentur. XXVI.
De ꝛrijs diffōib⁹ plat. atq; porphy. i qb⁹ sivt
q̄libet crederet a vitate neu oniaret. XXVII.
Quid adverā r̄surrectōis fidē vl̄ platovl̄ labeo
vl̄ et varro ꝓferre potuerit si opiniones eorū
in vnam sententiam conuenissent. XXVIII.
De qualitate visionis: qua in futuro sec'lo san
cti deum videbunt. XXIX.
De eterna felicitate ciuitatis dei sabbatoq; p
petuo. XXX.

¶ Incipit liber vicesimus secūd⁹. Ca. I.

Sicut in proximo libro superiori pmisim⁹: but⁹ tot⁹ opis vltim⁹ disputatōem de ciuitate dei eter naq; beatitudine cōtinebit. Que non propter etatis per multa se cula longitudinem tñ quātūcūq; finiendā eter nitatis nomen accepit: sed quemadmodū scri ptum est in euangelio. regni eius non erit finis. Nec ita vt alijs moriendo decedentibus: alijs succedentib⁹ oriendo: spēs i ea ppetuitatis ap pareat: sicut in arbore q̄ perenni fronde vestit̄: eadem videt̄ viriditas pmanere: dum labenti bus ⁊ cadentib⁹ folijs: subide alia que nascunt faciem conseruant opacitatis: sed omnes i ea ciues immortales erunt: adipiscentib⁹ ⁊ homi nib⁹ quod nūq̄ sancti angeli perdiderūt. Faci et hoc de⁹ omnipotentissim⁹ ei⁹ pditor. Pro misit enim nec mentiri potest: ⁊ qb⁹ fidem hic quoq; faceret q̄ mlta sua ⁊ non pmissa ⁊ pmis sa iam fecit. Ipse est enim qui in principio cō didit mundum: plenum bonis omnib⁹ visibi libus atq; intelligibilibus rebus: in quo nihil melius instituit q̄z spiritus: quib⁹ itelligentiam dedit: ⁊ sue ꝓtemplationis habiles capaceisq; sui prestitit: atq; vna societate deuinxit: quam sanctam ⁊ supernam dicimus ciuitatem. In q̄ resideant: in qua sustētent̄ beatiq; sint. De⁹ ār ipse illis est: tanq̄z vita victus q̄z cōmunis. Qui libero arbitrio eidem intellectuali nature tribuit

tale: vt si vellet deserere deū: beatitudinem seꝫ suā continua mīsia esset secutura. Qui cū p̄sciret angelos quosdam per elationē qua ip̄i sibi ad beatā vitā sufficere vellent tanti boni defectores futuros: nō eis ademit hanc potestatē: potenti⁹ ꝛ melio⁹ esse iudicans etiā de malis bene facere: qꝫ mala eē non sinere. Que oīa nulla esset nisi natura mutabilis cuius bona ꝛa sūmo deo atq; icōmutabili bono: qui bona oīa cōdidit institura: peccando mala ea sibi ipa fecisset: quo etiā peccato suo teste conuicit: bonā cōditam se eē naturā. Misi enī magnū ꝛ ipa: lz ñ eqli ꝯditori bonū esset: pfecto debitō ōi tanq; luminis sui: malū ei⁹ eē non posset. Nā sicut cecitas oculi vitiū est: ꝛ idē ip̄m indicat ad lumen vidēdū oculū eē creatū: ac per hoc etiā ip̄o vitio suo excellenti⁹ ostēditur ceteris mēbris mēbrū capax luminis: nō enī alia cā cēt vitium ei⁹ carere lumine: ita natura que fruebat deo: optimā se istitutā docet ēt ip̄o vitio: quo ideo mīsa est qꝛ nō fruit deo: qui casū angelo⁊ voluntariū iustissima pena sempiterne infelicitatis obstruxit atq; in eo sūmo bono pmanētib⁹ ceteris: vt de sua sine fine permansiōe certi eēnt: tāq; ip̄i⁹ pmium pmānionis dedit. Qui fecit hoiem ip̄m ēt rectū cū eodē libero arbitrio terrenū quidē aial ꝫ celo dignū si suo coherer⁊ auctōi: misia similiter si cū deserer⁊ secutura: qualis nature bmōi ꝓuēiret. Quē sil'r cū ꝓuaricatione legis ōi per dei defectionem peccaturu⁊ eē p̄sciret nec illi ademit liberi arbitrij potestatē: simul ꝓuidens quid boni de malo ei⁹ eēt ip̄e factur⁹: qui ō mōtali ꝓgenie merito iusteq; damnata tantū populū ꝓp̄ gr̄am suā colligit vt inde suppleat ꝛ instauret partem que lapsa angelo⁊: ac sic illa dilecta ꝛ superna ciuitas nō fraudet suo⁊ numero ciuiū: quin etiā fortassis ꝛ vberiore letetur.

Multa enī fiūt a malis quidē cōtra voluntatem dei: sed tante est ille sapiētie: tanteq; virtutis vt in eos erit⁹ sine fines: quos bonos ꝛ iustos ip̄e p̄sciuit: tēdant oīa que voluntati ei⁹ vident aduersa. Ac per hoc cū de⁹ mutare dī voluntatem vt quib⁹ lenis erat: verbi gr̄a: reddat iratus: illi poti⁹ q; ip̄e mutantur: ꝛ eū quodāmō mutatū in his que patiūt inueniūt: sicut mutat sol oculi sanitatis ꝛ asper quodamō ex miti ꝛ ex delectabili molest⁹ efficit: cū ip̄e apud seip̄m maneat idem qui fuit. Dicit ēt voluntas dei quā facit in cordib⁹ obediētium mādatis ei⁹ de qua dic̄ apostolus: deus est enī qui operat in nobis ꝛ velle

Psal. 7.

Phil. 2.

Sicut enī iusticia dei nō solū qua ip̄e iust⁹ ē dī sed illa etiā quā i hoie qui ab illo iustificatur facit: sic ꝛ lex ei⁹ vocat que poti⁹ est hoi num sed ab ip̄o data hoib⁹: Mā vtiq; hoies erāt quib⁹ ait ie sus. In lege vestra scriptū est: cū alio loco legam⁹: lex dei ei⁹ in corde ip̄i⁹. Sc̄ōz hanc voluntatē quā de⁹ operat in hoib⁹ ēt velle dicere: quod ip̄e nō vult: ꝫ suos id volentes facit: sicut dī cognouisse: quod vt cognosceret facit: a quib⁹ ig rabat. Neq; enī dicente ap̄lo: nisi aūt cognoscentes deū: imo cogniti a deo: fas est vt credam⁹ q; eos tūc cognouerit de⁹: p̄cognitos ante cōstitutionē mūdi: sed tūc cognouisse dict⁹ est: q; tūc vt cognosceret effecit. De his locutionū modis: iam ꝛ in superioꝛib⁹ libꝛis memini disputatū. Secūdū hāc ꝯ voluntatē qua deū velle dicim⁹ quod alios efficit velle a quib⁹ nesciunt futura: multa vult: nec facit. Ca. II

Ulta enī volūt fieri sci ei⁹ ab illo inspirata scā voluntate: nec fiunt: sic oꝛant p quibusdam pie sc̄eq; ꝛ quod oꝛant nō facit: cū ip̄e in eis hāc oꝛādi volūtatē sc̄o sp̄ū suo fecerit: ac per hoc qñ ꝝm dñi voluntatem oꝛant sci: vt quisq; sit salu⁹: possum⁹ illo mō locutionis dicere: vult de⁹ ꝛ nō facit: vt ip̄m dicam⁹ velle: quia vt velint isti: facit. Sc̄ōm illā vero volūtatē suā que cū ei⁹ p̄scientia sempiterna est: pfcō in celo ꝛ in terra oīa quecūq; voluit: ñ solū p̄terita vel p̄ntia sed ēt futura iam fecit. Uerū anteq; veniat temp⁹ quo voluit vt fieret quod ante tpa vniuersa p̄sciuit: atq; disposuit: dicim⁹ fiet quando de⁹ voluerit. Si aūt non solū tp̄s quo futur⁊ est: verūēt vtrū futurum sit ignoram⁹: dicim⁹ fiet: si de⁹ voluerit: nō qꝛ de⁹ nouā volūtatem quā non habuit tunc habebit sed qꝛ id quod ex eternitate in ei⁹ immutabili p̄paratum est voluntate: tunc erit. Ca. III.

Uapropter vt cetera tā multa pretera q am: sicut nunc in x̄po videm⁹ ipleri qō promisit abrae dicens. In semine tuo benedicentur omnes gentes: ita quod eidem semini eius promisit implebitur: vbi ait per p̄pheram: resurgent qui erant i monumētis. Et quod ait: erit celum nouū ꝛ terra nouā: ꝛ non erunt memores priorum nec ascendet in cor ipsorum sed letitiam ꝛ exultationem inuenīēt i ea. Et ecce ego faciam hierusalem exultatōez ꝛ populum meum in leticiam: ꝛ exultabo hierusalem: ꝛ letabor in populo meo: ꝛ vltra ñ audietur in ea vox fletus. Et per alium p̄phetam quod prenūciauit dicens eidē p̄phete. In tēpore illo saluabitur ppl's tuus oīs qui inuentus

Gen. 22.

Esa. 26.

Ibidem

Dañ.12. fuerit scriptꝰ in libro: ⁊ multi dormientiū in terre puluere: siue vt quidā interpretati sūt aggere exurgent: hi in vitam eternā: ⁊ hi i opprobrium ⁊ in confusionem eternam. Et alio loco ꝑ eundem ꝓphetā. Et accipiēt regnū sancti altissimi: Dañ.7. ⁊ obtinebūt illud vsqꝫ in seculū: ⁊ vsqꝫ in secula seculoꝝ. Et paulopost. Regnū inquit eius regnū sempiternum. Et alia que ad hoc ptinētia Ibidem in libro vicesimo posui: siue que non posui: ⁊ tamē in eisdem litteris scripta sunt. Venient ⁊ In li. tñ ologion. vt ēt ps ā. li. 19 ca plo. 23. hec sicut ⁊ ista venerūt: que incredulis nō putabāt eē vētura. Idem quippe deꝰ vtraqꝫ ꝓmisit vtraqꝫ ventura eē ꝓdixit: quē perhorrescunt numina paganoꝝ: teste etiā porphirio nobilissimo philosopho ipsorum. Ca. IIII.

In B ca. nō. ō dictis ciceronis in li. 3. ō republica. q̄ ad significationē romuli. de q̄ vide s. li. 3. cap. 15. ⁊ li. 2. ca. 15. Ed videlicet hoies docti atqꝫ sapientes contra vim tante auctoritatis que oia genera hoium sicut tanto ante ꝓdixit in hoc credendū sperandūqꝫ conuertit: acute sibi argumētari videtur aduersus corpoꝝ resurrectionē ⁊ dicere: quod in tertio de repu. libro a cicerone cōmemoratum est. Nā cū herculem ⁊ romulū ex hoibꝰ deos eē factos asseueraret: quoꝝ nō corpora inquit sunt in celuꝫ elata: neqꝫ eni natura pateretur vt id quod eēt ō terra: nisi in terra maneret. Hec est magna rō sapientiū: quoꝝ dñs nouit cogitationes q̄ vane sūt. i. Cori. 3. Si eni aie tñ mō essem⁹: idest sine vllo corpore spūs: ⁊ in celo habitantes terrena aialia nescirem⁹: nobisqꝫ futurū eē diceretur: vt terrenis corpib⁹ animādis quodā vinculo mirabili nec ereremur: nōne multo fortiꝰ argumentaremur id credere recusātes: ⁊ dicerem⁹ naturā nō pati vt res ico rporea ligamēto corpeo vinciret. Et tñ plena est terra vegetantib⁹ aīs quib⁹ hec mēbra terrēa miro mō sūt ꝓnexa ⁊ iplicita. Cur ꝙ eodē volēte ō q fecit ō aīal: ñ poterit terrenū corpꝰ in celeste corpꝰ atrolli: si animꝰ omnia ō terrena transcendens per hoc etiam celesti corpore prestabilioꝝ terreno corpi potuit illigari? An terrena particula tam exigua potuit aliqd celesti corpe meliꝰ apud se tenere: vt sensū haberet: ⁊ uiā: ⁊ eā sentiētē atqꝫ viuētē dedignabitur celū suscipere: aut susceptā nō poterit sustinere: cū de re sentiat ⁊ viuat ista meliore: qꝫ ē corpꝰ oē celeste? Sed ideo nūc nō fit: qꝛ nō duꝫ est tps quo id fieri voluit. Quid hoc quod pui dentia dei multo mirabiliꝰ: qꝫ illud qō ab istis non creditꝫ fecit? Cur eni nō vehemēti⁹ admirātur incorpeos animos: celesti corpe potiores terrenis alligari corpib⁹: qꝫ corpa licet terrena sedib⁹ qꝫuis celestib⁹ tñ cōpeis sblimari: nisi qꝛ ō videre cōsueuim⁹: ⁊ hoc sum⁹: illud vero nōdum sum⁹ nec aliqñ adhuc vidim⁹? Nā ꝓfō sobria rōe consulta mirabiliora esse diuini operis reperitur incorpalib⁹ corpalia quodāmō artexere: quālibꝫ diuersa: qꝛ illa celestia: ista terrestria tñ corpa ⁊ corpa copulari. Ca. V.

Ed hoc incredibile fuerit aliqñ. Ecce s tā credidit mūdus sublatuꝫ terrenum xpi corpꝰ in celum: resurrectōnē carnis ⁊ ascēsionē in supernas sedes: paucissimis remanētib⁹ atqꝫ stupētib⁹: vel doctis vel idoctis: iaꝫ credidert docti ⁊ idocti. Si rē credibilē crediderūt: videant qꝫ sint stolidi qui ñ credūt. Si aūt res incredibilis credita est: etiā hocvtiqꝫ incredibile est: sic creditū eē quod icredibile est. Hec igr duo icredibilia: resurrectōeꝫ. s. nri corporis in eternū: ⁊ rem tam incredibilem mundum eē creditурum: idē deꝰ anteqꝫ velvnuꝫ horum fieret ambo futura esse ꝓdixit. Vnum duorum icredibilium iam factū eē vidēm⁹: vt qō erat incredibile crederet mundus: cur id qō reliquuꝫ est desperatur: vt etiā hocveniat quod incredibile credit mūdus: sicut iam venit quod simil incredibile fuit: vt rez tam incredibilē crederet mūdus: qñquidē ō vtrūqꝫ icredibile quorum vidēm⁹ vnū: alterū credim⁹: in eisdem litteris ꝓdictum sit: per quas credidit mundus? Et ipe modus quo mundus credidit si cōsideret: incredibilior inuenitur. Ineruditos liberalibus disciplinis: ⁊ oio quantum ad istorum doctrinas attinet impolitos: nō peritos grāmatica: ñ armatos dialetica: nō rethorica inflatos: piscatores xps cum retib⁹ fidei ad mare huiꝰ seculi paucissimos misit: atqꝫ ita ex omni genere tam multos pisces: ⁊ tanto mirabiliores: quanto rariores etiam ipsos phos cepit. Duob⁹ illi⁹ icredibili⁹ si placet: imo qꝛ placere debꝫ addamus hoc tertiū. Jam ergo tria sunt incredibilia: q̄ tñ facta sunt. Jneredibile est enim xpm resurrexisse in carne: ⁊ in celum ascendisse cum carne. Jncredibile est mundum rem tam icredibilez credidisse. Jncredibile ē: homines ignobiles: infirmos: paucissimos: imperitos: rem tā icredibilez: tam efficaciter mūdo: ⁊ in illo etiaꝫ doctis persuadere potuisse. Horum triuꝫ icredibilium primuꝫ nolunt isti cuꝫ quib⁹ agim⁹ credere. secunduꝫ cognoscunt ⁊ cernere qō nō inueniunt vnde sit factum: si nō credunt tertium. Resurrectō certe christi ⁊ in celum cū carne in qua resurrexit ascensio: toto iam mundo ꝓdi-

Capitulū. VI.

a Ecolam. r mām ētē. In B ca. dicit q̄ de romuli credita dīnitate tulli⁹ admirat̄. .s. in li. tertio ō re publica.

b Min⁹ sexcē tis annis cē. puto vitiuz scriptoris eē. scōm. n. eutropiū cicero ꝓsulatū gessit āno ab vrbe cōdita sexcētesimo octuagesimonono.

Romul⁹ āt mortu⁹ ēvel ad deos trāslat⁹ scōz eundē anno ab vrbe cōdita. 39. quib⁹ subtractis a sexcentis octuagintā nouē remanent sexcētiquinquaginta. q. sūt plures sexcētis. ꝛ min⁹ septingentis.

c Permultis ānis ante fuisse homē q̄ romulū. Fuit. n. homer⁹ scōm eutropiū tpe agrippe filuy regis albanoꝝ cui successit areni⁹ filui⁹ regnans annis. 19. cui successit anētin⁹ filui⁹ annis. 34. regnans. cui succesſit ꝓcas filui⁹ regnās ānis. 23. huic succēssit amulius. cui⁹ anno. 7. nat⁹ est romulus ꝛ sic precessit homer⁹ romulus ꝑ annos. 82.

d Itē quod dicit aliter noiando q̄ romani q̄ romani colebāt eum sub nomie quirini, sed gentes alie sub noie romuli.

catur ꝛ creditur: si credibili⁹ nō est: vnde toto terrarū orbe ita credita est? Sed multi nobiles sublimes: docti: etiam se vidisse dixerunt: ꝛ quod viderūt diffamare curarūt: eis mūdū credidisse nō mirū est: ꝫ istos adhuc credere nolle ꝑduruz est. Si aūt vt verū est paucis: obscuris: minimis: indoctis: eam se vidisse dicētib⁹ ꝛ scribētibus credidit mūdus: cur pauci obstinatissimi qui remanserūt ipi mūdo tā credēti adhucy sq̄ nō credūt? Qui ꝓpea numero exiguo: ignobiliū: infirmoꝝ: iperitoꝝ hoīum credidit: q̄ in tā cōtēptibilib⁹ testib⁹ multo mirabili⁹ dīnitas seipa ꝓsuasit. Eloquia nāq̄ persuadentiū que dicebant: mira fuerūt fcā: nō verba. Qui eni xp̄m i carne resurrexisse ꝛ cū illa i celū ascēdisse ñ viderant: id se vidisse narrantibus nō loquētib⁹ tñ: ꝫ ēt mirifica faciētib⁹ signa credebant.

Noies quippe quos vni⁹ vel vt multū duaꝝ linguaꝝ fuisse nouerāt: repēte linguis oium gentiū loq̄ntes mirabil⁹ audiebāt. Claudū ab vberib⁹ mr̄is ad eoꝝ verbū i xp̄i noie p⁹ quadragita annos icolumē ꝓstitisse. Sudaria de corpib⁹ eoꝝ ablata sanādis ꝓfuisse languētib⁹: in via qua fuerūt transituri positos i ordine innumerabiles morbaꝝ rūq̄ laborantes: vt ambulantiū super eos vmbra transiret cōtinuo salutē solere recipe: ꝛ alia multa stupēda i xp̄i noie p eos fcā sūt signa: postrēo ēt mōtuos resurrexisse cernebāt. Que si vt legūt gesta eē ꝓcedūt: ecce tot icredibilia trib⁹ illis icredibilib⁹ addim⁹. Et vt credatur vnū icredibile quod de carnis resurrectōe atq̄ in celū ascēsione dr̄: multoꝝ icredibiliū testimonia tāta congerim⁹: ꝛ nōdū ad credēdū abhorrenda duricia icredulos flectim⁹. Si vero per apl̄os xp̄i vt eis credere ē resurrectionē: atq̄ ascēsionē p̄dicantib⁹ xp̄i ēt ista miracula fcā eē non credūt hoc nobis vnū grande miraculum sufficit q̄ ea trāxerūt orbis sine vllis miraculis credidit. Ca. VI

Ecōlam⁹ etiā hoc loco illud q̄ō de romuli credita dīnitate tullius admirat̄.

Verba ei⁹ vt scripta sūt inferā. Adag̃ ē inquit in romulo admirandum q̄ ceteri q dij ex hoib⁹ facti eē dicunt̄ min⁹ eruditis hoiuz seculis fuerūt vt fingendi ꝓclinioꝝ eēt rō: cū iperiti facile ad credendum ipellerēt. Romuli aūt etatē minūs bis sexcentis annis tā inueterat̄ litter̄: atq̄ doctrinis oiumq̄ illo antiquo ex inculta hominū vita erroꝝ sublato fuisse cernimus Et paulopost de eodē romulo ita log̃: q̄ō ad hūc pertinet sensū. Ex quo intelligi pōt inquit pmūltis annis ante homerū fuisse q̄ romuluz vt iam doctis hoib⁹ ac tpib⁹ ipis eruditis ad fingendum vir quicq̄ eēt loci. Antiquitas eni recepit fabulas: fictas etiam nōnūq̄ incondite. Nec etas aūt ita exculta prēsti eludēs oē q̄ō fieri non potest respuit. Un⁹ e numero doctissimoꝝ hoiuz idēq̄ eloquētissim⁹ oiuz marcus tulli⁹ cicero: ꝓpea dicē dīnitatē romuli mirabil⁹ creditā: q̄ erudita iam tpa fuer̄ q falsitatē non recipent fabulaꝝ. Quis aūt romulū deū nisi roma credidit: atq̄ id pua ꝛ incipiens? Cū deinde poster̄ fuare fuerat necesse quod accepant a maioꝝ ib⁹: vt cū ista suptitione i lacte quodā mō mr̄is ebibita crescerent ciuitas: atq̄ ad tam magnū pueniret impiuz vt ex ei⁹ fastigio velut ex altioꝝ quodam loco alias quoq̄ gentes q̄ b⁹ dñare ē hac sua opinione pfūderet: vt nō q̄dē credērēt: ꝫ tñ dicerēt deū romulū: ne citatē cui seruiebāt de cōditoꝝ ei⁹ offēderēt: alr̄ cā nōiando q̄ roma: quē id non amoꝝ quidē b⁹ erroꝝ sed cū amoꝝ erroꝝ crediderat. Christ⁹ aūt q̄ q̄ sit celestis ꝛ sempit̄ne ꝓditoꝝ ciuitatis: nō tñ eū quī ab illo cōdita est deū credidit: ꝫ iō potiꝰ est cōdenda q̄ credidit. Roma cōditorem suuz iam ꝓstructa ꝛ dedicata: tanq̄ deū coluit in templo. Nec aūt hierusalem cōditorē suū deū xp̄m vt construi posset ꝛ dedicari: posuit in fidei fidamētū. Illa illū amādo eē deum credidit: ista istū deuz eē credendo amauit. Sicut ꝙ ꝓcessit vnde amaret illa: ꝛ de amato iam libent̄ etiā falsū bonum crederet: ita ꝓcessit vnde ista crederz vt recta fide nō temere quod falsum: sed q̄ō verum erat amarz. Exceptis. n. tot ꝛ tātis miraculis que ꝓsuaser̄ deum esse xp̄m: ꝑbīe quoq̄

diuine fidedignissime p̄cesserunt: que in illo nō fiē a patrib⁹ adhuc credūtur iplende: sed iaz a toto mundo demonstrāt implete. De romulo autē quia condidit romā i eaqz regnauit: auditur legitur: nō qz factū est quod ante fuissz p̄ pberatū: ꝫ qz sit recept⁹ in deos creditum tenēt litere: nō factū docent. Nullis quippe rerū mirabiliū signis id eivere p̄uenisse monstrāt. Lupa quippe illa fratrum duorū nutrix: quod videtur quasi magnū extitisse postēū: quale aut quantū est ad demonstrandū deū: Certe enim z si nō meretrix fuit lupa illa sed bestia: cū fratrib⁹ portentū cōmune fuerit ambob⁹: fr̄ tñ ei⁹ nō habeē de⁹. Quis aūt p̄hibit⁹ est aut romulū aut herculē: aut alios tales bonos deos dicere: z mori maluit q̄z nō dicere: Aut vero aliū gentiū coleret inter deos suos romulū: nisi romāi nois met⁹ cogeret: Quis porro enumeret q̄z multi quantalibet seuicia crudelitatis occidi: q̄z x̄pm deū negare maluerūt: Proinde metus quālibz leuis indignationis que ab ais romāorū si nō fieret posse putabaē existere z cōpellebat aliquas ciuitates positas sub iure romano tanq̄z deū colere romulum: a x̄po aūt deo nō solum colendo: vexēt cōfitendo tantā per orbem terre martyr̄ multitudinē met⁹ vllus aut terrō reuocare ſi potuit: blandicie nllē: p̄missio nulla demouit: sed nec facultatū violēta subtractō: nec acerbitas vniuersaz̄ variarūq̄z penaz̄: z ipius mortis que plus ceteris formidaē. Necqz tūc ciuitas x̄pi q̄z uis adhuc pegrinareē in terr̄ z haberet tñ magnorū agmina populorū: aduersus impios p̄secutores suos pro tpali salute pugnauit: sed pot⁹ vt obtineret eternā nō repugnauit Ligabāt: includebāt: cedebāt: torq̄bāt: vrebātur: laniabant: trucidabantur: z multiplicabātur. Non erat eis pro salute pugnare: nisi salutē pro saluatore cōtemnere. Scio in libro ciceronis tertio nisi fallor de republi. disputari nullū bellū suscipi a ciuitate optima: nisi aut pro fide: aut pro salute. Quid aūt dicat pro salute vl intelligi quā salutē velit: alio loco demonstrans sed bis penis inquit quas etiam stultissimi sentiunt egestate: exilio: vinculis: verberib⁹ elabūt̄ sepe priuati: oblata mortis celeritate. Ciuitati b⁹ aūt mors ipa pena est: que videtur a pena singulos vindicare. Debz ēt constituta sic eē ciuitas: vt eterna sit. Itaqz nullus iterit⁹ ē reipub. naturalis vt bonis in quo mors nō modo necessaria est verū ēt optanda persepe. Ciuitas autē cū tollitur: deletur: extinguitur: simile est quodā modo vt magnis parua conferam⁹: ac si omnis hic mundus intereat z cōcidat. Hoc ideo dixit cicero: qz mundus non interitur⁹ cuz platonicis sentit. Constat ergo eum pro salute ea bellum voluisse suscipi a ciuitate qua fit vt maneat hic citas sic dic ekna: q̄zuis mortūrib⁹ z nascētib⁹ singlis sic ē pbēnis opacitas olee vt lauri atqz buiusmodi ceterarum arborum singulorum lapsu ortuq̄z foliorum. Mors quippe vt dicit nō bominus singulorum sed vniuerse pena est ciuitatū que a pena plerunqz singulos vindicat. Unde merito queriē vtrū recte fecerit saguntini quando vniuersā suā ciuitatē interire maluerunt: q̄z fidem frangere: qua cum ipa romana repu. tenebāt. In quo suo facto laudanē ab oib⁹ terrene reipublice ciuib⁹. Sed hi quomodo huic disputationi possēt obedire nō video: vbi dicitur nullum suscipiendum eē bellum: nisi aut p fidē aut p salute. Nec dicitur si in vnum simul periculum: ita duo ista cōcurrerit vt teneri alterum sine alteri⁹ amissione nō possit: quid sit pot⁹ eligendū. Profecō eni saguntini si salutez eligerēt fides eis fuerat deserenda. Si fides tenēda: amittenda vtiq̄z salus sicut z factum est. Salus autem ciuitatis dei tal' est: vt cum fide ac per fidem teneri vel pot⁹ acquiri possit: fide aūt perdita ad eam q̄z venire nō possit. Que cogitatio firmissimi ac patientissimi cordis tot ac tātos martyres fecit: quale nec vnū quidem habuit: vl habere potuit: quando est de⁹ creditus romulus.

Lupa quippe illa fratrū duorum nutrix: ꝛc̄ pz. ō. lib. .18. ca. 19.

Capitlm. VII.

Ed valde ridiculum est de romuli falsa diuinitate cum de x̄po loquimur facere mentionē. Verumtñ cum sexcent⁹ ferme annis ante ciceronē romulus fuerit: atq̄z illa etas iam fuisse doctrinis dicaē exculta vt quod fieri non potest omne eludens respueret quanto magis post sexcentos annos ip̄i⁹ tpe ciceronis maxime q̄z postea sub augusto atqz tyberio eruditioribus vtiqz tp̄ib⁹ resurrectionē carnis x̄pi: atqz in celos ascensionem: tanq̄z id qō fieri non potest: mens humana ferre non posset: eludensq̄z ab auribus cordibusq̄z respuerz nisi eam fieri potuisse atqz factum eē diuinitas ip̄i⁹ veritatis vl veritas diuinitatis z cōstātia miraculorum signa monstrarent: vt terrentib⁹ z cō tradicentib⁹ tam mltis tāqz magnis persecutionib⁹ precedens in x̄po: deinde ad nouum sec̄lm in ceteris secuturā resurrectio atqz immortalitas carnis z fidelissime crederetur z predicaretur intrepide: z per orbem terre pullulatura fe

cisdi⁹ cū in martyr sanguine foret. Legebāt. n. p̄conia p̄cedētiū, pphar: concurrebāt ostēta virtutū: t psuadebat veritas noua cōsuetudini nō contraria rōni: donec ozb terre qui psequebat furoze: psequeret fide. Ca. VIII.

Ur iquiūt nūc illa miracla q̄ p̄dicatis fcā esse nō fiunt. Possem qdē dicere necessaria fuisse p̄tus q̄ crederz mūd⁹ ad hoc vt crederet mūdus. Quisqs adhuc p̄digia vt credat ingrit: magnū est ipe p̄digiū q mūdo credēte nō credit. Hoc hoc ideo dicunt: vt nec tūc illa miracla facta fuisse credāt. Unde g̃ tāta fide xp̄s vsq; q̄q; cātat in celū cū carne sublat⁹. Unde tp̄ib⁹ eruditis: t oē qō fieri non pōt respuētib⁹: sine vll miracul' nimiū mirabilr icredibilia credidit mūdus: An forte credibilia fuisse: t ideo credita eē victuri sūt: Cur g̃ ip̄i non credūt: Breuis est igr nr̃a cōplexio. Aut icredibili rei: que nō videbat: alia icredibilia que tñ fiebant t videbāt fecerūt fidē: aut certe ita credibil' vt null' quib⁹ p̄suaderet miracul' indigeret: istoz nimiā redarguit infidelitatē. Hoc ad refellendos vanissimos dixeri. Non facta eē multa miracla que attestarent illi vni grādi salubrq; miracło quo xp̄s in celū cū carne i qua resurrexit ascēdit: negare nō possum⁹. In eisdē qppe veracissimis libris cūcta cōscripta sūt: t que facta sūt: t pp quod credēdū facta sūt. Hec vt fidē facerēt inotuerūt: hec p fidem quā fecerūt m' to clari⁹ inotescūt. Legūt qppe in pplis vt credant: nec in pplis tñ: nisi credita legerēt. Haz ēt nūc fiūt miracla in ei⁹ noie: sive p sacra ei⁹: sive p oziones: vel memorias sanctoz ei⁹: sed nō eadē claritate illustrāt: vt tanta quāta illa gloria diffamēt. Canon qppe sacraz lrarū quē di famatū eē optebat: illa facit vbiq; recitari t memozie cūctozū iberere pplozū: hec ār vbicunq; fiunt ibi sciunt: vir a tota ip̄a ciuitate vl quocūq; cōmanētiū loco. Hā plerūq; ēt ip̄i paucissimi sciūt igrātib⁹ ceteris: maxie si magna sit citas: t qñ alibi alīq; narrāt: nō tanta ea cōmendat auctas vt sine difficlitate vl dubitatiōe credāt: cuius xp̄ianis fidelib⁹ a fidelib⁹ indicēt. Miracl'm quod Mediolani fctm est cū illic eēm⁹ qñ illuminat⁹ est cec⁹ ad multozū noticiā potuit p̄uenire: qz t Grādis est citas: t tibi erat tūc ipator: t imméso pplo teste res gesta est: concurrēte ad corpa martyrū p̄tasij t gervasij. Que cū latuerēt t penit⁹ nescirēt: epo Ambrosio p sōniū revelata repta sūt: vbi cec⁹ ille depulsis veri b⁹ tenebris diem vidit. Apud cartbaginē ār qs nouit p̄ē admodū paucissimos salutē que fcā ē inocētio ex aduocato vicarie p̄fecture: vbi nos interfuim⁹: t ocul' aspexim⁹ nr̃is: Uenietes. n. de trāsmarinis me: t frem meū alippiū: nōduz gdē clericos: fz iā deo fruētes: vt erat cuz tota domo sua religiosissim⁹ ip̄e susceperat: t apō eū tūc habitabam⁹: curabāt a medicis pp fistulas quas inueroſas atqz pplexas habuit in posteriore atqz ima corpis pte. Jam secuerāt cū t arti sue cetera medicamētis agebāt. Passus autez fuerat in sectiōe illa: t diuturnos t acerbos dolores. Sed vn⁹ iter mltos sin⁹ fefellerat medicos: atqz ita latuerat: vt cū nō tāgerēt: quez ferro apire deberēt. Deniqz sanatis oib⁹ que apta curabāt: iste remānebat solus: cui frustra impēdebāt labor. Quas moras ille suspectas hīs: mltūqz formidās ne iterū secarēt: quod ei p̄dixerat ali⁹ medic⁹ domestic⁹ ei⁹ quē nō admittant illi: vt saltē videret cū primū sect⁹ est quō id facerent: iratusqz illū domo abiecerat: vitqz recepat: erupit atqz ait. Iterū me secturi estis: Ad illi⁹ quē noluistis eē p̄sētē verba vertūr⁹ sum. Jr ridere illi medicū ipitū cepunt: metūqz homis bonis verbis, pmissionibusqz lenire. Preterierunt t alij dies plimi: nlbilqz p̄ficiebat oē qō fiebat. Medici tñ in sua pollicitatōe p̄sistebāt: ñ se illū sinū ferro sed medicamētis eē clausuros Adhibuert t alium grandeuū iā medicū: satisqz in illa arte laudatū. Adhuc eni viuebat: ammoniū dico: qui loco inspecto idē quod illi corū diligentia pitiaqz, pmisit. Cui⁹ ille fact⁹ auēte secur⁹: domestico ino medico qui futurā p̄dixerat aliam sectionē facta hilaritate: velut iam salu⁹ illusit. Quid pla: Postea tot dies inanit cōsumpti transierūt: vt fessi atqz confusi faterentur eum nisi ferro nllo modo posse sanari. Expauit: expaluit: numio timore turbat⁹: atqz vbi se collegit fariqz potuit: abire illos iussit: t ad se ampli⁹ non accedere ipauit: nec aliud occurrit fatigato lacrymis t illa iam necessitate constricto nisi vt adhiberet alexandrinū quēdā qui tē cbirurg⁹ mirabilis habebat: vt ip̄e faceret qō ab illis fieri nolebat irat⁹. Sed postea q̄ venit ille: laborēq; illorum in cicatricib⁹ sicut artifex vidit: boni viri funct⁹ officio: p̄suasit boi: vt illi poti⁹ qui in eo tñ laborauerat quātum ip̄e inspiciens mirabat curationis sue finē frueret: adiciens q̄ revera nisi sect⁹ eēt salu⁹ eē non posset. Sed valde abhorrere a suis morib⁹: vt hoib⁹ quorum artificiosissimam operā: industriam: diligentiam admirās in cicatricib⁹ ei⁹ videret:

pp exiguū quod remansit: palmā tanti laboris auferret. Redditi sūt animo ei⁹ z placuit vt eo dem alexandrino assistēte ipi sinū illū ferro q tā cōsēsu oīuz alr insanabilis putabaf aperirent.

Que res dilata est i cōsequēte die. Sed cū abisset illi ex meroze nimio dñi tant⁹ ei domo illa ex ozt⁹ dolor: vt tanq̄ funeri plāct⁹ vir ꝓrimeret a nobis. Visitabāt eū quotidie sci virti: eps tūc vzalensis bte memorie saturnin⁹: z pbyter ge losus: ac diaconi carthaginensis ecclie. In q̄ b⁹ erat: z ex quib⁹ solus est: nūc in reb⁹ humanis tā eps cū honore a nobis debito noiandus au reli⁹: cū quo recordātes mirabilia opera dei: ō hac re sepe collocuti sum⁹: eūq̄ valō meminis se quod cōmemoram⁹ inuenim⁹. Qui cū eū fie solebāt vespe visitarent: rogauit eos misabilib⁹ lachzymis vt mane dignarent eē pītes suo funeri poti⁹ q̄z dolori. Tant⁹ eni cū met⁹ ex priori b⁹ inuadat penis: vt se inter medicoz̄ man⁹ nō dubitaret eē moriturū. Cōsolati sūt eū illi z hoz tari vt in deo fideret: cuiusq̄ volūtatē viril⁹ ferrz Inde ad oīonē ingressi sum⁹. Vbi nob ex more genua figētib⁹ atq̄ icūbētib⁹ terre: ille se ita p iecit tanq̄ fuisset aliquo impellente grauiter p strat⁹: z cepit ozare. Quib⁹ modis: quo affectū: quo motu animi: quo fluuio lachrimaz: quib⁹ gemitib⁹: atq̄ singultib⁹ succutientib⁹ omnia mē bra ei⁹ z pene intercludentib⁹ spūm: quis vll⁹ ex plicet verbis? Utrū ozaret alū: nec i h eoz aner teretur intentio nesciebam. Ego tamen ꝓsus ozare nil poteram: hoc tantummodo breuiter in corde meo dixi. Domine quas tuozum p̄ces exaudis: si has nō exaudis? Nihil eni mihi videbatur addi iam posse nisi vt expiraret orā do. Surrexim⁹: z accepta ab epo benedictiōe discessim⁹: rogāte illo vt mane adeēnt: illisq̄z vt equo aio eēt hoztantib⁹. Illuxit dies q metue baf: aderant serui dei sicut se affuturos eē pmi serāt. Ingressi sūt medici: paranf oīa q̄ hora il la poscebat: tremēda ferramēta pferūtur: atto nitis suspēsisq̄z oib⁹. Eis āt quoz̄ erat maioz auctozitas defectum ai ei⁹ cōsolando errigenti b⁹ ad man⁹ secuti mēbra in lectulo cōponunt: soluunt nodi ligamentoz̄: nudatur loc⁹: inspi cit medic⁹: z secandū illum sinum armatus at q̄z intentus inquirit. Scrutatur oculis: digitis q̄z contrectat: tentat deniq̄z modis omnibus: inuenit firmissimā cicatricem. Jam illa letitie laus atq̄z gratiarū actio misericordi: z oipotenti deo que fusa est ore oīum lachrimātibus gau dijs: non est cōmittenda meis verbis: cogitet

poti⁹ q̄z dicatur. In eadem carthagine in noē ria religiosissia fem̄a ō priarūsip⁹ citaf i mamil la cācr bēbat: rē sic dicūt medici nullf medica mēt sanabilē. Aut g̃ pscidi solet: z a cōpe sepa ri mēbr vbi nascif: aut vt aliq̄nto bō q̄ci⁹ viuat fomēt est pestis mitigāda freq̄ntib⁹. Nā vt in de morte quātūlibz tardi⁹ affut urā cōfida m⁹z hippocratis vt ferf iniaz: oīs ē omittēda cura tio. Vocilla a pito medico z sue domui familiarissimo accepat: z ad solū deuz se orādo ꝓuer terat: admonef in sōnis apparopiāte pasca vt i pte feiarū obseruanti ad baptisteriū: q̄cūq̄z il li baptizata primit⁹ occurrisset: signaret ei locū signo crucis xp̄i: fec̄: z cōfesti sanitas secuta est Medic⁹ sane q ei dixerat vt nihil curationis ad hiberz si paulo diuti⁹ vellet viuere: cū inspexissz eā postea z sanissimā cōpissz quā pri⁹ habere il lud malū tali inspectōe cognouerat: q̄siuit ab ea vehemēter quid adhibuisset curationis: cu piens quatū itelligi daf nosse medicamētum: quo hippocrat⁹ definitō vinceref. Cūq̄z ab ea gd factū eēt audisset: vocevelut ptēnētis z vltu ira vt illa metueret ne aliq̄ō ꝓtumeliosum ver bum pferret in xp̄m: religiosa vrbanitate rīdis se ferf: putabā igt magnuz aliqd te mihi fuisse dicturā. Atq̄z illa iam exhorrescēte: me p addi dit. Quid grāde fecit xp̄s sanare cancr: qui q̄ triduanū mortuū suscitauit? Hoc ego cū audis sēt z vehemēter stomacharer in illa citare atq̄z in illa persona nonvtiq̄z obscura factum taz in gens miraculū sic latere: hic eā z admonēdam z pene obiurgandā putaui. Que cū mihi rīdis set non se inde tacuisse: quesiui ab eis quas fo te tunc matronas amicissimas secum habebat vtrum hoc antea scissent. Risserunt se omnio nescisse. Ecce inquā quō non taces: vt nec iste audiant que tibi tāta familiaritate iungunf? Et q̄ breuiter ab ea quesiuerā: feci vt ill⁹ audiētib⁹ multumq̄z mirantib⁹ z glificantib⁹ deum totū ex ordine quēadmodū gestum fuerit idicaret. Adēdicum quēdā podagricum i eadē vrbe qui cum dedisset nomē ad baptismum: z pridieq̄z baptizaref in sōnis a puer nigris curatis quos intelligebat demones eē: baptizari eodem an no prohibitus fuisset: eisq̄z non obtemperans etiā ꝓcultātib⁹ pedes ei⁹ in dolorem acerrimū qualē nunq̄z expertus est estuassz: magisq̄z eos vincens lauacro regenerationis vt vouerat ab lui non distulisset: in baptismate ipso non so lum dolore quo vltra solitum cruciabatur verū et podagra caruisse: nec amplius posteā q̄ viu

virisset pedes doluisse qs nouit? Nos tñ noui mꝰ t paucissimi fratres ad quos id potuit peruenire evicino. Quidã curubitanꝰ nõ solũ a paralysivexãt ab ifirmi põdere ẽitaliũ cũ baptizaret salutẽ effectũ ẽ: liberatꝰ vtraqꝫ molestia: tãqꝫ mali nihil habuisset i corpe: de fonte regeratõis ascẽdit. Quis hoc pter curubitanꝫ nouit: t pter rarissimos aliquos q hoc vbicũqꝫ audire potuerit? Nos aũt cũ hoc ꝓperissemꝰ iubẽte scõ epõ aurelio ẽt vt veniret carthaginem fecimus: q̃uis a talibꝰ prꝰ audierimꝰ: de quoꝝ fide dubitare nõ possemꝰ. Aũt tribunitiꝰ hesꝑiꝰ q apud nos est: hꝫ i territorio fussalẽsi fundꝫ zubedi appellatñ: vbi cũ afflictõe anialiũ t suorũ suoꝝ: domũ suã spũum malignoꝝ vꝫ noxiã ppetꝫ ꝓperissꝫ: rogauit nr̃os me absente pſbyteros vt aliqs eoꝝ illo pgeret: cuiꝰ oꝛoibꝰ cederẽt Perrexit vnꝰ: obtulit ibi sacrificiũ corꝑis xꝑi: oraõs quãtuꝫ potuit vt cessaret illa vexatio: ꝺoqꝫ ꝓtinꝰ miserãte cessauit. Accepat ãt ab amico suo terrã scãm ꝺ hierosolymis allatã: vbi sepl'tꝰ xꝑs die tertio resurrexit: eãqꝫ suspẽderat i cubiculo suo: ne qd mali ẽt ipe pateret. Aũt vbi domꝰ eiꝰ ab illa infestatõe purgata ẽ: qd ꝺ illa terra fieret cogitabat: quã diuti i cubiculo suo reuerẽtie cã bẽe nolebat. Forte accidit vt ego t collega tũc meꝰ epõs synicẽsis ecclesie maximiniꝰ i ꝓmo eẽmꝰ: vt venirem rogauit: t veniꝰ Cũqꝫ nobis oia retulisset ẽt hoc petiuit vt ifoderet alicui: atqꝫ ibi oratiõũ locꝰ fieret: vbi ẽt possẽt xꝑiani ad celebrãda q̃ dei sunt ꝓgregari. Nam restitimꝰ: fcm̃ est. Erat ibi iuuenis paralyticꝰ rusticanꝰ: q hoc audito petiuit a parentibꝰ suis: vt illũ ad euꝫ locum scm̃ nõ cunctanẽ afferrent. Quo cum fuissꝫ allatꝰ oranit: atqꝫ i de ꝓtinuo pedibꝰ suis sanꝰ abscessit. Victoriana villa dicit q̃ ab hippone regio minꝰ triginta milibꝰ abest. Memoria martyꝝ ibi ẽ Mediolanensiũ ptasij t gerualij: portat ẽ illo qdã adolescẽs q cũ die medio tpe estatis equũ abluerꝫ i fluminis gurgite: demonẽ incurrit. Ibi cũ iaceret vl' mortuꝰ ꝓtimꝰ vl' simillimꝰ mortuo: ad vesꝑtios illuc hymnos t oratões cũ ãcill' suis: t q busdã scimonialibꝰ ex more domꝰ possessiõis intrauit: atqꝫ hymnos cãtare cepunt. Qua voce ille q̃si pcussus: excussus ẽ: t cũ terribili fremitu altare ꝓrebensũ mouere nõ audẽs: siue nõ valẽs. tanq̃ꝫ eo fuerit alligatꝰ aut affixꝰ tenebat: t cũ grãdi ciulatu parci sibi rogans: ꝓfitebat: vbi adolescẽt: t qñ t quõ inasit. Postremo se exituꝝ eẽ denũciãs: membra eiꝰ singula noiabat: q̃ se amputatuꝝ exiẽs minabatur: atqꝫ inter hec verba discessit ab hoie. Sed oculus eius in maxillam fusus tenui vennula ab interiore quasi radice pendebat: totumqꝫ eius mediũ quod nigellum fuerat albicauerat. Quo viso q aderant: concurrerant autem etiam alij vocibꝰ eius accĩti: t se omnes in oratiõe ꝓ illo strauerant: q̃uis cum sana mente stare gauderent rursus tamen ꝓpter oculum eius contristati medicum querendum esse dicebant. Ibi maritus sororis eius qui eum illo detulerat: potens est ingt deꝰ sanctoꝝ orationibus qui fugauit demonẽ: lumẽ ei reddere. Hic sicut potuit oculum lapsũ atqꝫ pendẽtẽ loco suo reuocatuꝫ ligauit orario: nec nisi post septem dies putauit eẽ soluendum. Quod cũ fecisset: sanissimuꝫ inuenit. Sanati sunt illic t alij: de quibus dicere longũ est. Hipponensem quãdam virginẽ scio cum se oleo perũxisset cui ꝓ illa orans pſbyter instillauerat lachrymas suas: moxa demonio fuisse sanatam. Scio etiam epm̃ semel ꝓ adolescente quem a demonio correptum vidit orasse: illũqꝫ illico demone caruisse. Erat qdam senex florentius hipponensis noster homo religiosus t pauper: qui sartoris se arte pascebat: casulam perdiderat: t vnde sibi emeret non habebat: ad .xx. martyres quorum memoria apud nos est celeberrima: clara voce vt vestiret orauit. Audierũt eum adolescentes qui forte aderant irrisores: eũqꝫ discedentem exagitãtes, pseqbant: q̃si q a martyribꝰ qnq̃genos folles vnde vestimentũ emeret petiuisset. At ille tacitus ambulãs eiectũ grandem piscẽ palpitantẽ vidit i littore: eũqꝫ illis fanẽtibꝰ atqꝫ aditu antibꝰ appẽhendit: t cuidam coco cartoso nomine bene xꝑiano ad coquinã conditariam: indicans qd gestum sit: trecẽtis follibus vẽdidit: lanam comparare ide disponens vt vxor eius quõ posset ei quo induceret efficeret. Sed cocus conscidẽs piscẽ anulum aureum in ventriculo eius inuenit: moxqꝫ miserãte flexus t religione pterritus: homini eum reddidit dicẽs. Ecce quõte .xx. martyres vestierũt. Ad aq̃s tibilitanas epõ afferẽte ꝓiecto reliq̃as martyrũ gloriosissimi stephani: ad eiꝰ mẽdziã veniebãt magne multitudis ꝓcursus t occursus. Ibi ceca mulier vt ad epꝫ põrãtẽ pigra sacra ducereꝫ orauit flores quos ferebat dedit: recepit: oculis admouit ꝓtinꝰ vidit. Stupẽtibꝰ cunctis q aderãt: pſbyter exitãs: viã carpẽs: t vie ducẽ vlteriꝰ nõ requirens. Memorati memoriam martyris que

posita est i castello synicēsi qđ hipponēsi colonie vicinū est: eiusdē loci lucillus epūs ppło pcedēte atq; seq̄nte in manu portabat: fistula cui⁹ molestia iā diu laborabat: t familiarissimi sui medici q eā secaret opieba t̄ man⁹ illi⁹ pie sarcine vectatōe: vbi sctās attigit reliqas repēte sanata ē. Nā deiceps eā i suo corpe nō inuēit. Eu chari⁹ pbyter ex hispania calame habitās veri morbo calculi laborabat: p memoriā supdicti sci martyr quā possidim⁹ illo aduexit epūs salu⁹ fact⁹ ē. Idē ipe postea morbo alio pnalescēte mortu⁹ sic iacebat: vt ei iā pollices ligarēt: opitulatōe memorati martyr cū de memoria eius reportata fuisset: t supiacētis corp⁹ missa ipsi⁹ pbyteri tunica suscitat⁹ ē. Fuit ibi vir i ordine suo primari⁹ noie martialis: eno iā gnis: t mltū a religiōe abhorrēs xpiana. Habebat sane fidelē filiā: t genex eodē āno baptizatū. Qui cū eū egrotātē mltis t magnis pcib⁹ t lachrymis rogarēt vt xpian⁹ fieret: prsus abnuit: eosq; a se turbida idignatōe sbmouit. Ulsuz ē genero ei⁹ vt iret ad memoriā sci stephani: t illic p eo q̄tum posset oraret: vt de⁹ illi daret mētē bonā q credere nō differret i xp̄m. Fecit hoc igēti gemitu t fletu: t sinceriter ardēte pietat affectu. Deide abscedēs aliqd ō altari flox qđ occurrit tulit: eiq; cū iā nox eēt ad caput posuit. Tūc dō mitū ē: t ecce afī diluculū clamat vt ad epm curreret: q mecū forte tūc erat apud hipponē. Cū vero eū audisset absentē: venire pbyteros postulauit. Uenert: t stati credere se dixit: admirātib⁹ atq; gaudētib⁹ oib⁹ baptizat⁹ ē. Hoc q̄z diu vixit i ore habebat: christe accipe spm̄ meū cū ō verba beatissimi stephani qñ lapidat⁹ est a iudeis vltima fuisse nesciret: q̄ huic quoq; vltia fuert. Nā nō multo p⁹ ert ipe ō fūct⁹ est. Sanati sūt illic p eūdē martyrez ert tres podagrici: duo ciues: pegrin⁹ vn⁹. Sz ciues oim̄ō: pegrin⁹ aūt p revelatōez qd adhiberet: qñ doleret audiuit: t cū hoc fecisz: dolor ptinno pgenit. Andur⁹ nom̄ ē fūdi: vbi eccl̄ia ē: t i ea memoria stephani martyris. Puex q̄ndā puulū cū i area luderet: exorbitātes boues q vehiculū trahebāt rota obtriuert: t pfesti palpitauit expirās. Hunc mr̄ arreptū ad eādē memoriā posuit: t nō solū reuixit: verū ert illesus appuit. Sanctimoni alis q̄dā i vicina possessione q̄ caspaliana dr̄: cū egritudine laboraret ac desperet: ad eandē memoriā tunica ei⁹ allata ē: q̄ añq; reuocaret illa defūcta ē. Hac tñ tunica opuerūt cadauer ei⁹ pentes: t recepto spū salua sēā ē. Apō hipponem bassus q̄dam syr⁹ ad memoriā eiusdē martyr orabat p egrotāte: t piclitāte filia: eoq; secū vestē ei⁹ detulerat: cū ecce pueri de domo cucurrerūt: q ei mortuā nūciarēt. Sed cū orāte illo ab amicis ei⁹ excipenē: phibuert eos illi dicere ne p publicū plangeret. Qui cū domū redisset iam suox ciulatibus psonātē: t vestē filie quā ferebat sup eā, piecisset rursus reddita est vite. Rursus ibidem apud nos hyrenei cuiusdā collectarij fili⁹ egritudine extinctus est. Cūq; corpus iaceret exanime atq; alijs gementibus t plangentib⁹ exequie pararent: amicorum ei⁹ q̄dam inter alioz consolātū verba ingessit: vt eiusdem martyris oleo corp⁹ perungeret. Factū est: t revixit. Itemq; apud nos vir tribuni ti⁹ eleusin⁹ sup mēoriā martyz que i suburbāo ei⁹ est: egritudine exanimatū posuit ifantulū filiū suum: t post oīonem quā multis cū lachrymis ibi fudit: vivētē leuauit. Quid faciam? Urget hui⁹ operis implenda pmissio: vt non h̄ possim oia memorare q̄ scio: t pe dubio pleriq; mroz cū hec legēt: dolebūt me tā mlta ptermisisse: quevtiq; mecū sciūt. Quos iā nūc vt ignoscāt rogo: t cogitēt q̄z plixi laboris sit facere: qđ me hic nō facere suscepti opis necessitas cogit. Si. n. miracla sanitatū vt alia taceā: ea tātū mōvelim scribere: que p hūc martyrē. i. gliosissimum stephanū facta i colonia calamēsi t in nostra plīni conficiendi sūt libri: nec tamē oia colligi poterunt: h̄ tm̄ de qbus libelli dati sunt: q recitarent i pplis. Id nāq; fieri volum⁹: cuz viderem⁹ antiqs filia diuinax signa virtutū etiā nostris temporib⁹ frequentari: t ea nō debere mlroz noticie deperire. Mondū est alit bēniuz ex quo apud hipponem regium cepit esse ista memoria: t mltis qđ nobis certissimū est non dariis libellis de his que mirabl̄r facta sunt: illi ipsi q dati sunt ad septuaginta ferme numerū puenerāt: qñ ista pscripsi. Calame vero vbi t ipa memoria plr⁹ eē cepit: t crebr⁹ dant: incompabili mltitudine supant. Uzali ert que colonia vtice vicina est: mlta pclara p eundē martyrez facta cognouim⁹: cuius ibi memoria longe prius q̄z apud nos ab epo euodio constituta est: h̄ libelloz dandoz ibi consuetudo non est: vl potius non fuit: nam fortasse nunc eē iā cepit. Cū eniz nup illic eēmus: petroniam clarissimam feminā que ibi mirabl̄r ex magno atq; diuturno in quo medicoz adintoria cuncta defecerāt lāguore sanata est: hortati sum⁹ volēte supdicti loci epo vt libellū daret qui recitaret in pplo

Act. 7.

7 obediētissime paruit. In quo posuit ēt qđ ħ reticere nō possuz: q̄uis ad ea q̄ hoc op⁹ vrgēt festinare ꝓpellar. A quodā iudeo dixit sibi fuisse ꝓsua ſuit vt anulū capillatio vicīo iſereret: quo sub oi veste ad nuda coꝛpis cingeret: q anulus haberet sub gēma lapidē i renib⁹ inētus bonis Hoc alligata q̄si remedio: ad sancti martyris limina veniebat. Sz ꝓfecta a carthagine cū i cōfinio fluminis bagrade i sua possessione māsisset: surgēs vt iter pageret: añ pedes suos illum iacentē anulū vidit: 7 capillatiā zonā q̄ fuerat alligat⁹: mirata tenuauit. Quā cū oīno suis nodis firmissimis: sicut erat ꝓperisz astrictā: crepuisse atq; exiliſſe anulū suspicata ē. Qui ēt ipe cū itegerrim⁹ fuisset inuēt⁹: future salutis quodam mō pign⁹ de tāto miraculo se accepisse p̄sūpsit
Job. 20 atq; illud vinculū solutōs: simul cū eodez anulo ꝓiecit i flumē. Nō credit hoc q ēt dñm nr̄m ie suz xp̄m p integra virginalia mr̄is enixū: 7 ad discipulos suos bostijs clausis igressū fuisse ñ credit. Sz hoc certe q̄rāt: 7 si vex inuenerit illa credāt. Clarissima femia est: nobilit nata: nobiliter nupta: carthagine habitabat: ampla ciuitas ampla p̄sona: rē q̄rentes: latere nō sinit. Martyr certe ipe quo ipetrāte illa sanata ē: i filiū pmanētis virginis credidit: i eū q bostijs clausis ad discipulos igressus est credidit. Postremo ꝓpter qđ omnia ista dicūt a nobis: i eū q ascendit i celū cū carne i q̄ resurrexerat credidit: 7 iō p eū tanta fiūt: qz p ista fide aiaz posuit. Fiūt ꝫ etiā nē mlta miracula: eodē deo faciēte p quos vult: 7 quēadmodū vult: q 7 illa q̄ legim⁹ fecit: ꝫ ista nec silr inotescūt: neq; vt nō excidāt aio: q̄si clara memorie crebra lectōe tenduntt. Naz 7 vbi diligētia ē: q nūc apđ nos eē cepit: vt libelli eoꝛq bñficia pcipiūt recitentt i pplo: semel ħ audiūt q assunt: plureſq; nō assūt: vt nec illi qui affuerīt post aliquot dies qđ audierīt mente retineāt: 7 vix q̄sq; repiat illoꝛq ei quē nō affuisse cognouerit indicet qđ audiuit. Unū ē apud nos fem̄ nō mai⁹ q̄z illa q̄ dixi: ħ tam claruz atq; illustre miraculū: vt nullū arbitrer eē hipponē sium q hoc vel nō viderit: vel didicerit: nullus q obliuiscivlla rōne potuerit. Decem qdem frēs quoꝛ septē fūt mares: tres femine: de cesarea capadocie suoꝛ ciuiū nō ignobiles: maledicto matris recēti patris coꝛ obitu destitute q̄ iuri am sibi ab eis factaz acerbissime tulit: tali pena fūt diuinit⁹ coherciti: vt horribiliter quaterent omnes tremore membroꝛ. In qua fedissima specie oculos suoꝛū ciuium nō ferentes: quaq; uersum cuiq; ireviſſū est: toto pene vagabātur orbe romano. Ex his. n. ad nos venerunt duo: frater 7 soror: paulus 7 palladia: multis alijs locis miseria diffamāte iam cogniti. Uenerūt āt añ pascha ferme dies qndecz 7 ecclesiam quotidie igredientes i ea memoriā glorosissimi martyris stephani frequētabāt: orantes vt iam sibi placaret deus: 7 salutem pristinam redderet. Et illic: 7 quocūq; ibant: conuertebant in se ciuitatis aspectum. Nonnulli qui eos alibi viderant causamq; tremoris eoꝛum nouerant: alijs 7 cuicūq; poterant indicabant. Uenit 7 pascha: atq; ipso die dominico mane cum iam frequens populus presens esset: 7 loci sancti cancellos: vbi martyr erat idem iuuenis orans teneret: repente pstratus est: 7 dormienti simillimus iacuit: non tamen tremens sicut etiaz per somnum solebat: stupentibus qui aderant atq; aliis pauentibus: alijs dolentibus: cū cū qdaz vellent erigere: nonnulli prohibuerunt: sed post⁹ exitum expectandum eē dixerunt. Et ecce surrexit 7 non tremebat quoniam sanatus erat: 7 stabat incolumis intuens intuentes. Quis ergo intuentium se tenuit a laudibus dei. Clamātium gratulantiumq; vocibus ecclesia vsq; quaq; completa est. Inde ad me curritur: vbi sedebam iam processurus. Irruit alter quiq; post alterum: omnis posterioꝛ quasi nouuz quod alius prius dixerat nunciantes. Adeq; gaudente: 7 apud me deo gratias agente: ingreditur etiam ipse cum pluribus: inclinat ad genua mea: erigitur ad oſculum meum. Procedimus ad populum: plena erat eccliа: personabat vocib⁹ gaudioꝛ: deo grās: deo laudes: nemie tacēte: hinc atq; inde clamātiuz. Salutaui populum: 7 rursus eadem ferentioꝛ vo ce clamabant. Facto tandem silentio scripturarum diuinarum sunt lecta solemnia. Ubi autem ventum est ad mei sermonis locum: dixi pauca p tempoꝛe: 7 p illius iucūditate leticie. Magis. n. eos in opere diuino: quandam dei eloquentiam non audire: sed considerare permisi. Nobiscuz hō prandit: 7 diligenter nobis oēm sue ac materne fraterneq; calamitatis incauit hiſtoriā. Sequēti itaq; die post p̄monē reddit⁹: narratiōis eius libellū i crastinū pplo recitandum ꝓmisi. Qđ cū ex dñico pasce die tertio fieret i gradib⁹ exedre in q̄ de supioꝛe loq̄bar loco: feci stare ambos fratres: cum eoꝛū legeret libellus. Intuebatur popul⁹ vniūsus sexus vtriusq; vnū stantē sine deformi motu: al

terā mēbris omnib⁹ ⁊tremētē. Et q ipm nō vi/derāt: qd i eo diuine miserico:die factū eēt i ei⁹ so:o:e cernebāt. Videbāt.n. qd i illo gratulan dū: qd p illa eēt o:ādū. Inter hec recitato eo:ū libello: de ⁊spectu ppli abire eos pcepit: ⁊ ō to ta ipa cā aliquāto diligēti⁹ ceperā disputare: cū ecce me disputāte voces alie de memo:ia mar tyris noue gratulatōis audiunt. Cōuersi sūt eo q me audiebāt: cepuntq⁹ ⁊currere. Illa.n. vbi de gradib⁹ descēdit in qb⁹ steterat ad sanctum martyrem o:are preterat. Que mo: vt cancel los attigit collapsa simil⁹ velut frater eius post somnū sana surre:it. Dum ergo requirem⁹ qd factum fuerit: vnde ille strepit⁹ letus exti terit: ingressi sunt cū illa in basilicam vbi eramus ad/ducentes eam sanam de martyris loco. Tum vero tant⁹ ab vtroq⁹ sexu admirationis clamo: exo:tus est: vt vo: continuata cum lacb:ymis non videre posse finiri. Perducta ē ad eu⁹ lo cum vbi paul⁹ante steterat tremens. Exulta/bant eā silem fratri factā: cui doluerāt reman sisse dissimilem. Et nondum fusas preces su/as p illa: iam tamen preuiam voluntatem tam cito exauditam esse cernebant. Exultabant in dei laudem voce sine verbis tanto sonitu: quā/tum aures nostre ferre vix possent. Quid erat in co:dibus exultantiū: nisi fides cb:isti: p qua stephani sanguis effusus est:. Ca. IX.

c Ui nisi huic fidei attestant ista miracu la: in qua predicat cb:istus resurre:is/se in carne: ⁊ in celū ascendisse cu⁹ car ne:. Nam ⁊ ipsi martyres huius fidei mart⁹/res: id est huius fidei testes fuerunt: huic fidei testimonium perbibentes: mundum inimicissi mum ⁊ crudelissimum pertulerunt: eūq⁹ nō re pugnando: sed mo:iendo vicerunt. Pro ista fide mo:tui sunt: qui bec a domino impetrare possunt: ppter cuius nomē occisi sunt. Pro bac fide precessit eo:. mira patientia: vt in bis miraculis tanta ista potentia sequere. Nam si carnis in eternū resurrectio: vel non ꝓuenit in cb:isto: vel non vētura ē sicut ꝓnūciat a cb:isto vel sicut ꝓnūciata ē a ꝓphetis: a qb⁹ ꝓnūciat⁹ est cb:istus: quare martyres tanta possūt: q p ea fide q̄ bec resurrectio predicat occisi sūt:. Si ue.n. deus ipse per seipm miro mō quo res tē/porales operat eter⁹: siue per suos ministros ista faciat: ⁊ eadē ipa q̄ per ministros facit: siue q̄dam faciat etiā per martyr⁹ spūs: sicut per bo mines adbuc i co:pe constitutos: siue oia ista per angelos quibus inuisibsliter: immutabsli/ter: ⁊ inco:poraliter imperat: operet: vt que p martyres fieri dicunt: eis o:antibus tñ ⁊ impe trantib⁹ non etiam operantibus fiant: siue alia istis siue alia illis modis: q nullo modo cōpre/bendi a mortalib⁹ possunt: ei ꝓfecto attestant bec fidei in qua carnis in eternum resurrectio predicatur. Cap'm. X.

b Jc fo:te dicturi sunt etiam deos suos aliqua mira fecisse. Bene si iā icipiunt deos suos nostris mōtuis boib⁹ ꝓparare: adū ciunt etiā se bīe dos ex boib⁹ mo:tuis sicut ber culez: sicut romulū: sicut alios multos quos in deo:ū nūer⁹ ceptos opinā:. Sz nob martyres ñ sūt dū: q: vnū eūdēq⁹ deū ⁊ nr̄z scim⁹ ⁊ marty rū: nec tñ miraclis q̄ p memo:iā nr̄o:⁹ martyrū fiūt: vllo mō ꝓpāda sūt miracla: q̄ fcā p tēpla p/bibē illo:. Uer' si q̄ filia vidē: sic a moyse ma gi pharaōis: sic eo:⁹ dū victi sū a martyrib⁹ nr̄is Exo
Fecer ā illa demōes eo fastu ipante supbie: quo eo:⁹ dū ee volue:t. Faciūt ā ista martyres vl' poti⁹ de⁹: vel o:ātib⁹ aut coopātib⁹ eis: vt fi des illa pficiat: q̄ eos nō dos cē nr̄os: z vnū deū bīe nobiscū credam⁹. Deniq⁹ illi ralib⁹ dijs suis ⁊ tēpla edificaue:t: ⁊ statuerunt aras: ⁊ sacer dotes instituerunt: ⁊ sacrificia fece:. Nos aūt martyrib⁹ nr̄is nō tēpla sic dijs: z memo:ias sic boib⁹ mo:tuis quo:⁹ ap' ō deū viuūt spūs fabri/cam⁹: nec ibi erigim⁹ altaria i qb⁹ sacrificem⁹ martyrib⁹: z vni dō: ⁊ martyr⁹: ⁊ nr̄o sacrificiū imolam⁹: ad qō sacrificiū sic boies dei q mūdū i ei⁹ ꝓfessiōe vicerūt suo loco: ⁊ o:die noiant: ñ tñ a sacerdote q sacrificat inocā:. Deo qppe ñ ipsis sacrificat: q̄uis i mēo:ia sacrificz co:ū: q: dī sacerdos ē nō illo:ū. Jp̄z vero sacrificiū cōp⁹ ē xp̄i: qō nō offert ipsis: q: b sūt ⁊ ipi. Quib⁹ igr poti⁹ credenduz ē miracula facientib⁹: eis ne q seipos volunt bri deos ab bis qb⁹ ea faciūt: an eis q vt i deuz credat qō ⁊ xp̄s ē: faciunt qcqd mirabile faciunt:. Eis ne q sacra sua ēt crimina sua cē volue:t: an eis q nec laudes suas volunt esse sacra sua: sed totuz quod veraciter laudā: ad eius gloriaz pficere in quo laudā:. Jn dño qppe laudant aie co:uz. Credam⁹ g eis vt vera dicētib⁹: ⁊ mira facientib⁹. Dicēdo.n. vera pas si sunt: vt possent facere mira. Jn eis veris est precipuum quod cb:istus resurre:it a mortuis ⁊ imo:talitate resurrectionis in sua carne pri/mus ostendit: quam nobis affuturam: vel in principio noui secli vl' i b⁹ fine pmisit. Ca. XI.

a In hoc capi nota q̄ dicit magistro platone dicerunt. s. in thimeo.

b Nā t aristoteles gntū corp⁹ dixit eā. s. aiaz eē credibile est tpe augustini ꝑ opinatum eē de aristotele nondum translatis sufficienter libris eius aut diuulgatis. patet autez ex libris eius de aniaꝫ aiam nō corp⁹ sed actuz corpis esse voluit.

c Nā inter magna tc. Dic pōit narrationez varronis de virgine vestali que pōtauit aquam in cribro quam t valerius narrat li. 8. cap. p. vt ꝑz. ē. li. io. capitulo .16.

Contra qō magnū dei donum ratiocinatores c isti quoꝫ cogitatōes non uit dñs: qm̄ vane sūt: de ponderib⁹ elemētoꝝ argumentantur qm̄. s. magistro platone didicerunt mūdi duo corpa maxima atqꝫ postrema duob⁹ mediis: aere. s. t aq̄ ee copulata atqꝫ cōiuncta. Ac ꝑ hoc inqunt qm̄ terra ab hic surs̄ ysus ē prima: secūda aq̄ sup t̄rā: tertiꝰ aer super aquā: q̄rtū sup aera celuz: ñ pōt eē terrenū corp⁹ i celo. Nomētis. n. ꝓprijs vt ordinē suū tenent: singla elemēta libant. Ecce q̄libet argumētis oipotētie dei būana ꝺicit ifirmitas: quā possidet vanitas. Quid g̃ faciūt i aere terrena tot corpa: cū a terra sit aer tertiꝰ? Nisi forte q per plumaꝫ t pēnaꝫ leuitatē donauit quiū terrenis corpib⁹ vt portent i aere: imortalib⁹ facq̄ corpib⁹ boiuz nō poterit dōare virtutez q̄ ēt i sūmo celo valeāt habitare? Anialia quoqꝫ terrena q̄ volare nō pñt: i qb⁹ t boies sē: sic sub aq̄ pisces q sūt aq̄ꝫ aialia: ita sub terra viuere debuerūt. Cur ergo nō saltem de scō. i. de ags: ꝫ de elemēto tertio terrenū aial carpit hāc vitā? Quare cū ptineat ad terrā in scō qō sup terrā ē elem̄to viuē si cogaī: ꝓtinuo suffocat: t vt viuat viuit i tertio? An errat hic ordo elemētoꝝ: vl̄ potiꝰ nō i nā rerū: ꝫ i istoꝝ argumētatōibus deficit? Omitto dīe qō iā i tertiodecimo libro dixi: q̄ mlta ḡuia terrena sint corpa sicut plūbū: t formā tñ ab artifice accipiāt q̄ natare valeāt sup aquā: t vt accipiat q̄litatē corp⁹ humanū q̄ ferri i celū t eē possit i celo oipotēti artifici ꝺicit. Jā vero ꝺicit illō qō iā dixi supⁱ ēt istū considerantes atqꝫ tractātes elemētoꝝ ordinē quo ꝓfidūt nō inuenīūt oimō qd dicāt. Sic ē. n. hinc surs̄ versus t̄ra prima: aq̄ secūda: tertiꝰ aer: q̄rtū celū: vt sup oia sit aie nā. Nam t aristoteles gntū corpus eam dixit esse t plato nullum. Si gntum esset: certe supⁱ esset ceteris. Cū vero nullū ē: mltomagis supat omnia? In terreno ergo qd facit corpe? In hac mole qd agit subtilioꝝ oibꝰ? In ꝫ pōdere qd agit leuioꝝ oibꝰ In hac tarditate qd agit celerioꝝ oibꝰ? Ita ne ꝓ bꝰ tā excellētis nāe meritū nō poterit effici: vt corp⁹ eiꝰ leueī i celū t ch valeat nūc nā corpoꝝ terrenoꝝ deprimere aias deoꝝsū: aliquo mō t aie leuare surs̄uz terrena corpa nō valebūt? Jaz si ad eoꝝ miracla veniam⁹ q̄ fcā a dijs suis opponūt martyrib⁹ nr̄is: nōne ēt ipsa ꝓ nobis facere: t nobis repient oino ꝓficere? Jaz iter magna miracla deōꝝ suoꝝ: ꝓfecto magnū illud ē qō varro cōmemorat: vestalē virginē cū picli tare falsa suspitōe de stupro: cribruz ipleſſe aq̄ de tyberi: t ad suos iudices nlla ei⁹ pte stillāte portasse. Quis aq̄ pōd⁹ sup cribrū tenuit? Quis tot cauernis patēt⁹: nihil ide i terrā cadere ꝓmisit? Nñ suri sūt? Aliqs de⁹: aut aliqs demon Si de⁹: nūqd maioꝝ est deo q̄ fecē būc mūduz? Si demō: nūqd potētioꝝ ē āgelo q̄ deo seruit a quo fact⁹ ē mūd⁹? Si ḡ de⁹ minoꝝ: vel āgel⁹: vl̄ demō potuit pōd⁹ humidi elemēti sic suspēdere vt aq̄rū videaī mutata fuisse nā: ita nec de⁹ oipotēs q ipa creauit elemēta terreno corpi graue pōd⁹ auferre nō poterit: vt i eodē elemento habitet viuificatū corp⁹ i quo voluerit viuificās spūs? Deide cū aerē mediū ponāt iter ignē ōsum: t aquā subē: qd ē q eū iter aquā t aquā: t iter aquā t terrā sepe inuenim⁹? Quid. n. volunt eē aquosas nubes: iter ās t maria aer medi⁹ repiī? Quo nā q̄so elemētoꝝ pōdere atqꝫ ordie efficit: vt rorētes violētissimi atqꝫ vndosissimi añq̄ꝫ sb aere i terr̄ currāt: sup aera i nubib⁹ pēdeāt? Cur denicꝫ aer ē medi⁹ iter summa celi t ima terrarū q̄quaūsūꝫ orbis extēdiī: si loc⁹ eⁱ inē celū t aquas sicut aquaruz inter ipm t terras ē ꝓstitut? Postremo si ita ē elementoruz ordo dispositⁱ vt ꝫ platonē duob⁹ mediis .i. aere t aq̄: duo extrema. i. ignis t terra iungant: celicꝫ obtineat ille sūmū locum: hec āt imi velut fūdamīs mūdi: t iō i celo eē nō pōt terra: cur ē ipe ignis in terra? Secundum hanc quippe rationem: ita ista duo elementa in locis ꝓprijs: immo ac summo terra t ignis esse debuerunt: vt quemadmodum nolūt in summo esse posse qō imi est: ita nec in imo posset esse qō summi est Sic ergo nullā putāt vel eē vl̄ futurā eē terre particulam in celo: ita nullā pticulā videre debuim⁹ ignis in terra. Nunc vero nō solū in terris: veruz etiā subterr̄ ita est: vt eū eructēt vertices mōtium ꝑter qō invsib⁹ boium t eē ignē i terra: t euz nasci videm⁹ ex terra. Q̄ñqdem t de lignis t de lapidib⁹ nascīt q̄ sunt cōpa fine dubitatiōe terrena. Sed ille inquiunt ignis est tranquillus: purus: inoxius: sempiternus: iste autem turbidus: fumeus: corruptibilis atqꝫ

Sez. in thimeo.

corruptor. Nec tñ corrũpit montes in qb⁹ iungit̃ estuat caverna sqz terraꝝ. Verũz esto: sit illi iste dissilis vt terrenis habitatõib⁹ ꝓgruat. Cur ergo nolũt vt credam⁹ naturã corpoꝝ terrenorum aliqñ incorruptibilẽ factã celo ꝓuenientem futurã: sicut nũc ignis corruptibilis his ꝓuenit terris? Nihil igit̃ afferũt ex põderib⁹ atqz ordine elemẽtoꝝ: vñ oipotẽti deo min⁹ faciat corpora nostra talia vt etiam in celo possint habitare ꝓscribant La. XII.

S Ed scrupulosissime quereres: t fidez q̃ credim⁹ resurrecturã carnẽ: ita q̃rẽdo
Luc.xi. assolẽt irridere: vtꝝ fet⁹ abortiui resurgãt. Et qiñ dñs ait: amẽ dico vobis capill⁹ capitis vr̃i nõ pibit: vtrum statura t robur equalia futura sint omnib⁹ an diuerse corporum q̃titates. Si .n. equalitas corpoꝝ erit: vñ habebũt quod hic nõ habuerũt in mole corporis illi abortiui si resurgent t ipsi: aut si nõ resurgẽt qz nec nati sunt ꝟ effusi? Eandem questionem de parunlis versant: vnde illis mensura corpis quã nũc defuit sevidem⁹ accedat: cũ i hac etate moriũt. Necꝝ .n. dicturi sum⁹ eos nõ resurrecturos q nõ solũ generationis: verũ etiam regenerationis capaces sũt. Deide interrogant: quemadmodũ ipa equalitas habitura sit. Si .n. tam magni t tam lõgi erũt omnes q̃ fuerũt qcũq; hic fuer̃t magni atqz longissimi: non solum de parunlis ꝟ t de plũribus magnis q̃rũt vnde illis accessuꝝ sit
Epbe.4 quod hic defuit: si hoc qsqz recipiet qõ hic habuit. Si ãt quod ait apls: occursuros nos oẽs
Rom.8 in mensuram etatis plenitudinis xp̃i: t illud alterũz: quos predestinauit ꝓformes fieri imagnis filij sui: sic itelligendũ ẽ: vt statura t modus xp̃i corpis oium q i regno ei⁹ erũt humanorum corpoꝝ sit futurus: multis erit ingunt de magnitudine t longitudine corpis detrabendum
Luc.12 Et vbi iam erit: capill⁹ capitis vestri non peribit si de ipa corpis q̃titate tam multũ pibit? Quãuis t de ipis capillis possit ingri: vtꝝ redeat qcqd tondentib⁹ decidit. Quod si reditruꝝ est: qs nõ exhorreat illã deformitatẽ? Nam hoc t de vnguib⁹ videt necessario secutuꝝ vt redeat tãmlitum qõ corporis curatura desecuit. Et vbi erit dec⁹: quod certe mai⁹ q̃z in ista esse corru-
Vbi .s. ptione potuit: in illa iam immortalitate eẽ debebit? Si ait non redibit: g̃ pibit: quõ g̃ ingunt capill⁹ capitis vestri nõ pibit? De macie quoqz vel pinguedie sil̃r disputãt. Mã si eq̃les omnes erunt: nõ vtiqz alij macri: alij pingues erũt. Accedet g̃ alijs aliqd: alijs minuet. Ac ꝓboc non quod erat recipiendum: ꝟ alicubi addendũ est quod non fuit: t alicubi perdendum quod fuit. De ipsis ẽt corruptõib⁹ t dilapsionib⁹ corporũ. mortuorũ: cũ alibi v ertãt i puluerẽ: in auras aliud exhalet: siue quos bestie: siue quos ignis absumat: naufragio vel qbuscũqz ags ita qdez peream⁹ vt eorum carnes in humore putredo dissoluat: non mediocriter ꝓmouent: atqz oia ista recolligi i carnẽ t reintegrari posse non credunt. Consectant etiam q̃sdam feditates t vicia siue accidãt siue nascant: vbi t monstrosos pt⁹ cum horrore atqz irrisione cõmemorant: t regrunt q̃ nam cuiusqz deformitatis resurrectio sit futura. Si .n. nihil tale redire in corp⁹ hois dixerim⁹: responsionem nostram de locis vulnerũ cũ qbus dñm nr̃m xp̃m resurrexisse predicam⁹ se confutaturos esse presumũt. Sed inter hec omnia questio difficillima illa ꝓponit̃: in cuius carnem reditura sit caro: q̃ corp⁹ alteri⁹ vescentis humana viscera fame cõpellente nutrit̃. In carnem qppe conuersa est ei⁹ q talib⁹ vixit alimentis: t ea q̃ macies ostenderat: detrimenta suppleuit. Utrum ergo hoc illi redeat homini cuius caro ꝓtius fuit: an illi poti⁹ cui⁹ postea facta est? ad hoc percunctant̃ vt fidez resurrectionis illudant ac sic aie humane aut alternantes sicut ait plato veras ifelicitates falsasqz ꝓmittant beatitudines: aut post multas itidẽ p diũsa corpa reuelatões: aliqñ tñ eã sic dicẽ pozphyri⁹ finire miserias: t ad eas nunqz redire fateant̃ non tamen corpus habendo imortale: ꝟ corpus omne fugiendo. La. XIII.

Qõ ꝟ tã git ꝺ ori niõe pla tõis t põ phyrii q̃ ad reno lutionez aia ꝓ plenius patet. ẽ. li. io. ca. 30.

D Vbergo q̃ ab eoꝝ pte ꝟria me digerẽte mihi videt oppolita: mihi cordia dei
a meis nisib⁹ opẽ ferẽte rñdeã. Abortinos fet⁹ q cũ tã vixisset i vtero ibi sũt mortui resurrecturos: vt affirmare ita negare nõ audeo: q̃zuis nõ videam quõ ad eos non ptineat resurrectio mortuorum: si ñ eximũt de numero mõtuorum. Aut .n. non omnes mortui resurgent t erũt aliq̃ humane aie sine corpib⁹ i eternũ: q̃ corpa hũana: quãuis itra viscera mr̃na gestarẽt: aut si oẽs aie hũane recipiãt resurgẽtia sua corpa q̃ habuert vbicũqz viuẽtia t morientia reliq̃rũt: nõ inuenio quẽadmodũ dicã ad resurrectõem ñ ptinere mortuorũ quoscũqz mortuos ẽt in vteris matrũ. Sz vtrũlibet de his qsqz sentiat qõ de iã natis ifãtib⁹ dixerim⁹: boc ẽt de illis itelligẽdũ
ẽ si resurgẽt. Caplm. XIIII.

q Quid ergo de ifãtib⁹ dicturi sum⁹: nisi qz nõ i ea resurrecturi sũt corpis exigu-

tate qua moꝛtui. Sed qꝛ̄ eis tardiꝰ acceſſuruꝫ erat xpe: boc ſūt illo dei ope miro atq; celerri-
Luc.xi. mo recepturi. In ſnia quippe dñi vbi ait: capil lus capitis veſtri nō pibit: dictū eſt nō defutuꝝ eē qꝛ̄ fuit: nō aūt negatū eſt affuturū eē qꝛ̄ ōfu it. Defuit aūt infanti mōꝛuo pfcā q̄ꝛitas ſui cō pis. Perfectō quippe infanti deeſt vtiq; perfe ctō magnitudis cōpalis: que cum acceſſerit iam ſtatura lōgioꝛ eē nō poſſit. Hūc perfectiōis mo dū ſic habēt oēs: vt cū illo cōcipiāt atq; na ſcant: ſꝫ hūt in rōne nō mole: ſicut ipa iam mēbꝛa oia ſūt latenter in ſemine cū ēt natis nōnlla adhuc deſint: ſic dentes: ac ſigd eiuſmodi. In qua ratiōe vnius cuiuſq; mā indita coꝛpali: iam quodāmō: vt ita dicā: inatū eē videt: qꝛ̄ nō duꝫ eſt. imo qꝛ̄ latet: ſed acceſſu tpis erit vl̄ potius appebit. In ꝟ ꝙ infans iā breuis aut lōgꝰ eſt: q breuis lōgꝰ ve futurꝰ eſt. Scōm hāc rōnem ꝓ fcō in reſurrectione cōpis detrimēta coꝛpis nō timemꝰ: qꝛ̄ ſi eq̄litas futura eēt oiuꝫ: ita vt oēs vſq; ad giganteas magnitudies pueniꝛent: ne illi q maxīmi fuerūt minꝰ haberēt aliquid in ſta tura quod eis cōtra ſniam xp̄i piꝛet: qui dixit:
Ubi ſ. nec capillū capitis eē piturū creatoꝛi: vtiq; qui creauit eiecta ex nihilo: quō deeſſe poſſet: vnde adderet qꝛ̄ addēdū eē mitꝰ artifex noſſet.

Jvtiq; xp̄s in ea mēſura coꝛ- La. XV.
s pis in qua moꝛtuꝰ eſt reſurrexit: nefas eſt dicere: cū reſurrectōis oium tps ve nerit acceſſurā coꝛpi eiꝰ eam magnitudiez: quā nō habuit: qñ in ea diſcipul' i q̄ ill' erat notꝰ ap puit vt lōgiſſimis fieri poſſit equal'. Si āt dixe rimꝰ ad dñici coꝛpis modū ēt quoꝝ mq; maio ra coꝛpa redigēda: pibit de nil'oꝝ coꝛpib⁹ plu
Ubi ſ. rimū: cū ipe nec capillū piturū eſſe ꝓmiſit. Re ſtat ꝙ vt ſuā recipiat q̄lq; mēſurā: quā vl̄ habu it in iuuētute etiā ſi ſenex eſt moꝛtuꝰ vel fuerat
Ephe.4. habiturꝰ ſi ante eſt defūctꝰ. Atq; illud qꝛ̄ com memoꝛauit ap'ls de mēſura etatis plenitudinis xp̄i: aut ꝓp aliud intelligamꝰ dictū eē: ideſt vt il li capiti in ꝓpl'is xp̄ianis accedēte oium perfe ctiōe mēbꝛoꝝ etatis eiꝰ mēſura cōpleaī. aut ſi hoc de reſurrectione coꝛpum dictū eſt: ſic acci piamꝰ dictū: vt nec vltra nec infra iuuenilē fōmā reſurgant coꝛpa moꝛtuoꝝ: ſed in ea etate ꝛ ro boꝛe vſq; ad quā xp̄m ꝟ pueniſſe cognouimus Circa trigita quippe annos diffinierūt eē etiaꝫ ſcī ꝟ doctiſſimi boies inuētutē. Que cū fuerit ſpacio ꝓpio terminata: inde iam boiem in de trimēta vergere grauioꝛis ac ſenil'etatis: ꝛ iō ñ eē dictū in mēſurā coꝛpis: vel in mēſurā ſtatu
re: ꝟ in mēſurā etatis plenitudis xp̄i. La. XVI.

Ilud ēt qꝛ̄ ait ꝑdeſtinatos fieri ꝓfoꝛ- Ro.
i mes imaginis filij dei: pōt ꝛ ꝟ interio- 8.
rē boiem intelligi. Unde nob alio lo coꝛ dicit. Nolite ꝓfoꝛmari huic ſcl'o: ꝟ reforma mini i nouitate mēt̄ veſtre. Ubi ꝙ refōmamur Ibidē
ne ꝓfōmemur huic ſcl'o: ibi ꝓfoꝛmamur dei fi lio. Pōt ꝛ ſic accipi: vt quēadmodū ille nobis moꝛtalitate: ita nos illi efficiamur imōꝛtalitate ꝓfoꝛmes: qꝛ̄ qdē ꝛ ad ipaz reſurrectionez coꝛ puz ptinet. Si āt etiā i his verbis qua foꝛma re ſurrectura ſint coꝛpa ſumꝰ admoniti: ſicut illa mēſura: ita ꝛ iſta ꝓfoꝛmatō nō quātitat intelligē da eſt: ꝟ etatis. Reſurgent itaq; oēs tā magni coꝛpe: q̄ꝛ vel erant vel futuri erant i iuuenili eta te: q̄ꝛ uis nihil oberit etiaꝫ ſi erit infantilis vel ſe nilis coꝛpis foꝛma: vbi nec mītis: nec ipiꝰ cōpiſ vlla rēanebit ifirmitas. Unde ēt ſigs in eo coꝛ pis mō i quo defūctꝰ ē reſurrecturū vnūquēq; ꝓtendit: nō eſt cū illo laboꝛioſa contradictione pugnandum. La. XVII.

Onnulli ꝓp hoc qꝛ̄ dictū eſt: donec oc
n curram⁹ oēs i virū pfectū: in mēſurā eta Ephe.4.
tis plenitudis xp̄i: ꝛ foꝛmes imaginis filij dei: nec in ſexu fēineo reſurrecturas fēinas Ro.8.
credūt: ꝟ in virili oēs aiūt: qm̄ deꝰ ſolū virū fecit ex limo: femīā ex viro. Sed mihi meliꝰ ſape vi dēt quivtriq; ſexū reſurrectuꝝ eſſe ñ dubitāt. Nō eni libido ibi erit que ꝓfuſionis eſt cā. Naz Gene.2.
p̄iuſq; peccaſſēt nudi erāt: ꝛ ñ ꝓfūdebāt vir ꝛ femina. Cōpibꝰ ꝙ illis vitia detrahēt: nā ꝟuabit Nō eſt ārvitiū ſexꝰ femineꝰ ꝟ nā: q̄ tē quidē ꝛ a ꝓcubitu ꝛ a partu immnis erit: erūt tñ mēbꝛa fe minea nō accomodata vſui veteri: ꝟ decori no uo: quo nō allicia aſpicientis ꝓcupiſcētia: que nulla erit: ꝟ dei laudēt ſapientia atq; clemētia q ꝛ qꝛ̄ ñ erat fecit: ꝛ liberauit a corruptōe qꝛ̄ fec Ut eni in exordio generis humani de latere vi ri dormiētis coſta detracta femina fieret: xp̄z ꝛ Ibidem
eccleſiā tali fcō iam tūc ꝓpberari optebat. So por qppe ille viri moꝛs erat xp̄i: cuiꝰ exanimis Joh.19.
in cruce pendentis latus lancea ꝓforatū eſt: at qz inde ſanguis ꝛ aqua ꝓfluxit: que ſacramenta eſſe nouim⁹ quib⁹ edificatur eccleſia. Nā hoc etiā verbo ſcripture vſa eſt: vbi non legit: for mauit aut finxit: ſed edificauit eā in mulierem. Unde ꝛ ap'ls edificationem dicit corpis chriſti Gene.2.
quod eſt eccleſia. Creatura eſt ꝙ dei femina ſic Ephe.4.
vir: ſed vt ō viro fieret vnitas ꝓmendata eſt. Ut autem illo modo fieret xp̄s vt dictū eſt ꝛ eccl'ia figurata eſt. Qui ergo vtrumq; ſexum inſtituit

Mar.12 vtrūq; restituet. Deniq; t ipe ihs interrogat⁹ a saduceis qui negabāt resurrectionē: cui⁹ septez fratr̄ erit vxor: quā singuli habuerūt: dū quisq; eoz̄ vellet defūcti semē sicut lex precepat excitare: erratis inquit nescientes scripturas: neq; virtutē dei. Et cū apt⁹ eēt locus vt diceret: de q̄ eni me interrogatis vir erit ipa: non mulier: ñ hoc dixit: sed dixit: in resurrectione eni neq; nubēt neq; vxores ducēt: sed sunt sicut angeli dei in celo. Equales vtiq; angelis immortalitate: ac felicitate nō carne sicut nec resurrectione q̄ñ idiguerūt angeli qñ nec mori potuerūt. Nuptias ergo dñs futuras negauit eē in resurrectione nō fem nas: t ibi negauit vbi talis questio ⁹ tebat: vt eam negato sexu muliebri celerioze facilitate dissolueret: si eū ibi ꝓnosceret nō futurū imo ēt futur̄ eē firmauit dicēdo: nō nubēt: qō ad feminas ptinet: neq; vxores ducēt: qō ad viros. Erūt g̃ que vl nubere hic solent: vl ducere vxores: sed ibi hoc nō faciēt. La. XVIII.

Epbe.4 p Roide quod ait apl's occursuros nos oēs in virū perfectū: totiusq; ipius circūstantiam lectionis cōsiderare debem⁹: que ita se habet. Qui descēdit inquit ipe ē: Ibidem t qui ascēdit sup oēs celos: vt adipleret omia Et ipe dedit quosdā quidē apl'os: quosdā āt ꝓphetas: quosdā vero euāgelistas: quosdā āt pastoꝛes t doctoꝛes ad ꝯsūmationē sanctoꝛum: i op⁹ ministerij: in edificationē coꝛpis xp̄i donec Ibidem occurram⁹ oēs in vnitatē fidei: t agnitionē filij dei: in virū pfectum: in mensurā etatis plenitudinis xp̄i: vt vltra nō sim⁹ puuli lactati t circūlati omni vēto doctrine: in illusiōe hoiuz: i astutia ad machinationē erroꝛis. Veritatē aūt facientes in charitate augeamur in illo p oia qui est caput xp̄s ex quo totū coꝛp⁹ cōnexū t ꝯpactū p oēm tactū subministrationis ſm cōpationē in mēsurā vnius cuiusq; partis incremētū coꝛporis facit in edificatōez sui in charitate. Ecce q est vir pfect⁹ caput t coꝛp⁹ quod ꝯstat oib⁹ mēbris que suo tpe complebūt. Quotidie tñ eidē coꝛpi accedūt: dū edificatur eccl'ia cui dr̄: vos autē

i.coꝛi.12 estis coꝛp⁹ xp̄i t mēbra. Et alibi: p coꝛpe inquit Colo.i. ei⁹ quod ē eccl'esia. Itēq; alibi. Un⁹ panis: vnū i.coꝛi.10 coꝛp⁹ multi sum⁹. De cui⁹ coꝛpis edificatōe: t

Epb.4. hic dictū est: ad cōsūmationē sanctoꝛū in opus Ibidem ministerij in edificationem coꝛpis xp̄i. Ac deinde subiectū est: vnde nūc agim⁹: donec occurram⁹ omnes in vnitatem fidei t agnitionem filij dei: in virum pfectum: in mensuram etatis plenitudinis xp̄i: t cetera donec eadez mēsura in quo coꝛpe intelligēda esset ostenderet dicēs. Angeamur in illo p oia q est caput xp̄s: ex quo totū coꝛp⁹ connexū t ꝯpactū per oēm tactū subministrationis ſm operationē in mensurā vnius cuiusq; ptis. Sicut g̃ est mensura vnius cuiusq; ptis: ita tot⁹ coꝛpis quod oib⁹ suis partibus ꝯstat. Est vtiq; mensura plenitudinis de qua dem ē. In mensurā etatis plenitudinis christi. Quā plenitudinē etiā illo ꝯmemoꝛauit loco: vbi ait de xp̄o. Et ipm dedit caput super oēm eccl'iam que est coꝛp⁹ ei⁹: plenitudo ei⁹: q oia i oib⁹ adimplet. Uez̄ si hoc ad resurrectiōis foꝛmā in qua erit vnus quisq; referendū esset: quid nos impediret: no iam o viro intelligere t feminā vt viz̄ p hoie posituz acciperem⁹: sicut i eo qō dictum est: beat⁹ vir qui timet dñm: vtiq; ibi sē t femine que timēt dñm. La. XIX

q Uid iam respondeam de capillis atq; vnguib⁹? Semel quippe intellecto ita nihil peritur̄ esse de coꝛpe: vt deforme nihil sit in coꝛpe: simul intelligitur ea que foꝛme factura fuerant enormitatem: masse ipi accessura esse ñ locis: in quib⁹ mēbroz̄ forma turpet: velut si de limo vas fieret: quod rursus in eisdem limū redactū totū de toto iterū fierz: nō eēt necēe vt illa pars limi q̄n āsa fuerat ad ansā rediret: aut q̄ fūdū fecerat ipa rursus facerz fūdū: dū tñ totū reuertereť in totū. i. tot⁹ ille lim⁹ i totū vas: nulla sui perdita parte remearz. Quapp si capilli totiens tōsi vngues ue desecti ad loca sua deformiter redeunt: nec tñ cuiq; resurgenti peribunt: q̄ in eandem carnem: vt quem cūq; ibi locū coꝛpis teneant: ꝓuata partium cōgruentia materie mutabilitate vertenť. Quamuis qō ait dñs: capillus capitis vestri ñ peribit ñ de longitudine sed de numero capillorum dictum mīto apt⁹ possit intelligi. Unde t alibi dicit: capilli capitis vestri numerati sunt. Neq; ꝺ ideo dixerim q̄ aliquid existimem coꝛpori cui q; peritur̄ quod nāliter inerat: sed quod deforme natum fuerat: nō vtiq; ob aliud: nisi vt hinc quoq; oñderet⁹ q̄ sit penalis ꝺditio ista morta liū sic eē redituꝛ: vt seruata integritate substantie sola substantie deformitas pereat. Si enim statuam potest artifex homo quam propter aliquā cām deformem fecerat: ꝓstare t pulcherrimam reddere: ita vt nihil ide substantie: sed sola deformitas pereat: ac siquid in illa figura prioꝛe idecenter extabat: nec paritati partiū ꝓgruebat: nō de toto vnde fecerat amputare atq; se parare: sed ita ꝓspergere vniuerso atq; miscere

vt nec feditatē faciat: nec minuat q̄ztitatē: qd ō oipotēti ātifice sētiēdū ē. Ergo ne pōit q̄lcq̄ ō formitates humanoꝝ coꝛpoꝝ nō mō vsitatas: veꝝ etiam raras atq; monstruosas: q̄ huic miserevite ꝯgruūt: abhoꝛrēt aūt ab illa futura felicitate scōꝝ sic auferre aut perdere: vt q̄cūq; earum faciunt: ⁊ si nālia tamen idecoꝛa excremēta subē coꝛpa nulla ei⁹ diminutione tollant. Ac per hoc nō est macris pinguibus ue metuendum: ne ibi ēt tales sint: quales si possent: ne b esse voluissent. Omnis enim coꝛpoꝝ pulchritudo est partium ꝯgruentia cū quadam colorꝭ suauitate. Vbi aūt nō est partium ꝯgruentia: aut ideo quid offendit q; parum ē: aut ideo q; parum: aut ideo q; nimiū. Proinde nulla erit deformitas quam facē icōgruentia partium: vbi ⁊ que parua sunt corrigēt: ⁊ quod min⁹ est q̄z decet: vnde creator nouit: inde supplebit: ⁊ quod plus est q̄z decet: māe suata integritate detrahet. Coloꝛis poꝛro suauitas quanta erit: vbi iusti fulgebūt: sicut sol in regno patris sui? Que claritas in xp̄i coꝛpe cū resurrexit ab ocul' discipulos potiꝰ abscōdita fuisse: q̄z defuisse credenda est. Nō eni eam ferret humanꝰ atq; infirmꝰ aspectꝰ: qñ ille a suis ita deberet attēdi: vt posset agnosci. Quo ptinuit ēt: vt cōtrectantibꝰ ostenderet suoꝝ vulnerū cicatrices: vt ēt cibū potuz q̄z sumeret: nō alimēto⁹ indigentia: sed ea q̄ ⁊ hoc poterat ptāte. Cū āt aliqd nō videt: q̄uis assit a quibꝰ alia que ꝑiter assūt vident: sic illaz claritatem dicimꝰ affuisse nōvisā a quibꝰ aliq; videbant: a oꝛasia grece dī: quod nīi interp̄tes latine dicere nōvalentes: in libꝛo geneseos cecitatem interp̄tati sūt. Hāc eni passi sunt sodōite qñ querabāt ostiū iusti viri: nec poterāt inuenire. Que si cecitas fuisset: qua fit vt nihil possit videri: nō ostiū qua ingrederēt: ⁊ duces itinerꝭ a quibꝰ inde abducerēt inquirerēt. Ca. xx.

Escio quo āt modo sic afficimur amore btoꝝ martyrū vt vellim⁹ in illo regno eoꝝ coꝛpib⁹ videre vulnerū cicatrices. q̄ p xp̄i noie pertulerūt: ⁊ fortasse videbimus. Nō eni deformitas in eis sed dignitas erit ⁊ q̄dam q̄uis in coꝛpe nō coꝛpis: ꝛ virtutis plēbit udo fulgebit. Nec ideo tn̄ si aliqua martyrib⁹ amputata ⁊ ablata sunt mēbra: sine ipis mēbris erūt in resurrectione mortuoꝝ quib⁹ dictū est: capillus capitis vestri nō peribit. Sed si b̄ ꝺcebit in illo nouo seculo: vt indicia gliosoꝝ vulnerū in illa immortali carne cernāt vbi mēbra vt p̄ciderentur p̄cussa vel secta sūt ibi cicatrices: ꝛ tamē eisdem mēbris redditis nō perdita apparebūt. Quānis itaq; oia que acciderūt cōpoꝛi vitia tūc nō erūt: nō sūt tamē deputanda vl' appellanda vitia ꝛ virtutis indicia. Absit autez vt ad resuscitanda coꝛpoꝛa vitecq; reddenda nō possit oipotētia creatoꝛis oia reuocare que vel bestia vel ignis absūpsit: vel quicqd in puluerē cineremve collapsū: vel in humorē solutū: vel in auraz est exhalatū. Absit vt sin⁹ vllus secretum q; nature ita recipiat aliquid subtractum sensibus nostris: vt oīum creatoꝛis aut lateat cognitionem: aut effugiat ptātem. Deū certe volens sicut poterat diffinire cicero: tant⁹ auctoꝛ ipōrum mēs quedam inquit ē soluta ⁊ libera: secreta ab omni concretione mortali: omnia sētiens ⁊ mouens: ipaq; p̄dita motu sempiterno. Hoc aūt reppit in doctrinis magnoꝝ pꝬoꝝ. Ut igit ꝑm ipos loquar: quō aliqd vel latet omnia sentientem: vl' irreuocabil' fugit omnia mouētez Vnde iam etiam questio illa soluenda est que difficilioꝛ videtur ceteris: vbi queritur cum caro mortui bois etiam alteri⁹ fit viuentis caro: cui potiꝰ coꝛpi in resurrectione reddat. Si eniz quispiam confectꝰ fame atq; compulsus vescat cadauerib⁹ hoium: qō malū aliquotiens accidisse: ⁊ vet⁹ testatur histoꝛia: ⁊ nostroꝝ temꝑa infelicia experimēta docuerūt. Non quis q̄z veridica ratione contendet: totum digestuz fuisse ꝑ imos meat⁹: nihilq; ide in ei⁹ carne mutatum atq; ꝓuersū: cum ipa macies que fuit ⁊ ñ est: satis indicet que illis escis detrimēta supplēta sint? Jam itaq; aliqua paulo ante p̄misi: q̄ ad istum quoq; nodū soluendum valere debebunt. Quicqd enim carniū exaustit fames: vtiq; in auras est exhalatum: vnde dixim⁹ oipotēti rem deū posse reuocare qō fugit. Reddet ḡ caro illa homini: in quo eē caro humana p̄mit⁹ cepit. Ab illo quippe altero tanq; mutuo sumpta deputanda est: que sicut es alienum redibē da est vnde sūpta est. Suavero illi quez fames exinanierat: ab eo qui potest etiam exhalata reuocare reddetur. Quamuis ⁊ si oib⁹ pisset modis: nec ulla ei⁹ materies in ullis nature latebris remansisset: vnde veller eam repararet omnipotens. Sed ꝓpter sniam veritatis qua dictum est: capillus capitis vestri non pibit: absurdum est vt putem⁹: cum capillus bois perire non possit: tantas carnes fame depastas atq; consumptas perire potuisse. Quib⁹ omnib⁹ pro nostro modulo consideratis atq; tractatis: hec sūma conficitur vt in resurrectione carnis i

Dic ponit diffinitiōem tullii de ꝺo q̄ colligit ex bis q̄ sp̄sz i li. 4. ō nā ꝺo. dicūt vbi inducē lucillum balbum ꝺfēdēte rōez ꝺo rū ꝺ cotam.

eternū eaſ mēſuras habeat coꝛpoꝛum magnitudo quas habebāt perficiende: ſiue perfecte: cuiuſcū indita coꝛpi ratio iuuentutis: i mēbꝛoꝝ quoꝙ oium modulis congruo decore ꝓuato. Quod dec⁹ vt ꝓfuerit ſi aliquid demptū fuerit in decenti alicui granditati in parte aliqua cōſtitute quod ꝑ totū ſpargaſ: vt neꝙ id pereat ⁊ conguentia partium vbiꝙ teneaſ: nō eſt abſurdum vt aliquid inde ēt ſtature coꝛpis addi poſſe credam⁹: cū oib⁹ ptib⁹ vt decoꝛē cuſtodiant id diſtribuiſ: quod ſi enoꝛmiter in vna eēt: vtiq; nō deceret. Aut ſi contēdiſ in ea quēcū ſtatura cōponis reſurrectuꝝ eē in qua defūct⁹ ē: non pugniter reſiſtendum eſt: tm̄ abſit omnis deformitas: omnis infirmitas: oīs tarditas: oīſq; coꝛruptio: ⁊ ſiquid aliud illud non decet regnum in quo reſurrectiōis ⁊ ꝓmiſſiōis filij equales erūt āgelis dei: ſi nō coꝛpe: nō etate: certe felicitate.

Eſtimeſ ḡ ⁊ qcqd de coꝛpi- Ca.XXI.

r b⁹ viuis vl ꝑ⁹ moꝛtem de cadaueribus pſit: ⁊ ſil̄ cum eo qō in ſepl̄cꝛis remāſit in ſpiritalis coꝛpis nouitatē ex aialis coꝛporis vetuſtate mutatum reſurget incoꝛrūptione atq; imoꝛtalitate veſtitum. Sed ⁊ ſi vl casu alio graui vel inimicoꝝ imanitate totū penitus cōteraſ in pulueꝛē: atq; in auras: vl in aḡs diſperſū quantū fieri poteſt nuſq; eē finaſ oīo nl̄lo mō ſubtrahi poterit oīpotētie creatoꝛis: ꝛ capillus in eo capitis nō ꝑibit. Erit ḡ ſpūi ſubdita caro ſpiritalis: ſed tñ caro nō ſpūs: ſicut carni ſubdit⁹ fuit ſpūs ipe carnaſ: ſed tñ ſpūs non caro. Cui⁹ rei habem⁹ expimētū in noſtre pene cōformitate. Nō eni ꝑm carnē: ſed vtiq; ꝑm ſpm̄ carnales erāt: quib⁹ alt apl's. Nō potui vob̄ loq quaſi ſpiritalib⁹ ſed quaſi carnalib⁹. Et bō ſpiritalis ſic in hac vita dī: vt tñ coꝛpe adhuc cānalis ſit: ⁊ videat aliā legē in mēbꝛis ſuis: repugnātē legi mētis ſue. Erit āt ēt coꝛp⁹ ſpiritale cū eadem caro ſic reſurreꝛerit: vt fiat quod ſcriptuꝝ eſt: Seminaſ coꝛp⁹ aiale: reſurget ſpiritale.

Luc.21. 1.coꝛi.3 Ro.7. 1.coꝛi.10

Que ſit āt ⁊ cū magna ſpiritaſ coꝛporis gra: q̄ nōdū venit in expimētū: vereoꝛ ne temerarium ſit omne quod de illa ꝓferē eloquiū. Veruntñ qz ſpei noſtre gaudiū ꝓpter dei laudem nō ē tacendum: ⁊ de intimi ardētis ſci amoꝛis meduſ dictū eſt: dñe dilexi decoꝛē dom⁹ tue: de bonis ei⁹qne in hac erūnoſiſſima vita bonis maliſq; largiſ: ipo adiuuāte cōꝛciam⁹ vt poſſum⁹ quantum ſit illō qō nōdū expertiviq; digne eloq; nō valem⁹. Omitto eni qñ fecit boiez rectū: omitto vitā illoꝝ duoꝝ coniugū in paradiſi ſecūdita-

ꝑs.30. Eccls.7 Jeneſi.

te felicem: qñ tam bꝛeuis fuit: vt ad naſcēdum ſenſum nec ipa peruenerit in hac quā nouim⁹ in qua adhuc ſum⁹: cui⁹ tētationes imo quā totam tentationē cū diu in ea ſum⁹ quātūlibz ꝓficiam⁹ ꝓpeti nō deſinim⁹: que ſint indicia circa genus humanū bonitatis dei: qſ poterit explicare?

Am quod ad ꝓmā oꝛiginē Ca.XXII

n pꝛinet oium moꝛtalium ꝓgeniem fuiſſe damnatam: hec ipa vita ſi vita dicenda eſt: tot ⁊ tantis malis plena teſtaſ. Quid.n. aliud indicat boꝛēda quedam ꝑfūditas ignorantie ex qua omnis eꝛꝛoꝛ exiſtit: qui oēs filios adam tenebꝛoſo quodā ſinu ſuſcipit vt homo ab illo liberari ſine laboꝛ: doloꝛe: timoꝛe ñ poſſit? Quid amoꝛ ipe tot rerum vanarum atq; noxiarū: ⁊ ex hoc moꝛdaces cure: ꝑturbatōes: meꝛoꝛes: foꝛmidines: inſana gaudia: diſcoꝛdie: liꝛes: bella: inſidie: iracundie: inimicitie: fallacia: adulatio: fraus: furtū: rapina: perfidia: ſupbia: ambitio: inuidentia: homicidia: pricidia: crudelitas: ſeuicia: nequicia: luxuria: petulantia: ipudentia: impudicitia: foꝛnicationes: adulteria: inceſta: ⁊ cōtra naturā vtriuſq; ſex⁹ tot ſtupꝛa: atq; immundicie: quas turpe eſt etiam dicere ſacrilegia: hereſes: blaſpbemie: periuria: oppꝛeſſiones innocentium: calumnie: circūuētiones: ꝑuaricationes: falſa teſtimonia: iniqua iudicia violentia: latrocinia: ⁊ quicqd talium maloꝝ in mētē nō venit: ⁊ tñ de vita iſta boium nō recedit. Verū hec oium ſūt maloꝝ: ab illa tñ eꝛꝛoꝛis ⁊ ꝑuerſi amoꝛis radice veniēcia: cuz qua oēs filij adam naſcitur. Nā quis ignoꝛat cū quāta ignoꝛātia veritatis: q̄ iā in infantib⁹ manifeſta ē ⁊ cū quāta abſidātia vane cupiditatis: q̄ in puerīs icipit appere: homo veniat in hanc vitam ita vt ſi dimittatur viuere vt velit: ⁊ facere quicquid velit: in hec facinoꝛa ⁊ flagitia que cōmemoꝛaui: ⁊ que ꝓmemoꝛare nō potui vel cuncta vel multa perueniatur? Sed diuina gubernatione non omnimodo deſerēte dānatos ⁊ deo non continente in ira ſua miſerationes ſuas: in ipſis ſēſibus generis humani ꝓhibitō ⁊ eruditio contra iſtas cum quibus naſcimur tenebꝛas vigilant: ⁊ contra hos ipet⁹ opponūt: plene tamē etiam laboꝝ ⁊ doloꝝ. Quid.n. ſibi volunt multimode foꝛmidines que cohibendis paruloꝝ vanitatibus adhibentur? Quid pedagogi: qd magiſt: quid ferule: quid loꝛa: quid virge: quid diſciplina illa qua ſcriptura ſancta dic: dilectī filij latera eē tundenda: ne creſcat idomit⁹: domariq; iā durus aut vir poſſit: aut fortaſſe nec

possit. Quid igr agit his penis oib9 :nisi vt de/
beller ipericia: t prauа cupiditas refrenet: cuz
qb9 mal in hoc seculo viuim9. Quid ẽ.n.q cuz
labore meminim9:sine labore obliuiscimur:cũ
labore discim9:sine labore nescim9:cuz labore
strenui:sine labõe iertes sum9:. Nõne hic appz
in quo velut põdere suo ꝓpriis t ꝓna sit vitio/
sa natura: t quãta ope: vt hic liberet indigeat.
Desidia:segnicies:pigritia:negligentia vitia sẽ
vticꝫ quib9 labor fugit:cũ labor ipe ẽt qui ẽ vtil
pena sit. Sed ꝓter pueriles penas sine quibus
disci nõ põt qõ maiores volũt:qui vix aliqd vti
liter volunt:quot t quãẽ penis gen9 agitet bũa
nũ:que nõ ad maliciam nequiciaꝫ iniquoꝝ:ꝫ
ad conditionẽ pertinent miseriaꝫ cõmunem:
quis vllo ꝓmone digerit:quis vlla cogitatiõe cõ
pẽdit:quãt9 ẽ met9:quãta calamitas ab orbita
tib9 atqz luctu:a vãnis: t vãnatoib9:a deceptõ/
nib9 t mẽdaciꝭ boium:a suspitionib9 falsis:ab
oib9 violentis facinoꝛib9 t scelerib9 alienis: qñ
quidẽ abeis: t depredatio: t captiuitas: t vicu
la t carceres: t exilia: t cruciat9:amputatio mẽ
broz: t priuatio sensuuz: t oppssio corpis:ad
obscenã libidinez opprimẽtis explendã: t alia
multa borrenda sepe ꝓtingũt: Quid ab innũer
casib9 qui forinsec9 corpi formidãt:estib9 t fri
gorib9: tempestatib9:imbrib9:alluuionib9:co
ruscatione:tonitru:grandine:fulmine :morib9
biatibusqꝫ terraꝝ:oppssionib9 ruinarũ:ab offẽ
sione t pauore: vl etiam malicia iumentoꝝ: a
tot venenis fruticũ:aquarũ:aurarum: bestiarũ
ac ferarum vel tantũmodo molestꝭs vel ẽt mõ
tiferis morsib9:a rabie que contigit ex rabido
cane: vt etiam blãda t amica suo dño bestia nõ
nũcꝫ vehementi9 t amari9 leonel draconesqꝫ
metuat: faciatqꝫ boiem quẽ forte contamina/
uerit contagione pestifera ita rabiosum vt a pa
rentib9:coniuge:filijs:pei9oi bestia formidet
Que mala patiunt nauigantes: Que terrẽa iti
nera gradiẽtes: Quis ambulat vbicũqꝫ nõ ino
pinatꝰ subiacens casib9: De soro quidam redi
ens domũ sanis pedib9 suis cecidit:pedez fre
git: t ex illo vlnere finiuit hanc vitã. Quid vide
tur sedente securi9: De sella in qua sedebat ce/
cidit hely sacerdos t mortu9 est. Agricole imo
vero oẽs boies quot t quantos a celo t terra:
vel a pernitiosis aialib9 casus metuunt agroꝝ
fructib9: Volent tamẽ de frumẽtis tandez col
lectis t reconditis eẽ securi. Sed quibusdã qõ
nouim9 ꝓuentũ optimi frumẽtoꝝ fluui9 ipro
uisus fugiẽtib9 boib9 de borreis eiecit atqz ab/
stulit. Contra milefarmes demonũ incursus:
quis innocẽtia sua fidit quandoqdẽ ne qs fide
ret etiam parulos baptizatos quib9 certe ni/
hil est innocẽti9 aliquãdo sic vexant vt in eis ma
xime deo sinẽte ista mõstret hui9 vite flẽda ca
lamitas: t alteri9 desideranda felicitas: Jaz ve
ro de ipo corpe tot existunt morboꝝ mala: vt
nec libris medicoꝝ cicta cõprehẽsa sint: i quo
rum plurib9 ac pene oib9 etiam ipa adiumẽta t
medicamẽta tormẽta sunt: vt boies a penarum
exitio: penali eruant auxilio. Nonne ad hoc ꝓ
duxit sitientes boies ardor imanis: vt vrinam
quoqꝫ humanam vel etiam suam biberent:
Nonne ad hoc fames vt a carnib9 hominuz ab
stinere se non possent: nec inuentos boies mor
tuos sed ꝓp ꝫ a se occisos: nec quoslibz aliẽos
verũ ẽt filios: matres icredibili crudelitate quã
rabida esuries faciebat absumerent: Jpe po
stremo somn9 qui ꝓprie quiet nomen accepit:
quis verbis explicet sepe somniorum visis qꝫ sit
inquiet9: t qꝫ magnis licet falsarum rerum ter
roꝛib9 quas tra exhibet: t quodammodo expri/
mit vt averis eas discernere nequeam9: aiaz mi
seram sensuscꝫ pturbet: Qua falsitate visorum
etiam vigilantes in quibusdã morbis t venenis
mirabili9 agitãt: qꝫuis multimoda varietate fa
lacie boies etiam sanos maligni demones nõ/
nũcꝫ decipiant talib9 visis ẽt si eos ꝓ hec ad sua
traducere nõ potuerit: sensus tamẽ eoꝝ solo
appetitu qualrcũqꝫ ꝓpuadente falsitatis illudãt
Ab hui9 tam misere quasi quibusdam infer vi
te non liberat nisi gratia saluator xpi dei ac dñi
nostri. Hoc eni nomen est ihc ihs: interpretat
quippe saluator: maxime ne post hanc miseri/
or ac sempiterna suscipiat: nõ vita: sed mors.
Nam in ista quãuis sint pfecta t ꝓ sanctos cu
rationuz magna solatia: tamẽ ió nõ semp etiaz
ipsa beneficia tribuunt peritib9: ne pp hoc reli/
gio querat: q pp aliã magis vbi mala non erunt
omnino vlla querenda est. Et ad hoc meliores
quoqz in his malis adiuuat gratia: vt quãto fi
deliore: tãto fortiore corde tolerent: ad quã rẽ
etiã philosophia ꝓdesse dicunt docti hui9 secu/
li quaz dij qbusdã paucis vt ait tulli9 verã dede
runt. Nec boibus inquit ab his: ante datuz est
donuz maius: aut potuit vllum dari: vsqz adeo
t ipsi ꝓtra quos agim9 quoquo mõ cõpulsi sunt
in habenda nõ quacunqz sed vera philosophia
diuinam gratiam confiteri. Porro si paul di
uinit9 datum est vere philosophie contra misе/
rias hui9 vite vnicum auxilium: satis t hic ap/

3. Regũ quarto

parz humanū gen⁹ ad luendas miſiarum pēas eē damnatū. Sic aūt hocvt fatēr nullum diuinū mal⁹ est donum: sic a nullo deo dari credendum est: nisi ab illo quo tipi qui multos deos colūt: nullum dicunt esse maiorem. Ca. XXIIII

Reter hec aūt mala huj⁹ vite bōis malisq; cōmunia: habēt in ea iusti etiā p priōs quosdam labores suos quib⁹ aduersus vitia militant: t in talium plioꝝ tētationib⁹ periculisq; versant. Aliquando eni cōcitatius: aliqñ remissius: nō tamen desinit caro cōcupiscere aduersus spūm: t spūs aduersus carnem: vt nō ea q̄ volum⁹ faciamus: omnē malā cōcupiscentiam cōsumēdo: sed eam nob q̄ntum diuinitus adiuti possumus: non ei consentiendo subdamus: vigilijs continuis excubantes: ne opinio verisimilis fallat: ne decipiat sermo versutus: ne se tenebre alicuius erroris offundant: ne quod bonum est malum: aut quod malum est bonū eē credatur: ne ab his que agēda sunt metus revocet: ne in ea que agenda non sūt cupido precipitet: ne sup iracūdiam sol occidat: ne inimicitie, puocēt ad retributiones malip malo: ne absorbeat inhonesta vl immoderata tristitia: ne imptiēdorum būficiorū ingerat mens ingrata torporem: ne maledicis rumoribus bona conscientia fatigēt: ne temeraria suspitio nostra decipiat: ne aliena de nobis falsa nos frangat: ne regnet peccatum in nostro mortali corpe ad obediēduz desideriis ei⁹: ne mēbra nostra exhibeantur iniquitatis arma peccato: ne oculus sequat cūcupiscētiā: ne vindicandi cupiditas vincat: ne i eo quod male delectat vl visio vel cogitatio demorēt: ne improbū aut indecēs verbū libēter audiatur: ne fiat quod nō licet etiam si libet: ne in hoc seculo laborū periculorūq; plenissimo: vel de virib⁹ nostris sperēt faciēda victoria: vel viribus nostris nostra facta tribuantur: sed et⁹ gratie de quo ait apl's. Gratias autē deo qui dat nobis victoriam: p dñm nr̄m ihesum xp̄m. Qui talio loco. In his inquit oib⁹ supervicim⁹ per eū qui dilexit nos. Sciam⁹ tamē q̄ntalibz virtute preliandi vitijs repugnem⁹: vl et vitia supem⁹ vel subingem⁹ q̄diu sum⁹ in hoc corpe: nobis deesse non posse: vnde dicam⁹ dimitte nob debita nostra. In illo aūt regno vbi semp cū corpib⁹ imortalib⁹ erim⁹: nec plia nobis erūt vlla: nec debita: que nusq; t nunq; eēnt si nā nr̄a sicut recta creata est permaneret. Ac p hoc ēt noster iste cōflict⁹ in quo periclitamur t de quo nos victoria nouissima cupim⁹ liberari advite huj⁹ mala pertinet quā tot tātoꝝ q; testionio malorū, pbauim⁹ eē dānatā. Ca. XXIIII

Az nūc cōsiderādū ē hāc ipaz miſiam generis humani in qua laudab⁹ iustitia puiētis: q̄libz t q; multis impleuerit bonis eiusdem bonitas cuncta q̄ creauit administrantis. Primū būdictionē illā quā ptulerat ante peccatū dicēs. Crescite t multiplicami t replete terram: nec p⁹ peccatū voluit inbiber manstitq; i stirpe dānata donata fecūditas: nec illā vim mirabilē seminū: imo etiam mirabiliorē qua efficiunt t semina: inditā corpib⁹ būanis t quodāmodo intextā peccati vitiū potuit auferre: quo nobis impacta est ēt necessitas mortis: sed vtrūq; simul currit isto quasi fluuio atq; torrente generis būani: malum quod a parente trahitur: t bonū quod a creante tribuit. In originali malo duo sunt: peccatū atq; supplicium. In originali bono alia duo: propagatio t t conformatio. Sed quātum ad presentem pertinz intentionē nr̄am de malis quoz vnū de nr̄a vēit audacia. i. peccatū: alterū ō iudicio dei. i. supplicium sā sat⁹ dixim⁹. Nūc ō bonis ōl q̄ ipi quoq; vitiate dānateq; nāe ptulit siue vsq; nūc pfert dicer instituī. Neq; eni dānādo aut totū abstulit qō dederat: alioquī nec eēt oio: aut remouit a sua ptāte: etiā cū diabolo penalr sbdidit: cū nec ipz diabolū a suo alienauerit impio: quādoqdē vt ipi⁹ quoq; diaboli nā subsistat: ille fac̄ q sūme ē: t fac̄ eē quicqd aliquo mō est. Duū igr illoz q̄ dixim⁹ bona ēt in nā peccato vitiata: supplicioq; dānata de bonitat⁹ ei⁹ quodā veluti fonte manare, ppagationē: in primis mūdi opib⁹ bñdictōe largit⁹ est: a quib⁹ opibus die septimo requeuit. Cōfōmatō vo i illo ei⁹ ē ope: quousq; nō opaf. Efficacē qppe potētiā sua si reb⁹ subtrahar: nec pgredi potēt: t suis dimissis motib⁹ pagere tpa: nec, prius i eo q̄ create sē aliq̄tenus pmanebūt. Sic g̃ creauit boiem de⁹: vt illi adderet fertilitatē quādā qua boies alios ppagarent, generās eis ipam etiam ppagandi possibilitatem: nō necessitatē. Quibus tamē voluit hominib⁹ abstulit eā de⁹ t steriles fuerūt: nō tñ generi būano abstulit semel datā primis duob⁹ coniugib⁹ benedictionē generādi. Nec g̃ ppagatio q̄uis peccato ablata nō fuerit: nō tñ ēt ipa talis est qual' fuisset si nemo peccasset. Ex quo enim homo i honore positus posteaq; deliquit comparat⁹ est pecoribus similiter generat. Non in eo tamē penitus extincta est quedam velut scintilla rōis i q̄ fact⁹ est ad imaginē dei. Huic aūtē

Bal. 5.

Epbe. 4

Ro. 6.

Ibidem

i. corī. 15

Ro. 8.

Mat. 1.

Gene. 1

Gene. 2

Pō. 48

ꝓpagatōi si ꝓformatio nō adhiberet: nec ipa i
sui generis formas modosq; ꝓcederet. Si enim
nō cōcubuissent hoies t nihilomin⁹ de⁹ vellet i-
plere terras hoib⁹: quō creauit vnū sine ꝓmix-
tione maris t femine: sic posset oēs: ꝓcūben-
tes vero nisi illo creante generantes eē nō pos
sunt. Sicut ergo ait apl's de istitutiōe spiritali
Lor.3. q̄ homo ad pietatē iusticiāq; formaī: neq; qui
plantat est aliqd: neq; q rigat: sed q incrementū
dat de⁹. Ita ēt hic dici pōt: nec q concūbit: nec
q̄ seminat ē aliqd: ꝫ qui formar de⁹. Nec maī
q̄ ꝓceptū portat t partū nutrit ē aliqd: sed q in-
crementū dat de⁹. Ipe nāq; opatōe q̄ nūc vsq;
opaī facit vt numeros suos explicēt semina: t
a qbusdam latentib⁹ atq; inuisibilib⁹ inoluerīs
i formas visibiles huius quod aspicim⁹ decor
euoluār. Ipe icorporeā corporeamq; naturā:
illā ꝓpositā: istā subiectā miris modis copulās
t ꝓnectēs: animātē facit. Quod op⁹ ei⁹ tas ma
gnū t mirabile ē: vt nō solū i boie qō ē anial ra
tionale t ex hoc cūctis terrenis aiantib⁹ excellē
ti⁹ atq; pstanti⁹: sed i q̄libz minutissima muscu
la bñ cōsiderāti: stupore mentis igerat: laudē
q; pariat creatoris. Ipe itaq; aie humane mē
tem dedit: vbi rō t itelligētia i infante sopita est
quodāmodo q̄si nulla sit: excitāda. s. atq; exer
cēda etatis accessu: qua fit sciētie capax atq; do
ctrine t habilis ꝓceptōi veritatis t amoris bo-
ni. Qua capacitate hauriat sapiētiā virtutibusq;
sit pdita: qb⁹ prudēter: fortiter: tēperāter: t iu-
ste aduersus errores: t cetera igenerata vitia di
micet: eaq; nulli⁹ rei desiderio nisi boni illi⁹ sū-
mi atq; icōmutabilis vincat. Qō t si non faciat
ipa taliū bonor capacitas i natura rōnali diui-
nit⁹ instituta: q̄tum sit bonū: q̄ mirabile op⁹ oi-
potentis: qs ꝓpetēter effaī aut cogitat? Pre-
ter enim artes bñ viuēdi: t ad imortalē puenien
di felicitatē q̄ virtutes vocanī: t sola dei grā q̄ i
christo ē: filijs ꝓmissionis regniq; donanī: nō-
ne humano igenio tot tāteq; artes sūt iuente:
t exercitate: ptim necessarie: parti voluntarie.
Et tam excellēs vis mētis atq; rōnis: in bis ēt
reb⁹ quas supfluas: imo t pniciosas pnicioſasq;
appetit: q̄tum bonum habeat i natura: vñ ista
potuit vel iuenire vel discere: vl exercere testa
tur. Vestimentor t edificior ad opa q̄ mira-
bilia: q̄s stupēda idustria būana puenerit: quo
in agricultura: quo i nauigatione ꝓfecerit: que
in fabricatōe quorūlibz vasor vel etiā statuar t
picturar varietate excogitauerit t impleuerit:
q̄ i theatris mirabilia spectantib⁹: audientibus
icredibilia facienda t exhibēda molita sit: in ca
piendis: occidendis: domandis: irratiōalibus
aiantibus: q̄ t quāta repit: aduersus ipos boies
tot genera venenor: tot armor: tot machina-
mentor: t ꝓ salute mortali tuenda atq; repa-
randa quot medicamenta atq; adiumenta cō-
prehenderit: pro voluptate faucium: quot con
dimenta t gule incitamenta reperit: ad iudicā
das t suadendas cogitationes q̄s multitudinē
varietatemq; signor: vbi precipuum locū ver
ba t littere tenent: ad delectandos animos quos
elocutiōis ornat⁹: q̄s diuersor carminū copiā:
ad mulcēdas aures quot organa musica: quos
cantilene modos excogitauerit: quantā pītias
dimensionū atq; numeror: meatusq; t ordines
fidex quāta sagacitate ꝓhenderit: q̄s multa re
rum mūdanarum cogitata cognitione se iple-
uerit qs possit elog: maxime si velimus nō acer
uatim cuncta ꝓgerere: sed in singulis imorari?
In ipis postremo errorib⁹ t falsitatibus defē
dendis: q̄s magna claruerint ingenia philoso-
phor atq; hereticor: qs existimare sufficiat?
Loquimur. n. nunc de natura mentis humane
qua ista vita mortalis ornatur nō de fide atq;
itinere veritatis qua illa immortalis acquiritur
Hui⁹ tante nature ꝓditor cū sit vtiq; de⁹ ver⁹ t
sūmus: ipo cuncta q̄ fecit administrāte: t sūmā
ptātem: sūmāq; habēte iusticiā: nunq; ꝓfecto
in has miserias decidisset: atq; ex his ꝑter eos
solos q liberabunī in eternas esset itura: nisi ni
mis grande peccatum in homine primo ō quo
ceteri exorti sunt precessisset. Jā vero i ipo cor
pe q̄ nobis sit cū beluis mōralitate ꝓmune
mirisq; eax repiaī infirmius: quāta dei boni-
tas: quanta prouidentia tanti creatoris appa-
ret? Nonne ita sunt in eo loca sensuum: t cete
ra membra dispositā: speciesq; ipsa ac figura
t statura totius corpis ita modificata: vt ad
ministeriū aie rationalis se indicet factū? Non
enim vt animalia rōnis expertia ꝓna esse vide
mus i terram: ita creat⁹ est homo: sed creata i ce
lum corpis forma admonet eū q̄ surſū sē sape.
Porro mira mobilitas q̄ ligue ac māib⁹ attribu
ta ē ad loq̄ndū t scribēdū apta atq; ꝓueniēs: t
ad opera artium plurimarum officior q̄q; cō-
plenda: nonne satis ostendit quali anime vt ser
uiret tale fit corpus adiunctum. Quāquā t de
tractanē necessitatibus operandi: ita oium ptiū
congruentia numerosa sit: t pulchra sibi pari
litate respōdeat: vt nescias vtrum ꝓ in ca ꝓdenda
maior sit vtilitatis habita rō: q̄s decoris. Certe

eniz nihil creatū videm⁹ i corpe vtilitatis causa quod nō habeat ēt decoris locū. Plus aūt nobis id appareret: si numeros mēsuraz q⁹ inter se cūcta ꝓnexa sē: t coaptata noslem⁹: quos forsitan data opera in his q̄ foris eminēt humana posset inuestigare sollertia. Que vero recta sunt atqz a nostris remota ꝓspectib⁹ sicut ē tanta perplexitas venaz atqz neruoz t viscez secreta vitaliū inuenire nullus potest. Quia etsi medicoruz diligentia nonnulla crudelis quos anatomicos appellant laniauit corpora mortuoz: sine etiam inter manus secantis t pscrutantis morientium: atqz in carnibus humanis satis inhumane abdita cūcta rimata est: vt qd: t quomodo: t quibus locis curandū eēt addi sceret: numeros tñ de quib⁹ loquor: quibus coaptatio que armonia grece dicit tāqz cuiusdā organi extrinsec⁹ atqz intrinsec⁹ totius corporis ꝓstat. Quid dicā: nemo valuit inuenire: quos nemo ausus ē q̄rere. Qz si noti eē potuissent: interiorib⁹ quoqz viscerib⁹ q̄ nullū ostentant dec⁹ ita delectaret pulchritudo rōis vt omni forme apparenti q̄ oculis placet ipsi⁹ mēris q̄ oculꝰ vtitur ꝑferreē arbitrio. Sūt vero q̄dā ita posita in corpe vt nō modo decorem habeant nō etiam vsuz: sicut habz pectus virile mamillas: sic̄ facies barbā: quā nō eē munimēto ꝫ virili ornamento: idicant pure facies feminaz: q̄s vtiqz infirmioꝛes munīri ruti⁹ ꝓueniret. Si ergo nullū membz est in his q̄dem cōspicuis vñ ambigit nemo q⁹ ita fit alicui opi accōmodatū: vt nō etiā sit decoz: sē. aūt nōnulla quoz solū dec⁹ t nullus ē vsus: puto facile itelligi i ꝓdītōe cōporis dignitatem necessitati fuisse ꝑlatā. Transitura ē q̄ppe necessitas tp̄sqz ventuz: quādo sola iuicē pulchritudine sine vlla libidine perfruamur: quod maxime ad laudem referendus est conditoris: cui dicit i psalmo. Confessionem t decorē idusisti. Jam cetera pulchritudo t vtilitas creature: q̄ homini licet i istos labores miseriaqz pecto atqz dānato: spectanda atqz summenda diuina largitate concessa est. Quo sermone pōt terminari: in celi t terre t maris multimoda t varia pulchritudine ēt ipsi⁹ lucis tanta copia: tanqz mirabili specie: in sole ac luna t sideri⁹ i opacitatib⁹ nemoz: in coloꝛib⁹ t odoꝛib⁹ floz: in diuersitate ac mīritudine volucruz garrulaz atqz pictarū: i multiformi specie totarūqz animātiū: quoꝛū illa plus bñt admiratōis q̄ molis minimū: pl⁹. n. formicularū t piculariū opa stupem⁹: q̄z imensa corpora balenarū in ipsi⁹ quoqz maris tā grādi spectaculo: cū sese diuersis coloꝛib⁹ iduit velut vestib⁹: taliqñ viri de atqz boc multis modis: aliqñ purpureū: aliqñ ceruleū est: Quā pozro delectabiliter spectat etiā qñcūqz turbat t fit ide maioꝛ suauitas: q; sic demulcet itnētē: vt nō taceat t q̄riat nauigantem: Quid ciboꝛū vsqz quaqz copia contra famē: qd sapoꝛū diuersitas ꝓ fastidium nature diffusa diuinit⁹ nō cocoꝛū arte ac labore quesita: quanta in mītis reb⁹ tuēde ac recupande salutis auxilia: Quaz grata vicissitudo diei alternantis t noctis auraruū q̄z blanda tempies: In fructib⁹ t pecoꝛib⁹ iduīto ꝓficiēdoꝛum q̄zta macies. O ia ꝓmemozare qs possit. Dec autez sola que a me velut i quēdā agerē sunt coarctata: si vellē velut colligata inuolucra soluere at q; discutere: q̄zta mihi moza esset in singulis q bus plurima cōtinentur: Et bec omnia miseroꝛum sunt damnatoꝛumqz solacia: non p̄emia beatoꝛum. Que igitur illa sūt: si tot ac talia t tanta sunt ista: Quid dabit eis quos p̄destinauit ad vitam: qui bec dedit eis quos p̄destinauit ad mortem: Que bona in illa beata vita facient eos sumere: pro quibus i hac miseria vnigenitum suū filiū voluit vsqz ad mortem mala tanta ꝑferre: Ui aplus de ipsis i illud regnum p̄destinatis loquēs: qui proꝓio iquit filio nō pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit eū: quo nō ēt cū illo omnia nobis donauit: Cū ꝫ p̄missio cōplebit: quid erimus: quales erimus: que bona in illo regno accepturi sumus: quandoquidē ꝑ mortēte p nobis tale tam pignus accepim⁹: Qualis erit spiritꝰ bois nullū oino bñs vitiū: nec sub quo taceat: nec cui cedat: nec ꝓtra q⁹ saltē laudabiliꝫ dimicet: pacatissima virtute perfect⁹. Rerū ibi oium q̄ntā: q̄z speciosa: q̄z certa sciētia sine errore aliquo vel labore: vbi dei sapientia de ipso suo fonte potabit: cuz sūma felicitate: sine vlla difficultate. Quale erit coꝛp⁹ q⁹ oīmodo spiritui subditū: t eo sufficiēter vinificatū nullīs alimōnijs idigebit. Non. n. aiale: ꝫ spūale erit: habēs q̄dez carnis: sed sine vlla carnali coꝛruptōe substantiam:

·pſ. 103.

·Rom 8

In ꝫ ca. mtionē fac̄ō dicto poz pbitij in li. q. thec logió dicq̄ ā lib. 19. ca. 23 zi ꝫ lib. ca. 3. p3.

La. XXV.

Erum de animi bonis quibus post hanc vitam beatissim⁹ p̄fruet: nō a nobis dissentit pbi nobiles q ꝺ carnis resurrectōe ꝓtēdūt. Hāc q̄ztum p̄tit negāt: ꝫ crederes mīti negāres paucissimos reliq̄runt: t ad p̄pm q boc q⁹ istis videtur absurdum in sua resurrectione monstrauit: fideli

corde ꝓuersi sunt: docti ⁊ idocti: sapientes mũdi ⁊ isipiẽtes. Hoc. n. credidit mundꝰ qõ ꝑdixit deꝰ: q ẽt hoc ꝑdixit qõ hanc rẽ mũdꝰ fuerat creditur. Neqꝫ. n. petri maleficijs eã cũ laude credẽtiũ tãto ãte pnũciare ꝓpulsus ẽ. Ille ẽ. n. deꝰ quẽ sic tã dixi aliquotiens nec ꝓmemorare me piget ꝓfitẽte porphyrio: atqꝫ id oraculis deoꝝ suoꝝ ꝓbare cupiẽte: ipa numina phorrescunt. Quẽ sic laudauit: vt cũ ⁊ deũ pfem ⁊ regẽ vocaret. Absit. n. vt sic itelligenda sint q ꝑdixit: quõ volũt bi q hoc cũ mũdo nõ crediderũt: qõ mundum creditur ẽ ꝑdixit. Cur. n. nõ potiꝰ ita sic ẽ creditur⁹ tanto añ ꝑdictus ẽ mũdꝰ: non sicut paucissimi garrũt q cũ hoc mũdo qõ creditur ꝑdictꝰ ẽ credere noluerit? Si. n. ꝓpterea dicũt alio mõ eẽ credenda: ne si dixerit vana eẽ ꝓscripta iniuriã faciãt illi deo cui tã magnũ phibent testimoniũ tãtam ꝓrsus eiꝰ ẽt grauiorẽ faciũt iniuriã: si aliter dicunt eẽ itelligẽda nõ sicut mũdus ea credidit quẽ creditur ipe laudauit: ipse ꝓmisit: ipe ꝓplenit. Cur. n. nõ põt facere vt resurgat caro ⁊ viuat i eternũ? An ꝓpterea credẽ dũ nõ est id eũ esse factur: qꝛ malũ est atqꝫ indignum deo? Sed de oipotentia eiꝰ q̃ tot ⁊ tanta facit incredibilia: iam mꝛa dixim⁹: si volũt inuenire qõ oipotens nõ põt: bñt: ꝓrsus ego dicaꝫ mẽtiri nõ põt. Credam⁹ ergo qõ põt: nõ credẽdo qõ non põt. Non itaqꝫ credẽtes q̃ mentiri possit: credãt eẽ factur qõ se facturuꝫ eẽ ꝓmisit. Et sic credãt sicut id credit mũdꝰ quez creditur eẽ ꝑdixit: quẽ creditur eẽ laudauit: quez creditur eẽ ꝓmisit: quẽ credidisse tã ostendit.

Hoc aũt malum esse vñ demonstrauit? Non erit illic vlla corruptio: qõ est corpis malum.

De ordine clemẽtor tã disputauimus: de alijs boium cõiecturis satis dixim⁹: quãta sit futura i corpe icorruptibili facilitas motꝰ: de ꝑsentis bone valitudinis temperamento q̃tiqꝫ nullo modo illi cõparanda est imortalitati: i libro tredecimo satis vt opinor ostendimus. Legãt superiora operis huius: qvel non legerũt: vel nolũt recolere qõ legerũt. Ca. XXVI.

Ed porphyriꝰ ait ingũt vt beata sit aia
§ corpꝰ omne eẽ fugiendum. Nihil ergo ꝓdest qꝛ icorruptibile dixim⁹ futuruꝫ corpus: si aia beata non erit nisi corpus omne effugerit. Sed iam ⁊ hinc in libro memorato q̃tum oportuit disputaui: vex hic vnum inde tñ ꝓmemorabo. Emẽdet libros suos istorũ oium magister plato: ⁊ dicat eor deos vt beati sint sua corpora fugituros. i. esse morturos quos in celestibꝰ corporibꝰ dixit iclusos. Quibus tñ deꝰ a quo facti sũt quo possent eẽ securi imortalitatẽ. i. in eisdem corporibus eternam permansionem: non eor natura id habente: ꝛ suo consilio prevalente ꝓmisit. Ubi etiaꝫ euertit illud quod dicunt: qm̃ est impossibile: iõ resurrectionem carnis non esse credendam. Aptissime qppe iuxta eundem philosophum: vbi dijs a se factis ꝓmisit deꝰ nõ factꝰ imortalitatez quod impossibile est se dixit esse facturuꝫ. Sic enieñ locutuꝫ narrat plato: Quoniã estis orti ingt: imortales eẽ ⁊ idissolubiles non potestis Non tñ dissoluemini: neqꝫ vos vlla mortis fata ꝓmẽt: nec erũt valẽtiora q̃ ꝓsilium meũ: qõ maiꝰ est viculũ ad ꝓpetuitatẽ vestrã: q̃ illa qbꝰ estis colligati. Si ñ solũ absurdi: ꝛ surdi ñ sunt q hec audiũt: nõ vtiqꝫ dubitãt dijs factis ab illo deo q eos fecit scõm platonem: quod est impossibile fuisse ꝓmissũ. Qui. n. dicit vos qdem immortales esse nõ potestis: sed mea volũtate imortales eritis: qd aliud dicit q̃ id qõ fieri ñ põt: me faciẽte tñ eritis? Ille igiꝫ carnẽ icorruptibilẽ imortalẽ spiritalẽ resuscitabit: iuxta platonẽ: id qõ ipoe est se factur eẽ ꝓmisit. Quid adhuc qõ ꝓmisit deꝰ q̃ deo ꝓmittenti credidit mũdꝰ q etiã ipe ꝓmissus est creditur⁹: eẽ ipoe clamãt: quãdo qdẽ nos deũ q ẽt scõm platonẽ facit ipossibilia: id facturũ eẽ clamam⁹. Non q̃ vt beate sint anime corpꝰ ẽ oẽ fugiendum: sed corpus incorruptibile recipiendũ. Et i quo cõuenienti⁹ incorruptibili corpore letabuntur: q̃z in quo corruptibili gemuerũt? Sic enim non in eis erit illa dira cupiditas quã posuit ex platone virgilius vbi ait. Rursus ⁊ incipiant in corpora velle reuerti. Sic inq̃ cupiditatem reuertendi ad corpa nõ habebũt: cũ corpa i q̃ reuerti cupiũt secum habebũt: ⁊ sic habebunt: vt nunq̃z non habeant: nunq̃z ea ꝓrsus vel ad exiguũ q̃libet tps vlla morte deponãt. Enei. 6.

Jngula q̃dã dixerunt. Ca. XXVII.

§ plato atqꝫ porphyriꝰ: q̃ si iter se cõicare potuissent: facti essent fortasse christiani. Plato dixit sine corporibus animas in eternum esse non posse. Jdeo. n. dixit: etiaꝫ sapientium alias post q̃libꝫ lõguꝫ tps: tñ ad corpora redituras. Porphyriꝰ aũt dixit aiam purgatissimã cũ redierit ad ꝓꝛez: ad hec mala mũdi nũq̃z eẽ redituꝛã. Ac ꝑ hoc quod vex vidit plato si dedisset porphyrio etiam iustorum atqꝫ sapientium purgatissimas animas ad humana corpora redituras: rursus quod verum vidit

In 8 ca. ꝓfert dicta platonis in thimeo cũ dictis porphyrii. i li. ō regressu anime.

Dic dicẽ qõ porphyrius ait. i. li bro ō regressu anime, vt ps. supra li. 10. ca. 29.

Plato i thimeo.

Ca. XXVIII.

a Onnulli ⁊c. In ꝑ ca. no. q̄ vt ꝑz ex macrobio sup sōniū scipiōis plato scribens libros ō re publica i fine ad astruendam immortalitatez aie narrat quendaz militem nomine her i bello occisū ⁊ a mortuis suscitatum ac de statu eius post mortem ac immortalitate animaruz multa narrasse. hāc fabulam vt ait macrobius: cicero licet ab indoctis quasi veri conscius ipse dolebat irrisam exemplum stolide reprehensionis vitans excitari narraturum q̄z reminiscere maluit. vnde inducit i fine i li. 8. de republica cornelii scipiones ꝓ sōniū instructuz eē a ꝑe scipione africano de immortalitate aie.

b Labeo etiā duos ⁊c. Consequenter commemorat de labeōe qui scriptor erat rex diuinarum.

c Mirabilius autem ⁊c. Deinde quod narrat varro de reditu animaꝝ ad corpora eadem post certum numerū annoꝝ cōfert cū dictis platonis ⁊ porphyrii oñdēs quō glibz coꝝ in aliq̄ conuenit cum vera fide resurrectionis future ad eternā btitudinē. Ad quā nos pduc at q̄ sine fine viuit ⁊ regnat bñdict⁹ i scla seculorum Amen.

porphyrius si dediſſet platoni nunq̄z redituras ad miſias corruptibilis corporis aias ſactas vt non ſinguli hec ſingula: ſed ambo vt ſingulivtrūq̄z dicerēt: puto q̄ viderent eſſe iam cōſequens vt ⁊ redirent aie ad cōpa ⁊ talia reciperēt corpa in quib⁹ beate atq̄z imortaliter viuerēt: Quī ſcōm platonem etiā ſancte aie ad humana corpa redibunt: ſcōm porphyriū ad mala mundi bni⁹ ſancte aie non redibunt. Dicat itaq̄z cū platone porphyri⁹ redibūt ad corpa: dicat plato cū porphyrio nō redibunt ad mala: ⁊ ad ea corpa redire cōſentiēt: i q̄b⁹ nulla mala patiant. Hec itaq̄z nō erūt niſi illa q̄ ꝓmiſit de⁹: btās animas i eternū cū ſua eterna carne facturꝰ. Hoc enim q̄ſtum exiſtimo iā facile nobis concederent ambo: vt q̄ fatereñ ad imortalia corpa redituras aias eē ſcōz: ad ſua illas redire permitterēt: in q̄bus mala bni⁹ ſeculi ꝓtulerunt: in q̄b⁹ deum vt bis malis carerent pie fideliterq̄z coluerunt. Ca. XXVIII.

a n Onnulli noſtrum ꝓpter q̄ōdā ꝑclariſſimū loq̄ndi gen⁹: ⁊ ꝓp nōnulla q̄ veraciter ſenſit: amātes platonez dicūt eū aliq̄d ſimile nob etiam de mortuoꝝ reſurrectōe ſēſiſſe. Quod quidem ſic tangit i libꝝ de republica tulli⁹: vt eū luſiſſe poti⁹ q̄z q̄d verū eēt affirmādo dīe voluiſſe. Inducit enim hominē reuixiſſe: ⁊ narraſſe q̄daz que platonicis diſputatōib⁹ cōgruebāt. Labeō etiā duos dicē vno die fuiſſe defūctos ⁊ occurriſſe iuicē i quodā ꝓpito: deide ad corpa ſua inſſos fuiſſe reme are: ⁊ ꝓſtituiſſe inter ſe amicos ſe eē victuros: atq̄z ita eē factū donec poſtea morerenť. Sed iſti auctores talem reſurrectionem corꝑis factā fuiſſe narrarunt: quales fuerunt coꝝ quos reſurrexiſſe nouimus: ⁊ huic quidem redditos vite: ſed nō eo modo vt non morerentur vlterius. Mirābili⁹ autem quoddam marcus varro ponit in libris quos conſcripſit de gente populi romani: cui⁹ putauiverba ipſa ponenda. Genethliaci q̄daz ſcripſerunt inquit eſſe in renaſcendis hominibus quam appellant palingeneſian greci: hanc ſcripſerunt confici in annis numero quadrigētis quadraginta: vt idem corpus ⁊ eadē anima que fuerat coniuncta in homine aliquando: eadem rurſus redeant in cōiunctionem. Jſte varro quidem ſiue illi genethliaci neſcio qui: non enim nomina eoꝝ pdidit quoꝝ cōmemorauit ſententiam: aliquid dixerūt quod licet falſum ſit: cum enim ſemel ad eadez corpora que geſſerunt anime redierunt: nūq̄z ea poſtea ſūt relicture: tamen mīta illius impoſſibilitatē qua contra nos iſti garriunt argumenta conuellit ⁊ deſtruit. Qui enim hec ſentiunt ſiue ſenſerunt non eis viſum eſt fieri non poſſe: vt dilapſa cadauera in auras: in puluerē: in cinerem: i hūores: in corpora veſcentium beſtiaruz: vel ipoꝝ quoq̄z hoīuz: ad id rurſus redeāt q̄ fuerunt. Quapropter plato: ⁊ porphyri⁹: vl poti⁹ q̄cū q̄z illos diligit ⁊ adhuc viuit ſi nobis ꝓſentiūt: etiā ſcās aias ad corpa redituras: ſicut ait plato: nec tamen ad mala vlla redituras: ſicut ait porphyri⁹: vt ex his fiat ꝓſeq̄ns q̄ fides p̄dicat x̄piana: talia corpa recepturas i q̄b⁹ ſine vllo malo i eternū feliciter viuāt. Aſſumāt ēt de hoc varronem vt ad eadem corpora redeant i q̄b⁹ antea fuerūt: ⁊ apō eos tota queſtio de carnis i eternū reſurrectiōe ſoluet. Ca. XXIX.

n Unc iā q̄d acturi ſint i corporib⁹ imortalib⁹ atq̄z ſpiritalib⁹ ſci: nō adhuc coꝝ carne carnaliter: ſz ſpiritaliter iā viuēte: q̄ztū dñs dignať adiuuare videam⁹. Et illa q̄dē actio: vel poti⁹ q̄es atq̄z ociū quale futuꝝ ſit: ſi verum velim dicere neſcio. Non enim hocvnq̄z p ſēſus corporis vidi. Si āt hoc mēte: id itelligētia vidiſſe me dicā: q̄ztū ē aut q̄d ē nr̄a itelligētia ad illā excellētiā: Ibi ē. n. pax dei que ſiē ait apl's ſupat oēz itellectum: quem niſi nr̄um: aut forſaſſe etiam omnium ſanctorum angelorum: Non. n. ⁊ dei. Si ergo ſancti i dei pace victuri ſunt: profecto in ea pace victuri ſunt: que ſuperat omnem intellectum. Quoniam q̄ noſtrum quidem ſuperat non eſt dubium. Si aūt ſupat ⁊ angeloꝝ: vt nec ipſos excepiſſe videatur qui ait omnem intellectum:

scdm hoc dcm̃ cē debem⁹ accipe: qz pacem dī q̃ ipe deus pacatus est sicut nouit de⁹: nō eam nos sic possum⁹ nosse: nec vlli angeli. Superat itaq; oēm itellectuz: nō dubiū p̄ter suū. Sz qz z nos p mō nr̄o pacis ei⁹ pticipes facti: sūmā in nobis atq; inter nos z cū ipo pacem q̃tum nr̄z sīmū ē obtinebim⁹. Isto mō p suo mō scīūt eā sancti angeli: boies aūt nūc longe ifra q̃tūlibet pfectu mentis excellāt. Considerandū ē enim
1.Cor.13 quātus vir dicebat. Ex parte scim⁹ z ex parte p phetam⁹: donec veniat qđ pfectuz ē: z videm⁹ nūc per speculū i enigmate: tē āt facie ad faciē. Sic iam vidēt sci angeli: q ēt nostri angeli dicti sūt qz eruti de ptāte tenebraz: z accepto spirit⁹ pignore trāslati ad regnū xp̄i: ad eos āgelos iaz cepim⁹ ptinere: cū q̃b⁹ nobis erit scā atq; dulcissima de q̃ tā tot libros scriplim⁹ dei ciuitas ip̄a cōmunis. Sic sunt ergo angeli nostri q sūt angelj dei: quēadmodum xp̄s dei xp̄s est noster. Dei sunt: qz deū nō reliq̃runt: nr̄i sunt: qz suos ciues nos habere cepunt. Dixit āt dn̄s ihesus.
Mat.18 Videte ne ꝓtēnatis vnum de pusillis istis. Bi co enim vobis qz angeli eoz i celis semp vident faciem p̄is mei q in celis est. Sicut ergo illi vi
1.Cor.13 dent: ita z nos visuri sum⁹: ꝟ nondum ita videm⁹. Propter qđ ait apl's qđ pauloañ dixit: videm⁹ nūc per speculū in enigmate: tē autem facie ad faciem. Premiū itaq; fidei nobis visio
1.Joh.3. ista seruaī: de q̃ ioānes apl's loq̃ns: cum apparuerit inq̃t similes ei erim⁹: qm̃ videbim⁹ eū sicuti est. Facies āt dei mānifestatio ei⁹ itelligenda ē: nō aliquod tale mēbroz q̃le nos habem⁹ in corpore: atq; isto noie nūcupam⁹. Quapropter cū ex me q̃rit qđ acturi sint sancti in illo corpe spiritali: nō dico q̄ iā video: ꝟ dico q credo: scōz illud qđ in psalmo lego: credidi ꝓpter qđ locu
Ps.115. t⁹ sum. Dico itaq; q visuri sint deū in ipo corpe: ꝟ vr̄z per ipm sicut per corp⁹ nunc videm⁹ solē: lunam: stellas: mare ac terrā: z q̃ sunt i ea: nō parua q̃stio ē. Dur̄z ē. n. dicere qđ sancti talia corpa tūc habebūt vt non possint oculos claudere atq; aperire cū velint. Duri⁹ aūt q ibi deum
4.Re.5 q̃q̃s oculos claudit non videbit. Si enim ꝓphabelise⁹ puer̄z suū giezi absens corpe vidit accipiente munera q̃ vedit ei naamā syr⁹: quē ꝓphamemorat⁹ a lepre deformitate mundauerat qđ seru⁹ neq; dn̄o suo nō vidente latenter se fecisse putauerat: quātomagis in illo corpore spirituali videbit sancti omnia: non solum si oculos
1.Cor.13 claudāt: vr̄z ērūm sunt corpe absentes: Tunc enim erit pfectū illud de quo loq̃ns apl's ex p-

te inqt scim⁹ z ex pte ꝓphetam⁹: cum āt venerit qđ pfectum ē: quod ex pte ē euacuabīt. Deide vt quō posset aliq̃ similitudine oñderet: q̃tū ab illa q̃ futura ē distet hec vita: nō q̃liūcūq; boiuz
3bis c vez ēt q p̄cipua bic sanctitate sunt p̄diti: cum esset inqt paruul⁹: q̃si puulus sapiebam: quasi parunlus loquebar: q̃si parunlus cogitabam: cum āt factus suz vir euacuaui ea q̃ puuli erāt. Videm⁹ nunc p speculum i enigmate: tunc aūt facie ad faciem. Nunc scio ex pte: tunc autem cognoscā sīc z ego cognit⁹ suz. Si ergo i hac vita vbi boium mirabiliuz ꝓphetia ita ꝓparanda est illi vite q̃si paruuli ad inuenē: vidit tñ helise⁹
4 re. accipienti munera seruū suum vbi ipe nō erat: ita ne cum venerit quod pfectum ē: nec iā cōp⁹ corruptibile aggrauabit aiam: ꝟ icorruptibile nihil ipediet: illi sci ad ea q̃ vidēda sunt oculis cō poteis qb⁹ helise⁹ absēs ad fnum suū vidēdum
3bis nō iduxit: idigebunt: Nā fm iterpres septuagita ista sūt ad giezi verba ꝓphe. Nōne coz meuz tecū erat qñ ꝓuersus ē vir de curru i obuiā tibi: z accepisti pecuniā z cetera: Sīc āt ex hebreo
3bis iterp̄rat⁹ ē p̄s byter hieronym⁹: nōne coz meum inqt i p̄sti erat: qñ reūsus ē hō de curru suo i hoc cursū tui: Corde suo q̃ se dixit ꝟ vidisse ꝓphā: adiuto qdē mirabīr nullo dubitāte diuinitus. Sz q̃nto apl⁹ tē oēs munere isto abūdabūt: cū
1.Cor.15. de⁹ erit oia i oib⁹: Debūt tñ ēt illi oculi corpei officiuz suū: z i loco suo erunt: vteruq; ille spirit⁹ p spiritale corp⁹. Neq;z. n. z ille ꝓphā: qz ñ eis indiguit vt videret absentem: non eis vsus ē ad vidēda p̄sentia: q̃ tamē spiritu videre possz ēt si illos clauderet: sicut vidit absentia: vbi cū eis ipe nō erat. Absit ergo vt dicamus illos sctōs in illa vita deum clausis oculis nō visuros: quē spiritu semper videbunt. Sed vtrum videbunt z per oculos corporis cum eos apertos habebunt: ide questio est. Si. n. tantum potuerunt in corpore spirituali eo mō: vtiq; ēt ipsi oculi spirituales: q̃tum possunt isti quales nunc habem⁹ ꝓculdubio per eos deus videri non poterit. Ꝛ ge itaq; alteri⁹ erunt potentie si per eos videbīt
Dier.23 i corpore illa natura q̃ nō ꝓtineī loco: sed vbiq; tota est. Non enim q: dicim⁹ deum z in celo esse z in terra: ipse qppe ait per ꝓphetam celuz z terram ego implebo: aliā ptem dicturi sum⁹ cum i celo hīe: z i terra aliā: ꝟ tot⁹ i celo est: totus in terra: non alternis tpibus: ꝟ vtrunq; sīl quod nulla natura corporalis potest. Vis itaqz ꝓpollētioz oculoz erit illoz nō vt acuti⁹ videāt q̃z qdē p̄bitēī videre ꝑpentes vel aquile.

Quãtalibꝫ enī acrimonia cernẽdi eadẽ quoqꝫ aialia nihil aliud pñt videre q̃ corpora: ſꝫ vt videãt t icorporalia. Et fortaſſe iſta virt⁹ magna cernendi data fuerit ad horã: etiã i iſto mortali
Job.4.z corpore oculis ſancti viri iob: qñ ait ad deũ. In obauditu auris obaudiebãte prius: nũc aũt oculus me⁹ videt te: ꝓpterea deſpexi memet ipſum t diſtabui t exiſtimaui me terrã t cinerem. Quãuis hic nihil ꝓhibeat oculũ cordis in
Epbe.i. telligi: de qbus oculis ait aplus: illuminatos oculos habete cordis veſtri. Ipſis autẽ videri deũ cũ videbit: xp̃ian⁹ ãbigit nemo q fideliter accipit: qñ ait deus ille magiſter. Beati mũdo
Mat.5. corde: qm̃ ipſi deũ videbunt. Sed vtrũ etiã corporalib⁹ oculis ibi videaĩ: hoc in iſta queſtiõe
Luc.3. verſam⁹. Illũ enī qñ ſcriptũ ẽ: t videbit oĩs caro ſalutare dei: ſine vllo nodo difficultat̃ ſic intelligi põt: ac ſi dictum fuerit: t videbit oĩs homo xp̃m dei: q vtiq; i cõpore viſus ẽ t in corpe videbit: qñ viuos t mortuos iudicabit. Qñ autem ipſe ſit ſalutare dei multa ſũt t alia teſtimonia ſcripturaꝝ. Sꝫ euidẽti⁹ venerãdi illi⁹ ſenis
Luc.2. ſimeonis verba declarãt. Qui cũ infantẽ xp̃m accepiſſet i man⁹ ſuas: nũc igt dimittis ſeruũ tuũ dñe: ſcñm verbuꝫ tuũ in pace: qm̃ viderũt oculi mei ſalutare tuuꝫ. Illud etiã qñ ait ſupra memorat⁹ iob ſic in exẽplarib⁹ q̃ ex hebreo ſũt inue
Job.19. nit̃: t i carne mea videbo deũ: reſurrectõeꝫ qdẽ carnis ſine dubio ꝓphetauit: nõ tñ dixit p carnẽ meam. Qñ qdẽ ſi dixiſſꝫ: poſſet deus xp̃s intelligi: qui p carnẽ i carne videbit. Nũc vero p̃t t ſic accipi. In carne mea videbo deũ ſaluatorem meũ: ac ſi diciſſet: i carne mea ero cũ videbo deũ. Et illud qñ ait aplꝰ: facie ad faciem: ſi
i.Cor.13. cogit vt deũ p hanc factẽ corporalẽ: vbi ſũt oculi corpales nos viſuros eẽ credam⁹: quẽ ſpũ ſine intermiſſiõe videbim⁹. Niſi enī eẽt etiã interior hois facies: ñ diceret idẽ aplus. Nos aũt reue
2.Cor.3. lata facie gloriã dñi ſpeculãtes: i eãdẽ imaginẽ trãſformamur de gloria in gloriã: tãq̃ ad dñi ſpũm. Nec aliter intelligim⁹ qñ i pſalmo cani-
Pſ.33. tur: Accedite ad euꝫ t illuminamini: t facies veſtre nõ erubeſcẽt. Fide qppe accedit ad deũ quã cordis cõſtat eẽ nõ corpis. Sꝫ qz ſpiritale corp⁹ neſcim⁹ quãtos habebit ac ceſſus: de re qppe ieꝛpta loqmur: vbi aliq̃ q̃ aliẽ itelligi neq̃ aut diuinaꝝ ſcripturaꝝ ñ occurrit: ſꝫ ſuccurrit auctoritas: neceſſe ẽ vt ꝓtigat i nobis qñ legitur in libro ſapiẽtie. Cogitatiões mortaliuꝫ timide
Sap.9. t incerte ꝓuidẽtie noſtre. Ratiocinatio qppe illa pbozum q̃ diſputãt ita mẽtis aſpectu intelligibilia videri: t ſenſu cõporis ſẽſibilia: ideſt cõporalia: vt nec intelligibilia p corp⁹: nec corpalia p ſeipſa mẽs valeat itueri: ſi poſſet nobis eẽ certiſſima: ꝓfecto certũ eẽt p oculos corpis ẽt ſpiritales nllo mõ poſſe videri deũ. Sꝫ iſtã rõci natiõem: t vera ratio: t ꝓphica irridet auctoritas. Quis.n. ita ſit auerſus a vero: vt dñe audeat deum cõpalia iſta neſcire? Nunqd ergo 4.Re.
corpus habet: per cuius oculos ea poſſit addi ſcere? Deinde quod de ꝓpheta beliſeo paulo ante dixim⁹: nonne ſatis idicat etiã ſpũ non per corp⁹ cõporalia poſſe cerni? Quãdo enī hu⁹ il le munera accepit: vtiq; corporaliter geſtuꝫ ẽ: quod tamen ꝓpheta nõ per corpus: ꝟ per ſpũm vidit. Sicut ergo ꝓſtat videri corpora ſpiritu: quid ſi tanta erit potentia ſpiritalis corpis: vt
corpore videaĩ t ſpiritus? Spũs.n.eſt deus. Job.4.
Deinde vitam quidem ſuam qua nunc viuit i corpore: t hec terrena membra vegetat facitq; viuentia: interiore ſenſu quiſq; non per corporeos oculos nouit: aliorum vero vitas cuꝫ ſint inuiſibiles per cõpus videt. Nam vnde viuentia diſcernimus a non viuentibus cõpora niſi corpora ſimul vitaſq; videamus: quas niſi per corpus uidere non poſſumus. Vitas autem ſine corporibus: corporeis oculis non videm⁹. Quãobrem fieri põt: valdeq; credibile eſt ſic nos eẽ viſuros mũdana tũc corpa celi noui t terre noue: vt deũ vbiq; pntẽ t vniuerſa etiã corpalia gubernãtem: per corpora que geſtabim⁹ t que ꝓſpiciem⁹ quaq̃uerſũ oculos duxerim⁹: clariſſima perſpicuitate videam⁹: non
ſicut nunc inuiſibilia dei per ea que fcã ſunt intellecta conſpiciunt̃ per ſpeclm in enigmate t *Rom.i.
ex parte vbi plus in nobis valet fides qua credim⁹: q̃z rerum corpaliũ ſpecies quã per oculoſ cernim⁹ corpales. Sed fiẽ hoies inter quos
viuẽtes motuſq; vitales exercẽtes viuim⁹ nec Cor.13.i.
vt aſpicim⁹ non credimus viuere ſed videmus cũ eoꝝ vitã ſine corpibus videre nequeamus: quã tñ ieis per corpora rẽota oĩ ãbiguitate cõſpicimus: ita quacũq; ſpiritalia illa lumina cõpum nr̃orum circũferemus in corpeum deum omnia regentem etiã p corpa conuebimur.
Aut q̃ p illos oculos ſic videbit̃ deus ut aliquid habeant in tanta excellẽtia mẽti ſimile quo t in corpea natura cernaĩ: qñ ull exemplis ſine ſcripturarum teſtimoniꝭ diuinarum uel difficile ul impoſſibile eſt oſtendere. Aut quod eſt intelligendum facilius: ita deus nobis erit not⁹ atq; conſpicuus vt uideatur ſpiritu a ſingulis

nobis i singulis nob: videaf ab altero i altero: videaf inscipo: videatur i celo nouo: t i terra noua: atqz i oi q tūc fuerit creatura: videatur t per corpora i oi corpore quocūqz fuerit spiritalis corpis oculi acie pueniēte directi: patebunt etiam cogitationes nostre inuicem nobis

1.4 Tic enīz implebitur quod apls cū dixisset: nolite ante tempus iudicare quicqz: mox addidit donec veniat dominus: t illuminet abscondita tenebraru: t manifestet cogitationes cordis: t tūc laus erit vnicuiqz a deo. La.xxx.

Tanta erit illa felicitas vbi nullus erit

1a.15 q malum: nullā latebit bonū: vacabitur dei laudibus: q erit omnia in oib9. Nā qd aliud ageī vbi neqz vlla desidia cessabitur: neqz vlla indigentia laborabit: nescio. Admoneor etiam sctō cātico vbi lego vel audio: beati

Pss. qui habitant in domo tua dne: in scla seculoru laudabūt te. O ia mēbra t viscera icō: nptibilis corpis que nunc videmus p vsus necessitatis varios t motus distributa: qm tūc nō erit ipsa necessitas: sed plena: certa: secura: sempiterna felicitas: pficient laudibus dei. O ēs quippe illi de quibus iaz sum locutus: qui nūc latēt harmonie corpalis numeri nō lētebūt: trisecus: t extrinsecus p corporis cūcta dispositi: t cuz ceteris rebus que ibi magne atqz mirabiles videbuntur rōnales mētes in tāti artificis laude rōnabilis pulchritudims delectatōe succedent.

Qui motus illic talium corpum sint futuri temere definire non audeo q9 excogitare nō valeo: tñ t motus t status sīc ipa spēs decēs erit quicūqz erit vbi q9 non decebit non erit. Certe vbi voler splis: ibi ptinus erit corpus: nec velet aliqnd spiritus: quod nec spuz possit decere nec corpus. Vera ibi gloria erit: vbi laudantis nec errore qsqz: nec adulatione laudabitur Verus honor qui nulli negabitur digno: nulli deferetur indigno: sz nec ad euz ambiget vllus indign9: vbi nullus pmittef eē nisi dignus. Vera pax ibi est: vbi nihil aduersi: nec a seipso nec ab alio qsqz patietur. Premium virtutis erit ipse qui virtutē dedit: eiqz seipsuz quo melius

Deut. t maius nihil possit esse pmittit. Quid est enīz aliō q9 p ppheta dixit: ero illoz deus t ipsi erunt mihi plebs: nisi ego ero vnde satientur: ego ero quecunqz ab omnib9 honeste desiderē tur t vita t salus: t victus: t copia: t gloria: t honor: t pax: t omnia bona. Sic enī t illō rec te intelligif: q9 ait apls: vt sit de9 oia in oib9

1.Cor.15 Ipse finis erit desideriorum nroz: qui sine fine videbif: sine fastidio amabif: sine fatigatione laudabitur. Hoc munus: hic effect9: hic actus profecto erit omnib9: sicut ipsa vita eterna cōmunis. Ceterū qui futuri sint p meritis premioru etiam gradus honorum atqz gloriaruz: quis est idoneus cogitare: q̄to magis dicere: Qz tñ futuri sint: non est ambigēdū. Atqz id etiam beata ciuitas illa magnum in se bonum videbit: q nulli superiori vllus inferior inuidebit: sicut nūc ñ inuident archangelis angeli ceteri. Tā nolet esse vnusquisqz q9 nō accepit: q̄uis sit pacatissimō concordie vinculo ei qui accepit obstrictus: q̄z nec in corpore vult oculus esse qui est digitus: cum membrum vtrūqz contineat totius carnis pacata compago.

Sic itaqz habebit donum alius alio minus: vt hoc quoqz donum habeat: ne velit amplius Nec ideo liberum arbitrium non habebunt: quia peccata eos delectare non poterunt.

Magis qppe erit liberū a delectatiōe peccādi vsqz ad delectationē nō peccandi indeclinabilē libertatem. Nam primum liberū arbitriū q9 homini datum est qñ primū creatus est rectus: potuit non peccare: sz potuit t peccare: hoc autem nouissimum eo potentius erit: quo peccare non poterit. Qez ℞ quoqz dei munere: nō sue possibilitate nature. Aliud ē enim eē deū: aliud pticipē dei. De9 natura peccare non pōt: pticeps vero dei ab illo accipit vt peccare nō possit. Seruandi autē gradus erant diuini muneris: vt primū dareī liberū arbitriū quo ñ peccare posset homo: nouissimum quo peccare non posset: atqz illud ad compandū meritū: hoc ad recipiendum premium pertineret. Sz quia peccauit ista natura cum peccare potuit: largiore gratia liberatur: vt ad eam pducaī libertatem: in qua peccare non possit. Sicut. n. prima immortalitas fuit: quā peccando adam perdidit: posse non mori: nouissima erit ñ posse mori: ita primum liberum arbitrium posse non peccare: nouissimum non posse peccare.

Sic enim erit inamissibilis volūtas pietatis t equitatis: qūo t felicitaī. Nā vtqz peccando: nec pietatem nec felicitatem tenuimus: volūtatē vero felicitatis: nec pdita felicitate pdidimus. Certe de9 ipse nūqd qz peccare nō pōt: iō liberū arbitriū habere negādus ē: Erit ergo illius ciuitatis t vna in omnibus: t iseparabilis in singulis volūtas libera: ab omni malo liberata: t impleta omni bono: fruens ideficiēter eternoruz iucūditate gaudioz: um oblita cīpa-

rum:oblita penarum:nec tñ ideo sue liberatio
nis oblita:vt liberatori suo sit ingrata. Quan
tū ergo attinet ad sciētiā rōnalē:memor pterito
rū etiā malorū suorū:ēstū autē ad expientis
sensum:p̄sus immemor. Nā t pitissim⁹ medi
cus:sicut arte sciunt:oēs fere mōrbos corpis
novit. Sicut aūt corpe sentiunt:plurimos ne
scit:quos ipse non passus ē. Ut g̃ sciētie malo
rū due sūt:vna q̄ potētiā mētis ñ latēt:altera q̄
expientis sensib⁹ iberēt:aliē quippe sciūt oia vi
tia per sapiētie doctrinā:aliter per ipiētis pes
simā virtā:ita t obliviones malorū due sūt. Ali
ter ea nāq̄ obliuiscit erudit⁹ t doct⁹:aliter exp
tus t passus. Ille si peritiā negligat:iste si mise
ria careat. Scōm hanc oblionē quā posteri
ore loco posui:nō erunt memores sancti p̄teri
torū malorū. Carebūt enī oib⁹ malis:ita vt pe
nitus deleant de sēsib⁹ eorū. Et tamen potētia
scientie q̄ magna in eis erit:nō solum sua p̄te
rita:sz etiā dānatorū eos sempiterna miseria ñ
latebit. Alioquin si se fuisse miseros nesciturī
sūt:quo sicut ait psalmus:misericordias dñi in
p̄s.88. eternū cātabūt? Quo cantico in gloriam gratie
xp̄i:cuius sanguine liberati sumus:nihil erit p
p̄s.45. fecto illi incidius ciuitati. Jbi p̄scieē:vacate
t videte q̄ñ ego sum deus. Qō erit vere maxi
mū sabbatū nō bñs vesperam:qō cōmēdanit
Gen.2. dñs i primis operib⁹ mundi:vbi legit:t rege
nit de⁹ i die septimo ab omnibus operibus su
is que fecit:t benēdixit deus diē septimū:t sā
ctificauit eum:quia in eo requieuit ab omnib⁹
operibus suis:que inchoauit deus facere. Di
es enim septim⁹ etiam nosipsi erimus:q̄ñ eius
fuerimus bñdictione t sanctificatione pleni at
q̄ refecti. Jbi vacantes videbimus q̄ñ ipse ē
deus:qō nobis nosipsi esse voluimus quādo
Gen.3. a illo cecidimus:audientes a seductore. Erit
sicut dñs:t recedentes a vero deo:quo faciēte
dñ esse mus eius participatione non desertōe.
Quid enim sine illo fecimus:nisi q̄ in ira eius
defecimus? A quo refecti:t gratia maiore p
fecti:vacabim⁹ in eternum:videntes quia ipse
1.Cō.15. est deus:quo pleni erimus q̄ñ ipse erit omnia
in omnibus. Naz t ipsa opera bona nostra q̄ñ
ipsius potius intelliguntur eē q̄ nostra:tūc no
bis ad hoc sabbatum adipiscēdū imputant:qz
si nobis ea tribuerimus:seruilia erunt:cum de
sabbato dicatur:omne opus seruile in eo non
Leui. 23. facietis. Propter qō t per ezechielē prophetā
Ezech. 20 dicitur. Et sabbata mea dedi eis in signū inter
me t inter eos:vt scirent quia ego dñs qui san
ctifico eos. Hoc perfecte tunc sciemus:q̄ñ p̄. p̄s.4
fecte vacabimus:t perfecte videbimus qz ipse
est deus. Jpse etiam numerus etatū veluti die
rum:si secundum eos articulos t̄pis cōputēt:
qui in scripturis sanctis videntur expressi:iste
sabbatism⁹ euidētius apparebit:q̄ñ septimus
inuenit:vt prima etas tanq̄ dies prim⁹ sit ab
ada vsq̄ ad diluuium. Secunda inde vsq̄ ad
abraam:non equalitate temporū sed numero
generationuz. Denas quippe habere reperiū
tur:Hinc iam sicut mathe⁹ euangelista deter- Mat
minat:tres etates vsq̄ ad xp̄i subsequūt adnē
tū:que singule denis t quaternis generationi
bus explicantur. Ab abraam vsq̄ ad dauid
vna:altera inde vsq̄ ad transmigrationē in ba
byloniam:tertia inde vsq̄ ad christi carnalem
nativitatē. Fiunt itaq̄ omnes quinq̄. Scrta
nunc agitur:nullo generationum numero me
tienda:propter id qō dictum est. Non est ve- Act.1
strum scire tempora:que pater posuit in sua po
testate. Post hanc tanq̄ i die septimo requie Gen.
scet deus:cū eundē septimū diē qō nos erim⁹
i seipso deo faciet requiescere. De istis porro
etatibus singulis nunc diligēter longum est di
sputare. Dec tamen septima erit sabbatum:cu
ius finis non erit vespera:sed dominicus di
es velut octauus eternus:qui christi resurre
ctione sacratus est:eternaz non solum spirit⁹:
verum etiam corporis requiem prefigurans.
Jbi vacabimus t videbimus:vibebim⁹ t ama
bimus:amabimus t laudabimus. Ecce quod
erit in fine fine fine. Nam quis alius noster ē
finis:nisi peruenirē ad regnum cuius nullus ē
finis? Video mihi debitum ingēris bui⁹ ope
ris adiuuante domino reddidisse: Quibus pa
rus vel quib⁹ nimiis est:mihi ignoscant. Quib⁹
autem satis est:non mihi:sed deo mecum gra
tias cōgratulantes agant. Gloria t honor patri
t filio t spiritui sancto:oipotēti deo i eccle
sis in secula seculorum Amen.

Aurelij Augustini de ciuitate dei liber explicit:
impressus Venetijs impssu impensisq̄ Nobilis
viri Octauiani scoti civis modoctiensis: An
no salutiferi virginalis part⁹ octogesimono
no supra milesimū t quatercētesimum: duo
decimo Klendas Martias.

℣Incipit tabula fratris nicolai trivetb ordinis predicatoꝝ sacre pagine ꝓfessoris.tā sup textu ꝙ̄ commento feliciter.

Dytus quid est.libro primo.capitulo quarto.

a Ager publicus quid sit.libro secūdo.ca.21.

Agricola ⁊ miles idem.li.3.capitulo.10.

Academicoꝝ opio de icertitudie.li.4.ca.30.

Academicoꝝ duo genera.libro 8.capitulo.12.

Achaia regio.libro tertio.capitulo.11.

Achilles oritur.libro tertio.capitulo.25.

Affligi cur permittanť boni.libro.1.ca.8.

Amuli⁹ occidēs fratres masculos paꝝ ꝓficit.li.3. capi. 4.

Amuli⁹ regnat.⁊ ibi de rhea matre romuli virgine vestali. libro.18.capitulo.22.

Amicicia quomodo cognoscitur.lib. tertio.ca.15.

Alba ciuitas destruitur ⁊ quid est.libro.3.ca.11.⁊.14.

Alaricus romam capit.gallias ꝑ sedibus accipit.sed stillico comes valentie contradicit.in prologo.

Asbeston lapis.libro.21.capitulo quinto.

Alexander paris.libro tertio.capitulo tertio.

Alexander magnus.libro tertio.cepitulo quarto.

Ala gracchi mortē fratri denūciat.libro secūdo.capitu.21.

Animarum triplex gradus. ⁊ ꝙ mundus habet tres animas.libro septimo.capitulo.22.

Aie.⁊ de earū locis opinio.libro.10.capitulo.9.

Anime parentū quomodo coluntur.libro primo.capitu.3.

Anime quomodo reuoluanť.opinio.libro.10.capitulo.30.

Animarum immortalitas.libro.22.capitulo.28.

Andragacius aquileie se subinergit.li.quito.capitulo.26.

Anaxagoras quid dicit ō suis possessionibus,defertis,libro octauo.capitulo secundo.

Anaxagoras veneno occiditur. ꝑ eo qō dicit solē lapidē ardētē.eo ꝙ athenienses solē ꝑ deo colebāt.li.8.capitu.2.

Angeli sibi sacrificari nolūt.ōmōes &c.li.10.capitulo.7.

Anaximenes ꝓphus claret.Et ibidē de anaximandro.libro octauo.capitulo secundo.

Anser custos capitolij a romanis colitur.⁊ canes muti quo modo puniunť.libro secundo.capitulo.22.

Anguis bonū auspiciū.libro secundo.capitulo.24.

Antoni⁹ imperium orientis suscepit libro.3.ca.30.

Antony mores.libro tertio.ca.30.

Antonius in vindictam occisi cesaris.senatum proscribit ⁊ ciceronem occidit.libro tertio.ca.30.

Antoni⁹ victⁿ ab octauiano seipm occidit.li.3.ca.30.

Andromache priⁿ nupta pyrro tādē huo datť.li.3.capi.13.

Amphiteatrū quid est.libro.3.ca.14.

Amphion cū cithara facit muros.li.18.ca.13.

Anteno de terra natⁿ resumit vires quē hercules necat eleuādo.li.18.ca.13.⁊ li.18 ca.8.

Antiochus rex.libro.3.ca.11.

Apis bos egypti ⁊ chorea sacerdotū.li.18.capitulo quinto.

Apius plebei filiā iudicat vt corrūpat.li.ca.28.

Apuleij libri.li.quarto.ca.secundo.

Apuleij multe laudes.li.octauo.ca.12.

Apuleius cōuertiť in asinum.libro.8.ca.19.

Apollo seruit admeto amore filie.li.6.ca.quito.

Apollo plorat.⁊ causa reddiť.li.3.ca.11.

Apollinis oraculum dictum pyrro.Et ibi nota quomodo tullius oracula sua reprehēdit.li.3.ca.17.

Apollo fit pastor.li.18.capitulo.13.

Apollinis quadruplex oraculū de xp̄o.li.19.ca.23.

Arion delphino vehitur.li.primo.ca.14.

Archimedes syracusa capta intentus geometrice.occidiť. libro primo.capitulo sexto.

Auruspices quid sunt.libro secundo.ca.24.

Argētea vasa emēs rufinⁿ pellit a cōsulatu.li.5.ca.19.

Argus ⁊ homogyrus deificāť.libro.18.ca.6.

Arbores mirabiles.li.21.ca.quinto.

Arbogastes ⁊ eugenius vincūť a theodosio.li.5.capi.26.

Aristoteles ꝑipateticus.li octauo.ca.12.

Aristippus laute viuens se excusat.li octauo.ca.3.

Antistbenes ola vendit audito socrate.ibidem.

Ataulphus rex gothus romam capit ⁊ tandem barchmōe moritur.in prologo.

Asylum qd ē.⁊ qūo nō tueť fugiētes li.primo.capitu.4.

Asylum romuli impunitatem donat.libro secūdo.ca.17.

Assyriozum regnum ꝙ̄tū durauit.li.4.ca.6.

Assyrioꝝ regnum quomodo ad medos trāferť.li.4.ca.7.

Ascribi nō vult alteri aliquis laudē suā.li.8.capitulo.scō.

Athene nominantur.libro.18.ca.9.

Athamas ⁊ Jo a iunone puniunť.li.18.ca.14.

Atys se castrat.li.secūdo.ca.4.⁊ li.6.ca.7.

Jtem de eodē.libro septimo.capitulo.25.

Attalus asie rex.regnum suum legat romanis.libro secūdo.capitulo.21.⁊ libro.3.capitulo.11.

Augustinus quo tpe claret.libro.4.capitulo.7.

Augustini ⁊ bieronymi discordia de versibus virgilij. lib. decimo.capitulo.27.

Augurū ⁊ auspiciū quid sunt.libro.4.ca.29.

Augurū vulturum.libro secūdo.ca.14.

Aurora dea.libro.18.capitulo.14.

Augurū qnō probāť i cote diuisa.li.10.ca.16.

Auguria tria.li.tertio.ca.21.Et ibi nota quomodo augures habebant aues.

Accbⁿ i semore patris ꝓficiť.li.6.capitulo qnto.

b Bacchanalia prohibentur.⁊ de nocturna turpitudine.libro sexto.ca.9.

Bellum seruituti carthaginenses preponunt ⁊ vincunt. libro primo.capitulo.15.

Bella ciuilia incipiunt.libro secūdo.capitulo.22.

Bella socialia quid sunt.libro secundo.capitulo.22.⁊ li.3. capitulo.23.vbi nota quomodo oriuntur.

Bellū facit bosthⁱ⁹ solū occasiōe exercity.li.3.ca.14.

Bellū puniceū.li.2.capi.18.⁊ li.3.capitulo.19.

Bella romanozum contra natiochum philippum ⁊ alios libro tertio.capitulo.21.

Bellum seruile gladiatorū.libro tertio.capitulo 26.

Bellū seruile sicilie.ibidem.

Bellum mithridaticum.libro.3.ca.22.

Bellantes non sentiunt terremotū.li.3.ca.19.

Belleropbon chimera.⁊ pegasus.li.18.ca.13.

Bellona dea.li.2.ca.24.⁊ li.3.ca.13.

Berecyntia dea quales sacerdotes bz.li.secūdo.ca.4.

Berecyntia quomodo parit cynocephalū.li.2.ca.14.

Blasphemia ⁊ murmur populi contra xp̄m propter vbis captionē.in prologo.

Bruti fraus erga collatinū.libro.2.ca.17.⁊ libro.3.ca.16.

Brutus proprios filios morte punit.li.3.ca.16.

Brutus interficitur.ibidē.Et nota ꝙ fuit primⁿ consul.

Busyris gigas suos hospites imolat.li.7.ca.19.

Bebius marianⁿ manibⁿ lacerāť.li 3.ca.27.

Apitoliū p anseres liberāť a gallis.li.2.ca.22.

c Capitoliū traxit nomen scilicet a capite inuēto. libro tertio.capitulo duodecimo.

Capitolium qūo ꝑ filiā capiť a sabinis.li.3.ca.15.

Capitolium a seruis ⁊ exulibus occupāť.li.3.ca.17.

Et ibi nota .de morte berdony ducis.

Carbo consul.libro secundo.capitulo.22.

Carbo qūo i stercoribus occiditur.li.3.ca.28.

Carmen inueniť in sacris.li primo.capitulo.30.

Carmen lyricum quid est. libro quinto. capitulo. 13.
Camilla occiditur de quo diana dolet. li. 3. ca. 11.
Camilli reuocatio gloria ꝛ mors. li. secūdo. ca. 18.
Camilli exiliū. li. secūdo. ca. 17.
Carthago quomodo subuertiť. li. i. ca. 30. ꝛ li. 3. ca. 21.
Carthaginis imperium libro tertio. ca. 19.
Carthaginenses pueros immolāt. li. 7. capitulo. 19.
Carthaginis magnitudo describitur. li. 3. capitulo. 21.
Carthaginēsiū ignem subeuntium cōstātia. li. 3. capitū. 21.
Capricornus ꝛ capra iouem nutriūt. libro sexto. capi. 7.
Captiuos deus non deserit. li. i. ca. 14.
Castitas lucrecie cōmendatur. li. primo. capitulo. 19.
Castor ꝛ pollux. libro octauo. capitulo. quinto.
Candidati qui erāt. libro quinto. capitulo. 13.
Canes puniuntť quia non latrant. li. 2. ca. 22.
Catilina quis fuerit. Et ibi de īra ꝑ noīe. libro. 1. ca. quito.
Catilina ꝛ eiꝰ scelera describunť. Et qūo occidit. libro secū do. ca. 23. Et ibidem de cōstantia suoꝝ.
Cacus monstrum occiditur ab hercule. vbi de bobus re/ trouersis. libro. 19. ca. 12.
Catones plures fuerunt. li. primo. capi. 23.
Cato se occidit ꝛ medicamētū manu tollit. ibidem.
Cato exercitum ꝑ arenas ꝛ ſpētes ducit. li. 5. ca. 25.
Cato heres bellorꝝ ciuilium mille nauibus vtiť. ibidem.
Cato vticensis. li. quinto. capitulo. 12.
Cato aliꝰ se occidit quartane tedio. libro primo. ca. 23.
Catul⁹ se i carcere perimit. libro. 3. capitulo. 27.
Cesaris ꝛ catonis laudes ꝛ cōparatio. li. quito. ca. 12.
Cesar augustus ꝛ eius bella ciuilia. libro. 3. ca. 30.
Cesar augustus primo antoniū impugnat. postea sororem suam cum orientali imperio sibi dat. ibidem.
Cesaris clementia. libro. 5. capitulo. 21.
Censorinus de nouem mensium. libro. 1. capitulo. 23.
Celum diuisum in duo. ardet libro. 10. ca. 16.
Cerberus quare triceps. libro. 18. capitulo. 13.
Cerritudo nulla secūdū academicos. libro. 4. capitulo. 30.
Cinis socius seꝝ romanus quid est. li. quinto. ca. 17.
Cyri natiuitas mirabilis ꝛ promotio. li. 4. ca. 7.
Circuli quadratura inueniť ab archimenide. li. prio. ca. 6.
Circus qd ē. li. secūdo. ca. 24. vide de ludis circensibus.
Cynocephalus quid est. libro secūdo. capitulo. 14.
Consilium iustū prefert regulus ꝓprie vtilitati. li. i. ca. 15.
Chilo philosophus. li. 4. capitulo. 13.
Consules primo creanť. li. secundo. ca. 17. ꝛ li. 2. ca. 15.
Consus cōsiliorum deus cui facit romulus ludos circēses. libro secundo. capitulo. 17.
Codrus ꝓ exercitu moritur. libro. 18. capitulo. 19.
Constantia catilinorum in loco assignato morientium. li. secundo. capitulo. 23. ꝛ li. 3. capitulo. 30.
De carthaginēsibus ꝛ saguntinis ignem intrantibus.
De mutio se comburēte. De catone se occidente.
De regulo ad mortem redeunte. De codro vt moriatur habitū mutante ꝛ consimilia. vide in locis suis.
Colonus ꝛ colonia quid sunt. libro. 10. ca. primo.
Colere qd significat. ibidem.
Cōstātinꝰ ꝑmꝰ ipator cōstātinopolim edificat. li. quito. ca. 21.
Constantinꝰ maxētū vincit. libro quito. ca. 25.
Comedia quid est. libro secundo. ca. 8.
Comparatio decē plagarum egypti ꝛ romanarum calamitatum. li. 10. capitulo octauo.
Itē ad decē ꝓsecutōes eccl'e ꝑ decē ipatores. li. 18. ca. 52.
Compitū quid ē. libro septimo. capitulo. 21.
Cōminantur magi soli ꝛ isidi. libro. 10. ca. 11.
Contēptus glorie ꝛ quomodo vituperabilis est in principe libro quinto. capitulo. 19. Ubi nota de nerone.
Corruscatio ꝛ diluuiū ciuitates subuertit. li. 4. capitulo. 2.
Constellationis boꝛ. libro quito. capitulo. 5. ꝛ septimo.
Concordie templum edificaťur. li. 3. ca. 25.
Concio quid est. libro tertio. capitulo. 24.
Cōcio qꝛ iterrūpiť luciꝰ a drusio iniuriaťur. li. 3. ca. 26.
Cōtrouersia pbozum. libro. 18. ca. 16.
Claudia duo exoratis nauē berecyntie trahit. li. 10. ca. 16.
Colone triumphales. li. 2. ca. 24.
Crater quid est. libro primo. ca. 4.
Crateres quid sunt. libro. 4. capitulo secundo.
Crassus ꝓsul gallos ꝛ germanos occidit. li. ca. 26.
Crudelis gens que capitibꝰ cruētis ꝑ cyphis vtiť. ibidem.
Crassi qūo a fimbria laceranť. li. 3. ca. 27.
Cribrum continet aquam. libro. 10. ca. 16.
Curtꝰ decꝰ ꝛ scenole constantia. libro. 4. ca. 20. Et quomodo idē curtius foueā intrat.
Curia bostilia quid est. li. 3. capitulo. 27.
Cumani greci. libro tertio. capitulo. 11.
Eucalionis filius fuit i bello troiano. li. 1. ca. 2.
Delphinus portat arionē. li. primo. ca 14.
Decēuiri qūo cōstituūť. li. 2. ca. 16.
Itē qūo pelliť. li. 2. ca. 18.
Decꝰ duo qūo se iferis deuouēt ꝑ exercitu. li. 4. ca. 20.
Demones inuicē pugnant. li. 2. ca. 25.
Demones quomodo mouent animum li. tertio. capitu. 17.
Demō distiguiť i cacodemonē ꝛ calodemonē. li. 6. capi. 3.
Demonis rūsum factū iuliano. li. 4. ca. 29.
Demones qūo distinguunť ſm ꝓbos. li. 9. ca. 1.
Item quid sunt ſm apuleium. libro. 9. capitulo. 3.
Demones ſm quozūdā errozē sunt medy inter nos ꝛ deū sibiq; vota nostra pūtant. li. 9. ca. 11.
Demones scōm hermoteť sunt aīe mortuoꝝ. li. 8. ca. 26.
Demones quomodo sanant infirmos. li. 3. ca. 17.
Dedali labyrinthū. libro. 18. ca 13.
Qūo dedalus ꝛ icarus volant. ibidem.
Deridetur iupiter esculapiꝰ ꝛ apollo li 3. ca. 17.
Dea segecia. li. 5. ca. 21. Dea cloacina. li. quarto. ca. 8.
Dea diana ꝛ lucina. li. 4. capitulo. 11.
Dea opis. libro. 4. ca. 11. Dea victoria. li. 4. ca. 14.
Dea inquitas. libro quarto. capitulo. 15.
Dea quies que foris stat. libro. capitulo. 16.
Dea murcea. ibidem. Dea felicitas. li. 4. capitulo. 18.
Dea fortuna. ibidem. Dea virtus. libro. 4 capitulo. 20.
Dea fides. ibidem. Dea rubigo. li. quarto. capitulo. 21.
Dea iuuentas. libro. capitulo. 23.
Dea pecunia. libro quarto. capitulo. 24.
Dea flora ꝛ ludi eius. libro secundo. capitulo. 27.
Dea pudicicia ꝛ turpitudo eius. ibidem.
Dea isis idem quod io. libro octauo. capitulo. 27.
Dea theatrica. libro. 6. ca. 7. Dea meretrix ibidem.
Dea pertunda. libro sexto. capitulo nono.
Dea mena. libro septimo. capitulo secundo.
Dea rumina. libro septimo. capitulo vndecimo.
Dee populonia fulgora ꝛ diua rumina. libro sexto. capi. 10
Dee abeona ꝛ adeona. libro septimo. capitulo tertio.
Dee patelena ꝛ volutina. libro septimo. capitulo. 11.
Dee salacia ꝛ venilia. libro septimo. capitulo. 22.
Deorum trium nomen ꝛ causa. libro secundo. capitulo. 15.
Deoꝝ distinctio ꝛ differētia. li. 1. ca. 4. ꝛ li. 2. ca. 4. per totū
Deorum multiplicatio. libro tertio. capitulo duodecimo.
Deorum controuersia. libro quarto. capitulo. 30.
Deorum contrariorum templa. libro quarto. capitulo. 23.
Deus telexion. libro. 18. capitulo secundo.
Deꝰ ꝑdegous. ibi. Deꝰ argꝰ ꝛ homogyrꝰ. li. 18. capitulo. 6.
Dea melancomice. libro. 18. capitulo octauo.

Deus vagitanus.libro quarto.capitulo.8.
Dea lacturcia.ibidem.
Deus picus.libro quarto.capitulo.23.
Deus faunus.ibidem.
Deus ianus ibidem.
Deus tyberinus.ibidem.
Deus terminus.ibidem.
Deus summanus.ibidem.
Deus siluanus.libro sexto.capitulo.9.
Deus sine animo.libro sexto.capitulo.10.
Deus nodutus.libro quarto.capitulo.8.
Deus q̄ videri potest ab homine.libro.9.capitulo.16.
Deus quid est.opinio.libro.8.capitulo quinto.
Deus socratis q̄ est demon.libro.8.capitulo.27.
Deus quomodo describitur a porphyrio.libro.10.capi.23.
Dy certi ⁊ incerti.libro sexto.capitulo tertio.
Dy nocjui.libro secundo.capitulo.11.
Dy mali.libro secundo capitulo.14.
Dy fugitiui.libro tertio.capitulo.11.
Dy peregrini.libro secundo.capitulo.14.
Dy penates quid sunt.libro primo.capitulo tertio.
Dy epulones.libro sexto.capitulo.7. Ite.libro.3.capi.20.
Dy selecti quare dicuntur.libro septimo. capitlo secūdo.
Dy selecti viginti.libro septimo.capitulo secundo.Et quomodo vnus deus multos suplet defectū,eodē li.capi.29.
Dy scenici.libro octauo capitulo.13.
Dy an habeant corpora.libro sexto.capitulo quinto.
Dy duo colunturab assyrys.libro quarto.capitulo.7.
Dy cur hūmaniter figurantur.libro septimo.capitulo.5.
Dy sub formis varys latitant.libro sexto.capitulo.10.
Dy reuertuntur lauinium.libro.10.capitulo.16.
Dy timor ⁊ pauor .libro quarto.capitulo.23.
Dy aurinus erinus argentinus.libro quarto.capitulo.21.
Dy vitunnus ⁊ sentinus.libro septimo. capitulo secundo.
Dy altor rusor tellus tellumon.libro.7.capitulo.23.
Dy esculanus ⁊ argentinus.libro septimo.capitulo.11.
Dictatoris potestas.libro tertio.capitulo.17.
Dictatoris ⁊ consulis differentia.libro quinto.capitlo.18.
Dionides pirata.libro quarto capitulo quarto.
Diluuiū ogygy ⁊ deucalionis.libro.18.capitulo.8.⁊.10.
Diomedes tradit enee palladium.libro primo.capitulo.5.
Diomedie aues.libro.18.capitulo.16.
Diogenes vti vrozibus publice docet. libro.8.capitulo.2.
Diana vrbana.libro sexto.capitulo septimo.
Disciplina cīuium diligenda.libro primo.capitulo.23.
Discordia dea.libro tertio.capitulo.25.
Discordia i vrbe post tarquiniū. libro secundo.capitlo.18.
Ditis dicitur a ditari.libro tertio capitulo.18.
Domitianus primo bonus.tandem patris ⁊ fratris sua iniquitate delet memoriam.libro quinto.capitulo.21.
Domitianꝰ deū se dici inbet.libro.5.capi.21.⁊ lib.14.ca.52.
Drusus superbus quomodo senatum ad se vult venire. libro tertio capitulo.26.
Dux quid debet facere.libro tertio.capitulo.19.
e Eneas a proditione troie nō excusaī.li.p̄.capi.3.
Eneas regnat.libro tertio.capitulo.11.
Emathia ⁊ thessalia idem sunt libro.3.capitu.13.
Eneas deificaī ⁊ dī iuppiter indiges.libro.8.capitulo.5.
Egeria nympha dicitur vxor nume.libro.7.capitulo.35.
Egeria dea.libro secundo.capitulo.16.
Eschynes seipsum socrati donat. libro secūdo. capitlo.10.
Elephantes capiuntur.libro primo.capitulo.15.
Elephantes igne vincuntur.libro tertio.capitulo.17.
Elephantes frigore moriuntur.libro tertio.capitulo.19.
Eclipsis i morte romuli.libro tertio.capitulo.15.
Ediles ⁊ eorum officia.libro secūdo.capitulo.27.
Ennius poeta.libro secundo.capitulo.21.
Emilius frumentum in fame ministrans petit regnū ⁊ ꝺ occiditur.libro tertio.capitulo.17.
Eudemones idest boni demones.li.9.capitulo.13.
Epicuri.libro octauo.capitulo primo.
Epicuriorum ⁊ stoicorum controuersia.libro.8.capitu.8.
Epictetus seruus philosophus. libro nono.capitulo.4.
Epirus prouincia grecie.libro tertio.capitulo.17.
Equa parit leporem.libro.10.capitulo.16.
Eque impregnantur a vento.libro.21.capitulo quinto.
Error apulei.libro octauo.capitulo.15.
Error hermetis.libro octauo.capitulo.23.
Erarium quomodo reimpletur.libro tertio.capitlo.19. Et ibi nota.quem modum sibi quisq̄ senator retinet.
Erichthonius quadrigam inuenit.libro.28.capitlo.12.
Esculapiꝰ de epidauro ⁊ serpēs cum eo defertur.li.3.ca.12.
Esculapius moritur.libro tertio.capitulo.17.
Eunuchus se fingens virginem corrumpit exemplo iouis libro secundo.capitulo septimo.
Exules ⁊ serui capitolium inuadunt.libro tertio. capi.17.
f Abritius pauper consul pyrrhi promissa contempsit.libro quinto.capitulo.18.
Fati distinctio.⁊ de fato per totum.libro.5.ca.1.
Fatum dicitur connexio causarum:libro quīto.capitu.8.
Fatū quomodo mouet voluntatē ꝑ chrysippū.li.5.ca.10.
Fatum erga geminos.libro quinto.capitulo.2.⁊.6.
Fati necessitas a seneca supponitur.libro quinto.capi.8.
Fata tria ⁊ eorum nomina.libro quinto.capitulo p̄mo.
Fascinatio quid est.libro septimo.capitulo.21.
Facete.idest iocose.libro septimo .capitulo primo.
Fames ita artat romanos q̄ aliqui se submergunt. libro tertio.capitulo decimoseptimo.
Februarius quare sic dicitur.Et ibi nota de animabꝰ mortuorum.libro septimo.capitulo septimo.
Felicitas muta dicitur.libro quarto.capitulo.19.
Feciales quid sunt.libro quinto.capitulo.22.
Felicitas quomodo diuersi i diuersis ponūt eā.li.8.ca.8.
Fbaeton quid est.libro quarto.capitulo secundo
Filios deorum se plurimi credi volūt vt timeāt.li.3.ca.4.
Filias succedere prohibet lex voconia.li.tertio.capi.21.
Fimbria scenolam accusat de telo nō satis recepto. libro tertio.c.28.
Fimbria syllanus crassos lacerat.libro tertio.capitlo.27.
Fimbria marianus se occidit.libro tertio.capitulo septio.
Flaminis quis erat ritus.libro secundo capitulo quarto.
Flaminis dialis ritus mirabilis.libro secundo.capitlo.15. Et nota ibi de tribus flaminibus.
Flamen merula se in aris iouis occidit.libro.3.capi.27.
Fulnius occidit ⁊ caput gracchi a suo familiari auro emitur.libro tertio.capitulo.24.
Fluuius igneus.libro quarto.capitulo secundo.
Fortune imago ceca.libro quarto.capitulo.18.
Fortuna dea quo habuit malā fortunā.libro.7.capitu.3.
Fortue muliebris simulachꝝ ⁊ quo logī.li 4. capitu.19.
Fboroneus forꝝ ⁊ iudicia cōstituit.libro.18.capitulo.3.
Fugientes ad ecclias saluāī.i prologo.⁊ li.primo.capi.p̄.
Fugiētes ad templa pereunt.libro primo.capitulo .scōo.
Ficus egypti.libro.21.capitulo quinto.
Fulmen iouis cursoribus datur.libro quinto.capitlo.26.
Furie tres.libro tertio.capitulo.13.
Frater fratris mortem morte redimit.li.8.capitlo quīto.
Frater fratrem se occidisse se cognoscens in belo ciuili seipsum occidit.libro secundo.capitulo.25.
Fruitio dei summum bonum.libro.8.capitulo.8.

Adis vbi est. libro quinto. capitulo. 13.
g Halli vincuntur a decio inferis se vouente. libro quarto. capitulo. 20.
Halli sacerdotes quid sunt. libro secundo. capitulo quarto. & septimo. Et libro septio. capitulo. 24. & 25. & 26.
Halli capiũt romam sz p auariciã superãt. lib. 2. capi. 22.
Halli roma capta armatos occidũt sed iermibus parcunt & senatores honorant. libro tertio. capitulo. 29.
Halli senatores occidũt dum a papyrio vnus gallus percutitur. ibidem. Strum. lib. 7. cap. 13.
Halli cum brenno. libro secundo. capitulo. 22.
Hallia transalpina idẽ qꝫ lõbardia. libro. 5. capitu. 12.
Hallogreci quid sunt & de luxuria asiatica. libro. 3. capi. 21.
Hanymedes quomõ rapitur. libro secundo. capitulo septimo. & libro quarto. capitulo. 15. & libro. 7. capitulo. 26.
Hermani quare dicuntur. libro secũdo. capitulo. 13.
Hetuliavbi est. libro tertio. capitulo. 15.
Hladiatores quid erant. libro tertio. capitulo. 14.
Hothi capiũt romã & i multis parcunt. in prologo.
Hothi vouent dys suis sanguinẽ romanorum. ibidem.
Hothi non xpiani i montibus pereunt. ibidem.
Hothi in flumine regem suum sepeliũt & captiuos occidũt. in prologo.
Hothi romanis pacificantur & se pati leges non posse asserunt. in prologo.
Horgona monstrum. libro. 18. capitulo. 13.
Hrachi seditiosi p lege agraria occidũt. li. 2. capitulo. 21.
Hracchi agros hostium male diuidẽtes puniũt. li. 3. ca. 24.
Hran⁹ impat & theodosio imperiũ ꝺdiuidit. li. 5. ca. 25.
Hrãdo romanos bis liberat ab bannibale. li. tertio. ca. 20.
b Annibal intrat italiam vincit & anulos carthaginem mittit. libro tertio. ca. 19.
Pannibal timens romanos veneno se peremit. libro tertio. capitulo. 21. lib. 3. c. 19.
Hastrubal dux penorum. libro tertio. capitulo. 19.
Harpagus. proprium filium comedit. libro. 4. capitulo. 7.
Hercules quo tempore extiterit. & quomodo regem libye eleuando vincit. libro. 18. capitulo octauo.
Hercules furit & busirim occidit. libro. 18. capitulo duodecimo. & libro secundo. capitulo. 14.
Hercules rex thebanus quomodo ex carmentis oraculo ab euandro salutatur. libro. 8. capitulo quinto.
Hercules lusit taxillis. libro sexto. capitulo septimo.
Hermes de verbo perfecto. libro. 8. capitulo. 27.
Helles & phrixus nauigãt. libro. 18. capitulo. 13.
Hermes fuit nepos mercury & atlantis. libro. 8. capi. 26.
Hecates dea. libro. 19. capitulo. 23.
Hethna mons. libro. 21 capitulo quarto.
Hermes trimegist⁹ dicit hominem facere deos. & destructionem idolorum deplorat. li. 8. capitulo. 23.
Heroes lares & geny quid sunt. libro. 7. capitulo sexto.
Hyrcus erat premium tragedoꝝ. libro secundo. capitu. 8.
Histriones premianꝫ a grecis etiã maledicentes. a romanis non. libro secundo. capitulo. 10.
Homerus quo tpe fuerit. libro tertio. capitulo secundo.
Hostie nigre & ara subterranea. libro. 3. capitulo. 18.
Homines secundum apuleium conuertuntur in demões. libro nono. capitulo. 11.
Hominum & deorum triplex distinctio. libro nono. ca. 8.
Horatius sororem flẽtem occidit. libro. 3. ca. 14.
Humilitatis cõmẽdatio. libro. 9. capitulo. 20.
Ian⁹ regnãs saturnũ sibi associat. li. 3. ca. 9. & 29.
i Jani templũ qd signat ibidem.
Jan⁹ quare fit bifrõs. & ibi de ianitore. li. 7. ca. 8.
Januarius. libro quarto. capitulo. 22.
Ignem eternum virgo nõ nutriẽs cõcremaꝫ. li. 2. ca.
Ignis eternus extinguiꝫ. libro. 3. capitulo. 18.
Idolũ pẽdẽs in aere. li. 21. ca. 6.
Ignem subeunt voluntarie saguntini. libro. 3. ca. 20.
Hydromancia cum demone apparente dat numen cultuz deorum. libro septimo. capitulo. 35.
Ignem subeũt carthaginẽses. libro tertio. capitulo 21.
Imago terre quomodo colebatur. & de turpitudinibus ei⁹ libro septimo. capitulo. 24.
Ingratitudo romanoꝝ contra scipionem. li. 3. capitulo. 21.
Item ingratitudo romanorum. libro secũdo. capitulo. 17.
Intercapedo & dispescere quid sunt. libro. 9. capitulo. 12.
Innocenter viuere periculũ. libro tertio. capitulo. 16.
Imperium crescit. libro secundo. capitulo. 18. & ibi nota q̃n⁹ to tempore conualuit.
Imperium remanere cui debeat pugnant tres cuz tribus. libro tertio. capitulo. 14.
Impery augumentum. libro quarto. capitulo. 3.
Imperio romano nunq̃ totus orbis subiectus extitit. libro. quinto. capitulo. 25.
Imperium & latrocinium idem. libro quarto. capi. quito.
Impery romani terminus eufrates. li. quarto. capitulo. 29.
Imperatores qui auxerunt imperium nominantur. libro quarto. capitulo. 29.
Impery augumentum cur datũ ẽ romãis li. 5. capitu. 12.
Jouis nuncius ad syllã. libro secũdo. ca. 24.
Jouis oia plena. libro. 4. ca. 10. & libro. 7. ca. 9.
Jouis crimina & raptus. libro. 4. ca. 25. vbi multa.
Jouis pphetia de romãis fm virgiliũ. li. quito. ca. 12.
Jouis nutrix capra. libro sexto. ca. 7.
Jouis noia multimoda. libro septimo. capi. li.
Jupiter quid fuit. libro secundo. capi. septimo.
Jupiter q̃ sit omnis deus opinio. li. quarto. capitulo. ii.
Jupiter i forma arietis. libro. 6. capitulo. 10.
Jupiter fulminans ꝺsẽsuz deoꝝ regrit. li. 4. ca. 23.
Jupiter mens mundi. li. 7. ca. 9.
Jupiter anima mundi. li. 7. ca. 13.
Jupiter absc̃ꝺiꝫ & lapis loco ipsius venoratur. li. 7. ca. 9.
Jo regina egypti p dea colit dã isis. li. 8. ca. 27.
Jndignatio contra manum quis alium occiderat. lib. 4. capitulo vigesimo.
Jnsule generanꝫ de nouo. li. 4. capi. secundo.
Julianus apostata. libro quito. capitulo. 21.
Julianus idem hominẽs immolat. libro quarto. capitulo 29. & occiditur. Judei. lib. 18. c. 40.
Juliani persecutio & quomodo phiam vocere christiãos p biber. libro. 18. ca. 52.
Julius cesar filius veneris credit. li. 3. ca. 3.
Item de eo. libro tertio. ca. 30.
Julius & pompeius pugnant. libro. 3. ca. 13.
Julij cesaris benignitas & de eius morte & quare occiditur libro tertio. capitulo. 30.
Juramẽtum quomodo seruaꝫ a regulo. libro. 1. ca. 15.
Juramentum & fides tpe nume. li. secũdo. ca. 16.
Juramẽtũ fcm romãis q̃liter fuaꝫ a sagũtinis. li. 3. ca. 20.
Jurãꝫ leges. iuramentum vt seruetur lycurgus exulat. libro secundo. capitulo. 16.
Juno troianis indignatur propter paridis iudicium. lib. tertio. capitulo. 13.
Juno romanis placatur. libro. 3. ca. 13.
Juno interduca dicitur. libro. 7. ca. 3.
Juno & tellus videnꝫ idem. li. 4. ca. 10.
Juno dicitur virtutibus inimica. & q̃re. libro. 10. capi. 21.

Italia grecia magna dicit. libro septimo. ca. z.
Isidis simulachr & deificatio. li. 18. ca. 3.
Atium ciuitas. libro septimo. ca. 4.
l Labeonis opinio de dys. lib. 8. ca. 13.
Itē de labeone. libro secundo. ca. ii.
Lacbrymās marcellus syracuse nō pepcit li. i. ca. 6.
Latona filia cei gigantis. libro septimo. ca. 16.
Latona dea. libro. 3. cap. 17.
Latinorū regnū ortū. libro tertio. ca. ii.
Latini sermonis penuria. libro decimo. ca. i.
Latria quid est. ibidem.
Laomedon quō piuriū incurrit. li. 3. ca. z.
Item quō laomedon occidit. libro tertio. ca. 7.
Lapis capitolu quid erat. libro tertio. ca. 15.
Laudis cōtēptr reprehendit in principe. li. 5. ca. 9.
Lectisternia fiunt dys. libro tertio. cap. 17.
Legiones disponūtur in vrbe. li. z. ca. z3.
Leges solonis ab athenis portantur romam. libro secū-
do. capi. 16. & libro tertio. ca. 17.
Leges seueriores dimittūt. libro secūdo. ca. 16.
Leges duodecim tabularum. ibidem.
Leges accipit lycurgus ab apolline delphico vt ait libro
secundo. capitulo. 16.
Lemures larue lares quid sunt. libro nono. ca. ii.
Lycurgus amore legū suar exulat. li. z. ca. 16.
Itē lycurgus legislator. libro decimo. ca. 13.
Liberi ritus cū membro virili. libro septimo. ca. zi.
Itē de liberopatre. li. 18. ca. 13.
Liber festi de puincys iperio subiectis. li. 5. cap. i.
Libri varronis. libro sexto. cap. z. & li. 7. ca. 17.
Libri nume reperiunt a fossorib. li. 7. ca. 34.
Librū trāscribēs punit parricidio. li. 4. ca. 31.
Locuste mirabiles & de pestilentia. li. 3. ca. 31.
Locutio dei. libro nono. cap. 16.
Lucerna inextinguibilis. li. zi. ca. sexto.
Lucina dea. li. 4. capitulo. ii. & zi.
Lucretia casta seipsā occidit. libro primo. ca. 19.
Item de eadem libro secūdo. ca. 17. & li. 3. ca. 15.
Ludi funebres. libro octauo. ca. z6.
Ludi scenici & theatrales quid sunt & quomodo institu
ti. libro pmo. ca. 31. Itē libro secundo. ca. 4. & octauo.
Itē de istor ludorū tpe. libro tertio. ca. 18.
Ludi circenses. libro pmo. ca. 3z. & li. z. ca. 17.
Ludi vbi fiebant. libro tertio. ca. 14.
Ludi nocturni plutonici. libro tertio. ca. 18.
Ludi scenici & circenses & ludorum differentia & de lo-
ue apparente. libro quarto. ca. z6.
Luna deponitur vt despumet. libro decimo. ca. 16.
Lupa nutrit romulū. li. 8. ca. zz.
Luperci & sacra eorū. li. 8. ca. 12. & 17.
Ary tres ciuilia bella gerunt. li. z. ca. zz.
m Mari senior vultu terret spiculatorē. ibidem.
Et ibi vide quō marice dee cōmittit. libro secun
do capitulo. zz. & z3.
Mary senioris ignobil mirabilis fortuna. li. z. ca. z3.
Marius solus septies fuit cōsul. li. 5. ca. zi.
Mary alteri bellū cū sylla vbi occidit. li. 3. ca. z8.
Mare ardet. libro decimo. ca. 16.
Mare tyrrbenū & ionū quid sunt. li. i. ca. 3.
Marcus camillus exulat. libro secundo. ca. 17.
Marcellus syracusam capit. libro primo. ca. 6.
Marcellin a mario occidit. libro primo. ca. i.
Mala pene sunt in deū reducenda. libro qnto. ca. 10.
Magice artis duo genera. libro decimo. ca. nono.
Mage cuiusdā potentia. li. 10. ca. 16.
Martis significatio. li. 5. ca. i.
Magice artis damnatio. li. 8. ca. 19.
Magistratus quid sunt. li. z. ca. 18.
Martyres dicunt heroes. li. 10. capitulo. zi.
Martyres colēdi sūt loco idolor. li. octauo. ca. z6.
Mathematici reprehendunt. li. 5. ca. 7.
Mater pessimi uncta quō & quare defertur in vrbem. cō
multis ei noibus. li. i. ca. 30.
Mater scipionis nō adorat. li. secundo. ca. 5.
Mancinus cū numantinis turpe fedus iniuit & eis liga
tus tradit. & ibi de tribus augurys cōtra eū. li. 3. ca. zi.
Magnitudo corporū modernor. li. 15. ca. nono.
Manes quid sunt. li. 9. ca. ii.
Maxenty crudelitas. li. 4. ca. 31.
Maximus imperat. li. 5. ca. z5.
Martis pncipiū ānī a q decēber decimus. li. 7. ca. 7.
Mercurius cū capite canis. li. secūdo. ca. 14.
Mercurius quare sic dicitur. li. 4. ca. zi.
Mercurius q est sermo & opiniones de marte & mercu
rio. li. 7. ca. 14.
Mercurius & esculapius colunt. li. octauo. ca. z6.
Mercury quot fuerunt. ibidem.
Medicina sylle modum excessit. li. 3. c. z7.
Medorum regnum quantum durauit li. 4. ca. 7
Medium duplex. li. 9. ca. 15.
Menstruus sanguis. li. 7. ca. 3.
Meretrix rome p dea colitur. li. 6. ca. 7.
Metius a tullo i duo diuidit pter incōstātiā. li. 3. c. 14.
Metellus exulat. lib. 3. ca. z6.
Metelli psperitas describit. li. z. ca. z3.
Metellus pontifex deos ab igne eripiens excecat libro
tertio capitulo. 18.
Melancomice deificatur. li. decimooctauo. ca. octauo.
Mensa aurea piscatur. li. decimooctauo. ca. z4.
Misericordia quid sit. li. 9. ca. 5.
Mysteria quid sunt. li. 4. ca. 31.
Mysteria deor occultantur. & quare ibidem.
Myracula demonū multa. li. 10, ca. 16.
Mimi series. libro sexto. ca. 10.
Miles pompeianus qui in bello ciuili ignoranter frem
occiderat seipsū occidit. li. secūdo. ca. 25.
Minotauri fabula. li. 18. ca. 13. Et ibi de tauro a marte p
sacrificio dato a minoe reseruato.
Mitbridates ponti & armenie rex nicomedem regno p
uat & ciues romanos occidit. li. 3. ca. vigesimo secūdo.
Monstra libro decimo. ca. 16.
Mollium & abscisor turpitudo. li. 6. ca. 7.
Itē de mollibus. li. 7. ca. z6.
Mores inquirunt & leges. li. 3. ca. 17.
Mortuis sacrificauerūt multi. li. 8. ca. z6.
Muty sceuole cōstātia corā porsenna. li. 4. ca. 20.
Mulierū venenū decoquētiū malicia. li. 3. ca. 17.
Muliebria pati quid est. li. 7. ca. 27.
Ectanibus & natiuitas alexandri. li. i. ca. 5.
n Necessitas triplex describit. li. 5. ca. 10.
Nenius poeta li. z ca. 9.
Neptunus & pluto. li. secūdo. ca. 15.
Neronis iniquitates. li. 5. ca. 19.
Nigidius & varro doctissimi li. 5. ca. 3.
Nymphe quid sunt. li. 3. ca. 12.
Ninus rex. libro quarto capitulo. 6.
Nomen p litteraquādoq nescit. libro pmo. ca. 5.
Nomen troianum nocet enee. libro tertio. ca. 13.
Nomen celans archimedes occidit. li. i. ca. 6.
Nomina regum romanor. li. 3. ca. 15.

Nois similitudo tarquinio nocuit.li.2.ca.17.
Noyn quid est.libro secūdo.ca.14.
Nola capitur.li.primo.capi.10.
Numa pacem ⁊ leges cōdidit.li.3.ca.9.
Numa leges ⁊ timorē dorū necessaria iudicat.li.2.c.16.
Numa res diuinas ordinat.li.2.cap.15.
Numitor regnat.libro.18.cap.22.
Numerus temporum ab egyptijs supputatur li.12.c.10. ⁊ libro.18.capitulo.11.
Numeri quadri commendātur. lib.12.cap.18.
Occidentiū se pena fm poetas.li.1.ca.19.
Occidit seipm theobrotus legēs platonem desiderio futurevite.libro pmo.cap.22.
Occidunt seipos multi.s.cato merula flamines nero ⁊ marius iunior.⁊ alij multi.vide i locis suis.
Occultor pscrutator reprehēdit.li.4.capitulo.31.
Octauiani mores libro quinto.capi.xi. lib.3.c.80.
Obsoletus quid est.libro secundo capitulo.xi.
Ode quid sunt.libro secundo.capitulo octauo.
Orcus dispater ⁊ pluto idem.libro septimo.capi.16.
Osiris marit⁹ isidis dilacerat⁹ q̄rit ⁊ inuenit.lib.6.cap.10.
Postilius fulminatur.libro.3.ca.15.Et nota q̄ ille nib putabat minus regium q̄ sacris animū dare.
Orpheus cātās vxorem recuperat.libro.18.cap.14.
Oraculum de duratione fidei.li.18.capi.54.
Ayrnius anni solū.li.tertio.cap.9.
Palas ⁊ berecyntia quō lauant.li.2.ca.4.
Palladium quod imperium comitta bat ab vlyxe furto surripitur.libro primo.capitulo.2.
Palladium quid est ⁊ quomodo inuenitur.ibidem.
Palladium quomodo ab igne eripitur.li.3.ca.18.
Pantheon quid est.libro secundo.ca.4.
Panthos quid significat.libro nono.capi.4.
Panthus sacerdos pallady.libro pmo.capi.3.
Paulin⁹ eps sev̄dit vt filiū vidue redimat.lib.1.capi.10.
Paupertas reguli.libro primo.capitu.24
Paupertas lucy valery cōsularis.libro quinto.capi.18.
Pauper ⁊ agricola quitius eligitur dictator qui post victoriam redit ad opera.libro quinto.capi.18.
Passiones si sūt in deonib⁹.li.9.ca.5.Et ibi vide ōnes stoicis.
Pallas gigas ⁊ eius magnitudo lucerna ⁊ plaga describit li.3.ca.11.Et ibi de lucerna inextinguibili.
Patres plebem opprimunt.lib.2.ca.18.⁊ li.3.ca.16.
Pecunia cum iano ⁊ naue.libro septimo.capitulo.4.
Persarum ⁊ assyriorum regnum idem.libro quinto.capitulo.12.Item quantum durauit.li.4.ca.7.
Item successio regum.libro quinto.ca.12.
Perseus andromedam liberat.li.18.ca.13.
Persecutiones ecclie decē p decē ipatores.li.18.cap.52.
Persecutio tempore augustini.ibidem.
Peleus iasonem mittit libro tertio.capi.7.
Pestis horrenda.libro tertio.capitulo.17.
Prenestini omnes occiduntur.lib.3.cap.28.
Pericles eloquens.libro secundo.capi.9.
Pythagoras pro deo colitur ⁊ vnde fuit.li.8.cap.2.
Item idem sepm nominat.libro octauo. capitulo.1.
Philosophi qui caueri debeant.li.8.capitulo quarto.
Philosophantium duo genera athenis ionicum ⁊ itali cum.libro octauo.capitulo secundo.
Philosophos domicianus a roma pellit.li.9.ca.4.
Pyrrhi duo.libro quinto.capitulo.18.
Pyrrhus priamum occidit.libro pmo.capitulo.2.
Idem anime patris sacrificat.li.8.capitulo.26.
Pyrrhus rōanos vicit ⁊ sev̄ctū ab eis asserit.libro tertio.capitulo.17.
Philippus macedonie rex.libro tertio.cap.11.
Plage egypti ⁊ persecutiones ecclie ꝓpanē.li.18.cap.52.
Placida vxor athaulphi i p3 romāis pacificat.i ꝓlogo.
Platonis libri occasio fuerunt mortis theobroti ⁊ catonis.libro primo.capitulo.22.⁊.23.
Plato quō poetas excludit.li.2.ca.14.⁊ li.8.ca.21.
Platonis vita ⁊ quomodo in eo nouenarius numer⁹ cōmendatur.libro secundo.capitulo.15.
Platonis ortus a virgine secundum quosdam ⁊ a sapientib⁹.⁊ de modo quē tenet in libris suis.li.8.capi.4.
Platonis etas fm nouenarium ⁊ vt ꝑ viderit sacras scripturam.⁊ de dictis eius ex libris sacris.⁊ qrvocat deum theon q nod est ens.libro octauo.ca.11.
Plato tim ens infamiam sacrificat.li.8.ca.nono.
Platoa aristoteli prefertur ⁊ vna cum discipulis suis commendatur.libro octauo.ca.12.
Platonis libro inuenit augustin⁹ principium euangelij ioannis li.10.ca.19.
Platonici litteris aureis scribi volunt ioannis euangelium.sed porphyrius phibet.li.10.capitulo.30
Plautus poeta.libro secundo.capitulo.9.
Plotinus ⁊ porphyrius qd ō trinitate sentiūt.li.10.ca.23
Plinius secundus cōmendatur ⁊ homerus.li.15.c.nono.
Plotinus quomō assimulatur platoni.li.nono.cap.10.
Plotini notabile verbum.fugiendum est ad clarissimā patriam.libro nono.ca.26.⁊ ibi nota de similitudine dei.
Platonis ara.libro tertio.capitulo.18.
Plorcus cum facie humana.libro.10.capi.16.
Polionis filius natus ridet.li.10.ca.27.
Poetarum officium quid est.li.2.ca.7.⁊ li.6.ca.8
Poete maledicunt.libro secundo.capitulo nono.
Poete a platone fugantur.libro secundo.ca.14.
Poetice fictiones arguuntur libro sexto.capitulo qnto.
Poete naturalibus pteferuntur.libro sexto.capō.6.
Poetria oīs gravitate sumit originē.lib.7.capitulo.26.
Porsenna rex coniuratos timens dimittit obsidionem libro quarto.ca.20.Item de eo li.secūdo. capitulo.18.
Procas rex albanorum.libro tertio.capitulo quarto.
Pompeius magnus vincitur.libro tertio.capitulo.13
Item idem occidit in egypto.ibidem.
Pomum aureum ⁊ eius expositio.libro septimo.ca.15.
Poma sodome.libro.21.capitulo.quinto.⁊. octauo.
Pomum discordie veneri datur.li.primo.capitulo.3.
Priamus centum habuit filios.libro primo.capitulo.2
Priap⁹ idē qō beelfegor.li.2.ca.14.⁊ li.6.cap.nono.
Prostitutō filiaꝝ locrēsiū vt vicerēt regiōes deuouet ve
Pretexta quid est.li.4.ca.31. (neri libro.4.ca.10.
Prouincie orientales quo tempore iperio adiuncte sūt
Pronincia qd est.li.li.2.ca.19. (lib.4 cap.29.
Prouincia quid est.li.2.ca.19.
Proserpine raptus historia libro septimo.ca.20.
Prouidentia ⁊ fatum quō differunt.li.5.ca.1.
Prouidentia dei qualiter regna disponit.li.qnto.ca.11.
Prodigium de biatu in quē curi⁹ insilyt.li.4.capi.20.
Prodigia multa ⁊ stupenda.li.10.capitulo.16.
Prodigia contra mancinum.li.tertio.capitulo.21.
Prodigia multa narrat augustin⁹ i lra.li.3.ca.23.
Prodigia stupenda de boue ⁊ puero in vtero loquenti b⁹ de conuersione mulierū in viros.ō plurus mirabilibus.de ethna.lapidibus.liparea ⁊ locustis.li.3.ca 31.
Protheus deus mutabilis libro decimo.ca.decimo.
Proletary qd sunt ⁊ quomō fiūt milites.li.3.ca.17.
Pronuba quid est.li.3.ca.13.
Puer cum capite elephātis.libro decimo.ca.16.
Pueri quare castrabantur a regibus.li 6.ca.10.

Pudēda ostendentes pfis matrone ipsos victores faciūt li.4.capitulo.7.
Punicū bellū quid est.li.i.ca.i5.
Adagaisus gothus rex infidelis i prologo.
r Regnoꝝ dispositio ꝛ oratio ad deū pertinet.libro quinto.ca.ii.
Remuria sunt festa romuli.li.9.ca.ii.
Religiosus vnde dicitur.li.io.ca.4.
Religio reuerentiam parit ibidem.
Regulus quomodo iuramentum seruat ꝛ quomodo p republica se tradit ꝛ quomodo crudeliter vigilādo occidit̄ libro primo.ca.i5.
Rempublicam quomodo dilexerunt multi.sicut regul⁹ curtius decy codrus ꝛc.v.dein locis suis.Et de senatoribus bona sua erario deferētib⁹.li.3.ca.i9.
Rhea romuli mater.li.3.ca.4.
Itē quomodo vina defoditur.li.3.ca.5.
Rem⁹ occidit̄.ꝛ ibi de augurio vulturum.li.2.ca.i4.
Reges vnde dicti sūt.li.3.ca.io.
Reges vrbe pellūtur pp lucretiā.li.2.ca.i7.ꝛ.i8.
Roma conditur.li.i8.ca.io.
Roma capitur a vandalis.li.i.ca.22.
Item roma capitur a gothis in prologo.
Item roma capitur a gallis.libro secundo.ca.i7.ꝛ.22.ꝛ libro tertio.capitulo.29.
Romanorum cōmendatio per iouem.ꝛ versus virgily.libro quinto.ca.i2.
Romanoꝝ ꝛ gentiliū virtutes scire pdest xpianis.ibidē.
Romanorum turpe fedus cū samnitibus vbi sponsores deduntur.li.5.ca.22.
Romani excusantur a bellis.li.3.ca.io.
Romani quō occepti ꝛ conclusi superantur a samnitib⁹ ꝛ quomodo turpiter paciscētes sub ligno ponuntur.libro tertio.ca.i7.
Romani gallos exorant sed vincunt̄ ab eis.ibidem.
Romanos inficit gallograecoꝝ luxus. vbi nota quomodo galli naturaliter sunt delicioſi.li.3.ca.2i.
Romulus ꝛ rem⁹ generant̄.li.2.ca.i5.ꝛ li.3.ca.3.
Romuli festa ꝛ eius deificatio.li.3.ca.i5.
Romulus quō fit rex pauperū ꝛ latronū.li.2.ca.i7.
Romuli bella multa.ibidē.
Romuli mortis opinio.li.3.ca.i5.
Rostra quid sunt.li.4.ca i7.
Rusticus pro filys morientib⁹ se offert.li.3.ca.i8.
Rustici pastores simul cōfligentes sub specie appellationis tarquinium regem occidūt.li.3.ca.i5.
Abine rapiuntur in ludis circensibus.libro secūdo.ca.i7.ꝛ li.3.ca.i3.
s Sabbatum in multis religionibus obseruatur ꝛ a seneca deridetur.li.6.ca.ii.
Sacrificiū quomodo soli deo fit.li.io.ca.4.
Sacrificium quid est.li.io.ca.6.
Sacra cereris.li.6.ca.7.
Sacra multoꝝ deoꝝ ponuntur.li.6.ca.7.
Sacella ꝛ edes quomodo differunt.li.6.ca.3.
Sacrificans puluillus precepit filium in humatus dimitti.li.quinto.ca.i8.
Salustius ꝛ virgilius quo tempore clarēt.li.5.ca.i2.
Salusty eloquentia cōmēdat̄.li.2.ca.i8.
Sacerdotes berecyntie se castrant ꝛ galli seu coribantes dicuntur ꝛ muliebria patiūtur.li.2.ca.4.
Sānites i forma pastoꝝ decipiūt romanos.li.3.c.i7.
Saguntū destruitur ab hānibale.ꝛ de saguntinorū fidelitate ꝛ constantia qua ignem subeunt.li.3.ca.20.
Sardanapalus seipsū incendit.li.2.ca.20.
Saturnus quomō regnat.li.7.ca.9
Saturni tēpora ꝛ iusticia.li.5.ca.i8.
Saturnus ꝛ sua progenies.li.4.ca.io.
Saturnus filios deuorat.li.4.ca.27.
Saturni crudelitas.li.3.ca.26.
Saturni imaginis expositiones reprehendūtur.li.7.c.i9.
Saturn⁹ docēs agriculturaz a rusticis de⁹ creditur.ibidē.
Sceuola pōtifex.li.4.ca.27.
Scena quid est.li.2.ca.i4.
Scenici quid sunt.li.2.ca.i4.
Scenici premiant̄.li.i.ca.3i.ꝛ li.2.ca.43
Scipio nasica consuluit carthaginē nō deleri.li.i.c.30.
Item de eius matre.li.2.ca.i5.
Item quomodo vir optimus iudicatus est in receptione dee.libro primo.ca.30.
Scipio africanus somniat.li.2.ca.9.
Scipiones plures fuerunt.li.io.cap.2i.ꝛ lib.3.captulo.2i. vbi de asiatico.
Scipionis pugna cum hannibale pax ꝛ victoria ꝛ nauium incēdio.li.3.ca.2i.
Scipio quomō ingrate exulat̄ ꝛ moritur.ꝛ de eius epitaphio.ibidem.
Scipiōis ort⁹ mirabil̄ ꝛ auguriū angus.li.3.ca.2i.
Scipionis eiusdē mira ad tēplū iouis deuotio.ibidem.
Scipio stricto gladio cōpellit rēpu.nō deseri.li.3.ca.i9.
Scutū veneris.li.5.ca.i2.
Seneca deos deridet.li.6.ca.io.
Semiramis virum se fingens impat sed filiū cognoscēs occiditur ab eodem.li.i8.ca.2.
Serpens mirabilis.li.3.ca.i2.ꝛ li.io.ca.i6.
Seruius rex romanus a tarquinio superbo occiditur.ꝛ ei⁹ filia supra patris corpus transit.li.3.ca.i5.
Separans hostes superat eos.li.3.ca.i4.
Sepultura an̄ proficiat ꝛ error gentiliuz de insepultis. libro primo.ca.i2.
Securitas ne insolentiam pariat cōsulitur carthago nō deleri.li.i.ca 30.
Sibylle libri.li.6.cap.3.ꝛ li. io.c.i6.ꝛ li.2.capitulo vigesimoquarto.ꝛ li.4.ca.i2.Ubi nota de anu libros penales offerente tarquinio.li.3.ca.i2.
Sibylle quot fuerunt.li.3.ca.i2.
Sybilla erythrea.li.i8.ca.vigesimotertio.
Sibylla samia.li.i8.ca.vigesimoquarto.
Item sibylle magica.li.2i.ca.sexto.
Septem sapientes.li.8.ca.2.ꝛ li.i8.ca.25.
Salamādra li.vigesimoprimo.ca.4.
Selenites libro vigesimoprimo.ca.5.
Sylle cōsulatus contra mithridatem vadit marios occidit ꝛ crudeliter in vrbe impat.li.2.ca. vigesimosecūdo.
Sylle infidelitas ꝛ quō occidit legiones ꝛ prenestinos li. tertio.ca.28.
Sylle mores ꝛ quō pre iracundia vomens sanguinez moritur.libro secundo.ca.vigesimosecūdo.
Sylle tyrānides ꝛ victoria contra archelaum ꝛ mithridatem regem ponti li.secūdo.ca.vigesimotertio.
Sylla fingit deos sibi loqui.ibidē.
Sylle crudelitas.li.secūdo.ca.vigesimoquarto
Sinon apud troianos fugitinum se fingit.li.i.ca.secūdo.
Sympho quid sit.ꝛ Symphoniaci.qui dicantur.libro secundo.capi.4.ꝛ vigesimosexto.
Sol cum luna pugnat.libro.io ca.i6.
Solon claret.libro secūdo.ca.i6.
Suffragiū quid est.li.3.ca.secundo.
Subiugatio quō fiebat sub ligno.li.3.ca.i7.
Subyciamur ynyci alteri parū interest.li.5.ca.i7.

Simulachrū nullū iouī.li.4.cā.nono.
Simulachra nulla oys veris.ibidem.
Socrates primo moralē phīam inuenit.li.8.ca.3. Et ībi ō deo ⁊ de demonio socratis ⁊ quomodo apollo ipsum sapientissimum iudicat.
Socrates veneno moritur qz deos execrāt.ibidem.
Statua aurea.li.4 cap.15.
Stoicoꝝ ⁊ pipateticoꝝ differentia.li.nono.ca.4.
Supstitio quid est.li.4.ca.30.
Stella circū fulget anchisen.li.20.ca.23.
Spinga monstrū ab edippo soluto enigmate occiditur. libro.15 capitulo.13.
Vales pbus gloriā suā de inuentione solis alteri
t non vult ascribi.li.octauo.ca.secūdo.
Tarētini cū romanis pugnāt.li.3.c.17.⁊.18.
Tarentū oppugnatur a fabio.libro pmo.ca.6.
Tarētini naues romanoꝝ capiunt.li.3.ca.17.
Tacius a romulo recipitur cōsors regni ⁊ quomodo occidit libro tertio.capi.13.
Tarquinius collatinus vrbe pellitur ppter nomen.li.secundo.ca.17.⁊ li.3.ca.16.
Tarquinius superbꝰ ppter filiū expellit.li.2.ca.27.
Tabule mortis.li.3.ca.vigesimooctauo.
Taciturnitas requirit a dys.li. 4.ca.31.
Thelete quid sint.li.4.ca.31.⁊ li.10.ca.23.
Templum bonoris ⁊ virtutis .li.6.ca.12.
Templa idolorum aufugientibus nō parcit.li.1.ca.2
Templū iouis nobilissimum fit a romulo.li.3.ca.12.
Templum timoris ⁊ pallozis.li.4.ca.23.
Theatrum quid est.li.1.ca.31.⁊ li.3.ca.14.
Thessalia ⁊ emathia idem.li.3.ca.13.
Tempus regum romanoꝝ.li.3.ca.15.
Terra tellus tellumo.quomodo differunt.li.4.ca.10.
Theodozus a lysimacho crucifixus de insepultura non curat. Ibi nota verbum.li.1.ca.12.
Titus linius ⁊ eius libri.li.secūdo.ca.24.
Titani deos ipugnant.li.4.ca.30.
Titi mozes venia ⁊ liberalitas.li.5.ca.21.
Tyrāni quid in bono signant.li.5.ca.19.
Tilos insula.li.21.ca.quinto.
Theodosii fidelitas erga fratrem gratiani.li.5.c.25. Item de eius victoria cōtra andragatiū ⁊ arbogastē.li.5.c.26.
Theodosius publice penitens ⁊ reconciliatur ab ambrosio.libro qnto.ca.26.
Theologia triplex.li.6.ca.5.
Theologia poetica quot habet noīa.li.6.ca.7.
Theologia ciuilis quot habet partes.ibidem.
Themele quid est.li. 5.ca.7.
Theon idem est quod ens.li.8.ca.ii.
Theurgie cōmēdatio a porphyrio.li.10.ca.9.⁊.27.
Torquatus filium occidit transgressorem mandati licet vicisset.libro primo.ca.23.
Torquatus quare dicitur.li.5.ca.18.
Testamenti noui ⁊ veteris distinctio.li.16. capitulo.26.⁊ libro decimo sexto.ca.4.
Toga quid est.libro quinto.ca.12.
Trinitas quō sētit a porphirio ⁊ plotino.li.10.ca.23.
Triumphus quid est.li.4.ca.18.
Tribuni quid sunt lib.2.ca.17.⁊.18.
Triumuiri quid sunt.libro secūdo.ca.21.
Tragedia quid est.li.secūdo.ca.8.
Transformatio hominum in bestias.li.18.ca.18.
Traianus cum pluribus alys.li.18.ca.52.
Triptolemus a lynne occidi tētat.li.18.ca.13.
Troia quid fuit.li.1.ca.3 ⁊.4.⁊ li.3.ca.2.
Troia a trois dicitur.li.3.ca.11.
Troia destruitur ⁊ construitur.li.4.ca.7.
Trogus ⁊ iustinus cōtemporanei.li. 3.ca.6.
Tully ciceronis mozs in libris suis ⁊ eius redargutio de augurys.li.4.ca.30.
Tullius idem quo tempore fuerit.li.6.ca.1.
Tully eiusdem error de pscientia dina.li 5.ca.9.
Tullius occidit qz fuerat pompeio strari°.li.2.ca.21.
Item de eodem li.3.ca.30. vbi ō pompily iniquitate quē tullius liberauerat.
Tully mortis causa.lib.3.ca.30.
Turba quid est.li.3.ca.17.
Thyrimachi ad sepulchrū sacrificatur.li.18.ca.3.
Alentinianus laqueo suspēsus inuētus mortuus
v libro quinto.ca. 26.
Valēs impator arrianus cōcrematur a gothis.li
Uarro quis ⁊ quo tēpore fuerit.li.3.c.4.
Et qd de dys senserit.li.6.ca.1.
Uarro dicit acutissimꝰ ⁊ doctissimꝰ.li.6.ca.6.⁊li.7.c.5.
Ueneres tres.li.4.ca.10.
Veneris cultus.li.3.ca.31.
Uenus verticordia vbi ō sulpitia sciissima.li.4.ca.10.
Item venus quomodo sit mater enee.li.3.ca.3.
Venus qꝫ qñqz sumit ꝑ luna.li.7.ca.15.
Uenus quomō troianos diligit.li.3.ca.13.
Uespasiani mores li.5.ca.21.
Uesta qñqz dicitur terra qñqz ignis.li.4.c.10.
Veste que ignis dicitur virgines seruiūt ⁊ eius ritus describitur.li.4.ca.10.
Uesta dea ignem eternum habet ⁊ quō cremat nō nutriens eum.li.secundo.ca 29.
Uebium capitur.libro secundo.ca.17.
Uinguntur romani nimis crudeliter vinctos premētes. libro primo.ca 15.
Victor filius pro trāsgressione mandati occiditur a torquato.libro primo.ca.18.
Vigilia occiditur regulus.libro.1.ca.15.
Virginum vestalium ritus.li.3.ca.5.
Virgo vestalis aquam in cribro portat.li.10.ca.16.
Virgo vestalis rhea vina infoditur.li.3.ca.4.
Virgo non nutriens ignem crematur.li.2.ca.29.
Virtutes mirabiles quorūdaz romanoꝝ.li.5.ca.8.
Vite tres sub figura triū deaꝝ.li.3.ca.25.
Volones fui pugnādo libertatē emūt.li.3.ca.19.
Et nota de capitibus hostium fm titum.
Voluntas dei potētissima.li.13.ca.18.
Ulyxis sociorū mutatio.li.18.ca.17.
Urna quid est.libro primo.ca.12.
Votum mirabile alteri° ꝑ altero.li.4.ca.20.
Vulcanie insule ardētes.li.21.ca.4.
Vulcanus veneris filius.li.4.ca.10.
Uxoribus publice vtendum fz diogenem.li.8.ca.2.
Uxores mediantes fedus inter romanos ⁊ sabinos faciunt.li.3.ca.13.
x Xenocrates pbs floret ⁊ quō iuramēto ei° pcitur ⁊ se tacuisse nūqz penituisse dixit.li.8.ca.12.
Xeno philosophus.li.9.ca.4.
3 Zoroastes rex bactrie statī risit vt nat°. ipm vero ninus rex assyrioꝝ occidit.li.21.ca.14.in fine.

Explicita est tabula.

D. AUGUST.
DE CIUIT.
DEI. CUM
COMMENT